This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

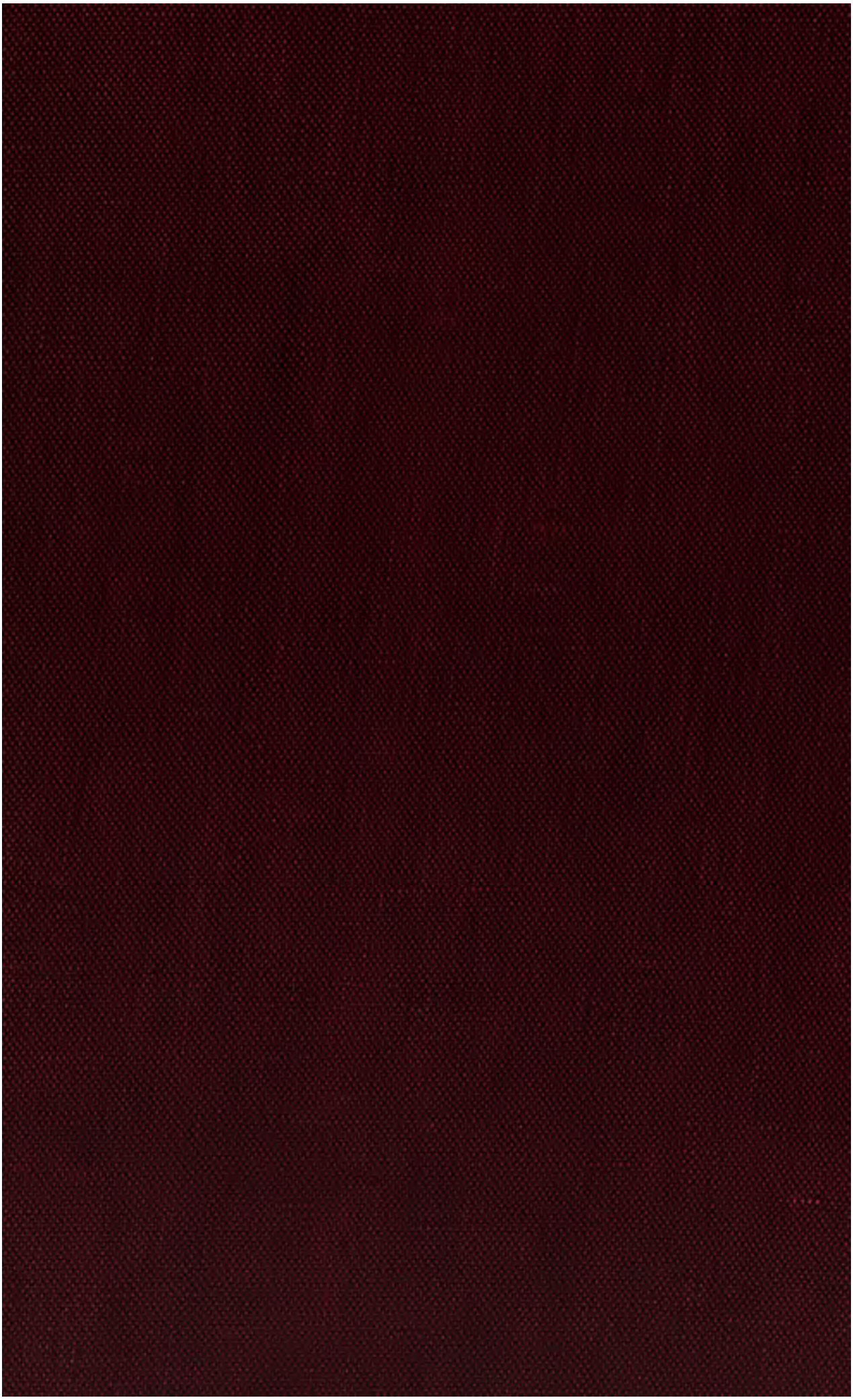

SUPPLEMENTUM

EDITIONIS

BASILICORUM

HEIMBACHIANAE

LIB. XV—XVIII BASILICORUM CUM SCHOLIIS ANTIQUIS INTEGROS

NEC NON

LIB. XIX BASILICORUM

NOVIS AUXILIIS RESTITUTUM

CONTINENS.

EDIDIT

PROLEGOMENIS VERSIONE LATINA ET ADNOTATIONIBUS

ILLUSTRAVIT

CAROLUS EDUARDUS ZACHARIAE A LINGENTHAL

IURIS UTRIUSQUE DOCTOR, INSTITUTI ARCHAEOLOGICI ROMANI SOCIUS, EXPROFESSOR HEIDELBERGENSIS, DOMINUS IN GROSSKMEHLEN.

LIPSIAE 1846.

SUMTIBUS JOH. AMBROSII BARTH.

BODLEIAN LAW LIBRARY
D
22 FEB 1989

F. H. LAWSON.

Barry Nicholas,
Brasenose College,
Oxford.

PRESENTED TO
THE BODLEIAN LIBRARY
BY
BARRY NICHOLAS

LAW

Roman 675 H467b

SUPPLEMENTUM

EDITIONIS

BASILICORUM

HEIMBACHIANAE

LIB. XV—XVIII BASILICORUM CUM SCHOLIIS ANTIQUIS INTEGROS

NEC NON

LIB. XIX BASILICORUM

NOVIS AUXILIIS RESTITUTUM

CONTINENS.

EDIDIT

PROLEGOMENIS VERSIONE LATINA ET ADNOTATIONIBUS

ILLUSTRAVIT

CAROLUS EDUARDUS ZACHARIAE A LINGENTHAL

IURIS UTRIUSQUE DOCTOR, INSTITUTI ARCHAEOLOGICI ROMANI SOCIUS, EXPROFESSOR HEIDELBERGENSIS, DOMINUS IN GROSSKMEHLEN.

LIPSIAE 1846.

SUMTIBUS JOH. AMBROSII BARTH.

BODLEIAN
LAW LIBRARY
22 FEB 1989
D

§. 3.

Codex S. Sepulcri, de quo diximus, membranaceus est, in forma quarta, quam vocant, exaratus. Constat hodie foliis 222; initio autem mutilus est, atque etiam in medio Codice quaedam passim folia exciderunt. Continet:

I. Fol. 1—210 Constantini Harmenopuli Hexabiblum. (Cf. *Delineatio* §. 49.) Fol. 1 incipit in fine *μελέτης*, quae sub titulo: *Κριτῶν προκατάστασις* Hexabiblo praeposita est. Post eam est: *Κατάκρισις ἐκτεθεῖσα εἰς τοὺς κριτὰς παρὰ λέοντος καὶ ἀλεξάνδρου* a Leunclavio edita. Sequitur titulus et protheoria et index operis, et sic demum fol. 6 incipit Hexabibli lib. I tit. 1. In fine libri VI (fol. 202. b. sqq.) adduntur: *Ἕτεροι τίτλοι διάφοροι*, (nimirum *περὶ ἀξιωμάτων τί. α', περὶ κανόνων διαφόρων τί. β', περὶ σημασίας ὀνομάτων τί. γ', περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων τί. δ',*) in quorum fine fol. 210. b haec nota legitur: *Τέλος σὺν θεῷ πάσης τῆς ἑξαβίβλου. ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον μηνὶ δεκεμβρίῳ ἰνδ. ζ' ἔτους ,ϛωξβ' : — οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθαι* (l. *εὔχεσθε*) *διὰ τὸν κύριον.* — i. e. *Finis cum Deo totius Hexabibli. Finitus est praesens liber mense Decembri Ind. VII anno VIMDCCCLXII* (p. Chr. n. 1354). *Qui legitis, orate per dominum.*

II. Folia 211 sqq. alia recentiori manu exarata sunt. Continentur iis: Donatio a Constantino M. in Sylvestrum pontificem collata, tres tomi synodici, leges rusticae, corollaria quaedam ad Hexabiblum, Harmenopuli de orthodoxa fide et de sectis libellus, officia palatii, dispositio thronorum, quae etiam in aliis Hexabibli Codicibus appendicis loco adscripta reperiuntur*).

§. 4.

Folia illa 222, quibus Codex S. Sepulcri constat, ex aliis antiquioribus Codicibus sumta et, veteri scriptura abluendo deleta, rescripta sunt. Et quidem

1. folia 217 — 222 avulsa sunt ex Codice antiquissimo uncialibus literis in forma quarta maiori exarato, quem saeculo VII vel VIII tribuendum esse crediderim. Is Codex atramento scriptus erat, quod remediis reagentibus frustra revocare studui. Pauca tantum verba legi potuerunt, quae librum ecclesiasticum, puta *ὁμιλίας* complexum, indicarent.

2. Reliqua folia (praeter fol. 22 et 29) olim pertinebant ad *τεῦχος τῶν βασιλικῶν*. Is Codex in folio exaratus fuit, ita ut ex singulis eius foliis, dum rescriberentur, bina folia effecta sint, in quibus lineae scripturae antiquioris a lineis scripturae recentioris secantur. Ita hodie folia primitivi Codicis nonnisi centum et duo integra**) et folia decem dimidiata supersunt.

3. Denique folium 22, et folium 29 cum illo cohaerens, quod fortasse olim Codici Basilicorum modo laudato tegumenti loco adglutinatum fuit, in parte interiori instrumentum continet anno 1217 exaratum, a tergo autem vestigia scripturae palimpsestae nulla habet.

§. 5.

Instrumentum, quod in foliis 22. a et 29. b exstare diximus, ita, quemadmodum nobis lectum fuit, edamus. Pauca hic illic supplevimus, quae legi non poterant: eaque, quo melius a reliquis distinguerentur, uncinis inclusimus: alia per parenthesin emendavimus. Igitur instrumentum illud, cuius inscriptio ab initio mutila est, sic audit:

| . . . . *ἀρχῆς τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς μελλούσης ἕκτης ἰνδ. τοῦ ,ϛψκϛ' ἔτους καὶ παρέχειν ἑτοίσιος* (l. *ἑτησίως*) *ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ τρίτου χρόνου* | *τὸ ἀναλογοῦν πρὸς δώδεκα μοδίων τὸ ὑπέρ*[*πυρον*]. |

ἐγράφη ταῦτα διὰ χειρὸς [*ἑρμογένους*] | *ἰνδ. ε' ἔτους ,ϛψ*[*κε'*] | *μηνὶ ἰουνίῳ ἰνδ. ε'.* |

σὶ νικολάου τοῦ γαμ- βροῦ τοῦ τζυκαλᾶ. ✝ *Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου*]*πνεύματος νικόλαος ὁ γαμβρὸς τοῦ ζυκαλᾶ, ὁ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν* | *σταυρὸν ἰδιοχείρως ἐνταῦθα ποιήσας, ἐξελαβόμην κατὰ πρώτην ἔκδοσιν ἀνακαμπτικῷ τρόπῳ ἀπὸ σοῦ* | *τοῦ πανσεβάστου*

*) Videatur Reitzii adnotatio in calce Harmenopuli ab ipso editi (Meerman Thesaur. to. VIII) et Biener de collectionibus canonum p. 78. *Delineatio* §. 49.

**) Ex his unum folium iam olim erat rescriptum, quo factum est, ut in eo nunc triplex scriptura, altera alteri superindita, appareat. Antiquissima scriptura in „Querfolio", quod dicimus, per tres columnas procedebat, ita ut in hoc folio lineae bis invicem intersectae sint. Denique haec antiquissima scriptura, quantum colligi potuit, Slavica fuisse videtur.

σεβαστοῦ καὶ δούλου τοῦ χραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως κυροῦ ἰσαακίου τοῦ κομνηνοῦ ἐκ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ | τοῦ κούνακος ἐξ ἀγορασίας περιελθόντων σοι ὅσων καὶ οἵων τοπίων· ἀπὸ διαφόρων προσώπων τιμῆμα μοδίων βασιλικῶν τριῶν, πλησίον κείμενον | τῶν ἐκεῖσε νῦν ὁμοίως ἐκδοθέντων παρὰ σοῦ ὁμοδούλων δικαίων πρὸς τὸν δραγίναν θεόδωρον, ἐπὶ τῷ δι' οἰκείων ἐξόδων μου κατακυλίσαι | τὸ αὐτὸ τιμῆμα καὶ οἰνόφυτα καταφυτεῦσαι καὶ εἰς ἀμπελῶνα μεταμεῖψαι, καὶ κατέχειν αὐτὸν σὺν τῷ μέρει μου πρὸς τὸ καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν πρόσοδον | μονομερῶς ἀποφέρεσθαι ἐπὶ χρόνοις εἴκοσι καὶ πέντε, ψηφιζομένοις ἀπ' ἀρχῆς τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς μελλούσης ἕκτης ἰνδ. τοῦ ,ϛψκϛ' ἔτους, καὶ παρέχειν ἐτησίως χάριν | τοῦ γενησομένου ἀμπελῶνος πρὸς σὲ καὶ τὸ μέρος σοῦ, οὐκ ἀπεντεῦθεν ἀλλὰ μετὰ παραδρομὴν χρόνων δύο ἤτοι ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ τρίτου, τὸ ἀναλογοῦν πρὸς δώδεκα | βασιλικοὺς μοδίους τῷ ἐνὶ ὑπερπύρῳ π . . τ . ἤττοι κομνία ὑπερπυρικὰ ἐξ εὐγνωμόνως ἢ ἀποθελῶς, καὶ λαμβάνειν ἀπόδειξιν [ἐπὶ τῇ τοῦ] τέλους κατα[βολῇ] | προβαίνειν ὀφείλουσαν· καὶ μετὰ τὴν ἐκμέτρησιν τῶν τῆς παρούσης ἐκδόσεως εἴκοσι καὶ πέντε χρόνων τῆς βελτιώσεως αὐτῶν τῆς περισωζομένης πάλιν | ἐπανακάμπτειν ἡμᾶς ..... καὶ τὸ μέρος μου εἰς ἑτέρους ἰσαρίθμους χρόνους, καὶ διδόναι τότε διπλοῦν τὸ εἰρημένον τέλος καθάπαξ, | ἔκτοτε δὲ εἰς τὸ ἁπλοῦν αὐτὸ παρέχειν κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ καθεξῆς ὁμοίως ποιεῖν μέχρις ἂν ὁ παρὼν διαρκοίη αἰών, ἐκπληροῦν | καὶ πάντα ὅσαπερ ἐν τοῖς ἐκληπτορικοῖς ἐγγράφοις ἀνέκαθεν καὶ κατὰ νομικὴν παρατήρησιν ῥητὰ ἐπεκράτησαν, κἂν καὶ ἐνταῦθα κατὰ ῥῆ[μα] | οὐκ ἐνεγράφησαν. εἰ δὲ κἀκεῖνα πάντα οὐ φιλάττετε (l. φυλάττεται) ἀναλλοίωτα καὶ ἀπαράθραυστα, ἵνα καὶ ἡ παροῦσα ἔκδοσις τὸ ἄκυρον ἕξει καὶ τῆς βελτ[ιώσεως] | ἐκπίπτ[ω] κατὰ θείου νόμου διαταγὴν, ἐπανερχομένης ταύτης εὐθὺς πρὸς σὲ καὶ τὸ μέρος σοῦ προφάσεως τινὸς ἄνευ. τούτων δὲ οὕ[τως] | παρ' ἡμῶν ... ἐξ .. καὶ ἀπαραθραύστως συντηρουμένων, οὐδὲ σὺ ἢ τὸ μέρος σοῦ πειραθῇτέ ποτε τῶν καιρῶν ἐξῶσαι ἡμᾶς τῆς νομῆς καὶ κατ[οχῆς] | τοῦ γενομένου ἀμπ[ελῶνος] ἢ πλέον τι τοῦ ἀναγεγραμμένου τέλους ἐπιθεῖναι ἡμῖν ἢ καὶ ἄλλως πῶς εἰς ἀνατροπὴν τοῦ παρόντος ἐγγράφου γρά[μματος] | καὶ τὸν .... βουλήσεως ὑπόνοιαν πρ ...μας πρόστιμον ὑπέρπυρα εἴκοσι καὶ πρὸς τὸν ..... | περιουσίαν ἡμῶν πρὸς ᾧ καὶ οὕτως ἐῤῥῶσθαι τὸ παρὸν τῆς ἐκλήψεως ἔγγραφον σὺν τῷ τῆς ἐκδόσεως ἰσοτύπῳ αὐτῆς. ἐγράφη ταῦτα διὰ χειρὸς | κληρικοῦ τοῦ ἑρμογένους ἐκ προτροπῆς τοῦ θειοτάτου σακελλαρίου καὶ ταβουλαρίου κυροῦ ἱερεμίου τοῦ χειμαδᾶ μηνὶ ἰουνίῳ ἐπινεμήσεως ε' ἔτους ,ϛψ[κε'] | ἐνώπιον τῶν ὑπογεγραμμένων. |

† Μανουὴλ ἱερεὺς καὶ κληρικὸς ἀβαράγων τῶν ἐκληπτορικῶν ἐγγράφων παρὼν καὶ μαρτυρῶν ὑπέγραψα. |

† Ὁ ἅγιος σοφώτατος πρωτοκανονάρχος δημήτριος ὁ δελφινᾶς τῶν ἐκληπτορικῶν ἐγγράφων παρὼν καὶ μαρτυρῶν ὑπέγραψα. |

† Ὁ γραφεὺς δημήτριος συμμαρτυρῶν ὑπέγραψα. |

† Ὁ σακελλάριος τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως θεσσαλονίκης καὶ ταβουλλάριος ἱερεμίας διάκονος ὁ χειμαδᾶς βεβαιῶν ὑπέγραψα. |

Hoc documentum historiae Codicis nostri enucleandae insigniter, nisi fallor, inservit. Primum enim ex eo probabiliter colligitur, Basilicorum Codicem Thessalonicae exaratum eundemque ibidem rescriptum esse: nam certe documentum illud Thessalonicae scriptum et asservatum fuisse videtur, quum iussu Sacellarii metropoleos Thessalonicensis confectum esse dicatur. Deinde ex eodem instrumento, quod anno p. Chr. n. 1217 scriptum est, fortasse aetas Codicis Basilicorum rescripti certius definiri potest. Scriptura enim eius instrumenti similis est scripturae minutae, qua scholia ad textum Basilicorum in eo Codice plerumque exarata sunt: ut proinde non sit a vero dissimile, eundem clericum Hermogenem, qui illud conscripserit, circa idem tempus etiam Basilicorum Codicem manu sua exarasse.

§. 6.

Scripturam filiorum 1 — 216 *παλίμψηστον* variis remediis, veluti gallae infuso, quod Göschenio et Bekkero in Codice Veronensi Gaii unice se probaverat, aliquamdiu frustra tentavi. Postea virum celeberrimum atque experientissimum, Leopoldum Gmelin, professorem chimices Heidelbergensem, adii, ut pro ea, qua erga me est, benevolentia remedia Codici legendo aptiora anquireret et circumspiceret. Eius tandem opera atque industria remedia mihi suppeditavit, quibus scriptura antiqua, sicubi vel levissima eius vestigia superessent, facile legi posset. Remedia haec erant:

1. Kali ferro-borussicum, quo folia Codicis prius inducenda erant, ne atramentum recentioris scripturae dissolveretur.

2. Kalium sulfocyanatum in acido hydrochlorico diluto solutum, quo indito, postquam folia kali ferro-borussico inducta desiccata erant, scriptura antiqua illico vividis coloribus apparebat.

His igitur remediis adhibitis pleraque expedire contigit, quamquam subinde aut literae singulares aut integra verba adeove lineae in lucem protrahi non potuerunt.

§. 7.

Scriptura Codicis nostri, id quod supra observavimus, saec. XII exeunti vel XIII ineunti debetur. Simillima est scripturae Codicum MSS. graecorum Parisiensium Coislin. 152 et Reg. 1350, quorum ille lib. XI — XIV, hic lib. LX Basilicorum cum scholiis continet. Imo hi tres Codices olim integri Basilicorum operis, ab iisdem librariis descripti et in plura volumina divisi, partem effecisse videntur. Neque enim obstare crediderim, quod scholia eorum Codicum variae indolis sunt; ut apud nostros olim quinque volumina, quae Corpus Iuris efficerent, ex variis editionibus colligebantur, ita etiam apud Graecos fieri potuit, ut singula integri Basilicorum operis *τεύχη* ex variis recensionibus describerentur.

Oeconomia scripturae eadem paene est, quam praestant Codices Digestorum, Codicis et Institutionum cum apparatu. Textus in media pagina introrsum maioribus literis exaratus est: scholia minoribus literis scripta supra, infra et a latere in margine habentur. Passim inter lineas glossae sunt: nonnunquam in extremo margine recentiorum adnotationes. Quae si accuratius cognoscere vis, adi *Ἀνέκδοτον* meum §. 2 laudatum, in quo quasi effigiem foliorum quinque Codicis nostri edidi.

Scriptura scholiorum abbreviationibus abundat et lectu longe difficilior fuit, quam textus: maxime quum una eademque abbreviatio aliquando varias voces significet: sic $\overset{\alpha}{\pi}$ modo *πάλιν*, modo *παλαιὸς*, modo *παρὼν* legendum erat.

Quatuor ultima folia nostri Codicis alia manu exarata sunt, quam reliqua omnia. Nempe posteriori tempore suppleta sunt, quum iniuria temporum ex Codice primitivo excidissent. In iis hoc observatu dignum erat, quod singulis scholiis signum aliquod praepositum erat, cui in textu idem signum inter lineas repetitum respondebat. Librarius scilicet, scholia ad ipsum textum pertinere ratus, verba locosve in textu notare voluerat, ad quos scholia referenda essent.

§. 8.

Codex S. Sepulcri Basilicorum, dum integer erat, libros XV — XVIII cum scholiis complectebatur: hodie tamen folia circiter quadraginta desunt. Igitur plus habet, quam Codices MSS., qui hactenus innotuerunt, vel editiones hactenus vulgatae.

Quod enim ad *textum* Basilicorum attinet, lacunas in libris XVI et XVII adhuc relictas paene totas explet. (Cf. editionis nostrae p. 83 — 89. 129 — 135.) Liber autem XVIII in hoc demum Codice genuinus apparet, nisi quod sex aut septem folia ex Codice exciderunt.

Scholia editiones ad libros XV — XVIII paucissima habent, eaque recentiora aut ex antiquioribus depravata. Noster demum Codex antiqua scholia genuina praestat, eoque maxime fit, ut editioni Heimbachianae insigne supplementum sit.

II. *De editione librorum XV — XVIII Basilicorum e Codice Constantinopolitano.*

§. 9.

Editionem librorum XV — XVIII Basilicorum ita paravi, ut Codicem Constantinopolitanum in universum fideliter exprimerem. Lacunas in eo relictas quantum fieri potuit ex editione Heimbachiana aliisve fontibus supplere studui. Ubi folia integra deessent, textum ex editione Heimbachiana purum putum repraesentavi. Si tantum legi non possent, quae Codex praestaret, supplementa partim ex Heimbachianis partim ex ingenio addidi eaque uncinis inclusi. Si supplementa deficerent, lacunas punctis vel lineolis indicavi: puncta singulas literas vel notas lectas non esse indicant: hae lineolae || literam longiorem scholiorum septuaginta circiter literarum: lineola —, literam breviorem scholiorum viginti quinque vel etiam triginta literarum expediri non potuisse significat.

Graecis addidi versionem latinam. In qua conficienda magis id egi, ut Graeca fideliter, quam ut aurea latinitate redderem: versionem textus, quam HEIMBACHIUS post alios dederat, huic consilio accommodavi. In margine, exemplum FABROTI et HEIMBACHII sequutus, locos textui convenientes ex Digestis, Codice ac Novellis excitavi. Infra accedunt notae, aliae ad textum aliae ad scholia, criticae potissimum indolis.

§. 10.

Editionis meae ratio ab ea, quae FABROTO et HEIMBACHIO placuit, eo potissimum differt, quod scholia nova plane methodo adornavi et pertractavi. Qua de re hoc loco repetere nolo, quae fusius disputavi in annalibus RICHTERI et SCHNEIDERI (Jahrgang IV Heft VI S. 495 — 499).

Scholia Basilicis primitus addita, licet nonnunquam adnotationes recentiores ad ipsa Basilica exhibeant, plerumque tamen excepta sunt ex commentariis antiquiorum ICtorum, qui tribus et quod excurrit saeculis ante Basilicorum repurgationem vixerunt et ad Digesta, Codicem ac Novellas commentati sunt. Haec igitur scholia interpretationes fontium iuris Iustinianei, neque vero proprie Basilicorum continent, et ut recte intelligi possint, quaerendum est, a quonam auctore ad quosnam locos sive Digestorum sive Codicis sive Novellarum scripta sint. Iam vero, quum indagatio huius rei, si qua alia, ad officium editoris Basilicorum pertinere videretur, quo magis Basilica sua interpretibus iuris Romani commendaret, oeconomiam scholiorum, naturam indolemque commentariorum ex quibus desumta sunt, dicendi disputandique genus cuique auctori proprium penitius exquirere studui. Ita tandem effectum est, ut indolem uniuscuiusque scholii definire posse mihi visus sim, modo indiciis haud ambiguis modo coniecturis tantum *). Itaque in fronte latinae versionis cuiusque scholii et auctorem (Stephanum, Anonymum, Enantiophanem, Cyrillum, Cobidam, Thalelaeum, Theodorum,) indicavi et locum fontium iuris Iustinianei ad quem proprie pertineret. Qua in re probe sentio, quantam fidem a lectoribus mihi vindicem: rationes autem cur sic vel sic definiverim, adducere longum fuisset. Quae generaliter disputare possim de auctoribus antiquiorum scholiorum et de commentariis eorum ex quibus haec scholia ad Basilica transscripta sunt, haec omnia olim iam brevi tractatu composita publici iuris feci in annalibus RICHTERI et SCHNEIDERI (Iahrgang VIII Heft IX S. 794 — 828), eaque lectores rogo ut attente legant, quo magis scholia Basilicorum recte iudicent et ad interpretationem iuris Iustinianei adhibeant.

§. 11.

III. *De libri XIX Basilicorum restitutione a me tentata.*

De restitutione libri XIX Basilicorum post FABROTUM et HEIMBACHIUM denuo a me tentata brevis sermo esto. HEIMBACHIUS meliora longe et pleniora dedit, quam FABROTUS. Sed fervore restituendi eo abreptus est, ut ex subsidiis fontibusve Basilica sua restituere voluerit, quae genuinum Basilicorum textum nequaquam repraesentant. Sic tit. 1 cap. 4. 5 (l. 4. 6. pr. D. XVIII, 1) restituit e Photii Nomocanone, et eiusdem loci alias versiones addit ex Collectione constitutionum ecclesiasticarum: quamquam Photius Basilicis non est usus, et ipse HEIMBACHIUS notare necesse habuit: „Uterque locus e Coll. const. eccl. desumtus textum quidem Basilicorum non continet: nec vero putavi eum omittendum, cum huic valde similis sit.“ Atqui hoc profecto non est restituere Basilica, sed potius versiones locorum iuris Iustinianei per fontes iuris Graeco-Romani dispersas ad ordinem Basilicorum in unum colligere! Praeterea HEIMBACHIUS ad restitutionem libri XIX Tipucito usus est. Is autem nonnisi indicationes argumenti sive summaria singulorum deinceps capitum et thematum cuiusvis tituli praestat, ut sane duce eo restitutio fieri debeat, ipse autem textus Basilicorum ex eo restitui nequeat. Igitur minus recte fecit HEIMBACHIUS, quod Tipuciti summaria textui restituto immiscuit, rectius facturus, si Tipucitum integrum separatim edidisset aut textui subiecisset.

*) Illud unum mihi non contigit, ut quae ex Anonymi Digestis, quaeque ex eiusdem auctoris libro singulari περὶ ἐναντιοφανῶν desumta essent, a se invicem recte distinguerem. Ita fit, ut quae Anonymo tribuerim, nonnunquam Enantiophani vindicanda sint. — Caeterum hac occasione data etiam id notare operae pretium est, παραγραφάς Anonymi ad summam Digestorum ab ipso conscriptam ut plurimum non esse nisi epitomas indicum vel adnotationum, quas Stephanus ad Digesta ἐν πλάτει conscripserat.

Denique HEIMBACHIO nonnulla auxilia restitutionis, veluti Epanagoge aucta et *Πεῖρα* sive Doctrina ex actis Eustathii, ad manus non fuerunt, quae tamen *centum* circiter *et viginti* locos hactenus incognitos ex libro XIX Basilicorum suppeditant.

Itaque operae pretium esse putavi, si repurgatis iis, quae HEIMBACHIUS a Basilicis aliena non iure immiscuerat, et adiectis, quae Epanagoge aucta et *Πεῖρα* praestarent, novam restitutionem libri XIX adornarem. In quo id potissimum egi, ut regulas sequerer de restitutione Basilicorum in annalibus RICHTERI et SCHNEIDERI (Jahrgang VI Heft VI S. 501 — 508) a me propositas, atque eos tantum locos in restitutionem meam reciperem, quos *Βασιλικὸν* continere certissima indicia demonstrarent. Tipucitum autem libri XIX, quem primum integrum adiicere animus erat, nunc praetermisi, quum HEIMBACHII iunioris schedae a fratre seniore eodemque editore Basilicorum liberalissime mecum communicatae integrum Tipuciti apographum non contineant, et lacunarum in iis relictarum ex ipso Codice Vaticano supplementa ab amicis, quibus hanc curam demandaveram, necdum ad me transmissa sint.

Dabam in villa Grosskmehlen apud Ortrand.
Idibus Martiis anni 1846.

Zachariae a Lingenthal.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XV.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ πραγμάτων ἐκδικουμένων καὶ φανερώσεως αὐτῶν.

α'. Ἡ ἰδικὴ ἀγωγὴ κινουμένη περὶ δεσποτείας χώραν ἔχει ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον κινητῶν, ἐμψύχων τε καὶ ἀψύχων, καὶ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων.

Καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίου υἱοῦ προσθήκη αἰτίας· περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ τύπος ἐναγωγῆς ἁρμόζει, καὶ παραγγελία καὶ ἐξστραορδιναρία διάγνωσις [1]).

Ἁρμόζει [2]) ἡ ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴ καὶ περὶ ἑκάστης ἀγέλης προσηκούσης τῷ κινοῦντι [3]), κἂν τὰ καθ' ἕκαστον τῆς ἀγέλης ἀλλότρια ὦσιν.

καὶ [a]) οὕτως ἐπὶ ἑνὶ πράγματι κινεῖν νομίζεται τὴν ἐν ῥέμ. οἶδας γὰρ μαθὼν ἐκ τοῦ δὲ λεγάτις τί. τῆς β' τῶν ἐνστιτ. ὅτι ἀγέλη [ἐστὶν] ἓν σῶμα ἀπὸ διαφόρων ἤτοι πολλῶν κεφαλαίων. εἶπον δὲ σοὶ καὶ ἐν τῷ ἴνδικι, ὅτι δέκα πρόβατα ποιοῦσιν ἀγέλην, δῆλον δὲ ὅτι καὶ ὁ ὑπὲρ τὰ πλείονα [b]) οὐ μὴν ὁ ἐλάττων τῶν ι' προβάτων ἀριθμὸς, καὶ τοῦτο εἰρηκέναι τὸν καλλίστρατον ἐν τῷ μζ' βι. τί. ιδ' καὶ διγ. γ'. [c])

τοῦτο πρὸς τὸ μᾶλλον λέγεσθαί φησιν, ὅτι κἂν εὑρεθῶσιν ἀλλότρια πρόβατα συναναμιγέντα τῇ ἀγέλῃ, βόνα φίδε μέντοι, καὶ ταῦτα τῇ ἀγέλῃ συνπάγονται, καὶ διὰ τῆς [ἐπὶ τῇ] ἀγέλῃ κινουμένης σπεκιαλίας ἐν ῥέμ ἀπαιτοῦνται ταῦτα, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ δεσπότης ἐστὶ τῶν ἀλλοτρίων θρεμμάτων ὁ ἐναγόμενος, κατὰ μ .... τοῦ π ..... τοῦ παρόντος τί.

TITULUS I.

De rebus vindicandis et exhibitione eorum.

[Dig. VI, 1. Cod. III, 32.]

I. Specialis actio, quae de proprietate intenditur, locum habet in rebus singulis mobilibus, tam animalibus quam inanimatis, et in immobilibus. *L.* 1 §. 1. *D.* VI. 1.

Et in filio, qui in potestate est, adiecta causa. De filio autem et praeiudicium competit, et interdictum, et extraordinaria cognitio. §. 2.

Competit in rem actio etiam de quovis grege, qui ad agentem pertinet, licet singula capita gregis aliena sint. §. 3.

(*Initio complura desunt.*)

1. [*Steph. ad l.* 1 §. 3 *verb: etiam gregem.*] et sic de singula re intelligitur in rem actionem intendere. Didicisti enim tit. *de legatis* [§. 18] lib. II Instit. gregem esse unum corpus ex diversis sive multis capitibus constans. Caeterum dixi tibi etiam in *Indice*, decem oves efficere gregem, — nempe etiam maiorem, non autem minorem quam X ovium numerum, — et hoc dixisse Callistratum lib. XLVII tit. 14 dig. 3.

2. [*Steph. ad l.* 1 §. 3 *verb: gregem sufficiet ipsum nostrum esse.*] Hoc ait propter id, quod mox dicetur, nimirum si alienae oves gregi mixtae sint, bona fide scilicet, etiam hae cum grege in iudicium deducuntur et speciali in rem actione ob gregem mota petuntur, nisi forte reus alienorum animalium dominus est, secundum ..... huius tituli.

1) *Fabrot.* et post eum *Heimbach.* e Cod. Paris. reg. gr. 1352 scholia nonnulla ad has §§. habent, quae ex antiquioribus scholiis depravata esse videntur. Ista, ut similia in sequentibus, hoc loco repetere nolo.

2) Inc. fol. 123. 124.

3) Cod. inter lineas glossam habet: ζήτει κεφ. γ'.

a) Hic incipit fol. 123. 124. Scholia, quae sequuntur, in proximo margine circa textum scripta sunt. In extremo margine huius folii recentiori manu aliae quaedam recentiorum adnotationes adiectae sunt, quae tamen vix legi possunt. Primo est prolixa adnotatio, cuius haec verba legere potui: ..... ὑπεξουσ ... αυ ... κυσ ..... νομίμως ..... κατὰ τοῦ υἱοῦ ἀλλὰ κατὰ ..... τον πρὸς γὰρ τὸν υἱὸν μόνη διάγνωσίς ἐστιν ἀρχοντικὴ εἴτε ἐστιν ὑπεξούσιος εἴτε μὴ ..... οὐχ ἁρμόζει ..... ἀλλὰ μόνος τύπος ἤτοι διάγνωσις ἀρχοντικὴ ..... το τελευτ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ τί. φησὶν εἰ προαιρεσ .. εστιν παρὰ .... ὑπεξ .... μου .... παράγγελμα .... εἰ δὲ σὺ πηρ αὐτοῦ λέγεις εἶναι ..... τοῦτον παρασιῆσαι ζητεῖ καλῶς ..... καλῶς δὲ πρόσκειται τὸ τύπος ἐξ ἀγωγῆς ἁρμόζει διότι καὶ τα πραιτουδικια ἀγωγαὶ λέγεται ..... καὶ αἱ ἐν πράγμασι καὶ αἱ προσωπικαὶ δηλονότι καὶ διρίκται καὶ ουτιλίαι καὶ πραιτουδικιάλιαι etc. etc. Deinde alia est ad cap. 1 them. 3: πόσα μὲν πρόβατα ποιοῦσιν ἀγέλην, τουτέστι δέκα, πόσοι χοῖροι, τουτέστιν ε', φησὶ ογ κεφ. τοῦ κε' τί. τοῦ ζ βι. Et ad eiusdem thematis finem: τουτέστι κἂν πᾶσα ἡ ἀγέλη εἰς αὐτὰ μόνα τὰ ἀλλότρια περιστῇ. Et ad cap. 2: ἅπαξ τὸ τῆς ἀγέλης ὄνομα προσειλάβετο, διὰ τοῦτο ὡς ἰδίαν διὰ τῆς ἐν ῥέμ ἐνδικεῖ. ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει ζήτει τὸ γ' κεφ. Reliqua eruere non potui.

b) Malim δέκα pro πλείονα. Codicis lectio dubia est.

c) Cod. ιγ'.

L. 2. *D.* VI. I.

β'. Paul. Εἰ δὲ ἐξ ἴσου δύο τισὶ διαφέρει, οὐδέτερος αὐτῶν δύναται [4]) τὴν ἀγέλην ὅλην ἐκδικεῖν, οὔτε τὸ ἥμισυ. εἰ δὲ τὸ τοῦ ἑνὸς μέρος μεῖζόν ἐστιν, ὥστε μετὰ ἐξαίρεσιν (τῶν)[5]) ἀλλοτρίων ἀγέλην εἶναι, ἐκδικοῦντος[6]) αὐτοῦ τὴν ἀγέλην, οὐχ ὑπάγονται τὰ ἀλλότρια.

II. *Paul.* Sed si ad duos ex aequa parte pertinet, neuter eorum totum gregem vindicare potest, neque etiam dimidiam partem. Si vero pars unius maior sit, ut detractis alienis capitibus grex sit, si idem gregem vindicet, non deducuntur [in iudicium] aliena capita.

ἐρώτ. ἆρα δὲ ὁ τῆς ἀγέλης κύριος δύναται οὐσουκαπιτεύειν τὰ ἀλλότρια συναναμιγέντα τῇ ἀγέλῃ αὐτ ..... ουδ .. γὰρ .. ρεμ ἕτερον οὐσουκαπιτεύειν δύναται ὡς δὲ θρεμμα ...μ. ο.. δύναται οὐσουκαπιτεύειν καὶ συν .... τοῦτο ... κε ... μογενης ἐν τῷ κγ' διγ.

Steph. Quaestio. Num autem gregis dominus usucapere potest aliena capita gregi immixta .... dig. 23 [§ 7].

προθεώρησον. ἀξεσίων (?) .. μοτ .. — ἀγελαζόμενα ι' πρόβατα ποιοῦσιν ἀγέλην. το[ῦτο εἰδὼς] ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. εἰρήκαμεν ὅτι [διὰ τῆς σπεκιαλίας] ἐν ῥέμ δυνάμεθα [τὰ] καθ' ἕκαστον — — — — — — — — — — — — ‖[d]) ‖[e]) ‖ ‖[f]) [ἐκ]δικεῖ. ἀρκεῖ γὰρ τὸ τὴν ἀγέλην εἶναι ἡμετέραν ..... ἕκαστον τῶν θρεμμάτων τὸ μετὰ τὰ ι' τῆς ὁμάδος ἐκδικούμενον ἡμετ[έρ.] ἀγέλ .... [ἐκδι]κεῖται καὶ εἰκότως τῷ [αὐτῷ] δικαίῳ καὶ τὰ ἀλλότρια [τῇ ἡμετέρᾳ] ἀγέλῃ συναναμιγέντα ..... κω μονον βονα φίδε ..... δεξάμην νομήν. τοῦτο γὰρ ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ [γ'] διγ. φησὶν. ὥστε μὴ διαντιω .... θεματος μζ.

Steph. [*ad l.* 2]. Quae autem gregis dominus usucapere potest aliena capita gregi immixta ..... dig. 23 [§ 7].

Steph. index l. 1 §. 3]. Animadverte .... decem oves gregatim habitae efficiunt gregem. Hoc cognito, accede ad speciem propositam. Diximus, per specialem in rem actionem posse nos singulas res ..... — — — — — — — — — — — — ‖ ‖ ‖ ‖ vindicat. Sufficit enim gregem nostrum esse ..... quodque animal praeter illa decem, quae universitatem constituunt, vindicatum ..... vindicatur et naturaliter eodem iure et aliena nostro gregi immixta ..... hoc enim Ulpianus dig. 3 dicit ....

ἔνθα μὲν οὖν [περὶ] δεσποτείαν ἐμὴν[g]) σώζεται ἡ τῆς ἀγέλης προσηγορία, τουτ[έστιν], ἔνθα μὴ ἔλαττον ἔχῃ τῶν ι' προβάτων, ὑπ[ὲρ] τῆς ἀγέλης κινῶ δικαίῳ τῆς ὁμάδος ἐκδικ[ῶν] καὶ τὰ μὴ ὄντα μὲν ἐμ[ά, συν]αναμιγέντα [δὲ τῇ] ἀγέλῃ. εἰ δὲ ἐγὼ μὲν εἶχον ζ' πρόβατα καὶ σὺ ζ', [ἔμιγε][h]) δὲ ταῦτα ἕτερος καὶ νῦν ἐστὶν ιδ' πρόβατα παρ' αὐτῷ, [ἃ]περ [ποιεῖ αὐτὸν] ἀριθμὸν ἔχειν[i]) ἀγέλης, οὐδὲ τελείαν ἀγέλην διὰ τῆς ἐν ῥέμ δύναταί τις ἡμῶν ἐκδικεῖν, οὔτε ἥμισυ μέρος ἐκδικήσει· οὔτε γὰρ [κατὰ γνώμην] ἡμῶν συνήφθη τὰ πρόβατα, ἵνα εἴπωμεν ὅτι ἐπίκοινος ἀγέλη γεγένηται. εἰ δὲ θάτερος ἡμῶν μείζονα προβάτων ἔσχεν ἀριθμόν, ὥστε αὐτὸν καὶ ὑπεξαιρουμένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀλλοτρίων προβάτων ἀγέλην ποιεῖν, (θὲς γὰρ ὅτι ι' μὲν αὐτὸς ὁ δὲ ἕτερος [δ'] ἐκέκτητο, ὡς δύνασθαι τὸν τῶν ι' προβάτων δεσπότην[k]) περὶ ἀγέλης κινεῖν,) κινεῖ μὲν περὶ ἀγέλης, οὐ παρὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ τοῦ ἄλλου ἀποκαθίστανται. πῶς γὰρ ὁπότε οἶδας αὐτὰ ἀλλότρια; τότε γάρ ὁ ἀριθμὸν ἔχων ἀγέλης διὰ τῆς ἐπὶ ἀγέλῃ κινουμένης ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖν δύναται καὶ τὰ ἀλλότρια, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ δεσπότης ἐστὶν ὁ ταῦτα κατασχὼν καὶ ἐναγόμενος, ὅτε βόνα φίδε τῇ διαφερούσῃ αὐτῷ συνανεμίχθη ἀγέλῃ. τοῦτο γὰρ ἔστιν εὑρεῖν ἐν τῷ ἑπομένῳ διγ. διὸ λέλυται τὸ δόξαν ἐναντίως ἔχειν ἐν τῷ α' διγ.[l]).

6. *Cyr.* [*l.* 1 §. 3. *l.* 2]. Possumus per in rem actionem etiam gregem vindicare, nec hoc spectamus, an singula capita nostra sint, sed hoc, an universitas. Quodsi duo aequalem numerum in grege habent, neuter eorum gregem vindicare potest neque pro parte neque in solidum: sin autem alter maiorem partem habet et habet ultra decem, gregem quidem vindicat, sed sua tantum recipit.

κυρ. δυνάμεθα διὰ τῆς ἐν ῥέμ καὶ ἀγέλην ἐκδικεῖν, καὶ οὐ σκοποῦμεν, εἰ αἱ καθ' ἕκαστον κεφαλαὶ ἡμέτεραί εἰσιν, ἀλλ' εἰ καὶ ἡ ὁμάς. εἰ δὲ καὶ δύο τινὲς ἴσον ἀριθμὸν ἔχουσιν ἐν τῇ ἀγέλῃ, οὐδεὶς δύναται ἐξ αὐτῶν ἀγέλην ἐκδικεῖν οὔτε εἰς μέρος οὔτε εἰς ὁλόκληρον· εἰ δὲ ὁ ἕτερος μεῖζον μέρος ἔχει καὶ ἔχει ὑπὲρ τὰ ι', ἐκδικεῖ μὲν ἀγέλην, τὰ οἰκεῖα δὲ μόνον λαμβάνει.

7. *Anon.* [*παραγραφὴ ad verba: τὴν ἀγέλην ὅλην in summa l.* 2, *quae textum cap.* 2 *efficit*]. Tamquam gregem. Si quis autem eorum dicat: si paret dimidiam partem gregis meam esse, etiam sic causa cadet. Videtur enim dicere, apparet dimidiam partem utriusque numeri decimarii ad me pertinere.

τοῦ ἀνων. ὡς ἀγέλ[ην.] ἔν[θα] δέ τις αὐτῶν εἴποι· εἰ φαίνεται τὸ ἥμισυ τῆς ἀγέλης ἐμὸν εἶναι, καὶ οὕτω ἐκβληθήσεται. δοκεῖ γὰρ λέγειν, φαίνεται[m]) τὸ ἥμισυ ἑκάστου δεκάτου ἐμοὶ διαφέρειν.

8. *Steph.* [*ad l.* 2 *verb: aliena capita*] .... Nam dixi tibi etiam supra, eum, qui prorium numerum gregis habet, aliena quoque gregi im-

στεφ. τα κατα ἀλλοτρ ... απερ διδωντα αλλοτρ ... εἶπον γάρ σοι καὶ ἀνωτέρω, ὅτι τότε ὁ ἔχων ἰδικὸν ἀριθμὸν ἀγέλης λαμβάνει καὶ τὰ ἀλλότρια συναναμιγέντα τῇ ἀγέλῃ, ὅτε

4) Cod. inter lineas: ἀπὸ ἑτέρου τι..... ὡς ὁ ἴνδεξ φησίν.
5) Deest in Cod., *Heimb.* habet.
6) Cod. inter lineas: ζήτει κεφ. α' θέ. β'.....

d) Initio huius lineae legebam: κυριω.
e) Initio huius lineae legebam: καὶ πληρούντων.
f) Initio huius lineae legebam: ἐπὶ ... εἰπεῖν ... γάρ τις.
g) Fortasse legendum: ἔνθα μὲν ἐπὶ τῶν ὄντων τῆς δεσποτείας ἐμῆς. Nam literarum ductus in Codice dubii sunt.
h) Cod: .. γεσ.
i) Videbar mihi legere: εἶχεν.
k) Cod: τὸ τῶν ι' προβάτων περὶ ἀγέλης κινεῖν.
l) Ex hoc scholio fluxit sive ad illud compositum est scholium, quod exhibent *Fabrot.* Sch. e. II. 219. et ex eo *Heimbachius.*
m) In Cod. videbar mihi hos ductus conspicere: ο.. ἐστι

γ'. Ulpi. Ἐὰν ἔχων τὶς τριακοσίων κεφαλῶν ἀγέλην, καὶ φθαρέντων ἑκατὸν τοσαῦτα ἀγοράσῃ [7]) παρὰ δεσπότου ἢ τοῦ καλῇ πίστει νομέως, καὶ αὐτὰ μετὰ τῆς ἀγέλης ἐκδικεῖ, ὥσπερ εἰ καὶ εἰς αὐτὰ περιστῇ ἡ ἀγέλη.

Ὁ ἐξαρτισμὸς [8]) τοῦ πλοίου καὶ ἡ σκάφη ἰδιαζόντως ἐκδικεῖται.

Ἐὰν δύο τινῶν πράγματα τῆς αὐτῆς ὄντα φύσεως μιγῶσιν, ὥστε μὴ δύνασθαι χωρισθῆναι· οἷα

III. *Ulpi.* Si quis gregem habens trecentorum capitum, amissis centum totidem capita redemerit a domino vel a bonae fidei possessore, haec etiam cum grege vindicat, quemadmodum si ad haec capita grex reductus fuerit. *L. 3. pr. D. VI. 1.*

Armamenta navis et scapha separatim vindicantur. §. 1.

Si res duorum, quae eiusdem naturae sunt, commixtae sint, ut separari non possint: utputa duae §. 2.

βόνα φίδε ταῦτα τῇ ἀγέλῃ συναναμίξῃ, καὶ τοῦτο διὰ τοῦ ἑπομένου δηλοῦται διγ.

τοῦ ἀνων. παρόντος τοῦ δεσπότου αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ αὐτὰ λαμβάνει, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑξῆς διγ. [ἀνάγν. καὶ διγ.] κγ' θε. δ'.

ἔχων τὶς ἀγέλην τ' προβάτων, ρ' αὐτῶν ἀπολλομένων, ὠνήσατο ἕτερα ρ' ἀλλότρια, τουτέστι μὴ ὄντα αὐτοῦ τοῦ ἀγοράσαντος ἀλλ' ἢ τοῦ πωλήσαντος ἢ ἑτέρου τινός· ἠγόρασε γὰρ αὐτὰ ἢ παρὰ τοῦ δεσπότου ἢ παρὰ τοῦ μὴ ὄντος δεσπότου, βόνα φίδε δὲ ταῦτα νεμομένου. γράφει τοίνυν ὁ μάρκελλος, ὅτι ταῦτα τῇ ἐκδικήσει τῆς ἀγέλης περιέχονται, τουτέστι κυῶν περὶ τῆς ἀγέλης ὁ τῶν σ' θρεμμάτων κύριος ἐκδικήσει καὶ ταῦτα, κἂν μήπω ἐγένετο δεσπότης, ἐπειδὴ ὅλως τεθεμάτισται παρὰ τοῦ μὴ δεσπότου βόνα φίδε δε[11]) νεμομένου ταῦτα λαβὼν καὶ ἔχων ἐπ' αὐτοῖς τὴν πουβλικιανήν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προλαβόντος διγ. τὸ μεῖζον ὁ αὐτὸς μάρκελλος γράφει, ὅτι καὶ εἰ ἀπώλοντο τὰ σ' πρόβατα, ὥστε εἰς μόνα τὰ ρ' ἅπερ ὠνήσατο περιστῆναι αὐτῷ τὴν ἀγέλην, ἐκδικεῖ καὶ τὰ ρ' καὶ λαμβάνει παρὰ τοῦ κατέχοντος τὰ πρόβατα, ἐπειδὴ ὅλως καὶ βόνα φίδε ταῦτα ὠνήσατο καὶ εἶχεν ἐπ' αὐτοῖς πουβλικιανὴν καὶ τῇ τῆς ἀγέλης αὐτὰ συνῆψέ τε καὶ περιέλαβε προσηγορίᾳ. ἐπὶ μὲν οὖν ἀγέλης δυνάμεθα καὶ τὰ μὴ ὄντα ἡμέτερα βόνα φίδε δὲ ὑπὸ τὴν ἡμῶν γενόμενα κατοχὴν δικαίῳ τῆς ὁμάδος διὰ τῆς ἐν ῥέμ ἐκδικεῖν, ἐπὶ δὲ νηὸς τοῦτο οὐ δυνάμεθα ποιεῖν. τὰ γὰρ σκεύη τοῦ πλοίου, κώπα τυχὸν καὶ ἄρμενα καὶ πηδάλιον καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐ δικαίῳ τῆς ὁμάδος ἀλλὰ καθ' ἕκαστον ἐκδικεῖται, καὶ οὐ δύναται ὁ πλοῖον ἐκδικῶν καὶ τὰ καθέκαστον ὄργανα διὰ τῆς ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖν. καὶ ἡ σκάφη δὲ κεχωρισμένη ἐκδικεῖται ἐπ' αὐτῇ κινουμένης ἐν ῥέμ.

mixta tunc recipere, si ea bona fide gregi immiscuerit: et hoc sequenti dig. ostenditur.

9. *Anon.* [*παραγρ. ad verba ultima summae*]. Si adsit dominus eorum: alioquin etiam haec accipit, ut principio sequentis dig. Lege etiam dig. 23 them. 4.

10. [*Steph. index l.* 3 *pr.* §. 1]. Habebat quis gregem trecentorum capitum, et quum C eorum periissent, alia C comparavit aliena, hoc est quae non ipsius emtoris, sed vel venditoris vel alius cuiusdam essent: nempe emit ea vel a domino vel a non domino, qui tamen bona fide ea possideret. Igitur scribit Marcellus, ista contineri vindicatione gregis: hoc est, ducentorum capitum dominus, si de grege agat, etiam illa vindicabit, licet nondum eorum dominus factus sit, quoniam statuimus eum illa si non a domino, certe a bonae fidei possessore comparasse et Publicanam in iis habere. Et haec quidem differentia est inter hoc et praecedens dig. Amplius idem Marcellus scribit, licet ducentae oves perierint, ut grex in solis centum, quae redemtae sunt, consistat, etiam has C vindicat et recipit a detentore ovium, quandoquidem bona fide eas redemit et Publicianam in iis habuit et eas gregis appellatione coniunxit et comprehendit. In grege itaque etiam ea, quae non sunt nostra sed bona fide a nobis possessa, iure universitatis per in rem actionem vindicare possumus, in navi autem hoc non possumus facere. Armamenta enim navis, veluti remos et vela et gubernaculum et id genus alia, non iure universitatis sed singula vindicantur, nec potest qui navem vindicat etiam singula instrumenta petere. Etiam scapha separatim vindicatur in rem actione propter eam instituta.

κυρ. εἰ ἔχων τὶς ἀγέλην κεφαλαίων τ', τῶν ρ' ἀπολλομένων, ἄλλα ρ' ἀντὶ τῶν [9]) αὐτῶν ἀγοράσει ἀπὸ δεσπότου ἢ ἀπὸ βόνα φίδε νομέως, καὶ αὐτὰ ἀπαιτεῖ διὰ τῆς ἐν ῥέμ, εἴτε περίεισι τὰ σ' εἴτε καὶ μή. ἡ ἐξαρτία τοῦ πλοίου καθ' ἑαυτὴν καὶ καθέκαστον εἶδος ἐκδικεῖσθαι ὀφείλει κεχωρισμένως.

11. *Cyr.* [*l.* 3. *pr.* §. 1]. Qui habet gregem trecentorum capitum, si C amissis alia centum illorum loco redemerit a domino vel a bonae fidei possessore, etiam haec petit in rem actione, sive supersint ducenta ista, sive etiam non. Apparatus navis per se et quaelibet species separatim vindicari debet.

τοῦ ἀνων. τοῦ γὰρ πρ[άγματος κλαπέν]τος ὁ ἀγοραστὴς οὔτε [δεσπόζει] οὔτε οὐσουκαπιτεύει, ὡς βι. μα' τι. γ' διγ. λε καὶ ἐνστιτ. β' τι. ς'.

12. *Anon.* [*ad summam l.* 3 *pr. verb: παρὰ δεσπότου ἢ τοῦ καλῇ πίστει νομέως*]. Nam furtivae rei emtor neque dominus fit, neque usucapere potest, ut lib. XLI tit. 3 dig. 35 et Instit. II tit. 6.

στεφ. κἂν τὰ μάλιστα εἰς μόνα τὰ ἀγορασθέντα περιστῇ τὸ πᾶν, ὅλως ὅτι τὴν ἀρχὴν ἀγέλης [ἀριθ]μὸν ἐξ ἰδικῶν ἔσχε θρεμμάτων, σώζεται αὐτῷ ἐπὶ τοῖς ὠνηθεῖσιν ἡ τῆς ἀγέλης προσηγορία.

13. *Steph.* [*ad l.* 3 *pr. verb: adhuc eum posse gregem vindicare*]. Licet vel maxime totus grex ad sola, quae redemta sunt, reductus fuerit, tamen quia ab initio gregis numerum in propriis animalibus habuit, manet etiam gregis appellatio in iis, quae emta sunt.

τοῦ ἀνων. περὶ τῆς σκάφης ἀνάγν. βι. λγ' τι. ζ' διγ. ὕστερον, καὶ περὶ πλοίου βι. κα' τι. β' διγ. μδ'.

14. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 1]. De scapha lege lib. XXXIII tit. 7 dig. ultimum, et de navi lib. XXI tit. 2 dig. 44.

πολλάκις [p]) ἡ ἐμὴ ὕλη τῇ ὕλῃ τῇ ἐσῇ τῆς [αὐτῆς] τυγχάνουσα φύσεως ἀναμίγνυται οὕτως, ὡς ἀδιαίρετον αὐτὴν καὶ ἀχώριστον εἶναι καὶ μήτε δύνασθαι λοιπὸν διαχωρίζεσθαι. καὶ φησιν ὁ πομπώνιος, μὴ πάντα τὸν βῶλον ἀλλ' ἐκ μέρους παρ' ἑκάστου τῶν παλαιῶν δεσποτῶν αὐτοῦ ἐκδικεῖσθαι παρτιτιαρίας εἰς μέρος κινουμένης IN REM. οἷον εἰς ι' λίτρας ἀργύρου βῶλον ἢ σκεῦος εἶχον ἐγὼ καὶ ἕτερος. εἰ ἀμφότεροι παραθέμεθα ταῦτα καὶ ἐμπρησμοῦ γενομένου διελύθησάν τε καὶ ἐχωνεύ-

15. [*Steph. index l.* 3 §. 2.] Nonnunquam materia mea materiae tuae, quum eiusdem naturae sit, ita miscetur, ut indissolubilis et inseparabilis sit nec possit de caetero diduci. Hic dicit Pomponius, non universam massam sed pro parte ab unoquoque veterum dominorum eius vindicari partiaria in rem actione instituta. Utputa X circiter librarum argenti massam vel vas ego habui et alius. Haec si ambo deposuimus et incendio facto so-

7) Cod. inter lineas: ζήτει βι. ν' τι. γ' κεφ. λς'. λζ καὶ τι. δ' κεφ. κα'.

8) Cod. inter lineas: οὐκ ἐστὶν ὁ σάνδαλος τοῦ πλοίου μέρος.

n) Cod: παρὰ τοῦ μηδέποτε νεμομένου βόνα φίδε δὲ ταῦτα.

o) Dele τῶν.

p) Cum sequentibus omnino conferendum est Sch. f. II. 219 *Fabroti*, quod et apud *Heimb.* extat.

δύο βῶλοι ἀργύρου συνεχωνεύθησαν· οὐχ ἕκαστος αὐτῶν τὸ πᾶν ἐκδικεῖ, ἀλλὰ ἀναλογοῦν αὐτῷ[9]), κἂν ἄδηλον ᾖ, πόσον ἕκαστος ἔχει.

massae argenti conflatae sunt: unusquisque eorum non totum vindicat, sed ratam, licet incertum sit, quantum quisque habeat.

L. 4. *D.* VI. 1. δ'. Ἁρμόζει δὲ καὶ ἡ τὰ κοινὰ διαιροῦσα ἀγωγή· καὶ ἡ περὶ τῶν ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγή. καὶ ἡ μὲν τοιαύτη ἀγωγὴ τὴν διατίμησιν ἀπαιτεῖ· ἐν δὲ τῇ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ καὶ τῇ τὰ κοινὰ διαιρούσῃ ἀγωγῇ καὶ τοῦ βελτίονος γίνεται λόγος. ἡ δὲ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγὴ καὶ ἡ περὶ τῶν ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγὴ ἁρμόζει κατὰ τοῦ παρασκευάσαντος αὐτὰς χωνευθῆναι.

IV. Competit et communi dividundo iudicium, et actio ad exhibendum. Et hac quidem actione aestimatio petitur: in rei vindicatione autem et communi dividundo actione et pretiosioris habetur ratio. Actio autem furti in duplum et ad exhibendum actio competit adversus eum, qui curavit, ut massae conflarentur.

θησαν καὶ ἕν τι γεγόνασιν, ἐστὶ μὲν ὁ πᾶς βῶλος κοινός, εἴτε κατὰ τύχην εἴτε κατὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν συνέβη τυχὸν χωνευθῆναι τὰ σκεύη ἢ τοὺς βώλους, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α τί. τῆς β τῶν ἰνστιτ. ἕκαστος [γὰρ] ἡμῶν κατὰ ἀναλογίαν τοῦ σταθμοῦ, οὗ ἔχομεν ἐν τῷ βώλῳ, μέρος ἀδιαίρετον ἐκδικήσει τοῦ παντός, εἰ καὶ ἄδηλον εἴη, πόσον ἕκαστος σταθμὸν ἔχει νῦν ἐπὶ τῷ βώλῳ μετὰ τὴν χώνευσιν. οἷον ὁ τῶν ε λιτρῶν δεσπότης τοῦ ἀργύρου κινῶν οὐκ ὀφείλει λέγειν· εἰ φαίνεται τὸν βῶλον ἐμὸν εἶναι πρὸ πάρτε, καὶ ὁ εἷς τὸ· διμοιρ.. μερ.. δεσποτ..[q]) ὀφείλει τοῦ οἰκείου μέρους ἐν τῇ ἐντεντίονι μεμνῆσθαι· εἰ γὰρ εἰσελθόντες μὴ μνησθῶσι τῆς ποσότητος τοῦ σταθμοῦ, λαμβάνουσιν[r]) ἑαυτ[οῖς] [ἡ]μισυ, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐκδικοῦντες, λυθέντος τοῦ ἀργύρου καὶ ὥσπερ ὕδατος γενομένου· κινοῦσιν οὖν ἐπὶ μέρει τοῦ βώλου, κανονιζομένου τοῦ μέρους ἐκ τῆς τῶν λιτρῶν ἀναλογίας, ὅσας ἕκαστος αὐτῶν πρὸ τῆς χωνεύσεως εἶχεν, εἰ καὶ ἀγνοοῦνται τὸ νῦν μετὰ τὴν χώνευσιν ὁ τοῦ βώλου σταθμὸς καὶ πόσον ἕκαστος αὐτῶν ἔχει νῦν μέρος ἐπὶ τῷ βώλῳ· ἴσως γὰρ σκευαστὸς τὴν ὁ ἄργυρος καὶ χωνευθεὶς μετα ....[s]) καὶ οὕτω γὰρ οὐδὲν ἧττον οἰκείου μέρους μνημην αὐτοὺς ἐν τῇ ἐντεντίονι ποιεῖσθαι χρὴ πρὸς τὴν ποσότητα τῶν λιτρῶν, ὅσας ἕκαστος αὐτῶν ὡς εἴρηται πρὸ τῆς χωνεύσεως εἶχεν.

luta sunt et liquefacta et in unum coaluerunt, universa massa communis est, sive fortuito sive volentibus dominis vasa vel massas conflari contigerit, sicuti didicisti tit. I lib. II Instit. Scilicet unusquisque nostrum pro rata ponderis, quod in massa habemus, partem pro indiviso ex toto vindicabit, etsi incertum sit, quantum quisque ponderis nunc post conflationem in massa habeat. Veluti quinque librarum argenti dominus, si agat, non debet dicere: si paret massam meam esse pro parte, ... propriam partem in intentione indicare: si enim intrantes in iudicium quantitatem ponderis non indicaverint, sumunt sibi partem dimidiam etiam ex alienis vindicantes, quum argentum solutum et quasi in aquam mutatum sit: agunt igitur de parte massae, et pars diiudicatur ex analogia ponderis, quod unusquisque ante conflationem habuit, etsi nunc post conflationem ignoratur pondus massae et quantam unusquisque nunc habeat massae partem; fortassis enim argentum fabricatum erat et conflatum .....; nihilominus propriae partis mentionem eos in intentione facere oportet secundum quantitatem librarum, quas unusquisque, ut dictum est, ante conflationem habuit.

τυχὸν γὰρ τοῦ μὲν ἑνὸς ὁ βῶλος καθαροῦ ἀργύρου ἦν καὶ διὰ τοῦτο τιμιώτερος, τοῦ δὲ ἄλλου ὁ βῶλος οὐκ ἦν τοιοῦτος[t]). τὸ οὖν διαφέρον σκοπεῖται ἐν τῷ κομμοῦνι διβιδοῦνδο, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς διγ.

16. [*Steph. ad l.* 3 §. 2 *verb: etsi incertum sit*]. Forte enim alterius massa argenti puri erat et propterea pretiosior, alterius autem non erat eiusmodi. Huius differentiae ratio habetur in communi dividundo iudicio, ut dig. sequenti.

στεφ. τοῦτο νίησον, εἴτε τύχῃ εἴτε κατὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν χωνευθῆναι συνέβη τὰς ὕλας. ἐπίκοινον γὰρ τὸ γινόμενον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. τὸ αὐτό ἐστι καὶ ἔνθα θάτερος τῶν δεσποτῶν βύνα φίδε μέντοι ἀλλοτρίαν ὕλην λαβὼν ἀνέμιξε τῇ ἰδίᾳ· καὶ ἐνταῦθα κοινὸν τὸ γινόμενον.

17. *Steph.* [*ad l.* 3 §. 2 *verb: erit nobis commune*]. Hoc accipe, sive casu sive volentibus dominis materias conflari contigerit. Nam quod efficitur, commune est, ut didicisti tit. I lib. II Instit. Idem est et si alter dominorum bona fide scilicet alienam materiam suae immiscuerit: etiam hic, quod fit, commune est.

στεφ. διὰ παρτιτιαρίας ἰν φέμ μέρος ἐκδικεῖται τοῦ βώλου, ἁρμόττει δὲ καὶ κομμοῦνι διβιδοῦνδο δικαστήριον, ἐν ᾧ δηλονότι μήτε εἶδός τι κατεσκευάσθη, διὰ τὸ μέλλον περὶ τοῦ οἰνομέλιτος λέγεσθαι, μήτε δύνανται λοιπὸν αἱ ὕλαι μετὰ τὴν χώνευσιν αὖθις διακρίνεσθαι, ὡς ἐπὶ τῶν τοῦ ἀργύρου βώλων ἢ ἐπὶ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ[u]) (τοῦτο γὰρ ἔστιν ἐκ τοῦ ε διγ. μαθεῖν,) ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, [οὐ] δύνανται[v]) εἰς τὴν προτέραν ἰδιαζόντως καὶ κεχωρισμένως ἐπανάγεσθαι [ὄψιν], ὥστε μετὰ τὴν ἀναχώνευσιν γνωρίζεσθαι τὸν παλαιὸν ἐμὸν καὶ τὸν παλαιὸν σὸν, μήτε εἶδός ἐστι τὸ κατασκευασθὲν μήτε εἴδους ἀφανισμὸς τελείως γέγονε τῶν ὑλῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ οἰνομέλιτος, ἀλλ' ἔτι φαίνεται ὁ ἄργυρος. ἀμέλει ἐπὶ τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ ἀργύρου, ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὴν χώνευσιν δύνανται αὖθις αἱ ὕλαι διαχωρίζεσθαί τε καὶ διακρίνεσθαι καὶ μήτε εἶδος γέγονε ἐξ αὐτῶν, οὔτε παρτιτιαρία ἰν φέμ οὔτε κομμοῦνι διβιδοῦνδο κινεῖται, ἀλλ' ἕκαστος τὴν ἰδίαν ὕλην ἐκδικεῖ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ε διγ. φησίν. ἕτερόν ἐστι ἐπὶ οἰνομέλιτος ἐπεὶ[w]) τότε γὰρ ὁ πεποιηκὼς γίνεται τοῦ γενομένου δεσπότης καὶ [οὐκ] ἐστὶ κοινὸν τὸ γενόμενον[x]).

18. *Steph.* [*ad l.* 3 §. 2 *verb: vindicabimus*]. Per partiariam in rem actionem pars massae vindicatur, et competit etiam communi dividundo iudicium, si nimirum neque species aliqua nova facta est (propter id, quod mox de mulso dicetur), neque iam possunt materiae post conflationem rursus diduci, ut in massis argenti vel in auro cum aere mixto (hoc enim discere est dig. 5), quoniam, ut dictum est, non possunt ad pristinum specialiter et separatim reduci statum, ut post diductionem recognoscatur quae antea mea et quae antea tua fuit, neque nova species facta est, neque etiam natura materiarum plane deleta est, ut in mulso, sed adhuc argentum appareat. Caeterum in plumbo et argento, quandoquidem etiam post conflationem materiae rursus possunt separari et diduci nec aliqua nova species ex iis facta est, neque partiaria in rem neque communi dividundo intenditur, sed unusquisque suam materiam vindicat, ut Ulpianus dig. 5 dicit. Aliud est in mulso: ibi enim, qui id fecit, dominus fit eius, quod factum est, neque id commune est.

(*Complura desiderantur.*)

---

9) Hactenus f. 123. 124.

---

q) Haec quidem sic a me lecta, sed omnino corrupta sunt.

r) Forte legendum: *παραλαμβάνονται*. Caeterum in Cod. perspicue scriptum est: *λαμβάνου*.

s) An: *μετεποιήθη*;

t) Cod. hoc loco habet: ἡ βῶλος τοιαύτη, quum tamen antea ubique ὁ βῶλος scripserit. Mox iterum τῆς βώλου habet, quod similiter mutavimus.

u) Literarum ductus dubii. Videbar mihi legere: *ἐπὶ θυ ... καὶ χυη ..*

v) Cod: *δια . ανιος* habere videbatur.

w) Cod: *'πὶ*.

x) Hactenus fol. 123. 124.

ε'. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ σίτου παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν μιγέντος· εἰ γὰρ κατὰ γνώμην αὐτῶν ἐμίγη, κοινὸς γίνεται.

Ἐὰν ἀπὸ μέλιτος ἐμοῦ καὶ σοῦ οἴνου οἰνόμελι γένηται, οὐκ ἐστὶ κοινὸν, ἀλλὰ τοῦ ποιήσαντος, ἐπειδὴ τὸ ἀρχαῖον εἶδος οὐ σώζεται. εἰ δὲ μετὰ τοῦ ἀργύρου σου χωνευθῇ μόλιβδός μου, οὐ γίνεται κοινὰ, οὔτε ἡ διαιροῦσα τὰ κοινὰ ἀγωγὴ ἁρμόζει· δύνανται γὰρ αἱ ὕλαι χωρίζεσθαι· κινεῖται δὲ περὶ ἑκάστου πράγματος ἀγωγή. εἰ δὲ μὴ δύνανται χωρίζεσθαι, ὡς ἐπὶ χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ, ἀνὰ μέρος ἐκδικοῦνται. ἐπειδὴ γὰρ ἑκατέρα ὕλη καὶ χωνευθεῖσα σώζεται, οὐ γίνεται τοῦ χωνεύσαντος, ὡς τὸ οἰνόμελι.

Τὸ τικτόμενον ἐκ τῆς ἐμῆς φορβάδος καὶ τοῦ σοῦ ἵππου ἐμόν ἐστι.

Τὸ ἐμὸν δένδρον ἐὰν εἰς τὸν ἀγρόν σου παρὰ σοῦ μετενεχθὲν συναυξήσῃ καὶ ῥιζώσῃ, τὴν κατὰ νόμους περὶ αὐτοῦ ἀγωγὴν ἔχω· εἰ δὲ μὴ συναυξήσει, ἐμὸν ἔμεινεν.

Ἐὰν περὶ τὸ σῶμα συμφωνῶμεν, περὶ δὲ τὴν ὀνομασίαν πλανώμεθα, καλῶς ἡ περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀγωγὴ κινεῖται.

Εἰ δὲ πολλοὶ τῆς αὐτῆς ὀνομασίας εἰσί, καὶ μὴ δηλοῦται, περὶ ποίου ἐνήγαγον, οὐ γίνεται καταδίκη.

ς'. Ὁ περὶ πράγματος ἐνάγων ὀφείλει λέγειν, εἰ ὕλον ἀπαιτεῖ ἢ ἥμισυ καὶ πόσον, καὶ μὴ μόνον τὸ ὄνομα λέγειν, ἀλλ' ἐπὶ μὲν ὕλης ἀνεργάστου τὸν σταθμὸν, ἐπὶ δὲ ἀργυρίων τὸν ἀριθμόν· ἐπὶ δὲ τῆς εἰργασμένης τὸ εἶδος· καὶ ἐπὶ τῶν μετρουμένων τὸ μέτρον. καὶ ὁ ἀπαιτῶν ἐσθῆτα διὰ τῆς ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγῆς ἢ διὰ τῆς προσωπικῆς ἀγωγῆς, καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν χροιὰν λεγέτω· οὐ μὴν εἰ παλαιὰ ἢ νέα ἐστί. καὶ ἐπὶ τῶν σκευῶν τὸ εἶδος· τυχὸν δίσκος· οὐ μὴν καὶ τὰ λοιπὰ γνωρίσματα· καὶ ἐπὶ δούλου τὸ ὄνομα, καὶ [10]) εἰ παῖς ἢ νέος ἐστίν. εἰ δὲ ἀγνοεῖ τὸ ὄνομα, δεῖ λέγειν τὴν διὰ γνωρισμάτων φανέρωσιν· οἷον τὸν ἐκ τῆσδε τῆς κληρονομίας, ἢ τὸν ἀπὸ τῆσδε τεχθέντα. καὶ ἐπὶ ἀγροῦ καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν τόπον.

ζ'. Idem. Ἐὰν ὁ προσαγαγὼν ἑαυτὸν ἀπαιτήσει

V. Idem et in frumento obtinet, quod non voluntate dominorum commixtum est: nam si voluntate eorum commixtum sit, commune fit. *L. 5. pr. D. VI. 1.*

Si ex melle meo et vino tuo mulsum factum sit, non communicatur, sed eius est, qui fecit, quoniam speciem pristinam non retinet. Sed si cum argento tuo plumbum meum conflatum sit, non communicatur, nec communi dividundo iudicium competit: materiae enim separari possunt: sed de singulis rebus agetur. Sed si separari non possint, puta aes et aurum, pro parte vindicantur. Quoniam enim utraque materia, etsi conflata, manet, non fit eius, qui conflavit, sicuti mulsum. §. 1.

Quod ex equa mea et equo tuo natum est, meum est. §. 2.

Si arbor mea in agrum tuum a te translata coaluit et radices immisit, utilem in rem actionem de ea habeo: si vero non coaluit, mea permansit. §. 3.

Si de corpore inter nos conveniat, in vocabulo autem erremus, recte de eo in rem agitur. §. 4.

Si vero plures eiusdem nominis sint, nec appareat, de quo actum sit, nulla fit comdemnatio. §. 5.

VI. Qui in rem agit, dicere debet, utrum rem totam petat an dimidiam partem et quotam, et non solum nomen, sed infectae quidem materiae pondus, si vero nummi petantur, numerum: factae autem speciem: et in his, quae mensura constant, mensuram. Et qui vestimenta petit actione in rem vel in personam, et numerum et colorem dicat: non etiam utrum trita sint, an nova. Et in vasis species dicenda erit, puta lanx: non etiam caetera indicia: et in servo nomen, et utrum puer an adolescens sit. Si autem nomen ignorat, demonstratione per indicia uti debet: veluti qui ex illa hereditate est, vel qui ex illa natus est. In fundo nomen et locus dici debent. *L. 6. D. eod.*

VII. *Idem.* Si is, qui obtulit se fundi vindi- *L. 7. D. eod.*

τοῦ γ) τεχνίτου ὥσπερ ἐν τῷ πράγματι, ὡς βι. ν' τι. ις' διγ. ιγ'. ιδ'.

τοῦ ἀνων. παῖς μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἄρρηβος, ὡς βι. λβ' διγ. λϑ' ϑέ. ς', νεώτερος δὲ ὁ τὴν ἔφηβον ἡλικίαν ἐξελθὼν ἕως οὗ μετὰ τῶν γερόντων ἄρξηται εἶναι, εἰ μὴ ἕτερον ὁ ληγατεύσας ἐνόησεν, ὡς βι. τοῦ αὐτοῦ διγ. ξζ', ἐν ᾧ παρέγραψα, τίς ἐστι γέρων.

τὸν [z]) ἀγρόν τις ἀλόγως κατεῖχε τιτίου, καὶ τοῦτον περιείη τίτιος ἐπιζητῶν. προσῆλθε δέ τις αὐτῷ λέγων ἑαυτὸν κατέχειν τὸν ἀγρόν· τοῦτο δὲ ἔπραττεν ἐμποδίσαι τιτίῳ βουλόμενος τὸν ἀληθῆ νομέα εὑρεῖν. νομίζων δὲ ὁ τίτιος αὐτὸν κατέχειν τὸν ἀγρὸν, ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ τὴν ὦ ῥέμ, καὶ δὴ κατεδικάσθη, ἀλλὰ μετὰ καταδίκην εὑρηται τὸν ἀγρὸν ἄλλος κατέχων. ἆρα δύναται κινεῖν κατ' αὐτοῦ; λέγει τοίνυν ὁ παῦλος, ὀρθῶς καὶ παρὰ τοῦ ἀληθοῦς νομέως τὸν ἀγρὸν ἐκδικεῖσθαι, ὡς ὁ πέδιος που φησιν. ὁ μὲν γὰρ τῇ δίκῃ προσανηνοχὼς ἑαυτὸν AD POENAM ἐκάγεται, ὁ δὲ τὸν ἀγρὸν σὺν τῇ ἀληθείᾳ νεμόμενος AD REI PERSECUTIONEM. μέμνησο τοῦ ιγ' καὶ με' διγ. τῆς HEREDITATIS πετιτίονος τοῦ παρόντος συνταγματος καὶ ἀνάγν. τὸ κε' διγ. τοῦ παρόντος τι.

19. [*Anon?*] opificis perinde atque in re, ut lib. L tit. 16 dig. 13. 14.

20. *Anon.* [*ad l. 6 verb: εἰ παῖς ἢ νέος ἐστίν*]. Puer scilicet est, qui impubes, ut lib. XXXII dig. 39 them. 6 (41 §. 4), adolescens autem is, qui primam aetatem excessit quoad incipiat inter seniores esse, nisi aliud testator voluerit, ut eiusdem libri dig. 67 (69), in quo adnotavi, quis senior sit.

21. [*Steph. index l. 7.*] Agrum Titii quidam temere possidebat, illumque Titius requirebat. Quidam ei sese obtulit dicens, se agrum tenere: hoc autem faciebat, ut Titio impedimento esset, quo minus verum possessorem inveniret. Titius quum crederet agrum ab illo teneri, in rem actionem adversus eum instituit, et sic condemnatus est. Iam vero post condemnationem invenitur alius, qui agrum tenet. Num potest eum convenire? Dicit igitur Paulus, recte etiam a vero possessore agrum vindicari, sicuti Pedius alicubi dixerit. Qui enim liti sese obtulit, ad poenam convenitur, qui autem agrum re vera possidet, ad rei persecutionem. Memineris dig. 13 [§. 13] et 45 tit. *de hereditatis petitione* huius partis et lege etiam dig. 25 praesentis tituli.

10) Hoc verba inc. fol. 166. 167.

y) Inc. fol. 166. 167.

z) Ex hoc scholio haustum esse videtur Schol. g II. 220 *Fabroti.*

ἀγροῦ καταδικασθῇ, οὐδὲν ἧττον καὶ ὁ νομεὺς ἀπαιτεῖται.

L. 8. D. VI. 1. η'. Idem. Ἐὰν ἀγρὸν ἐξ ἴσου ἐμοὶ καὶ σοὶ διαφέροντα κοινῶς σὺ καὶ πέτρος νέμησθε ἐξ ἀδιαιρέτου, κατὰ πέτρου ὀφείλω μόνον κινεῖν. εἰ δὲ διῃρημένως νέμεσθε, ἀνὰ τέταρτον ἐξ ἑκατέρου ἐκδικῶ, καὶ σὺ ἀπὸ πέτρου τὸ ἄλλο τέταρτον. τοῦτο δὲ χώραν οὐκ ἔχει ἐπὶ κινητῷ πράγματι ἢ κληρονομίᾳ· οὐδεὶς γὰρ αὐτὰ νέμεται διῃρημένως.

L. 9. D. eod. θ'. Ulpi. Ὀφενδήποτε νέμεται ὁ ἐναγόμενος, ὅπερ ἀποδείξω ἐμὸν εἶναι, καταδικάζεται, εἰ μή τινα παραγραφὴν ἀντιθήσει. καὶ ὁ ψιλὴν γὰρ ἔχων νομήν, καὶ ὁ λαβὼν ἐν παραθήκῃ ἢ χρήσει ἢ μισθώ-

cationi, damnatus sit, nihilominus et possessor convenitur.

VIII. *Idem.* Si fundum ex aequis partibus ad me et te pertinentem tu et Petrus pro indiviso possideatis, adversus Petrum duntaxat agere debeo. Sed si pro diviso possidetis, quadrantem ab utroque peto, et tu a Petro alterum quadrantem. Hoc autem locum non habet in re mobili vel hereditate: nullus enim ea pro diviso possidet.

IX. *Ulpi.* Ex quacunque causa reus possideat, quod probavero meum esse, condemnatur, nisi aliquam exceptionem obiiciat. Nam et qui nudam possessionem habet, vel qui rem depositam accepit vel

ἀνων. ἀνάγν. διγ. κέ καὶ βι. ε' τί. γ' διγ. ιγ' πρὸ ὀλίγου τοῦ τέλους καὶ με.

ἐξ ἴσου[a]) ἡμίσεος μέρους εἶχον ἀγρὸν ἐπίκοινον ἐγώ τε καὶ σύ. τοῦτον τὸν ἀγρὸν ὁ ἐμὸς κοινωνὸς καὶ τίτιος ἀλόγως ἐξ ἴσου μέρους ἐνέμεσθε. πῶς ἀρα δεῖ με κινεῖν καὶ κατὰ τίνος; λέγει ἑπομένως μὴ δύνασθαί με παρ' ἑκατέρου ἀνὰ μέρος τέταρτον τοῦ ἀγροῦ διὰ τῆς ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ παρὰ τιτίου τοῦ μὴ ὄντος κοινωνοῦ τὸ ἥμισυ μέρος. ἕτερόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅταν αὐτὸν τὸν ἀγρὸν ἐν φανερῷ ἐνεμήθητε κλίματι, καὶ σὺ μὲν τὸν ἀμπελῶνα, τίτιος δὲ τὸν ἐλαιῶνα. τότε γὰρ καὶ παρὰ σοῦ τοῦ κοινωνοῦ καὶ παρὰ τιτίου μέρος τοῦ ἀμπελῶνος καὶ μέρος τοῦ ἐλαιῶνος ἐκδικῶ. ἡνίκα γὰρ τόποι φανεροὶ εὑρεθῶσιν ὑπὸ τὴν ἑτέρου νομήν, ἀνάγκη ἐν τούτοις τοῖς τόποις μέρος εἶναι ἐμόν· τουτέστιν ἔνθα τοπον τοῦ ἀγροῦ φανερὸν καὶ διακεκριμένον νέμονταί τινες, ἐν ἑκάστῳ τῶν τόπων μέρος εὑρίσκεται διαφέρον τῶν κοινωνῶν ἑκάστῳ καὶ διὰ τούτου ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου θέματος ἀνάγκη [σὲ][b]) κατὰ τιτίου κινῆσαι καὶ τὸ παρ' αὐτῷ ἐναπομεῖναν ἥμισυ μέρος τοῦ ἐλαιῶνος [τέταρτον ὄν] τοῦ παντὸς ἀγροῦ μέρος ἐκδικῆσαι διὰ τῆς ἐν ῥέμ[c]). ἡ δὲ τοιαύτη διάστιξις οὔτε [ἐπὶ] κινητῶν οὔτε ἐπὶ τῆς νεριδιτάτις πετιτίονος δύναται χώραν [ἔχειν·] οὔτε γὰρ κινητὸν πρᾶγμα οὔτε τὴν αὐτὴν κληρονομίαν [δυνατὸν][d]) δύο τινὰς νέμεσθαι διῃρημένως ταω . . . . . τον ὡς ἐγὼ μὲν τόδε μέρος τοῦ κινητοῦ νέμομαι πράγματος ἢ τῆς κληρονομίας σὺ δὲ τὸ ἄλλο[e]). εἰ γὰρ καὶ κληρονομ . . κιν . . . . . οὐσουκ . . . . . κατέσχε δὲ . . . . . καὶ διείλοντο τῆς κληρονομίας τὰ πράγματα ἄτμητα παρ' ἐμοὶ καὶ κινουμέν . . κατὰ τ . . . . . ερ . . παρ . κληρονομ . . . . . τὴν νεριδιτάτις πετιτίονα κατὰ μὲν τιτίου εἰς γ' οὐγγίας κατὰ δὲ σεκούνδου τοῦ ἡμετέρου συγκληρονόμου . . . . . .

ἐπὶ τῆς σπεκιαλίας ἐν ῥέμ ὀφφικιόν ἐστι τοῦ δικάζοντος σκοπεῖν εἰ νέμηται [ὁ ῥέος, ἀλλ'] οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς νεριδιτάτις πετιτίονος περιεργάζεσθαι τὴν αἰτίαν ἤτοι τὸν τίτλον τῆς νομῆς, εἰ[f]) προνέρεδε ἢ προποσέσορε νέμεται· τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς νεριδιτάτις πετιτίονος τὸ τὸν τίτλον περιεργάζεσθαι τῆς νομῆς. τῆς γὰρ σπεκιαλίας κινουμένης IN REM ὅλως εἰ ἀποδείξω τὸ πρᾶγμα ἐμὸν, ἀνάγκην ὁ νεμομενος ἕξει τοῦτό μοι ἀποκαταστῆσαι, πλὴν εἰ μή τινα παραγραφὴν ἀντιτίθησιν. τινὲς δὲ ὅμως εἰπεῖν ἐπεχείρησαν, μεθ' ὧν ἐστὶ καὶ ὁ πηγάσιος[g]), ἐκείνην καὶ μόνον τὴν νομὴν περιπλέκεσθαι τῇ σπεκιαλίᾳ ἐν ῥέμ[h]), τουτέστι κατ' ἐκείνου καὶ μόνου τοῦ νομέως κινεῖσθαι τὴν σπεκιαλίαν ἐν ῥέμ, ὅστις τὴν τοιαύτην νομὴν [ἔχει][i]), ἥτις χώραν ἔχει ἐπὶ τῷ οὗτι ποσιδέτις ἢ οὐτρούβι ἰντερδίκτῳ, τουτέστι νεκ ουι νεκ κλαμ νεκουε πρεκαριω, οὐκέτι καὶ κατὰ[k]) τοῦ φυσικῶς ἢ πραετωρίως ἔχοντος κατοχήν· ὥστε [ἐν τέ]λει φησὶ[l]) μὴ δύνασθαι τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς ἐν ῥέμ ἐκδικεῖσθαι παρὰ τοῦ ἔχοντος αὐτὸ [ἐν] παραθήκῃ ἢ χρήσει ἢ μισθώσει [ἢ παρὰ τοῦ] πεμφθέντος εἰς νομὴν τὴν λεγατόρουμ σερβανδορουμ ἢ τὴν δότις [καῦσα] ἢ τὴν βέντρις νόμινε ἢ τὴν δάμνι ἰμφέκτι, ἐπειδὴ οὗτοι πάντες οὐ πολιτικῶς ἀλλὰ

22. *Anon.* [*ad l.* 7]. Lege dig. 25 et lib. V tit. 3 dig. 13 paulo ante finem et 45.

23. [*Steph. index l.* 8.] Ex aequa dimidia parte agrum habui communem ego et tu. Hunc agrum tu socius meus et Titius temere ex aequis partibus possidetis. Quomodo igitur et adversus quem agere me oportet? Dicit itaque, non posse me ab utroque partem quartam agri in rem actione petere, sed a Titio, qui mihi non sit socius, dimidiam partem. Aliud dicendum est, si eum agrum certis regionibus possideatis, et tu quidem vinetum, Titius autem olivetum. Tunc enim et a te socio meo et a Titio partem vineti et partem oliveti vindico. Sicubi enim certa loca ab alterutro possideantur, necesse est in his locis aliquam partem meam esse: hoc est, ubi regionem agri certam et separatam aliqui possident, in qualibet regione pars invenitur, quae unicuique ex sociis competat, et propterea in specie proposita necessarium est, te adversus Titium agere et ab eo dimidiam partem oliveti, quae est quarta pars totius agri, vindicare. Haec autem distinctio neque in mobilibus neque in hereditatis petitione locum habere potest: neque enim rem mobilem vel eandem hereditatem fieri potest ut duo pro diviso possideant . . . . . ut ego quidem hanc partem rei mobilis possideam vel hereditatis, tu vero alteram. Nam etsi || . . . . . hereditatis petitionem adversus quidem Titium de tribus unciis, adversus autem coheredem nostrum . . . . . .

24. [*Steph. index l.* 9.] In speciali in rem actione officium iudicis est, ut inspiciat, an reus possideat, non autem, sicut in hereditatis petitione, ut examinet causam vel titulum possessionis, an pro herede vel pro possessore possideat: hoc enim peculiare est in hereditatis petitione, quod titulus possessionis investigatur. Nam speciali in rem actione mota, si omnino probavero rem meam esse, possessor necesse habebit eam mihi restituere, nisi exceptionem aliquam obiicit. Nonnulli tamen, inter quos etiam Pegasus est, dicere maluerunt, eam solam possessionem comprehendi speciali in rem actione, hoc est, solum adversus eum possessorem speciali in rem actione agi, qui eiusmodi possessionem habeat, quae locum habet in interdicto uti possidetis vel utrubi, id est nec vi nec clam neque precario, non autem adversus eum, qui iure naturali vel praetorio detentionem habet; ut denique dicat, non posse rem per in rem actionem vindicari ab eo, qui depositam vel commodatam habet, vel qui in possessionem missus est legatorum servandorum vel dotis causa vel ventris nomine vel

---

a) Ex hoc scholio efformata esse videntur Schol. h et i. II. 220 *Fabroti*.

b) Istud σὲ in Cod. deest. Paulo ante malim διὰ τοῦτο.

c) Librarius temere hoc loco repetit: τὸ ἐναπομεῖναν — παντὸς ἀγροῦ.

d) Videbar mihi has literas conspicere: ουτε . . .

e) In Codice ἀρις scriptum fuisse videtur, sed ita ut emendatricis manus vestigia cernerentur.

f) Cod: ἤ.

g) Lege: πήγασος.

h) Cod: ἐκεῖ καὶ μόνον περὶ νομὴν περιπλέκεσθαι τῆς σπεκιαλίας ἐν ῥέμ.

i) Hoc addo, licet in Cod. desit.

k) Cod: περί.

l) Cod. videbatur habere: ὥστε τὸν . . λειφησι.

σει, ἢ ἀπὸ τῆς ἐπὶ ληγάτοις ἱκανοδοσίας ἢ προικὸς ἢ τῆς γαστρὸς ὀνόματι ἢ τῆς διὰ προσδοκωμένης ἐν οἴκῳ ζημίας[11]), καὶ πᾶς νεμόμενος καὶ δυνάμενος ἀποκαταστῆσαι, ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ.

commodatam vel conductam, aut qui legatorum servandorum causa vel dotis ventrisve nomine in possessione est vel damni infecti nomine, et omnis qui possidet et restituere potest, rei vindicatione convenitur.

ι'. Paul. Ὁ καλῇ πίστει νομεὺς, ἢ ἔνθα ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, ἀποκαθίστησιν αὐτὸ, ἢ ὅπου ἐνάγεται, δα-

X. *Paul.* Bonae fidei possessor, aut ubi res est, eam restituit, aut ubi convenitur, sumtibus petitoris, *L.* 10. *D.* VI. 1.

φυσικῶς ἢ πραετωρίως ἔ[χουσι τὴν γομὴν, οὐδὲ δύνανται] αὐτοὶ οὐσουκαπιτεύειν. ταῦτα μὲν οὖν, ὡς εἶπον, [ὁ πήγασος. ἀλλ'] ἐγὼ καὶ ὁ οὐλπιανὸς κατὰ παντὸς νεμομένου τὸ ἀλλότριον καὶ φυσικὴν ἔχοντος εὐχέρειαν τῆς τοῦ πράγματος ἀποκαταστάσεως δεόντως ὑπολαμβάνω κινεῖσθαι τὴν IN REM.

damni infecti, quoniam hi omnes non civiliter sed naturaliter vel iure praetorio possessionem habent, nec usucapere possunt. Haec igitur, ut dixi, Pegasus. Ego vero et Ulpianus adversus omnem, qui rem alienam tenet et naturalem restituendae rei facultatem habet, ut par est, in rem actionem intendi posse opinor.

στεφ. ἐκ τῶν παραγραφῶν. ὁ γὰρ κινῶν τὴν σπεκιαλίαν ἐν ῥέμ οὐκ ἀπαιτεῖται νομὴν τὴν πρὸ νέρεδε ἢ πρὸ ποσσέσορε, τοῦτο γὰρ ἡ νερεδιτάτις πετιτίων εἴωθε ζητεῖν· ἀλλὰ νομὴν πολιτικὴν ἢ καὶ φυσικὴν ἡ σπεκιαλία[m]) ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖ, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ διγ. φησίν. καὶ οὕτως ὁ κινῶν δεῖξαι ὀφείλει, ὅτι δεσπότης ἐστὶν, οὐ μὴν ἀπαιτεῖ τὸν νεμόμενον συστῆναι τὴν δεσποτείαν τοῦ πράγματος· νίκη γὰρ τοῦ ποσσέσορος ἡ περὶ τὰς ἀποδείξεις ἀσθένεια τοῦ πετίτορος, ὡς ἀνήνεκται βι. δ' τοῦ κώδ. τί. ιθ' ἐν τῇ β' τοῦ τί. διατ. ἀνάγν. καὶ τὴν ις' τοῦ τί. διάτ. καὶ μὴ δόξῃς ἐναντίως ἔχειν· ἐκεῖ γὰρ ὑποτίθεται τοὺς ποσσέσορας τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ἐναγομένους.

25. *Steph. ex adnotationibus* [*ad l.* 9 *verb: Nec ad rem pertinebit*]. Qui enim specialem in rem actionem intendit, non opus habet probare pro herede vel pro possessore possessionem, hoc enim in hereditatis petitione quaeri solet: sed possessionem sive civilem sive naturalem actio in rem specialis exigit, ut in fine huius dig. dicit. Itaque actor probare debet, se dominum esse, non autem a reo postulat, ut dominium rei probet: nempe vincit possessor, si petitor idoneas probationes non habeat, ut relatum est lib. IV Cod. tit. 19 const. 2. Lege etiam const. 16 eius tituli, nec existimes contrariam esse: ibi enim supponit possessores hereditatis petitione conventos.

τοῦ ἀνων. ὁ κινῶν ὀφείλει δεικνύειν, οὐ μὴν ὁ νεμόμενος, ὡς βι. δ' τοῦ κώδ. τί. ιθ' διατ. β'. ἀνάγν. καὶ τὴν ις' τοῦ αὐτοῦ τί.

ἀνάγν. πάντως τὴν β' διάτ. τοῦ ιθ' τί. τοῦ γ' βι. τοῦ κώδ.

26. *Anon.* [*ad l.* 9 *verb: ἀποδείξω*]. Actor probare debet, non reus, ut lib. IV Cod. tit. 19 const. 2. Lege etiam const. 16 eiusdem tituli.

στεφ. ὃ θέλει εἰπεῖν, τοῦτο ἐστὶν· ὅτι τινὲς κατὰ μόνου τοῦ κυρίως ἔχοντος νομὴν οὐ μὴν φυσικὴν κατάσχεσιν εἰρήκασι κινεῖσθαι τὴν σπεκιαλίαν ἐν ῥέμ. νομὴ δέ ἐστι κυρίως ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχή. οἶδας δὲ ὅτι ταῦτα τὰ ἰντέρδικτα παρέχονται, ἔνθα δύο τινὲς περὶ δεσποτείας μάχονται πράγματος, καὶ ἕκαστος αὐτῶν δεσπότην τε καὶ νομέα φησὶν ἑαυτόν. ἀλλὰ τὸ μὲν οὔτι ποσσιδέτις ἰντέρδικτον χώραν ἔχει ἐπὶ ἀκινήτων πραγμάτων, τὸ δὲ οὐτροουβι ἐπὶ κινητῶν. ἡνίκα δὲ τῷ περὶ δεσποτείας ἀγῶνι καὶ νομῆς συμπλέκεται λόγος, πρότερον ἐξετάζεσθαι δεῖ τὸ περὶ νομῆς, καὶ οὕτω παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ τὰ περὶ τῆς δεσποτείας ζητεῖσθαι, ὡς ἀνήνεκται βι. γ' τοῦ κώδ. ὑπὸ τὸν λβ' τοῦ βι. τί. ἐν τῇ ιγ' διατ. συνᾴδει δὲ ταύτῃ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ α' τί. τοῦ αὐτοῦ βι. διατ. ι'.

27. [*Anon. ad l.* 9 *verb: πᾶς νεμόμενος.*] Lege omnino const. 2 tit. 19 lib. III Codicis.

28. *Steph.* [*ad l.* 9 *verb: in interdicto uti possidetis vel utrubi*]. Quod dicere vult, hoc est: nonnullos dixisse, specialem in rem actionem moveri solum adversus eum, qui proprie possessionem, non eum, qui naturalem detentionem habeat. Possessio autem proprie est detentio animo domini. Novisti autem haec interdicta competere, si duo de dominio rei litigant et uterque se tum dominum tum possessorem esse dicit. Et uti possidetis quidem interdictum locum habet in immobilibus, utrubi autem in mobilibus. Igitur si lis de proprietate etiam possessionis controversiam complectatur, primum de possessione examinatio facienda et sic demum apud eundem iudicem de proprietate quaestio instituenda est, ut relatum est lib. III Cod. tit. 32 const. 13. Cui concinit, quod dictum est tit. 1 eiusdem libri const. 10.

τοῦ ἐναντιοφαν. καὶ τῇ ἀδ ἐξιβένδουμ, ὡς βι. ι' τί. δ' διγ. γ', δ καὶ ε'.

29. *Enantiophan* [*ad l.* 9 *verb: in hac actione*]. Etiam ad exhibendum actione, ut lib. X tit. 4 dig. 3, 4 et 5.

προθε ὥρισον. πολλοὺς οἱ νόμοι τῇ ἐν ῥέμ δεδώκασι φόρους. κινεῖται γὰρ αὕτη οὐ μόνον, ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐστὶ, ἀλλὰ καὶ ἔνθα τὸ δομικίλιον ὁ νεμόμενος ἔχει, κἂν ἐν ἑτέρῳ ἐστὶ τόπῳ τὸ πρᾶγμα, ὃ νέμεται. τοῦτο [εἰδὼς] ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. [ἐκίνει] τὶς ἐν παλαιστίνῃ περὶ κινητοῦ πράγματος τῇ ἐν ῥέμ, οἰκέτου τυχὸν ὄντος ἐν φοινίκῃ καὶ ἐκδημοτεύοντος[n]) τε καὶ φαινομένου, καὶ ἀπέδειξεν αὐτοῦ τὸν οἰκέτην εἶναι, καὶ δὴ καὶ ἐψηφίσθη παρὰ τοῦ δικαστοῦ δεσπότην εἶναι τοῦ οἰκέτου τὸν ἄκτορα. τὸ οὖν ζητούμενον, τί χρὴ ποιεῖν τ[ότε] τὸν δικαστὴν ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ [εἰς] τὴν ἀποκατάστασιν καταδικάζειν ὀφείλει τὸν ῥέον. ..... [χώραν] ἔχει, ὅταν μὴ κατὰ τὸν τοῦ δικαστηρίου τόπον πάρεστιν ὁ οἰκέτης, [τότε γὰρ] ἐκεῖ αὐτὸν ἀποκαθιστᾶν ὁ ἐναγόμενος ἀναγκάζεται ... . [εἰ]ο) βόνα φίδε νομεύς ἐστιν ὁ] ἐναχθεὶς, οὐ κα[κὸν ἐστι,] χρῆναι τὸν οἰκέτην ἢ ἔνθα ἐστὶν ἀποκαθίστασθαι, τουτέστι ...νιp), ἢ κατὰ τὸν τοῦ δικαστηρίου τόπον, ... τοίνυν λογιζομεν ... δαπανήματα π[ερὶ τὸν πλοῦν] ἢ τὴν ὁδοιπορίαν ..... [χωρὶς] τῶν [εἰς τροφὰς παρὰ] τοῦ οἰκέτου δαπανωμένων.

30. [*Steph. index l.* 10.] Animadverte. Plura fora leges in rem actioni dederunt. Movetur enim non solum, ubi res est, sed etiam ubi reus domicilium habet, licet res, quam possidet, alio loco sita sit. Hoc cognito accede ad speciem propositam. Movit quidam in Palaestina in rem actionem de re mobili, puta servo, qui in Phoenicia erat et ibi degebat et commorabatur, et probavit servum suum esse, et iam pronuntiatum est a iudice actorem servi dominum esse. Quaesitum est, quid tunc facere debeat iudex vel quo loco ad restitutionem reum condemnare debeat ..... . locum habet, si iudicii loco non adest servus, tunc enim ibi restituere reus compellitur, ... si reus bonae fidei possessor est, non malum est, debere servum aut ibi restitui, ubi est, hoc est ....., aut in loco iudicii, ... sumtus circa navigationem vel iter ..... praeter ea, quae ad cibaria a servo erogata sunt.

11) Huc pertinent Sch. k et l apud *Fabrot.* II p. 220, quae etiam *Heimb.* habet.

m) Cod: ἢ καὶ σπεκιαλία. Forte: ἢ καὶ πρατεωρίαν ἡ σπ.
n) Sic Cod. habere videtur. Forte: ἐνδημοῦντος.
o) Forte scriptum erat: λέγει τοίνυν ὁ παῦλος εἰ etc.
p) An: ἐν φοινίκῃ.

πάνιας τοῦ ἀπαιτοῦντος, πλὴν τῶν τροφῶν, τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ πλοός.

qui praeter cibaria, iter et navigationem faciendi sunt.

L. 11. *D.* VI. 1. ια'. Ulpi. Εἰ δὲ θέλει ὁ ἀπαιτῶν δαπάναις καὶ κινδύνῳ αὐτοῦ [12]) ἀποκαταστῆναι, ἔνθα ψηφίζεται, δίδωσιν ἐγγύας ὁ ἐναγόμενος.

XI. *Ulpi.* Si vero petitor suis impensis et periculo suo ibi restitui velit, ubi iudicatur, reus satisdat.

L. 12. *D. eod.* ιβ'. Paul. Ὁ δὲ κακῇ πίστει, εἰ μὲν ἐν ἄλλοτρίῳ τόπῳ ἐδράξατο τοῦ πράγματος, τὰ αὐτὰ λέγομεν. εἰ δὲ μετήγαγεν αὐτὸ, ἔνθα ἡ δίκη λέγεται, ἐκεῖ δαπανήμασιν οἰκείοις ἀποκαθίστησιν.

XII. *Paul.* Si sit malae fidei possessor, si quidem in alio loco rem nactus sit, eadem dicimus. Si vero ab eo loco, ubi causa agitur, eam rem transtulerit, illic sumtibus suis restituit.

L. 13. *D. eod.* ιγ'. Ulpi. Δίδωσι δὲ καὶ τὴν ζημίαν, ἐὰν γέγονε

XIII. *Ulpi.* Praestat autem etiam damnum, si

ἐὰν πρᾶγμα κινητὸν ἐκδικῆται, εἰ μὲν ἀπὸ βόνα φίδε νομέως, ἢ ἔνθα ἐστὶν ὀφείλει δίδοσθαι, ἢ ἔνθα ἀπαιτεῖται ἀναλώμασι τοῦ ἄκτορος, ἃ ἐκτὸς τῆς τροφῆς ἐν τῇ ὁδῷ ἢ τῷ πλῷ γίνονται.

31. [*Cyr. l.* 10.] Si res mobilis vindicetur, si quidem a bonae fidei possessore, vel ubi est reddi debet, vel ubi petitur sumtibus scilicet actoris, qui extra cibaria in itinere vel in navigatione facti sunt.

ἀνάγν. βι. ις' τί. γ' διγ. ιβ' περὶ ποῦ τὸ δεπόσιτον [ἀποκαθίστα]ται.

32. [*Anon. ad l.* 10.] Lege lib. XVI tit. 3 dig. 12 de eo, ubi depositum restituitur.

μὴ ἐκ τοῦ παρόντος νομίσῃς διγ. τοὺς ποσσέσορας τὴν τῶν τόπων ἔχειν ἐπιλογήν. ἀνάγν. τὸ ἑφεξῆς.

33. [*Anon. ad l.* 10.] Ne credas ex hoc dig. possessores locorum electionem habere. Conferas sequens dig.

ἀπολύ[εται] ὁ ῥέος, [ἐὰν] [q]) τὸν οἰκέτην .... αυ .. ς ἀποκαθίστησιν ἔνθα ἐστὶν, εἰ μὴ ἄρα ὁ πετίτωρ βούλεται μᾶλλον ἔνθα [συνεκροτή]θη τὸ δικαστήριον ἀποκαταστῆσαι αὐτὸν τὸν οἰκέτην κινδ[ύνῳ οἰκείῳ τε] καὶ δαπανήμασιν. τότε γὰρ ἀναγκάζεται ὁ ῥέος καυτίονα διδόναι τῷ πετίτορι, ὅτι κατα τὸν τοῦ δικαστηρίου τόπον ἀποκαθίστησι τὸν οἰκέτην. εἰ μεν ... ὅτι βόνα φίδε νομεύς ἐστιν ὁ ἐναχθεὶς, χώραν ἔχει τὰ εἰρημένα, εἰ δὲ μάλα φίδε, τότε εἰ μὲν καθ' ἕτερον τόπον ἐν φοινίκῃ, καὶ μὴ ἔνθα συνεκροτήθη τὸ δικαστήριον, τῆς τοῦ πράγματος ἐδράξατο κατοχῆς, τὰ αὐτὰ πάλιν ὁρίζεσθαι χρὴ, τουτέστι ἅπερ περὶ βόνα φίδε νομέως φθάσαντες εἴπομεν. εἰ δὲ ἀπὸ [τοῦ] τόπου, ἐν ᾧ προκατήρχθη τὸ δικαστήριον, [ὑπαχθέντα] τὸν οἰκέτην ἀλλαχόσε μετέστησεν, ἐκεῖ αὐτὸν ὀφείλει ἀποκαθίστασθαι, ὅθεν καὶ ..... στο δαπανήμασι μέντοι τοῦ ἐνάγοντος [r]). οὐ μόνον δὲ τὸ πρᾶγμα χρὴ τὸν ἐναγόμενον ἀποκαταστῆσαι τῷ κινήσαντι τὴν ἐν ῥέμ, ἀλλὰ κ[αὶ εἰ] χεῖρον ἐγένετο, λόγον ὀφείλει καὶ τούτου ποιήσασθαι τοῦ μέρους [ὁ] δικαστής. θὲς γὰρ ὅτι ἀκρωτηριασθέντα ἢ μαστιγωθέντα ἢ τραυματισθέντα τὸν οἰκέτην ἀποκαθίστησι, πρόδηλον ὡς ὀφείλει καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀπομειώσεως διὰ τοῦ δικάζοντος γίνεσθαι λόγον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ τῷ ἀκουϊλίῳ ἐνέχεται ὁ ποσσέσωρ μεθοδεύεσθαι χείρονα τὸν οἰκέτην πεποιηκώς. [ὅθεν ζητεῖται, εἰ οὐκ ἄλλ]ως [ὁ] τῆς ἐν ῥέμ ἀκροώμενος ὀφείλει τὴν ζημίαν ἤτοι ἀπομείωσιν διατιμᾶσθαι καὶ καταδικάζειν ἐπὶ τούτῳ τὸν ῥέον, εἰ μὴ παραχωρηθῇ αὐτῷ ὁ ἀκουΐλιος; καὶ φησὶν λαβεὼν, χρῆναι τὸν πετίτορα καυτίονα διδόναι, ὅτι οὐ κινήσει τὸν ἀκουΐλιον. καὶ ἐστὶν ἀληθὴς τοῦ λαβεῶνος γνώμη. εἰ μέντοι βούλεται μᾶλλον ὁ ἄκτωρ τὸν ἀκουΐλιον κινῆσαι, χρὴ τὸν ῥέον ἀπολύεσθαι τὴν IN REM, ὅσα ἦκεν ἐπὶ τῇ καταδίκῃ τῆς τοῦ πράγματος ἀπομειώσεως. ὀφείλει τοιγαροῦν ἡ ἐπιλογὴ δίδοσθαι τῷ πετίτορι, οὐχ ἵνα τὸ τριπλάσιον, τουτέστιν ἁπλῆν μὲν τὴν μείωσιν διὰ τῆς ἐν ῥέμ, διπλάσιον δὲ πάλιν τῆς μειώσεως [s]) διὰ τοῦ ἀκουΐλιου, ἀλλ' ἵνα τὸ διπλοῦν, εἴγε θέλησῃ, τὸν ἀκουΐλιον κινῶν τῆς ἐπὶ τοῦ οἰκέτου γενομένης ζημίας, ἐξ ἀρνήσεως δηλονότι, κομίσηται. πρὸς τούτοις εἰ μαστιγωθέντα παραδῷ τὸν οἰκέτην, λέγει λαβεὼν, καὶ τὴν ἰνιουριαρουμ ἀγωγὴν ἁρμόζειν τῷ πετίτορι.

34. [*Steph. index l.* 11, 12, 13, 14, 15 *pr.*] Absolvitur reus, si servum ibi restituat ubi est, nisi forte petitor malit, ubi iudicatur, servum restitui suo periculo et sumtu. Tunc enim reus petitori cavere cogitur de servo in loco iudicii restituendo ..... si reus bonae fidei possessor sit, dicta locum habent, si vero malae fidei, tunc si alio loco in Phoenicia, non ubi iudicium celebratum est, rei possessionem nactus est, eadem rursus statui debent, nimirum quae de bonae fidei possessore antea diximus. Si vero ab eo loco, ubi lis contestata est, subtractum servum alio transtulerit, illic eum restitui oportet, unde subtractus est, sumtibus scilicet rei. Non solum autem rem reus restituere debet ei, qui in rem actionem instituit, sed etiam, si deterior facta est, iudex etiam huius rei rationem habere debet. Finge enim eum debilitatum vel verberatum vel vulneratum servum restituere, patet, quod etiam deteriorationis inde contingentis ratio a iudice haberi debeat, quamquam et legis Aquiliae actione possessor conveniri possit, si servum deteriorem reddidit. Unde quaeritur, an non alias iudex de in rem actione cognoscens damnum sive deteriorationem aestimare et reum propterea condemnare debeat, quam si remittatur ei actio legis Aquiliae? Et Labeo ait, cavere petitorem oportere, lege Aquilia se non acturum. Quae sententia Labeonis vera est. Si vero malit actor potius legis Aquiliae actione uti, possessorem absolvi oportet ab in rem actione, quantum attinet condemnationem ob deteriorationem rei. Itaque electio petituri danda est, non ut triplum (hoc est simplum deteriorationis per in rem actionem, et rursus duplum deteriorationis per actionem legis Aquiliae), sed ut duplum, si voluerit, damni, quod servo datum est, actione legis Aquiliae usus, ex infitiatione nimirum, consequatur. Insuper si servum verberatum tradidit, Labeo ait, etiam iniuriarum competere actionem petitori.

κωβιδ. εἴγε τυχὸν ἐν ἄλλῳ μὲν τόπῳ ἡ δίκη ἐνήχθη, ἐν ἄλλῳ δὲ ψηφίζεται.

35. *Cobid.* [*ad l.* 11]. Si forte alio loco lis coepta est, alio iudicatur.

τοῦ ἀνωνυ. ὥστε εἰ μὲν βούλεται δαπανήμασιν οἰκείοις ὁ ἄκτωρ ἐνεχθῆναι τὸ πρᾶγμα ἔνθα συγκροτεῖται ἤτοι κρίνεται, καταδικάζεται τοῦτο ποιεῖν ὁ ῥέος, οὐ μὴν καὶ καυτίονα δίδωσιν. εἰ μέντοι τὸν κίνδυνον τῆς ὁδοῦ ὁ ἄκτωρ ἀναδέχεται, τότε καὶ ἡ καυτίων δίδοται, καὶ οὗτος ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προλαβόντος διγ.

36. *Anon.* [*ad l.* 11]. Itaque si suis sumtibus actor voluerit rem adferri ubi agitur sive iudicatur, reus hoc facere condemnatur, neque tamen satisdat. Si vero periculum itineris actor in se suscipit, tunc etiam satisdatur. Et haec est sententia huius digesti et praecedentis.

στεφ. τοῦτο νόησον, εἰ μὴ ἄρα ἀπὸ μόραν [t]) ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας δίχα δόλου καὶ κουλπας τοῦ ποσσέσορος ὁ οἰκέτης ἐτελεύτησε. ἐπεὶ γὰρ οὕτως ἐτελεύτησε, ἀπολύεται ὁ ἐναχθεὶς,

37. *Steph.* [*ad l.* 13 *verb: si deterior res sit facta*]. Hoc intellige, nisi forte [fato quodam] vel ex alia causa praeter dolum et culpam possessoris servus mor-

12) Expl. fol. 166. 167. et inc. fol. 31. 36.

q) Videbatur esse: ἐνα.
r) Sic perspicue Codex. Sed legendum: ἐναγομένου.
s) Cod: διὰ τῆς μειώσεως.
t) Sic Cod. habere videbatur.

χεῖρον, λαμβάνων ἀσφάλειαν παρὰ τοῦ ἀπαιτοῦντος, ὡς οὐ χρήσεται τῇ περὶ τῆς βλάβης ἀγωγῇ.

ιδ'. Paul. Ἄδειαν δὲ ὁ ἀπαιτῶν ἔχει, μᾶλλον κινῆσαι τὸν περὶ τῆς βλάβης λόγον· καὶ ἀπολύεται ὁ νομεύς· ὁ γὰρ ἀπαιτῶν οὐ τὸ τριπλοῦν, ἀλλὰ τὸ διπλοῦν λαμβάνει.

ιε'. Ulpia. Εἰ δὲ καὶ μαστίξας τὸν δοῦλον ἀπέδωκεν, ἁρμόζει τῷ ἀπαιτοῦντι ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή.

πλὴν [εἰ μὴ μετὰ προνουντατίονα] ἐτελεύτησε. τοῦ[το γὰρ] λέγ[ων] οὐ[κ] ἐναντιώσεις τ[οῖς κ]ει[μένοις] ἐν τῷ ιε' ις' ιζ' καὶ κζ' διγ. τούτου τοῦ τί. [τί οὖν] ἐστὶ προ[νουντατίων]; μάθε. τῆς ἐν ῥέμ κινουμένης εἰ ἀποδείξω τὸ πρᾶγμα ἐμὸν εἶναι, γίνεται ἀπὸ δικ[αστοῦ] πρ[ονουντατίων]. λέγ]ει γὰρ ὁ δικαστὴς· συν[έστη] τὸ πρᾶγμα διαφέρειν τῷ πετίτωρι, καὶ λοιπὸν χρὴ τὸν ῥέον ἢ ἀπυκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα ἢ ὁρκῳ τοῦ ἄκτορος καταδικάζεσθαι. τοῦτο γάρ φησιν ἐν τῷ ιζ' διγ. ὁ Ulpianos.

δίδωσι τὴν ζημίαν οὐ κατὰ φύσιν τῆς ἐν ῥέμ· (πῶς γὰρ κατὰ φύσιν δύναται τὴν ἀπομείωσιν τὴν μηδὲ φαινομένην ἢ ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖν;) ἀλλὰ διὰ τοῦ δικαστοῦ. καὶ ἐπεὶ μὴ κατὰ φύσιν ἡ ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖ τὴν ἀπομείωσιν ἤτοι τὰ ἐκ τοῦ ἀκουϊλίου, ἐν ἁπλῇ δηλονότι ποσότητι, δύναται εἰς τοῦτο ὁ ἀκουΐλιος μὴ ἤδη τοῦ ἁπλοῦ ἀποδεδομένου κινεῖσθαι. οὔτε γὰρ ἐποίησεν αὐτῷ πρόκριμα ἡ σπεκιαλία μὴ κατὰ φύσιν τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀπαιτήσασα. ἐπεὶ οὖν μένει σωζόμενος ὁ ἀκουΐλιος, εἰκότως ἀναγκαία ἐστὶν ἡ καυτίων, ὅτι οὐ κινήσει μετὰ ταῦτα τὸν ἀκουΐλιον ὁ τοῦ πράγματος κύριος. εἰ γὰρ καὶ, ὅτε συναναφαίνεται τῇ κομμοδάτι ὁ ἀκουΐλιος, ἑκατέρα τῶν ἀγωγῶν κινουμένη ἀναιρεῖ τὴν ἑτέραν, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τῷ παντὶ ὅμως ἐπὶ τῷ ἰσομέτρῳ, ἀλ[λὰ] ἔχει μὲν κατὰ φύσιν ἑκατέρα τῶν ἀγωγῶν τὴν αὐτὴν ἀπαιτεῖν ζημίαν. ἐνταῦθα δὲ οὐκ αὐτὴ κατὰ φύσιν ἡ ἐν ῥέμ ἀπαιτεῖ τὴν ἀπομείωσιν ἀλλ' ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ μέτρῳ ἀναιρεῖ .. ἀκουΐλ... καὶ ἀναγκάζ..... ex .. πειν[u]). ὀφείλει γὰρ ὁ δικαστὴς πρόνοιαν τίθεσθαι τοῦ μὴ πάλιν ἐνάγεσθαι περὶ τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου [τὸν] ὑπ' αὐτοῦ καταδικασθέντα. ἔνθα μέντοι [οὐ] διὰ τοῦ δικαστοῦ σκοπεῖται καὶ ἀπαιτεῖται τὸ τῆς μει[ώσεως] διαφέρον, ἀλλὰ διά τινος ἀγωγῆς, οἷον τῆς κομμοδάτι, τότε εἰκότως δύναται ὁ ἀκουΐλιος εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τοῦ ἰσομέτρου ἀλλ' οὖν ἐπὶ τοῦ περιττοῦ κινεῖσθαι, καὶ ὁ δικαστὴς οὔτε δύναται οὔτε ὀφείλει καυτίονα περὶ τοῦ μὴ ἐναχθῆναι τὸν ῥέον αὖθις ἐπὶ τῷ περιττῷ ἀπαιτεῖν, ἐπειδὴ μὴ αὐτὸς πρωτοτύπως ἀπῄτησε τὸ τῆς μειώσεως διαφέρον, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τουτ . καὶ ... τῆς αὐτῆς δοκ .... ἁρμόζουσα κομμοδάτι. τὸ οὖν ἐνταῦθα σημείωσαι, μεμνημένος καὶ τῶν εἰρημένων τῷ παύλῳ ἐν τῷ ις' διγ. τῆς νεφεδιτάτις πετιτίονος τοῦ παρόντος συντάγματος.

οἷον τὴν ἁπλῆν μὲν μείωσιν διὰ τῆς σπεκιαλίας ἤτοι ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος, διὰ δὲ τοῦ ἀκουΐλιου τὴν ἐξ ἀρνήσεως δίπλωσιν ταύτης αὐτῆς τῆς γενομένης ἀπομειώσεως.

τοῦ ἀνων. ἐξ ἀρνήσεως ἐπὶ τοῦ ἀκουΐλιου.

στεφ. ἐὰν δηλονότι ἐν εἰδήσει τοῦ εἶναι ἀλλότριον ἐμαστίγωσε τὸν οἰκέτην.

τοῦ ἀνων. διὰ γὰρ τῶν εἰς τὸν δοῦλον γινομένων δεσπότης ὑβρίζεται. εἰ μαστιγωθῇ[v]) ἢ ἐξετασθῇ, παντὶ τρόπῳ ἁρμόζει ἡ ἰνιουριάρουμ τῷ δεσπότῃ ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ εἰς παραφρόνησιν αὐτοῦ μαστιγωθέντος[w]). εἰ γὰρ ὀχλαγώγιον ὑποστῇ ἢ κατὰ τοῦ γνάθου πληγῇ, οὐδὲ ἁρμόζει ἀγωγὴ τῷ δεσπότῃ. εἰ δὲ ἄλλως ὑβρισθῇ, καοῦσι κογνίτα ἁρμόζει ἐκ τῆς ποιότητος τῆς ὕβρεως καὶ τοῦ προσώπου τοῦ δούλου. ὡς ἐνστιτ. δ' τί. δ' καὶ βι. μζ' τί. ι' διγ. ιε' πρὸ γ' θεμ. τοῦ τέλους.

res deterior facta sit, si caveatur ei a petitore, se non usurum actione legis Aquiliae.

XIV. *Paul.* In arbitrio autem actoris est, an potius ex lege Aquilia agere velit: et possessor absolvitur: actor enim non triplum, sed duplum consequitur. *L.* 14. *D.* VI. 1.

XV. *Ulpia.* Sed et si servum verberatum reddidit, petitori iniuriarum actio competit. *L.* 15. *pr. D. eod.*

tuus est. Nam si ita mortuus est, absolvitur reus, nisi post pronuntiationem mortuus sit. Sic enim dicens non adversaberis his, quae exponuntur in dig. 15, 16, 17 et 27 huius tituli. Quid autem est pronuntiatio? Disce. Si in rem agatur et rem meam esse probavero, a iudice pronuntiatio fit. Dicit enim iudex: demonstratum est, rem actoris esse, et ita reus aut rem restituere debet aut quanti in litem actor iuraverit condemnari. Hoc enim dicit dig. 27 Ulpianus.

38. [*Steph. ad l.* 13 *verb*: *an non alias iudex aestimare damnum etc.*] Praestat damnum non secundum naturam actionis in rem: (quomodo enim secundum naturam suam in rem actio, ut deterioratio, quae ne appareat quidem, praestetur efficere potest?) sed per iudicem. Et quoniam secundum naturam in rem actionis deterioratio sive id, quod ex lege Aquilia praestandum est, in simplo nimirum, non petitur, propterea, si simplum nondum datum fuerit, actione legis Aquiliae agi potest. Huic enim actioni nullum praeiudicium facit specialis in rem actio, qua secundum naturam eius non petitur id, quod ex lege Aquilia praestandum est. Iam quia salva manet legis Aquliae actio, scilicet necessaria est cautio, dominum rei lege Aquilia postea non esse acturum. Licet enim, quando commodati actio cum legis Aquiliae actione concurrit, altera, si instituatur, alteram tollit, si non in toto certe quoad quantitatem concurrentem, hoc tamen ideo fit, quod utriusque actionis haec natura est, ut damnum persequatur. Hoc casu autem in rem actio nequaquam natura sua damnum praestari vult, sed officio iudicis, ideoque etiam quoad quantitatem legis Aquiliae actionem tollit et [eam remittere] compellit. Iudex enim prospicere debet, ne, qui ab eo condemnatus est, ex eodem capite rursus conveniatur. Quando vero damni praestatio non a iudice aestimatur et exigitur, sed per aliquam actionem, veluti commodati, tunc legis Aquiliae actio naturaliter, licet non de eadem quantitate, attamen de eo quod amplius in hac est, moveri potest: et iudex nec potest nec debet cautionem exigere, ne reus de eo, quod in ea plus est, rursus conveniatur, quandoquidem non ipse principaliter damni praestationem imposuit, sed quae propterea ..... competebat commodati actio. Hoc igitur notes, et memineris eorum, quae Paulus dig. 36 [§. 2] tit. *de hereditatis petitione* huius partis dixit.

39. [*Steph. ad l.* 14 *verb.*: *triplum*]. Scilicet simplum quidem per specialem in rem actionem sive officio iudicis, per actionem legis Aquiliae autem ex infitiatione duplum eiusdem damni dati.

40. *Anon.* [*ad l.* 14]. Ex infitiatione in legis Aquiliae actione.

41. *Steph.* [*ad l.* 15 *pr. verb.*: *verberatum*]. Si nimirum sciens alienum esse servum verberaverit.

42. *Anon.* [*ad l.* 15 *pr.*]. Per ea, quibus servus afficitur, dominus iniuriam patitur. Si verberatus sit vel quaestio de eo habita, omnino iniuriarum actio domino competit, ut et quae de servo ad contumeliam eius verberato proposita est. Quodsi convicium passus vel in maxilla pulsatus sit, domino nulla competit actio. Sin autem aliud quid in eum commissum fuerit, causa cognita ex qualitate iniuriae et personae servi actio ei competit. Ut Instit. lib. IV tit. 4 [§. 3] et lib. XLVII tit. 10 dig. 15 §. antepenultima.

u) Legerim: ἀναιρεῖ (sc. iudex) τὸν ἀκουΐλιον καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν παραχωρεῖν.

v) Videbar mihi legere: εἰ γαρ ορισθῃ.

w) Cf. §. 3 *I. de iniuriis*: „et in hunc casum actio proponitur" et l 15 §. 34 D. *de iniuriis*.

L. 15. §. 1. 2. *D.* VI. 1. Ἐὰν ὁ νομεὺς ἐξ ἀνάγκης τὸ πρᾶγμα πωλήσῃ ἢ τοὺς καρποὺς διὰ τὸ μὴ φθαρῆναι, τὸ τίμημα μόνον δίδωσιν. εἰ δὲ ἐκνικώμενος ὁ ἀγρὸς προσκυρωθῇ στρατιώταις ὀλίγου τινὸς δοθέντος τῷ νομεῖ, αὐτὸ δίδωσιν.

§. 3. Ἐὰν τὸ ἐκνικώμενον ἀποθάνῃ χωρὶς ὑμελείας

Si possessor ex necessitate rem distraxit vel fructus, ne corrumperentur, pretium duntaxat restituit. Si vero ager petitus militibus assignatus sit, modico dato possessori, hoc praestat.

Si, quod petitum est, demortuum sit sine culpa

ἐάν τις περὶ πράγματος ἐναχθεὶς τῇ ἐν ῥέμ πέπρακεν ἑτέρῳ τοῦτο, οὐ λέγω κατὰ προαίρεσιν πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἠγορακότος, ἀλλὰ κατά τινα περίστασιν ἢ ἀνάγκην, τυχὸν[x]) τοῦ βασιλέως τοῦτο κελεύσαντος ἢ ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα τοῦτο εὐφθαρτον ἦν, [εἴ]ποι [τὶς] ἄν, ὅτι οὗτος ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος βοηθεῖται, τουτέστιν δίκαιόν ἐστιν αὐτὸν ἐκ περιστάσεως πεπρακότα τὸ πρᾶγμα βοηθεῖσθαι εἰς τὸ μηδὲν ἕτερον ἀποκαταστῆσαι ἢ ὅπερ ἔλαβεν τίμημα. εἰ γὰρ καρποὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ ληφθέντας ἐπώλησεν ἵνα μὴ φθαρῶσιν, πάλιν οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ τοῦ πραθέντος ἀποκαταστήσει τίμημα. εἰ δὲ καὶ ἀγρὸς ἦν ὁ διὰ τῆς ἐν ῥέμ ἐκδικούμενος, καὶ τοῦτον στρατιώταις τισὶν ὁ βασιλεὺς προσεκύρωσε [ὀλίγου τινὸς] τῷ νεμομένῳ τιμήματος δοθέντος, θὲς γάρ ὅτι [αἱ δεσίμος ἦν βασιλεῖ ὁ τὸ πρᾶγμα νεμόμενος, ζητήσεως μὲν ἄξιον, εἰ ὀφείλει τὸ οὕτω ληφθὲν ἀποκαταστῆναι. φησὶ δὲ ὁ οὐλπιανὸς, χρῆναι αὐτὸν καὶ τοῦτο παρασχεῖν τῷ πετίτωρι.

στεφ. τοῦτο νόησον, κἂν μάλα φίδε νομεὺς ἦν ὁ ἐκ περιστάσεως πεπρακώς. εἰ δὲ βόνα φίδε ἦν, οὐδὲ ζήτησιν εἶχε τὸ θέμα. πρόδηλον γάρ, ὅτι βόνα φίδε νομεὺς εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀνάγκης ἀλλ᾽ ἐκ προαιρέσεως πέπρακεν, ἐφ᾽ οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος καὶ μόνοις καταδικάζεται.

στεφ. ἔθος γὰρ τῷ βασιλεῖ διὰ τὸ μὴ ἐν ἐνδείᾳ τοὺς στρατιώτας ἢ τοὺς βετεράνους κατατρύχεσθαι[y]) μετὰ τὴν τῆς στρατείας πλήρωσιν ἀγροὺς ἀδωρογνατεύειν αὐτοῖς.

στεφ. ἔσθ᾽ ὅτε γὰρ ἐρ[υθρ]ιῶν ὁ βασιλεὺς τὸν κατέχοντα τὸν ἀγρὸν, τιμῆς ἕνεκα δίδωσί τι ὀλίγον. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ζήτησιν ἐδέξατο τὸ θέμα, εἰ τὸ διδόμενον τῷ ποσσέσορι διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι τῷ πετίτορι.

ἐὰν ὁ οἰκέτης διὰ τῆς ἐν ῥέμ ἐκδικούμενος ἢ καὶ ἕτερον ζῶον μετὰ προκάταρξιν ἐτελεύτησε δίχα δόλου καὶ κούλπας τοῦ ποσσέσσορος, λέγουσι μὲν οἱ πολλοὶ τῶν νομικῶν, μηδὲ τὸ τίμημα τοῦ οἰκέτου χρῆναι παρέχεσθαι. ἀληθέστερον δέ ἐστιν, ἵνα, τυχὸν εἰ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ ἤμελλε τοῦτον πιπράσκειν ὁ πετίτωρ, εἰ δίχα μόρας αὐτὸν παρὰ τοῦ ποσσέσσορος ἔλαβε, παρασχεθῇ αὐτῷ μόραν ὑπομεμενηκότι τὸ τίμημα. εἰ γὰρ ἀποκατέστη αὐτῷ τὸν οἰκέτην ὁ ῥέος, ἤμελλε πιπράσκειν αὐτὸν καὶ ἀποκερδαίνειν τὸ τίμημα. καὶ ἔνθα δὲ μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ ἤμελλε τοῦτον πιπράσκειν ὁ πετίτωρ, ἐτελευτησε δὲ, ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ἀπόφασις τοῦ δικάζοντος, τουτέστιν ἡ ψῆφος, καὶ οὕτως ὁ δικαστὴς ἀποφαίνεται, εἴτε διέφερε τῷ πετίτορι εἴτε μὴ, οὐ δι᾽ αὐτὸν τὸν οἰκέτην, (πῶς γὰρ τελευτήσαντα καὶ μηπω βενάλιον ὄντα;) ἀλλὰ διὰ τοὺς καρποὺς ἤτοι τὰς ὀπέρας καὶ τοὺς τοκετοὺς, θὲς γὰρ ὅτι θεράπαινα ἦν προτετ[οκυῖα], καὶ διὰ τὴν περὶ ἐκνικήσεως ἐπερώτησιν. εἰ γὰρ ὁ ποσσέσσωρ ἐξ ἀγορασίας τὸν οἰκέτην ἐνήμετο, οὐκ ἄλλως δύναται κατὰ τοῦ [πεπρακότος τὸν] οἰκέτην κινεῖν περὶ ἐκνικήσεως, εἰ μὴ ἐκ δικαστικῆς ἀποφάσεως γένηται δηλονότι ἀλλότριος ὁ οἰκέτης. διὰ τοὺς καρποὺς τοίνυν, ὡς εἴρηται, [καὶ] τὴν περὶ ἐκνικήσεως ἐπερώτησιν ἀναγκαία ἡ καταδίκη, οὐ μὴν διὰ τὸν οἰκέτην. πρόδηλον γὰρ, ὡς οὐκ ὀφείλει μετὰ προκατάρξιν ὁ ποσσέσσωρ καὶ τελευτ[ήσαντος] τοῦ μὴ ὄντος [βεν]αλ[ίου] οἰκέτου παρασχεῖν τι τῷ πετίτωρι, πλ[ὴ]ν εἰ [μὴ] μόνον μετὰ προκατάρξιν ἀλλὰ [καὶ μετὰ προνουντατίονα ὁ] οἰκέτης ἐτελεύτησε, [ὡς ἐν] τῷ ιζ καὶ ξῆ δίγ.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. ιϑ τί. β δίγ. ιγ[z]) καὶ βι. κα τί. β διγ. ια.

.... τῷ μάλα φίδε νομεῖ τὰ ὁπωσοῦν συμβαίνοντα κινδυνεύεται .... ὁ ἄκτωρ, εἰ δ᾽ ἂν ἀποκατέστη αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, ὅτε ἐκίνησεν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ μ δίγ. τῆς νεμεδιτάτις

43. [*Steph. index l.* 15 §. 1. 2]. Si quis de aliqua re in rem actione conventus alii eam vendiderit, non dico sponte motus ab emtore, sed ob aliquam causam vel necessitatem, puta principe id iubente vel quia ea res facile corrumpi poterat, dici potest, huic officio iudicis succurri, hoc est aequum est, ei, qui rem ex necessitate vendidit, subveniri, ut nihil aliud restituat quam pretium, quod accepit. Et si ager petitus est in rem actione, eumque militibus quibusdam imperator assignavit modico pretio possessori dato, finge enim possessorem eius rei venerandum fuisse imperatori, quaerere oportet, an quod ita accepit restitui debeat. Dicit autem Ulpianus, debere eum etiam hoc praestare petitori.

44. *Steph.* [*ad l.* 15 §. 1 *verb.*: *si quis*]. Hoc sic accipe licet malae fidei possessor sit, qui ex necessitate vendidit. Si bonae fidei possessor fuisset, is casus ne dubitationi quidem locum dedisset. Constat enim, bonae fidei possessorem, si vel non ex necessitate sed proprio motu distraxerit, in id tantum condemnari, quantum locupletior factus est.

45. *Steph.* [*ad l.* 15 §. 2 *verb.*: *militibus assignatus est*]. Scilicet mos est imperatori, ne milites vel veterani penuria afficiantur, post expletam militiam agros iis assignare.

46. *Steph.* [*ad l.* 15 §. 2 *verb.*: *honoris gratia*]. Nonnumquam enim imperator erubescens coram possessore agri, honoris gratia modicum aliquid dat. Propterea etiam de hoc casu dubitatum est, an id, quod possessori datum est ob honorem ei habitum, petitori restituere compellatur.

47. [*Steph. index l.* 15 §. 3 *l.* 16. *pr.*]. Si servus actione in rem petitus vel aliud animal post litem contestatam demortuum sit sine dolo et culpa possessoris, plerique iurecunsulti dicunt, ne pretium quidem servi praestandum esse. Sed est verius, ut, si servus forte venalis erat et eum petitor distracturus erat, si eum absque mora possessoris accepisset, moram passo ei pretium restituatur. Nam si reus ei servum restituisset, distraxisset et pretium esset lucratus. Sed etsi servus venalis non erat nec petitor eum distracturus erat, iam autem mortuus est, necessaria est sententia iudicis, et ita iudex sententiam dicit, sive intersit petitoris sive non, non propter ipsum servum, (quomodo enim, quum mortuus sit, nec unquam venalis fuerit!) sed propter fructus sive operas et partus (finge enim ancillam fuisse, quae partum ante mortem edidisset,) et propter stipulationem de evictione. Nam si possessor servum ex emto possidebat, non aliter potest adversus venditorem servi de evictione agere, quam si per iudicis sententiam servus alienus factus sit. Propter fructus igitur, ut dictum est, et propter stipulationem de evictione necessaria est sententia, non propter servum. Constat enim, possessorem post litem contestatam, etiamsi servus, qui non erat venalis, demortuus sit, petituri nihil praestare debere, nisi forte servus non solum post litis contestationem sed etiam post pronuntiationem mortuus sit, ut dig. 17 et 68.

48. *Anon.* [*ad l.* 15 §. 2]. Lege lib. XIX tit. 2 dig. 13 et lib. XXI tit. 2 dig. 11.

49. [*Steph. ad l.* 15 §. 3 *verb.*: *possessoris*]. ..... quaecunque contingunt, malae fidei possessoris periculo sunt ..... actor atque si res ei restituta esset quum actionem moveret,

x) Hinc desumtum est Schol. m. II. 220 *Fabroti*.
y) Sic Cod. Vulgo: κατατρύχεσθαι.
z) Non invenio locum de assignatione tractantem in tit. *locati conducti*.

τοῦ νομέως, οὐ δίδωσι τὸ τίμημα, εἰ μὴ ὑπέρθεσιν ἐποίησε, καὶ πράσιμον[13]) ἦν.

ις'. Paul. Καὶ μετὰ θάνατον ἀναγκαία ἐστὶν ἡ ψῆφος διὰ τοὺς καρποὺς καὶ τὸν τοκετὸν καὶ τὴν ἐπερώτησιν τῆς ἐκνικήσεως. οὐ πάντως γὰρ τὰ τυχηρὰ μετὰ προκάταρξιν ἐπιγινώσκει ὁ νομεύς.

Οὐκ ἔστιν ἀμέλεια[14]) τὸ ἐν τῷ πλοΐμῳ καιρῷ πλοῖον ἀπολύσαι, κἂν ναυαγήσῃ, εἰ μὴ ἄρα κατεπίστευσεν αὐτὸ ἀνικάνοις.

ιζ'. Ulpi. Ἐὰν ἀγοράσω δοῦλόν σου παρὰ πέτρου,

possessoris, pretium non praestat, nisi moram fecit, et res venalis erat.

XVI. *Paul.* Etiam post mortem necessaria est sententia propter fructus et partum et stipulationem de evictione. Non enim utique casus fortuitos post litis contestationem possessor agnoscit. *L.* 16. *pr. D.* VI. 1.

Non est culpa tempore navigationis navem dimittere, licet naufragio perierit, nisi commiserit eam minus idoneis hominibus. §. 1.

XVII. *Ulpi.* Si servum tuum emero a Petro, et *L.* 17 *pr. D. eod.*

πετιτίονος. τὸ δὲ εἰρημένον ..... δὲ ὅτι μετὰ προκάταρξιν τοῦ οἰκέτου τελευτῶντος τότε καταδικάζεται ὁ νεμόμενος, ὅτ ..... ἐπὶ τῆς ἰν ῥέμ ..... ἐπὶ ..... περσοναλίων, οἷον ἐπὶ τοῦ τριτικαρίου κονδικτικίου, μετὰ προκάταρξιν τελευτῶντος τοῦ οἰκέτου παντα ..... διακινδυνεύεται ..... ὡς ἔγνως ..... τι. γ' διγ. γ'. ἀνάγν. τὸ ιζ δίγ. τοῦ παρόντος τί.

τοῦ ἀνων. βόνα ..... μάλα φίδε ..... νομίζεται ποιεῖν ἀ..... [μ'] διγ. τοῦ γ' τί. τοῦ ε' βι. τὸ δὲ παρὸν νόησον ἐπὶ τῆς ἰν ῥέμ. ἐπὶ γὰρ [τριτικαρίου] κονδικτικίου μετὰ προκάταρξιν τέλευτ.. ἀδιατίμ ..... ἀναγκάζεται, ὡς βι. ιγ' τι. γ'. ἀνάγν. καὶ τούτου τοῦ τί. διγ. ιζ'.

στεφ. ὥστε οὐχ. μορα δυ ... τῆς ἰν ῥέμ ..... ἀλλὰ .... εἶναι βενάλιον τὸν οἰκέτην. ἀνάγν. περὶ τούτου τὸ α' καὶ β' θέμα τοῦ ιδ'[a]) διγ. ..... μετὰ προκάταρξιν ποιεῖ τις μ .....ἴν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ τοῦ γ' τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβίβλων. τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τοῦ παρόντος μαθ... θέματος.

στεφ. ὁ ἀλλότριων οἰκέτην ἀγοράσας οὐκ ἄλλως δύναται τὸ περὶ ἐκνικήσεως κατὰ ..... ἐξ στιπουλάτου ..... ἐκδικ ..... σθαι εἰ ..... τὸν πράτην καὶ διεμαρτύρατο αὐτὸν καὶ αὐτῷ μὴ ἀνε ..... πρᾶγμα παρέσχεν, ὡς ἔστιν ἐν τῷ .... τί. μαθεῖν.

στεφ. ὅσον ἂν εἴη λέγειν, ἀναγκαία ἐστὶν [ἡ ἀπό]φασις [τοῦ] δικαστοῦ διὰ [τοὺς καρποὺς καὶ τὸν τοκετ]όν καὶ τὴν περὶ [ἐκνικήσεως ἐπερώτησιν], οὐ μὴν διὰ τὸ δοῦναί τι τὸν ποσσέσσορα, ἵν[θα] μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης. οὔτε γὰρ .. φ. .. κινδυν.... αυτ ..... οἰκέτου, ἐν ᾧ, καθάπερ εἶπον, μήτε βεν[άλιος ἦν] ὁ τελευτ[ήσας] οἰκέ[της] .... ίων γὰρ ὁ νεμόμενος ἀδια.'.. πάντα τῷ ποσσέσσορι κινδυνεύεται.

τοῦ ἀνων. περὶ τούτου ἀνάγν. βι... τί... διγ... καὶ .... τί. ἐν τῷ τέλει τοῦ .. διγου.

ναῦν τις ἔχων ἀλλοτρίαν καὶ ἐν ῥέμ ἐναχθεὶς ... ελευ ..... μετὰ προκάταρξιν παρεσι .. α[b]) .... ταύτην ἀπολύεσθαι. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ καταδικάζεται ὡς κατὰ δόλον αὐτοῦ τῆς νηὸς ..... λέγει τοίνυν ὁ παῦλος, οὐ δοκεῖ [κ]ού[λπα] ..... πεποιηκέναι. εἰ δὲ τὴν ναῦν, περὶ ἧς ἕτερ . λο .. ἐναχθεὶς ἐν π ... παρ ..... ου καὶ ἀπόντος (?) κατὰ τὸν ....., εἰ μὴ ἄρα τισὶν ἀνεπιτηδείοις αὐτὴν κατεπίστευσεν. σῆ. διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ λς' καὶ ξβ' κεφ.[c])

ἐπειδὴ[d]) ὅλως καὶ ἐγένετο προκάταρξις καὶ τίμημα ἔλαβον. τιμήματος γὰρ μὴ δοθέντος, ἀλλὰ τοῦ οἰκέτου παρ' ἐμοὶ τελευτήσαντος μετὰ προκάταρξιν, τότε χάραν ἔχει ἡ ἐν τῷ ιε' διγ. κειμένη διαστιξις, καὶ οὐκ ἄλλως τὴν τοῦ τελευτήσαντος οἰκέτου δίχα δόλου καὶ κούλπας ἐμῆς διατίμησιν παρέχειν ἠναγκαζόμην, εἰ μὴ καὶ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ μόραν ἐποίησα. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τότε ὁ βόνα φίδε νομεὺς τελευτήσαντος τοῦ οἰκέτου μετὰ προκάταρξιν δίχα μέντοι δόλου καὶ κούλπας αὐτοῦ καταδικάζεται, ὅτε ἢ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ μόρα γεγένηται τῷ πετίτορι, ἢ μετὰ προκάταρξιν τὸν οἰκέτην ἔτι περιόντα πωλήσας ὁ βόνα φίδε νομεὺς τίμημα ἔλαβεν, ἢ μετὰ προνουντιατίονα ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. ταῦτα γὰρ ἔστι συνάγοντα λέγειν ἐκ τοῦ ιε'[e]) καὶ ἐκ τοῦ α' καὶ β' θέ. τοῦ παρόν-

sicut didicisti dig. 40 tit. *de hereditatis petitione.* Quod autem dictum est, ... post litem contestatam servo mortuo possessorem condemnari, si ..... in actione in rem ..... in ..... personalibus, veluti in triticaria condictione, post litem contestatam servo mortuo omnia ..... periculo sunt ..... ut didicisti .. [lib. XIII] tit. 3 dig. 3. Lege dig. 17 huius tituli.

50. *Anon.* [*ad l.* 15 §. 3]. .... dig. 40 tit. 3 lib V. Quod autem hic dicitur, de in rem actione intellige. Nam in triticaria condictione si post litem contestatam mort ..... compellitur, ut lib. XIII tit. 3. Lege etiam huius tit. dig. 17.

51. *Steph.* [*ad l.* 15 §. 3]. ....servum venalem esse. Lege super hoc §. 1 et 2 dig. 14 (?) ..... post litem contestatam facit ....., ut discere est ex lib. III librorum singularium *Antipapiniani.* Idem etiam ex praesenti §. disces.

52. *Steph.* [*ad l.* 16 *pr. verb.*: *stipulationem de evictione*]. Qui alienum servum emit non aliter potest de evictione ..... ex stipulatu ..... venditorem, eique denuntiavit ..... rem praestitit, ut discere est ex ..... tit.

53. *Steph.* [*ad l.* 16 *pr. verb.*: *utique*]. Quasi dixisset, necessaria est sententia iudicis propter fructus et partum et stipulationem de evictione, non ad id, ut possessor aliquid praestet, siquidem servus non erat venalis. Neque enim ..... servi, si, ut dixi, servus demortuus neque venalis erat .... omnia possessoris periculo sunt.

54. *Anon.* [*ad l.* 16 *pr.*]. De hoc legas lib.. . tit... dig .. et .... tit. in fine dig...

55. [*Steph. index l.* 16 §. 1]. Navem quis habebat alienam et in rem actione conventus iussit ..... post litem contestatam ..... eam anchoras solvere. Quaeritur, an condemnandus sit, utpote cuius dolo navis ..... Dicit igitur Paulus, non videtur culpam ..... fecisse. Si vero navem, ... nisi forte minus idoneis hominibus eam commiserit. Nota hoc propter id, quod indistincte dicitur in dig. 36 et 62.

56. [*Steph. ad l.* 17 *pr. verb.*: *aequum esse*]. Quia nimirum lis contestata est et pretium accepi. Nam si pretium datum non fuerit, sed servus apud me mortuus sit post litis contestationem, tunc locum habet distinctio in dig. 15 facta, nec aliter aestimationem servi sine dolo vel culpa mea defuncti praestare compellor, quam si servus venalis erat et moram fecero. Et ut breviter dicamus, bonae fidei possessor servo post litem contestatam sine dolo vel culpa eius defuncto tunc condemnatur, si aut venalis fuit servus et mora petitori facta est, aut post litem contestatam bonae fidei possessor servum adhuc viventem vendidit et pretium accepit, aut servus post pronuntiationem mortuus est.

13) Cod: πράσιμος.

14) Expl. f. 31. 36 et inc. f. 50. 47. Caeterum hoc thema apud *Fabr.* et *Heimb.* non habetur.

a) Forte: ιζ — 17.
b) Forte παρεσκεύασε.
c) Hactenus fol. 31. 36. Incipit fol. 50. 47.
d) Hoc scholium infra numero 60 recurrit, sed temere a librario illuc translatum esse videtur.
e) Cod. ιε' κεφ.

καὶ κινήσῃς κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγωγὴν, καὶ πωλήσω αὐτὸν, καὶ ἀνέλῃ αὐτὸν ὁ ἀγοραστὴς, δίδωμί σοι τὸ τίμημα.

I. 17. §. 1. *D.* VI. 1. Ἐὰν τοῦ νομέως ὑπέρθεσιν ποιήσαντος ὁ δοῦλος ἀποθάνῃ, δίδωσι τοὺς μέχρι ψήφου καρποὺς καὶ πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ τοκετὸν καὶ καρπὸν αὐτοῦ, καὶ ἐὰν δι' αὐτοῦ τὴν ἀγωγὴν ἐκτήσατο. εἰ δὲ δόλῳ τῆς νομῆς

mecum de eo egeris, et ego eum vendidero, eumque emtor occiderit, pretium eius tibi praesto.

Si, quum possessor moram faceret, servus mortuus sit, praestat fructus usque ad rei iudicatae tempus et omne emolumentum et partum et partuum fructus et actionem, quam per eum acquisierit. Sed

τος διγ. βλεπὲ πῶς εἶπον, ἐπειδὴ καὶ προκάταρξις γέγονεν. εἰ[f]) γὰρ προκαταρξεως μὴ γενομένης πέπρακα τὸν οἰκέτην, τότε κἂν ἀνῃρέθη ἢ καὶ ἄλλως οὐ φαίνεται, οὔτε περὶ τῶν νομισμάτων ἐνηγόμην τὴν ἰν ῥὲμ, οὔτε γάρ ἐστιν νεῤεδιτάτις πετιτίων ἡ κινουμένη, ἐφ' ἧς ὁ ἐκ διαπράσεως τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων νεμόμενος χρήματα ὡς ἴουρε τοῦ κληρονόμου νεμόμενος ἐνάγεται, ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ οἰκέτου, ὃν ἅπαξ ἐξεποίησα, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐξεποίησα. τότε γὰρ ὡς νεμόμενος ἐνηγόμην τῇ AD EXHIBENDUM, ἐπειδὴ ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται. διὰ τοῦτο εἶπον ἐνάγεσθαι αὐτὸν τῇ AD EXHIBENDUM ὡς δόλῳ παυσάμενον νέμεσθαι, ἐπειδὴ τεθεμάτισται, ὅτι ἀνῃρέθη ὁ οἰκέτης. εἰ μὴ γὰρ ἀνῃρέθη ἀλλ' ἐφαίνετο, τότε οὐ τῇ AD EXHIBENDUM, ἀλλὰ τῇ IN REM ἐνηγόμην.

Hoc enim colligere est ex dig. 15 et themate 1 et 2 huius digesti. Vide quemadmodum dixerim, si etiam lis contestata est. Nimirum si lite nondum contestata servum vendidi, tunc licet occisus sit vel alio modo non appareat, neque ad nummos reddendos in rem actione convenior, (— neque enim hereditatis petitio movetur, in qua qui rebus hereditariis venditis pecuniam possidet, quasi pro herede possessor convenitur, —) neque vero etiam servi nomine, quem semel alienavi, nisi forte dolo alienaverim. Tunc enim tamquam possessor ad exhibendum actione convenior, quia qui dolo desiit possidere pro possessore habetur. Ideo autem ad exhibendum actione conveniri dixi, utpote qui dolo desierit possidere, quia finximus servum occisum esse. Si non occisus est sed apparet, non ad exhibendum, sed in rem actione convenior.

σημείωσαι διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ κζ' [g]) διγ. καὶ ὅτι μετὰ προκάταρξιν τεθεμάτισται πραθεὶς ὁ οἰκέτης. εἰ γὰρ πρὸ τῆς προκαταρξεως πέπρακε τὸν οἰκέτην, περὶ τῶν νομισμάτων οὐκ ἐνηγόμην τῇ ἰν ῥὲμ, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τοῦ πράγματος, ὅπερ ἐξεποίησα, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐξεποίησα. τότε γὰρ ὡς νεμόμενος ἐναγομαι κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτι ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται. σημ. δὲ ὅτι καὶ ὁ πραιτόριτος τουτέστι καὶ ὁ πρὸς τῆς προκαταρξεως δόλος οὐ μόνον εἰς τὸ τῆς νεῤεδιτάτις πετιτίονος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τῆς ἰν ῥὲμ κατάγεται δικαστήριον.

57. [*Steph. ad l.* 17 *pr. verb.*: *deinde*]. Nota propter id quod indistincte dicitur dig. 27, in specie proposita servum post litis contestationem venditum esse. Sin ante litis contestationem servum vendiderim, ad nummos reddendos minime convenior in rem actione, sed nec nomine rei illius, quam alienavi, nisi dolo alienaverim. Tunc enim tamquam possessor convenior secundum regulam, quae dicit, eum, qui dolo desierit possidere, pro possessore haberi. Nota vero, etiam praeteritum dolum, hoc est ante litis contestationem admissum, non solum in hereditatis petitione venire, sed etiam in actione in rem.

ἀλλότριόν τις κατέχει οἰκέτην, ἐνήχθη περὶ αὐτοῦ τῇ ἰν ῥὲμ, καὶ ἐξηνέχθη προνουντατίων[h]) παρὰ τοῦ ἄκτορος[i]). τί δὲ ἐστὶ προνουντατίων; μάθε. τῆς ἰν ῥὲμ κινουμένης εἰ ἀποδείξω τὸ πρᾶγμα ἐμὸν εἶναι, γίνεται ἀπὸ τοῦ [δικαστοῦ] προνουντατίων. λέγει γὰρ ὁ δικαστὴς· συνέστη τόδε τὸ πρᾶγμα διαφέρειν τῷ πετίτορι, καὶ λοιπὸν χρὴ τὸν ῥέον ἢ ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα ἢ ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος [κατα]δικάζεσθαι. τινὸς νεμομένου[k]) τοίνυν τὸν ἀλλότριον οἰκέτην, ἐλθὲ γὰρ ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἐναχθέντος τῇ ἰν ῥὲμ ἐξηνέχθη προνουντατίων, ὡς πρόδηλόν τε καὶ ἀναμφίβολον εἶναι λοιπὸν τὴν τοῦ ποσσέσσορος μόραν, μεθ' ἣν ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. λέγει τοίνυν ὁ ἰουλιανος, εἰ μόραν ἐποίησεν ὁ ποσσέσσωρ καὶ οὐκ ἀποκατέστη τὸν οἰκέτην, χρὴ τὸν ἐναχθέντα καταδικάζεσθαι καὶ ἐπὶ τοῖς καρποῖς ἢ ταῖς ὀπέραις ταῖς ἄχρι καιροῦ τῆς καταδίκης. οὐ μόνον δὲ καρπὸν ἀλλὰ καὶ πᾶσαν καῦσαν χρὴ παρέχεσθαι, φησὶν ἰουλιανος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν μετὰ προκάταρξιν τοκετὸν εἰς ἀποκατάστασιν φέρεσθαι, τουτέστιν ἀποκαθίστασθαι, καὶ οὐ μόνον αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τοὺς καρποὺς ἤτοι τὰς ὀπέρας τῶν τοκετῶν. ἐπὶ τοσοῦτον καὶ αἱ καῦσαι, τουτέστι τὰ ὀπίσσοθεν προσγενόμενα, μετὰ προκάταρξιν κατάγονται εἰς τὴν τῆς ἰν ῥὲμ καταδίκην ὀφφικίῳ δηλονότι τοῦ δικάζοντος, ὅτι ἐὰν ὁ ποσσέσσωρ προφάσει τοῦ οἰκέτου κτήσηται τὸν ἀκουΐλιον, θὲς γὰρ ὅτι μετὰ προκάταρξιν οὐσουναπιτευθέντα[l]) παρὰ τοῦ ποσσέσσορος τὸν οἰκέτην ἕτερος ἔπληξεν ἢ ἀνεῖλεν καὶ ἤρμοσε λοιπὸν αὐτῷ ὡς δεσπότῃ ὁ ἀκουΐλιος, ἐὰν οὖν προφάσει τοῦ οἰκέτου κτήσηται τὸν ἀκουΐλιον ὁ ποσσέσσωρ, φησὶν ἰουλιανος, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν ἐκχωρεῖν τὸν ἀκουΐλιον, ὃν ἐκτήσατο προφάσει τοῦ οἰκέτου, ὃν εἶχεν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ κατοχὴν μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπιτεύων αὐτόν. εἰ μέντοι κατὰ δόλον ἐπαύσατο τῆς τοῦ οἰκέτου νομῆς ὁ ποσσέσσωρ, ἅπαξ, ὡς εἴρηται, δεσπότης τούτου αὐτοῦ τοῦ οἰκέτου διὰ τῆς οὐσουκαπίονος ἤδη γενόμενος μετὰ προκάταρξιν, καί τις ἕτερος [τὸν] οἰκέτην ἀνεῖλεν [ἀ]δίκ[ως], τότε τὸ τίμημα τοῦ οἰκέτου ἢ τὰς κατὰ τοῦ ἀνελόντος ἀγωγὰς

58. [*Steph. index l.* 17 §. 1]. Alienum quis servum detinet, propter eum in rem actione conventus est, et pronuntiatio a iudice prolata est. Quid autem est pronuntiatio? Disce. Si in rem agatur et rem meam esse probavero, a iudice pronuntiatio fit. Dicit enim iudex: demonstratum est, rem actoris esse, et ita reus aut rem restituere debet aut quanti in litem actor iuraverit condemnari. Igitur quum quis alienum servum possideret, — accede enim ad speciem propositam, — et in rem actione conventus esset, pronuntiatio prolata est, ut iam mora possessoris manifesta et minime dubia sit, et post hanc servus mortuus est. Dicit igitur Iulianus, si moram fecit possessor et servum non restituit, reus condemnari debet etiam fructuum nomine vel operarum usque ad condemnationis tempus. Nec solum fructum sed etiam omnem causam praestandam esse Iulianus dicit, et ideo et partum post litem contestatam in restitutionem venire, hoc est restitui, nec solum ipsum, sed etiam fructus sive operas partuum. Usque adeo etiam causae, id est quae quolibet modo accedunt, post litem contestatam in condemnationem actionis in rem deducuntur iudicis nimirum officio, ut si possessor occasione servi actionem legis Aquiliae acquisierit, (finge enim servum a possessore post litem contestatam usucaptum ab alio vulneratum vel occisum esse et sic illi tamquam domino actionem legis Aquiliae competere,) si igitur per servum possessor acquisierit actionem legis Aquiliae, dicit Iulianus, compelli eum cedere actione legis Aquiliae, quam per servum acquisivit, quem possedit et post litem contestatam usucepit. Quodsi dolo servum possidere desiit possessor, postquam semel, ut dictum est, usucapiendo post litem contestatam eius servi dominus effectus est, et alius quis servum iniuria occiderit, tunc pretium servi aut actiones adversus oc-

f) Hinc scholium derivatum est, quod apud *Fabrot.* est schol. n. 11. 220.
g) Cod. κζ'. Sed cf. schol. 60 in fine.
h) In Cod. hic et infra aliquoties scribitur πιροντ.
i) Lege δικαστοῦ, vel περὶ τ. ἄκτ.
k) Cod. τὶς νεμόμενος.
l) In Cod. videbar mihi legere: οὐσουκαπιτεύεται.

ἐπαύσατο, καὶ ἄλλος αὐτὸν ἀνεῖλεν, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ ἐνάγων, ἢ τὴν τιμὴν λαβεῖν ἢ τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρηθῆναι. καὶ τοὺς καρποὺς, οὓς ἔλαβεν ἐξ ἑτέρου νομέως, δίδωσι τῷ ἀπαιτοῦντι· μετὰ γὰρ προκάταρξιν οὐ κερ-

si dolo desierit possidere, et alius ipsum occiderit, electio datur actori, ut vel pretium consequatur vel actiones ei cedantur. Et fructus, quos ab alio possessore percepit, petitori praestat: nam post litem

παρέχειν ἤτοι ἐκχωρεῖν ὁ ποσσέσωρ ἀναγκάζεται, ὁπότερον αὐτῶν ὁ πετίτωρ ἕλοιτο. ἀποκαθιστῶν δὲ ὁ νῦν ἐναγόμενος ὀφείλει τῷ πετίτωρι καὶ τοὺς καρποὺς, οὓς ἔτυχε παρ' ἑτέρου νομέως λαβών, θὲς γὰρ ὅτι ἑτέρου τὸν οἰκέτην κατέχοντος κινήσας τὴν ἐν ῥέμ καὶ συναρπάσας τὸν οἰκέτην ἔλαβε τὸν τοκετὸν καὶ τὰς ὀπέρας, ταύτας οὖν ἀποκαθιστᾶν ὀφείλει τῷ πετίτωρι καὶ πρὸς τῆς ἀληθείας ὄντι δεσπότῃ· οὔτε γὰρ ὀφείλει κέρδος ἑαυτῷ περιποιεῖν ἐκ τοῦ οἰκέτου τοῦ εἰς προκάταρξιν κατενεχθέντος. εἰ δὲ τὸν οἰκέτην ὁ νῦν ἐναχθεὶς [κατέχειν] ἐπαύσατο καὶ τοῦτον κατέσχεν ὁ πετίτωρ ἐπὶ μῆνας ζ' τυχὸν καὶ πάλιν ὑπὸ κατοχὴν εὑρεθῇ τοῦ ποσσέσσορος ὁ οἰκέτης, οὐκ ὀφείλει καρπὸν ἢ ὀπέρας ἀποκαθιστᾶν αὐτῷ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν αὐτὸς ὁ νικήσας ἦτοι ὁ πετίτωρ ἔσχε τὴν τοῦ οἰκέτου νομήν. τὸ δὲ εἰρημένον, ὅτι ὁ τῇ ἐν ῥέμ ἐναχθεὶς ἀναγκάζεται τῷ πετίτορι ἀκουΐλιον ἐκχωρεῖν, ὁτὲ χώραν ἔχει, ὅτε, καθὰ τεθεμάτισται, μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπίτευσε τὸν οἰκέτην. τότε γὰρ διὰ τῆς οὐσουκαπίονος δεσπότης τοῦ οἰκέτου γενόμενος ἠδύνατο κτήσασθαι ὡς δεσπότης τῶν ἀκουΐλιον· μόνῳ γὰρ τῷ ὄντι δεσπότῃ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πληγῆς ὁ ἀκουΐλιος ἐώθει παρέχεσθαι. τοῦτον οὖν ἐκχωρεῖ τῷ πετίτωρι, κἂν τὸν οἰκέτην οὐσουκαπίτευσεν, ἐπειδὴ ὅλως μετὰ προκάταρξιν ἐπληρώθη αὐτῷ ἡ οὐσουκαπίων.

si omnino eum restitui oportuit. Manifestum autem est, post pronuntiationem servum reddi debuisse. Ita igitur casum fingens dic: si pronuntiatio prolata fuerit, ut de caetero mora minime dubia sit et ut ne tibi adversetur quod paul[o] ante in fine dig. 15 dictum est, ubi Ulpianus distinguit, utrum servus venalis fuerit necne. Scias autem hodie pronuntiationem coniungi cum sententia sive definitiva iudicis decisione. Iudex enim sic loquitur: Ex his quae apud me acta sunt, intelligo servum petitoris esse: definio igitur etc., et sic pronuntiationi condemnationem subiicit. Quid ergo? Quod olim de pronuntiatione dictum est, hodie accipi debet de casu, ubi a possessore post condemnationem appellatio interposita est, ubi forte damnatus, quum servum reddere deberet, hoc quidem non fecit, sed appellationem interposuit, et medio tempore servum mori contigit.

εἰ μόραν ἐποίησεν ὁ ποσσέσσωρ ἐν ἀποκαταστατέῳ τῷ οἰκέτῃ[m]), τουτέστιν ὅταν πάντως ἐχρὴν αὐτὸν ἀποκαθίστασθαι. πρόδηλον δὲ, ὅτι μετὰ προνουντατίονα χρεὼν ἦν τὸν οἰκέτην ἀποδοθῆναι. οὕτως οὖν θεματίζων εἰπὲ προνουντατίονος γενομένης, ἵνα καὶ ἀναμφίβολος ᾖ λοιπὸν ἡ μόρα καὶ ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ προειρημένον ἐν τῷ τέλει τοῦ ιε' διγ., ἔνθα διαστίζει ὁ οὐλπιανος, εἴτε βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης εἴτε καὶ μή. ἴσθι δὲ ὅτι σήμερον ἡ προνουντατίων συνάπτειαι τῷ ὀρῳ ἤγουν τῇ αὐτοτελεῖ τοῦ δικάζοντος ψήφῳ. οὕτω γὰρ φησιν ὁ δικαστής· ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ πεπραγμένων εὑρίσκω τὸν οἰκέτην διαφέροντα τῷ πετίτορι. συνορῶ τοίνυν τοῦτο, καὶ οὕτω τῇ προνουντατίονι τὴν καταδίκην ἐπάγει. τί οὖν; τὸ πάλαι περὶ προνουντατίονος εἰρημένον δεῖ δέχεσθαι σήμερον ἐκκλήτου παρὰ τοῦ ποσσέσσορος ἐπιδοθείσης μετὰ τὴν γενομένην κατ' αὐτοῦ καταδίκην, ὅτε τυχὸν καταδικασθεὶς καὶ ὀφείλων ἀποδοῦναι τὸν οἰκέτην τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησεν, ἔκκλητον δὲ ἐπιδέδωκε, καὶ συνέβη ἐν τῷ μέσῳ τελευτᾶν τὸν οἰκέτην.

59. [*Steph. ad l.* 17 §. 1 *verb. cit.*]. *Si moram fecerit in homine reddendo*, hoc est si omnino eum restitui oportuit. Manifestum autem est, post pronuntiationem servum reddi debuisse. Ita igitur casum fingens dic: si pronuntiatio prolata fuerit, ut de caetero mora minime dubia sit et ut ne tibi adversetur quod paul[o] ante in fine dig. 15 dictum est, ubi Ulpianus distinguit, utrum servus venalis fuerit necne. Scias autem hodie pronuntiationem coniungi cum sententia sive definitiva iudicis decisione. Iudex enim sic loquitur: Ex his quae apud me acta sunt, intelligo servum petitoris esse: definio igitur etc., et sic pronuntiationi condemnationem subiicit. Quid ergo? Quod olim de pronuntiatione dictum est, hodie accipi debet de casu, ubi a possessore post condemnationem appellatio interposita est, ubi forte damnatus, quum servum reddere deberet, hoc quidem non fecit, sed appellationem interposuit, et medio tempore servum mori contigit.

στεφ. ἐπειδὴ ὅλως καὶ ἐγένετο προκάταρξις καὶ τίμημα ἔλαβον. τιμήματος γὰρ μὴ δοθέντος, ἀλλὰ τοῦ οἰκέτου παρ' ἐμοὶ τελευτήσαντος μετὰ προκάταρξιν, τότε χώραν ἔχει ἢ ἐν τῷ ιε' [διγ.] κειμένη διάστιξις, καὶ οὐκ ἄλλως τὴν τοῦ τελευτήσαντος οἰκέτου δίχα δόλου καὶ κούλπας ἐμῆς διατίμησιν παρέχειν ἠναγκαζόμην, εἰ μὴ καὶ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ μόραν ἐποίησα. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τότε ὁ βόνα φίδε νομεὺς τελευτήσαντος τοῦ οἰκέτου μετὰ προκάταρξιν δίχα μέντοι δόλου καὶ κούλπας αὐτοῦ καταδικάζεται, ὅτε ἢ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης καὶ μόρα γεγένηται τῷ πετίτορι, ἢ μετὰ προκάταρξιν τὸν οἰκέτην ἔτι περιόντα πωλήσας ὁ βόνα φίδε νομεὺς τίμημα ἔλαβεν, ἢ μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. ταῦτα γὰρ ἔστι συνάγοντα λέγειν ἐκ τοῦ ιε' καὶ ἐκ τοῦ α' καὶ β' θέμ. τοῦ παρόντος διγ. βλεπὲ πῶς εἶπον ἐπειδὴ καὶ προκάταρξις γέγονεν. εἰ γὰρ προκατάρξεως [μὴ] γενομένης πέπρακα τὸν οἰκέτην, τότε κἂν ἀνῃρέθη ἢ καὶ ἄλλως οὐ φαίνηται, οὔτε περὶ τῶν νομισμάτων ἐνηγόμην τὴν IN REM, οὔτε γὰρ ἔστι νεφελιτάτις πετιτίων ἡ κινουμένη, ἐφ' ἧς ὁ ἐκ διαπράσεως τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων νεμόμενος ὡς ἴουρε της κληρονομίας νεμόμενος ἐνάγεται, ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ οἰκέτου, ὃν ἁπαξ ἐξεποίησα, [πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐξεποίησα.][n]) τότε γὰρ ὡς νεμόμενος ἐνηγόμην τῇ AD EXHIBENDUM, ἐπειδὴ ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι αὖτὶ νεμομένου παραλαμβάνεται. διὰ τοῦτο δὲ εἶπον ἐνάγεσθαι αὐτὸν τῇ ἀδνεξιβένδουμ ὡς δόλῳ παυσάμενον νέμεσθαι, ἐπειδὴ τεθεμάτισται, ὅτι ἀνῃρέθη ὁ οἰκέτης. εἰ γὰρ μὴ ἀνῃρέθη, ἀλλ' ἐφαίνετο, τότε [οὐ] τῇ AD EXHIBENDUM ἀλλὰ τῇ ἐν ῥέμ ἐνηγόμην. καὶ τοῦτο ἔστι

59. [*Steph. ad l.* 17 *pr. verb.*: *aequum esse*]. Quia nimirum lis contestata est et pretium accepi. Nam si pretium datum non fuerit, sed servus apud me mortuus sit post litis contestationem, tunc locum habet distinctio in dig. 15 facta, nec aliter aestimationem servi sine dolo vel culpa mea defuncti praestare compellor, quam si servus venalis erat et moram fecero. Et ut breviter dicamus, bonae fidei possessor servo post litem contestatam sine dolo vel culpa eius defuncto tunc condemnatur, si aut venalis fuit servus et mora petitori facta est, aut post litem contestatam bonae fidei possessor servum adhuc viventem vendidit et pretium accepit, aut servus post pronuntiationem mortuus est. Hoc enim colligere est ex dig. 15 et themate 1 et 2 huius digesti. Vide quemadmodum dixerim, si etiam lis contestata est. Nimirum si lite nondum contestata servum vendidi, tunc licet occisus sit vel alio modo non appareat, neque ad nummos reddendos in rem actione convenior, (— neque enim hereditatis petitio movetur, in qua, qui rebus hereditariis venditis pecuniam possidet, tamquam iure hereditatis possidens convenitur, —) neque vero etiam servi nomine, quem semel alienavi, nisi forte dolo alienaverim. Tunc enim tamquam possessor ad exhibendum actione conveniar, quia qui dolo desiit possidere pro possessore habetur. Ideo autem ad exhibendum actione conveniri dixi, utpote qui dolo desierit possidere, quia finximus servum occisum esse.

m) Cod: ἀποκατασά τεως τῶ οἰκίτη.

n) Haec supplevi ex schol. 56.

διαίνει. τοῦ δὲ χρόνου, ὃν ὡς εἰκὸς ὁ ἀπαιτῶν ἐνεμιήθη, καρποὺς οὐ δίδωσιν ὁ ἐναγόμενος. τὸ[15]) εἰρημένον περὶ τῆς ἀπαιτήσεως χώραν ἔχει, ὅτε μετὰ προκάταρξιν ὁ νομεὺς διὰ χρήσεως κυριεύσει.

L. 18. D. VI. 1. [ιη'.] Ἀποκαθιστῶν δὲ τὸν μετὰ προκάταρξιν διὰ χρήσεως κυριευθέντα δίδωσιν ἀσφάλειαν περὶ τοῦ δόλου· εἰκὸς γὰρ αὐτὸν ἠνεχύρασεν, ἢ ἐλευθέρωσεν[16]).

L. 19. D. eod. ιθ'. Ulpi. Καὶ ὁ ἀπαιτῶν δὲ τῷ ἐναγομένῳ ἀσφα-

τὸ εἰρημένον, ὅτι ὁ πραετέριτος δόλος καὶ εἰς τὸ τῆς σπεκιαλίας ἐν ῥέμ κατάγεται δικαστήριον, ὅπερ καὶ ὁ παῦλός φησιν ἐν τῷ κζ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

τοῦ ἐναντιοφ. τὸν τεχθέντα πρὸ τῆς προκατάρξεως διὰ ἰδικῆς ἐν ῥέμ ἐκδικεῖ, ὡς βι. κβ' τί. α' διγ. ι'.

Θὲς γὰρ ὅτι ἐπὶ τῷ τὴν οὐσουκαπίονα ἀρξαμένην τῷ νομεῖ τρέχειν ἦτοι τὸν ταύτης χρόνον ἐντερρουπτεύεσθαι προκατήξατο, καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ τὸν οἰκέτην τότε λαβεῖν. ἐπεὶ ἐναντιοῦται τοῖς νῦν τὸ εἰρημένον ἐκ διατάξεως, ὅτι μετὰ προκάταρξιν τριετίας ἐντὸς ὀφείλει περαιοῦσθαι τὰ δικαστήρια. τὸν δὲ μετὰ προκάταρξιν τεχθέντα πῶς οἷόν τε ἐστὶν ἐντὸς τῆς τριετίας ἔχειν ὁπέρας, ὅτε μηδὲ τοῦ ἤδη πληρώσαντος τρίτον[o]) ἐνιαυτὸν δύναται εἶναι ὁπέραι; Θὲς οὖν τὴν προκάταρξιν μηδὲ ἐπὶ ἀπολήψει τοῦ οἰκέτου γενομένην, ἀλλὰ [ἐπὶ τῇ] ἀρξαμένῃ [τῷ] ποσσεσσορι τρέχειν οὐσουκαπίονι, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἡλικίαν παρῆλθε τὸ βρέφος, [ὥστε] ἐξ ὑπερῶν [τὸν ποσσέσσορα κέρδος] ποιήσασθαι.

Θὲς γὰρ ὅτι μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπίτευσε τὸν οἰκέτην ὁ ποσσέσσωρ καὶ ἐγένετο τούτου δεσπότης. μόνῳ γὰρ δεσπότῃ [ὁ ἀκουΐλιος] δίδοται δηλον[ότι δίρεκτος]. οὐτίλιος [γὰρ δίδοται] τοῖς ὅσοι μίμησιν ἔχουσι δεσποτείας ἤτοι ἐν ῥέμ.

στεφ. ἐπὶ γὰρ τῶν πρὸ τῆς προκατάρξεως γενομένων ..ινδ.. οἶδας ὅτι ὁ βόνα φίδε νομεὺς οὐκ ἀπαιτεῖται, ἅπερ ἐδαπάνησεν, ἀλλὰ μόνον ἐφ' οἷς ἐγέ.ετο πλουσιώτερος, ὅπερ ἐπὶ τοῖς μετὰ προκαταρξιν οὐ δύναται λέγειν αλ..[p]).

βόνα φίδε νομέα Θεμάτισον, ἵνα προβῇ αὐτῷ ἡ οὐσουκαπίων.

στεφ. οὐσουκαπιτεύει γὰρ ἤτοι περαιοῦται τὴν ἀρχθεῖσαν πρὸ τῆς προκατάρξεως τρέχειν οὐσουκαπίονα, ἐπειδὴ οὐκ ἐντερρουπτεύεται ἀρξαμένη βόνα φίδε νομεῖ διὰ τῆς μετὰ ταῦτα εἰδήσεως. ἀλλὰ λοιπὸν τοῦ ἄκτορος [ἀποδε]μκνύοντος [τὴν] ἐν καιρῷ προκατάρξεως δεσποτ[είαν αὐτοῦ], ἀναγκάζει τὸν ῥέον ὁ δικαστὴς τραδιτεῖσαι αὐτῷ τὸν οἰκέτην. τὰ γὰρ τέλη τῆς ἐν ῥέμ πρὸς τὴν ἀρχὴν [κα]ν[ον]ίζεται, καὶ διὰ τοῦτο κ[ἂν] οὐσουκαπίτευσε, μετὰ προκάταρξιν δηλονότι, ἀνασχίζεται οὐσουκαπίων παρὰ τοῦ ἀνακλῶντος ἑαυτὸν εἰς τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως, ἐν ᾧ μήπω οὐσουκαπιτεύθη ὁ οἰκέτης. ἀνασχίζεται δὲ ἡ οὐσουκαπίων δι' ὧν ὁ δικαστὴς ἀναγκάζει τὸν μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπιτεύσαντα τραδιτεῖσαι τὸν οἰκέτην.

συη. ὅτι ἡ τῆς οὐσουκαπίονος ἀνάσχισις [οὐ λ]ύει τὴν ὑποθήκην οὐδὲ ἀνατρέπει τὴν ἐλευθερίαν. ἀμ[έ]λει καὶ τοιαύτ[ην] ἐκφ[ωνεῖσθαι χρὴ] προνουντατίονα π[αρὰ τοῦ] δικαστοῦ· [συνέ]q)στη τὸν οἰκέτην τόνδε γενέσθαι τοῦ ἄκτορος.

καὶ αὐτῷ δὲ τῷ ποσσέσσορι μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπιτεύσαντι καὶ ἀποκαθιστῶντι τὸ πρᾶγμα ἐκ τῶν ἐναντίων καυτίων παρὰ τοῦ πετίτωρος δίδοται, ὅτι προφάσει τοῦ ἀποκαθιστημένου πράγματος φυλαχθήσεται αὐτῷ τὸ ἀξιμιον, εἰ τυχὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ, ὃν ἐνέμετο, τὴν ἐνδάμνι ἰμφέκτι τινὲ

contestatam lucrum non facit. Eius autem temporis, quo forte petitor possedit, reus fructus non praestat. Quod de petitione dictum est, locum habet, quum post litem contestatam possessor usuceperit.

XVIII. Qui servum post litem contestatam usucaptum restituit, de dolo cavet: fortasse enim eum pignoravit, vel manumisit.

XIX. *Ulpi.* Etiam petitor reo cavet de in-

Si non occisus est sed apparet, non ad exhibendum sed in rem actione convenior. Et hoc est, quod dicitur, praeteritum dolum venire in iudicium actionis in rem, ut etiam Paulus dig. 27 huius tit. dicit.

61. *Enant* [*ad l.* 17 §. 1]. Partum, qui ante litem contestatem editus est, per specialem in rem actionem vindicat, ut lib. XXII tit. 1 dig. 10.

62. [*Steph. ad l.* 17 §. 1 *verb.*: *possessus esset ab eo, qui evicerit*]. Finge enim, eum litem movisse, ut usucapio, quae possessori currere coeperat, eiusve tempus interrumperetur, non ut illico servum reciperet. Alioquin hodienum adversatur constitutio, quae sancit iudicia post litem contestatam intra triennium terminari. Qui autem post litem contestatam natus est, quomodo intra triennium operas praestare potest, quum ne eius quidem, qui tertium annum excessit, operae esse possint? Finge igitur, litem non ad hoc contestatam esse, ut servus reciperetur, sed propter usucapionem, quae possessori currere coeperat, et interim infantem ad pubertatem pervenisse, ut ex operis eius possessor lucrum facere potuerit.

63. [*Steph. ad l.* 17 §. 1 *verb.*: *usucepit possessor*]. Finge enim possessorem post litem contestatam servum usucepisse eiusque dominum factum esse. Soli enim domino legis Aquiliae actio datur, scilicet directa. Utilis autem datur omnibus, qui ius dominio simile sive in rem habent.

64. *Steph.* [*ad?*]. In his quae ante litis contestationem fiunt..... scis a bonae fidei possessore non exigi, quae consumsit, sed solum ea quibus locupletior factus est, quod in his, quae post litis contestationem fiunt, dici non potest.

65. [*Steph. ad l.* 18 *verb.*: *possessor*]. Bonae fidei possessorem finge, ut usucapio ei procedat.

66. *Steph.* [*ad l.* 18 *verb.*: *usu hominem cepit*]. Usucapit enim sive implet usucapionem, quae ei ante litem contestatam currere coeperat, quoniam quae semel a bonae fidei possessore coepta est, non interrumpitur, si postea rem alienam esse resciverit. Caeterum si actor probaverit, se dominum fuisse tempore litis contestatae, iudex reum compellit servum ei tradere. Exitus enim in rem actionis regulam sumit ex initio, et propterea licet reus usuceperit, post litis contestationem scilicet, rescinditur usucapio a iudice, qui se refert ad tempus litis contestatae, quo servus nondum usucaptus erat. Rescinditur autem usucapio ita, ut iudex reum, qui post litis contestationem usucepit, servum tradere compellat.

67. [*Steph. ad l.* 18 *verb.*: *periculum est enim*]. Nota quod usucapionis rescissio non dissolvit hypothecam nec infirmat libertatem. Caeterum etiam huiusmodi pronuntiatio a iudice proferenda est: demonstratum est, hunc hominem actoris fieri debere.

68. [*Steph. index l.* 19]. Sed et ipsi possessori, qui post litem contestatam usucepit et rem restituit, e contrario ab actore cavetur, quod ex causa rei restitutae indemnis servabitur, si forte nomine fundi, quem possedit, vicino cuidam damni infecti caverit. Et nota,

15) Hic in Cod. nova § incipit, cui uno tenore subiicitur l. 18.

16) Expl. f. 50. 47. Inc. f. 9. 10.

o) Videbatur in Cod. esse: τριετῆ.

p) In hoc scholio plures literae, imo integra verba minus certa sunt. Nec satis intelligo, quo tandem hoc scholium pertineat.

q) Expl. fol. 50. 47. Inc. fol. 9. 10.

λίζεται περὶ τοῦ ὑβλαβοῦς· εἰκὸς γὰρ περὶ τοῦ ἀγροῦ ἠσφαλίσατο τὴν προσδοκωμένην εἰς αὐτὸν ζημίαν.

κ'. GAIUS. Ἀποδίδωσιν ὁ νομεὺς καὶ εἴτι μετὰ προκάταρξιν ἔσχε διὰ τοῦ δούλου, μὴ ἐκ πραγμάτων ἰδίων, ἐν οἷς εἰσι κληρονομίαι καὶ ληγάτα καὶ πάντα, ὅσα ἔμελλεν ἔχειν ὁ ἀπαιτῶν, εἰ ἐν τῇ προκατάρξει ὑποκατέστη αὐτῷ. ἀποδίδωσι δὲ καὶ τοκετὸν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μετὰ τὸ διὰ χρήσεως κυριευθῆναι τὴν μητέρα αὐτοῦ μετὰ προκάταρξιν ἐτέχθη. καὶ ὡς ἐπὶ τῇ μητρὶ, οὕτω καὶ ἐν αὐτῷ ἀναγκαία ἐστὶν ἡ παράδοσις καὶ ἡ τοῦ δόλου ἀσφάλεια.

κα'. PAUL. Ὁ καλῇ πίστει νομεὺς τοῦ δούλου φυγόντος ἀπολύεται, εἰ μὴ τοιοῦτος ἦν ὁ δοῦλος, ὃς ὤφειλε φυλαχθῆναι. εἰ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ αὐτὸν διὰ

XX. *Gaius.* Possessor et restituit, si quid post litem contestatam per servum, non ex re sua acquisivit: in quibus sunt hereditates et legata et omnia, quaecunque habiturus foret petitor, si tempore litis contestatae ipsi restitutus fuisset. Restituit et partum, quamvis postea, quam matrem eius possessor usuceperit post litem contestatam, editus sit. Et sicut in matre, ita etiam in partu traditio et cautio de dolo necessaria est. *L.* 20. *D.* VI. 1.

XXI. *Paul.* Bonae fidei possessor, si fugerit servus, absolvitur, nisi talis fuerit servus, qui custodiri debuerit. Si vero interea eum usuceperit, *L.* 21. *D. eod.*

τῶν ἀγρογειτόνων ἐπηρωτήθη. καὶ σημ. ὅτι καὶ ἐπὶ ἀγροῦ χώρα γίνεται τῇ ἐνδάμνι ἰμφέκτι. τὰς δὲ αἰτίας, ἐξ ὧν καὶ ἐπὶ ἀγροῦ τῇ τοιαύτῃ ἐπερωτήσει γίνεται χώρα, μανθάνεις ἐν τῷ προσφόρῳ τί.

τοῦ ἀνων. σημ. ὅτι καὶ ἐπὶ ἀγροῦ χώρα γίνεται τῇ ἐνδάμνι ἰμφέκτι, ὡς βι. ιδ' τί. δ'. διγ. ε' [r]). γίνωσκε δὲ ὅτι καὶ οἶκος προαύλιον λέγεται, ὡς βι. κγ' τί. ε'. ἀνάγν. καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. κς' [s]) καὶ ξ.

στεφ. τί γάρ; ὅτι πηγῆς οὔσης ἐν τῷ γείτονι ἀγρῷ η . . ύχθη ὁ ἀγρογείτων ..... ἐν τῷ οἰκείῳ ἀγρῷ, καὶ δέος ἦν μὴ ὥσπερ ..... γενομέν . . βλάβη γίνηται τῷ ἔχοντι τὴν πηγὴν μειουμένου τοῦ ὕδατος. ἐστὶ δὲ πολλὰ ἕτερα θέματα, ἐφ' ὧν χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ ἀγρῷ ἡ δάμνι ἰμφέκτι. ταῦτα μανθάνεις ἐν τῷ προσφόρῳ τί.

στεφ. ὥστε καὶ τὰ ἐξ ὀπέρις ἀποκαθίστησεν, ὅσα μετὰ προκάταρξιν ὁ οἰκέτης περιεποιήσατο, ἐπειδὴ ὅλως προκάταρξις γέγονε. εἴωθε καὶ [t]) ἡ νεφελιτατις πετιτίων καὶ τὰς ὀτεδήποτε γενομένας ὀπέρας ἀπαιτεῖν καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον καταφέρειν δικαστήριον, ὡς ἔχεις ἐν τῷ κδ' αὐτῆς διγ.

τοῦ ἀνων. ποῖα ἐστὶ τὰ ἐξ ῥὲ, λέγει βι. ζ' τί. α' διγ. καί. οὐ προσπορίζονται τῷ μάλα φίδε [u]), ὡς βι. μά' τί. α' διγ. νζ' καὶ βι. κδ' τί. α' διγ. ιθ'.

στεφ. δῆλον δὲ ὅτι κληρονομίαι καὶ τὰ ληγάτα, τουτέστι τὰ .. φουρτι τις κασ .....σθαι, μετὰ οὐσουκαπίονα προσπορίσθη τῷ ποσσέσσορι, καὶ χρὴ ταῦτα, ἐπειδὴ ὅλως ἔτυχε γενομένη προκαταρξις, ἀποκατασταθῆναι τῷ πετίτωρι μηδεμιᾶς ὅλως εἰσαγομένης ... . εἰ διαθέσει τοῦ ποσσέσσορος ἓλ .... ὁ οἰκέτης. μανθάνεις γὰρ ... ὀφείλει τι ἔχειν ὁ ποσσέσσωρ ὅπερ οὐ νέμεται ἔχειν ..... προκατάρξεως ἀποκατασταθῆναι ..... ἐξ ῥὲ σοῦα λαμβάνει, ἐπειδὴ ταῦτα πάντως ἤμελλεν ἕξειν, εἰ δ' ἂν ἐν καιρῷ [προκατ]αρξεως ἀναδέδωκε τὸν [οἰκέτην ὁ ποσσέσσωρ.]

τοῦ ἀνων. ὁ ..... ἐπὶ τ .....[v]) βι. ε' τί. γ' διγ. λβ'.

κἂν τὰ μ[άλιστα τῆς] αὐτοῦ μητρὸς μετὰ προκάταρξιν οὐσουκαπιτευθείσης ἐτέχθη. στεφ. εἰ μήπω προκατάρξεως γενομένης οὐσουκαπίτευσε τὴν θεραπαίνην ὁ ποσσέσσωρ, πρόδηλον, ὅτι οὔτε περὶ αὐτῆς τῆς θεραπαίνης ἐνήγετο· πῶς γὰρ ἅπαξ αὐτὴν πρὸ προκατάρξεως οὐσουκαπιτεύσας; οὔτε περὶ τοκετοῦ αὐτῆς. καὶ ἐπὶ τούτου δέ φησι τοῦ θέματος, ὃν τρόπον ἐπὶ τῆς μητρὸς οὕτω καὶ ἐπὶ τοκετοῦ τραδιτίων ἅμα καὶ ἡ περὶ δόλου καυτίων ἀναγκαία ἐστὶν, τουτέστιν ὥσπερ ἐπὶ τῆς θεραπαίνης ἀποκαθωταμένης ὁ ποσσέσσωρ καυτίονα περὶ τοῦ οἰκείου δίδωσι δόλου, ὅτι τυχὸν δεσπότης διὰ τῆς οὐσουκαπίονος γενόμενος οὐκ ἠλευθέρωσεν αὐτὴν ἣ ὑπέθετο, οὕτω καὶ τὸν τοκετὸν ἀποκαθιστῶν τὴν περὶ δόλου καυτίονα τῷ πετίτωρι προκαθίστησιν.

τοῦ ἀνων. τὸ αὐτὸ περὶ ἀσφαλείας ἔγγως διγ. ιή.

οἰκέτην τὶς ἐνίμετο βόνα φίδε καὶ ἐνήχθη περὶ αὐτοῦ [w]) τὴν IN REM καὶ μετὰ προκάταρξιν ἔφυγεν ὁ οἰκέτης. ζητήσο-

demnitate: fortasse enim fundi nomine damni infecti cavit.

quod etiam in agro cautio damni infecti locum habet. Causas autem ex quibus etiam in agro eiusmodi cautioni locus est, discis in competente titulo.

69. *Anon.* [*ad l.* 19]. Nota, quod etiam in agro cautio damni infecti locum habet, ut lib. [X] tit. 4 dig. [15]. Scias autem, etiam domum praedium dici, ut lib. XXIII tit. 5. Lege etiam lib. L tit. 16 dig. [27] et 60.

70. *Steph.* [*ad l.* 19 *verb.*: *fundi nomine*]. Quid enim? si fons sit in agro vicino, et vicinus in agro suo ..... et metuendum sit, ne ..... minuta aqua is, qui fontem habet, damnum sentiat. Sunt et multi alii casus, in quibus etiam in agro damni infecti stipulatio locum habet: eos discis titulo competente.

71. *Steph.* [*ad l.* 20 *verb.*: *non ex re sua acquisivit*]. Igitur etiam quae operis suis post litem contestatam servus comparavit restituit, quandoquidem lis contestata est. Solet etiam hereditatis petitio qualescunque operas exigere et in iudicium deducere, ut dig. 29 eius tituli habetur.

72. *Anon.* [*ad l.* 20]. Quaenam sint ex re, dicit lib. VII tit. 1 dig. 21. Non acquiruntur malae fidei possessori, ut lib. XLI tit. 1 dig. 57 et lib. XXIV tit. 1 dig. 19.

73. *Steph.* [*ad l.* 20 *verb.*: *hereditates quoque legataque*]. Scilicet hereditates et legata, hoc est ....., post usucapionem possessori obvenerunt, et posteaquam semel lis contestata est, ea petitori restitui oportet, nulla omnino introducenda ..... si voluntate possessoris ..... servus. Discis enim, ... ex re sua accipit, quia haec omnino habiturus erat, si tempore litis contestatae servum possessor reddidisset.

74. *Anon ad l.* 20 ..... lib. V tit. 3 dig. 32.

75. [*Steph. ad l.* 20 *ad verba laudata*]. *Quamvis postea editus sit, quam mater eius post acceptum iudicium usucapta sit. Steph.* Si lite nondum contestata possessor ancillam usuceperit, manifestum est, eum nec ob ipsam ancillam conveniri, (quomodo enim, quum eam ante litem contestatam usuceperit?) neque ob partum eius. Et hoc casu, ait, quemadmodum de matre, ita etiam de partu traditio et simul cautio de dolo necessaria est, hoc est, sicut de matre, quam restituit, possessor cautionem de dolo suo praestat, puta quod dominus usucapione effectus eam non manumisit nec obligavit, ita etiam quum partum restituit, petitori ante de dolo cautionem praestat.

76. *Anon.* [*ad l.* 20 *in fine*]. Idem de cautione didicisti dig. 18.

77. [*Steph. index l.* 21, 22]. Servum quis bona fide possidebat et de eo in rem actione conventus est,

---

r) Legendum: βι. ε' τί. δ' διγ. ιε'.
s) Nobis est κζ'.
t) Cod. εἰ μεν το videbatur habere.
u) Supple τομεῖ.
v) Forte: ὁμοίως ἐπὶ τῆς νεφελιτάτις πετιτίονος, ὡς.
w) Cod: αὐτῆς.

χρήσεως κτήσεται, ἐκχωρεῖ τὰς ἀγωγὰς τῷ ἀπαιτοῦντι, καὶ δίδωσι τοὺς καρποὺς τοῦ χρόνου, ὃν αὐτὸς ἐνεμήθη. οὐ δίδωσι δὲ ἀσφάλειαν περὶ τοῦ

μεν, ὁ παῦλός φησι, ποῖός τις ἦν ὁ οἰκέτης, πότερον τῶν δεομένων φυλάττεσθαι, νήπιος τυχὸν ἢ καὶ ἄλλως φυγᾶς, ἢ μᾶλλον ἔφηβος καὶ ἐπιεικὴς κατὰ τὸ φαινόμενον, ὡς μηδὲ ὑποπτεύειν τὸν ποσσέσσορα δεῖσθαι αὐτὸν παραφυλακῆς. εἰ μὲν γὰρ χρηστὸς εἶναι τοὺς τρόπους ἐδόκει, ὡς μ[ηδὲ] ὀφείλειν φυλάττεσθαι τὸν ποσσέσορα βόνα φίδε δηλονότι τυγχάνοντα, ἀπολύεται, οὕτω μέντοι ἵνα, εἰ μετὰ προκάταρξιν αὐτὸν οὐσουκαπιτεύσει, ἐκχωρήσει τὰς ἀγωγὰς τῷ πετίτορι, τουτέστι τὴν ἐν ῥέμ ἢ τὴν ἀδ ἐξιβένδουμ καὶ τὴν σέρβι κορρουπτι, καὶ πρὸς τὴν ἐκχώρησιν τῶν ἀγωγῶν παράσχῃ τοὺς καρποὺς ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ τὸν οἰκέτην, δηλονότι μετὰ προκάταρξιν, ἐνεμήθη. εἰ μήπω μέντοι τὸν οἰκέτην οὐσουκαπίτευσε ὁ ποσσέσορ, προσῆκον ἐστιν αὐτὸν καυτίονος ἐκτὸς ἀπολύεσθαι, τουτέστι ὥστε μὴ ἀσφάλειαν διδόναι τῷ πετίτορι, ὡς ἐπιζητεῖ καὶ τὸν λαμβάνεται τὸν[x]) οἰκέτην καὶ ἀποκαθίστησι τῷ πετίτορι. πῶς γὰρ ἢ τίνα τρόπον οὐ δύναται τὸν οἰκέτην ὁ πετίτωρ συλλαμβάνεσθαι[y]) καὶ παρὰ τοῦ κατασχόντος ἐκδικεῖν; πρόδηλον γὰρ ὡς μήπω τοῦ ποσσέσσορος οὐσουκαπιτεύσαντος διέμενε ἔτι δεσποτης, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ ποσσέσωρ ἔσθ' ὅτε καὶ ἐν [φυγῇ] ὄντα τὸν οἰκέτην οὐσουκαπιτεύει, ὡς ἀναγκαίαν εἶναι τὴν ἐκχώρησιν τῶν ἀγωγῶν καὶ τὴν καυτίονα καθ' ὃν εἴρηται τρόπον, ὡς που φησὶ καὶ ἀμέσως[z]) ἀποδεχόμενος εἰκότως τὰ εἰρημένα. ποῖος γὰρ βόνα φίδε νομέα δίκαιος ἀναγκάζει λόγος ἀναζητῆσαι τὸν οἰκέτην τὸν μήτε κατὰ δόλον αὐτοῦ φυγόντα μήτε κατὰ κούλπαν; τεθεμάτισται γὰρ ὁ οἰκέτης τοιοῦτος, ὡς μὴ δεῖσθαι αὐτὸν τοῦ φυλάττοντος. ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ἀσφαλίζεται τὸν πετίτορα, ὅτι ἐάν ὁ οἰκέτης εἰς τὰς αὐτοῦ περιέλθῃ χεῖρας, ἀποκαθίστησιν αὐτόν. τοῦτο γὰρ ὁ ἰουλιανὸς πρὸς τῷ τέλει τοῦ διγ. φησίν. ὁ ποσσέσσωρ ἐν [φυχῇ] ὄντα τὸν οἰκέτην οὐσουκαπιτεύει ὅτι καὶ βόνα φίδε . . . αὐτὸν ἤρξατο νέμεσθαι καὶ πλάνη περὶ τὸν τίτλον τῆς νομῆς οὐκ ἐγένετο οὔτε φυγόντα τὸν οἰκέτην κατέσχεν ἕτερος· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ..... ψυχῇ φυλάττειν τὴν ἀρχθεῖσαν ἡμῖν ἐπὶ πράγματος νομήν, ἐφ' ὅσον μηδεὶς ἕτερος κατάσχῃ τοῦτο. ταῦτα μὲν οὖν εἰ τέλειός τε καὶ ἐπιεικὴς τοὺς τρόπους ὁ οἰκέτης ἐδόκει. εἰ δὲ τοιοῦτός ἐστιν, ὃν ἔδει φυλάττεσθαι ἢ διὰ τὸν τρόπον ἢ διὰ τὴν [ἡλικίαν], ἐπειδὴ κούλπαν ὁ βόνα φίδε νομεὺς ὀφείλει μετὰ προκάταρξιν, τότε καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ οἰκέτου καταδικάζεται, οὕτω μέντοι, ἵνα, εἰ μήπω αὐτὸν οὐσουκαπίτευσεν, ἐκχωρήσει αὐτῷ ὁ ἄκτωρ τὰς ἀγωγὰς, ἃς ἔχει ὅ[a]) δεσπότης ἐπὶ τοῦ οἰκέτου τυγχάνων. ὁ μέντοι ἰουλιανὸς ἐπ' ἐκείνων τῶν θεμάτων, ἐφ' ὧν οὐ καταδικάζεται διὰ τὴν τοῦ οἰκέτου φυγὴν ὁ βόνα φίδε νομεύς, (οὐ καταδικάζεται δέ, ἥνικα μήτε οὐσουκαπίτευσεν, ἀλλὰ τέλειος καὶ νουνεχὴς ὁ οἰκέτης ἐδόκει,) ἐπὶ τούτων οὖν, ὡς εἴρηται, θεμάτων φησὶν ὁ ἰουλιανός, ὅτι εἰ [καὶ] μὴ ἀναγκάζεται καυτίονα διδόναι περὶ τῆς τοῦ οἰκέτου ἐπεξελεύσεως, [ἀλλ' ὅμως] ἀσφαλίζεσθαι ὀφείλει τὸν πετίτορα, ὅτι, ἐὰν τῆς τοῦ οἰκέτου δράξηται κατοχῆς, ἀποκαθίστησιν αὐτόν. εἰ μέντοι κατὰ δόλον τοῦ ποσσέσσορος φύγῃ ὁ οἰκέτης, τότε ἀδιαστίκτως αὐτὸν καταδικάζεσθαί φησιν ὡς νεμόμενον κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται.

τοῦ ἀνων. ἡ ἀσφαλὴς φυλακὴ ἐπιδεσμεῖν ἐπιτρέπει ὡς βι. ια' τι. δ'[b]) διγ. α'.

στεφ. ἢ μετὰ τὴν προκάταρξιν ἢ μετὰ τὴν φυγὴν καὶ ἐν φυγῇ ὄντα τὸν οἰκέτην οὐσουκαπιτεύει ὁ βόνα φίδε νομεὺς ἐν ᾧ μὴ ἕτερός τις [ἐδράξατο] τῆς τοῦ οἰκέτου κατοχῆς. [ἐπὶ τοσοῦτον] γὰρ δυνάμεθα καὶ ψυχῇ νέμεσθαι ἤτοι κατέχειν ψυχῇ τὴν [ἀρχθεῖσαν ἡμῖν ἐπὶ πράγματος νομήν, ἐφ' ὅσον μηδεὶς ἕτερος νέμ]εται. τοῦτο γὰρ ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. α' [διγ. ιβ' φησίν.] .... μὴ θεμάτ[ισον] τὸν οἰκέτην φυγάδα [ὄντα πρὶν] ἢ παρεδόθη τῷ βόνα φίδε νομεῖ. οἶδας γὰρ μαθὼν ἐν τῷ ς' τι. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. ὅτι ὁ φυγὰς οἰκέτης, οἰαδὴ αὐτὸς κλέπτων ἑαυτὸν καὶ φούρ[τιβος εἶν]αι δοκῶν, [οὐκ] οὐσουκαπιτεύεται. ἀλλὰ θεμάτισον [ὅτι] πρὸ τούτου μὴ ὢν φυγὰς ἤρξατο φεύγειν μετὰ τὸ παραδοθῆναι αὐτὸν τῷ βόνα φίδε νομεῖ.

actiones cedit petitori, et fructus praestat eius temporis, quo ipse possedit. Nec vero cavet de persequendo servo, sed de eo restituendo, si eum

et post litem contestatam servus fugit. Requiremus, ait Paulus, qualis fuerit servus, an talis qui custodiri debuerit, puta impubes vel fugitivus, an potius adolescens, qui integrae opinionis videretur, ut possessor non suspicaretur eum custodia indigere. Si enim frugi esse videbatur, ut a possessore, bonae fidei scilicet, non esset custodiendus, is absolvitur, ut tamen, si post litem contestatam eum usuceperit, actionibus cedat petitori, hoc est in rem et ad exhibendum et servi corrupti actione, et praeter actionum cessionem fructus praestat eius temporis, quo servum, post litis contestationem scilicet, possedit. Sin autem possessor servum nondum usucepit, absolvi eum par est sine cautione, hoc est ut non caveat petitori de persequendo servo et petitori restituendo. Quomodo enim et ob quam causam petitor non posset servum requirere et a detentore vindicare? Manifestum enim est, eum dominum mansisse, quum possessor nondum usuceperit, licet possessor quandoque etiam, dum in fuga sit, servum usucapiat, ita ut necessaria sit cessio actionum et cautio secundum ea, quae dicta sunt, sicut alicubi dicit etiam [Pomponius] supradicta probans. Quae enim iusta ratio bonae fidei possessorem cogat servum quaerere, qui neque dolo neque culpa eius fugit? nam servum finximus eiusmodi, qui non deberet custodiri. Alia tamen ratione petitori cavet, nimirum si servus in manus eius pervenerit, ut eum restituat. Hoc enim Iulianus circa finem dig. dicit. Possessor servum, qui in fuga est, usucapit, si et bona fide eum possidere coepit nec error circa titulum possessionis accidit nec alius servum fugitivum detinuit: usque eo enim [videmur] animo retinere possessionem rei nobis acquisitam, donec alius eam non occupaverit. Haec igitur, si perfectus et bonae frugi servus esse videbatur. Sin autem talis erat, qui custodiri deberet sive ob vitae genus sive ob aetatem, tunc, quia culpam bonae fidei possessor post litem contestatam praestat, etiam super ipso servo condemnatur, ita tamen, ut, si nondum eum usucepit, actor ei actionibus cedat, quas tamquam dominus servi habet. Iulianus autem in his casibus, in quibus ob fugam servi bonae fidei possessor non condemnatur, (non condemnatur autem, si neque usucepit, sed perfectus et prudens servus esse videbatur,) in his igitur, ut dictum est, casibus Iulianus ait, etsi non cogatur cavere de persequendo servo, tamen eum cavere debere petitori, ut, si servi detentionem nactus sit, eum restituat. Si vero dolo possessoris servus fugerit, tunc eum indistincte damnandum esse dicit quasi possideret, secundum regulam quae dicit: qui dolo desiit possidere, pro possessore habetur.

78. *Anon.* [*ad l.* 21]. Diligens custodia vinclre permittit, ut lib. XI tit. 4 dig. 1 [§. 7].

79. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb.*: *si interea eum usuceperit*]. Sive post litem contestatam sive post fugam bonae fidei possessor servum, etiam dum in fuga est, usucapit, nisi alius quis servi detentionem nactus sit. Nam eo usque etiam animo possidere possumus sive animo retinere possessionem rei a nobis inchoatam, donec alius non possideat. Hoc enim discere est ex his, quae Ulpianus libro sequente tit. 1 dig. 12 [§. 3] dicit. Neque vero fingas servum fugitivum fuisse prius quam bonae fidei possessori traderetur. Didicisti enim tit. 6 [§. 1] lib. II Institutionum, servum fugitivum, quippe qui semet ipsum quodammodo furatus sit et furtibus esse videatur, non usucapi. Sed finge eum ante non fuisse fugitivum, sed coepisse fugere postquam bonae fidei possessori traditus esset.

---

x) Forte: *λανθάνοντα* vel *συλλαμβάνεται*.
y) Cod: *οὐ λαμβάνεσθαι* habere videbatur.
z) Lege: *πομπώνιος*.
a) Malim: *ὡς*.
b) Cod: *γ'*.

ἀναζητῆσαι αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι, εἰ δράξεται αὐτοῦ, δίδωσιν αὐτόν. εἰ δὲ ὤφειλε φυλάξαι τὸν δοῦλον, καταδικάζεται τὰς περὶ αὐτοῦ ἐναγωγὰς παρὰ τοῦ ἐνάγοντος ἐκχωρούμενος, ἐν ᾧ μὴ διὰ χρήσεως ἐκτήσατο αὐτόν.

κβ'. Ulpi. Εἰ δὲ δόλῳ τοῦ νομέως ἔφυγεν, ὡς νεμόμενος καταδικάζεται[17]).

κγ'. Τὴν περὶ ἀπαιτήσεως πράγματος ἀγωγὴν ἢ ὁ κατὰ φύσιν ἢ ὁ κατὰ νόμον δεσπότης κινεῖ.

Τὰ ἱερὰ καὶ τὰ μνημεῖα ἐκδικεῖν ὡς ἡμέτερα οὐ δυνάμεθα.

Ἐὰν τῷ ἐμῷ πράγματι προσθήσω ἀλλότριον, ὥστε μέρος αὐτοῦ γενέσθαι, ἐμὸν γίνεται τὸ πᾶν, καὶ καλῶς αὐτὸ ἐκδικῶ, οἷον ἀνδριάντι πόδα ἢ χεῖρα, ἢ σκύφῳ ὠτίον ἢ πυθμένα, ἢ τραπέζῃ πόδα.

Καὶ τὸ γραφόμενον ἐν χάρτῃ ἢ σανίδι μου ἐμὸν γίνεται.

Ἐν πᾶσι δὲ τούτοις ἐκδικῶν τὸ γενόμενον ἐμὸν ἀναγκάζομαι διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς τὴν τιμὴν αὐτοῦ παρασχεῖν.

στεφ. κἂν τὰ μάλιστα γὰρ μετὰ προκάταρξιν καὶ ὁ βόνα φίδε νομεὺς κούλπαν ἤτοι ἑξάκταν διλιγεντίαν ὀφείλει παρέχειν ἐν τῷ πράγματι, ὅμως οἶδε καὶ αὐτὸς ὁ ἰουλιανὸς ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν ἑξάκταν ὑπερβαίνει διλιγεντίαν ἡ ἀλόγως ἡμῖν ἐπαγομένη παρ' ἑτέρων ζημία. καὶ τοῦτό φησιν ἰουλιανὸς ἐν τῷ ιθ' τῆς κομμοδάτι καὶ ἐν τῷ μά' τῆς λοκάτι τῶν δὲ ῥέβους. εἰκότως οὖν ἐπὶ μόνῃ τῇ ἐκχωρήσει τῶν ἀγωγῶν καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ διαφέροντι τὸν ποσσέσσορα φησι καταδικάζεσθαι ὁ αὐτὸς ἰουλιανός.

στεφ. μετὰ προκάταρξιν δηλονότι. εἶπον γὰρ [σοὶ καὶ] ἀνωτέρω, ὅτι οἱ πρὸ τῆς προκατάρξεως καρποὶ καὶ τοκετοὶ διὰ τῆς ἰδικῆς ἀγωγῆς ἀπαιτοῦνται καὶ οὐ καταφέρονται εἰς τὴν καταδίκην τῆς ἰδικῶς ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι κινηθείσης ὧν ῥέμ.

στεφ. ἔνθα γὰρ αὐτὸν οὐσουκαπίτευσεν, ἀνάγκη αὐτόν ἐστιν ἢ ἐκχωρῆσαι τὰς ἀγωγὰς ἢ καντίονα δοῦναι, ὅτι ἐπιζητεῖ τὸν οἰκέτην καὶ ἀπαιτεῖ καὶ δίδωσι τῷ πετίτωρι.

στεφ. ὡς γὰρ μετὰ προκατάρξιν κούλπαν ὀφείλει ὁ βόνα φίδε νομεύς, εἰκότως καταδικάζεται, εἰ τὸν οἰκέτην ὀφείλων φυλάξαι μὴ ἐφύλαξεν. ὥστε μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ λα' διγ. τῆς νερεδιτάτις πετιτίονος, (εἴρηται δέ, ὅτι οὐκ ἐγκαλεῖται περὶ ῥαθυμίας ὁ βόνα φίδε νομεύς, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ῥαθυμεῖν,) μετὰ γὰρ προκατάρξιν καὶ ἀπὸ κούλπας εὐθύνεται ὁ βόνα φίδε ποσσέσσωρ. ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ ἤδη φθάσας σοὶ παραδίδωκα εἰ δὲ μηδὲν ἕτερον τρωθῆναι διάνοιαν καὶ τὴν δημώδη ταύτην ἐνθυμηθῆναι παροιμίαν, ἥτις φησὶ καὶ ζεὺς τρίος[c]). ὅτι γὰρ μετὰ προκατάρξιν ἐγκαλεῖται καὶ περὶ κούλπας καὶ ὁ βόνα φίδε νομεύς, ἔγνως μὲν ἤδη ἐν τῷ ιε' διγ. μανθάνεις δὲ καὶ ἐν τῷ λς' καὶ με' διγ. τοῦ παρόντος τί.

στεφ. τότε δὲ ἀπολύεται, ὅτε μήτε οὐσουκαπίτευσεν, μήτε ἔχῃ καρπὸν, μήτε τοιοῦτος ἦν ὁ οἰκέτης, ὃν ἔδει φυλάττεσθαι, μήτε κατὰ δόλον ἐπαύσατο νέμεσθαι.

στεφ. θὲς γὰρ ὅτι ὁ οἰκέτης τέλειος καὶ ἐπισκὴς ἦν καὶ τοιοῦτος εἶναι ἐδόκει, ἐφ' οὗ κούλπα οὐκ ἐστὶν ἐγκαλῆσαι τῷ βόνα φίδε νομεῖ μὴ φυλάξαντι αὐτὸν, ἐπείτοιγε καὶ ἀπὸ κούλπας ἀεὶ κατέχεται μετὰ προκάταρξιν ὁ βόνα φίδε νομεύς, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιε' διγ. μανθάνεις δὲ καὶ ἐν τῷ λς' καὶ με' διγ.

στεφ. ὁ γὰρ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἀντὶ νεμομένου παραλαμβάνεται[d]).

nactus sit. Si vero servum custodire debuerit, damnatur, ut tamen, si usu eum non cepit, petitor ei actiones cedat.

XXII. *Ulpi.* Si vero dolo possessoris fugerit, quasi possideret, damnatur. *L.* 22. *D.* VI. 1.

XXIII. Rei vindicatione experitur is, qui vel naturali vel civili iure dominus est. *L.* 23. *pr. D. eod.*

Sacra et religiosa vindicare quasi nostra non possumus. §. 1.

Si meae rei alienam ita adiecero, ut pars eius fieret, tota res mea fit, et recte eam vindico: veluti si statuae pedem adiecero vel manum, aut scypho ansam vel fundum, aut mensae pedem. §. 2.

Et id, quod in charta mea scribitur aut in tabula pingitur, meum fit. §. 3.

In omnibus autem istis causis, si vindicem id, quod meum factum est, per doli exceptionem cogor pretium eius dare. §. 4.

80. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb.*: *actionibus suis cedat petitori*]. Licet enim post litem contestatam etiam bonae fidei possessor culpam sive exactam diligentiam praestare debeat, tamen sciebat etiam Iulianus, quod vel exactam diligentiam egreditur damnum iniuria ab aliis nobis datum. Et hoc dicit Iulianus dig. 19 *commodati* et dig. 41 *locati* in libris *de rebus*. Consequenter igitur idem Iulianus possessorem damnari dicit, ut actionibus cedat, non ut praestet quod interest.

81. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb.*: *temporis quo possedit*]. Scilicet post litem contestatam. Etenim iam supra tibi dixi, fructus et partus ante litem contestatam per specialem actionem vindicari nec venire in condemnationem in rem actionis, quae specialiter de ipsa re mota est.

82. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb.*: *sine cautionibus*]. Nam si eum usucepit, oportet ipsum vel actionibus cedere vel cavere de requirendo et vindicando servo et petitori restituendo.

83. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb.*: *etiam ipsius nomine*]. Quia enim post litem contestatam bonae fidei possessor culpam praestat, consequenter damnatur, si servum non custodivit, quum eum custodire deberet. Itaque non tibi adversetur quod dicitur dig. 31 *de hereditatis petitione*, (dicitur autem, bonae fidei possessorem non damnari culpae nomine, quia in propriis negligentem se esse opinabatur,) post litem contestatam enim etiam culpae nomine bonae fidei possessor condemnatur ..... Nam bonae fidei possessorem post litem contestatam etiam ob culpam teneri didicisti iam dig. 15 et disces etiam dig. 36 et 45 huius tituli.

84. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb.*: *in his casibus*]. Scilicet tunc absolvitur, si neque usucepit, neque fructum habet, neque servus eiusmodi erat, qui custodiri deberet, neque dolo desiit possidere.

85. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb.*: *propter fugam servi*]. Finge enim servum perfectum et frugi fuisse et talem fuisse visum, in quo bonae fidei possessori, si eum non custodiat, culpa non possit obiici: nam etiam ob culpam bonae fidei possessor post litem contestatam semper tenetur, ut didicisti dig. 15, et disces etiam dig. 36 et 45.

86. *Steph.* [*ad l.* 22 *verb.*: *quasi possideret*]. Nam qui dolo desiit possidere, pro possessore habetur.

(*Plura desiderantur.*)

17) Expl. f. 9. 10.

c) Haec sic in Codice leguntur, sed omnino corrupta sunt.

d) Hactenus fol. 9. 10.

L. 23. §. 5. D. VI. 1. Ἐφ' ὅσον δὲ ἤνωνται, οὐκ ἐκδικεῖ αὐτὰ ὁ πρότερος δεσπότης, ἀλλὰ κινεῖ τὴν περὶ παραστάσεως ἀγωγὴν, ἵνα χωρισθῶσι καὶ τότε ἐκνικηθῶσιν. ἀλλὰ τοῦτο περὶ τῶν διὰ μολίβδου κολλωμένων· τὰ γὰρ λιπαινόμενα ἅπαξ ἀλλότρια γενόμενα, οὔτε εἰ χωρισθῶσιν ἐπανέρχονται πρὸς τὸν πρώην δεσπότην. ἔνθα δὲ μὴ ἁρμόζει ἡ περὶ δεσποτείας ἢ περὶ φανερώσεως ἀγωγὴ, ἡ περὶ ἀπαιτήσεως πραγμάτων ἀγωγὴ δίδοται. τὰ ἐκ διεστώτων συγκείμενα ἐν τοῖς κατὰ μέρος σώζει τὸ ἴδιον εἶδος· ὡς ἐπὶ ἀνθρώπων ἢ προβάτων. ὅθεν ἐὰν ὁ σὸς κριὸς ἐστὶν ἐν τῇ ἀγέλῃ μου, ἐκδικῶ αὐτὸν μετὰ τῆς ἀγέλης, καὶ σὺ τὸν κριόν. ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων οὐχ οὕτως· ἐὰν γὰρ ἀλλότριον βραχίονα προσθήσεις τῷ ἐμῷ ἀνδριάντι, οὐ γίνεται σὸς, ἀλλ' ἐμός.

Quamdiu autem cohaerent, ea prior dominus non vindicat, sed ad exhibendum agit, ut separentur et tunc vindicentur. Verum hoc obtinet in his, quae plumbatura iunguntur: nam quae ferruminatione semel aliena facta sunt, nec si separentur ad priorem dominum redeunt. Ubi vero in rem actio vel ad exhibendum non competit, in factum actio datur. Quae ex distantibus constant, in singulis partibus suam propriam speciem retinent: ut in hominibus vel ovibus. Ideo si aries tuus in grege meo sit, ipsum cum grege vindico, et tu arietem. In cohaerentibus non item: nam si brachium alienum meae statuae adieceris, tuum non fit, sed meum.

§. 6. Ξύλον ἀλλότριον ἐὰν ἐμβληθῇ οἴκῳ, οὔτε ἡ περὶ ἀποκρυβῆς πραγμάτων ἀγωγὴ οὔτε ἡ τοῦ πράγματος ἁρμόζει ἐκδίκησις· εἰ μή τις ἐν εἰδήσει τὸ ἀλλότριον ἐνέβαλεν. ἁρμόζει δὲ εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγή.

Tignum alienum si aedibus iungatur, nec ad exhibendum actio nec rei vindicatio competit: nisi quis sciens alienum iunxit. Competit autem in duplum actio.

§. 7. Καὶ ὁ ἀλλοτρίοις χαλικώμασι ἤτοι λίθοις κτίσας ἐν ἰδίῳ ἐδάφει τὸν μὲν οἶκον ἐκδικεῖ· πεσόντος δὲ τοῦ οἴκου ἐκδικεῖ τὰ χαλικώματα ὁ πρότερον δεσπότης· κἂν μετὰ τὸν χρόνον τῆς διὰ χρήσεως δεσποτείας λυθῇ τὸ οἴκημα, νεμηθέντος αὐτὸ τοῦ καλῇ πίστει ἀγοραστοῦ. κἂν γὰρ ὁ οἶκος διὰ τοῦ χρόνου γένηται ἡμέτερος, ὅμως τὰ καθ' ἕκαστον χαλικώματα διὰ χρήσεως οὐ δεσπόζονται.

Item qui alienis caementis vel lapidibus in solo suo aedificavit, domum quidem vindicat: diruto autem aedificio caementa vindicat prior dominus: etiamsi post tempus usucapionis dissolutum sit aedificium, si illud bonae fidei emtor possederit. Licet enim domus per temporis spatium nostra fiat, tamen singula caementa non usucapiuntur.

L. 24. D. eod. κδ'. Κάλλιόν ἐστι τῷ δυναμένῳ διὰ νομίμου παραγγελίας τὴν νομὴν ἀναλαβεῖν· λοιπὸν γὰρ ὁ ἐκδικῶν παρ' αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα βαρεῖται ταῖς συστάσεσιν.

XXIV. Melius est ei, qui potest, interdicto possessionem nancisci: sic enim qui rem ab eo vindicat, probationibus oneratur.

L. 25. D. eod. κε'. Ἐάν τις χωρὶς αἰτίας ἑαυτὸν τῇ δίκῃ προσαγάγῃ μὴ νεμόμενος, μηδὲ δόλῳ παυσάμενος[18]), ἀγνοοῦντος τοῦ ἀπαιτοῦντος, οὐκ ἐλευθεροῦται. ἔξεστι δὲ αὐτῷ πρὸ τῆς προκατάρξεως εἰπεῖν, ὡς οὐ νέμεται, καὶ ἀζημίως ἀναχωρῆσαι.

XXV. Si quis sine causa se liti obtulerit quum non possideret, nec dolo desiisset possidere, si actor ignoret, non liberatur. Licet autem ei ante litem contestatam dicere, se non possidere, et impune discedere.

L. 26. D. eod. κς'. Εἰ δὲ γινώσκει ὁ ἀπαιτῶν, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπατᾷ, καὶ ἐλευθεροῦται ὁ ἐναγόμενος.

XXVI. Si vero actor scit, ipse se decipit, et reus absolvitur.

L. 27. pr. D. eod. κζ'. Εἰ δὲ βουλομένου μου ἑτέρῳ κινῆσαι, προσαγάγῃ τις ἑαυτὸν λέγων νέμεσθαι, καὶ τοῦτο ἐν διαμαρτυρίᾳ ἐγγράφῳ δείξω, καταδικάζεται παντὶ τρόπῳ.

XXVII. Sin autem, quum ab alio petere vellem, aliquis se obtulerit dicens se possidere, et hoc testatione in scripto habita probavero, omnimodo condemnatur.

§. 1. Ὀφείλει τὶς νέμεσθαι καὶ ἐν τῇ προκατάρξει καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου. εἰ γάρ τις ἐν τῇ προκατάρξει νεμηθεὶς ἐκπέσῃ ἀδόλως ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου, ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ νέμεται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ψήφου, καὶ ἐν τῇ προκατάρξει οὐκ ἐνέμετο, καταδικάζεται καὶ περὶ καρπῶν, ἀφ' οὗ ἤρξατο νέμεσθαι.

Possidere quis debet et litis contestatae et rei iudicatae tempore. Quod si quis litis contestatae tempore possedit, et tempore rei iudicatae sine dolo malo possessionem amisit, absolvitur. Quodsi tempore rei iudicatae possidet, litis autem contestatae tempore non possedit, condemnatur et fructuum nomine, ex quo possidere coepit.

§. 2. Ἐὰν τὸν ἐκδικούμενον δοῦλον ὁ νομεὺς χείρονα ποιήσῃ, καὶ μετὰ ταῦτα χωρὶς ἀμελείας αὐτοῦ ἕτερος αὐτὸν ἀνέλῃ[19]), ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας τελευτήσῃ, ὅσον

Si servum petitum possessor deteriorem fecerit, et postea sine culpa eius alius eum occiderit, vel ex alia causa mortuus sit, quantum ad in rem actio-

στεφ.[e]) εἶπον γάρ σοι καὶ ἐν τῷ ιζ' διγ. ὅτι ἡ τῆς ἀπομειώσεως βιατίμησις οὐ κατὰ φύσιν τῆς ἐν ῥέμ, ἀλλὰ PER IUDICEM ἀπαιτεῖται. τῆς οὖν ἐν ῥέμ ἀσθενούσης οὐχ οἷόν τέ ἐστι γίνεσθαι τῆς ἀπομειώσεως καταδίκην· πῶς γάρ, ὅτε καὶ ἀσθενεῖ ἡ ἐν ῥέμ, ἀλλ' ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος γίνεται τῆς ἀπομειώσεως καταδίκη; ἀπολύεται οὖν ὁ ῥέος, κἂν μετὰ προκάταρξιν ὁ οἰκέτης ἐτελεύτησε, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης μήτε μόρα γεγένηται, μήτε πωλήσας αὐτὸν μετὰ προκάταρξιν ὁ ποσσέσσωρ τὸ τίμημα ἔλαβεν. ἐπὶ ἑκατέρῳ γὰρ

87. *Steph.* [*ad l.* 27 §. 2 *verb.*: *aestimatio non fiet eius*]. Dixi tibi etiam in dig. 17, deteriorationis aestimationem non secundum naturam in rem actionis sed per iudicem exigi. Itaque si in rem actio deficiat, non potest fieri deteriorationis condemnatio: quomodo enim, quum deficiat in rem actio et tantum officio iudicis deteriorationis condemnatio fiat? Igitur reus absolvitur, etiamsi post litem contestatam servus mortuus sit, si nimirum servus venalis non erat et mora non

18) Videtur supplendum: *νέμεσθαι*.

19) Inc. f. 156. 161.

e) Inc. fol. 156. 161.

μὲν διὰ τῆς ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγῆς, οὐ καταδικάζεται· ὑπόκειται δὲ ὁμολογῶν μὲν εἰς τὸ ἁπλοῦν, ἀρνούμενος δὲ καὶ ἐλεγχόμενος εἰς τὸ διπλοῦν.

nem non condemnatur: tenetur autem in simplum, si confiteatur, in duplum vero, si infitietur et convictus sit.

Καὶ ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ἐνέχεται. ὥσπερ γὰρ εἰς τὴν περὶ ἀπαιτήσεως κληρονομίας ἀγωγὴν, καὶ αὐτὴν οὖσαν πράγματος ἀπαιτητέαν, ὁ ἀμνημόνευτος δόλος κατάγεται, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἀγωγὴν τὴν κινουμένην ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινητῶν, ἀκινήτων, καὶ αὐτοκινήτων.

Item is, qui ante litem contestatam dolo désiit possidere, tenetur. Sicut enim in hereditatis petitionem, quae et ipsa in rem actio est, dolus praeteritus deducitur, ita et in actionem, qua vindicantur singulae res mobiles, immobiles et se moventes. *L.* 27. §. 3. *D.* VI. 1.

Ἐὰν πατὴρ ἢ δεσπότης διὰ υἱοῦ ὑπεξουσίου ἢ θέματι[f]). εἰ δὲ ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιέ καὶ ις΄ διγ., καὶ ἑνὸς δὲ τούτων μὴ ὑποκειμένου εἴτε μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν, πάλιν ὁ ποσσέσσορ καταδικάζεται, ὡς ἔγνως ἐν τῷ αὐτῷ ις΄ διγ., ὥσπερ οὖν καὶ μήπω προνουντατίονος γενομένης εἰ κατὰ δόλον ἢ κούλπαν τοῦ ἐναχθέντος ἐτελεύτησεν, ὡς δείκνυσι καὶ τὸ κα[g]) διγ. καὶ τὸ πολλάκις ἡμῖν εἰρημένον ὅτι καὶ ὁ βόνα φίδε νομεὺς μετὰ προκατάρξιν ἀπὸ δόλου καὶ κούλπας εὐθύνεται.

Si pater vel dominus per filium vel servum possest facta, nec possessor eum post litis contestationem vendidit et pretium accepit. Et quidem ab utroque absolvitur. Si vero servus mortuus est ea conditione, quam didicisti dig. 15 et 17, vel absque eiusmodi conditione si post pronuntiationem mortuus sit, possessor rursus condemnatur, ut in ipso illo dig. 17 didicisti, sicuti etiam tunc, quum ante pronuntiationem dolo vel culpa rei moritur, uti ostendit tum dig. 21 tum id, quod saepius a nobis observatum est, etiam bonae fidei possessorem post litis contestationem propter dolum vel culpam teneri. §. 4.

στεφ. οὐ δύναται λέγειν, ὅτι, εἰ μὴ ἐβλάβη τὴν ἀρχὴν ὁ οἰκέτης, ἤμελλον νῦν διὰ τῆς ἐν ῥέμ νομίσματα λαμβάνειν. τοῦ γὰρ οἰκέτου τελευτήσαντος δίχα δόλου καὶ κούλπας τοῦ ποσσέσσορος ἔσβεσται αὐτῷ ἡ ἐν ῥέμ κατὰ τὴν εἰρημένην μοι παρατήρησιν.

88. *Steph.* [*ad l.* 27 §. 2 *verb.: quia nihil interest petitoris*]. Non potest dicere, si initio non esset deterior factus, nunc per in rem actionem nummos acciperem. Nam quum servus sine dolo vel culpa possessoris mortuus sit, in rem actio extincta est secundum observationem a me relatam.

οὐ μόνον ὁ μετὰ προκάταρξιν δόλος καταφέρεται εἰς τὴν σπεκιαλίαν ἐν ῥέμ, ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ ὁ πραετέριτος[h]), τουτέστιν ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως. καὶ ὁ μήπω γὰρ προκατάρξεως γενομένης κατὰ δόλον παυσάμενος νέμεσθαι κατέχεται ἤτοι ἐνάγεται τῇ ἐν ῥέμ, ἀντὶ νεμομένου παραλαμβανόμενος. καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ δόγματος τῆς συγκλήτου δύναται νοεῖσθαι. διηγόρευται γὰρ αὐτῷ, ὅτι πραετέριτος[i]) δόλος εἰς τὴν νερεδιτάτις κατάγεται πετιτίονα. ἔστι δὲ οὐδὲν ἕτερον ἡ νερεδιτάτις πετιτίων, ἢ ἐν ῥέμ. οὐκ ἔστιν οὖν εὐήθως ἢ ἀνακολούθως[k]) εἰπεῖν καὶ ἐπὶ σπεκιαλίας ἐν ῥέμ τὸν πραετέριτον κατάγεσθαι.

89. [*Steph. index l.* 27 §. 3]. Non solum post litem contestatam dolus in specialem in rem actionem fertur, sed etiam praeteritus, hoc est qui ante litem contestatam admissus est. Nam et is, qui lite nondum contestata dolo desiit possidere, tenetur sive convenitur in rem actione, quasi possideat. Idque ex senatusconsulto colligi potest. Illo enim cautum est, ut dolus praeteritus in hereditatis petitione veniat. Hereditatis autem petitio nihil aliud est, quam in rem actio. Non igitur absurdum est, per consequentias dicere, et in speciali in rem actione dolum praeteritum deduci.

κυρ. ὁ παυσάμενος δόλῳ νέμεσθαι ἐνάγεται τῇ ἐν ῥέμ, ἐπειδὴ καὶ τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι.

90. *Cyr.* [*l.* 27 §. 3]. Qui dolo desiit possidere, in rem actione convenitur, sicuti et hereditatis petitione.

τοῦ ἐναντ. τοῦτο νόησον, ἔνθα ὑφίσταταί τε καὶ φαίνεται τὸ πρᾶγμα. τοῦτο γὰρ συνᾴδει τοῖς ἐν τῷ κγ΄ διγ. τοῦ γ΄ τί. τοῦ ε βι· εἰ δὲ μὴ ἵσταται ἢ οὐ φαίνεται, τότε ὁ δόλῳ παυσάμενος τῆς νομῆς τῇ ἀδ ἐξιβένδουμ ἐνάγεται. οὕτως οὖν νόησον καὶ τὸ λς΄ διγ.

91. *Enant.* [*ad l.* 27 §. 3]. Hoc intellige, si res sistatur et appareat. Hoc enim consentaneum est his, quae dicta sunt dig. 23 tit. 3 lib. V. Sin autem non sistatur vel non appareat, tunc qui dolo desiit possidere, ad exhibendum actione convenitur. Sic igitur accipe etiam dig. 36.

τοῦ ἀγων. ὅτι γὰρ ἡ νερεδιτάτις πετιτίων ἐν ῥέμ ἐστιν ἔγνως βι. ε΄ τί. [γ΄] διγ. ιε[l]).

92. *Anon.* [*ad l.* 27 §. 3]. Hereditatis petitionem in rem actionem esse didicisti lib. V tit. 3 dig. 15 [§. 18].

οἶδας ὅτι τῶν πραγμάτων ἐκείνων προσπορίζειν δυνάμεθα τὴν δεσποτείαν, ὧν καὶ τὴν νομὴν προσπορίζειν δυνάμεθα, καὶ ὅτι ὑπεξούσιος υἱὸς τῶν μὴ ἐξ ῥὲ πατρὸς μόνον προσπορίζει οὐσούφρουκτον, τῶν δὲ ἐξ ῥὲ πατρὸς καὶ τὸν οὐσούφρουκτον καὶ τὴν δεσποτείαν αὐτῷ προσπορίζει. ταῦτα εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ὑπεξούσιος ἦ καὶ οἰκέτης ἀλλότριον ἠγόρασε πρᾶγμα, καὶ προσεπόρισε μὲν κατὰ τὸν νόμον τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ τὴν τούτου νομήν, εἶχε δὲ φυσικῶς τὴν τοῦ πράγματος κατοχήν, καὶ εἰκότως ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης [ὡς] διὰ τοῦ υἱοῦ[m]) τὸ πρᾶγμα νεμόμενος ἐνήχθη τῇ ἐν ῥέμ. ἀλλὰ μελλούσης γίνεσθαι καταδίκης ἀπελείφθη ὁ υἱὸς [ἢ ὁ οἰκέτης] οὐ κατὰ δόλον ἢ κούλπαν τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου, τὸ πρᾶγμα κατέχων ὡς εἴρηται. τί χρὴ ποιεῖν τὸν δικάζοντα; λέγει οὐλπιανός[n])· ὑπερτιθέσθω τέως τὴν ἀπόφασιν; προθεσμίαν τινὰ [ῥητῶν] ἡμερῶν ταύτῃ διδοὺς, ἵνα τούτων ἐντὸς εἰ μὴ παραγένηται ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης καταδικάσῃ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην, ἢ μὴ ὑπερτιθέσθω μὲν τὴν ἀπόφασιν ἀπολύσῃ δὲ τὸν ἐναγόμενον. ἀπολύσει δὲ ὁ δικαστὴς, εἰ μὴ ἐπιδείξεται ὁ ἐνάγων ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἐνάγοντος καὶ τοῦ δικαστοῦ χρόνῳ ἐπὶ τῷ πράγματι ἐγένετο ἡ ἀγωγὴ, ἢ

δούλου νέμηται, καὶ ἀπολιμπάνηται χωρὶς ἀμελείας τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου, ἢ λαμβάνει καιρὸν, ἢ ἀσφαλίζεται περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως.

sideat, et is sine culpa patris vel domini absit, vel tempus ei datur, vel cavet de restitutione.

L. 27. §. 5. *D.* VI. 1. Καταλογίζεται τῷ νομεῖ τὰ παρ' αὐτοῦ δαπανηθέντα πρὸ τῆς προκατάρξεως· καὶ ἐὰν ἐναχθεὶς τοῦ θεραπεῦσαι τὴν ζημίαν[20]) δέδωκε χρήματα, ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ᾠκοδόμησεν ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ ἀπαιτοῦντος τὸ πρᾶγμα· εἰ μὴ ἀνέχεται αὐτὸν περιελεῖν τὸ οἰκοδομηθέν· ὥσπερ γίνεται ἐπὶ τοῦ δωρηθέντος ἐδάφους τῇ γυναικὶ, κινουμένης τῆς περὶ προικὸς ἀγωγῆς.

Reputantur possessori sumtus ante litem contestatam ab eo erogati: et s, ut damnum praestaret, conventus pecuniam dedit, aut per ignorantiam in area petitoris aedificavit: nisi patiatur petitor eum aedificium tollere: ut fit in area uxori donata, si agatur de dote.

L. 28. *D. eod.* κη'. Gaiu. Οὐ[21]) ταὐτόν ἐστιν, ἔνθα τὸν δοῦλόν μου νεμηθεὶς ἐπαίδευσας αὐτὸν, τυχὸν ζωγράφον ἢ καλλιγράφον.

XXVIII. *Gaii.* Non idem est, si, quum servum meum possideres, eum erudiisses, forte pictorem aut librarium.

L. 29. *D. eod.* κθ'. Pompo. Ταῦτα γὰρ οὐ διατιμῶνται, εἰ μὴ πράσιμος ἦν, καὶ διὰ τὴν τέχνην μέλλει πιπράσκεσθαι πλείονος[22]).

XXIX. *Pompo.* Haec enim non aestimantur, nisi si venalis sit, et propter artificium pluris vendi potest.

L. 30. *D. eod.* λ'. Ἢ τὸν ἀπαιτοῦντα προεμαρτύρω δοῦναι τὰς δαπάνας, ὃ δὲ ἀποπροσεποιήσατο.

XXX. Aut si actori denuntiaveris, ut impensas solveret, et is dissimulaverit.

σιν, εἰ καὶ ἀπ[ελείφθη] ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης, ποιείτω [δὲ] τὴν καταδίκην καὶ ἀπολυέτω τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην μόνον εἰ καντίονα παράσχῃ, ὅτι ἀποκαθίστησι τὴν τοῦ πράγματος νομὴν εἴσω προθεσμίας ῥητῆς.

condemnet, vel sententiam quidem non differat, etiamsi filius vel servus absit, sed condemnationem faciat et absolvat patrem vel dominum, si saltem caveat de rei possessione intra certum tempus restituenda.

ὃ βόνα φίδε νομεὺς περὶ τὸ ἐκδικούμενον πρᾶγμα δαπανήματα ἐποίησεν μήπω γενομένης κατ' αὐτοῦ προκατάρξεως. καί φησιν ἰουλιανός[o]), ὅτι διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς τῶν τοιούτων δαπανημάτων γίνεται λόγος. καὶ εἰ ἐπιμείνῃ ὁ ἄκτωρ τὸ πρᾶγμα τὸ οἰκεῖον ἀπαιτῶν μὴ ἀποδιδομένων τῶν δαπανημάτων, τουτέστιν ἐὰν ὁ τοῦ πράγματος κύριος τὰ δαπανήματα μὴ διδοὺς ἐπιμείνῃ κινῶν τὴν ἐν ῥέμ, ἀντιτίθεται αὐτῷ δόλου παραγραφὴ, δι' ἧς οὐ πρότερον αὐτῷ τὸ πρᾶγμα δοθήσεται, εἰ μὴ παράσχῃ τὰ περὶ αὐτὸ καθ' ὃν εἴρηται τρόπον γενόμενα δαπανήματα. τὸ αὐτό ἐστι, εἰ καὶ οἰκέτης ᾖ ὁ ἐκδικούμενος, καὶ βόνα φίδε νομεὺς ἔτυχε ἐναχθεὶς περὶ αὐτοῦ τῇ νοξαλίᾳ καὶ δεδωκὼς τὸ διαφέρον, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ αὐτὸν εἰς νόξαν ἐκδοῦναι. καὶ οὕτω γὰρ ἀντιτίθησι δόλου παραγραφὴν ὁ ἐναγόμενος τῇ ἐν ῥέμ τῶν οὕτω ὑπ' αὐτοῦ δεδομένων. ταὐτόν ἐστιν εἰπεῖν, καὶ ἔνθα κατὰ πλάνην εἰς ἀλλότριόν τις ᾠκοδόμησεν ἔδαφος. καὶ οὕτω γὰρ δεσπότην ποιεῖ τοῦ ἐποικοδομηθέντος τὸν τοῦ ἐδάφους δεσπότην κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· εἶκει τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις· ἐναγόμενος δὲ τῇ ἐν ῥέμ ἀντιτίθησι δόλου παραγραφὴν, καὶ οὐκ ἄλλως τὸ οἰκοδομηθὲν ἀποκαθίστησιν, εἰ μὴ τὰ γενόμενα κομίσεται δαπανήματα, πλὴν εἰ μὴ ἄρα ἑτοίμως ἔχει ὁ πετίτωρ παραχωρῆσαι περιαιρεθῆναι τοῦ ἐδάφους τὸ οἰκοδόμημα. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἐδάφους εἰρῆσθαι δωρηθέντος τῇ γαμετῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ. εἰ γὰρ λαβοῦσα τὸ ἔδαφος παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτῷ, δεσπότης δηλονότι τοῦ ἐποικοδομηθέντος ἐστὶν ὁ ἀνὴρ διὰ τὸ μὴ ἐῤῥῶσθαι τὰς ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ δωρεάς. εἰ τοίνυν μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἐναγόμενος τὴν περὶ τοῦ γάμου ἐξστιπουλάτου χρήσηται ἀντεναγωγῇ τὸν ἐποικοδομηθέντα λαβεῖν βουλόμενος οἶκον, ἐξετάζων ὡς ἐν παρακολουθήματι καὶ τὰ[p]) τῆς ἐν ῥέμ ἦποι τὰ τῆς ἀντεναγωγῆς ὁ δικαστὴς μὴ ἄλλως αὐτῷ παρασχεθῆναι ψηφιζέσθω τὸν οἶκον, εἰ μὴ τὰ γενόμενα περὶ τὴν οἰκοδομὴν δαπανήματα τῇ οἰκείᾳ λογίσηται γαμετῇ ἢ καὶ ἀνάσχηται περιαιρεθῆναι τὸ οἰκοδόμημα. ἕτερόν ἐστιν, εἰ τὸν ἐμὸν οἰκέτην ἄνηβον καὶ ἧττονα ὄντα τῶν κε ἐνιαυτῶν νεμόμενος τέχνην ἐδίδαξας ἦποι ἐπαίδευσας. ἐνταῦθα γὰρ οὐχ ὅπερ περὶ τοῦ ἐδάφους εἰρήκαμεν ὁ πρόκουλος οἴεται, ἐπειδὴ οὔτε ὀφείλω στερηθῆναι τοῦ ἡμετέρου οἰκέτου διὰ τὰ γινόμενα περὶ αὐτοῦ δαπανήματα καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀντιτιθεμένην αὐτῷ[q]) δόλου παραγραφὴν, οὔτε ἡ αὐτὴ δύναται προσληφθῆναι περὶ τὸ πρᾶγμα θεραπεία, ἣν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους φθάσαντες εἴπομεν. πῶς γὰρ οἷόν τε ἐστιν ἀφαιρεῖσθαι τοῦ οἰκέτου τὴν τέχνην ὡς

94. [*Steph. index l.* 27 §. 5. *l.* 28. 29. 30]. Bonae fidei possessor in rem petitam sumtus fecit lite nondum contestata. Dicit Iulianus, per doli exceptionem eorum sumtuum rationem haberi debere. Et si perseveret actor rem suam petere non redditis sumtibus, hoc est si dominus rei sumtus non reddat sed in rem actione insistat, doli exceptio opponitur, ob quam non prius ei res restituetur, quam sumtus circa eam sicuti dictum est factos reddat. Idem est, et si servus vindicatus sit, et bonae fidei possessor forte ob eum noxali actione conventus quanti intererat praestiterit, ne cogeretur eum noxae dedere. Nam et hoc casu qui in rem actione conventus est, doli exceptionem propter sumtus istos opponit. Idem est, si quis per errorem in aliena area aedificavit. Hoc enim casu dominum areae eius, quod inaedificatum est, dominum facit, secundum regulam, quae dicit: superficies solo cedit; conventus autem in rem actione doli exceptionem opponit, nec aliter aedificium restituit, nisi sumtus erogatos recipiat, nisi tamen paratus sit petitor pati aedificium tolli. Idem faciendum dixerunt in area uxori donata a marito constante matrimonio. Scilicet si mulier in area a marito donata aedificaverit, maritus eius quod inaedificatum est dominus efficitur, quia donationes constante matrimonio non valent. Igitur si soluto matrimonio ex stipulatu actione propter matrimonium conventus reconventione utatur, domum inaedificatam petens, iudex, qui incidenter etiam de hac in rem actione sive reconventione cognoscit, non aliter aedificium ei restitui iubet, nisi sumtus aedificando factos uxori suae reputet vel aedificium tolli patiatur. Aliud est, si puerum meum minorem XXV annis quum possideres, artem docueris vel erudieris. Hoc enim casu non idem, quod de aedificio diximus, Proculus existimat, quia neque carere servo meo debeam propter sumtus in eum erogatos et doli exceptionem ideo mihi oppositam, nec idem remedium in hac re adhiberi potest, quod in area modo diximus. Quomodo enim avelli a servo eruditio possit, ut ex area aedificium tollitur? Non igitur hoc, quod in area diximus, idem etiam in servo vindicato dicere possumus, si forte eum pictorem aut librarium docueris. Obtinuit igitur, non aliter officio

20) Glossa inter lineas: νοξαλίαν.

21) Quo rotundior huius et sequentis digesti sententia fieret, nonnulla ad cap. 28. traxerunt sive librarii sive Basilicorum architecti, quae ad l. 27 in Digestis pertinent: alia quae l. 28 verba erant cap. 29 addiderunt.

22) Hactenus fol. 156. 161.

o) Num οὐλπιανός; Vide notam, quae praecedit.

p) Cod. κατά.

q) Malim: ἐμοὶ, nisi forte scribendum: παρὰ σοῦ.

λα'. Οὐ μόνον τῶν ἐφήβων οἰκετῶν ἀπαιτοῦνται καρποί, εἰσὶ γὰρ καὶ τοῦ ἀνήβου ὑπηρεσίαι. ἀναισχύντως δὲ καρποὺς ὁ κύριος ἐπιζητεῖ τέχνης, ἣν ὁ νομεὺς οἰκείοις ἐδίδαξε δαπανήμασιν.

λβ'. Μετὰ δὲ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτὸν ἀντιλογίζονται ταῖς δαπάναις αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ τεχνίτου.

λγ'. Οὐ μόνον οἱ ληφθέντες καρποί, ἀλλὰ καὶ οἱ δυνάμενοι ληφθῆναι εὐπρεπῶς ἀποκαθίστανται· καὶ κἂν φθαρῇ τὸ ἐκνικώμενον δόλῳ τοῦ νομέως, δίδονται μέχρι καταδίκης. εἰ δὲ καὶ ψιλὴν ἐξεδίκουν δεσποτείαν, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθάρη ἡ χρῆσις, καὶ αὐτὴ ἀποκαθίσταταί μοι, καὶ ἐξ οὗ ἐφθάρη δίδωσι καρπούς.

λδ'. Ὁμοίως καὶ εἴ τι διὰ προσχώσεως τῷ ἀγρῷ προσετέθη.

λε'. Ἐὰν ὁ δεσπότης ληγατεύσῃ τὴν χρῆσιν ἐκνικωμένου ἀγροῦ, ἔκτοτε ἀργεῖ ὁ λόγος τῶν καρπῶν.

Ἐὰν περὶ ἀλλοτρίου ἀγροῦ ἐναγάγω, καὶ ψηφίσηται ὁ δικαστής, αὐτόν μου εἶναι, καὶ τοὺς καρποὺς ὀφείλει ψηφίσασθαί μοι δοθῆναί μοι.

Ὁ δεσπότης λαβὼν τὴν τῆς δίκης διατίμησιν οὐκ ἀσφαλίζεται περὶ ἐκνικήσεως.

Καὶ τῶν μὴ δυναμένων διαιρεθῆναι ἐκδικοῦνται μέρη.

λς'. Ὁ θέλων ἐκδικῆσαι περιεργάζεσθαι ὀφείλει, εἰ νέμεται ὁ μέλλων ἐνάγεσθαι, ἢ δόλῳ ἐπαύσατο.

Καὶ[23]) ἀπὸ ἀμελείας ὁ ἐναγόμενος καταδικάζεται. ἀμέλεια δέ ἐστι τὸ πέμψαι τὸν ἐκδικούμενον δοῦλον δι' ἐπικινδύνων τόπων, ἢ τὸν φυγάδα μὴ φυ-

XXXI. Non tantum servorum puberum fructus petuntur: nam etiam impuberis operae sunt. Improbe autem dominus fructus petit eius artificii, quod possessor suis sumtibus docuit. *L.* 31. *D.* VI. 1.

XXXII. Post vicesimum autem quintum annum operae artificis cum impensis compensantur. *L.* 32. *D. eod.*

XXXIII. Non solum fructus percepti, sed et qui honeste percipi potuerunt, restituuntur: et quamvis res petita dolo possessoris perierit, usque ad condemnationem praestantur. Sed etsi nudam proprietatem petebam, et interea ususfructus amissus est, etiam ille mihi restituitur, et ex eo tempore, quo periit, fructus praestat. *L.* 33. *D. eod.*

XXXIV. Idem est, si quid per alluvionem fundo accessit. *L.* 34. *D. eod.*

XXXV. Si dominus usumfructum agri petiti legaverit, ab eo tempore cessat fructuum ratio. *L.* 35. *pr. D. eod.*

Si alienum fundum petii et iudex pronuntiavit, eum meum esse, debet etiam pronuntiare, ut fructus mihi restituantur. §. 1.

Dominus, qui litis aestimationem accepit, de evictione non cavet. §. 2.

Eorum quoque, quae dividi non possunt, partes petuntur. §. 3.

XXXVI. Qui vindicare vult, requirere debet, an is, quem convenire vult, possideat, vel dolo desierit possidere. *L.* 36 *pr. D. eod.*

Etiam culpae nomine reus condemnatur. Culpa autem est, mittere servum petitum per loca periculosa, vel fugitivum non custodire, vel concedere, ut §. 1.

σοῦ ἐδάφους τὸ οἰκοδόμημα; οὐ δυνάμεθα τοίνυν ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἰρήκαμεν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκέτου [τοῦ] ἐκδικηθέντος εἰπεῖν, διότι τυχὸν αὐτὸν ζωγράφον ἢ βιβλιογράφον ἐδίδαξας. ἐκράτησε τοιγαροῦν, ὥστε μὴ ἄλλως ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος διατίμησιν [γίνεσθαι] τῶν περὶ τὴν τέχνην δαπανημάτων, εἰ μὴ βενάλιον εἶχες τοῦτον αὐτὸν τὸν οἰκέτην σὺ ὁ τούτου δεσπότης καὶ πλείονος μέλλεις αὐτὸν πιπράσκειν διὰ τὴν τέχνην, ἣν ὁ ποσσέσσωρ ἐδίδαξεν. εἰ δὲ μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης, πρὸ δὲ τῆς προκατάρξεως μήπω τὴν τέχνην αὐτοῦ ἐκδιδαχθέντος, ἀρξαμένου δὲ ταύτην διδάσκεσθαι πρ··· χηθη ποσσέσσωρ, ὅτι ἀλλότριος ἦν ὁ οἰκέτης, διεμαρτύρατο τίτιον, ὃς ἐπεφημίζετο καὶ ἦν τοῦ οἰκέτου δεσπότης, λέγων τυχὸν, ὅτι δαπανήματα μέλλω περὶ τὸν οἰκέτην ποιεῖν καὶ μισθὸν περὶ τούτου διδόναι, καὶ εἰ πρὸς τῆς ἀληθείας κύριος εἶ τοῦ οἰκέτου δεῖξον καὶ τοῦτον λάβε πρὶν ἢ δαπανήσω τὸ περὶ τὴν τέχνην, ὁ δὲ τίτιος ὑπερέθετο, καὶ οὕτω αὐτὸ ἀποπροσποιησάμενος τὰ περὶ τὴν τέχνην ὁ ποσσέσσωρ ἐπώφλησέ [τε] καὶ δέδωπε δαπανήματα· ἐπὶ γὰρ τοῦ παρόντος θέματος, [εἰ καὶ] μὴ βενάλιος ἦν ὁ οἰκέτης, οὐκ ἄλλως αὐτὸν ἀποκαθίστησιν ὁ ποσσέσσωρ, εἰ μὴ τὰ περὶ τὴν τέχνην κομίσεται δαπανήματα, δόλου παραγραφὴν ἀντιτιθέμενος τῷ πετίτορι.

iudicis aestimationem fieri sumtuum ad eruditionem factorum, nisi eum servum venalem habeas tu, qui eius dominus es, et pluris eum venditurus sis propter artificium, quod eum possessor edocuit. Sin autem non venalis sit, sed ante litem contestatam, quum nondum artem edoctus esset, inciperet autem eam doceri, possessor certior factus, eum alienum esse, denuntiaverit Titio, qui ferebatur et erat servi dominus, dicens forte: Facturus sum impensas in servum et mercedes pro eo daturus, et si revera dominus servi es, id proba et eum recipe, priusquam aliquid impendam circa artificium; Titius autem moram fecerit, et sic dissimulante eo possessor circa artificium in sumtus incurrerit eosque erogaverit; hoc igitur casu, etiamsi servus non fuerit venalis, possessor doli exceptione adversus petitorem usus non aliter eum restituit, nisi sumtus circa artificium factos recipiat.

στεφ. Θεμάτισον δὲ αὐτὸν βόνα φίδε. ἐπὶ γὰρ τοῦ μάλα φίδε τίνα .... σασθαι .. τῇ ἐν τῷ λζ διγ. τῆς νεφελιτάτις πετιτίονος. ἀνάγν. καὶ τὸ ιζ διγ. τοῦ παρόντος τί. καὶ κατὰ τὰς ἐκεῖ νόησον δ .... τὰ νῦν εἰρημένα σοι ἀπόντα τοῖς ἐκεῖ κειμένοις.

95. *Steph.* [*ad l.* 27 §. 5 *verb: possessor*]. Finge eum bonae fidei possessorem esse. Nam in malae fidei possessore ..... in dig. 37 *de hereditatis petitione.* Lege etiam dig. 17 huius tituli, et secundum ..... intellige, quae nunc tibi dicta sunt, illis autem non continentur.

..... ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ α' διγ. τοῦ α' τί. τοῦ κ' βι. καὶ τὸ ε' διγ. τοῦ δ' τί. τοῦ μδ' βι.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. ιγ' τί. [ζ] διγ. κε' καὶ βι. ιθ' τί. α' διγ. μγ' μδ'.[r])

96. [*Anon. ad l.* 27 §. 5]. Lege finem dig. 1 tit. 1 lib. XX et dig. 10 tit. 4 lib. XLIV.

97. *Eiusdem* [*ad l.* 27 §. 5]. Lege lib. XIII tit. 7 dig. 25 et lib. XIX tit. 1 dig. 43. 44.

(*Plura desiderantur.*)

στεφ.[s]) σῆ. ἐπὶ ῥητοῦ, ὅτι μετὰ προκάταρξιν πᾶς ἐναγόμενος τῇ ἰν ῥέμ, τουτέστιν εἰ καὶ βόνα φίδε ἐστὶ, καὶ ἀπὸ

98. *Steph.* [*ad l.* 36 §. 1 *verb: culpae nomine*]. Nota ad textum, quod post litis contestationem quilibet

23) Inc. f. 24. 27.

r) Hactenus fol. 156. 161.

s) Inc. fol. 24. 27.

λάξαι, ἢ ἀνασχέσθαι ἐν κυνηγίῳ εἶναι, ἢ πλοῖον ἐν ἀνεπιτηδείῳ καιρῷ πλοῖσαι.

L. 37. D. VI. 1. λζ'. Ulpi. Εἰ καὶ καλῇ πίστει ἀγοράσω ἔδαφος, μετὰ δὲ τὸ μαθεῖν ἀλλότριον αὐτὸ εἶναι κτίσω, τὰς μὲν δαπάνας οὐ λαμβάνω, δύναμαι δὲ περιελεῖν τὸ κτίσμα ἄνευ ζημίας τοῦ δεσπότου τοῦ ἐδάφους.

L. 38. D. eod. λη'. Celsou. Ἐὰν ἀγοράσας καλῇ πίστει ἀλλότριον ἀγρὸν γεωργήσω ἢ καὶ κτίσω ἐν αὐτῷ, εἰ μὲν ἤμελλεν ὁ δεσπότης τὰ αὐτὰ ποιεῖν, [δίδωσιν][24] ὅσου γέγονε τιμιώτερος. εἰ δὲ πλέον τῆς δαπάνης ὠφέλησα,

κούλπας εὐθύνεται. σῆ. διὰ τὸ ἐντελῶς εἰρημένον ἐν προοιμίοις τοῦ κζ διγ.

στεφ. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κα' διγ.

τοῦ ἀνων. περὶ φυγάδος ἀνάγν. διγ. κα' καὶ περὶ νηὸς διγ. ις'.

στεφ. οἶδας δὲ μαθὼν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ις' διγ. ὅτι, κἂν ἐν πλοΐμῳ καιρῷ πλεῦσαι τὴν ναῦν παρεσκεύασε, ἀνεπιτηδείοις δέ τισιν αὐτὴν κατεπίστευσεν, ὑπόκειται.

τοῦ ἀνων. ὅμοιον βι. ιέ τι. γ' διγ. γ'. ἀνάγν. βι. μδ' τι. δ'[t]) διγ. ιδ'. ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ κζ διγ. τούτου τοῦ τι.

στεφ. πρόδηλον δὲ, ὅτι, ἐν ᾧ βούλεται ὁ πετίτωρ, δύναται τὴν τοῦ ἐδάφους ὑπερ[u]) διατίμησιν κατὰ τὴν ἐπιφερομένην ἐν τῷ ἑξῆς διγ. διάστιξιν. οὐ δύναται ἀφαιρεῖσθαι τὰ ἐποικοδομηθέντα ὃ ἐν εἰδήσει τὴν οἰκοδομίαν ποιησάμενος, ἐπειδὴ μὴ ὀφείλει πλέον τι ἔχειν τοῦ βόνα φίδε τὸ ἀλλότριον οἰκοδομήσαντος ἔδαφος καὶ ὑποκειμένου [ταῖς] ἐν τῷ ἑξῆς διγ. παρατηρήσεσι. παραγραφὴν δὲ οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐρυθριᾷ δοῦναι παραγραφὴν τῷ ἐν εἰδήσει τὸ ἀλλότριον ἔδαφος οἰκοδομήσαντι. ἀλλ' οὔτε ἀφαίρεσιν ἑδίδου αὐτῷ τῶν προστεθέντων, εἰ μὴ ὅτι ἐξ ἀρχῆς βόνα φίδε νομεὺς ἦν τοῦ ἐδάφους. τοῦτο δὲ μὴ οὕτω νοήσῃς· κἂν[v]) γὰρ ἐξ ἀρχῆς μάλα φίδε νομεὺς ἦν, εἶχεν οὐδὲν ἧττον τῶν ἐπιτεθέντων ἀφαίρεσιν· οὐ δεῖ γὰρ ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας ἕτερον γενέσθαι πλουσιώτερον· τότε δὲ ἔχει τῶν ἐπιτεθέντων ἀφαίρεσιν, ὅταν μὴ καταβλάπτει τὴν παλαιὰν ὄψιν τοῦ ἐδάφους. ὁ μέντοι[w]) βόνα φίδε, κἂν καταβλάπτῃ, οὐδὲν ἧττον ἀφαιρεῖται. ἀπροσδιορίστως γὰρ κεῖται ἐν τῷ κζ διγ. περὶ τοῦ βόνα φίδε νομέως, καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ κείμενον ἐν τῇ β' ἰνστιτ. ἐκεῖ γὰρ περὶ δεσποτείας ζητῶν φησὶ, ὅτι τὰ ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει[x]), καὶ οὐκ ἔχει λοιπὸν ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἐν ῥέμ ὁ κτίσας, οὐδὲ μετὰ τὸ καταπεσεῖν τὸν οἶκον οὗτος ἐστὶ δεσπότης . . . . .[y]) ὅτι οὐ διακόπτεται βόνα φίδε νομὴ διὰ τῆς μετὰ ταῦτα εἰδήσεως.

οἰκοδόμησας ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ ἀγρῷ, ὃν ἀγνοῶν βόνα φίδε παρὰ [τοῦ πεπρ]ακότος ὠνήσω, ἢ καὶ ἔσπειρες τοῦτον αὐτον τὸν ἀγρὸν, καὶ μετὰ ταῦτα κινεῖται κατὰ σοῦ ἢ ἐν ῥέμ. καὶ φησιν ὁ κέλσος, ὅτι χρὴ τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν μὴ ὡς ἔτυχεν ἀποφαίνεσθαι, διαφορὰν δὲ εἰσάγειν τῆς κατα δίκης ἀπο τε τῶν προσώπων καὶ τῆς αἰτίας. πρῶτον γὰρ τὸ τοῦ πετίτωρος ἐξετάζεται πρόσωπον· ὑποθου γὰρ ὅτι καὶ αὐτὸς εὔπορος ὢν τὰ αὐτὰ ἤμελλε τῷ ἐναγομένῳ ποιεῖν [καὶ οἰκοδο]μεῖν ἢ γε[ωργεῖν τὸν ἀγρόν. τούτου] γὰρ ἔχοντος οὕτως, ἀποδίδωσι τὴν γενομένην δαπάνην, ἵνα τὸν ἀγρὸν ἀναλάβῃ, δαπάνην δὲ οὐ πᾶσαν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον [μόνον] τιμιώτερος ἦτοι ὅσου πλείονος ἄξιος γέγονεν ὁ ἀγρὸς, πλὴν εἰ μὴ ὑπερ[βαίνει τὸ] γενόμενον δαπάνημα ἢ νῦν προστεθεῖσα τῷ ἀγρῷ διατίμησις· τότε γὰρ

in arena sit vel navem adverso tempore navigatum mittere.

XXXVII. *Ulpi.* Etiamsi bona fide aream emero, postquam autem sciero, eam alienam esse, in ea aedificavero, sumtus quidem non consequor, possum autem sine dispendio domini areae aedificium tollere.

XXXVIII. *Celsi.* Si alienum fundum bona fide a me emtum excoluero vel in eo aedificavero, si quidem dominus eadem facturus fuisset, reddit, quatenus pretiosior factus est. Si vero utilitas superet

in rem actione conventus, etiamsi bonae fidei possessor sit, etiam ob culpam damnatur. Nota hoc propter id, quod perfecte dictum est initio dig. 27.

99. *Steph.* [*ad l.* 36 §. 1 *verb: servum fugitivum — non custodit*]. Memineris eorum, quae dicta sunt dig. 21.

100. *Anon.* [*ad l.* 36 §. 1]. De fugitivo conferas dig. 21 et de navi dig. 16 [§. 1].

101. *Steph.* [*ad l.* 36 §. 1 *verb: adverso tempore*]. Didicisti in fine dig. 16 teneri eum, etiamsi tempore navigationis navem trans mare misit, si minus idoneis hominibus eam commiserit.

102. *Anon.* [*ad l.* 37]. Simile lib. XV tit. 3 dig. 3 [§. 4]. Lege lib. XLIV tit. 4 dig. 14. Lege finem dig. 27 hujus tituli.

103. *Steph.* [*ad l.* 37]. Manifestum autem est, si petitor velit, posse soli aestimationem . . . . . secundum distinctionem sequenti dig. propositam. Non potest tollere quae inaedificata sunt, qui sciens aedificavit, quia non debet potiori iure frui quam is, qui bona fide in alieno solo aedificavit et observationibus in sequenti dig. expositis subiacet. Exceptionem autem non habet, quoniam lex erubescit exceptionem dare ei, qui sciens in alieno solo aedificavit. Sed nec tollere, quae accesserunt, ei permisisset, nisi ab initio bona fide solum possedisset. Hoc autem non sic intellige. Licet enim ab initio malae fidei possessor fuerit, nihilominus ea, quae imposita sunt, tollere potest: neque enim aliquis cum damno alterius locupletior fieri debet: sed ita demum quae imposita sunt tollere potest, si pristinum statum soli non laedat. Bonae fidei autem possessor, etiamsi laedat, nihilominus tollit. Indistincte enim hoc de bonae fidei possessore dictum est dig. 27, nec contrarium tibi videatur, quod habetur lib. II Institutionum [tit I §. 30]. Ibi enim de dominio quaerens dicit, ea, quae sciens aliquis alieno solo inaedificaverit, solo cedere, nec aedificantem eorum nomine in rem actionem habere, nec diruto aedificio eum dominum esse . . . quod bonae fidei possessio scientia superveniente non interrumpitur.

104. [*Steph. index l.* 38]. Aedificasti in fundo alieno, quem imprudens bona fide a venditore emisti, vel etiam conseruisti hunc fundum, et postea in rem actio adversus te movetur. Dicit Celsus, oportere bonum iudicem non temere sententiam dicere, sed diversitatem condemnationis ex personis et causa inducere. Primum enim petitoris persona consideratur: finge enim ipsum etiam, quum locuples esset, eadem facturum fuisse, quae reus fecit, et aedificaturum vel culturum fuisse fundum. Hoc si ita sit, impensam reddit, ut fundum recipiat: impensam autem non omnem, sed quatenus pretiosior vel pluris factus est fundus, nisi forte impensam excedit aestimatio quae nunc fundo accessit;

24) Deest in Cod.

t) Cod. *α'* habere videbatur.

u) Haec verba, et reliqua, quae sequuntur, genuina non videntur. Primum enim corruptelis laborant, quarum indicia in ipso Codice deprehenduntur. Sic super verbo *ὑπερ* inter lineas stellula imposita conspicitur, quae tamen quo nos ableget nescio. Deinde sequentia ita a textu discrepant et sibi invicem contradicunt, ut Stephano tribui non possint. Magis genuina esse videntur, quae editio *Heimbachii* II p. 161 ad l. 37 habet: nostra recentiorum scholiastarum hallucinationibus interpolata sunt. Verti, utut potui.

v) Cod. *καί*.

w) Cod. *ὁμως τ'*. habere videbatur.

x) Cod. perspicue habet: *τὸ ἐδάφος*.

y) Fortasse supplendum: *σημείωσαι τοίνυν*.

μόνα τὰ δαπανηθέντα δίδωσιν. εἰ δὲ πένης ἐστὶν, ἐφεῖταί μοι περιελεῖν ἐκ τῶν γενομένων, ὅσα δύναμαι· ὥστε μέντοι μὴ γενέσθαι χείρονα τὸν ἀγρὸν, οὗ ἦν ἐξ ἀρχῆς.

impensam, solum, quod impensum est, reddit. Quodsi pauper sit, permittitur mihi tollere ex his, quae facta sunt, quaecunque possim; sic tamen, ut fundus deterior non fiat, quam ab initio fuerit.

ὅσα ἐδαπάνησε, καὶ οὐχ ὅσου πλείονος ἄξιος γέγονε νῦν ὁ ἀγρὸς, λήψεται ὁ ποσσέσσωρ. οἷον α μὲν ἄξιος ἦν πρότερον ὁ ἀγρὸς, ἐδαπάνησε δὲ περὶ τούτου ὁ ποσσέσωρ ἕτερα α· εἰ μὲν τὸ νῦν ἄλ[λων φ νομισμάτων] πλείονος ἄξιος ἦν ὁ ἀγρὸς, τουτέστι τῆς πρωτοτύπου τιμῆς καὶ τὴν γενομένην δαπάνην ..... φαίνεται(!) ..... ἦν ὁ ἀγρὸς ἄξιος [οὐ τὰ α]φ' δίδωσιν ὁ τοῦ ἀγροῦ κύριος, ὅσου καὶ πλείονος γέγονεν ἄξιος, ἀλλὰ α μόνα, ὅσα ἐδαπάνησεν. εἰ δὲ τὸ ἐναντίον [εἰς] φ νομίσματα μόνον διατιμηθῇ, οὔτε τ[ὰ α νομίσματα] δίδωσιν ὁ κύ[ριος, ὅσα] ἐδαπάνησεν ὁ ποσσέσσωρ [2]), ἀλλὰ φ' καὶ μόνα, ὅσου πλείονος ἄξιος γέγονεν ὁ ἀγρὸς, καὶ ἁπλῶς κρεῖττον ἡ ου πλειονος τῶν γενομένων ἐμπονήματ .... στι .. δοὺς τῷ ποσσέσσορι, λαμβάνει μετὰ τῶν κτισθέντων ἢ μετὰ τῶν σπερθέντων ἢ φυτευθέντων τὸν ἀγρόν. ταῦτα μὲν οὖν εἰ [ὁ] π[ετίτωρ ἤμελλε] καὶ αὐτὸς σπεῖραι ἢ οἰκοδομῆσαι, καὶ εὔπορός ἐστιν, ὥστε [αὐτὸν δύν]ασθαι παρασχεῖν τα γενόμενα δαπανήματα μηδὲ αὐτὸν τὰ τιμιώτατά τε καὶ ἀναγκαῖα πωλῆσαι [a]). ἀλλ' εἰ ἀναγκασθείη τοῦτ ..... δαπανην εἰσιν αὐτὸ περισάσ .....κασθῆναι ἢ αὐτὸν ἤδη στερηθῆναι τῶν πατρῴων οἴκων ἢ τῶν τάφων τῶν πα[τρῴων] ἢ τῶν προγονικῶν, τότε αὐτῷ τῷ ποσσέσσορι [παρα]χωροῦμεν, [ἐν] ᾧ καὶ ἐπιτέθεικεν, ἀφαιρεῖσθαι πάντα, ὅσα καὶ ἃ δύναται, [ἀ]κ[ε]ραί[αν] μέντοι καὶ ἀμ[είωτον] τὴν παλαιὰν ὄψιν αὐτοῦ [τοῦ ἀγρ]οῦ φυλαττομένῳ καὶ ὥσπερ εἰ μηδὲν ἦν κ[τισθέν] ἢ ουτ . ελ.... ..... πλὴν εἰ μὴ ἄρα ὁ τοῦ ἐδάφους κύριος ἑτοίμως ἔχῃ, ἐν ᾧ καθάπερ εἴπομεν ἔστιν [b]) εὔπορος, τοσαῦτα τῷ ποσσέσσορι παρέχειν, ὅσα μέλλει λαμβάνειν μετὰ τὸ καταλυθῆναι τὸ οἰκοδόμημα τὰς ὕλας πιπράσκων, καὶ λαβεῖν ὡς ἔχει νῦν σχήματος τὸν ἀγρὸν κ.τ..ετα..φθ..... καὶ γὰρ ἐν ᾧ κακοθελές τε καὶ ..... ἐπεχείρησε ποιεῖν ὁ ποσσέσσωρ, ξῆσαι τοίχου [κονίαμα] βουλόμενος [ἢ] τὴν γραφὴν, [ἣν] ἐπιτέθεικε, οὐδὲν ἐν τέλει ἕτερον ὠφελούμενος, ἢ ὅτι τὸν οἰκεῖον φθόνον ἀποπληροῖ, τοῦτο οὐ συγχωροῦμεν αὐτῷ .... εἶν εἰρη ..... μὴ εὔπορός ἐστιν ὁ πετίτωρ, ἐκεῖνα διδοὺς ὅσα δύναται λαβεῖν ὁ ποσσέσσωρ καταλύων τὸ οἰκοδόμημα καὶ τὰς ὕλας πιπράσκων, λαμβάνει μετὰ τοῦ οἰκοδομήματος τὸν ἀγρὸν ἤτοι τὸ ἔδαφος. τοῦτο γόησον, ἔνθα μὴ βεναλίος ἦν αὐτῷ ὁ ἀγρός. εἰ γὰρ βεναλίος ἐστὶν αὐτῷ καὶ σκοπὸν ἔχει τοῦτον ἑτέρῳ πωλῆσαι, τότε οὐ συγχωροῦμεν αὐτῷ, κἂν ἄπορός ἐστιν, μόνην τὴν τῶν ὑλῶν παρέχειν διατίμησιν καὶ λαβεῖν μετὰ τοῦ οἰκοδομηθέντος τὸν ἀγρόν. βεναλίου γὰρ ὄντος ὡς εἴρηται τοῦ ἀγροῦ, εἰ μὴ βούλεται παρασχεῖν ὁ κινῶν ὅσα ἐν τῷ α' μέρει του διγ. χρῆναι παρέχεσθαι φθάσαντες εἴπομεν, τουτέστιν ὅσα προσετέθη τῇ διατιμήσει τοῦ ἀγροῦ ἤτοι ὅσου πλείονος ἄξιος γέγονε ἢ καὶ ὅσον δεδαπάνηται κατὰ τὴν ἀνωτέρω εἰρ[ημένην] διάστιξιν, τουτέστιν ἢ τοὺς α ἢ τοὺς [φ' χρυσοὺς] ὡς ἐν προοιμίῳ τοῦ διγ. φθάσαντες εἴπομεν, τότε τούτων ὑπεξαιρουμένων τῶν α ἢ τῶν φ' χρυσῶν εἰς τὴν τοῦ ἀγροῦ διατίμησιν ἐφεξῆς ὁ ποσσέσσωρ καταδικάζεται, τουτέστιν εἰς τὰ α ἔχει τὸν ἀγρόν.

tunc enim quae impendit, non autem quantum nunc fundus pluris factus est, possessor recipiet. Puta M antea pretium habuit fundus, possessor autem alia M in eum impendit: si quidem nunc D insuper solidis pretiosior factus est fundus, hoc est si pretium eius tantum nunc esse appareat, quantum aestimatio eius, quae antea fuit, et impensa in eum facta [et D solidi] efficiunt, non MD fundi dominus reddit, quibus pretiosior factus est, sed solum M, quae impensa sunt. E contrario si [melioratio] dumtaxat ad D solidos aestimata sit, non M solidos, quos possessor impendit, sed solum D, quibus fundus pretiosior factus est, dominus fundi reddit, et simpliciter si .... possessori reddat, fundum cum his, quae aedificata vel sata et plantata sunt, recipit. Haec si petitor ipse saturus vel aedificaturus fuit, et locuples est, ut impensas, quae factae sunt, reddere possit nec propterea res pretiosissimas et necessarias vendere necesse habeat. Sin autem cogatur ..... et carere iam laribus paternis et sepulcris paternis sive avitis, tunc permittimus possessori, qui ea impendit, tollere quaecunque potest, dum integrum et imminutum servet pristinum fundi statum, ac si nihil aedificatum vel ... . esset, nisi forte dominus soli paratus sit, quando ut diximus non est locuples, tantundem possessori dare, quantum habiturus est materias vendendo post dirutionem aedificii, et ita recipere fundum eo statu, quo nunc est ..... Nam si malitiosum quid et ..... possessor facere conetur, abradere a pariete tectorium volens vel picturam, quam imposuit, nihil aliud omnino laturus, quam ut invidiae suae satisfaciat, hoc ei non concedimus ..... non sit locuples petitor, redditis quae habiturus esset possessor vendendo materias post dirutionem aedificii, fundum vel solum cum aedificio recipit. Hoc sic accipe, si ei fundus non sit venalis. Nam si venalis ei sit eumque alii venditurus sit, tunc ei non concedimus, si vel pauper sit, praestita aestimatione materiarum fundum cum aedificio recipere. Si enim fundus, ut dictum est, venalis sit, et petitor nolit dare, quae eum dare supra diximus in prima parte huius digesti, hoc est quae ad pretium fundi accesserunt, sive quanti pretiosior factus est sive quantum in eum impensum est secundum distinctionem supra factam, hoc est sive M sive D aureos sicuti initio huius dig. diximus, tunc subtractis hisce M vel D aureis consequenter possessor condemnatur, hoc est pro M agrum habet.

στεφ. σῆ. τὸ διγ. καὶ τὰς ἐν αὐτῷ κειμένας διαστίξεις διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ... παντα τουτέστι τοὺς (!) ... καρ .... ἐκ τοῦ βόνα [φίδε] νομέως καὶ μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κε' διγ. τῆς πιγνερατικίας.

105. *Steph.* [*ad l.* 38 *initio*]. Nota hoc dig. et distinctiones, quas continet, propter id, quod indistincte dictum est ..... a bonae fidei possessore, et memineris eorum, quae dicta sunt dig. 25 *de pigneratitia actione.*

στεφ. εὔπορον ..... τοιοῦτον ... μι . σκοπὸν τὰ αὐτὰ ἤμελλε ποιεῖν καὶ οἰκοδομεῖν ἐν τῷ ἀγρῷ. τοῦτο γὰρ ποιεῖ καὶ ἡ ἐπιφορά. λέγει γάρ· εἰ δὲ πένης ἦν ὁ τοῦ ἐδάφους δεσπότης, τὰ μὲν δαπανήματα παρασχεῖν οὐκ ἀναγκάζεται, καρτερεῖν δὲ ὀφείλει περιαιρουμένου τοῦ οἰκοδομήματος κατὰ τὴν ἐξῆς ἐκφερομένην διάστιξιν.

106. *Steph.* [*ad l.* 38 *verb: finge et dominum*]. Locupletem ..... idem facturus erat et aedificaturus in fundo. Hoc enim ostendunt, quae sequuntur Dicit enim: sin pauper erat dominus soli, impensas quidem reddere non compellitur, sed pati debet aedificium tolli secundum distinctionem deinde propositam.

στεφ. σῆ. ἐκ τοῦ παρόντος καὶ ἐκ τοῦ μή' διγ. ὅτι ἔνθα παραγραφὴν ἐπὶ τοῖς δαπανήμασιν ἔχει ὁ βόνα φίδε νομεὺς, οὐ πάντα τὰ δαπανήματα δύναται ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ τα ὑπὲρ διατίμησιν, τουτέστιν ὅσου πλείονος διὰ τῶν α[ὐτοῦ] δαπανημάτων τὸ ἔδαφος γέγονεν ἄξιον. τοῦτο δὲ αὐτὸ κρατεῖ καὶ τῆς ὑποθηκαρίας κινουμένης ἐν ῥέμ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ α' τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβίβλων τί. α διγ. κθ' φησίν· καὶ

107. *Steph.* [*ad l.* 38 *verb: usque eo dumtaxat*]. Nota ex hoc dig. et ex dig. 48, bonae fidei possessorem si propter sumtus exceptionem habeat, non omnes sumtus exigere posse, sed eos, qui aestimationem excedunt, hoc est quanti pretiosius factum est solum propter impensas ab eo factas. Idem obtinet, si hypothecaria in rem actione agatur, sicuti Paulus lib. I librorum sin-

a) Cod: πετίτωρ, quod omnino corrigendum erat.
a) Cod. videbatur habere: πωλήσει.
b) Videtur legendum: μὴ εὔπορος, vel ἄπορος. Vide notam, quae sequitur.

Εἰ μὴ ἕτοιμός ἐστιν ὁ δεσπότης δοῦναί μοι, ὅσον μέλλω σχεῖν ἐκ τῶν περιαιρουμένων· οὐ γὰρ ἀκούομαι κακοθελῶς ἀποξέσαι τὰς γραφὰς θέλων διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος. εἰ μέντοι μέλλει πιπράσκειν τὸν ἀγρὸν, αἱ δαπάναι πρὸς τὸ ἀνωτέρω λεχθὲν λογίζονται.

L. 39. pr. D. VI. 1. [λθ'.] *Οἱ ἐργολάβοι ἰδίαις ὕλαις κτίζοντες ποιοῦσιν αὐτὰς παραχρῆμα τοῦ δεσπότου τοῦ ἐδάφους.*

L. 41. pr. D. eod. [μα'.][25]) *Ὁ λαβὼν ὑπὸ ὡρισμένην ἡμέραν ὑπερθεματισμοῦ, ἐὰν εὑρεθῇ ὁ ὑπερθεματίζων, οὐκ ἔχει τὴν περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγήν[26])· πρὶν ἢ δέ τις ὑπερθεματίσει, ἔχει αὐτήν.*

§. 1. *Ἐὰν κατὰ ἀγορασίαν λάβω παρὰ ὑπεξουσίου, ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν ἔχοντος, ἢ κατὰ γνώμην τοῦ δεσπότου, ἔχω τὴν ἀγωγὴν ἐπὶ τῷ πράγματι· ὥσπερ ὅτε ὁ προκουράτωρ γνώμῃ τοῦ δεσπότου πωλεῖ ἢ ἀποδίδωσιν[27]).*

L. 42. D. eod. μβ'. PAUL. *Μετὰ προκάταρξιν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ νομέως καταδικάζεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.*

Nisi paratus sit dominus, tantum mihi dare, quantum habiturus sim ex rebus ablatis: nec enim audiri debeo, si picturas maligne corradere velim propter odium in illum. Si tamen fundum venditurus sit, impensae secundum id, quod supra dictum est, reputantur.

XXXIX. Redemtores, qui sua materia aedificant, eam statim faciunt domini soli.

XLI. Qui rem ita emit, nisi quis intra certum tempus meliorem conditionem attulerit, si melior emtor extiterit, in rem actionem non habet: antequam autem melior emtor extiterit, habet eam.

Si rem emtam accepi ab homine alieni iuris, qui liberam peculii administrationem habet, vel domini voluntate, in rem actionem habeo: quemadmodum quum procurator voluntate domini vendit et tradit.

XLII. *Paul.* Post litem contestatam ex delictis possessoris heres eius condemnatur.

ἐκεῖ γάρ, QUATENUS PRAETIOSIOR RES FACTA EST, ὁ παῦλος φησὶ SCIENDINEMSUME κατὰ καιροῦ τὸ REDDAT[c]).

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. διγ. μή καὶ [βι.] κ' τι. α' διγ. κθ'.
ἀνάγν. καὶ βι. ιγ' τι. ζ' δίγ. κε' καὶ βι. ε' τι. γ'. δίγ. λζ' λη' λθ' καὶ βι. κε' τι. α' διγ. θ'.

στεφ. οἷον α ἦν ἄξιος ὁ ἀγρὸς, καὶ ἐγένετο ασ' ἐκ δαπανημάτων ἢ τῶν σ' ἢ καὶ πλειόνων· ἢ τα σ' δίδωσιν ὁ δεσπότης καὶ λαμβάνει τὸν ἀγρὸν, ἢ, εἰ μὴ βούλεται, α μόνα λαμβάνει παρὰ τοῦ νομέως καὶ τὸν ἀγρὸν ἐᾷ παρ' αὐτῷ.

ἐργολάβος ἐστὶν οἰκοδομήματος ὁ παρὰ τοῦ βουλομένου κτίσαι λαμβάνων χρυσίον καὶ ἐξ ἰδίων ὑλῶν τὴν οἰκοδομὴν ποιούμενος.

τοῦ ἐναντιοφα. καίτοι ἐπὶ τῆς μισθώσεως τὴν ὕλην ὁ ἐπιτάσσων, οὐ μὴν ὁ τεχνίτης δίδωσιν, ὡς βι. ιη τι. α' διγ. κ' ξε'. ἀλλὰ κἀκεῖ τὸ ἔδαφος ὡς ὕλην δίδωσιν, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ κ' διγ. καὶ ὁ τεχνίτης μισθοῦται τὰς ὀπέρας, ὡς βι. ιθ' τι. β' διγ. κβ'.

στεφ. ὡσανεὶ ἔλεγεν οὐ μόνον ὁ φυσικὸς κανὼν ποιεῖ ..... τὸν ἐκδεδωκότα τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐργολάβος φάκτῳ οἰκείῳ, ὥστε οὐδὲ διαθ ..... αυ ..... ποιήσας ἑκόντι τὸν τοῦ ἐδάφους κύριον.
ἐὰν ὑπὸ που ..... σηται ..... τουτέστι συ .. ω ..... στον εἶναι, εἰ εὑρεθῇ τις ὑπερθεματίσων, ἐφ' ὅσον μὲν ..... δεσπότης ἐστὶ ..... ἐπ' αὐτῷ τὴν ἰν ῥέμ. εἰ δὲ καὶ ὑπὸ ἰν δίεμ ADDICTIOνα ὠνήσηται τὸ πρᾶγμα, τότε ὡς ..... ἔλθῃ ..... τὸ αὐτὸ πάλιν φαμὲν, τουτέστι μήπω μὲν ὑπερθεματισμοῦ γενομένου τῆς ..... πρᾶγμα ... δυναται ..... ατι τὴν ἰν ῥέμ. ὑπερθεματισμοῦ δὲ κατὰ τὴν ἐμ ..... δηλονότι ..... ἰν ῥέμ.

τοῦ ἀνων. περὶ τῆς τοιαύτης πράσεως διαλαμβάνει ὁ .....

στεφ. προσάγεται δὲ βελτίων αἵρεσις, ὅτε δοκεῖ γίνεσθαι ...περ ..... πρόσθηκη ..... καὶ ἐν βραχυτάτῃ καταβολῇ καὶ κουφισμῷ ἀσφαλείας κατα περ .....

---

gularium *Antipapiniani* tit. 1 dig. 29 [§. 2] dicit: nam et illic, quatenus pretiosior res facta est, Paulus dicit, ... reddat.

108. *Enantioph.* [*ad l.* 38]. Lege dig. 48 et lib. XX tit. 1 dig. 29.

109. [*Anon. ad l.* 38]. Lege etiam lib. XIII tit. 7 dig. 25 et lib. V tit. 3 dig. 37. 38. 39 et lib. XXV tit. 1 dig. 9.

110. *Steph.* [*ad l.* 38 *verb*: *nisi reddat*]. Puta pretium agri fuerat M, et factum est MCC, quum CC vel amplius impensa essent; dominus aut CC dat et fundum recipit, aut si nolit, solum M accipit a possessore et fundum penes eum remanere patitur.

111. [? *ad l.* 39 *pr.*]. Redemtor aedificii est, qui ab eo, qui aedificare vult, pecuniam accipit et sua materia aedificium exstruit.

112. *Enantiopha.* [*ad l.* 39 *pr.*]. Imo in locatione conductione conductor materiam praestat, non artifex, ut lib. XVIII tit 1 dig. 20. 65. Sed et illo casu solum tamquam materiam praestat, ut dig. 20 citato, et artifex operas locat, ut lib. XIX tit. 2 dig. 22 [§. 2].

113. *Steph.* [*ad l.* 39 *pr.*]. Quasi diceret, non solum naturalis regula efficit eum, qui opus locavit, ... sed et ipse redemtor facto suo, ut ..... fecit sponte dominum soli.

114. [*Steph. index l.* 41 *pr.*]. Si .... si quis meliorem conditionem afferat, quamdiu ..... dominus est ..... de ea re in rem actione. Sed et si emerit rem sub in diem addictione, tunc .... idem dicimus, hoc est, si necdum melior conditio allata sit ..... ‖

115. *Anon.* [*ad l.* 41 *pr.*]. De eiusmodi venditione tractat [lib. XVIII tit. 2 et 3.] .....

116. *Steph.* [*ad l.* 41 *pr. verb*: *post allatam conditionem*]. Melior autem conditio affertur, sicubi videtur fieri ..... adiectio ..... solutione bre-

---

25) l. 39 §. 1 et l. 40 D. h. t. relatae sunt in librum XXVI Basilicorum. Noster, ut a numero legum in Digestis non recederet, etiam in textu Basilicorum a numero λθ' ad μα' saltum fecisse videtur: aliter explicare non possum, quomodo in sequentibus numeri capitum cum numeris Digestorum conveniant. *Heimbachii* editio saltum illum non habet, et proinde in ea numerus capitum abhinc uno minor est.

26) Hactenus l. 24. 27. Inc. f. 152. 149. Initio nonnisi paucissima legi potuerunt.

27) Lege cum *Heimbachio* παραδίδωσιν.

---

c) Haec ultima non intelligo. Codex vel sic, uti edidi, vel etiam sic: SCIENDIRENSUME κατὰ κοινοῦ τὸ REDDAT.

[μγ'.] Τὰ τοῖς μνημείοις ἡνωμένα, μνημεῖά ἐστιν· ὅθεν τοὺς οἰκοδομηθέντας λίθους μετὰ τὸ καταλυθῆναι οὐ δύναται διὰ τῆς ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγῆς ἐκδικεῖν. ἀλλὰ διὰ τῆς ἰμφάκτουμι ὁ ποιήσας ἀναγκάζεται αὐτοὺς ἀποκαταστῆσαι. εἰ δὲ παρὰ γνώμην αὐτοῦ ᾠκοδομήθησαν, καὶ μήπω τινὸς ταφέντος ἐξελκυσθῶσιν ἐπὶ τῷ ἢ ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ ἢ ἄλλῳ βληθῆναι, ἐκδικεῖ αὐτοὺς ὁ δεσπότης.

XLIII. Quae religiosis adhaerent, religiosa sunt: unde lapides inaedificatos, postquam detracti sunt, vindicare nemo potest. Sed qui hoc fecit, in factum actione restituere eos compellitur. Sed si sine domini voluntate inaedificati fuerint, et mortuo nondum illato detracti sint ad hoc, ut vel ibidem vel alibi reponerentur, dominus eos vindicat. *L.* 43. *D.* VI. 1.

[μδ'.] Οἱ ἠρτημένοι καρποὶ μέρος εἰσὶ τοῦ ἀγροῦ.

XLIV. Fructus pendentes pars fundi sunt. *L.* 44.

[με'.] Ἀποκαθιστῶν ὁ καλῇ πίστει καὶ περὶ δόλου ἀσφαλίζεται· οἱ δὲ λοιποὶ καὶ περὶ ἀμελείας, καὶ αὐτὸς μετὰ προκάταρξιν.

XLV. Bonae fidei possessor, qui restituit, et de dolo cavet: caeteri vero etiam de culpa, et ille post litem contestatam. *D. eod.* *L.* 45. *D. eod.*

[μς'.] Ἐὰν διὰ τοῦ ἐνδίκου ὅρκου λάβῃ τὸ τίμημα ὁ ἐνάγων, ἡ δεσποτεία τοῦ πράγματος παραχρῆμα πρὸς τὸν νομέα μετέρχεται,

XLVI. Si per iusiurandum in litem actor aestimationem consequutus sit, dominium rei statim ad possessorem transit, *L.* 46. *D. eod.*

[μζ'.] Ἐὰν πάρεστι τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ ἄπεστιν, ὅταν αὐτοῦ δράξηται γνώμῃ τοῦ δεσπότου. οὐκ ἄλλως οὖν δίδωσι τὸ τίμημα, εἰ μὴ λάβῃ παρὰ τοῦ ἐνάγοντος ἀσφάλειαν, ὡς οὐκ ἐμποδίζει αὐτῷ παραδοθῆναι τὸ πρᾶγμα.

XLVII. Si res praesens sit: si vero absit, tunc, quum eam nactus sit voluntate domini. Non aliter igitur aestimationem praestat, quam si ei caveat actor, quod per se non fiat, quominus res ei tradatur. *L.* 47. *D. eod.*

[μη'.] Ὁ καλῇ πίστει νομεὺς περὶ ὧν ἐδαπάνησεν ἀγωγὴν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ παρακατάσχεσιν, ἐφ' οἷς ὁ

XLVIII. Bonae fidei possessor impensarum nomine actionem non habet, sed retentionem, in quantum *L.* 48. *D. eod.*

..... μανθάνειν ..... ὑποκειμένοις τῷ τί. διγέστοις[d]).

‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ επι ... μετὰ προκάταρξιν ληφθέντα ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ καταφέρονται, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ γ' τῶν ἀντιπαπιανοῦ τί. α' διγ. ιε' φησί. ἀνάγν. ..... τοῦ βι. διγ. ιε' καντ . ἐπιπ . . ει . τὴν σπεκιαλίαν ἐν ῥέμ οὐ καταφέρονται οἱ πρὸ τῆς προκατάρξεως ληφθέντες καρποί. ἐκ γὰρ τῆς καταδίκης καταφέρεται ..... μέρος τῆς κληρονομίας εἰσὶν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ προτέρῳ βι. τί. προσφόρῳ.

ἐὰν οἰκέτης ἐστὶν, ὁ μετὰ [ὑπόμνησιν] ἀποκαθιστάμενος, εἰ μὲν π[αρὰ βόνα φίδε νομέως ἀπο]καθ[ίσταται,] χρὴ καυτίονα περὶ δόλου μόνου γίνεσθαι. τοὺς μέντοι [λοιπ]οὺς, τουτέστι βόνα φίδη νομεῖς [μὲν] μετὰ προκάταρξιν [καὶ τοὺς μάλα φίδε] νομεῖς, ἀνάγκη καὶ περὶ κούλπας καυτίονα διδόναι τῷ πετίτωρι.

στεφ. μετὰ τὴν ἔξω δικαστηρίου γενομένην ὑπόμνησιν ἤτοι τὴν .....

ἐὰν τῆς ἐν ῥέμ ἐπὶ πράγματι κινηθείσης, εἶτα τοῦ ποσσέσσορος κατὰ δόλον ἢ κατὰ κοντουμακίαν ἀπ[ολιμπανομένου, ὅρκῳ τοῦ πετίτωρος] γίνηται καταδίκη παραχρῆμα ἡ τοῦ πράγματος δεσποτεία διαφέρει [τῷ ποσσέσσωρι] .... δοκεῖ ἐπὶ τῷ τιμήματι, ὅπερ αὐτὸς δέτω ὡσανεὶ τὸν ἐν λίτεμ ὅρκον ὑποτελέσας. χώρα δὲ τοῖς εἰρημένοις, εἰ πάρεστι τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ τὸν ἐν λίτεμ ὅρκον ὁ πετίτωρ ὑπετέλεσε. εἰ γὰρ ἄπεστι, τότε ὁ καταδικασθεὶς γίνεται δεσπότης, ὅτε δράξεται τῆς τούτου [νομῆς]. καὶ διὰ τοῦτο ἀκόλουθόν ἐστι μὴ ἄλλως [γίνεσθαι] καταδίκην [παρὰ] τοῦ δικαστοῦ, εἰ μὴ καυτίονα [παράσχῃ ὁ] ἄκτωρ, [ὅτι μὴ] γίνεται [δι'] αὐτὸν τὸ μὴ παραδοθῆναι τοῦ πράγματος νομὴν τῷ ἐναχθέντι.

στεφ. θεμάτισον ὡς ... κατὰ δόλον ἢ κατὰ κοντουμακίαν ὃ ῥέος οὐκ ἀποκαθίστησι τὸ πρᾶγμα τῷ πετίτωρι. ἀπὸ δόλου γὰρ μόνου καὶ κοντουμακίας χώρα γίνεται τῷ ἐν λίτεμ ὅρκῳ, οὐ μὴν ἀπὸ δόλου ἢ κούλπας, ὡς μανθάνεις ἐν τῷ α' τῶν δερέβους [τί. γ'] διγ. β'.

τοῦ ἐναντ. ..... εἴρηται ὅτι ὁ δικ .. — — — — — — — — — — — — — — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖

ἀγρὸς κρείττων γέγονε, συμψηφιζομένων τῶν πρὸ τῆς προκατάρξεως ληφθέντων καρπῶν[28]).

L. 49. D. VI. 1. §. 1. μθ'. Celsus. Τὸ ἔδαφος μέρος ἐστὶ τοῦ οἴκου. Ἐμόν ἐστιν, ὅπερ ἐκ τοῦ ἐμοῦ πράγματος ὑπολέλειπται, καὶ ἔχω τὴν ἀγωγὴν ἐπ' αὐτῷ.

L. 50. D. eod. ν'. Callis. Ὁ ἀγοραστὴς πρὸ παραδόσεως οὐκ ἔχει τὴν ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι ἀγωγήν· ὁ δὲ κληρονόμος ἔχει[29]) ἐπὶ τοῖς κληρονομιαίοις, καὶ πρὶν ἢ νεμηθῇ.

L. 51. D. eod. να'. Pompo. Μετὰ προκάταρξιν ὁ δόλος καὶ ἡ ἀμέλεια τοῦ κληρονόμου ἐπὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι ἀγωγῆς σκοπεῖται.

οὐχ ὥσπερ ἡ θάλασσα τοῖς ναυσὶν, οὕτω καὶ τὸ ἔδαφος ὑπάκειται τοῖς οἰκοδομήμασιν. μέρος γὰρ εἶναι τοῦτο τῶν οἰκοδομημάτων φαμὲν, αἱ μέντοι νῆες δύνανται τὸν τόπον ἀπολιπεῖν ἐν ᾧ διάγουσιν.

στεφ. ὥστε ὁ εἰς ἀλλότριον ἔδαφος[f]) βόνα φίδε οἰκοδομήσας δύναται τὸν οἶκον νεμηθεὶς ἔχειν καὶ ἐπὶ τῷ ἐδάφει τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφήν· μέρος γὰρ τῶν οἴκων τὸ ἔδαφος εἶναι δοκεῖ.

στεφ. ἐν ᾧ δηλονότι μὴ τὸ περιλειφθὲν μέρος ἑτέρου πράγματος ἐγένετο προσθήκη, ὡς ἡ χεὶρ τῷ ἀνδριάντι. τότε γὰρ οὐ δύναται κινεῖν ἐπὶ τῷ μέρει τὴν ἐν ῥέμ, ἀλλ' ἢ ἀδ ἐξιβενδοῦμ ἢ ἰμφάκτουμ κατὰ τὴν εἰρημένην ἐν τῷ κγ' διγ. διάστιξιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ κέλσος ἐπήγαγεν· CUIUS VINDICANDI IUS HABEO. οἶδας γὰρ ἐκ τοῦ κγ'[g]) διγ. μαθὼν, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ χεὶρ τῷ ἀνδριάντι συνήνωται, κινεῖν οὐ δύναται τὴν ἐν ῥέμ ἐπ' αὐτῇ, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν, ἐν ᾧ δηλονότι κατὰ CONFERRUMINATίονα ἤτοι κατὰ λίπανσιν συνήνωται τῷ ἀνδριάντι· [ἀλλὰ] θεματίζει τὴν ἰμφάκτουμ ὁ παῦλος ὁμοίως.

στεφ. οὔτε γὰρ ἡ πρᾶσις αὐτὴ μετατίθησι τὴν δεσποτείαν. τοῦτο δὲ νόησον, ἔνθα μὴ φυσικὴ προηγήσατο κατοχή. τότε γὰρ ἅμα τῇ πράσει δεσπόζει[h]) τοῦ πεπραμένου πράγματος ὁ πρώην[i]) ἔχων αὐτὸ ἐν παρακαταθήκῃ ἢ ἐν χρήσει ἢ ἐν μισθώσει, καὶ δευτέρας οὐ δεῖται τραδιτίονος, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α' τί. [τῆς β'] τῶν ἰνστιτούτων.

τοῦ ἀνων. εἰ μὴ προηγήσατο φυσικὴ κατοχὴ ἀπὸ παρακαταθήκης τυχὸν ἢ χρήσεως. τότε γὰρ οὐ χρεία δευτέρας τραδιτίονος, ὡς ἰνστιτ. β' τί. α'. ἀνάγν. καὶ βι. ε' τί. γ' διγ. νδ'. κἂν[k]) τραδιτευθῇ αὐτῷ μὴ δεδαπανηκότι τὸ τίμημα ἢ σατίσφακτον ποιήσαντι τῷ δεσπότῃ, εἰ μὴ κατεπίστευσεν αὐτῷ ὁ πράτης, ὡς ἰνστιτ. β' τί. α' καὶ βι. ιη τί. α' διγ. ιθ'.

ἐὰν ἀγρὸς ἐξ ἀγορασίας διαφέρει τινὶ, οὐκ ἄλλως δύναται κινεῖν ἐπ αὐτῷ τὴν ἐν ῥέμ, εἰ μὴ πρότερον αὐτῷ τραδιτευθῇ καὶ οὕτω ἐκπέσῃ τῆς τούτου νομῆς. ὁ μὲν οὖν ἀγοράσας τὸν ἀγρὸν τουτέστι τὸ ἐπ' αὐτῷ ποιησάμενος σύμφωνον, οὐ δύναται μήπω τραδιτίονος αὐτῷ γενομένης κινεῖν κατὰ τοῦ κατέχοντος τὴν ἐν ῥέμ. ὁ μέντοι κληρονόμος ἐπὶ τῷ κληρονομιαίῳ πράγματι κινεῖ τὴν ἐν ῥέμ, εἰ καὶ[l]) μήπω τῆς τούτου νομῆς ἐπελάβετο. ἅμα γὰρ καὶ ἀδιτεύσει, γίνεται τῶν περσδιταρίων πραγμάτων δεσπότης ὁ[m]) κληρονόμος.

τοῦ ἐναντιοφ. ἐν τῷ νδ' διγ. τοῦ β' τί [τοῦ μά' βι. φησὶν, ὅτι ἡ ἀδιτίων] μεταφέρει [εἰς τὸν κληρονόμον πάντα] τὰ δίκαια τῆς κληρονομίας, νομὴν δὲ, εἰ μὴ φυσικῶς δράξεται, οὐκ ἔχει. ἀνάγν. τούτου τοῦ . . . . . βι. τί. δ' διγ. α'[n]) καὶ βι. λς' τί. α' διγ. ξε'[o]) καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

ἐὰν τῆς ἐν ῥέμ προκαταρχθείσης τελευτήσῃ ὁ ποσσέσσωρ [καὶ κατὰ] κληρονόμ[ου αὐτοῦ τὰ λοι]πὰ γυμνάζ[εται] τῆς

fundus melior factus est, reputatis fructibus ante litem contestatam perceptis.

XLIX. *Celsi.* Solum pars aedium est.

Meum est, quod ex re mea superest, et id vindicare possum.

L. *Callis.* Emtor ante traditionem specialem in rem actionem non habet. Heres autem de rebus hereditariis eam habet, etiam prius, quam eas possederit.

LI. *Pompo.* Post litem contestatam dolus et culpa heredis in specialem in rem actionem veniunt.

123. [*Steph? ad l.* 49 *pr.*]. Non sicut mare navibus, ita etiam solum aedibus subiacet. Hoc enim partem aedium esse dicimus, naves autem locum, in quo sunt, relinquere possunt.

124. *Steph.* [*ad l.* 49. *pr.*]. Itaque qui in alieno solo bona fide aedificat, etiam respectu soli longi temporis praescriptionem habere potest, si aedes possederit: solum enim pars aedium esse videtur.

125. *Steph.* [*ad l.* 49 §. 1 *verb: meum est*]. Nimirum si non ea pars, quae superest, alterius rei accessio facta sit, ut manus statuae. Tunc enim ob illam partem in rem actionem intendere non potest, sed ad exhibendum vel in factum actionem secundum distinctionem dig. 23 traditam. Ideo etiam Celsus addidit: *cuius vindicandi ius habeo.* Didicisti enim dig. 23, in quantum manus statuae iuncta sit, propter illam non posse eum in rem agere, sed ne tum quidem, quum abrupta sit, si nimirum conferruminatione statuae iuncta fuerit: in factum igitur actionem Paulus similiter posuit.

126. *Steph.* [*ad l.* 50 *pr. verb: non recte haec actione agi poterit*]. Neque enim venditio ipsa dominium transfert. Hoc sic accipe, nisi naturalis detentio praecessit. Tunc enim simul atque emerit, rei emtae dominus fit, qui eam prius depositam vel commodatam vel conductam habuit, nec indiget repetita traditione, sicuti didicisti tit. 1 [§. 44] lib. II Institutionum.

127. *Anon.* [*ad l.* 50]. Nisi forte praecessit naturalis detentio, puta ex deposito vel commodato. Tunc enim non opus est repetita traditione, ut Inst. lib. II tit. 1 [§. 44]. Lege etiam lib. V tit. 3 dig. 54 [pr.]. Etiamsi ei traditus sit, si tamen pretium non numeraverit vel domino satis fecerit, nisi venditor ei fidem habuit, ut Inst. lib. II tit. 1 [§. 41] et lib. XVIII tit. 1 dig. 19.

128. [*Steph. index l.* 50]. Si ager ex emtione ad aliquem pertinet, non aliter propterea in rem agere potest, nisi prius ei traditus sit et ita possessione exciderit. Qui igitur agrum emit, hoc est de agro emendo contraxit, traditione nondum subsequuta adversus possessorem in rem agere non potest. Heres autem de re hereditaria in rem actione utitur, etiamsi possessionem eius adhuc non sit nactus. Nam simul atque adierit, heres rerum hereditariarum dominus fit.

129. *Enantioph.* [*ad l.* 50 §. 1]. In dig. 24 (23 pr.) tit. 2 lib. XLI dicit, aditione omnia iura hereditatis in heredem transferri, possessionem autem, nisi naturaliter apprehenderit, eum non habere. Vide huius . . . . . lib. tit. 4 dig. 1 et lib. XXXVI tit. 1 dig. 65, et quae ibi adnotata sunt.

130. [*Steph. index l.* 51]. Si, postquam in rem actum et lis contestata est, possessor decesserit, et ad-

28) Hactenus fol. 152. 149. Inc. fol. 120. 115.

29) *Heimb.* addit αὐτήν.

f) Cod: οἶκον καὶ pro ἔδαφος. Quod aperte vitiosum erat.
g) Cod: γ'.
h) Videbar mihi legere in Cod. δεσπο^{τ} η.
i) Cod: προει.
k) Supple: οὐκ ἔχει τὴν ἐν ῥέμ ἀγωγήν. Scilicet haec novam παραγραφὴν *Anonymi* continere videntur a priori separandam.
l) Cod. videbatur habere: δέ.
m) Cod: καὶ pro ὁ.
n) Haec minus certa sunt.
o) Fortasse dig. 66 §. 2 intelligit.

νβ'. Ulpi. Τοῦ δὲ πρὸ τῆς προκατάρξεως δόλῳ παυσαμένου νέμεσθαι οἱ κληρονόμοι τὴν ἐπ' αὐτῷ τῷ πράγματι ἀγωγὴν οὐκ ἀναγκάζονται ὑποδέξασθαι· διὰ δὲ ἰμφάκτουμ ἀποδιδόασιν, εἰς ὃ γεγόνασι πλουσιώτεροι.

[νγ'.] Οὐ δύναται ὁ νομεὺς ἐκδικουμένου τοῦ ἀγροῦ, ὃν ἐγεώργησε καὶ ἔσπειρε, τὸν σπόρον ἐπᾶραι.

νδ'. Ulpi. Ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ συνηγορήσω τῷ ἐκδικοῦντι τὸ ἐμὸν ὡς ἴδιον, οὐκ ἀπόλλω τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ.

νε'. Iuli. Ἐὰν ὁ νομεὺς ἐπὶ δυσὶ κληρονόμοις

LII. *Ulpi.* Heredes autem eius, qui ante litem contestatam dolo possidere desiit, in rem actionem non coguntur suscipere: sed per in factum actionem restituunt, in quantum locupletiores facti sunt. *L.* 52. *D.* VI. 1.

LIII. Possessor evicto fundo, quem excoluit et consevit, consita tollere non potest. *L.* 53. *D. eod.*

LIV. *Ulpi.* Si ignorans rem meam quasi suam vindicanti patrocinium praestiti, dominium eius non amitto. *L.* 54. *D. eod.*

LV. *Iuli.* Si possessor duobus heredibus relictis *L.* 55. *D. eod.*

ὑποθέσεως, καταφέρεται εἰς καταδίκην οὐ μόνον ὁ τοῦ τελευτήσαντος δόλος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν ῥέμ ἅπαξ ὡς εἴρηται προκαταρχθείσης ἀνάγκη τὸν κληρονόμον καὶ τὰ ἀπὸ δόλου καὶ κούλπας αὐτοῦ τοῦ κληρονόμου ..... τοῦ δόλου τοῦ τεστάτορος ... ὧν αὐτὸς ὁ κληρονόμος .... δόλον ἢ κούλπαν καταδικάζεσθαι.

στεφ. προκατάρξεως [γενομένης]..... κληρονομ.. καταφέρεται εἰς [καταδίκην] τὰ ἀπὸ δόλου τοῦ τεστάτορος, κἂν μηδὲν εἰς τὴν κληρονομίαν περιῆλθεν, ὡς ἐν τῷ [μβ'] διγ. σοι παραδ[έδωκα] ..... τοῦ παρόντος τί. ὅτι τῆς ἐν ῥέμ προκαταρχθείσης ἀνάγκη τὸν κληρονόμον ὑπὲρ ὧν δόλον ὁ τελευτήσας ἐπλημμέλησε ..... τῆς προκαταρχθείσης .. ἐν ῥέμ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔνθα κατὰ τοῦ τελευτήσαντος προκάταρξις ἐ[γένετο ..... εἰ γὰρ προκατάρξεως μήπω] κατ' αὐτοῦ γενομένης κατὰ δόλον ἐπαύσατο νέμεσθαι, τότε οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ τὴν μὲν ἐν ῥέμ [οὐχ ὑφέξουσιν, ἀλλὰ] ἐν φάκτουμ ἀγωγῆς κατ' αὐτῶν κινουμένης ἀναγκασθήσονται ἀποκαταστῆσαι πᾶν ὅ[περ ἐξ αὐτοῦ τοῦ]του γεγό[νασι πλουσιώτεροι].

ἐπειδὴ μὴ γέγονε κατὰ τοῦ τελευτήσαντος προκάταρξις, ὡς διγ. μβ'.

στεφάνου. μή εἴπῃς, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἰδικῶς τοῦ πράγματος ..... ὁ κληρονόμος. οὐ γὰρ ἄλλως ὁ ..... τῇ ἐν ῥέμ ἀλλ' ὅτι προφάσει τοῦ πραγματος ἐκέρδησεν .....

ἐάν τις ἀλλότριον [ἀγρὸν νεμόμενος γεωργήσῃ] τὸν αὐτὸν καὶ σπείρῃ, οὐ δύναται τῆς ἐν ῥέμ κινουμένης τὰ ἅπαξ πεπηγότα τε καὶ ῥιζώσαντα τῆς γῆς ἀφαιρεῖσθαι. τοῦτο δὲ νόησον κατὰ τὴν ἐν τῷ λή κειμένην διάστιξιν.

στεφ. μέμνησο τῶν ἐν τῷ λή κειμένων διαστίξεων.

συνηγόρει τίς τινι κινήσαντι τὴν [ἐν ῥέμ] ἐπὶ πράγματι, ὃ[περ] αὐτῷ τῷ συνηγόρῳ διέφερεν. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα γνοὺς ὁ συνήγορος τὸ πρᾶγμα διαφέρειν αὐτῷ, βούλεται οἰκείῳ ὀνόματι κινῆσαι κατὰ τοῦ κατέχοντος τὴν IN REM. φησὶ τοίνυν ὁ οὐλπιανός, ὅτι μεταξὺ τοῦ ὀφφικίου τῆς συνηγορίας καὶ τῆς[p] ἐπὶ οἰκείῳ πράγματι δεφενσίονος πολλὴ ἐστιν ἡ διαφορὰ, καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὴν δεσποτείαν ἀπόλλυσιν ὁ συνήγορος τοῦ πράγματος, ὅπερ ἔγνω μετὰ ταῦτα διαφέρειν αὐτῷ, ἐπειδὴ [ἑτέρῳ] τοῦτο αὐτὸ ἐκδικοῦντι τὴν οἰκείαν προσέχρησ .. ὁμολογίαν.

στεφά. ὥστε εἰ γνοὺς τοῦτο αὐτῷ διαφέρειν τὸ πρᾶγμα συνηγόρησε, βλάπτεται ..... ὑπέξελέ μοι τὴν δε ἐνοφφικιόσο. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ β'[q]) τοῦ τί. διγ. ὅτι ὁ συνηγορῶν ἑτέρῳ ἀπαιτοῦντι ληγάτου ..... [οὐ δύναται] τὴν δε ἐνοφφικιόσο κινεῖν ἀλλ' ἀδιαστίκτως προκριματίζει ἐπ .... ἀπαιτεῖται.

στεφά. εἰ γὰρ α.σουο νόμισε κινῶν καὶ μὴ ἑτέρῳ συνηγορῶν . πρ .. τί βλάπτον τὰ ἡμίτερα δίκαια προκριματιζ . μ ...

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. ε' τί. β' διγ. [λβ'] καὶ βι. λδ' τί. δ' διγ. ε' καὶ βι. λή [τί. β' διγ.] ιθ'.

εἰ[r]) γὰρ γέγονε προκάταρξις κατὰ τοῦ τελευτήσαντος, μένει κατὰ πάντων τῶν κληρονόμων ἡ δίκη.

στεφ. εἰ γὰρ ἐγένετο προκάταρξις, τότε κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων πρὸ νερεδιταρίας πάρτε τὰ λοιπὰ τῆς ἐν ῥέμ ἐγυμνάζετο, ἐπειδὴ καθ' ὧν αἱ προκατάρξεις κατὰ τούτων

versus heredem eius res de caetero agitur, in condemnationem deducitur non solum defuncti dolus, sed lite semel contestata, ut dictum est, necesse est heredem etiam propter dolum et culpam ipsius heredis .... condemnari.

131. *Steph.* [*index l.* 52]. Si lis contestata fuerit, [et iudicium detur adversus] heredem, in condemnationem fertur dolus testatoris, licet nihil in hereditatem pervenerit, ut dig. 42 tibi tradidi ..... praesentis tituli, lite super in rem actione contestata heredem oportere etiam ea, in quibus defunctus dolum admisit ..... Sed haec quidem, si cum defuncto lis contestata fuerit. Nam si lite nondum contestata dolo desierit possidere, tunc heredes eius in rem quidem actionem non sustinebunt, sed in factum actione adversus eos instituta compellentur reddere, quanto ex ea re locupletiores facti sunt.

132. [*Anon. ad l.* 52]. Quippe lis cum defuncto contestata non erat, ut dig. 42.

133. *Stephani* [*ad l.* 52 *verb: quanto locupletiores*]. Ne dicas, ex ipsa re specialiter heredem ..... Non enim aliter ..... nisi occasione eius rei lucratus sit .....

134. [*Steph. index l.* 53]. Si quis agrum alienum possidens eum coluerit et severit, in rem actione conventus ea, quae semel inficta sunt et radices egerunt, e terra tollere non potest. Hoc autem accipe secundum distinctionem, quae dig. 38 proponitur.

135. *Steph.* [*ad l.* 53 *verb: tollere non potest*]. Memineris distinctiopum, quae dig. 38 propositae sunt.

136. [*Steph. index l.* 54]. Quidam assistebat alicui vindicanti rem, quae ipsius advocati esset. Postea advocatus, quum cognovit rem ad se pertinere, proprio nomine in rem actionem adversus possessorem instituere vult. Dicit igitur Ulpianus: inter officium advocationis et rei suae defensionem magna differentia est, nec propterea advocatus dominium rei amittit, quam postea ad se pertinere cognovit, quod alii eam vindicanti confessionem suam .....

137. *Stepha.* [*ad l.* 54 *verb: ignorans*]. Itaque si sciens hanc rem ad se pertinere advocatus fuit, praeiudicium patitur ..... Excipe querelam inofficiosi. Didicisti enim dig. [32] eius tituli, quod is, qui alii petenti legatum advocationem praebet, ... non potest de inofficioso agere, sed indistincte praeiudicat ....

138. *Stepha.* [*ad l.* 54]. Si enim — — —

139. *Anon.* [*ad l.* 54]. Lege lib. V tit. 2 dig. 32 et lib. XXXIV tit. 9 dig. 5 et lib. XXXVIII tit. 2 dig. 14.

140. [*Anon. ad l.* 55]. Nam si lis cum defuncto contestata est, iudicium cum omnibus heredibus manet.

141. *Steph.* [*ad l.* 55 *verb: ante iudicium acceptum*]. Nam si lis contestata est, tunc adversus heredes eius pro hereditaria parte de caetero iudicium

p) Cod: ἐπὶ τῆς.

q) Legendum λβ' (l. 32 D. *de inoff.*), nisi forte maior corruptela in his verbis latet.

r) Haec praecedentibus uno tenore in Codice luncta sunt.

ἀποθάνῃ πρὸ τῆς προκατάρξεως, καὶ ὁ εἷς ὃ ἔχων τὸ πρᾶγμα ἐναχθῇ, εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται.

decesserit ante litis contestationem, et alter eorum, qui rem possidet, conveniatur, in solidum condemnatur.

L. 56. *D.* VI. 1. νς'. Idem. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι πεκούλιον, οὐχ ὡς ἐπὶ τῆς ἀγέλης ἐκδικῶ αὐτὸ, ἀλλ' ἕκαστον πρᾶγμα.

LVI. *Idem.* Si peculium mihi legatum sit, non ut gregem illud vindico, sed res singulas.

L. 57. *D. eod.* νζ'. .... Ἐὰν παρὰ σοῦ δύο τινὲς ἀγρὸν ἐκδικῶσι κεχωρισμένως, ὀφείλει ὁ κατὰ πρώτην τάξιν κατά σου ψηφιζόμενος λέγειν δοθῆναί σοι παρὰ τοῦ ἐνάγοντος [30]) τοῦτο τὸ πρᾶγμα λαμβάνοντος ἀσφάλειαν ἢ ἐγγύας, ὡς ἀποδίδωσιν αὐτὸν ἐκδικούμενον παρὰ τοῦ ἄλλου.

LVII. .... Si duo a te fundum separatim vindicent, ille, qui prior adversus te sententiam fert, imperare debet, ut actor, cui res a te restituitur, tibi caveat vel satisdet, se eum reddere, si alter eum evicerit.

L. 58. *D. eod.* [νη'.] Ἐὰν ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ δούλου περὶ δε-

LVIII. Si eiusdem servi nomine alius mecum in

αἱ ἀποφάσεις εν ..... πρό .. τι ... αὐτ ..... ἔγνως ἐν τῷ μβ' διγ. ..... προκατάρξεως κατὰ τοῦ ποσσέσσορος γενομένης ἀνάγκην ἔχει ὁ κληρονόμος, κἂν μὴ νέμηται, τὰ λοιπὰ γυμνάσαι [τῆς] ὑποθέσεως καὶ [ὑπ]έχειν λόγον τοῦ [δόλου] τοῦ τελευτήσαντος.

daretur, quoniam cum quibus lis contestata est, in eos etiam sententiae ..... didicisti dig. 42 ..... lite cum possessore contestata heredem, licet non possideat, causam terminare oportere, et ob dolum defuncti obnoxium esse.

οὐχ ὥσπερ διὰ μιᾶς ἀγωγῆς τῆς ἐν ῥέμ ἐκδικεῖν δυνάμεθα τὴν [ἀγέλην, οὕ]τω καὶ π .. πεκουλιαρ ... πεκουλ ..... οὐ δύναται ..... τὴν ὁμάδα ..... ἐκδικεῖν ..... ἀλλ' ὀφείλει [ἕκαστον] ἐκδικεῖν τῶν πραγμάτων, [τουτέστιν] ἰδικῶς ἐπὶ ἑκάστῳ πράγματι πεκουλιαρίῳ κινεῖν τὴν ἐν ῥέμ.

142. [*Steph. index l.* 56]. Non sicut gregem per unam in rem actionem vindicare possumus, ita .... — — .... sed debet singulas res vindicare, hoc est specialiter de quaque re peculiari in rem actionem intendere.

τοῦ ἐναντιοφανοῦς. περὶ ληγατευομένου πεκουλίου ἀνάγν. [τὸν] ἡ τί. τοῦ λγ' [s]) βι. ἐν δὲ τῷ η' διγ. τοῦ .... χρεῶν.

143. *Enantiophanis* [*ad l* 56]. De peculio legato lege tit. 8 lib. XXXIII. In dig. 8 autem ....

στεφ. ἡ μὲν γὰρ ἀγέλη .... πραγμάτ .. καὶ οὐ δεῖ πάντως ομ .. προς ... τρ ....

144. *Steph.* [*ad l.* 56]. Grex enim ....

..... ἀλλότριον .... ἀγρὸν καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἀγρῷ .... τως ἔχοντα . νθα τουτ. τω πραγματ ..... σεις. τὸ ζητούμενον, τί δέοι ποιεῖν, ἐὰν ..... καὶ γὰρ οὐ δίκαιον .... τὸν ποσσέσσορα ..... σεκούνδῳ τοῦτο παρασχεῖν ἀναγκάζεσθαί φησιν .... ἀγρὸν παρασχεθῆναι ψηφίσοιτο τῷ πετίτωρι ..... εται ..... καὶ ἐκεῖνα παρασχεθῆναι ..... ζομένου, ὅτι τοῦ ἑτέρου νικῶντος ἀποκαθίστησιν αὐτὸν καὶ τὸ ἀζήμιον αὐτῷ περιποιεῖ πρὸς τὸν ἤδη νενικηκότα.

145. [*Steph. index l.* 57]. ..... alienum agrum et eiusdem agri nomine .... || quaerebatur, quid fieri oporteret .... || || || si alter vicisset, eum praestare et ipsum indemnem servare ab eo, qui iam victor evasit.

στεφ. ἐν ᾧ δηλονότι .. καὶ (!) . γ .. ρε .... καταδικάζεται, εἴτε κατὰ κούλπαν οἰκείαν ἡττηθῇ πρὸς τὸν πρώην νενικηκότα. οἶδας γὰρ, ὅτι [κούλπαν ὀ]φείλει ποσσέσσωρ μετὰ προκάταρξιν. τεθεμάτισται δὲ προκατάρξις διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ νζ' διγ. τῆς νεφεδικτάτις πετιτίονος ὄν .... ζη πρότερον εἰ καὶ ..... καταδικασ ..... και εἶπον ὅτι ἐπειδὴ ..... μήτε κατὰ δόλον ..... κατὰ ψῆφον ..... διακ ..... τὸ πρᾶγμα ἐπήγαγεν ὅτι αλλ . επειδὴ δύναται ..... ὀφείλει ἐπιδοθῆναι αὐτῷ καυτίονα δύναται γὰρ μόνας αὐτῷ τῷ δ ... δέδοται καταδικάζεσθαι ὅτε κατὰ κούλπαν .. ἡττηθῇ προς . α πρῶτον νικήσαντ. δικασάμενος. ὅτι δὲ μετὰ προκάταρξιν καὶ ἀπὸ κούλπας ὑπόκειται, πανταχοῦ μὲν ἔ]γνως, μάλιστα δὲ ἐκ] τοῦ .. [t]) ..... γ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

146. *Steph.* [*ad l.* 57 *verb: postea secundum alterum*]. Si nimirum ..... condemnatur, vel propria culpa a priori victore superatus est. Novisti enim, possessorem post litem contestatam culpam praestare. Litem autem contestatam esse finximus ..... in dig. 57 *de hereditatis petitione* ... || || || ..... Possessorem autem post litem contestatam ob culpam teneri, passim didicisti, maxime vero in ..... dig. 8 praesentis tituli.

στεφ. εἰ καυτίονα δῷ ἢ ἐγγυητὰς, πρὸς τὴν τοῦ προσώπου δηλονότι ποιότητα. ἔγνως [γὰρ ..... ὅτι ὁ μὴ ἔ]χων οὐσίαν ἐξωμοσίᾳ καταπιστεύεται. μὴ ἀντιπέσῃ σοι δὲ τὸ εἰρημένον τῷ μαρκέλλῳ ἐν τῷ ..... διγ. ιε'. εἴρηται δὲ ὅτι ὁ περὶ ἑτέρου ἐναχθεὶς τὴν ἐν ῥέμ καὶ καταδικασθεὶς καὶ ἔκκλητον ἐπιδοὺς κἂν ..... μέλλει καταδικάζεσθαι ποσσέσσωρ εἶναι δοκεῖ, καὶ οὐκ ἀπαιτεῖται ἱκανοδοσίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος ..... κἂν ποσσέσσωρ ἀλλὰ νῦν αὐτὸν ἐγὼ οἷς ποσσέσσορα διδωσι .....

147. *Steph.* [*ad l.* 57 *verb: caveret vel satisdaret*]. Si cautionem vel fideiussores dederit, nimirum secundum qualitatem personae. Didicisti enim ..... eum, qui substantiam non habet, iuratoria cautione obstringi. Nec tibi adversetur, quod Marcellus dicit in || || || .....

.... βι. β' τί. η' ὅμοιον δὲ τούτου ἔχεις βι. ε' τιτ. γ' διγ. νζ'. ἀνάγν. .....

148. [*Anon. ad l.* 57]. .... lib. II tit. 8. Simile quid habes lib. V tit. 3 dig. 57. Lege .....

..... ᾧ διαφέρει τὸ μὴ καταδικασθῆναι .....το μ . δύνανται και μν αιλλομενον ..... δευσαι. ὥστε μὴ ... ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῇ νεφεδικτάτις πετιτίονι, ἔνθα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καυτίονα δφενσίονος τὸν κατὰ [u]) προκάταρξιν νικήσαντα εἶπε διδόναι. ἀνάγν. τὸ ἑξῆς διγ.

149. [*Steph. ad l.* 57]. ..... — ..... Itaque non tibi videatur contrarium, quod in titulo *de hereditatis petitione* [dig. 57] dicitur, ubi in eadem specie dixit cautionem defensionis praestari ab eo, qui post litem contestatam vicit. Lege sequens dig.

ἀλλότριόν τις κατεῖχεν οἰκέτην καὶ ὃ [v]) περὶ τῆς δεσποτείας

150. [*Steph. index l.* 58]. Alienum quis detinebat

30) Expl. f. 120. 115. Inc. f. 197. 198, in quo nonnisi pauca legi potuerunt.

s) Cod. γ'.
t) Expl. fol. 120. 115. Inc. fol. 197. 198.
u) An: μετά;
v) Haec quidem ita mihi videbar legere, sed sine dubio minus recte explicui.

σποτείας ἐνάγῃ μοι ἄλλος καὶ ἄλλος περὶ πταίσματος, εἰ μὲν πρῶτον περὶ δεσποτείας καταδικασθῶ, οὐκ ἄλλως δίδωμι, εἰ μὴ λάβω περὶ τοῦ ἀζημίου τοῦ πταίσματος ἀσφάλειαν. εἰ δὲ πρῶτον περὶ πταίσματος καταδικασθείς ἐκδώσω τὸν δοῦλον, καὶ οὕτω περὶ δεσποτείας καταδικασθῶ, οὐ δίδωμι τὴν ἀποτίμησιν τοῦ πταίσαντος[31]· οὔτε γὰρ δόλον ἢ ἀμέλειαν ἐποίησα εἰς τὸ μὴ δοῦναι τῷ δεσπότῃ τὸν δοῦλον.

rem egerit, alius noxali iudicio, si quidem prius in rem actione condemnatus sim, non aliter eum tradam, quam de indemnitate ob causam noxalem cautum mihi sit. Si vero prius noxali actione condemnatus servum noxae dedidero, et deinde in rem actione condemnatus sim, non praesto aestimationem servi noxii: non enim dolo aut culpa feci, quominus domino servum traderem.

[νϑ'.] Ἐὰν εἰς οἶκον ἀλλότριον βάλω θύρας ἢ θυρίδας, ἐφ' ὅσον μὲν ἵστανται, τοῦ οἴκου εἰσίν· ἅμα δὲ ἀφαιρεθῶσιν, ἐκδικῶ αὐτάς.

LIX. Si in alienum aedificium ostia vel fenestras imposuero, quamdiu quidem stant, aedificii sunt: simulac vero demta fuerint, ea vindico. *L.* 59. *D.* VI. 1.

[ξ'. *Πομπων.*] Ἐὰν νεμόμενος νήπιος ἢ μαινόμενος φθείρῃ τι ἢ ἀπολέσῃ, ἀνεκδίκητόν ἐστιν.

LX. *Pompon.* Si infans vel furiosus possessor aliquid corruperit aut perdiderit, impunitum est. *L.* 60. *D. eod.*

[ξα'. Ἰουλ.] Ἐάν τις[32]) ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης πλοῖον ἴδιον ἀνακτίσῃ, αὐτοῦ μέν ἐστι τὸ πλοῖον· ὅλη γὰρ τοῦ πλοίου ἡ δεσποτεία τῇ τροπίδι ἀκολουθεῖ[33]).

LXI. *Iulian.* Si ex aliena materia navem suam quis refecerit, eius navis est: nam tota navis proprietas carinam sequitur. *L.* 61. *D. eod.*

[ξβ'. *Παῦλ.*[34])] Ὁ κακῇ πίστει νομεὺς τοὺς καρποὺς, οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὁ ἐνάγων, δίδωσι τοῦ πλοίου καὶ τοῦ ἐργαστηρίου καὶ τοῦ μεσαύλου τῶν εἰωθότων μισθοῦσθαι· καίτοι τοῦ κληρονόμου μὴ[35])

LXII. *Paul.*[34]) Malae fidei possessor fructus praestat, quos actor percipere potuisset, navis et tabernae et areae, quae locari solent: quamvis heres pecuniae in hereditate inventae usuras non praestet, si eam *L.* 62. *D. eod.* (§. 1. *deest.*)

κινήσας τὴν ἐν ῥέμ .. εκατ . ρο . καὶ ἄλλος τὴν νοξαλίαν φούρτι αὐτ .[w]) τοῦ οἰκέτου τί δέοι ποιεῖν, ἐὰν τῶν μέν κινούντων ἑκάτερος μέλλει νικ ... σαν ἀποφέρεσθαι ψῆφον συμ ... τὸν δικαστὴν πρότερον τῷ νικήσαντι τὴν ἐν ῥέμ ..... φε.. σθαι οἰκετη ... λέγει τοίνυν ὁ παῦλος μη .... ὁ δικαστὴς ἀναγκάζεται τὸν νο ..... ἀποκαταστῆσαι τῷ πετίτωρι τὸν οἰκέτην, εἰ μὴ [πρότερον] αὐτὸν ὁ πετίτωρ διὰ [ἐγγυητῶν] ἀσφαλίζεται δόσεως, ὅτι ..... — — — — || || ||

διδοῦντος τόκους τῶν εὑρεθέντων χρημάτων, ἐὰν μὴ ἥψατο αὐτῶν· διότι τὸ πλοῖον οὐκ ἐγκινδυνεύεται τῷ νομεῖ, ὡς τὰ χρήματα τῷ δανείζοντι.

L. 63. D. VI. 1. ξγ'. Idem. Ὁ κατὰ ἀμέλειαν καὶ οὐ δόλον ἀπολέσας τὴν νομὴν δίδωσι μὲν τῷ ἐνάγοντι τὴν ἀποτίμησιν, ἐκχωρεῖται δὲ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἑτέρου νεμομένου, καὶ αὐτοῦ τοῦ λαβόντος τὴν ἀποτίμησιν, βοηθεῖ ὁ πραίτωρ τῷ δεδωκότι, καὶ οὐκ εὐχερῶς ἀκούεται ὁ λαβὼν ἀναδοῦναι θέλων ἣν ἔλαβεν ἀποτίμησιν.

L. 64. D. eod. ξδ'. Idem. Καὶ τῶν μόνην χρῆσιν ἐχόντων, οὐ μὴν καὶ καρπὸν [36]), δίδωσιν ὁ νομεὺς τοὺς καρπούς.

L. 65. pr. D. eod. ξε'. Idem. Ὁ ἀγοράσας ἀλλότριον ἀγρὸν οὐ δίδωσιν αὐτὸν τῷ δεσπότῃ, εἰ μὴ λάβῃ τὰ χρήματα, ἅπερ δέδωκε τῷ ἐσχηκότι αὐτὸν εἰς ἐνέχυρον, καὶ τὸ περιττὸν τῶν τόκων τοῦ μέσου χρόνου, ἐὰν ἥττονας καρποὺς ἔλαβε πρὸ τῆς προκατάρξεως· οὗτοι γὰρ τοῖς νέοις τόκοις συμψηφίζονται κατὰ μίμησιν τῶν εἰς τὸν ἀγρὸν δαπανωμένων.

§. 1. Ἐὰν μὴ ἐν προικὶ ἀλλ' ἐν πεκουλίῳ παραχωρήσω τῇ θυγατρί μου δούλην, καὶ μὴ ληγατεύσω αὐτῇ πεκούλιον, μένει τῆς κληρονομίας μου ἡ δούλη· εἰ μὴ ῥητῶς εἶπον, διὰ τοῦτο αὐτὴν ἀπόκληρον ποιῆσαι καὶ μηδὲν πλέον αὐτῇ ληγατεῦσαι. [37])

στεφ. αὐτοῦ τοῦ δεποσιταρίου. τοῦτο δὲ νόησον καὶ ἵνα σαφὲς πρὸς τὸν παραθέμενον καὶ αὐτὸν τὸν δεποσιτάριον, ἐπείτοιγε πρόδηλον, ὅτι ὁ δανειζ .. σονηκ ..... δανειζομ ..... ἐπ ..... τῶν νομισμάτων ..... τῆς γ' διατ.

στεφ. ..... [παρ]ά τινος ἐπὶ πράγματι τὴν ἐν ῥέμ, ἀλλὰ [μετὰ] προκάταρξιν οὐ κατὰ δόλον ἀλλὰ κατὰ [κούλπαν] .. περί . σε . τοῦτ [b]) ..... — μετὰ προκάταρξιν, εἰ καὶ μὴ κατὰ δόλον ἀλλὰ κατὰ κούλπαν ἐξέπεσε τοῦ — — — — — — — — — — [c]) παρατεθήσεται ζημία ἐπειδὴ δ .... αντ . δοθ ..... τὸ πρᾶγμα .. ἔχεται [d]). εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κινήσας καὶ τὴν τῆς καταδίκης [ἀποτίμησιν λαβὼν τὸ πρᾶγμα κ]ατέχει, ὀφείλει βοηθεῖσθαι πρὸς αὐτὸν ὁ καταδικασθεὶς καὶ τὴν τοῦ πράγματος δεδωκὼς [διατίμησιν] .... ειη τὰ χρήματα ἅτινα ἐξ ἀποφάσεως τοῦ [δι-] καστοῦ .. κ[ινδύνῳ] ..... καὶ ἔχειν .....

.... βόνα φίδε νομ [e]) .. προκάταρξιν γενομεν .. διγ. ξθ' καὶ ὁ' .... δια βαρ ..... οὐδε ὅλως .... κατὰ δεσπότου κινεῖ πουβλικιανὴν ἤτοι κουάσι πουβλικιανήν.

τοῦ ἀνων. τ .. ευχ .. ο ..... κιν ... αντ .... ας ἔλαβεν. ἀνάγν. βι. ιγ' τί. ς' τὸ τέλος τοῦ ιζ' διγ. καὶ βι ... τί. β' διγ. θ'.

ἐκίνησέ τις περὶ πράγματος τὴν ἐν ῥέμ ..... ἀλλ' οὐκ ... τοὺς καρποὺς ἔχειν, τυχὸν γὰρ ἵππος [f]) ..... χρῆσιν .. αὐτοῦ καὶ πν ... ξιν ..... παπιανὸς καὶ τ .... γ . μ .. οὐδὲν ἧττον ἀπαιτεῖσθαι ..... εἰ καὶ μὴ καρπ[οὺς] ἐκ τούτ[ων ὁ κινήσας περὶ αὐτῶν ἐλάμβανεν, ὅτε τούτων ἐτύγχανε νομεύς.]

στεφ. οἷον ..... καὶ .... σκιν ... βι ... ἐξίση . αναγκη . ου .. ἀνάγν. καὶ βι. γ' τῶν ἐνστιτ. ..... τοῦ θ' τί. διγ.

τοῦ ἀνων. ..... ἠγόρασε παρὰ τὸν τύπον τῆς διατάξεως π .... γ' τοῦ ιγ' τί. του η' βι.

|| [g]) .... εσθαι .. νεμηθεὶς ..... [ὁ δανειστὴς κινῶν] τὴν σερβιανὴν [καὶ τὸν ἀγρὸν ὡς ὑποκείμενον] αὐτῷ [ἐκδικῶν. προσήγαγον αὐτῷ τὸ κεφάλαιον, τυχὸν ,α νομίσματα, καὶ τοὺς τόκους, τυχὸν φ' νομίσματα,] καὶ ἔλυσα τοῦ

non attigerit: quia periculum navis ad possessorem non pertinet, sicuti periculum pecuniae ad eum, qui eam foenerat.

LXIII. *Idem.* Qui culpa, non fraude possessionem amisit, actori quidem solvit aestimationem, sed ei actio illius ceditur: quoniam alio quoque possidente, et ipso, qui aestimationem accepit, praetor ei, qui dedit, auxilium fert: nec facile audietur, qui aestimationem accepit, si reddere velit aestimationem, quam accepit.

LXIV. *Idem.* Etiam eorum, quae tantum usui, non fructui sunt, possessor fructus restituit.

LXV. *Idem.* Qui alienum fundum emit, non aliter domino eum restituit, quam si pecuniam recuperaverit, quam solvit ei, qui pignori obligatum habuit, et superfluum usurarum medii temporis, si minus in fructibus ante litem contestatam perceptis fuit: nam hi cum usuris novis compensantur, exemplo sumtuum in fundum factorum.

Si non in dotem, sed in peculium filiae meae ancillam concessero, neque ei peculium legavero, ancilla in hereditate mea manet: nisi nominatim dixero, ob id me filiam exheredasse et nihil amplius ei legasse.

155. *Steph.* [*ad l.* 62 *pr. verb: heres*]. Ipsius depositarii. Hoc autem accipe ..... — — — — .....

156. *Steph.* [*index l.* 63]. ..... ab aliquo in rem actione, et post litem contestatam non dolo sed culpa ..... — post litem contestatam etiamsi non dolo sed culpa amisit ... — — — — — — — — — — afficietur captione, quum ..... Sed et si is, qui egit et litis aestimationem percepit, rem possidet, adiuvari debet contra eum qui condemnatus est et rei aestimationem solvit .... pecuniam, quam ex sententia iudicis periculo .....

157. [*Steph. ad l.* 63 *verb: quum tamen praetor*]. .... cum bonae fidei possessore litem contestatam .. dig. 69 et 70 ..... omnino non ..... adversus dominum Publiciana utitur vel quasi Publiciana.

158. *Anon.* [*ad l.* 63]. ..... accepit. Lege lib. XIII tit. 6 dig. 17 in fine et lib. .. tit. 2 dig. 9.

159. [*Steph. index l.* 64]. Rem aliquis in rem actione petiit, ... forte enim equus .... Papinianus ..... nihilominus exigi ... . licet actor fructus ex iis non perciperet, quum eos possideret.

160. *Steph.* [*ad l.* 64]. Veluti .... Lege etiam lib. III Inst. ..... tit. 9 dig.

161. *Anon.* [*ad l.* 65 *pr.* (?)]. ..... emit praeter formam constitutionis ..... const. 3 tit. 33 lib. VIII.

162. [*Steph. index l.* 65 *pr.*]. || .... creditor Serviana agebat et fundum tamquam sibi obligatum petebat. Solvi ei sortem, puta M solidos, et usuras, puta D solidos, et pignoris vinculo

36) Cod. καρπῶν.

37) Expl. fol. 68. 75.

b) Forte: ἐξέπεσε τοῦ πράγματος.

c) In his non nisi paucissima literarum vestigia indagari poterant.

d) Sive δέχεται sive κατέχεται scriptum est.

e) Fortasse νόησον προκάταρξιν γενομένην.

f) Hinc fluxit scholium, quod legitur in edit. *Heimb.* II p. 164 ad cap. 63 (64) huius tituli.

g) Haec suppleri possunt ex scholio, quod habet *Heimb.* II p. 164 ad cap. 64 (65).

[ξς'.] *Καλῶς διεκδικῶ καὶ τὸ ἐλπιζόμενον ἀφαιρεῖσθαί μου ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως τοῦ ληγάτου ἢ τῆς ἐλευθερίας.*

LXVI. Recte vindico etiam id, quod mihi auferri speratur, si conditio legati vel libertatis extiterit. *L. 66. D. VI. 1.*

[ξζ'.] *Σκαεβ. Ἐὰν εὕρω χρήματα ἐν τῷ ἀγορασθέντι παρ' ἐμοῦ οἴκῳ, εἰ μὴ θησαυρὸς ἦν, ἀλλὰ ἀπολλόμενα χρήματα ἢ κατὰ πλάνην μὴ ληφθέντα ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν, ἐκείνου μένουσιν.*

LXVII. *Scaev.* Si pecuniam invenero in domo a me emta, si non thesaurus fuerit, sed pecunia perdita vel per errorem a domino eius non sublata, eius manet. *L. 67. D. eod.*

[ξη'.] *Οὐλπ. Ὁ τῷ δικαστῇ μὴ πειθαρχήσας ἐν τῷ ἀποκαταστῆσαι, εἰ μὲν ἔχει τὸ πρᾶγμα, διὰ στρατιωτῶν ἀφαιρεῖται, καὶ ἐπὶ μόνοις καρποῖς καὶ ἀμελείᾳ καταδικάζεται. εἰ δὲ μὴ δύναται ἀποκαταστῆσαι, εἰ μὲν κατὰ δόλον ἐπαύσατο τῆς νομῆς, εἰς ὅσον ὀμόσῃ χωρὶς ὑπερθέσεως ὁ ἐνάγων, καταδικάζεται εἰς ἀπέραντον. εἰ δὲ χωρὶς δόλου ἀποκαταστῆσαι οὐ δύναται, εἰς μόνον τὸ διαφέρον τῷ ἐνάγοντι καταδικάζεται. καὶ τοῦτο γενικὸν ἐπὶ πάσης ἀποφάσεως, εἴτε παραγγέλματά εἰσιν εἴτε ἐπὶ πράγμασιν εἴτε ἐπὶ προσώποις ἀγωγαί.*

LXVIII. *Ulp.* Qui iudici non paret in restituendo, si quidem habeat rem, per milites ei aufertur. Et fructuum duntaxat et culpae nomine condemnatur. Si vero non potest restituere, si quidem dolo desiit possidere, quanti actor sine taxatione iuraverit, in infinitum condemnatur. Si vero citra dolum restituere non possit, in id tantum, quod actoris interest, condemnatur. Et hoc generale est in omni sententia, sive interdicta sint sive in rem sive in personam actiones. *L. 68. D. eod.*

[ξθ'.] *Παῦλ. Ὁ δόλῳ πανσάμενος νέμεσθαι τὰς ἀγωγὰς οὐκ ἐκχωρεῖται τοῦ ἐνάγοντος.*

LXIX. *Paul.* Ei, qui dolo desiit possidere, actiones suas actor non cedit. *L. 69. D. eod.*

[ο'.] *Οὔτε τὴν ὡσανεὶ γενικὴν ἀγωγὴν ἔχει.*

LXX. Nec quasi generalem actionem habet. *L. 70. D. eod.*

[οα'.] *Εἰ δὲ δόλον ὁ νομεὺς ἐποίησεν, οὐ θέλει δὲ ὁ ἐνάγων ὀμόσαι τὸν ἔνδικον ὅρκον, ἀλλὰ τὸ διαφέρον λαβεῖν, ἀκούεται.*

LXXI. Quodsi possessor dolo fecit, actor vero in litem iurare non vult, sed id, quod interest, consequi, auditur. *L. 71. D. eod.*

[οβ'.] *Ἐὰν τὸν ἀγρὸν πέτρου κατὰ μηδένα τρόπον σοὶ διαφέροντα κατέχων πωλήσῃς μοι καὶ παραδώσῃς λαβὼν τὸ τίμημα, εἶτα κληρονομήσας πέτρου ἀπολιμπανομένου μου κατασχὼν τὸν ἀγρὸν πωλήσῃς καὶ παραδώσῃς αὐτὸν ἑτέρῳ, ἐγώ εἰμι ἐπικρατέστερος· ἐπειδὴ κἂν ἐγὼ νέμωμαι, καὶ ἐνάγῃς μοι, παραγράφομαί σε· καὶ σὺ ἐὰν νέμῃ, ἐκδικῶ αὐτόν.*

LXXII. Si Petri fundum nullo modo ad te pertinentem possidens mihi vendideris et tradideris accepto pretio, deinde Petro heres extiteris ac me absente agrum nactus alii vendideris et tradideris, ego potior sum: quoniam etsi ipse possideo et tu a me petis, exceptione te summoveo: et si tu possides, ego eum vindico. *L. 72. D. eod.*

ογ'.[38] Ide. *Ἐν τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῇ περὶ τῶν ὁλοκλήρως κινουμένῃ ἀγωγῇ οὐχ ὁ νομεὺς, ἀλλ' ὁ ἐνάγων ἀναγκάζεται λέγειν, ἐκ πόσου μέρους αὐτοῦ ἐστι τὸ πρᾶγμα.*

LXXIII. *Idem.* In speciali in rem actione et in generali non possessor, sed petitor cogitur dicere, pro qua parte res eius sit. *L. 73. D. eod.*

οδ'. Paulu. *Καὶ ὁ κτίσας ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει οἰκήμασι, καὶ τέλος παρέχων, ἐπὶ τῷ διδόναι..*[39]),

LXXIV. *Paulus.* Et qui in alieno solo aedificat, et solarium praestat, *L. 74. D. eod.*

οε'. Ulpi. *Δήλην ἀγωγὴν ἔχει ἐπὶ τῷ πράγματι, διαγνώσει τῆς αἰτίας.*

LXXV. *Ulpi.* Causa cognita in rem actionem habet. *L. 75. D. eod.*

δεσμοῦ τῆς ὑποθήκης [τὸ ἐνέχυρον] .... εν τὸ ἐνέχυρον τῆς ὑποθήκης κατέβαλε ... ||| ||| — — —

L. 76. *D.* VI. 1. ος'. Gaiu. *Τὰ περὶ ἐκδικήσεως εἰρημένα ὁλοκλήρου πράγματος δεῖ νοεῖν καὶ περὶ μέρους.*

§. 1. *Ἔσθ' ὅτε καὶ περὶ ἀδήλου μέρους ἐξ εὐλόγου αἰτίας κινῶ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν· ἔνθα τυχὸν ἐληγατεύθη μοὶ δοῦλος, καὶ ἄδηλόν ἐστι, πόσον*[40]) *αὐτοῦ μειοῦται διὰ τοῦ φαλκιδίου.*

L. 77. *D. eod.* οζ. Ulpi. *Γυνή τις δι' ἐπιστολῆς ἀγρὸν ἐδωρήσατό μοι, καὶ τοῦτον ἐμισθώσατο παρ' ἐμοῦ. δι' αὐτῆς, ὡς διὰ μισθωτοῦ, κτῶμαι τὴν δεσποτείαν.*

LXXVI. *Gaius.* Quae de totius rei vindicatione dicta sunt, intelligenda sunt etiam de parte.

Interdum etiam de parte incerta ex iusta causa in rem actione experior: quum forte servus mihi legatus est, et incertum est, pro qua parte minuatur per Falcidiam.

LXXVII. *Ulpi.* Mulier quaedam per epistolam fundum mihi donaverat, et eum a me conduxerat. Per eam, quasi per colonam, dominium acquiro. Sed

τουτέστιν ἐφ' ὅσον δίδωσι τὸ τέλος, ὡς περὶ βεκτιγαλίου τί. γ' διγ. β', ἐν ᾧ φησιν, ὅτι καὶ κατὰ[k]) *τοῦ δεδωκότος ἔχει τὴν ἰν ῥέμ, καὶ βι. λθ'*[l]) *τί. α' διγ. γ'. ποίας δὲ ἀγωγὰς καὶ κατὰ τίνος ὁ σουπερφικιάριος ἔχει, μαθήσεις ἐν τῷ ιη τί. τοῦ μγ' βι.*

στεφ. κατὰ γὰρ δεσπότου τὴν σουπερφικιαρίαν[m]) *ἰν ῥέμ οὐ δίδωσιν, εἰ ἀγνωμονεῖται*[n]) *περὶ τὸ σουπερφικιάριον τέλος. ἀνάγν. γὰρ τὸ εἰρημένον τῷ παύλῳ ἐν τῷ α' μονοβι.*[o]) *τί. δ' διγ. ιε'. ἀνάγν. καὶ ἐν τῷ [μετὰ τὸν]*[p]) *ἑξῆς τί. τοῦ παρόντος βι. τὸ πρὸς τῷ τέλει τοῦ α' διγ. καὶ τὸ β' τοῦ αὐτοῦ τί. δίγ.*

ὅσα εἴρηται τῆς ἰν ῥέμ ἐπὶ ὁλοκλήρῳ πράγματι κινουμένης, πάντα κρατείτω κἂν ἐπὶ μέρει κινεῖ τις ἰν ῥέμ, καὶ εἴτε καρπούς εἴτε καῦσαν ὁ ἐναγόμενος προφάσει [αὐτοῦ] ἔχει, ταῦτα ὁ δικαστὴς ἀποκατασταθῆναι ψηφιζέσθω τῷ πετίτωρι κατὰ ἀναλογίαν τοῦ μέρους, περὶ οὗ κινεῖ τὴν ἰν ῥέμ. ἡνίκα δέ τις ἐπὶ μέρει κινεῖ τὴν ἰν ῥέμ, οὐχ ὡς ἔτυχεν ἀλλ' ἐκ δικαίας αἰτίας δύναται ταύτην ἐγκύρτως κινεῖν. δικαία δέ ἐστιν αἰτία, ἔνθα χώραν τοῦ φαλκιδίου λαβόντος βούλεται περὶ τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ πράγματος κινεῖν ὁ ληγατάριος τὴν ἰν ῥέμ. ἐπειδὴ γὰρ ἄδηλόν ἐστι, πόσον μέρος ἐπὶ[q]) *ἑκάστου τῶν ληγαταρίων ὤφειλε δεδουκτεύειν ὁ κληρονόμος, (τυχὸν γὰρ ἔχει καὶ ἄλλα πράγματα μετὰ τὰ ληγάτα ἡ κληρονομία καὶ ἀρκεῖ τῷ κληρονόμῳ εἰς φαλκίδιον,) εἰκότως διὰ τὴν ἄδηλον ταύτην ὑπεξαίρεσίν τε καὶ παρακατάσχεσιν ἔχει δικαίαν αἰτίαν ὁ ληγατάριος τοῦ δύνασθαι περὶ τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ πράγματος ἐγκύρτως κινεῖν τὴν ἰν ῥέμ, εἴτε οἰκέτης ἐστὶν ὁ ληγατευθεὶς εἴτε καὶ ἕτερον πρᾶγμα, καὶ ἄδηλόν ἐστιν, ὡς εἴρηται, πόσον ὀφείλει μέρος παρακατέχειν ὁ κληρονόμος ὀνόματι τοῦ φαλκιδίου.*

κυρ. ὅσα εἴπομεν περὶ τελείου πράγματος ἐκδικουμένου, φαμὲν καὶ ἐπὶ μέρους. ὁ δὲ δικαστὴς καὶ τῶν μετὰ τοῦ πράγματος ἀποκαθισταμένων εἰς μέρος ποιείσθω τὴν καταδίκην.

τοῦ ἐναντιοφανοῦς. καίτοι ἄδηλον μέρος οὐδεὶς νέμεται, μετὰ θεματισμοῦ εἴρηται βι. μα τί. β' διγ. δ' θέ. β' καὶ διγ. κζ τί. γ' διγ. λβ'. ὅτι δὲ μέρος ἄδηλον ἐκδικεῖται, εἴρηται μετὰ θεματισμοῦ βι. ί τί. γ' διγ. η'. ἀνάγν. καὶ βι. ζ τί. δ' διγ. με'.

γυνή τις ἀγρὸν ἐδωρήσατο δι' ἐπιστολῆς, οὐ τῷ οἰκείῳ ἀνδρί, — ἡ γὰρ ἂν ἀσύστατος ἦν ἡ δωρεά —, ἀλλ' ἑτέρῳ τινί, καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν ἀγρὸν ἐμισθώσατο παρ' αὐτοῦ, μήπω παραδοῦσα σωματικῶς αὐτῷ τὴν νομήν, καὶ ἔγραψε πρὸς αὐτὸν οὕτως· ὥσθι μοι δωρησασθαί σοι τόνδε τὸν ἀγρὸν καὶ τοῦτον εἶναι παρ' ἐμοὶ κατὰ μίσθωσιν ἐπὶ χρόνου[r]) *πρὸς τὸ ἐμὲ διδόναι τὰς ἀννόνας καθ' ἕκαστον ἔτος. τὸ ζητούμενον· ἐκείνος*[s]), *καθ' ὃν ἐγένετο ἡ δωρεὰ, δύναται τὸν ἀγρὸν ἑτέρου κατέχοντος τὴν ἰν ῥέμ κινεῖν; τὰ γὰρ γράμματα οὐκ ἔστι τραδιτίων. φησὶ τοίνυν ὁ οὐλπιανὸς, ἔχειν αὐτὸν τὴν ἰν ῥέμ, ἐπειδὴ ὁ μισθωσάμενος τῷ δεσπότῃ νέμεται, καὶ ἐπειδὴ ἦρεσε δι' ἐλευθέρου προσώπου προσπορίζεσθαι νομὴν, μισθωσαμένη δὲ αὐτὴ παρ' αὐτοῦ τὸν ἀγρὸν δοκεῖ αὐτῷ προσπορίσαι τὴν νομήν. εἰ δὲ καὶ μὴ ἐμισθώθη ὁ ἀγρὸς, τὸ συμβὰν ἐν τῷ*

166. [*Steph. ad l.* 75]. Hoc est quousque pensionem solvit, ut de agro vectigali tit. 3 dig. 2, ubi dicit, eum etiam adversus dominum in rem actionem habere, et lib. XXXIX tit. 1 dig. 3 [§. 3]. Quas autem et adversus quem actiones habeat superficiarius, disces tit. 18 lib. XLIII.

167. *Steph.* [*ad l.* 75 *verb: causa cognita*]. Adversus dominum enim superficiariam in rem actionem non dat, si circa pensionem superficiariam negligens sit. Lege enim, quod dicit Paulus *libro singulari* i tit. 4 dig 15. Lege etiam in hoc libro in titulo, qui post sequentem est, quae habentur in fine dig. 1 et in dig. 2 eius tituli.

168. [*Steph. index l.* 76]. Quae dicta sunt de actione in rem ob totam rem instituta, eadem obtineant etsi quis de parte in rem agat, et si fructus vel causam reus occasione eius habet, iudex haec petitori restitui iubeat pro modo partis, de qua in rem actione egit. Si quis autem de parte in rem actionem instituit, non temere sed ex iusta causa incertam partem vindicare potest. Iusta autem causa est, si legi Falcidiae locus sit et legatarius propter rem sibi legatam in rem actione uti vult. Nam quum incertum sit, quantam partem singulis legatariis heres deducere debeat, (— forte enim hereditas praeter legata etiam alias res continet, quae heredi ad Falcidiam sufficiant: —) naturaliter propter incertam detractionem et retentionem legatarius iustam causam habet incertam in rem actionem de re sibi legata movere, sive homo sit legatus sive alia res, et incertum sit, ut dictum est, quantam partem heres Falcidiae nomine retinere debeat.

169. *Cyr.* [*l.* 76 *pr.*] Quae diximus de tota re vindicanda, eadem dicimus de parte. Iudex autem etiam eorum, quae cum ipsa re restituuntur, pro parte faciat condemnationem.

170. *Enantiophanis* [*ad l.* 76 §. 1]. Quamquam nemo incertam partem possidet, ut exemplo illustratur lib. XLI tit. 2 dig. 4 (3) them. 2 et dig. 27 (26), tit. 3 dig. 32 [§. 2]. Vindicari autem incertam partem dicitur et exemplo illustratur lib. X tit. 3 dig. 8 [§. 1]. Lege etiam lib. VII tit. 4 dig. 25.

171. [*Steph. index l.* 77]. Mulier quaedam fundum per epistolam donavit, non proprio marito, — tunc enim donatio nulla esset, — sed alii cuidam, et eum ipsum fundum ab eo conduxit, quum possessionem ei corporaliter nondum tradidisset, eique ita scripsit: Scias me tibi hunc fundum donare eumque penes me esse ex conducto in annum, ut annonas quoque anno praestem. Quaerebatur, an is, cui donatio facta est, fundum ab alio possessum vindicare possit. Literae enim traditionem non constituunt. Dicit igitur Ulpianus, competere illi in rem actionem, quoniam conductor domini nomine possidet, et quoniam per liberam personam possessionem acquiri placuit, illa autem fundum ab eo conducendo possessionem ei acquisiisse videtur. Sed et si

40) Adde *μέρος* ex *Heimb.*

k) Cod. ἰκ.

l) Cod. λα'.

m) Cod. σουπερκιαρίαν.

n) Cod. ἀγνοεῖται.

o) Malim ἐν τῷ α' τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβίβλων. Quamquam lib. XX, quem *Stephanus* intelligit, etiam simpliciter liber singularis *primus* vocari potest.

p) Haec verba Codex non habet.

q) Videbar mihi legere: ἰσονὲ.

r) An: ἐπὶ χρόνους τόσους;

s) Cod. ἐκεῖνο.

εἰ δὲ καὶ διάγων ἐν τῷ ἀγρῷ τὴν ἐπιστολὴν ἐδεξάμην, ἀρκεῖ μοι ἀντὶ παραδόσεως, εἰ καὶ μὴ γέγονε μίσθωσις.

et si in agro degens epistolam accepero, sufficit mihi ad traditionem, licet conductio facta non sit.

οη'. Labe. Ὁ καλῇ [41]) πίστει νομεὺς, εἰ μὴ καρποὺς ἔλαβεν, οὐ δίδωσιν. οὓς δὲ [λάβῃ][42]) ἰδίῳ ὀνόματι, ἰδίους ποιεῖ· εἰ καὶ μήπω ἀπὸ τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν σταφυλῶν ἐποίησεν ἔλαιον ἢ οἶνον.

LXXVIII. *Labe.* Bonae fidei possessor, nisi fructus perceperit, non restituit. Quos vero suo nomine percepit, suos facit: licet ex olivis et uvis nondum oleum aut vinum fecerit. *L.* 78. *D.* VI. 1.

οθ'. Idem. Ἐὰν μετὰ προκάταρξιν ἀποθάνῃ ὁ ἐκδικούμενος δοῦλος, δίδοται ὁ καρπὸς αὐτοῦ μέχρι

LXXIX. *Idem.* Si servus petitus post litem contestatam decesserit, fructus restituitur, quoad is *L.* 79. *D. eod.*

φάκτῳ ἤρκει ποιῆσαι αὐτῷ ἔχειν τὴν ἐν ᾧ ἐμὲ καὶ μισθώσεως μὴ γενομένης· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ἀγρῷ κατὰ τύχην διάγων ἐκεῖνος ἐδέξατο τὸ γράμμα. καὶ σῆ. ὅτι μήπω τραδιτίονος γενομένης δεσπότης γίνεται τοῦ πράγματος ἐκεῖνος, πρὸς ὃν γέγονεν ἡ δωρεά.

fundus non fuerit conductus, id, quod in specie propositum erat, sufficiebat ad hoc, ut vindicationem haberet, licet conductio non intervenisset: nam quum epistolam acceperit, fortuito in ipso fundo morabatur. Et nota, nulla traditione facta eum, cui donatum est, rei dominum fieri.

κνρ. γυνὴ ἐξωτικῷ δι' ἐπιστολῆς ἀγρὸν ἐδωρήσατο καὶ τοῦτον ἐξ αὐτοῦ ἐμισθώσατο· δοκεῖ τραδιτευθῆναι αὐτῷ τὸ πρᾶγμα. δι' αὐτῆς γὰρ ὡς κολώνης προσεπορίσθη αὐτῷ ἡ νομή. ἤρκει δὲ αὐτῷ εἰς τραδιτίονα καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τῷ ἀγρῷ διάγειν, ὅτε ἡ ἐπιστολὴ ἐπέμπετο, κἂν μὴ ᾖ μισθωσαμένη αὐτὸν ἡ γυνή.

172. *Cyr.* [*l.* 77]. Mulier extraneo per epistolam fundum donavit eumque ab illo conduxit: videtur ei rem tradidisse. Per ipsam enim veluti per colonam possessio ei acquisita est. Sufficiebat ei ad traditionem etiam hoc, quod in fundo ille esset, quum epistola mitteretur, licet eum mulier non conduxisset.

τοῦ ἐναντιοφ. εἰ δὲ πωλήσω σοι, ὅπερ ἔχρησά σοι ἢ παρεθέμην σοι ἢ ἐμίσθωσά σοι, γίνεται σὸν καὶ χωρὶς τοῦ ἐξ ἀγορασίας τραδιτευθῆναί σοι, ὡς βι. κα' τί. β' δίγ. ξβ' καὶ βι. μα' τί. β' διγ. θ' καὶ ἰνστιτ. β' τί. α'.

173. *Enantiophk.* [*ad l.* 77]. Si tibi vendidero id, quod tibi commodavi vel deposui vel locavi, tuum fit, licet ex emto non tradatur, ut lib. XXI tit. 2 dig. 62 [pr.] et lib. XLI tit. 2 dig. 9 et Instit. lib. II tit. 1 [§. 44].

στεφ. ἀσκοῦ [1]) τὸν ἔνδικα τοῦ παρόντος διγ. σημειούμενος ποτε καὶ δίχα τραδιτίονος μετατίθεται δεσποτεία. μέμνησο καὶ τῶν εἰρημένων πρὸς τῷ τέλει τοῦ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ.

174. *Steph.* [*ad l.* 77]. Exerce *Indicem* huius digesti et nota, quando etiam sine traditione dominium transferatur. Memineris etiam eorum, quae tibi dicta sunt circa finem tit. 1 lib. II Instit.

εἰ ἀλλότριον ἀλόγως κατεῖχες ἀγρὸν, τούτου [δὲ] τοὺς καρποὺς μήπω συνήγαγες, λέγει λαβεῖν, μηδὲν ὀνόματι καρπῶν χρῆναί [σε δοῦναι], τουτέστι μὴ καταδικάζεσθαί σε εἰς τὴν τῶν καρπῶν διατίμησιν, εἰ μήπω συνήγαγες, ὡς τεθεμάτισται, τοὺς καρπούς. ταῦτα μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, λαβεών. ὁ δὲ παῦλος νοτατεύων [u]) ὥσπερ τὸ εἰρημένον τῷ λαβεῶνι, καίτοι, φησὶν, συναγαγεῖν ἐστιν οὐ μόνον τὸ καταγαγεῖν ἐκ τῶν δένδρων ἀλλὰ καὶ τὸ μετασκευάζειν εἰς οἶνον [v]) ἢ ἔλαιον τοὺς καρποὺς, καὶ οὐ δικαιόν ἐστιν ἀναμένειν ἡμᾶς καὶ τότε καταδικάζειν τὸν ποσσέσσορα εἰς τὴν τῶν καρπῶν διατίμησιν, ὅτε καὶ μετασκευάσει τοὺς καρποὺς· δεῖ γὰρ αὐτὸν εἰς τὴν αὐτῶν καταδικάζεσθαι διατίμησιν μόνον [εἰ ἐκ] τῶν δένδρων ἔλαβε τούτους, κἂν μήπω αὐτοὺς κατεσκεύασε.

175. [*Steph. index l.* 78]. Si alienum fundum temere possidebas, fructus autem eius nondum coegisti, Labeo dicit, nihil te fructuum nomine dare oportere, hoc est non condemnari te in fructuum aestimationem, si non coegeris fructus, ut propositum est. Haec igitur, ut dictum est, Labeo. Paulus autem notans quodammodo id, quod a Labeone dictum est, immo, inquit, cogere non solum est decerpere ex arboribus sed etiam mutare fructus in vinum vel oleum, neque aequum est nos exspectare et possessorem in fructuum aestimationem tunc condemnare, quum fructus in aliam speciem mutaverit, oportet enim eum in fructuum aestimationem condemnari, simul atque eos ex arboribus decerpserit, licet eos nondum transformaverit.

στεφ. τούτου τοῦ ποσσέσσορος ὁ καρπός [w]). καίτοι ἀεὶ ζητῶν εἰώθαμεν, εἰ διὰ τοῦτο οἱ καρποὶ γεγόνασι τοῦ νομέως, καὶ ὀφείλει αὐτοὺς [x]) ἀποκαταστῆσαι, ἐπειδὴ οἰκείῳ ὀνόματι αὐτοὺς ἔλαβε. λαβεῖν δέ ἐστιν [οὐ] τὸ τελεσφορηθῆναι ἤτοι μετασκευασθῆναι αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸ [y]) χωρισθῆναι τῆς γῆς.

176. *Steph.* [*ad l.* 78 *verb*: *Immo quaeritur* (?)]. Huius possessoris fructus. Imo semper quaerere solemus, an ideo fructus possessoris facti sint, eosque restituere debet, quod eos suo nomine percepit. Percipere autem est non perfecte colligere sive in aliam speciem transformare eos, sed separare a terra.

τοῦ ἐναντιοφ. ὅμοιον περὶ οὐσουφρούκτου βι. ζ' τί. δ' διγ. ιδ'. ἀνάγν. τὸ ... τοῦ ιβ' διγ. τοῦ α' τί. τοῦ αὐτοῦ βι.

177. *Enantiophk.* [*ad l.* 78]. Simile quid de usufructu lib. VII tit. 4 dig. 14 (13). Lege dig. 12 [§. 5] tit. 1 eiusdem libri.

κατεῖχέ τις ἀλόγως οἰκέτην καὶ προκατήρχθη ἡ ἐν ᾧ ἐμὲ, ἀλλὰ μετὰ προκάταρξιν οὐ μὴν μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. ποίους ἆρα δεῖ τὸν νεμόμενον ἀπαιτηθῆναι καρποὺς ἤτοι ὁπέρας; λέγει λαβεών, τοὺς ἀπὸ καιροῦ προκατάρξεως μέχρι τῆς τοῦ οἰκέτου τελευτῆς. ταῦτα μὲν οὖν ἀπροσδιορίστως λαβεών. ὁ δὲ παῦλος διαστίζων οὕτω φησίν· ἀπαιτεῖται τοὺς ἀπὸ καιροῦ προκατάρξεως μέχρι τῆς τοῦ οἰκέτου τελευτῆς ὁ νεμόμενος, εἰ μὴ ἆρα συνέβη τὸν οἰκέτην πρὸ τῆς τελευτῆς ἀρρωστίᾳ τινὶ περιπεσεῖν καὶ τὰ συνήθη πράττειν μὴ δύνασθαι.

178. [*Steph. index l.* 79]. Possidebat aliquis servum alienum et in rem actione conventus est, sed post litis contestationem non autem post pronuntiationem servus mortuus est. Quinam fructus sive operae a possessore exigi debent? Labeo dicit, fructus a tempore litis contestatae usque ad mortem servi. Haec quidem indistincte Labeo. Paulus autem distinguens sic dicit: fructus a tempore litis contestatae usque ad mortem servi a possessore exiguntur, nisi forte servus ante mortem in morbum incidit et consueta perficere non potuit.

στεφ. οὐ μετὰ προνουντατίονα ἀλλὰ μετὰ μόνον προκάταρξιν.

179. *Steph.* [*ad l.* 79 *verb*: *post litem contestatam*]. Non post pronuntiationem, sed solum post litis contestationem.

---

41) Cod: καῃ.

42) Addo ex *Heimb.*

t) Sic est in Cod.

u) Cod. νοβατεύων.

v) Cod. οἷον habet pro εἰς οἶνον. Nempe totus hic locus corruptus est.

w) Haec quo pertineant non intelligo. Fortasse verba sunt Indicis praecedentis, quae tamen ob corruptelam in nostro desiderantur.

x) Cod. αὐτῶν vel αὐτῷ habere videbatur.

y) Cod. το.

περιῆν, εἰ μὴ νόσον εἶχεν ἐμποδίζουσαν ταῖς ὑπηρεσίαις αὐτοῦ.

L. 80. *D.* VI. 1. π'. Furiu. Ἔξεστί μοι λέγοντι μὴ νέμεσθαι, μὴ ὑποδέχεσθαι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν. εἰ δὲ ἀποδείξει ὁ ἀντίδικός μου νέμεσθαί με, μεταφέρεται πρὸς αὐτὸν ἡ νομή, κἂν μὴ ἀποδείξῃ, αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα.[43])

L. 1. *C.* III. 32. [πα'.] Οἰκέτης ἀλλότριος καλῇ πίστει δουλεύων μοι πάντα, ὅσα κτήσηται ἐκ τῶν ἐμῶν πραγμάτων ἢ ἐκ τῶν αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν, ἐμοὶ προσπορίζει, εἴτε ἐν δεσποτείαις εἴτε ἐν ἐνοχαῖς εἴη τὰ κτώμενα. ὅθεν κἂν ἐκ τῶν ἐμῶν ἀγοράσῃ ἀργυρίων ἀνδράποδον, ἐμὲ δεσπότην τούτου ποιεῖ. εἰ δὲ κακῇ πίστει νέμεταί τις τὸν ἀλλότριον δοῦλον, οὐδὲν αὐτῷ προσπορίζεται· ὀφείλει γὰρ καὶ αὐτὸν καὶ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, εἰ δὲ δούλη ἦν, καὶ τὸν τοκετὸν αὐτῆς, καὶ τὰς τῶν ἀλόγων γονὰς ἀποκαταστῆσαι.

τοῦ ἀνων. καρποὶ δούλου εἰσὶ καὶ ὀπέραι, ὡς βι. ζ [τι. ζ][z]) διγ. γ'.

στεφ.[a]) οὐ μὴν ἐκ τῆς προκατάρξεως ἕως καταδίκης ἀλλὰ ἕως τελευτῆς τοῦ οἰκέτου, ἐπειδὴ μετὰ προκατάρξιν καὶ[b]) μὴ μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν. ἡ[c]) γὰρ ἄν, [εἰ μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν,][d]) τὰς μέχρι καταδίκης ὀπέρας ἀπῃτεῖτο, ὡς ἐν τῷ ιζ διγ. τοῦ παρόντος τί. σοι παραδέδοται. μέμνησο καὶ τῶν ἐν τῷ κζ διγ. σοι παραδεδομένων. ἐκεῖνο δὲ οἶδας μαθὼν ἐκ τοῦ ιε καὶ ις καὶ ιζ διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι κἂν μετὰ προκατάρξιν συνέβη τελευτῆσαι τὸν οἰκέτην δίχα δόλου ἢ κούλπας τοῦ ποσσέσσορος, οὐ καταδικάζεται ὁ ἐναχθεὶς ἐπὶ τῇ διατιμήσει αὐτοῦ, εἰ μὴ ἄρα βενάλιος ἦν ὁ οἰνέτης, ἢ τίμημα ἔλαβεν ὁ ποσσέσσωρ, ἢ μετὰ προνουντατίονα ἐτελεύτησεν ὁ οἰκέτης. διὰ μέντοι τοὺς καρποὺς ἤτοι τὰς ὀπέρας τὰς μετὰ προκατάρξιν δηλονότι καὶ τὸν τοκετὸν ἢ τὴν περὶ ἐκνικήσεως ἐπερώτησιν ἀνάγκη γίνεσθαι [καταδίκην][e])· τοῦτο γὰρ τὸ ις' διγ. [ἐπάγει][f]).

κυρ. Ἔξεστί μοι ἐκλῦναι τὴν ἐν ῥέμ λέγοντι μὴ νέμεσθαι. ἐλεγχόμενος γὰρ ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα, κἂν μὴ δειχθῇ τοῦ ἄκτορος αὐτὸ εἶναι.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. διγ. ιε'. ις'. ιζ' κα: βι. ε' τι. γ' δίγ. μ'. ἀνάγν. βι. ζ τι. γ' διγ. α'. ἀνάγν. καὶ . . . . τ.. πε. . τ. διγ. ο'.[g])

θεοδώρου. ὁ δουλεύων τῷ βόνα φίδε νομεῖ προσπορίζει αὐτῷ τὰ EX RE VEL EX OPERIS. ὁ δὲ μάλα [φίδε νομεὺς] ἀναδίδωσι τὸν [δουλεύοντα] αὐτῷ μετὰ καὶ τῶν ὀπερῶν αὐτοῦ, καὶ, ἐὰν δούλη ἐστὶ, καὶ τὸν τοκετὸν αὐτῆς ἀποκατα .... κα . . [τῶν ἀλ]όγων ἀναδίδωσι. φησὶ δὲ καὶ ἡ κβ' διάτ. τοῦ παρόντος τί. ὡς παρέχει ὁ μάλα φίδε νομεὺς πάντας οὓς ἔλαβε καρποὺς μεθοδευόμενος. ὁ γὰρ βόνα φίδε νομεὺς τοὺς φαινομένους μόνον καρποὺς ἕως προκατάρξεως ἀποκαταστήσει, μετὰ δὲ προκάταρξιν οὓς ἔλαβε καὶ αὐτὸς ὅλους δίδωσιν ὡς μάλα φίδε νομεὺς γνωριζόμενος.

τὸ κατὰ πόδα οὕτως ἔχει· καὶ δι' ἀλλοτρίου οἰκέτου βόνα φίδε κατεχομένου παρά τινος ἀπὸ τῶν ἐκείνου πραγμάτων ἢ ἀπὸ τῶν ὀπερῶν τοῦ οἰκέτου προσπορίζεσθαι δυνατὸν ἦν ἐνοχὴν ἤρεσεν. ὅθεν καὶ σὺ εἰ βόνα φίδε ἐνεμήθης τὸν δοῦλον, καὶ ἐκ τῶν σῶν νούμων ἀνδράποδον ἠγόρασε, δύνασαι τῷ τύπῳ τοῦ νομίμου ταῖς[h]) σαῖς κεχρῆσθαι δικαιολογίαις. τὸ δὲ ἀλλότριον ἀνδράποδον τῷ μάλα φίδε νεμομένῳ οὐδὲν δύναται προσπορίσαι, ἀλλ' ὁ κατέχων αὐτὸ οὐ μόνον τὸ ἀνδράποδον ἀλλὰ καὶ τὰς ὀπέρας αὐτοῦ καὶ τὸν τῶν δούλων τοκετὸν καὶ τῶν ἀλόγων τὴν γονὴν ἀποδοῦναι ἀναγκάζεται.

vixerit, nisi morbum habuerit operas ipsius impedientem.

LXXX. *Furii.* Licet mihi dicenti, me non possidere, in rem actionem non suscipere. Si vero adversarius meus probaverit, me possidere, transfertur ad eum possessio, licet non probaverit, rem suam esse.

LXXXI. Servus alienus, qui bona fide mihi servit, quaecunque ex re mea vel ex operis suis consequutus fuerit, mihi acquirit, sive in dominio sive in obligatione id, quod acquiritur, consistat. Unde licet ex pecunia mea mancipium emerit, me dominum eius efficit. Sin vero mala fide quis alienum servum possidet, nihil ei acquiritur: nam et ipsum et operas eius, si vero ancilla fuerit, et partum eius, et animalium foetus restituere debet.

180. *Anon.* [*ad l.* 79]. Fructus servi sunt etiam operae, ut lib. VII tit. 7 dig. 8.

181. *Steph.* [*ad l.* 79 *verb: quoad is vixerit*]. Non a litis contestatione usque ad condemnationem sed usque ad mortem servi, quoniam post litis contestationem neque vero post pronuntiationem mortuus est. Profecto enim, si post pronuntiationem mortuus esset, usque ad condemnationem operae exigerentur, ut in dig. 17 huius tit. tibi traditum est. Memineris etiam eorum, quae in dig. 27 tibi tradita sunt. Illud autem didicisti in dig. 15, 16 et 17 huius tituli, etiamsi forte post litis contestationem sine dolo vel culpa possessoris servus mortuus sit, reum ad aestimationem eius praestandam non condemnari, nisi servus venalis erat, aut pretium possessor accepit, aut post pronuntiationem servus mortuus est. Propter fructus autem sive operas post litis contestationem perceptas et partum vel stipulationem de evictione necessaria est sententia: hoc enim addit dig. 16.

182. *Cyr.* [*l.* 80]. Licet mihi evitare in rem actionem dicenti, me non possidere. Sed si convincatur, rem restituere compellitur, licet actoris esse non probetur.

183. *Anon.* [*ad l.* 79]. Lege dig. 15, 16, 17 et lib. V tit. 3 dig. 40. Lege lib. VII tit. 3 dig. 1. Lege etiam ... . dig. 70.

184. *Theodori.* [*summa l.* 1 (et 22)]. Qui bonae fidei possessori servit, acquirit ei quodcunque ex re vel ex operis venit. Malae fidei possessor autem eum, qui ipsi servit, cum operis reddit, et, si ancilla sit, etiam partum eius restituit et foetus pecorum reddit. Caeterum dicit etiam const. 22 huius tituli, malae fidei possessorem, si conveniatur, omnes quos perceperit fructus praestare. Scilicet bonae fidei possessor usque ad litis contestationem dumtaxat extantes fructus restituet, post litem contestatam autem et ipse omnes quos percepit reddit, quippe qui iam malae fidei possessor esse intelligatur.

185. [*Thalel. κατὰ πόδας l.* 1]. *Τὸ κατὰ πόδα* sic habet: Etiam per alienum servum bona fide possessum ab aliquo ex re eius vel ex operis servi acquiri dominium vel obligationem placuit. Quare etiam tu, si bona fide possedisti servum, et ex nummis tuis mancipium comparavit, potes secundum formam iuris tuis uti defensionibus. Alienum autem mancipium mala fide possidenti nihil potest acquirere, sed qui id tenet, non solum mancipium sed etiam operas eius et ancillarum partus et animalium foetus reddere cogitur.

43) Expl. fol. 135. 138. Inc. f. 160. 157.

z) Haec librarius omiserat.
a) Hinc sumtum esse videtur scholium, quod habet *Heimb.* II p. 166.
b) Cod. κἂν.
c) Cod. ἤ.
d) Haec omisit librarius, verborum similitudine deceptus.
e) Hoc verbum Cod. non habet.
f) Sic supplenda videtur lacuna, quae in Col. apparet.
g) Hactenus fol. 135. 138. Inc. fol. 160. 157.
h) Cod. ἐν ταῖς.

πβ'. Ἐάν τις ἐπικτίσῃ[44]) τοῖς ἐμοῖς οἰκήμασιν ἀνώγεα, ἐγὼ τούτων γίνομαι κύριος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα εἶκειν τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις. εἰ[45]) δὲ καὶ [ἐν][46]) τῷ ἐμῷ ἐδάφει κτίσει τις, δεσπότης γίνομαι τοῦ οἰκήματος, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει μένει τὸ οἴκημα· ἐὰν γὰρ καταλυθῇ, δύναται ὁ οἰκοδομήσας ἐκδικῆσαι τὰς ὕλας, εἴτε καλῇ πίστει εἴτε κακῇ πίστει ᾠκοδόμησεν.

[πγ'.] Οὔτε μήτηρ τὸ πρᾶγμα τῆς θυγατρὸς, οὔτε ἀνὴρ τὸ πρᾶγμα τῆς γυναικὸς ἐκποιεῖν δύναται μὴ βουλομένης ἢ ἀγνοούσης αὐτῆς. ἐὰν δὲ ἐκποιήσωσιν,

LXXXII. Si quis aedificiis meis tabulata imposuerit, horum ego dominus fio propter regulam, quae dicit, imposita suppositis cedere. Sed et si in solo meo quis aedificaverit, dominus aedificii fio, quamdiu aedificium in eodem statu manet: nam si fuerit dissolutum, qui aedificavit, materiam vindicare potest, sive bona fide sive mala fide aedificaverit. *L. 2. C. III. 32.*

LXXXIII. Neque mater rem filiae, neque maritus rem uxoris alienare potest invita vel ignorante ea. Si vero alienaverint, si quidem mulier adhuc domina *L. 3. C. eod.*

Θεοδώρου. ὁ κτίζων [ἐν][i]) ἀλλοτρίῳ ἐδάφει ἢ κατώγεῳ δεσπότην ποιεῖ τὸν τοῦ ἐδάφους ἢ κατώγεω κύριον. πλὴν εἰ πέσῃ τὸ κτισθὲν, αὐτὸς διεκδικεῖ τὴν ὕλην, ἐὰν μάλα φίδε ἐκτίσθη. τὰ γὰρ δαπανήματα ὁ μάλα φίδε τι ποιῶν οὐ λαμβάνει κατὰ τὴν ς' διάτ. τοῦ κδ' τί. τοῦ παρόντος γ' βι.[k]) καὶ κατὰ τὴν δ' διάτ. τοῦ ι' τί. τοῦ ἡ βι. ἀνάγν. δὲ καὶ τὴν ις' διάτ. τοῦ παρόντος τί. λέγουσαν, ὅτι ὁ κτίζων ἐν ἐπικοίνῳ ἐδάφει κοινὸν ποιεῖ τὸ κτισθὲν, καὶ εἰ θέλῃ ὁ κοινωνὸς αὐτοῦ ἐκβαλεῖν αὐτὸν τοῦ οἰκοδομήματος, παρέχει αὐτῷ ἃ ἐδαπάνησε διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγραφῆς, ἐντὸς δ' μηνῶν δηλονότι. ἀνάγν. δὲ βι. ἡ τί. ι' διάτ. ὃ καὶ μαθήσῃ πλατύτερον τὰ περὶ τῶν κτιζόντων ἐν ἐπικοίνῳ τόπῳ. μὴ λάθῃ σε δὲ ἡ ια' διατ. τοῦ προκειμένου τί. δηλοῦσα, ὡς ὁ σπείρων ἢ φυτεύων μάλα φίδε ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει ἐκπίπτει τοῦ σπέρματος καὶ τοῦ φυτοῦ μὴ λαμβάνων ἃ ἐδαπάνησεν· εἰ γὰρ βόνα φίδε ἔσπειρεν ἢ ἐφύτευσεν, ἀπαιτεῖ τὰ ἀναλώματα διὰ δόλου παραγραφῆς.

186. *Theodori [summal. 2 (et 16, 11)]. Qui aedificat in alieno solo vel in inferiori parte aedificii, dominum eius facit eum, qui soli vel inferioris aedificii dominus est. Si tamen ruat aedificium, ipse materiam vindicat, licet mala fide exstructum sit. Sumtus autem, qui mala fide aliquid facit, non recipit secundum const. 6 tit. 24 huius III libri et secundum const. 4 tit. 10 lib. VIII. Lege etiam const. 16 praesentis tituli, quae dicit, eum, qui in communi solo aedificet, aedificium commune facere, et si socius eum ex aedibus pellere voluerit, ei sumtus praebere opposita doli exceptione, intra quatuor scilicet menses. Legas autem lib. VIII tit. 10 const 4 et disces plenius, quae ad aedificantes in communi loco spectant. Neque vero te lateat const. 11 huius tituli, quae ostendit, eum, qui mala fide in alieno solo sevit vel plantavit, segetem et plantas amittere nec sumtus recipere: sin autem bona fide sevit vel plantavit, sumtus doli exceptione opposita exigit.*

τὸ κατὰ πόδας. εἰ[l]) τὸ κατώγεον μέρος τοῦ οἰκήματος, ὅπερ τοῦ ἐδάφους ἅπτεται, σοὶ διαφέρειν ἀποδείξεις, ἐκεῖνο ὅπερ ὁ γείτων ἐπέθηκε, προστεθῆναι τῇ σῇ δεσποτείᾳ οὐκ ἀμφιβάλλεται. ἀλλὰ καὶ ὅπερ ἐν τῷ ἐδάφει τῷ σῷ ᾠκοδομήθη, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ μένει, κατὰ νόμον εἰς σὲ ἥκει. ἐὰν δὲ διαλυθῇ τὸ οἴκημα[m]), ἡ ὕλη αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀρχαίαν δεσποτείαν ἐπαναγέρχει, εἴτε μάλα φίδε εἴτε βόνα φίδε τὸ οἴκημα κατεσκευάσθη, εἰ μὴ ἄρα δόνανδι ἀνίμο ἐπετέθη τὸ οἴκημα τῷ ἀλλοτρίῳ ἐδάφει, τουτέστιν εἰ μὴ ἄρα δείκνυσιν ἐκεῖνος, ὅτι ὁ δεσπότης ὡς βουλόμενος αὐτῷ δωρήσασθαι ἐπέτρεψεν αὐτῷ οἰκοδομῆσαι, ἐφ' ᾧ αὐτὸν εἶναι δεσπότην τῶν ἐποικοδομουμένων.

187. [*Thalel. κατὰ πόδας l. 2 cum παραγραφῇ*]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Si inferiorem partem aedificii, quae solum tangit, ad te pertinere probaveris, eam, quam vicinus imposuit, accessisse dominio tuo non ambigitur. Sed et id, quod in solo tuo aedificatum est, quoad in eadem causa manet, secundum legem ad te pertinet. Si vero aedificium dissolutum fuerit, materia eius ad pristinum dominium redit, sive mala fide sive bona fide aedificium exstructum sit, si non donandi animo impositum est aedificium alieno solo, — hoc est si non ille probet, dominum donationis causa sibi permisisse aedificare, quo ipse dominus aedificiorum fieret.

τούτῳ τὸ ἐναντίον κεῖται ἐν τῇ β' ἰνστιτουτιῶνι ἐν τῷ α' τί. οὕτως γὰρ ἔχει· εἰ δὲ μάλα φίδε τις ἔκτισεν, οὐδὲ καταλυομένου τοῦ οἴκου δύναται τὰς ὕλας ἐπαναλαβεῖν· δοκεῖ γὰρ οἰκεία βουλήσει τὴν δεσποτείαν αὐτῶν ἀποκτᾶσθαι. εἰ μὴ ἄρα κἀκεῖνο οὕτω νοήσομεν, ὅτι περὶ τοῦ δόναδι ἀνίμο ἐπικτίζοντος· πλὴν βεβιασμένη[n]) ἐστὶν ἡ τοιαύτη παράδοσις καὶ οὐκ εὐπρόσδεκτος. σὴ δὲ ἐκ τοῦ δόναδι ἀνίμο, ὅτι μᾶλλον, ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὰ φ' νομίσματα ἡ τοῦ οἴκου διατίμησις, ὀφείλει καὶ ὑπομνήματα περὶ τούτου συνταγῆναι.

188. [*Thalel. ad l. 2*]. Huic contrarium habetur Inst. II tit. 1 [§. 30]. Ibi enim sic est: si quis mala fide aedificavit, ne dissoluto quidem aedificio materias recipere potest. Videtur enim sua voluntate dominium earum alienasse. Nisi hoc quoque de casu intelligemus, ubi donandi animo inaedificavit. Verumtamen haec interpretatio dura est nec recipienda. Caeterum nota ex verbis „donandi animo“, si aedificii aestimatio D solidos excedat, magis etiam acta de eo confici oportere.

οὐδεὶς πωλῶν τὸ διαφέρον ἄλλῳ πρᾶγμα μεταφέρει τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀγοραστὴν, κἂν ἀνὴρ ἢ μήτηρ εἴη, χωρὶς τῆς ἐκείνου συναινέσεως. καλῶς ἐμνήσθη συναινέσεως· κεῖται βι. ζ' τί. κς' διατ. δ', ὡς τὸ ἀλλότριον συναινέσει τοῦ δεσπότου πραθὲν οὐκ ἐκδικεῖται, ἀλλὰ καὶ οὐσουκαπιτεύεται. ἀνάγν. δὲ τὴν ιδ' διάτ. τοῦ παρόντος τί. φάσκουσαν, ὅτι ἔχει ἡ θυγάτηρ τὴν ἐν ῥέμ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πράγμασι παρὰ τῆς αὐτῆς μητρὸς ἐκποιηθεῖσιν, εἰ μὴ ἄρα ἐκληρονόμησεν αὐτὴν ἢ ὡς εἴπομεν συνήνεσε τῇ πράσει. τοῦτο γὰρ καὶ βι. η' τί. κδ' διατ. β' εἴρηται. μὴ οὖν ἐναντιωθῇ σοι ἡ ὅ διατ. τοῦ οε' τί. τοῦ ζ' βι. Θεμάτισον γὰρ τὸν υἱὸν κληρονομήσαντα τὸν πατέρα. ὅτι δὲ πατὴρ οὐκ ἐκποιεῖ τὰ ἀνήκοντα τῷ υἱῷ, κεῖται βι. ε' τί. οα' διατ. γ'. ἀνάγν. δὲ καὶ βι. ς' τί. ξ' διατ. α', τί. ξα' διατ. δ', ἔνθα φησὶν, ὅτι ἐκδικεῖ αὐτὰ ὁ υἱὸς ὑπεξούσιος ὢν μὴ στενούμενος χρόνου παραγραφῇ. οὐ μόνον δὲ οὐ πωλεῖ ὁ πατὴρ τὰ τοῦ υἱοῦ πράγματα, ἀλλ' οὐδὲ δωρεῖται, ὡς δηλοῖ

189. [*Theod. summa l. 3* (et 14)]. Nemo vendendo rem ad alium pertinentem dominium eius ad emtorem transfert, licet maritus vel mater sit, absque consensu illius. Recte meminit consensus: dicitur enim lib. VII tit. 26 const. 4, rem alienam consensu domini venditam non vindicari, sed etiam usucapi. Lege autem const. 14 huius tituli, quae dicit, filiam in rem actionem habere ob res suas a matre alienatas, nisi ei heres extiterit vel venditioni, ut diximus, consenserit. Idem dicitur lib. VIII tit. 24 (25) const. 2. Itaque non tibi adversetur const. 4 tit. 15 lib. VII: pone enim filium patri successisse. Patrem enim ad filium pertinentia alienare non posse, dictum est lib. V tit. 71 const. 3. Lege etiam lib. VI tit. 60 const. 1, tit. 61 const. 4, ubi dicit, filiumfamilias ea vindicare nec impediri temporis praescriptione. Neque solum pater non vendit res filii, sed nec donat, ut

44) Cod. ἐπικιήσῃ.
45) Nova linea in Cod. incipit.
46) Deest in Cod.

i) Deest in Cod.
k) Non invenio locum, quem *Theodorus* significare voluit. Cf. l. 5 h. t.
l) Cod. εἰς.
m) Cod. ὄνομα.
n) Cod. βεβιασμένου.

εἰ μὲν ἔτι δέσποινά ἐστιν ἡ γυνὴ, τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγὴν κινεῖ. ἐὰν δὲ συνῄνεσεν ὕστερον ἢ ἐξέπεσε τῆς δεσποτείας, οὐκ ἔχει μὲν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ· κινεῖ δὲ κατὰ τῆς μητρὸς ἢ τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπὶ τῇ διοικήσει τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν, ἀπαιτοῦσα τὸ τίμημα.

L. 4. C. III. 32. πδ'. Καὶ ὁ παρὰ κακῇ πίστει νομέως ἀγοράσας καλῇ πίστει δύναται τὸ πρᾶγμα διὰ χρήσεως δεσπόζειν.

L. 5. C. eod. πε'. Ὁ τὸν ἀλλότριον οἶκον κακῇ πίστει νεμηθεὶς ἀποδίδωσιν μὲν αὐτὸν μετὰ τῶν στεγονομίων καὶ παντὸς ἑτέρου· τὰ δὲ δαπανήματα οὐ λαμβάνει, εἰ μὴ ἄρα ἀναγκαῖά εἰσι. τὰ δὲ ἐπωφελῆ δύναται μὴ βλάπτων τὴν ἀρχαίαν ὄψιν ἀφελέσθαι.

L. 6. C. eod. πς'. Ὁ ἀγοράσας ἑαυτῷ κτήματα ἐκ τῶν παρατεθέντων αὐτῷ νομισμάτων ὑπό τινος οὐκ ἀναγκάζεται αὐτὰ τὰ κτήματα διδόναι ἀντὶ τῆς παραθήκης [47]), ἀλλὰ τὰ νομίσματα, ἅπερ ἔλαβεν, ἀποδίδωσιν.

L. 7. C. eod. πζ'. Ὁ ἀπὸ δούλης τεχθεὶς τῇ αἱρέσει ἀκολουθεῖ τῆς μητρὸς, οὐχὶ τῇ τύχῃ τοῦ πατρός. σημείωσαι τὸν κανόνα τῆς διατάξεως [48]).

L. 8. C. eod. πη'. Λαβών τις ἀργύρια στρατιώτου ἠγόρασέ τινα πράγματα ὀνόματι ἰδίῳ, ἐνταλθεὶς παρὰ τοῦ στρατιώτου ταῦτα ἐκείνῳ ὠνήσασθαι. ἡ τοίνυν διάταξις

sit, in rem agit. Sin autem postea consenserit vel dominium amiserit, adversus emtorem quidem actionem non habet: adversus matrem autem vel maritum negotiorum gestorum agit, pretium postulans.

LXXXIV. Et qui a malae fidei possessore bona fide emit, rem usucapere potest.

LXXXV. Qui domum alienam mala fide possedit, eam quidem restituit cum pensionibus et omni causa: impensas autem non consequitur, nisi necessariae sint. Utiles autem non laedens pristinum statum auferre potest.

LXXXVI. Qui ex pecunia ab aliquo apud se deposita possessiones sibi comparavit, ipsas possessiones pro pecunia deposita dare non cogitur, sed pecuniam, quam accepit, restituit.

LXXXVII. Ex ancilla natus sequitur matris conditionem, non statum patris. Nota regulam huius constitutionis.

LXXXVIII. Quidam pecunia militis sumta res quasdam suo nomine comparavit, quum mandatum ei esset a milite, ut huic eas emeret. Constitutio igitur

ἡ β' διάτ. τοῦ εἰρημένου ξ' τί. τοῦ αὐτοῦ ς' βι. ἀνάγν. δὲ καὶ βι. δ' τί. ια' διατ. δ' [o]) καὶ βι. η' τί. ργ' διατ. πδ'. ἐστέον δὲ, ὅτι οὐ μόνον οὐ πωλεῖ τις τὸ ἀλλότριον, ἀλλ' οὐδὲ ὑποτίθεται, ὡς βι. η' τί. κ' διατ. α' ἀνῄρεκται, κἂν ἐπίκοινον εἴη, κατὰ τὴν β' διάτ. τοῦ λζ' τί. τοῦ παρόντος γ' βι.

μὴ θεματίσῃς προοιμαῖον τὸν ἀγρὸν, ἐπεὶ περιττὸν εὑρίσκεται τὸ· ἀγνοούσης ἢ μὴ βουλομένης. ἐκεῖνον γὰρ οὐδὲ βουλομένης αὐτῆς δύναται ἐκποιεῖν, ὡς ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις ἔγνωμεν καὶ ἐν τῷ ε' βι. τούτου τοῦ κώδικος εὑρήσομεν ἐν τῷ κγ' τί. διατ. α'.

Θεοδώρου. ὁ ἀγοράζων βόνα φίδε παρὰ τοῦ πωλοῦντος μάλα φίδε τὸ ἀλλότριον οὐ δεσπόζει αὐτοῦ, εἰ μὴ οὐσουκαπιτεύσει αὐτὸ ἢ σχῇ μακροῦ [p]) χρόνου παραγραφήν. ἀνάγν. τὸ προτελευταῖον θέμα τῆς ριθ' νεαρᾶς.

εἰ γὰρ ἐξ ὧν οὗτοι καταλύουσι τὰ ἐκ τῶν ὑτιλίων δαπανημάτων γενόμενα, βλάπτεται ἡ παλαιὰ ὄψις τοῦ οἴκου, τινὰ γὰρ τυχὸν ἦσαν μετασχηματίσαντες, οὔτε [τὰ] προστεθέντα δύνανται ἀφελέσθαι.

δεσπότης γὰρ γενόμενος διὰ τῆς τραδιτίονος οὐκ ἀναγκάζεται τὰ κτήματα παρέχειν τῷ παραθεμένῳ.

οὐδὲ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων χρημάτων ἀγοραζόμενα τῆς ἡμετέρας ἐστὶ δεσποτείας, ἀλλ' οὐδὲ ὑπόκεινται ἡμῖν σιωπηρῶς, ὡς ἔγνωμεν ἐν τῇ τριβουτορίᾳ τῶν δὲ φέβους καὶ ἐν τῇ ὑποθηκαρίᾳ [q]) τῶν διγέπων, οὐδὲ τὰ ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἡμῖν χρημάτων ἀγορασθέντα ὑπόκειται ἡμῖν, ὡς ἔγνως [r]) καὶ τοῦτο ἐν τῇ ὑποθηκαρίᾳ. χρὴ οὖν τὴν δεποσίτι κινηθῆναι, ἵνα μετὰ τῶν τόκων τὰ χρήματα αὐτῷ ἀποδοθῶσιν. ὡς γὰρ συγχρησάμενος ἐκεῖνος καὶ βαρυτέροις ὑπόκειται τόκοις.

Θεοδώρου. ὁ ἀπὸ δούλης τεχθεὶς αὐτῇ ἀκολουθεῖ καὶ οὐ τῷ πατρὶ, ἐπειδὴ δοῦλός ἐστιν κατὰ τὴν γ' [διάτ.] τοῦ ε' τί. τοῦ ε' βι. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι ἡ η διάτ. τοῦ α' τί. τοῦ ς' βι. ἀλλ' ὑπέξελε τὸν πολιτικὸν δοῦλον.

Θεοδώρου. ὁ λαβὼν χρήματα παρά τινος εἰ ἀγοράσῃ τι ἐξ αὐτῶν, ἐκδικεῖται τὸ ἀγορασθὲν τῷ δεσπότῃ τῶν νομισμάτων. σῆ. οὖν καὶ θεματισον, ὅτι κατὰ μανδάτον τοῦ

significat const. 2 dicti tit. 60 eiusdem lib. VI. Lege etiam lib. IV tit. 51 const. 4 et lib. VIII tit. 53 const. 24. Sciendum autem est, non solum non vendere aliquem rem alienam, sed nec obligare, ut lib. VIII tit. 20 const. 1 relatum est, si vel communis sit, secundum const. 2 tit. 37 huius lib. III.

190. [*Thalel. ad l.* 2]. Ne ponas fundum dotalem esse, alioquin illud „*ignorante vel invita*" superfluum esset. Hunc enim nec volente ea alienare potest, ut in Institutionibus didicimus et in hoc Codice videbimus lib. V tit. 23 const. 1.

191. *Theodori.* [*summa l.* 4]. Qui rem alienam bona fide emit ab eo, qui mala fide vendit, dominus eius non fit, nisi eam usucapiat vel longi temporis praescriptionem habeat. Lege thema antepenultimum Nov. 119.

192. [*Thalel. ad l.* 5]. Si enim, quum auferunt quae utilibus impensis facta sunt, pristinus aedificii status laeditur, — forte enim quaedam mutaverant, — detrahere, quae addiderunt, non possunt.

193. *Thalel.* [*ad l.* 6]. Nam quum traditione dominus factus sit, non cogitur possessiones deponenti praestare.

194. *Thalel.* [*ad l.* 6]. Quae pecunia nostra comparata sunt, neque nostri dominii sunt neque nobis tacite obligata, ut didicimus in parte *de rebus* tit. *de tributoria* et in *hypothecaria* Digestorum, neque ea, quae pecunia nobis oppignerata emta sunt, nobis obnoxia fiunt, quod et ipsum didicisti in *hypothecaria*. Debet igitur depositi agere, ut pecunia ei cum usuris reddatur. Ille enim, utpote qui pecuniam in suum usum convertit, etiam ad graviores usuras praestandas obligatus est.

195. *Theodori.* [*summa l.* 7]. Qui ex ancilla nascitur, ipsam sequitur et non patrem, quoniam servus est secundum const. 3 tit. 5 lib. V. Neque vero tibi videatur contraria const. 8 tit. 1 lib. VI, sed excipe servum publicum.

196. *Theodori.* [*summa l.* 8]. Qui ab aliquo pecuniam accepit, si quid ea comparaverit, res emta a domino pecuniae vindicatur. Nota hoc et finge, illum ex man-

47) In medio hoc verbo expl. fol. 160. 157. et inc. fol. 56. 55.

48) Haec ultima: ομμ. κ. τ. λ. apud *Heimb.* rectius desunt.

o) Cod. ργ'. Numerum ex sequentibus (τί. ργ') librarius temere huc traxit.

p) Cod. μαμρεῦ.

q) l. c. lib. XX.

r) Expl. fol. 160. 157. Inc. fol 53. 55.

ἐπιτρέπει τῷ στρατιώτῃ, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν κινεῖν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἐντολῇ ἢ τὴν ἐπὶ τῇ διοικήσει.

permittit militi, et in rem agere et mandati vel negotiorum gestorum.

πθ'. Τὰ ἐν προικὶ δοθέντα οὐ δύναται ἡ γυνὴ διεκδικεῖν, ἐπειδὴ τοῦ ἀνδρός ἐστιν ἡ τούτων δεσποτεία.

LXXXIX. Quae in dotem data sunt, mulier vindicare non potest, quia mariti est eorum dominium. *L.* 9. *C.* III. 32.

ϟ'. Ἡ περὶ τῆς δεσποτείας τῶν δούλων ἀπόδειξις, εἰ μὴ δύναται διὰ συμβολαίων ἀποδειχθῆναι, καλῶς δι' ἑτέρων τινῶν ἀποδείκνυται, ἢ καὶ αὐτῶν τῶν οἰκετῶν ἐρωτωμένων.

XC. Probatio dominii servorum, si instrumentis perfici non possit, recte alio modo, vel ipsorum servorum interrogatione perficitur. *L.* 10. *C. eod.*

ϟά. Ὁ κακῇ πίστει σπείρας ἢ φυτεύσας τὸν ἀλλότριον ἀγρὸν, ἀπόλλυσι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὸν σπόρον· δεσπότης γὰρ τοῦ ἐδάφους οὐ γίνεται. ὁ δὲ καλῇ πίστει τοῦτο ποιήσας διὰ δόλου παραγραφῆς λαμβάνει τὰ δαπανήματα.

XCI. Qui mala fide alienum agrum sevit vel plantas ei imposuit, plantas et segetem amittit: dominus enim soli non fit. Qui autem bona fide hoc fecit, per doli exceptionem sumtus consequitur. *L.* 11. *C. eod.*

ϟβ'. Ὁ δούλην πωλήσας καὶ παραδοὺς οὐκέτι δύναται ἐκδικεῖν αὐτὴν ἢ τοὺς τοκετοὺς αὐτῆς, ἅπαξ

XCII. Qui ancillam vendidit et tradidit, non amplius eam vindicare potest aut partum eius, quum *L.* 12. *C. eod.*

πυρίου τῶν νομισμάτων ἢ ὡς νεγότια ἐκείνου χειρίζων ἠγόρασε τὸ πρᾶγμα ἕτερα χρήματα ἐσχηκὼς, ἢ εἰπὲ, ὅτι ἰδικόν ἐστι τὸ λεχθὲν στρατιώτου προνόμιον, ὡς λέγει καὶ ἡ παροῦσα διάτ., ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ κείμενον βι. δ' τί. ν' διατ. δ' καὶ ς'.

dato domini nummorum vel negotia eius gerentem rem comparasse, quum aliam pecuniam [non] haberet, vel dic hoc peculiare esse militis privilegium, ut et ipsa praesens constitutio dicit, ne tibi adversetur quod extat lib. IV tit. 50 const. 4 et 6.

τοῦτο προνόμιόν ἐστι στρατιωτικὸν, οὐδεὶς γὰρ ἕτερος δύναται ἐκδικεῖν τὰ ἐκ τῶν χρημάτων αὐτοῦ ἀγοραζόμενα.

197. [*Thalel. ad l.* 8]. Hoc est militare privilegium, neque enim alius quisquam vindicare potest, quae pecunia eius comparata sunt.

εἴτε γὰρ προκουράτωρ ὢν εἴτε νεγοτιόρουμ γέστορ τοῦ στρατιώτου ἠγόρασε, κατέχεται ταῖς ἁρμοζούσαις ἀγωγαῖς.

198. [*Thalel. ad l.* 8]. Sive enim tamquam procurator militis sive tamquam negotiorum gestor emerit, competentibus actionibus tenetur.

Θεοδώρου. ἡ δεσποτεία τῆς ἐπιδοθείσης προικὸς, δηλονότι τῆς διατετιμημένης, τοῦ ἀνδρός ἐστιν καὶ οὐ διεκδικεῖ αὐτὴν ἡ γυνή. ἀναγν. γὰρ βι. ε' τί. ιβ' διάτ. ιζ' καὶ κβ' καὶ κγ', ἔνθα φησὶν, ὅτι οὐ πωλεῖ τις, ὃ ἐπέδωκεν εἰς προῖκα. κεῖται δὲ βι. η' τί. νγ' διατ. κα', ὡς οὐδὲ δωρεῖται αὐτό. ἀναγν. δὲ βι. ς' τί. ξα' διάτ. β' καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι. Θεματίζει γὰρ τὸν γάμον λυθῆναι καὶ λοιπὸν τὴν προῖκά φησι τῷ πατρὶ τῆς γυναικὸς κατὰ δεσποτείαν ἁρμόζειν. σῆ. οὖν διαφορὰν πατρὸς καὶ ἀνδρός. ἀναγν. δὲ τὴν ιβ' διάτ. τοῦ λη'[s]) τί. τοῦ παρόντος γ' βι.

199. *Theodori.* [*summa l.* 9]. Dominium datae dotis, scilicet aestimatae, mariti est nec eam mulier vindicare potest. Lege enim lib. V tit. 12 const. 17 et 22 et 23 ubi dicit, neminem rem, quam in dotem dederit, alienare posse. Lib. autem VIII tit. 53 const. 21 dicitur, eum nec donare posse. Lege autem lib. VI tit. 61 const. 2, nec tibi adversetur. Ponit enim, matrimonium solutum esse, et tunc dicit dotem ad patrem mulieris ut dominum pertinere. Nota igitur differentiam patris et mariti. Lege autem const. 12 tit. 38 huius lib. III.

Θεοδώρου. ἡ τῶν δούλων δεσποτεία οὐ μόνον δι' ἀποδείξεων καὶ συμβολαίων ἀποδείκνυται, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων αὐτῶν ἐρωτωμένων[t]) φανεροῦται. ἀναγν. βι. δ' τί. ιθ' διάτ. δ', καὶ ἴσθι ὡς κεῖται βι. θ' τί. μα' διατ. ιβ', ὅτι βασανίζονται οἱ δοῦλοι πρὸς τὸ συγγνωσθῆναι τὰ περὶ τῆς δεσποτείας αὐτῶν. μὴ λάθῃ σὲ δὲ ἡ ιγ' διάτ. τοῦ παρόντος τί. λέγουσα, ὅτι ζητουμένης [τῆς][u]) δεσποτείας τοῦ οἰκέτου ὀφείλει τιμᾶσθαι πρότερον τὸ περὶ τῆς νομῆς αὐτοῦ καὶ τότε παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ τὰ περὶ τῆς δεσποτείας ἐξετάζεσθαι.

200. *Theodori.* [*summa l.* 10 (et 13)]. Servorum dominium non solum per probationes et instrumenta ostenditur, sed etiam ipsorum interrogatione declaratur. Lege lib. IV tit. 19 const. 4, et scias lib. IX tit. 41 const. 12 dici, torqueri servos, ut dominium eorum cognoscatur. Nec te lateat const. 13 huius tituli, quae dicit, orta quaestione de dominio servi prius de possessione iudicandum et tunc ab eodem iudice proprietatis causam examinandam esse.

καὶ γὰρ καὶ τῆς σπειαλίας κινουμένης καὶ ἑρεδιτάτις πετιτίονος δύνανται βασανίζεσθαι δοῦλοι καὶ περὶ τῆς δεσποτείας αὐτῶν ἐρωτᾶσθαι παρὰ[v]) τὸν καθόλου κανόνα τὸν λέγοντα ὑπὲρ δεσπότου μὴ ἐρωτᾶσθαι[w]).

201. [*Thalel. ad l.* 10]. Nam et rei vindicatione et hereditatis petitione instituta servi torqueri possunt et de dominio ipsorum interrogari contra regulam generalem, quae dicit, servum pro domino non interrogari.

ὅμοιον ἐν τῇ ε' διατ. καὶ ἐν τῇ β' ἰνστιτουτιῶνι. ὁ μὲν μάλα φίδε νομεὺς οὐ λαμβάνει δαπανήματα, ὁ δὲ βόνα φίδε λαμβάνει. τελείως δὲ τὸ νόμιμον τῆς διατ. εἴρηται ἐν τῇ β' ἰνστιτουτιῶνι.

202. [*Thalel. ad l.* 11]. Idem in const. 5 et Inst. lib. II. Malae fidei possessor impensas non recipit, bonae fidei possessor recipit. Perfecte ius huius const. expositum est lib. II Instit.

Θεοδώρου. μετὰ τραδιτίονα οὐ δίναται ὁ πράτης ἀναλαβεῖν ὃ ἐπώλησεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος τῷ ἀγοραστῇ ἁρμόζει. πλὴν ἐὰν οὔπω ἔλαβεν ὁ πράτης τὸ τίμημα, καλῶς κινεῖ περὶ αὐτοῦ. φησὶ δὲ ἡ κζ'[x]) διάτ. τοῦ παρόντος τί. ὡς ἐὰν τραδιτίων οὐ γέγονεν, οὐ δεσπόζει τοῦ πράγματος ὁ ἀγοραστὴς τοῦ πραθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐκδικεῖται ἀπ' αὐτοῦ. ἀναγν. δὲ βι. δ' τί. λη' διάτ. η'. θ'. ιβ' καὶ τί. με' διάτ. α'[y]), καὶ ἰστέον, ὅτι δηλοῖ ἡ β' διάτ. τοῦ αὐτοῦ με' τί. τοῦ εἰρημένου δ' βι. ὡς οὐ δύναται ἀνατρέπειν ὁ ἀγοραστὴς τὴν πρᾶσιν, ἐὰν καταβαλὲ τὸ τίμημα. σῆ. οὖν ἐπὶ μὲν τοῦ πράτου τὴν τρα-

203. *Theodori.* [*summa l.* 12 (et 27)]. Post traditionem venditor non potest repetere, quod vendidit, sed et commodum eius ad emtorem pertinet. Si tamen pretium venditor nondum acceperit, recte propterea agit. Dicit autem const. 27 huius tit., si traditio non sit facta, emtorem rei venditae dominium non acquirere, sed et eam vindicari ab eo. Lege lib. IV tit. 38 const 8, 9, 12 et tit 45 const. 1, et sciendum, quod const. 2 eiusdem tit. 45 dicti lib. IV significat, emtorem, si pretium persolverit, a venditione discedere non posse. Nota

s) Literarum ductus dubii sunt. Primo aspectu videbatur esse: λα'.

t) Cod. *ἐπιερωτωμένων*. Ita etiam habet Ecloga Codicis *Theodori*.

u) Addo ex Ecloga Codicis *Theodori*.

v) Cod. *περί*.

w) Hoc scholium extat apud *Heimb.* II p. 167, ubi tamen *δεσποτῶν* est pro *δεσποτείας*, et deinde *δεσποτείας* pro *δεσπότου*.

x) Cod. *κζ'*.

y) Cod. *θ'*.

δεσπότου τοῦ ἀγοραστοῦ γενομένου· ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τοῦ τιμήματος ὀφείλει κινεῖν τὴν ἁρμόζουσαν ἀγωγὴν αὐτῷ.

L. 13 C. III. 32. ϟγ'. Ἡνίκα περὶ δεσποτείας ἀνδραπόδων κινεῖται ζήτησις, χρὴ πρότερον παραστῆναι τὰ ἀνδράποδα καὶ περὶ τῆς νομῆς αὐτῶν ἐξέτασιν γενέσθαι, καὶ τότε ἡ περὶ δεσποτείας ζήτησις τμηθείη.

L. 14. C. eod. ϟδ'. Ἐάν τις παρὰ γυναικὸς ἀγοράσῃ πρᾶγμα διαφέρον τῷ ταύτης παιδί, καλῶς ἐνάγεται τῇ ἐπ' αὐτῷ ἀγωγῇ. ἐὰν δὲ ὁ παῖς κληρονομήσῃ τὴν μητέρα, εἰς ὅσον αὐτὴν ἐκληρονόμησεν, ἀναγκάζεται ἐφησυχάζειν, ἐκβαλλόμενος διὰ δόλου παραγραφῆς.

L. 15. C. eod. ϟε'. Ἐὰν δύο τινὲς τὸν αὐτὸν [ἀγρὸν] [49]) ἐξ ὁλοκλήρου ἀγοράσωσιν, ὁ πρῶτος αὐτὸν λαβὼν ἔσται βελτίων, εἰ καὶ τὸ τίμημα μὴ [50]) κατέβαλεν, κἂν τὰ μάλιστα μὴ ἔλαβε τὰ δικαιώματα [51]) τοῦ ἀγροῦ. εἰ δὲ αὐτὸς ἑτοίμως ἀφίσταται τὸ τίμημα μετὰ τοῦ

semel emtor dominus factus sit: sed potius de pretio actione sibi competente experiri debet.

XCIII. Quum de dominio mancipiorum quaestio movetur, prius mancipia exhiberi debent, et de possessione eorum cognitio institui: et tunc quaestio dominii decidatur.

XCIV. Si quis a muliere rem ad filium eius pertinentem emerit, recte in rem actione convenitur. Si vero filius matri heres extiterit, pro qua parte heres ei extitit, quiescere compellitur, submotus doli exceptione.

XCV. Si duo idem praedium in solidum emerint, is, cui priori traditum est, potior erit, etiamsi pretium non solverit, et instrumenta praedii non acceperit. Si vero ipse sua sponte desistat pretio cum usuris recepto, ratio habetur fructuum, quos

---

δίτιονα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν καταβολήν. ἀνάγν. τὴν α' καὶ ἡ διάτ. τοῦ μθ' τί. τοῦ προλεχθέντος δ' βι. ἀνάγν. δὲ βι. ζ τί. ι' διάτ. γ'.

τοῦ μὲν καρποῦ ἐνδέχεταί τινα κύριον [z]) εἶναι καὶ μὴ ὄντα δεσπότην τοῦ ἀγροῦ ὡς βόνα φίδε νομέα, τοῦ δὲ τοκετοῦ τῆς δούλης πάντως ἐκεῖνος δεσπόζει ὁ τῆς δούλης ὑπάρχων κύριος καὶ δεσπότης.

κρυπτομένων γὰρ αὐτῶν οὐ δυνατὸν τὴν IN REM κινηθῆναι, ἀλλὰ πρότερον διὰ τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ [a]), καὶ οὕτως ἡ ἐν REM γυμνάζεται.

εἰ μὴ γὰρ γνῶμεν τίς ὁ νεμόμενος, οὐ δυνάμεθα τὸν ἐνάγοντα κανονίσαι.

εἴτε ἀγνοῶν εἴτε μὴ ἀγνοῶν δηλονότι. ὅσον γὰρ πρὸς τὴν δεσποτείαν τοῦ πράγματος οὐδεμία διαφορὰ εἴτε εἰδώς τις εἴτε ἀγνοῶν τὸ ἀλλότριον ἀγοράσει.

ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ὑπεισήλυθε εἰς τὰ δίκαια τῆς μητρὸς, ἄτοπόν ἐστι τὸν αὐτὸν γε κινεῖν τὴν ἐν ῥέμ περὶ [τῆς] δεσποτείας καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων [ἐνά]γεσθαι τῇ ἐξ ἔμπτο ὡς κλη-[ρονόμον] τῆς πωλησάσης· διὰ τοῦτο οὖν ἀντίκειται αὐτῷ ἡ τοῦ [δόλου] παραγραφή. [δῆλον] δὲ [ὅτι] οὐκ εἰς ὁλ[όκληρον], ἀλλ' εἰς ὅσον ἐκληρονόμησε μόνον, ὑπομένει τὸ πρόκριμα.

Θεοδώρου. ἐὰν δύο τισὶν πραθῇ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐξ ὁλοκλήρου, βελτίων ἐστὶν ὁ πρώτως τὸ αὐτὸ λαβών, κἂν τὰ συμβόλαια αὐτοῦ οὐκ ἔσχεν, εἰ τὸ τίμημα μέντοιγε δέδωκεν. πλὴν θέλων ἀφίστασθαι τῆς πράσεως λαμβάνει ὃ κατέβαλε τίμημα μετὰ καὶ τόκων, παρέχει δὲ ὅσους ἔσχε καρποὺς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος. τὰ γὰρ εἰρημένα κρατεῖ καὶ ἐπὶ πράγματος δωρηθέντος δύο τισίν· ὁ γὰρ πρώτως λαβὼν αὐτὸ τὸ δωρηθέν, κρείττων [b]) νοεῖται. [ἀνάγν. βι. δ' τί. λζ διάτ. β' [c]), ἔνθα φησὶν, ὅτι ἐὰν οἱ ἀγοράζοντες ὁμοῦ τῆς νομῆς τοῦ ἀγορασθέντος ἐπιλάβωνται, κοινῶς αὐτοῦ δεσπόζουσιν, κἂν ὁ εἷς μόνος τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ δημόσια κατέβαλεν [d]).

ἐν τῷ πλάτει [e]) „εἰ τὸ τίμημα κατέβαλεν" ἔχει ἀκολούθως τῷ κατὰ πόδας ἔχοντι καὶ αὐτῷ οὕτως· ὁσάκις δύο τισὶν εἰς ὁλόκληρον κτῆμα νομίμως πιπράσκεται, φανερὸν [f]) τὴν δεσποτείαν βελτίονα εἶναι. εἰ τοίνυν προλαβόντι χρόνῳ τὸ κτῆμα ἠγοράκέναι καὶ τὸ τίμημα καταβεβληκέναι παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας ἀποδείξεις, προσχήματι τῶν μὴ δοθέντων σοι συμβολαίων ἐκβάλλεσθαί σε τῆς νομῆς οὐκ ἀνέχεται. ἐν τῇ κρίσει δὲ τῇ σῇ, τὸ τίμημα, ὅπερ δέδωκας, μετὰ τόκων ἀναλαβεῖν, οὕτω δὲ ὅμως, ἵνα τῶν ληφθέντων καρπῶν καὶ τῶν δαπανημάτων γίνηται λόγος, ὁπότε, κἂν [g]) ἀπὸ δωρεᾶς ἐκά-

igitur, quod in venditore traditio, id in emtore numeratio facit. Lege const. 1 et 8 tit. 49 praedicti lib. IV; lege etiam lib. VII tit. 10 const. 3.

204. [*Thalel. ad l.* 12]. Fructuum quidem accepimus etiam eum dominum fieri, qui non sit dominus fundi, si bonae fidei possessor sit, partus autem ancillae omnino ad eum pertinet, qui ancillae dominus est.

205. [*Thalel. ad l.* 13]. Nam quum non exhibeantur, non potest in rem agi, sed prius ad exhibendum actione ..... et sic in rem actio exercetur.

206 [*Thalel. ad l.* 13]. Nam dum ignoramus quis possessor sit, non possumus definire, quis reus sit.

207. [*Thalel. ad l.* 14]. Nimirum sive ignorans sive non ignorans. Nam quod ad dominium rei attinet, nulla differentia est, sive sciens quis sive ignorans rem alienam comparaverit.

208. [*Thalel. ad l.* 14]. Nam quum ipse successit in ius matris, absurdum est, eundem de dominio in rem agere et e contrario conveniri ex emto tamquam heredem venditricis: ideo ei obstat doli exceptio. Verum enim vero non in totum, sed in quantum heres factus est, praeiudicium patitur.

209. *Theodori.* [*summa l.* 15]. Si duobus eadem res in solidum vendita sit, potior est is, qui primus eam accepit, licet instrumenta eius non habuerit, si tamen pretium dederit. Sin discedere a venditione voluerit, pretium quod dedit cum usuris recipit, fructus autem ex ea re perceptos praestat. Eadem obtinent in re duobus donata: qui enim primus rem donatam accepit, potior esse intelligitur. Lege lib. IV tit. 37 const. 2, ubi dicit, si emtores simul possessionem rei emtae nacti sint, eos communiter dominos fieri, licet alter solus tributa ob rem exsolverit.

210. [*Schol. ad cap.* 95 *et Thalel. κατὰ πόδας l.* 15]. In τῷ πλάτει habet: „εἰ τὸ τίμημα κατέβαλεν" ita ut congruat cum versione *κατα πόδας*, quae ipsa sic habet: Quoties duobus in solidum praedium iure distrahitur, manifestum ..... dominium potius esse. Si igitur antecedente tempore te possessionem emisse ac pretium exsolvisse apud praesidem provinciae probaveris, obtentu non datorum tibi instrumentorum expelli te a possessione non patitur. In arbitrio autem tuo [erit], pretium, quod dedisti, cum usuris recipere,

---

49) Deest in Cod.
50) Vide *Heimb.* II p. 167 not. g. et sch. 210.
51) Expl. fol. 56. 55. Inc. fol. 65. 62.

---

z) Cod. τὸν ακίριον.
a) Nonnulla exciderunt.
b) Cod. κρειττον.
c) Cod. videbatur habere ιζ'.
d) Super lineam in Cod. adscriptum: *δέδωκεν*.
e) Nempe sic vocatur *ἑρμηνεία Thalelaei*, ex qua textus Basilicorum sumtus est. Itaque *ἑρμηνεία Thalelaei* negationem non habuerat, sed adiecerunt Basilicorum architecti illam in textum recipientes.
f) Nonnulla excidisse manifestum est, licet in Cod. lacuna non appareat.
g) Cod. καὶ.

τόκου λαμβάνων, λόγος γίνεται τῶν καρπῶν, οὓς ἔλαβε, καὶ οὕτως ἀποδίδωσι τὸν ἀγρόν. τὰ δὲ αὐτὰ κρατεῖ καὶ ἐπὶ δωρεᾶς εἰς ὁλόκληρον πρὸς δύο γενομένης.

percepit, et sumtuum, quos fecit, et ita praedium restituit. Eadem obtinent et in donatione duobus in solidum facta.

[ις'.] Ἐάν τις εἰς ἐπίκοινον δύο τινῶν ἔδαφος οἰκοδομήσῃ, τῶν δύο κοινωνῶν ὁ οἶκος γίνεται· κἂν ὁ εἷς ἐκ τούτων κινήσῃ περὶ τοῦ μέρους τοῦ οἴκου, ὀφείλει προσφέρειν τῷ καλῇ πίστει κτίσαντι τὰ δαπανήματα.

XCVI. Si quis in communi duorum area domum exstruxerit, domus duorum sociorum efficitur: et si unus ex his partem domus vindicet, sumtus ei, qui bona fide aedificavit, offerre debet. *L.* 16. *C.* III. 32.

[ιζ'.] Ἐάν τις ἀγρὸν ἀγοράσῃ παρὰ τοῦ μὴ δεσπότου πωλοῦντος αὐτὸν, τοῦ δεσπότου παραγγέλλοντος αὐτῷ μὴ ἀγοράσαι, μετὰ τῶν καρπῶν αὐτὸν ἀποκαθίστησιν.

XCVII. Si quis fundum a non domino eum vendente emerit, quum dominus ei denuntiaret ne emeret, eum cum fructibus restituit. *L.* 17. *C. eod.*

ιη'. Τῆς τοῦ πράγματος δεσποτείας παρά τινι μενούσης, ἡ πλάνη εἰς οὐδὲν ἀντίκειται τῷ δεσπότῃ. ὁμοίως περὶ ληγάτων ἔγνως ἐν τῇ δευτέρᾳ ἱνστιτουτιῶνι, ὅτι οὐ βλάπτει τὸ ληγάτον τὸ εἰπεῖν τὸν διαθέμενον περὶ οἰκογενοῦς δούλου, τόνδε τὸν ἀγοραστὸν, ἢ τοὐναντίον[52]).

XCVIII. Rei proprietate apud aliquem manente, error nihil nocet domino. Similiter de legatis didicisti libro II. Institutionum, legato non nocere, quod testator dixerit de servo verna, *hunc, quem emi,* vel contra. *L.* 18. *C. eod.*

ιθ'. Οὐ μόνον ἀπὸ δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἀποδείξεων ἀποδείκνυνται αἱ τῶν πραγμάτων δεσποτεῖαι.

XCIX. Non solum ex instrumentis, sed ex aliis quoque probationibus dominia rerum probantur. *L.* 19. *C. eod.*

τεροι τὴν τοῦ πράγματος δεσποτείαν ἐκδικεῖτε, ἐκεῖνον, ᾧτινι πρότερον ἡ νομὴ τοῦ πράγματος ἐτραδιτεύθη, βελτίονα εἶναι ὡμολογηται.

ita tamen, ut fructuum perceptorum ac sumtuum ratio habeatur, quum, etsi ex causa donationis utrique rei dominium vindicetis, eum, cui prius possessio rei tradita est, potiorem esse convenerit.

τυχὸν τὰ πρόωνα ἢ ἄλλα δικαιώματα τοῦ ἀγροῦ οὐκ ἔλαβεν. εἰ γὰρ αὐτὸ τὸ ὠνεακὸν τοῦ ἀγροῦ οὐδέπω ἐδόθη καὶ ἡ ἔγγραφος ἡ πρᾶσις, οὔπω ἐγίνετο δεσπότης.[h])

211. [*Thalel. ad l.* 15]. Puta auctorum titulos vel alia instrumenta praedii non accepit. Nam si ipsum instrumentum venditionis praedii ei non sit datum et venditio in scriptis celebrata fuerit, nondum dominus effectus est.

οὐδὲ γὰρ εἶχεν ἀνάγκην ἀποκαταστῆσαι τοῦ ἀγροῦ δεσποτείαν δεσπότης μόνος.

212. [*Thalel. ad l.* 15]. Neque enim opus habebat restituere fundi dominium, quum solus dominus esset.

τοῦτο ἐπειδὴ οὐκ ἐθεμάτισεν εὔλογον αἰτίαν εἰς τὸ ἀνακαλέσασθαι τὴν δωρεάν, ἀλλ' ὡς ἅπαξ αὐτῆς ἰσχυούσης βελτίων ἐστὶν ὁ πρῶτον ἀναλαβὼν τὴν νομήν.

213. [*Thalel. ad l.* 15]. Hoc quia non posuit iustam causam revocandae donationis extitisse: itaque quum semel iure facta sit, potior est qui primus possessionem nactus est.

τὸ κατὰ πόδας. ἐὰν ἐν αὐθρίῳ τινὶ οἰκόν τις ᾠκοδόμησεν ἐν κοινῷ, τοῦτον ὑμῶν κοινὸν ὁ τοῦ δικαίου λογισμὸς ἐποίησεν. οὗτινος τὸ μέρος παρ' ἐκείνου, ὃς βόνα φίδε νεμηθεὶς ᾠκοδόμησεν, ἐὰν βουληθῇς ἐκδικῆσαι, τὰ δαπανήματα προσαγαγεῖν ὀφείλεις, ἵνα μὴ τῇ τοῦ δόλου δυνηθῇς ἐκβληθῆναι παραγραφῇ.

214. [*Thalel. κατὰ πόδας l.* 16]. Τὸ κατὰ πόδας. Si in area communi domum aliquis exstruxit, hanc vobis communem iuris ratio fecit. Cuius portionem ab eo, qui bona fide possidens aedificavit, si velis vindicare, sumtus offerre debes, ne doli possis summoveri exceptione.

ἀδιαιρέτως εἶπεν, ὀφει..... ὅτι [μέρος] τῶν δαπανημάτων ὀφείλει παρασχεῖν ὡς τὸ τοῦ οἴκου μέρος ἐκδικῶν. τὸ δὲ ῥητὸν τῆς διατ. ἔχον „σούμπτους" δύναταί τις οὕτως ἑρμηνεύειν, ὡστε κἂν εἰς τὸ μέρος ἐκδικεῖ, πάντα αὐτὸν διδόναι τὰ δαπανήματα.

215. [*Thalel. ad l.* 16]. Indistincte loquutus est, quum dicere debuisset, partem sumtuum offerri debere ab eo, qui partem domus vindicat. Sed quum textus constitutionis habeat „sumtus", poterit aliquis etiam sic interpretari, etsi partem vindicet, tamen omnes sumtus eum praestare debere.

Θεοδώρου. ὁ παραγγελθεὶς[i]) παρὰ τοῦ δεσπότου τοῦ πράγματος μὴ ἀγοράσαι αὐτό, ἐὰν ἀγοράσῃ, ἀναδίδωσιν αὐτὸ μετὰ καὶ τῶν καρπῶν. ἀνάγν. τὴν ριθ' νεαρὰν, ἔνθα φησὶν, ὅτι οὐδὲ ἔχει οὐσουκαπίονα μετὰ παραγγελίαν.

216. *Theodori.* [*summa l.* 17]. Is, cui a domino rei denuntiatum est, ne eam emat, si emerit, restituit eam cum fructibus. Lege Nov. 119, ubi dicit, quod neque usucapionem habet post denuntiationem.

ἐπειδὴ γὰρ μάλα φίδε ἐκαρπώσατο, καὶ οὓς ἐδαπάνησε καρποὺς ἀποκαθίστησιν, ὡς ἔγνωμεν καὶ ἐν τοῖς ἱνστιτούτοις.

217. [*Thalel. ad l.* 17.] Nam quia mala fide fruitus est, etiam consumtos fructus restituit, ut didicimus etiam in Instit.

Θεοδώρου. οὐ καταβλάπτει ἡ πλάνη τὴν οὖσαν παρά τινι πράγματος δεσποτείαν. ἀνάγν. βι. δ' τί. κς' διατ. ς'[k]).

218. *Theodori.* [*summa l.* 18]. Error non laedit dominium rei alicui competens. Lege lib. IV. tit. 26 const. 5.

τὸ νόμιμον τεκμήριον καὶ τὰ εἰκότα ὅμοιά ἐστι τοῖς [συμβολαίοις]. μέμνησο τῆς ι' διατ. τοῦ παρόντος τί..... γαρ ἀπ.... τα ...λαν.. μάρτυρας ἐχ..... δεσποτει...

219. [*Theod. summa l.* 19]. Iustum testimonium et indicia aequalia sunt instrumentis. Memineris const. 10 huius tituli. — — —

52) Haec verba: ὁμοίως κ. τ. λ. *Heimb.* a textu separavit illique tamquam scholium subiecit.

h) Expl. fol. 56. 55. Inc. fol. 65. 62.

i) Codex, ni fallor, habet: παρεγγυηθείς.

k) Non invenio locum, quem *Theodorus* allegat.

L. 20. *C.* III. 32. ρ'. Ὁ λέγων ἀλλότριον οἰκέτην πράγματα αὐτοῦ διακατέχειν, οὐ κατ' αὐτοῦ τοῦ δούλου ὀφείλει κινεῖν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ δεσπότου.

C. Qui servum alienum res suas detinere asseverat, non adversus servum agere debet, sed adversus dominum.

L. 21. *C. eod.* [ρα'.] Ἐὰν ὁ ἐναχθεὶς τῇ ἐπὶ πραγμάτων ἀγωγῇ μὴ ἀποκαθίστησι τὰ πράγματα, ὅρκῳ τοῦ ἐνάγοντος καταδικάζεται.

CI. Si in rem actione conventus res non restituat, iureiurando ab actore praestito condemnatur.

L. 22. *C. eod.* [ρβ'.] Ὁ κακῇ πίστει νομεὺς πάντας, οὓς ἔλαβε, καρποὺς ἀποκαθίστησιν· ὁ δὲ καλῇ πίστει μόνον τοὺς σωζομένους. μετὰ δὲ προκάταρξιν καὶ αὐτὸς πάντας ἀποδίδωσιν.

CII. Malae fidei possessor omnes fructus, quos percepit, restituit: bonae autem fidei possessor extantes duntaxat. Post litem autem contestatam ipse quoque universos restituit.

L. 23. *C. eod.* [ργ'.] Ἐάν τινες κλέψαντες ἢ ἄλλως ἀφελόμενοι πωλήσωσι τὸ ἀλλότριον, ὁ δεσπότης κινῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγὴν οὐκ ἀναγκάζεται δοῦναι τὸ τοῦ πράγματος τίμημα.

CIII. Si qui rem alienam furto vel aliter ablatam vendiderint, dominus in rem agens pretium rei solvere non cogitur.

L. 24. *C. eod.* ρδ'. Οἱ ἀδίκως τὰ ἀλλότρια διακατέχοντες οὐ γίνονται αὐτῶν δεσπόται. ἐὰν οὖν συμβῇ, καὶ τὴν ἐπὶ αὐτοῖς ἀργεῖν διὰ χρήσεως κυριότητα, καὶ οἱ δεσπόται τούτων ληφθῶσιν ὑπὸ πολεμίων, οὐ δέονται ἀνατρεπτικῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ τὴν ἰσχυρὰν ἀπαιτήσιν ἐπ' αὐτοῖς ἤγουν τὴν διρέκταν ἀγωγὴν κινοῦντες τὰ ἴδια λαμβάνουσιν.[53])

CIV. Qui aliena non iure detinent, eorum domini non fiunt. Quum igitur et usucapionem eorum cessare contingat, et domini eorum ab hostibus capti fuerint, non indigent rescissoria actione, sed directa eorum nomine actione experientes sua recipiunt.

L. 25. *C. eod.* [ρε'.] Ὁ ὑπὲρ ἀλλοτρίου πράγματος ἢ δημόσια διδοὺς ἢ ἄλλα τινὰ ἐξ ἔθους καταβαλὼν μὴ γενομένης πράσεως, οὐ κτᾶται τὴν τοῦ πράγματος δεσποτείαν.

CV. Qui pro re aliena vel vectigalia publica praestitit vel alia quaedam ex consuetudine solvit non interveniente venditione, rei dominium non acquirit.

L. 26. *C. eod.* [ρς'.] Τὸ ὑπερτεθῆναι μετὰ προκάταρξιν τὸ δικα-

CVI. Protractio litis post litem contestatam pos-

τῷ γὰρ [δεσπότῃ] προσεπόρισε τὴν νομήν. ἄλλως τε καὶ οὐ δικτικός ἐστι δοῦλος δικαστηρίου.

Θεοδώρου. ὁ ἡττηθεὶς τῇ ἐν ῥέμ εἰ μὴ ἀποκαταστήσει τὸ πρᾶγμα, δι' ὃ ἐνήχθη, ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος καταδικάζεται.

τὸ κατὰ πόδα. τὰ ἐκ τῶν νεμομένων ἐκδικηθέντα ἀνδράποδα, ὧν τὴν δεσποτείαν εἰς ὑμᾶς ἀνήκειν λέγετε, ἐὰν μεθ' ὃ τὴν ἐναγωγὴν ἐπληρώσατε, ταῦτα μὴ ἀποκαθίστανται, τῆς τοῦ ὅρκου τομῆς παρακολουθησάσης ἡ καταδίκη προβαίνειν ὀφείλει.

δόλος[l]) γάρ ἐστι τὸ μὴ ἀποκαθιστᾶν, ὡς ἔγνωμεν ἐν τῷ α' βι. τῶν δε ῥέβους αἰτομενο ..... τῶν δε IUDICIIS. ἡ γὰρ ἐν ῥέμ τῶν ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος τεμνομένων ἐστὶ .. και ου .. εις απαν .. εν, ὡς ἔγνως ἐν τῇ β' ἐνστιτουτίονι.

μετὰ γὰρ προκάταρξιν καὶ αὐτοὶ μάλα φίδε νομεῖς γίνονται, λοιπὸν ἠτιώμενοι καὶ τοὺς [μάλα φίδε[m]) δα]πανηθέντας μετὰ προκάταρξιν καρποὺς ἀναγκάζονται ἀποδοῦναι.

ἐπειδὴ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ διατ. καὶ ... ἀναι .. ἐμνήσθη κατ.. αντ.. τιμήματος, γίνωσκε, ὅτι οὐ[δεὶς] ἐκδικ[ῶν] τὸ ἴδιον καταβά[λλει] τίμημα, εἰ μήπω γὰρ ὁ αἰτήσας ἀποκατάστασιν κατὰ πράσεως καὶ σωζόμενον ἔχον τὸ τίμημα, ἢ ὁ χρεώστης κινῶν κατὰ τοῦ ἰδίου ἐγγυητοῦ ἀγοράσαντος τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ δανειστοῦ αὐτοῦ ἢ μετα[γε]νεστέρου δανειστοῦ ὁμοίως ἀγοράσαντος τὸ πρᾶγμα παρὰ προγενεστέρου δανειστοῦ.

Θεοδώρου. ὁ μὴ δικαίως ἀνέχων νομὴν οὐδέποτε οὐσουκαπιτεύει· ὅθεν ὑποκειται τῇ διρέκτα καὶ οὐ τῇ ῥεσκισσορίᾳ ἐν ῥέμ. ἀνάγν. βι. ζ' τι. κθ' καὶ τι. λγ' διατ. ε'.

περὶ τῆς ῥεσκισσορίας λέγει τῆς κειμένης ἐν τῷ δ' βι. τῶν α' ἐν ταῖς τῶν μειζόνων ἀποκαταστάσεσι. ταύτης οὖν φησι οὐ δέονται, ἀλλ' ἔχουσι τὴν διρέκταν ἐν ῥέμ εἰς ἐκδίκησιν.[n])

sessionem enim et ii malae fidei possessores fiunt, itaque superati etiam fructus mala fide post litis contestationem consumtos reddere compelluntur.

225. [*Thalel. ad l.* 23]. Quandoquidem in hac constitutione necessitatis solvendi pretii mentio facta est, scias, neminem, si rem suam vindicet, pretium solvere, nisi is, qui adversus venditionem in integrum restitutionem postulat et pretium salvum habet, vel debitor, qui adversus fideiussorem agit, quum is rem a creditore illius emisset vel ab inferiore creditore, qui tamen similiter a potiore creditore rem comparasset.

226. *Theodori.* [*summa l.* 24]. Qui non iusto titulo possidet, nunquam usucapit: itaque directae non rescissoriae in rem actioni obnoxius est. Lege lib. VIII tit. 29 et tit. 33 const. 5.

227. [*Thalel. ad l.* 24]. De rescissoria loquitur, quae habetur lib. IV τῶν πρώτων in tit. *de in integrum restitutionibus maiorum*. Eius igitur, ait, non indigent, sed habent directam in rem actionem ad rem vindicandam.

(*Complura desiderantur.*)

53) Expl. fol. 65. 62.

l) Cod. δοῦλος.

m) Huius verbi vestigium in Cod. haud obscurum conspicitur.

n) Expl. fol. 65. 62. In Ecloga Codicis *Theodori* extant summae l. 23 et 25 huius tituli, quae forsan olim inter scholia Basilicorum adscriptae erant.

στήριον οὐ ποιεῖ νομὴν τῷ ἐναγομένῳ εἰς τὸ κτήσασθαι τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφήν· ὁ γὰρ δικαστὴς ἐν τῷ καιρῷ τῆς καταδίκης εἰς τὸν τῆς προκατάρξεως καιρὸν ἀνατρέχει, ὡς διακοπείσης τῇ προκατάρξει τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς.

[ρζ'.] Ὁ ἀγοράσας δοῦλον οὐ δύναται πρὸ παραδόσεως ἐκδικεῖν τὴν τούτου δεσποτείαν.

[ρη'.] Κἂν τὸ ἀλλότριόν τις νέμηται, ὅμως ὁ ἐνάγων εἰ μὴ ἀποδείκνυσιν ἴδιον εἶναι τὸ πρᾶγμα, νικᾷ ὁ ἐναγόμενος.

sessionem non constituit reo ad acquirendam longi temporis praescriptionem: iudex enim tempore condemnationis ad tempus litis contestationis recurrit, quasi interrupta per litis contestationem longi temporis praescriptione.

CVII. Qui servum emit, ante traditionem dominium eius vindicare non potest. *L. 27. C. III. 32.*

CVIII. Quamvis rem alienam quis possideat, nisi tamen actor rem suam esse ostenderit, vincit reus. *L. 28. C. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ τῆς πουβλικιανῆς κατα πραγμάτων ἀγωγῆς.

α'. Ὁ κατὰ παράδοσιν λαβὼν παρὰ μὴ δεσπότου ἐξ εὐλόγου αἰτίας καὶ μὴ διὰ χρήσεως δεσπόσας ἔχει τὴν πουβλικιανήν· ὁ γὰρ διὰ χρήσεως δεσπόσας ἔχει τὴν πολιτικήν. κατὰ πολλοὺς δὲ νομίμους τρόπους κτᾶταί τις δεσποτείαν, οἷον ἀπὸ ληγάτου,

β'. Καὶ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς, ἔοικε γὰρ ληγάτῳ,

γ'. Καὶ ἀπὸ ἄλλων πλειόνων.

Τῷ κατ' εὔλογον αἰτίαν λαβόντι πρᾶγμα καὶ ἐκπεσόντι δίδοται ἡ πουβλικιανὴ, καὶ οὐ μόνῳ τῷ ἀγοραστῇ, οἷον ἀπὸ προικὸς εἴτε διατιμηθὲν πρᾶγμα ἢ καὶ ἀδιατίμητον, καὶ ἀπὸ τῆς δικαστικῆς κρίσεως,

δ'. Ἡ καταβολῆς χάριν, εὔλογος αἰτία τοῦ δεσπόσαι ἐστίν [54]),

ε'. Ἡ ἀπὸ δούλου ἁμαρτήσαντος καὶ ἐκδοθέντος, εἴτε ἀληθὴς εἴτε ψευδὴς ἦν ἡ αἰτία·

ς'. Κἂν κελεύσει τοῦ πραίτωρος ἐκδοθῇ μοι ὁ μὴ διεκδικούμενος δοῦλος ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως·

ζ'. Ἢ ἀπὸ προσκυρώσεως, καὶ ὅτε παράσχῃ τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὁ ἐναγόμενος· ἀντὶ πράσεως γάρ ἐστιν.

Ὁ ἀπὸ μαινομένου ἐν ἀγνοίᾳ ἀγοράζων ἔχει τὴν πουβλικιανήν· διὰ χρήσεως γὰρ δεσπόζει.

Καὶ ὁ λαβὼν κατὰ δωρεὰν ἔχει τὴν πουβλικιανὴν, καὶ κατὰ τοῦ δωρησαμένου.

Καὶ ὁ ἀγοράσας ἐν ἀγνοίᾳ παρὰ νέου·

Καὶ ὁ λαβὼν κατὰ ἀνταλλαγήν.

Ἡ πουβλικιανὴ μίμησιν ἔχει δεσποτείας, καὶ οὐ νομῆς.

Ἐὰν ἐνήγαγόν σοι περὶ πράγματος καὶ ἐξ ἐπαγωγῆς σου ὤμοσα, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐμὸν, κατὰ σοῦ μόνου τὴν πουβλικιανὴν ἔχω· μόνῳ γὰρ τῷ ἐπαγαγόντι ὁ ὅρκος ἀντίκειται. εἰ δὲ σὺ ὤμοσας, μὴ εἶναι αὐτὸ ἐμὸν, ἀγωγὴν μὲν οὐκ ἔχεις· παραγράφεις δέ με ἐνάγοντά σοι.

Τὰ περὶ τῆς ἐπὶ πράγμασιν ἀγωγῆς εἰρημένα καὶ περὶ τῆς πουβλικιανῆς λέγομεν.

Ἁρμόζει κληρονόμοις καὶ διαδόχοις πραιτωρίοις.

Εἰ καὶ ἐγὼ μὴ ἀγοράσω, ἀλλὰ δοῦλός μου ἢ κηδεμὼν ἢ προκουράτωρ ἢ ἄλλος διοικήσιν μου πράττων, καὶ ἐκπέσω τῆς τούτου νομῆς, ἁρμόζει μοι ἡ πουβλικιανή.

TITULUS II.

De Publiciana in rem actione.

[Dig. VI, 2.]

I. Qui per traditionem a non domino ex iusta causa rem accepit, nec usucepit, habet Publicianam: nam qui usucepit, civilem actionem habet. Multis autem modis legitimis dominium quis nanciscitur, veluti ex causa legati, *L. 1. D. VI. 2.*

II. Et mortis causa donationis, nam legato comparatur, *L. 2. D. eod.*

III. Et ex aliis plerisque. *L. 3. pr. D. eod.*

Ei, qui ex iusta causa rem nactus est et possessionem amisit, datur Publiciana, nec solum emtori, veluti ei, qui rem nactus est ex causa dotis sive aestimatam sive inaestimatam: et ex causa iudicati, §. 1.

IV. Vel solutionis gratia, [iusta causa est acquirendi dominii,] *L. 4. D. eod.*

V. Vel si servus deliquerit et noxae datus sit, sive vera sive falsa sit causa: *L. 5. D. eod.*

VI. Et si iussu praetoris servus mihi deditus sit, qui noxae nomine non defendebatur: *L. 6. D. eod.*

VII. Et ex causa adiudicationis, et quum litis aestimationem reus praestiterit: loco enim venditionis est. *L. 7. pr. §. 1. D. eod.*

Qui a furioso ignorans emit, Publicianam habet: nam usucapit. §. 2.

Et qui per donationem accepit, Publicianam habet, etiam adversus donatorem. §. 3.

Et qui ignorans emit a minore: §. 4.

Et qui accepit ex causa permutationis. §. 5.

Publiciana similitudinem habet proprietatis, non possessionis. §. 6.

Si rem a te petierim et te deferente iuraverim, rem meam esse, adversus te solum Publicianam habeo: ei enim solum, qui detulit, iusiurandum obstat. Si vero tu iuraveris, rem meam non esse, actionem quidem non habes: exceptione autem me petentem submoves. §. 7.

Quae de rei vindicatione dicta sunt, etiam de Publiciana dicimus. §. 8.

Competit heredibus et praetoriis successoribus. §. 9.

Quamvis ego non emerim, sed servus meus vel tutor vel procurator vel alius negotium meum gerens, et amisero possessionem, Publiciana mihi competit. §. 10.

54) Haec verba εὔλογος κ. τ. λ. notam marginalem perperam in textum intrusam continere videntur.

L. 7. §. 11. *D.* VI. 2. Οὐ παντὶ ἀγοραστῇ, ἀλλὰ τῷ καλῇ πίστει ἀρμόζει ἡ πουβλικιανή· καὶ οὐ βλάπτει αὐτὸν ὁ δόλος τοῦ πράτου.

Non omni emtori, sed bonae fidei emtori Publiciana competit, neque dolus venditoris ei nocet.

§. 12. Τοῦ καλῇ πίστει ἀγοραστοῦ ὁ διάδοχος, κἂν δόλον ποιήσῃ, οὐ βλάπτεται· εἰ δὲ ὁ ἀγοραστὴς δόλον ἐποίησεν, βλάπτεται ὁ διάδοχος αὐτοῦ, κἂν αὐτὸς ἐστέρηται δόλου.

Bonae fidei emtoris successor, licet dolo fecerit, non laeditur: si vero emtor dolo fecerit, successori eius nocet, licet ipse dolo careat.

§. 13. Καὶ δοῦλος ἐὰν ἀγοράσῃ, ὁ δόλος αὐτοῦ σκοπεῖται, οὐ μὴν τοῦ δεσπότου· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου.

Et si servus emit, dolus eius spectatur, non etiam domini: et contra.

§. 14. Ὁ δὲ δόλος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀγορασίας σκοπεῖται· οὐ μὴν ὁ πρὸ τούτου ἢ μετὰ ταῦτα.

Dolus autem tempore emtionis spectatur, non etiam dolus antea vel postea commissus.

§ 16. §. 15. *deest.* Πρὶν ἢ παραλάβῃ τις τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔχει τὴν πουβλικιανὴν, κἂν καλῇ πίστει ἠγόρασε.

Antequam quis rem acceperit, non habet Publicianam, licet bona fide emerit.

§. 17. Δεῖ δὲ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀγορασίας καὶ τῷ τῆς παραδόσεως εἶναι τὸν λαβόντα καλῇ πίστει.

Tempore autem emtionis et tempore traditionis eum, qui accepit, bona fide esse oportet.

L. 8. η'. Οὐ ζητοῦμεν, εἰ κατεβλήθη τὸ τίμημα.

VIII. Non requirimus, an solutum sit pretium.

D. eod. L. 9. *pr. D. eod.* θ'. Εἴτε τῷ ἀγοραστῇ, εἴτε τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ παραδοθῇ τὸ πρᾶγμα, ἁρμόζει ἡ πουβλικιανή.

IX. Sive emtori sive heredi eius res tradita sit, Publiciana competit.

§. 1. 2. 3. Ἐάν τις τὸ παρατεθὲν ἢ χρησθὲν ἢ ἐνεχυρασθὲν αὐτῷ ἀγοράσῃ, καὶ ἔστι παρ' αὐτῷ, δοκεῖ παρειληφέναι. τὸ αὐτό ἐστι, κἂν ἡ παράδοσις προλαμβάνῃ τὴν πρᾶσιν· καὶ ἔνθα τὶς ἀγοράσῃ κληρονομίαν, καὶ παραλάβῃ τὰ πράγματα.

Si quis rem apud se depositam vel sibi commodatam vel pignori datam emerit, et res apud eum sit, videtur accepisse. Idem est, licet traditio praecesserit venditionem: et si quis hereditatem emerit, et res acceperit.

§. 4. Ἐὰν[55]) δύο τισὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κεχωρισμένως

Si duobus eadem res separatim vendita sit bona

ἐὰν*) ὁ μὴ δεσπότης τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δύο τισὶ διῃρημένως βάνα φίδε ἀγοράζουσι πωλήσῃ, σκοπησομεν τὶς μᾶλλον δύναται κινεῖν πουβλικιανήν, πότερον ἐκεῖνος ᾧ πρῶτον ἐτραδιτεύθη τὸ πρᾶγμα, ἢ ὁ πρώτως ἠγορακώς; καί φησιν ἰουλιανὸς, εἰ μὲν παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καθὰ τεθεματισται, μὴ ὄντος δεσπότου τὸ πεπραμένον ἠγόρασαν, δυνατώτερός ἐστιν ἐκεῖνος, ᾧ πρῶτον παρεδόθη τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ παρὰ διαφόρων μὴ ὄντων δεσποτῶν, βελτίων ἔσται ἡ αἰτία τοῦ νεμομένου, ἤπερ ἡ τοῦ κινοῦντος. καὶ ὅτι ἀληθὲς τὸ εἰρημένον τῷ ἰουλιανῷ. σῆ. α[ὐτ]ό. ἐν γὰρ τῷ ἡ τῶν δε βέβους βι. τί. α' διγ. λα' φησὶν ὁ νεράτιος, μηδεμίαν εἶναι διαφοράν**), εἴτε ἕτερος καὶ ἕτερος τοῖς διῃρημένως ὠνησαμένοις ἐπώλησεν, ἀλλὰ ἀδιαστίκτως βελτίονά φησιν εἶναι ἐκεῖνον, ᾧ πρωτοτύπως ἐδόθη τὸ πρᾶγμα. βελτίονα δὲ αὐτὸν εἶναι φησιν ἐν τῷ νέμεσθαι°), καὶ ἵνα τὸ συναγόμενον εἴπω, ἐν ᾧ μέν τις τῶν ὠνησαμένων νέμεται, τότε εἴτε παρὰ τοῦ αὐτοῦ εἴτε παρ' ἑτέρου καὶ ἑτέρου τὸ πρᾶγμα πραθὲν ἔτυχε διῃρημένως ἑκάστῳ αὐτῶν, τότε ὁ νεμόμενος βελτίων ἐστὶν, ἐν ᾧ δηλονότι πρότερον αὐτῷ παρεδόθη τὸ πρᾶγμα· εἰ μέντοι τούναντίον ἑτέρου τινὸς νεμομένου τὸ πρᾶγμα κτῆσαί τις αὐτῶν βούλεται πουβλικιανήν, τοῦτο γὰρ καὶ ὁ παρὼν τί. καὶ τὸ δίγ. ἐν προοιμίῳ φησὶν, τότε τῇ ἐντεῦθα κεχρήμεθα διαστίξει, καὶ εἰ μὲν παρ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράτου τὸ πρᾶγμα διῃρημένως ἔτυχεν ἑκατέρῳ πραθὲν, τουτέστιν τούτῳ ἰδίᾳ καὶ ἐκείνῳ ἰδίᾳ, βελτίων, ὡς εἴρηται, ἐστὶ περὶ τὸ κινεῖν καθ' ἑτέρου πουβλικιανὴν ἐκεῖνος, ᾧ πρώτως παρεδόθη τὸ πρᾶγμα, καὶ οὕτω δύναται μόνος ταύτην κινεῖν, δῆλον [δὲ ὅτι] νεμόμενός ἐστι βελτίων· εἰ δὲ ἀπὸ [δια]φό-[ρων] τὸ πρᾶγμα [ἐπράθη, ὁ] νεμόμενος ἔσται βελτίων . . . τ . . ἕτερ . . μὲν τὸ πρᾶγμα κατέχοντος ᾧ . . καὶ . . υτω καὶ ἐκείνῳ κινεῖν πουβλικιανὴν . . . . . νεμόμενος[p]) ἔσται τοῦ ἄλλου βελτίων, ἐν ᾧ δηλονότι αὐτῷ πρώτῳ ἐτραδιτεύθη. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἑνὸς μὲν ὄντος τ[οῦ] πρ[ότου], μόνος ἐκεῖνος [δύναται κινεῖν, ᾧ πρῶτον παρεδόθη] τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ πεπρακότος, [ἑτέρου δὲ] καὶ ἑτέρ[ου] τὸ πρᾶγμα πωλήσαντ[ος], κατὰ μὲν ἐξωτικοῦ τ[οῦτο] τ[ὸ πρᾶγμα] κατέχοντος ἑκάτερος αὐτ[ῷ δύναται κινεῖν πουβλικιανήν· λαβὼν δὲ ἢ καὶ ἄλλως τὸ πρᾶγμα νεμόμενος τότε τοῦ ἄλλου ἔσται βελτίων, ὅτε[q]) πρώτῳ αὐτῷ παρεδόθη τὸ πρᾶγμα. οὕτως εἰπὲ καὶ φεῦγε τὴν δοκοῦσαν εἶναι τῶν θεμάτων ἐναντιότητα.

1. [*Steph. index l.* 9. §. 4]. Si non dominus eandem rem duobus separatim bona fide ementibus vendiderit, videamus, quis magis possit intendere Publicianam, utrum is cui priori res tradita est, an is qui primum emit? Et Iulianus dicit, si quidem ab eodem, ut propositum est, non domino id, quod venditum est, emerunt, potior est is, cui priori res tradita est: quodsi a diversis non dominis, melior erit causa possidentis, quam agentis. Et est verum, quod Iulianus dicit. Nota hoc. Nam in libro VIII *de rebus* tit. 1 dig. 31 Neratius dicit, nullam esse differentiam, [sive idem] sive alius atque alio res separatim ementibus vendiderit, sed indistincte potiorem dicit esse eum, cui primum res tradita est. Verum enim vero potiorem eum esse dicit in possidendo, et ut breviter dicam, si quidem aliquis ex emtoribus possidet, tunc sive ab eodem sive ab alio atque alio res separatim unicuique eorum vendita est, possessor potior est, si nimirum res ei priori tradita est; si vero e contrario alius quis rem possidet, et aliquis eorum Publicianam intendere vult, — de hoc enim et praesens titulus et digestum in principio loquitur, — tunc distinctione, de qua hic, utimur, et siquidem ab uno eodemque venditore res separatim utrique vendita est, h. e. huic specialiter et illi specialiter, potior, ut dictum est, in Publiciana adversus alium intendenda is est, cui priori res tradita est, et sic solus eam intendere potest, quo magis, si possidet, potior est: quodsi a diversis res vendita est, possessor potior erit, ... possessor altero potior erit, nimirum si ei priori tradita est. Et simpliciter, si unus sit venditor, is solus agere potest, cui priori res a venditore tradita est; sin alius atque alius rem vendiderit, adversus extraneum quidem eam rem tenentem uterque Publicianam intendere potest: quodsi [hac ratione] alteruter rem nactus sit vel alio modo possideat, tunc altero potior erit, si ei priori res tradita est. Ita dic et remove contrarietatem, quae thematibus illis inesse videbatur.

55) Inc. fol. 89. 84.

*) Inc. fol. 89. 84.

**) Videtur deesse εἴτε ὁ αὐτὸς εἴτε etc.

°) Subintellige: καὶ οὐκ ἐν τῷ κινεῖν.

p) Forte sic legendum: τουτέστι ἑτέρου μὲν τὸ πρᾶγμα κατέχοντος ἕξεστι καὶ τούτῳ καὶ ἐκείνῳ κινεῖν πουβλικιανήν· ὁ δὲ νικήσας καὶ ἀπολαβὼν τὸ πρᾶγμα τότε ὡς νεμόμενος etc.

q) Cod. ὅτι τοῦ ἄλλου πρώτῳ.

πραθῇ καλῇ πίστει, εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, κρείττων ἐστὶν ὁ πρῶτον λαβών· εἰ δὲ παρὰ διαφόρων μὴ δεσποζόντων, κρείττων ἐστὶν ὁ νεμόμενος.

fide, si quidem ab eodem, potior est, qui prius accepit: si vero a diversis non dominis, potior est, qui possidet.

Οὐκ ἔχει χώραν ἡ πουβλικιανὴ ἐπὶ τῶν μὴ διὰ χρήσεως κυριευομένων· οἷον τῶν κλοπιμαίων καὶ τοῦ φυγάδος.

Publiciana locum non habet in his, quae usucapi non possunt: veluti in furtivis et servo fugitivo. *L.* 9. §. 5. *D.* VI. 2.

Καὶ περὶ τῶν παραδοθέντων ἐξ ἀγορασίας κληρονομιαίῳ δούλῳ ἁρμόζει τῷ κληρονόμῳ ἡ ἀγωγὴ, τουτέστι μήπω τῆς κληρονομίας ὑπεισελευσθείσης [56]), καὶ τῇ πόλει περὶ τῶν δοθέντων δούλῳ [57]) αὐτῆς,

Etiam de his, quae ex causa emtionis servo hereditario tradita sunt, scilicet hereditate nondum adita, heredi actio competit: et civitati de his, quae servo eius data sunt, §. 6.

ι'. Paul. *Εἴτε ἐκ τοῦ πεκουλίου ἠγόρασεν εἴτε μή.*

X. *Paul.* Sive ex peculio emerit sive non. *L.* 10. *D. eod.*

ια'. Ulpi. *Εἰ δὲ τὸ ἀγορασθὲν ἐξ ἐμοῦ σοι παραδοθῇ γνώμῃ μου, ἁρμόζει ἡ πουβλικιανή.*

XI. *Ulpi.* Si autem, quod a me emtum est, mea voluntate tibi traditum sit, Publiciana competit. *L.* 11. *pr. D. eod.*

Ἁρμόζει [58]) καὶ περὶ χρήσεως καὶ δουλειῶν συστασῶν διὰ παραδόσεως ἢ ἀνεξικακίας.

Competit etiam de usufructu et servitutibus per traditionem vel patientiam constitutis. §. 1.

ἀνάγν. βι. ιη' τι. δ' διγ. κα' καὶ βι. ιθ' τι. α' διγ. λα' [r]) καὶ βι. μδ' τι. γ' διγ. ς' καὶ βι. γ' τοῦ κώδ. τι. λβ' [s]) διάτ. ιε'.

2. [*Anon. ad l.* 9 §. 4]. Lege lib. XVIII tit. 4 dig. 21 et lib. XIX tit. 1 dig. 31 et lib. XLIV tit. 3 dig. 6 et lib. III Cod. tit. 32 const. 15.

κωβίδ. κατὰ ἐξωτικοῦ ὁ προλαμβάνων κινεῖ καὶ ἐπὶ ὑποθέσει βι. κ' τι. α' διγ. ι'. ἀνάγν. τοῦ αὐτοῦ βι. τι. δ' διγ. ιδ'. [εἰ] δὲ ὁ πρώτως λαβὼν ἐκπέσῃ καὶ ὁ δεύτερος ἐπιλάβηται, κινεῖ ὁ πρῶτος, ὃς καὶ ἀρξάμενος οὐσουκαπιτεύει, κατὰ τοῦ δευτέρου τὴν πουβλικιανὴν, ἡ, ἐπειδὴ [οἱ] [t]) δύο οὐσουκαπιτεύουσι, κρείττων ὁ νεμόμενος.

3. *Cobid.* [*ad l.* 9 §. 4]. Adversus extraneum agit, qui prior accepit, et in casu lib. XX tit. 1 dig. 10. Lege eiusdem libri tit. 4 dig. 14. Quodsi is, qui prior accepit, rem amiserit et secundus apprehenderit, prior ille, qui etiam usucapere coepit, adversus secundum Publicianam intendit, vel si ambo usucapiunt, possessor potior est.

στεφ. τότε χώρα τῷ τοιούτῳ κανόνι, ὅτε μὴ δι' ἑτέραν [u]) αἰτίαν ἀλλὰ διὰ τὸ ἐμπεπηγὸς τῷ πράγματι βίτιον, ὅτι τυχὸν φούρτιβόν ἐστιν ἢ βι ποσσέσσον [v]) ὧ καὶ ὀνομ.. φησὶ [w]) κωλύεται ἡ οὐσουκαπίων. ἔσθ' ὅτε γὰρ καὶ οὐσουκαπίονος μὴ προβαινούσης κινεῖται πουβλικιανὴ, ὡς ἔστιν ἐκ τοῦ ιβ' διγ. μαθεῖν.

4. *Steph.* [*ad l.* 9 §. 5 *verb: quae usucapi non possunt*]. Tunc locus est huic regulae, quum non ob aliam causam sed ob vitium rei inhaerens, puta quod furtiva est vel vi possessa ..... impeditur usucapio. Dantur enim casus, quibus Publiciana agitur usucapione licet non procedente, ut discere potes dig. 12 [§. 2].

θὲς γὰρ, ὅτι ὁ κληρονομιαῖος οἰκέτης ἠγόρασε πρᾶγμα ἀλλότριον καὶ τὴν τραδιτευθεῖσαν αὐτῷ νομὴν ἀπώλεσεν.

5. [*Steph. ad l.* 9 §. 6]. Pone enim, servum hereditarium rem alienam emisse et possessionem sibi traditam amisisse.

στεφ. οὐκοῦν καὶ οὐσουκαπιτεύει ὁ κληρονόμος. οὐκ εἶπον τὸ τῆς κληρονομίας ἀσώματον [x]). μάθε γάρ, ὅτι ἡ οὐσουκαπίων δίχα νομῆς οὐ συνίσταται, ἡ δὲ νομὴ τὸ πολὺ μέρος ἔχει ἐν φάκτῳ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ δ' βι. τῶν πρώτων τι. ς' διγ. κ' [y]) φησὶ, τὰ δὲ φάκτα ἤτοι τὴν αἰτίαν τὴν ἐν φάκτῳ γνωριζομένην οὐ ποιεῖ τὸ ἀσώματον. οἷον οὐσούφρουκτος τότε συνίσταται, ὅτε ὕπεστι πρόσωπον τὸ δυνάμενον κεχρῆσθαί τε καὶ καρποῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν οἰκέτῃ κληρονομίας ἀναδιτεύτου καταλειφθῇ οὐσούφρουκτος, οὐ προσπορίζεται τῷ ἀσωμάτῳ, οὔτε γίνεται καταφορὰ καὶ προχώρησις τοῦ τοιούτου ληγάτου μήπω προσελευσθείσης τῆς κληρονομίας, ᾗς ἐστιν ὁ οἰκέτης, ἀλλὰ περιμένει τὴν ἀδιτίονα τοῦ κληρονόμου τοῦ μέλλοντος τοῦ οἰκέτου δεσπόζειν καὶ ὕπεστι πρόσωπον τὸ δυνάμενον κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ νομίμως. ὁ γὰρ οἰκέτης οὐ πρόσωπόν τί ἐστιν. οὕτω φησὶν ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς βι. τι. γ' διγ. β' [z]). εἰκότως οὖν οὐδὲ οὐσουκαπιτεύειν δύνανται. τὴν μέντοι ἀρχθεῖσαν τῷ τελευτήσαντι τρέχειν οὐσουκαπίονα πληροῖ τῷ ἀσωμάτῳ, ὡς καὶ τοῦτο πάλιν ὁ παῦλος ἐν τῷ δ' βι. τῶν πρώτων τι. ς' διγ. ιε' [a]) φησίν.

6. *Steph.* [*ad l.* 9 §. 6 *verb: quasi ipse possedisset*]. Igitur etiam usucapit heres. Non dico, hereditas, quae incorporalis est. Disce enim, quod usucapio sine possessione non consistit, possessio autem plurimum facti habet, ut Paulus ait lib. IV *τῶν πρώτων* tit. 6 dig. 20 (19), facta autem sive causam in facto consistentem res incorporalis non perficit. Veluti usufructus tunc consistit, quum subest persona, quae uti frui possit, ideoque, si servo hereditatis nondum aditae relictus sit usufructus, hereditate incorporali non acquiritur, nec dies eius legati cedit hereditate, in qua continetur servus, nondum adita, sed exspectatur aditio heredis, qui servi dominus sit, et persona, quae iure possit usufructu uti. Servus enim non est persona. Sic dicit Paulus libro sequenti tit. 3 dig. 2 (dig. 1 §. 2). Convenienter igitur nec usucapere potest. Verum tamen usucapionem, quae defuncto currere coepit, hereditati iacenti implet, quod et ipsum Paulus dicit lib. IV *τῶν πρώτων* tit. 6 dig. 15 (?).

στεφ. οὐχ ὡς προκουράτωρί μου [b]), (ἢ γὰρ ἂν ἐμοὶ προσεπορίζετο ἡ νομὴ καὶ διὰ τῆς οὐσουκαπίονος καὶ ἡ ἐντεῦθεν πουβλικιανὴ,) ἀλλ' ἵνα τὸ πρᾶγμα ᾖ παρ' αὐτῷ. τυχὸν γὰρ ἠβουλόμην αὐτὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, καὶ εἰκότως αὐτῷ δίδοται ἡ πουβλικιανή.

7. *Steph.* [*ad l.* 11 *pr. verb: alii*]. Non tamquam procuratori meo, — nempe tum possessio mihi acquisita esset et propter conditionem usucapiendi etiam Publiciana inde descendens, — sed ut res penes eum esset. Forte enim illum rem habere cupiebam, et sic naturaliter ipsi Publiciana datur.

ἐάν τις οὐσούφρουκτον πραγμάτων τινὸς κατὰ τραδιτίονα

8. [*Steph. index l.* 11 §. 1]. Si quis usumfructum

---

56) Haec verba τουτέστι κ.τ.λ. glossema sapiunt. *Heimb.* non habet.

57) Cod. *δούλων.*

58) Haec Cod. prioribus uno tenore addit.

---

r) In Cod. videbatur esse *μα'*.

s) In Cod. legebam *τι. α'*.

t) Hoc adde, nisi forte scribendum sit: *ἐπεὶ δ' οἱ.*

u) Cod. *μηδετίραν.*

v) Cod. *ση. ο ποσσεσ.* habere videbatur.

w) Sic legebam. Forte: *ἐν ᾧ καὶ οἰκέτης φυγάς.*

x) Cod. *τῷ τῆς κλ. ἀσωμάτῳ.* Fortasse haec lectio bene habet, sed paulo ante scribendum *τῷ κληρονόμῳ.* Vide enim infra, ubi scriptum est: *τὴν οὐσουκαπίονα πληροῖ τῷ ἀσωμάτῳ* scil. servus, nisi et ibi legas *τὸ ἀσώματον.*

y) In nostris est dig. 19. *Papinianí.*

z) Nobis est l. 1 §. 2 *Ulpiani.*

a) An l. 30 pr. eius tituli intelligit?

b) Cod. *προκουράτωρ ἐμου.*

I. 11. §. 2. *D.* VI. 2. *Τὸν συλληφθέντα παρὰ τῷ καλῇ πίστει ἀγοραστῇ ἐκ τῆς κλοπιμαίας διὰ τῆς πουβλικιανῆς ὁ ἀγοραστὴς ἀπαιτεῖ, κἂν μὴ ἐνεμήθη αὐτόν. τῷ δὲ κληρονόμῳ τοῦ κλέπτου οὐχ ἁρμόζει.*

Conceptum apud bonae fidei emtorem ex ancilla furtiva per Publicianam emtor petit, etiamsi eum non possederit. Heredi autem furis non competit.

§. 3. *Ἔσθ' ὅτε κἂν μὴ ἠγόρασα, ἀλλ' ἐδωρήθη μοι ἡ κλοπιμαία, ἔχω ἐπὶ τῷ παρ' ἐμοὶ συλληφθέντι* [59])

Interdum licet non emta a me, sed donata mihi sit ancilla furtiva, eius nomine, qui apud me con-

[λάβῃ], ὡσαύτως [καὶ ἐπὶ δουλειῶν τῶν οἰκημάτων κατὰ τραδιτίονα] [c]) ἢ κατὰ ἀνεξικακίαν σύστασιν δεξαμένων, ἔνθα τυχὸν ἠνέσχετό τις ὑδραγώγιον εἶναι διὰ τῶν οἰκημάτων αὐτοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δουλειῶν τῶν ἀγρῶν, ὁ κατὰ τραδιτίονα ἢ ἀνεξικακίαν τὴν δουλείαν παραχωρηθεὶς καὶ κωλυόμενος χρήσασθαι τῇ δουλείᾳ δύναται κινεῖν τὴν ἐπὶ τῇ δουλείᾳ ἐν ῥέμ πουβλικιανήν.

rerum alicuius traditum acceperit, item in servitutibus praediorum urbanorum traditione vel patientia constitutis, veluti si quis passus sit aquaeductum transduci per domum suam, itemque in servitutibus praediorum rusticorum, is, cui traditione vel patientia servitus concessa est, quique ea servitute uti prohibetur, confessoriam Publicianam intendere potest.

τοῦ ἀγων. περὶ τοῦ ἀρξαμένου οὐσουκαπιτεύειν LIBERATIονα [d]) δουλείας καὶ ἐκπεσόντος ἀνάγν. βι. τί. β' διγ. λβ'.

9. *Anon.* [*ad l.* 11 §. 1]. De eo, qui libertatem a servitute usucapere coepit et amisit, vide lib. VIII tit. 2 dig. 32 [§. 1].

στεφ. τοῦτο γὰρ δίδωσι χώραν τῇ πουβλικιανῇ τὸ κατὰ τραδιτίονα παραχωρῆσθαι τὸν οὐσούφρουκτον. κυρίως μὲν γὰρ οὐσούφρουκτος διὰ ληγάτων καὶ πάκτων στιπουλατίωνων συνίσταται, καταχρηστικῶς δὲ διὰ τραδιτίονος, ἐπεὶ μήτε οἷόν τε ἐστὶ τραδιτευεσθαι τὸ ἀσώματον. καὶ τὸν τοιοῦτον οὐσούφρουκτον μὴ κυρίως συνιστάμενον φυλάττει ὁ πραίτωρ, καὶ φυλάττων δίδωσι τὴν περὶ οὐσουφρούκτου κομφεσσορίαν ἐν ῥέμ, πουβλικιανὴν μέντοι. Θεόφιλος μέντοι ὁ μακαρίτης ἐθεμάτισε μὴ ὄντα δεσπότην τὸν παραχωρήσαντα· καίτοι ὁ πραίτωρ τὸν παρὰ δεσπότου τραδιτευθέντα οὐσούφρουκτον φυλάττειν ἐπαγγέλλεται. τὸ δὲ τῆς τραδιτίονος ἐπὶ οὐσουφρούκτου καὶ δουλειῶν κατὰ τὸν προβαίνοντα νόησον τρόπον, οἷον ἔνθα ἐπέτρεψεν αὐτῷ καρπώσασθαι, βαδίσαι ἢ ὑδραγώγιον ποιῆσαι. ἐπὶ ἀσωμάτων γὰρ οὐ προβαίνει τραδιτίων [κυρίως] κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ .....

10. *Steph.* [*ad l.* 11 §. 1 *verb*: *Publiciana datur*]. Hoc enim Publicianae locum facit, quod usufructus per traditionem constitutus est. Proprie scilicet usufructus legatis et pactis stipulationibusve constituitur, abusive autem traditione, quia res incorporalis proprie non potest tradi. Huiusmodi igitur usumfructum non iure constitutum praetor tuetur, et ad tuendum eum confessoriam de usufructu in rem actionem dat, Publicianam scilicet. *Theophilus* autem beatae memoriae posuit eum, qui usumfructum tradidit, non dominum fuisse: sed praetor usumfructum a domino traditum tueri pollicetur. Traditionem autem in usufructu et servitutibus sic intellige, quemadmodum procedere potest, veluti si permiserit frui, ire vel aquaeductum facere. In incorporalibus enim traditio proprie non procedit, secundum id, quod dicitur in .....

τὸ μὴ δυνάμενον οὐσουκαπιτεύεσθαι οὐ διεκδικεῖται διὰ τῆς πουβλικιανῆς. ὅσα γὰρ διὰ τὸ προσ[ὸν] τούτ[οις βίτιον οὐκ ἐπιδέχ]ετ[αι] οὐσουκαπίονα, οὐ λέγω παρὰ τοῦ νῦν ἔχοντος ἀλλ' οὐδὲ παρ' ἑτέρου τινός, ὁποῖά ἐστι τὰ φούρτιβα καὶ τὰ βί πόσσεσσα καὶ ὁ φυγὰς οἰκέτης, [οὐ]δὲ πουβλικιανὴν ἐπιδέχεται· οὐ μὴν ἔνθα διὰ κώλυσιν ἰδικὴν ἤτοι διὰ τὸ τοῦ κατέχοντος πρόσωπον μὴ [e]) δύναται οὐσουκαπιτεύεσθαι, μήτε μεταβέβηται αὐτὸν ὁ δεσπότης [f]), ὥστε ἂν ..λ.. καὶ τὸ βεκτι[γά]λ.. καὶ μὴ οὐσουκαπιτεύεται καλῶς ἐνα.... πουβλικιαν.. ἐκδικεῖται [g]), ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

11. [*Steph. ad l.* 11 §. 2]. Quod usucapi non potest, non petitur per Publicianam. Quaecunque enim propter vitium iis inhaerens usucapionem non recipiunt, non dico ab eo, qui nunc possidet, sed nec ab alio quopiam, qualia sunt furtiva et vi possessa et servus fugitivus, nec Publicianam recipiunt: non autem si propter speciale impedimentum sive propter personam possidentis usucapi non possunt, nec transfertur earum dominium, unde anniculus et ager vectigalis, licet usucapi non possint, tamen Publiciana recte petuntur, ut Paulus seq. dig. dicit.

τοῦ ἐναντ. ..... μν.. βι. [α'] τί. ε' διγ. κς' οὐκ ἐναντιοῦται. τί γάρ; ὅτι ἐγκύου κλαπείσης καὶ ὁ τοκετὸς φουρτιβός ἐστιν, ὡς δοκῶν μέρος εἶναι τῆς μητρὸς, κατὰ τὸ εἰρημένον βι. κε' τί. δ' διγ. α'. ὁμοίως τῷ ἐνταῦθα καὶ βι. ζ' τοῦ κώδ. τί. κς' διατ. γ καὶ τῆς ἐν τῷ . βι. ὅμοιον βι. ς' τι. β' διατ. ιβ'.

12. *Enant.* [*ad l.* 11 §. 2]. ..... lib. 1 tit. 5 dig. 26 non adversatur. Si enim ancilla praegnans subrepta sit, etiam partus furtivus esse videtur, utpote qui pars matris esse videatur, secundum id quod dicitur lib. XXV tit. 4 dig. 1 [§. 1]. Simile ei, quod hic dictum est, lib. VII Cod. tit. 26 const. 3 et ..... simile lib. VI tit. 2 const. 12.

τὸ ἔσθ' ὅτε ..... εἰ .... τότε δύναμαι κινεῖν ἐπ' αὐτῷ τὴν πουβλικιανὴν, ὅτε κατὰ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ κινῶ τὴν πουβλικιανὴν, ἠγνόουν κλοπιμαίαν εἶναι τὴν τ[ούτου] μητέρα, κἂν ἀλλοτρίαν οὖσαν ἐπίσταμαι. γενικῶς δὲ ὁ ἰουλιανὸς οὕτω φησίν· ἐξ ἧς αἰτίας ἠδυνάμην οὐσουκαπιτεύειν τὴν τούτου μητέρα, εἰ δ' ἂν μὴ κλοπιμαία ἦν, (οὐσουκαπιτεύω δὲ, εἰ [h]) ἔλαβον ἐξ ἀγορασίας ἢ δωρεᾶς ἢ ἀπὸ ἑτέρας αἰτίας δεσποτείαν περιποιούσης, οὐ μὴν ἀπὸ κομμοδάτου ἢ δεποσίτου,) ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας δύνασθαί με τὸν ταύτης τοκετὸν οὐσουκαπιτεύειν, εἰ φουρτίβαν οὖσαν ἠγνόουν τὴν τούτου μητέρα. τοιγαροῦν ἐκ πάσης τοιαύτης αἰτίας δύναμαι κινεῖν ἐπ' αὐτῷ πουβλικιανὴν, ὅτε ἐξ ἀγορασίας ἢ καθ' ἕτερόν τινα νομῆς τρόπον ἢ τίτλον νομῆς δεσποτείαν περιποιούσης νέμομαι τὸν τοκετὸν ἢ τὴν τούτου μητέρα ἢ τὸν τοῦ τοκετοῦ τοκετὸν ἐκ-

13. [*Steph. ad l.* 11 §. 3 *verb: interdum, et index l.* 11 §. 4. 5]. Illud: *interdum* ..... tunc eum possum Publiciana petere, si tempore, quo Publicianam intendo, matrem eius furtivam esse ignorabam. licet alienam esse sciam. Generaliter autem Iulianus dicit: ex qua causa matrem eius usucapere possem, si furtiva non esset, (— usucapio autem, si eam ex emto vel pro donato vel ex alia causa dominium transferente, non autem si ex commodato vel deposito possideam, —) ex ea causa posse me partum eius usucapere, si furtivam esse matrem eius ignorem. Igitur ex omnibus hisce causis ob eum Publiciana experiri possum, si ex emto vel ex alio titulo possessionis dominium transferente partum vel eius matrem vel partum partus possideam.

59) In medio hoc verbo expl. fol. 89. 84. Inc. fol. 3. dimidiatum.

c) Quae uncinis inclusa sunt, ego supplevi. In Cod. lacunae vestigium non apparet.

d) Cod. *birationa*.

e) Cod. *εἰ μή*.

f) Forte: *αὐτῶν ἡ δεσποτεία*. Literarum ductus in Cod. non satis certi sunt.

g) Fortassis legendum: *ὡς τὸ ἀννάλιον καὶ τὸ βεκτιγάλιον, κἂν μὴ οὐσουκαπιτεύεται, καλῶς διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἐκδικεῖται*.

h) Cod. *ἤ*.

καὶ τεχθέντι ἐξ αὐτῆς τὴν πουβλικιανήν· ἐὰν ἐν τῷ κινεῖν ἀγνοῶ μητέρα κλοπιμαίαν.

Ἐξ[60]) ὧν γὰρ αἰτιῶν ἠδυνάμην διὰ χρήσεως κτήσασθαι τὴν μητέρα, εἰ μὴ κλοπιμαία ἦν, ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν διὰ χρήσεως κτῶμαι τὸν τοκετόν, ἀγνοῶν τὴν μητέρα κλοπιμαίαν.

Τὰ[61]) αὐτὰ καὶ περὶ τοκετοῦ καὶ τοῦ ἐξ ἀνατομῆς τεχθέντος.

Καὶ καταπίπτοντος τοῦ ἀγορασθέντος οἴκου, ἁρμόζει περὶ τῶν προσθηκῶν[62]) αὐτοῦ ἡ πουβλικιανή. καὶ περὶ ἐκ προσχώσεως προσθηκῶν ἁρμόζει, ἐὰν ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγρῷ ἁρμόζει.

Καὶ[63]) περὶ τῶν ἐκπεσόντων μερῶν τοῦ ἀγορα-

ceptus et ab ea editus est, Publicianam habeo: si tempore agendi ignorem, matrem esse furtivam.

Nam ex quibus causis matrem usucapere possem, si furtiva non esset, ex iisdem causis partum usucapio, si ignorem, matrem esse furtivam. *L.* 11. §. 4. *D.* VI. 2.

Eadem dicenda sunt et de partu et de eo, qui exsecto ventre natus est. §. 5.

Et si aedes emtae fuerint dirutae, eorum nomine, quae aedibus accesserunt, Publiciana competit. De his etiam, quae per alluvionem accesserunt, competit, si de ipso fundo competat. §. 6. 7.

Competit et de partibus statuae emtae recisis et §. 8. 9. 10.

πεσών*). εἰ καὶ μὴ διὰ τῶν κατὰ φύσιν ὠδίνων περιέλθῃ[i]) τὸ βρέφος, ἀλλὰ τῆς θεραπαίνης ἐν τῷ τοκετῷ τελευτησάσης καὶ ἀνατμηθείσης αὐτῆς τῆς γαστρὸς ἐλκυσθῇ τὸ βρέφος, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον ἐπ' αὐτῷ χώρα γίνεται τῇ πουβλικιανῇ.

Et si non per naturales parturientium dolores infans procreatus sit, sed ancilla in partu defuncta exsecto ventre eius extractus sit, etiam sic nihilominus in eo locus est Publicianae.

14. *Steph.* [*ad l.* 11 §. 3 *verb.*: *sed donata*]. Haec enim differentia est inter emtorem et donatarium. In donatario tria requirimus: ut apud eum conceperit, et pepererit, et uti ipse tempore actionis ancillam furtivam esse ignoret. Dicam, quomodo hoc contingere possit. Intendit quidam directam in rem actionem. Nam si ignorabat ancillam furtivam esse, naturaliter se dominum esse existimabat: si autem se dominum esse existimat, omnino directam in rem actionem movet. Intendit igitur directam in rem actionem; sed in litis contestatione exceptione ei opposita, nisi mater partus furtiva sit, actionem mutat et ..... Publicianam; scis enim etiam post litem contestatam mihi licere intentionem actionis mutare. Vel potius, quod et melius est, dic, eum post traditionem didicisse illam alienam esse et sic hoc cognitum habuisse, sed vel nunc ignorare eam furtivam esse.

στεφ. αὕτη γὰρ διαφορὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ τοῦ κατὰ δωρεὰν εἰληφότος· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ κατὰ δωρεὰν λαβόντος τρία ζητοῦμεν· ἵνα καὶ συλλάβῃ παρ' αὐτῷ, καὶ τέκῃ, καὶ ἵνα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐναγωγῆς ἀγνοεῖ φουρτίβαν εἶναι τὴν θεράπαιναν. πῶς δὲ συμβαίνει τοῦτο, λέγω. κινεῖ μὲν διρέκταν ἐν ῥέμ. εἰ γὰρ ἠγνόει φουρτίβαν εἶναι τὴν θεράπαιναν, εἰκότως ἑαυτὸν ἐνόμιζεν δεσπότην· εἰ δὲ δεσπότην ἑαυτὸν νομίζει, διρέκταν κινεῖ πάντως ἐν ῥέμ. κινεῖ οὖν τὴν διρέκταν· ἀντιθεμένης δὲ αὐτῷ ἐν τῇ προκατάρξει [παραγραφῆς][k]), ὅτι καίτοι κλοπιμαία ἐστὶν ἡ τοῦ τεχθέντος μήτηρ, ἀμείβει τὴν ἀγωγὴν καὶ[l]) ..... εται πουβλικιανήν· οἶδας γὰρ ὅτι καὶ μετὰ προκατάρξιν ἐφεῖταί μοι ἀμείβειν τὸν ὅρον τῆς ἀγωγῆς. ἢ μᾶλλον, ὅπερ ἄμεινον, οὕτως εἰπέ, ὅτι οἶδε μὲν ἀλλοτρίαν μετὰ τὴν τραδιτίονα τοῦτο μαθών, ἔτι δὲ καὶ νῦν ἀγνοεῖ, ὅτι κλοπιμαία ἐστίν.

15. [*Steph. ad l.* 11 §. 5 *verb*: *ex partu partus*]. Pone enim, ancillam furtivam apud furem peperisse filiam, hancque illum viri potentem factam cum matre vel sine matre alii bona fide eam accipienti vendidisse: anno post venditionem praeterlapso, vel simpliciter triennio nondum praeterlapso, filia ancillae furtivae nondum usucapta apud emtorem peperit. Scilicet hoc casu tum ob filiam ipsam tum ob partum eius Publiciana mihi competit. Sin autem antea usuceperim filiam ancillae furtivae et sic ea conceperit et pepererit, partus dominii mei esset et directam in rem actionem moverem, non Publicianam. Sic igitur casus ponendus est.

Θὲς γάρ, ὅτι παρὰ τῷ κλέπτῃ τέτοκεν ἡ κλαπεῖσα θεράπαινα θυγατέρα καὶ[m]) ταύτην ἔφηβον ἤδη γενομένην ἐπώλησεν μετὰ τῆς μητρὸς ἢ καὶ ταύτης χωρὶς ἑτέρῳ τινὶ βόνα φίδε λαμβάνοντι· ἐνιαυτοῦ μετὰ τὴν πρᾶσιν παραδραμόντος, ἢ ἁπλῶς μήπω τριετίας παραδραμούσης, τῆς κλοπιμαίας θεραπαίνης ἡ θυγάτηρ μήπω συσυνκαπιτευθεῖσα τέτοκε παρὰ τῷ ἀγοραστῇ. δῆλον γάρ, ὅτι τοῦ θεματισμοῦ ὄντος οὕτως καὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ θυγατρὶ καὶ ἐπὶ τῷ τεχθέντι ἐξ αὐτῆς ἁρμόττει μοι πουβλικιανή. εἰ γὰρ ἔφθασα τὴν θυγατέρα τῆς κλοπιμαίας θεραπαίνης συσυνκαπιτεῦσαι καὶ οὕτω συνέλαβε καὶ τέτοκε[n]), ὑπὸ τὴν ἐμὴν δεσποτείαν ἦν τὸ τεχθὲν καὶ διρέκταν εἰκότως ἐκίνουν ἐν ῥέμ καὶ οὐ πουβλικιανήν. οὕτω οὖν θεματίσον.

16. [*Steph. index l.* 11 §. 6. 7]. Qui bona fide alienas aedes comparavit, si aedes fuerint dirutae, tigna, quae antea aedificio accesserant, per hanc actionem i. e. per Publicianam in rem actionem petere potest. Nam licet aedificio adhuc integro tigna usucapere non possit, — nemo enim aliud possidere atque aliud usucapere potest, — tamen diruto aedificio si tignorum possessionem amiserit, per Publicianam ea petere potest; etenim si quis vel brevissimo momento temporis rem alienam possederit et sic eam amiserit, Publicianam intendere potest. Quod autem per alluvionem

ὁ βόνα φίδε τὸν ἀλλότριον ὠνησάμενος οἶκον τοῦ οἴκου καταλυθέντος δύναται τὰς ὕλας, ὅσαι πρώην ἐπέκειντο τῷ οἰκοδομήματι, διὰ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς ἤγουν[o]) διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἐν ῥέμ ἐκδικεῖν. εἰ γὰρ καὶ τοῦ οἰκοδομήματος ἔτι συνισταμένου τὰς ὕλας οὐσουκαπιτεύεσθαι[p]) οὐ δύναται, οὐδεὶς γὰρ ἕτερον νεμόμενος ἕτερον οὐσουκαπιτεύει[q]), ὅμως τοῦ οἴκου καταλυθέντος ἐὰν τῆς τῶν ὑλῶν ἐκπέσῃ νομῆς, δύναται αὐτὰς διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἐκδικεῖν· κἂν γὰρ ἐν ἀκαριαίᾳ ῥοπῇ νεμηθῇ τις ἀλλότριον καὶ οὕτως ἐκπέσῃ, δύναται κινεῖν πουβλικιανήν. τὸ μέντοι διὰ τῆς ἀλλουβίονος[r])

(*Nonnulla desunt.*)

17. [*Steph. index l.* 11 §. 8. *cum παραγρ.*]. partes

τὰ τμηθέντα τοῦ ἀνδριάντος μέρη δύναμαι ἀπαιτεῖν. τοῦτο

60) Haec in Cod. antecedentibus non interrupto lineae tenore adduntur.

61) Etiam haec in Cod. partem thematis antecedentis faciunt.

62) In hoc verbo primo pagina fol. 3 desinit.

63) Fol. 3 pag. secunda rursus incipit.

*) Hoc verbum non habet quo referatur. Scilicet corruptela textui inest.

i) An *προέλθῃ*;

k) In Cod. deest.

l) Expl. fol. 89. 84 Inc. fol. 3, cuius nonnisi dimidia pars superest.

m) Cod. *καὶ θυγατέρα ταύτην* habere videtur.

n) Cod. *τὸ τετοκος.*

o) Cod. pro his *ἀγωγῆς ἤγουν* siglam habet *ᾳ*.

p) Cod. *οὐσουφρουκτεύεσθαι.*

q) Cod. *οὐσοφρουκτεύει.*

r) Debebat sequi pars altera huius paginae, quae nunc deest.

σθέντος ἀνδριάντος καὶ τοῦ κτισθέντος οἴκου ἐν τῷ ἀγορασθέντι ἐδάφει καὶ ἐπὶ τῷ ἐδάφει τοῦ ἀγορασθέντος καὶ καταπεσόντος οἴκου.

de aedificio in area emta extructo et de area domus emtae et dirutae.

L. 12. *pr.* *D.* VI. 2. ιβ'. Paul. Ἐὰν μνηστὴρ μνηστῇ δωρήσηται δοῦλον καὶ πρὸ τοῦ κυριευθῆναι διὰ χρήσεως ὑποδέξηται αὐτὸν ἐν προικὶ, καὶ λυθῇ ὁ γάμος, ἀποκαθίστησιν αὐτόν· καὶ γὰρ ἔῤῥωται ἡ μεταξὺ μνηστήρων δωρεά. νεμομένη οὖν ἔχει παραγραφὴν [64]), καὶ ἐκπεσοῦσα τὴν πουβλικιανὴν κατ' ἐξωτικοῦ καὶ τοῦ δωρησαμένου.

XII. *Paul.* Si sponsus sponsae servum donaverit et, antequam usucaperet, eum in dotem acceperit, et solutum sit matrimonium, ipsum restituit: nam donatio inter sponsum et sponsam valet. Mulier igitur possidens habet exceptionem, et si possessionem amiserit, Publicianam adversus extraneum et donatorem.

§. 1. Ἁρμόζει τῷ καθ' ὁμάδα δι' ἀποκαταστάσεως ἀξιωθέντι λαβεῖν τι, κἂν τῆς νομῆς οὐκ ἐπελάβετο.

Competit ei, cui per fideicommissum restitui iussa est hereditas, etiamsi possessionem non apprehenderit.

δὲ νόησον, ἔνθα μὴ τὸ ἀποτμηθὲν [μέρ]ος ἑτέρου γέ[γονε] προσθήκη κατὰ FERRUMINatίονα μέντοι ἤτοι διὰ λι[πών]σεως. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κγ' διγ. τοῦ προλαβόντος [s]) τί.

statuae recisas petere possum. Hoc autem sic accipe, si non pars recisa alius statuae accessio facta est, scilicet per ferruminationem. Memineris eorum, quae dicta sunt dig. 23 [§. 5] praecedentis tit.

ἐὰν ἀλλότριον ἔδαφος ἀγοράσω καὶ οἰκοδομήσω, καλῶς κἀγὼ τὴν πουβλικιανήν. τοὐναντίον εἰ οἶκον ἀλλότριον ἀγοράσω καὶ εἰς ψιλὸν ἔδαφος περιέστησε, καὶ καταπεσόντος τοῦ οἴκου δύναμαι ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τῷ ἐδάφει κινεῖν πουβλικιανήν.

18. [*Steph. index l.* 11 §. 9. 10]. Si alienam aream emero et in ea aedificavero, recte Publiciana ago. E contrario si aedificium alienum emero, et ad nudam aream pervenerit, etiam diruto aedificio de area sola Publicianam intendere possum.

στεφ. οἶδας μαθὼν ἐκ τοῦ μθ' διγ. τῆς σπειαλίας, ὅτι τὸ ἔδαφος μέρος εἶναι τοῦ οἴκου δοκεῖ.

19. *Steph.* [*ad l.* 11 §. 10]. Didicisti ex dig. 49 *de rei vindicatione*, aream partem aedificii videri.

τοῦ ἐναντιοφ. ἰδοὺ καὶ ἐνταῦθα, ὡς τί. α' διγ. μθ', τὸ ἔδαφος μέρος ἐστὶ τοῦ οἴκου. καὶ βι. β' τί. β' διγ. β' καὶ βι. ιγ' τί. ζ' διγ. κβ' [t]) καὶ βι. ιη' τί. δ' διγ. κα'.

20. *Enantioph.* [*ad l.* 11 §. 10]. Ecce etiam hic, ut tit. 1 dig. 49, solum pro parte aedificii habetur. Et lib. ..... lib. XVIII tit. 4. dig. 21 [in fine].

ὁ μνηστευσάμενος ἀλλότριον οἰκέτην ἐδωρήσατο τῇ ἰδ[ίᾳ] μνηστῇ καὶ τοῦτον πρὸ οὐσουκαπίονος εἰς προῖκα τὴν αὐτῆς ὑπεδέξατο. γέγονε διάταξις τοῦ θειοτάτου πίου, παρακελευομένου τοῦ διαζυγίου γενομένου χρῆναι τὸν ἄνδρα τῇ γυναικὶ τὸν οἰκέτην ἀποκαταστῆσαι· καὶ γὰρ τὴν μεταξὺ τοῦ μνηστευσαμένου καὶ τῆς μνηστῆς δωρεὰν οὐδεὶς ἂν εἴποι μὴ ἐῤῥῶσθαι. ὅτε [u]) τοίνυν διαλυομένου τοῦ γάμου τὸν οἰκέτην ἀποκαταστῆναι κελεύει, κἂν μήπω οὐσουκαπιτευθέντος τοῦ οἰκέτου τὸ μεταξὺ αὐτῶν διαλυθῇ συνοικέσιον. εἴτε αὐτὸν ἡ γυνὴ νέμεται τὸν οἰκέτην, ἔχει παραγραφὴν, ἐναγομένη παρὰ τοῦ ἀνδρὸς δηλονότι, εἴτε μὴ νέμεται, δύναται κινεῖν πουβλικιανὴν, κἄντε [v]) αὐτὸς ὁ δωρησάμενος τὸν οἰκέτην κατέχει.

21. [*Steph. index l.* 12 *pr.*]. Sponsus servum alienum sponsae suae donavit, eumque ante usucapionem in dotem eius accepit. Rescriptum est a divo Pio, qui iussit divortio facto virum oportere uxori servum restituere: nam donationem inter sponsum et sponsam nemo dixerit non valere. Itaque soluto matrimonio servum restitui iubet, licet servo nondum usucapto matrimonium eorum dissolvatur. Et sive mulier servum possideat, exceptionem habet, nimirum si a marito conveniatur, sive eum non possideat, Publicianam intendere potest, [sive extraneus] sive ipse donator servum possideat.

τοῦ ἐναντ. περὶ τῶν τοιούτων δωρεῶν ἔχεις βι. κδ' τί. α' καὶ βι. ε' τοῦ κώδ. τί. ..... [w])

22. *Enant.* [*ad l.* 12 *pr.*]. De huiusmodi donationibus agitur lib. XXIV tit. 1 et lib. V. Cod. tit. [3].

(*Nonnulla desunt.*)

βεκτιγάλ . . [x]) ἐστι . . . μὴ κυρίως τὸ παρά τινος διηνεκῶς μισθωθέν. μιμεῖται δὲ τὰ βεκτιγάλια καὶ τὰ παρὰ συστήματος ὡσαύτως διηνεκῶς μισθωθέντα, ὥσπερ οὖν· καὶ τὸ κατ' ἐμφύτευσιν ἐκδιδόμενον. ταῦτα [y]) δὲ οὐδὲ δύναται παρὰ τῶν οὕτως αὐτὰ ἐξειληφότων οὐσουκαπιτεύεσθαι. καὶ οὕτως ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἐάν τις λάβῃ παρὰ τῶν αὐτῶν βόνα φίδε, τουτέστι νομίσας αὐτοὺς εἶναι δεσπότας, καὶ ἐκπέσῃ μετὰ ταῦτα τῆς τούτων νομῆς, δύναται κινεῖν τὴν πουβλικιανὴν ἢ [z]) βεκτιγαλίαν ἐν ῥέμ· καίτοι εἰ παρὰ τοῦ πρωτοτύπου ἤτοι παρὰ τοῦ δεσπότου πρᾶγμα ἔλαβε τοῦτο κατὰ βεκτιγάλιον τέλος ἢ κατὰ ἐμφύτευσιν, βεκτιγαλίαν ἢ ἐμφυτευτικαρίαν ἐν ῥέμ, καὶ οὐ πουβλικιανὴν βεκτιγαλίαν οὐδὲ γὰρ [a]) πουβλικιανὴν ἐμφυτευτικαρίαν, ὡς ἔστιν ἐν τῷ ἑξῆς τί. μαθεῖν. τὸ αὐτό ἐστι, κἂν σουπερφικιαρίαν οἰκίαν ἕτερός τις ἐποίησεν ἐμοὶ βόνα φίδε. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον περὶ τῶν οὐσουκαπιτεύεσθαι μὴ δυναμένων· εἴρηται δὲ ὅτι τὰ μὴ δυνάμενα οὐσουκαπιτεύεσθαι οὐ δύναται διὰ τῆς πουβλικιανῆς ἐκδικεῖσθαι· τότε γὰρ τῷ τοιούτῳ κανόνι γίνεται χώρα, ὅτε μὴ δι' ἑτέραν αἰτίαν ἀλλὰ διὰ τὸ ἐμπεπηγὸς τῷ πράγματι βίτιον, ὅτι τυχὸν φουρτιβὸν ἐστιν ἢ φυγὰς οἰκέτης, οὐ δύνατται οὐσουκαπιτεύεσθαι. ἐὰν ἐποιεῖτο πρᾶγμα κωλύῃ νόμος ἢ διάταξις, καὶ νόμος μὲν ὡς τὰ σάκρα καὶ τὰ

(*Nonnulla desunt.*) ..... non proprie quod perpetuo ab aliquo locatum est. Vectigalia vero imitantur etiam ea, quae a collegiis perpetuo locata sunt, sicut et id, quod in emphyteusin datum est. Haec autem nec usucapi possunt ab iis, qui ea conduxerunt. Iam accede ad propositum. Si quis ab illis bona fide ea acceperit, hoc est arbitratus illos dominos esse, et postea possessionem eorum amiserit, Publicianam vectigalem in rem actionem movere potest: si tamen a principali hoc est a domino eam rem pro vectigali pensione vel in emphyteusin acceperit, vectigalem vel emphyteuticariam in rem actionem, non Publicianam vectigalem nec Publicianam emphyteuticariam moveret, ut disci potest titulo sequenti. Idem est, si alius quis superficiarias aedes mihi bona fide vendiderit. Nec tibi adversetur, quod dictum est de rebus, quae usucapi non possunt: nimirum dictum est, ea, quae usucapi non possunt, per Publicianam peti non posse: tunc enim huic regulae locus est, si non ob aliam causam sed ob vitium rei inhaerens, veluti quod furtiva est vel servus fugitivus, usucapi non potest. Si rem alienare prohibeat lex vel constitutio, — lex veluti sacra et religiosa, con-

---

64) Fol. 3 pag. secunda expl.

s) Cod. παρόντος.
t) Hae allegationes omnino corruptela laborant.
u) Fortasse: ὁ πῖος.
v) Supple: κἄντε ἄλλος κἄντε π. τ. λ.
w) Deest pars altera huius paginae.
x) Inc. fol. 57. 54.
y) Cod. τούτων.
z) Dele.
a) Abundat. Sed deesse videtur κινεῖ.

Καὶ [65]) ἐπὶ τῶν ἐμφυτευτικῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν μὴ δυναμένων διὰ χρήσεως κυριευθῆναι.

Et in praediis emphyteuticariis et aliis, quae usucapi non possunt. *I.* 12. §. 2. *D.* VI. 2.

Καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγορασθέντος καλῇ πίστει παρὰ μὴ δεσπότου οἰκήματος ἐνοικικοῦ, οὐ μὴν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου κεκωλυμένων ἐκποιεῖσθαι.

Et in insula superficiaria a non domino bona fide emta, non autem in his, quae lege alienari prohibentur. §. 3. 4.

Ἁρμόζει καὶ ἐπὶ νηπίῳ μήπω ἐνιαυτὸν πληρώσαντι, καὶ ἐπὶ μέρει πράγματος, καὶ τῷ ἀκαριαίως νεμηθέντι.

Competit et de infante, qui nondum annum implevit, et de parte rei, et de eo, quod momento possessum est. §. 5. 6. 7.

ιγ'. Gaiu. [66]) Ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας εὐλόγου προσπορισμοῦ εἰ λαβόντες πρᾶγμα ἐκπέσωμεν αὐτοῦ, χώρα τῇ πουβλικιανῇ.

XIII. *Gaii.* Ex quacunque iusta causa acquirendi rem nacti fuerimus, si eius possessionem amiserimus, locus est Publicianae. *I.* 13. *pr.* *D. eod.*

Εἰ καὶ δικαία ἐστὶν ἡ νομὴ τοῦ λαβόντος ἐνέχειρον, διάταξις δὲ ὡς τὰ ἀκίνητα τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα, ἐὰν οὖν, ὡς εἴρηται, νόμος ἢ διάταξις ἐκποιεῖσθαι πρᾶγμα κωλύῃ, οὐ δύναται ὁ ὠνησάμενος ἐκπεσὼν τῆς τούτου νομῆς ἔχειν ἐπ' αὐτῷ πουβλικιανήν, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος, τουτέστι ἐφ' ὧν κεκώλυται ἡ ἐκποίησις, οὐδένα, τουτέστιν οὔτε τὸν βόνα φίδε νομέα ἢ πρατῆρ[b]), ἀσφαλίζεται οὔτε δίδωσιν αὐτῷ πουβλικιανήν, ἵνα μὴ εὑρεθῇ κόντρα λέγειν ποιῶν.

Licet iusta possessio sit eius, qui pignori acceptitutio puta res immobiles ecclesiarum, — igitur si lex vel constitutio rem alienare prohibeat, emtor possessione amissa Publicianam habere non potest, quoniam hoc casu, id est ubi alienatio prohibita est, [praetor] neminem, id est nec bonae fidei possessorem vel venditorem, tuetur, nec ei Publicianam dat, ne videatur contra legem facere. §. 1.

ἐπὶ τῶν ἢ παρὰ ὁμάδος τινὸς ἢ διηνεκῶς μπθωσαμένων, καὶ ταῦτα γὰρ μιμεῖται τὰ βεκτιγάλια, ἢ ἐπὶ τοῦ[c]) τυχόντος κατ' ἐμφύτευσιν παρεχομένου.

24. [*Steph. ad l.* 12 §. 2 *verb.*: *in aliis praediis*]. In his, quae ab universitate aliqua vel perpetuo locata sunt, nam et haec agros vectigales imitantur, vel in his, quae forte in emphyteusin data sunt.

τοῦ ἐναντ. καὶ βεκτιγάλια γὰρ οὐσουκαπιτεύονται, ὡς βι... τι.. δίγ. ιδ' [d]), ὃ καὶ ἀνάγνωθι μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένων· καὶ οὕτως δέδωκεν ἐπ' αὐτῶν τὴν πουβλικιανήν. διγ.[c]) ια' τούτου τοῦ τι. τὸ αὐτὸ καὶ [ἐπὶ] τοῦ σουπερφικιαρίου· οὔτε γὰρ δύναται χωρὶς τοῦ ἐδάφους οὐσουκαπιτευθῆναι. καίτοι βεκτιγάλιον οὐκ οὐσουκαπιτεύεται· οὔτε γὰρ δεσπότης ἐστὶν ..... ὡς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. α'[f]). ἐν δὲ τῷ θ' διγ. τούτου τοῦ τι. εἶπε τὴν πουβλικιανὴν μὴ ἔχειν χώραν ἐπὶ τῶν οὐσουκαπιτ[εύεσθαι μὴ δυναμένων] ..... φησὶ λέ..στ· ἐν τῷ παρόντι διγ. μὴ οὐσουκαπιτεύεσθαι τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δίκαιον τοῦ βεκτιγαλίου καὶ τοῦ σουπερφικιαρίου, ἐπ' αὐτ[ῷ οὖν] κινεῖσθαι τὴν πουβλικιανήν. ἄλλοι δέ φασιν, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ διγ. ἀκινήτων ὄντων οὐ χώρα τῇ οὐσουκαπίονι, ἀλλὰ τῇ τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ.

25. *Enant.* [*ad l.* 12 §. 2]. Nam etiam vectigales agri usucapiuntur, ut lib.... tit..... dig. 14, quod lege cum annotationibus ad id adscriptis: ideoque Publicianam ob eos dedit. Dig. 11 [§. 4] huius tituli. Idem in aedibus superficiariis: neque enim possunt sine solo usucapi. Verumtamen ager vectigalis non usucapitur: neque enim dominus est, [qui eum conduxit,] ut tit. sequenti dig. 1 [§. 1]. Atqui in dig. 9 [§. 5] huius tituli Publicianam dixit locum non habere in his, quae usucapi non possunt, ... in hoc dig. non usucapi rem sed ius in agro vectigali vel in superficie, ideoque propter hoc Publicianam intendi. Alii vero dicunt, in hoc dig. de immobilibus tractari, in quibus usucapioni non sit locus, sed longi temporis praescriptioni.

τοῦ ἀγων. ὡς ἐπὶ τοῦ δοταλίου ἀγροῦ· οὔτε γὰρ οὐσουκαπιτεύεται, ὡς βι. κγ' τί. ε' διγ. ις'. νόει δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν [τῶν][g]) ἐκκλησιῶν ἀκινήτων, καὶ τῶν προσηκόντων τοῖς νέοις. τὰ τῶν νέων καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν[h]) οὐ κεκώλυται ἐκποιεῖσθαι, ἀλλὰ χωρὶς δεκρέτου.

26. *Anon.* [*ad l.* 12 §. 4]. Ut in fundo dotali: neque enim usucapi potest, ut lib. XXIII tit. 5 dig. 16. Idem accipe de rebus immobilibus ecclesiarum et de rebus minorum. Res minorum et ecclesiarum non quidem omnino alienari prohibentur, sed sine decreto.

στεφ. τοῦτο κατὰ διαίρεσιν, ὅτι παράνομος [πρᾶσις] μάλα φίδε νομέα ποιεῖ τὸν ὠνησάμενον, ὡς ἀνήρεται βι. ια τοῦ κῶδ. τί. μη'[i]), ὅς ἐστι DE AGRICOLIS [ET] CENSITIS, διατ. ζ'.

27. *Steph.* [*ad l.* 12 §. 4 *verb: eo casu*]. Hoc propter distinctionem, quia venditio illicita emtorem malae fidei facit, ut relatum est lib. XI Cod. tit. 48, qui est *de agricolis et censitis*, const. 7.

ἀλλότριόν[k]) τις οἰκέτην [ἴμφ]αγτα ὄντα ἠγόρασε βόνα φίδε καὶ ἐξέπεσε τῆς τούτου νομῆς· ἆρα δύναται κινεῖν ἐπ' αὐτῷ τὴν πουβλικιανήν; τοῦτο δὲ ζητεῖται, ἐπειδὴ ὁ κινῶν πουβλικιανὴν λέγει ὡσανεὶ οὐσουκαπίτευσεν, πῶς[l]) δὲ τὸν ἀνάλιον ἠδύνατό τις ἑνιαυτοῦ μόνου παραδραμόντος νομίζεσθαι[m]) οὐσουκαπιτεύειν; ἡ γὰρ πλάσις ἐν ὀλίγῳ παρέοικε τῆς ἀληθείας. πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων φησὶν ὁ παῦλος τὴν πουβλικιανὴν ἐν ῥέμ κινεῖσθαι καὶ ἐπὶ ἴμφαντος[n]) οἰκέτου, εἰ καὶ μήπω τὸν ἐνιαυσιαῖον ἐπλήρωσε χρόνον. καὶ ὁ μέρος ἐκδικῆσαι βουλόμενος πράγματος, ὅπερ ἀλλότριον ἠγόρασε βόνα φίδε, δύναται κεχρῆσθαι τῇ πουβλικιανῇ. καλῶς δὲ [καὶ οὐδὲν] ἧττον ταύτην κινεῖ καὶ ὁ κατά τινα χρόνον ἢ ῥοπὴν πρᾶγμα βόνα φίδε ἀλλότριον νεμηθείς.

28. [*Steph. index l.* 12 §. 5. 6. 7]. Alienum quis servum infantem bona fide emit eiusque possessionem amisit; num ob eum Publicianam movere potest? Hoc quaeritur, quia qui Publiciana agit, intendit, quasi usucepisset; quomodo autem quis annalem anno solo praeterlapso usucepisse videri potest? Fictio enim parum a veritate recedere debet. Sed quamquam haec ita sint, Paulus tamen dicit, Publiciana in rem actione peti servum infantem, licet nondum annale tempus impleverit. Et qui partem rei petere vult, quam alienam bona fide emerat, Publiciana uti potest. Recte autem et nihilo secius eam intendit, qui aliquo tempore vel momento rem alienam bona fide possedit.

ὁσασδήποτε εἰσὶ [δίκαιαι κτ]ήσεων αἰτίαι, ἐξ ὧν αἰτιῶν

29. [*Steph. index l.* 13 pr. §. 1]. Quaecunque sunt

---

65) Hoc verbo inc. fol. 57. 54.

66) Hoc thema in Cod. iungitur praecedenti, et iuscriptio *ιγ'. Gaiu* praeponitur sequenti themati. Id quod, *Heimb.* sequutus, emendavi.

---

b) Debebat esse ἀγοραστήν, *emtorem*.

c) Haec verba: ἐπὶ τοῦ non satis certa sunt. Videbar mihi primum legere: παρα. ου.

d) Forte l. 15 §. 26 D. *de damno infecto* significatur.

e) Haec, et quae sequuntur, aliquatenus corrupta sunt.

f) Cod. ζ habere videbatur.

g) Deest in Cod.

h) Cod. ἐκκλησιαστικῶν.

i) Cod. λη'.

k) Haec Cod. uno tenore praecedentibus subiicit.

l) Cod. πῆ.

m) Cod. νομίζεται.

n) Cod. τὴν ἰμφακτονμ οἰκέτην.

χυρον ἢ κατὰ παράκλησιν, ὅμως οὐκ ἔχει τὴν πουβλικιανήν· οὐδὲ γὰρ ψυχῇ δεσπότου νέμεται.

L. 13. §. 2. *D.* VI. 2. Ὁ ἀγοράζων ἀπὸ τοῦ ἀνήβου δεικνύειν ὀφείλει, συναινέσει τοῦ ἐπιτρόπου νομίμως ἠγορακέναι. καὶ ὁ κατὰ ἀπάτην δὲ συναινέσει [67]) πλαστοῦ ἐπιτρόπου ἀγοράζων καλῇ πίστει ἀγοράζει.

L. 14. *D. eod.* ιδ'. Ἐὰν ἐπιτροπῇ σου πωλήσει [68]) μοι πρᾶγμα σὸν ὁ προκουράτωρ σου, καὶ διαμαρτύρῃ αὐτὸν μὴ παραδοῦναί μοι, καλῶς παραδίδωσι, καὶ τὸ ἀσφαλὲς ἔχω καὶ νεμόμενος καὶ ἐνάγων. εἰ δὲ κατὰ ἄγνοιαν μὴ παραγραψάμενός σε παράσχω σοι τὸ πρᾶγμα, κινῶ τὴν ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ προκουράτωρος. καὶ εἴ τι παράσχῃ μοι, ἀπαιτεῖ σε διὰ τῆς ἀντεναγωγῆς καὶ τῆς ἐπὶ τῇ προτροπῇ σου ἀγωγῆς [69]).

L. 15. *D. eod.* ιε'. Pompo. Ὁ φυγάς μου δοῦλος ἐὰν ἀλλότριον ἀγοράσῃ, ἔχω τὴν πουβλικιανὴν, εἰ καὶ τῆς νομῆς τοῦ παραδοθέντος αὐτῷ σωματικῶς οὐκ ἐπελαβόμην δι' αὐτοῦ.

pit vel precario, tamen Publicianam non habet: neque enim animo domini possidet.

Qui a pupillo emit, probare debet, consensu tutoris legitime se emisse. Et qui deceptus consensu falsi tutoris emit, bona fide emit.

XIV. Si mandatu tuo rem tuam procurator tuus mihi vendiderit, et denuntiaveris ei, ne mihi traderet, recte tradit, et tutus sum, sive possideam sive petam. Si vero per ignorantiam non obiecta tibi exceptione rem tibi reddidi, agam ex emto adversus procuratorem. Et si quid mihi praestiterit, contrario iudicio et mandati actione a te petet.

XV. *Pompo.* Si servus meus fugitivus rem alienam emerit, Publicianam habeo, licet possessionem rei ei traditae corporaliter per eum nactus non sim.

παρὰ δεσπότου πράγματος παραλαμβάνοντες νεμόμεν .. παραχρῆμα τουτέστι δεσπότ .. καὶ κινουμ .. πο ... [o]) διφέκταν ἐν ῥεμ, ἐκ τούτων αὐτῶν τῶν αἰτιῶν, οἷον ἀπὸ πράσεως ἢ δωρεᾶς, οὐ μὴν ἀπὸ παραθήκης ἢ χρήσεως ἢ μισθώσεως, εἰ πρᾶγμα λαμβάνοντες ἐκπέσομεν τῆς τούτου νομῆς, δ[ίδοται] ἡμῖν ἐπὶ ἐκδικήσει τούτων αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐν ῥέμ πουβλικιανή οὐκ ἐκπ ... γὰρ ὁ δικαίαν αἰτίαν [p]) ἔσθ' ὅτε δίδοται [q]) πουβλικιανή. ὁ δικαίῳ γὰρ ἐνεχύρου καὶ ὁ κατὰ παράκλησιν πράγμα νεμόμενος δικαίαν μὲν ἔχει νομὴν, οὐ δύναται δὲ κινεῖν ἐπ' αὐτοῦ πουβλικιανὴν, ἐκείνῳ δηλαδὴ τῷ λογισμῷ, ἐπειδὴ οὔτε ὁ δανειστὴς οὔτε ὁ κατὰ παράκλησιν νεμηθεὶς τοιαύτῃ διαθέσει τῆς τοῦ πράγματος ἐδράξατο νομῆς, ἵνα νομίσῃ δεσπότην αὐτὸν εἶναι τοῦ πράγματος.

στεφ. τινὰ γὰρ τῶν πουπιλλαρίων πραγμάτων, ὅλως τὰ ἀκίνητα, οὐδὲ CUM TUTORIS AUCTORITATE δύναται πιπράσκειν πούπιλλος, εἰ μὴ δεκρέτον ἐπὶ τῇ τούτων ἐκποιήσει πραχθῇ.

ἐντειλάμενός τις τῷ οἰκείῳ προκουράτωρι πρᾶγμα πωλῆσαι μετὰ τὴν πρᾶσιν ἐκώλυσε τὸν προκουράτορα παραδοῦναι τὸ πρᾶγμα τῷ ὠνησαμένῳ. ὁ δὲ καὶ κωλυθεὶς παρέδωκε, καὶ μετέστησεν [r]) ἐπὶ τὸν λαβόντα τὴν δεσποτείαν. φησὶ τοίνυν ὁ οὐλπιανὸς [s]), ὅτι ὁ πραίτωρ πανταχοθεν ἀσφαλίζεται τὸν ἀγοραστήν. εἴτε γὰρ νέμεται καὶ ὁ τοῦ πράγματος κύριος ἐκδικῆσαι παρ' αὐτοῦ πειρᾶται, δίδωσιν αὐτῷ παραγραφὴν λέγουσαν, ἀλλ' [εἰ μὴ] γνώμῃ [σου] ἐπώλησεν ὁ προκουράτωρ τὸ πρᾶγμα· εἴτε τῆς τοῦ πράγματος ἐξέπεσε κατοχῆς, δύναται κατὰ τοῦ ἔχοντος κινεῖν πουβλικιανήν. εἰ δὲ καὶ ἐν[αγόμενος] κατὰ πλάνην οὐκ ἐχρήσατο τῇ παραγραφῇ, καλῶς τὴν ἐξέμπτο κατα τοῦ προκουράτωρος κινεῖ εἰς τὸ διαφέρον μετὰ τὴν ἐνίκησιν, καὶ ὅπερ ἀπαιτεῖται ὁ προκουράτωρ διὰ τῆς ἐξέμπτο, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀπαιτεῖ διὰ τῆς κοντραρίας μανδάτι τὸν ἐντειλάμενον αὐτῷ πωλῆσαι τὸ πρᾶγμα.

τουτέστι δίδοται αὐτῷ καὶ νεμομένῳ παραγραφὴ καὶ ἐκπεσόντι τῆς νομῆς πουβλικιανή. εἰ γὰρ καὶ ἡ πρᾶσις κατὰ γνώμην δεσπότου τὴν ἀρχὴν γενομένη ἔρρωται, ὅλως, ὅτι ἡ τραδιτίων παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἐγένετο, εἰκότως οὐ μετηνέχθη δεσποτεία. οἶδας γὰρ μαθὼν ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. ὅτι τότε ἡ τραδιτίων ἐπὶ τὸν λαμβάνοντα μεταφέρει τὴν τοῦ τραδιτευομένου πράγματος δεσποτείαν, ὅτε κατὰ γνώμην γίνεται τοῦ δεσπότου.

φυσικῶς δηλονότι, [ἐπειδὴ] ὁ φυγὰς οἰκέτης ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐστι νομὴν, προσποριζεταί μοι δι' αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ ἀλλοτρίου πράγματος νομὴ καὶ ἡ δι' αὐτῆς οὐσουκαπίων.

τοῦ ἀνων. ὅτι ὁ ἐν φυγῇ δοῦλος, εἰ μὴ ἕτερος αὐτοῦ ἐπελάβετο ἢ ἐλεύθερον ἑαυτὸν εἶναι νομίζει, προσποριζει τῷ δεσπότῃ νομήν.

iustae causae acquirendarum rerum, ex quibus si a domino rei eam acceperimus, statim domini facti directam in rem actionem habemus, ex his ipsis causis, veluti ex emtione vel donatione, non autem ex deposito vel commodato vel conductione, si rem acceperimus et possessionem eius amiserimus, datur nobis ad petendas has res Publiciana in rem actio. Interdum nec ex iustis possessionibus Publiciana datur. Nam qui pignoris iure vel precario rem possidet, iustam quidem possessionem habet, nec tamen Publicianam intendere potest, hanc scilicet ob rationem, quia neque creditor neque qui precario possidet hoc animo rei possessionem nactus est, ut crederet se dominum rei esse.

30. *Steph.* [*ad l.* 13 §. 2 *verb: lege non prohibente*]. Quasdam enim res pupillares, praesertim immobiles, ne cum tutoris quidem auctoritate pupillus vendere potest, nisi decretum de alienandis iis fiat.

31. [*Steph. index l.* 14]. Quum quis mandasset procuratori suo ut rem venderet, post venditionem procuratorem prohibuit, quominus rem emtori traderet. Ille autem licet prohibitus tradidit, dominium autem in accipientem [non] transtulit. Dicit igitur Ulpianus, quod praetor emtorem undecunque tuetur. Sive enim possidet et dominus rei ab eo rem petere conatur, exceptionem ei dat, quae dicit, nisi voluntate tua procurator rem vendidit: sive possessionem rei amisit, adversus possessorem Publiciana experiri potest. Et si conventus per ignorantiam exceptione non sit usus, recte ex emto adversus procuratorem agit de eo quod interest post evictionem, et quod procurator emti iudicio praestiterit, hoc ipse contraria mandati actione ab eo, qui ei rem vendere mandavit, consequitur.

32. [*Steph. ad l.* 14 *verb: sive possideat sive petat rem*]. Hoc est datur ei, si possideat, exceptio, sin possessionem amiserit, Publiciana. Licet enim venditio valeat, quae initio voluntate domini contracta est, tamen, quia traditio contra voluntatem eius celebrata est, dominium non transiit. Didicisti enim tit. I lib. II. Institutionum, traditionem tunc in accipientem dominium rei traditae transferre, quum voluntate domini fiat.

33. [*Steph. ad l.* 15 *verb: competere debet*]. Naturaliter enim, quum servus fugitivus in possessione mea sit, per eum mihi acquiritur rei alienae possessio et quae per eam contingit usucapio.

34. *Anon.* [*ad l.* 15.] Servus, qui in fuga est, nisi alius eum apprehenderit aut ipse se liberum esse putaverit, domino possessionem acquirit.

67) Cod. addit δὲ.
68) Cod. πωλήσεις.
69) *Heimb.* διὰ τῆς ἀντ. ἐπὶ τῇ τῆς προτροπῆς ἀγωγῇ.

o) Forte legendum: ἔχομεν παραχρῆμα τουτέστι δεσπόται γινόμενοι.
p) Literarum ductus incerti sunt.
q) Forte: μὴ δίδοται.
r) Lege: οὐ μετέστησεν. Cf. schol. 32.
s) Imo *Papiniani* verba sunt ab Ulpiano relata.

ις'. Papi. Ἡ παραγραφὴ τῆς νομίμου δεσποτείας ἀντίκειται τῇ πουβλικιανῇ.

[ιζ'. *Nerat.*][70]) Ἡ πουβλικιανὴ οὐκ ἀποκλείει με τῆς δεσποτείας τοῦ πράγματός μου.[71])

XVI. *Papi.* Exceptio iusti dominii obiicitur Publicianae. *L.* 16. *D.* VI. 2.

XVII. *Nerat.* Publiciana non excludit me dominio rei meae. *L.* 17. *D. eod.*

[ΤΙΤΛΟΣ Γ'.][72])

Περὶ ἀπαιτουμένου [ἀγροῦ][73]) συντελεστοῦ.

TITULUS III.

De agro vectigali petendo.

[Dig. lib. VI tit. 3.]

α'. Paul. Οἱ διηνεκῶς μισθούμενοι παρὰ πόλεως ἀγροὶ, ὥστε μὴ ἀφαιρεθῆναι παρὰ τῶν λαβόντων ἢ τῶν ὑπεισιόντων τὸν τόπον αὐτῶν ἐφ' ὅσον τὸ τέλος δίδοται, ἐμφυτευτικοὶ καλοῦνται. καὶ ἔχουσιν οἱ λαβόντες αὐτοὺς ἐπ' αὐτοῖς ἀγωγὴν κατὰ παντὸς νομέως καὶ τῆς πόλεως, κἂν εἰ μὴ δεσπόζωσιν,

I. *Paul.* Agri, qui a civitate in perpetuum locantur hac lege, ut non auferantur his, qui eos acceperunt, vel his, qui in eorum locum subeunt, quamdiu vectigal pendatur, emphyteuticarii vocantur. Et qui eos acceperunt, eorum nomine actionem habent adversus quemvis possessorem et ipsam civitatem, quamvis domini non fiant, *L.* 1. *D.* VI. 3.

β'. Ulpi. Ἐὰν μέντοι τὸ τέλος καταβάλωσιν.

II. *Ulpi.* Si tamen vectigal solvant. *L.* 2. *D. eod.*

τῇ γὰρ πουβλικιανῇ ἐναγόμενος ὁ δεσπότης ἀντιτίθησι παραγραφὴν λέγουσαν, ἀλλ' εἰ μὴ δεσπότης εἰμὶ τοῦ πράγματος. αὕτη δὲ καῦσα κογνίτα δίδοται ἡ παραγραφὴ, ὡς ὁ παπιανὸς ἐν τῷ ς' τῶν δερίβους τί. α' διγ. νϑ'. εἶπον δέ σοι καὶ ἐν τῷ ἴνδικι[t]). ὑπῆξελε δέ μοι τὸ εἰρημένον τῷ αὐτῷ παπιανῷ ἐν τῷ ξγ' διγ. τοῦ προλαβόντος τί.

35. [*Steph. ad l.* 16 *verb: exceptio iusti dominii*]. Dominus enim, qui Publiciana convenitur, exceptionem opponit, quae dicit, si non dominus rei sum. Haec autem exceptio causa cognita datur, ut Papinianus dicit lib. VI *de rebus* tit. 1 dig. 59 (57). Caeterum dixi tibi etiam in *Indice*. Excipias autem id, quod ab eodem Papiniano dictum est dig. 63 tituli praecedentis.

καὶ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ δεσπότης ἐναγόμενος τῇ πουβλικιανῇ δύναται ἀντιτιθέναι παραγραφὴν τὴν λέγουσαν, ἀλλ' εἰ μὴ δεσπότης εἰμί. κατὰ γὰρ δεσπότου πουβλικιανὴ ἐν ῥέμ. ου δ.....ιση....[u]) ὑπῆξελε δέ μοι τὸ εἰρημένον θέμα τῷ παπιανῷ ἐν τῷ ξγ' διγ.[v]) τοῦ προλαβόντος τί.

36. [*Steph. ad l.* 16]. Qui enim revera dominus est, si Publiciana conveniatur, exceptionem opponere potest, quae dicit, si non dominus sum. Adversus dominum enim Publiciana in rem actio non recte movetur. Excipe autem casum, de quo loquitur Papinianus dig. 63 tit. praecedentis.

οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἡ πουβλικιανὴ ἐν ῥέμ ἐπινενόηται, ἵνα ὁ δεσπότης στερηθῇ τοῦ οἰκείου πράγματος, ἀλλ' ἵνα ὁ βόνα φίδε πρᾶγμα ὠνησάμενος καὶ τὴν τούτου νομὴν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας κατασχηκὼς βελτίων ἐστὶ παντὸς ἑτέρου, πλὴν τοῦ δεσπότου τὸ πρᾶγμα κατέχοντος.

37. [*Steph. index l.* 17]. Non enim ad hoc Publiciana in rem actio excogitata est, ut domino res sua auferretur, sed ut is, qui bona fide rem emit et ex hac causa possessionem eius nactus est, quolibet alio potior esset, praeterquam domino, qui rem possidet.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. τί. α' διγ. ξγ' καὶ βι. ϑ' τί. δ' δίγ. μή.[w])

38. *Anon.* [*ad l.* 17]. Lege tit. 1 dig. 63 et lib. IX tit. 4 dig. 28.

οὗτος ὁ τίτλος οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ κώδικι[x]).

1. [*Schol. ad rubricam tituli*]. Hic titulus non est in Codice.

τοῦ ἐναντιοφ. περὶ ἐμφυτεύσεως ἔχεις βι. α' τοῦ κώδ. τί. β' καὶ δ' καὶ βι. δ' τί. ξς'[y]) καὶ ἐν τῇ μετὰ τὸν κώδικα περὶ ἐκκλησιαστικῶν[z]).

2. *Enantioph.* [*ad rubricam*]. De emphyteusi agitur lib. I Cod. tit. 2 et 4 et lib. IV tit. 66 et in Novella post Codicem edita de ecclesiasticis.

στεφ. ἤτοι ἐμφυτευτικαρίαν ἐν ῥέμ. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ ιβ'[a]) διγ. τοῦ προλαβόντος τί.

3. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 1 *verb: in rem actionem*]. Id est emphyteuticariam in rem actionem. Memineris eorum, quae tibi dicta sunt dig. 12 tituli praecedentis.

τοῦ ἀνωνύμου. καὶ τὴν πουβλικιανὴν, ὡς τί. β' διγ. ιβ'.

4. *Anonymi* [*ad l.* 1 §. 1]. Et Publicianam, ut tit. 2 dig. 12.

στεφ. Θὲς γὰρ ὅτι ἀδίκως κωλύουσιν αὐτὸν καρπώσασθαι καὶ ταῦτα τὸ περὶ βεκτιγαλίου τέλος εὐγνωμόνως φερόμενον.

5. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 1 *verb: adversus ipsos municipes*]. Pone enim, quod eum iniuria uti frui prohibeant, licet vectigal rite solverit.

στεφ. εἴρηται γὰρ σοὶ καὶ ἐν τῷ α' διγ. ὅτι ἐφ' ὅσον εὐγνωμονεῖ, [οὔτε][b]) παρ' αὐτοῦ οὔτε παρὰ τῶν σουκεσσόρων αὐτοῦ ἀφαιρεῖται ὁ ἀγρός. ἀνάγνωϑι καὶ τὰ περὶ σουπερφικιαρίου εἰρημένα τῷ παύλῳ ἐν τῷ α' τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβίβλων τί. δ' διγ. ιε', μεμνημένος καὶ τοῦ οδ' καὶ οε' διγ. τοῦ α' τί. τοῦ προλαβόντος βι.

6. *Steph.* [*ad l.* 2]. Nam etiam dig. 1 tibi dictum est, quatenus rite solvit, neque ab ipso neque a successoribus eius agrum auferri. Legas etiam, quae de superficiario Paulus dicit libro I librorum singularium *Antipapiniani* tit. 4 dig. 15. et memineris dig. 74 et 75 in tit. 1 praesentis libri.

ὅμοιον περὶ σουπερφικιαρίου τί. α' τούτου τοῦ βι. διγ. οδ' καὶ οε'.

7. [*Anon. ad l.* 2]. Idem de superficiario dicitur huius libri tit. 1 dig. 74 et 75.

---

70) Inscriptionem ex *Heimb.* supplevi.
71) Expl. fol. 57. 54. Inc. fol. 28. 23.
72) Deest in Cod.
73) Hoc ex *Heimb.* addo.

t) Haec corrupta sunt. Index l. 16, qui laudatur, desideratur: e contrario παραγραφὴ *Stephani* ad l. 16 bis posita est, paucis mutatis.
u) Forte: οὐ δικαίως κινήσεται.
v) Cod. τί.
w) Expl. fol. 57. 54. Inc. fol. 28. 23.
x) Inter lineas textus adscriptum est.
y) Cod. ξη'.
z) Intelligitur Nov. 120.
a) Cod. ις'.
b) Inter lineas adscriptum est.

L. 8. D. VI. 3. γ'. Paul. Ὡσαύτως καὶ οἱ λαβόντες πρόσκαιρον, καὶ οὐκ ἐπληρώθη ὁ χρόνος τῆς μισθώσεως.

III. *Paul.* Eodem modo etiam hi, qui ad tempus acceperunt, si tempus conductionis non impletum sit.

[ΤΙΤΛΟΣ Δ'.][74])

Περὶ παραστάσεως ἤγουν ἐπιδείξεως πράγματος.

TITULUS IV.

De rebus exhibendis sive ostendendis.

[Dig. lib. X tit. 4. — Cod. lib. III tit. 42.]

L. 1. D. X. 4. α'. Ulpi. Διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἀγωγὴν μάλιστα χρειώδης ἐστὶν ἡ παραστατικὴ αὐτῶν ἀγωγή.

I. *Ulpi.* Propter in rem actionem maxime utilis est actio ad exhibendum.

L. 2. D. eod. β'. Paul. Παραστῆσαί ἐστιν ἀγαγεῖν δημοσίᾳ, ἐφ' ᾧ σχεῖν εὐχέρειαν τὸν βουλόμενον ἐναγαγεῖν.

II. *Paul.* Exhibere est in publicum producere, ut ei, qui velit, agendi copia sit.

L. 3. pr. D. eod. γ'. Ulpi. Ὁ ἐνάγων ὀφείλει τὰ γνωρίσματα λέγειν τοῦ πράγματος.

III. *Ulpi.* Actor argumenta rei dicere debet.

§. 1. Οὐκ[75]) ὀφείλει δὲ αὐτὸν δεικνύειν δεσπότην· εἰσὶ γὰρ εὔλογοι πολλαὶ αἰτίαι τοῦ κινεῖσθαι τὴν παραστατικὴν τῶν πραγμάτων ἀγωγήν.

Non debet autem se dominum ostendere: sunt enim multae iustae causae ad exhibendum agendi.

§. 2. Ὁ μὴ πειθαρχῶν ἐναγόμενος ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ μετὰ ταξατίωνος.

Reus, qui non obtemperat, subiicitur iuriiurando in litem cum taxatione.

§. 3—7. Ἡ παραστατικὴ ἀγωγὴ τῶν πραγμάτων ἁρμόζει τοῖς ἔχουσι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν καὶ τὴν τῆς ἀσφαλείας, καὶ τῷ ἔχοντι χρῆσιν καὶ τῷ ἔχοντι

Ad exhibendum actio competit his, qui in rem actionem habent et Servianam, et ei, qui usumfructum aut interdictum habet, vel optionem, vel qui

[οὗτος ὁ τίτλος ἐστὶν] μβ τί. τοῦ γ' βι. τοῦ κώδικος[c]).

1. [*Schol. ad rubricam*]. Hic titulus est tit. 42 lib. III Codicis.

ἡ ἀδ ἐξνιβενδοῦμ αὕτη ἀγωγὴ καὶ πάνυ χρειώδης ἐστὶν, καὶ καθ' ἡμέραν ἡ δύναμις αὐτῆς πολιτεύεται, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐκδίκησιν εἰσενήνεκται.

2. [*Steph. index l.* 1]. Haec ad exhibendum actio perquam utilis est, et vis eius in usu quotidiano est, et maxime propter vindicationem rerum introducta est.

κυρ. ἀδ ἐξνιβενδοῦμ μάλιστα διὰ τὴν ἐν ῥέμ εἰσηνέχθη.

3. *Cyr.* [*l.* 1]. Ad exhibendum actio maxime propter in rem actionem introducta est.

τοῦ ἀνων. ὁ ἀπαιτῶν δικαίωμα καὶ τὴν ἐν ῥέμ ἔχει καὶ τὴν AD EXHIBENDUM, ὡς βι. μχ' τί. ε' διγ. γ', καὶ ὁ δοθεὶς ἐπὶ τῇ ἐν ῥέμ προκουράτωρ καλῶς κινεῖ τὴν ἀδ EXHIBENDUM, ὡς βι. γ' τί. γ' διγ. νς'.

4. *Anon.* [*ad l.* 1]. Qui instrumentum petit, tum in rem tum ad exhibendum actionem habet, ut lib. XLIII tit. 5 dig. 3 [§. 5], et procurator ad in rem actionem datus recte etiam ad exhibendum agit, ut lib. III tit. 3 dig. 56.

παραστῆσαι ἐστὶ δημοσίᾳ παραγαγεῖν τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐξουσίαν εἶναι τῷ βουλομένῳ κινεῖν περὶ αὐτοῦ.

5. [*Steph. index l.* 2]. Exhibere est publice rem producere, ut qui vult, de ea agere possit.

κυρ.[d]) παραστῆσαι ἐστὶ τὸ φανερῶσαι τὸ πρᾶγμα.

6. *Cyr.* [*l.* 2]. Exhibere est rem palam proferre.

ὁ κινεῖν τὴν ἀδ ἐξνιβενδοῦμ γινώσκων ὀφείλει πάντα τὰ τοῦ πράγματος γνωρίσματα περὶ οὗ ἐνάγει, καὶ λέγειν αὐτά. οὐ πάντως δὲ ὁ κινῶν τὴν ἀδ ἐξνιβενδοῦμ δεσπότην ἑαυτὸν εἶναι λέγει τοῦ πράγματος, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀπαιτεῖται δεικνύειν· πολλαὶ γὰρ εἰσιν αἰτίαι τοῦ κινῆσαι τὴν ἀδ ἐξνιβENDUM. κινουμένης δὲ αὐτῆς ὡς ἀναίσχυντος ὁ ἐναγόμενος ὅρκῳ τοῦ ἄκτορος καταδικάζεται ὁρίζοντος τοῦ δικαστοῦ [τὴν πο]σότητα τῷ ἐνάγοντι, ἣν ὑπερβαίνειν [ἐν τῷ] ὀμνύειν οὐ δύναται.

7. *Cyr.* [*l.* 3 *pr.* §. 1. 2]. Qui ad exhibendum agit, omnia argumenta rei, de qua agit, nosse debet, et dicere ea. Non utique autem, qui ad exhibendum agit, semet dominum rei dicit, nec hoc ostendere debet: multae enim causae sunt ad exhibendum agendi. Quodsi ad exhibendum agatur, reus contumax iureiurando actoris condemnatur, iudice quantitatem definiente, quam actor iurando excedere non potest.

κυρ. πάντα τὰ σημεῖα τοῦ πράγματος ὀφείλει λέγειν ὁ κινῶν. κινεῖ δὲ οὐ μόνον δεσπότης, ἀλλὰ καὶ ἕτερος. ὁ δὲ κοντούμαξ τῷ ἐν λίτεμ ὅρκῳ ὑπόκειται μετὰ ταξατίωνος.

8. *Cyr.* [*l.* 3 *pr.* §. 1. 2]. Omnia argumenta rei actor dicere debet. Agit non solum dominus, sed et alius. Contumax iuriiurando in litem cum taxatione obnoxius est.

ἃς λέγει μετὰ τὸ ἑξῆς θέμα.

9. [*Steph. ad l.* 3 §. 1 *verb: multae sint causae.*] Quas exponit post sequens thema.

τοῦ ἀνωγ. ὅμοιον βι. ιβ' τί. γ' διγ. β', καὶ οὐ μέμνηται ταξατίωνος. ἀνάγν. βι. ς' τί. α' δίγ. ἑκκοστὸν ὄγδοον.

10. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 2]. Similiter lib. XII tit. 3 dig. 2, ubi tamen taxationis non meminit. Lege lib. VI tit. 1 dig. 68.

ἡ ἀδ ἐξνιβενδοῦμ περσοναλία ἐστὶ, καὶ ἁρμόζει τῷ βουλομένῳ κινῆσαι οἱανδήποτε ἐν ῥέμ, εἴτε ὡς δεσπότης κινεῖ εἴτε ὡς δανειστὴς τὴν σερβ[ιακὴν ἤτοι ὑποθηκαρίαν. καὶ] ὁ οὐσούφρουκτον ἔχων, καὶ ὁ μέλλων δὲ κινεῖν τὸ ἐντέρδικτον, καλῶς ἐπιζητεῖ διὰ τῆς ἀδ ἐξνιβενδοῦμ παραχθῆναι τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ κινεῖ. εἰ δὲ καὶ ὀπτίων ἐπὶ [τοῦ] οἰκέτου ἢ ἑτέρου πράγματος ληγατευθῇ τινι, καλῶς κινεῖ τὴν ἀδ ἐξνιβενδοῦμ, ἵνα πάντων τῶν πραγμάτων ὁ βού-

11. [*Steph. index l.* 3 §. 3. 4. 5.. 6. 7]. Ad exhibendum actio personalis est, et competit ei, qui acturus est qualicunque in rem actione, sive tamquam dominus agat sive tamquam creditor Serviana sive hypothecaria. Etiam qui usumfructum habet, et qui interdicto acturus est, recte desiderat per ad exhibendum actionem rem, de qua agit, produci. Et si optio alicui servi vel alius rei legata sit, recte ad exhibendum agit, ut ex

74) Deest in Cod.

75) Haec uno tenore Cod. praecedentibus iungit.

c) In textu adscriptum.

d) Habetur etiam apud *Heimb.* II p. 173.

παραγγελίαν κριτοῦ, ἢ ἐπιλογήν, ἢ νοξαλίαν ἐπὶ τῷ παραστῆναι τὴν φαμιλίαν· ἴσως γὰρ ἀγνοεῖ τὸν ἁμαρτήσαντα δοῦλον ἢ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

noxalem, ut exhibeatur familia: fortasse enim servum noxium non novit aut nomen eius.

Πλὴν τοῦ κληρονόμου διαθήκην ἢ κωδίκελλον ἢ ἑτέραν [τελευταίαν][76]) βούλησιν οὐδεὶς ἀπαιτεῖ διὰ τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ διὰ παραγγελιῶν δικαστῶν.

Extra heredem testamentum vel codicillos vel aliam supremam voluntatem nemo actione ad exhibendum petit, sed interdictis. *L.* 3. §. 8. *D.* X. 4.

Ἁρμόζει καὶ οἷς διαφέρει, κἂν μὴ αὐτῶν ᾖ τὸ πρᾶγμα μήτε τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγὴν ἔχωσιν, ὡς ἐνθα ληγατευθῇ μοι δοῦλος, ὃν πέτρος ἐπιλέξηται· κινῶ γὰρ ἐπὶ τῷ παραστῆναι, ἵνα πέτρος ἐπιλέξηται. οὐ πᾶς δέ, ᾧτινι διαφέρει, ἀλλ' ᾧτινι διαφέρει δικαίως, κινεῖ· ἐὰν γάρ ἐνάγωμαι τῇ παραστατικῇ τῶν πραγμάτων ἀγωγῇ, [οὐ][77]) καλῶς αὐτὴν κινῶ, εἰ καὶ διαλιται δυνηθῇ ἐπιλέξασθαι ἢ[τοι ἐκδι]κῆσαι. καὶ ὁ βουλόμενος δὲ νοξαλίαν κινῆσαι χρήζει πολλακις τῆς AD EXHIBENDUM. τί γάρ; ὅτι ὁ μὲν δεσπότης τοῦ ἁμαρτήσαντος οἰκέτου ἑτοίμως ὑπυδίκεται τὴν νοξαλίαν, ὁ δὲ μέλλων ἐνάγειν λέγει, οὐ δύναμαι μνησθῆναι, ποῖος οἰκέτης ἐτύπτησέ με ἢ ἔκλεψε παρ' ἐμοῦ ἢ ἄλλο τι ἥμαρτε, εἰ μὴ πάντας παραγάγῃς καὶ ἐκ τῆς ὄψεως γνωρίσω τον ἡμαρτηκότα εἰς ἐμὲ οἰκέτην. ἐσθότε γὰρ λέ . . οὔτε τοῦ ὀνόματος μέμνηται οὔτε τὸ πρόσωπον ἀκριβῶς οἶδεν, ἐὰν μὴ παραγαγῇς πάντας, καὶ ἀκριβῶς θεασάμενος αὐτοὺς ἐπιγνῷ τὸν ἁμαρτήσαντα. καὶ χρὴ κατὰ διάγνωσιν παραγενέσθαι πᾶσαν τὴν φαμιλίαν εἰς τὸ ἐνσημήνασθαι τὸν ἐναγόμενον[e]), ὑπὲρ ποίου βούλεται κινῆσαι νοξαλίαν, ἀπογραφῆς αὐτῶν τῶν οἰκετῶν γενομένης.

Competit et iis, quorum interest, etsi eorum res non sit nec vindicationem habeant, veluti si servus mihi legatus sit, quem Petrus sit optaturus: ago enim ad exhibendum, ut Petrus optet. Non omnis autem, cuius interest, sed is, cuius ex iusta causa interest, agit: si enim mecum actum fuerit ad exhibendum, ego non recte ago, quamvis mea intersit, omnibus rebus quam voluerit eligere sive vindicare possit. Et qui noxali iudicio experiri vult, saepe ad exhibendum actione opus habet. Quid enim, si dominus servi noxii paratus quidem sit noxale iudicium suscipere, actor autem dicat: non possum reminisci, qualis servus me verberaverit vel a me furatus sit vel aliud quid peccaverit, nisi omnes produxeris, et ego ex adspectu servum noxium agnoverim. Nonnunquam enim nec nomen tenet nec personam accurate novit, nisi omnes produxeris et eos accurate inspiciens noxium recognoverit. Itaque causa cognita tota familia sisti debet, ut actor designet, cuius nomine noxali agere vult, recensione servorum facta. §. 9. 10. 11.

κυρ. ἡ ἀδ ἐξνιβεndούμ περσοναλία ἐστίν. κινεῖ δὲ αὐτὴν ὁ μέλλων κινεῖν ἐν ῥέμ ἢ σερβιανὴν ἢ περὶ οὐσουφρούκτου ἢ ἰντέρδικτον καὶ ὁ θέλων ἐπιλέξασθαι οἰκέτην καὶ ὁ νοξαλίαν κινῶν. τί γάρ; ὅτι οὐ δύναται ἀποδεῖξαι, εἰ μὴ παραστῇ ὁ οἰκέτης.

12. *Cyr.* [*l.* 3 §. 3—7]. Ad exhibendum actio personalis est. Agit ea, qui in rem actione experiri vult vel Serviana vel de usufructu vel interdicto, et qui servum optare vult, et qui noxali aeturus est. Quid enim, si designare non possit, nisi exhibeatur servus?

πᾶς ληγατάριος ἢ φιδικομισσάριος ἢ ἐλευθερίας τυχών, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πᾶς ὁστισδήποτε χωρὶς κληρονόμου, βουλόμενος τὴν διαθήκην ἢ τοὺς κωδικέλλους ἢ ἄλλο τίποτε τῶν εἰς τελευταίαν βούλησιν ἀνηκόντων προσενεχθῆναι, οὐ δύναται κινῆσαι τὴν ἀδ ἐξνιβεndούμ. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ τὰ ἰντέρδικτα τὰ περὶ τούτων προκείμενα, ὡς ὁ πομπώνιος λέγει. ἀλλὰ μᾶλλον ἤρεσεν, οὐ μόνον τούτοις ἁρμόζειν τὴν ἀδ ἐξνιβεndούμ, ἐπὶ παραστάσει τῆς διαθήκης ἢ τῶν κωδικέλλων καὶ πάσης τελευταίας βουλήσεως[f]), ἀλλὰ καὶ παντὶ ἑτέρῳ, ᾧ διενήνοχε ..... προσενηνέχθη. ὁ δικαστὴς οὖν τῆς ἀδ ἐξνιβεndούμ ὡς ἐν κεφαλαίῳ σκοπείτω, εἰ διαφέρει τινὶ προσενεχθῆναι τὸ πρᾶγμα τὸ ζητούμενον, οὐ μὴν εἰ δεσπόζει αὐτοῦ, καὶ οὕτως ᾖ κελευέτω αὐτῷ προσφέρεσθαι, ἢ ἀπαγορευέτω τῷ ἐνάγοντι, ἐὰν μηδὲν διαφέρει. τὸ μεῖζον γὰρ ἔλεγε ἰουλιανὸς, ὅτι καὶ μηδεμιᾶς ἐνδικήσεως ἐπὶ τῷ πράγματι ἁρμοζούσης μοι διδοταί μοι ἡ AD EXHIBENDUM. πολλάκις οἰκέτης ληγατεύθη μοι, οἷον ἂν τίτιος ἐπιλέξηται, καὶ οὔπω δεσπότης εἰμὶ τοῦ οἰκέτου, ἐπειδὴ οὐδὲ ἐπελέξατο τίτιος, οὐδὲ ἁρμόζει μοι τέως ἐν ῥέμ, καὶ ὅμως, ἐπειδὴ διαφέρει μοι, καλῶς κινῶ τὴν ἀδ ἐξνιβεndούμ ἀπαιτῶν παραχθῆναι τοὺς οἰκέτας, ἵνα ἐπιλέξηται τίτιος ἐξ αὐτῶν ὃν βούλεται, καὶ τότε αὐτὸν ἐνδικήσω· καίτοι οὐ μέλλω ἐγὼ ἐπιλέγεσθαι τὸν οἰκέτην.

13. [*Steph. index l.* 3 §. 8. 9. 10]. Legatarius, fideicommissarius, is cui libertas relicta est, et simpliciter quilibet extra heredem, si testamentum vel codicillos vel aliud quid ad ultimam voluntatem pertinens exhiberi velit, ad exhibendum agere non potest. Sufficiunt enim interdicta ad haec proposita, ut Pomponius dicit. Sed magis placuit, non solum iis competere ad exhibendum actionem, ut testamentum vel codicilli vel quaelibet ultima voluntas exhibeantur, sed et cuivis alii, cuius interest rem exhiberi. Iudex igitur actionis ad exhibendum summatim cognoscat, an eius intersit rem petitam exhiberi, non etiam an rei dominus sit, et sic aut iubeat rem ei exhiberi, aut deneget actori, si nihil eius intersit. Plus enim dixit Iulianus: etsi vindicationem rei non habeam, tamen datur mihi ad exhibendum actio. Forte servus mihi legatus est, quem Titius elegerit, et nondum dominus sum servi, quia necdum Titius elegit, nec interim competit mihi in rem actio, et tamen, quum mea intersit, recte ad exhibendum ago desiderans servos exhiberi, ut Titius ex iis eligat, quem voluerit, et tunc eum vindicem: quamvis ego optare non possim.

κυρ. ἁρμόζει ἡ ἐν ῥέμ τῷ κληρονόμῳ, ὡς βι. κδ' τι. γ' δεγ. γ'.

14. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 8]. Heredi in rem actio competit, ut lib. XXIX tit. 3 dig. 3.

τοῦ δὲ ταβουλις EXHIBENDIS ἐξνιβιτορίου γὰρ ὄντος ἰντερδίκτου, ἀργεῖ ἡ ἀδ ἐξνιβεndούμ.

15. [*Steph. ad l.* 3 §. 8]. Nam quum sit exhibitorium interdictum de tabulis exhibendis, cessat ad exhibendum actio.

οὐδεὶς αὐτὸς ἐναγόμενος τῇ ἀδ ἐξνιβεndούμ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι κατέχεται εἰς τὴν τοῦ πράγματος παράστασιν[g]).

16. [*Steph. index l.* 3 §. 11]. Qui ipse ad exhibendum convenitur, non propter hoc ipsum, quod ad restituendum tenetur .....

τοῦ ἐναντιοφα. σῆ. ὅτι [οὐ][h]) καλῶς ἐνάγει μοί τις, καθότι αὐτὸς περὶ τοῦ αὐτοῦ παρ' ἑτέρου ἐνάγεται. εἰώθασι

17. *Enantiophan.* [*ad l.* 3 §. 11]. Nota, non posse quemquam me convenire propterea, quod ipse ab alio

---

76) Ex *Heimb.* addo.

77) Deest in Cod.

e) Legendum ἐνάγοντα, nisi in sequentibus omissum sit ὁ ἐνάγων.

f) *Stephanus* verba §. 9: *non solum iis quos diximus* perperam interpretatur.

g) In Cod. non est vestigium lacunae. Sed desiderantur nonnulla. Vide nro. 18.

h) Deest in Cod.

φέρει μοι, καθὸ ἐνάγομαι· οὔτε[78]) ὁ δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι, ὅστις οὔτε ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν ἔχει[79]) οὔτε παραγγελίαν δικαστοῦ, οὔτε ὁ ἅρπαξ οὔτε ὁ κλέπτης.

L. 3. §. 12. *D.* X. 4. Δύνανται πολλοὶ κινεῖν τὴν παραστατικὴν τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος· ἴσως ὁ μὲν γὰρ λέγει δεσποτείαν ἔχειν, ὁ δὲ χρῆσιν, ὁ δὲ ἐνέχυρον, ὁ δὲ νομήν.

§. 13. Ἐὰν εὐλόγως ὁ νομεὺς παραγράφηται, ἀπολύεται. εἰ δὲ ἁμαυρά ἐστιν ἢ μακροτέρας χρῄζει ζητήσεως ἡ παραγραφή, ψηφίζεται αὐτὸν μὲν ὑπερτεθῆναι εἰς τὴν κυρίαν ἐναγωγήν, παραστῆναι δὲ τὸ πρᾶγμα. τινὰς δὲ παραγραφὰς αὐτὸς ζητεῖ πάντως· οἷον τὴν τοῦ συμφώνου, τὴν τοῦ δόλου, τὴν τοῦ ὅρκου καὶ τὴν ἀπὸ ψήφου δικαστικῆς.

§. 14. Ἔνθα μὴ δύναται κινεῖσθαι ἡ παραστατικὴ τῶν πραγμάτων ἀγωγή, ἔσθ' ὅτε ἰμφάκτουμ κινεῖται. ἐὰν[80]) γὰρ ὁ δοῦλος τῆς γυναικός μου γράψῃ τοὺς λογισμούς μου, καὶ ἔχεις[81]) αὐτοὺς, εἰ μὲν ἐμός ἐστιν

γὰρ οἱ συνήγοροι τοῦ ἐναγομένου ποιεῖν ἑτέρους[i]) μέρος δίκης ὡς ἔχοντας τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ ἐνάγεται.

ἐπειδὴ καὶ ὁ δόλῳ παυσάμενος ὡς ἐναγόμενος ὑπὲρ τοῦ πράγματος τῇ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ μέλλει κινεῖν, καὶ ὁ κλέπτης καὶ ὁ ἅρπαξ, ὅπερ κατ' οὐδένα τρόπον ἐστὶν ἀληθές. σαφῶς οὖν ὡρίσατο νεράτιος, χρῆναι τὸν δικαστὴν τῆς ἀδ ἐξνιβενδοὺμ διαγινώσκειν, εἰ δικαίαν καὶ δεδοκιμασμένην αἰτίαν ὁ ἐνάγων ἔχει δι' ἣν ἐπιζητεῖ παραστῆναι αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, καὶ τότε δέχεσθαι τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ.[k])

πολλάκις δι' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἰκέτην πολλοί τινες καλῶς κινοῦσι τὴν ἀδ ἐξνιβενδοὺμ. τί γάρ; ὁ πρῖμος μὲν δεσπόζει αὐτοῦ, σεκοῦνδος δὲ οὐσούφρουκτον ἔχει ἐπ' αὐτῷ, καὶ τέρτιος νέμεται αὐτὸν, καὶ κουάρτος εἰς ἐνέχυρον ἔχειν αὐτὸν διαβεβαιοῦται. ἐπειδὴ πᾶσι διαφέρει τὸ παραχθῆναι τὸν οἰκέτην, πᾶσιν ἁρμόζει ἡ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ. [ὁ δικαστὴς τῆς ἀδ ἐξνιβενδοὺμ][l]) καὶ τὰς παραγραφὰς τοῦ νεμόμενον τὸ πρᾶγμα προσδέχεται, καὶ εἰ τοιαύτας ἔχει παραγραφὰς, ὥστε εὐχερῶς ἀπωθεῖσθαι τὸν ἐνάγοντα, ἀπολύειν τὸν ἐναγόμενον, ἐὰν δὲ ἀσαφής ἐστιν ἡ παραγραφὴ ἢ μείζονος καὶ ὑψηλῆς δεομένη ζητήσεως, ὀφειλούσης ἐν τῷ πρωτοτύπῳ δικαστηρίῳ φυλαχθῆναι, ὀφείλει κελεύειν τὸ πρᾶγμα παράγεσθαι καὶ φυλάττεσθαι τὴν τῶν παραγραφῶν ἐξέτασιν τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἐν ῥέμ. τινὰς δὲ παραγραφὰς καὶ αὐτὸς ὁ τῆς ἀδ ἐξνιβενδοὺμ δικαστὴς ἐξετάζειν ὀφείλει, ὡς τὴν τοῦ πάκτου, τὴν τοῦ δόλου, τὴν τοῦ ὅρκου, τὴν REI IUDICATAE.

κυρ. τὰς παραγραφὰς τοῦ νεμομένου εἰ μὲν προφανεῖς εἰσιν, ὡς τὴν πάκτου ἢ δόλου ἢ ὅρκου ἢ ῥεϊουδικάτας, δεχέσθω ὁ δικαστής· εἰ δὲ ἀμαυραὶ ἢ μέσαι, ὑπερτιθέσθω εἰς τὸ διρέκτον δικαστήριον.

τοῦ ἀνων. εἰς τὴν πρωτότυπον, οἷον τὴν ἐν ῥέμ ἢ τὴν σερβιανὴν ἢ τὴν περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου, ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου θέματι.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. γὰρ βι. ς' τί. α' διγ. κγ' καὶ ἰνστιτ. β' τί. α', ὅτι τὸ γραφόμενον τῷ χάρτῃ ἢ σανίδι μου ἐμὸν γίνεται.

ὅταν συμβαίνει ἐπιζητεῖσθαι τοῦ πράγματος παράστασιν, εἰ καὶ ἀρχεῖ ἡ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ, ὅμως ἰμφακτοὺμ ἀγωγὴ δίδοται. οἷον δοῦλος τῆς γαμετῆς μου τοὺς ἐμοὺς λόγους διέφθειρε, σὺ δὲ κατέχεις αὐτοὺς διαφθαρέντας, καὶ ἐπιζητῶ ἵνα παραστῇς αὐτούς. καὶ ἤρεσεν, εἰ μὲν δεσπότης εἰμὶ τῶν χαρτῶν, ἐν οἷς ἐγράφησαν οἱ λόγοι, καλῶς κινῶ τὴν AD EXHIBENDUM κατὰ σοῦ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴν τὴν ἐν ῥέμ δύναται κινεῖν ὁ δεσπότης τοῦ χάρτου, δεσπότης γὰρ ὢν τοῦ χάρτου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων· εἰ δὲ μὴ ἐμὸς τυγχάνει ὁ

quatenus convenior: neque qui dolo desiit possidere, qui neque in rem actionem habet neque interdictum, neque raptor neque fur.

Multi ad exhibendum agere eiusdem rei nomine possunt: fortasse enim alius dicit, se dominium habere, alius usumfructum, alius pignus, alius possessionem.

Si possessor iuste excipiat, absolvitur. Si vero exceptio obscura sit vel altiore quaestione indigeat, statuit, ipsam quidem in directum iudicium differri, rem autem exhiberi. Quasdam autem exceptiones ipse utique inquirit: veluti pacti conventi, doli, iurisiurandi et rei iudicatae.

Quum ad exhibendum agi non potest, interdum in factum agitur. Si enim servus uxoris meae rationes meas conscripserit, et tu eas habeas, si quidem mea charta sit, et vindicationem et ad exhibendum

de eadem re convenitur. Solent enim advocati rei alios in partem iudicii vocare, ut qui possideant rem, de qua ille convenitur.

18. [*Steph. index l.* 3 §. 11 *continuatus*]. Alioquin etiam is, qui dolo desiit possidere, ob rem conventus ad exhibendum agere poterit, et fur et raptor: quod nullo modo verum est. Elganter igitur Neratius definiit, iudicem ad exhibendum cognoscere oportere, an iustam et probabilem causam actor habeat, ob quam rem sibi exhiberi desideret, et tunc actioni eius locum dare.

19. [*Steph. index l.* 3 §. 12. 13]. Aliquando ob unum eundemque servum plures recte ad exhibendum agunt. Quid enim? Primus eius dominus est, Secundus usumfructum eius habet, Tertius eum possidet, Quartus pignori eum se habere affirmat. Quum omnium intersit, servum exhiberi, omnibus ad exhibendum actio competit. Iudex ad exhibendum etiam exceptiones eius, qui rem possidet, audit, et si tales exceptiones habeat, quae actorem facile repellant, reum absolvere, sin obscura sit exceptio et altioris indigens quaestionis, quae principali iudicio servari debeat, rem exhiberi iubere debet et servari examinationem exceptionum iudicio in rem actionis. Quasdam autem exceptiones etiam ipse ad exhibendum iudex examinare debet, ut pacti, doli, iurisiurandi, rei iudicatae.

20. *Cyr.* [*l.* 3 §. 13]. Exceptiones possessoris, si apertae sint, ut pacti vel iurisiurandi vel rei iudicatae, iudex examinet: sin obscurae sint vel dubiae, differat in directum iudicium.

21. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 13]. In principalem actionem, veluti in rem vel Servianam vel de usufructu, ut in themate praecedente.

22. *Enantioph.* [*ad l.* 3 §. 14]. Lege enim lib. VI tit. 1 dig 24 [§ 3] et Instit. II tit. 1 [§. 33], quod meum fiat, quodcunque in charta vel tabula mea scribatur.

23. [*Steph. index l.* 3 § 14. 15]. Si forte desideratur rei exhibitio et ad exhibendum actio cessat, tamen in factum actio datur. Puta servus uxoris meae rationes meas corrupit, tu vero eas corruptas tenes, et ego a te eas exhiberi desidero. Placuit igitur, si dominus sim chartae, in qua rationes scriptae sunt, recte me adversus te ad exhibendum agere, quia dominus chartae etiam vindicationem instituere potest, nam quum chartae dominus sit, etiam eorum dominus est, quae in ea scripta

78) Hinc novum thema in Cod. inchoatur.
79) Expl. fol. 28. 23. Inc. fol. 162. 155.

80) In Cod. novum thema incipit.
81) Sic *Heimb.* Cod: ἔχῃ.

i) Cod. ἑτέρων.
k) Expl. fol. 28. 23. Inc. fol. 162. 155.

l) Haec ego supplevi: nempe necessario eiusmodi quid addendum erat, licet in Cod. nulla sit Lacuna.

ὁ χάρτης, ἔχω καὶ ἐπὶ τῇ ἐκδικήσει καὶ ἐπὶ τῇ παραστάσει αὐτοῦ ἀγωγήν· εἰ δὲ ἀλλότριός ἐστιν ὁ χάρτης, οὐδετέραν αὐτῶν ἔχω, ἀλλὰ τὴν ἰμφάκτουμ.

actionem habeo: sin autem charta aliena sit, neutram earum actionum habeo, sed in factum actionem.

Ὁ πολιτικῶς καὶ ὁ φυσικῶς νεμόμενος ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ.

Qui civiliter et qui naturaliter possidet, ad exhibendum actione convenitur. *L. 3. §. 15. D. X. 4.*

δ'. Pompo. Ὅθεν καὶ ὁ λαβὼν τὸ πρᾶγμα εἰς ἐνέχυρον ἢ παραθήκην ἢ ἐν χρήσει ἢ ἐν μισθώσει ἐνάγεται.

IV. *Pompo.* Ideoque et is, qui rem pignori accepit, vel apud quem deposita, vel cui commodata vel locata res est, convenitur. *L. 4. D. eod.*

ε'. Ulpi. Ἐάν τις ἐπὶ τῷ μεταγαγεῖν φορτία μισθωσάμενος ἀπόθηται αὐτὰ ἐν ὡρείῳ, αὐτὸς καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐνάγονται τῇ παραστάσει αὐτῶν· αὐτοὶ γὰρ αὐτὰ δοκοῦσιν ὡς ἐνέχυρον νέμεσθαι. εἰ δὲ μή ἐστι κληρονόμος, ἐνάγεται ὁ ὡρειάριος· πᾶς γὰρ ἔχων εὐχέρειαν παραστῆσαι ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ.

V. *Ulpi.* Si quis merces transvehendas conduxerit et in horreo eas reposuerit, cum ipso et cum herede eius ad exhibendum agi potest: ipsi enim eas quasi pignus videntur possidere Sed si nemo heres sit, horrearius convenitur: quisquis enim facultatem exhibendi habet, ad exhibendum actione convenitur. *L. 5. pr. D. eod.*

Καὶ ὁ δανειστὴς καὶ ὁ ληγατάριος πεμφθέντες

Etiam creditor et legatarius in possessionem §. 1.

χάρτης, ἀλλὰ τιτίου τυχὸν ἢ πριμ.... ἄλλου τινός, τὴν μὲν ἀδ ἐξνιβενδοῦμ κινεῖν κατὰ ἀκρίβειαν οὐ δύναμαι, ἡ IN FACTUM [m]) δέ μοι ἀγωγὴ δίδοται κατὰ σοῦ. οὐ μόνον δὲ κατὰ τοῦ πολιτικῶς καὶ ἀσφαλῶς νεμομένου δίδοται ἡ ἀδ ἐξνιβενδοῦμ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ φυσικῶς νεμομένου τὸ πρᾶγμα.

sunt: sin autem charta non sit mea, sed Titii forte aut alius cuiusdam, ad exhibendum quidem secundum subtilitatem agere non possum, sed datur mihi adversus te in factum actio. Non autem solum adversus eum, qui civiliter et secure possidet, ad exhibendum actio datur, sed et adversus eum, qui naturaliter rem possidet.

τοῦ ἐναντ. καίτοι ἐν τῷ α' καὶ θ' θέμ.[n]) τούτου τοῦ διγ. φησὶν ἁρμόζειν τὴν ἀδ ἐξνιβενδοῦμ καὶ τῷ μὴ δεσπόζοντι καὶ τῷ μὴ ἔχοντι τὴν ἰν ῥέμ.

24. *Enant.* [*ad l.* 3 §. 14]. Quamquam them. 1 et 9 huius dig. dicit competere ad exhibendum actionem etiam ei, qui non est dominus nec in rem actionem habet.

τοῦ ἀνων. τῶν νομῶν αἱ μὲν εἰσὶν ἔννομοι καὶ πολιτικαὶ, ὥσπερ ἡ ἐπὶ οὐσουκαπίονι· κυρίως γὰρ νομή ἐστι ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχή· αἱ δὲ μόνον ἔννομοι, ὡς ἐπὶ τῶν ἰντερδίκτων· αἱ δὲ φυσικαὶ, ὡς ἐπὶ τοῦ κομμοδάτου καὶ πιγνερατικίας· ἕτεροι γὰρ νέμονται. καί ποτε μὲν ψυχῇ νεμόμεθα, ποτὲ δὲ μόνῳ σώματι, ἄλλοτε δὲ κατὰ ταὐτὸν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι. καὶ ἀναγν. περὶ τούτου βι. μα' τί. β', βί. ζ τοῦ κώδ. τί. λβ' [o]) διατ. ε'.

25. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 15]. Possessionum aliae sunt legitimae et civiles, ut ad usucapionem: possessio enim proprie est detentio animo domini; aliae legitimae tantum, ut ad interdicta; aliae naturales ut in commodato et pignore: alii enim possident. Et modo animo possidemus, modo corpore solo, modo autem simul et animo et corpore. Vide de his lib. XLI tit. 2 et Cod. lib. VII tit. 32 const. 10.

τοῦ ἀνων. ..... ἐνάγονται τῇ ἰν ῥέμ, ὡς βι. α' [p]) δίγ. θ'.

26. *Anon.* [*ad l.* 4]. [Hi enim omnes] conveniuntur in rem actione, ut lib. VI tit. 1 dig. 9.

ἐμισθώσατό τις φορτία ἐπὶ τῷ μεταγαγεῖν αὐτὰ εἴς τινα τόπον, καὶ ἀπέθετο αὐτὰ ἐν ὡρείῳ, δύναται ἔχειν κατὰ τοῦ μισθώσαντος [q]) αὐτῷ τὰ φορτία τὴν ἀδ ἐξνιβενδοῦμ, ἵνα αὐτὸς ὁ δεσπότης ἐκβάλῃ αὐτὰ τοῦ ὡρείου, ἐπειδὴ διαφέρει αὐτῷ μετακομίσαι αὐτὰ καὶ λαβεῖν τὸν μισθόν. εἰ δὲ καὶ ἐτελεύτησεν ὁ μισθώσας αὐτῷ τὰ φορτία ἐπὶ κληρονόμῳ τινὶ, κατὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ μισθώσαντος καλῶς κινεῖ τὴν ἀδ ἐξνιβενδοῦμ [r]). εἰ δὲ μηδείς ἐστι τοῦ μισθώσαντος κληρονόμος, τότε κατὰ τοῦ ὡρειαρίου κινείτω· εἰ γὰρ μηδεὶς ἄλλος νέμεται ταῦτα τὰ φορτία, ἀνάγκη πάντως τὸν ὡρειαρίον νέμεσθαι αὐτὰ, ὡς δύνασθαι παραστῆσαι αὐτὰ, καὶ διὰ τοῦτο καλῶς κατέχεται τῇ ἀδ ἐξνιβενδοῦμ παρὰ τοῦ μισθωσαμένου αὐτά. διότι δοκεῖ φυσικῶς νέμεσθαι τὰ φορτία ὁ *) τὴν μετακομιδὴν αὐτῶν μισθωσάμενος, ἢ μᾶλλον ἐπειδὴ δοκεῖ μὲν ὡς ἐνέχυρον ἔχειν αὐτὰ ὑπὲρ τοῦ ἐπαγγελθέντος αὐτῷ μισθοῦ. ἐπέδειξε τοίνυν τοῦτο τὸ θέμα, φησὶν ὁ οὐλπιανός, ὅτι καὶ ὁ δυνάμενος παραστῆναι πρᾶγμα κατέχεται περὶ αὐτοῦ τῇ ἀδ ἐξνιβενδοῦμ. ὁ ἰουλιανὸς δὲ ἔλεγε, ὅτι καὶ ὁ πεμφθεὶς εἰς νομὴν τὴν REI SERVANDAE causa ἢ τὴν λεγατόρουμ σερβανδόρουμ καὶ ὁ οὐσουφρουκτον ἔχων ἐν πράγματι καλῶς κατέχεται τῇ ἀδ ἐξνιβενδοῦμ, εἴ γε καὶ τὰ μάλιστα μηδεὶς τούτων κυρίως νέμεται. ὅθεν ἐζήτησεν ἰουλιανός, πῶς ὀφείλουσιν οὗτοι παραστῆσαι τὸ πρᾶγμα. καὶ εἶπε τὸν μὲν πρῶτον τουτέστι τὸν εἰς νομὴν πεμφθέντα οὕτω παριστᾶν τὸν οἰκέτην, ἵνα ὁ μὲν ἐνάγων τὴν νομὴν αὐτῷ κατ.... αὐτὸς δὲ ῥεῖ περβανδαε καῦσα πεμφθεὶς εἰς νομὴν αὐτοῦ μείνῃ τὸ πραετώριον ἐνέχυρον ἔχων ἐπ' αὐτῷ, καὶ ὁ τὸν οὐσουφρουκτον [ἔχων τῷ] ἐνάγοντι δῷ τὴν νομὴν τοῦ πράγματος, αὐτὸς δὲ μείνῃ ἔχων ἐξουσίαν τοῦ κεχρῆσθαι καὶ καρποῦσθαι.

27. [*Steph. index l.* 5 *pr.* §. 1]. Conduxit aliquis merces in locum aliquem evehendas, easque in horreo reposuit: cum eo qui merces ei locavit, ad exhibendum agere potest, ut dominus ea ex horreo proferat, quia inter est eius, ut eas evehat et mercedem accipiat. Sed et si locator mercium mortuus est relicto herede, adversus heredem locatoris recte ad exhibendum agit. Sin autem nullus heres sit locatoris, tunc adversus horrearium agat: si enim non alius eas merces possidet, omnino horrearium eas ita possidere necesse est, ut eas exhibere possit, ideoque recte convenitur ad exhibendum a conductore. Nempe naturaliter possidere videtur merces, qui eas evehendas conduxit, vel potius videtur eas pignori tenere pro mercede sibi promissa. Haec igitur species ostendit, dicit Ulpianus, etiam, qui facultatem exhibendi rem habeat, propterea ad exhibendum teneri. Iulianus autem dixit, ad exhibendum actione etiam eum recte conveniri, qui rei servandae causa vel legatorum servandorum causa in possessionem missus est, et qui usumfructum rei habet, licet neuter proprie possideat. Inde Iulianus quaesivit, quatenus hi rem exhibere debeant. Et ait, priorem quidem, i. e. eum, qui in possessionem missus est, sic servum exhibere, ut actor quidem possessionem habeat, ipse autem, qui rei servandae causa in possessionem eius missus est, praetorium pignus in eo retineat, et eum, qui usumfructum habet, ut actori quidem possessionem rei tradat, ipse autem potestatem utendi fruendi retineat.

---

m) Legebam: ἡ *damni infecti.*

n) Nobis similiter est §. 1 et 9.

o) Cod. videbatur habere: λγ'.

p) Lege: βι. ς' τί. α'.

q) Mallem μισθωσαμένου αὐτά, nisi ex sequentibus concludendum esset, *Stephanum* aut textu corrupto usum fuisse, aut verbum *conductore*, quod in textu occurrit, perperam intellexisse. Ut nunc audit index *Stephani*, aptum sensum non habet.

r) In Cod. additur: εἰ δὲ μηδείς ἐστι τοῦ μισθώσαντος καλῶς κινεῖ τὴν ἀδ ἐξνιβενδοῦμ. Error manifestus.

*) Cod. ὅτι.

εἰς νομὴν ἐνάγονται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ἵνα νέμηται μὲν ὁ ἐνάγων, καὶ αὐτοῖς δὲ φυλαχθῇ ἡ νομὴ τοῦ ἐνεχύρου.

Καὶ ὁ χρῆσιν ἔχων ἐνάγεται, ὥστε τὸν ἐνάγοντα νέμεσθαι καὶ αὐτὸν καρπίζεσθαι.

L. 5. §. 2. D. X. 4. Ὁ ἀγοραστὴς νεμόμενος τὰ ἀποσπώμενα καὶ τὰ τεμνόμενα ἐκ τῶν ἀγρῶν, μὴ ἀποκαθιστῶν αὐτὰ ἢ ὁλῳ παυσάμενος τῆς νομῆς, ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ καὶ ὑπόκειται τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ.

§. 3. Διὰ[82]) τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς τὴν κόπρον, ἣν συνήγαγες ἐν τῇ αὐλῇ μου, λαμβάνεις, μὴ ἔχων ἄδειαν μέρος ἐᾶσαι.

§. 4. 5. Εἰ δὲ καὶ ἡ τοῦ ποταμοῦ βία τὴν σχεδίαν μου εἰς τὸν ἀγρόν σου καταγάγῃ, κινῶ τὴν παραστατικὴν ἀγωγὴν, ἀσφαλιζόμενός σε καὶ περὶ τῆς παρελθούσης

κυρ. φορτία ἐμισθώσω μετακομίσαι· ἀπέδου αὐτὰ ἐν ὡρείῳ· σὺ ἐνάγῃ, εἴτε ὡς ἐνέχυρον κρατεῖς αὐτὰ εἴτε ἁπλῶς, καὶ οἱ κληρονόμοι σου· εἰ δὲ μὴ ἔχεις κληρονόμους, ὁ ὡρειάριος. ἕκαστος ἔχων εὐχέρειαν παραστῆσαι ἐνάγεται, καὶ ὁ ῥέρουμ ἢ λεγατορουμ καῦσα πεμφθεὶς[s]) εἰς νομὴν, καὶ οὐσουφρουκτουάριος, καὶ ἀποκαθίστησι τὴν ἔννομον νομὴν, μένει δὲ αὐτὸς ἔχων τὴν φυσικὴν ἢ τὴν οὐσουφρουκτουαρίαν.

ἀνάγν. βι. ιθ' τί. β' διγ. ια' θέ. γ' καὶ βι. ις' τί. γ' διγ. λγ'.

τοῦ ἐναντ. ἐπεὶ γὰρ τῷ μισθώματι ὑπόκειται· ὡς ἐπὶ ὡρείων εἴρηται βι. κ' τί. δ' διγ. ς' καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ τί.

περὶ ληγατόρουμ ἀνάγν. βι. λδ' τί. δ' διγ. ε'[t]).

εἰ μὴ ῥητῶς ἐπράθη, ὡς βι. ιθ' τί. α' διγ. ιζ' θέ. δ'.

ῥοῦτα εἰσὶ τὰ ἀποσπώμενα, οἷον ψάμμος, κρητάριον καὶ τὰ ὅμοια, καῖσα δὲ τὰ τμηθέντα δένδρα καὶ καρβὼν δὲ καὶ τὰ παράλληλα[u]), ὡς βι. ιθ' τί. α' διγ. ιζ' θέ. δ'. ἐν δὲ τῷ σμ' διγ. τοῦ ις' τί. τοῦ ν' φησι βι. ὅτι ῥοῦτα καὶ καῖσα εἰσὶ τὰ μὴ τῇ γῇ καὶ τῇ οἰκοδομῇ συνεχόμενα.

τοῦ ἀνωνν[v]). οὐδὲ γὰρ εἰσὶ τοῦ οἴκου ἢ τοῦ ἀγροῦ, [ὡς] βι. ιή τί. α' διγ. ξς'. ἀνάγν. καὶ βι. ιθ' τί. α' διγ. ιζ'.

ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς [τὰ] μὲν [ῥοῦ]τα[w]) (τάδε ἐστὶ τὰ ἐξορυττόμενα οἷον κοπ...) καὶ τὰ καε[σα] (τάδε [ἐστὶ] τὰ τεμνόμενα, οἷον ξύλα, λίθοι,) μὴ ἀποκατα[στήσει τῷ] π[ρά]τ[ῃ], κατέχεται αὐτῷ τῇ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ, εἰς ὅσον κομίσαι διαφέρει αὐτῷ, ἐὰν ὅλως νέμεται [τὰ ῥοῦτα] καὶ καίσα[x]) ὁ πράτης[y]) ἢ δόλον ἐποίησεν ὥστε μὴ νεμηθῆναι αὐτά.

κυρ. ἀγοραστὴς περὶ τῶν ῥούτων[z]) καὶ καίσων ἐνάγεται τῇ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ καὶ ὑπόκειται τῷ ἐν λίτεμ ὅρκῳ, εἰ[a]) νέμεται ἢ δόλῳ ἐπαύσατο νέμεσθαι.

ἐὰν κόπρον συνήγαγες ἐν τῷ ὑπερῴῳ μου τόπῳ, δύναμαι διὰ τῆς ἀδ ἐξνιβενδοὺμ ἀναγκάζειν σε[b]) περιελεῖν αὐτὴν, ἵνα μέντοι πᾶσαν περιέλῃς. εἰ δὲ καὶ σχεδία ἐκ τῆς τοῦ ποταμοῦ βίας εἰς τὸν ἐμὸν ἀγρὸν ἐξενεχθῇ, δύναται ὁ τῆς σχεδίας δεσπότης κινεῖν τὴν ἀδ ἐξνιβενδοὺμ κατ' ἐμοῦ, ἵνα λάβῃ τὴν σχεδίαν αὐτοῦ, διδοὺς μέντοι ἐμοὶ τὴν δάμνι ἐμφύκτι καντίονα, οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἤδη συμβάσης μοι ζημίας διὰ τὸ ἐκριφῆναι τὴν σχεδίαν εἰς τὴν ἐμὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς μελλούσης· ἴσθ' ὅτε γὰρ ἐν τῷ καθέλκειν τὰ ξύλα τῆς σχεδίας βλάπτονται οἱ καρποὶ τοῦ ἀγροῦ μου. εἰ δὲ καὶ καταπεσόντος οἴκου κατὰ τοῦ μεσαύλου μου ἢ κατὰ τῶν οἰκημάτων μου ἠρέχθησαν αἱ ὕλαι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ νέμομαι αὐτὰς, ὅμως κατέχομαι τῇ

missi ad exhibendum conveniuntur, ut actor quidem possideat, ipsis autem possessio pignoris servetur.

Et qui usumfructum habet, convenitur, ut actor possideat et ipse utatur fruatur.

Emtor, qui ruta caesa fundorum possidet, nec ea restituit vel dolo ea possidere desiit, ad exhibendum convenitur et iuriiurando in litem obnoxius est.

Per actionem ad exhibendum stercus, quod in aream meam congessisti, consequeris, non habens facultatem partem relinquendi.

Sed et si vis fluminis ratem meam in agrum tuum detulerit, agam ad exhibendum, cavens tibi tam de praeterito quam de futuro damno. Et si de ruina

28. *Cyr.* [*l.* 5 *pr.* §. 1]. Merces conduxisti vehendas: reposuisti eas in horreo: tu conveniris, sive eas tamquam pignus teneas sive simpliciter, et heredes tui: si non habeas heredes, horrearius. Quicunque facultatem restituendi habet, convenitur: etiam qui rerum vel legatorum servandorum causa in possessionem missus est, et usufructuarius, iique legitimam possessionem restituunt, retinent autem naturalem vel usufructuariam.

29. [*Anon. ad l.* 5 *pr.*] Lege lib. XIX tit. 2 dig. 11 them. 3 et lib. XVI tit. 3 dig. 33.

30. *Enant.* [*ad l.* 5 *pr.*] Quia pro mercede obligata sunt: ut de horreis dictum est lib. XX tit. 4 dig. 6 et in fine tituli.

31. [*Anon. ad l.* 5 §. 1]. De misso legatorum servandorum causa vide lib. [XXXVI] tit. 4 dig. 5.

32. [*Anon. ad l.* 5 §. 2]. Si non specialiter vendita sunt, ut lib. XIX tit. 1 dig. 17 them. 4 [§. 6].

33. [*Anon. ad l.* 5 §. 2]. Ruta sunt, quae eruta sunt, veluti arena, creta et similia: caesa vero, arbores caesae et carbo et similia, ut lib. XIX tit. 1 dig. 17 them. 4 [§. 6]. In dig. 240 (241) tit. 16 lib. L dicit, ruta caesa esse, quae terra vel aedificio non teneantur.

34. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 2]. Neque enim aedificii vel agri sunt, ut lib. XVIII tit. 1 dig. 66 [§. 2]. Lege etiam lib. XIX tit. 1 dig. 17 [§. 6].

35. [*Steph. index l.* 5 §. 2]. Si emtor ruta, i. e. quae effodiuntur, veluti ..... et caesa, i. e. quae caeduntur, veluti ligna, lapides, non restituat venditori, tenetur ei ad exhibendum in quantum eius interest, utique si possideat [emtor]. ruta caesa vel dolo fecerit quominus ea possideat.

36. *Cyr.* [*l.* 5 §. 2]. Emtor propter ruta caesa ad exhibendum convenitur et iuriiurando in litem obnoxius est, si possidet vel dolo desiit possidere.

37. [*Steph. l.* 5 §. 3. 4. 5. 6]. Si stercus in aream meam congessisti, per ad exhibendum actionem compellere te possum, ut id tollas, et quidem ita ut totum tollas. Sed et si ratis vi fluminis in agrum meum delata sit, dominus ratis ad exhibendum mecum agere potest, ut ratem suam recipiat, si tamen damni infecti caveat, non tantum de damno, quod mihi iam contigit rate in terram meam delata, sed etiam de futuro: fieri enim potest, ut, dum ligna ratis tolluntur, fructus agri mei laedantur. Sed et si aedificio ruente in aream meam vel in aedes meas tigna deciderint, licet ea non possideam, tamen teneor ad exhibendum, quia faculta-

82) Expl. fol. 162. 155. Inc. fol. 141 dimidiatum. Caeterum Cod. hoc thema praecedenti iungit.

s) Cod. πεμφθεῖσαν.
t) Videtur intelligi βι. λς' τί. δ'.
u) Vide schol. apud *Heimb.* II p. 175.
v) Literarum ductus in Cod. dubii. Forte ἐναντ.
w) Cod. . . πτα.
x) Expl. fol. 162. 155. Inc. 141, suius nonnisi dimidia pars, eaque superior, superest.
y) Debebat esse: ὁ ἀγοραστής.
z) Cod. ῥούτεων.
a) Cod. ἤ.
b) Vapulat *Stephanus*. Pro „posse te consequi", quod est in l. 5 §. 3, videtur legisse „posse me consequi".

καὶ περὶ τῆς μελλούσης ζημίας. καὶ ἐὰν ἀπὸ συμπτώματος πέσῃ τὶ εἰς τὴν αὐλήν σου, ἐνάγῃ τῇ παραστατικῇ, κἂν μὴ νέμῃ.

Εἰ καὶ νέμεταί τις, οὐ μὴν δύναται παραστῆσαι, οὐκ ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ· ὡς ἐπὶ τοῦ φυγάδος. δίδωσι δὲ [83]) ὁ δεσπότης ἀσφάλειαν, ὡς ὅταν δυνηθῇ παρίστησιν αὐτόν. τὸ αὐτὸ, κἂν μή ἐστι φυγὰς, ἐπετράπη δὲ παρὰ τοῦ δεσπότου διάγειν ἔνθα θέλει, ἢ ἐπὶ ξένης ἐπέμφθη, ἢ εἰς τὰ χωρία αὐτοῦ· χώρα γὰρ τῇ ἀσφαλείᾳ.

ς'. Παῦλ. Ἐπὶ τῷ ἐμβεβλημένῳ λίθῳ δακτυλίῳ ἀλλοτρίῳ ἢ ζωδίῳ κανδηλάβρῳ οὐ κινεῖται ἡ ἐκδικοῦσα, ἀλλὰ παραστατικὴ ἀγωγὴ ἐπὶ τῷ χωρισθῆναι. ἕτερόν [84]) ἐστιν ἐπὶ τῶν κτισμάτων· οὐ γὰρ ἡ παραστατικὴ, ἀλλ' ἡ περὶ τῶν διὰ πυρὸς ἡνωμένων ἀγωγὴ εἰς τὸ διπλοῦν κινεῖται.

ζ'. Ulpi. Τῇ τοῦ ξύλου προσηγορίᾳ πᾶσα ὕλη περιέχεται.

Εἰ δὲ τὸν τροχόν μου ἐμβάλῃς [85]) τῇ ἁμάξῃ σου, ἐνάγῃ τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, εἰ καὶ μὴ νέμῃ πολιτικῶς. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ σανίδος ἐμβαλομένης ἁρμαρίῳ ἢ πλοίῳ, καὶ ὠτίου σκύφῳ, καὶ ἐμβλημάτων φιάλῃ, καὶ πορφύρας [86]) ἐσθῆτι, καὶ χειρὸς ἀνδριάντι.

Καὶ πόλις ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ [87])· ἐπειδὴ καὶ νέμεται καὶ διὰ χρήσεως κυριεύει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ σωματείου καὶ συστήματος.

Εἰ καὶ ἐν τῇ προκατάρξει μὴ νέμεται ὁ ἐναγόμενος, πρὸ ψήφου δὲ νεμηθῇ, καὶ μὴ ἀποκαθίστησι, καταδικάζεται.

aliquid in aream tuam deciderit, ad exhibendum conveniris, licet non possideas.

Licet quis possideat, si tamen exhibere non possit, ad exhibendum non convenitur: ut in servo fugitivo. Cavet autem dominus de exhibendo eo, quum potuerit. Idem est, etsi non sit in fuga, dominus autem ei permiserit morari ubi velit, vel peregre eum miserit, vel in agros suos: cautioni enim locus est. *L. 5. §. 6. D. X. 4.*

VI. *Paul.* In gemma inclusa annulo alieno vel sigillo candelabro vindicationi locus non est, sed ad exhibendum actioni, ut separetur. Aliud est in aedificiis: non enim ad exhibendum actio, sed de tigno iuncto actio in duplum instituitur. *L. 6. D. eod.*

VII. *Ulpi.* Tigni appellatione omnis materia aedificandi continetur. *L. 7. pr. D. eod.*

Sed si rotam meam vehiculo tuo imposueris, ad exhibendum tecum agitur, quamvis civiliter non possideas. Idem erit et si armario vel navi tabulam, vel ansam scypho iunxeris, et emblemata phialae, et purpuram vestimento, et manum statuae. §. 1. 2.

Etiam civitas ad exhibendum convenitur: quia et possidet et usucapit. Idem est et in corpore et collegio. §. 3.

Quamvis litis contestatae tempore reus non possideat, si tamen ante sententiam possideat et non restituat, condemnatur. §. 4.

ἀδ ἐξνιβενδουμ, ἐπειδὴ εὐχέρειαν ἔχω τοῦ παραστῆσαι αὐτάς. καὶ τὸ ἐναντίον δὲ, εἰ καὶ νέμομαι πρᾶγμα, μή ἐστι δέ μοι εὐχερὲς παραστῆσαι αὐτὸ, οὐ κατέχομαι ὑπὲρ αὐτοῦ τῇ ἀδ ἐξνιβενδούμ. τί γάρ; ὅτι ἔφυγεν ὁ οἰκέτης, περὶ οὗ βούλεταί τις κινῆσαι κατ' ἐμοῦ τὴν ἀδ ἐξνιβενδούμ. εἰ καὶ ἐν φυγῇ γὰρ ὄντα νέμομαι [c]) αὐτὸν, ὅμως οὐκ ἔχω εὐχέρειαν τοῦ παραστῆσαι αὐτὸν, καὶ οὐ κατέχομαι ἐπὶ τῇ παραστάσει αὐτοῦ· καυτίονα μέντοι ἀπαιτοῦμαι, ὅτι, ἐὰν ὑποστρέψῃ, παραστήσομαι αὐτόν. εἰ δὲ καὶ μὴ ἔφυγε παραγνώμην μου ὁ οἰκέτης, ἐπέτρεψα δὲ ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς μου διάγειν [d]), εἰς τοῦτο μόνον κατέχομαι ἐπὶ τούτων πάντων, ἵνα παράσχω καυτίονα, ὅτι γενόμενον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐμὴν χεῖρα παράγω.

ὁμοίως βι. λθ' τι. β' διγ. δ' θι. ε' καὶ βι. μζ' [e])

tem habeo ea exhibendi. E contrario autem, licet rem possideam, si tamen eam exhibere mihi non sit facile, ad exhibendum propterea non teneor. Quid enim? si fugerit servus, propter quem aliquis mecum ad exhibendum acturus est. Nam licet fugitivum possideam, tamen facultatem exhibendi eum non habeo, ideoque nec ad exhibendum eum teneor: verum cautio a me exigitur, quod eum exhibiturus sim, si redierit. Sed et si non invito me servus fugerit, sed ei permiserim vel in praediis meis morari ....., his casibus omnibus ad hoc solum teneor, ut cautionem praestem, quod eum exhibiturus sim, si in manus meas venerit.

38. [*Anon. ad l.* 5 §. 4] Similiter lib. XXXIX tit. 2 dig. 9 them. 5 [§. 3] et lib. XLVII [tit. 9 dig. 8].

(*Nonnulla desunt.*)

39. [*Steph. index l.* 7 §. 2. 3]. ..... vel navi tabulam vel scypho ..... vel purpuram vestimento vel ..... omne collegium ..... tam possidet quam usucapit.

40. *Enantiophanis* [*ad l.* 7 §. 2]. Simile habetur Inst. lib. II tit. [1 §. 25. 26. Hoc autem intellige] secundum id, quod dicitur lib. VI tit. 1 dig. 23. Lege etiam lib. XXIV tit. 1 dig. 63.

41. *Anon.* [*ad l.* 7]. Nam si ad exhibendum .....

42. *Eiusdem.* [*ad l.* 7 §. 2]. Hoc est ..... excipe id, quod de ferruminatione dicitur lib. VI tit. 1 dig. 23 [§. 5].

43. [*Steph. index l.* 7 §. 4. 5. 6]. Si quis eo tempore, quo lis in actione ad exhibendum contestaretur,

---

ἢ πυρρικον ἢ πλοίῳ σανίδα ἢ σκ[ύφῳ ..... ἢ πορφύραν [ἐσθῆτι] ἢ ..... δεκα πόλις ... πᾶν σύστημα ... καὶ νέμεται καὶ οὐσουκαπιτεύει.

τοῦ ἐναντιοφανοῦς. ὅμοιον ἐστιτ. β' τι.[f]) .... κατὰ τὸ εἰρημένον βι. ς' τι. α' διγ. κγ'. ἀνάγν. καὶ βι. κδ' τι. α' διγ. ξγ'.

τοῦ ἀνωνυ. εἰ γὰρ ἀδ ἐξνιβενδούμ ..... τὴν ..... ὡς βι. ε' τι. α' διγ. λα' [g]).

τῷ αὐτοῦ. τοντέστιν ὡς ... οὐσουκαπιτεῦσαι ..... τὸ εἶναι ... τὸν μάλα φίδε φυσικῶς ..... ὑπέ]ξελε τὸ περὶ φερουμωνατίονος εἰρημένον βι. ς' τι. α' διγ. [κγ'].

ἐ[άν τις] ἐν καιρῷ μὲν τῆς προκατάρξεως τῆς ἀδ ἐξνιβενδοίμ μὴ ἐνέμετο τὸ πρᾶγμα, πρὸ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἄρξηται

---

83) Hactenus pagina prima fol. 141.
84) Inc. pagina secunda fol. 141.
85) Cod. ἐμβάλῃς.
86) Cod. πορφύρα.
87) Hactenus pagina secunda fol. 141.

c) Cod. οὐ νέμομαι.
d) Deest aliquid, quamquam lacuna in Cod. non appareat.
e) Dimidia pagina deest.
f) Adde: α'. τοῦτο δὲ νόει.
g) Hic locus non quadrat.

L. 7. §. 5. *D.* X. 4. Ὁ ἐν τῇ προκατάρξει νεμόμενος καὶ ἀδόλως παυσάμενος νέμεσθαι ἐλευθεροῦται.

§. 6. Ὁ ἐν τῇ προκατάρξει νεμόμενος καὶ μετὰ ταῦτα παυσάμενος τῆς νομῆς εἰ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἢ καὶ ἄλλης ἄρξηται νέμεσθαι, εἰ μὴ ἀποκαθίστησι, καταδικάζεται.

§. 7. Ὁ ἐνάγων ὀφείλει δεικνύειν, διαφέρειν ἑαυτῷ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἐν προκατάρξει καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου.

L. 8. *D. eod.* η'. Ἰουλ. Ἐὰν ὁ ἐναχθεὶς μὴ νέμηται μήτε δόλῳ ἐπαύσατο νέμεσθαι, καὶ τελευτήσῃ μέν, ὁ δὲ κληρονόμος αὐτοῦ νέμηται, ἀναγκάζεται παραστῆσαι· εἰ[88]) γὰρ νῆν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν κινήσω, καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ ἐναχθέντος ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἄρξηται νέμεσθαι, ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι.

L. 9. pr. *D. eod.* θ'. [Οὐλπ.] Ἐάν τις τὸν δοῦλον, ὃν ἐνέμετο, φονεύσῃ ἢ μεταγάγῃ πρὸς ἄλλον ἢ διαφθείρῃ, ἐνάγεται ὡς δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ οἴνου ἢ ἐλαίου ἢ τινος ἄλλου σκορπισθέντος ἢ ἐκχυθέντος.

§. 1. Εἰ μὲν φαίνεται ὁ πεσὼν καρπὸς εἰς τὸν σὸν ἀγρὸν ἐκ τῶν δένδρων μου, ἔχω τὴν παραστατικὴν ἀγωγὴν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ νόμου παραγγελίαν τὴν περὶ ἐκλογῆς βαλάνου ἐφ' ᾧ συναγαγεῖν τὸν καρπὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, διδοὺς τὴν περὶ τοῦ μὴ βλάψαι ἀσφάλειαν· εἰ δὲ μὴ, ἀποτίσει τὴν βλάβην. εἰ δὲ καὶ ἐν τῇ προκατάρξει μὲν ἐνέμετο, μετὰ δὲ τὴν προκατάρξιν ἐπαύσατο νέμεσθαι, πάλιν δὲ ἤρξατο νέμεσθαι ἢ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἢ ἐξ ἑτέρας, [χρὴ] καὶ τοῦτον μὴ ἀποκαθιστῶντα τὸ πρᾶγμα καταδικάζεσθαι. χρὴ δὲ τὸν ..... ἀπὸ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ δεῖ ἐν... ειν ὅτι κατ' ἑκάτερον καιρὸν διαφέρει αὐτῷ παραστῆναι τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅτε ἡ προκατάρξις γέγονε, καὶ ὅτε ἡ καταδίκη γίνεται.

κυρ. ὃ μετὰ προκατάρξιν νεμόμενος καταδικάζεται, ὃ μετὰ προκατάρξιν παυσάμενος νέμεσθαι ἄνευ δόλου ἀπολύεται, εἰ μὴ πάλιν ἐνεμήθη ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἢ καὶ ἑτέρας. δεῖ δὲ ἐν καιρῷ προκατάρξεως καὶ ἐν καιρῷ καταδίκης διαφέρειν τῷ ἄκτορι .....[i])

ἐάν[k]) τις νεμόμενος οἰκέτην ἀνέλῃ αὐτὸν ἢ εἰς ἕτερον μετενέγκῃ τὴν νομὴν αὐτοῦ, ἢ ἄλλο πρᾶγμα νεμόμενος οὕτως αὐτὸ διαφθείρει ὥστε μηδὲ ὑφεστάναι, κατέχεται τῇ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ, ἐπειδὴ δόλον ἐποίησεν εἰς τὸ μὴ νεμηθῆναι τὸ πρᾶγμα. ὅθεν εἰ καὶ οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ ἄλλο τι τούτων ὅμοιον ἐκχέῃ ἢ τὰ δυνάμενα κλασθῆναι συγκλάσῃ, τῇ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ κατέχεται.

κυρ. ὁ ἀνελὼν ἢ ἐκποιήσας ἢ φθείρας δόλῳ δοκεῖ παύεσθαι νέμεσθαι.

τί δηλοῖ τὸ ἐφθαρμένον εἴρηται βι. θ' τι. β' διγ. κζ' καὶ βι. ε' τι. γ' διγ. κα καὶ βι. ιζ' τι. β' διγ. ξγ' καὶ βι. ιη'. τι. ς'[l]) διγ. ιγ'.

ὁ καρπὸς τῆς σῆς βαλάνου ἢ καὶ ἑτέρου δένδρου ἔπεσε κατὰ τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ· ἐγὼ [ἐμ]βαλὼν τὰ θρέμματα κατεβόσκησα τὸν πεσόντα καρπόν. καὶ ἐζητήθη ποίᾳ κατέχεται[m]) ἀγωγῇ. καὶ ἤρεσε τῷ πομπωνίῳ, εἰ μὲν κατὰ δόλον ἐπαφῆκα

Qui litis contestatae tempore possidet et sine dolo possidere desiit, liberatur.

Qui litis contestatae tempore possidet posteaque possidere desiit, si ex eadem causa vel etiam alia possidere coeperit, nisi restituat, condemnatur.

Actor probare debet, sua interesse, rem restitui, et tempore litis contestatae et tempore rei iudicatae.

VIII. *Iul.* Si is, quocum actum est, neque possideat neque dolo desierit possidere, isque deceserit, heres autem eius possideat, exhibere cogitur: nam si rem vindicavero, et heres rei ex eadem causa possidere coeperit, restituere cogitur.

IX. *Ulp.* Si quis servum, quem possidebat, occiderit vel ad alium transtulerit vel corruperit, convenitur, quasi dolo desierit possidere. Idem est et in vino vel oleo vel quo alio fracto vel effuso.

Si quidem glans, quae ex arboribus meis in fundum tuum decidit, extet, habeo ad exhibendum actionem, et interdictum de glande legenda, ut tertio quoque die fructum colligere liceat, si damni infecti cavero. Sed et si dolo eum depavisti, locus actioni

rem non possedit, ante sententiam vero possidere coeperit, nisi rem restituat, ad id, quod interest, condemnatur. E contrario, si, quum lis contestaretur, possederit, postea autem sine dolo possidere desierit, absolvi eum oportet, quamvis imputari ei possit, quod non statim restituit, sed passus est litem contestari. Sed et si quis tempore litis contestatae possederit, post litem contestatam autem possidere desierit, deinde rursus possidere coeperit sive ex eadem causa sive ex alia, oportet etiam hunc condemnari, nisi rem restituat. Oportet autem eius, qui ad exhibendum agit, utroque tempore interesse rem exhiberi, et quo lis contestata et quo condemnatio facta est.

44. *Cyr.* [*l.* 7 §. 4 5. 6]. Qui post litem contestatam possidet, condemnatur: qui post litem contestatam sine dolo desiit possidere, absolvitur, nisi rursus possederit ex eadem causa vel ex alia. Oportet autem et tempore litis contestatae et tempore condemnationis actoris interesse ..... .

(Nonnulla desunt.)

45. [*Steph. index l.* 9 *pr.*]. Si quis servum, quem possidet, occiderit sive ad alium transtulerit possessionem eius, sive aliam rem, quam possidet, ita corruperit ut non amplius exstet, ad exhibendum tenetur, quia dolo fecit, quo minus rem possideret. Proinde et si vinum vel oleum vel aliud quid simile effuderit, vel confregerit, quod frangi potest, actione ad exhibendum tenetur.

46. *Cyr.* [*l.* 9 *pr.*]. Qui occidit vel alienat vel corrumpit, videtur dolo desinere possidere.

47. [*Anon. ad l.* 9 *pr.*]. Quid corruptum significet, dictum est lib. IX tit. 2 dig. 27 et lib. V tit. 3 dig. 21 et lib. XVII tit. 2 dig. 63 [§. 10] et lib. XVIII tit. 6 dig. 13 (15).

48. [*Steph. index l.* 9 §. 1]. Glans ex quercu tua vel ex alia arbore in fundum meum decidit: ego immissis pecoribus depavi glandem quae decidit. Quaesitum est, quanam actione teneretur. Et placuit Pompo-

88) Inc. fol. 213. 212.

h) Cod. καταδικάζεσθαι.
i) Deest dimidia pagina.
k) Inc. fol. 213. 212.
l) Cod. ις'.
m) Malim καιέχομαι.

λειαν. εἰ δὲ καὶ δόλῳ κατεβόσκησας αὐτὸν, χώρα τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ. εἰ δὲ καὶ ὕλην μου κατενεχθεῖσαν εἰς τὸν ἀγρόν σου κωλύσεις με λαβεῖν, χώρα τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ.

ad exhibendum est. Sed et si materiam meam in agrum tuum delatam auferre me prohibueris, locus est actioni ad exhibendum.

Ὁ κατὰ δόλον εἰς ἕτερον μεταγαγὼν τὸ πρᾶγμα, ἢ μετασχηματίσας εἰς ἕτερον εἶδος, κἂν παραστήσῃ αὐτό, ἐνέχεται ὡς δόλῳ παυσάμενος τῆς νομῆς· τῇ γὰρ ἐναλλαγῇ τοῦ εἴδους σχεδὸν ἡ τοῦ πράγματος ὑπόστασις φθείρεται.

Qui dolo malo rem ad alium transtulit, aut in aliam formam transfiguravit, licet eam exhibeat, convenitur quasi dolo desierit possidere: nam mutatione formae rei substantia prope interimitur. *L.* 9. §. 2. 3. *D.* X. 4.

Ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθῇ μοι δέκα νομίσματα, καὶ σοὶ χωρὶς αἱρέσεως ἡ χρῆσις αὐτῶν, καὶ παράσχῃ σοι αὐτὰ χωρὶς ἀσφαλείας ὁ κληρονόμος, ἐξιοῦσης τῆς αἱρέσεως ἔχω κατὰ τοῦ κληρονόμου τὴν παραστατικὴν ἀγωγήν, εἴγε τὴν τοῦ ληγάτου ἀσφάλειαν

Si sub conditione mihi decem numismata legata sint, et tibi ususfructus eorum pure, eaque heres non exacta cautione tibi praestiterit, si conditio extiterit, adversus heredem actionem ad exhibendum habeo, siquidem cautionem legati ab ipso non exegi. §. 4.

τὰ θρέμματα τῇ πεσούσῃ βαλάνῳ ἤτοι οἱῳδήποτε καρπῷ ἐπὶ τῷ δαπανῆσαι [τὰ] πεσόντα, τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ κατέχομαι. εἰ γὰρ καὶ ἐσώζετο ἡ βάλανος ἢ τὰ [καταπεσόντα, ὁ μὴ ἀνασχ]ὼν λαβεῖν αὐτὰ τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ κατέχεται, ὥσπερ εἰ καὶ [n]) ξύλον ἢ καὶ ἄλλην ὕλην τινὰ ἐνεχθεῖσαν κατὰ τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ, μὴ συγχωροῦντος τοῦ δεσπότου λαβεῖν αὐτήν. καὶ ἤρεσεν ἐν ἑκατέρῳ ἡ πομπωνίου γνώμη, ἵνα εἴτε σώζεται ἡ βάλανος εἴτε καταβοσκηθῇ. καὶ ..... ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἢ ἐντέρδικτον ὅτε γλανδε λεγενδα ..... ἵνα ἕως τριῶν ἡμερῶν μετὰ τὸ πεσεῖν τὴν βάλανόν μου εἰς τὴν γῆν [o]) συγχωρῇς μοι εἰσελθεῖν καὶ ἐκλέξαι αὐτὴν παρέχοντί σοι τὴν δάμνι ἰμφέκτι, ὡς οὐδεμίαν ἐπάξω σοι ζημίαν ἐκλέγων τὴν βάλανον.

nio, si dolo pecora immiserim in glandem vel quemcunque fructum, ut comederent quae deciderunt, ad exhibendum me teneri. Nam etsi glans exstaret vel quaecunque deciderunt, si quis ea tolli non patiatur, ad exhibendum tenetur, sicut et tunc, si tignum vel aliam materiam in agrum suum delatam tollere dominus non patiatur. Et placuit in utroque Pomponii sententia, ut sive glans exstet sive depasta sit. Et .... ad exhibendum, vel interdictum de glande legenda, ut usque ad tres dies, postquam glans mea in terram cecidit, permittas mihi intrare et colligere eam, si tibi damni infecti cavero, quod tibi non sim damnum daturus, dum glandem colligo.

κυρ. εἰ ἡ βάλανός μου εἰς τὸν ἀγρόν σου πέσῃ, καὶ [p]) σὺ καταβοσκήσῃς αὐτὴν ἐπίτηδες ἢ οὐ συγχωρεῖς μοι [λα]βεῖν αὐτὴν, κινῶ κατά σου τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ὥσπερ μὲν καὶ ἐπὶ ὕλης. κιν .. ἐπὶ τοῦ δὲ γλανδε λεγενδα ἐντερδίκτου, ἵνα ἕως τριῶν ἡμερῶν ἐπάρω τὴν βάλανον, διδοὺς πρότερον τὴν δάμνι ἰμφέκτι.

49. *Cyr.* [*l.* 9 §. 1.] Si glans mea in agrum tuum cadat et tu eam dolo depaveris vel non permittis mihi eam tollere, ad exhibendum tecum ago, sicut et si materia deciderit ..... de glande legenda interdictum, ut intra tres dies glandem tollam, praestita prius damni infecti cautione.

ὁ κατὰ δόλον παρασκευάζων εἰς ἄλλον [q]) μετενεχθῆναι τὸ πρᾶγμα, δοκεῖ δόλῳ νέμεσθαι, εἰ πονηρῶς τοῦτο ἐποίησεν. εἰ δὲ καί τις παραστήσει τὸ ἐπιζητούμενον πρᾶγμα, χεῖρον δὲ αὐτὸ γενόμενον παραστήσῃ, κατέχεται τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ, [ὥσπερ καὶ] [r]) ἔνθα κατὰ δόλον μετεποίησε τὸ σχῆμα τοῦ πράγματος. τί γάρ; ὅτι ἄργυρον σκύφον λαβὼν ἐχώνευσε καὶ βῶλον ἐποίησε. [εἰ] καὶ [παραστήσει] τὸν βῶλον, κατέχεται τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἐπειδὴ ἐναλλάξας τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν τοῦ σκύφου ἀνεῖλε τὴν τοῦ πράγματος παράστασιν [s]).

50. [*Steph. index l.* 9 §. 2. 3]. Qui dolo facit rem ad alium pervenire, videtur dolo possidere, si pravo animo hoc fecit. Sed et si quis exhibeat rem, de qua quaeritur, exhibeat autem deteriorem factam, ad exhibendum actione obstrictus est, perinde ac si dolo speciem rei mutaverit. Quid enim? si scyphum argenteum liquefecerit et massam fecerit? Quamquam massam exhibeat, ad exhibendum actione tenetur, quia mutata scyphi specie et forma rei substantiam peremit.

τοῦ ἐναντ. εἴρηται βι. ιγ' τι. ς' διγ. γ', ὅτι, εἰ καὶ ἀποδοθῇ τὸ χρησθὲν χεῖρον γενόμενον, [ὅμ]ως [οὐκ] ἀποδοθῆναι λέγ[εται], εἰ μὴ καὶ τὸ διαφέρον ἀποδοθῇ. ὅμοιον ἐπὶ δεποσίτου βι. ις' τι. γ' διγ. α' θέ. θ'. λέγει δὲ καὶ βι. λδ' τι. β' διγ. ιβ', ὅτι ἐὰν εἰκόνος ληγατευθείσης ἀποξέσῃ τὴν γραφὴν ὁ κληρονόμος καὶ παράσχῃ τὴν σανίδα, μενεῖ ἐνεχόμενος τῇ EX TESTAMENTO. φησὶ γὰρ βι. ν' τι. ις' διγ. ιδ', ὅτι, εἴτε σχισθὲν ἱμάτιον ἀποδοθῇ ἢ πρᾶγμα κλασθὲν ἢ ἀποκολλισθὲν ἢ εἰκὼν ἀποξεσθεῖσα, δοκεῖ ἀπεῖναι· τὸ γὰρ τ[ίμημα] .... τέχνη μᾶλλον .... τουτέστι ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πλέον ἢ ἐν τῇ χειρὶ τὸ τίμημα απο ..... ζ διάτ. τοῦ μβ' τι. τοῦ γ' βι. τοῦ κωδ. φησὶν, ὅτι ὁ τὸ πρᾶγμα χεῖρον γενόμενον παριστὼν οὐ τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἀλλὰ τῇ ἱμφακτοὺμ ἐνέχεται.

51. *Enant.* [*ad l.* 9 §. 3]. Dicitur lib. XIII tit. 6 dig. 3 [§ 1], si res commodata restituatur deterior facta, non dicetur restituta esse, nisi et id quod interest reddatur. Idem de deposito lib. XVI tit. 3 dig. 1 them. 9 [§. 16]. Dicit etiam lib. XXXIV tit. 2 dig. 12, heredem, si imaginis legatae picturam deraserit et sic tabulam praestiterit, manere obstrictum ex testamento actione. Dicit enim lib. L tit. 16 dig. 14, sive vestimentum scissum reddatur vel res fracta conglutinatave vel pictura abrasa, videri abesse, quoniam earum rerum pretium non in substantia, sed in arte sit positum, i. e. plerumque pluris sit, quam pretium ..... Const. 7 tit. 42 lib. III Cod. dicit eum, qui rem deteriorem factam exhibeat, non ad exhibendum, sed in factum actione teneri.

ἀνάγν. βι. .....[t]) καὶ [βι.] ς' τι. α' διγ. ιγ' καὶ βι. ις' τι. γ' διγ. α' θέ. θ'.

52. [*Anon. ad l.* 9 §. 3]. Lege lib. ..... et lib. VI tit. 1 dig. 18 et lib. XVI tit. 3 dig. 1 them. 9 [§. 16].

ἐὰν ὑπὸ αἵρεσιν ἐληγατεύθη σοι [u]) ι' νομίσματα, ἐμοὶ [v]) δὲ πούρως τῶν ι' νομισμάτων οὐσούφρουκτος, καὶ ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως τοῦ σοῦ ληγάτου δίδωσί μοι τὰ ι' νομίσματα ὁ κληρονόμος, μὴ ἀπαιτήσας μὲ τὴν συνήθη καυτιονα, ἔχεις κατ' αὐτοῦ τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ἐπειδὴ δόλον ἐποίησεν εἰς τὸ μὴ νεμηθῆναι τὰ νομίσματα παράσχων μοι αὐτὰ δίχα καυτίονος. ἐν τούτῳ γὰρ μάλιστα δείκνυται ὁ δόλος αὐτοῦ ἐν τῷ

53. [*Steph. index l.* 9 §. 4. 5. 6. 7. 8]. Si sub conditione legentur tibi decem numismata, mihi vero pure eorundem X numismatum ususfructus, et pendente conditione legati tui heres mihi illa X numismata dederit, non exacta a me consueta cautione, adversus eum ad exhibendum actionem habes, quia dolo fecit, quominus numismata possideret, quum ea mihi absque cautione

n) Haec ἀναπόλουθα sunt.
o) Haec verba τὴν γῆν incerti vestigii sunt.
p) Cod. ἤ
q) Cod. αλλο.
r) Cod. ..... ἢ ἔνθα.
s) Lege: ὑπόστασιν.
t) Videbar mihi hos ductus conspicere: ιη (vel ιβ) ν. ις.
u) Cod. μοι.
v) Cod. ἐμοῦ.

αὐτὸν οὐκ ἐπηρώτησα. εἰ δὲ τὸ ληγάτον μου μὴ γινώσκων ὁ κληρονόμος οὐκ ἔλαβεν ἀσφάλειαν παρὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, ἐστέρηται δόλου, καὶ οὐκ ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ἀλλ' ἔχω κατὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος τὴν ἰμφάκτουμ.

Si vero heres ignorus legati mei a fructuario cautionem non exegit, dolo caret, nec ad exhibendum convenitur, sed adversus fructuarium in factum actionem habeo.

L. 9. §. 5. 6. *D.* X. 4. Παραστῆσαί ἐστιν ἐπὶ τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς τὸ κατὰ μηδὲν χεῖρον τὸ πρᾶγμα, ἦπερ ἦν ἐν τῇ προκατάρξει, παραστῆσαι, ὥστε σχεῖν εὐχέρειαν τὸν ἐνάγοντα κινῆσαι τὴν πρωτότυπον. ὅθεν ὁ μετὰ προκάταρξιν διὰ χρήσεως[89]) κυριευθὲν τὸ πρᾶγμα παριστῶν καταδικάζεται· εἰ μὴ ἄρα θέλει ὡς ἄνωθεν ἐναχθῆναι, καὶ τοὺς καρποὺς πρὸς τὸν νόμον ἀποκαταστῆσαι.

Exhibere est in ad exhibendum actione rem nihilo deteriorem, quam erat litis contestatae tempore, exhibere, ut actor principalis actionis instituendae facultatem habeat. Itaque qui post litem contestatam rem usucaptam exhibet, condemnatur: nisi forte quasi de novo conveniri velit, et fructus secundum legem restituere.

§. 7. Ἀποκαθίσταται καὶ ὁ τοκετὸς, εἴτε ἔγκυος ἦν ἡ δούλη εἴτε μετὰ ταῦτα συνέλαβε.

Partus quoque restituitur, sive praegnans fuerit ancilla sive postea conceperit.

§. 8. Καὶ πᾶν χρήσιμον τοῦ ἐνάγοντος ἐκ τοῦ μὴ παραστῆναι ἢ βραδύτερον παραστῆναι ἀπολύμενον ἀποτιμᾶται, οὐ μὴν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. τὸ δὲ χρήσιμον ἔσθ' ὅτε ἧττόν ἐστι τοῦ πράγματος.

Et omnis utilitas actoris non exhibendo aut tardius exhibendo amissa aestimatur, non etiam ipsa res. Utilitas autem interdum minoris est, quam res.

L. 10. *D. eod.* ι'. Παῦλ. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι ἐπιλογὴ εἴσω ῥητοῦ χρόνου, καὶ ὁ κληρονόμος ἐμποδίσας μετὰ τὸν χρόνον παραστήσῃ, καταδικάζεται· εἰ δὲ μὴ ἐνεπόδισεν, ἀπολύεται.

X. *Paul.* Si optio mihi intra certum tempus legata sit, et heres impediens post tempus exhibuerit, condemnatur: si vero heres non impedierit, absolvitur.

L. 11. *D. eod.* ια'. Οὐλπ. Ἐὰν ἀπόληται κληρονομία ἐκ τοῦ μὴ

XI. *Ulp.* Si hereditas amissa sit ob hoc, quod

μὴ λαβεῖν παρ' ἐμοῦ τὴν καυτίονα. σχεδὸν γὰρ ἐφθάρη τὸ τῶν δέκα νομισμάτων ληγάτον, ἐπειδὴ οὐδὲ δύνασαι λοιπὸν ἐκδικεῖν τὰ ἀργύρια ὡς τῆς ἐμῆς δεσποτείας γενόμενα. τότε δὲ ἔχεις σὺ [τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ κατὰ] τοῦ κληρονόμου, ὅτε ἐξέλθῃ τοῦ ληγατου ἡ αἵρεσις. ἠδύνασο δὲ καὶ σὺ καὶ ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως τὴν ἁρμοζοῦσάν [σοι] κ[αυτίονα ἀπαιτεῖν] τὸν κληρονόμον, καὶ εἰ ταύτην εἶχες[w]), οὐκ ἠμελλες δεῖσθαι τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ. ταῦτα μὲν, εἰ κατὰ δόλον ὁ κληρονόμος .... μοι τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ. [εἰ δὲ ἀγνοῶν,] ὅτι ἐληγατεύθη τ ..... [παρ' ἐμοῦ τοῦ] οὐσουφρουκτουαρίου τὴν συνήθη καυτίονα οὐκ ἔ[λαβε] ..... τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ ..... τινα δόλον ..... τότε δί[δοταί σοι ἰμφάκτουμ] κατ' ἐμοῦ ..... περὶ ..... εἰ ἀπαιτ.. τὴν ἀδ ἐξιβενδοὺμ ..... δὲ παριστ ..... αὐτῇ συχ ..... καταθ ..... ποι ..... τὴν ..... τῆς προκατάρξεως τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ ..... ᾧ ..... ῆσαι κατα ..... γενομένην, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐ περὶ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ περὶ παραστάσεως μόνης τοῦ πράγματος κινεῖ. ὅθεν ἐὰν μετὰ προκάταρξιν τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ οὐσουκαπιτευθὲν τὸ πρᾶγμα [παραστῆσει] — — — — — σθαι[x]) τὴν ἀγωγὴν, [ἵνα μέντοι οἱ καρποὶ κατὰ τὸν] καιρὸν τῆς προκατάρξεως τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ σκοπηθῶσιν. [ἐπειδὴ δὲ] ἐν τῇ ἀδ ἐξιβενδοὺμ πᾶσα καῦσα ..... ἀποκαθίσταται τῷ πετίτωρι, καλῶς ἔλεγε σαβῖνος καὶ τὸν τοκετὸν τῆς θεραπαίνης χρῆναι ἀποκαθίστασθαι διὰ τῆς ἀδ ἐξιβενδοὺμ εἴτε ἐγκυμονοῦσης αὐτῆς πραγμ ... ἐξ ... τοτι. σεν[y]) εἴτε μετὰ ταῦτα ἐνεκυμόνησεν. καὶ εἰς πᾶν κέρδος ἀπολλύμενον τῷ πετίτωρι διὰ τὸ βραδυτέρως παρηχθῆναι τὸ πρᾶγμα χρὴ καταδικάζεσθαι τὸν ποσσεσσορα. ὅθεν καλῶς ἔλεγεν ὁ νεράτιος, ...[z])

praestiterit. Eo enim utique dolus eius osteaditur, quod cautionem a me non exegit. Nam legatum X numismatum paene peremtum est, quum iam numos, utpote meos factos, vindicare non possis. Tunc autem ad exhibendum actionem adversus heredem habes, si conditio legati exstiterit. Potuisti tamen etiam pendente conditione ab herede cautionem tibi competentem exigere, et si haec tibi praestita sit, non indigebis actione ad exhibendum. Haec si heres dolo ..... mihi usufructuario. Sin autem ignorans ..... a me usufructuario consuetam cautionem non exegit, [non habes] ad exhibendum actionem, [quia nullum] dolum [admisit], sed datur tibi in factum actio adversus me ..... — — — — — quo super ad exhibendum actione lis contestata est ..... —, quamvis non de restituenda, sed solum de exhibenda re agat. Proinde si rem lite super ad exhibendum actione contestata usucaptam — — — — — — suscipere actionem, ita tamen ut fructus secundum tempus, quo lis in ad exhibendum actione contestata est, aestimentur. Quia autem in ad exhibendum actione omnis causa .... petitori restituitur, recte Sabinus dixit etiam partum ancillae restitui oportere per ad exhibendum actionem, sive praegnans fuerit ..... sive postea conceperit. Etiam in omne lucrum, quod petitor amisit, quia tardius res exhibita est, possessor condemnari debet. Ideo recte Neratius dixit .....

κυρ. ἐληγατεύθησάν [σοι] ι' νομίσματα ὑπὸ αἵρεσιν καὶ οὐσουφρουκτος αὐτῶν πούρως τιτίῳ. δεδωκε τὰ ι' νομίσματα ὁ κληρονόμος τιτίῳ, μὴ ἀ[ιτήσας αὐτὸν καυτίονα περὶ ν ... ... ῆ αἵρεσ ... δύν[ωμαι] ἐπερωτᾶν τὸν κληρονόμον τὴν ληγατόρουμ καὶ οὐ χρείαν ἔχεις τῆς AD EXHIBENDUM. τοῦτο[a]) δὲ μὴ ποιησας μετὰ τὸ τελ[εσθῆναι] τὴν αἵρεσιν κινεῖς κατὰ τοῦ κληρονόμου ἀδ ἐξιβενδοὺμ. εἰ δὲ ἠγνόει κατιλειφθῆναί σοι ληγάτον ὁ κληρονόμος, [δίδοταί σ]οι κατὰ τιτίου ἰμφακτουμ. παραστῆσαι ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ τῇ αἰτίᾳ παριστῆσαι[b])

54. *Cyr.* [*l.* 9 §. 4. 5]. Legata tibi sunt X numismata sub conditione et eorundem ususfructus Titio pure. Heres X illa numismata Titio praestitit non exacta ab eo cautione ..... potes cum herede stipulationem legatorum inire nec opus habes actione ad exhibendum. Si tamen hoc non feceris, existente conditione adversus heredem ad exhibendum agis. Si tamen heres ignoravit, tibi legatum relictum esse, datur tibi adversus Titium in factum actio. Exhibere est in eadem causa praestare ...

(*Complura desiderantur.*)

89) In medio hoc verbo expl. fol. 213. 212.

w) Cod. ἔχων habere videbatur.
x) Forte: δίχεσθαι.
y) Forte: πρωτερον μετὰ προκάταρξιν τέτοκεν.
z) In Cod. est lacuna unius lineae.
a) Cod. τούτου.
b) Expl. fol. 213. 212.

παραστῆναι τὸν δοῦλον, καὶ αὐτὴ ἀποτιμᾶται. Ἔνθα ἐστὶ τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως ὀφείλει παρίστασθαι, καὶ φέρεσθαι πρὸς τὸν δικαστὴν κινδύνῳ καὶ δαπανήμασι τοῦ ἐνάγοντος. τρέφει δὲ καὶ ἐνδύει αὐτὸν ὁ ἐναγόμενος, εἰ μὴ ὥρα τεχνίτης ὢν εἰώθει ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τρέφεσθαι καὶ νῦν σχολάζει. εἰ δὲ παρατεθῇ τῇ τάξει, ὁ ἐνάγων αὐτὸν τρέφει. εἰ δὲ ἐπίτηδες αὐτὸν εἰς ἕτερον τόπον ὁ νομεὺς μετέστησε, φέρει αὐτὸν οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ δαπανήμασιν ἔνθα ἐνάγεται. εἰ καὶ ἀδόλως τὶς παύσηταί τινα μετὰ προκάταρξιν νέμεσθαι, καταδικάζεται μὴ ἀποκαθιστῶν τὰ ὄντα παρ' αὐτῷ.

servus non exhibitus est, ipsa quoque aestimatur. Ubi res est litis contestatae tempore, ibi exhiberi debet, et perferri ad iudicem periculo et sumtibus actoris. Pascit autem et vestit servum reus, nisi forte, quum artifex sit, artificio suo soleret se nutrire, nunc vero vacet. Si vero apud officium depositus sit, actor eum pascit. Sed si data opera in alium locum possessor eum transtulit, suo periculo ac sumtu eum eo perfert, ubi agitur. Quamvis sine dolo quis quaedam post litem contestatam possidere desierit, tamen damnatur, nisi restituat, quae apud ipsum extant.

ιβ'. Παῦλ. Καὶ ὁ θέλων ἐκδικῆσαί τινα εἰς ἐλευθερίαν ἢ εἰς ὑπεξουσιότητα ἔχει τὴν παραστατικὴν ἀγωγήν.

XII. *Paul.* Et qui aliquem in libertatem suamve potestatem vindicare vult, ad exhibendum actionem habet. *L.* 12. *pr.* §. 1. *D.* X. 4.

Ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐὰν πολλάκις κινῆται ἡ παραστατικὴ ἀγωγή, χώρα τῇ παραγραφῇ, οὐ μὴν ἐξ ἑτέρας· τυχὸν γὰρ ὡς δεσπότης[90]), ἢ ὡς κλαπείς, ἢ ὡς ἔχων ἐπιλογὴν ἐκίνησα, καὶ ἐξεβλήθην ὡς μὴ δεσπότης, καὶ μετὰ τὸ κριθῆναι τὸ πρᾶγμα νέαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ[91]) δεσποτείαν ἐκτησάμην, ἢ ἐπιλογὴ ἑτέρα ἐλήγατεύθη μοι, ἢ κλοπὴν ἑτέραν ὑπέστην παρ' αὐτοῦ.

Si ex eadem causa saepius ad exhibendum agatur, locus est exceptioni, non etiam si ex alia: fortasse enim tanquam dominus, vel furtum passus, vel optionem habens egi, et repulsus sum tanquam non dominus, ac post rem iudicatam eiusdem rei dominium ex nova causa acquisivi, aut alia optio legata mihi est, aut ab eo aliud furtum passus sum. §. 2.

Ὁ ἐν εἰδήσει ποιήσας ἐκ τῶν ἐμῶν ἐλαίων ἢ σταφυλῶν ἢ ἐρίας ἔλαιον ἢ οἶνον ἢ ἐσθῆτα ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ· ἐμὸν γάρ ἐστι τὸ ἐκ τῶν ἐμῶν γινόμενον.

Qui sciens ex olivis meis vel uvis vel lana oleum vel vinum vel vestimenta fecerit, ad exhibendum convenitur: nam meum est, quod ex rebus meis fit. §. 3.

Εἰ καὶ χωρὶς δόλου καὶ ἀμελείας ἀποθάνῃ[92]) μετὰ προκάταρξιν ὁ δοῦλος, ἔσθ' ὅτε καταδικάζεται ὁ ἐναγόμενος εἰς ὃ διέφερε τῷ ἐνάγοντι μὴ ἐμποδίσαι αὐτὸν ἐν τῇ προκατάρξει παραστῆσαι· καὶ μάλιστα εἰ μὴ ἀπέθνησκεν, εἴγε παρέστη.

Quamvis sine dolo et culpa servus post litem contestatam decesserit, tamen interdum reus tanti damnatur, quanti actoris interfuit, per eum non esse factum, quominus litis contestatae tempore servus exhiberetur: maxime, si mortuus non fuisset, si tunc exhibitus fuisset. §. 4.

Ὁ κληρονόμος οὐχ ὡς κληρονόμος, ἀλλ' ὡς ἰδίῳ ὀνόματι ἐνάγεται, εἴπερ γέγονεν ἐκ τοῦ δόλου τοῦ νομέως ἡ κληρονομία πλουσιωτέρα· τυχὸν γὰρ ἔλαβε τὸ τίμημα τοῦ πράγματος.

Heres non quasi heres, sed quasi suo nomine convenitur, si ex dolo possessoris hereditas locupletior facta sit: fortasse enim rei pretium consecutus est. §. 5.

κυρ.[c]) ὁ ἐξ ἀλλοτρίων ὑλῶν εἶδος ποιήσας εἰδὼς αὐτὰς ἀλλοτρίας καὶ ὑπὲρ τῆς ὕλης καὶ ὑπὲρ τοῦ εἴδους κατέχεται. εἰ καὶ συμβῇ τελευτᾶν μετὰ προκάταρξιν τῆς ἀδ ἐξιβεντοὺμ τὸν οἰκέτην, ὅμως ἔσθ' ὅτε, εἰ καὶ δίχα δόλου καὶ ῥᾳθυμίας τοῦ ποσσέσσορος τετελεύτηκε, καταδικάζεται εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἐνάγοντι, εἴπερ διέφερε τῷ ἄκτορι τὸ ἐν καιρῷ προκατάρξεως παρασχεθῆναι τὸν οἰκέτην, εἴγε οὐ συνέβαινεν, εἰ δ' ἂν παρήγαγεν αὐτὸν ὅτε προκατήρχθη. πολλάκις[d]) γὰρ σεισμοῦ συμβαίνοντος ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ διῆγεν ὁ οἰκέτης, συνέβη αὐτὸν ἀπολέσασθαι, εἰ δ' ἂν δὲ παρήγαγεν αὐτὸν ἐν καιρῷ προκατάρξεως, ἀπαλλάττεται τοῦ τόπου, ἐν ᾧ γέγονεν ὁ σεισμός, καὶ οὐκ ἐτελεύτησεν.

55 *Cyr.* [*l.* 12 §. 3. 4]. Qui ex alienis materiis speciem facit, sciens eas alienas esse, tam materiae quam speciei nomine tenetur. Etiamsi forte mortuus sit servus post litem ad exhibendum contestatam, tamen aliquando, quamvis sine dolo vel culpa possessoris mortuus sit, tamen actori in id quod interest condemnatur, siquidem actoris interfuit servum tempore litis contestatae exhiberi, vel si mori eum non contigisset, si, quum lis contestaretur, exhibitus esset. Forte enim servus mortuus est, quum terrae motus in loco, ubi degebat, accideret, sin autem tempore litis contestatae exhibitus esset, remotus a loco fuisset, in quo motus terrae accidit, nec mortuus esset.

τοῦ ἀνων. οὔτε γὰρ πάντως, ὡς διγ. ζ'.

56. *Anon.* [*ad l.* 12 § 4]. Neque enim omnino, ut dig. 7 [§. 5]

τοῦ αὐτοῦ. εἴτε βενάλιος ἦν, ὡς βι. ς' τι. α' διγ. ιε'.

57. *Eiusdem.* [*ad l.* 12 §. 4]. Si venalis fuit, ut lib. VI tit. 1 dig. 15 [§. 3].

ἐὰν τὸ ἐπιζητούμενον πρᾶγμα διά τινα εὔλογον αἰτίαν μὴ δύναται παραχρῆμα παρασχεθῆναι, χρὴ τὸν δικάζοντα προθεσμίαν ὁρίζειν τῷ ἐναγομένῳ καὶ καυτίονα τοῦτον ἀπαιτεῖν, ὅτε ἐμπροθέσμως παράγει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀπολύειν[e]) αὐτόν.

58. [*Steph. index l.* 12 §. 5]. Si res, quae exhiberi desideratur, ex iusta causa non possit statim exhiberi, iudex dilatione reo concessa et cautione ab eo exacta, quod intra terminum rem exhibiturus est, eum absolvere debet.

ταύτῃ τῇ ἀδ ἐξιβεντοὺμ καὶ οἱ τῶν ἐναγόντων[f]) κληρονόμοι οὐχ ὡς κληρονόμοι κινοῦσιν, ἀλλὰ σουο κόμιτε, ἐπειδὴ διαφέρει αὐτοῖς παρασχεθῆναι τὸ πρᾶγμα, καὶ οἱ τῶν ἐναγομένων αὐτῇ

59. [*Steph. index l.* 12 §. 6]. Hac ad exhibendum actione etiam heredes actorum agunt, non tamquam heredes sed suo nomine, quia eorum interest rem exhi-

---

90) Hoc verbo inc. fol. 172 dimidiatum.
91) Cod. τὸ αὐτό.
92) Hactenus pagina prima fol. 172.

c) Inc. fol. 172 dimidiatum
d) Haec, quae sequuntur, cum indole summae Cyrillianae non satis quadrant.
e) Cod. ἀπολλύειν.
f) Cod. τῶν ἐναγομένων αὐτῇ κληρ. Error librarii ex sequentibus explicatur.

L. 13. *D.* X. 4. ιγ'.[93]) [*Γαϊ.*] Ὁ κατέχων ἐλεύθερον ἄνθρωπον οὐκ ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ἀλλὰ κριτοῦ παραγγέλματι· ἡ γὰρ ἀποκαταστατικὴ ἀγωγὴ ὁρμόζει, ᾧτινι χρηματικῶς διαφέρει.

XIII. *Gaius.* Qui liberum hominem detinet, actione ad exhibendum non convenitur, sed interdicto: nam actio ad exhibendum competit ei, cuius pecuniariter interest.

L. 14. *D. eod.* ιδ'. Ἐὰν ὁ ἀνὴρ γινώσκων, μὴ γενέσθαι αὐτοῦ τὰ παρὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ δωρηθέντα νομίσματα, παράσχῃ αὐτὰ εἰς ἀγορασίαν, ἐνάγεται τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ, ὡς δόλῳ πανσάμενος νέμεσθαι.

XIV. Si maritus sciens, nummos ab uxore donatos suos factos non esse, eos in emtionem dederit, actione ad exhibendum convenitur, quasi dolo desierit possidere.

L. 15. *D. eod.* ιε'. Ἐὰν ᾖ ἐν τῷ ἀγρῷ σου θησαυρός μου, καὶ μὴ μετεκίνησας αὐτόν, οὔτε τῇ περὶ κλοπῆς[94]) οὔτε τῇ ἀποκαταστατικῇ ἀγωγῇ ἐνάγῃ, ὡς μήτε νεμόμενος μήτε δόλῳ πανσάμενος. ὀμνύοντι δέ μοι τὸν τῆς συκοφαντίας καὶ ἀσφαλιζομένῳ τὴν περὶ τοῦ μὴ βλάψαι ἀσφάλειαν δίδοται παραγγελία καὶ ἀγωγὴ εἰς τὸ ὀρύξαι καὶ λαβεῖν αὐτόν. εἰ δὲ ἔκλεψας αὐτόν, ἀρμόζει μοι καὶ ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγή.

XV. Si thesaurus meus in fundo tuo sit, neque eum loco moveris, neque furti neque ad exhibendum actione teneris, quia neque possideas neque dolo desieris possidere. Iuranti autem mihi de calumnia et caventi damni infecti datur interdictum et actio, ut effodiam eum et tollam. Quodsi subripueris eum, furti in duplum actio mihi competit.

L. 16. *D. eod.* ις'. Παῦλ. Ἐφ' οἷς μὲν ὁ δοῦλός μου κατέχει, ἐνάγομαι[95]) καὶ ἰδίῳ ὀνόματι τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ.

XVI. *Paul.* De his, quae servus meus detinet, ad exhibendum etiam meo nomine mecum agitur.

κληρονόμοι οὐχ ὡς κληρονόμοι ὑποδέχονται ἀλλὰ σουο νόμινε, ἢ ὡς κρύπτοντες ἢ ὡς νεμόμενοι τὸ πρᾶγμα ἢ ὡς δόλῳ πανσάμενοι νέμεσθαι. οὐ προβαίνει οὖν ἐπὶ ταύτῃ ζητῆσαι, εἰ[g]) παραπέμπεται κληρονόμοις ἢ κατὰ κληρονόμων διαβαίνει. ὅτε μέντοι ἔτι περιὼν τις ὅλως ἁμαρτήσει, τότε ὡς κατὰ κληρονόμων παραπέμπεται.[h])

berі: et reorum heredes non tamquam heredes ei obnoxii sunt sed suo nomine, sive quia rem occultant sive quia possident sive quia dolo possidere desierunt. Igitur non procedit in hac actione quaerere, an heredibus transmittatur et in heredem transeat. Si tamen quis vivus deliquerit, tunc in heredem transmittitur.

(*Nonnulla desunt.*)

ὅταν[i]) τὶς τὸν ὁμολογούμενον ἐλεύθερον κρύπτῃ, ἐντέρδικτον μᾶλλον δίδοται κατ' αὐτοῦ τὸ δὲ HOMINE LIBERO EXHIBENDO[k]), οὐ μὴν ἀδ ἐξνιβενδοὺμ, ἐπειδὴ αὕτη ἐκείνοις δίδοται, οἷς διαφέρει πρὸς χρηματικὸν κέρδος τὸ παραχθῆναι τὸ πρᾶγμα. καὶ μὴ νόμιζε τοῦτο τὸ θέμα ἐναντίον εἶναι τῷ προοιμίῳ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀναγνώσματος τρῦ ἀπὸ τοῦ κς' ἐδίκτου τοῦ παύλου[l]). ἐκεῖ γὰρ ἀμφίβολον ἦν ὃ κατεχόμενος εἴτε δοῦλός ἐστιν εἴτε ἐλεύθερος, καὶ διὰ τοῦτο δέδωκεν ὁ παῦλος τὴν ἀδ ἐξνιβενδοὺμ. ἐνταῦθα δὲ τὸν ὁμολογουμένως ἐλεύθερον ἐκρύπτετο[m]), καὶ διὰ τοῦτο οὐ δέδωκεν ὁ γάϊος τὴν ἀδ ἐξνιβενδοὺμ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐντέρδικτον.

60. [*Steph. index et παραγρ.* l. 13]. Si quis aliquem, quem liberum esse certum est, occultaverit, adversus eum potius interdictum de homine libero exhibendo datur, non autem ad exhibendum actio, quia haec iis datur, quorum pecuniariter interest rem exhiberi. Ne credas hoc thema contrarium esse principio fragmenti, quod ante positum est ex Paulo lib. XXVI ad Edictum. Ibi enim dubium erat is, qui detinebatur, servus esset an liber, et propterea Paulus ad exhibendum actionem dabat. Hic autem aliquis eum, qui absque dubio liber erat, occultabat, et propterea Gaius non ad exhibendum actionem adversus eum dedit, sed solum interdictum.

τοῦ ἀνων. ἴγνως, ὅτι περὶ τῶν ὑπεξουσίων καὶ ἐν ῥᾴμ κινεῖται, βι. ς' τι. α' διγ. α'. τὸ δὲ ἐντέρδικτον κθ' [τι.][n]) ἐστὶ τοῦ μγ' βι.

61. *Anon.* [*ad l.* 13]. Didicisti lib. VI tit. 1 dig. 1 [§. 2] propter filios in potestate etiam in rem agi. De interdicto agitur tit. 29 lib. XLIII.

τοῦ ἐναντ. τὸ εἰρημένον διγ. ιβ' οὐκ ἐναντιοῦται. ἐκεῖ γὰρ ἡ κατάστασις ἀμφιβάλλεται, ἐνταῦθα δὲ ὁμολογεῖται. ἀνάγν. βι. μγ' τι. κθ'. ὑπόθου ἐν τῷ ιβ' περὶ ἐλευθέρου κινεῖσθαι ἵνα σχῇ χώραν τὸ καὶ χρηματικῶς διαφέρειν.

62. *Enant.* [*ad l.* 13]. Quod dicitur dig. 12 [pr.] non est contrarium. Ibi enim de statu controversia est, hic certus est. Lege lib. XLIII tit. 29. Pone in dig. 12 de libero homine agi, ut eo casu etiam pecuniariter intersit.

τοῦ ἀνων. ὅρα τὸ πῶς εἶπεν· ἐὰν γινώσκῃ, ἵνα τὸν δόλον ἀπὸ γνώμης εἰσαγάγῃ καὶ φανλης διαθέσεως.

63. *Anon.* [*ad l.* 14]. Vide quemadmodum dixerit „sciens", nimirum ut ex scientia et pravo affectu dolum induceret.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. νδ' τι. α' διγ. ε' τὸ τέλος καὶ διγ. λζ'.

64. *Eiusdem.* [*ad l.* 14]. Lege lib. XXIV tit. 1 dig. 5 in fine et dig. 37.

θησαυρὸς ἐμὸς ἐν τοῖς σοῖς χηδίοις κεῖται, καὶ οὐ συγχωρεῖς με ἀνοῖξαι αὐτὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἀποκινεῖς αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦτο τῇ φούρτι ἢ τῇ ἀδ ἐξνιβενδοὺμ κεχρῆσθαι κατὰ σοῦ οὐ δύναμαι, ἐπειδὴ οὐδὲ νέμῃ αὐτὸν οὔτε δόλον ἐποίησας, ἵνα μὴ νεμηθῇς· ἔσθ' ὅτε γὰρ καὶ ἀγνοεῖς ἀποκ[ρύπτεσθαι][o])

65. [*Steph. index l.* 15]. Thesaurus meus in terris tuis iacet, nec pateris me eum effodere, sed nec loco eum moves, ideoque furti vel ad exhibendum agere tecum non possum, quia eum neque possides neque dolo fecisti quominus possideres: fieri enim potest, ut nescias, celari .....

(*Nonnulla desunt.*)

[p]) παραχθῆναι[q])

66.

93) Inc. pagina secunda fol. 172.
94) Hactenus pagina secunda fol. 172.
95) Hoc verbo inc. fol. 78. 81.

g) Cod. ἤ.
h) Expl. pagina prima folii 172.
i) Inc. pagina secunda eiusdem folii 172.
k) Cod. *de homine liberis exhibendis.*
l) Cod. παρόντος pro παύλου habet.
m) Malim ἐκρυπτέ τις.
n) Deest in Cod.
o) Expl. fol. 172.
p) Inc. fol. 78. 81. In hoc folio paucissima tantum litterarum vestigia apparuerunt.
q) Haec vestigia sunt indicis l. 19.

ἐφ' οἷς δὲ χωρὶς εἰδήσεώς μου κατὰ δόλον ἐπαύσατο νέμεσθαι, οὐ τῇ παραστατικῇ, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐκδοῦναι αὐτὸν τῇ περὶ κλοπῆς ἢ τῇ περὶ δόλου ἐνάγομαι.

De his vero, quae citra scientiam meam dolo desiit possidere, non ad exhibendum, sed ad dandum eum furti vel doli actione convenior.

ιζ'. [*Οὐλπ.*] Ὁ τὸν δοῦλον χωλανθέντα ἢ τυφλωθέντα παραστήσας ἐλευθεροῦται τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς· οὔτε γὰρ διὰ τοῦ γενομένου ἐμποδίζεται ἡ πρωτότυπος ἀγωγή. περὶ δὲ τῆς ζημίας ἁρμόζει ἡ ἐξ ὁμολογίας εἰς τὸ ἁπλοῦν, ἐξ ἀρνήσεως δὲ εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγή.

XVII. *Ulp.* Qui servum debilitatum vel eluscatum exhibuit, liberatur actione ad exhibendum: neque enim eo facto directa actio impeditur. De damno autem actio [legis Aquiliae] ex confessione in simplum, ex infitiatione autem in duplum competit. *L.* 17. *D.* X. 4.

ιη'. Καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν τὸ χρέος καλῶς ἀπαιτεῖ ὁ δανειστὴς τὰ τοῦ χρέους ἄκυρα δικαιώματα κατεχόμενα παρ' ἑτέρου πλὴν τοῦ χρεώστου.

XVIII. Etiam post solutam pecuniam recte creditor petit instrumenta debiti inania facta, quae ab alio, quam a debitore, detinentur. *L.* 18. *D. eod.*

ιθ'. [*Παῦλ.*] Τὸ εἰρημένον, ὅτι πᾶς ὅτινι διαφέρει κινεῖ τὴν παραστατικὴν ἀγωγήν, οὐ πρὸς τὰ ῥήματα τοῦ νόμου δεῖ νοεῖν, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν· οὔτε γὰρ ἐκ τούτου δύναταί με ὁ ἀντίδικός μου ἀναγκάζειν προσφέρειν τὰ ὠφελοῦντα αὐτὸν δικαιώματά μου· οὔτε παιδευτὴς τὰ βιβλία μου, ἐφ' ᾧ διὰ τῆς ἀναγνώσεως αὐτὸν ὠφεληθῆναι.

XIX. *Paul.* Quod dicitur, actionem ad exhibendum competere cuique, cuius intersit, non secundum verba legis intelligendum est, sed secundum mentem eius: neque enim ex eo adversarius me cogere potest, ut instrumenta mea ipsi utilia proferam: neque doctor, ut libros meos exhibeam, ut lectio eorum ipsi prosit. *L.* 19. *D. eod.*

κ'. [*Οὐλπ.*] Τῶν δούλων πλημμεληςάντων παραστατικὴ ἀγωγὴ κινεῖται πρὸς τὸ βασανιζομένους αὐτοὺς ἐξειπεῖν τοὺς συνίστορας.

XX. *Ulp.* Quum servi deliquerint, ad exhibendum agitur, ut tormentis subiecti conscios suos indicent. *L.* 20. *D. eod.*

κα'. Ἐὰν ὁ ἀνὴρ πωλήσῃ τὴν δούλην τῆς γαμετῆς, δύναται ὁ ταύτης υἱὸς κληρονομήσας τὴν μητέρα, φαινομένης μὲν αὐτῆς τῆς δούλης, κινεῖν ἀγωγὴν τὴν ἀπαιτοῦσαν τὸ ἴδιον πρᾶγμα· κρυπτομένης δὲ, τὴν περὶ ἀποκρυβέντος πράγματος παραστατικήν.

XXI. Si maritus ancillam uxoris vendiderit, filius eius, qui matri heres extitit, si quidem ipsa ancilla appareat, vindicare eam potest: si vero occultetur, ad exhibendum agere. *L.* 1. *C.* III. 42.

κβ'. Δοῦλος ἁμαρτήσας καὶ κρυπτόμενος παρὰ τοῦ δεσπότου, διὰ τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς παρίσταται εἰς ἐξέτασιν.

XXII. Servus, qui delictum commisit et a domino celatur, per ad exhibendum actionem producitur ad quaestionem habendam. *L.* 2. *C. eod.*

κγ'. Κἂν ἐναχθῇ τις τῇ παραστατικῇ ἀγωγῇ καὶ ἀπολυθῇ, ὕστερον δὲ νεμηθεὶς τὸ πρᾶγμα καὶ κρύπτων αὐτὸ ἐνάγηται, οὐ δύναται ἐκεῖνος ἀντιτιθέναι τὴν ἐκ τῆς πρώτης ἀπολύσεως παραγραφήν.

XXIII. Licet quis ad exhibendum actione conventus et absolutus sit, si rem postea possideat eamque occultet et conveniatur, non potest obiicere exceptionem a priori absolutione desumtam. *L.* 3. *C. eod.*

[κδ'.][96]) Τῆς παραστατικῆς ἀγωγῆς περὶ συμβολαίων κινουμένης, χώρα τῷ ἐνδίκῳ ὅρκῳ.[97])

XXIV. Actione ad exhibendum de instrumentis instituta, iuriiurando in litem locus est. *L.* 4. *C. eod.*

κε'. Καὶ κατὰ τοῦ νεμομένου κινεῖται, καὶ κατὰ τοῦ δόλῳ παυσαμένου τῆς νομῆς.

XXV. Instituitur tam adversus possidentem, quam adversus eum, qui dolo desiit possidere. *L.* 5. *C. eod.*

κς'. Εἴ τις τὰ διαφέροντά σοι δικαιώματα κατέχει, εἰ μὲν βούλει κινεῖν ἔγκλημα κατ' αὐτοῦ, ἐγγραφόμενος ἀναγκασθήσῃ συστῆσαι τὴν κατηγορίαν. εἰ δὲ μόνην τὴν παραστατικὴν αὐτῶν ἀγωγὴν βούλει κινεῖν, καὶ τοῦτο αἴτησον.

XXVI. Si quis instrumenta ad te pertinentia tenet, si quidem crimen velis adversus eum intendere, edita inscriptione accusationem instituere cogeris. Si vero ad exhibenda tantum ea agere velis, etiam hoc postula. *L.* 6. *C. eod.*

του ..... κα .. τ ..... καὶ τὴν συκοφαντ ... νομοθ ... ἢ .... συκοφαντῆσαι οὐδὲ τῶν ῥημάτων .... επι ..... βασθαι τινας ..... εξ αυτ ... τὴν κατὰ τοῦ νεμομένου .... αυτ .. αλλὰ κρίνειν μετα ..... ἕκαστον ..... τοῦτον τὸν λογισμὸν .. περι ..... δυνατὸν λέγειν πολυ μει ..... φε τὸ πλατωνικὸν ἢ .. πε . δη ..... τιν .. παρα .. θῆναι με ..... ἐὰν ταῦτα αναγῶ ... ἀλο ..... γινόμενα ... . τὰ αλλότρ .. δικαιώματα . εἰ και ..... — — — || || || || || || || || — — —

l. 7. *κζ'. Πᾶς ἔχων εὐχέρειαν τοῦ ἀποκαταστῆσαι τὸ*
C. III 42. *ἀλλότριον καὶ δόλον ἢ ἀμέλειαν ἁμαρτάνων εἰς τὸ μὴ παραγαγεῖν τὸ πρᾶγμα, καταδικάζεται τῇ ἀποκαταστατικῇ ἀγωγῇ. ὁ δὲ χεῖρον γενόμενον τὸ πρᾶγμα παριστῶν, εἰ καὶ παραστατικὴ οὐκέτι κινεῖται, ἰμφάκτουμ ἀγωγῇ κατέχεται.*

L. 8. *κη'. Εἰ μὲν τὰ πράγματα ἔχρησεν ἤτοι παρέθηκεν*
C. eod. *ἐκεῖνος, οὗ ἐν ταῖς δεήσεσιν ἐμνημόνευσας, ἔξεις κατὰ τοῦ ἔχοντος τὰ διαφέροντά σοι πράγματα τὴν παραστατικὴν αὐτῶν ἀγωγήν, ἢ φαινομένων αὐτῶν τὴν ἐκδικοῦσαν αὐτά. εἰ μέντοιγε ὁ τὰ ἴδια παραθέμενος συνεφώνησεν, ὥστε σοὶ αὐτὰ ἀποδοθῆναι, εἰ μὲν ἐκληρονόμησας τὸν παραθέμενον, δύνασαι δικαίῳ κληρονομίας ταῦτα ἀπαιτεῖν. εἰ δὲ μήτε κατὰ τὸ πολιτικὸν μήτε κατὰ τὸν πραίτωρα αὐτὸν ἐκληρονόμησας, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχεις κατ' αὐτοῦ, καθ' οὗ ἐδεήθης, ἀπὸ τῶν τοιούτων συμφώνων.*

L. 9. *κθ'. Ὁ χρεώστης καταβαλὼν, ἅπερ ἐποφείλει,*
C. eod. *κινεῖ τὴν ἀποκαταστατικὴν ἀγωγὴν, ἀπαιτῶν καὶ τὸ χειρόγραφον αὐτῷ ἀναδοθῆναι καὶ τὰ ἄλλα δικαιώματα τὰ ἀνήκοντα τῷ συναλλάγματι.*

XXVII. Quicunque rei alienae restituendae facultatem habet et dolum vel culpam committit, quo res non exhibeatur, damnatur actione ad exhibendum. Qui vero rem deteriorem factam exhibet, quamvis ad exhibendum non amplius conveniatur, in factum actione tenetur.

XXVIII. Si res tuas commodavit aut deposuit is, cuius precibus meministi, adversus eum, qui res ad te pertinentes tenet, actionem ad exhibendum habebis, vel si res appareant, vindicationem. Si tamen is, qui res suas deposuit, pactus sit, ut eae tibi restituantur, si quidem ei, qui deposuit, heres extitisti, iure hereditario eas petere potes. Si vero nec civili iure nec praetorio ei heres extitisti, nullam actionem adversus eum, contra quem supplicas, ex eiusmodi pactis habes.

XXIX. Debitor, qui solvit, quae debet, ad exhibendum actionem habet, postulans tam chirographum sibi reddi quam reliqua instrumenta ad contractum pertinentia.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ*)

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XVI.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ χρήσεως καρπῶν.

Βι. ζ' τῶν Διγ. τι. α'.

L. 1. *α'.* Paul. *Χρῆσις καρπῶν ἐστι δίκαιον τοῦ κε-*
D. VII. 1. *χρῆσθαι πράγμασιν ἀλλοτρίοις καὶ καρπίζεσθαι αὐτά, φυλαττομένης τῆς τοῦ πράγματος ὑποστάσεως.*

L. 2. *β'.* Celsus. *Ἔστι γὰρ χρῆσις τῶν καρπῶν δίκαιον*
D. eod. *ἐν σώματι, οὗτινος φθειρομένου συμφθείρεται.*

με[τὰ a)] τὰς] ἐπὶ σωματικῶν πραγμάτων ἐν ῥέμ εἰκότως καὶ περὶ τῶν ἐπὶ ἀσωμάτων κινουμένων ἐν ῥέμ ὁ νομοθέτης διαλαμβάνειν ἐπαγγέλλεται, οἷον ἐπί τε οὐσουφρούκτῳ καὶ ταῖς ἄλλαις δουλείαις. καὶ τέως τὸν περὶ οὐσουφρούκτου παρατίθεται λόγον. ἐστὶ δὲ οὐσουφρουκτος δίκαιόν τι τοῦ κεχρῆσθαι τοῖς ἀλλοτρίοις πράγμασι καὶ τούτων ἀπολαύειν, τῆς τῶν πραγμάτων οὐσίας τε καὶ ὑποστάσεως φυλαττομένης· ἐστὶ γὰρ οὐσούφρουκτος δίκαιόν τι ἐν σωματικῷ γνωριζόμενον b)) πράγματι. τοῦ δὲ σωματικοῦ πράγματος, ἐφ' ᾧ σύστασιν ἔχει ὁ οὐσούφρουκτος, ἀναιρουμένου, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν ἀπόλλυσθαι τὸν οὐσούφρουκτον.

ἀνων. σύναπτε τῇ ἐπιγραφῇ c)) τούτου ..... οὐσουφρούκτ.. βι λγ' τι. β'.

τοῦ αὐτοῦ. ὡραῖον πάνυ, διὰ τὰ πόνδερε νούμερε μένσουρα .....

TITULUS I.

De usufructu.

Lib. VII Dig. tit. 1.

I. *Paul.* Ususfructus est ius alienis rebus utendi et fruendi, salva rei substantia.

II. *Celsi.* Est enim ususfructus ius in corpore, quo peremto et ipse perimitur.

1. [*Steph. index l.* 1. 2. D. h, t.] Post vindicationes rerum corporalium merito etiam de vindicationibus rerum incorporalium tractare legislator pollicetur, veluti de vindicatione ususfructus et aliarum servitutum. Iamque de usufructu tractatum inchoat. Est autem ususfructus ius quoddam utendi rebus alienis et fruendi iis, salva rerum essentia atque substantia: est enim ususfructus ius quoddam in corpore. Re autem corporali, in qua constitit ususfructus, sublata, etiam ipsum usumfructum interire necesse est.

2. *Anon.* [*ad rubr.*] Adde ad rubricam huius tituli .... lib. XXXIII tit. 2.

3. *Eiusdem.* [*ad l.* 2.] Omnino recte propter res, quae pondere numero mensura consistunt, ...

*) Inc. fol. 74. 69.

a) Inc. fol. 74. 69. Schol. 1 extat apud *Heimb.* II p. 170.

b) Cod γνωριζόμενος. *Heimb* γνωριζομένου πράγματος.

c) Hoc verbum minus certum est.

γ'. [*Γαϊ.*] *Ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν πάντων τῶν ἀγρῶν διὰ ληγάτου συνίσταται· καὶ δοκεῖ διδόναι ὁ κληρονόμος εἰσάγων εἰς τὸν ἀγρὸν τὸν ληγατάριον καὶ ἀνεχόμενος αὐτὸν κεχρῆσθαι καὶ καρπίζεσθαι.*

III. *Gai.* Omnium praediorum ususfructus per legatum constituitur: eumque heres dare videtur, si inducat in fundum legatarium et eum patiatur uti frui. *L. 3. pr. D. VII. 1.*

Συνίσταται καὶ συμφώνοις καὶ ἐπερωτήσεσιν, οὐ μόνον ἐν ἀγροῖς καὶ οἰκήμασιν, ἀλλὰ καὶ δούλοις καὶ ὑποζυγίοις καὶ λοιποῖς πράγμασι.

Constituitur et pactionibus et stipulationibus, non solum in fundis et aedibus, verum etiam in servis et iumentis caeterisque rebus. §. 1.

Φθείρεται δὲ ἀήλοις τρόποις καὶ ὑποστρέφει πρὸς τὴν δεσποτείαν. τοῖς αὐτοῖς τρόποις καὶ συνίσταται καὶ φθείρεται ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ χρῆσις μόνη.

Extinguitur autem certis modis et revertitur ad proprietatem. Eisdem modis et constituitur et finitur ususfructus et nudus usus. §. 2. 3.

δ'. [*Παῦλ.*] *Ἐν πολλοῖς θέμασι μέρος ἐστὶν ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν τῆς δεσποτείας.*

IV. *Paul.* In multis casibus ususfructus est pars dominii. *L. 4. D. eod.*

ἴδωμεν ἐντεῦθεν ἐπὶ τίνος πράγματος καὶ τίνι τρόπῳ ... [δυνα]τὸν ἐστιν οὐσούφρουκτον συνίστασθαι. συνίσταται τοίνυν ..... οὐσούφρουκτος κυρίως διὰ ληγάτου συνίσταται, ἔνθα τὶς κελεύει τὸν κληρονόμον αὐτοῦ διδόναι τινὶ τοῦδε τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦδε τοῦ οἰκήματος τὸν οὐσούφρουκτον. διδόναι δὲ τὸν οὐσούφρουκτον ὁ κληρονόμος [δοκεῖ][d]), ἐὰν εἰς τὸν ἀγρὸν εἰσαγάγῃ τὸν λεγατάριον [ἢ][e]) ἀνάσχηται αὐτὸν καρπούσθαί τε [καὶ κεχρ]ῆσθαι τὸν ἀγρόν, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον αὐτῷ κατέλιπεν ὁ διαθέμενος. καὶ διαθήκης δὲ χωρὶς εἰ βουληθῇ[f]) τις κυρίως οὐσούφρουκτον συνίστασθαι, δύναται τοῦτο ποιεῖν διὰ [πάκτου] τε καὶ ἐπερωτήσεως. συμφώνων γὰρ γινομένων, [ὥσ]τε μὲ[g]) κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ καὶ ἀπολαβεῖν τοὺς ἐντεῦθεν καρποὺς, ... τὸν οὐσούφρουκτον — — ..... δίκαιον συνίσταται οὐσουφρούκτου οὐ μόνον ἐπὶ ἀγρῶν καὶ οἰκημάτων, ἀλλὰ καὶ δὴ καὶ ἐπὶ οἰκετῶν καὶ ἐπὶ ζώων καὶ ἀλόγων καὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων ὡς ..... — — ..... ἄχρηστ . .. ανοητοι τοινυν .. ἐκτ . μόνον .... προπριεταρ ... δια .. ντος μη χωρί ..... ἤρεσε καιὰ φανε[ρούς τρόπους ἀπόλλυ]σθαι τὸν οὐσούφρουκτον καὶ πρὸς τὴν προπριεταρίαν ἐπαναστρέφειν. τοὺς δὲ τρόπους, δι' ὧν σβέννυσθαι πέφυκεν ὁ οὐσουφρουκτος, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει σέ. νῦν γὰρ πρόκειται ἡμῖν περὶ τῶν τρόπων εἰπεῖν, δι' ὧν συνίσταται ὁ οὐσούφρουκτος. καὶ ἐκεῖνο μέντοι τῶν ὁμολογουμένων[h]), ὅτι οἱστισι τρόποις καὶ συνίσταται καὶ σβέννυται ὁ οὐσούφρουκτος, τοῖς αὐτοῖς καὶ οὗσος[i]) συνίσταταί τε καὶ σβέννυται.

5. *Enantioph.* [*ad l. 3 pr.*] Similiter de servitutibus dig. 20 tit 1 lib. VIII.

ἐναντιοφ. ὁμοίως περὶ δουλειῶν ἐν τῷ [κ' διγ.] τοῦ α' τί. τοῦ ἡ βι.

6. [*Steph. index l. 4.*] In multis ususfructus pars dominii esse intelligitur: idque ex eo patet et constat, quod quemadmodum dominium pure vel ex die dari potest, eodem modo etiam ususfructus pure et ex die certa constitui potest. Dixi autem in multis, non in omnibus casibus usumfructum imitari dominium, quia dominium temporale non datur, ususfructus autem etiam ad certum tempus constituitur, ut Africanus ait dig. 37 huius tituli. Et ususfructus quidem defuncto usufructuario extinguitur, non etiam proprietas. Hoc ostendit etiam ius accrescendi, ut discere est dig. 33 huius tituli. Merito igitur Paulus dixit, non in omnibus casibus, sed in multis usumfructum partem dominii esse sive imitari dominium.

ἐπὶ[k]) πολλῶν ὁ οὐσούφρουκτος μέρος δεσποτείας γνωρίζεται καὶ τοῦτο ἐντεῦθεν δείκνυταί τε καὶ δηλοῦται, ὅτι ὥσπερ ἡ δεσποτεία καὶ πούρως καὶ ὑπὸ ἡμέραν δύναται δίδοσθαι, τον αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ οὐσούφρουκτος δύναται καὶ πούρως καὶ ἀπὸ φανερᾶς ἡμέρας συνίστασθαι. εἴρηται δέ μοι ἐπὶ πολλῶν καὶ οὐκ ἐπὶ πάντων θεμάτων δεσποτείαν μιμεῖσθαι οὐσούφρουκτον, ἐπειδὴ πρόσκαιρος μὲν οὐκ ἔρῴωται δεσποτεία, οὐσούφρουκτος δὲ καὶ ἐπὶ φανεροῦ συνίσταται χρόνου, ὡς ὁ ἀφρικανὸς ἐν τῷ λζ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν. καὶ ὁ μὲν οὐσούφρουκτος τελευτάντος τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου σβέννυσθαι πέφυκεν, οὐκέτι δὲ ἡ προπριεταρία. δηλοῖ δὲ τοῦτο καὶ τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐν τῷ λγ' διγ. τοῦ παρόντος τί. εἰκότως οὖν ὁ παῦλος οὐκ ἐπὶ πάντων θεμάτων, ἀλλ' ἐπὶ πολλῶν μέρος εἶναι δεσποτείας εἶπε τὸν οὐσούφρουκτον ἤτοι μιμεῖσθαι δεσποτείαν.

7. *Enantioph.* [*ad l. 4.*] Similiter lib. XXXI dig. [76 §. 2] Verum in dig. 9 [§. 4] et dig. 33 [§. 1] huius tituli usumfructum non intellexit partem esse dominii, nec in dig. [25 pr.] tit. [16] lib. [L] .... dig. 8 tit. 1 lib. XLV (?) partem eum esse statuit. In fine autem dig. 43 (44 §. 12) tit. 2 lib. XLVII dicit eum, qui usumfructum habeat, non esse dominum. Idem in aliis permultis ..... lib XLIV tit. 14 dig. 27 (?) .....

ἐναντιοφ. ὁμοίως βι. λα' διγ. οα'[l]). ἐν δὲ τῷ θ' καὶ λγ' διγ. τούτου τοῦ τί. οὐκ ἐδέξατο τὸν οὐσούφρουκτον μέρος τῆς δεσποτείας, οὔτε ἐν τῷ .. διγ. τοῦ ς' τί. τοῦ .... η' διγ. τοῦ α' τί. τοῦ με' βι. μέρος αὐτὸν ἐδέξατο. ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ μγ' διγ. τοῦ β' τί. τοῦ μζ' βι. λέγει τὸν ἔχοντα οὐσούφρουκτον [μὴ] εἶναι δεσπότην. τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ἑτέροις πλείστοις . ..... βι. μδ' τί. ιδ' διγ. κζ' .... αὐτό φησιν, ὅτι ἐὰν πρ ..... δίν ..... σού .... αντος .....

---

d) Deest in Cod.
e) Cod. non habet.
f) Cod. ἠβουλήθη.
g) In Cod. videbatur esse μή.
h) Sc. ἐστίν.
i) Cod. οὗτος.

k) Vide hoc scholium apud *Heimb.* II p. 179.
l) Numerus corruptus, sed an οϛ' scribendum sit, haud satis scio. Nam in libro XXXI singulorum digestorum numeri alii fuisse videntur in Graecorum exemplaribus, alii in nostris sunt.

L. 5. *D.* VII. 1. ε'. [*Παπιαν.*] Ἐκ μέρους ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἀδιαιρέτως καὶ διηρημένως συνίσταται, καὶ τῷ χρόνῳ φθείρεται, καὶ μειοῦται διὰ τοῦ φαλκιδίου, καὶ τοῦ ἐναγομένου τελευτῶντος ἡ ἀγωγὴ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν διαιρεῖται εἰς τοὺς κληρονόμους. καὶ τοῦ ἑνὸς τῶν κοινωνῶν διεκδικοῦντος [1]) τὴν ἐκ τοῦ κοινοῦ ἀγροῦ χρεωστουμένην χρῆσιν τῶν καρπῶν, ἡ ἀποκατάστασις πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ γίνεται.

V. *Papinian.* Ususfructus pro parte indivisa et divisa constituitur, et tempore extinguitur, et per Falcidiam minuitur, et reo defuncto actio ususfructus inter heredes dividitur. Et uno ex sociis defendente usumfructum, qui ex fundo communi debetur, pro parte eius fit restitutio.

L. 6. *pr. D. eod.* ς'. Ληγατεύεται χρῆσις καρπῶν, καὶ ψιλὴ δεσποτεία, καὶ μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν.

VI. Legatur ususfructus, et nuda proprietas, et manet apud heredem ususfructus.

§. 1. Καὶ ἐν τῷ διαιρετικῷ τῶν τῆς φαμιλίας κληρονομιαίων καὶ τῶν ἐπικοίνων πραγμάτων δικαστηρίῳ συνίσταται, τοῦ δικαστοῦ προσκυροῦντος τῷ ἑνὶ τὴν δεσποτείαν, καὶ τῷ ἄλλῳ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν.

Etiam in iudicio familiae erciscundae et communi dividundo constituitur, si iudex alteri proprietatem, alteri usumfructum adiudicet.

§. 2. Καὶ δι' ἡμῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν ὑπεξουσίων ἡμῶν κτώμεθα χρῆσιν καρπῶν. [2])

Et per nosmet ipsos, et per eos, qui iuri nostro subiecti sunt, acquirimus usumfructum.

§. 3. Δυνατὸν δούλου γραφομένου κληρονόμου, ψιλὴν ληγατεύεσθαι τὴν δεσποτείαν.

Servo herede instituto, nuda proprietas legari potest.

L. 7. *pr.* §. 1. *D. eod.* ζ'. Πᾶς πόρος τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι ἀνήκει. ὅθεν αὐτὸς εἰς νομὴν τῆς ἐπὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγῆς πέμπεται καὶ δεσπόζει τῆς τοῦ γείτονος οἰκίας εἰ μὴ λάβῃ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ οὐκ ἀπόλλει τὴν δεσποτείαν φθειρομένης τῆς χρήσεως. καὶ οὐ δύναται ὁ δεσπότης ὑψοῦν τὸν οἶκον ἄκοντος αὐτοῦ, οὔτε ἄλωνος χρήσεως ληγατευθείσης οἰκοδομεῖν ἐν αὐτῇ.

VII. Omnis reditus ad fructuarium pertinet. Unde ipse in possessionem damni infecti causa mittitur et aedes vicini iure dominii possidet si ei non caveatur, nec dominium amittit extincto usufructu. Nec dominus invito eo aedes altius tollere potest, neque areae usufructu legato in ea aedificare.

§. 2. Ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων ἀνανεοῖ τὰ ἀνακέραμα καὶ τὴν μετρίαν ἀνανέωσιν. εἰ δέ τινα τοῦ οἴκου τῇ παλαιότητι φθαρῇ, οὐδέτερος ἀνανεοῦν ἀναγκάζεται, εἰ δὲ ὁ κληρονόμος ἀνανεώσει, κέχρηται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων. ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων τῶν καρπῶν, δίδωσι τὰ δημόσια καὶ τὰ δαπανήματα καὶ τὰς ἐκ τοῦ πράγματος ἐαθείσας διατροφάς.

Fructuarius sarta tecta habere debet, et modica refectio ad eum pertinet. Si pars tamen aedium vetustate corruerit, neuter reficere cogitur. Sed si heres refecerit, fructuarius utitur. Qui usumfructum habet, onera publica praestat et impendia et alimenta ab ea re relicta.

..... ara τὸν οὐσούφρουκτον καὶ ἐξ ἀρ[χῆς] ..... δια .... συνίστασθαι καὶ ὡσαύτως ..... διηρημενον ..... ἀδιαιρε ... καὶ ἐξ ..... ὡς ἔνθα δυσί τισιν ἢ καὶ πλείοσι ..... καταλελοιπὼς ἐκ ..... ηρουμε ... μερων ουσουφ ..... ενθα ..... τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ κορνελιανοῦ ..... ου ..... [συ]νίσταται. σβέννυται δὲ κατὰ τὸν τρ[όπον] τοῦ γονουτένδω καὶ κατ' .φαιρω ...κ.....μενου μερ ..... τοῦ αὐτοῦ πράγματος ..... τοῦ οὐσουφρούκτου ἢ ἐξ ἀδιαι ..... μ ... ὁ μὴ κεχρημένος τὸ οἰκεῖον ἀπόλλυσι μέρος. τίνι δὲ τὸ ἀπο[λόμενον] προστίθεται μέρος, μανθάνεις ἐν τῷ ἑξῆς τί. ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τῷ τί. διγ. ἀφ ..... καὶ φ ... εις τ .. — ..... τί. τελ .. αὐτοῦ ..... — πραγματ .. δεσπότ ..... — — —

Καὶ ἀνανεοῖ· ὥσπερ καὶ κεντρίζει τὰ δένδρα. οὐ κωλύεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων γεωργῆσαι καὶ ἀνανεῶσαι· καὶ οὐ μόνον ἀναγκαίως, ἀλλὰ καὶ ἐπιτερπῶς, οἷον γράψαι καὶ ψηφῶσαι καὶ τὰ λοιπά. οὔτε πλεονάσαι οὔτε χρήσιμόν τι ὑνάται καταγαγεῖν,

Et reficit: quemadmodum et arbores adserit. Non prohibetur usufructuarius agrum excolere et reficere: nec solum necessarias, sed etiam voluptuarias refectiones facturus, ut sunt picturae, pavimenta, et caetera. Neque ampliare neque utile quidquam detrahere potest, *L.* 7. § 3. *D.* VII. 1.

η'. Κἂν εἰ μέλλοι κάλλιον ἀνανεοῦν αὐτό.

VIII. Quamvis melius repositurus sit. *L.* 8.

θ'. Ἀναγκάζεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων καὶ γεωργεῖν τὸν ἀγρόν· αὐτῷ γὰρ διαφέρει τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ δυνάμενα λαμβάνεσθαι,

IX. Fructuarius agrum colere cogitur: ad eum enim pertinent, quae in eo nascuntur et quae ex eo percipi possunt, *D. eod. L.* 9. *pr. D. eod.*

Τυχὸν ἀπὸ μελισσῶν ἢ λιθοτομιῶν ἢ λευκογαίου ἢ ψάμμου,

Puta ex apibus vel lapicidinis vel cretifodinis vel arena, §. 1. 2.

Κἂν μετὰ τὸ ληγατευθῆναι χρῆσιν τῶν καρπῶν εὑρεθῇ τὰ τοιαῦτα μέταλλα, ἔνθα μέντοι ὅλου τοῦ ἀγροῦ, καὶ οὐ μέρους ἡ χρῆσις ἐληγατεύθη.

Licet post legatum usumfructum eiusmodi metalla inventa fuerint, si tamen totius agri, non partis ususfructus legatus sit. §. 3.

Καὶ τῆς[3]) ἐκ προσχώσεως ἔχει τὴν χρῆσιν, οὐ μὴν τῆς ἐν ποταμῷ τεχθείσης νήσου πλησίον τοῦ ἀγροῦ.

Etiam alluvionis usumfructum habet: non autem insulae in flumine iuxta fundum natae. §. 4.

Ἀνήκει αὐτῷ καὶ τὰ ἴξευμένα καὶ[4]) κυνηγούμενα καὶ ἡ ἁλεία καὶ ἡ σπερμοθήκη· ὥστε καὶ πιπρίσκειν καὶ σπείρειν. ὀφείλει δὲ τὴν σπερμοθήκην ἀνανεοῦν, ὡς ἐξοπλισμὸν τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἀποκαθιστᾶν τῷ δεσπότῃ φθειρομένης τῆς χρήσεως. κέχρηται δὲ τῷ ἐξοπλισμῷ, οὐ μὴν καὶ πιπράσκει.

Ad eum pertinent etiam aucupia et venationes et piscatio et seminarium: ut et vendere et seminare liceat. Debet autem seminarium renovare, quasi instrumentum agri, et domino restituere extincto usufructu. Utitur autem instrumento, non tamen et vendit. §. 5 6.

Ἐὰν ἀγροῦ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ ᾖ τόπος, ἐξ οὗ ὁ δεσπότης εἰώθει κάλαμον ἢ ἰτέαν λαμβάνειν εἰς χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ, οὗτινος ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἐληγατεύθη, κέχρηται καὶ ὁ τὴν χρῆσιν

Si fundi ususfructus legatus sit, et sit locus, unde dominus solebat arundinem aut salicem sumere ad usum agri, cuius ususfructus legatus est, his quoque utitur usufructuarius: nec tamen vendit, nisi §. 7.

τὸ*) ἐνστρούμεντον, ἔχει τοι ὡς εἴρηται τοῦ ἐνστρουμέντου τὴν χρῆσιν. ἐπειδὴ καὶ ἔνθα οὐσούφρουκτος ἀγροῦ ληγατεύεται, καὶ ἕτερός ἐστιν ἀγρὸς, ἐξ οὗ συνηθες ἦν τῷ προπριεταρίῳ πάλους τινὰς ἤτοι κοντοὺς καὶ ὑπορθώματα ἢ ἰτέας ἢ καλαμον λαμβάνειν καὶ εἰς τὸν ἀγρὸν, οὐ τὸν οὐσούφρουκτον[v]) ἐληγάτευσε, μεταφέρειν, εἰς χρῆσιν τούτου αὐτοῦ τοῦ ἀγροῦ δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος τῷ πάλῳ καὶ τῇ ἰτέᾳ καὶ τῷ καλάμῳ κεχρῆσθαι, οὐ μὴν καὶ πιπράσκειν τι ἐξ αὐτῶν, εἰ μὴ ἄρα τοῦ ἰτεῶνος αὐτοῦ ἢ τῆς παλαρίας ὕλης, τουτέστι τῆς ἐχούσης τοὺς πάλους, ἢ τοῦ καλαμῶνος ἰδικῶς οὐσούφρουκτος αὐτῷ ἐληγατεύθη· τότε γὰρ καὶ πιπράσκειν[w]) δύναται τὰ ἐκ τοῦ ἰτεῶνος καὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ καλαμῶνος λαμβανόμενα. γράφει γὰρ καὶ τρεβάτιος, δύνεσθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον τὴν τμητικὴν ὕλην, ἧς ὁ οὐσούφρουκτος αὐτῷ ἐληγατεύθη, καὶ τὸν καλαμῶνα τέμνειν, ὡς ἔτεμνε μέντοι ὁ προπριετάριος, εἰ[x]) καὶ μὴ πιπράσκειν αὐτὰ εἰώθει· τουτέστιν ἐκεῖνα τέμνειν τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ συγχωροῦμεν, ἅπερ ὁ προπριετάριος τέμνειν εἰώθει, οὐ μὴν αὐτὸν ἀναγκάζομεν κεχρῆσθαι τοῖς τεμνομένοις καθὸν καὶ ὁ δεσπότης ἐκέχρητο. τμητικὴ δὲ ὕλη ἐστὶν, ἥτις μετὰ τὸ τμηθῆναι πάλιν ἐκ τῶν ῥιζῶν ἢ ἐκ τῶν κλάδων φύει καὶ αὐθις ἀναδίδωσιν. οὕτω φησὶ καλλίστρατος[y]) ἐν τῷ ν[z]) τῶν διγ. βι. τί. ις' διγ. λ'.

11. [*Steph. index l.* 9 §. 7.] instrumentum, habet, ut dictum est, instrumenti usumfructum. Nam et si fundi ususfructus legatur, et alius fundus est, unde proprietarius solebat palos et pedamenta vel salices vel arundines sumere et in fundum, cuius usumfructum legavit, transferre, ad usum eius fundi usufructuarius palo et salice et arundine uti potest, non autem aliquid eorum vendere, nisi forte salicti ipsius vel silvae palaris, quae palos habet, vel arundineti ususfructus specialiter ei legatus est: tunc enim etiam vendere potest, quae ex salicto et silva et arundineto sumuntur. Nam et Trebatius alicubi scribit, usufructuarium posse silvam caeduam, cuius ususfructus ei legatus est, et arundinetum caedere, sicut paterfamilias caedebat, [et vendere,] licet ea vendere non solebat: hoc est usufructuario illa caedere permittimus, quae proprietarius caedere solebat, non autem cogimus eum his, quae caesa sunt, eodem modo uti, quo dominus iis usus est. Silva autem caedua est, quae succisa ex radicibus aut stirpibus renascitur et rursus crescit. Sic dicit Callistratus lib. L Digestorum tit. 16 dig. 30.

ἀνεων. σπερμοθήκην νόει τὸν σῖτον ἢ ἕτερον γένημα ἀποκείμενον εἰς χρείαν. περὶ γὰρ τοιούτου σκεύους διδασκόμεθα βι. οθ' τί. α' διγ. ιή' .. ησ. . πότε μέρος ἐστὶ τοῦ ἀγροῦ ..... ἐνστρουμέντον οὐκ ἐστὶ μέρος τοῦ ἀγροῦ .... τοῦ τί. θέ. λ[a]) καὶ βι. . . τί. α διγ. μδ' ..... καὶ ἀνάγν. καὶ διγ. ιζ' ἐν τῷ τέλει. [περὶ δὲ] ἐνθηκῶν ἀνάγν. τοῦ τί. διγ. ιβ'.

12. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 6.] Seminarium intellige frumentum vel plantas quascunque ad necessarios usus repositas. De huiusmodi instrumento edocemur lib. XIX tit. 1 dig. 18 ..... quando pars fundi sit ..... instrumentum non est pars fundi ..... them. 30 et lib. .. tit. 1 dig. 44 ..... et lege dig. 17 in fine. De enthecis autem lege dig. 12.

.....[b]) *κέχρηται γὰρ τῷ ἐνστρουμέντῳ, εἰ μὴ ῥητῶς κωλυθῇ, ὡς διγ. ιε'. τί δὲ ἐστὶ ἐνστρούμεντον τοῦ ἀγροῦ, μανθάνεις βι. λγ' τί. ζ'.*

13. [*Anon. ad l.* 9 §. 6.] Instrumento enim utitur, nisi specialiter prohibitus sit, ut dig. 15 [§. 6]. Quid autem sit instrumentum fundi, discis lib. XXXIII tit. 7.

τοῦ αὐτοῦ. εἴρηται π . . . ν . . καὶ ἐπὶ οὐ[σου] . . . του τί. ή διγ. . . . . .

14. *Eiusdem.* [*ad l.* 9 §. 7.] Dicitur ..... etiam de usu .... tit. 8 dig. [16].

3) Malim τῶν.

4) Inc. fol. 88. 85.

*) Inc. fol. 88. 85.

v) Cod. ἀγρόν.

w) Cod. π . . . σκίπτειν.

x) Nempe excidit: καὶ πιπράσκειν, εἰ καὶ etc.

y) In Cod. Florentino est *Gaius*, in aliis Codd. *Paulus*.

z) Cod. η'.

a) Videtur indicari l. 12 §. 30 D. *de instructo vel instrum. legato.*

b) Nomen auctoris h ius scholii deest.

ἔχων τῶν καρπῶν· οὐ μὴν καὶ πιπράσκει, εἰ μὴ τῆς ὕλης αὐτῆς ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἐληγατεύθη· τότε γὰρ πιπράσκει, κἂν ὁ δεσπότης ἐκέχρητο μόνον, οὐ μὴν καὶ ἐπίπρασκεν.

L. 10. D. VII. 1. ι'. Ἀπὸ τῆς καυσίμης ὑπορθώματα καὶ κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων λαμβάνει ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων. ἀπὸ δὲ τῆς μὴ τοιαύτης ὕλης εἰς τὰς ἀμπέλους λαμβάνει· ὥστε μέντοι μὴ ποιῆσαι χείρονα τὸν ἀγρόν.

L. 11. D. eod. ια'. [Παῦλ.] Τὰ δὲ μεγάλα δένδρα οὐ δύναται κόψαι.

L. 12. pr. D. eod. ιβ'. [Οὐλπ.] Ἀποσπασθέντων τῶν δένδρων ἢ βίᾳ τῶν ἀνέμων πεσόντων, κέχρηται αὐτοῖς ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων πρὸς τὴν ἰδίαν χρῆσιν καὶ τοῦ ἀγροῦ. καὶ οὐ κέχρηται τοῖς ἐργασίμοις ὡς καυσίμοις, ἐὰν ἔχῃ καύσιμα. τέμνει δὲ πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ ἐποικίου ἐργάσιμα, ὥσπερ καὶ ἄσβεστον ἕψει καὶ ψάμμον ὀρύττει, καὶ ἄλλο τι τῷ ἔργῳ ἀναγκαῖον δύναται λαβεῖν.

§. 2. (§. 1. deest.) Δύναται παραχωρεῖν ἑτέρῳ καρπίζεσθαι, καὶ μισθοῦν καὶ πιπράσκειν· ὁ γὰρ πωλῶν ἢ μισθῶν νέμε-

forte silvae ipsius usufructus legatus sit: tunc enim vendit, licet dominus uteretur tantum, non etiam venderet.

X. Ex silva, quae in hoc habetur, ut comburatur, pedamenta et ramos ex arboribus sumit usufructuarius. Ex silva autem, quae talis non est, in vites sumit: ita tamen, ut fundum deteriorem non faciat.

XI. *Paul.* Grandes autem arbores caedere non potest.

XII. *Ulp.* Arboribus evulsis vel vi ventorum deiectis, fructuarius his utitur ad usum suum et agri. Nec materia utitur pro ligno, si habeat lignum ad comburendum. Materiam autem succidit ad refectionem aedium, quemadmodum et calcem coquit et arenam fodit, et aliud quid operi necessarium sumere potest.

Potest alii fruendum concedere, et locare et vendere: nam qui vendit aut locat, possidet: et qui

— — — ραν και καρπίζεσθαι δε ..... [ὁ οὐσου]φρουκτουάριος δύναται λαμβάνειν φαμὲν οὔτε εἰς χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ οὔτε εἰς ....., ὡς ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ἔγνως. ἀπὸ δὲ τῆς μὴ τιμητικῆς ὕλης, εἰ καὶ ταύτης ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, ἐκεῖνα μόνα λαμβάνειν δύναται τὰ ὑπορθώματα, [ἅπερ][c] ἐστὶν αὐτῷ χρειώδη τε καὶ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν τῶν ἀμπέλων [διόρθωσιν], εἰ μὴ ἄρα καὶ ἐν τούτῳ χείρονα ποιεῖ τὸν ἀγρόν. εἰ δὲ μεγάλα εἴη δένδρα ἐν τῷ ἀγρῷ, οὐ δύναται πάντα[d] τέμνειν .....οὐδὲ [εἰ] τούτων ἐ[λήγα]τεύθη αὐτῷ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ὁ οὐσούφρουκτος. δένδρα μέντοι ἀποσπασθέντα ἤτοι κατα[πεσόντα] ..... προς εκείνην τ ..... [πρὸς][e] ἐπανόρθωσιν τῶν οἰκημάτων τοῦ κτήματος δύνασθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἐκ του ..... ληπ. . ἐκπεσούσῃ[f]), τουτέστι τοῖς ἐξ αὐτῆς τῆς γῆς ξύλοις; μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἀντὶ καυσίμων κεχρῆσθαι, μόνον εἰ [ἔχῃ ἄλλ]α ἑτέρωθεν καύσιμα. καὶ ἀποδέχομαι τοῦ λαβεῶνος τὴν γνώμην. εἰ[g]) γὰρ ἐπιτρέψομεν αὐτῷ ἀπαρατηρήτως ἀντὶ καυσίμων κεχρῆσθαι τοῖς καταπεσοῦσι δένδροις, κἂν ἐργάσιμα εἴη, συμβῇ δὲ πάντα τὰ τοῦ ἀγροῦ δένδρα καταπεσεῖν, ἀλλ' εἴγε ταύτῃ εὑρίσκεται πάντα τὰ δένδρα κερ[δαίνειν ὁ] οὐσουφρουκτουάριος. τὴν μέντοι ὕλ[ην] ..... καταπεσοῦσαν δύναται τεμεῖν οὐκ [εἰς][h]) χρῆσιν οἰκείαν ἤτοι τῶν ἰδικῶς αὐτῷ διαφορ.. δε ἀλλοτε ταυτ.. δει πρ .. π .... εφ .. τῆς[i]) βίλλας ἤτοι τοῦ κτήματος, ὥσπερ καὶ γύψον ἕψειν καὶ ἄμμιον[k]) ὀρύττειν ἢ καί τι ἕτερον χρειῶδες τῷ οἰκοδομήματι δύναται λαμβάνειν ἐκ τοῦ ἀγροῦ. ἀνάγν. τὸ ιθ' δίγ.[l]) τοῦ παρόντος τί. καὶ τὸ τελευταῖον θέ. τοῦ ιθ' διγ.

ἀνων. περὶ διαφόρων ὀνομάτων ξύλων, καὶ ποῖα μὲν καύσιμα ποῖα δὲ ἐργάσιμα λέγεται, ἀνάγν. βι. λβ' διγ. νγ', νδ', νε', καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. λ' Gaïu, ρξζ' ULPIANU, ρξη παύλου.

τοῦ αὐτοῦ. ματέρια τὸ ῥητὸν ἔχει, ὅπερ δηλοῖ τὰ ἐργάσιμα. τὰ δὲ ..... ὀνοματ. ἀνάγν. τὰ παραγεγραμμένα ἐν τῷ ί διγ.

ὁ οὐσουφρουκτουάριος δύναται τοῦτο μὲν αὐτὸς ἀπολαύειν δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον ἔχει, δύναται δὲ καὶ ἑτέρῳ παραχωρεῖν, οὐκ αὐτὸ τὸ δίκαιον τοῦ οὐσουφρούκτου, ἀλλὰ τὸ λαμβάνειν τοὺς καρποὺς . ..... καὶ ..... τὸν οὐσούφρουκτον καὶ πιπράσκειν αὐτὸν ἤτοι τὴν ἐπικαρπίαν αὐτοῦ καὶ ..... διὰ τῆς ..... [πιπρά]σκων δοκεῖ διὰ τοῦ τιμήματος κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ, κἂν αὐτὸς ἀ··· ρωνεμηται .... αὐτὸν πρωτοτύπως νέμεσθαι τὸν οὐσούφρουκτον δοκεῖ, ὡς ὁ μαρκιανὸς ἐν τῷ ιθ' διγ. φησί. καὶ τὸν τούτου λογισμὸν

15. [*Steph. index l.* 10—12 *pr.*] — — — .... usufructuarius sumere potest nec ad usum agri nec ..... ut in praecedente dig. didicisti. Verum ex non caedua silva, si etiam huius usumfructum habeat, ea solum pedamenta sumere potest, quae ei utilia sunt et necessaria ad vites sustinendas, nisi forte vel hac re fundum deteriorem faciat. Sed si grandes arbores in fundo sint, non potest omnes caedere ..... nec si earum usufructus ei simili modo legatus sit. Arbores autem evulsas vel deiectas [Labeo dicit, in suum usum vel] ad refectionem aedificii in villa posse usufructuarium [ex fundo sumere, sed materia] hoc est arboribus ex ipsa terra crescentibus non posse eum pro ligno uti, si aliunde ligna habeat. Et accedo sententiae Labeonis. Nam si ei concedamus, ut promiscue pro ligno utatur arboribus deiectis, licet materia sit, et omnes arbores fundi decidere contingat, hac ratione omnes arbores usufructuarius lucraretur. Materiam autem, [licet non] deciderit, caedere potest, non quidem in suum usum vel eorum, [quae ad eum pertinent, sed, si opus sit, ad refectionem] villae, sicut et gypsum coquere et arenam fodere vel aliud quid utile aedificio ex fundo sumere potest. Lege dig. 14 huius tit. et §. ultimam dig. 19.

16. *Anon.* [*ad l.* 10.] De diversis appellationibus lignorum, et quid lignum quaeve materia dicatur, videsis lib. XXXII dig. 53, 54, 55 (55, 56, 57) et lib. I. tit. 16 dig. 30 Gaii, 167 Ulpiani, 168 Pauli.

17. *Eiusdem.* [*ad l.* 12 *pr.*] Materia textus habet, quod ligna significat ad aedificandum necessaria ..... vide quae adnotata sunt in dig. 10.

18. [*Steph. index l.* 12 § 2—5.] Usufructuarius tam ipse per se uti frui potest re, cuius usumfructum habet, quam alii concedere potest, non ipsum ius ususfructus, sed fructus percipere ..... usumfructum et vendere eum sive utilitatem eius, et .... si vendiderit, propter pretium uti videtur usufructu, licet ipse .... ipse principaliter usumfructum possidere videtur, ut Marcianus dig. 38 dicit: eiusque rationes .... dig. 39. Lege etiam dig. 40. Sed et si precario

c) Vide partem huius scholii apud *Heimb.* II p. 182.
d) Forte: ταῦτα.
e) Legerim: καταπεσόντα φησὶ λαβεῖν πρὸς οἰκείαν μόνον χρῆσιν ἢ πρὸς ἐπανόρθ.
f) Forte: ἐκ τοῦ ἀγροῦ λαμβάνειν, τῇ ὕλῃ δὲ τῇ πεσούσῃ.
g) Haec verba rursus habet *Heimb.* II p. 183.
h) Ex coniectura addo.
i) Sic legebam in Codice. Fortasse scribendum: διαφερόντων, ἀλλ' εἰ ταύτης δεῖ, πρὸς ἀνανέωσιν τῆς βίλλας κ. τ. λ.
k) Sic Codex.
l) An ια' διγ;

ται· καὶ ὁ δωρούμενος ἢ κατὰ παράκλησιν διδοὺς νέμεται[5]). κέχρημαι, κἂν ἄλλος πρᾶγμά μου πράττων μισθώσῃ ἢ νεμηθῇ· ἔχω γὰρ τὴν κατ' ἐκείνου ἀγωγήν.

Ἐὰν ὁ δοῦλός μου, καθ' οὗ ἔχω χρῆσιν, φυγὰς ὢν ἐπερωτήσῃ τι ἢ λάβῃ ἐκ πράγματος ἐμοῦ, κατέχω τὴν χρῆσιν, ὡς διὰ τοῦτο χρώμενος αὐτῇ[6])· πολλάκις γὰρ καὶ τοῖς παροῦσι μὴ χρώμενοι κατέχομεν τὴν χρῆσιν αὐτῶν· ὡς ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τοῦ ἀνήβου καὶ τοῦ γέροντος, καὶ τοῦ γεωργουμένου παρ' ἡμῶν ἀκάρπου ἀγροῦ. εἰ δὲ καὶ μὴ ἐπηρώτησεν ὁ φυγὰς, κατέχομεν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· ὡς καὶ ὁ δεσπότης τὴν δεσποτείαν. ἑκατέρῳ[7]) δὲ ἀπόλλυται, μεθ' ὃ τῆς νομῆς αὐτοῦ ἕτερος ἁράξηται, εἰ μὴ ἄρα καὶ τότε ἐκ πράγματος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἐπερωτήσει· τότε γὰρ οὐκ ἀπόλλυται ἡ χρῆσις, εἴτε ὁ κληρονόμος αὐτὸν νέμεται ἢ ὁ τὴν κληρονομίαν ἀγοράσας ἢ ᾧτινι ἐληγατεύθη ἡ δεσποτεία ἢ ὁ ἅρπαξ· ἀρκεῖ γὰρ τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι κατέχειν διαθέσει, καὶ τὸν δοῦλον ὀνόματι αὐτοῦ τι πρᾶξαι.

Ἐὰν κλέπτης τοὺς καρποὺς πεπείρους ὄντας κόψῃ, ὁ μὲν τὴν δεσποτείαν ἔχων τὴν τοῦ πράγματος

donat vel precario concedit, possidet. Utor, etsi alius negotium meum gerens locaverit vel possideat: habeo enim adversus eum actionem.

Si servus, in quo usumfructum habeo, dum in fuga est, aliquid stipuletur vel accipiat ex re mea, retineo usumfructum, quasi per hoc utar eo: saepe enim, etiamsi praesentibus non utamur, tamen usumfructum eorum retinemus: ut in aegrotante servo et impubere et sene et in agro sterili a nobis culto. Sed et si servus fugitivus non stipuletur aliquid, usumfructum eius retinemus: sicut et proprietarius dominium. Utrique autem perit, postquam possessionem eius alius nactus fuerit, nisi forte et tunc ex re usufructuarii stipuletur: tunc enim usufructus non amittitur, sive heres eum possideat sive emtor hereditatis sive is, cui proprietas legata est, sive praedo: sufficit enim usufructuario, affectu eum retinere, et servum nomine eius aliquid facere. *L.* 12. §. 3. 4. *D.* VII. 1.

Si fur fructus maturos desecuerit, proprietarius condictionem furtivam habet, usufructuarius autem §. 5.

..... αυτο διδα ..... λθ' διγ. ἀνάγν. καὶ τὸ μ' διγ. εἰ δὲ καὶ πραικαρίως ἤτοι κατὰ παράκλησιν παραχω[ρῇ] τινι λαβεῖν τοὺς καρποὺς ἢ καὶ δωρήσηται τὸν οὐσούφρουκτον ἤτοι τὴν ἐπικαρπίαν τοῦ οὐσουφρουκτου, καὶ οὕτω οὐδὲν ἧττον κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ δοκεῖ, καὶ διὰ τοῦτο [παρακατίχ]ει [τὸ] δίκαιον τοῦ οὐσουφρούκτου. οὐ μόνον δὲ εἰ ἐγὼ ὁ οὐσουφρουκτουάριος μισθώσω τὸν οὐσούφρουκτον, ἀλλ' εἰ καὶ ἄ[λλος] τὶς νε[γότιον] πράττων ἐμὸν τοῦτον μισθώσῃ, γράφει που ἰουλιανὸς, καὶ οὕτως οἰδὲν ἧττον παρακατέχειν με τὸν οὐσούφρουκτον ἢ[τοι μ]ένειν με οὐσουφρουκτουάριον, καὶ μὴ ἀπόλλυσθαί μοι τῷ νονουτένδω τὸν οὐσούφρουκτον. τί δέ, ἐὰν — — —

ἀπαίτησιν ἔχει, ὁ δὲ τὴν χρῆσιν ἔχων τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγήν· οὐ γὰρ γίνεται τῶν καρπῶν δεσπότης, εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ ληφθῶσιν. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα δράξηται αὐτῶν, αὐτοῦ γίνονται. ἐν τῷ μεταξὺ οὖν τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντός εἰσιν· ὥσπερ καὶ τὸ ληγατευόμενον ὑπὸ αἵρεσιν πρὸ μὲν τῆς ἐκβάτις συναγαγών εἴποι, δύνασθαι μὲν τὸν οὐσουφρουκτουάριον κατέχειν ἕτι τοῦ οἰκέτου τὸν οὐσούφρουκτον, κἂν ἕτερος νεμηται[o]) τοῦτον[p]), μόνον εἰ τὸν[q]) ἐξ ὧν μέα κατὰ τὸν τοῦ νονουτένδο καιρὸν ἐπηρώτησέ τι ὁ οἰκέτης. ταῦτα δέ φαμεν, εἴτε ὁ κληρονόμος, παρ' οὗ καὶ ἐλεγατεύθη μου τοῦ οἰκέτου ὁ οὐσούφρουκτος, εἴτε καὶ ἕτερός τις τὴν κληρονομίαν ἠγόρακὼς, ἢ ἐκεῖνος, ᾧ τὴν προπριεταρίαν[r]) λεγατεύσας ἔτυχε ὁ τεστάτορ, πεφευγότα παρ' ἐμοῦ τὸν οἰκέτην κατέσχεν· εἰ δὲ καὶ πραίδων ἤτοι μάλα φίδε νομεὺς τοῦτον ἐκράτησεν, οὐδεμίαν ποιοῦμαι διαφοράν. ἔνθα γὰρ ὅλως ὀνόματί μου ἐπηρώτησεν ὁ οἰκέτης ἐντὸς τοῦ νονουτένδου καιροῦ, δοκῶ τὸν οὐσούφρουκτον ἐπιγινώσκειν, καὶ ὡς δοκῶν κεχρῆσθαι οὐκ ἀπολλύω τοῦτον τῷ νονουτένδω. ἀρκεῖ γὰρ [εἰς][s]) τὸ κατέχειν τὸν οὐσούφρουκτον καὶ ψιλῇ τὸν οὐσουφρουκτουάριον διαθέσει κατέχειν βουλόμενον τὸν οὐσούφρουκτον, εἰ ἄρα ποιησει τὶ ὁ οἰκέτης ὀνόματί μου τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κατεχομένου εν ...[t]) ἐν τούτοις ἅπασι τὸν ἰουλιανὸν ὁ οὐλπιανὸς ἀποδέχεται. τρακταΐζει ... αι ....[u]) ὁ αὐτὸς οὐλπιανός. μικρὰ δέ σοι προθεωρήσω τοῦ θέματος. τῶν ἠρτημένων ἔτι[v]) καρπῶν καὶ μηπω παρ' αὐτοῦ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ληφθέντων ὁ προπριετάριος ἀλλ' οὐχ οὐσουφρουκτουάριος[w]) ὁ δεσπότης εἶναι δοκεῖ. τοῦτο γνοὺς, ὅρα τί φησιν ἰουλιανός. ἐὰν κλίπτης ἀφέληται ἢ ἐκτέμῃ τοὺς καρποὺς τοῦ ἀγροῦ καθ' οὗ τὸν οὐσούφρουκτον ἔχω, πεπείρους ἤδη καὶ ἠρτημένους, τίνι κατέχεται τῷ φουρτίβῳ κονδικτικῷ, πότερον τῷ δεσποτῃ τοῦ ἀγροῦ ἢ ἐμοὶ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ; ποιεῖ δὲ τὴν ζήτησιν τὸ μονῳ δεσπότῃ τὸν φούρτιβον δίδοσθαι κονδικτίκιον. καὶ τοῦτο ζητήσας φησίν, ὅτι ἐπειδὴ οἱ καρποὶ οὐκ ἄλλως γίνονται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, εἰ μὴ αὐτὸς τούτους ἀφέλῃ, εἰ καὶ παρ' ἑτέρου χωρισθῶσι τῆς γῆς[x]), τῷ προπριεταρίῳ μᾶλλον τὸν φούρτιβον ἁρμόζειν κονδικτίκιον, τῷ δὲ οὐσουφρουκτουαρίῳ τὴν φούρτι. τὴν γὰρ φούρτι κινεῖ πᾶς ᾧ διαφέρει· διαφέρει δὲ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ τὸ μὴ ἀφαιρεῖσθαι τοὺς καρποὺς. ταῦτα μὲν ὁ οὐλπιανός[y])· ὁ δὲ μάρκελλος, ταράττει μέν, φησι, τὸ τέως ἐν ἠρτημένῳ τῶν καρπῶν εἶναι τὴν δεσποτείαν καὶ τὸ[z]) ἑλ[πίζε]σθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον γίνεσθαι τούτων δεσπότην. [ἐὰν γὰρ] ὑφ' ἑτέρου τινὸς ἐκ τῶν δένδρων ἁρπρέθησαν, εἰ μετὰ ταῦτα γένηται τούτων ἐπὶ νομῇ ὁ οὐσουφρουκτουάριος, τίνι λόγῳ τοῦτο προβαίνει, τουτέστι τὸ λέγειν δίδοσθαι τῷ προπριεταρίῳ τὸν φούρτιβον κονδικτίκιον; εἰ μὴ ἄρα τὶς εἴποι, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ γένωνται τοῦ προπριεταρίου, μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου γένωνται δραξαμένου τῆς τούτων νομῆς. ἐστὶν οὖν ἀληθὲς τὸ ἅμα μὲν τῇ ἀφαιρέσει τὰν καρπῶν ἁρμόζειν τῷ προπριεταρίῳ τὸν φούρτιβον κονδικτίκιον, εἰ δὲ μήπω τούτου κινήσαντος ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν τῶν καρπῶν ἐδράξατο κατοχήν, οὐ δύναται λοιπὸν ὁ προπριετάριος τὸν φούρτιβον ἔχειν κονδικτίκιον.

furti in duplum actionem: fructuum enim dominus non fit, nisi ab eo percepti sint. Si vero postea eos nactus fuerit, eius fiunt. Interim igitur sunt proprietarii: quemadmodum etiam res sub conditione legata ante conditionis quidem eventum heredis est, postea vero legatarii. Pendet igitur et rei condictio

κυρ. ὁ οὐσουφρουκτ ... οὐ καλῶς τ .. οικιαν δε μιαν παραχωρεῖ τῷ ..... [δοκεῖ] γὰρ αὐτὸς καρποῦσθαι, ἐν οἷς ἄλλῳ πραεκαρίως μισθοῖ[a]) ἢ δωρεῖται. κἂν νεγοτιογίστορ αὐτὸ νέμηται ἢ ἑτέρῳ μισθώσῃ, αὐτὸς δοκεῖ κεχρῆσθαι· ἔχει γὰρ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ [ἀγωγήν,] εἰ δὲ καὶ οἰκέτης, οὗ[b]) τὸν οὐσούφρουκτον ἔχω, ἐν φυγῇ ᾖ, εἰ μὲν μηδεὶς αὐτοῦ δράξεται, σώζεται ἡ προπριεταρία καὶ ὁ οὐσουφρουκτος, εἴτε ἐπερωτήσει τὶ ἐξ ὧν μέα εἴτε καὶ μή, ὥσπερ καὶ εἰ παρῆν καὶ οὐκ ἐκεχρόμην αὐτῷ[c]), ἀσθενῆς γὰρ ἢ ἧμφας ἢ γέρων, κατὰ μίμησιν του ἀκάρπου ἀγροῦ. εἰ δὲ δράξεταί τις αὐτοῦ, οὐκέτι δοκῶ νέμεσθαι αὐτὸν, ὥσπερ .. προπριετάριος[d]), [δι]ὸ

possessor eum nactus sit, nulla differentia est. Nam si plane servus meo nomine aliquid stipulatus sit intra tempus non utendi, usumfructum habere videor, et quum eo uti videar, non amitto eum non utendo. Sufficit enim ad retinendum usumfructum, usufructuarium solo animo usumfructum retinere velle, si quidem servus aliquid nomine usufructuarii faciat ..... in his omnibus Iulianum Ulpianus sequitur. Sed et alia tractat Ulpianus: cui themati paucis praefabor. Fructuum, qui adhuc pendent nec ab ipso usufructuario percepti sunt, proprietarius non usufructuarius dominus esse intelligitur. Hoc cognito vide quid dicat Iulianus. Si fur decerpserit vel desecuerit fructus fundi, in quo usumfructum habeo, maturos iam et pendentes, cuinam condictione furtiva tenetur, utrum domino fundi an mihi usufructuario? Quaestionis causa est, quod condictio furtiva soli domino datur. Sic igitur quaerens dicit, quoniam fructus non aliter usufructuarii fiant, quam si eos ipse perceperit, si vel ab alio separentur a terra, magis proprietario condictionem furtivam competere, usufructuario autem furti actionem. Furti enim agit cuius interest: interest autem usufructuarii fructus non auferri. Et ita quidem [Iulianus]: Marcellus autem movetur eo, quod interim dominium fructuum in pendenti est et spes est, usufructuarium eorum dominum futurum. Nam si ab alio quodam ex arboribus decerpti sunt, si postea usufructuarius eorum possessionem nactus sit, qua ratione hoc procedit, id est, quomodo dici potest condictionem furtivam proprietario dari? Nisi forte quis dicat, fructus interim fieri proprietarii; postea vero usufructuarii fieri, si possessionem eorum nactus sit. Verum igitur est, simul ac fructus ablati fuerint, proprietario condictionem furtivam competere: si vero nondum instituta ab eo actione; usufructuarius possessionem fructuum adeptus sit, proprietarius furtivam condictionem amplius non potest habere.

19. *Cyr.* [*l.* 12 §. 2—5]. Usufructuarius .... cedit ..... videtur enim ipse frui, si alii precario dederit vel donaverit. Et si negotiorum gestor rem possederit vel alii locaverit, ipse videtur uti: habet enim negotiorum gestorum actionem. Sed et si servus, cuius usumfructum habeo, in fuga sit, si nemo eum nactus sit, servatur proprietas et ususfructus, sive quid stipulatus sit ex re mea sive non, sicuti etiam si praesens fuerit nec eo usus sim, puta quia aegrotus esset vel infans vel senex, ad instar sterilis agri. Si tamen quis possessionem eius nactus sit, non amplius eum

o) Expl. fol. 88. 85. Inc. fol. 208. 203.
p) Cod. videbatur habere τούιου.
q) Hoc τὸν abundat, nisi forte in τοι mutandum est.
r) Verba φαμὲν usque ad τὴν προπριεταρίαν, quae suo loco omiserat, librarius in margine adscripsit.
s) Ex coniectura addo, licet in Cod. nullum appareat vestigium.
t) Litterae ι nota indita est, quae fere ως significat.
u) Forte: δὲ καὶ ἄλλα. Pro οὐλπιανος malim ἰουλιανός.
v) Cod. ἐστί.
w) Malim ὁ οὐσουφρ.
x) Videbar mihi legere in Cod. τ .. γου. Proinde haec verba τῆς γῆς minus certa sunt.
y) Omnino legendum: ἰουλιανός.
z) Sequentia extant apud *Heimb.* II p. 183, ubi nota in fine complura addi, quae in nostro desunt.
a) Malim δίδοῖ.
b) Literarum ductus dubii; primo legebam: εἰ δὲ καὶ τὸν αὐτὸν οὐσούφρ.
c) In Cod. videbatur esse αὐτοῦ.
d) Lege: οὐδὲ ὁ προπρ.

σεώς ἐστι τοῦ κληρονόμου, μετὰ ταῦτα δὲ τοῦ ληγαταρίου. ἤρτηται οὖν καὶ ἡ τοῦ πράγματος ἀπαίτησις καὶ ἡ δεσποτεία, ὡς ἐπὶ τῆς ὑποβαλλομένης γονῆς καὶ τοῦ παραδιδομένου τῷ εἰς χρῆσιν δοθέντι δούλῳ, ἕως οὗ καταβληθῇ τὸ τίμημα.

et dominium, ut in foetu, qui submittitur, et in eo, quod servo fructuario traditum est, donec pretium solvatur.

ιγ'. Idem. Ἐπὶ πάσης χρήσεως καρπῶν καλῶς ἐπιζητεῖ πρότερον ἐγγύας λαβεῖν ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων περὶ τῆς δεσποτείας καὶ τοῦ καλῶς τὸν τὴν χρῆσιν ἔχοντα κεχρῆσθαι. εἰ δὲ πολλοί εἰσι οἱ τὴν χρῆσιν χρεωστοῦντες, ἑκάστῳ ἡ ἀσφάλεια δίδοται.[a])

XIII. *Idem.* In omni usufructu proprietarius recte desiderat, prius sibi satis dari de proprietate, et fructuarium recte usurum fruiturum. Sin plures sint, qui usumfructum debeant, singulis cautio praestatur. *L.* 13. *pr.* *D.* VII. 1.

Περὶ δὲ τῆς παρελθούσης βλάβης ἐνέχεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων τῷ ἀκουϊλίῳ καὶ διὰ τὸ βίᾳ ἢ λάθρα γενόμενον δικαστηρίῳ καὶ τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ. ὅπου μέντοι ἀργεῖ ὁ ἀκουΐλιος, χώρα τῇ πραετωρίᾳ· ἔνθα τυχὸν οὐκ ἐγεώργησεν ἢ φθαρῆναι τὸ ὑδραγώγιον ἠνέσχετο. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ χρῆσιν μόνην ἔχοντος.

De praeteritis autem damnis usufructuarius lege Aquilia tenetur et interdicto quod vi aut clam et furti actione. Ubi tamen cessat Aquilia, locus est actioni praetoriae: si forte agrum non excoluit aut aquaeductum corrumpi passus est. Idem et de eo valet, qui solum usum habet. §. 2. (§. 1. *deest.*)

Ἐὰν δύο χρῆσιν καρπῶν ἔχοντες φιλονεικῶσι πρὸς

Si duo usufructuarii inter se contendant, vel §. 3.

εἰ μὴ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπερωτήσω ὀνόματί μου καὶ ἔχω ψυχὴν νεμομένου[e]) αὐτὸν, ἀπόλλυται τῷ νονυτένδῳ ὁ οὐσουφρουκτος. τὰ αὐτὰ κἂν[f]) ὁ προπριετάριος αὐτὸν νέμηται. κατὰ τοῦ κλέψαντος τοὺς ἑστῶτας καρποὺς φούρτι ἔχω οὐσουφρουκτουάριος ὢν, τὸν φούρτιβον κονδικτίκιον ὁ προπριεταριος· οὔτε γὰρ γίνομαι δεσπότης τῶν καρπῶν, ἐπειδὴ ἄλλος αὐτοὺς ἐχώρισε τῆς γῆς, εἰ μὴ μετὰ ταῦτα γένωμαι ἐν νομῇ αὐτῶν· τέως δὲ τοῦ προπριεταρίου ἐστίν. οὕτω καὶ τὸ ὑπὸ αἴρεσιν ληγατευθὲν ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως τοῦ κληρονόμου ὂν ἐκβάσης δὲ τοῦ ληγαταρίου, καὶ τα ἐπὶ οὐσουφρουκτουαρίας ἀγέλης θρέμματα ἀντὶ τῶν τελευτώντων ὑποβαλλόμενα, πρὶν ἢ ὑποβληθῶσιν, ἄδηλον εἴτε τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου εἴτε τοῦ προπριεταρίου ἐστὶ, καὶ τὸ τραδιτευθὲν τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ οἰκέτῃ πρᾶγμα σατισφάκτου γενομένου, ἕως οὗ γνωσθῇ πόθεν τὸ τίμημα καταβάλλεται.

possidere videor, sicuti nec proprietarius, ideoque nisi interim meo nomine stipuletur eguque animum possidendi eum habeam, ususfructus non utendo amittitur. Idem obtinet, si vel proprietarius eum possideat. Adversus eum, qui fructus pendentes furto abstulit, ego usufructuarius furti actionem habeo, proprietarius condictionem furtivam: neque enim dominus fructuum fio, si alius eos a terra separaverit, nisi postea possessionem eorum nactus sim: eatenus autem proprietarii sunt. Similiter quod sub conditione legatum est, pendente conditione heredis, existente legatarii est: et foetus gregis fructuarii, qui in locum demortuorum submittuntur, antequam submittantur, incertum est usufructuarii sint an proprietarii: et res servo fructuario tradita satis facto ab eo, donec constet unde pretium solvatur.

ἀνων. περὶ τοῦ δωρουμένου ἀνάγν. διγ. λή' λθ' καὶ μ'. ἀνάγν. καὶ τὸ ξζ' καὶ τί. δ' δίγ. κθ' καὶ βι. ιή τί. ς' διγ. ή καὶ βι. κγ' τί. γ' διγ. ξς'.

20. *Anon.* [*ad l.* 12 §. 2]. De eo qui donat vide dig. 38, 39 et 40. Lege etiam dig. 67 et tit. 4 dig. 29 et lib. XVIII tit. 6 dig. 8 et lib. XXIII tit. 3 dig. 66.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. διγ. ιζ' καὶ νέ' καὶ τί. ζ[g]) διγ. ς' καὶ βι. ς' τί. α' διγ. λβ' καὶ βι. μ' τί. ζ διγ. δ' θε. ς'.

21. *Eiusdem.* [*ad l.* 12 §. 3]. Lege dig. 17 et 55 et tit. 7 dig. 6 et lib. VI tit. 1 dig. 32 et lib. XL tit. 7 dig. 4 them. 6 [§. 5].

κἂν οὐκ οὐσουκαπιτεύεται ὡς φούρτιβος, ὅμως ἄρχεται τρέχειν ἡ τῆς τριακονταετηρίδος παραγραφή.

22. [*Anon. ad l.* 12 §. 4]. Licet non usucapiatur utpote fugitivus, tamen incipit currere XXX annorum praescriptio.

ἀνάγν. περὶ μισθώσεως βι. ιθ' τί. β' διγ. ξά θέ. ς'. ἀνάγν. τί. δ' δίγ. ιγ' καὶ βι. ς' τί. α' διγ. οή.

23. [*Anon. ad l.* 12 §. 5]. Lege de locatione lib. XIX tit. 2 dig. 61 them. 6 [§. 5]. Lege tit. 4 dig. 13 et lib. VI tit. 1 dig. 78.

τοῦ αὐτοῦ. περὶ τῆς ὑποβαλλομένης γονῆς ἀνάγν. διγ. κβ'[h]) ξή ξθ' ὁ καὶ περὶ τοῦ ἀγορασθέντος τραδιτευομένου δούλῳ ἀνάγν. διγ. κε'.

24. *Eiusdem.* [*ad l.* 12 §. 5]. De foetu submittendo legas dig. [62], 68, 69, 70 et de re emta servo tradita legas dig. 25.

ἐὰν πράγματός τινος οὐσούφρουκτος ληγατευθῇ, δύναται ὁ κληρονόμος ἱκανοδοσίαν ἀπαιτεῖν τὸν ληγατάριον, ὅτι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ κέχρηταί τε καὶ καρποῦται. ἀπαιτεῖται δὲ τὴν τοιαύτην ἱκανοδοσίαν ὁ ληγαταριος ὀφφικίῳ τοῦ δικάζοντος· ὥσπερ γὰρ ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὀφείλει κεχρῆσθαί τε καὶ καρποῦσθαι, οὕτω καὶ ὁ προπριετάριος ἀμέριμνος εἶναι ὀφείλει περὶ τῆς προπριεταρίας. ταῦτα δὲ χώραν ἔχειν καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἱκανοδοσίαν φησὶ Ἰουλιανὸς οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ληγατευθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ καθ' οἱονδήποτε τρόπον συνεστῶτος οὐσουφρούκτου. τοσοῦτον δὲ δηλοῦσθαι κολπ.. ἀπαιτεῖ.. τὴν τοιαύτην ἱκανοδοσίαν, [ὥστε οὐ]σουφρούκτου ληγατευθέντος οὐ πρότερον [ἀγωγὴν] δύναται [ἔχειν ὁ λεγατάριος] καὶ ἀπαιτεῖν τὸν οὐσούφρουκτον, εἰ μὴ τὴν εἰρημένην ἱκανοδοσίαν παράσχῃ τῷ κληρονόμῳ. εἰ δὲ πολλοὶ εἶεν, παρ' [ὧν] ἀπαιτεῖται ὁ ληγατευθεὶς οὐσούφρουκτος, ἑκάστῳ χρὴ τὴν εἰρημένην ἱκανοδοσίαν διδόναι τὸν οὐσουφρουκτουάριον. πρέπει δὲ ὁ προπριετάριος κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου τὴν ἐκ ταύτης τῆς ἱκανοδοσίας κινεῖ ἀγωγὴν, περ . . . τε ἐστιν . . .

25. [*Steph. index l.* 13 *pr.* — §. 3]. Si rei alicuius ususfructus legetur, heres a legatario satisdationem desiderare potest, boni viri arbitratu usurum fruiturum. Exigitur autem a legatario haec satisdatio officio iudicis: sicuti enim usufructuarius debet uti frui, ita etiam proprietarius securus esse debet de proprietate. Haec autem locum habere et exigi eiusmodi satisdationem Iulianus ait non solum si legatus sit, sed etiam si quocunque modo constitutus sit ususfructus. Adeo autem ..... huiusmodi satisdationem, ut usufructu legato non prius [actionem legatarius habere] possit et petere usumfructum, quam dictam satisdationem heredi praestiterit. Sed si plures sint, a quibus petitur ususfructus legatus, unicuique dictam satisdationem offerre debet usufructuarius. Quum igitur proprietarius ex hac cautione adversus usufructuarium actionem intendit, ... [in] hac causa [debet] non solum [praeteritorum] rationem ha-

8) Expl. fol. 208. 203. Inc. fol. 126 dimidiatum, in quo nonnisi pauca legi potuerunt.

e) Cod. νεμομένην.
f) Cod. καί.
g) Cod. ιζ'.
h) Lege ξβ'.

ἀλλήλους, ἢ δι' ἐπερωτήσεως τυποῦσι πῶς ὤφειλον κεχρῆσθαι, ἢ τὸ διαιροῦν τὰ κοινὰ δίδοται δικαστήριον.

L. 13. §. 4. *D.* VII. 1. Κρεῖττονα τὴν αἵρεσιν οὐ μὴν χείρονα τῆς δεσποτείας δύναται ποιεῖν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων· οὔτε γὰρ ἐκκόπτει κάρπιμον δένδρον, οὔτε τὰ πρὸς τέρψιν ἐκ τῶν ἐπιτερπῶν τόπων, διὰ τὸ ποιῆσαι πρόσοδον.

§. 5. Δύναται δὲ συνιστᾶν ἐν τῷ ἀγρῷ παντοῖα μέταλλα, μὴ βλάπτων τὸν ἀγρόν· εἰ μὴ ἄρα μείζων ἐστὶ τῆς βλάβης ἡ περιποιουμένη πρόσοδος·

§. 6. Καὶ τοῦτο, ὅτε μὴ ὁ ἀὴρ τοῦ ἀγροῦ διὰ τοῦ γινομένου φθείρεται, ἢ μεγάλην καὶ τὸν τὴν δεσποτείαν ἔχοντα ὑπερβαίνουσαν δωπάνην ἐπιζητεῖ ἡ πρόσοδος. οὔτε οἰκοδομεῖν ἐν τῷ ἀγρῷ, εἰ μὴ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν καρπῶν.

stipulatione definiunt, qualiter fruendum sit, vel communi dividundo iudicium datur.

Meliorem conditionem proprietatis nec vero deteriorem facere potest usufructuarius: neque enim excidit arborem frugiferam, neque quae voluptati sunt ex locis amoenis, reditus augendi causa.

Potest autem omnis generis metalla in fundo instituere, si fundo non noceat: nisi forte reditus inde percepti maiores sint, quam damnum:

Et hoc, si non coelum agri per id, quod instituitur, corrumpitur, aut sumtum magnum viresque proprietarii superantem reditus desiderat. Neque aedificare in fundo potest, nisi quod ad fructus suscipiendos necessarium sit.

τοιαύτης ὑποθέσεως ὁ . ρουν . μενον[i]) μὴ μόνον περὶ τῶν αἰνωτινα[k]) . . . [ποι]εῖσθαι τὴν ζήτησιν, ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ περὶ τῶν μελλόντων διαγινώσκειν, πῶς δεῖ κεχρῆσθαί τε καὶ ἀπολαβεῖν[l]). περὶ τῶν παρεληλυθότων καὶ τῶν μελλόντων[m]) τῆς ἐξτιπουλάτου κινουμένης καλῶς ἂν ἐξετάσειεν ὁ διαγνώμων. δύναται δὲ ὁ προπριετάριος ἐπὶ τοῖς ἤδη γεγενημένοις καὶ ἑτέραις κεχρῆσθαι [ἀγωγαῖς καὶ] κινεῖν τοῦτο μὲν [ἀκουΐλιον, τοῦτο δὲ QUOD VI AUT CLAM] ἰντέρδικτον· καὶ τὸν οὐσουφρουκτουάριον γὰρ κατέχεσθαι ταύταις ταῖς ἀγω[γαῖς] οὐ μὴν [καὶ τῇ φουρτι] ..... ὥσπερ καὶ πάντα ἕτερον, ὅστις ἐν τῷ πράγματι τοιοῦ[τό τι] ἐπλ[ημμέλησε] .... χως ἢ κλα . . ητος. ἐρωτηθεὶς ὁ ἰουλιανὸς, εἰς τί δὲ ὁ πρα[έτωρ] .....τὴν ἰμφάκτουμ . . π . τέ ἁρμόττει αὐτῷ ἀκουΐλιος, ἀπεκρίνατο λέγων, ἐπειδὴ εἰσὶ θέματα, ἔνθα ἀργεῖ[n]) ὁ ἀκουΐλιος διὰ τοῦτο δίδοσθαι παρὰ τοῦ πραίτωρος ..... ἵνα[o]) κατὰ δοκιμασίαν αὐτοῦ κέχρηται καὶ καρποῦται ὁ οὐσουφρουκτουάριος. ὁ γὰρ τὸν ἀ[γρὸν] μὴ νεάζων ἤτοι ἀροτριῶν, καὶ ὁ τὰς ἀμπέλους μὴ γρ ..... ἤτοι κοπρίζ . . τε καὶ καταμ . . σχεσθαι, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἀνεχόμενος τὸν τοῦ ὕδατος ἑλκυσμὸν ἤτοι τὸ ὑδραγώγιον διαφθείρεσθαι τ ..... θαιρων ουτ ... η κατέχεται τῷ ἀκουΐλίῳ, καὶ εἰκότως ὁ πραίτωρ τὴν ἀρβιτραρίαν[p]) δέδωκε. ταῦτα δέ φαμεν καὶ ἐπὶ τοῦ μόνον ἔχοντος τὸν οὖσον. εἰ δὲ μεταξὺ δύο οὐσουφρουκτουαρίων φιλονεικία τις εἴη, γράφει που ἰουλιανὸς, δικαιότατον εἶναι, ὥσανεὶ κομμοῦνι διβιδοῦνδο δικαστήριον δίδοσθαι μεταξὺ αὐτῶν. εἴρηται δὲ[q]) οὐτίλιον, ἐπειδὴ τὸ δίρεκτον κομμοῦνι διβιδοῦνδο δικαστήριον ἐπὶ σωματικῶν εἰώθει κινεῖσθαι πραγμάτων, ἐφ' ὧν δέσποται εἰσὶν οἱ διελέσθαι βουλόμενοι. διδόναι[r]) οὖν μεταξὺ τῶν οὐσουφρουκτουαρίων περὶ τὴν χρῆσιν φιλονεικούντων οὐτίλιον κομμοῦνι διβιδοῦνδο δικαστήριον, καὶ ἡ διαιρεῖται μεταξὺ αὐτῶν εἰς κλίματα ὁ ἀγρὸς ἢ δι' ἐπερωτήσεως ἀλλήλους ἀσφαλίζονται, καθ' ὃν χρὴ τρόπον αὐτοὺς καρποῦσθαι τὸν οὐσούφρουκτον, ἵνα τυχὸν ἐνιαυτὸν[s]) καρπῶνται, κωητοῦ δηλονότι τοῦ πράγματος ὄντος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ζ διγ. τοῦ κομμοῦνι διβιδοῦνδο τί. φησίν.

κυρ. ὁ προπριετάριος ἀπαιτεῖ τὴν περὶ καλῆς[t]) χρήσεως ἱκανοδοσίαν τὸν οὐσουφρουκτουάριον, ἣν εἰ μὴ δῷ, οὔτε κινεῖν δύναται [καὶ] ἀπαιτεῖν ὁ οὐσουφρουκτουάριος. εἰ δὲ πολλοὶ εἶεν οἱ προπριετάριοι, πάντες λ[αμβ]άνουσιν ἱκανά. καὶ σκοπεῖται καὶ περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος χ[ρόνου]. περὶ δὲ τῶν παρελθόντων καὶ ἀκουΐλίῳ κατέχονται καὶ ..... [ἰντερδί]κτῳ καὶ φ[ούρτι], ὡς καὶ [πᾶς ἕτερος] εἰς ἀλλότριον ἀμ[αρτάνων]. δημ . . καὶ ἰμφάκτ[ουμ] ὧν .....

——— ——— ——— ——— ——— ——— ——— ———[u])

reputes enim, me forte in legendo et librarium in scribendo hallucinatum esse.

q) Expl. fol. 208. 203. Inc. fol. 126, cuius nonnisi pars dimidia superest.

r) Malim *δίδοται*.

s) Lege: *κατ' ἐνιαυτόν*.

t) Cod. *καλοῦ*.

u) Scilicet lineae breviores circiter 16, quas non potui eruere, desunt, et praeterea si qua scholia in parte inferiori huius paginae, cuius iacturam ferimus, olim legebantur. Quamquam, si recte vidi, in hac parte vix quicquam in margine erat positum.

26. *Cyr.* [*l.* 13 *pr.* §. 1. 2]. Proprietarius exigit satisdationem ab usufructuario, rite eum usurum fruiturum, quam si usufructuarius non praestiterit, ne agere quidem potest nec petere. Si plures sint proprietarii, omnibus satisdatur. Et ratio habetur tam praeteriti quam futuri temporis. De praeteritis etiam lege Aquilia tenentur et [quod vi aut clam] interdicto et furti, sicuti quilibet alius qui in aliena re quid committit.

.....

(*Nonnulla desiderantur.*)

i) Legerim: *προόμενος*.

k) Literarum ductus utique incerti sunt. Forte: *παριληλυθότων* vel *ἤδη γεγενημένων*.

l) Malim *ἀπολαύειν*.

m) Haec verba *διαγινώσκειν — μελλόντων* suo loco omissa in margine librarius adiecit. Nempe a *μελλόντων* ad *μελλόντων* in scribendo aberraverat.

n) Haec verba non satis certa sunt.

o) Non *ἵνα*, sed *εἶναι* in Cod. conspicere mihi videbar.

p) In Cod. oculis sese obtulerunt ductus hi: *ἐνβιπ—ϙ* i. e. *ἐνβιπραϙ* . . . Ex quibus *ἀρβιτραρίαν* facile efficitur;

Ἐπὶ τοῦ εἰς χρῆσιν δοθέντος οἴκου δυνατὸν φῶτα ἐπινοεῖν[9]), καὶ[10]) γράφειν καὶ μαρμαροῦν καὶ τὰ λοιπὰ τὰ πρὸς τέρψιν· οὐ μὴν τὰς διαίτας μεταποιεῖν, ἢ τὰς εἰσόδους ἢ τὰς κρυπτηρίας ἀνοίγειν. φιλοκαλεῖν γὰρ ὀφείλει τὸ εὑρεθέν, μὴ ἐναλλάσσων τὴν ποιότητα τοῦ οἴκου. οὔτε ὑψοῦν δύναται, οὔτε μὴν ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων. οὔτε ἀκρατοπώλια ἢ λουτρὸν ἢ ἐργαστήρια ποιεῖν· μισθοῦν δὲ ὡς οἶκον δύναται. οὔτε τὸ ἔσω ὂν βαλανεῖον καὶ[11]) τῇ χρήσει τοῦ δεσπότου ἀφωρισμένον δύναται μισθοῦν, ἐπὶ τῷ λούειν δημοσίᾳ· οὔτε μάγκηπι τὸ στάβλον τὸ ἀφωρισμένον τοῖς ὑποζυγίοις τοῦ οἴκου καὶ τοῖς ὀχήμασιν,

In aedes fructuarias usufructuarius lumina immittere potest, et picturas et marmora et reliqua facere, quae ad oblectationem spectant: non etiam diaetas transformare, vel aditus vel latibula aperire. Excolere enim debet, quod invenit, non immutans aedium qualitatem. Neque altius tollere potest, imo nec proprietarius. Nec meritoria aut balneum aut tabernas facere potest: locare autem quasi domum potest. Neque balneum, quod intus est et usui domini destinatum, locare potest, ut publice lavent: neque pistori stabulum iumentis aedium vel vehiculis destinatum,

L. 13. §. 7. 8. *D.* VII. 1.

ιδ'. Εἰ καὶ ἐκ τούτου καρπὸν ἥττονα λαμβάνει.

XIV. Licet minorem ex eo fructum percipiat.

L. 14. *D. eod.*

ιε'. Ulp. Ὅπερ δὲ κτίσει, οὔτε περιελεῖν οὔτε ἀνανεοῦν δύναται· εἰ δὲ χωρισθῇ, ἐκδικεῖ αὐτό.

XV. *Ulp.* Quod autem inaedificaverit, neque tollere neque reficere potest: si vero dissolutum sit, vindicat.

L. 15. *pr. D. eod.*

Ὁ δούλων ἔχων χρῆσιν οὐ δύναται αὐτοῖς κατακεχρῆσθαι, ἀλλ' ἑκάστῳ πρὸς τὴν ἰδίαν αἵρεσιν·

Qui mancipiorum usumfructum habet, iis abuti non potest, sed quolibet secundum conditionem eius uti:

§. 1.

Καὶ ἀρκούντως τρέφειν, καὶ ἐνδύειν πρὸς τὴν ἑκάστου τάξιν τε καὶ ἀξίαν· γενικῶς γὰρ ἐπὶ πάντων τῶν κινητῶν οὕτως ὀφείλει κεχρῆσθαι, ὥστε μὴ φθεῖραι αὐτὰ τῇ σκληρότητι αὐτοῦ[12])· ἐπεὶ καὶ τῇ περὶ τῆς αὐτῶν βλάβης ἀγωγῇ ἐνέχεται.

Et sufficienter alere, et vestire secundum cuiusque ordinem et dignitatem: generaliter enim in omnibus rebus mobilibus ita uti debet, ne saevitia sua eas corrumpat: alioquin damni iniuria dati tenetur.

§. 2. 3.

Ὁ ἔχων ἐσθῆτος χρῆσιν, οὐχ οὕτως αὐτῇ κατακέχρηται, ὡς τοῖς νομίσμασιν, ὧν ἡ χρῆσις ἐληγατεύθη, οὔτε μισθοῖ αὐτήν. εἰ δὲ σκηνικὴ ἦν ἢ τοιαύτης ἑτέρας χρείας, ἀλλαχοῦ αὐτῇ οὐ κέχρηται, μισθοῖ δὲ αὐτὴν, καὶ τὴν πένθιμον, κἂν ὁ διαθέμενος οὐκ ἐμίσθου, ἀλλ' ἐκίχρα.

Qui vestis usumfructum habet, non sic ea abutitur, ut nummis, quorum usufructus legatus est, neque ipsam locat. Si vero scenica erat aut alius eiusmodi usus, aliter ea non utitur, locat autem eam, et funebrem vestem, licet testator non locaret, sed commodaret.

§. 4. 5.

..... φυσικος καὶ κατὰ ανανεωσ .. υτ .. ποι ... ὃν ἔσχε μὲν ἀποπε ..... ὁνω. μανθάνεις γὰρ ἐν τῷ μδ΄ διγ. ὅτι καινὸν οὐ δύναται κονίαμα ἐπιθεῖναι τοῖς τοίχοις παρὰ γνώμην τοῦ προπριεταρίου. μέμνησο δὲ καὶ τῶν εἰρημένων πρὸς τῷ τέλει τοῦ ζ΄ διγ.

.. οἰκοδομεῖν μὲν οὐ δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐδέ τι ἕτερον ἀπα ..... ειν. εἰ[v]) δέ τι ἐν τούτοις τοῖς οἴκοις, ὧν ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, ἐποικοδομήσῃ, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα οὔτε ἀφαιρεῖσθαι τὸ πρ[οστεθὲν] οὔτε ἀπο[σπᾶν]. ἀποσπασθ[έντος μέντοι αὐτομάτως ἢ καταπεσόντος διὰ τὸ πρφτὴν ὑπ' αὐτοῦ προστεθῆναι] δύναται διὰ τῆς [ἐν ῥέμ ἐκδικεῖν.] ..... ἀποκεχρῆσθαι της αγο .. .. ὑπ .... βαστάζειν ἢ ....

— — — —

L. 15. §. 6. *D.* VII. 1. Κέχρηται τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ οἴκου καὶ τοῦ ἀγροῦ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων· εἰ μὴ κωλυθῇ ὑπὸ τοῦ διαθεμένου.

§. 7. Οὐ δύναται ὁ τὴν χρῆσιν τοῦ οἴκου ἔχων ἐπιθεῖναι δουλείαν οὔτε κτήσασθαι, ἀλλὰ παρακατέχει. καὶ ἐὰν τῇ ἀχρησίᾳ ἀπολέσῃ, καταδικάζεται. οὔτε ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων δύναται παραχωρῆσαι δουλείαν οὔτε ἐπιθεῖναι, κἂν συναινῇ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων·

L. 16. *D. eod.* ις'. Paul. Εἰ μὴ ἄρα οὐ μέλλει δι' αὐτῆς ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων βλάπτεσθαι· οἷον μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ ὑψοῦν. κτᾶται δὲ δουλείαν καὶ ἄκοντος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος.

L. 17. *pr. D. eod.* ιζ'. Ulpi. Εἰς ταφὴν τόπον ποιεῖ συναινοῦντος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, ἔσθ' ὅτε καὶ μὴ βουλομένου· τυχὸν γὰρ τὸν διαθέμενον θάπτει, μὴ ὄντος ἑτέρου τόπου ἐπιτηδειοτέρου.

§. 1. 2. Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων τέλειον σωφρονισμὸν ἐπάγειν δύναται τῷ δούλῳ, ἀδόλως μέντοι. καὶ εἰς ἀποπλήρωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἁμαρτηθέντων ἐκδίδωσιν· οὔτε γὰρ δι' αὐτῆς οὔτε διὰ τῆς χρονίας χρήσεως καὶ κυριότητος νομίμως ἡ χρῆσις ἀπόλλυται.

Instrumento domus et fundi utitur usufructuarius: nisi a testatore prohibitus fuerit.

Qui usumfructum aedium habet, non potest imponere servitutem neque acquirere, sed retinet. Et si non utendo eam amiserit, damnatur. Neque proprietarius servitutem potest remittere neque imponere, etiamsi usufructuarius consentiat:

XVI. *Paul.* Nisi per eam usufructuarius damnum non sit passurus: veluti ne sibi altius tollere liceat. Acquirit autem servitutem etiam invito usufructuario.

XVII. *Ulpi.* Locum religiosum facit consentiente usufructuario, interdum et eo invito: fortasse enim testatorem sepelit, quum non sit alius locus opportunior.

Proprietarius plenam coercitionem irrogare servo potest, citra dolum tamen. Et noxae dare servum, qui deliquit, potest: neque enim per eam, neque per usucapionem iure usufructus amittitur. Si vero fructuarius ei, qui noxae accepit, litis aestimationem

[ὁ] δεσπότης [τῆς προπριεταρίας τὸν οὐσουφρουκτουάριον] οὐκ ὀφείλει [κωλύειν οὕτω] κεχρημένον, ὥστε μὴ χείρονα ποιεῖν τοῦ προπριεταρίου τὴν αἵρεσιν. περί[z]) τινων μέντοι ζητεῖται καὶ ἀμφιβάλλεται πραγμάτων, εἰ κατὰ νόμους κ[ωλ]ύει τὸν οὐσουφρουκτουάριον ὁ προπριετάριος τούτων κεχρῆσθαι, οἷον τοῖς πίθοις οὖσι κατὰ [τὸν] ἀγρόν, ἐν ᾧ [τυ]χ[όν] οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη ἀγροῦ .....

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

θ' θε. γ'.

δύναται ὁ δεσπότης διὰ τῶν προσηκόντων[a]) αὐτῷ καὶ ἄκοντος τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου τὸν οἶκον καὶ τὸν ἀγρὸν φυλάττειν, ἵνα μὴ καινοτομηθῇ, ὡς τί. ή διγ. ις' θε. β'.

ἐκείνῳ γὰρ ἡ συναίνεσις συμβάλλεται τῷ δυναμένῳ καὶ τὸ πρῶτον ποιῆσαι, ὡς βι. ν' τί. ιζ διγ. γ' θε. δ'[b]) διγ. ρξδ' οὐλπιανοῦ. τὸ δὲ πρῶτον, τουτέστι δουλείαν ἐπιθεῖναι, ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐ δύναται. ἀνάγν. βι. ια' τί. ζ διγ. γ' θέ. δ' ἐναντιούμενον τῷ[c]) προκειμένῳ κανόνι καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ιζ διγ. τούτου τοῦ τί. καὶ ἴσως [διὰ] τὸν εἰρημένον λογισμὸν βι. ια' τί. ζ διγ. μγ', ὅτι διὰ τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ τὸ θάπτεσθαι τοὺς νεκροὺς παροράται τὸ ἀκριβές.

κυρ. φελιγιόσαν τόπον συναινοῦντός μου δύναται ποιεῖν ὁ προπριετάριος· τὸν μέντοι τεστάτορα καὶ ἄκοντός μου θάπτει, εἰ [μὲν] μὴ ἔχει ἐπιτηδειότερον αὐτοῦ τὸν τόπον.

εἰρήκαμεν, ὅτι οὐ δύναται ὁ προπριετάριος χείρονα ποιεῖν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου τὴν αἵρεσιν. εἰκότως οὖν ἐντεῦθεν ἐκεῖνο ζητεῖται, εἰ δύναται ὁ προπριετάριος τιμωρεῖσθαι τὸν οἰκέτην, οὐ τὸν οὐσούφρουκτον ἕτερος ἔχει. καί φησιν ὁ ἄριστων, πληρέστατον αὐτὸν ἔχειν σωφρονισμὸν, τουτέστι τὸν ἁρμόττοντα τελείως ....., καὶ δύνασθαι αὐτὸν σωφρονίζειν τὸν οἰκέτην, ἐν ᾧ μέντοι δίχα δόλου τοῦτο ποιεῖ, κἂν τὰ μάλιστα ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὔτε ἐναντίαις[d]) ὑπηρεσίαις (τί γάρ, εἰ βενάλιον ὄντα τὸν οἰκέτην ἄσβεστον μεταφορεῖν ἢ τοῦ μεσατίου φύλακα εἶναι παρασκευάζει[e])·) οὔτε ἀκαταχρήστοις[f]) καὶ ἀηθέσιν ἐργασίαις τὴν τοῦ οἰκέτην τέχνην δύναται[g]) διαφθεῖρειν, (τί γάρ, ὅτι κληπῆρα ἢ βεστιάριον ὄντα μαγειρεύειν ἢ σκάπτειν ἐποίει;) καὶ ἐντεῦθεν τὴν προσοῦσαν αὐτῷ καταβλάπτειν τέχνην. ἀλλ' οὔτε δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος τύπτειν οὕτω τὸν οἰκέτην, ὥστε τι ἐκ τῶν πληγῶν μεντ . τ .. αμιρνοτ . ρ .. αὐτῶν ἀγοράζεσθαι[h]), οὔτε

31. [*Steph. index l.* 15 §. 6]. Dominus proprietatis usufructuarium non debet impedire ita utentem, ut deteriorem proprietarii conditionem non faciat. De quibusdam vero rebus quaeritur et ambigitur, num iure usufructuarium proprietarius uti iis prohibeat, utputa doliis, quae in fundo sunt, si forte fundi usufructus legatus sit .....

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — [dig.] 9 them. 8.

32 [*Anon. ad l.* 15 §. 7]. Dominus per homines suos etiam invito usufructuario aedes et agrum custodire potest, ne quid novi fiat, ut tit. 8 dig. 16 them. 2 [§. 1].

33. [*Anon. ad l.* 15 §. 7]. Eius enim consensus in computationem venit, qui etiam principale negotium perficere potest. ut lib. L tit. 17 dig. 3 [Ulpiani] et dig. 164 (165) Ulpiani. Principale autem negotium, hoc est servitutem imponere, usufructuarius non potest. Lege lib. XI tit. 7 dig 3 (2) them. 4 (§. 7) aliquid contrarium regulae, quae hic traditur, et initio dig. 17 huius tit.: forte ob rationem quae proponitur lib. XI tit. 7 dig. 43, quod ob publicam utilitatem, et ut cadavera sepeliantur, stricta ratio insuper habeatur.

34. *Cyr.* [*l.* 17 *pr.*]. Religiosum locum consentiente me proprietarius facere potest; testatorem autem etiam invito me sepelit, si alium locum magis idoneum non habeat.

35. [*Steph. index l.* 17 §. 1. 2]. Diximus, proprietarium non posse usufructuarii conditionem deteriorem facere: unde illud quaeritur, an possit proprietarius servum castigare, cuius usumfructum alius habet. Et dicit Aristo, plenissimam eum coercitionem habere, hoc est ..... quae plenissime competit, et posse eum castigare servum, si hoc sine dolo faciat, quamvis usufructuarius neque contrariis ministeriis, (quid enim, si servum venalem asbestum portare vel tugurii custodem faciat?) nec abusivis et inusitatis operis servi artificium corrumpere possit, (quid enim, si vocaturem vel vestiarium coquum vel fossorem faciat?) et ita artificio eius nocere. Sed nec verberare servum usufructuarius sic potest, ut cicatricibus deformetur, nec ..... nec flagellis caedere, licet modicam castigationem usufructuarius habeat, ut Ulpianus dig. 23 dicit. Nam si eum

z) Cod. παρά.

a) Cod. διὰ τοῦ προσηκόντ addita abbreviatione, quae ας significare solet.

b) Sic videbar mihi legere in Cod., licet non quadret. Coniecerim: οὐλπιανοῦ.

c) Cod. ἐν τῷ.

d) Cod ἐν ταῖς ἐναντίαις.

e) Cod. παρασκευάζειν.

f) Forte: ἀποκαταχρήστοις.

g) Cod. δύναται τέχνην δύναται διαφθ.

h) Sic legebam in Cod. Quae quomodo explicanda sint, non satis video: licet in promtu sit, media verba in haec: ἀμορφώτερον αὐτὸν mutare.

εἰ δὲ μὴ δίδωσι τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης τῷ λαβόντι εἰς ἀποπλήρωσιν τὸν δοῦλον, ἀρνεῖται αὐτῷ ἡ χρῆσις. ὁ δὲ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐ δύναται ἐναντίαις ἢ ἀήθεσιν ὑπηρεσίαις φθείρειν τὴν τέχνην τοῦ δούλου, ἢ τραύμασιν αὐτὸν ἀμορφοποιεῖν.

Οὐτίλιον ἀκουίλιον ἔχει κατὰ τοῦ ἀνελόντος τὸν δοῦλον ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων.

ιη'. Paul. Τὰ φθαρέντα δένδρα ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων λαμβάνει, καὶ ἀντικαθίστησιν αὐτοῖς ἄλλα.

non praestat, denegatur ei ususfructus. Usufructuarius autem contrariis vel inusitatis ministeriis artificium servi corrumpere non potest, nec eum cicatricibus deformare

Utilem legis Aquiliae actionem adversus eum, qui servum occidit, usufructuarius habet. *L.* 17. §. 8. *D.* VII. 1.

XVIII. *Paul.* Demortuas arbores consequitur usufructuarius, et alias substituit. *L.* 18. *D. eod.*

γὰρ καπανίζειν [i]) οὔτε φραγγελλίοις τύπτειν τὸν οἰκέτην, εἰ καὶ σύμμετρον ἔχει σωφρονισμὸν ὁ οὐσουφρουκτουάριος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κγ' διγ. φησίν. εἰ γὰρ βασανίζων χείρονα αὐτὸν ποιήσῃ, κατέχεται τῇ ἀκουιλίῳ καὶ ἰνιουριάρουμ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ξς [k]) διγ. φησίν. ὁ δὲ προπριεταρίος δύναται τὸν οἰκέτην πταίσαντα κατά τινος εἰς νόξαν ἐκδιδόναι, καὶ οὐκ ἐγκαλεῖται παρὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον τοῦτο ποιήσῃ· ἐπειδὴ ἡ τῆς νόξας ἔκδοσις οὐκ ἀπόλλυσι κατὰ νόμους τὸν οὐσουφρουκτον, ὥσπερ οὐδὲ ἐπὶ τῇ προπριεταρίᾳ προβαίνουσα οὐσουκαπίων μετὰ τὸ ἄποξ συστῆναι τὸν οὐσούφρουκτον. ἡ γὰρ οὐσουκαπίων δεσποτείαν μὲν ἐφ' ἕτερον μετατίθησι, οὐ μὴν ἀναιρεῖ μοι τὸ δίκαιον τοῦ οὐσουφρούκτου. Θεμάτισον δὲ τὸν οἰκέτην ἐπερωτήσαντά τι ἐξ ὧν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, ἐπεὶ τῷ νονουτένδο ἀπόλλυται καὶ αὐτὸς ὁ οὐσούφρουκτος, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιβ' [l]) διγ.

τοῦ ἀνων. οὐ μὴν καὶ φονεύει, ἐπεὶ ἐνέχεται ἀκουιλίῳ [καὶ] ἀδ ἐξιβενδοὺμ, ὡς βι. δ' τί. γ' διγ. ζ καὶ βι. θ' τί. β' διγ. ιά' ἐν τῷ τέλει.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. θ' τί. δ' διγ. κζ' gaiou, ιζ' θέ. β', καὶ βι. μβ' τί. α' διγ. δ'.

τοῦ αὐτοῦ. εἰ δὲ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ εἰς νόξαν ἐκδοθῇ, φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος [m]), ὡς τί. δ' διγ. κζ'. ἀνάγν. βι. β' [n]) διγ. γ' καὶ βι. δ' τί. γ' διγ. ζ'.

τοῦ αὐτοῦ. ἐπεὶ χώρα κατ' αὐτοῦ ἀκουίλιῳ, ὡς διγ. ξς'. μετρίως δὲ σωφρονίζει, ὡς διγ. κγ'.

ἐάν τις ἀν[έλῃ] τὸν οἰκέτην, οὗ τὸν οὐσούφρουκτον ἕτερος ἔχει, οὐ χρὴ ἀμφιβάλ[λειν] δίδοσθαι αὐτῷ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ κατὰ μίμησιν τοῦ ἀκουιλίου τουτέστι τὸν οὐτίλιον ἀκουίλιον· [ἐπει]δὴ μόνῳ δεσπότῃ δίδοται ὁ δίρεκτος ἀκουίλιος.

.....ἐν τῷ τέλει τοῦ ιά' διγ. τοῦ β' τί. τοῦ θ' βι. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ προπριεταρίου.

[ὁ ἔχω]ν οὐσούφρουκτον ἀγροῦ ὀφείλει δένδρα καταφυτεύειν κατὰ τόπον τῶν γεγηρακότων δένδρων. τὰ μέντοι γεγηρακότα δένδρα, ὑπὲρ ὧν ἕτερα κατεφυτεύθη, τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ [o]) διαφέρει. σῆ. δὲ αὐτὸ διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ξ [p]) διγ. τοῦ παρόντος τί. καὶ ἔχει ταύτην διαφορὰν τὸν ἀπὸ τύχης ἢ βίας ἀνέμων ἀνατραφέντων δένδρων καὶ οὐ γεγηρακότων κεῖναι ὡς παντ. διαφέρει τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ [q]), δηλοῖ πρὸς τῷ τέλει τοῦ ἑξῆς διγ. πομπώνιος, ἐπειδὴ μήτε ἀναγκάζεται καταφυτεύειν ἀντὶ τῶν καταπεσόντων ὑπὸ βίας ἀνέμων, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ξ [r]) διγ. φησίν. ἐνταῦθα ὅρα τί φησι πομπώνιος. ἀποδέχομαι τοῦ πρόκλου τὴν γνώμην· λέγει γὰρ οἶκου δύνασθαι οὐσούφρουκτον οὕτω ληγατεύεσθαι, ἵνα δουλεία τὶς ὥσπερ ἀγρῷ ἐπιτεθῇ, καὶ ἡ τοιαύτη δουλεία ἀποφληθῇ ἄλλῳ ἢ καὶ κληρονομιαίῳ, εἰ οὕτως ὁ διατιθέμενος εἴπῃ· ἐὰν μαέβιος ἐπερωτηθῇ τῷ κληρονόμῳ μὴ κωλύειν αὐτὸν ὑψοῦν τόνδε [s]) τὸν οἶκον, δίδωμι αὐτῷ τῶνδε τῶν οἴκων τὸν οὐσούφρουκτον, ἢ οὕτως· τῶνδε τῶν οἰκημάτων, ἕως μὴ ὑψοῦται παρὰ τὸ π[ερι]σωζόμενον σχῆμα, δίδωμι μαεβίῳ τὸν οὐσούφρουκτον. ἀλλ' ἐρεῖς, ὅτι περιττὸν πεποίηκεν ὁ τεστάτωρ· ἐπειδὴ οὔτε ὁ προπριετάριος οὔτε ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὑψοῦν δύναται τὰ οἰκήματα. ἀλλὰ σκό-

torquendo deteriorem fecerit, actione legis Aquiliae et iniuriarum tenetur, ut Paulus dig. 66 dicit. Proprietarius servum, si quid adversus aliquem commiserit, noxae dedere potest, nec arguitur ab usufructuario, nisi dolo id fecerit: quoniam noxae deditio iure non perimit usumfructum, sicuti nec usucapio proprietatis, postquam semel ususfructus constitutus est. Usucapio enim dominium quidem ad alium transfert, non autem perimit mihi ius ususfructus. Finge autem servum aliquid ex re usufructuarii stipulatum esse: alioquin etiam ususfructus non utendo amittitur, ut didicisti dig. 12.

36. *Anon.* [*ad l.* 17 §. 2]. Non etiam occidit, quia tenetur lege Aquilia [et] ad exhibendum, ut lib. IV tit. 3 dig. 7 [§. 4] et lib. IX tit. 2 dig. 11 in fine.

37. *Eiusdem.* [*ad l.* 17 §. 2]. Lege lib. IX tit. 4 dig. 27 Gaii, [dig.] 17 them. 2 (§. 1), et lib. XLII tit. 1 dig. 4 [§. 8].

38. *Eiusdem.* [*ad l.* 17 §. 2]. Si vero usufructuario noxae detur, extinguitur ususfructus, ut tit. 4 dig. 27. Lege etiam lib. II [tit. 9] dig. 3 et lib. IV tit. 3 dig 7 (?).

39. *Eiusdem.* [*ad l.* 17 §. 2]. Alioquin lex Aquilia adversus eum locum habet, ut dig. 66. Modice autem castigat eum, ut dig. 23.

40. [*Steph. index l.* 17 §. 3]. Si quis servum occiderit, cuius usumfructum alius habet, non oportet dubitari, quin danda sit usufructuario exemplo legis Aquiliae, i. e. utilis legis Aquiliae actio: directa enim legis Aquiliae actio soli domino datur.

41. [*Anon. ad l.* 17 §. 3]. [Lege dig. 12 et] dig. 11 in fine tit. 2 lib. IX, ubi dicit, etiam adversus proprietarium dari.

42. [*Steph. index l.* 18. 19]. Qui usumfructum agri habet, in locum demortuarum arborum alias arbores plantare debet. Demortuae autem arbores, in quarum locum aliae substitutae sunt, usufructuarii sunt. Nota hoc propter id, quod dictum est dig. 60 (59 pr.) huius tit. Et differentia haec est: arbores, quae non demortuae, sed casu vel vi ventorum deiectae sunt, ad usufructuarium non pertinere, significat Pomponius in fine dig. sequentis, ideoque nec cogitur alias substituere in locum earum, quae vi ventorum deiectae sunt, ut ait Paulus dig. 60 (59 pr.). Vide quid hic dicat Pomponius. Accedo sententiae Proculi, qui dicit, posse usumfructum insulae ita legari, ut servitus aliqua quasi praedio imponatur eaque servitus alii vel hereditariae [insulae] debeatur, si testator ita dicat: si Maevius promiserit heredi se eum prohibiturum non esse quo minus illas aedes altius tollat, earum aedium usumfructum ei do, vel ita: illarum aedium, quoad supra praesentem altitudinem non tolluntur, Maevio usumfructum do. Sed dices, superfluum facere testatorem: quoniam neque proprietarius neque usufructuarius aedes altius tollere

---

i) Aut in hoc verbo corruptela quaedam latet (— ductus enim literarum non utique certi erant —) aut intelligendum est genus quoddam punitionis servorum, de quo lexicographis non constat.

k) Cod. ς'.

l) In Cod. videbatur esse η'.

m) Cod. οὐσουφρουκτουάριος.

n) Addendum videtur τί. θ'.

o) Cod. τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου.

p) Cod. ζ an ξ habeat, non satis certus sum.

q) Haec ita repraesentavi, ut in Codice a me lecta sunt. Sensum, non autem singula verba expedire potui.

r) Etiam hic dubius sum, ζ an ξ Codex legat.

s) Cod. οὐδί.

L. 19. *pr.* *D.* VII. 1. ιθ'. Pompo. *Καλῶς ληγατεύω οἰκίας χρῆσιν, ἐπὶ τῷ δουλείαν αὐτῇ ἐπιτεθῆναι.*[13])

§. 1. *Ἐὰν ἐξ ἀνέμου καταπεσόντα τὰ δένδρα μὴ ἐπάρῃ ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων, ἐνάγεται παρὰ τοῦ [τὴν]*[14]) *χρῆσιν ἔχοντος βλαπτομένου.*

L. 20. *D. eod.* κ'. Ulp. *Ἐὰν τοὺς καρποὺς τοὺς ἐνιαυσιαίους τοῦδε τοῦ ἀγροῦ ληγατεύσω, χρῆσιν καρπῶν δοκῶ ληγατεύειν.*

L. 21. *D. eod.* κα'. Idem. *Εἴ τι ἐκ τοῦ πράγματος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἐπερωτήσῃ ἡ λάβῃ ὁ δοῦλος, αὐτῷ προσπορίζει.*

L. 22. *D. eod.* κβ'. Idem. *Ἐπὶ δὲ τῶν κληρονομιῶν καὶ τῶν ληπησον, ὅτι ἐν τῷ ιγ' διγ. τοῦ[του τοῦ τί.]· εἶπεν ὁ οὐλπιανός, μὴ δύνασθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον*[t]) *τὸν οἶκον ὑψοῦν, οὐ μὴν παρὰ τοῦτο σβέννυσθαι τὸν οὐσούφρουκτον, ἀλλὰ κωλύεσθαι αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν. ἐνταῦθα μέντοι κατ' τὸν ὑποκείμενον θεματισμὸν εἰ ὑψώσει, σβέννυται αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ διαθέμενος· δίδωμι μαεβίῳ τὸν οὐσούφρουκτον τῶνδε τῶν οἰκημάτων, ἐφ' ὅσον μὴ ὑψοῦται ταῦτα παρὰ τὸ νῦν σωζόμενον σχῆμα.*

κυρ. δύναται ὁ κληρονόμος ὑψοῦν τὸ ἕτερον[u]) *μικρὸν φῶς παραχωρῶν σοι ὅσον ἀρκεῖ πρὸς οἴκησιν δύναταί τις ἐν τῷ ληγατεύειν οὐσούφρουκτον οἶκον ἐπιτεθῆναι αὐτῷ δουλείαν.*

τοῦ ἀνων. εἰ δὲ χρὴ αὐτῶν ὁ οὐσουφρουκτουάριος εἰς χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ, λήψεται αὐτὰ ὡς διγ. ιβ'.[v])

ἴσως γὰρ ἐμποδίζεται ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ καρποῦσθαι τῶν δένδρων ἐπικειμένων τῷ .... γρων παρό... κεχρῆσθαι κατὰ τὸ σύνηθες.

ἐάν τις οὕτω ληγατεύσῃ· δίδωμι καὶ ληγατεύω τοὺς ἐνιαυσιαίους καρποὺς τοῦ κορνελίου, ταῦτα τὰ ῥήματα ὀφείλει νοεῖσθαι, ὥσπερ ἂν οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη τοῦ ἀγροῦ τοῦ κορνελιανοῦ. βλέπε πῶς ἔχει τὸ ῥητόν· ὅμοιον εἶναι δοκεῖ, ὥσπερ ἂν εἰ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη. οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐσούφρουκτός ἐστιν ὁ ληγατευθείς, ἀλλ' ἔοικεν οὐσουφρούκτῳ. ἔοικε δὲ κατὰ τοῦτο, καθὸ τὸ τῶν προσόδων λεγάτον τῇ τελευτῇ τοῦ λεγαταρίου σβέννυσθαι πέφυκε, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ παρόντι βι.[w]) *τί. τελευτ. διγ. ς' φησίν. ἀνάγν. καὶ τὸ εἰρημένον τῷ*[x]) *σκαιβόλᾳ ἐν τῷ*[y]) *νη' διγ. τοῦ παρόντος τί.*

ἀνων. περὶ μέρους ληγατευομένου τῆς συναγομένης τιμῆς τῶν καρπῶν ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ νη' διγ. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐνταῦθα βι. λγ' τί. β' διγ. μα'.

ἐὰν οὐσούφρουκτος οἰκέτου ληγατευθῇ μοι, πᾶν ὅπερ ἐκ τῶν οἰκείων ὁπερῶν περι[ποι]ήσεται ἢ ἐξ ὧν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, τοῦτο πρὸς αὐτὸν ἀνήκει τὸν οὐσουφρουκτουάριον, εἴτε ἐπηρώτησεν ὁ οἰκέτης εἴτε [νομὴ] πράγματος αὐτῷ τρα[διτευθῇ]. εἰ μέντοι κληρονόμος γραφῇ ὁ οἰκέτης ἢ ληγάτον [λάβῃ, διαστίζει ὁ] λαβεῶν, διά τ... πο λεγατ.. αὐτ. βιλ... τουτέστι τὸν προπριεταριον ἢ κληρονόμον καὶ τὸ ληγάτον ..... [τὴν κλη]ρονομίαν ἢ τὸ ληγ[άτον ὁ δια]θέ[μενος] καταλέλοιπε. εἰ δὲ καί τι δωρηθῇ τῷ οἰκέτῃ, οὐ τὸν οὐσούφρουκτον ἕτερος ἔχει, κἀνταῦθα τί γίνεσθαι χρή; ὑπουσῶν δὲ τῶν τοιούτων ζητήσεων, εἰ μὲν διαθέσει τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κατελείφθη ἢ ἐδωρήθη τι τῷ οἰκέτῃ, αὐτῷ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ[z]) *προσπορίζεται, εἰ δὲ διαθέσει τοῦ προπριεταρίου, τὸ οὕτω καταλειφθὲν ἢ δωρηθὲν [τῷ προπριεταρίῳ] ἁρμόττει, εἰ μέντοι διαθέσει τοῦ οἰκέτου καταλέλειπταί τι αὐτῷ ἢ δεδώρηταί, τοῦτο τῷ δεσπότῃ προσπορίζεται. καὶ οὔτε διαστίζομεν, ... προφάσεώς τινος ὁ οἰκέτης ἐγνωσμένος ἦν τῷ δωρησαμένῳ ἢ ληγατεύσαντι. εἰ δὲ καὶ κονδιτιόνις ἐνπλένδαε [γρατία δοθῇ τι τῷ οἰκέτῃ, οὐ] τὸν οὐσούφρουκτον ἕτερος ἔχει, (τυχὸν γάρ τις οὕτω εἶπεν· ὁ δεῖνα*

XIX. *Pompo.* Recte usumfructum aedium lego, ut servitus eis imponatur.

Si arbores vento deiectas proprietarius non tollat, ab usufructuario, cui id nocet, convenitur.

XX. *Ulp.* Si fructus annuos illius fundi legavero, usumfructum legare videor.

XXI. *Idem.* Si quid ex re fructuarii servus stipuletur vel accipiat, ipsi acquirit.

XXII. *Idem.* In hereditatibus vero et legatis potest. Sed animadverte, quod dig. 13 [§. 7] huius tituli dixit Ulpianus, non posse usufructuarium aedes altius tollere, non autem [dixit], si contra faciat, usumfructum extingui, sed prohiberi eum, quominus id faciat. In specie autem proposita si altius aedificet, ususfructus ei extinguitur; testator enim sic dixit: Maevio do usumfructum illarum aedium, quoad altius, quam nunc sunt, non tolluntur.

43. *Cyr.* [*l.* 19 *pr.*]. Qui usumfructum aedium legat, servitutem imponere potest, ut heres alias aedes altius tollere possit, parvum lumen tibi reliquens, quantum sufficit ad habitationem.

44. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 2]. Si tamen usufructuarius iis indiget in usum agri, sumet, ut dig. 12.

45. [*Steph. l.* 19 §. 2]. Forte enim usufructuarius frui prohibetur, si arbores in fundo iaceant, vel .... uti secundum solitum.

46. [*Steph. index l.* 20]. Si quis ita legaverit: do lego fructus annuos [fundi] Corneliani, haec verba sic accipi debent, quasi ususfructus fundi Corneliani legatus sit. Animadverte quod textus habet: perinde esse videtur, ac si ususfructus legatus esset. Non dixit, usumfructum esse legatum, sed simile esse usuifructui. Simile autem est in eo, quod legatum reditus morte legatarii extinguitur, ut Paulus in hoc libro tit. ultimo dig. 6 dicit. Vide etiam quod dicit Scaevola dig. 58 huius tit.

47. *Anon.* [*ad l.* 20]. De parte ex redactu fructuum legata vide finem dig. 58. Similia his, quae hoc loco dicuntur, invenies lib. XXXIII tit. 2 dig. 41.

48. [*Steph. index l.* 21. 22]. Si ususfructus servi mihi legatus sit, quodcunque operis suis vel ex re usufructuarii acquirit, ad ipsum usufructuarium pertinet, sive stipulatus sit servus sive possessio rei tradita ei. Si vero servus heres scriptus sit vel legatum acceperit, distinguit Labeo, [cuius gratia], an proprietarii vel heredis ..... hereditatem vel legatum testator reliquerit. Sed et si quid donatum sit servo, cuius usumfructum alius habet, quid et hoc casu faciendum est? In huiusmodi quaestionibus, si quidem affectu usufructuarii servo aliquid relictum vel donatum sit, usufructuario acquiritur, sin affectu proprietarii, quod ita relictum vel donatum est, proprietario competit, sin autem affectu servi aliquid ei relictum sit vel donatum, hoc domino acquiritur. Nec distinguimus, ... servus cognitus fuerit ei, qui donavit vel legavit. Sed et si quid condi[t]ionis implendae gratia servo detur, cuius usumfructum alius habet, (forte enim sic quis dixit: Ille heres meus esto vel illi do lego .....) igitur si conditionis

13) Expl. fol. 102. 101. Inc. fol. 8. 11, quod folium bis rescriptum est.

14) Addo ex *Heimb.*

t) Expl. fol. 102. 101. Inc. fol. 8. 11, quod folium bis rescriptum est.

u) Haec corrupta esse, quivis intelligit. Forte transpositis verbis sic legendum est: *δύναταί τις ἐν τῷ ληγατεύειν — δουλείαν, ὡς δύναται ὁ κληρονόμος ὑψοῦν τὸν ἕτερον* (sc. *οἶκον*) *μικρὸν — οἴκησιν.* Ita verti.

v) Cod. *ιε'*.

w) Cod. *ὡς ὁ πλα.τος ἐν τῷ παύλῳ β'*.

x) Cod. *ἐν τῷ*.

y) Cod. pro *ἐν τῷ* habet *τῶ*.

z) Cod. *τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου*.

γάτων καὶ τῶν δωρεῶν, εἰ μὲν διαθέσει τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος κατελείφθη τῷ δούλῳ, αὐτῷ προσποριζεται· εἰ δὲ διαθέσει τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος ἢ αὐτοῦ τοῦ δούλου, τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι προσποριζεται. καὶ οὐ ζητοῦμεν, πόθεν ἐγνώσθη τῷ καταλιπόντι ὁ δοῦλος. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτίᾳ δωρεῶν καὶ τῶν δι' αἰτίαν τοῦ πληρῶσαί τινα αἵρεσιν δεδομένων αὐτῷ.

et donationibus, si quidem contemplatione usufructuarii servo relictum sit, ipsi acquiritur: sin vero contemplatione proprietarii vel ipsius servi, proprietario acquiritur. Nec quaerimus, unde servum cognitum habuerit, qui reliquit. Idem et in mortis causa donationibus et in his, quae conditionis cuiusdam implendae causa ipsi data sunt.

κγ'. Idem. Προσποριζει τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι καὶ συμφώνου παραγραφὴν, καὶ δι' ἀποχῆς ἐλευθερίαν χρέους.

XXIII. *Idem.* Pacti quoque exceptionem usufructuario acquirit, et per acceptilationem debiti liberationem. *L. 23. pr. D. VII. 1.*

Καὶ τὰ ἐξ ὑπηρεσίας· καὶ ἀναγκάζεται ἐργάζεσθαι· μετρίως γὰρ ὑπ' αὐτοῦ σωφρονίζεται· οὐ μὴν βασανίζεται ἢ φραγελίζεται.

Et quae opera sua acquirit: et cogitur operari: modice enim ab usufructuario castigatur: non tamen torquetur aut flagellis caeditur. *§. 1.*

[κδ'. Παῦλ.] Ἐὰν τῷ εἰς χρῆσίν μοι δοθέντι δούλῳ[15]) ἐπερωτηθῇ ὁ μέλλων μοι δωρεῖσθαι, ἐμοὶ ἐνέχεται· καλῶς γὰρ διὰ τοῦ τοιούτου δούλου ἐπερωτῶ.

XXIV. *Paul.* Si quis mihi donaturus servo in usumfructum mihi dato stipulanti spoponderit, mihi tenetur: recte enim per eiusmodi servum stipulor. *L. 24. D. eod.*

[κε'. Οὐλπιαν.] Εἰ δὲ καὶ ἐμαυτῷ ἐπερωτήσω, ἢ κατὰ δωρεὰν δούλῳ, οὗ τὴν χρῆσιν ἔχεις, καὶ καταβληθῇ τῷ δούλῳ, σοὶ προσποριζεται, ἐν ᾧ σὲ λαβεῖν ἤθελον.

XXV. *Ulpian.* Sed etsi mihi ipsi stipuler, aut donandi animo servo, cuius usumfructum habes, et servo solvatur, tibi acquiritur, si te id accipere volui. *L. 25. D. eod.*

Ἔσθ' ὅτε ἐν ἠρτημένῳ ἐστὶν ὁ διὰ τοῦ εἰς χρῆσιν ὄντος δούλου προσπορισμός, ἔνθα πρᾶγμα λάβῃ ἐξ

Interdum in pendenti est acquisitio per servum fructuarium, puta quum rem accepit ex causa emtio- *§. 1.*

ὅστω μοὶ κληρονόμος ἢ δίδωμι καὶ ληγατεύω τῷ δεῖνι ....) εἰ τοίνυν ἐπλένδαε κονδιτιόνις γρατία δοθῇ τι τῷ οἰκέτῃ, γένηται [μέντοι] δῆλον, διαθέσει τοῦ οὐσουφρουκτ[ουαρίου τὴν αἵρεσιν] γεγράφθαι, ἁρμόττειν τὸ οὕτω δεδομένον τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ φαμέν. τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς μορτις κατσα [δωρεᾶς] ..... τυχὸν ... ... δωρήσαντός τι τῷ οἰκέτῃ κατὰ μόρτις κατσαν δωρεὰν διαθέσει καὶ προσεχ[είᾳ] τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, τοῦτο προσποριση .....

implendae gratia aliquid servo detur, et manifestum sit, affectu usufructuarii conditionem adscriptam esse, id quod sic datum est, usufructuario competere dicimus. Idem in mortis causa donatione ..... qui aliquid donat servo mortis causa contemplatione et affectu usufructuarii, hoc acquiritur ....

ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. μά' τι. α' διγ. μζ', ἐν ᾧ φησιν ἀδιαστίκτως, ὅτι διὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου μηδὲν οὐ προσποριζεται τῷ κληρονόμῳ[a]) ..... εἰρημένον βι. κθ' τι. β'[b]) διγ. κε' καὶ μέ.

49. *Enantiophk.* [*ad l.* 21]. Lege lib. XLI tit. 1 dig. 47, ubi indistincte dicit, per servum usufructuario hereditatem non acquiri ..... quod dictum est lib. XXIX tit. 2 dig. 25 [pr.] et 45.

ἀνων. ὁ μέντοι πράτης ἀποκαθίστησι τὰς πρὸ τραδιτίονος προσποριθείσας διὰ τοῦ πραθέντος κληρονομίας, καὶ οὐ ζητοῦμεν, τίνος διαθέσει ἐγράφη, ὡς βι. ιθ' τι. [α'] διγ. ιγ'.

50. *Anon.* [*ad l.* 21]. Venditor tamen hereditates restituit, quae ante traditionem per servum venditum acquisitae sunt, nec quaerimus, cuius contemplatione institutus fuerit, ut lib. XIX tit. 1 dig. 13 [§. 18].

σῆ. διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ β' θέ. τοῦ ιζ' διγ.

51. [*Anon. ad l.* 23 §. 1]. Nota hoc propter id quod dicitur dig. 17 them. 2.

ὁμοίως βι. β' τι. ιδ' διγ...[c]) οὐλπιανοῦ περὶ τῆς πάκτου. περὶ τῆς ἀκκεπτιλατίονος εἴρηται βι. μς' τι. δ' διγ. ια', ἐν ᾧ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ οὐσουαρίῳ[d]) δουλεύοντός φησιν.

52. [*Anon. ad l.* 23 *pr.*]. Similiter lib. II tit. 14 dig. ... Ulpiani de pacti exceptione. De acceptilatione dicitur lib. XLVI tit. 4 dig. 11, ubi idem dicit de eo, qui usuario servit.

βουλόμενός [τις δωρήσασθαι τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ] ἐπηρώτ[ησε] τῷ οἰκέτῃ, οὐ τὸν οὐσούφρουκτον ἔχει. καὶ φησιν ὁ παῦλος, ὅτι ..... ἐπερώτησις ..... ἐπερωτηθ .. καὶ εἰ οἰκετ .. γὰρ, οὐ τὸν οὐσούφρουκτόν τις ἔχει, καλῶς ... τοῦ .....φροντ · ρ ..καὶ προσποριζει αὐτῷ τὴν ..... ν ἐξτεπουλάτου. τοῦτο γὰρ σύνηθές τε ἐστὶ καὶ τῇ χρ[είᾳ] συχνάζον ... εἰ καὶ .....λ · μενος τιτίῳ τινὶ ἔχω δ..... τοῦ οἰκείτου τὸν οὐσούφρουκτον ἐπηρώτ... τινὶ οὗτος .... λογι.... οὐλπιανὸς οὔτε ἐὰν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως καταβληθῇ τῷ οἰκέτῃ .. τοῦ .. προσποριζεται .. .. [κατα]βληθῇ. κἂν γὰρ ἐλεύθερος ᾖν, ᾱσι..᾽κ ἠδύνατο ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως ἔχειν τινὰ ἀγωγήν ... γὰρ ..... δεκτικὸς μέν ἐστι καὶ ἐπιτήδειος εἰς καταβολὴν τίτιος, ἔχει δὲ ἀγωγὴν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως ..

53. [*Stepk. index l.* 24. 25 *pr.* §. 1]. Donaturus quis usufructuario spopondit servo, cuius ille usumfructum habet. Dicit Paulus ||*) || || || || || — — —

ἀγορασίας, μὴ δεδωκὼς τὸ τίμημα ἀλλ' ἀσφαλιζόμενος, ἢ ἐπερωτήσει μέλλων δανείζειν[16]). εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῶν τοῦ εἰς χρῆσιν ἔχοντος δώσει τὰ χρήματα, αὐτῷ ἄνωθεν προσπορίζεται· εἰ δὲ μή, τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι· εἴτε συνιστώσης τῆς χρήσεως εἴτε λυθείσης παράσχῃ. εἰ δὲ[17]) ἐκ τῶν ἁρμοζόντων ἑκατέρῳ δῷ τὰ χρήματα, τοῖς δυσὶ προσπορίζει πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν νομισμάτων. εἰ δὲ δέκα νομίσματα συμφωνήσας, ἀνὰ δέκα δέδωκεν ἐκ τῶν ἑκατέρῳ ἁρμοζόντων, ὁ δεσπότης τῶν ὕστερον καταβληθέντων ἐκδικεῖ αὐτὰ, ἢ δαπανηθέντων[18]) ἀπαιτεῖ. εἰ δὲ τὰ εἴκοσι νομίσματα ἅμα ἐν ἀποκομπίῳ δέδωκεν, οὐδὲν αὐτῶν ἐποίησε τοῦ λαβόντος, ὡς πλέον δούς· καὶ τέως ὁ προσποριστὸς σχολάζει.

L. 25. §. 2. *D.* VII. 1. Εἰ δὲ καὶ τὰς ἰδίας ὑπηρεσίας ὁ δοῦλος μισθώσει, ἡ μὲν ἐπερώτησις τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ χρῆσις συνέστη, τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι προσπορίζεται· τοῦ δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν τὴν δεσποτείαν ἔχοντα μετέρχεται ἀπὸ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος· εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ πέφυκεν ἡ ἐπερώτησις ἅπαξ προσποριστεῖσά τινι μεταβαίνειν εἰς ἕτερον, πλὴν κληρονόμου καὶ τοῦ υἱοθετοῦντος. εἰ δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ληγατευθῇ σοι δούλου χρῆσις, καὶ μισθώσεις αὐτὸν καὶ ὑποστῇς καταστάσεως ἀλλαγὴν καὶ ἀποκαταστῇς, μετέρχεται ἡ ἐπερώτησις πρὸς τὸν τὴν δεσποτείαν ἔχοντα καὶ ἐξ αὐτοῦ πρὸς σὲ ὑποστρέφει.

§. 3. Ὅπερ οὐ δύναται προσποριστῆναι τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι, προσπορίζεται τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι· ὡς ὅταν ὁ δοῦλος ἐκ πράγματος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἐπερωτᾷ ὀνόματι τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος. οὐ καλῶς δὲ ἐπερωτᾷ ὀνόματι τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, [εἰ][19]) μὴ ἐκ πράγματος αὐτοῦ ἢ ἐξ ὑπηρεσίας ἰδίας.

§. 4. Ἐὰν ὁ εἰς χρῆσιν δοθεὶς δοῦλος ἑαυτοῦ δοθῆναι χρῆσιν ἐπερωτήσῃ, ἢ ἀπροσώπως ἢ ὀνόματι τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος, αὐτῷ προσπορίζει· ὥσπερ ὁ κοινὸς δοῦλος τὸ τοῦ ἑνὸς πρᾶγμα ἀνισχύρως εἰς πρόσωπον αὐτοῦ ἐπερωτᾷ. εἰς δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ἄλλου ἐπερωτῶν, ὅλον αὐτῷ προσπορίζει.

§. 5. Ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐκ ἰσχυρῶς τῷ δούλῳ τὰς ὑπηρεσίας μισθοῖ, οὔτε τῷ καλῇ πίστει δουλεύοντι. εἰ δὲ καὶ ὃ εἰς χρῆσίν μοι δοθεὶς δοῦλος μισθώσηταί πρᾶγμα, οὐκ ἐνέχομαι. κανονικῶς[20]) γὰρ ὅπερ ἄν τις

nis, nec pretium solvit sed tantum de eo cavit, aut quum stipulatus sit numeraturus pecuniam. Nam si ex re usufructuarii pecuniam dederit, ipsi retro acquiritur: sin minus, proprietario: sive durante usufructu sive extincto numeraverit. Quodsi ex re utriusque pecuniam dederit, utrique acquirit pro rata nummorum exsolutorum. Si vero decem dari convenerit, et dena solverit ex re singulorum, dominus eorum, quae postea soluta sunt, ea vindicat, aut si nummi consumti fuerint, condicit. Si vero viginti simul in sacculo solvit, nihil eorum fecit accipientis, quia plus solvit: et interim acquisitio vacat.

Sed et si operas suas servus locaverit, stipulatio quidem eius temporis, quo ususfructus constitit, acquiritur usufructuario: sequentis vero ad proprietarium a fructuario transit: quamvis non soleat stipulatio semel alicui quaesita ad alium transire, nisi ad heredem et arrogatorem. Sed si usufructus servi tibi in annos singulos fuerit legatus, eumque locaveris, et capitis deminutionem passus sis et restitutus fueris, stipulatio ad dominum proprietatis transit et ab eo ad te redit.

Quod acquiri non potest usufructuario, proprietario quaeritur: veluti quum servus ex re fructuarii nomine proprietarii stipulatur. Non recte autem stipulatur fructuarii nomine, si non ex re eius vel ex operis suis stipuletur.

Si servus in usumfructum datus sui ipsius usumfructum dari stipuletur, vel sine mentione personae vel nomine proprietarii, ipsi acquirit: quemadmodum servus communis alteri ex dominis inutiliter rem suam stipulatur. Personae autem alterius stipulans, solidum ei acquirit.

Usufructuarius servo operas eius inutiliter locat, ut et ei, qui bona fide servit. Sed et si servus in usumfructum mihi datus rem conducat, non obligor. Regulariter enim quod quis ab alio stipulando

... δετ ... τοῦ οἰκέτου ... [ἐ]περωτῶντος ἐν ἠρτημένῳ ἐστὶν ἡ τραδιτίων καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως [ἐξιπου]λάτου καὶ ἄδηλον τίνι προσπορίζει ὁ οἰκέτης, οὕτινος ἔχω τὸν οὐσούφρουκτον ἠγόρασε . . τευ . . καὶ ἐτραδιτεύ[θη] αὐτῷ [μή]πω τοῦ τιμήματος καταβληθέντος, σατισφάκτου δὲ γενομένου, ἵνα καὶ ἡ δεσποτεία μετενεχθῇ . . ς, ἐπειδὴ μήπω τὸ [τί]μημα κατέ[βαλεν] ὁ οἰκέτης τελ. ὁ προπριετάριος μετὰ ταῦτα . . . . . τι —

ἐναντιοφ. εἰ ..... ἐξ αἱρέσεως ..... φησὶ γὰρ βι. ιγ΄ τι. ε΄ δίγ. κβ΄, ὅτι ὁ κληρονόμος ..... πεκουν[ίαι κο]στιτούτ[ας] οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ φειδικομισσάριος ἢ ὁ κληρονόμος ἔχει· καὶ βι. λς΄ ..... ἀξιωθῶ δοῦναι αὐτὸ τιτίῳ καὶ ..... ἐγὼ παρὰ ... κλ ..... οὐ θέλω τίτιον ἀσφαλίζ ..... καὶ ἐξέλθη ..... καὶ βι. με΄ τι. [γ΄] διγ. ιη΄ ....

ἐὰν οὐσουφρουκτουάριος δούλῳ τὰς ὀπέρας αὐτοῦ μισθώσας ἐπερωτ[ήσῃ] τὶ παρ ..... τίκιται ..... ουσουφρουκτουαρ ..... δὲ μετὰ ταῦτα χρά ... τὴν ἀπαιτ .... ἐχει ὁμοίως .....

54. *Enantioph.* [*ad l.* 25 §. ?]. .... dicit enim lib. XIII tit. 5 dig. 22, ... pecuniae constitutae non ego, sed fideicommissarius vel heres habet; et lib. XXXVI || ... . et lib. XLV tit. [3] dig. 18 .....

55. [*Steph. index l.* 25 §. 5]. Si usufructuarius servo operas eius locaverit ..... || ||

16) Haec verba: ἢ ἐπ. μ. δανείζειν *Heimbachius* inferius (inter χρήματα et αὐτῷ) collocata habet. Male.
17) Expl. fol. 8. 11.
18) Malim δαπανηθέντα.
19) Deest apud *Heimb.*
20) Inc. fol. 16. 19.

ἐπερωτῶν ἄλλον ἐμοὶ προσποριζει, τοῦτο ἀνισχύρως ἐπερωτᾷ με· εἰ μὴ ὀνόματι τοῦ δεσπότου ἐπερωτήσει με ἢ μισθώσεται.

Ἐὰν χρῆσιν ἔχοντες δύο ὦσιν ἢ καλῇ πίστει νομεῖς [21]), καὶ ἐπερωτήσῃ ὁ δοῦλος ἐν πράγματι τοῦ ἑνός, τὸ ἥμισυ αὐτῷ προσποριζει, καὶ τὸ ἥμισυ τῷ δεσπότῃ ἤτοι τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι. εἰ δὲ ὀνόματι αὐτοῦ ἢ κελεύσει αὐτοῦ ἐπερωτήσει, τὸ πᾶν αὐτῷ προσποριζει.

Παντὶ τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι τὰ ἐκ πράγματος αὐτοῦ ἢ ἐξ ὑπηρεσίας τοῦ δούλου προσποριζεται.

κϛ'. Paul. Ἐὰν ὑ εἰς χρῆσιν ὢν δοῦλος μισθώσῃ

..... τὸν φειδικομισσάριον ..... τ.. τ ... τὴν ..... ταβουλλ ..... ὡς βι. μϛ' τί. α' διγ. καὶ καὶ τὸ πραι.. .. ρ... μετ' α.....[e])

δύο τινὲς εἶχον οὐσούφρουκτον οἰκέτου· οὗτος ὁ οἰκέτης ἐξ ᾗς ἑνὸς τῶν οὐσουφρουκτουαρίων [ἐπηρώτησε, τούτου τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου μὴ] [f]) μνησθεὶς, ἀλλ' οὕτως εἰπών· ὁμολογεῖς διδόναι μοι τόδε τὸ πρᾶγμα· ὅτε μὲν οὕτω ἐπηρώτησε, προσποριζει μοι[g]) τὸ ἥμισυ μέρος ἤτοι κατὰ ἀναλογίαν τοῦ οὐσουφρούκτου· τί γὰρ, ὅτι ὅμοιον εἶχεν οὐσουφρουκτου μέρος εἰς τῶν οὐσουφρουκτουαρίων, οὑτινος ἐξ ᾗς τὴν ἐπερώτησιν ἐποιήσατο; δῆλον[h]). τὸ δὲ ἄλλο μέρος τίνι παρέχεται, πότερον τῷ ἄλλῳ οὐσουφρουκτουαρίῳ ἢ τῷ προπριεταρίῳ; καὶ γὰρ ἔνθα δύο τινὲς ἀλλότριον οἰκέτην νέμονται βόνα φίδε, γέγονε μὲν τοιαύτη ζήτησις, ἔν τινι δὲ τῶν αὐτοῦ συνταγμάτων φησὶν ὁ σκαιβόλας, ὅτι καὶ ἡ παρὰ τῷ πλήθει κρατήσασα δόξα καὶ τὸ εὔλογον ἀπαιτεῖ, ἵνα ἔνθα ἐξ ᾗς ἑνὸς τῶν βόνα φίδε νεμομένων ἐπηρώτησεν ὁ οἰκέτης, μέρος αὐτῷ προσπορισθῇ, οὑτινος EX RE ἐπηρώτησε, μέρος δὲ οὐ τῷ ἄλλῳ βόνα φίδε νομεῖ, ἀλλὰ τῷ ἀληθεῖ δεσπότῃ, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὴν ἐπερώτησιν ἐμνημόνευσεν αὐτοῦ τοῦ βόνα φίδε νομέως, οὑτινος[i]) ἐξ ᾗς τὴν ἐπερώτησιν ἐποιήσατο, ἢ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ἐπηρώτησε, ἐπειδὴ ταὐτὸν ἡ κέλευσις τῇ προσηγορίᾳ ποιεῖται· τότε γὰρ ἀναμφιβόλως εἰς ὁλόκληρον προσποριζει τὴν ἐπερώτησιν τῷ βόνα φίδε νομεῖ, οὐ καὶ ἐξ ᾗς ἐπηρώτησε. ὅτε τοίνυν ἐπὶ τῶν δύο βόνα φίδε νομέων ταῦτα σκεόλας ἐτρακτάϋσεν, ἀκόλουθόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν δύο οὐσουφρουκτουαρίων τὰ μὴ δυνάμενα τῷ ἑνὶ προσποριζεσθαι ταῦτα οὐ τῷ ἄλλῳ οὐσουφρουκτουαρίῳ ἀλλὰ τῷ προπριεταρίῳ προσπορίζεται. καὶ ἀ[ν]ωτέρ[ω] γὰρ παραδίδοται, δυνατὸν εἶναι προσπορίζειν τινὰ τῷ προπριεταρίῳ ἐκ τῶν ἐξ ᾗς τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, εἴτε ὀνόματι τοῦ προπριεταρίου εἴτε κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ἐπηρώτησέν τι ἐξ ᾗς τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου. ἐπειδὴ εἰρήκαμεν προσπορίζεσθαι τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ τὰ ἐξ ᾗς αὐτοῦ βέλ ἐξ ὅπέρις, οὐσουφρουκτουάριον τίν[α νο]ήσο[μεν], πότερον [ἐν] ᾧ κ[ατὰ δια]θήκην ἢ [ληγάτῳ ὁ] οὐσούφρουκτος συνέστη, ἢ καὶ τὸν κατὰ [τρα]διτίονα ἢ ἐπερώτησιν ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον τινὰ[k]) διὰ τῆς φαμιλίας νερκισκούνδας ἢ τοῦ κομμοῦνι διβιδοῦνδο οὐσούφρουκτον λαβόντα; [φησὶ τοί]νυν ὁ πήγασος, (ἀποδέχεται δὲ αὐτὸν ἰουλιανὸς,) προσποριζεσθαι ταῦτα τῷ ὁπωσδήποτε γενομένῳ οὐσουφρουκτουαρίῳ.

τοῦ ἐναντιοφ. ἐν τῷ ιθ' διγ. τοῦ γ' τί. τοῦ μέ' βι. φησὶν, ὅτι ἐὰν ἀλλότριος δοῦλος ἐμοὶ καὶ σοὶ βόνα φίδε δουλεύει, ὅπερ ἐξ ᾗς μία κτήσηται, ἐμοὶ μόνῳ προσπορίζεται· τὸ γὰρ μὴ ὂν ἐξ ᾗς σοῦα[l]) σοὶ προσποισθῆναι οὐ δύναται. πρὸς λύσιν δὲ τοῦ ἐναντιοφανοῦς ὑποτίθεισι τὸν δοῦλον .....[m]) ἐξ ᾗς μία κελεύσει ἢ ὀνόματί μου ἐπερωτήσαντα, ἀκολούθως τῷ ἐνταῦθα ῥητῷ.

ὡσαύτως[n]) βι. μέ' τί. γ' διγ. ιθ' ὅτι τὸ πᾶν λαβεῖν[o]) οὕτινος ἐξ ᾗς ἐπηρώτησεν.

οἰκέτης, οὕτινος εἶχον τὸν οὐσούφρουκτον, ἐμισθώσατο ἐπὶ πενταετείαν τὰς οἰκείας ὁπέρας, ᾗτόν τι καθ' ἕκαστον ἔτος

mihi acquirit, id inutiliter a me stipulatur: nisi nomine domini stipuletur a me vel conducat.

Si duo sint usufructuarii vel bonae fidei possessores, et servus ex alterius re sit stipulatus, dimidium ei acquirit, et dimidium domino, id est illi qui proprietatem habet. Sed si nomine eius aut iussu eius stipulatus sit, solidum ei acquirit. *L.* 25. §. 6. *D.* VII. 1.

Omni usufructuario ex re eius vel ex operis servi acquiritur. §. 7.

XXVI. *Paul.* Si servus fructuarius operas suas *L.* 26. *D. eod.*

56. [*Steph. index l.* 25 §. 6. 7]. Duo quidam usumfructum servi habebant; is servus ex re alterius usufructuarii stipulatus est, non nominans hunc usufructuarium, sed sic loquutus: promittisne mihi dare illam rem; si quidem sic stipulatus est, huic dimidiam partem pro rata ususfructus acquirit. Nimirum alter usufructuarius, ex cuius re stipulatus est, dimidiam partem ususfructus habebat. Et hoc quidem in aprico est. Verum altera pars cuinam datur, utrum alteri usufructuario an proprietario? Nam et si duo servum alienum bona fide possident, eadem quaestio mota est, et scribit Scaevola in libro aliquo, vulgo creditum et rationis esse, ut, si ex re alterius bonae fidei possessoris servus stipulatus sit, pars ei acquiratur, ex cuius re stipulatus est, pars autem non alteri bonae fidei possessori, sed vero domino: nisi forte in stipulando bonae fidei possessorem, ex cuius re stipulatus est, nominavit, aut iussu eius stipulatus est, quia iussus perinde valet ac nomen: tunc enim sine dubio stipulationem in solidum bonae fidei possessori acquirit, cuius ex re stipulatus est. Quum igitur Scaevola hoc de duobus bonae fidei possessoribus tractaverit, consequenter erit dicendum, etiam in duobus usufructuariis ea, quae alteri non possunt acquiri, non alteri usufructuario sed proprietario acquiri. Nam supra iam traditum est, posse quaedam proprietario acquiri ex re usufructuarii, sive nomine proprietarii sive iussu eius aliquid ex re usufructuarii stipulatus sit. Quod diximus, acquiri usufructuario ex re eius vel ex operis, usufructuarium quemnam intelligemus, utrum eum, cui ususfructus testamento sive legato constitutus est, an etiam eum, qui per traditionem vel stipulationem vel alio modo, puta iudicio familiae herciscundae vel communi dividundo, usumfructum accepit? Dicit igitur Pegasus, quem sequitur Iulianus, ea acquiri cuicunque usufructuario.

57. *Enantioph.* [*ad l.* 25 §. 6]. In dig. 19 tit. 3 lib. XLV dicit, si servus alienus mihi et tibi bona fide serviat, quodcunque ex re mea acquisierit, mihi soli acquirere; quod enim non est ex re tua, tibi acquiri non potest. Ad solvendam hanc antinomiam suppone servum [ibi] ex re mea iussu vel nomine meo stipulatum esse, quo conveniat cum textu nostro.

58. [*Anon. ad l.* 25 §. 6]. Similiter lib. XLV tit. 3 dig. 19, solidum accipere eum, cuius ex re stipulatus est.

59. [*Steph. index l.* 26]. Servus, cuius usumfructum habebam, locavit operas suas in quinquennium, certam

21) Cod. νομῆς.

e) Expl. fol. 8. 11. Inc. fol. 16. 19.

f) Haec supplevi, licet in Cod. non sit lacuna. Nempe verborum similitudine librarius deceptus est.

g) Sic aperte Cod. Sed legendum: ἐκείνῳ vel μίν, ut subintelligatur ἐκείνῳ vel τούτῳ.

h) Omnino aliquid deest. Legerim: καὶ τοῦτο μὲν δῆλον.

i) Cod. οὗ οὐκ videbatur habere.

k) Forte τυχόν.

l) Lege τοῦα.

m) Cod. κ (vel β) ιν (vel ω) superscripto δ et apposito accentu. Sic plerumque κινδυνῳ scribitur, quod tamen hic non quadrat.

n) Hoc scholium in Cod. cum praecedente cohaeret.

o) An λαμβάνει;

τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, καὶ ἐνισταμένης τῆς μισθώσεως φθαρῇ ἡ χρῆσις, τὸ ὑπολειπόμενον τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι ἀνήκει. εἰ δὲ καὶ δῆλον ἐξ ἀρχῆς ἐπερωτήσει ποσὸν ὑπὲρ δήλων ὑπηρεσιῶν, καὶ ὑποστῇ καταστάσεως ἐναλλαγὴν ὁ χρῆσιν ἔχων, τὸ αὐτὸ λέγομεν.

L. 27. *pr.* *D.* VII. 1. κζ'. [*Οὐλπ.*] Οἱ ἐν τῇ προχωρήσει τῆς χρήσεως ἱστάμενοι καιροί, κἂν πέπειροι ὦσι, τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντός εἰσιν.

§. 1. Εἰ καὶ ὁ δεσπότης εἰάθει τοῖς ἐργαστηρίοις κεχρῆσθαι εἰς ἴδια φορτία ἢ εἰς πραγματείαν, δύναται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων αὐτὰ μισθοῦν· ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ τὸ μὴ καταφρονητικῶς ἢ ὑβριστικῶς χρήσασθαι τῇ χρήσει.

§. 2. Ἐὰν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων διδάξῃ τὸν δοῦλον ἐπιστήμην ἢ τέχνην, κέχρηται αὐταῖς.

§. 3. Τὸ τέλος τοῦ κανάλου καὶ τοῦ ὑδραγωγίου καὶ τῆς ὁδοστρωσίας καὶ τῆς στρατιωτικῆς παρόδου καὶ

δίδοσθαι συμφωνήσας. ἀλλὰ μήπω τοῦ τῆς μισθώσεως χρόνου περαιωθέντος ἐσβέσθη ὁ οὐσούφρουκτος τοῖς συνήθεσι τρόποις, οἷς σβέννυσθαι πέφυκε. καί φησιν ὁ Παῦλος τὸν μισθὸν τοῦ μετὰ ταῦτα χρόνου δίδοσθαι τῷ προπριεταρίῳ. καὶ τοῦτο φθάσας ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ κε' διγ. παραδέδωκεν. ὁ μέντοι Παῦλος πλέον ἐνταῦθά φησιν· λέγει γάρ, τοῦτο αὐτὸ κρατεῖν, κἂν ἐφ' ὁμαδὸν ὑπὲρ τοῦ χρόνου παντὸς μίαν ἔτυχεν ἐπερωτήσας ποσότητα, οἷον ὑπὲρ τῆς πενταετίας φ' νομίσματα. κἀνταῦθα γὰρ πάλιν κατὰ ἀναλογίαν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβάνει μέρος τῶν νομισμάτων ὁ προπριετάριος. μέμνησο τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κε' διγ.

ἠρώτ. ἆρα δὲ λαμβάνων τοὺς ἱσταμένους καιροὺς ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἀναγκὴν ἔχει λογίσασθαι τὰ περὶ τὴν γεωργίαν αὐτῶν γενόμενα δαπανήματα; στεφ. οὐδαμῶς. καὶ τοῦτο μανθάνεις ἐν τῷ λδ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησὶ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἰουλιανὸς ἐν τῷ λε' διγ. ὅτι ἐὰν ὁ κληρονόμος ἐπίτηδες ὑπέρθηται τὴν ἀδιτίονα, κατέχεται καὶ δίδωσι τοὺς καρποὺς τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, οὓς ἤμελλεν ἔχειν, εἰ δ' ἂν μὴ ὑπερέθετο τὴν τῆς κληρονομίας προσέλευσιν ὁ κληρονόμος.

τοῦ δεσπότου εἰωθότος τοῖς ἐργαστηρίοις εἰς ἴδια κεχρῆσθαι φορτία καὶ πραγματεύεσθαι ἐν αὐτοῖς (τυχὸν γὰρ ἢ ἀπετίθετο φορτία ἢ ἐκεῖσε τὰ συναλλάγματα ἐποιεῖτο·) ταῦτα τοῦ δεσπότου πράττειν εἰωθότος, φησὶν ὁ Οὐλπιανός, δύνασθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον, εἰ βουληθείη, ταῦτα μισθοῦν, οὐ μόνον ὥστε τοιαῦτα φορτία *) ἐν αὐτοῖς ἀποτίθεσθαι, ὁποῖα καὶ ὁ δεσπότης ἀπετίθετο, ἀλλὰ καὶ ἕτερα, οἷα δ' ἂν ὁ μισθούμενος βουληθείη. ἐκεῖνο μέντοι παραφυλάττεσθαι χρή, ὥστε μὴ ἀποκεχρῆσθαι τούτοις τὸν οὐσουφρουκτουάριον, τουτέστι σταῦλον ποιεῖν τὰ ἐργαστήρια, μήτε μὴν περιφρονητικῶς ἤτοι ὑβριστικῶς ἐκείνοις κεχρῆσθαι· δοκεῖ δὲ περιφρονητικῶς καὶ ὑβριστικῶς τοῖς ἐργαστηρίοις κεχρῆσθαι, ὅταν πορνεῖα ταῦτα ποιήσῃ. μισθούτω τοίνυν τὰ ἐργαστήρια κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ὁ οὐσουφρουκτουάριος, κἂν ὁ δεσπότης αὐτῶν εἰς οἰκείαν καὶ μόνην ἐκέχρητο χρῆσιν. εἰ δὲ καὶ ἔχει τὶς οὐσούφρουκτον οἰκέτου, ψιλὴν καὶ μόνον ὑπηρεσίαν εἰωθότος τῷ δεσπότῃ ποιεῖν, δύναται τοῦτον ἐπιστήμην ἢ τέχνην διδάξας κεχρῆσθαι τῇ τέχνῃ ἤτοι ἐμπειρίᾳ αὐτοῦ.

τοῦ ἀνων. δύναται *p*) λέγειν ἐπιζημίως· τὸ γὰρ ὄνομα τῆς ἐνιουριαρούμ καὶ ζημίαν καὶ ἀδικίαν δηλοῖ, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ί τί. τοῦ μζ' βι.

ἐντεῦθεν ὁ Οὐλπιανός φησι τίνα χρὴ ἐπιγινώσκειν τὸν οὐσουφρουκτουάριον. ἐπιγινώσκειν δὲ αὐτὸν χρὴ καὶ οἰκοθεν διδόναι, ἅπερ ὀφείλει ἤτοι εἰώθει δίδοσθαι περὶ τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν ὀχετῶν ἢ τὴν τῶν δημοσίων ὁλκῶν. ὁ γὰρ κεκτημένος πλησίον τῶν δημοσίων ὀχετῶν οἴκους ἀναγκάζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τούτους ἀνακαθαίρειν, ὃν τρόπον καὶ οἱ πλησίον ἀγωγοῦ κεκτημένοι χωρία πρὸς ἀνάγκης ἔχουσι διαγράφεσθαι περὶ τὴν αὐτοῦ ἀνακάθαρσιν καὶ ἐπιμέλειαν, ὥσπερ οὖν καὶ οἱ πλησίον τῆς δημοσίας ὁδοῦ κεκτημένοι τὸ τῆς ὁδοστρωσίας ἐπιγινώσκουσι βάρος [καὶ τῆς] ἐντεῦθεν διαγραφῆς. χρὴ [οὖν τὸν] οὐσουφρουκτουάριον ἅπαντα ταῦτα δίδοναι περὶ τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν ὀχετῶν καὶ ἀγωγῶν καὶ τὰς τῆς ὁδοστρωσίας διαγραφάς. τοιγαροῦν καὶ ὅπερ ἂν συνεισενεχθῇ προ-

locaverit, et durante locatione ususfructus interierit, quod superest, ad proprietarium pertinet. Sed et si ab initio certam summam propter operas certas stipulatus fuerit, et fructuarius capitis deminutionem passus sit, idem dicimus.

XXVII. *Ulp.* Fructus die usufructus cedente pendentes, licet maturi sint, fructuarii sunt.

Et si dominus solitus erat tabernis uti ad merces suas vel ad negotiationem, fructuarius eas locare potest: sufficit enim ei non contumeliose vel iniuriose uti usufructu.

Si usufructuarius servum disciplina vel arte instituerit, his utitur.

Quod cloacae et aquaeductus nomine penditur et ad viam muniendam et ad transitum exercitus et

mercedem quotannis praestari pactus. Nondum autem perfecto tempore locationis ususfructus extinctus est vulgaribus modis, quibus extingui solet. Et dicit Paulus, mercedem sequentis temporis proprietario praestari. Et hoc quidem Ulpianus antea tradidit in dig. 25. Paulus autem hic plus dicit. Ait enim idem obtinere, si vel simul pro omni tempore certam summam stipulatus sit, puta pro quinquennio D solidos. Nam et hoc casu rursus pro rata praeteriti et futuri temporis proprietarius partem nummorum accipit. Memineris eorum, quae dicta sunt dig. 25.

60. [*Steph. ad l.* 27 *pr.*] *Quaesiverunt.* Num autem usufructuarius, dum fructus pendentes percipit, sumtus in culturam eorum erogatos resarcire opus habet? *Steph.* Neutiquam; et hoc discis dig. 34 huius tit. Imo idem Iulianus dig. 35 dicit, heredem, si consulto aditionem retardet, teneri et fructus usufructuario praestare, quos habiturus esset, si hereditatis aditionem heres non retardasset.

61. [*Steph. index l.* 27 §. 1. 2]. Si dominus solitus fuit tabernis ad merces suas uti et in iis negotiationem exercere, (forte enim ibi merces deponebat vel contractus faciebat,) haec igitur si dominus solitus fuit facere, Ulpianus dicit, usufructuarium, si velit, posse eas locare, non solum ad hoc, ut eiusmodi merces in iis reponerentur, quales dominus reponebat, sed et aliae, qualescunque conductor voluerit. Illud utique observandum est, ne iis abutatur usufructuarius, hoc est, ne stabulum ex tabernis faciat, neve contumeliose iniurioseve iis utatur: videtur autem contumeliose et iniuriose tabernis uti, si lupanaria ex iis fecerit. Locato igitur usufructuarius tabernas secundum dictum modum, licet dominus earum solum in proprium usum fuerit usus. Sed et si quis servi usumfructum habeat, qui nudum ministerium domino praebere solebat, disciplina vel arte eum instituere et arte vel peritia eius uti potest.

62. *Anon.* [*ad l.* 27 §. 1]. Potest verti damnose; nam vox iniuriarum et damnum et contumeliam significat, ut initio tit. 10 lib. XLVII.

63. [*Steph. index l.* 27 §. 3]. Abhinc Ulpianus ostendit, quae onera usufructuarius sustineat. Pertinet autem ad onus eius et de suo praestat, quae debent vel solent praestari ad repurgationem cloacarum vel publicorum aquaeductuum. Qui enim iuxta publicas cloacas aedes possident, plerumque eas purgare compelluntur, eodemque modo qui iuxta aquaeductum praedia possident, necesse habent describi ad repurgationem et curam eius, sicuti et qui iuxta viam publicam praedia possident, viae muniendae onus sustinent et collationis propterea faciendae. Usufructuarius igitur omnia haec praestare debet, quae ad repurgationem cloacarum et aquaeductuum pertinent et collationes viarum. Ergo

*) Cod. φούρτ.

p) Malim δύναται.

τοῦ πολιτικοῦ (τυχὸν γὰρ ἔθος ἐστὶν ὀλίγου τιμήματος καρποὺς πιπράσκειν τῇ πόλει τοὺς κτήτορας) καὶ τὰ δημόσια τέλη ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων δίδωσιν.

[2]Ἐὰν ἐπίκειται δουλεία τῷ ἀγρῷ, ἐνέχεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, κἂν ἐξ ἐπερωτήσεως ἐποφείληται.

Εἰ δὲ καὶ δοῦλος ἐπὶ τῷ κωλύεσθαί τινων ἐπράθη, ὀφείλει ὁ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἔχων ταῦτα παραφυλάττειν.

κη'. Pomp. Τῶν παλαιῶν χρυσῶν τε καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων[22]), οἷς ἀντὶ λιθαρίων[23]) χρώμεθα, ληγατεύεται ἡ χρῆσις.

κθ'. Ulpi. Πάντων τῶν πραγμάτων ληγατεύειν τὴν χρῆσιν δυνάμεθα, ἐν ᾧ μὴ ὑπερβαίνει τοῦ ὀκταουγκίου[24]) τὴν ἀποτίμησιν.

quod municipio (nam solent fortasse possessores municipio fructus viliore pretio vendere), et publica tributa fructuarius praestat.

Si servitus imposita est fundo, fructuarius tenetur, licet ex stipulatione debeatur. *L.* 27. §. 4. *D.* VII. 1.

Sed et si servus ea lege, ut quibusdam interdiceretur, venierit, haec fructuarius debet observare. §. 5.

XXVIII. *Pomp.* Nummorum aureorum et argenteorum veterum, quibus pro gemmis utimur, ususfructus legatur. *L.* 28. *D. eod.*

XXIX. *Ulpi.* Omnium bonorum usumfructum legare possumus, nisi excedat bessis aestimationem. *L.* 29. *D. eod.*

φάσει παρόδου στρατιωτῶν, τοῦτο ἐκ τῶν καρπῶν τουτέστιν ἐκ τοῦ οὐσουφρούκτου καταβάλλεται καὶ ἐπιγινώσκεται. φροντιζέτω δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις ὁ οὐσουφρουκτουάριος μετὰ τῶν ἄλλων κτητόρων ἐνθετήρια φυλάττειν τὴν πόλιν[q]), καὶ εἰ τυχὸν εἰώθασιν οἱ κτήτορες μέρος τι τῶν οἰκείων καρπῶν εὐωνοτέρως τῇ πόλει πιπράσκειν, καὶ τοῦτο ποιείτω ὁ οὐσουφρουκτουάριος. εἰώθασι δὲ καί τινας πράσεις εὐώνους πρὸς τὸν φίσκον ποιεῖσθαι, καὶ χρὴ καὶ τὸ ἐντεῦθεν βάρος ἐπιγινώσκειν τὸν οὐσουφρουκτουάριον. δίδωσι δὲ καὶ τὰ δημόσια τελέσματα, ὡς μανθάνεις ἐν τῷ ζ διγ. τοῦ παρόντος τί.

ἀνάγν. τὸ δ' θέ. τοῦ ζ διγ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

ἄνων. καὶ τοῦτο γὰρ εἶδος ἐστὶ λειτουργίας, ὡς βι. ν' τί. δ' διγ. ὕστερον.

τοῦ αὐτοῦ. καὶ ἄλλα, ὡς διγ. ζ', καὶ ... συστᾶσ..[r]) πρὸ τοῦ οὐσουφρούκτου διὰ τὸ εἰρημένον διγ. ιθ'.

et quod ob transitum exercitus confertur, ex fructibus hoc est ex usufructu solvitur et praestatur. Praeter dicta usufructuarius etiam cum reliquis possessoribus abundantiam civitati servet, et si forte possessores partem fructuum viliori pretio civitati vendere solent, etiam hoc usufructuarius faciat. Solent etiam venditiones viliori pretio fisco facere, et hoc quoque onus usufructuarius agnoscere debet. Solvit etiam publica tributa, ut discis dig. 7 huius tit.

64. [*Anon. ad l.* 27 §. 3]. Lege dig. 7 them. 4 [§. 2] et quae ibi adnotata sunt.

65. *Anon.* [*ad l.* 27 §. 3]. Nam et hoc munus quoddam est, ut lib. L tit. 4 dig. ult. [§. 25].

66. *Eiusdem.* [*ad l.* 27 §. 3]. Etiam alia, ut dig. 7, et [servitutem,] quae ante usumfructum nondum constituta est, propter id, quod dictum est dig. 19.

τὰς κατὰ τοῦ ἀγροῦ δουλείας ἀνάγκην ἔχει ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὑποφέρειν, κἂν εἰς ἐπερώτησιν ἔπεσε. θὲς γάρ ὅτι ὁ ἀγρογείτων ἔτυχεν ἰδικῶς ἐπερωτήσας δουλείαν τὸν προπριετάριον πρὸ τῆς ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ παραχωρήσεως· ἀνάγκην οὖν ἔχει ὁ οὐσουφρουκτουάριος καὶ ταύτην ὑποφέρειν. θεματισον δὲ τὴν δουλείαν πρὸ τοῦ οὐσουφρούκτου συστᾶσαν διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ζ *) διγ. τοῦ παρόντος τί. εἰ δὲ καὶ ἠγόρασέ τις οἰκέτην ἐπὶ συμφώνῳ τινί, οἷον ἐπὶ τῷ μὴ ἐπιμεῖναι[s]) αὐτὸν τῷ τόπῳ, εἰ δὲ ἐπιβῇ παρέχειν αὐτὸν φανερὰν χρυσίου ποσότητα, εἶτα παρεχώρησε τούτου τὸν οὐσούφρουκτον ἑτέρῳ, προσῆκόν ἐστιν αὐτὸν τὸν οὐσουφρουκτουάριον φυλάττειν ταῦτα τὰ σύμφωνα· μὴ φυλάττων γὰρ δοκεῖ [μὴ] δεόντως κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ.

Servitutes fundo impositas usufructuarius necesse habet sustinere, licet in stipulationem deductae sint. Finge enim vicinum servitutem a proprietario stipulatum esse, antequam dies usufructus cederet: etiam hanc usufructuarius sustinere necesse habet. Pone autem servitutem ante usumfructum constitutam esse propter id quod dicitur dig. 7 (15?) huius tit. Sed et si quis servum emit sub conditione aliqua, veluti ut ne in quodam loco moretur, si vero adierit, certam auri quantitatem praestet, postea alii usumfructum eius concessit, usufructuarius pacta conventa servare debet: etenim si non observet, non videtur rite uti usufructu.

δυνατόν ἐστιν τῶν πάλαι σκευασθέντων νομισμάτων χρυσίων ἢ ἀργυρίων, οἷς ἀντὶ τιμίων λίθων κεχρημένους ὁρῶμέν τινας, τυχὸν τῶν λεγομένων ἀνναφούνδων ἢ νούμμων ἀλεξανδρέων, ληγατεύειν οὐσούφρουκτον ἑτέρῳ. τοῦτο δὲ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν κατὰ τῆς χρήσεως εἰρηται, ἐφ' ᾧν οὐ συνίσταται κυρίως οὐσούφρουκτος, ἀλλὰ COUASI USUFRUCTOς.

68. [*Steph. index l.* 28]. Potest veterum nomismatum aureorum vel argenteorum, quibus pro gemmis nonnullos uti videmus, veluti ..... vel nummorum Alexandrinorum, ususfructus alii legari. Hoc dictum est propter differentiam eorum, quae in usu sunt, in quibus verus usufructus non consistit, sed quasi usufructus.

τοῦ ἄνων. τῶν γὰρ χρηματιζόντων νομισμάτων οὐκ ἔστι κυρίως οὐσούφρουκτος, ἀλλὰ κουάσι οὐσούφρουκτος, ὡς[t]) τί. ε' διγ. β' καὶ ἱνστιτ. β τί. δ'.

69. [*Anon. ad l.* 28]. Nam in vulgaribus nummis verus usufructus non consistit, sed quasi usufructus, ut tit. 5 dig. 2 et Instit. lib. II tit. 4.

τοῦ αὐτοῦ. νοῦμμοι γὰρ λέγονται καὶ τὰ νομίσματα, ὡς βι. ν' τί. ις' διγ. ρνθ', καὶ οἱ ἄργυροι, ὡς βι. μη τί. ε διγ. θ'. ἀπηγορευμένοι δὲ εἰσὶν οἱ μολίβδινοι καὶ κασσιτέρινοι, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ θ' διγ.

70. *Eiusdem.* [*ad l.* 28]. Nummi enim vocantur et aurei, ut lib. L tit. 16 dig. 159, et argentei, ut lib. XLVIII tit. 10 dig. 9 [pr.]. Prohibiti autem sunt plumbei et stannei, ut eodem dig. 9.

δύναταί τις καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς οὐσίας τὸν οὐσούφρουκτον ληγατεύειν, εἰ μὴ ἄρα ὁ οὐσούφρουκτος τὴν τοῦ ἐνναουγκίου περαιτέρω διατίμησιν, καθά που κέλσος φησὶ καὶ ἰουλιανός. ἀλλ' ἐρεῖς, ὅτι καὶ πῶς οἷόν τε ἐστὶ τὸν οὐσούφρουκτον πάσης τῆς οὐσίας ὑπερβαίνειν τὸ ἐνναούγκιον; θὲς, ὅτι ἐν ἀνδραπόδοις καὶ ἐν ἑτέροις ὀλόγοις πᾶσαν τὴν οἰκείαν εἶχε περιου-

71. [*Steph. index l.* 29]. Potest aliquis etiam totius substantiae suae usumfructum legare, nisi forte usufructus dodrantis aestimationem excedit, sicut alicubi Celsus dicit et Iulianus. Sed, inquies, quomodo fieri potest, ut usufructus totius substantiae dodrantem excedat? Finge, defunctum omnem substantiam in mancipiis aliis-

22) Expl. fol. 16. 19. Inc. fol. 97. 90.
23) Cod. λιθαίας.
24) Textus habet: *dodrantis*, quod *ἐνναουγκίου* debebat verti.

q) Sic legebam in Cod. An: εὐθηνίαν φυλάττειν τῇ πόλει;
r) Legeram: καὶ ἄλλα ὡς διγ. ζ καὶ ιὴ συτᾶσα. Coniicio: καὶ δουλείαν μὴ συστᾶσαν.
*) Infra numero 73 dig. hoc dig. vocatur dig. 17.
s) Forte *ἐπιβῆναι*.
t) Expl. fol. 16. 19. Inc. fol 97. 90.

L. 30. *D.* VII. 1. λ'. Paul. Δύναται ὁ κληρονόμος ὑψοῦν τὴν παρ' αὐτῷ μείνασαν οἰκίαν καὶ σκοτίζειν τὰ φῶτα τοῦ εἰς χρῆσιν δοθέντος οἴκου· ὥστε μέντοι μέτριον φῶς ἐᾶν τὸ δυνάμενον ἀρκέσαι τοῖς οἰκοῦσιν.

XXX. *Paul.* Heres aedes, quae apud ipsum remanserunt, altius tollere potest et obscurare lumina aedium in usumfructum datarum: ut tamen modicum lumen relinquat, quod habitantibus sufficere possit.

L. 31. *D. eod.* λα'. Idem. Ἐκ πράγματος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντός ἐστι, καὶ ὅπερ τῷ δούλῳ χαρίσεται ἢ παραχωρήσει, καὶ ὅπερ ὁ δοῦλος κερδανεῖ ἐκ τῆς διοικήσεως τῶν αὐτοῦ πραγμάτων.

XXXI. *Idem.* Ex re usufructuarii est etiam, quod servo donaverit vel concesserit, et quod ex administratione rerum eius servus lucrifecerit.

L. 32. *D. eod.* λβ'.[25]) Pomp. Ὁ παραδιδοὺς οἶκον ἢ ἀγρὸν δύναται ὑπεξαιρεῖν χρῆσιν ψιλὴν καὶ χρῆσιν καρπῶν

XXXII. *Pomp.* Qui aedes vel fundum tradit, excipere potest nudum usum et usumfructum et

σίαν ὁ τελευτήσας· οὕτω γὰρ τῶν οἰκετῶν καὶ τῶν ἀλόγων τελευτησάντων[u]) καὶ τῷ χρόνῳ δαπανωμένων καὶ ἀχρησίμων γινομένων συμβαίνει τὴν προπριεταρίαν μηδενὸς ἀξίαν εἶναι, . . ικεῖν[v]) καὶ τὸν κληρονόμον ὡς μὴ ἔχοντα φαλκίδιον παρακατέχειν μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου καὶ μὴ πάσης τῆς οὐσίας διδόναι τὸν οὐσούφρουκτον.

que animalibus habuisse: sic enim, quum servi et animalia intereant et tempore absumantur et inutilia fiant, proprietatem nihili dignam esse evenit, heredemque, utpote qui Falcidiam non habeat, partem ususfructus retinere nec totius substantiae usumfructum praestare.

τοῦ ἀνων. εἰκότως γὰρ ἐν οἰκέταις ἦν καὶ ἐπεκτεινομένου τοῦ οὐσουφρούκτου φθείρονται.

72. *Anon.* [*ad l.* 29]. Forte enim in servis consistebat, qui longius durante usufructu intereunt.

δύο τις ἔχων οἰκίας τῆς μιᾶς τὸν οὐσούφρουκτον ἐληγάτευσε. καί φησι μάρκελλος, δύνασθαι τὸν κληρονόμον τὴν ἑτέραν ὑψοῦντα ἐμποδίζειν τοῖς φωσὶ τῆς οἰκίας, ἧς τὸν οὐσούφρουκτον ὁ τεστάτωρ ἐλήγατευσε, ἐπειδὴ δύναται οἰκεῖσθαι τὰ οἰκήματα σκοτισθέντα. αὐτ. τοῦτο δὲ οὕτω χρὴ συγκεράσαι καὶ λέγειν, ὥστε μὴ εἰς τὸ παντελὲς σκοτισθῆναι τοὺς οἴκους, ἀλλ' ἔχειν αὐτοὺς σύμμετρον φῶς, ὅπερ τοῖς ἐνοικοῦσιν ἀρκεῖ. τοῦτο γὰρ ἂν δίκαιον ἐστιν, [εἰ μὴ] ἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ ληγατεύε[ται οἰκίας] οὐσούφρουκτος[w]), ἐφ' ᾧ τὸν οὐσουφρουκτουάριον μὴ κωλύειν τὸν κληρονόμον ὑψοῦν ἑτέραν νεραδιταρίαν οἰκίαν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιθ' διγ. τότε γὰρ οὔτε τὸ σύμμετρον ἀπαιτεῖν αὐτὸν δυνήσεται φῶς. καὶ μὴ [ἐν]αντι[ω]θῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ιζ' διγ.[x]) ὅτι οὐ δυνήσεται ὁ προπριταρίος καινὴν [ἐπιτι]θέναι δουλείαν.

73. [*Steph. index l.* 30]. Qui binas aedes habebat, aliarum usumfructum legavit. Et dicit Marcellus, heredem alteras altius tollendo posse officere luminibus aedium, quarum usumfructum testator legavit, quoniam aedes licet obscuratae tamen habitari possunt. Hoc autem sic temperare oportet et dicere, non posse in totum obscurari aedes, sed modicum lumen habere debere, quod habitantibus sufficiat. Hoc enim aequum est, nisi forte specialiter sub hac conditione ususfructus legatus sit, ut usufructuarius heredem non prohibeat alias hereditarias aedes altius tollere, ut didicisti dig. 19. Tunc enim ne modicum quidem lumen desiderare poterit. Nec tibi contrarium videatur, quod dictum est dig. 17 (15), non posse proprietarium novam servitutem imponere.

τοῦ ἀνων. ..... γὰρ ἐφεῖται τὸν ἴδιον οἶκον..... .... ὑψοῦν ..... ἀναγν. δὲ περὶ τῶν τοιούτων βι. ιή τοῦ κώδ. τί. ιβ'.

74. *Anon.* [*ad l.* 30]. ..... enim licet proprias aedes ..... altius tollere ..... Lege de his lib. VIII Cod. tit. 12.

εἰρήκαμεν, ὅτι ὁ οἰκέτης, οὗ τὸν οὐσούφρουκτόν τις ἔχει, προυποῤῥίζει τὰ ἐξ ᾗς τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου. [ἐξ ᾗς δὲ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου[y])] ἐκεῖνα δοκεῖ, ἅπερ ἂν αὐτῷ δῷ κατὰ δωρεὰν αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ ἔχειν παραχωρήσῃ. εἰ δὲ καί τι ἐκ διοικήσεως τῶν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου πραγμάτων κερδάνῃ ὁ οἰκέτης, καὶ τοῦτο ἐξ ᾗς τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ἐστί.

75. [*Steph. index l.* 31]. Diximus, servum, cuius quis usumfructum habet, acquirere ex re usufructuarii. Ex re autem usufructuarii ea videntur, quae ei donaverit usufructuarius vel habere concesserit. Sed et si quid lucratus fuerit servus ex administratione rerum usufructuarii, etiam hoc ex re usufructuarii est.

τοῦ ἀνων. τῷ θανάτῳ γὰρ φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος καὶ τ...λοιπ... τῶν προσωπ.....[z]) ὡς τί. δ' του... του γ διγ.

76. *Anon.* [*ad l.* ?]. Morte enim extinguitur ususfructus, et ..... dig. 3.

τοῦ ἀνων. ὁμοίως περὶ οὐσουαρίου ὡς τί. η' διγ. ις'. τα περὶ τῶν δωρουμένων αὐτῷ παρὰ τοῦ ἔχοντος τὸν οὐσούφρουκτον αὐτοῦ διάστιζε πρὸς τὸ εἰρημένον [βι.] μα' τί. α' διγ. μθ'.

77. *Anon.* [*ad l.* 31]. Similiter de usuario tit. 8 dig. 16 [§. 2]. Quae dicta sunt de his, quae ei donata sunt ab usufructuario, distingue secundum ea, quae exposita sunt lib. XLI tit. 1 dig. 49.

ὁ οὗσος καὶ ὁ οὐσούφρουκτος προσώποις μᾶλλον ἀλλ' οὐ πράγμασι προσπήγνυσθαι πέφυκεν· εἰ δὲ καὶ ἄλλαι δουλεῖαι προσώποις[a]) ποτὲ καὶ μὴ πράγματι προσπήγνυνται, μιμοῦνται[b]) οὗσόν τε καὶ οὐσούφρουκτον. ἆρα τί φησιν ὁ πομπώνιος; ἐάν τις μίαν καὶ μόνην ἔχων οἰκίαν ἢ ἕνα καὶ μόνον ἀγρὸν τραδιτεύσει τούτων τινί, δύναται ὑπεξελεῖν ἅπερ προσώποις καὶ οὐ πράγμασι προσπήγνυσθαι πέφυκεν, τουτέστιν οὗσόν τε καὶ οὐσούφρουκτον. κἂν[c]) τραδιτεύσας τὸν ἀγρὸν ὑπεξέλῃ τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἐν αὐτῷ τῷ ἀγρῷ καταβοσκειν, ἢ τραδιτεύσας τὴν οἰκίαν ὑπεξέλῃ τὸ δύνασθαι οἰκεῖν ἐν αὐτῇ[d]), ἔῤῥωται ἡ τοιαύτη ὑπεξαίρεσις. δοκεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῦ ἀγροῦ οὐσούφρουκτον, ἐπὶ δὲ τῆς οἰκίας οὗσον ὑπεξελεῖν ἑαυτῷ, οἷον ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ πάντως ἀνάγκη δι' αὐτῆς τῆς καταβοσκη-

78. [*Steph. index l.* 32]. Usus et ususfructus eiusmodi est, ut personis potius, non autem rebus accedat: sed et si aliae servitutes personis forte et non rei conceduntur, imitantur usum et usumfructum. Iam quid dicit Pomponius? Si quis unas aedes solas habet vel unum agrum solum, eumque alicui tradit, potest excipere ea, quae personis non rebus concedi solent, i. e. usum et usumfructum: et si in traditione agri exceperit, ut pascere sibi in eo agro liceat, vel in traditione aedium exceperit, ut sibi in iis habitare liceat, valet eiusmodi exceptio. Videtur enim in agro usumfructum, in aedibus usum sibi excipere, quia in agro omnino necesse est ipsa pastione ex multis saltibus fructum ali-

25) In Cod. numerus λβ' cum inscriptione praeponitur verbis ἢ παραχωρήσει supra positis. Et haec verba ὁ παραδιδοὺς κ. τ. λ. antecedentibus uno tenore subdita sunt.

u) Legebam in Cod. τελευτησ..ζων.
v) Forte οὐκοῦν vel λοιπόν.
w) Legeram in Cod. ἐστιν τ... ἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ ληγατεύειν ..... καὶ τὸν οὐσούφρουκτον.
x) Et supra nro. 67 διγ. ζ' vocatur, quod nobis est διγ. ιε'.
y) Haec necessario supplenda erant.
z) Legeram ηλαβ vel πλωμε.
a) Cod. πράγμασι.
b) Cod. προσπηγνύμεναι τόν.
c) Cod. καί.
d) Cod. αὐτῇ.

καὶ βοσκὴν καὶ οἴκησιν, εἴτε μέχρι καιροῦ ἢ καὶ ἕως τῆς τελευτῆς τοῦ ὑπεξελόντος.

λγ'. Papi. Ἐὰν ληγατευθῇ μοὶ ἡ δεσποτεία καὶ σοὶ ἡ χρῆσις, καὶ τελευτήσης περιόντος τοῦ διαθεμένου, οὐδὲν μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ.

Ἐν τισι θέμασιν οὐκ ἔοικεν ἡ χρῆσις τῷ μέρει τῆς δεσποτείας· ἐὰν γὰρ ἐναχθῶ περὶ μέρους δεσποτείας ἢ χρήσεως καὶ νικήσω, εἶτα προσαυξήσει τὸ ἕτερον μέρος καὶ ἐκδικῇ αὐτὸ ὁ ἡττηθείς, ἐν μὲν τῇ

pastionem et habitationem, sive ad tempus sive usque ad mortem ipsius, qui excepit.

XXXIII. *Papi.* Si legata sit mihi proprietas et tibi ususfructus, et vivo testatore decesseris, nihil apud heredem remanet. *L. 33. pr. D. VII. 1.*

In quibusdam casibus usufructus non est similis parti dominii: si enim dominii vel usufructus portio a me petatur et vicero, deinde altera pars accrescat et victus eam vindicet, in lite quidem proprietatis §. 1.

σεως ἐκ πολλῶν σαλτῶν καρπὸν λαμβάνεσθαί τινα, καρποῦ δὲ λαμβανομένου καλῶς ἂν τις[a]) τοῦτο οὐσούφρουκτον ἀποκαλέσοι. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ γ' τι. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. εἰ τὴν κατανομὴν ἐκεῖσε δουλείαν ὁ νόμος[c]) καλεῖ· πρόσεχε γὰρ ἐνταῦθα, ὅτι μὴ ἔχων ἀγρὸν ἕτερον ἑαυτῷ τὸ δίκαιον ὑπεξεῖλε τῆς κατανομῆς· οὐκ ἂν δέ τις ἀποκαλέσοι δουλείαν μὴ ὑπόντος ἀγροῦ τοῦ δουλευομένου. διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς[f]) ἰνστιτ. περὶ κατανομῆς διαλαβὼν ὁ νομοθέτης οὕτω εἶπεν ὅτι τινὲς τὴν κατανομὴν δουλείαν ἀπεκάλεσαν· ἤδει γάρ, ὅτι ἔνθα τὶς δίκαιον κατανομῆς ὑπεξαιρεῖ ἑαυτῷ μὴ ἔχων τὸν δουλευόμενον[g]), οὐσούφρουκτον μᾶλλον καὶ οὐ δουλείαν συνίστησι. εἰ δὲ καί τις ἔχων ἀγρὸν καὶ ἀγέλην θρεμμάτων παραχωρηθῇ δίκαιον τοῦ ποτίζειν ἢ βόσκειν, εἰ μὲν διὰ κέρδος, ὅπερ [ἐκ τοιαύ]της ἀγέλης εἰωθει λαμβάνεσθαι, ταύτην ἔτρεφεν ὁ τὸν ἀγρὸν ἔχων καὶ τὴν ἀγέλην, ὅλως, [εἰ καὶ][h]) ἔχων ἀγρὸν παρεχωρήθη τὶ τῶν εἰρημένων, περσοναλίαν παραχωρεῖσθαι δουλείαν νομίζεται· εἰ δὲ διὰ τὸν οἰκεῖον ἀγρόν, τυχὸν τὸ κοπρίζειν αὐτὸν, ἔτρεφε τὴν οἰκείαν ἀγέλην, τότε ἴμερεμ αὐτῷ παρακεχωρῆσθαι[i]) δουλεία δοκεῖ, πλὴν εἰ μὴ δῆλος[k]) ἐστιν ὁ τὴν δουλείαν παραχωρήσας ὅτι αὐτῷ καὶ μόνῳ, τοντέστιν ὅτι αὐτῷ περσοναλίαν δουλείαν παρεχώρησεν, ὡς φησι παπιανὸς ἐν τῷ ἐξῆς βι. τί. γ' διγ. δ'[l]). ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ τραδιτευθέντος ἀγροῦ. τῆς δὲ οἰκίας ὁ οὖσος συνίσταται ὑπεξαιροῦντος τὴν οἴκησιν τοῦ τραδιδόντος, εἴτε πρὸς καιρόν τινα ταύτην ὑπεξεῖλεν εἴτε μέχρι τῆς αὐτοῦ[m]) τελευτῆς. τὸ εἰρημένον ἐν ῥητῷ ναβιτατίονεμ μὴ πρὸς ἔμφασιν δέξῃ τῆς ἰδικῆς ναβιτατίονος, ἀλλὰ πρὸς σημασίαν λέξεως· ταύτην τὴν οἴκησιν. διαφορὰ δὲ οὔσου καὶ ναβιτατίονος, ὅτι ὁ μὲν οὖσος σβέννυται καπίτις δεμινουτίονι, ἡ δὲ ναβιτατίων οὐ σβέννυται, καὶ τοῦτο μανθάνεις πρὸς ἑτέραις τισὶ διαφοραῖς ἐν τῷ ή τί. τοῦ παρόντος βι. ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τῷ τί. διγ.

quem percipi, ubi autem fructus percipitur, recte ususfructus dicetur. Nec tibi contrarium videatur, quod dicitur tit. 3 lib. II Inst. si quidem lex ius pascendi ibi servitutem vocat. Nota enim hoc loco, quod qui non habet alium agrum, sibi ius pascendi excepit: servitus autem dici non potest, ubi non est praedium, cui debeatur. Ideo etiam in Inst. legislator, ubi de iure pascendi tractat, sic est loquutus: quosdam ius pascendi servitutem appellare; noverat enim eum, qui sibi ius pascendi excipit nec habet agrum, cui servitus deberi possit, usumfructum potius, non autem servitutem constituere. Sed et si ei, qui agrum habet et gregem pecorum, cedatur ius pecoris ad aquam appellendi vel pascendi, si tamen is, qui agrum habet, propter lucrum, quod ex eiusmodi grege percipi solet, gregem aluit, omnino, licet agrum habenti eiusmodi ius concessum fuerit, personalem servitutem accipere intelligitur; quodsi propter ipsum agrum, forte ad stercorandum eum, gregem aluit, tunc in rem servitus ei constituta esse videtur, nisi forte is, qui servitutem constituit, aperte illi soli, h. e. personalem ei servitutem concessit, ut dicit Papinianus libro sequenti tit. 3 dig. 4. Et haec quidem de agro tradito. Aedium autem usus constituitur, quum is, qui eas tradit, habitationem excipit, sive ad diem eam exceperit sive usque ad mortem suam. Quod dicitur in textu ., habitationem", ne stricte accipias de habitatione proprie sic dicta, sed ita, ut significet οἴκησιν. Differentia autem inter usum et habitationem, quod usus capitis deminutione extinguitur, habitatio autem non extinguitur, id quod discis praeter alias quasdam differentias tit. 8 praesentis libri in digestis, quae ei titulo subsunt.

κυρ. ὁ ἕνα οἶκον ἢ ἀγρὸν ἔχων δύναται τραδιτεύων αὐτὸν ὑπεξαιρεῖν αὐτοῦ, ἅπερ προσώπου καὶ οὐκ ἀγροῦ ἐστιν, ὡς οὐσούφρουκτον ἡ οὖσος. τὸ δὲ βόσκειν καρπός ἐστιν καὶ τὸ οἰκεῖν οὖσος.

79. *Cyr.* [*l. 32*]. Qui unam domum vel fundum habet, in tradendo potest excipere, quod personae, non autem praedii est, veluti usumfructum et usum. Pascere autem fructus est, et habitare usus.

ἔγραψέ τίς τινα κληρονόμον, ἀγροῦ τινος οἰκείου τὸν μὲν οὐσούφρουκτον τιτίῳ τὴν δὲ προπριεταρίαν μαεβίῳ καταλιπών· ἀλλὰ περιόντος ἔτι τοῦ τεστάτορος τελευτᾷ [ὁ τίτιος][n]). ἆρα ψιλὴν τὴν προπριεταρίαν λαμβάνει καὶ οὕτως[o]) ὁ μαέβιος, μένει δὲ παρὰ τῷ κληρονόμῳ οὐσούφρουκτος; λέγει παπιανὸς· οὐδαμῶς. ἀκολουθήσει γὰρ πάντως ὁ οὐσούφρουκτος τῇ προπριεταρίᾳ, εἰ καὶ περιόντος ἔτι τοῦ τεστάτορος ὁ τίτιος ἐτελεύτησε. τοῦτο καὶ νεράτιος ἀπεκρίνατο.

80. [*Steph. index l. 33 pr.*]. Quidam aliquem heredem scripsit: agri sui usumfructum Titio, proprietatem Maevio reliquit: at vivo testatore Titius decessit. Num etiam sic Maevius nudam proprietatem accipit, usufructus autem penes heredem manet? Papinianus dicit, nequaquam. Omnino enim usufructus proprietatem sequitur, licet vivo adhuc testatore Titius decesserit. Hoc etiam Neratius respondit.

προθεώρησον. τῶν προσαυξανομένων τὰ μὲν ἐν δικαίῳ[p]) τὰ δὲ ἐν δεσποτείᾳ προσαυξάνεται. καὶ τὰ μὲν ἐν προσώπῳ τὰ δὲ ἐν πράγματι τὴν προσαύξησιν ἔχει. [καὶ] ὅσα μὲν πράγματι προσαυξάνεται, ταῦτα τοῦ ἑτέρου μέρους φύσιν ζηλοῦσι καὶ κατάστασιν· ὅσα δὲ προσώπῳ προσαυξάνεται, ταῦτα τὴν τοῦ ἑτέρου μέρους φύσιν ἢ κατάστασιν οὐ ζηλοῖ.] μάθε καὶ τοῦτο. ἐὰν δύο τισὶ κονιοῦγκτιμ λεγάτον καταλειφθῇ, τὸ τοῦ πεφραιτουμένου μέρος εἰς τὸν συλλεγατάριον ἔρχεται· δῆλον δὲ ὅτι κἂν DISIUNCTIM καταλέλειπται τὸ λεγάτον, προσαυξάνεται τῷ δισιουγκταρίῳ, εἰ μὴ προ νον σκριπτο[q]) ἐστί. διαφορὰ δέ ἐστι, ὅτι τὸ μὲν ὡς ἀπὸ προσαυξήσεως προστίθεται τῷ κονιουγκταρίῳ, τὸ δὲ ὡς ἐνυγομένῳ[r]) ἁρμόττει τῷ δισιουγκταρίῳ. τὰς δὲ περὶ τούτων διαφορὰς μανθάνεις ἐν τῷ ς'[s]) βι.

79. *Cyr.* [*l. 32*]. Qui unam domum vel fundum habet, in tradendo potest excipere, quod personae, non autem praedii est, veluti usumfructum et usum. Pascere autem fructus est, et habitare usus.

80. [*Steph. index l. 33 pr.*]. Quidam aliquem heredem scripsit: agri sui usumfructum Titio, proprietatem Maevio reliquit: at vivo testatore Titius decessit. Num etiam sic Maevius nudam proprietatem accipit, usufructus autem penes heredem manet? Papinianus dicit, nequaquam. Omnino enim usufructus proprietatem sequitur, licet vivo adhuc testatore Titius decesserit. Hoc etiam Neratius respondit.

81. [*Steph. protheoria ad l. 33 §. 1*]. Animadverte. Ex his, quae accrescunt, alia in iure alia in proprietate accrescunt, et alia personae alia rei accrescunt. Et quae quidem rei accrescunt, naturam et statum alterius partis obtinent; quae vero personae accrescunt, alterius partis naturam et statum non obtinent. Disce etiam hoc. Si duobus coniunctim legatum relinquatur, pars eius, qui repudiat, ad collegatarium transit: imo etsi disiunctim relictum sit legatum, accrescit disiunctario, nisi pro non scripto sit. Differentia est in eo, quod coniunctario pars deficiens accrescit, disiunctario autem competit utpote ..... Has differentias disces lib. VI Cod. tit. 51 in constitutione quae eo tit. continetur:

---

a) Cod. εἰς.
c) Sic vel νομοθέτης legendum videbatur.
f) Cod. τῷ. Forte: ἐν τῷ γ' τι. τῆς β' τῶν ἰνστιτ.
g) Cod. τοῦ δουλευομένου.
h) In Cod. legebam: ὅλως ο ...
i) Cod. παρακεχωρεῖσθαι.
k) Cod. δοῦλος.
l) Cod. ιδ'.
m) Cod. αὐτῆς.
n) In Cod. deest ὁ τίτιος, et pro τελευτᾷ scriptum τελευτήν.
o) Cod. οὗτος.
p) Cod. δικαία.
q) Legeram in Cod. προς .. υσριπτον.
r) Non satis intelligo. Cf. l. un. §. 11 C. de caduc. toll.
s) Cod. η'.

δίκῃ τῆς δεσποτείας κέχρηται[26]) τῇ τῆς καταδίκης παραγραφῇ· οὐκέτι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς χρήσεως.

L. 34. *pr.* *D.* VII. 1. λδ'. Ιουλι. Ἐὰν δύο τισὶ χρῆσις ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν ληγατευθῇ, ὁ πρῶτος ὀνομασθεὶς πρῶτος κέχρηται. εἰ δὲ ὁμώνυμοί εἰσι καὶ μὴ συμφωνοῦσι, τίνα δεῖ πρῶτον νεμηθῆναι, ἀλλήλους ἐμποδίζουσιν. εἰ δὲ ὁ εἷς αὐτῶν ἐν τῷ ἀρμόζοντι αὐτῷ ἐνιαυτῷ τὴν δεσποτείαν κτήσεται, οὐκ ἔχει τὴν[27]) χρῆσιν ἐν τῷ μεταξύ. ὁ δὲ ἄλλος μόνον τὸν ἴδιον νέμεται χρόνον. εἰ δὲ τὴν δεσποτείαν ἐκποιήσει, ἔχει τὴν χρῆσιν· καὶ ὅτε γὰρ ὑπὸ αἵρεσιν χρῆσις ληγατευθῇ μοι, καὶ κτήσωμαι τὴν δεσποτείαν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἐκποιήσω αὐτὴν, λαμβάνω τὴν χρῆσιν ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως.

§. 1. Ἐὰν τῷ μισθωτῷ μου ληγατεύσω τὴν χρῆσιν, οὐ δίδωσι λοιπὸν τὸ μίσθωμα· καὶ εἴ τι περὶ τὴν μίσθωσιν ἐδαπάνησε, λαμβάνει διὰ τῆς ἐπὶ μισθώσει ἀγωγῆς.

§. 2. Εἰ μὲν οἴκου ληγατευθῇ μοι χρῆσις, καὶ καυθῇ, οὐκ ἔχει χώραν τοῦ ἐδάφους χρῆσις. εἰ δὲ ὅλων τῶν πραγμάτων ληγατευθῇ, καὶ μετὰ τὸ καυθῆναι τὸν οἶκον ἔχει τοῦ ἐδάφους τὴν χρῆσιν.

L. 35. *pr.* *D. eod.* λε'. Ὅ ι δ ε μ. Ἐὰν ὑπεισέλθῃ τὴν κληρονομίαν βραδύτερον ὁ κληρονόμος, ὥστε βραδύτερον τὴν χρῆσιν ἐλθεῖν πρὸς τὸν ληγατόριον, καταδικάζεται.

§. 1. Ἐληγατεύθη μοι δούλου χρῆσις, ἐφ' ᾧ ἐλευθερωτοῦ κώδ. ὑπὸ τὸν να' τοῦ βι. τι. ἐν τῇ ὑποκειμένῃ τῷ τι. διατ. ἰδικῆς κρατησάσης διαιρέσεως ἐπὶ οὐσουφρουκτουαρίου κονιουγκταρίου καὶ δισιουγκταρίου, ἣν μανθάνεις ἐν τῷ ἑξῆς τι.

κυρ. ὅτε κονιοῦγκτιμ λεγατευθῇ τι ἐμοὶ καὶ σοὶ, καὶ κινήσας περὶ τοῦ μέρους μου ἡττήθω, εἶτά σου παραιτησαμένου ἦλθω καὶ κινήσω περὶ τοῦ μέρους σου, εἰ μὲν δεσποτεία ἦν ἡ ληγατευθεῖσα, ἐκβάλλομαι παραγραφῇ, εἰ δὲ οὐσουφρουκτος, οὐκ ἐκβάλλομαι. ἐν τούτῳ οὖν οὐκ ἔοικε μέρει δεσποτείας ὁ οὐσουφρουκτος[t])· τὸ γὰρ πρᾶγμα πράγματι, ὁ δὲ οὐσούφρουκτος προσώπῳ προσαύξεται.

κωβίδ. ἐπειδὴ μὲν οὐσούφρουκτος προσώπῳ προσαύξεται ὅλον μοὶ τὸ δίκαιον ἐξ ἀρχῆς ἔχοντι, τῇ δὲ συνδρομῇ μείωσιν παθόντι τῆς λήψεως τῶν καρπῶν. ἡ μέντοι δεσποτεία, ὥσπερ ἡ ἀλουβίων, τῷ μέρει τοῦ ἀγροῦ προστίθεται. πλὴν ἴσθι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς δεσποτείας χώρα τῇ ἰμφάκτουμ ῥεπλικατίονι. πρὸς ἀρχαιότητα μόνον ὁρᾷ . ὡ τῶδε κειμενον . ὡς βι. μδ'.

τοῦ ἀνωυ. οἶκου .....[u])

ἀγρὸς ἢ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη μοὶ καὶ τιτίῳ CONIUNCTIM· κατεδεξάμην τὸ μέρος μου καὶ διασκ[επτ]ομένου τιτίου ἐνήχθην παρὰ πρίμου περὶ τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ οὐσουφρούκτου καὶ ἐνίκησα, καὶ οὕτως ἐρεπουδιάτευσε τίτιος τὸ μέρος αὐτοῦ, καὶ ἦλθε περὶ αὐτοῦ ἐνάγων μοι πρῖμος· ἐπὶ μὲν τοῦ θέματος τοῦ ἀγροῦ ἔχω τὴν ῥεῖ ἰουδικάτας παραγραφήν· τῷ γὰρ πράγματι γέγονεν ἡ προσαύξησις· ἐπὶ δὲ τοῦ θέματος τοῦ οὐσουφρούκτου οὐκ ἔχω τὴν παραγραφήν· τῷ γὰρ προσώπῳ μου γέγονεν ἡ προσαύξησις, ὡς βι. μδ' τι. β' διγ. ιδ'.

τὸ παρὸν τοῦ οὐσουφρούκτου θέμα εὑρίσκεις βι. μδ'[v]) τι. β' διγ. ιδ'.

ἐντεῦθεν ἡμῖν ἰουλιανὸς περὶ τοῦ ALTERNIS ANNIS δύο τισὶ ληγατευθέντος οὐσουφρούκτου φησίν. δύο τισὶν ἐληγάτευσέ τις οὐσούφρουκτον ALTERNIS ANNIS, τουτέστι ὥστε τούτων ἕκαστον[w])

utor rei iudicatae exceptione: non etiam in lite de usufructu.

XXXIV. *Iuli.* Si duobus ususfructus alternis annis legatus sit, qui prior nominatus est, prior utitur. Si vero eiusdem nominis sint nec inter se consentiant, uter prior possidere debeat, invicem se impediunt. Quodsi unus ex his anno sibi competente proprietatem acquisiverit, interim usumfructum non habet. Alter vero suo tantum anno possidet. Si vero proprietatem alienaverit, habet usumfructum: nam etsi sub conditione ususfructus mihi legatus sit, et medio tempore proprietatem acquisiere eamque alienavero, existente conditione usumfructum habeo.

Si colono meo usumfructum legavero, non praestat in posterum mercedem: et si quid in rem conductam impenderit, hoc actione conducti recipit.

Si quidem aedium ususfructus mihi legatus sit, et incensae fuerint, areae ususfructus locum non habet. Si vero omnium bonorum ususfructus legatus sit, etiam exustis aedibus areae usumfructum habet.

XXXV. *Idem.* Si heres tardius hereditatem adierit, ut tardius ususfructus ad legatarium perveniret, condemnatur.

Ususfructus servi mihi legatus est ea lege, ut caeterum peculiaris distinctio obtinet in usufructuario coniunctario et disiunctario, quam disces tit. sequenti.

82. *Cyr.* [*l.* 33 §. 1]. Si quid coniunctim legatum sit mihi et tibi, et expertus de portione mea victus sim, et posteaquam tu repudiavisti rursus agam de portione tua, si quidem dominium legatum fuit, exceptione summoveor, si vero ususfructus, non summoveor. In hoc igitur ususfructus non similis est portioni dominii: res enim rei, ususfructus autem personae accrescit.

83. *Cobid.* [*ad l.* 33 §. 1]. Quoniam ususfructus quidem personae accrescit, quum ab initio solidum ius habeam, concursu autem perceptio fructuum minuatur. Dominium autem, sicut alluvio, portioni fundi adiicitur. Sed scias, etiam in dominio locum esse in factum replicationi. Antiquum ius spectat ..... ut lib. XLIV.

84. *Anon.* [*ad l.* ?]. .....

85. [*Steph. index l.* 33 §. 1]. Ager vel ususfructus legatus est mihi et Titio coniunctim: cepi portionem meam et deliberante Titio conventus sum a Primo propter agrum vel usumfructum et vici, deinde Titius portionem suam repudiavit et Primus de hac me convenit: in casu agri legati rei iudicatae exceptionem habeo: nam rei accretum est: in casu ususfructus legati exceptionem non habeo: nam personae meae accretum est, ut lib. XLIV tit. 2 dig. 14.

86. [*Anon. ad l.* 33 §. 1]. Hoc thema de usufructu invenies lib. XLIV tit 2 dig. 14.

87. [*Steph. index l.* 34 *pr.*]. Iam de usufructu loquitur Iulianus, qui duobus alternis annis legatus est. Legavit quidam duobus usumfructum alternis annis, hoc est ita, ut unusquisque eorum

(*Complura desiderantur.*)

---

26) Cod. κέχρηται.

27) Expl. fol. 97. 90.

t) Legebam in Cod. οὐσουφρουκτουάριος.

u) In Cod. est τοῦ ἀνωυ. οἶκου | ἀγρὸς ἢ οὐσ. κ. τ. λ. In οἶκου linea desinit, et a verbo ἀγρὸς nova linea incipit. Fortasse integra linea excidit.

v) Cod. μ'.

w) Expl. fol. 97. 90.

θῆναι αὐτὸν, ὅτε παύσομαι νέμεσθαι. ἐὰν λάβω τὴν διατίμησιν τοῦ ληγάτου, οὐκ ἐλευθεροῦται ἕως οὗ ἀποθάνω ἢ καταστάσεως ἐναλλαγὴν ὑποστῶ· δοκῶ γὰρ τὸν δοῦλον, ὑπὲρ οὗ ἔλαβόν τι, νέμεσθαι.

λς'. Ἀφρικ. Ἐὰν ληγατεύσω χρῆσιν ἐδάφους, καὶ ἐπικτίσω οἶκον, καὶ πέσῃ ἢ καυθῇ ζῶντός μου, μένει τοῦ ἐδάφους ἡ χρῆσις· οὐ μὴν τὸ ἐναντίον, ἔνθα οἴκου ἢ φιάλης ληγατεύσω χρῆσιν, καὶ ὁ μὲν πέσῃ εἰς ἔδαφος, ἡ δὲ χωνευθῇ, καὶ ζῶν ἀνακτίσω τὸν οἶκον ἢ ποιήσω τὴν φιάλην.

Ἐὰν ἐπερωτήσω ἀγρὸν ὑπεξῃρημένης χρήσεως καὶ τελευτήσῃ ὁ ὁμολογήσας, εἰ μὲν διὰ τὸ συστήσασθαι εἰς πρόσωπον ἕτερον τὴν χρῆσιν ὑπεξεῖλε, μόνην τὴν δεσποτείαν δίδωσιν ὁ κληρονόμος· εἰ δὲ εἰς ἴδιον πρόσωπον ἐξεῖλε, δίδωσι καὶ[28]) τὴν χρῆσιν. εἰ γὰρ ληγατευθῇ μοι χωρὶς χρήσεως καὶ πρὶν ἢ λάβω τελευτήσει ὁ κληρονόμος, μετὰ[29]) τῆς δεσποτείας καὶ τὴν χρῆσιν λαμβάνω· ὥσπερ ὅτε ληγατευθῇ ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ ἠρτημένης αὐτῆς ἀποθάνῃ ὁ κληρονόμος.

Ἐὰν ὑπέρθεσιν ποιήσαντος τοῦ κληρονόμου ἀποθάνῃ ὁ εἰς χρῆσιν δοθεὶς δοῦλος, εἰς τὸ διαφέρον καταδικάζεται ἀπὸ τῆς ὑπερθέσεως ἕως τῆς τελευτῆς τοῦ δούλου.

λζ'. Idem. [Ἐάν] μοι ἐπὶ τα .... εναι χρῆσιν. ὑπηρεσίας καὶ .... τῶν .... χρῆσιν καὶ τὰς [ὑπηρεσίας].

λη'. Marcel. Οὐ κέχ[ρηται ὁ] τὴν χρῆσιν ἔχων, [εἴ] μήτε αὐτὸς [κέχρηται, μήτε ἄλλος] ὀνόματι αὐτοῦ ἐξ ἀγορασίας ἢ μισθώσεως ἢ δωρεᾶς ἢ ὡς πρᾶγμα αὐτοῦ πράττων.

λθ'. Gai. Ἐὰν δὲ [καὶ μὴ κέχρηται ὁ] ἀγορασ[τὴς], κατέχω τὴν χρῆσιν· διὰ γὰρ τῶν τιμῶν οὐχ ἧττον [δοκῶ] τῷ πράγματι κεχρῆ[σθαι].

μ'. Marcel. Ἐπὶ δὲ τῆς δωρεᾶς οὐ κατέχω, εἰ μὴ νέμεται ὁ λαβών.

μα'. Idem. Καὶ εἰκόνος καὶ ἀνδριάντος χρῆσις καταλιμπάνεται· καὶ τῶν μὴ ἐχόντων πόρον ἀλλὰ δαπάνην τόπων χρῆσις καταλιμπάνεται.

μβ'. Flor. Ἐὰν τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐμοὶ μὲν χρῆσις μόνη, σοὶ δὲ καρπῶν χρῆσις ἐαθῇ[30]), ὅπερ

liber esset, quum possidere desiissem. Si aestimationem legati accepero, donec moriar aut capitis deminutionem patiar, liber futurus non est: servum enim possidere videor, pro quo aliquid accepi.

XXXVI. *Afric.* Si usumfructum areae legavero, et in ea aedificium extruxero, illudque deciderit vel deustum sit me vivo, ususfructus areae remanet: nec vero vice versa, si aedium aut scyphi usumfructum legavero, et aedes ad aream deciderint, ex scypho autem massa facta sit, ego autem vivus aedes restituero vel iterum scyphum fecero. *L.* 36. *pr.* *D.* VII. 1.

Si stipulatus sim fundum deducto usufructu et promissor decesserit, si quidem ideo exceperit usumfructum, ut in alterius persona constitueretur, solam proprietatem heres praestat: si vero suae personae usumfructum exceperit, heres etiam usumfructum praestat. Si enim detracto usufructu [proprietas] mihi legata sit, et heres, priusquam consequutus essem proprietatem, decesserit, cum proprietate usumfructum quoque consequar: quemadmodum quum sub conditione legatus fuerit, et pendente ea heres decesserit. §. 1.

Si herede moram faciente servus mortuus sit, cuius ususfructus relictus est, in id quod interest condemnatur a tempore morae usque ad servi mortem. §. 2.

XXXVII. *Idem.* Si mihi .... usumfructum et operas. *L.* 37. *D. eod.*

XXXVIII. *Marcel.* Non utitur, qui usumfructum habet, si neque ipse utatur, neque alius nomine eius, qui emit vel conduxit vel cui donatum est vel qui negotium eius gerit. *L.* 38. *D. eod.*

XXXIX. *Gai.* Sed etsi emtor non utatur, retineo usumfructum: propter pretium enim nihilominus re uti videor. *L.* 39. *D. eod.*

XL. *Marcel.* Quodsi donavero, non retineo, nisi utatur, qui accepit. *L.* 40. *D. eod.*

XLI. *Idem.* Etiam imaginis et statuae ususfructus relinquitur: et praediorum, quae reditum non habent sed expensas, relinquitur ususfructus. *L.* 41. *D. eod.*

XLII. *Flor.* Si quidem rei mihi quidem usus solus, tibi autem ususfructus relictus sit, per- *L.* 42. *pr.* *D. eod.*

.... περὶ[x]) τούτου πρὸς ἀκρίβειαν καὶ πρὸς τό μοι εἰρημένον ἀνάγν. τί. ϑ' διγ. γ' καὶ βι. λγ' τί. β' διγ. κς' PAULU καὶ βι. λε' τί. α' διγ. ..... τούτου τοῦ βι. τί. δ' διγ. α' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

τοῦ ἄνων. σῆ. ὡραῖον καὶ ἀνάγν. διγ. ιβ'. καὶ [βι.] λε' τί. δ' διγ. κϑ' καὶ .... τί. ή διγ. λγ'[y]).

τοῦ ἄνων. τυχὸν γὰρ ἐπιτερπεῖς εἰσι καὶ κέρδος ἐστὶν ἡ τοῦ σκοποῦ ἀποπλήρωσις.

προθεώρησον. ὃ ἔχων οὐσον ἐκεῖνα λαμβάνει, ὧν εἰς οἰκείαν δεῖται δαπάνην, ὁ δὲ οὐσοίφρουκτον ἔχων πάντων ἀπολαύει τῶν καρπῶν, τοῦτο μὲν αὐτὸς κε[χρημένος τοῦτο] δὲ καὶ ἑτέροις πωλήσας ἢ δωρούμενος τοὺς καρπούς. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. πρῖμός τις τελευτῶν τοῦ ἀγροῦ τοῦ [κορνελιανοῦ τιτίῳ μὲν] τὸν οὐσον, μαεβίῳ δὲ τὸν οὐ-

88. [*Anon. ad l.* 36 §. 1]. ..... De hoc accurate dictum est tit. 9 dig. 3 [§. 1] et lib. XXXIII tit. 2 dig. 26 Pauli et lib. XXXV tit. 1 dig. [30. Lege etiam] huius libri tit 4 dig. 1 et quae ibi adscripta sunt.

89. *Anon.* [*ad l.* 39?]. Nota hoc belle dictum et lege dig. 12 [§. 2] et lib. XXXV tit. 4 dig. 29, et ..... tit. 8 dig. 33.

90. *Anon.* [*ad l.* 41 §. 1]. Forte enim voluptuaria sunt, in quibus lucrum consistit in exsecutione voluntatis.

91. [*Steph. index l.* 42 *pr.*]. Animadverte. Qui usum habet, ea capit, quibus ad proprias expensas indiget, qui vero usumfructum habet, omnes fructus percipit, tam ipse utendo quam aliis vendendo vel donando fructus. Hoc cognito videamus casum qui proponitur. Primus quidam decedens agri Corneliani Titio usum,

28) Inc. fol. 37. 30.
29) Cod. καὶ μετά.

30) Nempe male vertit interpres Graecus, aut verba χρ. μόνη et καρπῶν χρ. transponenda sunt.

x) Inc. fol. 37. 30.

y) In numeris locorum allegatorum corruptela quaedam inest.

σοὶ περιττεύει λαμβάνω· λαμβάνω δὲ κἀγὼ χρῆσιν μόνην.

L. 12. §. 1. *D.* VII. 1. Εἰ μὲν ληγατευθῇ μοι ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος χρῆσις καρπῶν, ὑπεξαιρουμένων τῶν ἄλλως κατὰ δεσποτείαν ληγατευθέντων μοὶ, λαμβάνω τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ..... τὸ μὲν αὐτὸ πρᾶγμα ἐὰν ..... ληγατευθῇ μοι ἅπαξ αὐτὸ λαμβάνω ..... πρᾶγμα καὶ ἡ διατίμησις αὐτοῦ ληγατευθῇ ..... λαμβάνω.

L. 43. *D. eod.* [μγ'.] Καὶ μέρους οὐσίας ληγατεύεται χρῆσις καρπῶν, καὶ ἐὰν μὴ ἐκφωνηθῇ πόσου μέρους, τὸ ἥμισυ νοοῦμεν.

L. 44. *D. eod.* [μδ'.] [Α]ναμφιά[στοις τοίχοις ... ὁ τὴν] χρῆσιν ἔχων ..... φυλάττειν [31]) γὰρ ὀφείλει, ὅπερ εὗρεν, οὐ μὴν καινοποιεῖν.

σούφρουκτον ἐληγάτευσεν. ἔρρωται τὸ ληγάτον, καὶ ἀφορίζεται τὰ πρὸς χρῆσιν

— — — — — — — — — — — — — — — — [z])

ἐὰν τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐμοὶ οὖσος, σοὶ δὲ οὐσούφρουκτος ληγατευθῇ, ἐγὼ ἔχω χρῆσιν, σὺ δὲ καὶ καρπὸν καὶ χρῆσιν.

τοῦτο νόει κατὰ τὸ ιδ' διγ. τοῦ ἡ τί.

προθεώρησον. ἔνθα τὶς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ αὐτῷ πολλάκις λεγατεύῃ προσώπῳ, ἅπαξ καὶ μόνον λαμβάνει τὸ ληγάτον ὁ ληγατάριος· εἰ μέντοι λεγατεύσας τὸν ἀγρὸν πάλιν τῷ αὐτῷ προσώπῳ τὴν τοῦ ἀγροῦ λεγατεύσει διατίμησιν, τότε λαμβάνει καὶ τὸν ἀγρὸν καὶ τὴν τοῦ ἀγροῦ διατίμησιν ὁ λεγατάριος. τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. διαφορά ἐστι τοῦ λεγατεύσαντος οὐσούφρουκτον πράγματος καὶ τοῦ λεγατεύσαντος οὐσούφρουκτον οὐ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν διατιμήσεως. ἔνθα μὲν γὰρ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη πράγματος, ἐὰν ὁ διαθέμενος ἐν τούτοις αὐτοῖς τοῖς πράγμασι [a]) [τὴν] δεσποτείαν τῷ αὐτῷ καταλείψῃ προσώπῳ, τὸ τῆς δεσποτείας ληγάτον [φθείρει] τὸν ληγατευθέντα οὐσούφρουκτον ἐκείνου τοῦ πράγματος, οὗ καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ τεστάτωρ ἐληγάτευσεν. οὔτε γὰρ οἷόν τε ἐστὶ, τὸν λεγατάριον τὴν δεσποτείαν καὶ τὸν οὐσούφρουκτον ἰδικῶς τε καὶ διῃρημένως ἔχειν κατ' αὐτὸν ἔχειν [b]). ἔνθα δὲ μὴ πράγματος, ἀλλὰ διατιμήσεως πράγματος [c]) οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη, καὶ μετὰ ταῦτα ἰδικῶς ἓν τῶν αὐτῶν πραγμάτων κατὰ τὸν τῆς δεσποτείας λόγον τῷ αὐτῷ ἐλεγατεύθη προσώπῳ, λαμβάνει μὲν ὁ λεγατάριος τὸν οὐσούφρουκτον, οὐ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν διατιμήσεως, διατιμηθέντων δὲ, τουτέστιν εἰς καταδίκην ἐναχθέντων, καὶ τὸ πρᾶγμα τὸ κατ' ἐξαίρετον αὐτῷ ληγατευθὲν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, λαμβάνων ὁ ληγατάριος τὸ πρᾶγμα κατὰ δεσποτείαν αὐτῷ ληγατευθὲν παρὰ τοῦ κληρονόμου δύναται οὐδὲν ἧττον καὶ τῆς διατιμήσεως τὸν οὐσούφρουκτον [d]) ἀπαιτεῖν. ἔνθ[α γάρ] τις [τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ αὐτῷ] πολλ[άκις] λεγατεύσει προσώπῳ, οὐ πολυπλασιάζεται τὸ λεγάτον· ἔνθα δὲ πράγματος ἅπαξ λεγατευθέντος τὴν τοῦ αὐτοῦ πράγματος διατίμησιν τῷ αὐτῷ προσώπῳ πάλιν ἐληγάτευσεν ὁ διαθέμενος, ... οἱ ... κατ' αὐτων τῷ ληγαταρίῳ φιλοτιμεῖσθαι δοκεῖ, καὶ λαμβάνει τοῦτο μὲν τὸ πρᾶγμα, τοῦτο δὲ καὶ τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν ὁ ληγατάριος.

ἀνων. περὶ τοῦ τοιούτου ληγάτου ἀνάγν. βι. λ' διγ. λδ'.

τοῦ αὐτοῦ. περὶ τοῦ τοιούτου ληγάτου ἀνάγν. διάστιξιν ὡραίαν βι. λγ' τί. β' διγ. λβ' θέ. ζ'.

τοῦ ἐναντιοφ. σῆ. σίτω ἄπρος .....
..... τί. α' ..... διγ. ί καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. ρξδ'. ἀνάγν. καὶ διγ. νβ θέ. α καὶ τοῦ .....
καὶ ἵστιτ. ..... κληρονόμου.

cipio quod tibi superest: sed et ego nudum usum habeo.

Si mihi ususfructus omnium rerum defuncti legetur, exceptis iis quarum praeterea dominium legatum est, fero usumfructum .....
.....
.....
.....

XLIII. Etiam partis bonorum ususfructus legatur, et si expressum non sit, cuius partis, dimidiam intelligimus.

XLIV. Rudibus parietibus usufructuarius .....
..... servare enim debet, quae invenit, non autem novum facere.

Maevio autem usumfructum legavit. Valet hoc legatum, et definitur .....
(*Nonnulla deesse videntur.*)

92. [*Cyr. l.* 42 *pr.*]. Si eiusdem rei mihi usus, tibi usufructus legetur, ego usum habeo, tu vero fructum et usum.

93. [*Anon. ad l.* 42 *pr.*]. Hoc accipe secundum dig. 14 tit. 8.

94. [*Steph. index l.* 42 §. 1]. Animadverte. Si quis eandem rem eidem personae saepius leget, legatarius legatum semel tantum accipit; si vero fundo legato eidem personae rursus aestimationem eius fundi legaverit, tunc legatarius et fundum et aestimationem fundi feret. Hoc cognito accede ad id, quod proponitur. Differentia est inter legatum usufructus rerum et legatum usufructus non rerum, sed aestimationis earum. Nam si usufructus rei legatus sit, si testator earundem rerum dominium eidem personae reliquerit, dominii legatum corrumpit legatum usufructus eius rei, cuius dominium testator legavit. Neque enim fieri potest, ut legatarius dominium et usumfructum [eiusdem rei] specialiter et separatim habeat. Si vero non rei, sed aestimationis rei usufructus legatus est, et postea specialiter dominium unius ex his rebus eidem personae legatum est, legatarius accipit usumfructum, non rerum, sed aestimationis earum, et postquam in aestimationem deductae sunt, etiam rem, quae ei tamquam praecipua legata est, et ut breviter dicam, legatarius, qui ab herede rem ipsam sibi legatam accipit, nihilominus etiam aestimationis usumfructum petere potest. Nam si quis eandem rem eidem personae saepius legaverit, non ampliat legatum: si vero re semel legata eiusdem rei aestimationem rursus eidem personae testator leget, ...
..... legatario largiri videtur, et sic legatarius tam rem quam aestimationem rei accipit.

95. *Anon.* [*ad l.* 42 §. 1]. De eiusmodi legato lege lib. XXX dig. 34.

96. *Eiusdem.* [*ad l.* 43]. De eiusmodi legato vide pulchram distinctionem lib. XXXIII tit. 2 dig. 32 them. 7 [§. 8].

97. *Enantioph.* [*ad l.* 43]. .....
..... lib. L tit. 16 dig. 164. Lege etiam dig. .....
..... || || Lex duodecim tabularum solum

31) Expl. fol. 37. 30. Inc. fol. 26. 25.

z) Reliqua pars marginis in hac pagina a librario in albo relicta est. Nonnulla hoc loco deesse non est quod dubitemus. Sed et initio huius paginae integra scholia neutiquam exhibentur.

a) Legebam in Cod. ἐκ (vel ἐν) τούτων αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Potest etiam sic emendari: ἐπὶ τούτων κ. τ. λ.

b) Forte καθ' αὐτόν, altero ἔχειν deleto.

c) Malim πραγμάτων.

d) Cod. τὴν διατίμησιν τοῦ οὐσουφρούκτου.

με'. Καὶ τὰ τροφεῖα καὶ τὴν πρὸς ὑγίειαν δαπάνην ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ποιεῖ.

XLV. Tum cibaria tum valetudinis impendia usufructuarius praestat. *L. 45. D. VII. 1.*

μς'. Ἐὰν εἴπῃ ὁ διαθέμενος, ἵνα ὁ κληρονόμος φιλοκαλήσῃ τὴν εἰς χρῆσιν δοθεῖσαν οἰκίαν, ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν ἐκ διαθήκης βοήθειαν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων.

XLVI. Si testator iusserit, ut heres reficeret insulam usufructui datam, ex testamento remedium adversus eum usufructuarius habet. *L. 46. §. 1. D. eod. (Princ. deest.)*

μζ'. Pompon. *Εἰ δὲ ὑπέρθηται, καὶ μετὰ τὸ φθαρῆναι τὴν χρῆσιν τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος κατέχεται τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ εἰς τὸ διαφέρον.*

XLVII. *Pompon.* Si vero moram fecerit, etiamsi usufructus morte usufructuarii interierit, heredi eius tenetur in quantum eius interest. *L. 47. D. eod.*

μη'. Paul. *Ἐὰν ἀπόντος τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ὁ κληρονόμος πρᾶγμα αὐτοῦ πράττων ἀνανεώσῃ, ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τῇ διοικήσει ἀγωγήν· εἰ δὲ θέλει ἀναχωρῆσαι τῆς χρήσεως, ἐλευθεροῦται τῆς ἐπὶ τῇ διοικήσει ἀγωγῆς.*

XLVIII. *Paul.* Si absente usufructuario heres negotium eius gerens reficiat, habet adversus eum negotiorum gestorum actionem: si tamen recedere malit ab usufructu, a negotiorum gestorum actione liberatur. *L. 48. pr. D. eod.*

μθ'. Pompon. *Καρπός ἐστι τοῦ εἰς χρῆσιν δο-*

XLIX. *Pompon.* Fundi in usumfructum dati *L. 48. §. 1. D. eod.*

ρονόμον καὶ ὑποκατάστ. ..... ηρον ..... εἶτα ὁ δοῦλος ..... λαμβάνει τίτιος μέρος τῆς κληρονομίας καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ .... καὶ ἐνστιτ. γ' τί. .... ὁ μὲν δυωδεκάδελτος μόνον τὸν σοῦον ἑκάλει, ὁ δὲ πραίτωρ καὶ τὸν ἐμαγκιπάτον εἰς μέρος ἑκάλει .... ἴσως ἀμφιβάλλεται τοῦτο ὡς τὸ εἰρημένον περὶ τοῦ ἐμφυτευτοῦ, ὅτι ἡ μερικὴ φθορὰ τὸν ἐμφυτευτὴν ὠφῖ, ἡ δὲ παντελὴς τὸν δεσπότην· δύνασαι γὰρ τὴν μερικὴν λέγειν [τὴν] τῆς ἡμίσεως τὴν .. παντελῆ περὶ τῆς .... βι. ιή τί. α' διγ. νζ.[c])

suum vocabat, Praetor autem etiam emancipatum in partem vocabat, ... forte ambigitur de hoc, sicuti de illo, quod de emphyteuta dicitur, particularem interitum emphyteutae, perfectum domini periculo esse: potes enim particularem vocare dimidiae partis ..... lib. XVIII tit. 1 dig. 57.

ὃν τρόπον τὰ καθ' ἡμέραν διάρια παρέχειν ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὀφείλει τῷ οἰκέτῃ, οὕτινος ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, τὸν αὐτὸν τρόπον, κἂν ἀῤῥωστεία περιπέσῃ τινὶ, τὰ δαπανώμενα περὶ τὴν αὐτοῦ νόσον ἐπιγινώσκειν ὀφείλει. τοῦτο γὰρ καὶ τὸν φυσικὸν βούλεσθαι λογισμὸν ὡμολόγηται.

98. [*Steph. index l.* 45]. Quemadmodum diurna cibaria usufructuarius praestare debet servo, cuius usumfructum habet, eodem modo, si in morbum inciderit, valetudinis impendia agnoscere debet. Hoc enim etiam naturalem rationem postulare constat.

τοῦ ἀνων. ὅ,τι περιέχεται τῷ ὀνόματι τῆς τροφῆς μανθάνεις βι. ν' τί. ις' διγ. μγ' μδ'. ἀνάγν. δίγ. ιε' τούτου τοῦ τί.

99. *Anon.* [*ad l.* 45]. Quid contineatur appellatione victus discis lib. L. tit. 16 dig. 43, 44. Lege dig. 15 [§. 2] huius tit.

τουτέστιν ἵνα ἐπανορθώσηται ἐκεῖνα, ἅπερ αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἐπανορθοῦσθαι παρὰ τῶν νόμων ἠναγκάζετο, τυχὸν τὰ SARTA TECTA, *ἢ ἄτινα [μήτε] ὁ οὐσουφρουκτουάριος μήτε ὁ προπριετάριος ποιεῖν ἠναγκάζετο, οἷον τυχὸν ἀπειλούμενην πτῶσιν ἢ τι τοιοῦτον.*

100. [*Steph. παραγρ. ad l.* 46 §. 1 *verb: ut heres reficeret*]. Hoc est, ut ea reficiat, quae ipse usufructuarius reficere legibus obstrictus foret, veluti sarta tecta, vel quae neque usufructuarius neque proprietarius reficere cogitur, veluti ruinam imminentem vel simile quid.

ἀνων. ὁμοίως διγ. λς' πρὸς τῷ τέλει καὶ λο ..

101. *Anon.* [*ad l.* 47]. Similiter dig. 36 in fine et .....

οἰκίας τὶς οὐσούφρουκτόν τινι καταλέλοιπε· τοῦτον τὸν οἶκον ὁ κληρονόμος ἀπολιμπανομένου τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου διωρθώσατο, δαπανήματα περὶ τοῦτον ποιήσας, ἅπερ ὁ οὐσουφρουκτουάριος, εἰ δ' ἂν ἔτυχε τὸν οἶκον λαβὼν, ποιεῖν ἠναγκάζετο. οἶδας δὲ μαθὼν ἐκ τοῦ ζ διγ. ὅτι MODICAM[f]) REFECTIONEM *ὁ οὐσουφρουκτουάριος ποιεῖν ἀναγκάζεται. ταῦτα δὲ ἐποίησε τὰ δαπανήματα ὁ κληρονόμος οὐ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ χαρίσασθαι θέλων, ἀλλὰ νεγότια ἐκείνου χειρίζων· ἔχει τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ὁ κληρονόμος κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, κἂν τὰ μάλιστα δοκεῖ πως μᾶλλον ἑαυτῷ ποιήσασθαι πρόνοιαν, δι' ὧν τὸν οἶκον ἐπηνορθώσατο. ἔχει οὖν, ὡς εἴρηται, τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· εἰ μέντοι μὴ βούλεται τὸν οὐσούφρουκτον ἔχειν ὁ λεγατάριος, ἐλευθεροῦται τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς καὶ οὐδὲν τῶν περὶ τὸν οἶκον γεγενημένων ἀπαιτηθήσεται δαπανημάτων, ἐπειδὴ μήτε τὰ* SARTA TECTA *ποιεῖν ἀναγκάζεται, εἰ ἑτοίμως ἔχει ἀναχωρῆσαι τοῦ οὐσουφρούκτου, κἂν*[g]) *προκατήρχθη περὶ τούτων κατ' αὐτοῦ δικαστήριον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ξδ' διγ. φησίν.*

102. [*Steph. index l.* 48 *pr.*]. Aedium quis usumfructum alicui reliquit: has aedes absente fructuario heres refecit, sumtibus factis, quos usufructuarius, si aedes tenuisset, erogare necesse habuisset. Didicisti autem dig. 7 [§. 2], usufructuarium ad modicam refectionem compelli. Eos autem sumtus heres erogavit, non ut largiretur usufructuario, sed negotia eius gerens: negotiorum gestorum actionem heres adversus usufructuarium habet, licet vel maxime sibi magis prospicere videatur, dum aedes reficit. Habet igitur, ut dictum est, negotiorum gestorum actionem; si vero usumfructum legatarius habere nolit, ab hac actione liberatur nec ob sumtus in aedes erogatos convenietur, quandoquidem nec sarta tecta habere cogitur, si paratus sit ab usufructu recedere, licet lis propterea cum eo contestata sit, ut Ulpianus dig. 64 dicit.

ἀνων. εἰ καὶ γέγονε παρ' αὐτοῦ[h]) *προκάταρξις, ὡς διγ. ξδ' καὶ ξε'.*

103. *Anon.* [*ad l.* 48 *pr.*]. Etiamsi lis cum eo contestata sit, ut dig. 64, 65.

δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν τμητικὴν ὕλην, ἧς ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, καὶ παρὰ καιρὸν ἐκτέμνειν, τουτέστι κἂν ἔτι πρὸς ἐπίδοσιν ἐλπὶς ἐστιν αὐτὴν ἀναδίδοσθαι. καὶ γὰρ καὶ τὸν τῶν ἐλαιῶν καρπὸν, εἰ καὶ ἄνεφθος[i]) *ἔτι τυγχάνει, καὶ τὸν χόρτον ἄνεφθον*[k]) *ἐκτέμνων εἰς οἰκεῖον ἀφαιρεῖ... κέρδος ὁ οὐσουφρουκτουάριος.*

104. [*Steph. index l.* 48 §. 1]. Usufructuarius silvam caeduam, cuius usumfructum habet, etiam intempestive caedere potest, hoc est etiamsi adhuc spes sit eam excrescere. Nam etiam olivarum fructum, licet immaturus adhuc sit, et foenum immaturum caedens in proprium lucrum usufructuarius vertit.

πρῖμόν τις καὶ σεκοῦνδον ἐνστησάμενος κληρονόμους τὸν οὐ-

105. [*Steph. index l.* 49]. Primum quis et Secundum

e) Expl. fol. 37. 30. Inc. fol. 26. 25.
f) Cod. ὁ mobilam.
g) Cod. *κι.*
h) Malim *κατ' αὐτοῦ.*
i) Cod. *ἀνίφθ..*
k) Cod. *ἀν ....*

θέντος καὶ ἡ τεμνομένη ὕωρος καυσίμη ὕλη καὶ ἔλαία καὶ χόρτος.

fructus est etiam silva caedua intempestive caesa et olea et foenum.

L. 49. D. VII. 1. Ἐὰν τεσσάρων κληρονόμων γραφέντων τοῖς δυσὶ καταλειφθῇ ἀπὸ τῶν ἄλλων δύο χρῆσις καρπῶν, ἕκαστος αὐτῶν καθ' ἑτέρου τῶν βαρηθέντων εἰς ἀνὰ τετραούγκιον ἔχει[32]).

Si quatuor heredibus scriptis duobus a reliquis ususfructus legetur, unusquisque eorum adversus utrumque oneratum in [quadrantem] actionem habet.

L. 50. D. eod. [ν'.] Ἐὰν τοῦ ληγατευθέντος μοὶ πράγματος κελευσθῶ τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν δοῦναί σοι, καὶ πρὶν ἢ δώσω σοὶ ἀναγκαίας εἰς αὐτὸ ποιήσω δαπάνας, οὐκ ἀναγκάζομαί σοι παρασχεῖν, εἰ μὴ τὴν ἀναλογίαν λάβω τῆς δαπάνης.

L. Si rei mihi legatae dimidiam ususfructus partem tibi dare iussus sim, et antequam tibi praestem necessarios sumtus in eam fecerim, non cogor tibi praestare, nisi ratam sumtuum partem accepero.

L. 51. D. eod. [να'.] Οὐκ ἰσχυρῶς ληγατεύεταί μοι χρῆσις, ὅτε ἀποθάνω· εἰ γὰρ καὶ εἶχον, ἐφθείρετο.

LI. Non recte mihi ususfructus legatur, quum moriar: nam periret, si vel eum haberem.

L. 52. D. eod. [νβ'.] Τὰ δημόσια ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων δίδωσιν, εἰ μὴ ὁ διαθέμενος τὸν κληρονόμον ἐβάρησε τῇ δόσει αὐτῶν.

LII. Publica usufructuarius praestat, nisi testator heredem praestatione eorum oneravit.

L. 53. D. eod. [νγ'.] Ἐὰν οἴκου ληγατευθῇ μοι χρῆσις, ἐφ' ὅσον οἱονδήποτε μέρος αὐτοῦ σώζεται, τοῦ παντὸς ἐδάφους ἔχω τὴν χρῆσιν.

LIII. Si mihi insulae ususfructus legatus sit, quamdiu quaelibet portio eius remanet, totius soli usumfructum habeo.

L. 54. D. eod. [νδ'.] Ἐὰν ληγατευθῇ σοι χρῆσις ὑπὸ αἱρέσεως καὶ ἠρτημένης αὐτῆς πωλήσῃ μοι τὸ πρᾶγμα ὁ κληρονόμος χωρὶς χρήσεως, εἰ μὲν ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις, σοὶ ἀνήκει ἡ χρῆσις καὶ, ἐὰν φθαρῇ, πρὸς τὴν δεσποτείαν ἐπιστρέφει· εἰ δὲ ἀτονήσει ἡ αἵρεσις, μένει

LIV. Si tibi ususfructus legatus sit sub conditione et pendente ea heres mihi eam rem sine usufructu vendiderit, si quidem extiterit conditio, ususfructus ad te pertinet et, si perierit, ad proprietatem revertitur: sin autem defecerit conditio, apud here-

σούφρουκτον τοῦ οἰκείου ἀγροῦ ἐλεγάτευσε τερτίῳ καὶ κουάρτῳ τινί. τί δέοι ποιεῖν τοὺς λεγαταρίους ἢ παρὰ τίνος τὸν οὐσούφρουκτον λαμβάνειν; λέγει πομπώνιος· κινείτω μὲν τέρτιος κατὰ πρίμου καὶ σεκούνδου τῶν κληρονόμων καὶ λαμβανέτω ἥμισυ μέρος ἐξ ἀδιαιρέτου δηλονότι τοῦ οὐσουφρούκτου, ἀπὸ μὲν τοῦ πρίμου δ', ἀπὸ δὲ τοῦ σεκούνδου τὸ ἕτερον[l]) δ'· κινείτω δὲ καὶ κουάρτος κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ ἀναλαμβανέτω παρ' ἑκατέρου τῶν κληρονόμων ἀνὰ δ' μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου.

heredes instituit, et usumfructum fundi sui legavit Tertio et Quarto. Quid facere oportet legatarios et a quonam petere usumfructum? Dicit Pomponius: Tertius quidem Primum et Secundum heredes conveniat et ab iis dimidiam usufructus partem pro indiviso scilicet petat, a Primo quartam et a Secundo quartam: atque etiam Quartus eodem modo agat et a quovis herede quartam partem usufructus petat.

εἰ δύο τισὶν ἀπὸ δύο κληρονόμων οὐσούφρουκτος ληγατευθῇ, οἱ δύο κατὰ δύο κινοῦσιν.

106. [*Cyr. l.* 49]. Si duobus a duobus heredibus ususfructus legetur, uterque adversus utrumque agit.

ἐάν τις οὐσούφρουκτον οὕτως ληγατεύσῃ· δίδωμι καὶ ληγατεύω τὸν οὐσουφρούκτον τοῦδε τοῦ πράγματος CUM MORIETUR, τουτέστι ὅτε μέλλει τελευτᾶν, ἄχρηστον τὸ ληγάτον· τότε γὰρ ἄρχεται ὁ οὐσουφρούκτος, ὅτε καὶ ὁ ἤδη συστὰς φθείρεσθαι[m]) πέφυκεν.

107. [*Steph. index l.* 51]. Si quis usumfructum ita legaverit: do lego illius rei usumfructum, quum morietur, legatum inutile est: eo enim tempore incipit ususfructus, quo interit, qui iam constitutus est.

καὶ γυνὴ ἀνισχύρως ἐπερωτᾶται προῖκα, κουμ μοριέτουρ· ἦ[n]) γὰρ ἐπερώτησις εἰρίσκεται εἰς καιρὸν φερομένη[o]), καθ' ὃν ὁ γάμος οὐκ ἔστιν, ὡς βι. κγ' τί. γ' διγ. κα'.

108. [*Anon. ad l.* 51]. Etiam mulier inutiliter dotem stipulatur, quum morietur: stipulatio enim in tempus collata est, quo matrimonium non est, ut lib. XXIII tit. 3 dig 21 (20).

τί συντελεῖ ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἔγνως διγ. ζ'. συντελεῖ δὲ οὐ μόνον τὸ παλαιὸν τέλος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ καινῆς ἐπικτώμενον, ὡς βι. μ' τί. β' διγ. κη'[p]).

109. [*Anon. ad l.* 52]. Quae tributa praestet usufructuarius, didicisti dig. 7. Praestat autem non solum antiquum tributum, sed etiam quod noviter impositum est, ut lib. .. tit. .. dig. ...

ἐὰν οἰσουφρούκτου ληγατευθέντος οἰκίας τὸ πολὺ μέρος αὐτῆς ἐκπεσῃ, μείνῃ δέ τι ταύτης, κἂν ἐλάχιστον, μένει τοῦ παντὸς ἐδάφους ὁ οὐσοίφρουκτος σωζόμενος οὐδὲν ἧττον. σῆ. αὐτὸ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ λδ'. ἕτερόν ἐστιν, εἰ ψιλοῦ τις ἐδάφους καταλέλοιπεν οὐσούφρουκτον, καὶ μέρει τινὶ ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐκ ἐχρήσατο· τότε γὰρ ἐπὶ τῷ μέρει ἐκείνῳ ἀπόλλυται αὐτῷ ὁ οὐσοίφρουκτος, ὡς ἐστὶ μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ πομπώνιος ἐν τῷ δ' τί. τοῦ παρόντος βι. διγ. ιδ' φησιν.

110. [*Steph. index l.* 53]. Si ususfructus insulae legatus sit, et maxima pars eius ceciderit, sed manserit aliqua pars, licet minima, nihilominus totius soli ususfructus salvus manet. Nota hoc propter id, quod indistincte dicitur dig. 34 [§. 2]. Aliud est, si quis nudi soli usumfructum legaverit, et usufructuarius parte aliqua non sit usus: tunc enim in ea parte usumfructum amittit, ut discere est ex iis, quae Pomponius tit. 4 huius libri dig. 14 dicit.

ἐνεστήσατό τίς τινα κληρονόμον, ἀγροῦ τινος τὸν οὐσούφρουκτον ὑπὸ αἵρεσιν λεγατεύσας τιτίῳ. μετὰ τὴν τοῦ τεστάτορος τελευτὴν ἔτι τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης πέπρακε ὁ κληρονόμος τὸν ἀγρὸν σεμπρωνίῳ τινὶ καὶ ἐτραδίτευσε δεδοῦκτο οὐσουφρούκτῳ, τουτέστι παρακατεσχηκὼς τὸν οὐσούφρουκτον. τὸ ζητούμενον· ἀσθενούσης τῆς αἱρέσεως, ἢ ἐξερχομένης μέν,

111. [*Steph. index l.* 54]. Instituit quis heredem, et agri usumfructum Titio sub conditione legavit. Post mortem testatoris pendente adhuc conditione heres fundum Sempronio vendidit et tradidit deducto usufructu. Quaesitum: si defecerit conditio, vel extiterit quidem, sed modus evenerit, per quem interit ususfru-

32) Pessime hic locus tractatus est. In fine ἀγωγὴν deesse videtur: et *quadrans* male redditus est per τετραούγκιον, quum vertendum esset τριούγκιον.

l) Cod. ῖ, quae sigla ἥμισυ significat. Sed forte scriptum erat ἕτ, quod ἕτερον legendum est.

m) Cod. ἄρχεσθαι.

n) Cod. εἰ.

o) Cod. εἰς καινὸν φαινομένη.

p) Non invenio.

παρὰ τῷ κληρονόμῳ καὶ πάντα τὰ περὶ τῆς χρήσεως ἐπ᾽ αὐτῷ τρακταῖζεται. εἰ μέντοι διὰ τὸ ληγάτον ὑπεξεῖλεν ὁ κληρονόμος τὴν χρῆσιν, ἀτονούσης τῆς αἱρέσεως ἀναγκάζεται δοῦναί μοι αὐτήν.[33])

[νε΄.] . . . . . .
. . . . . τέ . . . . . .
. . . . διὰ τὴν τοιαύτην ἡλικίαν . . . . . χ[ρῆσις] εἶναι.

[νς΄.] Ἐὰν . . . . . [34]) ληγα[τευθῇ] . . . . . .
. . . . . χρῆσις καὶ κέχρηται ἐπὶ ἑκατὸν . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

[νζ.] . . . . . .
. . . . . .
. . . . . παρ᾽ ἐμοῦ τῶν . . . . . .
. . . . . αν
χραφεντ (?) διὰ τροφὰς τῶν ἀπελευθέρων . . καπ .
. . . . . .
. . . . . πευ . . . . . ὑποστρέφει .
. . . . . .

νη΄. Scaevol. . . . . .
. . . . . των . . . . . .
. . . . . προ μέντοι (?) . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . απ . . . . . .
. . . . . χρῆσις καρπῶν . . . . . .
. . . . . κατ᾽ ἐν . . . . . ληγατευ
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

τρόπου δὲ συμβαίνοντός τινος, δι᾽ οὗ υβέννυσθαι πέφυκε μὲν ὁ οὐσούφρουκτος, τίνος αὐτὸν εἶναι τὸν οὐσούφρουκτον φαμεν, πότερον τοῦ κληρονόμου ἢ τοῦ τὸν ἀγρὸν ἤτοι τὴν προπριεταρίαν ἠγορακότος; λέγει σκαεβόλας, εἰ μὲν ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις καὶ ἤρμοσε τῷ λεγαταρίῳ τοῦ οὐσουφρουκτου q)· εἰ δὲ ἀσθενήσει, τότε ὁ οὐσούφρουκτος μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ, καὶ μιμεῖται λοιπὸν οὐσουφρουκτουάριον ὁ κληρονόμος περὶ τὴν τοῦ οὐσουφρούκτου φθοράν (τῇ γὰρ τελευτῇ αὐτοῦ καὶ κατέτις δεμινουτίονι φθείρεται) καὶ περὶ τὸ φυλάττειν αὐτὸν ἅπερ εἰώθασι φυλάττειν οἱ οὐσουφρουκτουάριοι· μέμνησο τοῦ ις΄ r) διγ. πρὸς ἅπασι δὲ τούτοις χρὴ καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ κληρονόμου καὶ τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ s) τὴν προπριεταρίαν ὠνησαμένου σκοπεῖν τε καὶ ἐξετάζειν διάθεσιν, καὶ ποίᾳ διαθέσει τὸν οὐσούφρουκτον ὑπεξεῖλεν t) ὁ κληρονόμος, ὅτε τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης πέπρακε τὸν ἀγρόν. εἰ γὰρ διὰ τὸ ἕτερῳ αὐτὸν, ὡς τεθεμάτισται, καταλειφθῆναι λόγῳ λεγάτου καὶ δι᾽ ἕτερόν τι u) ὑπεξεῖλε [αὐτὸν], κἂν συνέβη τὴν αἵρεσιν ἀτονῆσαι, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον πρὸς τὸν ἠγορακότα τὴν προπριεταρίαν μετέρχεται ὁ οὐσούφρουκτος. εἰ γὰρ παρακατέχειν οὐκ ἂν ἠνέσχετο τὸν οὐσούφρουκτον ὁ κληρονόμος, εἰ μὴ ἑτέρῳ ἐληγατεύθη, ἀλλὰ μετὰ τῆς προπριεταρίας ἐτραδίτευσεν ἂν αὐτὸν τῷ ἠγορακότι, δίκαιόν ἐστιν ἀσθενήσαντος τοῦ λεγάτου μετέρχεσθαι τὸν οὐσούφρουκτον ἐπὶ τὸν ἀγοραστήν. v)

τοῦ ἀνων. τοῦτο . . . . . τοῦ ις΄ διγ.
ἐάν τις . . . . . τινι ἔρρωται τὸ ληγάτον κἂν τὰ
μάλιστα γὰρ ἐν τῇ τοῦ ἴμφ[αντος] . . . . . μηδέν ἐστιν ὃ

dem manet et in eius persona omnia observantur quae circa usumfructum obtinent. Si vero propter legatum heres usumfructum excepit, deficiente conditione mihi eum praestare compellitur.

LV. . . . . *L.* 55.
. . . . . *D.* VII. 1.
. . . . . .
. . . . . .

LVI. . . . . *L.* 56.
. . . . . *D. eod.*
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

LVII. . . . . *L.* 57.
. . . . . *D. eod.*
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

LVIII. . . . . *L.* 58.
. . . . . *D. eod.*
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

ctus, cuius usumfructum esse dicemus, heredis an eius, qui fundum sive proprietatem emit? Dicit Scaevola: si quidem extitit conditio, ad legatarium pertinet .... si vero defecerit, tunc usufructus penes heredem manet et sic heres usufructuarium imitatur, quod attinet ad interitum usufructus (nam morte eius et capitis deminutione perit) et ad observationem eorum, quae usufructuarii observare solent: memineris dig. [27]. Insuper etiam mens heredis et eius, qui proprietatem ab eo comparaverit, spectanda et examinanda est, et qua mente heres usumfructum exceperit, quum pendente conditione fundum venderet. Nam si propterea, ut positum est, quod alii loco legati relictus esset, [nec] ob aliam causam eum exceperit, licet conditio defecerit, nihilominus usufructus ad emtorem proprietatis transit. Nam si usumfructum heres non retinuisset, nisi alii legatus fuisset, sed eum emtori una cum proprietate tradidisset, aequum est infirmato legato usumfructum ad emtorem transire.

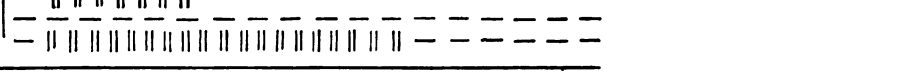

33) Expl. fol. 26. 25. Inc. fol. 127. 132.

34) Videbar mihi legere: ἴδαφος, quod tamen non quadrat.

q) Corruptelam quivis videt.
r) Lege κζ.
s) Cod. αὐτοῦ τοῦ τήν.
t) Cod. ὑπεξῆλθεν.
u) Quid haec verba: καὶ δι᾽ ἕτερόν τι, sibi velint nescio. Forte: καὶ οὐ δι᾽ ἕτ.
v) Expl. fol. 26. 25. Inc. fol. 127. 132.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

L. 59. *pr.* [νϑ'.] . . . . . .
§. 1. . . . . .
D. VII. 1. . . . . κατυβαλω . . . . . .
. . . . . εἰ μὴ . . . . . .
. . . . . χρῆσιν . . . . .
. . . . . [35]) .
. . .[36]) οὖν τὸν μισθωτὸν, εἰ μὴ ἰδικῶς ὑπεξηρέϑη.

§ 2. Τὸ κέρδος τῆς κοπείσης καλάμου καὶ τοῦ πάλου τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι ἀνήκει, ἐὰν ἐκ τούτων εἰϑισται δίδοσθαι τέλος.

L. 60. *pr.* ξ'. Idem. Οἱοσδήποτε χρῆσιν ἔχων εἰ κωλυϑῇ ἢ
D. eod. ἐκβληϑῇ, καὶ[37]) περὶ πάντων τῶν κρατηϑέντων πραγμάτων κινεῖ· εἰ δὲ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλως ἡ χρῆσις φϑαρῇ, κινεῖ οὐτιλίως καὶ[38]) περὶ τῶν πρὸ τῆς φϑορᾶς ληφϑέντων καρπῶν.

§. 1. Ἐὰν ἄλλος καὶ μὴ ὁ δεσπότης νέμηται, κινεῖ κατ' αὐτοῦ ὁ τὴν χρῆσιν ἐχων· εἰ δὲ καὶ δύο περὶ τῆς δεσποτείας φιλονεικοῦσιν, ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων

δυνα[ται] . . . . . μετὰ τὴν τοῦ ἴμφαντος ἡλικίαν δύναται τῶν ὑπερῶν . . . πρι . . . . . ᾧ καπαλαίνειν αι . . . . . πε καὶ οὐκ οὐσουφρουκτ . .
. . ‖ ‖ ‖ ‖ — — —

ὀφείλει εἶναι ἐν νομῇ, καὶ λαμβάνει παρὰ[39]) τοῦ νομέως ἐγγύας, [ὅτι][40]) οὐ κωλύεται ἐφ' ὅσον δικάζεται κεχρῆσθαι. εἰ δὲ αὐτῷ τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι ἐπάγεται ζήτησις, ὑπερτίθεται ἡ χρῆσις· εἰ δὲ μὴ δοθῇ αὐτῷ περὶ τῶν καρπῶν ἀσφάλεια, ἐπιτρέπεται νέμεσθαι.

ξα'. Νεβατ. Οὐ δύναται καινὸν ὀχετὸν ἐπιθεῖναι τοῖς τοίχοις ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, οὐδὲ πληροῦν τὸ ἀρχθὲν ἔργον, κἂν ἄλλως αὐτῷ[41]) οὐ δύναται χρήσασθαι. οὔτε γὰρ ἔχει αὐτοῦ χρῆσιν, εἰ μὴ ἐν τῷ συνίστασθαι τὴν χρῆσιν ἑκάτερον ἐπετράπη.

ξβ'. Τρυφ. Θηρεύειν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων δύναται[42]) ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ὄρεσι καὶ τὸ λαμβανόμενον αὐ[τοῦ γίνεται].

Ὅσα μέντοι περικεκλεισμένα εὗρε θηρία, γυμνάζειν οὐ μὴν καὶ φονεύειν δύναται. οὐ πάντως δὲ τὰ αὐτὰ, ἀλλ' ἐξ ἑκάστου γένους [ἄλλα τοσ]αῦ[τα] φθειρομένης τῆς χρήσεως ἀποκαταστῆσαι ἀναγκάζεται. ὅσα δὲ αὐτὸς ἐνέκλεισεν, ἢ αὐτομάτως ἐνέπεσε μετὰ τὴν σύστασιν τῆς χρήσεως, αὐτοῦ γίνεται.

ξγ'. Paul. Καὶ τὸ μὴ ὂν ἐμὸν ἑτέρῳ παραχωρεῖν

possessore fideiussores accipit, quod non prohibebitur uti frui, quamdiu iudicium manet. Sin ipsi usufructuario quaestio moveatur, usufructus differtur: sed si ei non caveatur de fructibus, possidere permittitur.

LXI. *Nerat.* Non potest usufructuarius parietibus novum rivum imponere, nec consummare opus inchoatum, licet aliter eo non possit uti. Neque enim usumfructum eius habet, nisi in constituendo usufructu utrumque permissum est. *L.* 61. *D.* VII. 1.

LXII. *Tryp.* Venari usufructuarius potest in paludibus et montibus et, quod capit, eius fit. *L.* 62. *pr. D. eod.*

Quas vero feras inclusas invenit, exercere non etiam occidere potest. Non autem utique easdem, sed ex quovis genere totidem alias amisso usufructu restituere cogitur. Quas vero ipse incluserit, vel sua sponte inciderint post constitutum usumfructum, ipsius sunt. §. 1.

LXIII. *Paul.* Etiam quod meum non est, alii *L.* 63. *D. eod.*

νειν ..... νόησον δηλονότι τινες κινεῖν καὶ εἰς τ....[c]) κἂν δύο τινὲς περὶ δεσποτείας φιλονεικῶσι καὶ ἑκάτερος ἑαυτὸν δεσπότην εἶναι φησὶν τοῦ ἀγροῦ, χρὴ καὶ οὕτως παρὰ τοῦ κατέχοντος καὶ λέγοντος ἑαυτὸν εἶναι δεσπότην δοθῆναί τε τὸν οὐσουφρουκτον τῷ ληγαταρίῳ, καὶ ἀσφάλειαν αὐτῷ γενέσθαι, ὅτι ἐφ' ὅσον περὶ δεσποτείας γυμνάζεται ζήτησις, οὐκ ἐνοχλήσει αὐτῷ οὔτε κωλύσῃ αὐτὸν χρήσασθαι τῷ οὐσουφρουκτῳ. ταῦτα μὲν οὖν εἰ ὁ ποσσέσσωρ πρὸς ἕτερον περὶ δεσποτείας ἠγωνίζετο· εἰ γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀποκαθίστηται καὶ νομίμο . . τὸν ἀγρὸν ἔλεγ . . αὐτῷ τῷ ληγαταρίῳ[d]) μὴ διαφέρειν τὸν οὐσούφρουκτον, τότε τὸν μὲν οὐσούφρουκτον τέως [οὐκ] ἀποκαθίστησι, ἀσφαλίζεται[e]) δὲ αὐτὸν, ὅσους λάβοι καρποὺς, ἐφ' ὅσον ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν ποσσέσσορα ἔλεγεν (?) καὶ τὸν οὐσουφρουκτουάριον γυμνάζεται δίκη, μετὰ τὸ ἀπ ..... εγαταρ .. δικασε ... ὁ οὐσούφρουκτος ἀποκαθίστασθαι· εἰ δὲ μὴ βούλεται τὴν τοιαύτην ἀσφάλειαν δοῦναι, τότε αὐτῷ μᾶλλον τῷ ληγαταρίῳ ἐπιτρέπει [νέμε]σθαι τὸν ἀγρόν.

ὁ ἔχων οὐσούφρουκτον οἰκίας οὐ δύναται καινὸν ῥύακα ἤτοι κατώγεον τοῖς τοίχοις ἐπιτιθέναι. τὸ ἀρχθὲν οἰκοδόμημα παρὰ τοῦ τεστάτωρος οἰκοδομεῖν καὶ πληροῦν οὐ δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος, κἂν μὴ δύνηται αὐτῷ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὴν οἰκοδομὴν ὁ διαθέμενος ἤρξατο, χρήσασθαι· ἀλλ' οὔτε αὐτοῦ δὴ τοῦ τόπου τὸν οὐσουφρουκτον ἔχει περαι[f]) τὸ οἰκοδόμημα. ἀνάγν. τὸ α' διγ. τοῦ παρόντος τί.

τοῦ ἀγων. τουτέστι ὥστε καὶ πληρῶσαι τὸ ἔργον καὶ ἔχειν τὸν οὐσούφρουκτον αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. ιθ' τί. α' διγ. ιε'.

δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος θηρᾶν τε καὶ κυνηγετεῖν ἔν τε τοῖς ἄλλοις[g]) καὶ αὐτοῖς .δη τοῖς ὄρεσι τῆς κτήσεως, ἧς ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον. καὶ καλῶς ἂν τις εἴποι δύνασθαι αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν. οὔτε δὲ τὸν κάπρον οὔτε τὸν ἔλαφον, ὃν[h]) ἐκ τῆς ἄγρας τύχοι λαβὼν, ἰδίους[i]) τοῦ προπριεταρίου λαμβάνει· τουτέστιν οὐ διαφέρει τὸ οὕτως ληφθὲν τῷ προπριεταρίῳ, ἀλλ' αὐτοῦ γίνεται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, τοῦτο μὲν τῷ δικαίῳ τοῦ οὐσουφρούκτου, τοῦτο δὲ καὶ τῷ φυσικῷ τῶν κτήσεων λόγῳ· τὰ γὰρ ἀπὸ θήρας λαμβανόμενα τοῦ λαμβάνοντος γίνονται κατὰ τὸν φυσικὸν τῶν κτήσεων νόμον. — βιβάριόν ἐστι τόπος, ἐν ᾧ [ἐγκλεί]ται καὶ φυλάττεταί τινα τῶν ζώων τῶν τε χερσῶν καὶ τῶν ἀερίων. τοῦτο εἰδὼς ἐλθὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ἀγροῦ τις ἐληγάτευσεν οὐσούφρουκτον. ἐν τούτῳ τῷ ἀγρῷ βιβάριον ἤτοι μάνδρα[k]) τὶς ἦν ἐγκεκλει-

115. [*Steph. index l.* 61]. Qui usumfructum aedium habet, non potest novum rivum sive substructionem parietibus imponere. Aedificium a testatore inchoatum exstruere et perficere usufructuarius non potest, licet non possit uti loco, in quo aedificium testator inchoavit; sed ne ipsius quidem loci usumfructum habet circa aedificium. Lege dig. 1 (44?) huius tit.

116. *Anon.* [*ad l.* 61]. Hoc est ut et perficiat opus et eius usumfructum habeat. Lege lib. XIX tit. 1 dig. 15 (?).

117. [*Steph. index l.* 62. 63]. Usufructuarius venari potest in saltibus et montibus possessionis, cuius usumfructum habet: et probe aliquis dixerit eum hoc facere posse. Neque vero aprum neque cervum, quem forte venando cepit, proprius proprietarii capit: hoc est, quod ita capitur, proprietarii non est, sed usufructuarii fit tam iure ususfructus quam naturali acquisitionis ratione: quae enim ex venatione percipiuntur occupantis fiunt secundum ius naturale. — Vivarium locus est, in quo includuntur et custodiuntur animalia tam terrestria quam volucres. Hoc cognito accede ad propositum. Fundi quis usumfructum legavit. In hoc fundo vivarium quoddam sive *μάνδρα* erat, in qua animalia inclusa habebantur. (*Μάνδρα* proprie locus est

39) Cod. *περὶ*.
40) In Cod. deest.

c) Haec non bene habent: interim tamen utut legi, ita repraesentavi.
d) Forte: *εἰ γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀγωνίζεται, καὶ νομίμως τὸν ἀγρὸν ἔλεγεν αὐτῷ, τῷ δὲ λεγ.*
e) Cod. *ἀγωνίζεται*.

41) Cod. *αὐτό*.
42) In Cod. videbatur esse *οὐ δύναται*.

f) An *περί;*
g) An *σάλτοις;*
h) Cod. *ἄν*.
i) Cod. *ἰδίαν*.
k) In Cod. *μάνδρια* scribi videbatur.

δύναμαι· τὴν γὰρ χρῆσιν τοῦ ἀγροῦ μου, ἣν ἕτερος ἔχει, παραχωρεῖν ἄλλῳ δύναμαι.[43])

L. 64. D. VII. 1. [ξδ'. *Οὐλπιαν.*] Καὶ μετὰ προκάταρξιν ἀπολέγων τὴν χρῆσιν[44]) ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐκ ἀναγκάζεται τὸν οἶκον ἀνανεοῦν, ἐν οἷς ἡ τοιαύτη δαπάνη αὐτῷ ἐπίκειται, ἀλλ' ἐλευθεροῦται.

L. 65. pr. D. eod. [ξε'. *Πομπων.*] Εἰ[45]) μὴ ἄρα ἔργῳ αὐτοῦ ἢ

cedere possum: nam fundi mei usumfructum, quem alius habet, alii cedere possum.

LXIV. *Ulpian.* Post litem quoque contestatam usufructuarius usumfructum derelinquens domum reficere non cogitur, in quibus casibus eiusmodi sumtus ei incumbit, sed absolvitur.

LXV. *Pompon.* Nisi forte suo suorumque

σμένα ἔχουσα τοὺς θῆρας. μάνδρα ἐστὶ κυρίως τόπος παντα-χόθεν ἔγκοιλός[l]) τε καὶ κατωφερὴς ὑπὸ τὴν ὑπουρίαν ἔχων τι βάθος, εἰς ὃν κατιόντες οἱ θῆρες αὖθις εὐχερῶς ἀναβαίνειν οὐ δύνανται. ὁ τοίνυν οὐσουφρουκτουάριος δύναται μὲν γυμνάσαι τοὺς θῆρας, ὅσοι κατὰ τὴν μάνδραν ἐτύγχανον, ἡνίκα συνίσταται αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος, οὐκέτι δὲ καὶ ἀποσφάττειν. οὗτοι γὰρ τοῦ προπριεταρίου εἰσίν. τοὺς μέντοι ἄλλους θῆρας, οὓς αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος μετὰ τὸ συστῆναι τὸν οὐσούφρουκτον ἐνέκλεισεν ἢ αὐτὸς κατεσχηκὼς ἦ αὐτῶν τῶν θηρῶν . . . καν' των ἢ καὶ ἀλι . . . . . μανδρ . . . . καὶ ἀ[ποσ]φάτ[τειν] . . . . . αὐτω καὶ διαφέρ . . . . . τιθεμεν . . . . . ναι τὸν οὐσούφρουκτον καὶ . . . . . τ . . πρ . . . . . μεν . . . . . — — οὐκ εἰσ . . . . . κἂν τεσ . . θ . . εμποδιζ . . . . ὁ . . . . . φενσ . .[m]) ἀποσφάττειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας θῆρας, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι ποῖα μὲν αὐτῷ ποῖα δὲ τῷ προπριεταρίῳ διαφέρει, δίκαιόν ἐστι μὴ τοιαύτῃ περικλείεσθαι τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀδηλίᾳ, πάντως δὲ λέγειν αὐτῷ διαφέρειν τοὺς θῆρας συνισταμένου τοῦ οὐσουφρουκτου, καὶ ἐπ' ἀνάγκης ἔχειν αὐτὸν ἢ αὐτοὺς τοὺς θῆρας τοὺς ὅτε συνίσταται αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος ἐγκεκλεισμένους ἢ ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν ὁ . . . . . στενεμ . . μέντοι μετὰ τὸ σβεσθῆναι τὸν οὐσούφρουκτον . . . . . πληρ · τῶν θηρῶν ἀριθμόν, ὅσος ἦν καὶ ὅτε ὁ οὐσούφρουκτος συνίσταται. — καὶ τὸ [μὴ] ὂν [ἡμέτερον] δυνάμεθα μεταφέρειν εἰς ἕτερον. εἰ γὰρ εἶχον ἀγρόν, οὐ τὸν οὐσούφρουκτον ἑτέρῳ . . . . [ὅμ]ως δύναμαι τοῦτον τὸν [οὐσούφρουκτον ληγατε]ύειν ἑτέρῳ καὶ δωρεῖσθαι, καὶ λαμβάνει[n]) τοῦτον ὁ ληγατάριος ἐκεῖνος, ᾧ τοῦτον ἐδωρησάμην, οὐ νῦν, ἀλλ' ὅτε σβεσθεὶς ἀ[πο]χωρήσει τοῦ προτέρου οὐσουφρουκτουαρίου. τοῦτο γὰρ ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ οβ' διγ. φησί. ἐπιδέχεται δὲ καὶ [τὸν] θεματισμὸν τὸ εἰρημένον, ὅτι [ὁ ἔχων ἀ]γρὸν πλέον ἰοῦρε, κἂν τὰ μάλιστα τῷ πλάτει τῆς δεσποτείας κρύπτηται ὁ οὐσούφρουκτος, καὶ ὅμως δύναται τὸν οὐσούφρουκτον αὐτοῦ τοῦ ἀγροῦ παραχωρεῖν ἢ λεγατεύειν ἑτέρῳ.

ἐναντιοφ. καίτοι εἴρηται βι. ν' τι. ιζ' διγ. νδ', ὅτι οὐδὲν πλέον οὗ ἔχω δικαίου δύναμαι μετάγειν εἰς ἕτερον.

τοῦ αὐτοῦ. *ει* . . . [μ]ς' διγ. τοῦ β'[o]) τι. τοῦ κα' βι. ὅτι ἐὰν ἀγρὸν πωλήσῃς μοι, μὴ εἰπὼν τὸν οὐσούφρουκτον αὐτοῦ τιτίῳ διαφέρειν, καὶ τοῦτον ἐγὼ πά[λιν] δεδοῦκτο οὐσουφρούκτῳ τιτίο . . . . . τὴν προπριετά . . . . . οὐσοίφρουκτος συνίστασθαι, καθ' ὃν καιρὸν ἀλλότριος ἦν. ἔστιν οὖν εἰπεῖν διαφορὰν τῆς δοκούσης ἐναντιώσεως· ἐν γὰρ τούτῳ τῷ διγ. τοῦ ζ' βι.[p]) ὁ παραχωρήσας τὸν παρ' ἑτέρῳ ὄντα οὐ[σούφρουκτον] ἔμεινεν ἔχων τὴν αὐτοῦ προπριεταρίαν ἕως τῆς αὐτοῦ λύσεως, καὶ τοῦ οὐσουφρούκτου λοιπὸν λυθέντος καὶ τῇ προπριεταρίᾳ ἑνωθέντος καλῶς ἀπο . . . . . φ . . ίζει τῷ παρ' αὐτοῦ παραχωρηθέντι· ἐν δὲ τῷ κα' βι. πρὶν ἢ λυθῇ[q]) ὁ οὐσούφρουκτος, ἐξεποιήθη ἡ προπριεταρία, καὶ λυόμενος ὁ οὐσούφρουκτος ἑνοῦται τῇ αὐτῇ μὴ οὔσῃ παρὰ τῷ χωρήσαντι ἀλλὰ παρ' ἑτέρῳ.

ὅτι μὲν ἀναγκάζεται . . . . . οἷον τὰ σάρτα τέκτα καὶ τὰς συμμέτρους ἐπανορθώσεις, δῆλον ἡμῖν ἐκ τοῦ ζ' διγ. γεγένηται. εἰ δὲ προκατηρχθη κατ' αὐτοῦ περὶ τούτων δικαστήριον, μήπω δὲ καταδίκης γενομένης ἕτοιμός ἐστιν ἀναχωρῆσαι τοῖ οὐσουφρούκτου, καὶ οὕτως[r]) ἀπολύεται μὴ ἀναγκαζόμενος ποιεῖν τι τῶν εἰρημένων. σῆ. οὖν αὐτὸ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κεῖμενον ἐν τῷ ζ' διγ. μεμνημένος καὶ τοῦ μὴ διγ. καὶ ἀνάγν. καὶ τὸ ἑξῆς δίγ. ἕτερόν ἐστιν, εἰ αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος

undecunque cavus introrsum et declivis, fossam in finibus habens, in quem si intraverint ferae, non possunt facile recedere.) Usufructuarius igitur feras exercere quidem potest, quae in vivario erant, quum usufructus constitueretur; non autem occidere: hae enim proprietarii sunt. Alias autem feras, quas ipse usufructuarius constituto usufructu inclusit — — — — — — — — — — — — — — occidere feras sibi competentes, quum non sciat, quae ipsius quaeve proprietarii sint, aequum est usufructuarium hac incertitudine non circumscribi, sed omnino dicendum, feras ei competere constituto usufructu, et necesse eum habere aut ipsas feras, quae tempore usufructus constituti inclusae erant, vel alias in locum earum . . . . . extincto usufructu . . . . . numerum ferarum, quantus erat, quum usufructus constitueretur. — Etiam quod nostrum non est, ad alium transferre possumus. Nam si fundum habeam, cuius usufructum alius habet, tamen hunc usumfructum alii legare et donare possum, eumque legatarius, cui eum donavi, percipit, non statim, sed quum extinctus a priore usufructuario discesserit. Hoc enim Ulpianus dig. 72 dicit. Caeterum quod dictum est, etiam ad aliam speciem referri potest. Nempe qui fundum pleno iure habet, licet vel maxime amplitudine dominii usufructus obtegatur, tamen usumfructum fundi alii cedere vel legare potest.

118. *Enantioph.* [*ad l.* 63]. Imo dicitur lib. L tit. 17 dig 54, quod non possum-plus iuris, quam ipse habeo, in alium transferre.

119. *Eiusdem.* [*ad l.* 63]. Dig. 46 tit. 2 lib. XXI dicitur, si mihi fundum vendideris nec dixeris usumfructum eius Titii esse, egoque eum rursus deducto usufructu || usufructus constitui, quo tempore alienus erat. Huius contrarii differentia afferri potest. Nam in hoc dig. lib. VII is, qui usumfructum penes alium constitutum cedebat, proprietatem retinebat, usquedum solveretur, et deinde soluto usufructu et consolidato cum proprietate recte . . . . . ei, cui cessus est: in lib. autem XXI proprietas alienata est, antequam usufructus solveretur, et postquam usufructus solutus est, consolidatur cum proprietate, quae iam non est cedentis sed alius.

120. [*Steph. index l.* 64. 65 *pr.*] Quod cogitur . . . . . veluti sarta tecta et modicas refectiones, manifestum nobis factum est ex dig. 7 [§. 2]. Si vero propterea iudicium contra eum acceptum est, et condemnatione nondum subsequuta paratus est ab usufructu recedere, etiam sic absolvitur nec quicquam eorum, quae dicta sunt, facere cogitur. Notes igitur hoc propter indistinctam propositionem dig. 7, et memineris

43) Expl. fol. 113. 106. Inc. fol. 179. 184.
44) *Heimb:* τῇ χρήσει.
45) Cod. omissa inscriptione haec antecedentibus suo tenore subilcit.

l) Cod: ἐνκοῖλ°.
m) An: ἐμποδίζεται ὁ οὐσουφρουκτουάριος.
n) Cod. λαμβάνειν.
o) In Cod. legebam ιη'.
p) Expl. fol. 113. 106. Inc. fol. 179.
q) Cod. λυθῆναι.
r) Cod. οὗτος.

τῶν αὐτοῦ ἡ βλάβη γέγονεν. ὀφείλει γὰρ πάντα ποιεῖν, ὅσα περὶ τὰ ἴδια ποιεῖ ἐπιμελὴς οἰκοδεσπότης.

Τὰ ἐν ζωῇ τοῦ διαθεμένου παλαιωθέντα ὁ κληρονόμος ἀκανεοῦν οὐκ ἀναγκάζεται· ὥσπερ οὔτε ἡνίκα ἡ δεσποτεία τινὶ ληγατευθῇ.

ξς'. Paul. Ἀρμόζει κατὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ὁ ἀκουίλιος καὶ ἡ περὶ ὑποφθορᾶς δούλου ἀγωγὴ [καὶ ἡ περὶ ἐβρεως], ἐὰν βασανίσας χείρονα τὸν δοῦλον ἐποίησεν.

ξζ'. Iul. Ὁ ἔχων χρῆσιν καρπῶν δύναται πωλεῖν αὐτὴν καὶ ἄκοντος τοῦ δεσπότου ἢ καὶ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ.

ξη'. Ulpi. Ὁ τοκετὸς τῶν δουλῶν[46]) οὐκ ἀνήκει τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι· οὐδὲ ἔχει ἐπ' αὐτῷ χρῆσιν, εἰ μὴ ῥητῶς εἴπῃ ὁ διαθέμενος. ἡ δὲ γονὴ τῶν θρεμμάτων τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι ἀνήκει.

Ἔνθα ἀγέλης ἢ βουκολίου χρῆσις καρπῶν ληγατεύεται, ὀφείλει τὰ φθειρόμενα ἀναπληροῦν ἐκ τῶν ἐπιγεννωμένων.

[ξθ'. Πομπων.] Καὶ τὰ ἄχρηστα· καὶ γίνεται ἢ οἱ τούτῳ διαφέροντες χεῖρον τὸ πρᾶγμα δι' οἰκείου πεποιήκασι φάκτου· ἐνταῦθα γὰρ κἂν ἀποτάξασθαι βούληται τῷ οὐσουφρούκτῳ, καταδικάζεται παρασχεῖν τὴν ποσότητα, ἐφ' ὅσον τὸ πρᾶγμα χεῖρον γεγένηται. χρὴ γὰρ τὸν οὐσουφρουκτουάριον πᾶν, ὅπερ ἀγαθὸς οἰκοδεσπότης ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ἐποίησε πράγμασιν[s]), τοῦτο καὶ αὐτὸς ποιεῖν ἐπὶ τῷ πράγματι, καθ' οὗ ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον. τοῦτο δὲ λέγω καὶ διλιγεντίαν αὐτὸν ἀπαιτῶ, ὅσον ἦκε πρὸς τὸν [οὐσουφρουκτουάριον] καὶ τοὺς αὐτῷ διαφέροντας· περὶ αὐτοῦ γὰρ καὶ τὸ παρ' ἡμῖν δίγ. φησὶν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ κατ' αὐτὸ τὸ προοίμιον ἐπεὶ κούλπαν κούλ . . . ὁ οὐσ[ουφρουκτουάριος] πα . . χ . τουτέστι σπουδὴν αὐτὸς ἐπὶ τοῖς [οἰκείοις] τίθεται πράγμασιν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' τί. τοῦ παρόντος βι. διγ. [α'] φησὶ [σα]φῶς τε καὶ . . . . . το ἴνδικ . . κατα τὴν παραγρα[φὴν] . . . . . το ινδικι τοῦ αὐτοῦ ὡσ . . . . . τυχε . . καὶ ἐνταῦθα κείμενον ἐξ . . . . . .

ἀνων. σῆ. [τοῦτο διὰ τὸ ἀδια]στίκτως εἰρημένον ἐν τῷ ζ'[t]) καὶ ἀν[άγν. αὐτό.]

ἐναντιοφ. ἀνάγν. [τί.] θ' διγ. α' καὶ β'. ἐν γὰρ τῷ α' [φησὶ, ὅτι ἀ]σφαλίζεται ὡς ἐν ἰ[δίοις] . . . . . διαγίνεσθαι.

[ὥσπερ τοῦ] οὐσουφρούκτου λεγατευθέντος [οὐκ ἀναγκ]άζεται ὁ κληρονόμος τῷ χρόνῳ σαθρωθέντα διορθοῦσθαι, οὕτως οὐδὲ ἐὰν προπριεταρία ληγατευθῇ, μείνῃ δὲ ὁ οὐσούφρουκτος παρὰ τῷ κληρονόμῳ, ποιεῖν τι τούτων ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, εἴτε προπριεταρία μόνον εἴτε οὐσούφρουκτος [μείνῃ παρ]ὰ τ[ῷ] κληρονόμῳ, ποιεῖν τι καὶ διορθοῦσθαι τὰ σαθρωθέντα οὐκ ἀνάγκη τὸν κληρονόμον. ὑπέξελέ μοι τὰ σαρτ[α τέκτα καὶ] τὰς συμμέτρους ἐπανορθώσεις· τοῦτο γάρ, ἔνθα τὸν οὐσούφρουκτον ἔχει, ποιεῖν ἀναγκάζεται, ὡς ὁ καθα . . . . . [οὐσου]φρουκτουάριος.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ ιε' διγ. καὶ τὸ κγ' καὶ βι. ς' τι. α' διγ. ιγ', ιε'.

τοῦ αὐτοῦ. καὶ μισθοῖ καὶ [δωρεῖται], ὡς βι. ιβ' . . . . . καὶ λβ'.

ἐζητήθη μὲν τὸ παλαιὸν, εἰ τῆς θεραπαίνης ὁ τοκετὸς διαφέρει τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, καὶ πολλὴ περὶ τούτου γέγονεν ἀμφισβήτησις· ἐκράτει δὲ ἡ τοῦ βρούτου γνώμη μᾶλλον, καὶ τὸ λέγειν τὸν τοκετὸν τῆς θεραπαίνης [μὴ][u]) διαφέρειν τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ διὰ τὸ μὴ εἶναι καρπὸν τὸν τοκετόν. τίς γὰρ ἔνθρωπον ἀνθρώπου εἴποι εἶναι καρπόν; διά τοι τοῦτο οὔτε τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ παρὰ τῆς θεραπαίνης τεχθέντος δύναται ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἰδικῶς καὶ αὐτοῦ τοῦ παρὰ τῆς θεραπαίνης τεχθέντος ἤτοι μέλλοντος τίκτεσθαι

facto damnum factum sit. Debet enim omnia facere, quae diligens paterfamilias circa res suas facit.

Quae vivo testatore vetustate deteriora facta sunt, heres reficere non cogitur: sicut nec quum proprietas alicui legata est. *L.* 65. §. 1. *D.* VII. 1.

LXVI. *Paul.* Competit adversus usufructuarium legis Aquiliae actio et servi corrupti et iniuriarum, si torquendo servum deteriorem fecerit. *L.* 66. *D. eod.*

LXVII. *Iul.* Usufructuarius etiam invito domino et herede eius usumfructum vendere potest. *L.* 67. *D. eod.*

LXVIII. *Ulpi.* Partus ancillarum ad usufructuarium non pertinet: neque habet in eo usumfructum, nisi testator id nominatim expresserit. Partus autem pecorum ad usufructuarium pertinet. *L.* 68. *pr.* §. 1. *D. eod.*

Si gregis vel armenti ususfructus legatus sit, in locum defunctorum capitum ex adgnatis gregem supplere debet. §. 2.

LXIX. *Pompon.* Et inutilium: et substituta etiam dig. 48 et legas dig. sequens. Aliud est, si ipse usufructuarius vel qui ad eum pertinent proprio facto rem deteriorem fecerint: hoc casu enim, si vel renuntiare usuifructui maluerit, condemnatur in quantum res deterior facta est. Debet enim usufructuarius omne, quod bonus paterfamilias in suis rebus facit, et ipse facere in re, cuius usumfructum habet. Hoc autem dico et diligentiam ab eo exigo, quantum spectat ad usufructuarium eosque, qui ad eum pertinent: de hoc enim loquitur etiam praesens digestum statim in principio . . . . . culpam usufructuarius [praestat], hoc est diligentiam, [quam] ipse in suis rebus praestat, ut Ulpianus tit. 9 huius libri dig. 1 [§. 3] dilucide et — — — — *L.* 69. *D. eod.*

121. *Anon.* [*ad l.* 64]. Nota hoc propter id, quod indistincte dictum est dig. 7 [§. 2], et lege hoc dig.

122. *Enantioph.* [*ad l.* 65 *pr.*] Lege tit. 9. dig. 1 et 2. In dig. 1 dicit, cavere eum, usurum se tamquam propriis . . . . . .

123. [*Steph. index l.* 65 §. 1]. Quemadmodum usufructu legato non cogitur heres vetustate corrupta reficere, ita etiam, si proprietas legata sit, ususfructus autem penes heredem remaneat, huiusmodi quid facere heres non compellitur. Et ut breviter dicam, sive nuda proprietas sive ususfructus apud heredem remaneat, facere aliquid heredem et reficere corrupta nequaquam opus est. Excipe tamen sarta tecta et modicas refectiones: haec enim facere cogitur, si usumfructum habeat, ut . . . . . usufructuarius.

124. *Anon.* [*ad l.* 66]. Lege finem dig. 15 et dig. 23 et lib. VI tit. 1 dig. 13, 15.

125. *Eiusdem* [*ad l.* 67]. Etiam locat et donat, ut lib. XII (?) . . . . . et 32.

126. [*Steph. index l.* 68. 69.] Quaesitum est olim, an partus ancillae usufructuario competat, et multum de eo dubitatum est. Obtinuit autem magis Bruti sententia, qui dicebat, partum ancillae fructuario non competere, quia partus non sit fructus. Quis enim hominem fructum hominis esse dixerit? Ideoque nec usumfructum partus ancillae usufructuarius habere potest, nisi forte specialiter etiam partus ancillae futuri usumfructum testator ei legaverit. Nam quum possimus eorum, quae

46) Cod. δούλων.

s) Cod. πράγμασι ἄν. Forte πράγμασι πᾶν.
t) Forte διγ. ιβ'.
u) Deest in Cod.

τὰ μὲν ὑποβληθέντα τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος· τὰ δὲ ὑπὲρ ὧν ὑπεβλήθησαν, τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος.

quidem fiunt domini proprietatis: ea vero, pro quibus submissa sunt, usufructuarii.

I. 70. *pr.* [ο'. *Οὐλπ.*] Ἐν ἠρτημένῳ οὖν τέως ἐστὶ τὰ τικτόμενα, καὶ μὴ ὑποβάλλων ἐνέχεται.

LXX. *Ulp.* In pendenti igitur interim est foetuum dominium: et nisi submittat usufructuarius, tenetur.

§. 1. *D.* VII. 1.

§. 2. Καὶ τ῀ς γονῆς ἀποθνησκούσης ἄλλην ὑποβάλλειν ἀναγκάζεται· τὸ δὲ κρέας τῆς ἀποθνησκούσης γονῆς τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι διαφέρει.

Et si decesserit foetus, alium submittere debet: caro autem foetus demortui ad usufructuarium pertinet.

§. 3. Τὸ ὑποβάλλειν ἐπὶ τῶν ἀγελῶν καὶ τῶν ὁμάδων[47]) κρατεῖ· οὐ μὴν ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον κεφαλαίων.

Quod dicitur, usufructuarium submittere debere, in gregibus et universitatibus obtinet: nec vero in singulis capitibus.

§. 4. 5. Τοῦ μὲν τὴν χρῆσιν ἔχοντος τῶν καρπῶν εἰσὶ τὰ τικτόμενα πεπληρωμένης τῆς ἀγέλης· ἐξ αὐτῶν

Ad fructuarium quidem pertinent foetus pleno grege editi: ex his autem in locum demortuorum

τὸν οὐσούφρουκτον ἔτυχεν αὐτῷ λεγατεύσας ὁ διαθέμενος. εἰ γὰρ δυνάμεθα καὶ τὰ μὴ ὄντα τέως ἐν φύσει, ἐλπιζόμενα δὲ γίνεσθαι, δεσποτείας λόγῳ λεγατεύειν, τί δήποτε μὴ καὶ τὸν οὐσούφρουκτον αὐτῶν λεγατεύομεν; ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τῆς θεραπαίνης τοκετοῦ, καθ' ἣς ἔχει τὶς οὐσούφρουκτον. τὰς μέντοι γονὰς τῶν θρεμμάτων φησὶ σαβῖνος καὶ κάσσιος τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ διαφέρειν. καὶ ὅτι μὲν ἡ τῶν θρεμμάτων γονὴ διαφέρει τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ δῆλον· εἰ μέντοι ἀγέλη ἐστὶν, ἧς ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, ἀνάγκη ἐστὶν πάλιν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐπιτεχθέντων θρεμμάτων ἀντικαθιστᾶν ἕτερα καὶ ὑποβάλλειν εἰς τὸν τόπον τῶν ἤδη τελευτησάντων καὶ οὕτω τὸν τῆς ἀγέλης περισώζειν καὶ ἀναπληροῦν ἀριθμόν. εἰ δὲ καὶ [μὴ][v]) ἐτελεύτησάν τινα τῶν τῆς ἀγέλης θρεμμάτων ἀλλ' ἄχρεια γεγόνασι, καὶ οὕτω εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ὑποβαλεῖν ἕτερα χρὴ τὸν οὐσουφρουκτουάριον ἀπὸ τῶν τεχθέντων θρεμμάτων[w]). ὥστε μετὰ τὴν αὐτῶν[x]) ὑποβολ[ὴν] αὐτὰ τὰ ἄχρεια τῆς τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου γίνηται δεσποτείας· καὶ γὰρ οὐ δίκαιόν ἐστι τὸν προπριστάριον καὶ τὰ ἀντὶ τῶν ἀχρείων ὑποβαλλόμενα ἔ[χειν] καὶ [πα]ρακατέχειν ὑπὲρ [ὧν] .... αὐτὰ ἀντεκατέστη. ..... ταῦτα τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ [αὐτοῦ] γίνεται μὴ δεόμενα τῆς τοῦ προπριεταρίου τραδιτίονος· καὶ γὰρ ὃν τρόπον τὰ ὑποβαλλόμενα γίνεται τοῦ προπριεταρίου, ἅμα τε καὶ ὑπ[ο]βάλ[λει] αὐτὰ ὁ οὐσουφρουκτουάριος, κἂν [μὴ]πω ἐδικῶς τραδιτευθῇ τῷ προπριεταρίῳ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ ὑπὲρ ὧν ὑπεβλήθη γίνεται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κατὰ τὴν τοῦ οὐσουφρούκτου ἢ κατὰ τὴν τῶν καρπῶν [φύσιν], τουτ[έστιν ὃν τρό]πον οἱ καρποὶ γίνονται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, κἂν ὁ δεσπότης αὐτοὺς μὴ τραδιτεύσῃ, οὕτω καὶ τὰ ὑπὲρ ὧν ἀντεκατέστησε ἕτερα ὁ οὐσουφρουκτουάριος[y]) αὐτοῦ γίνεται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, κἂν ὁ προπριετάριος αὐτὰ μὴ τραδιτεύσῃ.

ἐπειδὴ τοίνυν δεσπότης ἐστὶ τῆς [τ]ούτ[ων γονῆς καὶ εἰ συμβ]ῇ τινα τῶν τεχθέντων τελευτῆσαι θρεμμάτων, ταῦτα αὐτῷ κινδυνεύεται τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ὅτι ἀ[νάγκη πᾶσά ἐστιν αὐ]τὸν ἐκ τοῦ τοκετοῦ τοῦ μετὰ ταῦτα γενομένου τὸν τῆς ἀγέλης ἀναπληρῶσαι ἀριθμόν[z]) καὶ ἀναγκάζεται ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα γε[νομένης γονῆς] ἀντικαθιστᾶν ἕτερα, εἰκότως τὸ κρέας αὐτῆς τῆς τελευτησάσης γονῆς αὐτῷ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ διαφέρει.

[τὸ ε]ἰρημένον[a]), ὅτι ἀνάγκην ἔχει ὁ οὐσουφρουκτουάριος ὑποβάλλειν ἕτερα ἀντὶ τῶν τελευτησάντων θρεμμάτων, [ἀληθές ἐστιν, ἔνθα] ἀγέλης ἢ[b]) βουκολίου ἢ ἱπποφορβίου, τουτέστιν ὁμάδος τινός, ἔχει τὶς[c]) οὐσούφρουκτον. εἰ γὰρ μὴ ὁμάδος ἀλλ' ἰδικῶν [κεφαλῶν, ὁ κὺ]δυν[ος] ὁρᾷ τὸν προπριετάριον. καὶ δῆλος ὁ λογισμός. ἔνθα μὲν γὰρ ἀγέλης ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, κἂν συμβῇ τινα [τελευτῆσαι τῶν] θρεμμάτων, ἡ[d]) τῆς ἀγέλης ἔτι σώζεται προσηγορία, καὶ ὁ τοιοῦτος οὐσούφρουκτος φυλάττεται τοσοῦ[τον, ἐφ' ὅσον] τὰ περιλειφθέντα[e]) τῶν θρεμμάτων ἀριθμὸν ἀναπληροῦσιν ἀγέλης, τουτέστι μὴ ἐλάττονα εἶη τῶν δέκα θρεμμάτων, [καὶ][f]) οὐ

nondum sunt in rerum natura, futura tamen sunt, legare proprietatem, cur non legaremus usumfructum? Haec de partu ancillae, cuius quis usumfructum habet. Foetus autem pecorum Sabinus et Cassius aiunt usufructuario competere. Et pecorum quidem foetus usufructuario competere manifestum est: sin autem grex sit, cuius usumfructum habet, oportet eum rursus ex natis substituere alia et submittere in locum defunctorum, et sic numerum gregis incolumem servare et supplere. Sed et si pecora non sint defuncta, sed inutilia facta, etiam sic in locum eorum alia submittere debet usufructuarius ex pecoribus postea natis, ut post substitutionem inutilia illa propria usufructuarii fiant; neque enim aequum est proprietarium et ea habere, quae pro inutilibus substituta sunt, et retinere ea, pro quibus substituta sunt ..... haec usufructuarii eiusque fiunt, ita ut non opus sit traditione a proprietario facienda; nam quemadmodum substituta proprietarii fiunt, simulatque usufructuarius ea substituerit, licet specialiter proprietario non tradantur, eodem modo etiam ea, pro quibus substituta sunt usufructuarii fiunt secundum ususfructus vel fructuum naturam, hoc est quemadmodum fructus usufructuarii fiunt, licet proprietarius eos non tradiderit, ita etiam ea, pro quibus usufructuarius alia substituit, ipsius ususfructuarii fiunt, quâmvis proprietarius ea non tradiderit.

127. [*Steph. index l.* 70 §. 2.] Quandoquidem igitur dominus foetus est, et si qua ex pecoribus adgnatis mori contigerit, haec periculo usufructuarii sunt, quia omnino ex foetu postea adgnato gregis numerum supplere debet et ex foetu postea nato alia substituere compellitur, naturaliter caro foetus demortui ipsi usufructuario competit.

128. [*Steph. index l.* 70 §. 3.] Quod dicitur usufructuarium in locum defunctorum pecorum alia substituere debere, verum est, ubi gregis vel armenti vel equitii, id est universitatis cuiusdam, usumfructum quis habet. Si enim non universitatis, sed singulorum capitum, periculum ad proprietarium spectat. Et ratio manifesta est. Nam si gregis usumfructum habet, si vel nonnulla pecora mori contigerit, tamen gregis nomen adhuc salvum est, eiusque ususfructus incolumis manet, quamdiu quae supersunt pecora numerum gregis efficiunt, hoc est non minus quam decem pecora sunt,

47) Cod. νομάδων. Caeterum in hoc verbo expl. fol. 179. 184. Inc. fol. 136. 137.

v) Deest in Cod.
w) Cod. χρημάτων.
x) Legebam in Cod. ουτ. μετα τ .. ἄχρει.
y) Cod: ἀντεκατέστη ἕτερα ὁ οὐσούφρουκτος.
z) Codicis lectio corruptissima. Nimirum post ἀριθμόν pergit: ὅτι τοίνυν αὐτῷ κινδυνεύεται τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ ὅτι ἀνάγκη πᾶσα ἐστὶν αὐτὸν ἐκ τοῦ τοκετοῦ τοῦ: — πᾶν ἀναγκάζηται κ. τ. λ.

a) cf. Schol. l. II. 267 sq. *Fabroti.*
b) Cod. ἐστί.
c) Cod. τίως.
d) Cod. ἤ habere videbatur.
e) Cod. περιληφθέντα.
f) Cod. non habet.

δὲ ὑποβάλλει ἀντὶ τῶν φθειρομένων. τὸ οὖν ὑποβάλλειν φάκτον ἐστὶν, ὥσπερ διαίρεσις· καὶ γίνονται τὰ ὑποβληθέντα τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος.

[οα'. Mar]cell. Ἐὰν ἐν τῷ μεσαύλῳ, καθ' οὗ χρῆσιν ἔχω, ἄλλος ἐποικοδομήσῃ, καὶ καταλυθῇ τὸ ἔργον εἴσω τοῦ χρόνου τῆς ἀχρησίας, ἀποκαθίσταταί μοι ἡ χρῆσις.

[οβ'. Οὐλπ.] Ὁ ψιλὴν ἔχων δεσποτείαν ἰσχυρῶς ληγατεύει τὴν χρῆσιν· καὶ ἁρμόζει, εἴτε ζῶντος αὐτοῦ ἐπανέλθῃ πρὸς τὴν δεσποτείαν ἢ καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἢ μετὰ ταῦτα.

ογ'. Pompo. Ἐὰν μεσαύλου ληγατευθῇ μοι χρῆσις, δύναμαι καλύβην ἐν αὐτῷ ποιεῖν πρὸς φυλακὴν τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων.

οδ'. [Γαϊ.] Ἐὰν δούλῳ μου καὶ ἄλλῳ διαφέροντί σοι ληγατευθῇ χρῆσις, οὕτως ἐστὶν ὡς ἡμῖν ληγατευθείσης, καὶ ἐξ ἴσου ἡμῖν διαφέρει.

capitum alia submittit. Submittere igitur facti est, sicut divisio: et submissa fiunt proprietarii.

LXXI. *Marcell.* Si in area, in qua usumfructum habeo, alius aedificaverit, et aedificium dissolutum sit intra tempus non utendi, ususfructus mihi restituitur. *L.* 71. *D.* VII. 1.

LXXII. *Ulp.* Qui nudam proprietatem habet, recte usumfructum legat: et competit, sive vivo eo ad proprietatem redierit sive mortuo ante aditam hereditatem vel postea. *L.* 72. *D. eod.*

LXXIII. *Pompo.* Si areae usufructus mihi legatus sit, casam in ea aedificare possum ad custodiam rerum, quae illic sunt. *L.* 73. *D. eod.*

LXXIV. *Gai.* Si servo meo et alii ad te pertinenti usufructus legatus sit, perinde est, ac si nobis legatus esset, et aequaliter ad nos pertinet. *L.* 74. *D. eod.*

[*ΤΙΤΛΟΣ Β'.*]

Περὶ χρήσεως καρπῶν προσαυξανομένης.

Bs. ζ' *τῶν διγ. τι.* β'.[48])

[α'. *Οὐλπιαν.*] Ὅτε ἡνωμένως ληγατευθῇ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, οὐ μὴν ὅτε διῃρημένως, ἁρμόζει τὸ δίκαιον τῆς προσαυξήσεως.

Ἐὰν οὖν κοινῷ δούλῳ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν καὶ ὁ εἷς τῶν δεσποτῶν μὴ καταδέξηται ἢ μὴ χρήσηται, τὸ μέρος αὐτοῦ τῷ ἑτέρῳ δεσπότῃ προσαύξει, κἂν ἀνίσως ἐδέσποζον. εἰ δὲ κοινῷ δούλῳ

[TITULUS II.]

De usufructu accrescente.

Lib. VII Dig. tit. 2.

I. *Ulpian.* Quum coniunctim usufructus legatus est, non etiam quum separatim, ius accrescendi competit. *L.* 1. *pr.* *D.* VII. 2.

Itaque si communi servo usufructus legatus sit et alter ex dominis non admittat legatum vel non utatur, pars eius alteri domino accrescit, licet non ex aequa parte servus ad eos pertineret. Si vero §. 1. 2.

1. [*Steph. index l.* 1 *pr.* §. 1. 2 D. VII, 2.] Abhinc etiam de usufructu

48) Addit Cod: *ἀνάγνωθι τὸ ις' διγ.*

ε) Expl. fol. 179. 184. Inc. fol. 136. 137.

ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ διῃρημένως πέτρῳ ληγατευθῇ, τὸ φθειρόμενον μέρος ἑνὸς τῶν δεσποτῶν μόνῳ τῷ ἑτέρῳ προσαύξει· ὥσπερ ὅτε δύο τισὶν ἡνωμένως, καὶ ἑτέρῳ διῃρημένως ληγατευθῇ.[49])

L. 1. §. 3. *D.* VII. 2. Ἔσθ' ὅτε καὶ χωρὶς ἑνώσεως χώρα τῇ προσαυξήσει· ἔνθα τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐμοὶ καὶ σοὶ κεχωρισμένως εἰς ὁλόκληρον χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ· τῇ γὰρ συνδρομῇ μειοῦται τὸ ἀλλήλων ληγάτον. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς δεσποτείας ἐστί. τὸ δὲ μεῖζόν ἐστιν ἐν

..... εν ..... λειον ὁ οὐσούφρ ..... σχῆμα φυλαττ.. καὶ οὔτε πρὸς τὴν προπριταρίαν οὔτε πρὸς τὸν τίτιον ανεσχετο ..... κονιούγκτιμ καὶ ἑτέρῳ τινὶ σεπάρτιμ οὐσούφρουκτος καταλέλειπται, τὸ τοῦ κονιούγκτου μέρος ἐπὶ ..... ἔρχεται, καὶ οὐκ ἐπ' ἐκεῖνον, ᾧ σεπάρτιμ οὐσούφρουκτον καταλέλοιπεν ὁ διαθέμενος.

κυρ. εἰ κονιοῦγκτιμ ληγατευθῇ τισιν οὐσούφρουκτος, τὸ μέρος τὸ παραιτηθὲν ἢ ἀσθενῆσαν τοῖς λοιποῖς προσαυ[ξ]ετας. τὸ αὐτὸ κἂν ἐπικοίνῳ οἰκέτῃ ληγατευθῇ καὶ εἰς δεσπότ[ης αὐτοῦ] παραιτήσηται. εἰ δὲ τιτίῳ καὶ τῷ ἐπικοίνῳ ἐμοῦ καὶ σοῦ οἰκέτῃ, ἢ τιτίῳ καὶ ἐμοὶ καὶ σοὶ κεχωρισμένως[h]) ἐληγατεύθη, μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ μόνον χώρα τῇ προσαυξήσει.

εἰ δὲ δεσποτεία ληγατευθῇ κοινῷ δούλῳ καὶ παραιτήσηται εἷς τῶν δεσποτῶν, οὐ προσαύξεται [τῷ] ἄλλῳ οὔτε τὸ ληγάτον εἰς ὁλόκληρον ἕκαστος ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ πρὸς ἀναλογίαν της ἐπὶ τῷ δούλῳ δεσποτείας, ὡς βι. λα' διγ. κ'. περὶ δὲ τῶν καταλιμπανομένων κοινῷ[i]) δούλῳ ληγάτων καὶ κληρονομιῶν ἀναγν. βι. κή τί. ς' διγ. μη καὶ βι. κθ' τί. β' διγ. ξγ', ξδ', ξς', ξζ' καὶ βι. λ' διγ. ν' καὶ πα'[k]) καὶ βι. λε τί. α' διγ. μγ' θέ. ε'.

ἔστιν ὅτε κἂν[l]) μὴ κονιοῦγκτιμ ὁ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη, τὸ τοῦ παραιτουμένου μέρος προσαυξάνεται τῷ συλληγαταρίῳ. συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅταν σεπάρτιμ, ἐξ ὁλοκλήρου μέντοι, δύο τισὶν ὁ οὐσούφρουκτος ἐληγατεύθη. εἰ γάρ τις οὕτω καταλείψει δύο τισὶν οὐσούφρουκτον οὕτως εἰπών· δίδωμι καὶ λεγατεύω τὸν οὐσούφρουκτον πρίμῳ τοῦ κορνελιανοῦ ἀγροῦ καὶ σεκούνδῳ δίδωμι καὶ ληγατεύω τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ, φησί που κέλσος καὶ ἰουλιανός, ἑκάτερον ἡμῶν τῶν ληγαταρίων συντρέχειν ἀλλήλοις. ἐπειδὴ γὰρ ἑκάτερος ἡμῶν τῇ τοῦ ἑτέρου συνδρομῇ πρὸς ἡμισυ λαμβάνει, καὶ ἠθέλησεν ὥσπερ ὁ διαθέμενος ἡμᾶς, εἰ καὶ μὴ τοῖς ῥήμασιν ἀλλ' οὖν τῇ ἐννοίᾳ, συντρέχειν ἀλλήλοις, ἐοίκαμεν ἐν τούτῳ κονιουγκταρίοις, καὶ εἰκότως τὸ τοῦ παραιτουμένου μέρος τῷ ἄλλῳ[m]) προσαυξανεται κατα μίμησιν τῆς ληγατευθείσης δεσποτείας· ἐὰν γάρ τις δύο τισὶν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν αὐτὸν ἀγρὸν ληγατεύσῃ σεπάρτιμ, τὸ τοῦ παραιτουμένου μέρος ἐπὶ τὸν συλλεγατάριον ἔρχεται, καὶ τοῦ παντὸς ἀγροῦ θάτερος τῶν ληγαταρίων γίνεται κύριος. ἐπὶ[n]) δὲ τοῦ οὐσουφρουκτου οὕτως τὸ παρά τινος αὐτῶν ἀπολλύμενον μέρος προσαυξάνεται τῷ ἄλλῳ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ὥστε ἐπὶ μὲν τῆς δεσποτείας ἐκ παραιτήσεως γίνεται ἡ προσαύξησις, ἐπὶ δὲ τοῦ οὐσουφρούκτου οὐ μόνον ἐκ παραιτήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ ἑνὸς χώρα τῇ προσαυξήσει. περὶ γὰρ τούτου πάντες[o]) οἱ νομικοὶ συνήνεσαν, καὶ ὡς φασιν ὅ τε κέλσος καὶ ὁ ἰουλιανὸς σοφώτατα τοῦτο παραδιδόντες, ὁ οὐσούφρουκτος δοκεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν συνίστασθαι. διὰ γὰρ της καθ' ἡμέραν χρήσεως γνωρίζεται ὁ οὐσούφρουκτος, φάκτου τινὸς ἑκάστοτε τουτέστι τοῦ κεχρημένου δεόμενος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν προοιμίῳ τοῦ ἑξῆς τί. φησὶν, καὶ οὐχ ὡς ἡ δεσποτεία προσάπαξ ἁρμόττει καὶ μόνον μένουσα βεβαίως παρὰ τοῦ ἐκποιησαμένου[p]). τοιγαροῦν ἐπειδὴ ἑκάστῃ ἡμέρᾳ ὁ οὐσούφρουκτος δοκεῖ πως συνίστασθαι καὶ ἑκ καινῆς ἁρμόττειν, εἰκοτως καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ κτῆσιν χώρα γίνεται τῇ προσαυξήσει, καὶ ὁτεδήποτε θάτερος τῶν συνουσουφρουκτουαρίων μὴ εὕροι τὸν σὺν αὐτῷ δυνάμενον μέρος

communi servo ususfructus legatus sit, et separatim Petro relictus sit, amissa pars alterius ex dominis alteri soli accrescit: quemadmodum quum duobus coniunctim, et alteri separatim legatus est.

Interdum, etsi non sint coniuncti, locus est iuri accrescendi: puta si eiusdem rei mihi et tibi separatim in solidum ususfructus legatus sit: concursu enim legatum invicem minuitur. Quod et in proprietate obtinet. Sed in usufructu hoc plus est, quod etiam

2. *Cyr.* [*l.* 1 *pr.* §. 1. 2.] Si quibus coniunctim ususfructus legatus sit, pars, quae repudiatur vel deficit, reliquis accrescit. Idem obtinet, si communi servo legatus sit et unus ex dominis eius repudiaverit. Si vero Titio et servo, qui mihi et tibi communis est, vel Titio et mihi et tibi separatim (coniunctim?) legatus sit, solum inter me et te ius accrescendi locum habet.

3. [*Anon. sive Enant. ad l.* 1 §. 1.] Si tamen proprietas legata sit servo communi et unus ex dominis repudiaverit, alteri non accrescit nec solidum uterque legatum petit, sed pro rata dominii in servo, ut lib. XXXI dig. 20. De legatis autem et hereditatibus, quae relinquuntur communi servo, lege lib. XXVIII tit. 6. dig. 48 [pr.] et lib. XXIX tit. 2 dig. 63. 64. 66. 67 (64. 65. 66. 67. 68) et lib. XXX dig. 50 [pr.] et 81 [§. 1] et lib. XXXV tit. 1 dig. 43 them. 5 (44 §. 8).

4. [*Steph. index l.* 1 §. 3.] Interdum licet non coniunctim legatus sit ususfructus, repudiantis portio collegatario accrescit. Accidit hoc, quum separatim, sed in solidum, ususfructus duobus legatus est. Nam si quis duobus usumfructum sic reliquerit: Do lego Primo usumfructum agri Corneliani et Secundo do lego usumfructum eiusdem agri, Celsus et Iulianus ait, utrumque nostrum legatariorum invicem concurrere. Nam quum uterque nostrum concursu alterius partem dimidiam fert, et quasi voluit testator, si non verbis certe mente, invicem nos concurrere, ideo coniunctis similes sumus, et consequenter repudiantis portio alteri accrescit ad instar proprietatis legatae; nam si quis duobus in solidum eundem agrum separatim legaverit, repudiantis portio ad collegatarium transit, et alter legatarius totius agri dominus fit. Sic in usufructu pars ab altero repudiata alteri usufructuario accrescit, ut in proprietate legata ob repudiationem ius accrescendi obtinet. In usufructu autem non solum si repudiaverit alter, sed etiam si amiserit, ius accrescendi locum habet. De hoc enim omnes ICti consenserunt, et ut aiunt Celsus et Iulianus prudentissime hoc tradentes, ususfructus quotidie constitui videtur. Nam in usu quotidiano ususfructus consistit, et facto aliquo eius, qui utitur, indiget, ut Ulpianus in principio tituli sequentis dicit, nec sicut dominium semel tantum competit, firmiter constitutum apud ..... Igitur quum quotidie ususfructus constitui et de novo competere videatur, consequenter etiam posteaquam acquisitus est, iuri accrescendi locus est, et quum primum alter ex usufructuariis non inveniet, qui secum partem ususfructus habere possit, in totum eo utetur iure accrescendi. Ususfructus enim ambulatorius est, quod de proprietate non potest dici; nam temporalis proprietas non datur. Usufructuarius igitur in to-

49) Expl. fol. 136. 137. Inc. fol. 41. 42.

h) An κονιοῦγκτιμ;
i) Expl. fol. 136. 137. Inc. fol. 41. 42.
k) Numeri ν' et π' non satis certi. Potius videbar mihi legere π' καὶ πγ'.
l) Cod. καὶ.
m) Cod. ἀλλοτρ..
n) In sequentibus hallucinatur librarius. Graeca intacta relinquere malo, vertendo periculum emendationis facturus.
o) Cod. παντός.
p) Forte ἐκδικουμένου, coll. verbis textus: *quo vindicatur.*

τῇ χρήσει τῶν καρπῶν, ὅτι καὶ μετὰ τὸ κτήσασθαι ἐὰν ὁ εἷς ἀπολέσῃ τὸ μέρος αὐτοῦ, τῷ ἄλλῳ προσαύξει. μὴ εὑρισκομένου δὲ ἑνὸς τῶν ὀφειλόντων συνδραμεῖν ἡνωμένων ἢ διῃρημένων, ὁ εὑρισκόμενος τὸ ἅπαν νέμεται.

β'. Afri. Ἐὰν ληγατευθῇ πρᾶγμα ἄνευ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, οὐκ ἔχουσιν οἱ κληρονόμοι τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον· ἀλλὰ τὸ φθειρόμενον μέρος πρὸς τὸν τὴν δεσποτείαν ἔχοντα ὑποστρέφει. τότε γάρ ἐστιν ἡ προσαύξησις, ὅτε τὸ δύο ληγατευθὲν εἰς ὁλόκληρον τῇ συνδρομῇ διαιρεῖται.

γ'. Ulpia. Ἐὰν δύο δεσπόται παραδώσωσι τὸν ἔχειν τοῦ οὐσουφρούκτου, εἰς ὁλόκληρον κέχρηται τούτῳ δικαίῳ τῆς προσαυξήσεως. ὁ γὰρ οὐσούφρουκτος ἀμβουλουτόριός[q]) τις ἐστίν, ὅπερ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐπὶ δεσποτείας· πρόσκαιρος γὰρ οὐκ ἔρρωται δεσποτεία. κέχρηται τοίνυν εἰς ὁλόκληρον ὁ οὐσουφρουκτουάριος τῷ οὐσουφρούκτῳ μὴ ὄντος τοῦ συντρέχοντος καὶ δυναμένου μέρος ἔχειν τοῦ οὐσουφρούκτου, καὶ οὐ διαφέρομαι, πότερον κονιοῦγκτιμ τὸν οὐσούφρουκτον ὁ διαθέμενος ἐληγάτευσεν ἢ δισιοῦνκτιμ, ἑκάστῳ μέντοι αὐτὸν εἰς ὁλόκληρον καταλελοιπὼς παρ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κληρονόμου τὸν οὐσούφρουκτον, ὡς δεδήλωται ἀνωτέρω.

εἰ δὲ δύο τισὶ κεχωρισμένως ἑκάστῳ εἰς τέλειον ὁ οὐσούφρουκτος ἢ προπριεταρία ληγατευθῇ, χώρα τῇ προσαυξήσει· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οὐσουφρούκτου καὶ μετὰ το συστῆναι.

ὁ ἰουλιανὸς καὶ τοῦτό φησιν· ἐνστησάμενός τις δύο τινὰς κληρονόμους ἐληγάτευσε τιτίῳ τὸν ἀγρὸν τὸν κορνελιανὸν δεδοῦκτο οὐσουφρούκτῳ, καὶ ἦν ὁ λεγατάριος προπριετάριος, οἱ δὲ κληρονόμοι οὐσουφρουκτουάριοι. λέγει τοίνυν ὁ ἰουλιανὸς, ἐὰν εἷς τῶν κληρονόμων ἀπολέσει τὸ οἰκεῖον μέρος, οὐ τῷ συγκληρονόμῳ προσαυξάνεται, ἀλλὰ πρὸς τὴν προπριεταρίαν ἐπανατρέχει, ἐπειδὴ μὴ τῇ συνδρομῇ τῶν κληρονόμων διαιρεῖσθαι δοκεῖ μεταξὺ αὐτῶν ὁ οὐσούφρουκτος, ὥσπερ ὅταν πρίμῳ τέλειον οὐσούφρουκτόν τις καταλελοιπὼς τοῦ αὐτοῦ πράγματος τέλειον πάλιν τὸν οὐσούφρουκτον σεκούνδῳ καταλιμπάνει· τῇ γὰρ ἐπιφορᾷ καὶ συνδρομῇ σεκούνδου τὸ τοῦ πρίμου λεγάτον μειοῦται. ἐπὶ δὲ τοῦ ὑποκειμένου θέματος ἐπειδὴ μὴ δείκνυται ὁ τεστάτωρ εἰπὼν τῷδε τῷ κληρονόμῳ τὸν οὐσούφρουκτον καταλιμπάνω καὶ τῷδε τῷ κληρονόμῳ [τὸν][r]) αὐτὸν οὐσούφρουκτον, ἀλλὰ τὴν προπριεταρίαν ἐλεγάτευσε δεδοῦκτο οὐσουφρούκτῳ, τοῦτον δὲ τὸν οὐσούφρουκτον προ νερεδιταρία πάρτε προσεκύρωσε ἐξ ἀρχῆς ἑκατέρου τούτων τῇ ὑπεξαιρέσει τῆς δεσποτείας, εἰκότως οὔτε τῇ συνδρομῇ θατέρου τῶν κληρονόμων τὸ τοῦ ἑτέρου μέρος μειοῦσθαι δοκεῖ οὔτε κονιοῦγκτιμ αὐτοῖς ὁ οὐσούφρουκτος καταλελεῖφθαι νομίζεται· οὔτε γὰρ οὐσουφρούκτον αὐτοῖς ὁ διαθέμενος ἰδικῶς φαίνεται καταλελοιπώς. μαθε τοῦτο ὡς ἐν κανόνι· ἔνθα κληρονόμου ὑπόκειται πρόσωπον, ἀρχεῖ τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον[s]), πλὴν εἰ μὴ ὁ κληρονόμος ὡς λεγατάριος ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον ᾗ μητρὸς ἢ παιδὸς ὑπόκειται πρόσωπον[t])· τοῦτο γὰρ ἐκ τῶν μετὰ τοῦτο[u]) δηγ. ἔστιν εὑρεῖν. ἐπειδὴ τοίνυν ἐπὶ τοῦ προλαβόντος θέματος ἀρχεῖ τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον, εἰκότως τὸ παρὰ θατέρου τῶν κληρονόμων ἀπολλύμενον[v]) οὐσουφρούκτου μέρος πρὸς τὸν λεγατάριον ἤτοι πρὸς τὴν προπριεταρίαν μετέρχεται καὶ οὐ προστίθεται τῷ συγκληρονόμῳ. συνῳδεῖ τῷ ἀφρικανῷ γράφων ποῦ καὶ νεράτιος, ἀρχεῖν οἰόμενος τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον δύο γραφέντων κληρονόμων καὶ προπριεταρίας παρ' αὐτῶν ληγατευθείσης, καὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ νερατίου συνάδει γνώμῃ τὸ ὡς ἐν λογισμῷ καὶ κανόνι εἰρημένον τῷ κέλσῳ· τότε γὰρ χώραν ἔχειν φησὶ τὸ τῆς αὐξήσεως δίκαιον, ὅτε τῇ τῶν δύο συνδρομῇ μερίζεται ὁ οὐσούφρουκτος ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ἀμότων ἐξ ὁλοκλήρου. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τραδιτίονος ἔλκει πάλιν ὁ κέλσος· οἷον δύο τινὲς κοινὸν ἔχοντες ἀγρὸν ἐτραδίτευσάν τινι τὴν προπριεταίαν. καὶ ἐνταῦθα γὰρ τὸ παρ' ἑνὸς τούτων μέρος ἀπολλύμενον[w]) τοῦ οὐσουφρούκτου μετέρχεσθαί φησιν ἐπὶ τὴν προ-

si partem suam acquisitam alter amiserit, haec alteri accrescit. Sin autem alter eorum, qui concurrere debent, non inveniatur, sive coniuncti sive disiuncti sint, qui invenitur, solidum possidebit.

II. *Afri.* Si res deducto usufructu legata sit, ius accrescendi heredes non habent; sed pars amissa ad dominum proprietatis redit. Tunc enim iuri accrescendi locus est, quum res duobus in solidum legata concursu dividitur. *L.* 1. §. 4. *L.* 2. *L.* 3. *pr. D.* VII. 2.

III. *Ulpia.* Si duo domini deducto usufructu tum utitur usufructu, si non sit, qui concurrere possit et partem habere usufructus, nec distinguo, utrum coniunctim usumfructum testator legaverit an disiunctim, si omnino, ut supra dictum est, utrique totum ab uno eodemque herede reliquerit. *L.* 3. §. 1. *D. eod.*

5. [*Cyr. l.* 1 §. 3.] Et si duobus separatim utrique in totum usufructus vel proprietas legata sit, iuri accrescendi locus est: in usufructu etiam postquam constitutus est.

6. [*Steph. index l.* 1 §. 4 *l.* 2 *l.* 3 *pr.* §. 1.] Iulianus etiam hoc dicit: Duobus quis heredibus institutis Titio cuidam fundum Cornelianum deducto usufructu legavit, et ita legatarius erat proprietarius, heredes autem usufructuarii. Dicit igitur Iulianus, si alter heredum partem suam amiserit, non coheredi accrescit sed ad proprietatem revertitur, quoniam non concursu heredum usufructus inter eos dividi videtur, quemadmodum si quis Primo perfectum usumfructum reliquisset, et deinde eiusdem rei perfectum usumfructum Secundo relinqueret: nam adiectione et concursu Secundi legatum Primi minueretur. In proposita autem specie quum testator non dixerit: Illi heredi usumfructum relinquo et illi heredi eundem usumfructum, sed proprietatem legaverit deducto usufructu et hunc usumfructum proprietatem excipiendo ab initio pro parte hereditaria utrique assignaverit, consequenter etiam alterius heredis portio alterius concursu non videtur minui nec coniunctim iis usufructus relictus esse videtur: neque enim specialiter usumfructum iis reliquisse testator conspicitur. Disce hoc regulariter: Ubi heredis persona intervenit, ius accrescendi cessat, nisi heres tamquam legatarius usumfructum habeat vel matris filiive persona interveniat: hoc enim invenire est in sequentibus dig. Igitur quoniam in praecedente paragrapho ius accrescendi cessat, consequenter pars usufructus ab altero herede amissa ad legatarium sive ad proprietatem revertitur neque accrescit coheredi. Consentit Africano etiam Neratius scribens alicubi, et putans ius accrescendi cessare, si duo heredes scripti siat et proprietas ab iis legata, et huic sententiae Neratii concinit ratio et regula Celsi, qui tunc dicit ius accrescendi locum habere, si usufructus duobus ab initio in solidum competens concursu eorum dividatur. Hoc idem etiam ad traditionem trahit Celsus: veluti [si] duo communem fundum habentes proprietatem alicui tradiderint. Nam etiam hoc casu partem usufructus ab altero amissam ad proprietatem redire Celsus dicit, reducem vero non toti proprietati accedere, sed ei parti proprietatis, quam tradidit qui modo usumfructum amisit. Usufructus enim eam partem quaerit, a qua ab initio divisus est.

---

q) Cod. ἂν βουλουτ.ρ...
r) Deest in Cod.
s) Cf. Schol c. II 272 *Fabroti.*
t) Haec verba: ἀρχεῖ — πρόσωπον librarius verborum nalium similitudine deceptus in contextu omisit, sed postea a margine supplevit.
u) Cod. τὸ ξ videbatur habere.
v) Cod. ἀπολλυμίνου.
w) Cod. ἀπολλυμένου.

ἀγρὸν ἄνευ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, καὶ ὁ εἷς ἀπολέσῃ τὸ μέρος αὐτοῦ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, πρὸς τὸ παραδοθὲν ἐξ αὐτοῦ μέρος τῆς δεσποτείας ὑποστρέφει.

fundum tradiderint, et alter ex his partem usufructus amiserit, ad traditam ab eo dominii partem redit.

L. 3. §. 2. *D.* VII. 2. Ἐὰν ἀγρὸς ληγατευθῇ μοι καὶ σοὶ τοῦ αὐτοῦ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, ἔχομεν πρὸς ἀλλήλους τὸ δίκαιον τῆς προσαυξήσεως· ἐὰν γὰρ ἀπὸ σοῦ φθαρῇ, ἐμοὶ ἀνήκει, καὶ οὐχ ὑποστρέφει πρὸς τὴν δεσποτείαν· εἰ γὰρ ἐμοὶ καὶ σοὶ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ ἐπι-

Si fundus mihi legatus sit et tibi eiusdem usufructus, invicem ius accrescendi habemus: nam si a te amissus fuerit, ad me pertinet, et ad proprietatem non redit: si enim mihi et tibi legatus sit usufructus, et proprietatem acquisiero, neutri no-

προιεταρίαν ὁ κέλσος, μετερχόμενον δὲ μὴ πρὸς πᾶσαν [ἁ]φαπλοῦσθαι τὴν προπριεταρίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς προπριεταρίας, ὅπερ ἐτραδίτευσεν ὁ νῦν ἀπολέσας τὸν οὐσούφρουκτον. καὶ γὰρ ὁ οὐσούφρουκτος ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐζήτει, ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν διῃρέθη.

οὐ μόνον δύο τισὶν οὐσουφρούκτου ληγατευθέντος χώρα τῇ προσαυξήσει, ἀλλὰ καὶ εἰ ἑτέρῳ μέν ἀγρὸν μὴ προσθεὶς μήτε εἰπὼν δεδοῦκτο οὐσουφρούκτῳ, ἑτέρῳ δὲ οὐσούφρουκτον [ὁ][x]) διαθέμενος ἐληγάτευσε. σαφηνιζέσθω δὲ τὸ εἰρημένον ὀλίγα προθεωρούντων ἡμῶν. ἕτερόν ἐστιν προσαύξησις οὐσουφρούκτου καὶ ἕτερον ἐπαναδρομή· ἡ μὲν γὰρ προσαύξησις συνιστάμενον ἔτι δηλοῖ τὸν οὐσούφρουκτον, ἡ δὲ ἐπαναδρομὴ σβεσθέντα. τοῦτο σῆ. ἔνθα μὲν γὰρ οὐσούφρουκτος πρὸς προπριεταρίαν μετέρχεται, τότε ἐπαναδρομή ἐστι τὸ γινόμενον, τουτέστι παύεται ὁ οὐσούφρουκτος· ἔνθα δὲ οὐσούφρουκτος προστίθεται, τοῦτο ἐστὶ προσαύξησις, ὃ δηλοῖ συνιστάμενον ἔτι τὸν οὐσούφρουκτον. μάθε καὶ τοῦτο· ἔνθα μὲν οὐσούφρουκτος βαδίζει πρὸς τὴν προπριεταρίαν, τοῦτο ἐστὶ ἐπαναδρομή· ἔνθα δὲ τοὐναντίον ἡ προπριεταρία πρὸς τὸν οὐσούφρουκτον μετέρχεται, τοῦτο λέγεται κονσολιδατίων. μάθε καὶ τοῦ[y])το· ἐάν[z]) τις οὕτως εἴπῃ· δίδωμι καὶ λεγατεύω ἀγρὸν, εἶτα τούτου αὐτοῦ τοῦ ἀγροῦ ἑτέρῳ λεγατεύει τὸν οὐσούφρουκτον, λαμβάνει μὲν ὁ εἷς τῶν ληγαταρίων, ᾧ τὸν ἀγρὸν καταλέλοιπεν ὁ διαθέμενος, τὴν προπριεταρίαν καὶ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, λαμβάνει καὶ ὁ συλλεγατάριος τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, ἐπειδὴ λεγατεύων τὸν[a]) ἀγρὸν οὐκ ἐπήγαγεν ἰδικῶς ὁ διαθέμενος, ὅτι δεδοῦκτο οὐσουφρούκτῳ αὐτὸν λεγατεύει. εἰ δὲ καὶ οὕτως εἴπῃ· δίδωμι καὶ ληγατεύω τὴν προπριεταρίαν τιτίῳ ληγατεύσας τὸν οὐσούφρουκτον, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον καὶ τὴν προπριεταρίαν καὶ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου λαμβάνει μαέβιος, τὸ δὲ ἕτερον μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου κομίζεται τίτιος, καὶ τοῦτο σαφέστερον εὑρήσεις ἐν τῷ ε' διγ. τοῦ παρόντος τί. ταῦτα εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. τελευτῶν τις πρίμῳ μὲν καταλέλοιπε τὸν ἀγρὸν τὸν κορνελιανὸν, μὴ προσθεὶς μήτε εἰπὼν δεδοῦκτο οὐσουφρούκτῳ, σεκούνδῳ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ τὸν οὐσούφρουκτον. ἔτι μὲν πρῖμος λαμβάνει τὴν προπριεταρίαν τοῦ ἀγροῦ καὶ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, ὁ δὲ σεκοῦνδος τὸ ἕτερον ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, δῆλον· εἰ δὲ ὅτι[b]) συνέβη τὸν σεκοῦνδον ἀπολέσαι τὸ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, ὅτι μὲν πρὸς τὸν πρῖμον τὸν ἔχοντα τὴν προπριεταρίαν καὶ ἥμισυ μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου τὸ ἀπολλύμενον ἐπανέρχεται[c]) ..... τήτων ἐστι ἐγω .....τῶ πως ἐπανέρχεται ποτερον τῆς ἐπαναδρομῆς ὡς τὴν προπριεταρίαν μα ..... προσαυξήσεως ὡς ἐπὶ οὐσουφρ ..... ἐπανερχόμενον ἵνα εἰ μὲν πρὸς τὴν προπριεταρίαν ἐπαναδράμῃ μηκέτι ..... ουσουφρ ..... μᾶλλον τῷ προσώπῳ τοῦ πρίμου προστεθείη ὡς συνουσουφρουκτουαρ .. δοκεῖταθο ..... μάλιστα ο.. προπριεταρί .. ἐστι παρ' αὐτοῖς καὶ ἤρεσεν ὥστε τῷ δικαίῳ τῆς προσαυξήσεως ..... μέρος καὶ μὴ εἰς τὴν προπριεταρίαν ἐπανατρέχειν καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ τῆς προπρι[εταρίας] ..... αὐτης μᾶλλον ἐπανέρχεται, ἀλλὰ τῷ προσώπῳ τοῦ πρίμου προστίθεται καὶ .... συμβῇ δὲ τινα .. ουτ... προπριεταρ ... ἐπικτήσασθαι καὶ κονσολίδ[ατί]ονα γενέσθαι καὶ οὕτω χώρα γίνεται τῇ προσαυξήσει ει ..... τοῦ οὐσουφρούκτου μέρος ἃ ....

— — — —

κτήσομαι τὴν δεσποτείαν, οὐδετέρῳ ἡμῶν ἀπόλλυται τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον[50])· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς τρόποις ἀπόλλω τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, οἷς ἤμελλον αὐτὴν ἀπόλλειν, εἰ μὴ γέγονεν ἕνωσις.

[δ'. Ἰουλ.] Ἐὰν ληγατευθῇ μοι ἀγροῦ δεσποτεία, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἐμοὶ καὶ σοὶ καὶ πέτρῳ, ἕκαστος ἡμῶν τὸ τρίτον ἔχει τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· καὶ εἴτε σὺ εἴτε ὁ πέτρος ἐναλλαγὴν τῆς πρώτης καταστάσεως ὑποστῇ, τὸ μέρος αὐτοῦ ἐμοὶ καὶ τῷ ἄλλῳ ὁμοίως προσαύξει.

[ε'. Γαΐ.] Καὶ ἐὰν παραδώσω τινὶ ψιλὴν τὴν δεσποτείαν, σώζεταί μοι ἡ προσαύξησις τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν.

[ς'. Οὐλπιαν.] Τὸ αὐτό ἐστι, κἂν παρ' ἑνὶ τῶν τριῶν ἐχόντων τὴν χρῆσιν γένηται ἡ ἕνωσις.

Ἐὰν ψιλή μοι ληγατευθῇ δεσποτεία καὶ σοὶ τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, εἴτε σὺ ἀπολέσῃς τὸ μέρος σου εἴτε ὁ κληρονόμος, πρὸς τὴν δεσποτείαν ὑποστρέφει.

Ἐὰν χωρὶς αἱρέσεως ληγατευθῇ χρῆσις ἐμοὶ τῶν καρπῶν καὶ σοὶ ἡ αὐτὴ ὑπὸ αἵρεσιν, ἐμοὶ ὅλη ἐν τῷ μεταξὺ ἁρμόζει· καὶ ἐὰν πάθω τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν, ὅλως φθείρεται. ἐξιούσης δὲ τῆς αἱρέσεως, σὺ ὅλον λαμβάνεις. εἰ δὲ μὴ ὑπέστην τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν, κοινῶς αὐτὴν ἔχομεν.

[ζ'. Παῦλ.] Ἐὰν χρῆσιν καρπῶν ληγατεύσω σοὶ καὶ τοῖς κληρονόμοις μου, τὸ ἥμισυ σὺ ἔχεις καὶ τὸ ἥμισυ οἱ κληρονόμοι μου· εἰ δὲ καὶ σοὶ καὶ παύλῳ μετὰ τῶν κληρονόμων μου, ἀνὰ τρίτον ἔχετε· οὐ γὰρ ἐστὶ διαφορὰ τὸ εἰπεῖν ἐν τῷ ληγατεύειν· τῷδε καὶ τῷδε διαφέρει μετὰ μάρκου, ἢ τῷδε καὶ τῷδε καὶ μάρκῳ.

[η'. Οὐλπιαν.] Ἐὰν τῇ γυναικί μου καὶ τοῖς παισὶν αὐτῆς[51]) ληγατεύσω χρῆσιν καρπῶν, ἔχουσι τὴν προσαύξησιν. τὸ αὐτό, κἂν μόνους τοὺς παῖδας ἔγραψα κληρονόμους, εἰ καὶ ὡς ληγαταρίους αὐτοὺς οὐκ ὠνόμασα, ἀλλ' ἔδειξα βούλεσθαι αὐτοὺς μετὰ τῆς μητρὸς τρέφεσθαι. εἰ δὲ ἐξωτικοὺς σὺν αὐτοῖς ἔγραψα κληρονόμους, ληγατάριοι νοοῦνται οἱ παῖδες.

θ'. Ἀφρικαν. Ἐὰν δύο ληγατευθῇ δεσποτεία καὶ[52]) ἄλλῳ χρῆσις καρπῶν, οἱ δύο τὸ ἥμισυ ἔχουσι καὶ ὁ[53]) ἄλλος τὸ ἥμισυ. καὶ τὸ ἐναντίον, ἐὰν ἑνὶ ληγατευθῇ ἀγρὸς καὶ ἄλλοις δύο ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν.

ι'. Οὐλπ. Καὶ τῷ ἀπολέσαντι τὸ ἴδιον μέρος ἔσθ' ὅτε γίνεται προσαύξησις· ἐὰν γὰρ ἐμοὶ καὶ σοὶ ληγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, καὶ κωλυόμενος ἐγὼ ἐναστrum perit ius accrescendi: sed iisdem modis usumfructum amitto, quibus amissurus eram, si consolidatio facta non esset.

IV. *Iul.* Si mihi proprietas fundi legata sit, et eiusdem ususfructus mihi et tibi et Petro, quilibet nostrum trientem ususfructus habet: et sive tu sive Petrus prioris status permutationem passus fuerit, pars eius mihi et alteri similiter accrescit. *L.* 4. *D.* VII. 2.

V. *Gai.* Et si tradidero alicui nudam proprietatem, ius accrescendi in usufructu mihi servatur. *L.* 5. *D. eod.*

VI. *Ulpian.* Idem est, et si apud unum ex tribus usufructuariis consolidatio facta sit. *L.* 6. *pr. D. eod.*

Si nuda proprietas mihi legata sit et tibi dimidia ususfructus, sive tu partem tuam amiseris sive heres, ad proprietatem redit. §. 1.

Si pure ususfructus mihi legatus sit et idem tibi sub conditione, totus interim mihi competit: et si prioris status mutationem passus fuero, totus perit. Sed si extiterit conditio, tu totum consequeris. Si vero prioris status permutationem passus non sim, communiter eum habemus. §. 2.

VII. *Paul.* Si usumfructum tibi et heredibus meis legavero, dimidiam tu habes et dimidiam heredes mei: sed si et tibi et Paulo cum heredibus meis, singuli tertiam habetis: nec enim interest, ita legetur: *illi et illi cum Marco:* an ita: *illi et illi et Marco.* *L.* 7. *D. eod.*

VIII. *Ulpian.* Si uxori meae et liberis eius usumfructum legavero, habent ius accrescendi. Idem est, etsi solos liberos heredes scripsero, licet non ut legatarios eos nominaverim, sed ostenderim, velle me eos cum matre ali. Quodsi extraneos cum his heredes scripsero, filii legatarii esse intelliguntur. *L.* 8. *D. eod.*

IX. *African.* Si duobus proprietas legata sit et alii ususfructus, duo dimidiam habent ususfructus et alius dimidiam. Item contra, si fundus uni legatus sit, et duobus aliis ususfructus. *L.* 9. *D. eod.*

X. *Ulp.* Etiam ei, qui partem suam amisit, interdum pars ususfructus accrescit: si enim mihi et tibi ususfructus legatus sit, et ego uti frui prohi- *L.* 10. *D. eod.*

εἴτε ὁ λεγατάριος εἴτε ὁ κληρονόμος τὸ οἰκεῖον ἀπολέσῃ μέρος τουτ ... μέρος ..... προπρ ..... ἐπανατρέχει καὶ μᾶλλον ἤρεσε τὸ παρὰ θατέρου ἀπολλόμενον μέρος ἐπὶ τον .. .... π ..... λέγειν ..... μητε κονιου ..... ὅτε λεγατάριος καὶ ὁ κληρονόμος ἰδικῶς ..... τῷ λεγαταριω κατ. τ ..... συμφω .. το τοῦ κληρονόμου μέρος οὔτε .... ὅτι ἔνθα κληρονόμος πρόκ .... ἀλλ' ὁ λεγατάριος ἔχει ..... εως .... — — —

γάγω καὶ μετὰ προκάταρξιν ἀπολέσω τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, εἶτα καὶ σὺ ἀπολέσῃς τὸ μέρος σου, καὶ νικήσω, τὸ μέρος μόνον, ὅπερ ἀπώλεσα, ἀποκαθίστησί μοι ὁ πρός με δικασάμενος· τὸ γὰρ σὸν μέρος δικαίῳ προσαυξήσεως λαμβάνω.

L. 11. D. VII. 2. ια'. *Παπιαν.* Ἐὰν ἀπὸ μάρκου κληρονόμου ληγατευθῇ μοι χρῆσις καρπῶν καὶ σοὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἀπὸ παύλου, ἀργεῖ ἡ προσαύξησις· ὥσπερ γὰρ[54]) ὅτε δύο τισὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐξ ἴσων μερῶν χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ·

L. 12. D. eod. ιβ'. *Οὐλπιαν.* Καθ' ἑτέρου γὰρ καὶ καθ' ἑτέρου τὴν ἀγωγὴν ἔχομεν.

bitus usumfructum petiero et post litem contestatam usumfructum amisero, deinde et tu portionem tuam amiseris, et causam obtinuero, partem duntaxat, quam amisi, restituit mihi, qui mecum litigavit: partem enim tuam iure accrescendi capio.

XI. *Papinian.* Si a Marco herede ususfructus mihi legatus sit et tibi eiusdem rei a Paulo, cessat ius accrescendi: quemadmodum si duobus aequis portionibus eiusdem rei ususfructus legatus fuisset:

XII. *Ulpian.* Nam adversus alium et alium actionem habemus.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

Ποίαις ἡμέραις ὁ τῆς χρήσεως καρπὸς ληγατευθεὶς προχωρεῖ.

L. 1. pr. D. VII. 3. α'. *Οὐλπιαν.* Ἅπαξ γίνεται ἡ προχώρησις χρήσεως καρπῶν, εἰ μὴ ἄρα κατ' ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα ἢ καθ' ἡμέραν ληγατευθῇ· τότε γὰρ, ἐπειδὴ πολλά ἐστι τὰ ληγάτα, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα ἢ ἡμέραν προχωρεῖ· ἢ ὅτε ἡμέραν παρ' ἡμέραν.

§. 1. *Καὶ κἂν μὴ δύνανται καθ' ἡμέραν οἱ καρποὶ λαμβάνεσθαι, τὸ ληγάτον οὐκ ἐστὶν ἀνίσχυρον.*

§. 2. *Προχωρεῖ δὲ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ μόνη*[55]) *χρῆσις μετὰ τὴν προσέλευσιν τῆς κληρονομίας, ὅτε καὶ δύναταί τις χρήσασθαι. τοιγαροῦν ὁ κληρονομιαῖος δοῦλος τὰ μὲν ἄλλα ληγάτα προσπορίζει τῇ κληρονομίᾳ· ἐπὶ δὲ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν περιμένομεν τὸ πρόσωπον τοῦ δεσπότου τοῦ χρήσασθαι δυναμένου.*

§. 3. *Ἡ ὑπὸ ἡμέραν καρπῶν χρῆσις μετὰ τὸ ἐπιστῆναι τὴν ἡμέραν προχωρεῖ· συνίσταται γὰρ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ἀπὸ ἡμέρας καὶ ὑπὸ ἡμέραν.*

§. 4. *Πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως ἢ πρὸ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ*[56]) *ὑπὸ ἡμέραν οὔτε ἡ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν ἀγωγὴ προχωρεῖ, καὶ ὁ κινῶν οὐδὲν πράττει.*

TITULUS III.

Quibus diebus ususfructus legatus cedat.

I. *Ulpian.* Ususfructus semel cedit, nisi forte in annos singulos vel menses vel dies legatus sit: tunc enim, quia plura legata sunt, per singulos annos vel menses vel dies cedit: vel quum alternis diebus legatus est.

Et licet fructus quotidie percipi non possint, legatum non est inutile.

Dies autem ususfructus et nudi usus cedit post aditam hereditatem, quum et uti frui quis possit. Itaque servus hereditarius caetera quidem legata hereditati acquirit: in usufructu autem exspectamus personam domini, qui uti frui possit.

Ususfructus ex die, postquam dies venit, cedit: ususfructus enim ex die et in diem constituitur.

Ante aditam hereditatem vel ante diem in usufructu ex die debito nec actio de usufructu cedit, et agens nihil facit.

τῆς[e]) κληρονομίας προσπορίζεσθαι.

τοῦ ἀνωτ. ἀνάγν. βι. λ ζ' τι. β' διγ. ις' καὶ βι. μα' τι. α' δίγ. ξα' καὶ βι. μ ε' τι. γ' διγ. μ ς'.

ἐναντιοφ. καὶ μὴν οὐσούφρουκτος δουλεία ἐστὶν, ὡς βιβ. η' τι. α' δίγ. α', καὶ εἴρηται διγ. δ' τοῦ αὐτοῦ τι. ὅτι ὕφο ἰοῦρε δουλεία οὐ συνίσταται EX DIE ἢ ἐν δίεμ, ἀλλὰ παραγραφὴ ἀντιτίθεται[f]) τῷ παρὰ τὰ συνδεδογμένα τὴν δουλείαν ἐνδικοῦντι.

οὐ μόνον δὲ ὁ οὐσούφρουκτος οὐ προχωρεῖ πρὸ τῆς τοῦ κληρονόμου ἀδιτίονος, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ ἁρμόττειν δύναται ἀγωγὴ μήπω ἀδιτεύσαντος τοῦ κληρονόμου. τὸ αὐτό ἐστι, κἂν ἰν[g]) [δίεμ ὁ] οὐσούφρουκτος [ληγατευθῇ.] ὥσπερ γὰρ οὐσούφρουκτος πρὸ τῆς ἡμέρας οὐ προχωρεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡ ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ ἁρμόττειν δύναται ἀγωγή. το ..... πρὸ τῆς ἡμέρας κινῶν ὁ ληγατάριος οὐ πλουσπετιτεύει ἀλλὰ LIUD κινεῖ, ἐπειδὴ αὐτῷ τὴν ἀρχ .... ληγατευθαντ .. πρὸ τῆς ἡμέρας κινῶν ὁ λεγατάριος πλουσπετιτεύει.

1. [*Steph. index l.* 1 §. 2 D. VII, 3]. hereditati acquiri.

2. *Anon.* [*ad l.* 1. §. 2]. Lege lib. XXXVI tit. 2 dig. 16 [§. 1] et lib. XLI tit. 1 dig. 61 [§. 1] et lib. XLV tit. 3 dig. 26

3. *Enantioph.* [*ad l.* 1 §. 3]. Tamen ususfructus servitus est, ut lib. VIII tit. 1 dig. 1, et dig. 4 eiusdem tituli dicitur, servitutem ipso iure non consistere ex die vel in diem, sed exceptionem opponi contra placita servitutem vindicanti.

4. [*Steph. index l.* 1 §. 4]. Non solum autem ususfructus non procedit ante aditionem heredis, sed nec actio de usufructu competere potest antequam heres adierit. Idem est, etsi ex die ususfructus legatus est. Nam sicut ususfructus ante diem non procedit, ita nec actio de usufructu competere potest ..... si ante diem legatarius agat, non plus petit, sed .... agit, quoniam ..... legatarius ante diem agens plus petit.

54) Malim: *καί.*
55) Inc. fol. 134. 139.
56) *Heimb.* coniicit: τῆς. Sed *Anonymus*, ex cuius Digestis hic locus in Basilica translatus est, omnino scripserat τοῦ sc. οὐσουφρούκτου.

e) Inc. fol. 134. 139.
f) Cod. *ἐντίθεται.*
g) Lege *ἐξ δίε.*

BIBLIOTHECA BOULLIANA

[ΤΙΤΛΟΣ Δ'.]

Ποίοις τρόποις ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ χρῆσις ἀπόλλυται.

Βι. ζ τῶν διγ. [τί. δ'.]

α'. [*Οὐλπιαν.*] Ἡ συστᾶσα χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ περὶ αὐτῆς ἀγωγὴ φθείρεται τῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ. εἰ δὲ πρὸ τῆς προχωρήσεώς τις τὴν πρώτην κατάστασιν ἐλαττωθῇ, οὐ φθείρεται. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῆς παρὰ τὸ ἀκριβὲς συνεσταμένης χρήσεως τῶν καρπῶν ἐν ἐμφυτευτικῷ ἀγρῷ[57]). εἰ δὲ καὶ ληγατευθῇ σοι ἀγρὸς ἀπὸ ἡμέρας καὶ ἐξιωθῇς ἀποκαταστῆσαί μοι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ὑποστῶ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγήν, σώζεταί μοι ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν φιλαγάθως. καὶ ἐπὶ τοῦ[58]) κατ' ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα ἢ ἡμέραν μόνη ἡ προχωρήσασα φθείρεται.

εἰπὼν ὁ νομοθέτης ὅπως ὁ οὐσούφρουκτος συνίσταται καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ διδάξας προσαυξήσεως, εἶτα καὶ τὴν τῆς αὐτοῦ προχωρήσεως ἡμέραν προσθεὶς, νῦν καὶ τοὺς τρόπους ἀπαριθμεῖται, δι' ὧν φθείρεσθαι πέφυκεν ὁ συστὰς οὐσούφρουκτος. φθείρεται δὲ τῇ καπίτις δεμινουτίονι, μεγάλη δηλονότι ἢ μέσῃ, οὐ μόνον οὐσούφρουκτος ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ ἀγωγὴ, καὶ οὐ διαφερόμεθα εἴτε ἀπὸ ληγάτου ἢ πάκτου ἢ καθ' ἕτερον νόμιμον τρόπον συνέστη[h]) ὁ οὐσούφρουκτος. τὸ αὐτὸ λέγω, κἂν ἀγροῦ βεκτιγαλίου ὁ οὐσούφρουκτος ἢ καὶ σουπερφικιαρίας ἐπιφείλεται[i]) οἰκίας. κἂν τὰ μάλιστα γὰρ οὐ συνίσταται κυρίως ἐπὶ τούτων οὐσούφρουκτος, ἐπειδὴ μὴ δεσπόται τούτων εἰσὶν οἱ παραχωροῦντες τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ βεκτιγαλίου ἀγροῦ ἢ τῆς σουπερφικιαρίας οἰκίας, ὅμως τῇ καπίτις δεμινουτίονι τῶν παραχωρηθέντων ἀπόλλυται τούτων ὁ οὐσούφρουκτος καὶ ἡ ἐπ' αὐτῷ ἀγωγή. [τῇ] δὲ καπίτις δεμινουτίονι φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος, ὅταν ἔτυχε ἤδη συστὰς τουτέστι προχωρήσας ἤτοι ἁρμόσας, καὶ μὴ καὶ τῇ καπίτις δεμινουτίονι φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος ὁ μήπω συστὰς πρὸ τῆς ἀδιτίονος τοῦ κληρονόμου ἢ καὶ πρὸ τῆς προχωρήσεως τοῦ λεγάτου· (τί γάρ; ὅτι ἐξ δίε λεγατευθεὶς ἦν ὁ οὐσούφρουκτος) εἰ δὲ καὶ συνέβη τῷ ληγαταρίῳ καπίτις δεμινουτίων, οὐ φθείρει τὸν οὐσούφρουκτον ἤτοι τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγωγήν.

ἐναντιοφ. ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ θ' τί. [φησὶ] ὅτι παύεται οὐσούφρουκτος ἀπέκειν [μή]πω ἀρξάμενος, καὶ βι. λε' τί. α' διγ. [ς] φησὶν, ὅτι ἐὰν ληγατεύσω σοι οὐσούφρουκτον [δούλου][k]), καὶ εἴπω αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι ὅτε παύσεται πρός σὲ ὁ οὐσούφρουκτος ἀπέκειν, καὶ ἐν ζωῇ μου ἀποθάνῃς ἢ .... δεκτικὸς, οὐκ ἐλευθεροῦται ὁ δοῦλος· οὐ γὰρ λέγομεν παύσασθαι τὸν οὐσούφρουκτον τὸν [μή]τε ἀρξάμενον ἀπέκειν.

ἐν[l]) τῷ γ' διγ. τοῦ θ' τί. τούτου τοῦ βι. φησὶν ὅτι καὶ ὁ μὴ ἀρξάμενος παύεται.

ἐλευ[θερωθῇ σοι] ἀγρὸς [ἐξ] δίε[m]) ἤτοι ἀπὸ φανερᾶς ἡμέρας καὶ ἐξιώθης τούτου[n]) δοῦναί μοι τὸν οὐσούφρουκτον· πρὸ δὲ τῆς ἡμέρας ὑπέστην καπίτις δεμινουτίονα. ἰδωμεν μήτι βέβαιόν μοι ὁ οὐσούφρουκτος, ὡσανεὶ τῆς ἡμέρας αὐτῷ μήπω προχωρησάσης. ὅπερ μᾶλλον φιλαγάθως δεχόμεθα. [διὰ] τοῦτο [δὲ] φιλαγάθως δεχόμεθα, ἐπειδὴ μὴ ἰδικῶς τῷ φιδεικομμίσσῳ τοῦ οὐσουφρούκτου προσέθηκεν ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν ἀ[γρὸν] ἐξ [δίε] ληγατεύσας ἑτέρῳ ἠξίωσεν αὐτὸν δοῦναί μοι τὸν τούτου οὐσούφρουκτον, διὰ τοῦτο οὖν τὸν μ.. ..... ὡς ὁ οὐσούφρουκτος ἐν ..κατ ..... τὸν .ι.... ὃ διαθέμενος καταλείλοιπε· μήπω γὰρ τὸ ληγάτον λαβὼν οὐ δύναται τὸν οὐσούφρουκτόν μοι παρασχεῖν.

τοῦ ἀνων. .....αυτον και..... μει... καὶ ἡμέρα προχωρεῖ, ὡς τί. ς'.

TITULUS IV.

Quibus modis ususfructus et usus amittatur.

Lib. VII Dig. tit. 4.

I. *Ulpian.* Ususfructus constitutus et actio de usufructu prioris status mutatione extinguitur. Sed si ante diem cedentem capite quis deminutus sit, non extinguitur. Eadem dicenda sunt et de usufructu, qui contra iuris rationem constituitur in fundo emphyteuticario. Sed et si tibi fundus ex die legatus sit et rogatus sis, usumfructum mihi restituere, et ante diem capite deminutus fuerim, ususfructus mihi benigne servatur. Et in usufructu, qui in annos singulos vel menses vel dies constitutus est, is solus amittitur, qui iam processit. *L. l. D. VII. 4.*

1. [*Steph. index l. 1 pr.* §. 1 D. VII, 4]. Postquam legislator exposuit, quomodo ususfructus constituatur, et docuit, quomodo accrescat, denique adiecit, quando dies eius cedat, nunc etiam modos enumerat, quibus ususfructus constitutus amitti solet. Amittitur autem capitis deminutione, magna scilicet vel media, non solum ususfructus sed etiam actio de usufructu, nec discrimen facimus, utrum legato vel pacto vel alio legitimo modo ususfructus constitutus est. Idem dico, etsi ususfructus agri vectigalis vel superficiei debeatur. Nam licet in his proprie ususfructus non consistat, quoniam qui agri vectigalis vel superficiei usumfructum cedunt non sunt domini, tamen capitis deminutione eorum, quibus cessus est, ususfructus eorum et actio de eo amittitur. Sed ita capitis deminutione ususfructus amittitur, si iam constitutus est hoc est processit vel competit, non autem amittitur capitis deminutione ususfructus nondum constitutus, antequam adeat heres vel dies legati cedat: (finge enim usumfructum ex die legatum) et si legatarium capite minui contigerit, ususfructus sive actio de eo non amittitur.

2. *Enantioph.* [*ad l. 1* §. 1]. Dig. 8 tit. 9 dicit, desinere pertinere usumfructum, qui necdum coeperit, et lib. XXXV tit. 1 dig. 96 dicit, quod, si tibi legavero usumfructum servi eumque manumitti iussero, quum desierit ususfructus ad te pertinere, et vivo me decesseris vel [legatum] capere [non potueris], servus non manumittitur: neque enim dicimus desiisse usumfructum, qui nec coepit pertinere.

3. [*Anon. ad l. 1* §. 1]. Dig. 8 tit. 9 huius libri dicit, desinere etiam eum, qui necdum coepit.

4. [*Steph. index l. 1* §. 2]. Fundus tibi legatus est ex die certa et rogatus es mihi eius usumfructum dare: sed ante diem capite minutus sum. Videamus ne forte salvus mihi sit ususfructus, quasi dies eius nondum cesserit. Quod benigne magis admittimus. Ideo autem benigne admittimus, quia non ipsi fideicommisso ususfructus diem adiecit, sed fundo alii ex die legato rogavit eum, ut mihi usumfructum eius daret, ideo igitur ..... testator reliquit: nam quum legatum nondum ceperit, usumfructum mihi non potest praestare.

5. *Anon.* [*ad l. 1*]. .... et dies cedit, ut tit. 6.

57) Textus *Fabroti* et *Heimbachii* magnopere a nostro discrepat.

58) *Heimb.* legi vult τῆς. Sed vide supra not. 56.

h) Cod. μέση.
i) Legebam in Cod: καὶ οὐσουφρ .... πεγειλει τις.
k) Deerat in Cod.
l) In Cod. haec uno tenore iuncta sunt praecedenti scholio.
m) Cod. δίεμ. Forte ἐν δίεμ erat: eodem errore, ut supra not. g.
n) Cod. τοῦτε.

L. 2. pr. D. VII. 4. β'. [*Παπ.*] Ἐὰν διῃρημένως ἐμοὶ καὶ σοὶ ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ, γυμνὴ μένει ἡ δεσποτεία. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ εἷς ἡμῶν, τὸν χρόνον αὐτοῦ ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων νέμεται· οὔτε γὰρ ἔχομεν προσαύξησιν. εἰ δὲ εἷς ἐστιν ὁ κελευσθεὶς παρ' ἐνιαυτὸν νέμεσθαι, τὸν ἕτερον ἐνιαυτὸν ἡ χρῆσις τῶν[59]) καρπῶν τῇ δεσποτείᾳ συνάπτεται.

§. 1. Ὁ δὲ ληγατεύων οὕτως δοκεῖ ἀναλαμβάνειν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν.

§. 2. Εἰ μὲν ἅμα δύο τισὶν ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ, τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν ἅμα νέμονται· ὥσπερ εἰ ἑνὶ ἐληγατεύθη. εἰ δὲ χωρὶς ἑκάστῳ ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν ληγατευθῇ καὶ συμφωνήσωσιν ἅμα νέμεσθαι, ἀλλήλοις ἐμποδίζουσιν· εἰ μὴ συντρέχει αὐτοῖς ἡ γνώμη τοῦ διαθεμένου· εἰ δὲ καὶ συντρέχει, ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν σχολάζει ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν.

δύο τισὶ διῃρημένως ἀλτέρνις [ἄννις][o]) τουτέστιν ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν οὐσούφρουκτος τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐλεγατεύθη. ἔρρωται τὸ λεγάτον, καὶ τοῦ[p]) ἑτέρου τῶν ληγαταρίων ἐν τῷ α' ἐνιαυτῷ ἀρχομένου ἔχειν τὸν οὐσούφρουκτον κατὰ τὸν ἑξῆς ἐνιαυτὸν λαμβάνει τοῦτον ὁ ἕτερος καὶ ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον, καὶ τῇ τῶν ἐνιαυτῶν κοντινουατίονι μένει τέως τῆς προπριεταρίας ἐκτὸς ὁ οὐσούφρουκτος ἐφ' ἕνα ἕκαστον τῶν ληγαταρίων ἀμοιβαδὸν μετερχόμενος. ἕτερόν ἐστιν εἰ τιτίῳ ἐνὶ ὄντι κατέλειψέ[q]) τις οὐσούφρουκτον ALTERNIS ANNIS. ἐνταῦθα γὰρ τῷ μὲν α' ἔτει τὸν οὐσούφρουκτον ὁ τίτιος ἔχει, καὶ τῷ ἑξῆς ὁ κληρονόμος, καὶ τῷ γ' πάλιν ὁ τίτιος, εἶτα μετ' αὐτὸν ὁ κληρονόμος, καὶ οὕτως ἑφεξῆς· καὶ τοῦτον συμβαίνει τὸν τρόπον μὴ ἀδιακόπως τοῦ οὐσουφρούκτου χωρίζεσθαι τὴν προπριεταρίαν, ἀλλ' εἶναι ταύτην ἐν τέλει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς τίτιος κεχρῆσθαι τῷ οὐσουφρούκτῳ μὴ δύναται. τὸ [αὐτὸ][r]) ἔνθα δύο τισὶ διῃρημένως . . . . . ἀλτέρνις ἄννις . . . . . χωρίζεσθαι . . . . . ὁ ἑτέρως . . . . . [ἀπὸ τοῦ ληγ]αταρίου γὰρ αὖ[θις μεταφ]έρεται πρὸς τὴν προπριεταρίαν ὁ οὐσούφρουκτος καὶ ἀμοιβαδὸν· καὶ μένει μὲν ἐνιαυτὸν παρ' αὐτῇ, μετέρχεται δὲ αὖθις ἐπὶ τὸν περιόντα ληγατάριον, εἶτα ἐπὶ τὴν προπριεταρίαν, καὶ οὕτω πάλιν ἐπὶ τὸν περιόντα ληγατάριον, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν θατέρου [αὖ]τῶν τελευτήσαντος οὐ μένει λειπον τις α περιόντι ληγαταρίῳ δ . . . . . φ . . . . . ἀλλ' ἑ . . . αυτὸν μεν παρα . . αυ . . . πα . . . . . προ . . . . . τὰ γὰρ τῆς π . . . . . ἐνταῦθα . . οὐκ ἔχει . . . . . κα . . . . . καὶ συνε . . . . . κατὰ . . . . . συτ . . . . . και . . . . . ἔχει τὸν οὐσούφρουκτον . . συντρέχοντ . . αὐτῷ . . . . . καπίτις δεμινουτ . . . . . ἐ πολλὰ δοκοῦσιν εἶναι . . . . . πεπονθότα τὴν καπίτις δεμινουτίονα μετέρχεται ἐπὶ τὴν προπριεταρίαν ὁ οὐσούφρουκτος. τότε δὲ μετέρχεται ὅτε . . . . . πεπονθ . . . καπίτ . . δεμινουτ . . . . . καθ' ὃν ἕτερος εἶχε τὸν οὐσούφρουκτον συνέβη . . . . ἕτερ . . . . . π . . εκεινω ἦν . . . μένῃ καπίτις δεμινουτίων καὶ διὰ τοῦτο . . . . . ἀλλὰ πρὸς τ . . καπίτις δεμινουτ . . . . καὶ τῷ πεπονθότι καπίτις δεμινουτίονα . . . . . [s])[t]) ||[u]) ||[v]) ||[w]) ||[x]) ||[y]) ||[z]) — — —

[γ'. Οὐλπιανός.] Ὥσπερ ἐτήσιον ληγατεύω, οὕτω δύναμαι ληγατεύων χρῆσιν καρπῶν λέγειν· ὁσάκις ἂν ὑποστῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν ὁ ληγατάριος ἢ ἀπολέσῃ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, ληγατεύω αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν μέχρι ζωῆς σου ἢ δήλου χρόνου ληγατεύσω σοι, δοκῶ ἀναλαμβάνειν αὐτὴν, ὁσάκις φθαρῇ.

Καὶ ἀναλαμβάνων αὐτὴν ἔχεις τὸ τῆς προσαυξήσεως δίκαιον πρὸς τὸν συλληγατάριόν σου, ὥσπερ εἰ ἄλλος ἦν ὑποκαταστάς σοι· εἰ[60]) γὰρ μὴ ῥήματι, ἀλλ' οὖν τῷ πράγματί εἰσιν ἡνωμένοι.

Ἐὰν ληγατεύσω πέτρῳ καὶ παύλῳ χρῆσιν καρπῶν καὶ μόνον τὸ ἥμισυ ἀναλάβω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πέτρου, ἀπόλλοντος μὲν τοῦ πέτρου τὸ πᾶν προσαύξει τῷ παύλῳ. εἰ δὲ ὁ παῦλος ἀπολέσῃ, μέρος προσαύξει πέτρῳ, καὶ μέρος ὑποστρέφει πρὸς τὴν δεσποτείαν· οὐδεὶς γὰρ, ὅπερ ἀπώλεσεν, ἀναλαμβάνει δικαίῳ προσαυξήσεως.

Καὶ θανάτῳ φθείρεται ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τὰ προσώπῳ ἡνωμένα.

III. *Ulpianus.* Sicut in annos singulos lego, ita legans usumfructum dicere possum: *quoties capite minutus erit legatarius vel usumfructum amiserit, ei lego.* Sed et si quamdiu vives aut usque ad certum tempus usumfructum tibi legavero, videor ipsum repetere, quoties amissus fuerit. *L. 3. pr. D. VII. 4.*

Et repetens eum ius accrescendi habes cum collegatario tuo, quemadmodum si alius tibi esset substitutus: etenim, tametsi non verbis, re tamen coniuncti sunt. §. 1.

Si Petro et Paulo usumfructum legavero et dimidiam tantum in persona Petri repetiero, si quidem Petrus amiserit, totum Paulo accrescit. Quodsi Paulus amiserit, pars accrescit Petro, et pars ad proprietatem redit: nemo enim, quod amisit, iure accrescendi recipit. §. 2.

Etiam morte extinguitur ususfructus, ut caetera, quae personae cohaerent. §. 3.

παθὼν λάβῃ πάλιν τὸν οὐσούφρουκτον δικαίῳ τῆς ῥεπετιτίονος, συμβῇ δὲ τὸν μαί[βιον] ἀπολέσαι μέρος τοῦ οὐσουφρούκτου, τοῦ[το τὸ] μέρος τὸ παρὰ μαιβίου τοῦ κληρονόμου ἀπολλόμενον προσαυξάνεται τιτίῳ .....
... πρωτοτυπ ..... τὸ ..... τοῦ οὐσουφρούκτου ἀλλὰ δικαίῳ τῆς ῥεπετιτίονος λέγει παπιανὸς καὶ οὔτ .....
..... προσαύξησ ... μ .... διδοναι της προσαυξήσεως, εἰ καὶ μὴ πρωτοτύπως ἀλλ' ἐκ τῆς ῥεπετιτίονος ..... ὁ τίτιος.
τοῦ ἀνων. .... δε κονιουγκτ[ίων] ..... ἢ ῥήματι καὶ πράγματι γίνεται ἢ μόνῳ τῷ πράγματι .....
..... τῶν ὑποδειγμάτων καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. ρμβ'.
..... παπιανὸς .....
..... [ἐληγά]τευσέ τ[ις] τιτίῳ καὶ μαεβίῳ τὸν οὐσούφρουκτον .....
..... ἥμισυ μέρος τοῦ παντὸς οὐσουφρούκτου ἐχέτω. καὶ συμβὰν οὕτω πέπονθε καπίτις δεμινουτίονα τίτιος. τὸ μέρος τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ ἤτοι ἐπ ..... εις πρό .... τουτέστι ..... μέρος τοῦ παντὸς οὐσουφρούκτου ἐκτὸς ῥεπετιτίονος ὃ δὲ μαίβιος ἰδ' ὅνα μὲν ἀπὸ λεγάτου δύ ..... τις προσαυξή ... τὸ ..... ης τὸ δὲ ἀπολλόμενον παρὰ τοῦ τιτίου τῷ μαεβίῳ προσηυξήθη ..... οὖν καὶ οὗτοι κονιοῦγκτοι εἶναι δοκοῦσι λέγει παπιανὸς ..... καὶ πάνυ ... π .... ἐν τούτῳ διαφορὰ ..... ἐξ αυτ ..... του παντος ..... σουφρουκτ .. απολέσθαι τῷ νονουτένδω ἢ τῇ καπίτις δεμινουτίονι ..... τοῦ παντὸς οὐσουφρούκτου ..... τε .... μέρος ..... τουτέστι ....
..... — — — — ..... οὐσουφρ ..
..... ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ὁ μαίβιος τιτιου προσ .... τιθεται ...
..... ἀπολλύμενον προσαυξ .... δε μαεβιω πρὸς τὴν προπριταρίαν ..... ἀπολέσας κανονικῶς το παρ αυτ .. απολλυμ .....
.....
..... οὐδέ .....
.....
..... καὶ ἕτερον μέρος εχ .....
.....
..... ξάνεται οὔτε γὰρ .....
.....
..... μέρος .. τε .. οὐσουφρ ..... προσαυξ .....
.....
..... τίθεσθαι πέφυκεν ὁ οὐσούφρουκτός.
κυρ. .....
..... ἐὰν ἐγὼ ἀπολέσω τὸν οὐσούφρουκτον .....
..... οὐδέν μοι προσαύξεται.
.....
.....

7. [*Steph. index l.* 3 §. 1]. capitis [deminutionem] passus rursus iure repetitionis usumfructum acceperit, et Maevius forte partem ususfructus amiserit, haec pars, quae a Maevio herede amissa est, Titio accrescit ....
..... || etsi non principaliter sed ex repetitione Titius .....

8. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 1]. ..... coniunctio ..... vel verbis et re vel re tantum .....
..... exemplis et lib. L tit. 16 dig. 142.

9. [*Steph. index l.* 3 §. 2]. ..... Papinianus ....
..... legavit quidam Titio et Maevio usumfructum .....
..... dimidiam partem totius ususfructus habeat. Quae quum ita essent, Titius capite minutus est. Pars ei relicta — — — —

L. 4. *D.* VII. 4. [δ'.] Marc. Ἐὰν τὴν ληγατευθεῖσάν σοι χρῆσιν [61]) τῶν καρπῶν ἀξιωθῇς ἀποκαταστῆσαί μοι, ἀπὸ προσώπου μου σβέννυται μόνον.

IV. *Marc.* Si legatum tibi usumfructum mihi restituere rogatus sis, ex persona mea tantum perit.

L. 5. *pr. D. eod.* ε'. Ulpi. Ἐκ τῶν ἄλλων τρόπων τῶν φθειρόντων δυνατὸν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἀναλαμβάνεσθαι, οὐ μὴν καὶ τοῦ θανάτου· εἰ μὴ τοῖς κληρονόμοις τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ληγατευθῇ.

V. *Ulpi.* Quantum ad reliquos modos usufructus amittendi usufructus repeti potest, non autem in casum mortis: nisi heredibus fructuarii legatus sit.

§. 1. Ἐὰν χρῆσις καρπῶν προσπορισθῇ μοι διὰ δούλου, καὶ ἐκποιήσω μόνην τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν τοῦ δούλου, μένω ἔχων τὴν δι' αὐτοῦ προσπορισθεῖσάν μοι.

Si usufructus per servum mihi acquisitus sit, et usumfructum solum servi alienavero, usumfructum per eum acquisitum retineo.

§. 2. Τοῦ πράγματος φθαρέντος ἢ ἐναλλαγέντος φθείρεται ἡ χρῆσις. ἐὰν γὰρ ληγατευθεῖσα εἰς χρῆσιν οἰκία πέσῃ ἢ καυθῇ, οὐδὲ τοῦ μεσαύλου ἢ τῆς ὕλης σώζεται ἡ χρῆσις.

Re peremta vel mutata extinguitur usufructus. Inde si aedes, quarum usufructus legatus est, corruerint aut exustae sint, neque areae neque materiae superest usufructus.

§. 3. Ἐὰν ἐποικοδομηθῇ τῷ ἐν χρήσει ὄντι μεσαύλῳ,

Si in area, quae in usufructu est, aedificium

τελευτῶν τις μαεβίῳ μὲν οὐσούφρουκτον ἐληγάτευσεν, ἠξίωσε δὲ αὐτὸν ἀποκαταστῆσαι σεΐῳ τινα ..... αυτὸν ....ένων [a]) ἀλλὰ μήπω τὸν οὐσούφρουκτον ἀποκαταστήσας ἐτελεύτησε μαέβιος ὁ λεγατάριος ἢ καπίτις ὑπέστη δεμινουτίονα καὶ ἁπλῶς ἀπώλεσε τὸν οὐσούφρουκτον. ἆρα τοῦτο σεΐῳ τὸν φιδικομμσσάριον βλάπτει; οὐδαμῶς. χρὴ γὰρ τὸν πραίτωρα, ὅσον ἦκεν εἰς τὸ τοῦ σεΐου τοῦ φιδικομισσαρίου πρόσωπον, τὴν τοῦ φιδικομίσσου φθορὰν οὐκ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ληγαταρίου χαρακτηρίζειν ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ σεΐου τοῦ φιδικομισσαρίου, ὥστε κἂν ἀπώλεσε τὸν οὐσούφρουκτον ὁ μαέβιος, τοῦτο πρόκριμα ποιεῖν οὐκ οἶδε σεΐῳ. φυλάττει δὲ οὕτω τὸν οὐσούφρουκτον ὁ πραίτωρ καὶ δίδωσιν αὐτῷ οὐτιλίαν κομφεσσορίαν ἀγωγὴν [b]), ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κθ' διγ.

τοῦ ἄνων. ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ κθ' διγ. καὶ βι. ί τί. β' διγ. ις'. ὁμοίως δὲ τῷ παράτι βι. λγ' τί. β' [c]) δίγ. θ'.

τοῦ ἐναντ. ἐν τῷ θ' [d]) διγ. τοῦ β' τί. τοῦ λγ' βι. [e]) φησὶν, ὅτι τ ... τῷ φιδικομισσαρίῳ ..... θαδῆναι τὸν οὐσούφρουκτον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἡ ἀκρίβεια τὸ τοῦ ἀποκατασταθέντος [f]) αὐτῷ λεγαταρίου [πρόσωπον] [g]) περιεργάζεται ὡς ἅπαξ ἐκείνου γενομένου οὐσουφρουκτουαρίου. ἐν τῷ ις' διγ. τοῦ β' τί. τοῦ ί βι. μετὰ θεματισμοῦ φησιν, ὅτι ὁ οὐσούφρουκτος ἄνευ φθορᾶς οὐ μεταβαίνει εἰς πρόσωπον ἐκ προσώπου· καὶ βι. κγ' τί. γ' διγ. ξζ' μετὰ θεματισμοῦ, ὅτι ἐὰν οὐσούφρουκτος ἐξωτικῷ παραχωρηθῇ, οὐ πρὸς αὐτὸν ἀλλὰ πρὸς τὸν προπριετάριον μετέρχεται.

ἐάν τις μόνον τὸν οὐσούφρουκτον ἐκποιήσῃ τοῦ οἰκείου τοῦ προσπορίσαντος αὐτῷ πράγματος οὐσούφρουκτον, οὐ σβέννυται αὐτῷ ὁ διὰ τοῦ οἰκείου προσπορισθεὶς οὐσούφρουκτος. τοῦτο δὲ μὴ δέξῃ κατὰ ἀντιδιαστολήν· σήμερον γὰρ ἀπὸ νεαρᾶς τοῦ δεσπότου διατάξεως, ἥτις ἀνήνεκται βι. γ' τοῦ κώδ. τί. λγ' τελευταία τοῦ τί. τυγχάνουσα, ὁ διὰ ὑπεξουσίου ἢ οἰκείου προσπορισθεὶς οὐσούφρουκτος οὐ σβέννυται τοῦ [ὑπεξουσίου] ἢ τοῦ οἰκείου καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐξελθόντος τῆς τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου ὑπεξουσιότητος, ἀλλ' οὐδὲ εἰ ὁ πατὴρ τὴν μεγάλην ἢ μέσην ὑποστῇ καπίτις δεμινουτίονα, σβέννυται ὁ διὰ τοῦ [h]) παιδὸς προσπορισθεὶς αὐτῷ οὐσούφρουκτος, ἀλλὰ μένει παρὰ τῷ παιδὶ, κἂν κληρονόμος οὐκ ἐγένετο τοῦ πατρὸς, ὡς καὶ τοῦτό φησιν ἡ αὐτὴ διατ.

τοῦ ἄνων. τὸ αὐτὸ κἂν ὁλόκληρον αὐτὸν ἐκποιήσω, ὡς [βι. γ'] τοῦ κώδ. τί. [λγ'] διατ. ια' [i]). ἀνάγν. καὶ τὴν ιζ' διάτ. καὶ τούτου τοῦ τί. διγ. ιη'.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. τί. α' διγ. λδ' λς' καὶ νγ' καὶ .. ή τί. ....[k])

ἐὰν ἐδάφους τὶς οὐσούφρουκτον ἐληγάτευσεν, εἶτα ἐπιζήσας τὸ ἔδαφος ἐποικοδόμησεν, ἔσβεσε τὸ ληγάτον. ..... λε-

11. [*Steph. index l.* 4]. Decedens quis Maevio usumfructum legavit, rogavit autem, ut eum Seio cuidam restitueret ..... Sed usufructu necdum restituto Maevius legatarius mortuus aut capitis deminutionem passus est et simpliciter usumfructum amisit. Num hoc Seio fideicommissario nocet! Nequaquam. Oportet enim Praetorem, quantum ad Seii fideicommissarii personam attinet, fideicommissi interitum non ex persona legatarii definire sed potius ex persona ipsius fideicommissarii, ut proinde Seio praeiudicium facere non possit, etiamsi Maevius usumfructum amiserit. Servat autem hoc modo Praetor usumfructum et dat ei utilem confessoriam actionem, ut Ulpianus dicit dig. 29 [§. 2].

12. *Anon.* [*ad l.* 4]. Lege dig. 29 in fine et lib. I tit. 2 dig. 16. Caeterum huic dig. simile est lib. XXXIII tit. 2 dig. 9.

13. *Enant.* [*ad l.* 4]. Dig. 9 tit. 2 lib. XXXIII dicit, ... fideicommissario..... usumfructum, licet vel maxime iuris ratio personam legatarii inspiciat, qui illi restituit, utpote qui semel usufructuarius factus sit. Dig. 16 tit. 2 lib. X exemplo allato docet, usumfructum sine interitu in personam a persona non transire; et lib. XXIII tit. 3 dig. 67 (66) itidem exemplo allato, usumfructum, si extraneo cedatur, non ad eum sed ad proprietarium transire.

14. [*Steph. index l.* 5 §. 1]. Si quis usumfructum solum alienaverit servi, qui ei rei alicuius usumfructum acquisivit, ususfructus per servum ei acquisitus non extinguitur. Hoc autem ne accipias κατὰ ἀντιδιαστολήν. Hodie enim ex novella constitutione imperatoris, quae relata est lib. III Cod. tit. 33 et ultima in hoc tit. est, ususfructus per filium vel servum acquisitus non extinguitur, si filius vel servus aliquo modo e patris vel domini potestate exierit, sed nec si pater magnam vel mediam capitis deminutionem passus sit, ususfructus per filium ei acquisitus extinguitur, sed penes filium manet, licet heres patri non extiterit, quod et ipsum dicit laudata constitutio.

15. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 1]. Idem est, si eum totum alienavero, ut lib. III Cod. tit. 33 const. 15. Lege etiam const. 17 et huius tit. dig. 18.

16. *Eiusdem.* [*ad l.* 5 §. 2]. Lege tit. 1 dig. 14 [§. 2], 36 [pr.] et 53 et ..... 8 tit. ....

17. [*Steph. index l.* 5 §. 3 *l.* 6]. Si quis areae usumfructum legaverit, deinde superates adhuc in ea

61) Expl. fol. 121. 114. Inc. fol. 43. 40.

a) Expl. fol. 121. 114. Inc. fol. 43. 40.
b) Literarum ductus in Cod. dubii. Sic enim legebam 'π π'. Forte: οὐτίλιον κομφεσσόριον τύπον.
c) Cod. δ'.
d) Cod. κθ'.
e) Cod. τί.
f) Cod. ἀποστατήσαντος.
g) Deest in Cod.
h) Cod. τῆς.
i) Cod. ιγ'.
k) Forte καὶ διγ. β' τί. ς'.

σβέννυται ἡ χρῆσις. εἰ δὲ ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων ᾠκοδόμησεν, ἐνάγεται τῇ ἐκ διαθήκης καὶ τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ.

ς'. Pomp. Καὶ τῇ περὶ βίας[62]) ἡ λάθρα ἀγωγῇ ἐνίσχεται.

[ζ'.] Iul. Εἰ μὴ περιαιρεῖται τὸ ἔργον καὶ ἀποκαθίστησι τὴν χρῆσιν τοῦ μεσαύλου· ἐν ᾧ μέντοι παρῆλθεν ὁ τὴν χρῆσιν φθείρων χρόνος.

η'. [Οὐλπιαν.] Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ἀγροῦ ληγατευθῇ καὶ πέσῃ τὸ ἐποίκιον, οὐ φθείρεται ἡ χρῆσις, ὥσπερ οὔτε εἰ τὰ δένδρα πέσῃ· τὸ γὰρ ἐποίκιον μέρος ἐστὶ τοῦ ἀγροῦ.

θ'. Ulpi.[62]) Τὸ αὐτό ἐστι, κἂν ὁ ἀγρὸς προσθήκη ἦν τοῦ ἐποικίου.

positum sit, ususfructus extinguitur. Sin autem proprietarius aedificaverit, convenietur actione ex testamento et de dolo.

VI. *Pomp.* Et interdicto quod vi aut clam tenetur. *L. 6. D. VII. 4.*

VII. *Iul.* Nisi aedificium tollatur, et areae usumfructum restituat: dum tamen tempus, quo ususfructus perit, transactum sit. *L. 7. D. eod.*

VIII. *Ulpian.* Si ususfructus fundi legatus sit et villa diruta sit, non extinguitur ususfructus, sicuti nec si arbores deciderint: villa enim pars fundi est. *L. 8. D. eod.*

IX. *Ulpi.* Idem est, si fundus villae fuit accessio. *L. 10. pr. D. eod.*

γατεύσας τὸ ἔδαφος ..... ὁ δὲ τούτου κληρονόμος, τότε δύναται κινεῖν ὁ λεγατάριος οὐ τὴν περὶ οὐσουφρούκτου, ἀλλ' ἐφ' ὅ[σον ἴστα]ται τὸ οἰκοδόμημα, (τοῦτο γὰρ ἔστιν ἐν τῷ ζ διγ. μαθεῖν) τὴν ἐξ τεσταμέντο· ἀλλὰ καὶ τὴν δε δόλο. καὶ μὴ εἴπῃ, ὅτι καὶ πῶς [δυνατόν] ἐστι κατὰ ταὐτὸν ἔχειν τὴν ἐξ τεσταμέντο καὶ τὴν δε δόλο σουβσιδιαρίαν οὖσαν καὶ τότε διδομένην, ὅταν μὴ ἑτέρα τὶς [ἐστὶν ἀγωγή·] οὔτε γὰρ κατὰ ταὐτὸν ἁρμόττει τησδιωφ .. ὠ .., ἀλλ' εἰ μὲν πρὶν ἡ τὸν οὐσούφρουκτον ὁ κληρονόμος παραδῷ τῷ λεγαταρίῳ, τὸ ἔδαφος οἰκοδ[ομήσας][1]), ἐπειδὴ ἔσβεσται ἡ ἐξ τεσταμέντο, ἀνάγκην ἔχει λοιπὸν ὁ ληγατάριος κινεῖν κατ' αὐτοῦ τὴν δε δόλο· δοθέντος γὰρ ἅπαξ καὶ σβεσθέντος τοῦ οὐσου[φρούκτου περὶ αὐτοῦ] οὐ δύναται τύπον κινεῖν ὁ ποτὲ οὐσουφρουκτουάριος. οὐ μόνον δὲ τὴν ἐξ τεσταμέντο δύναται κινεῖν ὁ λεγατάριος κατὰ τοῦ κληρον[όμου] τὸ ἔδαφος κατὰ τ....., ἀλλὰ καὶ τὸ κονοδ βι αντ κλαμ ἰντίρδικτον. δῆλον δὲ ὅτι ἐν ᾧ τὸ κονοδ βι αντ κλαμ ἰντίρδικτον ... ἐστιν οὗ ..... ὑπεστι ... τὸ ἰντίρδικτον ἐντὸς ἐνιαυτοῦ μετὰ τὴν γενομένην οἰκοδομήν· ἀνάλιον γὰρ τοῦτο τὸ ἰντίρδικτον καὶ εἰ μὴ ἐξ πογγικαῦσα μετὰ ἐνιαυτὸν [οὐ][m]) δοθήσεται, ὡς ἐν τῷ προσφορῳ τί. μαθήσεις· ὥστε μετὰ ἐνιαυτὸν ὡς μήτε τοῦ ἰντιρδίκτου ὑπόντος ἀναγκαίως κινηθήσεται ἡ δὲ δόλο. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον συμβαίνει χρειῶδες καὶ ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτο τὸ ἰντίρδικτον τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ[n]). ἡ μὲν γὰρ δε δόλο πάντως ἀπὸ πανουργίας καὶ δόλου κομμιτεύεται· τοῦτο δὲ τὸ ἰντίρδικτον κινεῖται οὐ μόνον ἀπὸ δό[λου, ἀλλὰ καὶ] ἔνθα τὶς καθ' ὑπερβάλλουσαν ῥᾳθυμίαν καὶ ἄγνοιαν ἐνόμιζε παρὰ μηδενὸς κωλύεσθαι καὶ ταῦτα εἰδέναι ὀφείλων ὁ ..... αὐτὸν οἰκοδομ ... σαι τοῦτο γὰρ τὸ ἰντίρδικτον οὐ τῇ ὑπονοίᾳ τοῦ κτίσαντος ἴσως ἀνοήτῳ οὔσῃ προσέχει, ἀλλὰ μὴ δυνηθῇ .. .. βελτίονος εἶναι αἱρέσεως ἤπερ εἰσὶν σὺ συνετοί τε καὶ λελογισμένοι. ἔχει δὲ τὸ ἰντίρδικτον οὕτιλιον, ἐπειδὴ μὴ] κυρίως νέμεται ὁ οὐσουφρουκτουάριος ... οἷδας, ὅτε ἑτέρας μὴ ὑπούσης ἀγωγῆς, εἰ μὲν κατὰ δόλον ἐγένετο, δίδοται δὲ δόλο, [εἰ] δὲ [μὴ] κατὰ δόλον, πάλιν ὡς εἶπον ἄλλης ἀγωγῆς μὴ] ὑποκειμένης, ἰμφάκτουμ κινηθήσεται.

aedificaverit, legatum extinguit. [Sin autem non is,] qui aream legavit, [aedificavit], sed heres eius, tunc legatarius intendere potest non quidem actionem de usufructu, sed quoad aedificium subsistit, (hoc enim ex dig. 7 disci potest) actionem ex testamento: imo etiam de dolo. Nec obiicias, fieri non posse, ut quis simul habeat ex testamento actionem et de dolo, quippe quae sit subsidiaria et tunc competat, quum non sit alia actio; neque enim simul competit ....., sed si antequam usumfructum legatario traderet heres in area aedificaverit, [ex testamento actio competit, sin postea aedificaverit,] quum actio ex testamento extincta sit, legatarius iam necesse habet adversus eum de dolo experiri: nam quum ususfructus semel traditus et amissus sit, de usufructu actionem, qui quondam usufructuarius fuit, intendere non potest. Non solum autem ex testamento actionem legatarius intendere potest adversus heredem, qui aream .....; sed etiam quod vi aut clam interdictum. Si tamen quod vi aut clam interdictum ..... interdictum intra annum postquam aedificatum est; hoc enim interdictum annale est, et nisi cognita causa post annum non datur, ut tit. competente disces. Proinde post annum, quum neque interdictum competat, necessario de dolo agetur. Etiam alio modo hoc interdictum usufructuario utile et necessarium est. De dolo enim actio omnino ob fraudem et dolum committitur: interdictum autem non solum ob dolum locum habet, sed etiam si quis supina negligentia et ignorantia putaverit se a nemine impediri, licet scire debuerit [sibi non licere aedificare]. Interdictum enim mentem aedificantis, quae forte sensu caret, non respicit, sed .... melioris conditionis esse, quam sunt prudentes et periti. Habet autem interdictum utile, quoniam proprie usufructuarius non possidet ... . novisti, si alia actio non sit et dolo factum sit, de dolo actionem dari, sin autem non sit dolo factum, et ut dixi alia actio non sit, in factum agetur.

τοῦ ἀνων. εἰ γὰρ μὴ παρῆλθε, τὴν κόμφισσορίαν κινεῖ ἐμποδιζόμενος νέμεσθαι, ὡς τί. ς' διγ. β'.

18. *Anon.* [*ad l. 7*]. Nam si non sit transactum, confessoriam intendit tanquam possidere prohibitus, ut tit. 6 dig. 2.

τοῦ αὐτοῦ. τὸν χρόνον τῆς φθορᾶς τοῦ οὐσουφρούκτου φέζει ἡ ις' διάτ. τοῦ λγ' τί. τοῦ γ' βι. τοῦ κώδ.

19. *Eiusdem* [*ad l. 7*]. Tempus, quo perit ususfructus, definit const. 16 tit. 33 lib. III Cod.

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. βι. ν' τί. ις' διγ. ξ' καὶ ρϟη' καὶ α' διγ. μδ' θέ. γ' καὶ τούτου τοῦ βι. τί. η' διγ. ιβ' καὶ μ'[o]) τί. α' διγ. ιζ', ἐν οἷς εὑρίσκεις πότε τὸ ἐποίκιον μέρος προσθήκη ἐστὶ τοῦ ἀγροῦ καὶ πότε τὸ ἐναντίον ὁ ἀγρὸς τοῦ ἐποικίου.

20. *Eiusdem* [*ad l. 8*]. Lege lib. L tit. 16 dig. 60 et 198 et lib. XXX dig. 44 them. 3 [§. 4] et huius libri tit. 8 dig. 12 (10) et tit. XX tit. 1 dig. 17 (16 §. 2), ubi invenies quando villa pars sive accessio fundi sit et quando e contrario fundus villae accessio.

Ἔγνως ὅτι τῆς βίλλης καταπεσούσης διὰ τοῦτο οὐ σβέννυται ὁ ἐπὶ τῷ ἀγρῷ οὐσούφρουκτος, ἐπειδὴ ἡ βίλλα προ-

21. [*Steph. index l. 10 pr.*]. Didicisti villa diruta nequaquam extingui fundi usumfructum, quoniam villa

---

62) *Heimb. βί.ι.*

63) Apud *Heimb.* sic est: θ'. Παῦλ. Καὶ πίχηται — ἔμαον ἦν. Deinde sequitur: ι'. Οὐλπιαν. Τὸ αὐτό ἐστι — τοῦ ἐποικίου. Transpositio in Cod. obvia vix genuina est. Vide etiam notam sq.

l) Nempe aliquid deest. Forte addendum: ἁρμόζει ἡ ἐξ τεσταμέντο· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα οἰκοδομήσει, ut ab οἰκοδομήσει librarius aberraverit.

m) Deest in Cod.

n) Cod. τοῦ οὐσουφρ....

o) Cod. κα'.

L. 9. *D.* VII. 4. ι'. .... Καὶ κέχρηται τῷ ἐδάφει, ἐν ᾧ τὸ ἐποίκιον ἦν.

X..... Et solo utitur, in quo villa fuit.

L. 10. §. 1. *D. eod.* Ἐὰν[64]) οἴκου χρῆσιν ληγατεύσω καὶ ζῶν αὐτὸν καταλύσω καὶ ἄλλον κτίσω, σβέννυται· οὐ μὴν ἐὰν κατὰ μέρος αὐτὸν φιλοκαλῶν ὅλον ἀνακαινίσω.

Si aedium usumfructum legavero et vivus eas demolitus fuero et alias aedificavero, usufructus extinguitur: non etiam si per partes eas reficiens totas renovavero.

§. 2. 3. Ἐὰν ἐπικλυσθῇ ὁ τόπος καὶ γένηται ὑδροστάσιον ἢ λίμνη, σβέννυται ἡ χρῆσις· ὥσπερ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ὑδροστασίου, ἐὰν ξηρανθῇ.

Si locus inundatus sit et stagnum factum sit aut palus, usufructus extinguitur: sicut et usufructus stagni, si exaruerit.

§. 4. Εἰ δὲ ὑπάμπελος τόπος ἀρόσιμος γένηται ἢ τοὐναντίον, οὐ σβέννυται ἡ ἐπ' αὐτῷ χρῆσις. καὶ ἡ τῆς ὕλης χρῆσις σβέννυται κοπτομένης αὐτῆς καὶ σπειρομένου τοῦ τόπου.

Si vero locus vitibus consitus arabilis factus sit vel contra, usufructus eius non extinguitur. Usufructus quoque silvae extinguitur, si caesa sit et illic sationes factae sint.

§. 5. Καὶ ἡ βῶλος ἐὰν γένηται σκεῦος ἢ τοὐναντίον, σβέννυται ἡ χρῆσις.[65])

Et si ex massa vas factum sit vel contra, usufructus extinguitur.

§. 6. Καὶ ἐὰν κόσμιον λυθῇ ἢ μεταποιηθῇ, σβέννυται ἡ χρῆσις αὐτοῦ.

Et si ornamentum dissolutum sit aut transfiguratum, usufructus eius extinguitur.

§. 7. Ἐὰν ὁ οἶκος κατὰ μέρος ἀνανεωθῇ, σώζεται ἡ χρῆσις· εἰ δὲ λυθῇ, κἂν δι' αὐτῆς τῆς ὕλης μηδενὸς ἑτέρου προστεθέντος ἀνανεωθῇ, φθείρεται.

Si domus pro parte fuerit restituta, manet usufructus: si vero dissoluta sit, licet eadem materia nulla alia adiecta instaurata sit, extinguitur.

§. 8. Ἐὰν ἐκ τοῦ τεθρίππου ὁ εἷς ἀποθάνῃ, εἰ μὲν ἵππων χρῆσις ἐληγατεύθη, σώζεται ἐπὶ τοῖς λοιποῖς· εἰ δὲ τεθρίππου, φθείρεται.

Si quidem equorum usufructus legatus sit, et unus ex quadriga decesserit, in residuis usufructus remanet: si vero quadrigae, extinguitur.

L. 11. *D. eod.* ια'. Paul. Εἰ μὴ ἄλλος ἀντεισήχθη πρὸ τῆς προχωρήσεως τοῦ ληγάτου.

XI. *Paul.* Nisi alius ante diem legati cedentem substitutus sit.

σθήκη τὶς εἶναι νομίζεται τοῦ ἀγροῦ. τί οὖν, φησι, [εἰ][p]) τοὐναντίον ἀκεσίων ἦν τῆς βίλλας, τουτέστι πρὸ τὴν τιμιωτέρα ἦν ἡ βίλλα τῆς τοῦ παντὸς ἀγροῦ διατιμήσεως, ἆρα τῆς τοιαύτης βίλλας καταπεσούσης σβέννυται ὁ ἐπὶ τῷ ἀγρῷ οὐσουφρουκτος; φησὶ τοίνυν ὁ οὐλπιανός, ὅτι τὸ αὐτὸ εἶναί φαμεν, τουτέστι οὐκ ἀποσβέννυται ὁ ἐπὶ τῷ ἀγρῷ οὐσούφρουκτος.

fundi quasi accessio esse videtur. Quid igitur, si e contrario accessio villae erat, hoc est si longe pretiosior erat villa quam totius fundi aestimatio, num eiusmodi villa diruta ususfructus fundi extinguitur? Dicit igitur Ulpianus, idem dici, hoc est non extingui usumfructum fundi.

τοῦ αὐτοῦ. τοῦτο νόει κατὰ τὴν κειμένην διαίρεσιν βι. μέ τι. α' περὶ τὰ μέσα τοῦ πγ' διγ. ἀνάγν. τούτου τοῦ βι. [τι. α'][q]) διγ. λς'.

22. *Eiusdem* [*Anon. ad l.* 10 §. 1]. Hoc intellige secundum distinctionem lib. XLV tit. 1 dig. 83 medio [§. 5]. Lege huius libri tit. 1 dig. 86 [pr.]

τοῦ αὐτοῦ. ἀνάγν. διγ. κγ', κδ' καὶ βι. η' τι. ς' διγ. ιδ'.

23. *Eiusdem* [*ad l.* 10 §. 2]. Lege dig. 23, 24 et lib. VIII tit. 6 dig. 14.

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως περὶ δουλείας βι. η' τι. γ' διγ. ιε'.

24. *Eiusdem* [*ad l.* 11]. Similiter de servitute lib. VIII tit. 3 dig. 15. (?)

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως τι. α' διγ. λγ'. ἀνάγν. βιβ. λα' διγ. μδ'.

25. *Eiusdem* [*ad l.* 10]. Similiter tit. 1 dig. 33. (?) Lege lib. XXXI dig. 44. (?)

ταῦτα μὲν εἰ αὐτὸς ὁ λεγατεύσας τὸ λεγατευθὲν ἐπιζήσας μετεσκεύασεν· εἰ μέντοι αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν βῶλον λαβὼν σκεῦος ἐποίησε κατὰ γνώμην αὐτοῦ, οὐκ ἀπόλλυται ὁ οὐσούφρουκτος, ἐπειδὴ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ ἐπιτέτραπται καὶ μετασκευάζειν καὶ ἐκποιεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀποχρήσει πραγμάτων διὰ μόνης τελευτῆς καὶ καπίτις δεμινουτίονος φθείρεται αὐτῶν ὁ δοκῶν οὐσούφρουκτος.

26. [*Steph. pars indicis l.* 10 §. 5]. Haec si testator ipse vivus quod legavit transformavit: si vero ipse usufructuarius ex massa vas fecerit ex voluntate eius, usufructus non amittitur, quia usufructuario et transformare et alienare licet et in rebus, quae usu consumuntur, sola morte vel capitis deminutione quasi usufructus extinguitur.

ἀνωνν. ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸ ἐνεχυράζειν αὐτὰ φρούκτους ἐστὶν, ὡς βι. κβ' τι. α' διγ. μέ. πότε δὲ τὸ τῆς προπριετάτις ληγάτον τοῦ κοσμίου σβέννυται ἢ ἀλλοιωμένου ἢ μεταποιουμένου τοῦ κοσμίου, ἀνάγν. βι. λδ' τι. β' διγ. λς' καὶ λη'.[r])

27. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 6]. In hisce rebus fructus est, pignori dare [licere], ut lib. XXII tit. 1 dig. 45 (49). Quando autem legatum proprietatis ornamenti extinguatur mutato vel transfigurato ornamento, vide lib. XXIII tit. 2 dig. 36 et 38. (?)

ἐναντιοφ. .... κειμένη διαίρεσις βι. μέ' τι. α' διγ. πγ' περὶ τὰ μέσα φησὶν· ἐὰν ὁμολογήσας σοι πλοῖον λύσω αὐτὸ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν σανίδων ἀνανεώσω αὐτὸ, εἰ μὲν γνώμην ἐσχηκὼς τοῦ ἀνανεῶσαι ἔλυσα, τὸ αὐτὸ πλοῖον δοκεῖ εἶναι καὶ κεχρεώστηταί σοι, εἰ δὲ πρ[ότερον βουλόμενος εἰς ἑτ]έραν χρείαν τὰς σανίδας δαπανῆσαι μετεμελήθην καὶ τὸ πλοῖον ἀνενέωσα, ἕτερον δοκεῖ εἶναι καὶ οὐ κεχρεώστηταί [σοι. καὶ] βι. λ' διγ. κδ' ἐν τῷ τέλει φησὶν· ἐὰν ἰδικῶς ναῦν ληγατεύσω καὶ κατὰ μέρος ἀνανεώσω πᾶσαν, τῆς αὐτῆς τρόπιδ[ος μενού]σης κεχρεώστηται αὐτὴ [τῷ][s]) ληγαταρίῳ.

28. *Enantioph.* [*ad l.* 10 §. 7]. .... distinctio posita lib. XLV tit. 1 dig. 83 medio [§. 5] dicit: si tibi promisero navem eamque dissolvero et ex iisdem tabulis eam renovavero, si quidem dissolvi hac mente, ut eam renovarem, eadem navis esse videtur tibique debeatur: sin autem primum in alios usus tabulas convertere voluerim sed mutato consilio navem refecerim, alia esse videtur tibique non debetur. Et lib. XXX dig. 24 in fine [§. 4] dicit: si specialiter navem legavero et per partes totam refecero, carina tamen eadem manente, legatario debetur.

64) Cod. praeposit numerum ια': errore manifesto, quum infra idem numerus recurrat.

65) Expl. fol. 43. 40. Inc. fol. 95. 92.

p) Deest in Cod.
q) Deest in Cod.
r) Expl. fol. 43. 40. Inc. fol. 95. 92.
s) Cod. αὐτῷ pro αὐτὴ τῷ.

[ιβ'.] Ulpi. Ἐὰν χρῆσιν λουτροῦ ἢ ἐργαστηρίου ληγατεύσω, καὶ ζῶν αὐτὸ ποιήσω διαιταν, φθείρεται ἡ χρῆσις, ὥσπερ ἐὰν ὀρχηστοῦ ληγατεύσω χρῆσιν καὶ εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν αὐτὸν μεταγάγω.

[ιγ'. Παῦλ.] Ἐὰν μετὰ τὸ θερίσαι ἢ τρυγῆσαι τελευτήσῃ ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων, οἱ καρποὶ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ εἰσι, κἂν μήπω γέγονεν ἐξ αὐτῶν σῖτος ἢ ἔλαιον. ὁ τὴν χρῆσιν δὲ τῶν καρπῶν ἔχων τότε δεσπόζει τῶν καρπῶν, ὅτε αὐτὸς λάβῃ αὐτούς, οὐ μὴν ὅτε καὶ αὐτομάτως πέσωσιν· ὁ δὲ καλῇ πίστει νομεὺς ἅμα τῷ χωρισθῆναι αὐτούς.

[ιδ'.] Pompo. Ἐξηρημένων τοῦ θανάτου καὶ τῆς πρώτης καταστάσεως τῆς ἐναλλαγῆς, καὶ ἐν μέρει οἱ λοιποὶ τρόποι φθείρουσι τὴν χρῆσιν.

ιε'. Ulpi. Ἔσθ' ὅτε ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων ἐλευ-

τοῦ ἄνων. περὶ τῶν τοιούτων ἀάγν. βι. λβ' διγ. νθ' ξγ' ἐπὶ ληγάτου δεσποτείας, καὶ βι. λ' διγ. μδ' θέ. ς ...

.... ἀάγν. βι. λγ' τί. β' διγ. μβ' καὶ τούτου τοῦ βι. τί. α' διγ. μη' [t]).

τοῦ αὐτοῦ. περὶ τούτων ἀάγν. βι. ς' τί. α' διγ. ιζ' καὶ οη' καὶ ..... τὸ τέλος τοῦ .ββ' καὶ βι. κβ' τί. α' διγ. κγ' καὶ βι. μα' τί. α' διγ. μη.

καὶ ὁ μὲν οὐσουφρουκτουάριος μόνων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ληφθέντων καρπῶν γίνεται κύριος, ὁ μέντοι βόνα φίδε νομεὺς καὶ τῶν ὁπωσδήποτε χωρισθέντων τῆς γῆς· ὥστε ὁ μὲν οὐσουφρουκτουάριος, εἰ μὴ δι' ἑαυτοῦ [ἢ] διὰ τῶν αὐτῷ προσηκόντων χωρίσει τῆς γῆς τοὺς καρπούς, οὐ γίνεται τούτων κύριος[u]), ὁ δὲ βόνα φίδε νομεὺς γίνεται τούτων κύριος, κἂν ἔτυχον ἀφ' ἑαυτῶν ἤτοι[v]) καταπεσόντες. ἑτέρῳ δὲ λογῳ ὅτι[w]) οὓς μὲν ἐδαπάνησε καὶ διὰ τῆς δαπάνης οὐκ ἐγένετο πλουσιώτερος, οὐκ ἀπαιτεῖται· οὓς δὲ μήπω ἐδαπάνησεν, ἀναδίδωσιν ὁ βόνα φίδε νομεὺς ὑποκείμενος τῷ κανόνι τῷ λέγοντι· ὁ βόνα φίδε νομεὺς ἐφ οἷς ἐγένετο πλουσιώτερος ἐνέχεται. μέμνησο δὲ τῆς διαστίξεως τῆς εἰρημένης περὶ τοῦ βόνα φίδε νομέως ἐν τῷ κέ διγ. τῆς νεβδιτάτις πετιτίονος, ἔνθα φησὶν ὁ οὐλπιανὸς, ὅτι ἀνάγκη τὸν βένα φίδε νομέα ἅπερ ἐξ ἔθους ἐποίει λογίζεσθαι δαπανήματα.

τῇ μὲν καπίτις δεμινουτίονι μέσῃ τε καὶ μεγάλῃ καὶ τῇ τελευτῇ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου σβέννυται εἰς ὁλόκληρον ὁ οὐσούφρουκτος· ἡ γὰρ τελευτὴ καὶ καπίτις δεμινουτίων καὶ αὕτη νόμιμος οὖσα κατὰ πρόσωπον συμβαίνει καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπον φθείρει τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου. τοῖς δὲ ἄλλοις τρόποις, οἷον τῷ νονουτένδω καὶ τῇ ἐπικλύσει, συμβαίνει μὴ πάντα φθείρεσθαι τὸν οὐσούφρουκτον· ταῦτα γὰρ κατὰ πράγματος μᾶλλον καὶ οὐ κατὰ πρόσωπον συμβαίνει τε καὶ θεωρεῖται, καὶ εἰκότως ἐκείνου μόνου τοῦ μέρους ἀπόλλυται οὐσούφρουκτος, ᾧ μὴ ἐχρήσατο ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ ὅπερ ἐπεκλύσθη. ὅτι γὰρ συμβαίνει πολλάκις εἰς μέρος τῷ νονουτένδω φθείρεσθαι τὸν οὐσούφρουκτον, σαφέστερόν φησιν ὁ πομπώνιος ἐν τῷ κέ διγ. τοῦ παρόντος τί. εἰ δὲ καὶ ψιλόν[x]) τις ἐδάφους καταλέλοιπε οὐσούφρουκτον καὶ μέρος αὐτοῦ οἰκοδομήσῃ, πάλιν τῇ μερικῇ τοῦ πράγματος κατασκευῇ φθείρεται μερικῶς ὁ οὐσούφρουκτος. καὶ μή ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ν' διγ. τοῦ α' τί. τοῦ παρόντος βι. ..... ταρ .... τὸν οὐσούφρουκτον ἐλεγάτευσεν.

τοῦ ἄνων. ἀάγν. διγ. κέ καὶ τί. α' διγ. λδ', νγ'.

ἠρώτ. τί οὖν, ὅτε[y]) τοῦ τεστάτορος μὴ εἰπόντος, ὅτι ληγατεύω τὸν οὐσούφρουκτον τοῦδε τοῦ οἰκέτου ἕως οὗ [ἐλεύθερωθῇ ὁ] οἰκέτης, ὁ προπριετάριος ἠλευθέρωσε τὸν οἰκέτην παραγνώμην τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, ἆρα καὶ οὕτως[z]) ἐλεύθερος γίνεται καὶ σβέννυται ὁ οὐσούφρουκτος; στεφ. γίνεται μὲν ἐλεύθερος, μένει δὲ παρὰ τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ἕως ὅτε περίεστιν ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἢ συμβῇ [τρόπος,] δι' οὗ σβέννυσθαι πέφυκεν ὁ οὐσούφρουκτος, ὡς ἀνήρεκται

XII. *Ulpi.* Si usumfructum balnei vel tabernae legavero, et vivus adhuc diaetam fecero, extinguitur ususfructus, quemadmodum si histrionis usumfructum legavero et ad aliud ministerium eum transtulero. *L.* 12. *D.* VII. 4.

XIII. *Paul.* Si fructuarius post messem aut vindemiam factam decesserit, fructus heredis eius sunt, quamvis nondum frumentum vel oleum ex illis factum sit. Qui autem usumfructum habet, tunc dominus fructuum effieitur, quum ipse eos perceperit, non etiam si per se deciderint: bonae autem fidei possessor mox, quam separati sint. *L.* 13. *D. eod.*

XIV. *Pompo.* Exceptis morte et capitis deminutione, reliquis modis etiam pro parte ususfructus amittitur. *L.* 14. *D. eod.*

XV. *Ulpi.* Interdum proprietarius manumittit: *L.* 15. *D. eod.*

29. *Anon.* [*ad l.* 12 §. 1]. De hisce vide lib. XXXII dig. 59 (61) et 63 (65), quod attinet ad legatum proprietatis, et lib. XXX dig. 44 them. 6...

30. [*Anon. ad l.* 13]. .... Lege lib. XXXIII tit. 2 dig. 42 et huius libri tit. 1 dig 48.

31. *Eiusdem* [*ad l.* 13]. De hisce lege lib. VI tit. 1 dig. 17 et 78 et ..... finem dig. 12 et lib. XXII tit. 1 dig. 23 (25) et lib. XLI tit. 1 dig. 48.

32. [*Steph. pars indicis l.* 13]. Et usufructuarius quidem nonnisi fructuum ab ipso perceptorum dominus fit, bonae fidei autem possessor etiam eorum, qui quolibet modo a terra separati sunt: proinde usufructuarius, nisi ipse suorumve ope fructus a terra separaverit, non fit eorum dominus, bonae fidei autem possessor eorum dominus fit, licet sponte deciderint. Alia autem ratione eos quidem, quos consumsit nec tamen ex consumtione locupletior factus est, non praestat: quos autem nondum consumsit, bonae fidei possessor reddit et subiacet regulae, quae dicit: bonae fidei possessor tenetur, quatenus locupletior factus est. Memineris autem distinctionis, quae de bonae fidei possessore prolata est dig. 25 [§. 16] *de hereditatis petitione*, ubi dicit Ulpianus, oportere bonae fidei possessorem sumtus, quos ipse solebat facere, reputare.

33. [*Steph. index l.* 14]. Capitis deminutione media et magna et morte usufructuarii ususfructus in totum extinguitur; nam mors et capitis deminutio, quae legitima est (!), in persona contingit et ipsam personam usufructuarii extinguit. Reliquis autem modis, veluti non utendo vel inundatione, non totum usumfructum extingui contingit: haec enim in re potius non in persona accidunt et conspiciuntur, et consequenter eius tantum partis ususfructus amittitur, qua usufructuarius non est usus vel quae inundata est. Usumfructum non utendo saepe pro parte extingui, clarius dicit Pomponius dig. 25 huius tit. Sed et si quis areae tantum usumfructum reliquerit et in parte eius aedificaverit, rursus particulari rei transformatione pro parte ususfructus extinguitur. Nec tibi contrarium videatur, quod dictum est dig. 50 tit. 1 huius libri ..... usumfructum legavit.

34. *Anon.* [*ad l.* 14]. Lege dig. 25 et tit. 1 dig. 34, 53.

35. [*Steph. responsio ad l.* 15]. *Quaesiverunt.* Quid igitur, si testator non dixerit: lego usumfructum illius servi donec manumittatur, et proprietarius servum manumiserit invito usufructuario, num etiam sic liber fit et ususfructus amittitur? *Steph.* Liber quidem fit, sed manet apud usufructuarium, donec vivit usufructuarius vel modus accidit, per quem ususfructus extingui solet, ut relatum est lib. VII Cod. tit. 15 eius

t) Cod. μα' habere videbatur.
u) Cod. νομεύς.
v) Forte ἤδη. Aut deest aliquid ante ἤτοι, veluti χωρισθέντες.
w) Abundat.
x) Legerim ψιλοῦ.
y) Cod. ὅτι.
z) Cod. οὗτος.

θεροῖ· τυχὸν γὰρ χρῆσις ἐληγατεύθη δούλου ἕως οὗ ἐλευθερωθῇ.

L. 16. *D.* VII. 4. ις'. IDEM. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι χρῆσις ὑπὸ αἱρεσιν, δύναται ὁ κληρονόμος χωρὶς αἱρέσεως αὐτὴν ληγατεύειν σοι· καὶ ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως σβέννυται ἡ χρῆσίς σου. καὶ ἐὰν ἀπολέσω αὐτήν, οὐχ ὑποστρέφει πρὸς σέ· ἀπὸ γὰρ διαφόρων διαθηκῶν οὐκ ἔστιν ἕνωσις.

L. 17. *D. eod.* [ιζ'. Ἰουλ.] Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ληγατευθῇ μοι χωρὶς αἱρέσεως, καὶ σοὶ ἡ δεσποτεία ὑπὸ αἵρεσιν ἄνευ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, καὶ τῆς αἱρέσεως

XVI. *Idem.* Si sub conditione mihi legatus sit ususfructus, heres eum pure tibi legare potest: et si conditio extiterit, ususfructus tuus extinguitur. Et si ego ipsum amisero, non revertitur ad te: nam ex diversis testamentis coniunctio non est.

XVII. *Iul.* Si ususfructus pure mihi legatus sit, et tibi proprietas sub conditione sine usufructu, et pendente conditione proprietatem acquisiero, existente

βι. ζ τοῦ κώδ. ὑπὸ τὸν ιε' τοῦ βι. τί. ἐν τῇ α' τοῦ τί. διατ. ητις καὶ παντ. τὰ..... φησὶν αὐτὴν συνα..... τ...δ....

[πρῖμός τις ὑπὸ αἵρεσιν οὐ]σούφρουκτόν μοι καταλέλοιπε. καί φησιν ὁ οὐλ[πιανὸς][a]), μετὰ τελευτὴν τοῦ τεστάτορος, ἐφ' ὅσον τὰ τῆς αἱρέσεως κατα...., μένειν τὸν οὐσούφρουκτον παρὰ τ[ῷ κληρονόμῳ κ]αὶ διὰ τοῦτο δύνασθαι αὐτὸν τελευτῶντα λεγατεύειν ἑτέρῳ τὸν οὐσούφρουκτον. εἰ τοίνυν τοῦ πρίμου [τελ]ευτ[ῶντος ὁ κληρονόμος ἐλ]εγάτ[ευσε πούρως] τὸν οὐσούφρουκτον μαεβίῳ τινί, τέως μὲν ἔρῴωται τὸ ληγάτον· εἰ δὲ συμβῇ τὴν αἵρεσιν ἐξελθεῖν..... [ἀπόλ]λυται] μὲν τῷ μαεβλῳ ὁ οὐσούφρουκτος. βαδίζει δὲ πρὸς ἐμέ. εἰ μέντοι μετὰ τὸ ἁρμόσαι μοι τὸν οὐσούφρουκτον ἀπολέσω αὐτὸν κατά τινα τῶν συνειθισμένων τρόπων, οὐχ ὑποστρέφει πρὸς μαίβιον τὸν λεγατάριον· οὐδὲ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν κονιούγκτον μοι εἴπω[b]) τὸν μαίβιον ὅπερ οὐκ ἔστι, οὐδὲ οὕτως ὁ παρὰ τοῦ μαεβίου ἐλθὼν εἰς ἐμὲ οὐσούφρουκτος ἀπολλύμενος παρ' ἐμοῦ πάλιν πρὸς τὸν μαίβιον ἐπανέρχεται. παραδέδοται γάρ σοι ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι ὁ παρά τινος ἀπολλύμενος οὐσούφρουκτος αὖθις πρὸς αὐτὸν ἐπανελθεῖν οὐ δύναται.

ἐὰν τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ σοὶ μὲν οὐσούφρουκτος πούρως, τιτίῳ δὲ προπριεταρία ὑπὸ αἵρεσιν δεδοῦκτο οὐσουφρούκτῳ ληγατευθῇ, καὶ τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης κτήσῃ σὺ ὁ ἐπὶ τῷ οὐσουφροίκτῳ λεγατάριος τὴν προπριεταρίαν, ... κονσολιδατίονος γινομένης ἀπ' ἄλλεις τὸν οὐ]σούφρουκτον, καὶ εἰ μετὰ ταῦτα συμβῇ τὴν αἵρεσιν ἐξελθεῖν, ἕξει [τίτιος τὸν] ἀγρὸν PLENO IURE, τουτέστι μετὰ τοῦ οὐσουφρούκτου. ἁρμόττει γὰρ ἡ προπριεταρία τιτίῳ ἤτοι τὸ ἐπὶ ταύτῃ ληγάτον μὴ προκριματιζόμενον δι' ὧν ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως ὁ ἐπὶ τῷ οὐφρούκτῳ ληγατάριος ἐκτήσατο τὴν προπριεταρίαν, καὶ εἰκότως λαμβάνει τίτιος πλένο ἴουρε τὸν ἀγρόν, κἂν μόνον αὐτῷ προπριεταρία τὴν ἀρχὴν ἐληγατεύθη· κτησάμενος [γὰρ] σὺ [ὁ] ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ λεγατάριος τὴν προπριεταρίαν ἀπώλεσας τὸ δίκαιον τοῦ ληγατευθέντος οὐσουφρούκτου διὰ τῆς γενομένης ὡς εἴρηται κονσουλιδατίονος, καὶ εἰκότως ἀπολλύμενος ὁ οὐσούφρουκτος μετῆλθεν ἐπὶ τὴν προπριεταρίαν ληγατευθεντ.. ..... λαμβάνει τιτιος .... ἐπειδὴ τὰ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευόμενα τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης κομ..οῦσκα.. ἐκποιεῖται..... ..... φαρπ..... παρὰ τῷ ἐν τῷ μεταξὺ κτισαμένῳ[c]). ἐπειδὴ σήμερον ἐπὶ τῶν ληγατευθεισῶν καὶ..... ..... ἐκτήσω τὴν προπριεταρίαν τιτίῳ ληγατευθεῖσαν ὑπὸ αἵρεσιν λήψεται ταύτην..... τῆς αἱρέσεως..... ..... σουφρουκτ.. σὺ γὰρ δι' ὧν τὴν προπριεταρίαν ἐκτήσω τὸ λεγάτον ἀπώλεσας, τῇ συναφείᾳ τῆς προπριεταρίας σβεσθέντος καὶ μὴ φαινομένου ἔτι [τοῦ οὐσουφρούκτου]. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ εἰρημένον τῷ παπιανῷ ἐν τῷ νζ' διγ. τί. α'. ἐκεῖ γὰρ διὰ τοῦτο μηδὲ τὴν προπριεταρίαν οπω.. ὁ οὐσουφρουκτουάριος δι..... κἀκεῖσε γενομεν..., ἐπειδὴ τῆς δε ἰνοφικιόσσο κινουμένης καὶ τοῦ τεστάτορος μερισθεντ.. δοκουντ.. αυτοις...λειφ..... ..... δόκει τῇ δε ἰνοφικιοσσο μόνον ἡ ἔνστασις ἀνατρέπεται.. φησι.....[d]) μέμνησο καὶ..... .. τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ γ' διγ. τοῦ β τί.

τοῦ ἐναντιοφ. κονσουλιδατίονος γενομένης ἐαβέσθη ὁ οὐσούφρουκτος· καὶ οὐκ ἐναντιοῦται τὸ εἰρημένον τί. α' διγ. νζ'. ἐκεῖ γὰρ διαθήκης διὰ τῆς δε ἰνοφικιόσο ἀνατραπείσης ὡσανεὶ μεμηνότος οὔτε ἡ προπριεταρία δοκεῖ ληγατευθῆναι, οὔτε ..

fortasse enim ususfructus servi legatus est, donec manumittatur.

libri et const. 1 eius tituli, quae etiam .....

36. [*Steph. index l.* 16]. Primus mihi usumfructum sub conditione reliquit. Dicit Ulpianus, post mortem testatoris, quamdiu conditio pendet, usumfructum penes heredem esse, ideoque posse eum morientem usumfructum alii legare. Itaque si Primo mortuo heres usumfructum pure Maevio cuidam legaverit, medio tempore legatum valet: sin autem conditionem existere contigerit ..... Maevio quidem amittitur, et ad me transit. Si vero postquam ad me pervenit usumfructum amisero aliquo modo, ad Maevium legatarium non revertitur: neque enim dicere possumus Maevium mihi coniunctum esse, ideoque nec ususfructus, qui a Maevio ad me transiit et a me amissus est, rursus ad Maevium revertitur. Etenim traditum tibi est dig. 3 [§. 2] huius tituli, usumfructum ab aliquo amissum non posse rursus ad eum reverti.

37. [*Steph. index l.* 17]. Si eiusdem fundi tibi quidem ususfructus pure, Titio autem proprietas sub conditione deducto usufructu legata sit, et pendente conditione tu, qui ususfructus legatum habes, proprietatem acquisieris, consolidatione facta, usumfructum amittis, et si posthac conditionem existere contigerit, Titius fundum pleno iure habebit, hoc est cum usufructu. Proprietas enim sive legatum eius Titio competit nec praeiudicatur eo, quod pendente conditione legatarius ususfructus proprietatem acquisivit, et consequenter Titius fundum pleno iure capit, licet ab initio ei sola proprietas legata fuerit: tu enim, cui ususfructus legatus erat, proprietate acquisita ius ususfructus legati amiseras facta, ut dictum est, consolidatione, et consequenter ususfructus amissus ad proprietatem transiit. || || || || Tu enim, quum proprietatem acquisieris, legatum amisisti, usufructu per coniunctionem cum proprietate extincto nec amplius existente. Nec tibi contrarium videatur, quod dicit Papinianus dig. 57 [pr.] tit. 1. Ibi enim ne proprietatem quidem usufructuarius ....., quoniam mota de inofficioso querela et testatore .... querela inofficiosi solum institutio infirmatur ..... Memineris etiam .... et dig. 3 tit. 2.

38. *Enantioph.* [*ad l.* 17]. Consolidatione facta ususfructus extinctus est: nec contrarium est, quod dicitur tit. 1 dig. 57 [pr.] Ibi enim, quum testamentum tamquam furiosi per querelam inofficiosi rescissum sit,

---

a) In Cod. legebam: ὅτι λ....
b) Sic Codex. Corruptela manifesta.
c) Lege κτησαμένῳ.
d) Hoc loco Codex ipse lacunam aliquot literarum habet

ἠρτημένης κτήσομαι τὴν δεσποτείαν, ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως πλήρη τὸν ἀγρὸν λαμβάνεις· ἐβεβίωταί μοι γὰρ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν.[66])

conditione plenum fundum capies: extinctus enim mihi est ususfructus.

[ιή'. Πομπώνιος.] Ἐὰν κληρονομιαίῳ δούλῳ λεγατευθῇ χρῆσις καρπῶν, μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν τῆς κληρονομίας τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ δεσπόζειν προχωρεῖ. ὅθεν οὐ φθείρεται, ὡς εἰς πρόσωπον ἐκ προσώπου μὴ μεταβαῖνον[67]).

XVIII. *Pomponius.* Si servo hereditario ususfructus legatus sit, post hereditatem ab eo, qui dominus eius futurus est, aditam dies eius cedit. Nec interit, quum ex persona in personam non transeat. *L.* 18. *D.* VII. 4.

[ιθ'. Γαΐ.] Οὔτε χρῆσις καρπῶν οὔτε μονοπάτιον οὔτε δημοσία ὁδὸς ἀπόλλυται τῇ ἐναλλαγῇ τῆς δεσποτείας.

XIX. *Gai.* Neque ususfructus neque iter neque actus amittitur dominii mutatione. *L.* 19. *D. eod.*

[κ'. Παῦλ.] Ἐὰν ὁ ἔχων καρπῶν μόνῃ τῇ χρήσει κέχρηται· εἰ μὲν οἶδεν, ἔχειν χρῆσιν καρπῶν, κατέχει καὶ τὸν καρπόν· εἰ δὲ ἀγνοεῖ, ἀπόλλυσι καὶ τὸν καρπόν.

XX. *Paul.* Si is, qui usumfructum habet, tantum utatur: si quidem sciat, se usumfructum habere, fructum etiam retinet: si vero ignoret, amittit et fructum. *L.* 20. *D. eod.*

κα'. Mod. Ἐὰν ἄροτρον ἐν πόλει βληθῇ, παύεται εἶναι πόλις, καὶ ὡς ἀποθανοῦσα τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, ἣν ἔσχεν, ἀπόλλυσιν.

XXI. *Mod.* Si aratrum in civitate inducatur, civitas esse desinit, et quasi mortua usumfructum, quem habuit, amittit. *L.* 21. *D. eod.*

[κβ'. Πομπων.] Κἂν ἀποδημῇ ἡ γυνή, ἔστι δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἢ ἡ φαμιλία αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ, οὗ τὴν χρῆσιν ἔχει, οὐκ ἀπόλλυσιν αὐτὴν τῇ ἀχρησίᾳ. καὶ ὁ ἀνὴρ ὁμοίως διὰ τῆς γυναικὸς νέμεται τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ χρῆσιν.

XXII. *Pompon.* Quamvis mulier peregre profecta sit, si tamen maritus eius aut familia eius in domo sit, cuius usum habet, eum non utendo non amittit. Et similiter maritus per uxorem usum ad se pertinentem retinet. *L.* 22. *D. eod.*

[κγ'. Ἴδεμ.] Ἐὰν ἀγρὸς ὑπὸ ποταμοῦ ἐπικλυσθῇ, ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ἡ δεσποτεία ἀπόλλυται· καὶ οὔτε χρῆσιν ἔχει τῆς ἁλιείας. εἰ δὲ τῇ

XXIII. *Idem.* Si ager flumine inundatus fuerit, ususfructus et proprietas amittitur: et neque piscationis usumfructum habet. Si vero eodem impetu discesse ..... δ .. εχ ....[e]) εἰς ἀπαίτησιν τοῦ οἰσουφρούκτου σύτιλ.. καὶ περὶ πρὸς ἐναγόμενον. ἀνάγν. διγ. λδ' τοῦ α' τί. καὶ τί. β' διγ. γ'.

nec proprietas legata esse videtur, nec .... Lege dig. 34 tit. 1 et tit. 2 dig. 3.

τελευτῶν τις οἰκέτῃ κληρονομιαίῳ ..... τελευτ .....[f]) καταλείποιεν ρυσούφρουκτον· μετὰ ταῦτα προῆλθεν ὁ κληρονόμος. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ φυλάττεται ὁ οὐσούφρουκτος .....[g]) τὸ ἐν πολλοῖς θέμασι τὸ τῆς κληρονομίας ἀσώματον τάξεν[h]) ἐπέχειν καὶ δοκεῖν ὥσπερ τὸν οὐσούφρουκτον .. το πρόσωπον..... ρονομι.. [ἀσω]ματ.. μεταφέρεσθαι πρὸς ἕτερον πρόσωπον τουτέστι πρὸς τὸν κληρονόμον ἀδιτεύ[σαντα]. φησὶ τοίνυν ὁ Ἰουλιανὸς[i]) τῆς κληρονομίας ἀδιτευθείσης ..... τῷ κληρονόμῳ τὸν οὐσούφρουκτον καὶ μὴ ἀπόλλυσθαι ὡ[σαν]εὶ δεσποτ .... εἰς ἕτερον μετατίθεσθαι πρόσωπον ..... τὴν ἀρχήν. .... ἀναδιτεύτου κληρονομίας .. .. μήπω τοῦ κληρονόμου .... —

39. [*Steph. index l.* 18]. Decedens quis servo hereditario [ante aditam hereditatem] usumfructum reliquit: postea heres adiit. Quaerebatur, an ususfructus salvus esset, quia nimirum in multis casibus hereditas iacens personae vicem obtineret et videretur ususfructus quasi [a persona, h. e. ab hereditate iacente,] transferri ad aliam personam, i. e. ad heredem, qui adiit. Dicit igitur Iulianus, hereditate adita || || —

..... ἔχει ..... ἀλλ' ἐξ ὧν ἔχειν νομίζεται μόνον ....

40. [*Steph. index l.* 20]. ..... habet, [utitur], sed solum ex eo, quod putavit se habere.

ἐναντιοφ. καὶ ἀρότρῳ περιχαράσσεται μέλλων πολίζεσθαι τόπος, ὅθεν οὔρβς ἡ πόλις λέ|γετ]αι, ὡς τῷ γ' βι. τί. ιϛ' διγ. σλθ'. καλῶς ..... τουτο κανὼν ἁρμόζει ὁ λέγων· ᾧ τρόπῳ [συνίσταταί τι,] τούτῳ καὶ διανί[σταται, ὡς τί. ιϛ' τοῦ αὐτοῦ] βι. διγ. λέ καὶ ρ' [καὶ ρνέ. ἀνάγν.] καὶ βι. μϛ' [τί. γ' διγ. π' καὶ] τί. δ' διγ. η' καὶ ιθ'[k]).

41. *Enantioph.* [*ad l.* 21]. Aratro etiam circumducunt locum, ubi civitatem condituri sunt, unde urbs dicitur, ut lib. L tit. 16 dig. 239 [§. 6]. Recte ..... regula quadrat, quae dicit: quo modo aliquid consistit, eodem etiam dissolvitur, ut tit. 17 eiusdem libri dig. 35 et 100 et 153. Lege etiam lib. XLVI tit. 3 dig. 80 et tit. 4 dig. 8 [§. 3] et 19.

περὶ ἀνουδατίονος ἀνάγν. ἐνστιτ. β' τί. α' καὶ βι. μα'[l]) τί. α' διγ. ζ' καὶ τί. β' διγ. ιδ'.

42. [*Anon. ad l.* 23]. De inundatione lege Inst. lib. II tit. 1 [§. 24] et lib. XLI tit. 1 dig. 7 [§. 6] et tit. 2 dig. 14 (?).

ἔγνως γὰρ ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἐνστιτ. ὅτι τοῦ ὕδατος ἐπαναχωρήσαντος ὁ ἐπικλυσθεὶς τόπος ἀποδίδοται τῷ παλαιῷ δεσπότῃ. τοσοῦτον δὲ ὁ οὐσούφρουκτος ἀπόλλυται διὰ τῆς ἐπικλύσεως, ὅτι οὐδὲ ἁλιεύ[ειν] .... οὔτ ..... αὐτο-

43. [*Steph. pars indicis l.* 23]. Didicisti enim tit. 1 lib. II Inst. aqua recedente locum inundatum veteri domino reddi. In tantum autem ususfructus inundatione amittitur, ut neque piscari .... || ..... recedere inundationem,

66) Expl. fol. 95 92. Inc. fol. 183. 180.

67) Sic *Heimb.* Lege μεταβαίνων sc. οὐσούφρουκτος, pro quo paulo ante οἱ ἐξελλησταὶ substituerunt χρῆσις καρπῶν.

e) Expl. fol. 95. 92. Inc. fol. 183. 180.
f) Legerim: πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας.
g) Suppleverim: ὁηλονότι διὰ.
h) Nempe legendum προσώπου τάξιν.
i) *Pomponius* est.
k) Cod. ϛ'.
l) Cod. μϛ'.

αὐτῇ ὁρμῇ ἀναχωρήσει τὸ ὕδωρ, ὡς ἦλθεν, καὶ ἡ δεσποτεία καὶ ἡ χρῆσις ἀποκαθίσταται.

L. 24. pr. §. 1. D. VII. 4. [κδ'.] Iavol. Ἐὰν μέντοι κοίτη τοῦ ποταμοῦ γένηται ὁ τόπος, οὐκ ἀποκαθίσταται τῇ προτέρᾳ τάξει. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ μονοπατίου καὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ.

§. 2. Ἐὰν ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς τοῦ ἀγροῦ μου ἁρπαγῇ καὶ ἀλλαχοῦ συναχθῇ, οὐ παύεται τὸ ἔδαφος ἐμὸν εἶναι, ὥσπερ οὔτε ἡνίκα κοπρισθῇ.

L. 25. D. eod. κε'. [Πομπ.] Καὶ δῆλον καὶ ἄδηλον μέρος τῇ ἀχρησίᾳ ἀπόλλυται.

L. 26. D. eod. κς'. Paul. Εἴτε δοῦλος εἴτε ἀγρὸς ὑπὸ τοὺς πολεμίους γένηται καὶ ὑποστρέφει, καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἀποκαθίσταται.

L. 27. D. eod. κζ'. [Ἴδεμ.] Ἐὰν τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι ἐκδοθῇ ὁ δοῦλος εἰς θεραπείαν τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης ζημίας, φθείρεται ἡ χρῆσις.

L. 28. D. eod. [κη'.] Idem. Ἡ ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν ληγατευομένη χρῆσις οὐ φθείρεται τῇ ἀχρησίᾳ· πολλὰ γάρ εἰσι ληγάτα.[68])

L. 29. pr. D. eod. κθ'. Οὐλπιαν. Ἐὰν ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων μισθωσάμενος τὸν ἀγρὸν παρὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἑτέρῳ οἰκείῳ ὀνόματι μεταμισθώσῃ, φθείρεται τῇ ἀχρησίᾳ· οὔτε γὰρ ὀνόματι τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος νέμεται.

§. 1. Τὸ αὐτό ἐστι, καὶ ἔνθα τὴν χρῆσιν ἀγοράσας ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων παρὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἑτέρῳ πωλήσει. ἐπὶ δὲ τοῦ πρώτου θέματος ἔχει ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων κατὰ τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος τὴν περὶ μισθώσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ διαφέρον. εἰ δέ τις τὴν χρῆσιν παρὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος μισθωσάμενος ἑτέρῳ αὐτὴν μισθώσει, οὐ βλάπτει αὐτήν.

§. 2. Ἐὰν τὴν ληγατευθεῖσάν μοι χρῆσιν ἀποκαταστῆσαί σοι κελευσθῶ, οὐτιλίας ἀγωγὰς ἔχεις ἰδίῳ ὀνόματι.

L. 30. D. eod. λ'. Γαϊ. Τὸ κρέας καὶ τὸ δέρμα τοῦ ἀποθανόντος θρέμματος οὐκ ἀνήκει τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι.

L. 31. D. eod. λα'. Πομπων. Ἐὰν ἀγέλη περιστῇ εἰς ἀριθμὸν μὴ ποιοῦντα ἀγέλην, φθείρεται ἡ χρῆσις αὐτῆς.

serit aqua, quo venit, et proprietas et usufructus restituitur.

XXIV. *Iavol.* Si tamen locus ille alveus fluminis factus sit, in pristinum statum non restituitur. Idem est et in itinere et in actu.

Si summa terrae ex fundo meo sublata sit et alibi regesta, solum meum esse non desinit, sicut nec si ager stercoratus sit.

XXV. *Pomp.* Et certa et incerta pars non utendo amittitur.

XXVI. *Paul.* Sive servus sive ager in potestatem hostium pervenerit et redierit, ususfructus quoque eorum restituitur.

XXVII. *Idem.* Si usufructuario servus noxae datus sit resarciendi damni ab eo dati causa, ususfructus extinguitur.

XXVIII. *Idem.* Ususfructus alternis annis legatus non utendo non amittitur: plura enim sunt legata.

XXIX. *Ulpian.* Si proprietarius fundum ab usufructuario conduxerit eumque suo nomine alii locaverit, non utendo amittitur: non enim nomine usufructuarii possidet.

Idem est, et si proprietarius usumfructum ab usufructuario emerit eumque alii vendiderit. Priore autem casu fructuarius adversus proprietarium locati actionem habet in id, quod interest. Sin autem quis usumfructum ab usufructuario conduxerit et alii locaverit, usuifructui non nocet.

Si legatum mihi usumfructum tibi restituere iussus sim, utiles actiones tuo nomine habes.

XXX. *Gai.* Caro et corium mortui pecoris ad fructuarium non pertinet.

XXXI. *Pompon.* Si grex ad eum numerum redactus sit, qui gregem non faciat, ususfructus eius perit.

μάτ .. ἃ ..... τοῦ προπριταρίου τοῦτον αυθις παραχωροῦντος ..... σασθαι τὴν ἐπίκλυσιν, τότε αὐτομάτως ἀναπαύεται· εἰ δὲ μετὰ τὸν τοῦ νονοντενδω ..... δεσποτ .. εξι . απαρχῆς συστήσασθαι τὸν οὐσούφρουκτον κατὰ τὸ περὶ δουλειῶν εἰρημένον ἐν τῷ ..... τι. τελευτ. διγ. ..... ἀποκαθίσταται μανθάνεις τι. ὑστέρῳ βι. η' διγ. ιδ'.

εἶχ ..... περιλαμβ ..... δοκεῖ ..... καν επι πο ..... χρ ..... οὐδὲ τῆς ἐπὶ ..... δεσποτ .. μετὰ τὴν τοῦ ..... — — —

ΤΙΤΛΟΣ Ε'.

Περὶ χρήσεως πραγμάτων, ἅτινα τῇ χρήσει μειοῦται.

[Βι. τῶν διγ. ζ' τι. ε'.]

α'. Οὐλπιαν. Πάντων τῶν δεσποζομένων πραγμάτων δυνατὸν ληγατεύειν τὴν χρῆσιν· καὶ τῶν φθειρομένων ἢ μειουμένων διὰ τῆς χρήσεως.

β'. Γαϊ. Καὶ δίδωσιν ἀσφάλειαν, ἡνίκα χρημάτων ληγατευθῇ χρῆσις.

Οὐκ ἔστι δὲ κυρίως χρῆσις, ἀλλ' ὡσανεὶ χρῆσις.

γ'. Οὐλπιαν. Καὶ ἀγωγῶν ληγατεύεται, καὶ αὐτῷ τῷ χρεώστῃ· καὶ συγχωροῦνται αὐτῷ οἱ τόκοι.

δ'. Παῦλος. Καὶ δίδωσιν ἀσφάλειαν.

ε'. Οὐλπιαν. Οὐ μόνον ἰδίων χρημάτων καὶ πραγμάτων[69]), ἀλλὰ καὶ ἀλλοτρίων τὴν χρῆσιν ληγατεύομεν.

Εἰ μὴ δοθῇ ἡ ἀσφάλεια ἐπὶ τῶν ἐν ἀποχρήσει, ἐφ' ὅσον μὲν ἡ χρῆσις συνέστηκεν, ἀπαιτεῖται διὰ τοῦ ἀδήλου χρέους· μετὰ δὲ τὸ σβεσθῆναι αὐτὴ ἡ ποσότης ἀπαιτεῖται. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῆς χρήσεως μόνης· ἐπὶ γὰρ τῶν ἐν ἀποχρήσει οὐκ ἐστὶ διαφορὰ χρήσεως μόνης καὶ χρήσεως καρπῶν.

ς'. Ιυλια. Ἐὰν ληγατευθῶσί σοι δέκα νομίσματα ἢ ἀγρὸς καὶ ἐμοὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν, πρὸς τῇ δεσποτείᾳ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς χρήσεως ἁρμόζει σοὶ κἀμοὶ τὸ

[ληγ]ατευθῆ[ναι]) καὶ οὐ παρ[αν]τίθη [καν]τίων, ἴδωμεν, εἰ ἀβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου τὰ δεδομένα τὴν ἀρχὴν τῷ λεγαταρίῳ νομίσματα καὶ [τὰ] ἐν ἀπ[οχρήσει πραγ]ματα δια τοῦ κονδικτικίου μεθοδεύεσθαι καὶ ἀπαιτεῖσθαι*). λέγει Οὐλπιανός, εἰ μὲν ἔτι συνισταμένου τοῦ οὐσουφρούκτου καὶ μήπω ..... προφυεταρ ... ἀπαιτεῖσθαι τὴν καυτίονα, δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν INDEβιτον ἴγκερτον δηλονότι κινῶν κονδικτίκιον καὶ δι' αὐτοῦ τὴν παραλειφθεῖσαν καυτίονα ἀπ[αιτεῖν [τὸν] λεγατάριον· εἰ δὲ σβεσθέντος°) τοῦ οὐσουφρούκτου τὸν σίνε καύσα δηλονότι κινοῦντα κονδικτίκιον αὐτὴν μᾶλλον τὴν ποσότητα δύνασθαι αὐτὸν [ἀπαιτεῖν, σαβῖνος καὶ κέλσος που φησίν. ἅπερ περὶ οὐσουφρούκτου νομισμάτων] ἢ καὶ ἑτέρων τῶν ἐν ἀποχρήσει πραγμάτων εἰρήκαμεν, ταῦτα καὶ περὶ οὐσου τῶν αὐτῶν πραγμάτων φαμὲν .... καὶ μηδεμίαν οὖσου τε καὶ οὐσουφρούκτου διαφορὰν ἐπὶ τῶν τοιούτων εἶναι πραγμάτων γράφει που ἰουλιανὸς καὶ πομπώνιος ..... φησὶ πομπώνιος ἐν τῷ ἡ τι. τοῦ παρόντος βι. διγ. κβ'. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ εἰρημένον τῷ ἰαβολένῳ ἐν τῷ ἡ τῶν δε βέβους βι. τι. τελευτ. διγ. ε', ἔνθα ἐπὶ ἀναλήψει τῶν νομισμάτων τῶν ἐπὶ οὐσουφρούκτῳ δοθέντων τὴν ἰμφάκτουμ δίδοσιν καὶ οὐδὲ κονδικτίκιον· ποιεῖ δὲ τὴν διαφορὰν[p]) ἐκεῖ γὰρ μὴ πρωτοτύπως μὶ ... οὐσουφρούκτου δοθέντος τὴν ἰμφάκτουμ δίδωσι .. ὁ ... κονδικτίκιον ... οὐσούφρουκτον καταλειφθῆναι ἀλλὰ μέρους οὐσίας, τοὺς δὲ δανειστὰς [τοῦ] κληρονόμου ἀντὶ τοῦ οὐσουφρούκτου τοῦ μέρους τῆς οὐσίας νομίσματα δεδωκέναι κατὰ τὸν τοῦ οὐσουφρούκτου λόγον τῷ ληγαταρίῳ.

[ἀνάγν. τι.] δ' διγ. ζ', ἐν ᾧ τὸ τοῦ ἰγκέρτου ὑπόκειται. ἀνάγν. καὶ βι. ιθ' τι. ε' διγ. ι'.

δρεσίως διγ. .. καὶ περι τ .... αινα .... εἴρηται τι. β διγ. γ' καὶ διγ. δ' καὶ βι. λγ' τι. β ..... καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ κς'.

TITULUS V.

De usufructu rerum, quae usu minuuntur.

Lib. VII Dig. tit. 5.

I. *Ulpian.* Omnium rerum, quae in patrimonio sunt, ususfructus legari potest: et earum, quae usu tolluntur aut minuuntur. *L.* 1. *D.* VII. 5.

II. *Gai.* Et cautio praestatur, si pecuniae ususfructus legatus sit. *L.* 2. *pr. D. eod.*

Non autem est proprie ususfructus, sed quasi ususfructus. §. 1.

III. *Ulpian.* Et actionum ususfructus legatur, et ipsi debitori: et remittuntur ei usurae. *L.* 3. *D. eod.*

IV. *Paulus.* Et cautionem praestat. *L.* 4. *D. eod.*

V. *Ulpian.* Non solum pecuniae nostrae et rerum nostrarum, sed etiam alienarum usumfructum legamus. *L.* 5. *pr. D. eod.*

Si cautum non sit earum rerum nomine, quae in abusu consistunt, quamdiu quidem constat ususfructus, cautio condicitur incerti condictione: finito autem usufructu ipsa quantitas condicitur. Eadem et in nudo usu obtinent: in his enim, quae in abusu sunt, nihil interest inter nudum usum et usumfructum. §. 1. 2.

VI. *Iulia.* Si tibi decem aurei legati fuerint vel fundus et mihi eorum ususfructus, praeter proprietatem dimidia ususfructus tibi competit et dimidia *L.* 6. *D. eod.*

1. [*Steph. index*] *l.* 5 §. 1. 2 D. VII, 5]. [Si pecuniae vel aliarum rerum, quae in abusu consistunt, ususfructus] legatus sit nec cautio intervenerit, videamus, an extincto usufructu numi legatario ab initio dati et res, quae in abusu consistunt, condictione peti possint. Dicit Ulpianus, si constante adhuc usufructu et nondum ..... cautionem exigi, facere hoc potest mota indebiti incerti condictione et ita a legatario omissam cautionem exigere: extincto autem usufructu magis eum ipsam quantitatem petere posse, mota nimirum sine causa condictione, Sabinus et Celsus dicunt.] Quae de usufructu pecuniae vel aliarum rerum in abusu consistentium diximus, haec eadem de usu earundem rerum dicimus ..... et nullam in his rebus usus et ususfructus differentiam esse, Iulianus et Pomponius alicubi scribunt ..... dicit Pomponius tit. 8 huius libri dig. 22 [pr.]. Nec tibi adversetur, quod dicit Iavolenus lib. VIII *de rebus* tit. ult. dig. 10, ubi ad recipiendam pecuniam in usumfructum datam in factum actionem, neque vero condictionem dat. Differentia est in hoc: Illic non erat principaliter pecuniae ususfructus datus ut sic in factum actionem daret; sed finxit non pecuniae usumfructum relictum esse, sed partis bonorum, creditores autem heredis pro usufructu partis bonorum legatario pecuniam fruendam dedisse.

2. [*Anon. ad l.* 5 §. 1]. Lege tit. 9] dig. 7 [pr.], ubi de incerti condictione sermo est. Lege etiam lib. XIX tit. 5 dig. 10.

3. [*Anon. ad l.* 6 pr]. Similiter dig... et .... dictum est tit. 2 dig. 3 et dig. 9 et lib. XXXIII tit. 2 ..... et dig. 26 in fine [§. 1].

69) Hoc verbo inc. fol. 104. 99.

π) Inc. fol. 104. 99. *) Adde: δύνανται.

ο) Legendum: σβεσθέντος δὲ.

p) Sequentia in ipso iam Cod. corruptela laborasse, nec enucleate legendo et describendo a me corrupta esse videntur. Legerim: ποιεῖ δὲ τὴν διαφορὰν ἐκεῖνο· ἐκεῖ γὰρ μὴ πρωτοτύπως νομισμάτων οὐσουφρούκτου δοθέντος τὴν ἰμφάκτουμ δίδωσι, θεματίζει δὲ μὴ νομισμάτων οὐσούφρουκτον καταλειφθῆναι κ. τ. λ. Sic etiam verti.

ἥμισυ· καὶ τὴν ἀσφάλειαν σοὶ, οὐ τῷ κληρονόμῳ δίδωμι. εἰ δὲ δέκα νομισμάτων χρῆσις δύο τισὶ ληγατευθῇ, καὶ ἀλλήλους καὶ τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζονται, καὶ ἀνὰ πέντε νομισμάτων λαμβάνουσιν.

mihi: et tibi, non heredi caveo. Sed si decem aureorum ususfructus duobus legatus sit, et sibi invicem et heredi cavent, et singuli quinos accipiunt.

L. 7. D. VII. 5. [ζ. *Γαΐ*.] Ἐὰν ληγατευθῇ χρῆσις οἴνου ἢ ἐλαίου ἢ σίτου ἢ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ἀποχρήσει, ἡ δεσποτεία γίνεται τοῦ ληγαταρίου, ἀσφαλιζομένου, ὡς ἡνίκα τελευτήσῃ ἢ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν πάθῃ, τοσαύτη ποσότης ἀποκαθίσταται. κάλλιον δέ ἐστιν ἀποτιμᾶσθαι τὰ πράγματα καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἐπὶ χρήμασι γίνεσθαι.

VII. *Gai.* Si vini, olei, frumenti vel caeterarum rerum, quae in abusu consistunt, ususfructus legatus sit, proprietas ad legatarium pertinet, qui cavet de eadem quantitate restituenda, si moriatur aut capite deminuatur. Melius autem est, res aestimari et pecuniae nomine caveri.

L. 8. D. eod. η'. Papi. *Τρεῖς γράψας κληρονόμους ἐληγάτευσά σοι χρῆσιν ἑκατὸν νομισμάτων. δύναμαι βαρῆσαι τοὺς δύο κληρονόμους ὑπὲρ σοῦ δοῦναι τὰς ἐγγύας· καὶ ἀναγκάζονται παρὰ σοῦ· καὶ οὐκ ἔχουσι κατὰ σοῦ τὴν περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγήν· καὶ σὺ δὲ ποιεῖς ὁμολογίαν. πρὶν ἢ διδόασιν ἀσφάλειαν, οὐ λαμβάνουσιν οἱ ληγατάριοι τὰ εἰς ἀπόχρησιν.*

VIII. *Papi.* Tribus heredibus institutis usumfructum centum aureorum tibi legavi. Duos ex heredibus onerare possum, ut pro te satisdent: hique a te coguntur: nec adversus te mandati actionem habent. Et tu quoque promittis. Priusquam cautionem praestant, legatarii ea, quae in abusu consistunt, non accipiunt.

L. 9. D. eod. [ϑ'. *Παῦλ*.] Ἐν τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς χρήσεως τῶν χρημάτων, μόνου τοῦ θανάτου καὶ τῆς πρώτης καταστάσεως τῆς ἐναλλαγῆς γίνεται μνείμη.

IX. *Paul.* In cautione de reddendo usufructu pecuniae mortis tantum et capitis deminutionis mentio fit.

τιλους μεν διὰ τῆς προσαυξήσεως. καὶ ὅτι ἐὰν θάτερος ἡμῶν τὸ οἰκεῖον [ἀπολέσῃ] μέρος τοῦ [οὐσουφρούκτου] καὶ συμβῇ [γενέ]σθαι προσαύξησιν τουτε· τας ετελ.... ἀποκαθίστησι τω δε κληρονόμῳ, ὅτι ἐὰν [σβεσ]θέντ[ος] τοῦ οὐσουφρούκτον μὴ χώρα γένηται..... ἑτέρας αὐτῆς λαμβάνει ποιότητος· τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῷ ἑξῆς εὑρήσεις διγ.

τοῦ ἀνων. ἄλλως γὰρ τῶν IN ABUSU [οὐ]q) φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος, ὡς διγ. θ' [καὶ] τί. θ' διγ. ζ.

καὶ ὅσης ἂν ὀφθείη ποσότητος ἄξια, καυτίονα τῷ κληρονόμῳ περὶ ταύτης δίδοσθαι τῆς ποσότητος.

προθεώρησον. οἶδας, ὅτι τὸ δόγμα παρεκελεύσατο καυτίονα διδόναι τὸν λεγαταριον περὶ τῶν [ἐν ἀποχρήσει πραγμάτων]..... ἢ τὸ γε ἀληθέστερον τῆς γενομένης ἐν αὐτοῖς ἀποτιμήσεως, καὶ ὅτι οὐ πρότερον δίδοται τὰ ἐν ἀπο[χρήσει] τῷ ληγαταρίῳ, εἰ μὴ δοθῇ ἡ σατισδατίων ἤτοι ἱκανοδο[σία]· ὁ δὲ καυτίονα παρέχειν ὀφείλων οἱαδὴ φάκτου ὑποκειμένου ἐγκέρτως ἐναγεται. ταῦτα γνοὺς εἰς τὸ προκ[ει]μενον ἐλθέ. πρῖμόν τις καὶ] σεκοῦνδον καὶ τέρτιον ἐνεστήσατο κληρονόμους οὐσούφρουκτον πεντεκαίδεκα νομισμάτων ληγατεύσας παρ' αὐτῶν τιτίῳ..... ὑπὲρ τιτίου τοῦ λεγαταρίου δοῦναι τὴν ἐπὶ τῷ οὐσουφρούκτῳ συνειθισμένην ἱκανοδοσίαν..... [ἐρρῶ]σθαι..... ..... χράφεσθαι δια..... λε..... δόγμα τὸ λέγον ἐπὶ τοῦ οὐσουφρούκτου τῶν ἀργυρίων..... ..... ἐπειδὴ κἂν ὁ ληγατάριος..... .. πρῖμός τε καὶ σεκοῦνδος οἱ κληρονόμοι ταύτην παρέχ[ουσι]..... λεγάτον κέρτον..... χρυσῶν, ἕτερον δὲ ἔγκερτον τὸ τῆς καυτίονος ἀναγκάζειν πρῖμόν τε καὶ σεκοῦνδον τοὺς κληρονόμους τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ παρασχεῖν ἱκανοδοσίαν. χρὴ τοίνυν τὸν λεγατάριον περὶ τοῦ μέρους τῶν ἀργυρίων τουτέστι περὶ τῶν ε' νομισμάτων κατὰ τερτίου *) καὶ σεκούνδου ἢ ἁπλοῖς κατ' ἐκείνου τοῦ κληρονόμου κέρτως κινεῖν, ὃς ἔτυχεν ἤδη καυτίονα [ἀπο]λαβών. οὐ μόνον γὰρ τερτίῳ, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλοις παρέχουσι πρῖμός τε [καὶ] σεκοῦνδος καὶ .. ἢ αὐτῶν εἴπερ ἔλαβε ἱκανοδο[σίαν] καυτιον..... αργυρ... τῷ .. ρπ .. τα .. κέρ[τως] ἐνάγεται παρὰ τοῦ [λεγαταρίου] περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου τῶν ε χρυσῶν. ἰδου..... κατὰ πρίμου τε καὶ σεκούνδου χρὴ τὸν λε[γατάριον] ἐγκέρτ[ως] κινεῖν περὶ τοῦ παρασχεῖν τοῖς ἄλλοις αὐτῶν συγκληρονόμοις καυτίονα ἐν ᾧ... ..... — — — — .... του....., ... λαβον..... τὰ ἱκανὰ..... οὐσουφρουκτ· ..... τέως..... διὰ τὸ δόγμα τὸ λέγον ἐπὶ τῶν [ἐν ἀποχρήσει πραγμ]άτων χρῆναι καυτίονα παρέχεσθαι... ἐγκέρτως ἐξιπουλάτου.....σθαι τῷ λεγαταρίῳ ἐπειδὴ..... αὐτὸς τὴν καυτίονα εἰ καὶ τὰ μάλιστα..... τοῦτον ... τὸν τρόπον καὶ ὁ ληγατάριος

4. [*Steph.? l.* 6 §. 1]. ..... propter ius accrescendi. Et si alteruter nostrum partem suam ususfructus amiserit et forte accreverit, ... — — — eiusdem qualitatis recipiat: quod et dig. sequenti invenies.

5. *Anon.* [*ad l.* 7]. Aliter enim ususfructus rerum, quae in abusu consistunt, non interit, ut dig. 9 et tit. 9 dig. 7 [§. 1].

6. [*Anon? ad l.* 7 *in fine*]. Et quanti aestimatae sint, de hac quantitate heredi cavere.

7. [*Steph. index l.* 8]. *Προθεώρησον.* Didicisti, senatum iussisse legatarium cavere de rebus, quae in abusu consistunt, ... sive potius de aestimatione earum, et res in abusu consistentes non prius legatario dari, quam satisdatum sit: is autem, quem cavere oportet, quum de facto agatur, incerti condictione convenitur. His cognitis accede ad speciem propositam. Quidam Primum et Secundum et Tertium heredes instituit, et ab iis usumfructum quindecim aureorum Titio legavit, [et Primum et Secundum iussit] pro Titio legatario solitam de usufructu cautionem praestare. [Placebat, utile esse cautionis quoque legatum nec refragari] senatusconsultum, quod dicit in usufructu pecuniae ... . quia licet legatarius [cautionem] ..... Primus et Secundus heredes eam praestant ..... legatum certum ..... aureorum, alterum legatum cautionis incertum compellere Primum et Secundum heredes, ut pro eo satisdent. Oportet igitur legatarium de parte pecuniae, hoc est, de quinque aureis cum Tertio et Secundo sive simpliciter cum eo herede certi agere, qui iam cautionem accepit. Neque enim solum Tertio, sed etiam sibi invicem Primus et Secundus cavent, [et qui satis acceperit]..... certi convenitur propter usumfructum V aureorum a legatario ..... adversus Primum et Secundum legatarium incerti agere oportet, ut reliquis coheredibus suis cautionem praestent ..... — — — —

ι'. Ulpi. Ἄλλως γὰρ οὐκ ὑπόλλυται ἡ χρῆσις τῶν χρημάτων.

Ἐὰν χρῆσις μόνον ληγατευθῇ χρημάτων, οὕτως ἐστὶν, ὡς ἂν ἡ χρῆσις καρπῶν ἐληγατεύθη· καὶ δίδοται ἡ ἀσφάλεια. εἴτε δὲ πρὸ τοῦ ληγάτου δοθῇ εἴτε μετὰ ταῦτα, ἔρρωται.

[ια'.] Idem. Καὶ ἐπὶ ἐρίου καὶ θυμιαμάτων καὶ ἀρωμάτων χώρα τῇ ἀσφαλείᾳ.

[ιβ'. Marc.] Ἐὰν ληγατεύσω σοὶ νομίσματα, ἐφ' ᾧ μετὰ θάνατόν σου ἀποκαταστῆσαι αὐτὰ πέτρῳ, τὴν δεσποτείαν ἐληγάτευσά σοι, κἂν εἴπω, ὥστε σὲ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἔχειν. ἀποκαθίσταται δὲ πέτρῳ μετὰ θάνατόν σου.[70])

X. *Ulpi.* Aliter enim ususfructus pecuniae non amittitur. *L. 10. pr. D. VII. 5.*

Si usus tantum pecuniae legatus sit, perinde est, ac si ususfructus legatus esset: et cautio praestatur. Sive autem antequam pecunia data fuerit, sive postea cautio praestita sit, valet. §. 1.

XI. *Idem.* Et in lana et odoribus et aromatibus locus est cautioni. *L. 11. D. eod.*

XII. *Marc.* Si tibi pecuniam legavero, ita ut post mortem tuam eam Petro restitueres, proprietatem tibi legavi, quamquam dixero, ut usumfructum eius haberes. Post mortem autem tuam Petro restituitur. *L. 12. D. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ ς'.

Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ἀπαιτῆται ἢ ἐξ ἄλλου ληφθῆναι κωλύηται.

[*Bι. ζ τῶν διγ. τι. ς'.*]

α'. [Οὐλπιαν.] Τὴν μὲν χρεωστουμένην τῷ ἀγρῷ δουλείαν ἐκδικεῖν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐ δύναται· κινεῖ δὲ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν κατὰ τοῦ γείτονος ὡς δι' αὐτοῦ ἐμποδιζόμενος χρήσασθαι.

..... οὐκ ἀναγκαῖ ..... βουλο ..... περαι .. καυτιον .. τοῖς κληρονόμοις ..... ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ καὶ καπίτις δεμινουτ ..... [οὐσου]φρουκτ .. ἀργυρίων ..... παρεχετ ..... ταυτ . λαμβαν .... τῶν ἐν ἀποχ[ρήσει] πραγμάτων [μόνον] τελευτῇ καὶ καπίτις δεμινουτίονι φθείρεσθαι πέφυκε, οὐκέτι δὲ καὶ τῷ νονουτένδω, ἐπειδὴ ..... αὐτ. καθ' ὃν βούλεται τρόπον χρήσασθαι .. ουσ .... ἐὰν .... μόν .. σεκουνδ ..... τοῦ τεστατ .... οὐσουφρούκτ .. καυτίονα παρέχειν ..... αποχ ..... καὶ οὖσον μόνον ὁ τεστάτωρ λεγατεύσει καὶ φρουκτ .....[r])

.... εἴ τις περὶ καυτίονος τῶν τοιούτων πραγμάτων φησὶ τουτέστι εἰ καὶ ..... ἀποδοτ ..... τῶν τοιούτων πραγμάτων ὁ οὐσούφρουκτος ... φυλαττόμενος τῆς [καυτίονος] κατὰ τὰ συνειθισμένα παρεχομένης.

οὕτω τὶς εἰπών· δίδωμι καὶ ληγατεύω ..... ἐφ' ᾧ ἀποκαταστῆσαι τ[αῦτα] ... τελευτ ... βουλόμενος γὰρ τίτιον ἔχειν τῶν νομισμάτων τον οὖσον τὸν μέχρι τῆς ζωῆς ἤτοι ἐφ' ὅσον περίεστι χρόνον, τοῦ διαπεμένου ..... [ἀντεγράφη σεβῆρός τε καὶ ἀντωνῖνος ..... προπριεταρίαν λεγατευσθαι δοκεῖν, μν[ήμην δὲ οὔσου] γενέσθαι παρὰ τοῦ τεστάτορος, ἐπειδὴ ..... προπριεταρία λεγατεύσθαι δοκεῖ, οὐκ ἀπόλλυται .....

τοῦ ἀνων. ὁμοίως βι. λγ' .....

..... [ἀπο]χρήσει πραγμάτων νῦν εἰρημένον, εἴ- τομεν ὃ οὐ..... κομφεσσόριον δύναται τύπον καλουμεν .., ρῃ .... ἤτοι προδωρη ... τὴν περὶ δουλείας ν φέμε ὁ δεσπότης κινεῖν· μόνον δὲ ὁ δεσπότης παραχω[ρεῖν] ύναται δουλείαν. τοῦτο εἰδὼς ὥρα τὸ προκείμενον — — — ὸν οὐσουφρουκτονάριον δύνασθαι μὲν κινεῖν [περὶ] δουλείας ν φέμε ..... δουλ ..... — κομφεσσορίην υσῖν κατὰ τοῦ γείτονος [ὡς κω]λυόμενος χρήσασθαι τῷ οὐ- υφρούκτῳ μὴ κατὰ τοῦ ..... τὸν γείτονα ..... - - - αὐτ .. τῇ κομφεσσορίᾳ ἐν φέμ, εἰ μὴ ἀνέχεται παρε . τ αυτον καὶ λαβ .. κατὰ .. ὀφειλ ..... ὡσανεὶ τὸν γείτονα

8. [*Steph. index l. 10 pr.*]. || ususfructus rerum, quae in abusu consistunt, solum morte et capitis deminutione finitur, non etiam non utendo, quoniam .... iis uti, quemadmodum vult.

9. [*Steph. indpx l. 10 §. 1*]. Si .... cautionem praestare ..... et usum solum testator legaverit, etiam fruct .....

10. [*Steph. index l. 11*]. ‖ .... huiusmodi rerum ususfructus valet cautione solita praestita.

11. [*Steph. index l. 12*]. Si quis dixerit: do lego ..... hac conditione, ut restituat..... quum velim Titium pecuniae usum habere donec vivat, ... rescripsit Severus et Antoninus ..... proprietatem magis legatam videri, usus autem mentionem a testatore factam esse, quia ..... proprietas legata esse videtur, non amittitur .....

12. *Anon.* [*ad l. 12*]. Similiter lib. XXXIII ....

1. [*Steph. index l. 1 D. VII, 6*]. [Postquam de usufructu] rerum, quae in abusu consistunt, tractatum est, dicamus ..... ‖ ..... solus autem dominus servitutem remittere potest. Hoc cognito vide propositum. — — —

L. 1. §. 1. *D.* VII. 6. Τῷ ληγάτῳ τῆς χρήσεως εἴσοδος ἕπεται σιωπηρῶς· καὶ ἀνισχύρως ἀφαιρεῖται τὴν εἴσοδον.

§. 2. Εἰ δὲ μὴ ἔχει εἴσοδον ὁ τόπος, διὰ κληρονομιαίου ἄλλου παρασχεῖν ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται.

§. 3. 4. Καὶ οὐ μόνον εἴσοδον, ἀλλὰ καὶ μονοπάτιον καὶ πλατεῖαν ὁδὸν, πρὸς ὅπερ ἡ χρησιμότης ἐπιζητεῖ. καὶ ἄλλας δουλείας, τυχὸν φώτων καὶ ὑδάτων. ἐκεῖνα δὲ μόνον ἀναγκάζεται διδόναι, ὧν χωρὶς οὐ δυνατὸν χρήσασθαι· κἂν ἀλυσιτελῶς, δύναται δὲ ὅμως, οὐκ ἀναγκάζεται.

L. 2. *D.* eod. β'. [Πομπων.] Ἐὰν ἐνάγηται ὁ κληρονόμος τῇ ἀπὸ τῆς διαθήκης ἀγωγῇ ὡς χείρονα τὸν ἀγρὸν ποιήσας ἢ δουλείας ἐπιθεὶς αὐτῷ ἢ συγχωρήσας, ὁ δικαστὴς σκοπεῖ, ὅποιος ἦν πρὸ τῆς προκατάρξεως, καὶ τὸ διαφέρον δίδοται τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι.

L. 3. *D.* eod. γ'. Iuli. Καὶ ὁ ληγατάριος ἐὰν ἐπὶ τὸν ὡρισμένον χρόνον παύσηται νέμεσθαι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, ἀγωγὴν οὐκ ἔχει πρὸς ἀνάληψιν αὐτῆς.

L. 4. *D.* eod. δ'. Idem. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα, ἔνθα ληγατεύεται ἀγρὸς ἄνευ χρήσεως, μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ ἡ χρῆσις· ὅμως ἐὰν ληγατεύσω σοὶ ἀγρὸν ἄνευ χρήσεως καὶ ἄλλῳ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ὑπὸ αἵρεσιν, ἐν τῷ μεταξὺ οὐ τῷ κληρονόμῳ, ἀλλὰ τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι ἁρμόζει ἡ χρῆσις.

L. 5. *pr.* *D.* eod. ε'. [Οὐλπιαν.] Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων οὐ δύναται τὴν ἀγωγὴν ἔχειν περὶ τῆς χρήσεως, ἀλλ' ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων. ἡ δὲ περὶ ἀρνήσεως ἀγωγὴ τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι ἁρμόζει· λέγει γάρ, τὸν ἀντίδικον μὴ ἔχειν δίκαιον ἄκοντος αὐτοῦ κεχρῆσθαι. εἰ δέ τις παρὰ τὸν δεσπότην κινεῖ τὴν περὶ ἀρνήσεως ἀγωγὴν, ἡττᾶται, κἂν οὐκ ἔχει δίκαιον κεχρῆσθαι ὁ νεμόμενος.

§. 1. Οὐ μόνον κατὰ τοῦ [71]) τὴν δεσποτείαν ἔχοντος,

Usumfructum legatum tacite sequitur aditus: et inutiliter aditus adimitur.

Si vero locus aditum non habeat, heres per alium fundum hereditarium praestare cogitur.

Et non aditum tantum, sed etiam iter et viam, prout utilitas desiderat. Et alias servitutes, forte luminum et aquarum. Ea vero tantum praestare compellitur, sine quibus uti usufructuarius non potest: licet cum incommodo, si tamen uti possit, praestare ea non cogitur.

II. *Pompon.* Si heres actione ex testamento conveniatur, quasi deteriorem fundum fecerit vel servitutes imposuerit vel remiserit, iudex spectat, qualis fundus ante litem contestatam fuerit, et id, quod interest, fructuario praestatur.

III. *Iuli.* Si legatarius usufructu per tempus statutum uti desierit, actionem non habet ad eum recipiendum.

IV. *Idem.* Licet, quum detracto usufructu fundus legatur, apud heredem ususfructus maneat: tamen, si detracto usufructu fundum tibi legavero et alii usumfructum sub conditione, interim non heredi, sed domino proprietatis ususfructus competit.

V. *Ulpian.* Qui proprietatem habet, actionem de usufructu habere non potest, sed qui habet usumfructum. Actio autem negativa domino competit: ait enim, adversario ius non esse, invito se utendi. Sed si quis praeter dominum actionem negatoriam intendat, inferior erit, licet possessor ius utendi non habeat.

Non solum adversus proprietatis dominum, sed

μὴ ..... κεχρῆσθαι καὶ ἀπολαβεῖν [s]) τοῦ οὐσουφρούκτου ..... αὐτῷ κεχρῆσθαι ..... — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖

ἐληγάτευσέ τις οὐσούφρουκτόν τινι καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν κατὰ φιδικόμισσον τοῦτον αὐτὸν τὸν οὐσούφρουκτον ἀποκαταστῆσαι μαεβίῳ τινὶ, καὶ δὴ τῷ φιδικομίσσῳ πειθόμενος ἐτραδίτευσε τὸν οὐσούφρουκτον· καὶ κατὰ νόμους μὲν αὐτὸν οὐ συνέστηκεν, ἐπειδὴ μὴ καὶ τὴν δεσποτείαν ἔχων ἐτραδίτευσε τὸν οὐσούφρουκτον τῷ φιδικομισσαρίῳ, ὅτε μάλιστα εἰ καὶ τὴν δεσποτείαν ἔχων ἐτραδίτευσεν ἤτοι κατὰ τραδιτίονα τὸν οὐσούφρουκτον παραχωρήσῃ, μὴ ἀπὸ λεγάτου δὲ ἢ ἀπὸ πάκτου καὶ στιπουλατίονος τοῦτο [t]) ἐποίησεν, οὐ [u]) κυρίως οὐσούφρουκτος συνίσταται· νομίμως μὲν [οὖν] ὡς εἶπον αὐτὸν οὐ συνέστηκεν, μετέθηκε δὲ αὐτὸν [v]) φυσικῶς ἐπὶ τὸν φιδικομισσάριον. τούτων δὲ οὕτω γεγενημένων ὁ κατὰ φιδικόμισσον οὐσουφρουκτουάριος ἐπὶ ι ἔτεσιν τυχὸν οὐκ ἐχρήσατο τῷ οὐσουφρούκτῳ, μεθ' ἣν καὶ εἰ κατὰ νόμους συνέστη ὁ οὐσούφρουκτος, ἤμελλεν αὐτὸν [ἀπο]λλύειν τῷ νονουτένδω· τοῦ θέματος ἔχοντος οὕτως φησὶ Ἰουλιανὸς μὴ δύνασθαι τὸν φιδικομισσάριον ἔχειν τὸν κομφεσσόριον τύπον εἰς ἀνάληψιν τοῦ οὐσουφρούκτου.

κυρ. ὁ κατὰ τραδιτίονα συστὰς οὐσούφρουκτος ἀπόλλυται τῷ νονουτένδω.

ἀνων. ἀνάγν. τὶ. δ' δίγ. δ' καὶ τὸ τέλος τοῦ κθ' δίγ.

τοῦ αὐτοῦ. ἐκείνῳ γὰρ εὐθὺς δίδοται, πρὸς ὃν μέλλει καὶ ὑποστρέφειν [φθειρ]όμενος.

ὁ πραίτωρ καὶ τοῖς ἀσώματα ἐκδικοῦσι δίδωσι τύπους τινὰς, ἕνα μὲν τὸν κομφεσσόριον, ἔχοντα οὕτω· εἰ φαίνεται με

2. [*Steph. index l.* 3]. Legavit quis alicui usumfructum et rogavit eum, ut hunc ipsum usumfructum Maevio cuidam restitueret, et iam ille fideicommisso obtemperans usumfructum tradidit: et legitime quidem eum non constituit, quia dominium non habens usumfructum fideicommissario tradidit, quum adeo si dominium habens tradiderit sive traditione concesserit usumfructum, non tamen ex legato vel ex pacto et stipulatione hoc fecerit, non iure ususfructus constituitur: legitime igitur, sicuti dixi, eum non constituit, sed naturaliter eum transtulit ad fideicommissarium. Quae quum ita essent fideicommissarius usufructuarius decennio forte usufructu non est usus, quo peracto eum amisisset non utendo, si vel iure constitutus esset; in hac igitur specie dicit Iulianus fideicommissarium ad recipiendum usumfructum confessoriam actionem non habere.

3. *Cyr.* [*l.* 3]. Ususfructus traditione constitutus non utendo amittitur.

4. *Anon.* [*ad l.* 3]. Lege tit. 4 dig. 4 et dig. 29 in fine [§. 2].

5. *Eiusdem* [*ad l.* 3]. Ei enim statim datur, ad quem amissus reversurus est.

6. [*Steph. index l.* 5 §. 1.] Praetor etiam his, qui incorporalia vindicant, formulas quasdam proponit,

71) In Cod. τοῦ deest.

s) Lege: ἀπολαύειν.
t) Cod. τοῦτον.
u) Cod. ὁ.
v) Cod. αὐτό.

ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς νεμομένου κινεῖ τὴν περὶ χρήσεως ἢ δεσποτείας[72]) ἀγωγήν.[72]) κατὰ τοῦ ἀγροτείτονος περὶ τῶν κεχρεωστημένων τῷ ἀγρῷ δουλειῶν οὐ κινεῖ, ἀλλὰ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν.

Καὶ περὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν μέρους ἀγροῦ κινεῖται ἡ περὶ δεσποτείας ἢ χρήσεως καὶ ἡ περὶ ὑρνήσεως ἀγωγή.

Αὗται αἱ ἀγωγαὶ καὶ καρποὺς ἀπαιτοῦσιν.

Ἐὰν μετὰ προκάταρξιν ἡ χρῆσις φθαρῇ, μόνοι οἱ προλαβόντες καρποὶ ἀποκαθίστανται.

Τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι νικῶντι πᾶν πρᾶγμα ἀποκαθίσταται, καὶ ὅσα ὁ δοῦλος ἀπὸ πραγμάτων τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἢ ἐργασιῶν αὐτοῦ ἔσχεν.

Εἰ δὲ καὶ τῷ χρόνῳ ἐφθάρη ἡ χρῆσις ἄλλου μὲν νεμομένου ἄλλου δὲ προσαγαγόντος ἑαυτὸν τῇ δίκῃ, οὐ μόνον ἀνανεοῖ τὴν χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκνικήσεως ἀσφαλίζεται· ἴσως γὰρ ὁ νεμηθεὶς ἠνεχύρασε τὸ πρᾶγμα, καὶ μέλλει ὁ δανειστὴς ἐμποδίζειν τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι νέμεσθαι.

Ὥσπερ τῷ τὴν χρῆσιν ἔχοντι διὰ τῆς περὶ δεσποτείας χρήσεως ἀγωγῆς οἱ καρποὶ ἀποκαθίστανται, οὕτω καὶ τῷ δεσπότῃ διὰ τῆς περὶ ὑρνήσεως ἀγωγῆς· ἔνθα μέντοι μὴ αὐτοὶ οἱ νεμόμενοι ἐκίνησαν· ταύτας γὰρ τὰς ἀγωγὰς καὶ οἱ νεμόμενοι κινοῦσιν. ἔνθα οὖν

etiam adversus quemvis possessorem de usufructu in rem agit. Adversus vicinum non agit de servitutibus fundo debitis, sed de usufructu.

Etiam de usufructu partis fundi in rem agitur de usufructu, et negatoria actione. *L.* 5. §. 2. *D.* VII. 6.

His actionibus etiam fructus petuntur. §. 3.

Si post litem contestatam ususfructus extinctus sit, praeteriti tantum fructus restituuntur. §. 4.

Fructuario vincenti omnis causa restituitur, et quaecunque servus ex re fructuarii vel ex operis suis consequutus fuerit.

Sed et si tempore perierit ususfructus alio quidem possidente, alio autem liti se offerente, non modo usumfructum renovat, sed etiam de evictione cavet: forte enim, qui possidebat, pignori rem dedit, et creditor fructuario impedimentum facturus est, quominus utatur fruatur. §. 5.

Sicut fructuario per in rem actionem de usufructu fructus restituuntur, ita et domino proprietatis per actionem negatoriam: ita tamen, si possessores non sint, qui agunt: has enim actiones etiam instituunt, qui possident. Quum igitur possessor agit, si §. 6.

δίκαιον ἔχειν, ἕτερον δὲ νεγατόριον, ἔχοντα οὕτως· εἰ φαίνεταί σε μὴ ἔχειν δίκαιον τοῦ οὕτι φρονι ἐνβίτο με. προτέθεικε καὶ ἄλλον τύπον προνιβιτόριων οὕτως συγκείμενον· εἰ φαίνεταί με δίκαιον ἔχειν τοῦ κωλύειν σὲ τοῦ UTI FRUI. ἀλλὰ τῷ μὲν πρώτῳ τύπῳ, τουτέστι τῷ κομφεσσορίῳ, κέχρηται [ὁ][w]) οὐσουφρουκτουάριος ἐκ τῶν πρυσόντων αὐτῷ δικαίων ἑαυτῷ κατασκευάζων τὴν νίκην. τοῦτον δὲ τὸν τύπον οὐ δύναται ὁ δεσπότης κινεῖν, καὶ λέγειν· εἰ φαίνεταί με δίκαιον ἔχειν τοῦ οὕτι φρουι. μόνος γὰρ τοῦτο δύναται λέγειν ὁ οὐσουφρουκτουάριος, οὐκέτι δὲ καὶ ὁ δεσπότης, ἐπειδὴ τῆς προπριεταρίας παρ' αὐτῷ τυγχανούσης οὐ δύναται κεχωρισμένον καὶ ἰδικῶς γνωριζόμενον ἔχειν τὸν οὐσούφρουκτον, μάλιστα μὲν ὅτι σκέπεται τῷ πλάτει τῆς δεσποτείας, ἔπειτα δὲ, ὅτι ὁ οὐσούφρουκτος δουλεία ἐστὶν, οὐ δύναται δέ τις δουλείαν [κατὰ τοῦ] πράγματος ἔχειν τοῦ κατὰ δεσποτείαν αὐτῷ διαφέροντος. δεικνύτω δὲ ὅτι διαφέρει αὐτῷ ὁ οὐσούφρουκτος· χρὴ γὰρ ἕκαστον[x]) περὶ τοῦ οἰκείου δίκαιου καὶ μὴ περὶ ἀλλοτρίου κινεῖν. εἰ καὶ τὰ μάλιστα [γὰρ] ὁ νεγατόριος τύπος ἁρμόττει τῷ προπριεταρίῳ κατὰ τοῦ λέγοντος ἑαυτὸν οὐσουφρουκτουάριον εἶναι, καὶ κινῶν ὁ προπριετάριος νεγατορίως κινεῖ[y]) λέγων· εἰ φαίνεταί σε μὴ ἔχειν δίκαιον τοῦ οὐτι φρονι, καὶ τρόπον τινὰ οὐκ ἐκ τῶν οἰκείων δικαίων ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπισύρων τοῦ ἀντιδίκου κατευκεύασε τὴν νίκην ἑαυτῷ, ὅμως ἐκ τῶν ἑπομένων τοῦ τύπου ῥημάτων δείκνυται, ὅτι δεόντως κινεῖ. λέγων γὰρ, ὅτι· εἰ φαίνεταί σε δίκαιον [μὴ][z]) ἔχειν τοῦ UTI FRUI INVITO ME, ἢ οὕτως· εἰ φαίνεταί με δίκαιον ἔχειν τοῦ κωλύειν σὲ χρῆσθαι τῷ οὐτι φρουι, δηλοῖ ὅτι δεσπότης ἐστὶ, καὶ ἀ[ποκινεῖ] τὸν [ἀν]τί[δικον] [ταῖς τῆς] δεσποτ[είας] ἀποδείξεσι, καὶ δοκεῖ διὰ τῶν τοι[ούτων ῥημάτων κομφεσσόριον] μᾶλλον ἀλλὰ μὴ νεγατόρ[ιον] κινεῖν, [ὅ]τ[ι] λέ[γων] τοῦ[το δε]σπότην φησὶν ἑαυτὸν καὶ δύνασθαι κατὰ νόμον κωλύειν τ[οῦ] κεχρῆσθαι [τὸν ἀντίδικον. εἰ δὲ] ἐ μὴ δεσπότης τὸν NEGATόριον ἢ PROHIBITόριον τύπον [κινήσει, κἂν μὴ] ἔχ[ῃ] δίκαιον ὁ [ἐναγόμενος] τοῦ οὐτι φρουι, ὅμως [νεμόμενος νικᾷ] διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· ἐν ὕῃ αἰτίᾳ κρείττων ἐστὶ τῷ νεμομένῳ ἡ αἵρεσις καὶ μὴ δ[ικαίως] τῷ πράγματι [κεχρημένῳ.] τὸ αὐτὸ [περὶ δουλει[ῶν] βι. η τι. ε διγ. β'.

τοῦ αὐτοῦ. κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· IN PARI CAUSA MELIOR EST CONDICIO POSSIDENTIS. [ὃ δὲ κανὼν

unam confessoriam, quae sic habet, si paret mihi ius esse, alteram negatoriam, quae sic habet: si paret tibi non esse ius uti frui invito me; proposuit etiam aliam formulam prohibitoriam sic conceptam: si paret mihi ius esse prohibendi te uti frui. Ac prima quidem formula, i. e. confessoria, utitur usufructuarius ex iuribus ipsi competentibus sibi victoriam parare studens. Hanc autem formulam non potest dominus intendere, et dicere: si paret mihi ius esse uti frui. Solus enim hoc dicere potest usufructuarius, non etiam dominus, qula, dum proprietas penes eum est, non potest separatum et qui seorsum cognosci possit, usumfructum habere, potissimum quidem quia obtegitur amplitudine dominii, deinde vero, qula usufructus servitus est, nec potest quisquam servitutem in re propria habere. Probato autem sibi competere usumfructum: oportet enim quemlibet de suo iure non de alieno agere. Quamvis enim negatoria formula competat proprietario adversus eum qui se usufructuarium dicit, et proprietarius qui negatorie agit sic intendat: si paret tibi non esse ius uti frui, et quodammodo non ex suis iuribus sed ex debilitate adversarii victoriam sibi parat, tamen ex sequentibus verbis formulae ostenditur, eum recte intendisse. Nam dum dicit: si paret tibi non esse ius uti frui invito me, vel sic: si paret mihi ius esse prohibendi te uti frui, docet se dominum esse et repellit adversarium dominii probationibus, et videtur per haec verba confessoriam potius quam negatoriam intendere, quia, dum hoc dicit, dominum se praedicat et posse secundum leges adversarium prohibere quominus utatur fruatur. Sin autem qui dominus non est, negatoriam vel prohibitoriam formulam intenderit, licet reus ius utendi fruendi non habeat, tamen ut possessor vincit propter regulam, quae dicit; in pari causa melior est possidentis conditio, licet non iure re utatur. Idem circa servitutes dicitur lib. VIII tit. 5 dig. 2.

7. *Eiusdem.* [*Anon. ad l.* 5 *pr.*] Secundum regulam, quae dicit: in pari causa melior est conditio possi-

72) Haec verba: ἢ δεσπ. pravam interpretationem continent τοῦ *in rem.*

73) Expl. fol. 67. 60.

w) Deest in Cod.
x) Cod. ἕκαστος.
y) Cod. κινεῖν.
z) Cod. non habet.

ὁ νεμόμενος κινεῖ, εἰ μὲν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ἐστί, ψηφίζεται αὐτὸς ἀδεῶς νέμεσθαι· εἰ δὲ δεσπότης ἐστίν, ἵνα μὴ ὀχληῖται.

L. 6. D. VII. 6. ς'. Παῦλ. Ὁ μετὰ προκάταρξιν ἀδόλως παυσάμενος νέμεσθαι, ἀπολύεται. ὁ δὲ μὴ νεμόμενος μέν, ἑαυτὸν δὲ προσαγαγὼν καταδικάζεται.

quidem fructuarius est, pronuntiatur, ut secure utatur fruatur: si vero proprietarius, ne inquietetur.

VI. *Paul.* Qui post litem contestatam sine dolo possidere desiit, absolvitur. Qui autem non possidet quidem, sed liti se obtulit, condemnatur.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ'.

Περὶ ἐργασιῶν δούλων.

L. 1. D. VII. 7. α'. Παῦλ. Ἡ ὑπηρεσία τῶν δούλων ἐν πράξει συνίσταται, καὶ οὐ πρότερον συνίσταται, πρὶν ἡ προθεσμία φθάσει, καθ' ἣν ὀφείλει δοθῆναι· ὥσπερ ὅτε τὸ ἀπὸ μαρίας τεχθησόμενον ἐπερωτῶμεν.

L. 2. D. eod. β'. Οὐλπ. Αἱ ληγατευόμεναι ὑπηρεσίαι τῶν δούλων οὐ φθείρονται τῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ.

L. 3. D. eod. γ'. Γαΐ. Ἐν δούλου χρήσει εἰσὶν ὑπηρεσία καὶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας μισθός.

L. 4. D. eod. δ'. Ἴδεμ. Ὁ καρπὸς τοῦ δούλου αἱ ὑπηρεσίαι εἰσί· Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις καρποῖς, ὑπεξαιροῦνται αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι.

L. 5. D. eod. ε'. Τερεντ. Διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν χρῆσις δοκεῖ ληγατεύεσθαι.

L. 6. pr. D. eod. ς'. Οὐλπ. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἀτέχνων πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀπαιτοῦνται.

§. 1. Οὐ γίνεται καταδίκη περὶ ὑπηρεσιῶν, ἐὰν ὁ δοῦλος ἥττων[74]) ἐστὶ τῶν πέντε ἐτῶν ἢ ἠκρωτηριασμένος ἢ ἄλλως οὐ δύναται ἐργάζεσθαι.

§. 2. Οὔτε τέρψεως οὔτε διαθέσεως ἀποτίμησις γίνεται.

§ 3. Ἡ ἀποτίμησις γίνεται μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἀναγκαίων δαπανημάτων.

TITULUS VII.

De operis servorum.

[Dig. lib. VII tit. 7.]

I. *Paul.* Opera servorum in actu consistit, nec ante in rerum natura est, quam is dies venerit, quo praestanda est: quemadmodum quum stipulamur quod ex Maria natum est.

II. *Ulp.* Operae servorum legatae capitis deminutione non amittuntur.

III. *Gai.* In hominis usufructu operae sunt et ob operas merces.

IV. *Idem.* Fructus servi operae sunt:

Et ob id, ut in caeteris fructibus, deducuntur necessariae impensae.

V. *Terent.* Per operas usus legari videtur.

VI. *Ulp.* Operae artificum et eorum, qui nullam artem exercent, secundum qualitatem et ministerium petuntur.

Nulla condemnatio de operis fit, si servus minor sit annis quinque vel mancus vel alias operas praestare non possit.

Neque voluptatis neque affectionis aestimatio fit.

Aestimatio fit deductis necessariis impensis.

εἴ]ρηται ἐνστιτ. δ' τί. DE INTERDICTIS καὶ βι. γ' τί. ς' διγ. ε' καὶ βι. ιβ' τί. ε' καὶ ζ' διγ. [ἐν τέλει]. ἀναγν. καὶ βι. γ' [τοῦ κώδ.] τί. λβ' διάτ. κη' καὶ βι. δ' τί. ιθ' διάτ. β'.[a])

παρὰ[b]) τῷ κεκτη[μένῳ διὰ] τοῦ γήρως ἐργάζεσθαι ἢ ὑπηρετεῖν μὴ δυναμένου, τότε οὐ γενήσεται ὑπερῶν διατίμησις ἢ καταδίκη. ἀλλ' οὔτε τέρψ[εως] ἢ διαθέσεως τῆς περὶ τὸν οἰκέτην γενήσεται διατίμησις, ἐπειδὰν μὴ δύναται λέγειν, ὅτι ἠγάπων αὐτὸν διὰ τὸ χαρίεν αὐτοῦ καὶ εὐτράπελον, ἢ στοργὴν καὶ διάθεσιν εἶχον περὶ αὐτὸν καὶ πολλοῦ ἂν [ἄξιον ἐποίησα] τοῦτον αὐτὸν τὸν οἰκέτην· ταῦτα λέγειν οὐ δύναται, [οὗ]τε γὰρ [τέρψεως] ἢ διαθέσεως ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου θέματος .. .. τοι ὑπερῶν ὑποκειμένων γίνεται διατίμησις ὑπεξ[αιρουμένων] ... προς τ ... τουτων[c]) νεκεσσ[αρίως] γενομένων δαπανημάτων, ὡς ὁ Γαΐος ἐν τῷ δ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φθάσας ἐδίδαξεν.

ἀγων. σῃ. ὅτι τοῦ ἥττ[ονος] ..... βι. κς' τί. .. δαπανημ ... τί. β' τὸ τέλος καὶ τὸ παραγεγραμμένον ἐν τῷ λα' διγ. [τοῦ α' τί.][d]) τοῦ ς' βι.

τοῦ αὐτοῦ. .... τί. δ' διγ. λ' [καὶ τὸ ἐν] αὐτῷ παραγεγραμμένον [καὶ] βι. ια' τί. γ' διγ. θ'[e]) θέ. β'.

dentis. Regula illa tradita Inst. lib. IV tit. *de interdictis* [§. 4] et lib. III tit. 6 dig. 5 [§. 1] et lib. XII tit. 5 et dig. 7 in fine. Lege etiam lib. III Cod. tit. 32 const. 28 et lib. IV tit. 19 const. 2.

(*Complura desiderantur.*)

1. [*Steph. index l.* 6 §. 1. 2. 3 D. VII, 7]. qui apud dominum propter aetatem operas praestare vel servire non potuit, non fiet operarum aestimatio vel condemnatio. Sed nec voluptatis vel affectionis circa servum aestimatio fiet, quum non possit dicere, se eum dilexisse propter venustatem eius et elegantiam, vel in deliciis et affectione eum habuisse et multi hunc servum fecisse: haec dicere non potest, neque enim voluptatis vel affectionis in specie proposita [ratio habetur. Caeterum si] de operis quaestio est, aestimatio fit deductis impensis, quae necessario circa fructum factae sunt, ut modo Gaius dig. 4 huius tituli docuit.

2. *Anon.* [*ad l.* 6 §. 1]. Nota, minoris ..... et quod adscriptum est ad dig. 31 tit. 1 lib. VI.

3. *Eiusdem* [*ad l.* 6. §. 1]. ..... tit. 4 dig. 30 et quod ibi adscriptum est et lib. XI tit. 3 dig. 9 them. 2.

74) In medio hoc verbo inc. fol. 117. 118.

a) Expl. fol. 67. 60.
b) Inc. fol. 117. 118.
c) Legerim τῶν πρὸς τὸν φροῦκτον.
d) Haec omiserat librarius.
e) Litera θ' dubia est.

[ΤΙΤΛΟΣ Η'.]

Περὶ χρήσεως καὶ οἰκήσεως.

α'. Gaiu. Οἷς τρόποις ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν συνίσταται, τοῖς αὐτοῖς καὶ ἡ χρῆσις μόνη.

β'. Ulpi. Ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων κέχρηται, οὐ μὴν καὶ καρπίζει. ἐπὶ δὲ οἴκου καὶ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ καὶ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ, καὶ τῇ ἰδίᾳ φαμιλίᾳ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις. δέχεται καὶ ξένον καὶ ἔνοικον.

[γ'. Παῦλ.] Καὶ πρόσφυγας.

[δ'. Οὐλπιαν.] Ἄνευ δὲ τοῦ ἔχοντος[75]) οἰκεῖν οὗτοι οὐ δύνανται. αὐτὸς μέντοι μένειν δύναται καὶ μισθὸν λαβεῖν· εἰ καὶ ὁ συνοικῶν αὐτῷ οὐ λέγεται ἔνοικος· τί γὰρ ὅτι μέγας ἐστὶν ὁ οἶκος, καὶ ἀρκεῖ αὐτῷ μετρίῳ ὄντι μέρος ἐλάχιστον; συνοικοῦσιν αὐτῷ καὶ οἱ ἐν τάξει δούλων ὑπηρετοῦντες αὐτῷ ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι ἀλλότριοι.

[Ἐπειδὴ] καὶ τῶν ὑπερῶν παρεθέμεθα λόγον, εἴπ[ωμεν] ἐντεῦθεν καὶ περὶ οὔσου καὶ ἀβιτατίονος πρότερον περὶ τοῦ οὔσου διδάσκοντες. δυνατόν ἐστι καὶ γοῦδον οὔσον ἤτοι ψιλὴν χρῆσιν συνίστασθαι, τουτέστι δίχα τοῦ φρούκτου. συνίσταται δὲ ὁ οὖσος τοῖς αὐτοῖς τρόποις, οἷς καὶ ὁ οὐσούφρουκτος συνίστασθαι πέφυκεν.

ὁ ἔχων χρῆσιν κεχρῆσθαι μὲν δύναται, καρποῦσθαι δὲ οὐ δύναται. καὶ τοῦτο μὲν δῆλον ὡς ἐν κανόνι· χρὴ δὲ π[ερὶ] τοῦ καθέκαστον τῶν π[ραγμάτων] εἰπεῖν. οὖσος οἴκου κατελεί[φθη] ἀνδρὶ τυχὸν ἢ γυναικί, καί φησιν ὁ οὐλπιανός, εἰ μὲν ..... αν τις οἴκου δέδοται οὖσος, δύναται οὐ μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς φαμιλίας αὐτοῦ οἰκεῖν ἐν αὐτῷ. ἆρα καὶ μετὰ τῶν ἀπελευθέρων αὐ[τοῦ]; τοῦτο μὲν ἐζητήθη τὸ κατ' ἀρχήν. ἔφη [δὲ] κέλ[σος· καὶ μετὰ] τῶν ἀπελευθέρων αὐτοῦ δύναται [οἰκεῖν κ]αὶ ξένον ἐκεῖσε ὑποδέχεσθαι. καὶ [τοῦτο] γράφει που κέλσος, ὡς εἴρηται ..... απερ ..... δύναται — — — — — — — — — ..... ἐν ᾧ κατὰ ..... ἀπελευθερ .... αὐτοῦ τότε ἐν ᾧ ..... καὶ ἐνκυλίν .... τινὰ παροικοῦντα .... ὡς εἰκὸς τὸν οἶκον οὐ .... ομίζεται .... αι κατὰ πλάτος .... ἐκείνων οἰκεῖν..... .....ἀλλότρ... εἶναι. ταῦτα μὲν οὖν εἰ ἀνδρὶ [ἐληγατεύθη] οὖσος οἴκου· εἰ δὲ γυνὴ .... ἀνδρὸς οἰκεῖν .. .. προς αυτ .. στερουμεν .. συνοικεσιον ....

..... ποιεῖ τὰ σάρτα τέκτα μανθάνεις διγ. ιή'.

ὅθεν κἂν ὡμολόγησεν μὴ κωλύειν με .... μοι κωλύεις, κομμιτεύεται ἡ ἐπερώτησις. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε ἡ γυνὴ ἐπερώτησε .... ζεσθαι ὡς βι. μθ' τι. δ' διγ. ια'.

ἐν οὖν τῷ ..... [ἐ]χώρισε τῆς φαμιλίας, ἐν τῷ ε' δὲ ... . αὐτοῦ.

ἄνων. [ἀνάγν. βι.] θ' τι. β' διγ. λβ', ἐν ᾧ τοὺς δούλους φαμιλίαν εἶπεν.

ἐναντιοφ. εἴρηται ἐνστιτ ..... δύναται καὶ βι. ..... τι... διγ. ι'. ὅμοιον δὲ τοῖς ἐνταῦθα διγ. ζ' τούτου τι.

τοῦ ἄνων. περὶ τοῦ πενθεροῦ ἀνάγν. τὸ ἑξῆς διγ.

..... μόνον τις γὰρ δύναται λαμβάνειν ..... ὃν ὡς ..

TITULUS VIII.

De usu et habitatione.

[Dig. lib. VII tit. 8. — Cod. lib. III tit. 33.]

I. *Gai.* Quibus modis ususfructus constituitur, iisdem et nudus usus. *L.* 1. §. 1. *D.* VII. 8.

II. *Ulpi.* Qui nudum usum habet, utitur, non etiam fruitur. In aedibus usuariis et maritus cum uxore, et uxor cum marito habitat, et cum familia, et libertis. Recipit etiam hospitem et inquilinum. *L.* 2. *D. eod.*

III. *Paul.* Et clientes. *L.* 3. *D. eod.*

IV. *Ulpian.* Sine usuario autem hi habitare non possunt. Ipse tamen habitare potest et pensionem percipere: quamvis qui cum eo habitat, inquilinus non dicatur: quid enim si ampla domus est, et ipsi, homini mediocri, minima pars sufficit? Habitant cum eo et qui loco servorum operas ei praestant, tam liberi quam servi alieni. *L.* 4. *pr. D. eod.*

1. [*Steph. index l.* 1 D. VII, 8]. Postquam de operis tractatum fecimus, dicamus nunc etiam de usu et habitatione, et quidem primo de usu exponamus. Potest etiam nudus usus constitui, hoc est sine fructu. Constituitur autem usus iisdem modis, quibus etiam ususfructus constitui solet.

2. [*Steph. index l.* 2 *sqq.*]. Qui usum habet uti quidem potest, frui vero non potest. Et haec quidem regula clara est: sed de singulis rebus dicendum est. Usus domus relictus est marito forte vel uxori, et dicit Ulpianus, si quidem [marito] domus usus relictus est, non solum ipse sed etiam cum familia sua in ea habitare potest. An etiam cum libertis suis? Hoc quidem primo quaestionis fuit. Dicebat autem Celsus: etiam cum libertis suis habitare potest et hospitem ibi recipere. Et hoc alicubi scribit Celsus, uti dictum est. — — — — — — — — —

L. 4. §. 1. *D.* VII. 8. Καὶ τῷ ἀνδρὶ ἡ γυνὴ καὶ τοὔμπαλιν· καὶ [ἡ νύμφη][76]) μετὰ τοῦ πενθεροῦ· κἂν μετὰ τὸ ληγατευθῆναι τῇ γυναικὶ ἔγημε.

Et cum marito uxor, et vice versa: et nurus cum socero: quamvis postea, quam legatum erat, mulieri nupserit.

L. 5. *D. eod.* ε'. Paul. Καὶ ὁ πενθερὸς μετὰ τῆς νύμφης, ὅτε σύνεστιν ὁ ἀνήρ.

V. *Paul.* Et socer cum nuru habitabit, quum vir una est.

L. 6. *D. eod.* [ς'. Οὐλπ.] Ἡ γυνὴ οὐ μόνον τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ, ἀλλὰ καὶ παισὶ καὶ γονεῦσι καὶ ἀπελευθέροις καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς οἱ τὴν χρῆσιν ἔχοντες συμμένουσιν ἄνδρες.

VI. *Ulp.* Uxor non solum cum marito habitat, sed etiam cum liberis et parentibus et libertis et aliis, cum quibus viri, qui usum habent, habitant.

L. 7. *D. eod.* ζ'. [Πομπων.] Ξένον δὲ πλὴν τοῦ σεμνῶς αὐτῇ συνοικεῖν δυναμένου οὐ δέχεται.

VII. *Pompon.* Hospitem autem non recipit, nisi qui honeste cum ea habitare possit.

L. 8. *pr. D. eod.* η'. Ulpi. Κεχωρισμένως δὲ οὐ μισθοῦσιν· οὔτε δὲ παραχωροῦσιν οἴκησιν χωρὶς ἑαυτῶν, οὔτε πωλοῦσι τὴν χρῆσιν.

VIII. *Ulpi.* Seorsum autem non locant: neque concedunt habitationem sine se, neque vendunt usum.

§. 1. Ἐὰν ἐληγατεύθη γυναικὶ χρῆσις μόνη ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν διαζευχθῇ τοῦ ἀνδρὸς, συγχωρεῖται ἡ αἵρεσις καὶ συνοικεῖ τῷ ἀνδρί.

Si nudus usus mulieri legatus sit ea conditione, si a viro divortisset, remittitur conditio et cum viro habitat.

L. 9. *D. eod.* θ'. Paul. Καὶ πραγμάτων ἑτέρων ἐὰν χρῆσις μόνη ληγατευθῇ τῇ γυναικὶ, μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς αὐτοῖς κέχρηται.

IX. *Paul.* Caeterarum quoque rerum nudo usu mulieri legato cum viro iis utitur.

L. 10. *pr.* §. 1. *D. eod.* ι'. Ulp. Τὸ ληγάτον τῆς χρήσεως μόνης καὶ τῆς οἰκήσεως σχεδὸν τὸ αὐτό ἐστιν. οὔτε γὰρ δωρεῖται, καὶ τὰ αὐτὰ πρόσωπα δέχεται, ἅτινα καὶ ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων· οὔτε διαβαίνει εἰς κληρονόμους, οὔτε τῇ ἀχρησίᾳ ἢ τῇ ἐναλλαγῇ τῆς καταστάσεως φθείρεται.

X. *Ulp.* Legatum nudi usus et habitationis paene idem est. Neque enim donare potest legatarius, et easdem personas recipit, quas et qui nudum usum habet: neque transit ad heredes, neque non utendo aut capitis deminutione amittitur. Sed si χρῆσις

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως περὶ δεσποτείας ληγάτου καὶ κληρονομίας βι. ς' τοῦ κώδ. τι. κε' διατ. ε' καὶ τι. μς' διατ. β'.

ἐντεῦθεν καὶ περὶ ναβιτατίονος διδάσκει ὁ οὐλπιανός. ὅρα τί φησιν. ἆρα, ἐὰν ναβιτατίων τινὶ ληγατευθῇ, ὅμοιον εἶναι δοκεῖ, ὥσπερ ἂν εἰ οὖσος ἐληγατεύθη; ταῦτα ζητήσας φησὶ, ὅτι [ὅταν] ἦκεν εἰς ἀποτέλεσμα, τὸ αὐτὸ σχεδόν ἐστι ληγατον τοῦ οὔσου καὶ τῆς ναβιτατίονος. εἴρηται δὲ σχεδόν, ἐπειδὴ ἀδιαστίκτως ὁ ἔχων ναβιτατίονα μισθοῦν δύναται κατὰ τὴν μαρκέλλου γνώμην, ὡς [ἔγνως] ἐν τῷ [ε'] τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. καὶ ὡς ἀνήνεκται βι. γ' τοῦ κώδ. τί. λγ' διατ. ιγ', οὔτε δὲ κατίτις δεμινουτίονι οὔτε τῷ νονουτένδο φθείρεται ἡ ναβιτατίων, ὡς ἐν τῷ παρόντι διγ. φησί. ταῦτα μὲν οὖν ὁ οὐλπιανός. συναινεῖ δὲ τούτῳ καὶ παπιανός που· ὅταν[f]) γὰρ ἦκεν εἰς ἀποτέλεσμα, τὸ αὐτὸ σχεδὸν εἶναι νομίζεται οὖσον καὶ ναβιτατίονα, ὅτι οὔτε ὁ ἔχων ναβιτατίονα δύναται δωρεῖσθαι τὴν οἴκησιν, ἀλλ' ἐκεῖνα μόνα τὰ πρόσωπα δύναται ὑποδέχεσθαι κατὰ τὸν οἶκον, ἅτινα πρόσωπα καὶ ὁ οὐσουάριος ὑποδέχεται, οὔτε δὲ ἡ ναβιτατίων ἐπὶ κληρονόμους παραπέμπεται, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ὁ οὖσος τῇ τελευτῇ τοῦ οὐσουαρίου φθειρόμενος. διαφορὰ δὲ, ὅτι ὁ μὲν οὖσος ἀπόλλυται τῷ νον οὐτένδο, ἡ δὲ ναβιτατίων οὔτε τῷ νον οὐτένδο οὔτε καπίτις δεμινουτίονι φθείρεσθαι πέφυκε· εἰ γὰρ καὶ καπίτι δεμινοῦτος γένηται ὁ ἔχων τὴν ναβιτατίονα, καὶ οὕτως τὸ τῆς ναβιτατίονος δίκαιον οὐ πρὸς τὸν προπριετάριον χωρεῖ, ἀλλὰ φυλάττεται τῷ φίσκῳ ἢ τῷ δεσπότῃ τοῦ παθέντος τὴν καπίτις δεμινουτίονα μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. ταῦτα μὲν περὶ ναβιτατίονος. ἆρα δὲ εἰ ληγατευθῇ χρῆσίς τινι, τυχὸν τοῦ τεστάτορος εἰπόντος· ὅτι δίδωμι καὶ ληγατεύω αὐτῷ τὴν χρῆσιν τοῦδε τοῦ οἴκου· τοιγαροῦν εἰ ληγατευθῇ [τινι χρῆσις οἰκίας, ἆρα] οἰκίας οὔσος ληγατεύεσθαι δοκεῖ; καί φησι papianos, οὔσον μόνον καὶ μὴ οὐσούφρουκτον διὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων καταλελεῖφθαι δοκεῖν. εἰ δὲ οὐσούφρουκτος οἰκίας κατελείφθη τινὶ, οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ [habitandi] καῦσα, τοῦ τεστάτορος εἰπόντος ὅτι δίδωμι καὶ ληγατεύω τιτίῳ τὸν οὐσούφρουκτον τοῦδε τοῦ οἴκου οἰκήσεως [χάριν, ἆρα] ναβιτατίονα μόνην ἢ καὶ οὐσούφρουκτον ὁ τίτιος ἔχει; καί φασι πρόκουλός τε ἅμα καὶ νεράτιος, μόνην ναβιτατίονα λελῆγατεῦσθαι δοκεῖν, ὅπερ καὶ ἀληθές. εἰ μέντοι οὕτως εἶπεν ὁ διαθέμενος· δίδωμι καὶ ληγατεύω τὸν οὖσον τῆσδε τῆς οἰκίας habitandi causa, οὐκ ἀμφιβάλλεται μὲν, ὅτι ἐρρώσται τὸ ληγάτον καὶ ναβιτατίων καταλελεῖφθαι δοκεῖ· τὸ δὲ ζητούμενον τοῦτο ἐστὶ, πότερον

10. *Eiusdem* [*ad l.* 8 §. 1]. Similiter in legato proprietatis et in hereditate lib. VI Cod. tit. 25 const. 5 et tit. 46 const. 2.

11. [*Steph. index l.* 10 *pr.* §. 1. 2. 3]. Abhinc etiam de habitatione disserit Ulpianus. Vide quid dicat. Si cui habitatio legata sit, an perinde esse videtur, atque si usus legatus sit? Ad hanc quaestionem dicit, quod, quantum ad effectum pertinet, idem paene est legatum usus et habitationis. Dixit autem paene, quoniam qui habitationem habet, indistincte locare potest secundum Marcelli sententiam, sicuti didicisti tit. 5 lib. II Inst. et sicut relatum est lib. III Cod. tit. 33 const. 13, neque capitis deminutione vel non utendo perit habitatio, sicuti in hoc dig. dicit. Haec Ulpianus. Consentit Papinianus alicubi; quod enim ad effectum pertinet, idem paene esse putat usum et habitationem, quoniam sec is, qui habitationem habet, donare potest, sed eas tantum personas in domum recipere potest, quas personas etiam usuarius recipit, nec habitatio ad heredes transmittitur, sicuti nec usus, utpote qui morte usuarii extinguitur. Differentia autem est, quod usus amittitur non utendo, habitatio autem neque non utendo neque capitis deminutione perimitur. Nam si vel capite deminutus sit, qui habitationem habet, etiam hoc casu ius habitationis non ad proprietarium redit, sed servatur fisco vel domino capite deminuti usque ad mortem eius. Et haec quidem de habitatione. Num autem, si cui χρῆσις legetur, testatore forte dicente: do lego ei χρῆσιν huius domus: igitur si cui domus χρῆσις legetur, num usus domus legari videtur? et dicit Papinianus, usum solum et non usumfructum eiusmodi verbis relictum esse videri. Sin autem ususfructus domus alicui legatus est, non simpliciter sed habitandi causa, testatore dicente: do lego Titio usumfructum huius domus habitandi causa, num habitationem solam an etiam usumfructum Titius habet? Et dicunt Proculus et Neratius, solam habitationem legatam videri; quod etiam verum est. Si vero sic dixerit testator: do lego usum huius domus habitandi causa, non dubitatur legatum valere et habitationem relictam videri: sed de hac quaesitum est, utrum unius anni an usque ad [vitam legatarii competat. Et dicit Rutilius, usque ad vitam]

76) Addo ex *Heimb.*

f) Cod. pro νον ὅταν habere videbatur: τοσοῦτον.

εἰ δὲ χρῆσις ληγατευθῇ [77]), χρῆσις μόνη καὶ οὐ χρῆσις καρπῶν κεχρεώστηται.

Ἐὰν χρῆσις καρπῶν ἢ χρῆσις μόνη ληγατευθῇ τοῦ [78]) οἰκεῖν ἕνεκεν, ἢ οἴκησις κεχρεώστηται, οὐ μόνον πρὸς ἕνα ἐνιαυτὸν ἀλλὰ μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ληγαταρίου.

Ἡ χρῆσις μόνη ἧττων ἐστὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· οἰκεῖν γὰρ ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων ἐν τῷ ἀγρῷ δύναται καὶ κωλύειν τὸν δεσπότην ἐκεῖσε γίνεσθαι καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ φαμιλίαν, οὐ μὴν τὴν διὰ γεωργίαν ἐκεῖ οὖσαν οὔτε τὸν μισθωτόν. κέχρηται δὲ ταῖς ἀποθήκαις τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, οὐ μὴν καὶ ὁ δεσπότης ἄκοντος αὐτοῦ.

ια'. Gaiu. Ἐπὶ τοσοῦτον διάγειν ἐν τῷ ἀγρῷ δύναται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, ἐφ' ὅσον μή ἐστιν ἐναχθὴς τῷ δεσπότῃ ἢ ἐμποδίζει τοῖς γεωργοῦσιν.

Τὸ ἴδιον δίκαιον ἄλλῳ οὐ πιπράσκει οὔτε μισθοῖ οὔτε δώρον παραχωρεῖ.

ιβ'. [Οὐλπιαν.] Τελείαν μόνην χρῆσιν ἔχει, τοῖ ἑνὸς ἑνιαυτοῦ ἢ μέχρι τῆς [g]) τοῦ ληγαταρίου ἁρμόζειν τὴν ναβιτατίονα· καὶ τὴν τοιαύτην γνώμην ἀποδέχεταί που κέλσος.

ἐναντιοφ. τό· σχεδόν, ὅτι ὁ μὲν [οὖσος] .... οὐ μισθοῦται, ἡ δὲ ναβιτατίων μισθοῦται ..... ἵνστιτ. [h])

τοῦ ἀνων. σῆ. ὅτι τῷ ληγάτῳ τῆς χρήσεως οὖσος καὶ οἰσούφρουκτος δηλοῦται.

ἐὰν οὖσος ἀγροῦ τινι καταλειφθῇ, συνωμολόγηται μὲν σφόδρα μηδένα ἀμφιβάλλειν ἔλαττον εἶναι τοῦτο τοῦ οὐσουφρούκτου· ἴδωμεν δέ, τί ἐστιν ἐν τῇ τοιαύτῃ αἰτίᾳ, τουτέστι τί δύναται ἀπαιτεῖν ὁ ἐπὶ τῷ οὔσῳ τοῦ ἀγροῦ ληγατάριος. καί φησι λαβεὼν δύνασθαι αὐτὸν οἰκεῖν ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ κωλύειν τὸν δεσπότην εἰς τὸν ἀγρὸν παραγίνεσθαι, οὐκ ἐν τῷ καιρῷ μέντοι τῆς [συλλογῆς τῶν] καρπῶν ἤτοι τῆς γεωργίας, ὡς μανθάνεις ἐν τοῖς ἑφεξῆς. τὸ μεν ..... κωλύσ.. παραγίνεσθαι εἰς τὸν ἀγρὸν κατα τὸ εἰρημένον μο· π ... μέντοι... μη δυνασθαι .... κωλύειν φησὶ λαβεὼν μήτε τὴν τοῦ δεσπότου φαμιλίαν, ἥτις [ἐστὶ] κατὰ τὸν ἀγρὸν διὰ τὸ γεωργεῖσθαι. εἰ γὰρ τὴν πολιτικὴν φαμιλίαν, τουτέστι ἣν ὁ δεσπότης ἔχει κατὰ τὴν πόλιν, πέμψῃ ἐκεῖσε τουτέστιν εἰς τὸν ἀγρὸν, τοῦτῳ αἰτῶ τῷ λόγῳ κωλύεσθαι καὶ [i]) τὴν φαμιλίαν αὐτοῦ φησὶ λαβεῖν. λέγει δὲ ὅτι καὶ τῇ οἰνοποθήκῃ δύναται μόνος κεχρῆσθαι ὁ οὐσουάριος, οὐ μὴν ὁ δεσπότης ἄκοντος καὶ μὴ βουλομένου τοῦ οὐσουαρίου. τοῦτο δὲ γόησον, ἔνθα πληρέστατον ἔχει τὸν οὖσον· πληρέστατον δὲ οὖσον ἔχειν δοκεῖ, ἔνθα καὶ τῆς βίλλας καὶ τῶν αὐθεντικῶν οἰκημάτων αὐτῷ κατελείφθη οὖσος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιβ' διγ. φησίν.

ἄνων. ἐν ᾧ μὴ ἐπὶ συλλογῇ τῶν καρπῶν ὁ δεσπότης παραγίνεται, ὡς διγ. ιβ', ἢ ἐπὶ τῷ γεωργῆσαι, ὡς διγ. ιε'.

ἔγγως ὅτι δύνατα ὁ οὐσουάριος οἰκ[εῖν] ἢ διατρίβειν κατὰ τὸν ἀγρόν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ δύναται ποιεῖν τοῦτο καὶ οἰκεῖν ἤτοι ἐν αὐτῷ διατρίβειν, ἐφ' ὅσον μήποτε τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀγροῦ βαρύ[ς ἢ ἐ]παχθὴς εἶναι νομίζεται οἵτε ἐμπό[διός] ἐστιν ἐκείνοις, δι' ὧν τὰ ἔ[ργα] γίνεται τὰ ἀγροικικά· καὶ οὐδενὶ ἄλ[λῳ λφ] τὸ δίκαιον ὅπερ ἔχει πιπράσκειν ἢ μισθοῦν ἢ κατὰ δωρεὰν παραχωρεῖν .... δύναται ὁ οὐσουάριος.

[ἐπαχθὴς] εἶναι δεσπότῃ νομίζ[εται], ὅτε δηλονότι ἐφεῖται τῷ δεσπότῃ διατρίβειν κατὰ τὸν ἀγρὸν, τουτέστι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν καρπῶν συλλογῆς, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς κεῖται διγ. μεσθ..... δυνα.. καιρὸς γεωργίας, καλῶς δύναται ὁ δεσπότης ἐλθεῖν κατὰ τὸν ἀγρὸν, καὶ τοῦτό φησι καὶ παῦλος ἐν τῷ ιε' διγ. τοῦ παρόντος τι.

ὃ ἔχων οἶσον ἀγροῦ τέλειον ἔχειν ὀφείλει τὸν οὖσον, εἴγε

legata sit, nudus usus, non etiam ususfructus debetur.

Si ususfructus vel nudus usus legatus sit habitandi causa, habitatio debetur, non ad unum tantum annum, sed quamdiu vivat legatarius. *L.* 10. §. 2. 3. *D.* VII. 8.

Nudus usus minus continet, quam ususfructus: nam qui nudum usum habet, in fundo habitare potest et dominum prohibere, quominus ibi degat, et familiam eius urbanam, non etiam eam, quae agriculturae causa illic sit, nec colonum. Utitur autem cellis vinariis et olearis, non etiam dominus invito eo. §. 4.

XI. *Gaii.* Eatenus degere in fundo potest usuarius, quatenus domino molestus non est, nec his, qui agrum colunt, impedimento. *L.* 11. *D. eod.*

Ius suum alii non vendit nec locat nec gratis concedit.

XII. *Ulpian.* Plenum usum habet, si et villae legatarii competere habitationem: quam sententiam etiam Celsus alicubi probat. *L.* 12. *pr. D. eod.*

12. *Enantioph.* [*ad l.* 10 *pr.*]. Paene dicit, quia .... non locatur, habitatio autem locatur, ... Inst.

13. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 1]. Nota legato χρήσεως usum et usumfructum significari.

14. [*Steph. index l.* 10 §. 4]. Si usus fundi relictus sit, illud quidem in confesso est et nemo dubitat, minus esse quam usumfructum: videamus autem, quid sit in ea causa, hoc est, quid petere possit is, cui usus fundi legatus est. Et ait Labeo, posse eum in fundo habitare et prohibere dominum ad fundum venire, quamquam non tempore fructuum colligendorum vel agriculturae, ut in sequentibus disces. [Colonum etiam, qui] ad fundum venit, secundum id, quod dictum est .... non posse eum prohibere, dicit Labeo, nec familiam domini, quae culturae causa in fundo est. Sin familiam urbanam, quam in urbe habet, dominus miserit illo, i. e. in fundum, eadem ratione etiam familiam eius prohiberi, Labeo ait. Dicit autem, etiam cella vinaria solum usuarium uti posse, non autem dominum invito et non volente usuario. Hoc autem accipe, ubi plenissimum usum habet: plenissimum autem usum habere videtur, si etiam villae et habitationum dominicarum usus ei relictus est, ut Ulpianus dig. 12 [pr.] dicit.

15. *Anon.* [*ad l.* 10. §. 4]. Nisi ad fructus colligendos dominus veniat, ut dig. 12 [pr.], vel ad agrum colendum, ut dig. 15 [§. 1].

16. [*Steph. index l.* 11]. Didicisti usuarium posse habitare vel morari in fundo. Eatenus autem hoc facere potest et habitare ibi sive morari, ut domino fundi non intelligatur esse gravis vel molestus nec sit impedimento iis, per quos opera rustica fiunt: nec ulli alii ius quod habet vendere vel locare vel gratis concedere ..... potest usuarius.

17. [*Steph. παραγρ. ad l.* 11 *verb: molestus*]. Molestus domino esse intelligitur, quando nimirum domino morari in fundo licet, hoc est tempore fructuum colligendorum, ut dig. sq. dictum est ..... tempus culturae, recte dominus in fundo moratur, et hoc dicit Paulus dig. 15 [§. 1] huius tituli.

18. [*Steph. index l.* 12 *pr.* §. 1]. Qui usum fundi

77) Expl. fol. 117. 118. Inc. fol. 216 et 210, in cuius pagina secunda omnisi pauca legi potuerunt.

78) Cod. pro τοῦ οἰκεῖν habet ἢ οἰκεῖν.

g) Nempe hic nonnulla exciderunt.

h) Expl. fol. 117. 118. Inc. fol. 216. 210.

i) Cod. κατά.

ἐὰν καὶ[79]) τοῦ ἐποικίου καὶ τοῦ πραιτωρίου κατελείφθη. δύναται ὁ δεσπότης ἰπιέναι[80]) κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ συνάγειν καὶ λαμβάνειν τοὺς καρπούς.

et praetorii relictus est. Dominus venire potest tempore colligendorum et percipiendorum fructuum.

L. 12. §. 1. *D.* VII. 8. Καὶ οἰκεῖ καὶ ἀναπατεῖ καὶ γυμνάζεται ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, καὶ πρὸς τὴν καθημερινὴν χρείαν κέχρηται τοῖς ξύλοις καὶ τῷ κήπῳ καὶ ταῖς ὀπώραις καὶ λαχάνοις καὶ φύλλοις καὶ τῷ ὕδατι· οὐ πρὸς κέρδος, οὔτε κατακέχρηται· καὶ τοῖς ἐν τῷ ἀγρῷ γινομένοις κέχρηται πρὸς τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ· καὶ μετὰ τῶν συμποτῶν καὶ τῶν συσσίτων αὐτοῦ, καὶ δαψιλέστερον πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. δύναται καὶ εἰς τὴν πόλιν λαμβάνειν ὀπώραν καὶ λάχανα καὶ φύλλα καὶ ξύλα, ἐὰν τῷ ἀγρῷ πλεονάζουσιν.

Usuarius et habitat et deambulat et se exercere potest, et ad usum quotidianum utitur lignis et horto et pomis et oleribus et foliis et aqua: non ad lucrum, neque abutitur: et his, quae in fundo nascuntur, utitur, quatenus ei sufficit: etiam cum convivis et hospitibus, et largius pro dignitate sua. Potest et in urbem deferre poma et olera et folia et ligna, si abundent in fundo.

§. 2. Ἐὰν ἀγέλης προβάτων χρῆσις μόνη ληγατευθῇ, κέχρηται τῇ κόπρῳ πρὸς τὸ κοπρίσαι· οὐ μὴν τῷ ἐρίῳ ἢ τοῖς ἀρνοῖς ἢ τῷ γάλακτι, πλὴν μετρίως· τὰς γὰρ γνώμας τῶν τελευτώντων οὐ δεῖ στενῶς ἑρμηνεύειν.

Si gregis ovium usus legatus sit, utitur fimo ad stercorandum: non tamen lana vel agnis vel lacte, nisi modice: voluntates enim defunctorum non sunt stricte interpretandae.

§. 3. Τῇ δὲ ἀγέλῃ τῶν βοῶν κέχρηται πρὸς τὸ ἀροτριᾶν καὶ τὰ λοιπὰ διὰ βοῶν γινόμενα.

Armento autem boum utitur ad arandum et ad reliqua, quae per oves peraguntur.

§ 4. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀγέλης τῶν ἵππων καὶ δαμάζειν δύναται καὶ ὑποβάλλειν ὀχήματι καὶ κεχρῆσθαι. εἰ

In equitio autem et domare potest et vehiculo iungere et uti. Si vero usuarius auriga sit, in Cir-

καὶ τῆς βίλλας καὶ τῶν κατὰ τὸν ἀγρὸν αὐθεντικῶν οἰκημάτων οὐσος αὐτῷ κατελείφθη. τότε γὰρ καὶ οἰκεῖν ὡς εἴρηται δύναται κατὰ τὸν ἀγρόν, καὶ τὸν δεσπότην κωλύειν ἐκεῖσε παραγίνεσθαι καὶ ἐνδιατρίβειν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ι' διγ. δύναται μέντοι ὁ δεσπότης ἐπὶ τῷ λαβεῖν τοὺς καρποὺς ἐλθεῖν κατὰ τὸν ἀγρὸν καὶ κ[ατὰ] τοὺς κ[αι]ροὺς τῆς τῶν καρπῶν[k]) συλλογῆς[l]) καὶ οἰκεῖν ἐκεῖσε αὐτῷ ἐπιτέτραπται, δίχα μέντοι τῆς οἰκήσεως, ἧς ἔχει ὁ οὐσουάριος[m]). οὐ μόνον δὲ οἰκεῖν δύναται κατὰ τὸν ἀγρὸν ὁ ἔχων τούτου τὸν οὖσον, ἀλλὰ καὶ δίκαιον ἔχει τοῦ ἀναπατεῖν καὶ ἱππάζεσθαι ἤτοι μετεωρίζεσθαι. λέγει δὲ σαβῖνός τε ἅμα καὶ κάσσιος, δύνασθαι αὐτὸν καὶ τοῖς καυσίμοις ξύλοις πρὸς τὴν καθ' ἡμέραν χρῆσιν καὶ τῷ κήπῳ καὶ ταῖς ὀπώραις καὶ τοῖς λαχάνοις καὶ τοῖς ἄνθεσι, ῥόδοις τυχὸν, καὶ τῷ ὕδατι κεχρῆσθαι, οὐκ ἐπὶ κέρδους[n]) μέντοι, ὥστε τυχὸν καὶ πιπράσκειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκείαν χρῆσιν καὶ τὴν καθ' ἡμέραν δαπάνην, καὶ οὐ πρὸς ἀπόχρησιν. ταῦτα δὲ καὶ ὁ νέρβας φησὶ καὶ προστίθεται δύ[νασθαι] αὐτ[ὸν] καὶ τοῖς ὑποστρώμασι καὶ[o]) τοῖς φρυγάνοις κεχρῆσθαι, μήτε δὲ τοῖς φύλλοις (ταῦτα γὰρ εἰς ἀποτροφὴν βοῶν τε καὶ τῶν ἄλλων θρεμμάτων ποιεῖ) μήτε τῷ ἐλαίῳ [μήτε σίτῳ μήτε τοῖς ἄ]λλοις δύνασθαι αὐτὸν κεχρῆσθαι καρποῖς. τινὲς μέντοι, μεθ' ὧν καὶ ὁ σαβῖνος, τὸ πλεῖον φασὶ, ὅτι καὶ τοῖς τικτομένοις κατὰ τὸν ἀγρὸν δύναται [κεχρῆσθαι] εἰς ἀποτροφὴν μέντοι ἰδίων καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ, καὶ μὴ μόνον τοῖς τικτομένοις, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις, ἅπερ ἀρνήσατο καὶ εἶπεν ὁ νέρβας δύνασθαι αὐτὸν τούτοις [μὴ][p]) κεχρῆσθαι, οἷον[q]) φύλλοις καὶ ἐλαίῳ καὶ σίτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις καρποῖς. δύναται γὰρ καὶ τούτοις κεχρῆσθαι πρὸς χρῆσιν μέντοι αὐτοῦ καὶ τῶν συνόντων αὐτῷ. ὁ μὲν ..... αὐτῷ καὶ μετὰ τῶν παρ' αὐτῷ ξενιζομένων κεχρῆσθαι τ.....

cumstantia habet, perfectum usum habere debet, si etiam villae et habitationum dominicarum in fundo usus ei relictus est. Tunc enim et habitare potest in fundo, ut dictum est, et dominum prohibere illo venire et morari, ut didicisti dig. 10 [§. 4]. Potest autem dominus ad fructus cogendos in fundum ingredi, et tempore fructuum colligendorum etiam habitare illic ei permissum est, praeter habitationem tamen, quam usuarius habet. Non solum autem habitare potest in fundo, qui usum eius habet, sed etiam ius deambulandi et equo sive lectica vehendi habet. Sabinus autem et Cassius dicunt, posse eum etiam lignis ad usum quotidianum et horto et pomis et oleribus et floribus, puta rosis, et aqua uti, non ad lucrum, ut et vendat, sed ad usum suum et sumtum quotidianum, non ad abusum. Haec etiam Nerva dicit et adiicit, posse eum etiam stramentis et sarmentis uti, neque autem foliis (haec enim ad victum boum et aliarum pecudum faciunt) neque oleo neque frumento neque reliquis fructibus eum posse uti. Quidam vero, inter quos etiam Sabinus est, hoc amplius dicunt, posse eum etiam his, quae in fundo nascuntur, uti ad suum suorumque victum, et non solum his, quae nascuntur, sed etiam iis, quae negavit Nerva et quibus eum uti non posse dixit, veluti foliis et oleo et frumento et reliquis frugibus. Potest enim etiam his uti ad usum suum et eorum, qui cum eo sunt ..... et cum hospitibus uti .....

ἀνων. τῷ ὀνόματι τῆς [ὀ]πώρας βηλοῦνται καρπ... ῥ.....

ἔχει τὸ ῥητὸν, ὅπερ δηλοῖ. μηπ.....

αὐτο χ...

19. *Anon.* [*ad l.* 12 §. 1]. Verbo ὀπώρας significantur .....

20. [*Anon. ad l.* 12 §. 1]. ..... habet textus, quod significat .....

21. [*Steph. index l.* 12 §. 1 *rel.* §. 2. 3. 4]. .....

79) Cod. κατά.

80) Legerim εἰσιέναι. Codicis lectio obscura.

k) Cod. τοῦ ἀγροῦ, sed ita ut superscriptum sit τῶν καρπῶν. Ibidem verba quaedam adscripta, quae legere non potui.

l) Cod. addit ὅτι.

m) Viden' *Stephanum* verba l. 12 §. 1: *praeter habitationem autem, quam habet, cui usus datus est*, ad praecedentia traxisse?

n) Cod. ἐπικερ.

o) Cod. κατά.

p) Hoc omnino addendum erat.

q) Cod. οἷον ὑποστρώμασι καὶ φύλλοις. Perperam: nam ὑποστρώμασι usuarius secundum Nervae sententiam ut potest.

δὲ ἡνίοχός ἐστιν ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, οὐ δύναται ἐν ἱπποδρομίῳ τοῖς ἵπποις κεχρῆσθαι, εἰ μὴ τοιοῦτον αὐτὸν ὁ διαθέμενος ἐγίνωσκεν.

censibus equis uti non potest, nisi testator eum talem esse sciebat.

Ἐὰν χρῆσις ὑπηρεσίας ληγατευθῇ μοι, κἀγὼ καὶ οἱ παῖδές μου καὶ ἡ γαμετή μου ἅμα χρώμεθα. εἰ δὲ[81]) τοῖς ὑπεξουσίοις μου ληγατευθῇ, οὐχ ἡ αὐτῶν ἀλλ' ἡ ἐμὴ χρῆσις σκοπεῖται. τοὺς δούλους, ὧν τὴν χρῆσιν μόνην ἔχει τις, οὐ μισθοῖ οὔτε παραχωρεῖ τῷ ἄλλῳ κεχρῆσθαι. εἰ δὲ μισθώσεται ἀγρὸν ἢ ὑφαντικὸν ἢ ῥαπτικὸν ἢ οἰκοδομικὸν ἢ ἕτερον ἔργον, κέχρηται ἐν αὐτοῖς τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν.

Si usus ministerii mihi fuerit legatus, ego et liberi et uxor simul utimur. Si vero his, qui in potestate mea sunt, legatus sit, non eorum, sed meus usus spectatur. Servos, quorum usum quis habet, non locat neque alii utendos concedit. Si vero fundum conduxerit vel lanam texendam vel vestimenta sarcienda vel domum aedificandam vel aliud opus susceperit, in his eorum opera utitur. *L.* 12. §. 5. 6. *D.* VII. 8.

[ιγ'. *Gaï.*] Αὐτῷ μέντοι τῷ δούλῳ ἢ τῇ δούλῃ ἀντὶ τῆς ὑπηρεσίας δύναται μισθὸς ἐπιτίθεσθαι.

XIII. *Gai.* Ipsi tamen servo vel ancillae pro opera merces imponi potest. *L.* 13. *D. eod.*

[ιδ'. *Οὐλπιανοῦ.*] Ἐκ πραγμάτων μου δι' ἐπερωτήσεως καὶ παραδόσεως προσπορίζει μοι δοῦλος, οὗ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχω· οὐ μὴν ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἢ τῶν ἰδίων ἔργων.

XIV. *Ulpian.* Ex re mea per stipulationem et traditionem servus, cuius usum habeo, mihi acquirit: nec vero ex re sua vel operis suis. *L.* 14. *pr. D. eod.*

Οὐ διαφέρει ὁ καρπὸς τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· ἡ γὰρ χρῆσις τῶν καρπῶν καὶ ὁ καρπὸς ἔχει μόνην

Non differt fructus ab usufructu: nam usus-fructus et fructus nudum usum continet: usus autem §. 1.

καὶ τὰ θ ... μ .....
..... ἤτοι προ σή .. φα .....
..... τῷ γάλακτι χρήσεται οὐ ..... ἐπειδὴ .....
..... νην τῇ κόπρῳ ἀλλὰ καὶ [μ]ετ[ρίῳ] γάλακτι αὐτὸν κεχρῆσθαι [παραλαμ]βάνω· οὔτε γὰρ δίκαιόν [ἐστι οὕτω] ἀκριβῶς καὶ συν . φ ..... [τὰς] τῶν τελευ[τώντων] ἐξετάζειν [βουλήσεις]. εἰ δὲ ἀγέλης [βοῶν] οὗσος κατελείφθη ..... πᾶσαν ἔχειν δυνα κατα χρῆσιν ..... τὸ ἀροτριᾶν ..... πάντα τὰ σπερμ ..... [ἐπι]τηδείως .... [ληγα]τευθ ..... ἐλαύνειν τουτέστι ..... τὸ βαστάζειν .....
..... αὐτοῖς εἰ δὲ τυχὸν .....
..... ᾧ κατελείφθη σι .....
.. μίζω φησὶν ULPIANOS ..... μίοις αὐτοῖς
κέχρητ ..... ὧν ἔπαθλα τ .....
..... — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

... ‖ ‖ ‖ stercore, sed etiam modico lacte usurum puto: neque enim aequum est tam stricte et ..... interpretari voluntates defunctorum. Sed si boum armenti usus relinquatur .....
— — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —
— — —

παιδ .. οὐ μὴν ..... πεξουσ .... τουτέστι .....
..... τῷ οἰκέτῃ κεχρῆσθαι οὐ μὴν . οικ
..... υπεξου .... εἰ βουληθῃ δίχα τοῦ πατρὸς .....
.....[r]) η ο
δεσπότης ἐστὶν οὐσουάριος δύναται κεχρῆσθαι μετὰ τῶν οἰκείων παίδων καὶ οἰκετῶν. ἀνάγν. καὶ τὸ ιζ δίγ. τοῦ παρόντος τί.

22. [*Steph. index l.* 12 §. 5]. ‖ ‖ ..... potest uti cum liberis suis et servis. Lege etiam dig. 17 huius tit.

σῆ. ὅτι ὁ ὑπεξούσιος τῷ μὲν δι' αὐτοῦ προσπορισθέντι οὔσῳ οὐ κέχρηται, τῷ καταλειφθέντι τῷ πατρὶ αὐτοῦ δύναται κεχρῆσθαι. ἀνάγν. δίγ. ιζ'.

23. [*Steph. ad l.* 12 §. 5]. Nota, quod filiusfamilias usu per ipsum acquisito non utitur, usu autem patri eius relicto uti potest. Lege dig. 17.

ὁ ἔχων οὖσον οἰκέτου κωλυθήσεται τὰς ὀπέρας τούτου αὐτοῦ τοῦ δούλου εἰς ἕτερον μισθοῦν, ἀλλ' οὔτε ἐπὶ τῷ κεχρῆσθαι δύναται συγχωρεῖν ἑτέρῳ τὸν οἰκέτην ἤτοι τὰς ὀπέρας αὐτοῦ, καὶ οὕτω φησὶ [λαβεών. πῶς γὰρ δυνήσεται] τὰς τοῦ οἰκέτου ὀπέ[ρας] παραχωρεῖν ἑτέρῳ τινὶ, ὅτε αυτὴς .....
.... αὐτὸς ὀφείλει κεχρῆσθαι ..... μεν .....
.....
τινι ὅμως ..... δύναται αυτον παρα .....
.....
..... προφάσει .....
..... καν .....
..... — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — ‖ ‖ ‖ ‖ ‖
.....

24. [*Steph. index l.* 12 §. 6]. Qui usum servi habet operas eius servi alii locare prohibetur, sed nec servum vel operas eius alii utendas concedere potest, et ita ait Labeo. Quomodo enim posset operas servi alii concedere, quum ‖ ‖ ‖ — — — — — — — — — — — — — — —

χρῆσιν· ἡ δὲ χρῆσις οὐκ ἔχει τὸν καρπόν· καὶ δύναται μὲν μόνη ἡ χρῆσις εἶναι χωρὶς καρπῶν· καρπὸς δὲ χωρὶς μόνης χρήσεως οὐδαμῶς[82]). καὶ χρήσεως καρπῶν ληγατευθείσης ἐὰν ἀφαιρεθῇ ὁ καρπὸς, δῆλον τὸ ληγάτον ἀφαιρεῖται· εἰ μὴ ψυχὴν οὐκ ἔσχεν ἀφαιρέσαι τὴν μόνην χρῆσιν. εἰ δὲ χρήσεως καρπῶν ληγατευθείσης ἀφαιρεθῇ ἡ μόνη χρῆσις, οὐδὲν ἀφῃρέθη.

fructum non continet: et nudus quidem usus sine fructu esse potest: fructus autem sine usu non item. Et usufructu legato si fructus adimatur, totum legatum adimitur: nisi ea mens testantis fuerit, ut nudum usum non adimeret. Sed si usufructu legato usus adimatur, nihil ademtum est.

L. 14. §. 2. *D.* VII. 8. Ἐὰν χρῆσις μόνη ληγατευθῇ μοι καὶ ὕστερον καρπὸς, ἑκάτερος συγχεῖται. εἰ δὲ σοὶ μὲν χρῆσις μόνη, ἐμοὶ δὲ καρπὸς ληγατευθῇ, εἰς μὲν τὴν χρῆσιν μόνην συντρέχομεν· ἐγὼ δὲ μόνος ἔχω τὸν καρπόν.

Si usus mihi legatus sit et postea fructus, uterque confunditur. Si vero tibi quidem usus, mihi autem fructus legatus sit, in usu quidem concurrimus: ego autem solus fructum habeo.

§. 3. Δυνατὸν ἄλλον ψιλὴν ἔχειν τὴν δεσποτείαν, καὶ ἄλλον τὴν χρῆσιν μόνην, καὶ ἄλλον καρπὸν χωρὶς χρήσεως· ἔνθα τυχὸν ἐγὼ μὲν τὴν χρῆσιν ἐληγάτευσά σοι τοῦ ἀγροῦ μου, ὁ δὲ κληρονόμος μου τὸν καρπὸν ἄλλῳ.[83])

Potest alius habere nudam proprietatem, alius nudum usum, alius fructum sine usu: puta si usum fundi mei tibi legavero, heres autem meus alii fructum legaverit.

L. 15. *pr. D. eod.* ιε'. Παῦλ. Ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀγρῷ γινομένων κελλαρικῶν ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων τὸ πρὸς ἐνιαυ-

XV. *Paul.* Ex rebus penuariis in fundo provenientibus usuarius, quod in annum ipsi sufficit, capit,

..... ὥστε ἀμέλει ἐὰν .....
.....
..... τὸ πᾶν ἀδεμπτευθ . . . ε . .
.....
..... τὴν τοῦ τεστάτορος ἔννοιαν .....
.....
..... ενεθυμήθη τουτέστι .....
.....
..... ουσον αυτῷ κατὰ .....
..... καθ' ἑαυτὸν λογοτελ . σθαι . . .
..... ἀδεμπτευθ . φησιν ὁ ἀριστων μὴ ἐρ-
ρῶσ[θαι] .....
..... τῷ φρούκτῳ προκείμενος
οὐσος ..... δύναται ποιεῖν ἅπερ ἐποίει ὁ τοῖς ῥήμασι τῆς
ἀδεμτίονος . . . φρ ..... προκείμενος οὐσος καὶ ἡ τοιαύτη
τοῦ ἀρίστωνος γνώμη φιλαγαθ ..... εἶναι δοκεῖ. εἰ δὲ
εἴπῃς ὅτι εἰ ταυτὸν οὐσούφρουκτος καὶ φροῦκτος .....
[ἐπει]δὴ ἐκεῖ μὲν φρούκτου δεδοῦκτο οὐσο λεγατευθ[έντος]
ἄχρη[στον] ..... ἐνταῦθα δὲ οὐσουφρούκτου ληγατευ-
θέντος ἰσχύει τὸ ληγάτον ..... δεν του ουσου ἐρῶ . α ὅτι
ὁ φρουκτ . . ἐνδυναμ ..... τον
ουσον ἐν ἑαυτῷ ὁ δὲ ..... φρου .... εχει ..... π ... οὐ
μόνον ἐκ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ νόμου τοῦ λέ-
γοντος ..... δυν .....
..... αδεμπτευ . .
. ἄχρηστον τὸ ληγάτον .....
.....
..... καὶ οὐ ..... ἕτερ .....
|| — — — — — — — — — — — — λεγατευθέντ . .
φρουκτ . . αφ ..... αδεμπτευ .....
..... δεμπτευομέν . . πρόδηλον ὅτι ..... μως προ-
κειμενος οὐσος ἀδεμ ..... — — — — — —

|| || || || — — — — — — — — — — — —

τὸν ἀρκοῦν αὐτῷ λαμβάνει, εἰ καὶ πάντα δαπανῶνται· καὶ τῷ δούλῳ γὰρ καὶ τῷ οἴκῳ κέχρηται ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, ὥστε μὴ ὑπολειφθῆναι τὸν καρπὸν ἄλλῳ.

licet omnia consumantur: nam et servo et domo usuarius ita utitur, ut fructus alii non supersit.

Οὔτε ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων κωλύει με διάγειν ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ[84]) ἐπὶ τοῦ γεωργεῖν καὶ καρπίζεσθαι, οὔτε κληρονόμος μου τὸν τὴν χρῆσιν μόνην ἔχοντα καλῶς κεχρῆσθαι.

Neque usuarius me prohibet, quominus in fundo degam agri colendi et fructuum percipiendorum causa, neque heres meus usuarium, quominus recte utatur. *L.* 15. §. 1 *D.* VII. 8.

ις'. Πομπ. Ἐὰν χρῆσις μόνη ἀγροῦ, ὡς ἔστιν ἐξωπλισμένος, ληγατευθῇ μοι, κέχρημαι τῇ χρήσει μόνῃ τοῦ ἐξοπλισμοῦ.

XVI. *Pomp.* Si usus fundi, ut instructus est, mihi legatus sit, utor instrumenti usu. *L.* 16. *pr. D. eod.*

Δύναται ὁ δεσπότης διὰ τῶν προσηκόντων αὐτῷ φυλάττειν τοὺς ἀγροὺς καὶ τὸν οἶκον, ἵνα μὴ καινοτομηθῶσι, καὶ ἄκοντος τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος.

Dominus per homines ad se pertinentes agros et aedes custodire potest, ne quid in eis innovetur, invito quoque usufructuario. §. 1.

Εἴ τι δωρήσομαι τῷ δούλῳ, οὗ τὴν χρῆσιν μόνην[85]) ἔχω, ἢ ἐκ τῶν χρημάτων μου πραγματεύεται, ἐμοὶ προσπορίζει.

Si quid donavero servo, cuius usum tantum habeo, vel si ex mea pecunia negotietur, mihi acquirit. §. 2.

ιζ'. Ἀφρικαν. Ἐὰν ὑπεξουσίῳ μου χρῆσις μόνη οἴκου ληγατευθῇ, καὶ παρόντος αὐτοῦ καὶ ἀπολιμπανομένου οἰκῶ ἐν αὐτῷ.

XVII. *African.* Si ei, qui in potestate mea est, usus aedium legatus sit, et praesente eo et absente in his habito. *L.* 17. *D. eod.*

ιη'. Παῦλ. Εἰ μὲν περιττεύει καρπὸς ἐκ τῆς οἰκίας, ἧς μόνην χρῆσιν ἔχω, ὁ κληρονόμος λαμβάνων αὐτὸν ποιεῖ τὰ ἀνακέραμα· εἰ δὲ μή, ὁ χρῆσιν μόνην ἔχων.

XVIII. *Paul.* Si fructus supersit ex aedibus, quarum usum habeo, heres, qui fructum percipit, sarta tecta tuetur: sin minus, usuarius. *L.* 18. *D. eod.*

ιθ'. Ἴδεμ. Χρήσεως μόνης μέρος οὐ ληγατεύεται· καρπίζεσθαι γὰρ ἐν μέρει, οὐ μὴν καὶ ἐν μέρει κεχρῆσθαι δυνάμεθα.

XIX. *Idem.* Nudi usus pars non legatur: frui enim pro parte possumus, nec vero uti pro parte. *L.* 19. *D. eod.*

κ'. Μαρκελλ. Ὁ δοῦλος, οὗ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχω, γινόμενός μου ἐργαστηριάρχης προσπορίζει μοι καὶ λαμβάνων τι κατὰ κέλευσίν μου.

XX. *Marcell.* Servus, cuius usum habeo, si institor meus factus sit, mihi acquirit, et si iussu meo quid accipiat. *L.* 20. *D. eod.*

κα'. Μοδεστ. Ἡ χρῆσις τοῦ ὕδατος προσωπική ἐστι καὶ οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους.

XXI. *Modest.* Usus aquae personalis est et ad heredes non transit. *L.* 21. *D. eod.*

κβ'. Πομπων. Ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων τῆς ὕλης καὶ χρῆσιν καρπῶν ἔχει καὶ πιπράσκει τέμνων, ὡς ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων.

XXII. *Pompon.* Qui usum silvae habet, et usumfructum habet et silvam caedit et vendit, quemadmodum usufructuarius. *L.* 22. *pr. D. eod.*

Εἰ καὶ μέτριος ὢν ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων οὐ δύναται κατέχειν ὅλον τὸν οἶκον· ὅμως, ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς δύναται ὅλῳ χρήσασθαι, ταῖς σχολαζούσαις οὐ κέχρηται ὁ δεσπότης.

Licet usuarius, si homo mediocris sit, occupare totam domum non possit: tamen, quia diversis temporibus tota domo uti potest, iis, quae vacabunt, dominus non utetur. §. 1.

Οὐ δύναται παρ' ὃ ὀφείλει κεχρῆσθαι ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων.

Usuarius plus uti, quam oportet, non potest. §. 2.

κγ'. Παῦλ. Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων οὐκ ἐναλλάσσει τὸ εἶδος τοῦ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχοντος, κἂν κρεῖττον ποιήσῃ τὸ πρᾶγμα.

XXIII. *Paul.* Qui proprietatem habet, speciem eius, qui nudum usum habet, non commutat, licet rem meliorem faciat. *L.* 23. *D. eod.*

κδ'. Ἐὰν χρῆσις καρπῶν πάντων τῶν πραγμάτων ἐν τῇ διαθήκῃ τῆς γυναικὸς κατελείφθη τῷ ἀνδρί, κἂν τὰ μάλιστα ψιλὴν ὁμολογίαν παρὰ σοῦ ἀπαιτηθῆναι ἐκώλυσεν· ὅμως οὐκ ἄλλως παρὰ τῶν χρεωστῶν τὰ καταβαλλόμενα χρήματα λαβεῖν δυνήσῃ, εἰ μὴ προσενεχθείσης κατὰ τὸν τύπον τοῦ δόγματος τῆς ψιλῆς ὁμολογίας.

XXIV. Si ususfructus omnium bonorum testamento uxoris marito relictus est, quamvis nudam cautionem a te prohibuerit exigi: tamen non aliter a debitoribus solutam pecuniam accipere poteris, quam oblata secundum formam Senatusconsulti nuda cautione. *L.* 1. *C.* III. 33.

κε'. Δύναται ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος, καθ' οὗ ἕτερος ἔχει χρῆσιν καρπῶν, ὑποτίθεσθαι αὐτό, μενούσης μέντοι τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν καὶ[86]) τοῦ πράγματος.

XXV. Dominus rei, in qua alius usumfructum habet, obligare eam potest, manente tamen usufructu et re. *L.* 2. *C. eod.*

κς'. Χρῆσις καρπῶν φθείρεται τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, οὐ τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος.

XXVI. Ususfructus morte usufructuarii extinguitur, non morte proprietarii. *L.* 3. *C. eod.*

---

84) Delendum videtur. Mox lege: ἐπὶ τῷ.

85) *Fabrot.* addit τῶν καρπῶν, quod falsum esse *Heimbach.* idit.

86) Forte legendum: κατά, nisi vel altius corruptela quaerenda est.

L. 4. *C.* III. 33. κζ'. Ὁ χρῆσιν ἔχων καρπῶν τὴν διὰ ἐγγυητῶν ἀσφάλειαν δίδωσιν, ὅτι καλῶς τῷ πράγματι κέχρηται.

XXVII. Usufructuarius satisdat, se recte re usurum.

L. 5. *C. eod.* κη'. Ἐὰν ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων ἐπὶ χρόνον κελευσθεὶς ἔχειν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν καρπώσηται μετὰ τὸν χρόνον, ἀναγκάζεται τοὺς καρποὺς ἀποδοῦναι.

XXVIII. Si fructuarius, qui iussus est in tempus frui, post tempus fructus perceperit, eos restituere cogitur.

L. 6. *C. eod.* κθ'. Εἰ μὲν χρῆσιν καρπῶν μόνην πράγματος ὁ ἀνὴρ εἰς προῖκα ὑπεδέξατο, οὐ δύναται τὸ πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι. εἰ δὲ τῆς δεσποτείας ἐπιδοθείσης[87]) ὥστε μετὰ τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀποδοθῆναι τὸ πρᾶγμα τῇ γυναικί, οὐ κεκώλυται ὁ ἀνὴρ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ διατετιμημένος ἐστὶν ὁ ἀγρὸς, δύναται εἰς ὑποθήκην δοθῆναι· ἐπεί[88]) εἰ ἦν ἀδιατίμητος, οὐδὲ βουλομένης τῆς γυναικὸς ἐδίδοτο εἰς ὑποθήκην.

XXIX. Si quidem usumfructum rei solum maritus in dotem accepit, rem obligare non potest. Si vero proprietas ita data est, ut mortuo marito res mulieri redderetur, maritus eam rem pignori dare non prohibetur. Quoniam enim fundus aestimatus est, hypothecae dari potest: alioquin si inaestimatus esset, ne volente quidem uxore pignori daretur.

L. 7. *C. eod.* λ'. Ὁ ἔχων χρῆσιν οἰκίας τὰ ἀνακέραμα ὀφείλει ποιεῖν τῆς οἰκίας ἀναλώμασιν οἰκείοις, ὡς ἔγνως καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ βιβλίῳ τῶν διγ. τί. α'[89]). εἰ δέ τι περαιτέρω ἀνήλωσεν εἰς τὴν τῆς οἰκίας διόρθωσιν, τοῦτο λήψεται παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν δεσποτείαν.

XXX. Qui aedium usumfructum habet, sarta tecta suis sumtibus praestare debet, ut didicisti libro VII Digestorum tit. 1. Si quid vero amplius in refectionem aedium erogavit, a proprietario id recipiet.

L. 8. *C. eod.* λα'. Οὐδέποτε δύναται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων χρονίαν παραγραφὴν ἀντιτιθέναι τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι, ἀλλ' οὐδὲ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐ νέμεται παντελῶς, ὡς ἐνστιτουτίωνι δευτέρᾳ τί. ϑ'. τὸ γὰρ ἐλάττωμα τῆς νομῆς τοῦ τελευτήσαντος διαβαίνει καὶ εἰς τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους καὶ οὐ δύνανται διὰ τῆς χρήσεως δεσπόσαι· εἰ γὰρ ἦλθέ τις τυχὸν πιπράσκων αὐτοῖς τὴν δεσποτείαν, καὶ νομίσαντες αὐτὸν εἶναι δεσπότην ἠγόρασαν, τότε, ἐπειδὴ οὐχ ὡς τὴν χρῆσιν ἔχοντες κέχρηνται ἀλλὰ νομίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι δεσπότας, διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζουσιν.

XXXI. Nunquam potest usufructuarius proprietatis domino temporis praescriptionem opponere, sed nec heres eius, quia omnino non possidet, ut Institutione secunda tit. 9. Nam vitium possessionis defuncti ad heredes quoque eius transit nec usucapere possunt: nam si forte quis proprietatem ipsis vendiderit, et arbitrati eum dominum esse emerint, tunc, quia non utuntur quasi fructuarii sed existimantes se esse dominos, usucapione dominium acquirunt.

L. 9. *C. eod.* λβ'. Ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ἀνδραπόδων ἢ κτημάτων οὔτε ἐλευθεροῦν δύναται οὔτε ἐκποιεῖν τὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ καὶ ὑπηρεσία ἀνδραπόδων τινὶ κατελείφθη, ὁμοίως καὶ οὗτος οὐδὲ ἐκποιεῖν δύναται οὐδὲ ἐλευθεροῦν.

XXXII. Qui usumfructum mancipiorum aut praediorum habet, neque manumittere neque rem alienare potest. Sed et si ministerium mancipiorum alicui relictum sit, similiter et is neque alienare neque manumittere potest.

L. 10. *C. eod.* λγ'. Ἐάν τις μισθώσηται χρῆσιν καρπῶν παρά τινος, ἀπόλλυσιν αὐτὴν τελευτῇ καὶ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ, καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν δεσποτείαν ἔχοντα.

XXXIII. Si quis usumfructum ab aliquo conduxerit, morte eum amittit et capitis deminutione, et ususfructus ad proprietarium redit.

L. 11. *C. eod.* λδ'. Καὶ ἡ οἴκησις φθείρεται τελευτῇ[90]). ἐὰν δὲ ὁ ἔχων τὴν οἴκησιν δεσποτείαν ληγατεύσῃ, οὐδὲν ἀδικεῖ τὸν τοῦ πράγματος δεσπότην· τὸ ἀλλότριον γὰρ ἐληγάτευσεν.

XXXIV. Etiam habitatio morte finitur. Si autem qui habitationem habet, proprietatem legaverit, nihil nocet rei domino: rem enim alienam legavit.

L. 12. *C. eod.* [λε'.] Ἐάν τις ληγατεύσῃ τινὶ χρῆσιν, ἕως ὅτε γένηται ὁ υἱὸς αὐτοῦ εἴκοσι ἐνιαυτῶν, συμβῇ δὲ τελευτῆσαι τὸν υἱὸν πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἐνιαυτοῦ· περιμένομεν χρόνον τοσοῦτον, καθ' ὃν εἰ ἔζη, ἤμελλεν εἶναι εἴκοσι ἐνιαυτῶν ὁ υἱός. εἰ δὲ τελευτήσῃ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων ἔτι τοῦ παιδὸς ἐλάττονος ὄντος τῶν εἴκοσι ἐνιαυτῶν, φθείρεται ἡ χρῆσις. ἐὰν δέ τις κατέλιπε χρῆσίν

XXXV. Si quis alicui usumfructum legaverit, donec filius eius ad annum vicesimum pervenerit, filius autem ante annum vicesimum decesserit: tantum temporis exspectamus, quo si filius vixisset, viginti annorum futurus erat. Si vero usufructuarius decesserit, quum adhuc filius minor esset viginti annis, ususfructus extinguitur. Sin autem quis usumfructum alicui

..[1]) .....
.....νοντες θεσπίζομεν, εἴ τις τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ ἢ ἄλλῳ ᾧτινι δήποτε .....
..... αὐτοῦ ἢ τις ἕτερος παραγένηται, μένειν τὸν οὐσούφρουκτον εἰς τοὺς ἐνιαυτούς, εἰς οὓς ὁ διαθέμενος ὥρισε, ... ἑτάκται, πρὸς ταύτην τὴν ἡλ[ικίαν] ἔλθῃ εἴτε μή. οὐδὲ γὰρ εἰς .....

27. [*Thal. versio l.* 12 C. III, 33]. [Τὸ κατὰ πόδας] Ambiguitatem antiqui iuris decid]entes sancimus, si quis uxori sive alii cuicunque [usumfructum reliquerit sub certo tempore, in quod vel filius] eius vel quisquam alius pervenerit, stare usumfructum in annos, in quos testator statuit, [sive persona, de cuius aetate compos]itum est, ad eam perveniat sive non. Neque

87) Forte: ἡ δεσποτεία ἐπιδοθεῖη.
88) *Fabr:* ἐπί. *Heimb:* ἐπειδή.
89) *Heimb.* notat: „Videtur hic locus dig. serius esse additus, ut et postea locus Institut. laudatus.“ Imo Basilica hoc loco genuinos *Thalelaei* indices praestant.
90) Medio hac verbo inc. fol. 133. 140.

1) Inc. fol. 133. 140.

τινι, ἕως ὅτε τυχὸν ὁ πέτρος μαίνηται ἢ ἕως ὅτε ὁ πέτρος παιδοποιήσῃ, συμβῇ δὲ ἐν τῇ μανίᾳ τελευτῆσαι τὸν πέτρον ἢ ἐν ἀπαιδίᾳ, ἡ χρῆσις ἐκτείνεται μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ἔχοντος τὴν χρῆσιν.

λ[ς']. Ἡ χρῆσις τῆς οἰκήσεως οὔτε χρῆσις ἁπλῆ ἐστιν οὔτε χρῆσις καρπῶν, ἀλλ' ἰδιάζον δίκαιον. ὁ δὲ ἔχων χρῆσιν οἰκήσεως δύναται αὐτὴν μισθοῦν ἑτέρῳ τινί· πολλῷ δὲ πλέον ἐὰν οἰκήσεως χρῆσις ἐληγατεύθη, διὰ τὴν ἰδικὴν τῆς χρήσεως μνήμην δύναται μισθοῦν. οὐδέποτε δὲ οἰκήσεως ληγατευθείσης δύναται λέγειν ὁ ληγατάριος, ὅτι ἡ δεσποτεία τοῦ οἴκου ἐληγατεύθη μοι· εἰ μὴ ἄρα δείκνυται ῥητῶς, ὅτι καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ διαθέμενος ἐληγάτευσεν.

Ἰστέον[91]), ὅτι χρῆσις μόνη οἰκήσεως διαφέρει χρήσεως καρπῶν. ὁ γὰρ χρῆσιν μόνην ἔχων οἰκήσεως δύναται μόνος οἰκεῖν μετὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκείων παίδων καὶ ἀπελευθέρων καὶ ἄλλων ἐλευθέρων, οἷς οὐχ ἧττον ὡς οἰκέταις κέχρηται· οὐ μὴν δύναται τὴν οἴκησιν μισθοῦν. ὁ δὲ χρῆσιν καρπῶν οἰκήσεως ἔχων δύναται τὴν οἴκησιν μισθοῦν ἑτέρῳ τοῦ κατοικεῖν, ὡς ἐνστιτουτίωνι β' τί. ε'.

λζ'. Ἐάν τινι ληγατευθῇ δεσποτεία μόνη τινὸς πράγματος, μείνῃ δὲ ἡ χρῆσις παρὰ τῷ κληρονόμῳ, συμβῇ δὲ τὸν κληρονόμον ἢ τελευτῆσαι ἢ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴν ὑποστῆναι, τυχὸν ἐξορισθῆναι ἢ εἰς μέταλλον πεμφθῆναι ἢ ἄλλο τὶ τοιοῦτον ὑποστῆναι, οὐ παραπέμπεται ἡ τοιαύτη χρῆσις ἐπὶ τοὺς τοῦ κληρονόμου διαδόχους· ἀλλὰ κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος σβεννύσθω, καὶ ὁμολογουμένως ἐῤῥώσθω τὸ τῆς δεσποτείας ληγάτον, καὶ ἐπανερχέσθω καὶ ἡ χρῆσις τοῦ πράγματος πρὸς ἐκεῖνον, ᾧτινι καὶ δεσποτεία ἐληγατεύθη.[92])

λη'. Ἐὰν χρῆσις καρπῶν δούλῳ μου ληγατευθῇ, εἰ καὶ ἀποκτήσομαι μέρος τούτου τοῦ δούλου, οὐδὲν ἧττον μένει παρ' ἐμοὶ τελεία ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, κἂν τὰ μάλιστα εἰς ἕτερον δεσπότην περιῆλθε τὸ μέρος τοῦ οἰκέτου.

λθ'. Ἡ διάταξις κελεύει, χρῆσιν πράγματός τινος χρεωστουμένην τινὶ, εἴτε ἀπὸ διαθήκης καταλειφθεῖσαν ἢ εἰς ἐπερώτησιν κατενεχθεῖσαν, καὶ τὴν περὶ

reliquerit, donec forte Petrus in furore permanserit vel donec Petrus liberos sustulerit, et Petrus in furore constitutus decesserit vel sine liberis, ususfructus ad vitam usufructuarii extenditur.

XXXVI. Ususfructus habitationis neque usus simplex est neque ususfructus, sed ius proprium. Qui autem habitationis usum habet, eam alii locare potest: et multo magis, si habitationis ususfructus legatus sit, propter specialem ususfructus mentionem locare potest. Nunquam vero habitatione legata legatarius dicere potest, aedium proprietatem sibi esse legatam: nisi specialiter ostenderit, proprietatem quoque testatorem legasse. *L.* 13. *C.* III. 33.

Sciendum est, solum usum habitationis differre ab usufructu eius. Nam qui nudum usum habitationis habet, solus inhabitare potest cum uxore sua et liberis suis et libertis et aliis hominibus liberis, quibus non minus quam servis utitur: habitationem autem locare non potest. Qui vero usumfructum habitationis habet, alteri habitationem habitandi causa locare potest, ut Institutione II tit. 5.

XXXVII. Si nuda rei alicuius proprietas alicui legata sit, ususfructus vero apud heredem remanserit, heres autem vel decesserit vel capitis deminutionem passus sit vel quod deportatus vel in metallum damnatus vel aliud quid eiusmodi passus sit, eiusmodi ususfructus ad heredis successores non transmittitur: sed secundum generalem regulam morte eius, qui usumfructum habet, exspiret, et indubitate legatum proprietatis validum sit, et rei ususfructus ad eum redeat, cui et proprietas legata est. *L.* 14. *C. eod.*

XXXVIII. Si ususfructus servo meo legatus sit, licet partem huius servi amisero, nihilominus integer ususfructus apud me remanet, licet pars servi ad alium dominum pervenerit. *L.* 15. *C. eod.*

XXXIX. Constitutio iubet, usumfructum rei alicuius, qui alicui debetur, sive testamento relictus sit sive in stipulationem deductus, et actionem de eo *L.* 16. *C. eod.*

..... || || || — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — ..... ισης ...
..... δεσποτ .. τοῦ οὗ ... — — .....
..... ὁπότε ἡ — — — ..... ἀλλὰ ἴδιον
δίκαιον ..... ληρωτ ..... να .....
ταῦτα δὲ ἡμφιβάλ ..... ω . ωτναβι ...
..... ταύτην μισθ — .....
..... εἰ μὲν γαμε || || || || || ἀγοροπροσθήκη τοῦ οὐσουφρούκτου .....
..... δίδωσι εἰ μήπω καὶ τὴν τοῦ μισθώσαντος .....
..... ρασίαν τοῦτο γὰρ ἐξ αὐτοῦ .... ερ .....
..... ||
— — — — — — — — — — —[a])

enim ad ..... || || || || — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — || || || ||
|| || || || || — — — — — — — — — — —

Θεοδώρου. κἂν μέρος ἐκποιήσῃ τις τοῦ ἰδίου δούλου, ὅτι[νι] ἐαθῇ οὐσούφρουκτος, ἀλλ' οὖν μένει ἔχων τὸν προσποριστέντα αὐτῷ δι' ἐκείνου οὐσούφρουκτον. ὁμοίως φησὶν ἡ εἰς διατ. ἐπὶ [ἐκποι]ήσαντος τελείως τὸν ἴδιον οἰκέτην, δι' οὗ αὐτῷ οὐσούφρουκτος προσεποριζόθη. 28. *Theodori* [*l.* 15 (et 17)]. Et si partem quis servi alienaverit, cui ususfructus relictus est, tamen usumfructum per eum sibi acquisitum retinet. Idem dicit const. 17 de eo, qui in totum alienat servum suum, per quem ei ususfructus acquisitus est.

τοῦ αὐτοῦ. [ὁ] οὐσούφρουκτος καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ ἀγωγὴ οὐκ ἐκπόλλυται τῷ νον οὐτένδω, ἀλλὰ τῇ τελευτῇ καὶ τῇ με- 29. *Eiusdem* [*l.* 16]. Ususfructus et actio de eo non amittitur non utendo, sed morte et magna me-

91) Cod. numerum λς' praeponit. Apud *Fabr.* et *Heimb.* hoc caput inter scholia relatum est.

92) Expl. fol. 133. 140. Inc. fol. 82. 77.

a) Expl. fol. 133. 140. Inc. fol. 82. 77.

αὐτῆς ἀγωγὴν μὴ φθείρεσθαι τῇ ἀχρησίᾳ διὰ δύο ἐνιαυτῶν, ἀλλὰ δέκα ἢ εἴκοσιν ἐνιαυτοῖς· καὶ [93]) μόνον τῷ θανάτῳ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος ἢ τῇ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀπωλείᾳ ἢ τῇ ἐλαττώσει τῆς πρώτης ἢ τῆς δευτέρας καταστάσεως, οὐ μὴν δὲ τρίτης· καὶ τότε γὰρ ἡ χρῆσις ἀφαιρουμένη παντὶ τρόπῳ πρὸς τὴν ἰδίαν ὑποστρεφέτω δεσποτείαν.

Ἡ [94]) τῆς καταστάσεως ἐλάττωσις τριττή ἐστιν· μεγίστη, μέση, ἐλαχίστη. καὶ μεγίστη μέν ἐστιν, οἷον ἡνίκα τὶς ἁμαρτήσας καταδικασθῇ θανάτου· μέση δέ ἐστιν, ὅταν τὶς διά τι ἁμάρτημα εἰς νῆσον περιορισθῇ· ἐλαχίστη δέ ἐστιν, ὅταν τὶς αὐτεξούσιος δέδωκεν ἑαυτὸν εἰς υἱοθεσίαν (γίνεται γὰρ τότε ὑπεξούσιος) ἢ ὑπεξούσιος ὢν γέγονεν αὐτεξούσιος· ἰδοὺ τοίνυν καὶ ἐνταῦθα τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγὴ γέγονεν.

L. 17. C. III. 33. μ΄. [95]) Ἐὰν χρῆσις πράγματος προσπορισθῇ τινι διὰ ὑπεξουσίου υἱοῦ ἢ δούλου, κελεύει ἡ διάταξις, τὴν τοιαύτην χρῆσιν μὴ φθείρεσθαι τῇ τοῦ υἱοῦ τελευτῇ ἢ τῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐλαττώσει ἢ διὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν αὐτεξούσιον, ἢ τῇ τοῦ δούλου ἐκποιήσει ἢ τῇ ἐλευθερίᾳ ἢ τῇ τελευτῇ· ἀλλὰ μένειν αὐτὴν ἀκεραίαν παρὰ τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐὰν ὁ πατὴρ ὑποστῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐλάττωσιν ἢ τελευτήσῃ, μένειν τὴν χρῆσιν παρὰ τῷ παιδὶ, εἰ καὶ κληρονόμου παρὰ τοῦ πατρὸς μὴ καταλειφθέντος. τί δέ ἐστι πρώτης κατα-

non extingui non utendo per biennium, sed per decennium aut vicennium: et morte tantummodo usufructuarii aut rei ipsius interitu aut maxima et media capitis deminutione, nec vero minima: tunc enim ususfructus ereptus omni modo ad suam revertatur proprietatem.

Capitis deminutio triplex est: maxima, media, minima. Et maxima quidem est, quum quis propter crimen aliquod ad mortem damnatus est: media autem est, quum quis propter delictum quoddam in insulam deportatus est: minima vero est, quum paterfamilias se in arrogationem dedit (tunc enim fit filiusfamilias) aut filiusfamilias emancipatus est: ecce igitur et hic prioris status mutationem.

XL. Si ususfructus alicui per filiumfamilias vel servum acquisitus sit, iubet constitutio, eiusmodi usumfructum non interire morte filii vel capitis deminutione vel emancipatione, vel servi alienatione aut manumissione aut morte: sed manere eum intactum apud patrem vel dominum: et per contrarium si pater prioris status mutationem passus sit vel decesserit, usumfructum apud filium remanere, etiamsi is heres a patre non relictus sit. Quid autem sit

γάλη καὶ τῇ μέσῃ καπίτις δεμινουτίονι τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ πράγματος φθείρεται. ἀνάγν. τὴν ιδ΄ διάτ. τοῦ [λ]δ΄ τί. τοῦ παρόντος γ΄ βι.

Θαλελαίου. τῶν [π]αλαι . . ληγάτων [φ]θεί[ρ]εσθαι τῷ νον οὐτενδω ..... ἐνιαυτοῦ ἢ διετίας παρα . ε . . . . σις φθείρ ..... περσοναλ . . ἀγωγ . . ἐὰν ἐντὸς τούτου τοῦ χρόνου μὴ . . τὶς · ἀπαιτήσῃ . . . . εἰ μὴ αὐτὸν τὸν οὐσούφρουκτον ..... θε. ί ἢ κ΄ ἐνιαυτῶν .... χρο ... καὶ καπίτις δεμινουτί ..... ης τελευ .... κονης οὔ .... ην ἀνελεῖν τὸν οὐσούφρουκτον. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδα τῆς διατάξεως οὕτως· [τὴν τοῦ οὐ]σουφρού-[κτου] φθοράν [πολλαπλασίαν] εἶναι τοῖς παλαιοῖς ἢ .... θανάτῳ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ἢ . . ο καπίτις δεμινουτίονι ἢ ὅπε . . . [ν]ονούτενδω ἢ τισ[ιν] ἄλλ[οις] ..... γμέ-[νοις τρόποις . ἀλλὰ] ..... ἀριροῦ ..... ο μ . . . . π[ερὶ] δὲ τῆς περσοναλίας ἀγωγῆς, [ἥτις περὶ] τοῦ οὐσουφρούκτου τίκτεται, [εἴτε] εἰς ἐπερώτησιν ὁ οὐ[σούφρουκτος κατην]έχ[θη] εἴτε ἐν διαθ[ήκῃ κατελείφθη, ἢ]μφιβάλ-[λετο, θανάτῳ μὲν] τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου [καὶ καπίτις δεμινουτίονι] αὐτὴν ἀναιρεθῆναι ..... μείωσ ..... — — — — — — — ..... [ἥτις περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου] [τίκτ]εται, μηδὲ αὐτὸν τὸν οὐσούφρ[ουκτον τῷ νον οὐτενδω φθείρεσθαι], εἰ μὴ μόνον τῷ θανάτῳ [τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ] αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀπωλ[είᾳ, ἀλλὰ τὸν οὐσούφρουκτον, ὃν] κτήσηταί τις ἑαυτῷ, [τοῦτον ἕως] ζῇ ἀθῶον [ἐχέτω], ἐπειδὴ πολλαὶ κ[αὶ] ... || || || || || || || || || ||

καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ δούλου, καθ' ὃν τὸν οὐσούφρουκτον ἔχομεν, περὶ ἧς εἰρήσομεν ἐν τῷ ζ΄ βι.

εἰ γὰρ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ, ἵνα διὰ τοῦ ἑνὸς προσώπου φθείρηται [ὁ] οὐσούφρουκτος, ἐκ τῶν ἐναντίων ἡ διατ. νομοθετεῖ, ἵνα διὰ τοῦ ἑνὸς προσώπου σώζηται [ὁ] οὐσούφρουκτος .... ν γαρ εστιν ἡ διαθήκ .... τομησε π . . π . . [δεσπ]ότ[ου] ἥπερ τοῦ πατρὸς τὸν οὐσούφρουκτον κατ[ελειψε].

ἐπειδὴ γὰρ δι' αὐτοῦ ἠβηλθ . . εἰς τὸν πατέρα, διὰ τοῦτο κἂν ὁ πατὴρ τελευ[τήσῃ] μη γράψας αὐτὸν κληρονόμον, ἡ διάτ.

diave capitis deminutione usufructuarii et interitu rei extinguitur. Lege const. 14 tit. 34 huius III libri.

30. *Thalelaei* [*index et versio l.* 16]. .... || || — — ..... perimere usumfructum. Habet autem τὸ κατὰ πόδα constitutionis sic: Corruptionem ususfructus multiplicem esse veteribus placuit, vel morte usufructuarii vel capitis deminutione vel non utendo vel aliis quibusdam non ignoratis modis. Sed de usufructu quidem hoc indubitatum fuerat: de personali autem actione, quae super usufructu nascitur, sive in stipulationem ususfructus deductus sit sive ex testamento relictus, dubitabatur, morte quidem usufructuarii et capitis deminutione eam tolli [omnibus concedentibus, non utendo autem, si per annum vel biennium forsitan eundem usumfructum non petierit usufructuarius, si personalis actio tollatur, altercantibus. Sed nos hoc decidentes sancimus, non solum actionem], quae de usufructu nascitur, sed nec ipsum usumfructum non utendo cadere, nisi tantummodo morte usufructuarii et ipsius rei interitu, sed usumfructum, quem sibi aliquis acquisivit, hunc habeat dum vivit intactum, quum multae et || || || || || || || || || ||

31. [*Thalel. παραγρ. ad l.* 17]. et libertatem servi, in quo usumfructum habemus, de qua dicemus lib. VII.

32. [*Thalel. παραγρ. ad l.* 17]. Nam quum dixissent veteres, per alterutram personam usumfructum extingui, e contrario constitutio sancit, per alterutram personam usumfructum servari ....

33. [*Thalel. παραγρ. ad l.* 17]. Quoniam enim per eum, ... ideo licet pater decesserit illo

93) Cod. εἰ μη .... τῷ θανάτῳ.

94) Cod. praeponit numerum μ΄. Apud *Fabr.* et *Heimb.* hoc caput scholii loco adscriptum est, licet etiam Synopsis p. 413 illud ex textu desumtum esse dicat.

95) Hic numerus in Cod. deest. Vide notam praecedentem.

στάσεως ἐλάττωσις, ἐν τῇ πρὸ [ταύ]ης τῆς [διατάξεως] παρε[δόθη σοι.][96])

prioris status mutatio, in praecedente constitutione tibi traditum est.

ΤΙΤΛΟΣ Θ'.

Ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων ποίοις τρόποις ἀσφαλίζεται.

[α'. Οὐλπιαν.] Ἐὰν συστῇ χρῆσις τῶν καρπῶν κινητοῦ ἢ ἀκινήτου πράγματος, ἀσφαλίζεται ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων, ὅτι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ κέχρηται καὶ ὅτι φθειρομένης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν τὸ εὑρισκόμενον ἀποκαθίστησι· καὶ ὅτι οὐ ποιεῖ χείρονα τὴν αἵρεσιν τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, καὶ ὅτι ὡς ἐν ἰδίῳ πράγματι διαγίνεται. καλῶς δὲ ποιοῦσιν ὁ κληρονόμος καὶ ὁ ληγατάριος φανερούντες ἐν ἐκμαρτυρίῳ τὴν ποιότητα τοῦ πράγματος ἐν τῇ συστάσει τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν,

TITULUS IX.

Usufructuarius quemadmodum caveat.

[Dig. lib. VII tit. 9. Cod. lib. IV tit. 27.]

I. *Ulpian.* Si usufructus constituatur rei mobilis vel immobilis, usufructuarius cavet, se usurum boni viri arbitratu et quum usufructus finietur restituturum quod inde extabit: nec deteriorem se conditionem usufructus facturum, atque ita se in eo gesturum, ut in re sua. Recte autem facient heres et legatarius, si in testatione qualitatem rei tempore constituti usufructus manifestaverint, ut appareat, an per usufructuarium res deterior facta sit. Stipulatio autem etiam poenae interponenda est. Agitur

L. 1. *pr.* — §. 5. *D.* VII. 9.

ἠβουλήθη μέν[ειν] παρὰ τῷ υἱῷ[y]) τὸν οὐσούφρουκτον, ὡς καὶ ..... εν.

non relicto herede, constitutio voluit usumfructum penes filium remanere .....

ηδη μὲν ὡς . περ .... περι ... διδομένης παρὰ τ .... ειθανα . α .. τε . εἴπομεν .... τῶ παρόντι τί. πρωτοτύπως τε καὶ ἐν τελευτ ̓ τα π ..ὶ τούτων π ..... οθεισθαι . . τ ..... ς . . χ ..... καὶ ἱκανοῦ παρεχ[ομένου οὐ] μόνον ἐπὶ τῶν ἐν ἀποχρήσει πραγμάτων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἑτέρου παντός. . τω φησι δικ[αι]ότατον ἔδοξεν εἶν[αι] τῷ πραίτωρι χρῆναι τὸν οὐσουφρουκτουάριον παντὸς π[ράγματος] οὐσουφρούκτου ληγατευθέντος περὶ [ἐκ]α-[τέρου] τὸν προπριετ[άριον] ἀσφαλίζεσθαι, ὅτι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ [χρ]ήσε[ται] — — —

ἵνα δηλωθῇ, εἰ διὰ τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος χεῖρον γίνεται. ἐπερωτᾶσθαι δὲ ὀφείλει καὶ ποινήν. κινεῖται δὲ ἡ ἐπερώτησις παραχρῆμα τοῦ [97]) βεβαιωθῆναι, καὶ οὐ περιμένομεν λυθῆναι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν.

L. 1. §. 6. 7. *D.* VII. 9. Ἡ περὶ καλῆς χρήσεως ἐπερώτησις ἅμα τῷ [98]) χρήσασθαι κακῶς πολλάκις βεβαιοῦται· ἡ δὲ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐπερώτησις μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν. οὐκ ἐπερωτᾷ δὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὁ δεσπότης· ἀνισχύρως γὰρ τὸ ἴδιόν τις ἐπερωτᾷ· ἀλλ' ἐπερωτᾷ ὅπερ ἐντεῦθεν φαίνεται. καὶ ἔσθ' ὅτε

τῆς ὡς εἰκὸς ἐγειρομένης μετὰ ταῦτα φιλονεικίας καὶ τοῦ λέγειν· χεῖρον ἐγένετο ἢ οὐκ ἐγένετο χεῖρον τὸ πρᾶγμα, εἰ [a]) ἐν αὐτῷ τῷ [b]) ἄρχεσθαι τὸν ληγατάριον ἤτοι τὸν οὐσουφρουκτουάριον κεχρῆσθαι τῷ πράγματι, τουτέστι εὐθὺς ὅτε δίδοται αὐτῷ οὐσούφρουκτος, εἰς ἐκμαρτύριον ἐνέγκοιεν τουτέστιν ἐν ἐκμαρτυρίῳ ποιήσουσι δῆλον τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τοῦ πράγματος ὄψιν ἤτοι διατίμησιν, ἵνα σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου δεῖξαι δυνηθεῖεν, εἰ τὸ πρᾶγμα χεῖρον ἐποίησεν ὁ λεγατάριος καὶ ὅπως τουτέστι ἐπὶ ποίᾳ ποσότητι ἐποίησε. χρησιμώτερον δὲ καὶ λυσιτελέστερον εἶναι ἔδοξε τῷ δικ .... ἐντίθεσθαι τῇ ἐπερωτήσει ἰραι .. παραχρῆμα τουτέστι κομιτεύεσθαι καὶ ἁρμόττειν, εἰ μὴ BONI VIRI ARBITRATU χρήσεται τῷ οὐσουφρούκτῳ, ἵνα ἐὰν μὴ οὕτω χρήσηται ὁ οὐσουφρουκτουάριος, ἄδεια τῷ προπριεταρίῳ δοθῇ κινῆσαι παραχρῆμα τὴν ἐξιπουλάτου καὶ μὴ πρὸς ἀνάγκης αὐτὸν ἐκδέχεσθαι [c]) καὶ περιμένειν, ἵνα σβεσθῇ ὁ οὐσουφρουκτος. ἡ [d]) δὲ περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου ἐπερώτησις δύο ἔχει αἰτίας ἤτοι δύο κεφάλαια· ἓν τὸ λέγον, ὅτι ἐάν τις ἄλλως τῷ πράγματι χρήσηται, ἤπερ ἀνὴρ ἀγαθὸς δοκιμάσῃ, κατέχεσθαι δηλονότι ἐν τῷ διαφέροντι τὸν μὴ οὕτω χρησάμενον· ἕτερον δὲ κεφάλαιον περὶ ἀποκαταστατέου τοῦ οὐσουφρούκτου, τουτέστιν ὅτι σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου τὸ πρᾶγμα ἀποκαθίστησιν. τούτων δὲ τῶν κεφαλαίων τὸ μὲν πρῶτον εὐθὺς κομιτεύεται, τουτέστι ἅμα τε καὶ ἄλλως χρήσηται ὁ οὐσουφρουκτουάριος, καὶ πολλάκις κομιτεύεται πρὸς τὴν ἐξ αἰτίας τοῦ οὐσουφρούκτου γενομένην ἐπὶ τῷ πράγματι βλάβην· τὸ δὲ δεύτερον τῆς καυτίονος κεφάλαιον ἤτοι περὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀποκαταστάσεως οὐκ εὐθὺς ἀλλὰ σβεννυμένου κομιτεύεται τοῦ οὐσουφρούκτου. ἀλλ' ἐπειδὴ φθάσαντες εἴπομεν ἐν τῷ α' κεφ. περὶ τῆς καυτίονος, ὅτι σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου τὸ ἐντεῦθεν φαινόμενον ἀποκαθίστησιν ὁ οὐσουφρουκτουάριος, μηδεὶς ἄχρηστον νομιζέτω τὴν τοιαύτην ἐπερώτησιν· οὔτε γὰρ δίδοσθαι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐπερωτᾷ ὁ προπριετάριος (ἡ γὰρ ἄχρηστος ἦν ἡ ἐπερώτησις, ἐπειδὴ ἀχρήστως τὶς ἐπερωτᾷ δίδοσθαι αὐτῷ τὰ κατὰ δεσποτείαν αὐτῷ διαφέροντα), ἀλλ' ἐπερωτᾷ [e]) ὅτι ἀποκαθίστησιν αὐτῷ τὸ ἐντεῦθεν φαινόμενον τουτέστι τὸ χρο ..... [f]) ἤτοι τὴν φυσικὴν τοῦ πράγματος κατοχήν. ἐσθ' ὅτε δὲ τῇ τοιαύτῃ ἐπερωτήσει καὶ ἡ τοῦ πράγματος σιωπηρῶς ἐγκεῖται διατίμησις, τουτέστι ἐσθότε διὰ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως ὁ οὐσουφρουκτουάριος τὴν τοῦ πράγματος ἀπαιτεῖται διατίμησιν, ὅτε πράγματος μέλλοντος οὐσουκαπιτεύεσθαι περιεφρόντισεν ἐντερρύπτεῦσαι τὴν οὐσουκαπίονα· τότε γὰρ οὐσουκαπιτευθέντος τοῦ πράγματος ἀνάγκη ἐστὶν αὐτὸν τὴν τούτου καταθεῖναι διατίμησιν. ὁ γὰρ οὐσουφρουκτουάριος πᾶσαν τοῦ πράγματος ἀναδέχεται τὴν φροντίδα. καὶ κουστωδίαν γὰρ ἐπὶ τῷ πράγματι παρέχειν ὀφείλει. δῆλον δὲ ὅτι διὰ τῆς κουστωδίας τὴν κυρίως κούλπαν δηλοῖ, τουτέστι σπουδὴν ἣν αὐτὸς ὁ οὐσουφρουκτουάριος ἐπὶ τοῖς οἰκείοις τίθεται πράγμασι. τοῦτο γὰρ ἔγνως καὶ ἐν τῷ προλάβοντι διγ.

ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ τί. καὶ βι. μέ τί. α' διγ. κθ' θέ. γ'.

τοῦ αὐτοῦ. τὸ εἰπεῖν QUANTI EA RES ERIT ἢ QUANTI EAM REM ESSE PARET οὐ διάφορον. ἐν ἑκατέρῳ γὰρ τοῦ ἀληθοῦς

autem ex stipulatione statim, atque commissa fuerit, nec exspectamus, ut finiatur usufructus.

Stipulatio de recte utendo, simulac non recte usus fuerit, saepius committitur: stipulatio vero de restituendo post finitum usumfructum. Non ipsam autem rem stipulatur dominus: inutiliter enim rem suam quis stipulatur: sed stipulatur, quod inde extabit. Et interdum inerit proprietatis aestimatio, ti

versiis postea ut fit oriundis super hoc: an res deterior facta sit nec ne, si quum primum legatarius sive usufructuarius re frui incipit, hoc est simulatque usufructus ei datur, in testationem redegerint hoc est testato certam fecerint rem et speciem rei sive aestimationem, ut extincto usufructu illinc ostendere possint, an rem deteriorem fecerit legatarius et quatenus hoc est in quantum deteriorem fecerit. Utilius autem et opportunius visum est ..... inserere stipulationi ... . statim committi et competere, si non boni viri arbitratu usufructu usus sit, ita ut, si usufructuarius non sit ita usus, licentia detur proprietario statim ex stipulatu agere nec opus habeat suspicere et exspectare, donec extinguatur ususfructus. Stipulatio autem de usufructu duas causas sive duo capita habet: alterum, quod dicit, eum, qui aliter re sit usus, quam vir bonus arbitratus fuerit, teneri in id quod interest: alterum caput de restituendo usufructu hoc est extincto usufructu rem restituturum esse. Ex his capitibus primum quidem statim committitur, hoc est simulac usufructuarius aliter usus sit, et saepius committitur prout damnum ex causa ususfructus rei infligitur: secundum vero cautionis caput, quod est de re restituenda non statim committitur sed extincto usufructu. Sed quod antea diximus cap. 1 de cautione, usufructuarium extincto usufructu restituturum esse quod inde extabit, ne quis credat eiusmodi stipulationem inutilem esse: neque enim rem sibi dari stipulatur proprietarius (quae stipulatio inutilis sane esset, quia inutiliter quis res suas sibi dari stipulatur), sed stipulatur sibi reddi quod inde extabit hoc est ..... sive naturaleam rei detentionem. Interdum autem eiusmodi stipulationi tacite inest rei aestimatio, hoc est interdum ex hac stipulatione usufructuarius rei aestimationem debet, si quum res usucaperetur, interrumpere usucapionem neglexerit: tunc enim re usucapta aestimationem eius praestare necesse habet. Usufructuarius enim omnem rei curam suscipit. Adeoque custodiam rei praestare debet. Scilicet verbo custodiae culpam proprie sic dictam significat, hoc est diligentiam, qualem usufructuarius ipse in suis rebus adhibet. Hoc enim didicisti etiam praecedente dig.

7. [*Anon. ad l.* 1 §. 7]. Lege finem tituli et lib. XLV tit. 1 dig. 29 them. 3 [§. 1].

8. *Eiusdem* [*ad l.* 1 §. 7?]. Nihil interest utrum quis dicat „quanti ea res erit" an „quanti eam rem

97) *Heimb.* τῷ legi vult. Temere.

98) Cod. τό.

a) Cod. ἤ.
b) Cod. τό.
c) Ἀνακόλουθον.
d) Cod. εἰ.
e) Cod. ἀλλ' οὔτε ἑπερ. Negatio omnino delenda erat.
f) Sic, vel λροδ vel ϖρνδ Codex habere videbatur, litera o et vel υ et δ supra lineam scriptis.

ἡ διατίμησις ἔνεστι τῆς δεσποτείας, ἐὰν τυχὸν δυνάμενος ἐγκόψαι τὴν διὰ χρονίας νομῆς δεσποτείαν ἠμέλησεν.

β'. Paul. Πᾶσαν τὴν ἐπιμέλειαν ἀναδέχεται τοῦ πράγματος καὶ τὴν φυλακὴν ὁ ληγατάριος ὃ καὶ τὴν χρῆσιν ἔχων.

γ'. [Οὐλπ.] Πάντας τοὺς τρόπους τοὺς φθείροντας τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν περιέχει ἡ ἀσφάλεια.

Παύεται χρῆσις καρπῶν ἀνήκειν καὶ μήπω ἀρξαμένη, καὶ βεβαιοῦται ἡ ἐπερώτησις.

Ἐὰν ληγατεύων χρῆσιν καρπῶν ἀναλήψομαι αὐτὴν, καὶ μὴ δεόντως ἡ περὶ αὐτοῦ συντεθῇ ἀσφάλεια, βεβαιοῦται[99]) μὲν ἡ ἐπερώτησις, ἁρμόζει δὲ παραγραφή.

πράγματος σκοπεῖται ἡ διατίμησις, οὐ μὴν τὸ διαφέρον, ὡς βι. ν τί. ις' διγ. ροθ' ργ'.

πᾶς κάσσος, δι' οὗ σβέννυσθαι πέφυκεν ὁ οὐσούφρουκτος, ἐγκεῖσθαι τῇ περὶ αὐτοῦ καυτίονι δοκεῖ, τουτέστιν οἱῳδήποτε τρόπῳ σβεννυμένου τοῦ οὐσουφρούκτου ἢ[g]) τῆς ἱκανοδοσίας κομπεύεται καυτίων. οὕτω γὰρ ἔχει τὰ τῆς ἐπερωτήσεως ῥήματα· ὅτι ἀπο[κα]θίστησιν τὸ ἐντεῦθεν φαινόμενον, ἐὰν παύσηται διαφέρειν αὐτῷ. κἂν ἐληγατεύθη αὐτῷ καὶ ὡς παυσάμενος τῷ οὐσουφρούκτῳ[h]) κομπιτεύεται οὐδὲν ἧττον ἡ ἐπερώτησις, ὡσανεὶ ἐπαύσατο νέμεσθαι τὸ μήτε τὴν ἀρχὴν ἤδη δεξάμενον· θὲς γὰρ ὅτι ὑπὸ αἵρεσιν τοῦ οὐσουφρούκτου ληγατευθέντος ὁ κληρονόμος ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως ἔτι ἐκοντὶ δέδωκε τῷ ληγαταρίῳ τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν καὶ ἀσθένησεν ἡ αἵρεσις καὶ ἠρτημένης αὐτῆς ἐτελεύτησεν ὁ ληγατάριος (οὕτω θεματισον, εἰδὼς ἐκ τοῦ α' διγ. τοῦ δ' τί. τοῦ παρόντος βι. ὅτι ὁ μήπω συστὰς οὐσούφρουκτος τοντέστι ὁ μήπω κατενεχθεὶς οὐκ ἀπόλλυται καπίτις δεμινουτίονι, τελευτῇ μέντοι ἀπόλλυται καὶ ὁ μήπω συστάς· οὔτε γὰρ πέφυκε ἐπὶ κληρονόμοις [ὁ] οὐσούφρουκτος οὐδὲ εἰ συνέστη παραπέμπεσθαι). θὲς δὲ ὅτι καὶ ἠσθένησεν μετὰ τὴν δόσιν τῆς καυτίονος καὶ τὸ παραλαβεῖν αὐτὸν τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῦ κληρονόμου βουλομένου. προβαίνει δὲ λέγειν, ὅτι δέδωκε τὴν καυ[τίονα πρὸ τῆς τοῦ οὐσουφρούκτου συστάσεως ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ληγατάριος καὶ τὸ πρᾶγμα παραλαβὼν[i]) ἕτερός τις ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ληγατάριος ἠρτημένης ἔτι τῆς αἱρέσεως τὸ πρᾶγμα μετετύπωσεν· οἶδας γὰρ ὅτι τῇ μεταποιήσει τοῦ πράγματος καὶ ὁ μήπω συστὰς οὐσούφρουκτος σβέννυται ἤτοι ἀρχὴν λαμβάνειν οὐ δύναται. μέμνησο τοῦ παραδεδομένου ἐν τῷ γ' καὶ ε' διγ. τοῦ [δ'] τί. τοῦ παρόντος βι.

ἀνων. ἀνάγν. βι. β τί. η' διγ. ιβ' καὶ πρὸς τὸ ἐκεῖσε θεμάτισον ὅτι ἐδόθη ἀσφάλεια καὶ τὸ πρᾶγμα πρὶν ἁρμόζει ὁ οὐσούφρουκτος, εἶτα τὴν αἵρεσιν ἐν τῷ μεταξὺ ἀτονῆσαι, ὑφ' ᾧ κατελείφθη. οἶδας γὰρ ὅτι μήπω συστὰς οὐσούφρουκτος οὐκ ἀπόλλυται τῇ καπίτις δεμινουτίονι, [ὡς] διγ. α' τοῦ δ' τί.

ἐὰν οὐσούφρουκτόν τις ληγατεύσας ἐρεπετιτεύσῃ αὐτὸν οὕτως εἰπών· δίδωμι καὶ ληγατεύω τιτίῳ τὸν οὐσούφρουκτον ὅσακις ἂν αὐτὸν ἀπολέσῃ, καὶ ἐπερωτηθῇ ὁ ληγατάριος τὴν συνειθισμένην ἐπερώτησιν, ὅτι καὶ διόντως κέχρηται τῷ οὐσουφρούκτῳ καὶ σβεσθέντος αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀποκαταστήσει, κομπιτεύεται μὲν ἀπὸ τῶν β' κεφαλαίων ἡ ἐπερώτησις, ὁσάκις ἂν ὁ οὐσούφρουκτος ἀπόλλυται, ἀντιτίθησι δὲ τὴν ἐκ τῆς ἐρεπετιτίονος παραγραφὴν καὶ οὐκ ἀναγκάζεται ποιεῖσθαι τὴν τοῦ πράγματος ἀποκατάστασιν. διά τοι τοῦτο χρὴ οὐχ ὡς ἔτυχε ἁπλᾶ μετά τινος παρατηρήσεως ἐπερωτᾶσθαι τὸν ληγατάριον, ἵνα μὴ πυκνοτέρως τὸ αὐτὸ κατ' αὐτοῦ συγκροτῆται δικαστήριον. τί οὖν; οὕτω χρὴ αὐτὸν ἐπερωτᾶσθαι· ὁμολογῶ ποιεῖσθαι τὴν τοῦ πράγματος ἀποκατάστασιν, ὅτε μέλλω[k]) τελευτᾶν ἢ ὅταν τελείως σβεσθῇ ὁ οὐσούφρουκτος.

ἀνων. τουτέστιν ἐὰν μὴ περὶ τῆς ἀπὸ θανάτου μόνου φθορᾶς ἀλλὰ γενικῶς ἐπερωτήσω, εἶτα συμβῇ μοι καπίτις δεμινουτίων, κομπιτεύεται ἡ ἐπερώτησις, ἁρμόζει δὲ ἡ τῆς ἐρεπετιτίονος παραγραφή.[l])

forte fructuarius, quum posset usucapionem interrumpere, neglexit.

II. *Paul.* Omnem diligentiam et custodiam rei suscipit legatarius, qui et usumfructum habet. *L.* 1 *in f.* *L.* 2. *D.* VII. 9.

III. *Ulp.* Omnes modos, quibus ususfructus amittitur, cautio continet. *L.* 3. *pr.* *D. eod.*

Desinit ususfructus pertinere, etiamsi necdum coeperit, et committitur stipulatio. §. 1.

Si legans usumfructum eum repetiero, nec utiliter de eo cautum fuerit, committitur quidem stipulatio, competit autem exceptio. §. 2.

esse paret": utroque enim vera rei aestimatio intelligitur, non id quod interest, ut lib. L tit. 16 dig. 179. 193.

9. [*Steph. index l.* 3 *pr.* §. 1]. Quivis casus, quo extingui solet ususfructus, cautioni de eo inesse videtur, hoc est quomodocunque ususfructus finiatur, fideiussoria cautio committitur. Sic enim verba stipulationis habent: restituturum se quod inde extabit, quum ad se pertinere desierit. Quamvis ei legatus sit ..... committitur nihilominus stipulatio, quamvis desierit possidere quod ne initium quidem coepit. Pone enim usumfructum sub conditione legatum esse, heredem pendente adhuc conditione sponte legatario rem dedisse et stipulatum esse, et defecisse conditionem, sed pendente ea legatarium defunctum esse (sic pone, quum didiceris ex dig. 1 [§. 1] tit. 4 huius libri, usumfructum nondum constitutum, hoc est nondum delatum non amitti capitis deminutione, morte autem amittitur etiam qui nondum constitutus est: neque enim ad heredes ususfructus, nec si constitutus sit, transmitti potest): vero conditionem defecisse postquam satisdedit et rem ab herede volente accepit. Caeterum fingi potest, eum, cui sub conditione legatus est, antequam constitutus esset ususfructus, cautionem dedisse, aliumque, quum rem accepisset, sive ipsum legatarium pendente adhuc conditione rem transformasse: didicisti enim mutatione rei etiam usumfructum nondum constitutum finiri sive initium capere non posse. Memineris eorum, quae tibi tradita sunt dig. 3 et 5 tit. 4 huius libri.

10. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 1]. Lege lib. II tit. 8 dig. 12 et secundum ibi dicta finge, cautionem et rem datam esse antequam ususfructus competeret, deinde conditionem, sub qua relictus est, interim defecisse. Scis enim usumfructum nondum constitutum capitis deminutione non amitti, ut dig. 1 [§. 1] tit. 4.

11. [*Steph. index l.* 3 §. 2]. Si quis usumfructum legaverit et repetierit eum his verbis: do lego Titio usumfructum, quoties eum amiserit, et legatarius consuetam stipulationem inierit, et rite se usurum usufructu et finito eo rem restituturum, committitur quidem stipulatio ex ambobus capitibus, quoties ususfructus amittitur, sed propter repetitionem opponit exceptionem nec compellitur restitutionem rei facere. Igitur non simpliciter sed cum aliqua observatione legatarium stipulari oportet, ne saepius idem iudicium adversus eum intendatur. Quid igitur? Sic eum promittere oportet: promitto rei restitutionem facere, quum decessero vel quum ususfructus plene finitus erit.

12. *Anon.* [*ad l.* 3. §. 2]. Hoc est, si non solum de interitu ob mortem sed generaliter stipulatus sim, et deinde capite deminutus sim, stipulatio committitur, sed repetitionis exceptio competit.

99) Medio hoc verbo expl. 144. 145. Inc. fol. 79. 80.

g) Cod. ἤ.
h) Sic Codex: corrupte, uti videtur.
i) Cod. παρέλαβιν.
k) Cod. μέλλων.
l) Expl. fol. 144. 145. Inc. fol. 79. 80.

L. 3. §. 3. *D.* VII. 9. Εἰ δὲ καὶ χρῆσιν καρπῶν ληγατεύσω σοι, καὶ τὴν δεσποτείαν ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν σχοίῃς παῖδας, βεβαιοῦται μὲν ἡ ἐπερώτησις φθειρομένης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, ὁρμόζει δὲ παραγραφή.

§. 4. Ἐὰν ὁ κληρονόμος ἐκποιήσῃ τὴν δεσποτείαν καὶ φθαρῇ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, οὐ δύναται τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ ἐπερωτήσεως κινεῖν, οὔτε ὁ παρὰ σοῦ λαβὼν τὸ πρᾶγμα· διὰ καινοτέρας οὖν ἀσφαλείας ἐν τῷ λαμβάνειν ἑαυτοῦ προνοεῖν ὀφείλει. εἰ δὲ καὶ παροφθῇ, ἔχει τὴν τὰ ἴδια ἐκδικοῦσαν ἀγωγήν.

L. 4. *D. eod.* δ'. Venu. Ἐὰν τὴν δεσποτείαν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων κτήσηται, ἢ αὐτῷ τῷ δικαίῳ ἀναιρεῖται ἡ ἐπερωτήσεως ἀγωγὴ ἢ διὰ παραγραφῆς ἐκβάλλεται.

L. 5. *pr. D. eod.* ε'. Ulpi. Ἡ ἐπερώτησις καὶ περὶ δόλου γενικῶς

Sed si usumfructum tibi legavero, et proprietatem sub conditione: si liberos habueris, stipulatio quidem extincto usufructu committitur, exceptio autem competit.

Si heres alienaverit proprietatem et ususfructus extinctus sit, ex stipulatu agere non potest, neque is, qui rem a te accepit: nova igitur cautione in re accipienda sibi prospicere debet. Sed et si neglectum ab eo fuerit, rei vindicationem habet.

IV. *Venu.* Si proprietatem fructuarius acquisiverit, actio ex stipulatu ipso iure perimitur vel exceptione submovetur.

V. *Ulpi.* Haec stipulatio, quae de dolo quoque

εἰ δὲ καί τις οὐσούφρουκτόν σοι πράγματός τινος ἐλεγάτευσε πούρως, τὴν δὲ προπριεταρίαν ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν σχοίης παῖδας, πάλιν ἀπολομένου τοῦ οὐσουφρούκτου κομμιτεύεται μὲν ἡ τῆς ἀναδόσεως ἐπερώτησις, ἀντιτεθήσεται δὲ ἡ ἐκ τοῦ ληγάτου τῆς προπριεταρίας παραγραφή· ἀλλ' εἰ μὴ παιδοποιήσας δεσπότης ἐγενόμην τοῦ πράγματος.

ἀνων. ἐὰν γὰρ σχῇ παῖδας, λαμβάνει καὶ τὴν δεσποτείαν καὶ τῇ κονσολιδατίονι φθείρεται ὁ οὐσούφρουκτος, καὶ ὡς φθαρέντος αὐτοῦ[m]) ἐκ τῆς ὁμολογίας ἀπαιτεῖ ὁ κληρονόμος, ἀλλ' ἐκβάλλεται παραγραφῇ· γνώμῃ γὰρ αὐτὸν ἔχει τοῦ τεστάτωρος.

ὁ κληρονόμος ἤτοι ὁ προπριετάριος διδοὺς τὸν οὐ[σούφρουκτον ἐπε]ρώτησε τὸν οὐσουφρουκτουάριον, [ὅτι] BONI VIRI ARBITRATU κέχρηται τῷ οὐσουφρούκτῳ καὶ ὅτι σβεσθέντος αὐτοῦ τὸ ἐντεῦθεν φαινόμενον ἀποκαθίστηται· ..... [συνει]θι[σ]μένην ἔλαβε καυτίονα, μήπω δὲ τοῦ οὐσουφρούκτου σβεσθέντος ἐξεποίησε τὴν προπριεταρίαν καὶ ταύτην αὐτ[οῦ ἐκποιήσαντος] ἐσβέσθη ὁ οὐσούφρουκτος. ἆρα δύναται τὴν ἀπὸ τῆς καυτίονος ἐξτιπουλάτου κινεῖν ὁ κληρονόμος ἤτοι ὁ πρώην προπριετάριος; λέγει οὐλπιανὸς ἰσχυρότερόν ἐστι τὸ λέγειν μὴ κομμιτεύεσθαι κατὰ τὸ ᾧπερ ἰοῦρε τὴν γενομένην πρὸς αὐτὸν ἐπερώτησιν. διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὸ ᾧπερ ἰοῦρε οὐ κομμιτεύεται νῦν ἡ ἐπερώτησις οὐχ ὥσπερ κατὰ τὸ προλαβὸν θε[μα] ..... παραγρ .. ἐπειδὴ κ . φ .. οἱ ... προπριεταρ ..... κομμιτευ ..... — ... . διὰ τοῦτο . κατὰ τὸ εἰ ..... κομμιτεύεται νῦ[ν] ἡ ἐπερώτησις ..... προλαβ .... θέ ... κινει .. .. ἐκβάλλεται δὲ διὰ παραγραφῆς ἐ .... προπριεταρ .. κ ... επ ..... ρονομ .. κομμιτεύεται — — — — — — μητε δὲ ἐκεῖνος ᾧ δυνα[τὸν ἀ]ποκαθίστασθαι τουτο ..... ἀναλαβ .. τῇ γενομένῃ .... — — — — .... δύναται οὐδὲν ἧττον ..... τὴν πρ .... ουσουφρού .... καὶ μὴ ..... τοῦ παρόντος τί ....

ἀνων. .... δέδωκεν ᾗ δη τὴν καυτίονα κτήσηται ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ..... αὐτὸν ἐναγόμενον .... ἀντιτιθέναι παραγραφὴν ..... [ἀ]χρήστως κινεῖ τὴν ἀπὸ τῆς καυτίονος ἐξτιπουλάτου φαμὲν ἔνθα φακτ .... προπριεταρ ... ὁ οὐσουφρ ... ἐκτήσατο .... φάκτ· ὅτι ἐξαιρεῖν τοῦ κληρονόμου τῆς προπριεταρ ... ουσουφρ .. επερωτήσατο .... ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ὑπὸ ἡμέραν καὶ .... π . τ .. ὅτε φάκτ .. τοῦ κληρονόμου ..... παραγραφῇ ὅτι .... ταύτ . · της ομολογίας δολο· ποι ..... ἐπειδὴ IN REM .. .. σης αναλ .. .. οὔτε γὰρ ἔχει ἡ ἐπερώτησις ..... γίνεσθαι δόλ . · εἰκότως δοκεῖ μὴ μόνον αὐτ .... ρέ .. .. καὶ οὗτος ..... κομμιτεύεται τὸ περὶ τοῦ δόλου

13. [*Steph. index l.* 3 §. 3]. Sed et si quis usumfructum rei alicuius tibi legaverit pure, proprietatem autem sub conditione: si liberos habueris, rursus extincto usufructu committitur quidem stipulatio de restituendo, sed ex legato proprietatis obiicietur exceptio: nisi liberis procreatis dominus rei factus sum.

14. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 3]. Nam si liberos habuerit, dominium accipit et ususfructus consolidatione extinguitur, et extincto eo ex stipulatu agit heres, sed exceptione submovetur: habet enim eum voluntate testatoris.

15. [*Steph. index l.* 3 §. 4]. Heres sive proprietarius usumfructum praestans ab usufructuario stipulatus est, ut boni viri arbitratu usufructu uteretur et extincto eo restitueret quod inde extaret. [Igitur] consuetam cautionem accepit, usufructu autem nondum extincto proprietatem alienavit, et postquam eam alienavit ususfructus extinctus est. Num ex cautione heres sive qui olim proprietarius fuit ex stipulatu actionem intendere potest? Dicit Ulpianus, fortius dici posse, ipso iure stipulationem ei factam non committi. Ideo autem ipso iure nunc stipulatio non committitur, non sicut in praecedente themate — — — — — —

ἔχουσα, περιλαμβάνει καὶ πάντων τῶν διαδόχων καὶ τοῦ υἱοθετοῦντος τὸν δόλον.

Εἰ καὶ μόνη χρῆσις ἢ μόνος καρπὸς χωρὶς χρήσεως ληγατευθῇ, ἢ ὑπηρεσία ἢ οἴκησις, χώρα τῇ ἀσφαλείᾳ, εἰ καὶ μὴ κατὰ πάντα ἐοίκασι τῇ χρήσει τῶν καρπῶν.

ς'. [Παῦλ.] Καὶ ἐπὶ προσόδου θέρους ἢ τρύγης, ἅτινα θανάτῳ τοῦ ληγαταρίου σβέννυται.

[ζ'. Οὐλπ.] Ἐὰν μὴ δοθῇ ἀσφάλεια, ἔχει ὁ δεσπότης τὴν τὰ ἴδια ἐκδικοῦσαν ἀγωγήν. δύναται δὲ καὶ διὰ τῆς περὶ χρέους κινουμένης ἀγωγῆς λαβεῖν τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐν τῇ χρήσει τῶν χρημάτων τὴν ἀπόδοσιν ἐπερωτῶμεν ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ ἐναλλαγῆς καταστάσεως. ἄλλως γὰρ οὐ φθείρεται.

[η'. Παῦλ.] Ἐὰν ληγατευθῇ σοι χρῆσις τῶν καρπῶν κἀμοὶ ἡ δεσποτεία, εἰ μὲν χωρὶς αἱρέσεως, ἐμὲ ἀσφαλίζῃ· εἰ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν, κἀμὲ καὶ τὸν κληρονόμον. εἰ δὲ ληγατευθῇ πέτρῳ[100]), ὅτε ἄρξηται μὴ ἀνήκειν σοι, καὶ αὐτὸν ἀσφαλίζῃ. εἰ δὲ δύο συνημμένως ληγατευθῇ, καὶ ἀσφαλίζονται ἀλλήλους καὶ τὸν κληρονόμον, ὅτι ἀποδίδοται, ἐὰν μὴ τῷ συλληγαταρίῳ ἁρμόσῃ.

θ'. Οὐλπ. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι χρῆσις καρπῶν ἐπὶ τῷ ἀποκαταστῆσαί σοι αὐτήν, εἰ μέν ἐλπὶς ἐστιν, αὐτὴν ὑποστρέφειν πρὸς μέ, ἐγὼ τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζομαι καὶ σὺ ἐμέ. εἰ δὲ διὰ τὸν ληγατάριον κατελείφθη μοι καὶ οὐκ ἔστι τοιαύτη ἐλπὶς, σὺ τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζῃ.

Εἴτε νομίμως συνέστη ἡ χρῆσις καρπῶν εἴτε διὰ τοῦ πραίτωρος φυλάττεται, χώρα τῇ ἀσφαλείᾳ.

Εἰ δὲ χωρὶς αἱρέσεως ληγατευθῇ σοι χρῆσις καρπῶν καὶ ὑπὸ ἡμέραν ἡ δεσποτεία, ἀργεῖ ἡ ἀσφάλεια. δῆλον γάρ ἐστιν, ὡς πρὸς σὲ ἢ τὸν σὸν κληρονόμον ἔρχεται τὸ πρᾶγμα.

Οὐχ ὑποπίπτει τῇ ὁμολογίᾳ ὁ χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων τετριμμένην ἀδόλως ἀποδιδοὺς τὴν ἐσθῆτα.[101])

— — — — — — — —

[ι'.] — — — — — — —

ια'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου χρῆσιν μόνην οἴκου, δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν, εἰ καὶ εἶπα τοὺς παῖδάς μου κληρονόμους ὄντας συνοικεῖν αὐτῇ.

[ιβ'.] .....

generaliter concepta est, complectitur et omnium successorum et arrogatoris dolum.

Et si solus usus vel fructus sine usu legatus sit, vel operae vel habitatio, cautioni locus est, licet non per omnia usumfructum imitentur. *L.* 5. §. 1. 2. 3. *D.* VII. 9.

VI. *Paul.* Et in reditu messis aut vindemiae, quae morte legatarii extinguuntur. *L.* 6. *D. eod.*

VII. *Ulp.* Si cautum non sit, dominus vindicationem habet. Potest autem etiam condictione cautionem consequi. *L.* 7. *pr. D. eod.*

In usufructu pecuniae eam reddi stipulamur casu mortis et capitis deminutionis. Aliter enim non finitur. §. 1.

VIII. *Paul.* Si tibi ususfructus et mihi proprietas legata sit, si quidem pure, mihi cavebis: si vero sub conditione, et mihi et heredi. Si autem Petro legatus sit, quum ad te pertinere desierit, ipsi quoque cavebis. Quodsi duobus coniunctim legatus sit, et sibi invicem cavent et heredi de restituendo usufructu, si ad collegatarium non pertineat. *L.* 8. *D. eod.*

IX. *Ulp.* Si ususfructus mihi legatus sit, ut eum tibi restituerem, si quidem spes sit, eum ad me reversurum, ego heredi caveo et tu mihi. Quodsi propter fideicommissarium mihi relictus sit nec sit eiusmodi spes, tu heredi caves. *L.* 9. *pr. D. eod.*

Sive iure ususfructus constitutus sit sive Praetor eum tueatur, cautioni locus est. §. 1.

Si vero pure legatus tibi sit ususfructus et proprietas ex die, cautio cessat. Certum enim est, ad te vel ad heredem tuum rem perventuram. §. 2.

Non committitur stipulatio, si usufructuarius vestem sine dolo malo attritam reddiderit. §. 3.

Desideratur. — — — — §. 4.

X. *Desideratur.* *L.* 10. *D. eod.*

XI. Si uxori meae usum domus legavero, cautionem praestat, quamvis dixerim debere filios heredes cum ea habitare. *L.* 11. *D. eod.*

XII. ..... *L.* 12. *D. eod.*

κεφάλαιον. εἰ δὲ καὶ οὗσός τινι λη[γατευθῇ] .... τῆς τοῦ φρούκτου περαιουμένης αἰτίας τὴν καυτίονα παρέχεσθαι, ἵνα περὶ μόνου οὔσου μηκέτι δὲ καὶ περὶ τοῦ φρούκτου παρασχεθῇ καυτίων, τουτέστιν ἵνα οὕτω ἐπερωτῆται ὁ οὐσουάριος, ὅτι BONI VIRI ARBITRATU κέχρηται τῷ οὔσῳ, ὅτι καὶ τούτου σβεσθέντος τὸ πρᾶγμα ἀποκαθίστησι. τοιγαροῦν εἰ καὶ φρούκτος δίχα τοῦ οὔσου προσγένηται ἤτοι κατα-λειφθῇ καὶ ἁρμόσῃ τινὶ, ...μ.τ..δη..... καυτίων. ταὐτὸν δ' ἂν εἴη, κἂν ναβιτατίων καὶ οἰκήτου ἢ ἑτέρου τινὸς ζῴου τινὶ κατελείφθησαν ..... πει.. τασις || || || — — — — — —

.....[102])

..... αγωγ .. επι ιδιω .....

L. 1. C. IV. 27. ιγ'. Διὰ ἐλευθέρου προσώπου αὐτεξουσίου μόνη νομὴ προσπορίζεται ἡμῖν. ἐὰν οὖν ὁ ἡμέτερος προκουράτωρ ὀνόματι ἡμῶν ἐναχθῇ τῇ περὶ πράγματος ἀγωγῇ, καὶ ἡττηθῇ, καὶ συμφωνήσῃ πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ἄνωθεν περὶ τούτου τοῦ πράγματος δικάσασθαι καὶ ἐπερωτήσῃ αὐτὸν, οὐδὲν προσπορίζει τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων. εἰ μέντοιγε δούλοις ἡμῶν παραδοθῇ πρᾶγμα, προσπορίζεται ἡμῖν ἡ δεσποτεία.

L. 3. C. eod. ιδ'. Ὁ ἐπίκοινος οἰκέτης πάντα προσπορίζει πρὸς τὰ τῆς δεσποτείας μέρη, ὑπεξῃρημένων ἐκείνων, ὅσα κατὰ κέλευσιν ἑνὸς τῶν δεσποτῶν ἐπερωτᾷ παρασχεθῆναι. ἐὰν δὲ ὁ δοῦλος τοῦ ἑνὸς δεσπότου κελεύσαντος ἐπερωτῆσαι αὐτὸς εἰς πρόσωπον τοῦ ἑτέρου ἐπερωτήσῃ τινὰ, τῷ δεσπότῃ τῷ κελεύσαντι προσπορίζει.

.[o]).....
.....τοῦ α' τι. τοῦ ιγ' βι. καὶ χωρὶς δὲ τοῦ ... κινεῖται παρὰ τοῦ δεσπότου ..... ιβ τι. α' διατ ..... διγ. ς καὶ βι. ις τι. γ διγ. ιδ καὶ βι. κε τι. β διγ. ς' ἔστιν οὐν ..... ὡς βι. κβ τι. α' διγ. λς θε.....

..... σπο ... καὶ μ ... προσπορίζεται δ .....
..... κατα τὴν γ' διάτ. τοῦ παρόντος τι. ὁμοίως ||

|| προσπορίζεται ..... μου ... ... ει τον ..... χ. ε. αν .. ἀλλ' ἐκείνῳ .... οικει ..... ανανεωθεντ ..... — — .. .. εἰ δὲ μετα τω .. — — ..... προσπορίζεται .. και ..... προς αυτ ..... ονοτ .. γω .... εα ..... ὅτι ουδεν η ..... εγνως τοι ..... τῇ πιγνερατικίᾳ .... τελ · τοῦ τι.

..... δοῦλος μο ..... — — — ....χρο ..... ἵνα ἐξείη αὐτοῖς τῆς τοῦ δεσπότου κελεύσεως κατα ..... κα την οἰκείαν · τί .. ην ποιεῖν .. .. καὶ εἰς τὸν ἄλλον [δεσπότην,] ὅστις αὐτὸν πολλάκις ὑπέ ..... αλλο μέρος[p]) μετενεγκεῖν ...., εἰ ὁ δοῦλος ὁ ἀσεβὴς [τῷ] μὲν κελεύσαντι δεσπότῃ μηδαμῶς ... πειθαρχῆσαι νομίσει, τῷ [δὲ ἄλλῳ] ὅστις ἴσως καὶ ἀγνοεῖ εἰ καὶ ... εν αἰφνιδίαν προσφέρειν παρα[μυθ]ίαν.

τὸ κατὰ πόδας. ἐπειδὴ δι' ἐλευθέρου προσώπου, ἐὰν χρήματα ὀνόματι ἑτέρου ἀριθ[μηθῇ], προσπορίζεται ἐκείνῳ, οὕτινος ὀνόματι τὰ χρήματα ἐδανείσθησαν, διὰ τῆς τοιαύτης ἀριθμήσεως ὁ κονδικτίκιος, [οὐ μ]ὴν ἡ ὑποθήκη ἢ τὸ ἐνέχυρον, ἅπερ τῷ προκουράτωρι δοθέντα ἢ ὑποτεθέντα εἰσὶ, τῷ δεσπότῃ τοῦ συναλλάγματος προσπορ[ίζονται], τοιαύτην διαφορὰν ἐκβάλλοντες θεσπίζομεν, τὸν κονδικτίκιον καὶ τὴν ὑποθηκαρίαν ἀγωγὴν ἢ τὸ ἐνέχυρον ἰδίῳ δικαίῳ [καὶ χωρ]ὶς τινος κελεύσεως[q]) εἰς τὸν δεσπότην τοῦ συναλλάγματος ἐρρῶσθαι. ἐὰν γὰρ [τῷ προκουράτωρι .... τῷ δ]εσπότῃ τοῦ συναλλάγματος ἐκχωρῆσαι τῆς ἀγωγῆς, διὰ τί μὴ ἐξ ἀρχῆς ὥσπερ ἐπὶ τῆς περσοναλίας ἀγωγῆς ἡ ἐκχώρησις περιττὴ δοκεῖ, μὴ ἐν ταῖς ὑποθήκαις καὶ ἐν τοῖς ἐνεχύροις τὸν ὅμοιον τρόπον ὁ δεσπότης τοῦ συναλλάγματος ἔχει τὴν ὑποθηκαρίαν ἀγωγὴν ἢ τὸν τοῦ ἐνεχύρου δεσμὸν ἢ τὴν παρακατάσχεσιν ἑαυτῷ κτηθεῖσαν;

εἰ γὰρ ἀνάγκη ἐστὶ τῷ δεσπότῃ τοῦ συναλλάγματος καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ γὰρ ἀ ..... ἐναγόμενος τῇ .... ἐκχωρηθ · τὴν ἀγ[ωγὴν] .. ἀ τι..... ἀνάγκης ..... τοῦ δεσπότ ..... ἁρμόζειν.

[τέλος] σὺν θ[εῷ] τοῦ ις' βι.[r])

.....
.....

XIII. Per liberam personam, quae sui iuris est, sola possessio nobis acquiritur. Si ergo procurator noster nomine nostro conventus rei vindicatione, victusque fuerit, et cum emtore de litis redintegratione pactus stipulatione subsecuta, nihil domino rerum acquirit. Si tamen servis nostris tradita res fuerit, dominium nobis acquiritur.

XIV. Servus communis omnia acquirit pro dominii portionibus, exceptis iis, quae alterius e dominis iussu stipulatur praestari. Si vero servus, quum alter dominus eum stipulari iussisset, ipse nomine alterius quaedam stipulatus sit, domino, qui iussit, acquirit.

|| || ||

18. [*Theod. l.* 1 C. IV, 27]. .... acquiritur .... secundum const. 3 huius tit. Similiter ||

|| — — — — — — — — — — — — — — — — — —

19. [*Thalel. versio l.* 3]. — — — — — ..... ut liceat iis, domini iussione contemta, sua libidine facere stipulationem, et ad alium dominum, qui eum forsitan corrupit, alienum lucrum transferre. Quod neque ferendum est, si servus impius domino quidem, qui iussit, minime obediendum existimaverit, alii autem, qui forsitan ignorat et nescit, repentinum adducat solatium.

20. [*Thalel. versio l.* 2]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Quum per liberam personam, si pecunia alterius nomine fuerit numerata, acquiritur quidem ei, cuius nomine pecunia credita est, per huiusmodi numerationem condictio, non autem hypotheca vel pignus eorum, quae procuratori data vel supposita sunt, dominis contractus acquiritur, talem differentiam expellentes sancimus, et condictionem et hypothecariam actionem vel pignus ipso iure et sine aliqua iussione ad dominum contractus pervenire. Si enim procuratori necessitas legibus imposita est domino contractus cedere actionem, quare, quemadmodum ab initio in personali actione cessio supervacua videbatur, non etiam in pignoribus et hypothecis simili modo dominus contractus habeat hypothecariam actionem seu pignoris vinculum vel retentionem sibi acquisitam?

21. [*Thalel. παραγρ. ad l.* 2]. *Si enim necessitas est domino contractus* et quae sequuntur. Si enim .. .. — ..... competere.

FINIS CUM DEO LIBRI XVI.

---

102) Inc. fol. 158. 159.

o) Inc. fol. 158. 159.

p) Forte *ὑπέφθειρε, ἀλλότριον κέρδος.*

q) Nempe *Thalel.* in suo Cod. habebat „*iussione*“ pro „*cessione*“, quod in nostris editionibus legitur.

r) Expl. fol 158. 159.

[ιε'.[103]) Ἡ διάταξις κελεύει, ἵνα ὥσπερ ἡ περὶ χρέους ἀ]γωγὴ [προσπορίζεται ἡμῖν, ὅτε ὀ]νόματι [ἡμῶν] δαν[είσει τὶς ἢ τὸ μὴ κεχρεωστημ]ένον [καταβάλῃ κ]α[ὶ δ]εκτὸν [ἡγησό]μ[εθα, οὕ]τω κἂν [εἰ ἐνέχυρα] λάβῃ τὶς ἐπ' ὀνόματι ἡμῶν δανείσας, προσπορίζεσθαι ἡμῖν τὴν ὑποθηκαρίαν ἀγωγὴν καὶ μὴ περιμένειν τὴν ἀπὸ τοῦ δανείσαντος [ἐφ'] ἡμᾶς ἐκχώρησιν τῶν ἐνεχύρων.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ις' ΒΙΒΛΙΟΥ.[104])

XV. Constitutio iubet, ut, quemadmodum condictio nobis acquiritur, si quis nomine nostro pecuniam mutuam dederit aut indebitum solverit idque ratum habuerimus, ita etsi quis pignora acceperit nomine nostro pecunia mutua data, nobis aequiri hypothecariam actionem neque exspectari cessionem pignorum ab eo, qui mutuum dedit, nobis faciendam. *L. 2. C. IV. 27.*

FINIS LIBRI XVI.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XVII.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ διοικήσεως πραγμάτων[1]).

α'. Τὸ παρὸν ἔδικτον ἐπενοήθη, ἵνα μὴ τῶν ἀπόντων ὡς ἀδιεκδικήτων τὰ πράγματα νέμωνται ἢ πιπράσκωνται ἢ ποινὴ βεβαιοῦται κατ' αὐτῶν ἢ τὰ πράγματα αὐτῶν ἀδίκως ἀπολλύουσιν.

β'. Εἰ καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου τὰ πράγματα αὐτοῦ διῴκησέ τις, ἁρμόζει ἑκατέρωθεν ἡ ἀγωγή. καὶ ὁ μὲν διοικήσας χρησίμως ἀπαιτεῖ, ὅσα ἐδαπάνησεν ἢ μέλλει τισὶ διδόναι· δίδωσι δὲ, ὅσα ἐκ τῶν πραγμάτων ἔσχεν ἢ μὴ κατὰ τὸ δέον διῴκησεν.

Ὁ[2]) δοθεὶς παρὰ τοῦ δικαστοῦ ἐκβιβαστὴς ἐὰν δόλον περὶ πράγματος ποιήσῃ, ἐνέχεταί μοι.

ἐὰν[a]) ἐκβιβαστὴς ἤτοι ταξεώτης κελεύσει τοῦ ἄρχοντος διομε..[b]) πράγματα πωλήσῃ τινὸς ἢ διοικήσῃ, κατέχεται μὲν τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· καὶ ὁ ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἀληθοῦς ἢ ὑπονοουμένης διοικήσας κατέχεται ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ, ὡς μανδάτεις ὑποκατιών· κατέχεται οὖν ὡς εἴρηται καὶ ὁ ἐκβιβαστὴς τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, δόλον δὲ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ ἐναγόμενος. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ὁ νεγοτιογέστορ αὐτὸς ἀπὸ δόλου μόνου κατέχεται, καθά φησι λαβεών. ἐὰν γὰρ ἀπόντος τινὸς ἤμελλον οἱ δανεισταὶ πέμπεσθαι εἰς νομὴν τῶν ἐκείνου πραγμάτων καὶ ταῦτα πεπράσκει, ἔρ[γον δέ τις] φίλου ποιῶν ἐνέβαλεν ἑαυτὸν τῇ διοικήσει καὶ ὤστησε τὴν ἀπειλουμένην νομὴν ἢ διάπρασιν, ἐπανερχόμενος ὁ δεσπότης ἔχει τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ διοικήσαντος δόλον μόνον ἀπαιτῶν αὐτόν· οὔτε γὰρ ἔδει τὸν τοσαῦτα εὐεργετήσαντα καὶ ἀπὸ ῥᾳθυμίας κατέχεσθαι.

TITULUS I.

De negotiis gestis.

[Dig. lib. III tit. 5.]

I. Hoc edictum inventum est, ne absentium velut indefensorum res possideantur aut vendantur neve poena adversus eos committatur vel iniuria res suas amittant. *L. 1. D. III. 5.*

II. Si quis vel ignorante domino res eius gesserit, ultro citroque competit actio. Et is quidem, qui utiliter gessit, quicquid vel impendit vel adhuc quibusdam daturus est, repetit: reddit autem, quicquid ex his negotiis habuit vel non ut oportuit gessit. *L. 2. D. eod.*

Exsecutor a iudice datus, si dolum in re admiserit, mihi tenetur. *L. 3. §. 8. D. eod.*

l. [*Steph. index l.* 3 §. 8. 9 D. III. 5]. Si exsecutor sive officialis iussu praesidis res alicuius vendiderit vel administraverit, tenetur quidem negotiorum gestorum actione; nam et qui coactus re vera vel opinione necessitatis negotia gessit, hac actione tenetur, ut infra disces; tenetur igitur ut dictum est etiam exsecutor negotiorum gestorum actione, sed dolum [duntaxat] praestat, si a domino negotiorum hac actione conveniatur. Interdum etiam ipse negotiorum gestor ob dolum solum tenetur, sicuti Labeo dicit. Nam si absente aliquo res eo pervenerit, ut creditores in possessionem bonorum eius mitterentur eaque distracturi essent, quidam vero affectione ductus negotiis se immiscuerit et missionem venditionemque imminentem inhibuerit, dominus redux negotiorum gestorum actionem adversus gestorem habet, sed ob dolum solummodo eum convenit: neque enim ob culpam quoque eum teneri aequum est, qui tantopere illi benefecit.

---

103) Hoc caput tamquam ultimum excitatur etiam in schol. 20. apud *Heimb.* to. II p. 600. *Heimbachii* diligentiam effugerat.

104) Expl. fol. 158. 159.

1) Initium huius tit. usque ad l. 6 §. 9 deest apu *Fabrot.* ob lacunam in Cod. reg. Paris. gr. 1352, quo usus est. Cap. 1 et 2 supplevit *Heimb.* ex Syn. p. 103.

2) Inc. fol. 96. 91.

a) Inc. fol. 96. 91.

b) Forte δημοσίᾳ, vel δοθείς.

L. 3. §. 9. *D.* III. 5. Ἐὰν διὰ τὸ μὴ πραθῆναι τὰ πράγματά μου ἐνέβαλες σαυτὸν, δόλον μόνον χρεωστεῖς.

§. 10. Οὐ μόνος ὁ ἑκουσίως ἀλλὰ καὶ ὁ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐν ὑπονοίᾳ ἀνάγκης ἀλλότρια πράγματα διοικῶν ὑπόκειται τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ.

§. 11. Ἐὰν προθεμένῳ μοι διοικῆσαι τὰ πράγματα πέτρου ἐνετείλω μοι τοῦτο πράξαι ἢ ἐνηγγυήσω, καὶ σὺ καὶ πέτρος ὑπόκεισθέ[3]) μοι.

L. 4. *D. eod.* δ'. Idem. Καὶ σὺ ἔχεις κατὰ τοῦ πέτρου τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, εἰ μὴ ἄρα ψυχῇ δωρουμένῃ ἐνεγγυήσω.

L. 5. *pr. D. eod.* Εἰ[4]) δὲ ὑπέλαβον ἐνταλθῆναι παρὰ σοῦ διοικῆσαι, ἡ μὲν τοῦ μανδάτου ἀγωγὴ ἀργεῖ, ἁρμόζει δὲ ἡ κατὰ τῶν διοικητῶν ἀγωγή.

pr. §. 1. Τὸ αὐτὸ ἐὰν ἐνηγγυησάμην ὑπέρ σου νομίζων ἐντείλασθαί σε· εἰ δὲ διοικήσω τὰ σὰ νομίζων αὐτὰ εἶναι πέτρου, σὺ μόνος ἐνέχῃ μοι.

τὴν δε δόλο δέδωκε βι.[c]) κα΄ τι. β΄ διγ. ν΄. ἀνάγν. τοῦ τι. διγ. οδ΄ καὶ βι. ι΄ τι. β΄ διγ. μθ΄.

οὐ μόνον ὁ ἑκοντὶ καὶ ὁ ἐκ προαιρέσεως διοικήσας πράγματά τινος κατέχεται τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἀλλὰ κἂν τις ἐξ ἀνάγκης διῴκησεν, ὡς ἐκβιβαστὴς, ἢ ἐξ ὑπονοουμένης ἀνάγκης, (τυχὸν ὁ ἐκβιβαστὴς ἐπιτραπεὶς διοικῆσαι τὰ πράγματα τιτίου π....τα μεν.....υν.....) κατέχεται οὖν τῇ νεγοτιόρουμ. εἰ δὲ καὶ νομίσας τὶς ἑαυτῷ ἐντετάλθαι παρὰ τιτίου διοικῆσαι αὐτοῦ τὰ πράγματα ἐξ ἀνάγκης τοῦ ὑπονοουμένου μανδάτου διῴκησεν, ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ὡς τὸ ε΄ διγ. φησὶν ἀναγκαῖον. ἀνάγν. καὶ τὸ κε΄· εὑρίσκεις γὰρ ἐκεῖσε καὶ ἄλλον θεματισμόν.

τοῦ αὐτοῦ. ὡς ἐπὶ τῶν κηδεμόνων, ἔνθα οὐτιλία νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἁρμόζει, ἢ τοῦ κληρονόμου τὸ πᾶν καταβάλλοντος εἰς τὸ λαβεῖν τὸ ἐνέχυρον· ἄλλως γὰρ οὐκ ἠδύνατο· ὡς βι. ι΄ τι. β΄ διγ. ιη΄ καὶ βι. ιγ΄ τι. ζ΄ διγ. η΄ καὶ βι. β΄ τοῦ κῶδ. τι. ιη΄ διατ. γ΄.

ἑτοίμως ἔχοντί μοι διοικῆσαι τὰ τιτίου πράγματα ἐνετείλω σὺ διοικῆσαι. ζήτησις τοίνυν παρὰ τῷ μαρκέλλῳ γεγένηται, εἰ δύναμαι καὶ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ τῇ μανδάτι χρήσασθαι ἀγωγῇ. τῆς ζητήσεως οὔσης ἐν τούτοις, ὁ οὐλπιανος χώραν ἔχειν φησὶ ἑκατέραν τῶν ἀγωγῶν, τουτέστι δύνασθαί με κινεῖν κατὰ τιτίου τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, κατὰ σοῦ δὲ τοῦ ἐντειλαμένου τὴν μανδάτι, καθὰ καὶ αὐτὸς γ[ράφ]ει [ὁ μά]ρκελλος, ὃν τρόπον εἰ ἐγγυητὴν ἔλαβον μέλλων δὲ[d]) καὶ ἑτοίμως ἔχων τὰ τιτίου διοικῆσαι πράγματα· καὶ ἐνταῦθα γάρ φησι μαρκελλος κα[θ'] ἑτέρου εἶναι διαγωγὴν, τουτέστι δύνασθαί με κατὰ τιτίου τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ τὴν ἀπὸ τῆς ἐγγύης ἐξιτιπουλάτου κινεῖν ἀγωγήν. ἐκεῖνο δὲ ἄξιόν ἐστι ζητήσεως, εἰ δύναται ὁ ἐγγυητης[e]) ἔχειν τινὰ ἀγωγὴν κατὰ τιτίου. καὶ φησιν ὁ οὐλπιανος δύνασθαι αὐτὸν τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κινεῖν, εἰ μὴ ἄρα δόνανδι ἀνίμο αὐτὸν ἐνεγγυήσατο. εἰ δὲ νομίσας ἐντετάλθαι μοι παρά σου διῴκησα καὶ ταῦτα σοῦ μηδὲν ἐντειλαμένου, τίκτεταί μοι κἀνταῦθα ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἀργούσης τῆς μανδάτι, ἐπειδὴ οὐκ ἐνετείλω. τὸ αὐτό ἐστι, εἰ καὶ ἐνηγγυησάμην σε νομίζων, ὅτι τοῦτο αὐτὸ ἐνετείλω μοι. εἰ δὲ καὶ νομίσας τιτίου εἶναι τὰ πράγματα καὶ ταῦτα σεμπρωνίου καὶ μὴ τιτίου τυγχάνοντα διῴκησα, μόνος ὁ σεμπρώνιος κατέχεταί μοι τῇ νεγοτιορουμ γεστορουμ.

εἴρηται βι. ι΄ τι. α΄ διγ. ς΄.

Si ne bona mea distraherentur te immiscueris, ob dolum solummodo teneris.

Non solum qui sponte sed et qui necessitate urgente vel suspicione necessitatis aliena negotia gerit, negotiorum gestorum actione tenetur.

Si quum proposuissem Petri negotia gerere, tu mihi mandaveris, ut hoc facerem, vel fideiusseris, et tu et Petrus mihi obnoxii estis.

IV. *Idem.* Et tu adversus Petrum habes negotiorum gestorum actionem, nisi animo donandi fideiussisti.

Si vero putavi a te mihi mandatum esse, ut gererem, mandati quidem actio cessat, sed negotiorum gestorum actio competit.

Idem est si pro te fideiussi, quum putarem te mihi mandasse; sin autem tua negotia gessi, quum ea Petri esse putarem, tu solus mihi teneris.

2. [*Anon. ad l.* 3. §. 8]. De dolo actionem dat lib. XXI tit. 2 dig. 50. Lege eius tit. dig. 74 [§. 1] et lib. X tit. 2 dig. 49.

3. [*Steph. index l.* 3 §. 10]. Non solum qui sponte et proprio motu res alicuius gessit, negotiorum gestorum actione tenetur, sed et si quis necessitate coactus gessit, veluti exsecutor, vel necessitatis suspicione, (puta exsecutor, cui mandatum erat, ut Titii res administraret, ...) tenetur negotiorum gestorum actione. Sed et si quis putaverit sibi a Titio mandatum esse, ut negotia eius gereret, et suspicione mandati coactus gesserit, adversus eum negotiorum gestorum actionem habet, ut dicit dig. 5, quod necessarium est. Lege etiam dig. 25: ibi enim alium casum invenies.

4. *Eiusdem* [*Anon. ad l.* 3 §. 10]. Ut in curatoribus, ubi utilis negotiorum gestorum actio competit, vel in herede, qui totum solvit, ut pignus recipiat: aliter enim non potuit: ut lib. X tit. 2 dig. 18 [§. 5. 6. 7] et lib. XIII tit. 7 dig. 8 [§. 2] et lib. II Cod. tit. 18 const. 3.

5. [*Steph. index l.* 3 §. 11. *l.* 4. 5]. Quum paratus essem Titii negotia gerere, tu mihi mandasti, ut gererem. Inde quaesitum est apud Marcellum, an possim et negotiorum gestorum et mandati actione uti. Hoc quum quaesitum esset, Ulpianus dicit, utramque actionem locum habere, hoc est posse me agere adversus Titium negotiorum gestorum, adversus te mandantem autem mandati, sicuti et Marcellus scribit, quemadmodum si fideiussorem acceperim, quum paratus essem Titii negotia gerere: nam et hoc casu Marcellus dicit adversus utrumque actionem esse, hoc est posse me adversus Titium negotiorum gestorum et adversus fideiussorem ex stipulatu propter fideiussionem agere. Illud autem quaestione dignum est, an possit fideiussor aliquam actionem adversus Titium habere. Et ait Ulpianus posse eum negotiorum gestorum agere, nisi forte donandi animo pro eo fideiussit. Sin autem quum putarem mihi a te mandatum esse, tu vero non mandasses, gesserim, etiam hoc casu mihi negotiorum gestorum actio nascitur, cessat autem mandati, quum non mandaveris. Idem est, si pro te fideiussi, quum putarem te mihi hoc mandasse. Sed et si putaverim Titii negotia esse, eaque, quum Sempronii neque vere Titii essent, gesserim, solus Sempronius mihi tenetur negotiorum gestorum.

6. [*Anon. ad l.?*]. Dictum est lib. X tit. 1 dig. 6.

3) Cod. ὑπόκεισθαί.

4) Cur hoc loco numerum ε΄. non suppleverim, vide not. sq.

c) Cod. βι. βι.

d) Fortasse legendum δή.

e) Cod. ὡς ἐγγυητήν.

[5]*Ἐὰν*[5]) *διοικήσω τὰ τοῦ ἀνήβου σου μὴ κατὰ ἐντολήν σου, ἀλλ' ἵνα μὴ ὑποπέσῃς τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῇ, ἐνέχῃ μοι τῇ κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότρια πράγματα ἀγωγῇ, καὶ ὁ ἄνηβος εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος.*

Si negotia pupilli tui gessero, non mandatu tuo, sed ne tutelae iudicio subiaceas, negotiorum gestorum actione mihi teneris, et pupillus in quantum locupletior factus est. *L. 6. pr. D. III. 5.*

[1]*Ἐὰν διαθέσει σου δανείσω τῷ διοικητῇ σου, ἵνα δανειστήν σου ἢ ἐνέχυρόν σου ἐλευθερώσῃ, σὺ μόνος ἐνέχῃ μοι, οὐ μὴν ὁ διοικητὴς ἤτοι ὁ φροντιστής, εἰ μὴ ἐπηρώτησα αὐτόν· τότε γὰρ ἑκατέραν καὶ τὴν ἀγωγὴν*[6]*) κατὰ τοῦ λαβόντος χρήματα ἢ πράγματα ἔχω καὶ τὴν κατὰ τῶν διοικησάντων ἀλλότρια πράγματα ἀγωγήν.*

Si tui contemplatione procuratori tuo credidero, ut creditorem tuum vel pignus tuum liberet, tu solus mihi teneris, non autem procurator vel administrator, nisi ab eo stipulatus sim; tunc enim utramque actionem habeo, tam condictionem quam negotiorum gestorum actionem. §. 1.

[2]*Ἐάν τις οὐ διαθέσει μου ἀλλὰ διὰ κέρδος ἴδιον διοικήσῃ τὰ πράγματά μου, ἐγὼ*[7]*) μὲν ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότρια ἀγωγήν, αὐτὸς δὲ διαπανήσας οὐκ ἔχει κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ εἰς ὃ γέγονα πλουσιώτερος.*

Si quis non mei contemplatione sed sui lucri causa res meas gesserit, ego quidem adversus eum habeo negotiorum gestorum actionem, ipse tamen, si quid impenderit, adversus me non habet, nisi in quod factus sum locupletior. §. 2. (§. 2 *deest.*)

[3]*Ἐνθα τὶς τὸ ἴδιον ὡς ἐμὸν διοικήσει, οὐ τίκτεται ἀγωγή. εἰ δὲ τὸ ἐμὸν καὶ αὐτοῦ ὡς αὐτοῦ διώκησεν, ἐνέχεται ἐπὶ τῷ μέρει μου. εἰ δὲ κοινὸν ἔχων μετά σου πρᾶγμα ἐντείλω[μαί τινι διοικῆσαι*

Si quis suum negotium quasi meum gesserit, actio non nascitur. Sin meum et suum negotium tamquam suum gessit, in meam partem tenetur. Sed si negotium tecum commune habens alicui manda- §. 3.

ὁμοίως διγ. λ'. ἀνάγν. καὶ βι. ιδ' τι. γ' δίγ. ιθ' καὶ βι. δ' τοῦ κώδ. τι. κς' διατ. ζ'.

τοῦ ἐναντ. καὶ μὴν ὁ ἐνστιτούτωρ δανεισάμενος οὐ μόνον τὸν προστήσαντα ἔνοχον ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐνέχεται, καὶ τὸ μεῖζον ὅτι κἂν γυνὴ ἐστι, ὡς βι. ιδ' τι. γ' διγ. ζ'.

ἀνάγν. τι. γ'[f]*) διγ. α' καὶ βι. ς' τοῦ κώδ. τι. β' διατ. ζ'.*

ἐάν τις πράγματα ἐμὰ[6]*) διοικήσῃ οὐ διαθέσει τῇ περὶ ἐμέ, χάριν δὲ κέρδους οἰκείου, φησὶ λαβεών, τὸν οὕτω διοικήσαντα οἰκεῖον μᾶλλον καὶ οὐκ ἐμὸν κεχειρικέναι νεγότιον· ὁ γὰρ ἐπὶ τῷ προαιδεῦσαι ἤτοι σφετερίσασθαι προσιὼν οὗτος τῷ οἰκείῳ κερδαίνει*[h]*) καὶ οὐ τῷ ἡμετέρῳ χρησίμῳ σπουδάζει· πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ μὴ διαθέσει τῇ περὶ ἐμὲ τοῦτο πεποίηκεν, ὅμως οὐδὲν ἧττον μᾶλλον μὲν οὖν πολλῷ πλέον καὶ οὗτος τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατέχεται. αὐτὸς μέντοι, εἴ τι δαπανήσει περὶ τὰ ἡμέτερα πράγματα, [οὐχ]*[i]*) ἅπασαν τὴν ὑπ' αὐτοῦ δαπανηθεῖσαν ποσότητα λήψεται, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐκ τῆς αὐτῆς*[k]*) διοικήσεως ἐγενόμην πλουσιώτερος, ἔχει τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατ' ἐμοῦ κοντραρίαν.*

11. *Anon.* [*ad l.* 6 §. 3]. Similiter de uno herede, qui suo nomine percepit, non ..... lib. X. tit. 2 dig..... them. 2.

τοῦ ἀνων. ὁμοίως περὶ ἑνὸς κληρονόμου λαβόντος οἰκείῳ ὀνόματι καὶ οὐ τῆς κοιν ..... βι. ε' τι. β' διγ.[l]*) ..... θε. β'.*[m]*)*

12. [*Steph. index l.* 6 §. 4]. Si quis ita simpliciter versatus est, ut in suis rebus suum negotium quasi meum gesserit, hoc est si mea gratia suas res curaverit, nulla utrimque actio nascitur, hoc est neque adversus me habet nec mihi tenetur negotiorum gestorum actione, quia nec bona fides hoc patitur. Aliud est, si negotium mihi et ipsi commune gesserit, quum putaret id meum esse: tunc enim negotiorum gestorum mihi tenetur pro portione, quae in eo negotio ad me pertinet. Nam et si Primo mandavero negotium gerere tamquam meum, quum non solum meum sed etiam tuum esset, Labeo ait, si Primus, cui mandatum est, resciverit negotium meum et tuum esse et sic gesserit, tenetur tibi negotiorum gestorum ..... Si enim is, cui a me mandatum est, ignoraverit, negotium ad te

ἐάν τις οὕτως ἁπλῶς διεγένετο, ὥστε[n]*) ἐν τοῖς αὐτοῦ πράγμασι χειρίσαι πρᾶγμα ἴδιον ὡς ἐμόν, τουτέστιν ἐὰν μὲν διαθέσει μου τὰ ἑαυτοῦ*[o]*) πράγματα διοικήσῃ, οὐδεμία ἐξ ἑκατέρου πλεύρους τίκτεται ἀγωγή, τουτέστιν οὔτε ἔχει κατ' ἐμοῦ οὔτε κατέχεται μοὶ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἐπειδὴ τοῦτο μήτε ἡ ἀγαθὴ πίστις ἀνέχεται. ἕτερόν ἐστιν, εἰ τὸ ἐπίκοινον ἐμοῦ τε καὶ αὐτοῦ πρᾶγμα διῴκησεν ἐμὸν εἶναι νομίζων· ἐνταῦθα γὰρ κατέχεταί μοι τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ εἰς τὸ διαφέρον μοι μέρος ἐκ τοῦ πράγματος. εἰ γὰρ καὶ ἐντείλωμαί πρίμῳ τινὶ διωκῆσαι πρᾶγμα ὡς ἐμόν, ὅπερ ἦν οὐ μόνον ἐμὸν ἀλλὰ καὶ σόν, λέγει λαβεών, εἰ πρῖμος ἐνταλθεὶς εἰδώς, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐμόν ἐστι καὶ σόν, τοῦτο διῴκησε, κατέχεταί σοι τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ..... εἰ γὰρ ἀγνοῶν, ὅτι σοὶ διαφέρει τὸ πρᾶγμα, διῴκησεν ὁ παρ' ἐμοῦ ἐνταλθείς, τότε ὁ σὺν ἐμοὶ σὺ τοῦ πράγματος κύριος*

in editionibus Dig. habentur. Vide etiam Schol. u. V. 85 *Fabr.*

5) Hoc loco numerus ε' ponendus videtur. Nam sequens §. laudatur tamquam *κεφ. ε' θε. β'* in schol. y *Fabr.* III p. 343. Etiam ex allegationibus *Stephani* et *Anonymi* h. t. obviis concluditur, Graecorum numeros uno minores fuisse, quam

6) Cod. *καὶ κατὰ τὴν τοῦ λαβόντος ἀγωγὴν χρήματα κ. τ. λ.*

7) Expl. fol. 90. 91. Inc. fol. 170. 173.

f) Scil. libri III Dig.
g) Cod. *μή.*
h) An: *κέρδει;*
i) Cod. non habet.
k) Malim *αὐτοῦ.*

l) Fortasse dig. 10.
m) Expl. fol. 90. 91. Inc. fol. 170. 173.
n) Cod. *ὥσπερ.*
o) Cod. *ἐμαυτοῦ.*

μόνον] τὸ ἐμὸν, ὃ δὲ [γνοὺς διώκησε καὶ] τὸ σὸν, ἐνέχεταί σοι.

L. 6. §. 5. *D.* III. 5. Ἐὰν ἐλεύθερος ὡς δοῦλός μου νομίζων διοικήσῃ τὰ ἐμὰ, ἔχει κατ' ἐμοῦ [ἀγωγὴν καὶ αὐτ]ὸς ἐνέχεταί μοι.

§. 6. Ἐὰν υἱοῦ σου ὑπεξουσίου ἢ δούλου [πράγματα διοικήσω], εἰ μὲν διαθέσει σου, κατὰ σοῦ ἔχω τὴν εἰρημένην ἀγωγήν· εἰ δὲ διαθέσει αὐτῶν ἢ νομίσας αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἁρμόζει μοὶ ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή. εἰ γὰρ καὶ δοῦλον ἀγοράσω τῷ υἱῷ σου μὴ ὄντα ἀναγκαῖον καὶ σὺ δεκτὸν ἠγήσῃ, οὐκ ἐνέχῃ μοι.

§. 6 *rel.* §. 7. Εἰ δὲ καὶ τὸ πᾶν σοι παρὰ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ δούλου κεχρεώστηται, ὡς μηδὲν εἶναι ἐν πεκουλίῳ, ἐνέχῃ μοι εἰς ὃ γέγονάς μοι[8]) [ἐκ τῆς διοικήσ]εώς μου πλουσιώτερος. εἰ δὲ [ἐλευθέρου] καλῇ πίστει δουλεύοντός σοι διοικήσω τὰ πράγματα, εἴτε δοῦλον αὐτὸν ἐνόμιζον εἴτε ἐλεύθερον ὑπελάμβανον, ἐπὶ μὲν τοῖς ἁρμόζουσί σοι τοῦ πεκουλίου ἔχω κατὰ σοῦ, ἐπὶ δὲ τοῖς ἁρμόζουσιν αὐτῷ ἔχω κατ' αὐτοῦ.

§. 8. Ἐὰν ὑπὲρ τοῦ δούλου σου νομίζων ἄλλου αὐτὸν εἶναι παράσχω χρήματα, ἵνα [μὴ] φονευθῇ, ἔχω κατὰ σοῦ τὴν εἰρημένην ἀγωγήν.

§. 9. Ἐὰν τὸν μὴ χρεωστοῦντά σοι[9]) ὑπαιτήσω ἐξω-

vero, ut meum duntaxat gereret, is autem sciens etiam tuum gesserit, tenetur tibi.

Si quis servum meum se esse putans negotia mea gesserit, adversus me actionem habet et ipse mihi tenetur.

Si filii tui vel servi negotia gessero, siquidem contemplatione tui, adversus te hanc actionem habeo; quodsi illorum contemplatione vel quum eos liberos esse putarem, de peculio actio mihi competit. Nam etiam si servum filio tuo emerim non necessarium et tu ratum habueris, non teneris mihi.

Sed et si totum tibi a filio servove debetur, ut nihil sit in peculio, teneris mihi in quantum locupletior ex mea administratione factus es. Sin autem liberi, qui tibi bona fide serviat, negotia gessero, sive eum servum esse putarem sive liberum suspicarer, in his, quae ad te pertinent, adversus te, in iis, quae ad illum pertinent, adversus eum actionem habeo.

Si pro servo tuo, quum eum alterius esse putarem, pecuniam dedero, ne occideretur, adversus te hanc actionem habeo.

Si eum, qui tibi nihil deberet, nomine tuo extra

κατ' ἐμοῦ μόνον τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ εἶχες, καὶ οὐ κατὰ πρίμου τοῦ ἐνταλθέντος. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ..... τοῦτ .. ἀτ ... αστιω .. μεταξὺ ..... τῶν πρ ..... γεστόρουμ ..... κησ ..... — — — — — — — — — — — — . ...

[τοῦ] ἀνων. .... καὶ τῷ ἐλευθερ ..... — — — — —

‖‖‖‖‖‖‖‖‖‖‖‖‖‖‖[p]) ἐπειδὴ ὅλως μὴ διαθέσει αὐτοῦ ἀλλὰ διαθέσει τοῦ ὑπεξουσίου τὸν ον..... προστίθησι δὲ καὶ τοῦτο [τοῖς εἰρημ]ένοις πομπώνιος· λέγει γὰρ ὅτι εἰ μηδέν ἐστιν ἐν πεκουλίῳ, (θὲς γάρ, ὅτι ἐφαίνετο μὲν πεκούλιον, ἀνήλωται δὲ ..... χρέωσι πατρικοῖς ἢ δεσπ[οτικοῖς]) καὶ οὕτω δίδωμι τὴν δε [πεκουλίο] κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου εἰς ὅσον ἐκ τ[ῆς αὐτοῦ διοι]κήσεως πλουσιώτερος ἐγένετο .....

εἰ π[ρᾶγ]μα τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ [δούλου σου] διοικήσω, εἰ μὲν διαθέσει σοῦ δι[ώκησα], κατέχῃ μοι τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· εἰ δὲ διαθέσει τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ δούλου, ... [αὐτεξ]ούσιον αὐτὸν ..... κἂν γὰρ [οἰκέ]την ἀγοράσω [μὴ] ἐπιτή[δειον τῷ υἱ]ῷ [σ]ου καὶ φατοναβιτεύ[σῃς], ... εἰ δὲ καὶ ..... το πq) .... κινῶ κατὰ δουλ...r) εἰς ὅσον πλουσιώτερος ἐγένου. εἰ δὲ τὰ πράγματα τοῦ [βόνα φίδε δουλεύοντός σοι] διοικήσω, εἰ μὲν νομίζων [αὐτὸν δοῦλον] σὸν [εἶναι, κινῶ κατὰ συοῦ] ἐπὶ τοῖς προσποριζομένοις σοι καὶ [κατ' αὐτοῦ] ἐπὶ τοῖς [μὴ][s]) προσποριζομένοις· εἰ δὲ ᾔδειν ἐλεύθερον, πρότερον [κατ' αὐτοῦ] καὶ τότε κατὰ σοῦ.

..... ὁ μὲν κωβίδας φησὶ μηδὲν γίνεσθαι διὰ τὴν φατοναβιτίονα εἰς τὸ ἐνέχεσθαι τὸν υἱὸν, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἐνέχεται· Θεόφιλος δὲ λέγει μήτε τὸν πατέρα ἐνέχεσθαι. τὸ γαρ .. ρειν ... διγ. ἡ ὅτι ἡ φατοναβιτίων καὶ τ .. καλι .... γὰρ βεβαιοῖ τότε φησι ..... ἐκεῖνος φατοναβιτεύσει, οὗ καὶ διαθέσει ἐπράχθη εν .... ἐπράχθη ο δε πηρ ..... [φατοναβ]ιτευσεν ἀνάγν ..... θε .... κατέχετο καὶ δε τ · τ .. ς κατέχ ..... ματ ..... ζητεῖται παρ[ὰ] ..... [νομί]σας εἶναι δεβι-

pertinere, tunc tu, qui mecum negotii dominus es, solum adversus me negotiorum gestorum actionem habes, non adversus Primum mandatarium. Nec adversetur tibi, quod dicitur — — — — — — — — — — — —

θεν δικαστηρίου ὀνόματί σου καὶ δεκτὸν ἠγήσῃ, ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν κατὰ τῶν ἀρνουμένων[10]*) ἀγωγήν.*

Καὶ σὺ τῷ δεδωκότι ὑπόκεισαι τῇ ἀπαιτούσῃ ἀγωγῇ τὰ μὴ χρεωστούμενα μέν, καταβαλλόμενα δέ.

Ἐὰν νομίζων σὲ κληρονόμον ἀπαιτήσω ἔξω τοῦ δικαστηρίου κληρονομιαῖον χρεώστην καὶ δεκτὸν ἠγήσῃ, ἔχομεν κατ' ἀλλήλων τὴν κατὰ τῶν διοικούντων κινουμένην ἀγωγὴν καὶ ὑπόκεισαι τῇ[11]*) ἀπαιτήσει τῆς κληρονομίας. εἰ δὲ νομίζων σε κληρονόμον, οἶκον ἀνορθώσω κληρονομιαῖον, οὐκ ἐνέχῃ μοι, κἂν δεκτὸν ἠγήσῃ· εὐθέως γὰρ τοῦ γενέσθαι ἄλλῳ προσπορίζεται.*

Ἐάν τίς τινα μὲν διοικήσῃ, τινὰ δὲ μὴ διοικήσῃ,

iudicium admonuero et ratum habueris, adversus me [dictam] actionem habes.

Et tu ei, qui solvit, indebiti conditione teneris. *L. 6. §. 9 rel. D. III. 5.*

Si quum putarem te heredem esse, extra iudicium debitorem hereditarium convenero et ratum habueris, invicem negotiorum gestorum actionem habemus et tu petitioni hereditatis obnoxius es. Quodsi quum te heredem putarem, domum hereditariam fulsero, non teneris mihi, quamvis ratum habueris: confestim enim atque factum est, alii acquiritur. §. 10. 11.

Si quis quaedam gesserit, quaedam autem non §. 12.

τωρα σὸν μη[δὲν] πρὸς τῆς ἀληθείας ἐποφειλοντα εὑρὼν ἔξ[ω δικαστηρίου] ..... — — [ῥατο]ναβιτεύ[σῃς] ἐπ' ἐμέ .. .. τοῦ θέματος .... κατ' ἐμοῦ ..... καί φησι πα[έδιος] .... το ἐπι ..... — ..... τίτιος .... — ..... ἀλλ' ἡ ῥατοναβιτίων ..... φησὶν ὁ αὐτὸς πα[έδιος] ..... εἶναι νεγοτιογέστορ ἐξ ἀρχῆς .. .. διαφέρ... καὶ ὥσπερ τιτιω ..... τῷ δεδωκότι τὸν ἐνδέβιτον ..... ῥατοναβιτευ ..... οὕτω καὶ ..... δίδοται ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ .....τον ἡ ῥατοναβιτίων ..... κἂν .... σα μηδ ..... τῇ σῇ χει .... ἐπὶ τὸ .....
[νε][t]*)γοτιόρουμ γεστόρουμ ἔχω, οὔτε συ κατ' ἐμοῦ, οὔτε γὰρ σὸν ἦν τὸ νεγότιον. ἀλλὰ κατέχεται τιτίῳ καταβάλλοντι ἐνδεβίτῳ κονδικτικίῳ καὶ ἔχει κατ' ἐμοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ λέγων· δός μοι ἅπερ ἀπῄτησας ὀνόματι ἐμοῦ, ἐξ ὧν γὰρ ἐγὼ ἐρατοναβίτευσα, σὲ μὲν ἠλευθέρωσα τοῦ κονδικτικίου, ἐμαυτὸν δὲ κατέστησα ἔνοχον τῷ κονδικτικίῳ. καὶ σῇ. ὅτι ἡ ῥατοναβιτίων ἐπὶ τοῖς ὀνόματί τινος ἀπαιτηθεῖσι μεταφέρει ἐπ' αὐτὸν τὸν ἐνδέβιτον κυνδικτίκιον. οὕτως ἔχεις καὶ ἐν τῷ α' τῶν δερέβους βι. τί. προσφόρῳ.*

τοῦ ἀνων. καλῶς τὸ ἔξω δικαστηρίου. τὰ γὰρ ἀπὸ ψήφου καταβαλλόμενα οὐ ῥεπετιτεύεται ὡς ἐνδέβιτα, ὡς βι. ε' δί. α' διγ. οδ', οὐδὲ τὰ ἐν ὑπονοίᾳ ψήφου, [ὡς] βι. ι' τί. β' τιγ. λς'. κατὰ δὲ τῶν τοιούτων ἁρμόζει τ[ὸ] στελλιονάτους, ὡς βι. ιζ' τί. α' διγ. κθ'.

τοῦ αὐτοῦ. πλατύτερον δὲ περὶ τούτου λέγει βι. ιβ' τί. ς' διγ. ς'.

[ηρί]κα ἄλλου ὄντος κλη[ρονόμου] νομίζων σὲ κληρονόμον εἶναι χρεώστας νερεδιταρίους ὁμοίως τῷ προλεχθέντι θέματι τουτέστι ἔξω δικαστηρίου ἀπῄτησα καὶ σὺ ῥατοναβιτεύσεις, ἐγὼ μὲν ἐλευθεροῦμαι τοῦ κονδικτικίου, τίκτεται δὲ ἡ νεγοτιορουμ γεστόρουμ, καὶ ἔχεις ταύτην κατ' ἐμοῦ κατὰ τοὺς β' τούτους τρόπους, πρῶτον ὅτι ἔνοχος ἐγένου τῷ κονδικτ[ικίῳ], ἔπει[τα] δ[τι] κατέχῃ τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι. [εἰ] γὰρ μὴ ὢν κληρονόμος ἀπαιτήσῃ νε[ρεδι]ταρίους χρεώστας[x]*), κατέχεται τῷ κλ[ηρονόμῳ] τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι..... κληρ..... τεσκομε .. ἐπει συνέδοξ..... ρατοναβιτευσιν..... ..... καὶ τῶ μιδια.... τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ..... — ..... ποιεῖ τινος εἰ καὶ ..... τ. μη..... ....*

κυρ. δ[ῳ] πρᾶγμα κληρονομιαῖον ἐξέ . .. νομίσας σὲ κληρονόμον. ην δὲ τι[ς ἄλλος]. ἐὰν ῥατοναβιτεύσεις, ἔχεις κατ' ἐμοῦ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, καὶ [κα]τε[χῃ τῇ] νερεδιτάτις πετιτίονι. εἰ μέντοι[y]*) οἶκον κληρονομιαῖον παραθω*[w]*).. δεσπότ.. τῶν κλη..... ησε σέ.. ον*[z]*), οὐδ' ἐὰν ῥατοναβιτεύσεις, ἔχεις κατ' ἐμοῦ.*

τοῦ ἀνων. εἶκει[v]*) γὰρ τὰ ἐπικείμενα .. ρ . φυ.. τοῖς ὑποκειμένοις, ὡς ἱνστιτ. β' τί. α' καὶ βι. μα' τί. α' διγ. ζ, η, θ', κθ'.*

ἐπειδὴ[u]*) ..... νεγοτιογέστορ .. ἴδωμεν εἴ τινα μὲν διώκησε,*

..... putaverim debitorum tuum esse, quum re vera nihil tibi deberet, extra iudicium ..... — || || [neque ego adversus te] negotiorum gestorum actionem habeo, neque tu adversus me, neque enim tuum erat negotium. Sed tenetur Titio, qui solvit, indebiti condictione, et adversus me negotiorum gestorum actionem habet dicens: reddas mihi, quae meo nomine exegisti, nam quum ego ratum habuerim, te quidem a condictione liberavi, me vero condictioni obnoxium feci. Nota, ratihabitionem, si quae nomine alicuius exacta fuerint, in eum transferre indebiti condictionem. Sic etiam lib. I *de rebus* habetur tit. competente.

18. *Anon.* [*ad l.* 6 §. 9]. Recte: extra iudicium. Nam quae iussu iudicis solvuntur, non possunt repeti tamquam indebite soluta, ut lib. V tit. I dig. 74 [§. 2], nec quae opiniune iudicati, ut lib. X tit. 2 dig. 36. Adversus huiusmodi [creditores] autem stellionatus accusatio competit, ut lib. XVII tit. I dig. 29 [§. 5].

19. *Eiusdem* [*ad l.* 6 §. 9]. Latius de hoc dictum est lib. XII tit. 6 dig. 6 [§. 1 et 2].

20. [*Steph. index l.* 6 §. 10]. Si quum alius heres esset, te heredem esse putaverim, et debitores hereditarios similiter ut in praecedente themate h. e. extra iudicium convenero et tu ratum habueris, ego quidem a condictione liberor, sed nascitur negotiorum gestorum actio, et tu eam adversus me duplici ratione habes, primum quia conditioni obnoxius factus es, deinde quia hereditatis petitione teneris. Nam si quid is, qui heres non est, a debitoribus hereditariis exegerit, ab herede convenitur hereditatis petitione ..... — — — — — — —

21. *Cyr.* [*l.* 6 §. 10. 11]. Rem hereditariam petii, quum te heredem esse putarem. Erat autem alius quis. Si ratum habeas, negotiorum gestorum actionem adversus me habes et teneris hereditatis petitione. Si vero insulam hereditariam [fulsero], ... nec si ratum habueris, actionem adversus me habes.

22. *Anon.* [*ad l.* 6 §. 11]. Nam solo cedunt, quae imposita sunt, ut Inst. II tit. I [§. 29] et lib. XLI tit. I dig. 7, 8, 9, 29 [28].

23. [*Steph. index l.* 6 §. 12. *l.* 7. 8 *pr.*]. In persona

10) Sic Codex. Nimirum lectio corrupta est. Scribe: *τὴν εἰρημένην.*

11) Hinc rursus incipiunt Basilica edita.

t) Expl. fol. 176. 173. Inc. fol. 153. 148.
u) Cod. *πεδλιορας.*
v) Cod. *μὲν τόν.*
w) Legerim: *ἀνορθώσω.*
x) An *πλουσιώτερον*?
y) Legeram: *ἐκεῖ.*
z) Lege: *ἐπὶ προσώπου τοῦ νεγοτιογέστορος.*

ἅπερ ἔμελλεν ἐπιμελὴς ἄνθρωπος διοικεῖν, ἐνέχεται, εἰ[12]) δι' αὐτὸν ἕτερος οὐ διώκησεν.

L. 6. § 12 *rel.* *D.* III. 5. Εἰ καὶ μηδεμίαν ἀγωγὴν ὁ τὰ ἀλλότρια διοικῶν κινεῖν δύναται, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας χρεώστας, ὅμως ἑαυτὸν μὴ ἀπαιτήσας ἐγκαλεῖται· καὶ εἰ ἄτοκον τὸ χρέος ἦν, γίνεται ἔντοκον, εἰ μὴ συγχωρήσει αὐτὸ ὁ δεσπότης.

L. 7. *D. eod.* ς'.[13]) Paul. Ἐπὶ γὰρ τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν περὶ τόκων τὸ αὐτὸ δύναται ἡ ἐξουσία τοῦ δικαστοῦ, ὅπερ ἐπὶ τῆς ἐπερωτήσεως ἡ ὁμολογία.

L. 8. *pr.* *D. eod.* ζ'.[14]) Ulpi. Εἰ δὲ τῶν χωρὶς ἐντολῆς[15]) κινεῖν δυναμένων ἦν ὁ διοικῶν τὰ ἀλλότρια, καὶ ἠδύνατο δοῦναι τὴν ἱκανοδοσίαν, ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας τοὺς χρεώστας. εἰ δὲ καὶ χρεωστῶν τῷ πρωτοτύπῳ προσκαίρου ἀγωγῆς ἠλευθερώθη, ἐνέχεται τῇ κατὰ

gesserit, quae vir diligens gesturus fuit, tenetur, si propter eum alius non gessit.

Quamvis negotia aliena gerens nullam actionem intendere possit, et ob id ei non imputetur, quod a debitoribus non exegerit, tamen, si a se non exegerit, hoc ei imputatur: et si non fuerit usurarium debitum, fit usurarium, nisi dominus hoc remiserit.

VI. *Paul.* Nam in bonae fidei iudiciis, quod ad usuras attinet, tantundem potest officium iudicis, quantum in stipulatione promissio.

VII. *Ulpi.* Si vero qui negotia administravit, ex his fuit, qui citra mandatum agere possunt, et potuit satisdare, imputatur ei, cur a debitoribus non exegerit. Sed et si ipse domino negotiorum obligatus temporali actione liberatus sit, negotiorum geste-

[τινὰ δὲ μὴ][a]), καὶ ταῦτα μέλλοντος ἑτέρου τῇ διοικήσει τούτων προσελθεῖν, ...[b]) ὅτε ὁ μέλλων αὐτὰ διοικεῖν ἀνὴρ ἦν ἐπιτήδειος πρὸς τὴν πάντων διοίκησιν καὶ ἐπιμελής, ... ως[c]) ἀπαιτοῦμεν τὸν διοικήσαντα ἐπιμελῆ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων εἶναι διοίκησιν· οἷον εἰ πέντε τυχὸν εἶχον ἀγροὺς, καὶ ἤμελλεν ἀνὴρ ἐπιμελὴς παρεμβάλλειν ἑαυτὸν τῇ διοικήσει [καὶ] τῶν ε' φροντίζειν ἀγρῶν, εἰ μὴ παρενέβαλες σεαυτὸν, σὺ δὲ παρεμβαλὼν σεαυτὸν ὁ μόνους διῴκησας, μόνον εἰ καθὰ εἴρηται τοιοῦτος ἦν ἐκεῖνος ὁ διοικῆσαι βουληθεὶς ὥστε πάντας δύνασθαί τε καὶ θέλειν αὐτὸν τοὺς ἀγροὺς διοικεῖν. ἐκεῖνο δὲ τῶν ὡμολογουμένων ἐστὶν, ὅτι ὁ νεγοτιογέστωρ, εἰ ἐπώφλησέ τι τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτο τὸ χρέος ὀφεῖλων αὐτὸς ἑαυτῷ καταβάλλειν μὴ κατέβαλε, ἐγκαλεῖται περὶ τούτου. εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἐγκαλεῖν οὐ δυνάμεθα τῷ νεγοτιογέστορι, τί δήποτε τοὺς ἄλλους τοῦ πρ[ω]τοτύπου δεβίτωρας ἐν δικαστηρίῳ μὴ ἐμεθόδευσεν, (οὔτε γὰρ ἐγκαλεῖται, καθὸ δίχα μανδάτου μὴ δύναται τὰς περὶ ... πης κινεῖν ἀγωγὰς μήτε τοὺς ἐκείνου μεθοδεύειν δεβίτωρας,) εἰκότως ἐγκαλεῖται, τί δήποτε αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ ἀπῄτησεν. ὁ γὰρ νεγοτιογέστωρ οὐδεμίαν καθ' ἑτέρων δύναται [κινεῖν ἀγωγὴν] καὶ οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας· [ἑπ' αὐτοῦ] δὲ οὐ χρεία ἐστὶν ἀγωγῆς ἢ δικα[στηρίου], ἀλλὰ μόνης ε[ὐγν]ωμοσύνης. ὥστε εἰ καὶ μὴ ἦν ἔντοκον[d]) τὸ χρέος, ὅπερ αὐτὸς ὁ νεγοτιογέστωρ ἐπώφλησε πρὸ τῆς διοικήσεως, ἄρχεται λοιπὸν ἔντοκον εἶναι, τουτέστιν ἐν τόκῳ [ὑ]π' αὐτοῦ ἀπαιτεῖται, καθά φησι ... διγ.[e]), εἰ μὴ ἄρα παραχωρή[σει][f]) τούτῳ τοὺς τόκους ὁ τῶν πραγμάτων δεσπότης. διὰ τοῦτο δὲ τόκους ἀπαιτεῖται καὶ ταῦτα μὴ ἐπερωτ[ήσας] ὁ νεγοτιογέστωρ ὑπὲρ ὧν πρὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐπώφλησε διοικήσεως, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν βόνα φίδε ἀγωγῶν (βόνα φίδε καὶ ἡ νεγοτιόρουμ) τοσοῦτον δύναται τὸ ὀφφίκιον τοῦ ταῦτα δικάζοντος, ὅσον ἐπὶ τῆς ἐπερωτήσεως ἡ ἰδικῶς[g]) περὶ τόκων γενομένη ἐπερώτησις, τουτέστιν ὅπερ ἐπὶ τῶν στρίκτων ἀγωγῶν δύναται ποιεῖν ἡ τῶν τόκων ἐπερώτησις, τοῦτο ἐπὶ τῶν [βόνα φίδε ἀγω]γῶν τὸ ὀφφίκιον ποιεῖ τοῦ δικάζοντος. οὐκ ἐγκαλεῖται τοίνυν ὁ νεγοτιογέστωρ ὑπὲρ ὧν τοὺς [τοῦ][h]) πρωτοτύπου δεβίτωρας [μὴ ἀπῄτησε]. τοῦτο δὲ [νόησον], ἔνθα τοιοῦτος ἦν ὁ νεγοτιογέστωρ, ὃς οὐκ ἠδύνατο δίχα μανδάτου κινεῖν. εἰ μέντοι τοιοῦτος ἦν, ἐξ οὗ μανδάτου οὐκ ἀπῄτειτο, ἀλλὰ δύναται δίχα μανδάτου κινεῖν, τότε καὶ περὶ τούτου ἐγκαλεῖται, [τί δ]ήποτε μὴ δεδωκὼς τὴν ῥάτα ῥέμ τῷ δεβίτωρι τοῦ πρωτοτύπου τὸ χρέος αὐτοῦ ἐμ[εθόδ]ευσε, μόνον εἰ εὐχερὲς ἦν αὐτῷ τὴν τοιαύτην ἱκανοδοσίαν διδόναι. τίνες δὲ δύνανται καὶ δίχα μανδάτου κινεῖν, ἔγνως ἐν τῷ γ' τί. τοῦ παρόντος βι. διγ. λε'. βλέπε πῶς εἶπον, ὅτι ἐν ᾧ τοιοῦτος ἦν, [ὥστε] καὶ δίχα μανδάτου δύνασθαι αὐτὸν τὰς τοῦ πρωτοτύπου κινεῖν ἀγωγὰς, ἐγκαλεῖται τί δήποτε αὐτοὺς μὴ ἀπῄτησε τὴν ῥάτα ῥέμ δεδωκὼς ἱκανοδοσίαν, ἐν ᾧ εὐχερὲς ἦν αὐτῷ ταύτην διδόναι. τοῦτο γὰρ εἴρηται οὐ μόνον πρὸς τὸ εὐπορῆσαι αὐτὸν ἐγγυητῶν, ἀλλὰ καὶ προς το ... τ .... μέλλοντ..

negotiorum gestoris videamus, si quaedam gessit, quaedam vero non, et hoc quidem dum alius paratus erat haec negotia gerere, an teneatur. Si quidem, qui gesturus erat, vir erat idoneus, qui omnia gereret, et diligens, profecto a negotiorum gestore exigemus, ut diligens sit in negotiis gerendis; veluti si forte quinque praedia habebam, et vir diligens paratus erat administrationi sese immiscere et quinque illa praedia curare, si tu te non immisceres, tu vero te obtulisti et quatuor sola administrasti, nimirum si is, qui paratus erat administrare, talis erat, ut dictum est, qui omnia praedia posset et vellet administrare. Illud autem in confessis est, imputari negotiorum gestori, si quid domino negotiorum debeat, et hoc debitum, quod ipse sibi solvere debuisset, non solverit. Nam quamvis negotiorum gestori non possimus imputare, cur alios debitores domini in iudicio non pulsaverit, (neque enim imputari potest, quoniam sine mandato actiones competentes exercere et debitores eius convenire non potest,) recte tamen imputatur ei, cur a semet ipso non exegerit. Nimirum negotiorum gestor nullam adversus alios actionem intendere potest ideoque non imputatur ei, si non exegerit: in ipso autem actione vel iudicio non est opus, sed solum ut voluntatem solvendi habeat. Ita ut, si vel usurarium non fuerit debitum, quod negotiorum gestor ante gestionem debebat, incipiat iam usurarium esse, hoc est cum usuris ab ipso exigitur, sicut dicit [divus Pius], nisi forte usuras ei dominus negotiorum remiserit. Propterea autem a negotiorum gestore etiam citra stipulationem usurae exiguntur eorum, quae ante negotiorum gestionem debuit, quia in bonae fidei iudiciis (etiam negotiorum gestorum actio bonae fidei est) tantundem potest officium iudicantis, quantum in stipulatione nominatim de usuris facta interrogatio, hoc est quod in strictis actionibus stipulatio de usuris efficere potest, hoc in bonae fidei actionibus officium iudicis facit. Igitur negotiorum gestori non imputatur, cur domini debitores non convenerit. Hoc autem accipe, si negotiorum gestor talis fuerit, qui non potuerit sine mandato agere. Si vero talis erat, a quo mandatum non exigeretur, sed qui posset sine mandato agere, tunc etiam hoc ei imputatur, cur non de rato cautione debitori domini oblata debitum eius exegerit, si modo facile ei fuit satisdare. Qui autem possint etiam sine mandato agere, didicisti tit. 3 huius libri dig. 35 [pr.]. Vide quemadmodum loquutus sim: si talis erat, qui etiam sine mandato domini actiones exercere posset, imputatur ei, cur eos non excussit oblata de rato cautione, si ei facile fuit eam praestare. Hoc enim dictum est non solum

12) Cod. *εἰ δέ*. Forte *εἰ δή*.
13) *Fabr.* et *Heimb.* ζ.
14) *Fabr.* et *Heimb.* η'.
15) Expl. fol. 153. 148.

a) Haec supplevi. licet in Cod. non sit lacuna.
b) Supple: *εἰ ἐνέχεται*.
c) Videtur legendum esse *εἰκότως*.
d) Cod. *ἔνωρκον*.
e) Forte *ὁ θεῖος πῖος*.
f) Cod. *προχωρ*.
g) Cod. *περὶ τῆς ἐπερωτήσεως τῆς ἰδικῆς*.
h) Cod. *τοὺς πρωτοτύπους*.

τῶν διοικητῶν κινουμένη ἀγωγῇ. τὸ αὐτό, κἂν ἡ ἀγωγὴ κατὰ κληρονόμων οὐχ ἁρμόζει.

Εἰ δὲ κατὰ συναρπαγὴν ἀγρόν σου ἢ πόλεως ἀπαιτήσας λάβω πλείονας καρπούς, δίδωμι αὐτούς σοὶ ἢ τῇ πόλει.

Εἰ ἐναχθέντος τοῦ διοικήσαντος ἀλλότρια καὶ ἀντιτεθεικότος συμψηφισμὸν οἱῳδήποτε λογισμῷ μὴ προσδέξηται τοὺς συμψηφισμούς ὁ δικαστής, σώζεται ἐπ' αὐτοῖς ἡ εἰρημένη ἀγωγή. εἰ δὲ μετὰ τὴν ζήτησιν ἀπεδοκίμασεν αὐτούς, εἶτα ἐλθῃ δεύτερον κινῆσαι βουλόμενος περὶ τοῦ αὐτοῦ χρέους, ἀναιροῦνται αὐτῷ αἱ ἀγωγαί· ἀντίκειται γὰρ αὐτῷ ἡ ἀπὸ τῆς δίκης παραγραφή.

Ἐὰν ἐκ δύο κοινωνῶν ὁ εἷς κωλύσῃ με διοικῆσαι, αὐτὸς μὲν οὔτε δι' ἐμοῦ οὔτε διὰ τοῦ ἑτέρου αὐτοῦ[16]) κοινωνοῦ ζημιοῦται. ὁ δὲ μὴ κωλύσας με ἐνέχεταί μοι· ἐπειδὴ εἰ καὶ τοῦ ἑνὸς κοινωνοῦ κωλύσαντος δανείσω τῷ ἄλλῳ, ὑπόκειταί μοι ὁ δανεισάμενος.

[η'.][17]) Σκαεβολ. Τὸ χρησίμως διοικηθὲν ἀναγκάζεται δεκτὸν ἡγεῖσθαι ὁ δεσπότης, καὶ ὅπερ δεκτὸν ἡγήσεται, ἐρρώσται, κἂν κακῶς διοικηθῇ· καὶ λοιπὸν ἁρμόζει ἡ κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότρια πράγματα ἀγωγή· κυροῖ γὰρ τὸ γεγονὸς ἡ δεκτὸν ἡγησαμένη, ὡς ἔνθα χρέος ἀπαιτήσει ἢ πωλήσει.

[θ'.][18]) Οὐλπιαν. Καὶ αὐτὸς λαμβάνει ὅπερ ἐδαπάνησεν, εἰ μὴ ῥητῶς συνεφώνησαν, μηδένα κατὰ τοῦ ἑτέρου ἔχειν ἀγωγήν.

Ἐὰν χρησίμως διοικήσω, κἂν ἀποτέλεσμα χρηστὸν οὐκ ἔσχε τὸ γεγονός, ἔχω τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· τυχὸν γὰρ ἐπιμεληθείς δοῦλος ἀπέθανεν, ἢ οἶκος ἀνανεωθεὶς ἐκαύθη. οὐ διοικεῖ δὲ χρησίμως ὁ τὸ βαρῦνον τὸν ἴδιον δεσπότην ἢ ὁ μὴ ἀναγκαίως αὐτῷ διοικῶν. ἔξεστι γὰρ ἑκάστῳ καὶ ἐπὶ τῆς περὶ μελλούσης ζημίας κινουμένης ἀγωγῆς καταλιπεῖν τὸ ἴδιον. οὐκ ἀρκεῖ δὲ τὸ νομίζειν τὸν διοικοῦντα χρησίμως διοικεῖν· ἀλλὰ δεῖ τῷ ὄντι χρησίμως διοικεῖν.

[ι'.][19]) Πομπώνιος. Ὁ τὰ τοῦ ἀπόντος καὶ ἀγνοοῦντος διοικῶν δόλον καὶ ἀμέλειαν χρεωστεῖ. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῶν τυχηρῶν ἐπιγινώσκειν ἀναγκάζεται κίνδυνον· ἐὰν γὰρ τὰ μὴ εἰθισμένα τῷ δεσπότῃ πραγματεύσηται, αὐτὸς μὲν τὴν ζημίαν ἐπιγινώσκει, τὸ δὲ κέρδος ὁ δεσπότης οἰκειοῦται. εἰ δὲ ἔν τισι μὲν

rum actione tenetur. Idem est, etsi actio adversus heredes non competit.

Si vero per obreptionem fundo tuo vel civitatis petito ampliores fructus fuero consequutus, hos tibi vel civitati praestabo. *L.* 8. §. 1. *D.* III. 5.

Si convento negotiorum gestore ac compensationem opponente quocunque modo iudex compensationem non admiserit, dicta actio eius nomine salva est. Quodsi post examinationem iudex compensationem reprobavit, et deinde negotiorum gestor eiusdem debiti nomine rursus agere vult, actiones ei perimuntur: obstat enim ei exceptio rei iudicatae. §. 2.

Si ex duobus sociis alter me prohibuerit administrare, ipse quidem neque per me neque per alterum socium damnum sentit. Qui autem me non prohibuit, tenetur mihi: quoniam, etsi mutuam pecuniam alteri ex sociis altero prohibente dedero, obligatur mihi, qui pecuniam mutuam accepit. §. 3.

VIII. *Scaevol.* Quod utiliter gestum est, dominus ratum habere compellitur, et quod ratum habuerit, valet, quamvis male gestum sit: ideoque competit negotiorum gestorum actio: ratihabitio enim id, quod gestum est, confirmat, sicut si debitum exegerit aut vendiderit. *L.* 9. *D. eod.*

IX. *Ulpian.* Et ipse consequitur, quod impendit, nisi specialiter inter eos convenerit, ut neuter adversus alterum habeat actionem. *L.* 10. *pr. D. eod.*

Si utiliter gessero, licet effectum prosperum non habuerit, quod gestum est, negotiorum gestorum habeo actionem: forte enim servus, quem aegrum curavi, obiit, vel domus refecta exusta est. Non gerit autem utiliter, qui gerit, quod dominum onerat, vel qui rem non necessariam administrat. Licet enim cuique et damni infecti actione instituta rem suam derelinquere. Non sufficit autem, si gestor putet, se utiliter gerere: sed re ipsa utiliter gerere debet. §. 1.

X. *Pomponius.* Qui negotia absentis et ignorantis gerit, dolum et culpam praestat. Interdum etiam casum fortuitum agnoscere cogitur: nam si negotiationem, quam dominus exercere non solebat, exercuerit, ipse quidem damnum agnoscit, lucrum autem dominus sibi vindicat. Quodsi in quibusdam *L.* 11. *D. eod.*

δέξασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ῥᾳτα ῥὲμ ἱκανοδοσίαν. οἶδας γὰρ μαθὼν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ μ' διγ. τοῦ δὲ προκουρατορίβους τέ. τοῦ παρόντος βι. ὅτι οἷς ἐπιτέτραπται καὶ δίχα μανδάτου κινεῖν, ἐὰν τῆς ἐναντ[ίας] ὁ πρω[τότυπος] δείκ[νυται βουλήσεως,] ..... [ῥ]ᾶτα[μ ῥὲμ ν]αβιτόρουμ δύνανται κινεῖν. ταὐτ[α μὲν] οὖν περὶ ὧν ἐπώφλησε τοῦ πρωτο ..... περι ... ατο .. ὧν αὐτὸς ὁ νεγοτιωγόστωρ .... ἐπώφλησε τ ..... τύπ .. ἀναμφιβόλως ἐν ..... — — — — — — — — — — — — — — — — .... στι ..... ελευθερ ..... π ... ρι ..... συγγνωμη .... ζ .. λ .. τω πατω ... τῇ ἰμφάκτ ..... ἀνάγκην ἔχει κατατιθέναι χρῆματ ..... σχεται δε .... οὔτε ..... ||[i]) || || || || || ||[k])

ideo, quasi opus sit ut fideiussorum copiam habeat, sed etiam ideo, [quia opus est, ut adversarius] accipiat cautionem de rato ab ipso oblatam. Didicisti enim in fine dig. 40 tit. *de procuratoribus* huius libri, eos, quibus permissum est etiam sine mandato agere, si dominus contrariam voluntatem habere probetur, [quamvis dominum] ratam rem habiturum [caveant, non] posse agere. Haec de his, quae alii domino debent. In his autem, quae negotiorum gestor ipse domino debet, procul dubio ..... — — — — — — — — — — — — — — — —

κέρδος, ἔν τισι δὲ ζημία γένηται, ἀντελλογίζεται ἀλλήλοις τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία.

L. 12. D. III. 5. [ια'.][20]) Οὐλπιαν. Τῷ κληρονόμῳ τοῦ αἰχμαλώτου καὶ τοῦ διαθεμένου ὑπεξουσίου στρατιώτου δίδοται ἡ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγή· καὶ ἀρκεῖ ὡς ἐπὶ τῶν ζώντων, τὸ χρησίμως διοικηθῆναι τὰ τοῦ τελευτήσαντος, κἂν ἐναντίον ἔσχεν ἀποτέλεσμα.

L. 13. D. eod. [ιβ'.][21]) Παῦλ. Ἐὰν χρεωστούμενος παρὰ σοῦ πεντήκοντα νομίσματα σοῦ τελευτήσαντος καὶ[22]) μήπω ὑπεισελθόντος τοῦ κληρονόμου διοικήσω τὴν κληρονομίαν σου καὶ δαπανήσω ἕτερα δέκα, εἶτα πωλήσω πρᾶγμα ὀφεῖλον πραθῆναι, καὶ λάβω ὑπὲρ τῆς τούτου τιμῆς νομίσματα ἑκατὸν, ἐὰν ἀπόθωμαι αὐτὰ καὶ χωρὶς ῥαθυμίας μου ἀπόλωνται, εἰ μὲν μὴ ὑπῆν εὔλογος αἰτία τοῦ ἀποθέσθαι με, οὐ μόνον τὰ πεντήκοντα νομίσματα ἀπόλλω, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐχρῆν με καταβαλεῖν καὶ ἐμαυτῷ καὶ τοῖς δανεισταῖς, καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς ἐγκινδυνεύω· τὰ δὲ δέκα, ἅπερ ἐδαπάνησα, παρακρατῶ. εἰ δὲ δι' εὔλογον αἰτίαν ἀπεθέμην, καὶ τὰ πεντήκοντα ἀπαιτῶ.

L. 14. D. eod. ιγ'.[23]) Ulpi. Ὑπεξουσίου υἱοῦ διοικοῦντος ἁρμόζει κατὰ τοῦ πατρὸς ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ καὶ ἡ περὶ τῆς δαπάνης. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ δούλης διοικησάσης.

L. 15. D. eod. ιδ'.[24]) [Παῦλ.] Ἡ ἀρχὴ τῆς διοικήσεως σκοπεῖται· τυχὸν γὰρ διώκησα πράγματα δούλου ἢ ἀνήβου ἢ ὑπεξουσίου, καὶ ἐν τῷ διοικεῖν με ὁ μὲν ἠλευθερώθη, ὁ δὲ ηὔξησεν, ὁ δὲ αὐτεξούσιος ἐγένετο· εἰ τόκῳ[l]) δοθῇ καὶ ἡ ἐπερωτηθεῖσα ποινὴ κομμιτευομένη μετὰ ἐμπρόθεσμον, ἢ δεδιὼς ὁ νεγοτιογέστωρ, μὴ κομπρομίσσου ποινὴ κομμιτευθῇ, (θὲς γὰρ, ὅτι κομπρομισσάριον εἵλετο δικαστὴν ὁ τελευτήσας καὶ ἐπερωτήθη ποινὴν εἰ μὴ ποιήσῃ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπικριθησόμενα, καὶ ἀποφηναμένου τοῦ κομπρομισσαρίου δοῦναι αὐτῷ[m]) ρ' νομίσματα τῆσδε τῆς[n]) προθεσμίας ἐντὸς ἐτελεύτησε μήπω ταῦτα παρασχόμενος,) καὶ δεδιὼς ὁ νεγοτιογέστωρ, μὴ τῶν χρημάτων ἐμπροθέσμως μὴ καταβαλομένων κομμιτευθῇ ἡ τῶν κομπρομίσσων ποινὴ, ἀπέθετο τὰ ρ' νομίσματα, τότε καὶ τὰ ν' νομίσματα καὶ τὰ ι' τὸν κληρονόμον ἀπαιτεῖ, μηδὲν ὅλως περὶ τῶν ρ' νομισμάτων κινδυνεύων. τραιεκτίκιον δὲ ἐστὶ τὸ δάνειον τὸ διαπόντιον ἐπὶ ἐμπορίᾳ παρεχόμενον.

κυρ. τινὸς χρεωστοῦντός μοι ν' νομίσματα[o]) πωλήσας πράγματα κληρονομικὰ ἔλαβον ρ' νομίσματα, καὶ ἀπεθέμην ἐν οἰκίᾳ καὶ ἀπώλοντο ἄνευ κούλπας μου. εἰ μὲν ἀλόγως ἀπεθέμην, κινδυνεύω ἐπὶ τοῖς ρ' νομίσμασιν· ἔδει γάρ με καταβαλεῖν ἐμαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς· τὰ δὲ ι', [ἃ][p]) ἀνήλωσα, παρακρατῶ. εἰ δὲ εὐλόγως, τυχὸν γὰρ ἐδεδίειν μὴ τὸ δημόσιον χωρήσῃ κατὰ τῶν ἀγρῶν ἢ κομμιτευθῇ ἡ ποινὴ ἡ τοῦ τραεκτικίου[q]) ἢ τοῦ κομπρομίσσου, τὰ ξ' ἀπαιτῶ τὸν κληρονόμον.

ἐπὶ τῆς δούλης πῶς ἁρμόζει ἡ δὲ πεκουλίο, γινώσκεις βι. δ' τοῦ κώδ. τί. κς' διατ. ια'.[r])

ἐπὶ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δεῖ σκοπῆσαι ἕκαστον καιρὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ οἵας [εἰσὶ] καταστάσεως ἢ αἱρέσεως[s]) τῶν πραγμάτων δεσπόται. τί γάρ; ὅτι ἐν ἀρχῇ πουπίλλος ἦν ἢ δοῦλος ἢ ὑπεξούσιος καὶ τῆς διοικήσεως ἐκτεινομένης ἤβησε ἢ ἐλεύθερος ἢ αὐτεξούσιος ἐγένετο; δοκεῖ[t]) οὖν ὡς εἴρηται πρὸς τὴν τῶν προσώπων[u]) ποιότητα καὶ τὴν ἀγωγὴν τυποῦ-

lucrum, in quibusdam damnum factum sit, lucrum cum damno invicem compensatur.

XI. *Ulpian.* Successori captivi et filiifamilias militis ex testamento negotiorum gestorum actio datur: et ut in vivorum negotiis sufficit, utiliter gesta esse negotia defuncti, licet contrarium effectum habuerint.

XII. *Paul.* Si mihi quinquaginta solidos debuisti, et mortuo te necdum adita hereditate hereditatem tuam administravi et decem impendi, deinde etiam rem vendidi, quam vendi necesse erat, et pretii eius nomine centum consequutus sum, si haec deposuerim eaque sine culpa mea perierint, si quidem non fuerit iusta causa ea deponendi, non solum quinquaginta solidos amitto, sed quia debui et mihi et creditoribus solvere, reliquorum quoque periculum ad me pertinet; decem vero, quae impendi, retineo. Si vero ex iusta causa deposui, quinquaginta quoque peto.

XIII. *Ulpi.* Si filiusfamilias negotia gessit, adversus patrem competit de peculio actio et de in rem verso. Idem et in ancilla, quae negotia gessit.

XIV. *Paul.* Initium administrationis spectatur: veluti si negotia gessi servi vel pupilli vel filiifamilias, et dum gererem liber aut pubes aut sui iuris effectus est: nisi forte ab initio id mihi proposuerim,

24. [*Steph. index l.* 13]. ..... praestetur etiam poena conventionalis post diem commissa, vel metuerit negotiorum gestor, ne committeretur poena compromissi, (finge enim defunctum compromissarium iudicem elegisse et poenam promisisse, nisi faceret, quae ab eo iudicata fuerint, et quum iudex compromissarius iudicasset, ut intra certum tempus centum solidos solveret, mortuum esse priusquam haec praestitisset,) itaque metuerit negotiorum gestor, ne pecunia intra diem non soluta compromissi poena committeretur, centum solidos deposuit, tunc tam quinquaginta quam decem ab herede exigit, nec omnino centum illorum periculum sustinet. Traiectitia autem pecunia est, quae negotiationis causa trans mare mutuo datur.

25. *Cyr.* [*l.* 13]. Eius, qui mihi quinquaginta solidos debebat, rebus hereditariis venditis C solidos accepi, eosque in domo deposui et sine culpa mea deperditi sunt. Si quidem sine causa deposui, C solidorum periculum sustineo: oportebat enim me mihi et reliquis creditoribus solvere: decem autem, quae impendi, retineo. Si vero ex iusta causa, (forte enim metueram, ne fiscus praedia acciperet vel committeretur poena sive traiectitiae pecuniae sive compromissi,) sexaginta ab herede exigo.

26. [*Anon. ad l.* 14]. Quomodo in ancilla de peculio actio competat, discis lib. IV Cod. tit. 26 const. 11.

27. [*Steph. index l.* 15]. In negotiorum gestorum actione quodlibet tempus ab initio spectari debet et cuius status sive conditionis domini negotiorum sunt. Quid enim? si initio pupillus vel servus vel filiusfamilias esset, et durante gestione pubes factus sit vel liber vel sui iuris? Oportet igitur secundum personarum quali-

20) *Fabr.* et *Heimb.* ιβ'.
21) *Fabr.* et *Heimb.* ιγ'.
22) Hoc verbo inc. fol. 165. 168.
23) *Fabr.* et *Heimb.* ιδ'.
24) *Fabr.* et *Heimb.* ιε'.

l) Inc. fol. 165. 168. Quae initio desunt, forte suppleri possunt ex schol. f. 11. 323 *Fabr.* (*Heimb.* p. 211.)
m) Lege αὐτόν.
n) Cod. τῆς δὲ προθ.
o) Legeram: τίτιος χρεωστῶν μ.ν νομίσματα.
p) Cod. non habet.
q) Cod. τριεκτίκιου.
r) Cod. α'.
s) In Cod. videbar mihi legere ἡ αἵρεσις.
t) Lege δεῖ.
u) In Cod. primo scriptum erat πραγμάτων, sed superscriptum προσώπων.

μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς σκοπὸν ἔσχον, ἓν πρᾶγμα χειρίσαι, καὶ μετὰ τὸ συμβῆναι τὰ εἰρημένα ἑτέρῳ λογισμῷ διώκησα ἄλλα[25])· ἐνταῦθα γὰρ πολλῶν ὄντων τῶν διοικηθέντων πρὸς τὴν ποιότητα τῶν προσώπων τυποῦται ἡ ἀγωγή.

ιε'.[26]) IDEM. Καὶ ἔνθα γάρ τις διοικεῖ τὰ πράγματά μου, οὐ πολλά, ἀλλ' ἓν ἐστι τὸ διοικηθέν, εἰ μὴ σκοπὸν ἐσχηκὼς ἓν πρᾶγμα διοικῆσαι καὶ ἀναχωρῆσαι μετὰ ταῦτα λογισμῷ ἑτέρῳ διοικήσῃ τι νέον.

ις'.[27]) ULPI. Δοῦλος διοικῶν τινος πράγματα[28])

σθαι καὶ τὴν καταδίκην, εἰ μὴ ἄρα ὁ νεγοτιογέστωρ ἐξ ἀρχῆς πουπίλλου ἢ δούλου ἢ ὑπεξουσίου προθέμενος πράγματα διοικῆσαι μετὰ ταῦτα ἠβήσαντος τοῦ πουπίλλου ἢ ἐλευθέρου ἢ αὐτεξουσίου γενομένου τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων ἤμειψε τὴν οἰκείαν διάθεσιν. καὶ ὡς ἐφήβου λοιπὸν ἢ ἐλευθέρου ἢ αὐτεξουσίου ἤρξατο ἕτερά τινα[v]) πράγματα διαφέροντα τοῖς εἰρημένοις προσώποις διοικεῖν. τότε γὰρ πολλὰ εἶναι νομίζεται νεγότια, καὶ πρὸς τὴν τῶν προσώπων ποιότητα καὶ ἡ ἀγωγὴ τυποῦται καὶ ἡ καταδίκη μετρεῖται· οἷον[w]) ὑπὲρ μὲν τῶν πραγμάτων τῶν[x]) ἐν ἀνηβότητι διοικηθέντων ἤτοι τῆς αὐτῶν διοικήσεως ἔχει τὴν νεγοτιορουμ γεστόρουμ, δι' ἧς ἀπαιτεῖ αὐτὸν οὐ τὸ πᾶν ὧν ἐδαπανησεν, ἀλλ' εἰς εἴ τι μόνον ἐποίησεν αὐτὸν πλουσιώτερον· ὑπὲρ δὲ τῶν πραγμάτων τῶν διοικηθέντων ἐν καιρῷ ὑπεξουσιότητος ἢ ἐν καιρῷ δουλείας ἤτοι τῆς αὐτῶν διοικήσεως, εἰς ὅσον εἶχεν αὐτοῦ[y]) τὸ πεκούλιον ἤτοι εἰς ὅσον εὐπορεῖ ὁ μετὰ ταῦτα γενόμενος αὐτεξούσιος· ὑπὲρ δὲ τῶν[z]) μετὰ [τὴν] ἐφηβότητα[a]) ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὴν αὐτεξουσιότητα διοικηθέντων πραγμάτων ἔχει τὴν νεγοτιορουμ γεστόρουμ εἰς ὁλόκληρον. δεῖ γὰρ τῇ ἀρχῇ προσέχειν ἑκάστης διοικήσεως καὶ σκοπεῖν τὴν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῶν προσώπων[b]) κατάστασιν καὶ οὕτω ποιεῖσθαι τὴν καταδίκην. ὅτι δὲ ὁ πούπιλλος εἰς εἴτι γέγονε πλουσιώτερος μόνον κατέχεται τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, μαρτυρεῖ πανταχοῦ ἡ τοῦ πίου γενομένη διαταξις, βουλομένη τὸν πούπιλλον καὶ ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων δίχα τοῦ ἐπιτρόπου γεγενημένων ἐν οἷς μόνον ἐγένετο πλουσιώτερος κατέχεσθαι, μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ λς' διγ. ὅπερ ἀνάγν. διὰ τὴν ἐκεῖ κειμένην ἀναπλήρωσιν.

κυρ. ἐπὶ τῆς διοικήσεως τὴν ἀρχὴν σκοποῦμεν καὶ ἡ αὐτὴ νομεῖται διοίκησις, ἐὰν ἀνήβου ἢ δούλου πράγματα διῴκησα ἢ ὑπεξουσίου, καὶ γέγονεν ἔφηβος ἢ αὐτεξούσιος ἢ ἐλεύθερος, εἰ μὴ ἄρα προσῆλθον ὡς ἓν πρᾶγμα διοικήσων καὶ μετὰ ταῦτα ἕτερον διῴκησα· τότε γὰρ πολλαὶ διοικήσεις εἰσί. μία ἐστὶν ἡ διοίκησις, κἂν πολλὰ πράγματά ἐστιν, εἰ μὴ προσῆλθον ὡς ἓν διοικήσων, εἶτα καὶ ἕτερον διῴκησα.

τοῦ ἀνων. ἑκάστου γὰρ συναλλάγματος ἡ ἀρχὴ καὶ αἰτία σκοπεῖται, ὡς βι. ιδ' τί. ς' διγ. ιβ' καὶ βι. ις' τί. γ' διγ. α' καὶ βι. ιζ' τί. α' διγ. [η']. ἀνάγν. τούτου τοῦ τί. ξα' καὶ τί. β τοῦ βι. διγ. νη' θέ. γ'.

τοῦ αὐτοῦ. ὁ μὲν γὰρ πούπιλλος εἰς ὃ ἐγένετο εὔπορος ἐνέχεται ἐκ τῶν χωρὶς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου συναλλαγμάτων, ὡς διγ. λς', ἐπὶ δὲ τοῦ δούλου καὶ τοῦ ὑπεξουσίου υἱοῦ ἢ δι πεκουλίο καὶ τὸ βέρσον, ὡς διγ. ιγ'.[c]) αὐτὸς δὲ ὁ ὑπεξούσιος καὶ μετὰ ἐμαγκιπατίονα καὶ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται κατὰ τὴν διάστιξιν τοῦ ε' τί. τοῦ ιδ' βι. ὁ δὲ τέλειος καὶ αὐτεξούσιος εἰς ὅσον χρησίμως ἐδαπανήθη. ἀνάγν. τὸ ἑξῆς καὶ β' διγ. καὶ τὸ μδ' καὶ βι. δ'[d]) τοῦ κώδ. τί. ιδ'.

ἐὰν δοῦλος τὰ ἐμὰ πράγματα διοικήσας ἐπιμείνῃ καὶ μετὰ τὴν ἐλ[ευθερίαν διοικῶν] τὰ ἡμέτερα πράγματα, λέγει ὁ [οὐλ]-

ut unum negotium gererem, et postea, quam dicta evenerint, alio animo alia negotia gesserim: hic enim, quum plura negotia gesta sint, pro qualitate personarum actio formatur.

XV. *Idem.* Nam et quum quis negotia mea gerit, non multa negotia sunt, sed unum, nisi, quum sibi proposuerit, ut unum negotium gereret et ita discederet, postea alio animo novum negotium gesserit. *L.* 16. *D.* III. 5.

XVI. *Ulpi.* Servus, qui alicuius negotia gerit tatem actionem formare et condemnationem, nisi negotiorum gestor ab initio sibi proposuerit pupilli vel servi vel filiifamilias negotia gerere, postea autem, quum pupillus ad pubertatem venisset vel dominus negotiorum factus esset liber vel sui iuris, mutaverit consilium, et iam alia quaedam negotia ad personas illas pertinentia tamquam puberis vel liberi vel emancipati gerere coeperit. Tunc enim multa negotia esse videntur, et secundum qualitatem personarum et actio formatur et condemnatio moderatur; verbi gratia ob negotia ante pubertatem gesta sive administrationem eorum negotiorum gesturum actionem habet, qua ab eo non solidum, quod impendit, sed tantum id, in quantum eum locupletiorem fecit, consequitur: ob negotia durante potestate vel servitute gesta sive administrationem eorum, in quantum peculio eius continebatur vel in quantum emancipatus locupletior est: denique ob negotia post pubertatem vel manumissionem vel emancipationem gesta negotiorum gestorum actionem in solidum habet. Nam initium cuiusque administrationis attendendum, et quis eo tempore status personarum fuerit spectandum est, et sic condemnatio facienda. Caeterum pupillum negotiorum gestorum actione in id tantum teneri, in quantum locupletior factus est, omnino testatur Pii constitutio, quae pupillum etiam ex contractibus sine tutore celebratis duntaxat quatenus locupletior factus est teneri vult, et testatur etiam dig. 36 [37 pr.], quod legas propter ampliationem quam continet. *L.* 17. *D. eod.*

28. *Cyr.* [*l.* 15. 16]. In negotiorum gestione initium spectamus, eademque administratio esse videtur, si impuberis vel servi negotia gessero vel filiifamilias, isque pubes vel sui iuris vel liber factus sit, nisi forte quasi unum negotium gesturus accessi et postea aliud gessi: tunc enim plures administrationes sunt. Una administratio est, licet plura negotia sint, nisi accessero tamquam unum gesturus et postea etiam aliud gessero.

29. *Anon.* [*ad l.* 15]. Nam cuiuslibet contractus initium et causa spectatur, ut lib. XIV tit. 6 dig. 12 et lib. XVI tit. 3 dig. 1 [§. 30] et lib. XVII tit. 1 dig. 8 [pr.]. Lege etiam dig 61 eius tituli et tit. 2 eius libri dig. 58 them. 3 [§. 2].

30. *Eiusdem* [*ad l.* 15]. Pupillus enim ex contractibus sine tutoris auctoritate initis in quantum locupletior factus est tenetur, ut dig. 36 [37 pr.], in servo autem et filiofamilias de peculio et de in rem verso actio competit, ut dig. 13 [14]. Ipse vero filiusfamilias etiam post emancipationem et post mortem patris in quantum facere potest condemnatur secundum distinctionem tit 5 lib. XIV. Pubes autem et sui iuris constitutus, quatenus utiliter impensum est. Lege dig. sequens et dig. 2 et dig. 44 [45 pr.] et lib. IV Cod. tit. 14.

31. [*Steph. index l.* 17. 18]. Si servus res meas administraverit atque etiam post manumissionem res meas

25) Cod. ἀλλ' ἐνταῦθα.
26) *Fabr.* et *Heimb.* ις'.
27) *Fabr.* et *Heimb.* ιζ'.
28) Expl. fol. 165. 168. Inc. fol. 116. 119.

v) Literarum ductus minus certi sunt. Legebam: ἕπερα τὰ τα.
w) Sequentia habet *Fabr.* II. 323 schol. g et *Heimb.* p. 212. Inde nonnulla in nostro emendavi.
x) Cod. τῶν τῶ ἐν.
y) Cod: αὐτόν. Forte: αὐτῶν.
z) Cod. τήν.
a) Cod. ἀνηβότητα.
b) Cod. πραγμάτων.
c) Cod. ι'. Sed legendum ιγ', licet nobis sit dig. 14.
d) Numerus dubius est.

καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει, οὔτε τῇ περὶ ἐντολῆς ἀγωγῇ οὔτε τῇ περὶ διοικήσεως ἐνέχεται εἰς ὅπερ ἐν καιρῷ δουλείας διῴκησεν, εἰ μὴ ὅρα οὕτως ἑκατέρα διοίκησις ἥνωται, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν χωρίζεσθαι.

et post manumissionem in administratione perseveravit, neque mandati neque negotiorum gestorum actione tenetur eorum nomine, quae tempore servitutis gessit, nisi forte utraque administratio ita connexa sit, ut eius rationes separari non possint.

I. 18. *D.* III. 5. ιζ'.[29]) Paul. Εἰ δὲ καὶ μετὰ ἐλευθερίαν διοικῶν καὶ δυνάμενος ἑαυτὸν ἀπαιτῆσαι[30]) ἐκ τοῦ πεκουλίου τὰ ἐν δουλείᾳ παρ' αὐτοῦ λοιπασθέντα παρημέλησεν, ἐνέχεται, κἂν μὴ ἦν ἡ διοίκησις ἡνωμένη.

XVII. *Paul.* Sed et si post manumissionem negotia gerens, quum a semet ipso exigere ex peculio posset ea, quae in servitute reliquatus est, id neglexerit, tenetur, etiamsi non connexa administratio fuerit.

πιανὸς, οὐκ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν λόγους τῆς ἐν καιρῷ [δουλείας] παρασχεῖν διοικήσεως· ταύτην φαμὲν[e]) τὴν διοίκησιν, ἣν ἐπεραίωσε ἔτι ἐν δουλείᾳ, οὐκ ἀναγκάζεται μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀποδίδοσθαι. [ὥστε οὖν][f]) οὐ δίδωσι λόγους μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γενομένης ἐν καιρῷ δουλείας διοικ[ήσεως] ὁ ἐλευθερωθεὶς, ἐν ᾧ μὴ κονέξα καὶ ἡνωμένη ἦν ἡ διοίκησις. εἰ γὰρ κονέξα ἦν, ὡς μὴ δύνασθαι τὸν λόγον τῆς ἐν καιρῷ ἐλευθερίας χωρίζεσθαι διοικήσεως, καὶ ἰδικῶς μὲν τοῦτο, ἰδικῶς δὲ ἐκεῖνο ἀποδίδοσθαι, ἀλλὰ κονέξα ἦν, ὡς εἶπον, ἡ διοίκησις (τυχὸν[g]) γὰρ ᾠκοδόμησεν οἰκίαν, ἧς ἐν καιρῷ δουλείας[h]) ἀρξάμενος ταύτην μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπεραίωσεν) εἰ τοίνυν κονέξα ἐστὶν ἡ διοίκησις καὶ ἤρχθη μὲν ἐν καιρῷ δουλείας ἐπεραιώθη δὲ ἐν καιρῷ ἐλευθερίας, λέγει οὐλπιανός, ἐναγεσθαι αὐτὸν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν δουλείᾳ διοικήσεως ἢ τῇ μανδάτι ἢ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· καὶ μανδάτι μὲν, ὅτε αὐτῷ ἐνετείλατο διοικῆσαι, νεγοτιόρουμ δὲ γεστόρουμ, ὅτε καὶ μὴ κατὰ μανδάτον ἀλλὰ διαθέσει τοῦ δεσπότου διῴκησε. καὶ σῆ. ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἄχρηστον μανδάτον διὰ τῆς κονέξας ἰσχυροποιεῖται διοικήσεως, καὶ ὅτι ἡ[i]) μὴ ὁρμώσασα ἐπὶ τοῖς[k]) ἐν καιρῷ δουλείας διοικηθεῖσι νεγοτιόρουμ γεστόρουμ διὰ τῆς κονέξας διοικήσεως δίδοται. ταῦτα μὲν οὖν, εἰ κονέξα ἦν ἡ διοίκησις. εἰ γὰρ μὴ κονέξα ἦν ἡ διοίκησις, οὐκ ἀναγκάζεται τῆς ἐν καιρῷ δουλείας λόγους παρασχεῖν διοικήσεως, οὐδὲ καταφέρεται εἰς τὸ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ οὐδὲ εἰς τὸ τῆς μανδάτι δικαστήριον ἡ ἐν καιρῷ δουλείας γενομένη δαπάνη ἡ διοίκησις. ὥστε ἀμέλει φησὶν, ἐάν τις ἐν καιρῷ δουλείας ψιλὸν ἔδαφος ὠνησάμενος ᾠκοδόμησεν οἶκον, τούτου δὲ κατα-πεσόντος μετὰ ταῦτα ἠλευθερώθη[l]), μήτε νοεῖσθαι μήτε προβαίνειν λοιπὸν ἐπὶ αὐτὸ[m]) γίνεσθαι κονέξαν διοίκησιν εἰς τὰ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν γεγενημένα, καὶ μηδὲν ἔχ . . τ . . προύπαργμα καταφέρεται[n]) εἰς τὸ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δικαστήριον· ἐπειδὴ τῆς ἐν τῷ προλαβόντι χρόνῳ τουτέστι τῆς ἐν καιρῷ δουλείας διοικήσεως οὐδὲν ἕτερον εἰς τὸ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καταφέρεσθαι[o]), εἰ μὴ ἐκεῖνο καὶ μόνον, οὐ ἐκτὸς οὐ δύναται σκοπεῖσθαί τε καὶ διευλυτοῦσθαι τῶν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν διοικηθέντων λόγος, τουτέστιν εἰ μὴ[p]) κονέξα ἦν ἡ διοίκησις. ταῦτα μὲν οὖν ὁ οὐλπιανός. ὁ δὲ πρόκουλος καὶ πήγασός φασιν, ὅτι ἐὰν ὅλως ὁ οἰκέτης ἐπιμείνῃ καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῇ διοικήσει, ἀγαθὴν ἐπὶ τῇ διοικήσει πίστιν ὀφείλει παρέχειν. διὰ τοῦτο ὅσον ἠμέλλε ἀπαιτεῖν, εἰ δ' ἄν ἕτερός τις ἔτυχε διοικήσας τὰ πράγματα, τοσοῦτον παρέξει διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ὅστις ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει μὴ ἀπῄτησε. τοῦτο δέ φησιν πρόκουλός τε καὶ πήγασος, ἐν ᾧ εἶχέ τι ἐν πεκουλίῳ ὁ οἰκέτης ὁ γενόμενος ἐλεύθερος, οὗτινος πεκουλίου τῇ παρακατασχέσει φυλάττεσθαι ἠδύνατο τὸ ἐποφληθὲν παρ' αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ χάριν τῆς ἐν καιρῷ δουλείας διοικήσεως τουτέστιν ὅπερ κατέχων ἠδύνατο περιποιεῖν τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων τὸ ἀζήμιον.

administrare perseveraverit, Ulpianus dicit, eum non cogi administrationis tempore servitutis gestae rationes reddere: hanc administrationem, ait, quam adhuc in servitute constitutus perfecit, post manumissionem non cogitur reddere. Itaque qui manumissus est, post manumissionem non reddit rationes administrationis tempore servitutis gestae, nisi connexa et coniuncta sit administratio. Nam si connexa sit, ut non possit ratio eius, quod tempore servitutis gessit, separari ab eo, quod tempore libertatis gessit, et seorsum hoc seorsum illud reddi, sed ut dixi coniuncta fuerit administratio, (forte enim domum exstruxit, eamque tempore servitutis inchoavit et post manumissionem perfecit,) si igitur connexa est administratio, et inchoata est tempore servitutis, perfecta autem tempore libertatis, dicit Ulpianus, conveniri eum ob res in servitute gestas vel mandati vel negotiorum gestorum actione: mandati quidem, si ei mandaverit ut gereret, negotiorum autem gestorum, si non ex mandato sed contemplatione domini gesserit. Et nota, mandatum initio inutile convalescere ob connexam administrationem, et negotiorum gestorum actionem, quae de rebus tempore servitutis gestis non competeret, ob connexam administrationem dari. Haec quidem, si administratio connexa erat. Nam si administratio connexa non erat, non cogitur rationes reddere negotiorum tempore servitutis gestorum, nec administratio vel sumtus tempore servitutis facti in negotiorum gestorum vel mandati iudicium deducuntur. Denique ait, si quis tempore servitutis aream emerit et in ea insulam aedificaverit, et postquam ea corruisset, manumissus sit, ... non intelligi nec esse connexam administrationem cum iis, quae post manumissionem facta sunt, nec ullum ex antecedentibus factis in negotiorum gestorum iudicium venit; quia ex superioris temporis administratione, hoc est quae tempore servitutis facta est, nihil aliud in negotiorum gestorum iudicium deducitur, nisi id solum, sine quo ratio negotiorum post manumissionem gestorum spectari et expediri non potest, hoc est id, in quo administratio connexa erat. Haec Ulpianus. Proculus autem et Pegasus dicunt, si servus post manumissionem in administratione perseveraverit, utique eum bonam fidem in administratione praestare debere. Ideo quantum exigere potuisset, si quis alius negotia gessisset, tantum negotiorum gestorum actione praestabit, qui post manumissionem in administratione perseverans a semet ipso non exegit. Hoc autem dicunt Proculus et Pegasus, si servus, qui manumissus est, in peculio quid habuit, cuius peculii retentione servari potuit, quod domino debebat ob negotia in servitute administrata, hoc est quo retento dominum negotiorum indemnem servare potuit.

τοῦ ἀνων. . . ωτ . . διὰ τὸ εἰρημένον βι. ί. τί. . . διγ. νή'.

32. *Anon.* [*ad l.* ?]. ..... propter id quod dicitur lib. X tit. . . dig. 58 (?).

---

29) *Fabr.* et *Heimb.* ιή'.

30) *Heimb.* addit: καὶ παραιρατῆσαι.

e) Forte: φησί.
f) In Cod: . . *evσεν* legere mihi videbar.
g) Vide schol. i. ll. 323 *Fabr.* apud *Heimb.* 212.
h) Expl. fol. 165. 168. Inc. fol. 116. 119.
i) Cod. *εἰ*.
k) Cod. τούς.
l) Videtur aliquid deesse, veluti: καὶ τὸ ἔδαφος ἐμβαθωσε.
m) Lege: αὐτοῦ scil. τοῦ οἴκου vel τοῦ ἐδάφους.
n) Malim: καταφέρεσθαι.
o) Adde δύνατα, nisi malis legere: καταφέρεται.
p) Emendaverim: εἰς ὅ.

ιη'.[31]) IDEM. *Λογοποιεῖ*[32]) *δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς διοικήσεως, ἵνα γνωσθῇ, τί χρεωστεῖ ἐκ τῶν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν γινομένων· ἐφ' οἷς γὰρ ἐν δουλείᾳ κατὰ δόλον διῴκησεν ἢ ἐδαπάνησεν, οὐκ ἐνέχεται. καίτοι ἐχρῆν αὐτὸν φυσικὸν ὄντα χρεώστην καὶ τῇ διοικήσει ἐπιμένοντα καταβαλεῖν ἑαυτῷ, εἰ καὶ τότε μὲν οὐκ εἶχε πεκούλιον, ὕστερον δὲ ἔσχεν· ὥσπερ ὁ ἐν τῷ διοικεῖν*[33]) *ἐλευθερωθεὶς προσκαίρου ἢ ἐμπροθέσμου ἀγωγῆς ἐνέχεται τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ, διὰ τί μὴ κατέβαλεν ἑαυτῷ.*

Ἐὰν ἐλευθέρῳ καλῇ πίστει δουλεύοντί μοι ἐν-

XVIII. *Idem.* Rationem autem reddit ab initio administrationis, ut appareat, quid debeat ex his, quae post libertatem gerit: nam eorum nomine, quae in servitute dolo malo gessit vel impendit, non tenetur. At quum naturalis debitor esset et in administratione perseveraret, sibi solvere debebat, quamvis tunc temporis peculium non haberet, sed postea habuerit: sicut is, qui, dum negotia aliena gereret, actione temporali vel in diem restricta liberatus est, negotiorum gestorum actione tenetur, quia sibi non solvit. *L. 19. §. 1. et pr. D. III. 5.*

Si libero homini, qui bona fide mihi serviebat, §. 2.

τουτέστι[q]) *λογοποιεῖ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς διοικήσεως, τουτέστιν οὐχ ἵνα δόλον ἢ κούλπαν ὑπὲρ τῆς ἐν καιρῷ δουλείας διοικήσεως πάντως ἀπαιτηθῇ ὁ ἐλευθερωθεὶς καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει μὴ οὔσῃ δηλονότι κονέξᾳ*[r]), *περὶ γὰρ τῆς μὴ κονέξας νῦν ἐστιν ὁ λόγος, οὐδὲ ἵνα πάντως ἀπαιτηθῇ τὸ ἀπὸ δόλου ἢ κούλπας εἴτε ἐπεκτήσατό τι εἴτε καὶ μή, ἀλλ' ἵνα γένηται δῆλον τί ἐλοιπάζετο κατὰ τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ ἤρξατο εἶναι ἐλεύθερος.*

τοῦ ἀνων. περὶ τῶν ἐν δουλείᾳ τὴν δὲ δόλο δέδωκε βι. δ' τί. γ' διγ. ζ ὑπ. β'.

εἰ δὲ μὴ κονέξα ἦν ἡ διοίκησις, κατέχεται μὲν καὶ οὕτως τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, οὐκ ἀπαιτεῖται δὲ εἴτι κατὰ δόλον αὐτοῦ[s]) *ἢ ῥᾳθυμίαν ἐν καιρῷ δουλείας ὁ τῶν πραγμάτων ἐζημιώθη δεσπότης, εἰ μὴ ἄρα ἔχων τε καὶ δυνάμενος ταῦτα καταβαλεῖν ἑαυτῷ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιμείνας τῇ διοικήσει μὴ κατέβαλεν. σῃ. δὲ ὅτι καὶ τὸ φυσικὸν χρέος κατάγει καὶ ἀπαιτεῖ ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ὥσπερ καὶ τὸ ἀπὸ ἀγωγῆς κατὰ κληρονόμων μὴ παραπεμπομένης.*

33. [*Steph. index l.* 19 §. 1]. Rationes autem reddit ab initio administrationis, non ut dolum vel culpam ob administrationem tempore servitutis gestam omnino praestet, qui manumissus est et post manumissionem in administratione non connexa scilicet (nam de non connexa nunc sermo est) perseveravit, nec ut omnino dolum et culpam praestet sive quid acquisierit sive non, sed ut appareat, quid reliquum fuerit eo tempore, quo liber esse coepit.

34. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 1]. Ob facta in servitute de dolo actionem dedit lib. IV tit. 3 dig. 7 them. 2 [pr.].

35. [*Steph. index l.* 19 *pr.*]. Si vero non fuerit connexa administratio, tenetur quidem etiam tunc negotiorum gestorum, neque tamen praestat, si dolo eius vel culpa tempore servitutis damnum passus est negotiorum dominus, nisi forte sibi ipsi non solvit, quum post manumissionem in administratione perseverans aliquid haberet sibique solvere posset. Notes autem, etiam naturale debitum in negotiorum gestorum iudicium deduci, sicuti et id, quod temporali actione debetur et actione, quae in heredes non transmittitur.

ἐὰν τῷ κατὰ φύσιν ἐλευθέρῳ δουλεύοντί μοι βόνα φίδε ἐντείλωμαί διοικῆσαι τὰ ἡμέτερα πράγματα, οὐκ ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν μανδάτι· ἔμαθες γὰρ ὅτι τὸ μανδάτον συνάλλαγμά ἐστι, τὸ δὲ συνάλλαγμα διαθέσεως ἤρτηται καὶ ἑκουσίας δεῖται συναινέσεως δύο τινῶν ἢ καὶ πλειόνων, ὁ δὲ βόνα φίδε δουλεύων μοι οὐ προαιρίσει ἀλλ' ἀνάγκῃ δῆθεν τύχης ὑπεδέχετο τὸ μανδάτον, καὶ εἰκότως κατ' αὐτοῦ τὴν μανδάτι κινεῖν οὐ δυνήσομαι· τῇ μέντοι νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατέχεται, ἐπειδὴ καὶ τοῦ χειρίζειν τὰ ἡμέτερα πράγματα ἔσχε διάθεσιν καὶ τοιοῦτος ἦν, ὃς ἔνοχος ἠδύνατο γενέσθαι· κατὰ φύσιν γὰρ ἐλεύθερος ἦν. καὶ σῃ. πότε ἀποτυχόντος μανδάτου τίκτεται[t]) *νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ ιγ' διγ. τῆς κομμοδάτι τῶν δε ῥέβους· τὸ γὰρ ἐπιπο. θεντ.. εἰρημένον ἐκεῖνα*[u]) *ὡς ἀπο..*[v]) *τοῦ κέλσου φησὶν ὁ πομπώνιος καὶ αὐτοῦ ἀμφιβάλλοντος, εἴτε ἡ μανδάτι εἴτε ἡ πρασκρίπτις βέρβις παρέχεται· οἶδε γὰρ μηδὲ ἑτέραν αὐτῶν κυρίως ἁρμόττειν· διὰ τοῦτο δὲ μόνον ἀνήγαγεν ἑαυτὸν ἐκεῖσε [ὁ] πομπώνιος καὶ ταῦτα ἀμφιβάλλων πρὸς τὸν ὅρον τῶν ἀγωγῶν, ἐπειδὴ βού[λεται] δεῖξαι τέως, ὅτι ἁρμόττει κομμοδάτι*[w]) *ἀγωγὴ κατὰ τοῦ βόνα φίδε δουλεύ[οντος]. δῆλον δὲ ὅτι ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ..... ἐνταῦθά φησιν ..... — —*

36. [*Steph. index l.* 19 §. 2]. Si libero homini, qui bona fide mihi serviebat, mandem, ut negotia mea gereret, mandati adversus eum agere non possum: didicisti enim mandatum esse contractum, contractus autem ab affectione initium sumit et spontaneo consensu duorum pluriumve indiget, ille autem, qui bona fide mihi serviebat, non sponte sed ex necessitate conditionis suae mandatum suscepit, ideoque mandati adversus eum agere non possum: sed negotiorum gestorum tenetur, quia et animum negotia mea gerendi habuit et is erat, qui obligari posset: natura enim liber erat. Et nota quando cessante mandato negotiorum gestorum actio nascatur. Nec videatur tibi contrarium, quod dictum est dig. 13 [§. 2] *commodati* in parte *de rebus:* nam quod ibi in specie aliqua dictum est, Pomponius tamquam ex Celso filio refert, qui et ipse dubitabat, mandati an praescriptis verbis danda esset actio: sciebat enim neutram proprie competere: ideo autem illic Pomponius quamquam dubitanter provocavit ad hanc definitionem actionum, quia ostendere volebat, commodati actionem esse adversus eum, qui bona fide serviat. Nimirum negotiorum gestorum actio ..... hic dicit ..... — —

τοῦ ἀνων. .....λα..... διοικη... τ..... ἐνέχεται μοι.

37. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 2]. — — tenetur mihi.

τοῦ αὐτοῦ. εἴρηται βι. μά τί. α' διγ. [*νδ'*], *ὅτι ... ὁ βόνα φίδε καθ' ηνον ... τ.. τ..*[x]) *δουλεύ[ων] γίνεται* [*μοι ἔνοχος ἐ*]*περ*[*ωτωμένος τ*]*ί μοι ἢ* [*μ*]*ισ*[*θῶν ἢ μισθο*]*ύμενος ἢ ἀγοράζων ἢ πιπράσκων ἢ τὰ πράγματά* [*μο*]*υ διοικῶν* [*ἐν*] *ᾧ βλάπτει αὐτὰ ἀπὸ μεγάλης κούλπας. το της ..... περωτησ.. κεῖται καὶ . μι . τις διγ. μη.*[y])

88. *Eiusdem* [*ad l.* 19 § 2]. Dicitur lib. XLI tit. 1 dig. 54 [§. 1. 2], eum, qui mihi bona fide serviat, obligari, si quid mihi promittat vel locet vel conducat vel emat vel vendat vel negotia mea gerat, si damnum det ex magna culpa ..... — .....

---

31) *Fabr.* et *Heimb.* ιθ'. Sed et in Syn. p. 104 audit *κεφ. εη'.*

32) Basilicus §. 1 huius legis Dig. praeponit principio.

33) Cod. *οἰκεῖν.*

q) Hoc verbum delendum est, nisi quaedam, quae olim praecessissent, a librariis omissa sint.

r) Cod. *μὴ οὔσης δηλονότι κονέξας.*

s) Cod. *αὐτός.*

t) Lectio Codicis incerta. Forte: *ἀποτυχία μαιδάτου τίκτεται.*

u) Legerim: *τὸ γὰρ ἐπὶ ὑποθέσει εἰρ. ἐκεῖσε.*

v) Legendum: *ἀπὸ υἱοῦ τοῦ κέλσου*, vel: *ὡς ἀπορίαν τοῦ κέλσου.* Illud tamen praestare videtur.

w) In Cod. legebam: *κατὰ τ'. κ ..*

x) Legerim: *ὅτι καὶ ὁ βόνα φίδε καθ' οἱονδήποτε τρόπον μοι δουλεύων.*

y) Fortasse: *τὸ περὶ τῆς ἐπερωτήσεως κεῖται καὶ βι. μέ τί. α' διγ. ρη'.*

τείλωμαι πρᾶξαί τι, χώραν ἡ περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγὴ οὐκ ἔχει, ἀλλ' ἡ περὶ τῆς διοικήσεως.

aliquid gerendum mandem, locum mandati actio non habet, sed negotiorum gestorum actio.

L. 19. §. 3. *D.* III. 5. Ἐὰν διοικῶν ἀπόντος μου τὰ πράγματά μου καλῇ πίστει ἀγοράσῃς ἐμὸν πρᾶγμα, ἀγνοῶν ἐμὸν εἶναι, καὶ διὰ τῆς χρήσεως δεσπόσῃς, οὐκ ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ λαβεῖν αὐτό, ἐν ᾧ μέχρι τελείας χρήσεως ἠγνόησας. εἰ δὲ πρὸ τοῦ χρήσασθαί σε πρὸς τὸ δεσπόσαι ἔγνως, ὀφείλεις ὑποβαλεῖν τινα ἐκ προσώπου μου ἐνάγειν σοί, ἵνα τούτῳ τῷ τρόπῳ κἀμοὶ τὸ πρᾶγμα[34]) καὶ σοὶ ἡ τῆς ἐκνικήσεως ἐπερώτησις φυλαχθῇ. καὶ τοῦτο ποιῶν οὐχ ἁμαρτάνῃς δόλον.

Si, quum me absente negotia mea gereres, rem meam bona fide emisti, ignorans meam esse, eamque usucepisti, negotiorum gestorum actionem adversus te non habeo, ut eam mihi restituas, si usque ad impletam usucapionem ignoraveris. Sed si ante impletam usucapionem cognoveris, debes subiicere aliquem, qui a te meo nomine vindicet, ut eo modo et mihi res et tibi evictionis stipulatio servetur. Quod si feceris, dolum non admittis.

§. 4. Καὶ[35]) τόκους, οὓς ἔλαβεν ἢ λαβεῖν ὁ διοικητὴς ἠδύνατο, δίδωσι, καὶ λαμβάνει, οὓς δέδωκεν ἢ οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὑπὲρ ὧν αὐτὸς οἴκοθεν ἐδαπάνησεν.

Negotiorum gestor et usuras, quas percepit vel percipere potuit, praestat, et consequitur eas, quas ipse praestitit vel ex sua pecunia, quam impendit, percipere potuit.

§. 5. Διοικήσας τὰ τοῦ αἰχμαλώτου ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν ὑποστρέφοντος αὐτοῦ.

Si negotia captivi gessi, cum eo negotiorum gestorum actio mihi est, si reversus fuerit.

L. 20. *D. eod.* ιθ'.[36]) Ulpi. Εἰ δὲ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἀποθάνῃ, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτῶν[37]) ἁρμόζει ἡ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγή.

XIX. *Ulpi.* Sin autem apud hostes decesserit, heredibus eius et adversus eos competit negotiorum gestorum actio.

L. 21. *pr. D. eod.* κ'.[38]) Paul. Τριῶν ὄντων αἰχμαλώτων ὁ εἷς ἀπελύθη ἐφ' ᾧ ἀγαγεῖν ὑπὲρ τῶν τριῶν λύτρα καὶ ὥστε μὴ ὑποστρέφοντος αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι. ἐὰν αὐτοῦ μὴ ὑποστρέψαντος δώσουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ ἄλλοι, ἐνάγουσιν αὐτῷ.

XX. *Paul.* Quum tres capti essent ab hostibus, unus ex his dimissus est, ut pro tribus pretium redemtionis afferret et, nisi rediisset, reliqui pro eo pretium redemtionis praestarent. Si eo non reverso reliqui pro eo solverint, agunt cum eo.

§. 1. Ὁ διοικῶν[39]) κληρονομίαν ἀπροσίλευστον αὐτὴν ἔνοχον ἔχει καὶ αὐτῇ ἐνέχεται. διὸ ἀδιάφορόν ἐστιν,

Qui hereditatem nondum aditam administrat, eam sibi seque ei obligat. Ideo nihil refert, etiamsi pu-

τοῦ ἐναντιοφ. .... βι. ιγ'[z]) τί. ς' διγ. ιγ', ἀλλ' ὑ . . . . . ὅτι .... το γνῶμ . . . . . ἠρξατο διοικεῖν ..... διρεκταν κακεινο πρὸς ..... ἀνάγν. καὶ βι. μα'[a]) τί. α' διγ. νδ'.[b])

οὐ μόνον τὸ κεφάλαιον ἀπαιτοῦμεν διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόκους, οὓς ἔλαβε ὁ νεγοτιογέστορ καὶ ὅσους ἠδύνατο λαβεῖν. ἐγκπλεῖται γὰρ ὁ νεγοτιογέστορ, εἰ δυνάμενος δανεῖσαι καὶ[c]) οὐκ ἐδάνεισεν, ἐν ᾧ[d]) δηλονότι ἔθος εἶχε δανείζειν ὁ τῶν πραγμάτων κύριος, ὡς φησι σκαιβόλας ἐν τῷ γ' τῶν ἀντιπαπιανοῦ τί. α' διγ. ιγ'. καὶ τοὐναντίον διὰ τῆς κοντραρίας νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἀπαιτεῖ τόκους ὁ διοικήσας τὸν τῶν πραγμάτων δεσπότην, ὅσους αὐτὸς ὁ νεγοτιογέστορ παρ' ἑτέρων ὡς εἰκὸς ἐπὶ τῇ διοικήσει δανεισάμενος δέδωκεν, ἢ ὅσους ἠδύνατο λαβεῖν, εἰ δ' ἂν ἑτέροις ἐδάνεισε τὰ οἰκεῖα χρήματα, ἅπερ εἰς τὴν διοίκησιν ἐδαπάνησε τῶν τοῦ ἀπολιμπανομένου πραγμάτων.

39. *Enantioph.* [*ad l.* 19 §. 2]. [Lege] lib. XIII tit. 6 dig. 13 [§. 2] ..... — — — Lege etiam lib. XLI tit. 1 dig. 54.

40. [*Steph. index l* 19 §. 4]. Non solum sortem negotiorum gestorum actione exigimus, sed etiam usuras, quas percepit negotiorum gestor vel percipere potuit. Tenetur enim negotiorum gestor, si, quum foenerare posset, non foeneravit, si quidem negotiorum dominus solitus erat foenerare, ut ait Scaevola lib. III *Antipapiani* tit. 1 dig. 13 [§. 1]. Et e contrario negotiorum gestor contraria negotiorum gestorum actione a domino negotiorum usuras petit, quas ipse negotiorum gestor pecuniam ad negotia gerenda ab aliis mutuatus praestitit, vel quas percipere potuisset, si pecuniam suam, quam ad negotia absentis gerenda erogavit, aliis foenerasset.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. κβ' τί. α' διγ. ιγ', λέ καὶ βι. κ' τί. δ' διγ. ιβ' θέ. ς' ἐν ᾧ φησιν ὅτι καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ δοθέντων τόκων λαμβάνει τόκους.

41. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 4]. Lege lib. XXII tit. 1 dig. 13 [§. 1] et 35 (37) et lib. XX tit. 4 dig. 12 them. 6 [§. 6], ubi dicit eum etiam usuras usurarum ab ipso solutarum consequi.

ὁ κληρονόμος[e]) διοικῶν τὴν κληρονομίαν ἀπροσίλευστον ἔνοχος ταύτῃ γίνεται καὶ ἔνοχον ταύτην καθίστησιν ἑαυτῷ, τοσοῦτον ὅτι ἐὰν τυχὸν β' νομίσματα μὲν περὶ τὴν κληρονομίαν δεόντως δαπανηθῇ [δὲ] πλουσιωτέρα διὰ τῆς τοιαύτης δα[πάνης] εἰ μὴ ἐπὶ [μονῳ] ἐνὶ, τυχὸν γὰρ οἰκίαι κτισθεῖ[σαι] κατέπεσον ἢ καὶ οἰκέται φροντισθέντες ἐτελεύτησαν, ἔχει καὶ οὕτως ἐνεχομένην αὐτῷ[f]) τὴν κληρονομίαν ἐπὶ τοῖς β' νομίσμασιν. ὥστε εἰ καὶ πούπιλλος γένηται κληρονόμος καὶ ἐλθὼν ὁ διοικήσας κινήσῃ κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἐπὶ τοῖς β' [νομίσμασι] τοῖς δαπανηθεῖσιν, οὐ δύνα-

42. [*Steph. index l.* 21 §. 1]. Qui hereditatem nondum aditam administrat, ipse ei obligatur eamque sibi obligatam reddit, in tantum, ut, si forte duo quidem in hereditatem rite impenderit, hereditas autem uno tantum ex hoc sumtu locupletior esse inveniatur (forte enim aedificia exstructa corruerunt vel servi curati obierunt), etiam tunc hereditatem ad duo obligatam habeat. Proinde et si pupillus heres factus sit et negotiorum gestor adversus eum de duobus illis erogatis negotiorum gesturum agat, pupillus non potest

34) Expl. fol. 116 119. Inc. fol. 39. 44.
35) Cod. uno tenore pergit.
36) *Fabr.* et *Heimb.* κ'.
37) Cod. αὐτόν.
38) *Fabr.* et *Heimb.* κα'. Sed κεφ. κ'. vocatur etiam in schol. 17 edit. *Heimb.* II p. 104.
39) Cod. Ὁ κληρονόμος διοικ. Vide infra not. e.

z) Cod. ις'.
a) Cod. μδ'.
b) Expl. fol. 116. 119. Inc. fol. 39 44.
c) Forte τὰ νομίσματα.
d) Vide schol. k. II. 324 *Fabr. Heimb.* p. 213.
e) Verbum κληρ. delendum est, nisi malis legere: ὁ κληρονομίαν διοικῶν δηλονότι κληρ. — Caeterum vide supra not. 39.
f) Cod αὐτήν.

εἰ καὶ ἄνηβος γένηται κληρονόμος. τοῦτο γὰρ τὸ χρέος μετὰ τῶν λοιπῶν κληρονομιαίων μετέρχεται πρὸς αὐτόν.

pillus heres fiat. Hoc enim debitum cum caeteris obligationibus hereditariis ad eum transit.

Ἐὰν ζῶντός σου διοικεῖν ἄρξωμαι τὰ σά, πληροῦν ἀναγκάζομαι τὰ ἀρχθέντα, οὐ μὴν νέων ἐφάπτεσθαι. τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κοινωνίας λέγομεν ἑνὸς τῶν κοινωνῶν ἀποθανόντος.

Si te vivo negotia tua administrare coepero, coepta implere cogor, non inchoare nova. Nam idem et in societate dicimus, quum alter ex sociis decesserit. *L.* 21. §. 2. *D.* III. 5.

Ἐὰν ἄλλος κατὰ ἐντολήν σου διοικήσῃ τὰ πράγματά μου, ἐνέχῃ μοι τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ εἰς τὸ τὴν ζημίαν ἀποθεραπεῦσαί μοι, οὐ μὴν εἰς τὸ ἐκχωρῆσαί μοι τὰς κατ' ἐκείνου ἀγωγάς.

Si alius mandatu tuo negotia mea gesserit, teneris mihi negotiorum gestorum, ut damnum mihi praestes, non tantum ut actiones adversus eum mihi cedas. §. 3.

κα'.[40]) GAIU. Ἐὰν ἀναγκαῖον ἀγορύσω πρᾶγμα, τυχὸν δαπάνην τῇ φαμιλίᾳ, καὶ ἀπόληται τυχηρῶς, ἴσως ἐμπρησμῷ ἢ καταπτώσει, ἔχω τὴν περὶ διοι-

XXI. *Gaii.* Si rem necessariam emero, puta alimoniam familiae, eaque casu interierit, incendio forte vel ruina, negotiorum gestorum actionem habeo, *L.* 22. *D. eod.*

ται λίγειν ὁ πούπιλλος ὅτι ἀ νόμισμα ὀφείλω, ἐφ' ᾧ καὶ ἐγενόμην πλουσιώτερος· ἐρεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ, ὅτι ἐνταῦθα ἡ κληρονομία νομί[ζεται ἐνέχεσθαι] καὶ τοῦτο τὸ χρέος ἐκ τῆς κληρονομίας ὀφειλόμενον μετῆλθεν εἰς σὲ μετὰ τῶν ἄλλων νεφεδιταρίων. σῆ. οὖν καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ πουπίλλου πράγματα διοικῶν ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν καθίστησιν ἔνοχον, οὐκ εἰς ὅσον[g]) ἀλλ' εἰς ὅσον καλῶς διῴκησεν ὁ νεγοτιογέστορ.

dicere, unum tibi debeo, quo locupletior factus sum: ipse enim illi contra dicet, hoc casu hereditas teneri intelligitur et aes alienum, quod hereditas debebat, ad te transiit cum reliquis rebus hereditariis. Igitur hinc notes, eum, qui pupilli negotia gerit, non obligare eum, in quantum [locupletior factus sit], sed in quantum negotiorum gestor utiliter gessit.

κυρ. ὁ κληρονομιαῖα πράγματα διοικήσας ... τὴν κληρονομίαν ἑαυτῷ ποιεῖ ἔνοχον. διὸ κἂν ἄνηβος ᾖ ὁ κληρονόμος, κατέχεται.

43. *Cyr.* [*l.* 21 §. 1]. Qui negotia hereditaria gessit, ipsam hereditatem sibi obligat. Igitur et si pupillus heres sit, tenetur.

τοῦ ἀνων. εἴρηται γὰρ βι. λ' διγ. ριε' ὅτι πρὸ ἀδιτίονος ἡ κληρονομία τὸ τοῦ τελευτήσαντος ἐπέχει πρόσωπον, καὶ βι. μη τί. ε' διγ. λ'. ἐν δὲ τῷ κγ' διγ. τοῦ β' τί. τοῦ μς' βι. λίγεται τὸ πρόσωπον αὐτὴν ἐπέχειν τοῦ κληρονόμου, καὶ βι. μα' τί. γ' διγ. κγ' ὅτι ἡ κληρονομία καὶ ὁ κληρονόμος ἀντὶ ἑνὸς εἰσιν, εἰ καὶ β' ὀνόματα ἔχουσιν.

44. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 1]. Dicitur enim lib. XXX dig. 115 (116 §. 3) hereditatem ante aditionem defuncti vicem sustinere, et lib. XXVIII tit. 5 dig. 30 (31 §. 1). Dig. autem 23 (24) tit. 2 lib. XLVI dicitur personam heredis sustinere, et lib. XLI tit. 3 dig. 23 (22), hereditatem et heredem unius personae vice fungi, licet duas appellationes accipiant.

περὶ κληρονομιαίων χρεῶν ἀνάγν. βι. μβ' τί. δ' διγ. γ' καὶ τί. ε' διγ. ζ καὶ βι. μδ' τί. ζ διγ. μ' καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. κ' καὶ τί. ιζ' διγ. ιθ'.

45. [*Anon. ad l.* 21 §. 1]. De debitis hereditariis vide lib. XLII tit. 4 dig. 3 [§. 3] et tit. 5 dig. 7 et lib. XLIV tit. 7 dig. 40 et lib. L tit. 16 dig. 20 (23?) et tit. 17 dig. 19 [pr.].

εἰ καὶ ὁ τῶν πραγμάτων τελευτήσῃ δεσπότης, ὀφείλει καὶ οὗτος[h]) ὁ νεγοτιογέστορ πληροῖν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχθὲν νεγότιον, καινοῦ μέντοι ἄρξασθαι νεγοτίου μετὰ τελευτὴν τοῦ δεσπότου τῶν πραγμάτων οὐκ ἀναγκάζεται. εἰ γὰρ τὰ πράγματα τιτίου περιόντος ἠρξάμην διοικεῖν, οὐκ ὀφείλω τελευτήσαντος αὐτοῦ παριδεῖν αὐτά, καινῶν μέντοι ἄρξασθαι πραγμάτων ἐπάναγκες οὐκ ἐστὶν ἐμοί. τὰ δὲ ἤδη ἀρχθέντα διευλυτοῦν καὶ φυλάττειν ἀναγκάζομαι καθ' ὑπόδειγμα τοῦ κοινωνοῦ· τὰ γὰρ χειριζόμενα μετὰ τελευτὴν θατέρου τῶν κοινωνῶν οὐ κατὰ καινὴν διοίκησιν ἀλλὰ διὰ τὸ πέρας ἐπιτεθεῖναι τῇ ἐπαρχθείσῃ πρότερον διοικήσει, ταῦτα οὐ σκοποῦμεν πότε περαιοῦται ἀλλὰ πότε ἀρχὴν ἐδέξατο τοίτων ἡ διοίκησις. καὶ σῆ. ὅτι ὁ κοινωνὸς μετὰ τὴν τοῦ κοινωνοῦ τελευτὴν ἀναγκάζεται πάντως ἀναπληροῦν τὰ ἀρχθέντα καὶ ταῦτα φυλάττειν, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ τοῦ κοινωνοῦ κληρονόμος[i]) τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχθέντα πληροῦν ἀναγκάζεται, ὡς ὁ πομπώνιος ἐν τῷ ς' τῶν δὲ ῥέβους τί. τελευταίῳ διγ. μ' φησίν.

46. [*Steph. index l.* 21 §. 2]. Etiamsi dominus negotiorum mortuus sit, vel sic negotiorum gestor negotium ab ipso inchoatum consummare debet, novum autem negotium inchoare post mortem domini negotiorum non compellitur. Si enim vivo Titio negotia eius gerere coepi, non debeo mortuo eo ea negligere, nova autem negotia inchoare necesse mihi non est. Quae vero iam inchoata sunt, explicare ac conservare cogor ad instar socii: nam quae post mortem alterius socii geruntur non ex nova administratione sed ad consummandam administrationem antea coeptam, in his non spectamus quando consummetur, sed quando inchoata sit administratio. Et notes, socium post mortem socii omnino compelli negotia coepta explicare et conservare, sicut et heres socii negotia ab eo inchoata perficere cogitur, ut Pomponius lib. VI *de rebus* tit. ultimo dig. 40 dicit.

ἐάν τις κατὰ μανδάτον σὸν τὰ ἡμέτερα διοικήσῃ πράγματα, σὺ μὲν ἔχεις κατ' ἐκείνου τὴν μανδάτι, ἐγὼ δὲ κατὰ σοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, δι' ἧς ἀπαιτῶ σε[k]) οὐ πάντως ἐκχωρῆσαί μοι ἣν ἔχεις μανδάτι κατὰ τοῦ ἐντυλθέντος παρὰ σοῦ διοικῆσαι τὰ ἡμέτερα πράγματα (τί γάρ; ὅτι ἄπορός ἐστιν) ἀλλ' ἵνα καὶ παράσχῃς μοι, ἅπερ ἐζημίωμαι διὰ τὴν τοῦ διοικήσαντος ῥᾳθυμίαν. τί γάρ; ὅτι οὐ φρονίμως οὐδὲ συνετῶς αὐτὸν ἐπελέξω, ἀλλ' ἐνετείλω τῷ τυχόντι καὶ ᾧ μὴ ἐχρῆν ἐντείλασθαι.

47. [*Steph. index l.* 21 §. 3]. Si quis mandatu tuo res nostras administraverit, tu quidem adversus illum mandati habes, ego vero adversus te negotiorum gestorum, per quam non tantum postulo, ut actionem praestes, quam habes adversus eum, qui a te rerum nostrarum gerendarum mandatum accepit, (quid enim si inops sit?) sed ut praestes, quicquid damni mihi datum est negligentia administratoris. Quid enim, si non prudenter nec caute eum elegeris, sed mandaveris ei, qui primum se offerret et cui mandare non debuisses?

εἴτε κληρονομίας ἀναδιτεύτου πράγματα [διοικῶν] εἴτε τινὸς ἑτέρου περιόντος ἀγοράσῃ τί ὁ νεγοτιογέστορ, [τυχὸν][l]) σῖτον ἢ οἶνον τῇ φαμιλίᾳ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τοῦ ἀπολιμπανομένου, κατὰ τυχηρὸν δέ τινα περίστασιν ἀπόληται τὸ ἀγορασθέν, τυχὸν ὑπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ πτώσεως, ἔχει τὴν νεγοτιόρουμ

48. [*Steph. index l.* 22]. Si negotiorum gestor, qui vel hereditatis nondum aditae vel viventis negotia gereret, emerit aliquid, veluti frumentum vel vinum familiae defuncti vel absentis, fortuito autem casu res emta perierit, puta incendio vel ruina, negotiorum gestorum

40) *Fabr.* et *Heimb.* νβ'.

g) Adde: αὐτὸν ποιήσει πλουσιώτερον. Vide enim schol. l. II. 324 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 213.

h) Cod. οὗτος.

i) Cod. κοινωνός.

k) Cod. videbatur habere: σοι.

l) Supplevi, licet in Cod. non sit lacuna.

κήσεως ἀγωγὴν, εἰ μὴ τὴν αἰτίαν ἐγὼ δέδωκα τοῦ ἐμπρησμοῦ καὶ τῆς πτώσεως· τότε γὰρ καὶ ἐπὶ τούτοις καταδικάζομαι καὶ προφάσει τῆς δαπάνης οὐκ ἔχω λόγον.

nisi causam incendii et ruinae praebuero: tunc enim et propterea condemnor nec ob impendia actionem ullam habeo.

L. 23. D. III. 5. κβ'.[41]) Paul. Ἀπαιτήσας μὴ κεχρεωστημένον[42]) ὁ διοικητὴς τῷ δεσπότῃ δίδωσιν. αὐτὸς δὲ διδοὺς τὸ μὴ κεχρεωστημένον ζημιοῦται.

XXII. *Paul.* Negotiorum gestor, qui indebitum exegit, id domino praestat. Si vero ipse indebitum solvit, damnum ipsius est.

L. 24. D. eod. κγ'.[43]) Idem. Ἐὰν παράσχω τῷ διοικητῇ τοῦ δανειστοῦ μου πράγματα ἐπὶ τῷ γενέσθαι αὐτὰ τοῦ δανειστοῦ, διὰ μὲν τοῦ διοικοῦντος ἡ δεσποτεία αὐτῷ οὐ προσπορίζεται, μεθὸ δὲ δεκτὸν ἡγήσεται, ποιεῖ αὐτὰ καὶ[44]) ἄκοντός μου ἴδια, καὶ ἐλευθεροῦμαι.

XXIII. *Idem.* Si procuratori creditoris mei pecuniam ea mente dedero, ut ea creditoris fieret: per procuratorem quidem dominium ei non acquiritur: postquam autem ratum habuerit, etiam invito me pecuniam suam facit, et liberor.

L. 25. D. eod. [κδ'.][45]) Idem. Ὁ πλέον τοῦ δέοντος δαπανήσας τὸ δεδοκιμασμένον λαμβάνει.

XXIV. *Idem.* Qui plus, quam oportet, impendit, impensam probabilem consequitur.

L. 26. D. eod. κε'.[46]) Mod. Κληρονομίας ἀποκαταστάσης πόλει διοικηταὶ οἱ στρατηγοὶ τρεῖς προεβάλοντο ἐπιτηδείους, οἵτινες τὴν διοίκησιν διείλοντο μεταξὺ αὐτῶν μὴ συναινούντων τῶν στρατηγῶν, καὶ μετὰ ταῦτα φανείσης ἀκύρου τῆς διαθήκης χώραν ἔσχε τὰ ἐξ ἀδιαθέτου. τότε δὲ τοῦτό φαμεν, εἰ δίχα βιτίου ἢ κούλπας αὐτοῦ συνέβη γενέσθαι τὸν ἐμπρησμόν· ἔνθα γὰρ διὰ τὴν πτῶσιν ἢ τὸν ἐμπρησμὸν ὀφείλει καταδικάζεσθαι, ἀναρμόδιον [ἐστιν] αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ σίτου καὶ τοῦ οἴνου τῶν δαπανηθέντων τὴν ... ξ τι λαμβάνειν.

XXV. *Mod.* Hereditate civitati restituta magistratus tres actores idoneos creaverunt, qui inter se administrationem diviserunt non consentientibus magistratibus, posteaque quum testamentum irritum esse appareret, successioni ab intestato locus fuit, et unus actionem habet. Hoc autem tum dicimus, si sine vitio vel culpa eius incendium contigerit: nam si propter ruinam vel incendium condemnari debet, absurdum est, eum pro frumento vel vino, quae consumta sunt, quicquam accipere.

ἔξω δικαστηρίου ..... ν ἐ.... ἀ συν.. π ... τ..... διγ. ζ. ἀνάγν. καὶ βι. ιβ' τί. ς' .....

49. [*Anon. ad l.* 23]. Extra iudicium — ..... dig. 7 (6 §. 9?). Lege etiam lib. XII tit. 6 [dig. 6 §. 1 et 2].

..... νεγοτιογέστορ .. εν ἐνδέβ ..... δηλονότι τοῦ .. τ . π ... πρὸς ἀνάγκης ἔχει αὐτὸ τοῦτο ῥατοναβιτιον ... παρασχ ... δεδωκὼς ἐνδέβιτον ὀνόματι τοῦ τῶν πραγμάτων δεσπότου αὐτὸς κινδυνεύει ἐπὶ τῇ τούτου ἀπαιτήσει, καὶ οὐ δύναται τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν, κἂν ὀνόματι αὐτοῦ κατέβαλε τὸ ἐνδέβιταν, ἑαυτῷ ὀφειλων μέμφεσθαι τί δήποτε τὴν ἐνδέβιτον ταύτην καταβολὴν ἐποιήσατο.[m])

50. [*Steph. index l.* 23]. Si negotiorum gestor indebitum ..... — — — solvit indebitum nomine domini negotiorum, ipse periculum repetitionis subit, nec potest negotiorum gestorum adversus dominum agere, licet nomine eius indebitum solverit, sed sibi imputare debet, cur indebiti solutionem fecerit.

ἐὰν τοιαύτῃ διαθέσει παράσχω χρήματα τῷ προκουράτωρι τοῦ ἡμετέρου κρεδίτωρος, ἐφ' ᾧ αὐτὰ γενέσθαι ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ τοῦ ἡμετέρου λέγω κρεδίτορος, εἰπὼν τυχόν, ὅτι ταῦτα τὰ νομίσματα κατέβαλον ὑπὲρ ἐμοῦ τῷ ἐμῷ δανειστῇ, ἡ μὲν δεσποτεία τῶν νομισμάτων αὐτομάτως διὰ τοῦ προκουράτορος οὐ προσπορίζεται τῷ ἡμετέρῳ κρεδίτορι, δύναται μέντοι ὁ δανειστὴς καὶ μὴ βουλομένου μου λοιπὸν ῥατοναβιτείων γίνεσθαι τῶν νομισμάτων [δεσπότης][n]), ἐπειδὴ ὁ προκουράτωρ ἐν τῷ δέχεσθαι τὰ νομίσματα μόνον τοῦ δανειστοῦ νεγότια ἔπραττεν, καὶ διὰ τοῦτο διὰ τῆς ῥατοναβιτίονος τοῦ δανειστοῦ[o]) ἐλευθεροῦμαι τῆς ἐνοχῆς, εἰ καὶ μήπω αὐτῷ[p]) καταβληθῇ τὰ νομίσματα.

51. [*Steph. index l.* 24]. Si hac mente procuratori creditoris mei pecuniam dedero, ut ea ipsius creditoris mei fieret, forte dicens, hos numos pro me solvi creditori meo, dominium quidem numorum per procuratorem creditori meo non sponte acquiritur, creditor autem etiam invito me ratum habendo numorum dominus fieri potest, quoniam procurator numos accipiendo nonnisi negotia creditoris gessit, ideoque ratihabitione creditoris obligatione liberor, licet numi ei nondum sint soluti.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. ιζ' τί. α' διγ. κβ' καὶ βι. μ' τί. γ' διγ. ιζ' καὶ βι. μ̄ τί. β' διγ. νβ'.

52. *Anon.* [*ad l.* 24]. Lege lib. XVII tit. 1 dig. 22 [§. 7. 8] et lib. XLVI tit. 3 dig. 17 et lib. XLVII tit. 2 dig. 52 [§. 16].

κατελείφθη πόλει τινὶ κατὰ φιδικόμμισσον ἐν διαθήκῃ κληρονομία. ταύτης τῆς κληρονομίας ἀποκατασταθείσης[q]) οἱ τῆς πόλεως στρατηγοὶ τρεῖς ἄκτορας ἤτοι διοικητὰς προεβάλοντο, οὓς ἐνόμιζον ἐπιτηδείως ἔχειν περὶ τὴν τῆς κληρονομίας διοίκησιν. δίχα τῆς τῶν στρατηγῶν αὐθεντίας τε καὶ συναινέσεως[r]) ἀλλὰ τούτων οὕτω γεγενημένων ὤφθη παόντος ἄρχοντος μετὰ ταῦτα ἄκυρος ἡ διαθήκη, ἐν ᾗ κατελείφθη τῇ πόλει κατὰ φιδικόμμισσον ἡ κληρονομία, καὶ ἐξεδίκησε ταύτην συμπρώνιός τις ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν τοῦ τελευτήσαντος καλούμενος κλῆρον, ἀλλ' ἐκ τῶν προβληθέντων τριῶν ἀκτόρων εἷς ἐτελεύτησεν ἄπορος ὢν καὶ οὐδεὶς ἐφάνη αὐτοῦ κληρονόμος. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ κα[εῖ] κατὰ τῶν περιόντων διοικητῶν ταύτης αὐτῆς τῆς κληρονομίας ὁ συμπρόνιος [καὶ τούτοις] 53. [*Steph. index l.* 26]. Civitati alicui fideicommissaria hereditas testamento relicta est. Qua hereditate restituta magistratus civitatis tres actores sive administratores creaverunt, quos idoneos esse putarent ad administrandam hereditatem. Sine auctoritate et consensu magistratuum [actores inter se administrationem diviserunt]. Quae quum ita essent, postea praesente praeside testamentum irritum esse visum est, in quo civitati fideicommissaria hereditas relicta erat, eamque Sempronius quidam, qui ab intestato ad hereditatem defuncti vocabatur, petiit, quum ex tribus creatis actoribus unus non solvendo decessisset nec quisquam heres eius existeret. Quaerebatur, an Sempronius ad-

41) Eodem numero hoc caput allegatur in Syn. p. 104. Contra *Fabr.* et *Heimb.* κγ' habent.
42) Medio hoc verbo expl. fol. 39. 44. Inc. fol. 170. 163.
43) *Heimb.* post *Fabr.* κδ'.
44) Cod. καὶ αὐτό.
45) Numerus in Cod. deest. Sed in Syn. p. 104 vocatur κεφ. κδ'. *Fabrot.* et *Heimb.* est κεφ. κε'.
46) *Fabr.* et *Heimb.* κς'.

m) Expl. fol. 39. 44. Inc. fol. 170. 163.
n) Deest in Cod.
o) Cod. δικαοτοῦ.
p) Cod. αὐτοῦ.
q) Cod. ταύτην τὴν κληρονομίαν ἀποκατασταθεῖσαν.
r) Nimirum exciderunt quaedam.

του καὶ ὁ εἷς τῶν διοικητῶν ἄπορος ἐτελεύτησε καὶ ἀκληρονόμητος· ἡ ἀπορία αὐτοῦ, ἐφ' οἷς μόνος διώκησε, πρὸς τὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον ἀνήκει.

κς'.[47]) Idem. *Δύο ἀδελφοί, ὧν ὁ εἷς ἦν ἀφῆλιξ, ἔχοντες ἐπίκοινα κτήματα καὶ τοῦ μείζονος πολυτελῶς ἐν αὐτοῖς κτίσαντος εἰς διαίρεσιν αὐτῶν ἦλθον*[48]) *ἤδη τελείου γενομένου τοῦ ἀφήλικος· τὰ μὴ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον γενόμενα δαπανήματα, ἀλλὰ διὰ τέρψιν, ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει· τὰ δὲ ἀναγκαῖα, ὧν μὴ γεγονότων ἀπώλλυτο ἂν τὸ ὑποκείμενον, καὶ τὰ προσόδου ποιητικὰ ἀπαιτοῦνται.*

Ὁ δι' εὐσέβειαν ἀποθρέψας τὴν οἰκείαν ἀδελφόπωδα οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν.

[κζ'.[49]) [*Ἰαβολ.*] *Ἐὰν ἐντείλωμαί σοι διοικῆσαι τὰ πέτρου, ἐνέχῃ μοι εἰς ὅσον διαφέρει μοι· διαφέρει δέ μοι, ὅσον μέλλω πέτρῳ καταδικάζεσθαι διὰ τῆς*

ex his actoribus non par solvendo et sine herede decessit; inopia eius ob ea, quae solus gessit, ad damnum heredis legitimi pertinet.

XXVI. *Idem.* Duo fratres, quorum unus erat minor, praedia communia habebant, et quum frater natu maior sumtuosa aedificia in his exstruxisset, inter se praedia diviserunt, minore iam legitimae aetatis facto: sumtus non ex necessitate, sed voluptatis causa facti non repetuntur: necessarii autem, quibus non factis res erat interitura, et sumtus, qui reditum auxerunt, repetuntur. *L. 27. pr. D. III. 5.*

Qui pietatis respectu sororis filiam aluit, repetitionem non habet. §. 1.

XXVII. *Iavol.* Si tibi mandavero, ut negotia Petri gereres, teneris mihi, quanti mea interest; mea autem interest, quantum Petro mandati vel negotio- *L. 28. D. eod.*

*κινδυνεύεται ἡ ἀπορία τοῦ τελευτήσαντος ἄκτορος. ὁ τοίνυν μοδεστῖνος ἀπεκρίνατο οὕτως*α*)· ὅπερ ἐξ ἑνὸς τῶν ἀκτόρων, [ἐφ' οἷς μόνος διώκησε, οὐ] δύναται διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστορουμ ἀποσώζεσθαι τῷ σεμπρονίῳ, διὰ τὸ ἄπορον αὐτὸν καὶ διαδόχων ἐκτὸς τελευτῆσαι, τοῦτο πρὸς ζημίαν [ἐκείνου ἀνήκει], ὡτινι ἡ ἐξ ἀδιαθέτου περιεποιήθη κληρονομία· τουτέστι ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τοῦ τελευτήσαντος ἄκτορος μόνος κινδυνεύει ὁ σεμπρώνιος τῷ μὴ ἐναγεσθαι τὸν ἐπιμε[λητὴν] ὑπὲρ τοῦ ἀπόρου αὐτοῦ*ε*) *συνεπιμελητοῦ. καὶ κατὰ διαίρεσιν προβαίνει λέγειν· ὁ μὲν γὰρ ἐπίτροπος ἀπόρου ὄντος τοῦ συνεπιτρόπου ἐνάγεται, ὁ δὲ προβληθεὶς ὑπὸ στρατηγοῦ ἐπιμελητὴς οὐκ ἐνάγεται ὑπὲρ τοῦ συνεπιμελητοῦ. τοῦτο γὰρ ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ δε τουτέλις μονοβι. τι. ζ*ᵘ*) διγ. μζ φησί· καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ αὐτῷ διγ. ἔνθα τοὶς στρατηγοὺς εἶπε κινδυνεύειν ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τινὸς τῶν ἐπιμελητῶν . ων αν ... προρ . ανοντ . ἐκεῖ γὰρ χρέος ἀδικῶς ἐπωφείλετο τῇ πόλει καὶ κατὰ νόμον ἔσχε τὴν νομὴν τῶν πραγμάτων τοῦ οἰκείου δεβίτωρος. ἐνταῦθα γὰρ πλάνη εισολ .. ην· ἄκυρος γὰρ ἦν ἡ διαθήκη, καὶ ἀπὸ ἀκύρου διαθήκης τὴν κληρονομίαν πλάνῃ ἔσχεν ἡ πόλις, καὶ εἰκότως ὡς τῆς προβολῆς μὴ ἐρρωμένης οὐ δέδωκεν ὁ μοδεστῖνος ἐνταῦθά τινα κατὰ τῶν στρατηγῶν ἀγωγήν.*

versus superstites actores eius hereditatis agere posset eorumque periculo esset inopia defuncti actoris. Modestinus igitur sic respondit: Quod ab uno ex actoribus ob ea, quae solus gessit, Sempronio negotiorum gestorum actione servari non potest, quia non solvendo et sine successoribus decessit, hoc ad damnum eius pertinet, cui ab intestato hereditas quaesita est: hoc est inopia defuncti actoris solius Sempronii periculo est, quippe qui curatorem propter inopem collegam non possit convenire. Et distinguendo dici potest: tutorem, si contutor non sit solvendo, conveniri, curatorem vero a magistratu nominatum collegae nomine non conveniri. Hoc enim disci potest ex his, quae Paulus libro singulari *de tutelis* tit. 7 dig. 47 (46 §. 1) dicit; nec tibi adversetur, quod in eodem dig. dicitur, magistratuum periculo esse, si quis ex curatoribus non sit solvendo ... . ibi enim debitum aliquid erat civitati et secundum legem possessionem bonorum debitoris sui habebat. Hic autem prorsus in errore erat: testamentum enim irritum erat, et ex irrito testamento hereditatem per errorem civitas tenebat, et consequenter, quum creatio non valeret, Modestinus nullam hoc casu adversus magistratus actionem dedit.

τοῦ ἐναντ. ἀνα . ομελ .. τί. ζ διγ. μέ καὶ ν' καὶ βι. ις' τί. γ' διγ. α'. ἐν μέ διγ. τοῦ κς' βι. οὐχ ὑπέθετο ὡς ἐνταῦθα ἐπιτήδειον προβάλλεσθαι τοὺς στρατηγούς.

54. *Enant.* [*ad l.* 26]. Lege [lib. XXVI] tit. 7. dig. 45 (46 §. 1) et 50 (51) et lib. XVI tit. 3 dig. 1 [§. 48]. Dig. 45 (46 §. 1) lib. XXVI non finxit, ut hoc casu, idoneum a magistratibus creatum esse.

κυρ. ἐάν τις εἰς ἐπίκοινον πρᾶγμα .....
.. απερ .....
..... εἰ γὰρ καὶ μήπω ἐνηχθην, ἀλλ' οὖν.....
.....
..... δοκῶ ἐφ' ὅσοις ἐνίσχεται πειω .....
.....
..... ὁ ἐπίτροπος κατὰ τοῦ συνεπιτρόπου καὶ ὁ στρατηγὸς.....
συνιστω ..... τροπ .. τῷ συνεπιτρόπῳ ἢ ὁ στρατηγὸς ..... τῷ βλάπτοντι ... τὰ τοῦ πουπίλλου ἢ τὰ τῆς πόλεως ..... κουρατωρ .. κιν .. κατὰ τοῦ ὑποκουράτωρος .....
..... καὶ σῇ. ..... π ..... προβληθέντ .. παρ' αὐτοῖς ἐπιτροπ ..... τοῦ προσζευχθέντος γενομεν ..... πρ[οβλη]θέντι ὑποκουρατωρι ἀλλ' αὐτῷ ἐπικ ..... α ... τ ..

55. *Cyr.* [*l.* 27?]. Si quis in rem communem ....

|| || || || || || — —

τοῦ ἀνων. τὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ φάκτου ἐστίν. γενικῶς γάρ ἐστιν νἱο .. διγ. λγ' καὶ βι. β' τοῦ κώδ. τι. ιη' διατ. α', ια', ιε' καὶ βι. ιβ' τί. ς' διγ. λβ'.

56. *Anon.* [*ad l.* 27. §. 1]. Fratris persona facti est. Generaliter enim ..... dig. 33 (34) et lib. II Cod. tit. 18. const. 1, 11, 15 et lib. XII tit. 6 dig. 32 [§. 2].

*τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως διγ. β' ὕτι .. ασωτ ... καὶ ὅτι μέλλω διδόναι.*ν)

57. *Eiusdem* [*ad l.* ?]. Similiter dig. 2 (?) .... praestiturus sum.

(*Complura desiderantur.*)

47) Etiam in Syn. p. 173 κεφ. κς' audit. *Fabr.* et *Heimb.* κεφ. κζ vocant.

48) Cod. εἶδον.

49) Numerum supplevi. *Heimb.* post *Fabrotum*: κη'.

α) Cod. οὕτος.

ε) Cod. τοῦ.

ν) Expl. fol. 163. 170.

περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγῆς ἢ τῆς περὶ διοικήσεως. ἐνάγω δέ σοι καὶ πρὶν ἢ πέτρος ἐναγάγῃ μοι· ἀπεῖναι γάρ μοι δοκεῖ, εἰς ὅσον ἐνέχομαι.

L. 29. *D.* III. 5. [κη'.[50]) Καλλιστρ. Δοθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπίτροπος τῷ ποστούμῳ διῴκησε· μὴ τικτομένου μὲν τοῦ ποστούμου οὐκ ἐνάγεται τῇ τουτέλαε, ἀλλὰ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· τικτομένου δὲ χώρα τῇ τουτέλαε καὶ ἐπὶ τῇ διοικήσει τῇ πρὸ τοῦ τοκετοῦ.]

L. 30. *D. eod.* [κθ'. Ἰουλιαν.][51]) Προεβλήθη τὶς κουράτωρ τοῦ ἄρτου καὶ ἕτερος ὑποκουράτωρ, οὗτινος περὶ τὸν ἄρτον πλημμελήσαντος ὁ κουράτωρ ἀπῃτήθη τὸ τίμημα· ἔξει κατὰ τοῦ ὑποκουράτωρος τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.[52])

L. 31. *pr. D. eod.* λ'.[53]) Παπιαν. Ἐπέτρεψα φίλῳ μου ἢ ἀπελευθέρῳ μου δανείσασθαι, καὶ σὺ πεισθεὶς τοῖς γράμμασί μου ἐδάνεισας αὐτῷ ἢ ἐνεγγυήσω· ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν πρὸς μίμησιν τῆς κινουμένης ἀγωγῆς κατὰ τοῦ προστησαμένου υἱὸν ἢ δοῦλον εἰς πραγματείαν, εἰ καὶ μὴ δαπανήσει τὰ χρήματα εἰς τὰ πράγματά μου.

§. 1. Τὰ πράγματά σου διοικῶν πρᾶγμα πέτρου ὂν ἐν αὐτοῖς ἀγνοῶν διῴκησα· καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐνέχομαί σοι τῇ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγῇ. ἐνέχομαι δὲ καὶ πέτρῳ· διὸ ποιεῖς μοι περὶ τοῦ ἀζημίου ἀσφάλειαν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἐπιτρόπου.

§. 2. Τοῦ ἐναγομένου μετὰ προκάταρξιν ὀπολειφθέντος ὁ ἑκουσίως εἰσιὼν καὶ τὴν ἀπόλειψιν αὐτοῦ δικαιολογούμενος οὐ δοκεῖ ἀμέλειαν πλημμελεῖν μὴ ἐγκαλεσάμενος τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον· ὁ γὰρ ἀπολειφθεὶς κατεδικάζετο. εἰ μέντοι τὶς διεκδικῶν τὸν ἀπόντα κατεκρίθη καὶ οὐκ ἐξεκαλέσατο, εἶτα κινεῖ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, ἐγκαλεῖται, εἰ δυνάμενος οὐκ ἐξεκαλέσατο.

§. 3. Ὁ διοικητὴς τῶν περιττευόντων χρημάτων μετὰ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην δίδωσι τόκον.

§. 4. Τοῖς[54]) ἀπελευθέροις δῆλον ποσὸν παρελείφθη

τελευτ[ῶν τις][w]) ἐνεστήσατο κληρονόμον, κατέλειψε δὲ παρ' αὐτοῦ τοῖς ἀπελευθέροις αὐτοῦ ϙ νομίσματα, ὅπως ἂν αὐτῷ μνημεῖον ταῦτα λαβόντες [ποιήσ]ωσιν, οἱ δὲ τὰ ϙ νομίσματα λαβόντες ἐποίησαν μὲν μνημεῖον αὐτῷ, ἀνάλω[σαν δὲ] περὶ τὴν τούτου κατασκευὴν ϙν νομίσματα, βουλόμενοι ἀπαιτῆσαι τὸν κληρονόμον τὰ ὑπερδαπανηθέντα ν' νομίσματα. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ δύνανται ἀπαιτῆσαι περὶ τούτων καὶ[x]) κινῆσαί τινα ἀγωγήν. καί φησιν ὁ παπιανός· οὐδαμῶς, οὔτε τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· οὔτε γὰρ δια ..... τε ..... ρο ... τὸ νεγότιον ἐπιαξ ..... ὑ .... FIDEI RERSE .....[y]) τὸ γὰρ φιδεικόμμισσον αὐτοῖς ἐπεδόθη[z]) ..... καὶ[a]) μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ α' τῶν δε ἰουδικίς τί. γ διγ. ν', ἐν ᾧ φησιν ὁ αὐτὸς παππιανός, [ὅτι ἐάν τις μνῆμα κτίσῃ τῷ διαθεμένῳ, κινεῖ] τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ κληρονόμου εἰς ὅσον πρέπον ἦν αὐτὸ ποιήσης .... δαπάνημα .. εἰ ..... τοῦτο .... ἐνταῦθα ἐπειδὴ ..... καταλέλειπται φιδικομμίσσῳ μέ[τρον] ..... πρὸς ὃ καὶ ἠβουλήθη [γενέσθαι τὸ μνημεῖον] αὐτῷ ..... ναι εἰ ..... δαπανήσω ..... τοῖς κλη[ρονόμοις] ..

rum gestorum actione praestare debeo. Agam autem adversus te etiam priusquam Petrus me convenerit: abesse enim mihi id videtur, in quantum obligatus sum.

XXVIII. *Callistr.* Tutor a patre datus postumo administravit; postumo quidem non nato non convenitur tutelae iudicio, sed negotiorum gestorum: nato autem postumo tutelae actioni locus est etiam ob administrationem ante partum.

XXIX. *Iulian.* Quidam panis curator constitutus fuerat et alius subcurator, qui quum fraudem circa panem admisisset, curator pretium solvit; adversus subcuratorem actionem negotiorum gestorum habebit.

XXX. *Papinian.* Mandavi amico vel liberto meo mutuam accipere pecuniam, tuque literas meas sequutus ei credidisti vel fideiussor intervenisti; habes adversus me negotiorum gestorum actionem ad exemplum actionis, quae datur adversus eum, qui filium vel servum negotiationi praeposuit, etiamsi pecuniam in rem meam non converterit.

Negotia tua gerens etiam Petri negotium tuis permixtum ignorans gessi; etiam eius nomine tibi negotiorum gestorum teneor. Teneor etiam Petro: quapropter cautionem indemnitatis mihi praestabis. Idem de tutore quoque dicendum est.

Reo post litem contestatam absente qui ultro pro eo iudicium intrat et absentiam eius excusat, culpam contrahere non videtur, quod a sententia adversus eum dicta non provocavit; nam absens condemnatus est. Si quis tamen, quum absentem defenderet, condemnatus sit nec provocaverit, deinde agat negotiorum gestorum, imputatur ei, si quum posset non appellavit.

Negotiorum gestor eius pecuniae, quae deductis necessariis sumtibus superest, usuras praestat.

Libertis certa summa relicta est ad exstruen-

58. [*Steph. index l.* 31 §. 4]. Decedens quis heredem instituit, et libertis ab eo reliquit centum aureos, ut his acceptis monumentum ei facerent, illi autem centum aureis acceptis monumentum quidem fecerunt, sed in exstructionem eius CL aureos impenderunt, ita ut vellent L aureos ultra erogatos ab herede repetere. Quaerebatur, an repetere possent eorumque nomine actionem aliquam exercere. Et ait Papinianus: neutiquam, neque negotiorum gestorum: neque enim [contemplatione heredis] negotium [gesserunt: neque ex fideicommisso:] fideicommissum enim [definitum] iis relictum est. Nec adversetur tibi, quod dicitur lib. I *de iudiciis* tit. 3 dig. 50 [§. 1], ubi idem Papinianus dicit, si quis monumentum testatori exstruxerit, eum negotiorum gestorum adversus heredem agere, in quantum id debuisset exstrui, ... — — ..... fideicommisso modum reliquit, ... ad quem vellet sibi monumentum erigi — — ....

50) Hoc caput in Cod. deest; nec Basilici sunt illa: *νοστούμῳ, τουτέλαε* etc. Interim retinui ex *Heimb.*, ubi post *Fabr. κεφ. κθ'* est. Sed ex ratione numerandi in nostro obvia *κη'* scribendum erat. Cf. etiam Schol. u. V. 85 *Fabr.* ed. *Heimb.* III p. 722.

51) Inscriptio in nostro deest. *Fabr.* et *Heimb.* vocant *κεφ. λ'.*

52) Expl. fol. 170. 163.

53) *Fabr.* et *Heimb. λα'.* Sed in Syn. p. 104 et 173 citatur tanquam *κεφ. λ'.* Vide tamen Sch. r. III. 422. *Fabr.* ed. *Heimb.* II p. 694.

54) Inc. fol. 177. 171.

w) Inc. fol. 177. 171.

x) Malim *καὶ περὶ τούτων.*

y) Legerim: *διαθέσει τοῦ κληρονόμου τὸ νεγ. ἔπραττον· οὔτε ἀπὸ* fideicommisso·

z) Adde *ὡρισμένον* vel simile quid.

a) Vide schol. r. II. 321 *Fabr. Heimb.* p. 215.

πρὸς παρασκευὴν μνημείου· δαπανήσαντες πλέον οὐχ ἕξουσιν ἀπαίτησιν.

dum monumentum: si plus erogaverint, id non petent.

Γυνὴ κατὰ γνώμην τοῦ ἀνδρὸς διοικοῦσα τὰ τοῦ ἀνήβου παιδὸς πράγματα οὐ δύναται ὀνόματι αὐτοῦ ἐνάγειν οὔτε προβάλλεσθαι ἰδιοκινδύνως ἐνάγοντα τὸν ὀφείλοντα κινεῖν. οὔτε γὰρ ἐκποιεῖν δύναταί τι τοῦ παιδός, οὔτε ὑποδεχομένη ἐλευθεροῖ χρεώστην αὐτοῦ.

Femina, quae secundum mariti voluntatem filii sui impuberis negotia gerit, eius nomine agere non potest neque actorem ad agendum periculo suo constituere. Nec enim rem quandam filii alienare potest, nec pecuniam accipiendo debitorem eius liberat. *L.* 31. §. 6. *D.* III. 5. §. 5 *deest.*

Ἑνὸς ἀπόντος κοινωνοῦ τὸ κοινὸν ὕδωρ διεκδικοῦντος τοῦ θατέρου κοινωνοῦ ἡ μὲν ψῆφος ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ λέγεται· ὁ δὲ δαπανήσας ἀναγκαίως καὶ διεδοκιμασμένως ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

Si uno socio absente communem aquam alter socius defendat, sententia quidem de praedio dicitur: qui vero sumtus necessarios et probabiles fecit, negotiorum gestorum actionem habet. §. 7.

λα'.[55]) [Ἴδεμ.] Κατὰ πλάνην ὁ ἐγγυητὴς ἔλαβε παρὰ τοῦ δανειστοῦ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ παρ' αὐτοῦ ἐνεγγυηθέντι χρέει ἐνέχυρα ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ἕτερον χρέος, καὶ δέδωκεν αὐτῷ ἑκάτερον χρέος ἐπὶ τοῖς ἐνεχυριασθεῖσι· διὰ τὸ μὴ φερόμενον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χρέος οὐχ ἁρμόζει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐναγομένου ἡ περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγὴ, ἀλλ' ἡ περὶ τῆς διοικήσεως. ὁ δὲ δανειστὴς οὐχ ὑπόκειται ἀποδοῦναι τὸ πρᾶγμα. τὸ γὰρ ἴδιον δίκαιον πεπρακέναι δοκεῖ, καὶ ἔξεστι τῷ δανειστῇ τὸ χρέος μὴ ἀπολαμβάνοντι πωλεῖν τὸ δίκαιον τῶν ἐνεχύρων.[56])

XXXI. *Idem.* Fideiussor per errorem a creditore pignora suscepit, non solum eius debiti nomine, in quod fideiussit, sed etiam alterius debiti nomine, et utrumque debitum ei solvit pro pignoribus: propter debitum, quod ad eum non pertinet, inter eum et debitorem principalem mandati actio non competit, sed negotiorum gestorum. Creditor autem non tenetur, ut pignus ei restituat. Videtur enim ius suum vendidisse, licetque creditori, si debitum non consequatur, ius pignoris vendere. *L.* 32. *pr. D. eod.*

..... ὁμοίως βι. λα' διγ. ϟ'.[b]) .....
καὶ δύνανται ..... ἄκτορ .....
..... ω ἑαυτῷ ..... [κατα]λιμπανόμενα .....
..... σθαί τινος ἐκ ..... πραγματ..
— — — — — — — — || || || || || || || || || || || || || || || || || ||
..... καὶ βι. κε' τί. α' διγ. ε' .....
..... βι. β' τοῦ κῶδ. τί. ιβ' διατ. ια' ||

59. [*Anon. ad l.* 31 §. 4]. ..... Similiter lib. XXXI dig. 90 (88 §. 1) — — — — — — — — — — — — — — — — || || || || || || || || || || || || || || || || || || || ||

δύο τινὲς κοινὸν ἐκ .....
..... τῆς δουλείας ὁ παρὼν ἐδικάσατο κοι .....
..... τὴν ἐπ. νοδον χρήσασθαι τῇ δουλείᾳ φασὶ μὲν ὅτι καὶ ..... αἱ ἅπαι .....
..... παρόντι δαπάνησ.. καὶ μὴν εἴρηται ..... πραθεντ .....
..... νῦν ὁ ἀγρὸς ὥσπερ αὐτὸς ἔδωκε.. π..
.... δικάζεσθαι συνιστα .....
..... ἀποφαίνεται δικαστὴς οὕτω λέγων· συνίστη τοῦ ἀγροῦ εἶναι ..... ὁ παρὼν κοινωνὸς ἅπερ ἐποίησε, λέγει παππιανὸς, τὰ δόκιμα α .....
..... δε .....

60. *Anon.* [*ad l.* 31 §. 6]. ..... et lib. XXVI tit. 1 dig. 5 ..... lib. II Cod. tit. 12 const. 11 ||

61. [*Steph. index l.* 31 §. 7]. Duo quidam communem ..... servitutis || || || || pronuntiat iudex sic dicens: Probatum est praedii esse ..... praesens socius quos fecit, dicit Papinianus, probabiles .....

..... [ἐδαπάνη]σεν εἰς τὴν δίκην, οὐχ ὅπερ ἐδαπάνησεν εἰς τροφὴν, ἀπαιτεῖ αὐτὸν διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόφορυμ.

62. [*Anon. ad l.* 31 §. 7]. ..... erogavit in litem, non quod erogavit in victum, ab eo repetit negotiorum gestorum actione.

τοῦ αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ οὐσουφρούκτου ἀποκατάστασις πρὸς τὸ μέρος τοῦ διαφενδεύσαντος γίνεται, ὡς βι. ζ τί. α' διγ. ιε'.[c]) ἀνίγν. βι. ή τί. ε' διγ. δ'.

63. *Eiusdem* [*ad l.* 31 §. 7]. In usufructu restitutio fit pro parte eius, qui defendit, ut lib. VII tit. 1 dig. 15 (50?). Lege lib. VIII tit. 5 dig. 4 [§. 3].

νενόμισται τὸν ἐγγυητὴν ἐναγόμενον παρὰ τοῦ πρεδίτωρος[d]) καταβάλλοντα τὸ χρέος ἐλ[ευθεροῦν] τὸ ἐνέχυρον τὸ ὑποκείμενον τῷ συναλλάττοντι ..... ω χρέ .... ἐφ' ᾧ καὶ .... ουτ .. εχ .. καὶ ἐπὶ ..... τοῦτο εἰδὼς ὑφα τὸ προκείμενον. ἐδανείσατό τις παρὰ π ..... ἐνεχυρ.. .. νομίσματα δεδωκὼς αὐτῷ καὶ ἐγγυητήν· εἶτα παρὰ τοῦ αὐτοῦ δανεισάμενος — ..... ἐπὶ του .. τω χ. ... ἐγγ ..... ὁ ἐγγυητὴς μετὰ ταῦτα ἐνοχλούμενος παρὰ τοῦ πρεδίτωρος κατέβαλε [τὰ δύο ὀ]φλήματα, καὶ ἔλαβε τὰ β' ἐνέχυρα, οἰόμενος διὰ τοῦ ἀξιοπιστοτέρου ἐνεχύρου τὴν ἀσφάλειαν ἔχειν. [φησὶ] παππιανὸς, μὴ δύνασθαι αὐτὸν προφάσει τοῦ β' τούτου χρέους μανδάτι κατὰ τοῦ δανεισαμένου κινεῖν ἢ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ τῇ μανδάτι ... δοκουντ .. ὧ τῶν β' χρεῶν ..... η και το αὐτὸ .... ην περ..... οὔτε γαρ τε..

64. [*Steph. index l.* 32]. Intelligitur fideiussor a creditore conventus, dum solvit debitum, liberare rem obligatam — — ..... Hoc cognito accede ad propositum. Sumsit quis mutuam pecuniam a .... pignoribus [datis] .. aureos eique etiam fideiussorem dedit: postmodum ab eodem mutuam pecuniam accepit — — ..... Fideiussor posthac a creditore conventus duo illa debita solvit et utrumque pignus suscepit, existimans se pretiosiore pignore securum esse. Dicit Papinianus, non posse eum obtentu secundi debiti mandati adversus debitorem agere nec illi obnoxium esse mandati — — — — — — — || || || || || ||

55) *Fabr.* et *Heimb.* λβ'. Etiam in Schol. h. VI. 207 *Fabr.* vocatur κεφ. λβ', nisi haec *Fabroti* interpolatio sit.

56) Expl. fol. 177. 171. Inc. fol. 73. 70.

b) Numerus obscurior erat in Cod.
c) Numerus dubiae lectionis est.
d) Legeram in Cod. *διφένσορος*.

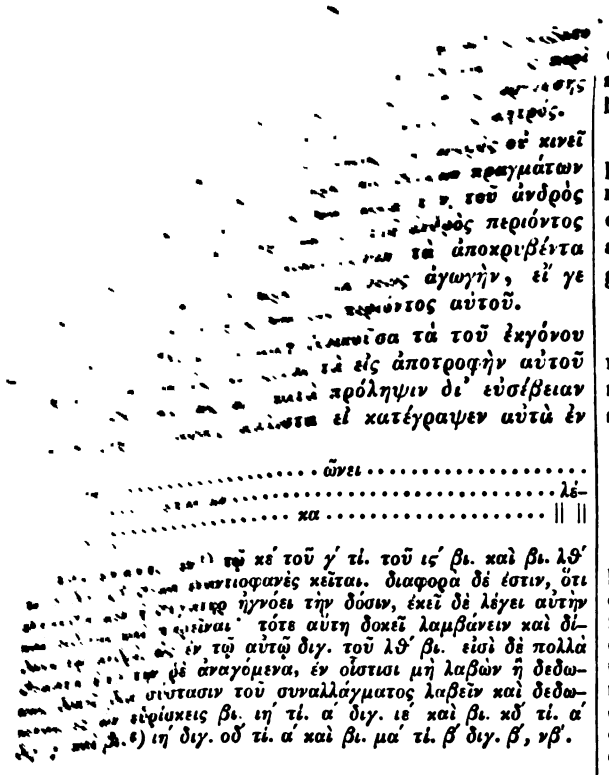

Ignorante filia mater eius a sponso res filiae donatas suscepit; mandati et depositi actione cessante, negotiorum gestorum actioni adversus matrem locus est.

XXXII. *Idem.* Heres viri adversus uxorem expilatae hereditatis crimen non intendit, quamvis post mortem mariti ea possideat, quae vivo marito possidebat, sed ad exhibendum et negotiorum gestorum actionem, si modo vivo quoque marito negotia eius gesserit.

XXXIII. *Paul.* Avia, quae negotia nepotis gerit, recte reputat impendia in alendum eum erogata, quia non praesumitur pietatis ratione ea erogasse, maxime si in rationem impensarum ea retulit. Mater autem

65. *Enant.* [*ad l.* 32 §. 1]. Dig. 25 [§. 1] tit. 3 lib. XVI et lib. XXXIX tit. 5 dig. 32 (31 §. 1) thema contrarium est. Differentia autem est, quod hic quidem filia datum esse ignorabat, illic autem novisse eam dicit et praesentem fuisse: tunc ipsa accepisse videtur et marito tradit, ut dicto dig. lib. XXXIX. Sunt autem multi casus obligationum re contractarum, in quibus qui non accepit vel dedit, ut contractus consistat, accepisse vel dedisse videtur, ut invenies lib. XVIII tit. 1 dig. 15 (16 pr.) et lib. XXIV tit. 1 dig. 3 et lib. XVIII dig. 74 tit. 1 et lib. XLI tit. 2 dig. 2. 52.

66. [*Steph. index l.* 33]. Animadverte. Si quis, antequam heres adierit, res quasdam hereditatis surripuerit, expilatae hereditatis tenetur. Hoc cognito vide, quid dicat responsum. Si uxor vivo adhuc marito nonnullas res eius in manibus habuit, hasque res etiam post mortem mariti habere perseveravit, quamnam actionem heres mariti adversus eam intendere potest? Dicit Papinianus, expilatae hereditatis ne credat sibi agendum, quum non priusquam adierit res occupaverit sed vivo adhuc marito: agat igitur ad exhibendum, agat etiam negotiorum gestorum, siquidem contemplatione mariti administrans has res occupaverit.

67. [*Steph. index l.* 34]. Nesennius Apollinaris Iulium Paulum consuluit sic: Avia res nepotis gessit; quae [quum ita essent, avia et nepos obierunt;] heredes aviae conveniuntur ab heredibus nepotis negotiorum gestorum, ut rationes administrationis reddant: heredes aviae heredibus nepotis compensando obiiciunt sumtus ad alendum eum ab avia factos: respondent heredes nepotis, aviam iure pietatis [de suo] erogasse ..... sumtus: neque enim accessisse [ad magistratum] et postulasse [ut decernerentur] alimenta ..... ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ et specialiter denuntiavit, se idcirco filium alere, ut ab eo eiusve tutoribus quandoque sumtus repeteret. Pone etiam, patrem peregre obiisse, et matrem, dum cum filio et eius familia in suam maritive patriam reverteretur, sumtus fecisse circa ipsum et familiam eius: in qua specie etiam Antoninus constituit pupillo dandam esse negotiorum gestorum actionem. Igitur in proposita specie, in qua avia dicitur nepotis negotia gessisse, quum haec gerendo praesumatur ex bonis ipsius nepotis alimenta ei praestare, magis dicendum est, heredes aviae [audiendos] esse a iudice, si velint reputare sumtus ob alimenta factos, maxime si ostendatur, aviam hoc in ratione impensarum retulisse.

57) Cod. περὶ τῆς ἐντ.

58) *Fabr.* et *Heimb.* λγ'. Sed in Syn. p. 53. 54 est κεφ. λβ'.

59) Apud *Fabr.* et *Heimb.* est κεφ. λδ'. Similiter schol. b. II. 339 *Fabr.* ed. *Heimb.* II p. 220. At in Syn. p. 173 vocatur λε' θεμ. γ'.

e) Expl. fol. 177. 171. Inc. fol. 73. 70.

f) Videsis schol. a. II. 324 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 215.

g) Sequentes allegationes non video quid sibi velint.

h) Cod. hic et paulo inferius ἐξοτιπουλάτας habet.

τῷ λόγῳ τῆς δαπάνης. ἡ δὲ [μήτηρ][60]) εὐσεβῶς δαπανᾶν εἰς τὸν υἱὸν προείληπται, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον διαμαρτύρηται.

Εἰ δὲ τοῦ πατρὸς ἐπὶ ξένης ἀποθανόντος ἀποθρέψει τὸν υἱὸν καὶ τὴν αὐτοῦ φαμιλίαν ὑποστρέφουσα εἰς τὴν πατρίδα τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν ἕξει κατὰ τοῦ ἀνήβου.

λδ'.[61]) Scaev. Τοῦ ἀνδρὸς μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου [τὰ τῆς γυναικὸς διοικήσαντος][62]) τὰ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης[63]) τὴν προῖκα κατάγεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, καὶ καταδικάζεται, εἰ καὶ ἄπορος γέγονεν· εἰ μὴ ἄρα εὐθέως ἐν ἀρχῇ τῆς διοικήσεως ἠπόρησε. καίτοι ἀπορήσας ἀπελύετο, εἰ τῇ ἀπαιτούσῃ τὴν προῖκα ἀγωγῇ ἐνήγετο. εἰ δὲ ὁ

γὰρ τοῦ θέματος καὶ ἀντωνῖνος διετάξατο δίδοσθαι τῷ πυπίλλῳ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. τοιγαροῦν ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης ζητήσεως, ἐν ᾗ τεθεμάτισται ἡ μάμμη τὰ τοῦ ἐκγόνου διοικήσασα πράγματα, ἐπειδὴ ταῦτα διοικοῦσα δοκεῖ κατὰ πρόληψιν ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ ἐγγόνου πραγμάτων χορηγῆσαι αὐτῷ τὰς τροφὰς, προσήκει μᾶλλον εἰπεῖν τοὺς τῆς μάμμης κληρονόμους ἀδ .... εσθαι [παρὰ τοῦ] δικάζοντος, εἰ βουληθεῖεν ἀντιλογίσασθαι τὴν περὶ τὰ ἀλίμεντα δαπάνην, μάλιστα εἰ δειχθεί[η, ὅτι] κατέταξε τοῦτο ἐν τῷ λόγῳ τῶν δαπανηθέντων ἡ μάμμη. ἐκεῖνο μέντοι καθάπαξ λέγειν οὐ χρή, ὥστε ἐφ' ἑκατέρας οὐσίας δεδαπανῆσθαι δοκεῖν τὰ γενόμενα περὶ τὸν ἔκγονον ἀλίμεντα.

τοῦ ἀνων. τί περιέχεται τῷ ὀνόματι τῆς τροφῆς γινώσκεις βι. λδ' τί. α' διγ. ς' καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. μγ', μδ'.

τοῦ ἐναντ. εἰ δὲ τοῦ πατρὸς ζῶντος ἐδαπάνησεν, ἀπαιτεῖ τὸν πατέρα, ὅσα μὴ διαθέσει μητρικῇ ἐδαπάνησεν, ὡς βι. κέ τί. γ' διγ. ε', ἐν ᾧ πρόσκειται, ὅτι κἂν παρὰ τῷ πατρὶ ἀπετρέφετο, ἡ μήτηρ ἀναγκαίως καὶ συμμέτρως ἐδαπάνησεν[i]).

προθεώρησον. ἀνὴρ ἐναγόμενος μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἐπὶ ἀναδόσει τῆς προικὸς ἐξτιπουλάτου IN QUANTUM FACERE POTEST καταδικάζεται, ἑτέρα δὲ ἀγωγῇ ἐναγόμενος εἰς τὸ πᾶν καταδικάζεται. τοῦτο εἰδὼς ὕρα τὸ προκείμενον. γυνή τις ἐπέδωκε προῖκα· εἶχε δε ..... καὶ ἐσους τὴν προῖκα· ἀλλὰ τοῦ γάμου ῥεπουδίῳ δια[λυομένου] ἔμεινε ὁ ἀνὴρ τὰ τῆς [γυναικὸς] πράγματα διοικῶν. [δύναται ἡ προῖξ οὐ μόνον] διὰ τῆς ἐξστιπουλάτου ἀλλὰ καὶ [διὰ τῆς] νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἀπαιτ[εῖσθαι], ὅτε καὶ φ[άκερε ὁ ἀνὴρ ἠδύνατο, τουτέστι δύναται] κατ' αὐτοῦ κινεῖν ἀγωγὴν ἢ τὴν ἐξστιπουλάτου ἢ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ δι' αὐτῆς αὐτὸν ἀπαιτ[εῖν τὴν προῖκα, ὅτι] ὁπότε αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ κατέβαλε, μόν[ον εἰ] ἐν τῷ καιρῷ τῆς διοικήσεως εὔπορος [ἦν] καὶ ἠδύνατο ..... τῆς ἐποφειλομένης προικός· ἄλλως γὰρ ἐγκαλεῖσθαι οὐ δύναται, [ὅτι οὐκ ἀπ]ῄτησε μον ..... πρ[οῖκα.] .. .. ν ..... κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διοικήσεως εὔπορος ἦν, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα γέγονεν ἄπορος, κιν .... [εἰ καὶ τὰ] μάλιστα με[τὰ] ταῦτα γενόμενος ἄπορος τῇ περὶ προικὸς ἐξτιπουλάτου ἤμελλε ἀπ[ολύεσθαι. ἐναγόμενος] γὰρ τῇ[k]) περὶ προικὸς ἐξτιπουλάτου ἐν κουσάντουμ φάκερε ποτεστ καταδικάζεται .... [τῆς δὲ] νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατ' αὐτοῦ κινουμένης εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται, μόνον εἰ εὔπορος ἦν κατὰ [τὸν τῆς] διοικήσεως χρόνον καὶ ἠδύνατο καταβαλεῖν [ἑαυτῷ, κἂν] μετὰ ταῦτα γέγονεν ἄπορος. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τῷ χρ[όνῳ] τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ τρόπος καὶ συμμετρία [τὶς] ὀφείλει φυλάττεσθαι, ἵνα τότε τῇ κατ' αὐτοῦ μέμψει γένηται χώρα μὴ ἀπαιτήσαντος αὐτοῦ ἐν καιρῷ διοικήσεως εἰς ὅσον εὐπορεῖ, κἂν τὰ μάλιστα μετὰ ταῦτα γέγονε ἄπορος, ὅτε ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ νομίσματα ἦν αὐτῷ μετὰ [χ]εῖ[ρας] καὶ ἠδύνατο αὐτῷ ταῦτα καταβαλεῖν ..... η κατὰ τῆς διοικήσεως ....., εἰ μὴ παραχρῆμα τὰ ... .. δε ..... πράγματα ἐπὶ τῷ μετα (?) ..... καταβάλλειν ἑαυτῷ χρη ..... και αυτον .... ληκεναι καὶ εἴτε ἐν τούτῳ

praesumitur pietatis causa filio alimenta erogasse, nisi contrarium protestata sit.

Si vero patre peregre mortuo filium et familiam aluerit, dum in patriam revertitur, negotiorum gestorum actionem adversus pupillum habebit.

XXXIV. *Scaev.* Si maritus soluto matrimonio negotia uxoris gessit, quae ex dotis actione debentur, deducuntur in negotiorum gestorum actionem, et condemnatur, licet solvendo esse desierit: nisi forte statim initio administrationis inops factus sit. Atqui ad inopiam redactus absolvendus erat, si dotis actione conveniebatur. Si vero creditor negotia debitoris *L. 35. pr. §. 1. D. III. 5.*

Illud autem omnino non debet dici, ex utroque patrimonio alimenta nepotis erogata esse.

68. *Anon.* [*ad l.* 34]. Quid contineatur appellatione alimentorum, discis lib. XXXIV tit. 1 dig. 6 et lib. L tit. 16 dig. 43. 44.

69. *Enant.* [*ad l.* 34]. Si vero vivo patre sumtus fecit, a patre repetit, quaecunque non affectu materno erogavit, ut lib. XXV tit. 3 dig. 5 [14], ubi additur, si vel a patre aleretur, matrem necessario et modice erogasse.

70. [*Steph. index l.* 35 *pr.* §. 1]. Animadverte. Maritus, qui post solutionem matrimonii ex stipulatu de reddenda dote convenitur, in quantum facere potest condemnatur: si vero alia actione conveniatur, in solidum condemnatur. Hoc cognito accede ad speciem propositam. Mulier dotem dedit: .... : post matrimonium divortio solutum maritus res mulieris administare perseveravit. Dos non solum ex stipulatu sed etiam negotiorum gestorum actione repeti potest, si quidem maritus facere potuit, hoc est, potest adversus eum intendere sive ex stipulatu sive negotiorum gestorum actionem eaque dotem ab eo repetere, quia nimirum ipse sibi eam non solvit, si quidem tempore administrationis solvendo erat et dotem debitam [reddere] poterat: alias enim imputari non potest, quod dotem [a se] non exegerit. [Sed et si] tempore administrationis solvendo erat, etiamsi postea patrimonium amiserit, agitur [adversus eum negotiorum gestorum in solidum], quamvis, si postea inops factus est, ex stipulatu actione conventus absolvi debuisset. Qui enim ob dotem ex stipulatu actione convenitur, in quantum facere potest condemnatur, ... sed negotiorum gestorum actione instituta in solidum condemnatur, si nimirum tempore administrationis solvendo erat et sibi solvere potuit, licet postea solvendo esse desierit. Verum enimvero etiam hic in tempore actionis negotiorum gestorum modus quidam et temperamentum servari debet, ut ita querelae adversus eum locus fiat, quum tempore administrationis a se non exegerit quantum facere potuerit, quamvis postea solvendo esse desierit, si illo tempore pecuniam in manibus habuit eamque sibi solvere potuit .... si non protinus || || || || || ..... negotiorum gestorum se-

60) Deest in Cod.
61) *Fabr.* et *Heimb.* λε'.
62) Haec verba Cod. non habet.
63) Expl. fol. 73. 70. Inc. fol. 190. 189.

i) Haec corrupta videntur.
k) Videsis schol. u. II. 325 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 216.

δανειστὴς τὰ τοῦ χρεώστου διώκησεν καὶ μὴ εὗρε πληρωθῆναι[64]) τὸ χρέος, οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ ἀποδιδοὺς τὸ ἐνέχυρον.

L. 35. §. 2. 3. *D.* III. 5. Οὔτε δὲ ἡ περὶ τοῦ χρέους ἀγωγὴ καταφέρεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν τοῦ πράτου διοικήσαντος τὰ τοῦ ἀγοραστοῦ πραγματα καὶ μὴ εὑρόντος ἐν αὐτοῖς τὸ παρ' αὐτοῦ πραθὲν ἀνδράποδον, κρυπτὸν πάθος ἔχον, ἢ τὰς προσθήκας, ἢ ὅπερ γέγονε χεῖρον, ἢ τὰ διὰ τοῦ οἰκέτου προσπορισθέντα μὴ ἐκ πραγμάτων τοῦ ἀγοραστοῦ. τοιγαροῦν παριόντων τῶν ἓξ μηνῶν φθείρεται ἡ περὶ τοῦ χρέους ἀγωγή. ὁ δὲ

..... πρὸς δι..... τῶν ἐνταῦθα χρημάτων, πρινὴ τοῦτο πληρω... τὸ ὀφφίκιον..... τουτέστι πρὶν..... τῶν αὐτῶν πραγματων διάπρα.... τ.. τὸ πρᾶγμα τὸ διαφέρον αὐτῷ καὶ ὀφεῖλον πραθῆναι οὗτος κατέχεται..... ὠλησεν ἢ ἔυχε τὸ πρᾶγμα. εἰ μέντοι ηὑπόρει ὁ ἀνὴρ ἔχων τυχὸν χρήματα..... ὠλησ.. καὶ τὰ ἐκ της αὐτοῦ διαπράσεως καταβαλεῖν ... χώρα γίνεται τῇ νεγοτιόρουμ [γεστόρουμ]..... μήπω ὡς εἰκὸς ἀπορήσει, ταῦτ..... ρὸς οσ..... ἐξτιπουλάτου..... νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τὴν εἰρημένην διάστιξιν. εἰ δέ τις δανείσας τινὶ καὶ ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὸ ἐνέχυρον..... [νεγοτιόρουμ γε]στόρουμ ἐπὶ τοῦ ὑποτεθέντος αὐτῷ ἐνεχύρου, ἐν ᾧ καὶ ἐ..... εται καὶ οὔτε .... τὰ χρήματα, ὅθεν ἂν αὖ[τῷ] καταβαλεῖν..... τὸ χρέος καὶ ἐλευθεροῦν τὸ ἐνέχυρον.[l])

τοῦ ἐναντιοφ. ἐνταῦθα ἡ διοίκησις μετὰ [διάλυσιν] τοῦ γάμου γέγονε καὶ εἰκότως ἐπ' αὐτῇ εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται.

τοῦ αὐτοῦ. καίτοι ἀπὸ πάσης αἰτίας μέχρι εὐπορίας καταδικάζεται, ὡς βι. μβ τί. α διγ. κ. ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπόθου, ὅτι δυνάμενος ἑαυτῷ καταβαλεῖν οὐ κατέβαλε, καὶ ὡς δόλον ποιήσας ἐνέχεται, ὡς βι. ις τί. β διγ. ξγ ἐπὶ κοινωνοῦ. περὶ τῶν μέχρις εὐπορίας καταδικαζομένων καὶ πῶν[m]) δεῖ καιρὸν σκοπεῖν, ἀναγν. τοῦ προκειμένου γ βι. τί. γ δίγ. να καὶ τί. ε δίγ. λς καὶ βι. ις τί. β δίγ. ξγ καὶ ξζ[n]) καὶ βι. κγ τί. γ δίγ. π καὶ βι. κδ τί. α δίγ. ζ καὶ τί. γ δίγ. ιβ ιγ ιδ ιε ις ιζ ιη ιθ κ κα κβ κγ κδ καὶ λ καὶ μα καὶ βι. μς τί. γ δίγ. μζ καὶ βι. ν τί. ιζ δίγ. ροβ.

προθεώρησον. ὁ ἀγοράσας οἰκέτην κρυπτὸν ἔχοντα πάθος δύναται διὰ τῆς ῥεδιβιτορίας ἐντὸς ἓξ [μη]νῶν κινεῖν καὶ ἀναδιδόναι τὸν ἐμπαθῆ· οὐκ ἄλλως δὲ δύναται τοῦτο ποιεῖν, εἰ μὴ ἅπαν, ὅπερ ἔτυχε λαβὼν μετ' αὐτοῦ, πεκούλιον τυχόν, ἀποκαταστήσει τῷ πράτῃ, προσέτι δὲ καὶ τὰ περιελθόντα εἰς αὐτὸν, οὐκ ἐξ ῥᾳ μέντοι αὐτοῦ τοῦ ἀγοραστοῦ, καὶ εἰς εἴτι χεῖρον ἑαυτῷ[o]) γέγονεν ὁ οἰκέτης παρ' αὐτῷ τῷ ἀγοραστῇ. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. ἐπώλησέ τις οἰκέτην κρυπτὸν ἔχοντα πάθος, μήπω δὲ τοῦ ἐξαμηνιαίου χρόνου παραδραμόντος ὁ πράτης τοῦ ἀγοραστοῦ διώκησε πραγματα, καὶ τῆς ἐξαμηνιαίου παραδραμούσης, ἦκεν ὁ τῶν πραγμάτων κύριος κινῶν κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· καὶ ἀπῄτει μὲν λόγους ἧς ἐχείρισε διοικησεως, ἐγκαλεῖ δὲ αὐτῷ, τί ὄηποτε τῶν ς ἐνδαψιλευομένων μηνῶν τὸν ἐμπαθῆ οἰκέτην αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ ἀναδέδωκεν, ἀλλ' ἀφῆκε παραδραμεῖν τὴν ἐξαμηνιαίαν· ὁ δὲ διὰ τοῦτο φησὶ μὴ ἀναδεδωκέναι τὸν οἰκέτην, ἐπειδὴ τοῦτον οὐχ εὗρεν ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἠγορακότος, ἢ εὗρε μὲν αὐτὸν, οὐχ εὗρε δὲ οὔτε ἠδυνήθη λαβεῖν ἅπερ εἰώθει [σὺν]p) τῷ ἐμπαθεῖ οἰκέτῃ ἀναδίδοσθαι τῷ πεπρακότι, τυχὸν τὸ πεκούλιον καὶ τὴν ἀπομείωσιν καὶ τὰ μὴ ἐξ ῥᾳ τοῦ ἀγοραστοῦ προσπορισθέντα. λέγει τοίνυν, μὴ καταφέρεσθαι εἰς τὸ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δικαστήριον τῆς ῥεδιβιτορίας τὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ς παραδραμόντων μηνῶν ταύτην ἀπολύεσθαι, τουτέστι μὴ ἐγκαλεῖσθαι τὸν πράτην τε καὶ νεγοτιογέστορα, τί [δή]ποτε τῶν ς ἐνδαψιλευομενων μηνῶν αὐτος ἑαυτῷ τὸν ἐμπαθῆ οἰκέτην μὴ ἀναδέδωκε. ταῦτα q) μὲν ἐπὶ

gesserit, nec invenerit, unde sibi debitum exsolveret, non culpatur, si pignus non reddiderit.

Nec redhibitoria actio deducitur in negotiorum gestorum actionem, si venditor negotia emtoris gerat, et non invenerit in iis mancipium a se venditum, quod vitio latente laborabat, vel accessiones, vel quod deterius factum esset, vel quae per servum essent acquisita non ex re emtoris. Igitur sex mensibus praeterlapsis actio redhibitoria perit. Locupleti autem, qui ex perpetua obligatione debet, non imputa-

cundum dictam distinctionem. Si quis vero, quum alicui mutuam pecuniam dedisset et pignus penes se haberet, [administraverit, non tenetur] negotiorum gestorum rei obligatae nomine, si [pecunia ei debita sit] nec pecuniam habeat, unde sibi debitum [solvere] et pignus liberare possit.

71. *Enantioph.* [*ad l.* 35 *pr.*]. Hic administratio post solutum matrimonium locum habuit, et naturaliter ob eam in solidum condemnatur.

72. *Eiusdem* [*ad l.* 35 *pr.*]. Imo ex omni causa in quantum facere condemnatur, ut lib. XLII tit. I dig. 20. Sed hic pone eum non solvisse, licet potuisset sibi solvere, et teneri, quasi dolo fecerit, ut lib. XVII tit. 2 dig. 63 [pr. §. 7] de socio. De his, qui in quantum facere possunt condemnantur, et quodnam tempus spectandum sit, vide huius lib. III tit. 3 dig. 51 [§. 1] et tit. 5 dig. 36 (37 pr.) et lib. XVII tit. 2 dig. 63 [pr. §. 6. 7] et 67 [§. 3] et lib. XXIII tit. 3 dig. 80 (84) et lib. XXIV tit. 1 dig. 7 et tit. 3 dig. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24 et 30 [§ 1] et 41 (43?) et lib. XLVI tit. 3 dig. 47 et lib. L tit. 17 dig. 172 (173 pr.).

73. [*Steph. index l.* 35 §. 2. 3]. Animadrerte. Qui servum vitio latente laborantem emit, redhibitoria intra sex menses agere et servum vitiosum reddere potest; non aliter vero hoc facere potest, quam si omne id, quod cum eo accepit, peculium forte, venditori restituit, et praeterea quae ad ipsum pervenerunt, non tamen ex re ipsius emtoris, denique id, quo servus apud ipsum emtorem deterior factus est. Hoc cognito vide quid propositum sit. Quidam vendidit servum, qui vitium latens habebat, et quum nondum tempus sex mensium praeterlapsum esset, venditor emtoris negotia gessit, et praeterlapsis sex mensibus dominus negotiorum adversus eum negotiorum gestorum actione expertus est: exegit quidem rationes administrationis gestae, sed et imputavit ei, quod non servum vitiosum sex mensibus adhuc currentibus ipse sibi reddiderit, sed tempus sex mensium praeterlabi passus sit: ille autem propterea se non reddidisse servum dicit, quia eum non invenerit in substantia emtoris, vel ipsum quidem invenerit, non invenerit autem nec recipere potuerit, quae cum servo vitioso venditori restitui solent, puta peculium vel deteriorationem vel quae non ex re emtoris acquisita sunt. Igitur dicit, in iudicium negotiorum gestorum non venire causam redhibitoriae, ideoque eam sex mensibus praeterlapsis perire, hoc est non imputari venditori eidemque negotiorum gestori, quod

64) Co. πληρωθῆν.

l) Expl. fol. 73. 70. Inc. fol. 190. 189.
m) Cod. ποιεῖν.
n) Cod. ξε'.
o) Verbum corruptum.
p) Deest in Cod.
q) Vide schol. x. II. 325 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 217.

εὔπορος χρεωστῶν ἀπὸ διηνεκοῦς ἀγωγῆς οὐκ ἐγκαλεῖται, διότι μὴ κατέβαλεν ἑαυτῷ, εἰ μὴ ὁ λόγος τῶν τόκων εἰσάγει τὴν μέμψιν.

Ἡ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγὴ οὐ καταφέρεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως· συμφέρει γὰρ τῷ ἀνήβῳ ἐξ αὐτῆς χρεωστεῖσθαι.

λε'.[65]) Paul. Ὁ καλῇ πίστει δουλεύων μοι ἐλεύθερος δανεισάμενος καὶ δαπανήσας εἰς τὰ πράγματά μου ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν. εἰ δὲ κατέβαλον τῷ δανειστῇ, σβέννυται.

λς'.[66]) Idem. Ἐάν τις χωρὶς τῆς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου διοικήσῃ τὰ τοῦ ἀνήβου πράγματα, ἔνοχον

tur, quod sibi non solverit, nisi usurarum ratio querelam movet.

Tutelae actio non deducitur in negotiorum gestorum actionem: prodest enim pupillo, ut ex illa debeatur. *L.* 35. §. 3 *rel. D.* III. 5.

XXXV. *Paul.* Si liber homo bona fide mihi serviens mutuam pecuniam sumserit et in rem meam verterit, negotiorum gestorum actionem habet. Quodsi creditori solvero, actio perimitur. *L.* 36. *D. eod.*

XXXVI. *Idem.* Si quis sine tutoris auctoritate negotia pupilli gesserit, pupillum sibi obligat, quate- *L.* 37. *pr. D. eod.*

τοῦ θέματος τῆς ῥεδνιβιτορίας ἐζήτησέ πως καὶ εἶπεν, ἐπειδὴ ὅλως τεμποραλία ἐστὶν ἡ ῥεδιβιτορία καὶ σβέννυται τῶν ς' παραδραμόντων μηνῶν. εἰ γὰρ ἀπὸ περπετούας ἀγωγῆς ἐχρεώστει τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων νεγοτιογέστορ εὔπορος ὤν, καὶ τόκους ἀρκοίντας ἠδύνατο αὐτὸν ἀπαιτεῖν, οὐ χρὴ αὐτῷ ἐγκαλεῖν διὰ τί μὴ κατέβαλεν αὐτὸς ἑαυτῷ, μάλιστα εἰ καθὰ εἴρηται μήτε ὁ λόγος τῶν τόκων μέμψιν τινὰ ἐπιφέρει ἑαυτῷ. εἰ γὰρ ἀτοκὶ τὸ ἰδικὸν ἐπώφλησε χρέος ἢ ἐπὶ τόκοις[r]) ἐλάττοσιν, ἐγκαλεῖται, τί δήποτε αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ κατέβαλε, καὶ εἰκότως διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ τὸ ἰδικὸν ἀπαιτηθήσεται χρέος. ἔνθα μέντοι διαφορά τις ἀπὸ τόκων οὐκ εἰσάγεται, καὶ[s]) περπετούα ἐστὶν ἡ ἀγωγή, οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ καταβαλὼν ἑαυτῷ. ἕτερόν ἐστιν ἐπὶ ἐπιτρόπων· ὁ γὰρ ἐπίτροπος, κἂν ἀπὸ περπετούας ἐνοχῆς χρεωστῇ τῷ πουπίλλῳ, καὶ οὕτως ὀφείλει τὸ χρέος καταβαλεῖν ἑαυτῷ, κἂν μηδεμία δύναται ἀπὸ τόκων εἰσάγεσθαι διαφορά. κάλλιον γάρ ἐστι καὶ λυσιτελέστερον τῷ ὀρφανῷ, τὴν τουτέλαε μᾶλλον ἔχειν κατ' αὐτοῦ ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος ἀγωγήν, ἐπειδὴ σιωπηρὰν ὑποθήκην ἔχει αὐτὴ[t]) ἡ τουτέλαε, καὶ εἰκότως δύναται ὁ πούπιλλος καὶ τὸ ἰδικὸν χρέος διὰ τῆς τουτέλαε μεθοδεύειν τὸν ἐπίτροπον.

currentibus adhuc sex mensibus servum vitiosum sibi ipse non reddiderit. Haec quidem de specie redhibitoriae actionis quaesivit et arbitratus est, quandoquidem redhibitoria actio temporalis est et sex mensibus praeterlapsis extinguitur. Caeterum si ex perpetua causa negotiorum gestor, qui locuples erat, domino negotiorum debuit, isque usuras idoneas petere potuit, non oportet ei imputare, quod ipse sibi non solverit, utique si, ut dictum est, neque usurarum ratio querelam aliquam in eum movet. Si vero sine usuris vel sub minoribus usuris debebat, imputatur ei, quod ipse sibi non solverit, et per negotiorum gestorum actionem etiam proprium debitum ab eo exigetur. Si tamen per usuras nulla differentia inducitur, et perpetua actio est, non imputatur ei, quod non solverit. Diversum est in tutoribus: tutor enim, licet ex perpetua obligatione pupillo debeat, sic quoque debitum sibi solvere debet, quamvis nulla ex usuris induci possit differentia. Melius enim et utilius est pupillo, tutelae actionem adversus eum habere, quam ex contractu, quia tutelae actio tacitam hypothecam habet, ideoque etiam debitum illud tutelae iudicio a tutore pupillus petere potest.

κυρ. ὁ ἀνὴρ μετὰ διαζύγιον διοικήσας τὰ τῆς γαμετῆς πράγματα, ἐὰν ἐν τῷ διοικεῖν εὔπορος ἦν, ἐναγεται τῇ νεγοτιόρουμ περὶ προικὸς εἴτε ἄπορός ἐστι νῦν εἴτε εὔπορος, ἐπειδὴ μὴ κατέβαλεν ἑαυτῷ. ὀφείλει μέντοι μικρὰ προθεσμία ὁρίζεσθαι, ἐν ᾗ ὀφείλει καταβαλεῖν ἑαυτῷ, ἧς ἐντὸς ἄφνω[u]) ἠπόρησεν, οὐκ ἐγκαλεῖται. ὁ τοῦ δεβίτωρος πρᾶγμα διοικῶν οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ[v]) ἀναδοὺς τὸ ἐνέχυρον, ἔνθα οὐκ ἦν πόθεν καταβαλεῖν ἑαυτῷ· οὔτε δὲ μὴ ῥεδνιβιτεύων ἑαυτῷ ὢν πέπρακεν οἰκέτην.

74. *Cyr.* [*l.* 35 *pr.* §. 1. 2]. Maritus qui post divortium negotia uxoris gessit, si tempore administrationis solvendo fuit, negotiorum gestorum ob dotem convenitur, sive nunc sit non solvendo sive solvendo sit, quia sibi non solvit. Debet autem modicum tempus dari, quo sibi solvere debeat: intra quod si solvendo esse desierit, non imputatur ei. Qui debitoris res gerit, non tenetur, si pignus non reddiderit, si non fuerit unde sibi solveret: nec si servum a se venditum non redhibuerit.

ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. κζ τί. γ' δίγ. ιγ', ἐν ᾧ φησι τὴν τουτέλαε καταφέρευσθαι εἰς τὴν νεγοτιόρουμ, τοῦ ἐπιτρόπου μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν γενομένου κουράτορος. τὸ δὲ παρὸν νόει περὶ τῆς διρέκτας νεγοτιόρουμ τῆς μὴ ἐχούσης προνόμιον, τὸ δὲ τοῦ κζ βι. περὶ τῆς οὐτιλίας τῆς ἁρμοζούσης κατὰ τῶν κουρατόρων. φησὶ γὰρ βι. τοῦ κζ δίγ. κε καὶ τί. ε' τοῦ βι. δίγ. ιε', ὅτι οὐ μόνον κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τῶν τούτου πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν κουρατόρων ἁρμόζει τὸ πριβιλέγιον. τὸ δὲ μεῖζόν φησι βι. μβ' τί. ε' δίγ. κγ', ὅτι ἔχει αὐτὸ ὁ πούπιλλος καὶ κατὰ τοῦ διὰ φιλίαν διοικήσαντος τὰ αὐτοῦ πράγματα. ἀλλὰ τὸ πριβιλέγιον [περ]υσναλ ... χύες ..... διγ. ιη καὶ βι. ή τοῦ [κώδ·] ..... ·· εἰδ· περὶ τῶν ἐξ ἀ ..... ἔδωκε τοῖς ἐπιτροπευθεῖσι ·· βι. ε' τί. λγ' διατ. α' καὶ ..... ·· —

τοῦ ἀνωνυμ. ..... προκαταρξ ..... — τῆς νεγεδ[ιτάτις πετιτίονος] τῷ [καιρῷ] τῆς [ψήφου] προσέχειν, ὡς βι. ιγ'[w]) τί. γ' δίγ. λς'· ἐπὶ δὲ τῆς δε πεκούλιο ἐν [καιρῷ] — — ..... βι. ε' τί. δ' δίγ. λζ' καὶ — — ..... κρείττων ἐστιν ο ..... τῆς προκατάρξεως ..... εὐπρ ..... τα περὶ τοῦ τῆς προκατάρξεως καὶ τῆς ψήφου ἀνάγν. βι. ιγ' τί. [ς'] τοῦ ἀνωνυμ. ..... προκαταρξ ..... — τῆς νεγεδ[ιτάτις πετιτίονος] τῷ [καιρῷ] τῆς [ψήφου] προσέχειν, ὡς βι. ιγ' τί. γ' δίγ. λς'· ἐπὶ δὲ τῆς δε πεκούλιο ἐν [καιρῷ] — — ..... βι. ε' τί. δ' δίγ. λζ' καὶ — — ..... κρείττων ἐστιν ο ..... τῆς προκατάρξεως ..... εὐπρ ..... τα περὶ τοῦ τῆς προκατάρξεως καὶ τῆς ψήφου ἀνάγν. βι. ιγ' τί. [ς'] — — — — — — — — tempus litis contestatae et rei iudicatae lege lib. XIII tit. 6 dig. 3 them. 3 (§. 2). Neque tamen in omnibus speciebus litis contestatae tempus spectatur, sed modo litis contestatae modo rei iudica-

74. *Enantioph.* [*ad l.* 35 §. 3]. Lege lib. XXVII tit. 3 dig. 13, ubi dicit, tutelae iudicium devolvi in iudicium negotiorum gestorum, si tutor finita tutela curator factus sit. Intelligas autem praesens dig. de directa negotiorum gestorum actione, quae privilegium non habet, dig. autem lib. XXVII, de utili, quae adversus curatores competit. Dicit enim lib. XXVII [tit. 3] dig. 25 et eiusdem lib. tit. 10 dig. 15 [§. 1], privilegium non solum adversus tutorem et in omnibus bonis eius, sed etiam adversus omnes curatores dari. Imo lib. XLII tit. 5 dig. 23 dicit, pupillum id habere etiam adversus eum, qui res eius officio amicitiae gesserit. Sed privilegium personal ... valet ..... dig. 18 et lib. VIII Cod. — — dedit his, qui sub tutela fuerunt, lib. V tit. 33 const. 1 et ..... —.

76. *Anon.* [*ad l.* 37 *pr.*]. — — — in hereditatis petitione tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. [V] tit. 3 dig. 36 [§. 4]; in actione de peculio tempus — —

65) *Fabr.* et *Heimb.* λς'.

66) Syn p 174 pr. vocat κεφ. λδ', p. 104 §. 1 vocat κεφ. λε', §. 2 κεφ. λς'. *Fabr.* et *Heimb.* λς'.

r) Cod. χρόνοις.
s) Cod. κἂν.
t) Malim αὕτη.
u) Forte: εἰ εὔπορος ὤν.
v) Cod. καί.
w) Lege ε'.

ἑαυτῷ τὸν ἄνηβον ποιεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως εἰς ὅσον γέγονεν ἐκ τούτου πλουσιώτερος.

L. 37. §. 1. D. III. 5. Ὁ χειρίζων τινὸς πράγματα ἤτοι χρήματα καὶ τόκους ὑίδωσι καὶ τὸν κίνδυνον ὑπέχει ὧν ἐδάνεισεν[67]), εἰ μὴ οἱ δανεισάμενοι τυχηρῶς ἠπόρησαν πρὸ τῆς προκατάρξεως.

L. 38. D. eod. λζ'.[68]) Truf. Ὁ πατὴρ διοικῶν[69]), ἅπερ ἐδωρήσατο τῷ αὐτεξουσίῳ υἱῷ, ἐνέχεται τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ.

§. 1. Ὁ χρεώστης διοικῶν τὰ τοῦ δανειστοῦ καὶ τῆς προθεσμίας τῆς καταβολῆς ἐφισταμένης μὴ καταβαλὼν τοῖς λογισμοῖς τοῦ δανειστοῦ τόκους ἐπιγινώσκει προηγησαμένου χρέους, οὐ βαρεῖς, ἀλλ' οὓς οἱ ἄλλοι χρεῶσται. καίτοι οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ κουράτωρες συγχρησάμενοι τοῖς τῶν νέων χρήμασι καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῖς τῆς πόλεως βαρεῖς διδόασι τόκους, ἀλλ' οὗτος ὁ διοικητὴς οὐ διοικῶν ἔλαβε τὰ χρήματα, ἀλλὰ προῆν τὸ χρέος.

L. 39. D. eod. [λη'.][70]) Γαΐ. Καὶ ὑπὲρ ἄκοντος καὶ ἀγνοοῦντος καταβαλών τις ἐλευθεροῖ αὐτόν. τὸ δέ τινι κεχρεωστημένον ἕτερος ἀπαιτεῖν οὐ δύναται παρὰ γνώμην αὐτοῦ. ἔξεστι γὰρ ποιῆσαι ἡμῖν κρείττονα τὴν αἵρεσιν τοῦ ἄκοντος καὶ ἀγνοοῦντος, οὐ μὴν χείρονα.

L. 40. D. eod. [λθ'.] Παῦλ. Ἔχων μετὰ σοῦ κοινὸν οἶκον ἠσφαλισάμην καὶ ὑπὲρ τοῦ σοῦ μέρους τὴν περὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγήν· τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν ἔχω κατὰ σοῦ, καὶ οὐ τὴν διαιροῦσαν τὰ ἐπίκοινα πράγματα ἀγωγήν· ἠδυνάμην γὰρ τὸ μέρος μου καὶ χωρὶς τοῦ σοῦ διεκδικῆσαι.

L. 41. D. eod. [μ'.] Ἴδεμ. Ὁ διεκδικήσας ἐνεχόμενον τὸν δοῦλόν μου τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς ὁλόκληρον ἔχει κατ' ἐμοῦ, καὶ οὐ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου.

nus litis contestatae tempore ex ea re locupletior factus est.

Qui negotia alicuius sive pecuniam administrat, et usuras praestat et periculum sustinet creditae a se pecuniae, nisi debitores fortuitis casibus ante litem contestatam solvendo esse desierint.

XXXVII. *Tryph.* Pater administrans res, quas filio emancipato donaverat, negotiorum gestorum actione tenetur.

Debitor, qui creditoris negotia gerit, nec, quum dies solvendae pecuniae venit, eam rationibus creditoris intulit, usuras praestat debiti praecedentis, non graviores, sed quas caeteri debitores praestant. Atqui tutores et curatores et magistratus, qui pecunias minorum aut civitatis in usus suos convertunt, graviores usuras praestant. Verum hic negotiorum gestor non dum administrabat pecunias accepit, sed debitum praecedebat.

XXXVIII. *Gai.* Etiam qui pro invito et ignorante solvit, eum liberat. Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius exigere non potest. Nam meliorem quidem conditionem inviti et ignorantis facere nobis licet, non etiam deteriorem.

XXXIX. *Paul.* Communes aedes tecum habens pro tua etiam parte damni infecti caveram: negotiorum gestorum actionem adversus te habeo, non communi dividundo iudicium; potui enim meam partem absque tua defendere.

XL. *Idem.* Qui servum meum in noxali causa defendit, negotiorum gestorum actionem in solidum adversus me habet, non de peculio.

διγ. γ' θέ. γ'. οὐκ[x]) ἐν πᾶσι δὲ ὑποθέσεσιν ἡ προκάταρξις σκοπεῖται, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἡ προκάταρξις ποτὲ δὲ ἡ ἀπόφασις ἤτοι ἡ ψῆφος, ἐπειδὴ διαφόρων θεμάτων ὄντων εἰκότως καὶ διαφορον χρόνον .. δοντ ... ἐκ τῶν πολλῶν δέ τινα δῆλα καταστήσω. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης κληρονομίαν τὸν καιρὸν τῆς ψήφου προυξέχομεν, ὡς βι. ε' τί. [γ'] διγ. ις' [y]). [ὡσ]αύτως καὶ ἐπὶ τοῦ πεκουλίου, πόσον ἦν τὸ πεκούλιον, ὡς βι. ιε' τί. α' διγ. λ' καὶ βι. λδ' τί. γ' διγ. ε' θέ. β'. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν κ[οινω]νῶν ἡ εὐπορία τῷ καιρῷ τῆς ψήφου σκοπεῖται, ὡς βι. ιζ τί. β' διγ. [ξγ']. ἀνάγν. τί. γ' διγ. ιε'. ὅτε δὲ χωρὶς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου πωλήσῃ ἢ ἀγοράσῃ ὁ ὀρφανός, οὐκ ἐνέχεται, εἰ μὴ εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς βι. κε' τί. η' διγ. γ'[z]) θέ. β'. ἐπὶ τ .. σρ ..... τῷ καιρῷ τῆς ἀποφάσεως σκοποῦμεν, ὡς βι. κδ' τί. γ' διγ. ιβ' καὶ λβ'. καὶ[a]) ὑπὲρ ἄκοντος καὶ [ἀγνοοῦν]τος καταβαλὼν τις ἐλευθεροῖ αὐτόν. τὸ δέ τινι κεχρεωστημένον ἕτερος[b]) ἀπαιτεῖν οὐ δύναται παρὰ γνώμην αὐτοῦ· ἔξεστι γὰρ [ἡμῖν] κρείττονα τὴν αἵρεσιν ποιεῖν τοῦ ἄκ[οντος] καὶ ἀγνοοῦ[ντος], οὐ μὴν χείρονα· ἀνάγν. βι. ιζ τί. γ' διγ. β'· κἂν δίδωσιν ἀσφάλειαν περὶ ἐκδικήσεως, ὡς περὶ πατρὸς εἴρηται χρέος ἀπαιτοῦντος αὐτεξουσίου παιδός, ὡς βι. λς' τί. γ' διγ. β'· οὔτε ὁ ἀνὴρ τὸ τῇ γαμετῇ χρεωστούμενον, [ὡς βι.] ιβ' τοῦ κώδ. τί. μβ' διατ. ια'· καὶ τοῦτο δίχα μανδάτου κινούντων εἰσὶν οὗτοι, ὡς βι. γ' τί. γ' διγ. λε' καὶ βι. μς' τί. ζ διγ. γ' καὶ βι. β' τοῦ κώδ. τί. ιβ διατ. κα'.[c])

tae, quia quum diversae species sint. convenienter etiam diversum tempus ..... Ex multis autem nonnulla declarabo. In hereditatis petitione quidem tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. V tit. 3 dig. 16 [pr.]. Similiter in de peculio actione, quantum sit in peculio, ut lib. XV tit. 1 dig. 30 [pr.] et lib. XXXIV tit. 3 dig. 5 them. 2. Item in sociis, an locupletes sint, tempus condemnationis spectamus, ut lib. XVII tit. 2 dig. 63 [§. 6]. Lege lib. 3 dig. 15 (?). Si autem absque tutoris auctoritate vendiderit vel emerit pupillus, non tenetur, nisi in quantum locupletior factus est, ut lib. XXVI tit. 8 dig. [5] them. 2 (§. 1). Et in ..... tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. XXIV tit. 3 dig. 12 et 32 (?). Etiam qui pro invito et ignorante solvit, eum liberat. Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius exigere non potest: nam meliorem quidem conditionem inviti et ignorantis facere nobis licet, non etiam deteriorem: lege lib. XVII tit. 3 dig. 2 (?): licet caveat de defensione, ut de patre dicitur, qui debitum filii emancipati exigit, ut lib. XXXVI tit. 3. dig. 3 (?) neque vir quod uxori debetur, ut lib. XII Cod. tit. 42 const. 11 (?); quamquam hi tales sunt, qui sine mandato agunt, ut lib. III tit. 3 dig. 35 [pr.] et lib. XLVI tit. 7 dig. 3 [§. 3] et lib. II Cod. tit. 12 const. 21.

(*Complura desunt.*)

67) Cod. ἐδαπάνησεν. (Synopsis similiter ἐδαπάνεισεν.)

68) *Fabr.* et *Heimb.* λή'. Iidem hunc numerum et nomen ICti sequenti themati praeponunt. In editionibus Dig. l. 38 itidem a sq. themate incipit.

69) Expl. fol. 190. 189.

70) Numeri hic et in sqq. apud *Fabr.* et *Heimb.* semper uno maiores sunt, id quod ex ratione numerandi in nostro Codice conspicua mutandum erat.

x) Licet haec in Cod. uno tenore superioribus iungantur, videtur tamen novum scholium sive *Anonymi* sive *Enantiophanis* sive Graeculi cuiusdam incipere.

y) Fortasse λς'.

z) Lege ε'.

a) Haec rursus cum antecedentibus non cohaerent. Constituunt cap. 38 textus Basilicorum, accedente παραγραφῇ.

b) Cod. ἑτέρῳ.

c) Expl. fol 190. 189.

[μα'.] Ἴδεμ. Παρακληθεὶς παρὰ τοῦ δούλου μου ἐνέβαλες σαυτὸν τοῖς πράγμασί μου· εἰ μὲν μόνον ὑπεμνήσθης, ἔχεις τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· εἰ δὲ ὡς διὰ ἐντολῆς τοῦ δούλου ἐχείρισας, ἔχεις καὶ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου καὶ τὴν διεκδικοῦσαν τὸ δαπάνημα ἀγωγήν.

XLI. *Idem.* Rogatus a servo meo negotiis meis te immiscuisti: si quidem duntaxat admonitus, habes negotiorum gestorum actionem: si vero quasi mandatu servi gesseris, actionem habes de peculio et de in rem verso. *L.* 42. *D.* III. 5.

[μβ'.] Λαβ. Ἐὰν χωρὶς ἐντολῆς καταβάλῃς ὑπὲρ ἐμοῦ χρέος, ἐλευθεροῦμαι, καὶ ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· ταῦτα, εἰ μὴ διέφερέ μοι μὴ καταβληθῆναι.

XLII. *Lab.* Si absque mandatu debitum meo nomine solveris, liberor, et adversus me negotiorum gestorum actionem habes: idque, nisi mea interfuit non solvi. *L.* 43. *D. eod.*

[μγ'.] Οὐλπ. Ὁ τῇ σχέσει τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνήβου αἰτήσας αὐτῷ ἐπίτροπον ἢ τοῦ ὄντος ὡς ὑπόπτου κατηγορήσας οὐκ ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν.

XLIII. *Ulp.* Qui amicitia patris pupilli ductus tutorem ei petiit vel tutorem, quem habebat, suspectum postulavit, adversus eum actionem non habet. *L.* 44. *D. eod.*

[μδ'.] Ἴδεμ. Καὶ ὁ δαπανήσας εἰς βαθμοὺς ἀξιώματός τινος ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

XLIV. *Idem.* Etiam qui sumtus fecit ad gradus honoris alicuius, negotiorum gestorum actionem habet. *L.* 45. *pr. D. eod.*

Ὁ χωρὶς αἱρέσεως ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθεὶς οὐκ ἀναγκάζεται λογισμοὺς ἀποδοῦναι τῆς ἐν δουλείᾳ διοικήσεως.

Qui pure testamento libertatem accepit, non cogitur rationes reddere administrationis durante servitute gestae. §. 1.

Ἐὰν ὑπολαμβάνων τὴν ἀδελφήν μου κληρονόμον εἶναι καταβάλλω τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς, ἔχω κατὰ τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

Si existimans, sororem meam heredem esse, creditoribus hereditariis solvero, adversus verum heredem negotiorum gestorum actionem habeo. §. 2.

[με'.] Ἀφρικαν. Ἐὰν ἐντείλῃ[71]) τῷ ὑπεξουσίῳ υἱῷ μου ἀγοράσαι σοι πρᾶγμα ἢ ἐγγυήσασθαι ὑπέρ σου, κἀγὼ ἀγοράσω ἢ ἐγγυήσωμαι, εἰ μὲν τῇ πρὸς σὲ διαθέσει, ἡ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴ ἁρμόζει· εἰ δὲ διὰ τὸν υἱόν, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ τῇ ἐντολῇ, ἔχω κατὰ σοῦ ἐκ προσώπου αὐτοῦ τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν καὶ σὺ κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου. εἰ δὲ καὶ τῷ ἐξωτικῷ τὰ αὐτὰ ἐνετείλω κἀγὼ αὐτὰ πληρώσω, εἰ μὲν τῇ πρὸς σὲ διαθέσει, ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγήν· εἰ δὲ διὰ τὸν ἐνταλθέντα, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ, ἐγὼ μὲν ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγήν, ὑμεῖς δὲ κατ' ἀλλήλων τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγήν.

XLV. *African.* Si mandaveris filio meo, ut tibi rem emeret vel pro te fideiuberet, et ego tibi rem emerim vel fideiusserim, si quidem affectione erga te ductus, negotiorum gestorum actio competit; si vero propter filium, ne mandati iudicio teneretur, adversus te ex persona eius mandati actionem habeo et tu adversus me actionem de peculio. Si vero eadem extraneo mandaveris egoque ea impleverim, si quidem affectione erga te, habeo adversus te negotiorum gestorum actionem: si vero, ne teneretur, inter me et eum negotiorum gestorum actio est, inter vos vero vicissim mandati actio. *L.* 46. *D. eod.*

[μς'.] Παῦλ. Ἐκεῖνος ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, ᾧτινι διαφέρει.

XLVI. *Paul.* Ille negotiorum gestorum actionem habet, cuius interest. *L.* 47. *pr. D. eod.*

Καὶ ἀδιάφορον, εἴτε ὀρθῶς τις ἢ οὐτιλίως ἐνάγει· ἡ γὰρ λεπτότης αὕτη ἐν τοῖς ἐξτραορδιναρίοις δικαστηρίοις οὐ φυλάττεται· καὶ ἑκατέρα δὲ ἀγωγὴ τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ ἀποτέλεσμα ἔχει.

Nec refert, directo quis an utiliter agat: haec enim subtilitas in extraordinariis iudiciis non observatur: et utraque actio eandem vim eundemque effectum habet. §. 1.

[μζ'.] Παπιαν. Ἐὰν ἀγνοούσης τῆς ἀδελφῆς μου ὡς πραγματείαν αὐτῆς πράττων ἐπερωτήσω τὸν αὐτῆς ἄνδρα τὴν προῖκα, ἔχει κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ ἐλευθερῶσαι τὸν ἄνδρα.

XLVII. *Papinian.* Si ignorante sorore mea negotium eius gerens dotem a marito eius stipulatus sim, habet adversus me negotiorum gestorum actionem, ut virum liberem. *L.* 48. *D. eod.*

[μη'.] Ἀφρικ. Ἐὰν τὸ κλαπέν μου πρᾶγμα ὑπὸ τοῦ κλαπέντος ἐξ ἐμοῦ δούλου ἀγοραστὴς πωλήσῃ, καὶ φθαρῇ, ἔχω περὶ τοῦ τιμήματος τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· ὥσπερ ἁρμόζει, ὅτε πρᾶγμά μου χειρίζῃ νομίζων αὐτὸ σὸν εἶναι· εἰ γὰρ καὶ τὴν ἀνήκουσάν μοι κληρονομίαν ὑπολαμβάνων εἶναι σὴν τὰ πράγματά σου λεγατευθέντα τινὶ καταβάλῃς, ἔχεις κατ' ἐμοῦ· ἠλευθέρωμαι γάρ.

XLVIII. *Afric.* Si rem meam a servo, quem vendidi, subreptam emtor vendiderit, eaque perierit, de pretio negotiorum gestorum actionem habeo: quemadmodum competit, quum negotium meum geris, quod tuum esse existimabas: si enim et, quum hereditatem, quae ad me pertinet, tuam esse putares, res tuas alicui legatas solveris, in me actio tibi est: nam liberatus sum. *L.* 49. *D. eod.*

71) Ex coniectura *Heimbachii. Fabrotus:* ἐντείλωμαι. Forte: ἐνετείλω.

[ΤΙΤΛΟΣ Β'.]

[Περὶ ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης τὰ χρησίμως δαπανηθέντα.]

[Βι. β' τοῦ κώδ. τί. ιη'.]

L. 1. C. II. 18. [α'.] *Μήτηρ*[72]) ὁρῶσα τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ἑαυτῆς τέκνων κακῶς διοικοῦντας τὴν ἐπιτροπὴν ἠσπούδασε τούτους μὲν ὡς ὑπόπτους ἀποκινῆσαι, ἑτέρους δὲ τοῖς τέκνοις αὐτοῖς ἐπιτρόπους αἰτηθῆναι· καὶ εἰκότως ἀναλώματα ποιήσασα περὶ τὴν ἀποκίνησιν τῶν ὑπόπτων καὶ περὶ τὴν αἴτησιν τῶν δοθέντων ἐπιτρόπων προσῆλθε βασιλεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα ἀφηγουμένη καὶ ἀπαιτῆσαι θέλουσα τὰ ἀναλώματα· ἀντιγράφει πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως· ὅτε τοὺς ἐπιτρόπους τῶν υἱῶν τῶν σῶν ὑπόπτους ποιήσασα καὶ τούτοις ἐπιτρόπους αἰτήσασα[73]), τῷ λειτουργήματι τῆς εὐσεβείας ἐλειτούργησας· ἥτις αἰτία, ἡ τῆς

Θεοδώρου.[d]) ὅσα δαπανᾷ μήτηρ εἰς τὰ τῶν παίδων αὐτῆς πράγματα, δι' εὐσέβειαν δοκεῖ δαπανᾶν· ὅθεν ἀγωγὴν οὐκ ἔχει ἐπ' αὐτοῖς· δηλονότι[e]) εἰ μὴ ἄρα ἀπαιτ[ητικῷ] λογισμῷ καὶ [μὴ] διαθέσει χαριστικῇ αὐτὰ ἀνάλωσε, ὡς διαστέλλει ἡ ια' διάτ. τοῦ παρόντος τί. ἰστέον δέ, ὅτι ὅσα εἰς ἀποτροφὴν τῶν παίδων αὐτῆς δαπανᾷ, οὐκ ἀπαιτεῖ ἀδιαστίκτως, ὡς φησιν ἡ αὐτὴ ια' διάτ. ὁμοίως λέγει ἡ ιε' προκειμένη διάτ. τοῦ προκειμένου τί. περὶ τῶν δαπανωμένων παρὰ τοῦ πατρωοῦ εἰς τὰ τῶν προγόνων αὐτοῦ πράγματα. ἀνάγν. δὲ καὶ τὴν ιγ' διάτ. τοῦ παρόντος τί.

Θαλελαίου. σῆ. ὅτι καὶ μήτηρ καλῶς ἀποκινεῖ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν παίδων αὐτῆς ὡς ὑπόπτους.

ἠρώτ. ἆρα οὖν καὶ ἄκουσα ἡ μήτηρ ἀναγκάζεται τοὺς τῶν ἰδίων παίδων ἐπιτρόπους ἀποκινεῖν ὡς συσπέκτους, καὶ μὴ ἀποκινοῦσα αὐτοὺς ὑπόκειταί τινι ἐπιτιμίῳ ὥσπερ ἐκ τοῦ μὴ αἰτῆσαι ἐπιτρόπους ἔχει τιμωρίαν τὸ μὴ κληρονομεῖν αὐτούς; μάθε. εἰ[f]) καὶ πρωτοτύπως ἀναγκάζεται μήτηρ τοῖς ἰδίοις τέκνοις ἐπίτροπον [αἰτεῖν][g]), ὅμως τὸν ὄντα αὐτοῖς ἐπίτροπον, συσπέκτον δὲ ὄντα, οὐκ ἀναγκάζεται ἀποκινεῖν ὡς ὕποπτον, ὡς φησιν ἐν τῷ δε τουτέλις. ὥστε οὐν βουλομένη μὲν τῇ μητρὶ ἔξεστιν ἀποκινεῖν τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους τῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ εὐσεβὲς πρᾶγμα ποιεῖ τοῦτον φροντίζουσα· ἀνάγκην δὲ οὐκ ἔχει τοῦτο ποιεῖν.

τῆς παλαιᾶς διατ. κουράτορα μεμνημένης πρὸς τὸ σαφέστερον καὶ ἄμαχον μετεφράσθη νῦν ἡ διάτ. ἐπίτροπον θεμα[τί]σασα παρὰ τῆς μητρὸς αἰτηθῆναι. ὅτην γὰρ εἶχε φιλονεικίαν ἡ τῶν κουρατόρων μνήμη, δύνασαι μαθεῖν ἐντυγχάνων τοῖς ποιήμασι τῶν περιφανεστάτων διδασκάλων.

εὐσέβεια γάρ ἐστι τὸ μὴ συγχωρῆσαι πουπίλλους καταβλάπτεσθαι διὰ τῆς κακίστης τῶν ἐπιτρόπων διοικήσεως· πολλῷ δὲ μᾶλλον νῦν, ἐπειδὴ μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀποκινήσασα τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους εἰ· ά· μ .... εὐσεβεια ἀπο ..... ἐδέξατο γίν[εσθαι] ἡ διάτ.

κ[ἂν γάρ] φησι εὐσεβὲς πρᾶγμα ἐποίησεν, ἡ τῆς εὐσεβείας αἰτία οὐκέτι [προύδέ]χ[εται] τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ πρὸς ἀπαίτησιν τῶν ἀναλωμάτων· καὶ ἐκ τῆς διατ. οὐν συνάγεται, ὅτι τὰ ἐπὶ εὐσεβεῖ αἰτίᾳ διδόμενα ἤτοι ἀναλισκόμενα ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει. ἐν τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ δισπυσατ .. λέγει, ἐὰν διὰ τὴν τοῦ πατρὸς τῶν παίδων φιλίαν ἢ δι' εὐσέβειαν εἰπεδεντ ... ἀποκινήσῃ τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους, μὴ ἔχειν αὐτὸν τῶν ἀναλωμάτων ἀπαίτησιν.

ἠρώ. οὐκοῦν κατὰ τοῦτο τὸ τέλος τῆς διατ. οὐδεὶς δύναται δαπανῶν ἔχειν τὴν νεγοτιογεστόρουμ; πᾶς γὰρ ἄνθρωπος φιλίᾳ καὶ διαθέσει κρατούμενος ἀνέχεται διοικῆσαι ἀλλότρια πράγματα· πῶς οὐν νοήσω τὸν κανόνα τῆς διατ. ταύτης, ὅτι ὁ

[TITULUS II.]

[De actione, qua petuntur sumtus utiliter facti.]

[Lib. II Cod. tit. 18.]

I. Mater, quum videret tutores liberorum suorum tutelam male administrare, curavit, ut hi quasi suspecti removerentur, liberis autem ipsis alii tutores peterentur: quumque sumtus, ut par est, fecisset circa suspectos removendos et tutores datos petendos, principem adiit, remque exponens sumtus repetere desiderabat: ad quam princeps ita rescripsit: Quum tutores filiorum tuorum suspectos faceres iisdemque tutores peteres, munere pietatis fungebaris: quae causa, pietatis scilicet, non admittit negotiorum gestorum actionem, ut sumtus, quos in iis libris fecisti, repetere possis: quum etiamsi quis pro affectione dome-

1. *Theodori* [*l.* 1 C. II, 18]. Quaecunque mater erogat in negotia liberorum, ob pietatem erogare videtur: ideoque actionem non habet: nimirum nisi forte animo repetendi non affectu donandi ea erogaverit, ut distinguit const. 11 huius tit. Sciendum autem, quaecunque in alimenta liberorum suorum impenderit, eam nullo modo repetere, ut dicit eadem const. 11. Similiter loquitur const. 15 huius tit. de his, quae a vitrico in negotia privignorum eius impensa sunt. Lege etiam const. 13. huius tit.

2. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 1 *verb: suspectos*]. Nota etiam matrem tutores liberorum suorum suspectos recte postulare.

3. [*Thal. ἐρωταπόκρ. ad l.* 1]. *Quaesiverunt.* Numquid igitur mater etiam invita obstricta est, ut tutores liberorum suorum suspectos postulet, et, si ceus non fecerit, poenae obnoxia fit, sicut quae tutores non petit hactenus punitur, ut iis non succedat? Disce. Etiamsi primo mater compellatur liberis suis tutorem petere, tamen si quem tutorem habent, suspectum autem, non cogitur eum suspectum postulare, ut dicit tit. *de tutelis.* Itaque licet quidem matri, si velit, tutores liberorum suorum suspectos postulare, et si hoc curet, pietatis officio fungitur, non autem necesse habet hoc facere.

4. [*Thal. παραγρ. ad l.* 1 *verb: tutores sex curatores*]. Quum antiqua constitutio curatoris mentionem fecisset, nunc clarior et indubitata constitutio constituta est, dum tutorem statuit a matre petitum. Quantae enim ob curatorum mentionem controversiae extiterint, cognoscere potes ex operibus inclytorum magistrorum.

5. [*Thal. παραγρ. ad l.* 1 *verb: pietatis*]. Pietas enim est, si quis non sinat pupillos damno affici ex pessima tutorum administratione: ideoque magis etiam hic, quum mater sit, quae tutores suspectos postulavit, pietate id factum esse constitutio intellexit.

6. [*Thal. παραγρ. ad l.* 1 *verb: non admittit.*] Licet enim, ait, piam rem fecerit, tamen pietatis causa non admittit negotiorum gestorum actionem ad sumtus repetendos: unde ex hac constitutione concluditur, repeti non posse, quae pietatis causa data vel erogata sunt. In const. 1 et unica tit. *de* ..... dicit non habere sumtuum repetitionem, si ..... ob amicitiam cum patre liberorum vel ob pietatem tutores suspectos postulaverit.

7. [*Thal. ἐρωταπόκρ. ad l.* 1]. *Quaesivit.* Nonne igitur secundum finem huius const. nemo, qui sumtus fecerit, negotiorum gestorum actionem habet? Nemo enim nisi amicitia et affectu motus aliena negotia ge-

72) Inc. fol. 164. 169.

73) Malim *ἐποίησας — ᾔτησας.*

d) Inc. fol. 164. 169.
e) Vide schol. a. H. 359 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 219.
f) Cod. *καὶ εἰ.*
g) Deest in Cod.

εὐσεβείας δηλονότι, οὐ προσδέχεται τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ τοῦ διοικοῦντος ἀλλότρια[74]), ὅσα τὰ ἀναλώματα, ἅτινα ἐν ταύταις ταῖς δίκαις ἐποίησας, ἀπαιτῆσαι δυνηθείης· ὁπότε εἰ καί τις ὑπὲρ διαθέσεως οἰκειακῆς τινα ἀναλώματα ποιήσει, οὐδενὶ λόγῳ ταῦτα ἀπαιτεῖν δύναται.

β'. Γυνὴ παῖδα νήπιον λαβοῦσα ἀπήγαγεν ἐν ῥώμῃ ἐπὶ τῷ ἐπίτροπον αὐτῷ αἰτῆσαι· ἀναλώματα οὖν αὕτη ποιήσασα καὶ περὶ τὴν ὁδὸν καὶ περὶ τὴν αἴτησιν τοῦ ἐπιτρόπου ἤθελεν ἀπαιτῆσαι ταῦτα τὰ ἀναλώματα αὐτὸν τὸν νήπιον. ὁ δὲ ἔλεγεν, ἄνηβός εἰμι καὶ οὐ γέγονά σοι ἔνοχος, εἰ καὶ διοίκησιν ἐμὴν ἐχείρισας· ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ ἀνήβου βοηθοῦσα τῷ οἰκείῳ παιδὶ ἔλεγεν, ὅτι ἐγὼ ἔμελλον ὡς μήτηρ λαμβάνειν αὐτὸν ἐν ῥώμῃ καὶ αἰτεῖν αὐτῷ τὸν ἐπίτροπον, ἡ μὴ μέλλουσα ἀπαιτεῖν ὡς μήτηρ τὰ ἀναλώματα, καὶ διὰ τί σὺ παρενέβαλες σεαυτὴν καὶ ἀνάλωσας; προσῆλθε τοίνυν ἡ δυπανήσασα γυνὴ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως· καὶ κατὰ τῶν ἀνήβων ὁμοίως, ἐὰν τὰ πράγματα αὐτῶν κατὰ τὸ ἀναγκαῖόν τις διοικήσῃ, δίδοσθαι ἀγωγήν, εἰς ὅσον ἂν γένωνται πλουσιώτεροι, ἤρεσε καὶ ἐδέχθη διὰ τὸ καὶ αὐτοῖς τοῖς νηπίοις συμφέρον.

II. Mulier quaedam impuberem Romam duxerat ut ei tutorem peteret: sumtus igitur et circa iter et circa tutoris petitionem fecerat, eosque a pupillo repetere volebat. Ille autem dicebat: impubes sum nec tibi reus factus sum, quamvis negotia mea gesseris; sed et mater impuberis, quum filio patrocinaretur, dicebat: ego eum tamquam mater Romam ductura et tutorem ei petitura eram, quae tamquam mater sumtus non essem repetitura: et cur tu huic te negotio immiscuisti ac sumtum fecisti? Mulier igitur, quae sumtum fecerat, principem adiit, qui ei in hunc modum rescripsit: Contra impuberes quoque, si negotia eorum necessario quis gesserit, in quantum locupletiores facti sint, dandam actionem ex utilitate ipsorum pupillorum placuit et receptum est. Quae actio tibi quoque iure dabitur, quod sumtus in pupillum, quem Romam tutoris ei petendi gratia duxisti, *L.* 2. *C.* II. 18.

ὑπὲρ διαθέσεως οἰκειακῆς δαπανῶν οὐ δύναται ἀπαιτεῖν, ἅπερ ἀνάλωσε; μάθε, μὴ πρὸς τοσοῦτον πλάτος ἐκτείνειν τὸν κάνονα τῆς διατ. ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξ ἄλλης διατ. παρήγαγον καὶ συνέμιξαν οἱ περιφανέστατοι κωδικευταὶ, καὶ σὺ τοίνυν νόησον, ὅτι ἐάν τις μὴ ἑτέρου [πράγματα][h]) πράττων ἀνάλωσε περὶ πράγματος, ἀλλὰ νομίζων οἰκειακὸν αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς περὶ ἴδια δαπανῶν οὐ δύναται ἔχειν ἀπαίτησιν. οὕτως οὖν νόησον τὸ τέλος τῆς διατ. ὅτι ὡς περὶ ἴδια δαπανήσας τὶς οὐκ ἔχει τοίτων ἀπαίτησιν.

rere suscipit. Quomodo igitur intelligam regulam huius const., eum, qui pro affectione domestica sumtus fecerit, repetere non posse quae erogaverit? Disce, regulam constitutionis non esse tam late extendendam. Quandoquidem et ipsi inclyti confectores Codicis hunc textum ex alia const. sumserunt et immiscuerunt, tu quoque sic accipe, eum, qui sumtus fecerit circa rem non alterius negotia gerens, sed rem suam esse existimans, repetitionem non habere quippe qui in suas res impensas fecerit. Sic igitur intellige finem constitutionis, neminem horum sumtuum, quos quasi in suas res fecerit, repetitionem habere.

Θεοδώρου. τῇ κοντραρίᾳ νεγοτιογεστόρουμ ἔχονται καὶ οἱ πούπιλλοι εἰς ὃ γεγόνασι πλουσιώτεροι. ἀνάγν. τὴν α' διατ. τοῦ λζ τί. τοῦ παρόντος β' βι.

8. *Theodori* [*l.* 2]. Contraria negotiorum gestorum actione tenentur etiam pupilli, in quantum locupletiores facti sunt. Lege const. 1 tit. 37 huius libri II.

πρὸς τοὺς τελείους εἴρηται, ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνοι κατέχονται εἰς ὁλόκληρον, οὕτω καὶ οὗτοι εἰς ὅσον γέγωνται πλουσιώτεροι.

9. [*Thal. παραγρ. ad l.* 2 *verb: quoque*]. Hoc respectu puberum dictum est, ut quemadmodum isti in solidum tenentur, hi etiam teneantur in quantum locupletiores facti sunt.

δύο[i]) χρὴ ἀποδείκνυσθαι παρὰ τοῦ διοικήσαντος τὰ πουπίλλου· ὅτι καὶ ἀνάγκη ἦν πάντως γενέσθαι τὰ ἀναλώματα καὶ ὅτι χρησίμως γεγόνασιν. εἰ γὰρ οὖν τις [μηδε]μιᾶς ἀνάγκης παρακειμένης ἀναλώσῃ περὶ τὰ τῶν ἀνήβων, μᾶλλον, οὐδὲ εἰ γένωνται πλουσιώτεροι, δύναται[k]) αὐτοὺς ἀπαιτεῖν. ὡς γὰρ ὁρᾷς ἡ διατ. καὶ ἀνάγκην συνθλίβουσαν ἐθεμάτισεν καὶ χρησίμως διοικηθῆναι τὰ πράγματα ἀπῄτησεν, ἵνα τότε δοθῇ κατὰ τῶν ἀνήβων ἀγωγὴ τῷ διοικήσαντι[l]) τὰ πράγματα αὐτῶν. καὶ δύνασαι μὲν τοῖς δικανικοῖς τούτοις χρήσασθαι τοῖς ῥητοῖς, καὶ ὡς εἶπον αὐτὰ νοῆσαι, ὅμως ὑπολαμβάνω πρὸς τὸ προκείμενον αἰτίαν[m]) εἰρηκέναι τοῦτο τὴν διατ., ἐπειδὴ ἀνάγκη ἦν εἰσηχθῆναι τὸν ἐπίτροπον τῷ ἀνήβῳ, ἐπεὶ[n]) τὸ καθόλου κἂν μηδεμιᾶς αἰτίας ἐπικειμένης διοικήσει τὰ πουπιλλάρια πράγματα καὶ γένηται ὁ πούπιλλος πλουσιώτερος, δικαιότατόν ἐστι τὸν διοικήσαντα ἀπαιτεῖν εἰς εἴτι πλουσιώτερον ἐποίησε τὸν ἄνηβον· ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ, ὅτι οὐχ ὅσα ἐδαπάνησεν ἀπαιτεῖ, ἀλλ' ὅσα[o]) ἐκέρδησεν ὁ νήπιος μόνα· καὶ οὐ δεχόμ[εθα] στενοχωρεῖσθαι τὸ νόμιμον ἐκ τῶν ῥημάτων ταύτης τῆς διατ.

11. [*Thal. παραγρ. ad l.* 2 *verb: ex utilitate ipsorum*]. Ipsis enim pupillis utile est, ut obligentur

αὐτοῖς γὰρ τοῖς νηπίοις συμφέρει τὸ γίνεσθαι αὐτοὺς ἐνόχους εἰς εἴτι γένωνται πλουσιώτεροι, ἐπεὶ οὐδεὶς ἀναλίσκει

74) Basilicorum conditores, quum *negotiorum gestorum actionem* graece solerent reddere: τὴν κατὰ τοῦ διοικοῦντος ἀλλότρια ἀγωγὴν, non animadverterunt, quam parum hoc in actionem negotiorum gestorum contrariam quadret.

h) Deest in Cod.
i) Vide schol. b. II. 339 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 220.
k) Cod. δύνανται.
l) Cod. videbatur habere: τοῦ διοικήσαντος.
m) Lege φάκτον, vel τὴν προκειμένην αἰτίαν.
n) Cod. ἐπί.
o) Cod. ὅσον.

τείλωμαι πρᾶξαί τι, χώραν ἡ περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγὴ οὐκ ἔχει, ἀλλ᾽ ἡ περὶ τῆς διοικήσεως.

aliquid gerendum mandem, locum mandati actio non habet, sed negotiorum gestorum actio.

L. 19. §. 3. *D.* III. 5. Ἐὰν διοικῶν ἀπόντος μου τὰ πράγματά μου καλῇ πίστει ἀγοράσῃς ἐμὸν πρᾶγμα, ἀγνοῶν ἐμὸν εἶναι, καὶ διὰ τῆς χρήσεως δεσπόσῃς, οὐκ ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ λαβεῖν αὐτό, ἐν ᾧ μέχρι τελείας χρήσεως ἠγνόησας. εἰ δὲ πρὸ τοῦ χρήσασθαί σε πρὸς τὸ δεσπόσαι ἔγνως, ὀφείλεις ὑποβαλεῖν τινα ἐκ προσώπου μου ἐναγειν σοί, ἵνα τούτῳ τῷ τρόπῳ κὰμοὶ τὸ πρᾶγμα[34]) καὶ σοὶ ἡ τῆς ἐκνικήσεως ἐπιρώτησις φυλαχθῇ. καὶ τοῦτο ποιῶν οὐχ ἁμαρτάνῃς δόλον.

Si, quum me absente negotia mea gereres, rem meam bona fide emisti, ignorans meam esse, eamque usucepisti, negotiorum gestorum actionem adversus te non habeo, ut eam mihi restituas, si usque ad impletam usucapionem ignoraveris. Sed si ante impletam usucapionem cognoveris, debes subiicere aliquem, qui a te meo nomine vindicet, ut eo modo et mihi res et tibi evictionis stipulatio servetur. Quod si feceris, dolum non admittis.

§. 4. Καὶ[35]) τόκους, οὓς ἔλαβεν ἢ λαβεῖν ὁ διοικητὴς ἠδύνατο, δίδωσι, καὶ λαμβάνει, οὓς δέδωκεν ἢ οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὑπὲρ ὧν αὐτὸς οἰκοθεν ἐδαπάνησεν.

Negotiorum gestor et usuras, quas percepit vel percipere potuit, praestat, et consequitur eas, quas ipse praestitit vel ex sua pecunia, quam impendit, percipere potuit.

§. 5. Διοικήσας τὰ τοῦ αἰχμαλώτου ἔχω κατ᾽ αὐτοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν ὑποστρέφοντος αὐτοῦ.

Si negotia captivi gessi, cum eo negotiorum gestorum actio mihi est, si reversus fuerit.

L. 20. *D. eod.* ιθ΄,[36]) Ulpi. Εἰ δὲ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἀποθάνῃ, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ καὶ κατ᾽ αὐτῶν[37]) ἁρμόζει ἡ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγή.

XIX. *Ulpi.* Sin autem apud hostes decesserit, heredibus eius et adversus eos competit negotiorum gestorum actio.

L. 21. *pr. D. eod.* κ΄.[38]) Paul. Τριῶν ὄντων αἰχμαλώτων ὁ εἷς ἀπελύθη ἐφ᾽ ᾧ ἀγαγεῖν ὑπὲρ τῶν τριῶν λύτρα καὶ ὥστε μὴ ὑποστρέφοντος αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι. ἐὰν αὐτοῦ μὴ ὑποστρέψαντος δώσουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ ἄλλοι, ἐνάγουσιν αὐτῷ.

XX. *Paul.* Quum tres capti essent ab hostibus, unus ex his dimissus est, ut pro tribus pretium redemtionis afferret et, nisi rediisset, reliqui pro eo pretium redemtionis praestarent. Si eo non reverso reliqui pro eo solverint, agunt cum eo.

§. 1. Ὁ διοικῶν[39]) κληρονομίαν ἀπροσέλευστον αὐτὴν ἔνοχον ἔχει καὶ αὐτῇ ἐνέχεται. διὸ ἀδιάφορόν ἐστιν,

Qui hereditatem nondum aditam administrat, eam sibi seque ei obligat. Ideo nihil refert, etiamsi pu-

τοῦ ἐναντιοφ. .... βι. ιγ΄ᵉ) τι. ς΄ διγ. ιγ΄, ἀλλ᾽ ὑ.. ..... ὅτι .... το γνώμ ..... ᾔρξατο διοικεῖν ..... διρεκταν κακεινο πρὸς ..... ἀνάγν. καὶ βι. μαᵃ) τι. α΄ διγ. νδ΄.[b])

39. *Enantioph.* [*ad l.* 19 §. 2]. [Lege] lib. XIII tit. 6 dig. 13 [§. 2] ..... — — — Lege etiam lib. XLI tit. 1 dig. 54.

οὐ μόνον τὸ κεφάλαιον ἀπαιτοῦμεν διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόκους, οὓς ἔλαβε ὁ νεγοτιογέστορ καὶ ὅσους ἠδύνατο λαβεῖν. ἐγκαλεῖται γὰρ ὁ νεγοτιογέστορ, εἰ δυνάμενος δανεῖσαι καὶᶜ) οὐκ ἐδάνεισεν, ἐν ᾧᵈ) δηλονότι ἔθος εἶχε δανείζειν ὁ τῶν πραγμάτων κύριος, ὡς φησι σκαεβόλας ἐν τῷ γ΄ τῶν ἀντιπαπιανοῦ τι. α΄ διγ. ιγ΄. καὶ τοὐναντίον διὰ τῆς κοντραρίας νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἀπαιτεῖ τόκους ὁ διοικήσας τὸν τῶν πραγμάτων δεσπότην, ὅσους αὐτὸς ὁ νεγοτιογέστορ παρ᾽ ἑτέρων ὡς εἰκὸς ἐπὶ τῇ διοικήσει δανεισάμενος δέδωκεν, ἢ ὅσους ἠδύνατο λαβεῖν, εἰ δ᾽ ἂν ἑτέροις ἐδάνεισε τὰ οἰκεῖα χρήματα, ἅπερ εἰς τὴν διοίκησιν ἐδαπάνησε τῶν τοῦ ἀπολιμπανομένου πραγμάτων.

40. [*Steph. index l* 19 §. 4]. Non solum sortem negotiorum gestorum actione exigimus, sed etiam usuras, quas percepit negotiorum gestor vel percipere potuit. Tenetur enim negotiorum gestor, si, quum foenerare posset, non foeneravit, si quidem negotiorum dominus solitus erat foenerare, ut ait Scaevola lib. III *Antipapiani* tit. 1 dig. 13 [§. 1]. Et e contrario negotiorum gestor contraria negotiorum gestorum actione a domino negotiorum usuras petit, quas ipse negotiorum gestor pecuniam ad negotia gerenda ab aliis mutuatus praestitit, vel quas percipere potuisset, si pecuniam suam, quam ad negotia absentis gerenda erogavit, aliis foenerasset.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. κβ΄ τι. α΄ διγ. ιγ΄, λέ καὶ βι. κ΄ τι. δ΄ διγ. ιβ΄ θι. ς΄ ἐν ᾧ φησιν ὅτι καὶ τῶν παρ᾽ αὐτοῦ δοθέντων τόκων λαμβάνει τόκους.

41. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 4]. Lege lib. XXII tit. 1 dig. 13 [§. 1] et 35 (37) et lib. XX tit. 4 dig. 12 them. 6 [§. 6], ubi dicit eum etiam usuras usurarum ab ipso solutarum consequi.

ὁ κληρονόμος[c]) διοικῶν τὴν κληρονομίαν ἀπροσέλευστον ἔνοχος ταύτῃ γίνεται καὶ ἔνοχον ταύτην καθίστησιν ἑαυτῷ, τοσοῦτον ὅτι ἐὰν τυχὸν βʹ νομίσματα μὲν περὶ τὴν κληρονομίαν δεόντως δαπανηθῇ, μὴ εὑρεθῇ [δὲ] πλουσιωτέρα διὰ τῆς τοιαύτης δα[πάνης] εἰ μὴ ἐπὶ [μόνῳ] ἑνὶ, τυχὸν γὰρ οἰκίαι κτισθεῖ[σαι] κατέπεσον ἢ καὶ οἰκέται φροντισθέντες ἐτελεύτησαν, ἔχει καὶ οὕτως ἐνεχομένην αὐτῷ[f]) τὴν κληρονομίαν ἐπὶ τοῖς β΄ νομίσμασιν. ὥστε εἰ καὶ πούπιλλος γένηται κληρονόμος καὶ ἐλθὼν ὁ διοικήσας κινήσῃ κατ᾽ αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἐπὶ τοῖς β΄ [νομίσμασι] τοῖς δαπανηθεῖσιν, οὐ δύνα-

Qui hereditatem nondum aditam administrat, ipse ei obligatur eamque sibi obligatam reddit, in tantum, ut, si forte duo quidem in hereditatem rite impenderit, hereditas autem uno tantum ex hoc sumtu locupletior esse inveniatur (forte enim aedificia exstructa corruerunt vel servi curati obierunt), etiam tunc hereditatem ad duo obligatam habeat. Proinde et si pupillus heres factus sit et negotiorum gestor adversus eum de duobus illis erogatis negotiorum gestorum agat, pupillus non potest

34) Expl. fol. 116 119. Inc. fol. 39. 44.
35) Cod. uno tenore pergit.
36) *Fabr.* et *Heimb.* κ΄.
37) Cod. αὐτόν.
38) *Fabr.* et *Heimb.* κα΄. Sed κεφ. κ΄. vocatur etiam in schol. 17 edit. *Heimb.* II p. 101.
39) Cod. Ὁ κληρονόμος διοικ. Vide infra not. e.

s) Cod. ις΄.
a) Cod. μά΄.
b) Expl. fol. 116. 119. Inc. fol. 39 44.
c) Forte τὰ νομίσματα.
d) Vide schol. k. II. 324 *Fabr. Heimb.* p. 213.
e) Verbum κληρ. delendum est, nisi malis legere: ὁ κληρονόμιαν διοικῶν δηλονότι κληρ. — Caeterum vide supra not. 39.
f) Cod αὐτήν.

εἰ καὶ ἄνηβος γένηται κληρονόμος. τοῦτο γὰρ τὸ χρέος μετὰ τῶν λοιπῶν κληρονομιαίων μετέρχεται πρὸς αὐτόν.

Ἐὰν ζῶντός σου διοικεῖν ἄρξωμαι τὰ σά, πληροῦν ἀναγκάζομαι τὰ ἠρχθέντα, οὐ μὴν νέων ἐφάπτεσθαι. τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κοινωνίας λέγομεν ἑνὸς τῶν κοινωνῶν ἀποθανόντος.

Ἐὰν ἄλλος κατὰ ἐντολήν σου διοικήσῃ τὰ πράγματά μου, ἐνέχῃ μοι τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ εἰς τὸ τὴν ζημίαν ἀποθεραπεῦσαί μοι, οὐ μὴν εἰς τὸ ἐκχωρῆσαί μοι τὰς κατ' ἐκείνου ἀγωγάς.

κα'.[40]) Gaiu. Ἐὰν ἀναγκαῖον ἀγοράσω πρᾶγμα, τυχὸν δαπάνην τῇ φαμιλίᾳ, καὶ ἀπόληται τυχηρῶς, ἴσως ἐμπρησμῷ ἢ καταπτώσει, ἔχω τὴν περὶ διοι-

pillus heres fiat. Hoc enim debitum cum caeteris obligationibus hereditariis ad eum transit.

Si te vivo negotia tua administrare coepero, coepta implere cogor, non inchoare nova. Nam idem et in societate dicimus, quum alter ex sociis decesserit. *L.* 21. §. 2. *D.* III. 5.

Si alius mandatu tuo negotia mea gesserit, teneris mihi negotiorum gestorum, ut damnum mihi praestes, non tantum ut actiones adversus eum mihi cedas. §. 3.

XXI. *Gaii.* Si rem necessariam emero, puta alimoniam familiae, eaque casu interierit, incendio forte vel ruina, negotiorum gestorum actionem habeo, *L.* 22. *D. eod.*

ται λέγειν ὁ πούπιλλος ὅτι α' νόμισμα ὀφείλω, ἐφ' ᾧ καὶ ἐγενόμην πλουσιώτερος· ἐρεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ, ὅτι ἐνταῦθα ἡ κληρονομία νομί[ζεται ἐνέχεσθαι] καὶ τοῦτο τὸ χρέος ἐκ τῆς κληρονομίας ὀφειλόμενον μετῆλθεν εἰς σὲ μετὰ τῶν ἄλλων πραγματειῶν. σῆ. οὖν καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ πουπίλλου πράγματα διοικῶν ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν καθίστησιν ἔνοχον, οὐκ εἰς ὅσον[e]) ἀλλ' εἰς ὅσον καλῶς διῴκησεν ὁ νεγοτιογέστωρ.

κυρ. ὁ κληρονομιαῖα πράγματα διοικήσας... τὴν κληρονομίαν ἑαυτῷ ποιεῖ ἔνοχον. διὸ κἂν ἄνηβος ᾖ ὁ κληρονόμος, κατέχεται.

τοῦ ἀνων. εἴρηται γὰρ βι. λ' διγ. ριέ' ὅτι πρὸ ἀδιτίονος ἡ κληρονομία τὸ τοῦ τελευτήσαντος ἐπέχει πρόσωπον, καὶ βι. κη τί. ε' διγ. λ'. ἐν δὲ τῷ κγ' διγ. τοῦ β' τί. τοῦ μς' βι. λέγεται τὸ πρόσωπον αὐτὴν ἐπέχειν τοῦ κληρονόμου, καὶ βι. μα τί. γ' διγ. κγ' ὅτι ἡ κληρονομία καὶ ὁ κληρονόμος ἀντὶ ἑνός εἰσιν, εἰ καὶ β' ὀνόματα ἔχουσιν.

περὶ κληρονομιαίων χρεῶν ἀνάγν. βι. μβ' τί. δ' διγ. γ' καὶ τί. ε' διγ. ζ' καὶ βι. μδ' τί. ζ' διγ. μ' καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. κ' καὶ τί. ιζ' διγ. ιθ'.

εἰ καὶ ὁ τῶν πραγμάτων τελευτήσῃ δεσπότης, ὀφείλει καὶ οὗτως[h]) ὁ νεγοτιογέστωρ πληροῦν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχθὲν νεγότιον, καινοῦ μέντοι ἄρξασθαι νεγοτίου μετὰ τελευτὴν τοῦ δεσπότου τῶν πραγμάτων οὐκ ἀναγκάζεται. εἰ γὰρ τὰ πράγματα τιτίου περιόντος ἠρξάμην διοικεῖν, οὐκ ὀφείλω τελευτήσαντος αὐτοῦ παριδεῖν αὐτά, καινῶν μέντοι ἄρξασθαι πραγμάτων ἐπάναγκες οὐκ ἐστὶν ἐμοί. τὰ δὲ ἤδη ἀρχθέντα διενλυτοῦν καὶ φυλάττειν ἀναγκάζομαι καθ' ὑπόδειγμα τοῦ κοινωνοῦ· τὰ γὰρ χειριζόμενα μετὰ τελευτὴν θατέρου τῶν κοινωνῶν οὐ κατὰ καινὴν διοίκησιν ἀλλὰ διὰ τὸ πέρας ἐπιτεθεῖναι τῇ ἐπαρχθείσῃ πρότερον διοικήσει, ταῦτα οὐ σκοποῦμεν πότε περαιοῦται ἀλλὰ πότε ἀρχὴν ἐδέξατο τούτων ἡ διοίκησις. καὶ σῆ. ὅτι ὁ κοινωνὸς μετὰ τὴν τοῦ κοινωνοῦ τελευτὴν ἀναγκάζεται πάντως ἀναπληροῦν τὰ ἀρχθέντα καὶ ταῦτα φυλάττειν, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ τοῦ κοινωνοῦ κληρονόμος[i]) τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχθέντα πληροῦν ἀναγκάζεται, ὡς ὁ πομπώνιος ἐν τῷ ς' τῶν δὲ ῥέβους τί. τελευταίῳ διγ. μ' φησίν.

ἐάν τις κατὰ μανδάτον σὸν τὰ ἡμέτερα διοικήσῃ πράγματα, σὺ μὲν ἔχεις κατ' ἐκείνου τὴν μανδάτι, ἐγὼ δὲ κατὰ σοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, δι' ἧς ἀπαιτῶ σε[k]) οὐ πάντως ἐκχωρῆσαί μοι ἣν ἔχεις μανδάτι κατὰ τοῦ ἐνταλθέντος παρὰ σοῦ διοικῆσαι τὰ ἡμέτερα πράγματα (τί γάρ; ὅτι ἄπορός ἐστιν) ἀλλ' ἵνα καὶ παράσχῃς μοι, ἅπερ ἐζημίωμαι διὰ τὴν τοῦ διοικήσαντος ῥαθυμίαν. τί γάρ; ὅτι οὐ φρονίμως οὐδὲ συνετῶς αὐτὸν ἐπελέξω, ἀλλ' ἐνετείλω τῷ τυχόντι καὶ ᾧ μὴ ἔχρῆν ἐντείλασθαι.

εἴτε κληρονομίας ἀναδιτεύτου πράγματα [διοικῶν] εἴτε τινὸς ἑτέρου περιόντος ἀγοράσῃ τί ὁ νεγοτιογέστωρ, [τυχὸν][l]) σῖτον ἢ οἶνον τῇ φαμιλίᾳ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τοῦ ἀπολιμπανομένου, κατὰ τυχηρὰν δέ τινα περίστασιν ἀπόληται τὸ ἀγορασθέν, τυχὸν ὑπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ πτώσεως, ἔχει τὴν νεγοτιορουμ

dicere, unum tibi debeo, quo locupletior factus sum: ipse enim illi contra dicet, hoc casu hereditas teneri intelligitur et aes alienum, quod hereditas debebat, ad te transiit cum reliquis rebus hereditariis. Igitur hinc notes, eum, qui pupilli negotia gerit, non obligare eum, in quantum [locupletior factus sit], sed in quantum negotiorum gestor utiliter gessit.

43. *Cyr.* [*l.* 21 §. 1]. Qui negotia hereditaria gessit, ipsam hereditatem sibi obligat. Igitur et si pupillus heres sit, tenetur.

44. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 1]. Dicitur enim lib. XXX dig. 115 (116 §. 3) hereditatem ante aditionem defuncti vicem sustinere, et lib. XXVIII tit. 5 dig. 30 (31 §. 1). Dig. autem 28 (24) tit. 2 lib. XLVI dicitur personam heredis sustinere, et lib. XLI tit. 3 dig. 23 (22), hereditatem et heredem unius personae vice fungi, licet duas appellationes accipiant.

45. [*Anon. ad l.* 21 §. 1]. De debitis hereditariis vide lib. XLII tit. 4 dig. 3 [§. 3] et tit. 5 dig. 7 et lib. XLIV tit. 7 dig. 40 et lib. L tit. 16 dig. 20 (23?) et tit. 17 dig. 19 [pr.].

46. [*Steph. index l.* 21 §. 2]. Etiamsi dominus negotiorum mortuus sit, vel sic negotiorum gestor negotium ab ipso inchoatum consummare debet, novum autem negotium inchoare post mortem domini negotiorum non compellitur. Si enim vivo Titio negotia eius gerere coepi, non debeo mortuo eo ea negligere, nova autem negotia inchoare necesse mihi non est. Quae vero iam inchoata sunt, explicare ac conservare cogor ad instar socii: nam quae post mortem alterius socii geruntur non ex nova administratione sed ad consummandam administrationem antea coeptam, in his non spectamus quando consummetur, sed quando inchoata sit administratio. Et notes, socium post mortem socii omnino compelli negotia coepta explicare et conservare, sicut et heres socii negotia ab eo inchoata perficere cogitur, ut Pomponius lib. VI *de rebus* tit. ultimo dig. 40 dicit.

47. [*Steph. index l.* 21 §. 3]. Si quis mandatu tuo res nostras administraverit, tu quidem adversus illum mandati habes, ego vero adversus te negotiorum gestorum, per quam non tantum postulo, ut actionem praestes, quam habes adversus eum, qui a te rerum nostrarum gerendarum mandatum accepit, (quid enim si inops sit?) sed ut praestes, quicquid damni mihi datum est negligentia administratoris. Quid enim, si non prudenter nec caute eum elegeris, sed mandaveris ei, qui primum se offerret et cui mandare non debuisses?

48. [*Steph. index l.* 22]. Si negotiorum gestor, qui vel hereditatis nondum aditae vel viventis negotia gereret, emerit aliquid, veluti frumentum vel vinum familiae defuncti vel absentis, fortuito autem casu res emta perierit, puta incendio vel ruina, negotiorum gestorum

40) *Fabr.* et *Heimb.* νβ'.

g) Adde: αὐτὸν ποιήσει πλουσιώτερον. Vide enim schol. l. II. 324 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 213.
h) Cod. οὗτος.
i) Cod. κοινωνός.
k) Cod. videbatur habere: σοι.
l) Supplevi, licet in Cod. non sit lacuna.

κήσεως ἀγωγήν, εἰ μὴ τὴν αἰτίαν ἐγὼ δέδωκα τοῦ ἐμπρησμοῦ καὶ τῆς πτώσεως· τότε γὰρ καὶ ἐπὶ τούτοις καταδικάζομαι καὶ προφάσει τῆς δαπάνης οὐκ ἔχω λόγον.

L. 23. *D.* III. 5. κβ'.[41]) PAUL. Ἀπαιτήσας μὴ κεχρεωστημένον[42]) ὁ διοικητὴς τῷ δεσπότῃ δίδωσιν. αὐτὸς δὲ διδοὺς τὸ μὴ κεχρεωστημένον ζημιοῦται.

L. 24. *D.* eod. κγ'.[43]) IDEM. Ἐὰν παράσχω τῷ διοικητῇ τοῦ δανειστοῦ μου πράγματα ἐπὶ τῷ γενέσθαι αὐτὰ τοῦ δανειστοῦ, διὰ μὲν τοῦ διοικοῦντος ἡ δεσποτεία αὐτῷ οὐ προσπορίζεται, μεθὸ δὲ δεκτὸν ἡγήσεται, ποιεῖ αὐτὰ καὶ[44]) ἄκοντός μου ἴδια, καὶ ἐλευθεροῦμαι.

L. 25. *D.* eod. [κδ'.][45]) IDEM. Ὁ πλέον τοῦ δέοντος δαπανήσας τὸ δεδοκιμασμένον λαμβάνει.

L. 26. *D.* eod. κε'.[46]) MOD. Κληρονομίας ἀποκαταστάσης πόλει διοικητὰς οἱ στρατηγοὶ τρεῖς προεβάλοντο ἐπιτηδείους, οἵτινες τὴν διοίκησιν διείλοντο μεταξὺ αὐτῶν μὴ συναινούντων τῶν στρατηγῶν, καὶ μετὰ ταῦτα φανείσης ἀκύρου τῆς διαθήκης χώραν ἔσχε τὰ ἐξ ἀδιαθέ-

nisi causam incendii et ruinae praebuero: tunc enim et propterea condemnor nec ob impendia actionem ullam habeo.

XXII. *Paul.* Negotiorum gestor, qui indebitum exegit, id domino praestat. Si vero ipse indebitum solvit, damnum ipsius est.

XXIII. *Idem.* Si procuratori creditoris mei pecuniam ea mente dedero, ut ea creditoris fieret: per procuratorem quidem dominium ei non acquiritur: postquam autem ratum habuerit, etiam invito me pecuniam suam facit, et liberor.

XXIV. *Idem.* Qui plus, quam oportet, impendit, impensam probabilem consequitur.

XXV. *Mod.* Hereditate civitati restituta magistratus tres actores idoneos creaverunt, qui inter se administrationem diviserunt non consentientibus magistratibus, posteaque quum testamentum irritum esse appareret, successioni ab intestato locus fuit, et unus

γεστόρουμ. τότε δὲ τοῦτό φαμεν, εἰ δίχα βιτίου ἢ κούλπας αὐτοῦ συνέβη γενέσθαι τὸν ἐμπρησμόν· ἔνθα γὰρ διὰ τὴν πτῶσιν ἢ τὸν ἐμπρησμὸν ὀφείλει καταδικάζεσθαι, ἀναρμόδιον [ἐστιν] αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ σίτου καὶ τοῦ οἴνου τῶν δαπανηθέντων τὴν ... ξ τι λαμβάνειν.

ἔξω δικαστηρίου ..... ν ἐ.... ἀ συν.. π ... τ..... δίγ. ζ'. ἀνάγν. καὶ βι. ιβ' τί. ς' .....

..... γεγοτιογέστορ .. εν ἐνδέβ ..... δηλονότι τοῦ .. τ . π ... πρὸς ἀνάγκης ἔχει αὐτὸ τοῦτο ῥατοναβιτιον ... παρασχ ... δεδωκὼς ἐνδέβιτον ὀνόματι τοῦ τῶν πραγμάτων δεσπότου αὐτὸς κινδυνεύει ἐπὶ τῇ τούτου ἀπαιτήσει, καὶ οὐ δύναται τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν, κἂν ὀνόματι αὐτοῦ κατέβαλε τὸ ἐνδέβιτον, ἑαυτῷ ὀφείλων μέμφεσθαι τί δήποτε τὴν ἐνδέβιτον ταύτην καταβολὴν ἐποιήσατο.[m])

ἐὰν τοιαύτῃ διαθέσει παράσχω χρήματα τῷ προκουράτωρι τοῦ ἡμετέρου κρεδίτορος, ἐφ' ᾧ αὐτὰ γενέσθαι ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ τοῦ ἡμετέρου λέγω κρεδίτορος, εἰπών τυχόν, ὅτι ταῦτα τὰ νομίσματα κατέβαλον ὑπὲρ ἐμοῦ τῷ ἐμῷ δανειστῇ, ἡ μὲν δεσποτεία τῶν νομισμάτων αὐτομάτως διὰ τοῦ προκουράτορος οὐ προσπορίζεται τῷ ἡμετέρῳ κρεδίτορι, δύναται μέντοι ὁ δανειστὴς καὶ μὴ βουλομένου μου λοιπὸν ῥατοναβιτείων γίνεσθαι τῶν νομισμάτων [δεσπότης][n]), ἐπειδὴ ὁ προκουράτωρ ἐν τῷ δέχεσθαι τὰ νομίσματα μόνον τοῦ δανειστοῦ νεγοτια ἔπραττεν, καὶ διὰ τοῦτο διὰ τῆς ῥατοναβιτίονος τοῦ δανειστοῦ[o]) ἐλευθεροῦμαι τῆς ἐνοχῆς, εἰ καὶ μήπω αὐτῷ[p]) καταβληθῇ τὰ νομίσματα.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. ιζ' τί. α' δίγ. κβ' καὶ βι. μ' τί. γ' δίγ. ιζ' καὶ βι. μζ' τί. β' δίγ. νβ'.

κατελείφθη πόλει τινὶ κατὰ φιδικόμμισσον ἐν διαθήκῃ κληρονομία. ταύτης τῆς κληρονομίας ἀποκατασταθείσης[q]) οἱ τῆς πόλεως στρατηγοὶ τρεῖς ἄκτορας ἤτοι διοικητὰς προεβάλοντο, οὓς ἐνόμιζον ἐπιτηδείως ἔχειν περὶ τὴν τῆς κληρονομίας διοίκησιν. δίχα τῆς τῶν στρατηγῶν αὐθεντίας τε καὶ συναινέσεως[r]) ἀλλὰ τούτων οὕτω γεγενημένων ὤφθη παρόντος ἄρχοντος μετὰ ταῦτα ἄκυρος ἡ διαθήκη, ἐν ᾗ κατελείφθη τῇ πόλει κατὰ φιδικόμμισσον ἡ κληρονομία, καὶ ἐξεδίκησε ταύτην σεμπρώνιός τις ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν τοῦ τελευτήσαντος καλούμενος κλῆρον, ἀλλ' ἐκ τῶν προβληθέντων τριῶν ἀκτόρων εἷς ἐτελεύτησεν ἄπορος ὢν καὶ οὐδεὶς ἐφάνη αὐτοῦ κληρονόμος. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ κα[εἴ] κατὰ τῶν περιόντων διοικητῶν ταύτης αὐτῆς τῆς κληρονομίας ὁ σεμπρώνιος [καὶ τούτοις]

actionem habet. Hoc autem tum dicimus, si sine vitio vel culpa eius incendium contigerit: nam si propter ruinam vel incendium condemnari debet, absurdum est, eum pro frumento vel vino, quae consumta sunt, quicquam accipere.

49. [*Anon. ad l.* 23]. Extra iudicium — ..... dig. 7 (6 §. 9?). Lege etiam lib. XII tit. 6 [dig. 6 §. 1 et 2].

50. [*Steph. index l.* 23]. Si negotiorum gestor indebitum ..... — — — solvit indebitum nomine domini negotiorum, ipse periculum repetitionis subit, nec potest negotiorum gestorum adversus dominum agere, licet nomine eius indebitum solverit, sed sibi imputare debet, cur indebiti solutionem fecerit.

51. [*Steph. index l.* 24]. Si hac mente procuratori creditoris mei pecuniam dedero, ut ea ipsius creditoris mei fieret, forte dicens, hos numos pro me solvi creditori meo, dominium quidem numorum per procuratorem creditori meo non sponte acquiritur, creditor autem etiam invito me ratum habendo numorum dominus fieri potest, quoniam procurator numos accipiendo nonnisi negotia creditoris gessit, ideoque ratihabitione creditoris obligatione liberor, licet numi ei nondum sint soluti.

52. *Anon.* [*ad l.* 24]. Lege lib. XVII tit. 1 dig. 22 [§. 7. 8] et lib. XLVI tit. 3 dig. 17 et lib. XLVII tit. 2 dig. 52 [§. 16].

53. [*Steph. index l.* 26]. Civitati alicui fideicommissaria hereditas testamento relicta est. Qua hereditate restituta magistratus civitatis tres actores sive administratores creaverunt, quos idoneos esse putarent ad administrandam hereditatem. Sine auctoritate et consensu magistratuum [actores inter se administrationem diviserunt]. Quae quum ita essent, postea praesente praeside testamentum irritum esse visum est, in quo civitati fideicommissaria hereditas relicta erat, eamque Sempronius quidam, qui ab intestato ad hereditatem defuncti vocabatur, petiit, quum ex tribus creatis actoribus unus non solvendo decessisset nec quisquam heres eius existeret. Quaerebatur, an Sempronius ad-

41) Eodem numero hoc caput allegatur in Syn. p. 104. Contra *Fabr.* et *Heimb.* κγ' habent.
42) Medio hoc verbo expl. fol. 39. 44. Inc. fol. 170. 163.
43) *Heimb.* post *Fabr.* κδ'.
44) Cod. καὶ αὐτά.
45) Numerus in Cod. deest. Sed in Syn. p. 104 vocatur κεφ. κδ'. *Fabrot.* et *Heimb.* est κεφ. κε'.
46) *Fabr.* et *Heimb.* κς'.

m) Expl. fol. 39. 44. Inc. fol. 170. 163.
n) Deest in Cod.
o) Cod. δικαιοτοῦ.
p) Cod. αὐτοῦ.
q) Cod. ταύτην τὴν κληρονομίαν ἀποκατασταθεῖσαν.
r) Nimirum exciderunt quaedam.

του καὶ ὁ εἷς τῶν διοικητῶν ἄπορος ἐτελεύτησε καὶ ἀκληρονόμητος· ἡ ἀπορία αὐτοῦ, ἐφ' οἷς μόνος διῴκησε, πρὸς τὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον ἀνήκει.

κς'.[47]) Idem. *Δύο ἀδελφοὶ, ὧν ὁ εἷς ἦν ἀφῆλιξ, ἔχοντες ἐπίκοινα κτήματα καὶ τοῦ μείζονος πολυτελῶς ἐν αὐτοῖς κτίσαντος εἰς διαίρεσιν αὐτῶν ἦλθον*[48]) *ἤδη τελείου γενομένου τοῦ ἀφήλικος· τὰ μὴ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον γενόμενα δαπανήματα, ἀλλὰ διὰ τέρψιν, ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει· τὰ δὲ ἀναγκαῖα, ὧν μὴ γεγονότων ἀπώλλυτο ἂν τὸ ὑποκείμενον, καὶ τὰ προσόδου ποιητικὰ ἀπαιτοῦνται.*

Ὁ δι' εὐσέβειαν ἀποθρέψας τὴν οἰκείαν ἀδελφόπωδα οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν.

[κζ'.][49]) [*Ἰαβολ.*] *Ἐὰν ἐντείλωμαί σοι διοικῆσαι τὰ πέτρου, ἐνέχῃ μοι εἰς ὅσον διαφέρει μοι· διαφέρει δέ μοι, ὅσον μέλλω πέτρῳ καταδικάζεσθαι διὰ τῆς*

ex his actoribus non par solvendo et sine herede decessit; inopia eius ob ea, quae solus gessit, ad damnum heredis legitimi pertinet.

XXVI. *Idem.* Duo fratres, quorum unus erat minor, praedia communia habebant, et quum frater natu maior sumtuosa aedificia in his exstruxisset, inter se praedia diviserunt, minore iam legitimae aetatis facto: sumtus non ex necessitate, sed voluptatis causa facti non repetuntur: necessarii autem, quibus non factis res erat interitura, et sumtus, qui reditum auxerunt, repetuntur. *L. 27. pr. D. III. 5.*

Qui pietatis respectu sororis filiam aluit, repetitionem non habet. §. 1.

XXVII. *Iavol.* Si tibi mandavero, ut negotia Petri gereres, teneris mihi, quanti mea interest; mea autem interest, quantum Petro mandati vel negotio- *L. 28. D. eod.*

κινδυνεύεται ἡ ἀπορία τοῦ τελευτήσαντος ἄκτορος. ὁ τοίνυν μοδεστῖνος ἀπεκρίνατο οὕτως[s]*)· ὅπερ ἐξ ἑνὸς τῶν ἀκτόρων, [ἐφ' οἷς μόνος διῴκησε, οὗ] δύναται διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστορουμ ἀποσώζεσθαι τῷ σεμπρονίῳ, διὰ τὸ ἄπορον αὐτὸν καὶ διαδόχων ἐκτὸς τελευτῆσαι, τοῦτο πρὸς ζημίαν [ἐκείνου ἀνήκει], ᾧτινι ἡ ἐξ ἀδιαθέτου περιεποιήθη κληρονομία· τουτέστι ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τοῦ τελευτήσαντος ἄκτορος μόνος κινδυνεύει ὁ σεμπρώνιος τῷ μὴ ἐνάγεσθαι τὸν ἐπιμε[λητὴν] ὑπὲρ τοῦ ἀπόρου αὐτοῦ*[t]*) συνεπιμελητοῦ. καὶ κατὰ διαίρεσιν προβαίνει λέγειν· ὁ μὲν γὰρ ἐπίτροπος ἀπόρου ὄντος τοῦ συνεπιτρόπου ἐνάγεται, ὁ δὲ προβληθεὶς ὑπὸ στρατηγοῦ ἐπιμελητὴς οὐκ ἐνάγεται ὑπὲρ τοῦ συνεπιμελητοῦ. τοῦτο γὰρ ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ δε τουτέλις μονοβι. τί. ζ*[u]*) διγ. μζ φησί· καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ αὐτῷ διγ. ἔνθα τοὺς στρατηγοὺς εἶπε κινδυνεύειν ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τινὸς τῶν ἐπιμελητῶν . ων αν ... προρ . ανοντ . ἐκεῖ γὰρ χρέος ἰδικῶς ἐπωφείλετο τῇ πόλει καὶ κατὰ νόμον ἔσχε τὴν νομὴν τῶν πραγμάτων τοῦ οἰκείου δεβίτωρος. ἐνταῦθα γὰρ πλάνη εισολ .. ην· ἄκυρος γὰρ ἦν ἡ διαθήκη, καὶ ἀπὸ ἀκύρου διαθήκης τὴν κληρονομίαν πλάνῃ ἔσχεν ἡ πόλις, καὶ εἰκότως ὡς τῆς προβολῆς μὴ ἐρρωμένης οὐ δέδωκεν ὁ μοδεστῖνος ἐνταῦθα τινα κατὰ τῶν στρατηγῶν ἀγωγήν.*

versus superstites actores eius hereditatis agere posset eorumque periculo esset inopia defuncti actoris. Modestinus igitur sic respondit: Quod ab uno ex actoribus ob ea, quae solus gessit, Sempronio negotiorum gestorum actione servari non potest, quia non solvendo et sine successoribus decessit, hoc ad damnum eius pertinet, cui ab intestato hereditas quaesita est: hoc est inopia defuncti actoris solius Sempronii periculo est, quippe qui curatorem propter inopem collegam non possit convenire. Et distinguendo dici potest: tutorem, si contutor non sit solvendo, conveniri, curatorem vero a magistratu nominatum collegae nomine non conveniri. Hoc enim disci potest ex his, quae Paulus libro singulari *de tutelis* tit. 7 dig. 47 (46 §. 1) dicit; nec tibi adversetur, quod in eodem dig. dicitur, magistratuum periculo esse, si quis ex curatoribus non sit solvendo ... . ibi enim debitum aliquid erat civitati et secundum legem possessionem bonorum debitoris sui habebat. Hic autem prorsus in errore erat: testamentum enim irritum erat, et ex irrito testamento hereditatem per errorem civitas tenebat, et consequenter, quum creatio non valeret, Modestinus nullam hoc casu adversus magistratus actionem dedit.

τοῦ ἐναντ. ἀνα . ομελ .. τί. ζ διγ. μέ καὶ ν' καὶ βι. ις' τί. γ' διγ. α'. ἐν μέ διγ. τοῦ κς' βι. οὐχ ὑπέθετο ὡς ἐνταῦθα ἐπιτήδειον προβάλλεσθαι τοὺς στρατηγούς.

54. *Enant.* [*ad l.* 26]. Lege [lib. XXVI] tit. 7. dig. 45 (46 §. 1) et 50 (51) et lib. XVI tit. 3 dig. 1 [§. 48]. Dig. 45 (46 §. 1) lib. XXVI non finxit, ut hoc casu, iduneum a magistratibus creatum esse.

κυρ. ἐάν τις εἰς ἐπίκοινον πρᾶγμα .....
.. απερ .....
..... εἰ γὰρ καὶ μήπω ἐνηχθην, ἀλλ' οὖν.....
.....
.....ν..... δοκῶ ἐφ' ὅσοις ἐνέχεται πειω .....
.....
..... ὁ ἐπίτροπος κατὰ τοῦ συνεπιτρόπου καὶ ὁ στρατηγὸς.....
συνιστω ..... τροπ .. τῷ συνεπιτρόπῳ ἢ ὁ στρατηγὸς ..... τῷ βλάπτοντι ... τὰ τοῦ πουπίλλου ἢ τὰ τῆς πόλεως ..... κουρατωρ .. κιν .. κατὰ τοῦ ὑποκουράτωρος .....
..... καὶ σῇ. ..... π ..... προβληθέντ .. παρ' αὐτοῖς ἐπιτροπ ..... τοῦ προσζευχθέντος γενομεν..... πρ[οβλη]θέντι ὑποκουρατωρι ἀλλ' αὐτῷ ἐπικ ..... α .. τ ..

55. *Cyr.* [*l.* 27?]. Si quis in rem communem ....., ...

|| || || || || || — —

τοῦ ἀνων. τὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ φάκτου ἐστίν. γενικῶς γάρ ἐστιν υἱο .. διγ. λγ' καὶ βι. β' τοῦ κώδ. τί. ιη' διατ. α', ιε', ιε' καὶ βι. ιβ' τί. ς' διγ. λβ'.

56. *Anon.* [*ad l.* 27. §. 1]. Fratris persona facti est. Generaliter enim ..... dig. 33 (34) et lib. II Cod. tit. 18. const. 1, 11, 15 et lib. XII tit. 6 dig. 32 [§. 2].

τοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως διγ. β' ὕτι .. ασωτ ... καὶ ὅτι μέλλω διδόναι.[v])

57. *Eiusdem* [*ad l.* ?]. Similiter dig. 2 (?) .... praestiturus sum.

(Complura desiderantur.)

---

47) Etiam in Syn. p. 173 *κεφ. κς'* audit. *Fabr.* et *Heimb. κεφ. κζ* vocant.

48) Cod. *εἶδον.*

49) Numerum supplevi. *Heimb.* post *Fabrotum: κη'.*

s) Cod. *οὗτος.*
t) Cod. *τοῦ.*
u) Cod. *α'.*
v) Expl. fol. 163. 170.

περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγῆς ἢ τῆς περὶ διοικήσεως. ἐνάγω δέ σοι καὶ πρὶν ἢ πέτρος ἐναγάγῃ μοι· ἀπεῖναι γάρ μοι δοκεῖ, εἰς ὅσον ἐνέχομαι.

rum gestorum actione praestare debeo. Agam autem adversus te etiam priusquam Petrus me convenerit: abesse enim mihi id videtur, in quantum obligatus sum.

L. 29. *D.* III. 5. [κη'.[50]) Καλλιστρ. Δοθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπίτροπος τῷ ποστούμῳ διῴκησε· μὴ τικτομένου μὲν τοῦ ποστούμου οὐκ ἐνάγεται τῇ τουτέλαε, ἀλλὰ τῇ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· τικτομένου δὲ χώρα τῇ τουτέλαε καὶ ἐπὶ τῇ διοικήσει τῇ πρὸ τοῦ τοκετοῦ.]

XXVIII. *Callistr.* Tutor a patre datus postumo administravit; postumo quidem non nato non convenitur tutelae iudicio, sed negotiorum gestorum: nato autem postumo tutelae actioni locus est etiam ob administrationem ante partum.

L. 30. *D. eod.* [κθ'. Ἰουλιαν.[51]) Προεβλήθη τὶς κουράτωρ τοῦ ἄρτου καὶ ἕτερος ὑποκουράτωρ, οὗτινος περὶ τὸν ἄρτον πλημμελήσαντος ὁ κουράτωρ ἀπῃτήθη τὸ τίμημα· ἔξει κατὰ τοῦ ὑποκουράτωρος τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.[52])

XXIX. *Iulian.* Quidam panis curator constitutus fuerat et alius subcurator, qui quum fraudem circa panem admisisset, curator pretium solvit; adversus subcuratorem actionem negotiorum gestorum habebit.

L. 31. *pr. D. eod.* λ'.[53]) Παπιαν. Ἐπέτρεψα φίλῳ μου ἢ ἀπελευθέρῳ μου δανείσασθαι, καὶ σὺ πεισθεὶς τοῖς γράμμασί μου ἐδάνεισας αὐτῷ ἢ ἐνεγγυήσω· ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν πρὸς μίμησιν τῆς κινουμένης ἀγωγῆς κατὰ τοῦ προστησαμένου υἱὸν ἢ δοῦλον εἰς πραγματείαν, εἰ καὶ μὴ δαπανήσει τὰ χρήματα εἰς τὰ πράγματά μου.

XXX. *Papinian.* Mandavi amico vel liberto meo mutuam accipere pecuniam, tuque literas meas sequutus ei credidisti vel fideiussor intervenisti; habes adversus me negotiorum gestorum actionem ad exemplum actionis, quae datur adversus eum, qui filium vel servum negotiationi praeposuit, etiamsi pecuniam in rem meam non converterit.

§. 1. Τὰ πράγματά σου διοικῶν πρᾶγμα πέτρου ὂν ἐν αὐτοῖς ἀγνοῶν διῴκησα· καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐνέχομαί σοι τῇ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγῇ. ἐνέχομαι δὲ καὶ πέτρῳ· διὸ ποιεῖς μοι περὶ τοῦ ἀζημίου ἀσφάλειαν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἐπιτρόπου.

Negotia tua gerens etiam Petri negotium tuis permixtum ignorans gessi; etiam eius nomine tibi negotiorum gestorum teneor. Teneor etiam Petro: quapropter cautionem indemnitatis mihi praestabis. Idem de tutore quoque dicendum est.

§. 2. Τοῦ ἐναγομένου μετὰ προκάταρξιν ἀπολειφθέντος ὁ ἐκουσίως εἰσιὼν καὶ τὴν ἀπόλειψιν αὐτοῦ δικαιολογούμενος οὐ δοκεῖ ἀμέλειαν πλημμελεῖν μὴ ἐγκαλεσάμενος τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον· ὁ γὰρ ἀπολειφθεὶς κατεδικάζετο. εἰ μέντοι τὶς διεκδικῶν τὸν ἀπόντα κατεκρίθη καὶ οὐκ ἐξεκαλέσατο, εἶτα κινεῖ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, ἐγκαλεῖται, εἰ δυνάμενος οὐκ ἐξεκαλέσατο.

Reo post litem contestatam absente qui ultro pro eo iudicium intrat et absentiam eius excusat, culpam contrahere non videtur, quod a sententia adversus eum dicta non provocavit; nam absens condemnatus est. Si quis tamen, quum absentem defenderet, condemnatus sit nec provocaverit, deinde agat negotiorum gestorum, imputatur ei, si quum posset non appellavit.

§. 3. Ὁ διοικητὴς τῶν περιττευόντων χρημάτων μετὰ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην δίδωσι τόκον.

Negotiorum gestor eius pecuniae, quae deductis necessariis sumtibus superest, usuras praestat.

§. 4. Τοῖς[54]) ἀπελευθέροις δῆλον ποσὸν παρελείφθη

Libertis certa summa relicta est ad exstruen-

τελευτ[ῶν τις][w]) ἐνεστήσατο κληρονόμον, κατέλειψε δὲ παρ' αὐτοῦ τοῖς ἀπελευθέροις αὐτοῦ ρ' νομίσματα, ὅπως ἂν αὐτῷ μνημεῖον ταῦτα λαβόντες [ποιήσ]ωσιν, οἱ δὲ τὰ ρ' νομίσματα λαβόντες ἐποίησαν μὲν μνημεῖον αὐτῷ, ἀνάλω[σαν δὲ] περὶ τὴν τούτου κατασκευὴν ρν' νομίσματα, βουλόμενοι ἀπαιτῆσαι τὸν κληρονόμον τὰ ὑπερδαπανηθέντα ν' νομίσματα. τὸ οὖν ζητούμενον, εἰ δύνανται ἀπαιτῆσαι περὶ τούτων καὶ[x]) κινῆσαί τινα ἀγωγήν. καὶ φησιν ὁ παπιανός· οὐδαμῶς, οὔτε τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· οὔτε γὰρ δια ..... τε ..... ρο ... τὸ νεγότιον ἐπιαξ ..... ὕ .... FIDEI RERSE .....[y]) τὸ γὰρ φιδεικόμμισσον αὐτοῖς ἐπεδόθη[z]) ..... καὶ[a]) μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ α' τῶν δε ἰουδικίις τί. γ' διγ. ν', ἐν ᾧ φησιν ὁ αὐτὸς παππιανός, [ὅτι ἐάν τις μνῆμα κτίσῃ τῷ διαθεμένῳ, κινεῖ] τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ κληρονόμου εἰς ὅσον πρέπον ἦν αὐτὸ ποιῆσαι ....δαπάνημα.. εἰ ..... τοῦτο .... ἐνταῦθα ἐπειδὴ ..... καταλέλειπται φιδικομίσσῳ μέ[τρον] ..... πρὸς ὃ καὶ ἠβουλήθη [γενέσθαι τὸ μνημεῖον] αὐτῷ ..... ναι ει ..... δαπανήσω ..... τοῖς κλη[ρονόμοις] ..

58. [*Steph. index l.* 31 §. 4]. Decedens quis heredem instituit, et libertis ab eo reliquit centum aureos, ut his acceptis monumentum ei facerent, illi autem centum aureis acceptis monumentum quidem fecerunt, sed in exstructionem eius CL aureos impenderunt, ita ut vellent L aureos ultra erogatos ab herede repetere. Quaerebatur, an repetere possent eorumque nomine actionem aliquam exercere. Et ait Papinianus: neutiquam, neque negotiorum gestorum: neque enim [contemplatione heredis] negotium [gesserunt: neque ex fideicommisso:] fideicommissum enim [definitum] iis relictum est. Nec adversetur tibi, quod dicitur lib. I *de iudiciis* tit. 3 dig. 50 [§. 1], ubi idem Papinianus dicit, si quis monumentum testatori exstruxerit, eum negotiorum gestorum adversus heredem agere, in quantum id debuisset exstrui, ... — — ..... fideicommisso modum reliquit, ... ad quem vellet sibi monumentum erigi — — ....

50) Hoc caput in Cod. deest; nec Basilici sunt illa: ποστούμῳ, τουτέλαε etc. Interim retinui ex *Heimb.*, ubi post *Fabr.* κεφ. κθ' est. Sed ex ratione numerandi in nostro obvia κη' scribendum erat. Cf. etiam Schol. u. V. 85 *Fabr.* ed. *Heimb.* III p. 722.

51) Inscriptio in nostro deest. *Fabr.* et *Heimb.* vocant κεφ. λ'.

52) Expl. fol. 170. 163.

53) *Fabr.* et *Heimb.* λα'. Sed in Syn. p. 104 et 173 citatur tanquam κεφ. λ'. Vide tamen Seb. r. III. 422. *Fabr.* ed. *Heimb.* II p. 694.

54) Inc. fol. 177. 171.

w) Inc. fol. 177. 171.

x) Malim καὶ περὶ τούτων.

y) Legerim: διαθέσει τοῦ κληρονόμου τὸ νεγ. ἐπραττον· οὔτε ἀπὸ fideicommisso·

z) Adde ὡρισμένον vel simile quid.

a) Vide schol. r. II. 324 *Fabr. Heimb.* p. 215.

πρὸς παρασκευὴν μνημείου· δαπανήσαντες πλέον οὐχ ἕξουσιν ἀπαίτησιν.

Γυνὴ κατὰ γνώμην τοῦ ἀνδρὸς διοικοῦσα τὰ τοῦ ἀήβου παιδὸς πράγματα οὐ δύναται ὀνόματι αὐτοῦ ἐνάγειν οὔτε προβάλλεσθαι ἰδιοκινδύνως ἐνάγοντα τὸν ὀφείλοντα κινεῖν. οὔτε γὰρ ἐκποιεῖν δύναταί τι τοῦ παιδός, οὔτε ὑποδεχομένη ἐλευθεροῖ χρεώστην αὐτοῦ.

Ἑνὸς ἀπόντος κοινωνοῦ τὸ κοινὸν ὕδωρ διεκδικοῦντος τοῦ θατέρου κοινωνοῦ ἡ μὲν ψῆφος ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ λέγεται· ὁ δὲ δαπανήσας ἀναγκαίως καὶ δεδοκιμασμένως ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

λα'.[55]) [Ἴδεμ.] Κατὰ πλάνην ὁ ἐγγυητὴς ἔλαβε παρὰ τοῦ δανειστοῦ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ παρ' αὐτοῦ ἐνεγγυηθέντι χρέει ἐνέχυρα ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ἕτερον χρέος, καὶ δέδωκεν αὐτῷ ἑκάτερον χρέος ἐπὶ τοῖς ἐνεχυριασθεῖσι· διὰ τὸ μὴ φερόμενον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χρέος οὐχ ἁρμόζει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐναγομένου ἡ περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγὴ, ἀλλ' ἡ περὶ τῆς διοικήσεως. ὁ δὲ δανειστὴς οὐχ ὑπόκειται ἀποδοῦναι τὸ πρᾶγμα. τὸ γὰρ ἴδιον δίκαιον πεπρακέναι δοκεῖ, καὶ ἔξεστι τῷ δανειστῇ τὸ χρέος μὴ ἀπολαμβάνοντι πωλεῖν τὸ δίκαιον τῶν ἐνεχύρων.[56])

dum monumentum: si plus erogaverint, id non petent.

Femina, quae secundum mariti voluntatem filii sui impuberis negotia gerit, eius nomine agere non potest neque actorem ad agendum periculo suo constituere. Nec enim rem quandam filii alienare potest, nec pecuniam accipiendo debitorem eius liberat. *L.* 31. §. 6. *D.* III. 5. §. 5 *deest.*

Si uno socio absente communem aquam alter socius defendat, sententia quidem de praedio dicitur: qui vero sumtus necessarios et probabiles fecit, negotiorum gestorum actionem habet. §. 7.

XXXI. *Idem.* Fideiussor per errorem a creditore pignora suscepit, non solum eius debiti nomine, in quod fideiussit, sed etiam alterius debiti nomine, et utrumque debitum ei solvit pro pignoribus: propter debitum, quod ad eum non pertinet, inter eum et debitorem principalem mandati actio non competit, sed negotiorum gestorum. Creditor autem non tenetur, ut pignus ei restituat. Videtur enim ius suum vendidisse, licetque creditori, si debitum non consequatur, ius pignoris vendere. *L.* 32. *pr. D. eod.*

..... ὁμοίως βι. λα' διγ. ϟ'.[b]) .....
καὶ δύνανται ..... ἄκτορ .....
..... ω ἑαυτῷ ..... [κατα]λιμπανόμενα .....
..... σθαί τινος ἐκ ..... πραγματ..
— — — — — — — — || || || || || || || || || || || || || || || || || ||
..... καὶ βι. κς' τί. α' διγ. ε' .....
..... βι. β' τοῦ κώδ. τί. ιβ' διατ. ια' ||

59. [*Anon. ad l.* 31 §. 4]. ..... Similiter lib. XXXI dig. 90 (88 §. 1) — — — — — — — — — — — — || || || || || || || || || || || || || || || || || ||

δύο τινὲς κοινὸν ἐκ .....
..... τῆς δουλείας ὁ παρὼν
ἐδικάσατο κοι .....
..... τὴν ἐπ· νοδον χρήσασθαι τῇ δουλείᾳ
φασὶ μὲν ὅτι καὶ ..... αἱ ἅπαι .....
..... παρόντι δαπάνησ .. καὶ μὴν
εἴρηται ..... πραθεντ .....
..... νῦν ὁ ἀγρὸς ὥσπερ αὐτὸς ἔδωκε .. π..
.... δικάζεσθαι συνιστα .....
..... ἀποφαίνεται δικαστὴς οὕτω λέγων· συνέστη τοῦ ἀγροῦ
εἶναι ..... ὁ παρὼν
κοινωνὸς ἅπερ ἐποίησε, λέγει παππιανὸς, τὰ δόκιμα α .....
..... δε .....

60. *Anon.* [*ad l.* 31 §. 6]. .....
et lib. XXVI tit. 1 dig. 5 .....
..... lib. II Cod. tit. 12 const. 11 ||

61. [*Steph. index l.* 31 §. 7]. Duo quidam communem .....
..... servitutis || || || || pronuntiat iudex sic dicens: Probatum est praedii esse .....
..... praesens socius quos fecit, dicit Papinianus, probabiles .....
.....

..... [ἐδαπάνη]σεν εἰς τὴν δίκην, οὐχ ὅπερ ἐδαπάνησεν εἰς τροφὴν, ἀπαιτεῖ αὐτὸν διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.

62. [*Anon. ad l.* 31 §. 7]. ..... erogavit in litem, non quod erogavit in victum, ab eo repetit negotiorum gestorum actione.

τοῦ αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ οὐσουφρούκτου ἀποκατάστασις πρὸς τὸ μέρος τοῦ δεφενδεύσαντος γίνεται, ὡς βι. ζ' τί. α' διγ. ιε'.[c]) ἀνάγν. βι. ἡ τί. ε' διγ. δ'.

63. *Eiusdem* [*ad l.* 31 §. 7]. In usufructu restitutio fit pro parte eius, qui defendit, ut lib. VII tit. 1 dig. 15 (50?). Lege lib. VIII tit. 5 dig. 4 [§. 3].

νενόμισται τὸν ἐγγυητὴν ἐναγόμενον παρὰ τοῦ πρεδίτωρος[d]) καταβαλλόντα τὸ χρέος ἐλ[ευθεροῦν] τὸ ἐνέχυρον τὸ ὑποκείμενον τῷ συναλλάττοντι ..... ω χρέ .... ἐφ' ᾧ καὶ ....
..... ουτ .. εχ .. καὶ ἐπὶ ..... τοῦτο εἰδὼς ὁρα τὸ προκείμενον. ἐδανείσατό τις παρὰ π ..... ἐνεχυρ..
.. νομίσματα δεδωκὼς αὐτῷ καὶ ἐγγυητήν· εἶτα παρὰ τοῦ αὐτοῦ δανισάμενος — ..... ἐπὶ του .. τω χ.
... ἐγγ ..... ὁ ἐγγυητὴς μετὰ ταῦτα ἐνοχλούμενος παρὰ τοῦ πρεδίτωρος κατέβαλε [τὰ δύο ὀ]φλήματα, καὶ ἔλαβε τὰ β' ἐνέχυρα, οἰόμενος διὰ τοῦ ἀξιοπιστοτέρου ἐνεχύρου τὴν ἀσφάλειαν ἔχειν. [φησὶ] παππιανὸς, μὴ δύνασθαι αὐτὸν προφάσει τοῦ β' τούτου χρέους μανδάτι κατὰ τοῦ δανεισαμένου κινεῖν ἢ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ τῇ μανδάτι ... δοκουντ .. ὡ τῶν β' χρεῶν
..... η και το αυτο .... ην περ ..... οὔτε γὰρ τε..

64. [*Steph. index l.* 32]. Intelligitur fideiussor a creditore conventus, dum solvit debitum, liberare rem obligatam — — ..... Hoc cognito accede ad propositum. Sumsit quis mutuam pecuniam a .....
..... pignoribus [datis] .. aureos eique etiam fideiussorem dedit: postmodum ab eodem mutuam pecuniam accepit — — ..... Fideiussor posthac a creditore conventus duo illa debita solvit et utrumque pignus suscepit, existimans se pretiosiore pignore securum esse. Dicit Papinianus, non posse eum obtentu secundi debiti mandati adversus debitorem agere nec illi obnoxium esse mandati — — — — — — — — || || || || || ||

55) *Fabr.* et *Heimb.* λβ'. Etiam in Schol. h. VI. 207 *Fabr.* vocatur κεφ. λβ', nisi haec *Fabroti* interpolatio sit.

56) Expl. fol. 177. 171. Inc. fol. 73. 70.

b) Numerus obscurior erat in Cod.
c) Numerus dubiae lectionis est.
d) Legeram in Cod. *δεφένσορος*.

L. 32. §. 1. *D.* III. 5. Ἀγνοούσης τῆς θυγατρὸς ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐδέξατο τὰ παρὰ τοῦ μνηστῆρος αὐτῆ δωρηθέντα· τῆς περὶ ἐντολῆς [57]) καὶ περὶ παραθήκης ἀγωγῆς ἀργούσης χώρα τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ κατὰ τῆς μητρός.

Ignorante filia mater eius a sponso res filiae donatas suscepit; mandati et depositi actione cessante, negotiorum gestorum actioni adversus matrem locus est.

L. 33. *D. eod.* λβ'. [58]) Idem. Ὁ κληρονόμος τοῦ ἀνδρὸς οὐ κινεῖ κατὰ τῆς γυναικὸς τὴν περὶ συληθέντων πραγμάτων κληρονομίας ἀγωγὴν, εἰ καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτὴν κατέχει, ἅπερ καὶ ἔτι τοῦ ἀνδρὸς περιόντος κατεῖχεν, ἀλλὰ τὴν διεκδικοῦσαν τὰ ἀποκριβέντα πράγματα καὶ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, εἴ γε διῴκει τὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἔτι περιόντος αὐτοῦ.

XXXII. *Idem.* Heres viri adversus uxorem expilatae hereditatis crimen non intendit, quamvis post mortem mariti ea possideat, quae vivo marito possidebat, sed ad exhibendum et negotiorum gestorum actionem, si modo vivo quoque marito negotia eius gesserit.

L. 34. *D. eod.* λγ'. [59]) Paul. Μάμμη διοικοῦσα τὰ τοῦ ἐκγόνου πράγματα καλῶς λογίζεται τὰ εἰς ἀποτροφὴν αὐτοῦ δαπανηθέντα, ὡς μὴ κατὰ πρόληψιν δι' εὐσέβειαν αὐτὰ χορηγήσασα, μάλιστα εἰ κατέγραψεν αὐτὰ ἐν

XXXIII. *Paul.* Avia, quae negotia nepotis gerit, recte reputat impendia in alendum eum erogata, quia non praesumitur pietatis ratione ea erogasse, maxime si in rationem impensarum ea retulit. Mater autem

.....συ.....ῶνει.....
.....ἐπανιὼν.....λέ-
γ...χρ.....κα..... ‖ ‖
‖ ‖ ‖ ‖ [e])

τοῦ ἐναντ. ἐν[f]) τῷ κέ τοῦ γ' τί. τοῦ ις' βι. καὶ βι. λθ' τί. ε' διγ. λβ' θέμα ἐναντιοφανὲς κεῖται. διαφορὰ δέ ἐστιν, ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἡ θυγάτηρ ἠγνόει τὴν δόσιν, ἐκεῖ δὲ λέγει αὐτὴν καὶ εἰδέναι καὶ παρεῖναι· τότε αὐτὴ δοκεῖ λαμβάνειν καὶ δίδωσι τῷ ἀνδρὶ, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ διγ. τοῦ λθ' βι. εἰσὶ δὲ πολλὰ θέματα ὑπὸ τὴν ῥὲ ἀναγόμενα, ἐν οἷστισι μὴ λαβὼν ἢ δεδωκὼς δοκεῖ διὰ σύστασιν τοῦ συναλλάγματος λαβεῖν καὶ δεδωκέναι, ἐξ ὧν εὑρίσκεις βι. ιη' τί. α' διγ. ιε' καὶ βι. κδ' τί. α' διγ. γ' καὶ βι.[g]) ιη' διγ. οδ' τί. α' καὶ βι. μα' τί. β' διγ. β', νβ'.

65. *Enant.* [*ad l.* 32 §. 1]. Dig. 25 [§. 1] tit. 3 lib. XVI et lib. XXXIX tit. 5 dig. 32 (31 §. 1) thema contrarium est. Differentia autem est, quod hic quidem filia datum esse ignorabat, illic autem novisse eam dicit et praesentem fuisse: tunc ipsa accepisse videtur et marito tradit, ut dicto dig. lib. XXXIX. Sunt autem multi casus obligationum re contractarum, in quibus qui non accepit vel dedit, ut contractus consistat, accepisse vel dedisse videtur, ut invenies lib. XVIII tit. 1 dig. 15 (16 pr.) et lib. XXIV tit. 1 dig. 3 et lib. XVIII dig. 74 tit. 1 et lib. XLI tit. 2 dig. 2. 52.

προθεώρησον. ἐάν εις πρὸ τῆς ἀδιτίονος τοῦ κληρονόμου πράγματά τινα ἀπὸ τῆς κληρονομίας ἀφέληται, κατέχεται τῇ ἐξπιλάτας[h]) νερεδιτάτις. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τί φησι τὸ ῥέσπονσον. [ἐὰν γυνή] τις ἔτι περιόντος τοῦ ἀνδρός τινα τῶν αὐτοῦ μετὰ χεῖρας εἶχε πραγμάτων, ταῦτα δὲ αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτὴν ἔμεινεν ἔχουσα, ποίαν ὁ τοῦ ἀνδρὸς κληρονόμος δύναται κινεῖν κατ' αὐτῆς ἀγωγήν; λέγει παπινιανός, τὴν μὲν ἐκσπιλάτας νερεδιτάτις μὴ φα[ντ]α[ζ]έσθω κινεῖν, οὐ γὰρ πρὸ ἀδιτίονος αὐτοῦ κατέσχε τὰ πράγματα ἀλλ' ἔτι τοῦ ἀνδρὸς περιόντος· κινείτω οὖν τὴν ἀδ ἐξνιβενδοὺμ, κινείτω καὶ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, εἰ [καὶ] διαθέσει τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς διοικήσασα [τα]ῦτα κατέσχε τὰ πράγματα.

66. [*Steph. index l.* 33]. Animadverte. Si quis, antequam heres adierit, res quasdam hereditatis surripuerit, expilatae hereditatis tenetur. Hoc cognito vide, quid dicat responsum. Si uxor vivo adhuc marito nonnullas res eius in manibus habuit, hasque res etiam post mortem mariti habere perseveravit, quamnam actionem heres mariti adversus eam intendere potest? Dicit Papinianus, expilatae hereditatis ne credat sibi agendum, quum non priusquam adierit res occupaverit sed vivo adhuc marito: agat igitur ad exhibendum, agat etiam negotiorum gestorum, siquidem contemplatione mariti administrans has res occupaverit.

ν[ε]σέν[νιος ἀ]πολινάριος ἐ[πύ]θετο [παρὰ ἰ]ουλ[ίου παύλου οὕ]τως εἰ[πών·] μαμμη τὰ [τοῦ] ἐκγόνου δω[κησε πράγματα] τουτ..... καὶ τουτ..... οἱ κληρονόμοι τῆς μάμμης ἐνάγονται παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἐγγόνου τῇ νεγοτιορουμ γεστορουμ ἐπὶ τῷ παραθέσθαι τοὺς τῆς διοικήσεως λογισμούς· οἱ δὲ κληρονόμοι τῆς μάμμης ἀντιλογίζονται τοῖς κληρονόμοις τοῦ ἐγγόνου τὰς πρὸς ἀποτροφὴν αὐτοῦ γενομένας [παρα] τῆς μάμμης δαπάνας. ἀντιτ[ιθεῖσι] οἱ τοῦ ἐκγόνου κληρονόμοι, [τ]ῷ δικαίῳ τῆς εὐσεβείας τὴν μάμ[μην οἴκοθεν δεδω]κέναι τας ..... [δαπά]νας· μήπω γὰρ προσελθ.....χ..τ...καὶ αἰτ..... πρὸς ἀποτροφὴν..... ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ τη μάμμη .....εγγο.....γὰρ τῇ διατ. ὥστε τὴν μητέρα θεμα.....δὲ..... ἀπαιτ...οὐ νομι.....ο δια ....φ.....εσθαι καὶ μηδετ....τὴν μητέρα δύνασθαι.. ..... καὶ, ἰδικῶς διεμαρτύρατο, διὰ τοῦτο αὐτὴν τρέφειν τὸν υἱὸν, ἵνα ᾖ αὐτὸν ἢ τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ μεθοδεύουσα περὶ τούτων [τῶν] δαπανῶν. Θὲς δὲ, ὅτι καὶ ἐπ' ἀλλοδαπῆς ὁ πατὴρ ἐτελεύτησε, καὶ ἡ μήτηρ ἐν τῷ ὑποστρέφειν μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ φαμιλίας εἰς τὴν οἰκείαν ἡ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πατρίδα δαπανήματα ἐποίησε περὶ αὐτὸν καὶ τὴν φαμιλίαν αὐτοῦ· ἐπὶ τούτου

67. [*Steph. index l.* 34]. Nesennius Apollinaris Iulium Paulum consuluit sic: Avia res nepotis gessit; quae [quum ita essent, avia et nepos obierunt;] heredes aviae conveniuntur ab heredibus nepotis negotiorum gestorum, ut rationes administrationis reddant: heredes aviae heredibus nepotis compensando obiiciunt sumtus ad alendum eum ab avia factos: respondent heredes nepotis, aviam iure pietatis [de suo] erogasse ..... sumtus: neque enim accessisse [ad magistratum] et postulasse [ut decernerentur] alimenta ..... ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ ‖ et specialiter denuntiavit, se idcirco filium alere, ut ab eo eiusve tutoribus quandoque sumtus repeteret. Pone etiam, patrem peregre obiisse, et matrem, dum cum filio et eius familia in suam maritive patriam reverteretur, sumtus fecisse circa ipsum et familiam eius: in qua specie etiam Antoninus constituit pupillo dandam esse negotiorum gestorum actionem. Igitur in proposita specie, in qua avia dicitur nepotis negotia gessisse, quum haec gerendo praesumatur ex bonis ipsius nepotis alimenta ei praestare, magis dicendum est, heredes aviae [audiendos] esse a iudice, si velint reputare sumtus ob alimenta factos, maxime si ostendatur, aviam huc in ratione impensarum retulisse.

57) Cod. περὶ τῆς ἐντ.

58) *Fabr.* et *Heimb.* λγ'. Sed in Syn. p. 53. 54 est κεφ. λβ'.

59) Apud *Fabr.* et *Heimb.* est κεφ. λδ'. Similiter schol. b. II. 339 *Fabr.* ed. *Heimb.* II p. 220. At in Syn. p. 173 vocatur λε' θεμ. γ'.

e) Expl. fol. 177. 171. Inc. fol. 73. 70.

f) Videsis schol. s. II. 324 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 215.

g) Sequentes allegationes non video quid sibi velint.

h) Cod. hic et paulo inferius ἐξστιπουλάτας habet.

τῷ λόγῳ τῆς δαπάνης. ἡ δὲ [μήτηρ][60]) εὐσεβῶς δαπανᾶν εἰς τὸν υἱὸν προείληπται, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον διαμαρτύρηται.

Εἰ δὲ τοῦ πατρὸς ἐπὶ ξένης ἀποθανόντος ἀποθρέψει τὸν υἱὸν καὶ τὴν αὐτοῦ φαμιλίαν ὑποστρέφουσα εἰς τὴν πατρίδα τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν ἕξει κατὰ τοῦ ἀνήβου.

λδ'.[61]) Scaev. Τοῦ ἀνδρὸς μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου [τὰ τῆς γυναικὸς διοικήσαντος][62]) τὰ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτυούσης[63]) τὴν προῖκα κατάγεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, καὶ καταδικάζεται, εἰ καὶ ἄπορος γέγονεν· εἰ μὴ ἄρα εὐθέως ἐν ἀρχῇ τῆς διοικήσεως ἠπόρησε. καίτοι ἀπορήσας ἀπελύετο, εἰ τῇ ἀπαιτούσῃ τὴν προῖκα ἀγωγῇ ἐνήγετο. εἰ δὲ ὁ

γὰρ τοῦ θέματος καὶ ἀντωνῖνος διετάξατο δίδοσθαι τῷ πυπίλλῳ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. τοιγαροῦν ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης ζητήσεως, ἐν ᾗ τεθεμάτισται ἡ μάμμη τὰ τοῦ ἐκγόνου διοικήσασα πράγματα, ἐπειδὴ ταῦτα διοικοῦσα δοκεῖ κατὰ πρόληψιν ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ ἐγγόνου πραγμάτων χορηγῆσαι αὐτῷ τὰς τροφὰς, προσήκει μᾶλλον εἰπεῖν τοὺς τῆς μάμμης κληρονόμους ἀδ .... εσθαι [παρὰ τοῦ] δικάζοντος, εἰ βουληθεῖεν ἀντιλογίσασθαι τὴν περὶ τὰ ἀλίμεντα δαπάνην, μάλιστα εἰ δειχθεί[η, ὅτι] κατέταξε τοῦτο ἐν τῷ λόγῳ τῶν δαπανηθέντων ἡ μάμμη. ἐκεῖνο μέντοι καθάπαξ λέγειν οὐ χρή, ὥστε ἐφ' ἑκατέρας οὐσίας δεδαπανῆσθαι δοκεῖν τὰ γενόμενα περὶ τὸν ἔκγονον ἀλίμεντα.

τοῦ ἀνων. τί περιέχεται τῷ ὀνόματι τῆς τροφῆς γινώσκεις βι. λδ τί. α' διγ. ς' καὶ βι. ν' τί. ις' διγ. μγ', μδ'.

τοῦ ἐναντ. εἰ δὲ τοῦ πατρὸς ζῶντος ἐδαπάνησεν, ἀπαιτεῖ τὸν πατέρα, ὅσα μὴ διαθέσει μητρικῇ ἐδαπάνησεν, ὡς βι. κέ τί. γ' διγ. ε', ἐν ᾧ πρόσκειται, ὅτι κἂν παρὰ τῷ πατρὶ ἀπετρέφετο, ἡ μήτηρ ἀναγκαίως καὶ συμμέτρως ἐδαπάνησεν[i]).

προθεώρησον. ἀνὴρ ἐναγόμενος μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἐπὶ ἀναδόσει τῆς προικὸς ἐξτιπουλάτου IN QUANTUM FACERE POTEST καταδικάζεται, ἑτέρα δὲ ἀγωγῇ ἐναγόμενος εἰς τὸ πᾶν κατυδικάζεται. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. γυνή τις ἐπέδωκε προῖκα· εἶχε δε ..... καὶ ἔσους τὴν προῖκα· ἀλλὰ τοῦ γάμου φεπουδίῳ δια[λυομένου] ἔμεινε ὁ ἀνὴρ τὰ τῆς [γυναικὸς] πράγματα διοικῶν. [δύναται ἡ προὶξ οὐ μόνον] διὰ τῆς ἐξστιπουλάτου ἀλλὰ καὶ [διὰ τῆς] νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἀπαιτ[εῖσθαι], ὅτε καὶ φ[άκερε ὁ ἀνὴρ ἠδύνατο, τουτέστι δύναται] κατ' αὐτοῦ κινεῖν ἀγωγὴν ἢ τὴν ἐξστιπουλάτου ἢ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ δι' αὐτῆς αὐτὸν ἀπαι[εῖν τὴν προῖκα, ὅτι] δηποτε αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ κατέβαλε, μό[νον εἰ] ἐν τῷ καιρῷ τῆς διοικήσεως εὔπορος [ἦν] καὶ ἠδύνατο ..... τῆς ἐποφειλομένης προικός· ἄλλως γὰρ ἐγκαλεῖσθαι οὐ δύναται, [ὅτι οὐκ ἀπ]ῄτησε μον ..... πρ[οῖκα.] ..... ν ..... κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διοικήσεως εὔπορος ἦν, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα γέγονεν ἄπορος, κιν ..... [εἰ καὶ τὰ] μάλιστα με[τὰ] ταῦτα γενόμενος ἄπορος τῇ περὶ προικὸς ἐξτιπουλάτου ἤμελλε ἀπ[ολύεσθαι. ἐναγόμενος] γὰρ τῇ[k]) περὶ προικὸς ἐξτιπουλάτου ἐν κουάντουμ φάκερε ποτεστ καταδικάζεται ..... [τῆς δὲ] νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατ' αὐτοῦ κινουμένης εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται, μόνον εἰ εὔπορος ἦν κατὰ [τὸν τῆς] διοικήσεως χρόνον καὶ ἠδύνατο καταβαλεῖν [ἑαυτῷ, κἂν] μετὰ ταῦτα γέγονεν ἄπορος. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τῷ χρ[όνῳ] τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ τρόπος καὶ συμμετρία [τὶς] ὀφείλει φυλάττεσθαι, ἵνα τότε τῇ κατ' αὐτοῦ μέμψει γένηται χώρα μὴ ἀπαιτήσαντος αὐτοῦ ἐν καιρῷ διοικήσεως εἰς ὅσον εὐπορεῖ, κἂν τὰ μάλιστα μετὰ ταῦτα γέγονε ἄπορος, ὅτε ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ νομίσματα ἦν αὐτῷ μετὰ [χ]εῖ[ρας] καὶ ἠδύνατο αὐτῷ ταῦτα καταβαλεῖν ..... η κατὰ τῆς διοικήσεως ....., εἰ μὴ παραχρῆμα τὰ ... .. δε ..... πράγματα ἐπὶ τῷ μετα (?) ..... καταβάλλειν ἑαυτῷ χρη ..... και αυτὸν .... ληκεναι καὶ εἴτε ἐν τούτῳ

praesumitur pietatis causa filio alimenta erogasse, nisi contrarium protestata sit.

Si vero patre peregre mortuo filium et familiam aluerit, dum in patriam revertitur, negotiorum gestorum actionem adversus pupillum habebit.

XXXIV. *Scaev.* Si maritus soluto matrimonio negotia uxoris gessit, quae ex dotis actione debentur, deducuntur in negotiorum gestorum actionem, et condemnatur, licet solvendo esse desierit: nisi forte statim initio administrationis inops factus sit. Atqui ad inopiam redactus absolvendus erat, si dotis actione conveniebatur. Si vero creditor negotia debitoris *L. 35. pr. §. 1. D. III. 5.*

Illud autem omnino non debet dici, ex utroque patrimonio alimenta nepotis erogata esse.

68. *Anon.* [*ad l.* 34]. Quid contineatur appellatione alimentorum, discis lib. XXXIV tit. 1 dig. 6 et lib. L tit. 16 dig. 43. 44.

69. *Enant.* [*ad l.* 34]. Si vero vivo patre sumtus fecit, a patre repetit, quaecunque non affectu materno erogavit, ut lib. XXV tit. 3 dig. 5 [14], ubi additur, si vel a patre aleretur, matrem necessario et modice erogasse.

70. [*Steph. index l.* 35 *pr.* §. 1]. Animadverte. Maritus, qui post solutionem matrimonii ex stipulatu de reddenda dote convenitur, in quantum facere potest condemnatur: si vero alia actione conveniatur, in solidum condemnatur. Hoc cognito accede ad speciem propositam. Mulier dotem dedit: .... : post matrimonium divortio solutum maritus res mulieris administare perseveravit. Dos non solum ex stipulatu sed etiam negotiorum gestorum actione repeti potest, si quidem maritus facere potuit, hoc est, potest adversus eum intendere sive ex stipulatu sive negotiorum gestorum actionem eaque dotem ab eo repetere, quia nimirum ipse sibi eam non solvit, si quidem tempore administrationis solvendo erat et dotem debitam [reddere] poterat: alias enim imputari non potest, quod dotem [a se] non exegerit. [Sed et si] tempore administrationis solvendo erat, etiamsi postea patrimonium amiserit, agitur [adversus eum negotiorum gestorum in solidum], quamvis, si postea inops factus est, ex stipulatu actione conventus absolvi debuisset. Qui enim ob dotem ex stipulatu actione convenitur, in quantum facere potest condemnatur, ... sed negotiorum gestorum actione instituta in solidum condemnatur, si nimirum tempore administrationis solvendo erat et sibi solvere potuit, licet postea solvendo esse desierit. Verum enimvero etiam hic in tempore actionis negotiorum gestorum modus quidam et temperamentum servari debet, ut ita querelae adversus eum locus fiat, quum tempore administrationis a se non exegerit quantum facere potuerit, quamvis postea solvendo esse desierit, si illo tempore pecuniam in manibus habuit eamque sibi solvere potuit .... si non protinus || || || || || || ..... negotiorum gestorum se-

60) Deest in Cod.
61) *Fabr.* et *Heimb.* λε'.
62) Haec verba Cod. non habet.
63) Expl. fol. 73. 70. Inc. fol. 190. 189.

i) Haec corrupta videntur.
k) Videsis schol. u. II. 325 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 216.

δανειστὴς τὰ τοῦ χρεώστου διώκησεν καὶ μὴ εὗρε πληρωθῆναι[64]) τὸ χρέος, οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ ἀποδιδοὺς τὸ ἐνέχυρον.

L. 35. §. 2. 3. D. III. 5. Οὔτε δὲ ἡ περὶ τοῦ χρέους ἀγωγὴ καταφέρεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν τοῦ πράτου διοικήσαντος τὰ τοῦ ἀγοραστοῦ πραγματα καὶ μὴ εὑρόντος ἐν αὐτοῖς τὸ παρ' αὐτοῦ πραθὲν ἀνδράποδον, κρυπτὸν πάθος ἔχον, ἢ τὰς προσθήκας, ἢ ὅπερ γέγονε χεῖρον, ἢ τὰ διὰ τοῦ οἰκέτου προσπορισθέντα μὴ ἐκ πραγμάτων τοῦ ἀγοραστοῦ. τοιγαροῦν παριόντων τῶν ἓξ μηνῶν φθείρεται ἡ περὶ τοῦ χρέους ἀγωγή. ὁ δὲ

gesserit, nec invenerit, unde sibi debitum exsolveret, non culpatur, si pignus non reddiderit.

Nec redhibitoria actio deducitur in negotiorum gestorum actionem, si venditor negotia emtoris gerat, et non invenerit in iis mancipium a se venditum, quod vitio latente laborabat, vel accessiones, vel quod deterius factum esset, vel quae per servum essent acquisita non ex re emtoris. Igitur sex mensibus praeterlapsis actio redhibitoria perit. Locupleti autem, qui ex perpetua obligatione debet, non imputa-

..... πρὸς δι..... τῶν ἐνταῦθα χρημάτων, πρινὴ τοῦτο πληρω... τὸ ὀφφίκιον ..... τουτέστι πρὶν ..... τῶν αὐτῶν πραγματων διάπρα .... τ .. τὸ πρᾶγμα τὸ διαφέρον αὐτῷ καὶ ὀφεῖλον πραθῆναι οἵτος κατέχεται..... ὠλησεν ἢ ἔσχε τὸ πρᾶγμα. εἰ μέντοι ηὐπόρει ὁ ἀνὴρ ἔχων τυχὸν χρήματα .... ωλησ .. καὶ τα ἐκ της αὐτοῦ διαπραωεως καταβαλεῖν ... χώρα γίνεται τῇ νεγοτιόρουμ [γεστόρουμ]..... ..... μήπω ὡς εἰκὸς ἀπορήσει, ταῦτ .... ρος οσ ..... ἐξτιπουλάτου .... νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τὴν εἰρημένην διάστιξιν. εἰ δέ τις δανείσας τινὶ καὶ ἔχων παρ' ἑαυτῷ το ἐνέχυρον ..... [νεγοτιόρουμ γε]στόρουμ ἐπὶ τοῦ ὑποτεθέντος αὐτῷ ἐνεχύρου, ἐν ᾧ καὶ ἐ ..... εται καὶ οὔτε .... τὰ χρήματα, ὅθεν ἂν αὐ[τῷ] καταβαλεῖν ..... τὸ χρέος καὶ ἐλευθεροῦν τὸ ἐνέχυρον.[l])

τοῦ ἐναντιοφ. ἐνταῦθα ἡ διοίκησις μετὰ [διάλυσιν] τοῦ γάμου γέγονε καὶ εἰκότως ἐπ' αὐτῇ εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται.

τοῦ αὐτοῦ. καίτοι ἀπὸ πάσης αἰτίας μέχρι εὐπορίας καταδικάζεται, ὡς βι. μβ τί. α δίγ. κ. ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπόθου, ὅτι δυνάμενος ἑαυτῷ καταβαλεῖν οὐ κατέβαλε, καὶ ὡς δόλον ποιήσας ἐνέχεται, ὡς βι. ιζ τί. β δίγ. ξγ ἐπὶ κοινωνοῦ. περὶ τῶν μέχρις εὐπορίας καταδικαζομένων καὶ πόσον[m]) δεῖ καιρὸν σκοπεῖν, ἀνάγν. τοῦ προκειμένου γ βι. τί. γ δίγ. να καὶ τί. ε δίγ. λς καὶ βι. ιζ τί. β δίγ. ξγ καὶ ξζ[n]) καὶ βι. κγ τί. γ δίγ. π καὶ βι. κδ τί. α δίγ. ζ καὶ τί. γ δίγ. ιβ ιγ ιδ ιε ις ιζ ιη ιθ κ κα κβ κγ κδ καὶ λ καὶ μα καὶ βι. μς τί. γ δίγ. μζ καὶ βι. ν τί. ιζ δίγ. ροβ.

71. *Enantioph.* [*ad l. 35 pr.*]. Hic administratio post solutum matrimonium locum habuit, et naturaliter ob eam in solidum condemnatur.

72. *Eiusdem* [*ad l. 35 pr.*]. Imo ex omni causa in quantum facere condemnatur, ut lib. XLII tit. 1 dig. 20. Sed hic pone eum non solvisse, licet potuisset sibi solvere, et teneri, quasi dolo fecerit, ut lib. XVII tit. 2 dig. 63 [pr. §. 7] de socio. De his, qui in quantum facere possunt condemnantur, et quodnam tempus spectandum sit, vide huius lib. III tit. 3 dig. 51 [§. 1] et tit. 5 dig. 36 (37 pr.) et lib. XVII tit. 2 dig. 63 [pr. §. 6. 7] et 67 [§. 3] et lib. XXIII tit. 3 dig. 80 (84) et lib. XXIV tit. 1 dig. 7 et tit. 3 dig. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24 et 30 [§. 1] et 41 (43?) et lib. XLVI tit. 3 dig. 47 et lib. L tit. 17 dig. 172 (173 pr.).

προθεώρησον. ὁ ἀγοράσας οἰκέτην κρυπτὸν ἔχοντα πάθος δύναται διὰ τῆς ῥεδιβιτορίας ἐντὸς ἓξ [μη]νῶν κινεῖν καὶ ἀναδιδόναι τὸν ἐμπαθῆ· οὐκ ἄλλως δὲ δύναται τοῦτο ποιεῖν, εἰ μὴ ἅπαν, ὅπερ ἔτυχε λαβὼν μετ' αὐτοῦ, πεκούλιον τυχόν, ἀποκαταστήσει τῷ πράτῃ, προσέτι δὲ καὶ τὰ περιελθόντα εἰς αὐτόν, οὐκ ἐξ ὧν μέντοι αὐτοῦ τοῦ ἀγοραστοῦ, καὶ εἰς εἴτι χεῖρον ἑαυτῷ[o]) γέγονεν ὁ οἰκέτης παρ' αὐτῷ τῷ ἀγορασῇ. τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. ἐπώλησέ τις οἰκέτην κρυπτὸν ἔχοντα πάθος, μήπω δὲ τοῦ ἐξαμηνιαίου χρόνου παραδραμόντος ὁ πράτης τοῦ ἀγοραστοῦ διώκησε πραγματα, καὶ τῆς ἐξαμηνιαίου παραδραμούσης ἦκεν ὁ τῶν πραγμάτων κύριος κινῶν κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· καὶ ἀπῄτει μὲν λόγους ἧς ἐχείρισε διοικήσεως, ἐγκαλεῖ δὲ αὐτῷ, τί δήποτε τῶν ς ἐνδαψιλευομένων μηνῶν τὸν ἐμπαθῆ οἰκέτην αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ ἀναδέδωκεν, ἀλλ' ἀφῆκε παραδραμεῖν τὴν ἐξαμηνιαίαν· ὁ δὲ διὰ τοῦτο φησὶ μὴ ἀναδεδωκέναι τὸν οἰκέτην, ἐπειδὴ τοῦτον οὐχ εὗρεν ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἠγορακότος, ἢ εὗρε μὲν αὐτόν, οὐχ εὗρε δὲ οὔτε ἠδυνήθη λαβεῖν ἅπερ εἰώθει [σὺν]p) τῷ ἐμπαθεῖ οἰκέτῃ ἀναδίδουσθαι τῷ πεπρακότι, τυχὸν τὸ πεκούλιον καὶ τὴν ἀπομείωσιν καὶ τὰ μὴ ἐξ ὧν τοῦ ἀγορασοῦ προσπορισθέντα. λέγει τοίνυν, μὴ καταφέρεσθαι εἰς τὸ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δικαστήριον τῆς ῥεδιβιτορίας τὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ς παραδραμόντων μηνῶν ταύτην ἀπολύεσθαι, τουτέστι μὴ ἐγκαλεῖσθαι τὸν πράτην τε καὶ νεγοτιογέστορα, τί [δή]ποτε τῶν ς ἐνδαψιλευομένων μηνῶν αὐτὸς ἑαυτῷ τὸν ἐμπαθῆ οἰκέτην μὴ ἀναδέδωκε. ταῦτα q) μὲν ἐπὶ

cundum dictam distinctionem. Si quis vero, quum alicui mutuam pecuniam dedisset et pignus penes se haberet, [administraverit, non tenetur] negotiorum gestorum rei obligatae nomine, si [pecunia ei debita sit] nec pecuniam habeat, unde sibi debitum [solvere] et pignus liberare possit.

73. [*Steph. index l. 35 §. 2. 3.*]. Animadverte. Qui servum vitio latente laborantem emit, redhibitoria intra sex menses agere et servum vitiosum reddere potest; non aliter vero hoc facere potest, quam si omne id, quod cum eo accepit, peculium forte, venditori restituit, et praeterea quae ad ipsum pervenerunt, non tamen ex re ipsius emtoris, denique id, quo servus apud ipsum emtorem deterior factus est. Hoc cognito vide quid propositum sit. Quidam vendidit servum, qui vitium latens habebat, et quum nondum tempus sex mensium praeterlapsum esset, venditor emtoris negotia gessit, et praeterlapsis sex mensibus dominus negotiorum adversus eum negotiorum gestorum actione expertus est: exegit quidem rationes administrationis gestae, sed et imputavit ei, quod non servum vitiosum sex mensibus adhuc currentibus ipse sibi reddiderit, sed tempus sex mensium praeterlabi passus sit: ille autem propterea se non reddidisse servum dicit, quia eum non invenerit in substantia emtoris, vel ipsum quidem invenerit, non invenerit autem nec recipere potuerit, quae cum servo vitioso venditori restitui solent, puta peculium vel deteriorationem vel quae non ex re emtoris acquisita sunt. Igitur dicit, in iudicium negotiorum gestorum non venire causam redhibitoriae, ideoque eam sex mensibus praeterlapsis perire, hoc est non imputari venditori eidemque negotiorum gestori, quod

64) Co. πληρωθῆν.

l) Expl. fol. 73. 70. Inc. fol. 190. 189.
m) Cod. ποιεῖν.
n) Cod. ξε'.
o) Verbum corruptum.
p) Deest in Cod.
q) Vide schol. x. II. 325 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 217.

εὔπορος χρεωστῶν ἀπὸ διηνεκοῦς ἀγωγῆς οὐκ ἐγκαλεῖται, διότι μὴ κατέβαλεν ἑαυτῷ, εἰ μὴ ὁ λόγος τῶν τόκων εἰσάγει τὴν μέμψιν.

Ἡ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγὴ οὐ καταφέρεται εἰς τὴν περὶ διοικήσεως· συμφέρει γὰρ τῷ ἀνήβῳ ἐξ αὐτῆς χρεωστεῖσθαι.

λε'.[65]) Paul. Ὁ καλῇ πίστει δουλεύων μοι ἐλεύθερος δανεισάμενος καὶ δαπανήσας εἰς τὰ πράγματά μου ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν. εἰ δὲ κατέβαλον τῷ δανειστῇ, σβέννυται.

λς'.[66]) Idem. Ἐάν τις χωρὶς τῆς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου διοικήσῃ τὰ τοῦ ἀνήβου πράγματα, ἔνοχον

tur, quod sibi non solverit, nisi usurarum ratio querelam movet.

Tutelae actio non deducitur in negotiorum gestorum actionem: prodest enim pupillo, ut ex illa debeatur. *L. 35. §. 3 rel. D. III. 5.*

XXXV. *Paul.* Si liber homo bona fide mihi serviens mutuam pecuniam sumserit et in rem meam verterit, negotiorum gestorum actionem habet. Quodsi creditori solvero, actio perimitur. *L. 36. D. eod.*

XXXVI. *Idem.* Si quis sine tutoris auctoritate negotia pupilli gesserit, pupillum sibi obligat, quate- *L. 37. pr. D. eod.*

τοῦ θέματος τῆς ῥεδνιβιτορίας ἐζήτησέ πως καὶ εἶπεν, ἐπειδὴ ὅλως τεμποραλία ἐστὶν ἡ ῥεδιβιτορία καὶ σβέννυται τῶν ς' παραδραμόντων μηνῶν. εἰ γὰρ ἀπὸ περπετούας ἀγωγῆς ἐχρεώστει τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων νεγοτιογέστορ εὔπορος ὤν, καὶ τόκους ἀρκοίντας ἠδύνατο αὐτὸν ἀπαιτεῖν, οὐ χρὴ αὐτῷ ἐγκαλεῖν διά τί μὴ κατέβαλεν αὐτὸς ἑαυτῷ, μάλιστα εἰ καθὰ εἴρηται μήτε ὁ λόγος τῶν τόκων μέμψιν τινὰ ἐπιφέρει ἑαυτῷ. εἰ γὰρ ἀποκὸ τὸ ἰδικὸν ἐπώφλησε χρέος ἢ ἐπὶ τόκοις[r]) ἐλάττοσιν, ἐγκαλεῖται, τί δήποτε αὐτὸς ἑαυτῷ μὴ κατέβαλε, καὶ εἰκότως διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστορουμ καὶ τὸ ἰδικὸν ἀπαιτηθήσεται χρέος. ἔνθα μέντοι διαφορά τις ἀπὸ τόκων οὐκ εἰσάγεται, καὶ[s]) περπετοῦα ἐστιν ἡ ἀγωγὴ, οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ καταβαλὼν ἑαυτῷ. ἕτερόν ἐστιν ἐπὶ ἐπιτρόπων· ὁ γὰρ ἐπίτροπος, κἂν ἀπὸ περπετούας ἐνοχῆς χρεωστῇ τῷ πουπίλλῳ, καὶ οὕτως ὀφείλει τὸ χρέος καταβαλεῖν ἑαυτῷ, κἂν μηδεμία δύναται ἀπὸ τόκων εἰσαγεσθαι διαφορά. κάλλιον γάρ ἐστι καὶ λυσιτελέστερον τῷ ὀρφανῷ, τὴν τουτέλαε μᾶλλον ἔχειν κατ' αὐτοῦ ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος ἀγωγὴν, ἐπειδὴ σιωπηρὰν ὑποθήκην ἔχει αὐτὴ[t]) ἡ τουτέλαε, καὶ εἰκότως δύναται ὁ πούπιλλος καὶ τὸ ἰδικὸν χρέος διὰ τῆς τουτέλαε μεθοδεύειν τὸν ἐπίτροπον.

currentibus adhuc sex mensibus servum vitiosum sibi ipse non reddiderit. Haec quidem de specie redhibitoriae actionis quaesivit et arbitratus est, quandoquidem redhibitoria actio temporalis est et sex mensibus praeterlapsis extinguitur. Caeterum si ex perpetua causa negotiorum gestor, qui locuples erat, domino negotiorum debuit, isque usuras idoneas petere potuit, non oportet ei imputare, quod ipse sibi non solverit, utique si, ut dictum est, neque usurarum ratio querelam aliquam in eum movet. Si vero sine usuris vel sub minoribus usuris debebat, imputatur ei, quod ipse sibi non solverit, et per negotiorum gestorum actionem etiam proprium debitum ab eo exigetur. Si tamen per usuras nulla differentia inducitur, et perpetua actio est, non imputatur ei, quod non solverit. Diversum est in tutoribus: tutor enim, licet ex perpetua obligatione pupillo debeat, sic quoque debitum sibi solvere debet, quamvis nulla ex usuris induci possit differentia. Melius enim et utilius est pupillo, tutelae actionem adversus eum habere, quam ex contractu, quia tutelae actio tacitam hypothecam habet, ideoque etiam debitum illud tutelae iudicio a tutore pupillus petere potest.

κυρ. ὁ ἀνὴρ μετὰ διαζύγιον διοικήσας τὰ τῆς γαμετῆς πράγματα, ἐὰν ἐν τῷ διοικεῖν εὔπορος ἦν, ἐνάγεται τῇ νεγοτιόρουμ περὶ προικὸς εἴτε ἄπορός ἐστι νῦν εἴτε εὔπορος, ἐπειδὴ μὴ κατέβαλεν ἑαυτῷ. ὀφείλει μέντοι μικρὰ προθεσμία ὁρίζεσθαι, ἐν ᾗ ὀφείλει καταβαλεῖν ἑαυτῷ, ἧς ἐντὸς ἄφνω[u]) ἠπόρησεν, οὐκ ἐγκαλεῖται. ὁ τοῦ δεβίτωρος πρᾶγμα διοικῶν οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ[v]) ἀναδοὺς τὸ ἐνέχυρον, ἔνθα οὐκ ἦν πόθεν καταβαλεῖν ἑαυτῷ· οὔτε δὲ μὴ ῥεδνιβιτεύων ἑαυτῷ ὢν πέπρακεν οἰκέτην.

74. *Cyr.* [*l.* 35 *pr.* §. 1. 2]. Maritus qui post divortium negotia uxoris gessit, si tempore administrationis solvendo fuit, negotiorum gestorum ob dotem convenitur, sive nunc sit non solvendo sive solvendo sit, quia sibi non solvit. Debet autem modicum tempus dari, quo sibi solvere debeat: intra quod si solvendo esse desierit, non imputatur ei. Qui debitoris res gerit, non tenetur, si pignus non reddiderit, si non fuerit unde sibi solveret: nec si servum a se venditum non redhibuerit.

ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. κζ τί. γ' δίγ. ιγ', ἐν ᾧ φησι τὴν τουτέλαε καταφέρεσθαι εἰς τὴν νεγοτιόρουμ, τοῦ ἐπιτρόπου μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν γενομένου κουράτορος. τὸ δὲ παρὸν νόει περὶ τῆς διρέκτας νεγοτιόρουμ τῆς μὴ ἐχούσης προνόμιον, τὸ δὲ τοῦ κζ βι. περὶ τῆς οὐτιλίας τῆς ἁρμοζούσης κατὰ τῶν κουρατόρων. φησὶ γὰρ βι. τοῦ κζ δίγ. κε καὶ τί. ι' τοῦ βι. δίγ. ιε', ὅτι οὐ μόνον κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν κουρατόρων ἁρμόζει τὸ πριβιλέγιον. τὸ δὲ μεῖζόν φησι βι. μβ' τί. ε' δίγ. κγ', ὅτι ἔχει αὐτὸ ὁ πούπιλλος καὶ κατὰ τοῦ διὰ φιλίαν διοικήσαντος τὰ αὐτοῦ πράγματα. ἀλλὰ τὸ πριβιλέγιον [περ]υσναλ ... ἰσχύει ..... διγ. ιη καὶ βι. η' τοῦ [κώδ.] .... εἰδ. περὶ τῶν ἐξ ἀ ..... ἔδωκε τοῖς ἐπιτροπευθεῖσι .. βι. ε' τί. λγ' διατ. α' καὶ .... —

75. *Enantioph.* [*ad l.* 35 §. 3]. Lege lib. XXVII tit. 3 dig. 13, ubi dicit, tutelae iudicium devolvi in iudicium negotiorum gestorum, si tutor finita tutela curator factus sit. Intelligas autem praesens dig. de directa negotiorum gestorum actione, quae privilegium non habet, dig. autem lib. XXVII, de utili, quae adversus curatores competit. Dicit enim lib. XXVII [tit. 3] dig. 25 et eiusdem lib. tit. 10 dig. 15 [§. 1], privilegium non solum adversus tutorem et in omnibus bonis eius, sed etiam adversus omnes curatores dari. Imo lib. XLII tit. 5 dig. 23 dicit, pupillum id habere etiam adversus eum, qui res eius officio amicitiae gesserit. Sed privilegium personal ... valet ..... dig. 18 et lib. VIII Cod. — — dedit his, qui sub tutela fuerunt, lib. V tit. 33 const. 1 et ..... —.

τοῦ ἀνων. ..... προκαταρξ..... — δὲ τῆς νεγεδ[ιτάτις πετιτίονος] τῷ [καιρῷ] τῆς [ψήφου] προσέχομεν, ὡς βι. ιγ'[w]) τί. γ' διγ. λς'· ἐπὶ δὲ τῆς δε πεκούλιο ἐν τῷ καιρῷ — — ..... βι. ε' τί. δ' διγ. λζ καὶ — — ρως ..... κρείττων ἐστιν ο ..... τῆς προκατάρξεως ..... εὐπρ ..... τα περὶ τοῦ καιροῦ τῆς προκατάρξεως καὶ τῆς ψήφου ἀνόγν. βι. ιγ' τί. [ς'] 76. *Anon.* [*ad l.* 37 *pr.*]. — — — in hereditatis petitione tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. [V] tit. 3 dig. 36 [§. 4]; in actione de peculio tempus — — — — — — — — — — tempus litis contestatae et rei iudicatae lege lib. XIII tit. 6 dig. 3 them. 3 (§. 2). Neque tamen in omnibus speciebus litis contestatae tempus spectatur, sed modo litis contestatae modo rei iudica-

65) *Fabr.* et *Heimb.* λς'.

66) Syn p 174 pr. vocat κεφ. λδ', p. 104 §. 1 vocat κεφ. λε', §. 2 κεφ. λς'. *Fabr.* et *Heimb.* λς'.

r) Cod. χρόνοις.
s) Cod. κἂν.
t) Malim αὕτη.
u) Forte: εἰ εὔπορος ὤν.
v) Cod. καί.
w) Lege ε'.

ἑαυτῷ τὸν ἄνηβον ποιεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως εἰς ὅσον γέγονεν ἐκ τούτου πλουσιώτερος.

L. 37. §. 1. D. III. 5. Ὁ χειρίζων τινὸς πράγματα ἤτοι χρήματα καὶ τόκους δίδωσι καὶ τὸν κίνδυνον ὑπέχει ὧν ἐδάνεισεν[67]), εἰ μὴ οἱ δανεισάμενοι τυχηρῶς ἠπόρησαν πρὸ τῆς προκατάρξεως.

L. 38. D. eod. λζ'.[68]) Truf. Ὁ πατὴρ διοικῶν[69]), ὅπερ ἐδωρήσατο τῷ αὐτεξουσίῳ υἱῷ, ἐνέχεται τῇ περὶ διοικήσεως ἀγωγῇ.

§. 1. Ὁ χρεώστης διοικῶν τὰ τοῦ δανειστοῦ καὶ τῆς προθεσμίας τῆς καταβολῆς ἐφισταμένης μὴ καταβαλὼν τοῖς λογισμοῖς τοῦ δανειστοῦ τόκους ἐπιγινώσκει προηγησαμένου χρέους, οὐ βαρεῖς, ἀλλ' οὓς οἱ ἄλλοι χρεῶσται. καίτοι οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ κουράτωρες συγχρησάμενοι τοῖς τῶν νέων χρήμασι καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῖς τῆς πόλεως βαρεῖς διδόασι τόκους. ἀλλ' οὗτος ὁ διοικητὴς οὐ διοικῶν ἔλαβε τὰ χρήματα, ἀλλὰ προῆν τὸ χρέος.

L. 39. D. eod. [λη'.][70]) Γαΐ. Καὶ ὑπὲρ ἄκοντος καὶ ἀγνοοῦντος καταβαλών τις ἐλευθεροῖ αὐτόν. τὸ δέ τινι κεχρεωστημένον ἕτερος ἀπαιτεῖν οὐ δύναται παρὰ γνώμην αὐτοῦ. ἔξεστι γὰρ ποιῆσαι ἡμῖν κρείττονα τὴν αἵρεσιν τοῦ ἄκοντος καὶ ἀγνοοῦντος, οὐ μὴν χείρονα.

L. 40. D. eod. [λθ'.] Παῦλ. Ἔχων μετὰ σοῦ κοινὸν οἶκον ἠσφαλισάμην καὶ ὑπὲρ τοῦ σοῦ μέρους τὴν περὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγήν· τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν ἔχω κατὰ σοῦ, καὶ οὐ τὴν διαιροῦσαν τὰ ἐπίκοινα πράγματα ἀγωγήν· ἠδυνάμην γὰρ τὸ μέρος μου καὶ χωρὶς τοῦ σοῦ διεκδικῆσαι.

L. 41. D. eod. [μ'.] Ἴδεμ. Ὁ διεκδικήσας ἐνεχόμενον τὸν δοῦλόν μου τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς ὁλόκληρον ἔχει κατ' ἐμοῦ, καὶ οὐ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου.

nus litis contestatae tempore ex ea re locupletior factus est.

Qui negotia alicuius sive pecuniam administrat, et usuras praestat et periculum sustinet creditae a se pecuniae, nisi debitores fortuitis casibus ante litem contestatam solvendo esse desierint.

XXXVII. *Tryph.* Pater administrans res, quas filio emancipato donaverat, negotiorum gestorum actione tenetur.

Debitor, qui creditoris negotia gerit, nec, quum dies solvendae pecuniae venit, eam rationibus creditoris intulit, usuras praestat debiti praecedentis, non graviores, sed quas caeteri debitores praestant. Atqui tutores et curatores et magistratus, qui pecunias minorum aut civitatis in usus suos convertunt, graviores usuras praestant. Verum hic negotiorum gestor non dum administrabat pecunias accepit, sed debitum praecedebat.

XXXVIII. *Gai.* Etiam qui pro invito et ignorante solvit, eum liberat. Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius exigere non potest. Nam meliorem quidem conditionem inviti et ignorantis facere nobis licet, non etiam deteriorem.

XXXIX. *Paul.* Communes aedes tecum habens pro tua etiam parte damni infecti caveram: negotiorum gestorum actionem adversus te habeo, non communi dividundo iudicium; potui enim meam partem absque tua defendere.

XL. *Idem.* Qui servum meum in noxali causa defendit, negotiorum gestorum actionem in solidum adversus me habet, non de peculio.

διγ. γ' θέ. γ'. οὐκ[x]) ἐν πᾶσι δὲ ὑποθέσεσιν ἡ προκάταρξις σκοπεῖται, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἡ προκάταρξις ποτὲ δὲ ἡ ἀπόφασις ἤτοι ἡ ψῆφος, ἐπειδὴ διαφόρων θεμάτων ὄντων εἰκότως καὶ διάφορον χρόνον .. δοντ ... ἐκ τῶν πολλῶν δέ τινα δῆλα καταστήσω. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης κληρονομίαν τὸν καιρὸν τῆς ψήφου προσέχομεν, ὡς βι. ε' τί. [γ'] διγ. ις' γ). [ὡσ]αύτως καὶ ἐπὶ τοῦ πεκουλίου, πόσον ἦν τὸ πεκούλιον, ὡς βι. ιε' τί. α' διγ. λ' καὶ βι. λδ' τί. γ' διγ. ε' θέ. β'. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν κ[οινω]νῶν ἡ εὐπορία τῷ καιρῷ τῆς ψήφου σκοπεῖται, ὡς βι. ιζ' τί. β' διγ. [ξγ']. ἀναγν. τί. γ' δίγ. ιε'. ὅτε δὲ χωρὶς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου πωλήσῃ ἢ ἀγοράσῃ ὁ ὀρφανός, οὐκ ἐνέχεται, εἰ μὴ εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς βι. κς' τί. ή διγ. γ'[z]) θέ. β'. ἐπὶ τ .. σρ ..... τῷ καιρῷ τῆς ἀποφάσεως σκοποῦμεν, ὡς βι. κδ' τί. γ' διγ. ιβ' καὶ λβ'. καὶ[a]) ὑπὲρ ἄκοντος καὶ [ἀγνοοῦν]τος καταβαλών τις ἐλευθεροῖ αὐτόν. τὸ δέ τινι κεχρεωστημένον ἕτερος[b]) ἀπαιτεῖν οὐ δύναται παρὰ γνώμην αὐτοῦ· ἔξεστι γὰρ [ἡμῖν] κρείττονα τὴν αἵρεσιν ποιεῖν τοῦ ἄκ[οντος] καὶ ἀγνοοῦ[ντος], οὐ μὴν χείρονα· ἀνάγν. βι. ιζ τί. γ' δίγ. β'· κἂν δίδωσιν ἀσφάλειαν περὶ ἐκδικήσεως, ὡς περὶ πατρὸς εἴρηται χρέος ἀπαιτοῦντος αὐτεξουσίου παιδός, ὡς βι. λς' τί. γ' διγ. β'· οὔτε ὁ ἀνὴρ τὸ τῇ γαμετῇ χρεωστούμενον, [ὡς βι.] ιβ τοῦ κώδ. τί. μβ' διατ. ια' καὶ τοῖτο δίχα μανδάτου κινούντων εἰσὶν οὗτοι, ὡς βι. γ' τί. γ' διγ. λε' καὶ βι. μς' τί. ζ διγ. γ' καὶ βι. β' τοῦ κώδ. τί. ιβ διατ. κα'.[c])

tae, quia quum diversae species sint, convenienter etiam diversum tempus ..... Ex multis autem nonnulla declarabo. In hereditatis petitione quidem tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. V tit. 3 dig. 16 [pr.]. Similiter in de peculio actione, quantum sit in peculio, ut lib. XV tit. 1 dig. 30 [pr.] et lib. XXXIV tit. 3 dig. 5 them. 2. Item in sociis, an locupletes sint, tempus condemnationis spectamus, ut lib. XVII tit. 2 dig. 63 [§. 6]. Lege tit. 3 dig. 15 (?). Si autem absque tutoris auctoritate vendiderit vel emerit pupillus, non tenetur, nisi in quantum locupletior factus est, ut lib. XXVI tit. 8 dig. [5] them. 2 (§. 1). Et in ..... tempus rei iudicatae spectamus, ut lib. XXIV tit. 3 dig. 12 et 32 (?). Etiam qui pro invito et ignorante solvit, eum liberat. Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius exigere non potest: nam meliorem quidem conditionem inviti et ignorantis facere nobis licet, non etiam deteriorem: lege lib. XVII tit. 3 dig. 2 (?): licet careat de defensione, ut de patre dicitur, qui debitum filii emancipati exigit, ut lib. XXXVI tit. 3. dig. 2 (!) neque vir quod uxori debetur, ut lib. XII Cod. tit. 42 const. 11 (?); quamquam hi tales sunt, qui sine mandato agunt, ut lib. III tit. 3 dig. 35 [pr.] et lib. XLVI tit. 7 dig. 3 [§. 3] et lib. II Cod. tit. 12 const. 21.

(*Complura desunt.*)

67) Cod. ἐδαπάνησεν. (Synopsis similiter ἐδαπανιωσεν.)

68) *Fabr.* et *Heimb.* λη'. Iidem hunc numerum et nomen ICti sequenti themati praeponunt. In editionibus Dig. l. 38 itidem a sq. themate incipit.

69) Expl. fol. 190. 189.

70) Numeri hic et in sqq. apud *Fabr.* et *Heimb.* semper uno maiores sunt, id quod ex ratione numerandi in nostro Codice conspicua mutandum erat.

x) Licet haec in Cod. uno tenore superioribus iungantur, videtur tamen novum scholium sive *Anonymi* sive *Enantiophanis* sive Graeculi cuiusdam incipere.

y) Fortasse λς'.

z) Lege ε'.

a) Haec rursus cum antecedentibus non cohaerent. Constituunt cap. 38 textus Basilicorum, accedente παραγραφῇ.

b) Cod. ἑτέρῳ.

c) Expl. fol 190. 189.

[μα'.] Ἴδεμ. Παρακληθεὶς παρὰ τοῦ δούλου μου ἐνέβαλες σαυτὸν τοῖς πράγμασί μου· εἰ μὲν μόνον ὑπεμνήσθης, ἔχεις τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· εἰ δὲ ὡς διὰ ἐντολῆς τοῦ δούλου ἐχείρισας, ἔχεις καὶ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου καὶ τὴν διεκδικοῦσαν τὸ δαπάνημα ἀγωγήν.

XLI. *Idem.* Rogatus a servo meo negotiis meis te immiscuisti: si quidem duntaxat admonitus, habes negotiorum gestorum actionem: si vero quasi mandatu servi gesseris, actionem habes de peculio et de in rem verso. *L.* 42. *D.* III. 5.

[μβ'.] Λαβ. Ἐὰν χωρὶς ἐντολῆς καταβάλῃς ὑπὲρ ἐμοῦ χρέος, ἐλευθεροῦμαι, καὶ ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· ταῦτα, εἰ μὴ διέφερέ μοι μὴ καταβληθῆναι.

XLII. *Lab.* Si absque mandatu debitum meo nomine solveris, liberor, et adversus me negotiorum gestorum actionem habes: idque, nisi mea interfuit non solvi. *L.* 43. *D. eod.*

[μγ'.] Οὐλπ. Ὁ τῇ σχέσει τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνήβου αἰτήσας αὐτῷ ἐπίτροπον ἢ τοῦ ὄντος ὡς ὑπόπτου κατηγορήσας οὐκ ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν.

XLIII. *Ulp.* Qui amicitia patris pupilli ductus tutorem ei petiit vel tutorem, quem habebat, suspectum postulavit, adversus eum actionem non habet. *L.* 44. *D. eod.*

[μδ'.] Ἴδεμ. Καὶ ὁ δαπανήσας εἰς βαθμοὺς ἀξιώματός τινος ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

XLIV. *Idem.* Etiam qui sumtus fecit ad gradus honoris alicuius, negotiorum gestorum actionem habet. *L.* 45. *pr. D. eod.*

Ὁ χωρὶς αἱρέσεως ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθεὶς οὐκ ἀναγκάζεται λογισμοὺς ἀποδοῦναι τῆς ἐν δουλείᾳ διοικήσεως.

Qui pure testamento libertatem accepit, non cogitur rationes reddere administrationis durante servitute gestae. §. 1.

Ἐὰν ὑπολαμβάνων τὴν ἀδελφήν μου κληρονόμον εἶναι καταβάλλω τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς; ἔχω κατὰ τοῦ ἀληθοῦς κληρονόμου τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

Si existimans, sororem meam heredem esse, creditoribus hereditariis solvero, adversus verum heredem negotiorum gestorum actionem habeo. §. 2.

[με'.] Ἀφρικαν. Ἐὰν ἐντείλῃ[71]) τῷ ὑπεξουσίῳ υἱῷ μου ἀγοράσαι σοι πρᾶγμα ἢ ἐγγυήσασθαι ὑπέρ σου, κἀγὼ ἀγοράσω ἢ ἐγγυήσωμαι, εἰ μὲν τῇ πρὸς σὲ διαθέσει, ἡ περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴ ἁρμόζει· εἰ δὲ διὰ τὸν υἱόν, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ τῇ ἐντολῇ, ἔχω κατὰ σοῦ ἐκ προσώπου αὐτοῦ τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν καὶ σὺ κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου. εἰ δὲ καὶ τῷ ἐξωτικῷ τὰ αὐτὰ ἐνετείλω κἀγὼ αὐτὰ πληρώσω, εἰ μὲν τῇ πρὸς σὲ διαθέσει, ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγήν· εἰ δὲ διὰ τὸν ἐνταλθέντα, ἵνα μὴ ὑποπέσῃ, ἐγὼ μὲν ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν, ὑμεῖς δὲ κατ' ἀλλήλων τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγήν.

XLV. *African.* Si mandaveris filio meo, ut tibi rem emeret vel pro te fideiuberet, et ego tibi rem emerim vel fideiusserim, si quidem affectione erga te ductus, negotiorum gestorum actio competit; si vero propter filium, ne mandati iudicio teneretur, adversus te ex persona eius mandati actionem habeo et tu adversus me actionem de peculio. Si vero eadem extraneo mandaveris egoque ea impleverim, si quidem affectione erga te, habeo adversus te negotiorum gestorum actionem: si vero, ne teneretur, inter me et eum negotiorum gestorum actio est, inter vos vero vicissim mandati actio. *L.* 46. *D. eod.*

[μς'.] Παῦλ. Ἐκεῖνος ἔχει τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν, ᾧτινι διαφέρει.

XLVI. *Paul.* Ille negotiorum gestorum actionem habet, cuius interest. *L.* 47. *pr. D. eod.*

Καὶ ἀδιάφορον, εἴτε ὀρθῶς τις ἢ οὐτιλίως ἐνάγει· ἡ γὰρ λεπτότης αὕτη ἐν τοῖς ἐξτραορδιναρίοις δικαστηρίοις οὐ φυλάττεται· καὶ ἑκατέρα δὲ ἀγωγὴ τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ ἀποτέλεσμα ἔχει.

Nec refert, directo quis an utiliter agat: haec enim subtilitas in extraordinariis iudiciis non observatur: et utraque actio eandem vim eundemque effectum habet. §. 1.

[μζ'.] Παπιαν. Ἐὰν ἀγνοούσης τῆς ἀδελφῆς μου ὡς πραγματείαν αὐτῆς πράττων ἐπερωτήσω τὸν αὐτῆς ἄνδρα τὴν προῖκα, ἔχει κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν εἰς τὸ ἐλευθερῶσαι τὸν ἄνδρα.

XLVII. *Papinian.* Si ignorante sorore mea negotium eius gerens dotem a marito eius stipulatus sim, habet adversus me negotiorum gestorum actionem, ut virum liberem. *L.* 48. *D. eod.*

[μη'.] Ἀφρικ. Ἐὰν τὸ κλαπέν μου πρᾶγμα ὑπὸ τοῦ κλαπέντος ἐξ ἐμοῦ δούλου ἀγοραστὴς πωλήσῃ, καὶ φθαρῇ, ἔχω περὶ τοῦ τιμήματος τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· ὥσπερ ἁρμόζει, ὅτε πρᾶγμά μου χειρίζῃ νομίζων αὐτὸ σὸν εἶναι· εἰ γὰρ καὶ τὴν ἀνήκουσάν μοι κληρονομίαν ὑπολαμβάνων εἶναι σὴν τὰ πράγματά σου ληγατευθέντα τινὶ καταβάλῃς, ἔχεις κατ' ἐμοῦ· ἠλευθέρωμαι γάρ.

XLVIII. *Afric.* Si rem meam a servo, quem vendidi, subreptam emtor vendiderit, eaque perierit, de pretio negotiorum gestorum actionem habeo: quemadmodum competit, quum negotium meum geris, quod tuum esse existimabas: si enim et, quum hereditatem, quae ad me pertinet, tuam esse putares, res tuas alicui legatas solveris, in me actio tibi est: nam liberatus sum. *L.* 49. *D. eod.*

71) Ex coniectura *Heimbachii. Fabrotus: ἐντείλωμαι.* Forte: *ἐνετείλω.*

[ΤΙΤΛΟΣ Β'.]

[Περὶ ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης τὰ χρησίμως δαπανηθέντα.]

[Βι. β' τοῦ κώδ. τι. ιη'.]

L. 1. C. II. 18. [α'.] *Μήτηρ*[72]) ὁρῶσα τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ἑαυτῆς τέκνων κακῶς διοικοῦντας τὴν ἐπιτροπὴν ἐσπούδασε τούτους μὲν ὡς ὑπόπτους ἀποκινῆσαι, ἑτέρους δὲ τοῖς τέκνοις αὐτοῖς ἐπιτρόπους αἰτηθῆναι· καὶ εἰκότως ἀναλώματα ποιήσασα περὶ τὴν ἀποκίνησιν τῶν ὑπόπτων καὶ περὶ τὴν αἴτησιν τῶν δοθέντων ἐπιτρόπων προσῆλθε βασιλεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα ἀφηγουμένη καὶ ἀπαιτῆσαι θέλουσα τὰ ἀναλώματα· ἀντιγράφει πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως· ὅτε τοὺς ἐπιτρόπους τῶν υἱῶν τῶν σῶν ὑπόπτους ποιήσασα καὶ τούτοις ἐπιτρόπους αἰτήσασα[73]), τῷ λειτουργήματι τῆς εὐσεβείας ἐλειτούργησας· ἥτις αἰτία, ἡ τῆς

Θεοδώρου.[d]) ὅσα δαπανᾷ μήτηρ εἰς τὰ τῶν παίδων αὐτῆς πράγματα, δι' εὐσέβειαν δοκεῖ δαπανᾶν· ὅθεν ἀγωγὴν οὐκ ἔχει ἐπ' αὐτοῖς· δηλονότι[e]) εἰ μὴ ἄρα ἀπαιτ[ητικῷ] λογισμῷ καὶ [μὴ] διαθέσει χαριστικῇ αὐτὰ ἀνάλωσε, ὡς διαστίζει ἡ ια' διατ. τοῦ παρόντος τι. ἰστέον δέ, ὅτι ὅσα εἰς ἀποτροφὴν τῶν παίδων αὐτῆς δαπανᾷ, οὐκ ἀπαιτεῖ ἀδιαστίκτως, ὡς φησιν ἡ αὐτὴ ια' διατ. ὁμοίως λέγει ἡ ιε' προκειμένη διατ. τοῦ προκειμένου τι. περὶ τῶν δαπανωμένων παρὰ τοῦ πατρωοῦ εἰς τὰ τῶν προγονῶν αὐτοῦ πράγματα. ἀναγν. δὲ καὶ τὴν ιγ' διατ. τοῦ παρόντος τι.

Θαλελαίου. σῆ. ὅτι καὶ μήτηρ καλῶς ἀποκινεῖ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν παίδων αὐτῆς ὡς ὑπόπτους.

ἠρώτ. ἆρα οὖν καὶ ἄκουσα ἡ μήτηρ ἀναγκάζεται τοὺς τῶν ἰδίων παίδων ἐπιτρόπους ἀποκινεῖν ὡς σουσπέκτους, καὶ μὴ ἀποκινοῦσα αὐτοὺς ὑπόκειταί τινι ἐπιτιμίῳ ὥσπερ ἐκ τοῦ μὴ αἰτῆσαι ἐπιτρόπους ἔχει τιμωρίαν τὸ μὴ κληρονομεῖν αὐτούς; μάθε. εἰ[f]) καὶ πρωτοτύπως ἀναγκάζεται μήτηρ τοῖς ἰδίοις τέκνοις ἐπίτροπον [αἰτεῖν][g]), ὅμως τὸν ὄντα αὐτοῖς ἐπίτροπον, σουσπίκτον δὲ ὄντα, οὐκ ἀναγκάζεται ἀποκινεῖν ὡς ὕποπτον, ὡς φησιν ἐν τῷ δε τουτέλις. ὥστε οὐν βουλομένῃ μὲν τῇ μητρὶ ἔξεστιν ἀποκινεῖν τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους τῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ εὐσεβὲς πρᾶγμα ποιεῖ τοῦτον φροντίζουσα· ἀνάγκην δὲ οὐκ ἔχει τοῦτο ποιεῖν.

τῆς παλαιᾶς διατ. κουράτορα μεμνημένης πρὸς τὸ σαφέστερον καὶ ἄμαχον μετεφράσθη νῦν ἡ διάτ. ἐπίτροπον θεματίσασα παρὰ τῆς μητρὸς αἰτηθῆναι. ὅσην γὰρ εἶχε φιλονεικίαν ἡ τῶν κουρατόρων μνήμη, δύνασαι μαθεῖν ἐντυγχάνων τοῖς ποιήμασι τῶν περιφανεστάτων διδασκάλων.

εὐσέβεια γάρ ἐστι τὸ μὴ συγχωρῆσαι πονηλλους καταβλάπτεσθαι διὰ τῆς κακίστης τῶν ἐπιτρόπων διοικήσεως· πολλῷ δὲ μᾶλλον νῦν, ἐπειδὴ μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀποκινήσασα τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους εἰ· ά· μ .... εὐσεβεια ἀπο ..... ἐδέξατο γίν[εσθαι] ἡ διάτ.

κ[ἂν γάρ] φησι εὐσεβὲς πρᾶγμα ἐποίησεν, ἡ τῆς εὐσεβείας αἰτία οὐκέτι [προσδέ]χ[εται] τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ πρὸς ἀπαίτησιν τῶν ἀναλωμάτων· καὶ ἐκ τῆς διατ. οὐν συναγεται, ὅτι τὰ ἐπὶ εὐσεβεῖ αἰτίᾳ διδόμενα ἤτοι ἀναλισκόμενα ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει. ἐν τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ δισπυσατ .. λέγει, ἐὰν διὰ τὴν τοῦ πατρὸς τῶν παίδων φιλίαν ἢ δι' εὐσέβειαν εἰπεδεντ... ἀποκινήσῃ τοὺς ὑπόπτους ἐπιτρόπους, μὴ ἔχειν αὐτὸν τῶν ἀναλωμάτων ἀπαίτησιν.

ἠρώ. οὐκοῦν κατὰ τοῦτο τὸ τέλος τῆς διατ. οὐδεὶς δύναται δαπανῶν ἔχειν τὴν νεγοτιογεστόρουμ; πᾶς γὰρ ἄνθρωπος φιλίᾳ καὶ διαθέσει κρατούμενος ἀνέχεται διοικῆσαι ἀλλότρια πράγματα· πῶς οὐν νοήσω τὸν κανόνα τῆς διατ. ταύτης, ὅτι ὁ

72) Inc. fol. 164. 169.

d) Inc. fol. 164. 169.
e) Vide schol. a. II. 359 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 219.

[TITULUS II.]

[De actione, qua petuntur sumtus utiliter facti.]

[Lib. II Cod. tit. 18.]

I. Mater, quum videret tutores liberorum suorum tutelam male administrare, curavit, ut hi quasi suspecti removerentur, liberis autem ipsis alii tutores peterentur: quumque sumtus, ut par est, fecisset circa suspectos removendos et tutores datos petendos, principem adiit, remque exponens sumtus repetere desiderabat: ad quam princeps ita rescripsit: Quum tutores filiorum tuorum suspectos faceres iisdemque tutores peteres, munere pietatis fungebaris: quae causa, pietatis scilicet, non admittit negotiorum gestorum actionem, ut sumtus, quos in iis licibus fecisti, repetere possis: quum etiamsi quis pro affectione dome-

1. *Theodori* [*l.* 1 C. II, 18]. Quaecunque mater erogat in negotia liberorum, ob pietatem erogare videtur: ideoque actionem non habet: nimirum nisi forte animo repetendi non affectu donandi ea erogaverit, ut distinguit const. 11 huius tit. Sciendum autem, quaecunque in alimenta liberorum suorum impenderit, eam nullo modo repetere, ut dicit eadem quae const. 11. Similiter loquitur const. 15 huius tit. de his, quae a vitrico in negotia privignorum eius impensa sunt. Lege etiam const. 13. huius tit.

2. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 1 *verb: suspectos*]. Nota etiam matrem tutores liberorum suorum suspectos recte postulare.

3. [*Thal. ἐρωταπόκρ. ad l.* 1]. *Quaesiverunt.* Numquid igitur mater etiam invita obstricta est, ut tutores liberorum suorum suspectos postulet, et, si ceus non fecerit, poenae obnoxia fit, sicut quae tutores non petit hactenus punitur, ut iis non succedat? Disce. Etiamsi primo mater compellatur liberis suis tutorem petere, tamen si quem tutorem habent, suspectum autem, non cogitur eum suspectum postulare, ut dicit tit. *de tutelis.* Itaque licet quidem matri, si velit, tutores liberorum suorum suspectos postulare, et si hoc curet, pietatis officio fungitur, non autem necesse habet hoc facere.

4. [*Thal. παραγρ. ad l.* 1 *verb: tutores seu curatores*]. Quum antiqua constitutio curatoris mentionem fecisset, nunc clarior et indubitata constitutio constituta est, dum tutorem statuit a matre petitum. Quantae enim ob curatorum mentionem controversiae extiterint, cognoscere potes ex operibus inclytorum magistrorum.

5. [*Thal. παραγρ. ad l.* 1 *verb: pietatis*]. Pietas enim est, si quis non sinat pupillos damno affici ex pessima tutorum administratione: ideoque magis etiam hic, quum mater sit, quae tutores suspectos postulavit, pietate id factum esse constitutio intellexit.

6. [*Thal. παραγρ. ad l.* 1 *verb: non admittit.*] Licet enim, ait, piam rem fecerit, tamen pietatis causa non admittit negotiorum gestorum actionem ad sumtus repetendos: unde ex hac constitutione concluditur, repeti non posse, quae pietatis causa data vel erogata sunt. In const. 1 et unica tit. *de* ..... dicit non habere sumtuum repetitionem, si ..... ob amicitiam cum patre liberorum vel ob pietatem tutores suspectos postulaverit.

7. [*Thal. ἐρωταπόκρ. ad l.* 1]. *Quaesivit.* Nonne igitur secundum finem huius const. nemo, qui sumtus fecerit, negotiorum gestorum actionem habet? Nemo enim nisi amicitia et affectu motus aliena negotia ge-

73) Malim *ἐποίησας — ἤτησας.*

f) Cod. *καὶ εἰ.*
g) Deest in Cod.

εὐσεβείας δηλονότι, οὐ προσδέχεται τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ τοῦ διοικοῦντος ἀλλότρια[74]), ὅσα τὰ ἀναλώματα, ἅτινα ἐν ταύταις ταῖς δίκαις ἐποίησας, ἀπαιτῆσαι δυνηθείης· ὅπότε εἰ καί τις ὑπὲρ διαθέσεως οἰκειακῆς τινα ἀναλώματα ποιήσει, οὐδενὶ λόγῳ ταῦτα ἀπαιτῖν δύναται.

β'. Γυνὴ παῖδα νήπιον λαβοῦσα ἀπήγαγεν ἐν ῥώμῃ ἐπὶ τῷ ἐπίτροπον αὐτῷ αἰτῆσαι· ἀναλώματα οὖν αὕτη ποιήσασα καὶ περὶ τὴν ὁδὸν καὶ περὶ τὴν αἴτησιν τοῦ ἐπιτρόπου ἤθελεν ἀπαιτῆσαι ταῦτα τὰ ἀναλώματα αὐτὸν τὸν νήπιον. ὁ δὲ ἔλεγεν, ἄνηβός εἰμι καὶ οὐ γέγονά σοι ἔνοχος, εἰ καὶ διοίκησιν ἐμὴν ἐχείρισας· ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ ἀνήβου βοηθοῦσα τῷ οἰκείῳ παιδὶ ἔλεγεν, ὅτι ἐγὼ ἔμελλον ὡς μήτηρ λαμβάνειν αὐτὸν ἐν ῥώμῃ καὶ αἰτεῖν αὐτῷ τὸν ἐπίτροπον, ἡ μὴ μέλλουσα ἀπαιτεῖν ὡς μήτηρ τὰ ἀναλώματα, καὶ διὰ τί σὺ παρενέβαλες σεαυτὴν καὶ ἀνάλωσας; προσῆλθε τοίνυν ἡ διαπαντήσασα γυνὴ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως· καὶ κατὰ τῶν ἀνήβων ὁμοίως, ἐὰν τὰ πράγματα αὐτῶν κατὰ τὸ ἀναγκαῖόν τις διοικήσῃ, δίδοσθαι ἀγωγήν, εἰς ὅσον ἂν γένωνται πλουσιώτεροι, ἤρεσε καὶ ἐδέχθη διὰ τὸ καὶ αὐτοῖς τοῖς νηπίοις συμφέρον.

II. Mulier quaedam impuberem Romam duxerat ut ei tutorem peteret: sumtus igitur et circa iter et circa tutoris petitionem fecerat, eosque a pupillo repetere volebat. Ille autem dicebat: impubes sum nec tibi reus factus sum, quamvis negotia mea gesseris; sed et mater impuberis, quum filio patrocinaretur, dicebat: ego eum tamquam mater Romam ductura et tutorem ei petitura eram, quae tamquam mater sumtus non essem repetitura: et cur tu huic te negotio immiscuisti ac sumtum fecisti? Mulier igitur, quae sumtum fecerat, principem adiit, qui ei in hunc modum rescripsit: Contra impuberes quoque, si negotia eorum necessario quis gesserit, in quantum locupletiores facti sint, dandam actionem ex utilitate ipsorum pupillorum placuit et receptum est. Quae actio tibi quoque iure dabitur, quod sumtus in pupillum, quem Romam tutoris ei petendi gratia duxisti, *L. 2. C. II. 18.*

ὑπὲρ διαθέσεως οἰκειακῆς δαπανῶν οὐ δύναται ἀπαιτεῖν, ἅπερ ἀνάλωσε; μάθε, μὴ πρὸς τοσοῦτον πλάτος ἐκτείνειν τὸν κάνονα τῆς διατ. ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξ ἄλλης διατ. παρήγαγον καὶ συνέμιξαν οἱ περιφανέστατοι κωδικευταὶ, καὶ σὺ τοίνυν νόησον, ὅτι ἐάν τις μὴ ἑτέρου [πράγματα][h]) πράττων ἀνάλωσε περὶ πράγματος, ἀλλὰ νομίζων οἰκειακὸν αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς περὶ ἴδια δαπανῶν οὐ δύναται ἔχειν ἀπαίτησιν. οὕτως οὖν νόησον τὸ τέλος τῆς διατ. ὅτι ὡς περὶ ἴδια δαπανήσας τὶς οὐκ ἔχει τοίτων ἀπαίτησιν.

rere suscipit. Quomodo igitur intelligam regulam huius const., eum, qui pro affectione domestica sumtus fecerit, repetere non posse quae erogaverit? Disce, regulam constitutionis non esse tam late extendendam. Quandoquidem et ipsi inclyti confectores Codicis hunc textum ex alia const. sumserunt et immiscuerunt, tu quoque sic accipe, eum, qui sumtus fecerit circa rem non alterius negotia gerens, sed rem suam esse existimans, repetitionem non habere quippe qui in suas res impensas fecerit. Sic igitur intellige finem constitutionis, neminem horum sumtuum, quos quasi in suas res fecerit, repetitionem habere.

Θεοδώρου. τῇ κοντραρίᾳ νεγοτιογεστόρουμ ἔχονται καὶ οἱ πούπιλλοι εἰς ὃ γεγόνασι πλουσιώτεροι. ἀνάγν. τὴν α' διατ. τοῦ λζ' τί. τοῦ παρόντος β' βι.

8. *Theodori* [*l.* 2]. Contraria negotiorum gestorum actione tenentur etiam pupilli, in quantum locupletiores facti sunt. Lege const. 1 tit. 37 huius libri II.

πρὸς τοὺς τελείους εἴρηται, ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνοι κατέχονται εἰς ὁλόκληρον, οὕτω καὶ οὗτοι εἰς ὅσον γέγωνται πλουσιώτεροι.

9. [*Thal. παραγρ. ad l.* 2 *verb: quoque*]. Hoc respectu puberum dictum est, ut quemadmodum isti in solidum tenentur, hi etiam teneantur in quantum locupletiores facti sunt.

δύο[i]) χρὴ ἀποδείκνυσθαι παρὰ τοῦ διοικήσαντος τὰ πουπίλλου· ὅτι καὶ ἀνάγκη ἦν πάντως γενέσθαι τὰ ἀναλώματα καὶ ὅτι χρησίμως γεγόνασιν. ἐὰν οὖν τις [μηδε]μιᾶς ἀνάγκης παρακειμένης ἀναλώσῃ περὶ τὰ τῶν ἀνήβων, μᾶλλον, οὐδὲ εἰ γέγονται πλουσιώτεροι, δύναται[k]) αὐτοὺς ἀπαιτεῖν. ὡς γὰρ ὁρᾷς ἡ διάτ. καὶ ἀνάγκην συνθλίβουσαν ἐθεμάτισεν καὶ χρησίμως διοικηθῆναι τὰ πράγματα ἀπήτησεν, ἵνα τότε δοθῇ κατὰ τῶν ἀνήβων ἀγωγὴ τῷ διοικήσαντι[l]) τὰ πράγματα αὐτῶν· καὶ δύνασαι μὲν τοῖς δικανικοῖς τούτοις χρήσασθαι τοῖς ῥητοῖς καὶ ὡς εἶπον αὐτὰ νοῆσαι, ὅμως ὑπολαμβάνω πρὸς τὸ προκείμενον αἰτίαν[m]) εἰρηκέναι τοῦτο τὴν διάτ., ἐπειδὴ ἀνάγκη ἦν αἰτηθῆναι τὸν ἐπίτροπον τῷ ἀνήβῳ, ἐπεὶ[n]) τὸ καθόλου κἂν μηδεμιᾶς αἰτίας ἐπικειμένης διοικήτει τὰ πουπιλλάρια πράγματα καὶ γένηται ὁ πούπιλλος πλουσιώτερος, δικαιότατόν ἐστι τὸν διοικήσαντα ἀπαιτεῖν εἰς εἴτι πλουσιώτερον ἐποίησε τὸν ἄνηβον· ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ, ὅτι οὐχ ὅσα ἐδαπάνησεν ἀπαιτεῖ, ἀλλ' ὅσα[o]) ἐπώρθησεν ὁ νήπιος μόνα· καὶ οὐ δεχομ[εθα] στενοχωρεῖσθαι τὸ νόμιμον ἐκ τῶν ῥημάτων ταύτης τῆς διατ.

10. [*Thal. παραγρ. ad l.* 2 *verb: urgentibus necessitatis rationibus utiliter*]. Duo probanda sunt ab eo, qui pupilli negotia gessit: et necessario sumtus fieri debuisse et utiliter factos esse. Si quis igitur nulla urgente necessitate sumtus circa res impuberum fecerit, etiamsi locupletiores facti sint, nihilo magis ab iis repetere potest. Nam ut vides constitutio necessitatem urgentem posuit et negotia utiliter gesta esse voluit, ut tum demum adversus impuberes negotiorum gestori actio sit. Et potes quidem his verbis tamquam dispositivis uti eaque ut dixi intelligere, sed tamen existimo constitutionem hoc dixisse ob factum propositum, quum pupillo tutorem peti necesse esset: generaliter enim, etiamsi quis nulla causa urgente res pupillares administraverit, si tamen pupillus locupletior factus sit, iustissimum est gestorem repetere id, quo pupillum locupletiorem reddidit: sufficit enim, quod non sumtus repetit a se factos sed solum id, quod pupillus lucratus est: nec putamus hoc ius restringi verbis huius const.

αὐτοῖς γὰρ τοῖς νηπίοις συμφέρει τὸ γίνεσθαι αὐτοὺς ἐνόχους εἰς εἴτι γένωνται πλουσιώτεροι, ἐπεὶ οὐδεὶς ἀναλίσκει

11. [*Thal. παραγρ. ad l.* 2 *verb: ex utilitate ipsorum*]. Ipsis enim pupillis utile est, ut obligentur

74) Basilicorum conditores, quum *negotiorum gestorum actionem* graece solerent reddere: τὴν κατὰ τοῦ διοικοῦντος ἀλλότρια ἀγωγὴν, non animadverterunt, quam parum hoc in actionem negotiorum gestorum contrariam quadret.

h) Deest in Cod.
i) Vide schol. b. II. 330 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 220.
k) Cod. δύνανται.
l) Cod. videbatur habere: τοῦ διοικήσαντος.
m) Lege φάκτον, vel τὴν προκειμένην αἰτίαν.
n) Cod. ἐπί.
o) Cod. ὅσον.

ἥτις ἀγωγὴ καὶ σοὶ νομίμως δοθήσεται, ἐπειδὴ ἀναλώματα ἐποίησας εἰς τὸν ἄνηβον, ὃν ἐν ῥώμῃ ἤγαγες, ἕνεκεν τοῦ ἐπίτροπον αὐτῷ αἰτῆσαι· εἰ μὴ ἄρα ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀποδείξει, ἕτοιμον ἑαυτὴν εἶναι, οἰκείοις ἀναλώμασι ταῦτα ποιῆσαι.

L. 3. C. II. 18. γ'. Δύο ἀδελφοὶ κληρονόμοι γεγόνασιν ἰδίῳ πατρί· ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀπαιτηθεὶς παρὰ τοῦ δανειστοῦ πατρῷον χρέος κατέβαλεν αὐτῷ ὁλόκληρον [75])· καὶ προσῆλθε βασιλεῖ δεόμενος ἀπολαβεῖν τὸ μέρος τοῦ χρέους παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ· καὶ ἀντέγραψεν πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς οὕτως· ἐὰν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συγκληρονόμου χρήματα κατέβαλες, τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ τῶν διοικούντων ἀλλότρια χρήσασθαι δύνασαι. εἰ δὲ ἐνεχύρου ἐλευθερωτέου ἕνεκεν τὸ χρέος ὁλόκληρον καταβαλεῖν ἠναγκάσθης, ἀγωγὴν ἕξεις [οὐτιλίαν ἤ] [76])

περὶ τὰ πράγματα αὐτῶν ὡς μὴ προσδοκῶν ἔχειν ἀπαίτησιν [p]) καὶ ἀδικούντας.

ἠρώτ. ἠδύνατο γὰρ ὅλως ἡ μήτηρ αἰτοῦσα ἐπίτροπον τοῖς ἰδίοις παισὶ μὴ ταῦτα οἰκείοις ἀναλώμασιν ποιῆσαι; ὅτι ἡ πρὸ ταύτης διατ. τὴν αἰτήσασαν μητέρα ἐπίτροπον τῷ παιδὶ εἶπε [q]) εὐσεβὲς πρᾶγμα πεποιηκέναι καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἔχειν ἀπαίτησιν. διὰ τί οὖν αὕτη προ..... τὴν μητέρα .... τοῖς οἰκείοις ἀναλώμασι; μάθε. οὐδεμία ταῖς διατ. ταύταις ἐναντίωσις· μὴ γένοιτο. ἀλλὰ πολλάκις πενομένη [r]) ἡ μήτηρ τοῦ παιδὸς οὐδὲ θελήσασα δύναται οἰκείοις ἀναλώμασι αἰτῆσαι ἐπίτροπον, καὶ ἠδύνατο λέγειν ἡ δαπανήσασα· πόθεν εἶχες ἡ μήτηρ [ἀναλώματα ποιῆσαι] καὶ [αἰτῆσαι] ἐπίτροπον γυνὴ πενιχρὰ ὑπάρχουσα, ἄλλως τε ὡς ἐλλαμ... ἐκ τῶν πόνων τοῦ ἥρωος πατρικίου εἴρηται..... [s]) ἐν τῷ δε νεγοτίς γέστις s [t]) τί. τοῦ γ' βι. τῶν πρώτων, ὅτι πολλάκις ἡ μήτηρ δαπανῶσα καὶ μάμμη εἰς χρείαν τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἐγγόνου δύναται ἀπαιτεῖν τὰ δαπανώμενα, ὅταν τὴν τῆς εὐσεβείας πρόληψιν προανέλῃ, ἀναλίσκουσά τε βρέβιον ποιῃ καὶ καταγράφῃ τὰ δαπανήματα περὶ τὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς πράγματα ἢ περὶ τὰ τοῦ ἐγγόνου, ἢ ὅτε οὐ κατέγραψε μὲν εἰς βρέβιον ἃ ἐδαπάνησε, προεμαρτύρατο δὲ ὅτι μέλλει ἀπαιτεῖν τα παρ' αὐτῆς δαπανώμενα ἢ αὐτὸν τὸν υἱὸν αὐτῆς ἢ τὸν ἔγγονον ἢ τοὺς ἐπιτρόπους αὐτῶν, [καὶ] σώζεται [u]) αὕτη ἡ ἀπαίτησις. καλῶς οὖν καὶ ἀσφαλῶς ἡ διατ. εἶπεν, ἐὰν ἀποδ[είξῃ] ἡ μήτηρ, ὅτι οἴκοθεν ἤμελλε δαπανᾶν εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς ταῦτα τὰ δαπανήματα.

Θεοδώρου. ὁ ὡς νεγότιον χειρίζων ἔχει τὴν νεγοτιογεστόρουμ· εἰ δὲ ὡς συγκληρονόμος τι ποιεῖ, διὰ τῆς φαμιλίαε νερκισκοινδαε ἀπαιτεῖ, ὕσα ἐδαπάνησεν. ἀνάγν. βι. γ' τι. λς' διατ. ιη'. [v])

καὶ ..... ου καταβάλλοντι τὸ ὅλον χρέος δέδωκε τὴν νεγοτιογεστόρουμ ἡ διατ. ἐκουσίως γὰρ καταβάλλων τὸ ὅλον χρέος..... μονον τὸ ἥμισυ τὸ ἀνῆκον αὐτῷ ... νερεδιταρία καὶ καταβαλλ.. καὶ ἀπαλλά.. αὐτῆς π..... μὴ δεδομένων ἐνεχύρων.... χρέ.. ἐνεχύρου δὲ ἐκτὸς οὔτε καταβαλ.. τὸ..... ῥύσασθαι τὸ ἐνέχυρον, ὡς ἔγνωμεν ἐν τῷ β' βι. τῶν δὲ ῥέβους ἐν τῷ τι. τῆς πιγνερατικίας καὶ ἐν τῷ [φαμιλίαε νερκισκούνδαε τῶν DE IUDICIIS. ἀκολούθως οὖν τοῖς παλαιοῖς τὰ β μέρη ταῦτα ἔφρασεν ἡ διατ. καὶ τοῦτο σήμερον ἐκ περίττου πρόσκειται· τὸ γὰρ εἰρημένον] [w]), φαμιλίαε νερκισκούνδαε κινούμενον ἅπαξ οὐκέτι κινεῖται ἐκ δευτέρου, ἐπὶ τῶν λεγιτίμων κρατεῖ δικαστηρίων, ἅτινα σήμερον οὐκ ἔστιν ἐν πολιτείᾳ· ἔγνως γὰρ τῶν ἐξτραορδιναρίων ὅμοια σήμερον ἐστὶ πάντα τὰ δικαστήρια, καὶ ἐκ δευτέρου κινεῖται καλῶς τοῦτο τὸ δικαστήριον, ἀντίκειται δὲ αὐτῷ ἡ REI IN ἰουδικίουμ DEDUCTAE ἢ REI IUDICATAE παραγραφή.

III. Duo fratres patri heredes extiterunt: unus ex his a creditore propter debitum paternum conventus solidum solvit: et principem adiit postulans debiti portionem sibi a fratre restitui: eique princeps ita rescripsit: Si pro fratre ac coherede pecuniam solvisti, negotiorum gestorum actione uti potes. Si vero pignoris liberandi gratia debitum universum solvere coactus es, utilem actionem habebis vel iudicio familiae erciscundae, si non est inter vos redditum, eam quantitatem assequeris.

in quantum locupletiores facti sint, alioquin nemo in res eorum impensas facturus esset, metuens ne non repetitionem haberet, et sic damno afficerentur.

12. [*Thal. ἐρωταπόκρ. ad l. 2 fin.*] *Quaes.* Potuitne omnino mater, quum liberis suis tutorem peteret, haec non propriis impendiis facere? Nam praecedens const. matrem, quae filio tutorem petierit, rem piam fecisse dicit ideoque repetitionem non habere. Cur igitur haec const. [ponit] matrem [haec facturam fuisse] propriis impendiis? Disce. Nulla inter has const. pugna est: quod absit. Sed nonnunquam mater filii, quum inops sit, nec si voluerit suis sumtibus tutorem petere potest, et ea, quae sumtus fecit, dicere potuit: unde tu mater, quum pauper mulier sis, sumtus facturo eras et tutorem petitura? Caeterum ..... ex operibus herois *Patricii* dictum est ..... tit. 5 *de negotiis gestis* lib. III *τῶν πρώτων*, nonnunquam matrem vel aviam, quae ad utilitatem filii vel nepotis impendia fecerit, sumtus recuperare posse, si pietatis praesumtionem sustulerit, et dum impendit breve fecerit et in id impensas in res filii vel nepotis factas retulerit, aut si non retulerit quidem sumtus in breve, sed denuntiaverit, se impendia facta aut ab ipso filio vel nepote aut a tutoribus eorum petituram esse, tunc enim repetitio salva est. Probe igitur nec temere const. dixit: si ostenderit mater, se haec impendia de suo circa filium suum facturam fuisse.

13. *Theodori* [*l. 3*]. Qui tamquam negotiorum gestor aliquid facit, negotiorum gestorum actionem habet: si vero tamquam coheres, impendia familiae herciscundae iudicio exigit. Lege lib. III tit. 36 const. 18 [§. 1].

14. [*Thal. παραγρ. ad l. 3 verb: Sive — sive*]. Etiam ..... qui universum debitum solvit, constitutio negotiorum gestorum actionem dedit: nam quum sponte || || ..... luere pignus, ut didicimus lib. II *de rebus* in tit. de *pigneraticia* et tit. *familiae herciscundae* in parte *de iudiciis*. Convenienter igitur iuri antiquo haec duo constitutio posuit. Hoc autem hodie supervacaneum est: nam quod dicitur, familiae herciscundae iudicium semel motum non posse iterum moveri, in legitimis iudiciis obtinet, qualia hodie non sunt in usu: didicisti enim, hodie omnia iudicia extraordinariis similia esse, ideoque recte iterum hoc iudicium movetur, sed obstat ei rei iudicium deductae vel rei iudicatae exceptio.

75) Medio hoc verbo expl. fol. 164. 169. Inc. fol. 107. 112.

76) Inclusa in Cod. desunt.

p) Malim *προσδ. μὴ ἔχειν ἀπ.* Caeterum Codicis lectio dubia erat: nam etiam sic legere posse mihi videbar: *προσδοκίαν ἔχων ἀπαιτήσεως.*

q) Cod. *εἰπεῖν.*

r) Vide schol. b. II. 339 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 220.

s) In Cod. legebam: *δὲ οἰνῶ* vel *δὲ οἰνῦν.*

t) Cod. *ς'.*

u) Cod. *σώζεται αὕτη.* Emendavi ex scholio citato. Sed fortassis retinenda est Codicis lectio, ita tamen, ut supra scribatur *ὅταν γάρ.*

v) Expl. fol. 164. 169. Inc. fol. 107. 112.

w) Inclusa in margine adscripta habet Codex.

τῷ δικαστηρίῳ τῷ περὶ διαιρέσεως φαμιλίας κινουμένῳ, εἰ μὴ μεταξὺ ὑμῶν[77]) τοῦτο δέδοται, ταύτην[78]) τὴν ποσότητα ἀπολήψῃ.

[δ'.] Ἐπετρόπευσέ τις ἀνήβου κόρης· οὗτος ἑτέρῳ ἐνετείλατο διοικῆσαι τὰ πράγματα τῆς παρ' αὐτοῦ ἐπιτροπευομένης· ἀλλ' ἠβήσασα ἡ ἄνηβος οὐκ ἤθελε κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτῆς κινῆσαι τὴν ἀγωγήν· ἴσως γὰρ ἄπορος ἦν ἢ δυσχερὴς πρὸς ἐναγωγήν· ἀλλ' ἠβούλετο κατὰ τοῦ διοικήσαντος διὰ ἐξόλης τοῦ ἐπιτρόπου κινῆσαι τὴν ἀγωγήν. πρὸς ταύτην οὖν ἀντιγράφει ὁ βασιλεὺς οὕτως, ὅτι οὐδὲ τὴν περὶ τῆς ἐπιτροπῆς δύναται[79]) κατ' αὐτοῦ κινῆσαι οὐδὲ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν, ἀλλὰ τὴν οὐτιλίαν.

IV. Quidam pupillae tutelam gessit: is alii mandavit, ut pupillae suae negotia gereret; at quum puella pubes facta esset, nolebat contra tutorem suum agere: fortasse enim inops erat aut conventu difficilis: sed cum eo experiri volebat, qui tutoris mandatu pupillae negotia gesserat. Ei igitur princeps ita rescribit, quod neque tutelae actionem adversus eum intendere potest neque negotiorum, sed utilem. *L. 4. C. II. 18.*

[ε'.] Ἀπελεύθερος τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ τελευτήσαντος ἐπὶ θυγατράσιν ἀνήβοις ἤτησεν αὐταῖς ἐπίτροπον· καὶ ἀναλώματα ποιήσας περὶ τὴν αἴτησιν ἠβούλετο ταῦτα ἀπολαβεῖν. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀρνούμενος αὐτῷ τὴν ἀπαίτησιν ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν οὕτως· ἔργῳ ἀπελευθέρῳ οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπηρεσίαν λειτουργήσας τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν κατὰ τῶν τοῦ πάτρωνος θυγατέρων τῶν ἀνήβων ἔχειν οὐ δύνασαι.

V. Libertus patrono mortuo filiabus impuberibus relictis tutorem eis petierat: eoque nomine sumtus fecerat, quos repetere volebat. Imperator autem denegans ei actionem, ad eum ita rescripsit: Officio nec minus obsequio liberti functus, negotiorum gestorum actionem contra patroni filias pupillas habere non potes. *L. 5. C. eod.*

ς'. Ἔγνωμεν, ὅτι κουράτωρα πατὴρ οὐ δύναται καταλιπεῖν τοῖς ἑαυτοῦ παισί. τούτοις τοίνυν ἀκολούθως καὶ ἡ παροῦσα διάταξις νομοθετοῦσα λέγει· ὅτι κουράτωρ μὲν ἐν διαθήκῃ πατρὸς οὐκ ὀρθῶς δίδοται· εἰ δὲ δοθείς, καὶ εἰδὼς ἑαυτὸν ἀνυποστάτως δεδόσθαι, θεσμῷ φιλίας διοικήσῃ τὰ πράγματα, ἡ κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλάτρια κινουμένη ἀγωγὴ ἁρμόζει καὶ κατ' αὐτοῦ περιόντος καὶ κατὰ κληρονόμων αὐτοῦ.

VI. Didicimus, patrem non posse liberis suis curatorem relinquere. His igitur convenienter praesens quoque constitutio sic definit: Curator quidem patris testamento non recte datur: si vero datus sit ac sciens, inutiliter sese datum, iure amicitiae res administraverit, negotiorum gestorum actio tam adversus eum superstitem quam contra heredes eius competit. *L. 6. C. eod.*

ζ. Διοικήσας τὶς τὰ πράγματα τινος καὶ πρὶν ἀποδοῦναι τοὺς λόγους τῆς διοικήσεως τελευτῶν ἔγραψεν αὐτὸν τὸν τῶν πραγμάτων δεσπότην εἰς οὐγκίας δύο κληρονόμον. ὁ δὲ προσελθὼν τῇ κληρονομίᾳ ἠβούλετο κατὰ τῶν ἰδίων συγκληρονόμων ἐναγωγεῖν περὶ τῆς τοῦ διαθεμένου διοικήσεως· καὶ ἀντέγραψε πρὸς

VII. Quidam, qui negotia alicuius gesserat et, antequam rationes administrationis reddidisset, decesserat, dominum negotiorum ex duabus unciis heredem scripsit. Hic autem adita hereditate adversus coheredes suos ex causa administrationis testatoris agere volebat: eique in hunc modum rescriptum est: Si ab *L. 7. C. eod.*

---

77) Cod. ἡμῶν.
78) Cod. καὶ ταύτην.
79) *Heimb.*: δύνασαι.

σῃ. ἐκ τῆς διατ. ὅτι ἐτιμήθη τὸ ἀμφιβαλλόμενον τοῖς νομικοῖς εἰ ἄρα ὁ κατὰ μανδάτον ἑτέρου διοικῶν πράγματα ἄλλῳ προσῆκοντα κατέχεται τῷ δεσπότῃ. εἴρηται δὲ τὸ θέμα καὶ ἐν τῷ δε νεγοτὶς γέστις τῶν πρώτων· μέμνησο οὖν τοῦ θέματος καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ τι. ἀλλὰ καὶ ιε' διατ. τούτου τοῦ τι. ἀμοιβαδὸν[x]) ἑκατέροις δίδωσι τὴν οὐτιλίαν, καὶ τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων κατὰ τοῦ μανδάτῳ ἄλλου διοικήσαντος καὶ αὐτῷ τῷ διοικήσαντι κατὰ τοῦ δεσπότου.

15. [*Thal. παραγρ. ad l. 4*]. Nota ex hac const. decisam esse controversiam iuris peritorum de eo, an is, qui mandatu alterius negotia ad alium pertinentia gessit, domino teneatur. Quod thema etiam in tit. *de negotiis gestis τῶν πρώτων* dictum est: igitur memor sis etiam huius thematis ex illo tit. Sed et 15 (14) const. huius tit. Invicem utrisque utilem actionem dedit, domino negotiorum adversus eum, qui mandatu alterius gessit, et ipsi gestori adversus dominum.

τὴν πρέπουσαν πάτρωνι παρὰ ἀπελευθέρου ὑπηρεσίαν χρεωστεῖ ὁ ἀπελεύθερος καὶ τοῖς θυγατράσι τοῦ πάτρωνος.

16. [*Theod. l. 5*]. Obsequium patrono a liberto debitum libertus etiam filiabus patroni debet.

τὸ[y]) θεματισθῆναι νηπίας[z]) τὰς τοῦ πάτρωνος θυγατέρας δηλοῖ, ὅτι μάλιστα ἐπίτροπον αὐταῖς ἤτησεν ὁ ἀπελεύθερος, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως αὐτὴν ἐθεματίσα[a]). δύνασαι δὲ τὸ προοίμιον τῆς διατ. γενικῶς δέχεσθαι καὶ περὶ ἄλλων ἀναλωμάτων νοῆσαι τῶν γινομένων παρὰ ἀπελευθέρου τοῦ χρεωστοῦντος ποιεῖν τὰ τοιαῦτα δαπανήματα· καὶ πενόμενον γὰρ πάτρωνα καὶ τοὺς τοῦ πάτρωνος παῖδας ἀναγκάζεται ὁ ἀπελεύθερος ἐν εὐπορίᾳ ὢν ἀποτρέφειν[b]) παρὰ τοῦ ἀπελευθέρου τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἀποτρέφευθαι.[c])

17. [*Thal. παραγρ. ad l. 5 verb: pupillas*]. Hoc, quod filiae patroni pupillae esse dicuntur, significat, libertum iis tutorem petisse, ideoque sic casum constitutionis posui. Sed potes etiam prooemium constitutionis generaliter intelligere et de aliis impendiis accipere a liberto factis, qui eiusmodi impendia facere debet: nam etiam patronum inopem et liberos eius libertus, si locuples sit, alere cogitur ..... a liberto matris suae et ali.

θεοδώρου. εἰ καὶ γραφῇ τις εἰς μέρος κληρονόμος παρὰ τοῦ νεγοτιογέστορος αὐτοῦ, καλῶς κινεῖ τὴν νεγοτιογεστόρουμ

18. *Theodori* [*l. 7*]. Etiamsi quis ex parte heres scribatur ab eo, qui negotia ipsius gessit, recte nego-

---

x) Fortasse hinc nova *παραγραφή* — scilicet ad verba: *si non est inter vos redditum*, inchoanda erat.
y) Vide schol. c. II. 330 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 220. Caeterum quae sequuntur praecedentibus Codex uno tenore iungit.
z) Cod. *πίας* habet.

a) Scilicet in *indice*, qui partem textus Basilicorum facit.
b) Nempe hic nonnulla exciderunt.
c) Ulterior margo huius paginae in albo relicta est. Deesse videntur summa l. 6 ex Codice *Theodori* et *παραγραφαὶ Thalelaei* ad eam legem.

αὐτὸν ἡ διάταξις οὕτως· εἰ παρ' ἐκείνου, ὅστις τὰ πράγματά σου διώκησε, κληρονόμος ἐκ δύο οὐγκιῶν ἐνέστης, εἰ[80]) καὶ ὑπεισῆλθες τὴν κληρονομίαν, εἰς τὰς λοιπὰς δέκα[81]) οὐγκίας κατὰ τοῦ συγκληρονόμου ἁρμόζει σοι ἡ ἀπαίτησις, εἴ τινα κατὰ τοῦ τελευτήσαντος ἔσχες ἀγωγήν.[82])

eo, qui negotia tua gessit, heres ex duabus unciis institutus es, etiamsi adieris hereditatem, in reliquis decem unciis adversus coheredem competit tibi petitio, si quam adversus defunctum habuisti actionem.

L. 8. *C.* II. 18. [η'.] Διώκησέ τις τὴν περιουσίαν τινὸς, ὡς ἁρμόσαι τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων κατὰ τοῦ διοικήσαντος τὴν ὀρθήν· περὶ ὧν διοικούντων ἀλλότρια πράγματα κινουμένην ἀγωγήν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῶν πραγμάτων δεσπότης περὶ τὴν ἑαυτοῦ στρατείαν ἀσχολούμενος οὐκ ἀπῄτησεν ἐν συντόμῳ τοὺς τῆς διοικήσεως λόγους. μετὰ ταῦτα τοίνυν κινῆσαι βουλόμενος καὶ εὐλαβούμενος, μή ποτε ὁ χρόνος αὐτὸν ἠδίκησε, προσῆλθε περὶ τούτου βασιλεῖ, καὶ ἀντιγράφει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς οὕτως· κατ' ἐκείνων, οἵτινες τὰ πράγματα τὰ σὰ διώκησαν, τὴν προκειμένην περὶ τῆς διοικήσεως ἐναγωγὴν πολιτικῶς ἐνιστα μένῳ σοι καὶ κινοῦντι αὐτὴν οὐκ ἀντιτεθήσεται, εἰ διὰ τὰς ἀσχολίας τῆς στρατείας ταύτην τὴν δίκην βραδύτερον ἐπεξῆλθες· ὁπότε τοῦτο τὸ γένος τῆς ἀγωγῆς μακροῦ χρόνου παραγραφῇ ἀποκλείεσθαι οὐ δύνατται.

VIII. Quidam bona alicuius administravit, ita ut domino negotiorum adversus gestorem directa negotiorum gestorum actio competeret: sed is rerum dominus circa militiam occupatus rationes administrationis non statim petiit. Quum igitur postea agere vellet et metueret, ne sibi temporis lapsus obesset, ea de re principem adiit, qui ad eum in hunc modum rescripsit: Adversus eos, qui negotia tua gesserunt, propositam negotiorum gestorum actionem civiliter intendenti tibi non obstabit, si propter occupationes militiae eam litem tardius fueris exsequutus: quum hoc genus actionis longi temporis praescriptione excludi non possit.

L. 9. *C. eod.* θ'. Ἐὰν χρήματα παρὰ τοῦ σοῦ χρεώστου ἰουλιανοῦ πράγματα διοικήσαντος ἀπαιτῇς, ἐκείνου δὲ τὰ λοιπὰ κατὰ τῶν συγγραφέντων αὐτῷ κληρονόμων, καταλογιζόμενος ἑαυτῷ τὰ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐνστάσεως. ἀγάγν. καὶ τὴν ιθ' διάτ. τοῦ παρόντος τί. καὶ βι. δ' τί. β' διάτ. α' καὶ τί. ις' διάτ. α'.

IX. Si pecuniam a debitore tuo Iulianus exegit tutorum gestorum agit de reliqua parte adversus heredes cum ipso scriptos, reputans sibi quae ex institutione sua habet. Lege etiam const. 19 huius tit. et lib. IV tit. 2 const. 1 et tit. 16. const. 1.

εἰς γὰρ τὰς β' οὐγκίας ἅπαξ ἀδιτεύσας ὑπέμεινε κομφουσίονα. ὁ γὰρ γενόμενος τῷ χρεώστῃ ἐκ μέρους αὐτοῦ[d]) κληρονόμος κατὰ τοσοῦτον μέρος ὑπομένει κομφουσίονα, καθ' ὅσον ἐκληρονόμησεν· τὸ δὲ λοιπὸν μέρος ἀπαιτεῖν δύναται τὸν ἴδιον συγκληρονόμον.

19. [*Thal. παραγρ. ad l.* 7 *verb: in reliquis*]. Nam simulatque ex II unciis adiit, confusionem passus est. Nam qui debitori ex parte heres existit in tantum confusionem patitur, in quantum successit: reliquam vero partem a coherede suo petere potest.

θεοδώρου. ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ οὐκ ἀποκλείεται τῇ τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ τουτέστι τῇ ι' ετία καὶ κ' ετία. περσοναλία γάρ ἐστι κατὰ τὴν κγ' διάτ. τοῦ παρόντος τί. ὡς εἴρηται βι. [ζ'] τί. λ[θ'] διατ. [γ'] περσοναλίων ἀγωγαὶ οὐκ ἀποκλείονται εἰ μὴ τριακονταετίᾳ.

20. *Theodori* [*l.* 8]. Negotiorum gestorum actio longi temporis praescriptione non excluditur, hoc est decennio vel vicennio. Personalis enim actio est secundum const. 23 huius tit. [et,] ut dicitur lib. VII tit. 39 const. 8, personales actiones non praescribuntur nisi triginta annis.

ἐπειδὴ τὸ παλαιὸν ῥητὸν ταύτης τῆς διατ. κουράτορος ἐμνημόνευσε, καὶ ηὑρίσκετο ἡ διάτ. κατὰ κουράτορος διρέκταν νεγοτιογεστόρουμ παρέχουσα, καλῶς καὶ τελείως μετεποιήθη νῦν τὸ ῥητὸν, ἵνα μηδὲν ᾖ τὸ ἀντικείμενον.

21. [*Thal. παραγρ. ad l.* 8 *verb: eos qui negotia tua gesserunt*]. Quum antiquior textus huius const. curatoris mentionem fecisset, et videretur const. adversus curatorem directam negotiorum gestorum actionem dare, recte et perfecte nunc textus mutatus est, ut nihil contrarium esset.

τοῦτο τοῦ φάκτου ἐστίν. ἐπεὶ κἂν[e]) μὴ ἠσχολακὼς περὶ τὴν στρατείαν ἀλλὰ δι' οἱανδήποτε αἰτίαν[f]) ὑπερέθετο τὸ ἐναγαγεῖν, οὐκ ἀντέκειτο αὐτῷ παραγραφὴ χρόνου μακροῦ. νόει δὲ περὶ τῶν ι' ἢ κ' ἐνιαυτῶν λέγειν τὴν διάτ. ἡ γὰρ τῶν λ' ἐνιαυτῶν παραγραφὴ καὶ ταῖς περσοναλίαις ἀντίκειται, ὡς ἔχομεν σὺν θεῷ προϊόντες εὑρεῖν ἐν τῷ ζ' βι. ἐν τῷ λθ' τί.

22. [*Thal. παραγρ. ad l.* 8 *verb: propter occupationes* etc.]. Hoc facti est. Nam etsi non propter occupationes militares sed ob aliam quamcunque causam agere distulisset, non obstaret ei praescriptio longi temporis. Nota vero, de X vel XX annis constitutionem loqui. Etenim XXX annorum praescriptio etiam personalibus actionibus obstat, ut cum Deo discemus lib. VII tit. 39.

ἠρώτ. πῶς θεματίζει ἡ διάτ. αὕτη, τὸν ἰουλιανὸν ἀπαιτοῦντα τὸ ἀλλότριον χρέος διαθέσει τοῦ χειρίσαι νεγότια τοῦ δεσπότου τῶν ἀργυρίων καὶ διὰ τοῦτο δέδωκε κατ' αὐτοῦ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, ἢ κἂν μὴ διαθέσει τοιαύτῃ ἐμεθοδεύσεν ἰουλιανὸς, καλῶς ἐδίδοτο κατ' αὐτοῦ ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ; μαθε. ἡ μὲν παροῦσα διάτ. ἄλλον εἶχε θεματισμὸν..... καὶ εὐχερῶς ..... πρὸς ἐκεῖ ..... ἀπολογίσασθαι· ἐπεὶ δὲ τοῖς μὴ κειμένοις οὐ τοῖς[g]) ῥητοῖς οὐ δύναται[h]) χρῆ[σασθαι] πρὸς νόμους ..... ευ.. σα ἡ διάτ. οὐκ ἐπιζητεῖ τὸν σκοπὸν τοῦ μεθοδεύσαντος τὸν χρεώστην, constitutio non in-

80) Cod. ἤ.
81) Cod. δὲ pro δέκα.
82) Expl. fol. 107. 112. Inc. fol. 105. 98.

d) Dele vel antepone.
e) Vide schol. d. II 339 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 221.
f) Cod. οἱασδ. αἰτίας.
g) Pro οὐ τοῖς coniecerim legendum: παλαιοῖς.
h) Malim δύνηται.

λιανὸς ἀπήτησε καὶ ταύτην τὴν καταβολὴν δικτὴν ἠγήσω, ἔχεις κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν.

[ι'.] Τινὲς δοῦλον ἀλλότριον εὑρόντες νοσοῦντα ἐπεμελήσαντο αὐτοῦ, καὶ βουλόμενοι τὸν δεσπότην ἀπαιτῆσαι τὰς δαπάνας, προσῆλθον βασιλεῖ· καὶ ἀντέγραψεν αὐτοῖς οὕτως· εἰ δοῦλον ἀλλότριον οὐκ ἄχρηστον τῷ δεσπότῃ καθεστῶτα εὑρόντες ἀσθενήσαντα ἐπεμελήσασθε αὐτοῦ καὶ χρησίμως τὰ πράγματα ἐχειρίσατε, τῇ ἁρμοζούσῃ ἡμῖν ἀγωγῇ τὸ ἀνάλωμα ἀναλαβεῖν δύνασθε.

ια'. Μήτηρ εἰς ἀποτροφὴν τῶν ἰδίων τέκνων ἀνάλωσέ τινα καὶ εἰς ἐπιμέλειαν ἄλλων πραγμάτων αὐτῶν ἢ εἰς δίκας ἐδαπάνησε· καὶ προσῆλθε βασιλεῖ βουλομένη λαβεῖν πάντα, ὅσα περὶ τοὺς υἱοὺς ἐδαπάνησε· καὶ ἀντέγραφε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως· τὰ τροφεῖα μέν, ἅτινα τοῖς υἱοῖς σου παρέσχες, ἀποδοθῆναί σοι οὐκ ἐννόμῳ λογισμῷ ἀπαιτεῖς, ὁπότε τοῦτο ἀπαιτοῦσης σε τῆς μητρῴας εὐσεβείας ἐποίησας· εἰ δὲ ἄλλα τινὰ ἐδαπάνησας ἐπὶ τοῖς πράγμασιν αὐτῶν, ἐπιδεῖξαι ταῦτα ἐπιτρόποις αὐτῶν ἢ τοῖς ἐπὶ τῶν δικῶν ἐπιτρόποις, ἵνα ἐκεῖνοι ἐπιδείξωσιν, εἰ ἀναγκαῖα ἦν ἢ ἐπὶ συμφέροντι τῶν πραγμάτων· καὶ οὕτως ἀποδοθήσεται σοι τὰ δαπανηθέντα.

eamque solutionem ratam habuisti, habes adversus eum negotiorum gestorum actionem.

X. Quidam servum alienum aegrum invenientes curarunt, et quum a domino sumtus petere vellent, principem adierunt, qui iis ita rescripsit: Si servum alienum non inutilem domino constitutum aegrum curastis et negotium utiliter gessistis, competenti vobis actione sumtum recuperare potestis. *L.* 10. *C.* II. 18.

XI. Mater in alimenta liberorum suorum quaedam erogavit et in rebus eorum curandis vel in litibus sumtus fecit: et principem adiit postulans, omnia, quae filiorum causa impenderit, sibi reddi: eique princeps in hunc modum rescripsit: Alimenta quidem, quae filiis tuis praestitisti, tibi reddi non iusta ratione postulas, quum id exigente materna pietate feceris. Si quid autem in rebus eorum utiliter im- *L.* 11. *C. eod.*

ἀλλ' εἰ τέως ἀγνοοῦντος ἐμοῦ τοῦ δανειστοῦ[i]) ἀπήτησε τὸν ἐμὸν δεβίτορα, εἶγε καὶ ἑτέραν ἔννοιαν ἔχων τὴν μεθοδείαν ἐποιήσατο, ὁμολογουμένως ἐγὼ ῥατοναβιτεύων τὴν ἐπ' αὐτὸν γενομένην καταβολὴν ἔχω τὴν νεγοτιογεστόρουμ κατ' αὐτοῦ. τὸ γὰρ πλέον ἔγνωμεν ἐν τῷ δε νεγοτιογέστις τῶν πρώτων, ὅτι καὶ τὸν μὴ ὄντα μου χρεώστην ἐάν τις ἀπαιτήσει, ἐγὼ δὲ ῥατοναβιτεύσω, τίκτεταί μοι κατ' αὐτοῦ ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· ἔνθα δὲ θαυμάζων τὴν τοῦ θέματος δύναμιν οὐλπιανὸς ἐπιφέρει, ὅτι τὸ μὴ ὂν ἐξ ἀρχῆς νεγότιον ἐμὸν ὅμως ἡ ῥατιναβιτίων ποιεῖ ἐμόν .. μ.. σῃ. το ἐν τῇ διατ. ταύτῃ .. .. δικαστηρίου χωρίς.[k]) μηδὲ γὰρ κύριος ὢν τῆς ἀγωγῆς μηδὲ μανδάτον ἔχων παρ' ἐμοῦ γενόμενον ἐν δικαστηρίῳ κινῆσαι κατὰ τοῦ χρεώστου πῶς ἠδύνατο;

quirit in animum eius, qui a debitore exegit, sed si tantum ignorante me creditore a debitore meo exegerit, etiamsi alio animo exactionem fecerit, manifesto ego, si solutionem ei factam ratam habuero, negotiorum gestorum adversus eum habeo. Plus enim didicimus in tit. *de negotiis gestis τῶν πρώτων*, si quis adeo eum convenerit, qui debitor meus non est, et ego ratum habuero, nascitur mihi adversus eum negotiorum gestorum actio: ubi Ulpianus vim huius thematis miratus addit, negotium, quod ab initio meum non fuerit, ratihabitione meum fieri. Nota quod in hac const. ..... extra iudicium. Nam quum neque dominus actionis esset nec mandatum a me accepisset, quomodo debitorem iudicio convenire potuisset?

Θεοδώρου. τὰ χρησίμως δαπανηθέντα ἀπαιτεῖ ὁ νεγοτιογέστορ καὶ μετὰ τῶν τοκων αὐτῶν, ὡς φησι ἡ ιη' καὶ κ' διατ. τοῦ παρόντος τί. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς κατέχεται ..... ἀγωγῇ ... οὐ τῇ [IN] REM κατὰ τὴν κγ' διατ. τοῦ πα[ρόντος τί.] ..... ἀπαιτ.. ὡς εἴρηται ..... διατ. μδ'[l]).

24. *Theodori* [*l.* 10]. Sumtus utiliter factos negotiorum gestor repetit etiam cum usuris, ut dicit const. 18 et 20 huius tit. Etenim et ipse tenetur .... actione et non in rem secundum const. 23 huius tit. ..... ut dictum est ..... const. 24.

Θαλελαίου. ..... τῶν ἐκ ..... διαθ. πρὸς τὸν ..... τε καὶ τελειότατα μετέφρασαν ..... οἱ περιφανέστατοι κωδικευταί ... τεθεικότες αντ.. τὸ εἰ μὴ ἄχρηστος] ἦν ὁ οἰκέτης τῷ δεσπότῃ, [περι]ελόντες ἐξ αὐτοῦ τὸ ὁ ..... νοσον ... αυτ.. ἐλλεῖπον .... στεθηκατ ..... στ.. τ .... οἱ περιφ ..... γὰρ ἄχρηστος τῷ δεσπότῃ [ἦν ὁ] οἰκέτης, μωρὸν ἦν [τὸ] δαπανῆσαι περὶ αὐτόν· ἀ[παιτεῖ δὲ] ἡ νεγοτιογεστόρουμ χρηστὸν καὶ ..... ἀνάλωμα, εἰ καὶ μὴ ἐπιζητ ..... ἀποτέλυμα, [ὡς] ἔγνω[μεν ἐν τῷ δε] νεγοτιογέστις τῶν α'.

25. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 10 *verb: non inutilem*]. — ..... perfectissime interpolarunt inclyti Codicis confectores ... ponentes ... si non inutilis domino servus fuerit, [et] resecantes ..... — — ..... nam si servus domino inutilis erat, absurdum erat impendia circa eum facere: atqui negotiorum gestorum actio utiliter sumtus erogatos esse vult, licet in effectum non inquirat, ut didicimus tit. *de negotiis gestis τῶν πρώτων*.

ἠρώτ. ἐπειδὴ ἀ[λιμέντων] μέμνηται ἡ διάτ. ἆρα μόνα τὰ πρὸς ἀποτροφὴν ἐπίτρο ... χορηγοῦσα τοῖς υἱοῖς ἡ μήτηρ οὐ δύναται αὐτὰ ἀπαιτεῖν, ἢ μή τι καὶ ἐσθῆτα αὐτοῖς ἀγοράζουσα ἢ ..... ήματα ἢ καὶ ἐνοίκιον ὑπὲρ αὐτῶν καταβάλλουσα καὶ ταῦτα κωλύεται ἀπαιτεῖν ὡς τῇ τῶν ἀλιμέντων προσηγορίᾳ περιεχόμενα; μάθε, ὅτι ἐζητεῖτο περὶ τῆς προσηγορίας τῶν ἀλιμέντων ἐν τῷ β βι. τῶν α' αὐτοῦ, κἀκεῖ ἔλεγε[m]), ὅτι περιέχονται τῇ τῶν ἀλιμέντων προσηγορίᾳ.

26. [*Thal. ἐρωταπόκρ. ad l.* 11]. *Quaes.* Quum const. alimentorum mentionem faciat, an mater solum ea, quae ad alendos liberos impendit, repetere non potest, an vero etiam vestem, quam forte iis emit vel ..... vel pensionem, quam pro iis solvit, repetere prohibetur, utpote quae appellatione alimentorum contineantur? Disce, quaesitum esse de appellatione alimentorum in lib. II *τῶν πρώτων* eius (?), ibique dixit contineri illa appellatione alimentorum.

τοῦτ ..... ἀποκαῆσαι τοὺς τῶν [παίδων] ἐπιτρόπους σουσπέκτους· τὰ γὰρ ἐν ταύταις ταῖς β' διατ. ..... μὴ ἀπαιτεῖν τὴν μητέρα. τὸ οὖν ..... μενον ἐν ταύτῃ .... εἶτι ἂν ἀνάλωσε ἡ μήτηρ τὰ πράγματα ..... καὶ εἰς ἐκείνας τὰς δύο αἰτίας ..... μήτηρ κινουμένη δαπανη ..... ἀναγκάζεται ..... ἐπίτροπ .. τ ..... σῃ.[n])

27. [*Thal. παραγρ. ad l.* 11 *verb: in rebus eorum*]. ..... removere liberorum tutores suspectos: nam quae in his duabus const. ... . matrem non repetere .... || — — — Nota, [hoc ita esse], si prudenter et utiliter impenderit: nam si sumtus intempestivos fecerit circa res liberorum suorum, repe-

---

i) Cod. ἀλλ' ἢ τέως ἀγνο̃... εμοι τῶ δανεισῃ.
k) Expl. fol. 107. 112. Inc. fol. 105. 98.
l) Vel μδ'.
m) Locus insignis ad naturam harum quaestionum et responsionum explicandam. Si enim lectio non sit depravata, ostendit, has ἐρωταποκρίσεις ab ignoto quodam auctore non ab ipso Thalelaeo ad Codicem eius additas esse. Ego vero lectionem corruptam esse crediderim, quum multa sint eaque gravissima indicia, Thalelaeum ipsum responsionum, de quibus quaeritur, auctorem esse.
n) Videsis schol. e. II. 339 *Fabr.* ap. *Heimb.* p. 222.

σας. εἴ τι δὲ εἰς τὰ πράγματα αὐτῶν χρησίμως ἀνάλωσας, τοῦτο διὰ τῆς περὶ διοικήσεως ἀγωγῆς ἀπαιτῆσαι δύνασαι.

pendisti, id negotiorum gestorum actione consequi potes.

L. 12. *C.* II. 18. ιβ'. Υἱὸς ὑπὲρ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἔτι περιόντος κατέβαλε χρέος· μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησεν οὗτος ὁ πατὴρ ἐπὶ αὐτῷ τῷ παιδὶ καὶ ἄλλοις παισὶ κληρονόμοις· ἀλλ' οὗτος ὁ υἱὸς τὸ χρέος καταβαλὼν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς μηδένα λόγον περὶ τοῦ χρέους κινήσας ἐτελεύτησεν ἐπὶ ἰδίῳ παιδὶ κληρονόμῳ. οὗτος τοίνυν ὁ τοῦ καταβαλόντος τὸ χρέος υἱὸς ἠβούλετο τοὺς ἀδελφοὺς καὶ[82]) συγκληρονόμους τῷ πατρὸς αὐτοῦ, θείους δὲ αὐτοῦ, ἀπαιτῆσαι τὸ χρέος τὸ ὑπὲρ τοῦ πάππου αὐτοῦ καταβληθὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. πρὸς τοῦτον ἀντιγράφουσα ἡ διάταξις πρῶτον γενικά τινα καὶ ἄμαχα κανονίζει, καὶ τότε πρὸς τὸ προκείμενον ἔρχεται[84]). λέγει γὰρ οὕτως· ἐὰν υἱὸς ὑπὲρ ἰδίου πατρὸς χρέος καταβάλῃ, οὐδεμίαν ἀγωγὴν διὰ ταύτην τὴν καταβολὴν ἔχει· εἴτε ὑπεξούσιος ὢν [τοῦ πατρὸς κατέβαλεν, εἴτε αὐτεξούσιος ὢν][85]) ψυχῇ δωρουμένου[86]) τὰ χρήματα δέδωκεν ὑπὲρ τοῦ πατρός. ἴδου τὰ γενικὰ τῆς διατάξεως ῥήματα· λοιπὸν πρὸς τὰ δεηθέντα οὕτως λέγει· ἐὰν τοίνυν ὁ πατήρ σου αὐτεξούσιος ὑπάρχων ὑπὲρ τοῦ ἰδίου πατρὸς ὡς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ χειριζων μὴ γενομένης πρὸς αὐτὸν ἐντολῆς τὸ χρέος τὸ πατρῷον κατέβαλε, τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγὴν κινῆσαι κατὰ τῶν θείων σου οὐ δύνασαι.

XII. Filius pro patre suo adhuc superstite debitum solvit: postea pater decessit eo et aliis filiis heredibus relictis: sed filius ille, qui pro patre suo debitum solverat, nulla actione eius debiti nomine instituta decessit filio suo herede relicto. Hic igitur filius eius, qui debitum solverat, a fratribus iisdemque coheredibus patris sui, patruis autem suis, debitum pro avo a patre suo solutum repetere volebat. Constitutio ad eum rescripta primo generalia quaedam et minime dubia definit, et deinde ad speciem propositam accedit. Sic enim ait: Si filius pro patre suo debitum solverit, nullam actionem ob eam solutionem habet: sive in potestate patris constitutus solverit, sive sui iuris constitutus donandi animo pecuniam pro patre dederit. En verba constitutionis generaliter concepta. Iam ad ea, quae precibus continebantur, accedit et ait: Si igitur pater tuus sui iuris constitutus pro patre suo negotium gerens, mandato ei non dato, debitum paternum solvit, negotiorum gestorum agere cum patruis tuis non potes.

L. 13. *C. eod.* [ιγ'.] Ἀνὴρ τῆς ἰδίας γαμετῆς νοσησάσης ἀνάλωσε περὶ τὴν νόσον αὐτῆς· μετὰ τοῦτο δὲ καὶ

XIII. Maritus, quum uxor aegrotaret, circa morbum eius impensas fecit. Postea mortua ea, etiam

ὅτι ..... ἐὰν συνετῶς καὶ χρησίμως[o]) εἰ γὰρ ἄκαιρά τινα ἀναλώματα ἐποίησε περὶ τὰ πράγματα τῶν παίδων αὐτῆς, οὐδὲν δύναται ἀπαιτεῖν, ἐπεὶ ἡ νεγοτιόρδυμ γεστόρουμ ἐπιζητεῖ χρησίμως πάντως γενέσθαι τὰ ἀναλώματα.

tere eos non potest, quoniam negotiorum gestorum actio omnino exigit, ut sumtus utiliter facti sint.

Θεοδώρου. ὑπεξούσιος καταβαλὼν ὑπὲρ ἰδίου πατρὸς οὐκ ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν· εἰ δὲ αὐτεξούσιος καταβάλῃ, ἔχει τὴν νεγοτιογεστόρουμ, εἰ μὴ ἄρα ὡς δωρησάμενος τοῦτο ἐποίησεν. ἀνάγν. βι. δ' τι. ιδ'.

28. *Theodori* [*l.* 12]. Si filius in potestate patris pro patre suo solverit, actionem adversus eum non habet: si vero sui iuris constitutus solverit, negotiorum gestorum habet, nisi forte tamquam donaturus id fecerit. Lege lib. IV tit. 14 (13?).

Θαλελαίου. μ[η]δὲν [ξένον], ὅτι [ἡ] διάτ. ἀρνήσατο τῷ υ[ἱῷ ἀ]παίτησιν ὧν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καταβάλλῃ, ὅταν ἡ ὑπεξούσιος ὑπάρχων [ἔτι] καταβάλλῃ αὐτό, ἢ αὐτεξούσιος ὢν δόνανδι ἀνείμο καταβάλλῃ· ἐστὶ γὰρ ὑπὲρ ὧν δύνανται ἔχειν κατὰ τοῦ πατρὸς ἀγωγήν, καὶ δόνανδι ἀνείμο καταβαλὼν οὐ δύναται ἔχειν ἀγωγὴν διὰ τὴν δωρεάν.[p])

29. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 12 *verb: sive — sive*]. Non est singulare, quod const. filio repetitionem eorum, quae pro patre solvit, denegavit, si sub potestate adhuc constitutus solverit, vel sui iuris factus donandi animo solverit: sunt enim, ob quae actionem adversus patrem habere potest, sed quum donandi animo solverit, propter donationem actionem habere non potest.

αὐτοῦ οὖν ἐστὶ τοῦ κινοῦντος ἀποδεῖξαι, ὅτι ὡς νεγότια χειρίζων κατέβαλεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ πάππου. ἐπειδὴ γὰρ υἱὸς τεθεμάτισται ὑπὲρ πατρὸς καταβεβληκὼς, καὶ πολλὴ πρόληψις ἦν κατ' αὐτοῦ βουλόμενον δωρήσασθαι τῷ πατρὶ, καλῶς εἶπεν ἡ διάτ. εἰ νεγότια χειρίζων κατέβαλεν· εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον ἡ πρόληψις εἶχεν, ἔμελλεν ἡ διατ. λέγειν· SIQ) DONANDI ANIMO SOLVERIT. καὶ λοιπὸν ἐβαροῦντο τῇ ἀποδείξει οἱ τοῦ καταβάλλοντος ἀδελφοὶ, ὥστε δεῖξαι, ὅτι ὡς δωρούμενος κατέβαλεν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου πατρὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν.

30. [*Thal. παραγρ. ad l.* 12 *verb: negotia gerens*]. Ipsius igitur actoris est, demonstrare, patrem suum, ut negotia gereret, pro avo solvisse. Nam quum dicatur filius pro patre solvisse, et magis praesumendum sit eum patri donare voluisse, recte const. dixit: si negotia gerens solvit; nam si praesumtio contrarium suasisset, const. dixisset: si donandi animo solverit. Ideo fratribus eius, qui solvit, onus iniunctum est, ut probent, fratrem ipsorum tamquam donaturum pro patre suo solvisse.

τοῦτο προσήγαγε ἡ διάτ. ὡς μέλλουσα διδόναι τὴν νεγοτιογεστόρουμ· εἰ γὰρ προηγήσατο μανδάτον, ἢ μανδάτι ἤρμοζεν ὁμολογουμένως καὶ οὐκ ἐδίδοτο ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.

31. [*Thal. παραγρ. ad l.* 12 *verb: non praecedente mandato*]. Hoc addidit const., quia negotiorum gestorum actionem datura est. Etenim si mandatum praecessisset, omnino mandati competeret et non daretur negotiorum gestorum actio.

Θεοδώρου. εἴ τι δαπανᾷ εἰς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἰδίας γυναικός, οὐκ ἀπαιτεῖ· ἃ ἐδαπάνησεν εἰς τὴν ταφὴν αὐτῆς, ἀπαιτεῖ ὁ ἀνὴρ μεθοδευόμενος τὴν αὐτῆς[r]) προῖκα, ἐὰν ἀπαι-

32. *Theodori* [*l.* 13]. Maritus, si quid in morbum uxoris suae erogat, non exigit: sin erogavit in funus eius, exigit ob dotem eius conventus, si animo reci-

83) Expl. fol. 105. 98. Inc. fol. 186. 193.
84) Cod. ἄρχεται.
85) Inclusa Cod. non habet.
86) Cod. ut saepius: δωρουμένῃ.

o) Adde ἐδαπάνησεν.
p) Expl. fol. 105. 98. Inc. fol. 186. 193.
q) Cod. SIUE.
r) Cod. ἑαυτ..

τελευτησάσης αὐτῆς καὶ περὶ τὴν ταφὴν αὐτῆς ἐδαπάνησε· καὶ συνέβη τελευτησάσης τῆς γαμετῆς αὐτοῦ τὸν πατέρα αὐτῆς ἐπαναλαβεῖν τὴν προῖκα· ἦν γὰρ τυχὸν ἐκ τοῦ πατρὸς δοθεῖσα ἡ προίξ. προσῆλθε τοίνυν οὗτος ὁ ἀνὴρ βασιλεῖ ἀναλαβεῖν βουλόμενος, ἅπερ ἀνάλωσε περὶ τὴν νόσον καὶ περὶ τὴν ταφὴν τῆς γαμετῆς αὐτοῦ· καὶ ἀντέγραψεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς οὕτως· ἅτινα εἰς τὴν γαμετήν σου νοσήσασαν ἀνάλωσας, οὐκ ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ τοῦ σοῦ ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ τῇ διαθέσει τῇ σῇ ὀφείλεις καταλογίσασθαι. εἰς τὴν ταφὴν δὲ αὐτῆς δηλαδή, εἴ τι τούτου ἕνεκα ὡς μέλλων ἀναλαμβάνειν ἀνάλωσας, τὸν πατέρα, πρὸς ὃν ἡ προὶξ ἐπανῆλθε, νομίμως μεθοδεύεις.

in funus eius impendit. Mortua uxore accidit, ut pater eius dotem reciperet: forte enim dos erat profectitia. Maritus igitur principem adiit desiderans recipere sumtus, quos in morbum et funus uxoris suae fecerat: eique princeps ita rescripsit: Quae in uxorem tuam aegram erogasti, non a socero tuo repetere, sed affectioni tuae debes imputare. In funus sane eius, si quid eo nomine quasi recepturus erogasti, patrem, ad quem dos rediit, iure convenis.

τητικῷ λογισμῷ τοῦτο ἐποίησεν. ἀνάγν. βι. γ΄ τί. λα΄ *s*) διάτ. δ΄ καὶ τί. μδ΄ *t*) διάτ. γ΄ καὶ βι. ε΄ τί. β΄ διάτ. θ΄.

Θαλελαίου. σῆ. τέως, ὅτι ὅσα περὶ νόσον γαμετῆς ὁ ἀνὴρ δαπανήσει, προείληπται διαθέσει ἀνδρὸς δαπανᾶν, καὶ οὐ δύναται τούτων ἔχειν ἀπαίτησιν· εἰ μέντοι εἰς ἄλλα πράγματα αὐτῆς ἀναλώσει, τυχὸν εἰς δίκας ἀηκούσας αὐτῇ, εἰς ἐπιμέλειαν πραγμάτων αὐτῆς ἐξωπροίκων, ἀργεῖ ὁ τῆς γαμικῆς διαθέσεως λογισμός. ἰδοὺ γὰρ ἡ διατ. νοσήματος τῆς γυναικὸς ἐμνημόνευσε, καὶ οὐκ εἶπεν οὕτως· ὅσα περὶ τὴν σὴν γαμετὴν ἀνάλωσας, ἀλλὰ τῆς νόσου μνήμην ἐποίησεν.

piendi id fecit. Lege lib. III tit. 31 const. 4 et tit. 44 const. 3 et lib. V tit. 2 (12?) const. 9

33. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 13 *verb: aegram*]. Nota igitur, maritum, si in morbum uxoris impenderit, haec eum praesumi impendisse affectione maritali, nec habere eorum repetitionem: si quid vero in alias res eius impenderit, veluti in lites ad eam pertinentes [vel] ad curam rerum paraphernalium, affectus nuptialis ratio cessat. Ecce enim const. morbum uxoris memoravit, nec dixit „quae in uxorem tuam erogasti", sed morbi mentionem fecit.

ἠρώτ. ἆρα, εἰ καὶ περὶ τὴν νόσον αὐτῆς δαπ[ανήσει ὁ ἀνὴρ, ἀλλ' ὅμως] ἠβούλετο ταῦτα ἀναλαβεῖν, ἢ *u*) καὶ ἐν[βρε]βείοις ἀνεγράψατο τὰ δαπανήματα, δύναται αὐτὰ ἀπαιτῆσαι; εἰ γὰρ ἐπὶ μαμμης καὶ μητρὸς τῶ παύλ..*v*) ἡ διάτ. ἀπαιτεῖσθαι τὰ παρ' αὐτῶν δαπανώμενα μαρτυρίας προϊούσης, μήτι πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ ἀνδρος; καὶ γὰρ δικαιοτέρως κρατήσει τοῦτο τὸ νόμιμον, ἐπειδὴ οὐ τοσαύτην *w*) ἡ φύσις ἀπαιτεῖ διάθεσιν ἀνδρὸς περὶ τὴν γαμετὴν, ὅσην *x*) ἡ μήτηρ χρεωστεῖ τοῖς τέκνοις καὶ ἡ μάμμη τοῖς ἐγγόνοις. εἰφυῶς μὲν ἐπεχείρισας νομίζων τὸν ἄνδρα, μηδὲ εἰ προσμαρτύρηται περὶ τῶν ἀναλωμάτων τούτων, δύνασθαι αὐτὰ ἀπαιτεῖν, ἐπειδὴ χρεωστῇ καὶ ἄκων τρέφειν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ὁ ἀνὴρ· μήτηρ δὲ τὰ τέκνα ἡ μάμμη τοὺς ἐγγόνους αἰτῆς οὐ χρεωστεῖ ἄκουσα ἀποτρέφειν.

34. [*Thal. ἐρωταπόκρ. ad l.* 13]. *Quaes.* An maritus, licet in morbum eius erogaverit, si tamen sumtus recipere voluerit atque etiam in brevibus notaverit, repetere eos potest? Quum etiam, si avia vel mater erogaverit, sumtus ab iis facti, si denuntiatio praecesserit, peti possint, nonne multo magis, si maritus erogaverit? Nam maiore aequitate hoc ius obtinebit, quum a marito natura non tantum adversus uxorem affectum exigat, quam mater liberis vel avia nepotibus debeat? — Recte quidem suspicatus es, maritum, etiamsi de his sumtibus denuntiaverit, eos tamen petere non posse; nimirum maritus etiam invitus uxorem suam alere debet: mater autem liberos vel avia nepotes invita alere non opus habet.

οὐ *y*) μόνα τὰ εἰς αὐτὴν τὴν προκομιδὴν δαπανώμενα δοκεῖ FUNERIS CAUSA δαπανᾶσθαι, ἀλλὰ γίνωσκε, ὅτι καὶ ὅσα *z*) εἰς ἀγορασίαν τοῦ τόπου ἐν ᾧ θάπτεται τὸ σῶμα δεδαπάνηται, ἢ ἐπὶ ξένης τελευτήσαντός τινος ὅσα δίδοται εἰς τὸ μετακομισθῆναι τὸ λείψανον, καὶ ταῦτα φούνερις καῦσα δοκεῖ δαπανᾶσθαι· εἰ μέντοι τινὰ ἐδύθη ὑπὲρ τῆς παρακομιδῆς τοῦ λειψάνου, καὶ ταῦτα φούνερις καῦσα δοκεῖ δαπανᾶσθαι.

35. [*Thal. παραγρ. ad l.* 13 *verb: In funus*]. Non solum ea, quae in ipsum funus erogantur, funeris causa erogari videntur, sed scias etiam ea funeris causa erogari videri, quae erogata sunt ad comparandum locum, in quo corpus humetur, vel, si quis peregre mortuus sit, quae dantur ad corpus transportandum: sed et si vectigalia praestita sunt pro transvehendo corpore, etiam haec funeris causa erogari videntur.

εἰ γὰρ μηδεμίαν εἶχε τοῦ ἀναλαβεῖν προαίρεσιν, οὐ δύναται ἀπαιτεῖν ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὡς χαριζόμενος τῇ μνήμῃ τῆς γυναικὸς ἐδαπάνησε. καὶ ἐπειδὴ ἄπροικον ὑπέθετο τὴν ἐνταφιασθεῖσαν γυναῖκα, εἶπε· RECEPTURUS SUMPTUS AB HEREDIBUS. ἢ γὰρ ἐκ τῆς προικὸς προσδοκᾷ παρακατάσχεσιν ἢ *a*) ἀναλαβεῖν ὁ ἀνὴρ ὅσα δαπανᾷ περὶ τὴν ταφὴν *b*) τῆς πεπροικισμένης αὐτοῦ γαμετῆς, ἢ ἀπὸ τῶν κληρονόμων προσδοκᾷ ἀναλαμβάνειν, ἐὰν ᾖ ἄπροικος ἡ γυνή.

36. [*Thal. παραγρ. ad l.* 13 *verb: quasi recepturus*]. Nam si recipiendi animum non habuit, petere non potest, quod ab initio memoriae uxoris largiturus erogavit. Et quum mulier humata indotata esse statuatur, dixit: *recepturus sumptus ab heredibus.* Aut enim dote retenta recipere vult, si quid impendit in funus dotatae uxoris, aut, si mulier indotata sit, ab heredibus se recepturum sperat.

εἰ γὰρ κατέχει τὴν προῖκα ὁ ἀνὴρ, ἔξεστιν αὐτῷ ἐναγομένῳ περὶ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ παρακατασχεῖν τὰ ἀναλώματα τῆς ταφῆς· ἢ ἐὰν ἔφθασε καταβαλεῖν τὴν προῖκα τῷ πενθερῷ, δύναται καὶ ὑγωγὴν περὶ τοῦ δαπανήματος τῆς ταφῆς ἔχειν κατὰ *c*) τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ κονδικτίκιον. καὶ οὐδὲ *d*) ἁρμόζοντος τοῦ κονδικτικίου οὐδὲ φουνερατικία λοιπὸν τρακταῖζεται ἀγωγή. καλῶς οὖν καὶ ἀσφαλῶς ὁ τὴν διατ. ὑπαγορεύσας καὶ περὶ ταφῆς διαλεγόμενος οὐκ ἔδωκε τὴν φουνερατικίαν ἀγωγὴν, εἰδὼς ὅτι ἢ *e*) παρακατάσχεσιν ἔχει ὁ ἀνὴρ,

37. [*Thal. παραγρ. ad l.* 13 *verb: ad quem dos rediit*]. Maritus enim, si dotem teneat et propterea a socero conveniatur, sumtus in funus factos retinere potest: aut si dotem socero iam solvit, actionem propter sumtus in funus factos adversus socerum habet, scilicet condictionem. Et quum condictio non (?) competit, etiam de funeraticia actione sermo esse non potest. Recte igitur et non temere, qui constitutionem suggessit, quum de funere ageret, non dedit funerati-

s) Cod. λε΄.
t) Cod. μα΄.
u) Cod. εἰ.
v) Sic Codex: omnino corrupte: legerim μητρὸς δαπανησάσης ἀπαιτεῖται. Namque et verbum διατ. ambiguae lectionis est.
w) Cod. οὕτως αὐτήν.
x) Cod. ὡς ἦν.
y) Cod. ὅτι habet et iungit sequentia responsioni antecedenti.
z) Vide schol. f. II. 339 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 222.
a) Malim παρακατασχέσει pro παρακατάσχοιν ἤ.
b) Cod. γαμετὴν habet.
c) Cod. παρά.
d) Hoc οὐδὲ abundare videtur.
e) Cod. ἡ.

L. 14. *C.* II. 18. ιδ'. Ἔχων τὶς γαμετὴν ἐντετείλατό τινι διοικῆσαι καὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ καὶ τὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ πράγματα. [ὁ κατὰ ἐντολὴν τοῦ ἀνδρὸς διοικήσας τὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ πράγματα,][87]) καὶ ἴσως ἀπειλούσης τῆς γαμετῆς ἐνάγειν αὐτῷ, προσῆλθε βασιλεῖ τὸ γεγονὸς ἐξηγούμενος καὶ παρακαλῶν μὴ ἐναχθῆναι παρὰ τῆς γαμετῆς τοῦ ἐντειλαμένου αὐτῷ· πρὸς ὃν ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς οὕτως· ἐὰν τῇ ἐντολῇ μόνου τοῦ ἀνδρὸς ἀκολουθήσας τὰ πράγματα ἑκατέρων[88]) διώκησας, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰ τῆς γυναικός, ἀγωγὴ σοὶ καὶ ἐκείνῃ[89]) ἀμοιβαδὸν ἡ περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων κινουμένη δοθήσεται κατὰ σοῦ. ἐκείνῳ δὲ τῷ ἀνδρὶ, ὃς ἐντείλατό σοι, κατὰ σοῦ ἡ περὶ ἐντολῆς ἐστιν ἀγωγή· ἀλλὰ καὶ σοὶ τῷ διοικήσαντι κατὰ τοῦ ἐντειλαμένου σοὶ ἔσται ἡ ἐναντία, ἐὰν τυχὸν διοικῶν ὑπερανάλωσας οἴκοθεν περὶ ταύτην τὴν διοίκησιν.

XIV. Quidam uxorem habens mandaverat alicui, ut tam ipsius quam uxoris negotia gereret. Qui mandatu mariti res uxoris eius gesserat, quae forte etiam acturam se contra eum minata erat, principem adiit, rem gestam exponens et desiderans, ne ab uxore mandantis conveniretur: cique princeps ita rescripsit: Si mandatum solius mariti sequutus, utriusque negotia gessisti, tam mariti quam uxoris, tam tibi quam ei invicem negotiorum gestorum adversus te dabitur actio. Viro autem, qui tibi mandavit, adversus te mandati actio est; sed et tibi, qui gessisti, adversus mandantem contraria erit, si quid forte de tuo in re gerenda supererogasti.

L. 15. *C. eod.* ιε'. Ἔγημέ τις γυναῖκα θυγατέρας ἔχουσαν ἐκ προτέρου ἀνδρός. πατρωὸς οὖν γενόμενος τῶν θυγατέρων τῆς γαμετῆς αὐτοῦ ἀνάλωσε περὶ αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ μισθοὺς δέδωκε τοῖς διδασκάλοις, παρ' ὧν τυχὸν ἐμάνθανον γράμματα ἤ τινα ἄλλην τέχνην αἱ προγοναὶ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἠβούλετο ἀπαιτῆσαι τὰ δαπανήματα ταῦτα, καὶ ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν ἡ διάταξις οὕτως· εἰ πατρικῇ διαθέσει τὰς σὰς προγονὰς ἔθρεψας ἢ μισθοὺς ὑπὲρ αὐτῶν τινας τοῖς διδασκάλοις κατέβαλες, τούτου τοῦ ἀναλώματός σοι οὐδεμία ἐπανάληψις ἔσται. εἰ δὲ ὡς ἀναληψόμενος ταῦτα, ἅπερ ἐδαπάνησας, ἀνάλωσας, τὴν περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν ὀφείλεις κινῆσαι.

XV. Quidam uxorem duxerat filias ex priore viro habentem. Vitricus igitur factus filiarum uxoris suae quaedam in eas erogaverat, sed et mercedes magistris dederat, qui forte prima elementa aut aliam quandam artem privignas eius docuerant. Postea hos sumtus repetere volebat, et ad eum constitutio ita rescripsit: Si paterno affectu privignas tuas aluisti seu mercedes pro his aliquas magistris expendisti, eius erogationis nulla tibi repetitio erit. Quodsi repetiturus ea, quae impendisti, erogasti, negotiorum gestorum tibi intendenda actio est.

L. 16. *C. eod.* [ις'.] Ἀδελφὸς ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων πράττων τῆς ἰδίας ἀδελφῆς συνετέλεσεν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ δημόσια τελέσματα, ἢ ἐντειλαμένης αὐτῷ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ἢ παρακαλεσάσης αὐτὸν τοῦτο ἐποίησε. καὶ βουλομένῳ αὐτῷ ἀπαιτῆσαι τὰ δαπανηθέντα ἀντέγραψε ὁ βασιλεὺς οὕτως· εἰ τὴν

XVI. Frater vel ultro negotia sororis suae gerens vectigalia publica pro ea solvit, vel sorore ipsi mandante sive rogante eum id fecit. Quumque repetere sumtus vellet, princeps ei in hunc modum rescripsit: Si negotium sororis tuae gerens pro ea tributa solvisti, vel mandante ea vel rogante id fecisti,

εἰ[f]) νέμεται τὴν προῖκα, ἢ κονδικτίκιος ἁρμόζει αὐτῷ. τελειοτέρως δὲ τὰ περὶ τῶν τοιούτων δαπανημάτων ἀνάμεινον σὺν θεῷ μαθεῖν ἐν τῷ τελευταίῳ τί. τοῦ γ' βι. τοῦ κώδ.

ciam actionem, quum sciret maritum aut retentionem habere, si dotem possideat, aut condictionem ei competere. Perfectius autem, quae ad hos sumtus pertinent, infra cum Deo disces tit. ultimo lib. III Codicis.

88. [*l ad l.* 14]. — vir ei mandavit, ut et mea et uxoris meae negotia gereret, et hoc mandatum sequutus utriusque negotia gessit; negotiorum gestorum agere potuit adversus maritum vel uxorem, quoniam ille, dum alteri negotia gerere mandat, ipse principaliter negotia gerere videbatur et directae negotiorum actioni obnoxius erat.

89. [*Thal. παραγρ. ad l.* 15 *verb*: *paterno affectu*]. Nota ex hac const., etiam vitricum praesumi affectu erga privignos suos erogare quae ad victum eorum et quae magistris eorum praestantur. Itaque ipsi constitutionus dedit probandi, se contemplationem et animum sumtuum in privignos recipiendorum habuisse. Quoniam autem const. negotiorum gestorum dedit, supponendum est, privignos adultos fuisse: alioquin vitricus id, in quantum locupletiores facti sunt, exigere poterat: aliter dixi eos pro adultis habendos esse, ut et ..... et omnes sumtus in eos erogati repeti possint.

τῆς[g]) ἐπιδ'.. τῆς οἰκείας διαβεβαιώσεως. ὁ γὰρ ἀνὴρ ἐντετείλατο αὐτῷ διοικῆσαι καὶ τὰ ἐμὰ καὶ τῆς γαμετῆς ἐμοῦ πράγματα, καὶ τούτῳ τῷ μανδάτῳ παρακολουθήσας καὶ τὰ ἑκατέρων διώκησεν, ἠδύνατο [κινεῖν] κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἡ τῆς [γαμετῆς] τὴν νεγοτιογεστόρουμ, ἐπειδὴ ἐντειλάμενος ἐκεῖνος ἑτέρῳ τὴν διοίκησιν αὐτὸς ἐδόκει πρωτοτύπως διοικεῖν καὶ ἔνοχος ἦν τῇ διρέκτᾳ νεγοτιόρουμ.

σῆ. ἐκ τῆς διατ. ὅτι καὶ ὁ πατρωὸς προείληπται εὐνοίᾳ τῇ περὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ δαπανᾶν καὶ τὰ εἰς ἀποτροφὰς αὐτῶν δαπανώμενα καὶ τὰ τοῖς διδασκάλοις αὐτῶν παρεχόμενα. ἀμέλει αὐτὸν ἐβάρησεν ἡ διάτ. ἀποδεῖξαι, ὅτι διάθεσιν εἶχε καὶ ἔννοιαν τοῦ ἀναλαβεῖν ἅπερ ἐδαπάνησε περὶ τοὺς ἰδίους προγόνους. ἐπειδὴ δὲ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ δέδωκεν ἡ διάτ., ὑποθέσθαι[h]) δεῖ, ὅτι ἔφηβοι ἦσαν οἱ προγόνοι· ἐπεὶ εἰς ὅσον ἐγένοντο πλουσιώτεροι, ἠδύνατο ἀπαιτεῖν αὐτοὺς ὁ πατρωός· ἄλλως εἶπον ἐφήβους χρῆναι θεματίσαι αὐτούς, ἵνα καὶ δι... αρμέ.. καὶ πάντα τὰ δαπανήματα περὶ αὐτοὺς ἀπαιτηθῶσιν.[i])

καὶ ἀδελφοὶ κατὰ ἀδελφῶν κινοῦσι τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. ὁμοίως φησὶν ἡ γ' διάτ. τοῦ παρόντος τί.

---

87) Inclusa librarius omiserat.
88) Expl. fol. 186. 193. Inc. fol. 195. 200.
89) Cod. ἐκείνῳ.

f) Cod. ἧ.
g) Totum hoc scholium prorsus non intelligo.
h) Vide schol. g. II. 340 *Fabr.* apud *Heimb.* p 223.
i) Expl. fol. 186. 193. Inc. fol. 195. 200.

διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς σῆς ἀδελφῆς χειρίζων ὑπὲρ αὐτῆς τὰ δημόσια κατέβαλες, ἢ ἐντελλομένης αὐτῆς ἢ παρακαλούσης σὲ τοῦτο ἐποίησας, διὰ τῆς περὶ διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀγωγῆς ἢ τῆς περὶ ἐντολῆς τοῦτο, ὅπερ ἂν καταβεβληκέναι σὲ συσταίῃς, ἀναλαβεῖν δύνασαι.

negotiorum gestorum actione vel mandati id, quod solvisse te probaveris, recipere potes.

ιζ'.[90]) Ἐφήβου κόρης πράγματα διοικήσας κουράτωρ ἐτελεύτησεν ἐπί τισι κληρονόμοις. οἱ τοῦ κουράτωρος κληρονόμοι νομίσαντες καὶ ἑαυτοὺς κουράτωρας εἶναι τῆς νεωτέρας ἐξεποίησαν αὐτῆς πράγματα. προσῆλθε τοίνυν κατ' αὐτῶν ἡ νεωτέρα καὶ μεμφομένη τὴν ἐκποίησιν καὶ θέλουσα λόγους αὐτοὺς ἀπαιτῆσαι τῆς διοικήσεως. ἀντέγραψεν οὖν πρὸς αὐτὴν ἡ διάταξις οὕτως· καὶ κουράτωρος τοὺς κληρονόμους διὰ τῆς περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀγωγῆς ἐναγομένους καὶ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν χρεωστεῖν ὡμολόγηται· καὶ οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τὸ ὑφήκιον τῆς διοικήσεως παραπεμφθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο μηδεμίαν τοῦ ἐκποιεῖν αὐτοὺς τὰ πράγματα τῆς νεωτέρας ἐξουσίαν ἐσχηκέναι ὡμολόγηται.

XVII. Curator negotia adultae gerens decessit quibusdam heredibus relictis. Curatoris heredes existimantes, se quoque adultae curatores esse, res eius alienarunt. Adulta igitur principem adiit tum alienationem impugnans tum rationes administrationis ab iis sibi reddi desiderans. Ad eam igitur in hunc modum constitutio rescripsit: Curatoris etiam successores negotiorum gestorum conventos actione tam dolum quam latam culpam praestare debere convenit: nec ad eos officium administrationis transiisse, ideoque nullam alienandi eos res adultae potestatem habuisse convenit. *L.* 17. *C.* II. 18.

ιη'.[91]) Ἠνάγκασέ τίς τινα διοικῆσαι τὰ αὐτοῦ πράγματα. οὗτος ὁ διοικήσας πολλὰ ἀνάλωσεν οἴκοθεν περὶ ταύτην τὴν διοίκησιν, καὶ προσῆλθε βασιλεῖ βουλόμενος μὴ μόνα ὅσα ὑπερανάλωσεν ἀπαιτῆσαι, ἀλλὰ καὶ τόκους αὐτῶν. ἀντιγράφει τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἀπὸ γενικοῦ κανόνος ἀρξάμενος οὕτως· τῶν γενομένων ἀναλωμάτων[92]) ἐπὶ διοικήσει πράγματος ἀλλοτρίου τόκους παρέχεσθαι, ἢ καλὴ πίστις συνεβούλευσεν. ᾧτινι νομίμῳ δύνασαι χρήσασθαι κατ' ἐκείνων, ὧν τῇ ἀνάγκῃ συνηλάθης τὰ πράγματα αὐτῶν διοικῆσαι, κινῶν κατ' αὐτῶν τὴν περὶ διοικήσεως πραγματείαν, ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν σε δύνασθαι.

XVIII. Quidam aliquem compulit, ut negotia ipsius gereret. Ille gestor in gerendis negotiis multa de suo expendit, et principem adiit desiderans non solum ea quae supererogavit recipere, sed etiam usuras eorum. Rescribit igitur ei princeps in hunc modum a generali regula exorsus: Ob negotium alienum gestum sumtuum factorum usuras praestari, bona fides suasit. Quo iure uti potes contra eos, quorum necessitate compulsus es negotia eorum gerere, instituta adversus eos apud praesidem provinciae negotiorum gestorum actione. *L.* 18. *C. eod.*

Θαλελαίου. σῆ.[k]) ὅτι καὶ τὸ εἰπεῖν· παρακαλῶ σε τόδε ποιῆσαι, τίκτει τὴν μανδάτι κατὰ τοῦ παρακαλέσαντος. καὶ γὰρ καὶ ἐν τῷ ς' τῶν δε ῥέβους ἀντὶ τοῦ· ἐνετείλω μοι, τέθεικε τό· ROGASTI ME UT TIBI HOS NUMOS MUTUOS DAREM καὶ τὰ ἑξῆς.

41. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 16 *verb: vel roganfe*]. Nota, etiam ex his verbis „rogo te ut hoc facias" nasci mandati actionem adversus eum, qui rogavit. Nam etiam lib. VI *de rebus* pro „mandasti mihi" posuit: „rogasti me ut tibi hos numos mutuos darem" et quae sequuntur.

καλῶς ἡ διάτ. κληρονόμων μεμνημένη δόλον μόνον καὶ λάταν κούλπαν εἶπεν αὐτοὺς ἀπαιτεῖσθαι. εἰ γὰρ καὶ ζῶντες οἱ κουράτωρες καὶ ἐπίτροποι ἐγκαλοῦνται ἀπὸ διλιγεντίας, ὅμως οἱ τούτων κληρονόμοι τὴν περὶ διλιγεντίας τοῦ τελευτήσαντος ἐναγωγὴν οὐχ ὑπομένουσιν, ὡς εὑρήσεις ἐν τῷ ε' βι. τοῦ κώδ. τί. DE HEREDIBUS TUTORUM.

42. [*Thal. παραγρ. ad l.* 17 *verb: tam dolum quam latam culpam*]. Recte const. dum heredum mentionem facit, dolum tantum et latam culpam ab iis exigi dixit. Nam licet vivi curatores et tutores etiam diligentiam praestare debeant, tamen heredes eorum ob diligentiam defuncti non conveniuntur, ut invenies lib. V Cod. tit. *de heredibus tutorum.*

οὐδὲ γὰρ ὁ τοῦ ἐπιτρόπου μου κληρονόμος ἐπίτροπός μου ἐστὶν, ἢ τοῦ κουράτωρός μου κληρονόμος κουράτωρ μου ἐστίν· πᾶσα γὰρ ἐπιτροπὴ καὶ πᾶσα κουρατωρεία σβέννυται τῇ τελευτῇ τῶν ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων.

43. [*Thal. παραγρ. ad l* 17 *verb: nec — transire*]. Neque enim heres tutoris mei tutor meus est, nec curatoris mei heres curator meus: tutela enim omnia et omnis cura morte tutorum et curatorum exstinguitur.

ἠρώτ. εἰ γὰρ παρεπέμφθη ἡ κουρατωρεία τοῖς κληρονόμοις, ἠδύναντο πωλεῖν τὰ τῶν νέων πράγματα; μάνθανε ἐν τοῖς χρόνοις διοκλητιανοῦ, οὗτινός ἐστιν ἡ διάτ., χωρὶς κτημάτων καὶ προαστείων καὶ τῶν ἐν τοῖς κτήμασι γεωργῶν οἰκετῶν καὶ τὰ ἄλλα πράγματα τῶν νέων καλῶς ἐπώλων οἱ κουράτωρες. σήμερον γὰρ ἀπὸ νεαρᾶς διατ. κειμένης ἐν τῷ ε' βι. τούτου τοῦ κώδ. τί. οβ' οὐδὲ ἓν πρᾶγμα τοῦ νεωτέρου δύναται πωλεῖν κουράτωρ δεκρέτου χωρίς.

44. [*Thal. ἐρωταπόκρ. ad l.* 17]. *Quaes.* Anne, si transmissa fuisset cura ad heredes, res minorum vendere potuissent? Disce. Temporibus Diocletiani, cuius est haec const., praeter praedia rustica et suburbana et familiam in illis rusticam alias res curatores vendere poterant. Hodie vero ex nova constitutione, quae posita est lib. V huius Cod. tit. 72, nullam omnino rem minoris sine decreto curator vendere potest.

Θεοδώρου. καὶ τόκους ἀπαιτεῖ νεγοτιογεστόρουμ. ὁμοίως κεῖται ἐν τῇ κ' διατ. τοῦ πυρόντος τί. καὶ ἐν τῷ δ' βι. τί. λβ' διατ. κβ'.

45. *Theodori* [*l.* 18]. Negotiorum gestorum actio etiam usuras exigit. Idem dictum est const. 20 huius tit. et lib. IV tit. 32 const. 22 (24).

Θαλελαίου. σῆ. ἐκ τῆς διατ. ὅτι ὥσπερ ὁ ἑκουσίως διοικήσας καὶ κινῶν τὴν κοντραρίαν νεγοτιώρουμ γεστόρουμ ἀπαιτεῖ τόκους ὧν ἀνάλωσεν, οὕτω[l]) καὶ ὁ ἀναγκῃ διοικήσας καὶ κινῶν δύναται τόκους ἀπαιτεῖν. ποίους δὲ τόκους ἀπαιτεῖ, πότερον τοὺς ἐν τῷ κλίματι συχνάζοντας ἢ ὅσους αὐτὸς κατα-

46. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 18 *verb: necessitate*]. Nota ex hac const., sicuti is, qui sponte negotia gessit et contraria negotiorum gestorum agit, sumtuum erogatorum usuras petit, ita etiam, qui necessitate compulsus gessit et agit, usuras petere potest.

90) Cod. ις'.
91) Cod ιζ'.
92) Expl. fol. 195. 200.

k) Videsis schol. h. II. 340 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 223.
l) Cod. ὅτε.

σεως τῶν πραγμάτων ἀγωγὴν παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας.

L. 19. C. II. 18. ιθ'. Δύο κληρονόμων τινὶ γενομένων ὁ εἷς πέπρακεν ἐξ ὁλοκλήρου κληρονομιαῖον πρᾶγμα καὶ τὸ τίμημα ἔλαβεν. ὁ τούτου συγκληρονόμος ἔλεγε· δεκτὴν ἡγοῦμαι τὴν παρὰ σοῦ γενομένην πρᾶσιν, καὶ δός μοι τὸ ἥμισυ τοῦ τιμήματος. δεχομένη τὴν τούτου πρότασιν ἡ διάταξις ἀντέγραψεν οὕτως· ἀπὸ ἑνὸς κληρονόμου ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ πράγματος ὡσανεὶ ἐπικοίνου δοθέντος εἰς πρᾶσιν περὶ τοῦ τιμήματος ὁ συγκληρονόμος τοῦ πεπρακότος τὴν περὶ τῆς διοικήσεως ἀγωγὴν τῶν πραγμάτων, βεβαίαν ποιούμενος τὴν πρᾶσιν, κινῆσαι δύναται.

XIX. Quum alicui duo heredes extitissent, unus eorum rem hereditariam in solidum vendidit et pretium accepit. Coheres eius dixit: venditionem a te factam ratam habeo, itaque da mihi partem pretii dimidiam. Intentione eius admissa constitutio in hunc modum rescribit: Ab uno herede pro solido re veluti communi venumdata de pretio coheres venditoris negotiorum gestorum, ratam faciens venditionem, agere potest.

L. 20. C. eod. κ'. Ἐνέβαλέ τις ἑαυτὸν διοικήσει πραγμάτων τινός· ἀλλὰ τινὰ μὲν τῶν πραγμάτων διῴκησε, τινῶν δὲ καθάπαξ οὐχ ἥψατο· διοικήσας δὲ τὸν ὁρίσαντα αὐτῷ χρόνον μετὰ ταῦτα ἀπέστη τῆς διοικήσεως. ἐνεκάλει τοίνυν αὐτῷ ὁ τῶν πραγμάτων δεσπότης, καὶ ὅτι μὴ πάντα διῴκησε καὶ ὅτι ἀπέστη τῆς διοικήσεως, ὅτε ἠβουλήθη· καὶ προσῆλθε βασιλεῖ περὶ τούτων τῶν δύο καταμεμφόμενος τοῦ διοικήσαντος. ὁ δὲ βασιλεὺς οὕτως ἤρξατο τῆς πρὸς αὐτὸν ἀντιγραφῆς· οὐκ ἔστιν ὅμοιος ἐπιτρόπῳ ἢ κουράτωρι ὁ δίχα ἐντολῆς πρᾶγμα ἀλλότριον ἑκουσίως διοικῶν· δηλαδὴ τοῖς μὲν ἀνωτέροις (τουτέστι τοῖς ἐπιτρόποις καὶ κουράτωρσιν) ἡ τῆς λειτουργίας ἀνάγκη τέλος τῇ διοικήσει ἐπιτίθησι (τουτέστι τῷ μὲν ἐπιτρόπῳ τὴν ἥβην[93]) τοῦ ἐπιτροπευομένου, τῷ κουράτωρι τὸ πληρῶσαι αὐτὸν τοὺς εἴκοσι πέντε ἐνιαυτούς), τούτῳ τῷ διοικητῇ τῶν πραγμάτων ἡ οἰκεία βούλησις τὸ τέλος ποιεῖ τῆς διοικήσεως (τουτέστιν ὅτε βούλεται ἀφίσταται)· πάνυ γὰρ ἱκανόν ἐστιν, ἐάν τινος κἂν ἐν ὀλίγοις διὰ τῶν τοῦ φίλου πραγμάτων πρόνοια γίνηται. κατὰ ταῦτα τοίνυν περὶ τούτων μέν, ἅτινα ὁ μήτε ἐπίτροπος μήτε κουράτωρ γενόμενος ἑκουσίως διῴκησεν, ὁπότε οὐ μόνον δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιμέλειαν παρέχειν ἀναγκάζεται, δύναται παρὰ σοῦ ἐναχθῆναι· καὶ ταῦτα, ὅσα παρ' αὐτοῦ χρεωστεῖσθαί σοι φανερωθείη, μετὰ τῶν τόκων συνωθεῖται ἀποδιδόναι σοι. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν πραγμάτων, ἅτινα διαφέροντα[94]) παρὰ ἄλλων κατεχόμενα οὐκ ἀπῄτησεν ὁ διοικητὴς τῶν πραγμάτων σου, ἐπειδὴ οἰδὲ τοῦ ἐνάγειν εἶχεν ἐξουσίαν διὰ τὸ τῆς παραγραφῆς κώλυμα, ἐνάγεσθαι παρὰ σοῦ οὐ δύναται· καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἐκείνων, οἷς τὰ σὰ πράγματα κατέχειν λέγεις, ἐκβιβάσαι τὰς σὰς ἀγωγὸς ὀφείλεις.

XX. Negotiis alicuius gerendis aliquis sese immiscuit: et quaedam negotia gessit, quaedam omnino non attigit: et quum, quamdiu sibi collibuisset, administrasset, postea administrare desiit. Rerum igitur dominus de eo conquerebatur, et quod non omnia administrasset et quod administrare cessasset, quum voluisset: et principem adiit de his duobus conquerens adversus gestorem. Princeps autem rescriptum ad eum sic exorsus est: Tutori vel curatori similis non est, qui citra mandatum negotium alienum sponte gerit: quippe superioribus quidem (hoc est tutoribus et curatoribus) necessitas muneris administrationis finem imponit (hoc est tutori pubertatem eius, qui in tutela fuit, curatori annum vicesimum quintum completum), huic negotiorum gestori propria voluntas administrationis finem facit (hoc est quum vult, desistit): abunde enim sufficit, si cui vel in paucis amici laboribus consulatur. Secundum haec igitur super his quidem, quae nec tutor nec curator constitutus ultra quis administravit, quum non tantum dolum et latam culpam, sed et diligentiam praestare debeat, a te conveniri potest: et ea, quae tibi ab eo deberi patuerit, cum usuris compellitur tibi reddere. De caeteris vero rebus, quas ad te pertinentes et ab aliis detentas rerum tuarum administrator non exegit, quia nec agendi facultatem habuit propter exceptionis obstaculum, a te conveniri non potest: et ideirco adversus eos, quos res tuas tenere dicis, actiones tuas exercere debes.

L. 21. C. eod. κα'. Πέτρου τινὸς πράγματα διῴκησαν δοῦλοι τῶν συγγενῶν αὐτοῦ. τούτους τοὺς δούλους ἠλευθέρωσαν οἱ δεσπόται αὐτῶν, οἱ συγγενεῖς πέτρου. ἦλθεν οὖν πέτρος μεμφόμενος καὶ λέγων· ὅτι κακῶς ἠλευθερώσατε τοὺς δούλους μὲν ὑμῶν, διοικήσαντας δὲ τὰ ἐμὰ πράγματα· ἔδει γὰρ αὐτοὺς πρῶτον τοὺς λόγους

XXI. Petri cuiusdam res servi cognatorum eius administraverunt. Hos servos domini eorum, iidemque Petri cognati, manumiserunt. Petrus igitur prodiit, deque his conquestus dicebat: Non iure servos vestros manumisistis, qui rem meam administraverunt: debebant enim prius rationes mihi reddere. Consti-

βάλλει ἢ ὅσον ἠλευθέρωσε τὸν δεσπότην τῶν πραγμάτων, ἔμαθες ἐν τῷ δε negotiis gestis τῶν α'.[m])

Quas vero usuras petat, utrum eas quae in ea regione frequentantur, an quas ipse praestitit, an a quibus dominum negotiorum liberavit, didicisti tit. de *negotiis gestis τῶν πρώτων*.

(*Complura desiderantur.*)

47. [*Thal. παρ. ad l.* 21 *verb: servos suos*]. Nihil novi dixit const., sed quod extat in tit. *de negotiis ge-*

οὐδὲν[n]) ξένον εἶπεν ἡ διάτ. ἀλλὰ καὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ DE NEGOTIIS GESTIS *τῶν πρώτων*. σῆ. δὲ ἐκ τῆς διατ.

93) *Heimb.* coniicit ἡ ἥβη.

94) Adde: *σοι*.

m) Expl. fol. 195. 200.

n) Vide schol. l. II. 340 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 225. — Inc. fol. 154. Huius folii pars inferior deest: sed prioris paginae pars inferior hodie omissa scholia non continebat, ita ut nihil scholiorum in fine huius tit. desit.

ὑποστῆναι παρ' ἐμοῦ. ἀντιγράφει τοίνυν πρὸς τὸν πέτρον ἡ διάταξις οὕτως· ἐὰν οἱ[95]) συγγενεῖς σου τοὺς δούλους τοὺς ἰδίους ἠλευθέρωσαν, τοῦτο μόνον, ὃ διαβεβαιοῦσαι, ὅτι διώκησαν οὗτοι οἱ δοῦλοι τὰ σὰ πράγματα, ἐμποδίσαι τῇ τούτων ἐλευθερίᾳ οὐκ ἠδύνατο. εἰ δὲ λόγους ἀπαιτῆσαι βούλει τοὺς οἰκέτας τῆς διοικήσεως τῶν σῶν πραγμάτων, εἰδέναι ὀφείλεις, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐν δουλείᾳ διοικήσεως οὐ κατέχονταί σοι μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, εἰ μὴ ἄρα ἀδιακόπως ἐπέμειναν τῇ διοικήσει τῶν σῶν πραγμάτων καὶ συνημμένη ἦν ἡ διοίκησις. ἐὰν γὰρ διώκησαν μέν, ὅτε ἦσαν οἰκέται, τὰ σὰ πράγματα, μετὰ δὲ τὴν ἐλευθερίαν ἀπέστησαν τῆς διοικήσεως, καὶ χρόνου[96]) μεταξὺ διαδραμόντος πάλιν ἐνέβαλον ἑαυτοὺς τῇ διοικήσει, ὥστε διακεχωρισμένην εἶναι τὴν ἐν καιρῷ δουλείας καὶ τὴν ἐν καιρῷ ἐλευθερίας διοίκησιν, οὐ δύνασαι λόγους ἀπαιτῆσαι, ὧν διώκησαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς δουλείας.

tutio igitur ad Petrum in hunc modum rescribit: Si cognati tui servos suos manumiserunt, hoc solum, quod administrasse eos res tuas contendis, impedimento ipsorum libertati fieri non potuit. Si vero a servis rationes administrationis rerum tuarum exigere velis, scire debes, eos ob administrationem tempore servitutis gestam post libertatem tibi non teneri, nisi forte continuo perseveraverint in rerum tuarum administratione et connexa fuerit administratio. Nam si quidem, quum servi essent, res tuas administraverint, post libertatem autem administrationem deseruerint, et interiecto tempore rursus administrationi sese immiscuerint, ut separata sit tempore servitutis et tempore libertatis administratio, rationes eorum, quae tempore servitutis gesserunt, exigere non potes.

κβ'. Οἱ πράγματα διοικοῦντες ἀλλότρια οὐχ ὑπόκεινται τοῖς τυχηροῖς, εἰ μὴ ἰδικὸν περὶ τούτων γένηται σύμφωνον. τούτῳ τῷ κανόνι καὶ πάντες οἱ νομικοὶ συντίθενται· ἐπ' οὐδεμιᾶς ἀγωγῆς τῶν καλῇ πίστει λέγουσι τὰ τυχηρὰ κινδυνεύεσθαι.

XXII. Negotia gerentes aliena casus fortuitos non praestant, nisi speciale de his pactum initum fuerit. In hanc regulam omnes quoque lureconsulti consentiunt: in nulla, inquiunt, bonae fidei actione casus fortuiti praestantur. *L.* 22. *C.* II. 18.

κγ'. Κατὰ τοῦ πράγματα διοικοῦντος ἀλλότρια οἱῳδήποτε λόγῳ, οὐχ ἡ ἐκδικοῦσα ἴδια πράγματα ἁρμόζει ἀγωγὴ, ἀλλὰ προσωπική. πᾶσαι γὰρ ἀπὸ διοικήσεως τικτόμεναι ἀγωγαὶ τέσσαρες μέν εἰσι κατὰ τάξιν· ἡ περὶ ἐντολῆς, ἡ κατ' ἐπιτρόπων[97]), ἡ περὶ διοικήσεως πραγμάτων ἀλλοτρίων, ἡ περὶ πραγμάτων διοικηθέντων πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς. πᾶσαι δὲ αὗται προσωπικαί εἰσι, καὶ οὐδεμία αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐκδικοῦσαν ἴδια πράγματα ἀναφέρεται.

XXIII. Adversus eum, qui quacunque ratione res alienas administravit, non rei vindicatio, sed personalis actio competit. Omnes enim actiones, quae ex administratione nascuntur, quatuor sunt: mandati, tutelae, negotiorum gestorum et protutelae. Hae autem omnes personales sunt, nec ulla earum ad actiones in rem refertur. *L.* 23. *C. eod.*

κδ'. Ἐζητεῖτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἐάν τις διοικήσῃ πράγματά τινος παραγγέλλοντος αὐτῷ μὴ διοικῆσαι, εἰ ἄρα ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν. λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι [ὁ][98]) παραγγελθεὶς οὐκ ἔχει οὐδεμίαν ἀγωγὴν, κἂν καλῶς διοικήσῃ τὰ πράγματα, μετὰ τὸ παραγγεῖλαι αὐτῷ τὸν δεσπότην. ἐὰν δὲ ἤδη διώκησε, καὶ μετὰ ταῦτα παραγγελθῇ, εἰς ὅσα ἤδη διώκησεν, ἔχει κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν.[99])

XXIV. Apud veteres dubitabatur, si quis negotia alicuius gesserit denuntiantis, ne gereret, an adversus eum haberet actionem. Ait igitur constitutio, eum, cui denuntiatum est, nullam actionem habere, licet bene negotia gesserit, postquam ei a domino denuntiatum est. Si vero iam administraverit, et postea ei denuntiatum sit, eorum nomine, quae iam gessit, adversus eum habet actionem. *L.* 24. *C. eod.*

ταύτης ἐκεῖνο τὸ ξένον, ὅτι καὶ ἔνθα τὰ τοῦ μὴ δεσπότου διοικεῖ δοῦλος, καὶ ἐν καιρῷ δουλείας καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν χώρα τῇ τῶν κονέξων διαιρέσει. οἱ γὰρ νομικοὶ ἐπὶ τοῦ δεσποτικὰ διοικήσαντος ἑτρακτάϊσαν πανταχοῦ τοῦτο τὸ θέμα· ἡ δὲ διάτ. καὶ ἀλλότριον ὑποθεμένη τὸν οἰκέτην τὰ αὐτὰ ἑτρακτάϊσε. πάνυ ξένον ἐστίν. σῆ. αὐτό.

stis τῶν πρώτων. Sed hoc novum ex hac const. nota, etiam tum, si non domini negotia servus administret, et tempore servitutis et post manumissionem connexorum distinctioni locum esse. Nam iureconsulti quidem hoc fere exposuerant in eo, qui dominica negotia gerit: haec autem const. idem statuit, licet alienum servum supponat. Plane singulare est. Nota id.

Θεοδώρου. ἡ νεγοτιογεστόρουμ περσοναλία ἐστίν.

48. *Theodori* [l. 23]. Negotiorum gestorum actio personalis est.

τοῦ αὐτοῦ. ὁ διοικῶν τὰ τοῦ μὴ θέλοντος ἀλλὰ κωλύοντος αὐτὸν πράγματα οὐκ ἔχει τὴν νεγοτιογεστόρουμ, ἀφ' οὗ μάθῃ δηλονότι, ὡς ὁ πρωτότυπος ἀπαρέσκεται τῇ διοικήσει αὐτοῦ.

49. *Eiusdem* [*l.* 24]. Qui negotia nolentis et prohibentis gerit, negotiorum gestorum actionem non habet, ex quo nimirum resciverit, dominum administrationem eius recusare.

τί γάρ; ὁ δεσπότης κατενόησεν ἐκ τοῦ διοικήσαντος πολλὰ δαπανήματα χρησίμως γενόμενα, εἶτα δολερᾶς προσποιήσεως γενομένης ἐκώλυσεν αὐτὸν, ἵνα μηδὲ τὰ πρότερα δαπανήματα παράσχῃ;

50. [*Thal. pars* τοῦ κατὰ πόδας *l* 24]. Quid deinde, si dominus adspexerit ab administratore multas expensas utiliter factas esse, et tunc dolosa assimulatione habita eum prohibuerit, ut neque anteriores expensas praestaret?

95) Inc. fol. 154 dimidiatum.
96) Expl. pars superior paginae primae fol. 154.
97) Medio hoc verbo incipit pagina secunda fol. 154.
98) Deest in Cod.
99) Expl. pars superior paginae secundae fol. 154.

ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XVIII.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ προστήσαντος διοικεῖν τὸ ἴδιον ἐργαστήριον.

[*Βι. ιδ' τῶν δ*ι*γέστων τι. γ'. Βι. δ' τοῦ κώδ. τι. κε'*].

L. 1. *D.* XIV. 3. α'. *Οὐλπιαν. Ὁ προβαλλόμενος προεστῶτα ἐργαστηρίου ἐνάγεται μὲν παρὰ τῶν συναλλαξάντων αὐτῷ, οὐκ ἐνάγει δὲ αὐτοῖς, εἰ μὴ δοῦλος αὐτοῦ ἐστιν ὁ προεστὼς τοῦ ἐργαστηρίου. εἰ δὲ δοῦλος ἀλλότριός ἐστιν ἢ ἐλεύθερος, ἔχει κατ' αὐτοῦ ἢ τοῦ δεσπότου τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν ἢ τὴν κατὰ πραγματευτῶν ἀγωγὴν κινουμένην. ἔχει δὲ καὶ κατὰ τῶν συναλλαξάντων τῷ προεστῶτι τοῦ ἐργαστηρίου.*

L. 2. *D. eod.* β'. *Γαΐ. Ἔνθα τὸ ἴδιον ἄλλως οὐ δύναται σῶσαι.*

L. 3. *D. eod.* [γ'. *Οὐλπιαν.*][1]) *Προεστώς ἐστιν ὁ ἐμπορίας χάριν προστὰς, εἴτε ἐν ἐργαστηρίῳ εἴτε καὶ μή.*

κυριλλου. ὁ ἔχων ἐνστιτούτορα[a]) *ἐνάγεται ὑπὸ τῶν συναλλαξάντων αὐτῷ. αὐτὸς δὲ, εἰ μέν ἐστι δεσπότης αὐτοῦ, [ὀρθῶς κινεῖ,] εἰ δὲ μή, κατὰ τοῦ ἐνστιτούτορος ἢ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ κινεῖ εἰς ἐκχώρησιν. ἔχει δὲ καὶ τὴν οὐτιλίαν ἐναγωγὴν μὴ δυνάμενος ἐκχωρηθῆναι.*

*ἀνάγν. τι. α' δι*γ*. α' ε' καὶ [βι.] μ*ς*' τι. ε' δι*γ*. ε'.*

στεφάνου. ἔνθα ὁ τοῦ οἰκείου δεσπότης ἢ ὁ νεγότιον χειρίζων ἐμὸν προβάλλεται αὐτὸν τοῦ ἡμετέρου ἐργαστηρίου καὶ μαθὼν ἐγὼ ῥατοναβιτεύσω. τοῦτο γὰρ μανθάνεις ἐν τῷ ζ[b]*) δι*γ*. τοῦ παρόντος τι. ἢ*[c]*) ῥατοναβιτίων ἀναγκαῖα ἐστιν, οὐκ εἰς τὸ τεχθῆναι αὐτῷ κατὰ τοῦ προβαλλομένου καὶ κατ' αὐτοῦ τῷ προβαλλυμένῳ*[d]*) τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ· τίκτεται γὰρ αὕτη καὶ ῥατοναβιτίονος ἐκτὸς· ἀλλὰ πρὸς τὸ κατέχεσθαι αὐτὸν τοῖς συναλλάγμασι τοῦ προβληθέντος.*

[στε]φάνου. τὴν ἀπὸ τῶν συναλλαγμάτων[e])

ση'.[f]) *ὅτι οὐχ ἡ τραπέζα, ἀλλ' ὁ προβαλλόμενος τῆς ἐμπορίας τὴν ἐνστιτουτορίαν εἰσάγει.*

TITULUS I.

De actione, quae instituitur adversus eum, qui aliquem tabernae suae administrandae praeposuit.

[Lib. XIV Dig. tit. 3. — Lib. IV Cod. tit. 25.]

I. *Ulpian.* Qui praeposuit institorem tabernae, convenitur quidem ab his, qui cum eo contraxerunt, ipse autem adversus eos non agit, nisi qui praepositus est, servus eius sit. Si autem servus alienus sit vel homo liber, habet adversus eum vel dominum mandati vel negotiorum gestorum actionem. Habet autem et actionem in eos, qui cum institore contraxerunt.

II. *Gai.* Si modo aliter rem suam servare non potest.

III. *Ulpian.* Institor est, qui negotiationis causa praepositus est, sive in taberna sit praepositus sive non.

1. *Cyrilli* [*l.* 1. 2 D. XIV, 3]. Qui institorem habet, convenitur ab his, qui cum illo contraxerunt. Ipse autem, si quidem dominus eius est, directe agit, si non, adversus institorem vel dominum eius agit, ut actio ei cedatur; habet vero etiam utilem actionem, si cedi ei non possit.

2. [*Anon. ad l.* 1 *in fine*]. Lege tit. 1 dig. l. 5 et lib. XLVI tit. 5 dig. 5.

3. *Stephani* [*ad l.* 1 *verb*: *obligari nos*]. Si dominus servi, vel qui negotium meum gerit, praeponat eum tabernae meae, et ego re cognita hoc ratum habuerim. Hoc enim discis in dig. 7 praesentis tituli. Ratihabitio autem necessaria est, non ad hoc, ut ipsi adversus praeponentem et praeponenti adversus ipsum negotiorum gestorum actio competat: haec enim etiam absque ratihabitione nascitur: sed ad hoc, ut contractibus praepositi teneatur.

4. *Stephani* [*ad l.* 1]. Actionem ex contractibus.

(Nonnulla desiderantur.)

5. [*Steph. ad l.* 3]. Nota, non mensam, sed eum, qui negotiationi praepositus sit, institoriam introducere.

---

1) Inc. fol. 72. 71.

a) Sic Codex: similiter *ινστιτορ* vel *ινστιτουτορία* totis literis.
b) Cod. *ιζ*.
c) Cod. *ει*.
d) Cod. corrupte: *αὐτῷ καὶ κατ' αὐτοῦ καταβαλλομένῳ*.
e) Expl. fol 154 dimidiatum.
f) Inc. fol. 72. 71.

δ'. [Παῦλ.] Πολλάκις γὰρ ἀπέρχονται πρὸς τιμίους ἀνθρώπους, κἀκεῖ πωλοῦσι τὰ φορτία. τὴν οὖν ἀγωγὴν οὐκ ἀμείβει ὁ τόπος τοῦ πωλεῖν ἢ ὠνεῖσθαι.

[ε'.] ULPIA. Καὶ ὁ συναλλάξας ἐνοικολόγῳ ἢ τῷ ἐφεστῶτι οἰκοδομήματος ἢ ἀγορασίας σίτου ἢ ἐπὶ τῷ δανείζεσθαι ἢ γεωργεῖν ἢ πραγματεύεσθαι καὶ ὠνεῖσθαι ἀγροὺς, εἰς ὁλόκληρον ἐνάγει τῷ προστήσαντι. προεστὼς γάρ ἐστιν ὁ προεστὼς οἱασδήποτε πραγματείας.

Καὶ ὁ δοῦλον προστήσας τραπέζης ἐνάγεται.

Προεστώς ἐστι καὶ ὁ περιάκτης καὶ ὁ μουλίων καὶ ὁ τοῦ κναφέως καὶ ὁ τοῦ ῥάπτου καὶ ὁ πανδοχεὺς καὶ ὁ δοῦλος ὁ παρὰ τοῦ ἐργαστηριακοῦ πεμφθεὶς ἐπὶ ξένης, ἐφ' ᾧ φορτία ὠνεῖσθαι καὶ στέλλειν αὐτῷ.

Εἰ δὲ καὶ [νεκρ]ὸν δοῦλος νεκροθά[πτου] [2]) ἀπο-

IV. *Paul.* Plerumque enim ad homines honestos perveniunt, ibique merces vendunt. Actionem igitur non mutat locus vendendi emendive. *L.* 4. *D.* XIV. 3.

V. *Ulpia.* Et qui cum insulario contrahit vel eo, qui aedificio praepositus est vel frumento coemendo vel pecuniis foenerandis vel agris colendis vel mercaturis faciendis et agris coemendis, in solidum agit adversus eum, qui praeposuit. Institor enim est, qui cuicunque negotiationi praepositus est. *L.* 5. *pr.* §. 1. 2. *D. eod.*

Et qui servum mensae praeposuit, convenitur. §. 3.

Institor etiam est circitor et mulio et fullonis et sarcinatoris praepositus et stabularius et servus a tabernario peregre missus ad merces comparandas et remittendas ipsi. §. 4—7.

Sed et si mortuum servus libitinarius spoliaverit, §. 8.

ἀδιάφορον εἴτε ἔχει ἐργαστήριον ὁ ἰνστιτούτωρ εἴτε μή. τὸ γὰρ συνάλλαγμα σκοποῦμεν οὐ τὸν τόπον.

στεφάνου. καὶ ὅτε ἐν ἐργαστηρίῳ καὶ ὅτε ἐν οἴκῳ τῶν ἀγοραζόντων ποιεῖται τὰ συναλλάγματα, ἰνστιτουτόρια εἶναι δοκεῖ· τέως τίκτει τὴν ἰνστιτουτορίαν κατὰ τοῦ προστησαμένου αὐτόν.

κυρίλλου. πραγματείας διαφορὰ ἀπαριθμεῖταί σοι, καὶ ὅτι ὁ νεκρὸν ἀποδύσας φοῦρτι καὶ ἰνιουριάρουμ κατέχεται.

6. *Cyr.* [*l.* 3. 4]. Nihil interest, utrum tabernam institor habeat, nec ne. Contractum enim spectamus, non locum.

7. *Stephani* [*ad l.* 4 *verb: locus vendendi*]. Sive in taberna sive in aedibus emtorum contractus fiant, institorii esse videntur: et pariunt institoriam adversus praeponentem.

8. *Cyrilli* [*l.* 5]. Negotiationis differentia enumeratur tibi, et quod is, qui mortuum spoliaverit, furti et iniuriarum teneatur.

οἰκοδομημ ..... πρ.....

9. [*Steph. ad l.* 5 §. 1]. Aedific .....

ἠρώτ. [g]) καὶ πῶς [τὸν προσταθέντα ἐν]δίκ[εται ἔνοχον ἐκ τοῦ ἐναντίου] γενέσθαι, καὶ ἵνα ἁρμόσῃ κατὰ τοῦ προστησαμένου αὐτὸν [ἐπὶ τῷ δανείζειν] ἡ ἰνστιτουτορία; στεφάνου. Θεμάτισον, ὡς τις προεστήσατό τινα ἐπὶ τῷ δανείζειν, καὶ ἦλθε πρῖμός τις βουλευόμενος δανείσασθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτῷ γραμματεῖον· καὶ τὰ μὲν νομίσματα οὐκ ἔλαβε τῆς ἰνστιτουτορίας, ἐδελεγάτευσε δὲ αὐτὸν σεκούνδῳ τινί· ὁ δὲ σεκοῦνδος μὴ βουλόμενος πρὸς τὸ παρὸν λαμβάνειν [τὰ νομίσματα] πρὸς ἀσφάλειαν οἰκείαν ἐζήτησεν ἐπερωτηθῆναι αὐτῷ [τὴν καταβολήν,] καὶ [οὕτως] ὑρίσκεται ἔνοχ[ο]π[οιηθεὶς ὁ προσταθεὶς ἐπὶ] τῷ δανείζειν καὶ ποιεῖ [τὴν ἰνστιτουτορίαν] κατὰ τοῦ προ[στησαμένου] ..... ιε' διγ. ε' ..... καὶ ε' [h]).

10. [*Steph. ἐρωταπ. ad l.* 5 §. 1]. *Quaesiv.* Et quomodo praepositus intelligitur e contrario obligatus fieri, ita ut adversus praeponentem competat institoria? *Stephani.* Pone aliquem praeposuisse foenori exercendo, et venisse Primum quendam, qui mutuam pecuniam ab eo accipere vellet, et exposuisse illi cautionem: numos autem ab institore non accepisse, sed eum delegasse Secundo cuidam: Secundum autem, qui in praesenti nollet accipere pecuniam, in securitatem propriam quaesivisse promitti sibi solutionem; sic invenitur obligatus, qui praepositus est foenori exercendo, et facit institoriam adversus praeponentem ..... 15 dig. 5 ..... et 5.

..... προ — ..... REDEMPT[i]) .... ανα.. ..... τ .. υφεν αγοράσ . ποιεῖ ..... ὁ νόμος ὅτι καὶ τὰ UERR ..... ἐργαστηρίου μὴ ὑποκειμεν ..... εται ἡ ἰνστιτουτορία κατὰ ..... ἔνθα ὁ πρ ..... κατὰ τοῦ προστησ ..... τῶν φορτ .. καὶ . ὅ . ὁ περὶ φορτ ..... τίκτει τὴν ἰνστιτουτορίαν ..... αὐτ . τὴν ἐσθῆτα ... ματ ...

— — — — — — — — — — — — .....

11. [*Steph. ad l.* 5 §. 8]. ..... in adnotatione *Stephanus* sic: ..... est contractus .... cooperire..... — — — ..... ut lib. XL tit.... dig. 5 ....

.. ... παραγραφόμενος ὁ στέφανος οὕτως· ἔνται ..... ἐστὶ συνάλλαγμα ..... τὸ περιστέλλειν ... τέλλ ..... — — ..... ἁρμόσ ..... χει .. ὡς βι. μ' τί. ... διγ. ε' ...

12. [*Steph. ἐρωταπ. ad l.* 5 §. 8.]. Et quomodo possunt heredes, quum non possederint, furti actionem habere? Nam qui nunquam rem possedit, non potest rei subreptae nomine furti agere, sicuti disci potest ex his, quae Ulpianus in lib. XLVII tit. 19 dig. 2 dicit. *Stephani.* Potest dici possedisse eos, quod vestem

καὶ [k]) πῶς [δίνανται οἱ κληρονόμοι] μὴ νεμη[θέντες] ἔχειν τὴν φοῦρτι; ὁ γὰρ μήπω πράγματ[ος νεμηθεὶς οὐ δύναται ὑπὲρ τοῦ κλα]πέντος τὴν φοῦρτι κινεῖν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ [μζ' βι. τί. ιθ' διγ. β' φησίν.] στεφάνου. δυνατὸν μέν ἐστιν εἰπεῖν, ὡς τῷ [l]) ἁψασθαι αὐτοὺς τῆς ἐσθῆτος καὶ ἐπιδεῖξαι τῷ οἰκέτῃ πρὸς τὸ περιστεῖλαι τὸ

---

2) *Heimb.* νεκροθάπτης δοῦλος νεκροθάπτου νεκρόν.

g) In Codice abbreviatio est, qualem typo expressit *Heimbach.* Basil. II p. 488 not. 7. Eam *Fabrotus* „ἠρώτησις" vel (rectius) „ἐρώτησις" legit. Ego vero „ἠρώτων" significare crediderim; nempe auditores *Stephani* quaesiverunt. — Caeterum interrogatio, quae hic legitur, a *Fabroto* et *Heimbachio* capiti I huius tituli subiecta est, unde nonnulla supplevi. Sed pertinet ad cap. V them. 1 verb. „ἐπὶ τῷ δανείζεσθαι" sive potius ad l. 5 §. 2 D. h. t. verb. „*pecuniis foenerandis*". Nimirum quaesiverunt, si quis aliquem pecuniis foenori collocandis praeposuisset, quomodo is ex contractibus ab institore initis conveniri posset. Scilicet institor duntaxat pecuniam credere potest, ex mutuo autem huiusmodi ipse tantum actionem habet, non autem actio aliqua adversus eum nascitur: ideoque nec is, qui eum praeposuisset, institoria conveniri posse videbatur.

h) Vide l. 19 §. ult. D. h. t.

i) Hae literae: REDEMPT .... indicant παραγραφήν *Stephani* ad verba: „*redempturisque faciendis*" in l. 5 §. 2 D. h. t.

k) Cf. schol. b. II. 350 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 227.

l) Cod. τό.

δύσει, ἐνάγεται ὁ δεσπότης τῇ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ κλοπῆς[3]) ἀγωγῇ καὶ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ.

L. 5. §. 9. *D.* XIV. 3. Ἀρτοποιὸς εἰώθει δοῦλον αὐτοῦ πέμπειν ἔν τινι τόπῳ πρὸς διάπρασιν ἄρτου· ὁ δὲ λαβὼν παρ' ἐμοῦ χρήματα ἐπὶ χορηγίᾳ ἐφύρασεν. ἐνέχεταί μοι ὁ δεσπότης, εἴγε οὕτω λαμβάνειν ἐπετέτραπτο.

§. 10. Ἀποδημῶν κναφεὺς ᾔτησέ με τοῖς μαθηταῖς ἐπιτάττειν, οἷς τὸ ἐργαστήριον ηὐτρεπισμένον[4]) παρέδωκε· καὶ μετὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ μαθητὴς δεξάμενος ἱμάτιον ἔφυγεν. εἰ μὲν ὡς φροντιστὴν εἴασέ με ὁ κναφεύς, οὐκ ἐνέχεται· εἰ δὲ ὡς προεστῶτα, ἐνέχεται. εἰ δὲ διεβεβαιώσατο τῷ διδόντι καλῶς πιστεύειν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, οὐ τῇ κατὰ τῶν προεστώτων ἀγωγῇ, ἀλλὰ τῇ περὶ μισθώσεως ἐνέχεται.

§. 11. Ἀπὸ μόνων τῶν προσφόρων τῇ προστασίᾳ κατέχεται ὁ προβαλλόμενος.

§ 13. Ὁ δανείζων τῷ προεστῶτι ἀγορασίας ἢ ἐπὶ τῷ δοῦναι τὸ ἐνοίκιον τοῦ ἐργαστηρίου ἔχει κατὰ τοῦ προστήσαντος τοῦτον ἀγωγὴν, εἰ μὴ ἐκωλύθη δανείζεσθαι.[5])

§. 14. 15. Καὶ ὁ δανείζων ἔλαιον τῷ ἐπιτραπέντι ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν ἔλαιον. καὶ ὁ διδοὺς αὐτῷ ἀρρα-

dominus institoria convenitur et furti et iniuriarum actione.

Pistor solitus erat servum suum in certum locum mittere ad vendendum panem: is vero accepta a me pecunia, ut panes praestaret, conturbavit. Tenetur mihi dominus, siquidem ita accipere illi fuerit permissum.

Fullo peregre proficiscens rogavit me, ut discipulis imperarem, quibus tabernam instructam tradiderat: et post eius profectionem discipulus accepto vestimento aufugit. Si quidem quasi procuratorem me reliquit fullo, non tenetur: sin quasi institorem, tenetur. Quodsi affirmaverit danti, recte credere discipulis suis, non institoria, sed locati tenetur.

Eorum tantum nomine, quae ad id, ad quod institor praepositus est, spectant, tenetur qui praeposuit.

Qui pecuniam credit institori ad emendum vel ad exsolvendam pensionem pro taberna praeposito, habet actionem adversus eum, qui illum praeposuit, nisi prohibitus fuit mutuari.

Et qui mutuum oleum dat ei, qui ad emendum vendendumve oleum praepositus est. Et qui ei dat

λείψανον, ἐνεμήθησαν· δυνατὸν δὲ καὶ αὐτῶν οὖσαν θεματίσαι τὴν ἐσθῆτα.

ἠρώτ. ἆρα δὲ διὰ τοῦ κηδεῦσαι τὸν τεστάτορα προνερεδατεύειν δοκοῦσι ..... ἆρα ὡς κληρον .... αὐτ· πεποιήκασιν, ὡς ἐστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κθ' διγ. φησὶν, ἐπειδὴ ὑβρίσθη ὁ τελευτήσας. ἐὰν γὰρ ... περὶ τὸ λείψανον τοῦ τεστάτορος καὶ ἀπεταῖ (!) τῶν κηδεμ... καίτοιγε οὐ ..... οὐ παραπέμπεται εἰς τοὺς κληρονόμους, ὡ[ς] ἔ[στι μαθεῖν] ..... ὅσα γὰρ γίνεται περὶ τὸ σῶμα τοῦ τεστάτορος αὐτῶν τῶν κληρονόμων κ..... καὶ α..... ὕβριν, ἐν ᾧ μετὰ τὴν αὐτῶν ἀδιτίονα τὸ λείψανον ὑβρίσθη τοῦ τεστάτορος. εἰ γὰρ μήπω τῶν κληρονόμων ἀδιτευσάντων, καὶ οὕτω μὲν ἡ ἐνιουριάρουμ ἁρμόττει, οὐκοῦν δὲ τοῖς κληρονόμοις, ἄτερ γὰρ μήπω ἀδιτευσασιν, ἀλλὰ τῷ μὲν ἀσωμάτῳ τῆς κληρονομίας ἁρμόττει. δύνανται δὲ αὐτὴν κινεῖν ἀδιτεύσαντες οἱ κληρονόμοι, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μζ' β. δεκάτῳ τί. διγ. α φησίν.

κυρίλλου. εἰ ὁ ἀρτ[ο]π[οιὸς] ἔχει τινὰ πωλοῦντα ἄρτον, καὶ οὗτος λαβὼν παρ' ἐμοῦ πρὸς χρείαν .. ὅπερ .... ράζειν .... εχετ..... η προληψ.. τοῦ..... ἐστὶ ... εἰ γὰρ .. αλλ..... ἓλ.....

— πρὸς χρείαν λαμβάνειν ..... πο..... .....τευθῇ ..... — — ..... εται ἢ ὡς πρ..... ..... επετρεψε τω..... πιστευσαιτ..... ..ως φ .. οὐ μὴν ..... καὶ ..... πα..... τὴν φροντίδα ... ἐργαστηρ ..... τήσηται..... τρακταΐζει .... ὅτι..... στ..... ..... πωλεῖν μό..... οὐ δύναται ἀγοράζειν .... αὐτὸν π..... οὐ κατέχεται.

κυρίλλου. .....δανείσασθαι δύναται εἰ μὴ τοῦτο ῥητῶς ἐκωλύθη. εἰ δὲ προε..... ..... λαβὼν ἢ ἐνέχυρον κατέχεται εἰ μὴ . ε..... καταβαλεῖν.....

.....τὸ κατὰ π... ακολουθ .. τῇ ἀχορασίᾳ πῶς γὰρ ἀγοράζειν ἠδύνατο ὁ .... ω πεμπο .. τῇ προστασίᾳ.

ἀνωνύμου. ἀνάχνωθι βι. . τοῦ κώδ. .... χωρὶς ἀρραβῶνος οὐ συνίσταται πρᾶσις. ὁ δὲ ἀρραβὼν ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ συμφώνου .....

tetigerint et servo monstraverint ad corpus cooperiendum; potest etiam fingi, vestem ipsorum fuisse.

13. [*Steph.* ἐρωταπ. *ad l* 5 §. 8]. *Quaesiv.* Num funus testatoris curantes pro herede gerere videntur ..... itaque tamquam hered .... id fecerunt, sicuti discere est ex his, quae Ulpianus dig. 29 dicit, quoniam defunctus iniuria affectus est. nam si ... circa corpus testatoris ..... tamen non .... non transmittitur ad heredes sicuti est discere ..... nam quaecunque fiunt circa corpus testatoris ipsorum heredum ..... iniuriam, si post aditam ab ipsis hereditatem corpus testatoris iniuria affectum est. Nam si heredes nondum adierint, iniuriarum quidem actio vel sic competit, non autem heredibus, quippe qui nondum adierint, sed hereditati iacenti competit. Heredes autem eam movere possunt, quum adierint, sicuti Ulpianus lib. XLVII tit. 10 dig. 1 dicit.

14. *Cyrilli* [*l.* 5 §. 9]. Si quem habeat pistor, qui panem vendat, isque a me acceperit ad usum — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — ||

..... non tenetur.

15. *Cyrilli* [*l.* 5 §. 13—15]. ..... mutuari potest, nisi hoc expresse prohibitum sit. Si vero ..... vel pignus, tenetur, nisi ..... solvere.

..... || praepositione.

16. *Anonymi* [*ad l.* 5 §. 15]. Lege lib. ... Cod. ..... sine arrha non consistit venditio. Arrha autem est indicatio contractus .....

3) *Heimb.* addit: εἰς τὸ διπλοῦν, quae tamen Codex non videtur habuisse.

4) Cod εὐτρ.

5) Expl. fol. 72. 71. Inc. fol. 150. 151.

βῶνα, εἰ μὴ ἐπετέτραπτο παραχρῆμα τὸ τίμημα λαμβάνειν.

Καὶ ὁ δεδωκὼς ἐνέχυρον ἐπὶ τιμήματι, καὶ ὁ τὸν προεστῶτα ἐγγυησάμενος ἔχει κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγήν.

Ἐὰν ὁ προβαλλόμενος τὸν προεστῶτα τελευτήσῃ καὶ ὁ κληρονόμος αὐτῷ κέχρηται, ἐνέχεται. καὶ ὁ ἐν ἀγνοίᾳ πρὸ ὑπεισελεύσεως αὐτῷ συναλλάξας ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν κατὰ[6]) τῶν προστησάντων ἀγωγήν. εἰ δὲ καὶ ὁ φροντιστής μου ἢ ὁ ἐπίτροπός μου ἢ ὁ κουράτωρ προστήσηται τὸν προεστῶτα, χώρα καὶ κατ' ἐμοῦ τῇ κατὰ τῶν προστησάντων ἀγωγῇ, ὡς ἐμοῦ προβαλλομένου.

[ς'. Παῦλ.] Ἁρμόζει κατ' αὐτοῦ τοῦ φροντιστοῦ γενικοῦ ὄντος.

[ζ'. Οὐλπιαν.] Τὸ αὐτὸ κἂν τις πραγματείαν πράττων προβάλλεται καὶ δεκτὸν ἡγήσωμαι.

Γίνονται προεστῶτες καὶ ἄρρενες καὶ θήλειαι, ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι ἴδιοι καὶ ἀλλότριοι, καὶ προϊστῶσι πάντες. καὶ γυνὴ γὰρ, ἐὰν προστήσῃ ἢ προσταθῇ, ἐνέχεται, ὡς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ προστήσαντος τὸν ἴδιον δοῦλον μαγίστορα τοῦ ἰδίου πλοίου. κἂν ὑπεξουσία ἢ δούλη ἢ ἄνηβος προστῇ, χώρα τῇ κατὰ τῶν προεστώτων ἀγωγῇ. οἱ[7]) πολλοὶ γὰρ παῖδας καὶ παιδίσκας προϊστῶσιν ἐργασιηρίων.

η'. Gaiu.[8]) Αὐτὸς μέντοι ὁ ἄνηβος προϊστῶν σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου ἐνέχεται.

θ'. Ulpia. Εἰ δὲ χωρὶς αὐθεντίας αὐτοῦ προέστησεν, οὐκ ἐνέχεται.

arrham, nisi mandatum ei fuerit, ut confestim pecuniam acciperet.

Et qui pignus ob pretium dedit, et qui pro institore fideiussit, habet adversus eum, qui praeposuit, actionem. *L. 5. §. 15 rel. §. 16. D. XIV. 3.*

Si is, qui institorem praeposuit, decesserit, et heres illo utatur, tenetur. Et qui per ignorantiam ante aditam hereditatem cum eo contraxit, adversus eum institoriam actionem habet. Sed et si procurator meus vel tutor meus vel curator praeposuerit institorem, locus est etiam adversus me institoriae actioni, quasi ego praeposuerim. §. 17. 18.

VI. *Paul.* Competit in ipsum procuratorem, si generalis sit. *L. 6. D. eod.*

VII. *Ulpian.* Idem est, et si quis negotium gerens praeposuerit et ratum habuero. *L. 7. pr. D. eod.*

Fiunt institores tam masculi quam feminae, liberi et servi proprii alienique, et praeponunt omnes. Nam et mulier, si praeposuerit vel praeposita sit, tenetur, ut in actione, quae competit adversus eum, qui servum suum magistrum navi suae praeposuit. Licet filiafamilias vel ancilla vel pupillus praepositus sit, locus est institoriae actioni. Nam plerique pueros vel puellas tabernis praeponunt. §. 1. 2. et *L. 8. D. eod.*

VIII. *Gaii.* Ipse vero pupillus, si tutoris auctoritate praeponat, tenetur. *L. 9. D. eod.*

IX. *Ulpia.* Sin autem sine auctoritate eius praeposuerit, non tenetur. *L. 9 rel. D. eod.*

απαιτ .... pau · δ · εξ ..... ὡς βι. ιδ' τι. α' διγ. ια' ..... αρραβων ὁ πράτ .. παρα .... ὡς τι. γ' τοῦ ιη βι. διγ. ε'.[m])

στεφάνου. τοῦτ[ο νόησον, εἰ μὴ ἄ]ρα · τὸ κατὰ προ .. ... ἔνθα μ ..... αὐτὸν ενεχ .... ἡ ..... τὸ καὶ ἀν ..... ἐνοχ ..... λαμβανειν.

σημείωσαι ὅτι τὸ ἐγγυη ..... τιτουτ ... περωτήσεται. προστασία.

κυρίλλου. εἰ μετὰ [τὴν] τελευτ[ὴν τοῦ] προστησαμένου συναλλάξει [ὁ] ἱνστιτ[ούτωρ] ..... ἔχη ἱνστιτουτορ ... προκουρατορ .. μου ἢ .... κἀγὼ ..... καὶ .. ὁ προκουράτωρ ..... τα ... ἐπὶ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ εἰ ... το .... τ .. .... ς'.

τοῦτ · ο μα · τα · α δεξ ..... δια ...../.... ζ διγ. τοῦ παρόντος τι. ὅτι κἂν ..... τελευτήσαντος συναλλ .... κατὰ ..... κινῶ.

ἀνωνύμου. ἀνάγν. ..... θε. δ'.

— — — — ..... αντος εἰκότως τῇ ἱνστιτουτορίᾳ κατέχεται ὁ γὰρ ..... τῇ μανδάτι ὁμολογουμέν[ως] πρ .. .... εσθαι .. δεσποτ ..... — — — — — — — — — — — — — — — — τοῦ ..... α διγ. ἀλλ ..... παραγραφῇ εἰδὼς ὁ .... ε .. τ ..... ο · ς ἤτοι τοῦ ..... ὑπεξούσι .... λλ .... τὸ ..... προβαν .. καὶ ἱνστιτου ..... γενόμενος δανεισ .. χρ ..... ὁ ἱνστιτουτορ .. ἐγ .... αμ ... μο .. κ[ατὰ] το[ῦ] προεστῶτ[ος] τὸν ὑπεξούσιον ὁ δὲ δανει ... κατὰ δὲ τοῦ ὑπεξουσίου κινῶν ἐκβάλ[λεται τῇ] τοῦ [μακεδονιανείου] παραγραφῇ ὡς φησιν [ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ] παρόντι βι. τι. τελευτ. διγ. ζ ..... ἀνάγν. .... διγ. κγ' καὶ ..... θε. λ.

..... ut lib. XIX tit. 1 dig. 11 .... ut tit. 3 lib. XVIII dig. 5.

17. *Stephani* [*ad l.* 5 §. 16]. Hoc intellige, nisi forte ..... ||.....

18. [*Steph. ad l.* 5 §. 16]. Nota, quod — — — —

19. *Cyrilli* [*l.* 5 §. 17. 18]. Si post mortem praeponentis contraxerit institor ..... || ....

20. [*Steph. ad l.* 5 §. 17]. Hoc .... || ago.

21. *Anongmi* [*ad l.* 5 §. 17]. Lege ..... them. 4.
— — — — — — — — — — — — — — — — —

L. 10. *D.* XIV. 3. ι΄. Gaiu. Ἐνάγεται μέντοι εἰς ὅσον ἐκ τούτου ἐγένετο εὐπορώτερος.

L. 11. *pr. D. eod.* Εἰ[n]) δὲ καὶ κληρονόμος ὁ ἄνηβος ἐγένετο τοῦ προβαλλομένου, ἐνέχεται ἕως οὗ ἀποκινήσωσιν αὐτὸν οἱ ἐπίτροποι. ὁ δὲ νέος προστήσας ἀποκαθίσταται, ἀλλ' οὐ χωρὶς αἰτίας εὐλόγου.

§. 2—6. ια΄. Ὁ προστήσας ἐνέχεται, εἰ μὴ κωλύσει διὰ προγράμματος συναλλάξαι τῷ προεστῶτι. δεῖ δὲ τὸ πρόγραμμα εἶναι, ἔνθα ἡ πραγματεία γίνεται, δυνάμενον ἐξ ἐπιπέδου ἀναγινώσκεσθαι, γράμμασι τοῖς ἐν τῷ τόπῳ συχνάζουσι. τούτων γὰρ φυλαττομένων οὐ δύναται λέγειν ὁ συναλλάξας, ὡς οὐκ ᾔδει γράμματα ἢ οὐκ ἐθεώρησεν αὐτά. δεῖ δὲ τὸ πρόγραμμα κεῖσθαι διὰ παντὸς εὐανάγνωστον. ἐπείτοιγε ἐὰν ὑπὸ παλαιότητος ἢ βροχῆς ἤ τινος ἑτέρου, ἢ αὐτοῦ τοῦ προεστῶτος περιαιρεθέντος ἢ ἀμαυρωθέντος αὐτοῦ συναλλάξει τὶς μὴ μετασχὼν τοῦ δόλου, ἔχει τὴν κατὰ τοῦ προστησαμένου ἀγωγήν. ὀφείλει δὲ ὁ ὅρος,

οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐνστιτουτορίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης ἀγωγῆς ἐνίσχεται [ὁ ἄνηβος] εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς βι. γ΄ τί. ε΄ διγ. λς΄ καὶ βι. δ΄ τί. δ΄ διγ. λδ΄.

ἐν τῷ διγ. το[ύτῳ] ..... συναλλαξέ τι ἢ ἐπ[οί]ησεν ὡς ἐστὶ πανταχοῦ.

ἀνωνύμου. ἐν τῷ καιρῷ τῆς προκατάρξεως σκοπεῖται, εἰ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς βι. γ΄ τί. ε΄ διγ. λς΄ καὶ βι. δ΄ τί. δ΄ διγ. λδ΄.

ὥστε καὶ ἐγκαλοῦνται οἱ ἐπίτροποι εἰ δὲ οἱ ἐπίτροποι .. .. τὸν ἐνστιτούτορα μὴ ἀπεκίνησαν, εἰ καὶ ὁ τεστάτωρ αὐτὸν προ[ε]βάλλετο.

τοῦτο γὰρ λέγει, ὅτι κἂν ἕληται υἱὸν ὁ τὸν ἐνστιτούτορα προστησάμενος, κατέχεται τῇ ἐνστιτουτορίᾳ· ἑτέρ[ῳ] δὲ λό[γῳ] δύναται βοηθεῖσ[θαι] διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως, καῦσα μέντοι κογνίτα.

ἴσθι γὰρ ἀποκαταστάσεις καῦσα κογνίτα γίνονται, ὡς βι. δ΄ τί. δ΄ διγ. ιβ΄ ιγ΄ καὶ [ις΄ καὶ] βι. β΄ τοῦ κώδ. τί. κα΄[o]) διατ. γ΄.

εἰ προέγραψα τῷ ἐνστιτούτορι μηδένα συναλλάξαι, οὐ κατέχομαι, κἂν ὁ συναλλάξας αὐ[τῷ ἀγράμματος] ᾖ· εἰ δὲ [ἀ]πα[λει]φθῇ [ἡ γραφὴ], κατέχομαι, κἂν [ὁ] ἐνστιτούτωρ ἀπήλειψεp), εἰ μὴ συν[ᾔ]δει ὁ συναλλάξας. δύναται ὁ προϊστῶν ὅρους ἐκτιθέναι, [ὥστε ἐ]πὶ ἐνεχύρων ἢ ἐγγυητῶν συναλλάξ[αι ἢ] τῷδε συναλλάξαι. εἰ δὲ ἄλλο τὶ πρὸς ἄλλον κωλύσει συναλλάττειν, οὐδε[μίαν] ποιεῖ κώλυσιν. εἰ δὲ πρὸς πάντας κωλύσει, οὐκέτι ..... ὁ προϊστῶν .. κατὰ προλ .. .. συναλλάττ ...

— — ..... προγραφ ... ἐνστιτουτ . ρ ..... συγγινώσκεται π ... λε ..... μ ..... οὐκ ἠδύνατο τὴν προγραφὴν ἀναγνῶναι, τουτεστ ..... ματαίως λέγειν, ὅτι οὐκ ᾔδει, [ὅτι] προέκειτο ἡ γραφὴ ..... φανε ..... οὐ δύναται τοῦτο προβάλλεσθαι . καὶ σῆ. ὅτι ὁ ἀγνοῶν τὰ πᾶσιν ἐγνωσμένα οὐ συγγινώσκεται. σῆ. γὰρ τοῦτο ποτέ τις καὶ φάκτον ἀγνοῶν καὶ περὶ ζημίας ἀγωνιζόμενος οὐ συγγινώσκεται.

ὑπὸ καπνοῦ τυχὸν ἢ κονιορτοῦ.

εἰ μὴ ἄρα συγκακουργήσει αὐτῷ ὁ δανειστής. τί γάρ; εἶπεν αὐτῷ ἠθέλ .. δανείση τι ἰδοὺ ὁ παρεχόμενος ἀναχωρῶ καὶ αὐτος ἐπηρε τὰ παρὰ ..... καὶ ὡς ... αὐτῆς διην .. ως ..... οὐκ ..... τὴν ἐνστιτουτορίαν.

οἷον ἵνα προγράφηται ἕως π ..... εχ .. ἕκαστον ἦν αὐτῷ καταλλάττειν ἢ ἐπὶ τῷ καταβαλεῖν τὸν δανειστὴν τὰ νομίσματα τοῖς πωλήσ[ασι] τῷ ἐνστιτούτορι ἢ ἁπλῶς ἕτερον ὅρον, ἵνα πρ ..... προγραφ . q)

X. *Gaii.* Convenitur tamen in quantum ex eo factus est locupletior.

Sed et si pupillus heres extiterit ei, qui praeposuit, tenetur, donec eum removerint tutores. Minor autem, qui praeposuit, restituitur, sed non sine iusta causa.

XI. Qui praeposuit tenetur, nisi prohibuerit proscriptione, quominus contraheretur cum institore. Proscriptio autem esse debet, ubi negotiatio exercetur, ut de plano legi possit, literis eo loco frequentatis. His enim observatis, non potest dicere, qui contraxit, se ignorasse literas vel non vidisse eas. Proscriptio autem perpetuo prostare debet, ut bene legi possit. Alioquin si quis, quum illa vetustate vel pluvia vel qua alia re vel ab ipso institore sublata sit vel obscurata, contraxerit nec doli particeps fuerit, institoriam actionem habet. Debet autem conditio, sub qua quis praeponitur, servari. Quodsi

22. [*Anon. ad l.* 10]. Non solum in institoria actione, sed in qualibet actione tenetur pupillus in quantum factus est locupletior, ut dictum est lib. III tit. 5 dig. 36 (37 pr.) et lib. IV tit. 4 dig. 34.

23. [*Anon. ad l.* 10]. In hoc dig. ..... contraxit aliquid sive gessit, sicuti ubique dictum est.

24. *Anonymi* [*ad l.* 10]. Litis contestatae tempore spectatur, an locupletior factus sit, ut dictum est lib. III tit. 5 dig. 36 (37 pr.) et lib. IV tit. 4 dig. 34.

25. [*Steph. ad l.* 11 *pr.*]. Ut adeo tutores accusentur ..... institorem non removerunt, si vel testator eum praeposuerit.

26. [*Steph. ad l.* 11 §. 1]. Hoc enim dicit, eum, qui institorem praeposuit, si vel filium elegerit, institoria teneri; alia autem ratione adiuvari posse per in integrum restitutionem, causa scilicet cognita.

27. [*Anon. ad l.* 11 §. 1]. Scias enim, in integrum restitutiones causa cognita procedere, ut dictum est lib. IV tit. 4 dig. 12. 13 et 16 et lib. II Cod. tit. 31 const. 3.

28. [*Cyr. l.* 11 §. 2—6]. Si proscripserim, ne quis cum institore contrahat, non teneor, licet, qui contraxit cum eo, illiteratus sit. Si vero obliterata sit proscriptio, teneor, etiamsi ipse institor eam obliteravit, nisi conscius fuerit, qui contraxit. Qui praeponit, conditiones ponere potest, ut sub pignoribus vel fideiussoribus contrahatur, vel cum hoc contrahatur. Si tamen alias cum alio contrahi vetuit, nullam prohibitionem inducit: sed si omnes prohibuit, non amplius ..... qui praeposuit — —

29. [*Steph. ad l.* 11 §. 3]. — — — — — non potuit proscriptionem legere, id est ..... frustra dicere, se ignorasse, quod proscriptum esset ..... non potest hoc obiicere. Et nota, quod non excusatur, qui ignorat, quae omnibus nota sunt. Nimirum hoc nota, quando quis factum ignorans et de damno vitando certans non excusetur.

30. [*Steph. ad l.* 11 §. 4 *verb: vel quo simili*]. Fumo forte vel pulvere.

31. [*Steph. ad l.* 11 §. 4 *verb: nisi particeps*]. Nisi forte creditor doli eius particeps fuerit. Quid enim? ..... — — — — ..... institoriam.

32. [*Steph. ad l.* 11 §. 5 *verb: certa lege*]. Puta ut proscriptum sit, usque ..... permutare, sive ad hoc, ut creditor pecuniam solvat iis, qui institori vendiderunt, sive simpliciter aliam conditionem ....

---

9) *Heimb*: ια΄. Οὐλπιαν.

o) Cod. κ΄.
p) Cod. ἀπέλειψε.
q) Expl. fol. 150. 151. Inc. fol. 128. 131.

ἐφ' ᾧ τις προβάλλεται, φυλάττεσθαι. εἰ δέ ποτε μὲν ἐπιτρέπει ποτὲ κωλύσει συναλλάξαι αὐτῷ, διὰ[10]) τὴν συνεχῆ μεταβολὴν πᾶσιν ἐνέχεται. εἰ μέντοι τελείως ἀπαγορεύσει αὐτῷ συναλλάξαι, οὐκ ἔστι προεστώς, ἀλλὰ φύλαξ, καὶ οὐδὲν ἐκποιεῖν δύναται.

modo permittit modo vetat cum eo contrahi, propter continuam variationem omnibus tenetur. Si vero in totum prohibuit cum eo contrahi, non institor est, sed custos, nec quicquam alienare potest.

Ἐπὶ δεσποτικῶν φορτίων ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγὴ χώραν ἔχει, ἐπὶ πεκουλιαρίων φορτίων ἡ κατὰ τοῦ δούλου ἀγωγὴ τοῦ πολλοῖς χρεωστήσαντος, ἥτις ἀγωγὴ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ δεσπότου ἀναλόγως διαιρεῖ.

In dominica merce institoria actio locum habet: in peculiari merce actio adversus servum, qui pluribus debet, quae actio inter hos et dominum pro rata distributionem facit. *L.* 11. §. 7. *D.* XIV. 3.

Ἐὰν ὀρθῶς κινηθῇ ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγὴ, ἡ τριβουτορία χώραν οὐκ ἔχει· οὔτε γὰρ ἁρμόζει ἡ τριβουτορία ἐπὶ τοῖς δεσποτικοῖς φορτίοις. εἰ δὲ μὴ ἦν προεστὼς τῶν δεσποτικῶν φορτίων, χώρα τῇ τριβουτορίᾳ.[11])

Si recte mota sit institoria actio, tributoria locum non habet: neque enim competit tributoria in dominica merce. Quodsi non fuit institor dominicae mercis, locus est tributoriae actioni.

Ἐὰν μισθωσάμενος παρὰ τοῦ δούλου σου[12]) τὰς ὑπηρεσίας τοῦ δούλου αὐτοῦ ποιήσω αὐτὸν προεστῶτα, καὶ ἀγοράσῃς παρ' αὐτοῦ, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις. κἂν γὰρ μὴ ἐνέχεται ὁ δεσπότης ἀγοράζων παρὰ τοῦ ἰδίου δούλου, ὅμως ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις καὶ νέμεται ὡς ἀγοραστὴς καὶ διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζει.

Si a servo tuo operas diurnas servi eius conduxerim, et hunc institorem fecerim, et tu ab eo emeris, venditio valet. Nam licet dominus, qui a servo suo emit, non teneatur, tamen venditio valet, et pro emtore possidet et usucapit. §. 8.

[ιβ'.] Ulpia.[13]) Καὶ ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν κατὰ τῶν προστησάντων ἀγωγὴν, κἀγὼ κατὰ σοῦ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν εἰς τὸ ἁπλοῦν[14]) ὀνόματι τοῦ δού-

XII. *Ulpia.* Et habes adversus me institoriam actionem, et ego adversus te de peculio actionem in simplum servi nomine, vel de peculio actionem vicarii *L.* 12. *D. eod.*

τυχὸν γὰρ σήμερον προέγραψεν εἰς οἶνον αὐτῷ συναλλάσσειν, αὔριον εἰς ἔλαιον, καὶ οὕτω διαφόρως ἤμειψε τὴν προγραφήν[r]).

χωρὶς τῇ δε πεκουλίο, ὡς βι. ιε' τί. α' διγ. μζ'. ἀνάγν. τούτου τοῦ τί. διγ. ιζ' τὸ τέλος.

33. [*Steph. ad l.* 11 §. 5 *verb: sed si alias*]. Forte enim hodie proscripsit in vino cum eo contrahere, cras in oleo, et sic varie proscriptionem mutavit.

34. [*Anon. ad l.* 11 §. 6]. Excepta de peculio actione, ut lib. XV tit. 1 dig. 47. Lege huius tituli dig. 17 circa finem.

κυρίλλου. ἐπὶ τῶν δεσποτικῶν φορτίων ἡ ἰνστιτουτορία χώραν ἔχει, ἐπὶ δὲ τῶν πεκουλίων ἡ τριβουτορία.

35. *Cyrilli* [*l.* 11 §. 7]. In dominica merce institoria locum habet, in peculiari vero tributoria.

στεφάνου. CωDIDUS:[s]) ἀλλὰ τυχὸν ἐν τοῖς πεκουλιαρίοις φορτίοις πραγματεύεται SCIENτίᾳ τοῦ δεσπότου [ἢ] VOLUNτατε, ὡς εἶπον ἐν τῷ α' διγ. τῆς ἐξερκιτορίας τοῦ παρόντος βιβλίου ἐν τῷ περὶ τῶν ὑπεξουσίων ἐξερκιτόρων ἐδίκτῳ· τότε γὰρ τῇ τριβουτορίᾳ γίνεται χώρα, καὶ οὐ τῇ ἰνστιτουτορίᾳ.

36. *Stephani* [*ad l.* 11 §. 7]. ..... Sed forte in peculiari merce negotiatur scientia domini vel voluntate, sicuti dixi in dig. 1 *de exercitoria* praesentis libri in edicto de exercitoribus sub potestate constitutis. Tunc scilicet tributoriae locus est, et non institoriae.

κυρίλλου. ὁ δοῦλος σοῦ τὸν βικάριον αὐτοῦ ἐμίσθωσέ μοι εἰς ἰνστιτούτορα. ἠγόρασας παρ' αὐτοῦ· ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις, καὶ προβαίνει οὐσουκαπίων, καὶ ἔχεις κατ' ἐμοῦ ἰνστιτουτορίαν, κἀγὼ κατὰ σοῦ κιν[ῶ] δε πεκουλίο τοῦ ὀρδιναρίου ἢ μόνον δε πεκουλίο τοῦ βικαρίου. ἔχω δὲ καὶ IN REM VERSω.

37. *Cyrilli* [*l.* 11 §. 8 *l.* 12]. Servus tuus vicarium suum mihi locavit, eumque institorem feci. Emisti ab eo: valet emtio, et usucapio procedit, et habes institoriam adversus me, et ego adversus te ago de peculio ordinarii vel solum de peculio vicarii: et habeo quoque de in rem verso actionem.

στεφάνου. ὅτι καὶ ἡνίκα ὁ δεσπότης ἀπὸ τοῦ ἰδίου οἰκέτου ἀγοράσῃ πρᾶγμα, συνίσταται ἀγορασία, κἂν μὴ ἔνοχος γίνηται ὁ δεσπότης. οὐκοῦν δύναταί τις ἐπιχειρῆσαι εἰπεῖν, ὅτι ἐν ᾧ ἀλλότριον πρᾶγμα παρὰ τοῦ ἰδίου οἰκέτου ἀγοράζει ὁ δεσπότης, δύνασθαι αὐτ .. προέμπτορε νέμεσθαι πρα .. εἰ δὲ συνίσταται πρᾶσις, καλῶς αὐτὸ νέμεσθαι προέμπτορε καὶ οὐ πλανᾶται περὶ τὸν τίτλον τῆς νομῆς; οὐχὶ μέντοι. ἐπειδὴ γὰρ δεσπότης ἐστὶν ὁ παρὰ τοῦ οἰκέτου ἠγορακὼς, εἰκότως οὐ τὴν κα . ουδιε . . δίδοται ἰνστιτουτορ . κατὰ τοῦ προστησαμένου τὸν οἰκέτην.

38. *Stephani* [*ad l.* 11 §. 8]. Etiam quum dominus a servo suo rem emit, est emtio, licet obligatus non sit dominus. — Nonne igitur dicere quis potest, quum dominus rem alienam a servo suo emat, ... si vero consistat venditio, recte id pro emtore possidere, eumque non errare circa titulum possessionis? Minime vero. Nam quum dominus sit, qui a servo emit, naturaliter non ..... datur .... adversus eum, qui servum praeposuit.

τοῦ ὀρδιναρίου τοῦ βικαρίου [δηλονότι.] ταὐτὸν γάρ ἐστιν, κἂν μὴ ἦν DISPENSάτωρ.

39. [*Steph. ad l.* 12 *verb: dispensatoris*]. Eius nimirum, qui ordinarius est vicarii. Idem enim est, etsi non sit dispensator.

σημείωσαι, ὅτι τὸ φύσει χρέος, ὅπερ ὁ δεσπότης χρεωστεῖ τῷ οἰκέτῃ, βέρσον εἶναι νοεῖται. οὐκ εἶπον, ὅτι βέρσον ἐστὶν,

40. [*Steph. ad l.* 12 *verb: in rem versum videri*]. Nota naturale debitum, quod dominus debeat

10) Expl. fol. 150. 151. Inc. fol. 128. 131.

11) Hoc thema in Basilicis editis omnino deest: idque librario quodam temere e schollis textui insertum esse crediderim. Continet enim versionem κατὰ πόδα l. 11 §. 7 D. h. t., cuius versionem κατ' ἐπιτομὴν exhibet thema 2, quod praecedit. Iam quum hoc in Basilicis nunquam factum sit, ut eiusdem loci duae versiones in textum reciperentur, aut thema 2 aut thema 3 spurium esse necesse est. Denique verisimile est, thema 3 intrusum esse, quippe quod Cod. Paris 1352 (ex quo *Fabr.* et *Heimb.* hauserunt) non agnoscat.

12) Deest in Cod.

13) Lege: *Iulia.* ut et *Heimb.* Tamen cf. not. ad scholia.

14) Haec verba apud *Heimb.* rectius desunt.

r) Cod. τὴν παροῦσαν παραγραφήν.

s) Quod „CωDIDUS" legitur lin. 3, significare videtur vocem latinam, ad quam haec παραγραφὴ referenda sit. Fortassis intelligenda est vox „*quodsi*", quae occurrit in l. 11 §. 7 D. h. t.

t) Cod. τί γάρ.

λου, ἢ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ὀνόματι τοῦ δούλου αὐτοῦ· καὶ δοκεῖ τὸ τίμημα τοῦ πραθέντος σοι λεῖπον εἶναι, καθὸ ἐνέχῃ τῷ δούλῳ.

nomine: et pretium rei venditae tibi superesse videtur, eo quod servo obligatus es.

L. 13. *pr.* *D.* XIV. 3. ιγ'. [Οὐλπ.] Ἐάν τις προστήσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐπὶ τῷ [15]) ἔλαιον πραγματεύεσθαι καὶ δανείζεσθαι χρήματα, κἀγὼ δανείσω αὐτῷ ὡς διὰ τὴν πραγματείαν, καὶ κινήσας τὴν ἀγωγὴν μὴ δυνηθῶ δεῖξαι λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὴν πραγματείαν τὰ χρήματα, κινῶ ὡς δανείσας.

XIII. *Ulp.* Si quis servum suum praeposuerit negotiationi oleariae et mutuis pecuniis accipiendis, egoque ei pecuniam credidero tamquam propter negotiationem, et actione mota probare non potuero, negotiationis gratia eum pecuniam accepisse, ago ex mutuo.

§. 1. Τότε χώραν ἔχει κατὰ τοῦ δεσπότου ἡ ἀγωγή, ὅτε μὴ κατὰ μετάθεσιν ἐπερωτᾷ [16]) ὁ προεστὼς ἢ ἕτερος.

Tunc haec actio adversus dominum locum habet, quum non institor vel alius novandi animo stipuletur.

§. 2. Ἐὰν οἱ ἔχοντες ἐργαστήριον προβάλλωνται κοινὸν δοῦλον, οὐ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐπὶ τῷ δούλῳ ἢ τοῖς φορτίοις δεσποτείας ἐνάγονται, ἀλλ' ἕκαστος εἰς ὁλό-

Si plures, qui tabernam exercent, servum communem praeponant, non pro parte dominii, quod in servo vel in mercibus habent, conveniuntur, sed unus-

ἀλλ' ὅτι βέρσον εἶναι νομίζεται. ἀμέλει οὐ τὴν DE IN REM VERSO, ἀλλὰ δε πεκουλίο βικαρίου δέδωκεν ὁ Ἰαβολένος [u]) ἀπὸ γὰρ παραθέσεως τοῦ προκουράτορος καὶ τοῦ νεγοτιόρουμ γέστορις ἀεὶ κρίνεσθαι τὸ βέρσον εἰώθει, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ γ' [v]) διγ. τι. δε ἰν φεμ βερσο φησίν.

servo, in rem versum videri. Non dixi, in rem versum esse, sed in rem versum videri. Ideoque non de in rem verso actionem, sed de peculio vicarii lavoleni dedit. Nam ex analogia procuratoris et negotiorum gestoris semper in rem versio diiudicari solet, ut Ulpianus dig. 3 tit. *de in rem verso* dicit.

κυρίλλου. προεστησάμην δοῦλον πραγματείας ἐλαίου [w]) ἐπιτρέψας αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι. δανείσας αὐτῷ ἐκίνεις κατ' ἐμοῦ, καὶ μὴ δυνηθεὶς δεῖξαι, ὅτι εἰς ἔλαιον ἐδανείσατο, ἡττήθης. ἔγνως μετὰ ταῦτα, ὅτι καὶ δανείζεσθαι αὐτῷ ἐπέτρεψα. καλῶς κινεῖς.

41. *Cyrilli* [*l.* 13 *pr.*]. Praeposui servum negotiationi oleariae et permisi ei mutuas pecunias accipere. Mutuum ei dedisti et egisti adversus me, et quum non potuisses probare, eum hoc ad oleum accepisse, victus es. Didicisti postea, me ei permisisse mutuas pecunias accipere. Recte agis.

στεφάνου. σημείωσαι ξένον [x]) π[ο]τὲ καὶ στρίκταν ἀγωγὴν κινηθεῖσαν πάλιν κινεῖσθαι [y]).

42. *Stephani* [*ad l.* 13 *pr. verb: licet consumta*]. Nota singulare, aliquando etiam strictam actionem, postquam consumta sit, rursus intendi.

ὑπόθου γὰρ ὅτι ἐπὶ τῷ πιπράσκειν καὶ μόνον προεστήσατο αὐτὸν, οὐ μὴν ἐπὶ τῷ ἀγοράζειν. εἶη γὰρ ἂν κατὰ πρόληψιν ἠδ. σιωπηρῶς ἐπιτρέπειν αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι, καὶ κατέχεται πλὴν εἰ μὴ ἰδικῶς ἀπηγόρευσεν αὐτῷ τὸ δάνειον, ὡς εἶπον ἐν τῷ ε' διγ. τοῦ παρόντος τι.

43. [*Steph. ad l.* 13 *pr. verb: probare non potuit*]. Pone enim, eum solum ad vendendum praeposuisse illum non etiam ad emendum ..... tacite permisisse ei etiam mutuas pecunias accipere, et tenetur nisi forte specialiter eum mutuari prohibuerit, sicuti dixi in dig. 5 huius tituli.

ἀνωνύμου. ἀνάγνωθι βι. λβ' διγ. ϛα' θέ. β'. σημείωσαι ξένον, ὅτι στρίκτα ἀγωγὴ κινηθεῖσα καὶ δαπανηθεῖσα πάλιν οὐτιλίως κινεῖται.

44. *Anonymi* [*ad l.* 13 *pr.*]. Lege lib. XXXII dig. 91 them. 2. Nota singulare hoc, strictam actionem metam et consumtam rursus utiliter intendi.

οὐτιλίως ἢ ὡς [z]) περὶ ἄλλου ἐναγαγὼν καὶ μὴ δείξας νῦν περὶ ἑτέρου ἐνάγει, ἢ διὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ θ' [a]) διγ. τοῦ ἰξῆς τι. [b]) κωβίδας δὲ λέγει οὐτιλιὰν ἱνστιτουτορίαν. Θαλέλαιος δὲ οὐτίλιον δανειακὸν δε πεκουλίο. ἀνάγνωθι βι. θ' δίγ. δ' [c]) καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

45. [*Schol. ad l.* 13 *pr.*]. Utiliter, vel quia de alio agens, postquam non probavit, nunc de alio agit, vel propter principium dig. 9 sequentis tituli. *Cobidas* autem dicit utilem institoriam. *Thalelaeus* utilem certi condictionem de peculio. Lege lib. IX dig. 4 et quae ibi adscripta sunt.

εἰ νοβατευθῇ γὰρ [d]) ἡ ἀγωγὴ, οὐ κινεῖται ἱνστιτουτορία.

46. [*Steph. ad l.* 13 §. 1]. Nam si novetur actio, institoria non movetur.

ὁ [e]) δοῦλος προεστὼς τυχὸν οὐκ ἔδωκε ἕτερον χρεωστῆσαι ἀντ' αὐτοῦ.

47. [*Steph. ad l.* 13 §. 1]. Quum servus praepositus forte alium vice sua debitorem non dedit.

εἰ τὸν κοινὸν οἰκέτην ἱνστιτούτορα προβαλλόμεθα, ἕκαστος ἡμῶν εἰς τέλειον ἐνάγεται, ὡς ἐπὶ τῆς ἐξερκιτορίας καὶ τῆς δε πεκουλίο, καὶ ἐναχθεὶς ἔχει προσοκίο ἢ κομμοῦνι διβιδούνδο. ὅπερ κρατεῖ, κἂν ἐκποιηθῇ ὁ οἰκέτης. ἔνθα δὲ μὴ ἔχει ὁ ἐναχθεὶς κατὰ τοῦ ἑτέρου ἀγωγὴν, εἰς μέρος ἐνάγεται, ὡς ὁ μερικὸς κληρονόμος, ὅτε ὁ τεστάτωρ τῷ ἱνστιτούτορι ἐλευθερίαν καταλέλοιπεν.

48. [*Cyr. l.* 13 §. 2 *l.* 14]. Si communem servum institorem praeposuerimus, unusquisque nostrum in solidum convenitur, ut in exercitoria et de peculio actione, et qui conventus est pro socio vel communi dividundo actionem habet. Idque obtinet, si vel alienatus sit servus. Ubi tamen is, qui convenitur, adversus alios actionem non habet, pro parte convenitur, sicuti heres ex parte institutus, quum testator institori libertatem reliquerit.

στεφάνου. εἶπον ἐν τῷ α' διγ. τῆς ἐξερκιτορίας, ὅτι πολλῶν ὄντων τῶν ἐξερκιτόρων ἕκαστος αὐτῶν ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον, ἀλλ' ὅταν μέντοι δύνανται κατ' ἀλλήλων ἔχειν τινὰ

49. *Stephani* [*ad l.* 13 §. 2]. Dixi in dig. 1 *de exercitoria*, si plures sint exercitores, unumquemque eorum in solidum conveniri, siquidem invicem actionem quan-

15) Cod. τό.

16) *Heimbach* notat: „Legendum haud dubie *ἐπερωτᾶται*, ut vertendum sit: *quum non institor vel alius novandi animo promittat.*

u) In nostris editionibus *Iulianus* huius dig. auctor esse dicitur.

v) Cod. ιγ'.

w) Cod. ἔλαιον.

x) Cod. ξένος.

y) Cod. κινῆσαι.

z) Cod. ἴσως.

a) Cod. ιθ'.

b) Cod. διγ.

c) Quem locum intelligat, nescio. Certe nec Digestorum nec Codicis locus indicatur; Basilica potius et ad haec rem *παραγραφαὶ* intelligi videntur. (Cf. Basil. ed. *Heimb.* II p. 84.)

d) Cod. ἡ.

e) Forte: ὅτε ὁ δ. Cf. Basil. *Heimb.* p. 229.

κληρον, καθ' ὑπόδειγμα τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς καὶ τῆς κατὰ τοῦ προστήσαντος τὸν ἴδιον δοῦλον ναύκληρον. καὶ ὁ διδοὺς ἔχει κατὰ τῶν λοιπῶν τὴν περὶ κοινωνίας ἀγωγὴν ἢ τὴν τὰ ἐπίκοινα διαιροῦσαν ἀγωγήν.

quisque in solidum, ad instar actionis de peculio et actionis adversus eum, qui servum suum magistrum navi suae praeposuit. Et qui solvit, adversus reliquos pro socio vel communi dividundo actionem habet.

ιδ'. Παυλ. Τὸ αὐτό, κἂν ἀλλότριος ἦν ὁ δοῦλος. ἔνθα δὲ χώραν οὐκ ἔχει ἡ κατὰ τῶν κοινωνῶν ἀγωγὴ ἢ ἡ τὰ ἐπίκοινα διαιροῦσα πράγματα, ἀνὰ[17]) μέρος ἐνάγονται· ὥς ὅτε ὁ προστήσας τὸν δοῦλον ἀποθάνῃ ἐπὶ δυσὶ κληρονόμοις ἐλευθερίαν τῷ δούλῳ καταλιπών· ἕκαστος γὰρ κληρονόμος ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὸ ἴδιον μέρος ἐνάγεται.

XIV. *Paul.* Idem erit, et si alienus servus sit. Ubi vero actio pro socio vel communi dividundo locum non habet, pro parte conveniuntur: veluti si is, qui servum praeposuit, duobus heredibus relictis decesserit et libertatem servo reliquerit; nam quisque heredum hoc casu pro parte sua convenitur. *L.* 14. *D.* XIV. 3.

[ιε'. Οὐλπιαν.] Αὗται αἱ ἀγωγαὶ διηνεκεῖς εἰσι καὶ δίδονται κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων.

XV. *Ulpian.* Hae actiones perpetuae sunt, et dantur heredibus et in heredes. *L.* 15. *D. eod.*

[ις'. Παῦλ.] Ἐκ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ διοικητοῦ τοῦ χωρίου μου ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος[18]) ἀγωγὴ οὐχ ἁρμόζει. ὑποδοχεὺς[19]) γάρ ἐστι τῶν καρπῶν, εἰ μὴ ἄρα ἐπετράπη πιπράσκειν.

XVI. *Paul.* Ex contractibus administratoris praedii mei institoria actio non competit. Nam fructuum susceptor est, nisi forte permissum ei sit vendere. *L.* 16. *D. eod.*

ιζ'. Ιδεμ. Ὁ προστήσας τινὰ πιπράσκειν καὶ ἀγοράζειν δούλους ἢ ἄλογα ἐνέχεται καὶ ἐνάγεται πρὸς

XVII. *Idem.* Qui aliquem praeposuit vendendis emendisve servis vel pecoribus, tenetur et convenitur *L.* 17. *pr. D. eod.*

ἀγωγὴν, προσοκλο ἢ τὸ κομμοῦνι διβιδοῦνδο, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ἐξῆς ἐπιφέρει διγ.

dam, pro socio vel communi dividundo, intendere possint, sicut Paulus in sequenti dig. addit.

ὁμ[οίως] μετὰ λογισμοῦ τι. β' διγ. . . καὶ βι. ε' τι. α' διγ. ια' καὶ κ̅ς̅.

50. [*Anon. ad l.* 13 §. 2]. Similiter cum ratione tit. 2 dig. . . et lib. XV tit. 1 dig. 11 [§. 9] et 27 [§. 3].

εἰ μὲν γὰρ κοινωνοί εἰσιν ἐπὶ τῷ οἰκίτῃ, τότε τὴν προσοκλο δύνανται κατ' ἀλλήλων κινεῖν. εἰ δὲ οὐκ εἰσὶ μὲν κοινωνοί, κοινῶς δὲ τὸν οἰκίτην ἔχουσι, δύνανται διὰ τῆς κομμοῦνι διβιδοῦνδο κτήσασθαι τὸ ἄζημιον. συμβαίνει γὰρ πολλάκις κοινὸν μὲν ὑπεῖναι πρᾶγμα, μὴ εἶναι δὲ κοινωνοὺς τοὺς ἐξ ἀδιαιρέτου αὐτοῦ δεσπόζοντας, ὡς ὁ γάϊος ἐν τῷ ς' τοῦ δὲ ἰουδικίς βι. τι. γ'[f]) διγ. β' φθάσας ἐδίδαξεν, εἰπὼν καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ συμβαίνει κοινὸν μὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα, μὴ εἶναι δὲ κοινωνοὺς τοὺς τούτου δεσπότας.

51. [*Steph. ad l.* 13 §. 2]. Nam si socii sint, quod ad servum attinet, tunc pro socio actione invicem experiri possunt. Sin non sint socii, sed servum communem habeant, tunc per communi dividundo iudicium indemnes servari possunt. Accidit enim saepenumero, communem quidem rem subesse, non autem socios esse, qui eam pro indiviso possident, sicuti Gaius in lib. VI *de iudiciis* tit. 3 dig. 2 antea docuit, ubi etiam modum exponit, per quem accidit, ut res quidem communis sit, socii autem non sint domini eius.

ἠρώτ. καὶ τί δ[g])· ἐν τῷ δ'[h]) διγ. τῆς ἐξερκιτορίας, ἔνθα πολλοὶ δεσπόται δι' ἑαυτῶν περὶ τὴν ναῦν ἐξεγύμνωσαν, [οὐ] κατέχονται εἰς ὁλόκληρον, καὶ ταῦτα δυνάμενοι τὴν προσοκλο κατ' ἀλλήλων κινεῖν. στεφάνου. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ διαφορὰ, ὅτι ἐν ᾧ μὲν αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν διῴκησαν ἢ συνήλλαξαν, οὐ κατέχεται εἰς ὁλόκληρον ἕκαστος αὐτῶν, οὔτε γὰρ δοκοῦσιν ἀλλήλων εἶναι μαγίστορες· ἐνταῦθα δὲ ἰδικῶς προεβάλλοντο καὶ δεῖ ἕκαστον ἀναδέχεσθαι τὰ φάκτα τοῦ προβληθέντος, καὶ ἕκαστος αὐτῶν κατέχεται εἰς ὁλόκληρον, δυνάμενος δηλονότι κατὰ τοῦ ἑτέρου τὴν προσοκλο ἢ τὸ κομμοῦνι διβιδοῦνδο κινεῖν δικαστήριον.

Stephani. In hoc differentia est, quod illic, ubi ipsi per se gesserunt vel contraxerunt, non tenetur in solidum unusquique eorum, quippe qui invicem non videantur esse magistri: hic autem specialiter praeposuerunt et unumquemque facta praepositi in se suscipere oportet, et unusquisque eorum in solidum tenetur, ita scilicet, ut adversus alterum pro socio vel communi dividundo iudicio experiri possit.

εἰ ὁ οἰκονόμος τοῦ ἀγροῦ πωλήσει καρποὺς καὶ μὴ τοῦτο ἐντέτραπτο, οὐ κατέχεται ὁ δεσπότης.

53. [*Cyr. l.* 16]. Si villicus fructus distrahat et hoc ei non sit permissum, dominus non tenetur.

στεφάνου. μὴ ἐναντιωθῇ σοι[i]) [τὸ ε' διγ.], ἔνθα φησὶν ὁ οὐλπιανὸς, ὅτι καὶ [ὁ ἰνστιτούτωρ προβληθεὶς ἐπὶ τὸ καλλιεργῆσαι τοὺς ἀγροὺς ποιεῖ ἰνστιτουτορίαν κατὰ τοῦ προβαλλομένου. [οὕτω] γὰρ [προβ]λημέν[ος εἰ] δ[ιὰ τὴν] ἀνάγκην τῆς γεωργίας ἀγοράζει φυτὰ ἢ σπόρους ἢ ἐργάσιμα[k]) καὶ μισθοῦται τινα εἰς τὸ γεωργῆσαι τοὺς ἀγροὺς, εἰκότως ποιεῖ τὸν προβαλλόμενον ἐνέχεσθαι τῇ ἰνστιτουτορίᾳ. ὁ δὲ οἰκονόμος εἰς .. ενε .. προβάλλεται ἢ εἰς τὸ ὑποδέχεσθαι τοὺς καρπούς, ὡς φησιν ὁ νομικός. τὸ δὲ ὑποδέχεσθαι τοὺς [καρπ]ους οὐκ ἐστι πραγματεία. καὶ] μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον διγ. ε'. ἐπὶ γὰρ ἰδικῶς ἐπὶ τὸ καλλιεργῆσαι προβαλλ. . . . . ἀγωγὴν τὴν οὐτιλίαν ἰνστιτουτορίαν. οὐτιλίαν δὲ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ μὴ προ . . . . . κατὰ τῶν αὐτὸν προβαλλ. . . . .

54. *Stephani* [*ad l.* 16]. Ne tibi adversetur dig. 5 [§. 2], ubi dicit Ulpianus, quod etiam institor, qui praepositus est ad agros colendos, institoriam adversus praeponentem competere facit. Ita enim praepositus, si exigente agri cultura emat plantas vel semina vel ligna et conducat aliquem ad colendos agros, naturaliter praeponentem institoria teneri facit. Villicus autem ad ..... praeponitur sive ad fructus percipiendos, ut dicit iureconsultus. Verum suscipere fructus non est negotiatio. Et ne tibi adversetur dictum dig. 5. Ibi enim specialiter ad agros colendos praepos..... actionem utilem institoriam. Utilem autem propterea quod non .....

στεφάνου. ὅτι ὁ προβαλλόμενός τινα ἐπὶ τῷ ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν ἀνδράποδα ἢ ὑποζύγια ἢ θρέμματα οὐ μόνον

55. [*Stephani ad l.* 17 *pr.*]. Qui aliquem praeposuit ad emenda vendendaque mancipia vel iumenta vel

17) Cod. ἧς ἀνά.
18) Medio hoc verbo expl. fol. 128. 131. Inc. fol. 175. 174.
19) Cod. εἰ ὑποδ.

f) Cod. τι. ε'.
g) Cod. τήν.
h) Cod. ε'.
i) Expl. fol. 128. 13. Inc. fol. 175. 174.
k) Cod. ἐργασεια.

τῇ ἀγωγῇ τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος, καὶ τῇ ῥεδιβιτορίᾳ καὶ τῇ ἐξ στιπουλάτου ἐπὶ τῷ διπλῷ ἢ τῷ ἁπλῷ.

praeter institoriam actionem et redhibitoria et ex stipulatu duplae simplaeve.

L. 17. §. 1. *D.* XIV. 3. Ἐὰν τὸν δοῦλόν σου ἔσχε πέτρος προεστῶτα, ἔχω κατὰ τοῦ πέτρου τὴν κινουμένην κατὰ προστήσαντος ἀγωγὴν, καὶ κατὰ σοῦ περὶ τοῦ πεκουλίου. εἰ δὲ πέτρος ἐκώλυσέ με συναλλάξαι αὐτῷ, μόνην ἔχω τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

Si servum tuum Petrus institorem habuerit, adversus Petrum institoriam actionem habeo, et adversus te de peculio. Si vero Petrus prohibuerit me, quominus cum eo contraherem, solam de peculio actionem habeo.

§. 2. Εἴτε ὁ πατὴρ τοῦ ἀνήβου προεβάλλετο τὸν προεστῶτα εἴτε ὁ τελευτήσας αὐτοῦ ἐπίτροπος, ἀπὸ τῶν μετὰ ταῦτα συναλλαγμάτων ἐνέχεται ὁ ἄνηβος κληρονομῶν τοῦ πατρός.

Sive pater impuberis institorem praeposuerit, sive tutor eius mortuus, ex contractibus postea initis impubes tenetur, si patri heres extiterit.

§. 3. Καὶ ἐπὶ τοῖς πρὸ τοῦ ὑπεισελθεῖν τὴν κληρονομίαν συναλλάγμασιν ἐνέχεται ὁ κληρονόμος, εἰ καὶ[20]) μεμηνὼς εἴη· οὔτε ἐγκαλεῖται ὁ εἰδὼς ἀποθανεῖν τὸν δεσπότην καὶ συναλλάσσων τῷ πραγματευομένῳ προεστῶτι.

Eorum quoque contractuum nomine, qui ante aditam hereditatem intercesserunt, heres tenetur, etiamsi furiosus sit: nec imputatur ei, qui scit dominum decessisse et cum institore negotiationem exercente contrahit.

§. 4. 5. Ἐὰν διαμαρτύρωμαί σε μὴ δανεῖσαι τῷ προεστῶτι παρ' ἐμοῦ δούλῳ, ἔχω παραγραφήν. εἰ δὲ πεκούλιον ἔσχεν ἐκ τοῦ συναλλάγματος ἢ δαπάνημα γέγονεν, ἔχεις ἀντιπαραγραφὴν καὶ ἀπαίτησιν. δόλον γὰρ ποιεῖ ὁ θέλων ἐξ ἀλλοτρίας ζημίας κερδᾶναι.

Si denuntiavero tibi, ne servo a me praeposito crederes, exceptionem habeo. Si vero peculium habeat ex eo contractu aut in rem meam versum sit, replicationem habes et exactionem. Dolum enim facit, qui ex aliena iactura lucrum facere vult.

L. 18. *D. eod.* [ιη'. Ἴδεμ.] Προεστώς ἐστιν ὁ προβληθεὶς ἐπὶ τῷ πωλεῖν ἢ ἀγοράζειν ἐν τόπῳ ἢ ἐκτὸς τόπου.

XVIII. *Idem.* Institor est, qui ad vendendum emendumve praepositus est in loco vel extra locum.

L. 19. *pr. D. eod.* [ιθ'. Παπιαν.] Ὁ προβαλλόμενος ἐπὶ τῷ δανεί-

XIX. *Papinian.* Qui mutuis pecuniis acci-

τῇ ἰνστιτουτορίᾳ [κατέχεται], ἀλλὰ καὶ τῇ ῥεδιβιτορίᾳ ἢ τῇ εἰς τὸ διπλοῦν ἢ τὸ ἁπλοῦν ..... δ γὰρ τι . — — — — — — — — — — ..... βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τί. . διγ. ιδ' εἰ .. π ..... καὶ τοῦ ις' .... διγ. ε τῶν .. .. του ..... — — — — — .....

pecora, non solum institoria tenetur, sed etiam redhibitoria et duplae simplaeve [actione in solidum.] ..... — .....

κυρίλλου. ..... οὗ. ἐστι ..... ἰνστιτουτ — — — — — —

56. *Cyrilli* [*l.* 17 §. 1 *sqq.*] .....— — — — — —

— — — .. ντ ..... παραδεδομένα ... τοῦ ἐμοῦ ... τὴν παραγραφὴν τοῦ β' διγ. τοῦ φουρτίβου κονδικτικίου τοῦ παρόντος συντάγματος ..... συναλλάττ ..... τὴν ἰνστιτουτορίαν.

57. [*Steph. ad l.* 17]. — — — — ..... adnotationem ad dig. 2 tit. *de condictione furtiva* huius partis ..... institoriam.

ἰδοὺ ἐνταῦθα ..... νο καὶ ..... συγκληρονομ .. σημ . τόδ . ἐξει τὴν ἀντιπαραγραφὴν .... συναλλάξαι τῷ δούλῳ τῷ ἰνστιτούτωρι ἔχω παραγραφ ..... πεκουλ .... αγματ . μου . ἐχεις τ . ε . ση .... δόλον γὰρ ποιεῖ ὁ ἐκ δου . ως εμον κερδᾶναι θέλων ἐκ .....

58. [*Steph. ad l.* 17]. Ecce hic || || .....

σῆ. ἐντεῦθεν ὅτι .. τ . ἰνστιτ ... μετα πρ .... καὶ μετα ρ .. ἀπαγορευθη οὐδ ..... π ... τὴν ἀπαγόρευσιν ... ... ἰνστ .... οὐδε .... ματ . φ .. ὡς φησιν ..... τῷ τὴν ἀρ .. ου . ἀγωγὴν ἔχ .. κατὰ τοῦ .. ἰνστιτ ..... σθαι επι .. ἰνστιτουτ .. μ .....

59. [*Steph. ad l.* 17]. Nota hinc .... || ||

ὁ παρὰ τὸν ὅρον τῆς προστασίας δανείζων ἐκβάλλεται παραγραφῇ τοῦ ..... ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς ἐξερκιτορίας διγ. προαναφωνήσας[l]) εἶπον, ὅτι τὰ αὐτὰ σχεδόν ἐστιν ἐπὶ τοῦ ἰνστιτούτορος. σῆ. δὲ ἐντεῦθεν καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ προβαλλόμενος τὸν ἰνστιτούτορα βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν εἰς τὸ δεῖξαι, ὅτι προέγραψε ἀπ ..... συναλλάττειν τῷ προβληθέντι παραγραφὴν [ὁ] ἐναγόμενος ἔχει· ἐν δὲ ταῖς παραγραφαῖς ἄκτορ ... ἐστιν ὁ ῥέος ἐπ .. καὶ .... ιδ διγ. ..... τῷ ιδ'[m]) βι. φησὶν, ὅτι οὐκ ἐστὶ δίκαιόν τινα κερδᾶναι ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας .... τα κα . ειται .... ἐν τῷ .. καὶ βι. ε' τί. ιζ' ικαα.[n])

60. [*Steph. ad l.* 17 §. 4]. Qui praeter conditionem praepositionis mutuam pecuniam dat, summovetur exceptione ..... in dig. ultimo tit. *de exercitoria* antea dixi, eadem paene obtinere in institore. Nota hinc etiam illud, eum, qui institorem praeposuerit, probatione onerari, ut probet se proscripsisse .... contrahere cum institore exceptionem reus habet: in exceptionibus autem reus actoris loco est .... dig. 14 ... lib. XIV (?) dicit, non esse aequum, si quis ex aliena iactura lucrum quaerat .....

κυρίλλου. ἰνστιτούτωρ ἐστὶ καὶ ὁ μὴ ἔχων ἐργαστήριον.

61. *Cyrilli* [*l.* 18]. Institor est etiam, qui non habet tabernam.

. τουτ .. ὅπουλ .. πο . καὶ οὐκ ἐγρη ..... προβαλλόμενος μὴ δανείσασθαι κἂν ἐπερωτ .... τὴν ἀναλο ... καὶ επηροι .. ει μη.

62. .....

στεφάνου. Θεμάτισον, ὅτι ὁ [ἔχων] τὸν κουράτορα εἰς τὸ δανείσασθαι χρήματα ἐξάκτωρ ην δημοσ[ίων], καὶ δια

63. *Stephani* [*ad l.* 19 *pr.*]. Pone eum, qui curatorem habet ad mutuas pecunias accipiendas, exactorem

20) *Heimb:* εἰ μὴ καί.

l) Cod. προπεφώνη..

m) Forte: ιοῦ ς' τί. τοῦ ιβ' βι.

n) Forte intelligit l. 206 de R. I.

ζεσθαι φροντιστὴν ὁ .. φελο.[21]) ἐνέχεται, κἂν εὔπορός ἐστιν ὁ φροντιστὴς καὶ ὡμολόγησεν.

piendis procuratorem praeposuit, ... tenetur, licet procurator solvendo sit et promiserit.

[Ὁ προβληθείς μου δοῦλος ἐὰν ἐλευθερωθεὶς ἐπιμείνῃ τῇ πραγματείᾳ, μένω ἐνεχόμενος.][22])

Si servus a me praepositus post manumissionem in negotiatione exercenda perseveraverit, maneo obligatus. *L.* 19. §. 1 *D.* XIV. 3.

Ἐὰν ὑπεξούσιός μου υἱὸς προειστῶς μου ὢν δανείσηται διὰ τὴν πραγματείαν καὶ ἐγγυήσωμαι, ἁρμόζει ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγή. δι' ὧν γὰρ ἐνεγγυησάμην, συνῆψα τὸ δάνειον τῇ πραγματείᾳ.

Si filiusfamilias meus a me praepositus negotiationis causa pecuniam mutuam acceperit et fideiussero, institoria actio competit. Nam eo, quod fideiussi, creditum negotiationi coniunxi. §. 2.

Ὁ δοῦλος ἐπὶ μόνῳ τῷ δανείζειν προστὰς, ἐὰν ὡς ἀντιφωνητὴς ὁμολογήσῃ, οὐ ποιεῖ τὸν δεσπότην εἰς ὁλόκληρον ἔνοχον. εἰ δὲ δανεισάμενος ἐγὼ παρὰ σοῦ ἀποδώσω σοι αὐτὸν, ἀπαιτεῖς τὸν δεσπότην. ἔχει γὰρ κατ' ἐμοῦ τὸν δανειακόν.[23])

Servus duntaxat pecuniis foenerandis praepositus, si quasi pecuniam constituens promiserit, dominum in solidum non obligat. Si vero pecuniam a te mutuatus eum tibi delegavero, eam a domino petes. Habet enim adversus me condictionem ex mutuo. §. 3.

[κ'.] Scaevol. Προειστὼς ἐγραψέ μοι οὕτως· ὁ δεῖνα πράττων πρᾶγμα τοῦδε σοὶ τῷδε χαίρειν. ἔχεις ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ πάτρωνός μου ,α νομίσματα, ἅτινα ὀφείλω τῇδε τῇ προθεσμίᾳ σοι ἀποδοῦναι[24]). τελευ-

XX. *Scaevol.* Praepositus sic mihi scripsit: Ille rem agens illius tibi salutem. Habes in mensa patroni mei M solidos, quos tibi reddere debeo illa die. Eo, qui praeposuit, defuncto sine successore, *L.* 20. *D. eod.*

τοῦτο προεβάλλετο αὐτὸν, ἵνα δανειζόμενος εὐχερῶς ἐκπέμπῃ τὰ δημόσια· ἐνέχεται ἰνστιτοντορίᾳ. οὐ[τιλία] μέντοι δί[δοται], ἐπειδὴ μὴ κυρίως ἐ[στὶν ἐ]μπορ[ία] τὸ δανείσασθαι.[e]) .. ως . γὰρ πλανηθη .. καὶ ὡς ... ὁ ο .. εἴ .. ὅτι οὐτίδι . τ . τ ... ἐπειδὴ ..... πρ ..... ἐν τῷ ... τοῦ παρόντος ..... προστησαντ .... χ . ὁ προσταθεὶς ἀλλ' οὐ ..... ταντ .. ἐπειδὴ μὴ ἐστι κυρίως ..... μενο ..... τη μανδ ..... ἀλλὰ μόνον ..... — — —

τήσαντος ἀδιαδόχου τοῦ προστήσαντος οὔτε πολιτικῶς οὔτε παρακλητικῶς ὁ προεστὼς ἐνέχεται· τοῦτο γὰρ δι' ἀπόδειξιν μόνην ἐποίησεν.

L. 1. *C.* IV. 25. [κα'.] Ὁ δεσπότης προστησάμενος οἰκέτην πραγματείας τινὸς τότε κατέχεται δανειζομένου αὐτοῦ, ὅτε ἐπέτρεψεν αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι. εἰ δὲ μὴ δείκνυται ἐπιτρέψαι, τότε ζητοῦμεν τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν καὶ περὶ τῶν ἀναλωθέντων ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ δεσπότου.

L. 2. *C. eod.* [κβ'.] Ἐξ ὧν οἱ δοῦλοι συναλλάττουσι, κἂν τὰ μάλιστα τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ μόνον κατέχωνται οἱ δεσπόται, ὅμως, εἰ καὶ ἀνάλωμα γέγηται ἢ προεστῶτι τοῦ πράγματος τοῦ δεσπότου αὐτῶν συναλλάξωσιν ἐπὶ ταῖς αἰτίαις, ἐφ' αἷς προεβλήθη, οὐ πρὸς τὸ πεκούλιον, ἀλλ' εἰς ὅλον τὸ χρέος ἢ πρὸς τὸ ἀνάλωμα ἐνέχονται.

L. 3. *C. eod.* [κγ'.] Ἐὰν ὁ δοῦλος προεβλήθη τῆς τοῦ δεσπότου τραπέζης, καὶ χρήματα λαβὼν ἀγνωμονῇ, κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγῇ ὡς προστησάμενος αὐτόν.

μίσματα πρωτοτύπως αὐτῷ ἀπηριθμήθη τῷ προεστῶτι[x]), οὔτε ὡς ἔνοχον αὐτὸν ποιῆσαι βουλόμενος τὴν ἐν ῥέμ ἀσφάλειαν ἐποίησεν· ἀλλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ κεχρεωστημένου .....

οὐκ ἐναντιοῦται τὸ ζ δίγ. ἐνταῦθα οὐχ ὑπετέθη ἱνστιτούτορα εἶναι τὸν συναλλάξαντα, οὔτε πρὸς τὸ ἐνοχοποιηθῆναι ἀλλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ χρέους ἔγραψε τὴν ἀσφάλειαν. ἀναγν. τὸ γ' θέ. τοῦ ε' διγ. τοῦ ε' τί. τοῦ γ' βι. φησὶ δὲ καὶ βι. ις τί. γ' διγ. κς' θέ. γ', ὅτε ἐγράψατο σοι ἔχειν μέ σου χρήματα καὶ σὲ ἔχειν μου, ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς οὐδεμία τίκτεται ἐνοχή. ἀρκεῖ δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἔχειν σοι τὴν παρακαταθήκην.

Θεοδώρου. ὁ προστησάμενος ἴδιον δοῦλον πραγματείας τινὸς κατέχεται τῇ ἱνστιτουτορίᾳ ἢ τῇ ἐξερκιτορίᾳ, δανεισαμένου αὐτοῦ ὡς ἐπέτρεψε. εἰ γὰρ ἐκεῖνος παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου δανείσεται, καὶ ἡ δε πεκυλίο τότε ἁρμόσει καὶ ἡ δε ἐν ῥέμ βέρσο. πλὴν ὥς φησιν ἡ ιβ'[y]) διατ. τοῦ κς' τί. τοῦ παρόντος δ' βι. ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης, ἃ χρεωστεῖται ἀπὸ τοῦ δούλου. ἀναγν. τὴν β' διατ. τοῦ παρόντος τί. καὶ ἱστέον, ὅτι δηλοῖ ἡ γ' διατ. τοῦ κς' τί. τοῦ προκειμένου δ' βι. ὅτι ἔσθ' ὅτε ἁρμόζει ἡ δε ἐν ῥέμ βέρσω καὶ χωρὶς κελεύσεως τοῦ δεσπότου.

ἵνα[z]) μὴ εὑρεθῇ τοὐτῳ ἐναντίον τὸ ἐν τοῖς δε ῥέβους κείμενον. ὅτι ἐκεῖ μὲν εἴρηται, ὅτι σιωπηρῶς δοκεῖ ὁ δεσπότης ἐπιτρέπειν αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι, ἐνταῦθα δὲ, ὅτι χρὴ δειχθῆναι ὁ δεσπότης τοῦτο ἐπιτρέψας ἐξ ὧν οὐκ ἐκώλυσεν αὐτὸν διὰ πρόγραμμα δανείσασθαι. εἰ δὲ προέγραψεν ἐργαστηρίῳ μὴ δανείσασθαι αὐτὸν, τότε ὁμολογουμένως οὐ κατέχεται. ἵνα τὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ μὴ κωλύσαι δεξώμεθα.

ἡ δὲ ἐν ῥεμ βέρσο καὶ ἱνστιτουτορία τὸ πᾶν μεθοδεύουσιν. ὁμοίως φησὶν ἡ ς' διατ. τοῦ παρόντος τί. ἐπὶ τῇ ὀBODIUS. ἀναγν. τὴν ιγ' διατ. τοῦ κς'[a]) τί. τοῦ παρόντος βι.

Θαλελαίου. φανερὸν τὸ νόμιμον ὅλον τῆς διατάξεως καὶ ἑρμηνείας μὴ δεόμενον.

Θεοδώρου. ὁ παραθέμενος ἱνστιτούτορι δούλῳ ἔχει κατὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ τὴν ἱνστιτουτορίαν δηλονότι δεποσίτι.

Θαλελαίου. εἰ γὰρ τραπεζίτης μὲν ἦν, ἀπετέθη δὲ παρ' αὐτῷ χρήματα, ἵνα μεταξὺ δύο τινῶν δικαζομένων διακρίνει καὶ τῷ νικῶντι ταῦτα ἀποδώσει, οὐκ ἔστι τοῦτο ἀκόλουθον τῇ τραπεζικῇ οὐδὲ ποιεῖ τὴν ἱνστιτουτορίαν.

praepositus nec civiliter nec aequitatis ratione tenetur: illud enim probationis tantum causa fecit.

XXI. Dominus, qui servum alicui negotiationi praeposuit, tunc tenetur eo mutuum accipiente, quum ei permiserit, ut etiam mutuam pecuniam acciperet. Quodsi non probetur id eum permisisse, tunc quaerimus de peculio actionem et de in rem domini verso.

XXII. Ex his, quae servi contrahunt, quamvis de peculio actione duntaxat domini teneantur, tamen, si in rem versum est, vel si qui cum eo, qui praepositus est rebus domini ipsorum, contraxerint ex causis, quibus praepositus est, non peculio tenus sed in solidum debitum vel de eo, quod in rem versum est, tenentur.

XXIII. Si servus mensae domini praepositus sit et pecunia accepta in mora fiat, dominus institoria actione tenetur, utpote qui eum praeposuerit.

teneri propter sumtus eius causa factos. Hic enim neque principaliter isti M aurei praeposito ipsi adnumerati sunt neque in rem cautionem exposuit, ut semet ipsum obligatum redderet, sed ad probationem eius, quod ex mensa patroni sui deberetur .....

70. [*Enant. ad l.* 20]. Non contrarium est dig. 7. Hic enim non institor est, neque ad hoc, ut obligatus fieret, sed ad probationem debiti cautionem scripsit. Lege them. 3 dig. 5 tit. 5 lib. III. Et dicit etiam lib. XVI tit. 3 dig. 26 them. 3, si tibi scriptum sit, habere me a te pecuniam et te habere a me, ex epistola nullam nasci obligationem, sed sufficere ad probationem rei a te depositae.

71. *Theodori* [*l.* 1 C. IV, 25]. Qui servum suum negotiationi alicui praeponit, tenetur institoria vel exercitoria, si mutuatus sit, quum permiserit. Sin ille praeter voluntatem domini mutuatus sit, tunc et de peculio actio competet et de in rem verso; sed, sicuti dicit const. 12 tit. 26 praesentis IV libri, dominus deducit, quae ei debentur a servo. Lege const. 2 praesentis tituli. Et sciendum, const. 3 tit. 26 praesentis IV libri significare, aliquando de in rem verso actionem competere etiamsi dominus non iusserit.

72. [*Thal. παραγρ. ad l.* 1]. Ne videatur huic contrarium esse, quod in parte *de rebus* dictum est. Ibi nimirum dictum est, dominum ei tacite permisisse videri, ut etiam mutuaretur; hic vero, probari oportere, dominum hoc permisisse, ex eo, quod eum non prohibuerit per proscriptionem mutuari. Nam si tabernae proscripserit, ne mutuetur, tunc in confesso est eum non teneri. Unde permissum sic accipimus, si non prohibuerit.

73. [*Theod. l.* 2]. De in rem verso et institoria actio solidum petunt. Similiter loquitur const. 6 praesentis tituli in quod iussu actione. Lege const. 13 tit. 26 praesentis libri.

74. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 2]. Totum ius huius constitutionis perspicuum est et interpretatione non indiget.

75. *Theodori* [*l.* 3]. Qui apud servum institorem deponit, adversus dominum eius institoriam, nempe depositi, habet.

76. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 3]. Nam si argentarius fuit et pecunia apud eum deposita est, ut inter duo quosdam litigantes arbiter esset et victori eam redderet, hoc rei argentariae non est consequens et institoriae non facit locum.

x) Cod. ἀπαριθμῆσ .... τοῦ προεστῶτος.
y) Cod. β'.
z) Cf. schol. ap. *Heimb.* p. 231, et apud *Labbaeum* Obss. p. 43.
a) Cod. λς'.

[κδ'.] *Εἰ καὶ παρὰ γυναικὸς προβληθῇ*[25]) *προνοητὴς τῶν πραγμάτων αὐτῆς, ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων κατέχεται ἡ γυνὴ τῇ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῇ. [κἂν γὰρ προεστῶτα προβάληται ἡ γυνὴ, τῇ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγῇ] κατέχεται.*

[κε'.] *Ὁ παρά τινος ἐπιτραπεὶς δανείσασθαι καὶ δανεισάμενος ποιεῖ κατ' αὐτοῦ ὡσανεὶ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγήν.*

[κς'.] *Ὁ κατὰ βούλησιν δεσπότου συναλλάξας πρὸς οἰκέτην ἔχει κατὰ μίμησιν τῆς κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀγωγήν.*

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς, ἡνίκα γινωσκόντων αὐτῶν καὶ μὴ ἀντιλεγόντων πραγματευόμενος ὁ δοῦλος ἢ ὁ ὑπεξούσιος παῖς ἔνοχοι γίνονται τοῖς πρὸς αὐτοὺς συναλλάττουσιν.

[*Βι. τῶν δογ. ιδ' τι. δ'. Βι. τοῦ κωδ. δ' τι. κς'.*]

[*α'. Οὐλπιαν.*] *Τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς κινουμένης*[26]) *ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης [τὸ κεχρεωστημένον, ἐὰν ἠγνόει ὁ δεσπότης.]*[27]) *εἰ δὲ γινώσκει τὸν*

XXIV. Etiamsi a muliere quis curator rerum suarum praepositus sit, ex contractibus cum eo initis mulier institoria actione tenetur; nam etiam si institorem mulier praeposuerit, institoria actione tenetur. *L.* 4. *C.* IV. 25.

XXV. Is, cui ab aliquo permissum est mutuam pecuniam sumere, si acceperit, adversus illum competere facit quasi institoriam actionem. *L.* 5. *C. eod.*

XXVI. Qui secundum domini voluntatem cum servo contraxit, habet actionem ad exemplum institoriae. *L.* 6. *C. eod.*

TITULUS II.

De actione, quae instituitur adversus dominum patremve, quando scientibus iis nec contradicentibus servus vel filiusfamilias mercaturam exercentes obligantur his, qui cum iis contrahunt.

[Dig. lib. XIV tit. 4. Cod. lib. IV tit. 26.]

1. *Ulpian.* Actione de peculio mota dominus deducit, quod sibi debetur, si ignorabat dominus. Si vero scit, servum in peculiari merce negotiari, velut *L.* 1. *pr.* §. 1. 2. *D.* XIV. 4.

Θεοδώρου. γυνὴ μάγιστρον πλοίου προβαλλομένη ἐνάγεται τῇ ἐξερκιτορίᾳ.

Θαλελαίου. εἰ καὶ παρὰ γυναικὸς προβληθείη μάγιστρος, ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων κατέχεται ἡ γυνὴ τῇ ἐξερκιτορίᾳ. κἂν γὰρ ἰνστιτούτορα προβάλλεται ἡ γυνὴ, τῇ ἰνστιτουτορίᾳ κατέχεται[b]).

τί[c]) *ἐστι τὸ αἴτιον τῆς ζητήσεως τῆς περὶ τῆς γυναικὸς, εἰ ἄρα κατέχεται προβαλλομένη μάγιστρον ἢ ἰνστιτούτορα; οὐχὶ ἐν τῷ γ'*[d]) *δε ῥέβους εἴρηταί σοι οὐδὲ ἀλλαχοῦ. μάθε οὖν παρ' ἐμοῦ. ἐπειδὴ ἐντερκιδευκυῖα γυνὴ οὐ κατέχεται (οὔτε γὰρ δεῖ τὰς γυναῖκας ὑπὲρ ἀλλοτρίων συναλλαγμάτων κατέχεσθαι), ἐζητεῖτο ποτε, μήτι γυνὴ οὐκ ὤφειλε κατέχεσθαι ταύταις ταῖς ἀγωγαῖς ὡς ἀπὸ ἀλλοτρίων συναλλαγμάτων τικτομέναις. πλὴν ἐκράτησεν ἐνάγεσθαι αὐτήν. οὐδὲ γὰρ ἀλλότρια ἐστὶ ταῦτα τὰ συναλλάγματα ἀλλ' αὐτῆς τῆς γυναικός. ἔγνως δὲ τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως ταύτης καὶ ἐν τῷ γ' βι. τῶν δε ῥέβους.*

τὸ ὡσανεὶ κατὰ τοῦ προεστῶτος ἀντὶ τοῦ ὡσανεὶ ἰνστιτουτορίαν. οὕτω γὰρ ἔχει τὸ πλάτος. διὰ τοῦτο δὲ οὐτιλίαν παρασχεῖν ἠθέλησαν ὅτι ἐλεύθερόν ἐστι πρόσωπον, ἢ μᾶλλον, ὅπερ καὶ ἀληθέστερον, ὅτι οὐκ ἔστι νεγότιον τὸ δανείσασθαι. οὕτω γὰρ καὶ ἐν τοῖς δε ῥέβους τὸ περὶ τούτου ῥητὸν ἐπιλύεται.

ἐπειδὴ οὐκ ἐθεμάτισε προυτ[ασίαν κυρίως] ἀλλὰ μόνον ὅτι κατὰ βούλησιν τοῦ δεσπότου τὸ συνάλλαγμα γέγονε. μᾶλλον οὖν καὶ ἐπὶ τῆς πρὸ ταύτης διατ. διὰ τοῦτο ἔδωκε τὴν οὐτιλίαν, ἐπειδὴ οὐκ ἦν προστασία κυρίως ἀλλὰ μανδάτον. πρόσεχε καὶ τοῖς ἄλλοις λογισμοῖς, οὓς εἶπον ἐν αὐτῇ τῇ διατ.

κυρίλλου. εἰ δοῦλος ἐπὶ τῷ πεκουλίῳ πραγματεύσατο εἰδότος μου, οὐχ ὑπεξαιρῶ εἴτι κεχρεώστηται[e]), *ἀλλ' ἴσην*[f]) *τάξιν ἔχω*[g]) *τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς πραγμάτων διαφόρων. ἀπαριθμεῖται τὸ πεκουλιάριον φορτίον μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῶν δεσποτικῶν χρεῶν. εἰδότας δεσπότας νόησον τοὺς μὴ*

77. *Theodori* [*l.* 4]. Mulier, quae magistrum navis praeponit, exercitoria convenitur.

78. *Thalelaei* [*παραγρ. ad l.* 4]. Licet a muliere magister praepositus sit, ex contractibus cum eo initis mulier exercitoria actione tenetur: nam etiam si institorem praeponat mulier, institoria tenetur.

79. [*Thal. ἐρωταπ. ad l.* 4]. Quaenam est causa huius quaestionis super muliere, an teneatur, si magistrum vel institorem praeposuerit? Neque in lib. III *de rebus* hoc dixisti, neque alibi. Discas igitur a me. Quoniam mulier, quae intercessit, non tenetur, (neque enim mulieres super alienis contractibus teneri oportet,) quaerebatur aliquando, anne mulierem hisce actionibus utpote ex alienis contractibus oriundis teneri non oporteret. Sed obtinuit, eam conveniri posse. Neque enim alieni sunt hi contractus, sed ipsius mulieris. Didicisti autem ius huius constitutionis etiam in lib. III eorum, qui *de rebus* tractant.

80. [*Schol. ad cap.* 25, *partim ex Thal. haustum*]. *Ὡσανεὶ κατὰ τοῦ προεστῶτος* positum est pro *ὡσανεὶ ἰνστιτουτορίαν*. Ita enim habet *τὸ πλάτος*. Ideo autem utilem actionem dare voluerunt, quia persona libera est, vel potius, quod etiam verius est, quia non est negotium, pecuniam accipere. Ita enim etiam in libris *de rebus* textus huiusmodi explicatur.

81. [*Thal. παρ. ad l.* 6, *cum additione scholiastae*]. Quoniam non posuit praepositionem re vera esse, sed solum, contractum secundum voluntatem initum esse. — Igitur etiam in praecedenti constitutione potius propterea utilem actionem dedit, quod non praepositio proprie esset, sed mandatum. Animadverte etiam reliquas rationes, quas in illa constitutione adduxi.

1. *Cyrilli* [*l.* 1. 2 D. XIV, 4]. Si servus in peculio negotiatus sit me sciente, non deduco, si quid mihi debeatur, sed eundem locum obtineo, quem etiam alii creditores variarum rerum. Merx peculiaris numeratur deductis debitis dominicis. Dominos scire accipias, si

25) Cod. *προβληθείς*.
26) Expl. fol. 187. 192. Inc. fol. 63. 64.
27) Inclusa librarius omisit.

b) Cod. *προβάλλεται*.
c) Vide schol. apud *Heimb.* p. 231 et Syn. p. 178.
d) Cod. *ιγ'*.
e) Cod. hoc loco perperam intrudit verba quaedam ex *Zachar. Basil. Suppl.* schol. 81 ad tit. 1; nimirum haec: *ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἦν προστασία κυρίως ἀλλὰ μανδάτον.*
f) Cod. videbatur habere *ἴσως*.
g) Cod. *ἔχει*.

δοῦλον ἐν τῷ πεκουλιαρίῳ φορτίῳ πραγματεύεσθαι, ὡς ἐξωτικὸς[28]) εἰς τὴν ἀγωγὴν ἐνέχεται τὴν διαιροῦσαν μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαξάντων ἀναλόγως τὸ κέρδος, οἱαδήποτε ἂν εἴη πραγματεία. χώραν δὲ ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ ἔχει, κἂν μηδὲ[29]) ᾖ ἐν τῷ πεκουλίῳ.

L. 1. §. 3. *D.* XIV. 4. Εἴδησιν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς τὸ ἀνέχεσθαι κωλύοντας. ἡ τριβουτορία χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ δούλου καὶ ὑπεξουσίων καὶ τῶν καλῇ πίστει δουλευόντων καὶ οὐς[ουφρουκτουαρίων][h]) εἰ[i]) ἐκ τῶν ἀνηκόντων πεκουλ' . . . ᾖ τὸ φορτίον[k]).

ἀνωνύμου. οὐκ ἐναντιοῦται τὸ ζ διγ. τῷ παρόντι. ἐνταῦθα γὰρ οὐχ ὑπετέθη ἱνστιτούτορα εἶναι τὸν συναλλάξαντα οὔτε πρὸς τὸ ἐνοχοποιηθῆναι ἀλλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ χρέους ἔγραψε τὴν ἀσφάλειαν. ἀνάγν. τὸ γ΄ θέ. τοῦ ε΄ διγ. τοῦ ε΄ τί. τοῦ γ΄ βι. φησὶ δὲ βι. ις΄ τί. ς΄ δίγ. κς΄, ὅτι ἐγράψατό σοι ἔχειν μέν σου χρήματα καὶ σὲ ἔχειν μοι, ἀπὸ μέν της[l]) ἐπιστολῆς οὐδεμία τίκτεται ἐνοχή, ἀρκεῖ δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἔχειν μέν τοι τὴν παρακαταθήκην.

διπλῆς γὰρ οὔσης ἐπὶ τῇ δε πεκουλίο καταδίκης, λέγω δὲ πεκουλίο καὶ δε ἐν ῥέμ βέρσω καταδίκης, εἰ μὴ περὶ μόνου τοῦ πεκουλίου ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ βέρσου ἐνήγετο, πρόδηλον ὅτι οὐκ ἔχει τὴν εἰς ὁλόκληρον ὑπεξαίρεσιν· ἐπὶ γὰρ τοῦ βέρσου καὶ ἐκ τῆς οἰκείας δίδωσιν ὑποστάσεως ὁ τούτῳ ὑποκείμενος.

πεκούλιόν ἐστι τὸ περιλαμβανόμενον μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν οὐ μόνον[n]) τῶν δεσποτικῶν χρεῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, ὅσα τοῖς συνυπεξουσίοις ὀφείλεται, ὡς ὁ νεράτιος ἐν τῷ ἑξῆς βι. τί. α΄ διγ. ι΄ φησί. καὶ μὴ νομιζέτω τὶς ἐλλιπῶς ἔχειν ἐνταῦθα τὸν ὅρον τοῦ πεκουλίου· καὶ αὐτὸ γὰρ [τὸ] τοῖς συνυπεξουσίοις ὀφειλόμενον αὐτῷ δοκεῖ πρωτοτύπως ὀφείλεσθαι τῷ δεσπότῃ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς βι. τί. α΄[o]) διγ. θ΄ φησίν.

ἀνων. ἐν ᾧ, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς θέματι λέγει, κοινὴν ἔχει τὴν τύχην τοῖς λοιποῖς δανεισταῖς.

εἰς τὴν τριβουτορίαν, ἥτις ἀπὸ τοῦ διστριβουερε[p]) προσαγορεύεται ὁ ἐστι διελεῖν, (κινεῖται δὲ ἡνίκα ὁ ἐμὸς οἰκέτης εἰς τὰ πεκουλιάρια αὐτοῦ πράγματα ἤτοι φορτία ἐμπορεύεται, γέγηται δέ τι πρὸς αὐτὸν συναλλαγμα καὶ συμβῇ ἐποφλῆσαι αὐτὸν διαφόροις προσώποις, ἔτι καμοὶ τῷ δεσπότῃ· ἀναγκάζομαι γὰρ ἀναγαγεῖν τότε εἰς μέσον τὸ φορτίον, καὶ εἴτι συναχθῇ ἐκ τῶν οὕτω διαπραθέντων φορτίων, ἀναλόγως διαιρεῖται ἐπ' ἐμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν δανειστῶν·) οὐ προτιμηθήσομαι.

τουτέστι κἂν ὅσα ἔχῃ τὸ πεκούλιον χρεωστεῖ τῷ δεσπότῃ, ὥστε νοεῖσθαι μηδὲ ἐν πεκουλίῳ εἶναι· ἐπὶ γὰρ τῆς τριβουτορίας οὐ γίνεται τῶν δεσποτικῶν χρεῶν ἐξαίρεσις οὔτε μείωσις τοῦ πεκουλίου.

στεφ. μὴ ἐναντιούσθω . τῷ γὰρ εἰδέναι καὶ σιωπᾶν συναινεῖν ὁ δεσπότης ἐπὶ τῆς τριβουτορίας δοκεῖ καὶ κατέχεται τῇ τριβουτορίᾳ. οἶδας δὲ μαθὼν ἐν τῷ α΄ διγ. τῆς ἐξερκιτορίας, ὅτι εἰς τὸ χώραν γενέσθαι τῇ τριβουτορίᾳ ταὐτόν ἐστιν, εἴτε SCIENTIA εἴτε VOLUNTATE τοῦ δεσπότου οἰκέτης ἐνεπο[ρεύ]ετο. καὶ οὕτω[q]) γὰρ τῇ τριβουτορίᾳ γίνεται χώρα ἐπὶ τῆς ἐμπορίας μέντοι τῆς κατὰ γῆν. διὰ τοῦτο γὰρ ἀσφαλ.. ἐνταῦθα ποιῶν ὁ νόμος τὴν σκιεντίαν εἶπε τίκτειν τὴν τριβουτορίαν, ἐπειδὴ κοινῶς περὶ[r]) πάσης ἐμπορίας ἐν τῷ παρόντι τί. διαλέγει, τουτέστι καὶ περὶ τῆς [κατὰ] θαλατταν[s]) καὶ περὶ τῆς κατὰ γῆν· ἐπὶ ἑκατέρας γὰρ τούτων ἡ σκιεντία τὴν τριβουτορίαν καὶ οὐ τὴν εἰς ὁλόκληρον καταδίκην εἰσάγει· εἰ

extraneus actione tenetur, quae inter dominum et eos, qui cum servo contraxerunt, pro rata portione lucrum distribuit, qualiscunque sit negotiatio. Locum autem eiusmodi actio habet, etiamsi nihil sit in peculio.

Scientiam in hac actione patientiam dicimus. non prohibeant. Tributoria locum habet et in servo et in filiisfamilias et in iis, qui bona fide serviunt, et in usufructuariis, si merx ex peculiis [ad dominum] pertinentibus sit.

[*Anonymi.* Non contrarium est dig. 7. Hic enim non institor est, qui contraxit, neque ad hoc, ut obligatus fieret, sed ad probationem debiti cautionem scripsit. Lege them. 3 dig. 5 tit. 5 lib. III. Et dicit etiam lib. XVI tit. 3 dig. 26 them. 3, si tibi scriptum sit, habere me a te pecuniam et te habere a me, ex epistola nullam nasci obligationem, sed sufficere ad probationem rei a te depositae.]

2. [*Steph. ad l.* 1 *pr. verb: de peculio dumtaxat*]. Scilicet quum in de peculio actione condemnatio dupliciter fiat, peculiotenus dico et quatenus in rem versum est, si non de peculio solum sed de in rem verso conveniatur, apparet eum non integrum deducere posse: ob in rem versum enim qui obligatus est, etiam ex propria substantia praestat.

3. [*Steph. ad l.* 1 *pr. verb: cuius peculii*]. Peculium est quod superest post deductionem non solum eorum, quae domino debentur, sed eorum quoque, quae debentur his, qui sub eadem potestate sunt, ut Neratius lib. sequenti tit. 1 dig. 10 (9 §. 3) dicit. Nec credat quis definitionem peculii hoc loco traditam mancam esse: nam id etiam, quod his, qui sub eadem potestate sunt, debetur, ipsi principaliter domino deberi videtur, ut Ulpianus dicit lib. sequenti tit. 1 dig. 9.

4. *Anon.* [*ad l.* 1 *pr.*] Quatenus, ut sequenti themate dicit, eandem conditionem cum reliquis creditoribus habet.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 2 *verb: non accipimus*]. In tributoria actione, quae a distribuendo nomen habet, (— movetur autem, quando servus meus in peculiari merce negotiatur, et cum eo contractum est, et forte variis personis, atque etiam mihi domino debet: tunc enim mercem in medium proferre cogor, et si quid ex distractione mercium redactum sit, pro rata inter me et reliquos creditores distribuitur: —) praelationem non habebo.

6. [*Steph. ad l.* 1 §. 2 *verb: etiamsi nihil sit*]. Hoc est etiamsi omne, quod peculium continet, domino debeat, ut nihil intelligatur in peculio esse: in tributoria enim actione dominica debita non deducuntur nec peculium minuitur.

7. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 3 *verb: non protestatur*]. Ne tibi adversetur. In tributoria enim actione dominus, si sciat et taceat, consentire videtur, et tributoria tenetur. Didicisti vero dig. 1 [§. 20] *de exercitoria*, ut locus fiat tributoriae, nihil referre, utrum scientia an voluntate domini servus negotiatus sit. Nam etiam sic tributoriae locus est, nimirum in negotiatione per terram. Ideo lex hoc loco ..... scientiam dixit tributoriam parere, quia in hoc tit. communiter loquitur de omni negotiatione, id est tam de ea, quae per mare, quam de ea, quae per terram exercetur; utrimque enim scientia tributoriam, non condemnationem in solidum

28) Cod. ἐξωτικῷ.

29) *Heimb.* μηδέν.

h) Cod. οὐσι, ita tamen, ut spatium aliquot literarum in albo relictum sit.
i) Cod. ἤ.
k) Cod. ἡ τοῦ φορτίου.
l) Hoc scholium perperam hoc loco repetitum est, quum ad tit. superiorem pertineat, ubi nro. 70 positum reperitur. Illinc etiam emendes, quae hoc loco corrupta sunt.
m) Expl. fol. 187. 192. Inc. fol. 63. 64.
n) Cod. μήν.
o) Cod. η΄.
p) Cod. διτριβουε.
q) In Cod. sigla o conspiciebatur.
r) Cod. ἐπί.
s) Cod. τῆς θαλάττας.

λέγομεν. εἰδὼς γὰρ ὁ δεσπότης καὶ μὴ διαμαρτυρόμενος καὶ ἀντείπων ἐνέχεται τῇ τοιαύτῃ ἀγωγῇ.

Ἁρμόζει δὲ ἐπὶ παντὸς ὑπεξουσίου, καὶ τοῦ καλῇ πίστει δουλεύοντος ἐλευθέρου τε καὶ δούλου ἀλλοτρίου, καὶ τοῦ ἐν χρήσει δουλεύοντος.

[β'. Παῦλ.] Ἐὰν μέντοι τὸ πεκουλιάριον φορτίον, εἰς ὃ πραγματεύεται, ἀνήκει τῷ ἐναγομένῳ.

Nam si dominus sciat, et non protestetur et contradicat, hac actione tenetur.

Competit autem in quolibet alienae potestati subiecto, et in eo, qui bona fide servit, sive liber homo sive servus alienus sit, et in servo usufructuario. *L.* 1. §. 4. 5. *D.* XIV. 4.

II. *Paul.* Si tamen merx peculiaris, in qua negotiationem exerceat, ad eum qui convenitur pertinet. *L.* 2. *D. eod.*

μέντοι κοινὸν ὡς εἴρηται πρακτ. τ..[1] ἑκατέρας ἐμπορίας ποιούμενος BOULUNTATEM εἶπεν, ἀνάγκη ἦν αὐτὸν διαστεῖλαι καὶ εἰπεῖν, ὅτι βουλοντάτῃ ἐπὶ μὲν τῆς κατὰ θάλατταν ἐμπορίας εἰς ὁλόκληρον τίκτει καταδίκην, ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ γῆν πρὸς τὸ τριβοῦτον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α'[u]) τῆς ἐξερωτορίας διγ. ἐφ' ὧν δὲ θεμάτων ἁρμόζει ἡ τριβουτορία, φαμὲν εἰς τοῦτο ἁρμόττειν, εἰς τὸ δύνασθαι τοὺς δανειστὰς προσιέναι τῷ ἄρχοντι καὶ αἰτεῖν γίνεσθαι τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν· οὕτε γὰρ εὐθὺς τὴν ἀρχὴν ἡ τριβουτορία κατὰ τοῦ δεσπότου παρέχεται, εἰ μὴ ἄρα καὶ αὐτὸς διαμάχεται τὴν ἀρχὴν μὴ ὀφείλεσθαι.. τοὺς ἐπὶ φύτ'.... ἐδι..τ.ρ..[v]), ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ τέλει τοῦ ζ διγ. φησί· ἀλλὰ τοῦ ἄρχοντος ἐκ προσελεύσεως[w]) τῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν κελεύσαντος γινέσθαι τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν καὶ τοῦ δεσπότου κακοήργως ἐναχθέντος[x]) περὶ αὐτὴν καὶ ἀποκαλύψαντός τινα τῶν πεκουλιαρίων φορτίων· τότε γὰρ ἐνάγεται τῇ[y]) τριβουτορίᾳ ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης ὡς μὴ διανείμας ἢ ἧττον διανείμας μὲν τὰ[z]) πεκουλιάρια φορτία. καὶ τοῦτο μανθάνεις ἐν ...[a]) τί., σαφέστερον δὲ δι' ὧν ὁ οὐλπιανὸς[b]) ἐν τῷ τελευταίῳ διγ. τοῦ παρόντος τί. β'[c]) φησίν.

σῆ. ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ δούλου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐλευθέρου ὑπεξουσίου τῇ τριβουτορίᾳ γίνεται χώρα. τοῦτο δὲ αὐτὸν δυνατὸν ἐστι μαθεῖν, ἐξ ὧν ὁ γάϊος ἐν τῷ β διγ.[d]) τοῦ παρόντος τί. φησὶ, σαφέστερον δὲ αὐτὸ παραδίδωσιν ἐν τῷ ἑξῆς βι. τί. α διγ. κζ'.

ἐνάγεται γὰρ καὶ ὁ βόνα φίδε νομεὺς ἐπὶ μόνοις τοῖς προσποριζομένοις αὐτῷ, ἔνθα [ὡς ε]ἰ[κὸς] ἐξ ᾗς βὲλ ἐξ ὑπέρις ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο.[e])

καὶ πῶς δυνατὸν ἐπὶ τῷ βόνα φίδε δουλεύοντι τὸν βόνα[f]) φίδε νεμόμενον ἐπὶ μόνοις τοῖς ἐξ ᾗς βὲλ ἐξ ὑπέρις ποιεῖσθαι τὴν διανέμησιν; εἰ γὰρ εἶποι, ὅτι ἐπὶ τούτοις μόνον ὀφείλω ποιεῖσθαι τὴν διανέμησιν, οὐ μὴν ἐπὶ τοῖς ἐξευUEUCABIO[g]), δῆλον ὡς οἶδεν τοῦ δουλεύοντος τὴν κατάστασιν καὶ εὑρίσκεται μᾶλα φίδε νεμόμενος. στεφ. τὸ εἰρημένον, [ὅτι][h]) ἐπὶ τοῖς προσποριζομένοις αὐτῷ τῇ τριβουτορίᾳ κατέχεται, ὅσον ἦκε πρὸς τὸν νόμον εἴρηται τῷ νομικῷ· οἶδεν[i]), ὡς ἐπὶ τούτοις μόνοις ὀφείλει ποιεῖσθαι τὴν διανέμησιν. θεμάτισον οὖν, ὅτι οἰκέτης[k]) νομιζόμενος [τοῦ] δεσπότου τὴν ἀρχὴν ἐπραγματεύετο, πρὶν ἢ δὲ γένηται διανέμησις[l]) ἐγνώσθη ἀλλότριος ὢν ὁ οἰκέτης ἢ καὶ ἐλεύθερος· δύναται ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ὁ βόνα φίδε νομεὺς ἐπὶ μόνοις ἐξ ᾗς βὲλ ἐξ ὑπέρις ποιεῖσθαι τὴν διανέμησιν, ἅπαξ τῶν ἐξ ᾗς βὲλ ἐξ ὑπέρις προσποριωθέντων αὐτῷ. εἶπον δέ σοι πολλάκις, ὅτι ἀρξαμένος ὁ βόνα φίδε νομεὺς[m]) οὐκ ἐντερουπτεύεται διὰ τῆς μετὰ ταῦτα εἰδήσεως.

τοῦτο [οὐ][n]) μόνον πρὸς τὸν[o]) βόνα φίδε νομέα καὶ πρὸς τὸν οὐσουφρουκτουάριον[p]), ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν πατέρα νόησον. ἐπειδὴ γὰρ σήμερον τ..... προσπορίζεται τῷ πατρὶ, καὶ αὐτὸς εἰκότως ἐπὶ μὲν τοῖς προσποριζομένοις αὐτῷ τριβουτορίᾳ

Nam si dominus sciat, et non protestetur et contradicat, hac actione tenetur.

Competit autem in quolibet alienae potestati subiecto, et in eo, qui bona fide servit, sive liber homo sive servus alienus sit, et in servo usufructuario.

II. *Paul.* Si tamen merx peculiaris, in qua negotiationem exerceat, ad eum qui convenitur pertinet.

inducit. Quodsi lex communem [tractatum] de utraque negotiatione faciens voluntatem dixisset, necessario distinguendum erat et dicendum, voluntatem quidem in negotiatione marina condemnationem in solidum inducere, in terrestri vero negotiatione tributionem, ut didicisti dig. 1 [§. 20] *de exercitoria*. Quibus autem casibus tributoria competit, eam ad hoc competere dicimus, ut possint creditores iudicem adire et postulare mercium tributionem; neque enim statim initio tributoria adversus dominum datur, nisi forte ipse initio contenderit non deberi [creditoribus], ut Ulpianus dicit dig. 7 in fine [§. 4]: sed quum iudex postulantibus creditoribus peculiarium mercium distributionem fieri iusserit, et dominus dolose circa eam versatus sit et nonnullas merces peculiares occultaverit: tunc enim tributoria convenitur dominus servi, utpote qui non distribuerit vel non omnes merces peculiares distribuerit. Et hoc quidem discis tit... magis etiam perspicue ex his quae tradit Ulpianus dig. ultimo huius tit.....

8. [*Steph. ad l.* 1 §. 4]. Nota: non solum in servo, sed etiam in libero sub potestate constituto tributoriae locus est. Idem disci potest ex his, quae Gaius dig. 2 huius tit. dicit: clarius autem idem tradit lib. sequenti tit. 1 dig. 27 [pr.].

9. [*Steph. ad l.* 2]. Nam etiam bonae fidei possessor super his tantum convenitur, quae ei acquisita sunt, si nimirum servus in his, quae ex re vel ex operis acquisita sunt, negotiatus sit.

10. [*Steph. ἐρωταπόκρ. ad l.* 2]. Quomodo autem in eo, qui bona fide servit, bonae fidei possessor solum eorum, quae ex re vel ex operis acquisita sunt, tributionem facere potest? Nam si dicat: horum tantum distributionem facere debeo, non eorum, quae ex ...., apparet eum novisse statum scientis et malae fidei possessor esse intelligitur. *Steph.* Quod dictum est, tributoria eum teneri ob ea, quae ipsi acquisita sunt, dictum est ICto, quantum ad legem pertinet; sciebat [enim], in his tantum eum distributionem facere debere. Pone igitur eum negotiatum esse, qui initio servus domini esse credebatur, antequam vero distributio fieret, cognitum esse, eum alienum servum esse vel etiam liberum; hoc casu bonae fidei possessor eorum tantum, quae ex re vel ex operis sunt, distributionem facere potest, postquam semel ei acquisita sunt, quae ex re vel ex operis provenerunt. Enimvero saepius tibi dixi, possessionem bona fide inchoatam non interrumpi scientia superveniente.

11. [*Steph. ad l.* 2]. Hoc non solum de bonae fidei possessore et de usufructuario intelligas, sed etiam de patre. Quum enim hodie [non omnia] patri acquirantur, ipse quidem de his, quae ei acquiruntur, si filius

---

t) Legerim τρακτάτον.
u) Cod. ια'.
v) Forte κριδίτωρας.
w) Cod. πορεύσεως.
x) Sic Codex: sed videtur hoc verbum corruptum esse.
y) Cod. ἡ.
z) Etiam hic corruptela latet.
a) An ἐν τῷ γ' τί;
b) In nostris editionibus dig. ult. huius tituli *Iuliano* inscribitur.
c) Lege sive δ' sive καὶ βι.
d) Fortasse quae nobis est l. 1 §. 5, *Stephano* erat l. 2 cum inscriptione *Gaii*.
e) Hoc nonnisi fragmentum est indicis vel παραγραφῆς *Stephani*: aliud fragmentum extare videtur schol. b. II. 359 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 232.
f) Cod. μάλα, quod omnino corrigendum erat, ut quaestio sensum haberet.
g) An: *eius occasione?*
h) Deest in Cod.
i) Haec corrupta esse crediderim.
k) Legeram in Cod. οκιντο.
l) Cod. διατίμησις.
m) Malim: ἀρξαμένη βόνα φίδε νομή.
n) In Cod. deest.
o) Cod. τό.
p) Cod. τὸν οὐσουναπίονα.

L. 3. pr. D. XIV. 4.

γ'. Paul. [30]) Ἐὰν δύο ὦσι δεσπόται γινώσκοντες [31]), ἕκαστος αὐτῶν καὶ μόνος ἐνάγεται. εἰ δὲ καὶ ὁ εἷς ἀγνοεῖ, καὶ ἐνάγεται ὁ γινώσκων, ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ χρεωστούμενον τῷ ἀγνοήσαντι. εἰ δὲ χωρήσει ὁ συναλλάξας κατὰ τοῦ ἀγνοήσαντος, οὐκ ἔχει χώραν ἡ εἰρημένη ἀγωγὴ, ἀλλ' ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή· καὶ ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ ἑκατέρῳ χρεωστούμενον. τοῦτο γὰρ γίνεται καὶ αὐτοῦ τοῦ γινώσκοντος ἐναγομένου τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

III. *Paul.* Si duo sint domini et ambo sciant, uterque solus convenitur. Sed si unus ignorat, et qui scit convenitur, deducitur solidum id, quod ignoranti debetur. Sed si qui contraxit ignorantem convenerit, dicta actio locum non habet, sed de peculio actio: et quod utrique debetur, integrum deducitur. Hoc enim fit si vel is, qui scit, actione de peculio conveniatur.

§. 1. Ἡ εἴδησις τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ κουράτωρος τοῦ μαινομένου, οὐ μὴν ἡ τοῦ ἀνήβου εἰσάγει τὴν διαιροῦσαν μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως τὸ κέρδος ἀγωγήν. ἀπὸ δὲ τοῦ δόλου τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ κουράτωρος εἰς μύνον τὸ περιελθὸν ἐνέχονται καὶ εἰς τὸ ἐκχωρῆσαι τὰς κατὰ τῶν κηδεμόνων ἀγωγάς.

Scientia tutoris et curatoris furiosi, non etiam pupilli inducit actionem, quae inter dominum et eos, qui contraxerunt, pro rata portione lucrum distribuit. Ex dolo autem tutoris et curatoris in id dumtaxat, quod ad eos pervenit, tenentur, et ut actiones adversus tutores vel curatores praestent.

§. 2. Ὁ [32]) ἄνηβος, εἰ δεκτικός ἐστι δόλου, ἐνέχεται

Pupillus, si doli capax sit, ex dolo suo tene-

κατέχεται τοῦ νίοῦ αὐτοῦ σκιεντίᾳ αὐ[τοῦ ἐμπ]ορευομένου· ἐπὶ δὲ τοῖς μὴ προσποριζομένοις αὐτῷ οὐ κατέχεται, εἰ μὴ κατὰ τὸν [τοῦ] οὐσουφρούκτου [q]) λόγον.

eius sciente eo negotietur, tributoria tenetur: de his autem, quae non acquiruntur, non tenetur, nisi usufructus ratione.

εἰ ἐπίκοινος δοῦλος ἦ ἐμοῦ καὶ σοῦ, [καὶ οἱ] δύο ἤδειμεν, ἑκάτερος εἰς τέλειον ἐνάγεται. εἰ δὲ καὶ σὺ ἤδεις καὶ ἐγὼ ἠγνόουν, εἰ μὲν κατὰ σοῦ κινηθῇ, τὸ ἐμοὶ κεχρεωστημένον ὑπεξαιρεῖται· εἰ δὲ κατ' ἐμοῦ, τὰ ἑκατέρῳ, ὥσπερ εἰ καὶ κατὰ σοῦ κινηθῇ δὲ πεκουλίο.

12. [*Cyr. l. 3 pr.*] Si servus mihi et tibi communis sit, et ambo scierimus, uterque in solidum convenitur. Sed si tu scieris et ego ignoraverim, si quidem adversus te actum sit, deducitur quod mihi debetur: sin adversus me, quod utrique, sicuti et si de peculio adversus te actum sit.

δύναται γὰρ ὁ τὴν τριβουτορίαν ἔχων εἰ βούλεται κινεῖν δὲ πεκουλίο, θατέραν δὲ τούτων ἐπιλεξάμενος ἐπὶ τὴν θατέραν μεταβαίνειν οὐ δυνήσεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

13. [*Steph. ad l. 3 pr. verb: ipse de peculio*]. Nam potest, qui tributoriam habet, si velit, de peculio agere: altera autem electa ad alteram transire non potest, ut Ulpianus dig. 9 [§. 1] huius tit. dicit.

ἡ εἴδησις τοῦ ἐπιτρόπου ἢ κουράτωρος τίκτει τριβουτορίαν κατὰ τοῦ ἀνήβου ἢ μαινομένου· εἰ δὲ κακῶς μερίσει ὁ κηδεμών, εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτοὺς ἐνάγονται· εἰ δὲ εὔπορος ἦ ἐπίτροπος, εἰς τέλειον ἐνάγεται ὁ ἄνηβος, ἵνα ἐκχωρήσῃ τὴν τουτέλαε. ἡ εἴδησις τοῦ ἀνήβου οὐ τίκτει τριβουτορίαν, ἀλλ' ὁ δόλος [r]), εἰ ἐστὶ πρώξιμος πουβερτάτι. εἰ καὶ ἠβήσας δόλον ποιήσει, κατέχεται, ὥσπερ καὶ ὁ μαινόμενος ἀνανήψας. ἡ εἴδησις καὶ ὁ δόλος [s]) τοῦ προκουράτωρος βλάπτει τὸν πρωτότυπον.

14. [*Cyr. l 3 §. 1. 2 l. 4. 5 pr.*]. Scientia tutoris et curatoris tributoriam adversus pupillum vel furiosum parit: et si curator male tribuerit, conveniuntur in id quod ad eos pervenit: sed si tutor solvendo sit, in solidum pupillus convenitur, ut tutelae actionem praestet. Scientia pupilli tributoriam non parit, sed dolus, si proximus pubertati sit. Si pubes factus dolum admiserit, tenetur, sicuti etiam furiosus sanae mentis factus. Scientia et dolus procuratoris domino nocet.

ὡς γάρ τινος καὶ περιελθόντος εἰς αὐτὸν ἐκχωρεῖ τὴν κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου τουτέλαε, ὡς δηλοῖ ἡ ἑπόμενη [t]) ἐπείτοιγε .... τιπως αυκτορος ἐπιτροπου σκιεντία αυτ· πουπιλλ. οἰκέτ.. ἐπ..... ἐὰν δόλον [u]) περὶ τὴν τῶν φορτίων ἐποίησε διανέμησιν, αὐτὸς ὡς εἶ[πον] ὁ ἐπίτροπος τριβουτορίᾳ οὐκ ἐνάγεται, μήτε δεσπότης ὢν τοῦ οἰκέτου μοτω οὐσουκαπιον [v]) ..... αυτω... ἁπλῶς μὴ ὑποκείμενον μήτε συμπαραλαμβανόμενον τῇ σημασίᾳ τοῦ ποτεστάτε. [οὐδὲ προ]κουράτωρ ἐνάγεται, κἂν εἰ σ[κιεντίᾳ] αὐτοῦ ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ἐνάγεται ὁ πρωτότυπος· ἐν ᾧ δὲ μὴ ὁ [πρωτότυπος] δόλον ἐποίησε μήτε περιῆλθεν εἰς αὐτόν τι [w]) ἀπὸ δόλου τοῦ προκουρατωρος, ἐκχωρεῖ τὴν κατ' αὐτοῦ μανδάτι· μανθάνεις γὰρ ἐν τῷ ς' τοῦδε τοῦ συντάγματος βι. πολλάκις συμβαίνειν τινὰ ἔχειν ἀγωγὴν, ἐπειδὴ ἐνάγεται, καὶ ἐνάγεσθαι αὐτὸν, ἐπειδὴ ἔχει ἀγωγὴν, τουτέστιν εἰς ἐκχώρησιν αὐτῆς.

15. [*Steph. ad l. 3 §. 1 verb: hactenus tenebitur*]. Scilicet quasi aliquid ad eum pervenerit, tutelae actionem adversus tutorem praestat, ut ostendit .... — — si dolum in distributione mercium admiserit, ipse, ut dixi, tutor tributoria non convenitur, quia nec dominus servi est nec [usumfructum in eo habet, nec] simpliciter habet subiectum et notione potestatis comprehensum. Etiam procurator non convenitur, licet sciente eo servus domini negotiatus sit, sed convenitur dominus: si tamen dominus dolum non admiserit nec aliquid ad eum ex dolo procuratoris pervenerit, mandati actione adversus eum competente credit. Discis enim lib. VI huius partis, saepenumero evenire ut quis actionem habeat, quia convenitur, et convenitur, quia actionem habet, hoc est ut ea cedat.

σῃ. ὅτι εἰ μὲν ὁ ἐπίτροπός ἐστιν ὁ τὸν δόλον πεποιηκώς, τότε ἡ τριβουτορία δίδοται κατὰ τοῦ πουπίλλου, οὐκ εἰς ὁλοκληρον τὸ ὑποκλαπὲν φορτίων, ἀλλ' εἰς τὸ περιελθὸν εἰς τὸν ἄνηβον καὶ εἰς ἐκχώρησιν ἀγωγῶν· εἰ δὲ αὐτὸς ὁ πούπιλλος τὸν δόλον εἰργάσατο, τότε οὐ μονον εἰς εἴτι γεγονε πλουσιώτερος, ἀλλ' εἰς τὸ ὑποκλαπὲν φορτίον ἡ τριβουτορία δίδοται κατ' αὐτοῦ.

16. [*Steph. ad l. 3 §. 1*]. Nota: si quidem tutor dolum admiserit, tributoria adversus pupillum datur, non de integra merce subtracta, sed ad id, quod ad pupillum pervenit, et ad actiones cedendas: sin autem ipse pupillus dolum admisit, non solum in quantum locupletior factus est, sed de merce subtracta tributoria adversus eum datur.

ἄστε πρώξιμός ἐστι πουβερτάτις. ὁ γὰρ τοιαύτης ὢν ἡλικίας τοῦ [x]) δόλου δεκτικός ἐστι, καὶ κ[οπὴν καὶ ὕβριν πλημ-

17. [*Steph. ad l. 3 §. 2 verb: eius aetatis*]. Nimirum si proximus sit pubertati. Nam qui eius aetatis

30) Lege cum *Heimb: Οὐλπιανοῦ*. Vapulat librarius: alioquin *Idem* inscribendum erat.

31) Cod. *γινώσκεται*.

32) Cod. haec praecedentibus iungit.

q) Cod. *οὐσουκαπί....*
r) Cod. *δοῦλος*.
s) Cod. *δοῦλος*.
t) Forte *διάστιξις*.
u) Forte: *ὁ πομπώνιος*.
v) Cod. *δοῦλον*.
w) Legerim: *μήτε οὐσούφρουκτον ἔχων ἐν αὐτῷ καὶ ἁπλῶς*
x) Cod. *τῆς τοῦ*.

ἐξ οἰκείου δόλου[33]), εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἴδησις αὐτοῦ πρὸς τὴν πραγματείαν οὐκ ἀρκεῖ.

δ'. Paul. Εἰ δὲ ὁ μὲν ἠβήσας, ὁ δὲ νήψας πλημμελήσει[34]) δόλον, ἐνέχεται.

[ε'. Οὐλπ.] Ὁ δὲ δόλος καὶ ἡ εἴδησις τοῦ φρονιστιοῦ βλάπτει με.

Ἐὰν δοῦλος τοῦ δούλου μου πραγματεύσηται, εἰ μὲν οἶδα, ἐνέχομαι τῇ διαιρούσῃ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως ἀγωγῇ. εἰ δὲ ἀγνοῶ καὶ γινώσκει ὁ δοῦλός μου, εἰς τὸ πεκούλιον αὐτοῦ ἐνάγομαι, καὶ ὑπεξαιρεῖται τοῦ πεκουλίου τοῦ δούλου τοῦ δούλου μου τὸ κεχρεωστημένον μοι, οὐ μὴν καὶ τὸ τῷ δούλῳ μου ἐποφειλόμενον. εἰ δὲ γινώσκομεν οἱ δύο, ἐνάγομαι τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ ὀνόματι

tur, quamvis scientia eius non sufficiat ad negotiationem.

IV. *Paul.* Si vero ille pubes, hic sanae mentis factus dolum admiserit, tenetur. *L. 4. D. XIV. 4.*

V. *Ulp.* Dolus autem et scientia procuratoris mihi nocet. *L. 5. pr. D. eod.*

Si vicarius servi mei negotietur, si quidem sciam, teneor actione, quae inter me et eos, qui contraxerunt, pro rata distribuit. Si vero ignorem et servus meus sciat, de peculio eius mecum agitur, et de peculio vicarii deducitur, quod mihi debetur, non etiam id, quod ordinario debetur. Sed si uterque scierimus, de peculio convenior servi ordinarii nomine, et tributoria vicarii nomine, et distribuitur id, quod mihi §. 1.

μελεῖ καὶ κατέχεται φούρτι καὶ ἰνιουριάρουμ, ὥς φησι γάϊος ἐν τῷ ν'[y]) βι. τί. τελευταίῳ διγ. ρια'.

ἀνων. ὅτε πλησιάζει τῇ ἥβῃ· ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ κλοπῆς καὶ ὕβρεώς ἐστι δεκτικός, ὡς βι. ν' τί. ιζ' διγ. ρι'[z]) γαΐου. ἀάγγ. τί. τ[οῦ αὐτοῦ] δίγ. ρ\ς καὶ βι. ιε'[a]) τί. [α'] δίγ. κα' καὶ βι. κς'[b]) τί. θ' δίγ. α'[c]).

τοῦτο μὴ δέξῃ πρὸς ἀντιδιαστολήν· ἔγνως γὰρ ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ὅτι κἂν ἄνηβος ἔτι τυγχάνων ὁ πουπίλλος δόλον τινὰ περὶ τὰ φορτία ποιήσῃ, δέδοται κατ' αὐτοῦ ἡ τριβουτορία, ἐν ᾧ δόλου τυγχάνουσι δεκτικοί[d]).

τί οὖν; ὡς ἔτυχεν εἴρηται τῷ νομικῷ τόδε· ὁ μὲν ἠβήσας[e]); οὐδαμῶς. ἐπειδὴ γὰρ ἐφήβου γενομένου τοῦ πουπίλλου καὶ παυσαμένου τελεῖν ὑπὸ τὸν ἐπίτροπον, οὕτινος σκιεντίᾳ ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο, εἰκὸς ἦν τινας διαμάχεσθαι καὶ λέγειν, μηκέτι χώραν ἔχειν τὴν τριβουτορίαν κατὰ τοῦ πουπίλλου· τὴν τοιαύτην ἀμφιβολίαν φθάνων ὁ παῖλίς φησι, κἂν ἔφηβος γενόμενος ὁ πουπίλλος καὶ παυσάμενος τελεῖν ὑπὸ τὸν ἐπίτροπον δόλον τινὰ περιποιήσῃ, τῇ τριβουτορίᾳ κατέχεται.

σῆ. ὅτι ἀπὸ τοῦ δόλου τοῦ προκουράτωρος δίδοται κατὰ τοῦ πρωτοτύπου τριβουτορία. γενικὸν δὲ θεμάτισον τὸν προκουράτορα, εἰδὼς καὶ τοῦτο, ὡς ἐν ᾧ μηδὲν[f]) εἰς αὐτὸν τὸν πρωτότυπον περιῆλθεν, εἰς ἐκκώρησιν ἐνέχεται ἀγωγῶν, ὡς ἐν τῷ γ' διγ. σοὶ παραδέδωκα.

εἰ βικάριο. ὁ οἰκέτης[g]) καὶ ὁ μὲν δεσπότης ἠγνόει ὁ δὲ ὀρδιναρίος ᾔδει, ἢ τὸ ἐναντίον, τὸ κεχρεωστημένον τῷ εἰδότι[h]) οὐχ ὑπεξαιρεῖται· εἰ δὲ ἕκαστος ᾔδει, ἡ τριβουτορία κινεῖται[i]) ὀνόματι τοῦ βικαρίου, ἡ δε πεκουλίο[k]).

Θεόφιλος μὲν ὁ μακαρίτης ὀνόματι τοῦ βικαρίου φησὶ τὴν δε πεκουλίο δίδοσθαι· καλλιον δὲ εἰπεῖν[l]) ὀνοματι τοῦ ὀρδιναρίου τὴν δε πεκουλίο τριβουτορίαν παρέχεσθαι, ἵνα ταύτῃ τῇ τριβουτορίᾳ δε πεκουλίο παρεχομένῃ ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου φερηται εἰς μέσον τὰ φορτία, ἐφ' οἷς ὁ βικάριος ἐπραγματεύετο, καὶ ὑπεξαιρεθῇ εἰς [ὁλόκληρον] τὸ αὐτῷ τῷ ὀρδιναρίῳ[m]) φυσικῶς ὀφειλόμενον ὑπὸ τοῦ βικαρίου, ὥσπερ γὰρ εἰ ἐλεύθερος ἦν ὁ τοῦ βικαρίου δεσπότης, τὴν οἰκείαν ἔδει σῴζειν πρὸς τὸ χρ . . . τῇ γενομένῃ παρ' αὐτοῦ ἐμπορίᾳ· κινεῖται οὖν ἡ τριβουτορία δε πεκουλίο ὀρδιναρίι νόμινι. καὶ αὐτὸς γὰρ σοφῶς[n]) τε καὶ ἰδικῶς ὁ οὐλπιανος ὑποκατιὼν ἐν τῷ παρόντι διγ. φησὶν, ὅτι, ἔνθα σκιεντίᾳ τοῦ δεσπότου καὶ

est, doli capax est, et furtum et iniuriam committit et furti et iniuriarum tenetur, ut dicit Gaius lib. L tit. ult. dig. 111 [pr.].

18. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 2]. Si pubertati proximus est: is enim furti et iniuriarum capax est, ut lib. L tit. 17 dig 110 [111 pr.] Gaii. Lege eiusdem tit. dig. 196 (198) et lib. XV tit. 1 dig. 21 [§. 1] et lib. XXVI tit. 9 dig. 1.

19. [*Steph. ad l.* 4 *verb: pubes factus*]. Hic ne argumenteris a contrario: didicisti enim dig. praecedente, adversus pupillum, etsi impubes adhuc dolum in mercibus fecerit, tributoriam dari, si doli capaces sint.

20. [*Steph? ἐρωταπόκρ. ad l. c.*]. Quid igitur? ICto verba illa „*pubes factus*" temere dicta sunt? Minime. Sed si pupillus pubes factus sit et sub tutore, quo sciente servus negotiabatur, esse desierit, consentaneum erat nonnullos ambigere et dicere, tributoriae adversus pupillum non amplius locum esse: huic controversiae obviam iturus Paulus ait, pupillum, si pubes factus et tutela egressus dolum aliquem admiserit, tributoria teneri.

21. [*Steph. ad l.* 5 *pr. verb: Procuratoris*]. Nota, ex dolo procuratoris adversus dominum tributoriam dari. Ponas autem procuratorem generalem esse, et scias etiam hoc, si nihil ad dominum pervenerit, teneri eum ad actiones cedendas, ut dig. 3 tibi tradidi.

22. [*Cyr. l.* 5 §. 1]. Si vicarius negotietur, et dominus quidem ignoret, ordinarius vero sciat, vel vice versa, non deducitur, quod debetur ei qui scivit. Si uterque scierit, tributoria instituitur nomine vicarii, de peculio [nomine ordinarii].

23. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb: de peculio eius*]. Beatus quidem *Theophilus* nomine vicarii de peculio actionem dari dicit; rectius autem dicetur, nomine ordinarii de peculio tributoriam dari, ut hac de peculio tributoria actione instituta nomine ordinarii merces in medium proferantur, in quibus vicarius negotiatus est, et quod ipsi ordinario (!) a vicario naturaliter debetur, integrum deducatur; perinde enim ac si liber esset vicarii dominus, ...; agitur igitur tributoria de peculio ordinarii nomine. Ipse enim Ulpianus dilucide et expresse infra in hoc dig. dicit, si sciente domino et sciente ordinario vicarius

33) Expl. fol. 63. 64. Inc. fol. 58. 53.

34) Cod. πλημμελήσας.

y) Cod. η'.

z) Sic Cod. habere videbatur.

a) In Cod. legebam: κε'.

b) Cod. κ'.

c) Expl. fol. 63. 64. Inc. fol. 58. 53.

d) Cod. δεκτική.

e) Haec verba: ὁ μὲν ἠβήσας, in textu Basilicorum occurrunt. Itaque existimaveris, schol. 19 et 20 *Anonymo* vindicandum esse, aut schol. 19 quidem *Stephani* esse, sed ἀποκρίσιν recentiori scholiastae deberi, qui textum Basilicorum et παραγραφὴν *Stephani* eidem adiectam ob oculos haberet. Verumenimvero dicendi genus in hac responsione ita *Stephanum* sapit, ut potius verba illa „ὁ μὲν ἠβήσας" pro latinis „*pubes factus*" a recentioribus scholiastis interpolata esse credam.

f) Cod. μηδέ.

g) *Cyrilli* index valde corruptus hoc loco exhibetur. Initio legerim: εἰ γὲ βικάριον ὁ οἰκέτης, vel: εἰ βικάριος ἐπραγματεύσατο.

h) Cod. τὸ εἰ δόλ.

i) Cod. οὐ κινεῖται.

k) Adde ὀνόματι τοῦ ἐρδιναρίου.

l) Vide Gl. *de peculio eius* ad h. l.

m) Legendum videtur: δεσπότῃ.

n) In Cod. φῇ h. e. φησι legebam.

τοῦ δούλου μου, καὶ τῇ ἀγωγῇ τῇ διαιρούσῃ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν συναλλαξάντων ὀνόματι τοῦ δούλου τοῦ δούλου, καὶ μερίζεται τὸ [35]) ἐμοὶ χρεωστούμενον [36]) καὶ τῷ δούλῳ μου. ἐπιλογὴν οὖν ἔχει ὁ συναλλάξας κινεῖν οἵαν βούλεται. εἰ δὲ ἠγνόησεν ὁ δοῦλός μου, ὑπεξαιρεῖται τέλειον τὸ κεχρεωστημένον [37]) αὐτῷ παρὰ τοῦ δούλου [38]) αὐτοῦ.

et servo meo debetur. Qui igitur contraxit, eligere potest, qua actione experiri velit. Si vero ordinarius ignoravit, deducitur quod ei a vicario debetur.

L. 5. §. 2. *D.* XIV. 4. Καὶ δούλης πραγματευομένης χώρα τῇ διαιρούσῃ ἀγωγῇ.

Et si ancilla negotiatur, tributoriae actioni locus est.

σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο, ὀνόματι τοῦ βικαρίου τριβουτορία κατὰ τοῦ δεσπότου παρέχεται, ὀνόματι δὲ τοῦ ὀρδιναρίου δὲ πεκουλίο ὀρδιναρίου· ὥστε ἐν ᾧ σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο, δὲ πεκουλίο δίδοται ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου, καὶ ὥσπερ ἂν, εἰ ἐλεύθερος ἦν, ἐνήγετο τῇ τριβουτορίᾳ σκιεντίᾳ αὐτοῦ πραγματευομένου τοῦ βικαρίου, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ οἰκέτης ὢν οὐκ ἐνάγεται, ποιεῖ τὴν δὲ πεκουλίο δίδοσθαι κατὰ τοῦ δεσπότου, δῆλον δὲ οὐκ εἰς ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸ πεκούλιον, ἀλλ' εἰς ὅπερ ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο· καὶ τοῦτο γὰρ πεκούλιον τοῦ ὀρδιναρίου εἶναι νομίζεται. καὶ πᾶς γὰρ δεσπότης ἐναγόμενος τῇ τριβουτορίᾳ ἐπὶ μόνοις τοῖς φορτίοις ἐνάγεται, ἐφ' οἷς σκιεντίᾳ αὐτοῦ ὁ οἰκέτης [o]) ἐνεπορεύετο· μιμεῖται δὲ ὁ ὀρδινάριος δεσπότην.

negotietur, nomine vicarii tributoriam adversus dominum competere, nomine vero ordinarii de peculio ordinarii: itaque si sciente ordinario vicarius negotietur, de peculio competit nomine ordinarii, et sicut, si liber esset, tributoria conveniretur, quum sciente eo vicarius negotietur, ita etiam nunc, quippe servus conveniri non potest, efficit ut de peculio eius actio adversus dominum detur, nimirum non de integro peculio, sed de eo, in quo vicarius negotiatus est: nam etiam hoc ordinarii peculium esse intelligitur. Quilibet enim dominus, si tributoria conveniatur, de iis tantum mercibus convenitur, in quibus sciente eo servus negotiatus est: ordinarius autem dominum imitatur.

ὑπεξαιρεῖται γὰρ εἰς ὁλόκληρον τὸ τῷ δεσπότῃ παρὰ τοῦ βικαρίου φυσικῶς ὀφειλόμενον, ἐν ᾧ μὴ σκιεντίᾳ αὐτοῦ [p]) τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐπραγματεύετο.

24. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb: nec deducendum*]. Deducitur enim integrum, quod domino a vicario naturaliter debetur, si non sciente eo vicarius ordinarii negotiatus sit.

τοῦτο νόησον πρὸς τὸ μὴ ὑπεξαιρεῖσθαι εἰς ὁλόκληρον τὸ τῷ ὀρδιναρίῳ παρὰ τοῦ βικαρίου χρεωστούμενον· ὑπεξαιρεῖται γάρ, οὐκ εἰς ὁλόκληρον μέντοι, καθάπερ εἶπον, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ [q]) πρὸς τοὺς λοιποὺς δανειστάς, ὡς ἐν τῷ παρόντι διγ. μανθάνεις ὑποκατιών.

25. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb*: *quod ordinario debetur*]. Hoc sic accipe, ne integrum deducatur, quod ordinario a vicario debetur: deducitur enim, sed non integrum, ut dixi, sed pro rata eorum, quae reliquis creditoribus debentur, ut in hoc dig. infra disces.

ἰδοὺ ἐνταῦθα σῇ. ὅτι ὀνόματι τοῦ ὀρδιναρίου τριβουτορία δὲ πεκουλίο δίδοται κατὰ τοῦ δεσπότου, ἐν ᾧ σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ οἰκέτης ἐπραγματεύετο.

26. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb: de peculio vero ordinarii*]. Ecce hic nota, nomine ordinarii tributoriam de peculio adversus dominum dari, si sciente ordinario servus negotiatus sit.

ἰδοὺ πάλιν ἐνταῦθα σῇ. ὅτε σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ οἰκέτης ἐνεπορεύετο, καὶ ἐνάγεται ὁ δεσπότης τριβουτορίᾳ δὲ πεκουλίο χάριν τοῦ ὀρδιναρίου, καθὰ φθάσαντες εἴπομεν, δύναται καὶ [τὸ] τῷ ὀρδιναρίῳ χρεωστούμενον ὁ δεσπότης ὑπεξαιρεῖν, πλὴν οὐκ εἰς ὁλόκληρον, ἀλλὰ πρὸς τὸ τρίβουτον, ἐν ᾧ καθὰ εἴρηταί σοι σκιεντίᾳ τοῦ ὀρδιναρίου ὁ βικάριος ἐνεπορεύετο· εἰ γὰρ ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, τότε οὐ πρὸς τὸ τρίβουτον ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον ἠδύνατο παρακατέχειν ὁ δεσπότης τὸ τῷ ὀρδιναρίῳ παρὰ τοῦ βικαρίου χρεωστοιμενον.

27. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb: ut utrumque tribuatur*]. Ecce etiam hic nota, si sciente ordinario servus negotiatus sit, et dominus tributoria de peculio nomine ordinarii conveniatur, ut supra dixi, dominus etiam quod ordinario debetur deducere potest, non autem integrum sed secundum tributum, si quidem, ut dictum est, sciente ordinario vicarius negotiatus sit: sin ignorante eo, tunc non secundum tributum sed integrum, quod ordinario a vicario debetur, dominus retinere potest.

κυρ. καὶ ὑπὲρ δούλης κινεῖται τριβουτορία, καὶ ὑπὲρ ἐνστιτούτορος τοῦ δούλου. κινεῖται δὲ ἐπὶ φορτίοις, οὐκ ἐπὶ πάσης πραγματείας. κἂν μὴ ἀπὸ [r]) τῶν φορτίων ἐχρεωστήθη ὁ δεσπότης, κἂν πρὸ [s]) τῆς πραγματείας κἂν ὕστερον, καλεῖται εἰς τὸ τρίβουτον. εἰ ὁ συναλλάξας τα φορτία εἰς ἐνέχυρον [λάβῃ] [t]) καὶ τοῦ δεσπότου προτιμᾶται. καὶ τὸ τοῖς ὑπεξουσίοις τοῦ δεσπότου κεχρεωστημένον φέρεται εἰς τὸ τρίβουτον. εἰ ἑνὸς πολλοί εἰσι δεσπόται, καλοῦνται πάντες. οὐ πᾶν τὸ πεκούλιον φέρεται εἰς τὸ τρίβουτον, ἀλλὰ τὰ φορτία, ἤ, εἰ ἐπράθη, τὸ τίμημα αὐτῶν, καὶ τὰ χρέα τῶν συναλλαξάντων καὶ τὰ ἐνστρούμενα τοῦ ἐργαστηρίου, οὐ μὴν τὰ ἔξωθεν, εἰ μὴ ἐκ τῶν φορτίων ἠγοράσθη. εἰ εἰς ἰδικὴν πραγματείαν δανείσω δούλῳ καὶ σὺ [u]) εἰς ἰδικὴν ἢ εἰς ἄλλο ἐργαστήριον, ἕκαστος ἐπὶ τοῖς φορτίοις, ὑπὲρ ὧν ἐδαπάνησε, κινεῖ. εἰ δὲ ἓν ἐργαστήριον ἦν, κἂν φαίνηται τὰ ἐκ τῶν νομισμάτων σου ἀγορασθέντα, ἅμα καλούμεθα, εἰ μὴ ὑπετέθη τὰ φορτία. εἰ δὲ ἐπώλησας πράγμα τῷ δούλῳ [καὶ] [v]) σώζεται, εἰ μὲν σατισφάκτον ἔπαθες, ἅμα καλούμεθα· εἰ δὲ μή, ἐκδικεῖς αὐτό. τὸ τρίβουτον κατὰ ἀναλογίαν γίνεται. διὸ ὁ πρῶτος κινήσας καυτίονα παρέχει, ὡς εἰ φανῶσιν ἄλλοι δανεισταὶ, ἀναδίδωσι τὸ περιττόν. παρέχει δὲ καυτίονα, ὅτι, κἂν δεσποτικὰ χρέα

negotietur, nomine vicarii tributoriam adversus dominum competere, nomine vero ordinarii de peculio ordinarii: itaque si sciente ordinario vicarius negotietur, de peculio competit nomine ordinarii, et sicut, si liber esset, tributoria conveniretur, quum sciente eo vicarius negotietur, ita etiam nunc, quippe servus conveniri non potest, efficit ut de peculio eius actio adversus dominum detur, nimirum non de integro peculio, sed de eo, in quo vicarius negotiatus est: nam etiam hoc ordinarii peculium esse intelligitur. Quilibet enim dominus, si tributoria conveniatur, de iis tantum mercibus convenitur, in quibus sciente eo servus negotiatus est: ordinarius autem dominum imitatur.

24. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb: nec deducendum*]. Deducitur enim integrum, quod domino a vicario naturaliter debetur, si non sciente eo vicarius ordinarii negotiatus sit.

25. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb*: *quod ordinario debetur*]. Hoc sic accipe, ne integrum deducatur, quod ordinario a vicario debetur: deducitur enim, sed non integrum, ut dixi, sed pro rata eorum, quae reliquis creditoribus debentur, ut in hoc dig. infra disces.

26. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb: de peculio vero ordinarii*]. Ecce hic nota, nomine ordinarii tributoriam de peculio adversus dominum dari, si sciente ordinario servus negotiatus sit.

27. [*Steph. ad l.* 5 §. 1 *verb: ut utrumque tribuatur*]. Ecce etiam hic nota, si sciente ordinario servus negotiatus sit, et dominus tributoria de peculio nomine ordinarii conveniatur, ut supra dixi, dominus etiam quod ordinario debetur deducere potest, non autem integrum sed secundum tributum, si quidem, ut dictum est, sciente ordinario vicarius negotiatus sit: sin ignorante eo, tunc non secundum tributum sed integrum, quod ordinario a vicario debetur, dominus retinere potest.

28. *Cyr.* [*l.* 5 §. 2 — *l.* 7 §. 1]. Et ancillae nomine tributoria agitur et nomine institoris servi. De mercibus autem instituitur, non de omni negotiatione. Etiamsi domino nil debeatur ex mercibus, et sive ante negotiationem sive postea debitum sit, in tributum vocatur. Si qui contraxit merces pignori accepit, etiam domino praefertur. Etiam quod his, qui in potestate domini sunt, debetur, in tributum venit. Si unius plures domini sunt, omnes vocantur. Non totum peculium in tributum venit, sed merces, vel, si venditae sint, pretium earum, et quae debentur a contrahentibus, et instrumenta tabernae, non autem quae extra haec habet, nisi ex mercibus comparata sint. Si ad separatam negotiationem credidero et tu ad separatam vel in aliam tabernam, uterque nostrum de mercibus agit, ob quas erogavit. Si vero una taberna fuit, licet extent quae pecunia tua comparata sunt, tamen simul vocamur, nisi merces obligatae fuerint. Si vero rem servo reddideris et extet, si quidem satis tibi factum sit, simul vocamur: sin minus, eam vindicas. Tributum pro rata fit: ideoque qui primus egit, cautionem praestat, se

35) Cod. τω.
36) Cod. χρεωστουμενω.
37) Cod. χρεωτημένον.
38) Cod. pro τοῦ δούλου habet δεσπότου.

o) Cod. δεσπότης.
p) Cod. κατά.
q) Malim παρ' αὐτοῦ.
r) Cod. ὑπό.
s) Cod. ὑπό.
t) Deest in Cod.
u) Cod σοί.
v) Deest in Cod.

Ἀδιάφορον[39]), εἴτε τῷ δούλῳ τις εἴτε τῷ προστήσαντι αὐτὸν συναλλάξει.

Οὐ πᾶν συνάλλαγμα, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τοῖς φορτίοις εἰσάγει τὴν διαιρουῦσαν τὸ κέρδος ἀγωγήν· καὶ μερίζεται, ὅπερ ἐκ τῶν φορτίων ἔχει ἢ κατὰ πρόφασιν αὐτῶν ἔσχεν.

Μερίζεται ὁ ἔχων ὑπεξούσιον τὸν συναλλάξαντα μετὰ τῶν δανειστῶν, εἴτε ἐπὶ τῷ φορτίῳ κεχρεώστηται εἴτε ὁθενδήποτε, καὶ εἴτε πρὸ τοῦ πραγματεύσασθαι τὸν ὑπεξούσιον ἐχρεωστήθη ἢ ἄλλοι αὐτοῦ ὑπεξούσιοι εἴτε μετὰ ταῦτα. εἰ δὲ τὰ φορτία τοῖς δανειταῖς ὑπετέθη, προτιμῶνται τοῦ δεσπότου. εἰ δὲ πολλοί εἰσιν οἱ δεσπόται, πᾶσι πρὸς ἀναλογίαν τοῦ χρέους μερίζεται.

Οὐ πᾶν τὸ πεκούλιον, ἀλλ' ἡ πραγματεία μερίζεται καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς [ληφθέν τε καὶ ὀφειλόμενον,

ἀναφανῇ, (τί γάρ, ὅτι ὑπὸ αἵρεσίν ἐστιν;) ἀναδίδωσιν. δύναται ὁ δεσπότης παραχωρῶν τῶν φορτίων μὴ μερίζειν· διὸ εἴωθε ὁ πραίτωρ ὄρβιτρον εἰς τοῦτο διδόναι.

ἔγνως καὶ ἐν τῷ α'[w]) διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι καὶ ὑπὲρ θηλειῶν ἡ τριβουτορία παρέχεται.

σῆ. ὅτι οὐ πᾶν συνάλλαγμα πρὸς τὸν οἰκέτην γενόμενον εἰσάγει τὴν τριβουτορίαν, ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ τοῖς πεκουλιαρίοις φορτίοις συνήλλαξεν· οἷον ἐὰν οἰκοδομικὸς τυχὸν ὁ οἰκέτης τυγχάνων ἐνεπορεύετο εἰς λίθους καὶ εἰς γύψον, καί τις ἐπὶ τούτῳ συνήλλαξε πωλῶν ἢ δανείζων, ἔχει τὴν τριβουτορίαν, εἰ μέντοι μισθωσάμενός τις τὰς ὀπέρας αὐτοῦ πρὸ χρόνου αὐτῷ παρέσχεν, τὴν δὲ πεκουλίο μᾶλλον καὶ οὐ τριβουτορίαν δύναται κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν.

τυχὸν γὰρ τῶν φορτίων πραθέντων τὸ τίμημα ἔλαβεν ὁ δεσπότης, ἢ[x]) περμουτατίονα πρός τινα ποιησάμενος ἀντί[y]) τῶν φορτίων ἔλαβέ τινα.

σῆ. ὅτι ἡ τριβουτορία οὐ μόνον προφάσει τῶν φορτίων ἤτοι τῆς αὐτῶν ἀγορασίας ἀλλὰ καὶ .... ἐναντιω[θῇ] τὸ κείμενον ἐν τῷ τελευτ... διγ. ..... εἰρημένον χώρ ..... ἔχει ... . προνομιον ..... τῷ συνυπεξουσίῳ .... εἰς ὁλόκληρον.

σῆ. ὅτι ..... δανειστ.. καὶ αὐτ...

νησαι του δεσπότου. σῆ. αὐτὸ εἰδὼς ἐκ τοῦ ιη'[z]) καὶ ιθ' τῆς πιγνερατικίας διγ. ὅτι οὔτε οἰκέτης οὔτε ὑπεξούσιος ἐνεχυριάζειν δύναται μὴ ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ νβ'[a]) διγ. τῆς δεπεκουλίο, [ὅτι οὐ δὲ ἓν προνόμιον προτιμᾶται τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ· προνόμιον γὰρ νόησον τὸ ἐν ταῖς περσοναλίαις [οὐ] μὴν [τοῖς] ἐνυπο[θήκοις διά] τὸ ἐνταῦθα σαφῶς εἰρημένον.

ἐναντιοφ. οἶδας ὅτι τότε δύνανται ἐνεχυριάζειν οἱ ὑπεξούσιοι, ὅτε [λι]β[έραν] ἔχουσι ..... χει εν αυτ. [ἀδμινισ]τρατίονα, ὡς διγ. ιη' τοῦ ιγ'[b]) βι. τί. ζ'. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ τὸ εἰρημένον διγ. νβ' τοῦ α' τί. [τοῦ ιε' βι.] ..... γ' διγ. οε' καὶ βι.[c]) .... τί. ιζ διγ. θ'.

οἷον .. ἄξιά ἐστι τὰ φορτία, λ' νομίσματα κεχρεώστηται σοι δὲ λοιπ... δανειστ ... μ' δεῖ τοὺς ..... τὰ δὲ λοιπὰ ιε' .....

τί γάρ; ὅτι πωλήσῃ τινὰ τῶν φορτίων ὁ οἰκέτης καὶ τὸ τίμημα λάβῃ ἀποθ.. τ.. αυτ.. προσελθ... τῷ λοιπ. πεκουλ... ποπὸν ἐχω μη ... πραγματεύεσθαι ἐν αὐτῷ.[d])

Nihil refert, utrum cum servo quis an cum eo, qui eum praeposuit, contraxerit. *L.* 5. §. 3 *D.* XIV. 4.

Non omnis contractus, sed qui mercis causa fit, tributoriam actionem inducit; et tribuitur, quod ex merce habet vel occasione eius consequutus est. §. 4. 5.

In tributum vocatur, qui in potestate habet eum, qui cum creditoribus contraxit, sive quid mercis nomine debeatur sive ex quacunque causa, et sive antequam is, qui in potestate est, mercaturam exercuerit, sive postea domino vel aliis, qui in eius potestate sunt, debitum sit. Sed si merces creditoribus suppositae fuerint, domino praeferuntur. Si vero plures domini sunt, omnibus pro rata debiti sui tribuitur. §. 6 — 10.

Non totum peculium, sed merx in tributum venit et quod ex ea receptum est et debetur, et peculium §. 11 — 13.

refusurum quod amplius habet, si alii creditores emerserint. Cavet autem se refusurum, etiamsi domini debita emerserint: quid enim, si conditionalia sint? Dominus potest non tribuere, si mercibus cedat: ideoque praetor arbitrum ad hoc dare solet.

29. [*Steph. ad l.* 5 §. 2 *verb: ancilla*]. Didicisti etiam dig. 1 [§. 4] huius tit. etiam in feminis tributoriam dari.

30. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 4 *verb: omnis negotiatio*]. Nota, non omnem contractum cum servo initum tributoriam inducere, sed solum qui de peculiari merce initus est: puta si servus, qui architectus esset, in lapidibus et gypso negotietur, et quis in hoc cum eo contraxit vendendo vel mutuum dando, tributoriam habet, si quis vero operis servi conductis ante diem aliquid ei dederit, de peculio potius, non autem tributoria adversus dominum agere potest.

31. [*Steph. ad l.* 5 §. 5 *verb: receptum est*]. Forte enim dominus divenditis mercibus pretium accepit, vel permutatione cum aliquo facta pro mercibus alia accepit.

32. [*Steph. ad l.* 5 §. 7]. Nota, tributoriam non solum ob merces sive venditionem earum sed etiam .. .. contrarium videatur, quod traditum est || ..... in solidum.

33. [*Steph. ad l.* 5 §. ?]. Nota..... .....

34. [*Steph. ad l.* 5 §. 8]. ..... notes hoc et scias ex dig. 18 [§. 4] et 19 *de pigneraticia*, neque servum neque filiumfamilias rem obligare posse, nisi habeat liberam peculii administrationem. Nec tibi contrarium videatur, quod dicitur dig. 52 *de peculio*, nullum privilegium praeferri patri vel domino: hoc enim de privilegio personali accipe, non de pignore, secundum id, quod hoc loco perspicue dictum est.

35. *Enantioph.* [*ad l.* 5 §. 8]. Scis filiosfamilias tunc posse pignori obligare, si liberam habeant [peculii] administrationem, ut dig. 18 [§. 4 et dig. 19] lib. XIII tit. 7. Nec tibi contrarium videatur, quod dicitur dig. 52 tit. 1 lib. XV..... dig. 75 et lib... tit. 17 dig. 9 (?).

36. [*Steph. ad l.* 5 §. ?]. Veluti merces ... dignae sunt, XXX aurei tibi debentur, reliquis creditoribus L: oportet ..... reliquos autem XV..... .....

37. [*Steph. ad l.* 5 §. 11]. Quid enim, si servus quasdam merces vendiderit et pretium acceperit, ... in eo negotiari.

---

39) Haec praecedentibus in Cod. iuncta sunt.

---

w) Cod. ια'.
x) In Cod. videbatur esse ο.
y) Pro ἀντὶ legebam ἀλλ ..
z) Cod. ις'.
a) Cod. videbatur habere ιη' vel ιβ'.
b) Cod. ιθ'. Forte καὶ ιθ' τοῦ ιγ'.
c) Forte: βι. η' τοῦ κώδ. τί. ιζ διατ. θ'.
d) Expl. fol. 58. 53. Inc. fol. 110. 109.

καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς][40]) ἀγορασθὲν πεκούλιον[41]), καὶ τὰ ὄντα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ INSTRUMENTA. ταῦτα[42]) γὰρ ἀεὶ τῆς πραγματείας εἶναι πιστεύεται.

ex ea comparatum, et instrumenta quae in taberna sunt. Hae enim semper ex merce esse creduntur.

L. 5. §. 15. 16. 17. *D.* XIV. 4. Ἐὰν δύο μέτεισι πραγματείας ἢ ἐν διαφόροις τόποις ἐργαστήρια διαφόρους ἔχοντα λογοσυνάκτας [ἔχει,][43]) καὶ κεχωρισμένως ἐπ' αὐτοῖς δανείζηται, οἱ τῆσδε τῆς πραγματείας ἢ τοῦδε τοῦ ἐργαστηρίου δανεισταὶ οὐ καλοῦνται εἰς τὰ φορτία τῆς ἄλλης. εἰ δὲ εἰς ἓν ἐργαστήριον ἐφέρετο πάντα, καλοῦνται πάντες· κἂν φαίνωνται τὰ ἐκ τῶν χρημάτων[44]) τοῦ ἑνὸς ἀγορασθέντα, εἰ μὴ ὑπετέθησαν αὐτῷ.

Si duas negotiationes exerceat vel in diversis locis tabernas habeat sub diversis ratiocinatoribus, et separatim earum nomine pecuniam mutuam acceperit, illius negotiationis vel illius tabernae creditores non vocantur ad merces alterius. Sed si omnes merces in unam tabernam deferebantur, omnes vocantur: licet extent ea, quae ex unius pecunia comparata sunt, nisi ipsi pignerata sint.

§. 18. Εἰ[45]) δὲ ἐπὶ πράσει φορτίον αὐτῷ[46]) ἔδωκα καὶ φαίνεται[47]), εἰ μὲν τὴν δεσποτείαν μετέθηκα[48]), πάντες καλοῦνται· εἰ δὲ μή, οὐ μερίζεται, ἀλλ' ἐκδικῶ αὐτό. οὐ παύεται γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦ πιπράσκοντος, εἰ μὴ λάβῃ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἱκανὸν ἢ ἐγγυητάς.

Sed si mercem ei venditionis causa dedi eaque extat, si quidem dominium transtuli, omnes vocantur: sin minus, non tribuitur, sed eam vindico. Res enim venditoris esse non desinit, nisi pretium acceperit vel satisfactum ei sit vel fideiussores dati fuerint.

§. 19. Πρὸς ἀναλογίαν οἱ δανεισταὶ μερίζονται ἀσφαλιζόμενοι, ὡς ἐὰν ἕτεροι φανῶσι κεχρεωστημένοι, ἀποδιδόασιν.

Creditoribus pro rata tribuitur, praestantibus cautionem, si alii apparuerint creditores, se refusuros.

L. 6. *D. eod.* [ϛ'. Παῦλ.][49]) Οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα κρείττων ἐστὶν ὁ προλαμβάνων. ἴσοι γάρ εἰσι πάντες, ὁτεδήποτε εἰ ἐναγάγωσιν.

VI. *Paul.* Non enim, sicut in actione de peculio, ita et hic melior est occupantis conditio. Aequales enim omnes sunt, quandocunque agant.

τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ἰδικῶς τοῖς φορτίοις[e]) ὅ ποτε τῶν δανεισθέντων δεσπότης εἰς ὑποθήκην ταῦτα λαβών· τότε γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσπότου προετιμᾶτο, ὡς ἔγνως ἐν τῷ παρόντι διγ.

38. [*Steph. ad l.* 5 §. 15]. Hoc accipe, si non specialiter ei, qui antea dominus pecuniae creditae fuerat, merces pignori obligatae sint: tunc enim etiam ipsi domino praefertur, ut didicisti hoc dig. [§. 8].

σῆ. ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων[f]) χρημάτων ἀγορασθέντα φορτία οὐχ ὑπόκειταί μοι σιωπηρῶς· οὔτε γὰρ ἄλλως ἔχω ὑποθήκην ἐπ' αὐτοῖς, κἂν ἐκ τῶν ἐμῶν ἠγορασθῇ χρημάτων, εἰ μὴ ἅρα ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τούτῳ ἐδάνεισα, ἐφ' ᾧ ὑποκεῖσθαι τὰ ἀγορασθέντα ἐκ τῶν ἡμετέρων νομίμων, ὡς ἀνῄρηκεται σαφῶς ἐν τῷ ῆ βι. τοῦ κωδ. τί. ιζ διατ. ζ. ὑπέξελέ μοι τὸ περὶ πουπίλλου εἰρημένον τῷ π[α]πιανῷ ἐν τῷ α' τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβιβλ. τί. δ' διγ. ζ.

39. [*Steph. ad l.* 5 §. 17 *verb: licet — comperatae*]. Nota: merces, quae pecunia nostra comparatae sunt, tacite mihi non sunt obligatae: neque enim aliter hypothecam in iis habeo, licet mea pecunia emtae sint, quam si ab initio ad hoc credidi, ut mihi supposita essent, quae nummis meis comparata fuerint, ut perspicue relatum est lib. VIII Cod. tit. 17 const. 7. Excipias, quod de pupillo a Papiniano traditum est lib. I librorum singularium *Antipapiniani* tit. 4 dig. 7.

ἀνων. τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν[g]) χρημάτων ἀγορασθέντα οὐχ ὑπόκεινταί μοι χωρὶς συμφώνου, ὡς βι. ῆ τί. ιχ' διατ. ιζ. ἀνάγν. καὶ βι. γ' τί. λβ διατ. ϛ'. ἔξελε τὸν πούπιλλον, ὡς βι. κ' τί. δ' διγ. ζ. τὰ δὲ ἀπὸ δοταλίου χρημάτων ἀγοραζόμενα δότάλια ἐστιν, ὡς βι. κγ' τί. γ' διγ. νγ'.

40. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 17]. Nam quae pecunia mea comparata sunt, absque conventione mihi non sunt obligata, ut lib. VIII [Cod.] tit. 13 const. 17. Lege etiam lib. III tit. 32 const. 6. Excipe pupillum, ut lib. XX tit. 4 dig. 7. Res vero, quae ex dotali pecunia comparatae sunt, dotales sunt, ut lib. XXIII tit. 3 dig. 58 (54).

σῆ. ὅτι οὐ καλῶς ἡ δεσποτεία τοῦ πραθέντος μετέρχεται ἐπὶ τὸν ἀγοραστήν, εἰ μὴ τὸ τίμημα καταβάλῃ τῷ πρατῃ ἢ καθ' ἕτερον τρόπον ποιήσῃ αὐτῷ ἱκανόν. τοῦτο δὲ ἔγνως καὶ ἐν τῷ α' [τί. τῆς β'][h]) τῶν ἰνστιτούτων.

41. [*Steph. ad l.* 5 §. 18 *verb: quia res venditae*]. Nota, dominium rei venditae non transire ad emtorem, nisi pretium venditori solverit vel alio modo ei satis fecerit. Hoc etiam didicisti tit. 1 [§. 41] lib. II Institutionum.

ἀνων. ὅμοιον μετὰ προσθήκης βι. ιῆ τί. α' διγ. ιϑ' καὶ διγ. νγ' καὶ ἰνστιτ. β' τί. α'.

42. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 18]. Idem cum adiectione dicitur lib. XVIII tit. 1 dig. 19 et dig. 53 et Inst. II tit. 1 [§. 41].

κωβίδ. ἐὰν εὑρεθῇ εἶναι φορτία ϛ'[i]), ἐγὼ μὲν λαμβάνω β', σὺ δὲ δ'. καὶ ἀσφαλιζόμεθα ἀλλήλους, ἵνα ἐὰν εὑρεθῇ καὶ ἄλλος χρεωστούμενος πρὸς ἀναλογίαν αὐτῷ δώσωμεν τέως, ἵνα καὶ αὐτὸς εἰ κεχρεώστηται ι' νομίσματα[k]), σὺ μὲν δώσῃς αὐτῷ α' νόμισμα, ἐγὼ δὲ ἥμισυ.

43. *Cobid.* [*ad l.* 5 §. 19]. Si merces VI inveniantur, ... ego quidem II, tu vero IV accipis, et caveamus invicem, pro rata nos refusuros esse, si quis alius creditor emerserit, ita ut, si eidem X debeantur, tu quidem des unum, ego vero dimidium.

ἐπὶ γὰρ τῆς δε πεκουλίο βελτίων ἔστιν ὁ τοὺς ἄλλους προλαμβάνων δανειστὰς [οὐ] περὶ τὴν προπάταξιν μέντοι, ἀλλὰ

44. [*Steph. ad l.* 6 *verb: sicut de peculio*]. In de peculio actione enim melior est, qui alios creditores

40) Inclusa Cod. non habet.
41) Expl. fol. 58. 53. Inc. fol. 110. 109.
42) Cod. τὰ αὐτά.
43) Deest in Cod.
44) Cod. (ut et Syn.) καὶ φαίνονται τὰ ἐκ τῶν πραγμάτων.
45) Haec Cod. uno tenore themati superiori addit.
46) Cod. (cum Syn.) φορτίων αὐτά.
47) Cod. φαίνονται.
48) Cod. μετέθεσκα.
49) Cod. non solum numerum et inscriptionem omittit, sed etiam hoc caput partem superioris thematis facit.

e) Sic Codex. An: ἐπὶ τοῖς φορτίοις συναλλάξῃ;
f) Cod. ἑτέρων.
g) Adde ἐμῶν.
h) Inclusa Cod. non habet.
i) Legebam in Cod: καὶ εὑρεθῇ . ει . . . φορτ . . . . ϛ'. Deesse quaedam vel corrupta esse quivis facile videt.
k) Ergo supra post „*inveniantur*“ adde: „et mihi X tibi XX debeantur.“

[ζ.] Ulp. Ἀσφαλίζεται πρὸς ἀναλογίαν ἀναδιδόναι καὶ ὅπερ ὕστερον φανῇ τῷ δεσπότῃ χρεωστούμενον [50]). ἴσως γὰρ ἀφανὲς ἦν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν τὸ χρέος.

Ὁ δεσπότης μὴ θέλων μερίσαι ἀλλὰ παραχωρῆσαι τοῦ πεκουλίου ἢ τῶν φορτίων ἀκούεται. καὶ ὡς ἐπίπαν δίδωσιν ὁ πραίτωρ ἐπὶ τῇ διανομῇ [51]) διαγνώμονα.

Ἁρμόζει ἡ ἀγωγὴ ἡ διαιροῦσα τὸ κέρδος μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων ἀναλόγως καὶ κατὰ τοῦ ποιήσαντος δόλον εἰς τὸ ἧττον μερισθῆναι. ἧττον δὲ λέγομεν καὶ τὸ μηδέν.

Οὐκ ἐνέχεται δὲ ὁ ἀγνοήσας εἶναι φορτία, εἰ μὴ ἄρα μετὰ ταῦτα γνοὺς οὐ μερίζεται.

VII. *Ulp.* Cavet, refusurum se pro rata etiam quod postea emerserit domino debitum: forte enim in occulto erat, vel debitum sub conditione. *L.* 7. *pr.* *D.* XIV. 4.

Dominus, qui tribuere non vult sed peculio vel mercibus cedere, auditur. Et plerumque praetor arbitrum dat ad tributionem faciendam. §. 1.

Actio tributoria datur et adversus eum, qui dolo malo fecit, ut minus tribueretur. Minus autem dicimus etiam nihil. §. 2.

Non tenetur autem, qui ignoravit merces esse, nisi forte postea re comperta non tribuat. §. 2. *rel.*

περὶ τὴν καταδίκην, ὡς ὁ γαῖος ἐν τῷ ἐξῆς βι. τί. α' διγ. ι' φησίν.

τουτέστι πρὸς [ὃ] ὑπεξεῖλε χάριν ὧν ἐνόμι[σεν ὀφ]είλεσθαι ἑαυτῷ κατὰ τὸν τῆς διανεμήσεως καιρὸν, ἐὰν φανῇ τι ἕτερον χρεωστούμενος, ἀναδίδοται αὐτῷ πρὸς ἀναλογίαν τοῦ ἀνακυπτοντος [χρέους].

ὥσανεὶ ἔλεγε κἂν τὰ μάλιστα εἰς τὸ τριβοῦτον κ[αλεῖται ὁ] δεσπότης, οὐκ ὀφεί[λει] περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ τριβούτου *) ἀδικεῖσθαι καὶ βλάπτεσθαι. ἀρκεῖ γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ μὴ εἰς ὁλόκληρον ὑπεξαιρεῖν τὸ ἐποφειλόμενον ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρὸς τὸ τριβούτον.

σῆ. [1]). ὅτι .... α. δι .. δύναται ὁ δεσπότης παραιτεῖσθαι τὴν τῶν φορτίων ..... [m]) εἰ μὲν ἀποτάττεται τοῖς ὀφειλομένοις αὐτῷ παρὰ τοῦ οἰκέτου. καὶ ἴσθι ὅτι θωρόθεος μὲν ὁ μακαρίτης τὴν τοιαύτην σημείωσιν συμφώνως ἐνδέκευσε ἀκολουθήσας τῷ ῥητῷ, ὥσπερ καὶ ἰωάννης ὁ σοφώτατος ἀντικήρσωρ. θαλέλαιος μέντοι ὁ τῆς εὐ[κλεοῦς] μνήμης οὐχ οὕτως ἐνόησεν, ἀλλ' ὅτε φησὶ ... ἑτοίμως ἔχει ὁ δεσπότης οὐκ αὐτὰ τὰ φορτία τοῖς δανεισταῖς παραχωρῆσαι, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν διανέμησιν, ἵνα ὡσ[περ ἂν] αὐτοῖς δόξεται αὐτὰ διέλωσιν.

καλῶς τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. εἰ γὰρ συναινέσουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ δανεισταὶ περὶ τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν, περιττόν ἐστι τὸ δοθῆναι παρὰ τοῦ πραίτωρός τινα τὸν ὀφείλοντα διανεῖμαι αὐτοῖς τὰ φορτία.

δόλον ποιεῖ ὁ δεσπότης ἧττον παρέχων τινὶ ἐπίτηδες, ἢ [n]) μὴ μερίζων, ἢ ὑπεξαιρῶν παν τὸ ἴδιον χρέος, ἢ συγχωρῶν τὰ φορτία ἀπολέσθαι, ἢ ὀλίγου πωλῶν αὐτά, ἢ τὸν ἀγοραστὴν μὴ ἀπαιτῶν, ἢ ἀρνούμενος τὸν δανειστὴν κεχρεωστῆσθαι.

εἰ γὰρ μὴ δόλον ὁ δεσπότης περὶ τῶν φορτίων ποιήσει διανέμησιν, οὐ κινεῖται τριβουτορία· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι [o]) διὰ τῆς τριβουτορίας δύνανται οἱ πεκουλιάριοι δανεισταὶ μήπω δόλου τινὸς ἢ διανεμήσεως γενομένης προσιέναι τῷ ἄρχοντι καὶ αἰτεῖν τῶν φορτίων διανέμησιν. τὸ δὲ περὶ τῆς δεσποτείας [p]) εἰρημένον νόησον καὶ περὶ πατρὸς ἔχοντος ὑπεξούσιον παῖδα· καὶ ἐπὶ ἐλευθέρου γὰρ ὑπεξουσίου τριβουτορία κινεῖται.

σῆ. ὅτι οὐ μόνον εἰ μέρος ἀποκρύψῃ τῶν φορτίων ὁ δεσπότης, ἀλλὰ καὶ εἰ τὸ πᾶν φορτίον ἀποκρύψῃ, χώρα γίνεται τῇ τριβουτορίᾳ κατ' αὐτοῦ.

τουτέστι εἰ μέντοι ἀγνοῶν ἤτοι νομίζων ἧττον ἔχειν εἰς τὸ φορτίον τὸν οἰκέτην ἧττον διένειμεν.

τί γάρ; ὅτι εἰδὼς ὅτι μέλλει κατ' αὐτοῦ τριβουτορία κινεῖσθαι παρεσκεύασε τὸν οἰκέτην ἐκ τῶν φορτίων αὐτοῦ καταβαλεῖν, ὅπερ χρεωστεῖ φυσικῶς αὐτῷ ὁ οἰκέτης.

antecessit: scilicet non in lite contestanda, sed in condemnatione, ut ait Gaius lib. sequenti tit. 1 dig. 10.

45. [*Steph. ad l.* 7 *pr. verb: in occulto esse*]. Hoc est praeter id, quod deduxit, utpote quod sibi deberi tempore partitionis putaret, etiam si postea aliud debitum emerserit, refunditur ei pro rata debiti emersi.

46. [*Steph. ad l.* 7 *pr. verb: nam iniuriam*]. Quasi dixisset, licet vel maxime dominus in tributum vocatur, tamen in ipsa distributione non debet iniuria et damno affici. Nam satis in hac causa est, quod non integrum debitum deducit, sed pro tributo.

47. [? *ad l.* 7 §. 1]. Nota, ... posse dominum se excusare a mercium distributione, si quidem renuntiet his, quae ei a servo debentur. Et scias beatum *Dorotheum* huic adnotationi consentire in *indice*, quem ad ordinem textus composuit, sicuti etiam *Ioannem* doctissimum antecessorem. *Thalelaeus* vero inclytae memoriae non ita intellexit, sed si dominus, inquit, paratus sit non ipsas merces creditoribus cedere, sed distributionem earum, ut eas tribuant, quemadmodum ipsis visum fuerit.

48. [*Steph. ad l.* 7 §. 1 *verb: plerumque*]. Recte dictum est: plerumque. Nam si creditores invicem consentiant de mercium distributione, superfluum est aliquem a praetore dari, qui merces inter eos tribuat.

49. [*Cyr. l.* 7 §. 2—4]. Dolum dominus admittit, si cui consulto minus tribuat, vel non distribuat, vel proprium debitum integrum deducat, vel merces perire patiatur, vel minoris eas vendat, vel emtorem non excutiat, vel creditori deberi neget.

50. [*Steph. ad l.* 7 §. 2 *verb: quae actio domini*]. Si enim non dolo dominus in distributione versetur, tributoria non instituitur: sed alia ratione creditores peculiares, si nec dolus admissus nec distributio facta sit, per tributoriam ludicem adire et distributionem mercium postulare possunt. Quod autem de domino dictum est, accipe etiam de patre, qui filium in potestate habet: nam etiam in filiofamilias libero tributoria locum habet.

51. [*Steph. ad l.* 7 §. 2 *verb: si nihil tributum sit*]. Nota, non solum si partem mercium dominus celaverit, sed etiam si universam mercem celaverit, tributoriae adversus eum locum fieri.

52. [*Steph. ad l.* 7 §. 2 *verb: Si tamen ignorans*]. Hoc est, si tamen ignorans sive putans minus in merce servum habere, minus tribuit.

53. [*Steph. ad l.* 7 §. 2 *verb: re comperta*]. Quid enim, si, postquam rescivit tributoria se conventum iri, servum ex mercibus sibi solvere iussit, quod ipsi naturaliter servus debet?

---

50) Cod. χρεωστούμενος.

51) Cod. διαγνωμῇ.

*) Cod. τοῦτο τὸ τριβοῦτον.

l) Prior pars huius scholii, usque ad παρὰ τοῦ οἰκέτου, sive *Stephano* vindicanda est sive *Anonymo*. Reliqua antiquiorem scholiastam sapiunt, ad *Stephanum* vel ad *Anonymum* παραγράφοντα.

m) Codex: ΕΤΣΕΔΑΤίονα εχτ .....μ^ω. Lego: ΤΡΙΒΟΥΤίονα ἤτοι διανέμησιν.

n) Cod. ὁ.

o) Particula ὅτι delenda est.

p) Lege: τοῦ δεσπότου.

L. 7. §. 2 *rel.* §. 3. *D.* XIV. 4. Δόλον ποιεῖ ὁ δεσπότης παρασκευάζων ἐκ τῶν φορτίων ἑαυτῷ καταβληθῆναι, ἢ ἀνεχόμενος ἀπολέσθαι αὐτὰ, ἢ συστρέφων, ἢ ἐπίτηδες ὀλίγου πιπράσκων, ἢ μὴ ἀπαιτῶν τοὺς ἀγοραστάς.

§. 4. Κἂν [52]) ἀρνεῖται ὁ δεσπότης ἐποφείλεσθαι τοὺς δανειστὰς, χώρα τῇ διωρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ.

§. 5. Ἡ διωροῦσα τὸ κέρδος ἀγωγὴ διηνεκής ἐστι, καὶ δίδοται κατὰ κληρονόμων εἰς μόνον τὸ περιελθόν· κἂν γὰρ ἀπὸ μόνου δόλου ὁρμόζει, ὅμως οὐκ ἔστιν ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ, ἀλλὰ ῥεῖ περσεκουτίονα ἔχει.

L. 8. *D. eod.* η΄. [Ἰουλ.] Ὅθεν ἀποθανόντος τοῦ δούλου ἐνέχεται διηνεκῶς ὁ δεσπότης, καὶ ὁ [53]) κληρονόμος αὐτοῦ διὰ τὸ φάκτον τοῦ τελευτήσαντος.

L. 9. *pr. D. eod.* [Θ΄. Οὐλπ.] Τὸ αὐτὸ νόει καὶ περὶ τῶν λοιπῶν διαδόχων.

§. 1. Ἐπιλογὴν ὁ δανειστὴς ἔχει, ἢ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν ἢ τὴν διωροῦσαν τὸ κέρδος κινῆσαι.

Dolo facit dominus, qui sibi ex merce solvi facit, vel qui eam perire patitur, aut eam avertit, aut consulto vilioris distrahit, aut ab emtoribus pretium non exigit.

Etiamsi negaverit dominus creditoribus deberi, tributoriae locus est.

Actio tributoria perpetua est, et in heredes datur de eo duntaxat, quod ad eos pervenit: licet enim ex dolo duntaxat competat, tamen non de dolo actio est, sed rei persecutionem continet.

VIII. *Iul.* Unde etiam mortuo servo dominus perpetuo tenetur, et heres eius propter factum defuncti.

IX. *Ulp.* Idem intellige et in caeteris successoribus

Electionem creditor habet, utrum actione de peculio an tributoria experiri velit. Reverti autem

ἴσθι ὅτι συστροφή ἐστι κυρίως τὸ καταβαλεῖν ἑτέρῳ τὸ ἐποφειλόμενον ἄλλῳ τινί.

κυρ. ἡ τριβουτορία περπετοῦά ἐστι, καὶ κατὰ τοῦ κληρονόμου κινεῖται εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν, κἂν τελευτήσῃ ὁ οἰκέτης. περπετούως κινεῖται κατὰ τοῦ δεσπότου καὶ κληρονόμου αὐτοῦ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν διαδόχων. ἢ τὴν τριβουτορίαν κινείτω ὁ ἄκτωρ [q]) ἢ δὲ πεκουλίο· ἑκατέραν γὰρ οὐ κινήσει εἰ μὴ ἐκ διαφόρων συναλλαγμάτων. εἰ δὲ ὁ οἰκέτης ἐλευθερωθῇ [r]) μετὰ τοῦ πεκουλίου, ὀφείλει ὁ κληρονόμος μὴ παρέχειν τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ λάβῃ καυτίονα· ἐπεὶ ἐνάγεται τριβουτορίᾳ εἰς τὸ πᾶν. τότε γὰρ ἐνάγεται εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν, ὅτε ὁ τεστάτωρ ποιήσει τὸν δόλον [s]). ἢ δὲ πεκουλίο καὶ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ κινεῖται, ἡ τριβουτορία δὲ οὐχ οὕτως. ἡ δὲ πεκουλίο εἰς πᾶν τὸ πεκούλιον κινεῖται, οὐκ εἰς τὰ φορτία μόνα, ἡ δὲ τριβουτορία οὔ. προτ..... οἰκέ... τῶν δανειστῶν, εἰ κακῶς μερίσῃ ὁ δεσπότης, εἶτα ὑφ' ἑτέρων ἐνάγεται δε πεκουλίο, ὑπεξαιρεῖ εἴτι μέλλει ἀπαιτεῖσθαι διὰ τὴν τριβουτορίαν.

στεφ. σῆ. ὅτι καὶ ἡ τριβουτορία πραιτωρία ὑπάρχουσα περπετοῦά ἐστιν.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀπὸ δόλου τοῦ τεστάτωρος εἰς μόνον τὸ περιελθὸν οἱ κληρονόμοι ἐνάγονται, ἀπὸ δὲ τοῦ οἰκείου δόλου εἰς ὁλόκληρον, ὡς διγ. Θ΄. ἐνταῦθα... ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο, [ὡς βι. ιε΄] τί. α΄ ἐν τῷ τέλει τοῦ λ΄ διγ. καὶ λα΄.

τουτέστιν οὐκ, ἐπειδὴ ἀπὸ δόλου κομμιτεύεται ἡ τριβουτορία, [διὰ τοῦτο] δε δόλο ἐστὶ· καὶ [οὕτε] κἂν τα τῆς δε δόλο σχοίη ἀποτελέσματα, καὶ τοῖς τῆς δε δόλο στενοχωρηθῆναι χρὴ, τουτέστι τῇ διετίᾳ· ἡ γὰρ δε δόλο, ἥτις ἐξ ἀπονοίας [t]) πάσης ἀγωγῆς εἴωθε παρέχεσθαι, διετίᾳ συστέλλεται, ὡς ἀνηνεκται βι. β΄ τοῦ κώδ. τί. κ΄, ὃς ἐστι δε δόλο, διατ. τελευταίᾳ. δόλος μὲν γὰρ αὐτὴν κομμιτεύει, καθάπερ ἀνωτέρω μεμάθηκας, παρὰ τοῦτο δὲ, καθα ἃ [u]) ..... ἅπα.. τούτ.. ἔχει καὶ ῥεῖ περσεκουτίονα.

ὑπέξελε τὸν ἀγοραστήν. κἂν τὰ μάλιστα ὁ ἀγορα[στὴς] ..... ἐστὶν ἐπὶ τῷ ... τ.. τ· οἰκέτῃ, ὅμως οὐκ ἐνάγεται τῇ τριβουτορίᾳ, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

ἐναντιοφα. ..... καὶ τῶν σοῦο νόμινε κατὰ τοῦ δεσπότου κινουμένων δύναται ὁ τὴν μίαν κινήσας καταλιμπάνειν αὐτὴν καὶ τὴν ἑτέραν κινεῖν. πρὸ ψήφου μέντοι· μετὰ γὰρ ψῆφον τῷ παντὶ πράγματι ἡ ἰουδικάτι [v]), ὡς βι. Θ΄ τί. ὅ διγ. ὁ ἐν τῷ τέλει.

ἐναντιοφ. ἀνάγν. τὸ γ΄ θέ. τοῦ ιδ΄ διγ. τοῦ [γ΄] τί. καὶ τὸ τέλος τοῦ ὅ διγ. τοῦ ἑξῆς τί. καὶ βι. Θ΄ τί. ὅ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

54. [*Steph. ad l.* 7 §. 3 *verb: avertit*]. Scias, avertere proprie esse alii solvere, quod alii debetur.

55. *Cyr.* [*l.* 7 §. 5 *l.* 8. 9. 10. 11. 12]. Tributoria perpetua est, et adversus heredem instituitur, quatenus ad eum pervenit, etiam mortuo servo. Perpetuo competit adversus dominum et eius heredem. Idem etiam in omnibus successoribus. Aut tributoria [creditor] agat aut de peculio: non enim utraque agit, nisi ex diversis contractibus. Si vero servus manumissus sit cum peculio, heres peculium non debet praestare, nisi cautionem accipiat: alioqui tributoria in solidum tenetur. Tunc enim convenitur in quantum ad eum pervenit, si testator dolum admiserit. De peculio etiam adversus emtorem agitur, tributoria non item. De peculio de toto peculio agitur, non de mercibus tantum, tributoria vero non. ..... si male tribuerit dominus, deinde ab aliis de peculio convenitur, deducit, quod tributoria praestaturus est.

56. *Steph.* [*ad l.* 7 §. 5]. Nota etiam tributoriam, licet praetoria actio sit, perpetuam esse.

57. *Enantioph.* [*ad l.* 7 §. 5]. Ob dolum testatoris heredes solum conveniuntur in id, quod ad eos pervenit, ob proprium dolum vero in solidum, ut dig. 9 [§. 2]. ..... in de peculio actione, ut lib. XV tit. 1 dig 30 in fine et 31.

58. [*Steph. ad l.* 8 *verb: Quia non de dolo est*]. Hoc est, licet ob dolum committatur tributoria, non tamen ideo de dolo est: nec, quamvis effectum de dolo actionis habeat, propterea angustiis de dolo actionis, hoc est biennio, circumscribi debet: nam de dolo actio, quae nulla alia actione competente datur, biennio circumscribitur, ut relatum est lib. II Cod. tit. 20, qui *de dolo* est, const. ultima. Nam dolus quidem illam inducit, ut supra didicisti, praeterea autem, sicuti .... habet etiam rei persecutionem.

59. [*Steph. ad l.* 9 *pr. verb: caeteris successoribus*]. Excipe emtorem. Quamvis emtor quoque [successor] sit in servo [emto], tamen tributoria non convenitur, ut Paulus dig. sequenti dicit.

60. *Enantiopha.* [*ad l.* 9 §. 1]. .... adversus dominum instituuntur, qui alteram intendit, relinquere eam potest et altera experiri. Nimirum ante sententiam: post sententiam enim universo negotio rei iudicatae [exceptio obstat], ut lib. IX tit. 4 dig. 4 in fine.

61. *Enantioph.* [*ad l.* 9 §. 1]. Lege them. 3 dig. 14 (13 pr.) tit. 3 et finem dig. 4 sequentis tit. et lib. IX tit. 4 quaeque ibi adscripta sunt.

52) Cod. καί. Idem hoc thema superiori iungit.

53) Expl. fol. 110. 109. Inc. fol. 194. 201.

q) Cod. ἄρχ.. habere videbatur.
r) Cod. ἐλεύθερος. Forte excidit γένηται.
s) Cod. δοῦλον.
t) Cod. vel sic vel ἀπροσοία: habet.
u) Expl. fol. 110. 109. Inc. fol. 194. 201.
v) Adde: πραγραφὴ ἀντίκειται.

ὑποστρέφειν δὲ πρὸς τὴν ἑτέραν οὐ δύναται. ἐκ διαφόρων δὲ αἰτιῶν ἑκατέραν δύναται κινεῖν.

Si servo testamento manumisso peculium eius legatum sit, nec heredi a servo cautum sit vel retinuerit quod tribuendum erat, tenetur tributoria actione, quasi in eo dolo fecerit. Ex dolo enim defuncti, non etiam ex dolo sue, de eo quod ad eum pervenit convenitur. *L.* 9. §. 2. *D.* XIV. 4.

Ἐὰν δούλῳ ἐλευθερωθέντι ἐν διαθήκῃ ληγατευθῇ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀσφαλισθῇ παρὰ τοῦ δούλου ὁ κληρονόμος ἢ παρακρατήσῃ τὸ ὀφεῖλον μερισθῆναι, ἐνάγεται τῇ διαιρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ ὡς ἐν τούτῳ δόλον ποιήσας. ἀπὸ γὰρ τοῦ δόλου τοῦ διαθεμένου, οὐ μὴν ἐκ τοῦ οἰκείου δόλου, εἰς μόνον τὸ περιελθὸν ἐνάγεται.

X. *Paul.* De peculio actione cum emtore servi agitur, non etiam tributoria. *L.* 10. *D. eod.*

[ι΄. Παῦλ.] Ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κινεῖται κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τοῦ δούλου, οὐ μὴν ἡ διαιροῦσα τὸ κέρδος.

XI. *Gai.* Aliquando quidem agenti expedit de peculio agere, aliquando vero tributoria. Nam in tributoriam merces negotiationis veniunt et quod ex his receptum est: in actionem autem de peculio totum peculium, in quo et merces continentur. Fieri autem etiam potest, ut patri vel domino nihil debeatur. *L.* 11. *D. eod.*

[ια΄. Γαΐ.] Ποτὲ μὲν συμφέρει τῷ ἐνάγοντι κινῆσαι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν, ποτὲ δὲ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος. [εἰς μὲν γὰρ τὴν διαιροῦσαν τὸ κέρδος][54]) τὰ τῆς πραγματείας φορτία φέρεται καὶ τὸ ληφθὲν ἐξ αὐτῶν· εἰς δὲ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ἅπαν τὸ πεκούλιον, συγκειμένων καὶ τῶν φορτίων. συμβαίνει δὲ καὶ μηδὲν τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ἐποφείλεσθαι.

XII. *Iulian.* Tunc locus est tributoriae actioni, quum dominus plus, quam ratam portionem suam, retinuerit. Si igitur, quum extra mercem peculium *L.* 12. *D. eod.*

[ιβ΄. Ἰουλιαν.] Τότε χώρα τῇ διαιρούσῃ τὸ κέρδος ἀγωγῇ, ὅταν ὁ δεσπότης πλέον τῆς ἀναλογούσης αὐτῷ μοίρας παρακρατήσῃ. ἐὰν οὖν πεκούλιον

.....[w]) καὶ τὸ πεκούλιον ληγατευθῇ, οὐ συνελευθεροῦται αὐτῷ τὸ πεκούλιον. ἐπὶ [γὰρ] τῆς διαθήκῃ διδομέν[ης] ἐλευθερί[ας οὐ] δοκεῖ κατὰ πρό[ληψιν] συνελ[ευθερ]οῦσ[θαι] τῷ οἰκέτῃ τὸ πεκούλιον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ δε λεγάτις τοῦ β΄ τῶν ἰνστιτούτων.

62. [*Steph. ad l.* 9 §. 2 *verb: peculium legatum sit*]. [Nisi enim servo manumisso] etiam peculium legatum sit, peculium ei non simul praestatur: si enim libertas testamento detur, non intelligitur servo tacite peculium datum esse, ut didicisti [§. 20] tit. *de legatis* lib. II Institutionum.

ἀγωνύμου. ἀνάγν. βι. λγ΄ τι. δ΄ διγ. ἡ θι. γ΄ καὶ ε··η··· γ βι. λ. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

63. *Anonymi.* [*ad l.* 9 §. 2]. Lege lib. XXXIII tit. 4 (8?) dig. 8 them. 3 et..... et quae ibi adscripta sunt.

ὥστε εἰ μὴ ἐπίτηδες ἀλλὰ κατὰ λήθην οὐ παρακατέχει τὰ φορτία ἢ καυτίονα μὴ ἔλαβε κληρονόμος, οὐ κατέχεται τῇ τριβουτορίᾳ. ἔνθα γὰρ ἐκ τοῦ οἰκείου δόλου μεθοδεύεται τῇ τριβουτορίᾳ ὁ κληρονόμος, οὐκ εἰς ἐκεῖνο μόνον εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτὸν ἐνάγεται, ἀλλὰ εἰς τὸ πᾶν φορτίον τὸ κατὰ δόλον αὐτοῦ τοῖς δανεισταῖς μὴ διαιρεθέν.

64. [*Steph. ad l.* 9 §. 2 *verb: qui id egit*, et: *quoties ex suo*]. Itaque si non consulto sed per oblivionem merces heres non retinuerit vel cautionem non exegerit, tributoria non tenetur. Quoties enim heres ob proprium dolum tributoria convenitur, non solum in id quod ad eum pervenit convenitur, sed in solidam mercem dolo eius creditoribus non tributam.

ἀνωνύμου. η ἐπι..... πεκουλ.. βι. ιε΄ τι. α΄ ἐν τῷ τέλ··τ·· πληρ..... διγ.....

65. *Anonymi.* [*ad l?*]..... lib. XV tit. 1 in fine .....

σῆ. ..... κάνδκευσί ι · γ..... ἐπὶ τῷ οἰκέτῃ τῷ πραθέντι [ἐνάγε]τ[αι, ὅμ[ως] οὐκ ἐνάγεται τῇ τριβουτορίᾳ, σῆ. [διὰ τὸ] ἀδιαστίκτως εἰρημένον ἐν τῷ προλαβόντι διγ.

66. [*Steph. ad l.* 10]. Nota..... — ob servum emtum convenitur, tamen non convenitur tributoria. Nota hoc propter id, quod indistincte dictum est in praecedente dig. [pr.]

τουτέστιν οὐ μόνον τῷ δεσπότῃ [δύ]ναται [συμφέρειν τὸ ἐνάγεσθαι δε] πεκουλίο, [ἀλλὰ καὶ τῷ] ἐνάγοντι συμφέρει τὴν [δ]ε πε[κουλίο] μᾶλλον ἔσθ' ὅτε καὶ μὴ τὴν τριβουτορίαν κινεῖν· καὶ τῷ δεσπότῃ γὰρ ἔσθ' ὅτε συμφέρει τὸ ἐνάγεσθαι δε πεκουλίο, δι' ἧς δύναται δεδουκτεύειν τέλειον [τὸ] ὀφειλ[ό]μενον αὐτῷ [παρὰ τοῦ ὑ]πεξ[ουσίου]··π..... εντ··παρ..... δὶ δ..... τῆς τριβουτορίας.... κινουμένης μόνα τὰ φορτία··[δι]ανεμη··, της δε πεκουλίο κινουμένης οὐ μόνον τὸ πεκούλιον, ἀλλὰ καὶ τὸ φορτίον, εἰς ὃ ἐπραγματεύετο ὁ οἰκέτης, αὐτῷ [τῷ] κινοῦντι παρέχεται.

67. [*Steph. ad l.* 11 *verb: etiam agentibus*]. Hoc est, non solum domino expedit de peculio conveniri, sed etiam agenti aliquando de peculio potius et non tributoria agere: nam etiam domino aliquando expedit de peculio conveniri, quippe in qua actione integrum deducere possit, quod ei ab eo, quem in potestate habet, debetur..... — tributoria.... instituta merces tantum in tributum veniunt, de peculio [autem] actione instituta, non solum peculium, sed etiam merces, in qua servus negotiatus est, agenti praestatur.

ἰδοὺ ἐντεῦθα σημείωσαι, ὅτι ἐπὶ τῷ υἱῷ χώρα τῇ τριβουτορίᾳ.

68. [*Steph. ad l.* 11 *verb: patri*]. Ecce hic nota, etiam in filio tributoriae locum esse.

εἶπον γάρ σοι καὶ ἀνωτέρω, ὅτι μήπω διανεμήσεως ἢ δόλου τινὸς γενομένου δύνανται οἱ πεκουλιάριοι δανεισταὶ προσιέναι τῷ πραίτωρι καὶ αἰτεῖν γενέσθαι τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν· δόλου δὲ περὶ τὰ φορτία γενομένου, δύνανται τηνικαῦτα τὴν τριβουτορίαν κινεῖν εἰς τὸ παραστῆναι τὰ φορτία καὶ διανεμηθῆναι αὐτά.

69. [*Steph. ad l.* 12 *verb: tunc demum*]. Scilicet supra tibi iam dixi, necdum distributione facta vel dolo admisso peculiares creditores praetorem adire posse et postulare, ut mercium distributio fiat: si vero dolus circa merces commissus sit, tunc tributoria agere possunt, ut exhibeantur merces et tribuantur.

ὡσανεὶ ἔλεγεν, οὐ δοκεῖ λαβεῖν μέν τὸ οἰκεῖον χρέος ὁ δεσπότης καὶ ὡς ..... τοῦ χρέους τὰ ιε΄ νομίσματα παρὰ

70. [*Steph. ad l.* 12 *verb: servum esse liberasse*]. Quasi dixisset, dominus non videtur debitum accipere

54) Quae uncinis inclusa sunt, librarius omiserat.

w) Supple: εἰ γὰρ μὴ τῷ ἐλευθερωθέντι οἰκέτῃ.

ὄντος ἔξωθεν τῆς πραγματείας ἐνάγηται παρ' ἑτέρων δανειστῶν τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ, ὅπερ διὰ τῆς διαιρούσης τὸ κέρδος ἀγωγῆς χρεωστεῖται.

esset, a caeteris creditoribus de peculio conveniatur, deducit, quod ei per actionem tributoriam debetur.

L. 1. *C.* IV. 26. [ιγ'.] Ὅτε ὑπεξούσιος ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ δίδοται, ὁ πατὴρ τῇ περὶ ἐπιτροπῆς καὶ τῇ περὶ διοικήσεως ἀλλοτρίων πραγμάτων ἀγωγῇ περὶ τοῦ πεκουλίου καὶ περὶ τῶν δαπανημάτων εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ γενομένων κατέχεται.

XIII. Quum filiusfamilias tutor aut curator datur, pater tutelae et negotiorum gestorum iudicio de peculio et de in rem verso tenetur.

L. 2. *C. eod.* [ιδ'.] Ἐξ ὧν συναλλάσσει τὶς ἐν ὑπεξουσιότητι ὁπωσδήποτε, κατέχεται μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα εἰς ὅσον εὐπορεῖ.

XIV. Ex contractibus, quos quis alieno iuri subiectus quocunque modo iniit, post emancipationem in quantum facere potest tenetur.

L. 3. *C. eod.* [ιε'.] Δαπανήματος γενομένου εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου κατέχεται ὁ δεσπότης, εἰ καὶ μὴ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ τὸ δάνειον ἐγένετο ἢ μὴ ὑπέγραψεν ἐν τῷ χειρογράφῳ.

XV. Si in rem domini versum sit, dominus tenetur, etiamsi nec iubente eo pecunia mutua data sit nec cautioni subscripserit.

τοῦ οἰκέτου ὀφειλόμενα ἀλλ' αὐτὸς τὴν ἀρχὴν, οὔτε δοκεῖ τὸ οἰκεῖον ἀποπληρωθῆναι χρέος κἂν τα .. ἔλαβε. σῆ. δὲ ὅτι τότε ὁ δεσπότης ἐναγόμενος τῇ δε πεκουλίο δύναται ὑπεξαιρεῖν καὶ τὸ προφάσει της τριβουτορίας τισὶν ὀφειλόμενον, ὅταν ἔτυχε κομμιτενομένη κατ' αὐτοῦ ἡ τριβουτορία, τουτέστιν ὅταν διελὼν ἤδη τὸ φορτίον καὶ δύλ .. ταυτην..... επο.. ἐν αὐτῷ περὶ τὴν τῶν φορτίων διανέμησιν ἤδη γέγονε δολ ...

Θεοδώρου. ὑπεξουσίου ἐπιτροπεύοντος κατέχεται ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο [καὶ δε πεκουλίο. ἐὰν δὲ ὁ ὑπεξ]ούσι[ος] υἱὸς κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βουλευτὴς ἐγίνετο καὶ τότε προβ[άληται] ἐπίτροπ[ος παρὰ τῶν στρατηγῶν], ἐνάγεται ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰς τὸ πᾶν. μέμνησο τῆς γ' διατ. τοῦ παρόντος τί. ἀνάγν. βι. ε' τί. λβ' διατ. β'.

..... πατρὸς ..... [δε πε]κουλίο ἢ IN REM BERSO [κατέχεται. γνώμῃ] δὲ [τοῦ] πατρὸς γενόμενος βουλευτὴς, [εἰ] παρὰ [τῶν στρατηγῶν] ἐπίτροπος δοθῇ, ἰσολογως[x]) κατέ[χεται] ὁ πατήρ. δοκεῖ γὰρ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ λειτουργία εἶναι.

δίδοται, παρὰ[y]) τῶν στρατηγῶν δηλονότι. [καὶ γὰρ ἐν τοῖς] ἰνστιτούτοις ἔγνως ἐν τῷ λόγῳ τῶν ἐξκουσατιόνων, ὅτι καὶ ἡ ἐπιτροπὴ δημόσιον ἐστι λειτούργημα.

ὁ γὰρ κουράτωρ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ κατέχεται.

Θεοδώρου. ὑπὲρ ὧν τις ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλάσσει, εἰς ὅσον μόνον εὐπορεῖ κατ[έχεται] μετὰ αὐτεξουσιότητα· εἰ μὴ ἄρα ἐγγυησάμενος τὸν ἴδιον πατέρα γέγονεν αὐτοῦ κληρονόμος. τότε γὰρ καὶ μετὰ αὐτεξουσιότητα εἰς τὸ πᾶν ἐνάγ[εται], ὡς διαστίζει ἡ η διατ. τοῦ παρόντος τί. καὶ πάνυ ἀδιαφέτως ἐ—..... χρω .. τῇ κατὰ τοῦ χρεωστοῦντος ἀγωγῇ καὶ μὴ τῇ τῆς ἐγγύης ἐνέχεσθαι. μέμνησο τῆς β' διατ. τοῦ κβ' τί. τοῦ β' βι. καὶ ἀνάγν. βι. η' τι. μ' διατ. α'. κἂν μὴ ἐκέλευ[σε τῷ οἰ]κέτῃ δανείσασθαι ... περ..... ἢ τα χρημ. .. αὐτ.....

τὸ κατὰ πόδας. εἰ καὶ μὴ ἐντελλομένης μή[τε κελ]ευ[ούσης] μήτε ὑπο[γραφούσης] τῆς δεσποίνης τὰ χρήματα ἐπὶ δανείῳ τῷ δούλῳ πρίσκας δέδωκας, ὅμως ἐκείνη ἡ ποσότης ἐὰν εἰς τὰ[z]) πράγματα τῆς δεσποίνης αὐτοῦ δικαίοις δαπανή[μασιν ἀνήλωται], τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο .... ἀπαιτῶν κατὰ τον τοῦ νομίμου τύπον, εἶτι δειχθῇ σοι κεχρεωστημένον. καὶ τὸ μὲν κατὰ πόδας οὕτως .... ὀφείλει τρακτᾶσθῆναι ὅτι δικαίαν εἶναι χρὴ τὴν δαπάνην· καίτοιγε ἐν τοῖς δὲ ῥέβους εἶπεν, ὅτι .. αποκατασταθ .. δα.. ολ.... καὶ βουλο.... δὲ ὅμως τοῦ δεσπότου κανεῖται ἐν ῥεμ βερσο· καίτοιγε οὐδεὶς ἂν εἴποι δικαίως δαπανωντ.. ..... γομεν ....

..... οὕτως παραγρα .. σῆ. ὅτι καὶ ἡ ὑπογραφὴ τοῦ δεσπότου εἰς κέλευσιν λαμβάνεται καὶ ποιεῖ τὴν κουὸδ ἰουσσου. εὕρηται ..... αυτο εν... την α' ..... εξ..... σθαι· εἰ γαρ τὸ αὐτὸ ἦν κέλευσις καὶ ὑπογραφὴ, ἤρκειτο ἂν εἰπ.. ἀλλ... ν τ.. τα ..... αυτ .. κέλευσις καὶ ὑπογρα[φὴ] ..... και μη ἐν τῷ δ' τῶν δε ῥέβους περὶ τοῦ ὑπο-

..... nec videtur ei debitum solvi, licet [nummos] deduxerit. Nota vero, tunc demum dominum de peculio conventum deducere posse, quod ob tributoriam quibusdam debetur, si tributoria in eum iam commissa sit, hoc est, si iam tribuerit mercem et dol .....
.....

71. *Theodori.* [*l.* 1 C. IV, 26]. Si filius tutelam gerat, pater eius de in rem verso et de peculio tenetur. Si vero filiusfamilias voluntate patris decurio factus et tunc a magistratibus tutor constitutus sit, pater eius in solidum convenitur. Memineris const. 3 huius tit. et legas lib. X tit. 32 const. 2.

72. [*Thalel. index l.* 1] .... de peculio vel in rem verso tenetur. Si vero voluntate patris decurio factus sit et tutor a magistratibus constitutus sit, pater in solidum tenetur. Videtur enim tutela munus esse.

73. [*Thalel. παρ. ad l.* 1 *verb: datur*]. Datur, a magistratibus nimirum. Nam etiam in Inst. didicisti tit. *de excusationibus*, etiam tutelam publicum munus esse.

74. [*Thal. παρ. ad l.* 1 *verb: negotiorum gest.*]. Curator scilicet hac actione convenitur.

75. *Theodori.* [*l.* 2. 3]. Super iis, quae quis tamquam fillusfamilias contraxit, post emancipationem in id tantum convenitur, quantum facere potest: nisi forte postquam fideiussit pro patre suo, heres eius extitit. Tunc enim etiam post emancipationem in solidum convenitur, ut distinguit const. 8 huius tit. Et utique .... — ..... actione adversus debitorem non ex fideiussione teneri. Memineris const. 2 tit. 22 lib. II (?) et legas lib. VIII tit. 40 const. 1. Etiamsi non iusserit servo pecuniam credi .....
..... —

76. [*Thal. versio l.* 3 *cum παραγρ.*]. Τὸ κατὰ πόδας. Etiamsi non mandante neque iubente neque subscribente domina pecuniam mutuam servo Priscae dedisti, tamen ea quantitas si in rem dominae eius iustis erogationibus versa est, de in rem verso [apud suum iudicem eam conveni,] consequuturus secundum iuris formam id, quod tibi deberi apparuerit. Et sic quidem τὸ κατὰ πόδας ..... spectandum esse, ut iusta erogatio facta sit: verumenimvero in libris *de rebus* dixit, ... tamen domino, de in rem verso agi: nec tamen quisquam dixerit iuste .....

77. [*Thal. παρ. ad l.* 3 *verb: subscribente*]. ..... Nota etiam subscriptionem domini pro iussione accipi et quod iussu actionem inducere ... . si enim idem esset iussus et subscriptio, ... iussus et subscriptio ..... lib. IV *de*

x) Lege ἐν σολιδούμ.
y) Cod. κατὰ habere videbatur.
z) Cod verba ἐπὶ δανείῳ — εἰς τὰ hoc loco perperam repetit.

[ις'.] Ὑπεξούσιος ἐν συναλλάγματι τοῦ πατρὸς κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ χρήματα λαβών, εἰ μὴ ἐνέμιξεν ἑαυτὸν τῇ πατρῴᾳ κληρονομίᾳ, τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς οὐ κατέχεται.[55])

XVI. Filiusfamilias, qui in contractu patris iussu eius pecuniam accepit, nisi se paternae hereditati immiscuerit, creditoribus hereditariis non tenetur. *L.* 4. *C.* IV. 26.

[ιζ'.] Ὁ ὑπεξούσιος μείζων τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν τινὰς ἐγγυησάμενος αὐτὸς[56]) ἐνάγεται καὶ ποιεῖ κατέχεσθαι[57]) [τὸν πατέρα τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ.]

XVII. Filiusfamilias maior viginti quinque annis si pro quibus fideiusserit, ipse convenitur, et patrem actione de peculio obstrictum reddit. *L.* 5. *C. eod.*

ιη'. —

XVIII. *Deest.*

ιθ'.[58]) Ὁ δανείζων οἰκέτῃ ἀλλοτρίῳ ζῶντος μὲν τοῦ οἰκέτου διηνεκῶς, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν· εἰ δὲ δαπάνημα εἰς τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα ἐγένετο, διηνεκῶς τὴν περὶ τῶν ἀναλωθέντων ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ δεσπότου [ἔχει] ἀγωγήν. εἰ δὲ ἐλευθέρῳ τινὶ διοικοῦντι πράγματά τινος συναλλάξας τῇ περὶ αὐτὸν τὸν φροντιστὴν διαθέσει ἐδάνεισας, οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχεις κατὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων· εἰ μὴ ἄρα ἢ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὰ νομίσματα προεχώρησαν, ἢ ἔφθασεν ἐκεῖνος τὸ πραχθὲν δεκτὸν ἡγήσασθαι.

XIX. Qui servo alieno mutuum dat, in vita quidem servi perpetuo, post mortem vero eius intra annum de peculio actionem habet; sin autem in rem domini versum sit, perpetuo de in rem verso actionem habet. Quodsi cum homine libero quodam res alicuius agente contraxisti et affectione erga ipsum procuratorem mutuum dedisti, contra dominum rerum nullam actionem habes: nisi forte vel in rem eius pecunia processit, vel prius ille, quod gestum est, ratum habuerit. *L.* 7. *C. eod.*

κ'. —

XX. *Deest.*

κα'.[59]) Ὁ ὑπεξούσιος θεμιτῶς δανεισάμενος, ἢ ἐὰν τὸν πατέρα ἐνεγγυήσατο, καὶ ὑπεξούσιος ὢν κατέχεται εἰς ὁλόκληρον. καὶ μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πατρὸς, εἰ μὲν κληρονόμος ἐγράφη, πάλιν εἰς ὁλόκληρον, εἰ δὲ οὐκ ἐγράφη κληρονόμος, εἰς ὅσον εὐπορεῖ κατέχεται.

XXI. Filiusfamilias licite mutuatus, vel si pro patre fideiusserit, etiam in potestate positus in solidum tenetur. Sed et post mortem patris, si heres scriptus sit, rursus in solidum, si heres scriptus non sit, in quantum facere potest tenetur. *L.* 9. *C. eod.*

κβ'.[60]) Ὁ οἰκέτης ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν δύναται πωλῆσαι πρᾶγμα τοῦ πεκουλίου· οὐκέτι δὲ καὶ ὁ μὴ ἔχων. ἀλλ' οὐδὲ δικαίαν ἀρχὴν νομῆς ποιεῖ τῷ ἐν δημοσίῳ ἀγοράσαντι. εἰ δὲ κινητὸν ἦν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴ ἁρμόζει κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.

XXII. Servus, qui liberam peculii administrationem habet, rem peculiarem vendere potest: nec vero, qui non habet. Sed ne iustum quidem initium possessionis praestat ei, qui in publico emit. Et si res mobilis fuerit, furti quoque in duplum actio adversus emtorem competit. *L.* 10. *C. eod.*

κγ'. —

XXIII. *Deest.*

κδ'.[61]) Ὁ δεσπότης ἰδίῳ ὀνόματι ἔνοχος οὐ γίνεται τοῦ οἰκέτου συναλλάξαντος· κατέχεται δὲ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρῶν τὸ φυσικὸν αὐτοῦ χρέος[62]), καὶ τῇ περὶ τῶν ἀναλωθέντων εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ.

XXIV. Dominus suo nomine non obligatur, quum servus contraxit: sed de peculio actione tenetur deducto debito naturali, et de in rem verso. *L.* 12. *C. eod.*

---

55) Hactenus Cod. Paris. gr. 1352, ex quo sua habent *Fabrotus* et *Heimbachius*. Reliquam partem huius libri ex variis fontibus restituere conati sunt.

56) Cod. iterum τινάς habet pro αὐτός.

57) Expl. fol. 194. 201. Videtur unum folium Codicis nostri interiisse. Quae sic exciderunt, post *Fabrotum* et *Heimbachium* restituta exhibeo, ut tamen ea tantum recenserim, quae purum putum Basilicorum textum praestent.

58) Habetur in Synopsi p. 179. Ibi dicitur esse κεφ. ια'.

59) Est ex Syn. p. 180. Ibi vocatur κεφ. ιγ'.

60) Habet Syn. p. 65. Dicitur esse κεφ. ιε'.

61) Syn. p. 180. Vocatur κεφ. ιζ'. Viden' Synopsin quasi constanter capita numeris septeno minoribus distinguere? Sed, ut in nostro Codice id factum esse animadvertimus, ita forte etiam in Cod., quem Synopseos auctor ante oculos habuit, librarius negligens fuerat in numeris capitum apponendis.

62) Syn. τὸ φυσικόν του χρέους (l. χρέος). Vestigium linguae vulgaris!

γραφαντος δεσπότου τότε δεῖ νοεῖν, ὅτε τυχον κατα .... τῶν συμβολ..οτι.....

οὕτως εἶπον ἀπὸ συναλλαγμάτων τοῦ πατρὸς κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ, ἵνα εὑρεθῇ ..... τρόποις ..... ησ ... μενος ὁ παῖς τῶν συναλλαγμάτων ἑ ..... αὐτὸς ὁ παῖς συνήλλαξεν κατα κέλευσιν τοῦ πατρός, κατέχεται μετὰ αὐτεξουσιότητα εἰς ὅσον εὔπο[ρεῖ].

τὸ κατὰ πόδας. οὐδὲν .. εκωλ ... τοὺς ὑπεξουσίους, ἐὰν ὑπὲρ ἄλλων μείζονες .....[a])

rebus de domino subscribente tunc accipi debet, quum .....

78. [*Thal. παραγρ. ad l.* 4]. Sic dixi: ex contractibus patris iussu eius, ut inveniretur .... filius ex iis contractibus, quos ipse filius iubente patre iniit, post emancipationem in quantum potest convenitur.

79. [*Thal. versio l.* 5]. Τὸ κατὰ πόδας. Nulla res prohibet filiosfamilias, si pro aliis maiores ....

(*Complura desiderantur.*)

a) Expl. fol. 194. 201.

L. 13. *C.* IV. 26.

κε'.[63]) *Τότε κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ ἐπὶ τῷ συναλλάγματι τοῦ οἰκέτου ἀγωγῇ, ὅτε ἰδικῶς ὁρίσει τὴν ποσότητα τὴν ὀφείλουσαν δανεισθῆναι ἢ τῷ δούλῳ ἢ τῷ μισθωτῷ ἤτοι τῷ γεωργῷ ἢ τῷ διοικητῇ τοῦ ἀγροῦ. ἐπείτοιγε οὐκ ἔστι κατ' αὐτοῦ ἡ ἀγωγὴ, ἐὰν παρέθετο δι' ἐπιστολῆς τῷ δανείσαντι τὸν οἰκέτην ἑαυτοῦ ἢ τοὺς μισθωτοὺς ἢ τὸν τοῦ ἀγροῦ διοικητήν.*

XXV. Tunc tenetur dominus actione ex contractu servi, quum specialiter quantitatem definierit, quae vel servo vel conductori sive colono vel actori fundi mutuo dari debeat. Alioqui non est adversus eum actio, si per epistolam servum suum vel conductores vel fundi actorem creditori commendavit.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

TITULUS III.

Περὶ ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ δεσπότου, ἡνίκα ὑπεξούσιοι αὐτῶν συναλλάσσοντες μετὰ ἑτέρων ἔνοχοι αὐτοῖς γένωνται ἐν τῷ πεκουλίῳ αὐτῶν[64]).

De actione, quae adversus patrem vel dominum instituitur, quum ii, qui in potestate eorum sunt, cum aliis contrahentes peculio tenus obligantur.

I. 1. *D.* XIV. 5.

α'.[65]) *Ἐὰν κελεύσει μου ὑπεξούσιός μου συναλλάξῃ, εἰς ὁλόκληρον ἐνάγομαι· ἢ ἐὰν μὴ ἐκέλευσα, πρὸς τὸ γεγονὸς δαπάνημα[66]) εἰς τὰ πράγματά μου· ἢ μηδενὸς τούτων ὄντος, (ἢ τῆς κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγῆς, δι' ἧς δεσπότης εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται[67]) τοῖς τῷ ὑπεξουσίῳ συναλλάξασιν, ἢ τῆς διαιρούσης μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τῶν συναλλαξάντων[68])) χώρα τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.*

I. Si iussu meo is, qui in potestate mea est, contraxerit, in solidum teneor: vel si non iusserim, eatenus, quatenus in rem meam versum fuerit: vel si neutrum horum sit, (si nec institoria competat, qua dominus his, qui cum servo filiove contraxerunt, in solidum tenetur, nec tributoria,) de peculio actioni locus est.

h. 2. *pr. D. eod.*

β'. *Ὁ ὑπεξούσιος συναλλάξας αὐθεντίᾳ οἰκείᾳ ἢ κελεύσει τοῦ πατρὸς εἰ εἰς τὸ πεκούλιον αὐτοῦ ἢ εἰς*

II. Filius, qui sua voluntate vel iussu patris contraxit, si quod accepit in peculium suum vel in

---

[b]) *ρία πάρτε καταδικάζεσθαι. δια τοῦτο ἀναγκαίως ἐμνήσθη τῆς κουόδ ἰούσο καὶ τῆς δε πεκουλίο, δεῖξαι βουλόμενος ἐπὶ πασῶν τούτων χώραν ἔχουσαν τὴν εὐεργεσίαν αὐτοῦ, τουτέστι καταδικαζόμενον εἰς ὅσον εὐπορεῖ μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα τὸν ὑπεξούσιον. οὗτος γὰρ καὶ μόνος ἐστὶν αὐτῷ σκοπὸς καὶ ἐν τῷ παρόντι τί. δεῖξαι τοὺς ὑπεξουσίους, ὡς εἶπον, εἰς ὅσον εὐποροῦσιν ἢ πρὸ νεραδιταρία πάρτε καταδικαζομένους μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα.*

1. [*Steph. ad l.* 1 D. XIV, 5]. [pro heredita]ria parte condemnari. Ideo necessario quod iussu et de peculio actionis mentionem fecit, quia ostendere vellet, in omnibus hisce actionibus beneficium eius locum habere, id est condemnari filiumfamilias post emancipationem in quantum facere potest. Hoc enim dumtaxat consilium eius in hoc tit. est, ut ostendat, sicut dixi, filiosfamilias post emancipationem in quantum facere possunt vel pro hereditaria parte condemnari.

εἰ καὶ ἐπιλήψουσιν αἱ ἀνωτέρω ἀγωγαὶ τουτέστιν ἥ τε ἐξερκιτορία καὶ ἡ τριβουτορία· τυχὸν γὰρ οὔτε μάγιστρος ἦν, ἵνα χώραν λάβῃ ἡ ἐξερκιτορία, οὔτε ἐνστιτούτωρ, ἵνα ἁρμόσῃ ἡ ἐνστιτουτορία, οὔτε ἐπραγματεύετο εἰς τὸ πεκούλιον εἰδήσει πατρὸς, ἵνα κινηθῇ τριβουτορία.

2. [*Steph. ad l.* 1 *verb: laudatis*]. *Etiamsi deficiant superiores actiones, id est exercitoria et tributoria.* Forte enim nec magister erat, ut exercitoriae locus esse possit, nec institor, ut institoria competat, nec negotiatus est in peculio sciente patre, ut tributoria instituatur.

ὁ [ἐν] ὑπεξουσιότητι συναλλάξας εἰ[c]) ἐμαγκιπάτος ἢ ἐξενεραδάτος γένηται, εἴτε κελεύσει τοῦ πατρὸς συνήλλαξεν εἴτε μὴ, ὁπουδήποτε ἐγράφη τὰ τοῦ συναλλάγματος[d]), καῦσα κογνίτα εἰς ὅσον εὐπορεῖ καταδικάζεται. ταῦτα μὲν, κἂν χωρὶς ἐμαγκιπατίονος αὐτεξούσιος γένηται, ἢ εἰς θέσιν δοθῇ εἰ[c]) καὶ τελευτήσῃ ὁ [φυσικὸς][f]) πατὴρ, κἂν μὴ EXHEREDATOS *ἀλλ' εἰς ἐλάχιστον μέρος ᾖ κληρονόμος. ἐναχθεὶς ὑφ' ἑνὸς οὐχ*

3. [*Cyr. l.* 2. 3. 4 *pr.* §. 1. 2]. Qui, dum in potestate fuit, contraxit, si emancipatus vel exheredatus sit, sive iussu patris contraxerit sive non, ubicunque contractus scriptus sit, causa cognita in quantum facere potest condemnatur. Eadem obtinent, etiamsi absque emancipatione sui iuris factus sit, vel in adoptionem datus sit atque etiam pater naturalis decesserit, etiamsi

---

63) Syn. p. 180. Ibidem huic capiti scholium adiicitur hoc: *Ἀνατόλιος. Τότε κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ* QUOD IUSSU, *ὅτε φανερῶς κελεύσει δανεῖσαι ποσότητα. καὶ ὃ μὴ οὕτω δανείσας οἰκέταις ἢ γεωργοῖς ἢ μισθωτοῖς κτήματος ἢ φροντιστῇ μηδεμίαν ἐχέτω ἀγωγὴν, μήτε κατὰ τῶν δανεισαμένων αὐτῶν, μήτε κατὰ τοῦ δεσπότου. ἀλλὰ μὴ παραθῆναι δι' ἐπιστολῆς ἔνοχόν τινα ποιείτω, εἰ μὴ ἰδίου δεσπότου παρακολουθήσει ἐπιτροπή. ἐκπιπτέτω τοίνυν τοῦ χρέους ὁ τοῖς εἰρημένοις δανείσας δίχα γνώμης δεσπότου ἢ δόσεως ἐγγυητοῦ. ἐν ᾧ δὲ καὶ οἰκέτης ἐστὶν ὁ δανεισάμενος, καὶ μὴ ὑπόκειται λόγοις δεσπότου, κινείσθω ἡ* DE PECULIO. (*Anatolius.* Tunc dominus actione quod iussu tenetur, quum aperte mutuam dari quantitatem praeceperit. Qui hoc modo servis vel colonis vel conductoribus praedii vel procuratori mutuum non dederit, nullam habeat actionem, neque adversus eos, qui mutuam pecuniam acceperunt, neque adversus dominum. Per epistolam autem commendatio neminem obligatum reddat, nisi ipsius domini iussum sequutum fuerit. Excidat igitur debito, qui personis supradictis sine voluntate domini vel fideiussoris praestatione crediderit. Quodsi servus fuerit, qui mutuum sumserit, nec domini rationibus fuerit obnoxius, actio de peculio moveatur.)

64) Haec tituli inscriptio exhibetur in indice titulorum Coisliniano et apud Tipucitum. Fabrotus hanc inscriptionem suppeditat: *ὅτι ἡ μετὰ τῆς ἑτέρων ἐξουσίας οὐσα πραγματεία λέγεται. (Heimb.)*

65) Initium huius capitis praestat Syn. p. 180.

66) Inc. fol. 66. 61.

67) Malim *ἐνίσχεται*.

68) Syn. addit: *τὸ κέρδος ἀναλόγως.*

b) Inc. fol. 66. 61.

c) Cod. *ἤ*.

d) *Cyrillus* vapulat. Verba: *ea res redacta fuerit* perperam intellexisse videtur de contractu in scripturam redigendo, nisi forte aliam lectionem ob oculos habuit.

e) Cod. *ἤ*.

f) Vel hoc vel *αὐτοῦ* supplendum est.

οὐσίαν τοῦ πατρὸς δαπανήσει τὸ [ὀ]ο[φ]ὲν, αὐτεξούσιος παρὰ τοῦ πατρὸς γενόμενος ἢ ἄλλως αὐτεξούσιος γενόμενος ἢ εἰς θέσιν ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς διδόμενος ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀπόκληρος γενόμενος ἢ εἰς μέρος ἐλάχιστον γραφόμενος ἢ ἀποτασσόμενος τῷ κλήρῳ, τῆς αἰτίας διαγινωσκομένης ἐνάγεται εἰς ὃ καταβάλλειν δύναται.

rem patris verterit, quum emancipatus fuerit a patre vel alias sui iuris factus, vel vivo patre in adoptionem datus, vel a patre exheredatus, vel ex minima parte heres scriptus, vel hereditate abstinuerit, causa cognita convenitur in quod facere potest.

ὑπεξαιρεῖ τὰ τοῖς ἄλλοις κεχρεωστημένα, εἰ μὴ ἢ πριβιλεγιάτοι ὦσιν ἢ μετὰ αὐτεξουσιότητα αὐτῷ συνήλλαξαν. εἰ δὲ εἰς ἐλάχιστον μέρος γραφῇ κληρονόμος, ἐν τῷ δανειστῇ ἐστι, εἴτε προ κερεδιταρίας πάρτε θέλει κενεῖν εἴτε εἰς τὸ πᾶν· καὶ τότε δὲ ἐσθότε εἰς ὅσον εὐπορεῖ καταδικάζεται. ταὐτόν ἐστι, κἂν ἀπὸ δελίκτων ἐνάγωσι εἰς ὁλόκληρον αὐτῷ· ἔχει γὰρ τοῦτο τὸ προνόμιον [g]).

non exheredatus sed ex minima parte heres sit. Conventus ab altero non deducit quae aliis debentur, nisi privilegiati sint, vel postquam sui iuris factus est cum eo contraxerunt. Sin autem ex minima parte heres scriptus sit, penes creditorem stat, utrum pro hereditaria parte an in solidum agere velit: et tunc quoque interdum in quantum facere potest condemnatur. Idem est, et si ob delicta in solidum eum conveniat: habet enim hoc privilegium.

στεφ. τὸ ἐριτ εν ... ἔργον ἐσθότε μέλλοντα [ἢ] ἐνεστῶτα χρόνον δηλοῖ, ὡς ὁ πομπώνιος ἐν τῷ ν' βι. διγ.[h]) *φησίν.*

4. *Steph.* [*ad l. 2 pr.*] Verbum *erit* .... interdum futurum vel praesens tempus significat, ut Pomponius ait lib. L [tit. 16] dig. [123].

ἀνων. ἐν τούτῳ τῷ διγ. τὸ ἐριτ παρωχημένον χρόνον δηλοῖ. μὴ θαυμάσῃς· τῶν γὰρ γ' χρόνων ἐστὶ σημαντικὸν τὸ ἔριτ, ὡς βι. ν'[i]) *τί. ς' διγ. ρκγ'.*[k])

5. *Anon.* [*ad l. 2 pr.*]. In hoc dig. verbum *erit* praeteritum tempus significat. Nec mireris: nam verbum *erit* tria tempora significat, ut lib. L tit. 16 dig. 123.

στεφ. τί γάρ, ὅτι πατρίκιος ἢ ἐπίσκοπος γέγονεν; ὅτι μὲν γὰρ ἡ πατρικιότης αὐτεξουσίους ἀποτελεῖ, ἅμα τε καὶ τὰ βασιλικὰ δέξηται συμβόλαια ἤτοι κωδικίλλους, ἐν τῷ ιβ' ἔγνως τί. τοῦ α' τῶν ἐνστιτ. ὅτι δὲ καὶ ἡ ἐπισκοπὴ ὁμοίως αὐτεξούσιον ποιεῖ, μανθάνεις ἐν τῇ μετὰ τὸν κώδικα νεαρᾷ διατ. ..

6. *Steph.* [*ad l. 2 §. 1 verb: citra emancipationem*]. Quid enim, si patricius vel episcopus factus sit? Nam patriciatum sui iuris facere, simulac principalia quis instrumenta sive codicillos acceperit, didicisti tit. 12 [§. 4] lib. I Inst. Atque etiam episcopatum similiter sui iuris facere, discis in Novella post Codicem edita [LXXXI].

στεφ. τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ἐξωτικῷ ἐδόθη εἰς θέσιν, ἀλλ' ἐκείνῳ, εἰς ὃν μετενέχθη τὸ ἐν ποτεστάτε· ἐπεὶ οὐδεμίαν ἡ θέσις εἰσάγει διαφοράν, μὴ ἐναλλα[γείσης] αὐτοῦ τῆς καταστάσεως ἀλλ' ἔτι μείναντος ὑπὸ [τὴν] τοῦ φυσικοῦ πατρὸς ὑπεξουσιότητα.

7. *Steph.* [*ad l. 2 §. 1 verb: in adoptionem datus*]. Hoc sic accipe, si non extraneo in adoptionem datus sit, sed ei, in quem potestas transferri potest: alioquin adoptio nullam differentiam inducit, quum status eius non sit permutatus sed adhuc maneat sub potestate patris naturalis.

στεφ. εἰ γὰρ μὴ τελευτήσῃ ἀλλ' ἔτι περίεστιν ὁ φυσικὸς πατὴρ τοῦ δοθέντος εἰς θέσιν παιδὸς, οὐ μιμεῖται τὸν ἐξηνεριδατον υἱόν, ἐπειδὴ ἄ[δηλόν] ἐστι, εἰ μέλλει τι ἔχειν τῶν τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, ἐμαγκιπατος ὡς εἰκὸς γενόμενος ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ θετοῦ. μά[θ]ε γάρ· ὁ ἐξωτικῷ δοθεὶς εἰς θέσιν, [εἰ μ]όνον ἡ[l]) *θέσις συνίσταται, οὐδὲν δίκαιον ὡς παῖς ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἔχει διαδοχῆς· (βλέπε πῶς εἶπον, οὐδὲν δίκαιον ἔχει ὡς παῖς· ὡς κογνάτος γαρ διὰ τῆς* UNDE COGNATI *καλεῖται διακατοχῆς*[m]), *ἐὰν [ἐν] τῇ θετῇ φαμιλίᾳ μείνῃ μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ φυσικοῦ πατρὸς καὶ ἐὰν μετὰ τὴν τοῦ φυσικοῦ πατρὸς τελευτὴν γένηται τῇ τοῦ θετοῦ πατρὸς τελευτῇ ἐμαγκιπάτος, ὡς ἔγνως ἐν τῷ α τί. τῆς γ' τῶν ἐνστιτ.) λυθείσης δὲ δι' ἐμαγκιπατίονος τῆς θέσεως ἐν τῇ ζωῇ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς τὸ ἐν ποτεστάτε πρὸς τὸν φυσικὸν ἀνατρέχει πατέρα, ὡς ἀνήνεκται βι. η' τοῦ κώδ. τί. μζ' διατ. ι'.*

8. *Steph.* [*ad l. 2 §. 1 verb: pater naturalis decesserit*]. Nam si non decesserit sed adhuc supersit pater naturalis filii in adoptionem dati, non est instar filii exheredati, quoniam in obscuro est, an quid ex hereditate paterna habiturus sit, si nimirum a patre adoptivo emancipatus fuerit. Disce enim: Qui extraneo in adoptionem datus est, si quidem adoptio consistat, nullum ius habet patri naturali tamquam filius succedendi; (animadverte quemadmodum dixerim, eum nullum ius habere tamquam filium: tamquam cognatus enim unde cognati vocatur, si in familia adoptiva usque ad mortem patris naturalis manserit et si post mortem patris naturalis morte patris adoptivi sui iuris factus sit, ut didicisti tit. 1 [§. 10—13] lib. III Instit.) Adoptione vero per emancipationem soluta vivo patre naturali potestas ad naturalem patrem recurrit, ut relatum est lib. VIII Cod. tit. 47 const. 10.

ἀνων. φυσικῷ γονεῖ, ὥστε καὶ μετελθεῖν τὸ ἐν ποτεστάτε.

9. *Anon.* [*ad l. 2 §. 1*]. Parenti naturali, ut potestas transeat.

τυχὸν εἰς ἔλαττον τοῦ ἡμίσεως μέρους ἐγράφη παρὰ τοῦ πατρὸς κληρονόμος. εἰ γὰρ ἔνθα μέρους πρόκειται μνήμη, οὐ προδιόρισται δὲ τὸ πόσον, ἥμισυ φαίνεται μέρος, ὡς [ἐν τῷ γ'] τῶν δε [ἰουδικίς βι. τί. α'] διγ. μγ' ὁ οὐλπιανὸς [καὶ] ἐν τῷ ν' τῶν διγ. βι. τί. [ις'] διγ. ρξδ' φησὶ, εἰκότως ἐλάχιστον ἂν εἴη μέρος τὸ ἔλαττον τοῦ ἥμισυ.

10. [*Steph. ad l. 2 §. 1 verb: ex minima parte*]. Forte in partem dimidia minorem a patre heres scriptus est. Si enim, ubi pars dicitur, nec definitum sit quanta, dimidia pars intelligitur, ut lib. III *de iudiciis* tit. 1 dig. 43 Ulpianus et lib. L Dig. tit. 16 dig. 164 [§. 1] dicit, minima pars erit dicenda, quae minus dimidia est.

εἰ μὲν γὰρ μετὰ τὴν[n]) *αὐτεξουσιότητα [ἐνάγεται ὑπὸ τῶν] πεκουλιαρίων κρεδιτόρων, [εἰς ὅσον εὐπορεῖ καταδικάζεται], εἰ ..... ἐν αὐτῷ, τότε οὐκ εἰς ὅσον εὐπορεῖ, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται .....*

11. [*Steph. ad l. 2 §. 1 verb: causa cognita*]. Nam si statim, postquam sui iuris factus est, a creditoribus peculiaribus convenitur, in quantum facere potest convenitur, sin ..... non in quantum facere potest sed in solidum condemnatur, [ut dig. 4 §. 4].

[ἐναντιο]φα. ἀνάγν. διγ. δ' θέ. ς'. δηλονότι [δὲ] αὔσα κογνίτα. ἐν τῇ β' διατ. τοῦ κς' τί. τοῦ δ' βι. τοῦ κώδ. διαστίκτως [εἴρηται τὸν υἱὸν οὐκ] εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεσθαι.

12. *Enantiopha.* [*ad l. 2 §. 1*]. Lege dig. 4 them. 5. Scilicet causa cognita. In const. 2 tit. 26 lib. IV Cod. indistincte dicitur filium non conveniri in solidum.

---

g) **Haec ultima, si lectio sana est, parum cum l. 1 §. 2 conveniunt.**

h) **Lege** *ν' βι. τί. ις' διγ. ρκγ'.*

i) **Cod.** *ρβ'.*

k) **Cod.** *ρκς'* **habere videbatur.**

l) **Cod.** *εἰ.*

m) **Cod.** *δὲ διακατοχή.*

n) **Cod.** *μετὰ δὲ τήν.*

L. 3. *D.* XIV. 5. γ'. Idem. Καὶ οὐχ ὑπεξαιρεῖ τὸ κεχρεωστημένον ἑτέροις ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλάξασιν αὐτῷ· κρείττων γάρ ἐστι ὁ προλαμβάνων· εἰ μήτις προτίμησιν ἔχῃ, τουτέστιν ἢ [69]) γνωρίζεται πρᾶγμα τοῦτο δοὺς ἢ φορτίον ἠγοράσθη ἐκ τῶν χρημάτων αὐτοῦ· προτιμᾶται γάρ. ὑπεξαιρεῖται δὲ τὸ κεχρεωστημένον τοῖς αὐτεξουσίῳ αὐτῷ συναλλάξασιν.

L. 4. *pr. D. eod.* δ'. Idem. Εἰ δὲ μὴ ἐλαχίστου μέρους γραφῇ, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ δανειστής, ἢ πρὸς τὸ κληρονομιαῖον μέρος ἢ εἰς ὁλόκληρον ἐνάγειν αὐτῷ. καὶ ἐνταῦθα δὲ ὁ δικαστὴς [σκοπεῖ,] μήποτε οὐ μέχρις εὐπορίας ὀφείλει [ἐναχθῆν]αι.

§. 1. Καὶ ὁ αὐτεξούσιος καὶ ὁ ἀπόκληρος εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται.

σῆ. ὅτι οὐ μόνον ὅτε κινοῦμεν τὴν δε πεκουλίο κατὰ τοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ ὅτε αὐτὴν τὴν ἐκ τοῦ συναλλάγματος ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ὑπεξουσίου, βελτίων ἐστὶ ὁ προλαμβάνων· εἶπον γάρ σοι καὶ ἐν τῇ τριβουτορίᾳ, ὅτι ὁ προλαμβάνων [τὸ] πεκούλιον βελτίων ἐστὶ τῶν λοιπῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν, ἔνθα μὴ περὶ τὴν προκάταρξιν ἀλλὰ περὶ τὴν καταδίκην [o]) τοὺς ἄλλους προϊλαβε δανειστας· τοῦτο γὰρ [εὑρήσεις] ἐν τῷ ἓξῆς βι. τί. α' διγ. ί.

ἀνων. [p]) τοὺς πριβιλεγιάτους μανθάνεις εἰς βι. κγ' τί. γ' διγ. ξγ' οε' καὶ βι. μβ' τί. ε' διγ. ιζ' καὶ ἕως τοῦ κε' διγ. καὶ βι. ιε' τί. α' διγ. νβ'.

γυνὴ γὰρ τυχον ην ἢ καὶ μνηστὴ ἢ προῖκα ὀφειλομένη· καὶ ἡ μνηστὴ γάρ ἐπιδεδωκυῖα πρᾶγμα λόγῳ προικὸς καὶ τῶν γάμων μὴ παρακολουθησάντων πριβιλεγιατα ἐστὶ καὶ ἔχει προνόμιον ἐν ταῖς περσοναλίαις, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μβ' βι. τῶν διγ. τί. ε' διγ. ις' [q]) φησίν. εἰ δὲ θέλεις τὰ πρεβιλέγια κρεδιτόρων μαθεῖν, ἀναγν. τὰ ὑποκείμενα δίγ. τῷ εἰρημένῳ βι. καὶ τί. οἶδας δὲ μαθὼν ἐν τῷ ε' διγ. τοῦ προλαβοντος, ὅτι ὁ λαβὼν εἰς ἐνέχυρον αὐτὸ τὸ φορτίον, εἰς ὃ ἐπραγματεύετο ὁ οἰκέτης, καὶ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς προτιμᾶται· καὶ ὁ δανείσας εἰς ἀνανέωσιν οἰκίας πριβιλεγιάτος ἐστὶ δανειστής, ἔχει δὲ καὶ σιωπηρὰν ὑποθήκην ἐπὶ τῷ ἀνανεωθέντι οἴκῳ, ὡς ὁ παππιανὸς ἐν τῷ α' τῶν ἀντιπαππιανοῦ μονοβιβλ. τί. β' διγ. α' φησίν.

σῆ. ὅτι οἱ μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα συναλλάξαντες προτιμῶνται τῶν ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλαξάντων.

τοῦ ἐναντιοφ. ἐν τῷ ιθ' [r]) διγ. τοῦ α' τοῦ μβ' βι. ἀπὸ πάντων τῶν μέχρις εὐπορίας καταδικαζομένων μόνον τὸν ἀπὸ δωρεᾶς ἐνεχόμενον φησι τὰ τοῖς ἄλλοις ὀφειλόμενα ὑπεξαιρεῖν. καὶ ὁ ὑπεξούσιος ὑποδεξάμενος προῖκα μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται μὴ ὑπεξαιρουμένου ἑτέρου χρέους, ὡς βι. κδ' τί. γ' διγ. νγ'.

τὸ [s]) INTRA ANNUM DE PECULIO τῇ ὁρμοσάσῃ κατὰ τοῦ πατρός· καὶ μὴ θαυμάσῃς ἐνάγεσθαι αὐτὸν παρὰ ἑαυτοῦ τῇ δε πεκουλίο· τουτο γαρ ἐπὶ οἰκέτου κεῖται σαφῶς ἐν τῷ ἓξῆς βι. τί. α' διγ. γ'.

τί γάρ; ὅτι οὐκ εἰς ἐλάχιστον μέρος ἐγράφη κληρονόμος, ἀλλ' εἰς τὸ ἥμισυ τυχόν, οὐκ ἀρκεῖ δὲ τουτο αὐτὸ τὸ μέρος ἀποπληρῶσαι τοὺς ἐν ὑπεξουσιότητι αὐτῷ συναλλάξαντας. οὕτω δωρόθεος ὁ μακαρίτης.

τυχὸν γὰρ μετὰ [t]) πολὺν χρόνον τοῦ γενέσθαι αὐτὸν αὐτεξούσιον κινοῦσιν οἱ πεκουλιαριοι δανεισταί· τότε γὰρ ἐν κουάντουμ φάκερε πότεστ [u]) ὀφείλει καταδικάζεσθαι, ὅταν [οὐ] μετὰ πολὺν τῆς αὐτεξουσιότητος χρόνον ἐνάγεται, ὡς μανθάνεις ὑποκατιὼν ἐν τῷ παρόντι διγ.

σῆ. ὅτι ἀδιαστίκτως, τουτέστι ἐπὶ στρίκτας καὶ βόνα φίδε

III. *Idem.* Nec deducit quod aliis debetur, qui cum eo durante potestate contraxerunt: melior enim est occupantis conditio: nisi quis privilegium habeat, hoc est nisi constat eum hanc rem dedisse vel merx eius pecunia emta est: is enim praefertur. Deducitur autem quod debetur his, qui cum eo contraxerunt, posteaquam sui iuris factus est.

IV. *Idem.* Sed si ex patre non minima heres scriptus sit, creditor electionem habet, utrum pro portione hereditaria an in solidum eum convenire velit. Sed et hic iudex aestimat, ne forte in id, quod facere potest, debeat conveniri.

Et emancipatus et exheredatus in solidum convenitur.

13. [*Steph. ad l.* 3 *verb: occupantis*]. Nota: non solum, si de peculio adversus patrem, sed etiam si ipsa actione ex contractu proveniente adversus filium agamus, occupans melior est; etenim dixi iam tit. *de tributoria*, eum, qui peculium occuparit, potiorem esse reliquis creditoribus peculiaribus, dummodo reliquos creditores non in lite contestanda sed in condemnatione anteceperit; hoc enim invenies lib. sequenti tit. 1 dig. 10.

14. *Anon.* [*ad l.* 3]. Qui privilegiati sint, discis lib. XXIII tit. 3 dig. 63 (!) 75 (74) et lib. XLII tit. 5 dig. 17 usque ad dig. 25 et lib. XV tit. 1 dig. 52.

15. [*Steph. ad l.* 3 *verb: privilegiarius*]. Forte enim uxor erat vel sponsa, cui dos deberetur: nam etiam sponsa, si rem dotis nomine tradiderit, nuptiis non sequutis privilegiata est et habet privilegium inter personales, ut Ulpianus lib. XLII Dig. tit. 5 dig. 17 [§. 1] dicit. Si autem privilegia creditorum discere vis, legas digesta quae dicto lib. et tit. continentur. Didicisti vero etiam dig. 5 [§. 8] tit. praecedentis, eum, qui mercem in qua servus negotiatus est, pignori acceperit, etiam ipsi patri praeferri; et qui ad restitutionem aedificii credidit, privilegiatus creditor est, et habet etiam tacitam hypothecam in aedificio restituto, ut dicit Papinianus lib. I librorum singularium *Antipapiniani* tit. 2 dig. 1

16. [*Steph. ad l.* 3 *verb: qui postea*]. Nota eos, qui post emancipationem contraxerunt, his praeferri qui cum filiofamilias contraxerunt.

17. *Enantioph.* [*ad l.* 3]. Dig. 19 [§. 1] tit. 1 lib. XLII dicit, ex omnibus, qui in quantum facere possunt condemnantur, solum donatorem deducere, quae aliis debeantur. Etiam filiusfamilias, qui dotem suscepit, in quantum facere potest condemnatur non deducto aere alieno, ut lib. XXIV tit. 3 dig. 53.

18. [*Steph. ad?*]. Intra annum de peculio actione, quae adversus patrem competit; nec mireris eum a semet ipso de peculio conveniri; hoc enim de servo perspicue dictum est lib. sequenti tit. 1 dig. 3 [§. 1].

19. [*Steph. ad l.* 4 *pr. verb: non modica*]. Quid! quod non ex minima parte heres scriptus est, sed ex dimidia puta, ea autem pars non sufficit ad solvendum his, qui, dum filiusfamilias esset, cum eo contraxerunt. Ita beatus *Dorotheus*.

20. [*Steph. ad l.* 4 *pr. verb: aestimare debet*]. Forte enim longo tempore post, quam sui iuris factus est, creditores peculiares agunt: tunc enim in quantum facere potest condemnari debet, si non multo post emancipationem convenitur, ut discis infra in hoc dig.

21. [*Steph. ad l.* 4 §. 1 *verb: propter mendi-*

69) Cod. δ.

o) Cod. μετὰ τὴν δίκην.

p) Cf. schol. 217 ad tit. 5 huius libri Basil.

q) Cod. ἐν τῷ ν' βι. τῶν διγ. τί. ιζ'. Quod vel propter sequentia „τῷ εἰρημένῳ βι. καὶ τί" mutandum erat.

r) Cod. ϑ'.

s) Malim τῇ. Caeterum quo pertineat haec παρυγραφή, equidem non video. Numquid excidit in Digestorum Codicibus sive editionibus?

t) Cod. οὐ μετά. Infra autem οὐ omittit, ubi ponendum fuerat.

u) Cod. hic et mox infra ποτέστατ habet.

Ὁ υἱὸς βοηθεῖται μόνος· ὁ γὰρ κληρονόμος αὐτοῦ εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται.

Soli filio succurritur: nam heres eius in solidum convenitur. *L.* 4. §. 3. *D.* XIV. 5.

Ἐὰν μετὰ πολλὰ ἔτη ἐνάγηται ὁ υἱὸς, οὐ μέχρις οὗ δύνηται ἐνάγεται, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐν[άγεσθαι] αἰτίας διαγινωσκομένης.

Si post multos annos filius conveniatur, non in quod potest convenitur, sed in solidum: hoc enim est actionem esse causa cognita. §. 4.

Ὁ δυνάμενος κινῆσαι τὴν κινουμένην ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότου, ἡνίκα κελεύσει αὐτοῦ συναλλάξει μοι δοῦλος αὐτοῦ, ἐὰν κινήσῃ τὴν περὶ πεκουλίου, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα κινεῖν[70]) τὴν προειρημένην ἀγωγὴν, εἰ μὴ ἀπατηθεὶς ἐκίνησε τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν.

Qui poterat agere contra dominum, cuius iussu servus contraxit, si de peculio egit, postea praedicta actione experiri non potest, nisi deceptus de peculio egerit. §. 5.

ε'—ζ'. — — — — — —

V—VII. *Deest.*

η'.[71]) Προέστησα τὸν δοῦλόν μου ἐπὶ τῷ δανείζειν καὶ λαμβάνειν ἐνέχυρα. ὃ δὲ λαβὼν χρυσίον παρά τινος ἀγοράζοντος κριθὴν καὶ παραδοθεὶς αὐτῷ[72]) ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸ πληρῶσαι τῷ πράτῃ ἔφυγεν. κἂν μὴ τούτου προέστη, ὅμως ἐὰν ἐν πᾶσι τὸν τόπον μου ἐπεῖχεν, ἐνέχομαι τῷ προσλαβόντι αὐτὸν εἰς τὸ ἀποπληρωθῆναι· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐγγύη δοκεῖ τὸ ὑπὲρ ἄλλου καταβαλεῖν, οὐ μὴν τὸ παρ' ἑτέρου δέξασθαι, καὶ οὐκ εἴωθεν ὁ δεσπότης ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐνέχεσθαι, οὔτε δοκεῖ τοῦτο ἐντέλλεσθαι.

VIII. Praeposui servum meum mutuis pecuniis dandis et pignoribus accipiendis. Is accepto auro a quodam emtore hordei ut ipsius nomine pretium venditori daret, fugit. Quamquam in eam rem praepositus non erat, si tamen in omnibus locum meum obtinuit, teneor illi, cui delegatus erat ad solvendum: licet fideiussio esse videatur, pro alio solvere, non etiam ab alio suscipere, nec soleat ex tali causa dominus obligari, neque hoc mandare videatur. *L.* 8. *D. eod.*

ἀγωγῆς λέγει τὸν ψευσάμενον κατέχεσθαι, ἰδικῶς καὶ εἰπόντα ἑαυτὸν αὐτεξούσιον ὅτε συνήλλαξε. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ ς' τούτου τοῦ τί. ἀλλ' ἀνάγν. τὴν ἐκεῖσε κειμένην παραγραφήν.

cium]. Nota, quod indistincte, hoc est in stricta et in bonae fidei actione, eum qui mentitus sit teneri dicit, praesertim si se patremfamilias dixerit quum contraheret. Nec tibi contrarium videatur, quod positum est dig. 6 huius tit., sed lege adnotationem ibi positam.

σῃ. δὲ ὅτι ἐπὶ ἁμαρτημάτων οὐκ ἐν κουάντουμ φάκερε πότεστ, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον ὁ ὑπεξούσιος μεθοδεύεται.

22. [*Steph. ad l.* 4 §. 2]. Nota vero, in delictis filiumfamilias, non in quantum facere potest sed in solidum conveniri.

σῃ. τὸ προνόμιον τοῦ ἐν ὑπεξουσιότητι συναλλάξαντος, ὥστε IN QUANTUM FACERE POTEST αὐτὸν καταδικάζεσθαι, οὗ δέδοται τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.

23. [*Steph. ad l.* 4 §. 3]. Nota: privilegium eius, qui dum in potestate fuit contraxit, ut in quantum facere potest condemnetur, non datur heredibus eius.

στεφ. ἑρμηνεύει τί ἐστι . . χ . . . . ογ . . . ἐπιφ . . λέγει εἰ[73]) γὰρ μετὰ πολλοὺς ἐνιαυτούς· πολλοὺς δὲ λέγει [ἐκείνους, ὧν] ἐντὸς ἠδύνατο περιποιήσασθαι· οὕτω καὶ δωρόθεός φησι ὁ μακαρίτης.

24. *Steph.* [*ad l.* 4 §. 4]. Interpretatur quid sit [causa cognita]; dicit enim post multos annos: multos autem vocat, intra quos satisfieri ei potuit: sic etiam beatus *Dorotheus* dicit.

ἐστὶ δεκέρτους[74]) ἀπατηθεὶς ὁ[ταν τυχὸν ὁ] πατὴρ προσεποιεῖτο πολύ τε καὶ εὔπορον εἶναι τὸ τοῦ ὑπεξουσίου πεκούλιον. DECEPTUS[75]) γὰρ ἑαυτὸν ἠπάτησε περὶ τὴν ποσότητα. τῷ μὲν DECEPTUS[76]) ἔχει [ὁμοίως τὸ CI]RCUMSCRIPTUS.

25. [*Steph. ad l.* 4 §. 5 *verb: deceptus*]. Deceptus est, si forte pater simulavit filii peculium amplum et solvendo esse. Deceptus enim erravit circa quantitatem. Verbo: *deceptus* aequipollet verbum: *circumscriptus*.

πολλὰ[77]), [τουτέστι] ὧν ἐντὸς ἠδύνατο περιποιήσασθαι. οὕτω καὶ δωρόθεος ὁ μακαρίτης.

26. [*Steph. ad l.* 4 §. 4 *verb: multos*]. Multos, i. e. intra quos satisfieri ei potuit. Sic etiam beatus *Dorotheus*.

κυρ. ὅ ἐστὶ QUOD IUSSU[a]) κινήσας δεπεκουλίο οὐκέτι κινεῖ QUOD IUSSU δι' αὐτὸ, εἰ μὴ ἀπατηθεὶς ἐκίνησεν.

27. *Cyr.* [*l.* 4 §. 5]. Qui loco actionis quod iussu de peculio egit, ob idem debitum non amplius quod iussu agere potest, nisi deceptus egerit.

ἀνάγν. τὸ β' θέ. τοῦ δ' διγ. τοῦ δ' τί. τοῦ θ' βι. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.[b])

28. [*Anon. ad l.* 4 §. 5]. Lege them. 2 [§. 3] dig. 4 tit. 4 lib. IX et quae ibi adnotata sunt.

(*Complura desiderantur.*)

---

70) Expl. fol. 66. 61. Reliqua accedunt ex Syn. p. 180.
71) Syn. p. 180, ubi audit πεφ. ς'.
72) Lege αὐτό.

---

v) Dele.
w) I. e. deceptus.
x) Cod. ARESTUS.
y) Cod: . ρίστυ.
z) Haec παραγραφὴ temere intrusa et repetita est ex schol. 24; temere dico sive perperam, quia ordinem τῶν παραγραφῶν turbat.
a) Cod. abbreviationes habet: *quod iu* vel *x*ι pro: *quod iussu*.
b) Expl. fol. 66. 61.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ[73]) *συγκλήτου θεσπίσματος μακεδονιανείου*[74]), *ὅπερ κινεῖται, ἡνίκα ἢ*[75]) *ὑπεξούσιος ἢ ὑπεξουσία παρὰ τὰς ἐν τούτῳ τῷ τίτλῳ ἐγκειμένας*[76]) *διατάξεις δανείζεται.*

L. 1. *pr.* *D.* XIV. 6. α'. Ὁ[77]) *δανείζων ὑπεξουσίῳ χρήματα, οὔτε μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔχει ἀπαίτησιν.*

§. 1. 2. *Ἐὰν ὁ υἱὸς τοῦ αἰχμαλώτου δανείσηται*[78]), *εἰ*[79]) *μὲν ὑποστρέφει ὁ πατὴρ, χώρα τῷ δόγματι· εἰ δὲ μή, ἀργεῖ. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ οὐκ ἐνάγεται. εἰ δὲ καί*[80])

πίδι[c]) *τοῦ μετὰ τελευτὴν τοῦ πατρὸς τοῦ δανεισαμένου ἀναλαβεῖν ἐπὶ ἀδήλῳ ἐδάνεισεν, ὅτι προτελευτᾷ τοῦ παιδὸς ὁ πατὴρ ἢ καὶ προτελευτῶν οὐ ποιεῖ αὐτὸν ἐξηρεδάτον. μὴ νόμιζε, ὅτι ἐπὶ ἐλπίδι καὶ μόνον τοιαύτῃ δανείζων ὑπεξουσίῳ ὑποπίπτει τῷ δόγματι· πᾶς γὰρ ὑπεξουσίῳ δανείζων εἰς χρείας, εἰς ἃς*[d]) *οὐκ ἐχορήγησεν ἂν ὁ πατὴρ, ἐκβάλλεται τῇ τοῦ μακεδονιανείου παραγραφῇ, τινῶν ὑπεξηρημένων αἰτιῶν, ἃς προϊὼν ὁ λόγος διδάξει σε. ἄλλως τε καὶ ὁ δανείσας ἐπὶ τῷ καὶ περιόντος ἔτι λαβεῖν τοῦ πατρὸς ἐν ἀδήλῳ πάλιν ἐδάνεισε· κἂν γὰρ ἔχει πεκούλιον ἐπὶ τὸ φαινόμενον ὁ ὑπεξούσιος, ἄδηλον μὴ δεδαπάνηται τοῦτο χρείαις πατρικοῖς.*

τῆς τοῦ πατρὸς ἐλπιζομένης τελευτῆς, εἰς τὴν τοῦ χρέους ἀπόδοσιν. τοῦτο δὲ πάλιν πρὸς τὴν πρόληψιν νόησον καὶ τὸ νομίζεσθαι κατὰ πρόληψιν τὸν τῷ ὑποκειμένῳ ὑπεξουσίῳ δανείζοντα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τοῦ ὑπεξουσίου τελευτὴν ἐλπίζειν τὴν τοῦ χρέους[e]) *ἀπόληψιν· ἐπείτοιγε εἰ ἐγνωσμένον ἦν τῷ δανειστῇ, ὅτι πρὸς ἐπιβουλὴν καὶ ἀναίρεσιν τοῦ πατρὸς ἐλάμβανε τὰ δανειζόμενα χρήματα ὁ ὑπεξούσιος, τότε*[f]) *οὐ μόνον αὐτὸς ὁ ὑπεξούσιος, ἀνελὼν δηλονότι τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ τοῦτον δανείσας τὸν τρόπον καὶ οὕτως αὐτὸν ἐγγυησάμενος τῇ κατὰ τῶν πατροκτόνων τιμωρίᾳ καθυποβάλλεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μὴ βι. τῶν διγ. τι. θ'. διγ. ζ φησίν.*

τοῦτο γὰρ τοῦ πρ ... ἐρρωμένως δανείζεται εἰς ἀναῤῥυσιν αὐτοῦ, ὡς ἡ μετὰ τὸν κωδ. περὶ ἐξηρεδάτων ρε'[g]) *νεαρὰ θέ. κα'*[h]).

τοῦ γὰρ πατρὸς παρὰ τοῖς πολεμίοις τελευτήσαντος δοκεῖ ὁ υἱὸς .....[i]) *τῇ τοῦ πατρὸς αἰχμαλωσίᾳ γεγενῆ[σθαι], καὶ ὡς πρὸς αὐτεξούσιον τοῦ δανείου γενομένου ἀργεῖ ἡ παραγραφή. γενόμενος γὰρ αἰχμάλωτος ὁ πατὴρ, εἰ μὲν ἐπανέλθῃ παρὰ τῶν πολεμίων, ἀναλαμβάνει δικαίῳ τοῦ ποστλιμινίου τὸ τοῦ παιδὸς ἐν ποτεστάτε, ὡς μήτε δοκεῖν αἰχμάλωτον ἐν τῷ μεταξὺ γεγενῆσθαι· εἰ δὲ διάγων παρὰ τοῖς πολεμίοις [τε]λευτ[ήσῃ], δοκοῦσιν οἱ τούτου παῖδες οὐκ ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς τούτου τελευτῆς, ἀλλ' ἐκ καιροῦ τοῦ αἰχμάλωτον γεγενῆσθαι, αὐτεξούσιοι, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ιβ' τι. βι. α' τῶν ἰνστιτ.*

....ιον κατὰ ἀδρογατίονα διδοὺς ..... ἑαυτὸν, δύναται κατὰ τῆς θέσεως [ἀποκα]ταστῆναι καὶ γίνεσθαι αὐτεξούσιος [παρὰ τοῦ] θετοῦ πατρὸς ἐμαγκιπάτος γενόμενος. τοῦτο νόησον, ἔνθα ἐλάττων ἂν[k]) *τῶν ..... δέδωκεν αὐτὸν καὶ ..... τῆς θέσεως. [τοῦτο] γὰρ ἔγνως ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ δ' τῶν πρώτων βι. τι. δ' διγ. γ' φησί. καὶ μὴ συναρπαγῇς ἐξ ὧν ὁ παπιανὸς ἐν τῷ α' βι. τι. [ζ]*

TITULUS IV.

De Senatusconsulto Macedoniano, cui locus est, quum filius vel filiafamilias contra sanctiones hoc titulo comprehensas mutuam pecuniam acceperit.

I. Qui filiofamilias pecuniam mutuam dat, nec post mortem patris eius petitionem habet.

Si filius captivi mutuam pecuniam acceperit, si quidem pater revertatur, senatusconsulto locus est: sin minus, cessat. Interim vero non convenitur. Sed

1. [*Steph. ad l.* 1 *pr.* D. XIV, 6 *verb: incertis nominibus.*] quum post mortem patris eius, qui mutuum sumit, se recepturum esse speraret, credidit dum incertum est, an pater ante filium moriturus sit atque etiam ante eum decedens eum non exheredaturus sit. Ne tamen credas eum tantum, qui sub eiusmodi spe filiofamilius credat, senatusconsulto obnoxium esse: potius quicunque filiofamilias credit ad usus, ad quos pater nil erat erogaturus, senatusconsulti Macedoniani exceptione summovetur, exceptis quibusdam causis, quas te progressa oratio docebit. Sed etiam is, qui hoc consilio, ut vivo adhuc patre reciperet, pecuniam credidit, incerto nomine credidit: nam licet peculium filiusfamilias habere videatur, [tamen] incertum est, anne debitis paternis consumtum sit.

2. [*Steph. ad l.* 1 *pr. verb: laudat*]. *Exspectata patris morte,* ob restitutionem debiti. Hoc quoque ex fictione illa explica, quod ex praesumtione qui filiofamilias credit exspectare intelligitur debitum se recuperaturum esse post mortem patris filii: caeterum si notum erat creditori, filiumfamilias pecuniam creditam accepisse ad hoc, ut patri insidias et mortem pararet, tunc non solum ipse filiusfamilias, si nimirum patrem occiderit, sed et qui hoc modo ei credidit vel pro eo fideiussit, parricidii poenae subiacet, ut Ulpianus lib. XLVIII Dig. tit. 9 dig. 7 dicit.

3. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *verb: in pendenti*]. .... valide mutuatur ad redemtionem eius ut Nov. post Codicem edita *de exheredatis* CV (CXV) them. 21.

4. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *verb: cessat*]. Si enim pater apud hostes decedat, videtur filius sui iuris factus esse captivitate patris, et quum mutuum sui iuris constituto datum sit, exceptio cessat. Scilicet si pater captivus ab hostibus reversus sit, iure postliminii filii potestatem recipit, ut neque videatur interim captivus fuisse: sin autem apud hostes decesserit, liberi eius sui iuris esse videntur non ex tempore mortis eius, sed ex eo tempore, quo captus est, ut didicisti tit. 12 [§. 5] lib. 1 Inst.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 2 *verb: restitutus*]. In adrogationem ..... adversus adoptionem restitui potest et sui iuris fieri emancipatione a patre adoptivo facta. Hoc accipe, si minor [XXV annis in adoptionem] se dedit, et — Hoc enim didicisti ex iis, quae Ulpianus lib. IV *τῶν πρώτων* tit. 4 dig. 3 [§. 6] dicit. Nec turberis his, quae Papinianus dicit lib. I tit. 7 dig. 32

73) Cod. Paris. gr. 1367 fol. 124 hanc rubricam, quam *Heimbachius* ex indice Coisliniano et ex Tipucito dedit, similiter exhibet. Variantes lectiones adnotabo.
74) Paris: *μακεδονικοῦ*.
75) Deest in Paris.
76) Paris. *κειμένας*.
77) Ex Paris 1367. Habet etiam Syn. p. 181.
78) Ex Paris. 1367.
79) Inc. fol. 100. 103.
80) Cod. *εἰ*.

c) Lege *ἐλπίδι*. Caeterum hic inc. fol. 100. 103.
d) Legeram: *χρόνους εἰς οὓς*.
e) Cod. videbatur habere: *χρεώσιου*.
f) Cod. *τοῦτο*.
g) Codex vel sic vel *ρς'* vel *ρι'*.
h) Codex vel sic vel *κθ'*.
i) Codex notas habet, ex quibus mihi haec verba: *sui iuris* efficere posse videbar.
k) Forte *ὦν*.

τις υἱοθετηθεὶς δανείσηται καὶ δι' ἀποκαταστάσεως αὐτεξούσιος γένηται, οὐκ ἀπαιτεῖται.

Οἱοσδήποτε ἀξιωματικὸς ὑπεξούσιος κεκώλυται δανείζεσθαι, πλὴν τοῦ ἔχοντος ἰδιόκτητον πεκούλιον. δανείζεται γὰρ μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ ἰδιοκτήτου πεκουλίου.

β'. IDEM. Ὁ γὰρ ὑπεξούσιος ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ τάξιν ἔχει αὐτεξουσίου.

[γ'.] Ἐάν [τις][81]) οὐχ ἁπλῶς οὔτε κατὰ ἄγνοιαν νόμου πιστεύσῃ αὐτεξούσιον εἶναι τὸν ὑπεξούσιον, (τοῖς γὰρ πολλοῖς αὐτεξούσιος ἐδόκει καὶ οὕτω διῆγε καὶ συνήλλαττε καὶ ἐλειτούργει,) ἀργεῖ τὸ δόγμα· ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ μισθωσαμένου δημόσια τέλη, καὶ ὅτε ὁ δανείσας οὐκ ἠδυνήθη γνῶναι εἰ ἐστὶν ὑπεξούσιος, ἴσως ἄνηβος ἢ νέος. ἀλλ' ὁ μὲν νέος καὶ δι' ἀποκαταστάσεως βοηθεῖται, ὁ δὲ ἄνηβος οὐδὲ συνίστησι δάνειον χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου. εἰ δὲ καὶ ὑπεξούσιος ὑπεξουσίῳ δανείσῃ, ἀργεῖ τὸ δόγμα, κἂν

διγ. λβ'[1]) φησὶν, καὶ μὴ ἐπὶ πουπίλλου μόνου δέξῃ τὸ [εἰρη]μένον· οὔτε γὰρ μόνον ἐπὶ πουπίλλου, ἀλλὰ [καὶ ἐπὶ] παντὸς ἐλάττονος, περιγραφέντος [μέντοι] περὶ τὴν θέσιν, χώραν ἔχει τὸ νόμιμον.

..... ἀποκαθίσταται περιγρα[φεὶς], ὡς [βι.] δ' τί. δ' διγ. [γ'. ἀνάγν. βι. α'] τί. ζ' διγ. [λβ'.]

.....ται .....ισμ .. τὸν ἔμπρακτον ὕπαρχον καὶ στρατηγὸν καὶ ὑπατεία πατρικιότης ἢ ἐπισκοπὴ ὑπεξουσιότητος ἐλευθεροῖ. περὶ δὲ τοῦ ἔχοντος κανστρήσιον πεκούλιον ὑπεξουσίου ἀνάγν. βι. δ' τί. κη'[m]) διάτ. ὑστέραν καὶ κιλ.... κατασταστ.....

σῆ. ὅτι οἱ ὑπεξούσιοι [εἰς] τὸ κανστρήσιον πεκούλιον αὐτεξούσιοι εἶναι νομίζονται· οἶδας γὰρ ὅτι καὶ διατίθεσθαι δύνανται [εἰς] αὐτὸ, [καὶ] δύνανται περιόντες ἐκποιεῖν τὰ τοῦ κανστρησίου πεκουλίου, ὡς ἀνήνεκται βι. ιβ' τοῦ κώδ. τί. λς' διατ. β'.

κυρ. εἰ νομίσας αὐτεξούσιον οὐ κατ' ἁπλότητα οὔτε κατὰ ἄγνοιαν νόμου δανείσω, οὐ χώρα τῷ δόγματι, ὥσπερ ἐπὶ τελώνου ὑπεξουσίου. [εἰ] μέν[τοι][n]) ἄνηβος τοῦ ἐπιτρόπου ἄνευ δανείσῃ ὑπεξουσίῳ, ἢ ὑπεξούσιος[o]), κἂν ἔχῃ λιβέραν πεκουλίου διοίκησιν, οὐ μεταφέρει δεσποτείαν· εἰ δὲ ὁ ἐλ[άττων][p]), ἀποκαθίσταται.

στεφ. τί γάρ; ὅτι ἑώρα αὐτὸν πεμπίζοντα[q]) καθ' ἑκάστην καὶ ἐκ τούτου ὑπενόησεν αὐτὸν αὐτεξούσιον εἶναι· αὕτη γὰρ VANA SIMPLICITAS [οὐ] συγγινώσκεται.

τί γάρ; ὅτι ἑώρα αὐτὸν λανθάνοντα τῶν νομμῶν τοῦ ἰδίου υἱοῦ καὶ ἐκ τούτου ὑπενόει αὐτὸν αὐτεξούσιον, ἀγνοήσας τὸν νόμον ὅτι ἐγγόνου ..... τος βούλεται νόμος καὶ τὸν πατέρα συναινεῖν, [ὡς] ὁ οὐλπιανὸς[r]) ἐν τῷ δὲ σπονσαλίβους μονοβιβλ. τί. β διγ. ις' φησί. δυνατὸν δὲ καὶ ἄλλως θεματίσαι τὴν τοῦ νόμου ἄγνοιαν· οἷον ὑπόθου, ὅτι ἔγγονος ἦν ὁ δανεισάμενος, [ἐν ᾧ] χώραν ἔχει τὸ δόγμα καὶ .....[s]), ὡς φησιν ὁ οὐλπιανὸς[t]) ἐν τῷ ιδ' διγ. τοῦ παρόντος τί. ὑπόθου οὖν, ὡς εἶπον, ὅτι ἐγγόνου ὄντος τοῦ δανεισαμένου ἐτελεύτησεν ὁ τούτου πατὴρ, καὶ τὸν δανειστὴν λέγοντα, ὅτι ἐνόμιζε, ὅτι τελευτήσαντος πατρὸς αὐτεξούσιος γέγονεν, εἰ καὶ περιῆν ὁ πάππος. καὶ σῆ. πότε ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια [οὐ] συμβάλλεται ... δὲ τῷ .....

μὴ εἴπῃς, ὅτι ἀγωγὰς κινεῖ. ὑπεξούσιος γὰρ οὐ δύναται σοῦο νόμιμε κινεῖν χρηματικὴν ἀγωγὴν, πλὴν εἰ μὴ τὸ [δοθ]ὲν

et si quis arrogatus mutuum acceperit et per restitutionem sui iuris factus sit, non excutitur.

Filiusfamilias in qualibet dignitate constitutus mutuum accipere prohibetur, nisi castrense peculium habeat. Nam usque ad quantitatem castrensis peculii mutuum sumere potest. *L.* 1. §. 3. *D.* XIV. 6.

II. *Idem.* Filiusfamilias enim in castrensi peculio vice patriisfamilias fungitur. *L.* 2. *D. eod.*

III. Si quis non simpliciter nec ignorantia iuris filiumfamilias patremfamilias crediderit, (plerisque enim paterfamilias videbatur et sic degebat et contrahebat et muneribus fungebatur,) senatusconsultum cessat: sicuti et in eo, qui publica vectigalia conduxit, et si creditor scire non potuit, an filiusfamilias sit, quum forte pupillus vel minor esset. Sed minori etiam per integri restitutionem succurritur, pupillus autem nec contrahit mutuum absque tutore. Sed et si filiusfamilias filiofamilias crediderit, senatusconsultum *L.* 3. *pr.* §. 1. 2. *D. eod.*

[pr.], neque de pupillo tantum accipies, quod dictum est: neque enim solum in pupillo, sed in omni minore, si quidem in adoptione circumscriptus sit, hoc ius locum habet.

6. [*Anon. ad l.* 1 §. 2]. ..... restituitur, si circumventus sit, ut lib. IV tit. 4 dig. 3 [§. 6]. Lege lib. I tit. 7 dig. 32 [pr.].

7. [*Anon? ad l.* 1 §. 3]. ..... et consulatus, patriciatus vel episcopatus a potestate liberat. De filiofamilias autem, qui castrense peculium habet, lege lib. IV [Cod.] tit. 28 const. ultimam .....

8. [*Steph. ad l.* 1 §. 3 *verb: nisi forte*]. Nota, filiosfamilias in castrensi peculio pro patribusfamilias haberi; scis enim, eos de eo testari, et, dum vivant, res castrenses alienare posse, ut relatum est lib. XII Cod. tit. 36 const. 2.

9. *Cyr.* [*l.* 3 *pr.* §. 1. 2]. Si credidero ei, quem non simplicitate deceptus nec ignorantia iuris pro patrefamilias habuero, senatusconsulto non est locus, sicuti [nec] in filiofamilias, qui vectigalia conduxit. Si vero pupillus absque tutore filiofamilias crediderit, vel filiusfamilias, licet liberam peculii administrationem habuerit, dominium non transfert: sin autem minor, restituitur.

10. *Steph.* [*ad l.* 3 *pr. verb: vana simplicitate*]. Quid? si eum quotidie viderit mittentem, et ex eo suspicatus sit eum sui iuris esse; eiusmodi enim vana simplicitas non indulgetur.

11. [*Steph. ad l* 3 *pr. verb: nec iuris ignor.*]. Quid enim? si eum viderit [consentire in nuptiis filii sui] et propterea eum patremfamilias esse putaverit, quum legem ignoraret, quae vult etiam patrem consentire in [nuptiis] nepotis, ut Ulpianus dicit libro singulari *de sponsalibus* tit. 2 dig. 16 [§. 1]. Potest etiam aliter fingi iuris ignorantia: puta ut ponamus nepotem esse, qui mutuum sumit, in quo senatusconsulto locus est et ..... ut dicit Ulpianus dig. 14 huius tit. Pone igitur ut dixi, quum nepos esset, qui mutuum sumeret, eiusque pater mortuus esset, creditorem dicere, se putasse eum mortuo patre sui iuris factum esse, licet avus superstes esset. Et nota, quando iuris ignorantia non prosit .....

12. [*Steph. ad l.* 3 *pr. verb: sic agebat*]. Ne dicas, quod actiones exercebat. Filiusfamilias enim suo

---

81) Deest in Cod.

l) Cod. λς'.
m) Cod. κή'.
n) Legebam ηλ μεν . ἤ.
o) Cod. ὑπεξουσίῳ.
p) Cod. δ υλ... videbatur habere.
q) Vox inusitata: a πίμπω derivanda esse videtur, quasi latine dixeris: *mittitare.*
r) In nostris editionibus *Paulus* est.
s) An supplendum: τελευτήσαντος τοῦ πατρός;
t) Nobis *Iulianus.*

ἐλευθέραν τοῦ πεκουλίου τὴν διοίκησιν εἶχεν ὁ δανείσας· οὐ συνίσταται γὰρ τὸ δάνειον, ἐπειδὴ οὐκ ἐπιτέτραπται τὸ πεκούλιον ἀπόλλειν. ἔχει οὖν ὁ πατὴρ τὰ νομίσματα.

L. 3. §. 3. *D.* XIV. 6. Ἐπὶ μόνης ἀριθμήσεως χρημάτων χώρα τῷ δόγματι, οὐ μὴν τῶν ἄλλων ὀφειλομένων, ἐξ ἀγοραςίας τυχὸν ἢ μισθώσεως ἢ ἐπερωτήσεως ἢ ἑτέρου τρόπου, κἂν ταῦτα ὡς ἀπὸ δανείου χρεωστεῖν ὁμολογήσῃ· εἰ μὴ περιγραφὴ γέγονεν. ἴσως γὰρ μὴ δυνάμενος δανεῖσαι ἐπώλησα αὐτῷ, ἵνα τὸ τίμημα ἀντὶ δανείου σχῇ.[82])

§. 4. δ'.[83]) Scaev. Ἐὰν ὑπεξούσιος ὁμολογήσῃ, καὶ

cessat, licet creditor liberam peculii administrationem habuerit: neque enim mutuum consistit, quia ei non permissum est peculium perdere. Pater igitur numos habet.

In sola pecuniae numeratione senatusconsulto locus est, nec vero in aliis, quae debentur, puta ex causa emtionis vel conductionis vel stipulationis vel alia, licet haec tanquam ex mutuo debita promiserit: nisi fraus facta sit. Fortasse enim, quum credere non possem, vendidi ei, ut pretium loco mutui haberet.

IV. *Scaev.* Si filiusfamilias promiserit, et quali-

UIATICULUM πεκούλιον ἐπ' ἀλλοδαπῆς διάγων ἐδαπάνησε[u])· τότε γὰρ οὐτιλίαν δύναται κινεῖν ἀγωγήν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ α' τῶν δε ἰουδικίς βι. τι. α' διγ. ιη καὶ ἐν τῷ α' βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τι. α' διγ. ιζ' φησί. ἀνάγν. τὴν ἐν τῷ διγ. παραγραφὴν καὶ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ιη' διγ. τοῦ πρώτου[v]) τι. τοῦ α' τῶν δε ἰουδικίς βι. συνίσταται δὲ δικαστήριον καὶ μεταξὺ[w]) τοῦ ὑπεξουσίου καὶ [τοῦ αὐτὸν ἔχο]ντος ἐν ὑπεξουσιότητι, ἐπὶ δὲ καστρησίου πεκουλίου, ... δε ἰουδικίς διγ. δ'.

ὁ γὰρ ἐλάττων ὑπεξουσίῳ δανείζων οὐκ αὐτόθι βοηθεῖται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πραίτωρος, οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ καῦσα κογνίτα, δυνάμενος ἀποκαταστῆναι. [κατὰ] τοῦ πρὸς[x]) τὸν ὑπεξούσιον γενομένου[y]) δανείου καὶ κινεῖν[z]) ὡς αὐτεξουσίῳ[a]) δανείσας.

πρὸς τῇ ἀποκαταστάσει καὶ καθ' ἕτερον λόγον ἐπὶ πουπίλλου δανείσαντος ἐνίοτε [οὐ] χώρα τῇ παραγραφῇ. πούπιλλος γὰρ [χωρὶς] αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δανείζων οὐ συνίστησι δάνειον, ἀλλὰ μένει τῶν νομισμάτων δεσπότης· δανείου γὰρ μὴ συνισταμένου [οὐ δύναται] χώραν ἔχειν [ἡ] τοῦ μακεδονιανείου παραγραφή.

ὡσανεὶ ἔλεγε οὐ μόνον διὰ τὴν ἡλικίαν βοηθεῖται διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως εἰς τὸ δύνασθαι τὸν πούπιλλον κινεῖν, ὡσανεὶ ἐδάνεισεν αὐτεξουσίῳ, ἀλλ' ἐπεὶ οὔτε συνίστησι δάνειον πούπιλλος δανείζων δίχα τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, [δύνανται τὰ] ὑπὸ πουπίλλου δανεισ[θέντα ἐκδικεῖσθαι, ὡς] βι. ιβ' τι. α' διγ. ιθ' θε. β'.

ὑπεξούσιος δανείζων οὐ συνίστησι δάνειον, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ ἔχῃ ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν. ὁ γὰρ ἔχων δύναται ἐκποιεῖν [τὸ] [ο]ἰκ[εῖ]ον πεκούλιον· εἰ δὲ ἐκποιεῖ καὶ μετατίθησιν εἴς τινα λαμβάνοντα τὴν δεσποτείαν, συνίστησι δάνειον· ὅρος γὰρ δανείου τὸν τοῦτο λαμβάνοντα γενέσθαι δεσπότην. ὅτι δὲ ὑπεξούσιος, ἐν ᾧ ἐλευθέραν ἔχει πεκουλίου διοίκησιν, δύναται ἐκποιεῖν, ἔγνως ἐν τῷ β' βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τι. ζ' διγ. ιη' καὶ [ιθ']. καὶ ἔδει μὲν κατὰ τοῦτον τὸν λόγον [συνί]στασθαι τὸ δάνειον καὶ χώραν ἔχειν τὴν [τοῦ] μακεδονιανείου παραγραφήν, ἀλλὰ καθ' ἕτερον [λόγον] οὔ. [τὸν δὲ] λόγον ὁ νομικὸς ἐπιφέρει λέγων, ὅτι ..... ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν δοκ ... ὅτι ὡς · ρη .. καὶ σω .... διοικ ..... πεκουλ ..... οὐκ .... τῆς τοῦ ..... — ἀν .... μς[b]) καὶ βι. λθ' τι. ε' διγ. ζ'.

τοῦτο κατὰ τὸ ..... διάστιξον· εἰ μὲν γὰρ ... . δανεισθεντ .. δύνανται τὴν διοίκ .... ὡς τ.. δανεισ̄ ..... κινεῖν εἰ δε τῶν μὴ ἐξ .... πατρὶ τὰ δανεισθέντα δύναντ ..... διρίκτως — — — — ..... δανει .. καλῶς συναλλ ..... ὑπεξούσι .. καὶ .....

στεφ. τί γὰρ ὅτι .... || ||

nomine pecuniariam actionem exercere non potest, nisi si peregre degens peculium viaticuli loco ei datum [mutuo dederit]: tunc enim utili actione experiri potest, ut dicit Ulpianus lib. 1 *de iudiciis* tit. 1 dig. 18 [§. 1] et lib. 1 huius partis tit. 1 dig. 17. Lege adnotationem ad hoc dig. et quod dictum est dig. 18 [§. 1] tit. 1 lib. 1 *de iudiciis*. Caeterum consistit etiam iudicium inter filium et eum, qui illum in potestate habet, in castrensi nimirum peculio, [ut dictum est tit. 1 lib. 1] *de iudiciis* dig. 4.

13. [*Steph. ad l.* 3 §. 2 *verb*: *causa cognita et a praetore*]. Minori enim, qui filiofamilias credit, non ipso iure succurritur, sed a Praetore, nec simpliciter sed causa cognita, quippe potest adversus mutuum filiofamilias datum restitui et agere quasi patrifamilias crediderit.

14. [*Steph. ad l.* 3 §. 2 *verb*: *alia ratione*]. Praeter restitutionem etiam alia ratione interdum in pupillo, qui credidit, exceptio cessat. Pupillus enim, qui absque tutoris aucturitate credit, mutuum non contrahit, sed manet numorum dominus. Mutuo igitur non contracto non potest locum habere senatusconsulti Macedoniani exceptio.

15. [*Anon. ad l.* 3 §. 2]. Quasi diceret, non solum propter aetatem succurritur pupillo, ut possit agere perinde ac si patrifamilias mutuam pecuniam dedisset: sed quia nec mutuum consistit, si pupillus absque tutoris auctoritate credat, pecunia a pupillo mutuo data vindicari potest, ut lib. XII tit. 1 dig. 19 them. 2 [§. 1].

16. [*Steph. ad l.* 3 §. 2 *verb*: *si filiusfamilias crediderit*]. Filiusfamilias, qui pecuniam credit, mutuum non contrahit, si quidem non habeat liberam peculii administrationem. Qui autem habet, peculium suum alienare potest: si autem alienare potest et dominium ad accipientem transfert, etiam mutuum contrahit: mutuum enim est, si accipiens dominus fiat. Filiumfamilias scilicet, si liberam peculii administrationem habeat, alienare posse, didicisti lib. II huius partis tit. 7 dig. 18 [§. 4] et 19. Hac ratione igitur mutuum consistere necesse erat et locum habere senatusconsulti Macedoniani exceptionem: sed alia ratione non ita. Quam rationem iureconsultus subiicit, dum dicit, eum, qui habeat liberam peculii administrationem, tamen non videri — — — — — — et lib. XXXIX tit. 5 dig. 7 [pr.].

17. [*Steph. ad l.* 3 §!]. Hoc distingue secundum ..... si enim — — — — — — — — —

18. [*Cyr. l.* 3 §. 4?]. — — —

19. *Steph.* [*ad?*] Quid enim? si .... || ||

82) Expl. fol. 100. 103. Inc. fol. 46, cuius tantum dimidia pars superest.

83) In distinguendis et inscribendis capp. 4—7 librarius hallucinatur.

u) Malim ἐδάνεισε.
v) Cod παρόντος.
w) Cod. μεταξυ καί, transpositis verbis.
x) Cod. ἀποκαταστῆναι τοῦ πατρὸς πρὸς.
y) Cod. γινόμενον.
z) Cod. κινεῖ.
a) Cod. αὐτεξουσίων.
b) *Stephanus* allegare poterat: l. 28 §. 1 D. *de pactis*, l. 1 §. 1 D. *quae res pignori* (— unde fortasse syllaba ς indicatur ἀντιπαπιανὸς —), et l. 47 §. 1 D. *de solutionibus*.

ὁπωσοῦν αὐτεξούσιος γενόμενος ἀπαριθμηθῇ, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

ε'. Paul. Τῇ γὰρ ἀπαριθμήσει προσέχομεν.

ς'. Καὶ ὁ τοιοῦτος εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται.

ζ'. Scaev. Εἰ δὲ αὐτεξούσιος ὁμολογήσει, καὶ γενόμενος ὑπεξούσιος ἀπαριθμηθῇ, χώρα τῷ δόγματι.

Ἐγγυωμένου ὑπεξουσίου ἀργεῖ τὸ δόγμα, εἰ μὴ ἄρα μέλλων δανείζεσθαι ἐσχηματίσατο τὸν ἐγγυώμενον [καὶ] ἕτερον ἐναγόμενον δέδωκεν· τότε γὰρ[84]) [ἑκάτερος βοηθεῖται, ὡς καὶ οἱ ἐγγυηταὶ τοῦ ὑπεξουσίου.]

[Εἰ δὲ μέλλων δανείζειν ὑπεξουσίῳ λάβω σε

στεφ. ὥστε σῇ. ὅτι δύναται οὐ μόνον τὸν ..... ἀλλὰ καὶ .....

ἀνων. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ποθ..... δίκην. ἀνάγν. διγ. ιβ' ..... δὲ ὑπεξούσιον ..... αὐτεξούσ ..... διὰ πατρικιότητος ἢ ἐπισκοπῆς..... καὶ ἡ ἐπισκοπὴ αὐτεξούσιον ποιεῖ.

..... ἐπερωτήθη μὲν ὑπεξουσιότητ. ἀπηριθμήθη δὲ τὰ ..... ἐπειδὴ γὰρ αὐτεξουσίῳ ..... ἀπαριθμη..... ἐπὶ αὐτεξουσίου λοιπὸν τρακταῦζεται οὐ μ.. εις· πρόσ ..... καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ..... ἀπαριθμη..... ὑπεξουσιοτητ.. γενομένης τὸ δὲ συστῆσαι τὴν ἐνοχὴν πρὸς τὸ ἱποιUR ..... στῆναι νόησον .... εται ὅλως ὡμολογουμένους παρ .....[c])

κυρ. εἰ ὑπεξούσιος ἐγγυήσεται, οὐ χώρα τῷ δόγματι. εἰ δὲ αὐτὸς ἦν ὁ τὴν ἀλήθειαν δανεισάμενος, σχήματι δὲ ἐγγυώμενος, βοηθεῖται καὶ αὐτὸς [καὶ] ὁ ῥέος. καὶ ὁ ἐγγυητὴς γὰρ τοῦ ὑπεξουσίου βοηθεῖται καὶ ὁ συνρέος προμιτένδο, εἰ διὰ τὸ μὴ βοηθηθῆναι ὡς ἐγγυητὴς προσελήφθη.

Ἔχουσι δὲ τὴν παραγραφὴν οὐ κατὰ τὸ ἐναλλαγὲν σχῆμα, ἀλλ' ὥσπερ τῇ ἀληθείᾳ γεγένηται. οἷον καθὸ ὁ ὑπεξούσιος ὀφείλων δανείσασθαι ἐν προσχήματι ἐνηγυήσατο, ἔχει τὴν παραγραφὴν οὐχ[d]) ὡς ἐγγυητής, ἀλλ' ὥσπερ πρωτότυπος δανεισάμενος. τί δέ, ὅτι ἦλθεν ὁ αὐτεξούσιος ὀφείλων ἐγγυήσασθαι καὶ προσχήματι ἐδανείσατο; ἔχει τὴν παραγραφὴν, οὐχ ὡς δανεισάμενος, (αὐτεξουσίῳ γὰρ ὄντι καὶ δανεισαμένῳ πῶς ἐδίδοτο παραγραφή;) ἀλλ' ὡς ἐγγυησάμενος τὸν ὑπεξούσιον δανεισάμενον. ἀλλὰ καὶ τῷ ἐγγυητῇ αὐτοῦ δίδωσι τὸ δόγμα τὴν βοήθειαν, ὡς ὁ νομικὸς ἐπιφέρει. σῇ. δὲ ὅτι καὶ ὁ τὸν ὑπεξούσιον δανειζόμενον ἐγγυώμενος ἔχει παραγραφήν. καὶ οἶδας μέν, ὅτι ὁ ὑπεξούσιος δανεισάμενος φυσικῶς χρεωστεῖ, ἀμέλει καταβολὴ ἐν αὐτεξουσιότητι [οὐ] ῥᾳπετιτεύεται, ὡς ὁ παῦλος ἐν τῷ ι' διγ. φησι, καὶ ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον [οὐκ] ἔχρῃν τὸν ἐγγυητὴν αὐτοῦ βοηθεῖσθαι, κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα ὅτι ὧν οἱ πρωτότυποι φύσει, τούτων οἱ ἐγγυηταὶ καὶ φύσει καὶ νόμῳ κατέχονται· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐγγυητὴς ἤμελλεν ἐνδυσάμως τὴν μανδάτι κατὰ τοῦ ὑπεξουσίου κινεῖν καὶ ἀπαιτεῖν αὐτὸν εἴτι κατέβαλεν, καὶ ἐντεῦθεν ἐγενετ.. τῇ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ δόγματος εἰκότως καὶ ὁ ἐγγυητὴς βοηθεῖται. εἰ δέ τις δόναδι ἀνίμο τὸν ὑπεξούσιον ἐγγυήσηται, οὐ βοηθεῖται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' διγ. φησί. ὁ μέντοι ἐγγυησάμενος τὴν ἐπερκεδευσασαν γυναῖκα ἀδιαστίκτως βοηθεῖται, τουτέστιν εἰ καὶ δόναδι ἀνίμο αὐτὴν ἐγγυήσεται, ὡς ἐν τῷ προσφόρῳ τί. μανθάνεις.

τί γάρ; ὅτι ἐλθόντος τοῦ ὑπεξουσίου δανείσασθαι καὶ ἑτέρου τινὸς αὐτεξουσίου ὀφείλοντος[e]) αὐτὸν ἐγγυήσασθαι

cunque modo patrifamilias facto numeratum sit, senatusconsultum cessat.

V. *Paul.* Numerationem enim spectamus. *L. 4. D. XIV. 6.*

VI. Et is in solidum condemnatur. *L. 5. D. eod.*

VII. *Scaev.* Si vero paterfamilias promisit, et filiofamilias facto numeratum est, senatusconsultum locum habet. *L. 6. D. eod.*

Si filiusfamilias fideiusserit, cessat senatusconsultum, nisi pecuniam mutuam accepturus fideiussorem se finxit et alium reum dedit: tunc enim utrique succurritur, ut et fideiussoribus filiifamilias. *L. 7. pr. D. eod.*

Si vero filiofamilias mutuam pecuniam daturus §. 1.

20. *Steph.* [*ad?*]. Nota igitur, non solum posse ..... sed etiam .....

21. *Anon*, [*ad l.* 3 §. 4]. Idem etiam in .... || patriciatu vel episcopatu ..... et episcopatus a potestate liberat.

22. [*Steph. ad l.* 3 §. 4]. ..... stipulatus est dum sub potestate erat, [pecunia] autem numerata est ..... nam quum patrifamilias ... . || || ....

23. *Cyr.* [*l.* 7 *pr.* §. 1]. Si filiusfamilias fideiusserit, senatusconsultum cessat. Si vero ipse re vera mutuum accepit, sed simulatus est se fideiubere, tam ipsi quam reo succurritur. Nam etiam fideiussori filiifamilias subvenitur, et correo promittendi, si acceptus est ne quasi fideiussori succurreretur.

24. [*Steph. ad l.* 7 *pr. verb: dandam exceptionem*]. Habent autem exceptionem non secundum id quod simulatum, sed secundum id quod revera gestum est. Puta si filiusfamilias mutuam pecuniam sumturus erat, simulatione autem fideiussit, exceptionem habet non tamquam fideiussor sed tamquam debitor principalis. Quid? quod homo sui iuris, qui fideiussurus erat, si simulatione mutuum sumserit, exceptionem habet, non tamquam qui mutuum acceperit, (nam quum sui iuris sit et pecuniam mutuam acceperit, qui posset ei exceptio dari?) sed quasi filiofamilias mutuum sumenti fideiussor extiterit. Nam etiam fideiussori eius senatusconsultum subvenit, ut addit iureconsultus. Nota vero, etiam fideiussorem filiifamilias mutuum accipientis exceptionem habere. Quamquam enim novisti, filiumfamilias mutuam pecuniam accipientem naturaliter debere, adeoque non repeti quod paterfamilias solverit, sicuti Paulus dicit dig. 10, et hac de causa non oporteat fideiussori eius succurri, propter regulam quae dicit: quibus debitores principales naturaliter, his fideiussores naturaliter et civiliter tenentur; attamen quia fideiussor eum effectu mandati actionem adversus filiumfamilias habiturus est et repetiturus, si quid solverit, et exinde ..... ex mente senatusconsulti convenienter etiam fideiussori subvenitur. Si quis tamen donandi animo pro filiofamilias fideiusserit, non adiuvatur, ut Ulpianus dig. 9 [§. 3] dicit. Qui vero pro muliere intercedente fideiubet, ei indistincte succurritur, hoc est etiamsi donandi animo pro ea fideiubeat, ut tit. competente discis.

25. [*Steph. ad l.* 7 §. 1 *verb: duos reos accepero*]. Quid? si filiusfamilias accesserit mutuam pe-

84) Nonnulla hic desunt, quum inferior pars huius folii abscissa sit: supplere conatus sum partim ex Tipucito, partim ex ingenio.

c) Expl. fol. 100. 103. Inc. fol 46 dimidia parte mutilatum.

d) Cod. ἀλλ' habebat pro οὐχ.

e) Cod. videbatur habere: καὶ .. τέ.. τινὸς αὐτεξούσι .. ὀφείλει.

[illegible] ὁ ἐγγυητὴς βοηθῇ, χώρα

[illegible]ως τοῦ πατρὸς ἐξορισθέντος [illegible]ληφθέντος ὁμολογήσῃ προῖκα καὶ ἐνεχυράσῃ πράγματα τοῦ πατρός, τὸ δὲ ἐνέχυρον οὐκ ἔῤῥωνται, ἀλλ' ὁ υἱὸς γενόμενος τοῦ πατρὸς] κληρονόμος ἐκδικεῖ αὐτό, ἐκβάλλεται παραγραφῇ.

§ 1. Οὐκ ἐπὶ πάντων τῶν δανειζομένων εἰδῶν ἀλλὰ μόνον ἀργυρίων χώρα τῷ νόμῳ· εἰ μὴ πρὸς περιφανίν τις δανείσῃ οἶνον ἢ σῖτον ἢ ἔλαιον, ἵνα πωλήσῃ ὁ ὑπεξούσιος καὶ χρήσηται τῷ τιμήματι.

Non in omnibus speciebus, quae mutuo dari solent, sed in sola pecunia locus est senatusconsulto: nisi in fraudem quis vinum vel frumentum vel oleum mutuum dederit, ut filiusfamilias venderet et pretio uteretur.

§ 4. 5. Εἰ καὶ ἑτέρου ἦν ὑπεξούσιος ἐν τῷ δανείζεσθαι καὶ νῦν ἑτέρου, χώρα τῷ δόγματι. καὶ ἔνθα μὴ ἀπέθανεν ὁ πατὴρ, ἀλλὰ τῆς πολιτείας [85]) ἐξέπεσεν.

Et si in alterius erat potestate, quum mutuum daretur, et nunc in alterius, locus est senatusconsulto. Item si pater non decessit, sed civitatem amisit.

§. 6. Οὔτε οἱ διάδοχοι τοῦ δανείσαντος [86]) ....

Nec successores creditoris ....

§. 7. 8 desunt. — — — —

— — — —

εἰδὼς ὁ δανειστὴς, ὅτι καὶ ὁ ὑπεξούσιος δανειζόμενος καὶ ὁ ἐγγυητὴς αὐτοῦ βοηθεῖται, οὐκ ἐδέξατο μὲν ἐγγύην ...

cuniam quaerens et alius sui iuris constitutus, qui pro eo fideiuberet, creditor autem, quum sciret, tam filiofamilias mutuum accipienti quam fideiussori eius subveniri, fideiussionem quidem recusavit ....

— — — — — — — — — — —

(*Nonnulla desiderantur.*)

ἔγνως γὰρ βι. ιγ' τι. ζ' διγ. μα', ὅτι ἐὰν τις ἀλλότριον ἐνεχυράσῃ, καὶ γίνεται τοῦ δεσπότου κληρονόμος, οὐ δύναται αὐτὸ ἀπαιτεῖν.

26. [*Anon. ad l.* 7 §. 2]. Didicisti enim lib. XIII tit. 7 dig. 41, si quis rem alienam obligaverit, et domini heres factus sit, eam non posse repetere.

ἐπὶ νομισμάτων μόνων χώρα τῷ δόγματι, οὐ μὴν ἐπὶ ἑκάστου εἴδους δανειζομένου, εἰ μὴ περιγραφὴ [f]) τις εἴη.

27. [*Cyr. l.* 7 §. 3]. Solum in pecunia senatusconsultum locum habet, non in quavis alia re mutuo data, nisi fraus sit facta.

καὶ ταῦτα γὰρ δανείζονται ὡς ὄντα τῶν πόνδερε νούμερο μένσουρα, ὡς βι. ιβ' τι. [α'] διγ. β' [g]).

28. [*Anon. ad l.* 7 §. 3]. Nam etiam haec mutuo dari possunt, utpote quae pondere numero mensura consistunt, ut lib. XII tit. 1 dig. 2 [§. 1].

κἂν μετέλθῃ ὁ ὑπεξούσιος εἰς ἑτέραν ὑπεξουσιότητα [h]), κἂν ὁπωσδήποτε αὐτεξούσιος [i]) γένηται, ἔχει τὴν παραγραφήν.

29. [*Cyr. l.* 7 §. 4. 5]. Filiusfamilias, licet in alienam potestatem transierit vel quocunque modo sui iuris factus sit, exceptionem habet.

τί γάρ; ὅτι εἰς θέσιν ἐδόθη παρα τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, ἦ [k]) ἔγγονος ἦν καὶ τοῦ πάππου τελευτήσαντος μετέπεσεν εἰς τὴν τοῦ πατρὸς ὑπεξουσιότητα· καὶ ἐπὶ ἐγγόνου γὰρ ὑπεξουσίου δανειζομένου χώραν ἔχει τὸ δόγμα, ὡς ὁ οὐλπιανὸς [l]) ἐν τῷ ιδ' διγ. τοῦ παρόντος τι. φησίν.

30. [*Steph. ad l.* 7 §. 4]. Quid enim? si in adoptionem datus est a patre naturali, vel nepos fuit et defuncto avo in patris potestatem recidit: nam etiam si nepos sub potestate constitutus sit, qui mutuum accepit, senatusconsulto locus est, ut dicit Ulpianus dig. 14 huius tit.

ἀνων. τυχὸν DEPORTATOS γενόμενος· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα ὑποστρέφει, χώρα τοῖς εἰρημένοις τῇ ὑστέρᾳ διατ. τοῦ ὑστέρου τί. τοῦ Θ' βι. τοῦ κώδ.

31. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 5]. Forte deportatus est: si vero postea revertatur, locum habent quae traduntur const. ultima tit. ultimi lib. IX Cod.

τυχὸν γὰρ DEPORTATOS ἐγένετο. ἠρώτ. τί οὖν; ὅτι οὐ πρὸ τῆς δεπορτατίονος τοῦ πατρὸς ἀλλὰ μετὰ τὴν δεπορτατίονα πρὶν ἢ ἀνακληθῆναι ἐδανείσατο παρά τινος οὗτος ὁ τοῦ δεπορτάτου παῖς, ἆρα καὶ οὗτος μιμεῖται τὸν τοῦ αἰχμαλώτου παῖδα, ἐπειδὴ καὶ ὁ δεπορτάτος γενόμενος καὶ διὰ βασιλικῆς χάριτος εἰς τὴν δεσποτείαν ὑποστρέφων καὶ τὸ τῶν παίδων [m]) ὑποτέτακται πάλιν ἀναλαμβάνει; στεφ. κἂν τὰ μάλιστα ἀνακληθῇ τούτῳ τῷ τρόπῳ, καὶ τὸ ὑποτετάχθαι τῶν παίδων ἀναλαμβάνει, ἀλλ' οὖν τὰ ἐν τῷ μεταξὺ παρὰ τοῦ παιδὸς πραχθέντα βέβαια μένει, μόνον εἰ ἐντελοῦς ἦν ἡλικίας ὁ παῖς, ὡς ἀνήκεται βι. Θ' [n]) τοῦ κώδ. τι. τελευτ. διατ. τελευταίᾳ.

32. [*Steph. παραγρ. ad l.* 7 §. 5 cum ἐρωτήσεσι.]. Forte enim deportatus est. *Quaes.* Quid igitur, si non ante deportationem patris, sed post deportationem, antequam revocaretur, ab aliquo mutuam pecuniam deportati filius accepit, num etiam is captivi filio similis est, quandoquidem etiam is, qui deportatus est et beneficio principis revertitur, potestatem filiorum recipit? *Steph.* Licet hoc modo revocatus sit et potestatem liberorum receperit, tamen quae interim a filio gesta sunt, valent, si tamen filius perfectae aetatis erat, ut relatum est lib. IX Cod. tit. ult. const. ultima.

κυρ. καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ δανειστοῦ κινῶν ἐκβάλλεται, καὶ ὃν προσελάβετο ἵνα ἐπερωτήσῃ, καὶ ὁ συνρέος στιπουλάνδο.

33. *Cyr.* [*l.* 7 §. 6. 7]. Etiam heres creditoris, si agat, exceptione summovetur, et is quem adduxit ut stipularetur, et correus stipulandi.

στεφ. σῆ. ὅτι δανεισάμενος ὁ ὑπεξούσιος καὶ [δε]ληγατευθεὶς ἑτέρῳ, κἂν μὴ ἐμνήσθη τῆς παραγραφῆς ἐν τῇ δελε-

34. *Steph.* [*ad l.* 7 §. 7]. Nota quod filiusfamilias, qui mutuum accepit, si alii delegatus sit, licet in dele-

85) Cod. δεσποτείας.

86) Hic fol. 46 mutilum desinit.

f) Cod. παραγραφή.
g) Cod. α'.
h) Cod. αὐτεξ.
i) Cod. αὐτεξουσιότητ..
k) Cod. ὃ.
l) Nobis *Iulianus.*
m) Cod. καὶ τόπων καὶ παίδων.
n) Cod. β'.

Ἐὰν [87]) [ἐντό]κ[ως ἢ ἀτοκι ἐδ]άνεισα ὑπεξουσίῳ, χώρα τῷ δόγματι.

Εἴτε ὑπεξούσιος ἀποθάνῃ ὁ δανεισάμενος, ὁ πατὴρ αὐτοῦ βοηθεῖται, εἴτε [αὐτεξούσιος], ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.

Ἐὰν ὑπεξούσιος ὁ προεστὼς δανείσηται, ὁ μὲν προστήσας αὐτὸν ἐνάγεται τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος κινουμένῃ ἀγωγῇ, αὐτὸς δὲ τὴν τοῦ δόγματος ἔχει παραγραφὴν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ αὐτὸν τῆς ἰδίας προεστήσατο πραγματείας ἢ ἠνέσχετο ἐν τῷ πεκουλίῳ αὐτὸν πραγματεύεσθαι. γινώσκων γὰρ αὐτὸν πραγματεύεσθαι δοκεῖ καὶ τοῦτο ἐπιτρέπειν, εἰ μὴ ῥητῶς κωλύσει.

Ἐὰν τὸ δανεισθὲν στρέψῃ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς, κἂν μὴ τοιαύτῃ γνώμῃ ἐδανείσατο, ἀρχεῖ τὸ δόγμα. εἰ μέντοι ἀγνοοῦντι τῷ πατρὶ ὑπὲρ χρέους

Sive cum usuris sive sine usuris credidi, senatusconsulto locus est. *L.* 7. §. 9. *D.* XIV. 6.

Sive filiusfamilias decesserit, qui mutuum accepit, patri eius succurritur, sive paterfamilias, heredi eius. §. 10.

Si filiusfamilias institor mutuam pecuniam acceperit, ille quidem, qui eum praeposuit, institoria actione convenitur, ipse vero senatusconsulti exceptionem habet, nisi pater eum suae negotiationi praeposuit vel in peculio eum negotiari passus est. Nam si scit, eum negotiari, etiam hoc permittere videtur, si non nominatim prohibuit. §. 11.

Si mutuam pecuniam sumtam in rem patris vertit, quamvis hoc animo mutuum non acceperit, cessat senatusconsultum. Si tamen patri ignoranti in de- §. 12.

γατίονι ἤτοι τῇ ἐπερωτήσει, δύναται οὐδὲν ἧττον ἐμφάκτουμ παραγραφὴν ἀντιτιθέναι τῇ ἐξστιπουλάτου παρὰ τη επε [o])

ον, χώρα τῷ δόγματι, καὶ δάνειον δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀργύροις δάνειον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ παρόντι διγ. φησίν.

κυρ. ἔχει παραγραφὴν καὶ κληρονόμος τοῦ παιδὸς καὶ πατὴρ.

στεφ. σῃ. ὅτι κἂν ἐνστιτούτωρ, παρὰ ἐξωτικοῦ μέντοι, προβληθῇ ὑπεξούσιος καὶ δανείσηται, χώρα γίνεται τῇ τοῦ μακεδονίου παραγραφῇ, καὶ οὐ ποιεῖ τι πλέον ἡ προβολὴ αὐτοῦ, εἰ μὴ ἄρα ὁ πατὴρ αὐτοῦ προεστήσατο ἢ σκιεντίᾳ τοῦ πατρὸς πεκουλιαρίως ἐνεπορεύετο· δοκεῖ γὰρ τηνικαῦτα κατὰ γνώμην δανείζεσθαι τοῦ πατρὸς, καὶ οὔπω [p]) χώρα τῷ δόγματι.

ἐναντιοφ. ἀνάγν. τἰ. γ' δίγ. ιθ' καὶ βι. δ' τοῦ κώδ. τἰ. κέ διάτ. α.

τοῦτο ἔγνως καὶ ἐν τῇ τριβουτορίᾳ εὐθὺς ἐν τῷ α' διγ. ὅτι δοκεῖ κατὰ πρόληψιν ἐπιτρέπειν ἕκαστον [παρὰ] τοῦ ὑπεξουσίου γίνεσθαι συνάλλαγμα, ἐν ᾧ γινώσκων αὐτὸν ἐμπορευόμενον εἰς τὸ πεκούλιον σιωπᾷ καὶ οὐκ ἀντιλέγει καὶ διαμαρτύρεται.

σῃ. ὅτι ὁ ....[q]) δαπάνημα οὐκ ἐκ τῆς ἀ[ρχῆς] ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀποστελίσματος [εἰ]ωθε σκοπεῖν· διὰ τοῦτο κἂν ὅτι [ὁ υἱὸς ἐ]δανείσατο, μὴ εἶχε σκοπὸν τὰ δανειζόμενα περὶ τὴν οὐσίαν δαπανῆσαι τοῦ πατρὸς, ἐδαπάνησε δὲ ὅμως, χώρα τῇ δὲ ἐν ῥέμ βέρσω καὶ ἀρχεῖ τὸ δόγμα ὡς δοκοῦντος αὐτοῦ καὶ ἐξ ἀρχῆς τοιοῦτον ἐσχηκέναι σκοπὸν· εἰ δὲ [τῷ] ὅτι σκοπὸν εἶχε περὶ τὰ πράγματα τοῦ πατρὸς δαπανῆσαι, καὶ τοῦτο αὐτὸ εἰ[πε]ν τῷ δανειστῇ, ἀρχεῖ τὸ δόγμα, ἐν ᾧ δηλονότι ....ει... δια.....νη· τὰ πράγματα [τοῦ] πατρὸς δαπανῆσαι καὶ.....περ.... ανα σάμενος ὁ δανειστὴς..... τὸ εἰρημένον περὶ τῆς ἐνστιτουτορίας..... ἐνστιτουτορ .....

ἀνων. ..... εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ αὐτοῦ φ[αι]νομένου ἐν τῷ πεκουλίῳ ἔχειν, χώρα τῷ δόγματι, ὡς διγ. θ'[r]) θέ. γ'.

ἀνων. εἰ δὲ ᾔδει ὁ πατὴρ..... δωρόθεος καὶ π.. κἂν μετὰ ταῦτα ἔλαβεν αὐτὰ εἰς χρέος.

εἰ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρὸς ἐδανείσατο [καὶ] κατέβαλεν αὐτῷ, [μόνον] χώρα τῷ δόγματι. εἰ γὰρ εἰδότος τοῦ πατρὸς ἐδανείσατο, ἐκ τῆς εἰδήσεως ἐνεπόδ[ισε] τῷ δόγματι· οὕτω φησὶ καὶ δωρόθεος ὁ μακαρίτης. ὥστε ὅλως οὐ..... πορτ. ....την καυ..... τοῦτο εν..ιν.... NUM ἐδέξ..το. ..... ποιεῖ..... ἐν τῷ θ' διγ. τοῦ παρόντος τἰ., ὅτι κἂν μήπω δαπανηθῇ τὰ δανεισθέντα τῷ ὑπεξουσίῳ, ἀλλὰ

gatione sive stipulatione mentio exceptionis non sit facta, nihilominus in factum exceptionem ex stipulatu actioni opponere potest .....

(Nonnulla desiderantur.)

35. [*Steph. ad l.* 7 §. 9]. [mutu]um, senatusconsulto locus est, nec tamen simpliciter quodvis mutuum, sed quod in pecunia consistit, sicut Ulpianus in hoc dig. [§. 3] dicit.

36. *Cyr.* [*l.* 7 §. 10]. Exceptionem habet tam heres filii quam pater.

37. *Steph.* [*ad l.* 7 §. 11]. Nota: Licet filiusfamilias tamquam institor, ab extraneo nimirum, praepositus sit et mutuam pecuniam acceperit, exceptioni SC. Macedoniani locus est, nec aliquid amplius praepositio eius efficit, nisi forte pater eum praeposuerit vel sciente patre mercem peculiarem exercuerit: tunc enim voluntate patris mutuam pecuniam sumere videtur, nec senatusconsulto locus est.

38. *Enantioph.* [*ad l.* 7 §. 11]. Lege tit. 3 dig. 19 [§. 2] et lib. IV Cod. tit. 25 const. 1.

39. [*Steph. ad l.* 7 §. 11 *verb: nam si scit*]. Hoc didicisti etiam tit. *de tributoria* statim dig. 1 [§. 3]: praesumitur permittere quemlibet a filio contractum iniri, si sciat eum in peculio negotiari et taceat nec contradicat et protestetur.

40. [*Steph. ad l.* 7 §. 12]. Nota: an versum sit, [lex] non ab initio sed ab effectu quaerere solet: proinde licet filius, quum mutuam pecuniam acciperet, consilium non habuerit pecuniam in rem patris vertendi, si tamen vertit, de in rem verso agitur et senatusconsultum cessat, quasi ab initio hoc consilium habuisse videatur; sed et si re vera consilium habuit in rem patris vertendi idque creditori dixit, senatusconsultum cessat, si nimirum ..... — — — — ... .

41. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 12]. ..... in rem patris, sed ipse videatur in peculio habere, senatusconsulto locus est, ut dig. 9 them. 3 [§. 2].

42. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 12]. Si vero scivit pater, ... *Dorotheus*, ... licet ea postea in debitum acceperit.

43. [*Steph. ad l.* 7 §. 12 *verb: si pater ignoravit*]. Si ignorante patre mutuam pecuniam sumsit eique solvit, tum demum senatusconsulto locus est; sin autem sciente patre mutuum sumserit, senatusconsulto scientia eius impedimento est: ita dicit etiam beatus *Dorotheus*. Itaque ..... — — — in dig. 9 [§. 2] huius tit., licet pecunia, quae filiofamilias mutua data

87) Inc. fol. 211. 215.

o) Expl. pars superior fol. 16. Mox inc fol. 211. 215.
p) Cod. οὔτω.
q) Supple νόμις.
r) Cod. ιθ'.

κατέβαλεν, οὐκ ἔστι δαπάνημα ὑπὲρ πατρὸς, καὶ χώρα τῷ δόγματι.

L. 7. §. 13. D. XIV. 6. Ἐὰν ὑπεξ[ούσιος] ἕνεκεν σπουδασμάτων [ἀπὼν] σύμμετρα [καὶ] τὸ εἰωθὸς αὐτῷ [παρὰ τοῦ πατρὸς παρασχεθῆναι δανεί]σηται, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

§. 14. [Ἐὰν δανεισάμενος] ὁ ὑπεξ[ούσιος καταβάλλῃ ἑτέρῳ δανειστῇ] μὴ ἐκβαλλομένῳ ι[ᾗ τοῦ δόγματος παραγραφῇ, ἀργεῖ τὸ δόγμα.]

§. 15. Εἰ δὲ καὶ ἄρξεται καταβάλλειν ὁ πατὴρ τὸ παρὰ [τοῦ] υἱοῦ δανει[σθὲν, ἀργεῖ τὸ δόγμα, ὥσπερ ἂν εἰ] δεκτὸν ἠγήσατο.

§. 16. Καὶ εἰ γενόμενος αὐτεξούσιος μέρος καταβάλῃ, ἀργεῖ τὸ δόγμα καὶ ἡ ἀνάληψις.

L. 8. D. eod. [η'.] Εἰ δὲ ἀγνοῶν ὁ κουράτωρ καταβάλῃ, ἀναλαμβάνεται.

L. 9. pr. D. eod. θ'. Ulp. Εἰ δὲ ἐνέχυρον παράσχῃ γενόμενος

καὶ φαίνοντα και τινα.. ἐν [πε]κουλίῳ [a]), καὶ οὕτω οὐδὲν ἧττον χώρα τῷ δόγματι. ἕτερον γάρ ἐστι τὸ εἶναι α[ὐ]τὰ ἐν πεκουλίῳ καὶ ἕτερον τὸ οἰκειώσασθαι αὐτὰ τὸν πατέρα καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον χρέος ἀπολαβεῖν. σῆ. ὅτι φυσικὸν χρέος ἀπολαβὼν ὁ πατὴρ οὐχ ὑπόκειται ..... ἐν τῷ ἑξῆς βι. τί. α' διγ. γ'. μέμνησο καὶ τῶν παραδεδομένων σοι παρ' ἐμοῦ ἐν τῷ ια' διγ. τῆς ἱνστιτουτορίας τοῦ [παρόντος βι.]

ἀνων. ἀνάγν. βι. ιε' [b]) τί. α' διγ. γ'. λ' δὲ διγ. τοῦ γ' τί. τοῦ αὐτοῦ βι. ποθ.. τὸ ..... κανονίζεται.

σπουδασμάτων χάριν ἀπόντι ὑπεξουσίῳ καλῶς δανείζει τὶς, ὅσα εἰωθε χορηγεῖν αὐτῷ ὁ πατήρ.

σῆ. ὅτι συνήθ..καὶ ἡ τῆ τηνάδει ... [c]) τοῦ πατρὸς προσέχειν τὸν δανειστήν.

ἀνων. σῆ. ὁμοίως βι. δ' τοῦ κώδ. τί. κή διατ. β' καὶ ε', ἐν ᾗ καὶ περὶ περ.. ευτούας εἴρηται.

ὁ δανεισας ἐπὶ τῷ καταβληθῆναι τῷ μὴ παρὰ τὸ δόγμα κινήσαντι ἐνδυνάμως κινεῖ. εἰ ἄρξεται ὁ πατὴρ καταβάλλειν τὸ χρέος, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

τυχὸν ἀπὸ πράσεως ἢ μισθώσεως ἢ ἐξ ἑτέρου τινὸς ἐκεχρεώστητο συναλλάγματος πλὴν τοῦ δανείου, [ἢ ἐκ δανείου] [d]) μὲν ἐκεχρεώστητο, μὴ παρὰ τὸ μακεδονιάνειον δόγμα δὲ γενομένου· τυχὸν γὰρ εἰς χρείας ἐδάνεισεν, εἰς ἃς ἐχορηγεῖτο ὁ πατὴρ, ἢ καὶ ἐρατοναβίτευσε τὸ δάνειον καὶ οὐ χωρὰν εἶχεν ἡ παραγραφὴ, ὡς ὁ γάϊος ἐν τῷ δ' διγ. φησὶν.

ἀνων. δοκεῖ γὰρ τὸν τόπον τοῦ προτέρου ὁ δεύτερος ἐπεισιέναι, ὡς ἐπὶ τῆς ἐξερκιτορίας βι. μδ' τί. α' διγ. α' θε. ιβ', καὶ ἐπὶ τῶν πριβιλεγίων βι. μβ' τί. ε' διγ. κδ'. ἀνάγν. τοῦ μβ' βι. τί. γ' διγ. β'.

σῆ. ὅτι [ἡ μερικὴ] καταβολὴ βεβαιοῖ τὸ πᾶν συνάλλαγμα, σημειουμενος ἐν τούτῳ, ποτε ἡ ἄλλου ῥατοναβιτίων βλάπτει ἤτοι ἀδικεῖ τὸν δανεισάμενον [ὑ]πεξούσιον [ἀν]αιρουμένη αὐτῷ τὴν παραγραφήν.

ἀνων. ὁπότε ἡ ἄλλου ῥατοναβιτίων βλάπτει ἄλλον καὶ ..... λ'..... ῶ .... ἑτερ ... του [ἐ]νεχύρου ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ θ' διγ.

ἀδιαφορον ει.. ληθη τ'. παραγραφη κτεμισον αὐτεξούσιος ἤδ ..... ὡς ἔστι πρὸς τῷ τέλει τοῦ θ' διγ. μαθεῖν. ἀνάγν. τὸ θ' δίγ. τοῦ παρόντος τί. ὥσπερ κατὰ εἴδησιν τοῦ κουράτωρος κ..... — — — — — — — —

— — — — — — — —

αὐτεξούσιος, ἀργεῖ τὸ δόγμα μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐνεχύρου.

Ἐὰν λαβὼν δωρεὰν ὁ ὑπεξούσιος καταβάλῃ τῷ δανείσαντι, παντὶ τρόπῳ ἀπαιτεῖ αὐτὰ ὁ πατήρ· οὔτε γὰρ εἶχεν αὐτῶν ὁ υἱὸς τὴν ἐκποίησιν, εἰ μὴ ὁ δωρησάμενος ἐπὶ τῷ καταβληθῆναι αὐτὰ τῷ δανειστῇ ἐδωρήσατο.[88])

If a filius familias receives a gift of money and pays it to the creditor who lent it, the father may in any way recover it: for the son had not the power of alienation, unless the donator gave it on condition that it should be paid to the creditor who lent it.

L. 9. §. 1. *D.* XIV. 6.

Καὶ[89]) ἐπὶ [ὑπεξουσίας] χώρα τῷ δόγματι, [κἂν ἐκ] τῶν [δανεισθέντων ἠγόρασε κόσμια. καὶ ἐπὶ υἱοῦ γὰρ εἴτε δαπανηθῇ τὸ δανεισθὲν εἴτε φαίνεται ἐν τῷ πεκουλίῳ,] χώρα τῷ δόγματι.

In filia quoque familias senatusconsulto locus est, quamvis ex pecunia credita ornamenta comparaverit. Nam et in filio, sive pecunia mutuo accepta consumta sit sive in peculio extet, senatusconsulto locus est.

§. 2.

[Καὶ[90]) οἱ ἐ]γγ[υηταὶ καὶ οἱ μ]ανδάτω[ρες τοῦ ὑπεξουσίου βοηθοῦνται, εἰ μὴ ψυχῇ δω]ρουμ[ένου παρενέβαλον. καὶ εἰ βουλήσει τοῦ πατρὸς παρενέβαλον, ὅλον τὸ συνάλλαγμα βεβαιοῦται.]

Et fideiussoribus et mandatoribus filiifamilias succurritur, nisi donandi animo intercesserunt. Et si voluntate patris intercesserunt, totus contractus confirmatur.

§. 3.

[Ὁ[91]) ὑπεξούσιος καὶ οἱ παρεμβάλλοντες, εἰ καὶ διηνεκῆ ἔχουσι παραγραφὴν, ὅμως καταβαλόντες οὐκ ἀναλαμβάνουσιν. ἡ γὰρ τοιαύτη παραγραφὴ οὐ δι' εὔνοιαν αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ μῖσος εἰσήχθη τοῦ ἐνάγοντος.]

Filiusfamilias et qui pro eo intercedunt, licet perpetuam exceptionem habeant, tamen si solverint, non repetunt. Nam talis exceptio non eorum favore, sed odio actoris introducta est.

§. 4.

[ι'. Καὶ[92]) φυσικῶς ἐνέχονται.]

X. Et naturaliter tenentur.

L. 10. *D. eod.*

[ια'.[93]) Ἐὰν ὑπεξούσιος μὴ ἀντιτιθεὶς τὴν παραγραφὴν καταδικασθῇ, κέχρηται τῇ παραγραφῇ καθ' ὑπόδειγμα τῆς ἀντιφωνησάσης γυναικός.]

XI. Si filiusfamilias non opposita exceptione condemnatus sit, utitur exceptione exemplo mulieris intercedentis.

L. 11. *D. eod.*

[ιβ'. Ἐὰν[94]) εἰδήσει τοῦ πατρὸς ὁ ὑπεξούσιος δανείσηται, ἀργεῖ τὸ δόγμα· καὶ ἐὰν ὁ πατὴρ κελεύσας δανείσασθαι κωλύει ἀγνοοῦντος τοῦ δανειστοῦ· ἡ γὰρ ἀρχὴ σκοπεῖται τοῦ συναλλάγματος.]

XII. Si filiusfamilias sciente patre mutuum accipiat, cessat senatusconsultum: et si pater, qui eum mutuam accipere pecuniam iussit, ignorante creditore prohibet: nam initium contractus spectatur.

L. 12. *D. eod.*

[ιγ'. Ἰσχυρῶς ἐπερωτᾶται ὁ υἱὸς κατὰ μετάθεσιν τοῦ χρέους, ὅπερ ἕτερος ἐδανείσατο.]

XIII. Filiusfamilias novandi debiti causa valide promittit, quod alius mutuum accepit.

L. 13. *D. eod.*

[ιδ'. Κἂν κελεύσει τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐδανείσατο ὁ ὑπεξούσιός μου ἔγγονος, χώρα τῷ δόγματι.]

XIV. Etsi iussu patris sui nepos, qui in potestate mea est, mutuam pecuniam sumsit, senatusconsulto locus est.

L. 14. *D. eod.*

[ιε'. Κἂν πόλις ἢ ἰδιώτης δανείσῃ, χώρα τῷ δόγματι.]

XV. Sive civitas sive homo privatus mutuum dederit, senatusconsulto locus est.

L. 15. *D. eod.*

[ις'. Ἐὰν ὁ ὑπεξούσιος ὡς ἀπὸ μανδάτου τοῦ πατρὸς δανεισάμενος γράψῃ αὐτῷ καταβαλεῖν, ὀφείλει ὁ πατὴρ ἐγγράφως διαμαρτύρασθαι, εἰ ἀποδοκιμάζει τὸ γεγονός.]

XVI. Si filiusfamilias quasi ex mandato patris mutua pecunia sumta scripserit ei, ut solveret, pater in scriptis protestari debet, si id, quod factum est, improbat.

L. 16. *D. eod.*

ἐκποιεῖν· [ἢ] γὰρ τὸ καστρήσιον πεκούλιον συγκεχώρηται αὐτῷ ἐκποιεῖν, ὡς ἀνῆκται βι. ιβ' τοῦ κώδ. τι. λς' διατ. β'..... .. ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ιη καὶ τοῦ ιθ' διγ. τῆς πιγνερατικίας, [ὅτι] καὶ ὁ οἰκέτης καὶ [ὁ] ὑπεξούσιος ἔχοντες ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν καλῶς ὑποτίθενται καὶ ἐκποι[οῦσι] τὰ πεκουλιάρια πράγματα. ἔχει δὲ κονδικτίκιον ὁ [πατὴρ] δαπανηθέντων δηλονότι τῶν νούμων καὶ οὐ τὸν ἐνδεβ .....

quae patri non acquirantur: profecto enim castrense peculium alienare ei permissum est, ut relatum est lib. XII Cod. tit. 36 const. 2. [Didicisti etiam] in fine dig. 18 et dig. 19 tit. *de pigneraticia*, tam servum quam filiumfamilias, si liberam peculii administrationem habeant, res peculiares obligare et alienare posse. Habet autem condictionem pater, nimirum si numi consumti sint, ...

(Quae sequebantur, non potuerunt legi.)

σῆ. ὅτι μόνον τὴν εἴδησιν τοῦ πατρὸς οὐ μὴν καὶ ἰδικὴν συναίνεσιν ζητοῦμεν εἰς τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὴν τοῦ μακεδονιανείου παραγραφήν. μὴ δόξῃ δὲ ἐναντίως ἔχειν τὸ ἐν τῷ δ' διγ. τοῦ παρόντος τι. [εἰρημένον, ὅτι] οὐ τῇ ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος, ἀλλὰ τῇ ἀπαριθμήσει προσέχομεν· αρ.... επι ι. δεικ.. συνάλλαγμα ..... ἀπαριθμη....

55. [*Steph. ad l.* 12]. Nota: scientiam tantum patris requirimus, non etiam specialem consensum, ne possit SC. Macedoniani exceptio opponi. Nec contrarium videatur quod dictum est dig. 4 huius tit., non initium contractus sed numerationem spectandam esse: .....

δεῖ γὰρ ταῖς ἀρχαῖς τῶν συναλλαγμάτων [x])

56. [*? ad l.* 12 *fin.*] Oportet enim initia contractuum

(Quae sequebantur, non leguntur.)

---

88) Expl. fol. 211. 215. Inc. fol. 76. 83, in quo pauca tantum legi potuerunt. Quae deerant, restituere conatus sum, utut potui.

89) Cf. Syn. p. 181.

90) Supplementa ex Syn. p. 181 et ex Tipucito confeci.

91) Hoc thema suppeditavit Syn. p. 181.

92) Ex Syn. p. 181.

93) Ex Schol. t. III. 67 *Fabr.* (apud *Heimb.* p. 493) et ex Tipucito.

94) Cap. 12 — 16 ex Tipucito confeci.

x) *Cyrilli* index l. 17, quem inter alia in hac pagina olim scriptum fuisse crediderim, habetur in Syn. p. 181.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

L. 17. *D.* XIV. 6. [ιζ'.] Ἐὰν [95]) [ὁ υἱὸς δανεισάμενος ἐπιδῷ προῖκα ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς, ἐνάγεται ὁ πατὴρ, ὡσανεὶ τὰ δανεισθέντα] εἰς αὐτὸν [ἐδαπανήθησαν. αὐτὸς γὰρ ἔχει τὴν ἀνάληψιν τῆς προικὸς ἀποθνησκούσης αὐτῆς ἐν τῷ γάμῳ.]

XVII. Si filius accepta mutua pecunia dotem pro sorore dederit, pater convenitur, quasi creditum in rem eius versum sit. Ipse enim mortua ea in matrimonio dotis habet repetitionem.

L. 18. *D. eod.* [ιη'. Ἐὰν [96]) ὁ υ]πεξούσ[ιος ἀποθάνῃ, ὁ δανειστὴς αὐτοῦ οὐ δύναται λαβεῖν] ἐγγυ[ητήν. ὁ μέντοι πατὴρ περὶ τοῦ] παρ' αὐτοῦ χρε[ωστουμένου διὰ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς καλῶς δίδωσιν ἐγγυητήν.]

XVIII. Si filiusfamilias mortuus sit, creditor eius fideiussorem accipere non potest. Pater tamen eius, quod ab eo per actionem de peculio debetur, nomine recte dat fideiussorem.

L. 19. *D. eod.* [ιθ'. *Μόνῳ τῷ γινώσκοντι ἢ τῷ γινώσκειν ὀφείλοντι ὑπεξούσιον εἶναι*] [97]) *τὸν δανειζόμενον ἀντίκειται* [*τὸ δό*]*γμα.*

XIX. Ei tantum, qui scit vel scire debuit, eum, qui mutuam pecuniam sumit, filiumfamilias esse, senatusconsultum obstat.

L. 20. *D. eod.* [κ'.] Ἐὰν *ὑπεξούσιος δανείσηται* [*καὶ μετὰ ταῦτα*] *γεγονὼς αὐτεξούσιος* [*κατὰ ἄγνοιαν φάκτου νοβατεύσῃ τ*]*ὸ πα*[*ρα τὸ δόγμα αὐτῷ δανεισθὲν, ἔχει ἐν φάκτουμ*] *παραγραφήν.*

XX. Si filiusfamilias mutuum acceperit et postea paterfamilias factus per facti ignorantiam mutuum contra senatusconsultum sumtum novaverit, in factum exceptionem habet.

L. 1. *C.* IV. 28. [κα'.] Ἐὰν ὁ δικα[*ίως νομισθεὶς*] *καὶ λέγων ἑαυτὸν αὐτεξούσιον* [*δανείσηται*], *ἀργεῖ τὸ μακεδονιάνειον δόγμα κατὰ τῶν δαν*[*ειστῶν.*]

XXI. Si, qui iure pro patrefamilias habebatur et se talem dicebat, mutuam pecuniam sumserit, senatusconsultum Macedonianum adversus creditores cessat.

L. 2. *C. eod.* *κβ'. Ὅτε τὶς αὐτεξούσιος εἶναι δημοσίᾳ ἐνομίσθη, ἢ κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς συναλλάξῃ, ἢ τὸ πραχθὲν ὁ πατὴρ ἀπεδέξατο, ἢ εἰς ἐκεῖνο ὅπερ τοῖς βάρεσι ἐπέκειτο τοῦ πατρὸς* [*κατεβλήθη*] [98]), *ἢ αὐτεξούσιος γενόμενος διὰ μεταθέσεως τοῦ χρέους τὴν ἰδίαν πίστιν ἔνοχον ἐποίησεν, ἢ ἄλλως ἐπέγνω τὸ χρέος, μὴ* [*εἶναι*] *χώραν τῷ δόγματι* [*δεδο*]*κιμασμένον ἐστίν.*

XXII. Si quis publice paterfamilias videbatur, aut patris voluntate contraxit, aut si pater quod gestum est ratum habuit, aut solutum est in id quod patris oneribus incumberet, aut paterfamilias factus novatione facta fidem suam obligavit, aut alias debitum agnovit, senatusconsulto locum non esse rationis est.

ἀνωνύμου[*γ*]). *ἴσως μὲν αὐτὸς ἐνόμιζε τὸν πατέρα τετελευτηκέναι, ὁ δὲ δανειστὴς τὸ ἀληθὲς ᾔδει.*

ἀνωνύμου. ἀνάγν. διγ. ζ θέ. ε καὶ βι. μς τί. β δίγ. ιβ· τὴν γὰρ τοῦ μακεδονιανείου ἐκεῖ ἀρνήσατο καὶ πᾶσην ἑτέραν.

Θεοδώρου. ὁ εὐλόγως νομίσας αὐτεξούσιον εἶναι τὸν λέγοντα ἑαυτὸν εἶναι τοιοῦτον καὶ δανείσας αὐτῷ οὐκ ἐκβάλλεται τῇ τοῦ μακεδονίου παραγραφῇ. φησὶ δὲ καὶ ἡ β διάτ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι ἐὰν παρ' ὅλων νομισθῇ αὐτεξούσιος εἶναι ὁ δανεισάμενος, χώραν οὐκ ἔχει τὸ παρὸν δόγμα.

τὸ κατὰ πόδας. ἐὰν πρίμος ὑπεξούσιος ὢν ἐδανείσατο παρὰ σοῦ, ὅτε ἑαυτὸν αὐτεξούσιον εἶπεν καὶ τῇ διαβ[*εβαιώσει αὐτοῦ εὐλόγως πι*]*στεῦσαι σαυτὸν δύνασαι διδάξαι,* [*ἡ παραγραφὴ*] *αὐτῷ ἀρνηθήσεται. καὶ τὸ μὲν κατὰ πόδας οὕτως. σῃ. δὲ ὅτι ὁ δανειστὴς τὰς εὐλόγους αἰτίας ἀρνού*[*μενος*] *ἀποδεικνύει.*

οὕτως ἔγνως καὶ ἐν τῷ .....

Θεοδώρου. ὑπεξουσίου δανεισαμένου κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου [*πατρὸς*] *ἀργεῖ τὸ μακεδονιάνειον δόγμα.. βι. β τί. κβ διατ. β'. αὐτ. φησι ἡ.. διάτ.* ..... *ἀνάγν. δὲ τὴν προ-κ.... διάτ. τοῦ ᾱ.. η καὶ αὐτὴν λέγουσαν, ὅτι ἐὰν ὁ πατὴρ φατοναβιτεύσῃ τὸ γενόμενον παρὰ τοῦ ὑπεξουσίου υἱοῦ,* [*ἀργεῖ*] *τὸ δόγμα. ὁ ὑπεξούσιος δανεισάμενος* ..... *πραγματ*..... *δάνει*..... *μακεδονιάνειον καὶ* .... *ᾱ διατ. τοῦ ιγ' τί. τοῦ παρόντος βι. ὁ ἐν ὑπεξουσιότητι δανείσαμενος, εἰ αὐτεξούσιος γενόμενος* ..... [*χ*]*ρέος, οὐκ ἔχει τὴν τοῦ δόγματος παραγραφὴν, ὡς φησιν* [*ἡ*] *ζ* [*z*]) *διατ. τοῦ παρόντος τί. καὶ* [*μέμνησο τῆς*] *η διατ. τοῦ κς'. τί. τοῦ παρόντος βι.* ..... — — — — — — — — [*a*]) ..... *ὡς φησιν ἡ δ' διάτ.* [*τοῦ παρόντος τί.*]

57. *Anon.* [*ad l.* 19]. Fortassis enim ipse patrem obiisse putabat, creditor autem veritatem noverat.

58. *Anon.* [*ad l.* 20]. Lege dig. 7 them. 5 [§. 7] et lib. XLVI tit. 2 dig. 12: nam SC. Macedoniani exceptionem ibi negavit et quamlibet aliam.

59. *Theodori* [l. 1 C. IV, 28]. Qui iusta ratione patremfamilias credidit, quum is se talem esse diceret, eique mutuam pecuniam dedit, SC. Macedoniani exceptione non summovetur. Dicit etiam const. 2 huius tit., si qui mutuum sumit ab omnibus paterfamilias esse putaretur, hoc senatusconsultum locum non habere.

60. [*Thal. versio l.* 1 *cum παραγρ*]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Si Primus, quum in potestate patris esset, mutuam a te pecuniam accepit, quum se patremfamilias dicere, eiusque affirmatione credidisse te iusta ratione poss edocere, exceptio ei denegabitur. Et hactenus quidem *τὸ κατὰ πόδας.* Nota vero, creditorem iustas rationes si negentur, probare.

61. [*Thal. παρ. ad l.* 1]. Ita etiam didicisti in ....

62. *Theodori* [*l.* 2]. Si filiusfamilias mutuam ac cipiat voluntate patris sui, SC. Macedonianum cessat ... lib. II tit. 22 const. 2 ..... Lege const. ..... quae et ipsa dicit, cessare senatusconsultum, si quod a filiofamilias gestum est, pater ratum habuerit. Si filiusfamilias mutuam pecuniam accipiat ..... — Macedonianum ..... tit. 13 huius libri. Qui, dum in potestate erat, mutuam accepit, si sui iuris factus ..... senatusconsulti exceptionem non habet, ut dicit const. (?) huius tit. Memineris etiam const. 8 (?) tit. 26 huius libri ..... — — — — — — — — ..... et const. 4 huius tit.

---

95) Syn. p. 181.
96) Lacunas supplevi ex Tipucito.
97) Expl. fol. 76. 83. Inc. fol. 146. 143.
98) Deest in Cod. Supplevi ex Tipucito.

y) Inc. fol. 146. 143.
z) Cod. ιζ pro ἡ ζ.
a) Hic suppleri debet *Theodori* summa l. 3. C. h. t., quam servavit Synopsis p. 182: Ἐὰν ὁ ὑπεξούσιος ἀγορασθῇ τιμηθῇ τὸ τίμημα μετὰ τῶν τόκων, καλῶς ἀπαιτεῖται παρ

[κγ'.] Ἐπὶ δανείου μόνον χώρα τῷ δόγματι. ἐὰν δὲ ἐξ ἀγορασίας χρεωστήσῃ ὁ ὑπεξούσιος, ἀργεῖ τὸ δόγμα.

XXIII. In mutuo duntaxat senatusconsulto locus est. Quodsi ex causa emtionis filiusfamilias debeat, cessat senatusconsultum. *L. 3. C. IV. 28.*

[κδ'.] Ἐὰν γνώμῃ τοῦ πατρὸς δανείσηται ὁ ὑπεξούσιος, καὶ τὸ δάνειον συνίσταται καὶ τὸ δοθὲν ἐνίχυρον ἔῤῥωται· μάλιστα ἐὰν ὁ υἱὸς ἐκληρονόμησε τὸν πατέρα, εἰ μήτι ἄρα ἕτερος δανειστὴς δικαίῳ προγενεστέρας ὑποθήκης ἀφέληται τὸ πρᾶγμα.

XXIV. Si voluntate patris mutuum filius sumserit, mutuum consistit et pignus, quod datum est, valet: maxime si filius patri heres extiterit, nisi forte alius creditor iure prioris hypothecae rem auferat. *L. 4. C. eod.*

κε'. Ἐὰν ὑπεξούσιος δανείσηται ἐλευθερίων σπουδασμάτων ἢ πρεσβείας ἕνεκεν ἀπολιμπανόμενος, ἀργεῖ τὸ δόγμα. κατέχεται οὖν καὶ αὐτός, καὶ ὁ πατὴρ οὐ μόνον [περιόντος][99]) αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον [ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. εἰ μέντοι] κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς γέγονε τὸ δάνειον, τότε [οὐδ]ὲ εἰς τί δεδαπάνηται τὰ δανεισθέντα ζητοῦμεν, ἀλλὰ διηνεκής ἐστιν ἡ ἀγωγὴ κατὰ τοῦ πατρός.

XXV. Si filiusfamilias liberalium studiorum vel legationis causa absens mutuam pecuniam sumserit, senatusconsultum cessat. Tenetur ergo et ipse, et pater non tantum eo superstite, sed etiam post mortem eius intra annum. Si tamen iussu patris mutuum factum sit, tunc neque in quos usus versa sit pecunia credita disquirimus, sed perpetua in patrem actio est. *L. 5. C. eod.*

[κς'.] Δανείου παρὰ τὸ δόγμα γενομένου οὔτε ἡ περὶ πεκουλίου ἀγωγή ἐστιν. καὶ ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ υἱῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐγγόνων χώρα τῷ δόγματι.

XXVI. Mutuo contra senatusconsultum contracto nec de peculio actio locum habet. Et non solum in filiis, sed et in nepotibus senatusconsulto locus est. *L. 6. C. eod.*

[κζ'.] Ἐὰν ὑπεξούσιος χωρὶς κελεύσεως πατρὸς δανείσῃ παρὰ τὸ δόγμα, ὕστερον δὲ ὁ πατὴρ τὸ πραχθὲν ἀποδέξηται, ἰσχύει τὸ δάνειον καὶ ἔῤῥωται, καὶ οὐ ζητοῦμεν, εἰς τί ἐδαπάνησε. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἀνθρώπων θεσπίζομεν. εἰ δὲ στρατιώτης ὑπεξούσιος δανείσηται, εἴτε χωρὶς μαν-

XXVII. Si filiusfamilias absque patris iussu mutuam pecuniam sumserit contra senatusconsultum, postea vero pater quod gestum est ratum habuerit, mutuum consistit et valet, nec quaerimus, in quod verterit. Et haec quidem de privatis hominibus sancimus. Sin autem miles filiusfamilias pecuniam creditam ac- *L. 7. C. eod.*

[τὸ κατὰ πόδας.] ἐὰν ὑπεξούσιος [ἀγοράσας τι τὸ τι]μημα μετὰ τῶν τόκων [τῷ πρᾶτῃ ἐπερωτῶντι] ..... μὴ εἶναι χώραν τῷ δόγματι, ᾧ δανείζειν τοῖς ὑπεξουσίοις κεκώλυται, [μη]δενὶ ἀμ[φιβ]ά[λλεται] ..... νο · ονιο ..... ἐν [τοῖς] δὲ ῥεβους ..... γὰρ ..... τ..ο καὶ ἀπὸ δαν ..... μενο · χώρα τῇ παραγραφῇ μᾶλλον .. .. ἔχειν ἀπὸ πράσεως .....

63. [*Thal. versio l. 3 cum paragr.*]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Si filiusfamilias aliquid mercatus pretium stipulanti venditori cum usurarum [accessione spondeat,] non esse locum senatusconsulto, quo foenerare filiisfamilias est prohibitum, nemini dubium est . — — — — — — ....

τὸ κατὰ πόδας. ἐὰν ἐπιτρέποντος τοῦ πατρὸς [υἱῷ ὑπε]ξουσίῳ χρήματα δαν[είσω, ἡ τοῦ δόγματος] δύναμις .... καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀπαίτησις [τοῦ ἐνεχύρου, ὃ] ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς ..... κληρονόμος αὐτῷ ..... [μόνον εἰ] μηδεὶς ἄλλος δικαίῳ συμφώνου ἢ τοῖς τοῦ χρόνου καὶ τῆς τάξεως λογισμοῖς βελτίων ἀναφα[νήσεται]. σῃ. .... ἐπείτοιγε ὅσον ... . εἰ.....κει..... τὸ δόγμα.

64. [*Thal. versio l. 4 cum paragr.*]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Si permittente patre filiofamilias pecuniam mutuam dedisti, senatusconsulti potestas [non intervenit,] et ideo persecutio pignoris, quod in bonis patris fuit, [non denegabitur, praesertim quum et] eidem heres [extiterit,] modo si nullus alius iure conventionis vel temporis et ordinis rationibus potior apparuerit. ‖ ‖

τυχὸν προγενέστερος δανειστὴς τοῦ πατρὸς ἐξεδίκησε τὸ ἐνέχυρον.

65. [*Thal. par. ad l. 4 in fine*]. Forte prior creditor patris pignus vindicavit.

τὸ κατὰ πόδας. ἡ τοῦ μακεδονιανείου δόγματος παραγραφὴ τὴν ἀπαίτησιν ἐκείνης τῆς ποσότητος οὐκ ἐμποδίζει, ἃς τῷ ὑπεξουσίῳ ἀναγνωσμάτων ἕνεκεν ἢ πρεσβείας ἀποδημοῦντι εἰς ἀναγκαῖα δαπανήματα, ἅπερ ἡ τοῦ πατρὸς εὐσέβεια οὐκ ἂν παρῃτήσατο, ἐδανείσθη. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τοιούτου συναλλάγματος πρὸς τὸν παῖδα μετὰ θάνατον αὐτοῦ καὶ[b]) πε]κουλίῳ ἀγωγὴ τότε κατὰ τοῦ πατρὸς ἁρμόζειν δύναται, [c]) οὐτιλίου ἐνιαυτοῦ τὸ διάστημα τῇ ἀπαιτήσει οὐκ ἐμβάλλει. εἰ δὲ κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς [τὸ δάνειον] δίδοται ἀποδείκνυται, οὔτε [εἰς τίνα ἐδαπανήθη] ζητεῖσθαι ἐπ' αὐτῆς ἐστὶν, καὶ διη[νεκὴς καὶ] μετὰ θάνατον τοῦ παιδὸς ἡ κατὰ τοῦ πατρὸς ἀγωγή.

66. [*Thal. versio l. 5*]. *Τὸ κατὰ πόδας.* Macedoniani senatusconsulti exceptio petitionem eius quantitatis non impedit, quae filiofamilias studiorum vel legationis causa alibi degenti ad necessarios sumtus, quos patris pietas non recusaret, credita est. Sed ex huiusmodi contractu cum filio post mortem eius de peculio actio tum demum adversus patrem competere potest, si anni utilis spatium petitionem non impedit. Si vero iussu patris mutuum datum esse probetur, nec in quod consumtum sit disquiri necesse est, et perpetua etiam mortuo filio est in patrem actio.

τοῦτο προσετέθη [διὰ τὸ] ἐν τοῖς δὲ ῥεβους κείμενον. ἐκεῖ περὶ τῶν ἀναγνωσμάτων ..... λλ ... πανυ .....

67. [*Thal. par. ad l. 5 verb: studiorum*]. Hoc additum est propter id, quod in parte *de rebus* dictum est. Ibi enim de studiis .....

Θεοδώρου. [τοῦ ὑπεξουσίου παρὰ τὸ δόγμα δάνειον λα]βόντος οὐ τῇ δὲ πεκουλίῳ [ἐνάγεται] ὁ πατήρ. ὑπέξελε εἰρημένον ἐν τῇ] ζ διατ. τοῦ παρόντος τί. καὶ μέμνησο εἰρημένων σοι [ἐν τῇ β'] διατ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ υἱοῦ ἀλλὰ [καὶ ἐπὶ ἐ]γγόνου ἔχει τὸ δ[όγμα χώραν.]

68. *Theodori* [*l. 6*]. Si filiusfamilias contra senatusconsultum mutuum acceperit, pater non convenitur de peculio. Excipe quod dictum est const. 7 huius tit. et memor sis eorum, quae tibi dicta sunt const. 2 huius tituli. Quod non solum in filio, sed etiam in nepote senatusconsultum locum habeat.

Θεοδώρου.] δανεισαμένου τ[οῦ ὑπεξουσίου] εἰ ῥατεύσει ὁ πατὴρ, ἔῤῥ[ωται] τὸ πραττόμενον. μέμνησο τῆς

69. *Theodori* [*l. 7*]. Si filiusfamilias mutuam pecuniam sumserit, et ratum habuerit pater, valet quod

99) Lacunas suppleo ex Syn. p. 182.

b) Legerim ἢ pro καὶ, aut scribendum: καὶ μόνον ἡ δὲ πεκ. | c) Lege: ὅτε.

δάτου ἢ συναινέσεως ἢ βουλήσεως ἢ ἀποδοχῆς τοῦ πατρὸς, χρὴ ἐνίστασθαι τῷ συναλλάγματι, μηδεμιᾶς διαφορᾶς εἰσαγομένης, διὰ ποίαν αἰτίαν δανεισθῶσι τὰ χρήματα ἢ ποῦ δαπανηθέντα ὦσιν. ἐν πολλοῖς γὰρ τοῦ νόμου μέρεσιν οἱ ὑπεξούσιοι στρατιῶται οὐκ ἀνόμοιοι [νομίζονται] ἀνθρώποις, οἵτινες αὐτεξούσιοί εἰσιν, καὶ κατὰ πρόληψιν πᾶς στρατιώτης οὐ πιστεύεται εἰς ἄλλο χρήματα λαμβάνειν καὶ δαπανᾶν, εἰ μὴ εἰς στρατιωτικὰ πράγματα.

ceperit, sive sine mandato vel consensu vel voluntate vel ratihabitione patris, oportet stare contractum, nulla differentia introducenda, ob quam causam creditae sint pecuniae vel ubi consumtae sint. In multis enim iuris articulis filiifamilias milites non absimiles videntur hominibus, qui sui iuris sunt, et ex praesumtione omnis miles non creditur in aliud pecuniam accipere et expendere nisi in res castrenses.

[ΤΙΤΛΟΣ Ε'.]

[Περὶ] πεκουλίου.[100])

[Βι. ιε' τῶν διγ. τί. α'.]

L. 1. §. 3. 4. D. XV. 1. [pr. §. 1. 2. 5 desunt.] [α'.] Ὁ συναλλάσσων δούλῳ ἢ δούλῃ ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν. εἰ δὲ ἄνηβός ἐστιν ὁ συναλ-

β' καὶ ε' διατ. τοῦ [παρόντος τί.] ὑπεξούσιος στρατιώτης [ἐὰν δανείσηται, ἀργεῖ] τὸ μακεδονιάνειον.

Θαλελαίου. ..... ἐναγόμ ... παρὰ .... κἂν ῥατοναβιτευ..... κ..... ενοχ .. ρο . ποιεῖ τὸν ..... πλὴν εἰ ..... ναι ... αντ .... αντ . ε ..... δερε ..... ὅτι πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ ... στρε ... πεκουλίου καὶ ὅτι ὁ στρατιώτης — — — — [d])

1. *Cyr.* [*l.* 1 §. 3. 4 D. XV, 1]. Hoc edictum etiam in filiafamilias locum habet. Si impubes servus vel filiusfamilias contraxerit, in quantum peculium locupletius factum est, de peculio agat.

2. *Steph.* [*ad rubricam tit. Dig.*]. De peculio actio adversus patrem et dominum intenditur ab iis, qui cum servis vel filiisfamilias de peculio eorum contraxerunt.

3. *Eiusdem.* [*ad l.* 1 *pr.* §. 1]. Dixi tibi etiam in *Indice*, Praetorem prius exposuisse eas actiones, quae haud ambiguam condemnationem habent, exercitoriam dico et institoriam, quibus accessio est tributoria. Verum de peculio actio condemnationem ambiguam habet: nonnunquam in solidum condemnationem habet, si peculium sufficiat, ... Nec dicat quis, cur non etiam quod iussu et de in rem verso actionem anteposuerit de peculio actioni, quum non ambiguam condemnationem habeant. Et [ob hanc rationem etiam has] praeposuisset: sed licet non ambiguam condemnationem habeant quod iussu vel de in rem verso actio, illa in solidum, haec quatenus versum est, attamen exercitoria specialis actio est, quae solum ob negotiationem maritimam movetur, et sic etiam institoria specialis actio est ob negotiationem in terra competens, et tributoria perinde specialis actio est ob negotiationem competens, quam qui sub potestate est voluntate vel scientia patris dominive exercuit, et ob dolum in distributione locum habet. At quod iussu et de in rem verso actio generalis est, ex omni contracta competens, perinde ac de peculio actio, et convenienter Praetor illas generales actiones separavit et post de peculio actionem collocavit .... — — — Nam in edicto de exercitoria de sola exercitoria loquitur et in edicto de institoria de sola institoria loquitur et in edicto de tributoria de sola tributoria dixit: hic autem simul di-

κυρ. τὸ παρὸν ἔδικτον καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίας χώραν ἔχει. εἰ ἄνηβος δοῦλος ἢ ὑπεξούσιος συναλλάξει, εἰς ὅσον πλουσιώτερον γέγονε τὸ πεκούλιον, κινείτω δε πεκουλίο.

στεφ. ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κινεῖται κατὰ πατρὸς καὶ δεσπότου ἐκ τῶν συναλλασσόντων τοῖς δούλοις καὶ τοῖς ὑπεξουσίοις παισὶ [ἐν] τῷ πεκουλίῳ αὐτῶν. [c])

τοῦ αὐτοῦ. εἶπόν σοι καὶ ἐν τῷ ἴνδικι, ὅτι τὰς ἀγωγὰς ἐκείνας, ὅσαι τὴν καταδίκην ἀναμφίβολον ἔχουσιν, τὴν ἐξερκιτορίαν φημὶ καὶ τὴν ἰνστιτουτορίαν, οἷς παρακολούθημά ἐστιν ἡ τριβουτορία, προέτα[ξεν] ὁ πραίτωρ. [ἡ δὲ] δε πεκουλίο ἀναμφίβολον[f]) οὐκ ἔχει τὴν καταδίκην, ἀλλὰ πολλάκις μὲν εἰς τὸ πᾶν ἔχει τὴν καταδίκην, ὅταν ἀρ[κεῖ] τὸ πεκούλιον, ἢ ὕπεστι επι χρέοσι . π . . τικοῖς δεδαπάνηται. καὶ μὴ λεγέτω τις, τί δήποτε μὴ καὶ τὴν κουοδιοῦσο καὶ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο προέταξε της δε πεκουλίο, εἴπερ ἀναμφίβολον ἔχουσι τὴν καταδίκην. καὶ δὴ κατὰ ταῦτ . τ . τὸν κο .. καὶ το .. [e]) προέταξε, πλὴν εἰ καὶ ἀναμφίβολον ἔχουσι τὴν καταδίκην ἡ κουοδιοῦσο ἀγωγὴ ἢ δε ἰν ῥεμ βέρσο, ἡ μὲν εἰς τὸ πᾶν, ἡ δὲ πρὸς τὸ βέρσον, ἀλλ' οὖν ἡ ἐξερκιτορία ἰδικὴ ἐστιν ἀγωγὴ ἀπὸ μόνης τῆς κατὰ θάλατταν ἐμπορίας δυναμένη κινεῖσθαι, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἰνστιτουτορία ἰδικὴ ἐστιν ἀγωγὴ μόνης τῆς πραγματείας τῆς κατὰ γῆν, καὶ ἡ τριβουτορία μὲν ὡσαύτως ἰδικὴ ἐστιν ἀγωγὴ κινουμένη ἐπὶ της πραγματείας, ἣν ὁ ὑπεξούσιος ἔθετο γνώμῃ ἢ καὶ εἰδήσει πατρὸς ἢ δεσπότου καὶ ἀπὸ [δό]λου διανεμήσεως χώραν ἔχει. ἡ δε κοδιοῦσο καὶ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο γενικὴ ἐστι ἀπὸ παντὸς κινουμένη συναλλάγματος, ὥσπερ καὶ ἡ δε πεκουλίο, καὶ εἰκότως ὁ πραίτωρ ἐχώρισε τὰς γενικὰς ἀγωγὰς καὶ ταύτας τέθεικε μετὰ τῆς δε πεκουλίο καὶ αὐτὸς γὰρ τυγχαν ..... θεν καὶ — ..... λέγεται ..... [ἐν] γὰρ τῷ [ἑ]δί[κτῳ] τῆς ἐξερκιτορίας διαλέγεται περὶ μόνης τῆς ἐξερκιτορίας, καὶ ἐν [τῷ] ἑδίκτῳ τῆς ἰνστιτουτορίας [περὶ μόνης τῆς ἰνστιτουτορίας][h]) διαλέγεται καὶ ἐν τῷ ἑδίκτῳ τῆς τριβουτορίας περὶ μόνης τῆς τριβουτορίας εἶπεν· ὧδε δὲ ὁμοῦ καὶ περὶ τῆς

TITULUS V.

De peculio.

[Lib. XV Dig. tit. 1.]

I. Qui cum servo vel ancilla contrahit, de peculio habet actionem. Si tamen filiusfamilias vel

gestum est. Memor sis const. 2 et 5 huius tit. Filiusfamilias miles si mutuo acceperit, senatusconsultum cessat.

70. *Thalelaei* [*ad l.* 7]. ..... — — — — — — — — — — — —

100) Aliam rubricam habet *Heimb.* ex indice Coisliniano. Sed et Tipucitus haud obscure significat, rubricam simpliciter hanc esse: περὶ πεκουλίου. Caeterum hic expl. fol. 146. 143, et inc. fol. 48. 49.

d) Expl. fol. 146. 143. Inc. fol. 48. 49.

e) Nota ex his verbis *Stephani* rubricam tituli Basilicorum in indice Coisliniano locupletiorem factam esse.

f) Codicis lectio corrupta est: sic enim habet: τὴν δε πεκουλίο ἢ .. ς ἀναμφίβολον ἔχουσιν τὴν ἐξερκιτορίαν φημὶ καὶ τὴν ἰνστιτουτορίαν οὐκ ἔχει κτλ. — sic tamen, ut verba ἔχουσιν — ἰνστιτουτορίαν delenda esse indicatum sit.

g) Legerim: καὶ δὴ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον (vel πανόνα) καὶ ταύτας.

h) Quae uncis inclusi, librarius omiserat.

λάξας υἱὸς ἢ δοῦλος, τότε ἁρμόζει, ὅτε τὸ πεκούλιον γέγονεν εὐπορώτερον.

Οὐ μόνον ὀνόματι τῶν ἰδίων καὶ τῶν κοινῶν δούλων ἐναγόμεθα, ἀλλὰ καὶ τῶν καλῇ πίστει δουλευόντων ἡμῖν ἐλευθέρων τε καὶ δούλων ἀλλοτρίων.

servus, qui contraxit, impubes est, tunc actio competit, quum peculium locupletius factum est.

Non solum nomine propriorum communiumque servorum convenimur, verum etiam eorum, qui bona fide nobis serviunt, sive liberi sint sive servi alieni. *L.* 1. §. 6. *D.* XV. 1.

β'. Idem.[101]) Καὶ ὧν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὧν τὴν χρῆσιν μόνην ἔχομεν, ἐξ ὧν ἡμῖν προσπορίζουσιν, ἐναγόμεθα· ἀπὸ τῶν λοι-

II. *Idem.* Item eorum nomine, quorum operarum usumfructum vel usum tantum habemus, ex quibus nobis acquirunt, convenimur: ex reliquis con- *L.* 2. *D. eod.*

δε πεκουλίο καὶ τῆς κουὸδ ἰοῦσο καὶ τῆς DE IN REM VERSO φησὶ, καὶ δίδωσι τῷ κινοῦντι δε πεκουλίο μνημ.. καὶ αὐτῶν π... ποιεῖσ... τῶν γ.....

ἀνων. ἐπὶ τῆς δούλης οὐχ ἁπλῶς τὴν δε πεκουλίο δέδωκεν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἐκ τούτου τοῦ πεκουλίου αὐτὸς γέγονεν εὐπορώτερος, βι. δ' τοῦ κώδ. τί. κς' διατ. ια'.

τὴν δε πεκουλίο καὶ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο καὶ τὴν κουὸδ ἰοῦσο.. ητί. ὑπο ..... ὡς βι. .... ζ ..... ιθ' ..... πεκουλ... ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ ἑδ[ίκτου] τῆς δε πεκουλίο καὶ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο καὶ ..... ζ τί. τῆς δ' τῶν ἐνστιτ.[i]) ὅτι ἡ δε πεκουλίο καὶ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο μία ἐστὶν ἀγωγή.

cit de actione de peculio et quod iussu et de in rem verso, et dat agenti de peculio .....

4. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 3]. In ancilla non simpliciter de peculio actionem dedit, sed in quantum ex hoc peculio locupletior factus est, lib. IV Cod. tit. 26 const. 11.

5. [*Anon. ad l.* 1 §. 3]. De peculio et de in rem verso et quod iussu || ex edicto de peculio etiam de in rem verso et ..... tit. 7 lib. IV Inst. quod de peculio et de in rem verso una actio est.

..... αὐθεντοῦντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς δε ..... UM .....

..... ὑπεξούσιος ἄνηβος οὔτε αὐθεντίᾳ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἐνέ[χε]ται .....

|| .....

6. [*? ad l.* 1 §. 4]. ..... impubes qui sub potestate est ne auctoritate quidem patris tenetur .....

..... ετ ... ὡς ὁ καλῇ πίστει νεμόμενος ἢ ἀλλότριος δοῦλος .... τυχον περ · εκατερ .....

7. [*? ad l.* 1 §. 6]. ..... ut qui bona fide possidetur vel servus alienus .....

..... συναναρ ... ὁλ · ἐπώλησεν ..... EX RE VEL EX OPERIS καὶ .. τίμ ..... μονεῖ περὶ τὴν παραγραφὴν τοῦ ..... ἐπειδὴ γὰρ ἐκ τῶν προσπορίζομένων ἐμοὶ συναλ[λάττει], δύναται ὁ ἀγοραστὴς κατ' ἐμοῦ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κινεῖν τὴν ἐξ ἔμπτο δε πεκουλίο. τὸ [δὲ] πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιθ' διγ. φησίν. ἀνάγν. πάντως τ[ὰς] αὐτοῦ τοῦ διγ. παραγραφάς. τὸ αὐτὸ νόησον καὶ περὶ τοῦ βόνα φίδε νομέως ἢ τοῦ πρὸς τῆς ἀληθείας δεσπότου, καὶ μὴ δόξῃ σοι ἐναντίως ἔχειν τὸ εἰρημένον τῷ παππιανῷ ἐν τῷ ε' διγ. τοῦ παρόντος τί. τὸ γὰρ εἰρημένον ἐκεῖσε οὔτε περὶ τοῦ βόνα φίδε νομέως καὶ τοῦ πρὸς τῆς ἀληθείας δεσπότου φησὶν, ἀλλὰ περὶ τῶν αλλ..... μενος ὁ πεκουλιάριος κρεδίτωρ ἔχει ἐπιλογὴν, οἷον περὶ τῶν κοινωνῶν καὶ περὶ πρατου καὶ ἀγοραστοῦ καὶ τῶν τοιούτων. προσπορίζει δὲ ὁ μὲν οἰκέτης, ἐφ' ᾧ οὐσούφρουκτόν τις ἔχει, τὰ ἐξ ῥὲ καὶ ἐξ ὀπέρις σουῖς τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ θ' τί. τῆς β' τῶν ἐνστιτ., τὰ δὲ EX [F]ORTUitis δι ... τῷ προπριεταρίῳ, πλὴν εἰ μὴ τῇ διαθέσει τῇ περὶ τὸν οὐσουφρουκτουάριον γράφει [τὶς] τὸν οἰκέτην κληρονόμον [ἢ δωρεῖ]ταί τι αὐτῷ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ γ' τῶν DE IUDICIIS βι. τί. α' διγ. κα', κβ' φησίν.

[οὗ] τὸν οὐσόν τις ἔχει, καὶ αὐτὸς τὰ EX RE VEL EX OPERIS προσπορίζει τῷ οὐσουαρίῳ, καὶ τοῦτο ἔγνως βι. γ' τί. κη' τῶν ἐνστιτ. καὶ μὴ δόξῃ σοι ἐναντίως ἔχειν τὸ εἰρημένον ἐν τῷ γ' τῶν DE IUDICIIS βι. τί. η' διγ. ιδ', ἔνθα φησὶν ὁ οὐλπιανὸς μόνα τὰ ἐξ ῥὲ προσπορίζεσθαι τῷ οὐσουαρίῳ. ἀνάγν. πάντως τὴν ἐκεῖσε κειμένην παραγραφήν. σῆ. δὲ θαυμαστὸν, ὅτι κἂν κέλευσις ἠγήσηται τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου, CONERζα[k]) δὲ γένηται τὰ ἐκ τοῦ συναλλάγματος εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, οὐκ ἄλλως ἐνάγεται τῇ κουοδιοῦσο ἢ τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἰ μὴ ἐκ τῶν ἐξ ῥὲ βέλ ἐξ ὀπέρις τὸ πρὸς τὸν οἰκέτην συνάλλαγμα γέγονε. δύναται μέντοι [ὁ] τῷ οἰκέτῃ συναλλάξας κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν καὶ ἀναγκάζειν αὐτὸν ἐκχωρεῖν αὐτῷ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ, δηλονότι[l]) ὡς ὁ οἰκέτης δαπανήσας τὰ ἐκ τοῦ συναλλάγματος εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου νεγότια ἔδοξε τούτου χειρίζειν καὶ

8. [*Steph. ad l.* 2]. ..... vendidit ..... ex re vel ex operis et [pretium] ... . Nam quia contrahit ex his, quae mihi acquiruntur, emtor adversus me usufructuarium ex emto actionem de peculio instituere potest. Latius de hoc disserit Ulpianus dig. 19. Lege omnino adnotationes ad id dig. Idem accipe de bonae fidei possessore et vero domino, nec contrarium tibi videatur, quod Papinianus dicit dig. 50 [§. 3] huius tit. Nam quod ibi dictum est, non de bonae fidei possessore veroque domino tradit, sed de aliis, [in quibus] creditor peculiaris electionem habet, veluti de sociis, venditore et emtore, et allis similibus. Acquirit autem servus, in quo quis usumfructum habet, usufructuario ex re et ex operis suis, ut didicisti tit. 9 [§. 4] lib. II Inst., quae vero ex fortuitis acquirit, ad proprietarium pertinent, nisi quis contemplatione usufructuarii servum heredem scripserit eive quid donaverit, ut Ulpianus dicit lib. III *de iudiciis* tit. 1 dig. 21. 22.

9. [*Steph. ad l.* 2 *verb*: *vel usuarius*]. Is, cuius quis usum habet, et ipse ex re vel ex operis usuario acquirit, quod didicisti lib. III Inst. tit. 28 [§. 2]. Nec videatur tibi contrarium esse, quod dicitur lib. III *de iudiciis* tit. 8 dig. 14 [pr.], ubi Ulpianus dicit solum ex re usuario acquiri. Leges omnino adnotationem ibi positam. Nota vero mirabile ius, quod etiamsi iussus usufructuarii praecedat et ex contractu in rem eius versum sit, non tamen aliter quod iussu vel de in rem verso convenitur, nisi contractum sit cum servo in his, quae ex re vel ex operis sunt. At potest, qui cum servo contraxit, adversus dominum agere eumque compellere ut negotiorum gestorum actione cedat, quia nimirum servus, quum quae ex contractu provenissent in rem usufructuarii verterit, negotia eius gessisse et

101) Nobis *Pomponius*, quum l. 1 *Ulpiani* sit.

i) Fortasse hic nova adnotatio incipiebat: nam Institutiones hoc modo allegari solent a *Stephano*, non ab *Inonymo*.

k) Videtur legendum: CONVERSA.

l) Cod. *δηλοῖ*.

πῶν οἱ τὴν δεσποτείαν ἔχοντες ἐνάγονται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πραιτωρίων ἀγωγῶν.

L. 3. pr. §. 1. D. XV. 1. γ'. Ulpi. Καὶ ὁ συναλλάξας[102]) κληρονομιαίῳ δούλῳ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν καὶ τὴν περὶ τῶν δαπανηθέντων εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, κἂν αὐτὸς ὁ δοῦλος ὕστερον ἐξ ὑποκαταστάσεως ἐκληρονόμησε τῶν ἱνστιτούτων παραιτησαμένων.

III. Etiam is, qui cum servo hereditario ante aditam hereditatem contraxit, de peculio actionem habet et de in rem domini verso, licet ipse servus ex substitutione heres existat, postquam instituti repudiaverunt.

§. 2. 3. Ἀδιάφορον, εἴτε γυνὴ εἴτε ἀνὴρ δεσπόζει, εἴτε ἄνηβος· ἐνάγονται[103]) γὰρ, κἂν μὴ σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου συναλλάξῃ ὁ δοῦλος αὐτοῦ· ἐπὶ γὰρ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ ἀνήβου ζητοῦμεν τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἐπιτρόπου.

Nihil interest, sive femina sive masculus dominus sit, sive impubes: convenitur enim, licet sine tutoris auctoritate servus eius contraxerit: nam in contractibus ipsius impuberis tutoris auctoritatem postulamus.

§. 3. *rel.* Οὔτε σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου δύναται ὁ ἄνηβος συστήσασθαι τῷ δούλῳ πεκούλιον.

Neque auctore tutore impubes servo peculium constituere potest.

προσποριζειν τῷ οἰκείῳ δεσπότῃ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. πρόσεχε οὖν ἀκριβῶς τῇ διαιρέσει, καὶ μὴ ὡς ἔτυχεν οὖν εἰπὲ ζημιοῦσθαι τὸν τῷ οἰκέτῃ συναλλάξαντα.

domino suo negotiorum gestorum actionem acquisiisse videtur. Accurate igitur ad hanc distinctionem attendas, nec forte dicas damno affici eum, qui cum servo contraxerit.

ἔνθα[m]) γὰρ μὴ ἐκ τῶν προσποριζομένων τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ γέγονε τὸ συνάλλαγμα, δύναται ὁ [τ]ῷ [δούλῳ] συναλλάξας κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν.

10. [*Steph. ad l.* 2 *verb: ex reliquis*]. Sicubi enim non ex iis causis, ex quibus usufructuario acquiritur, contractum est, qui cum servo contraxit, adversus dominum actionem habet.

ὁ νερεδιτάριος δοῦλος εἰ συναλλάξει, τίκτεται δε πεκουλίο. εἰ δὲ καὶ ὑποκατάστατος κληρονόμος γρα[φεὶς] συναλλάξῃ, εἶτα παραιτήσεται ὁ πρῶτος, κληρονόμος αὐτὸς ἀναφανεὶς ἐνάγεται δε πεκουλίο.

11. [*Cyr. l.* 3 *pr.* § 1]. Hereditarius servus si contrahat, de peculio actio nascitur. Sed et si substitutus sit et sic contraxerit, postea primus heres repudiaverit, ipse heres factus de peculio convenitur.

στεφ. σῇ. πότε κατ' οὐδένα καιρὸν ἔχοντος τοῦ δούλου δεσπότην κινεῖται δε πεκουλίο, καὶ πότε αὐτὸς ὁ οἰκέτης ἐνάγεται περὶ αὐτοῦ δε πεκουλίο καὶ δὲ ἐν ῥέμ βέρσο. δῆλον δὲ ὅτι γενόμενος ἐλεύθερος ἔντρα ἄννουμ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐνάγεται δε πεκουλίο· μανθάνεις γὰρ ὅτι ἐλευθερωθέντος τοῦ οἰκέτου ἔντρα ἄνουμ κινεῖται. ἴσθι δὲ ὅτι οὐτίλιος ὁ ἐναυτὸς τῆς δε πεκουλίο ψηφίζεται, ὡς κεῖται βι. κ' τί. ζ' διγ. λδ'.

12. *Steph.* [*ad l.* 3 *pr.* § 1]. Nota, quando servo dominum nullo tempore habente de peculio agitur, et quando ipse servus propter semet ipsum de peculio et de in rem verso convenitur. Scilicet si liber factus sit, intra annum a manumissione computandum de peculio convenitur: discis enim, manumisso servo intra annum agi. Scias autem annum de peculio actionis utiliter computari, ut dictum est lib. XXVI tit. 7 dig. 34 [37 §. 2].

σῇ. ὅτι κατὰ δεσπότου[n]) κινεῖται δε πεκουλίο.

13. [*Steph. ad l.* 3 §. 2]. Nota, adversus [mulierem] de peculio agi.

σῇ. ὅτι καὶ κατὰ ἀνήβου δεσπότου κινεῖται δε πεκουλίο· τὸν δὲ λογισμὸν ἔχεις ἐν ῥητῷ.

14. [*Steph. ad l.* 3 §. 3]. Nota, etiam impuberem dominum de peculio conveniri: cuius ratio traditur in textu.

σῇ. ὅτι οὐδὲ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύναται συνιστᾶν τῷ οἰκέτῃ πεκούλιον ὁ πούπιλλος. τοῦτο δὲ πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ζ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησὶν, ὅπερ καὶ ἀναγν. πάντως. μὴ ἀντιπε[σῃ] δέ σοι [τὸ εἰρημένον] μηδὲ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύνασθαι τὸν πούπιλλον συνιστᾶν τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ πεκούλιον. μάθε γάρ· ἡ σύστα[σις] τοῦ πεκουλίου ....[o]) οὔτε αὐτὸς ὁ πούπιλλος δοκεῖ γνώμῃ καὶ βουλήσει αὐτῷ ἀεθεῖναι[p])· τοῦ τω γαρ φυσει . ως εστι μαλλον ἢ χρη . . .[q]) ὅσα μὲν γὰρ κατὰ νόμον ἐλλείπει τῷ πουπίλλῳ, ταῦτα δὴ διὰ τὴν αὐθεντίαν ἀναπληροῖ ὁ ἐπίτροπος· [τ]ὰ δὲ κατὰ φύσιν ἐλλείπ[οντα], οἷον ἐπὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἐπ' αὐτὸν συναφείας, πῶς οἷόν τε ἐστὶ τὸν ἐπίτροπον ἀναπληρῶσαι; καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ μετὰ τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας δύναται πεκούλιον οἰκέτῃ συνιστᾶν ὁ πούπιλλος. αὕτη δὲ τοῦ πεκουλίου ἡ ἀρχὴ καὶ ῥίζα καὶ ἡ σύστασις οὐδὲ γνωρίζεται ὡς προηγησαμένη [τ]ῷ γν . . μ . τ .[r]) κατὰ εἴδησιν δεσπότου, ὡς διγ. δ' ε' καὶ ς' καὶ ζ'[s]) δηλοῦνται. ἐπὶ μέντοι τῶν συναλλαγμάτων καὶ αἰτιῶν[t]) καὶ δίχα τοῦ ἐπιτρόπου εἰ καὶ μὴ τελείως συνίσταται, ἀλλ' οὖν γνωρίζεται τὸ πραττόμενον· ὠμέλει ἐπὶ πράσει καὶ ἀγορασίᾳ, κἂν σὺν τουτῷρις αὐκτοριτάτε συναλλάξῃ ὁ πούπιλλος, ἐκ μονοπλεύρου συνίσταται τὸ συνάλλαγμα καὶ κατὰ

veniuntur, qui proprietatem habent. Idem obtinet et in caeteris praetoriis actionibus.

15. [*Steph. ad l.* 3 §. 3]. Nota, pupillum ne auctore quidem tutore servo peculium constituere posse. De hoc autem latius disserit Ulpianus dig. 7 huius tit., quod omnino legas. Nec tibi adversetur, quod dicitur, ne auctoritate quidem tutoris pupillum servo suo peculium constituere posse. Disce enim: constitutio peculii [consilium et voluntatem desiderat; si autem tutor auctor fiat,] ne ipse quidem pupillus consulto et voluntate [id constituere] videtur; hoc enim naturaliter potius quam [civiliter fit]. Quae enim civiliter pupillo desunt, haec auctoritate sua tutor supplet: quae vero naturaliter desunt, ut in matrimonio contrahendo, quomodo haec tutor supplere posset? Atque etiam initium et radix et constitutio peculii non videtur praecessisse, si quis [id habeat] sciente domino, ut dig. 4, 5 et 6 et 7 extendunt. In contractibus vero et ..... etiam sine tutore celebratis, quamvis non perfecte consistant, tamen accipitur aliquid gestum esse: praesertim in emtione et venditione, licet sine tutoris auctoritate pupillus contraxerit, ex uno latere contractus consistit et plerumque in pupillo [tamquam rite factus] accipitur; sicuti ..... licet pupillus hereditatem (!) nondum tutore auctore

---

102) Cod. *συνάλλαγμα*.

103) Malim cum Tipucito scribere: *ἐνάγεται*.

m) Hoc scholium extra seriem scholiorum in calce textus in priori pagina huius folii insertum est.

n) Lege *γυναικός*.

o) Lacuna est in Cod., quam punctis indicavi. Forte sic suppleri potest: *γνώμην καὶ βούλησιν ἀπαιτεῖ· αὐθεντοῦντος δὲ τοῦ ἐπιτρόπου κτλ.*

p) Lege: *αὐτὸ ἐκθεῖναι*.

q) Forte *τοῦτο γὰρ φυσικῶς γίνεται μᾶλλον ἢ χρηματικῶς*.

r) Sive *ἔχοντι* sive simile quid hoc loco reponendum est.

s) Cod. *ις'* *ιζ*.

t) Sic Codex.

Ὁ κουράτωρ τοῦ μαινομένου ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ, καὶ ὁ δοῦλος[104]) αὐτοῦ δύναται πεκούλιον ἔχειν, οὐκ ἐὰν συγχωρηθῇ ἔχειν, ἀλλ' ἐὰν μὴ κωλυθῇ.

Curator furiosi actione de peculio convenitur, nam et servus eius peculium habere potest, non si fuerit concessum ut habeat, sed si non fuerit prohibitum. *L.* 3. §. 4. *D.* XV. 1.

Ἐὰν δοῦλος ἢ υἱὸς ἐγγυήσηται[105]) ἢ [μανδατωρεύσῃ ἢ ἄλλως] παρεντεθῇ τῷ χρε ..... νει .. η . ... δουλ .. ἢ περὶ τοῦ πεκουλίου ..... μὴ ἐν πράγματ . πεκουλιαρ ..... ἢ ἐνετείλατο αὐτῷ ..... τοῦ δανειστοῦ.

Si servus vel filius fideiusserit, vel mandator extiterit vel alias intercesserit ..... — — ..... §. 5. 6.

Ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς [τοῦ χρεώστου μου] υἱοῦ ἢ δούλου καταβάλλῃ [μοι], οὐκ ἔχει κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ δαπανήματος ἀγωγὴν, ἀλλὰ τὴν περὶ πεκουλίου ἀ[γωγήν.] τὸ αὐτὸ [ἐὰν] χωρὶς ἐγγύης καταβάλλῃ μοι τὸ [παρὰ τοῦ υἱοῦ μου κεχρεωστημένον μοι, ἢ ἀχρεώστητον καταβάλλῃ] .....

Si fideiussor debitoris mei filii vel servi mihi solverit, non habet adversus me de in rem verso actionem, sed de peculio actionem. Idem est, si absque fideiussione solverit mihi, quod mihi a filio debetur, vel indebitum solverit ..... §. 7.

Ἐ[ὰν δοῦλος ἐλευθεριάζων] .... ὄντε περι τῆς .. δ .....

Si servus liberum se gerens — — — ..... §. 8.

[Υἱοῦ ὑ]πεξουσίου [ἐφ' οἱαδήποτε αἰτίᾳ ἐγγυησαμένου ἢ ἄλλ]ως παρεμβάλλοντος ἢ δικαο[αμένου εἰ]ς αἱρετὸν ἢ ὡς διεκδικητοῦ χώρα τῇ [ἀγωγῇ τῇ περὶ τοῦ πεκου]λίου. καὶ το . αὐτη κινουμενη .... κατὰ τοῦ π . . . η τ . δεσπότου ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή..... ἡ τυ[μ]ὴ τοῦ αἱρετοῦ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἐμβάθμου δικαστοῦ σκοπεῖται.

Si filius in qualicunque causa fideiusserit vel alias intercesserit vel apud arbitrum litigaverit vel defensor extiterit, actioni de peculio locus est. Et ... — de peculio actio ..... decisio arbitri et sententia ordinarii iudicis spectatur. §. 9. 10. 11.

Υἱὸς ἐνάγεται τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ κλοπιμαῖον ἀπαιτούσῃ καὶ ὁ δεσπότης περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος· ὥσπερ ὁ πατὴρ καὶ ἐνάγεται ἐπὶ τῆς θυγατρός [διὰ] τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης περὶ [πραγμάτων ἀφαιρεθέντων.]

Filius condictione furtiva convenitur, et dominus actione de peculio, in quantum locupletior factus est: quemadmodum et pater filiae nomine convenitur rerum amotarum. §. 12.

τὸ πολὺ ἐπὶ τοῦ πουπίλλου γνωρίζεται· ὥσπερ ξ- ληγάτ . .[u]), κἂν μήπω μετὰ τῆς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου καταδέξηται τὴν κληρονομίαν[v]) ὁ ἄνηβος, ὁμίλει πρὸ ἀδικίου οἶδεν ὁ νομος τῆς κληρονομίας . . . ναται καὶ τὴν τοῦ ληγάτου καταφορὰν ἀμορτεστάτορος[w]) γινόμενο. ὥστε ὅσα δὴ κατὰ νόμον ἐλλείπει, ταῦτα διὰ τῆς ἐπιτρόπων αὐθεντείας ἀναπληροῦται.

acceperit, ... Proinde quae civiliter desunt, haec per tutoris auctoritatem supplentur.

κνρ. κουράτωρ τοῦ[x]) [μαινομένου ἐνάγεται δὲ πεκουλίο], ἐαν μὴ ἰδικῶς κωλυθῇ .....

16. *Cyr.* [*l.* 3 §. 4]. Curator furiosi de peculio convenitur, nisi specialiter prohibitum sit .....

κνρ.[y]) εἰ [ὑπεξούσιος ἐγγυήσηται ἢ] ἐντείληται ..... δοκεῖ ..... ὑπὲρ ἑτέρου [δὲ] μὴ ἐντερκιδεύ-[σαντος] τοῦ [ὑπεξ]ουσίου, τίκτεται δὲ πεκουλίο.

17. *Cyr.* [*l.* 3 §. 5]. Si is, qui sub potestate est, fideiusserit vel mandaverit, ... videtur .... Si vero, qui sub potestate est, pro alio non fideiusserit, de peculio actio nascitur.

ἴσως γὰρ οὐκ ἐνηγγυήσατο, ἀλλ' ἀντιφώνησεν ἢ ἐπερωτήθη.

18. [*Steph. ad l.* 3 §. 5 *verb: vel alias intervenerint*]. Forte enim non fideiusserat, sed pecuniae constitutae reum se fecerat vel promiserat.

— — — —

... [ὁ] ἐπιτροπεύσιος [μὴ ... χρῶγμα ἐνέχεσθαι τοῦ ...

... οὐχ ὅπερ ὁ δοῦλος ... ἀλλ' ὅπερ αὐτὸς ... αὐτοῦ σχῇ· αὔξειν ... μερῶν παντελῶς καὶ μερικῶς

... γράψει ...
... καὶ σε ...

... ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου [μειοῦ- ... ὡς ἐνθα ζημιώσει ἢ κλέψει τὶ ... ἄλλῳ κλέπτοντι σπουδὴν παρέ- ... [σει] τοῦ πεκουλίου, ... λαμβάνει.

... τὸ πεκούλιον τοῖς δεσποτικοῖς ... ... αν κατα[βα]λόντος ... τὸ πεκούλιον μὴ χρῆζον νέας συστάσεως.

... τοῦ δούλου ἐστὶν οὐ μόνον ὅπερ [τῶν ... τοῦ δεσπότου ἀλλὰ καὶ τοῦ [πρώ]του δού- ...

[Ἐπὶ τῆς περὶ παραθήκης ἀγωγῆς περὶ ... μόνον ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἐνέχεται, ... κατὰ δόλον ἐζημίωσαν.]

... τοῦ υἱοῦ ... εν.

[Πεκούλιόν ἐστιν ὡς μικρὸν] κτῆμα τοῦ υἱοῦ.

... π]λουσιώτε- ... τὸ λοιπὸν δύναται ... τὴν κλοπὴν ... ... φουρτιβ.. κονδικτικ ... ... στρατηγ ... ἐπιτροπ ... ... ἐνάγεται παρὰ ...

... προβληθεντ ...
...*) ἐὰν παρὼν ἐν τῇ ὀνομασίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἀν- ... δοκεῖ συναινεῖν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ γ' τῶν διγ. βι. ... ἵνθα καὶ τοῦτο προστίθησι λέγ .. ὅτι οὐδὲ αυτ .. τοῦ ... ληθέντος .. τραυτη ... ντ .. κατέχεται χάριν τῶν αἰτιῶν ... προς .... πολιτ .....

... εἰ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου κατέχει τὶ ὁ δοῦλος, ... [τοῦτο] πεκούλιον, εἰ μὴ ἰδικῶς ὁ δεσπότης [χωρίσας] ... παραχωρήσει. καὶ ψιλῇ γνώμῃ συνίσταται πεκούλιον. εἰ δὲ γραμματεῖον αὐτῷ ἐποίησε, ... [πράγματι] γὰρ ... φήμασι ... κλέπτ .. παρὰ τοῦ δεσπότου ἀπο- ... ων.

... δεόμεθα γὰρ ... ... [βου]λήσει τοῦ δεσπότου μὴ ἀφαι- ... ρουμένου τοῦ ... κζ διγ. τοῦ παρόν- ... τι. φησί. ἀνάγν. καὶ ... διγ. τοῦ παρόντος τι.

εἰ γὰρ βου[λήσει] ... ἴδιον ἔχ ... ... καὶ ἰδικῆς τραδιτίονος, ὥσπερ ὁ παῦλος ἐν τῷ η'[b]) διγ. φησίν.

σῆ. ὅτι ψιλῇ γνώμῃ δύναται ὁ δεσπότης τοῦ [χρέους ἐ]λευθεροῦν τὸν οἰκέτην αι .. υχρ .. καταβολ .. ἢ ἂν .. ε ... ... ὅτι τούτῳ τῷ ... ψιλῆς γνώμης συ ... αὐξάνεται τῷ οἰκέτῃ τὸ*)

— — — — — — — — — —

Si filiusfamilias magistratus factus pupillo rem salvam fore caveri non curavit, [pater eius actione de peculio convenitur.]

IV. *Pompo.* Peculium est, non quod servus ignorante domino habet, sed quod ipse ei definiverit et quod voluntate eius habet: augere enim dominus et adimere totum et pro parte potest.

... — ...

... — ...

Interdum etiam ignorante domino peculium minuitur, veluti si damnum dedit vel rem domino subripuit. Sin autem alii furtum facienti opem tulerit, deducitur ex peculio, [quo minus] ob furtum consequor.

Etiamsi peculium aere alieno dominico minuitur — ... intulit, suppletur peculium, nec nova constitutione opus est.

Peculium servi est non solum, quod a rationibus domini, sed et quod a rationibus servi ordinarii separatum est.

V. *Ulpi.* In actione depositi pater vel dominus de peculio tantum tenetur, et si quid ipsi dolo nocuerint.

... — —

Peculium est quasi pusillum patrimonium filii.

20. [*Cyr. l.* 3 §. 13]. ... duumvir tutorem ... convenitur a ...

21. [*Steph. ad l.* 3 §. 13]. ... si praesens nominationi non contradixit, consentire videtur, ut Ulpianus lib. L Dig. [tit. 1 dig. 2] dicit, ubi etiam ||

22. *Cyr.* [*l.* 4 *pr.* §. 1. 2]. Si ignorante domino servus quid habeat, hoc non est peculium, nisi dominus id specialiter separaverit eique concesserit. Etiam nuda voluntate peculium constituitur. Sin autem cautionem ei exposuit, ... re enim non verbis ... ... furt .. a domino ...

23. [*Steph. ad l.* 4 *pr.*]. ... voluntate domini, si non sit ademtum [peculium] ... dig. 27 huius tit. dicit. Lege etiam ... dig. huius tit.

24. [*Steph. ad l.* 4 *pr.*]. Nam si voluntate [domini] proprium habet ... et speciali traditione, ut Paulus dig. 8 dicit.

25. [*Steph. ad l.* 4 §. 1]. Nota, nuda voluntate dominum a debito servum liberare posse — — —

(*Complura legi non potuerunt.*)

106) Expl. fol. 130. 129. Inc. fol. 87. 86.

a) Expl. fol. 130. 129. Inc. fol. 87. 86.
b) Cod. ιη'.
c) Reliqua, quae in hac pagina et pagina sequenti folii 87. 86 scripta erant, explicare non potui. Inc. fol. 5. Cuius etsi inferior pars desit, tamen in prima pagina scholia nulla exciderunt.

Πεκούλιον δέ ἐστιν, ὅπερ ὁ δοῦλος ἔχει συγχωροῦντος τοῦ δεσπότου κεχωρισμένον τῶν τῷ δεσπότῃ χρεωστουμένων.

Peculium est, quod servus habet concedente domino separatum ab his quae domino debentur. *L.* 5. §. 4. *D.* XV. 1.

ς'. Celsus. *Περιέχεται τῷ ὅρῳ καὶ τὸ πε[κούλιον] τοῦ δούλου· ἐν ᾧ [107]) ὁ δεσπότης συνίστησι [τῷ δούλῳ] πεκούλιον δο[κεῖ καὶ τῷ δ]ούλῳ τοῦ δούλου συνιστᾶν.*

VI. *Celsi.* Continetur definitione etiam peculium [vicarii: nam] si dominus servo peculium constituat, videtur etiam vicario peculium constituere. *L.* 6. *D. eod.*

[*ζ'.*] *Ὁ δὲ ἄνηβος καὶ ὁ μαινόμενος οὐ συνιστῶσι μὲν πεκούλιον [108]), τὸ δὲ συστὰν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνήβου ἢ πρὸ τῆς μανίας οὐκ ἀφαιρεῖται ἐκ τούτων τῶν αἰτιῶν. ὅθεν δυνατὸν τὸν κοινὸν δοῦλον παρ' ἑνὶ μὲν τῶν δεσποτῶν ἔχειν πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἄλλῳ οὐκ ἔχειν, ἐὰν ἄνηβος ἢ μαινόμενος ᾖ.*

VII. Pupillus et furiosus peculium quidem non constituunt, quod autem a patre pupilli vel ante furorem constitutum est, non adimitur ex his causis. Unde fieri potest, ut communis servus apud alterum ex dominis peculium habeat, apud alterum vero non habeat, si pupillus vel furiosus sit. *L.* 7. §. 1. *D. eod.*

Οὐκ ἐστὶν ἀναγκαῖον παραχωρεῖσθαι τὸν δοῦλον ἀπὸ τοῦ δεσπότου ἔχειν πεκούλιον, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ μὴ κωλυθῆναι. ὀφείλει δὲ παχυμερῶς εἰδέναι τὸ πεκούλιον, καὶ οὐ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν πραγμάτων.[109]) [ἡ δὲ ἐλευθέρα τοῦ πεκουλίου διοίκησις ῥητῆς ἐπιτροπῆς χρῄζει.]

Non est opus concedi a domino peculium servum habere, sed sufficit si non prohibeatur. Debet autem *παχυμερῶς* peculium scire, non singulas res. Libera autem peculii administratio speciali concessione opus habet. §. 1 *rel.* §. 2.

[Καὶ ὁ ἄνηβος υἱὸς καὶ δοῦλος δύναται πεκούλιον ἔχειν· καὶ ἡ ἐπιγενομένη μανία οὐκ ἀφαιρεῖται τὸ πεκούλιον.]

Tam filius impubes quam servus peculium habere possunt: et furor, qui postea incidit, non adimit peculium. §. 3.

— — — — — — —

(*Nonnulla desunt.*)

[*η'. Εἰς τὸ συστῆναι τὸ πεκούλιον*] *χρῄζει παρα-*

VIII. Ut peculium constituatur, necesse est ut *L.* 8. *D. eod.*

πεκούλιον [d]), ἐπειδὴ πούπιλλος καὶ μαινόμενός ἐστιν ὁ τοῦ οἰκείου δεσπότης· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι δύναται τοῦτο ἀδεμπτεύειν ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κουράτωρ, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κα' [e]) διγ. φησίν. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

26. [*Steph. ad l.* 7 §. 1]. peculium, quoniam pupillus vel furiosus est dominus servi: alia ratione tutor et curator id adimere possunt, ut disci potest ex his, quae Ulpianus dicit dig. 21 [§. 1]. Idem didicisti etiam dig. 3 [§. 4] huius tit.

ἄνων. τουτέστιν ἐκ τούτων μὲν μανή . . . τὸν δὲ ἔτι πούπιλλον οἶμαι [f]) δύναται καὶ ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κουράτωρ ἀδεμπτεύειν, ὡς διγ. κδ'.

27. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 1]. Hoc est propterea, quod ille quidem furiosus, hic vero pupillus est, et tutor et curator adimere potest, ut dig. 24.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. τὸ δ' θέ. τοῦ γ' διγ. καὶ δίγ. μθ', ὅτι καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου κτᾶται πεκούλιον.

28. *Enantioph.* [*ad l.* 7 §. 2]. Lege them. 4 dig. 3 et dig. 49 [pr.], quod etiam ignorante domino peculium acquirat.

κυρ. ἄνηβος δοῦλος ἢ υἱὸς δύναται ἔχειν πεκούλιον. ἡ μανία οὐκ ἀφαιρεῖται πεκούλιον. δύναται εἶναι ἐν πεκουλίῳ κινητὰ καὶ ἀκίνητα, βικάριοι καὶ πεκούλιον αὐτῶν, ἀγωγή, κληρονομία, λεγάτον, χρέα δεσποτικά, εἰ βούλεται ὁ δεσπότης χρεώστης [g]) εἶναι, χρέα συννπεξουσίου, εἰ ἔχει πεκούλιον.

29. *Cyr.* [*l.* 7 §. 3 — 7]. Servus filiusve impubes peculium habere potest. Furor peculium non adimit. Possunt in peculio esse res mobiles et immobiles, vicarii eorumque peculium, actio, hereditas, legatum, debita dominica, si dominus debitor esse vult, debita conservi, si peculium habet.

τοῦ ἄνων. καὶ ἐλευθέρῳ μανία ἐπιγινομένη οὐδὲν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἐλαττοῖ, ὡς βι. α' τί. ε' διγ. κ' καὶ τί. ς' δίγ. η' καὶ βι. ε' τί. α' διγ. ιβ' λς' λθ' μς' καὶ βι. κγ' τί. α' δίγ. η' καὶ τί. β' δίγ. ις' καὶ ἐνστιτ. β' τί. ιβ'.

30. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 3]. Etiam si liber furere incipiat, res eius non minuuntur, ut lib. I tit. 5 dig. 20 et tit. 6 dig. 8, et lib. V tit. 1 dig. 12 [§. 2], 36, 39, 46, et lib. XXIII tit. 1 dig. 8 et tit. 2 dig. 16 [§. 2], et Inst. lib. II tit. 12 [§. 1].

σῆ. ἐντεῦθεν τὰ δυνάμενα εἶναι ἐν πεκουλίῳ, καὶ ὅτι ὁ βικάριος πεκούλιον εἶναι τοῦ ὀρδιναρίου δοκεῖ.

31. [*Steph. ad l.* 7 §. 3 *sqq.*]. Nota hinc, quaenam in peculio esse possint, et vicarium videri ordinarii peculium esse.

χρεωστῶν γὰρ ὁ δεσπότης τῷ οἰκέτῃ δοκεῖ αὐτὸν [h]) ἑαυτῷ χρεωστεῖν, καὶ ἀναγκάζεται λογίσασθαι τῷ πεκουλίῳ τοῦ οἰκέτου, ἐν ᾧ ἠβουλήθη χρεωστεῖν τῷ οἰκέτῃ.

32. [*Steph. ad l.* 7 §. 6]. Nam si dominus servo debeat, ipse sibi debere videtur, et hoc in peculium servi reputare compellitur, si servo debere voluerit.

ἄνων. εἶχε σύνηθες ἦν δίδοσθαι αὐτῷ τὰ ὑπερδαπανώμενα, ὡς βι. λγ' τί. η' διγ. κγ' θέ. β'.

33. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 6]. Si forte solitus erat ei dare, quae supererogata erant, ut lib. XXXIII tit. 8 dig. 23 them. 2 [§. 1].

κυρ. οὐχ ὥσπερ ψιλῇ γνώμῃ ἀφαιρεῖται πεκούλιον, οὕτω καὶ συνίσταται ἄνευ τραδιτίονος.

34. *Cyr.* [*l.* 8]. Non sicuti nuda voluntate peculium minuitur, ita etiam sine traditione constituitur.

ἄνων. ἐν ᾧ μὴ εἰσὶ δανεισταὶ πεκουλιάριοι, ὡς διγ. θ' θέ. β'.

35. *Anon.* [*ad l.* 8]. Nisi creditores peculiares sint, ut dig. 9 them. 2.

στεφ. σῆ. ὅτι ἐφ' ὧν φυσικὴ προηγήσατο κατοχή, οὐ δεό-

36. *Steph.* [*ad l.* 8 *verb: quum apud eum esset*].

---

107) Legerim: τοῦ δούλου τοῦ δούλου· ἐν ᾧ γὰρ.

108) Expl. fol. 87. 86. Inc. fol. 5 inferiori parte mutilum.

109) Hic pagina prima fol. 5 mutila desinit. Sequentia ex Tipucito addo.

d) Inc. fol. 5.

e) Forte κδ'.

f) Legerim: ἐκ τοῦ τὸν μὲν μαινόμενον, τὸν δὲ ἔτι πούπιλλον εἶναι. *Anonymus* in l. 7 §. 1 non videtur legisse: *non adimi ex his causis*, sed omissa negatione: *adimi ex his causis.*

g) Cod. χρεώστης δεσπότου.

h) Cod. αὐτήν.

δοῦναι τὸν δεσπότην ἢ τὸ ὂν παρὰ τῷ δούλῳ ἀντὶ παραδοθέντος ἡγήσασθαι· ἡ δὲ ἀφαίρεσις ψιλῇ βουλήσει γίνεται.

L. 9. *pr.* §. 1. *D.* XV. 1. [ϑ'.] Οὐχ ὅπερ ὁ δεσπότης ἀλλ' ὅπερ ..... ζημιώ[σει] ἢ κλέψει τοῦ πεκουλίου, ἐστὶ πεκούλιον τοῦ κλαπέντος. καὶ εἴ τι γὰρ ὁ δεσπότης ἀπήτησεν ἢ ἀπαιτῆσαι δύναται τὸν κλέψαντα πρᾶγμα πεκουλιάριον, [εἰς] τὸ πεκούλιον λογίζεται.

§. 2. 3. 4. 5. Ὑπεξαιρεῖται τοῦ πεκουλίου τὸ χρεωστούμενον τῷ δεσπότῃ [110]) [καὶ τοῖς ὑπεξουσίοις αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κηδεμονευομένοις καὶ ὧν ἐστιν πραγμάτων διοικητής. καὶ γὰρ ὁ πράγματα διοικῶν καὶ ὁ ἐπίτροπος] χρεωστούμενοι [111]) παρὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ ἀνήβου ἑαυτοῖς καταβάλλουσιν. εἰ δὲ κατὰ δόλον ἀφαιρήσει τὸ πεκούλιον ὁ δεσπότης, ἐνέχεται. εἰ δὲ καὶ ὁ δανειστὴς τοῦ δούλου κληρονομήσει τοῦ δεσπότου, ὑπεξαιρεῖ τὸ αὐτῷ κε-

tradat dominus, vel quod apud servum est pro tradito habeat: ademtio autem nuda voluntate fit.

[IX.] Non quod dominus, sed quod [conservus] damnum dedit vel ex peculio surripuit, peculium eius est, qui furtum passus est. Nam et si quid dominus ab eo, qui rem peculiarem surripuit, consequutus est vel consequi potuit, in peculium imputatur.

Deducitur ex peculio, quod domino debetur et his, qui sunt in eius potestate vel quorum curam gerit vel quorum negotia administrat. Nam qui negotia gerit vel tutor est, sibi solvit, [quod domino negotiorum vel pupillo debetur.] Si servo dolo peculium dominus ademerit, tenetur. Sed et si creditor servi domino heres existat, deducit quod sibi debetur, sive manumissus sit servus sive pure legatus, sive omnino dominium eius non habuit — et domi-

μεθα τραδιτίονος. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ.

σῆ. ὅτι ....., ἐν ᾧ μὴ ἀδεμπτεύεται τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, καὶ οὐκ ἀνάγκη τὸν δεσπότην καὶ αὐτὸν ἰδικῶς ἀφαιρεῖσθαι· πάνεται γὰρ εἶναι πεκούλιον, ἅμα τε καὶ βουληθῇ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην μὴ ἔχειν πεκούλιον, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐπὶ βλάβῃ τυχὸν τῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν· α δὲ .... σετ. εσπ ..... τότε γὰρ κατέχεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

εἰ ὁ δεσπότης ζημιώσει τὸν δοῦλον, τοῦτο οὐ λογίζεται ἐν πεκουλίῳ· εἰ δὲ συνυπεξούσιος αὐτοῦ, λογίζεται ε[ν] πεκουλίῳ. [τὸ] αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἐξωτικοῦ κλ[έπτο]ντος· ἔχει γὰρ ὁ δεσπότης τὴν φούρτι.

οὔτε γάρ ἐστι πιθανόν, τον δεσπότην ἐϑέλειν καὶ ἀπὸ δελίκτων ἔνοχον γίνεσθαι τῷ οἰκέτῃ.

ἀνων. ἐν ᾧ ἠϑέλησεν ὁ δεσπότης εἶναι αὐτὰ τοῦ πεκουλίου, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ ζ' διγ.

κυρ. μειοῖ τὸ πεκούλιον χρέα τοῦ δεσπότου καὶ ὑπεξουσίου αὐτοῦ καὶ ὧν κηδεμὼν ἦν ἢ [1]) νεγοτιογόστωρ, ἐπειδὴ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας ἑαυτόν· μονον εἰ δόλου ἀπήλλακται· καὶ ὅτε γὰρ δόλῳ ἀδεμπτεύει ἢ μειοῖ τὸ πεκούλιον, κατέχεται.

στεφ. ὑπεξαιρεῖται δὲ μόνον τὸ ἁπλοῦν ... ωκ .. μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ νόμου ..... ἔνϑα ..... ντα τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα καὶ εἰς αὐτὸν πρωτοτύπως πλημμελεῖ, εἰ μὴ τὸ ἁπλοῦν οὐχ [k])

Nota: in quibus naturalis detentio praecessit, traditionem non desideramus. Idem didicisti tit. 1 [§. 44] lib. II Inst.

37. [*Steph. ad l.* 8 *verb*: *contra autem*]. Nota, ... si non adimatur servi peculium, nec necesse habet dominus id expresse auferre: desinit enim esse peculium, simulac dominus voluerit servum peculium non habere, nisi dolo, puta in noxam creditorum peculiarium ..... Tunc enim tenetur, ut Ulpianus dig. sequenti dicit.

38. [*Cyr. l.* 9 *pr.* §. 1]. Si dominus servo damnum dederit, hoc non computatur in peculio; si vero conservus eius, computatur in peculio. Idem est, si extraneus rem surripuerit: dominus enim furti actionem habet.

39. [*Steph. ad l.* 9 *pr.*]. Neque enim verisimile est, dominum etiam ex delictis obnoxium servo esse velle.

40. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 1]. Si dominus voluerit ea peculii esse, ut dig. 7 in fine.

41. *Cyr.* [*l.* 9 §. 2. 3. 4]. Minuit peculium, quod domino debetur, vel ei qui est in eius potestate, vel his quorum curam vel negotia gessit, quia imputatur ei, si a semet ipso non exegerit: si modo dolo caret: nam et si dolo adimit vel minuit peculium, tenetur.

42. *Steph.* [*ad l.* 9 §. 1]. Deducitur autem simplum duntaxat ..... — — — —

(*Nonnulla exciderunt.*)

43. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 4]. Lege de huiusmodi dolo initium dig. 21. De eo autem, qui sine dolo ademit, vide tit. 3 dig. 1 [§. 1].

44. [*Steph. ad l.* 9 §. 4 *verb*: *dummodo dolo careant*]. De hoc latius tractat Ulpianus dig. 21 huius tit. Quo ne turberis et dicas, etiamsi non consulto, quum peculiares creditores subesse sciret, ademerit, de peculio eum teneri. Discis enim specialiter dig. 1 [§. 1] tit. *de in rem verso*, etsi non dolo peculium ademerit, agi [non] de peculio, sed de in rem verso, nimirum si filius vel servus in usus patris vel domini verterit.

45. [*Cyr. l.* 9 §. 5]. Si creditor servi mihi heres extiterit, debitum deducit, sive dominus eius factus sit, quod et tum evenit si sub conditione eum manumisero, sive non: forte enim pure legatus est vel libertate donatus. Idem est, et si post mortem servi mihi heres extiterit et annali de peculio actione conveniatur.

ἀνων. [f]) ἀνάγν. περὶ τοῦ τοιούτου δόλου τὴν ἀρχὴν τοῦ κα' διγ. περὶ δὲ τοῦ χωρὶς δόλου ἀδεμπτεύσαντος ἀνάγν. τί. γ' διγ. α'.

τοῦτο πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κα' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν. ἐξ οὗ μὴ συναρπαγῇς καὶ εἴπῃς, ὅτι κἂν μὴ ἐπίτηδες πεκουλιαρίους εἰδὼς ὑπεῖναι δανειστὰς ἠδέμπτευσεν, ὑποκειται τῇ δε πεκουλίο. μανθάνεις γὰρ ἰδικῶς ἐν τῷ α' διγ. τῆς δε ἰν ῥέμ βέρσο, καὶ ἔνϑα μὴ κατὰ δόλον ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον κινεῖσθαι [m]) δε πεκουλίο ἀλλὰ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἴπερ ἄρα περὶ χρείας πατρικὰς ἢ δεσποτικὰς ὁ υἱὸς ἢ ὁ δοῦλος [n]) ἐδαπάνησεν.

ὁ δανειστης τοῦ δούλου μου κληρονομήσας με ὑπεξαιρεῖ τὸ χρέος, εἴτε γένηται δεσπότης [o]) αὐτοῦ, ὅπερ συμβαίνει καὶ εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ἠλευθέρωσα αὐτὸν, εἴτε καὶ μή· τυχὸν γὰρ πούρως ἐληγατεύϑη ἢ ἠλευθερώϑη. ταὐτόν ἐστι, κἂν μετὰ ϑάνατον τοῦ οἰκέτου κληρονομήσῃ με καὶ ἐνάγεται ANNALia DE PECULIO.

110) Expl. fol. 5. Addidi ex Tipucito, quae deesse videbantur.

111) Sic Codex, eamque lectionem etiam Tipucitus confirmat. Sed aut legendum est: χρεωστοῦντες τῷ κυρίῳ τῶν πρ. καὶ τῷ ἀνήβῳ, aut τὸ χρεωστούμενον τῷ κυρίῳ τῶν πρ. καὶ τῷ ἀνήβῳ. Caeterum hic inc. fol. 13. 6.

f) Inc. fol. 13. 6.
k) Expl. fol. 5.
l) Cod. ἢ ὁ.
m) Omnino supplenda est negatio: οὐ.
n) Cod. δεσπότης.
o) Cod. ὁ δεσπ.

χρεωστηθέν, εἴτε ἠλευθερώθη εἴτε χωρὶς αἱρέσεως ὁ δοῦλος ἐληγατεύθη, κἄντε ὅλως οὐκ ἐδέσποσεν . . . . . καὶ ἐδέσποσιν αὐτοῦ. τὸ αὐτό ἐστι κἂν ἀποθανόντος τοῦ δούλου κληρονόμος γένηται τοῦ δεσπότου ὁ ἔχων κατ' αὐτοῦ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν.

Εἴτε ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος εἴτε ἀπὸ λοιπάδος λογισμῶν εἴτε ἀπὸ ἁμαρτήματος χρεωστεῖται ὁ δεσπότης, ὑπεξαιρεῖ· ψιλὸν μέντοι τὸ τίμημα τοῦ κλαπέντος, οὐ μὴν καὶ τὴν ποινήν.

Ἐὰν αὐτὸν ἀνέλῃ ἢ τραυματίσῃ ὁ δοῦλος, [οὐχ] ὑπεξαιρεῖ τὴν ζημίαν ὁ δεσπότης· φυσικῶς γὰρ [ἔξεστι] τοῖς δούλοις ἁμαρτάνειν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. τὴν δὲ γενομένην δαπάνην εἰς ἐπιμέλειαν τοῦ ἑαυτὸν τραυματίσαντος ὑπεξαιρεῖ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀσθενοῦντος αὐτοῦ εἰ ἐπεμελήσατο, ἴδιον ἐδόκει πρᾶγμα πράττειν.

τοῦ ἄνων. εἴρηται γαρ βι. λά διγ. πά', ὅτι τὰ ὄντα τῆς κληρονομίας ἐὰν πούρως ληγατευθῇ καὶ καταδεχθῶσιν, ἐξ ὀρθοῦ καταβαίνουσι πρὸς τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμενα. ὁμοίως βι. μζ' τί. β' διγ. ξέ, καὶ περὶ τῶν πούρως ἐλευθερουμένων ὅτι οὐ δοκεῖ ποτε ὁ κληρονόμος δεσπόσαι αὐτῶν, βι. λγ' τί. ηP) διγ. η'.

καὶ σῆ. ὅτι τελευτήσαντος τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ οἰκέτου ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἕτερα ἄννουμ ἀνάγεται DE PECULIO· τοῦτο δὲ πλατύτερον [ὁ] ἐξῆς τί. διδάσκει.

κυρ. τὸ ἀπὸ συναλλάγματος καὶ τὸ ἀπὸ [λοιπάδος λο]γισμῶν ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης. ἐπὶ δὲ τῆς κληQ) — . . . . . .

[τουτέστι] τῷ δεσπότῃ. οὐκέτι δὲ καὶ τὸ [ἐγ]κα[τίον] ὁ δεσπότης τι ἀπὸ δελίκτων [χρεωστεῖ] τῷ οἰκέτῃ, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ διγ. μεμάθηκας.

μέμνησο τοῦ ζ' διγ. τοῦ α' τί. τοῦ ιγ' βι.

σῆ. ὅτι ἐπὶ τῶν ποινα̃λίων ἀγωγῶν το ἁπλοῦν μόνον ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης, οὐκέτι δὲ καὶ τὴν ποινήν· ἡ γὰρ ποινὴ οὐ φυσικῶς χρεωστεῖται, ἀλλ' ἀπὸ νόμων ἐπινενόηται.

κυρ. εἰ δὲ ἑαυτὸν πλήξει ἢ ἀνέλῃ ὁ δοῦλος, τοῦτο οὐχ ὑπεξαιρεῖται, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν πληγὴν δαπάνη. ἡ περὶ τὴν νόσον τοῦ δούλου δαπάνη οὐχ ὑπεξαιρεῖται.

ἄνων. ἀναγν. βι. λγ' τί. η' δίγ. θ' καὶ βι. κα' τί. α' δίγ. κγ' θέ. α' περὶ δούλου ἐπιχειρήσαντος ἑαυτὸν ἀνελεῖν, καὶ δίγ. μγ' τοῦ τί. . . . .

τοῦτο ποτὲ ἀνεγνώσθη ἐν βηρυτῷ ὑπὸ κυρίλλου τοῦ ἥρωος. οἰκέτου γάρ τινος ῥίψαντος ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀποθανόντος ὁ ἄρχων ἠβούλετο αὐτὸν τιμωρήσασθαι, ἐπειδὴ σκιεντίᾳ ἑαυτὸν ἀνεῖλε, τοσοῦτον, ἐπειδὴ ὡς ἀνδροφόνος κρίνεται ὁ ἀνελὼν ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δηλονότι οὐ VITAE [TAEDIO]. . . . . r) ὅτι καὶ ἀκυροῦται ἡ τούτου διαθήκη, ὡς ἔγνως· ἐν τῷ δὲ τεσταμέντις μονοβιβλίῳ τί. γ' διγ. ς', καὶ δηλοῦται ἡ οὐσία αὐτοῦ, ὡς ἀνήγεκται βι. θ' τοῦ κώδ. τί. ν ἐν ταῖς ὑποκειμέναις τῷ τί. διατάξεσιν. τοῦ ἄρχοντος τοίνυν, ὡς εἶπον, βουλομένου τὸν οἰκέτην τιμωρήσασθαι ῥίψαντα s) ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀποθανόντα, περιέσωσεν αὐτὸν ὁ ἥρως κύριλλος κατὰ συναρπαγὴν τὸ ἀνάγνωσμα δεξάμενος· πάντα γὰρ ἐν τῇ δε πουλίῳ φυσικῶς ἐξετάζεται, καὶ τὸ ῥητὸν δὲ ἄδειαν δέδωκεν εἰς τὸ ἴδιον πλημμελεῖν σῶμα οὐ κατὰ νόμους, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· ὅσον οὖν ἦκεν εἰς νόμους, τιμωρεῖται ὁ ἀτοχρησάμενος ἑαυτὸν, κἂν οἰκέτης ἐστίν.

ἄνων. καλῶς εἶπεν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. ὅθεν ἡt) μὲν ἐν βουλείᾳ πόρον ἐκ τοῦ σώματος ποιησαμένη οὐκ ἀτιμοῦται ι, ὡς βι. γ' τί. β' διγ. κδ'. ὁ δὲ πορνοβοσκὸς δοῦλος ἐλευθερούμενος ἀτιμοῦται, ὡς διγ. δ'u) τούτου τοῦ τί.

nus eius factus est. Idem est, si servo mortuo domino heres extiterit is, qui eum intra annum de peculio convenire poterat.

Sive ex contractu sive ex rationum reliquis sive ex delicto aliquid ei debeatur, dominus deducit; scilicet nudam aestimationem furti, non etiam poenam. *L.* 9. §. 6. *D.* XV. 1.

Si semet ipsum occiderit vel vulneraverit servus, dominus hoc damnum non deducit; naturaliter enim licet servis in corpus suum saevire. Sed quod erogavit in curationem eius, qui se ipsum vulneravit, deducit, quamvis si aegrum curasset, rem suam agere videretur. §. 7.

46. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 5]. Dicitur enim lib. XXXI dig. 81 (80), quae hereditatis sint, si pure legata sint et accepta, recta via transire ad legatarium, ita ut nunquam heredis facta esse intelligantur. Simil ter lib. XLVII tit. 2 dig. 65 [§. 1], et de hoc, quod heres nunquam videatur dominus esse factus eorum, qui pure libertate donati sint, lib. XXXIII tit. 8 dig. 8 [§. 1].

47. [*Steph. ad l.* 9 §. 5 *verb*: *intra annum*]. Et nota, mortuo filio vel servo patrem vel dominum intra annum de peculio conveniri: quod latius sequens tit. docet.

48. *Cyr.* [*l.* 9 §. 6]. Quae ex contractu et ex rationum reliquis debentur, deducit dominus. De his vero quae ex delictis — . . . . . .

49. [*Steph. ad l.* 9 §. 6 *verb*: *ei debeatur*]. Id est domino. Non enim e contrario dominus aliquid servo ex delictis debet, ut initio dig. didicisti.

50. [*Anon. ad l.* 9 §. 6]. Memineris dig. 7 [§. 1] tit. 1 lib. XIII.

51. [*Steph. ad l.* 9 §. 6]. Nota, in poenalibus actionibus duntaxat simplum a domino deduci, non etiam poenam; poena enim non naturaliter debetur, sed a legibus inventa est.

52. *Cyr.* [*l.* 9 §. 7]. Si vero semet ipsum servus vulneraverit vel occiderit, hoc non deducitur, sed sumtus ob vulnus erogati. Sumtus ob morbum servi facti non deducuntur.

53. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 7]. Lege lib. XXXIII tit. 8 dig. 9 [§. 1] et lib. XXI tit. 1 dig. 23 them. 1 [§. 3] de servo, qui se occidere conatur, et dig. 43 tit. . . .

54. [*Steph. ad l.* 9 §. 7]. Hoc aliquando excitatum est Beryti ab heroe *Cyrillo*. Nam quum se servus quis praecipitasset nec tamen mortuus esset, praeses eum punire volebat, quia scienter se occidisset, idque, quia tamquam sicarius iudicatur qui se ipsum occidit, si nimirum non vitae taedio . . . . . atque etiam testamentum eius irritum fit, ut didicisti libro singulari *de testamentis* tit. 3 dig. 6 [§. 7], et bona eius publicantur, ut relatum est lib. IX Cod. tit. 50 in constitutionibus ei tit. subiectis. Quum igitur praeses, sicut dixi, punire vellet servum, qui se praecipitaverat nec tamen mortuus erat, servavit eum heros *Cyrillus* tumultuaria huius loci lectione facta; atqui in de peculio actione omnia naturaliter spectantur, et textus licentiam dedit in proprium corpus saeviendi non secundum leges, sed secundum naturam: quantum igitur ad leges pertinet, qui se ipsum occiderit, punitur, licet servus sit.

55. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 7]. Recte dixit: *in suum corpus*. Inde quae in servitute quaestum corpore fecit, non fit infamis, ut lib. III tit. 2 dig. 24. Servus autem, qui lenocinium fecit, si manumittatur, infamis fit, ut dig. 4 [§. 3] eius tit.

---

p) Cod. λη'.
q) Legerim: ἐπὶ δὲ τῶν πλη[μμελημάτων] . . . .
r) In ipso Codice hoc loco lacuna relicta est.
s) Cod. ῥίψασθαι.
t) Cod. εἰ.
u) Cod. λ'. Mox forte legendum: τοῦ αὐτοῦ τί.

L. 9. §. 8. *D.* XV. 1. Ὑπεξαιρεῖ καὶ εἴτι παρέσχεν ὀνόματι δούλου· εἰ δὲ ὀνόματι αὐτοῦ ἐγγυήσεται, ἢ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ὁ δοῦλος δανείσεται καὶ μὴ δαπανη ... εχάν ..οτ.κ.....περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγ.. οὐχ ὑπεξαιρεῖ τὸ τοιοῦτον χρέος· ἀσφαλίζεται δὲ παρὰ τῶν δανειστῶν, ἐὰν ἐναχθείς τι παράσχῃ ἐκ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν· καὶ[112]) τὸν τόκον τοῦ μέσου χρόνου ἔχουσιν ἤδη τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κινήσαντες. καὶ ἐὰν καταδικασθῇ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ κινούντων ἄλλων μετὰ ταῦτα τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

Deducit etiam, si quid nomine servi praestitit: si vero nomine eius fideiusserit, vel servo quid iussu eius creditum sit, —..... huiusmodi aes alienum non deducit: sed creditores ei cavent refusuros se, si quid conventus praestiterit ex iis causis: et medii temporis usuras consequuntur, qui iam egerunt de peculio. Et si condemnatus est de peculio actione, deducit hoc, si postea alii de peculio actione experiantur.

§. 8 *rel.* Καὶ τὸ ἔξωθεν δικαστηρίου καταβληθὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεξαιρεῖ.

Et quod extra iudicium pro eo solutum est, deducit.

L. 10. *D. coll.* ι'. Gai. Ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς εἰ κελεύσει τοῦ δεσπότου ἢ δι' ἄγνοιαν αὐτοῦ δανείσηται καὶ τὸ δανεισθὲν βέρσον οὐ γέγονεν, εἰ μὲν ἤδη κατέβαλεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑπεξαιρεῖ· εἰ δὲ μή, καντίονα λαμβάνει παρὰ τοῦ κινοῦντος τὴν δε πεκουλίο. εἰ δὲ καὶ ἑνὶ τῶν δανειστῶν κατεδικάσθη ἢ καὶ ἄλλῳ κατέβαλεν, ὑπεξαιρεῖ παρὰ ἄλλου ἐναγόμενος.

X. *Gai.* In de peculio actione praefertur non

56. [*Cyr. l.* 9 §. 8]. Si iussu domini vel ignorante eo pecuniam mutuam acceperit eaque pecunia non sit in rem versa, si quidem iam pro eo solvit, deducit: sin minus, cautionem accipit ab eo, qui de peculio agit. Sed et si alteri ex creditoribus condemnatus sit vel alii solverit, deducit, si ab alio conveniatur.

[τοῦτο οὐκ] ἐστὶν, ε[ἰ] μόνη προκάταρξις [γέγονεν· ἐπὶ] γὰρ [τῆς] δε πεκουλίο τοῦ προλαμβάνοντος τὴν καταδίκην [κρείττων] ἡ αἵρεσις ..... γόμενο. τὰ δαπανηθέντα περὶ τὸ βέρσον οὐκ ἠδύνατο τοῦτο ποιησασθαι, ὑπεξαιρεῖ, ὡς ὁ ἰαβολένος[v]) εὐθὺς ἐπιφέρει.

57. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: condemnatus est*]. Hoc non ita est, si tantum lis contestata sit: nam in actione de peculio melior est conditio eius, qui prior condemnationem occupavit ..... — — sicut Iavolenus mox addit.

τουτέστιν ἐὰν μετὰ τὴν καταδίκην ἐναχθῇ παρ' ἑτέρου τῇ δε πεκουλίο, δύναται ὑπεξαιρεῖν τὸ τῆς ὁρμοσάσης κατ' αὐτοῦ ἰουδικάτι χρέος, καὶ οὐχ, ὅπερ ἐπὶ τῶν θεμάτων [τῆς] κελεύσεως λέγει καὶ τῆς ἐγγύης, δίδωσι μὲν τὸ εὑρισκόμενον πεκούλιον, καντίονα δὲ λαμβάνει. τὸ[w]) μὲν γὰρ ἐκ τῆς κελεύσεως καὶ τῆς ἐγγύης χρέος οὐ μόνον κατ' οἰκείαν ἐξ ἀρχῆς ὑπῆλθε προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ πεκούλιον ἔλαβε, ἢ παρακολουθήματά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ἡ ἐγγύη καὶ ἡ κέλευσις· τὸ γὰρ ἐκ τῆς ἰουδικάτι χρέος ..... μόνον ὅτι οὐκ ἐκ προαιρέσεώς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πρωτότυπον ὄφλημα λοιπὸν κατ' αὐτοῦ. ἀμέλει δὸ .. αὐτὸν ἐπηρωτήθη ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, καὶ πάλιν δεδουκτεύει, ἐπειδὴ ἐπερω[τησας] πρωτότυπον ὥσπερ χρέος ὑπεισιέναι ἔδοξε καὶ δεδουκτευει· καὶ[x]) ἐκ προαιρέσεως καὶ τοῦτο τὸ χρέος ὑπεισῆλθε, ὅπερ ὡμολόγησεν ἑτέρῳ τινὶ καταβάλλειν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ια' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.[y])

58. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: in sequenti actione*]. Hoc est, si post condemnationem ab alio de peculio conventus est, deducere potest quod iudicati actione adversus se competente debet, neque vero, quod in specie iussus et fideiussoris dicitur, peculium quale est praestat, et cautionem accipit. Nimirum debitum ex iussu et ex fideiussione non solum ab initio propria voluntate suscepit, sed etiam peculium accepit, vel fideiussio et iussus accessiones sunt debiti principalis: [sed] debitum ex iudicati actione descendens ..... solum quia non voluntate contractum est, sed etiam principale iam debitum eius extitit. Caeterum quod promiserit pro servo, rursus deducit, quia promittendo quasi principale debitum suscipere videtur, et deducit, licet etiam hoc debitum sponte susceperit, quod alii solvere promisit, ut Ulpianus dig. 11 [§. 1] huius tit. dicit.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. μβ' τί. α' διγ. ιθ' ξα'. ἐν γὰρ τῷ ιθ' φησὶν, ὅτι πολλῶν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας χρεωστουμένων κρείττων ἐστὶν ἡ αἵρεσις τοῦ προλαμβάνοντος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο γίνεται· ἐν δὲ τῷ ξα' διγ., ὅτι ὁ πρῶτος νικήσας οὐ προτιμᾶται τοῦ μετ' αὐτὸν νικησαντος. λέγει δὲ καὶ δίγ. λβ' τοῦ ε' τί. τοῦ μβ' βι. ὅτι αἱ πουπιλλαρ ..[z]) οὐκ ἀπὸ τοῦ χρέους ἀλλ' ἀπὸ της αἰτίας σκοπεῖται καὶ οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντες συντρέχουσιν[a]), εἰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον εἰσὶ διάφοροι· λέγει δὲ καὶ βι. ν' τί. ιζ' δίγ. ρδ', ἐὰν δύο ἀγωγαὶ πρόκεινται, ἡ μὲν ποσότητα μείζονα ἔχουσα[b]), ἡ δὲ ἀτιμοποιὸς[c]), εἰ δὲ αἱ δύο εἰσὶν ἀτιμοποιοὶ, κἂν διάφορον ἔχουσι ποσὸν, ἴσαι νομίζονται. ἡ δὲ περὶ ἀπαιτήσεως πρώτης καὶ δευτέρας προικὸς πς νεαρὰ προτίμησιν δίδωσι τῇ τῷ χρόνῳ πρωτευούσῃ, τὸ αὐτὸ διορίζουσα καὶ ἐπὶ δύο δημοσίων ὀφλημάτων. ἡ νεαρὰ περὶ χρεῶν διαλαμβάνει ἐχόντων σιωπηρὰς ὑποθήκας καὶ προγενε[σίαν], τὰ δὲ λοιπὰ νόμιμα περσονάλ[ια] εἰσὶ, καὶ ἔστιν αὕτη διαφορά.

59. *Enantioph.* [*ad l.* 10]. Lege lib. XLII tit. 1 dig. 19. 61. Nimirum dig. 19 dicit, occupantis conditionem meliorem esse, si pluribus ex eadem causa debeatur, sicut etiam fit in actione de peculio: dig. 61 autem, eum qui prior vicerit non praeferri ei, qui postea vicerit. Dicit etiam dig. 32 tit. 5 lib. XLII, privilegia non ex tempore aestimari, sed ex causa, et concurrere quae eiusdem causae sint, licet tempore diversa sint: dicit etiam lib. L tit. 17 dig. 104, si duae actiones sint, quarum altera summam maiorem habet, altera famosa est, [famosam actionem praeponi,] si vero utraque famosa sit, licet summam imparem habeant, pro paribus accipiuntur. Novella autem LXXXVI (XCI) *de exactione primae et secundae dotis* privilegium dat ei, quae tempore prior est, eademque definit in duobus debitis fiscalibus. [Sed] Novella de debitis tractat, quae tacitas hypothecas habent et privilegium, reliqui autem loci de personalibus privilegiis agunt, et in hoc differentia consistit.

60. [*Steph. ad l.* 10]. Nota hic regulam absolutam, in de peculio actione meliorem esse conditionem eius, qui occupavit, non circa litis contestationem, sed circa condemnationem. Nota id, quia ubique indistincte tra-

σῆ. τὸν κανόνα ἐνταῦθα ἔχοντα ἐντελῶς, ὅτι ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο βελτίων ἐστὶν ὁ προλαμβάνων, οὐ περὶ τὴν προκατάρξιν, ἀλλὰ περὶ τὴν καταδίκην. σῆ. δὲ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον πανταχοῦ. σῆ. ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο προτι-

112) Cod. novum thema facit. Male.

v) Debebat *Gaium* nominare.

w) Sequentia aut perperam a me lecta aut corrupta esse existimo. Cf. infra schol. 63.

x) Forte κἄν.

y) Expl. fol. 13. 6. Inc. fol. 52. 59.

z) Sic Codex. Lege: ὅτι τὰ πριβιλέγια — καὶ τὰ μὲν ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντα — διάφορα.

a) Cod. συντρέχειν.

b) Cod. ἔχουσιν.

c) Adde: προτιμᾶται ἡ ἀτιμοποιός.

προτιμᾶται οὐχ ὁ[113]) πρῶτον ἐναγαγών, ἀλλ' ὁ πρῶτον τὴν ψῆφον ἀπενεγκάμενος· καὶ οὐχ ὑπεξαιρεῖται τὸ χρεωστούμενον τῷ προκινήσαντι.

qui prior egit, sed qui prior sententiam impetravit: nec deducitur, quod debetur ei qui prior egit.

ια'. ULPI. Ἐὰν ἐναχθῇ ὁ δεσπότης τοῦ δούλου ἁμαρτήσαντος, δεῖ τὴν ἀποτίμησιν ὑπεξαιρεῖν, οὐ μὴν ἐὰν αὐτὸν ἐκδῷ.

XI. *Ulpi.* Si dominus ob noxam a servo datam conventus sit, aestimationem deducere debet, non autem si eum noxae dederit. *L.* 11. *pr.* *D.* XV. 1.

Καὶ ὅπερ ὁμολογήσῃ καταβάλλειν ὀνόματι τοῦ δούλου, καὶ ὅπερ ὁ δοῦλος ὁμολογήσῃ διδόναι τῷ δεσπότῃ ὑ[πὲρ] χρεώστου αὐτοῦ ἢ ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερωθῆναι καὶ ... ἐλευθερωθῆναι ὅπερ ὁ χρεώστης φυσικῶς γὰρ δοκεῖ ἐνδεβιτ ..... μεν .. τοῦ δεσπότου τὴν δε πεκουλίο· καὶ ὅπερ χρεώστην τοῦ δεσπότου ἀπή[τησεν], ὅτε μέντοι δεκτὸν ἠγήσεται. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ υἱοῦ.

Et quod nomine servi se soluturum promiserit, et quod servus domino praestare promiserit pro debitore eius, vel pro libertate .... — — ..... et quod a debitore domini exegit, si nimirum ratum habuerit. Idem est in filiofamilias. §. 1. 2.

Ἐὰν κινηθείσης τῆς περὶ πεκουλίου ἀγωγῆς ὑπεξεῖλε, καὶ κινῇ ἕτερος τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν, εἰ μὲν ἐχώρισε τοῦ πεκουλίου τὸ ὑπεξαιρεθὲν ἐν τῇ πρώτῃ δίκῃ, οὐ ποιεῖ νῦν ἐπὶ τῆς αὐτῆς[114]) ἄλλην ὑπεξαίρεσιν· εἰ δὲ μὴ ἐχώρισε, καὶ νῦν ὑπεξαιρεῖ, κἂν ἀπέθανεν ὁ δοῦλος, ὃν ὑπεξεῖλε μέν, οὐκ ἐχώρισε δέ.

Si mota de peculio actione deduxit et alius de peculio agit, si quidem quod in prima lite deduxit a peculio separavit, nunc in secunda lite aliam deductionem non facit: si vero non separavit, etiam nunc deducit, licet servus, quem deduxit sed non ademit, mortuus sit. §. 3. 4.

Ἐὰν χρεωστούμενος ε' νομίσματα ἐναχθῇ τοῦ πεκουλίου ὄντος δέκα νομίσματα καὶ παράσχῃ ε', [ὑπ]ε[αιρῶν τὰ] χρεωστ[ούμενα] αὐτῷ πέντε, εἶτα παρ' ἑτέρου ἐνάγ[ηται] τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ [δέκα].

Si quis, quum ei deberentur quinque, de peculio, quod decem valeret, conventus quinque praestiterit, et quinque sibi debita deduxerit, deinde ab alio de peculio actione conveniatur, decem deducit. §. 5.

Ὁ δεσποτ ... ην αλλ ..... τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ, οὐχ ὑπεξαιρεῖ. ὅθεν εἰ μετὰ

Dominus, qui aliunde quod sibi debetur [consequi potuit], non deducit. Proinde si cum peculio §. 6. 7.

μῶσαι πάντων οἱ πριβιλεγιάτοι, πλὴν αὐτοῦ τοῦ δεσπότου, ὡς ὅτι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ νβ̄ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

ditur. Nota vero privilegiatos in de peculio actione omnibus praeferri, excepto ipso domino, ut discere est ex his, quae Paulus dig. 52 huius tit. ait.

ἀνων. ὁμοίως βι. ιδ̄ τί. δ̄ διγ. ς' καὶ τούτου τοῦ τί. νβ̄ διγ. ὠφάγν. καὶ γ'[d]) δίγ. τοῦ ἑξῆς τί. καὶ βι. θ'. τί. δ̄ [δίγ. ιδ̄.]

61. *Anon.* [*ad l.* 10]. Similiter lib. XIV tit. 4 dig. 6 et huius tit. dig. 52 [pr.]. Lege etiam dig. 3 sequentis tit. et lib. IX tit. 4 dig. 14 [pr.]

κυρ. ὑπεξαιρεῖ καὶ εἴτι [νοξαλίως] ἐναχθεὶς δέδωκεν, οὐ μὴν εἰ τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν ἔδωκε. καὶ [ἐά]ν ἐπηρώτησε ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, , ... μ . ν .. ὑπὲρ δεβίτωρος ἢ ὑπὲρ ἐλευθερίας [ἐὰν ἐ]λευθερωθῇ, καὶ εἴτι δεβίτωρα τοῦ δεσπότου ἀπή[τησε, εἰ φατονα]βιτεύσει. τὸ αὐτὸ καὶ [ἐπὶ υἱοῦ ὑπεξουσίου.]

62. *Cyr.* [*l.* 11 *pr.* §. 1. 2]. Deducit etiam, si quid noxali iudicio conventus praestitit, non autem si servus noxae dedit. Et si pro servo promisit, [vel si servus promisit] pro debitore vel pro libertate, si quidem manumissus sit, et si quid a debitore domini exegit isque ratum habuerit. Idem etiam in filiofamilias obtinet.

σῆ. καὶ[e]) τοῦ ἐγγυησαμ[ένου καὶ τοῦ κε]λεύσαντος δεσπότου, ὅτι ἡ κέλευσις καὶ ἡ ἐγγύη [παρα]κολούθημά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ... οὐδέποτε πρωτότυπός ἐστιν αἰτία τὸ ὁμολογῆσαι καταβαλεῖν ὡς πρωτότυπον ὄφλημα περιΐσταται, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τῆς ὑ . ν διουσ ..[f]) χρέος.

63. [*Steph. ad l.* 11 §. 3]. Nota domini qui fideiussit vel iussit, ... iussus et fideiussio accessio est debiti principalis ... non est causa principalis, si quis promittat solvere ... — — .....

κυρ. εἰ ὁ οἰκέτης μου ἔλαβε βικάριον νομισμάτων ε' καὶ χωρηγεῖ[g]) μοι ε' νομίσματα, εἰ μὲν [αὐτῷ] ἀφειλάμην τὸν βικάριον, ἐμοὶ κινδυνεύεται· εἰ δὲ μή, τῷ οἰκέτῃ, κἂν ἐπικτήσηταί τι, ὑπεξαιρῶ τὰ ε' νομίσματα. ταὐτόν ἐστι, κἂν ε' νομίσματα ἐχρεώστει μοι, ὁ δὲ βικάριος ἦν ι' νομισμάτων, καὶ ἐναχθεὶς δὲ πεκουλίο κατέβαλον.

64. *Cyr.* [*l.* 11 §. 4. 5]. Si servus meus vicarium accepit V valentem, et mihi debet V, si quidem vicarium ei ademero, meo periculo est: sin minus, servi, et si quid postea acquisierit, V deduco. Idem est, si mihi V debebat, vicarius autem X dignus erat, et conventus de peculio solvi.

τουτέστιν εἰ ἔργῳ ὑπεξεῖλεν, οὐ δύναται ποιῆσαι δευτέραν ὑπεξαίρεσιν.

65. [*Steph. ad l.* 11 §. 4 *verb: ademisset*]. Hoc est si ipso facto deduxit, denuo deductionem facere non potest.

ἐπ[ώλησα] οἰκέτην μετὰ τοῦ πεκουλίου χρεωστοῦντά μοι· ὑπάγομαι δε πεκουλίο· εἶχε γὰρ αἱρετικὰ χρέα τὸ πεκούλιον, ἃ οὐκ ἐπείλησα, καὶ ἀπέβη νῦν ἡ αἵρεσις· οὐδὲν ὑπεξαιρῶ· ἔχω γὰρ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐνδέβιτον καὶ ἐξ βενδίτο, εἰ ἤρκει τὸ πραθὲν πεκούλιον πρὸς τὸ χρέος. εἰ μέντοι ἀγοράσω τὸν οἰκέτην, ᾧ ἐδαπάνησα[h]), δύναμαι νῦν ἐναγόμενος ὑπεξελεῖν

66. [*Cyr. l.* 11 §. 7. 8]. Vendidi servum, qui mihi debebat, cum peculio: de peculio convenior: forte enim conditionalia debita in peculio erant, quae non distraxi, et conditio nunc extitit; nihil deduco: nam adversus emtorem condictionem indebiti habeo et ex vendito actionem, si peculium venditum debito sufficiebat. Si

113) Expl. fol. 13. 6. Inc. fol. 52. 59.

114) An *δευτέρας;*

d) Numerus incertae lectionis est. Forte δ', ut scribendum sit τοῦ μετὰ τὸν ἑξῆς τί. Sic intelligitur l. 4 D. *de in rem verso;* ut edidi, intelligitur l. 3 D. *quod cum eo.*

e) Haec corrupta esse nemo est, quin videat. Caeterum cf. schol. 58.

f) Lege: *κουὸδ ἰούσσου.*

g) Sic Cod. Lege *χρεωστεῖ.*

h) Malim *ἐδάνεισα.*

[τοῦ πεκουλίου πω]λήσει δοῦλον, οὐχ ὑπεξαιρεῖ ἐναγόμενος τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ. ἠδύνατο γὰρ παρα-[κατέχειν] ..... κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ την π ..... τὴν ἀπαι-τοῦσαν τὰ ..... σανιω τεμ . ω ..... εἴγε τοιοῦτον ἦν ..... το πεκούλιον ὥστε πληρωθῆναι ..... μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις χρεωσ . . .. θέντος ὑπεξαιρεῖ .....[115])

servum vendat, de peculio actione conventus non deducit: poterat enim retinere — — — — — — —

L. 11. §. 8. *D.* XV. 1. Ἐὰν ὁ χρεωστούμενος παρὰ δούλου ἀγοράσῃ αὐτὸν, ὑπεξαιρεῖ παρ' ἑτέρων ἐναγόμενος. ἕκαστος μᾶλλον ἢ κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου, ὁπότε καὶ ἐξωτικὸς ἐπιλογὴν ἔχει, εἴτε κατ' ἐμοῦ εἴτε κατὰ τοῦ πράτου ἐθέλει κινῆσαι.

Si is, cui a servo debebatur, eum emerit, deducit, si ab aliis conveniatur. Quilibet enim licentiam vero servum cui credideram, emerim, nunc conventus magis deducere possum quam venditorem convenire, quum etiam extraneus electionem habeat, mecum an cum venditore agere velit.

στεφ. Θεμάτισον τὸ φαινόμενον μόνον πεκούλιον πεπρακότα μετὰ τοῦ οἰκέτου τὸν τοῦτου δεσπότην κατέχειν παρ' αὐτῷ τὸ αἱρετ[ικὸν] χ[ρέος]. εἰ μὴ γὰρ θεματίσῃς .... [πεκου]λίου, οὔτε ἐνάγεται δε πεκουλίο, ὡς μανθάνεις ὑποκατιὼν ἐν τῷ παρόντι διγ.

67. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. Finge domiaum duntaxat id peculium, quod appareret, cum servo venditisse, debitum autem conditionale retinuisse. Nisi enim ponas [eum retinuisse quid ex] peculio, omnino non convenitur de peculio, ut infra in hoc dig. disces.

ἀνων. προλήψει γὰρ οὐχ ἕπεται τὸ πεκούλιον τῷ πιπρασκομένῳ δούλῳ, ὡς βι. ιη΄ τι. α΄ διγ. κθ΄.

68. *Anon.* [*ad l.* 11 §. 7]. Ex praesumtione enim peculium servum venditum non sequitur, ut lib. XVIII tit. 1 dig. 29.

τεθεμάτισται γὰρ καὶ αὐτος ὀφειλόμενος ..... ε ... μειοῖ τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, ἐπειδὴ ὁ δεσπότης δοκεῖ προλαμβάνειν καὶ κιν . κα . καταβάλλ ..... γὰρ οὔτε ἠδύνατο λέγ ..... ἀγοραστὴν ὅτι ἐκ τοῦ πεκουλίου ..... λ .. εν αιρετος ενο ..... σθαι τῶν ὀφειλομένων σοι παρακατασχὼν γὰρ δοκεῖ προλαμβάνειν (?) πεκ (?) αλλ ... πεκουλιαρ .. νερεβιταρ ... δεσποτ (?) .... καταβάλῃ ἑαυτῷ ἄπειλον[i]) ὅτι ..... φαινομεν .. τὴν ... πεκουλ .. δοκεῖς ποιουμεν .. τὴν καταβολὴν ἑαυτῷ.

69. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. Nam positum est, etiam ipsum debere ..... minuere servi peculium, quoniam dominus praevenisse creditur et — — — — — — — — — —

δε πεκουλίο μέντοι κινεῖν κατὰ τοῦ ἠγορακότος οὐ δύναται· οὐδεὶς γὰρ ἐσχηκὼς παρακατάσχεσιν δύναται κινεῖν δε πεκουλίο κατὰ τοῦ μετ' αὐτὸν κτησαμένου τὸν οἰκέτην, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ γαῖος ἐν τῷ πζ΄ διγ. φησί. λέγει [γὰρ] τὸν πράτην μὴ δύνασθαι κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ κινεῖν δε πεκουλίο ὑπὲρ ὧν ἐπώλησ .... — — μετὰ τοῦ πεκουλίου πεπρακὼς τὸν δοῦλον. εἰ γὰρ ἰδίᾳ μὲν τὸν δοῦλον, ἰδίᾳ δὲ τὸ πεκούλιον συνεφώνησε, ἠδύνατο κινεῖν καὶ ἐνδέβιτον. [οὕ]τω εἰπέ, ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ λβ΄ λγ΄ [λδ΄ λε΄] διγ.

70. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. De peculio vero adversus emtorem agere non potest: nemo enim, qui retinere potuit, de peculio convenire potest eum, qui post ipsum servum acquisivit, ut discere est ex his, quae Gaius dig. 27 [§. 4] dicit. Ait enim, venditorem non posse adversus emtorem de peculio agere ob ea, quae .... — — si cum peculio servum vendidit. Quodsi seorsum de servo, seorsum de peculio contraxit, etiam indebiti condictione agere potuit. Sic statue, ne tibi contrarium sit dig. 32, 33, 34, 35.

ταύτας γὰρ ἔχουσι τὰς ἀγωγὰς οἱ πράται ἐφ' οἷς ..... πεπ[ρα]μέν .. δεδώκασι τοῖς ἀγοραστοῖς, ὡς βι. ιβ΄ τι. ... διγ. .. καὶ τι. ζ΄ διγ. β΄. ὅτι τὰ ἐνδεβίτως καταβαλλόμενα καὶ μα ..... δι' αὐτοῦ ἀπαιτοῦνται καὶ .. το .. ἐνδέβιτ .... καὶ μὴ ὑπεξεῖλε ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως ..... τοῦ πεκουλίου.

71. [*Anon. ad l.* 11 §. 7]. Has enim actiones venditores habent ob ea, quae ..... emtoribus tradiderunt, ut lib. XII tit... dig... et tit. 7 dig. 2, indebite soluta — — .. et non deduxit tempore venditi peculii .....

κ ..... οὐ δύναται ὑπεξελεῖν αυτ ... . πεκουλ .. τοῦ ..... τῷ καιρῷ τῆς προκατάρξεως προσίχομεν, ὡς βι. γ΄ τι. ε΄ διγ. λβ΄ καὶ βι. δ΄ τι. γ΄ διγ. λδ΄ φησὶ ε ..... ἕπεται .... τοῦ βόνα φίδε νομέως τῷ καιρῷ τῆς ψήφου, ὡς βι. [ε΄] τι. γ΄ διγ. λς ..... πεκουλ .... καὶ βι. κγ΄ τι. γ΄ διγ. με΄ θέ. ε΄. εἴτε[k]) τὰς ὀπέρας τούτου ἐμίσθωσεν αὐτῷ ὁ σύσουφρουκτουάριος ..... ανει ..... κατα τοῦ δεσπότου μετὰ ὑπεξαίρεσιν τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου ἐν τῷ κα΄ διγ. τοῦ α΄ τι. τοῦ ξβ΄ θέμ ... [ὅτι ὁ σύσουφρουκτουάριος] οὐκ ἰσχυρῶς τοῦ δούλου τὰς ἰδίας ὀπέρας μισθοῦν οὔτε τῷ BONA FIDE δουλεύοντι.[l])

72. [*Anon. ad l.* 11 §. 7]. .... non potest deducere ..... tempus litis contestatae spectamus, ut lib. III tit. 5 dig. 32 (37 pr.) et lib. IV tit. 3 dig. 34 (?) dicit .... bonae fidei possessoris tempus rei iudicatae, ut lib. V tit. 3 dig. 36 .... et lib. XXIII tit. 3 dig. 45 them. 5 || || ||

ἀνων. ὁ δὲ πράτης οὐ κινεῖ αὐτὴν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὡς διγ. κζ΄.

73. *Anon.* [*ad l.* 11 §. 8]. Venditor autem adversus emtorem eam non habet, ut dig. 27 [§. 4].

εἰ καὶ τὰ μάλιστά φησιν ὁ ἀγοραστὴς δύναται κατὰ τοῦ πράτου κινεῖν δε πεκουλίο ἴντρα ἄννουμ μέντοι λογίζεται[m]),

74. [*Steph. ad l.* 11 §. 8 *verb: posse*]. Licet vel maxime ait, emtor adversus venditorem de peculio in-

115) Expl. fol. 52. 59. Inc. fol. 45. 38.

i) Forte ἄδηλον i. e. πρόδηλον.

k) Tota haec παραγραφὴ, maxime autem quae abhinc sequuntur, quid hoc loco sibi velint, equidem divinare non possum. Quae in fine corrupte legumtur, ea infra schol. 127 et 151 bis repetita sunt.

l) Expl. fol. 52. 59. Inc. fol. 45. 38.

m) Hoc verbum delendum est: nisi forte scribendum sit: μετὰ τὴν ἐκποίησιν λογιζόμενον.

γὰρ ἀδειαν ἔχει κινεῖν τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ἢ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἢ [116]) τοῦ πράτου· καὶ οἱ λοιποὶ δανεισταὶ κινοῦσι κατὰ τοῦ πράτου, ἐὰν ᾖ πεκούλιον.

Ὥσπερ εἰς ὁλόκληρον ἕκαστος τῶν δεσποτῶν ἐνάγεται, οὕτως ἐναγόμενος ὑπεξαιρεῖ τῷ αὐτῷ καὶ τῷ κοινωνῷ χρεωστούμενον.

[ιβ'.] Καὶ ὁ μὴ ἔχων γὰρ πεκούλιον ἐνάγεται.

habet de peculio sive adversus emtorem sive adversus venditorem agendi: et reliqui creditores adversus venditorem agunt, si peculium sit.

Quemadmodum in solidum alteruter ex dominis convenitur, ita etiam conventus deducit, quod sibi et socio debetur. *L.* 11. §. 9. *D.* XV. 1.

XII. Nam etiam qui peculium non habet convenitur. *L.* 12. *D. eod.*

ὁμῶς ὑπεξαιρεῖ τὸ ἐπικτηθὲν παρ' αὐτοῦ πεκούλιον, ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ καταβαλών· τοῦτο γὰρ ὁ Γάϊος ἐν τῷ κζ' διγ. φησίν.

tra annum nimirum agere potest, tamen deducit peculium apud se acquisitum, quasi sibi ipse solvens; hoc enim Gaius dig. 27 [§. 6] dicit.

σῆ. ὅ[τι] τοῦ οἰκείου πραθέντος ἐπιλογὴν ὁ πεκουλιάριος ἔχει ὠνιστής, εἴτε κατὰ τοῦ πράτου βούλεται ἔντρα ἄννουμ ὀφλῆσαι τὴν δὲ πεκουλίο κινεῖν, εἴτε κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ περπετούας· κινήσας δὲ καθ' ἑτέρου καὶ μὴ ἀποπληρωθεὶς δύναται κατὰ τοῦ ἄλλου ῥεσκισσορίαν κινεῖν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ λβ' διγ. φησὶ τοῦ παρόντος τί. ὅπερ καὶ ἀνάγν. καὶ τοῦτο δὲ ἴσθι, ὅτι οὐτίλιός ἐστιν ὁ κατὰ τοῦ πράτου ἐνιαυτὸς, ὡς ἐν τῷ ἐξῆς τί. μανθάνεις.

76. [*Steph. ad l.* 11 §. 8 *verb: potest eligere*]. Nota: servo vendito creditor peculiaris electionem habet, utrum adversus venditorem intra annum nimirum agere velit, an adversus emtorem perpetuo: si vero cum alterutro egerit neque ei satisfactum sit, adversus alterum rescissoriam actionem intendere potest, ut Ulpianus dig. 32 huius tit. dicit, quod legas. Sed et hoc scias, annum adversus venditorem utilem esse, ut tit. sequenti discis.

σῆ. ὅτι τότε ὁ πράτης ἐνάγεται δε πεκουλίο ἔντρα ἄννουμ ὀφλήσῃ, ὅταν ἐστὶ πεκούλιον· εἰ γὰρ δέδωκε τοῦτο τῷ ἀγοραστῇ, οὐκ ἐνάγεται, οὐδὲ εἰ[n]) δοκεῖ τὸ τίμημα λαβεῖν τοῦ πεκουλίου, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ τέλει τοῦ λβ' διγ. φησίν. ἕτερόν ἐστιν, ἵνα ἰδικῶς καὶ αὐτοῦ τοῦ πεκουλίου τὸ τίμημα ἔλαβεν, ὡς ὁ ἰαβολένος ἐν τῷ λγ' διγ. φησίν.

77. *Cyr.* [*l.* 11 §. 9 *l.* 12. 13. 14]. Si ob communem servum convenior, etiam id deduco, quod socio debet: in solidum enim convenior, licet peculium penes me non habeat. In venditore et emtore, vel usufructuario et proprietario, vel domino et bona fide emtore, vel pluribus heredibus, si servus pure manumissus sit vel vivo testatore mortuus sit, ...

συρ. ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ οἰκείου ἐναγόμενος καὶ ὃ χρεωστεῖ τῷ κοινωνῷ ὑπεξαιρῶ· εἰς τέλειον γὰρ ἐναγομαι, κἂν μὴ ᾖ παρ' ἐμοὶ πεκούλιον. ἐπὶ πράτου καὶ ἀγοραστοῦ, ἢ οὐσουφρουτουαρίου καὶ προπριεταρίου, ἢ δεσπότου καὶ βόνα φίδε ἀγοραστοῦ, ἢ ἐπὶ συγκληρονόμων, ὅτε οἰκείης πούρως ἐλευθερωθῇ ἢ ζῶντος τοῦ τεστατορος ἀπέθανεν[o]).

78. [*Steph. ad l.* 11 §. 9 *verb: in solidum*]. Nota unumquemque ex sociis in solidum conveniri, etiam eius peculii nomine, quod penes socium est, ... hac actione, ut Scaevola dig. 51 huius tit. dicit.

σῆ. ὅτι ἕκαστος τῶν κοινωνῶν ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ [πεκουλίου] .... ταύτης τῆς ἀγωγῆς, ὡς ὁ σκαιβόλας ἐν τῷ να'[p]) διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

79. [*Steph. ad l.* 12 *verb: agi potest*]. Scilicet tunc convenitur, si quum peculium sit, socii sint in hoc ipso peculio: hoc enim Ulpianus dig. 15 dicit. Lege omnino annotationes sequenti dig. adscriptas.

τότε δὲ ἐνάγεται, ὅταν ὄντος πεκουλίου κοινωνοὶ ὦσιν ἐπ' αὐτῷ [τῷ] ὅτι πεκούλιῳ· τοῦτο γὰρ ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ι'[q]) διγ. φησίν. ἀνάγν. πάντως τὰς ἐν τῷ ἐξῆς διγ. παραγραφάς.

80. *Enantioph.* [*ad l.* 12]. Finge hic, peculium quidem commune fuisse, sed alterum ex sociis corporaliter id detinuisse. Nam si apud alterum tantum peculium habuisset, vel apud utrumque separatum, alter alterius nomine non conveniretur, ut dig. 15. Lege etiam dig. 51.

τοῦ ἐναντιοφ. ὑπόθου ἐνταῦθα ὅτι κοινὸν μὲν ἦν τὸ πεκούλιον, παρὰ δὲ ἑνὶ τῶν κοινωνῶν σωματικῶς ἀπέκειτο. εἰ γὰρ παρὰ τῷ ἑνὶ μόνῳ[r]) εἶχε τὸ πεκούλιον ἢ παρὰ τοῖς δύο τετμημένον, ὃ ἕτερος ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου οὐκ ἐνήγετο, ὡς δι. ιε'.[s]) ἀνάγν. καὶ τὸ να'.

81. [*Steph. ad l.* 12 *verb: peculium non est*]. Nam licet non sit peculium penes eum, convenitur tamen, ut actiones adversus socium praestet, ut Celsus dig. 52 (51) huius tit. dicit. Et ne mireris. Multis enim casibus evenit, ut quis ideo obligatus sit et conveniatur, quia actionem in alium habet, et vice versa ut ideo actionem habeat, quia ipse tenetur. Igitur nota hoc: multum enim prodest et multa explicat, et praesertim ea, quae de pupillis ob dolum tutoris conveniendis dig. 21 medio traduntur. Nec tibi adversetur, quod dicitur dig. 15 huius tituli, ubi Ulpianus ait socium non conveniri ob peculium, quod apud socium est. Nam si peculium separatum est, tunc locum habet quod ibi Ulpianus dicit, et neuter ex sociis ob peculium, quod apud socium est, convenitur: sin autem peculium non est separatum sive quod socii id noluerint sive quod apud alterum peculium non sit, tunc etiam qui peculium non habet, ob peculium, quod apud socium est, convenitur secundum id, quod hoc loco dictum est.

εἰ γὰρ μὴ ἦν πεκούλιον παρ' αὐτῷ, ἐνάγεται εἰς τὸ ἐγκρῆσαι κατὰ τοῦ κοινωνοῦ τὰς ἀγωγὰς, ὡς ὁ κέλσος[t]) ἐν τῷ νβ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησί. καὶ μὴ θαυμάσῃς. ἐπὶ πολλῶν γὰρ θεμάτων συμβαίνει τινὰ διὰ τοῦτο μόνον κατέχεσθαί τινι ἢ καὶ ἐνάγεσθαι, ἐπειδὴ ἔχει καθ' ἑτέρου τινος ἀγωγὴν, καὶ τὸ ἐναντίον διὰ τοῦτο μόνον ἔχειν ἀγωγὴν, ἐπειδὴ κατέχεται. σῆ. οὖν αὐτό· πολλὰ γὰρ συμβάλλεταί σοι καὶ πολλὰ διευλυτοῖ καὶ μάλιστα τὰ εἰρημένα περὶ πουπίλλων ἐναγομένων ἀπὸ δόλου τοῦ ἐπιτρόπου περὶ τὰ μέσα τοῦ κα' διγ. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ ιε' διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅθα φησὶν ὁ οὐλπιανὸς μὴ ἐνάγεσθαι τὸν κοινωνὸν ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου. εἰ μὲν γὰρ διηρέθη τὸ πεκούλιον, τότε χώραν ἔχει τὸ εἰρημένον ἐκεῖσε τῷ οὐλπιανῷ, καὶ οὐκ ἐνάγεται θάτερος τῶν κοινωνῶν ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου· εἰ δὲ μὴ διηρέθη[u]) τὸ πεκούλιον, ἢ διὰ τὸ μὴ τοῦτο βουληθῆναι τοὺς κοινωνοὺς ἢ διὰ τὸ μὴ εἶναι πεκούλιον παρὰ θατέρῳ τῶν κοινωνῶν, καὶ τότε [ὃ] μὴ ἔχων πεκούλιον ἐνάγεται καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος[v]) παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου κατὰ τὸ εἰρημένον ἐνταῦθα. πῶς δὲ συμβαίνει

116) Legerim ἢ κατά.

a) Particulam εἰ dele.
o) Cod. videbatur habere ἀπέδραμεν. In fine nonnulla exciderunt, licet in Cod. vestigium lacunae non appareat.
p) Cod. α'.
q) Cod. ε'.
r) Cod. μόνων.
s) Cod. ε'.
t) Lege: σκαιβόλας.
u) Cod. ἠρέθη.
v) Cod. τοῦ μὴ ὄντος.

π
οι
κοι
τῶν
πεκ
βάλῃ
δοκεῖς
δε
οὐδεὶς
κουλίο κ
μαθεῖν ι
πράτην μ
ὑπὲρ ὧν ε
τὸν δοῦλον.
συνεφώνησε,
μὴ ἐναντιωθ

ταύτας γὰ
πεπ[ρα]μέν ..
διγ. . . καὶ τί. ς
μα . . . . . .
δέβιτ . . . . καὶ μ
τοῦ πεκουλίου.
κ . . . . . .
. . . . . .
. . . . . πεκουλ . . τ
τῆς προκατάρξεως π
βι. δ τί. γ διγ. λδ ϙ
. . . . . τοῦ βόνα φίδε
τί. γ διγ. λς . . . . . .
. . . . . .
εἴτε[k]) τὰς ὀπέρας τούτου
ριος . . . . . .
δεσπότου μετὰ ὑπεξαίρεσιν
τῷ κα διγ. τοῦ α τί. τοῦ ξ
ριος] οὐκ ἰσχυρῶς τοῦ δούλο
τῷ BONA FIDE δουλεύοντι.[l])
ἀνων. ὁ δὲ πράτης οὐ
ὡς διγ. κζ.
εἰ καὶ τὰ μάλιστά φησιν
πράτου κινεῖν δε πεκουλίο ὄντ

115) Expl. fol. 52. 59. Inc.

i) Forte ἄδηλον i. e. προδή
k) Tota haec παραγραφή,
sequuntur, quid hoc loco sibi
possum. Quae in fine corrupte
et 151 bis repetita sunt.

ιε'. Ulp. Καὶ ἐπὶ δύο τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἐχόντων καὶ δύο καλῇ πίστει νομέων οὐχ ὑπεξαιρεῖ ὁ εἷς τὸ τῷ ἑτέρῳ χρεωστούμενον. [τὸ] αὐτ[ὸ ἐπὶ κοι]νωνῶν[117]), ἐὰν κεχωρισμένα τὰ πεκούλια ἔχωσιν, ὅστε μὴ ἐνάγεσθαι τὸν ἕνα ὀνόματι τοῦ ἄλλου πεκουλίου· εἰ δὲ κοινόν ἐστιν, εἷς ὁλόκληρον ἐνάγονται καὶ ὑπεξαιρεῖται τὸ κεχρεωστημένον[118]) ἑκατέρῳ.[119])

ις'. Ulpi.[120]) Ἔσθ' ὅτε τοῦ κοινοῦ δούλου μόνον τῶν δεσποτῶν ἔχει τὸ πεκούλιον, ὡς ἔνθα πωλεῖ ὁ εἷς τὸ ἴδιον[121]) μέρος χωρὶς τοῦ πεκουλίου, ἢ εἷς παράσχῃ πράγματα ἐπὶ τῷ τὴν δεσποτείαν μέπαρ' αὐτῷ καὶ τὴν διοίκησιν ἔχειν τὸν δοῦλον, εἷς ἀφεῖλεν, ἢ παρεχώρησε μὲν ὁ δεσπότης αὐτῷ πεκούλιον, ἀλλ' ἐν χρέεσιν.

ιζ'. Ulpi. Ὁ δοῦλος τοῦ δούλου καὶ τὸ πεκούλιον τοῦ πρώτου δούλου. τὸ χρεωστούμενον οὖν τῷ ἀπὸ παρὰ τοῦ πρώτου δούλου ὑπεξαιρεῖται καὶ πεκουλίου τοῦ δούλου [τοῦ δούλου][122]). ὅπερ

XV. *Ulpi.* Et in duobus fructuariis et duobus bona fide possessoribus alter non deducit, quod alteri debetur. Idem est in sociis, si separata peculia habeant, ut alter alterius peculii nomine non conveniatur: si vero commune est, in solidum conveniuntur et deducitur quod utrique debetur. *L.* 15. *D.* XV. 1.

XVI. [*Iuli.*] Interdum servi communis peculium tantum alter ex dominis habet, veluti si quis partem suam absque peculio vendiderit, vel alter res aliquas dederit hac mente, ut dominium apud ipsum remaneret et servus administrationem haberet, vel alter ademerit, vel concesserit quidem ei dominus in peculium, sed in nominibus. *L.* 16. *D. eod.*

XVII. *Ulpi.* Vicarius et peculium sunt ordinarii. Quod igitur domino debetur ab ordinario, ex vicarii quoque peculio deducitur. Quod a vicario debetur, non deducitur ex ordinarii, sed ex ipsius *L.* 17. *D. eod.*

.... ἰρας ἐστιν καὶ οἱ .... ὡς βόνα φίδε νομεῖς ἢ ...υπουάριοι· οὗτοι γὰρ οὐκ εἰσὶ κοινωνοί. ἐπὶ τούτοις ...στ[123]) ... ἀν τῶν πεκουλίων, ἵνα μηδεὶς ὑπὲρ τοῦ ...ηται. συμβαίνει δὲ τοῦ ἐπικοίνου οἰκέτου[b]) πεκού...ῶν δεσποτῶν ἀνήκειν, ὅτε ὁ ἕτερος τὸ μέρος τοῦ ...ωλησε, ἢ διοίκησιν μόνον αὐτῷ ἐπέτρεψε οὐ μὴν ...ην τῶν πραγμάτων ἐποίησεν, ἢ ἀφεῖλετο [τὸ] πε... ἐν ἀγωγαῖς ἦν τὸ πεκούλιον.

...ὅτι οὐ ψυχῇ κοινωνοῦντος ἐπέτρεψεν ἔχειν τῷ ...λιον, ἢ καὶ κοινὸν ὂν ἐξ ἀρχῆς τὸ πεκούλιον μετα...σῃ. σῃ. ὅτι ἐσθότε μὲν εἰ καὶ[k]) συμβαίνει τὸν ...ίναι δὲ ἐπίκοινον τὸ πεκούλιον (τοὺς δὲ θεμα...λιανὸς[l]) ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησὶ), καὶ ὅτι τοῦ ...μένου ὁ κοινωνὸς οὐκ ἐνάγεται καὶ ὑπὲρ τοῦ ... κοινωνῷ πεκουλίου.

...τέλος τοῦ ιαʹ διγ. καὶ τὸ ιβʹ καὶ τὸ τέλος τοῦ ...αὶ τὸ ναʹ.

...σπότης ἐχαρίσατο τὸ γραμματεῖον τῷ οἰκέτῃ ...ῳ, μήπω τῶν γραμμάτων ἀπαιτηθέντων οὐ ...ν ἔχειν ὁ οἰκέτης, καθ' ὃ μὴ δύναται[m]) ...ν ἀπαιτεῖν. ἕτερόν ἐστιν, εἰ αὐτὸς ὁ οἰκέτης ...αβε παρ' αὐτῶν γραμματεῖα· ταῦτα γὰρ ὡς ἔγνως ἐν τῷ ζ διγ. τοῦ παρόντος τί.

...ὰρ δύναται τούτοις κεχρῆσθαι ὡς μὴ δυ...ὸς διγ. μζʹ. ἀμέλει ἐὰν σὺν τῷ πεκουλίῳ ...νεῖ τὰς πεκουλιαρίας ἀγωγάς, εἰ μὴ ἐκχω...διγ. νηʹ [καὶ βι. λγʹ] τί. ἡ διγ. ε καὶ ιθ'

οἰκέτης μου χρεωστῇ μοι, εἴτε ὑπὲρ αὐ...ουλίο εἴτε ὑπὲρ τοῦ βικαρίου, ὑπεξαιρῶ βικάριος χρεωστεῖ μοι ἢ τῷ ὀρδιναρίῳ, ...υ ἐνάγομαι, καὶ μόνῳ τοῦτο ὑπεξαιρῶ. χρεωστεῖ τῷ βικαρίῳ, τοῦ[το εἰ] ὑπὲρ[n]) ...αι, οὐχ ὑπεξαιρῶ· εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ βι...ιτῶ. εἰ δὲ τῷ ὀρδιναρίῳ[o]) ληγατεύσω ...ὐχ ὑπεξαιρεῖται ὃ χρεωστεῖ μοι ὁ βι...εἶχε πεκούλιον.

85. *Cyr.* [*l.* 15. 16]. ..... ut bona fide possessores et usufructuarii: neque enim socii sunt. In sociis vero, si peculia separata sint, ne quis pro altero conveniatur. Evenit autem, ut servi communis peculium ad unum ex dominis pertineat, si alter partem servi vendiderit, vel administrationem solum ei commiserit neque vero dominum rerum fecerit, vel peculium ademerit, vel si in nominibus peculium constiterit.

86. [*Steph. ad l.* 15 *verb: si forte separata*]. Pone enim, alterum non animo socii servo peculium concessisse, vel peculium, quod primo commune esset, postea separatum esse. Nota, aliquando evenire, ut servus quidem communis sit, peculium vero non sit commune (casus autem Ulpianus dig. sequenti enumerat), et si peculium separatum sit, socium non conveniri de peculio, quod penes socium est.

87. [*Anon. ad l.* 15 *in f.*]. Lege finem dig. 11 et dig. 12 et finem dig. 27 et dig. 28 et 51.

88. [*Steph. ad l.* 16 *verb: in nominibus*]. Nam si dominus servo cautionem in peculio habere concesserit, quamdiu ex ea cautione nihil exactum est, servus peculium habere non potest, quia non potest ipse utpote servus exactionem facere. Aliud est, si ipse servus quibusdam crediderit et ab iis cautiones acceperit: has enim in peculio habet, ut didicisti dig. 7 [§. 4] huius tit.

89. *Anon.* [*ad l.* 16 *in f.*]. Neque enim his uti potest, quia exigere non potest, ut dig. 47 (?). Ideo si cum peculio manumissus sit, actiones peculiares non exercet, nisi ei cessae sint, ut dig. 38 et lib. XXXIII tit. 8 dig. 5 et 19 them. 2 [§. 1].

90. [*Cyr. l.* 17. 18]. Si ordinarius servus mihi debeat, sive ipsius sive vicarii nomine de peculio convenior, debitum deduco. Sin autem vicarius mihi ordinariove debeat, hoc tum demum, si vicarii nomine convenior, deduco. Si quid autem ordinarius vicario debeat, hoc si ordinarii nomine convenior, non deduco: sin vicarii nomine, etiam hoc exigo. Si vero ordinario peculium suum legavero, non deducitur quod mihi vicarius debet, nisi et ipse peculium habuit.

...ουμένου.

38. Inc. fol. 12. 7.

Alioqui inscribendum erat: Idem. Et ...ano librarius confudit.

...οις δὲ χωρισθέντων τῶν π.

ἐπίκοινον εἶναι συμβ. τὸν οἰκ.

121) Forte: ἥμισυ. Nempe librarius notam ἥ (ἥμισυ) in prototypo obviam male explicare potuit.

122) Supplevi ex Syn. p. 182.

m) Expl. fol. 45. 38. Inc. fol. 12. 7.

n) Cod. τοῦ ὑπό.

o) Cod. τὸν ὁρδινάριον.

πῶν οἱ τὴν δεσποτείαν ἔχοντες ἐνάγονται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πραιτωρίων ἀγωγῶν.

L. 8. pr. §. 1. D. XV. 1. γ'. Ulpi. Καὶ ὁ συναλλάξας[102]) κληρονομιαίῳ δούλῳ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν καὶ τὴν περὶ τῶν δαπανηθέντων εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, κἂν αὐτὸς ὁ δοῦλος ὕστερον ἐξ ὑποκαταστάσεως ἐκληρονόμησε τῶν ἱνστιτούτων παραιτησαμένων.

§. 2. 3. Ἀδιάφορον, εἴτε γυνὴ εἴτε ἀνὴρ δεσπόζει, εἴτε ἄνηβος· ἐνάγονται[103]) γὰρ, κἂν μὴ σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου συναλλάξῃ ὁ δοῦλος αὐτοῦ· ἐπὶ γὰρ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ ἀνήβου ζητοῦμεν τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἐπιτρόπου.

§. 3. *rel.* Οὔτε σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου δύναται ὁ ἄνηβος συστήσασθαι τῷ δούλῳ πεκούλιον.

προσποριζῶν τῷ οἰκείῳ δεσπότῃ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. πρόσεχε οὖν ἀκριβῶς τῇ διαιρέσει, καὶ μὴ ὡς ἔτυχεν οὖν εἰπὲ ζημιοῦσθαι τὸν τῷ οἰκέτῃ συναλλάξαντα.

ἔνθα[m]) γὰρ μὴ ἐκ τῶν προσποριζομένων τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ γέγονε τὸ συνάλλαγμα, δύναται ὁ [τ]ῷ [δούλῳ] συναλλάξας κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν.

ὁ γρεδιτάριος δοῦλος εἰ συναλλάξει, τίκτεται δε πεκούλιο. εἰ δὲ καὶ ὑποκατάστατος κληρονόμος γρα[φεὶς] συναλλάξῃ, εἶτα παραιτήσεται ὁ πρῶτος, κληρονόμος αὐτὸς ἀναφανεὶς ἐνάγεται δε πεκουλίο.

στεφ. σῆ. πότε κατ' οὐδένα καιρὸν ἔχοντος τοῦ δούλου δεσπότην κινεῖται δε πεκουλίο, καὶ ποτε αὐτὸς ὁ οἰκέτης ἐνάγεται περὶ αὐτοῦ δε πεκουλίο καὶ δὲ ἐν ῥέμ βέρσο. δῆλον δὲ ὅτι γενόμενος ἐλεύθερος ἔντρα ἄννουμ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐνάγεται δε πεκουλίο· μανθάνεις γὰρ ὅτι ἐλευθερωθέντος τοῦ οἰκέτου ἔντρα ἄνουμ κινεῖται. ἴσθι δὲ ὅτι οὐτίλιος ὁ ἐνιαυτὸς τῆς δε πεκουλίο ψηφίζεται, ὡς κεῖται βι. κς' τί. ζ' διγ. λδ'.

σῆ. ὅτι κατὰ δεσπότου[n]) κινεῖται δε πεκουλίο.

σῆ. ὅτι καὶ κατὰ ἀνήβου δεσπότου κινεῖται δε πεκουλίο· τὸν δὲ λογισμὸν ἔχεις ἐν ῥητῷ.

σῆ. ὅτι οὐδὲ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύναται συνιστᾶν τῷ οἰκέτῃ πεκούλιον ὁ πούπιλλος. τοῦτο δὲ πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ζ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησὶν, ὅπερ καὶ ἀνάγκ. πάντως. μὴ ἀντιπε[σῃ] δέ σοι [τὸ εἰρημένον] μηδὲ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύνασθαι τὸν πουπίλλον συνιστᾶν τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ πεκούλιον. μάθε γάρ· ἡ σύστα[σις] τοῦ πεκουλίου .....
...[o]) οὔτε αὐτὸς ὁ πούπιλλος δοκεῖ γνώμῃ καὶ βουλήσει αὐτῷ ἀεθεῖναι[p])· τοῦ τω γαρ φυσει . ως εστι μαλλον ἢ χρη . . .[q]) ὅσα μὲν γὰρ κατὰ νόμον ἐλλείπει τῷ πουπίλλῳ, ταῦτα δὴ διὰ τὴν αὐθεντίαν ἀναπληροῖ ὁ ἐπίτροπος· [τ]ὰ δὲ κατὰ φύσιν ἐλλείπ[οντα], οἷον ἐπὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἐπ' αὐτὸν συναφείας, πῶς οἷόν τε ἐστὶ τὸν ἐπίτροπον ἀναπληρῶσαι; καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ μετὰ τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας δύναται πεκούλιον οἰκέτῃ συνιστᾶν ὁ πούπιλλος. αὕτη δὲ τοῦ πεκουλίου ἡ ἀρχὴ καὶ ῥίζα καὶ ἡ σύστασις οὐδὲ γνωρίζεται ὡς προηγησαμένη [τ]ῷ γν . . μ . τ .[r]) κατα εἰδησιν δεσπότου, ὡς διγ. δ' ε καὶ ς' καὶ ζ'[s]) δηλοῦνται. ἐπὶ μέντοι τῶν συναλλαγμάτων καὶ αἰτιῶν[t]) καὶ δίχα τοῦ ἐπιτρόπου εἰ καὶ μὴ τελείως συνίσταται, ἀλλ' οὖν γνωρίζεται τὸ πρατόμενον· ἀμέλει ἐπὶ πράσει καὶ ἀγορασίᾳ, κἂν σίνε τουτόρις αὐκτοριτάτε συναλλάξῃ ὁ πούπιλλος, ἐκ μονοπλεύρου συνίσταται τὸ συνάλλαγμα καὶ κατὰ

veniuntur, qui proprietatem habent. Idem obtinet et in caeteris praetoriis actionibus.

III. Etiam is, qui cum servo hereditario ante aditam hereditatem contraxit, de peculio actionem habet et de in rem domini verso, licet ipse servus ex substitutione heres existat, postquam instituti repudiaverunt.

Nihil interest, sive femina sive masculus dominus sit, sive impubes: convenitur enim, licet sine tutoris auctoritate servus eius contraxerit: nam in contractibus ipsius impuberis tutoris auctoritatem postulamus.

Neque auctore tutore impubes servo peculium constituere potest.

domino suo negotiorum gestorum actionem acquisiisse videtur. Accurate igitur ad hanc distinctionem attendas, nec forte dicas damno affici eum, qui cum servo contraxerit.

10. [*Steph. ad l. 2 verb: ex reliquis*]. Sicubi enim non ex iis causis, ex quibus usufructuario acquiritur, contractum est, qui cum servo contraxit, adversus dominum actionem habet.

11. [*Cyr. l. 8 pr.* § 1]. Hereditarius servus si contrahat, de peculio actio nascitur. Sed et si substitutus sit et sic contraxerit, postea primus heres repudiaverit, ipse heres factus de peculio convenitur.

12. *Steph.* [*ad l. 3 pr.* § 1]. Nota, quando servo dominum nullo tempore habeate de peculio agitur, et quando ipse servus propter semet ipsum de peculio et de in rem verso convenitur. Scilicet si liber factus sit, intra annum a manumissione computandum de peculio convenitur: discis enim, manumisso servo intra annum agi. Scias autem annum de peculio actionis utiliter computari, ut dictum est lib. XXVI tit. 7 dig. 34 [37 § 2].

13. [*Steph. ad l. 3* §. 2]. Nota, adversus [mulierem] de peculio agi.

14. [*Steph. ad l. 3* §. 3]. Nota, etiam impuberem dominum de peculio conveniri: cuius ratio traditur in textu.

15. [*Steph. ad l. 3* §. 3]. Nota, pupillum ne auctore quidem tutore servo peculium constituere posse. De hoc autem latius disserit Ulpianus dig. 7 huius tit., quod omnino legas. Nec tibi adversetur, quod dicitur, ne auctoritate quidem tutoris pupillum servo suo peculium constituere posse. Disce enim: constitutio peculii [consilium et voluntatem desiderat; si autem tutor auctor fiat,] ne ipse quidem pupillus consulto et voluntate [id constituere] videtur; hoc enim naturaliter potius quam [civiliter fit]. Quae enim civiliter pupillo desunt, haec auctoritate sua tutor supplet: quae vero naturaliter desunt, ut in matrimonio contrahendo, quomodo haec tutor supplere posset? Atque etiam initium et radix et constitutio peculii non videtur praecessisse, si quis [id habeat] sciente domino, ut dig. 4, 5 et 6 et 7 ostendunt. In contractibus vero et ..... etiam sine tutore celebratis, quamvis non perfecte consistant, tamen accipitur aliquid gestum esse: praesertim in emtione et venditione, licet sine tutoris auctoritate pupillus contraxerit, ex uno latere contractus consistit et plerumque in pupillo [tamquam rite factus] accipitur; sicuti ..... licet pupillus hereditatem (!) nondum tutore auctore

---

102) Cod. *συνάλλαγμα*.

103) Malim cum Tipucito scribere: *ἐνάγεται*.

m) Hoc scholium extra seriem scholiorum in calce textus in priori pagina huius folii insertum est.

n) Lege *γυναικός*.

o) Lacuna est in Cod., quam punctis indicavi. Forte sic suppleri potest: *γνώμην καὶ βούλησιν ἀπαιτεῖ· αὐθεντοῦντος δὲ τοῦ ἐπιτρόπου κτλ.*

p) Lege: *αὐτὸ ἐαθεῖναι*.

q) Forte *τοῦτο γὰρ φυσικῶς γίνεται μᾶλλον ἢ χρηματικῶς*.

r) Sive *ἔχοντι* sive simile quid hoc loco reponendum est.

s) Cod. *ις' ιζ*.

t) Sic Codex.

Ὁ κουράτωρ τοῦ μαινομένου ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ, καὶ ὁ δοῦλος[104]) αὐτοῦ δύναται πεκούλιον ἔχειν, οὐκ ἐὰν συγχωρηθῇ ἔχειν, ἀλλ' ἐὰν μὴ κωλυθῇ.

Curator furiosi actione de peculio convenitur, nam et servus eius peculium habere potest, non si fuerit concessum ut habeat, sed si non fuerit prohibitum. *L.* 3. §. 4. *D.* XV. 1.

Ἐὰν δοῦλος ἢ υἱὸς ἐγγυήσηται[105]) ἢ [μανδατωρεύσῃ ἢ ἄλλως] παρεντεθῇ τῷ χρε ..... νει .. η . ... δουλ .. ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ..... μὴ ἐν πράγματ . πεκουλιαρ ..... ἢ ἐνετείλατο αὐτῷ ..... τοῦ δανειστοῦ.

Si servus vel filius fideiusserit, vel mandator extiterit vel alias intercesserit ..... — — ..... §. 5. 6.

Ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς [τοῦ χρεώστου μου] υἱοῦ ἢ δούλου καταβάλλῃ [μοι], οὐκ ἔχει κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ δαπανήματος ἀγωγήν, ἀλλὰ τὴν περὶ πεκουλίου ὐ[γωγήν.] τὸ αὐτὸ [ἐὰν] χωρὶς ἐγγύης καταβάλλῃ μοι τὸ [παρὰ τοῦ υἱοῦ μου κεχρεωστημένον μοι, ἢ ἀχρεώστητον καταβάλλῃ] ....

Si fideiussor debitoris mei filii vel servi mihi solverit, non habet adversus me de in rem verso actionem, sed de peculio actionem. Idem est, si absque fideiussione solverit mihi, quod mihi a filio debetur, vel indebitum solverit .... §. 7.

Ἐ[ὰν δοῦλος ἐλευθεριάζων] ....ὁυτε περι τῆς .. δ ....

Si servus liberum se gerens — — — .... §. 8.

[Υἱοῦ ὐ]πεξουσίου [ἐφ' οἱαδήποτε αἰτίᾳ ἐγγυησαμένου ἢ ἄλλ]ως παρεμβάλλοντος ἢ δικασ[αμένου εἰ]ς αἱρετὸν ἢ ὡς διεκδικητοῦ χώρα τῇ [ἀγωγῇ τῇ περὶ τοῦ πεκου]λίου. καὶ το . αὐτη κινουμενη .... κατὰ τοῦ π ...η τ . δεσπότου ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή..... ἡ το[μ]ὴ τοῦ αἱρετοῦ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἐμβάθμου δικαστοῦ σκοπεῖται.

Si filius in qualicunque causa fideiusserit vel alias intercesserit vel apud arbitrum litigaverit vel defensor extiterit, actioni de peculio locus est. Et ... — de peculio actio ..... decisio arbitri et sententia ordinarii iudicis spectatur. §. 9. 10. 11.

Υἱὸς ἐνάγεται τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ κλοπιμαῖον ἀπαιτούσῃ καὶ ὁ δεσπότης περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος· ὥσπερ ὁ πατὴρ καὶ ἐνάγεται ἐπὶ τῆς θυγατρός [διὰ] τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης περὶ [πραγμάτων ἀφαιρεθέντων.]

Filius condictione furtiva convenitur, et dominus actione de peculio, in quantum locupletior factus est: quemadmodum et pater filiae nomine convenitur rerum amotarum. §. 12.

τὸ πολὺ ἐπὶ τοῦ πουπίλλου γνωρίζεται· ὥσπερ ξ~ληγάτ..[u]), κἂν μήπω μετὰ τῆς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου καταδέξηται τὴν κληρονομίαν[v]) ὁ ἄνηβος, ἀμέλει πρὸ ἀδιτίονος οἶδεν ὁ νομος τῆς κληρονομίας ... ναται καὶ τὴν τοῦ ληγάτου καταφορὰν αμορτεστάτορος[w]) γινόμενο . ὥστε ὅσα δὴ κατὰ νόμον ἐλλείπει, ταῦτα διὰ τῆς ἐπιτρόπων αὐθεντείας ἀναπληροῦται.

acceperit, ... Proinde quae civiliter desunt, haec per tutoris auctoritatem supplentur.

κυρ. κουράτωρ τοῦ[x]) [μαινομένου ἐνάγεται δε πεκουλίο], ἐαν μὴ ἰδικῶς κωλυθῇ .....

16. *Cyr.* [*l.* 3 §. 4]. Curator furiosi de peculio convenitur, nisi specialiter prohibitum sit .....

κυρ.[y]) εἰ [ὑπεξούσιος ἐγγυήσηται ἢ] ἐντέλληται ..... δοκεῖ ..... ὑπὲρ ἑτέρου [δὲ] μὴ ἐντερκειδεύ[σαντος] τοῦ [ὑπεξ]ουσίου, τίκτεται δε πεκουλίο.

17. *Cyr.* [*l.* 3 §. 5]. Si is, qui sub potestate est, fideiusserit vel mandaverit, ... videtur .... Si vero, qui sub potestate est, pro alio non fideiusserit, de peculio actio nascitur.

ἴσως γὰρ οὐκ ἐνηγγυήσατο, ἀλλ' ἀντιφώνησεν ἢ ἐπερωτήθη.

18. [*Steph. ad l.* 3 §. 5 *verb: vel alias intervenerint*]. Forte enim non fideiusserat, sed pecuniae constitutae reum se fecerat vel promiserat.

— — — —

L. 3. §. 13. D. XV. 1. [*Ἐὰν*] *στρατηγὸς γενόμενος* [*ὁ*] *ὑπεξούσιος* [*μὴ προεντίσῃ*] *τὴν περὶ τοῦ τὸ π*[*ρᾶγμα σώζεσθαι τοῦ ἀνήβου υ*]*γωγὴν* .....

Si filiusfamilias magistratus factus pupillo rem salvam fore caveri non curavit, [pater eius actione de peculio convenitur.]

L. 4. pr. D. eod. [*δ'.*] Pompo. *Πεκούλιόν ἐστιν, οὐχ ὅπερ ὁ δοῦλος ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου* [*ἔχει,*] *ἀλλ' ὅπερ αὐτὸς ἀφορίσῃ αὐτῷ καὶ κατὰ γνώμην αὐτοῦ σχῇ· αὔξειν* [*γὰρ*] *ὁ δεσπότης καὶ ἀφαιρεῖν παντελῶς καὶ μερικῶς δύναται.*

IV. *Pompo.* Peculium est, non quod servus ignorante domino habet, sed quod ipse ei definiverit et quod voluntate eius habet: augere enim dominus et adimere totum et pro parte potest.

§. 1. ..... — .....

§. 2. .....*γράψει* .... *γὰρ καὶ ου* .....

..... — ....

§. 3. 4. [*Ἐσθότε*] *καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου* [*μειοῦται τὸ πεκούλιον*], *ὡς ἔνθα ζημιώσει ἢ κλέψει τι τοῦ δεσπότου. εἰ δὲ ἄλλῳ κλέπτοντι σπουδὴν παρέσχετο, ὑπεξαι*[*ρ*]*εῖ*[*ται*] *τοῦ πεκουλίου,* ..... *χάριν τοῦ κλέπτειν λαμβάνω.*

Interdum etiam ignorante domino peculium minuitur, veluti si damnum dedit vel rem domino subripuit. Sin autem alii furtum facienti opem tulerit, deducitur ex peculio, [quo minus] ob furtum consequor.

§. 5. *Εἰ καὶ μειοῦται τὸ πεκούλιον τοῖς δεσποτικοῖς χρέεσι . ἦν* .... *αν κατα*[*βα*]*λόντος ἀναπληροῦται τὸ πεκούλιον μὴ χρῄζον νέας συστάσεως.*

Etiamsi peculium aere alieno dominico minuitur — ..... intulit, suppletur peculium, nec nova constitutione opus est.

§. 6. *Πεκούλιον τοῦ δούλου ἐστὶν οὐ μόνον ὅπερ* [*τῶν λογισμῶν*] *τοῦ δεσπότου ἀλλὰ καὶ τοῦ* [*πρώ*]*του δούλου κεχώρισται.*

Peculium servi est non solum, quod a rationibus domini, sed et quod a rationibus servi ordinarii separatum est.

L. 5. pr. D. eod. *ε'.* Ulpi. *Ἐπὶ τῆς περὶ παραθήκης ἀγωγῆς περὶ πεκουλίου μόνον ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἐνέχεται, καὶ* [*εἴτι αὐτοὶ κατὰ δόλον ἐζημίωσαν.*]

V. *Ulpi.* In actione depositi pater vel dominus de peculio tantum tenetur, et si quid ipsi dolo nocuerint.

§. 1. 2. .... *τοῦ υἱοῦ* ..... *εν.*

..... — —

§. 3. [*Πεκούλιόν ἐστιν ὡς μικρὸν*] *κτῆμα τοῦ υἱοῦ.*

Peculium est quasi pusillum patrimonium filii.

..... *π*]*λουσιώτερος, εἰς δὲ τὸ λοιπὸν δύναται* ..... *τὴν κλοπὴν* .... *φουρτιβ.. κονδικτικ* .....

..... *στρατηγ... ἐπιτροπ* .... *ἐνάγεται παρὰ* .....

20. [*Cyr. l. 3 §. 13*]. ..... duumvir tutorem ..... convenitur a .....

..... *προβληθεντ* ....[a]) *ἐὰν παρὼν ἐν τῇ ὀνομασίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἀντείπῃ, δοκεῖ συναινεῖν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ γ' τῶν διγ. βι. φησὶν, ἔνθα καὶ τοῦτο προστίθησι λέγ .. ὅτι οὐδὲ αυτ .. τοῦ προβληθέντος .. τραυτη ... ντ .. κατέχεται χάριν τῶν αἰτιῶν* ..... *προς .... πολιτ* .....

21. [*Steph. ad l. 3 §. 13*]. ..... si praeseus nominationi non contradixit, consentire videtur, ut Ulpianus lib. L Dig. [tit. 1 dig. 2] dicit, ubi etiam ||

κυρ. εἰ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου κατέχει τι ὁ δοῦλος, οὔκ ἐστι [*τοῦτο*] *πεκούλιον, εἰ μὴ ἰδικῶς ὁ δεσπότης* [*χωρίσας*] *αὐτῷ παραχωρήσει. καὶ ψιλῇ γνώμῃ συνίσταται πεκούλιον. εἰ δὲ γραμματεῖον αὐτῷ ἐποίησε,* ..... [*πράγματι*] *γὰρ οὐ ῥήμασι* ..... *κλέπτ .. παρὰ τοῦ δεσποτου ἀπορος ὤν.*

22. *Cyr.* [*l. 4 pr. §. 1. 2*]. Si ignorante domino servus quid habeat, hoc non est peculium, nisi dominus id specialiter separaverit eique concesserit. Etiam nuda voluntate peculium constituitur. Sin autem cautionem ei exposuit, ... re enim non verbis .... furt .. a domino .....

..... *δεόμεθα γὰρ* ... . [*βου*]*λήσει τοῦ δεσποτου μὴ ἀφαιρουμένου τοῦ* ..... *κζ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησί. ἀνάγν. καὶ* ..... *διγ. τοῦ παρόντος τί.*

23. [*Steph. ad l. 4 pr.*]. ..... voluntate domini, si non sit ademtum [peculium] .... dig. 27 huius tit. dicit. Lege etiam ..... dig. huius tit.

εἰ γὰρ βου[*λήσει*] ..... *ἴδιον ἔχ* .... *καὶ ἰδικῆς τραδιτίονος, ὥσπερ ὁ παῦλος ἐν τῷ η'*[b]) *διγ. φησίν.*

24. [*Steph. ad l. 4 pr.*]. Nam si voluntate [domini] proprium habet ..... et speciali traditione, ut Paulus dig. 8 dicit.

σῆ. ὅτι ψιλῇ γνώμῃ δύναται ὁ δεσπότης τοῦ [*χρέους ἐ*]*λευθεροῦν τὸν οἰκέτην αι . υχρ .. καταβολ .. ἢ ἂν .. ε* .... *ὅτι τούτῳ τῷ* ..... *ψιλῆς γνώμης συ* ..... *αὐξάνεται τῷ οἰκέτῃ τὸ*[c])

25. [*Steph. ad l. 4 §. 1*]. Nota, nuda voluntate dominum a debito servum liberare posse — — —

— — — — — — — — — — —

(*Complura legi non potuerunt.*)

106) Expl. fol. 130. 129. Inc. fol. 87. 86.

a) Expl. fol. 130. 129. Inc. fol. 87. 86.

b) Cod. ιη'.

c) Reliqua, quae in hac pagina et pagina sequenti folii 87. 86 scripta erant, explicare non potui. Inc. fol. 5. Cuius etsi inferior pars desit, tamen in prima pagina scholia nulla exciderunt.

Πεκούλιον δέ ἐστιν, ὅπερ ὁ δοῦλος ἔχει συγχωροῦντος τοῦ δεσπότου κεχωρισμένον τῶν τῷ δεσπότῃ χρεωστουμένων.

Peculium est, quod servus habet concedente domino separatum ab his quae domino debentur. *L.* 5. §. 4. *D.* XV. 1.

ς'. Celsus. *Περιέχεται τῷ ὅρῳ καὶ τὸ πε[κούλιον] τοῦ δούλου· ἐν ᾧ [107]) ὁ δεσπότης συνίστησι [τῷ δούλῳ] πεκούλιον δο[κεῖ καὶ τῷ δ]ούλῳ τοῦ δούλου συνιστᾶν.*

VI. *Celsi.* Continetur definitione etiam peculium [vicarii: nam] si dominus servo peculium constituat, videtur etiam vicario peculium constituere. *L.* 6. *D. eod.*

[ζ.] *Ὁ δὲ ἄνηβος καὶ ὁ μαινόμενος οὐ συνιστῶσι μὲν πεκούλιον [108]), τὸ δὲ συστὰν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνήβου ἢ πρὸ τῆς μανίας οὐκ ἀφαιρεῖται ἐκ τούτων τῶν αἰτιῶν. ὅθεν δυνατὸν τὸν κοινὸν δοῦλον παρ' ἑνὶ μὲν τῶν δεσποτῶν ἔχειν πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἄλλῳ οὐκ ἔχειν, ἐὰν ἄνηβος ἢ μαινόμενος ᾖ.*

VII. Pupillus et furiosus peculium quidem non constituunt, quod autem a patre pupilli vel ante furorem constitutum est, non adimitur ex his causis. Unde fieri potest, ut communis servus apud alterum ex dominis peculium habeat, apud alterum vero non habeat, si pupillus vel furiosus sit. *L.* 7. §. 1. *D. eod.*

Οὐκ ἐστὶν ἀναγκαῖον παραχωρεῖσθαι τὸν δοῦλον ἀπὸ τοῦ δεσπότου ἔχειν πεκούλιον, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ μὴ κωλυθῆναι. ὀφείλει δὲ παχυμερῶς εἰδέναι τὸ πεκούλιον, καὶ οὐ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν πραγμάτων. [109]) [ἡ δὲ ἐλευθέρα τοῦ πεκουλίου διοίκησις ῥητῆς ἐπιτροπῆς χρῄζει.]

Non est opus concedi a domino peculium servum habere, sed sufficit si non prohibeatur. Debet autem *παχυμερῶς* peculium scire, non singulas res. Libera autem peculii administratio speciali concessione opus habet. §. 1 *rel.* §. 2.

[Καὶ ὁ ἄνηβος υἱὸς καὶ δοῦλος δύναται πεκούλιον ἔχειν· καὶ ἡ ἐπιγενομένη μανία οὐκ ἀφαιρεῖται τὸ πεκούλιον.]

Tam filius impubes quam servus peculium habere possunt: et furor, qui postea incidit, non adimit peculium. §. 3.

— — — — — — —

(*Nonnulla desunt.*)

[η'. Εἰς τὸ συστῆναι τὸ πεκούλιον] χρῄζει παρα-

VIII. Ut peculium constituatur, necesse est ut *L.* 8. *D. eod.*

πεκούλιον [d]), ἐπειδὴ πούπιλλος καὶ μαινόμενός ἐστιν ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι δύναται τοῦτο ἀδεμπτεύειν ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κουράτωρ, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κα' [e]) διγ. φησίν. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

26. [*Steph. ad l.* 7 §. 1]. peculium, quoniam pupillus vel furiosus est dominus servi: alia ratione tutor et curator id adimere possunt, ut disci potest ex his, quae Ulpianus dicit dig. 21 [§. 1]. Idem didicisti etiam dig. 8 [§. 4] huius tit.

ἄνων. τουτέστιν ἐκ τούτων μὲν μανή . . . τὸν δὲ ἔτι πούπιλλον οἶμαι [f]) δύναται καὶ ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κουράτωρ ἀδεμπτεύειν, ὡς διγ. κδ'.

27. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 1]. Hoc est propterea, quod ille quidem furiosus, hic vero pupillus est, et tutor et curator adimere potest, ut dig. 24.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. τὸ δ' θέ. τοῦ γ' διγ. καὶ δίγ. μθ', ὅτι καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου κτᾶται πεκούλιον.

28. *Enantioph.* [*ad l.* 7 §. 2]. Lege them. 4 dig. 3 et dig. 49 [pr.], quod etiam ignorante domino peculium acquirat.

κυρ. ἄνηβος δοῦλος ἢ υἱὸς δύναται ἔχειν πεκούλιον. ἡ μανία οὐκ ἀφαιρεῖται πεκούλιον. δύναται εἶναι ἐν πεκουλίῳ κινητὰ καὶ ἀκίνητα, βικάριοι καὶ πεκούλιον αὐτῶν, ἀγωγή, κληρονομία, λεγάτον, χρέα δεσποτικά, εἰ βούλεται ὁ δεσπότης χρεώστης [g]) εἶναι, χρέα συνυπεξουσίου, εἰ ἔχει πεκούλιον.

29. *Cyr.* [*l.* 7 §. 3 — 7]. Servus filiusve impubes peculium habere potest. Furor peculium non adimit. Possunt in peculio esse res mobiles et immobiles, vicarii eorumque peculium, actio, hereditas, legatum, debita dominica, si dominus debitor esse vult, debita conservi, si peculium habet.

τοῦ ἀνων. καὶ ἐλευθέρῳ μανία ἐπιγινομένη οὐδὲν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἐλαττοῖ, ὡς βι. α' τί. ε' διγ. κ' καὶ τί. ς' δίγ. η' καὶ βι. ε' τί. α' διγ. ιβ' λς' λθ' μς' καὶ βι. κγ' τί. α' δίγ. η' καὶ τί. β' δίγ. ις' καὶ ἱστιτ. β' τί. ιβ'.

30. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 3]. Etiam si liber furere incipiat, res eius non minuuntur, ut lib. I tit. 5 dig. 20 et tit. 6 dig. 8, et lib. V tit. 1 dig. 12 [§. 2], 36, 39, 46, et lib. XXIII tit. 1 dig. 8 et tit. 2 dig. 16 [§. 2], et Inst. lib. II tit. 12 [§. 1].

σῆ. ἐντεῦθεν τὰ δυνάμενα εἶναι ἐν πεκουλίῳ, καὶ ὅτι ὁ βικάριος πεκούλιον εἶναι τοῦ ὀρδιναρίου δοκεῖ.

31. [*Steph. ad l.* 7 §. 3 *sqq.*]. Nota hinc, quaenam in peculio esse possint, et vicarium videri ordinarii peculium esse.

χρεωστῶν γὰρ ὁ δεσπότης τῷ οἰκέτῃ δοκεῖ αὐτὸν [h]) ἑαυτῷ χρεωστεῖν, καὶ ἀναγκάζεται λογίσασθαι τῷ πεκουλίῳ τοῦ οἰκέτου, ἐν ᾧ ἠβουλήθη χρεωστεῖν τῷ οἰκέτῃ.

32. [*Steph. ad l.* 7 §. 6]. Nam si dominus servo debeat, ipse sibi debere videtur, et hoc in peculium servi reputare compellitur, si servo debere voluerit.

ἄνων. εἴγε σύνηθες ἦν δίδοσθαι αὐτῷ τὰ ὑπερδαπανώμενα, ὡς βι. λγ' τί. η' διγ. κγ' θέ. β'.

33. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 6]. Si forte solitus erat ei dare, quae supererogata erant, ut lib. XXXIII tit. 8 dig. 23 them. 2 [§. 1].

κυρ. οὐχ ὥσπερ ψιλῇ γνώμῃ ἀφαιρεῖται πεκούλιον, οὕτω καὶ συνίσταται ἄνευ τραδιτίονος.

34. *Cyr.* [*l.* 8]. Non sicuti nuda voluntate peculium minuitur, ita etiam sine traditione constituitur.

ἄνων. ἐν ᾧ μὴ εἰσὶ δανεισταὶ πεκουλιάριοι, ὡς διγ. θ' θέ. β'.

35. *Anon.* [*ad l.* 8]. Nisi creditores peculiares sint, ut dig. 9 them. 2.

στεφ. σῆ. ὅτι ἐφ' ὧν φυσικὴ προηγήσατο κατοχή, οὐ δεό-

36. *Steph.* [*ad l.* 8 *verb: quum apud eum esset*].

---

107) Legerim: *τοῦ δούλου τοῦ δούλου· ἐν ᾧ γὰρ.*

108) Expl. fol. 87. 86. Inc. fol. 5 inferiori parte mutilum.

109) Hic pagina prima fol. 5 mutila desinit. Sequentia ex Tipucito addo.

d) Inc. fol. 5.

e) Forte *κδ'*.

f) Legerim: *ἐκ τοῦ τὸν μὲν μαινόμενον, τὸν δὲ ἔτι πούπιλλον εἶναι. Anonymus* in l. 7 §. 1 non videtur legisse: *non adimi ex his causis*, sed omissa negatione: *adimi ex his causis.*

g) Cod. *χρεώστης δεσπότου.*

h) Cod. *αὐτήν.*

δοῦναι τὸν δεσπότην ἢ τὸ ὂν παρὰ τῷ δούλῳ ἀντὶ παραδοθέντος ἡγήσασθαι· ἡ δὲ ἀφαίρεσις ψιλῇ βουλήσει γίνεται.

L. 9. *pr.* §. 1. *D.* XV. 1. [ϑ'.] Οὐχ ὅπερ ὁ δεσπότης ἀλλ' ὅπερ ..... ζημιώ[σει] ἢ κλέψει τοῦ πεκουλίου, ἐστὶ πεκούλιον τοῦ κλαπέντος. καὶ εἴ τι γὰρ ὁ δεσπότης ἀπῄτησεν ἢ ἀπαιτῆσαι δύναται τὸν κλέψαντα πρᾶγμα πεκουλιάριον, [εἰς] τὸ πεκούλιον λογίζεται.

§. 2. 3. 4. 5. Ὑπεξαιρεῖται τοῦ πεκουλίου τὸ χρεωστούμενον τῷ δεσπότῃ [110]) [καὶ τοῖς ὑπεξουσίοις αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κηδεμονευομένοις καὶ ὧν ἐστιν πραγμάτων διοικητής. καὶ γὰρ ὁ πράγματα διοικῶν καὶ ὁ ἐπίτροπος] χρεωστούμενοι [111]) παρὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ ἀνήβου ἑαυτοῖς καταβάλλουσιν. εἰ δὲ κατὰ δόλον ἀφαιρήσει τὸ πεκούλιον ὁ δεσπότης, ἐνέχεται. εἰ δὲ καὶ ὁ δανειστὴς τοῦ δούλου κληρονομήσει τοῦ δεσπότου, ὑπεξαιρεῖ τὸ αὐτῷ κε-

tradat dominus, vel quod apud servum est pro tradito habeat: ademtio autem nuda voluntate fit.

[IX.] Non quod dominus, sed quod [conservus] damnum dedit vel ex peculio surripuit, peculium eius est, qui furtum passus est. Nam et si quid dominus ab eo, qui rem peculiarem surripuit, consequutus est vel consequi potuit, in peculium imputatur.

Deducitur ex peculio, quod domino debetur et his, qui sunt in eius potestate vel quorum curam gerit vel quorum negotia administrat. Nam qui negotia gerit vel tutor est, sibi solvit, [quod domino negotiorum vel pupillo debetur.] Si servo dolo peculium dominus ademerit, tenetur. Sed et si creditor servi domino heres existat, deducit quod sibi debetur, sive manumissus sit servus sive pure legatus, sive omnino dominium eius non habuit — et domi-

μεθα τραδιτίονος. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ α' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ.

σῃ. ὅτι ..... ἐν ᾧ μὴ ἀδεμπτεύεται τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, καὶ οὐκ ἀνάγκη τὸν δεσπότην καὶ αὐτὸν ἰδικῶς ἀφαιρεῖσθαι· παύεται γὰρ εἶναι πεκούλιον, ἅμα τε καὶ βουληθῇ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην μὴ ἔχειν πεκούλιον, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐπὶ βλάβῃ τυχὸν τῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν αὐ δὲ .... σστ· εσπ ..... τότε γὰρ κατέχεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

εἰ ὁ δεσπότης ζημιώσει τὸν δοῦλον, τοῦτο οὐ λογίζεται ἐν πεκουλίῳ· εἰ δὲ συνυπεξούσιος αὐτοῦ, λογίζεται ἐ[ν] πεκουλίῳ. [τὸ] αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἐξωτικοῦ κλ[έπτο]ντος· ἔχει γὰρ ὁ δεσπότης τὴν φούρτι.

οὔτε γάρ ἐστι πιθανόν, τον δεσπότην ἐϑέλειν καὶ ἀπὸ δελίκτων ἔνοχον γίνεσθαι τῷ οἰκέτῃ.

ἀνων. ἐν ᾧ ἠϑέλησεν ὁ δεσπότης εἶναι αὐτὰ τοῦ πεκουλίου, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ ζ' διγ.

κυρ. μειοῖ τὸ πεκούλιον χρέα τοῦ δεσπότου καὶ ὑπεξουσίου αὐτοῦ καὶ ὧν κηδεμὼν ἦν ἢ[i]) νεγοτιογέστωρ, ἐπειδὴ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας ἑαυτόν· μόνον εἰ δόλου ἀπήλλακται· καὶ ὅτε γὰρ δόλῳ ἀδεμπτεύει ἢ μειοῖ τὸ πεκούλιον, κατέχεται.

στεφ. ὑπεξαιρεῖται δὲ μόνον τὸ ἁπλοῦν ... ωκ .. μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ νόμου ..... ἔνϑα ..... ντα τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα καὶ εἰς αὐτὸν πρωτοτύπως πλημμελεῖ, εἰ μὴ τὸ ἁπλοῦν οὐχ[k])

Nota: in quibus naturalis detentio praecessit, traditionem non desideramus. Idem didicisti tit. 1 [§. 44] lib. II Inst.

37. [*Steph. ad l.* 8 *verb*: *contra autem*]. Nota, ... si non adimatur servi peculium, nec necesse habet dominus id expresse auferre: desinit enim esse peculium, simulac dominus voluerit servum peculium non habere, nisi dolo, puta in noxam creditorum peculiarium ..... Tunc enim tenetur, ut Ulpianus dig. sequenti dicit.

38. [*Cyr. l.* 9 *pr.* §. 1]. Si dominus servo damnum dederit, hoc non computatur in peculio; si vero conservus, computatur in peculio. Idem est, si extraneus rem surripuerit: dominus enim furti actionem habet.

39. [*Steph. ad l.* 9 *pr.*]. Neque enim verisimile est, dominum etiam ex delictis obnoxium servo esse velle.

40. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 1]. Si dominus voluerit ea peculii esse, ut dig. 7 in fine.

41. *Cyr.* [*l.* 9 §. 2. 3. 4]. Minuit peculium, quod domino debetur, vel ei qui est in eius potestate, vel his quorum curam vel negotia gessit, quia imputatur ei, si a semet ipso non exegerit: si modo dolo caret: nam et si dolo adimit vel minuit peculium, tenetur.

42. *Steph.* [*ad l.* 9 §. 1]. Deducitur autem simplum duntaxat ..... — — — —

(*Nonnulla exciderunt.*)

ἀνων. f) ἀνάγν. περὶ τοῦ τοιούτου δόλου τὴν ἀρχὴν τοῦ κα' διγ. περὶ δὲ τοῦ χωρὶς δόλου ἀδεμπτεύσαντος ἀναγν. τί. γ' διγ. α'.

τοῦτο πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κα' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν. ἐξ οὗ μὴ συναρπαγῆς καὶ εἴπῃς, ὅτι κἂν μὴ ἐπίτηδες πεκουλιαρίους εἰδὼς ὑπεῖναι δανειστὰς ἠδέμπτευσεν, ὑποκειται τῇ δε πεκουλίο. μανθάνεις γὰρ ἰδικῶς ἐν τῷ α' διγ. τῆς δε ἰν ῥέμ βέρσο, καὶ ἔνϑα μὴ κατὰ δόλον ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον κινεῖσθαι[m]) δε πεκουλίο ἀλλὰ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἴπερ ἄρα περὶ χρείας πατρικὰς ἢ δεσποτικὰς ὁ υἱὸς ἢ ὁ δοῦλος[n]) ἐδαπάνησεν.

ὁ δανειστης τοῦ δούλου μου κληρονομήσας με ὑπεξαιρεῖ τὸ χρέος, εἴτε γένηται δεσπότης[o]) αὐτοῦ, ὅπερ συμβαίνει καὶ εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ἠλευθέρωσα αὐτὸν, εἴτε καὶ μή· τυχὸν γὰρ πούρως ἐληγατεύθη ἢ ἠλευθερώθη. ταὐτόν ἐστι, κἂν μετὰ ϑάνατον τοῦ οἰκέτου κληρονομήσῃ με καὶ ἐνάγεται ANNALία DE PECULIO.

43. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 4]. Lege de huiusmodi dolo initium dig. 21. De eo autem, qui sine dolo ademit, vide tit. 3 dig. 1 [§. 1].

44. [*Steph. ad l.* 9 §. 4 *verb*: *dummodo dolo careant*]. De hoc latius tractat Ulpianus dig. 21 huius tit. Quo ne turberis et dicas, etiamsi non consulto, quum peculiares creditores subesse sciret, ademerit, de peculio eum teneri. Discis enim specialiter dig. 1 [§. 1] tit. *de in rem verso*, etsi non dolo peculium ademerit, agi [non] de peculio, sed de in rem verso, nimirum si filius vel servus in usus patris vel domini verterit.

45. [*Cyr. l.* 9 §. 5]. Si creditor servi mihi heres extiterit, debitum deducit, sive dominus eius factus sit, quod et tum evenit si sub conditione eum manumisero, sive non: forte enim pure legatus est vel libertate donatus. Idem est, et si post mortem servi mihi heres extiterit et annali de peculio actione conveniatur.

110) Expl. fol. 5. Addidi ex Tipucito, quae deesse videbantur.

111) Sic Codex, eamque lectionem etiam Tipucitus confirmat. Sed aut legendum est: *χρεωστοῦντες τῷ κυρίῳ τῶν πρ. καὶ τῷ ἀνήβῳ*, aut τὸ *χρεωστούμενον τῷ κυρίῳ τῶν πρ. καὶ τῷ ἀνήβῳ*. Caeterum hic inc. fol. 13. 6.

i) Cod. ἢ ὁ.
k) Expl. fol. 5.
l) Inc. fol. 13. 6.
m) Omnino supplenda est negatio: οἱ.
n) Cod. δεσπότης.
o) Cod. ὁ δεσπ.

χρεωστηθέν, εἴτε ἠλευθερώθη εἴτε χωρὶς αἱρέσεως ὁ δοῦλος ἐληγατεύθη, κἄντε ὅλως οὐκ ἐδέσποσεν . . . . . καὶ ἐδέσποσιν αὐτοῦ. τὸ αὐτό ἐστι κἂν ἀποθανόντος τοῦ δούλου κληρονόμος γένηται τοῦ δεσπότου ὁ ἔχων κατ' αὐτοῦ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν.

Sive ex contractu sive ex rationum reliquis sive ex delicto aliquid ei debeatur, dominus deducit; scilicet nudam aestimationem furti, non etiam poenam. *L.* 9. §. 6. *D.* XV. 1.

Εἴτε ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος εἴτε ἀπὸ λοιπάδος λογισμῶν εἴτε ἀπὸ ἁμαρτήματος χρεωστεῖται ὁ δεσπότης, ὑπεξαιρεῖ· ψιλὸν μέντοι τὸ τίμημα τοῦ κλαπέντος, οὐ μὴν καὶ τὴν ποινήν.

Si semet ipsum occiderit vel vulneraverit servus, dominus hoc damnum non deducit; naturaliter enim licet servis in corpus suum saevire. Sed quod erogavit in curationem eius, qui se ipsum vulneravit, deducit, quamvis si aegrum curasset, rem suam agere videretur. §. 7.

Ἐὰν αὐτὸν ἀνέλῃ ἢ τραυματίσῃ ὁ δοῦλος, [οὐχ] ὑπεξαιρεῖ τὴν ζημίαν ὁ δεσπότης· φυσικῶς γὰρ [ἔξεστι] τοῖς δούλοις ἁμαρτάνειν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. τὴν δὲ γενομένην δαπάνην εἰς ἐπιμέλειαν τοῦ ἑαυτὸν τραυματίσαντος ὑπεξαιρεῖ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀσθενοῦντος αὐτοῦ εἰ ἐπεμελήσατο, ἴδιον ἐδόκει πρᾶγμα πράττειν.

τοῦ ἀνων. εἴρηται γαρ βι. λα΄ διγ. πα΄, ὅτι τὰ ὄντα τῆς κληρονομίας ἐὰν πούρως ληγατευθῇ καὶ καταδεχθῶσιν, ἐξ ὀρθοῦ καταβαίνουσι πρὸς τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμενα. ὁμοίως βι. μ΄ τί. β΄ διγ. ξε΄, καὶ περὶ τῶν πούρως ἐλευθερουμένων ὅτι οὐ δοκεῖ ποτε ὁ κληρονόμος δεσπόσαι αὐτῶν, βι. λγ΄ τί. ηP) διγ. η΄.

46. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 5]. Dicitur enim lib. XXXI dig. 81 (80), quae hereditatis sint, si pure legata sint et accepta, recta via transire ad legatarium, ita ut nunquam heredis facta esse intelligantur. Simil ter lib. XLVII tit. 2 dig. 65 [§. 1], et de hoc, quod heres nunquam videatur dominus esse factus eorum, qui pure libertate donati sint, lib. XXXIII tit. 8 dig. 8 [§. 1].

καὶ σῆ. ὅτι τελευτήσαντος τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ οἰκέτου ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἔντερα ἄννουμ ἀνάγεται DE PECULIO· τοῦτο δὲ πλατύτερον [ὁ] ἐξῆς τί. διδάσκει.

47. [*Steph. ad l.* 9 §. 5 *verb*: *intra annum*]. Et nota, mortuo filio vel servo patrem vel dominum intra annum de peculio conveniri: quod latius sequens tit. docet.

κυρ. τὸ ἀπὸ συναλλάγματος καὶ τὸ ἀπὸ [λοιπάδος λο]γισμῶν ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης. ἐπὶ δὲ τῆς κληQ) — . . . . . .

48. *Cyr.* [*l.* 9 §. 6]. Quae ex contractu et ex rationum reliquis debentur, deducit dominus. De his vero quae ex delictis — . . . . . .

[τουτέστι] τῷ δεσπότῃ. οὐκέτι δὲ καὶ τὸ [ἐν]αν[τίον] ὁ δεσπότης τὶ ἀπὸ δελίκτων [χρεωστεῖ] τῷ οἰκέτῃ, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ διγ. μεμάθηκας.

49. [*Steph. ad l.* 9 §. 6 *verb*: *ei debeatur*]. Id est domino. Non enim e contrario dominus aliquid servo ex delictis debet, ut initio dig. didicisti.

μέμνησο τοῦ ζ΄ διγ. τοῦ α΄ τί. τοῦ ιγ΄ βι.

50. [*Anon. ad l.* 9 §. 6]. Memineris dig. 7 [§. 1] tit. 1 lib. XIII.

σῆ. ὅτι ἐπὶ τῶν ποινικῶν ἀγωγῶν τὸ ἁπλοῦν μόνον ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης, οὐκέτι δὲ καὶ τὴν ποινήν· ἡ γὰρ ποινὴ οὐ φυσικῶς χρεωστεῖται, ἀλλ' ἀπὸ νόμων ἐπινενόηται.

51. [*Steph. ad l.* 9 §. 6]. Nota, in poenalibus actionibus duntaxat simplum a domino deduci, non etiam poenam; poena enim non naturaliter debetur, sed a legibus inventa est.

κυρ. εἰ δὲ ἑαυτὸν πλήξει ἢ ἀνέλῃ ὁ δοῦλος, τοῦτο οὐχ ὑπεξαιρεῖται, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν πληγὴν δαπάνη. ἡ περὶ τὴν νόσον τοῦ δούλου δαπάνη οὐχ ὑπεξαιρεῖται.

52. *Cyr.* [*l.* 9 §. 7]. Si vero semet ipsum servus vulneraverit vel occiderit, hoc non deducitur, sed sumtus ob vulnus erogati. Sumtus ob morbum servi facti non deducuntur.

ἀνων. ἀνάγν. βι. λγ΄ τί. ηP) διγ. θ΄ καὶ βι. κα΄ τί. α΄ διγ. κγ΄ θέ. α΄ περὶ δούλου ἐπιχειρήσαντος ἑαυτὸν ἀνελεῖν, καὶ διγ. μγ΄ τοῦ τί. . . . .

53. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 7]. Lege lib. XXXIII tit. 8 dig. 9 [§. 1] et lib. XXI tit. 1 dig. 23 them. 1 [§. 3] de servo, qui se occidere conatur, et dig. 43 tit. . . .

τοῦτο ποτὲ ἀνεγνώσθη ἐν βηρυτῷ ὑπὸ κυρίλλου τοῦ ἥρωος. οἰκέτου γάρ τινος ῥίψαντος ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀποθανόντος ὁ ἄρχων ἠβούλετο αὐτὸν τιμωρήσασθαι, ἐπειδὴ σκιεντίᾳ ἑαυτὸν ἀνεῖλε, τοσοῦτον, ἐπειδὴ ὡς ἀνδροφόνος κρίνεται ὁ ἀνελὼν ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δηλονότι οὐ VITAE [TAEDIO] . . . . . r) ὅτι καὶ ἀκυροῦται ἡ τούτου διαθήκη, ὡς ἔγνως ἐν τῷ δε τεσταμέντις μονοβιβλίῳ τί. γ΄ διγ. ς΄, καὶ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτοῦ, ὡς ἀνήνεκται βι. θ΄ τοῦ κώδ. τί. ν΄ ἐν ταῖς ὑποκειμέναις τῷ τί. διαταξεσιν. τοῦ ἄρχοντος τοίνυν, ὡς εἶπον, βουλομένου τὸν οἰκέτην τιμωρήσασθαι ῥίψαντα s) ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀποθανόντα, περιέσωσεν αὐτὸν ὁ ἥρως κύριλλος κατὰ συναρπαγὴν τὸ ἀνάγνωσμα δεξάμενος· πάντα γὰρ ἐν τῇ δε πεκουλίο φυσικῶς ἐξετάζεται, καὶ τὸ ῥητὸν δὲ ἄδειαν δέδωκεν εἰς τὸ ἴδιον πλημμελεῖν σῶμα οὐ κατα νόμους, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· ὅσον οὖν ἦκεν εἰς νόμους, τιμωρεῖται ὁ ἀτοχρησάμενος ἑαυτὸν, κἂν οἰκέτης ἐστίν.

54. [*Steph. ad l.* 9 §. 7]. Hoc aliquando excitatum est Beryti ab heroe *Cyrillo*. Nam quum se servus quis praecipitasset nec tamen mortuus esset, praeses eum punire volebat, quia scienter se occidisset, idque, quia tamquam sicarius iudicatur qui se ipsum occidit, si nimirum non vitae taedio ..... atque etiam testamentum eius irritum fit, ut didicisti libro singulari *de testamentis* tit. 3 dig. 6 [§. 7], et bona eius publicantur, ut relatum est lib. IX Cod. tit. 50 in constitutionibus ei tit. subiectis. Quum igitur praeses, sicut dixi, punire vellet servum, qui se praecipitaverat nec tamen mortuus erat, servavit eum heros *Cyrillus* tumultuaria huius loci lectione facta; atqui in de peculio actione omnia naturaliter spectantur, et textus licentiam dedit in proprium corpus saeviendi non secundum leges, sed secundum naturam: quantum igitur ad leges pertinet, qui se ipsum occiderit, punitur, licet servus sit.

ἀνων. καλῶς; εἶπεν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. ὅθεν ἡt) μὲν ἐν βουλείᾳ πόρον ἐκ τοῦ σώματος ποιησαμένη οὐκ ἀτιμοῦται ι, ὡς βι. γ΄ τί. β΄ διγ. κδ΄. ὁ δὲ πορνοβοσκὸς δοῦλος ἐλευθερούμενος ἀτιμοῦται, ὡς διγ. δ΄u) τούτου τοῦ τί.

55. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 7]. Recte dixit: *in suum corpus*. Inde quae in servitute quaestum corpore fecit, non fit infamis, ut lib. III tit. 2 dig. 24. Servus autem, qui lenocinium fecit, si manumittatur, infamis fit, ut dig. 4 [§. 3] eius tit.

---

p) Cod. λη΄.
q) Legerim: ἐπὶ δὲ τῶν πλη[μμελημάτων] . . . .
r) In ipso Codice hoc loco lacuna relicta est.
s) Cod. ῥίψασθαι.
t) Cod. εἰ.
u) Cod. λ΄. Mox forte legendum: τοῦ αὐτοῦ τί.

L. 9. §. 8. *D.* XV. 1. Ὑπεξαιρεῖ καὶ εἴτι παρέσχεν ὀνόματι δούλου· εἰ δὲ ὀνόματι αὐτοῦ ἐγγυήσεται, ἢ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ὁ δοῦλος δανείσεται καὶ μὴ δαπανη ... ἐχάν .. ογ. κ. ..... περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγ.. οὐχ ὑπεξαιρεῖ τὸ τοιοῦτον χρέος· ἀσφαλίζεται δὲ παρὰ τῶν δανειστῶν, ἐὰν ἐναχθείς τι παράσχῃ ἐκ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν· καὶ[112]) τὸν τόκον τοῦ μέσου χρόνου ἔχουσιν ἤδη τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κινήσαντες. καὶ ἐὰν καταδικασθῇ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ κινούντων ἄλλων μετὰ ταῦτα τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

Deducit etiam, si quid nomine servi praestitit: si vero nomine eius fideiusserit, vel servo quid iussu eius creditum sit, — ..... huiusmodi aes alienum non deducit: sed creditores ei cavent refusuros se, si quid conventus praestiterit ex iis causis: et medii temporis usuras consequuntur, qui iam egerunt de peculio. Et si condemnatus est de peculio actione, deducit hoc, si postea alii de peculio actione experiantur.

§. 8 *rel.* Καὶ τὸ ἔξωθεν δικαστηρίου καταβληθὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεξαιρεῖ.

Et quod extra iudicium pro eo solutum est, deducit.

L. 10. *D. eod.* ι'. Gai. Ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς

X. *Gai.* In de peculio actione praefertur non

εἰ κελεύσει τοῦ δεσπότου ἢ δι' ἄγνοιαν αὐτοῦ δανείσηται καὶ τὸ δανεισθὲν βέρσον οὐ γέγονεν, εἰ μὲν ἤδη κατέβαλεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑπεξαιρεῖ· εἰ δὲ μή, καυτίονα λαμβάνει παρὰ τοῦ κινοῦντος τὴν δε πεκουλίο. εἰ δὲ καὶ ἑνὶ τῶν δανειστῶν κατεδικάσθη ἢ καὶ ἄλλῳ κατέβαλεν, ὑπεξαιρεῖ παρὰ ἄλλου ἐναγόμενος.

56. [*Cyr. l.* 9 §. 8]. Si iussu domini vel ignorante eo pecuniam mutuam acceperit eaque pecunia non sit in rem versa, si quidem iam pro eo solvit, deducit: sin minus, cautionem accipit ab eo, qui de peculio agit. Sed et si alteri ex creditoribus condemnatus sit vel alii solverit, deducit, si ab alio conveniatur.

[τοῦτο οὐκ] ἐστὶν, ε[ἰ] μόνη προκάταρξις [γέγονεν· ἐπὶ] γὰρ [τῆς] δε πεκουλίο τοῦ προλαμβάνοντος τὴν καταδίκην [κρειττων] ἡ αἵρεσις ..... γόμενο. τα δαπανηθέντα περὶ τὸ βέρσον οὐκ ἠδύνατο τοῦτο ποιησασθαι, ὑπεξαιρεῖ, ὡς ὁ ἰαβολένος[v]) εὐθὺς ἐπιφέρει.

57. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: condemnatus est*]. Hoc non ita est, si tantum lis contestata sit: nam in actione de peculio melior est conditio eius, qui prior condemnationem occupavit ..... — — sicut Iavolenus mox addit.

τουτέστιν ἐὰν μετὰ τὴν καταδίκην ἐναχθῇ παρ' ἑτέρου τῇ δε πεκουλίο, δύναται ὑπεξαιρεῖν τὸ τῆς ἁρμοσάσης κατ' αὐτοῦ ἰουδικάτι χρέος, καὶ οὐχ, ὅπερ ἐπὶ τῶν θεμάτων [τῆς] κελεύσεως λέγει καὶ τῆς ἐγγύης, δίδωσι μὲν τὸ εὑρισκόμενον πεκούλιον, καυτίονα δὲ λαμβάνει. τὸ[w]) μὲν γὰρ ἐκ τῆς κελεύσεως καὶ τῆς ἐγγύης χρέος οὐ μόνον κατ' οἰκείαν ἐξ ἀρχῆς ὑπῆλθε προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ πεκούλιον ἔλαβε, ἢ παρακολουθήματά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ἡ ἐγγύη καὶ ἡ κέλευσις· τὸ γὰρ ἐκ τῆς ἰουδικάτι χρέος ..... μόνον ὅτι οὐκ ἐκ προαιρέσεώς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πρωτότυπον ὄφλημα λοιπὸν κατ' αὐτοῦ. ἀμέλει δὸ .. αὐτὸν ἐπηρωτήθη ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, καὶ πάλιν δεδουκτεύει, ἐπειδὴ ἐπερω[τησας] πρωτότυπον ὥσπερ χρέος ὑπεισιέναι ἔδοξε καὶ δεδουκτευει· καὶ[x]) ἐκ προαιρέσεως καὶ τοῦτο τὸ χρέος ὑπεισῆλθε, ὅπερ ὡμολόγησεν ἑτέρῳ τινὶ καταβάλλειν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ια' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.[y])

58. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: in sequenti actione*]. Hoc est, si post condemnationem ab alio de peculio conventus est, deducere potest quod iudicati actione adversus se competente debet, neque vero, quod in specie iussus et fideiussoris dicitur, peculium quale est praestat, et cautionem accipit. Nimirum debitum ex iussu et ex fideiussione non solum ab initio propria voluntate suscepit, sed etiam peculium accepit, vel fideiussio et iussus accessiones sunt debiti principalis: [sed] debitum ex iudicati actione descendens ..... solum quia non voluntate contractum est, sed etiam principale iam debitum eius extitit. Caeterum quod promiserit pro servo, rursus deducit, quia promittendo quasi principale debitum suscipere videtur, et deducit, licet etiam hoc debitum sponte susceperit, quod alii solvere promisit, ut Ulpianus dig. 11 [§. 1] huius tit. dicit.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. μβ' τί. α' διγ. ιθ' ξα'. ἐν γὰρ τῷ ιθ' φησὶν, ὅτι πολλῶν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας χρεωστουμένων κρειττων ἐστὶν ἡ αἵρεσις τοῦ προλαμβάνοντος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο γίνεται· ἐν δὲ τῷ ξα' διγ., ὅτι ὁ πρῶτος νικήσας οὐ προτιμᾶται τοῦ μετ' αὐτὸν νικήσαντος. λέγει δὲ καὶ δίγ. λβ' τοῦ ε' τί. τοῦ μβ' βι. ὅτι αἱ πουπιλλαρ ..[z]) οὐκ ἀπὸ τοῦ χρέους ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἰτίας σκοπεῖται καὶ οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντες συντρέχουσιν[a]), εἰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον εἰσὶ διάφοροι· λέγει δὲ καὶ βι. ν' τί. ιζ' δίγ. ρδ', ἐὰν δύο ἀγωγαὶ προκεινται, ἡ μὲν ποσότητα μείζονα ἔχουσα[b]), ἡ δὲ ἀτιμοποιὸς[c]), εἰ δὲ αἱ δύο εἰσὶν ἀτιμοποιοὶ, κἂν διάφορον ἔχουσι ποσὸν, ἴσαι νομίζονται. ἡ δὲ περὶ ἀπαιτήσεως πρώτης καὶ δευτέρας προικὸς πς' νεαρὰ προτίμησιν δίδωσι τῇ τῷ χρόνῳ πρωτευούσῃ, το αὐτὸ διορίζουσα καὶ ἐπὶ δύο δημοσίων ὀφλημάτων. ἡ νεαρὰ περὶ χρεῶν διαλαμβάνει ἐχόντων σιωπηρὰς ὑποθήκας καὶ προγενε[σίαν], τὰ δὲ λοιπὰ νόμιμα περσονάλ[ια] εἰσὶ, καὶ ἔστιν αὕτη διαφορά.

59. *Enantioph.* [*ad l.* 10]. Lege lib. XLII tit. 1 dig. 19. 61. Nimirum dig. 19 dicit, occupantis conditionem meliorem esse, si pluribus ex eadem causa debeatur, sicut etiam fit in actione de peculio: dig. 61 autem, eum qui prior vicerit non praeferri ei, qui postea vicerit. Dicit etiam dig. 32 tit. 5 lib. XLII, privilegia non ex tempore aestimari, sed ex causa, et concurrere quae eiusdem causae sint, licet tempore diversa sint: dicit etiam lib. L tit. 17 dig. 104, si duae actiones sint, quarum altera summam maiorem habet, altera famosa est, [famosam actionem praeponi,] si vero utraque famosa sit, licet summam imparem habeant, pro paribus accipiuntur. Novella autem LXXXVI (XCI) *de exactione primae et secundae dotis* privilegium dat ei, quae tempore prior est, eademque definit in duobus debitis fiscalibus. [Sed] Novella de debitis tractat, quae tacitas hypothecas habent et privilegium, reliqui autem loci de personalibus privilegiis agunt, et in hoc differentia consistit.

60. [*Steph. ad l.* 10]. Nota hic regulam absolutam, in de peculio actione meliorem esse conditionem eius, qui occupavit, non circa litis contestationem, sed circa condemnationem. Nota id, quia ubique indistincte tra-

σῆ. τὸν κανόνα ἐνταῦθα ἔχοντα ἐντελῶς, ὅτι ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο βελτίων ἐστὶν ὁ προλαμβάνων, οὐ περὶ τὴν προκαταρξιν, ἀλλὰ περὶ τὴν καταδίκην. σῆ. δὲ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον πανταχοῦ. σῆ. ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο προτι-

112) Cod. novum thema facit. Male.

v) Debebat *Gaium* nominare.

w) Sequentia aut perperam a me lecta aut corrupta esse existimo. Cf. infra schol. 63.

x) Forte κἂν.

y) Expl. fol. 13. 6. Inc. fol. 52. 59.

z) Sic Codex. Lege: ὅτι τὰ πριβιλέγια — καὶ τὰ μὲν ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντα — διάφορα.

a) Cod. συντρέχειν.

b) Cod. ἔχουσιν.

c) Adde: προτιμᾶται ἡ ἀτιμοποιός.

προτιμᾶται· οὐχ ὁ[113]) πρῶτον ἐναγαγὼν, ἀλλ' ὁ πρῶτον τὴν ψῆφον ἀπενεγκάμενος· καὶ οὐχ ὑπεξαιρεῖται τὸ χρεωστούμενον τῷ προκινήσαντι.

qui prior egit, sed qui prior sententiam impetravit: nec deducitur, quod debetur ei qui prior egit.

ια'. Ulpi. Ἐὰν ἐναχθῇ ὁ δεσπότης τοῦ δούλου ἁμαρτήσαντος, δεῖ τὴν ἀποτίμησιν ὑπεξαιρεῖν, οὐ μὴν ἐὰν αὐτὸν ἐκδῷ.

XI. *Ulpi.* Si dominus ob noxam a servo datam conventus sit, aestimationem deducere debet, non autem si eum noxae dederit. *L.* 11. *pr.* *D.* XV. 1.

Καὶ ὅπερ ὁμολογήσῃ καταβάλλειν ὀνόματι τοῦ δούλου, καὶ ὅπερ ὁ δοῦλος ὁμολογήσῃ διδόναι τῷ δεσπότῃ ὑ[πὲρ] χρεώστου αὐτοῦ ἢ ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερωθῆναι καὶ ... ἐλευθερωθῆναι ὅπερ ὁ χρεώστης φυσικῶς γὰρ δοκεῖ ἐνδεβιτ ..... μεν .. τοῦ δεσπότου τὴν δε πεκουλίο· καὶ ὅπερ χρεώστην τοῦ δεσπότου ἀπή[τησεν], ὅτε μέντοι δεκτὸν ἡγήσεται. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ υἱοῦ.

Et quod nomine servi se soluturum promiserit, et quod servus domino praestare promiserit pro debitore eius, vel pro libertate .... — — ..... et quod a debitore domini exegit, si nimirum ratum habuerit. Idem est in filiofamilias. §. 1. 2.

Ἐὰν κινηθείσης τῆς περὶ πεκουλίου ἀγωγῆς ὑπεξεῖλε, καὶ κινῇ ἕτερος τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν, εἰ μὲν ἐχώρισε τοῦ πεκουλίου τὸ ὑπεξαιρεθὲν ἐν τῇ πρώτῃ δίκῃ, οὐ ποιεῖ νῦν ἐπὶ τῆς αὐτῆς[114]) ἄλλην ὑπεξαίρεσιν· εἰ δὲ μὴ ἐχώρισε, καὶ νῦν ὑπεξαιρεῖ, κἂν ἀπέθανεν ὁ δοῦλος, ὃν ὑπεξεῖλε μέν, οὐκ ἐχώρισε δέ.

Si mota de peculio actione deduxit et alius de peculio agit, si quidem quod in prima lite deduxit a peculio separavit, nunc in secunda lite aliam deductionem non facit: si vero non separavit, etiam nunc deducit, licet servus, quem deduxit sed non ademit, mortuus sit. §. 3. 4.

Ἐὰν χρεωστούμενος ε' νομίσματα ἐναχθῇ τοῦ πεκουλίου ὄντος δέκα νομίσματα καὶ παράσχῃ ε', [ὑπ]εξ[αιρῶν τὰ] χρεωστ[ούμενα] αὐτῷ· πέντε, εἶτα παρ' ἑτέρου ἐνάγ[ηται] τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ [δέκα].

Si quis, quum ei deberentur quinque, de peculio, quod decem valeret, conventus quinque praestiterit, et quinque sibi debita deduxerit, deinde ab alio de peculio actione conveniatur, decem deducit. §. 5.

Ὁ δεσποτ ... ην αλλ ..... τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ, οὐχ ὑπεξαιρεῖ. ὅθεν εἰ μετὰ

Dominus, qui aliunde quod sibi debetur [consequi potuit], non deducit. Proinde si cum peculio §. 6. 7.

μῶνται πάντων οἱ πριβιλεγιάτοι, πλὴν αὐτοῦ τοῦ δεσπότου, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ νβ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

ditur. Nota vero privilegiatos in de peculio actione omnibus praeferri, excepto ipso domino, ut discere est ex his, quae Paulus dig. 52 huius tit. ait.

ἀνων. ὁμοίως βι. ιδ' τι. δ' διγ. ς' καὶ τούτου τοῦ τί. νβ' διγ. ἀνάγν. καὶ γ' [d]) δίγ. τοῦ ἑξῆς τί. καὶ βι. θ'. τί. δ' [δίγ. ιδ'.]

61. *Anon.* [*ad l.* 10]. Similiter lib. XIV tit. 4 dig. 6 et huius tit. dig. 52 [pr.]. Lege etiam dig. 3 sequentis tit. et lib. IX tit. 4 dig. 14 [pr.]

κνρ. ὑπεξαιρεῖ καὶ εἴτι [νοξαλίως] ἐναχθεὶς δέδωκεν, οὐ μὴν εἰ τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν ἔδωκε. καὶ [ἐὰ]ν ἐπηρώτησε ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, , ... μ . ν .. ὑπὲρ δεβίτωρος ἢ ὑπὲρ ἐλευθερίας [ἐὰν ἐ]λευθερωθῇ, καὶ εἴτι δεβίτωρα τοῦ δεσπότου ἀπή[τησε, εἰ φατονα]βιτεύσει. τὸ αὐτὸ καὶ [ἐπὶ υἱοῦ ὑπεξουσίου.]

62. *Cyr.* [*l.* 11 *pr.* §. 1. 2]. Deducit etiam, si quid noxali iudicio conventus praestitit, non autem si servum noxae dedit. Et si pro servo promisit, [vel si servus promisit] pro debitore vel pro libertate, si quidem manumissus sit, et si quid a debitore domini exegit isque ratum habuerit. Idem etiam in filiofamilias obtinet.

σῆ. καὶ[e]) τοῦ ἐγγυησαμ[ένου καὶ τοῦ κε]λεύσαντος δεσπότου, ὅτι ἡ κέλευσις καὶ ἡ ἐγγύη [παρα]κολούθημά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ... οὐδέποτε πρωτότυπός ἐστιν αἰτία τὸ ὁμολογῆσαι καταβαλεῖν ὡς πρωτότυπον ὄφλημα περιΐσταται, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τῆς ἰ . υ διουσ ..[f]) χρέος.

63. [*Steph. ad l.* 11 §. 3]. Nota domini qui fideiussit vel iussit, ... iussus et fideiussio accessio est debiti principalis ... non est causa principalis, si quis promittat solvere ... — — .....

κνρ. εἰ ὁ οἰκέτης μου ἔλαβε βικάριον νομισμάτων ε' καὶ χωρηγεῖ[g]) μοι ε' νομίσματα, εἰ μὲν [αὐτῷ] ἀφειλάμην τὸν βικάριον, ἐμοὶ κινδυνεύεται· εἰ δὲ μή, τῷ οἰκέτῃ, κἂν ἐπικτήσηταί τι, ὑπεξαιρῶ τὰ ε' νομίσματα. ταὐτόν ἐστι, κἂν ε' νομίσματα ἐχρεώστει μοι, ὁ δὲ βικάριος ἦν ι' νομισμάτων, καὶ ἐναχθεὶς δε πεκουλίο κατέβαλον.

64. *Cyr.* [*l.* 11 §. 4. 5]. Si servus meus vicarium accepit V valentem, et mihi debet V, si quidem vicarium ei ademero, meo periculo est: sin minus, servi, et si quid postea acquisierit, V deduco. Idem est, si mihi V debebat, vicarius autem X dignus erat, et conventus de peculio solvi.

τουτέστιν εἰ ἔργῳ ὑπεξεῖλεν, οὐ δύναται ποιῆσαι δευτέραν ὑπεξαίρεσιν.

65. [*Steph. ad l.* 11 §. 4 *verb: ademisset*]. Hoc est si ipso facto deduxit, denuo deductionem facere non potest.

ἐπ[ώλησα] οἰκέτην μετὰ τοῦ πεκουλίου χρεωστοῦντά μοι· ἐνάγομαι δε πεκουλίο· εἶχε γὰρ αἱρετικὰ χρέα τὸ πεκούλιον, ἃ οὐκ ἐπώλησα, καὶ ἀπέβη νῦν ἡ αἵρεσις· οὐδὲν ὑπεξαιρῶ· ἔχω γὰρ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐνδέβιτον καὶ ἐξ βενδίτο, εἰ ἦρκει τὸ πραθὲν πεκούλιον πρὸς τὸ χρέος. εἰ μέντοι ἀγοράσω τὸν οἰκέτην, ᾧ ἐδαπάνησα[h]), δύναμαι νῦν ἐναγόμενος ὑπεξελεῖν

66. [*Cyr. l.* 11 §. 7. 8]. Vendidi servum, qui mihi debebat, cum peculio: de peculio convenior: forte enim conditionalia debita in peculio erant, quae non distraxi, et conditio nunc extitit; nihil deduco: nam adversus emtorem condictionem indebiti habeo et ex vendito actionem, si peculium venditum debito sufficiebat. Si

113) Expl. fol. 13. 6. Inc. fol. 52. 59.

114) An *δευτέρας;*

d) Numerus incertae lectionis est. Forte δ', ut scribendum sit τοῦ μετὰ τὸν ἑξῆς τί. Sic intelligitur l. 4 D. *de in rem verso;* ut edidi, intelligitur l. 3 D. *quod cum eo.*

e) Haec corrupta esse nemo est, quin videat. Caeterum cf. schol. 58.

f) Lege: κουὸδ ἰούσσου.

g) Sic Cod. Lege χρεωστεῖ.

h) Malim ἐδάνεισα.

L. 9. §. 8. *D.* XV. 1. Ὑπεξαιρεῖ καὶ εἴτε παρέσχεν ὀνόματι δούλου· εἰ δὲ ὀνόματι αὐτοῦ ἐγγυήσεται, ἢ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ὁ δοῦλος δανείσεται καὶ μὴ δαπανη ... ἐχάν .. οτ. κ. ..... περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγ.. οὐχ ὑπεξαιρεῖ τὸ τοιοῦτον χρέος· ἀσφαλίζεται δὲ παρὰ τῶν δανειστῶν, ἐὰν ἐναχθείς τι παράσχῃ ἐκ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν· καὶ[112]) τὸν τόκον τοῦ μέσου χρόνου ἔχουσιν ἤδη τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κινήσαντες. καὶ ἐὰν καταδικασθῇ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ κινούντων ἄλλων μετὰ ταῦτα τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

Deducit etiam, si quid nomine servi praestiti si vero nomine eius fideiusserit, vel servo quid ius eius creditum sit, — ..... huiusmodi .. alienum non deducit: sed creditores ei cavent refusu se, si quid conventus praestiterit ex iis causis: medii temporis usuras consequuntur, qui iam ege de peculio. Et si condemnatus est de peculio acti deducit hoc, si postea alii de peculio actione periantur.

§. 8 *rel.* Καὶ τὸ ἔξωθεν δικαστηρίου καταβληθὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεξαιρεῖ.

Et quod extra iudicium pro eo solutun deducit.

L. 10. *D. eod.* ι'. Gai. Ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς

X. *Gai.* In de peculio actione praeferti

εἰ κελεύσει τοῦ δεσπότου ἢ δι' ἄγνοιαν αὐτοῦ δανείσηται καὶ τὸ δανεισθὲν βέρσον οὐ γέγονεν, εἰ μὲν ἤδη κατέβαλεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑπεξαιρεῖ· εἰ δὲ μή, καυτίονα λαμβάνει παρὰ τοῦ κινοῦντος τὴν δε πεκουλίο. εἰ δὲ καὶ ἐνί τῶν δανειστῶν κατεδικάσθη ἢ καὶ ἄλλῳ κατέβαλεν, ὑπεξαιρεῖ παρὰ ἄλλου ἐναγόμενος.

56. [*Cyr. l.* 9 §. 8]. Si iussu domini vel ign eo pecuniam mutuam acceperit eaque pecunia in rem versa, si quidem iam pro eo solvit, dedu minus, cautionem accipit ab eo, qui de pecul Sed et si alteri ex creditoribus condemnatus sit solverit, deducit, si ab alio conveniatur.

[τοῦτο οὐκ] ἐστὶν, ε[ἰ] μόνη προκάταρξις [γέγονεν· ἐπὶ] γὰρ [τῆς] δε πεκουλίο τοῦ προλαμβάνοντος τὴν καταδίκην [κρείττων] ἡ αἵρεσις ..... γόμενο. τα δαπανηθέντα περὶ τὸ βέρσον οὐκ ἠδύνατο τοῦτο ποιήσασθαι, ὑπεξαιρεῖ, ὡς ὁ ἰαβολένος[y]) εὐθὺς ἐπιφέρει.

57. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: condemnat* Hoc non ita est, si tantum lis contestata sit: actione de peculio melior est conditio eius, q condemnationem occupavit ..... — — volenus mox addit.

τουτέστιν ἐὰν μετὰ τὴν καταδίκην ἐναχθῇ παρ' ἑτέρου τῇ δε πεκουλίο, δύναται ὑπεξαιρεῖν τὸ τῆς ἁρμοσάσης κατ' αὐτοῦ ἰουδικάτι χρέος, καὶ οὐχ, ὅπερ ἐπὶ τῶν θεμάτων [τῆς] κελεύσεως λέγει καὶ τῆς ἐγγύης, δίδωσι μὲν τὸ εὑρισκόμενον πεκούλιον, καυτίονα δὲ λαμβάνει. τὸ[w]) μὲν γὰρ ἐκ τῆς κελεύσεως καὶ τῆς ἐγγύης χρέος οὐ μόνον κατ' οἰκείαν ἐξ ἀρχῆς ὑπῆλθε προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ πεκούλιον ἔλαβε, ἢ παρακολουθήματά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ἡ ἐγγύη καὶ ἡ κέλευσις· τὸ γὰρ ἐκ τῆς ἰουδικάτι χρέος ..... μόνον ὅτι οὐκ ἐκ προαιρέσεώς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πρωτότυπον ὄφλημα λοιπὸν κατ' αὐτοῦ. ἀμέλει δὸ .. αὐτὸν ἐπηρωτήθη ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, καὶ πάλιν δεδουκτεύει, ἐπειδὴ ἐπερω[τησας] πρωτότυπον ὥσπερ χρέος ὑπεισέναι ἔδοξε καὶ δεδουκτευει· καὶ[x]) ἐκ προαιρέσεως καὶ τοῦτο τὸ χρέος ὑπεισῆλθε, ὅπερ ὡμολόγησεν ἑτέρῳ τινὶ καταβάλλειν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ια' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.[y])

58. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: in actione*]. Hoc est, si post condemnationer de peculio conventus est, deducere potest cati actione adversus se competente debet, n quod in specie iussus et fideiussoris dicitur. quale est praestat, et cautionem accipit. N bitum ex iussu et ex fideiussione non solu propria voluntate suscepit, sed etiam peculi vel fideiussio et iussus accessiones sunt d palis: [sed] debitum ex iudicati actione ..... solum quia non voluntate contractu etiam principale iam debitum eius extitit quod promiserit pro servo, rursus deducit mittendo quasi principale debitum susciper deducit, licet etiam hoc debitum sponte susc alii solvere promisit, ut Ulpianus dig. 11 tit. dicit.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. μβ' τί. α' διγ. ιθ' ξα'. ἐν γὰρ τῷ ιθ' φησὶν, ὅτι πολλῶν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας χρεωστουμένων κρείττων ἐστὶν ἡ αἵρεσις τοῦ προλαμβάνοντος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο γίνεται· ἐν δὲ τῷ ξα' διγ., ὅτι ὁ πρῶτος νικήσας οὐ προτιμᾶται τοῦ μετ' αὐτὸν νικήσαντος. λέγει δὲ καὶ δίγ. λβ' τοῦ ε' τί. τοῦ μβ' βι. ὅτι αἱ πουπιλλαρ .. z)) οὐκ ἀπὸ τοῦ χρέους ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἰτίας σκοπεῖται καὶ οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντες συντρέχουσιν[a]), εἰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον εἰσὶ διάφοροι· λέγει δὲ καὶ βι. ν' τί. ιζ' δίγ. ρδ', ἐὰν δύο ἀγωγαὶ πρόκεινται, ἡ μὲν ποσότητα μείζονα ἔχουσα[b]), ἡ δὲ ἀτιμοποιὸς[c]), εἰ δὲ αἱ δύο εἰσὶν ἀτιμοποιοὶ, κἂν διάφορον ἔχουσι ποσὸν, ἴσαι νομίζονται. ἡ δὲ περὶ ἀπαιτήσεως πρώτης καὶ δευτέρας προικὸς πς· νεαρὰ προτίμησιν δίδωσι τῇ τῷ χρόνῳ πρωτευούσῃ, τὸ αὐτὸ διορίζουσα καὶ ἐπὶ δύο δημοσίων ὀφλημάτων. ἡ νεαρὰ περὶ χρεῶν διαλαμβάνει ἐχόντων σιωπηρὰς ὑποθήκας καὶ προγενε[σίαν], τὰ δὲ λοιπὰ νόμιμα περσονάλ[ια] εἰσὶ, καὶ ἔστιν αὕτη διαφορά.

59. *Enantioph.* [*ad l.* 10]. Lege li dig. 19. 61. Nimirum dig. 19 dicit, occupa nem meliorem esse, si pluribus ex eadem tur, sicut etiam fit in actione de peculio eum qui prior vicerit non praeferri ei, q rit. Dicit etiam dig. 32 tit. 5 lib. XLII, ex tempore aestimari, sed ex causa, et c eiusdem causae sint, licet tempore dive etiam lib. L tit. 17 dig. 104, si duae acti rum altera summam maiorem habet, alt [famosam actionem praeponi,] si vero sit, licet summam imparem habeant, p piuntur. Novella autem LXXXVI (X *primae et secundae dotis* privilegium da pore prior est, eademque definit in duo libus. [Sed] Novella de debitis tract hypothecas habent et privilegium, re de personalibus privilegiis agunt, et consistit.

σῆ. τὸν κανόνα ἐνταῦθα ἔχοντα ἐντελῶς, ὅτι ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο βελτίων ἐστὶν ὁ προλαμβάνων, οὐ περὶ τὴν προκάταρξιν, ἀλλὰ περὶ τὴν καταδίκην. σῆ. δὲ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον πανταχοῦ. σῆ. ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο προτι-

60. [*Steph. ad l.* 10]. Nota hic re in de peculio actione meliorem esse qui occupavit, non circa litis contesta condemnationem. Nota id, quia ubiq

112) Cod. novum thema facit. Male.

v) Debebat *Gaium* nominare.

w) Sequentia aut perperam a me lecta aut corrupta esse existimo. Cf. infra schol. 63.

x) Forte κἄν.

y) Expl. fol. 13. 6. Inc. fol. 52. 59.

z) Sic Codex. Lege: ὅτι τὰ περὶ ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντα — διάφορα.

a) Cod. συντρέχειν.

b) Cod. ἔχουσιν.

c) Adde: προτιμᾶται ἡ ἀτιμοποιός.

et de peculio sive adversus emtorem sive adver-
ditorem agendi: et reliqui creditores adversus
runt, si peculium sit.

olidum alteruter ex dominis *L.* 11. §. 9.
s deducit, quod sibi et *D.* XV. 1.

habet con- *L.* 12.
D. eod.

].
io
rit,
, ut
liter
dicit.
munem
debet:
enes me
ructuario
itore, vel
sus sit vel

dum]. Nota
ri, etiam eius
.....
ius tit. dicit.
test]. Scilicet
socii sint in hoc
§. 15 dicit. Lege
scriptas.
e hic, peculium qui-
sociis corporaliter
antum peculium ha-
m, alter alterius no-
. Lege etiam dig. 51.
peculium non est].
s eum, convenitur ta-
um praestet, ut Celsus
Et ne mireris. Multis
deo obligatus sit et con-
n habet, et vice versa ut
ipse tenetur. Igitur nota
t multa explicat, et prae-
ob dolum tutoris conve-
ntur. Nec tibi adversetur,
tituli, ubi Ulpianus ait so-
ulium, quod apud socium est.
m est, tunc locum habet quod
euter ex sociis ob peculium,
onvenitur: sin autem peculium
quod socii id noluerint sive
ulium non sit, tunc etiam qui
ob peculium, quod apud socium
um id, quod hoc loco dictum est.

λαβ.

μὴ ὄντος.

πῶν οἱ τὴν δεσποτείαν ἔχοντες ἐνάγονται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πραιτωρίων ἀγωγῶν.

L. 3. *pr.* §. 1. *D.* XV. 1. γ'. Ulpi. Καὶ ὁ συναλλάξας[102]) κληρονομιαίῳ δούλῳ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἔχει τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν καὶ τὴν περὶ τῶν δαπανηθέντων εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, κἂν αὐτὸς ὁ δοῦλος ὕστερον ἐξ ὑποκαταστάσεως ἐκληρονόμησε τῶν ἱνστιτούτων παραιτησαμένων.

§. 2. 3. Ἀδιάφορον, εἴτε γυνὴ εἴτε ἀνὴρ δεσπόζει, εἴτε ἄνηβος· ἐνάγονται[103]) γὰρ, κἂν μὴ σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου συναλλάξῃ ὁ δοῦλος αὐτοῦ· ἐπὶ γὰρ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ ἀνήβου ζητοῦμεν τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἐπιτρόπου.

§. 3. *rel.* Οὔτε σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου δύναται ὁ ἄνηβος συστήσασθαι τῷ δούλῳ πεκούλιον.

προσποριζειν τῷ οἰκείῳ δεσπότῃ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ. πρόσεχε οὖν ἀκριβῶς τῇ διαιρίσει, καὶ μὴ ὡς ἔτυχεν οὖν εἰπὲ ζημιοῦσθαι τὸν τῷ οἰκέτῃ συναλλάξαντα.

ἔνθα[m]) γὰρ μὴ ἐκ τῶν προσποριζομένων τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ γέγονε τὸ συνάλλαγμα, δύναται ὁ [τ]ῷ [δούλῳ] συναλλάξας κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν.

ὁ νερεδιτάριος δοῦλος εἰ συναλλάξει, τίκτεται δε πεκούλιο. εἰ δὲ καὶ ὑποκατάστατος κληρονόμος γρα[φεὶς] συναλλάξῃ, εἶτα παραιτήσεται ὁ πρῶτος, κληρονόμος αὐτὸς ἀναφανεὶς ἐνάγεται δε πεκουλίο.

στεφ. σῆ. πότε κατ' οὐδένα καιρὸν ἔχοντος τοῦ δούλου δεσπότην κινεῖται δε πεκουλίο, καὶ πότε αὐτὸς ὁ οἰκέτης ἐνάγεται περὶ αὐτοῦ δε πεκουλίο καὶ δὲ ἐν ῥέμ βέρσο. δῆλον δὲ ὅτι γενόμενος ἐλεύθερος ἔντρα ἄννουμ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐνάγεται δε πεκουλίο· μανθάνεις γὰρ ὅτι ἐλευθερωθέντος τοῦ οἰκέτου ἔντρα ἄνουμ κινεῖται. ἴσθι δὲ ὅτι οὐτίλιος ὁ ἐνιαυτὸς τῆς δε πεκουλίο ψηφίζεται, ὡς κεῖται βι. κ' τι. ζ' διγ. λδ'.

σῆ. ὅτι κατὰ δεσπότου[n]) κινεῖται δε πεκουλίο.

σῆ. ὅτι καὶ κατὰ ἀνήβου δεσπότου κινεῖται δε πεκουλίο· τὸν δὲ λογισμὸν ἔχεις ἐν ῥητῷ.

σῆ. ὅτι οὐδὲ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύναται συνιστᾶν τῷ οἰκέτῃ πεκούλιον ὁ πούπιλλος. τοῦτο δὲ πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ζ' διγ. τοῦ παρόντος τι. φησὶν, ὅπερ καὶ ἀνάγν. πάντως. μὴ ἀντιπε[σῃ] δέ σοι [τὸ εἰρημένον] μηδὲ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύνασθαι τὸν πούπιλλον συνιστᾶν τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ πεκούλιον. μάθε γάρ· ἡ σύστα[σις] τοῦ πεκουλίου .....
...[o]) οὔτε αὐτὸς ὁ πούπιλλος δοκεῖ γνώμῃ καὶ βουλήσει αὐτῶ ἀεθεῖναι[p])· τοῦ τω γαρ φυσει . ως εστι μαλλον ἢ χρη . . .[q]) ὅσα μὲν γὰρ κατὰ νόμον ἐλλείπει τῷ πουπίλλῳ, ταῦτα δὴ διὰ τὴν αὐθεντίαν ἀναπληροῖ ὁ ἐπίτροπος· [τ]ὰ δὲ κατὰ φύσιν ἐλλείπ[οντα], οἷον ἐπὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἐπ' αὐτὸν συναφείας, πῶς οἷόν τε ἐστὶ τὸν ἐπίτροπον ἀναπληρῶσαι; καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ μετὰ τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας δύναται πεκούλιον οἰκέτῃ συνιστᾶν ὁ πούπιλλος. αὕτη δὲ τοῦ πεκουλίου ἡ ἀρχὴ καὶ ῥίζα καὶ ἡ σύστασις οὐδὲ γνωρίζεται ὡς προηγησαμένη [τ]ῷ γν . . μ . τ .[r]) κατὰ εἴδησιν δεσπότου, ὡς διγ. δ' ε' καὶ ζ'[s]) δηλοῦνται. ἐπὶ μέντοι τῶν συναλλαγμάτων καὶ αἰτιῶν[t]) καὶ δίκα τοῦ ἐπιτρόπου εἰ καὶ μὴ τελείως συνίσταται, ἀλλ' οὖν γνωρίζεται τὸ πραττόμενον· ἀμέλει ἐπὶ πράσει καὶ ἀγορασίᾳ, κἂν σίνε τουτόρις αὐκτοριτάτε συναλλάξῃ ὁ πούπιλλος, ἐκ μονοπλεύρου συνίσταται τὸ συνάλλαγμα καὶ κατὰ

veniuntur, qui proprietatem habent. Idem obtinet et in caeteris praetoriis actionibus.

III. Etiam is, qui cum servo hereditario ante aditam hereditatem contraxit, de peculio actionem habet et de in rem domini verso, licet ipse servus ex substitutione heres existat, postquam instituti repudiaverunt.

Nihil interest, sive femina sive masculus dominus sit, sive impubes: convenitur enim, licet sine tutoris auctoritate servus eius contraxerit: nam in contractibus ipsius impuberis tutoris auctoritatem postulamus.

Neque auctore tutore impubes servo peculium constituere potest.

domino suo negotiorum gestorum actionem acquisiisse videtur. Accurate igitur ad hanc distinctionem attendas, nec forte dicas damno affici eum, qui cum servo contraxerit.

10. [*Steph. ad l.* 2 *verb: ex reliquis*]. Sicubi enim non ex iis causis, ex quibus usufructuario acquiritur, contractum est, qui cum servo contraxit, adversus dominum actionem habet.

11. [*Cyr. l.* 3 *pr.* § 1]. Hereditarius servus si contrahat, de peculio actio nascitur. Sed et si substitutus sit et sic contraxerit, postea primus heres repudiaverit, ipse heres factus de peculio convenitur.

12. *Steph.* [*ad l.* 3 *pr.* § 1]. Nota, quando servo dominum nullo tempore habente de peculio agitur, et quando ipse servus propter semet ipsum de peculio et de in rem verso convenitur. Scilicet si liber factus sit, intra annum a manumissione computandum de peculio convenitur: discis enim, manumisso servo intra annum agi. Scias autem annum de peculio actionis utiliter computari, ut dictum est lib. XXVI tit. 7 dig. 34 [37 §. 2].

13. [*Steph. ad l.* 3 §. 2]. Nota, adversus [mulierem] de peculio agi.

14. [*Steph. ad l.* 3 §. 3]. Nota, etiam impuberem dominum de peculio conveniri: cuius ratio traditur in textu.

15. [*Steph. ad l.* 3 §. 3]. Nota, pupillum ne auctore quidem tutore servo peculium constituere posse. De hoc autem latius disserit Ulpianus dig. 7 huius tit., quod omnino legas. Nec tibi adversetur, quod dicitur, ne auctoritate quidem tutoris pupillum servo suo peculium constituere posse. Disce enim: constitutio peculii [consilium et voluntatem desiderat; si autem tutor auctor fiat,] ne ipse quidem pupillus consulto et voluntate [id constituere] videtur; hoc enim naturaliter potius quam [civiliter fit]. Quae enim civiliter pupillo desunt, haec auctoritate sua tutor supplet: quae vero naturaliter desunt, ut in matrimonio contrahendo, quomodo haec tutor supplere posset? Atque etiam initium et radix et constitutio peculii non videtur praecessisse, si quis [id habeat] sciente domino, ut dig. 4, 5 et 6 et 7 ostendunt. In contractibus vero et ..... etiam sine tutore celebratis, quamvis non perfecte consistant, tamen accipitur aliquid gestum esse: praesertim in emtione et venditione, licet sine tutoris auctoritate pupillus contraxerit, ex uno latere contractus consistit et plerumque in pupillo [tamquam rite factus] accipitur; sicuti ..... licet pupillus hereditatem (!) nondum tutore auctore

102) Cod. συνάλλαγμα.

103) Malim cum Tipucito scribere: ἐνάγεται.

m) Hoc scholium extra seriem scholiorum in calce textus in priori pagina huius folii insertum est.

n) Lege γυναικός.

o) Lacuna est in Cod., quam punctis indicavi. Forte sic suppleri potest: γνώμην καὶ βούλησιν ἀπαιτεῖ· αὐθεντοῦντος δὲ τοῦ ἐπιτρόπου κτλ.

p) Lege: αὐτὸ ἐκθεῖναι.

q) Forte τοῦτο γὰρ φυσικῶς γίνεται μᾶλλον ἢ χρηματικῶς.

r) Sive ἔχοντι sive simile quid hoc loco reponendum est.

s) Cod. ις' ιζ'.

t) Sic Codex.

Ὁ κουράτωρ τοῦ μαινομένου ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ, καὶ ὁ δοῦλος[104]) αὐτοῦ δύναται πεκούλιον ἔχειν, οὐκ ἐὰν συγχωρηθῇ ἔχειν, ἀλλ' ἐὰν μὴ κωλυθῇ.

Curator furiosi actione de peculio convenitur, nam et servus eius peculium habere potest, non si fuerit concessum ut habeat, sed si non fuerit prohibitum. *L. 3. §. 4. D. XV. 1.*

Ἐὰν δοῦλος ἢ υἱὸς ἐγγυήσηται[105]) ἢ [μανδατωρεύσῃ ἢ ἄλλως] παρεντεθῇ τῷ χρε ..... νει .. η . ... δουλ .. ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ..... μὴ ἐν πράγματ. πεκουλιαρ..... ἢ ἐνετείλατο αὐτῷ ..... τοῦ δανειστοῦ.

Si servus vel filius fideiusserit, vel mandator extiterit vel alias intercesserit ..... — — ..... §. 5. 6.

Ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς [τοῦ χρεώστου μου] υἱοῦ ἢ δούλου καταβάλλῃ [μοι], οὐκ ἔχει κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ δαπανήματος ἀγωγὴν, ἀλλὰ τὴν περὶ πεκουλίου ἀ[γωγήν.] τὸ αὐτὸ [ἐὰν] χωρὶς ἐγγύης καταβάλλῃ μοι τὸ [παρὰ τοῦ υἱοῦ μου κεχρεωστημένον μοι, ἢ ἀχρεώστητον καταβάλλῃ] ....

Si fideiussor debitoris mei filii vel servi mihi solverit, non habet adversus me de in rem verso actionem, sed de peculio actionem. Idem est, si absque fideiussione solverit mihi, quod mihi a filio debetur, vel indebitum solverit .... §. 7.

Ἐ[ὰν δοῦλος ἐλευθεριάζων] ....ὁυτε περι τῆς .. δ ....

Si servus liberum se gerens — — — .... §. 8.

[Υἱοῦ υ]πεξουσίου [ἐφ' οἱαδήποτε αἰτίᾳ ἐγγυησαμένου ἢ ἄλλ]ως παρεμβάλλοντος ἢ δικασ[αμένου ἢ]ς αἱρετὸν ἢ ὡς διεκδικητοῦ χώρα τῇ [ἀγωγῇ τῇ περὶ τοῦ πεκου]λίου. καὶ το . αὐτη κινουμενη .... κατὰ τοῦ π ... η τ . δεσπότου ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή..... ἡ το[μ]ὴ τοῦ αἱρετοῦ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἐμβάθμου δικαστοῦ σκοπεῖται.

Si filius in qualicunque causa fideiusserit vel alias intercesserit vel apud arbitrum litigaverit vel defensor extiterit, actioni de peculio locus est. Et ... — de peculio actio ..... decisio arbitri et sententia ordinarii iudicis spectatur. §. 9. 10. 11.

Υἱὸς ἐνάγεται τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ κλοπιμαῖον ἀπαιτούσῃ καὶ ὁ δεσπότης περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος· ὥσπερ ὁ πατὴρ καὶ ἐνάγεται ἐπὶ τῆς θυγατρός [διὰ] τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης περὶ [πραγμάτων ἀφαιρεθέντων.]

Filius condictione furtiva convenitur, et dominus actione de peculio, in quantum locupletior factus est: quemadmodum et pater filiae nomine convenitur rerum amotarum. §. 12.

τὸ πολὺ ἐπὶ τοῦ πουπίλλου γνωρίζεται· ὥσπερ ξ- ληγάτ..[u]), κἂν μήπω μετὰ τῆς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου καταδέξηται τὴν πληρονομίαν[v]) ὁ ἄνηβος, ἀμέλει πρὸ ἀδιτίονος οἶδεν ὁ νόμος τῆς πληρονομίας ... ναται καὶ τὴν τοῦ ληγάτου καταφορὰν ἀμορτεστάτορος[w]) γινόμενο· ὥστε ὅσα δὴ κατὰ νόμον ἔλειπεν, ταῦτα διὰ τῆς ἐπιτρόπων αὐθεντείας ἀναπληροῦται.

acceperit, ... Proinde quae civiliter desunt, haec per tutoris auctoritatem supplentur.

κυρ. κουράτωρ τοῦ[x]) [μαινομένου ἐνάγεται δε πεκουλίο], ἐαν μὴ ἰδικῶς κωλυθῇ .....

16. *Cyr.* [*l.* 3 §. 4]. Curator furiosi de peculio convenitur, nisi specialiter prohibitum sit .....

κυρ.[y]) εἰ [ὑπεξούσιος ἐγγυήσηται ἢ] ἐντέλληται ..... δικαῖ..... ὑπὲρ ἑτέρου [δὲ] μὴ ἐντερκιδεύ- [σαντος] τοῦ [ὑπεξ]ουσίου, τίκτεται δε πεκουλίο.

17. *Cyr.* [*l.* 3 §. 5]. Si is, qui sub potestate est, fideiusserit vel mandaverit, ... videtur .... Si vero, qui sub potestate est, pro alio non fideiusserit, de peculio actio nascitur.

ἴσως γὰρ οὐκ ἐνηγγυησάτο, ἀλλ' ἀντιφώνησεν ἢ ἐπερωτήθη.

18. [*Steph. ad l.* 3 §. 5 *verb: vel alias intervenerint*]. Forte enim non fideiusserat, sed pecuniae constitutae reum se fecerat vel promiserat.

— — — —

L. 3. §. 13. *D.* XV. 1. [*Ἐὰν*] *στρατηγὸς γενόμενος* [*ὁ*] *ὑπεξούσιος* [*μὴ φροντίσῃ*] *τὴν περὶ τοῦ τὸ π*[*ρᾶγμα σώζεσθαι τοῦ ἀνήβου ἀ*]*γωγὴν* .....

If filiusfamilias magistratus factus pupillo rem salvam fore caveri non curavit, [pater eius actione de peculio convenitur.]

L. 4. *pr. D. eod.* [*δ'.*] Pompo. *Πεκούλιόν ἐστιν, οὐχ ὅπερ ὁ δοῦλος ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου* [*ἔχει,*] *ἀλλ' ὅπερ αὐτὸς ἀφορίσῃ αὐτῷ καὶ κατὰ γνώμην αὐτοῦ σχῇ· αὔξειν* [*γὰρ*] *ὁ δεσπότης καὶ ἀφαιρεῖν παντελῶς καὶ μερικῶς δύναται.*

IV. *Pompo.* Peculium est, non quod servus ignorante domino habet, sed quod ipse ei definiverit et quod voluntate eius habet: augere enim dominus et adimere totum et pro parte potest.

§. 1. .....

..... — .....

§. 2. ..... *γράψει* .....

..... *γὰρ καὶ ου* .....

..... — .....

§. 3. 4. [*Ἐσθότε*] *καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου* [*μειοῦται τὸ πεκούλιον*], *ὡς ἔνθα ζημιώσει ἢ κλέψει τι τοῦ δεσπότου. εἰ δὲ ἄλλῳ κλέπτοντι σπουδὴν παρέσχετο, ὑπεξαι*[*ρ*]*εῖ*[*ται*] *τοῦ πεκουλίου,* ..... *χάριν τοῦ κλέπτειν λαμβάνω.*

Interdum etiam ignorante domino peculium minuitur, veluti si damnum dedit vel rem domino subripuit. Sin autem alii furtum facienti opem tulerit, deducitur ex peculio, [quo minus] ob furtum consequor.

§. 5. *Εἰ καὶ μειοῦται τὸ πεκούλιον τοῖς δεσποτικοῖς χρέεσι . ἦν* .... *αν κατα*[*βα*]*λόντος ἀναπληροῦται τὸ πεκούλιον μὴ χρῄζον νέας συστάσεως.*

Etiamsi peculium aere alieno dominico minuitur — ..... intulit, suppletur peculium, nec nova constitutione opus est.

§. 6. *Πεκούλιον τοῦ δούλου ἐστὶν οὐ μόνον ὅπερ* [*τῶν λογισμῶν*] *τοῦ δεσπότου ἀλλὰ καὶ τοῦ* [*πρώ*]*του δούλου κεχώρισται.*

Peculium servi est non solum, quod a rationibus domini, sed et quod a rationibus servi ordinarii separatum est.

L. 5. *pr. D. eod.* ε'. Ulpi. *Ἐπὶ τῆς περὶ παραθήκης ἀγωγῆς περὶ πεκουλίου μόνον ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἐνέχεται, καὶ* [*εἴτι αὐτοὶ κατὰ δόλον ἐζημίωσαν.*]

V. *Ulpi.* In actione depositi pater vel dominus de peculio tantum tenetur, et si quid ipsi dolo nocuerint.

§. 1. 2. .... *τοῦ υἱοῦ* ..... *εν.*

..... — —

§. 3. [*Πεκούλιόν ἐστιν ὡς μικρὸν*] *κτῆμα τοῦ υἱοῦ.*

Peculium est quasi pusillum patrimonium filii.

..... *π*]*λουσιώτερος, εἰς δὲ τὸ λοιπὸν δύναται* ..... *τὴν κλοπὴν* .... *φουρτιβ . . κονδικτικ* .....

..... *στρατηγ ... ἐπιτροπ* .... *ἐνάγεται παρὰ* .....

20. [*Cyr. l.* 3 §. 13]. ..... duumvir tutorem ..... convenitur a .....

..... *προβληθεντ* ....[a]) *ἐὰν παρὼν ἐν τῇ ὀνομασίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἀντείπῃ, δοκεῖ συναινεῖν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ν' τῶν διγ. βι. φησὶν, ἔνθα καὶ τοῦτο προστίθησι λέγ . . ὅτι οὐδὲ αντ . . τοῦ προβληθέντος . . τραυτη . . . ντ . . κατέχεται χάριν τῶν αἰτιῶν* ..... *προς . . . . πολιτ* .....

21. [*Steph. ad l.* 3 §. 13]. .... si praesens nominationi non contradixit, consentire videtur, ut Ulpianus lib. L Dig. [tit. 1 dig. 2] dicit, ubi etiam ||

κυρ. εἰ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου κατέχει τι ὁ δοῦλος, οὔκ ἐστι [*τοῦτο*] *πεκούλιον, εἰ μὴ ἰδικῶς ὁ δεσπότης* [*χωρίσας*] *αὐτῷ παραχωρήσει. καὶ ψιλῇ γνώμῃ συνίσταται πεκούλιον. εἰ δὲ γραμματεῖον αὐτῷ ἐποίησε,* ..... [*πράγματι*] *γὰρ οὐ φήμασι* ..... *κλέπτ . . παρὰ τοῦ δεσποτου ἄπορος ὤν.*

22. *Cyr.* [*l.* 4 *pr.* §. 1. 2]. Si ignorante domino servus quid habeat, hoc non est peculium, nisi dominus id specialiter separaverit eique concesserit. Etiam nuda voluntate peculium constituitur. Sin autem cautionem ei exposuit, ... re enim non verbis .... furt . . a domino .....

..... *δεόμεθα γὰρ* ... . [*βου*]*λήσει τοῦ δεσπότου μὴ ἀφαιρουμένου τοῦ* ..... *κζ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησί. ἀνάγν. καὶ* ..... *διγ. τοῦ παρόντος τί.*

23. [*Steph. ad l.* 4 *pr.*]. .... voluntate domini, si non sit ademtum [peculium] .... dig. 27 huius tit. dicit. Lege etiam ..... dig. huius tit.

εἰ γὰρ βου[*λήσει*] ..... *ἴδιον ἔχ* .... *καὶ ἰδικῆς τραδιτίονος, ὥσπερ ὁ παῦλος ἐν τῷ η'*[b]) *διγ. φησὶν.*

24. [*Steph. ad l.* 4 *pr.*]. Nam si voluntate [domini] proprium habet ..... et speciali traditione, ut Paulus dig. 8 dicit.

σῇ. ὅτι ψιλῇ γνώμῃ δύναται ὁ δεσπότης τοῦ [*χρέους ἐ*]*λευθεροῦν τὸν οἰκέτην αι . υχρ . . καταβολ . . ἢ ἂν . . ε* .... *ὅτι τούτῳ τῷ* ..... *ψιλῆς γνώμης συ* ..... *αὐξάνεται τῷ οἰκέτῃ τὸ*[c])

25. [*Steph. ad l.* 4 §. 1]. Nota, nuda voluntate dominum a debito servum liberare posse — — —

(*Complura legi non potuerunt.*)

— — — — — — — — — —

106) Expl. fol. 130. 129. Inc. fol. 87. 86.

a) Expl. fol. 130. 129. Inc. fol. 87. 86.

b) Cod. *ιη'*.

c) Reliqua, quae in hac pagina et pagina sequenti folii 87. 86 scripta erant, explicare non potui. Inc. fol. 5. Cuius etsi inferior pars desit, tamen in prima pagina scholia nulla exciderunt.

Πεκούλιον δέ ἐστιν, ὅπερ ὁ δοῦλος ἔχει συγχωροῦντος τοῦ δεσπότου κεχωρισμένον τῶν τῷ δεσπότῃ χρεωστουμένων.

Peculium est, quod servus habet concedente domino separatum ab his quae domino debentur. *L.* 5. §. 4. *D.* XV. 1.

ς'. Celsus. *Περιέχεται τῷ ὅρῳ καὶ τὸ πε[κούλιον] τοῦ δούλου· ἐν ᾧ*[107]*) ὁ δεσπότης συνίστησι [τῷ δούλῳ] πεκούλιον δο[κεῖ καὶ τῷ δ]ούλῳ τοῦ δούλου συνιστᾶν.*

VI. *Celsi.* Continetur definitione etiam peculium [vicarii: nam] si dominus servo peculium constituat, videtur etiam vicario peculium constituere. *L.* 6. *D. eod.*

[*ζ'.*] *Ὁ δὲ ἄνηβος καὶ ὁ μαινόμενος οὐ συνιστῶσι μὲν πεκούλιον*[108]*), τὸ δὲ συστὰν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀνήβου ἢ πρὸ τῆς μανίας οὐκ ἀφαιρεῖται ἐκ τούτων τῶν αἰτιῶν. Ὅθεν δυνατὸν τὸν κοινὸν δοῦλον παρ' ἑνὶ μὲν τῶν δεσποτῶν ἔχειν πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἄλλῳ οὐκ ἔχειν, ἐὰν ἄνηβος ᾖ μαινόμενος ᾖ.*

VII. Pupillus et furiosus peculium quidem non constituunt, quod autem a patre pupilli vel ante furorem constitutum est, non adimitur ex his causis. Unde fieri potest, ut communis servus apud alterum ex dominis peculium habeat, apud alterum vero non habeat, si pupillus vel furiosus sit. *L.* 7. §. 1. *D. eod.*

Οὐκ ἐστὶν ἀναγκαῖον παραχωρεῖσθαι τὸν δοῦλον ἀπὸ τοῦ δεσπότου ἔχειν πεκούλιον, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ μὴ κωλυθῆναι. ὀφείλει δὲ παχυμερῶς εἰδέναι τὸ πεκούλιον, καὶ οὐ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν πραγμάτων.[109]*) [ἡ δὲ ἐλευθέρα τοῦ πεκουλίου διοίκησις ῥητῆς ἐπιτροπῆς χρῄζει.]*

Non est opus concedi a domino peculium servum habere, sed sufficit si non prohibeatur. Debet autem *παχυμερῶς* peculium scire, non singulas res. Libera autem peculii administratio speciali concessione opus habet. §. 1 *rel.* §. 2.

[*Καὶ ὁ ἄνηβος υἱὸς καὶ δοῦλος δύναται πεκούλιον ἔχειν· καὶ ἡ ἐπιγενομένη μανία οὐκ ἀφαιρεῖται τὸ πεκούλιον.*]

Tam filius impubes quam servus peculium habere possunt: et furor, qui postea incidit, non adimit peculium. §. 3.

— — — — — — — —

(*Nonnulla desunt.*)

[*η'. Εἰς τὸ συστῆναι τὸ πεκούλιον*] *χρῄζει παρα-*

VIII. Ut peculium constituatur, necesse est ut *L.* 8. *D. eod.*

πεκούλιον[d]*), ἐπειδὴ πούπιλλος καὶ μαινόμενός ἐστιν ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι δύναται τοῦτο ἀδεμπτεύειν ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κουράτωρ, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κα'*[e]*) διγ. φησίν. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τί.*

ἀνων. τουτέστιν ἐκ τούτων μὲν μανή . . . τὸν δὲ ἕτι πούπιλλον οἶμαι[f]*) δύναται καὶ ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ κουράτωρ ἀδεμπτεύειν, ὡς διγ. κδ'.*

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. τὸ δ' θέ. τοῦ γ' διγ. καὶ δίγ. μθ', ὅτι καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου κτᾶται πεκούλιον.

κυρ. ἄνηβος δοῦλος ἢ υἱὸς δύναται ἔχειν πεκούλιον. ἡ μανία οὐκ ἀφαιρεῖται πεκούλιον. δύναται εἶναι ἐν πεκουλίῳ κινητὰ καὶ ἀκίνητα, βικάριοι καὶ πεκούλιον αὐτῶν, ἀγωγή, κληρονομία, λεγάτον, χρέα δεσποτικά, εἰ βούλεται ὁ δεσπότης χρεώστης[g]*) εἶναι, χρέα συνυπεξουσίου, εἰ ἔχει πεκούλιον.*

τοῦ ἀνων. καὶ ἐλευθέρῳ μανία ἐπιγινομένη οὐδὲν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἐλαττοῖ, ὡς βι. α' τί. ε' διγ. κ' καὶ τί. ς' δίγ. η' καὶ βι. ε' τί. α' διγ. ιβ' λς' λθ' μς' καὶ βι. κγ' τί. α' δίγ. η' καὶ τί. β' δίγ. ις' καὶ ἰνστιτ. β' τί. ιβ'.

σῆ. ἐντεῦθεν τὰ δυνάμενα εἶναι ἐν πεκουλίῳ, καὶ ὅτι ὁ βικάριος πεκούλιον εἶναι τοῦ ὀρδιναρίου δοκεῖ.

χρεωστῶν γὰρ ὁ δεσπότης τῷ οἰκέτῃ δοκεῖ αὐτὸν[h]*) ἑαυτῷ χρεωστεῖν, καὶ ἀναγκάζεται λογίσασθαι τῷ πεκουλίῳ τοῦ οἰκέτου, ἐν ᾧ ἠβουλήθη χρεωστεῖν τῷ οἰκέτῃ.*

ἀνων. εἶγε σύνηθες ἦν δίδοσθαι αὐτῷ τὰ ὑπερδαπανώμενα, ὡς βι. λγ' τί. η' διγ. κγ' θέ. β'.

κυρ. οὐχ ὥσπερ ψιλῇ γνώμῃ ἀφαιρεῖται πεκούλιον, οὕτω καὶ συνίσταται ἄνευ τραδιτίονος.

ἀνων. ἐν ᾧ μὴ εἰσὶ δανεισταὶ πεκουλιάριοι, ὡς διγ. θ' θέ. β'.

στεφ. σῆ. ὅτι ἐφ' ὧν φυσικὴ προηγήσατο κατοχή, οὐ δεό-

26. [*Steph. ad l.* 7 §. 1]. peculium, quoniam pupillus vel furiosus est dominus servi: alia ratione tutor et curator id adimere possunt, ut disci potest ex his, quae Ulpianus dicit dig. 21 [§. 1]. Idem didicisti etiam dig. 3 [§. 4] huius tit.

27. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 1]. Hoc est propterea, quod ille quidem furiosus, hic vero pupillus est, et tutor et curator adimere potest, ut dig. 24.

28. *Enantioph.* [*ad l.* 7 §. 2]. Lege them. 4 dig. 3 et dig. 49 [pr.], quod etiam ignorante domino peculium acquirat.

29. *Cyr.* [*l.* 7 §. 3 — 7]. Servus filiusve impubes peculium habere potest. Furor peculium non adimit. Possunt in peculio esse res mobiles et immobiles, vicarii eorumque peculium, actio, hereditas, legatum, debita dominica, si dominus debitor esse vult, debita conservi, si peculium habet.

30. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 3]. Etiam si liber furere incipiat, res eius non minuuntur, ut lib. I tit. 5 dig. 20 et tit. 6 dig. 8, et lib. V tit. 1 dig. 12 [§. 2], 36, 39, 46, et lib. XXIII tit. 1 dig. 8 et tit. 2 dig. 16 [§. 2], et Inst. lib. II tit. 12 [§. 1].

31. [*Steph. ad l.* 7 §. 3 *sqq.*]. Nota hinc, quaenam in peculio esse possint, et vicarium videri ordinarii peculium esse.

32. [*Steph. ad l.* 7 §. 6]. Nam si dominus servo debeat, ipse sibi debere videtur, et hoc in peculium servi reputare compellitur, si servo debere voluerit.

33. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 6]. Si forte solitus erat ei dare, quae supererogata erant, ut lib. XXXIII tit. 8 dig. 23 them. 2 [§. 1].

34. *Cyr.* [*l.* 8]. Non sicuti nuda voluntate peculium minuitur, ita etiam sine traditione constituitur.

35. *Anon.* [*ad l.* 8]. Nisi creditores peculiares sint, ut dig. 9 them. 2.

36. *Steph.* [*ad l.* 8 *verb: quum apud eum esset*].

---

107) Legerim: *τοῦ δούλου τοῦ δούλου· ἐν ᾧ γὰρ.*

108) Expl. fol. 87. 86. Inc. fol. 5 inferiori parte mutilum.

109) Hic pagina prima fol. 5 mutila desinit. Sequentia ex Tipucito addo.

d) Inc. fol. 5.

e) Forte *κδ'*.

f) Legerim: *ἐκ τοῦ τὸν μὲν μαινόμενον, τὸν δὲ ἔτι πούπιλλον εἶναι. Anonymus* in l. 7 §. 1 non videtur legisse: *non adimi ex his causis*, sed omissa negatione: *adimi ex his causis.*

g) Cod. *χρεώστης δεσπότου.*

h) Cod. *αὐτήν.*

δοῦναι τὸν δεσπότην ἢ τὸ ὂν παρὰ τῷ δούλῳ ἀντὶ παραδοθέντος ἡγήσασθαι· ἡ δὲ ἀφαίρεσις ψιλῇ βουλήσει γίνεται.

L. 9. pr. §. 1. D. XV. 1. [Θ'.] Οὐχ ὅπερ ὁ δεσπότης ἀλλ' ὅπερ ..... ζημιώ[σει] ἢ κλέψει τοῦ πεκουλίου, ἐστὶ πεκούλιον τοῦ κλαπέντος. καὶ εἴ τι γὰρ ὁ δεσπότης ἀπῄτησεν ἢ ἀπαιτῆσαι δύναται τὸν κλέψαντα πρᾶγμα πεκουλιάριον, [εἰς] τὸ πεκούλιον λογίζεται.

§. 2. 3. 4. 5. Ὑπεξαιρεῖται τοῦ πεκουλίου τὸ χρεωστούμενον τῷ δεσπότῃ [110]) [καὶ τοῖς ὑπεξουσίοις αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κηδεμονευομένοις καὶ ὧν ἐστιν πραγμάτων διοικητής. καὶ γὰρ ὁ πράγματα διοικῶν καὶ ὁ ἐπίτροπος] χρεωστούμενοι [111]) παρὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ ἀνήβου ἑαυτοῖς καταβάλλουσιν. εἰ δὲ κατὰ δόλον ἀφαιρήσει τὸ πεκούλιον ὁ δεσπότης, ἐνέχεται. εἰ δὲ καὶ ὁ δανειστὴς τοῦ δούλου κληρονομήσει τοῦ δεσπότου, ὑπεξαιρεῖ τὸ αὐτῷ κε-

tradat dominus, vel quod apud servum est pro tradito habeat: ademtio autem nuda voluntate fit.

[IX.] Non quod dominus, sed quod [conservus] damnum dedit vel ex peculio surripuit, peculium eius est, qui furtum passus est. Nam et si quid dominus ab eo, qui rem peculiarem surripuit, consequutus est vel consequi potuit, in peculium imputatur.

Deducitur ex peculio, quod domino debetur et his, qui sunt in eius potestate vel quorum curam gerit vel quorum negotia administrat. Nam qui negotia gerit vel tutor est, sibi solvit, [quod domino negotiorum vel pupillo debetur.] Si servo dolo peculium dominus ademerit, tenetur. Sed et si creditor servi domino heres existat, deducit quod sibi debetur, sive manumissus sit servus sive pure legatus, sive omnino dominium eius non habuit — et domi-

μεθα τραδιτίονος. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ α' τι. τῆς β' τῶν ὑνστιτ.

σῃ. ὅτι ..... ἐν ᾧ μὴ ἀδεμπτεύεται τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, καὶ οὐκ ἀνάγκη τὸν δεσπότην καὶ αὐτὸν ἰδικῶς ἀφαιρεῖσθαι· παύεται γὰρ εἶναι πεκούλιον, ἅμα τε καὶ βουληθῇ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην μὴ ἔχειν πεκούλιον, πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐπὶ βλάβῃ τυχὸν τῶν πεκουλιαρίων δανειστῶν αι δὲ .... σετ. εσπ ..... τότε γὰρ κατέχεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

εἰ ὁ δεσπότης ζημιώσει τὸν δοῦλον, τοῦτο οὐ λογίζεται ἐν πεκουλίῳ· εἰ δὲ συνυπεξούσιος αὐτοῦ, λογίζεται ε[ν] πεκουλίῳ. [τὸ] αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἐξωτικοῦ κλ[έπτο]ντος· ἔχει γὰρ ὁ δεσπότης τὴν φούρτι.

οὔτε γάρ ἐστι πιθανόν, τον δεσπότην ἐθέλειν καὶ ἀπὸ δελίκτων ἔνοχον γίνεσθαι τῷ οἰκέτῃ.

ἀνων. ἐν ᾧ ἠθέλησεν ὁ δεσπότης εἶναι αὐτὰ τοῦ πεκουλίου, ὡς πρὸς τῷ τέλει τοῦ ζ διγ.

κυρ. μειοῖ τὸ πεκούλιον χρέα τοῦ δεσπότου καὶ ὑπεξουσίου αὐτοῦ καὶ ὧν κηδεμὼν ἦν ἡ[ι]) νεγοτιογέστωρ, ἐπειδὴ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας ἑαυτόν· μόνον εἰ δόλου ἀπήλλακται· καὶ ὅτε γὰρ δόλῳ ἀδεμπτεύει ἢ μειοῖ τὸ πεκούλιον, κατέχεται.

στεφ. ὑπεξαιρεῖται δὲ μόνον τὸ ἁπλοῦν ... ωκ .. μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ νόμου ..... ἔνθα ..... ντα τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα καὶ εἰς αὐτὸν πρωτοτύπως πλημμελεῖ, εἰ μὴ τὸ ἁπλοῦν οὐχ[κ])

Nota: in quibus naturalis detentio praecessit, traditionem non desideramus. Idem didicisti tit. 1 [§. 44] lib. II Inst.

37. [*Steph. ad l.* 8 *verb*: *contra autem*]. Nota, ... si non adimatur servi peculium, nec necesse habet dominus id expresse auferre: desinit enim esse peculium, simulac dominus voluerit servum peculium non habere, nisi dolo, puta in noxam creditorum peculiarium ..... Tunc enim tenetur, ut Ulpianus dig. sequenti dicit.

38. [*Cyr. l.* 9 *pr.* §. 1]. Si dominus servo damnum dederit, hoc non computatur in peculio; si vero conservus eius, computatur in peculio. Idem est, si extraneus rem surripuerit: dominus enim furti actionem habet.

39. [*Steph. ad l.* 9 *pr.*]. Neque enim verisimile est, dominum etiam ex delictis obnoxium servo esse velle.

40. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 1]. Si dominus voluerit ea peculii esse, ut dig. 7 in fine.

41. *Cyr.* [*l.* 9 §. 2. 3. 4]. Minuit peculium, quod domino debetur, vel ei qui est in eius potestate, vel his quorum curam vel negotia gessit, quia imputatur ei, si a semet ipso non exegerit: si modo dolo caret: nam et si dolo adimit vel minuit peculium, tenetur.

42. *Steph.* [*ad l.* 9 §. 1]. Deducitur autem simplum duntaxat ..... — — — —

(*Nonnulla exciderunt.*)

ἀνων. [f]) ἀνάγν. περὶ τοῦ τοιούτου δόλου τὴν ἀρχὴν τοῦ κα' διγ. περὶ δὲ τοῦ χωρὶς δόλου ἀδεμπτεύσαντος ἀναγν. τι. γ' διγ. α'.

τοῦτο πλατύτερον ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κα' διγ. τοῦ παρόντος τι. φησίν. ἐξ οὗ μὴ συναρπαγῇς καὶ εἴπῃς, ὅτι κἂν μὴ ἐπίτηδες πεκουλιαρίους εἰδὼς ὑπεῖναι δανειστὰς ἠδέμπτευσεν, ὑποκειται τῇ δε πεκουλίο. μανθάνεις γὰρ ἰδικῶς ἐν τῷ α' διγ. τῆς δε ἰν ῥέμ βέρσο, καὶ ἔνθα μὴ κατὰ δόλον ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον κινεῖσθαι [m]) δε πεκουλίο ἀλλὰ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἴπερ ἄρα περὶ χρείας πατρικὰς ἢ δεσποτικὰς ὁ υἱὸς ἢ ὁ δοῦλος [n]) ἐδαπάνησεν.

ὁ δανειστης τοῦ δούλου μου κληρονομήσας με ὑπεξαιρεῖ τὸ χρέος, εἴτε γένηται δεσπότης [o]) αὐτοῦ, ὅπερ συμβαίνει καὶ εἰ ὑπὸ αἵρεσιν ἠλευθέρωσα αὐτόν, εἴτε καὶ μή· τυχὸν γὰρ πούρως ἐληγατεύθη ἢ ἠλευθερώθη. ταὐτόν ἐστι, κἂν μετὰ θάνατον τοῦ οἰκέτου κληρονομήσῃ με καὶ ἐνάγεται ANNALia DE PECULIO.

43. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 4]. Lege de huiusmodi dolo initium dig. 21. De eo autem, qui sine dolo ademit, vide tit. 3 dig. 1 [§. 1].

44. [*Steph. ad l.* 9 §. 4 *verb: dummodo dolo careant*]. De hoc latius tractat Ulpianus dig. 21 huius tit. Quo ne turberis et dicas, etiamsi non consulto, quum peculiares creditores subesse sciret, ademerit, de peculio eum teneri. Discis enim specialiter dig. 1 [§. 1] tit. *de in rem verso*, etsi non dolo peculium ademerit, agi [non] de peculio, sed de in rem verso, nimirum si filius vel servus in usus patris vel domini verterit.

45. [*Cyr. l.* 9 §. 5]. Si creditor servi mihi heres extiterit, debitum deducit, sive dominus eius factus sit, quod et tum evenit si sub conditione eum manumisero, sive non: forte enim pure legatus est vel libertate donatus. Idem est, et si post mortem servi mihi heres extiterit et annali de peculio actione conveniatur.

110) Expl. fol. 5. Addidi ex Tipucito, quae deesse videbantur.

111) Sic Codex, eamque lectionem etiam Tipucitus confirmat. Sed aut legendum est: χρεωστοῦντες τῷ κυρίῳ τῶν πρ. καὶ τῷ ἀνήβῳ, aut τὸ χρεωστούμενον τῷ κυρίῳ τῶν πρ. καὶ τῷ ἀνήβῳ. Caeterum hic inc. fol. 13. 6.

g) Cod. ἢ ὁ.
k) Expl. fol. 5.
l) Inc. fol. 13. 6.
m) Omnino supplenda est negatio: οὐ.
n) Cod. δεσπότης.
o) Cod. ὁ δεσπ.

χρεωστηθέντων, εἴτε ἠλευθερώθη εἴτε χωρὶς αἱρέσεως ὁ δοῦλος ἐληγατεύθη, κἄντε ὅλως οὐκ ἐδέσποσεν .. .. καὶ ἐδέσποσεν αὐτοῦ. τὸ αὐτό ἐστι κἂν ἀποθανόντος τοῦ δούλου κληρονόμος γένηται τοῦ δεσπότου ὁ ἔχων κατ' αὐτοῦ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν.

Sive ex contractu sive ex rationum reliquis sive ex delicto aliquid ei debeatur, dominus deducit; scilicet nudam aestimationem furti, non etiam poenam. *L.* 9. §. 6. *D.* XV. 1.

Εἴτε ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος εἴτε ἀπὸ λοιπάδος λογισμῶν εἴτε ἀπὸ ἁμαρτήματος χρεωστεῖται ὁ δεσπότης, ὑπεξαιρεῖ· ψιλὸν μέντοι τὸ τίμημα τοῦ κλαπέντος, οὐ μὴν καὶ τὴν ποινήν.

Si semet ipsum occiderit vel vulneraverit servus, dominus hoc damnum non deducit; naturaliter enim licet servis in corpus suum saevire. Sed quod erogavit in curationem eius, qui se ipsum vulneravit, deducit, quamvis si aegrum curasset, rem suam agere videretur. §. 7.

Ἐὰν αὐτὸν ἀνέλῃ ἢ τραυματίσῃ ὁ δοῦλος, [οὐχ] ὑπεξαιρεῖ τὴν ζημίαν ὁ δεσπότης· φυσικῶς γὰρ [ἔξεστι] τοῖς δούλοις ἁμαρτάνειν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. τὴν δὲ γενομένην δαπάνην εἰς ἐπιμέλειαν τοῦ ἑαυτὸν τραυματίσαντος ὑπεξαιρεῖ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀσθενοῦντος αὐτοῦ εἰ ἐπεμελήσατο, ἴδιον ἐδόκει πρᾶγμα πράττειν.

τοῦ ἄνων. εἴρηται γαρ βι. λα΄ διγ. πα΄, ὅτι τὰ ὄντα τῆς κληρονομίας ἐὰν πούρως ληγατευθῇ καὶ καταδεχθῶσιν, ἐξ ὀρθοῦ καταβαίνουσι πρὸς τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμενα. ὁμοίως βι. μζ΄ τί. β΄ διγ. ξε΄, καὶ περὶ τῶν πούρως ἐλευθερουμένων ὅτι οὐ δοκεῖ ποτε ὁ κληρονόμος δεσπόσαι αὐτῶν, βι. λγ΄ τί. ηΡ) διγ. η΄.

46. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 5]. Dicitur enim lib. XXXI dig. 81 (80), quae hereditatis sint, si pure legata sint et accepta, recta via transire ad legatarium, ita ut nunquam heredis facta esse intelligantur. Simili ter lib. XLVII tit. 2 dig. 65 [§. 1], et de hoc, quod heres nunquam videatur dominus esse factus eorum, qui pure libertate donati sint, lib. XXXIII tit. 8 dig. 8 [§. 1].

καὶ σῆ. ὅτι τελευτήσαντος τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ οἰκέτου ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἔντρα ἄννουμ ἐνάγεται DE PECULIO· τοῦτο δὲ πλατύτερον [ὁ] ἐξῆς τί. διδάσκει.

47. [*Steph. ad l.* 9 §. 5 *verb*: *intra annum*]. Et nota, mortuo filio vel servo patrem vel dominum intra annum de peculio conveniri: quod latius sequens tit. docet.

κυρ. τὸ ἀπὸ συναλλάγματος καὶ τὸ ἀπὸ [λοιπάδος λο]γισμῶν ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης. ἐπὶ δὲ τῆς κληQ) — .....

48. *Cyr.* [*l.* 9 §. 6]. Quae ex contractu et ex rationum reliquis debentur, deducit dominus. De his vero quae ex delictis — .....

[τουτέστι] τῷ δεσπότῃ. οὐκέτι δὲ καὶ τὸ [ἐν]αν[τίον] ὁ δεσπότης τὸ ἀπὸ δελίκτων [χρεωστεῖ] τῷ οἰκέτῃ, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ διγ. μεμάθηκας.

49. [*Steph. ad l.* 9 §. 6 *verb*: *ei debeatur*]. Id est domino. Non enim e contrario dominus aliquid servo ex delictis debet, ut initio dig. didicisti.

μέμνησο τοῦ ζ΄ διγ. τοῦ α΄ τί. τοῦ ιγ΄ βι.

50. [*Anon. ad l.* 9 §. 6]. Memineris dig. 7 [§. 1] tit. 1 lib. XIII.

σῆ. ὅτι ἐπὶ τῶν ποιναλίων ἀγωγῶν το ἁπλοῦν μόνον ὑπεξαιρεῖ ὁ δεσπότης, οὐκέτι δὲ καὶ τὴν ποινήν· ἡ γὰρ ποινὴ οὐ φυσικῶς χρεωστεῖται, ἀλλ' ἀπὸ νόμων ἐπινενόηται.

51. [*Steph. ad l.* 9 §. 6]. Nota, in poenalibus actionibus duntaxat simplum a domino deduci, non etiam poenam; poena enim non naturaliter debetur, sed a legibus inventa est.

κυρ. εἰ δὲ ἑαυτὸν πλήξει ἢ ἀνέλῃ ὁ δοῦλος, τοῦτο οὐχ ὑπεξαιρεῖται, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν πληγὴν δαπάνη. ἡ περὶ τὴν νόσον τοῦ δούλου δαπάνη οὐχ ὑπεξαιρεῖται.

52. *Cyr.* [*l.* 9 §. 7]. Si vero semet ipsum servus vulneraverit vel occiderit, hoc non deducitur, sed sumtus ob vulnus erogati. Sumtus ob morbum servi facti non deducuntur.

ἄνων. ἀνάγν. βι. λγ΄ τί. η΄ διγ. θ΄ καὶ βι. κα΄ τί. α΄ διγ. κγ΄ θέ. α΄ περὶ δούλου ἐπιχειρήσαντος ἑαυτὸν ἀνελεῖν, καὶ διγ. μγ΄ τοῦ τί. ....

53. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 7]. Lege lib. XXXIII tit. 8 dig. 9 [§. 1] et lib. XXI tit. 1 dig. 23 them. 1 [§. 3] de servo, qui se occidere conatur, et dig. 43 tit....

τοῦτο ποτὲ ἀνεγνώσθη ἐν βηρυτῷ ὑπὸ κυριλλου τοῦ ἥρωος. οἰκέτου γάρ τινος ῥίψαντος ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀποθανόντος ὁ ἄρχων ἠβούλετο αὐτὸν τιμωρήσασθαι, ἐπειδὴ σκιεντίᾳ ἑαυτὸν ἀνεῖλε, τοσοῦτον, ἐπειδὴ ὡς ἀνδροφόνος κρίνεται ὁ ἀνελὼν ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δηλονότι οὐ VITAE [TAEDIO].....r) ὅτι καὶ ἀκυροῦται ἡ τούτου διαθήκη, ὡς ἔγνως ἐν τῷ δε τεσταμέντις μονοβιβλίῳ τί. γ΄ διγ. ς΄, καὶ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτοῦ, ὡς ἀνήνεκται βι. θ΄ τοῦ κώδ. τί. ν΄ ἐν ταῖς ὑποκειμέναις τῷ τί. διατάξεσιν. τοῦ ἄρχοντος τοίνυν, ὡς εἶπον, βουλομένου τὸν οἰκέτην τιμωρήσασθαι ῥίψαντα s) ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀποθανόντα, περιέσωσεν αὐτὸν ὁ ἥρως κύριλλος κατὰ συναρπαγὴν τὸ ἀνάγνωσμα δεξάμενος· πάντα γὰρ ἐν τῇ δε πεκουλίο φυσικῶς ἐξετάζεται, καὶ τὸ ῥηθὸν δὲ ἄδειαν δέδωκεν εἰς τὸ ἴδιον πλημμελεῖν σῶμα οὐ κατὰ νόμους, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· ὅσον οὖν ἦκεν εἰς νόμους, τιμωρεῖται ὁ ἀτοχρησάμενος ἑαυτὸν, κἂν οἰκέτης ἐστίν.

54. [*Steph. ad l.* 9 §. 7]. Hoc aliquando excitatum est Beryti ab heroe *Cyrillo*. Nam quum se servus quis praecipitasset nec tamen mortuus esset, praeses eum punire volebat, quia scienter se occidisset, idque, quia tamquam sicarius iudicatur qui se ipsum occidit, si nimirum non vitae taedio ..... atque etiam testamentum eius irritum fit, ut didicisti libro singulari *de testamentis* tit. 3 dig. 6 [§. 7], et bona eius publicantur, ut relatum est lib. IX Cod. tit. 50 in constitutionibus ei tit. subiectis. Quum igitur praeses, sicut dixi, punire vellet servum, qui se praecipitaverat nec tamen mortuus erat, servavit eum heros *Cyrillus* tumultuaria huius loci lectione facta; atqui in de peculio actione omnia naturaliter spectantur, et textus licentiam dedit in proprium corpus saeviendi non secundum leges, sed secundum naturam: quantum igitur ad leges pertinet, qui se ipsum occiderit, punitur, licet servus sit.

ἄνων. καλῶς εἶπεν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. ὅθεν ἡt) μὲν ἐν βουλείᾳ πόρον ἐκ τοῦ σώματος ποιησαμένη οὐκ ἀτιμοῦται, ὡς βι. γ΄ τί. β΄ διγ. κδ΄. ὁ δὲ πορνοβοσκὸς δοῦλος ἐλευθερούμενος ἀτιμοῦται, ὡς διγ. δ΄ u) τούτου τοῦ τί.

55. *Anon.* [*ad l.* 9 §. 7]. Recte dixit: *in suum corpus*. Inde quae in servitute quaestum corpore fecit, non fit infamis, ut lib. III tit. 2 dig. 24. Servus autem, qui lenocinium fecit, si manumittatur, infamis fit, ut dig. 4 [§. 3] eius tit.

p) Cod. λη΄.
q) Legerim: ἐπὶ δὲ τῶν πλη[μμελημάτων] ....
r) In ipso Codice hoc loco lacuna relicta est.
s) Cod. ῥίψασθαι.
t) Cod. εἰ.
u) Cod. λ΄. Mox forte legendum: τοῦ αὐτοῦ τί.

L. 9. §. 8. *D.* XV. 1. Ὑπεξαιρεῖ καὶ εἴτι παρέσχεν ὀνόματι δούλου· εἰ δὲ ὀνόματι αὐτοῦ ἐγγυήσεται, ἢ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ὁ δοῦλος δανείσεται καὶ μὴ δαπανῃ ... ἐχάν .. οτ. κ. . . . . περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγ. . οὐχ ὑπεξαιρεῖ τὸ τοιοῦτον χρέος· ἀσφαλίζεται δὲ παρὰ τῶν δανειστῶν, ἐὰν ἐναχθείς τι παράσχῃ ἐκ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν· καὶ[112]) τὸν τόκον τοῦ μέσου χρόνου ἔχουσιν ἤδη τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κινήσαντες. καὶ ἐὰν καταδικασθῇ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ κινούντων ἄλλων μετὰ ταῦτα τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

Deducit etiam, si quid nomine servi praestitit: si vero nomine eius fideiusserit, vel servo quid iussu eius creditum sit, — . . . . . huiusmodi aes alienum non deducit: sed creditores ei cavent refusuros se, si quid conventus praestiterit ex iis causis: et medii temporis usuras consequuntur, qui iam egerunt de peculio. Et si condemnatus est de peculio actione, deducit hoc, si postea alii de peculio actione experiantur.

§. 8 *rel.* Καὶ τὸ ἔξωθεν δικαστηρίου καταβληθὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεξαιρεῖ.

Et quod extra iudicium pro eo solutum est, deducit.

L. 10. *D. eod.* ι'. Gai. Ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς

X. *Gai.* In de peculio actione praefertur non

εἰ κελεύσει τοῦ δεσπότου ἢ δι' ἄγνοιαν αὐτοῦ δανείσηται καὶ τὸ δανεισθὲν βέρσον οὐ γέγονεν, εἰ μὲν ἤδη κατέβαλεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑπεξαιρεῖ· εἰ δὲ μή, καυτίονα λαμβάνει παρὰ τοῦ κινοῦντος τὴν δε πεκουλίο. εἰ δὲ καὶ ἑνὶ τῶν δανειστῶν κατεδικάσθη ἢ καὶ ἄλλῳ κατέβαλεν, ὑπεξαιρεῖ παρὰ ἄλλου ἐναγόμενος.

56. [*Cyr. l.* 9 §. 8]. Si iussu domini vel ignorante eo pecuniam mutuam acceperit eaque pecunia non sit in rem versa, si quidem iam pro eo solvit, deducit: sin minus, cautionem accipit ab eo, qui de peculio agit. Sed et si alteri ex creditoribus condemnatus sit vel alii solverit, deducit, si ab alio conveniatur.

[τοῦτο οὐκ] ἐστὶν, ε[ἰ] μόνη προκάταρξις [γέγονεν· ἐπὶ] γὰρ [τῆς] δε πεκουλίο τοῦ προλαμβάνοντος τὴν καταδίκην [κρείττων] ἡ αἵρεσις . . . . . γόμενο. τὰ δαπανηθέντα περὶ τὸ βέρσον οὐκ ἠδύνατο τοῦτο ποιήσασθαι, ὑπεξαιρεῖ, ὡς ὁ ἰαβολένος[v]) εὐθὺς ἐπιφέρει.

57. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: condemnatus est*]. Hoc non ita est, si tantum iis contestata sit: nam in actione de peculio melior est conditio eius, qui prior condemnationem occupavit . . . . . — — sicut Iavolenus mox addit.

τουτέστιν ἐὰν μετὰ τὴν καταδίκην ἐναχθῇ παρ' ἑτέρου τῇ δε πεκουλίο, δύναται ὑπεξαιρεῖν τὸ τῆς ἁρμοσάσης κατ' αὐτοῦ ἰουδικάτι χρέος, καὶ οὐχ, ὅπερ ἐπὶ τῶν θεμάτων [τῆς] κελεύσεως λέγει καὶ τῆς ἐγγύης, δίδωσι μὲν τὸ εὑρισκόμενον πεκούλιον, καυτίονα δὲ λαμβάνει. τὸ[w]) μὲν γὰρ ἐκ τῆς κελεύσεως καὶ τῆς ἐγγύης χρέος οὐ μόνον κατ' οἰκείαν ἐξ ἀρχῆς ὑπῆλθε προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ πεκούλιον ἔλαβε, ἢ παρακολουθήματά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ἡ ἐγγύη καὶ ἡ κέλευσις· τὸ γὰρ ἐκ τῆς ἰουδικάτι χρέος . . . . . μόνον ὅτι οὐκ ἐκ προαιρέσεώς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πρωτότυπον ὀφλημα λοιπὸν κατ' αὐτοῦ. ἀμέλει δὸ . . αὐτὸν ἐπηρωτήθη ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, καὶ πάλιν δεδουκτεύει, ἐπειδὴ ἐπερω[τησας] πρωτότυπον ὥσπερ χρέος ὑπεισιέναι ἔδοξε καὶ δεδουκτεύει· καὶ[x]) ἐκ προαιρέσεως καὶ τοῦτο τὸ χρέος ὑπεισῆλθε, ὅπερ ὡμολόγησεν ἑτέρῳ τινὶ καταβάλλειν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ια' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.[y])

58. [*Steph. ad l.* 9 §. 8 *verb: in sequenti actione*]. Hoc est, si post condemnationem ab alio de peculio conventus est, deducere potest quod iudicati actione adversus se competente debet, neque vero, quod in specie iussus et fideiussoris dicitur, peculium quale est praestat, et cautionem accipit. Nimirum debitum ex iussu et ex fideiussione non solum ab initio propria voluntate suscepit, sed etiam peculium accepit, vel fideiussio et iussus accessiones sunt debiti principalis: [sed] debitum ex iudicati actione descendens . . . . . solum quia non voluntate contractum est, sed etiam principale iam debitum eius extitit. Caeterum quod promiserit pro servo, rursus deducit, quia promittendo quasi principale debitum suscipere videtur, et deducit, licet etiam hoc debitum sponte susceperit, quod alii solvere promisit, ut Ulpianus dig. 11 [§. 1] huius tit. dicit.

τοῦ ἐναντιοφ. ἀνάγν. βι. μβ' τί. α' διγ. ιθ' ξα'. ἐν γὰρ τῷ ιθ' φησὶν, ὅτι πολλῶν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας χρεωστουμένων κρείττων ἐστὶν ἡ αἵρεσις τοῦ προλαμβάνοντος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο γίνεται· ἐν δὲ τῷ ξα' διγ., ὅτι ὁ πρῶτος νικήσας οὐ προτιμᾶται τοῦ μετ' αὐτὸν νικήσαντος. λέγει δὲ καὶ δίγ. λβ' τοῦ ε' τί. τοῦ μβ' βι. ὅτι αἱ πουπιλλαρ . .[z]) οὐκ ἀπὸ τοῦ χρέους ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἰτίας σκοπεῖται καὶ οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντες συντρέχουσιν[a]), εἰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον εἰσὶ διάφοροι· λέγει δὲ καὶ βι. ν' τί. ιζ' δίγ. ρδ', ἐὰν δύο ἀγωγαὶ προκεινται, ἡ μὲν ποσότητα μείζονα ἔχουσα[b]), ἡ δὲ ἀτιμοποιὸς[c]), εἰ δὲ αἱ δύο εἰσὶν ἀτιμοποιοὶ, κἂν διάφορον ἔχουσι ποσὸν, ἴσαι νομίζονται. ἡ δὲ περὶ ἀπαιτήσεως πρώτης καὶ δευτέρας προικὸς πς νεαρὰ προτίμησιν δίδωσι τῇ τῷ χρόνῳ πρωτευούσῃ, τὸ αὐτὸ διορίζουσα καὶ ἐπὶ δύο δημοσίων ὀφλημάτων. ἡ νεαρὰ περὶ χρεῶν διαλαμβάνει ἐχόντων σιωπηρὰς ὑποθήκας καὶ προγενε[σίαν], τὰ δὲ λοιπὰ νόμιμα περσονάλ[ια] εἰσὶ, καὶ ἔστιν αὕτη διαφορά.

59. *Enantioph.* [*ad l.* 10]. Lege lib. XLII tit. 1 dig. 19. 61. Nimirum dig. 19 dicit, occupantis conditionem meliorem esse, si pluribus ex eadem causa debeatur, sicut etiam fit in actione de peculio: dig. 61 autem, eum qui prior vicerit non praeferri ei, qui postea vicerit. Dicit etiam dig. 32 tit. 5 lib. XLII, privilegia non ex tempore aestimari, sed ex causa, et concurrere quae eiusdem causae sint, licet tempore diversa sint: dicit etiam lib. L tit. 17 dig. 104, si duae actiones sint, quarum altera summam maiorem habet, altera famosa est, [famosam actionem praeponi,] si vero utraque famosa sit, licet summam imparem habeant, pro paribus accipiuntur. Novella autem LXXXVI (XCI) *de exactione primae et secundae dotis* privilegium dat ei, quae tempore prior est, eademque definit in duobus debitis fiscalibus. [Sed] Novella de debitis tractat, quae tacitas hypothecas habent et privilegium, reliqui autem loci de personalibus privilegiis agunt, et in hoc differentia consistit.

σῆ. τὸν κανόνα ἐνταῦθα ἔχοντα ἐντελῶς, ὅτι ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο βελτίων ἐστὶν ὁ προλαμβάνων, οὐ περὶ τὴν προκατάρξιν, ἀλλὰ περὶ τὴν καταδίκην. σῆ. δὲ διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον πανταχοῦ. σῆ. ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο προτι-

60. [*Steph. ad l.* 10]. Nota hic regulam absolutam, in de peculio actione meliorem esse conditionem eius, qui occupavit, non circa litis contestationem, sed circa condemnationem. Nota id, quia ubique indistincte tra-

112) Cod. novum thema facit. Male.

v) Debebat *Gaium* nominare.

w) Sequentia aut perperam a me lecta aut corrupta esse existimo. Cf. infra schol. 63.

x) Forte κἂν.

y) Expl. fol. 13. 6. Inc. fol. 52. 59.

z) Sic Codex. Lege: ὅτι τὰ πριβιλέγια — καὶ τὰ μὲν ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντα — διάφορα.

a) Cod. συντρέχειν.

b) Cod. ἔχουσιν.

c) Adde: προτιμᾶται ἡ ἀτιμοποιός.

προτιμᾶται· οὐχ ὁ[113]) πρῶτον ἐναγαγὼν, ἀλλ' ὁ πρῶτον τὴν ψῆφον ἀπενεγκάμενος· καὶ οὐχ ὑπεξαιρεῖται τὸ χρεωστούμενον τῷ προκινήσαντι.

qui prior egit, sed qui prior sententiam impetravit: nec deducitur, quod debetur ei qui prior egit.

ια'. ULPI. Ἐὰν ἐναχθῇ ὁ δεσπότης τοῦ δούλου ἁμαρτήσαντος, δεῖ τὴν ἀποτίμησιν ὑπεξαιρεῖν, οὐ μὴν ἐὰν αὐτὸν ἐκδῷ.

XI. *Ulpi.* Si dominus ob noxam a servo datam conventus sit, aestimationem deducere debet, non autem si eum noxae dederit. *L.* 11. *pr.* *D.* XV. 1.

Καὶ ὅπερ ὁμολογήσῃ καταβάλλειν ὀνόματι τοῦ δούλου, καὶ ὅπερ ὁ δοῦλος ὁμολογήσῃ διδόναι τῷ δεσπότῃ ὑ[πὲρ] χρεώστου αὐτοῦ ἢ ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερωθῆναι καὶ ... ἐλευθερωθῆναι ὅπερ ὁ χρεώστης φυσικῶς γὰρ δοκεῖ ἐνδεβιτ ..... μεν .. τοῦ δεσπότου τὴν δε πεκουλίο· καὶ ὅπερ χρεώστην τοῦ δεσπότου ἀπῄ[τησεν], ὅτε μέντοι δεκτὸν ἠγήσεται. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ υἱοῦ.

Et quod nomine servi se soluturum promiserit, et quod servus domino praestare promiserit pro debitore eius, vel pro libertate .... — — ..... et quod a debitore domini exegit, si nimirum ratum habuerit. Idem est in filiofamilias. §. 1. 2.

Ἐὰν κινηθείσης τῆς περὶ πεκουλίου ἀγωγῆς ὑπεξεῖλε, καὶ κινῇ ἕτερος τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν, εἰ μὲν ἐχώρισε τοῦ πεκουλίου τὸ ὑπεξαιρεθὲν ἐν τῇ πρώτῃ δίκῃ, οὐ ποιεῖ νῦν ἐπὶ τῆς αὐτῆς[114]) ἄλλην ὑπεξαίρεσιν· εἰ δὲ μὴ ἐχώρισε, καὶ νῦν ὑπεξαιρεῖ, κἂν ἀπέθανεν ὁ δοῦλος, ὃν ὑπεξεῖλε μέν, οὐκ ἐχώρισε δέ.

Si mota de peculio actione deduxit et alius de peculio agit, si quidem quod in prima lite deduxit a peculio separavit, nunc in secunda lite aliam deductionem non facit: si vero non separavit, etiam nunc deducit, licet servus, quem deduxit sed non ademit, mortuus sit. §. 3. 4.

Ἐὰν χρεωστούμενος ε' νομίσματα ἐναχθῇ τοῦ πεκουλίου ὄντος δέκα νομίσματα καὶ παράσχῃ ε', [ὑπ]ε[αιρῶν τὰ] χρεωστ[ούμενα] αὐτῷ· πέντε, εἶτα παρ' ἑτέρου ἐνάγ[ηται] τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ὑπεξαιρεῖ [δέκα].

Si quis, quum ei deberentur quinque, de peculio, quod decem valeret, conventus quinque praestiterit, et quinque sibi debita deduxerit, deinde ab alio de peculio actione conveniatur, decem deducit. §. 5.

Ὁ δεσποτ... ην αλλ ..... τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ, οὐχ ὑπεξαιρεῖ. ὅθεν εἰ μετὰ

Dominus, qui aliunde quod sibi debetur [consequi potuit], non deducit. Proinde si cum peculio §. 6. 7.

μῶνται πάντων οἱ πριβιλεγιάτοι, πλὴν αὐτοῦ τοῦ δεσπότου, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ νβ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

ditur. Nota vero privilegiatos in de peculio actione omnibus praeferri, excepto ipso domino, ut discere est ex his, quae Paulus dig. 52 huius tit. ait.

ἀνων. ὁμοίως βι. ιδ' τί. δ' διγ. ς' καὶ τούτου τοῦ τί. νβ' διγ. ἀνάγν. καὶ γ'[d]) διγ. τοῦ ἑξῆς τί. καὶ βι. Θ'. τί. δ' [διγ. ιδ'.]

61. *Anon.* [*ad l.* 10]. Similiter lib. XIV tit. 4 dig. 6 et huius tit. dig. 52 [pr.]. Lege etiam dig. 3 sequentis tit. et lib. IX tit. 4 dig. 14 [pr.]

κυρ. ὑπεξαιρεῖ καὶ εἴτι [νοξαλίως] ἐναχθεὶς δέδωκεν, οὐ μὴν εἰ τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν ἔδωκε. καὶ [ἐὰ]ν ἐπηρώτησε ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου, , ... μ . ν .. ὑπὲρ δεβίτωρος ἢ ὑπὲρ ἐλευθερίας [ἐὰν ἐ]λευθερωθῇ, καὶ εἴτι δεβίτωρα τοῦ δεσπότου ἀπῄ[τησε, εἰ φατονα]βιτεύσει. τὸ αὐτὸ καὶ [ἐπὶ υἱοῦ ὑπεξουσίου.]

62. *Cyr.* [*l.* 11 *pr.* §. 1. 2]. Deducit etiam, si quid noxali iudicio conventus praestitit, non autem si servum noxae dedit. Et si pro servo promisit, [vel si servus promisit] pro debitore vel pro libertate, si quidem manumissus sit, et si quid a debitore domini exegit isque ratum habuerit. Idem etiam in filiofamilias obtinet.

σῆ. καὶ[e]) τοῦ ἐγγυησαμ[ένου καὶ τοῦ κε]λεύσαντος δεσπότου, ὅτι ἡ κέλευσις καὶ ἡ ἐγγύη [παρα]κολούθημά ἐστι τοῦ πρωτοτύπου χρέους ... οὐδέποτε πρωτότυπός ἐστιν αἰτία τὸ ὁμολογῆσαι καταβαλεῖν ὡς πρωτότυπον ὄφλημα περιΐσταται, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τῆς ἐ . ν διουσ ..[f]) χρέος.

63. [*Steph. ad l.* 11 §. 3]. Nota domini qui fideiussit vel iussit, ... iussus et fideiussio accessio est debiti principalis ... non est causa principalis, si quis promittat solvere ... — — .....

κυρ. εἰ ὁ οἰκέτης μου ἔλαβε βικάριον νομισμάτων ε' καὶ χωρηγεῖ[g]) μοι ε' νομίσματα, εἰ μὲν [αὐτῷ] ἀφειλάμην τὸν βικάριον, ἐμοὶ κινδυνεύεται· εἰ δὲ μή, τῷ οἰκέτῃ, κἂν ἐπικτήσηταί τι, ὑπεξαιρῶ τὰ ε' νομίσματα. ταὐτόν ἐστι, κἂν ε' νομίσματα ἐχρεώστει μοι, ὁ δὲ βικάριος ἦν ι' νομισμάτων, καὶ ἐναχθεὶς δε πεκουλίο κατέβαλον.

64. *Cyr.* [*l.* 11 §. 4. 5]. Si servus meus vicarium accepit V valentem, et mihi debet V, si quidem vicarium ei ademero, meo periculo est: sin minus, servi, et si quid postea acquisierit, V deduco. Idem est, si mihi V debebat, vicarius autem X dignus erat, et conventus de peculio solvi.

τουτέστιν εἰ ἔργῳ ὑπεξεῖλεν, οὐ δύναται ποιῆσαι δευτέραν ὑπεξαίρεσιν.

65. [*Steph. ad l.* 11 §. 4 *verb: ademisset*]. Hoc est si ipso facto deduxit, denuo deductionem facere non potest.

ἐπ[ώλησα] οἰκέτην μετὰ τοῦ πεκουλίου χρεωστοῦντά μοι· ἐνάγομαι δε πεκουλίο· εἶχε γὰρ αἱρετικὰ χρέα τὸ πεκούλιον, ἃ οὐκ ἐπώλησα, καὶ ἀπέβη νῦν ἡ αἵρεσις· οὐδὲν ὑπεξαιρῶ· ἔχω γὰρ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐνδέβιτον καὶ ἐξ βενδίτο, εἰ ἦκεν τὸ πραθὲν πεκούλιον πρὸς τὸ χρέος. εἰ μέντοι ἀγοράσω τὸν οἰκέτην, ᾧ ἐδαπάνησα[h]), δύναμαι νῦν ἐναγόμενος ὑπεξελεῖν

66. [*Cyr. l.* 11 §. 7. 8]. Vendidi servum, qui mihi debebat, cum peculio: de peculio convenior: forte enim conditionalia debita in peculio erant, quae non distraxi, et conditio nunc extitit; nihil deduco: nam adversus emtorem condictionem indebiti habeo et ex vendito actionem, si peculium venditum debito sufficiebat. Si

113) Expl. fol. 13. 6. Inc. fol. 52. 59.

114) An *δευτέρας;*

d) Numerus incertae lectionis est. Forte δ', ut scribendum sit τοῦ μετὰ τὸν ἑξῆς τί. Sic intelligitur l. 4 D. *de in rem verso;* ut edidi, intelligitur l. 3 D. *quod cum eo.*

e) Haec corrupta esse nemo est, quin videat. Caeterum cf. schol. 58.

f) Lege: *κουὸδ ἰούσσου.*

g) Sic Cod. Lege *χρεωστεῖ.*

h) Malim *ἐδάνεισα.*

[τοῦ πεκουλίου πω]λήσει δοῦλον, οὐχ ὑπεξαιρεῖ ἐναγόμενος τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ. ἠδύνατο γὰρ παρα-
[κατέχειν] ..... κατὰ
τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν π ..... τὴν ἀπαι-
τοῦσαν τὰ ..... σανιω τεμ . ω .....
εἴγε τοιοῦτον ἦν ..... το πεκούλιον ὥστε πληρωθῆναι
..... μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις χρεωσ..
..... θέντος ὑπεξαιρεῖ .....[115])

L. 11. §. 8. *D.* XV. 1. Ἐὰν ὁ χρεωστούμενος παρὰ δούλου ἀγοράσῃ αὐτὸν, ὑπεξαιρεῖ παρ' ἑτέρων ἐναγόμενος. ἕκαστος μᾶλλον ἢ κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου, ὁπότε καὶ ἐξωτικὸς ἐπιλογὴν ἔχει, εἴτε κατ' ἐμοῦ εἴτε κατὰ τοῦ πράτου ἐθέλει κινῆσαι.

στεφ. Θεμάτισον τὸ φαινόμενον μόνον πεκούλιον πεπρακότα μετὰ τοῦ οἰκέτου τὸν τούτου δεσπότην κατέχειν παρ' αὐτῷ τὸ αἱρετ[ικὸν] χ[ρέος]. εἰ μὴ γὰρ Θεματίσῃς .....
..... [πεκου]λίου, οὔτε ἐναγεται δε πεκουλίο, ὡς μανθάνεις ὑποκατιὼν ἐν τῷ παρόντι διγ.

ἀνων. προλήψει γὰρ οὐχ ἕπεται τὸ πεκούλιον τῷ πιπρασκομένῳ δούλῳ, ὡς βι. ιη΄ τι. α΄ διγ. κθ΄.

τεθεμάτισται γὰρ καὶ αὐτος ὀφειλόμενος .....ε
... μειοῖ τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, ἐπειδὴ ὁ δεσπότης δοκεῖ προλαμβάνειν καὶ κιν·κα· καταβάλλ ..... γὰρ
οὔτε ἠδύνατο λέγ ..... ἀγοραστὴν ὅτι ἐκ τοῦ πεκουλίου ..... λ·· εν αιρετοις ενο ..... σθαι
τῶν ὀφειλομένων σοι παρακατασχὼν γὰρ δοκεῖ προλαμβάνειν (?) πεκ (?) αλλ ···πεκουλιαρ ··νερεβιταρ ··· δεσπότ (?)···· καταβάλῃ ἑαυτῷ ἄπειλον[i]) ὅτι ..... φαινομεν .. τὴν ... πεκουλ .. δοκεῖς ποιουμεν .. τὴν καταβολὴν ἑαυτῷ.

δε πεκουλίο μέντοι κινεῖν κατὰ τοῦ ἠγορακότος οὐ δύναται· οὐδεὶς γὰρ ἐσχηκὼς παρακατάσχεσιν δύναται κινεῖν δε πεκουλίο κατὰ τοῦ μετ' αὐτὸν κτησαμένου τὸν οἰκέτην, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ γάϊος ἐν τῷ πζ΄ διγ. φησί. λέγει [γὰρ] τὸν πράτην μὴ δύνασθαι κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ κινεῖν δε πεκουλίο ὑπὲρ ὧν ἐπώλησ.... — — μετὰ τοῦ πεκουλίου πεπρακὼς τὸν δοῦλον. εἰ γὰρ ἰδίᾳ μὲν τὸν δοῦλον, ἰδίᾳ δὲ τὸ πεκούλιον συνεφώνησε, ἠδύνατο κινεῖν καὶ ἐνδέβιτον. [οὕ]τω εἰπέ, ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ λβ΄ λγ΄ [λδ΄ λε΄] δίγ.

ταύτας γὰρ ἔχουσι τὰς ἀγωγὰς οἱ πράται ἐφ' οἷς.....
πεπ[ρα]μέν .. δεδώκασι τοῖς ἀγοραστᾶις, ὡς βι. ιβ΄ τί. ...
διγ... καὶ τί. ζ΄ διγ. β΄. ὅτι τὰ ἐνδεβίτως καταβαλλόμενα καὶ
μα ..... δι' αὐτοῦ ἀπαιτοῦνται καὶ .. το .. ἐνδέβιτ .... καὶ μὴ ὑπεξεῖλε ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως .....
τοῦ πεκουλίου.

κ.....
..... οὐ δύναται ὑπεξελεῖν αυτ ...
..... πεκουλ .. τοῦ ..... τῷ καιρῷ
τῆς προκατάρξεως προσέχομεν, ὡς βι. γ΄ τί. ε΄ διγ. λβ΄ καὶ
βι. δ΄ τί. γ΄ διγ. λδ΄ φησὶ ε ..... ἕπεται .....
..... τοῦ βόνα φίδε νομέως τῷ καιρῷ τῆς ψήφου, ὡς βι. [ε΄]
τί. γ΄ διγ. λς΄ ..... πεκουλ .....
..... καὶ βι. κγ΄ τί. γ΄ διγ. με΄ Θε. ε΄.
εἴτε[k]) τὰς ὀπέρας τούτου ἐμίσθωσεν αὐτῷ ὁ σύσουφρουκτουάριος ..... ανει ..... κατα τοῦ
δεσπότου μετὰ ὑπεξαίρεσιν τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου ἐν τῷ κα΄ διγ. τοῦ α΄ τί. τοῦ ξβ΄ Θέμ... [ὅτι ὁ σύσουφρουκτουάριος] οὐκ ἰσχυρῶς τοῦ δούλου τὰς ἰδίας ὀπέρας μισθοῦν οὔτε τῷ BONA FIDE δουλεύοντι.[l])

ἀνων. ὁ δὲ πράτης οὐ κινεῖ αὐτὴν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὡς διγ. κζ΄.

εἰ καὶ τὰ μάλιστά φησιν ὁ ἀγοραστὴς δύναται κατὰ τοῦ πράτου κινεῖν δε πεκουλίο ὕντρα ἄννυμ μέντοι λογίζεται[m]),

servum vendat, de peculio actione conventus non deducit: poterat enim retinere — — — — — — — —

Si is, cui a servo debebatur, eum emerit, deducit, si ab aliis conveniatur. Quilibet enim licentiam vero servum cui crediderat, emerim, nunc conventus magis deducere possum quam venditorem convenire, quum etiam extraneus electionem habeat, mecum an cum venditore agere velit.

67. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. Finge dominum duntaxat id peculium, quod appareret, cum servo vendidisse, debitum autem conditionale retinuisse. Nisi enim ponas [eum retinuisse quid ex] peculio, omnino non convenitur de peculio, ut infra in hoc dig. disces.

68. *Anon.* [*ad l.* 11 §. 7]. Ex praesumtione enim peculium servum venditum non sequitur, ut lib. XVIII tit. 1 dig. 29.

69. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. Nam positum est, etiam ipsum debere ..... minuere servi peculium, quoniam dominus praevenisse creditur et — — — — — — — — — —

70. [*Steph. ad l.* 11 §. 7]. De peculio vero adversus emtorem agere non potest: nemo enim, qui retinere potuit, de peculio convenire potest eum, qui post ipsum servum acquisivit, ut discere est ex his, quae Gaius dig. 27 [§. 4] dicit. Ait enim, venditorem non posse adversus emtorem de peculio agere ob ea, quae .... — — si cum peculio servum vendidit. Quodsi seorsum de servo, seorsum de peculio contraxit, etiam indebiti condictione agere potuit. Sic statue, ne tibi contrarium sit dig. 32, 33, 34, 35.

71. [*Anon. ad l.* 11 §. 7]. Has enim actiones venditores habent ob ea, quae ..... emtoribus tradiderunt, ut lib. XII tit.. dig... et tit. 7 dig. 2, indebite soluta — — .. et non deduxit tempore venditi peculii .....

72. [*Anon. ad l.* 11 §. 7]. .... non potest deducere ..... tempus litis contestatae spectamus, ut lib. III tit. 5 dig. 32 (37 pr.) et lib. IV tit. 3 dig. 34 (?) dicit .... bonae fidei possessoris tempus rei iudicatae, ut lib. V tit. 3 dig. 36 .... et lib. XXIII tit. 3 dig. 45 them. 5 || || ||

73. *Anon.* [*ad l.* 11 §. 8]. Venditor autem adversus emtorem eam non habet, ut dig. 27 [§. 4].

74. [*Steph. ad l.* 11 §. 8 *verb: posse*]. Licet vel maxime ait, emtor adversus venditorem de peculio im-

115) Expl. fol. 52. 59. Inc. fol. 45. 38.

i) Forte ἄδηλον i. e. πρόδηλον.

k) Tota haec παραγραφὴ, maxime autem quae abhinc sequuntur, quid hoc loco sibi velint, equidem divinare non possum. Quae in fine corrupte leguntur, ea infra schol. 127 et 151 bis repetita sunt.

l) Expl. fol. 52. 59. Inc. fol. 45. 38.

m) Hoc verbum delendum est: nisi forte scribendum sit: μετὰ τὴν ἐκποίησιν λογιζόμενον.

γὰρ ἀδειαν ἔχει κινεῖν τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ἢ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἢ [116]) τοῦ πράτου· καὶ οἱ λοιποὶ δανεισταὶ κινοῦσι κατὰ τοῦ πράτου, ἐὰν ᾖ πεκούλιον.

Ὥσπερ εἰς ὁλόκληρον ἕκαστος τῶν δεσποτῶν ἐνάγεται, οὕτως ἐναγόμενος ὑπεξαιρεῖ τῷ αὐτῷ καὶ τῷ κοινωνῷ χρεωστούμενον.

[ιβ'.] Καὶ ὁ μὴ ἔχων γὰρ πεκούλιον ἐνάγεται.

habet de peculio sive adversus emtorem sive adversus venditorem agendi: et reliqui creditores adversus venditorem agunt, si peculium sit.

Quemadmodum in solidum alteruter ex dominis convenitur, ita etiam conventus deducit, quod sibi et socio debetur. *L.* 11. §. 9. *D.* XV. 1.

XII. Nam etiam qui peculium non habet convenitur. *L.* 12. *D. eod.*

ὅμως ὑπεξαιρεῖ τὸ ἐπικτηθὲν παρ' αὐτοῦ πεκούλιον, ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ καταβαλών· τοῦτο γὰρ ὁ Γάϊος ἐν τῷ κζ' διγ. φησίν.

tra annum nimirum agere potest, tamen deducit peculium apud se acquisitum, quasi sibi ipse solvens; hoc enim Gaius dig. 27 [§. 6] dicit.

σῆ. ὅ[τι] τοῦ οἰκέτου πραθέντος ἐπιλογὴν ὁ πεκουλιάριος ἔχει δανιστής, εἴτε κατὰ τοῦ πράτου βούλεται ἔντρα ἄννουμ ὀφλοῦτι τὴν δὲ πεκουλίο κινεῖν, εἴτε κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ περπετούως· κινήσας δὲ καθ' ἑτέρου καὶ μὴ ἀποπληρωθεὶς δύναται κατὰ τοῦ ἄλλου ῥεσκισσορίαν κινεῖν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ λβ' διγ. φησὶ τοῦ παρόντος τί. ὅπερ καὶ ἀνάγν. καὶ τοῦτο δὲ ἴσθι, ὅτι οὐτίλιός ἐστιν ὁ κατὰ τοῦ πράτου ἐνιαυτὸς, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς τί. μανθάνεις.

75. [*Steph. ad l.* 11 §. 8 *verb: potest eligere*]. Nota: servo vendito creditor peculiaris electionem habet, utrum adversus venditorem intra annum nimirum agere velit, an adversus emtorem perpetuo: si vero cum alterutro egerit neque ei satisfactum sit, adversus alterum rescissoriam actionem intendere potest, ut Ulpianus dig. 32 huius tit. dicit, quod legas. Sed et hoc scias, annum adversus venditorem utilem esse, ut tit. sequenti discis.

σῆ. ὅτι τότε ὁ πράτης ἐνάγεται δε πεκουλίο ἔντρα ἄννουμ ὀφλεῖν, ὅταν ἐστὶ πεκούλιον· εἰ γὰρ δέδωκε τοῦτο τῷ ἀγοραστῇ, οὐκ ἐνάγεται, οὐδὲ εἰ[n]) δοκεῖ τὸ τίμημα λαβεῖν τοῦ πεκουλίου, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ τιθει τοῦ λβ' διγ. φησίν. ἕτερόν ἐστιν, ἔνθα ἰδικῶς καὶ αὐτοῦ τοῦ πεκουλίου τὸ τίμημα ἔλαβεν, ὡς ὁ ἰαβολένος ἐν τῷ λγ' διγ. φησίν.

76. [*Steph. ad l.* 11 §. 8 *verb: esse in peculio*]. Nota tunc venditorem intra annum nimirum de peculio conveniri, si peculium habeat: etenim si id emtori dederit, non convenitur, nec pretium peculii accepisse videtur, ut Ulpianus dig. 32 huius tit. dicit. Aliud est, si specialiter etiam peculii pretium accipit, ut Iavolenus dig. 33 dicit.

κυρ. ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ οἰκέτου ἐναγόμενος καὶ ὃ χρεωστεῖ τῷ κοινωνῷ ὑπεξαιρῶ· εἰς τέλειαν γὰρ ἐναγομαι, κἂν μὴ ᾖ παρ' ἐμοὶ πεκούλιον. ἐπὶ πράτου καὶ ἀγοραστοῦ, ἢ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ προπριεταρίου, ἢ δεσπότου καὶ βόνα φίδε ἀγοραστοῦ, ἢ ἐπὶ συγκληρονόμων, ὅτε οἰκέτης πούρως ἐλευθερώθη ἢ ζῶντος τοῦ τεστάτορος ἀπέθανεν[o]).

77. *Cyr.* [*l.* 11 §. 9 *l.* 12. 13. 14]. Si ob communem servum convenior, etiam id deduco, quod socio debet: in solidum enim convenior, licet peculium penes me non habeat. In venditore et emtore, vel usufructuario et proprietario, vel domino et bona fide emtore, vel pluribus heredibus, si servus pure manumissus sit vel vivo testatore mortuus sit, ...

σῆ. ὅτι ἕκαστος τῶν κοινωνῶν ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ [πεκουλίου] .... ταύτης τῆς ἀγωγῆς, ὡς ὁ σκαιβόλας ἐν τῷ να'[p]) διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

78. [*Steph. ad l.* 11 §. 9 *verb: in solidum*]. Nota unumquemque ex socils in solidum conveniri, etiam eius peculii nomine, quod penes socium est, ... hac actione, ut Scaevola dig. 51 huius tit. dicit.

τότε δὲ ἐνάγεται, ὅταν ὄντος πεκουλίου κοινωνοὶ ὦσιν ἐπ' αὐτῷ [τῷ] ὄντι πεκουλίῳ· τοῦτο γὰρ ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ε'[q]) διγ. φησίν. ἀνάγν. πάντως τὰς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. παραγραφάς.

79. [*Steph. ad l.* 12 *verb: agi potest*]. Scilicet tunc convenitur, si quum peculium sit, socii sint in hoc ipso peculio: hoc enim Ulpianus dig. 15 dicit. Lege omnino annotationes sequenti dig. adscriptas.

τοῦ ἐναντιοφ. ὑπόθου ἐνταῦθα ὅτι κοινὸν μὲν ἦν τὸ πεκούλιον, παρὰ δὲ ἑνὶ τῶν κοινωνῶν σωματικῶς ἀπέκειτο. εἰ γὰρ παρὰ τῷ ἑνὶ μόνῳ[r]) εἶχε τὸ πεκούλιον ἢ παρὰ τοῖς δύο ἠγωρισμένον, ὁ ἕτερος ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου οὐκ ἐνήγετο, ὡς διγ. κε'.[s]) ἀνάγν. καὶ τὸ να'.

80. *Enantioph.* [*ad l.* 12]. Finge hic, peculium quidem commune fuisse, sed alterum ex sociis corporaliter id detinuisse. Nam si apud alterum tantum peculium habuisset, vel apud utrumque separatum, alter alterius nomine non conveniretur, ut dig. 15. Lege etiam dig. 51.

κἂν γὰρ μὴ ἦν πεκούλιον παρ' αὐτῷ, ἐνάγεται εἰς τὸ ἠγωρῆσαι κατὰ τοῦ κοινωνοῦ τὰς ἀγωγὰς, ὡς ὁ κέλσος[t]) ἐν τῷ νβ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φησί. καὶ μὴ θαυμάσῃς. ἐπὶ πολλῶν γὰρ θεμάτων συμβαίνει τινὰ διὰ τοῦτο μόνον κατέχεσθαί τινι ἢ καὶ ἐνάγεσθαι, ἐπειδὴ ἔχει καθ' ἑτέρου τινος ἀγωγὴν, καὶ τὸ ἐναντίον διὰ τοῦτο μόνον ἔχειν ἀγωγὴν, ἐπειδὴ κατέχεται. σῆ. οὖν αὐτό· πολλὰ γὰρ συμβάλλεταί σοι καὶ πολλὰ διευλυτοῖ καὶ μάλιστα τὰ εἰρημένα περὶ πουπίλλων ἐναγομένων ἀπὸ δόλου τοῦ ἐπιτρόπου περὶ τὰ μέσα τοῦ κα' διγ. μὴ ἐναντιωθῇ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ ιε' διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅθα φησὶν ὁ οὐλπιανὸς μὴ ἐνάγεσθαι τὸν κοινωνὸν ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου. εἰ μὲν γὰρ διῃρέθη τὸ πεκούλιον, τότε χώραν ἔχει τὸ εἰρημένον ἐκεῖσε τῷ οὐλπιανῷ, καὶ οὐκ ἐνάγεται θάτερος τῶν κοινωνῶν ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου· εἰ δὲ μὴ διῃρέθη[u]) τὸ πεκούλιον, ἢ διὰ τὸ μὴ τοῦτο βουληθῆναι τοὺς κοινωνοὺς ἢ διὰ τὸ μὴ εἶναι πεκούλιον παρὰ θατέρῳ τῶν κοινωνῶν, καὶ τότε [ὁ] μὴ ἔχων πεκούλιον ἐνάγεται καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος[v]) παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου κατὰ τὸ εἰρημένον ἐνταῦθα. πῶς δὲ συμβαίνει

81. [*Steph. ad l.* 12 *verb: peculium non est*]. Nam licet non sit peculium penes eum, convenitur tamen, ut actiones adversus socium praestet, ut Celsus dig. 52 (51) huius tit. dicit. Et ne mireris. Multis enim casibus evenit, ut quis ideo obligatus sit et conveniatur, quia actionem in alium habet, et vice versa ut ideo actionem habeat, quia ipse tenetur. Igitur nota hoc: multum enim prodest et multa explicat, et praesertim ea, quae de pupillis ob dolum tutoris conveniendis dig. 21 medio traduntur. Nec tibi adversetur, quod dicitur dig. 15 huius tituli, ubi Ulpianus ait socium non conveniri ob peculium, quod apud socium est. Nam si peculium separatum est, tunc locum habet quod ibi Ulpianus dicit, et neuter ex sociis ob peculium, quod apud socium est, convenitur: sin autem peculium non est separatum sive quod socii id noluerint sive quod apud alterum peculium non habet, ob peculium, quod apud socium est, convenitur secundum id, quod hoc loco dictum est.

116) Legerim ἢ κατά.

n) Particulam εἰ dele.
o) Cod. videbatur habere ἀπέδραμεν. In fine nonnulla exciderunt, licet in Cod. vestigium lacunae non appareat.
p) Cod. α'.
q) Cod. ε'.
r) Cod. μόνως.
s) Cod. ε'.
t) Lege: σκαιβόλας.
u) Cod. ἠρέθη.
v) Cod. τοῦ μὴ ὄντος.

L. 13. *D.* XV. 1. [ιγ'.] Ἐπὶ δὲ [πράτου καὶ ἀγο]ραστοῦ, καὶ τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος καὶ τοῦ τὴν δεσποτείαν ἔχοντος, καὶ δεσπότου καὶ καλῇ πίστει νομέως, καὶ τῶν ἄλλων τῶν μὴ ὄντων κοινωνῶν, οὐχ ὑπεξαιρεῖ ὁ ἐναγόμενος τὸ ἑτέρῳ χρεωστούμενον.

XIII. Sed in venditore et emtore, fructuario et proprietario, domino et bonae fidei possessore, et caeteris qui non sunt socii, qui convenitur non deducit id, quod alteri debetur.

L. 14. *D. eod.* ιδ'. Καὶ τοῦ δούλου χωρὶς αἱρέσεως ἐν διαθήκῃ ἐλευθερουμένου κινεῖται μὲν ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κατὰ πάντων τῶν κληρονόμων· οὐδεὶς δὲ πλέον τοῦ ἰδίου χρέους ὑπεξαιρεῖ· καὶ ὅτε γὰρ τοῦ δούλου τελευτήσαντος ἐπὶ πολλοῖς ἀποθάνῃ κληρονόμοις εἴσω ἐνιαυτοῦ ὁ δεσπότης, διαιρεῖται καὶ ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ καὶ ἡ ὑπεξαίρεσις.

XIV. Et si servus pure testamento manumissus est, agitur quidem de peculio cum omnibus heredibus: nec tamen quisquam amplius quam quod ipsi debetur deducit. Nam et si mortuo servo intra annum dominus pluribus heredibus relictis decesserit, scinditur tam de peculio actio quam deductio.

παρ᾽ ἐνὶ μὲν τῶν κοινωνῶν εἶναι πεκούλιον, παρα δὲ τῷ ἄλλῳ μὴ εἶναι, διὰ πολλῶν θεματίζει τῶν τρόπων ὁ αὐτὸς ἰουλιανὸς ἐν τῷ ις᾽ διγ. οὐ πρὸς τὸ εἰρημένον τῷ οὐλπιανῷ ἐν τῷ ιε᾽. διγ. ἀλλὰ πρὸς τὸ εἰρημένον αὐτῷ κατὰ τὸ παρὸν διγ. εἰπὼν γὰρ ἐνάγεσθαι θάτερον τῶν κοινωνῶν, κἂν μή ἐστι πεκούλιον παρ᾽ αὐτῷ, εἰκότως ἀπαριθμεῖται θέματα, δι᾽ ὧν παρίστησι, πότε συμβαίνει παρὰ μὲν τῷ ἐνὶ τῶν κοινωνῶν εἶναι πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἄλλῳ μὴ εἶναι. καὶ μὴ δόξῃ τοῦτο ἐναντιοῦσθαι τῷ κειμένῳ πρὸς τῷ τέλει τοῦ κζ᾽ διγ. λέγει γὰρ ὁ γάϊος ἐκεῖσε, τὸν κοινωνὸν ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦ ὄντος παρ᾽ αὐτῷ πεκουλίου [w]), εἰ δὲ μή ἐστι παρ᾽ ἐκείνῳ πεκούλιον, μὴ δύνασθαι τὸν καταβαλόντα κινεῖν, ἐπειδὴ μήτε νομίζεται αὐτὸν ἐλευθερῶσαι χρέους τινός. οὔτε γὰρ διὰ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐκ ἐνάγεται ὁ κοινωνὸς μὴ ὄντος παρ᾽ αὐτῷ πεκουλίου· ἐνάγεται γάρ, ἐνταῦθά φησιν ὁ οὐλπιανός [x])· ἀλλ᾽ ὅτι [y]) ἐναγόμενος οὐκ ἠναγκάζετό τινα καταβαλεῖν τῷ πεκουλιαρίῳ κρεδίτωρι, ἀλλ᾽ ἤρκει [z]) ἐκχωρῆσαι αὐτῷ ἣν ἔχει κατὰ τοῦ κοινωνοῦ ἀγωγήν. ὥστε ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὁ γάϊος οὐκ εἶπε διὰ τοῦτο [a]) μὴ δύνασθαι τὸν κοινωνὸν καταβαλόντα ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦ ὄντος παρ᾽ αὐτῷ πεκουλίου κινεῖν κατὰ τοῦ κοινωνοῦ παρ᾽ ᾧ μή ἐστι πεκούλιον, ἐπειδὴ μὴ ἠλευθέρωσεν αὐτὸν τῆς ἀγωγῆς, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ μὴ δοκεῖ αὐτὸν ἐλευθερῶσαι [b]). καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν κοινωνῶν. ἐπὶ μέντοι τῶν συγκληρονόμων ἕκαστος πρὸ πάρτε ἤτοι εἰς μόνον τὸ ὂν παρ᾽ αὐτῷ πεκούλιον καταδικάζεται, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ λβ᾽ [c]) διγ. φησί. μὴ οὖν συναρπαγῇς ἐκ τῆς ἐγειρομένης ἀντιδιαστολῆς ἐν τῷ ιδ᾽ διγ.

Quomodo autem eveniat, ut apud alterum ex sociis peculium sit, apud alterum vero non, multis modis idem Iulianus dig. 16 effinxit, non secundum id, quod Ulpianus dixit dig. 15, sed secundum id, quod ipse in hoc dig. tradidit. Nam quum dixerit, alterutrum socium conveniri, licet peculium non sit penes eum, convenienter casus enumerat, quibus ostendit, quando eveniat, ut apud alterum ex sociis peculium sit, apud alterum vero non sit. Nec videatur tibi hoc contrarium esse ei, quod in fine dig. 27 dicitur. Ibi scilicet Gaius dicit, socium, qui supra modum peculii, quod penes se habeat, [solverit, socium, qui et ipse peculium habeat, convenire posse,] si vero peculium apud illum non sit, eum, qui solverit, agere non posse, quia illum non intelligatur aere alieno liberasse. Neque enim propterea significat, socium, penes quem non sit peculium, non conveniri: convenitur enim, ut hoc loco Ulpianus dicit; sed significat eum, si conventus esset, non cogendum fuisse ut creditori peculiari aliquid solveret, sed tantum, ut illi actione sibi competente cederet. Itaque Gaius non ideo dixit socium, qui supra modum peculii penes se constituti solverit, adversus socium, penes quem peculium non sit, agere non posse, quasi eum non liberaverit actione [de peculio], sed quia non intelligitur eum [aere alieno] liberasse. Et haec quidem de sociis. Si vero plures heredes sint, unusquisque pro parte sive quatenus penes ipsum peculium est condemnatur, ut Ulpianus dig. 32 [pr.] dicit. Itaque ne turberis his, quae dig. 14 opponuntur.

σῆ. ὅτι οὔτε ὁ ἀγοραστὴς ἐναγόμενος τῇ δε πεκουλίο δύναται δεδουκτεύειν τὸ τῷ πράτῃ κεχρεωστημένον, οὔτε ὁ πράτης ἐναγόμενος δύναται δεδουκτεύειν τὸ τῷ ἀγοραστῇ ὀφειλόμενον. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ οὐσουφρουκτουαρίου [d]), καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν ἐναγομένων ὡς κοινωνῶν ὑπὲρ ἑτέρων τινῶν μὴ ὄντων αὐτῶν κοινωνῶν. ἐνάγεται μὲν καὶ οὐσουφρουκτουάριος παρ᾽ αὐτῷ [ὄντος] πεκουλίου, κἂν μὴ ἐκ τῶν προσποριζομένων αὐτῷ τὸ πρὸς τὸν οἰ[κέτην] συνάλλαγμα [γέγονε], ... ὁ προ ..... ἐναγομεν .. καὶ μὴ δυνηθ .. ποιῆσαι τὸ ἱκανόν. ἡνίκα γὰρ ὁ οἰκέτης ἐπὶ τοῖς μὴ προσποριζομένοις τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ συναλλάξει, δεῖ τὸν πεκουλιάριον δανειστὴν πρῶτον κατὰ τοῦ προπριεταρίου κινεῖν, καὶ εἰ μὴ δυνηθῇ λαβεῖν [e]) τὸ ἱκανόν, τότε κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου κινεῖν· ὅπερ καὶ ἐπὶ βόνα φίδε νομέων [f]) φαμέν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιθ᾽ διγ. τοῦ παρόντος τί. φησίν.

ἀγων. σῆ. ὅτι οἱ συγκληρονόμοι οὐκ εἰσὶ κοινωνοί. ἀνάγν. βι. κδ᾽ τί. β᾽ διγ. λβ᾽.

στεφ. ἀνάγν. πάντως τὸ β᾽ τοῦ λ᾽ διγ. θέμα· μανθάνεις γὰρ ἐξ αὐτοῦ, ὅτι ὁ μεριὸς κληρονόμος ἀδιαστίκτως [περὶ τοῦ ὄντος] παρ᾽ αὐτῷ πεκουλίου ἐνάγεται. τὸ οὖν εἰρημένον ἐνταῦθα μὴ δέξῃ κατὰ διάστιξιν, εἰδὼς ὅτι ὁ μεριὸς κληρονόμος ἀεὶ περὶ μόνου τοῦ ὄντος παρ᾽ αὐτῷ πεκουλίου ἐναγεται· τοῦτο γὰρ ὡς εἶπον ἐν τῇ β᾽ θέ. τοῦ λ᾽ διγ. φησὶν ὁ οὐλπιανός.

82. [*Steph. ad l.* 13]. Nota nec emtorem, si de peculio conveniatur, deducere posse quod venditori debitum sit, nec venditorem, si conveniatur, deducere posse quod emtori debitum sit. Idem est in usufructuario [et proprietario], et simpliciter in omnibus, qui tamquam socii pro aliis conveniuntur, si non sint socii. Nempe convenitur etiam usufructuarius, si peculium penes eum sit, licet non de his, quae ei acquiruntur, cum servo contractum sit, [si prius proprietarius conventus sit] et satisfacere non potuerit. Si enim servus in his, quae usufructuario non acquiruntur, contraxerit, creditorem peculiarem prius adversus proprietarium agere oportet, et si ei satis non fiat, tunc adversus usufructuarium agere: quod etiam in bonae fidei possessoribus dicimus, ut Ulpianus dig. 19 [§. 1] huius tit. tradit.

83. *Anon.* [*ad l.* 14]. Nota coheredes non esse socios. Lege lib. XXIV tit. 2 dig. 32 (?).

84. [*Steph. ad l.* 14]. Lege omnino them. 2 [§. 1] dig. 30, ex quo discis, ex parte heredem indistincte de peculio, quod penes ipsum est, conveniri. Ex eo igitur, quod hoc loco traditur, ne distinctionem inducas, sed scias, ex parte heredem semper de eo duntaxat peculio, quod penes ipsum est, conveniri: hoc enim, ut dixi, Ulpianus dig. 30 them. 2 [§. 1] ait.

---

w) Excidisse quaedam manifestum est. Forte supplendum: *καταβάλλοντα δύνασθαι κινεῖν κατὰ τοῦ κοινωνοῦ, παρ᾽ ᾧ ἐστὶ πεκούλιον.*

x) Lege *ἰουλιανός.*

y) Cod. *ὅτε.*

z) Cod. videbatur habere: *ἢ ἄρα.*

a) Cod. *τό.*

b) Omnino aliquid addendum, puta: *χρέους τινός.*

c) Cod. *λζ.*

d) Adde *καὶ προπριταρίου.*

e) Cod. *κινεῖν.*

f) Cod. *νομὴν κινεῖν.*

ιε'. Ulpi. Καὶ ἐπὶ δύο τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἐχόντων καὶ δύο καλῇ πίστει νομέων οὐχ ὑπεξαιρεῖ ὁ εἷς τὸ τῷ ἑτέρῳ χρεωστούμενον. [τὸ] αὐτ[ὸ ἐπὶ κοι]νωνῶν[117]), ἐὰν κεχωρισμένα τὰ πεκούλια ἔχωσιν, ὥστε μὴ ἐνάγεσθαι τὸν ἕνα ὀνόματι τοῦ ἄλλου πεκουλίου· εἰ δὲ κοινόν ἐστιν, εἷς ὁλόκληρον ἐνάγονται καὶ ὑπεξαιρεῖται τὸ κεχρεωστημένον[118]) ἑκατέρῳ.[119])

ις'. Ulpi.[120]) Ἔσθ' ὅτε τοῦ κοινοῦ δούλου μόνον εἷς τῶν δεσποτῶν ἔχει τὸ πεκούλιον, ὡς ἔνθα πωλήσει ὁ εἷς τὸ ἴδιον[121]) μέρος χωρὶς τοῦ πεκουλίου, ἢ ὁ εἷς παράσχῃ πράγματα ἐπὶ τῷ τὴν δεσποτείαν μένειν παρ' αὐτῷ καὶ τὴν διοίκησιν ἔχειν τὸν δοῦλον, ἢ ὁ εἷς ἀφεῖλεν, ἢ παρεχώρησε μὲν ὁ δεσπότης αὐτῷ εἰς πεκούλιον, ἀλλ' ἐν χρέεσιν.

ιζ'. Ulpi. Ὁ δοῦλος τοῦ δούλου καὶ τὸ πεκούλιον εἰσὶ τοῦ πρώτου δούλου. τὸ χρεωστούμενον οὖν τῷ δεσπότῃ παρὰ τοῦ πρώτου δούλου ὑπεξαιρεῖται καὶ ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ δούλου [τοῦ δούλου][122]). ὅπερ

XV. *Ulpi.* Et in duobus fructuariis et duobus bona fide possessoribus alter non deducit, quod alteri debetur. Idem est in sociis, si separata peculia habeant, ut alter alterius peculii nomine non conveniatur: si vero commune est, in solidum conveniuntur et deducitur quod utrique debetur. *L.* 15. *D.* XV. 1.

XVI. [*Iuli.*] Interdum servi communis peculium tantum alter ex dominis habet, veluti si quis partem suam absque peculio vendiderit, vel alter res aliquas dederit hac mente, ut dominium apud ipsum remaneret et servus administrationem haberet, vel alter ademerit, vel concesserit quidem ei dominus in peculium, sed in nominibus. *L.* 16. *D. eod.*

XVII. *Ulpi.* Vicarius et peculium sunt ordinarii. Quod igitur domino debetur ab ordinario, ex vicarii quoque peculio deducitur. Quod a vicario debetur, non deducitur ex ordinarii, sed ex ipsius *L.* 17. *D. eod.*

---

117) Cod. νωνοὺ.
118) Cod. κεχρεωστουμένον.
119) Expl. fol. 45. 38. Inc. fol. 12. 7.
120) Lege: Iuli. Alioqui inscribendum erat: Idem. Et saepe Ulpianum cum Iuliano librarius confudit.
121) Forte: ἥμισυ. Nempe librarius notam ἐ (ἥμισυ) in prototypo obviam male explicare potuit.
122) Supplevi ex Syn. p. 182.

νυρ. .... ἐρᾶς ἐστιν καὶ οἱ .... ὡς βόνα φίδε νομεῖς ἢ οὐσουφρουκτουάριοι· οὗτοι γὰρ οὐκ εἰσὶ κοινωνοί. ἐπὶ τούτοις ἔχω τοισαντ[g]) ... ἀν τῶν πεκουλίων, ἵνα μηδεὶς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου ἐνάγεται. συμβαίνει δὲ τοῦ ἐπικοίνου οἰκέτου[h]) πεκούλιον ἐπὶ τῶν δεσποτῶν ἀνῆκειν, ὅτε ὁ ἕτερος τὸ μέρος τοῦ οἰκέτου ἐπώλησε, ἢ διοίκησιν μόνον αὐτῷ ἐπέτρεψε οὐ μὴν καὶ δεσπότην τῶν πραγμάτων ἐποίησεν, ἢ ἀφεῖλετο [τὸ] πεκούλιον, ἢ[i]) ἐν ἀγωγαῖς ἦν τὸ πεκούλιον.

85. *Cyr.* [*l.* 15. 16]. ..... ut bona fide possessores et usufructuarii: neque enim socii sunt. In sociis vero, si peculia separata sint, ne quis pro altero conveniatur. Evenit autem, ut servi communis peculium ad unum ex dominis pertineat, si alter partem servi vendiderit, vel administrationem solum ei commiserit neque vero dominum rerum fecerit, vel peculium ademerit, vel si in nominibus peculium constiterit.

Θὲς γὰρ ὅτι οὐ ψυχῇ κοινωνοῦντος ἐπέτρεψεν ἔχειν τῷ οἰκέτῃ πεκούλιον, ἢ καὶ κοινὸν ὂν ἐξ ἀρχῆς τὸ πεκούλιον μετὰ ταῦτα διῃρέθη. σὴ. ὅτι ἐσθότε μὲν εἰ καὶ[k]) συμβαίνει τὸν οἰκέτην, μὴ εἶναι δὲ ἐπίκοινον τὸ πεκούλιον (τοὺς δὲ θεματισμοὺς ὁ οὐλπιανὸς[l]) ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησὶ), καὶ ὅτι τοῦ πεκουλίου διῃρημένου ὁ κοινωνὸς οὐκ ἐνάγεται καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου.

86. [*Steph. ad l.* 15 *verb: si forte separata*]. Pone enim, alterum non animo socii servo peculium concessisse, vel peculium, quod primo commune esset, postea separatum esse. Nota, aliquando evenire, ut servus quidem communis sit, peculium vero non sit commune (casus autem Ulpianus dig. sequenti enumerat), et si peculium separatum sit, socium non conveniri de peculio, quod penes socium est.

ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ ια' διγ. καὶ τὸ ιβ' καὶ τὸ τέλος τοῦ κζ' καὶ τὸ κη' καὶ τὸ να'.

87. [*Anon. ad l.* 15 *in f.*]. Lege finem dig. 11 et dig. 12 et finem dig. 27 et dig. 28 et 51.

εἰ γὰρ ὁ δεσπότης ἐχαρίσατο τὸ γραμματεῖον τῷ οἰκέτῃ ἔχειν ἐν πεκουλίῳ, μήπω τῶν γραμμάτων ἀπαιτηθέντων οὐ δύναται πεκούλιον ἔχειν ὁ οἰκέτης, καθ' ὃ μὴ δύναται[m]) ταῦτα οἰκέτης ὢν ἀπαιτεῖν. ἕτερόν ἐστιν, εἰ αὐτὸς ὁ οἰκέτης δανείσας τισὶν ἔλαβε παρ' αὐτῶν γραμματεῖα· ταῦτα γὰρ ἔχει ἐν πεκουλίῳ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ζ διγ. τοῦ παρόντος τι.

88. [*Steph. ad l.* 16 *verb: in nominibus*]. Nam si dominus servo cautionem in peculio habere concesserit, quamdiu ex ea cautione nihil exactum est, servus peculium habere non potest, quia non potest ipse utpote servus exactionem facere. Aliud est, si ipse servus quibusdam crediderit et ab iis cautiones acceperit: has enim in peculio habet, ut didicisti dig. 7 [§. 4] huius tit.

ἀνων. οὔτε γὰρ δύναται τούτοις κεχρῆσθαι ὡς μὴ δυνάμενος ἀπαιτεῖν, ὡς διγ. μζ. ἀμέλει ἐὰν σὺν τῷ πεκουλίῳ ἐλευθερωθῇ, οὐ κινεῖ τὰς πεκουλιαρίας ἀγωγὰς, εἰ μὴ ἐκχωρηθῇ αὐτὰς, ὡς διγ. νγ' [καὶ βι. λγ'] τι. ἡ διγ. ε καὶ ιθ' δὲ. β'.

89. *Anon.* [*ad l.* 16 *in f.*]. Neque enim his uti potest, quia exigere non potest, ut dig. 47 (?). Ideo si cum peculio manumissus sit, actiones peculiares non exercet, nisi ei cessae sint, ut dig. 53 et lib. XXXIII tit. 8 dig. 5 et 19 them. 2 [§. 1].

ἐὰν ὁ ὀρδινάριος οἰκέτης μου χρεωστῇ μοι, εἴτε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐναχθῶ δε πεκουλίο εἴτε ὑπὲρ τοῦ βικαρίου, ὑπεξαιρῶ τὸ χρέος. εἰ δὲ ὁ βικάριος χρεωστεῖ μοι ἢ τῷ ὀρδιναρίῳ, ὅτε ὑπὲρ τοῦ βικαρίου ἐνάγομαι, καὶ μόνων τοῦτο ὑπεξαιρῶ. εἰ δέ τι ὁ ὀρδιναρίος χρεωστεῖ τῷ βικαρίῳ, τοῦ[το εἰ] ὑπὲρ[n]) τοῦ ὀρδιναρίου ἐνάγομαι, οὐχ ὑπεξαιρῶ· εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ βικαρίου, καὶ τοῦτο ἀπαιτῶ. εἰ δὲ τῷ ὀρδιναρίῳ[o]) λῆγατεύσω τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, οὐχ ὑπεξαιρεῖται ὃ χρεωστεῖ μοι ὁ βικάριος, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς εἶχε πεκούλιον.

90. [*Cyr. l.* 17. 18]. Si ordinarius servus mihi debeat, sive ipsius sive vicarii nomine de peculio convenior, debitum deduco. Sin autem vicarius mihi ordinariove debeat, hoc tum demum, si vicarii nomine convenior, deduco. Si quid autem ordinarius vicario debeat, hoc si ordinarii nomine convenior, non deduco: sin vicarii nomine, etiam hoc exigo. Si vero ordinario peculium suum legavero, non deducitur quod mihi vicarius debet, nisi et ipse peculium habuit.

---

g) Legerim: ἐπὶ τούτοις δὲ χωρισθέντων τῶν π.
h) Cod. τοῦ ἐπικοίτου.
i) Cod. ὁ.
k) Lege: ἐσθότε μὲν ἐπίκοινον εἶναι συμβ. τὸν οἰκ.
l) Imo: Ἰουλιανός.
m) Expl. fol. 45. 38. Inc. fol. 12. 7.
n) Cod. τοῦ ὑπό.
o) Cod. τὸν ὀρδινάριον.

δὲ χρεωστεῖται παρὰ τοῦ δούλου τοῦ δούλου, οὐχ ὑπεξαιρεῖται ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ πρώτου δούλου,

στεφ. σῆ. ὅτι καὶ ὁ βικάριος καὶ τὸ τούτου πεκούλιον νομίζεται τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον εἶναι. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ ζ διγ. ἐπειδὴ καὶ φυσικὴν αὐτῶν ἐκτήσατο κατοχήν.

τουτέστι ἐναγόμενος ὀνόματι τοῦ βικαρίου ὑπεξαιρεῖ καὶ τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ παρὰ τοῦ ὀρδιναρίου· δοκεῖ γὰρ ὥσπερ κινῆσαι κατὰ τοῦ ὀρδιναρίου καὶ καταβαλεῖν ἑαυτῷ ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ βικαρίου, εἶπερ καὶ τὸ πεκούλιον τοῦ βικαρίου πεκούλιον εἶναι τοῦ ὀρδιναρίου νομίζεται. διὰ τοῦτο γαρ το ... οὔτε ἐναντιοῦται ἡμῖν τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ια διγ. ὅτι τότε τὶς ἐναγόμενος τῇ δε πεκουλίο [νομίζεται] δεδουκτεύειν τὸ [φυσικ]ῶς ὀφ[ειλόμενον] αὐτῷ παρὰ τοῦ οἰκέτου, ὅτε μὴ δύναται μήτε ἠδυνήθη τὸ [p]) ἱκανὸν ἀλλαχόθεν [ἑαυτῷ] περιποιεῖν. τοῦτο ἡμῖν οὐκ ἐναντιοῦται, καθὰ εἴρηται. τὸ γὰρ τοῦ βικαρίου καὶ τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι δοκεῖ, καθὸ [q]) πεκούλιον εἶναι τοῦ ὀρδιναρίου πιστεύεται τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον· ἑνὸς οὖν καὶ τοῦ αὐτοῦ πεκουλίου εἶναι δοκοῦντος πῶς οἷόν τε ἐστὶ λέγειν, ὅτι ἀλλαχόθεν ἠδύνατο [περιποιεῖν] τὸ ἱκανὸν ἑαυτῷ ὁ δεσπότης, τουτέστιν ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ ὀρδιναρίου;

οὔτε [r]) γὰρ ὥσπερ τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον τοῦ ὀρδιναρίου εἶναι νομίζεται, [οὕτω] καὶ [τὸ] τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον τοῦ βικαρίου πεκούλιον εἶναι νομίζεται, ἵνα ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ πεκουλίου δυνηθῇ ἐναγόμενος [βικαριονόμενε] δεδουκτεύειν ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ ὀρδιναρίου. ἀνάγν. τὴν ἐν τῷ λη διγ. κειμένην..... ἅμα γὰρ κεχρεωστηθῇ ὁ δεσπότης ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ βικαρίου, μειοῦται αὐτὸ τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον, καὶ δοκεῖ λοιπὸν ὁ ὀρδινάριος οἰκέτης ἐν τῷ πεκουλίῳ οὐ πάντα [ἔχειν τὰ] φαινόμενα [εἰς] τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον, ἀλλὰ τα λειπόμενα μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τοῦ δεσποτικοῦ χρέους· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὁ δεσπότης ὀφειλόμενός τι ἐκ τοῦ βικαρίου μιμεῖται τὸν ἐξωτικόν, καὶ ὥσπερ ἐξωτικὸς συναλλάξας τῷ βικαρίῳ περὶ μόνου τοῦ πεκουλίου [αὐτοῦ] κινεῖ, οὕτω καὶ ὁ δεσπότης ὀφειλόμενός τι ἐκ τοῦ βικαρίου ἀπὸ μόνου τοῦ πεκουλίου τοῦ βικαρίου ποιεῖ τὴν ὑπεξαίρεσιν, ὥσπερ κἂν αὐτὸς ὁ δεσπότης χρεωστῇ τῷ ἰδίῳ οἰκέτῃ καὶ ἐνάγηται παρά τινος δε πεκουλίο, καὶ τοῦτο ὥσπερ εἰ αὐτὸς ἐχρεώστει [s]) [φέρειν] εἰς μέσον ἀναγκάζεται.

στεφ. [t]) οὔτε γὰρ ὥσπερ τὸ τοῦ βικαρίου πεκούλιον [u]), οὕτω καὶ τὸ τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον τοῦ βικαρίου εἶναι νομίζεται, ἵνα ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ πεκουλίου [v]) βικαριονόμενε δεδουκτεύειν ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ ὀρδιναρίου. ἀνάγν. το ἐν τῷ λη διγ. κειμεν.. θέ...

ἀνάγν. ..... τοῦ λα καὶ βι. ιδ τι. δ διγ. ε.

σῆ. ὅτι [τὸ] τοῖς βικαρίοις ὑπὸ τοῦ ὀρδιναρίου ὀφειλόμενον οὐ δύναται ὁ δεσπότης ἐναγόμενος ὀρδιναριονόμενε δεδουκτεύειν ἐκ τοῦ πεκουλίου τῶν βικαρίων, κἂν συνυπεξούσιοι τοῦ ὀρδιναρίου ὦσιν οἱ βικάριοι· ὧν γὰρ τὰ σώματα καθὰ φθάσας σοι παραδέδωκα, λέγω τὰ πεκουλιάρια, τὸ τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον αὐξάνει, τούτων τὰ χρέα οὐ μειοῖ τούτου τὸ πεκούλιον. εἰ μέντοι ἐναχθῇ ὀνόματι τῶν βικαρίων ὁ δεσπότης, ἀνάγκην ἔχει φέρειν εἰς μέσον καὶ τὸ κεχρεωστημένον τοῖς βικαρίοις παρὰ τοῦ ὀρδιναρίου· ὅπερ γὰρ ὁ ὀρδινάριος χρεωστεῖ τοῖς βικαρίοις, τοῦτο μὲν τὸ τοῦ ὀρδιναρίου πεκούλιον οὐ μειοῖ, αὔξει δὲ τὸ τῶν βικαρίων· ἐναγόμενος δὲ ἀνάγκην ἔχει λογίσασθαι τὸ κεχρεωστημένον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ὀρδιναρίου. [w])

διὰ τοῦ χρέους τοῦ ὀρδιναρίου αὐξάνεται το τῶν βικαρίων πεκούλιον καὶ μειοῦται [x]) τὸ τῶν ὀρδιναρίων, εἰ δηλονότι αὐξανόμενον τὸ τῶν βικαρίων πεκούλιον αὐξάνεσθαι ποιεῖ τὸ τῶν ὀρδιναρίων πεκούλιον· τὰ γὰρ τῶν βικαρίων πεκούλια δοκεῖ τῶν ὀρδιναρίων εἶναι πεκούλια· αὐξάνεται οὖν καὶ τὸ τῶν ὀρδιναρίων πεκούλιον, καὶ εἰ ἐκεῖνος [y]) δε πεκουλίο βικα-

tantum peculio, sive domino sive ordinario debeat. Quod autem ordinarius servo suo debet, non deduci-

91. *Steph.* [*ad l.* 17 *verb: sicut ipsi vicarii*]. Observa et vicarium et peculium eius intelligi ordinarii peculium esse. Idem didicisti dig. 7 [§. 4], quia naturalem detentionem eorum nactus est.

92. [*Steph. ad l.* 17 *verb: etiam ex peculio eorum*]. Id est, vicarii nomine conventus deducit etiam id, quod sibi ab ordinario debetur: videtur enim quasi ordinarium convenire sibique ex peculio vicarii solvere, quandoquidem etiam peculium vicarii ordinarii peculium esse intelligitur. Propterea nec id adversatur nobis quod traditur dig. 11 [§. 6], nimirum quod is, qui de peculio conventus sit, tunc intelligatur deducere, quod sibi naturaliter a servo debeatur, si non possit nec potuerit id aliunde consequi. Hoc nobis, ut dictum est, non adversatur. Nam vicarii et ordinarii peculium unum idemque esse videtur, utpote quum peculium vicarii ordinarii peculium esse credatur: atqui, quum unum idemque peculium esse videatur, quomodo dici potest, dominum aliunde, id est ex peculio ordinarii, satis accipere potuisse?

93. [*Steph. ad l.* 17 *verb: duntaxat ex ipsorum peculio*]. Neque enim sicut peculium vicarii ordinarii esse videtur, ita etiam peculium ordinarii vicarii peculium esse intelligitur, ut dominus si conveniatur, quasi unum idemque peculium sit, ex peculio ordinarii deducere possit. Lege [adnotationem] ad dig. 38 .... Simulatque enim domino debitum fuerit ex peculio vicarii, peculium vicarii minuitur, et de caetero servus ordinarius non omnia, quae extant in peculio vicarii, sed solum ea in peculio habere videtur, quae supersunt deducto debito dominico: et ut breviter dicam, dominus, cui quid a vicario debetur, similis est extraneo, et sicuti extraneus, qui cum vicario contraxit, duntaxat de peculio eius agit, ita etiam dominus, cui quid a vicario debetur, solum ex peculio vicarii deducit, quemadmodum si ipse dominus servo suo debeat et ab aliquo de peculio conveniatur, etiam hoc quasi ipse debeat in medium ferre compellitur.

94. *Steph.* [*ad l.* 17 *verbis laudatis*]. Neque enim sicuti peculium vicarii [ordinarii], ita etiam peculium ordinarii vicarii esse intelligitur, ut, quasi unum idemque peculium sit, ex peculio ordinarii vicarii nomine [conventus possit] deducere. Lege in dig. 38 .....

95. [*Anon. ad l.* 17]. Lege ..... 31 et lib. XIV tit. 4 dig. 5 [§. 1].

96. [*Steph. ad l.* 17 *verb: quod ipsis debet ordinarius*] Nota, id, quod vicariis ab ordinario debetur, dominum, si ordinarii nomine conveniatur, non posse deducere ex peculio vicariorum, quamvis vicarii conservi sint ordinario: quorum enim corpora, ut antea tibi tradidi, peculiaria dico, peculium ordinarii augent, eorum debita peculium eius non minuunt. Si vero vicariorum nomine dominus conveniatur, necesse habet etiam id in medium proferre, quod vicariis debetur ab ordinario: quod enim ordinarius vicariis debet, hoc quidem ordinarii peculium non minuit, sed vicariorum auget: conventus autem necesse habet reputare, quod ipsi ab ordinario debetur.

97. [*Steph. ad l.* 17 *verb: augebitur*]. Per debitum ordinarii augetur peculium vicariorum, et [non?] minuitur ordinariorum peculium, siquidem auctum vicariorum peculium etiam auget ordinariorum peculium: vicariorum enim peculia ordinariorum esse videntur: augetur itaque etiam ordinariorum peculium, et si de

p) Cod. ἀπό.
q) Cod. καθὸ δέ.
r) Eadem παραγραφή proxime infra repetita est.
s) Haec, nisi fallor, corrupta sunt.
t) Eadem παραγραφή modo praecessit.
u) Adde τοῦ ὀρδιναρίου.
v) Adde δυνηθῇ ἐναγόμενος.
w) Huius scholii sensum me non plane perspexisse, ingenue confiteor. Nempe corruptelae insunt. Librarium hallucinatum esse in quibusdam vel hoc ostendit, quod paulo ante idem scholium bis descripsit.
x) Forte: οὐ μειοῦται.
y) Lege: ἐνάγεται.

ἀλλὰ ἀπὸ μόνου τοῦ αὐτοῦ, εἴτε τῷ δεσπότῃ εἴτε τῷ πρώτῳ δούλῳ χρεωστεῖ. ὅπερ δὲ ὁ πρῶτος δοῦλος χρεωστεῖ τῷ δούλῳ αὐτοῦ, οὐχ ὑπεξαιρεῖται μέν, αὔξει δὲ τὸ πεκούλιον τοῦ δούλου [τοῦ δούλου][123]), ὥσπερ ὅτε χρεωστεῖ τῷ δούλῳ ὁ δεσπότης.

tur illud quidem, sed vicarii peculium auget, quemadmodum si dominus servo suo debeat.

ιή'. Ἐὰν ληγατευθῇ δούλῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, οὐκ ἀναγκάζεται παριάσαι τὸ παρὰ τοῦ δούλου[124]) χρεωστούμενον τῷ διαθεμένῳ, εἰ μὴ πεκούλιον ἔχει ὁ δοῦλος τοῦ δούλου.

XVIII. Si servo peculium eius legetur, non cogitur relinquere id, quod a vicario testatori debetur, nisi vicarius peculium habeat. *L.* 18. *D.* XV. 1.

ιθ'. Ἐὰν ὀνόματι τοῦ δούλου κινηθῇ ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή, οὐκέτι κινεῖται καὶ ὀνόματι τοῦ δούλου αὐτοῦ· ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου δύναται.

XIX. Si nomine servi de peculio actum sit, non etiam vicarii nomine agi potest: vice versa autem potest. *L.* 19. *pr.* *D. eod.*

Τοῦ προικιμαίου δούλου διπλοῦν ἐστι τὸ πεκούλιον, τὸ μὲν τῇ γυναικὶ διαφέρον, τὸ δὲ τῷ ἀνδρὶ, ὡς τὰ ἀπὸ πραγμάτων καὶ τὰ ἐξ ἐργασίας αὐτοῦ τοῦ δούλου, καὶ ἔνθα προσεχείᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἐγράφη κληρονόμος ἢ ληγατάριος· καὶ οὐκ ἀποκαθίστησι ταῦτα τῇ γυναικὶ τοῦ γάμου λυομένου. ἁπλούστερον δὲ ἀνὴρ ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, καὶ τὸ διδό-

Servi dotalis duplex est peculium, alterum mulieri, alterum viro competens, utputa quod ex rebus eius vel ex operis ipsius servi quaesitum est, et si respectu mariti heres scriptus sit vel legatarius, neque ea restituit mulieri soluto matrimonio. Simpliciter autem vir de peculio actione convenitur, et quod creditoribus praestitit, aut utrique peculio im- §. 1.

ρισόμενε, ἀνάγκη δοθῆναι τῷ κινοῦντι καὶ ὅπερ ὁ ὀρδινάριος ὀφείλει τῷ βικαρίῳ, ὥσπερ ἐπὶ πάσης δε πεκουλίο δίδοται τὸ κεχρεωστημένον παρὰ τοῦ δεσπότου φυσικῶς τῷ οἰκέτῃ, οὗτινος χάριν κινεῖται δε πεκουλίο.

peculio vicarii nomine conveniatur, necessario actori datur etiam id, quod ordinarius vicario debet, sicut semper in actione de peculio datur, quod dominus naturaliter debet servo, cuius gratia de peculio agitur.

ἀνων. εἴρηται διγ. λή' θέ. γ' καὶ βι. λγ' τί. η' διγ.[z]) θ'.

98. *Anon.* [*ad l.* 18]. Dicitur dig. 38 them. 3 et lib. XXXIII tit. 8 dig. 9.

ἐν ᾧ δηλονότι κοῦμ λιβερτάτε τὸ πεκούλιον ὁ τεστάτωρ ἐνιᾷ ἐληγάτευσεν.

99. [*Steph. ad l.* 18]. Si nimirum ei peculium cum libertate testator legavit.

ὁ περὶ τοῦ πεκουλίου τοῦ βικαρίου κινήσας κινεῖ καὶ περὶ τοῦ ὀρδιναρίου· οὐ μὴν ..... — — ...ν... ὅτε δύο τισι ..... τοῦ οἰκέτου πεκούλιον ..... μένος, ὡς ἐπὶ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου[a]) [καὶ τοῦ] προικιμαίου, ὃς τὰ μὲν ἐξ ᾧ βέλ ἐξ ὀπέρις προσποιζει τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ ἢ τῷ ἀνδρὶ, ἔτι δὲ ὅτε κληρονομία καὶ ληγάτον ἐκ διαθέσεως αὐτῶν καταλειφθῇ· ἐπὶ μὲν τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου ἐκεῖνος πρῶτος[b]) ἐνάγεται δὲ πεκουλίο, [ᾧ] ἀνήκει τὸ συνάλλαγμα, εἶθ' οὕτως ὁ ἕτερος. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ δύο βόνα φίδε νομέων. ὁ δὲ [ἀνὴρ] πάντως ἐνάγεται· κἂν γὰρ τὸ πεκούλιον τῆς γυναικὸς ..... τὸ ..... αὐτῷ παρακατάσχεσιν.

98. [*Cyr. l.* 19 *pr.* § 1]. Qui de peculio vicarii egit, etiam de peculio ordinarii agit: non autem .... — — ..... duobus ..... servi peculium ....., veluti in servo usufructuario et dotali, qui ex re vel ex operis usufructuario vel marito acquirit, et si ei contemplatione eorum hereditas vel legatum relinquatur. In usufructuario is prior de peculio convenitur, ad quem contractus respicit, et sic demum alter. Idem est in duobus bona fide possessoribus. Maritus autem omnino convenitur: licet enim peculium mulieris ..... retentionem.

στεφ. ὅτι ὁ δοτάλιος οἰκέτης τῷ μὲν ἀνδρὶ τὸ ἐξ ᾧ βελ ἐξ ὀπέρις προσποιζει ..... κὶ τῶν ..... ι. τις κάκμω, πλὴν εἰ μὴ διαθέσει τῇ περὶ τὸν ἄνδρα κληρονόμον τὶς ἢ ληγατάριον καταλέλοιπε .....

101. *Steph.* [*ad l.* 19 §. 1]. Dotalis servus marito acquirit, quod ex re vel ex operis quaesiit, ... nisi quis contemplatione mariti heredem vel legatarium reliquerit .....

..... αλιον τὲ[c]) ἀδιατίμητον δοῦλον, ὡς βι. ε' τοῦ κώδ. τί. ιγ'.

102. [*Steph. ad l.* 19 §. 1]. ..... servum non aestimatum, ut lib. V Cod. tit. 13.

ἄνων. ἀνάγν. βι. κθ' τί. α' διγ. μθ[d]) καὶ βι. μζ τί. ς[e]) διγ. ρς.[f])

103. *Anon.* [*ad l.* 19 §. 1]. Lege lib..... .....

λέγει τὸ ἐποφληθέν μοι ἀπὸ συναλλάγματος γενομένου πρ. ..... προσποριζομένοις ἐμοί.

104. [*Steph. ad l.* 19 §. 1 *verb: sive ex mea causa*]. Dicit id, quod mihi debetur ex contractu, ... quae mihi acquiruntur.

σῆ. ὅτι ἔνθα μὴ ἐκ τῶν προσποριζομένων τῷ οὐσουφρουκτουαρίῳ ..... συναλλαγμα ..... ὁ οὐσουφρουκτουάριος, πλὴν οὐ πρωτοτύπως, ἀλλ' ἡνίκα μὴ δύναται ..... [προ]πριταρ ... πεκούλ ..... [δα]νειστῇ τὸ[g])

105. [*Steph. ad l.* 19 §. 1]. Nota, si contractus non ex his, quae usufructuario acquiruntur, [factus sit, conveniri quidem] usufructuarium, non autem principaliter, sed tum demum, si non possit proprietarius [ex peculio ipsi competente] creditori satisfacere.

(*Nonnulla desunt.*)

— — — — — — — — —

[δε]δουκτεύει[h]), ἢ διαχωρίζομεν τὰς αἰτίας, ὡς ἐν δύο πεκουλίοις, ἵνα τυχὸν ἔνθα μὲν προφάσει [τοῦ] πεκουλίου τοῦ προσποριζομένου τῇ γυναικὶ μεθοδεύεται, δεδουκτεύει τὸ χρεωστούμενον αὐτῷ ἀπὸ συναλλαγμάτων γενομένων αὐτῷ ..

106. [*Steph. ad l.* 19 §. 1]. deducit, vel separamus causas, quasi in duobus peculiis, ut si nomine peculii, quod mulieri acquisitum est, conveniatur, deducat, quod ei debeatur ex contractibus .....

123) Etiam hic verba τοῦ δούλου ex Syn. p. 182 supplenda putavi.

124) Adde αὐτοῦ.

z) Cod. θέμ.

a) Librarius hoc loco, ut et aliis locis, abbreviatione utitur parum usitata. Scribit enim: οὐσουνᾳ, quum plerumque solitus sit scribere οὐσουφρᾳ.

b) Cod. μόνος.

c) Forte: νόησον τόν.

d) Forte significatur l. 13 §. 18 D. *de act. emti.*

e) Vel γ.

f) Vel ξς.

g) Supple τὸ ἱκανόν. — Expl. fol. 12. 7.

h) Inc. fol. 214.

μενον τοῖς δανεισταῖς ἢ ἑκατέρῳ πεκουλίῳ λογίζεται, [εἰ] πρὸς ἑκάτερον ὀφείλετο τὸ συνάλλαγμα, ἢ μόνον τῷ τῷ ἀνδρὶ ἢ τῇ γυναικὶ [125]) πρὸς τὴν τοῦ [126])

putatur, si contractus ad utrumque peculium pertinuit, aut solum peculio viri vel mulieris .....

(*Nonnulla desunt.*)

L. 19. §. 2. D. XV. 1. λιν [127]), ἔνθα ὁ μὲν ἐναγόμενος ἔχει πεκούλιον, ὁ δὲ ἐνάγων οὐκ ἔχει ἢ ἧττον ἔχει τοῦ κεχρεωστημένου αὐτῷ. ἐπὶ δὲ δύο δεσποτῶν ἁρμόζει ἢ περὶ κοινωνίας κινουμένη ἀγωγὴ ἢ ἡ τὰ ἐπίκοινα διαιροῦσα.

.... si reus peculium habeat, actor autem non habeat vel minus habeat, quam ipsi debetur. In duobus vero dominis pro socio actio est vel communi dividundo.

L. 20. D. eod. [κ'.] [128]) *Κοινωνοὶ γὰρ οὐκ ἔχουσι κατ' ἀλλήλων τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.*

XX. Socii enim inter se de peculio actionem non habent.

L. 21. pr. D. eod. κα'. ULP. Ἐν πεκουλίῳ ἐστὶ καὶ τὸ δόλῳ [129]) τοῦ δεσπότου παυσάμενον εἶναι, ἔνθα τυχὸν ἀφεῖλεν αὐτὸ ἢ πρὸς βλάβην τῶν δανειστῶν ἠνίσχετο σκορ- [πισθῆναι].

XXI. *Ulp.* In peculio etiam est, quod dolo domini [in eo] esse desiit, si id forte ei ademit vel in fraudem creditorum passus est intricari.

(*Nonnulla desunt.*)

§. 2. 3. ἐνέχεται [130]) ἀπὸ δόλου τοῦ πράτου, οὔτε κληρονόμος οὔτε διάδοχος ἕτερος, εἰ μὴ εἰς τὸ περιελθόν. σκοπεῖται δὲ ὁ δόλος ὁ πρὸ τῆς προκατάρξεως καὶ ὁ μετ' αὐτήν.

[Emtor non] tenetur ex dolo venditoris, nec heres vel alius successor, nisi in id, quod ad se pervenit. Spectatur autem dolus, qui ante litem contestatam et qui postea admissus est.

.....[i]) τότε καὶ αὐτὸς[k]) τὸ ἐκ τῶν προσποριζομένων αὐτῷ κεχρεωστημένον ὑπεξαιρεῖ ἑτέρῳ λόγῳ, ὅτι εἰ μὴ ἀρκεῖ τὸ προσποριζόμενον αὐτῷ ἀποπληρῶσαι αὐτόν, τότε καὶ ἐκ τῶν προσποριζομένων τῇ γυναικὶ δεδουκτεύει, κατὰ μίμησιν τοῦ κινοῦντος κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ οὕτω κατὰ τοῦ προπριεταρίου· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ παρήγαγε τὸ περὶ οὐσουφρουκτουαρίου θέμα καὶ εἶπεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου σαφέστερον ἡ τοιαύτη τρακταῖται ζήτησις.

— tunc et ipse deducit, quod ei ex his quae ei acquiruntur debetur, alia ratione, quia si, quod ei acquiritur, non sufficiat ad solvendum ipsi, tunc etiam ex his, quae mulieri acquiruntur, deducit, ad instar eius, qui adversus usufructuarium et deinde adversus proprietarium agit: nam idcirco etiam exemplum usufructuarii adduxit et dixit, in usufructuario hanc quaestionem dilucidius tractari.

στεφ. σῆ. ὅτι οἱ κοινωνοὶ οὐ δύνανται κινεῖν κατ' ἀλλήλων δὲ πεκουλίο προφάσει τοῦ ἐπικοίνου οἰκείτου· κανονικῶς γὰρ ὁ εἰς τὸ πᾶν ἐναγόμενος τῇ δὲ πεκουλίο ταύτην οὐ δύναται κινεῖν κατ' ἐκείνου, ὑπὲρ οὗ καὶ ἐνάγεται. τοῦτον γὰρ βεβαιοῖ τὸν κανόνα καὶ ὅπερ φησὶν ὁ γάϊος ἐν τῷ κθ' διγ.

107. *Steph.* [*ad l.* 20]. Nota socios inter se intuitu servi communis non posse de peculio agere: regulariter enim qui in solidum de peculio convenitur, hac actione uti non potest adversus eum, cuius nomine convenitur. Hanc regulam confirmat etiam, quod Gaius dig. 29 [pr.] dicit.

εἰ δόλῳ ἀδεμπτεύσει τὸ πεκούλιον ὁ δεσπότης ἢ ἀναισχῇ ὁρᾶν τὸν οἰκέτην δαπανᾶν αὐτὸ, κατέχεται, οὐ μὴν εἰ ἑνὶ τῶν δανειστῶν προκαταβάλῃ.

108. [*Cyr. l.* 21 *pr.*]. Si dominus peculium dolo ademerit vel passus sit id consumi a servo, tenetur, non autem si uni ex creditoribus prius solverit.

ἀνων. ἀνάγν. τὸ λ' διγ. καὶ τὸ ἡ θε. καὶ τί. γ' διγ. ιθ'.

109. *Anon.* [*ad l.* 21 *pr.*]. Lege dig. 30 them. 8 [§. 6] et tit. 3 dig. 19.

στεφ. τοῦτο νόησον, ἔνθα κατὰ δόλον ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον· κατέχεται, ὅταν κατὰ δόλον ἠδέμπτευσεν ἢ ἐμείωσεν, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ θ' διγ. δεῖξας[l]) καὶ ἐν τῷ ια' διγ. τοῦ γ' τί. φησίν. ὥστε καὶ ἐν τῷ παρόντι διγ. τὸ IN NECEM CREDITORUM ἀπὸ κοινοῦ δεῖ λαμβάνει, οἱονεὶ ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν. μέμνησο τῆς ἐν τῷ θ' διγ. παραγραφῆς καὶ ἀνάγν. τὸ α' τῆς δε ἐν φέμ βέρσω διγ. ἀνάγν. καὶ τὸ πρὸς τῷ τέλει τοῦ λ' διγ. κείμενον θέμα.

111. [*Anon. ad l.* 21 §. 1]. vel dolo curatoris furiosi aliquid amissum est: et dig. 13 [§. 7] tit. 1 lib. XIX dicit, tutorem si in venditione rerum pupillarium tributa agri celaverit, si quidem ipse vendiderit, teneri: sin pupillo vendenti auctor fuerit, pupillum teneri in quantum locupletior factus sit, tutorem [vero in residuum] perpetuo: quod enim dolo eius factum est, non [transfertur] post pubertatem in pupillum. Lege etiam lib. XLIV tit. 4 dig. [11 pr.].

ἢ δόλῳ τοῦ κουράτωρος τοῦ μαινομένου ἀπώλετό τι· ἐν δὲ τῷ ιγ' διγ. [τοῦ α' τί. τοῦ ιθ' βι.] φησὶν, ὅτι [ὁ] ἐπίτροπος ἐν πουπιλλαρ[ίᾳ] πράσ[ει] τὰ τῶν τελῶν τοῦ ἀγροῦ κρύψας, εἰ μὲν αὐτὸς ἐπώλησεν, ἐνέχεται· εἰ δὲ τῷ πουπίλλῳ πωλοῦντι συνήνεσεν, ὁ μὲν πούπιλλος εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος ἐν[έχεται,] ..... ὁ ἐπίτροπος περπετούως· τὸ γὰρ κατὰ δόλον αὐτοῦ γεγονὸς οὐ ..... μετὰ τὴν ἥβην εἰς τὸν πούπιλλον. ἀνάγν. καὶ βι. μδ' τί. δ' διγ. .α'.

112. [*Steph. ad l.* 21 §. 1 *verb: in curatore*]. Hoc accipe post furorem: nam quamdiu curam furiosi gerit, non convenitur, nisi necesse sit .... pro eo iudicium suscipere et eum defendere, ut supra dixi dig. 3 [§. 4] huius tit. In tributoria autem actione actiones praestat.

τοῦτο νόησον μετὰ τὴν μανίαν· ἐφ' ὅσον γὰρ αὐτ . . κ . . .. μαινομεν . . οὐκ ἐνάγεται, εἰ μὴ ἀνάγκη ..... προκουρατ ..... ὑπὲρ αὐτοῦ δίκην ὑπεισιέναι καὶ δεφενδεύειν αὐτὸν, ὡς φθάσας εἶπον ἐν τῷ γ' διγ.[m]) τοῦ παρόντος τί. ἐπὶ δὲ τῆς τριβουτορίας ἐκχωρεῖ τὰς ἀγωγάς.

125) Scil. *διαφέροντι*.
126) Expl. fol. 12. 7.
127) Inc. fol. 214, cuius dimidia pars eaque inferior deest.
128) Cod. haec praecedentibus iungit non interrupto lineae tenore.
129) Cod. τῷ δούλῳ.
130) Lege: Ὁ ἀγοραστης οὐκ ἐν.

i) In Cod. ipso hoc spatium in albo relictum est.
k) Cod. αὐτούς.
l) Forte *δείξας* vel *διδάξας*.
m) Cod. *θέμ*.

Οὐ[131]) δύναται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης παραιτεῖσθαι τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγήν· ἐξ ἀνάγκης γὰρ αὐτὴν ὡς πᾶσαν ἑτέραν προσωπικὴν ὑποδέχεται.[133])

— — — — — — — — —

κε'.[133]) Τοῦ πεκουλίου ἐστὶν ἡ ἐσθής, ἣν ὁ δεσπότης παράσχῃ τῷ δούλῳ ἐπὶ τῷ αὐτὸν μόνον αὐτῇ διηνεκῶς κεχρῆσθαι καὶ ἐπὶ τούτῳ φυλάττεσθαι παρ' αὐτῷ. εἰ δὲ πρὸς ὁήλην χρῆσιν ἢ καιρὸν ἔδωκεν ὡρισμένον, ἵνα τυχὸν ὅτε ἀκολουθῇ ἢ ὑπηρετῇ κέχρηται αὐτῇ, οὐκ ἔστι πεκουλίου.

— — — — — — — — — —

—[134]) — — ..... [ὁλό]-
κληρον ..... [πα]ρὰ

στεφ. ὁτι οὐ δύναται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης παραιτεῖσθαι καὶ μὴ ὑποδέχεσθαι τὴν δε πεκουλίο, κἂν τὰ μάλιστα ἐπὶ τῆς τριβουτορίας δύναται παραιτ[εῖσθαι] τὴν διανέμησιν, ὡς ἐν τῷ προσφόρῳ τι. μεμαθήκαμεν. εἰ μέντοι λανθάνει καὶ ἀποκρύπτει αὐτὸν ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἐν καιρῷ, [ἐν ᾧ] οὐδέν ἐστιν ἐν πεκουλίῳ, οὐ παρὰ[n]) τὸ λανθάνειν αὐτὸν πέμπονται οἱ δανεισταὶ εἰς νομὴν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ REI SERVANDAE CAUSA, μηδενὸς ὡς εἶπον ἐν πεκουλίῳ [ὄντος], ὡς ὁ παπιανὸς ἐν τῷ ν'[o]) διγ. φησίν.

ἀνων. τοῦτο ἐπειδὴ SUO NOMINE τῇ DE PECULIO ἐνάγεται ἐκ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ υἱοῦ, ἐπεὶ ἄκων οὐ δεφενδεύει τὸν ὑπεξούσιον υἱόν, ὡς βι. β' τι. ιδ' διγ. κ' καὶ ἰνστιτ. ς'[p]) τι. ι'. ἀνάγν. καὶ βι. θ' [τι. δ'] διγ. λδ' λε'.

ἀνων. τὴν γὰρ ἐν ῥέμ οὐδεὶς ὅλως ἐξ ἀνάγκης ὑποδέχεται, ὡς βι. β' τι.... καὶ βι. η' τι. ζ' διγ. ς' καὶ βι. [ν'] τι. ιζ' διγ. ρνς', ὅτι ἄκων οὐδεὶς δεφενδεύει πρᾶγμα.

τὴν γὰρ ἐν ῥέμ δύναταί τις μὴ ὑποδέχεσθαι, ἐπειδὴ ὡς ἔγνως ἐν τῷ β' τῶν πρώτων τι. διγ. α'.[q]) καὶ μή μοι εἴπῃς ὅτι καίτοι τὴν τριβουτορίαν δύναται παραιτεῖσθαι ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης· τὴν μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων διανομὴν δύναται περατοῦσθαι[r]) κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ προλαβόντι βι. τι. δ' διγ. ζ', ἐπειδὴ οὐ διά τινος ἀγωγῆς ἀναγκάζεται τις τὰ πεκουλιαρια διανεῖμαι φορτία, ἀλλὰ δι' ἐξτραορδιναρίας τῶν δανειστῶν[s]), ὡς ἐν τῷ τι. σοι παραδίδοται.

ἀνων. πλὴν τῆς τριβουτορίας, ὡς βι. ιδ' τι. δ' διγ. ζ' θέ. β'. ἀνάγν. καὶ τούτου τοῦ τι. διγ. . . ἔξεστι δὲ αὐτῷ ἀβόλως καὶ ἀνυπερθέτως παραχωρεῖν τοῦ πεκ[t])

— — — — — — — — —

||[u]) || ||[v]) .....
.....

ἀνων. διὰ τὸν κανόνα τον λέγοντα || ||[w]) ..... δουλ..
ἐκποιηθεντ.. ὥσπερ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ συστᾶσα ἔννομος δε πεκουλίο οὐκ ἀναιρεῖται διὰ τῆς ἐπικτήσεως τῆς δεσποτείας.

τοῦ αὐτοῦ. θεμάτισον ὅτι μὴ ἔχοντα πεκούλιον αὐτὸν ἐπώλησε, διὰ τὸ τέλος τοῦ ιη' διγ. καὶ ἀνάγν. τὸ ι' θέ. τοῦ ια' διγ.

εἰ γαρ ἰδικῶς τὸ πεκούλιον ἀγοράσῃ ὁ ἀγοραστὴς, οὐ δοκεῖ πεκούλιον ἔχειν παρ' αὐτῷ ὁ οἰκέτης, κἂν παρ' αὐτῷ ἐστὶ τὰ πεκουλιάρια πράγματα, ὡς ὁ ἰαβολένος ἐν τῷ λγ' διγ. φησίν.

Pater dominusve de peculio actionem recusare non potest: necessario enim eam ut quamvis aliam personalem actionem suscipit. *L.* 21. §. 4. *D.* XV. 1.

(*Complura desunt.*)

XXV. Peculii est vestimentum, quod dominus servo dederit, ut eo solus ipse perpetuo uteretur et ab eo in hunc finem custodiretur. Si vero ad certum usum certumve tempus dedit, ut eo scilicet uteretur, quum eum sequeretur vel ei ministraret, non est peculii. *L.* 25. *D. eod.*

(*Nonnulla desunt.*)

— — — — — — ..... agi- *L.* 27. §. 8.
tur: iniquum enim est eum, qui cum uno contraxit, *D. eod.*

113. *Steph.* [*ad l.* 21 §. 4]. Pater vel dominus de peculio actionem recusare et non suscipere nequit, quamvis in tributoria actione distributionem recusare possit, ut tit. competente didicimus. Si vero pater dominusve latitat vel se occultat eo tempore, quo nihil in peculio est, propterea quod latitat creditores non mittuntur in possessionem bonorum eius rei servandae causa, si nihil, ut dixi, in peculio sit, ut ait Papinianus dig. 50 [pr.].

114. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 4]. Hoc ideo, quia suo nomine ex contractibus filii de peculio convenitur: alioquin invitus filium, quem in potestate habet, non defendit, ut lib. II tit. 14 dig. 20 et Inst. lib... tit... Lege etiam lib. IX tit. 4 dig. 34. 35 (33. 34).

115. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 4]. In rem enim actionem suscipere omnino nemo compellitur, ut lib. II tit... et lib... tit... dig... et lib. L tit. 17 dig. 156 [pr.], quod invitus nemo rem defendit.

116. [*Steph. ad l.* 21 §. 4 *verb: personalem*]. Nam in rem actionem recusare licet, quia sicuti didicisti lib. II τῶν πρώτων tit... dig. 1 (?) ..... Nec obiicias, quod tamen tributoriam dominus servi recusare possit. Nam distributionem quidem rerum recusare potest, secundum id quod dictum est lib. superiori tit. 4 dig. 7 [§. 1], quia nemo actione aliqua merces peculiares tribuere cogitur, sed extraordinaria creditorum [imploratione], ut in illo tit. tibi traditum est.

117. *Anon.* [*ad l.* 21 §. 4]. Excepta tributoria actione, ut lib. XIV tit. 4 dig. 7 them. 2 [§. 1]. Lege etiam huius tit. dig... Potest autem sine dolo et sine mora cedere peculio.

(*Complura desunt.*)

|| || || .....
.....

118. *Anon.* [*ad l.* 27 §. 7]. Secundum regulam quae dicit || || || sicut e contrario de peculio actio, quae iure constitit, non tollitur dominio acquisito.

119. *Eiusdem.* [*ad l.* 27 §. 7]. Finge eum servum vendidisse sine peculio, propter dig. 18 (?) in fine. Lege etiam dig. 11 them. 10 [§. 7].

120. [*Steph. ad l.* 27 §. 7?]. Nam si emtor peculium specialiter emerit, servus peculium apud eum non videtur habere, licet res peculiares penes eum sint, ut Iavolenus dicit dig. 33.

131) Cod. hoc thema cum eo, quod praecedit, minus apte coniungit.
132) Expl. fol. 214.
133) Hoc caput ex Syn. p. 182 accedit. Ibi vocatur κεφ. κβ'.
134) Inc. fol. 4, cuius tantum pars superior sed lacerata superest.

n) Malim διά.
o) Cod. κε'.
p) Sic Codex.
q) Locus corruptus.
r) Lege: παραιτεῖσθαι.
s) Forte addendum προσελεύσεως.
t) Expl. fol. 214.
u) Inc. fol. 4.
v) Initium harum linearum legi non potuit, quum maior pars folii abscissa sit. In fine lin. 1 legebantur haec: καταδίκ.. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ ιγ' | — lin. 2: ὥσπερ οὐδὲ το ἐναντίον | — lin. 3: ἐπιμερίζειν καὶ τοῖς δύο | .
w) In fine harum linearum legebantur haec: ὅτι ὁ προκτήτωρ κατὰ τοῦ μετ' αὐτόν | — et: διγ. ιη' θέ. ε' λοιπὸν τὸν ἀπὸ χρε|.

τῷ ..... ἀγωγὴ .... κινεῖται· ἄ[δικον γὰρ τὸν ἑνὶ συναλλάξ]αντα πολλοῖς ἀν[τιδίκοις] ..... καὶ οὐ σκοπεῖται μόνον [τὸ ὂν παρὰ τῷ] ἐναγομένῳ πεκούλιον, ἀλλὰ καὶ τὸ [παρ' ἑτέρῳ].

— — — — — — —

L. 29. *pr.* *D.* XV. 1. — — γω ..... τοῦ ὄντ[ος παρ' αὐτῷ πεκουλίου.]

§. 1. [Κἂν κω]λύσῃ ὁ δεσπ[ότης συναλλάξαι μετὰ τοῦ δούλου, ἐνάγ]εται τῇ περὶ [πεκουλίου.]

L. 30. *pr.* *D. eod.* [λ'. Εἰ ἐν τῇ προ]κατάρξει μηδέν [ἐστιν ἐν τῷ πεκουλίῳ, ηὑρέθη δὲ] κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ψήφου, [καταδικάζεται ὁ ἐναχθείς.] καὶ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς γὰρ τῆς ..... [κι]νουμένης ....[135])

— — — — — — — —

L. 32. §. 1. *D. eod.* σκοπεῖται[136]). καὶ ἐνάγεται ὁ ἀγοραστὴς περὶ τοῦ κτηθέντος αὐτῷ πεκουλίου, εἰ καὶ μὴ εἶχεν ἐν τῷ καιρῷ, καθ' ὃν ὁ πράτης ἐναχθείη.

§. 2. Ὁ πωλήσας μετὰ τοῦ πεκουλίου τὸν δοῦλον καὶ παραδοὺς τὸ πεκούλιον οὔτε ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ.

L. 33. *D. eod.* [λγ'.] Εἰ δὲ συνεφώνησε λαβεῖν ὑπὲρ τοῦ πεκου-

κυρ. ἕκαστος τῶν δεσποτῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ παρὰ τῷ κοινωνῷ πεκουλίου ἐνάγεται, καὶ ἐναχθεὶς ἔχει προσοκίο ἡ κομμοῦνι διβιδοῦνδο· εἰ δὲ μή ἐστι παρὰ κοινωνῷ πεκούλιον, οὐκ ἐνάγεται παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ τούτου. εἰ δὲ καὶ ἄνευ κληρονόμου ἀπέθανεν, οὐκ ἐνάγεται ὑπὲρ αὐτοῦ εἰ μὴ ἐφ' ὅσον δύναται λαβεῖν ἐκ τῆς οὐσίας.

στεφ. τοῦτο νόησον ἐν ᾧ μὴ ὁ οἰκέτης

— — — — — — — — —

κυρ. οἱ κληρονόμοι κατ' ἀλλήλων ....||[x])

||[y]) || || || || ἤτοι κομονι διβιδοῦνδο κατά τινος καλῶς ἐνάγεται καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου, δῆλον ὅτι εἰς ἐκχώρησιν ἀγωγῆς, ὡς ἐν τῷ να' διγ. κεῖται. τῇ δὲ τοιαύτῃ παραδόσει συνᾴδει καὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ λζ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

ἀνων. ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ κζ διγ. καὶ τὸ β' θέ. τοῦ λ' διγ.

τουτέστιν οὐκ εἰς ὁλόκληρον ἤγουν οὐκ ἐνάγεταί τις αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ συγκληρονόμῳ πεκουλίου, ἐπειδὴ μηδέποτε ὑπὸ τὴν αὐτὴν δεσποτείαν ὁ οἰκέτης ἐγένετο. τοῦτο δὲ αὐτὸ λέγει καὶ ἀδιαστίκτως ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς διγ. θέ. β'..α..εντ..[z]) οὐν ἕκαστος αὐτῶν ὡς μὴ ὅλο[κλήρως] ἐναγόμενος δύναται κατὰ τοῦ συγκληρονόμου ..... εἶπον γὰρ σοι ἐν τῷ κ' διγ. ὅτι οὐδεὶς ἐναγόμενος καὶ καταδικαζόμενος εἰς ὁλόκληρον[a])

— — — — — — — — —

κε'[b]) διγ. τοῦ α' τί. τοῦ ζ' βι.[c]).. θέμ. πρὸς τὸ τέλος φησὶν, ὅτι ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐκ ἰσχυρῶς τῷ δούλῳ τὰς ἰδίας ὑπέρας μισθοῦται οὔτε [τῷ] BONA FIDE[d]) δουλεύοντι.

κυρ. ὁ μετὰ τοῦ πεκουλίου πωλήσας δοῦλον οὐκ ἐνάγεται· εἰ δὲ τὸ τίμημα ὑπὲρ τοῦ πεκουλίου λάβῃ, αὐτὸς ἐνάγεται.

κωβιλ. εἰ μὴ δόλον[e]) ἐποίησε, ὡς διγ. ιβ'.

in plures adversarios [distringi]; nec hoc peculium tantum spectatur, quod apud reum est, sed et quod apud alterum.

(*Nonnulla desunt.*)

— — — peculio quod apud eum est.

Licet dominus cum servo contrahere prohibuerit, tamen de peculio convenitur.

XXX. Si litis contestatae tempore nihil sit in peculio, sed inveniatur tempore rei iudicatae, reus condemnatur. Nam etiam in actione .... —

(*Nonnulla desunt.*)

spectatur. Et convenitur emtor de peculio sibi quaesito, etiamsi peculium non habuit eo tempore, quo venditor conventus est.

Qui servum cum peculio vendidit et peculium tradidit, ne intra annum quidem de peculio convenitur.

XXXIII. Si vero pactus sit, ut pro peculio pre-

121. *Cyr.* [*l.* 27 §. 8 *l.* 28]. Quisque dominus etiam de peculio, quod penes socium est, convenitur, et si conventus sit, pro socio vel communi dividundo actionem habet: si tamen peculium penes socium non sit, eius nomine ab eo non convenitur. Sed et si sine herede decessit, eius nomine non convenitur, nisi in id, quod ex bonis eius consequi potest.

122. *Steph.* Hoc intellige, nisi servus

(*Nonnulla desunt.*)

123. *Cyr.* [*l.* 29 *pr.*]. Heredes invicem ....||

124. [*Steph? ad l.* 29 *pr.*]. || || || || || sive communi dividundo, recte convenitur etiam eius peculii nomine, quod apud illum est, nimirum ut actionibus cedat, ut dig. 51 dictum est. Huic sententiae concinit etiam, quod dig. 37 [§. 2] huius tit. traditur.

125. *Anon.* [*ad l.* 29 *pr.*]. Lege finem dig. 27 et dig. 30 them. 2 [§. 1].

126. [*Steph. ad l.* 29 *pr. fin.*]. Hoc est non in solidum sive non ob id peculium, quod apud coheredem est, convenitur, quia servus nunquam eiusdem dominii fuit. Idem indistincte dicit Ulpianus dig. sequenti them. 2 [§. 1]. Itaque unusquisque eorum, quum non in solidum conveniatur, adversus coheredem [agere] potest. Nam dixi tibi dig. 20, neminem, qui in solidum conveniatur et condemnetur

(*Nonnulla desunt.*)

127. [*Anon. ad?*]. dig. 25 tit. 1 lib. VII them... circa finem [§. 5] dicit, usufructuarium servo operas eius non valide locare nec ei, qui bona fide servit.

128. *Cyr.* [*l.* 32 §. 2 *l.* 33. 34]. Qui servum cum peculio vendidit, non convenitur: si vero pretium pro peculio accepit, ipse convenitur.

129. *Cobid.* [*ad l.* 32 §. 2]. Nisi dolum admiserit, ut dig. 12 (21?).

135) Expl. fol. 4.

136) Inc. fol. 17. 18.

x) Initio huius lin. supererant haec: *ναλλάττειν τινὰς τῷ δούλῳ.*

y) Initio harum linearum pauca verba adhuc conspiciebantur: et quidem lin. prima: *ὅπερ κινοῦσιν οὐ περὶ τῶν χρεῶν* — lin. 2: *οὔτε μεμοῦνται τοὺς κοινωνούς* — lin. 3: *οἰκέτης ὑπὸ τὴν αὐτὴν δεσποτείαν ἐγ* — lin. 4: *αὐτοῖς ὁ οἰκέτης κἂν ἐπύν* — lin. 5: *ἔχειν ἠδύνατο τὸ κομμοῦνι διβιδοῦνδο* — .

z) Lege *ὥστε.*

a) Expl. fol. 4.

b) Inc. fol. 17. 18. Idem scholium supra reperitur numero 72, et infra numero 151.

c) Cod. *τοῦ ξβ' θέμ.*

d) Cod. BF.

e) Cod. *δοῦλον.*

λίου τίμημα, αὐτὸς δοκεῖ διὰ τὸ δοθὲν αὐτῷ τίμημα ἔχειν τὸ πεκούλιον·

λδ'. Pompon. [Οὐχ ὁ τὰ πράγ]ματα ἔχων αὐτοῦ.

λε'. Iavol. Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος ἐκελεύσθη δοῦναι τὸ πεκούλιον λαμβάνων δῆλον ποσὸν, οὐ δοκεῖ εἶναι παρὰ τῷ κληρονόμῳ.

[λς'.] Ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν, ὡς ἐπὶ τῆς δοθείσης τῷ ὑπεξουσίῳ προικὸς, πρὸς τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ καὶ ἀπὸ τοῦ δόλου ὁ πατὴρ ἐνάγεται, βλάψας τυχὸν ἢ ζημιώσας, ἢ ἔχων τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ ἀποκαθιστῶν καταδικάζεται εἰς ὃ ἔχει τὸ πρᾶγμα. τοῦτο [γάρ] ἐστι καὶ ἐπὶ ἐνεχύρου δοθέντος τῷ δούλῳ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν.

[λζ'.] Ἐὰν γενόμενος κληρονόμος τοῦ δανειστοῦ

αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τοῦ παόντος καὶ τοῦ προλαβόντος θέματος· ἄνω μὲν γὰρ μετὰ τοῦ πεκουλίου πέπρακε τὸν οἰκέτην, ἐνταῦθα δὲ ἰδικῶς συνεφώνησε καὶ ὑπὲρ τοῦ πεκουλίου τίμημα λαβεῖν, καὶ ἔδοξεν ἰδικῶς τὸν οἰκέτην καὶ ἰδικῶς τὸ πεκούλιον πωλεῖν. ἴσθι δὲ ὅτι οἰκέτου ὑποτεθέντος οὐ δοκεῖ κατὰ πρόληψιν συνυποτίθεσθαι καὶ τὸ τοῦ οἰκέτου πεκούλιον, ὡς ὁ παπιανὸς ἐν τῷ αὐτῷ μονοβι.[f]) τι. α' διγ. α' φησὶ, ἀλλ' οὐδὲ πιπρασκομένου οἰκέτου [δοκ]εῖ συμπιπράσκεσθαι τὸ τούτου πεκούλιον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ζ βι. τοῦδε τοῦ συντάγματος.

τοῦ ἀνων. ὅτι διὰ τὴν τιμὴν δοκεῖ τις νέμεσθαι τὸ πραθὲν, ἔγνως καὶ ἐπὶ οὐσουφρουκτουαρίου βι. ζ τι. α' διγ. λη' λθ' μ. ἀνάγν. καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

κωβιδ. ὅσον πρὸς τὸν πράτην ἔχει ε.... πρὸς τοὺς δανειστὰς, καὶ αὐτὸς ἔχειν δοκεῖ.

ἐν ᾧ δηλονότι ἰδικῶς ὠνήσατο τὸ πεκούλιον. [τότε γαρ] οὐκ ἐνάγεται, εἰ μὴ ..α συνεχώρησε τῷ οἰκέτῃ πάλιν ἔχειν τὰ πράγματα ἐν πεκουλίῳ. τοῦτο γὰρ ἔγνως ἐν τῷ κζ διγ.

κυρ. ἴσθι, ὅτι κελευσθῇ ὁ κληρονόμος δοῦναι τὸ πεκούλιον λαβὼν φητὸν ποσὸν, τ[ότε] οὐκ ἐνάγεται δε πεκουλίο.

στεφ. ὅθεν[g]) οὔτε ἐνάγεται ὡς μὴ δοκῶν ἔχειν πεκούλιον.

ἐπὶ τῶν βόνα φίδε ἀγωγῶν, οἷα ἐστὶν ἡ περὶ προικὸς ἐξστιπουλάτου καὶ ἡ πιγνερατικία, οὐ μόνον δε πεκουλίο καὶ δε ᾧ φέμ βέρσο ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης κατέχεται, ἀλλὰ καὶ ἐξ οἰκείου δόλου. δόλον δὲ ποιεῖ καὶ ὁ δυνάμενος πρᾶγμα ἀποκαταστῆσαι καὶ μὴ ἀποκαθιστῶν.

τοῦ ἀνων. ἐπὶ γὰρ τῶν στρίκτων ὡμολόγηται, ὅτι δε πεκουλίο καὶ οὐκ εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης.

ἀνων. περὶ τῆς προικὸς ἀνάγν. βι. κδ' τι. γ' διγ. κβ' κε' γ' καὶ βι. κς' τι. γ' δίγ. ογ'.

τοῦ ἀνων. τὸ αὐτό φησιν ἐπὶ δεποσίτι περὶ πατρὸς καὶ δεσπότου βι. ις' τι. γ' διγ. α' θε. μ'. ἀνάγν. καὶ βι. μβ' τι. η' διγ. ς' θε. προτελευταῖον.

κινῶν γὰρ οὕτω λέγει· καταδίκασον εἰς τὸ πεκούλιον καὶ εἰς τὸ βέρσον καὶ εἰς ὅτι ἐβλάβην κατὰ δόλον ἢ περιγραφὴν τοῦ δεσπότου.

ἀνων. τούτοις τοῖς ῥήμασι ἡ ἀληθὴς τοῦ πράγματος δηλοῦται διατίμησις, ὡς βι. ν' τι. ις' διγ. ροθ'.

τοῦ αὐτοῦ. ἔγνως καὶ βι. ιγ' τι. ζ διγ. κη', ὅτι δούλου λαμβάνοντος ἐνέχυρον ὑπὲρ πεκουλιαρίου χρέους [ὁ δεσπότης] ἐνάγεται τῇ πιγνερατικίᾳ.

κυρ. ὁ δανειστὴς τοῦ υἱοῦ σου εἰ κληρονομήσει σε καὶ πωλήσει μοι τὴν κληρονομίαν, ἀπαιτεῖ με τὸ χρέος.

στεφ. ἐναγόμενος γὰρ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀγοραστοῦ τῆς

tium acciperet, ipse ob pretium sibi solutum peculium habere videtur:

XXXIV. *Pompon.* Non is, qui res peculiares habet. *L. 34. D. XV. 1.*

XXXV. *Iavol.* Si vero heres peculium dare iussus sit accepta certa summa, non videtur id apud heredem esse. *L. 35. D. eod.*

XXXVI. In bonae fidei iudiciis, ut in dote filiofamilias data, praeter actionem de peculio etiam de dolo pater convenitur, puta si nocuerit aut damnum dederit, vel si rem habeat et non restituat, condemnatur quanti ea res est. Hoc enim etiam obtinet, si pignus servo datum sit, et in omnibus bonae fidei iudiciis. *L. 36. D. eod.*

XXXVII. Si postquam creditori filii tui heres *L. 37. pr. D. eod.*

130. [*Steph. ad l.* 33]. Inter hoc thema et id, quod praecedit, differentia haec est: supra servum cum peculio vendidit, hic vero specialiter pactus est, ut etiam pro peculio pretium acciperet, et videtur separatim servum, separatim peculium vendere. Scias autem, si servus pignori detur, non praesumi etiam peculium servi obligatum esse, sicut Papinianus eodem libro singulari tit. 1 dig. 1 [§. 1] dicit: sed nec si vendatur servus, peculium eius simul vendi videtur, ut Ulpianus lib. VII huius partis [tit. 1 dig. 29 dicit].

131. *Anon.* [*ad l.* 33]. Ob pretium aliquem possidere videri, quod vendidit, didicisti etiam in usufructuario lib. VII tit. 1 dig. 38, 39, 40. Lege quae ibi adnotata sunt.

132. *Cobid.* [*ad l.* 34]. Quantum ad venditorem [attinet, non] ad creditores, etiam ipse habere videtur.

133. [*Steph. ad l.* 34]. Si nimirum peculium separatim emit. Tunc enim non convenitur, nisi res denuo in peculium servo concesserit. Hoc enim didicisti dig. 27 [§. 2].

134. *Cyr.* [*l.* 35]. Scias, si heres iussus est peculium dare accepta certa summa, tunc non convenitur de peculio.

135. *Steph.* [*ad l.* 35]. Unde nec convenitur, quia non videtur habere peculium.

136. [*Cyr. l.* 36]. In bonae fidei actionibus, qualis est ex stipulatu de dote actio et pigneraticia, non solum de peculio et de in rem verso pater vel dominus tenetur, sed etiam ob proprium dolum. Dolo autem facit, qui rem restituere potest nec restituit.

137. *Anon.* [*ad l.* 36]. Nimirum in strictis actionibus in confesso est, patrem dominumve de peculio, non in solidum conveniri.

138. *Anon.* [*ad l.* 36]. De dote legas lib. XXIV tit. 3 dig. 22 [§. 12. 13], 25, 53 et lib. XXVI tit. 3 dig. 73 (!).

139. *Anon.* [*ad l.* 36]. Idem dicit in depositi actione de patre et domino lib. XVI tit. 3 dig. 1 them. 40 [§. 42]. Lege etiam lib. XLII tit. 8 dig. 6 them. penultimum [§. 12].

140. [*Steph. ad l.* 36 *verb*: *adiectionem*]. Nam quum agit, sic dicit: condemna eum peculio tenus et quatenus versum est et si quod damnum passus sum dolo vel fraude domini.

141. *Anon.* [*ad l.* 36 *verb: quanti ea res est*]. His verbis vera rei aestimatio significatur, ut lib. I. tit. 16 dig. 179.

142. *Eiusdem.* [*ad l.* 36 *verb*: *in servo*]. Didicisti etiam lib. XIII tit. 7 dig. 28 [§. 1], si servus pro peculiari nomine pignus acceperit, dominum pigneraticia actione conveniri.

143. *Cyr.* [*l.* 37 *pr.*]. Si creditor filii tui tibi heres extiterit mihique hereditatem vendiderit, debitum a me exigit.

144. *Steph.* [*ad l.* 37 *pr. verb: illa parte*]. Nimi-

f) Intelligitur l. 1 §. 1 D. *de pignoribus*. Forte αὐτεῦ. | *g*) Cod, ὅτε.

τοῦ υἱοῦ σου πωλήσῃς τὴν κληρονομίαν, ἐνέχει τῷ ἀγοραστῇ τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ.

extitisti, hereditatem vendideris, emtori de peculio teneris.

L. 37. §. 1. *D.* XV. 1. Ἐὰν εἴπω τῷ δούλῳ μου ἀγοράσαι δοῦλον ὀκτὼ νομισμάτων καὶ δοῦναι αὐτὰ ἐκ τῶν ἐμῶν, ὁ δὲ ἀγοράσῃ δέκα νομισμάτων, ἐκδικῶ μὲν τὰ δύο, ἔχει δὲ κατὰ μοῦ τὴν περὶ πεκουλίου ἀγωγὴν ἐπὶ τοῖς δυσὶν ὁ πράτης.

Si servo meo permisero, servum emere octo aureis eosque ex mea pecunia solvere, ille autem decem emerit, duo quidem vindico, venditor autem in his duobus adversus me de peculio actionem habet.

§. 2. Ἔχων μετὰ σοῦ κοινὸν δοῦλον ἐπώλησα τὸ μέρος μου· εἰ μὲν ὁ ἀγοραστὴς ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, οὐ συλλογίζεται τὸ ὂν παρ' ἐμοὶ πεκούλιον· εἰ γὰρ καταβάλλοι, οὐκ ἔχει ἀγωγὴν εἰς τὸ λαβεῖν παρ' ἐμοῦ. εἰ δὲ σὺ ἐναχθῇς [137]), συλλογίζεται τὸ ὂν παρ' ἐμοὶ, εἰ μὴ μετ' ἐνιαυτὸν τοῦ πωλῆσαί με ἐνήχθης.

Servum tecum communem habens partem meam vendidi: si cum emtore de peculio agitur, ratio non habetur eius peculii, quod apud me est; nam si solverit, actionem non habet, ut a me repetat. Quodsi tecum agatur, ratio habetur eius, quod apud me est, nisi post annum, ex quo vendidi, actum sit.

§. 3. Ἐὰν ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν [ἔχων] [138]) ἐναχθεὶς ἧττον ἔδωκε, πληροῦται ὁ δανειστὴς ἐξ ὅλου τοῦ πεκουλίου, εἴτε παρὰ τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι εἴτε παρὰ τῷ τὴν δεσποτείαν ἔχοντι ἐστίν.

Si usufructuarius conventus minus solvit, creditor rem consequitur ex universo peculio, sive apud usufructuarium sive apud dominum sit.

L. 38. *pr.* *D. eod.* [λη'.] Ἐὰν παράθωμαι τῷ υἱῷ σου ι' νομίσματα καὶ ἔχεις αὐτὰ, οὐκ ἔχει χώραν ἡ περὶ πεκουλίου

XXXVIII. Si apud filium tuum decem aureos deposuerim tuque eos habeas, locum non habet de

κληρονομίας τῇ ἐξτιπουλάτου ἀνάγκην ἔχεις τοσοῦτον ἀ[πο]κα[θ]ιστᾶν], ὅσον ἠδύνατο λαβεῖν ὁ τεστάτωρ κινῶν κατὰ σοῦ τὴν δε πεκουλίο.

rum si a me emtore hereditatis conveniris, necesse habes tantundem restituere, quantum testator acceptus erat, si tecum de peculio egisset.

κυρ. εἰ ἐπιτρέψεις τῷ δούλῳ σου βικάριον ἀγοράσαι ἢ νομισμάτων, ὁ δὲ ι' νομισμάτων ἀγοράσῃ, καὶ καταβάλῃ τὰ ι' νομίσματα ἐκ τῶν σῶν, ἐπὶ τῶν β' νομισμάτων κινεῖς τὴν ἐν ῥέμ καὶ ἐνάγῃ δε πεκουλίο.

145. *Cyr.* [*l.* 37 §. 1]. Si servo tuo permiseris vicarium VIII aureis emere, is autem X aureis emerit, et hos aureos ex tuis solverit, II aureos vindicas et ob eos de peculio conveniris.

κυρ. εἰ εἷς τῶν κοινωνῶν το μέρος τοῦ οἰκέτου ἐκποιήσῃ, ὁ μὲν ἀγοραστὴς οὐκ ἐνάγεται ὑπὸ [k]) τοῦ παρ' αὐτῷ δε πεκουλίο, ὁ δὲ κοινωνὸς ἐνάγεται ἐντρα ἄνουμ.

146. *Cyr.* [*l.* 37 §. 2]. Si unus ex sociis partem, quam in servo habet, alienaverit, emtor quidem non convenitur ..... de peculio, socius vero intra annum convenitur.

ἐναντιοφ. οὐκ ἐναντιοῦται τὸ κζ' δίγ. ἐν ᾧ φησι τὸν ἀγοραστὴν κινεῖν τὴν δε πεκουλίο. ἐκεῖ γὰρ δανειστὴν αὐτὸν πρὸ τῆς ἀγορασίας ὑπέθετο.

147. *Enantioph.* [*ad l.* 37 §. 2]. Non obstat dig. 27 [§. 6], ubi dicit, emtorem de peculio actionem intendere. Ibi enim eum posuit credidisse ante emtionem.

ἀνων. καὶ τῆς κοινωνίας γὰρ λυομένης ἢ φθειρομένου τοῦ κοινοῦ πράγματος ἁρμόζει ἡ προσοκίο καὶ οὐτιλίως το κομμοῦνι διβιδούνδο, ὡς βι. ε' τι. γ' διγ. α' καὶ ιά' καὶ βι. ιζ τι. β' διγ. μγ' καὶ [ξ]γ'.

148. *Anon.* [*ad l.* 37 §. 2]. Nam etsi societas soluta sit vel res communis perierit, pro socio et utilis communi dividundo actio competit, ut lib. X tit. 3 dig. 1 et 11 et lib. XVII tit. 2 dig. 43 et 63 [§. 8].

κυρ. ὁ κινήσας κατὰ τοῦ οὐσουφρουκτουαρίου καὶ μὴ λαβὼν τὸ ἱκανὸν, κινεῖ καὶ [i]) κατὰ τοῦ προπριεταρίου. εἴτε τὰς ὀπέρας αὐτοῦ μισθώσεται παρ' ἐμοῦ ὁ οἰκέτης ἐφ' ᾧ σὺ σούφρουκτον ἔχω, εἴτε δανείσω αὐτῷ, κινῶ καὶ κατὰ τοῦ προπριεταρίου, εἰ μὴ ἀρκεῖ τῷ χρεώστῃ [k]) τὸ παρ' ἐμοὶ πεκούλιον.

149. *Cyr.* [*l.* 37 §. 3]. Qui cum usufructuario egit, sed satis non accepit, etiam adversus proprietarium agit. Sive operas suas servus, in quo usumfructum habeo, a me conduxerit, sive ei crediderim, etiam adversus proprietarium ago, si peculium, quod apud me est, debito non sufficiat.

στεφ. ἐνάγεται δὲ πρῶτον οὐσουφρουκτουάριος, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τοῖς προσποριζομένοις αὐτῷ πρὸς τὸν οἰκέτην συνάλλαγμα γέγονε, κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ οὐλπιανῷ ἐν τῷ ιθ' διγ. τοῦ παρόντος τι.

150. *Steph.* [*ad l.* 37 §. 3] Enimvero primum usufructuarius convenitur, si initio cum servo contractum sit in his, quae ei aequiruntur, secundum id, quod traditum est ab Ulpiano dig. 19 [§. 1] huius tit.

ἀνων. ἐν τῷ κε' διγ. τοῦ α' τι. τοῦ ζ' βι. [l]) θέμ. προτελευταίῳ [φησὶν,] ὅτι ὁ οὐσουφρουκτουάριος οὐκ ἰσχυρῶς [τῷ δούλῳ τὰς] ἰδίας ὀπέρας μισθοῦται οὔτε τῷ βόνα φίδε δουλεύοντι.

151. *Anon.* [*ad l.* 37 §. 3]. Dig. 25 tit. 1 lib. VII them. penultimo [§. 5] dicit, usufructuarium servo operas eius non valide locare nec ei, qui bona fide servit.

κυρ. εἰ ἃ παρεθέμην τῷ υἱῷ σου σώζεται, καὶ μηδὲν ἔχει ἐκτὸς αὐτῶν, οὐ κινᾶ δε πεκουλίο, ἀλλ' AD ENHIBENDUM καὶ IN REM.

152. *Cyr.* [*l.* 38 *pr.*]. Si quod apud filium tuum deposui, extat, nec quicquam praeterea habet, non de peculio ago, sed ad exhibendum et in rem.

στεφ. σῆ. ὅτι τὸ ὑπεξουσίῳ παρατεθὲν οὐκ ἐστὶν αὐτῷ ἐν πεκουλίῳ, ἐπειδὴ μήτε φυσικῶς ἡ δεσποτεία μεταφέρ[εται] ἐπ' αὐτόν. οὐκοῦν καὶ ἐπὶ κομμοδάτου καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων τὸ αὐτὸ νόησον, ἐφ' ὧν ἡ δεσποτεία μὴ μεταφέρεται. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον τῷ γαΐῳ ἐν τῷ κζ' [m]) διγ. καὶ ἐνταῦθα γὰρ, ἐὰν ἔχῃ πεκούλιον ὁ ὑπεξούσιος, κινεῖται δεποσίτι δε πεκουλίο. εἰ γὰρ ἔχει πεκούλιον ὁ οἰκέτης, δύναται [n]) ὁ παραθέμενος αὐτῷ [o]) ἐάσαι μὲν τὴν AD

153. *Steph.* [*ad l.* 38 *pr.*]. Nota: quod apud filiumfamilias depositum est, non est in peculio eius, quia nec naturaliter dominium in eum transfertur. Igitur idem accipe de commodato et reliquis contractibus, in quibus dominium non transfertur. Nec obstare videatur tibi, quod Gaius dicit dig. 27 [pr.]. Nam et hic, si filiusfamilias peculium haberet, depositi de peculio agi potuisset. Nam si servus peculium habet, is, qui apud

137) Cod. *ἐναχθεὶς*.

138) Deest in Cod.

h) Lege *ὑπέρ*. Sed nec sic quidem corruptela huius loci tollitur.

i) Cod. *κινεῖται*.

k) Lege: *χρέει*.

l) Cod. *τοῦ ξβ' θέμ.* Conf. supra schol. 72 et 127.

m) Cod. *ιζ'*.

n) Cod. *οὐ δύναται*.

o) Cod. *αἰτί*.

ἀγωγὴ, ἀλλ' ἡ περὶ ἀποκρυβέντων πραγμάτων κινουμένη ἀγωγὴ καὶ ἡ τὰ ἴδια ἐκδικοῦσα ἀγωγή· ἐμὰ γὰρ ἔμειναν τὰ νομίσματα.

peculio actio, sed ad exhibendum actio et vindicatio: hi enim aurei mei manserunt.

Καὶ [139]) εἴτε τὰς ὑπηρεσίας τοῦ δούλου ἐμίσθωσεν αὐτῷ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων εἴτε δανείσῃ αὐτῷ, ἔχει τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότου, μ[όνον] ὑπεξαιρουμένου τοῦ ὄντος [140]) παρ' αὐτῷ πεκουλίου.

Et sive operas servi ei locaverit fructuarius sive mutuam ei pecuniam dederit, de peculio actionem adversus dominum habet, deducto tantum peculio, quod penes se habet. *L.* 38. §. 3 *fin.* *D.* XV. 1.

Ἐὰν γυνὴ μέλλουσα γαμεῖσθαι ὑπεξουσίῳ ὁμολογήσῃ αὐτῷ προῖκα, λυομένου τοῦ γάμου εἰς ὁλόκληρον αὐτῇ ποιεῖ ὁ πατὴρ ἀποχὴν μηδὲν ὑπεξαιρῶν προφάσει οἰκείου χρέους· καὶ ἐναγομένη δὲ ἡ γυνὴ τῇ περὶ ἀπαιτήσεως προικὸς ἀγωγῇ [141]) ἔχει παραγραφήν.

Si mulier nuptura filiofamilias dotem ei promiserit, soluto matrimonio in solidum pater eam liberat nihil deducens ob proprium debitum: nam et si ex stipulatu conveniatur, mulier exceptionem habet. §. 1.

Ἐὰν ἐνάγωμαι ὀνόματι τοῦ δούλου μου, συλλογίζεται τὸ τίμημα τοῦ δούλου αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑπεξαιρῶ εἴ τί μοι ὁ δοῦλος αὐτοῦ χρεωστεῖ· αὐτὸ γὰρ πεκούλιον οὐκ ἐστίν. εἰ γὰρ καὶ ληγατευθῇ τῷ δούλῳ τὸ ἴδιον πεκούλιον, οὐχ ὑπεξαιρεῖται [τὸ] παρὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ χρεωστηθὲν, εἰ μὴ ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ τοῦ δούλου τοῦ δούλου.

Si agatur mecum de peculio servi mei, aestimatur pretium vicarii eius, nec deduco, quod mihi vicarius debet: hoc enim peculium non est. Nam et si servo proprium peculium legatum sit, non deducitur id, quod a vicario debetur, nisi ex ipsius vicarii peculio. §. 2.

Ἐὰν πωλήσας σοι δοῦλον δανείσω αὐτῷ, ἔχω κατὰ σοῦ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν, μὴ συλλογιζομένου τοῦ [ἀπο]μείναντος παρ' ἐμοὶ πεκουλίου. οὔτε γὰρ οἱ μετὰ τὴν πρᾶσιν αὐτῷ συναλλάξαντες

Si servo, quem tibi vendideram, credidero, adversus te de peculio actionem habeo, nec ratio habetur peculii, quod apud me remansit. Nam nec caeteri, qui post venditionem cum eo contraxerunt, ad- §. 3.

EXHIBENDUM καὶ τὴν ἐν ῥέμ, κινῆσαι δὲ τὴν ἀπὸ συναλλάγματος ἀγωγὴν, τουτέστι δεποσίτι δε πεκουλίο. [p])

eum deposuit, ad exhibendum et in rem actionem praetermittere, et ex contractu actionem, hoc est depositi de peculio instituere potest.

κυρ. εἰ ἡ νύμφη κινεῖ κατὰ τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς διαλ[υομένου τοῦ] γάμου ἐφ' ᾧ ἐλευθερωθῆναι, (ἐπερωτήθη γὰρ τὴν προῖκα τῷ υἱῷ,) [οὐκ] ἔχει ὑπεξαίρεσιν χρέους ὁ πατήρ. ἡ δὲ νύμφη καὶ παραγραφὴν ἔχει.

154. *Cyr.* [*l.* 38 §. 1]. Si nurus adversus socerum divortio facto agat, ut liberetur, (promiserat enim filio dotem,) debiti deductionem pater non habet. Nurus autem etiam exceptionem habet.

ἀνων. ὁ γὰρ ἔχων ἀγωγὴν πολλῷ μᾶλλον ἔχει παραγραφὴν, ὡς βι. κγ' τί. ιη' διγ... καὶ βι. ν' τί. ιζ' διγ. ρνς'.

155. *Anon.* [*ad l.* 38 §. 1]. Qui enim actionem habet, multo magis etiam habet exceptionem, ut lib. XXIII tit. 18 (?) dig... et lib. L tit. 17 dig. 156 [§. 1].

κυρ. ὁ δεσπότης ἐναγόμενος ὑπὲρ τοῦ ὀρδιναρίου καὶ τῶν βικαρίων ἀπαιτεῖται, μὴ ὑπεξαιρῶν εἴ τι ἐκ τοῦ βικαρίου χρεωστεῖται. τοῦτο γὰρ οὐχ ὑπεξαιρεῖται, οὔτε εἰ τὸ πεκούλιον τοῦ ὀρδιναρίου ληγατευθῇ αὐτῷ, εἰ μὴ ἔχει πεκούλιον ὁ βικάριος.

156. *Cyr.* [*l.* 38 §. 2]. Dominus si ob ordinarium conveniatur, etiam vicarium praestat, nec deducit, quod ei a vicario debetur. Hoc enim non deducitur, nec si ordinario peculium legatum sit, nisi vicarius peculium habeat.

τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ἔχει πεκούλιον ὁ βικάριος· εἰ γὰρ εἶχε πεκούλιον, ἠδύνατο διδουκτεύειν ἐξ αὐτοῦ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ιζ' διγ. φθάσας ἐδίδαξεν.

157. [*Steph. ad l.* 38 §. 2 *verb: non deducto eo*]. Hoc accipe, si vicarius peculium non habeat: si enim peculium habet, ex eo deducere potest, ut Ulpianus supra dig. 17 docuit.

τοῦτο λέγει, ὅτι τὸ ἐκ τῶν βικαρίων κεχρεωστημένον οὐ διδουκτεύει ὁ δεσπότης ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν βικαρίων τιμῆς, καθὸ μηδεὶς αὐτὸς ἑαυτοῦ πεκούλιον εἶναι νομίζεται.

158. [*Steph. ad l.* 38 §. 2 *verb: neminem enim etc.*]. Hoc dicit, id, quod a vicariis debeatur, dominum non deducere ex ipsa vicariorum aestimatione, quia nemo ipse in suo peculio esse intelligitur.

ἀνων. ὁμοίως ἐν τῷ τέλει τοῦ ις' διγ. τοῦ ἡ τί. τοῦ λγ' βι.

159. *Anon.* [*ad l.* 38 §. 2]. Similiter in fine dig. 16 tit. 8 lib. XXXIII.

δηλονότι ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ βικαρίου· εἰ γὰρ εἶχε πεκούλιον, δυνατὸν ἐκείνου τὸ χρεωστούμενον ὑπεξαιρεῖν· ἀπὸ δὲ τῆς τιμῆς αὐτοῦ [οὐ] δυνατὸν τοῦτο ὑπεξελεῖν, ἐπειδὴ οὐδὲ αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐστὶ πεκούλιον.

160. [*Steph. ad l.* 38 §. 2 *verb: aliter*]. Nimirum ex aestimatione vicarii: nam si peculium habet, ex eo debitum deducere potest: ex aestimatione vero eius deducere hoc non potest, quia nec ipse in suo peculio est.

κυρ. ὁ πράτης μετὰ τὸ πωλῆσαι τὸν οἰκέτην δανεισάμενος αὐτῷ [q]) κινῶν οὐ λογίζεται ἑαυτῷ τὸ παρ' ἑαυτῷ πεκούλιον· οὗτος γὰρ [οὐκ] ἐναγεται ὑπὸ τῶν μετὰ τὴν πρᾶσιν αὐτῷ συναλλαξάντων· ἐναγόμενος δὲ ὑπὲρ τῶν πρὸ τῆς πράσεως οὐχ ὑπεξαιρεῖ τοῦτο τὸ χρέος.

161. *Cyr.* [*l.* 38 §. 3]. Venditor qui servo, postquam eum vendidit, credidit, si agat, sibi non reputat peculium, quod apud ipsum remansit: neque enim convenitur ab iis, qui post venditionem cum illo contraxerunt: sed si conveniatur ob contractus ante venditionem factos, debitum illud non deducit.

κυρ.[r]) οἱ γὰρ μετὰ τὴν πρᾶσιν τοῦ οἰκέτου συναλλάξαντες οὐ δύνανται κατὰ τοῦ πράτου ἴντρα [ἄννουμ] κινεῖν· μόνον

162. [*Steph. ad l.* 38 §. 3]. Qui enim post venditionem servi contrahunt, non possunt intra annum ad-

---

139) Si Tipucito fides, hoc thema a fine capitis 37 perperam in hunc locum transpositum est. Certe si Digesta sequaris, ab hoc loco alienum est.

140) Expl. fol. 17. 18. Inc. fol. 2. 1.

141) Nimirum *Anonymus*, ex quo hic locus in Basilica translit, scripserat τῇ ἐξ στιπουλάτου. Basilicorum vero compilatores perperam cogitarunt de ex stipulatu actione, qua dos repetitur.

p) Expl. fol. 17. 18. Inc. fol. 2. 1.

q) Cod. αὐτό.

r) Lege στιφ.

ἔξουσι κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν. ἐναγόμενος δὲ περὶ τῶν πρὸ τῆς πράσεως συνηλλαγμένων οὐχ ὑπεξαιρῶ τὸ μετὰ τὴν πρᾶσιν χρεωστηθέν μοι.

versus me de peculio actionem habebunt. Sed si convenior ex his, quae ante venditionem contracta sunt, non deduco, quod mihi post venditionem deberi coepit.

L. 39. *D.* XV. 1. [λθ'.] *Πεκούλιον συνίσταται καὶ ἐξ ὧν διὰ τῆς οἰκείας φειδοῦς ἢ ἀπὸ δωρεᾶς ὁ δοῦλος κτήσεται, τοῦ δεσπότου θέλοντος αὐτὰ οὐσίαν εἶναι τοῦ δούλου.*

XXXIX. Peculium consistit etiam ex iis, quae parsimonia sua vel ex donatione servus acquisivit, si dominus ea voluerit patrimonium servi esse.

L. 40. *D. eod.* μ'. Marc. *Πεκούλιόν ἐστιν, ὅπερ οὐκ ἐξ ἀνάγκης παράσχῃ τῷ δούλῳ ὁ δεσπότης· ἡ γὰρ ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος φορεσία οὐκ ἐστὶ πεκούλιον. αὔξει δὲ καὶ μειοῦται τὸ πεκούλιον. λέγεται δὲ καὶ γεννᾶσθαι, ὅταν συνίσταται, καὶ τελευτᾶν, ὅτε ἀφαιρεῖται.*

XL. *Marc.* Peculium est, quod dominus non ex necessitate servo concessit, nam quod necessario praestatur et ita ut recusari non possit, non est peculium. Crescit autem et decrescit peculium. Dicitur etiam nasci, si constituatur, et mori, si adimatur.

L. 41. *D. eod.* [μα'.] Ulp. *Κατὰ νόμον οὔτε χρεωστεῖ δοῦλος, οὔτε χρεωστεῖται. τά τε γὰρ αὐτῷ χρεωστούμενα ὁ δεσπότης ἀπαιτεῖ· περὶ δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ χρεωστουμένων ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ ἢ τῇ περὶ δαπανημάτων τῶν γενομένων εἰς τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα.*

XLI. *Ulp.* Servus ratione iuris nec debet, neque ei debetur. Etenim quae ipsi debentur, dominus petit: de his vero, quae a servo debentur, actione de peculio vel de in rem verso convenitur.

γὰρ ὑπὲρ τῶν [προ] τῆς πράσεως συναλλαγμάτων ὁ πράτης ἐνάγεται ἐντὸς ἐνιαυτοῦ[s]· καὶ ὅτι οὐ δύναται δεδουκτεύειν ὁ πράτης ἐκ τοῦ μείναντος παρ' αὐτῷ πεκουλίου [τὸ μετὰ τὴν] πρᾶ[σιν αὐ]τῷ χρεωσ[τούμενον], ἐπειδὴ μετὰ τὴν πρᾶσιν οὐκ [ἐνάγεται] δ..... νοησον ἤτινι... .....τίων εἰ γὰρ μὴ..... [τὸν] οἰκέτην τραδιτεύσει..... συνήλλαξεν αὐτῷ ὁ δεσπότης, ἧττον τὸ ἐντεῦθεν νομίζ[εται] χρέος, ἐπειδὴ πρὸ τῆς ἀδιτίονος[t]..... πότ... ἐπὶ τοῦ οἰκέτου ... δε.... πα τῆς πράσεως..... οικε..... ταῦτα καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης ἐκποιήσεως....., ὡς ὁ παῦλος πρὸς τῷ τέλει τοῦ μβ' διγ. φησίν.

versus venditorem agere: solum enim ob ea, quae ante venditionem contracta sunt, venditor intra annum convenitur: nec potest venditor ex peculio, quod apud ipsum remansit, deducere, quod post venditionem ipsi debitum est, quia post venditionem non convenitur — — — — — — — — — — — — Idem in qualibet alia alienatione [obtinet], sicut Paulus in fine dig. 42 (?) dicit.

κυρ. πεκούλιόν ἐστι, ὅπερ ἢ φειδοῖ [κ]τᾶ[ται ὁ] δοῦλος [ἢ] κατὰ [δωρεὰν] καὶ τοῦτο θέλει αὐτὸν ἔχειν ὁ δεσπότης.

163. *Cyr.* [*l.* 39]. Peculium est, quod vel parsimonia servus quaesivit vel donatum accepit, idque eum habere vult dominus.

‖

.....υς τι.....ευσαι αὐτῷ .. δωρεας.....ἐξ αὐτ..

κυρ. τὸ πεκούλιον τίκτεται, [ὅτε] ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα χαρίζεταί τις τῷ δούλῳ αὐτοῦ, οὐ μὴν ὅτε τὰ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν· καὶ αὔξει· καὶ μειοῦται· καὶ τελευτᾷ, ὅτε ἀδεμπτευθῇ.

164. *Cyr.* [*l.* 40]. Peculium nascitur, si quis aliquid servo largitur ultra id, quod necessarium est, non autem si ad usus necessarios: et crescit: et minuitur: et moritur, si ademtum sit.

στεφ. σῆ. ὅτι παρὰ τοῦ δεσπότου κατὰ τὸ ἀναγκαῖον δίδομενα τῷ οἰκέτῃ οὐ νομίζεται [εἶναι] πεκούλιον, κἂν διηνεκοῦς χάριν χρήσεως [δοθῇ]. σῆ. διὰ τὸ ἀδιαστίκτως κείμενον ἐν τῷ .. διγ. τοῦ παρόντος τί. ἵνα μὴ ἐν[αν]τίον νομίσῃς, μὴ πάντα, ὅσα [ἐν] εἰδήσει ἢ γνώμῃ τοῦ δεσπότου κέκτηται ὁ οἰ[κέτης], πεκούλιον αὐτοῦ εἶναι.

165. *Steph.* [*ad l.* 40 §. 1]. Nota: quod servo a domino ex necessitate praestatur, non intelligitur peculium esse, licet ad perpetuum usum praestetur. Nota hoc propter id, quod indistincte dicitur dig. [4 §. 2] huius tit., ne contrarium esse credas, non omnia, quae sciente vel volente domino servus acquisierit, in peculio eius esse.

ὥστε ὅτε μὴ ἀδεμπτεύεται τὸ πεκούλιον, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον ἀπομειοῦται ἤτοι φθείρεται τὰ πεκουλιάρια πράγματα .....α μειωθῇ τὸ πεκούλιον, μένει οὐδὲν [ἧττον] ὁ οἰκέτης δίκαιον ἔχων πεκουλίου καὶ οὐ δεῖται δευτέρας τοῦ δεσπότου γνώμης συνιστῶντος αὐτῷ πεκούλιον. τοῦτο γὰρ ἔγνως καὶ ἐν τῷ δ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

166. [*Steph. ad l.* 40 §. 1 *verb*: *decrescit*]. Perinde si non adimatur peculium, sed alio modo minuatur vel intereant res peculiares ..... nihilominus servus ius peculii habet nec opus est nova voluntate domini, ut ei peculium constituat. Hoc enim didicisti etiam dig. 4 [§. 5] huius tit.

ὀνόματι τῶν οἰκετῶν οὐ κατὰ πολιτικὸν ἀλλὰ πραιτωρίως ἐνάγομεν καὶ ἐναγόμεθα.

167. [*Cyr. l.* 41]. Servorum nomine non iure civili sed praetorio agimus et convenimur.

στεφ. ὁ γὰρ οἰκέτης ἀπὸ μὲν δελίκτων ἐνέχεται, ἀπὸ δὲ συναλλαγμάτων οὔτε ἐνέχεται κατὰ νόμους οὔτε ἕτερον ἑαυτῷ καθίστησιν ἔνοχον, ἀλλὰ φυσικῶς καὶ ἐνέχεται καὶ ἕτερον ἑαυτῷ καθίστησιν ἔνοχον, ὡς ὁ ULPIANὸς ἐν τῷ μδ' τῶν διγ. βι. τί. τελευταίῳ διγ. ιδ' φησί. βλέπε, ὡς[u] εἶπον, ὅτι οἰκέτης ἑαυτῷ φυσικῶς καὶ οὐ κατὰ νόμους ἕτερον καθίστησιν ἔνοχον, [ἐπειδὴ τῷ] δεσπότῃ προσποριζει τὴν [ἀπὸ τοῦ] συναλλάγματος ἀγωγήν.

168. *Steph.* [*ad l.* 41]. Servus enim ob delicta quidem tenetur, ex contractibus autem neque ipse secundum leges tenetur nec alium sibi obligat, sed naturaliter et ipse tenetur et alium sibi obligat, sicut Ulpianus lib. XLIV dig. tit. ultimo dig. 14 dicit. Observa, quod dixerim, servum sibi naturaliter non civiliter alium obligare: nam domino actionem ex contractu acquirit.

.....σθ... κατὰ τοῦ συναλλάττοντος..... — .... ὡς βι. β' τί. ζ' διγ. γ' καὶ δ .... ιη διγ. θ' ιγ' καὶ βι. δ' τί. η διγ...[v]).. β καὶ βι. μδ' τί. ζ διγ. ιδ' μγ' καὶ βι. ν' τί. ιζ διγ. κα' ρς' καὶ βι. γ' τοῦ κώδ. τί. α' διατ. ς'.

169. [*Anon. ad l.* 41]. — — — .... ut lib. II tit. 7 dig. 8 [pr.] et [tit. 12?] dig. 9 13 et lib. IV tit. 8 dig. [7?] et lib. XLIV tit. 7 dig. 14, 43 et lib. L tit. 17 dig. 21 (22 pr.), 106 (107) et lib. III Cod. tit. 1 const. 6.

ἀγων. .....μετατιθεμένης τῆς κατὰ τοῦ δούλου..... ἐνοχῆς ἐκ π..... τὰ κατὰ τοῦ..... διγ. ν' θέ. ε'. ἀναγν.....ετ..του...ουσ.....

170. *Anon.* [*ad l.* 41]. — — — — —

s) Verba κινεῖν — ἐντὸς ἔνιαυτοῦ bis scripta sunt.
t) Sic Cod. Lege: τραδιτίονος.
u) Malim πῶς.
v) Forte l. 7 §. 2 D. *de capite min.* intelligenda est.

[μβ'.] Ὁ υἱοθετήσας ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ [142]), οὐ μὴν περὶ τῶν πρὸ τῆς θέσεως.

μγ'. Paul. Ἐὰν μετὰ προκάταρξιν τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς πραθῇ δοῦλος, ἐνέχεται ὁ πράτης καὶ ὑπὲρ τοῦ κτηθέντος παρὰ τῷ ἀγοραστῇ πεκουλίου.

μδ'. Ulpi. Ὁ συναλλάξας υἱῷ ὑπεξουσίῳ αὐτὸν εἰς ὁλόκληρον ἔνοχον ἔχει, τὸν δὲ πατέρα τῇ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

[με'.] [143]) Καὶ ἀφαιρουμένου γὰρ τοῦ πεκουλίου ἐνάγεται ὁ υἱός.

κυρ. ὁ ἀδρογάτωρ ἐνάγεται τῇ δε πεκουλίο.

ἐκ τῶν μετὰ τὴν θέσιν συναλλαγμάτων εἰ[κότως ἐνάγεται ὁ] ἀδρ[ογάτωρ· ἐκ δὲ] τῶν ἐποφληθέντων παρ' αὐτοῦ πρὸ τῆς θέσεως εἰ μὴ βουληθῇ δεφενδεῦσαι αὐτὸν ὁ ἀδρογάτωρ, ἐπι· πρα.... ιον.....ί γαρ ο... [διὰ] τῶν ἁρμοδίων ἀρχόντων τὰ πράγματα, ὅσα μετὰ τοῦ οὐσουφρούκτου ἤμελλεν ἔχειν, εἰ μὴ πρ[οῆλ]λ[θεν ἡ] θέσις ..... [κα]ὶ καθ' ὃν αἱτοὶ συνίδωσι νόμιμον διατιθέναι τρόπον, ὡς ἔγνως πρὸς τὸ τέλος τοῦ ι' τί. τῆς γ' τῶν ἐνστιτ. τὴν μέν[τοι] δε πεκουλίο διὰ τοῦτο ἔλεγον οἱ περὶ σαβῖνον μὴ δίδοσθαι κατὰ τοῦ ἀδρογάτωρος ἐκ τῶν πρὸ τῆς θέσεως συναλλαγμάτων, ἐπει[δὴ] οὔτε αὐτὸς ὁ δεδωκὼς εἰς θέσιν ἑαυτὸν μένει κατὰ ἀκρίβειαν κατεχόμενος ἅπαξ καπίτις δεμινουτίονα παθὼν καὶ τετε[λευ]τηκέναι διὰ τὴν καπίτις δεμινουτίονα δοκῶν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ε τί. τοῦ α' βι. τῶν πρώτων, ἔνθα τὸν ῥεσκισσόριον ὁ πραίτωρ κατ' αὐτοῦ δίδωσι τύπον.

λεόντιος ἠρώτ. εἰ γὰρ φυσικὸς πατὴρ ὑπεξούσιον ἔχων τὶν συναλλάξαντα βούλεται τὰ πεκουλιάρια πράγματα δοῦναι τοῖς δανεισταῖς καὶ ὥσπερ εὐγνωμονῆσαι πρὸς αὐτούς, ἐνάγεται; στεφ. δῆλον μέν ὅτι οὔτε λεγ..το·π....τ.. πρὸς αὐτῶν ἡ παράσχῃ αὐτοῖς τὰ πεκουλιάρια πράγματα. διαφορὰ δέ, ὅτι ὁ μὲν φυσικὸς πατὴρ διδοὺς τὰ πεκουλιάρια πράγματα [δύναται παρα]κατέχειν τὸ ἐποφειλόμενον αὐτῷ φυσικῶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ· ὁ δὲ θετὸς πατὴρ [144]), εἰ μὴ βούλεται τὸν θετὸν υἱὸν δεφενδεῦσαι πρὸς τοὺς συναλλάξαντας αὐτῷ πρὸ τῆς θέσεως [145]), συναλλάξασι δοῦναι πάντα, ὅσα ἤμελλεν ἔχειν ὁ θετὸς υἱός, εἰ μὴ προῆλθεν ἡ θέσις, ὡς ἔγνως πρὸς τῷ τέλει τοῦ ε τί. τῆς γ' τῶν ἐνστιτ.

ἀνων. λοιπὸν δὲ εἰ μὴ δεφενδεύει τὸν υἱοθετηθέντα ὁ ἀδρογάτωρ, διάπρασις γίνεται τῶν πραγμάτων, ἅπερ ἤμελλεν αὐτὸς ἔχειν, εἰ μὴ γέγονεν ἡ θέσις, ὡς ἐνστιτ. γ' τί. ι' [146]), ἐνάγ. καὶ βι. [δ'] τί. ε δίγ. ζ.

κυρ.[2]) ὁ μετὰ προκάταρξιν πωλήσας τὸν οἰκέτην καὶ εἰς τὶ ἐπικτηθὲν πεκούλιον καταδικάζεται.

τουτέστιν εἰς τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἀπαιτεῖν τὸν ἀγοραστήν, ὑπὲρ οὗ ὑπὲρ τοῦ ἐπικτηθέντος παρ' αὐτῷ [a]) πεκουλίου κατέβαλεν.

κυρ. ὁ ὑπεξουσίῳ συναλλάττων κατ' αὐτοῦ ἔχει ἀγωγὴν εἰς ὁλόκληρον, καὶ κατὰ τοῦ πατρὸς δε πεκουλίο.

σῆ. ὅτι ὁ ὑπεξούσιος ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον, ὁ δὲ πατὴρ τῇ δε πεκουλίο.

σῆ. ὁτι δύναται καὶ τὸ τοῦ ὑπεξουσίου πεκούλιον ἀδεμπτεύειν ὁ πατὴρ, ἐν ᾧ δηλονότι ἐξ ᾗ αὐτοῦ ἐστὶ τὸ πεκούλιον· τὸ γὰρ μὴ ἐξ ᾗ οὐ δύναται ὁ πατὴρ ἀδεμπτεύειν, ὥσπερ οὐδὲ τὸ καστρήσιον, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ια' [b]) τί. τῆς .. τῶν ἐνστ. καὶ ὅτι ἀδεμπτεύοντος τοῦ πεκουλίου [c]) ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον ὁ ὑπεξούσιος· ἑτέρῳ δὲ λόγῳ ὅτι οὐ καταδικάζεται εἰ μὴ [IN] QUANTUM FACERE POTEST EMANCIPATOS ἢ EXHEREDATOS γενόμενος [ἢ] ABSTINATEUSAS τῆς τοῦ πατρὸς κληρονομίας, ὡς ἔγνως τὰ περὶ τούτου πλατύτερον ἐν τῷ προτελευταίῳ τί. τοῦ προλαβόντος βι.

XLII. Adrogator actione de peculio convenitur, nec vero eorum nomine, quae ante adrogationem gesta sunt. *L.* 42. *D.* XV. 1.

XLIII. *Paul.* Si post litem in actione de peculio contestatam servus venditus fuerit, peculii quoque apud emtorem quaesiti nomine venditor tenetur. *L.* 43. *D. eod.*

XLIV. *Ulpi.* Qui cum filiofamilias contraxit, ipsum quidem in solidum obligatum habet, patrem autem de peculio. *L.* 44. *D. eod.*

XLV. Nam etiamsi peculium ademtum sit, filius convenitur. *L.* 45. *D. eod.*

171. *Cyr.* [*l.* 42]. Adrogatur de peculio convenitur.

172. [*Steph. ad l.* 42]. Ex contractibus post adrogationem factis omnino adrogator convenitur: ob ea autem, quae ab eo debita fuerunt ante adrogationem, si eum defendere adrogator noluerit, [permittitur creditoribus] per competentes magistratus bona, quae eius cum usufructu fuissent, si adrogatio non processisset, [possidere] et legitimo modo, quemadmodum voluerint, disponere, ut didicisti in fine tit. 10 lib. III Inst. De peculio autem actionem Sabiniani ideo negarunt adversus adrogatorem dari ex contractibus ante adrogationem celebratis, quia nec is, qui se adrogandum dedit, proprie obligatus manet, postquam capite deminutus est et propter capitis deminutionem quasi mortuus esse videtur, ut didicisti tit. 5 lib. I τῶν πρώτων, ubi praetor formulam rescissoriam adversus eum proponit.

173. [Ἐρωταπόκρ. *ad paragraphum, quae praecedit*]. *Leontius quaesivit.* Quid, si pater naturalis, qui in potestate eum qui contraxit habet, res peculiares creditoribus dare et quasi aequum et bonum virum se iis praebere voluerit, an convenitur? *Steph.* Manifestum quidem est ..... vel res peculiares iis dederit. Differentia autem est, quod pater naturalis, si rebus peculiaribus cedat, retinere potest, quod ei a filio naturaliter debetur: pater adoptivus autem, si nolit filium adoptivum defendere adversus hos, qui ante adrogationem cum eo contraxerunt, creditoribus omnia dare [cogitur], quae filius adoptivus haberet, si adrogatio non praecessisset, sicuti didicisti in fine tit. 10 lib. III Inst.

174. *Anon.* [*ad l.* 42]. Et si adrogator adrogatum non defendat, venduntur bona, quae is haberet, si adrogatio facta non esset, ut Inst. lib. III tit 10. Lege etiam lib. IV tit. 5 dig. 7 [§. 2].

175. *Cyr.* [*l.* 43]. Qui post litem contestatam servum vendidit, etiam peculii postea quaesiti nomine damnatur.

176. [*Steph. ad l.* 43 *verb: succurrendum*]. Hoc est ad hoc, ut ab emtore petere possit, quod ob peculium apud eum postea acquisitum praestitit.

177. *Cyr.* [*l.* 44. 45]. Qui cum filiofamilias contrahit, adversus ipsum in solidum, adversus patrem de peculio actionem habet.

178. [*Steph. ad l.* 44]. Nota, quod filiusfamilias ex his, quae cum aliis contraxit, in solidum, pater autem de peculio convenitur.

179. [*Steph. ad l.* 45]. Nota, quod pater etiam filii peculium adimere potest, si nimirum ex re eius hoc peculium profectum sit: quod enim non ex re eius est, pater adimere non potest, sicuti nec castrense peculium, ut didicisti tit. 9 [§. 1] lib. [II] Inst.; et quod ademto peculio filius in solidum convenitur: alia autem ratione non condemnatur nisi in quantum facere potest, si emancipatus sit vel exheredatus vel se abstinuerit a paterna hereditate, quae fusius didicisti tit. penultimo libri superioris.

142) Expl. fol. 2. 1. Inc. fol. 35. 32.

143) Cod. hoc caput partem facit praecedentis capitis.

w) Expl. fol. 2. 1. Inc. fol. 35. 32.
x) Adde: ἀναγκάζεται τοῖς συναλλ.
y) Cod. ζ'.
z) Vide schol. b, II, 866. *Fabr.* apud *Heimb.* p. 248.
a) Cod. αὐτοῦ.
b) Lege θ' τί. τῆς β'.
c) Legas: ἀδεμπτευθέντος τοῦ κτλ. vel: ἀδεμπτεύοντος τοῦ πατρός.

L. 46. *D.* XV. 1. μς'.[144]) Ioul. Ὁ συγχωρῶν τῷ ὑπεξουσίῳ διοικεῖν τὸ πεκούλιον ἐκεῖνα δοκεῖ γενικῶς ἐπιτρέπειν, ἅπερ ἰδικῶς ἐπιτρέπειν ἤμελλεν.

L. 47. *pr.* *D. eod.* μζ'.[145]) Idem. Ὁ προγράψας ἐργαστηρίου μὴ συναλλάξαι τῷ δούλῳ αὐτοῦ τῇ κατὰ τοῦ προστήσαντος κινουμένῃ ἀγωγῇ οὐκ ἐνάγεται, ἀλλὰ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ.

§. 1. Ἀπὸ τῆς ἐγγύης τοῦ δούλου οὐκ ἐνάγεται ὁ δεσπότης, εἰ μὴ εἰς πρᾶγμα τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πεκουλίου ἐνηγγυήσατο.

§. 2. Ἐὰν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου μὴ δυνηθῇ ἐκ τοῦ πεκουλίου πληρωθῆναι ὁ δανειστὴς, οὐ λαμβάνει

κυρ. ὁ διδοὺς ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν ἐκεῖνα ἐπιτρέπει, ἅπερ καὶ ἰδικῶς ἂν ἐπέτρεψεν.

στεφ. σῆ. ὅτι δοὺς λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα ἐκεῖνα δοκεῖ γενικῶς συγχωρεῖν, ἅπερ ἰδικῶς συνεχώρησεν ἄν· καὶ οὐδεὶς ἂν ἰδικῶς ἐπέτρεψε τῷ ὑπεξουσίῳ διασπαθίζειν καὶ ἀπολύειν τὸ αὐτοῦ πεκούλιον. οὐκοῦν οὐδὲ διὰ τῆς λιβέρας πεκουλίου ἀδμινιστρατίονος δοκεῖ αὐτὸ τοῦτο ἐπιτρέπειν. ὁ γὰρ δοὺς λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα δοκεῖ λέγειν, ὡς φρόνιμος καὶ συνετὸς ἄνθρωπος διοίκησόν σου τὸ πεκούλιον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ προλαβόντι βι. τί. τελευταίῳ διγ. γ' καὶ ἐν τῷ λϑ' τῶν διγ. βι. τί. ε' διγ. ζ'[d]) φησίν. ἀνάγν. καὶ τὸ μή' δίγ. τοῦ παρόντος βι.

ἀνων. οἷον τὸ καλῶς διοικεῖν. ἀνάγν. δίγ. ζ' καὶ βι. ιγ' τί. ζ' δίγ. ιη' καὶ βι. ιδ' τί. ς' δίγ. γ'.

κυρ. ὁ προγράψας μηδένα συναλλάττειν τῷ ἰνστιτούτορι αὐτοῦ δούλῳ[e]) τῆς ἰνστιτουτορίας ἀπήλλακται, οὐ μὴν τῆς δὲ πεκουλίο.

στεφ. τὸ πλέον ἔγνως ἐν τῷ κϑ' διγ. ὅτι κἂν ἰδικῶς σοι παραγγείλω μὴ συναλλάττειν τῷ οἰκέτῃ καὶ συναλλάξεις, ἔχεις κατ' ἐμοῦ δὲ πεκουλίο.

ἀνων. ὁμοίως διγ. κϑ' καὶ διγ. ια' καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ιζ' τοῦ γ' τί. τοῦ ιδ' βι. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι εἰς ὅσον ἔσχεν ἐκ τοῦ πεκουλίου ἢ βίρσον ἐγένετο.

κυρ. ἀπὸ ἐγγύης δούλου μου, εἰ μὴ βίρσον γέγονε ἢ τῷ πεκουλίῳ ἀνήκει, οὐκ ἐνάγομαι.

ὁμοίως διγ. . . ἀνάγν. καὶ τὸ νς' καὶ βι. ιγ' τί. ζ' διγ. ιη' τὸ τέλος.

κυρ. εἰ ἧττον εὑρεθῇ ἐν τῷ πεκουλίῳ, οὐ χρεία καυτίονος, ὡς ἐπὶ τῆς προσοκίο.

στεφ. ἡ μὲν γὰρ δὲ πεκουλίο, κἂν τὰ μάλιστα διὰ τῆς ἰντεντίονος πᾶσαν τὴν ἀγωγὴν ἤτοι ὅλον τὸ χρέος εἰς τὸ δικαστήριον καταφέρει, ὡς ἐν τῷ λβ' σοὶ παραδέδωκα, ὅμως διὰ τῆς κονδεμνατίονος οὐ δαπανᾷ τὸ ὅλον χρέος. ὁ γὰρ ὀφειλόμενος ϱ' νομίσματα καὶ μινῶν δὲ πεκουλίο οὕτω λέγει· καταδίκασον ἐπὶ μόνοις τοῖς οὖσι νῦν ἐν πεκουλίῳ· οὐ πάντως δὲ τὸ ὂν παρ' ἑκατέρου[f]) πεκούλιον ἀρκεῖ πρὸς ἀπε[υλ]ύτωσιν τοῦ πεκουλιαρίου χρέους. ἡ[g]) δὲ προσοκίο καὶ διὰ τῆς ἰντεντίονος καὶ διὰ τῆς κονδεμνατίονος πᾶσαν γὰρ[h]) καταφέρει καὶ δαπανᾷ τὴν ἀγωγήν. ὁ γὰρ ὀφειλόμενος τυχὸν ϱ' νομίσματα καὶ μινῶν τὴν προσοκίο οὕτω φησίν· καταδίκασον, καὶ οὐδὲν ἕτερον προστίθησιν, ἑτέρῳ δὲ λόγῳ, ὅτι οὐ δίκαιον, μέχρις εὐπορίας[i]) ἐν κουάντουμ φάκερε ποτεστ καταδικάζει τὸν κοινωνόν. τι[k]) δὲ ὅτι κινήσας τὴν προσοκίο καὶ διὰ τῆς ἰντεντίονος τὴν πᾶσαν ἀγωγὴν εἰς τὸ δικαστήριον καταφέρει καὶ δαπανᾷ, καὶ οὐχ ὥσπερ ἡ δὲ πεκουλίο μόνα τὰ εὑρισκόμενα νῦν ἐν τῷ πεκουλίῳ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ περιττή ἐστιν ἡ καυτίων, καθὸ δύναται αὐθις ἡ δὲ πεκουλίο κατὰ τοῦ ἐπικτηθέντος

XLVI. *Iul.* Qui ei, quem habet in potestate, peculium administrare permittit, — videtur ea generaliter permittere, quae specialiter permissurus erat.

XLVII. *Idem.* Qui tabernae proscripsit, ne quis cum servo suo contraheret, institoria actione non convenitur, sed de peculio.

Ex fideiussione servi dominus non convenitur, nisi in rem domini vel peculii fideiusserit.

Si rei iudicandae tempore ex peculio creditori satisfieri non possit, cautionem de futuro incremento

180. *Cyr.* [*l.* 46]. Qui liberam peculii administrationem concedit, ea permittit, quae et specialiter permissurus erat.

181. *Steph.* [*ad l.* 46]. Nota quod is, qui liberam peculii administrationem dat, ea generaliter permittere videtur, quae specialiter permissurus erat: nemo autem ei, quem in potestate habet, specialiter permissurus est, ut peculium suum dilapidet et consumat. Itaque nec per liberam peculii administrationem hoc concedere videtur. Qui enim liberam peculii administrationem concedit, videtur dicere: administra peculium tuum ut homo prudens et circumspectus, quemadmodum Ulpianus libro superiori tit. ultimo dig. 3 [§. 2] et lib. XXXIX Dig. tit. 5 dig. 7 [pr.] dicit. Lege etiam dig. 48 huius tit.

182. *Anon.* [*ad l.* 46]. Nempe ut recte administret. Lege dig. 7 [§. 1] et lib. XIII tit 7 dig. 18 [§. 4] et lib. XIV tit. 6 dig. 3 [§. 2].

183. *Cyr.* [*l.* 47 *pr.*]. Qui proscripsit, ne quis cum servo suo institore contraheret, ab institoria actione liber est, non ab actione de peculio.

184. *Steph.* [*ad l.* 47 *pr.*]. Amplius didicisti dig. 29 [§. 1], quod, etiamsi tibi specialiter denunciaverim, ne cum servo contraheres, et contraxeris, adversus me de peculio actionem habes.

185. *Anon.* [*ad l.* 47 *pr.*]. Similiter dig. 29 [§. 1] et dig. 11 (?) et in fine dig. 17 tit. 3 lib. XIV, ubi dicit [teneri eum], quatenus aliquid habet ex peculio vel versum est.

186. *Cyr.* [*l.* 47 §. 1]. Ex fideiussione servi mei, nisi in rem versum sit vel ad peculium pertineat, non convenior.

187. [*Anon. ad l.* 47 §. 1]. Similiter dig... Lege etiam dig. 56 et lib. XIII tit. 7 dig. 18 in fine.

188. *Cyr.* [*l.* 47 §. 2]. Si minus inveniatur in peculio, cautione non est opus, ut in pro socio actione.

189. *Steph.* [*ad l.* 47 §. 2]. De peculio actio, quamvis per intentionem totam actionem sive universum debitum in iudicium deducat, ut dig. 32 tibi tradidi, tamen per condemnationem non consumit universum debitum. Is enim, cui C aurei debentur, si de peculio agat, sic dicit: condemna quatenus nunc aliquid in peculio est; non semper autem peculium, quod apud alium est, ad exsolvendum debitum peculiare sufficit. Verum pro socio actio tam per intentionem quam per condemnationem totam actionem deducit et consumit. Is enim, cui forte C aurei debentur, si pro socio agat, sic dicit: condemna, nec quicquam praeterea addit, quamquam ob aliam rationem, quia iniquum est, in id tantum, quod facere potest, socium condemnat. [Itaque] pro socio actio et intentione [et condemnatione] totam actionem in iudicium deducit et consumit, non sicut de peculio actio ea duntaxat, quae modo in peculio extant. Idcirco etiam cautio superflua est, quia de peculio actio

144) Cod. με'. Sed infra (cap. 51. 53) numeri capitum rursus cum numeris Digestorum conveniunt.

145) Cod. μς'. Vide notam, quae praecedit.

d) Cod. ξ'.
e) Cod. δόλῳ.
f) Lege: παρ' ἑτέρῳ.
g) Cod. εἰ.
h) Dele. Nisi hic lateant verba: εἰς δικαστήριον.
i) Glossema.
k) In his corruptela est.

περὶ τῆς μελλούσης ἐπαυξήσεως ἀσφάλειαν. τοῦτο γὰρ ἐπὶ κοινωνοῦ [146]) ἔχει χώραν, ἐπειδὴ τὸ πᾶν χρεωστεῖ.

non accipit. Hoc enim in socio locum habet, quia universum debet.

Μὴ πληρωθεὶς ὁ δανειστὴς παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τοῦ πράτου· ἐξ ἀρχῆς δὲ τὴν ἀγωγὴν ἐπιμερίζειν καὶ τοῖς δυσὶν ὕμα ἐνάγειν οὐ δύναται.

Creditor, cui ab emtore satisfactum non est, habet adversus venditorem actionem. Ab initio autem actionem dividere et cum utroque simul agere non potest. *L.* 47. §. 3. *D.* XV. 1.

Ἐκ τῶν πρὸ τῆς πράσεως ὁ πράτης παρὰ πάντας [147]) ἐνάγεται, [καὶ αὐτοῦ] τοῦ ἀγοραστοῦ, ὑπολογιζο[μένου τοῦ ὄντος] παρ' αὐτῷ πεκουλίου.

Ex his, quae ante venditionem gesta sunt, venditor ab omnibus convenitur, etiam ab ipso emtore, deducto peculio, quod penes eum est. §. 4.

Ἐὰν χωρὶς τοῦ πεκουλίου πραθῇ ὁ δοῦλος, ὁ πράτης ἐναγόμενος μόνα ὑπεξαιρεῖ τὰ πρὸ τῆς πράσεως αὐτῷ χρεωστηθέντα, [οὐ μ]ὴν τὰ μετὰ τὴν πρᾶσιν, ἐπειδὴ μὴ ὡς δεσπότῃ [χρεωστεῖται].

Si servus sine peculio venditus sit, venditor, si conveniatur, ea tantum deducit, quae ipsi ante venditionem debita sunt, non vero quae post venditionem, quia non tamquam domino ei debentur. §. 5.

κινεῖσθαι, ὡς ὁ οὐλπιανος ἐν τῷ λ' διγ. τοῦ παρόντος τί. φθάσας ἐδίδαξεν, καὶ οὔτε κατὰ ἀνανεώσιν κινεῖται . . . . . ἐναχθέντ . . . . ἔνθα μὲν . . . . . πρα . . τὴν ἀρχὴν ἐκινήθη . . . . . καταδικάζηται ὁ πράτης ὑπὲρ τοῦ ὄντος παρὰ τῷ ἀγοραστῇ πεκουλίου, ἀλλὰ τὸ ὂν παρὰ τῷ ἀγοραστῇ, ὅσον ἦκεν ἐκ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ κινοῦντος. ὁ γὰρ τῷ [δούλῳ] συναλλάξας πρὸς ὅλον ἀφεωρακὼς αὐτοῦ τὸ πεκούλιον συνήλλαξεν, ὁπουδήποτε καὶ παρ' οἱῳδήποτε ἦν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ λβ' διγ., καὶ εἰκότως ἐκ τῆς ἐννοίας, ὡς εἴρηται, τοῦ κινοῦντος τὸ ὅλον πεκούλιον καταφέρεται, τουτέστι καὶ τὸ παρὰ τῷ πράτῃ καὶ τὸ παρὰ τῷ ἀγοραστῇ τυγχάνον, καὶ εἰκότως κἂν μὴ πληρωθῇ ὁ κατὰ τοῦ πράτου κινῶν, οὐ διρέκτως ἀλλὰ οὐτιλίως ἤτοι κατὰ ἀνανέωσιν κινεῖ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ λβ' διγ. κινεῖ δὲ κατὰ ἀνανέωσιν περὶ τοῦ πεκουλίου τοῦ ὄντος παρ' αὐτῷ κατὰ τὸν καιρόν, καθ' ὃν ἐκινήθη κατὰ τοῦ πράτου δε πεκουλίο, σκοπουμένης δηλονότι καὶ τῆς μειώσεως καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς γενομένης ἐν τῷ πεκουλίῳ. ἐξ αὐτῶν μέντοι τ . . πεκουλ . . εα . . ουτ . τ . . τοῦ πεκουλίου, οὐ χρὴ κατὰ ἀνανέωσιν ἐπὶ τοῖς οὔτω κτηθεῖσι κινεῖν τὴν δε πεκουλίο· οὔτε γὰρ ταῦτα κατήγαγεν ἡ κατὰ τοῦ πράτου γενομένη τὴν ἀρ[χὴν ἀ]γωγὴ, ἀλλὰ μόνα τὰ ὄντα πεκούλια κατ' ἐκείνου τοῦ [l]) καιροῦ εἴτε παρ' αὐτῷ εἴτε παρὰ τῷ ἀγοραστῇ.

rursus ob id, quod postea acquisitum est, institui potest, ut Ulpianus supra dig. 30 [§. 4] huius tit. docuit, nec rescissorie instituitur — — — venditor ob peculium, quod penes emtorem est, sed quod apud emtorem est, quantum attinet ad consilium et mentem actoris. Nam qui cum servo contraxit, ad universum peculium eius respiciens contraxit, ubicunque et apud quemcunque fuerit, ut didiciasti dig. 32 [pr.], et proinde ex mente actoris, ut dictum est, universum peculium in iudicium deducitur, hoc est et id, quod penes venditorem et quod penes emtorem est, ideoque qui cum venditore egit, si ei non fuerit satisfactum, non directe sed utiliter vel rescissorie adversus emtorem agit, ut didiciasti dig. 32. Caeterum rescisso iudicio agit de peculio, quod penes eum fuit eo tempore, quo adversus venditorem actum est, ratione nimirum habita et decessionis et accessionis peculio factae. Si vero peculium . . . . . non oportet super his, quae hoc modo postea acquisita sunt, rescisso iudicio de peculio agere: neque enim actio, quae initio adversus venditorem instituta est, haec in iudicium deduxit, sed solum peculia, quae illo tempore sive penes ipsum sive penes emtorem essent.

ὁ κινήσας κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ [αὖθις] δύναται κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου· ἐξ ἀρχῆς δὲ ἅμα κινῆσαι κατὰ τῶν δύο οὐ δύναται.

190. [*Cyr. l.* 47 §. 3]. Qui cum emtore egit, denuo cum venditore agere potest: ab initio simul utrumque convenire non potest.

ἀνων. ὁμοίως βι. ιζ' διγ. ξγ' θε. γ'. ἀνάγν. καὶ βι. . . τί. ς' διγ. . . καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παραγεγραμμένα.

191. *Anon.* [*ad l.* 47 §. 2]. Similiter lib. XVII [tit. 2] dig. 63 them. 3 [§. 4]. Lege etiam lib... tit. 6 dig... et quae ibi adnotata sunt.

κατὰ ἀνανέωσιν κινεῖ κατὰ τοῦ πράτου κινήσας ἢ[δη] κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ λ' τοῦ παρόντος τί.

192. [*Steph. ad l.* 47 §. 3 *verb: rescisso*]. Rescisso iudicio adversus venditorem agit, si iam cum emtore egerit, ut didiciasti dig. 30 [§. 4] huius tit.

τοῦτο νόησον εἰς τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἅμα τε καὶ κατὰ ταὐτὸν κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ· κεχωρισμένως δύναται κατατέμνειν τὴν ἀγωγὴν καὶ ἐν διαφορῷ μέντοι καιρῷ κινεῖν κατὰ τοῦ πράτου εἰς μέρος καὶ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ πάλιν εἰς μέρος. οὔτω νόησον, ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον τῷ γαΐῳ ἐν τῷ κζ' διγ. τοῦ παροντος τί. τοῦτο σοι καὶ ἐν τῷ λβ' διγ. τοῦ παρόντος τί. παραδέδωκα.

193. [*Steph. ad l.* 47 §. 3 *verb: hoc iure utimur*]. Hoc sic intelligas, ut non possit simul et eodem tempore adversus venditorem et emtorem agere: separatim scindere actionem potest et, diverso scilicet tempore, adversus venditorem pro parte et pro parte rursus adversus emtorem agere. Sic intelligas, ne tibi contrarium videatur, quod Gaius dicit dig. 27 [§. 3] huius tit. Hoc tibi iam tradidi dig. 32 huius tit.

ἐναντιοφ. ἐν τῷ κζ' διγ. λέγει γὰρ δύνασθαι τὸν δανειστὴν ἐνάγειν τῷ πράτῃ ἢ τῷ ἀγοραστῇ εἰς ὁλόκληρον ἢ ἀνὰ μέρος [m]) . . . . . .

194. *Enantioph.* [*ad l.* 47 §. 3]. Dig. 27 [§. 3] enim dicit, creditorem adversus venditorem emtoremve in solidum vel pro parte agere posse . . . . . .

πνρ. . . . . καὶ ὁ ἀγοραστὴς κινεῖ.
. . . . . ἔχει πω . . . . . .
. . . . . πράτης τὰ πρ . . . . . .
. . . . . χρέος . . . . . .
. . . . . περὶ προικός φαμεν ὅσα μοι πρωτ . τ . . .
. . . . . .
. . . . . ἐπίδοσ . . προικὸς ὡς ὁ νομικὸς ἐπιφέρει καὶ σαφέστερον . . . . . .
. . . . . ἀνάγν. αὐτὸ τὸ δίγ. [n])

195. *Cyr.* [*l.* 47 §. 4]. . . . . etiam emtor agit.

|| || || ||

146) Cod. ἐπί κοινωνῶν οὐκ ἔχει.

147) Expl. fol. 35. 32. Inc. fol. 181. 182.

l) Cod. κατ' ἐκεῖνο καιροῦ.

m) Expl. fol. 35. 32. Inc. fol. 181. 182.

n) In his quatuor lineis latent *Cyrilli* index l. 47 §. 5. 6 et *Stephani* παραγραφαί ad has §§.

L. 47. §. 6. *D.* XV. 1. Τὸ ἐπὶ πράτου καὶ ἀγοραστοῦ εἰρημένον ἕλ[κεται καὶ ἐπὶ] ἄλλων [ἐκποι]ήσεων, ὡς ἐπὶ προικὸς καὶ ληγάτου.

Quod in venditore et emtore dictum est, etiam ad caeteras alienationes trahitur, ut ad dotis dationem et legatum.

L. 48. *pr. D. eod.* [μη'.] Οὐ [με]νει [ἔχων ἐλευθέραν πεκουλίου διοίκησιν ὁ φυγὰς ἢ ὁ κλαπείς, ἢ ὃ ἀγνοούμενος, πότερον ζῇ ἢ ἐτελεύτησεν.][148])

XLVIII. Liberam peculii administrationem habere desinit fugitivus vel subreptus, vel is, de quo ignoratur, utrum vivat an mortuus sit.

§. 1. [Ὁ ἔχων ἐλευθέρα]ν τοῦ πεκουλίου διοί[κησιν δύναται ἀπο]πληροῦν τὸν ἴδιον χ[ρεώστην.]

Qui liberam peculii administrationem habet, debitori suo solvere potest.

L. 49. *pr. D. eod.* [μθ'.] Οὐ [μόνον τὸ συγχωρηθὲν παρὰ τοῦ δεσπότου πεκούλιόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπικτηθέν, εἴπερ ἔμε]λλε γινώσκων ἀνέ[χεσθαι αὐτὸ εἶναι] ἐν πεκουλίῳ.

XLIX. Non solum id, quod a domino concessum est, peculium est, verum etiam quod postea quaesitum est, si [dominus] eo cognito passurus erat, id esse in peculio.

§. 1. Ἐὰν ἀγνοοῦντός μου διοικῇ [τὰ πράγματ]ά μου ὁ δοῦλός μου, τοσοῦτόν μοι χρεωστ[εῖ, ὅσον ἐλεύ]θερος διοικῶν ἐχρεώστησεν ἄν.

Si servus me ignorante negotia mea gerat, tantumdem mihi debet, quantum deberet, si liber gessisset.

§. 2. [Τὸ χρεω]στεῖν τὸν δοῦλον τῷ δεσπότῃ ἢ τοὐναντίον [οὐ ψι]λῷ συνίσταται λογισμῷ, ἀλλ' ἐκ

Ut servus debeat domino vel vice versa, non nuda ratione consistit, sed ex [causa] civili; proinde

οἷον ἐὰν εἰς τὴν προῖ[κα] .....
.....

κυρ. ..... φυγάδι ἢ κλέπτῃ δούλῳ ἢ ὃν ἀγνο[οῦμεν] .....

..... αἴτιωες ἀφα ..... λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα. μέμνησο δὲ τῶν ἐν λογισμῷ παραδεδομένων σοὶ παρ' ἐμοῦ βι. α' τοῦδε τοῦ συντάγματος τί. α' διγ. ια'. ἔτι σῆ. ὅτι ὁ λιβέραν ἔχων πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα δύναται τὸν οἰκεῖον δελεγατεύειν δεβίτωρα· τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ κατὰ δωρεὰν γέγονεν ἡ δελεγατίων· δοῦλος γὰρ ἢ ὑπεξούσιος οὐ δύναται δωρεῖσθαι, κἂν ἔχωσι λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα, πλὴν εἰ μὴ ἐπαν ..... οὐκ ἐλάτ — — — — — — — — — — ..... οἰκείῳ δεβίτωρι καὶ .... μὴ δύνασθαι τὸν ....., κἂν ἔχῃ λιβέραν πεκουλίου ἀδμινιστρατίονα, νοβατεύειν [o]), εἰ μὴ ἰδικῶς αὐτῷ ἐπιτρέψει .. ... — — — ..... τῶν διγ. ..... διγ. κα' φησίν.

196. [*Steph. ad l.* 47 §. 6]. Veluti si in dotem ... .

ἀνων. οἱ ἔχοντες λιβέραν ἀδμινιστρατίονα καλῶς δανει . ..... ὡς βι. ..... τί. β' διγ. ιβ'.

197. *Cyr.* [*l.* 48 *pr.*]. In servo fugitivo et surrepto et eo, de quo ignoramus ....

κυρ. πεκούλιόν ἐστι ..... ||
..... τηθεν.., ὡς πρόδηλον εἶναι, ὅτι εἰ δ' ἂν ἔγνω ὁ ... . πεκούλιον ἐπὶ τῷ οὕτω .... διγ. ζ'.

198. [*Steph. ad l.* 48]. ..... quae tollunt liberam peculii administrationem. Memineris eorum, quae tibi cum rationibus a me tradita sunt lib. I huius partis tit. 1 dig 11 [§. 2]. Nota etiam, quod qui liberam peculii administrationem habet, debitorem suum delegare potest: hoc accipe, si non donationis causa delegatio facta sit: servus enim vel filiusfamilias donare non potest, etiamsi liberam peculii administrationem habeat, nisi .... — — — — — — — — — — — — — — etiamsi liberam peculii administrationem habeat, novare non posse, nisi specialiter ei permiserit ..... — — — — — ..... dig. 21 dicit.

κυρ. ὁ πράγματα δεσπότου .....

199. *Anon.* [*ad l.* 48 §. 1]. Qui liberam peculii administrationem habent, recte mutuam pecuniam .... tit. 2 dig. 12.

200. *Cyr.* [*l.* 49 *pr.*]. Peculium est ..... ||

201. [*Steph. ad l.* 49 *pr.*]. || || .... dig. 7.

κυρ. ὁ καταγρά[φων ἐν λογισμοῖς χρεωστ]εῖν τῷ δούλῳ [οὐ ποιεῖ] τοῦτο πεκούλιον· τὰ γὰρ τοιαῦτα χρέα [πολιτικῶς] κανονίζονται.

202. *Cyr.* [*l.* 49 §. 1]. Qui negotia domini gerit, ...

203. *Cyr.* [*l.* 49 §. 2]. Qui refert in rationes se servo debere, hoc non facit peculium: eiusmodi enim debita civili ratione computantur.

..... θεματίζει ὅτι ὁ ἐλεύθερος ..... χρεωστεῖ κχρεωστ. ..... ἠβουλήθη χρεώστης ..... οἰκέτου ὡς ὁ οὐλπιανὸς .... ἐάν τις ἐν τοῖς ἰδίοις χαρτίοις γράψῃ ὅτι χρεωστ .... τίκτει κατ' αὐτοῦ ἐνοχὴν ὡς φησιν ὁ παῦλος ἐν τῷ .... τοῦ ἔγραψε δύναται ταῦτα προσφέρεσθαι εἰ ..... εις αποδ ..... ἐντελῆ ἀλλ' οὐν εἰς προ .... δὲ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τότε ὁ δικαστὴς ἐξετάζειν ὀφείλει καὶ μὴ δέχεσθαι τὰ γεγραμμένα, ὡς καὶ τοῦτο πάλιν ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς βι. τί. δεποσίτι διγ. κς' φησίν.

204. [*Steph. ad l.* 49 §. 2]. || || || || || || tunc iudex examinare debet et scripturas non admittere, sicuti et hoc Paulus dicit libro sequenti tit. *depositi* dig. 26 [§. 2].

ἀνων. ὁμοίως ἐπὶ παντὸς καταγράψαντος ἑαυτὸν χρεωστεῖν, ὅτι οὐ χρεωστεῖ, βι. λθ' τί. ε' διγ. κς' p) τί. η' διγ. ς'

205. *Anon.* [*ad l.* 49 §. 2]. Similiter de quolibet, qui se debere scribit, quod non debeat, lib. XXXIX

148) Lacunas supplevi ex schol. m. III. 293 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 625.

o) Cod. ὀβατεύειν.

p) Adde: καὶ βι. λγ'.

παραι ..... τοῦ πολιτικοῦ· ὅθεν ἐὰν ὁ δεσπότης ἐν τοῖς οἰκείοις ἐγράψατο λογισ[μοῖς] ..... λιμ..... .... ης αἰτίας .... ται χρεώστης .. οντος ....

[ν'.] — . αὐ .... ὁ ἐχων την πε ....οὐ γὰρ .. πασῃ ..... — — λανθ[άνειν] .. κ..... θέματι δυνατὸν ..... καταδικασθῆναι. καὶ .....[149]) ....[150]) ἐπὶ τῇ μελλούσῃ [ἀγωγῇ] δίδοται ἐγγ[υητὴς], ὅτε μέντοι οὕτως προσληφθῇ.

Ἐὰν ὁ δανειστὴς γράψῃ κληρονόμον τὸν ἐνεχόμενον [τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ], ἐπειδὴ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου [ὁ φαλ]κίδιος, καὶ τὸ ποσὸν τοῦ πεκουλίου σκοπεῖται.

Καὶ μετὰ τὸ ἐναχθῆναι τὸν δεσπότην καλῶς ἐγγυᾶταί τις ὑπὲρ τοῦ δούλου, καὶ μετὰ τὸ ἐναχθῆναι τὴν δίκην καταβάλλων οὐκ ἀναλαμβάνει, ἐπειδὴ [οὐ μετηνέχθη] ἡ τοῦ δούλου φυσικὴ ἐνοχὴ εἰς τὴν κί[ρησιν].

[Ἐὰν] δουλεύων μοι καλῇ πίστει δοῦλος ἀλλότριος ἐδανείσατο καὶ δέδωκέ [μοι ἐπὶ τῷ ἐλευθε]ρῶ[σαι] α[ὐτὸν], εἰ καὶ τὰ μάλιστα [ἐπιλογὴν ἔχει ὁ δανει]στὴς καθ' ὃν βούλεται χωρεῖν, ὅμως ἐπὶ τ[οῦ πα]ρόντος [ϑ]έμ[ατ]ος μόνος ὁ δεσπότης ἐνάγεται τῇ περὶ πεκουλίου ἀγωγῇ, καὶ ἔχει κατ' ἐμοῦ περὶ τῶν

si dominus in rationes suas retulerit ..... — — —

L. — — — — — latitare, [tam etsi] ..... *L. 50. pr.* ..... [etiam hoc] casu possit [iudicis in- *D. XV. 1.* iuria] condemnari. Etiam [si nihil sit in peculio, fideiussor datur: nam etiam] futurae actionis fideiussor datur, si tamen sic acceptus est.

Si creditor heredem instituerit eum, qui de pe- §. 1.
culio teneretur, quemadmodum mortis tempus in Falcidia, sic et [eodem tempore] peculii quantitas spectatur.

Etiam postquam dominus conventus est, recte §. 2.
quis pro servo fideiubet, et qui post litem contestatam solvit, repetere non potest, quia naturalis obligatio servi in iudicium non est deducta.

Si servus alienus bona fide mihi serviens mu- §. 3.
tuam pecuniam acceperit et mihi dederit, ut eum manumitterem, quamvis creditor electionem habeat quem velit convenire, tamen in proposita specie dominus tantum convenitur de peculio actione, et is adversus me nummorum nomine ad exhibendum agit:

ϑί. ὅ ὁμοίως τοῖς ἐνταῦϑα. ἀνάγν. καὶ τὸ τέλος τοῦ ε' τί. τοῦ ιγ' βι.

κυρ. εἰ λανθάνει ὁ δεσπότης, οὗ ὁ δοῦλος [οὐκ] ἔχει πεκούλιον, οὐ πέμπεται ὁ δανειστὴς εἰς νομὴν τῶν ..... ὥσπερ οὐτε — — — —

— — — ..... καὶ μὴ περὶ .. τ .. ει .... τὸν αὐτὸν τί. καὶ τὸν .....

στεφ. τότε γὰρ οὐ μόνον ὁ δεβίτωρ q) ἐπὶ νομὴν τῶν τοῦ χρ[εώστου] πραγμάτων ..... τοὺς δανειστὰς — — — — δ' διγ. ζ' ..... διδάσκει τὸ αὐτὸ .... λανθανων τῶν κρεδιτορ ..... ἔγνως γὰρ καὶ ἐν τῷ ..... τοῦ παρόντος τί. ὅτι καὶ ..... κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ..... εὑρεθῇ δε — ‖ ‖ ‖ ‖ r)

κυρ. εἰ τὸν δανειστὴν τοῦ υἱοῦ μου κληρον[ομήσω] .... της αὐτοῦ λογί ..... φαλκιδ ... οὕτω ἂν εὑρεθείη πεκούλιον.

στεφ. ε[ἴρηται] γὰρ καὶ ἐν τῷ κβ' τί. τῆς β' τῶν ἰνστιτ. ὅτι τοῦ φαλκιδίου χώραν λαβόντος ἡ τοῦ τεστάτορος σκοπεῖται περιουσία, ἥτις ἦν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς .... μετὰ ταῦ ..... ν τιθεμένων ἐμποδιζοντ .. τῷ φαλκιδίῳ ἢ ὠφελούντων τοὺς ληγαταρίους εἰς το τ .... χρα τῆσαι τῷ φαλκιδίῳ ἐκ τῆς .... τοὺς ληγαταρίους ἢ μιουντων αὐτῶν τὰ ληγάτα.

ἐναντιοφ. .....

— — — — — — — — — —

φάσκῃ δηλονότι τὴν ἐλευθερίαν ἐπέθηκεν· οὐδεὶς γὰρ μὴ ὢν δεσπότης ποιεῖ τὸν οἰκέτην ἐλεύθερον· ἀλλὰ λοιπὸν εἰ μὲν ὁ δεσπότης ἐπιλέξεται διὰ τοῦ ἐξ λέγε δηλονότι κονδικτικίου τὸ διαφέρον λαβεῖν, γίνεται ὁ οἰκέτης ἐλεύθερος· εἰ μὴ ἕλῃται τὸ διαφέρον λαβεῖν μήτε ῥατοναβετεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν, τότε οὐχ ὑφίσταται πρόκριμα περὶ τὴν τοῦ οἰκέτου δεσποτείαν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐν τῷ ζ βι. του κώδ. τί. ε' ἐκ τῆς α' διατ. τοῦτο δὲ νόησον, πλὴν εἰ μὴ τὸν οἰκέτην ἐλευθερούμενον ὁ ἀληθὴς δεσπότης ὁρῶν ἐσιώπησε· τότε γὰρ καὶ ὁ οἰκέτης ἐλεύθερος γίνεται καὶ ὁ δεσπότης και οὕτως πωλήσ ... ὥσπερ τῇ .... τὴν ἐλευθερίαν. τοῦτο γάρ φησιν ἡ ζ διατ. τοῦ εἰρημένου βι. καὶ τί. καὶ ..... ὡς μὴ δεσπότου [ἐπι]τεθει-

tit. 5 dig. 26 [et lib. XXXIII] tit. 8 dig. 6 them. 4 similiter, ut hic, dictum est. Lege etiam dig. ultimum tit. 5 lib. XIII.

206. *Cyr.* [*l. 50 pr*]. Si latitat dominus, cuius servus peculium non habet, creditor in possessionem [bonorum] non mittitur, sicuti nec — — — —

— — — — — —

207. *Steph.* [*ad l. 50 pr.*]. Tunc enim non solum creditor in possessionem bonorum debitoris .... — — — — — — — — — — — — ‖ ‖ ‖ ‖

208. *Cyr.* [*l. 50 §. 1*]. Si creditori filii mei heres extitero .... inventum erit peculium.

209. *Steph.* [*ad l. 50 §. 1*]. Dicitur etiam tit. 22 [§. 2] lib. II Inst., si Falcidiae locus sit, patrimonium testatoris respici, quod tempore mortis eius .... ‖ ‖ ... legatarios vel ..... legata.

210. *Enantioph.* .....

(*Reliqua non legebantur.*)

211. [*Steph. ad l. 50 §. 3*]. facto scilicet libertatem imposuit: nemo enim, si dominus non est, servum liberum facere potest: sed deinde, si dominus condictione ex lege id quod interest petere maluerit, servus liber fit: si non maluerit id quod interest accipere nec ratam habuerit manumissionem, tunc quantum ad dominium servi praeiudicium non patitur, ut disci potest lib. VII Cod. tit. 10 ex const. 1. Hoc autem accipe, nisi forte verus dominus, quum servum manumitti videret, tacuerit; tunc enim servus liber fit et dominus ..... libertatem. Hoc enim dicit const. 7 dicti libri et tituli. Et .....

---

149) Expl. fol. 181. 182. Inc. fol. 93. 94.

150) Suppleverim (Tipucito duce): καὶ μὴ ὄντος πεκουλίου ἐγγυητὴς δίδοται, καὶ γὰρ ἐπὶ κτλ.

q) Lege κρεδίτωρ.

r) Expl. fol. 181. 182. Inc. fol. 93. 94.

νομισμάτων τὴν περὶ ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγήν· αὐτῷ γὰρ προσεπορίσθησαν· καὶ ἀδιάφορον, εἴ ἠλευθέρωσα εἴτε καὶ μή.

L. 51. *D.* XV. 1. να'. Scaev. Τὸ [151]) χρεωστούμενον παρὰ τοῦ ἐξωτικοῦ τῷ δούλῳ οὐ συλλογίζεται εἰς ὁλόκληρον κινουμένης τῆς περὶ πεκουλίου ἀγωγῆς, διὰ τὰς δαπάνας καὶ τὸ ἄδηλον τῆς ἀπαιτήσεως καὶ τὴν δεδομένην ὑπέρθεσιν τοῖς καταδεδικασμένοις καὶ τοῖς ὑφισταμένοις [διάπρασιν]· ἐκχωρῶν οὖν ὁ δεσπότης τὰς ἐναγωγὰς ἀπολύεται. ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐπὶ κοινωνοῦ εἰς ὁλόκληρον ἐναγομένου τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου [ἀγωγῇ, διὰ] τὸ ἔχειν κατὰ τοῦ κοινωνοῦ ἀγωγήν· ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν ἐναγομένων διὰ τὸ ἔχειν ἀγωγὴν, τὸ δοῦναί τινα ἀντ' αὐτοῦ ἐπὶ τῷ πληρῶσαι καταβολή ἐστιν. [152])

L. 52. *pr. D. eod.* [νβ'.] Ἐὰν δοῦλος ὡς ἐλεύθερος ἐπιτροπεύσῃ, προτιμητέος ἐστὶν ὁ ἄνηβος, καὶ προτιμᾶται τῶν λοιπῶν δανειστῶν τὴν κατὰ τῶν ἐπιτρόπων κινουμένη

LI. *Scaev.* Id, quod debetur servo ab extraneo, non computatur in solidum mota actione de peculio, propter sumtus et actionis incertum et dilationem, quae datur iudicatis et his, quorum bona veneunt: igitur si dominus actionibus cedat, absolvitur. Idem est et in socio, qui actione de peculio in solidum convenitur, quia habet cum socio actionem: in omnibus enim, qui ideo conveniuntur, quod actionem habent, delegatio pro solutione est.

LII. Si servus quasi liber tutelam gesserit, pupillus privilegium habet, et praefertur reliquis creditoribus, si tutelae iudicio experiatur: neque enim

κότος αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν ἐλεύθερος . . δοκ" . . . . καὶ ὁ δεσπότης ἀπαιτεῖ τὸ διαφέρον . . . . . ὥσπερ . . . . . τὸν ἐλευ . . . . . οῦ.

. . . . ο . καὶ γὰρ ὢν ἐξ . . . . χρεωστεῖ . . . . . ἢ . . . . ἀρ τοῦ παρὰ τοῦ . . . . . πεκουλ . . . . τρ . . . . . — ἐπειδὴ ἔχει . . . . . εἰ δεσπότης ἦν ὁ χρ . . . . . ἐν τῇ καταδίκῃ τῆς δε πεκουλίο.

ἄνων. ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου οὐκ ἐ . . . . λογίζονται τῇ οὐ[σίᾳ] . . . . . [χρεω]στηθέντα τῷ τελευτήσαντι . . . . . δύναται . . . . δοθῇ . . . . . διγ. . . . θέ. . .

τοῦ . . . . — — — — — — — — — . . . . . . κασθεντ . καὶ πραθεντ . . τὸ . . . . . καταδίκη τὸν οἰκέτην πλὴν εἰ μὴ ἐνοβάτευσεν αὐτὴν ὁ νικήσας . . — — — — —

ἄνων. ||

|| || || || || . . . . . τος εἰς ἐκχώρησιν ἐνάγεται ἀγωγῇ . . . . διὰ τὸ εἰρημένον . . . . . .

[ἐναντιο]φα. [καὶ] μὴν εἴρηται βι. [ν' τί. ιζ'] διγ. ροα', ὅτι οὐδεὶς [διὰ τοῦτο] μόνον γίνεται [ἔνοχος διὰ τὸ] δύνασθαι παρ' ἑτέρου λαβεῖν, ὅπερ ἀπαιτεῖται παρασχεῖν. εἰωὶ δὲ πολλὰ [s]), ἐν οἷς . . . ουκεισ . . . . . ἔχειν παρ' αὐτοῦ καθ' ἑτέρου ἀγωγὴν εν . . εἴρηται βι. ε' τί. γ' διγ. ις' ὅτι [ἐὰν ὁ προ νέρεδε] νεμόμενος ἐκβληθῇ, [ὅμως] ἐνάγεται τῇ νερεδιτάτις πετιτίονι ὡς [IURIS] POSSESSωρ, [ἐπειδὴ] ἔχει καὶ τὸ ἰντέρδικτον, ὅπερ ἐκχωρεῖ τῷ πετίτωρι καταδικαζόμενος. ὁμοίως καὶ περὶ ἰνδεβίτου παρ' αὐτοῦ καταβληθέντος [t]) ἐν τῷ τέλει τοῦ ις' [u]) διγ. καὶ διγ. μ' τοῦ τί. ἔχεις καὶ ἄλλο θέμα βι. μγ' τί. κδ' διγ. ιέ'.

σῆ. ὅτι ἡ δελεγατίων. [v]) ἄλλως γὰρ οὔτε δοκεῖ γίνεσθαι δελεγατίων, ὡς ἀνήνεκται βι. η' τοῦ κώδ. τί. μα' διατ. α'. ἑτέρῳ δὲ λόγῳ μὴ ἀνεχομένου δελεγατευθῆναί σοι τοῦ δεβίτωρος τότε ὁ ἀκτωρ ἐκχω[ρήσει] τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν καὶ ποιήσει ἐν ῥέμ σούαμ προκουράτωρα.

εἰ δοῦλος ἐπιτροπεύσει ὡς ἐλεύθερος καὶ κινεῖ ὁ ἄνηβος κατὰ τοῦ δεσπότου, οὐ προτιμᾶται τῶν δεσποτικῶν χρεῶν, ὥσπερ οὔτε ἕτερον προνόμιον, εἰ τυχὸν ὁ υἱὸς προῖκα ὑποδέξεται ἢ ἐπιτροπεύσει· τῶν δὲ ἄλλων δανειστῶν προτιμᾶται. εἰ δὲ σώζονται τὰ νομίσματα, ἔχει ἐν ῥέμ, ὥσπερ καὶ εἰ ἐδανείσθησαν. εἰ δὲ ἐδαπάνησαν αὐτὰ οἱ δανεισάμενοι, ἔχει κονδικτίκιον· ὅπερ φαμὲν καὶ ἐπὶ ἑκάστου ἐπιτρόπου. ἀδιάφορον δὲ ἐν ποίῳ καιρῷ ἐχρεώστησε τῷ δεσπότῃ· καὶ ἀλλοτρίῳ γὰρ εἰ συναλλάξει καὶ τούτου [w]) δεσπόσει, ἔχει ὑπεξαίρεσιν.

ἄνων. [x]) τίνες εἰσὶ πρεβιλεγιάτοι, μανθάνεις βι. κγ' διγ. ξα' οε' καὶ βι. μβ' τί. ε' ἀπὸ τοῦ ις' διγ. ἕως τοῦ κε'.

ipsi enim acquisiti erant: nec refert, manumiserim nec ne.

. . . . quum non dominus ei libertatem imposuerit, liber . . . . . et dominus id quod interest exigit . . . . . .

— — — — — —

212. *Anon.* — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

213. *Anon.* ||

|| || || || || || . . . . . .

214. *Enantioph.* [*ad l.* 51]. Imo dicitur lib. L tit. 17 dig. 171, neminem ideo obligari, quod ab alio recepturus sit, quod ab ipso exigatur. Sunt autem multi casus, in quibus . . . . . adversus alium actionem.. Dicitur lib. V tit. 3 dig. 16 [§. 4], quod qui pro herede possidet, si deiiciatur, tamen hereditatis petitione convenitur tanquam iuris possessor, quia etiam interdictum habet, quod condemnatus petitori cedit. Similiter de indebito soluto in fine dig. 16 et dig. 40 [§. 2] eius tit. Aliud thema habes lib. XLIII tit. 24 dig. 15 [§. 1].

215. [*Steph. ad l.* 51 *verb: delegatio*]. Nota, delegationem [consentiente debitore fieri]. Alias nec videtur fieri delegatio, ut relatum est lib. VIII Cod. tit. 41 const. 1. Alia ratione autem, si debitor non patiatur se tibi delegari, actor actionem, quam in eum habet, cedet et procuratorem in rem suam faciet.

216. [*Cyr. l.* 52 *pr.*]. Si servus tanquam liber tutelam gesserit et pupillus adversus dominum agat, dominicis debitis non praefertur, sicuti nec aliud quodquam privilegium, si forte filius dotem susceperit vel tutelam gesserit: reliquis autem creditoribus praefertur. Si vero numi extant, in rem actionem habet, sicuti et si crediti sunt. Si vero, qui mutuos acceperunt, eos consumserint, condictionem habet: quod et in quolibet tutore dicimus. Nihil autem refert, quo tempore domino debitor extiterit: nam et si alieno crediderit et dominus eius factus est, deductionem habet.

217. *Anon.* [*ad l.* 52 *pr.*]. Qui privilegiati sint, discis lib. XXIII [tit. 3] dig. 61 (!) 75 (74) et lib. XLII

151) Cf. schol. r. V. 418 *Fabr.* apud *Heimb.* IV p. 103.

152) Expl. fol. 93. 94. Inc. fol. 188. 191.

s) Scil. θέματα.
t) Expl. fol. 93. 94. Inc. fol. 188. 191.
u) Cod. ιγ'.
v) Deest aliquid.
w) Forte τότε.
x) Cf. schol. 14 ad tit. 3 huius libri Basil.

την ἀγωγὴν κινῶν· οὐ γὰρ ἁρμόζει ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή. ὑπεξαιρεῖ δὲ ὁ δεσπότης τὸ χρεωστούμενον αὐτῷ· οὐδὲ ἐν γὰρ προνόμιον τοῦ δεσπότου περιγίνεται. εἰ δὲ τὰ χρήματα τοῦ ἀνήβου ἀπέθετο ἢ ἐδάνεισεν, ἔχει ὁ ἄνηβος ἀγωγὴν εἰς τὸ ἐκδικῆσαι τὸ ἴδιον δαπανηθέντων τῶν δανεισθέντων· οὔτε γὰρ τὴν δεσποτείαν ὁ δοῦλος μετέθηκεν· ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐπιτρόπου ἐστίν.

competit de peculio actio. Dominus autem id, quod sibi debetur deducit: nullum enim privilegium domino praefertur. Si vero res pupilli deposuit vel mutuo dedit, pupillus vindicationem habet, [vel utilem actionem,] si res mutuo datae consumtae sint; neque enim dominium servus transtulit; quod et in vero tutore obtinet.

Ἀδιάφορον δὲ εἴτε ἐλευθεριάζων εἴτε μετὰ ταῦτα ἐχρεώστησε τῷ δανειστῇ· εἰ γὰρ καὶ ἀλλοτρίῳ δούλῳ δανείσας κτήσομαι αὐτόν, ὑπεξαιρῶ καὶ ὅπερ ἐδάνεισα πρὶν ἢ κτήσομαι αὐτόν. πεκούλιον δὲ δοκεῖ τοῦ ἐπιτροπεύσαντος, ὅπερ οὐσίαν εἶχεν.

Nihil autem refert, utrum quum in libertate moraretur an postea creditori debere coeperit: nam et si servo alieno credidero et deinde eum acquisiero, deduco etiam id quod ante ei credidi. Videtur autem peculium eius, qui tutelam gessit, id esse, quod pro patrimonio habuit.

Ἐὰν προῖξ ὑπεξουσίῳ δοθῇ υἱῷ ἢ διοικήσει ἐπιτροπὴν, προτιμητέαι ἀγωγαὶ ἁρμόζουσι περὶ πεκουλίου, καὶ ὑπερτίθεται ἡ τῶν ἄλλων δανειστῶν ἀγωγὴ, ἢ ἐὰν πρῶτοι κινῶσιν οἱ μὴ ἔχοντες προνόμιον, ἀσφαλίζονται ἀναδιδόναι κινουμένης ὕστερον κατὰ τοῦ πατρὸς προτιμητέας ἀγωγῆς.

Si filiofamilias dos sit data vel tutelam gesserit, in peculio actiones praeferuntur, et differtur reliquorum creditorum actio, vel si illi, qui privilegium non habent, priores agant, cavent, se restituturos, si postea cum patre privilegiata actio instituatur. *L.* 52. §. 1. *D.* XV. 1.

περὶ δὲ τοῦ ἁρμόζοντος τοῖς κηδεμονευομένοις προνομίου[y] *ἔγνως βι. κζ τί. γ διγ. με καὶ τί. ι διγ. ιε.*

tit. 5 dig. 17 usque ad dig. 25. Privilegium autem eorum, qui sub tutela vel curatione sunt, didicisti lib. XXVII tit. 3 dig. 25 et tit. 10 dig. 15 [§ 1].

στεφ. σῆ. ὅτι κἂν μὴ νόμιμος ἦν ἐπίτροπος ὁ διοικήσας τὰ πουπίλλου πράγματα, καὶ τότε[z] *δίδοται τῷ πουπίλλῳ τὸ προνόμιον. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ οὐλπιανὸς καὶ ὁ παῦλος ἐν τῷ μβ τῶν διγ. βι. τί. ε διγ. ιθ καὶ κγ φησίν. καὶ εἰ θέλεις πάντας τοὺς πριβιλεγιάτους μαθεῖν δανειστὰς, τὸν αὐτὸν ε τί. τοῦ μβ τῶν διγ. βι.*

τοῦτο νόησον κατὰ τὴν διάστιξιν, ἣν πρὸς τῷ τέλει τοῦ κουαεστίωνος φησὶ, ὅτι ἢ ὑπερτίθεται ἡ ἀγωγὴ τῶν λοιπῶν ἢ κανοῦσι καυτίονα παρέχοντες.

218. *Steph.* [*ad l.* 52 *pr.*]. Nota, quamvis qui pupilli res administravit iustus tutor non fuerit, etiam tunc privilegium pupillo dari. Idem etiam Ulpianus et Paulus lib. XLII Dig. tit. 5 dig. 19 [§. 1] et 23 dicunt. Et si omnes creditores privilegiatos cognoscere vis, [lege] hunc ipsum 5 tit. lib. XLII Dig.

219. [*Steph. ad l.* 52 *pr. verb*: *habenda est ratio*]. Hoc intellige secundum distinctionem, quam in fine quaestionis exponit, ut aut differatur reliquorum actio aut agant cautione praestita.

ἐναντιοφ. ἐν τῷ ἑξῆς θέματι τὴν δὲ πεκουλίο δέδωκε. ὁ δὲ λαβὼν εἰς ὑποθήκην τὰ φορτία προτιμᾶται, ὡς βι. ιδ τί. δ διγ. ε.

220. *Enantioph.* [*ad l.* 52 *pr.*]. In sequenti themate de peculio actionem dedit. Qui vero merces pignori accepit, praefertur, ut lib. XIV tit. 4 dig. 5 [§. 8].

σῆ. ὅτι οὐδὲ ἓν πριβιλέγιον προτιμᾶται τοῦ ἐναγομένου τῇ δὲ πεκουλίο. ἔγνως μέντοι καὶ ἐν τῷ ε διγ. τῆς τριβουτορίας, ὅτι ὁ τὸ πεκουλιάριον φορτίον λαβὼν εἰς ὑποθήκην καὶ αὐτοῦ[a] *τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ δεσπότου προτιμᾶται. τὸ οὖν εἰρημένον ἐνταῦθα προνόμιον τὸ ἐν ταῖς περσοναλίαις νόησον.*

221. [*Steph. ad l.* 52 *pr.*]. Nota nullum privilegium praeponi ei, qui de peculio convenitur. Didicisti vero dig. 5 [§. 8] tit. *de tributoria*, eum, qui mercem peculiarem pignori acceperit, etiam ipsi patri vel domino praeferri. Igitur privilegium, de quo hic dicitur, id intellige, quod in personalibus actionibus obtinet.

στεφ. φαινομένων μὲν τῶν νούμμων ἔχει ὁ πούπιλλος τὴν ἐν ῥέμ, δαπανηθέντων δὲ τὴν οὐτιλίαν. καθόλου γὰρ ἐπιτρόπου ἢ κουράτορος ὀνόματι οἰκείῳ δανείζοντος τὰ ὀρφανικὰ πράγματα[b]*, μὴ*[c] *δαπανηθέντων τῶν νούμμων, τὰς ἀπὸ συναλλάγματος οὐτιλίας ἔχει ὁ πούπιλλος καὶ ὁ ἀφηλιξ ἢ ἄλλος κουρατορευόμενος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ α βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τί. α διγ. κς φησίν. ὁμοίως ἔχεις καὶ ἐν τῷ δε τουτέλις α βι. τί. θ διγ. β καὶ ἐν τῷ ε βι. τοῦ κώδ. τί. λθ διατ. β.*

222. *Steph.* [*ad l.* 52 *pr. verb*: *vindicatio nummorum*]. Extantibus nummis in rem actionem pupillus habet, consumtis vero utilem. Generaliter enim, si tutor vel curator suo nomine pecuniam pupillarem crediderit et nummi non sint consumti, utiles ex eo contractu actiones pupillus et adultus aliusve sub curatione constitutus habet, sicut Ulpianus lib. I huius partis tit. 1 dig. 26 dicit. Simile habes lib. I *de tutelis* tit. 9 dig. 2 et lib. V Cod. tit. 39 const. 2.

ἀνων. ἀνάγν. βι. ιβ τί. α διγ. με καὶ τὸ τέλος τοῦ κβ διγ. τοῦ γ τί. τοῦ κδ βι. καὶ τὸ γ διγ. τοῦ γ τί. τοῦ κδ βι.

223. *Anon.* [*ad l.* 52 *pr.*]. Lege lib. XII tit. 1 dig. 25 (?) et dig. 22 in fine tit. 3 lib. XXIV et dig. 3 tit. 3 lib. XXIV (?).

τοῦ ἀνωνύμου. τουτέστιν ἔχει τὸν πούπιλλον[d] *τὴν ἀγωγὴν, ἐπειδὴ ὁ δανειστὴς παραχρῆμα μετατίθησι τὴν δεσποτείαν, ὡς ἔγνως βι. ιβ τί. α διγ. κθ.*[e]

224. *Anonymi* [*ad l.* 52 *pr.*]. Hoc est habet ... . actionem, quia qui pecuniam credit, illico dominium transfert, ut didicisti lib. XII tit. 1 dig. 29 (?).

οὔτε ἐπὶ τοῖς ἀγορασθεῖσιν ἐκ χρημάτων τοῦ νέου ἔχει ὑπεξαίρεσιν, ὡς βι. κς τί. ζ διγ. ια.

225. [*Anon. ad l.* 52 *pr.*]. Nec in his, quae pecunia pupilli comparata sunt, deductionem habet, ut lib. XXVI tit. 7 dig. 11.

κυρ. εἰ προῖκα ὑποδέξεται ὁ υἱὸς ἢ ἐπιτροπεύσει, προτιμᾶται ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἄνηβος παντὸς δανειστοῦ. καὶ εἰ κινήσει τὶς πρὸ αὐτῶν, καυτίονα παρέχει.

226. *Cyr.* [*l.* 52 §. 1]. Si filiusfamilias dotem susceperit vel tutelam administraverit, mulier et pupillus omnibus creditoribus praeferuntur, et si quis ante eos agat, cautionem praestat.

ἐναντιοφ. ἐν τῷ προλαβόντι θέματι εἶπε μὴ ἁρμόζειν

227. *Enantioph.* [*ad l.* 52 §. 1]. In praecedente

y) Cod. πεκουλίου.
z) Cod. τοῦτον.
a) Cod. αὐτός.
b) Lege: χρήματα.
c) Forte *καί*.
d) An τὴν οὐτιλίαν;
e) An: ιθ';

L. 53. *D.* XV. 1. νγ'. Τῷ ἐλευθερουμένῳ ἕπεται τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ ἀφαιρεθῇ· ἐνάγειν δὲ τοῖς χρεώσταις οὐ δύναται, εἰ μὴ ἐνταλθῇ τὰς κατ' αὐτῶν ἀγωγάς.

LIII. Manumissum sequitur peculium, si non adimatur: agere autem eum debitoribus non potest, nisi actiones adversus eos ipsi mandatae fuerint.

L. 54. *D. eod.* [νδ'.] Ἐὰν ἀγρὸς ἐξοπλισμένος ἑνὶ τῶν κληρο-

LIV. Si fundus instructus uni ex heredibus le-

τὴν δὲ πεκουλίο· ἐκεῖ γὰρ ὁ δοῦλος οὐκ ἠδύνατο ἐπιτροπεῦσαι.

themate de peculio actionem competere negavit: ibi enim servus tutelam gerere non poterat.

κυρ. κἂν μὴ ἀδεμπτευθῇ τὸ πεκούλιον τοῦ ἐλευθερουμένου οἰκέτου, οὐ κινεῖ τὰς ἐξ αὐτοῦ ἀγωγὰς ἄνευ ἐκχωρήσεως.

228. *Cyr.* [*l.* 53]. Etiamsi servo manumisso peculium non ademtum sit, actionibus tamen, quae eo continentur, absque cessione uti non potest.

ἄνων. ἀνάγν. βι. λγ' τί. η' διγ. ιθ' θέ. γ' καὶ δίγ. ε' καὶ βι. λθ' τί. ε δίγ. λς'.

229. *Anon.* [*ad l.* 53]. Lege lib. XXXIII tit. 8 dig. 19 them. 3 [§. 1] et dig. 5 et lib. XXXIX tit. 5 dig. 36 (35 pr.).

στεφ. ἔγνως γὰρ καὶ ἐν τῷ δε λεγάτις τῶν ἰνστιτ. ὅτι ὁ ἐντερ βίβος ἐλευθερῶν[f]) δοκεῖ κατὰ πρόληψιν καὶ τὸ πεκούλιον συνελευθεροῦν τῷ οἰκέτῃ.

230. *Steph.* [*ad l.* 53]. Didicisti enim etiam in Inst. tit. *de legatis* [§. 20], quod is, qui inter vivos manumittit, etiam peculium cum servo tacite manumittere videtur.

τοῦ ἐναντ. τῷ ἐντερ βίβος, οὐ μὴν τῷ ἐν διαθήκῃ, ὡς βι. ζ τοῦ κώδ. τί. κγ' καὶ ἐνστιτ. β' τί. κ'. ἐξῄρηται τὸ τοῦ κοινοῦ[g]) δούλου ἐλευθερουμένου παρὰ τοῦ ἑνὸς[h]) τῶν δεσποτῶν, ὡς βι. τὸ αὐτὸ τί. ζ διάτ. α', καὶ τοῦ πουπίλλου ἐν κονσιλίῳ ἐλευθεροῦντος, ὡς βι. μ' τί. β' διγ. κγ'· τούτοις γὰρ κατὰ πρόληψιν οὐχ ἕπεται τὸ πεκούλιον.

231. *Enant.* [*ad l.* 53]. Si inter vivos, non si testamento [manumissus sit], ut lib. VII Cod. tit. 23 et Inst. lib. II tit. 20 [§. 20]. Exceptum est peculium servi communis, qui ab uno ex dominis manumittitur, ut lib. eodem tit. 7 const. 1 [§. 3], et si pupillus in consilio manumittat, ut lib. XL tit. 2 dig. 23 (24): hos enim peculium sequi non praesumitur.

τοῦ αὐτοῦ. εἴρηται βι. λγ' τί. η' διγ. ιθ', ὅτι ἐὰν ἐν διαθήκῃ δοῦλον ἐλευθερώσω ληγατεύσας αὐτῷ τὸ πεκούλιον, εἶτα ζῶν αὐτὸν ἐλευθερώσω, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος διὰ τῆς ἐξ τεσταμέντο ἐκχωρῆσαι αὐτῷ τὰς κατὰ τῶν πεκουλιαρίων δεβιτόρων ἀγωγάς· ἀλλ' ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος δεῖ ὑποθέσθαι, ὅτι ἐντερ βίβος ἐλευθερώσας ἀδέμπτευσα τὸ πε-[κούλιον. εἰ δὲ] καὶ μέλλων ἐντερ βίβος ἐλευθεροῦν ἐπιτρέψω τῷ δούλῳ ἀπογραφὴν δοῦναι τοῦ πεκουλίου, ὁ δέ τινα μὴ προσγράψῃ, οὐχ ἕξει συνακολουθοῦντα [τὰ] ἀποκρυβέντα, ὡς διγ. ιθ' τοῦ η τί. τοῦ λγ' βι. εἰ δὲ καὶ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερώσω ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν ἀποδῷ τοὺς λόγους, ἢ εἰ δώσω τόσα νομίσματα, πληρώσας τὰς αἱρέσεις ἕξει τὸ πεκούλιον, ὡς διγ. η τοῦ τί. καὶ ἐνστιτ. β' τί. κ'.[i])

232. *Eiusdem.* [*ad l.* 53]. Dicitur lib. XXXIII tit. 8 dig. 19 [§. 1], si servo testamento libertatem dedero et peculium legavero, postea vivus adhuc eum manumisero, heredem ex testamento actione cogi, ut ei actiones adversus debitores peculiares mandet: sed in ea specie supponendum est peculium a me ademtum esse, quum eum inter vivos manumitterem. Sed et si, quum servum inter vivos manumittere vellem, iusserim eum descriptionem peculii edere, is autem quaedam non descripserit, non sequentur eum, quae celavit, ut dig. 19 [pr.] tit. 8 lib. XXXIII. Sed et si testamento eum manumisero sub conditione: si rationes reddiderit, vel: si tantam pecuniam dederit, impletis conditionibus peculium habebit, ut dig. 8 [§. 7] eius tit. et Inst. lib. II tit. 20 [§. 20].

ἀγωγὴ γὰρ ἅπαξ ἁρμόσασα προσώπῳ χωρὶς ἐκχωρήσεως οὐ δύναται πρὸς ἕτερον μετατίθεσθαι πρόσωπον. διὰ τοῦτο γὰρ ὁ ἰουλιανὸς ἐν τῷ ις' διγ. θεματίσαι προθέμενος, πῶς συμβαίνει τῷ οἰκέτῃ[k]) παρὰ μὲν τῷ ἑνὶ τῶν δεσποτῶν ἔχειν πεκούλιον, παρὰ δὲ τῷ ἑτέρῳ μὴ ἔχειν, ἐπήγαγε τό· SED IN NOMINIBUS[l]) ERAT CONCESSIO. συνῳδεῖ δὲ τούτοις καὶ τὸ εἰρημένον τῷ οὐλπιανῷ ἐν τῷ δε σπονσαλίβους μονοβιβλίῳ τί. γ' διγ. μ'.

233. [*Steph. ad l.* 53 *verb: mandatis actionibus*]. Actio enim, quae semel alicui personae competiit, sine cessione ad aliam personam transferri non potest. Propterea etiam Iulianus dig. 16, ubi casus exponere vult, quibus accidit servum penes alterum ex dominis peculium habere, penes alterum vero non habere, addidit illa: *sed in nominibus erat concessio.* Concinit his etiam id, quod Ulpianus dicit libro singulari *de sponsalibus* tit. 3 dig. 40 (39 pr.).

εἰ ἀγρὸς μετὰ οἰκετῶν, οἳ ἐχρεώστουν τῷ δεσπότῃ, καταλειφθῇ ἑνὶ τῶν κληρονόμων, οὐ κινοῦσιν οἱ συγκληρονόμοι δε πεκουλίο.

234. [*Cyr. l.* 54]. Si fundus cum servis, qui domino debebant, uni ex heredibus legatus sit, coheredes de peculio non agunt.

στεφ. τοῦτο τοῦ φάκτου ἐστί· κἂν γὰρ μὴ ἰδικῶς ἐπήγαγε, μετὰ τῶν ὄντων οἰκετῶν δοκεῖ λεγατεύειν. ὁ γὰρ εἰπών· δίδωμι καὶ ληγατεύω τόνδε τὸν ἀγρὸν ὡς ἐστιν ἐξηρτισμένος, δοκεῖ πάντας τοὺς ὄντας ἐν αὐτῷ γεωργίας χάριν ληγατεύειν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν οἰ[κο]νόμον ἤτοι φροντιστὴν τοῦ ἀγροῦ, καὶ πάντα ὅσα ἐν τῷ ἀγρῷ ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ [τὸν] τεστάτορα[m]) κεχρῆσθαι αὐτοῖς, διηνεκὼς μέντοι καὶ οὐ πρὸς καιρὸν, ἢ τὸν ἀγρὸν ἐξηρτισμένον δείκνυσθαι δι' αὐτῶν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν παντα τα[n]) .... μεν .. δοκεῖ ..... ὡς ἀνήνεκται βι. ς' τοῦ κώδ. τί. λη' διατ. β'. εἰ θέλεις δὲ πλατύτερον εἰδέναι τὰ περὶ τούτων, ἀνάγν. βι. λγ' τῶν διγ. τί. ζ τὰ ὑποβεβλημένα τῷ τί. δίγεστα.

235. *Steph.* [*ad l.* 54 *verb: cum servis*]. Hoc facti est: nam etiamsi non expresse hoc adiecerit, tamen cum servis legare videtur. Qui enim dicit: do lego illum fundum, ut instructus est, omnes, qui culturae causa in eo sunt, legare videtur, imo etiam oeconomum sive curatorem fundi, et quaecunque in fundo erant ad hoc, ut testator iis uteretur, perpetuo scilicet non ad tempus, vel ad hoc, ut fundus iis instructus appareret, et simpliciter omnia, quae .... videtur ..... ut relatum est lib. IV Cod. tit. 38 const. 2. Sin amplius cognoscere vis, quae ad haec pertinent, legas lib. XXXIII Dig. tit. 7 digesta titulo subiecta.

πῶς γὰρ οἱ κληρονόμοι δύνανται κινεῖν τὴν δε πεκουλίο τὴν μήτε ἁρμόσασαν τῷ δεσπότῃ; παρακατάσχεσιν μέντοι ἔχουσιν ἐκ τοῦ εὑρισκομένου παρ' αὐτοῖς πεκουλίου, ὥσπερ καὶ ὁ ..... ὑπὲρ τῶν ..... αθεν ..... τῆς πράσεως ἀγωγὴν μὲν οὐκ ἔχει, παρακατάσχεσιν δὲ ἔχει ....

236. [*Steph. ad l.* 54 *verb: non competere*]. Quomodo enim heredes de peculio actionem movere possent, quae nec domino competiisset? Retentionem vero habent ex peculio, quod penes ipsos est, sicuti et ..... venditionis actionem quidem non habet, retentionem vero habet ....

f) Cod. ἐλεύθερος.
g) Cod. τω τοῦ κοινωνοῦ.
h) Cod. οὐδενός.
i) Cod. κη'.
k) Malim: τὸν οἰκέτην.
l) Cod. OMNIB.
m) Cod. τισατόρι, et τὸν non habet.
n) Expl. fol. 188. 191. Inc. fol. 209. 202.

νόμων ληγατευθῇ, ἐν ᾧ ἦν δοῦλος χρεωστῶν τῷ δεσπότῃ, οὐκ ἔχουσιν οἱ λοιποὶ κληρονόμοι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.[153])

[νέ.] Ἐάν τις κατὰ βίαν ἀποσπάσῃ [τὸν ἐναγόμενον τῇ] περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, τὸ πεκούλιον σκοπεῖται, ὅπερ ἦν ἐν τῷ ἀποσπασθῆναι.

[νς'.] Ὑπεξαιρῶ καὶ ὅπερ ὁ δοῦλός μοι ὑπὲρ χριώστου μου καταβαλεῖν ὡμολόγησεν, εἰ καὶ μένει ὁ χρεώστης ἐνεχόμενος ..... ὅτε θέλω ὑπεξαιρεῖν τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς [κινουμένης], νομίζεται πεκουλιάριον εἶναι χρέος, ὅπερ ὁ δοῦλός μου ὡμολόγησεν.

[νζ'.] Ἐὰν τῆς περὶ πεκουλίου κινουμένης [ἀπ]οθά[νῃ] ὁ χρεωστήσας ὑπεξούσιος ...γ.....εν .κοτ.....π.....[154])

Εἰ μὲν αὐτῷ τῷ δούλῳ ἐν διαθήκῃ ἐλευθερωθέντι ληγατευθῇ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ, ἐκεῖνο λαμβάνει, ὅπερ εὑρεθῇ ἐν τῷ ἀρμόζειν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὰ πρὸ τῆς εἰσελεύσεως τῆς κληρονομίας ὀπωσοῦν αὐτῷ κτηθέντα· ἐὰν ἐξωτικῷ ληγατευθῇ, τὸ ὂν ἐν τῷ τελευτᾶν τὸν διαθέμενον καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας προστεθέντα, οἷον τοκετοὺς δούλων καὶ γονὰς θρεμμάτων, οὐ μὴν τὰ ἔξωθεν ἀπὸ δωρεᾶς ἢ τὰ ἐξ ἐργασιῶν τοῦ δούλου.

[νη'.] Ἐὰν ληγατευθῇ ἑνὶ τῶν κληρονόμων ἀγρὸς μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀνδραπόδων, καί τινες αὐτῶν χρεωστῶσι τῷ δεσπότῃ, οὐκ ἔχουσιν οἱ ἄλλοι κληρονόμοι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν.

gatus sit, in quo servus esset, qui domino deberet, caeteri heredes de peculio actionem non habent.

LV. Si quis eum, qui actione de peculio convenitur, vi exemerit, id peculium spectatur, quod fuit, quum vi eximeret. *L.* 55. *D.* XV. 1.

LVI. Deduco etiam quod servus mihi pro debitore meo expromisit, quamvis debitor obligatus maneat ..... si actione de peculio mota deducere velim, peculiare nomen esse intelligitur, quod servus meus expromisit. *L.* 56. *D. eod.*

LVII. Si actione de peculio mota filiusfamilias qui debebat decessit, [in peculio definiendo ad tempus mortis respicitur.] *L.* 57. *pr. D. eod.*

Si ipsi servo per testamentum manumisso peculium eius legatum sit, id accipit, quod reperitur tempore, quo ei libertas competit, et quae ei ante hereditatis aditionem quoquo modo acquisita sunt: sin extraneo legatum sit, [accipit,] quod in peculio erat, quum testator moreretur, et quae ex ipso ante aditam hereditatem accesserunt, veluti partus ancillarum et foetus pecorum, non quae extrinsecus ex donatione vel ex operis servi [accesserunt]. §. 1. 2.

LVIII. Si uni ex heredibus fundus cum servis in eo degentibus legatus est, et quidam ex his domino debent, reliqui heredes actionem de peculio non habent. *L.* 58. *D. eod.*

τοῦ ἀνων. οὔτε γὰρ ἔ..νεν αὐτὴν ὁ τεστάτωρ ..... παρακατάσχεσιν .....

.....o) [ἐν]αγομεν.. δε πεκουλίο με.... ἀ. ελ..... .. εἰς εἴτι κ.....ηρεῖ τὸν καταδικασθ..... ...— — — — — — — — — — — — — — — — — — τὴν δε πεκουλίο μόνην ἐκείνην σκοποῦμεν τὴν ποσότητα, ἥτις ἦν — — ..... ποσότ.. σκοπεῖται καὶ κανονίζεται ἡ κατὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς καταδίκη ἐκ τοῦ εὑρισκομένου πεκουλίου.

— — —

οἰκέτης γὰρ οὐδὲ εἰ δονανδι ἀνείμο ἐπερωτήθη, δύναται νοβατεύειν, ὡς ἔγνως .... τῆς γ' τῶν ἰνστιτ.

εἰ μετὰ προκάταρξιν τῆς δε πεκουλίο ἀποθάνῃ ὁ υἱὸς ἢ ὁ δοῦλος — — —

— — ὑπεξούσιος ἢ ὁ οἰκέτης ..... τὸ πεκούλιον ὅπερ ἦν αὐτοῦ ἐν πεκουλίῳ .... τελευταίῳ διγ. τοῦ ἐξῆς τί.

ἀνων. .... ἀ καὶ διγ. γ'. ἀνάγν. τούτου τοῦ τί. διγ. ἡ θέ. γ' καὶ τὸ τέλος τοῦ λβ' διγ.

ἀνων. AB ADITA γὰρ HEREDITATE προχωρεῖ, ὅτε αὐτῷ ληγατευθῇ, ὅτε δὲ ἄλλῳ, A MORTE TESTATORIS, ὡς ἐν τῷ DE LEGATIS τί. τῶν ἰνστιτ. καὶ βι. λς' τί. β' διγ. ἡ'.

‖ ..... ταις ὁ δεσπότης ἐδάνεισεν ἢ ἑτέροις τισὶ καὶ κατεβλήθη τοῖς ....

στεφ. μὴ ἐκ τούτου νομίσῃς, ὅτι ὁ ληγατεύσας οἰκέτην τινὶ δοκεῖ κατὰ πρόληψιν συλληγατεύειν αὐτῷ καὶ [τὸ τοῦ] οἰκέτου πεκούλιον· οὔτε γὰρ συνυπάγεται ..... ἀτευσέν τι ..... τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ καὶ αὐτὸ ἰδικῶς ἐληγάτευσεν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ α' διγ. τοῦ ἐξῆς τί. φησίν. ἐπὶ δὲ τοῦ π ..... μένου ..... δίδοται[p]) τοῖς κληρονόμοις τὸν οἰκέτην κατεξαίρετον ἐληγάτευσεν ὁ διαθέμενος..... διαφέρει τῷ κληρονόμῳ, φέτινι τὸν ἀγρὸν ὁ διαθέμενος κατεξαίρετον ἐληγάτευσεν.

237. *Anon.* [*ad l.* 54]. Neque enim testator eam [habuit] ..... retentionem .....

238. ‖ — de peculio, eam solam quantitatem spectamus, quae erat — — ..... quantitas spectatur et condemnatio domini vel patris secundum peculium, quod extat, definitur.

— — —

239. [*Steph. ad l.* 56]. Servus enim, nec si [novandi] animo ei promiserit, novare potest, ut didicisti [tit. 29 §. 3] lib. III Inst.

240. [*Cyr. l.* 57 *pr.*]. Si lite super actione de peculio contestata filius vel servus mortuus sit — — —

241. [*Steph. ad l.* 57 *pr.*]. — — filius vel servus ..... ‖ dig. ultimo sequentis tit.

242. *Anon.* [*ad l.* 57 *pr.*]. .... et dig. 3. Lege huius tit. dig. 8 (?) them. 3 et finem dig. 32.

243. *Anon.* [*ad l.* 57 §. 1]. Dies enim ab adita hereditate cedit, si ipsi legatum sit, sin alii, a morte testatoris, ut Inst. tit. *de legatis* [§. 20] et lib. XXXVI tit. 2 dig. 8.

‖ ‖ .....

244. *Steph.* [*ad l.* 57 §. 2]. Cave ne ex his colligas, eum, qui servum alicui legaverit, tacite ei etiam peculium servi legasse videri; neque enim .... peculium, nisi etiam hoc specialiter legaverit, ut discere est ex his, quae Ulpianus dig. 1 [§. 7] sequentis tit. dicit ‖ ‖ testator praecipuum legavit.

153) Expl. fol. 188. 191. Inc. fol. 209. 202.

154) Legerim: τότε πρὸς τὸν καιρὸν τῆς τελευτῆς τὸ πεκούλιον κανονίζεται.

o) Forte κνρ. Sequentia enim partim *Cyrilli* indices, partim *Stephani* et *Anonymi* παραγραφὰς ad l. 55 et 56 continebant.

p) Haec cum praecedenti παραγραφῇ vix cohaerent: imo in sequentibus Codex corruptelis quibusdam laborasse videtur. Fortasse librarius nonnulla omiserat.

ΤΙΤΛΟΣ ς'.

Ὅσαι περὶ πεκουλίου ἀγωγαὶ ἐνιαυσιαῖαί εἰσιν.

Βι. ια' τῶν διγ. τι. β'. Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κώδικι.

L. 1. *pr.* [α'.] Ἐφ' ὅσον ὑπεξούσιός ἐστιν ὁ υἱὸς ἢ δοῦ-
§. 1. 2. λος, διηνεκῶς ἁρμόζει ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή·
D. XV. 2. μετὰ δὲ θάνατον ἢ ἐκποίησιν ἢ αὐτεξουσιότητα ἢ ἐλευθερίαν ἐνιαυσιαία ἐστίν. ὁ δὲ ἐνιαυτὸς οὐτίλιός ἐστιν, ἀρχόμενος ἀφ' οὗ τις εὐχέρειαν σχοίη τοῦ κινῆσαι· ὅθεν ἐπὶ τοῦ αἱρετικοῦ[155]) [χρέους οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτεξουσιότητος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως ἀριθμεῖται. κινεῖται δὲ εἰς τὸ πεκούλιον καὶ εἰς ὃ γέγονεν ἧττον τὸ πεκούλιον κατὰ δόλον τοῦ τὸν ὑπεξούσιον ἔχοντος.]

§. 3. [Σβέννυται δὲ τῷ θανάτῳ τὸ πεκούλιον καὶ τῇ ἐκποιήσει.]

§. 4. [Ἡ ἐκποίησις καὶ ἡ ἐλευθερία] πρὸς[156]) τὸν δοῦλον φέρεται, ἡ ..... πρὸς τὸν υἱόν, ἡ τελευτὴ πρὸς ἑκάτερον. εἰ δὲ ἑτέρως γένηται αὐτεξού-

κυρ. [μετὰ] τε[λευτὴν τοῦ υἱοῦ] ἢ δούλου ..... ἢ ἄλλην αὐτεξουσιό[τητα] τοῦ υἱοῦ ἢ ἐκποίησιν τοῦ δούλου ἡ ἐντὸς ἄνουμ κινεῖται δε πεκουλίο. ὁ δὲ ἐνιαυτὸς οὐτίλιος ... . πρὶν [ἢ ἐκβ]ῇ ἡ αἵρεσις. ἐνάγεται δὲ καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ π[ατρὸς ἢ ὁ δημόσιος.]

στεφ. ὥστε τὸ εἰρημένον ἐν τῷ λ' διγ. τοῦ προλαβόντος τί., ὅτι ἐὰν κατὰ δόλον τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς ἐμειώθη αὐτοῦ τὸ πεκούλιον, εἰ μὴ ἄρα καὶ τοῦ οἰκέτου πεκουλ ..., ἐντὸς τῶν τῆς δὲ δόλο χρόνων τουτέστιν ἐντὸς διετίας κινεῖται ἡ δε πεκουλίο, τότε δέχεσθαι χρὴ, ὅταν περίεστιν ὁ ὑπεξούσιος. τελευτήσαντος γὰρ αὐτοῦ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, ὡς ἔγνως ἐν τῷ κς' διγ. τοῦ προλαβόντος τί., κινεῖται ἡ δε πεκουλίο καὶ ὑπὲρ ὧν κατὰ δόλον τοῦ ἔχοντος αὐτὸν ὑπεξούσιον ἀπεμειώθη αὐτοῦ τὸ πεκούλιον.

εἰ μὴ ἄρα περιόντος αὐτοῦ τοῦ ὑπεξουσίου ἐμειώθη καὶ ὁ χρόνος τῆς διετίας παρίδραμεν, ὡς ἔστιν ἐκ τῶν τοῦ πραίτωρος ἐνταῦθα ῥημάτων μαθεῖν. τοῦτο δὲ αὐτὸ ἔγνως καὶ ἐν τῷ κς' διγ. τοῦ προλαβόντος τί. ἀνάγν. τὸ β' τοῦ παρόντος τί. διγ.

στη. ἐφ' ὅσον ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης περίεστι καὶ [ἐν] ὑπεξουσιότητι τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου τελεῖ, περπετοῦά [ἐστι] ἡ δε πεκουλίο καὶ οὐ περικλείεται χρόνῳ τινὶ, εἰ μὴ ἄρα ἡ πρωτότυπος ἀγωγὴ, ἐξ ἧς καὶ κινεῖται δε πεκουλίο, τεμποράλιός ἐστιν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παῦλος ἐν τῷ ἑξῆς διγ. φησίν.

οὐτίλιος γάρ ἐστιν ὁ κοντινοῦος*) ἐνιαυτὸς, οὗ ἐντος μετὰ τὴν ὑπεξουσίου τελευτὴν ἢ ἐμαγκιπατίονα ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὴν ἐκποίησιν κινεῖται ἡ δε πεκουλίο. q)

τὸ r) γὰρ ἐν ποτεστάτε τους παῖδας ἰουρὶς CIVILIS ἐστὶν νόμιμον καὶ παρὰ ῥωμαίοις μόνος κρατοῦν, ὡς ἔγνως ἐν τῷ θ' τι. τῆς α' τῶν ἰνστιτ.

δημεύεται γὰρ ὁ δεπορτάτος γενόμενος, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μη' τῶν διγ. τι. κ' s) διγ. ις φησὶν, καὶ τὰ μέντοι αὐτῷ πραγματα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀποφάσεως παραχρῆμα διαφέρει τῷ φίσκῳ, τὰ δὲ ἐπικτηθέντα αὐτῷ μετὰ ταῦτα λαμβάνει μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ὁ φίσκος, ὡς ὁ μαρκιανὸς ἐν τῷ ιε' διγ. τοῦ εἰρημένου βι. καὶ τί. φησί. δημευομένου τοίνυν αὐτοῦ καλῶς κατὰ τοῦ φίσκου τὴν ἐντρα ἄννουμ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ συναλλάξαντος ὑπεξουσίου κινοῦσιν οἱ πε-

TITULUS VI.

Quaenam de peculio actiones annales sint.

Lib. XV Dig. tit. 2. Non est in Codice.

1. Quamdiu filius aut servus in potestate est, actio de peculio perpetuo competit; post mortem autem vel alienationem vel emancipationem vel manumissionem annalis est. Annus autem utilis est, incipiens ex quo facultatem agendi quis habuerit: unde in conditionali debito non ab emancipatione, sed ab existentia conditionis computatur. Agitur autem de peculio et de eo, quanto peculium imminutum est dolo eius, qui potestatem habet.

Peculium autem extinguitur morte vel alienatione.

Alienatio et manumissio ad servum refertur, emancipatio ad filium, mors ad utrumque. Sin aliter sui iuris fiat, vel morte patris vel deportatione, an-

1. *Cyr.* [*l.* 1 *pr.* — §. 4 D. XV, 2]. Post mortem filii vel servi, [vel si emancipatus] vel alio modo filius sui iuris factus sit, vel post alienationem servi, intra annum de peculio agitur. Annus autem utilis est, [nec computatur], antequam conditio extiterit. Convenitur autem etiam heres patris et fiscus.

2. *Steph.* [*ad l.* 1 *pr.*]. Itaque quod dicitur dig. 30 [§. 6] tit. praecedentis, si dolo domini vel patris peculium eius minutum sit ..... intra tempus de dolo actionis hoc est intra biennium de peculio agi posse, tunc accipiendum est, si vivat is, qui sub potestate est. Nam si decesserit, intra annum, ut didicisti dig. 26 praecedentis tit., de peculio agitur etiam eorum nomine, in quibus dolo eius, qui eum in potestate habet, peculium eius imminutum est.

3. [*Steph. ad l.* 1 *pr.*]. Nisi forte vivo filio vel servo imminutum et biennium praeterlapsum sit, ut ex praetoris verbis hoc loco positis disci potest. Idem didicisti dig. 26 praecedentis tit. Lege dig. 2 huius tit.

4. [*Steph. ad l.* 1 §. 1]. Quamdiu filius vel servus vivit et sub potestate patris vel domini est, de peculio actio perpetua est, nec circumcluditur tempore aliquo, nisi actio principalis, qua de peculio agitur, temporalis sit, ut discere est ex his, quae Paulus dig. sequenti dicit.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 2]. Utilis enim, non continuus annus est, intra quem post mortem vel emancipationem vel manumissionem vel alienationem eius, qui sub potestate est, de peculio agitur.

(*Nonnulla desunt.*)

6. [*Steph. ad l.* 1 §. 4]. Ius enim potestatis in liberos iuris civilis est et solum apud Romanos obtinet, ut didicisti tit. 9 [§. 2] lib. I Inst.

7. [*Steph. ad l.* 1 §. 4]. Nam publicantur bona eius, qui deportatur, ut Ulpianus lib. XLVIII Dig. tit. 20 dig. 16 (?) dicit, et bona, quae eius fuerant tempore condemnationis, illico ad fiscum pertinent: quae vero postea acquisiverit, fiscus post mortem eius accipit, ut Marcianus dig. 15 (?) eius lib. et tit. dicit. Si igitur bona publicata fuerint, creditores peculiares recte adversus fiscum intra annum a morte filii, qui contraxit,

155) Expl. fol. 209. 202. Sequentia addo ex Syn. p. 183 et ex Tipucito.

156) Inc. fol. 51 superiori parte mutilum.

*) Lege οὐ κοντ., nisi forte totus hic locus recentiori scholiastae debetur.

q) Expl. fol. 209. 202.

r) Inc. fol. 51, cuius pars inferior sola superest.

s) Nihil mutavi, licet potius tit. 22 dig. 14 allegari videatur.

ειος[157]), ἢ θανάτῳ τοῦ πατρὸς ἢ περιορισμῷ, χώρα τῇ ἐνιαυσιαίᾳ ἢ κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ ἢ τοῦ δημοσίου.[158])

— — — — — — — —

..... ρ .. καὶ ἀποκαταστ .....
..... χου .....

Σβεσθείσης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐνάγεται.

Ἐὰν νομίσας τετελευτηκέναι τὸν περιόντα ὑπεξούσιον κινήσω τὴν ἐνιαυσιαίαν ἀγωγήν, καὶ ἐκβληθῶ ὡς τοῦ ἐνιαυτοῦ πληρωθέντος, δύναμαι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν κινεῖν τοῦ ἀληθοῦς γνωσθέντος[159]), οὐ μὴν τὴν περὶ τῆς λοιπάδος ἀγωγὴν ὡς καλῶς ἐν

κουλιάριοι δανεισταί. καὶ σῆ. ὅτι καὶ τὰ[t]) τοῦ δημευομένου πράγματα CUM SUO ONERE ἐπὶ τὸν φίσκον ἐπέρχονται.

κυρ. ἐκποίησίς ἐστιν ἐπὶ πράσεως, δωρεᾶς, περμουτατίωνος, προικὸς, ληγάτου· εἰ μέντοι μετὰ τοῦ πεκουλίου ληγατευθῇ ἢ ἐλευθερωθῇ, ὀφείλει ὁ κληρονόμος διδοὺς πεκουλιον[u]), ἐπεὶ ἐνάγεται.

στεφ. βλέπε, ὅτι ζητήσας, εἰ ἐνάγεται τῇ δε πεκουλίο ἐκεῖνος, ᾧ ληγατευθῇ μετὰ πεκουλίου ὁ οἰκέτης, ἐπήγαγε μὴ ἐνάγεσθαι τὸν ληγαταριον, ὅτινι τὸ πεκούλιον ἐληγατεύθη. δῆλον γὰρ, ὅτι εἰ καὶ ὁ οἰκέτης αὐτῷ ἐληγατεύθη, ἐνήγετο οὐ τῇ ἀναλίᾳ ἀλλὰ τῇ περπετούᾳ [δε] πεκουλίο, κἂν ληγατάριος ἦν ὁ δεσπότης τοῦ οἰκέτου. τοῦτο γὰρ δείκνυσι σαφέστερον καὶ τὸ εἰρημένον τῷ παύλῳ πρὸς τῷ τέλει τοῦ μζ διγ. τοῦ προ[v])

— — — — — — — — — — —

κληρ ..... μέρος ποιεῖ τὸ πρᾶγμα ἢ ἡ ποσότης, ἣν παρακατέσχεν ὁ κληρονόμος, ὡς ἐν τῷ κγ τί. τῆς β τῶν ἐστιτ. μεμάθηκας. τῶν οὐτιλίων τοίνυν ἐκ τοῦ κληρονόμου μεταφερομένων εἰς τὸν φιδικομισσάριον, εἰ ἐπανέλθοιεν οἱ νερεδιτάριοι δανεισταὶ κατὰ τοῦ κληρονόμου κινοῦντες (δύνανται γὰρ, ἐπειδὴ οὐ κατὰ τὸ ἴψο ἴουρε ἀλλ' οὐτιλίως αἱ ἀγωγαὶ μετενήχθησαν), κέχρηται τῇ τοῦ δόγματος παραγραφῇ λέγων· ἀλλ' εἰ μὴ πάλιν ἀποκατέστησα τὴν κληρονομίαν. τοῦτο δὲ αὐτὸ μανθάνεις καὶ ἐν τῷ λ' διγ. τοῦ λς'[w]) [τῶν] διγ. βι. τί. α'.

κυρ. μετὰ τὸ σβεσθῆναι τὸν σὺν σύφρουκτον ἐντὸς ἐννόμου ἐνάγεται ὁ σὺν σουφρουκτουάριος.

στεφ. τοῦτο νόησον, ἔνθα ἐκ τῶν προσποριζομένων τῷ σὺν σουφρουκτουαρίῳ τὸ πρὸς τὸν οἰκέτην συνάλλαγμα γέγονεν. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ ιθ' διγ. τοῦ προλαβόντος τί. ὅτι ὁ συναλλάξας οἰκέτῃ, καθ' οὗ τις ἔχει τὸν σὺν σύφρουκτον, δύναται κατὰ τοῦ σὺν σουφρουκτουαρίου κινεῖν, οὕτω μέντοι, ἵνα πρῶτον κινήσῃ κατ' ἐκείνου, ᾧ προσποριζεται τὰ ἐφ' ὧν ὁ οἰκέτης συνήλλαξε, καὶ εἰ μὴ πάθῃ παρ' αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν, τότε κατὰ τοῦ ἑτέρου χωρήσῃ.

κυρ. εἰ νομίσας τὸν υἱὸν τελευτῆσαι κινήσω δε πεκουλίο καὶ ἐκβληθῶ τῇ ἀναλίᾳ παραγραφῇ, κινῶ ἄνωθεν δε πεκουλίο, οὐ μὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο· αὕτη γὰρ οὐ περικλείεται ἐνιαυτῷ.[x])

στεφ. κινηθεῖσα γὰρ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο οὐ δύναται αὖθις κινεῖσθαι. σῆ. ὁ κινήσας τὴν δε πεκουλίο καὶ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο δύναται καταφέρειν· οὕτω γάρ φησι· καταδίκασον.[y]) ἡ γὰρ δε πεκουλίο καὶ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο μία μέν ἐστιν ἀγωγὴ, δύο δὲ καταδίκας ἔχει, ὡς ἔγνως ἐν τῷ ζ τί. τῆς δ' τῶν ἐστιτ. διὰ τοῦτο δὲ αὖθις κινεῖται ἡ δε πεκουλίο, ἐπειδὴ τεθεμάτισται τὴν δε πεκουλίο κινήσας ὁ κρεδίτωρ· ἄλλως τε καὶ ἔγνως ἤδη, ὅτι πολλάκις δύναται κινεῖσθαι ἡ δε πεκουλίο. τὴν μέντοι δε ἰν ῥέμ βέρσο κινεῖν αὖθις οὐ δύναται, εἰ καὶ μὴ ἐγένετο [ἐπ'] αὐτῇ καταδίκη· τὰ γὰρ δυνάμενα ἐξετασθῆναι κινουμένου δικαστηρίου καὶ παρ' αἰτίαν τοῦ

nali actioni locus est adversus patrem vel heredem eius vel fiscum.

(*Nonnulla desunt.*)

— — *L.* l. §. 8. *D.* XV. 2.

Usufructu extincto fructuarius intra annum convenitur. §. 9.

Si quum existimarem, filiumfamilias superatitem vita decessisse, annali actione egero, et quasi annus praeteriisset exceptione repulsus fuero, veritate cognita de peculio agere possum; non autem de in rem verso actione, quippe quae in priori lite recte mota §. 10.

agunt. Et nota, etiam publicata bona cum suo onere ad fiscum transire.

8. *Cyr.* [*l.* 1 §. 5 — 7]. Alienatio est, si venditus, donatus, permutatus, in dotem datus, legatusve est: si vero cum peculio legatus vel manumissus sit, heredi, qui peculium tradit, cavendum est, quia alioquin convenitur.

9. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 7]. Observa: postquam quaesivit, an conveniatur de peculio is, cui servus cum peculio legatus sit, addidit, non teneri legatarium cui peculium legatum sit. Manifestum enim est, si etiam servus ei legatus esset, teneri non annali sed perpetua de peculio actione, quamvis legatarius sit servi dominus. Hoc enim apertius ostendit id, quod Paulus dicit in fine dig. 47 praecedentis tit.

(*Nonnulla desunt.*)

10. [*Steph. ad l.* 1 §. 8]. ..... partem facit res vel summa, quam heres retinuit, ut tit. 23 [§. 9] lib. II Inst. Igitur quum utiles actiones ab herede in fideicommissarium transferantur, si tamen creditores hereditarii rursus heredem actione petant (hoc enim facere possunt, quum non ipso iure sed utiliter actiones translatae sint), is exceptione senatusconsulti utitur et dicit: si non rursus hereditatem restitui. Idem discis dig. 30 [§. 3] lib. XXXVI Dig. tit. 1.

11. *Cyr.* [*l.* 1 §. 9]. Extincto usufructu intra annum usufructuarius convenitur.

12. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 9]. Hoc accipe, si cum servo contractum sit in his, quae usufructuario acquiruntur. Didicisti enim dig. 19 [§. 1] praecedentis tit., quod is, qui cum servo, in quo quis usumfructum habet, contrahit, adversus usufructuarium agere potest, ita tamen, ut prius eum conveniat, cui acquirantur quae servus contraxit, et si ab eo satisfactum non sit, tunc alterum persequatur.

13. *Cyr.* [*l.* 1 §. 10]. Si filium mortuum esse credens de peculio egero et exceptione annali summotus fuero, rursus de peculio experior, non etiam de in rem verso: haec enim actio anno non circumcluditur.

14. *Steph.* [*ad l.* 1 §. 10 *verb: non etiam de in rem verso*]. Nam de in rem verso actio semel instituta rursus institui non potest. Nota, quod is, qui de peculio agit, etiam de in rem verso actionem in iudicium deducere potest; sic enim dicit: condemna ..... De peculio enim et de in rem verso actio una actio est, sed duas condemnationes habet, ut didicisti tit. 7 [§. 4] lib. IV Inst. Propterea autem de peculio actio rursus instituitur, quia positum est, creditorem de peculio egisse: enimvero iam didicisti, saepius de peculio agi posse. De in rem verso autem iterum agere non

157) Cod. ἡ αὐτεξ.
158) Deest initium paginae secundae folii 51.
159) Expl. fol. 51. Inc. fol. 21. 14, quod bis rescriptum est.

t) Cod. κατά.
u) Adde ἀσφαλίζεσθαι.
v) Nimirum: προλαβόντος τί.
w) Cod. ἐν τῷ λβ' καὶ λς'.
x) Expl. fol. 51. Inc. fol. 21. 14.
y) Videntur quaedam deesse. Cf. schol. 140 tit. praecedentis.

τῇ πρώτῃ δίκῃ κινηθεῖσαν. ἡ γὰρ ἐνιαυσιαία παραγραφὴ οὐ τῇ περὶ τῆς λοιπάδος ἀγωγῇ, ἀλλὰ τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀντιτίθεται.

L. 2. pr. D. XV. 2. [β'.] Ἐὰν ἀπὸ τῆς περὶ χρεῶν ἀγωγῆς κινεῖται μετὰ θάνατον τοῦ ὑπεξουσίου, εἴσω[160]) ἓξ μηνῶν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ υἱοῦ κινεῖται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν προσκαίρων ἀγωγῶν.

§. 1. Ἐφ' ὅσον ὑποστρέψαι δύναται ὁ αἰχμάλωτος ὑπεξούσιος, οὐκ ἐστὶν ἐνιαυ[σιαία ἡ περὶ τοῦ] πεκουλίου ἀγωγή.

L. 3. D. eod. [γ'.] Ρομπ. Εἰ καὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ δούλου παύεται εἶναι πεκούλιον, ὅμως καὶ μετὰ

ἄκτορος σιωπηθ[έντα] οὕτω δαπανῶνται[2]), ὡς τὰ ἰδικῶς ἐξετασθέντα.

σῆ. ὅτι καὶ μετὰ τὴν τοῦ ὑπεξουσίου τελευτὴν ἢ ἐμαγκιπατίονα ἢ ἐλευθερίαν [ἢ] ἐκποίησιν περπετοῦά ἐστιν ἡ δὲ ἐν ῥέμ βίρσο καὶ ῥῦ περικλείεται τῷ ἐνιαυτῷ τῆς δὲ πεκουλίο. τοῦτο αὐτὸ καὶ ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ α' διγ. τοῦ ἑξῆς τί. φησίν.

ἀνων. ἡ γαρ δε ἐν ῥέμ βίρσο περπετοῦά ἐστιν, ὡς τί. γ' διγ. α'.

ἐναντιοφ. τοῦτο λέγει, [ὅτι] ἠδύνατο κινῆσαι τὴν δε ἐν ῥέμ βίρσο τὴν ἀρχήν. καὶ μὴν εἴρηται τί. γ' διγ. ι' θέ. β', ὅτι καὶ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν δε πεκουλίο[a]) κινεῖται ἡ δε ἐν ῥέμ βίρσο ὅπερ δυνατῶς[b]) .τε. εῖν, ὅτι δαπανηθέντος τοῦ πεκουλίου κινεῖται τὸ βίρσον, οὐ μὴν ὁ κινήσας τὴν δε πεκουλίο ὕστερον ὑπὲρ τοῦ βίρσου κινεῖ.

κυρ. ἡ ῥεδνιβιτορία καὶ αἱ ἄλλαι τεμποραλίαι ἀγωγαὶ τ. χρ .....

ἐάν τις οἰκέτην πωλήσῃ κρυπτὸν ἔχοντα πάθος, ἁρμόττει τῷ ἠγοράκοτι ἡ AEDILICIA REDIBITORία [ἢ] QUANTI MINORIS, εἰς ὅσον ἧττονος ἂν τὸν οἰκέτην ἠγόρασεν, εἰ δ' ἂν ἔγνω τὸ πάθος ὁ ἀγοραστής. ἀλλ' ἡ μὲν ῥεδνιβιτορία ἐντὸς ς' καὶ μόνων κινεῖται μηνῶν, ἡ δὲ κουάντι μινόρις ἐντὸς ἐνιαυτοῦ οὐτιλίου, ἔνθα δηλονότι ἐπὶ τοῖς τῆς αἰδιλικίας κεφαλαίοις ὁ πράτης τὸν ἀγοραστὴν ἠσφαλίσατο· εἰ γὰρ μὴ ἠσφαλίσατο αὐτόν, τότε ἡ μὲν ῥεδνιβιτορία ἐντὸς δύο καὶ μόνων κινεῖται μηνῶν, ἡ δὲ κουάντι μινόρις ἐντὸς ς' μηνῶν, ὡς ὁ γάϊος ἐν τῷ κη διγ. τοῦ εἰρημένου βι. καὶ τί. τῶν ἀντιπαπιανοῦ μονοβιβλ. τοῦτό φησι. τοῦτο δὲ αὐτὸ νόησον, ἔνθα μὴ ἁπλῶς καὶ ἀναποδότῳ πράσει τὸν οἰκέτην ὁ πρατὴς ἐπώλησε· ἐπὶ γὰρ τῷ ἁπλῶς καὶ ἀναποδότῳ πράτῃ[c]) οὐ χώρα τῇ αἰδιλικίᾳ, ὡς ὁ παπιανὸς ἐν τῷ μή διγ. τοῦ αὐτοῦ βι. καὶ τί. φησίν.

κυρ. ὑπὲρ οἰκέτου αἰχμαλώτου οὐ κινεῖται, ἀλλὰ μόνον ἐν ὅσῳ ἐλπίζεται ὑποστρέφειν.

κυρ. μετὰ τελευτὴν τοῦ δούλου αὔξει καὶ μειοῦται τὸ πεκούλιον.

στεφ. εἰ γὰρ μετὰ τὸ προκαταρχθῆναι τὴν δε πεκουλίο τελευτήσῃ ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης, τότε μόνον ἐκεῖνο σκοπεῖται τὸ πεκούλιον, ὅπερ ἦν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτῶν τελευτῆς, ὡς ἔγνως ἐν τῷ νζ διγ. τοῦ πρώτου τί.

στεφ. σῆ. ὅτι εἰ καὶ τελευτήσαντος τοῦ οἰκέτου παύεται εἶναι πεκούλιον, καὶ οὕτως ἐντὸς ἄννουμ οἱ ὅροι τῶν πεκουλίων φυλάττονται, καὶ σκοποῦμεν καὶ μετὰ τοῦ οἰκέτου καὶ τοῦ ὑπεξουσίου τελευτὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τήν τε μείωσιν καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ πεκουλίου. τοῦτο δὲ νόησον, ἔνθα μήπω τῆς δε πεκουλίο προκαταρχθείσης, ὡς εἶπον, ὁ οἰκέτης ἢ ὁ ὑπεξούσιος ἐτελεύτησεν. ἔγνως γὰρ ἐξ ὧν ὁ τρυφωνῖνος ἐν τῷ νζ διγ.

est. Nam annalis exceptio non de in rem verso, sed de peculio actioni obiicitur.

II. Quum de debitis post mortem filiifamilias agitur, [si quidem de peculio agitur, actio annalis est: si vero de rei venditae vitiosae redhibitione,] intra sex menses post mortem filii agitur. Idem et in omnibus temporalibus actionibus.

Quamdiu is, qui in potestate est et ab hostibus captus, redire potest, de peculio actio non est annalis.

III. Etiamsi morte et manumissione servi desinit esse peculium, tamen et si post mortem eius annalis

potest, etiamsi condemnatio [de eo] non fuerit subsequuta; quae enim in iudicio examinari potuerunt et culpa actoris praetermissa sunt, perinde consumuntur atque ea, quae specialiter examinata sunt.

15. [*Steph. ad l.* 1 §. 10 *verb: non ad in rem versum*]. Nota, quod etiam post mortem vel emancipationem vel manumissionem vel alienationem eius, qui sub potestate est, de in rem verso actio perpetua est et annali tempore de peculio actionis non circumcluditur. Idem Ulpianus dig. 1 [§. 1] sequentis tit. dicit.

16. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 10]. Nam de in rem verso actio perpetua est, ut tit. 3 dig. 1 [§. 1].

17. *Enantioph.* [*ad l.* 1 §. 10]. Hoc dicit, quia ab initio de in rem verso agere potuit. Atqui dicitur tit. 3 dig. 10 them. 2 [§. 3], quod etiam finita actione de peculio de in rem verso agitur ..... quod consumto peculio de in rem verso agitur, non autem, qui de peculio agit, postea de in rem verso agit.

18. *Cyr.* [*l.* 2 *pr.*]. Redhibitoria et reliquae temporales actiones —

19. [*Steph. ad l.* 2 *pr.*]. Si quis servum vendiderit, qui vitium latens habeat, emtori competit actio aedilicia redhibitoria, vel quanti minoris servum emisset emtor, si vitium cognitum habuisset. Et redhibitoria quidem duntaxat intra sex menses agitur, quanto minoris autem intra annum utilem, si nimirum venditor emtori caverit de his, quae edicto aedilium continentur: etenim si ei non caverit, redhibitoria duntaxat intra duos menses, quanti minoris intra VI menses agitur, ut Gaius dig. 28 dicti lib. et tit. librorum singularium *Antipapinianarum* dicit. Sed hoc sic accipe, si non simpliciter et ita, ne restitutio fieret, venditor servum vendiderit: nam adversus eum, qui simpliciter et ita, ne restitutio fiat, vendit, aediliciae actioni non est locus, ut Papinianus dicit dig. 48 [§. 8] eiusdem lib. et tit.

20. *Cyr.* [*l.* 2 §. 1]. Servi captivi nomine non instituitur, nisi quamdiu reverti potest.

21. *Cyr.* [*l.* 3]. Post mortem servi crescit et decrescit peculium.

22. *Steph.* [*ad l.* 3]. Nam si postquam lis super actione de peculio contestata est, filius vel servus mortuus est, tunc id duntaxat peculium spectatur, quod erat tempore mortis eorum, ut didicisti dig. 57 [pr.] tit. 1.

23. *Steph.* [*ad l.* 3]. Nota: quamvis defuncto servo peculium esse desinit, tamen vel sic intra annum definitio peculii servatur, atque etiam post mortem servi vel filii intra annum tam accessionem quam decessionem peculii spectamus. Hoc autem accipe, si nondum lite super de peculio actione contestata, uti dixi, servus vel filius mortuus sit. Nam didicisti ex iis, quae Try-

160) Sic etiam Tipucitus. Sed ex Syn. p. 183 textum sic emendes: εἰ μὲν κινεῖται ἡ περὶ πεκουλίου, ἐστὶν ἐνιαυσιαία· εἰ δὲ περὶ τοῦ πραθέντος ὑπαιτίου ἀναστροφῆς, εἴσω κτλ.

2) Cod. δαπανῆσαι.
a) Cod. πληρ. τὸ πεκούλιον.
b) Vel δυνατόν.
c) Forte: τῇ — πράσει.

θάνατον αὐτοῦ τῆς ἐνιαυσιαίας ἀγωγῆς κινουμένης σκοπεῖται ἡ αὔξησις αὐτοῦ καὶ ἡ μείωσις.

ΤΙΤΛΟΣ [Ζ'.]

Περὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς περὶ τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου καὶ τοῦ πατρὸς κινουμένης ἐξ ὧν συναλλάσσει ὁ ὑπεξούσιος ἢ ὁ δοῦλος πρὸς ἑτέρους.

Βι. ιε' τῶν διγ. τι. γ'.

[α'.] Ἡνίκα τὸ ληφθὲν[161] ὁ δοῦλος εἰς τὰ τοῦ δεσπότου δαπανήσει, ἀναγκαία ἐστὶ τῷ δανείσαντι ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγή. τί γάρ; ὅτι οὐκ ἔστι πεκούλιον, ἢ ἧττόν ἐστι τοῦ χρέους, ἢ χωρὶς δόλου ἀφῃρέθη, ἢ ἀπέθανεν ὁ ὑπεξούσιος καὶ παρῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς ὡς μὴ ἔχειν χώραν τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγήν. ἡ γὰρ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγὴ καὶ διηνεκής ἐστι καὶ κινεῖται μὴ ὄντος πεκουλίου.

Εἰ μέντοι ἐναχθεὶς ὁ δεσπότης παρ' ἑτέρων τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ ἔδωκεν αὐτοῖς εἴτε διὰ

τοῦ προλαβόντος τί. φησίν, ὅτι προκάταρξις γέγονε καὶ διὰ τοῦτο[d]) τὸ ἐν τῷ θανάτῳ πεκούλιον σκοπεῖται.

κυρ. ἡ δὲ ἐν ῥέμ βέρσο πλέον ἔχει, καθὸ καὶ ἄνευ δόλου ἀδεμπτευθέντος πεκουλίου κινεῖται, κἂν τελευτήσῃ ὁ οἰκέτης καὶ μετὰ ἐνιαυτόν. ἐὰν ὁ δεσπότης ἐναχθεὶς δὲ πεκουλίο δῷ τὸ εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ στράφεν ἢ καὶ τῷ οἰκείῳ τοῦτο ἀποδῷ, οὐκ ἐνάγεται δὲ ἐν ῥέμ βέρσο.

τυχὸν γὰρ τὸ μὲν χρέος ἦν ρ' νομισμάτων, οὐκ εἶχε δὲ ὁ ὑπεξούσιος ἐν τῷ πεκουλίῳ εἰ μὴ ν' νομίσματα.

ἀνων. πῶς δοκεῖ κατὰ δόλον ἀδεμπτεύειν, ἔγνως τί. α' διγ. θ' θέ. β' καὶ διγ. ια' θέ. α'.

ἀνων. οὐτίλιος γάρ ἐστιν ὁ χρόνος τῆς ἀναλίας, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ β' τί.

ὥστε καὶ πεκουλιαρίους κρεδίτωρας [ὑπεῖναι] εἰδὼς δοκεῖ τὸ πεκούλιον ἀδεμπτεύειν κατὰ δόλον ὁ δεσπότης. σῆ. διὰ τὸ κείμενον ἐν τῷ θ' διγ. τοῦ [α'] τί. τοῦ .... εἰ[e]) καὶ ἐν αὐτῷ τῷ διγ. παραγραφόμενος[f]) εἶπον· ἀπὸ κοινοῦ λάβε τὸ κείμενον ἐκεῖσε ῥητόν· [IN NE]CEM CREDITORUM. τί οὖν; δόλον μᾶλλόν φησι, ὅτι ἐπίτηδες εἰδὼς πεκουλιαρίους κρεδίτωρας ὑπεῖναι[g]) ἢ ὀφείλων εἰδέναι (καὶ τοῦτο δόλος εἶναι δοκεῖ) ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον.

σῆ. δὲ ὅτι ἀδεμπτευθέντος SINE DOLO μᾶλλον[h]) καὶ σβεσθέντος τοῦ πεκουλίου κινεῖται δὲ ἐν ῥέμ βέρσο. τὸ δὲ σίνε δόλο πάλιν [διὰ] τοῦτο φησὶν, ἐπειδὴ [εἰ] κατὰ δόλον ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἠδέμπτευσε τὸ πεκούλιον, ὡς ἔτι πεκουλίου εἶναι νομιζομένου καλῶς κινεῖται καὶ ἡ δὲ πεκουλίο. ἔγνως γὰρ καὶ ἐν τῷ ια' διγ. τοῦ [α'] τί.[i]) τοῦ παρόντος βι. ὅτι ἐν πεκουλίῳ εἶναι νομίζεται καὶ τὸ ..... — ...

.....[k]) τὴν δὲ πεκουλίο προτιμᾶται ὁ κ[ινῶν] τὴν δὲ ἐν ῥέμ βέρσο, ἐν ᾧ μὴ δ[φθ]ασε [κατ]αβαλεῖν τοῖς τὴν δὲ πεκουλίου κινοῦσιν ὁ ἐναγόμενος.

τοῦτο νόησον, ἐν ᾧ κατέβαλεν ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης τὸ ἐκ τῆς δὲ πεκουλίο χρέος τοῖς ταύτην κινοῦσιν. ἄλλως γὰρ οὐ

actio moveatur, tam accessio quam decessio peculii spectatur.

TITULUS VII.

De actione, quae de in rem domini vel patris verso competit ex contractibus a filiofamilias vel servo cum aliis initis.

Lib. XV Dig. tit. 3.

1. Quum servus id, quod accepit, in rem domini vertit, actio de in rem verso creditori necessaria est. Quid enim, si nullum sit peculium, vel minus debito sit, vel sine dolo malo ademtum sit, vel is, qui erat in potestate, decesserit et annus praeterierit, ut actio de peculio locum non habeat? Nam de in rem verso actio et perpetua est et instituitur, si peculium nullum sit. *L. l. pr. §. 1. D. XV. 3.*

Si vero dominus ab aliis de peculio conventus praestitit, quod servo forte ob in rem versum debe- §. 2.

phoninus dig. 57 [pr.] praecedentis tit. dicit, si lis iam contestata sit, tunc id peculium spectari, quod tempore mortis fuit.

---

1. *Cyr.* [*l.* 1 §. 1. 2 D. XV, 3]. De in rem verso actio amplior est, quatenus etiam instituitur, si peculium sine dolo ademtum sit, atque etiam defuncto servo post annum. Si dominus de peculio conventus praestiterit, quod in rem eius versum est, vel servo reddiderit, non convenitur de in rem verso.

2. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *verb: quasi sufficeret*]. Forte enim debitum C aureorum erat, is autem, qui sub potestate erat, nonnisi L aureos in peculio habebat.

3. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 1]. Quomodo dolo videatur adimere, didicisti tit. 1 dig. 9 them. 2 [§. 4] et dig. 21 them. 1 [pr.].

4. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 1]. Namque tempus annalis actionis utile est, ut initio tit. 2.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 1]. Itaque et si scierit dominus, creditores peculiares subesse, peculium dolo ademere videtur. Nota hoc propter id, quod dicitur dig. 9 [§. 4] tit. 1. Ideo etiam in illo dig. adnotavi, verba ibi posita: *in necem creditorum*, ex eo quod plerumque fit intelligenda esse. Igitur dolum malum vocat, si consulto, quum creditores peculiares subesse sciret vel scire deberet (quod et ipsum dolus esse videtur), peculium ademerit.

6. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *in f.*]. Nota, quod si peculium sine dolo malo ademtum, vel de peculio actio peremta sit, de in rem verso agitur. Haec verba: *sine dolo* iterum ideo adiicit, quia si dolo pater dominusve peculium ademerit, quasi adhuc peculium sit, de peculio recte agitur. Didicisti enim etiam dig. 21 [pr.] tit. 1 huius libri, in peculio etiam id esse videri, quod ....

7. [*Steph. ad l.* 1 §. 2 *verb: uberiorem actionem*]. [Nota: iis, qui] de peculio egerunt, praefertur qui de in rem verso agit, nisi reus iam antea solverit his, qui de peculio egerunt.

8. [*Steph. ad l.* 1 §. 2 *verb: perimi*]. Hoc accipe, si pater dominusve id, quod ob actionem de peculio

161) Ita Syn. p. 183. Cod. καταλιφθὲν habere videbatur.

d) Malim ὅτε πρ. γέγ. ἤδη, τότε.
e) Forte τοῦτο εἰδὼς.
f) Videsis schol. 110 ad tit. 5.
g) Cod. ἀπεῖναι.
h) Lege: MALO.
i) Cod. τούτου τοῦ τί.
k) Supple: σῆ. ὅτι τῷ κινήσαντι.

τῆς λοιπάδας ἐχρεώστει τῷ δούλῳ, οὐκ ἔχει χώραν ἡ περὶ τῆς λοιπάδος ἀγωγὴ, ὥσπερ οὔτε ἐὰν αὐτῷ τῷ δούλῳ κατέβαλεν.

bat, de in rem verso actio locum non habet, sicuti nec si ipsi servo solverit.

L. 2. *D.* XV. 3. [*β'.*] Ὁ λαβὼν ἐκ τοῦ δούλου νομίσματα καὶ ἐλευθερώσας αὐτὸν, οὐκ ἐνάγεται [162]) τῇ περὶ τῶν δαπανηθέντων ἀγωγῇ· οὐ γὰρ γέγονεν εὐπορώτερος.

II. Qui a servo pecuniam accepit eumque manumisit, actione de in rem verso non convenitur: non enim factus est locupletior.

L. 3. *pr. D. eod.* *γ'.* Ulpi. Εἰ μὴ ἄρα πλέον τῆς τοῦ δούλου τιμῆς ἐδόθη· ἐπ' αὐτῷ γὰρ ἁρμόζει τὰ δανεισθέντα [163]).

III. *Ulpi.* Nisi forte plus aestimatione servi datum sit; eius enim nomine de in rem verso actio competit.

§. 1. Ἀπάνημά ἐστιν εἴτε αὐτὸ τὸ δοθὲν παρὰ τοῦ δανειστοῦ εἴτε ἀγορασίαν αὐτοῦ ποιησάμενος δαπα-

In rem versum est, sive id ipsum quod a creditore accepit, sive aliud eo comparatum in rebus do-

δύναται ἡ δὲ πεκουλίο τὴν δε ἰν ῥὲμ βέρσο σβέσαι, πλὴν εἰ μὴ διὰ καταβολῆς, ὡς ὁ νομικὸς ἐπιφέρει. σὴ. δὲ ὅτι σβέννυται ἡ δε ἰν ῥὲμ βέρσο, καὶ ἔνθα ὁ δεσπότης τῷ οἰκέτῃ κατέβαλε τὸ ἐκ τοῦ βέρσου χρέος. κἂν τὰ μάλιστα γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ τι. φησὶν, ὅτι κινεῖται δε ἰν ῥὲμ βέρσο κατὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς ὡς τοῦ συναλλάγματος πρωτοτύπως πρὸς αὐτοὺς γεγενῆσθαι δοκοῦντος, ὅμως ἡ δόκησις οὐκ ἀφανίζει οὐδὲ ἀναιρεῖ τὸ ἀληθές.

debet, agentibus solverit. Aliter enim de peculio actio de in rem verso actionem perimere non potest, nisi solutione facta, ut iureconsultus addit. Et nota de in rem verso actionem perimi, etiam si dominus servo solverit, quod ob versum debet. Quamvis enim initio tituli dicat, de in rem verso dominum patremve conveniri, quia cum ipsis principaliter contractum esse videatur, tamen haec fictio veritatem non tollit nec perimit.

κυρ. τὸ λαβεῖν παρὰ οἰκέτου πρὸς τὸ ἐλευθερῶσαι αὐτὸν οὐκ ἐστὶ βέρσον· εἰ δὲ παρὰ ἄλλου δανεισάμενος ἔδωκε, βέρσον ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τὴν τιμὴν αὐτοῦ.

9. *Cyr.* [*l.* 2. 3 *pr.*]. Quod quis a servo accipit, ut eum manumittat, non est versum: si tamen pecuniam ab alio creditam dederit, versum est, quod pretium eius excedit.

ἐναντιοφ. ἀνάγν. διγ. ι' θε. γ' ἐν ᾧ προστίθησιν, ὅτι ἐὰν πρὸς βλάβην τῶν δανειστῶν κατεβλήθη τῷ μέλλοντι ἀπόλλειν υἱῷ ἢ δούλῳ, παύεται μὲν εἶναι βέρσον, δίδοται δὲ ἡ δε πεκουλίο κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου.

10. *Enantioph.* [*ad l.* 1 §. 2]. Lege dig. 10 them. 3 [§. 6], ubi adiicit, si in necem creditorum perdituro filio vel servo solutum sit, versum esse desinere, sed de peculio actionem adversus patrem dominumve competere.

στεφ. ἀπελεύθερος γὰρ ἐν περιουσίᾳ οὐ ..... ὡς κεῖται βι... τι. ιζ' διγ...., καὶ εἰκότως ὁ λαβὼν τὰ νομίσματα καὶ ἐλευθερώσας [l]) δεσπότης οὐχ ὑπόκειται τῷ βέρσῳ, κἂν ἔχῃ ἀπελεύθερον τὸν ἐλευθερωθέντα. τοῦτο δὲ νόησον ἐν ᾧ τὸ δοθὲν ἀργύριον μὴ πλέον ἐστὶ τῆς τοῦ οἰκέτου διατιμήσεως, ἐπεὶ ἐνάγεται εἰς τὸ περιττὸν ὁ δεσπότης τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ἑξῆς ἐπιφέρει διγ.

11. *Steph.* [*ad l.* 2]. Libertus enim in bonis esse non [videtur], ut dictum est lib. [L] tit. 17 dig. [126 §. 1], ideoque dominus, qui accepta pecunia manumisit, non tenetur de in rem verso, quamvis manumissus libertus sit. Hoc autem sic accipe, si pecunia, quae data est, non excedat servi aestimationem: alioquin dominus in id, quod excedit, de in rem verso convenitur, ut Ulpianus dig. sequenti addit.

κυρ. [m]) εἰ δὲ παρὰ ἄλλου δανεισάμενος δέδωκε, βέρσον ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τὴν τιμὴν τοῦ οἰκέτου.

12. *Cyr.* [*l.* 3 *pr.*]. Si tamen pecuniam ab alio creditam dederit, versum est, quod pretium eius excedit.

στεφ. οὐχ ὅτι ἐν τῷ προτέρῳ διγ. ἕτερόν τι παρὰ τὸ κείμενον ἐνταῦθά φησιν, ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτε ὑπερβαίνει τὴν τοῦ οἰκέτου διατίμησιν τὰ καταβληθέντα, χώρα τῇ δε ἰν ῥὲμ βέρσο εἰς τὸ περιττόν· ὥσανεὶ ἔλεγε, ὡς εἴγε τὰ δανεισθέντα τῷ οἰκέτῃ καταβληθέντα τῷ δεσπότῃ τὴν τοῦ οἰκέτου διατίμησιν ὑπερβαίνει, τότε εἰς τὸ περιττὸν κινεῖται δε ἰν ῥὲμ βέρσο. εἰ γὰρ δοναδι ἀνέμο καταβάλῃ τῷ δεσπότῃ ὁ οἰκέτης, καταβάλλει πρωτοτύπως καὶ ἐξ εὐθείας τὰ δανεισθέντα αὐτῷ, [καὶ] μήπω στραφέντων ἐν πεκουλίῳ οὐ τίκτεται δε ἰν ῥὲμ βέρσο, [ὡς] ἐν τῷ ζ διγ. φησὶν ULPIανὸς, ἔνθα καὶ πλατύτερον ἐξεθέμην κανονίσας ὡς ἐν συναγωγῇ τὰ περὶ τούτων.

13. *Steph.* [*ad l.* 3 *pr.*]. In superiori dig. non aliud dixit, quam quod hic traditur: sed hoc dicit, si quae soluta sunt servi aestimationem excedunt, in superfluum de in rem verso actio locum habet: quasi dixisset, si quae servo credita [et] domino soluta sunt, servi aestimationem excedunt, tunc in superfluum de in rem verso agitur. Si tamen donandi animo servus, quae ei credita sunt, domino dederit, principaliter et directo dat, et quum non peculio cedant, de in rem verso actio non nascitur, sicuti Ulpianus dicit dig. 7 [§. 1], ubi haec fusius exposui et in regulas quasi contraxi.

κυρ. βέρσον ἐστὶ, εἴτε τὸ δανεισθὲν ἐστράφη εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, τυχὸν γὰρ σῖτον δανεισάμενος ἔθρεψε τὴν φαμιλίαν ἢ κατέβαλεν ὑπὲρ αὐτοῦ δέβιτα ἢ ἐνδέβιτον, εἴτε τὶ ἀγορασθῇ [n]) ἐκ τοῦ δανεισθέντος. βέρσον ἐστὶ, κἂν [o]) πρῶτον εἰς τὸ πεκούλιον στραφῇ καὶ οὕτω εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου. ἐξ ὧν αἰτιῶν προκουράτωρ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ ἔχει κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴν, ἐκ τούτων τίκτεται δε ἰν ῥὲμ βέρσο, οἷον εἰ [p]) νεκεσσάρια ἢ οὐτίλια δαπανήματα ποιήσῃ ἢ ἑαυτὸν θρέψῃ. [εἰ δὲ βολου]πτάριον ποιήσῃ δαπάνημα, ἀνέχ[εται] ὁ δεσπότης ἀφαιρουμένων αὐτῶν [q]), εἰ μὴ βλάπτεται ἡ παλαιὰ ὄψις.

14. *Cyr.* [*l.* 3 §. 1 — 4]. Versum est, sive quod creditum est, in rem domini conversum est, puta si tritico accepto familiam aluit vel pro eo debita vel indebitum solvit, sive quid ea pecunia comparatum est. Versum est, etiamsi prius in peculium et deinde in res domini conversum est. Ex quibus causis procurator negotiorum gestorum actionem adversus me habet, ex iisdem de in rem verso oritur, veluti si necessarias vel utiles impensas fecerit vel semet aluerit. Si vero voluptariam impensam fecerit, dominus patitur eas tolli, nisi pristinus status laedatur.

σὴ. ἐντεῦθεν τοῦ βέρσου τὸν ὅρον.

15. [*Steph. ad l.* 3 §. 1]. Nota hinc definitionem versi.

σὴ. ὅτι τοῦ οἰκέτου καταβάλλοντος ἐνδέβιτον ὑπὲρ τοῦ

16. [*Steph. ad l.* 3 §. 1 *verb: si erravit in*

162) Expl. fol. 21. 14. Inc. fol. 34. 33.

163) Syn. p. 66 legit: τὸ *δαπανηθέν*. Rectius, si quid video.

l) Medio hoc verbo expl. fol. 21. 14 et inc. fol. 34. 33.
m) Videsis supra schol. 9.
n) Cod. *ἀγορασθέν*.
o) Cod. *καί*.
p) Cod. *ἤ*.
q) Constructio minus usitata.

νήσει εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, ἀποθρέψας τυχὸν τὴν φαμιλίαν αὐτοῦ ἢ δανεισταῖς καταβαλών.

Εἰ δὲ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ μὴ χρεωστούμενον κατεβάλη, δαπάνημά ἐστιν, εἰς ὅσον ὁ δεσπότης ἔχει ἀνάληψιν.

Εἴτε δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῷ δαπανῆσαι εἰς τὰ τοῦ δεσπότου[164]), δαπάνημά ἐστι.

mini consumsit, veluti si familiam eius aluerit vel creditoribus solverit.

Sed et si per ignorantiam indebitum solvit, in rem versum est, quatenus dominus repetitionem habet.

Sive autem ab initio ad hoc accepit, ut in rem domini verteret, ..., in rem versum est.

Κανονικῶς γὰρ τότε χώρα τῇ περὶ δαπάνης ἀγωγῇ, ὅταν, εἴπερ ἦν ἐλεύθερος ὁ δαπανήσας, ἤμελλεν ἔχειν τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν ἢ τὴν κατὰ τοῦ διοικοῦντος ἀλλότρια[165]), καὶ ὁσάκις ὁ δοῦλος δαπανήσας κρείττονα ἢ οὐ χείρονα ποιήσει τὰ τοῦ δεσπότου.

Regulariter enim actioni de in rem verso tunc locus est, quum qui in rem vertit, si liber esset, mandati vel negotiorum gestorum actionem habiturus est, et quoties servus, qui consumsit, meliorem aut non deteriorem domini rem fecerit. *L.* 3. §. 2. *D.* XV. 3.

Καὶ ἔνθα δανεισάμενος ἑαυτὸν ἀποθρέψει ἢ ἐνδύσει πρὸς τὴν συνήθειαν τοῦ δεσπότου. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ υἱοῦ.

Et ubi mutuam pecuniam sumsit et se aluit aut vestivit secundum consuetudinem domini. Idem est et in filio. §. 3.

Εἰ δὲ τὰ εἰς τέρψιν ἔργα ποιήσει, ἅπερ οὐκ ἂν

Sin autem ad voluptatem opera fecerit, quae §. 4.

δεσπότου δίδοται ὅσον ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης δύναται λαμβάνειν τὸν ἐνδέβιτον κινῶν κονδικτίκιον· τυχὸν γὰρ ὁ μὲν ἐνδεβίτως κατεβλήθη, ὁ δὲ λαβὼν ἄπορος ἦν, [καὶ] οὐ δύναται ὁ δεσπότης περαιτέρω ν' νομισμάτων ἐξ αὐτοῦ λαβεῖν. δίδοται δὲ κατ' αὐτοῦ ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο κατὰ τὸν κανόνα τὸν ἐν τῷ γ' θέμ.[r]) τὸν ἐκ παραθέσεως τοῦ προκουράτωρος καὶ τοῦ νεγοτιογέστορος. τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο κανονίζεται, ἐπειδὴ προσεπορίσθη αὐτῷ ὁ ἐνδέβιτος κονδικτίκιος· οὐκοῦν ἐκχωρήσας[s]) τοῦ ἐνδεβίτου ὑπόκειται τῇ δὲ ἰν ῥέμ βέρσο κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ α' διγ. τοῦ παρόντος τί. καὶ βι. ς' τοῦδε τοῦ συντάγματος τί. α' διγ. ή καὶ ιδ'.

solvendo]. Nota: si servus pro domino indebitum solverit, id praestatur, quod dominus servi indebiti condictione consequi potest: forte enim C indebite soluta sunt, qui autem accepit non solvendo est, et dominus non ultra l. aureos ab eo consequi potest. Datur autem adversus eum de in rem verso actio secundum regulam them. 3 [§. 2] positam, quae exemplo procuratoris et negotiorum gestoris utitur. De in rem verso actionem esse statuit, quia indebiti condictio ei acquisita est: itaque si indebiti condictione cedat, de in rem verso actioni [non] est obnoxius, secundum id quod dicitur dig 1 (?) huius tit. et lib. VI huius partis tit. 1 dig. 8 [§. 5. 10] et 14.

ἀνων. δύναται τῷ δανειστῇ ἐκχωρῆσαι τὸν ἐνδέβιτον, ὡς ἐν τῷ ἑπομένῳ θε.

17. *Anon.* [*ad l.* 3 § 1]. Creditori indebiti condictione cedere potest, ut themate sequenti [§. 5].

ἐναντιοφ. ἐνταῦθα ὀνόματι τοῦ δεσπότου δέδωκε τὸ ἐνδέβιτον, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐναντιοῦται τὸ β' θε. τοῦ ζ' διγ.

18. *Enantioph.* [*ad l.* 3 §. 1]. Hoc casu nomine domini indebitum solvit, et propterea non adversatur them. 2 dig. 7.

τυχὸν γὰρ δανεισάμενος ὁ οἰκέτης ἢ αὐτὰ τὰ νομίσματα κατέσχε βουλόμενος αὐτὰ ἔχειν ἐν πεκουλίῳ, ἢ ἠγόρασέ τι ἐξ αὐτῶν ὅπερ ἔσχεν ἐν πεκουλίῳ, καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλα[t]) βουλευσάμενος ἐδαπάνησε τὰ νομίσματα ἢ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότου. βέρσον γὰρ καὶ οὕτω γεγενῆσθαι δοκεῖ. εἰ μέντοι ὡς εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου δαπανῆσαι τὴν ἀρχὴν ἐδανείσατο, οὐκ ἐδαπάνησε δὲ τὰ δανεισθέντα, οὐ κατέχεται ὁ δεσπότης τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, ὡς φησιν ὑποκατιών.

19. [*Steph. ad l.* 3 §. 1 *verb*: *sive peculiariter mutuatus*]. Forte servus pecunia mutua accepta aut ipsos nummos detinuit, ut eos in peculio haberet, aut aliquid ex iis comparavit idque in peculio habuit, et postea mutato consilio illam pecuniam vel rem in bona domini erogavit. Versum enim etiam sic fieri intelligitur. Si vero quasi in res domini erogaturus ab initio mutuatus est, neque vero erogavit quae accepit, dominus de in rem verso non tenetur, ut infra dicit.

ἀνων. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑπεξουσίου δανεισαμένου καὶ τὰ χρήματα στρέψαντος εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς, ὅτι ἀρχεῖ ἡ τοῦ μακεδονείου παραγραφὴ, ὡς βι. ιδ' τί. ς' διγ. ζ θε. προτελ.

20. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 1]. Idem in filio, qui pecuniam creditam in rem patris vertit, quia cessat SC. Macedoniani exceptio, ut lib. XIV tit. 6 dig. 7 them. penult. [§. 12].

σῆ. τὸν κανόνα, ὅτι ἐξ ὧν αἰτιῶν ὁ προκουράτωρ καὶ ὁ νεγοτιογέστωρ ἐλεύθερος ὢν ἔχει κατὰ τοῦ πρωτοτύπου ἀγωγὴν, ἐπὶ τούτων ὁ οἰκέτης ἢ ὁ ὑπεξούσιος εἰς τὰ τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς δαπανήσας πράγματα ποιεῖ κατ' αὐτοῦ τίκτεσθαι τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο. ὑπέξελέ μοι τὴν ἐνδέβιτον γενομένην καταβολήν[u]). εἶπον γάρ σοι καὶ ἀνωτέρω διὰ τοῦτο καὶ μόνον κατέχεσθαι τὸν δεσπότην τῇ δὲ ἰν ῥέμ βέρσο, ἐπειδὴ ὁ ἐνδέβιτος αὐτῷ προσεπορίσθη κονδικτίκιος, καὶ εἰς ἐκχώρησιν αὐτοῦ κατέχεται.

21. [*Steph. ad l.* 3 §. 2]. Nota regulam: ex quibus causis procurator et negotiorum gestor, qui liber est, adversus principalem actionem habet, ex iisdem servus vel filius, qui in rem domini vel patris vertit, adversus eum de in rem verso actionem competere facit. Excipias solutionem indebite factam. Etenim iam supra tibi dixi, ideo tantum de in rem verso dominum teneri, quia ei indebiti condictio acquisita est, et ut cedat ea tenetur.

ὡσανεὶ ἔλεγεν, οὐκοῦν ταῦτα καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίου προσήκει λέγειν, εἴπερ ἄρα καὶ τὸν υἱὸν ὀφείλει τρέφειν ὁ πατήρ. ἀναγκάζεται γὰρ τρέφειν τὸν παῖδα, οὐ μόνον εἰ ὑπεξούσιος ἐστιν αὐτοῦ, ἀλλὰ κἂν αὐτεξούσιος καθ' οἱονδήτινα γένηται τρόπον, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ κε' τῶν διγ. βι. τί. γ' φησὶ, ὅτι ἐκ προσελεύσεως ὁ πατὴρ ἀναγκάζεται τρέφειν τὸν παῖδα.

22. *Steph.* [*ad l.* 3 §. 4 *verb*: *non videtur ver-*

στεφ. ὥα, εἰ τυχὸν ἄξιος ἦν τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ οἰκία ,α[v]),

164) Nempe aliquid excidit.

165) Ἐξελληνισμὸς ineptus. Nam de contraria actione sermo est.

r) Cod. διγ.
s) Aut ἐκχωρῆσαι, aut mox οὐχ ὑπόκ. scribendum est.
t) Cod. μάλα.
u) Cod. τὴν ἐνδέβιτ.. γενομένης καταβολῆς.
v) Hic nonnulla exciderunt, puta: νῦν δὲ φ' δαπανηθέντων ,ατ'.

ὁ δεσπότης ἐποίει, οὐκ ἐστὶ δαπάνημα, ἀλλὰ ἄδειαν ὁ δεσπότης ἔχει συγχωρῆσαι τοῖς δανεισταῖς περιελεῖν αὐτὰ χωρὶς τοῦ βλάψαι τὸν οἶκον, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ διὰ τὴν ἀπόδοσιν πωλῆσαι τὸν οἶκον. οὔτε γὰρ φροντιστὴς τοιαῦτα δαπανῶν παρὰ γνώμην ἢ ἐντολὴν τοῦ δεσπότου ἔχει ἀπαίτησιν.

dominus facturus non erat, in rem versum non est, sed licentiam dominus habet permittendi creditoribus, ut ea sine domus dispendio auferant, ne cogatur propter restitutionem domum vendere. Neque enim procurator citra voluntatem mandatumve domini huiusmodi sumtus faciens repetitionem habet.

L. 3. §. 5. *D.* XV. 3. Ἐὰν δανεισάμενος δανείσῃ ὀνόματι τοῦ δεσπότου καὶ οὐ πεκουλιαρίως, δαπάνημά ἐστιν, δι' ὧν ἔχει τὸν δανειακόν. ἄδειαν δὲ ἔχει τοῖς δανείσασι τῷ δούλῳ ἐκχωρῆσαι τὰς κατὰ τῶν παρ' αὐτοῦ δανεισαμένων ἀγωγάς.

Si mutua pecunia sumta alii crediderit nomine domini, non quasi ex peculio, in rem versum est, quia dominus mutui actionem habet. Habet autem licentiam creditoribus servi actionibus cedendi, quas habet adversus debitores eius.

§. 6—9. Δαπάνημά ἐστι καὶ ἔνθα δανεισάμενος δοῦλος ἀγοράσει τι βουλομένῳ τῷ δεσπότῃ εἰς τρυφὴν ἢ αἰσχρὰν δαπάνην. εἰ δὲ καὶ ἀγοράσει[166]) τὸ ἀναγκαῖον ἢ ἀνανεώσει τὸν οἶκον, καὶ τὸ ἀγορασθὲν ἢ τὸ κτισθὲν τυχηρῶς φθαρῇ, δαπάνημά ἐστιν. οὐ μὴν εἰ ἐψεύσατο εἰς τὰ τοῦ δεσπότου λέγων δανείζεσθαι καὶ λαβὼν οὐκ ἐδαπάνησε, κἂν εἰώθει λαμβάνειν καὶ δαπανᾶν· φροντίζειν γὰρ ὀφείλει ὁ δανειστὴς, ποῦ δαπανᾶται.

Si mutuatus sit pecuniam ad vestem familiae comparandam et nummos amiserit, sive venditori solutum sit sive non, creditor de in rem verso actionem habet, licet vestis perierit. Sin autem vestis

§. 10. Ἐὰν δανείσηται ἐπὶ τῷ ἀγοράσαι ἐσθῆτα τῇ φαμιλίᾳ καὶ ἀπολέσῃ τὰ νομίσματα, εἴτε κατεβλήθησαν τῷ πράτῃ εἴτε μὴ, ἔχει ὁ δανειστὴς τὴν περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγὴν, κἂν ἡ ἐσθὴς ἀπώλετο. εἰ δὲ μὴ φ' δῷ ἀλλὰ τα τ' νομίσματα. τοῦτο δὲ οὐκ ἐπιτρέπει ὁ οὐλπιανὸς, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ ὁ δεσπότης μὴ ἔχων καταβαλεῖν τὰ τ νομίσματα ἐκποιῆσαι τὴν οἰκίαν.

sum]. Puta ut, si aedes initio M valuissent, [nunc autem D impensis MCCC valerent,] non quidem D det, sed CCC. Hoc autem Ulpianus non permittit, ne dominus, si CCC praestare non possit, aedes distrahere cogatur.

στεφ. πανταχοῦ γὰρ ἐκ παραθέσεως τοῦ προκουράτωρος τὸ βέρσον κρίνεται[w]) καὶ κανονίζεται.

24. *Steph.* [*ad l.* 3 §. 4 *verb*: *nec procurator*]. Semper enim ad exemplum procuratoris versum diiudicatur et definitur.

στεφ. τυχὸν γὰρ τὴν ἀρχὴν ἢ μετὰ ταῦτα μαθὼν ῥατοναβίτευσεν ὁ πρωτότυπος. καὶ σῆ. ὅτι οὐκ ἀνάγκη τὰ βουλουμπτάρια δαπανήματα λογίζεσθαι τῷ προκουράτορι τὸν πρωτότυπον.

25. *Steph.* [*ad l.* 3 §. 4 *verb*: *nisi forte mandatum*]. Forte enim initio vel postea re comperta principalis ratum habuit. Et notes, principalem non cogi, ut voluptarias impensas procuratori reputet.

κυρ. εἰ δανεισάμενος παρ' ἐμοῦ ὁ οἰκέτης ἑτέρῳ δανείσει μὴ πεκουλιαρίως, ἀλλ' ὀνόματι τοῦ δεσπότου, κἀκῶ τὴν δε ἐν ῥέμ βέρσο εἰς ἐκχώρησιν ἀγωγῶν. εἰ δὲ βουλουμπτάρια τινα ἀγοράσει βουλομένου τοῦ δεσπότου[x]), βέρσον ποιεῖ. εἰ δὲ [σῖτον ἀγοράσει διὰ τὴν] φαμιλίαν[y]), ἢ οἰκέτην καὶ ἀποθάνῃ ἀναγκαῖος ὤν, ἢ οἶκον κτίσει καὶ οὗτος πέσῃ, βέρσον ποιεῖ. εἰ δὲ μὴ δαπανήσῃ τὸ ἐπὶ τούτῳ δανεισθὲν αὐτῷ εἰς τὰ τοῦ δεσπότου, κἂντε εἰώθει εἰς τὰ τοῦ δεσπότου δαπανῆσαι, οὐ χώρα τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο.

26. *Cyr.* [*l.* 3 §. 5 — 9]. Si servus pecuniam, quam a me mutuatus est, alii crediderit, non peculiariter, sed nomine domini, de in rem verso ago, ut actiones mihi cedantur. Quodsi voluptaria quaedam emerit voluntate domini, versum facit. Sin frumentum comparavit propter familiam [idque periit], vel servum necessarium isque mortuus est, vel insulam aedificavit eaque corruit, versum facit. Si autem non vertat in rem domini, quod ei ad hoc creditum est, etiamsi solitus fuit in rem domini vertere, de in rem verso actioni non est locus.

ἀνων. διὰ τὸν κανόνα τὸν κείμενον ἐν τῷ τέλει τοῦ να'[z]) διγ. τοῦ α' τί.

27. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 5]. Propter regulam, quae posita est in fine dig. 51 tit. 1.

σῆ. ὅτι ἐπὶ τοῦ βέρσου τοῦτο μόνον σκοποῦμεν, εἰ τὰ δανεισθέντα τῷ οἰκέτῃ ἐδαπανήθη εἰς τὰς τοῦ δεσπότου χρείας, οὐ μὴν εἰ καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ δεσπότου ἐδαπανήθη· τοῦτο γὰρ καὶ οἱ ἐξῆς δηλοῦσι θεματισμοί. χρὴ μέντοι χρησιῷ καὶ συνετῷ σκοπῷ γίνεσθαι τὴν δαπάνην· ἔγνως γὰρ ὅτι ἐκ παραθέσεως τοῦ προκουράτωρος καὶ νεγοτιογέστωρος ἡ δε ἐν ῥέμ βέρσο τυποῦται.

28. [*Steph. ad l.* 3 §. 6]. Nota: in verso hoc solum spectamus, an, quae servo credita sunt, ad usus domini conversa, non etiam an ad utilitatem domini erogata sint; hoc enim etiam sequentia themata ostendunt. Oportet autem sumtus utili et prudenti consilio fieri: didicisti enim, de in rem verso actionem definiri ad exemplum procuratoris et negotiorum gestoris.

τοῦ ἀνων. ἀνάγν. βι. κέ τί. α' δίγ. ιή περὶ τοῦ ἐγγυησαμένου ἢ πάσχοντος πορNU.[a])

29. *Anon.* [*ad*?]. Lege lib. XXV tit. 1 dig. 18 de eo, qui fideiussit vel .....

στεφ. εἰ μὴ γὰρ ἀναγκαῖον ὄντα τὸν οἰκέτην τῷ δεσπότῃ ἠγόρασε, καὶ οὕτω μὲν χώρα τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο, πλὴν οὐκ εἰς ὅσον ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου κατέβαλε τίμημα, ἀλλ' ὅσου ἄξιος ἦν ὁ ἠγορασμένος δεσπότῃ, ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ ε' διγ. φησίν.

30. *Steph.* [*ad l.* 3 §. 8 *verb*: *necessarium*]. Etenim si non necessarium servum domino emerit, de in rem verso quidem actioni locus est, attamen non in pretium, quod pro servo solvit, sed in id, quod servus emtus domino aestimatur, ut Ulpianus dig. 5 [pr.] dicit.

σῆ. ὅτι ἐπὶ τοῦ βέρσου τὰ τυχηρὰ τῷ δεσπότῃ κινδυνεύεται.

31. [*Steph. ad l.* 3 §. 8]. Nota in verso casum sentire dominum.

166) Expl. fol. 34. 33. Inc. fol. 147. 142.

w) Cod. *γίνεται*.
x) Cod. *βουλόμενος τῷ δεσπότῃ*.
y) Adde *καὶ φθαρῇ*.
z) Cod. *ν'*.
a) Haec non intelligo. Caeterum hic expl. fol. 34. 33 et inc. fol. 147. 142.

τοῦ πράτου μὴ λαβόντος τὸ τίμημα δοθῇ τῇ φαμιλίᾳ ἢ ἐσθῆς, εἰ καὶ αὐτὸ[167]) ἀπόληται, καὶ αὐτὸς [καὶ] ὁ δανειστὴς ἔχουσι μὲν τὴν περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγήν·

[δ'.] *Κρείττων δέ ἐστιν ὁ προλαμβάνων· οὐ γὰρ τοῖς δυσὶ καταδικάζεται ὁ δεσπότης.*

[ε'.] *Ἐπὶ μὲν τῶν ἀναγκαίως ἀγοραζομένων ὅλον τὸ διδόμενον τίμημα δαπάνημά ἐστι, κἂν μὴ δεκτὸν ὁ δεσπότης ἡγήσηται· ἐπὶ δὲ τῶν οὐκ ἀναγκαίων*

familiae data sit, venditor autem pretium non acceperit, et id quoque amissum sit, tam is quam creditor de in rem verso actionem habent;

IV. Melior autem est conditio occupantis: non enim utrique dominus condemnatur. *L.* 4. *D.* XV. 3.

V. In his, quae necessario emuntur, solidum quod datur, in rem versum est, licet dominus ratum non habuerit; sin res non necessariae tamen quasi *L.* 5. *pr.* §. 1. *D. eod.*

σῆ. ὅτι ἐὰν μὴ δαπανήσῃ ὁ οἰκέτης εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότου τὰ δανεισθέντα αὐτῷ παρά τινος, οὐ χώρα τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, κἂν ὁ οἰκέτης εἰώθει περὶ τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα δαπανᾶν. ἕτερόν ἐστιν, εἰ ἑτοίμως ἔχων δαπανῆσαι ἀπώλεσεν οὐ κατὰ ῥαθυμίαν τὰ δανεισθέντα αὐτῷ· τότε χώρα τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, ὡς ἀφρικανὸς ἐν τῷ ιζ[b]) διγ. φησίν.

32. [*Steph. ad l.* 3 §. 9]. Nota: si servus in rem domini verterit, quae ei ab aliquo credita sunt, de in rem verso actioni non est locus, quamvis servus solitus fuit, in rem domini vertere. Aliud est, si quum paratus esset vertere, non negligentia amiserit, quae ei credita essent: tunc enim locus est de in rem verso actioni, sicut Africanus dig. 17 [pr.] dicit.

ἀνων. ἕτερόν ἐστι ἐπὶ τῆς ἐξερκιτορίας καὶ τῆς ἱνστιτουτορίας, βι. ιδ' τί. α' διγ. ζ'.

33. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 9]. Aliud est in exercitoria et institoria, [ut] lib. XIV tit. 1 dig. 7.

τουτέστι σπουδάζειν ὀφείλει ὁ δανειστὴς καὶ φροντίδα ποιεῖσθαι τοῦ τὸν οἰκέτην εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότου δαπανῆσαι τὰ δανεισθέντα αὐτῷ.

34. [*Steph. ad l.* 3 §. 9 *verb: curiosus*]. Hoc est vigilare debet creditor et curam gerere, ut servus, quae ei credita sunt, in bona domini impendat.

κυρ. εἰ δανείσεται ἐφ' ᾧ ἀγοράσαι ἐσθῆτα, εἰ μὲν δῷ τὸ τίμημα, ὁ δανειστὴς κινεῖ, κἂν ἀπόληται[c]) ἡ ἐσθής· εἰ δὲ τὰ νομίσματα ἀπόληται, εἴτε δοθῇ τῇ φαμιλίᾳ ἡ ἐσθὴς εἴτε ἀπόληται, καὶ ὁ δανειστὴς [καὶ] ὁ πράτης κινεῖ.

35. *Cyr.* [*l.* 3 §. 10]. Si mutuum sumserit ad vestem comparandam, si quidem pretium solutum sit, creditor agit, licet vestis perierit: sin pecunia perierit, sive vestis familiae data sit sive perierit, tam creditor quam venditor agit.

δίχα κούλπας τοῦ οἰκέτου θεμάτισον ἀπολόμενα τὰ νομίσματα. ἐφ' ὧν γὰρ θεμάτων ὁ προκουράτωρ ἔχειν δύναται τὴν μανδάτι, ἐπὶ τούτων καὶ ὁ οἰκέτης τίκτει κατὰ τοῦ δεσπότου τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ὡς ἔγνως ἀνωτέρω, καὶ ὡς φησιν ἀφρικανὸς ἐν τῷ ιζ[d]) διγ. προκουράτωρ δέ, εἴπερ ἄρα[e]) κατὰ κούλπαν οἰκείαν ἀπώλεσέ τι, κινεῖν οὐ δύναται τὴν μανδάτι. ἀνάγν. καὶ αὐτὸ τὸ ιζ δίγ.

36. [*Steph. ad l.* 3 §. 10 *verb: pecunia perierit*]. Absque culpa servi pecuniam periisse pone. Nam quibus casibus procurator mandati actionem habere potest, iisdem servus adversus dominum de in rem verso actionem competere facit, ut didicisti supra, et Africanus dicit dig. 17 [pr.]; procurator autem, si propria culpa aliquid amiserit, mandati agere non potest. Lege etiam ipsum dig. 17.

ἀνων. ἄνευ κούλπας ἀπώλεσε, ὡς διγ. ιζ'.

37. *Anon.* [*ad l.* 3 §. 10]. Sine culpa amisit, ut dig. 17 [pr.].

στεφ. σῆ. καὶ ἐπὶ τῆς δε ἰν ῥέμ βέρσο τὸν κανόνα κρατοῦντα τὸν λέγοντα βελτίονα τοῦ προλαμβάνοντος εἶναι τὴν αἵρεσιν.

38. *Steph.* [*ad l.* 4]. Nota etiam in actione de in rem verso regulam obtinere, quae dicit, meliorem esse occupantis conditionem.

ἀνων. τίς προτιμᾶται ἐπὶ τῆς δε πεκουλίο, ἔγνως τί. α' διγ. ε'.

39. *Anon.* [*ad l.* 4]. Quis praeferatur in de peculio actione, didicisti tit. 1 dig. 10.

κυρ. οἰκέτης ἀγοράσας εἰ μὲν ἀναγκαῖον, ὅλον τὸ τίμημα βέρσον ἐστί· εἰ δὲ μή, ὅσου ἐστὶν ἄξιος, χωρὶς φατοναβιτίονος[g]) δεσπότου.

40. *Cyr.* [*l.* 5 *pr.* §. 1]. Si servus emerit rem necessariam, integrum pretium versum est: sin minus, quanti valet, etiam sine ratihabitione domini.

εἰ γὰρ εἰδὼς ὁ οἰκέτης μὴ ἀναγκαῖα εἶναι τῷ δεσπότῃ τὰ πράγματα ἠγόρασεν, οὐ χώρα τῷ βέρσῳ· ἐπειδὴ ἐξ ὧν αἰτιῶν ὁ προκουράτωρ καὶ ὁ νεγοτιογέστωρ ἐλεύθερος ὢν καὶ δαπανήσας ἔχει τὴν μανδάτι ἢ τὴν νεγοτιόρουμ γεστόρουμ κατὰ τοῦ πρωτοτύπου, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ὁ οἰκέτης δαπανῶν ποιεῖ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖσθαι, ὡς ἐν τῷ γ' διγ. τὸν κανόνα μεμάθηκας.

41. [*Steph. ad l.* 5 *pr. verb: quasi domino necessarias*]. Nam si sciens domino necessarias non esse eas res servus comparaverit, non est versum: nam ex quibus causis procurator et negotiorum gestor, qui liber est et impensas fecit, mandati vel negotiorum gestorum actionem adversus principalem habet, ex iisdem servus, qui impensas fecit, de in rem verso actionem adversus dominum competere facit, quam regulam dig. 3 [§. 2] didicisti.

εἰ γὰρ μὴ οἰκέτην ἀλλ' ἀγρὸν ἠγόρασε ὁ οἰκέτης, κατὰ πρόληψιν ἐνομίζετο ὡς ἀναγκαῖον αὐτὸν ἠγορακέναι, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐν τῷ ιβ' διγ. τοῦ παρόντος τί. ἀνάγν. δὲ αὐτὸ τὸ δίγ.

42. [*Steph. ad l.* 5 *pr. verb: veluti servos*]. Etenim si non servum sed fundum servus comparasset, ex praesumtione necessarium emisse videretur, ut discere est dig. 12 huius tit. Et legas hoc dig.

τοῦ ἀνων. ἔγνως γὰρ βι. γ' τί. ε' διγ. α', ὅτι ἐπὶ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ τὸ χρησίμως γεστουμ ἀναγκάζεται ῥᾶτον ὁ δεσπότης ἀβιτεύειν[h]). ἐκ τῶν αὐτῶν θεμάτων τῆς νεγοτιόρουμ κανονίσας τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ὡς διγ. γ' θέ. β'.

43. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 1]. Didicisti enim lib. III tit. 5 dig. 1 (?), in negotiorum gestorum actione dominum cogi, ut quod utiliter gestum est, ratum habeat ..... iisdem casibus, quibus negotiorum gestorum competit, de in rem verso esse definit, ut dig. 3 them. 2.

ἔνθα γὰρ μὴ ἀληθῶς[i]) ἀναγκαῖα πράγματα ἤτοι ἀναγκαῖα εἶναι νομίσας ἠγόρασε τῷ δεσπότῃ, τότε τῆς δε ἰν ῥέμ βέρσο κινουμένης οὐ σκοπεῖται τὸ τίμημα, ὅπερ ὁ οἰκέτης ὑπὲρ τῶν μὴ ἀναγκαίων πραγμάτων κατέβαλεν, ἀλλὰ πόσου ἐστὶ ταῦτα

44. [*Steph. ad l.* 5 *pr. verb: hactenus*]. Si enim non res utique necessarias, vel quas necessarias esse putaret, domino comparaverit, tunc mota de in rem verso actione non pretium spectatur, quod servus pro

167) Cod. ἢ καὶ αὐτή.

b) Cod. ιγ'.
c) Hic et infra Cod. ἀπόλληται scribit.
d) Cod. ις'.
e) Legere mihi visus eram: ὑπὲρ ὧν.
f) Cod. ις'.
g) Cod. χρεία ῥαβιτίονος.
h) Quaedam excidisse videntur.
i) Cod. ἀναγκαίως.

μὲν ὡς ἀναγκαίων δὲ ἀγοραζομένων, δαπάνημά ἐστι τὸ ἀληθὲς τίμημα.

L. 5. §. 2. D. XV. 3. Ἐὰν γνώμῃ τοῦ δεσπότου ἀγοράσῃ, ἡ κατὰ τοῦ δεσπότου ἀγωγὴ ἁρμόζει· εἰ δὲ μὴ κατὰ γνώμην, εἰ μὲν ἀναγκαῖον ἢ χρειῶδες ἡγόρασεν, ἢ δεκτὸν ἡγήσατο, χώρα τῇ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγῇ· εἰ δὲ μη-[δὲ]ν τούτων ἐστὶν, ἡ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴ κινεῖται.

§. 3. Οὐ μόνον τὸ παραχρῆμα εἰς τὸν δεσπότην ἐρχόμενον ἐκ τοῦ δανειστοῦ δαπάνημά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πρότερον γεγονὸς τοῦ πεκουλίου, ὅτε μέντοι διοικῶν[168]) ὁ δοῦλος τὰ τοῦ δεσπότου δαπανήσει εἰς αὐτὰ ἐκ τοῦ πεκουλίου. εἰ γὰρ ὁ δεσπότης ἀφαιρήσει τὸ πεκούλιον ἢ πωλήσει τὸν δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου ἢ πρᾶγμα τοῦ πεκουλίου, οὐκ ἔστι δαπάνημα.

L. 6. D. eod. [ς'.] Καὶ[169]) αὐτὸ γὰρ τὸ παρὰ τοῦ δανειστοῦ δοθὲν, ἐὰν ᾖ ἐν πεκουλίῳ, οὐ νομίζεται δαπάνημα.

L. 7. pr. §. 1. D. eod. ζ'. Ulpi. Οὔτε εἰ δωρήσηται τὸ πρᾶγμα [ὁ] ἄξια, καὶ ἐπὶ τοσούτου κατέχεται ὁ δεσπότης, κατὰ τὸν ἐν τῷ γ' διγ. κανόνα πάλιν διὰ τὸν προσποριςμόν.

στεφ. σῆ. ὅτι καὶ βολοῦντας τοῦ δεσπότου τὴν κουοδ ἰοῦσο συνίστησι. τοῦτο δὲ νόησον, ὅτε τὴν οἰκείαν βούλησιν ἔδειξεν ὁ δεσπότης τῷ πεκουλιαρίῳ κρεδίτωρι. κἂν[k]) γὰρ ὑπογράψῃ μόνον ὁ δεσπότης ἐν τῷ χειρογράφῳ τῷ γινομένῳ παρὰ τοῦ οἰκέτου, ἐπειδὴ κἀνταῦθα ἡ βούλησις αὐτοῦ δείκνυται τῷ πεκουλιαρίῳ κρεδίτωρι, κἂν φατοναβιτεύσει, κουοδ ἰοῦσο κατέχεται, οὗ μὴν εἰ[l]) ἠγγυήσατο, ὡς ἐν τῷ α' διγ. τοῦ ἐξῆς τί. δηλοῦται.

τοῦτο νόησον, ἔνθα μὴ ὡς ἀναγκαῖα ἠγόρασε ὁ οἰκέτης τὰ πράγματα. τότε γὰρ κἂν μὴ ἐρατοναβίτευσεν ὁ δεσπότης, καὶ οὕτω τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο κατέχεται· οὐκ ἀναγκασθήσεται δὲ περαιτέρω τῆς ἀληθοῦς τῶν πραγμάτων διατιμήσεως παρασχεῖν, ὡς εἴπομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ διγ.

καὶ ἐπὶ τῆς φατοναβιτίονος χώρα τῇ κουοδιοῦσο, ὡς διγ. δ' θέ. α'.[m])

κυρ. βέρσον ἐστὶ, κἂν πρῶτον εἰς τὸ πεκούλιον ἐστράφη. εἰ μέντοι ἀδεμπτεύσει τὸ πεκούλιον ὁ δεσπότης ἢ πωλήσει αὐτὸ μετὰ τοῦ οἰκέτου ἢ πρᾶγμα ἐξ αὐτοῦ, τοῦτο οὐκ ἐστὶ βέρσον· οὔτε γὰρ τὸ ὂν ἔτι ἐν τῷ πεκουλίῳ βέρσον ἐστὶν, οὔτε ὃ δωρεῖται δεσπότης, εἰ μὴ ἄρα ἃ[n]) ἐξ ἄλλου ἐδανείσατο δωρήσεται. εἰ δέ τις δῷ τῷ δούλῳ ἀργύριον, ἵνα ποιήσῃ ποτήριον ἐξ οἱουδήποτε ἀργύρου, καὶ ποιήσῃ, οὐ κινεῖται δε ἰν ῥέμ βέρσο.

στεφ. τοῦτο τὸ β' θέμα, τουτέστι τὸ καὶ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς δεσποτικὰς δαπανηθέντα χρείας, τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο ποιεῖν.

στεφ. πρᾶγμα τοῦ δεσπότου χειρίζων καὶ βουλόμενος ὥσπερ φυσικῶς αὐτὸν ἔνοχον ἔχειν. οὕτω νόησον· οὔτε γὰρ ἄλλως βέρσον γενέσθαι δοκεῖ τὸ ἅπαξ στραφὲν [ἐν] πεκουλίῳ, εἰ μὴ καὶ ἀπὸ γνώμης τοῦ οἰκέτου πλουσιώτερος γέγονεν ὁ δεσπότης, καὶ ὁ οἰκέτης οὐχ ὡς δωρούμενος, ἀλλ' ὡς βουλόμενος τὸν δεσπότην φυσικῶς ἔχειν χρεώστην, ἐδαπάνησεν.

τοῦ αὐτοῦ. εἰ γὰρ δανεισάμενος ὁ οἰκέτης μὴ ἔστρεψεν ἐν πεκουλίῳ, ἀλλ' ἐδαπανησεν εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου ἢ κατέβαλε δανειστῇ τοῦ δεσπότου ἢ καὶ αὐτῷ τῷ δεσπότῃ παρέσχεν, εἰ καὶ δωρουμένου ψυχῇ τοῦτο πεποίηκεν, οὐδὲν ἧττον τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο γίνεται χώρα. μάθε γὰρ ὡς ἐν συναγωγῇ τε καὶ θεωρίᾳ, τῶν ὅσα γίνεται καὶ συναλλάττεται παρὰ τῶν οἰκετῶν ἢ τῶν ὑπεξουσίων, τὰ μὲν ἐξ αἰτίας γίνεται κοινῆς τόν τε πατέρα καὶ τὸν ὑπεξούσιον ὁρώσης, τὰ δὲ ἐξ ἰδικῆς, τουτέστιν ὁρώσης τὸν πατέρα μόνον ἢ τὸν ὑπεξούσιον μόνον. δαπανῶσι μέντοι περὶ τὰ πράγματα τῶν πατέρων οἱ

necessariae emuntur, in rem versum est, quatenus verum pretium facit.

Si voluntate domini emat, adversus dominum actio est: si non voluntate, sed necessarium quid vel utile emat, vel ratum habeat, de in rem verso actioni locus est: si nihil eorum est, de peculio agitur.

Non solum id quod confestim a creditore in dominum transit, in rem versum est, sed etiam quod prius in peculio fuit, si quidem servus, quum res domini administraret, sumtus in eas ex peculio fecerit. Nam si dominus peculium ademerit, vel servum cum peculio vendiderit vel rem peculiarem, in rem versum non est.

VI. Imo quod a creditore datum est, quamdiu in peculio manet, non est in rem versum.

VII. *Ulpi.* Nec si rem donaverit servus dorebus non necessariis solvit, sed quanti sunt, et hactenus dominus tenetur, quia ei acquisitum est, secundum regulam dig. 3 [§. 1] traditam.

45. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 2 *verb: voluntate*]. Nota, quod etiam voluntas domini quod iussu actionem inducat. Hoc autem accipe, si voluntatem suam dominus creditori peculiari palam fecerit. Nam etsi subscripserit tantum dominus servi chirographo, quia et hic voluntas eius creditori peculiari palam fit, et si ratum habuerit, quod iussu tenetur, non autem si fideiussit, ut dig. 1 [§. 5] tit. sequentis ostenditur.

46. [*Steph. ad l.* 5 §. 2 *verb: vel utilem*]. Hoc accipe, si non necessarias res comparaverit servus. Tunc enim, licet ratum non habuerit, tamen de in rem verso dominus tenetur: sed non cogitur ultra verum pretium earum rerum praestare, ut initio huius dig. diximus.

47. [*Anon. ad l.* 5 §. 2]. Etiam si ratum habuerit, quod iussu agi potest, ut [tit.] 4 [dig.] 1 [§. 6].

48. *Cyr.* [*l.* 5 §. 3 *l.* 6. 7 *pr.* — §. 2]. Versum est, etiamsi prius in peculium conversum sit. Si vero peculium dominus ademerit vel cum servo illud vendiderit vel rem peculiarem, hoc non est versum: neque enim versum est, quod adhuc in peculio est, nec quod domino donat, nisi donet, quae ab alio mutua acceperit. Quodsi quis servo argentum det, ut peculium ex quolibet argento faceret, et fecerit, de in rem verso non agitur.

49. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 3 *verb: Hoc autem*]. Scilicet quod secundo loco positum est, nimirum de in rem verso actionem esse, si quod prius in peculium conversum est, postea in usus dominicos impensum sit.

50. *Steph.* [*ad l.* 5 §. 3]. *Rem domini gerens*, ut naturaliter quasi eum sibi obligaret. Sic intellige: aliter enim, quod semel in peculium conversum est, non videtur versum fieri, nisi voluntate servi dominus locupletior factus sit et servus non donandi animo, sed ut dominum naturaliter obligatum haberet, impenderit.

51. *Eiusdem.* [*ad l.* 7 *pr. verb: rem peculiarem*]. Si nimirum servus pecuniam, quam mutuam accepit, in peculium non verterit, sed in res domini impenderit vel creditori domini solverit vel ipsi domino dederit, licet hoc donandi animo fecerit, nihilominus de in rem verso actioni locus est. Disce enim quasi compendio doctrinae: Eorum, quae a servis vel filiis fiunt et contrahuntur, quaedam ex causa communi fiunt, quae tam ad patrem quam ad filium spectet, quaedam ex speciali, hoc est quae vel patrem solum vel filium solum spectet.

168) Expl. fol. 147. 142. Inc. fol. 20. 15.

169) In Cod. hoc caput praecedenti iunctum est.

k) Cod. *καί*.
l) Cod. *ἤ*.
m) Lege *τί. δ' διγ. α'.*
n) Cod. *καί*.

δοῦλος τῷ δεσπότῃ ὁλοψύχως[170])· ἐπὶ τούτου γὰρ χώρα τῇ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγῇ.

Ἐὰν [ἐδάνεισας] ἀργύριον τῷ δούλῳ μου ἐπὶ τῷ ποιῆσαί σοι ἐξ οἱουδήποτε ἀργύρου ποτήρια, καὶ ποιήσας αὐτὰ τελευτήσει, οὐκ ἐπειδὴ δύναμαι αὐτὰ διεκδικεῖν, ἔχεις κατὰ μοῦ τὴν περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγήν.

Δαπάνημά ἐστιν, ὅπερ εἰς ταφὴν ἀνήκουσαν τῷ δεσπότῃ δαπανήσει.

ὑπεξούσιοι ἢ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ, [ἢ] αὐτόθεν τὰ δανεισθέντα αὐτοῖς καὶ μήπω στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον. δαπανήσει[o]) περὶ[p]) τὰ πράγματα τοῦ πατρὸς οἱ ὑπεξούσιοι, τότε ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτῶν τῶν ὑπεξουσίων κρίνεται τὸ βέρσον, εἴτε δόνανδι ἀνείμο, εἴτε κοντράνδι ἀνείμο, τουτέστι εἰ βουλόμενοι φυσικῶς ἔνοχον ἔχειν τὸν πατέρα τὴν δαπάνην ἐποιήσαντο. καὶ εἰ μὲν δόνανδι ἀνείμο ἐδαπάνησαν τὰ ἤδη στραφέντα εἰς πεκούλιον, οὐ τίκτεται DE IN REM VERSO, κἂν ἡ χρεία δέ, περὶ ἣν ἐδαπάνησαν, μόνον ἐώρα τὸν πατέρα· κατέβαλον γὰρ τυχὸν οἱ ὑπεξούσιοι δανειστῇ αὐτοῦ τοῦ πατρός. εἰ δὲ κοντράνδι ἀνείμο τὴν δαπάνην ἐποιήσαντο, κἂν ἐκ τῶν ἤδη στραφέντων εἰς τὸ πεκούλιον ἐδαπάνησαν, τίκτουσι DE IN REM VERSO. ἔνθα δὲ τὰ δανεισθέντα αὐτοῖς καὶ μήπω στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον εἰς πρᾶγμα τοῦ πατρὸς ἐδαπάνησαν οἱ ὑπεξούσιοι, τότε εἰ μὲν τὸν πατέρα μόνον ἡ χρεία ἐώρα, οὐ περιεργάζομεν τὴν τῶν ὑπεξουσίων διάθεσιν, ἀλλὰ[q]) αὐτόθεν δίδομεν τὴν DE IN REM VERSO· τοσοῦτον, ὅτι κἂν δόνανδι ἀνείμο καταβάλῃ δανειστῇ τοῦ πατρὸς τὰ δανεισθέντα αὐτῷ καὶ μήπω στραφέντα εἰς πεκούλιον ὁ ὑπεξούσιος, τίκτεται[r]) DE IN REM VERSO. ἔνθα δὲ περὶ κοινὴν δεδαπάνηται χρείαν, ἢ ἐξ ἀρχῆς ἢ EX EVENTU[s]) ἤτοι ἐξ ἀποφάσεως καὶ ἀποτελέσματος γενομένην κοινὴν (τί γάρ; ὅτι τὴν οἰκείαν ἐπροίκισαν οἱ ὑπεξούσιοι θυγατέρα, ἢ καὶ τῷ ἐπερωτήσαντι αὐτοὺς καὶ τὸν πατέρα χρέος κατέβαλον, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως περιέλθῃ εἰς τὸν πατέρα), ἐπὶ τούτων τῶν θεμάτων, τουτέστιν ἔνθα περὶ κοινὴν ἐδαπάνησε χρείαν ὁ ὑπεξούσιος τὰ δανεισθέντα καὶ μήπω στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον, τότε πολλάκις ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου κρίνεται τὸ βέρσον, καὶ ἡ περὶ τούτων διαίρεσις ἐξ αὐτῶν δείκνυται τῶν ὑποκειμένων τῷ τί. θεμάτων, εἴ τις[t]) ἀκριβέστερον αὐτῶν ἀνερευνήσει τὸ καθ' ἕκαστον.

τοῦ ἀνωνυμ. εἰ γὰρ ἐπὶ τῷ ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, μίσθωσις ἦν... δεσπότ..... [ὡς] βι. [ιθ'] τί. β' διγ. β'.

εἰ[πὼν ὁ] τὸ ἀργύριον [δοὺς]· λάβε ταύτην τὴν βῶλον [καὶ] ποίησόν μοι ποτήρια ἐξ οἱουδήποτε ἀργύρου ἐθέλεις, ἐδόκει τὴν βῶλον τιμήματος χάριν καταβαλεῖν τῷ οἰκέτῃ καὶ δεσπότην αὐτὸν ταύτης [ἐποίησε] καὶ εἰκότως τῷ δεσπότῃ προ[σε]πορίσθη ταύτης ἡ δεσποτεία. ὅ[τε γὰρ] χρυσοχόῳ τυχὸν ἐπιτάξω π[οιεῖν] μοι δακτύλιον φανερού τ.....[u]) εἰ μὲν παράσχω αὐτῷ τὸν χρυσὸν καὶ εἴπω· ποίησόν μοι τὸν δακτύλιον ἐκ τούτου τοῦ χρυσοῦ, ἢ ὁρίσω αὐτῷ μισθὸν, τότε λοκατίων καὶ κονδουκτίων συνίσταται μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ· εἰ δὲ εἴπω αὐτῷ· ποίησόν μοι τὸν δακτύλιον ἐκ τοῦ σοῦ χρυσοῦ, τότε πρᾶσις καὶ ἀγορασία ἐστὶ τὸ συνάλλαγμα, καὶ ὅπερ ἂν ὁ ἐπιτάξας παράσχῃ, τοῦτο λόγῳ τιμήματος πεπεχηκέναι δοκεῖ, ὡς ἐν τῷ κθ' τί.[v]) τῆς γ' τῶν ἰνστ. καὶ ὡς ὁ Γάϊος ἐν τῷ η' βι. τοῦ παρόντος συντάγματος τί. β' διγ. β' φησί.

διὰ τοῦτο δὲ κατέχεται[w]) ὁ δεσπότης ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος τῇ δὲ ἐν ῥέμ βέρσο, ἐπειδὴ σκοπὸν[x]) εἶχεν ὁ οἰκέτης

mino: [non autem si pro domino solverit] donandi animo: tunc enim de in rem verso actioni locus est.

Si servo meo argentum credidisti, ut tibi ex quolibet argento pocula faceret, mox factis iis decessit, non ideo, quod ea vindicare possum, de in rem verso adversus me actionem habes. *L. 7. §. 2. D. XV. 3.*

In rem versum est, quod ad funus erogaverit, quod ad dominum pertinebat. §. 3.

Vertunt autem filii in res patrum aut ea, quae iam in peculium conversa sunt, aut illico, quae iis credita et necdum in peculium conversa sunt. [Et si quidem, quae iam in peculium conversa sunt,] filii in rem patris vertant, tunc ex ipsorum filiorum affectu versum diiudicatur, sive donandi animo, sive contrahendi animo, hoc est ut sibi patrem naturaliter obligarent, impensam fecerint. Et si quidem donandi animo impenderint, quae iam in peculium versa erant, de in rem verso actio non nascitur, si vel causa, in quam impenderint, ad solum patrem spectaverit: veluti si filii creditori ipsius patris solverint. Sin contrahendi animo impensam fecerint, licet ex his, quae iam in peculium versa erant, erogaverint, de in rem verso competere faciunt. Sin autem ea, quae ipsis credita et nondum in peculium conversa erant, filii in rem patris verterint, tunc, si causa ad patrem spectet, in animum filiorum non inquirimus, sed confestim de in rem verso actionem damus: adeo, ut, etsi donandi animo filius ea, quae ipsi credita, nondum autem in peculium conversa erant, creditori patris solverit, de in rem verso actio competat. Si vero in causam communem impensum est, sive ab initio sive ex eventu communis facta sit (quid enim? si filiae suae filiifamilias dotem dederint, vel ei, qui ab ipsis et a patre stipulatus esset, debitum solverint, et stipulatio ad patrem respiciat), his casibus, hoc est si filius in causam communem impenderit, quae ei credita nondum autem in peculium versa erant, tunc nonnunquam ex affectu filii versum diiudicatur, et distinctio, quae in his adhibenda est, ex ipsis thematibus huius tituli apparet, si quis singula accuratius inspexerit.

52. *Anon.* [*ad l. 7 §. 2 verb: ex oiovdήποτε ἀργύρου.*] Nam si ad hoc, ut ex ipso faceret, conductio erat .... ut lib. XIX tit. 2 dig. 2 [§. 1].

53. [*Steph. ad l. 7 §. 2 verb: ex quolibet argento*]. Qui argentum dat, si dicit: sume hanc massam et fac mihi pocula ex quocunque argento volueris, eam massam pretii gratia servo dare videtur eumque dominum eius effecit, et consequenter dominium eius domino acquisitum est. Nam si aurifici iniunxero, ut mihi annulum faceret certi [ponderis], siquidem aurum ei dederim et dixerim: fac mihi annulum ex hoc auro, vel mercedem ei statuerim, locatio conductio inter me et eum contrahitur; si vero dixerim ei: fac mihi annulum ex tuo auro, emtio venditio contrahitur, et quodcunque praestiterit, qui opus mandavit, hoc pretii nomine praestitisse videtur, ut tit. 24 [§. 4] lib. III Inst. et ut Gaius lib. VIII huius partis tit. 2 dig. 2 [§. 1] dicit.

54. [*Steph. ad l. 7 §. 3*]. Propterea hoc casu dominus de in rem verso tenetur, quia servus hoc animo

170) Videtur aliquid excidisse; puta: *οὐ μὴν εἰ καταβάλῃ ὑπὲρ τοῦ δεσπότου ὁλοψ.*

o) Sic Cod.; lege: *καὶ ἔνθα μὲν τὰ ἤδη στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον δαπανήσουσι.*
p) Expl. fol. 147. 142. Inc. fol. 20. 15.
q) Legeram: πολλοῖς.
r) Cod. οὐ τίκτ.
s) Cod. EMTO.
t) Cod. ἤτις.
u) Forte σταθμοῦ vel ποσοῦ legendum est.
v) Cod. κδ' διγ. τί.
w) Cod. οὐ κατίχεται. Suspicio est, quaedam excidisse, de quo videas etiam notam seq. Nimirum Codex haec verba: *διὰ τοῦτο δὲ οὐ κατίχεται κτλ.* uno tenore praecedenti scholio addit, quamquam sequentia non ad l. 7 §. 2, sed ad l. 7 §. 3 pertineant. Crediderim igitur, praecedenti scholio quaedam accessisse, puta: *διὰ τοῦτο δὲ οὐ κατίχεται ὁ δεσπότης ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος τῇ δὲ ἐν ῥέμ βέρσο, ἐπειδὴ σκοπόν* .....—, et deinde novum scholium ad l. 7 §. 3 similiter incepisse *διὰ τοῦτο δὲ κατίχεται κτλ.* Quorum verborum similitudine librarius turbatus est.
x) Codex addit: *ἐπεὶ σκοπόν.*

L. 7. §. 4. *D.* XV. 3. Ἐὰν κληρονομίαν ἀνήκουσάν σοι ἀγοράσω παρὰ τοῦ δούλου σου, καὶ ἢ συλλογίσωμαι εἰς τὸ τίμημα τὸ χρεωστούμενόν μοι παρ' αὐτοῦ ἢ καταβάλω δανεισταῖς, καὶ ἐκδικήσῃς [171]) παρ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν,

Si hereditatem ad te pertinentem a servo tuo emero, et aut cum pretio computavero, quod ille mihi debebat, aut creditoribus solvero, si eam hereditatem a me abstuleris, adversus te de in rem verso actio-

βέρσον ποιῆσαι, τὸ δὲ βέρσον ἐκ τοῦ σκοποῦ [καὶ] τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου κανονίζεται, ὡς ἔστι μὲν καὶ ἀλλαχόθεν μαθεῖν, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ τέλους τοῦ παρόντος διγ. τοῦτο δὲ λέγω καὶ τὸ [y]) βέρσον ἐκ τῆς τοῦ ὑπεξουσίου κρίνω διαθέσεως, εἰ καὶ μὴ τὰ στραφέντα ἐν πεκουλίῳ ἀλλὰ τὰ δανεισθέντα αὐτῷ περί τινα [z]) χρείαν ἐδαπάνησε, ὅτε ἡ χρεία, πρὶν ἢ ἡ δαπάνη γέγονεν, οὐ τὸν πατέρα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὑπεξούσιον [ἑώρα] οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου [a]) θέματος· τὸ γὰρ προικισθῆναι τὴν τοῦ ὑπεξουσίου θυγατέρα καὶ αὐτῷ συναλλάττεται τῷ ὑπεξουσίῳ [καὶ τῷ] πατρὶ καὶ τῷ πάππῳ καὶ πάντες ἐπιτ . . . . . ν εἰρημέν . . θεματ . . , ἔνθα τὴν κληρονομίαν ὁ οἰκέτης τὴν εἰς αὐτὸν κατενεχθεῖσαν ἐπώλησεν, οὐ μόνον τὸν δεσπότην, [ἀλλὰ καὶ τὸν οἰκέτην ὁ]ρᾷ τὸ γενόμενον ἐπὶ τῇ πράσει συνάλλαγμα, τοῦτο μὲν τῶν νεοεδιταρίων χρεῶν ὑπὸ τοῦ τῆς κληρονομίας ἀγορ[αστοῦ κατα]βληθέντων, τοῦτο δὲ καὶ τοῦ πεκουλιαρίου χρέους κομπενσατευθέντος εἰς τὸ τίμη[μα τῆς ἀγο]ρα[σθείσης] κληρονομίας. τότε οὖν, ὡς εἶπον, ἐκ τῆς τοῦ οἰκέτου διαθέσεως κρίνω τὸ βέρσον, ὅτε μὴ μόνον τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὑπεξούσιον ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, εἰ καὶ μήπω στραφέντα εἰς τὸ πεκούλιον ὁ ὑπεξούσιος περὶ τὴν κοινὴν ἐδαπάνησε χρείαν. εἰ γὰρ μόνῳ τῷ δεσπότῃ ἁρμόζει τὸ πραττόμενον [b]), ὡς ἔνθα δανειστῇ τοῦ δεσπότου κατέβαλεν ὁ οἰκέτης, τό[τε] διάστιξον, καὶ εἰ μὲν τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ, πάλιν ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ καταβάλλοντος κρίνω τὸ βέρσον, καὶ τότε τὴν δε ἐν ῥέμ βέρσο χώραν ἔχειν εἰπέ, ὅτε ὡς [c]) νεγότια χειρίζων τοῦ δεσπότου ἤτοι ὡς βουλόμενος αὐτὸν [φυσικῶς] ἔνοχον ἔχειν κατέβαλεν ὁ οἰκέτης. εἰ δὲ τὰ μήπω στραφέντα ἐν πεκουλίῳ, ἀλλὰ τυχὸν δανεισάμενος καὶ . . . . . [d]) ὡς εἶπον ἐν πεκουλίῳ ταῦτα κατέβαλε δανειστῇ τοῦ δεσπότου ἢ καὶ αὐτῷ παρέδωκε τῷ δεσπότῃ [e]), τότε κἂν δόνανδι ἀνείμῳ τὴν τοιαύτην καταβολὴν ἐποιήσατο, χώρα τῇ βέρσο. τοῦτο γὰρ ἔγνως ἐν τῷ ε καὶ ζ [f]) διγ. καὶ μὴ ἐναντιωθῇ σοι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ ι' διγ. ἔνθα τοῦ ὑπεξουσίου τὸ πατρικὸν ἐπερωτηθέντος χρέος καὶ ἐναχθέντος ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ τοῦ ὑπεξουσίου παιδὸς ὁ παππιανὸς ἐξετάζει τὸ βέρσον. καὶ ἐκεῖσε γὰρ οὐ δανεισαμενος ὁ ὑπεξούσιος ἐδαπάνησε αὐτοῦ τὸ πεκούλιον [g]), ἀλλὰ ἔνοχον κατέστησεν αὐτὸν καὶ ἐμείωσεν αὐτοῦ τὸ πεκούλιον, καὶ δοκεῖ πως ἐκ τοῦ οἰκείου προ . . . ου [h]) τινὰ δαπανῆσαι περὶ τὸν πατέρα· εἶπον δέ σοι, ὅτι ἔνθα ἐκ τοῦ πεκουλίου δαπανᾷ περὶ τὸν πατέρα ὁ ὑπεξούσιος, ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ τὸ βέρσον κανονίζεται· πρὸς δὲ τούτοις ἐπὶ τοῦ εἰρημένου θέματος ἐπερωτηθεὶς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ ἐναχθεὶς, οὐχ ὡς δεφένσωρ αὐτοῦ ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐξτιπουλάτου σουο νόμινε, οὐκ ἠλευθέρωσεν αὐτόν.

fuit, ut verteret, versum autem ex consilio et animo eius, qui sub potestate est, diiudicatur, ut passim disci potest, maxime vero ex fine huius dig. Hoc autem dico et versum ex animo eius, qui sub potestate est, diiudico, etiamsi non quae iam in peculium versa sunt, sed quae ei credita sunt, in aliquam causam impenderit, si quidem ea causa, antequam impensa fieret, non ad patrem solum, sed et ad ipsum filium spectaverit, ut them.... [§. 5]; nam filiam filiifamilias dotem accipere et ipsius filii et patris et avi interest ..... si hereditatem sibi delatam servus vendidit, non solum ad dominum, sed et ad servum contractus venditionis spectat, tum si debita hereditaria ab emtore hereditatis solvantur, tum si debitum peculiare cum pretio emtae hereditatis compensetur. Tunc igitur, ut dixi, versum ex animo servi diiudico, si non solum ad patrem dominumve quod gestum est spectat, sed etiam ad eum ipsum, qui sub potestate est, etiamsi is ea, quae nondum in peculium versa sunt, in causam communem impenderit. Si vero ad solum dominum pertineat, quod gestum est, veluti si creditori domini servus solverit, tunc distingue, et siquidem ea solvit, quae iam in peculium conversa erant, rursus ex consilio eius, qui solvit, versum diiudico, et tunc de in rem verso actionem dic locum habere, si tamquam negotia domini gerens sive hac mente, ut eum naturaliter sibi obligatum haberet, servus solverit. Sin autem ea, quae nondum in peculium versa erant, sed ea quae credita accepit et [nondum], ut dixi, in peculium [vertit], creditori domini solverit vel ipsi domino praestiterit, tunc, etiamsi donandi animo numeraverit, de in rem verso actioni locus est. Hoc enim didicisti dig. 5 et 7 (?). Nec adversetur tibi, quod dig. 10 [§. 2] dicitur, ubi Papinianus, quum a filio quis stipulatus esset, quod pater deberet, eumque convenisset, ex affectu ipsius filiifamilias, an versum sit, examinat. Ibi enim filius, [quamvis] non ex peculio, postquam mutuam pecuniam sumsit, erogaverit, tamen se obligavit et peculium suum minuit, et quasi ipse ex sua [persona] circa patrem aliquid erogare videtur: atqui dixi tibi, si filius ex peculio suo circa patrem quid erogaverit, ex affectu eius versum definiri; praeterea in dicta specie filius, qui pro patre promisit et conventus est, non tamquam defensor eius sed ex stipulatu proprio nomine, eum neutiquam liberavit.

ἀνων. ἀνάγν. τὰ περὶ τῶν ἐνδεβίτως δοθέντων διγ. γ' θέ. β', καὶ περὶ δανείου θέ. ς' τοῦ αὐτοῦ διγ.

55. *Anon.* [*ad l.* 7 §. ?]. De his, quae indebite praestantur, lege dig. 3 them. 2, et de mutuo them. 6 eiusdem dig.

εἰ γὰρ καὶ ὁ οἰ . . . . . υρω . . . καὶ ἅπερ ἐξ αὐτοῦ κα . . . τισ . . . ἐν . . . . . ἐκ . . . . . μα δοκεῖ . . . . . καὶ οὕτως ἐπ . . . . . πει περιελθεῖν ἀλλ' οὖν . . . . . ρισμ . . περιελθόντα . . . . . ἢ προαιρέσει . . . . αν . . . . . εἰ γὰρ τοῦτο . . . . . θ . . . . . πο τοῦ πεκουλίου καὶ οὐκ εὐθείας παρεῖχε ὁ οἰκέτης τῷ δεσπότῃ, διαστίζοντες λέγομεν, ὅτι εἰ μὲν δονανδι ἀνείμο, DE IN REM VERSO κατέχεται ὁ τοῦ οἰκέτου δεσπότης τῷ δεδωκότι τὸν ἄργυρον. [i])

56. [*Steph. ad l.* 7 §. 2]. Nam et si — — — — — — — — — — — — ex peculio et non directe servus domino praestitit, tunc distinguimus, dominum servi de in rem verso ab eo, qui argentum dedit, conveniri, si donandi animo .....

κυρ. τὸ τὰ εἰς κηδείαν ἀνήκουσαν τῷ δεσπότῃ δαπανῆσαι βέρσον ἐστίν.

57. *Cyr.* [*l.* 7 §. 3]. Si in funus impenderit, quod ad dominum pertinet, versum est.

κυρ. ἐὰν κληρονομίαν πωλήσῃ μοι δοῦλός σου καὶ καταβάλω τοῖς δανεισταῖς, εἶτα ταύτην ἀφέλῃς, κινῶ δε ἐν ῥεμ

58. *Cyr.* [*l.* 7 §. 4]. Si hereditatem servus tuus mihi vendiderit et creditoribus solvero, postea eam mihi

171) Cod. ἐκδικήσας.

y) Cod. ὅτι.
z) Cod. τήν.
a) Malim ἑκτου. Verbum προκειμένου per abbreviationem scribi solet, ut permutatio facilis sit.
b) Legeram. τότε τά.
c) Cod. ὅτι ὁ.
d) Forte μήπω λαβών.
e) Cod. δανειστῇ.
f) An ς';
g) Haec corrupta esse facile intelligitur. Forte sic scribendum: εἰ καί οὐ δανεισάμενος — ἐδαπάνησεν ἐκ τοῦ πεκουλίου.
h) Vel προσώπου, vel πεκουλίου legerim.
i) Nempe exciderunt nonnulla.

ἔχω κατὰ σοῦ τὴν ἀγωγὴν ὡς δαπανήματος γενομένου[172]), ἐὰν μέντοι γνώμην ὁ δοῦλος εἶχεν αὐτὰ εἰς τὰ τοῦ δεσπότου στρέψαι· ἄλλως γὰρ ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγὴ οὐχ ἁρμόζει.

Ἐὰν[173]) ὡς πράττων τῷ πατρί μου δανείσωμαι καὶ προικίσω[174]) τὴν θυγατέρα μου, δαπάνημά ἐστιν.

η'. Paul. Τὸ αὐτό, κἂν ἀδελφὴν ἢ ἐξ ἄλλου ἀδελφοῦ ἐγγόνην τοῦ πατρός μου προικίσω· κἂν ὁ δοῦλος δανεισάμενος προικίσῃ τὴν θυγατέρα τοῦ δεσπότου.

θ'. Iavole. Εἰ μέντοι προικίζειν ὁ πατὴρ οὐκ ἤμελλεν, οὐκ ἔστι δαπάνημα.

nem habeo: si nimirum servus hoc animo fuit, ut ea in rem domini verteret: alias enim de in rem verso actio non competit.

Si ut patris mei negotium gerens pecuniam mutuatus pro filia mea dotem dedero, in rem versum est. *L. 7. §. 5. D. XV. 3.*

VIII. *Paul.* Idem est, si pro sorore vel nepte patris mei ex alio fratre dotem dedero: et si servus mutuatus pro filia domini dotem dederit. *L. 8. D. eod.*

IX. *Iavole.* Si vero pater dotem daturus non fuit, in rem versum non est. *L. 9. D. eod.*

βερσο· εἰ δὲ καὶ ἀντὶ τιμήματος χρέος παραχωρήσω τῷ δούλῳ, ἔχω δε IN REM VERSO, [εἰ κ]αὶ νεγοτια χειρίζων τοῦ δεσπότου ἐπώλησεν.

στεφ. τοῦτο ἐκ προαιρέσεως καὶ μὴ ἐξ ἀνάγκης νοήσεις. εἰ γὰρ καὶ ἐλεύθερος ἦν ὁ τὴν κληρονομίαν αὐτῷ πωλήσας, οὐδὲ οὕτω ἀνάγκην εἶχε τοῖς νερεδιταρίοις δανεισταῖς ἀποκρίνεσθαι. κληρονομίας γὰρ πιπρασκομένης ὁ πράτης ἐναγεται καὶ ἔχει κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν ἐξ βενδίτο, ἢ τὴν ἐξτιπουλάτου, εἰ ἔτυχεν αὐτὸν ἐπερωτήσας περὶ ὧν ὡς εἰκὸς προφάσει τῆς κληρονομίας ἐναγόμενος καταβάλῃ, ὡς ἀνήνεκται βι. δ' τοῦ κώδ. τί. λθ' διατ. β'. πλὴν εἰ μὴ ὁ φίσκος ἐστὶν ὁ τὴν κληρονομίαν πωλήσας· τότε γὰρ [ὁ] ἀγο[ρα]στὴς ὀφείλει τοῖς νερεδιταρίοις[k]) ἀποκρίνεσθαι δανεισταῖς, ὡς ἡ α' τοῦ εἰρημένου βι. καὶ τί. διάταξις φησίν.

στεφ. κἂν τὰ μάλιστα μηδὲν τοῖς νερεδιταρίοις κατέβαλον δανεισταῖς ἐγὼ ὁ τῆς κληρονομίας δανεισταί[l]).

τοῦ ἀνων. μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ πεκουλίου, ὡς διγ. ι' θέ. θ'.

περιῆλθε γὰρ εἰς σέ, ὅπερ ἀνάγκην εἶχες διδόναι μοι κινοῦντι κατά σου[m]) δε πεκουλίο προφάσει τῶν χρεωστηθέντων μοι πρότερον ὑπό[n]) τοῦ οἰκέτου.[o])

σῆ. ὅτι πανταχοῦ πρὸς τὸ χώραν γενέσθαι τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο δεῖ τὸν δεσπότην ἀπὸ σπουδῆς καὶ γνώμης τοῦ οἰκέτου πλουσιώτερον εἶναι.

τοῦ ἀνων. εἰ δὲ καὶ πεκουλιαρίως ἐξ ἀρχῆς δανείσηται καὶ[p]) ὕστερον αὐτὰ εἰς τὰ τοῦ δεσπότου στρέψει, βέρσον ἐστὶ, ὡς διγ. γ' θέ. β'.

κυρίλλ. εἰ υἱὸς δανεισάμενος δῷ προῖκα ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς νεγότιον χειρίζων τοῦ πατρὸς, βέρσον ποιεῖ. τὸ αὐτὸ κἂν ὑπὲρ ἀδελφῆς αὐτοῦ ἔδωκεν, ἢ ὑπὲρ ἐγγόνης τοῦ πατρὸς ἐξ ἄλλου υἱοῦ, κἂν δοῦλος [ὑπὲρ θυγατρὸς τοῦ δεσπότου]· εἰ μὴ ἄρα οὐκ ἤλπιζε[q]) προικίζειν αὐτὴν ὁ πατήρ.

ἐπειδὴ γὰρ ἀνάγκην ἔχει καὶ ὁ πάππος προικίζειν καὶ[r]) τὴν ἐγγόνην, ὑπεξουσίαν δηλονότι τυγχάνουσαν καὶ καιρὸν ἄγουσαν γάμου, ὡς μαρκιανὸς ἐν τῷ δε σπονσαλίβους μονοβιβλ. τί. β' διγ. ιθ' φησὶν, εἰκότως ὁ υἱὸς ὁ δανεισάμενος καὶ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα προικίσας εἰσάγει τὴν δε ἐν ῥέμ βέρσο κατὰ τοῦ πατρός, ἐν ᾧ δηλονότι καὶ ὑπεξουσία ἦν ἡ ἐγγόνη καὶ καιρὸν ἦγε γάμου, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἱκανὰ ὁ υἱὸς ὡς νεγότιον χειρίζων τοῦ οἰκείου πατρὸς, πάππου δὲ τῆς κόρης, τὴν προῖκα ἐπιδεδωκώς, ὡς ὁ νομικὸς φησιν· ἐπειδὴ γὰρ κοινή ἐστιν ἡ αἰτία, εἰκότως κἀνταῦθα πάλιν ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου τὸ βέρσον σκοπεῖται.

εἶπον γάρ σοι καὶ ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ὅτι ἀνάγκην ἔχει καὶ τὴν ἐγγόνην καὶ τὰς ἐφεξῆς, ὑπεξουσίας μέντοι τυγχανούσας αὐτῷ.

τί γάρ; ὅτι εὔπορος ἦν ὁ πατὴρ καὶ[s]) παρεκαλεῖτο πολ-

abstuleris, de in rem verso ago: sed et si pretii loco servo debitum remisero, de in rem verso actionem habeo, si nimirum tamquam negotia domini gerens vendidit.

59. *Steph.* [*ad l.* 7 §. 4 *verb: creditoribus pecuniam solvero*]. Scilicet sponte, non ex necessitate. Nam et si liber hereditatem ei vendidisset, ne tum quidem necesse haberet creditoribus hereditariis respondere. Etenim hereditate vendita venditor convenitur et adversus emtorem ex vendito agit, vel ex stipulatu, si ab eo stipulatus sit redditum iri, quae forte conventus hereditatis causa soluturus sit, ut relatum est lib. IV Cod. tit. 39 const. 2. Nisi forte fiscus sit, qui hereditatem vendidit: tunc enim emtor creditoribus hereditariis respondere debet, ut const. 1 dicti lib. et tit. dicit.

60. *Steph.* [*ad l.* 7 §. 4 *verb: licet nihil solvi*]. Licet nihil creditoribus hereditariis solverim ego, qui hereditatis [emtor] sum.

61. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 4]. Peculio tenus, ut dig. 10 them. 9.

62. [*Steph. ad l.* 7 §. 4 *verb: ad dominum pervenit*]. Nam pervenit ad te, quod mihi praestare necesse habuisses, si de peculio tecum egissem ob ea, quae prius a servo mihi fuerant debita.

63. [*Steph. ad l.* 7 §. 4 *verb: nisi hoc animo gesserit*]. Nota semper, ut de in rem verso actioni locus sit, dominum studio et consilio servi locupletiorem esse oportere.

64. *Anon.* [*ad l.* 7 §. 4]. Sed et si initio peculiariter mutuatus sit, et postea in rem domini vertat, versum est, ut dig. 3 them. 2 [§. 1].

65. *Cyrill.* [*l.* 7 §. 5 *l.* 8. 9]. Si filius pecuniam mutuatus pro filia sua dotem dederit quo negotium patris gereret, versum est. Idem est, si pro sorore sua dederit, vel pro nepte patris ex alio filio, vel si servus pro filia domini: nisi forte pater dotem non erat daturus.

66. [*Steph. ad l.* 7 §. 5 *verb: quatenus avus*]. Quia nimirum etiam avus neptem, quae sub potestate eius constituta et viri potens est, dotare necesse habet, ut Marcianus lib. singulari *de sponsalibus* tit. 2 dig. 19 dicit, ideo filius, qui pecuniam mutuatus filiam suam dotavit, de in rem verso actionem adversus patrem inducit, si nimirum neptis in potestate et viri potens fuerit, insuper si filius tamquam negotium patris sui, sive avi puellae, gerens dotem dederit, ut iureconsultus dicit: nam quum communis causa sit, convenienter etiam hoc casu rursus ex animo filiifamilias versum definitur.

67. [*Steph. ad l.* 8 *verb: nihil interesse*]. Nam dixi etiam superiori dig., [avum dotare debere] et neptem et quae deinceps sequuntur, si in potestate eius sint.

68. [*Steph. ad l.* 9]. Quid enim, si pater locuples

172) Expl. fol. 20. 15. Inc. fol. 125. 122.
173) Glossa interlin: ἀνάγν. τὰ ἑξῆς καὶ δύο δίγ.
174) Glossa inter lineas: βι. ιβ' τί.. διγ. ζ θέμ. ζ.

k) Cod. νοβιτρσι.
l) Lege ἀγοραστής.
m) Cod. της.
n) Cod. ὑπέρ.
o) Expl. fol. 20. 15. Inc. fol. 125. 122.
p) Cod. ἤ.
q) Legendum: ἤμελλε.
r) Dele. Nisi forte scribendum sit: καὶ τὴν ἐγγόνην καὶ τὰς ἐφεξῆς. Cf. schol. 67.
s) Forte ὅτι ἄπορος ἦν ὁ πατὴρ ἢ παρ.

L. 10. *pr.* *ι'.* Ulpi. *Ἐὰν ἐγγυησάμενος ὁ παῖς τὸν πατέρα*
§. 1—3. *καταβάλῃ, δαπάνημά ἐστιν· ἐλευθεροῖ γὰρ αὐτὸν,*
D. XV. 3. *ὥσπερ καὶ ὅτε διεκδικήσας αὐτὸν καταδικασθῇ· ὑποδεχόμενος γὰρ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ ἐλευθεροῖ αὐτόν· ἢ ὑπὲρ χρέους ὁμολογήσῃ μὴ ὁλοψύχως*[175]*). εἰ δὲ καὶ εἰς τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν διεκδικήσει τὸν πατέρα, καὶ πρὶν ἢ καταδικασθῇ ὀνόματι τοῦ πατρὸς, δαπάνημά ἐστιν ἕως τοῦ ποσοῦ τοῦ πεκουλίου, καὶ*[176]*) μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγὴν ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγῇ.*

§. 4. *Καὶ μέρος τῶν δοθέντων δύναται γίνεσθαι δαπάνημα.*

§. 5. *Ἐπὶ τῆς περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγῆς τόκος ἀνεπερώτητος οὐκ ἀπαιτεῖται. εἰ μέντοι πραγματείαν*

X. *Ulpi.* Si filius pro patre fideiusserit et solverit, in rem versum est: nam liberat eum: quemadmodum et si suscepta eius defensione condemnatus fuerit: nam quum iudicium pro eo suscipit, liberat eum: vel si pro debito promisit non donandi animo. Sed et si de peculio actionem quasi defensor patris susceperit, tum antequam condemnatus fuerit nomine patris, in rem versum est usque ad quantitatem peculii, tum finita de peculio actione de in rem verso actione convenitur.

Etiam pars eorum, quae data sunt, in rem verti potest.

In de in rem verso actione usurae, si non sint in stipulationem deductae, non exiguntur. Si vero ne-

λάκις δίχα προικὸς ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν ἐγγόνην.

τοῦ ἀνων. τουτέστιν εἰ ἀπορεῖ, ἐπεὶ προικίζειν ἀναγκάζεται, ὡς βι. κγ' τί. β' διγ. ιθ', καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν, ὡς ἡ περὶ ἐξενεχθέντων ρβ' νεαρά.

— — εἰ καὶ δεφενδεύων αὐτὸν, ἢ ἐπερωτηθεὶς ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ δόνανδι ἀνίμο, ἐναχθῇ. εἰ δὲ καὶ τῇ δε πεκουλίο μέλλοντα ἐνάγεσθαι αὐτὸν ἐδεφένδευσεν, εὐθὺς μετὰ προκατάρξιν τίκτεται δε ἰν ῥέμ βέρσο· ὠφέλεια, ὅτι κἂν παρέλθῃ ὁ χρόνος τῆς δε πεκουλίο, κινεῖται.

sit et saepe rogatus sit, ut filiam suam vel neptem sine dote uxorem daret?

69. *Anon.* [*ad l.* 9]. Hoc est si egeat: alioquin dotare compellitur, ut lib. XXIII tit. 2 dig. 19, et quidem ad modum patrimonii sui, ut Nov. CII (115) *de exheredatis.*

70. [*Cyr. l.* 10 *pr.* — §. 3]. — — et si tamquam defensor eius, vel quum pro eo promisisset non donandi animo, conventus sit. Sed et si, quum de peculio conveniretur, eum defenderit, statim post litem contestatam de in rem verso actio nascitur: [cuius sententiae id est] emolumentum, quod institui potest, etiamsi tempus de peculio actionis praeterierit.

ὥσπερ καὶ πρὸ καταδίκης καλῶς κινεῖται κατὰ τοῦ πατρὸς ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ οὐλπιανὸς φησιν ὑποκατιών. σῆ. δὲ ὅτι ἡ κατὰ τοῦ δεφένσορος προκατάρξις ἐλευθεροῖ τὸν πρωτότυπον, οἱαδὴ τῆς ἀγωγῆς εἰς τὸ δικαστήριον καταφερομένης· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ἰουδικάτουμ σόλουι δίδωσιν ὁ δεφένσωρ.

71. [*Steph. ad l.* 10 §. 1 *verb: et sit condemnatus*]. Quemadmodum etiam ante condemnationem adversus patrem de in rem verso recte agitur: hoc enim Ulpianus infra dicit. Nota autem, quod lite cum defensore contestata principalis liberatur, quippe actio in iudicium deducta est: ideo etiam defensor iudicatum solvi cavet.

τοῦ ἀνων. σῆ. ὅτι ὁ δεφενδεύων τινὰ ἐλευθεροῖ αὐτὸν ἀπὸ τῆς προκατάρξεως. τοῦτο δὲ πρὸς παλαιότητα. εἴρηται δὲ καὶ βι. μς' τί. β' διγ. κθ' ὅτι διὰ προκατάρξεως ἐστι νοβατίων.

72. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 1]. Nota, quod qui aliquem defendit, a lite contestata eum liberat: hoc enim iure antiquo obtinebat. Sed et lib. XLVI tit. 2 dig. 29 dicitur, litis contestatione novationem fieri.

ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἐνταῦθα δοκεῖ ἀπὸ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ ὑπανᾶν περὶ τὸν πατέρα, δι' ὧν ἔνοχον καθίστησιν ἑαυτὸν καὶ βαρύνει ἑαυτοῦ τὸ πεκούλιον, εἰκότως τὴν διάθεσιν αὐτοῦ σκοποῦμεν καὶ ἐξ αὐτῆς τὸ βέρσον κανονίζομεν. ἵνα γὰρ συνελὼν εἴπω, εἰ μὲν ἐκ τοῦ πεκουλίου δαπανᾷ περὶ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ἢ ὁ υἱὸς ἢ ὁ οἰκέτης, ἐκ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ δίδοται ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἴτε τὸν πατέρα μόνον εἴτε αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα ἐῶρα ἡ χρεία, περὶ ἣν ἡ δαπάνη γεγένηται· εἰ [δὲ] μὴ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ ἀλλὰ τα δανειυθέντα αὐτῷ περὶ τὸν πατέρα ἢ τὸν δεσπότην ἐδαπάνησε, τότε εἰ μὲν ἑκάτερον, τουτέστι τὸν ὑπεξούσιον καὶ τὸν πατέρα, [ἡ χρεία ἐῶρα], τότε πάλιν ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου, τουτέστιν εἰ μὴ δόνανδι ἀνίμο ὡς αὐτὸν μόνον ἀπαλλάξαι βουλόμενος ἐδαπάνησε, δίδοται δε ἰν ῥέμ βέρσο· εἰ δὲ μόνον ἐῶρα τὸν δεσπότην ἢ τὸν πατέρα ἡ χρεία, περὶ ἣν ἡ δαπάνη γεγένηται, τότε καὶ δίχα τῆς τοῦ ὑπεξουσίου διαθέσεως, τουτέστι κἂν δόνανδι ἀνίμο τὴν δαπάνην ἐποιήσατο, δίδοται ἡ δε ἰν ῥέμ βέρσο.

73. [*Steph. ad l.* 10 §. 2 *verb: nisi si donare*]· Quum enim etiam hoc casu ex peculio suo pro patre erogare videatur, quippe qui se obligaverit et peculium suum oneraverit, convenienter animum eius spectamus et ex eo versum definimus. Ut enim breviter dicam, si filius vel servus pro patre vel domino ex peculio erogat, secundum affectum eius de in rem verso datur, sive ad patrem solum sive ad ipsum et patrem spectet causa, in quam erogavit: sin autem ea, quae nondum in peculium conversa sed ei credita sunt, circa patrem vel dominum erogaverit, tunc si ad utrumque, hoc est filium et patrem, causa respiciat, tunc rursus secundum affectum filii, hoc est si non donandi animo, ut patrem solum liberaret, erogaverit, de in rem verso datur: si vero causa, ob quam impensa facta est, solum ad dominum vel patrem respiciat, tunc etiam absque affectu eius, qui sub potestate est, hoc est quamvis donandi animo impenderit, de in rem verso datur.

σῆ. ὅτι καὶ τῆς δε πεκουλίο προκαταρχθείσης κατὰ δεφένσορος ἐλευθεροῦται ὁ πατὴρ, κἂν ὁ υἱός ἐστιν ὁ δεφένσωρ ὑποδεξάμενος ὀνόματι τοῦ πατρὸς τὴν δε πεκουλίο, καὶ κατέχεται ὁ πατὴρ τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο. ἐνάγεται δὲ καταδικασθέντος τοῦ ὑπεξουσίου δεφένσωρος ἰουδικάτι. ὁ[t]*) δὲ ἐπὶ βέρσου τόκος ἀνεπερωτήτως οὐκ ἀπαιτεῖται.*

74. [*Steph. ad l.* 10 §. 3. 5]. Nota patrem liberari, si super de peculio actione lis cum defensore contestata sit, etiamsi filius defenderit et nomine patris de peculio actionem susceperit: et teneri patrem de in rem verso. Convenitur autem iudicati actione, si filius defensor condemnatus sit. Nota autem, ob versum usuras non exigi, si non sint promissae.

κυρ. καὶ εἰς μέρος κινεῖται δε ἰν ῥέμ βέρσο. πρὸς τὴν δαπάνην τόκους οὐκ ἀπαιτεῖται ὁ δεσπότης, εἰ μὴ ἐπερωτήθησαν. εἰ μέντοι ὡς νεγότιον αὐτοῦ χειρίζων ὁ δανειστὴς ἐδάνειζε τῷ δούλῳ, ἀπαιτεῖ τόκους διὰ τῆς νεγοτιόρουμ γεστιόρουμ.

75. *Cyr.* [*l.* 10 §. 4. 5]. Etiam de parte agitur de in rem verso. Praeter versum usurae a domino non exiguntur, nisi promissae sint. Si tamen negotium eius gerens creditor servo crediderit, negotiorum gestorum actione usuras exigit.

175) Glossa interlin: *ἀνάγν. διγ. ζ' θέμ. β'.*

176) Glossa interlinearis: *ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ δ' (?) διγ. τοῦ β' (?) βι.*

t) Legas: *σῆ. δὲ ὅτι ἐπὶ κτλ.* Nempe haec *σημείωσιν* ad l. 10 §. 5 continent.

τοῦ δεσπότου πράττων δανείσω τῷ δούλῳ αὐτοῦ μὴ διοικοῦντι τὰ τοῦ δεσπότου, ἡ ἀγωγὴ [177]) ἁρμόζει μοι καὶ [ἐπὶ] τῷ τόκους .....

Τότε ἁρμόζει [178]) ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγὴ, ὅτε μένει δαπάνημα. εἰ γὰρ κατεβλήθη τῷ δούλῳ ἢ τῷ υἱῷ, πέπανται μὲν εἶναι δαπάνημα. εἰ δὲ πρὸς βλάβην τῶν δανειστῶν κατεβλήθη τῷ μέλλοντι ἀπόλλειν υἱῷ ἢ δούλῳ, καὶ οὕτως μὲν παύεται δαπάνημα εἶναι, δίδοται δὲ ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου. καὶ ὁ πεκουλιάριος χρεώστης ἀπατηλῶς καταβάλλων τῷ δούλῳ οὐκ ἐλευθεροῦται. [179])

Ἐὰν δαπανήσῃ δοῦλος εἰς τὰ τοῦ δεσπότου εἴκοσι νομίσματα ἢ δανειστῇ αὐτοῦ καταβάλῃ ἢ τὴν φαμιλίαν αὐτοῦ ἀποθρέψῃ ἢ αὐτῷ καταβάλῃ τοσαῦτα χρεωστῶν αὐτῷ, οὐκ ἐστὶ δαπάνημα. εἰ δὲ ἧττον ὁ δοῦλος χρεωστεῖ, τὸ περιττὸν δαπάνημά ἐστιν. εἰ δὲ καὶ μὴ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ μετὰ τὸ δαπανῆσαι τοσαῦτα χρεωσιήσει τῷ δεσπότῃ, παύεται εἶναι δαπάνημα, εἰ καὶ τοσοῦτον ἔχει πεκούλιον, ὥσπερ ὅτε καταβάλῃ αὐτῷ ἢ ἀντιδωρήσεται αὐτῷ τοσαῦτα, οὐ μὴν εἰ ἁπλῶς δωρήσηται.

gotia domini gerens servo eius, qui negotia domini non gereret, credidero, etiam usurarum nomine actio mihi competit.

De in rem verso actio tunc competit, si versum duret. Nam si servo vel filio solutum sit, versum esse desinit. Si tamen in fraudem creditorum perdituro filio vel servo solutum sit, etiam sic quidem desinit esse versum, sed de dolo actio adversus patrem vel dominum datur. Et peculiaris debitor, si fraudulenter servo solverit, non liberatur. *L.* 10. §. 6. *D.* XV. 3.

Si servus in rem domini viginti aureos impenderit vel creditori eius solverit vel familiam eius aluerit vel ipsi solverit, quum ei totidem deberet, non est versum. Sed si servus minus debeat, quod excedit, versum est. Sed et si non ab initio, sed postquam vertit, totidem domino debuerit, versum esse desinit, etsi tantundem in peculio habet, sicuti et si totidem ei solverit vel remunerandi animo donaverit, non autem si simpliciter donaverit. §. 7. 8.

τοῦ ἀνων. περὶ τόκων τῆς δε ἐν ῥέμ βέρσο ἀνάγν. βι. κβ' τί. α' δίγ. ζ καὶ διγ. ι' θέ. β'.

σῆ. ὅτι ἐπὶ τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ ἀνεπερωτήπως ἔρρωται τόκος. τοῦτο δὲ ἀνήνεκται καὶ ἐν τῷ β βι. τοῦ κωδ. τί. ιη' διατ. ιη'.

τοῦ ἀνων. ἡ γὰρ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀγωγαὶ ἀνεπερώτητον ἀπαιτοῦσι τόκον ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ, ὡς βι. γ' τί. ε' διγ. ς' καὶ βι. ις' τί. γ' διγ. κδ'.

κυρ. εἰ ἀποδῷ τι τῷ υἱῷ ἢ τῷ δούλῳ ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης, εἰς τὸ βέρσον οὐ κατέχεται. εἰ δὲ δόλον ἐποίησε, χώρα τῇ δε δόλο· καὶ ὁ χρεώστης γάρ, εἰ κατὰ δόλον καταβάλῃ τῷ υἱῷ ἢ τῷ δούλῳ, οὐκ ἐλευθεροῦται.

σῆ. ὅτι κἂν κατὰ δόλον ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης κατέβαλε τῷ ὑπεξουσίῳ τὸ ἐκ τοῦ βέρσου χρέος, λύεται μὲν καὶ οὕτως ἡ δε ἐν ῥέμ βέρσο, κατέχεται δὲ τῇ δε δόλο. σῆ. δὲ καὶ ὅτι ἐάν τις οἰκέτῃ χρεωστῶν καταβάλῃ αὐτῷ ἀσωτευομένῳ, οὐκ ἐλευθεροῦται. [u])

κυρίλλ. τὸ βέρσον, εἰ χρεωστεῖ ὁ δοῦλος τῷ δεσπότῃ, οὐ γίνεται· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα χρεωστήσει, λύεται. εἰ δὲ δωρήσεται αὐτῷ ὁ δεσπότης, εἰ μὲν ὡς ἀντιδωρούμενος, λύεται, εἰ δὲ μὴ, μένει.

στεφαν. σῆ. ὅτι λύει τὴν δε ἐν ῥέμ βέρσο τὸ δεσποτικὸν χρέος, εἴτε ποῦρον [v]) εἴτε μετὰ ταῦτα γενόμενον. ἔτι σῆ. ὅτι τὸ δεσποτικὸν χρέος λύει τὸ βέρσον, κἂν ἔχῃ ἄλλα τινὰ ἐν πεκουλίῳ, ἐξ ὧν δύναται γενέσθαι τῷ δεσπότῃ τὸ ἱκανόν.

στεφ. τοῦτο ὡς ἀπὸ τοῦ πομπωνίου πρὸς τὸ προκείμενον νόησον θέμα. τοσοῦτον γὰρ οὐ πρὸς τὸ κέρδος τοῦ δεσπότου κανονίζεται ἡ δε ἐν ῥέμ βέρσο, ὅτι κἂν δανεισάμενος ὁ οἰκέτης ἀπολέσῃ τὰ ἀργύρια, μὴ κατὰ κούλπαν μέντοι, χώρα τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο· ἐν ᾧ μέντοι σκοπὸν εἶχε ταῦτα εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ οἰκείου δαπανῆσαι δεσπότου, ὡς ὁ ἀφρικανὸς ἐν τῷ ις' διγ. φησί. μέμνησο δὲ καὶ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τί.

στεφ. [w]) σῆ. ὅτι τὴν δε ἐν ῥέμ βέρσο λύει τὸ δεσποτικὸν χρέος, εἴτε ποῦρον εἴτε μετὰ ταῦτα γενόμενον.

76. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 5]. De usuris de in rem verso actionis lege lib. XXII tit. 1 dig. 7 (6 pr.) et dig. 30 them. 2 (32 §. 3).

77. [*Steph. ad l.* 10 §. 5]. Nota, in negotiorum gestorum actione etiam citra promissionem usuras deberi. Id quod etiam relatum est lib. II Cod. tit. 18 const. 18.

78. *Anon.* [*ad l.* 10 §. 5]. Nimirum in negotiorum gestorum et reliquis [bonae fidei] actionibus usurae citra promissionem officio iudicis praestantur, ut lib. III tit. 5 dig. 6 [§. 12] et lib. XVI tit. 3 dig. 24.

79. *Cyr.* [*l.* 10 §. 6]. Si quid filio vel servo pater dominusve reddiderit, de in rem verso non tenetur. Si tamen dolo fecit, de dolo actioni locus est: nam debitor quoque, si dolo solverit filio vel servo, non liberatur.

80. [*Steph. ad l.* 10 §. 6]. Nota: si dolo pater dominusve ei, qui in potestate est, quod ex verso debet solverit, de in rem verso quidem actio cessat, sed de dolo tenetur. Nota etiam hoc: si debitor servi eidem solverit, quum prodigus esset, non liberatur.

81. *Cyrill.* [*l.* 10 §. 7]. Versum, si domino servus debeat, non fit: sin postea debitor factus sit, desinit. Si dominus ei donaverit, siquidem remunerandi animo, desinit, sin minus, durat.

82. *Stephan.* [*σημείωσις ad l.* 10 §. 7. 8]. Nota de in rem verso actionem debito dominico tolli, sive purum sit sive postea extiterit. Nota etiam, versum tolli debito dominico, licet alia sint in peculio, ex quibus domino satisfieri possit.

83. *Steph.* [*ad l.* 10 §. 7]. Hoc quod est ex Pomponio dicitur, ita accipe, ut ad speciem propositam referatur. Adeo enim de in rem verso actio non ad lucrum domini definitur, ut si servus pecuniam, quam mutuatus est, amiserit, absque culpa nimirum, de in rem verso actioni locus sit: si nimirum hoc animo fuerit, ut eam in rem domini sui verteret, ut Africanus dig. 16 (17 pr.) ait. Memineris etiam eorum, quae tibi dicta sunt dig. 3 huius tit.

84. *Steph.* [*σημ. ad l.* 10 §. 7]. Nota de in rem verso actionem debito dominico tolli, sive purum sit sive postea extiterit.

177) Supra lineam adscriptum: ἡ νεγοτιόρουμ γεστόρουμ.
178) Glossa supra lin.: ἀνάγν. τὸ τέλος τοῦ η' διγ.
179) Expl. fol. 125. 122. Inc. fol. 111. 108.

u) Expl. fol. 125. 122. Inc. fol. 111. 108.
v) Cod. PRURON. Vide mox schol. 84, ubi eadem redeunt.
w) Vide supra schol. 82.

L. 10. §. 8. 9. *D.* XV. 3. Ἐὰν γένηται δαπάνημα, καὶ τοσαῦτα χρεωστήσῃ ὁ δοῦλος τῷ δεσπότῃ, παύεται δαπάνημα εἶναι, καὶ οὐκ ἀνανεοῦται, κἂν ὕστερον τοσαῦτα παρὰ τοῦ δεσπότου χρεωστηθῇ ὁ δοῦλος.

§. 10. Ἐὰν πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς οἱ δύο ἐνοχοι γεγόνασι καὶ δανεισάμενος ὁ υἱὸς καταβάλῃ οἰκείῳ ὀνόματι, ἢ ἐὰν τῷ υἱῷ δανείσῃς κελεύσει τοῦ πατρὸς καὶ ὁ υἱὸς καταβάλῃ σοι, εἰ μὲν εἰς τὸν πατέρα περιῆλθε τὰ χρήματα, δαπάνημά ἐστιν· εἰ δὲ μή, καὶ ὁ υἱὸς ἰδίαν πραγματείαν πράττων καταβάλῃ, οὐχ ἁρμόζει ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγή.

L. 11. *D. eod.* ια'. Paulo. Ἐὰν[180]) δανεισάμενος ὁ δοῦλος ἰδίῳ

κυρ. εἰ ἀποδῷ τὸ βέρσον τῷ δούλῳ ὁ δεσπότης, κἂν ἔχῃ ἱκανὸν πεκούλιον, οὐκ ἐνάγεται τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, οὔτε εἰ πάλιν χρεωστήσει τῷ οἰκέτῃ τὴν αὐτὴν ποσότητα.

στεφ. τοῦτο πρὸς τὸ μὴ ἔχ[ειν τὸν δανειστὴν] κατὰ ἀνανέωσιν τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο.

κυρ. εἰ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς [δύο] ῥέοι προμιτένδοι ὦσι [ἢ] κελεύσει πατρὸς ὁ υἱὸς δανείσηται καὶ καταβάλῃ δανεισάμενος, εἰ μὲν [τὰ νομίσματα] εἰς τὸν πατέρα περιῆλθε, βέρσον ποιεῖ· εἰ δὲ εἰς τὸν υἱόν, καὶ οὐχ ὡς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς κατέβαλε[x]), τὸ ἐναντίον.

τουτέστιν εἰ, κἂν μὴ διαθέσει τῇ περὶ τὸν πατέρα γένηταί τι παρὰ τῶν ὑπεξουσίων.....τοι ἐξ ἀ[ρχῆς]...ωδ..... τῷ πατρὶ τὸ γινόμενον, ἐξ ἀποτελέσματος δὲ πατὴρ μόνος . ρε .... ὠφελοῦτο, ἀ[ρα] τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο κατέχεται; φησίν, ὅτι ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων θεμάτων, τουτέστι ἔνθα δύο ῥέοι προμιτένδοι εἰσὶν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, [ἢ] ἔνθα κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς ὑπεξούσιος ἐδανείσατο, εἰ περιῆλθε εἰς τὸν πατέρα τὰ ἑκ τ̄..... κατέχεται τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο ὡς αὐτὸν καὶ μόνον ὁρῶντος ἐξ ἀποτελέσματος τοῦ ἐξ ἀρχῆς γεγονότος. εἰπόν σοι ὅτι ἔν[θα] ..... ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὑπεξουσίου κρίνω τὸ βέρσον, εἰ [καὶ] μὴ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ ἀλλὰ τὰ δανεισθέντα αὐτῷ ἐδαπάνησε. ἔνθα δὲ μὴ τοὺς δύο, ἀλλὰ τὸν πατέρα μόνον ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, τότε εἰ μὲν τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ κατέβαλε, ἐκ τῆς τοῦ ὑπεξουσίου διαθέσεως ἐξετάζω τὸ βέρσον, καὶ δίδωμι τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ἔνθα ὑπεξούσιος οὐ δόνανδι ἀνίμο ἀλλὰ βουλόμενος ἔνοχον ἔχειν φυσικῶς τὸν πατέρα, κατέβαλέ τι ὑπὲρ αὐτοῦ· ἔνθα δὲ τὰ δανεισθέντα αὐτῷ μήπω στραφέντα ἐν πεκουλίῳ κατέβαλεν, ἀδιαστίκτως ἁρμόττει δε ἰν ῥέμ βέρσο, τουτέστι καὶ δίχα τῆς τοῦ ὑπεξουσίου διαθέσεως. ἐπειδὴ γὰρ τὸν πατέρα μόνον εἰς ὃν περιῆλθε τὰ χρήματα ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, εἰκότως τίκτεται κατ' αὐτοῦ δε ἰν ῥέμ βέρσο, εἰ καὶ ἐξ ἀρχῆς κοινὴ ἦν ἡ αἰτία καὶ ὁ ὑπεξούσιος ἑαυτὸν μᾶλλον ὀχλήσεως ἀπαλλάξαι βουλόμενος ἐδανείσατο παρ' ἑτέρου καὶ μήπω στρέψῃ ἐν πεκουλίῳ. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. ἔγνως γὰρ καὶ ἀνωτέρω, ὅτι κἂν δόνανδι ἀνίμο κατέβαλεν ὁ ὑπεξούσιος τῷ δανειστῇ τοῦ πατρὸς, καὶ οὕτω ποιεῖ κατ' αὐτοῦ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ἐν ᾧ δηλονότι μὴ τὰ ἤδη στραφέντα ἐν πεκουλίῳ κατέβαλεν.

τῇ γὰρ ἐκβάσει προσέχων, ἐπειδὴ εἰς τὸν πατέρα περιῆλθε τὰ χρήματα, δίδωσιν ἀδιαστίκτως κατ' αὐτοῦ τὴν δε ἰν ῥέμ βέρσο, ὡς τῆς χρείας ἐξ ἀποτελέσματος μὴ οὔσης κοινῆς ἀλλὰ τὸν πατέρα μόνον ὁρώσης.

ἰδοὺ καὶ ἐνταῦθα σῇ. [ἔν]θα [τοὺς δύο] ὁρᾷ τὸ πραττόμενον, τουτέστι καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, ἐκ τῆς τοῦ ὑπεξουσίου διαθέσεως τὸ βέρσον κανονίζεται, κἂν ἐξ εὐθείας τὰ δανεισθέντα αὐτῷ κατέβαλεν ὁ ὑπεξούσιος.

κυρ. ὃ δανεισάμενος ἐφ' ᾧ δανειστῇ οἰκείῳ καταβαλεῖν, οὐ ποιεῖ βέρσον.

Si in rem versum sit, et totidem domino servus debere coeperit, versum esse desinit, nec renascitur, etiamsi postea tantundem dominus servo debuerit.

Si, quum pater et filius duo rei essent, filius mutuatus suo nomine solverit, vel si filio iussu patris mutuam pecuniam dederis et filius tibi solverit, si quidem pecunia ad patrem pervenerit, versum est: sin minus, et filius suum negotium gerens solverit, de in rem verso actio non competit.

XI. *Paulus.* Si servus mutuatus creditori suo

85. *Cyr.* [*l.* 7 §. 8. 9]. Si dominus servo versum reddiderit, etsi idoneum peculium habeat, de in rem verso non convenitur, nec si rursus servo eandem summam debuerit.

86. *Steph.* [*ad l.* 7 §. 9 *verb: Quod verum est*]. Hoc sic accipe, ne creditori renascatur de in rem verso actio.

87. *Cyr.* [*l.* 7 §. 10]. Si pater et filius duo rei promittendi fuerint, vel iussu patris filius mutuum sumserit, et mutua pecunia accepta solverit, si pecunia ad patrem pervenit, versum est: sin ad filium, isque non pro patre solvit, contra est.

88. [*Steph. ad l.* 7 §. 10 *verb: an ex eventu*]. Hoc est, etiamsi non contemplatione patris aliquid a filio gestum sit, [vel etiamsi] ab initio, quod gestum est, [filio et] patri [commune fuit], ex eventu autem patri soli ..... utile fuerit, an de in rem verso tenetur? Dicit: in causis propositis, hoc est si pater et filius duo rei promittendi sint, vel si iussu patris filius mutuum acceperit, si ad patrem pervenerit ..... de in rem verso tenetur, quia, quod gestum est, ex eventu ad eum solum respiciat. Scilicet dixi tibi, si, quod geritur, [ad patrem et filium] spectat, ex affectu filii versum diiudico, licet non ea, quae iam in peculium conversa erant, sed quae ipsi credita erant, erogaverit. Sin autem non ad utrumque, sed ad patrem solum spectet quod geritur, tunc, siquidem solverit, quae iam in peculium versa essent, ex affectu filii versum definio, et de in rem verso actionem concedo, si filius non donandi animo pro patre solverit, sed ut eum sibi naturaliter obligaret: sin autem quae mutua accepit, quaeque nondum in peculium versa erant, solvit, indistincte de in rem verso actio competit etiam sine voluntate filii. Quia enim quod gestum est solum ad patrem, ad quem pecunia pervenit, spectat, naturaliter adversus eum de in rem verso actio competit, quamvis ab initio causa communis fuit et filius magis ideo, ut se ipsum debito liberaret, ab alio mutuum sumsit et in peculium non vertit. Et non est, quod mireris. Nam et supra didicisti, si vel donandi animo filius creditori patris solverit, etiam sic de in rem verso actionem adversus hunc competere, si nimirum non ea solverit, quae iam in peculium versa erant.

89. [*Steph. ad l.* 7 §. 10 *verb: Mihi videtur*]. Nempe ad exitum respicit, et quum ad patrem pecunia pervenerit, indistincte de in rem verso actionem adversus eum concedit, quia causa ex eventu non est communis sed ad patrem solum spectat.

90. [*Steph. ad l.* 7 §. 10 *verb: quod si non fuit*]. Ecce etiam hic nota: si ad utrumque quod geritur spectat, hoc est et ad patrem et ad filium, ex affectu filii versum definitur, licet is illico, quae ei credita fuerant, solverit.

91. *Cyr.* [*l.* 11]. Qui mutuam pecuniam sumit, ut creditori suo solvat, non facit versum.

---

180) Cod. inter lineas: *ἀνάγν. δίγ. ι' θέ. β'.*

x) Cod. *κατέβαλλε*. Sic saepe librarius, qui haec ultima folia Codicis exaravit, *λλ* ponit pro *λ*. Quod semel notasse sufficiat.

καταβάλῃ δανειστῇ, οὐ ποιεῖ δαπάνημα, κἂν τὸν δεσπότην ἐλευθεροῖ τῆς περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆς.

ιβ'. Gaïus. Ἐὰν υἱὸς ἢ δοῦλος ἀγρὸν ἀγοράσῃ τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότῃ, δαπάνημά ἐστιν. καὶ εἰ μὲν ἥττονος ἄξιός ἐστι, τὸ ἀληθὲς τίμημα λογίζεται· εἰ δὲ πλείονος, μόνον τὸ δοθέν.

ιγ'. Ulpia. Ἐὰν εἰς τὰ τοῦ ἑνὸς δεσπότου δαπανήματα ὁ δοῦλος ποιήσῃ, μόνος αὐτὸς ἐνάγεται.

[ιδ'.] ..... τί[181]) γάρ; ὅτι ἀφεῖλε τὸ πεκούλιον.[182])

[ιε'.] Ἐὰν υἱὸς ὑπὲρ πατρὸς ἀντιφωνήσῃ, τότε δαπάνημα ποιεῖ, ὅτε καταβάλῃ.

κ'.[183]) Scaevol. Ὁ πατὴρ ὑπὲρ θυγατρὸς ὁμολογήσας προῖκα συνεφώνησε τὴν θυγατέρα τρέφειν, καὶ μὴ χορηγοῦντος αὐτοῦ ἐδανείσατο παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐδαπάνησεν ὧ[ν χωρὶς] οὐκ ἠδύνατο τρέφειν ἑαυτὴν καὶ τοὺς πατρῴους δούλους, καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ γάμῳ· ἔχει κατὰ τοῦ πατρὸς ὁ ἀνὴρ τὴν περὶ δαπανημάτων ἀγωγήν.

Ὁ δοῦλος τοῦ ἀπόντος διὰ δημόσιον πρᾶγμα

στεφ. τοῦτο νόησον, ἔνθα ὡς ἑαυτὸν ὁ οἰκέτης ἐλευθερῶσαι βουλόμενος τῷ πεκουλιαρίῳ κατέβαλε δανειστῇ· εἰ δ' ὡς εἰκὸς αὐτὸν τὸν δεσπότην ἐλευθερῶσαι βουλόμενος κατέβαλεν αὐτῷ, τότε χώρα τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο. ἔγνως γὰρ ἐν τῷ ι' [διγ.] τοῦ παρόντος τί. ὅτι κἂν προκαταρχθῇ μόνον ὑπεξούσιος ἐν τῇ δε πεκουλίο διφενδεύων τον πατέρα, [καὶ] οὕτω τῇ δὲ ἐν ῥέμ βέρσο γίνεται χώρα, δῆλον δὲ ὅτι πρὸς τὸ μέτρον τοῦ [πεκουλίου], ὅπερ ἠμέλλεν ὁ πατὴρ ἢ ὁ ..... ἐναγόμενος καταβαλεῖν δοδ ..... νῆσθαι το ποσον καὶ τὴν .... δὲ κληρονομίαν ὁ οἰκέτης .... ἐπὶ τῷ τὸν ἐποφειλόμενον ὑπ' αὐτοῦ πεκουλιάριον χρεώστην ..... τευθῆναι ..... τοῦ ..... δε ἐν ῥέμ βέρσο οτι δια..... δεσπότου τοῦ ..... [ὡς ὁ οὐλ]πιανὸς ἐν τῷ ζ' διγ. φησίν.

κυρ. ..... ε νομισμάτων ἦν ἀξι. ..... ποιεῖν εἰ .....

στεφ. τοῦτο νόησον ..... ὄντα τῷ δεσπότῃ τὸν ἀγρὸν ὡς ἀναγκαῖον ἠγόρασε· εἰ δὲ ἀναγκαῖος ... . τότε εἰς ὁλοκληρον τῇ δε ἐν ῥέμ βέρσο .... || || || ||

|| || || ||

ἐδάνεισε δούλοις ἀνήβου, ὑπογράφοντος καὶ εἰς ἴδιον πρόσωπον ἐπερωτωμένου τοῦ ἐπιτρόπου· οὐδὲν ἧττον ἁρμόζει κατὰ τοῦ ἀνήβου ἡ περὶ τῆς δαπάνης ἀγωγή.

L. 21. *D.* XV. 3. κα'. [Πατήρ] προῖκα ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ἑαυτοῦ ὡμολόγησε, καὶ συνεφωνήθη μεταξὺ πάντων ὥστε ἢ τὸν πατέρα ἢ αὐτὴν ἑαυτὴν τρέφειν, καὶ νομίζων ὁ ἀνὴρ χορηγήσοντα τὸν πατέρα ἐδάνεισεν αὐτῇ, ἅτινα λαβοῦσα ἐδαπάνησεν ἀναγκαίως εἰς ἰδίας χρείας καὶ οὓς εἶχε δούλους καὶ εἰς τὰ καταπιστευθέντα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῇ πράγματα, καὶ τοῦ πατρὸς μὴ πληρώσαντος ἐτελεύτησεν· ἐὰν χωρὶς τοῦ δανεισθέντος ἑαυτὴν ἀποθρέψαι καὶ τοὺς πατρῴους δούλους οὐκ ἠδύνατο, ἁρμόζει τῷ ἀνδρὶ κατὰ τοῦ πατρὸς ἡ περὶ τῶν δαπανημάτων ἀγωγή.

XXI. Pater dotem pro filia sua promisit, et convenit inter omnes, ut aut pater aut ipsa se aleret, et vir, quum patrem ministraturum putaret, pecuniam ei mutuam dedit, eamque illa necessario in usus suos et servos, quos habebat, et res paternas sibi creditas consumsit, et, priusquam pater expleret, mortua est: si sine pecunia illa mutua se et servos paternos alere non potuisset, viro adversus patrem de in rem verso actio competit.

τοῦτο τοῦ φάκτου ἐστίν.

100. [*Steph. ad l.* 20 §. 1 *verb: absentis reipublicae causa*]. Hoc facti est.

καὶ[b] τοῦτο πάλιν τοῦ φάκτου ἐστίν. ἴσως γὰρ ἐν τῷ γ' διγ. τοῦ παρόντος τί. ὅτι κἂν πεκουλιαρίως ὁ οἰκέτης ἐδανείσατο, τουτέστι μὴ σκοπῷ τοῦ δαπανῆσαι αὐτὰ εἰς τὴν χρείαν τοῦ δεσπότου, βέρσον δὲ ὅμως ποιῇ, χώρα τῇ δὲ ἰν ῥέμ βέρσο γίνεται. μέμνησο πάντως τῆς παραδεδομένης σοι διαστίξεως ἐν τῷ ζ διγ. τοῦ παρόντος τί.

101. [*Steph. ad l.* 20 §. 1 *verb: quum in rem pupilli daretur*]. Etiam hoc rursus facti est. Didicisti enim dig 3 [§. 1], de in rem verso actioni locum esse, etiamsi servus peculiariter mutuatus sit, hoc est non ad hoc, ut in usus domini converteret, si nihilominus verterit. Memor omnino sis distinctionis, quam tibi dig. 7 huius tit. tradidi.

εἰ γὰρ μὴ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ πρωτοτύπως ὁ ἐπίτροπος δανεισάμενος ὑπέγραψέ τε καὶ ἐπηρωτήθη, τότε οὐκέτι κινεῖται δε ἰν ῥέμ βέρσο.

102. [*Steph. ad l.* 20 §. 1 *verb: quo magis*]. Etenim si non ideo, sed principaliter mutuum acceptur-us, tutor subscripserit et promiserit, tunc de in rem verso non agitur.

τουτέστι [εἰ καὶ ἔχει] κα[τὰ] τοῦ ἐπιτρόπου τὴν ἐκ στιπουλάτου, δύναται καὶ δε ἰν ῥέμ βέρσο κατὰ τοῦ πουπίλλου [κινεῖν.]

103. [*Steph. ad l.* 20 §. 1 *verb: nihilominus*]. Hoc est, licet adversus tutorem ex stipulatu actionem habeat, tamen et de in rem verso cum pupillo agere potest.

τοῦ ἀνων. μέμνησο τῶν εἰρημένων βι. [γ'] τί. ε' διγ... καὶ ἀνάγν. βι. δ' τοῦ κώδ. τί. β' διατ. ιγ' καὶ τί. κς' διατ. ζ'.

104. *Anon.* [*ad l.* 20 §. 1]. Memineris eorum, quae dicta sunt lib. III tit. 5 dig... et lege lib. IV Cod. tit. 2 const. 13 et tit. 26 const. 7.

κυρίλλ. ο..... απ..... προλαβοντ.[c])

105. *Cyrill.* [*l.* 21]. [Responsum simile ei, quod in praecedente dig. habetur.]

στεφ. .....ρημένον ποιεῖν συμφωνῶν ὁ πατὴρ, ὥστε αὐτὸν [τρέφειν τὴν] θυγατέρα, καὶ ἰδικῶς φανερὸν σαλάριον ὥρισε διδόναι, ἢ καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἀνὴρ ἔχων θυγατέρα τοσαύτην ποσότητα ὥρισεν ἐκείνῃ διδόναι.

106. *Steph.* [*ad l.* 21 *verb*: *quantum dare filiae suae instituerat*]. ..... pater quum conveniret, ut ipse filiam aleret, et specialiter certum salarium dare instituerat, vel quod ipse maritus, quum filiam haberet, tantam pecuniam ei dare instituerat.

τί γάρ; ὅτι ἐπέτρεψεν αὐτῇ ὁ πατὴρ τινα τῶν πραγμάτων αὐτοῦ διοικεῖν.

107. [*Steph. ad l.* 21 *verb: res familiares*]. Quid enim, si quasdam res ad se pertinentes administrare pater ei permiserit?

πρόσεχε ὅτι πρὸς τὴν μίαν καὶ μόνον ζήτησιν ὁ σκαιβόλας ἀπεκρίνατο, οὐ μὴν εἶπε, τί δέοι γενέσθαι περὶ ὧν ἐδαπάνησεν ἡ κόρη περὶ τὴν διοίκησιν τῶν τοῦ πατρὸς πραγμάτων. δῆλον δὲ ὅτι δαπανησάσης αὐτῆς εἰς τὰ τοῦ πατρὸς χώρα γίνεται τῇ δε ἰν ῥέμ βέρσο, καὶ ὡς ὁμολογούμενον τοῦτο παρῆκεν ὁ νομικός.

108. [*Steph. ad l.* 21 *verb: Respondit*]. Animadverte, quod Scaevola ad solam quaestionem respondit, non autem dixit, quid fieri oporteat de his, quae puella in administrationem rerum patris impendit. Verumenimvero si quid in res patris impendit, de in rem verso actioni locus est, quod, quia in confessis est, iureconsultus praetermisit.

διὰ τοῦτο οὐτιλία, ἐπειδὴ οὐκ εὐχερῶς ἐδίδοτο ἀγωγὴ κατὰ τοῦ πατρὸς ἐκ τῶν προς τὴν ὑπεξουσίαν συναλλαγμάτων. ἀμέλει καὶ τὴν δε πεκουλίο ἐπὶ τῇ .....[d]) οὐχ ἁπλῶς δίδοται ἀλλὰ..... ὡς βι. δ' τοῦ κώδ. τί. κς' διατ. ια'.

109. *Anon.* [*ad l.* 21 *verb: utilem actionem*]. Ideo utilem, quia non facile actio adversus patrem datur ex contractibus cum filia initis: praesertim etiam quum de peculio actio in ..... non simpliciter data sit, sed ..... ut lib. IV Cod. tit. 26 const. 11.

b) Cod. κἄν.
c) Lege ὅμοια ἀπόκρισις τῇ ἐν τῷ προλαβόντι διγ.
d) An δούλῃ;

ΤΙΤΛΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

Περὶ ὧν κατὰ κέλευσιν τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πατρὸς συναλλάσσει τὶς πρὸς τοὺς ὑπεξουσίους.

[*Βι. ιά τῶν διγ.*] *τι. δ'. Τι. κς' τοῦ δ' βι. τοῦ κωδ.*

α'. Ulp. *Εἴτε ἐπὶ μαρτύρων ἐπιτρέψει μοί τις συναλλάξαι τῷ δούλῳ αὐτοῦ, εἴτε δι' ἐπιστολῆς, εἴτε ψιλοῖς ῥήμασιν, εἴτε δι' ἀγγέλου, εἴτε ἐφ' ἑνὶ πράγματι, εἴτε γενικῶς, εἴτε οὕτως· ὅπερ θέλεις συνάλλαξον τῷδε τῷ δούλῳ μου, εἰς ὁλόκληρον ὡς αὐτὸς συναλλάξας ἐνέχεται, εἰ μὴ νόμος ἰδικῶς τι κωλύει.*

Ἔξεστι δὲ αὐτῷ πρὶν ἢ συναλλάξω τὴν ἰδίαν ἀνακαλεῖσθαι κέλευσιν καὶ δῆλόν μοι ποιεῖν. οὕτως γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ ἐντολῆς. εἰ δὲ καὶ ἐντέλληται ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης, ἢ ὑπογράψει ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ δούλου, ἐνέχεται ὁ δεσπότης τῇ κατ' αὐτοῦ ἀγωγῇ ὡς ἐπιτρέψας, οὐ μὴν ἐὰν ἐγγυήσηται τὸν

κυριλλ. κελεύει ἐ ... ὅτε διὰ μαρτύρων ἢ δι' ἐπιστολῆς ..... ἐπὶ πάντων συναλλαγμάτων, ὅσα μὴ νόμος κωλύει. δύναται ἀνακαλεῖσθαι τὴν κέλευσιν .... [τὸ] ἐντείλασθαι ἢ ὑπογράψαι κέλευσ[ὶς ἐστι] .....

τοῦ ἀνων. τεστατίων ἐστὶν ἡ διὰ μαρτύρων .... καὶ ἐπεὶ .... δια τουτο κελ .. σεν ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ..... ὡς ἐν τῷ ζ ..... μεμ .. ας ἐπειδὴ ..... ὥσπερ γίνεσθαι πρ ..... συνάλλαγμα.

εἰ μὴ .... ων ἰδικῶς ἐκώλυσε τόδε τὸ συνάλλαγμα γενέσθαι πρὸς τὸν οἰκέτην ἢ πρὸς τὸν υἱόν ..... ἰδικῶς ἐκώλυσε τὸ συνάλλαγμα, εἰπέ, ὅτι ὁ νόμος ἐπὶ τῶν οἰκετῶν κωλύει γάμον, ἐπὶ [δὲ ὑπεξουσίων τὸ δάνειον.] φησὶ καὶ ἐν τῷ δ' βι. τοῦ κωδ. τί. κς' ἡ τελευταία τοῦ τί. διατ. ὅτι ὁ δεσπότης κελεύσας τινὶ δανεῖσαι χρυσίον τῷ ἰδίῳ διοικητῇ ἢ τῷ οἰκέτῃ οὐ καλῶς τῇ κυριακῇ κατέχεται, εἰ μὴ καὶ τὴν ποσότητα ἐξεφώνησεν.

ἀνων. εἰπὼν, εἰ μὴ νόμος ἰδικῶς τι κωλύει, δοκεῖ λέγειν περὶ τῶν εἰρημένων ἐν τῇ ιγ' διατ. τοῦ κς' τί. τοῦ δ' βι. τοῦ κωδ.

σῆ. ἐντεῦθεν ὅτι οὐχ ἡ μεταμέλεια μόνη τὸ μανδάτον ἀνακαλεῖται, κἂν ῥε ιντεγρα μεταμεληθῇ ὁ ἐντειλάμενος, ἀλλὰ χρὴ ἰδικῶς τοῦτο αὐτὸ φανερὸν τῷ ἐνταλθέντι γενέσθαι.

σῆ. ὅτι καὶ ὁ ἐντειλάμενος δεσπότης κελεύειν δοκεῖ καὶ τῇ κυριακῇ κατέχεται. μὴ νομιζε[e]) ταὐτὸν εἶναι περὶ ἀποστέλισμα κέλευσιν καὶ μανδατον. ἔνθα μὲν γὰρ ἐκέλευσιν ὁ δεσπότης, δύναται ὃε κελευσθεὶς μὴ πληρῶσαι τὸ κελευσθέν· ἔνθα ψυχῇ ἐντελλομένου ἐπέτρεψε, οὐ δύναται παραιτεῖσθαι τὸ φάκτον ὁ τὸ μανδάτον ἅπαξ δεξάμενος, εἰ μὴ κατὰ τὴν καθόλου τοῦ μανδάτου [φύσιν.]

[τοῦ ἀνων.] ἐντεγρα γὰρ ῥὲ ἀνακαλεῖται τὸ μανδάτον, ὡς βι. ιζ' τί. α' διγ. ιβ' ιε' κς'[f]) καὶ βι. δ' τοῦ κωδ. τί. λε' διατ. γ' καὶ ἐνστιτ. γ' τί. κς'.

τοῦτο νόησον ἐπὶ μόνης τῆς κοινσυδιοῦσο. ὁ γὰρ ὑπογράφων ὡς μάρτυς ἢ ἐπισφραγίζων συμβόλαιον οὐ κατέχεται, ὡς κεῖται μὲν πανταχοῦ, μάλιστα δὲ ἐν τῷ ἡ βι. τοῦ κωδ. τί. μ' διατ. η'.

τί γάρ; ὅτι τοῦ οἰκέτου δανεισαμένου ί νομίσματα ὁ δεσπότης ἐνηγγυήσατο αὐτῷ ῥ μοδίους σίτου διδόναι. ἄχρηστός ἐστιν ἡ ἐγγύη, ἐπειδὴ ἐπὶ ἑτέρου πράγματος καὶ οὐκ ἐπὶ τοῦ δανεισθέντος ἐνηγγυήσατο αὐτην, καὶ ἄχρηστός ἐστιν ἡ τοιαύτη ἐγγύη, ὡς ὁ ἰαβολένος ἐν τῷ μς τῶν διγ. βι. τί. α' διγ. μβ'[g]) φησί. τοῦτο ἐνταῦθα σῆ. ὅτι ἀποτυχία ἐγγύης οὐκ εἰσάγει τὴν κυριακῆν.

TITULUS VIII.

De his, quae quis iussu domini vel patris contrahit cum his, qui in potestate sunt.

Lib. XV Dig. tit. 4. Tit. 26. lib. IV Cod.

I. *Ulp.* Sive quis testato me cum servo suo contrahere iusserit, sive per epistolam, sive nudis verbis, sive per nuntium, sive uno in negotio, sive generaliter, sive his verbis: Quod voles, cum illo servo meo contrahe, quasi ipse contraxerit tenetur, nisi lex specialiter aliquid prohibet. *L.* 1. §. 1. *D.* XV. 4.

Licet autem ei, priusquam contraxero, iussum suum revocare meque de hoc certiorem reddere. Sic enim et in mandato est. Sed et si mandaverit pater dominusve, vel servi chirographo subscripserit, dominus quod iussu actione tenetur: non tamen, si pro servo fideiusserit. Item si ratum habuerit, quod §. 2—6.

1. *Cyrill.* [*l.* 1 §. 1 — 5. D. XV, 4]. Iubet .... si testato vel per epistolam. ..... ad omnes contractus, quos lex non prohibet. Iussum revocare potest ..... Si mandaverit vel subscripserit, iussus est. .....

2. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 1]. Testatio est, quae per testes fit || || ||

3. [*Steph. ad l.* 1 §. 1 *in fine*]. Nisi ..... specialiter prohibuit hunc contractum cum servo vel filio iniri ..... specialiter prohibuit contractum, dic, lege in servis matrimonium, in filiisfamilias mutuum prohibitum esse. Dicit etiam lib. IV Cod. tit. 26 const. ultima, dominum, si quem administratori suo vel servo credere iusserit, quod iussu non teneri, nisi etiam quantitatem expresserit.

4. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 1 *in fine*]. Dum dicit, *nisi lex aliquid prohibet*, videtur indicare ea, quae traduntur const. 13 tit. 26 lib IV Cod.

5. [*Steph. ad l.* 1 §. 2]. Nota hinc, poenitentia sola mandatum non revocari, etiamsi re integra mandantem poenituerit, sed oportere mandatarium de hoc specialiter certiorem fieri.

6. [*Steph. ad l.* 1 §. 3]. Nota dominum, etiam si mandaverit, iubere videri et quod iussu teneri. Ne credas quoad effectum idem esse iussionem et mandatum. Nam quum iussit dominus, potest is qui iussus est iussum non implere: sin animo mandantis iniunxit, qui mandatum semel suscepit, factum recusare non potest, nisi ex generali mandati natura.

7. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 2]. Nam integra re mandatum revocatur, ut lib. XVII tit. 1 dig. 12 [§. 16], 15, [22 §. 11] et lib. IV Cod. tit. 35 const. 3 et Inst. lib. III tit. 26 [§. 9].

8. [*Steph. ad l.* 1 §. 4]. Hoc de sola quod iussu actione accipe. Qui enim tamquam testis subscribit vel instrumentum subsignat, non tenetur, ut passim dictum est, maxime vero lib. VIII Cod. tit. 40 const. 6.

9. [*Steph. ad l.* 1 §. 5 *verb*: *etsi inutiliter*]. Quid enim, si, quum servus X aureos mutuos acciperet, dominus C modios frumenti ei dare fideiusserit? Fideiussio inutilis est, quoniam in aliam rem, non id quod creditum est, fideiussit, et huiusmodi fideiussio inutilis est, ut Iavolenus lib. XLVI Dig. tit. 1 dig. 42 dicit. Hoc autem nota, si fideiussio deficiat, non induci actionem quod iussu.

---

e) Vide schol. b. II, 370 *Fabr.* apud *Heimb.* p. 256.
f) Lege: *κβ'*.
g) Cod. *μς'*.

δοῦλον.[184]) [καὶ ἐὰν] δεκτὸν ἡγήσηται τὸ πραχθὲν παρὰ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ δούλου, χώρα τῇ κατὰ τοῦ δεσπότου ἀγωγῇ ὡς ἐπιτρέψαντος.

a filio vel servo gestum est, locus est quod iussu actioni contra dominum.

L. 1. §. 7. 8. *D.* XV. 4. Ὁ ἄνηβος κελεύων χωρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου οὐκ ἐνέχεται. καὶ ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων καὶ ὁ καλῇ πίστει νομεὺς κελεύοντες ἐνέχονται.

Pupillus sine auctoritate tutoris iubens non tenetur. Etiam usufructuarius et bonae fidei possessor, si iusserint, tenentur.

§. 9. Καὶ ὁ κουράτωρ τοῦ νέου ἢ τοῦ μαινομένου ἢ τοῦ ἀσώτου [ἐὰν κελεύ]σῃ, ἐνέχεται ὁ τοῦ δούλου δεσπότης. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀληθοῦς φροντιστοῦ· εἰ γὰρ μὴ ἀληθ[ὴς ἦν, οὐκ] ἐνέχεται.

Item si curator minoris vel furiosi vel prodigi iusserit, dominus servi tenetur. Idem de vero procuratore dicendum est: nam si non verus erat, non tenetur.

L. 2. *pr. D. eod.* [β'.] Paulo. Ἐὰν κελεύσει τοῦ ἐπιτρόπου ἐπὶ συμφέροντι τῷ ἀνήβῳ δανείσῃ δούλῳ αὐτοῦ, ἐνέχεται ὁ ἄνηβος.

II. *Paulus.* Si iussu tutoris in utilitatem pupilli servo eius [quis] crediderit, pupillus tenetur.

§. 1. Χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ δούλης καὶ θυγατρὸς δανειζομένης κελεύσει τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου.

Locum [haec actio] habet et in ancilla et filia, quae iussu patris vel domini mutuam pecuniam sumsit.

§. 2. Ἐὰν κελεύσει μου συναλλάξεις ἀλλοτρίῳ δούλῳ, [οὔτε εἰ μετὰ] ταῦτα κτήσομαι αὐτόν, ἐνέχομαι ὡς κελεύσας.

Si iussu meo cum servo alieno contraxeris, nec si postea eum acquisiero, actione quod iussu teneor.

L. 3. *D. eod.* γ'. Ulpi. Ἐνέχεται ὁ δεσπότης ἐπιτρέπων ἐπὶ

III. *Ulpi.* Tenetur dominus, qui sub certis usu-

τοῦ ἄνων. εἰ δὲ τὸν ὑπεξούσιόν μου υἱὸν ἐνστίτορά μου ὄντα δανειζόμενον ἐγγυήσομαι, ὑπόκειμαι καὶ τῇ ἐνστιτουτορίᾳ, ὡς βι. ιδ' τί. γ' διγ. ιθ'.

10. *Anon.* [*ad l.* 1 §. 5]. Si vero pro filio meo, qui institor meus esset, mutuam pecuniam accipiente fideiussero, etiam institoria teneor, ut lib. XIV tit. 3 dig. 19 [§. 2].

τὸ μὲν γὰρ κελεύειν δεσπότου ἐστὶν ἢ πατρος, τὸ δ' ἐγγυήσασθαι ἐξωτικοῦ. καὶ διὰ τοῦτο ἡ τοῦ οἰκέτου δέσποινα κελεύουσα μὲν ἑτέρῳ συναλλάξαι τῷ οἰκέτῃ κατέχεται τῇ κουοδιούσου καὶ ο[ὐ] κέχρηται τῇ [τοῦ] βελλιανείου παραγραφῇ· ἐγγυωμένη δὲ τὸν οἰκέτην ἐντερκεδεύ[ειν δοκ]εῖ καὶ ἀντιτίθησι τὴν τοῦ δόγματος παραγραφήν, πλὴν εἰ μὴ ὁ οἰκέτης εἰς χρείας αὐτῆς ἐδανείσα[το], ὡς ἐν τῷ ἑξῆς βι. τί. α' διγ. κε' φησίν.[h])

11. [*Steph. ad l.* 1 §. 5]. Iubere domini est vel patris, fideiubere extranei. Ideo etiam domina servi, si servum iusserit cum alio contrahere, quod iussu tenetur et SC. Velleiani exceptione non utitur: si vero pro servo fideiubeat, intercedere videtur et SC. exceptionem opponit, nisi servus ad usus eius pecuniam acceperit, ut lib. sequenti tit. 1 dig. 25 dicit.

κυριλλ. ..... φατοναβιτ .....

12. *Cyrill.* [*l.* 1 §. 6]. ..... ratihabit .....

σῆ. ὅτι καὶ ἡ φατοναβιτίων χώραν τῇ κουοδιούσου ποιεῖ μα ..... καὶ αὐτη .....

13. [*Steph. ad l.* 1 §. 6]. Nota etiam ratihabitionem quod iussu actioni locum facere .....

κυριλλ. ἄνηβος ἄνευ ἐπιτρόπου οὐ καλῶς κελεύει. οὐσουφρουκτουάριος καὶ βόνα φίδε νομεὺς κατέχονται κυοδιούσου.

14. *Cyrill.* [*l.* 1 §. 7. 8]. Pupillus sine tutore non recte iubet. Usufructuarius et bona fide possessor quod iussu tenentur.

τοῦ αὐτοῦ. [εἰ] κουράτωρ ἢ προκουράτωρ κελεύσει, κατέχεται ὁ πρωτότυπος· εἰ δὲ πλαστὸς ἦ[ι] ὁ προκουράτωρ, αὐτὸς κατέχεται. εἰ δὲ ἐπίτροπος κελεύσει εἰς ὠφέλειαν τοῦ ἀνήβου, ἐνάγεται ὁ ἄνηβος. καὶ ἐπὶ δούλης καὶ ὑπεξουσίας χώρα τῇ κυοδιούσου.

15. *Eiusdem.* [*l.* 1 §. 9 *l.* 2 *pr.* §. 1]. Si curator vel procurator iusserit, principalis tenetur: si vero falsus procurator sit, ipse tenetur. Si autem tutor iusserit in utilitatem pupilli, pupillus convenitur. Etiam in ancilla et filiafamilias quod iussu locum habet.

στεφα. ἰδοὺ ἐνταῦθα σῆ. ὅτι τοῦ ἐπιτρόπου κελεύσαντος τότε ὁ πούπιλλος τῇ κυοδιούσου κατέχεται ..... — γέγονε .... δεν δε μισθων .. το .. κ ..... τί. τῆς α' τῶν ἐνστιτ. .....τ·σαντ.. εκαστα..... δύναται χείρ .... ἑαυτοῦ ποιεῖν αὐτὰ ..... διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τῷ προλαβόντι διγ. ἀδιαστίκτως εἶπον, τὸν πούπιλλον τῇ κουοδιούσου κατέχεσθαι CUM TUTORIS AUCTORITATE κελεύσαντα. ἑτέρῳ λόγῳ ὅτι ἐν ᾧ μετὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου βλάβ. .. δύναται ἀποκαθίστασθαι ..... διὰ τῆς του ..... παθεῖν τὸ ἱκανόν. σῆ. ὅτι ..... καὶ ..... — — — — — ..... τοῦ δ' βι. τοῦ κώδ.

16. *Steph a.* [*ad l.* 2 *pr.*]. Ecce hic nota, si tutor iusserit, pupillum tune teneri ..... — — — — — — Ideo in superiori dig. indistincte dixi, pupillum, qui cum tutoris auctoritate iubeat, quod iussu teneri. ..... — — — — — — — — — — — .... lib. IV Cod.

κυριλλ. εἰ ἀλλοτρίῳ δούλῳ κελεύσω σοι συναλλάξαι, οὐ δ' ἂν ἐπικτήσωμαι αὐτὸν, κατέχομαι.

17. *Cyrill.* [*l.* 2 §. 2]. Si te iussero cum alieno servo contrahere, nec si eum redemero, teneor.

— — — — — — — — — — — — — — ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος διγ.

18. — — — — — — — — — — — — — — — in fine huius dig. 19. || ..... non facit.

..... ενκελουσ..σϑ.δ..... .... οὐ ποιεῖ.

ῥητ. ..... μείζοσι τοῖς ἡμικατοστιαίοις..... .. πῶς οἷόν τε ἦν κατέχεσθαι, ὅτε ὁ ὑπὲρ τὴν ἡμικατοστὴν κεκώλυται τόκος; στεφ. ..... κεκώλυται ὁ ὑπὲρ τὴν ἡμικατοστὴν τόκος. οἱ μὲν γὰρ ἰλλούστριοι καὶ οἱ τούτοις ..... το ινικα μόνον ἑκατοστὴς δύνανται ἐπερωτᾶν, οἱ δὲ ἐργαστηρίων ἢ ἄλλης ἐμπορίας προεστῶτες .....

19. *Quaesiv.* [*ad l.* 3]. Quomodo ..... in maiores usuras quam dimidiam centesimae teneri potest, quum usurae ultra dimidiam centesimae prohibitae sint? *Steph.* ..... usurae ultra dimidiam centesimae prohibitae sunt. Illustres enim et qui iis ..... tertiam tantum partem centesimae stipulari

184) Expl. fol. 207. 204. Inc. fol. 199. 196.

h) Expl. fol. 207. 204. Inc. fol. 199. 196.

i) Cod. εἶ.

τοιοῖσδε τόκοις συναλλάξαι τῷ δούλῳ· τὸ δὲ μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῦ παρὰ τοῦ δούλου μοι ὑποτεθὲν οὐχ ὑπόκειται.

δ'. Ulpi. Καὶ ὁ διοικῶν τὰ τῆς πόλεως ὡς ἐπιτρέπων [συναλ]λάξαι τῷ δούλῳ τῆς πόλεως ἐνέχεται.

ε'. Paulos. Ἐὰν πατὴρ ἢ δεσπότης μέλλων δανείζεσθαι κελεύσῃ ἀπαριθμηθῆναι τῷ υἱῷ ἢ τῷ δούλῳ, οὐχ ὡς ἐπιτρέψας πραγματεύσασθαι, ἀλλὰ τῷ δανειακῷ ἐνάγεται.

Ἐὰν δύο κοινὸν δοῦλον ἐχόντων εἷς τῶν δεσποτῶν κελεύσῃ συναλλάξαι τῷ δούλῳ, μόνος ἐνάγεται· εἰ δὲ οἱ δύο κελεύσουσι, ἕκαστος εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται· ἐοίκασι γὰρ δυσὶν ἐντειλαμένοις.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ιή ΒΙΒΛΙΟΥ.[185])

ris cum servo contrahi iussit: res autem a servo contra eius voluntatem mihi obligata non tenetur.

IV. *Ulpi.* Etiam civitatis administrator, si servum contrahere iussit, tenetur. *L.* 4. *D.* XV. 4.

V. *Paulus.* Si pater vel dominus pecuniam mutuam accepturus iusserit servo vel filio numerari: non quasi iusserit negotiari, sed condictione ex mutuo convenitur. *L.* 5. *pr. D. eod.*

Si ex duobus, qui servum communem habent, unus servum contrahere iusserit, solus convenitur: sed si uterque iusserit, uterque in solidum convenitur: nam similes sunt duobus mandantibus. §. 1.

FINIS LIBRI XVIII.

..... οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἄνθρωποι τὴν ἡμιεκατοστὴν κελεύονται ἐπερωτᾶν ..... ἐργαστηρίου ἢ ἄλλης ἐμπορίας προεστῶτα καὶ .. τ· — — — — — — ..... αὐτῷ ἀπο ..... βι. δ' τί. ς' διγ. ζ' θέ. β'.

κυρίλλ. εἰ σύνδικος πόλεως κελεύσει, αὐτὸς κατέχεται.

τυχὸν ὁ τῆς πόλεως ..... αλλ .. πραγ ..... τω ..... κατέχεται κουοδιούσου ..... τὸ ἀπο .. ετ. σθαι αὐτὸν .....

στεφ. ..... — — — — παρεκει .... κατέστησε ..... ἔνθα δὲ μὴ ἀνάγκη τοῦ ὀφφικίου γέγονεν ἔνοχος, τυχὸν γὰρ ἐνοβάτευσεν εἰς ἑαυτὸν πολιτικὴν ἐνοχήν, τότε καὶ μεω .. απελθει .... κατέχεται κα ..... [ὡς] ἐστὶ μαθεῖν ἐξ ὧν ὁ παππιανὸς ἐν τῷ ν' τῶν διγ. βι. τί. [η'] διγ. γ' φησίν.

κυρ. ὁ αὐτὸς δανεισάμενος καὶ κελεύσας υἱῷ ἢ δούλῳ αὐτοῦ ἀπαριθμηθῆναι πρωτοτύπως κατέχεται.

..... οὔτε γὰρ ει . πιδαν εἰς τὴν οἰκε ... ἢ ἐπει .. γα ..... το ..... συνάλλαγμα, τῷ δανειακῷ κονδικτικίῳ καὶ οὐ τῇ κουοδιούσου [ἐνάγεται] ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης .... παντελῶς ὁ τὸ χρυσίον ἀπαριθμήσας[k]), εἰ καὶ μὴ κληρονόμος αὐτοῦ γένηται τοῦ κελεύσαντος, ὡς ἔγνως βι. δ' [τοῦ κώδ.] τί. κς' διατ. δ'.

κυρίλλ. εἰ [εἷς τῶν] δεσποτῶν κελεύσει, μόνος ἐνάγεται· εἰ δὲ οἱ δύο, [ἑκά]τερος εἰς τέλειον· ἐοίκασι γὰρ [τοῖς] δύο ἐντ[ειλαμένοις]

..... δύο τινῶν ἐνταλθεὶς δύναται καθ' ο ... ουλ ..... ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων συναλλαγμάτων ..... ὡς ὁ οὐλπιανὸς ἐν τῷ μς' τῶν διγ. βι. τί. .. διγ. .. φησίν.

τοῦ ἀνων. ..... ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται ..... πρω. δικά ...[l])

20. *Cyrill.* [*l.* 4]. Si syndicus civitatis iusserit, ipse tenetur.

21. [*Steph. ad l.* 4]. Forte civitatis ..... — — — —

22. *Steph.* [*ad l.* 4]. ..... — — — — — Ubi vero non necessitate officii obligatus est, forte enim novando obligationem publicam in se suscepit, tunc ..... — tenetur ..... ut discere est ex his, quae Papinianus dicit lib. L Dig. tit. 8 dig. 3 [§. 2].

23. *Cyr.* [*l.* 5 *pr.*]. Qui ipse pecuniam mutuam accepturus est, eamque filio vel servo suo numerari iubet, principaliter tenetur.

24. [*Steph. ad l.* 5 *pr.*]. .... contractus, certi condictione, non autem quod iussu, pater vel dominus convenitur, [nec] omnino [convenitur is], cui pecunia numerata est, nisi heres eius, qui iussit, extiterit, ut didicisti lib. IV Cod. tit. 26 const. 4.

25. *Cyr.* [*l.* 5 §. 1]. Si unus ex dominis iusserit, solus convenitur: si ambo, uterque in solidum: similes enim sunt duobus mandantibus.

26. [*Steph. ad l.* 5 §. 1]. ..... qui a duobus mandatum accepit, [alterutrum in solidum convenire] potest ..... sed etiam in reliquis omnibus contractibus .... sicut Ulpianus lib. XLVI Dig. tit.. dig.. dicit.

27. *Anon.* [*ad l.* 5 §. 1]. ..... pater dominusve in solidum convenitur .....

185) Expl. fol. 199. 196.

k) Legendum crediderim: καὶ οὐκ ἐνάγεται παντελῶς ᾧ τὸ χρυσίον ἀπηριθμήθη, εἰ μὴ κλ.

l) Expl. fol. 199. 196.

BASILICORUM

LIBER XIX

RESTITUTUS.

ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Περὶ συναλλάγματος πράσεως καὶ ἀγορασίας, καὶ περὶ συμφώνων τοῦ τε πράτου καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ συντεθέντων, καὶ ποῖα πράγματα οὐ δύνανται πιπράσκεσθαι, καὶ περὶ εὐνούχων καὶ πατέρων τους υἱοὺς ἐκποιουμένων. [1])

L. 1. *pr.* §. 1. *D.* XVIII. 1. Ποτὲ [2]) καταλλαγὴ ἦν πραγμάτων ἀντιδιδομένων, ὕστερον δὲ γέγονεν ἡ πρᾶσις ἀργυρίων ἐπινεμηθέντων [3]). χωρὶς γὰρ ἀργυρίων οὐ συνίσταται ἡ πρᾶσις.

§. 2. Ἡ [4]) ἀγορασία τοῦ ἐθνικοῦ νομίμου ἐστί· διὸ καὶ συναινέσει συνίσταται καὶ μεταξὺ ἀπόντων καὶ διὰ μέσου καὶ διὰ γραμμάτων.

L. 2. *pr. D. eod.* Μεταξὺ [5]) πατρὸς καὶ υἱοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ ἰδιοκτήτῳ πεκουλίῳ [6]), οὐ συνίσταται πρᾶσις.

§. 1. Ἄνευ [7]) τιμήματος οὐκ ἔστι πρᾶσις.

L. 4. 5. *D. eod.* Τοῦ [8]) ἐλευθέρου καὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ μνημείου συνίσταται πρᾶσις, ἐὰν ἀγνοῇ ὁ ἀγοραστής. δυσχερῶς γὰρ ὁ ἐλεύθερος ἀπὸ τοῦ δούλου διακρίνεται.

L. 6. §. 2. *D. eod.* Τὸ [9]) ἐξ ἀρχῆς σύμφωνον διὰ μεταγενεστέρου δύναται ἀμείβεσθαι· ὥσπερ καὶ ὑπαναχωρεῖν τέλος ἔξεστιν, εἰ μὴ ἐπληρώθη, ἅπερ ἕκαστον μέρος ὀφείλει ποιεῖν. [δύναται [10]), φησὶν, ὑπαναχωρεῖν τοῦ συναλλάγματος πάντῳ μεταγενεστέρῳ, ἡνίκα μηδέτερον τῶν

TITULUS I.

De contractu emtionis et venditionis, et de pactis inter venditorem et emtorem compositis, et quaenam res vendi non possint, et de eunuchis, et de patribus, qui filios distrahunt.

I. Olim erat permutatio rebus invicem datis. Postea vero sequuta est venditio nummis excogitatis: nam sine nummis venditio non contrahitur.

Emtio iuris gentium est: ideo et consensu contrahitur et inter absentes et per mediam personam et per epistolam.

II. Inter patrem et filium, praeterquam in peculio castrensi, venditio non contrahitur.

Sine pretio venditio nulla est.

IV. V. Liberi hominis et loci sacri et religiosi venditio consistit, si emtor ignoret. Difficile enim liber homo a servo dignoscitur.

VI. Pactum initio interpositum mutari per posterius potest: sicut et abire prorsus licet, nisi fuerint impleta, quae utraque pars facere debet. [Potest, ait, a contractu quis recedere pacto posteriore, quum neutra pars sua praestitit: emtor, solvendo pretium:

1) Rubr. ex ind. Coisl. dedit *Heimbach*. Sed vix genuina est.

2) Syn. p. 188. Attal. tit. 12.

3) *Fabr.* coniicit: ἐπινοηθ. Recte.

4) Syn. p. 188, ubi sic est: *Καὶ ὅτι ἡ ἀγ.*

5) Syn. p. 188. *Πεῖρα* tit. 1.

6) *Πεῖρα*: *πράγματι*. In Syn. additur scholium: *Ὁ γὰρ ὑπεξούσιος ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ τάξιν ἔχει αὐτεξουσίου.* (Nam filiusfamilias in castrensi peculio vicem patrisfamilias obtinet.)

7) Syn. p. 188, ubi sic est: *καὶ ὅτι ἄνευ.* Ibidem scholium additur hoc: *Χωρὶς τιμήματος οὐδεμία συνίσταται πρᾶσις. ἡ δὲ τιμήματος ἀπαρίθμησις οὐ συνίστησιν τὴν πρᾶσιν, ἀλλὰ τὸ περὶ τούτου σύμφωνον. ταῦτα δὲ λέγομεν ἐπὶ τῆς ἀγράφου πράσεως. ἐπὶ γὰρ τῆς ἐγγράφου οὐχ ἑτέρως τὸ τέλος προσγίνεσθαι λέγομεν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ, εἰ μὴ καὶ τὰ συμβόλαια τῆς πράσεως συγγραφῇ ἢ οἰκείᾳ χειρὶ τοῦ πιπράσκοντος, ἢ ὑπὸ ἑτέρου μὲν γραφῇ, ὑπογράψῃ δὲ ὁ πιπράσκων· εἰ δὲ διὰ ταβελλίωνος γένηται, εἰ μὴ καὶ κομπλειόνες παρακολουθήσουσι, ἡγησαμένης τῆς ὑπογραφῆς, καὶ ἀπολυθῇ τὰ συμβόλαια τοῖς μέρεσιν. ἐν ὅσῳ γὰρ ἐλλείπει τι τούτων, καὶ μεταμελείᾳ χώρα γενήσεται, καὶ δύναται ὁ ἀγοραστὴς καὶ ὁ πράτης ἀζημίως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος· οὕτω μέντοιγε, εἰ μὴ ἄρα ἤδη ἔτυχέ τι λόγῳ ἀρραβῶνος δοθέν. τούτου γὰρ γενομένου, εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως ἡ πρᾶσις γένηται, ὁ ἀναχωρῶν τοῦ συναλλάγματος, εἰ μὲν ἀγοραστὴς εἴη, ἀπόλλυσι τὸν ἀρραβῶνα· εἰ δὲ πράτης, τὸ διπλοῦν παρέχειν ἀναγκάζεται, εἰ καὶ μηδὲν ἐν τῷ δίδοσθαι ἀρραβῶνας συνεφωνήθη. τίμημα μέντοι πάντως ὁρίζεσθαι χρὴ ἐπὶ τῆς πράσεως. οὐδενία γὰρ ἔσται πρᾶσις, τιμήματος μὴ ὑποκειμένου. ἀλλὰ καὶ κύρτον εἶναι δεῖ τὸ τίμημα.* (Sine pretio nulla venditio contrahitur. Pretii vero numeratio venditionem non perficit, sed conventio de eo. Dicimus autem haec de venditione, quae fit sine scriptura. Nam in ea, quae scriptura conficitur, non aliter perfici emtionem et venditionem dicimus, nisi et venditionis instrumenta conscripta fuerint vel propria venditoris manu, vel ab alio quidem scripta, subscripta vero a venditore: quodsi per tabellionem scribantur, nisi et completiones subsequutae fuerint, praemissa subscriptione, et instrumenta partibus absoluta fuerint Donec enim aliquid deest ex his, et poenitentiae locus erit, et emtor et venditor possunt a contractu impune recedere: ita tamen, nisi iam arrhae nomine aliquid datum fuerit. Nam si hoc factum sit, sive in scriptis sive sine scriptis facta fuerit venditio, recedens a contractu, si quidem emtor sit, arrhas omittit: sin autem venditor, duplum praestare cogitur, quamvis nihil in danda arrha convenerit. Pretium tamen omnimodo in venditione definiri oportet. Nam nisi pretium subsit, nulla erit venditio. Sed et certum esse pretium debet.)

8) *Πεῖρα* tit. 38.

9) Syn. p. 188.

10) Seqq. scholium sapiunt.

μερῶν ἐποίησε τὰ ἑαυτοῦ· ὁ μὲν ἀγοράσας διδοὺς τὸ τίμημα· ὁ δὲ πιπράσκων, μὴ τραδιτεύσας τὸ πρᾶγμα, ἡ λεγομένη ῥὲ νόνδουμ σεκούτα.]

Ἐὰν [11]) δοῦλος πραθῇ ὑπὸ αἵρεσιν τήν·. ἐὰν τοὺς λογισμοὺς ἀποδῷ δοκιμασίᾳ τοῦ πράτου, αἱρετικὴ ἐστιν ἡ πρᾶσις. ἡ δὲ αἱρετικὴ τότε πληροῦται, ὅτε ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις. τὴν δὲ δοκιμασίαν οὐκ αὐτοῦ τοῦ πράτου, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δεχόμεθα· καὶ εἴτε δυνάμενος τοὺς λογισμοὺς λαβεῖν οὐκ ἔλαβεν εἴτε λαβὼν πλάττεται μὴ λαβεῖν, ἐνάγεται τῇ ἐκδικούσῃ ἀγωγῇ τὰ ἀφαιρεθέντα πράγματα. εἰ γὰρ τὴν δοκιμασίαν αὐτοῦ ἀποδέξομεν, ἄκυρος ἡ πρᾶσις εὑρεθήσεται, ὡς ἔνθα πωλῶν ἢ ἐπερωτώμενος εἶπῃ· ἐὰν θέλω.

Οἱ [12]) πωλοῦντες καὶ οἱ ἀγοράζοντες ἐὰν διχονοῶσι [13]) περὶ τὸ τίμημα ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὴν ὕλην, οὐκ ἐῤῥωται ἡ πρᾶσις· τυχὸν γὰρ ἐγὼ πέτρον ἐνόμιζον πωλεῖν, καὶ σὺ παῦλον ἀγοράζειν· ἢ χαλκὸς ἀντὶ χρυσοῦ ἐπωλεῖτο. [14])

Ἡ δὲ περὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ πιπρασκομένου πλάνη οὐ βλάπτει τὸ συνάλλαγμα [15]).

Εἰ [16]) δὲ ὄξος ἀπὸ οἴνου, οὐ μὴν σκευαστὸν, ἀντὶ οἴνου πραθῇ, ἐῤῥωται ἡ πρᾶσις.

Καὶ [17]) ἐὰν ἧττον δόκιμός ἐστιν ὁ πραθεὶς χρυσὸς, παρ' ὃ ὁ ἀγοραστὴς ἤλπιζεν, ἐῤῥωται ἡ πρᾶσις.

Τῆς [18]) γὰρ πλάνης περὶ τὸ σῶμα γενομένης ἀσύστατος ἡ πρᾶσις. συναινεῖ δὲ περὶ τὸ σῶμα καὶ τυφλὸς καὶ ὁ μὴ ἀκριβῶς τὰς ὕλας εἰδώς.

Ἐπὶ [19]) δὲ τῶν τοιούτων τὸ πρόσωπον σκοπεῖται τῶν συναλλασσόντων, καὶ οὐχ οἷς ἡ ἀγωγὴ προσποριζεται. εἰ γὰρ ἐμοῦ παρόντος ὁ υἱός μου ἀγοράσῃ ὀνόματι αὐτοῦ, οὐχ ἡ ἐμὴ ὑπόνοια ἀλλ' ἡ αὐτοῦ σκοπεῖται.

Εἰ [20]) δὲ τῷ δούλῳ μου ἢ τῷ διοικοῦντι τὰ πράγματά μου πωλήσεις δοῦλον φυγάδα ἀγνοοῦντι, ἐμοῦ γινώσκοντος, οὐκ ἐνέχῃ τῷ νόμῳ.

Καὶ [21]) εἰδὼς καὶ ἀγνοῶν ἀνισχύρως ἀγοράζω τὸ ἐμόν· εἰ δὲ ἠγνόησα, καὶ τὸ τίμημα ἀπαιτῶ. εἰ μέντοι μόνην χρῆσιν εἶχον ἐν τῷ πραθέντι μοι, ἐῤῥωται ἡ πρᾶσις.

Διακρίσει [22]) δὲ τοῦ δικαστοῦ μειοῦται τὸ τίμημα.

Εἰ [23]) κοινὸν πρᾶγμα πραθῇ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου, ἐν μέρει ἰσχύει, καὶ ἐν μέρει οὐκ ἰσχύει.

Ἐὰν [24]) κελευσθεὶς ὁ δοῦλός μου τοὺς ὅρους ὑποδεῖξαι τοῦ πραθέντος ἀγροῦ πλέον ὑποδείξῃ ἢ κατὰ δόλον ἢ ἄγνοιαν, οὐ προκρίνει μοι. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ παραδόσεως νομῆς σχολαζούσης, εἰ ἐσχόλασεν ὁ δεσπότης.

venditor rem tradendo: quod quidem dicitur, re nondum sequuta.]

VII. Si servus venditus sit sub conditione: si rationes reddiderit arbitrio venditoris, conditionalis venditio est. Conditionalis autem tunc perficitur, quum conditio extiterit. Arbitrium vero non ipsius venditoris, sed boni viri intelligimus: et sive rationes accipere potuit nec accepit, sive accepit et fingit se non accepisse, convenitur actione, quae res subtractas vindicat. Nam si arbitrium ipsius accipiamus, venditio irrita erit, quemadmodum si quis in vendendo vel promittendo dixerit: si voluero. *L.* 7. *pr.* *D.* XVIII. 1.

IX. Si venditores et emtores in pretio dissentiant vel in re vel in materia, venditio non valet: fortasse enim Petrum ego me vendere putabam, tu te Paulum emere: vel aes pro auro vendebatur. *L.* 9. *pr.* *D. eod.*

Error autem in nomine rei venditae contractui non nocet. §. 1.

Quodsi acetum e vino, non factitium, pro vino veneat, venditio valet. §. 2.

X. Item si aurum venditum fuerit deterius, quam emtor speraret, venditio valet. *L.* 10. *D. eod.*

XI. Si in corpore erretur, venditio non consistit. Consentit autem circa corpus etiam caecus et qui materiarum discernendarum minus peritus est. *L.* 11. *pr.* *D. eod.*

XII. In his autem persona contrahentium spectatur, neque vero eorum, quibus actio acquiritur. Nam si me praesente filius meus suo nomine emat, non mea sed ipsius opinio spectatur. *L.* 12. *D. eod.*

XIII. Sed si servo meo vel procuratori ignoranti servum fugitivum vendideris, me sciente, non teneris lege. *L.* 13. *D. eod.*

XVI. Et sciens et ignorans inutiliter, quod meum est, emo: quodsi ignoravi, pretium quoque repeto. Si tamen solum usumfructum in re mihi vendita habui, venditio valet. *L.* 16. *pr.* §. 1. *D. eod.*

XVII. Cognitione autem iudicis pretium minuitur. *L.* 17. *D. eod.*

XVIII. Si res communis vendita sit ignorante domino, pro parte valet, pro parte non valet. *L.* 18. *pr.* *D. eod.*

Si servus meus iussus agri venditi fines demonstrare, plus demonstraverit vel dolo vel ignorantia, nihil mihi praeiudicat. Idem et de traditione possessionis vacantis. ..... §. 1.

---

11) *Πεῖρα* tit. 31.

12) Syn. p. 189. *Πεῖρα* tit. 38.

13) *Πεῖρα*: *διχονοήσωσι.*

14) Haec verba: *ἢ χαλκ.* — *ἐπωλεῖτο* in *πείρᾳ* desunt. Caeterum in Syn. ad haec verba additur schol: *Εἰ ἀντὶ χρυσοῦ πραθῇ χαλκός, ἑκατέρου ἀγνοοῦντος, ἄκυρος ἡ πρᾶσις· εἰ δέ τι ἔχει ἀπὸ χρυσοῦ ὁ χαλκός, ἐῤῥωται ἡ πρᾶσις.* (Si pro auro aes veneat, utroque ignorante, irrita est venditio: sin autem aes aliquid habeat ex auro, valet venditio.)

15) In *πείρᾳ* additur: *οἷον [ἐὰν] ἀντὶ παρθένου γυναῖκα ἀγοράσω, οὐ μὴν ἔνθα ἀντὶ ἀνδρὸς ἀγορασθῇ γυνή.* Nempe haec ex Cap. 11 them. 2 huc translata sunt.

16) Syn. p. 189. Ibi accedit schol: *Ἐπὶ μὲν τοῦ ὄξους, ἐπειδὴ κατ' ἀρχὰς οἶνος ἦν, συνίστασθαι τὴν πρᾶσιν· εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς ὄξος ἦν, τυχὸν ὀμφάκων σταφυλῶν, οὐκ ἰσχύει.* (In aceto, quoniam ab initio vinum fuit, consistit venditio: si vero ab initio acetum erat, puta de immaturis uvis, non valet.)

17) Syn. p. 189.

18) *Πεῖρα* tit. 38.

19) *Πεῖρα* tit. 38.

20) *Πεῖρα* tit. 38.

21) Syn. p. 189.

22) Syn. p. 189.

23) Syn. p. 189.

24) Syn. p. 189.

L. 19. *D.* XVIII. 1. Ὅπερ[25]) ἐπώλησα, οὐ γίνεται τοῦ λαβόντος, εἰ μὴ δοθῇ τὸ τίμημα ἢ ἱκανοδοσία, ἢ χωρὶς ἱκανοδοσίας καταπιστεύσω τῷ ἀγοραστῇ.

XIX. Quod vendidi, non fit accipientis, nisi pretium solutum sit vel sadisdatum, vel sine satisdatione emtori fidem habuero.

L. 21. *D. eod.* Τὸ[26]) παρὰ τοῦ πράτου λεγόμενον ἀσαφῶς, αὐτὸν βλάπτει. [οἷον[27]) ἐπώλησά τινι ἀγρὸν εἰς λίτρας ιβ' εἰπὼν, δια γ' ἐτῶν ἀπολαβεῖν με τὸ τοιοῦτον ποσόν. πληρωθέντος γοῦν τοῦ χρόνου, ἐζήτουν τὰς δ' λίτρας. ὁ δὲ ἔλεγε, τῶν γ' πληρωθέντων ἐτῶν ἅπαν ἀποδοῦναι. διὰ τὸ μὴ σαφηνίσαι γοῦν ἐν τῇ πράσει, πῶς ὤφειλον λαβεῖν, βέβλαμμαι. εἰ γὰρ ἐδήλωσα τοῦτο, ἔλαβον ἄν, ὡς συνεφώνησα. νυνὶ δὲ πρὸς εὐεργεσίαν ἑρμηνευθήσεται τοῦ ἀγοραστοῦ.]

XXI. Quod a venditore obscure dicitur, ipsi nocet. [Exempli gratia, vendidi alicui agrum duodecim libris, et dixi, me per triennium huiusmodi quantitatem recipere velle. Completo igitur anno, petebam quatuor libras. Ille vero respondit, se tribus annis completis totum soluturum. Quoniam ergo non perspicue dixi in venditione, quomodo accipere debuerim, mihi nocui. Nam si rem aperte significassem, accepissem, uti convenisset. Nunc autem in emtoris utilitatem fiet interpretatio.]

L. 25. §. 1. *D. eod.* Οὐκ[28]) ἀναγκάζεται ὁ πράτης τὸ πρᾶγμα ποιεῖν τοῦ ἀγοραστοῦ, ὥσπερ ὁ ἐπερωτηθεὶς ἀναγκάζεται.

XXV. Venditor rem emtoris facere non cogitur, sicut promissor cogitur.

L. 27. *D. eod.* Ὁ[29]) ἐξ οἱουδήτινος ἀγοράζων, νομίζων αὐτὸν δεσπότην, καλῇ πίστει ἀγοράζει· οὐ μὴν ὁ ἀγοράζων παρὰ ἀνήβου χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, ἢ ἐν εἰδήσει σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ πλαστοῦ ἐπιτρόπου.

XXVII. Qui a quolibet emit, quem dominum esse putat, bona fide emit: non autem, qui emit a pupillo sine tutoris auctoritate, vel scienter falso tutore auctore.

L. 29. 30. *D. eod.* Οὐχ[30]) ἕπεται τῷ πραθέντι δούλῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ. ὅθεν ἐὰν[31]) κλέψῃ τι τοῦ πεκουλίου, καὶ περιέλθῃ εἰς τὸν ἀγοραστὴν, χώρα τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ κλαπὲν πρᾶγμα, καὶ τῇ περὶ ἀποκρυβῆς ἀγωγῇ, καὶ τῇ διεκδικούσῃ τὸ τοῦ πραθέντος τίμημα.

XXIX. XXX. Servum distractum peculium eius non sequitur. Unde si quid ex peculio subripuerit, idque ad emtorem pervenerit, locus est actioni, qua res furtiva condicitur, et actione ad exhibendum, et actioni ad consequendum pretium.

L. 32. *D. eod.* Τὰ[32]) ἐν δημοσίῳ ἐδάφει ὄντα ἀργυροπρατικὰ ἐργαστήρια καὶ ἕτερα τοῦ δημοσίου εἰσὶν, εἰ καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἰδιωτική. ὁ οὖν πιπράσκων αὐτά, οὐ τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ τὸ δίκαιον πιπράσκει.

XXXII. Argentariae tabernae et caeterae in solo publico positae ad publicum pertinent, etiamsi usus earum privatus sit. Qui igitur eas vendit, non solum sed ius vendit.

L. 33. *D. eod.* Ἐὰν[33]) ἐν τῇ πράσει λεχθῇ —

XXXIII. Si in venditione dictum sit —

L. 34. §. 4. *D. eod.* Τοῦ[34]) πράτου μου τὴν νομὴν ἰσχυρῶς ἀγοράζω παρὰ τοῦ ἔχοντος αὐτὴν, καὶ δύναμαι περιγενέσθαι ἐν τῇ περὶ νομῆς δίκῃ.

XXXIV. Venditoris mei possessionem utiliter emo ab eo, qui eam habet, et in iudicio possessionis potior esse possum.

§. 5. Ὁ[35]) [ὑπὸ γεῦσιν][36]) ἀγοράζων δύναται ἀποδοκιμάζειν· ὁ δὲ ὑπὸ μέτρον, οὔτε προστιθέναι οὔτε ἀφαιρεῖν.

Qui [sub lege degustationis] emit, improbare potest: at qui sub mensura emit, nec addere nec demere potest.

§. 6. Ἐὰν[37]) εἴπω, πέτρος ἢ παῦλός ἐστί μοι ἀγορασθεὶς, ὃν θέλει ὁ πράτης, δίδωσιν, ὡς ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων. ἀλλ' ἑνὸς τελευτήσαντος, ὁ ἄλλος δίδοται. ὁ γὰρ πρῶτος τῷ πράτῃ, ὁ ἄλλος τῷ ἀγοράσαντι[38]) ἐγκινδυνεύεται· εἰ μέντοι[39]) οἱ δύο ἅμα τελευτήσωσι, κεχρεώστηται τὸ τίμημα.

Si dixero, est mihi emtus Petrus aut Paulus, venditor quem velit, dat, sicut in stipulationibus. Sed uno mortuo alter datur. Nam prior venditoris, alter emtoris periculo est. Quodsi pariter ambo decesserint, pretium debetur.

§. 7. Ἐπίτροπος[40]) οὐ δύναται τοῦ ἀνήβου ἀγοράσαι πράγματα. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων, κουράτωρος καὶ φροντιστοῦ καὶ διοικητοῦ καὶ τοῦ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἀλλότρια διοικοῦντος[41]).

Tutor rem pupillarem emere non potest. Idem et in similibus obtinet, curatore et procuratore et administratore et eo, qni praeter voluntatem domini aliena negotia gerit.

L. 35. *pr. D. eod.* Καὶ[42]) χωρὶς ἀῤῥαβῶνος συνίσταται πρᾶσις· ὁ δὲ ἀῤῥαβὼν ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ συμφωνηθῆναι τὸ τίμημα.

XXXV. Etiam sine arrha venditio consistit: arrha autem documentum est, convenisse de pretio.

---

25) Syn. p. 189. Ibi additur scholium: Ἡ ἄγραφος πρᾶσις συνίσταται, κἂν μὴ τὸ τίμημα καταβληθῇ, ἢ τὸ πρᾶγμα παραδοθῇ, ἀλλ' ἢ ἱκανοδοσία δοθῇ, ἢ χωρὶς ἱκανοδοσίας οὕτως ὁ πράτης καταπιστεύσῃ τῷ ἀγοραστῇ. ἡ δὲ ἔγγραφος πρᾶσις οὐ συνίσταται, εἰ μὴ συγγραφῇ καὶ ἀπολυθῇ τὸ περὶ αὐτῆς συμβόλαιον. (Sine scriptis venditio consistit, quamvis pretium solutum non fuerit, vel res tradita, sed vel satisdatum fuerit, vel sine satisdatione venditor emtori fidem habuerit. In scriptis vero celebrata venditio non consistit, nisi de ea instrumentum fuerit conscriptum et absolutum.)

26) Syn. p. 142. 189.

27) Seqq. scholiastam sapiunt. Nec habentur Syn. p. 142.

28) Schol. i. III. 405 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 683. Cf. etiam schol. n. III. 408 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 685, ubi legitur: Οὐκ ἀν. ὁ πρ. δεσπότην ποιεῖν τὸν ἀγορασθὴν κτλ.

29) Syn. p. 190. Cf. *Labbaei* Obss. p. 47.

30) Syn. p. 190. *Πεῖρα* tit. 72.

31) In *πείρᾳ* additur ὁ δοῦλος.

32) Hoc caput *Fabrotus* II p. 656 exhibet. Fortasse hausit in Cod. Paris. 1351.

33) Schol. apud *Heimb.* I p. 623.

34) Syn. p. 190.

35) Syn. p. 190.

36) Ex Tipucito addo.

37) Syn. p. 190.

38) Syn. ἀγορασθέντι.

39) Syn. μέν.

40) *Πεῖρα* tit. 16.

41) *Πεῖρα*: διαπωλοῦντος.

42) *Πεῖρα* tit. 44.

Οὐκ[43]) ἔῤῥωται τὸ εἰπεῖν· ὅσου θέλεις πέπραταί σοι, ὅσου κρίνεις, ὅσου δοκιμάσεις. [πλατέως[44]) τοῦτο νόησον, ἕως οὗ ὁρίσεις τὸ τίμημα· μεθ' ὃ γὰρ ὁρίσεις, δύναται σύστασιν ἡ πρᾶσις ἐπιδέξασθαι.]

Ὁ[45]) τίμημα μὲν ὁρίσας, κατὰ δὲ δωρεὰν μέλλων αὐτὸ μὴ ἀπαιτεῖν, οὐ δοκεῖ πιπράσκειν.

Εἰ[46]) μὲν εἰς τὸ παντελὲς γένηται πρᾶσις δωρεᾶς αἰτίᾳ, οὐκ ἔῤῥωται. εἰ δὲ δωρεᾶς αἰτίᾳ πραθῇ τι ἥττονος τιμήματος, ἰσχύει. μεταξὺ δὲ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὐδὲ τοῦτο ἔῤῥωται, ἀλλὰ ἄκυρος ἡ πρᾶσις.

Ἐὰν[47]) πωλήσας ἀγρὸν παρεχώρησα ὕδωρ, καὶ ὁδὸν χρειωστῶ.

Ἀγρὸν[48]) ὑποθέμενος πέπρακά σοι αὐτὸν ὑπὸ αἵρεσιν τήν· ἐὰν ἀναῤῥύσωμαι αὐτὸν πρὸ τῶν καλανδῶν, οὐ δύναμαί σοι[49]) ἐνάγειν ἐφ' ᾧ ἀναῤῥύσασθαι αὐτὸν καὶ πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν. εἰ δὲ πέπρακά σοι ὥστε πρὸ τῶν καλανδῶν αὐτὸν ἀναῤῥύσασθαι, καλῶς μοι κινεῖς.

Οὔτε[50]) τοῖς μεγάλοις ἐγκλήμασιν ὑποκειμένους δούλους οἱ δεσπόται δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ τῶν διοικούντων τὰ πράγματα αὐτῶν δύνανται πωλεῖν ἐπὶ τῷ θηριομαχῆσαι.

Τὰ[51]) εἰς ἔπαινον τοῦ πιπρασκομένου λεγόμενα παρὰ τοῦ πράτου, εἰ μὲν φαίνονται, οὐκ ἐνοχοποιοῦσιν αὐτόν· οἷον ὅτι εὐειδής ἐστιν ὁ δοῦλος, ἢ καλῶς ὁ οἶκος ἔκτισται. εἰ δὲ εἶποι, γεγραμματισμένον ἢ τεχνίτην εἶναι, τοιοῦτον δίδωσιν, ὡς κατὰ τοῦτο πλείονος πωλήσας.

Δόλον[52]) ὁ πράτης ποιεῖ, οὐ μόνον ἀσαφῶς ἐπὶ παραγραφῇ λαλῶν, ἀλλὰ καὶ ἀμαυρῶς εἰς βλάβην ἀποπροσποιούμενος.

Οὐδεὶς[53]) ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῦ χειριζομένου ὀφφικίου ἀγοράζειν τι δύναται δι' ἑτέρου ἢ δι' ἑαυτοῦ· ἐπεὶ καὶ τοῦ πράγματος ἐκπίπτει, καὶ εἰς τὸ τετραπλοῦν ἐνάγεται. ὑπεξαιροῦνται δὲ οἱ ῥητῶς ἐπιτεταμένοι.

Ἐὰν[54]) πωλήσω σοι βιβλιοθήκην ἐπὶ ὅρῳ· εἰ παράσχωσί σοι τόπον οἱ καμπανοὶ ἐν ᾧ ὀφείλεις αὐτὴν ἀποθέσθαι, καὶ αὐτός ἐμποδίσεις δοθῆναί σοι τόπον, ἐνέχῃ μοι τῇ ἀγωγῇ τῇ συνισταμένῃ ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ συμφώνου ἀποκρίσεως, καὶ τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ τοῦ διαπραθέντος τίμημα, ὡς τῆς αἱρέσεως πληρωθείσης δι' ὧν ἐνεπόδισας.

Οὐκ[55]) ἐφεῖται ἴδιον ἢ ἀλλότριον οἶκον ἢ ἐποίκιον καταλῦσαι ἐπὶ τῷ πλέον κερδᾶναι ἢ ἐπὶ τῷ πραγματεύεσθαι. ἐπείτοιγε ἀκυροῦται μὲν ἡ πρᾶσις εἰς πρόσωπον τοῦ πράτου· ὁ δὲ ἀγοραστὴς διπλοῦν δίδωσι τὸ τίμημα τῷ δημοσίῳ, καὶ ἀναλαμβάνει τὸ τίμημα παρὰ τοῦ πράτου, ἐὰν ἔτυχεν αὐτὸ δεδωκώς.

Εἰκονικὴ[56]) πρᾶσις οὐδέν [ἐστιν] οὔτε δοκεῖ ἐκποιεῖσθαι τὸ πρᾶγμα.

Non valet, si quis dicat: emtum tibi est, quanti velis, quanti iudicaveris, quanti aestimaveris. [Hoc generaliter accipe, donec pretium definiveris: nam postquam definiveris, venditio consistere potest.] *L.* 35. §. 1. *D.* XVIII. 1.

XXXVI. Qui pretium quidem definivit, sed id donationis causa non est exacturus, vendere non videtur. *L.* 36. *D. eod.*

XXXVIII. Si venditio fiat in totum donationis causa, non valet. Si vero donationis causa viliore pretio quid vendatur, valet. Inter virum autem et uxorem ne hoc quidem valet, sed irrita est venditio. *L.* 38. *D. eod.*

XL. Si quum vendidi fundum, aquam concessi, etiam iter debeo. *L.* 40. §. 1. *D. eod.*

XLI. Fundum, quem obligavi, vendidi tibi sub conditione, si cum liberassem ante Calendas. Non potes me convenire, ut eum liberem et conditionem impleam. Sed si tibi vendidero, ut eum ante Calendas liberarem, recte me convenis. *L.* 41. *pr. D. eod.*

XLII. Servos maximis criminibus obnoxios domini neque per se neque per procuratores suos vendere possunt, ut cum bestiis pugnent. *L.* 42. *D. eod.*

XLIII. Quae ad commendationem rei venditae a venditore dicuntur, si quidem appareant, non obligant eum: veluti si dicat, servum esse formosum, vel domum bene aedificatam. At si dixerit, literatum vel artificem esse, talem praestat, ut qui hoc ipso pluris vendiderit. *L.* 43. *pr. D. eod.*

Dolum venditor committit, non modo quum obscure circumscribendi causa loquitur, verum etiam quum obscure nocendi causa dissimulat. §. 2.

XLVI. Nemo ex officio, quod administrat, emere quid per se vel per alium potest: alioquin et rem amittit, et in quadruplum convenitur. Excipiuntur autem, quibus hoc nominatim concessum est. *L.* 46. *D. eod.*

L. Si tibi bibliothecam vendidero sub conditione: si tibi Campani locum praestiterint in quo eam reponeres, et ipse impedimento fueris quominus tibi locus daretur, teneris mihi actione ex interrogatione et responsione descendente, et actione qua pretium rei venditae petitur, quasi impleta conditione quum impedimento fueris. *L.* 50. *D. eod.*

LII. Non permittitur, ut quis suam alienamve domum aut villam diruat plus lucrandi vel negotiandi causa. Nam quod ad personam venditoris attinet, irrita fit venditio: emtor vero pretium duplum aerario infert, et a venditore pretium repetit, si forte illud solverit. *L.* 52. *D. eod.*

LV. Imaginaria venditio nullius momenti est, nec res alienari videtur. *L.* 55. *D. eod.*

43) *Πεῖρα* tit. 31.
44) Seqq. *παραγραφήν* sapiunt.
45) Syn. p. 190. Ibidem additur schol.: Ἡνίκα τὶς πιπράσκων ὁρίζει τίμημα δωρεᾶς χάριν, οὐχ ὡς μέλλων ἀπαιτεῖν, ἡ πρᾶσις οὐκ ἔῤῥωται, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτε τὶς ἄλλο πράττει καὶ ἄλλο τι προσποιεῖται, οὐδὲ ὃ πράττει, δοκεῖ ἐῤῥῶσθαι. (Quum quis vendens pretium definit, donationis gratia, non velut exacturus, venditio non valet, propter regulam, qua dicitur: Quum quis aliud agit, et aliud simulat, ne id quidem, quod agit, valere videtur.)
46) Syn. p. 190. *Πεῖρα* tit. 38.
47) Syn. p. 190.
48) *Πεῖρα* tit. 31.
49) *Πεῖρα* tit. 28.
50) Malim: *δύνασαί μοι.*
51) Syn. p. 190.
52) Syn. p. 142. Schol. apud *Heimb.* I p. 623.
53) Syn. p. 190. Ubi additur scholium hoc: *Περὶ ἀρχόντων ἀγοραζόντων ἀνάγνωθι βιβλίον νζ' τί. α' κεφ. ιη' ὑπερ εὑρήσεις ἐν τῷ περὶ στρατιωτῶν.* (De magistratibus ementibus lege librum 57 tit. 1 cap. 18 quod in titulo de militibus invenies.)
54) *Πεῖρα* tit. 31.
55) Syn. p. 192.
56) Syn. p. 193.

L. 56. *D.* XVIII. 1. Ἐὰν[57]) πωλήσω δούλην ἐπὶ ὅρῳ τοῦ μὴ προστῆναι, καὶ ὥστε ἐξεῖναί μοι αὐτὴν ἀφαιρεῖσθαι εἰ προστῇ, φυλάττεταί μοι τὸ σύμφωνον, κἂν εἰς πολλοὺς ἀγοραστὰς περιέλθῃ.

LVI. Si ancillam vendidero sub conditione ne prostitueretur, et ut liceret mihi eam abducere si prostituta esset, hoc pactum mihi servatur, etiamsi ad plures emtores pervenerit.

L. 61. *D. eod.* Τὸ[58]) ἐμὸν ὑπὸ αἵρεσιν ἰσχυρῶς ἀγοράζω· εἰκὸς γὰρ ἐλπίζεται παύεσθαι εἶναι ἐμόν.

LXI. Rem meam sub conditione utiliter emo: forte enim speratur mea esse desinere.

L. 62. *pr. D. eod.* Ὁ[59]) πράττων ὀφφίκιον ἐν ἐπαρχίᾳ, ἢ στρατευόμενος, οὐ δύναται ἀκίνητον ἀγοράζειν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ πατρῷον παρὰ τοῦ δημοσίου.

LXII. Qui officium gerit in provincia, vel militat, rem immobilem in ea emere non potest, praeterquam paternam a fisco.

L. 63. *pr. D. eod.* Ἐὰν[60]) ἐλευθέρῳ ἢ δούλῳ μου ἐπιτρέψω, πωλῆσαί σοι, ὁ δὲ πωλήσῃ ἑτέρῳ, οὐκ ἔῤῥωται.

LXIII. Si libero homini vel servo meo praecepero, ut tibi venderet, is vero alii vendiderit, non valet.

L. 65. *D. eod.* Συνεφώνησα[61]), τόσους κεράμους ποιῆσαι ἐπὶ δήλῃ ποσότητι τοῦ νομίσματος. εἰ μὲν σή ἐστιν ἡ ὕλη, ἐξ ἧς γίνονται, πρᾶσίς ἐστιν· εἰ δὲ ἐγὼ δέδωκα αὐτὴν, μίσθωσίς ἐστιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς πράσεως ἡ δεσποτεία τῆς ὕλης ἀμείβεται· ἐπὶ δὲ τῆς μισθώσεως τοῦ αὐτοῦ μένει.

LXV. Convenit mihi tecum, ut certum numerum tegularum pro certo pretio faceres. Si quidem materia tua est, ex qua fiunt, venditio est: si vero ego eam dedi, conductio est. Nam in venditione dominium materiae mutatur: in condictione vero eiusdem manet.

L. 71. *D. eod.* Οἱ[62]) οἰνέμποροι, ὡς ἂν συμφωνήσωσι, πιπράσκουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀναγκάζεται πωλεῖν ἀπαρεσκόμενος τῷ μέτρῳ ἢ τῷ τιμήματι· καὶ μάλιστα εἰ μηδὲν γίνεται παρὰ τὴν συνήθειαν τοῦ κλίματος.

LXXI. Negotiatores vini, uti pacti fuerint, ita vendunt: nemo enim vendere cogitur, si mensura aut pretium displiceat: et maxime, si nihil contra consuetudinem regionis fiat.

L. 72. *pr. D. eod.* Τὰ[63]) ὡρισμένα ἐπὶ μειώσει συμφώνου ἡνωμένα ἐστὶ τῷ συναλλάγματι, οἷον ἵνα [μὴ ἐπερωτηθῶ ἐπὶ διπλασιασμῷ· τὰ δὲ ἐπὶ προσθήκῃ οὐχ ἥνωνται τῷ συναλλάγματι, οἷον ἵνα][64]) ἐγγυητὴς ἐπὶ τῷ διπλασιασμῷ δοθῇ. ἔνθα δὲ μὴ τίκτει τῷ ἀγοραστῇ ἀγωγὴν, συμβάλλεται αὐτῷ εἰς παραγραφὴν ἐναγομένῳ παρὰ τοῦ πράτου. εἰ δὲ πάντων ἀκεραίων ὄντων δόξει αὐξηθῆναι ἢ μειωθῆναι τὸ τίμημα, δοκοῦσι λύειν τὴν προτέραν πρᾶσιν καὶ νέαν ποιεῖν.

LXXII. Quae conventa sunt, ut detrahatur contractui, contractui insunt, veluti ne cautionem duplae praestem: quae vero ad hoc, ut adiiciatur, contractui non insunt, veluti ut fideiussor in cautione duplae praestatur. Sed ubi emtori actionem non parit, proficit ei ad exceptionem, si a venditore conveniatur. Quodsi omnibus integris pretium augeri vel minui placuerit, priorem venditionem dissolvere et novam facere videntur.

L. 73. *pr. D. eod.* Καὶ[65]) πεσόντος τοῦ ἱεροῦ οἴκου ὁ τόπος οὐ γίνεται βέβηλος, ὅθεν οὐδὲ πωλεῖται.

LXXIII. Et collapsa sacra aede locus non fit profanus, ideoque non venditur.

L. 76. §. 1. *D. eod.* Ὁ[66]) ἀγοραστὴς τοῖς δικαίοις τοῦ πράτου κέχρηται καὶ τῇ νομῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφήν.

LXXVI. Emtor iuribus venditoris utitur et possessione eius ad longi temporis praescriptionem.

L. 78. §. 1. *D. eod.* Ἑστῶτα[67]) σῖτον πιπράσκων συνεφώνησας ἐπιγινώσκειν τὴν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος βλάβην. οὐ δοκεῖς περὶ τοῦ συνήθους, ἀλλὰ τοῦ ἀμέτρου χειμῶνος λέγειν.

LXXVIII. Frumentum, quod in herbis erat, vendens pactus es, periculum tempestatis subire. Non videris de consueta, sed de immoderata tempestate loqui.

L. 1. *C.* IV. 40. Μηδεὶς[68]) βαπτέτω ἢ πιπρασκέτω πορφύραν, μήτε ἐν μετάξῃ μήτε ἐν ἐρίῳ. ὁ δὲ πωλήσας καὶ δημεύεται καὶ κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

LXXXII. Nemo fucet aut distrahat purpuram, vel in serico vel in lana. Qui vero distraxerit, eius bona publicantur et ipse capite punitur.

L. 2. *C. eod.* Ὁμοίως[69]) δὲ καὶ ὁ ἀγοράσας σῖτον ἐκ τοῦ δημοσίου κανόνος ἢ πωλήσας κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

LXXXIV. Similiter et is, qui ex canone publico frumentum emerit aut vendiderit, capitaliter punitur.

L. 4. *C. eod.* Οἱ[70]) ἀγοράσαντες σῖτον τῷ στρατοπέδῳ[71]) πεμφθέντα, σεμνοὶ μὲν ὄντες δημευέσθωσαν, εὐτελεῖς δὲ ὄντες[72]) κεφαλικῇ ὑποβαλλέσθωσαν τιμωρίᾳ.

LXXXV. Qui frumentum exercitui miseum mercati fuerint, honestiores quidem bonorum amissionem incurrant, viliores autem capitali supplicio subiaceant.

L. 1. *C.* IV. 41. Μηδεὶς[73]) εἰς τὸ βαρβαρικὸν ἀπαγέτω οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ γάρον· μήτε τοῦ γεύσασθαι ἕνεκεν μηδὲ ἐπὶ τῇ χρήσει αὐτῶν τῶν ἐμπόρων.

LXXXVI. Nemo ad barbaricum transferat vinum vel oleum vel garum: neque gustus causa neque ad usum ipsorum mercatorum.

---

57) *Πεῖρα* tit. 28.

58) *Πεῖρα* tit. 31. Ibi additur hoc (ex Indice *Stephani*, uti videtur): τοῦ πλάτους. Ἔγραψέ μέ τις κληρονόμον καὶ ἐληγάτευσεν ἀγρὸν ἑτέρῳ ὑπὸ αἵρεσιν. ἐπειδὴ τῆς αἱρέσεως ἐξερχομένης λαμβάνει ὁ λεγατάριος τὸν ἀγρὸν καὶ παύομαι εἶναι δεσπότης, δύναμαι τοῦτον τὸν ἀγρὸν ἀγοράζειν ὑπὸ αἵρεσιν. (Quidam me scripsit heredem et alteri sub conditione fundum legavit. Quia existente conditione legatarius fundum accipit et dominus esse desino, hunc fundum sub conditione emere possum.)

59) Syn. p. 191.

60) Schol. 2 ad Basil. XIV, 1, 5 ed. Heimb. II p. 72.

61) Syn. p. 190.

62) Syn. p. 454.

63) *Πεῖρα* tit. 45.

64) Ex Tipucito inclusa addo.

65) *Πεῖρα* tit. 15.

66) Syn. p. 191.

67) *Πεῖρα* tit. 45.

68) Syn. p. 191. *Πεῖρα* tit. 42.

69) Syn p. 191. *Πεῖρα* tit. 42.

70) Syn. p. 469. *Πεῖρα* tit. 42.

71) *Πεῖρα*: τῷ δημοσίῳ.

72) Deest in *Πεῖρα*.

73) Syn. p. 191. *Πεῖρα* tit. 42.

Μηδεὶς[74]) *βαρβάροις προφάσει*[75]) *πρεσβείας παραγινομένοις ὅπλα πιπρασκέτω ἢ εἰργασμένα ἢ ἀνέργαστα, μηδὲ σίδηρον ὅλως. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσας τὶ ὑημευέσθω, καὶ κεφαλικῇ ὑποκείσθω*[76]) *τιμωρίᾳ.*

Ἡ[77]) *διάταξις κελεύει, ὥστε μηδένα ῥωμαῖον εὐνουχίζεσθαι, μηδὲ ἔξω τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους· μηδὲ ἀγοράζειν μηδένα τῶν εὐνουχισθέντων ῥωμαίων*[78])· *ἀλλὰ καὶ τὸν εὐνουχίσαντα, καὶ αὐτὸν τὸν ἀγοράσαντα*[79]). *καὶ τὸν συμβολαιογράφον τὸν συγγράψαντα τοιοῦτον*[80]) *συμβόλαιον, καὶ τὸν τελώνην τὸν κομισάμενον τέλος τὶ ὑπὲρ τούτου, τιμωρεῖσθαι. τὰ δὲ βάρβαρα ἀνδράποδα τὰ*[81]) *εὐνουχιζόμενα ἔξω*[82]) *τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους ἐξέστω πᾶσι τοῖς ἐμπόροις καὶ ἀγοράζειν καὶ πιπράσκειν.*[83])

Εἰ[84]) *τις διὰ τὴν πολλὴν πενίαν καὶ τὴν ἔνδειαν τῆς τροφῆς ἕνεκεν τὸν υἱὸν ἢ τὴν θυγατέρα πωλήσει, ἐῤῥωται ἡ πρᾶσις· ἐπὶ τούτῳ δὲ μόνον ἐῤῥωται, ἐφ' ᾧ τὸν ἀγοράσαντα μὴ ἄλλως ἀναγκάζεσθαι ἀποδοῦναι ταῦτα τὰ πρόσωπα, ἐὰν μὴ ἢ τὸ τίμημα λάβῃ, ὅσον εἰσὶν ἄξια νῦν, ἢ ἀνδράποδον αὐτοῖς ὅμοιον. ἐξέστω γὰρ αὐτῷ τῷ πεπρακότι ἢ τῷ πραθέντι ἢ εἴ τινι ὁήποτε ἑτέρῳ εἰς τὴν ἰδίαν εὐγένειαν αὐτὸν ἐπαναλαβεῖν· μόνον ἐὰν ἢ τὸ τίμημα προσφέρῃ, ὅσου ἰσχύει νῦν ὁ πραθεὶς*[85]), *ἢ ἀνδράποδον ὑπὲρ τούτου παράσχῃ. εἰ γὰρ καὶ πένης ἦν, εἶχε δὲ τὸν τρέφοντα αὐτὸν ὡς διὰ τὸ εὐσεβὲς, οὐ καλῶς πιπράσκει. ἡ γὰρ διάταξίς φησιν, ὡς εἰ μὴ πάντα συνδράμωσιν, οὐκ ἐῤῥωται ἡ πρᾶσις.*

Ὁ[86]) *συμφωνήσας ἀναλύεσθαι τὴν πρᾶσιν, εἰ μὴ ἐντὸς τοῦδε τοῦ χρόνου καταβληθῇ τὸ τίμημα, εἰ διαδραμούσης τῆς προθεσμίας καὶ τοῦ τιμήματος μὴ καταβληθέντος μὴ ὡς ἀπὸ τοιούτου συμῳώνου κινήσει τὴν περὶ πράγματος ἀγωγήν, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς περὶ τοῦ τιμήματος ἀγωγῆς τόκους ἀπαιτήσει, οὐκέτι δύναται ἐκ μεταμελείας τῷ εἰρημένῳ συμφώνῳ χρήσασθαι.*

LXXXVII. Nemo barbaris sub specie legationis venientibus arma vendat vel facta vel infecta, neque ferrum omnino. Qui contra ea aliquid fecerit, eius bona publicantor, et ipse capitali supplicio subiicitor. *L.* 2. *C.* IV. 41.

LXXXIX. Constitutio vetat, ne quisquam Romanus castretur, ne extra solum quidem Romanum: neve quis ullum Romanum castratum emat: sed tam is, qui castravit, quam qui emit, et tabellio, qui eiusmodi instrumentum conscripsit, et publicanus, qui vectigal pro eo suscepit, puniantur. Barbara vero mancipia, quae extra solum Romanum castrata sunt, omnibus negotiatoribus et emere et vendere liceat. *L.* 2. *C.* IV. 42.

XCI. Si quis propter nimiam paupertatem et egestatem victus causa filium filiamve vendiderit, valet venditio: sed in hoc tantummodo valet, ut emtor non aliter eas personas reddere cogatur, nisi vel pretium, quanti dignae sint in praesenti, vel mancipium eis simile receperit. Nam et ipsi venditori liceat vel vendito vel cuilibet alii ad ingenuitatem propriam eum repetere: modo si vel pretium offerat, quod nunc valet venditus, vel mancipium pro eo praestet. Nam etsi pauper sit, habeat autem, qui eum velut ex pia causa alat, non recte vendit. Ait enim constitutio, nisi omnia concurrant, venditionem non valere. *L.* 2. *C.* IV. 43.

XCV. Qui pactus est, ut venditio rescinderetur, nisi intra certum tempus pretium solveretur, si tempore praeterlapso et pretio non soluto non tanquam ex hoc pacto rei vindicatione egerit, sed quasi actione ob pretium usuras petierit, non amplius ex poenitentia memorato pacto uti potest. *L.* 4. *C.* IV. 54.

ΤΙΤΛΟΣ Β'.

Περὶ ὅρου, πότε ἐπὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας ὑπερθεματισμοῦ γενομένου ἐπὶ τῷ πραθέντι πράγματι ἔχει ἐξουσίαν ὁ πράτης, ἑτέρῳ τὸ πρᾶγμα πιπράσκειν.[87])

Φθαρέντος[88]) *τοῦ πραθέντος ὑπερθεματισμὸς οὐ γίνεται προφάσει τῶν καρπῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ τοκετοῦ. εἰ δὲ δύο δούλους ἐπώλησεν ὑπὸ ἡμέραν ὡρισμένην*

TITULUS II.

Quando in emtione et venditione meliore conditione rei venditae nomine oblata venditori alii rem vendere liceat.

IV. Si res vendita interierit, ob fructus eius vel partum licitatio non fit. Sed si quis duo servos sub in diem addictione XX solidis vendiderit, et altero *L.* 4. §. 1. 2. 3. *D.* XVIII. 2.

74) Syn. p. 191. 469. *Πεῖρα* tit. 42.

75) *Πεῖρα* habet *περί*.

76) *Πεῖρα*: *καὶ ὑημεύεται καὶ κ. ὑποβάλλεται τ.*

77) Syn. p. 193. *Πεῖρα* tit. 73. Proch. auct. tit. 39.

78) *Πεῖρα* legit: *ἀγ. δυνατὸν εὐνουχισθέντα ῥωμαῖον.*

79) *Πεῖρα* habet: *εὐνουχίζοντα καὶ ὀγοράζοντα.*

80) *Πεῖρα*: *τό.*

81) Deest in *πεῖρᾳ.*

82) *Πεῖρα*: *ἔξωθεν.*

83) Syn. p. 194 addit scholium hoc: *Ἀνάγνωθι καὶ ῥμβ' νεαρά. φησὶ γὰρ, εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ εὐνουχίσαντες, ταῦτὸ τοῦτο παθεῖν, ὃ πεποιήκασιν, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, κἀκείνους ἐν γύψῳ πέμπεσθαι, καὶ εἶναι ἐκεῖ, μέχρι περίεισιν. εἰ δὲ γυναῖκες ὦσι, καὶ αὐτὰς τιμωρεῖσθαι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. τοὺς δὲ εὐνουχισθέντας, εἰ δοῦλοι εἶεν, τῆς ἐλευθερίας τυγχάνειν. ἰστέον δὲ, ὅτι τὸ κεφάλαιον τοῦτο κεῖται ἐν τοῖς βασιλικοῖς.* (Lege et Novellam 142, in qua dicitur: Si quidem viri sunt, qui aliquem castraverunt, id ipsum patiantur, quod fecerunt, et bonis eorum fisco addictis, in Gypsum mittantur, ubi degant, quamdiu vivant. Sin mulieres sint, et ipsae puniantur, et bonis earum fisco addictis, in exilium mittantur. Ipsi vero castrati, si servi fuerint, libertatem consequantur. Sciendum est autem, hoc caput in Basilicis esse positum.)

84) Syn. p. 191.

85) Syn. (cf. *Labbaei* Obs. p. 48) habet hic scholium: *Ἀντὶ ὅσου νῦν ἐστιν ἄξιον αὐξηθὲν καὶ μεῖζον γενόμενον τὸ πραθέν.* (Quanti nunc aestimabitur auctus et maior factus qui distractus est.)

86) *Πεῖρα* tit 45.

87) Rubricam *Heimb.* ex indice Coisliniano et Tipucito exhibuit.

88) *Πεῖρα* tit. 22.

κ' νομισμάτων, καὶ τοῦ ἑνὸς ἀποθανόντος δίδωσί τις εἰς τὸν ζῶντα πλέον τῶν κ', λύεται ἡ πρώτη πρᾶσις. λύεται [δὲ καὶ] τὸ ἐνέχυρον· εἰκὸς γὰρ ἂν ὑπέθετο τὸν ἀγρὸν ὁ ἀγοραστὴς[89]), ὡς ὢν δεσπότης ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ.[90])

L. 4. §. 5. D. XVIII. 2. Εἴτε[91]) ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς πεπλασμένως ὑπεβλήθη εἴτε μὴ ποιεῖ κρείττονα τὴν αἵρεσιν τοῦ πρώτου, ἡ πρᾶσις παρὰ τῷ πρώτῳ ἀγοραστῇ μένει, εἴτε χωρὶς αἱρέσεως εἴτε ὑπὸ αἵρεσιν συνέστη.

§. 6. Κρείττων[92]) ἡ αἵρεσις γίνεται καὶ ἐν πλείονι ποσῷ, καὶ ἐν ταχυτέρᾳ ἢ εὐχερεστέρᾳ[93]) καταβολῇ, καὶ ἐν τόπῳ ἐπιτηδειοτέρῳ, καὶ ἐν εὐπορωτέρῳ ἀγοραστῇ, καὶ ἐν τῷ ἀγοράσαι ἐπὶ ἐλαφροτέρᾳ αἱρέσει, καὶ ἐν τῷ μὴ ἀπαιτηθῆναι[94]) τὸν πράτην ἱκανοδοσίαν καὶ τὰ λοιπά, ὅσα ἦν ἐν τῇ πρώτῃ πράσει βαρέα, κἂν ἧττον τίμημα δίδωσι.

L. 5. D. eod. Τὰ[95]) γὰρ λυσιτελοῦντα τῷ πράτῃ κρείττονα ποιεῖ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ.

L. 6. pr. §. 1. D. eod. Ἐὰν[96]) μὴ γένηται ἀληθὴς ὑπερθεματισμὸς, ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς κερδαίνει τοὺς ἐν μέσῳ καρπούς. εἰ δὲ γένηται, ἀποδίδονται τῷ πράτῃ, κἂν ὑπερθεματίσῃ κατὰ τοῦ δευτέρου καὶ μείνῃ ἔχων τὸ πρᾶγμα· εἰ μὴ ἕτερον συνεφωνήθη.

L. 7. D. eod. Ἔξεστι[97]) τῷ πράτῃ[98]), γενομένης τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ κρείττονος, προσκυροῦν τῷ δευτέρῳ[99]), εἰ μὴ πλέον[100]) ὁ πρῶτος ὑπερθεματίζει.

L. 8. D. eod. Ἀναγκάζεται[101]) οὖν δηλῶσαι τῷ πρώτῳ ἀγοραστῇ, ἵνα, ἐάν τις ὑπερθεματίζῃ, ἐξῇ καὶ[102]) αὐτῷ ὑπερθεματίζειν.

L. 11. pr. D. eod. Δυνατὸν[103]) καὶ ἐπὶ τῷ ὑπερθεματίζοντι συμφωνεῖν τὴν τῆς ὡρισμένης ἡμέρας ἔκβασιν· ὥστε ἀφαιρεθῆναι αὐτοῦ τὸ πραθέν, ἄλλου ὑπερθεματίζοντος, καὶ τοῦτο ἐπὶ τρίτου ἀγοραστοῦ, καὶ περαιτέρω.

defuncto pro superstite quis supra XX promittat, prior venditio rescinditur. Solvitur etiam res supposita: forte enim fundum [emtum] supposuit emtor, utpote qui medio tempore dominus esset.

Sive secundus emtor falso subiectus sit, sive conditionem venditoris meliorem non faciat, venditio penes priorem emtorem manet, sive absque conditione sive sub conditione contracta sit.

Melior conditio fit et in maiori quantitate, et maturiore et faciliore solutione, et opportuniore loco, et emtore locupletiore, et si leviore conditione ematur, et si a venditore nec satisdatio nec caetera, quae gravia in priori venditione erant, exigantur, tametsi pretium minus detur.

V. Nam quae ad utilitatem venditoris pertinent, meliorem eius conditionem faciunt.

VI. Si vera licitatio non sit facta, prior emtor fructus medio tempore perceptos lucratur. Si vero facta sit, venditori restituuntur, licet adversus secundum licitatus sit et res apud eum maneat; nisi aliud placuerit.

VII. Licet venditori, meliore conditione allata, addicere posteriori, nisi prior plus adiiciat.

VIII. Necesse igitur habet venditor, priorem emtorem certiorem facere, ut, si quis adiicit, ipsi quoque adiicere liceat.

XI. Potest et illi, qui plus adiicit, rursus in diem quis addicere: ut adimatur scilicet ei res vendita, si alius adiiciat, idque ad tertium usque emtorem et ultra.

---

89) *Πεῖρα*: εἰκὸς γὰρ ἦν ὑποθέμενος ὁ ἀγοραστής.

90) In *πείρᾳ* additur: *Παραγραφή. Ἐπὶ γὰρ τῆς αἱρετικῆς πράσεως, κἂν παραδοθῇ τὸ πρᾶγμα τῷ ὠνησαμένῳ, δεσπόζειν οὐ δύναται. τί γάρ; ὅτι ἐπώλησέ τις θεράπαιναν ι' νομισμάτων ἢ ἀγρὸν ρ', καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τῆς θεραπαίνης ἤδη τεκούσης ἢ τῶν καρπῶν συναγέντων ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ ἐτελεύτησεν ἡ θεράπαινα ἢ χάσματι ἀπώλετο ὁ ἀγρὸς, καὶ ἐλθών τις ἐπὶ μὲν τῷ τεχθέντι ἀπὸ τῆς θεραπαίνης δέδωκε νομίσματα ιβ', ἐπὶ δὲ τοῖς καρποῖς τοῦ ἀγροῦ ρι'· οὐκ ἔρρωται ὁ ὑπερθεματισμὸς, ἐπειδὴ μὴ ἐπ' αὐτῷ τῷ πρωτοτύπῳ γέγονται πράγματι.* (*Adnotatio.* Nam in conditionali venditione, etiamsi res tradatur emtori, dominus fieri nequit. Quid? si quis ancillam X solidis vendiderit vel fundum C, et quum ancilla interim peperisset vel fructus ex fundo collecti essent, ancilla mortua est vel terrae motu fundus interiit, et quis pro partu ancillae XII solidos obtulit vel pro fructibus fundi CXX: licitatio non valet, quum non in ipsa re principali fiat.)

91) *Πεῖρα* tit. 22.

92) Syn. p. 194. *Πεῖρα* tit. 22.

93) *Πεῖρα*: εὐτυχεστ.

94) Syn. *ἀπαιτῆσαι*.

95) Syn. p. 194. *Πεῖρα* tit. 22.

96) *Πεῖρα* tit. 22.

97) Syn. p. 195. *Πεῖρα* tit. 22.

98) Syn. addit scholium hoc: *Δηλονότι τῷ συμφωνήσαντι ἀναλύειν τὴν πρᾶσιν, τῆς αἱρέσεως αὐτῷ κρείττονος γενομένης. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο συμφωνῇ, οὐ δύναται προσκυροῦν τῷ ὑπερθεματίζοντι, εἰ μήτιγε ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς οὐκ ἀνέχεται δοῦναι τὴν ἴσην τῷ ὑπὲρ τὸ διπλοῦν ὑπερθεματίζοντι, ὡς ἔξεστι καταμαθεῖν ἐν τῷ ι' τίτλῳ κεφ. νη' καὶ ξδ' τοῦ αὐτοῦ ιθ' βι.* (Si videlicet pactus sit, ut a venditione discedatur, meliore ipsi conditione allata. Nam nisi hoc paciscatur, non potest ei addicere, qui plus adiicit, si prior emtor nolit ei par pretium dare, qui supra duplum in licitatione adiicit, quemadmodum licet intelligere in tit. 10 cap. 58 et 64 eiusdem 19 libri.)

99) Syn. in Cod. Paris. 1351 addit: *ἀγοραστῇ*.

100) In *πείρᾳ* hic additur: *Παραγραφή. Μὴ εἴπῃς ὅτι πλέον ὧν προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς ὀφείλει προσθεῖναι ὁ πρῶτος. τὸ γὰρ πλέον οὐ πλέον τοῦ προστεθέντος παρὰ τοῦ δευτέρου ἀγοραστοῦ δηλοῖ, ἀλλὰ τὸ πλέον ὃ προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστής.* (*Adnotatio.* Ne dicas priorem emtorem plus adiicere oportere, quam posterior adiecerit. Illud plus enim non significat plus quam a secundo emtore adiectum est, sed id plus quod adiecit secundus emtor.) In Codicibus Synopseos Pariss. 1351 et 1357. A. ad eundem locum haec scholia habentur: *στεφάνου. Μὴ εἴπῃς ὅτι πλέον τοῦ δευτέρου ἀγοραστοῦ ὀφείλει ὁ πρῶτος ὑπερθεματίζειν, εἰ βούλοιτο ἀναφαίρετον εἶναι τὸ πρᾶγμα παρ' αὐτοῦ. τὸ δὲ πλέον οὐ τοῦτο σημαίνει, ὅτι τυχὸν πλέον ὧν προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς ὀφείλει προσθεῖναι ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὅτι τῷ πλείονι, ὅπερ προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς, ὁ πρῶτος ὀφείλει κεχρῆσθαι, τουτέστι τῷ αὐτῷ κεχρῆσθαι ὑπερθεματισμῷ, ᾧ ἐχρήσατο ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς, εἰ βούλοιτο βεβαίαν εἶναι τὴν πρᾶσιν τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην. τοῦ ἀνωνύμου. Καὶ οἱ νεμόμενοι δημοσίους ἀγροὺς προτιμῶνται τῶν νεωστὶ θελόντων αὐτοὺς μισθώσασθαι, ἐὰν τὴν παρ' αὐτῶν προτεινομένην προσθήκην δέχωνται, ὡς βι. ια' τί. οα' διατ. δ'.* (*Stephani.* Ne dicas priorem emtorem plus quam secundum licitari oportere, si rem a se auferri nolit. Illud plus non hoc significat, ut plus quam secundus emtor adiecit prior adiiciat, sed ut eo, quod secundus emtor adiecit, prior utatur, hoc est ut eadem licitatione utatur qua secundus emtor usus est, si venditionem ipsi factam validam esse voluerit. — *Anonymi.* Etiam qui fiscales agros possident, his qui de novo eos conducere volunt, praeferuntur, si augmentum ab his oblatum suscipiant, ut lib. XI [Cod.] tit. 71 const. 4.)

101) *Πεῖρα* tit. 22.

102) Sic Tipuc. *Πεῖρα*: ἐξέστω.

103) Syn. p. 195. *Πεῖρα* tit. 22.

Ὁ[104]) δεύτερος ἀγοραστὴς μόνον τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ τοὺς καρποὺς λαμβάνει. οὐ παρὰ τοῦτο δέ, ἐὰν τὸ αὐτὸ τῷ πράτῃ δίδωσι τίμημα, δοκεῖ γενέσθαι κρείττων ἡ αἵρεσις τοῦ πράτου, ὡς αὐτοῦ μέλλοντος τοὺς καρποὺς κερδαίνειν.

Ἐὰν[105]) ἐκ καινῆς πρᾶγμα προστεθῇ τῷ ὑπερθεματίζοντι, ἄξιον ὂν τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης προσθήκης, ἡ πρώτη πρᾶσις οὐ λύεται· ὥσπερ οὔτε [εἰ] ὑπερθέσεως ἐπὶ τῇ καταβολῇ δοθείσης, τοσοῦτος ἠδύνατο ληφθῆναι τόκος, ὅσον ἐστὶν ἡ γενομένη προσθήκη.

Ἀποδιδοὺς[106]) ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς τοὺς καρποὺς παραχρατεῖ, ὅσα κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἐδαπάνησεν. εἰ δὲ μὴ ἀρκοῦσιν οἱ καρποί, ἀπαιτεῖ τὸ λοιπὸν ἢ τὴν τιμήν.

Ἐὰν[107]) δύο κοινωνῶν ἀγορασάντων ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ὑπερθεματίσῃ, κατὰ τὸ ἀνῆκον αὐτῷ μέρος ἡ πρώτη πρᾶσις ἀνατρέπεται.[108])

Ὑπερθεματισμοῦ[109]) γενομένου οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ ὑπερθεματίσαντος ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς περὶ ὧν ἔδωκε τιμῶν, εἰ μὴ δοθέντα εἰς τόπον τοῦ πράτου αὐτοῦ ἐπηρώτησεν.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

Περὶ νόμου καταπιστευτέου, ὅστις κινεῖται μεταξὺ πράτου καὶ ἀγοραστοῦ, ἡνίκα ἐπὶ συμφώνῳ πραθῇ τοῦ ἐντὸς τῆς ὡρισμένης προθεσμίας καταβληθῆναι τὸ τίμημα.[110])

Τὸ[111]) εἰπεῖν, ἐὰν εἴσω τῆσδε τῆς προθεσμίας μὴ καταβάλῃς τὸ τίμημα, ἀναγόραστός ἐστιν ὁ ἀγρὸς, ὑπὲρ τοῦ πράτου ἐστὶ, καὶ δύναται αὐτῷ μὴ κεχρῆσθαι μήτε τὴν πρᾶσιν ἀναλύειν· οὐ γὰρ ἄκων κέχρηται τῷ προτεθέντι ὅρῳ. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύεται τὸ πραθέν.

Ἐν[112]) τῷ μεταξὺ μὲν οἱ καρποὶ τοῦ ἀγοραστοῦ γίνονται, διὰ δὲ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ τιμήματος δίδωσι[113]) τῷ πράτῃ αὐτούς· οὐδὲν γὰρ ἐκ τοῦ πράγματος μένει παρ' αὐτῷ. τὰ δὲ δοθέντα λόγῳ ἀρραβῶνος ἢ ἑτέρας αἰτίας παραχρατεῖ ὁ πράτης καὶ [οὐ] δίδωσι τὴν συμφωνηθεῖσαν προσθήκην.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ κληρονομίας ἢ ἀγωγῆς πραθείσης.[114])

Ἡ[115]) τοῦ ζῶντος καὶ ἡ τοῦ μηδενὸς κληρονομία ἀνισχύρως πωλεῖται.

XIV. Emtor posterior rem solam, non fructus accipit. Neque vero propterea, si idem pretium venditori praestet, conditio venditoris melior fieri videtur, utpote qui fructus lucraturus est. *L.* 14. §. 4. 5. *D.* XVIII. 2.

XV. Si de novo res accesserit ei, qui plus adiicit, quae res non minoris sit, quam id, quod ab ipso adiectum est, prior venditio non dissolvitur: quemadmodum nec si tempore pretii solvendi prorogato tanta capi usura potuit, quanti est facta accessio. *L.* 15. §. 1. *D. eod.*

XVI. Si prior emtor fructus restituat, quae necessario erogavit, retinet. Sin fructus non sufficiant, quod excedit sive pretium petit. *L.* 16. *D. eod.*

XVIII. Si ex duobus sociis emtoribus unus plus adiecerit, pro parte ad eum pertinente prior venditio rescinditur. *L.* 18. *D. eod.*

XX. Meliore conditione allata prior emtor adversus eum, qui plus adiecit, nullam pretii dati nomine habet actionem, nisi ab eo in locum venditoris subrogato stipulatus sit. *L.* 20. *D. eod.*

TITULUS III.

De lege commissoria, ex qua inter emtorem et venditorem agitur, quum ea lege venditum sit, ut intra certum tempus pretium solveretur.

II. III. Haec verba, *si intra hunc diem pretium non solveris, fundus inemtus sit*, pro venditore sunt, cui ea lege non uti liberum est nec venditionem rescindere: non enim invitus legem adiectam exercet. Interea vero res vendita perieulo emtoris est. *L.* 2. 3. *D.* XVIII. 3.

V. VI. Interim quidem fructus emtoris fiunt: sed per actionem, quae pretium persequitur, venditori eos reddit: nihil enim ex re penes eum residere oportet. Quae vero arrhae vel alio nomine data sunt, venditor retinet, nec praestat quod accedere convenit. *L.* 5. 6. *pr. D. eod.*

TITULUS IV.

De hereditate vel actione vendita.

I. Hereditas eius, qui vivit aut nullus est, non recte venditur. *L.* 1. *D.* XVIII. 4.

---

101) Syn. p. 194. *Πεῖρα* tit. 22. — *Heimb.* hunc locum tamquam l. 6 huius tit. restituit.

105) Syn. p. 195. *Πεῖρα* tit. 22.

106) *Πεῖρα* tit. 22.

107) *Πεῖρα* tit. 21 et 22.

108) In *πείρᾳ* additur: *Παραγραφή. Καὶ τί τὸ ἀποτέλεσμα; ὅτι ἐπὶ τῷ μέρει αὐτοῦ τῆς προτέρας λυθείσης πράσεως ἀναδίδωσι τοὺς καρποὺς τοῦ οἰκείου μέρους τῷ πεπρακότι.* (*Adnotatio.* Et quis est effectus? Priori venditione in parte eius rescissa venditori fructus partis suae restituit.)

109) *Πεῖρα* tit. 22.

110) Rubricam *Heimb.* ex indice Coisliniano et Tipucito exhibuit.

111) Syn. p. 195. In Cod. reg. Paris. gr. 1351 Synopseos adscribitur hic in margine scholium: *στεφάνου. μάθε κανονικῶς, ὅτι οὐδεὶς τῶν ὑπὸ ἡμέρας τὶ ὀφειλόντων παρασχεῖν συγγινώσκεται μὴ καταβαλών, ἐὰν λέγῃ ὅτι διὰ τοῦτο οὐ κατέβαλον, ἐπειδὴ μὴ ὑπεμνήσθην. ὁ γὰρ ὑπὸ ἡμέρας ὀφείλων ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκειν ὀφείλει καὶ τὴν τοῦ κρείττωρος μὴ περιμένειν ὑπόμνησιν, ὡς ἔστι μὲν καὶ ἀλλαχόθεν μαθεῖν, μάλιστα δὲ ἐν τῷ δ' βι. τοῦ κώδ. τί. ξα' διατ. β'.* (Disce regulariter: Qui sub die aliquid praestare debet, si non solvat, non excusatur, si dicat se ideo non solvisse, quia interpellatus non esset. Qui enim sub die debet, semet ipsum interpellare debet, nec exspectare creditoris interpellationem, sicuti et aliunde disci poteat, maxime vero ex lib. IV Cod. tit. 61 const. 2.)

112) *Πεῖρα* tit. 44.

113) *Πεῖρα*: *οὐ δίδ.*

114) Ex indice Coislin. et ex Tipucito *Heimb.* rubricam restituit.

115) L. 1. 2 pr. §. 1. 15—19 sunt ex *πείρᾳ* tit. 54.

L. 2. *pr.* §. 1. *D.* XVIII. 4. Ὁ πράτης τῆς κληρονομίας οὐκ ἀσφαλίζεται περὶ ἐκνικήσεως, εἰ μὴ [ἐπὶ] τῷ ἰδίῳ ἀποτελέσματι. δοκεῖ δὲ τὰ ἐν καιρῷ τῆς πράσεως εὑρισκόμενα πράγματα πωλεῖν, οὐ μὴν ὅσα ἦν ἐν τῷ τελευτᾶν τὸν διαθέμενον ἢ ἐν τῷ ὑπεισέρχεσθαι τὴν κληρονομίαν, εἰ μὴ ἕτερόν τι συνέδοξεν.

§. 15. Εἰ ἐπερωτήσας σε περὶ δούλου τὸν διπλασιασμὸν γίνομαί σου κληρονόμος καὶ πωλήσω τὴν κληρονομίαν σου, εἶτα ἐκνικηθῇ ὁ δοῦλος, τὸ ἀζήμιον ὑφίσταμαι παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.

§. 16—19. Ἐὰν ἐμφύτευμα ἢ δημόσιον καταβάλῃ ὁ πράτης, ἐπιγινώσκει αὐτὸ ὁ ἀγοραστὴς, καὶ τὴν δαπάνην τῆς ταφῆς· αὕτη γὰρ βάρος ἐστὶ κληρονομιαῖον. ἐνέχεται δὲ καὶ εἰς ἅπερ ὁ διαθέμενος χρεωστεῖ τῷ πράτῃ, εἴτε χωρὶς αἱρέσεως εἴτε ὑπὸ ἡμέραν ὡρισμένην, ἐὰν μέντοι αἱ περὶ τούτων τῶν χρεῶν ἀγωγαὶ κατὰ κληρονόμου ἥρμοζον. ὁ γὰρ ἀγοραστὴς τῆς κληρονομίας τάξιν ἐπέχει κληρονόμου. ἀνανεοῖ δὲ καὶ τὰς διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ἀπολλυμένας τῷ πράτῃ δουλείας.

L. 13. *D. eod.* Ἔνθα[116]) μὴ προσυνεφωνήθη, ἵνα τὸ δίκαιον, ὅπερ ὁ πράτης ἔχει, αὐτὸ εἴη πεπραμένον, ἀναγκάζεται δεῖξαι κληρονόμον ἑαυτόν.

L. 21. *D. eod.* Πωλήσας[117]) τὶς καὶ ἐπερωτηθεὶς ἐδράξατο κληρονομιαίου πράγματος καὶ διαπέπρακεν. αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ οὐ τὴν ἀποτίμησιν δίδωσι τῷ ἀγοραστῇ.[118]) ὡς εἴγε πρὸ τῆς ἐπερωτήσεως ἐπώλησε τὸ πρᾶγμα, τὴν διατίμησιν αὐτοῦ δίδωσιν, εἰ καὶ δοῦλος ἦν ὁ πραθεὶς καὶ ἐτελεύτησε. δοκεῖ γὰρ ὁ πράτης πραγμάτων διοίκησιν πράττειν τοῦ ἀγοραστοῦ πιπράσκων μετὰ τὸ πωλῆσαι τὸ κληρονομιαῖον πρᾶγμα. καίτοι ἐὰν δοῦλον ἐξ ἐπερωτήσεως χρεωστῶν πωλήσω αὐτὸν, καὶ πρὸ ὑπερθέσεως ἀποθάνῃ, οὐδὲν δίδωμι. καὶ ἐὰν μὴ κληρονομίαν, ἀλλ' ἓν πρᾶγμα πωλήσω σοι, καὶ πρὸ παραδόσεως ἑτέρῳ πωλήσω αὐτὸ καὶ λάβω τὸ τίμημα καὶ φθαρῇ, οὐδέν σοι χρεωστῶ, μὴ ποιήσας ὑπέρθεσιν.

L. 23. *pr.* *D. eod.* Ὁ[119]) πιπράσκων ἀγωγὴν, καὶ τὰς κατὰ τοῦ ἐναγομένου καὶ τῶν ἀντιφωνητῶν ἀγωγὰς ἐκχωρεῖ, εἰ μὴ ἕτερον ἔδοξεν.

L. 24. *D. eod.* Ἐὰν[120]) πωλήσας σοι κληρονομίαν κληρονομήσω λεγαταρίου ἢ δανειστοῦ αὐτῆς, ἀπαιτῶ σε διὰ τῆς ἀγωγῆς τὸ λεγάτον.

L. 1. *C.* IV. 39. Ὁ[121]) ἀγοράσας κληρονομίαν παρὰ τοῦ δημοσίου, αὐτὸς ἀναγκάζεται τοῖς κληρονομιαίοις δανεισταῖς ἀποκρίνασθαι, καὶ ἔχει ὁ πεπρακὼς τὸ ἀφρόντιστον.

L. 3. *C. eod.* Ἡ[122]) τοῦ γραμματείου πρᾶσις καὶ ἀγνοοῦντος καὶ μὴ βουλομένου ἐκείνου, καθ' οὗ ἐκχωροῦνται αἱ ἀγωγαὶ, δύναται συνίστασθαι.

II. Venditor hereditatis non cavet de evictione, nisi de facto suo. Videtur autem vendere res, quae tempore venditionis reperiebantur, non quae tempore mortis testatoris erant aut tempore aditae hereditatis, nisi aliud convenerit.

Si servi nomine duplam a te stipulatus heres tibi extitero et hereditatem tuam vendidero, deinde servus evictus sit, indemnitatem mihi emtor praestat.

Si canonem vel tributum venditor praestiterit, emtor hoc agnoscit, atque etiam sumtus funeris, quippe quod onus hereditarium est. Tenetur etiam in haec, quae testator venditori debet, sive absque conditione sive sub die, si nimirum actiones horum debitorum adversus heredem competebant. Emtor enim hereditatis heredis locum obtinet. Restituit etiam servitutes, quas venditor adita hereditate amisit.

XIII. Si prius non convenit, ut quidquid iuris haberet venditor, id venditum esset, heredem se esse probare cogitur.

XXI. Venditor hereditatis interposita stipulatione rem hereditariam persequutus est eamque vendidit .. .. ipsam rem non pretium emtori praestat ..... si ante stipulationem rem vendidit, pretium eius praestat, etiamsi servus venditus sit et mortuus. Videtur enim venditor emtoris negotia gerere, dum post venditionem rem hereditariam distrahit. Quamquam si servum, quem ex stipulatione debeo, vendidero, isque ante moram decesserit, nihil praesto: et si non hereditatem, sed unam rem tibi vendidero, eamque ante traditionem alii vendidero et pretium consequutus fuero, licet illa interierit, nihil tibi debeo, si moram non feci.

XXIII. Qui actionem vendit, tam actiones adversus reum quam adversus intercessores cedit, nisi aliud placuerit.

XXIV. Si vendidero tibi hereditatem, et legatario vel creditori eius heres extitero, legatum hac actione a te peto.

XXVI. Qui a fisco hereditatem emit, ipse hereditariis creditoribus respondere cogitur, venditor autem securus est.

XXVIII. Nominis venditio etiam ignorante et invito eo, adversus quem actiones ceduntur, contrahi potest.

ΤΙΤΛΟΣ Ε'.

Περὶ ἀνατρεπομένης πράσεως καὶ ἀγορασίας, καὶ πότε ἔξεστι τοῖς συναλλάσσουσιν ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς ἀγορασίας.[123])

TITULUS V.

De rescindenda emtione et venditione, et quando liceat contrahentibus ab emtione discedere.

L. 1. *D.* XVIII. 5. Ἐὰν[124]) ἀγοράσω τὶ παρὰ ὑπεξουσίου ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ, καὶ συμφωνήσω μετὰ τοῦ πατρὸς

I. Si quid a filiofamilias emerim ex peculio eius, et pactus sim cum patre, ut ab emtione recedatur,

116) Syn. p. 196.
117) *Πεῖρα* tit. 54.
118) Nimirum haec corrupta sunt.
119) Syn. p. 196.
120) *Πεῖρα* tit. 54.
121) *Πεῖρα* tit. 36.
122) Syn. p. 196.
123) *Heimb.* hanc rubricam ex indice Coisliniano et e Tipucito restituit.
124) *Πεῖρα* tit. 1.

ἀναχωρῆσαι τῆς ἀγορασίας, κἀγὼ καὶ ὁ υἱὸς ἐλευθερούμεθα. οὔτε γὰρ δυνατὸν συμφωνεῖν ἐξ ἑνὸς μέρους ἀναχωρεῖν τῆς ἀγορασίας. ὅταν ἐξ ἑνὸς μέρους ἀνανεωθῇ τὸ συνάλλαγμα, τὸ σύμφωνον οὐκ ἐῤῥωται. εἰ δὲ ἄνηβος χωρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου συμφωνήσῃ ὑπαναχωρῆσαι, αὐτὸς καὶ οὐχ ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ ἐλευθεροῦται.

Ἀνισχύρως[125]) ὑπὸ αἵρεσιν ἀγοράζω, ὅπερ χωρὶς αἱρέσεως προηγόρασα.

Ἐὰν[126]) πωλήσω ἀνήβῳ χωρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, μόνος ἐνέχομαι· αὐτοῦ [δὲ] ἐνάγοντός μοι, παρακατάσχεσιν ἔχω. εἰ δὲ αὐτῷ μετὰ ταῦτα πωλήσω αὐτὸ αὐθεντοῦντος τοῦ ἐπιτρόπου, δοκεῖ ἀνανεοῦσθαι καὶ ἀμοιβαίως ἐνεχόμεθα. εἰ δὲ τὸ πρῶτον αὐθεντοῦντος ἀγοράσει τοῦ ἐπιτρόπου, καὶ μετὰ ταῦτα μόνος, ἡ ὕστερος οὐκ ἐῤῥωται. τὰ[127]) γὰρ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἑνὸς μέρους σύμφωνα ἡ ἀγαθὴ πίστις οὐ προσίεται, μάλιστα εἰ εὐλόγως τὶς ἠπατήθη.

Ἠγόρασα[128]) παρά σου συμφωνήσας ἀναλυθῆναι τὴν πρᾶσιν, εἰ μὴ τὸ τίμημα καταβάλω εἴσω τῆσδε τῆς προθεσμίας· καὶ μετὰ θάνατόν σου [ἐπίτροπος] γενόμενος τοῦ υἱοῦ σου σὺν ἑτέροις, οὔτε αὐτὸς κατέβαλον οὔτε τοῖς λογισμοῖς εἰσήγαγον. ἀναγόραστον γίνεται τὸ πρᾶγμα.

Ὅτι[129]) ἡ μὲν πρᾶσις καὶ ἡ ἀγορασία συναίνεσιν ἀπαιτεῖ ἑκάστου, μαινομένου δὲ οὐδεμία [ἐστὶ], φανερόν ἐστιν. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῶν διαλειμμάτων τοὺς μείζονας τῶν κε' ἐνιαυτῶν καὶ πρᾶσιν καὶ οἱονδήποτε συνάλλαγμα δύνασθαι ποιεῖν οὐκ ἀμφιβάλλεται.

Ἡ[130]) κατὰ δωρεὰν πρᾶσις ἀνυπόστατός ἐστιν. ἐὰν δέ τις πωλήσας ἀγρὸν συνεφώνησεν ἀντὶ τοῦ τιμήματος, ἵνα ἀποτρέψηται ἀπὸ τοῦ λαβόντος τὸν ἀγρὸν, καλῶς ἀναγκάζει αὐτὸν πληρῶσαι τὰ συμφωνηθέντα.

Ἐάν[131]) τις τὸ δωρηθὲν αὐτῷ πρᾶγμα παρά τινος τελευτήσαντος τοῦ δωρησαμένου ἀγοράσῃ παρὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων, οὐ δύναται νέμεσθαι αὐτὸ καὶ ὡς δωρεὰν καὶ ὡς ἀγορασίαν, ἀλλ' ὡς ἅπαξ δεσπότης γενόμενος ἀχρήστως τὸ ἴδιον ἀγοράζει. εἰ δέ τις ἐν ὁμάδι πᾶσαν τὴν οὐσίαν λαβὼν κατὰ δωρεὰν ὕστερον παρὰ τοῦ παιδὸς τῆς τελευτησάσης ἠγόρασεν, εἰς τοῦτο αὐτῷ συμβάλλεται [ἡ] παρὰ τοῦ παιδὸς πρᾶσις εἰς τὸ μὴ δυνηθῆναι αὐτὸν κινῆσαι μέμψιν κατὰ τῆς δωρεᾶς ὡς λαβόντα τὸ τῶν πραγμάτων τίμημα.

Γυνὴ[132]) ἀγοράσασα δούλην μετὰ ταῦτα ἠνέχετο ὡς κατὰ δωρεὰν λαβεῖν αὐτὴν παρὰ τοῦ δευτέρου ἀνδρός. ἐκ τοῦ ψεύδους τοῦ πλασθέντος οὐδὲ διπλασιάζει τὴν δεσποτείαν οὐδὲ ἀποστερεῖται αὐτῆς.

Ἡ[133]) πρᾶσις ἐκ τοῦ μὴ καταβληθῆναι τὸ τίμημα, οὐκ ἀνατρέπεται· εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς κατὰ δωρεὰν ἐγένετο.

Ἡ[134]) τῆς ἀγορασίας πίστις καὶ τῆς πράσεως χωρὶς ποσότητος οὐδεμία ἐστίν. ἐκ δὲ τοῦ ἀρέσαντος τιμήματος μὴ ἀριθμηθέντος, ἀλλὰ μόνης τῆς νομῆς αὐτῷ παραδοθείσης, τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα οὐκ ἐστιν ἄκυρον, οὐδὲ διὰ τοῦτο ὁ ἀγοράσας κακῶς νέ-

tam ego quam filius liberamur. Neque enim conveniri potest, ut pro una parte ab emtione recedatur. Si ab una parte contractus renovatus sit, pactio non valet. Si tamen pupillus sine tutoris auctoritate pactus sit ut recedatur, ipse non autem adversarius eius liberatur.

VII. Inutiliter sub conditione emo, quod pure antea emi. *L. 7. pr. D. XVIII. 5.*

Si pupillo sine tutoris auctoritate vendidi, solus teneor: ipso autem mecum agente, retentionem habeo. Sed si eandem rem ei postea tutore auctore vendidero, renovari videtur [emtio] et invicem tenemur. Sed si prius tutore auctore emerit, et postea solus, secunda [emtio] non valet. Nam bona fides non admittit pacta, quae alteri ex contrahentibus captiosa sunt: maxime si quis iusto errore deceptus sit. §. 1.

X. Emi abs te, et convenit inter nos, ut venditio dissolveretur, si intra certum tempus pretium non solvissem; et post mortem tuam tutor filii tui factus eum aliis, neque ipse solvi neque rationibus pretium intuli. Res inemta fit. *L. 10. pr. D. eod.*

XII. Venditionem et emtionem consensum utriusque desiderare, furiosi autem nullum esse, manifestum est. Sed tempore intermissionum maiores XXV annis et venditionem et quemlibet contractum posse facere non ambigitur. *L. 2. C. IV. 38.*

XIII. Donationis causa facta venditio irrita est. Sed si quis, quum agrum venderet, loco pretii pactus sit, ut ab eo, qui fundum accepit, aleretur, placita implere eum recte cogit. *L. 3. C. eod.*

XIV. Si quis rem sibi ab aliquo donatam defuncto donatore ab heredibus eius emerit, possidere eam non potest et pro donato et pro emtore, sed semel dominus factus rem propriam frustra emit. Si quis tamen per universitatem omnem substantiam donatam acceperit et postea a filio defunctae eam emerit, emtio a filio facta ad hoc ei prodest, ut is querelam adversus donationem movere non possit, ut qui pretium rerum acceperit. *L. 4. C. eod.*

XVII. Mulier, quae ancillam emit, postea se simulavit donatione eam a secundo marito accepisse. Falso figmento neque duplicat dominium neque id ei aufertur. *L. 7. C. eod.*

XVIII. Venditio ideo, quod pretium non sit solutum, non rescinditur: nisi forte ab initio donationis causa facta sit. *L. 8. C. eod.*

XIX. Fides emtionis et venditionis sine quantitate nulla est. Placito autem pretio non numerato, sed solum tradita possessione, istiusmodi contractus non est irritus, nec idcirco is, qui emit, male possidet, quod non soluta sit quantitas, quam dari convenerat. *L. 9. C. eod.*

125) *Πεῖρα* tit. 31.
126) *Πεῖρα* tit. 1.
127) Cf. schol. s. V. 724 *Fabr.* apud *Heimb.* IV p. 280. Eadem habet etiam *Πεῖρα* tit. 45.
128) *Πεῖρα* tit. 16.
129) *Πεῖρα* tit. 1.
130) Syn. p. 196.
131) *Πεῖρα* tit. 5.
132) *Πεῖρα* tit 5.
133) Syn. p. 196. *Heimb.* restituit, tamquam esset l. 9 C. IV, 38. In Syn. additur scholium: *Οὐ γὰρ ὀφείλει ὁ πράτης ἐπαναλαμβάνειν τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ τίμημα ἐπιζητεῖν.* (Non enim rem debet repetere venditor, sed de pretio agere.)
134) Syn. p. 196, ubi incipit: *Καὶ ὅτι ἡ. Πεῖρα* tit. 5.

μεται, ὅτι μὴ κατεβλήθη ἡ ποσότης, ἣν δοθῆναι συνεφώνησεν. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δωρεᾷ[135]) πράσεως κτήματος γενομένης, εἰ παράδοσις παρακολουθήσῃ, ἀγωγῆς τοῦ τιμήματος μηδεμιᾶς[136]) ἁρμοζούσης, περαιοῦται ἡ δωρεά.[137])

L. 10. *C.* IV. 38. Τὸ[138]) ἴδιον οὐδεὶς δύναται ἀγοράζειν, ἀλλὰ κἂν εἰκονικῶς δόξῃ ἀγοράζειν, οὐδὲν ὑπομένει πρόκριμα.

L. 15. *C. eod.* Ἡ[139]) γὰρ ἔγγραφος πρᾶσις οὐκ ἐῤῥωται, εἰ μὴ πληρωθῇ τὸ συμβόλαιον καὶ ἀπολυθῇ τοῖς μέρεσιν.

L. 2. *C.* IV. 45. Εἰ[140]) μὲν ἀῤῥαβῶνος ἕνεκεν χρυσίον ἐδόθη, δύνασαι τοῦτο μόνον κατὰ τὴν πίστιν τῶν συμφώνων ἀναλαβεῖν. εἰ δὲ μέρος τοῦ τιμήματος κατέβαλες, εἰς τὰ ὀφείλοντα παρὰ τοῦ πράτου διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς τὸ τίμημα ἀπαιτούσης παρασχεθῆναι μᾶλλον ἔχεις ἀγωγήν, ἥπερ εἰς ἐπανάληψιν τῆς ποσότητος τοῦ τιμήματος, ὅπερ δεδωκέναι σημαίνεις.

ΤΙΤΛΟΣ ς'.

Περὶ κινδύνου καὶ ὠφελείας τοῦ πραθέντος πράγματος.[141])

L. 7. *pr.* *D.* XVIII. 6. Μετὰ[142]) τὴν πρᾶσιν τοῦ ἀγροῦ τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ. τί γὰρ, ὅτι διὰ προσχώσεως ηὐξήθη, ἢ μέρος αὐτοῦ ἢ καὶ ὅλον ποταμὸς κατέλαβεν;

L. 8. *D. eod.* Ἐπὶ[143]) τῇ αἱρετικῇ πράσει ἀτονούσης μὲν τῆς αἱρέσεως, ἄκυρος ἡ πρᾶσις· ἐξιούσης δὲ, ὁ ἀγοραστὴς κινδυνεύει. εἰ δέ τις τῶν συναλλαξάντων ἐν τῷ μεταξὺ τελευτήσει, ἐνέχεται ὁ κληρονόμος ὡς ἐξ ἀρχῆς γινομένης τῆς πράσεως, καὶ τὰ λοιπά[144]). καὶ ὅτι ὥσπερ αἱ ἐπερωτήσεις καὶ τὰ αἱρετικὰ ληγάτα ἀκυροῦνται, φθειρομένου τοῦ πράγματος ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως. εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα ὕπεστι, κἂν χεῖρον γένηται, ὁ ἀγοραστὴς ζημιοῦται.

L. 14. §. 1. *D. eod.* Ἐὰν[145]) ἡ πραθεῖσα ὕλη κλαπῇ, εἰ μὲν πρὸ παραδόσεως, ὁ πράτης ζημιοῦται· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, ὁ ἀγοραστής. δοκοῦσι δὲ παραδεδόσθαι αἱ δοκοὶ, ἃς ὁ ἀγοραστὴς ἐσφράγισεν.

L. 17. *D. eod.* Ἔνθα[146]) ὑπέρθεσιν ὁ ἀγοραστὴς ποιήσει, λοιπὸν οὐκ ἀπὸ ἀμελείας, ἀλλ' ἀπὸ δόλου ὁ πράτης ἐνέχεται. εἰ δὲ οἱ δύο ὑπέρθεσιν ποιήσουσι, τῇ ὑστέρᾳ προσέχομεν. εἰκὸς γὰρ ὑπέρθεσιν ποιήσας ὁ ἀγοραστὴς ἠθέλησε μετὰ ταῦτα λαβεῖν, καὶ δυνάμενος ὁ πράτης παρασχεῖν ὑπερέθετο, ἢ τοὐναντίον.

L. 18. §. 1. *D. eod.* Ἐὰν[147]) πρὸ τῆς τοῦ τιμήματος καταβολῆς ἡ δεσποτεία τοῦ πραθέντος στασιασθῇ, οὐ δίδωσιν ὁ ἀγοραστὴς τὴν τιμὴν, εἰ μὴ λάβῃ περὶ ἐκνικήσεως ἀξιοπίστους ἐγγυητάς.

Sed et donationis gratia praedii facta venditione, si traditio sequuta fuerit, actione pretii nulla competente, perficitur donatio.

XX. Nemo rem propriam emere potest, et quamvis imaginarie videatur emere, nullum tamen praeiudicium patitur.

XXV. Nam in scriptis venditio non valet, nisi instrumentum completum et a partibus absolutum sit.

XXVII. Si quidem arrhae nomine aurum datum sit, potes hoc solum secundum fidem pactorum recuperare. Sin vero partem pretii persolvisti, ad ea, quae venditorem actione ex vendito praestare oportet, magis actionem habes, quam ad repetendam quantitatem pretii, quod te dedisse significas.

TITULUS VI.

De periculo et commodo rei venditae.

I. Post venditionem fundi lucrum et damnum emtorem respicit. Quid enim, si per alluvionem accessio facta sit, vel pars eius aut totus flumine sit occupatus?

II. Conditionalis venditio, si deficiat conditio, nulla est: sin existat, periculum emtoris est. Si quis autem ex contrahentibus interim decesserit, heres tenetur, quasi ab initio venditio contracta sit .... Stipulationes et legata conditionalia perimuntur, si pendente conditione res interierit. Si vero res extet, licet deterior facta sit, damnum emtoris est.

VIII. Si vendita materia furto subrepta sit, si quidem ante traditionem, venditoris damnum est: sin postea, emtoris. Videntur autem trabes traditae, quas emtor signavit.

XI. Quum moram emtor fecerit, iam non ob negligentiam, sed ob dolum venditor tenetur. Quodsi uterque moram fecerit, posteriorem spectamus. Nam quum forte moram fecisset emtor, postea voluit accipere, et venditor, quum posset praestare, distulit, vel e contrario.

XII. Si ante pretium solutum rei venditae dominium in controversiam deductum sit, emtor pretium non solvit, nisi evictionis nomine fideiussores idoneos acceperit.

135) Syn. δωρεᾶς.

136) *Πεῖρα*: οὐδεμιᾶς.

137) In Syn. accedit scholium: Ἐν τῷ β' κεφ. τοῦ β' τι. τοῦ ιη' βι. φησὶν, ὅτι οὐ πανέτας εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦ πιπράσκοντος, εἰ μὴ λάβῃ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἱκανὸν ἢ ἐγγυητάς. τὸ δὲ εἰρημένον ἐν τῇ γ' διατάξει καὶ τῇ η' ὅτι ἡ κατὰ δωρεὰν πρᾶσις πιστεύεται, νόησον, ὅτι ὡς πρᾶσις οὐ συνίσταται, οὐδὲ ποιεῖ τὴν τῆς προαιρέσεως ἀγωγήν· ἐπεὶ ὡς δωρεὰ συνίσταται καὶ ἰσχύει. (In cap. 2 tit. 2 lib XVIII dicitur: Res venditoris esse non desinit, nisi vel pretium vel satisdationem vel fideiussores acceperit. Quod autem dictum est const. 3 et 8 venditionem donationis causa factam ratam esse, sic intelligito, ut non consistat tanquam venditio, nec actionem electionis tribuat: quippe tanquam donatio consistit et valet.) — *Fabrotus* haec paulo aliter praestat: mea sententia, ex propria ipsius interpolatione: secundum *Heimb.* ex Codice aliquo MS. Synopseos.

138) Syn. p. 196. Ibi incipit: *Καὶ ὅτι τὸ ἰδ.*

139) *Πεῖρα* tit. 38.

140) Syn. p. 196. ubi incipit: *Ὅτι εἰ.* Forte: *ὅθεν εἰ.*

141) *Heimb.* restituit ex indice Coisliniano et Tipucito.

142) Syn. p. 197. Ibi incipit: *Ὅτι μετά.*

143) *Πεῖρα* tit. 31.

144) Nimirum nonnulla omisit, qui hunc locum e Basilicis excepit.

145) Syn. p. 197. Praefigit ὅτι.

146) Syn. p. 197.

147) Syn. p. 197. *Πεῖρα* tit. 65.

Ὁ [148]) ἀγοραστὴς ὑπέρθεσιν ποιήσας εἰς τὴν τοῦ τιμήματος καταβολὴν μόνους τόκους δίδωσιν, καὶ οὐχ ὅσα ὁ πράτης ἠδύνατο διὰ τῶν τιμημάτων ἀπὸ πραγματείας ὡς εἰκὸς κερδᾶναι.

Μετὰ [149]) τὸ γενέσθαι τὴν πρᾶσιν πᾶν κέρδος καὶ πᾶσα βλάβη ἐπὶ τῷ πράγματι γενομένη εἰς κέρδος καὶ ζημίαν ἀνήκει τοῦ ἀγοραστοῦ. ὁ γὰρ πράτης ἐκνικηθέντος τοῦ πράγματος τότε κινδυνεύει, ὅτε ἀπὸ αἰτίας ἀρχαιοτέρας τῆς πράσεως συνέβη τὰ τῆς ἐκνικήσεως· εἴγε καὶ παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ ἀγοραστὴς ἐλθεῖν καὶ δικάσασθαι, καὶ μὴ ἀπόντος αὐτοῦ ἡ καταδίκη γέγονεν.

Ὁ [150]) δόλος τοῦ πράτου τὸν πίστει ἀγαθῇ ἀγοράσαντα οὐδέποτε καταβλάπτει.

Τῆς [151]) πράσεως τελείας γενομένης ἐὰν μὴ ὑπέρθεσιν ἐποίησεν ὁ πράτης ἐν τῇ παραδόσει, ὁ ἀγοραστὴς κινδυνεύει ἐπὶ πάσης βλάβης ἐν τῷ πράγματι γενομένης.

Ὁ [152]) θάνατος τῆς πραθείσης θεραπαίνης μετὰ τὴν πρᾶσιν συμβὰς τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύεται· μόνον [153]) εἰ μὴ ἀπό τινος πάθους ἀρχαιοτέρου τῆς πράσεως ἐτελεύτησε.

XIII. Si emtor in pretio solvendo moram fecerit, usuras duntaxat praestat, non quidquid venditor ex pretio negotiando forte lucrari potuit. *L.* 19. *D.* XVIII. 6.

XIV. Post perfectam venditionem omne commodum et omne incommodum, quod rei contingit, ad lucrum et damnum emtoris pertinet. Nam re evicta tunc venditoris periculum est, quum ex causa venditionem praecedente evictio contigit: siquidem ei etiam denuntiarit emtor, ut agendae causae adesset, et non absente eo condemnatio facta sit. *L.* 1. *C.* IV. 48.

XVI. Dolus venditoris bonae fidei emtori nunquam nocet. *L.* 3. *C. eod.*

XVII. Venditione perfecta, si venditor in traditione moram non fecit, omne damnum, quod rei contingit, periculo emtoris est. *L.* 4. *C. eod.*

XIX. Mors ancillae distractae, quae post venditionem accidit, ad periculum emtoris pertinet: nisi si ex morbo, qui venditionem praecessit, mortua sit. *L.* 6. *C. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Ζ'.

Περὶ δούλων ἔξω πιπρασκομένων τῆς πόλεως, ἢ ἐὰν ἀνδράποδον πραθῇ ἐπὶ ὅρῳ τοῦ ἐλευθερωθῆναι ἢ μὴ ἐλευθερωθῆναι. [154])

Ἐὰν [155]) πωλήσω δούλην ἐπὶ τῷ εἴσω ῥητοῦ χρόνου ἐλευθερωθῆναι, γίνεται ἐλευθέρα, ἐὰν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινα γνώμης. ἡ δὲ τοῦ κληρονόμου γνώμη οὐ ζητεῖται.

Ὁ [156]) ἥττων τῶν κ' ἐτῶν ἀνισχύρως ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι πωλεῖ δοῦλον, κἂν συμφωνήσῃ τὴν ἐλευθερίαν ὑπερτεθῆναι, ἕως οὗ πληρώσῃ τὰ κ' ἔτη.

Ἐὰν [157]) ὁ πραθεὶς δοῦλος κωλυθῇ τοῦ προστοιχίου [158]), καὶ τῆς πόλεως κωλύεται· ἵνα μὴ τῶν μειζόνων ἀπολαύῃ ὁ [159]) τῶν ἡττόνων κωλυθείς. [160])

Ἐὰν [161]) χωρὶς ἐπερωτήσεως συμφωνήσῃ ποινὴν λαβεῖν ὁ πράτης, εἴγε ὁ πραθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ εὑρεθῇ, οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν, εἰ μὴ μέχρι τῆς ποσότητος, ἣν ὡς εἰκὸς αὐτὸς ἑτέρῳ παρασχεῖν ἀναγκάζεται μὴ φυλαττομένου τοῦ συμφώνου. καλῶς δὲ συμφωνεῖ μὴ

TITULUS VII.

De servis extra urbem venumdatis, vel si ita mancipium venierit, ut manumittatur vel non manumittatur.

III. Si ancillam ea lege vendidero, ut intra certum tempus manumitteretur, libera fit, si in eadem voluntate perseveravi. Heredis autem voluntas non inquiritur. *L.* 3. *D.* XVIII. 7.

IV. Minor viginti annis inutiliter servum vendit, ut manumittatur, licet pactus sit, ut libertas differretur, donec viginti annos impleverit. *L.* 4. *D. eod.*

V. Si servo vendito interdictum sit pomoerio civitatis, etiam urbe interdictum est: ne maioribus fruatur, qui a minoribus arcetur. *L.* 5. *D. eod.*

VII. Si citra stipulationem convenerit, ut poena praestetur venditori, si servus venditus in Italia deprehensus sit, agere venditor nequit, nisi ad eam quantitatem, quam fortasse ipse alii praestare cogitur pacto non servato. Recte autem paciscitur, ne ven-

148) Syn. p. 197.

149) Syn. p. 197, ubi praefigitur ὅτι.

150) Syn. p. 198. Praefigit ὅτι. Ibidem accedit scholium: Ὁ γὰρ ἐξ οἱουδήποτε ἀγοράζων νομίζων εἶναι δεσπότην, καλῇ πίστει ἀγοράζει. (Nam qui emit a quocunque, eum dominum esse existimans, bona fide emit.)

151) Syn. p. 198, quae praeponit ὅτι.

152) Syn. p. 198. *Πεῖρα* tit. 28.

153) *Πεῖρα*: μόνῳ.

154) *Heimb.* hanc rubricam restituit ex indice Coisliniano et Tipucito.

155) *Πεῖρα* tit. 28.

156) Syn. p. 136 et 215. *Πεῖρα* tit. 1.

157) Syn. p. 215, et schol. x. VII. 852 *Fabr.*

158) Syn. προαστείου.

159) In schol. laud. articulus deest.

160) In Syn. uno tenore additur paraphrasis legis 6 §. 1 D. h. t., quam licet *Heimb.* textum Basilicorum repraesentare putaverit, equidem magis ex scholiis Basilicorum desumtam et pro indice Stephani habendam esse existimaverim. Est autem haec: Ὁ ποινὴν τὸν ἀγορασθέντα (l. ἀγοραστὴν) ἐπερωτήσας εἰς βλάβην τοῦ πραθέντος οἰκέτου, εἰ μὲν εἰς χρήματα ζημιοῦται, τυχὸν καὶ αὐτὸς ἑτέραν ποινὴν ἐπερωτηθείς, ἐὰν ..... ἐλευθερώσει τὸν οἰκέτην, ἔχει ἀπαίτησιν. εἰ μηδὲν ἐν χρήμασι τῷ πράτῃ διαφέρει, ἀλλὰ δι' ὀργὴν ἢ λύπην, μᾶλλον δὲ διὰ σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ζητεῖ φυλαχθῆναι ἐπὶ κωλύσει διαγωγῆς τινος τόπου, τὸ δὲ σύμφωνον ᾖ, δοθῆναι αὐτῷ τὴν ποινήν, εἴτε παρηκολούθησεν ἐπερώτησις εἴτε μή, ἀργεῖ ἡ ἀπαίτησις. ὀργῆς γὰρ ἀποπλήρωσις οὐκ ἔχει διαφέρον· εἰ μὴ ἄρα διὰ τοῦτο ἥττονος ἐπώλησε τὸν οἰκέτην· τότε γὰρ παραβαινομένου τοῦ συμφώνου ἔχει ἀπαίτησιν. (Qui poenam ab emtore stipulatus est in damnum venditi servi, si pecuniae ratione interest eius, puta si et ipse aliam poenam promisit, si ..... servum manumiserit, agere potest. Si venditoris pecuniae ratione nihil interest, sed per indignationem aut dolorem, vel potius ob duritiem et inhumanitatem servari velit, ut servus loco quodam commorari prohibeatur, convenerit autem, ut ei poena praestaretur, sive stipulatio subsequuta sit sive non, cessat petitio. Nam irae satisfactio non habet, quod intersit: nisi propterea minoris servum vendidit: tunc enim pacto non servato actionem habet.)

161) Syn. p 215, ubi incipit: ὅτι ἐάν.

προαθῆναι ἐπ' ἐξαγωγῇ. καὶ γίνεται διαθέσεως λόγος διὰ τὸ κακοθελές[162]).

L. 8. D. XVIII. 7. Ἐὰν[163]) πωλήσας σοι δοῦλον εἴπω εἴσω χρόνου ἐλευθερῶσαι, καὶ μεταμεληθῶ, καὶ οὐδὲν ἧττον ἐλευθερώσῃς, οὐκ ἔχω τὴν ἀπαίτησιν τῆς τιμῆς· ἔσβεσται γὰρ ἐλευθερωθέντος τοῦ δούλου καὶ μετὰ τὸ μεταμεληθῆναί με.

VIII. Si, quum servum tibi venderem, praecepero, ut intra certum tempus eum manumitteres, et me poenituerit, tu vero nihilosecius eum manumiseris, actionem ex vendito non habeo: nam evanuit servo manumisso et postquam me poenituit.

L. 9. D. eod. Ἐὰν[164]) πωλήσω σοι δοῦλον ὥστε μὴ διάγειν ἐν ῥώμῃ, καὶ φυλάξω ἐν αὐτῷ χειρὸς ἐπιβολήν· εἶτα πωλήσῃς αὐτὸν ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅρον, καὶ εὑρεθῇ ἐν ῥώμῃ, εἰ μὲν ὡς φυγὰς, οὐκ ἔχει χώραν ἡ τῆς χειρὸς ἐπιβολή· οὐδὲ γὰρ ὁ φυγὰς ἔνθα διάγει νοεῖται εἶναι· εἰ δὲ κατὰ γνώμην τοῦ δευτέρου ἀγοραστοῦ, ἐμοὶ μόνῳ ἡ τῆς χειρὸς ἐπιβολὴ ὁρμόζει. εἰ δὲ ποινὴν [ἐπηρώτησά σε] καὶ σὺ τὸν ἀγοράσαντα παρά σου, δύο εἰσὶν ἀγωγαί. ἐὰν πωλήσας σοι συνεφώνησα, ἵνα εἰ προστῇ [ἡ] δούλη, ἐλευθερωθῇ· σὺ δὲ πωλῶν χειρὸς ἐπιβολὴν ἐφύλαξας σαυτῷ [εἰ προστῇ,] ἢ τοὐναντίον ἐγὼ μὲν χειρὸς ἐπιβολὴν, σὺ δὲ ἐλευθερίαν συνεφώνησας, καὶ ἐλευθερία ὁρμόζει προϊσταμένης αὐτῆς.

IX. Si servum tibi vendidero, ne Romae degeret, et manus iniectionem in eo reservavero: deinde tu eum eadem lege vendideris, et Romae deprehensus fuerit, siquidem ut fugitivus, manus iniectio locum non habet: fugitivus enim non intelligitur ibi esse ubi degit; si vero voluntate secundi emtoris, mihi soli manus iniectio competit. Sin autem poenam a te stipulatus sim, et tu ab emtore tuo, duae actiones sunt. Si, quum tibi venderem, pactus sim, ut, si ancilla prostituta esset, libera esset: tu vero manus iniectionem tibi servaveris, si prostitueretur, vel e contrario ego de manus iniectione, tu vero de libertate pactus sis, etiam libertas competit, prostituta ea.

L. 10. D. eod. Ἐὰν[165]) πωλήσω σοι δοῦλον ἐπὶ τῷ μὴ πειρασθῆναι δουλείας ἑτέρου καὶ ὥστε τελευτῶντός σου ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι, κἂν αὐτὸς μὴ ἐλευθερώσῃς αὐτὸν, γίνεται μετὰ θάνατόν σου ἐλεύθερος.

X. Si tibi servum vendidero, ne alterius servitutem pateretur et ut post mortem tuam liber esset, licet tu ipse eum non manumiseris, post mortem tuam liber fit.

L. 2. D. I. 6. Τοὺς[166]) καταφυγόντας οἰκέτας εἰς σεβασμίους οἴκους καὶ δίκαια αἰτοῦντας οὐ χρὴ περιορᾶν· ἀλλ' εἴπερ διαγνώσεως γενομένης εὑρέθησαν οἱ δεσπόται ἢ ἀμέτρως αὐτοὺς βασανίζοντες ἢ λιμοκτονοῦντες ἢ εἰς πρᾶξιν αἰσχρὰν ἕλκοντες, ἐκ τούτων διαπιπράσκειν αὐτοὺς ἀναγκάζεσθαι, πρὸς τὸ μηκέτι ὑποστρέφειν[167]) πρὸς τὴν αὐτῶν[168]) δεσποτείαν. ἀλλὰ καὶ τὴν πρᾶσιν καλῇ αἱρέσει ποιεῖν, ὥστε μὴ διά τινων σεσοφισμένων αἱρέσεων καὶ μετὰ τὴν ἐκποίησιν αὐτοὺς κακοποιεῖν, ἢ ἐν δεσμοῖς εἶναι συμφωνοῦντας ἢ ἐπὶ τῷ μηδέποτε ἐλευθερωθῆναι[169]) ἢ ἐπὶ τῷ οἰκεῖν ἐν χώρᾳ βαρυτάτους ἐχούσῃ τοὺς ἀέρας.

XI. Servos ad aedes religiosas confugientes et aequa postulantes negligi non oportet: sed si causa cognita domini vel supra modum in eos saevire vel fame necare vel ad turpe facinus eos cogere deprehenduntur, cogendi sunt ob has causas, ut eos vendant, ne in ipsorum dominium revertantur. Sed et bona conditione venditio facienda est, ne per astute fictas quasdam conditiones etiam post alienationem eos laedant, vel ut in vinculis habeantur, paciscendo, vel ut nunquam manumittantur, vel ut in regione degant, quae aërem maxime gravem habet.

L. 1. C. IV. 55. Ἐάν[170]) τις πωλήσῃ οἰκέτην ἐπὶ τῷ μηδέποτε αὐτὸν ἐπιβῆναι τῆσδε[171]) τῆς πόλεως καὶ φυλάξῃ αὐτῷ χειρὸς ἐπιβολὴν[172]), δύναται μὲν ὁ ἀγοραστὴς[173]) μὴ παραβαίνων τὸ σύμφωνον ἐλευθεροῦν αὐτὸν, καὶ ἐὰν ὁ οἰκέτης ἐπιβῇ τῆς ἀπηγορευμένης πόλεως, ἐκδικεῖται παρὰ τοῦ δημοσίου εἰς δουλείαν διηνεκῆ. εἰ δὲ μὴ ἐλευθερωθεὶς ἐπιβῇ τῶν ἀπηγορευμένων τόπων, ὁ πράτης κεχρημένος τῷ συμφώνῳ ἕλκει αὐτὸν εἰς τὴν δουλείαν.

XII. Si quis servum vendiderit, ne unquam in illa urbe moraretur, et manus iniectionem sibi servaverit, emtor quidem manumittere eum potest nec pactum transgreditur: et si servus urbem, qua ei interdictum est, ingressus sit, a fisco in perpetuam servitutem vindicatur. Sin autem nondum manumissus loca, quibus ei interdictum est, ingressus sit, venditor pacto usus eum in servitutem trahit.

L. 2. C. eod. Ἐὰν[174]) μὲν ὁ πράτης φυλάξῃ χειρὸς ἐπιβολὴν, δύναται αὐτῇ κεχρῆσθαι. εἰ δὲ μόνον συνεφώνησε καὶ ἐπηρώτησε πρόστιμον, ἀπαιτεῖ καὶ ὁ δημόσιος ἐκδικεῖ τὸ ἀνδράποδον. δεῖ δὲ σκοπεῖν, εἰ γνώμῃ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπέβη τῶν κεκωλυμένων τόπων ὁ οἰκέτης.

XIII. Si venditor manus iniectionem sibi servaverit, uti ea potest. Si vero solum pactus et poenam stipulatus est, hanc petit et fiscus servum vindicat. Sed animadvertendum est, an emtoris voluntate servus loca prohibita ingressus sit.

L. 4. C. eod. Τοὺς[175]) δούλους τοὺς τὸν ἴδιον διαπράσαντας δεσπότην κεφαλικῶς τιμωρηθῆναι ἡ διάταξις κελεύει.

XV. Servos, qui dominum suum vendiderunt, capite plecti constitutio iubet.

---

162) Malim cum Tipucito legere: καλοθελές i. e. propter benignitatem.

163) *Πεῖρα* tit. 28.

164) *Πεῖρα* tit. 28.

165) *Πεῖρα* tit. 28.

166) Syn. p. 42. *Πεῖρα* tit. 28.

167) *Πεῖρα*: *ὑποστρέψαι*.

168) *Πεῖρα*: *εἰς τὴν ἐκείνων*.

169) Verba *ἢ ἐπὶ τῷ μηδ. ἐλ.* Syn. non habet.

170) *Πεῖρα* tit. 28. Epanagoge aucta tit. 21.

171) Deest in Epan.

172) Pro *καὶ φυλ. — ἐπιβ.* Epan. haec habet: *συμφωνήσῃ δὲ ἐὰν ἐπιβῇ ἐξεῖναι αὐτῷ χεῖρας ἐπιβάλλειν καὶ ἀφαιρεῖσθαι αὐτόν.* Quae magis cum Tipucito conveniunt.

173) Seqq. in Epan. sic audiunt: *ὡς δεσπότης ὢν μηδέπω τοῦ συμφώνου παραβαθέντος ἐλευθερῶσαι τὸν τοιοῦτον οἰκέτην· ἐὰν δὲ ἐκεῖνος ἐλευθερωθεὶς ἐπιβῇ τοῦ τόπου, ὁ πράτης κεχρημένος τῷ συμφώνῳ ἕλκει εἰς δουλείαν αὐτὸν, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον συνεφωνήθη.*

174) *Πεῖρα* tit. 28.

175) Syn. p. 66.

Ὁ[176]) ἐξόριστος παρὰ τοῦ δεσπότου ἀπὸ τῆς ἰδίας πατρίδος πραθεὶς οὐδὲ ἐν ῥώμῃ διάγειν ὀφείλει. ὁ μέντοι ἀπὸ φανερᾶς ἐπαρχίας κωλυθεὶς οὐδὲ ἐν Ἰταλίᾳ διάγειν δύναται. εἰ τοίνυν παρὰ τὸ γενόμενον σύμφωνον γεγονός τι δύνασαι ἀποδεῖξαι, χρῆσθαι τῷ ἁρμόζοντί σοι νομίμῳ.

Ἐὰν[177]) δεσπότης λάβῃ χρήματα παρά τινος ἐπὶ τῷ τὴν ἰδίαν θεράπαιναν [εἴσω ῥητοῦ χρόνου ἐλευθερῶσαι καὶ μὴ ἐλευθερώσῃ, ἐλευθέρα ἐστὶ][178]) μετὰ τὴν προθεσμίαν καὶ ἐλεύθερα τίκτει.

Ὁ[179]) πραθεὶς ἐπὶ τῷ μὴ ἐλευθερωθῆναι, κἂν ἐλευθερωθῇ, οὐ γίνεται ἐλεύθερος, οὐδὲ ἐὰν εἰς ἕτερον[180]) δεσπότην ἔλθῃ[181]). ὅθεν καὶ εἰ πρόστιμόν τις ἐπερωτηθῇ, οὐχ ὑποπίπτει τῷ προστίμῳ ὡς μὴ δυναμένου ἐλευθερωθῆναι τοῦ ἀνδραπόδου, καὶ οὐδὲ ὁ δημόσιος ἐπικοινωνεῖ τῇ τοιαύτῃ πράσει.

Ἐάν[182]) τις πωλήσῃ κόρην ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι ἐμπροθέσμως, εἰ δὲ μὴ ἐλευθερωθῇ, πρόστιμον ἐπερωτήσῃ· τῆς προθεσμίας ἐνισταμένης ἡ μὲν κόρη ἐλευθέρα γίνεται· τὸ δὲ πρόστιμον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ ἡ τοῦ συμφώνου δύναμις τὴν ὀφείλουσαν παρὰ τοῦ πράτου δοθῆναι ἐλευθερίαν ἐπιτίθησιν.

XVI. Qui exportandus a domino suo de patria sua veniit, nec Romae morari debet. Qui vero a provincia certa prohibitus est, nec in Italia morari potest. Si itaque contra pactum initum aliquid factum potes probare, utere iure tibi competente. *L.* 5. *C.* IV. 55.

XX. Si dominus pecuniam ab aliquo acceperit, ut ancillam suam intra certum tempus manumitteret, nec manumiserit, ex eo tempore libera est et libera parit. *L.* 4. *C.* IV. 57.

XXI. Qui veniit ut ne manumitteretur, etiamsi manumissus fuerit, non fit liber, nec si ad alium dominum pervenerit. Unde et si quis poenam promiserit, poenae non fit obnoxius, quia scilicet mancipium manumitti non potest, nec fiscus eiusmodi venditioni se interponit. *L.* 5. *C. eod.*

XXII. Si quis ita puellam vendiderit, ut ad diem statutam manumitteretur, et si manumissa non esset, poenam stipulatus fuerit: die cedente puella quidem libera fit, poena vero peti nequit, quum vis pacti praestandam a venditore libertatem imponat. *L.* 6. *C. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Η'.

Περὶ[183]) ἀγωγῆς πράσεως καὶ ἀγορασίας, καὶ περὶ πραγμάτων ἀλλοτρίων μὴ ἐκποιουμένων, καὶ περὶ τῆς κεκωλυμένης πραγμάτων ἐκποιήσεως ἢ ὑποθήκης, καὶ περὶ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως.

TITULUS VIII.

De actione emti et venditi, et de rebus alienis non alienandis, et de prohibita rerum alienatione vel obligatione, et de communium rerum alienatione.

Ὁ[184]) πράτης μὴ παραδιδοὺς τὸ πρᾶγμα ἐνάγεται εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ, καὶ εἰ[185]) συμβαίνει τὸ διαφέρον ὑπερβαίνειν τὸ τίμημα.

I. Venditor, qui rem non tradit, convenitur in id quod interest emtoris, quamvis accidat, ut id quod interest pretium egrediatur. *L.* 1. *pr. D.* XIX. 1.

Εἰ[186]) μὴ παραδίδωσι τὸ μέτρον, ὁ ὑπέσχετο ὁ πράτης, κατέχεται.

II. Si modum non praestiterit venditor, quem promisit, tenetur. *L.* 2. *pr. D. eod.*

Ἐὰν[187]) εἰδὼς ἀγνοοῦντί μοι πωλήσῃς δοῦλον φυγάδα ἢ κλέπτην ἢ ἐνοχῇ ὑποκείμενον, κινῶ τὴν ἀγωγὴν εἰς τὸ διαφέρον, κἂν τὸν διπλασιασμὸν ἐπερωτηθῇς μοι. τὴν γὰρ ἀγωγὴν τὴν περὶ μελλούσης ζημίας πρὶν ἢ ζημιωθῶ κινεῖν οὐ δύναμαι.

IV. Si sciens ignoranti mihi servum fugitivum vel furem vel noxium vendideris, actionem habeo in id quod interest, quamvis duplam mihi promiseris. Actionem ob damnum futurum, prius quam damnum mihi datum sit, intendere non possum. *L.* 4. *pr. D. eod.*

Ἐὰν[188]) ἐλλείπει τὸ μέτρον τοῦ πραθέντος ἀγροῦ, πρὸς τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας τῶν ζευγῶν ὁ πράτης ἐνέχεται, καὶ ὑπὲρ[189]) τὸ μέτρον τὸ τίμημα μειοῦται. εἰ δὲ μὴ τῷ παντὶ ἀγρῷ ἀλλὰ μέρει ἐλλείπῃ, οἷον τῷ ἀμπελῶνι, τότε καὶ τῆς καλλονῆς γίνεται λόγος.

Si modus agri venditi minor inveniatur, pro numero iugerum venditor obligatur, et pro modo pretium minuitur. Si vero non totius agri sed partis eius modus minor est, puta vineae, tunc et bonitatis habetur ratio. §. 1.

Εἰ[190]) δὲ μὴ κατέβαλέ τις, ἀλλ' ἐν ὑπονοίᾳ καταδίκης ὡμολόγησεν, ἔχει παραγραφήν.

V. Sed si quis non solvit, sed opinione condemnationis promisit, exceptionem habet. *L.* 5. §. 1. *D. eod.*

Ὅτι[191]) ὁ ὑπεξούσιος πωλῶν ἐνέχεται, ὡς αὐτεξούσιος.

VI. Filiusfamilias vendens, sicut paterfamilias tenetur. *L.* 6. §. 7. *D. eod.*

Ὁ[192]) πωλῶν ἐν εἰδήσει ἀλλότριον ἢ ὑποκεί-

Qui sciens alienum vel obligatum vendit, tene- §. 9.

176) *Πεῖρα* tit. 28.
177) *Πεῖρα* tit. 28.
178) Haec partim ex Tipucito, partim ex ingenio supplevi. In *πείρᾳ* deerant.
179) *Πεῖρα* tit. 28. Epanag. aucta tit. 21.
180) Epan: *δεύτερον*.
181) *Πεῖρα* addit: *τὸ πρᾶγμα*.
182) Syn. p. 215. *Πεῖρα* tit. 28 et tit. 45.
183) Rubricam *Heimb.* ex indice Coisliniano et Tipucito confecit.
184) Syn. p. 198.
185) Malim *εἰ καί*.
186) Syn. p. 198.
187) *Πεῖρα* tit. 28.
188) Syn. p. 198.
189) Vix recte habet.
190) Schol. o. II. 187 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 116.
191) Syn. p. 198. *Πεῖρα* tit. 1.
192) Syn. p. 198. Praefigit *καὶ ὅτι*. Ibidem additur scholium: *Ἡ γὰρ ἀπαίτησις τοῦ πράγματος καλῇ πίστει οὖσα δόλον οὐκ ἐπιδείκνυται.* (Nam quum emti iudicium bonae fidei sit, dolum non recipit.)

μενον ἐνέχεται, κἂν συμφωνήσῃ μηδὲν ἐκ τούτου παρασχεῖν.

L. 11. §. 6. *D.* XIX. 1. Ἐὰν[193]) συμφωνήσωμεν ὑπαναχωρῆσαι τῆς πράσεως, ὁ ἀρραβὼν διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀπαιτούσης τὸ πρᾶγμα ἀποδίδοται. κινεῖται γὰρ ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ καὶ ἐπὶ τῇ λύσει τῆς πράσεως.

Si pactus simus ut a venditione recederemus, arrha emti actione repetitur. Agitur enim ea actione etiam ad distrahendam venditionem.

Τῶν τιμῶν δοθεισῶν ἁρμόζει πρὸς ἀνάληψιν τοῦ δοθέντος εἰς ἀρραβῶνα δακτυλίου ἡ ἀπαιτοῦσα τὸ πρᾶγμα ἀγωγὴ καὶ ἡ χωρὶς αἰτίας ἀγωγή.

Si pretium numeratum sit, ad recipiendum annulum, qui arrhae nomine datus est, ex emto actio et sine causa condictio competit.

§. 8. Καὶ[194]) [ὁ] ἀλλότριον δοῦλον πωλῶν ὁμολογεῖν ὀφείλει μὴ ὑποκεῖσθαι αὐτὸν κλοπῇ ἢ ἐνοχῇ. κινεῖται δὲ ἡ ἀγωγὴ εἰς τὸ παραδοθῆναι τὸ πραθὲν καὶ ἀσφαλισθῆναι τὸν ἀγοραστὴν εἰς τὸ ἐξεῖναι αὐτῷ ἔχειν.

Etiam alienum servum vendens spondere debet furto noxaque solutum. Agitur autem ad traditionem rei venditae et ut caveatur emtori habere licere.

§. 12. Ὁ[195]) ἀγοραστὴς τῇ ἐνοχῇ τοῦ πραθέντος οἰκέτου καταδικασθεὶς οὐ λαμβάνει πλέον, ἢ ὅσον παρέσχεν· εἴτε γὰρ διεκδικήσει τὴν ἐνοχὴν εἴτε καὶ μὴ[196]), ἀλλὰ δῶ τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης, ἔχει τὴν ἀγωγὴν τὴν τὸ πρᾶγμα ἀπαιτοῦσαν[197]) καὶ τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ μελλούσης ζημίας[198]), ἐν ᾧ δῆλόν ἐστι ἡμαρτηκέναι τὸν δοῦλον.

Qui noxali iudicio venditi servi condemnatus est emtor, non plus consequitur, quam quantum praestitit: nam sive defendat noxali iudicio, sive non, sed aestimationem litis solvat, habet actionem, qua rem petit et actionem de damno futuro, si manifestum sit servum esse noxium.

§. 14. Ἐν[199]) τῷ περὶ νομῆς δικαστηρίῳ διδοὺς ὁ πράτης τὸ διπλοῦν οὐδὲν ἀπαιτεῖται προφάσει τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους ἐν τῇ πράσει συμφωνουμένων.

Si in iudicio de possessione venditor duplum solverit, aliarum rerum nomine, quae in venditione caveri solent, non obligatur.

§. 18. Ἐὰν[200]) πωλήσω σοι ἐφ' ᾧ μήτε ἐμὲ μήτε τὸν κληρονόμον μου ἢ τὰ φερόμενα εἰς ἐμὲ πρόσωπα ἐμποδίσαι σοι ἔχειν, καὶ ἄλλος ἐνικήσῃ τὸ πραθέν, οὐκ ἐνέχομαι τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ τῆς μελλούσης ζημίας οὔτε τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ πρᾶγμα ἀπαιτούσῃ εἰς τὸ διαφέρον, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνάδοσιν τοῦ τιμήματος· εἰ μὴ ἄρα συνεφώνησα μηδὲν παρασχεῖν ἐνικωμένου τοῦ πράγματος ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πιπράσκειν ἀλλότριον. ὁ γὰρ εἰδὼς καὶ τοῦ συμφώνου ὄντος ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ πρᾶγμα, οὐ μὴν ὁ ἀγνοήσας. ἐνδέχεται γὰρ τὸν πράτην κερδᾶναι τὸ τίμημα καὶ τὸν ἀγοραστὴν μὴ σχεῖν τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐπὶ ἁλείας καὶ θήρας· κἂν γὰρ μηδὲν κρατηθῇ, δίδωσιν ὁ ἀγοραστὴς τὸ τίμημα.

Si pecora morbosa vitiosumve tignum vendidero, siquidem ignorans fecero, id tantum ex pretio restituo, quanto minoris emtor, si vitium scivisset, emturus erat: si vero sciens, ad id quod interest teneor. Aedes enim forte vitio tigni corruerunt vel pecora contagione morbosi pecoris eodem morbo laborarunt.

L. 13. *pr.* *D. eod.* Ἐὰν[201]) πωλήσω ἀσθενῆ θρέμματα ἢ ξύλον σαθρὸν, εἰ μὲν ἀγνοῶν, ἐκ τῆς τιμῆς ἀναδίδωμι, ὅσον ἂν ἧττονος ὁ ἀγοραστὴς τὸ ὑπαίτιον εἰδὼς ἠγόραζεν· εἰ δὲ γινώσκων, ἐνέχομαι ἐπὶ τῷ διαφέροντι. τυχὸν γὰρ οἶκος διὰ τὸ σαθρὸν τοῦ ξύλου κατέπεσεν ἢ τῆς νόσου τῶν θρεμμάτων ἕτερα διὰ τῆς ἁφῆς μετεῖχον.

XIII. Si pecora morbosa vitiosumve tignum vendidero, siquidem ignorans fecero, id tantum ex pretio restituo, quanto minoris emtor, si vitium scivisset, emturus erat: si vero sciens, ad id quod interest teneor. Aedes enim forte vitio tigni corruerunt vel pecora contagione morbosi pecoris eodem morbo laborarunt.

§. 1. Ὁ[202]) φυγάδα πωλήσας ἢ κλέπτην, εἰ μὲν εἰδὼς, ἐπὶ μὲν τοῦ φυγάδος δίδωσι τὸ διαφέρον, ἐπὶ δὲ τοῦ κλέπτου δίδωσι διπλῆν τὴν τιμὴν καὶ εἴ τινα ζημίαν τῷ ἀγοραστῇ ἐπήγαγεν· εἰ δὲ ἀγνοῶν, περὶ μὲν τοῦ φυγάδος ἐνέχεται εἰς τὸ τίμημα, περὶ δὲ τοῦ κλέπτου οὐκ ἐνέχεται.

Qui fugitivum vendidit aut furem, siquidem sciens, circa fugitivum praestat id, quod interest, circa furem duplum pretii praestat et si quod emtori damnum dedit: si vero ignorans, circa fugitivum tenetur ad pretium, circa furem non tenetur.

§. 2. Διαφέρον[203]) δέ ἐστι, καὶ ἐὰν ὑπενόθευσε σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλους φυγεῖν ἢ κλέψαι τινά.

Interesse vero dicitur, et si alios sollicitavit ut secum fugerent vel res quasdam subriperent.

§. 3. Εἰ[204]) δὲ καὶ μὴ ᾔδει μὲν κλέπτην αὐτὸν εἶναι, διεβεβαιώσατο δὲ πιστὸν καὶ χρήσιμον πιπράσκειν, ὁ μὲν εἰδὼς ἐκ τοῦ μὴ ὑπομνῆσαι τὸν ἀγοραστὴν ἐνέχεται· ὁ δὲ ἀγνοῶν ἐκ τοῦ προπετῶς τὰ μὴ ὄντα διαβεβαιώσασθαι.

Si vero furem esse ignorabat, asseverabat autem, se fidum et frugi vendere, qui scit, quia non praemonuit emtorem, tenetur: qui ignorat, quia temerarie, quae non essent, asseveravit.

---

193) *Πεῖρα* tit. 44.
194) Syn. p. 198. Ibi praefigitur *ὅτι*.
195) Syn. p. 198. Praefigit *καὶ ὅτι*.
196) Syn. hic habet scholium: *Τουτέστιν εἴτε καταδικάσεται, εἴτε καὶ μή.* (Hoc est, sive condemnetur, sive non.)
197) Syn. hic addit scholium: *Τὴν ἐξ ἔμπτο.*
198) Syn. glossam addit: *Τὴν ἐξ στιπουλάτου.*
199) Syn. p. 199, ubi praefigitur *καὶ ὅτι*.
200) Syn. p. 199, ubi praecedit *καὶ ὅτι*.
201) Syn. p. 199.
202) Syn. p. 199, ubi praefigitur *καὶ ὅτι*.
203) Syn. p. 199.
204) Syn. p. 199.

Ἐὰν[205]) ὁ πράτης εἰδὼς διαφόροις ὑποκεῖσθαι τέλεσι τὸν ἀγρὸν, ἐν τῇ ὠνῇ μόνον τὸ ἐν ἐκφωνήσῃ, καὶ ἐπαγάγῃ, εἴ τι ἐστὶν ἐπικείμενον τῷ ἀγρῷ δημόσιον ἢ ἐμφύτευμα ἢ τέλεσμα ἢ ὑπὲρ ὁδοστρωσίας, τοῦτο διδόναι τὸν ἀγοραστὴν, ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ[206]) διὰ τὸν δόλον.

Εἰ[207]) δὲ ἐπίτροπος ἦν ὁ τοῦτο ποιήσας ἐν ὀρφανικῇ πράσει, εἰ μὲν αὐτὸς ἐπώλησεν, ἐνέχεται· εἰ δὲ τῷ ἀνήβῳ πωλοῦντι συνῄνεσεν, ὁ μὲν ἄνηβος εἰς ὃ γέγονεν εὐπορώτερος ἐνέχεται, ὁ δὲ ἐπίτροπος εἰς τὰ λοιπὰ διηνεκῶς. τὸ γὰρ κατὰ δόλον αὐτοῦ γεγονὸς οὐ μεταβαίνει μετὰ τὴν ἥβην εἰς τὸν ἄνηβον.

Ἐὰν[208]) πεπείρων ὄντων [τῶν] καρπῶν ὁ ἀγρὸς πραθῇ, τῷ ἀγοραστῇ ἁρμόζουσι· τῶν δὲ μισθωθέντων ἀγρῶν καὶ οἴκων τὰ τέλη ὁ μισθώσας λαμβάνει καὶ τὰ ἐνοίκια, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον συνεφωνήθη.

Ἡ[209]) κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀγωγὴ ἁρμόζει τῷ πράτῃ, μεθοδεύουσα τὸ συμφωνηθὲν τίμημα καὶ τοὺς μετὰ παράδοσιν τόκους.

Κἂν[210]) κατὰ παράκλησιν παρεδόθη· μόνον γὰρ ζητοῦμεν, εἰ εὐχέρειαν ἔσχεν ὁ ἀγοραστὴς λαβεῖν τοὺς καρποὺς, οὓς λαμβάνει ὁ πράτης.

Καὶ[211]) τὰ περὶ τὸ πρᾶγμα δαπανηθέντα, τυχὸν εἰς ἀνόρθωσιν οἴκου ἢ ἐπιμέλειαν οἰκέτου νοσοῦντος ἢ ἐπιστήμην, ἅτινα πιθανὸν ἦν βούλεσθαι τὸν ἀγοραστὴν δαπανηθῆναι· καὶ τὰ εἰς ταφὴν τοῦ τελευτήσαντος δούλου ἄνευ ῥᾳθυμίας τοῦ πράτου.

Καὶ[212]) ἐὰν συνέδοξεν ἐν τῷ πιπράσκειν, ὑπεύθυνον δοθῆναι παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ εὐπορώτερον.

Ἢ[213]) συνεφωνήθη, ὥστε τοῦ ἀγοραστοῦ πλείονος τὸ πρᾶγμα πωλοῦντος παρασχεῖν τῷ πράτῃ τοῦ περιττοῦ μοῖραν· κἂν ὁ κληρονόμος τοῦ ἀγοραστοῦ πλείονος πωλήσῃ.

Ἐὰν[214]) συνεφωνήθη δοῦναι τὸν ἀγοραστὴν τὸ διπλοῦν, εἰ μὴ ἐντὸς προθεσμίας καταβάλῃ τὸ τίμημα, τὸ ὑπὲρ τὸν νόμιμον τόκον οὐκ ἐῤῥωται.

Τοῦ[215]) πραθέντος ἢ ληγατευθέντος οἴκου ἐστὶν, ἅτινα ἢ ὡς μέρος αὐτοῦ ἐστιν ἢ δι' αὐτὸν γέγονεν.

Ὡς[216]) τοῦ φρέατος σκέπασμα.

Καὶ[217]) αἱ δεξαμεναὶ καὶ οἱ λουτῆρες καὶ οἱ ἠνωμένοι τοῖς ἀναβρύτοις σωλῆνες, εἰ καὶ πόῤῥω τῆς οἰκίας ἐκτείνονται, καὶ οἱ κανάλοι. οἱ δὲ ἐν ταῖς πισκίναις ἰχθύες οὐκ εἰσὶ τοῦ οἴκου ἢ τοῦ ἀγροῦ.

Ὥσπερ[218]) μηδὲ τὰ λοιπὰ ζῶα.

Καὶ[219]) ὅτι οὐδέν ἐστι τοῦ ἀγροῦ, ὃ μὴ ἥνωται τῇ γῇ. πολλὰ δέ ἐστι τοῦ οἴκου μὴ ἠνωμένα αὐτῷ· οἷον μοχλοὶ, κλεῖς, κλεῖθρα. εἰσί τινα κατορωρυγμένα, καὶ ὅμως οὐκ εἰσὶ τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ ἐποικίου[220])· ὡς τὰ οἰνηρὰ σκεύη καὶ ὁ μάδης[221]). ταῦτα γὰρ τῆς ἐξοπλίσεώς ἐστι.

Si venditor sciens diversis tributis fundum esse obligatum, in emtione duntaxat unum deberi dixerit, et adiecerit, si quod huius fundi nomine tributum aut vectigal aut indictionem aut ad viae refectionem praestare oportet, id emtorem dare, tenetur actione propter dolum. *L.* 13. §. 6. *D.* XIX. 1.

Si vero tutor erat, qui hoc fecit in venditione rei pupillaris, si quidem ipse vendidit, tenetur: si vero pupillo vendenti auctor fuit, pupillus quidem in quantum locupletior factus est tenetur, tutor autem in residuum perpetuo. Nam quod ipsius dolo factum est, post pubertatem in pupillum non transfertur. §. 7.

Si maturis fructibus fundus venditus sit, fructus emtori competunt: pensiones autem agrorum et aedificiorum locatorum percipit locator, nisi contrarium convenerit. §. 10. 11.

Venditi actio venditori competit, eaque pretium, de quo convenit, et usurae post traditionem petuntur. §. 19. 20.

Tametsi precario res tradita sit: hoc enim solum spectamus, an facultatem habuerit emtor fructus percipiendi, quos venditor percipit. §. 21.

Item ad consequendos sumtus, qui in re facti sunt, puta in aedibus instaurandis vel in aegri servi curationem vel in disciplinam, quos verisimile erat etiam emtorem velle impendi: et in funus servi sine culpa venditoris mortui. §. 22.

Item si convenerit, quum res veniret, ut reus ab emtore locupletior detur. §. 23.

Vel si convenerit, ut si pluris emtor rem venderet, eius, quod amplius numeratum esset, partem venditori praestaret: etiamsi heres emtoris rem pluris vendiderit. §. 24.

Si convenerit, ut duplum praestaret emtor, nisi ad diem certum pretium solvisset, quod usuram legitimam excedit, non valet. §. 26.

Aedium distractarum vel legatarum ea sunt, quae quasi pars earum sunt vel propter ipsas facta sunt. §. 31.

XIV. Veluti operculum putei. *L.* 14.

XV. Et lacus et labra et iunctae salientibus fistulae, quamvis longe ab aedificio porrigantur, et canales. Pisces autem, qui sunt in piscinis, non sunt aedium vel fundi. *D. eod.* *L.* 15. *D. eod.*

XVI. Sicuti neque animalia caetera. *L.* 16.

XVII. Item fundi nihil est, nisi quod terrae affixum est. Aedium vero multa sunt, quae non sunt eis affixa: puta serae, claves, claustra. Quaedam defossa sunt, nec tamen fundi sunt aut villae: veluti vasa vinaria et torcular. Nam haec instrumenti sunt. *D. eod.* *L.* 17. *pr.* *D. eod.*

---

205) Syn. p. 199. Praefigit καὶ ὅτι.
206) Syn. in margine glossam habet: τῇ ἐξ ἴμπτο.
207) Syn. p. 199.
208) Schol. h III. 435 *Fabr.* apud *Heimb.* II p. 704.
209) Syn. p. 200, ubi incipit καὶ ὅτι.
210) Syn. p. 200.
211) Syn. p. 200.
212) Syn. p. 200.
213) Syn. p. 200.
214) Syn. p. 200.
215) Syn. p. 200.
216) Syn. p. 200.
217) Syn. p. 200.
218) Syn. p. 200.
219) Syn. p. 200.
220) Syn. glossam addit: ἐποικιόν ἐστιν ἡ ἐν τῷ ἀγρῷ οἰκία, i. e. villa est domus in agro.
221) Syn. hic scholium habet: Ξύλον πιέζον καὶ θλίβον τὰς σταφυλάς· ξύλον μέγιστον ἐπιτιθέμενον ταῖς ἐλαίαις καὶ ταῖς σταφυλαῖς, εἰς τὸ ἐκπιέζεσθαι τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον. (Torcular lignum est, quo premuntur et torquentur uvae: lignum maximum, quod olearum fructibus et uvis imponitur, ut oleum et vinum exprimatur.)

L. 17. §. 1. *D.* XIX. 1. Καὶ[225]) ὁ οἶνος καὶ οἱ ληφθέντες καρποὶ οὐκ εἰσὶ τοῦ ἐποικίου.

Et vinum et fructus percepti non sunt villae.

L. 22. *D. eod.* Εἰ[226]) καὶ μὴ περὶ τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ[226]) περὶ τὴν ποιότητα ψεύσεται ὁ πράτης, ἐνέχεται. τυχὸν γὰρ ϙ' ζευγῶν ἐργασίας οὔσης εἶπεν, ἐξ αὐτῶν ἀμπελῶνα εἶναι ν' ζευγῶν ἐργασίας, μὴ οὔσης τοσαύτης.

XXII. Etsi non in modo, sed in qualitate venditor mentitus sit, tenetur. Nam forte quum centum essent iugera, inter ea vineam quinquaginta iugerum dixit, quum tanta non esset.

L. 23. *D. eod.* Ἐὰν[227]) πωλήσας δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου ἐλευθερώσω αὐτὸν, ἐνέχομαι καὶ ἐπὶ τοῖς ἐπικτηθεῖσι τῷ ἐλευθερωθέντι, εἴγε μὴ ἐλευθερωθέντος αὐτοῦ προσεπορίζοντο τῷ ἀγοραστῇ. ἀσφαλίζομαι δὲ, ὡς εἴ τι λάβω ἐκ τῆς τοῦ ἀπελευθέρου κληρονομίας, ἀποκαθίστημι τῷ ἀγοραστῇ.

XXIII. Si servum, quem cum peculio vendidi, manumisero, teneor et eorum nomine, quae postea manumissus acquisivit, siquidem ea acquisiturus fuisset emtor, si manumissus non esset. Caveo autem, si quid ex hereditate liberti consequutus fuero, me id emtori restituturum.

L. 29. *D. eod.* Ἐὰν[228]) ἐν ἀγνοίᾳ παρὰ τοῦ κληρονόμου ἀγοράσω τὸ ληγατευθέν μοι ὑπὸ αἵρεσιν, διὰ τῆς κατὰ τοῦ πράτου ἀγωγῆς τὴν τιμὴν λαμβάνω.

XXIX. Si ab herede ignorans rem mihi sub conditione legatam emero, actione ex emto pretium consequor.

L. 30. *pr. D. eod.* Ἐὰν[229]) δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου πωλήσω σοι, καὶ πρὸ παραδόσεως κλέψῃ τί παρ' ἐμοῦ, ἰδίῳ δικαίῳ μειοῦται τὸ πεκούλιον. εἰ δὲ καὶ δεδωκὼς ἔτυχόν σοι τὸ πεκούλιον, ἀναλαμβάνω. εἰ δὲ μετὰ τὸ παραδοθῆναι τὸν δοῦλον[230]) ἡ κλοπὴ γέγονεν, οὐκ ἔχω κατὰ σοῦ, εἰ μὴ εἰς ὃ τὸ πεκούλιον ἐκ τῆς κλοπῆς ηὐξήθη. εἰ μέντοι τοὺς νούμμους ἀγνοῶν κλοπιμαίους ἀφέλῃς αὐτοὺς ὡς πεκουλιαρίους καὶ δαπανήσεις, ἐνέχῃ μοι.

XXX. Si servum cum peculio tibi vendidero, isque ante traditionem furtum mihi fecerit, ipso iure peculium minuitur. Quodsi forte iam peculium tibi tradiderim, id recipio. Sin post traditionem servi furtum acciderit, actionem adversus te non habeo, nisi quatenus peculium furto auctum est. Quodsi tu nummos istos ignorans furtivos esse quasi peculiares ademeris et consumseris, mihi teneris.

§. 1. Ὁ[231]) ἐν εἰδήσει τῷ ἀγνοοῦντι πιπράσκων ἀλλότριον, καὶ πρὸ ἐκνικήσεως ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς πράσεως ἀγωγῇ εἰς ὃ διαφέρει τῷ ἀγοραστῇ αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα· καὶ μάλιστα εἰ βούλεται ὁ ἀγοραστὴς ἐλευθερῶσαι ἢ ἐνεχυράσαι τὸ ἀγορασθέν. ὁ δὲ μὴ ἐν εἰδήσει πωλῶν ἀλλότριον οὐκ ἐνέχεται ἐπὶ τῷ ποιῆσαι δεσπότην τὸν ἀγοραστὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐξεῖναι αὐτὸ[232]) ἔχειν.

Qui sciens ignoranti rem alienam vendit, etiam priusquam evincatur, ex emto convenitur in id quanti emtoris interest rem eius esse factam: maxime si velit emtor manumittere vel pignorare quod emit. Qui vero ignorans rem alienam vendit, non tenetur, ut emtorem dominum faciat, sed ut ei habere liceat.

L. 38. *pr. D. eod.* Πωλῶν[233]) δοῦλον εἶπον αὐτὸν ἔχειν πεκούλιον δέκα νομισμάτων. εἰ μὲν ἧττόν ἐστιν, ἀναπληρῶ τὰ δέκα νομίσματα· εἰ δὲ πλέον ἔχει, τὸ πᾶν ὁ ἀγοραστὴς λαμβάνει, εἰ μὴ ἔδοξε μόνον τῶν δέκα λαβεῖν αὐτόν.

XXXVIII. Quum servum venderem, dixi eum habere peculium decem aureorum. Si minus est, decem aureos repleo: si plus habet, totum emtor accipit, nisi convenerit, ut decem duntaxat acciperet.

L. 49. §. 1. *D. eod.* Εἰ[234]) καὶ μετὰ ὑπέρθεσιν καταβληθῇ τὸ κεφάλαιον, οὐκ ἀπαιτεῖται τόκος. οὐ γάρ ἐστιν ὑπὸ ἐνοχὴν, ἀλλ' ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ δίδοται.

XLIX. Licet post moram sors soluta sit, usurae non petuntur. Non enim sunt in obligatione, sed officio iudicis praestantur.

L. 1. *C.* IV. 49. Ὁ[235]) πράτης κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν περὶ τοῦ τιμήματος ἀγωγὴν κινεῖ. τὴν γὰρ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγὴν μετὰ τὴν τοῦ πράγματος παράδοσιν ἔχειν οὐ δύναται.

LVI. Venditor adversus emtorem actionem de pretio instituit. Nam in rem actionem post rei traditionem habere non potest.

L. 5. *C. eod.* Ὁ[236]) ἀγοραστὴς ἀπὸ καιροῦ τῆς παραδόσεως τοῦ πράγματος καὶ τόκους χρεωστεῖ τοῦ τιμήματος.

LX. Emtor a tempore traditione rei et usuras pretii debet.

L. 7. *C. eod.* Ὁ[237]) πωλήσας δούλους, καὶ λαβὼν τὸ τίμημα ἐκ τοῦ πεκουλίου αὐτῶν τῶν δούλων, οὐκ ἔδοξε τίμημα λαμβάνειν, ὡς τὰ ἴδια δεξάμενος, καὶ ἔχει ἀκέραιον τὴν τοῦ τιμήματος ἀγωγήν.

LXII. Qui servos distraxit, ac pretium ex ipsorum servorum peculio solutum accepit, non videtur pretium accepisse, quum suum receperit, et integram pretii actionem habet.

L. 9. *C. eod.* Ἐὰν[238]) ὁ πράτης ἐλάττονα εἶπε τὴν τοῦ ἀγροῦ συντέλειαν, εἴτε εἰδὼς εἴτε ἀγνοῶν, ἐνάγεται παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ εἰς τοσοῦτον, ὅσον ἤμελλεν ἐλάττονος τὸ πρᾶγμα ἀγοράζειν, εἴπερ ἠπίστατο τὸ μέτρον τῆς συντελείας καὶ μὴ ἠγνόει ὁ ἀγοραστής. εἰ δὲ ἐπιστάμενος τὸ μέτρον ἠγόρασεν, οὐδεμίαν ἔχει ἀγωγήν.

LXIV. Si venditor minorem praedii capitationem, sive sciens sive ignorans, dixit, in tantum ab emtore convenitur, quanto rem minoris emturus erat, si capitationis modum scisset emtor nec ignorasset. Si autem modum sciens emit, nullam habet actionem.

222) Syn. p. 200.
223) Syn. p. 200.
224) *Καὶ* delendum est.
225) Syn. p. 200, ubi praefigitur *ὅτι*.
226) Syn. p. 201.
227) Syn. p. 201.
228) Syn. τοῦ *δούλου*.
229) Syn. p. 201, ubi praecedit *καὶ ὅτι*.
230) Malim *αὐτῷ*.
231) Syn. p. 201.
232) Syn. p. 201.
233) Syn. p. 201.
234) Syn. p. 201.
235) Syn. p. 201.
236) Syn. p. 201.

Ὁ[237]) ἀγοραστὴς ἀδίκως ἀποσπασθεὶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πραθέντος πράγματος οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τοῦ πράτου.

Ὁ[238]) μὲν ἐν εἰδήσει ἀλλότριον ἀγοράσας οὐδέποτε αὐτοῦ γίνεται δεσπότης. ὁ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ ἀγοράσας αὐτὸς μὲν διὰ χρήσεως κυριεύει, λοιπὸν δὲ ὁ πεπρακὼς αὐτὸ κατέχεται τῷ δεσπότῃ.

Ἐὰν[239]) ὁ ἀνὴρ πωλήσῃ πρᾶγμα τῇ γυναικὶ διαφέρον[240]), κἂν τὰ μάλιστα κατὰ ἀπάτην ἡ γυνὴ μὴ[241]) συναινέσασα[242]) σφραγίσῃ τὸ τῆς ἀγορασίας συμβόλαιον, οὐδὲν ἐντεῦθεν ὑπομένει πρόκριμα, ἀλλὰ λοιπὸν δέεται[243]) ὁ ἀγοραστὴς ἢ τῆς διὰ τῆς χρήσεως κυριότητος[244]) ἢ χρονίας παραγραφῆς.[245])

Ὁ[246]) κοινωνὸς οὐ καλῶς πωλεῖ τέλειον ὅλον[247]) πρᾶγμα. δύναται γὰρ ὁ ἕτερος κοινωνὸς μηδέπω γενομένου δεσπότου τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ χρήσεως ἢ χρονίας παραγραφῆς κινῆσαι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν.

Ὁ[248]) δημόσιος τὸ ἐπίκοινον πρᾶγμα πωλήσας δεσπότην ἐξ ὁλοκλήρου ποιεῖ τὸν ἀγοραστήν. κἂν γὰρ τὸ πάντη[249]) ἀλλότριον πωλήσῃ, ὡς ἐν τοῖς ἰνστιτούτοις ἔγνως, δεσπότην μὲν ποιεῖ τὸν ἀγοραστὴν, ἐνάγεται δὲ αὐτὸς παρὰ τοῦ λέγοντος ἔχειν δίκαιον δεσποτείας ἢ ὑποθήκης ἐπὶ τούτῳ τῷ πράγματι, τετραετίας ἐντὸς δηλονότι. τὸ δὲ περιελθεῖν εἰς τὸν δημόσιον τὸ τίμημα τοῦ πραθέντος ἀλλοτρίου πράγματος οὐ βεβαιοῖ τὴν πρᾶσιν. τότε γὰρ ἔχει τὸ προνόμιον ὁ δημόσιος, ὅτε ἰδικῶς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πωλήσει.

Ὁ[250]) κοινωνὸς τέλειον μὲν τὸ πρᾶγμα οὐ δύναται ἐκποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐκποιήσῃ, ὁ ἕτερος κοινωνὸς τὸ ἴδιον μέρος μόνον ἐκδικεῖ, οὐ μὴν καὶ τὸ τοῦ πεπρακότος, κἂν στρατιώτης εἴῃ.

LXXII. Emtor, qui iniuste re vendita expulsus est, nullam adversus venditorem actionem habet. *L.* 17. *C.* IV. 49.

LXXIII. Qui sciens rem alienam emit, nunquam fit eius dominus. Qui autem ignorans emit, ipse quidem usucapit, de caetero autem is, qui rem vendidit, domino tenetur. *L.* 1. *C.* IV. 51.

LXXIV. Si maritus rem distraxerit, quae uxoris erat, etiamsi per fraudem mulier, licet non consenserit, emtionis instrumentum signaverit, nullum inde praeiudicium sustinet, sed adhuc emtori opus est vel usucapione vel longi temporis praescriptione. *L.* 2. *C. eod.*

LXXX. Socius totam rem non recte vendit. Nam alter socius, si emtor necdum dominus usucapione vel longi temporis praescriptione factus est, in rem agere potest. *L.* 1. *C.* IV. 52.

LXXXI. Fiscus, qui rem communem distraxit, emtorem in solidum dominum facit. Quamvis enim rem prorsus alienam vendiderit, ut in Institutionibus didicisti, dominum quidem emtorem facit, sed convenitur ipse ab eo, qui ius dominii vel hypothecae in illa re habere se dicit, scilicet intra quadriennium. Quod autem rei alienae venditae pretium ad fiscum pervenerit, id venditionem firmam non facit. Tunc enim hoc privilegium fiscus habet, quum ipse specialiter rem distrahit. *L.* 2. *C. eod.*

LXXXIII. Socius rem totam alienare non potest: si tamen alienaverit, alter socius partem duntaxat suam vindicat, non etiam venditoris, etiamsi miles sit. *L.* 4. *C. eod.*

ΤΙΤΛΟΣ Θ'.

Περὶ πράγματος ὑπὸ διατίμησιν διδομένου τινὶ ἐν πράσει[251]).

Ὅτε[252]) διαπωλῆσαι δοθῇ τινι ὑπὸ διατίμησιν πρᾶγμα, χώρα τῇ περὶ τῆς διατιμήσεως συμφωνίᾳ[253]), ἥτις ἁρμόζει, ὁσάκις ἀγωγῆς διδομένης ἀμφιβάλλεται τὸ ὄνομα τοῦ συναλλάγματος. πολιτικὸν γὰρ καὶ καλῇ πίστει ὕπεστι[254]) συνάλλαγμα, διὸ καὶ πάντα τὰ τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν ἐνταῦθα τρακτάϊζεται. ἡ δὲ διατίμησις ποιεῖ τὸν κίνδυνον τοῦ λαμβάνοντος, καὶ χρεωστεῖ ἀποδοῦναι τὸ πρᾶγμα ἀκέραιον ἢ τὸ συμφωνηθὲν τίμημα.

TITULUS IX.

De re, quae aestimata ad vendendum alicui data est.

I. Quum res aestimata vendenda alicui datur, locus est conventioni de aestimato, quae competit, quoties data actione de nomine contractus ambigitur. Nam civilis et bonae fidei contractus subest, quamobrem et omnia, quae in bonae fidei iudiciis, hic tractantur. Aestimatio autem periculum facit accipientis, isque rem integram reddere debet vel aestimationem, de qua convenit. *L.* 1. *D.* XIX. 3.

237) Syn. p. 201.
238) Syn. p. 202.
239) Syn. p. 202.
240) Syn. addit scholium: *Μὴ ὂν προικιμαῖον ἀδιατίμητον.* (Non dotalem inaestimatam.)
241) Syn. ἡ habet pro μή.
242) Syn. habet scholium: *Εἰ γὰρ συνήνεσεν, ἴρρωται ἡ πρᾶσις, εἰ μὴ ἦν προικιμαῖος ἦν ὁ ἀγρός. τυχὸν γὰρ ἠπάτησεν αὐτὴν εἰπὼν ἕτερον εἶναι τὸν χάρτην, καὶ οὕτως ἐπεσφράγισεν ἡ γυνή.* (Nam si consentit, rata est venditio, nisi fundus dotalis fuerit. Fortasse enim decepit eam, quum diceret, aliam chartam esse, atque ita mulier signavit.)
243) In Syn. scholium est: *Μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἢ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀπορίαν.* (Soluto matrimonio, vel marito ad inopiam redacto.)
244) Syn. glossam habet: *Ἐπὶ τῶν κινητῶν.* (In rebus mobilibus.)
245) Syn. addit glossam: *Ἐπὶ τῶν ἀκινήτων.* (In rebus immobilibus.)
246) Syn. p. 202.
247) Abundat.
248) Syn. p. 202.
249) Syn. τῷ *παντί.* Meliora ex Tipucito *Heimb.* dedit.
250) Syn. p. 202. Idem locus occurrit in Syn. p. 152, ubi initio aliter habet. Sed nostra lectio a Tipucito firmatur.
251) Sic *Heimb.* ex indice Coisliniano et Tipucito.
252) Syn. p. 202.
253) Syn. ὑπίστη
254) Huc pertinet in Syn. scholium: *Τῇ πραεσκρίπτοις βίβλοις, τῇ λεγομένῃ αἰστιματορίᾳ. εἰ γὰρ καὶ μισθὸς ὡρίσθη, οὐκ ἀμείβεται τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, οὐδὲ εἰς ἐμτίονα ἢ μίσθωσιν πίπτει.* (Videlicet praescriptis verbis, quae aestimatoria dicitur. Quamvis enim merces constituta sit, non tamen huiusmodi contractus mutatur, nec in emtionem aut locationem cadit.)

ΤΙΤΛΟΣ Ι'.

Περὶ ἀγορανόμου[253]) *παραγγελίας, καὶ περὶ ἀναδοτέου πράγματος, καὶ περὶ ἀναλύσεως πράσεως καὶ ἥττονος τιμῆς διδομένης.*[256])

L. 1. pr. §. 1. D. XXI. 1. Ὁ[257]) *παρὼν τίτλος διαλαμβάνει περὶ τῶν πραθέντων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων. φησὶ γὰρ, ὀφείλειν τὸν πράτην προλέγειν τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια τοῦ δούλου, καὶ εἰ φυγάς ἐστιν ἢ ῥεμβός ἐστιν ἢ ἐνοχῇ ὑπόκειται ἢ κεφαλικόν τι ἥμαρτεν ἢ πρὸς ἐπιβουλὴν ἑαυτοῦ τι πέπραχεν ἢ κατῆλθεν εἰς κυνηγέσιον*[258]) *ἐπὶ τῷ θηριομαχῆσαι. ταῦτα δὲ μὴ λέγων ἢ περὶ τὰ λεγόμενα ψευδόμενος εἰς τὸ διαφέρον*[259]) *ὑπόκειται, καὶ λαμβάνει τὸν δοῦλον, καὶ εἴ τι μετὰ τὸ παραδοθῆναι τῷ ἀγοραστῇ γέγονε χείρων ὁ δοῦλος ἐκ σπουδῆς τοῦ ἀγοραστοῦ*[260]) *καὶ τῆς φαμιλίας αὐτοῦ καὶ τοῦ φροντιστοῦ, καὶ τὰ μετὰ τὴν πρᾶσιν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα ἢ δι' αὐτοῦ προσποισθέντα, καὶ τὸ προστεθὲν ὡς εἰκὸς αὐτῷ πιπρασκομένῳ, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ληφθέντας καρπούς*[261]). *ἀναλαμβάνει δὲ καὶ αὐτὸς*[262]) *τὰς ὡς εἰκὸς παρ' αὐτοῦ δοθείσας προσθήκας.*[263])

§. 2. Ὁ[264]) *ἐν εἰδήσει κατὰ δόλον παρὰ ταῦτα πωλῶν ἢ*[265]) *καὶ ἀγνοῶν*[266]) *ὁ πράτης τὰ ὀφειλόμενα κατὰ τὸν νόμον ὑπόκειται. ἀδιάφορον γὰρ, εἴτε κατ' ἀπάτην εἴτε κατ' ἄγνοιαν ἀγοραστὴς ἀπατᾶται.*

§. 3. 4. 5. *Χώραν*[267]) *ἔχει ὁ νόμος ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ὀρφανικῶν πράσεων, οὐ μὴν καὶ δημοσίων· ὁ γὰρ δημόσιος εἰ πωλεῖ τι, οὐκ ἀναστρέφεται.*

§. 6. *Τὰ*[268]) *προφανῆ πάθη καὶ τὰ αἴτια προλέγειν [οὐκ ἔστιν] ἀναγκαῖον.*[269])

§. 7. 8. *Τῇ*[270]) *χρήσει ἢ ὑπουργίᾳ ἐμποδίζον πάθος ἢ αἴτιον εἰσάγει τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πρᾶγμα ἀγωγὴν, οὐ μὴν τὸ τυχόν τε καὶ ἐλαφρὸν, ὡς ἐλαφρὸς πυρετὸς ἢ παλαιὸς τεταρταῖος ἢ τὸ μικρὸν τραῦμα*[271]). *ταῦτα γὰρ οὔτε δεῖ προλέγειν ὡς εὐκαταφρόνητα. νόσος ἐστὶ σωματικὴ κατάστασις παρὰ τὴν φύσιν ἡμῖν προσγινομένη χρήσεώς τινος ἀναιρετικὴ, ἧς ἕνεκα φύσις ἡμῖν τὴν ὑγίειαν ἐχαρίσατο. αὕτη δὲ ἡ παρὰ φύσιν κατάστασις πῶς μὲν κατὰ παντὸς ἐῤῥύη τοῦ σώματος, ὡς ἡ φθίσις καὶ ὁ πυρετός· πῶς δὲ κατὰ μέρος τοῦ σώματος, ὥσπερ ἡ τύφλωσις. πολλὴ γὰρ*

TITULUS X.

De Edicto Aedilium, et de re redhibenda, et de rescindenda venditione et minori pretio dando.

I. Tractat hic titulus de rebus venditis tam mobilibus quam immobilibus. Dicit enim, debere venditorem praedicere morbos et vitia servi, et num fugitivus errove vel noxius sit vel capitale quid admiserit vel mortis sibi consciscendae causa quid fecerit vel in arenam descenderit, ut cum bestiis depugnaret. Qui haec non pronuntiat vel in pronuntiatis mentitur, obligatur in id quod interest, et servum recipit, et id, quanti servus post factam emtori traditionem deterior opera emtoris et familiae et procuratoris eius factus erit, sive quae ex eo post venditionem nata vel acquisita per eum fuerint, et si quid ei vendito accesserit, et fructus ex eo perceptos. Recipit autem et accessiones ab ipso forsitan praestitas.

Venditor, qui adversus ea sciens dolo malo vendit, aut etiam ignorat, quae praestare ex edicto debebat, tenetur. Nihil enim interest, sive dolo sive ignorantia emtor fallatur.

Edictum locum habet in venditionibus a civitate factis et pupillaribus, non etiam in fiscalibus: nam si quid fiscus vendit, non redhibetur.

Morbos apertos et vitia pronuntiare non est opus.

Morbus sive vitium, quod usum et ministerium impedit, actioni redhibitoriae locum dat, non tamen quodlibet et leve, veluti levis febricula vel vetus quartana vel modicum vulnus. Nam haec ne pronuntiare quidem necesse est, ut quae contemni possint. Morbus est constitutio corporis, quae contra naturam nobis accidit, et usum quendam tollit, cuius causa natura nobis sanitatem dedit. Haec autem constitutio contra naturam alias in toto corpore accidit, qualis est phthisis et febris: alias in parte corporis, ut caecitas. Nam vitium a morbo multum dif-

255) Malim *ἀγορανόμων*.

256) *Heimb.* notat: „Haec inscriptio est ex Tipucito. Similem exhibet Index titt. Coisl."

257) Syn. p. 203.

258) In Syn. additur glossa: *Παρεδόθη τῷ θεάτρῳ εἰς τὸ θηριομαχῆσαι.* (Theatro traditus fuerit, ut cum bestiis depugnaret.)

259) Syn. glossam habet: *εἰς ὃ ἐζημιώθη ὁ ἀγοραστής*, i. e. in quantum emtor mulctatus est.

260) *Labbaeus* Obss. p. 53 ex Cod. Syn. Ms. affert scholium: *Ὡσαύτως δίγ. κγ' τί. α' τοῦ βι. καί φησίν· ἐπιγινώσκει τῷ πράτῃ ὁ ἀγοραστὴς ἀναστρέφων, καὶ εἴ τι χείρονα τὸν δοῦλον ἐποίησε κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα, τυχὸν αἰσχρουργηθέντα ἢ φυγάδα γενόμενον τῇ ἐπαχθείᾳ τοῦ ἀγοραστοῦ. εἰ δὲ τὸν δοῦλον ἀποδῷ ἔξωθεν δίκης ἤτοι δικαστηρίου, οὐ δίδωσι δὲ τὰ λοιπὰ τὰ προειρημένα, χώρα τῇ ἀπαιτούσῃ τὴν τιμὴν ἀγωγῇ.* (Item dig. 23 tit. 1 lib. 21 ait: Emtor, quum redhibet venditori, praestat, si mancipium sive corpore sive animo deterius fecerit, puta si stupratum aut saevitia emtoris fugitivum factum sit. Quodsi servum reddiderit sine iudicio, reliqua autem, quae praedicta sunt, non reddat, locus est actioni ex vendito.)

261) *Leunclavius* addere iussit *ἀναδίδοται*. Pessime.

262) Malim *αὐτάς*.

263) Syn. addit glossam: *Τοῦτο ἐπὶ πράγματι· τυχὸν γὰρ οὐ μόνον τὸν δοῦλον δέδωκεν ὁ πράτης, ἀλλὰ καί τι οὖν αὐτῷ.* (Hoc de re dicitur: forte enim non servum duntaxat dedit venditor, verum etiam aliquid cum eo.)

264) Syn. p. 203.

265) Ita optime *Heimb.* Syn. *εἰ*.

266) Syn. addit scholium hoc: *Τουτέστιν εἰ δὲ καὶ ἀγνοεῖ νόμον ὁ πράτης, ἐνέχεται τῇ αἰδιλικίᾳ.* (Hoc est, quamvis et edictum ignoret venditor, tamen aedilicia tenetur.)

267) Syn. p. 203, quae praefigit *Καὶ*.

268) *Πεῖρα* tit. 38.

269) In *πεῖρα* additur: *τοῦ πλάτους. ἔνθα δύνανται διὰ τεκμηρίων δηλοῦσθαι. ἐνταῦθα γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ ἀγοραστὴς ἀπατᾷ καὶ οὐχ ὁ πράτης.* (Ubi possunt signis demonstrari. Tunc enim ipse se ipsum emtor decipit, non autem venditor.)

270) Syn. p. 203, ubi praefigitur *καὶ ὅτι*.

271) Syn. edita in margine: *τὸ ἀνὰ δάκτυλον καὶ ἀνεπαίσθητον.* (Puta in digito, quodque non sentitur.)

διαφορὰ βιτιου καὶ νόσου. καὶ γὰρ τὸν ψελλὸν βιτίοσον ἄν τις καλέσῃ, καὶ οὐ νοσώδη.

Οὐκ[272]) ἐστὶν ἐμπαθὴς ὁ ἱεροπλήκτης, ὁ τὴν κιφαλὴν ἐκ διαλειμμάτων ῥιπτίζων καί τινα προλέγων. τὰ τῆς ψυχῆς αἴτια ἐμπαθῆ οὐ ποιοῦσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ κωφοῦ ἢ δεισιδαίμονος ἢ ὀργίλου ἢ καταφρονητοῦ· εἰ μὴ ἄρα τὸ ψυχικὸν ἀπὸ σωματικοῦ συνέβη πάθους, [ὡς τὸ φρενητικόν·][273]) ἀπὸ πυρετοῦ γὰρ γίνεται. τὰ δὲ αἴτια τῆς ψυχῆς ἐὰν εἰδὼς ὁ πράτης μὴ προείπῃ, ἐνέχεται τῇ κατὰ τῆς πράσεως ἀγωγῇ.

Τὰ[274]) σωματικὰ αἴτια τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραθὲν εἰσάγει· [ἐπὶ] δὲ τοῖς ψυχικοῖς ἡ κατὰ τῆς πράσεως ἐπὶ μειώσει τοῦ τιμήματος ἀγωγὴ ἁρμόζει, ὡς ἐπὶ τῶν ἄγαν δειλῶν ἢ ἐπιθυμητικῶν ἢ συναγχικῶν ἢ ὀργίλων,

Ἢ[275]) μελαγχολικῶν,

Ἢ[276]) προπετῶν ἢ κυρτῶν ἢ συνώμων ἢ κνησμονικῶν ἢ ψωραλέων ἢ κωφῶν ἢ ἀλάλων·

Ἐφ'[277]) οἷς αἰτίοις οὐ δίδοται ἡ ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγὴ, μειοῦσα δὲ τὸ τίμημα ἀγωγὴ ἁρμόζει.

Τὰ[278]) δειλὰ καὶ λακτιστικὰ ὑποζύγια[279]) οὐκ εἰσὶν ἐμπαθῆ· ψυχικὰ γάρ εἰσι τὰ αἴτια.

Ἐὰν[280]) οὖν μόνον ψυχικόν ἐστι τὸ αἴτιον, οὐκ ἔχει χώραν ἡ ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγὴ, εἰ μὴ προεῖπεν ὁ πράτης ἀπεῖναι αὐτό· ἁρμόζει δὲ τὸ μειωθῆναι τὸ τίμημα. εἰ δὲ σωματικόν ἐστιν, ἢ κοινὸν ψυχῆς καὶ σώματος, χώρα τῷ ἀναστραφῆναι[281]) τὸ πραθέν.[282])

Οὐκ[283]) ἐπιζητοῦμεν ὀλέθριον εἶναι τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸ οἱονδήποτε τῷ πράγματι ἐμποδίζον πάθος. οὐ διαφερόμεθα γὰρ, ποίῳ πράγματι τὸ πάθος ἐναντιοῦται.

Οὐ[284]) πᾶσα νόσος εἰσάγει τὸ ἀναστραφῆναι τὸ πραθὲν, τυχὸν μικρὰ ὀφθαλμία ἢ ὀλίγη νόσος ὀδόντων καὶ ὤτων.

Ὁ[285]) λιχῆνας ἔχων οὐκ ἔστιν ἐμπαθὴς, ἐὰν ὀρθῶς κέχρηται τῷ μέλει, καθ' ὃ ἐστιν ὁ λιχήν.

Ὑγιὴς ἐστιν ὁ σπάδων καὶ ὁ μόνορχις, ὅστις καὶ γονοποιεῖ.

Εἰ δὲ τοῦ σπάδωνος ἀφαιρεθῇ μέρος ἀναγκαῖον τοῦ σώματος, ὑγιὴς οὐκ ἐστίν.

Ὁ γλωσσοτομηθεὶς οὐκ ἐστὶν ὑγιής.

Ὁ ἄλαλος ἐμπαθής ἐστιν, οὐ μὴν ὁ μογίλαλος, οὔτε ὁ ἀσήμως διαλεγόμενος.

Ἐὰν δάκτυλός τινος ἀποκοπῇ, ἢ μέλος παρασπαθῇ, κἂν ὑγιείνῃ, ἐμποδίζηται δὲ περὶ τὴν χρῆσιν, οὐκ ἐστὶν ὑγιής.

Εἴτε πλείονας εἴτε ἥττονας ἔχει δακτύλους ὁ δοῦλος, οὐκ ἀναστρέφεται, εἰ μὴ ἐξ αὐτῶν ἐμποδίζεται.

fert. Nam balbum vitiosum, non etiam morbosum quis dixerit.

Vitiosus non est fanaticus, qui caput per intervalla iactat et aliqua profatur. Animi autem vitia vitiosum non faciunt, ut in obtuso vel superstitioso vel iracundo vel contumace: nisi animi vitium ex corporali ortum sit, ut dementia: quippe ex febri accidit. Vitia autem animi si sciens venditor non pronuntiaverit, tenetur ex emto actione. *L.* 1. §. 9. *D.* XXI. 1.

Corporis vitia redhibitoriam inducunt: ob animi vitia ex emto actio ad minuendum pretium competit, ut in valde timidis vel cupidis vel avaris vel iracundis, §. 10.

II. Vel melancholicis, *L.* 2. *D. eod.*

III. Vel protervis vel gibberosis vel curvis vel pruriginosis vel scabiosis vel surdis vel mutis: *L.* 3. *D. eod.*

IV. Ob quae vitia non datur redhibitoria actio, ad minuendum vero pretium actio competit. *L.* 4. *pr. D. eod.*

Pavida et calcitrosa iumenta non sunt morbosa: nam haec animi vitia sunt. §. 3.

Itaque si animi tantum vitium est, redhibitoria quidem locum non habet, nisi venditor id abesse praedixerit: competit autem ad minuendum pretium actio. Sin corporis est vitium, vel corporis et animi commune, locus est redhibitioni rei venditae. §. 4.

Non requirimus, morbum esse sonticum, sed qualecunque vitium, quod rei obsit. Non enim discernimus, cui rei morbus obstet. §. 5.

Non omnis morbus locum dat redhibitoriae, utputa levis lippitudo aut levis dentium auricularumve dolor. §. 6.

VI. Impetiginosus non est vitiosus, si recte utatur membro, ubi impetigo est. *L.* 6. §. 1. *D. eod.*

Spado sanus est, et qui unum testiculum habet, qui etiam generare potest. §. 2.

VII. Sin autem spadoni pars corporis necessaria absit, sanus non est. *L.* 7. *D. eod.*

VIII. Is, cui lingua abscissa est, sanus non est. *L.* 8.

IX. Mutus vitiosus est, non etiam qui graviter, nec qui sine ulla vocis significatione loquitur. *D. eod.* *L.* 9. *D. eod.*

X. Si cui digitus sit abscissus, vel membrum laceratum, quamvis consanuerit, si tamen in usu impediatur, non est sanus. *L.* 10. *pr.* §. 1. *D. eod.*

Servus, sive pauciores, sive plures digitos habeat, non redhibetur, nisi inde impediatur. §. 2.

---

272) Epanagoge aucta tit. 21.
273) Ex Tipucito addo.
274) *Πεῖρα* tit. 38. Epan. aucta tit. 21.
275) Ep. cit.
276) Ep. cit.
277) Ep. cit.
278) Syn. p. 204. *Πεῖρα* tit. 38. Epan. aucta tit. 21.
279) *Πεῖρα*: τῶν ζώων.
280) Syn. p. 204. *Πεῖρα* tit. 38. Epan. aucta tit. 21.
281) *Πεῖρα*: ἀντιστραφ.
282) In Syn. scholium est ad hunc locum: *Γενικῶς ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς βιτίων, ἐφ' ὧν οὐ δύναται τὴν ῥεδιβιτωρίαν κινεῖν, ἐπὶ τούτων χώρα γίνεται τῇ ἐξ ἔμπτο. εἰ δὲ τὸ τῆς ψυχῆς βίτιον ἀπὸ σωματικοῦ πάθους ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, ὡς ἔνθεν τὶς ἀπὸ σφοδροτέρου καὶ διακαοῦς πυρετοῦ ἀτακτῶν τε καὶ ἀλλοκοτῶν, ἢ [ἐν] τοῖς ῥύμοις δίκην μεμηνότος περινοστῶν καταγέλαστα φθέγγεται, τότε χώρα γίνεται τῇ ῥεδιβιτίωνι.* (Generaliter in animi vitiis, ob quae redhibitoria agi nequit, in iis actioni ex emto locus est. Sin animi vitium a morbo corporali ortum est, veluti quum quis ex vehementiori et ardenti febre se insolenter et praeter morem gerens, aut per vicos insanorum more circumcursitans, ridicula loquitur, redhibitioni locus est.)
283) Syn. p. 204.
284) Epanagoge aucta tit. 21.
285) Cap. 6 — 14 pr. sunt ex Epan. aucta tit. 21.

L. 10. *Νόσος ἐστὶν καὶ ὁ μύωψ, καὶ ὁ νυκτάλωψ, ἔνθα*
§. 3. 4. *τὶς μὴ καθορᾷ ἕωθεν ἢ ἐν ἑσπέρᾳ, καὶ ὁ ἐπίχυσιν*[286]*)*
D. XXI. 1. *ἔχων, ἔνθα τὶς προσαχθὲν τὸ φῶς οὐχ ὁρᾷ.*

§. 5. *Ὑγιὴς ἐστιν ὁ ψελλὸς καὶ ὁ τραυλὸς καὶ ὁ μογγὸς καὶ ὁ βραδύλαλος καὶ ὁ σκελλὸς εἴτε ἐπὶ τὰ ἔσω εἴτε ἐπὶ τὰ ἔξω.*

L. 11. *Καὶ ὁ παρ... ὀδόντα·*
D. eod. *Οὐ μὴν ὁ ἔχων ἦλον ἢ πολύπουν περὶ τὰς ῥῖνας.*
L. 12. *pr.*
D. eod.
§. 2. *Ὑγιὴς ἐστιν ὁ μέγα περὶ τὸν λαιμὸν ἔχων κάρυον, καὶ ὁ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων προκύπτοντας.*

§. 3. *Καὶ [ὁ] ἀμφιδέξιος, εἰ μὴ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς δεξιᾶς κέχρηται τῇ ἀριστερᾷ.*

§. 4. *Οὔτε ὁ ὀζόστομος, εἰ μὴ ἀπὸ πάθους τοῦ πνεύμονος ἢ τοῦ ἤπατος ἢ τοιούτου τινὸς πάθους ὀζοστομεῖ· ἀλλ' οὔτε ὁ στραβὸς, οὔτε ὁ δυσῶδες ἔχων σῶμα.*

L. 13. *Ὁ κυλλόπους νοσώδης ἐστὶν,*
D. eod. *Καὶ ἡ ἀεὶ νεκροτεκοῦσα ἀπὸ πάθους τῆς μήτρας.*
L. 14. *pr.*
D. eod.
§. 1—4. *Ἡ*[287]*) ἔγκυος καὶ ἡ λοχὸς*[288]*) ὑγιής ἐστιν, εἰ μήτι συμβὰν ἔξωθεν ἐνεποίησε νόσον. καὶ ἡ κατὰ φύσιν, οὐ μὴν ἀπὸ πάθους στεῖρα· καὶ ὁ ἐν τῇ κοίτῃ οὐρῶν ἐκ τοῦ ἐνυπνιάζεσθαι ἢ ὀκνεῖν ἀπὸ οἴνου· ὁ μέντοι τὴν κύστιν ἐμπαθὴς ἀναστρέφεται.*

§. 7. *Ἡ*[289]*) στενομένη γυνὴ, ὥστε τὰ γυναικῶν μὴ ὑπομένειν, οὐκ ἐστὶν ὑγιής.*

§. 8. *Ὁ*[290]*) ἔχων χοιράδας παλαιὰς ἀνιάτους ἐμπαθής ἐστι.*

§. 9. *Δύναται*[291]*) ὁ πράτης ἓν πάθος ὑπεξελεῖν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῆς ὑγείας ἐπαγγέλλεσθαι. εἰ μέντοι τὸ πάθος εἰδὼς ἐπίτηδες σιωπήσει, ἐκβάλλεται τῇ τοῦ δόλου παραγραφῇ.*

§. 10. *Περὶ*[292]*) νόσου προφανοῦς ὁ πράτης οὐκ ἐνάγεται*[293]*), οἷον ἐὰν τυφλὸς πραθῇ, ἢ ἐπικίνδυνον οὐλὴν ἔχων ἐν φανερῷ κατὰ τῆς κεφαλῆς ἢ ἄλλου μέρους*[294]*). τὸ γὰρ δόγμα περὶ ἐκείνων διαλαμβάνει τῶν παθῶν καὶ αἰτίων, ἅτινά τις ἠγνόησεν ἢ ἀγνοῆσαι ἐδύνατο.*

L. 17. *pr.* *Φυγάς*[295]*) ἐστιν ὁ ἐπὶ τῷ φυγεῖν ἔξω τῆς οἰκίας*
§. 1. 2. *τοῦ δεσπότου [κρύψας ἑαυτὸν,]*[296]*) κἂν μεταμεληθεὶς*
D. eod. *ὑπέστρεψεν.*[297]*)*

§. 14. *Ῥεμβός*[298]*) ἐστι μικρὸς φυγὰς, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ φυγὰς μέγας ῥεμβός ἐστι. κυρίως δὲ ῥεμβός ἐστιν, ὃς συνεχῶς ἀναιτίως πλανώμενος, καὶ τοὺς καιροὺς εἰς ἀνόνητα*[299]*) δαπανῶν βραδέως εἰς τὸν οἶκον ἀναστρέφει*[300]*).*

L. 18. *pr.* *Ἐάν*[301]*) τι προσεῖναι τῷ δούλῳ χρήσιμον ὁ πρά-*
D. eod.

Morbosus etiam est myops, et *νυκτάλωψ*, qui neque matutino tempore videt neque vespertino, et qui luscitionem habet, ubi adhibitum lumen non videt.

Sanus est balbus et blaesus et atypus et qui tardius loquitur et vatius, qui crura sive introrsum sive extrorsum flexa habet.

XI. Et cui dens abest:

XII. Non autem qui clavum habet aut polypum circa nares.

Sanus est, qui gutturosus est, et qui oculos eminentes habet.

Et scaevus, nisi propter dextrae imbecillitatem sinistra utitur.

Nec, cui os olet, nisi vitio pulmonis vel iecinoris vel alio huiusmodi vitio id fit: sed neque strabo, neque is, cui corpus male olet.

XIII. Et claudus morbosus est,

XIV. Et ea, quae semper mortuos parit vitio vulvae.

Praegnans et puerpera sana est, si nihil extrinsecus accidit, quod invaletudinem immitteret. Itidem et quae natura, non corporis vitio sterilis est: et qui in lecto urinam facit ex somno, vel quod ex vino pigre surgat: si tamen vesica laboret, redhibetur.

Mulier ita arcta, ut virum pati nequeat, sana non est.

Qui strumas inveteratas incurabiles habet, morbosus est.

Venditor unum vitium excipere potest et de caetero sanum promittere. Si vero vitium noverit et consulto reticuerit, doli exceptione summovetur.

Morbi nomine, qui statim apparet, venditor non tenetur, veluti si caecus venditus fuit, aut qui periculosam evidenti loco cicatricem in capite vel in alio parte corporis habebat. Edictum enim de iis morbis vitiisque disserit, quae quis ignoravit vel ignorare potuit.

XVII. Fugitivus est, qui fugae causa extra domini domum se occultat, licet mutato consilio revertatur.

Erro pusillus fugitivus est, et ex diverso fugitivus est magnus erro. Proprie vero erro est, qui frequenter sine causa vagatur, et tempora in res inutiles consumens serius domum redit.

XVIII. Si quid adesse servo utile venditor affir-

286) *Heimb. ἐπίφυσιν* legi vult ex coniectura *Kuehnii*. Male.

287) Syn. p. 204.

288) Syn. edita in margine addit: *ἡ νεωστὶ τετοκυῖα* (quae recens peperit.)

289) Syn. p. 204.

290) Syn. p. 204.

291) *Πεῖρα* tit. 38. Ibidem huic loco in fine accedit: *σχόλιον. Κεχρημένος γὰρ τῇ τῆς ὑπεξαιρέσεως εὑρέσει ἀντιτεθεμένην αὐτῷ δόλου παραγραφήν. δοκεῖ γὰρ δόλον ποιεῖν, ἐν ᾧ τὸ πάθος εἰδὼς μὴ εἶπε τοῦτο ἐν τῇ ὑπεξαιρέσει. καὶ κανὼν ἐστὶν ὁ λέγων· ἡ ἀσάφεια τὸν μὲν πράτην βλάπτει, τὸν δὲ ἀγοραστὴν ὠφελεῖ.* (Nam si utatur exceptione, quod vitium exceperit, habebit doli replicationem sibi oppositam. Videtur enim dolo facere, si vitium sciens id non dixerit dum exciperet. Etiam regula est quae dicit: obscuritas venditori nocet, emtori prodest.)

292) Syn. p. 204. *Πεῖρα* tit. 38, ubi initio est: *Ἐπὶ νόσου.*

293) *Πεῖρα*: *εὐθύνεται.*

294) *Πεῖρα*: *μέλους.* Quod fortasse praestat, et a Tipucito confirmatur.

295) *Πεῖρα* tit. 38.

296) Ex Tipucito addo.

297) In *πείρᾳ* additur: *τοῦ πλάτους. τὸ γὰρ πταῖσμα καὶ τὸ αἴτιον τῆς φυγῆς οὐ λύει μετάμελος, καὶ ἡ διάθεσις κρίνεται ἐπὶ τῆς φυγῆς καὶ οὐ τὸ πρᾶγμα.* (Nam peccatum et vitium fugae poenitentia non dissolvit, et consilium in fuga spectatur non res.)

298) Syn. p. 204. Epan. aucta tit. 21.

299) Epan. addit *πράγματα.*

300) Epan. *καὶ βραδ. εἰς τ. οἰκ. ἀπιών.*

301) Syn. p. 204. *Πεῖρα* tit. 38.

της διαβεβαιώσηται, τυχὸν ὅτι σπουδαῖος, τροχαλὸς, ἄγρυπνος, ἐπίπονος ἢ ποριστικὸς, οὐκ εἰς ἄκρον[302]) ἀπαιτοῦμεν αὐτὰ προσεῖναι, ἀλλὰ μέσως ἤτοι συγκεκραμένως[303]). εἰ μέντοι τἀναντία τῶν διαβεβαιωθέντων[304]) ἔχων εὑρεθῇ, κινεῖ ὁ ἀγοραστὴς τὴν ἀναστρέφουσαν[305]) τὸ πραθὲν ἢ τὴν μειοῦσαν τὸ τίμημα ἀγωγὴν εἴσω συναπτοῦ ἐνιαυτοῦ.[306])

Ὁ[307]) εἰπὼν ἄριστον εἶναι μάγειρον, ἄριστον παρασχεῖν ὀφείλει. ὁ δὲ μάγειρον ἁπλῶς εἰπὼν, καὶ μέσον δίδωσιν. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τεχνῶν τὸ αὐτό.

Καὶ[308]) ἐὰν εἴπῃ τὸν δοῦλον ἁπλῶς ἔχειν πεκούλιον, ἀρκεῖ καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔχειν.

Τὰ[309]) εἰς ἔπαινον τοῦ δούλου λεγόμενα τὸν πράτην οὐκ ἐνοχοποιεῖ, οἷον ὅτι χρηστὸς ὁ δοῦλος καὶ ἀπαθής[310]). εἰ μέντοι εἶπεν μὴ εἶναι αὐτὸν κοττιστὴν ἢ κλέπτην ἢ μηδέποτε πρὸς ἀνδριάντα πεφευγέναι, χρεωστεῖ τοιοῦτον αὐτὸν δοῦναι.

Οὐ τὰ ἐπὶ κομπασμῷ λεγόμενα ἢ ἐπαγγελλόμενα δοκεῖ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὰ λεγόμενα ἐπὶ τῷ παρασχεθῆναι.

Ὁ ἐπαγγειλάμενος τεχνίτην οὐκ ἄκρον, ἀλλὰ [μέσον χρεωστεῖ καὶ τὸν παρὰ τῷ πλήθει] τεχνίτην λεγόμενον.[311])

Ἡ ἀγωγὴ ἁρμόζει καὶ τῷ ἀγοραστῇ καὶ πᾶσιν οἷς διαφέρει καὶ τοῖς εἰς ὁλόκληρον διαδόχοις αὐτοῦ. ἀγοραστὴς δὲ ἐστὶν ὁ τὸ τίμημα δούς. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνταλλαγῆς ἑκάτερος καὶ ἀγοραστὴς καὶ πράτης ἐστὶ καὶ κινεῖ ἐκ τοῦ παρόντος νόμου.

Εἴσω ἓξ μηνῶν συναπτῶν[312]), ἀριθμουμένων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς πράσεως, ἡ ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγὴ κινεῖται, ἡ δὲ μειοῦσα τὸ τίμημα ἐντὸς συναπτοῦ ἐνιαυτοῦ. εἰ δέ τι ἐλέχθη ἢ ἐπηγγέλθη, ἔκτοτε ἁρμόζει.

Εἰ μέντοι πρὸ τῆς πράσεως γέγονεν ἐπαγγελία, μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἐπερώτησις[313]), ἐκ τῆς προτέρας αἰτίας παραχρῆμα δύναται κινεῖν.[314])

Ὑπεξαιρεῖται[315]) καὶ ὁ κεφαλικόν τι κατὰ δόλον ἢ ἀχρειότητα πλημμελήσας. εἰ γὰρ κατὰ πλάνην ἢ τύχην ἐποίησεν, ἀργεῖ τὸ δόγμα. ὅθεν οὔτε ἄνηβος οὔτε μαινόμενος κεφαλικῶς ἁμαρτάνει ἢ τιμωρεῖται.

Ἡ[316]) ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγὴ τρόπον τινὰ καὶ τὸν πράτην καὶ τὸν ἀγοραστὴν εἰς ἀκέραιον ἀποκαθίστησιν· ὅθεν ἐὰν ἐκ τοῦ ἀγοραστοῦ κλέψῃ τί ὁ δοῦλος ἢ ἐξ ἑτέρου, καὶ παράσχῃ τί διὰ τοῦτο ὁ ἀγοραστὴς, οὐκ ἄλλως ἀποδοῦναι τὸν δοῦλον κε-

maverit, puta diligentem esse, curracem, vigilacem, laboriosum vel in acquirendo solertem, non exigimus, ut haec ad summum gradum in eo sint, sed mediocriter sive cum temperamento. Si tamen plane contraria iis, quae affirmata sunt, habere inveniatur, emtor redhibitoria vel quanti minoris actione intra annum agit.

Qui optimum cocum dixerit, optimum praestare debet. Qui vero simpliciter cocum esse dixerit, etiam mediocrem praestat. Idem et in caeteris artificiis. *L.* 18. §. 1. *D.* XXI. 1.

Et si simpliciter dixerit servum habere peculium, sufficit, si vel minimum habeat. §. 2.

XIX. Quae ad laudem servi dicuntur, puta frugi esse servum et obedientem, venditorem non obligant. Si tamen dixerit, eum non esse aleatorem vel furem vel ad statuam nunquam confugisse, talem eum praestare debet. *L.* 19. *pr.* §. 1. *D. eod.*

Non quae iactandi causa dicta vel promissa sunt, dicta esse videntur, sed quae dicuntur ad hoc ut praestentur. §. 3.

Qui artificem promisit, non perfectum, sed mediocrem praestat et talem, qui vulgo artifex dicitur. §. 4.

Haec actio competit et emtori et omnibus quorum interest et his qui ei in universum ius succedunt. Emtor autem est, qui pretium dat. In permutatione autem uterque tam emtor quam venditor est, et ex hoc edicto agit. §. 5.

Intra sex menses [utiles], a tempore venditionis computandos, redhibitoria actio movetur, actio autem quanti minoris intra annum [utilem]. Si quid autem dictum promissumve fuerit, exinde competit. §. 6.

XX. Si vero ante venditionem dictum intercesserit, et post aliquot dies facta sit stipulatio, ex priore statim causa agere potest. *L.* 20. *D. eod.*

XXIII. Excipitur etiam ille, qui dolo vel per nequitiam capitale quid admisit. Nam si errore vel casu fecit, cessat edictum. Unde neque impubes neque furiosus capitaliter delinquit aut punitur. *L.* 23. §. 2. *D. eod.*

Redhibitoria quodammodo et venditorem et emtorem in integrum restituit; unde si servus emtori vel alii aliquid subripuerit, ideoque emtor aliquid praestiterit, non aliter servum restituere iubetur, nisi indemnis praestitus fuerit a venditore. Quodsi ven- §. 8.

302) Syn. glossam habet: οἷον ἐνδιημερεύειν τοῖς πόνοις. (Puta ut per dies noctesque laborem continuet.)

303) Verba ἤτοι συγκ. *Πείρα* non habet.

304) *Πείρα*: τὰ ἐναντία τῶν βεβ.

305) *Πείρα*: ἀντιστρ.

306) Haec verba: εἴσω συν. ἐν. in *Πείρᾳ* desunt. — Syn. addit scholium: τὴν κουάντι μινόρις, ἥτις λέγεται αἰστιματωρία. In *πείρᾳ* vero accedit aliud: σχόλιον. τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ἐπὶ παντὸς, ὅπερ ὁ πράτης ἐπαγγελλόμενος ἔτυχεν. (Eadem dicit circa omne id, quod forte venditor promisit.)

307) Syn. p. 205. *Πείρα* tit. 38, ubi sic est: — μάγειρον εἶναι τὸν δοῦλον, χρεωστεῖ ἄριστον μάγ. παρ. — quod propius ad Tipucitum accedit.

308) Syn. p. 205. *Πείρα* tit. 38.

309) Cap. 19 et 20 est ex *Πείρᾳ* tit. 38.

310) *Πείρα* videbatur habere ἀπαθής.

311) Ita ex Tipucito emendavi. In *πείρᾳ* corrupte est: ἀλλὰ μεμιημένον τεχν. λέγει. Ibidem in fine additur: ἐκ τοῦ πλάτους. ἀλλ' οὔτε τούναντίον ἀμαθῆ καθάπαξ τῆς τέχνης ἐπηγγελμένης τῷ ἠγορακότι. (Sed neque e contrario imperitum, si semel artificium emtori promissum sit.)

312) Sic Basilicus fere habet, ubi textus *utile* tempus significat. Quamquam συναπτὸς latine audit *continuus*.

313) *Πείρα* corrupte: γέγονεν ἔστιν ἐπ. μετὰ δέ τινας ἡμ. ἐπερωτηθείς. Caeterum etiam παραχρῆμα, quod mox legitur, corruptelam sapit.

314) In *πείρᾳ* additur haecce: τοῦ πλάτους. ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπαγγελίας τρέχει ὁ χρόνος. ἐπὶ δὲ τῆς μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἐπερωτήσεως τῆς πρὸ τῆς πράσεως γενομένης, τότε οὐκ ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς πράσεως τρέχει ὁ χρόνος· ἀπὸ γὰρ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπερωτήσεως ἔνοχος ἐκ τῆς προτέρας αἰτίας ὁ πράτης ἤρξατο γενέσθαι. προτέρα δὲ ἐστὶν αἰτία ἡ πρὸ τῆς ἐπερωτήσεως. Ζήτει κεφ. ιθ' καὶ κθ' λίγον τὰ ὅμοια καὶ περὶ ὑποζυγίων. A tempore, ubi dictum intercessit, tempus currit. Si vero postquam dictum intercessit sed ante venditionem stipulatio facta sit, tunc non a tempore venditionis tempus currit: nam a tempore stipulationis venditor ex priore causa obligatus esse coepit. Prior autem causa est, quae stipulationem praecessit. Quaere cap. 19 et 29, quod idem dicit etiam circa iumenta.

315) *Πείρα* tit. 42.

316) *Πείρα* tit. 38.

λεύεται, εἰ μὴ τὸ ἀζήμιον ὑποστῇ παρὰ τοῦ πράτου. εἰ δὲ μὴ θέλει αὐτὸν ἀναλαβεῖν ὁ πράτης, οὐκ ἀναγκάζεται τι παρασχεῖν, οὔτε περαιτέρω τῆς τιμῆς αὐτοῦ ζημιωθῆναι. πταῖσμα γάρ ἐστι τοῦ ἀγοραστοῦ, ὃς δυνάμενος εἰς θεραπείαν τῆς ζημίας ἐκδοῦναι τὸν δοῦλον δέδωκε τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης.

ditor eum recipere nolit, non cogitur quidquam praestare, nec ultra pretium eius damno afficitur. Culpa enim emtoris est, qui, quum posset servum ad resarciendum damnum noxae dare, aestimationem litis praestitit.

L. 24. D. XXI. 1. Γενικῶς[317]) εἴ τι ὁ ἀγοραστὴς διὰ τοῦ δούλου ἐκτήσατο μὴ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἀναστρέφων πρὸς τὸν πράτην αὐτοῦ ἀποδίδωσιν.

XXIV. Generaliter quicquid per servum non ex re sua emtor acquisivit, quum redhibet, venditori restituit.

L. 27. D. eod. Οὐ[318]) μόνον καὶ τὴν τιμὴν καὶ τοὺς τόκους λαμβάνει, ἀλλὰ καὶ εἴ τι χάριν τῆς ἀγορασίας τέλος φερόμενον πρὸς τὸν ἀγοραστὴν ἔδωκεν, λαμβάνει αὐτό. ἀζημίως γὰρ ἀναχωρεῖ.

XXVII. Non solum et pretium et usuras recipit, sed et si quod vectigal ob emtionem ad emtorem devolutum solvit, id recipit. Indemnis enim discedit.

L. 28. D. eod. Ὁ[319]) πράτης, εἰ μὴ ἠσφαλίσατο περὶ τῶν κεφαλαίων τῆς αἰδιλικίας, ἐνάγεται τῇ ἀναστρεφούσῃ τὸ πραθὲν ἀγωγῇ εἴσω δύο μηνῶν, ἢ τῇ μειούσῃ τὸ τίμημα εἴσω ἓξ μηνῶν.

XXVIII. Si venditor de capitibus edicti aedilitii non caverit, redhibitoria actione intra duos menses, vel quanto minoris intra sex menses convenitur.

L. 31. §. 10. D. eod. Ἐὰν[320]) πολλοὶ τοῦ πράτου κληρονομήσουσιν, ἑκάστῳ πρὸς τὴν κληρονομίαν ἀναστρέφεται. εἰ δὲ καὶ πολλοὶ δοῦλον ἀγοράσουσιν ἢ πωλήσουσιν, εἰ μὲν εἰς ὁλόκληρον ὡς πολλοὶ ὑπεύθυνοι, ἑκάστῳ εἰς ὁλόκληρον ἀναστρέφεται καὶ ἕκαστος ἀναστρέφει· εἰ δὲ εἰς ἀνὰ μέρος ἠγόρασαν ἢ πεπράκασι, πρὸς τὰ μέρη κινοῦσι, καὶ δύναται ὁ μὲν τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραθέν, ὁ δὲ τὴν μειοῦσαν ἀγωγὴν κινεῖν.

XXXI. Si plures venditori heredes extiterint, cuique pro parte hereditaria redhibetur. Si vero plures servum emerint vel vendiderint, si quidem in solidum tamquam plures rei, in solidum cuique redhibetur et quisque redhibet: sin ex parte emerunt vel vendiderunt, pro parte agunt, et alter redhibitoria alter quanti minoris agere potest.

§. 22. 23. Καλῶς[321]) συμφωνεῖ ὁ ἀγοραστὴς εἴσω προθεσμίας ἢ καὶ διηνεκῶς ἀναδοῦναι τὸ ἀγορασθὲν ἀπαρέσκον αὐτῷ. εἰ δὲ μὴ λεχθῇ χρόνος, ἔχει ἀγωγὴν εἰς τὸ ἀναδοῦναι ἐντὸς ξ' ἡμερῶν συναπτῶν, καὶ μετὰ τὰς ξ' ἡμέρας ἐξ εὐλόγου αἰτίας. εἰκὸς γὰρ ὁ πράτης ὑπέρθεσιν ἐποίησεν ἢ οὐ παρῆν ἀναλαβεῖν ὀφείλων[322]) ἢ ἕτερόν τι εὔλογον παρενέπεσεν.

Emtor recte paciscitur, ut intra praefinitum tempus vel perpetuo rem emtam, si displiceat, reddere sibi liceat. Sin tempus non sit expressum, actionem habet ad redhibendum intra LX dies utiles, et post LX dies ex iusta causa. Forte enim moram fecit venditor vel, quum recipere deberet, praesens non fuit vel alia iusta causa intercessit.

§. 24. Καὶ[323]) ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἀγωγαῖς παραφυλάττομεν τὰ εἰρημένα περὶ τοκετοῦ καὶ καρπῶν καὶ τῶν προσθηκῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ δούλου.[324])

Etiam in his actionibus observamus quae de partu et fructibus et accessionibus et morte servi dicta sunt.

L. 37. D. eod. Ἐάν[325]) τις ὡς νεώτητον πωλήσῃ τὸν ἤδη δουλεύσαντα[326]), ὑπόκειται τῇ ἀναστροφῇ. σπεύδουσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τοὺς νεωνήτους λαμβάνειν ὡς δυναμένους διδάσκεσθαι, καὶ πρὸς ἄλλους μεταφέρεσθαι[327]) τρόπους.

XXXVII. Si quis veluti novicium vendiderit eum, qui iam servierit, redhibitioni subiacet. Cupiunt enim homines novicios consequi, veluti dociles, et quos ad novos mores formare possint.

L. 38. pr. D. eod. Ὁ[328]) πιπράσκων ὑποζύγια λεγέτω καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, καὶ διδότω τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς διὰ τὸ πραθῆναι κόσμον. ὁ δὲ τοῦτο μὴ ποιῶν εἰς μὲν τὸ δοῦναι τὸν κόσμον ἢ ἀναλαβεῖν τὰ ὑποζύγια διὰ τὸ μὴ δοθῆναι κόσμον εἴσω ἑξήκοντα ἡμερῶν ἐνάγεται· διὰ δὲ τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια τῇ μὲν ἀναστροφῇ εἴσω ἓξ μηνῶν, τῇ δὲ μειώσει τοῦ τιμήματος εἴσω ἐνιαυτοῦ.[329])

XXXVIII. Qui iumenta vendit, morbos eorum vitiaque dicat, et ornatum vendendi causa iis impositum praestet. Qui hoc non facit, de ornamentis praestandis vel iumentis ornamentorum non datorum nomine recipiendis intra dies sexaginta convenitur: morborum vero vitiorumve causa redhibitoria intra sex menses, quanto minoris autem intra annum.

317) *Πεῖρα* tit. 38.
318) *Πεῖρα* tit. 38.
319) Syn. p. 205. *Πεῖρα* tit. 38.
320) *Πεῖρα* tit. 38.
321) *Πεῖρα* tit. 38 et tit. 40.
322) Sic *πεῖρα* priore loco. Posteriore habet: ὁ *μέλλων ἀναλαβεῖν* αὐτό.
323) *Πεῖρα* ll. ll.
324) *Πεῖρα* addit: τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ὑποζυγίων· ζήτει *κεφ. ιθ'*. — Mox *πεῖρα* summas habet l. 32. 33. 34. 35, quas licet corruptissimas equidem hic apponam. *Ὅτι ὅταν πραθῶσιν ἀγροὶ καὶ τὰ ἐν τούτοις ἀνδράποδα, ἤτοι ἀγροὶ καὶ οἱ ἐν τούτοις πίθοι, καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως ῥητῶς πωλούμενα καὶ αἱ προσθῆκαι τούτων, τότε ἀναγκάζεται ὁ πράτης ἐπερωτᾶσθαι ἢ προλέγειν περὶ τῆς προσθήκης· οἷον ἐὰν πωλήσω δοῦλον μετὰ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ, ὑγιεινὰ παρασχεῖν τὰ ἐν τῷ πεκουλίῳ ἀνδράποδα. ἐπὶ δὲ τῶν οἰωνδήποτε ἐστὶν, ὅτι, εἰ πωλήσει τὶς κληρονομίαν ἢ ἀγρὸν μετὰ τῆς ἐξοπλίσεως αὐτοῦ, οὐδὲ τὰ ἐν τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ ἢ ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἀνδράποδα χρεωστεῖ ὑγιεινὰ παρασχεῖν. ζήτει κεφ. κγ'. — Καὶ κεφ. κε'· ὅτι ὅταν πολλὰ πράγματα τοῦ αὐτοῦ γένους πραθῇ, οἷον πωμφδοὶ, χορὸς, τέθριππον, τότε διὰ τὸ πάθος τοῦ ἑνὸς ἀναστρέφονται πάντα, κἂν διηρημένως τιμηθῇ· ἀνωφελῆ γὰρ εἰσὶ διαιρούμενα καὶ τῷ πράτῃ καὶ τῷ ἀγοραστῇ· καὶ ὅτε διὰ διάθεσιν ἢ εὐσέβειαν οὐ δύναται χωρισθῆναι, οἷον ἀδελφὸς ἀπὸ ἀδελφοῦ, υἱὸς ἀπὸ γονέων, ἀνὴρ ἀπὸ γυναικός.
325) Syn. p. 205. *Πεῖρα* tit. 38.
326) Syn. addit in margine: τὸν *βετεράτωρα*.
327) Syn. *πρὸς τοὺς οἰκείους μεταποιεῖσθαι τρ.*
328) Syn. p. 205.
329) Syn. adiicit scholium: *Ἀφ' οὗ γνῷ τὸ πάθος, ὁ ὀφείλει γνωσθῆναι, ὁ ἀγοραστὴς τρέχουσιν οἱ ς' μῆνες, ὡς φησι μβ', μγ' καὶ ἡ κ' νεαρά.* (Ex quo cognoverit emtor vitium, quod ei indicari debet, sex menses currunt, ut dicitur cap. 42. 43 et Novella 20.

Καὶ[330]) *ἴσων ὄντων τῶν ὑποζυγίων [τῶν] προαθέντων διὰ τὸ πάθος τοῦ ἑνὸς ἀποδίδονται πάντα.*

Ὁ[331]) *κύνα ἄγριον ἢ κάπρον ἢ ἄρκτον ἢ λύκον ἢ πανθῆρα ἢ λέοντα ἢ ἕτερον βλαπτικὸν ζῶον λελυμένον ἢ μὴ οὕτως δεδεμένον, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν, ἔχων ἐν δημοσίᾳ παρόδῳ, καὶ ἄνθρωπος ἐλεύθερος ἐκ τούτου τελευτήσει, διακόσια νομίσματα δίδωσιν*[332]*. εἰ δὲ μὴ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐβλάβη, εἰς τὸ φαινόμενον*[333]*) τῷ δικαστῇ καταδικάζεται· τῶν δὲ λοιπῶν πραγμάτων διπλῆν δίδωσι τὴν ζημίαν.*

Κερατίζων[334]*) βοῦς ἐμπαθής ἐστι, καὶ ἡ λακτίζουσα μοῦλα· καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἀναιτίως θορυβούμενα καὶ φεύγοντα.*

Ἐὰν[335]*) διὰ τὸ μόνον περιγράψαι τοὺς δανειστάς μου ἀνατρέψω τὴν πρᾶσιν, ἐνέχεται αὐτοῖς ὁ πράτης.*

Εἰ[336]*) μὲν μὴ ἀποδίδωσιν ὁ πράτης τὸ τίμημα καὶ τὰς προσθήκας καὶ ἐλευθεροῖ τὸν δι' αὐτὸν ἐνοχοποιηθέντα, εἰς τὸ διπλοῦν τοῦ τιμήματος καὶ τῆς προσθήκης καταδικάζεται τῇ περὶ τῆς ἀναστροφῆς ἀγωγῇ. εἰ δὲ ταῦτα ποιεῖ, εἰς τὸ ἁπλοῦν καταδικάζεται.*[337])

Ὁ[338]*) τῇ παραγραφῇ*[339]*) τῶν ἓξ μηνῶν τῆς περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγῆς ἐκβληθεὶς*[340]*) δύναται τὴν μειοῦσαν τὸ τίμημα*[341]*) κινεῖν εἴσω ἐνιαυτοῦ.*[342])

Ὁ[343]*) δεδεμένον πιπράσκων οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ φυγῆς ἀγωγῇ. μεῖζον γάρ ἐστι τοῦτο τοῦ εἰπεῖν, ὡς ἐδέθη.*

Ἀντιτίθεται[344]*) γὰρ τῷ ἀγοραστῇ παραγραφὴ γινώσκοντι περὶ τῆς φυγῆς ἢ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ὁμοίων.*

Σύνηθές[345]*) ἐστι, μὴ ἁρμόζειν τὴν περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγὴν ἐπὶ τῶν ἁπλῶν πράσεων.*

Ἐὰν[346]*) παρ' ἐμοῦ κλέψῃ ὁ δοῦλός μου, οὐκ ἐστὶν ἀναγκαῖον ἐν τῇ πράσει τοῦτο προλέγειν· οὔτε ἐκ τούτου ἁρμόζει ἡ ἀναστροφή. εἰ δὲ εἶπον*[347])*, αὐτὸν μὴ εἶναι κλέπτην, ἐνέχομαι.*

Ὁ[348]*) τριταῖζων ἢ τεταρταῖζων καὶ ὁ ποδαγρὸς καὶ δαιμονιζόμενος οὔτε τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ σχολάζουσιν, ὑγιαίνειν δοκοῦσι.*

Ὁ[349]*) καλῇ αἱρέσει πραθεὶς καὶ φυγὼν οὐ ποιεῖ χώραν τῇ ἀναστροφῇ, εἰ μὴ καὶ πρὸ τούτου ἔφυγεν.*[350])

Ἐπειδὴ[351]*) ὡρισμένος*[352]*) ἐστὶν χρόνος ἓξ μηνῶν*

Quodsi iumenta paria fuerint, quae venierunt, ob morbum unius omnia redhibentur. *L.* 38. §. 14. *D.* XXI. 1.

XL. XLI. XLII. Qui canem ferocem aut verrem aut ursum aut lupum aut pantheram aut leonem aliudve noxium animal solutum vel non sic alligatum, ut damnum inferre nequeat, qua vulgo iter fit, habet, si homo liber ex eo perierit, ducentos aureos praestat. Si vero non perierit ille, sed nocitum ei sit, in id, quod iudici videtur, condemnatur: caeterarum rerum duplum damni praestat. *L.* 40. 41. 42. *D. eod.*

XLIII. Bos, qui cornu petit, vitiosus est, itemque mula, quae calce percutit: et iumenta, quae sine causa turbantur et fugiunt. *L.* 43. *pr. D. eod.*

Si ideo tantum, ut creditores meos fraudarem, redhibuerim, venditor iis tenetur. §. 7.

XLV. Si venditor pretium et accessiones non reddat nec obligatum suo nomine liberet, in duplum pretii et accessionis iudicio redhibitorio condemnatur. Sin haec praestat, in simplum condemnatur. *L.* 45. *D. eod.*

XLVIII. Exceptione sex mensium redhibitoria exclusus potest quanti minoris intra annum agere. *L.* 48. §. 2. *D. eod.*

Qui vinctum servum vendit, actione de fuga non tenetur. Hoc enim maius est, quam dicere, in vinculis eum fuisse. §. 3.

Nam quum emtor scit fugam vel vincula vel similia, opponitur ei exceptio. §. 4.

In usu est, actionem redhibitoriam in simplariis venditionibus non competere. §. 8.

LII. Si furtum mihi servus meus fecerit, non est necesse, hoc in venditione praedicere: neque ex eo redhibitio competit. Sed si dixero, furem non esse, teneor. *L.* 52. *D. eod.*

LIII. Qui tertiana vel quartana febre vel podagra vel comitiali morbo vexatur, ne eo quidem tempore, quo morbus vacat, sanus esse videtur. *L.* 53. *D. eod.*

LIV. Qui venditus est bona conditione et fugit, locum redhibitioni non facit, si non et ante fugerit. *L.* 54. *D. eod.*

LV. Quum tempus sex mensium redhibitoriae sta- *L.* 55. *D. eod.*

---

330) Syn. 205.

331) Syn. p. 208. Schol. h. VII. 38 et u. VII. 39 *Fabr.* Et *Πεῖρα* tit. 42.

332) *Πεῖρα* addit: *τὴν ζημίαν.*

333) *Πεῖρα*: *δεχόμενον.* Schol. u: *δοκοῦν.*

334) Syn. p. 205.

335) *Πεῖρα* tit. 26.

336) Syn. p. 205. *Πεῖρα* tit. 38.

337) In *πείρᾳ* accedit *Σχόλιον. Προσθήκας τὰς μετὰ τὴν δουλείαν προστεθείσας φησίν, οἷον πεκούλιον ἢ φέλωνην (?) ἢ ἕτερον τοιοῦτον ἐνοχοποιηθὲν (?) ἢ τὰ κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀγοραστοῦ ἐρωτηθέντα (l: ἐπερ.) αὐτῷ περὶ τοῦ τιμήματος (?), ἢ τυχὸν εἰ ἐναχθέντος τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ τὸν δοῦλον οὐ πείθεται ὁ πράτης ἀσφαλίσασθαι ποιῆσαι τὸ ἀζήμιον αὐτῷ.*

338) Syn. p. 206. *Πεῖρα* tit. 38.

339) *Πεῖρα*: *παραδρομῇ.*

340) Ibidem: *ὑποβλ.*

341) Ibid: *τὴν περὶ τῆς μειώσεως τοῦ τιμήματος.*

342) In *πείρᾳ* additur: *τοῦ πλάτους. τοῦτο νόησον, ἐν ᾧ ὁ πράτης ἠσφαλίσατο ἐπὶ τοῖς τῆς ἐνικησέως [l. αἰδιλικίας] κεφαλαίοις· μὴ ἀσφαλισαμένου γὰρ αὐτοῦ ἰδικῶς ἀλλὰ σιωπήσαντος, τότε τὴν ῥεδιβιτορίαν ἐντὸς δύο μηνῶν εἶχεν ὁ ἀγοραστής.* (Hoc sic accipe, si venditor caverit de capitibus edicti aedilium: nam si non specialiter caverit sed tacuerit, redhibitoriam emtor intra duos menses haberet.) Similia praestat Syn. p. 205 a Leunclavio, Fabroto et Heimbachio perperam ad alium locum tracta.

343) Syn. p. 206.

344) Syn. p. 206.

345) Syn. p. 206. Ibi ad *ἁπλῶν* additur scholium: *Περὶ τῶν μήτε ἔπαινον μήτε ψόγον ἐχουσῶν λέγει.* (De iis loquitur, quae neque laudem neque vituperationem habent.)

346) Syn. p. 206. *Πεῖρα* tit. 38.

347) *Πεῖρα*: *εἶπω.*

348) Syn. p. 206.

349) Syn. p. 206. *Πεῖρα* tit. 38.

350) Syn. addit scholium: *Εἰ μὴ δείκνυται, εἰ παρὰ τῷ πράτῃ φυγὰς ἦν ὁ δοῦλος, τῇ ἐμβασάνῳ αὐτοῦ ζητήσεις πιστεύομεν. καθ' ἑαυτοῦ γὰρ ἐρωτᾶσθαι δοκεῖ, οὐ μὴν ὑπὲρ δεσπότου ἢ κατὰ δεσπότου. βι. κβ' τῶν βασιλικῶν τί. α'.* (Si non probatur, an servus apud venditorem fugitivus fuerit, quaestioni de eo tormentis factae credimus. In se enim videtur interrogari, non pro domino aut in dominum. Basilic. lib. 22. tit. 1.

351) *Πεῖρα* tit. 38.

352) Lege: *οὐτίλιος.*

τῆς περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγῆς, οὐ δοκεῖ εὐχέρειαν ἐσχηκέναι τοῦ κινῆσαι ὁ τὸ λανθάνον αἴτιον τοῦ φυγάδος ἀγνοήσας. ἡ μέντοι [ἀνειμένη][353]) ἄγνοια τοῦ ἀγοραστοῦ οὐ βοηθεῖται.[354])

tutum utile sit, non videtur potestatem experiundi habuisse, qui vitium fugitivi latens ignoravit. Dissolutae autem ignorantiae emtoris non succurritur.

L. 58. §. 2. *D.* XXI. 1. Ἐὰν[355]) ὁ φυγὼν συλληφθεὶς παρουσίᾳ τινῶν ἀξιοπίστων εἴπῃ ἐρωτώμενος καὶ παρὰ τῷ πράτῃ τοῦτο πεποιηκέναι, πιστεύεται συντρεχόντων καὶ ἑτέρων τεκμηρίων.

LVIII. Si fugitivus inventus, praesentibus quibusdam fide dignis interrogatus, dixerit, et apud venditorem se hoc fecisse, fides ei habetur, si alia quoque indicia concurrant.

L. 62. *D. eod.* Ὁ[356]) δωρούμενος οὐκ ἀναγκάζεται προλέγειν, ἅπερ ἐπὶ τῶν πράσεων εἴρηται, οὔτε ἐνέχεται τῇ περὶ τοῦ πραθέντος ἀγωγῇ. καὶ εἰ ὁ λαβὼν τὸ δωρηθὲν κρεῖττον αὐτὸ ἐποίησεν, οὐκ ἐνάγει περὶ τοῦ διαφέροντος. ἀπὸ μέντοι οἰκείου δόλου ἐνέχεται ὁ δωρησάμενος.

LXII. Donator non cogitur praedicere, quae de venditionibus dicta sunt, neque actione emti tenetur. Et si is, cui donatum est, meliorem rem donatam fecerit, tamen de eo, quod interest, non agit. Ex dolo tamen suo donator tenetur.

L. 65. §. 2. *D. eod.* Οὐ[357]) τὸ διάστημα τῆς δουλείας διακρίνει τὸν νεώνητον καὶ μὴ ἐντριβέντα τῶν τῆς πολιτείας ἐθῶν[358]) ἐκ τοῦ προβληθέντος δούλου ποιεῖν ἃ ποιοῦσιν ἐλεύθεροι· ἀλλὰ τὸ γένος καὶ ἡ αἰτία. καὶ νεώνητον γὰρ ἐὰν ἀγοράσω παρὰ σωματεμπόρου καὶ προστήσω αὐτὸν ὑπηρεσίας, ἔμπειρος εὑρίσκεται. καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἰ οἶδε ῥωμαϊστὶ ἢ μὴ οἶδεν. ὁ δὲ παιδευθεὶς ἐλευθέρια σπουδάσματα κατ' αὐτὸ τοῦτο ἔμπειρός ἐστιν.

LXV. Non servitutis spatium discernit novitium et moribus civilibus nondum excultum ab eo servo, qui iam profecit in agendis his, quae ingenui faciunt: sed genus et causa. Nam si novitium emam a venaliciario atque eum alicui ministerio praeposuero, veterator esse reperietur. Nec interesse putamus, Romane sciat an nesciat. Eruditus vero liberalibus studiis ob id ipsum veterator est.

L. 1. *C.* IV. 58. Ἐάν[359]) τις πωλήσῃ φυγάδα δοῦλον μὴ ἀγνοήσας αὐτὸν φυγάδα εἶναι, κατέχεται καὶ εἰς τὴν τιμὴν καὶ εἰς τὴν ἔξωθεν γενομένην βλάβην.[360]) τί γὰρ ὅτι δοῦλον ἕτερον ὑπονοθεύσας ἢ πρᾶγμα κλέψας ἔφυγεν οὗτος ὁ οἰκέτης;

LXVI. Si quis servum fugitivum vendiderit, quum non ignoraret fugitivum esse, tam in pretium quam in damnum extrinsecus accidens convenitur. Quid enim, si aliud mancipium sollicitaverit aut re quadam subrepta hic servus aufugerit?

L. 2. *C. eod.* Ὁπότε[361]) θεματίζεις τὸν δοῦλον, ὃν ἤδη ἠγόρασας, μετὰ ἐνιαυσιαῖον χρόνον πεφευγέναι, ποίῳ λόγῳ τούτου ἕνεκεν κατὰ τοῦ πεπρακότος αὐτὸν κινῆσαι ἐπιζητεῖς, οὐ δύναμαι κατανοῆσαι. καὶ γὰρ τὴν ἀναστρέφουσαν [τὸ] πραθὲν ἀγωγὴν ἑξαμηνιαίοις χρόνοις ἢ τὴν ἐλαττοῦσαν τὸ τίμημα ἐνιαυτῷ συγκλείεσθαι, φανερόν ἐστι.

LXVII. Quum proponas servum, quem quidem comparasti, post anni tempus fugisse, qua ratione eo nomine adversus eum, qui ipsum vendidit, agere desideres, non possum animadvertere. Nam redhibitoriam actionem sex mensium spatio vel quanti minoris anno concludi, manifestum est.

L. 3. *C. eod.* Ἡ[362]) μετὰ τὴν πρᾶσιν τοῦ οἰκέτου[363]) φυγὴ, εἰ μὴ δείκνυται καὶ πρὸ τῆς πράσεως πεφευγὼς, οὐδὲν τὸν πράτην καταβλάπτει[364]). ἐὰν δὲ ὁ πράτης ἐπηγγείλατο, μηδὲ[365]) μετὰ τὴν πρᾶσιν ὑπαίτιον εἶναι τὸν οἰκέτην, εἰ καὶ ἀδύνατόν ἐστιν, ὅμως διὰ τὴν τοῦ συναλλάγματος δύναμιν κατέχεται ὁ πράτης περὶ τούτου τοῦ συμφώνου. εἰ δὲ ὁ φυγὼν οἰκέτης πρὸς τὸν πράτην ἀναστρέψει, ὁ δικαστὴς τὴν ἀλήθειαν ἐκζητήσας δίδωσιν ἀπόφασιν.

LXVIII. Servi fuga post venditionen interveniens, nisi et ante venditionem fugisse probetur, venditori nihil nocet. Si vero venditor promiserit, non vitiosum post venditionem servum futurum, quamvis impossibile sit, tamen secundum vim pacti venditor ob hoc placitum tenetur. Si vero fugitivus ad venditorem redierit, iudex perspecta veritate sententiam profert.

L. 5. *C. eod.* Γενομένου[366]) ἅπαξ πίστει καλῇ τοῦ συναλλάγματος[367]) καὶ τοῦ ἀνδραπόδου ληφθέντος καὶ τοῦ τιμήματος καταβληθέντος οὕτως τοῦ ἀναλαβεῖν τὸ τίμημα ἐξουσία ἐστὶ τῷ τὸ ἀνδράποδον ἠγορακότι φιλοτιμητέα,

LXX. Habito semel bonae fidei contractu mancipioque suscepto et pretio soluto ita repetendi pretii potestas ei, qui mancipium comparavit, largienda est, si mancipium illud, quod fugisse dixerit, poterit ex-

353) In Cod. Ms. τῆς πείρας lacuna est.

354) In πείρᾳ accedunt haec: τοῦ πλάτους. ἐφ' ὅσον τις ἠγνόει τὸν οἰκέτην ὄντα φυγάδα, οὐ τρέχουσιν αὐτῷ οἱ χρόνοι. πῶς γὰρ ἐδύνατο κινεῖν ὁ μηδὲ γινώσκων τὸ πάθος; τοῦτο δὲ τότε κρατεῖ, ὅτε ἐπιμελὴς ἀνὴρ δύναται γνῶναι τὸ αἴτιον, αὐτὸς δὲ ῥάθυμος ὢν ὁ ἀγοραστὴς οὐκ ἔγνω. οἱ γὰρ ἓξ μῆνες συναπτοί εἰσι καὶ ἐξ ἐκείνου τρέχουσι τοῦ χρόνου, ἐξ οὗ τις ἐπιμελὴς ἀνὴρ ἐδύνατο γνῶναι. (Quoad quis ignorat servum fugitivum esse, tempora ei non currunt. Qui enim agere posset, qui ne novit quidem vitium? Hoc autem tunc [non] obtinet, si vir diligens vitium cognoscere potuit, ipse autem emtor negligens non cognovit. Etenim sex menses utiles sunt et ex eo tempore currunt, ex quo vir diligens vitium cognoscere potuit.)

355) *Πείρα* tit. 38.

356) *Πείρα* tit. 5.

357) Syn. p. 185.

358) *Heimb.* τοῖς — ἔθεσιν legi vult.

359) Syn. p. 206. *Πείρα* tit. 38.

360) Hactenus *πείρα*.

361) Syn. p. 206, ubi praecedit καὶ ὅτι.

362) Syn. p. 206. *Πείρα* tit. 38.

363) Verba τοῦ οἰκ. in *πείρᾳ* desunt.

364) *Πείρα*: βλάπτει. Caeterum hic Syn. desinit: quae sequuntur, *πείρα* praestitit.

365) *Πείρα*: μηδέν.

366) Syn. p. 206.

367) In Syn. accedit scholium: Εἰ δὲ οὐ καλῇ πίστει ἡ πρᾶσις ἦν, ἀλλ' ἐν εἰδήσει τοῦ φυγάδα τὸν οἰκέτην εἶναι ὁ πράτης πέπρακεν, ἐλάμβανεν ἂν τὸ τίμημα ἀπενεῦθεν ὁ ἀγοραστής, παρέσχε δὲ μόνον καυτίονα, ὡς ἐὰν εὑρήσει τὸν οἰκέτην, ἀποκαθίστησιν αὐτόν. (Si vero non bona fide venditio facta sit, sed venditor sciens servum fugitivum esse vendiderit: emtor pretium quidem exinde recipiet, praestare autem cautionem tantum debebit, ut, si servum invenerit, eum reddat.)

ἐὰν ἐκεῖνο ὅπερ εἶπε πέφευγὸς ἀνδράποδον δυνηθῇ παραστῆσαι. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπὸ ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας δουλευσάντων οἰκετῶν προγεγραμμένον ἐστίν.

hibere. Hoc enim non solum in barbaris, sed etiam in provincialibus servis praescriptum est.

'Ο[368]) κατὰ βίαν πρᾶγμα πεπρακὼς δύναται ἀναδιδοὺς ὅπερ ἔλαβε τίμημα τὴν κατὰ βίαν γενομένην πρᾶσιν ἀνατρέπειν· καὶ οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ οἱ κληρονόμοι[369]) αὐτοῦ.

LXXI. Qui per vim coactus rem vendidit, potest pretio, quod accepit, reddito venditionem per vim factam rescindere: nec tantum ipse, verum etiam heredes eius. *L.* 1. *C.* IV. 44.

'Εάν[370]) τις τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐλαχίστου τιμήματος πωλήσῃ, δύναται τὸ τίμημα ἀναδιδοὺς[371]) λαμβάνειν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. ἐλάχιστον δὲ τίμημά ἐστι τὸ μηδὲ εἰς ἡμίσειαν διατίμησιν ἀναφερόμενον. ἐὰν δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐπιλέξηται τὸ λεῖπον τῷ δικαίῳ τιμήματι δοῦναι, ἔχειν αὐτὸν τὸ πεπραμένον πρᾶγμα. τὸ αὐτὸ δὲ δίκαιον καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῦ πράτου προβαινέτω.[372])

LXXII. Si quis rem suam minimo pretio distraxerit, potest restituto pretio rem suam recipere. Minimum vero pretium est, quod nec dimidiam aestimationem aequat. Sed si emtor maluerit id, quod iusto pretio deest, praestare, rem venditam retinebit. Idem ius et in liberis venditoris procedat. *L.* 2. *C. eod.*

Οὐκ[373]) ἐστὶ δεδοκιμασμένη ἡ αἰτία, δι' ἣν ἀνατραπῆναι τὴν κατὰ συναίνεσιν γενομένην πρᾶσιν ἐπιζητεῖς. εἰ[374]) καὶ τὰ μάλιστα γὰρ διπλάσιον προσφέρεις τίμημα τῷ ἀγοραστῇ, ὅμως ἄκων εἰς τὸ ἀνατρέψαι τὴν πρᾶσιν οὐ συνωθεῖται.

LXXV. Non est probabilis causa, propter quam rescindi consensu factam venditionem desideras. Quamvis enim duplum offeras pretium emtori, tamen invitus ad rescindendam venditionem non urgetur. *L.* 6. *C. eod.*

'Εὰν[375]) υἱὸς κατὰ γνώμην πατρὸς πρᾶγμα πωλήσῃ, εἰ μὴ δείκνυσιν ὁ πατὴρ κατὰ φόβον θανάτου ἢ βασάνων τοῦ σώματος γεγονέναι τὸ συνάλλαγμα ἢ κατὰ δόλον, οὐ δύναται αὐτὸ ἀνατρέπειν. οὐκ ἀρκεῖ δὲ πρὸς ἀπόδειξιν δόλου τὸ λέγειν, πλείονος ἄξιον εἶναι τὸ πρᾶγμα. ἔξεστι γὰρ ἐν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ περιγράφειν, εἰ μὴ ἄρα ἔλαττον τοῦ ἡμίσεος μέρους τοῦ δικαίου τιμήματος δέδωκεν ὁ πράτης[376]), τῆς ἐπιλογῆς τῆς ἤδη παρασχεθείσης τῷ ἀγοραστῇ φυλαττομένης.

LXXVII. Si filius voluntate patris rem vendiderit, nisi probet pater, metu mortis aut cruciatuum corporis aut dolo malo factum esse contractum, nequit eum rescindere. Non sufficit autem ad probandum dolum, dicere, rem maioris esse pretii. Nam in emtione et venditione licet circumscribere, nisi minus dimidia parte iusti pretii dederit [emtor], electione iam praestita emtori servanda. *L.* 8. *C. eod.*

'Εὰν[377]) ἐξ ἀρχῆς φανερὸν μὲν τίμημα ὁρισθῇ, ἐν δὲ τῇ καταβολῇ ἕτερον ἀντὶ τοῦ τιμήματος καταβληθῇ, ἐῤῥῶσται ἡ πρᾶσις. οὐδὲ γὰρ ζητοῦμεν φανερὸν καταβληθῆναι τίμημα, ἀλλὰ συμφωνηθῆναι· ἐν δὲ τῇ καταβολῇ ἔξεστι τῷ πράτῃ ὃ βούλεται λαβεῖν.

LXXVIII. Si ab initio pretium certum definitum fuerit, in solutione autem aliud pretii loco datum sit, venditio valet. Neque enim exigimus, ut certum pretium numeretur, sed ut de eo conveniat: in solutione autem licet venditori quod voluerit accipere. *L.* 9. *C. eod.*

'Ο[378]) πράτης τὸν δόλον τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι τότε δύναται, ὅτε ἠγνόησε τὸν δόλον ἐν καιρῷ τοῦ συναλλάγματος[379]). εἰ γὰρ εἰδὼς συνήλλαξεν, οὐκ ἔτι δύναται βοηθεῖσθαι. ἐὰν δὲ τὸ συναρέσαν τίμημα δείκνυται μὴ καταβληθὲν ἢ ἐχειρογραφήθη ἀντιλογισθῆναι αὐτῷ εἰς ποσότητα χρέους κατὰ πλάνην γενομένου, τοῦτο ἀποδίδοσθαι[380]) ὀρθῶς αἰτεῖται.

LXXX. Venditor de dolo emtoris tunc queri potest, quum dolum tempore contractus ignoravit. Nam si sciens contraxit, non amplius ei succurri potest. Si vero pretium, de quo convenit, non solutum probetur, vel cautum fuerit ut in quantitatem debiti per errorem facti compensaretur, recte hoc reddi postulatur. *L.* 11. *C. eod.*

Οὐ[381]) δύναται ὁ πράτης ἀνατρέπειν τὴν πρᾶσιν ἐκ τοῦ λέγειν, ὅτι χρεῶν ἢ λειτουργιῶν ἐπικειμένων πέπρακε.

LXXXI. Non potest venditor rescindere venditionem, si dicat, se debitis vel oneribus functionum urgentibus vendidisse. *L.* 12. *C. eod.*

368) Syn. p 207. *Πεῖρα* tit. 38.

369) *Πεῖρα*: ὁ κληρονόμος.

370) Syn. p. 195 et 207. *Πεῖρα* tit. 38.

371) *Πεῖρα*: διδοὺς ἀναλ.

372) In Cod. Paris. reg. gr. 1351 Synopseos hoc loco adscriptum est scholium: *Ἐπὶ τῆς ὑπὲρ τὸ διπλάσιον πράσεώς φησιν ὁ στέφανος· δύναται ὁ πράτης προσφέρων τὸ τίμημα ὅπερ ἔλαβεν ἀναγκάζειν τὸν ἀγοραστὴν ἐξ αὐθεντίας τοῦ ἄρχοντος τετραετίας ἐντὸς δυοῖν θάτερον ἐπιλέγεσθαι· ἢ τὸ λεῖπον εἰς τὴν ἀξίαν διατίμησιν τοῦ πράγματος ἀναπληρῶσαι καὶ ἔχειν βεβαίως αὐτὸ, ἢ διαδοῦναι μὲν τοῦτο, λαβεῖν δὲ ὅπερ δέδωκε τίμημα. ἡ δὲ ἀξία διατίμησις τοῦ πράγματος σκοπεῖται, ἥτις ἦν οὐ νῦν, ὅτε καὶ ἀνατρέπειν ὁ πράτης βούλεται τὸ συνάλλαγμα, ἀλλ' ὅτε τὴν ἀρχὴν τοῦτο ἐπώλησεν, ὡς ἐν τῷ β' διγ. τοῦ γ' τί. τοῦ ις' βι. τῶν διγ. καὶ βι. τοῦ κώδ. δ' τί. μδ' διατ. β'.* (De venditione ultra duplum *Stephanus* dicit: Venditor si pretium quod accepit offerat, emtorem compellere potest auctoritate iudicis intra quadriennium, ut alterutrum eligat, ut aut id, quod deest iustae aestimationi rei, repleat et sic eam firmiter teneat, aut rem restituat et pretium quod dedit recipiat. Iusta autem aestimatio rei spectatur, non quae nunc est, ubi venditor contractum rescindere vult, sed quae initio, quum rem venderet, ut dig. 2 tit. 3 lib. XVI Dig. et lib. IV Cod. tit 44 const. 2.)

373) Syn. p. 207.

374) Sequentia etiam *πεῖρα* habet verbis paululum transpositis.

375) Syn. p. 195. 207.

376) *Heimb.* ἀγοραστής legi vult. Recte: nisi vel altius corruptela lateat.

377) *Πεῖρα* tit. 38.

378) Syn. p. 207. *Πεῖρα* tit. 38.

379) *Πεῖρα*: *ἐν τῷ καιρῷ τοῦ συν. ἀγνοήσας δύναται ἀναλαμβάνεσθαι.*

380) *Πεῖρα*: *ἀποδοθῆναι.*

381) Syn. p. 207.

L. 15. *C.* IV. 44. Εἴ[382]) τις ὡς μείζων τῶν κέ' ἐνιαυτῶν καὶ ἐπιτηδείως διοικῆσαι τὴν ἰδίαν φαμιλίαν δοκιμασθεὶς κτήματα, εἰ καὶ πόρρω διακείμενα, πωλήσει, εὐτελεστέρου τιμήματος ὀνόματι ἀναλήψεως τοῦ πραθέντος πράγματος εὐπορίαν μηδαμῶς ἐπικτάσθω, μηδὲ ματαίαις συντρίβειν ἀγωγαῖς συγχωρείσθω, ἵνα αἰτιᾶται ἀγνώστους ἑαυτῷ τὰς τῶν τόπων δυνάμεις, ὅστις τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὴν δύναμιν εἰδέναι καὶ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ κέρδη ὀφείλει.

L. 16. *C. eod.* Εἰ[383]) τινας τῷ τῶν χρεῶν μεγέθει συνεχομένους ἡ ἀνάγκη τοῦ δημοσίου λόγου συνελάσει τὰς ἰδίας οὐσίας πωλῆσαι, ἡ τοῦ πράγματος ποιότης καὶ ἡ ποσότης τῶν προσόδων δοκιμαζέσθω, καὶ μὴ προσχήματι τῆς πράσεως τῆς δημοσίας χώρα ταῖς περιγραφαῖς περιλιμπανέσθω, καὶ τῶν κτημάτων ἐλάττονος διαπραθέντων πλέον ὁ ἀγοραστὴς ἐκ τῆς χάριτος, ἤπερ ὁ χρεώστης ἐκ τοῦ τιμήματος κερδαινέτω. ὅτε τοίνυν διὰ χρέα δημόσια[384]) πρᾶσις γίνεται, τὸ ἀληθὲς τίμημα τῷ πράτῃ παρέχεσθαι ὀφείλει.

L. 17. *C. eod.* Ἐάν[385]) τις ἐκφεύγων δημοσίας λειτουργίας πωλήσῃ ἴδια πράγματα, ἵνα ἧττονα λειτουργήσῃ, καὶ τὸ συνάλλαγμα ἄχρηστον, καὶ ὁ ἀγοραστὴς τὸ τίμημα, ὅπερ ἐπηγγείλατο παρέχειν, τῇ πόλει καταβάλλει.

L. 18. *C. eod.* Τοῦ[386]) δημοσίου πιπράσκοντος ἢ ἄργυρον ἢ ἐσθήματά τινα μὴ ἐξέστω τοῖς παλατίνοις ἀγοράζειν· εἰ δὲ ἀγοράσωσι, τὸ τίμημα ζημιούσθωσαν.

LXXXIV. Si quis pro maiore viginti quinque annis et idoneo ad familiam suam administrandam habitus praedia, etiam procul posita, vendiderit, vilioris pretii nomine repetitionis rei venditae copiam minime consequatur, nec inanibus immorari actionibus sinatur, ut causetur incognitas sibi locorum vires, qui substantiae suae vim scire et merita et emolumenta debet.

LXXXV. Si quos aeris alieni magnitudine depressos necessitas publicae rationis proprias facultates distrahere cogat, rei qualitas et redituum quantitas aestimetur, nec sub praetextu venditionis publicae locus fraudibus relinquatur, et possessionibus viliore pretio distractis plus emtor ex gratia, quam debitor ex pretio lucretur. Quum igitur aeris alieni causa venditio publica fit, verum pretium venditori praestari oportet.

LXXXVI. Si quis munera publica civitatis fuga destiturus res suas vendiderit, ut munera leviora obeat, et contractus irritus est, et emtor pretium, quod praestare promisit, civitati solvit.

LXXXVII. Quum fiscus sive argentum sive vestimenta quaedam vendit, ne Palatinis emere liceat: sin autem emerint, pretio mulctentur.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ'.

Περὶ ἐκνικήσεως πραθέντος πράγματος καὶ τῆς διπλῆς τῶν τιμῶν ἐπερωτήσεως.[387])

TITULUS XI.

De evictione rei venditae et duplae stipulatione.

L. 1. *D.* XXI. 2. Εἴτε[388]) μέρος εἴτε ὅλος ὁ πραθεὶς ἀγρὸς ἐκνικηθῇ, ἐνάγεται ὁ πράτης. καὶ εἰ μὲν ἐξ ἀδιαιρέτου τὸ μέρος ἐκνικηθῇ, πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ τιμήματος αὐτοῦ ἐνάγεται· εἰ δὲ δῆλον μέρος, πρὸς τὴν ποιότητα[389]) τοῦ ἐκνικηθέντος ἡ ἀποτίμησις γίνεται.

I. Sive pars sive totus fundus venditus evincatur, venditor convenitur. Ac si quidem pro indiviso pars evincatur, pro quantitate pretii eius convenitur: sin autem certa pars, pro qualitate loci evicti fit aestimatio.

L. 3. *D. eod.* Τὸ[390]) πεκούλιον οὐκ ἀκολουθεῖ τῷ πιπρασκομένῳ δούλῳ.

III. Peculium servum venditum non sequitur.

Χρεωστεῖ[391]) ὁ πράτης ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως παρασχεῖν τὸν δοῦλον μὴ ὑποκείμενον κλοπῇ ἢ ἐκδόσει.

Venditor tempore venditionis servum furto noxaque solutum praestare debet.

L. 4. §. 1. *D. eod.* Τοῦ[392]) ἐπιτρόπου πωλήσαντος, ἐὰν ἐκνίκησις γένηται, ὁ ἐπιτροπευθεὶς ἐνάγεται, εἰς ὅσον εἰσήχθη τοῖς λογισμοῖς αὐτοῦ, ἢ καὶ εἰς ὁλόκληρον, εἰ ὁ ἐπίτροπος ἀπορεῖ.[393])

IV. Si tutor vendiderit, et evictio facta sit, pupillus in id convenitur, quod rationibus eius illatum est, vel etiam in solidum, si tutor non solvendo sit.

L. 6. *D. eod.* Ἡ[394]) περὶ τῆς ἐκνικήσεως —

VI. De evictione —

L. 8. *D. eod.* Ὁ[395]) πράτης τοῦ δούλου ἐκνικωμένου αὐτοῦ ἐνέχεται τῇ περὶ τῆς πράσεως ἀγωγῇ εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ· τυχὸν ἐπὶ τοῖς δι' αὐτοῦ προσοφεισθεῖσι, καὶ τῷ τοκετῷ τῆς δούλης, καὶ ἔνθα κληρονόμος γραφεὶς κελεύσει τοῦ ἀγοραστοῦ ἐκληρονόμησεν.

VIII. Venditor servi evicto eo actione ex emto tenetur in id, quod interest emtoris: puta de iis, quae per eum acquisita sunt, et de partu ancillae, et ubi heres scriptus emtoris iussu hereditatem adiit.

L. 11. *pr. D. eod.* Ἐάν[396]) τὸν πραθέντα σοι ἀγρὸν φιλοτιμήσηταί τινι ὁ βασιλεὺς ἢ κελεύσῃ πραθῆναι, οὐκ ἔχεις[397])

XI. Si venditum tibi fundum princeps alicui largitus fuerit aut venire iusserit, nomine pretii actio-

382) *Πεῖρα* tit. 38.
383) Syn. p. 207. *Πεῖρα* tit. 38.
384) Syn: *χρεῶν δημοσία.*
385) *Πεῖρα* tit. 38.
386) *Πεῖρα* tit. 38.
387) Sic *Heimb.* rubricam restituit ex indice Coisliniano et Tipucito.
388) Syn. p. 211.
389) Syn. *πιότητα.*
390) Syn. p. 212.
391) *Πεῖρα* tit. 38.
392) *Πεῖρα* tit. 16.
393) In *πείρᾳ* additur: *θεμάτισον τὸν ἐπίτροπον κατὰ* (?) *τὴν νόμιμον εἰς τὸν πωλήσαντα παρατήρησιν.*
394) Ex Tipucito. cf. Heimb. p. 308. schol.
395) Syn. p. 212.
396) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.
397) Syn. *ἐνέχῃ.* Mox *ἀγωγὴν* non habet.

ἐπὶ τῷ τιμήματι ἀγωγήν. αἱ γὰρ μετὰ τὴν πρᾶσιν συμβαίνουσαι τυχηραὶ τῆς ἐκνικήσεως αἰτίαι πρὸς τὸν πράτην οὐ φέρονται.

Ὁ[398]) ὁμολογήσας μὴ ὑποκεῖσθαι ἐνοχῇ τὸν δοῦλον, οὐκ ἐνέχεται διὰ τὰ δημόσια ἁμαρτήματα[399]).

Ἡ[400]) καλλονὴ τοῦ ἐκνικηθέντος μέρους σκοπεῖται, ἥτις ἦν ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως, οὐ μὴν τῆς ἐκνικήσεως.

Εἰ[401]) δὲ μετὰ ταῦτα γέγονε πρόσκλυσις ἤτοι προσθήκη, τῷ καιρῷ τῆς προσθήκης προσέχομεν.

Δουλείας[402]) δὲ ἐκνικηθείσης τοῦ ἀγροῦ χρὴ τιμᾶσθαι, πόσου γέγονεν ὁ ἀγρὸς ἧττων, καὶ καταδικάζεσθαι τὸν πράτην ἐπὶ τοσοῦτον.

Οἴκου[403]) ἢ πλοίου πραθέντος οὐ δοκεῖ τὰ καθ' ἕκαστα, οἷον λίθοι ἢ σανίδες, πιπράσκεσθαι. διὸ οὔτε περὶ ἐκνικήσεως αὐτῶν ὁ πράτης ἐνέχεται εἰς τὸ διπλάσιον ὡσανεὶ μέρους ἐκνικηθέντος.

Οὔτε[404]) περὶ παντὸς πράγματος —

Ἐὰν[405]) τὸ ἐνέχυρον πραθὲν ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ ἐκνικηθῇ, ἐκχωρεῖ τῷ ἀγοραστῇ τὴν κατὰ τοῦ χρεώστου περὶ τοῦ ἐνεχύρου ἀγωγήν.

Ὁ[406]) υἱὸν ἴδιον ἢ οἱονδήποτε ἐλεύθερον ἀγνοῶν πωλήσας ὡς δοῦλον, ὑπόκειται περὶ ἐκνικήσεως.

Ἐὰν[407]) ὁ ἀγοράσας ἀγρὸν παρ' ἐμοῦ καὶ λαβὼν ἐγγυητὰς γράψῃ με κληρονόμον, καὶ τὸν ἀγρὸν ληγατεύσῃ, ἐλευθεροῦνται παραχρῆμα οἱ ἐγγυηταί. κἂν γὰρ ἐκνικηθῇ παρὰ τοῦ λεγαταρίου, οὐκ ἐνέχονται.

Ἐὰν[408]) ἀγοράσας ἀγρὸν παρὰ σοῦ καὶ λαβὼν ἐγγυητὰς πωλήσω αὐτὸν πέτρῳ, εἶτα κληρονομήσω πέτρου, ἢ πέτρος ἐμοῦ, καὶ ἐκνικηθῇ ὁ ἀγρὸς, ἐνέχονται οἱ ἐγγυηταὶ, ὡς καὶ εἴ τις ἄλλος ἐμοῦ καὶ πέτρου κληρονομήσει. ὅταν γὰρ δανειστὴς κληρονομεῖ τοῦ χρεώστου, ἧττων ἡ κληρονομία δοκεῖ εἶναι καὶ ὁ κληρονόμος εὐπορώτερος· εἰ δὲ τοὐναντίον ὁ χρεώστης κληρονομήσει τοῦ δανειστοῦ, δοκεῖ ἡ κληρονομία εὐπορωτέρα εἶναι διὰ τὸ παρὰ τοῦ κληρονόμου χρεωστούμενον αὐτῇ.

Ἐὰν[409]) ἔγκυος δούλη πραθῇ, καὶ τὸ τεχθὲν ἐκνικηθῇ, οὐκ ἐνέχεται ὁ πράτης. οὔτε[410]) γὰρ ὁ τοκετὸς ἐπράθη.

Τὸ[411]) αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ μετὰ τὴν πρᾶσιν τεχθέντος μόσχου.[412])

Πωλήσας[413]) ἀγρὸν ἑκατὸν ζευγῶν ὑπέδειξα τοὺς ὅρους πλείονος μέτρου· ἐὰν τί ποτε ἐκ τῶν ὅρων ἐκνικηθῇ, πρὸς τὴν καλλονὴν ὑπόκειμαι, εἰ καὶ τὸ περιλειφθὲν ἔχει τὰ ρ' ζεύγη.

nem non habes. Quippe fortuiti casus evictionis, qui post venditionem accidunt, ad venditorem non pertinent.

Qui promisit, servum noxa esse solutum, propter delicta publica non tenetur. *L.* 11. §. 1. *D.* XXI. 2.

XIII. Bonitas partis evictae aestimatur, quae erat tempore venditionis, nec vero evictionis. *L.* 13. *D. eod.*

XIV. Sed si postea alluvio facta est, tempus accessionis spectamus. *L.* 15. *pr. D. eod.*

Si vero servitus praedii evicta sit, aestimari oportet, quanti minoris factum est praedium, et in hoc condemnari venditorem. §. 1.

XXXV. Domo aut nave vendita non videntur singula, utputa caementa vel tabulae, vendi. Quapropter nec evictionis eorum nomine venditor in duplum obligatur quasi evicta parte. *L.* 36. *D. eod.*

XXXVI. Neque de omni re — *L.* 37. *D. eod.*

XXXVII. Si pignus, quod a creditore distractum est, evictum sit, emtori cedit actione, quam ob pignus adversus debitorem habet. *L.* 38. *D. eod.*

XXXVIII. Qui filium suum aut quemcunque liberum ignorans tanquam servum vendidit, evictionis nomine tenetur. *L.* 39. §. 3. 4. *D. eod.*

XXXIX. Si is, qui fundum a me emit et fideiussores accepit, heredem me scripserit, et fundum legaverit, fideiussores statim liberantur. Nam si vel evincatur a legatario, non tenentur. *L.* 40. *D. eod.*

XL. Si fundum a te emero fideiussore accepto, eumque Petro vendidero, deinde Petro heres extitero, vel Petrus mihi, et ager evictus fuerit, fideiussores tenentur, sicuti et si quis alius mihi et Petro heres extiterit. Nam si creditor debitori succedit, hereditas eo minor esse videtur et heres locupletior: sin e contrario debitor creditori heres extiterit, hereditas locupletior esse videtur, propter id quod ab herede ei debetur. *L.* 41. §. 2. *D. eod.*

XLI. Si praegnans ancilla vendita sit, et partus evictus fuerit, venditor non tenetur. Neque enim partus venditus est. *L.* 42. *D. eod.*

XLII. Idem et de vitulo post venditionem nato. *L.* 43. *D. eod.*

XLIV. Fundum centum iugerum vendidi et fines maioris modi demonstravi: si quid ex finibus evictum fuerit, pro bonitate teneor, licet, quod reliquum est, centum iugera contineat. *L.* 45. *D. eod.*

---

398) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.

399) Syn. edita in margine: *τὰ ἐγκλήματα.* — Mox *Πεῖρα* tit. 38 aliquid habet, quod ad l. 12 D. h. t. pertinet. Nimirum hoc: *τοῦ πλάτους. Ὅτι ὁ πιπρασκόμενον τὸ ἴδιον ὁρῶν καὶ μὴ ἀντιλέγων αὐτὸς πρωτοτύπως πιπράσκειν δοκεῖ, καὶ ὑπόκειται τῇ ἐκνικήσει τοῦ πράγματος.*

400) *Πεῖρα* tit. 38.

401) *Πεῖρα* l. l.

402) *Πεῖρα* l. l.

403) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.

404) Hoc initium huius cap. praestat Tipucitus apud *Heimb.* p. 308 schol.

405) *Πεῖρα* tit. 19.

406) *Πεῖρα* tit. 38.

407) *Πεῖρα* tit. 65.

408) *Πεῖρα* tit. 65.

409) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.

410) *Πεῖρα*; *οὐδέ.*

411) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.

412) Syn. habet scholium: *Θεμάτισον ἢ τελευτήσασαν τὴν θεράπαιναν ἢ τὴν δάμαλιν, καὶ μετὰ τοῦτο τὰ τεχθέντα ἐκδικηθῆναι· ἢ ὅτι τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ταύτης τοκετὸν ὁ δεσπότης πρὸ τῆς πράσεως ἐληγάτευσέ τινι. ὁ ληγατευθεὶς τὸ βρέφος ἢ τὸν μόσχον ἐκδικῆσαι μετὰ τὴν γέννησιν τίως δύναται, εἰ καὶ μὴ τῇ δούπλῃ κατέχεται, ἀλλὰ τῇ ἐξ ἴμπτο, ὡς ἐν τῷ ἡ βι. τῶν δὲ ῥέβους κεῖται.* (Pone vel mortuam ancillam vel vaccam, et deinde partum evinci: vel quod partum eius nondum editum dominus ante venditionem alicui legaverit. Is, cui legatus est infans aut vitulus, evincere, postquam editus est, eum potest, licet ex dupla non teneatur, sed ex emto, sicut in libro 8 *de rebus* habetur.) — Eadem in brevius contracta praestat *Πεῖρα*, sic: *τοῦ πλάτους. Ὑπόθου τινὰ λεγατεῦσαί τινι τὸ ἀπὸ τῆς θεραπαίνης μέλλον τίκτεσθαι καὶ ὁ ληγατάριος βούλεται μετὰ τὸν τοκετὸν ἐκδικῆσαι τὸ βρέφος.*

413) *Πεῖρα* tit. 38.

L. 50. *D.* XIX. 2. Ἐὰν[414]) οἱ ταξεῶται τὰ ἐνέχυρα πωλήσωσι τοῖς ψηφισθεῖσιν ἀκολουθοῦντες, οὐχ ὑπόκεινται τοῦ πράγματος ἐκνικωμένου. εἰ δὲ κατὰ δόλον ἧττονος ἐπώλησαν, ἔχει κατ᾽ αὐτῶν ὁ δεσπότης τὴν περὶ δόλου ἀγωγήν.

XLIX. Si apparitores sententias sequentes pignora vendiderint, re evicta non tenentur. Sed si dolo minoris vendiderint, dominus adversus eos de dolo actionem habet.

L. 51. *pr. D. eod.* Ἐὰν[415]) κατὰ πλάνην ἢ ἄγνοιαν ἢ ὑπαρίαν τοῦ δικαστοῦ ἥττηθῇ ὁ ἀγοραστὴς, οὐκ ἐνέχεται ὁ πράτης.

L. Si per errorem vel imprudentiam vel sordes iudicis emtor victus sit, venditor non tenetur.

§. 2. Ἐὰν[416]) ὁ πράτης γνώμῃ τοῦ ἀγοραστοῦ ταφῇ ἐν τῷ πραθέντι τόπῳ, ἀπόλλυται ἡ περὶ τῆς ἐκνικήσεως ἀγωγή. τὴν δεσποτείαν γὰρ ὁ ἀγοραστὴς ἀπόλλυσιν.[417])

Si venditor in loco vendito voluntate emtoris sepultus fuerit, actio de evictione extinguitur. Dominium enim emtor amittit.

§. 4. Ἐὰν[418]) πολλῶν εἰς ὁλόκληρον ἐνεχομένων μοι περὶ ἐκνικήσεως ἐναγάγω τῷ ἑνὶ, μετὰ ταῦτα κινῶν τοῖς ἄλλοις ἐκβάλλομαι παραγραφῆ.

Si quum plures evictionis nomine in solidum mihi tenerentur, cum uno fuerim expertus, postea cum reliquis agens exceptione submoveor.

L. 53. *pr. D. eod.* Ἐὰν[419]) ὑπὲρ ἑκάστου ζεύγους ἐργασίας συμφωνηθῇ [τὸ] τίμημα τοῦ ἀγροῦ καὶ μέρος ἐκνικηθῇ, οὐ πρὸς τὴν καλλονὴν ἀλλὰ πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐκνικηθέντων ὁ πράτης ὑπόκειται, κἂν τὰ καλλιστεύοντα ἐκνικηθῇ.

LII. Si pro singulis iugeribus pretium fundi statutum sit et pars evicta fuerit, non pro bonitate sed pro quantitate partis evictae venditor tenetur, etiamsi meliora evicta fuerint.

§. 1. Ἐὰν[420]) δυνάμενος ὁ ἀγοραστὴς μὴ παραγγείλῃ καὶ ἐξ ἀγνοίας ἥττηθῇ, οὐ κινεῖ τὴν ἐπὶ τοῖς συμφώνοις ἀγωγήν.

Si emtor, quum posset, non denuntiaverit et propter imprudentiam victus sit, ex stipulatu non agit.

L. 54. *pr. D. eod.* Μετὰ[421]) τὴν διὰ χρήσεως κυριότητα ἢ τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφὴν οὐκ ἐνέχεται περὶ ἐκνικήσεως ὁ πωλήσας ἀλλότριον.

LIII. Post usucapionem vel longi temporis praescriptionem venditor rei alienae de evictione non tenetur.

L. 55. §. 1. *D. eod.* Παρόντι[422]) τῷ πράτῃ δεῖ παραγγέλλειν. εἰ μέντοι ἄπεστιν ἢ παρεμποδίζει παραγγελθῆναι, βεβαιοῦται ἡ τοῦ διπλοῦ ἐπερώτησις.

LIV. Praesenti venditori denuntiandum est. Si tamen absit vel praesens impedimento sit quominus denuntietur, duplae stipulatio committitur.

L. 56. *pr. D. eod.* Ἐὰν[423]) συμφωνηθῇ ὁμολογηθῆναι τὸ ἁπλοῦν ἢ τριπλοῦν ἢ τετραπλοῦν, ἁρμόζει ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ διηνεκῶς, οὐκ ἐπὶ τῷ δοθῆναι ἐγγυητάς, εἰ μὴ καὶ τοῦτο συνέδοξεν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ ψιλῶς ὁμολογῆσαι.

LV. Si convenerit, ut simplum vel triplum vel quadruplum promitteretur, ex emto actio perpetuo competit, non ad hoc ut fideiussores dentur, nisi et hoc convenerit, sed ad nudam repromissionem.

§. 1. Ἐὰν[424]) παρὰ αἱρετοῦ δικαστοῦ καταδικασθῇ ὁ ἀγοραστὴς, οὐκ ἔχει περὶ ἐκνικήσεως. οὔτε γὰρ ἀνάγκην εἶχεν ἑλέσθαι αἱρετὸν δικαστήν.

Si emtor ab arbitro condemnatus sit, de evictione non habet actionem. Neque enim necesse habebat arbitrum eligere.

§. 3. Ἐὰν[425]) δυνάμενος ὁ ἀγοραστὴς μὴ διὰ χρήσεως κυριεύσῃ καὶ ἐκνικηθῇ τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ πράτου.

Si emtor, quum posset, non usuceperit et res evicta fuerit, adversus venditorem actionem non habet.

§. 7. Ἀπολιμπανομένου[426]) τοῦ ἐπιτρόπου κατὰ τὸ φιλάγαθον ὁ ἄνηβος παραγγέλλει.

Tutore absente benigne receptum est, pupillum denuntiare.

L. 57. *pr.* §. 1. *D. eod.* Ἐὰν[427]) ὁ νικήσας τὸν ἀγοραστὴν καὶ μήπω λαβὼν τὸ πρᾶγμα τελευτήσῃ ἀδιάδοχος, καὶ μήτε ὁ δημόσιος μήτε οἱ δανεισταὶ λάβωσι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὁ ἀγοραστὴς ὡς ἀναφαίρετον ἔχων τὸ πρᾶγμα οὐ κινεῖ κατὰ τοῦ πράτου τὴν ἐπὶ τοῖς συμφώνοις ἀγωγήν. τὸ αὐτό ἐστιν, ἐὰν ὁ νικήσας, πρὶν ἢ λάβῃ τὸ πρᾶγμα, δωρήσηται ἢ ληγατεύσῃ αὐτὸ τῷ ἀγοραστῇ. λαβόντος γὰρ βεβαιοῦται ἡ ἐπερώτησις καὶ οὐ λύεται διὰ τῆς δωρεᾶς ἢ τοῦ λεγάτου.

LVI. Si is, qui emtorem vicit et rem nondum abstulit, sine successore decesserit, et nec fiscus nec creditores bona eius occupaverint, emtor, quippe cui rem habere licet, adversus venditorem ex stipulatu non agit. Idem est si is, qui vicit, antequam rem auferret, emtori eam donaverit vel legaverit. Sin abstulerit, stipulatio committitur, nec dissolvitur donatione vel legato.

L. 58. *D. eod.* Δοῦλος[428]) γενικῶς ἐληγατεύθη μοι, καὶ δέδωκέ μοι ὁ κληρονόμος ἕνα ὁμολογήσας περὶ δόλου· ἐὰν ἐκνικηθῇ, ἔχω κατὰ τοῦ κληρονόμου τὴν ἐκ διαθήκης βοήθειαν, κἂν ἠγνόησεν αὐτὸν ἀλλότριον εἶναι.[429])

LVII. Servus generaliter mihi legatus est, et heres unum mihi dedit de dolo promittens; si evictus fuerit, adversus heredem ex testamento auxilium habeo, licet ignoraverit eum alienum esse.

414) Syn. p. 212.
415) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.
416) *Πεῖρα* tit. 38.
417) *Πεῖρα* addit: *τοῦ πλάτους. ἱερὸς γὰρ γέγονεν ὁ τόπος.* (Nam locus religiosus factus est.)
418) *Πεῖρα* l. l. Ibi in fine additur: *τοῦ πλάτους. θὲς γὰρ* [πολλοὺς] *οἰκέτην πωλῆσαι κοινῶς.* (Pone enim plures servum communiter vendidisse.)
419) *Πεῖρα* l. l.
420) *Πεῖρα* l. l.
421) *Πεῖρα* l. l.
422) *Πεῖρα* l. l.
423) *Πεῖρα* tit. 45.
424) *Πεῖρα* tit. 38.
425) *Πεῖρα* l. l.
426) *Πεῖρα* tit. 17.
427) *Πεῖρα* tit. 38.
428) *Πεῖρα* l. l.
429) *Πεῖρα* haec addit: *τοῦ πλάτους. εἰ γὰρ εἶπεν ὁ διαθέμενος· λεγατεύω τόνδε τὸν οἰκέτην, καὶ δέδωκεν ὁ κληρονόμος τοῦτον, κἂν ἐξενικήθη, οὐκ ἐνέχεται· ὃν γὰρ ὥρισθη, τοῦτον δέδωκεν.* (Nam si testator dixerit: lego illum servum, et heres eum dederit, licet evictus sit, non tenetur; nam dedit eum, quem iussus est.)

Κἂν[430]) ὁ ἀγοραστὴς ληγατεύσῃ μοι τὸ πρᾶγμα, οὐ δύναμαι τῷ πράτῃ παραγγέλλειν, εἰ μὴ τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρηθῶ.

LVIII. Si emtor rem mihi legaverit, venditori denuntiare non possum, nisi actiones mihi cessae sint. *L.* 59. *D.* XXI. 2.

Εἰ[431]) μὴ λεχθῇ ἐν τῇ πράσει, πόσον ὑπὲρ ἐκνικήσεως ὀφείλει παρασχεῖν ὁ πράτης, τὸ ἁπλοῦν μόνον διὰ τὴν ἐκνίκησιν δίδωσι[432])· καὶ κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγῆς τὸ διαφέρον.[433])

LIX. Si in venditione dictum non sit, quantum evictionis nomine praestare venditor debeat, simplum tantum evictionis nomine praestat: et ex natura ex emto actionis id quod interest. *L.* 60. *D. eod.*

Ἐὰν[434]) πολλοὶ κληρονομήσουσι τοῦ πράτου, μία ἐστὶν ἡ περὶ ἐκνικήσεως ἐνοχὴ καὶ πάντες παραγγέλλεσθαι καὶ πάντες διεκδικεῖν ὀφείλουσι. εἰ δὲ τῶν λοιπῶν κατὰ ῥαθυμίαν μὴ ἐρχομένων ὁ εἷς δικάσεται, τοῖς πᾶσι νικᾷ καὶ ἥττᾶται, καὶ καλῶς αὐτοῖς ἠττηθεῖσιν ὁ ἀγοραστὴς ἐνάγει.

LXI. Si plures venditori heredes extiterint, evictionis obligatio una est et omnibus denuntiandum est omnesque defendere debent. Sed si reliquis ex negligentia [in iudicium] non venientibus unus litigaverit, omnibus vincit et vincitur, eosque victos emtor recte convenit. *L.* 62. §. 1. *D. eod.*

Ἐὰν[435]) ὁ ἀγοραστὴς ἐκκαλέσηται καὶ καλοῦ ὄντος τοῦ πράγματος ἐξ οἰκείου βιτίου[436]) διὰ παραγραφῆς ἐκβληθῇ, οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ πράτου.

LXII. Si emtor appellaverit et quum causa bona esset vitio suo exceptione submotus sit, adversus venditorem actionem non habet. *L.* 63. §. 2. *D. eod.*

Ὁ[437]) πράτης μετὰ χρόνον τοῦ ἐκνικηθῆναι τὸ πρᾶγμα προσφέρων αὐτὸ τῷ ἀγοραστῇ οὐκ ἐκκλίνει τὴν εἰς τὸ διαφέρον καταδίκην.

LXVI. Venditor post tempus, quo res evicta est, emtori eam offerens condemnationem in id, quod interest, non evitat. *L.* 67. *D. eod.*

Ἐὰν[438]) ὁ πράτης εἰδὼς τὴν αἵρεσιν τῆς ἐλευθερίας κρύψῃ αὐτὴν ἀγνοοῦντος τοῦ ἀγοραστοῦ[439]), καὶ ἁπλῶς εἴπῃ, ὑπὸ ὅρον ἐλεύθερον τὸν πιπρασκόμενον εἶναι, τῆς αἱρέσεως ἐξιούσης οὐ τῇ ἐκνικήσει, ἀλλὰ τῇ ἐπὶ πράσει ἀγωγῇ ὑπόκειται. ὥσπερ ὁ παραδιδοὺς ἀγρὸν τὰς δουλείας εἰδὼς ἐὰν εἴπῃ ἁπλῶς· αἱ δουλεῖαι οἷαί εἰσιν ἔστωσαν, τῇ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγῇ ἐνέχεται, καὶ οὐ τῇ ἐκνικήσει.

LXVIII. Si venditor libertatis conditionem sciens celaverit eam ignorante emtore, et simpliciter dixerit, eum, qui vendatur, statu liberum esse, conditione impleta non evictionis nomine, sed ex emto actione tenetur. Sicuti qui fundum tradit, et servitutes sciens simpliciter dixit: servitutes uti sunt ita sunto, emti iudicio, non evictionis nomine tenetur. *L.* 69. §. 5. *D. eod.*

Ἐὰν[440]) ἐλλείπῃ τῷ μέτρῳ τοῦ πραθέντος ἀγροῦ, ἀναλαμβάνει μέρος τοῦ τιμήματος. τοῦτο δὲ συνάγεται ἀπὸ πασῶν τῶν λεχθεισῶν τῶν ζευγῶν ἐργασιῶν.

Si quid defuerit modo fundi venditi, partem pretii recipit. Hoc autem colligitur ex omnibus iugeribus dictis. §. 6.

Ἐκνικωμένου[441]) τοῦ πράγματος, οὐ μόνον εἰς ἀνάληψιν[442]) τῆς τιμῆς ἁρμόζει ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγή, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ διαφέρον. ὅθεν ἐὰν ἥττονος γέγονεν, ὁ ἀγοραστὴς ζημιοῦται.[443])

LXIX. Evicta re non ad pretium duntaxat recipiendum ex emto actio competit, sed etiam ad id quod interest. Itaque si minoris esse coepit, damnum emtoris est. *L.* 70. *D. eod.*

Ἐὰν[444]) πολλοὶ ἀγροὶ ἰδικῶς πραθῶσιν ἐν ἑνὶ συμβολαίῳ ἢ πολλὰ πράγματα ἢ πολλοὶ δοῦλοι, οὐκ ἔστιν ὁ εἷς μέρος τοῦ ἄλλου, καὶ δύναται ὁ ἀγοραστὴς ἐφ' ἑκάστῳ ἐκνικωμένῳ κινεῖν τὴν ἐπὶ τοῖς συμφώνοις ἀγωγήν.

LXXI. Si plures fundi specialiter in uno instrumento venierint vel plures res vel plures servi, unus pars alterius non est, et emtor singulorum evictorum nomine ex stipulatu agere potest. *L.* 72. *D. eod.*

Ἐὰν[445]) σιωπηρῶς ἐπακολουθοῦσιν αἱ δουλεῖαι τῷ ἀγρῷ, οὐκ ἐνέχεται ὁ πράτης· ὁ δὲ παραδιδοὺς ἀγρὸν ὡς κάλλιστον, ἐλεύθερον δουλειῶν ὀφείλει παρέχειν αὐτὸν, οὐ μὴν καὶ δουλευόμενον, εἰ μὴ ῥητῶς συνεφωνήθη.

LXXIV. Si tacite servitutes fundum sequantur, venditor non tenetur: qui vero fundum ut optimum tradit, liberum a servitutibus praestare eum debet, nec vero ita ut ei servitutes debeantur, nisi id specialiter convenerit. *L.* 75. *D. eod.*

Ὁ[446]) τὸ παραδοθὲν αὐτῷ πρᾶγμα ἐξ ἀγορασίας ἀπρονόητον ἐῶν, ἀπόλλει τὴν περὶ ἐκνικήσεως ἀγωγήν.

LXXV. Qui rem sibi ex causa emtionis traditam derelinquit, actionem ob evictionem amittit. *L.* 76. *D. eod.*

---

430) *Πεῖρα* tit. 43.
431) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.
432) Syn. *ἐκδίδ.*
433) *Πεῖρα* addit: *τοῦ πλάτους. τί γὰρ ὅτι ἔχρησά σοι αὐτὸ ἢ παρεθέμην;* (Quid enim, si eam tibi commodavero vel apud te deposuero?)
434) *Πεῖρα* tit. 38.
435) *Πεῖρα* l. l.
436) In *πείρᾳ* additur hoc: *τοῦ πλάτους. τυχὸν γὰρ οὐκ ἐφυλάξατο τοὺς καιροὺς τῆς ἐγκλήτου.* (Forte enim tempora appellationis non custodivit.)
437) Syn. p. 212. *Πεῖρα* tit. 38.
438) Syn. p. 213. *Πεῖρα* tit. 38.
439) Syn. *ἀγνοοῦντα τὸν ἀγοραστήν.*
440) Syn. p. 213.
441) Syn. p. 213. *Πεῖρα* tit. 38.
442) *Πεῖρα*: *ἐπὶ ἀναλήψει.*
443) Syn. hic scholium habet: *Τὸ δίγιστον. τοιγαροῦν εἰ χεῖρον ἔτυχε τὸ πρᾶγμα πρὸ τῆς ἐκνικήσεως γεγονὸς, τοῦτο τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ· καὶ ἀναγκάζει οὗτος* (l. *ἀναγκάζεται οὕτως*) *τὴν ἀπομείωσιν λογίζεσθαι τῷ πεπρακότι.* (Digestum. Itaque si deterior res ante evictionem facta sit, id emtorem respicit: et sic deteriorationem venditori computare compellitur.)
444) *Πεῖρα* tit. 38.
445) *Πεῖρα* l. l.
446) *Πεῖρα* l. l.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΒ'.

Περὶ παραγραφῆς πράγματος πραθέντος καὶ παραδοθέντος.[447])

L. 1. *pr.* §. 2. *D.* XXI. 3. Ἐὰν[448]) ἀλλότριον πρᾶγμα πωλήσας καὶ μετὰ ταῦτα κυριεύσας αὐτοῦ ἀπαιτεῖς αὐτό, ἐκβάλλῃ τῇ παρούσῃ παραγραφῇ, ἢ καὶ ἐὰν κατὰ ἐντολήν μου πωλήσῃς πρᾶγμά μου, χώρα κατ' ἐμοῦ τῇ παραγραφῇ, εἰ μὴ δείξω, ὡς ἐνετειλάμην σοι μὴ παραδοῦναι πρὸ τῆς τοῦ τιμήματος καταβολῆς.

§. 3. Ἐὰν[449]) ἧττονος οὗπερ ἐνετειλάμην πραθῇ τὸ πρᾶγμά μου, οὐ δοκεῖ πεπρᾶσθαι, καὶ οὐκ ἀντίκειταί μοι παραγραφὴ ἀπαιτοῦντι αὐτό.

§. 5. Εἰ[450]) καὶ μὴ παρεδόθη τῷ ἀγοραστῇ τὸ πρᾶγμα, δράξεται δὲ τῆς νομῆς αὐτοῦ ἄνευ αἰτίου[451]), ἔχει κατὰ τοῦ πράτου τὴν παραγραφὴν, εἰ μὴ εὔλογον αἰτίαν ὁ πράτης ἔχει, δι' ἣν ἐκδικεῖ τὸ πρᾶγμα. εὐλόγου γὰρ ὑπούσης αἰτίας[452]) καὶ μετὰ τὸ παραδοῦναι ἐκδικεῖ, καὶ ἀντιτίθησι τῇ παραγραφῇ ἀντιπαραγραφήν.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ'.

Ἐὰν ὑπὲρ δημοσίας διοικήσεως ἡ πρᾶσις ἀποτελεσθῇ.[453])

L. 1. *C.* IV. 46. Ἐὰν[454]) ὁ δημόσιος διὰ δημόσια χρέα πωλήσῃ πράγματα τοῦ χρεώστου, οὐδὲ αὐτὸς ὁ χρεώστης οὐδὲ ὁ δανειστὴς αὐτοῦ δύναται προσαγαγεῖν τὸ χρέος καὶ ἐκδικῆσαι τὰ πράγματα. πάντων γὰρ προτιμότερός ἐστιν ὁ δημόσιος.

L. 3. *C. eod.* Τὰ[455]) ληφθέντα πράγματα τοῦ ἐπὶ δημοσίοις τέλεσιν ἀγνωμονοῦντος καὶ παρὰ ἄρχοντι ἐναχθέντος, εἴ τις δημοσίᾳ ὠνήσεται, βεβαίως ἕξει.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ'.

Περὶ τοῦ μὴ ἐξωνεῖσθαι ἢ δωρεῖσθαι ἀγρὸν ἢ λοιπόν τινα χωρὶς δημοσίων τελεσμάτων.[456])

L. 3. *C.* IV. 47. Πάντες[457]) ὑπὲρ τούτων τῶν ἀγρῶν, οὓς νέμονται, τὰ δημόσια τελέσματα ἐπιγινωσκέτωσαν καὶ συμφώνοις ἐναντίοις μὴ ὠφελείσθωσαν, εἴτε ὁ πράτης εἴτε ὁ δωρησάμενος παρ' ἑαυτῷ τῶν δημοσίων συνεισφορῶν βάρος διὰ παρανόμων συμφώνων βουληθῇ παρακατασχεῖν.[458])

TITULUS XII.

De exceptione rei venditae et traditae.

I. Si rem alienam vendideris et postea dominium eius nactus eam petas, hac exceptione submoveris, vel si mandatu meo rem meam vendideris, exceptio adversus me locum habet, nisi probem me mandasse, ne ante pretii solutionem traderes.

Si minoris, quam mandaveram, res mea vendita fuerit, vendita non videtur, nec mihi obstat exceptio eam petenti.

Si emtor re sibi non tradita possessionem eius sine vitio nactus fuerit, habet exceptionem contra venditorem, nisi venditor iustam causam habeat, ob quam rem vindicat. Nam si iusta causa subsit, et post traditionem vindicat, et exceptioni replicationem opponit.

TITULUS XIII.

Si publicae administrationis nomine venditio celebrata sit.

I. Si fiscus ob debita fiscalia res debitoris distraxerit, neque ipse debitor nec creditor eius offerre debitum resque vindicare potest. Omnibus enim potior est fiscus.

III. Si quis res occupatas eius, qui in tributorum publicorum solutione cessat et apud iudicem interpellatus est, publice emerit, firmiter eas habebit.

TITULUS XIV.

De fundo sine publicis tributis vel reliquis non comparando vel donando.

III. Omnes pro his agris, quos possident, publicas pensitationes agnoscant nec pactionibus contrariis adiuventur, sive venditor sive donator apud se publicarum collationum sarcinam pactionibus illicitis retinere voluerit.

---

447) Rubricam *Heimb.* restituit ex indice Coislin. et Tipucito.

448) *Πεῖρα* tit. 38.

449) Syn. p. 194.

450) Syn. p. 194.

451) Syn. in marg: τουτέστι μὴ βίᾳ καὶ λάθρα. (Hoc est non vi et clam.)

452) Syn. addit scholium: Οἷον εἰ συνέδοξε τυχὸν αὐτοὺς ὑπαναχωρεῖν τοῦ συναλλάγματος, ἢ καὶ ἐλάττων ἦν τῶν κε ἐνιαυτῶν ὁ πωλήσας καὶ περιγράφη. (Puta si convenerit, ut a contractu recederent, vel si venditor minor viginti quinque annis fuerit et circumscriptus sit.)

453) Ita *Heimb.* rubricam dedit ex indice Coislin. et Tipucito.

454) Syn. p. 214.

455) Syn. p. 214.

456) Hanc inscriptionem exhibet Tip. Fortasse sic legendum: περὶ τοῦ μὴ ἐξων. ἢ δωρ. ἀγρόν τινα χωρὶς δημοσίων τελεσμάτων ἢ λοιπῶν. Τὰ λοιπὰ, *reliqua*, *die Steuerreste* significat. Itaque vertendum est: *De fundo quodam sine publicis tributis vel reliquis non comparando vel donando.* In indice titulorum Coisl. haec est: Ἀτελῆ ἀγρὸν ἢ τὰ λοιπὰ ἀγοράσαι οὐ δύνανται. Fabr. e Syn. hanc habet: Περὶ πραθέντος ἀγροῦ ἄνευ τέλους. *Heimb.*

457) Syn. p. 214.

458) Auctor Synopseos addit: περὶ τούτου εὑρήσεις πλατύτερον ἐν τῷ περὶ τελῶν δημοσίων.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ'.

Ἐάν τις ἑτέρῳ εἴτε παρ' ἄλλου ὀνόματος ἢ ἀλλοτρίοις χρήμασιν ἀγοράσοι.[459])

Εἰ[460]) *μὲν τῆς γυναικὸς ἀγοραζούσης καὶ αὐτῇ παραδιδομένου τοῦ πράγματος ὁ ἀνὴρ μόνον τὸ τίμημα δέδωκε, δέσποινα μέν ἐστι· δύναται δὲ κινῆσαι κατ' αὐτῆς ἀπαιτῶν τὸ τίμημα, ὅπερ δέδωκεν εἰς τὸ διαφέρον ἐκείνῃ συνάλλαγμα. εἰ μέντοι ὁ ἀνὴρ ἠγόρασε καὶ αὐτῷ τὸ πρᾶγμα παρεδόθη, καὶ αὐτὸς τὸ τίμημα δέδωκεν, εἰκονικῶς δὲ μόνον τὸ τῆς γυναικὸς ὄνομα ἐτέθη· δεῖ προσέχειν ἡμᾶς τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ δεσπότης.*

ΤΙΤΛΟΣ Ις'.

Περὶ τοῦ τῷ πρᾶγμα ἀλλότριον κεχειρικότι μὴ ἀντιλέγειν τῶν πραγμάτων τῶν ἰδίων τὴν ἐκποίησιν.[461])

ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ'.

Περὶ δούλης πραθείσης ἐπὶ ὅρῳ, ἐφ' ᾧ μὴ προστῆναι.[462])

ΤΙΤΛΟΣ ΙΗ'.

Περὶ μονοπωλίων καὶ περὶ συμβάσεως πραγματειῶν[463]) *ἀθεμίτου ἢ τεχνιτῶν*[464]) *ἐργολάβων τε καὶ βαλανέων κωλυθέντων ἀθεμίτων καὶ*[465]) *συμφώνων.*[466])

Κελεύομεν[467]), *ἵνα μή τις οἱασδήποτε ἐσθῆτος ἢ ἰχθύος ἢ κτενίου ἢ ἐχίνου ἢ οἱουδήποτε ἄλλου εἰς ἀποτροφὴν ἢ εἰς οἱανδήποτε κτῆσιν ἀνήκοντος εἴδους ἢ οἱασδήποτε ὕλης ἐξ οἰκείας αὐθεντίας ἢ θείου ἤδη ἐκφωνηθέντος ἢ τοῦ λοιποῦ ἐκφωνουμένου διατάγματος ἢ πραγματικοῦ τύπου ἢ θείας ὑποσημειώσεως μονοπώλιον ἔχειν τολμάτω· μήτε τὶς ἀθεμίτων γενομένων συμφώνων συνομνύετω ἢ συμφωνείτω, ἵνα τὰ εἴδη διαφόρων σωματίων τῆς πραγματείας μὴ ἐλάττονός τις εἴπῃ, οὗ πρὸς ἀλλήλους διέταξαν, πραθῆναι. καὶ οἱ τῶν οἰκημάτων ὁμοίως τεχνῖται ἢ ἐργολάβοι ἢ τῶν ἄλλων ἐργοδιδάσκαλοι καὶ οἱ βαλανεῖς παντελῶς κωλυέσθωσαν σύμφωνα μεταξὺ ἀλλήλων διατίθεσθαι, ἵνα μή τις, ὅπερ ἄλλῳ ἐπετράπη, ἔργον πληρώσῃ καὶ περὶ τὴν δοθεῖσαν ἑτέρῳ φροντίδα ἕτερος μεσολαβήσῃ· διδομένης ἐξουσίας ἑνὶ ἑκάστῳ, τὸ παρ' ἑτέρου ἀρχθὲν ἔργον καὶ καταλειφθὲν χωρὶς τινὸς φόβου ἢ ζημίας ἐκπληροῦν· καὶ παντὶ τὰ τοιαῦτα δράματα καταμηνύειν χωρὶς τινος φόβου, καὶ χωρὶς τῶν ἐν δικαστηρίῳ δαπανημάτων.*

TITULUS XV.

Si quis alteri vel sub alterius nomine vel aliena pecunia emerit.

VI. Si emente uxore reque illi tradita maritus duntaxat pretium solverit, ipsa quidem domina est: verum maritus agere potest adversus eam pretium petens, quod nomine contractus ad ipsam pertinentis solvit. Si tamen maritus emit eique res tradita est, et pretium ipse dedit, sed imaginarie tantum uxoris nomen propositum est, veritatem spectare debemus, quod scilicet ipse dominus sit. *L.* 6. *C.* IV. 50.

TITULUS XVI.

Rem alienam gerenti non interdici rerum suarum alienatione.

TITULUS XVII.

De ancilla ita vendita, ne prostituatur.

TITULUS XVIII.

De monopoliis et de conventu negotiatorum illicito vel artificio ergolaborum et balneatorum prohibitis et de pactionibus illicitis.

II. Iubemus, ne quis cuiuscunque vestis vel piscis vel pectinis vel echini vel cuiuslibet alterius ad victum vel ad quemcunque usum pertinentis speciei vel cuiuslibet materiae pro auctoritate sua vel sacro iam edito aut in posterum edendo rescripto aut pragmatica sanctione vel sacra subnotatione monopolium audeat exercere: neve quis illicitis habitis conventionibus coniuret aut paciscatur, ut species diversorum corporum negotiationis non minoris quis dicat, quam inter se statuerint, venumdari. Aedificiorum quoque similiter artifices vel redemtores vel aliorum professores operum et balneatores penitus inter se pacta componere prohibeantur, ut ne quis, quod alteri commissum sit, opus impleat aut iniunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat: data licentia unicuique, ab altero inchoatum et derelictum opus sine aliquo timore et dispendio implendi: et huiusmodi facinora cuivis denuntiandi sine ulla formidine, et sine sumtibus in iudicio. *L.* 2. *C.* IV. 59.

459) Sic inscribitur huic titulo in indice Coisliniano teste *Heimb.*

460) Syn. p. 215.

461) Rubricam *Heimb.* dedit ex indice Coisliniano et Tipucito.

462) Ex indice Coisliniano habet *Heimb.*

463) Lege *πραγματευτῶν.*

464) Lege *τέχνης τῶν.*

465) Malim cum *Heimb: καὶ ἀθεμίτων.*

466) Rubricam *Heimb.* restituit ex indice Coisliniano.

467) Syn. p. 216. Attal. tit. 12 in fine epitomen huius constitutionis praestat, quae Theodori *σύντομον κώδικα* sapit et forsitan ex scholiis Basilicorum hausta est.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘ'.

Περὶ κατεχομένων καὶ δεφενσίωνος.[468])

L. 6. *C.* VIII. 44. Κἂν[469]) μηδὲν περὶ ἐκνικήσεως συμπεφώνηται ἰδικῶς, ὅμως, εἰ ἐκνικηθῇ τὸ πρᾶγμα, δύναται ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ κινεῖσθαι κατὰ τοῦ πράτου.

L. 18. *C. eod.* Ἐὰν[470]) ἀπὸ τοῦ κατακριθέντος ἐλήφθη ἐνέχυρα καὶ ταῦτα ἐπράθη, οὐ δύναται ὁ κατάκριτος κινεῖν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ ἐκδικεῖν αὐτά. ὅπουγε εἰ καὶ ἄλλος ἐξενίκησεν αὐτὰ, ἔμελλεν ἐνάγεσθαι, ὡς ὠφειλημένος ἐκ τῆς τιμῆς αὐτῶν.

L. 19. *C. eod.* Ἐὰν[471]) ὑποκείμενον τὸ πρᾶγμα ἐπώλησας, εἶτα ὁ ἀγοραστὴς ἐκτήσατο μακροῦ χρόνου παραγραφὴν, οὐδένα φόβον ἔξεις τοῦ λοιποῦ περὶ ἐκνικήσεως.

L. 20. *C. eod.* Ὁ[472]) πράτης γινομένης τῆς ἐκνικήσεως δύναται συμπαρεῖναι. περαιωθείσης δὲ αὐτῆς, οὐ δύναται ἀναπαλαίειν, εἰ μὴ ἐξεκαλέσατο. οὐκ ἄλλως δὲ εὐθύνεται ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ, εἰ μὴ ἀπηγγέλθη αὐτῷ παρ' αὐτοῦ.

L. 21. *C. eod.* Ἡ[473]) ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ οὐκ ἐκβάλλεται. εἰ δὲ ὁ πραθεὶς οἰκέτης εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνεῖ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ψῆφος προβῇ, δύναται ὁ ἀγοραστὴς εἰς τὸ διαφέρον κινῆσαι, εἰ μὴ ἀπὸ συμφώνου κεκώλυται.

TITULUS XIX.

De his, qui [ob evictionem] tenentur et de defensione.

VI. Licet nihil de evictione specialiter convenerit, tamen, si res evicta fuerit, adversus venditorem ex emto agi potest.

XIII. Si a condemnato pignora capta sint et vendita, condemnatus adversus venditorem agere non potest eaque vindicare. Quandoquidem et si alius ea evicisset, is conveniendus fuerit, quia commodum ex pretio eorum senserit.

XIX. Si rem obligatam venum dedisti, et deinde emtor longi temporis praescriptionem acquisivit, in posterum evictionis nomine metum non habebis.

XX. Venditor, quum evictio fit, adesse potest. Verum ubi iam facta est, litem instaurare nequit, nisi appellaverit. Non aliter autem ab emtore convenitur, nisi ab eo denuntiatum ei sit.

XXI. Emti actio longi temporis praescriptione non submovetur. Quodsi servus venditus in libertatem proclamet et pro eo pronuntiatum fuerit, emtor in id, quod interest, agere potest, nisi ex pacto prohibeatur.

---

468) Sic index Coislinianus, teste *Heimb.* Idem tamen in restitutione rubricae Tipucitum sequi maluit, quamquam Tipucitus hoc loco manifeste quaedam de suo rubricae genuinae addidit.

469) Syn. p. 213.

470) Syn. p. 261. Ibidem in margine additur l. 29 §. 1 D. *de exc. rei. iud.* (Meerman V p. 82), quem locum *Heimb.* perperam huc traxit.

471) Syn. p. 213.

472) Syn. p. 213.

473) Syn. p. 213. Cf. etiam *Αἱ ῥοπαί* a me editae p. 228 not. 10.

LIPSIAE, TYPIS PHILIPPI RECLAM JUN.

BASILICORUM LIBRI LX

VOL. VII

EDITIONIS BASILICORUM HEIMBACHIANAE

SUPPLEMENTUM ALTERUM

RELIQUIAS LIBRORUM INEDITORUM EX LIBRO RESCRIPTO AMBROSIANO

EDIDERUNT

E. C. FERRINI J. MERCATI
ANTECESSOR TICINENSIS BIBLIOTHECAE AMBROSIANAE DOCTOR

PRAEFATIONEM VERSIONEM LATINAM NOTAS APPENDICES

ADDIDIT

E. C. FERRINI

LIPSIAE 1897
JOHANNES AMBROSIUS BARTH
MEDIOLANI, ULRICO HOEPLI

BODLEIAN
22 FEB 1989
D
LAW LIBRARY

Impresserunt Metzger & Wittig, Lipsiae.

VIRO ILLUSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO

ANTONIO CERIANI

AMBROSIANAE BIBLIOTHECAE PRAEFECTO

E. C. FERRINI J. MERCATI

SEPTEM DECENNIA FELICITER EXACTA

GRATULANTUR

PRAEFATIO.

1. In *Paralipomenis ad Basilica* vir doctissimus C. E. Zachariaeus a Lingenthal lectores monuerat „ne quem vana spes inedita Basilicorum fragmenta in Ambrosiana reperiendi falleret" (p. 8). Quod vix sperare fas erat, id post obitum optimi viri factum est, ut fragmenta plurima librorum ineditorum in codice palimpsesto, *F*, 106 sup. eiusdem bibliothecae detegerentur. De huius codicis inventione alibi sum locutus[1]; eius descriptionem praebuit collega meus J. Mercati.[2] Secunda codicis scriptura Leonis imperatoris orationes continet; scribendi materia ex quinque anterioribus codicibus parata est, inter quos cum operis praestantia tum foliorum numero longe eminet Basilicorum liber. De his omnibus confer quae disputavit Mercati l. l. Secunda scriptura ad saec. XIII^{um} (vel ad initium saeculi XIV[1]) est referenda; Basilicorum scriptura ad saec. X^{um} omnino spectare videtur.

2. Huius antiquioris Basilicorum codicis tres fere quartae partes ad nos pervenerunt. Continentur etiam quaedam folia ad Leonis Novellas spectantia, quae, ut videtur, in modum appendicis Basilicorum volumini fuerant adiectae eademque manu perscriptae. Hoc unico volumine opus absolvebatur; nam non integri Basilicorum libri, sed excerpta tantum ex singulis libris in modum eclogae continebantur, ita ut ex quattuor τεύχοις sive voluminibus, unde Basilicorum exemplaria ante scholia adiecta constabant, unum τεῦχος effectum sit. Inde etiam patet quanta operis pars servata sit. Haec autem Basilicorum ecloga codicis nostri scriptori in antiquiore archetypo iam prostabat, ut vel inde colligere licet, quod singulis τεύχοις indices sunt praepositi, in quibus ii omittuntur tituli, qui in ipso corpore desiderantur. Non autem omnino index cum ipso corpore congruit in rubricarum lectione; immo nec raro nec modice differt, ut ex nostra editione liquebit (cfr. etiam *In fragmenta indicis observationes* inter Appendices). Quare fit ut indicis ipsius compositio ei tribui nequeat qui eclogam nostram scripsit.[3] Ceterum non est mirandum tantae molis opus in brevius a plerisque fuisse contractum, cum emptores sumptibus parcere studerent. Huc quoque pertinet ecloga lib. I—X Basilicorum laurentiana, quae tamen multo serius confecta esse videtur. Etiam in parisiensi codice gr. 1352 loci complures sunt praetermissi.[4] Sed propius ad nostrum accedit archetypus ille, unde Venturi versio libri Basilicorum LIII[1] fluxit, quam prior edidit Zachariaeus a Lingenthal in *Actis regiae academiae scientiarum berolinensis* (1881) et nos in huius nostrae editionis appendice rettulimus. Nam etsi ambrosiani codicis recensio cum venturiana illa non omnimodo conveniat (plura enim fragmenta habet ambrosianus codex, quae apud Venturi desiderantur et contra), tamen ea est operis dispositio ut plane comparanda videatur. Venturi versionem ex textus recensione in brevius contracta manasse, iam vidit Zachariaeus l. l. p. 17; qui tamen non recte coniecit librum LIII^{um} eo facilius posteriore aevo multis praetermissionibus laborasse, quod ius maritimum contineret, in quo nec pauca nec minima fuerant mutata. Videmus enim ex ambrosiano codice totum Basilicorum opus ita fuisse in eclogam redactum; immo liber LIII melius et plenius quam alii complures servatus est. Qui recensionem nostram curavit utilitatem plerumque et rerum usum cottidianum, ut par erat, spectavit; quare ius privatum praesertim et criminum poenas est persecutus; res quae minus in iudiciis frequentarentur et omnia fere quae ad magistratuum officia pertinerent, neglegere posse sibi visus est. Cum autem in Codice ambrosiano de locationibus titulus omnino desit, quae sane, ut nemo non videt, inter negotia maxime communia et necessaria sunt, id

[1] *Rendiconti del r. istituto lombardo* 1896 (30. Jan.). Zeitschrift der Sav. Stiftung: Rom. Abth. 1896, p. 329 sqq. [2] *Rendiconti del r. istituto lombardo* 1897 (3. Jun.) [3] Cf. Mercati l. l. [4] Heimbach *Basil.* VI p. 163, Zachariae v. Lingenthal, *Beiträge zur Kritik u. Rest. der Bas.*, p. 17.

non aliter mihi explicandum videtur, quam si admittamus quaedam folia in archetypo excidisse. Huic praefationi tabula addita est, unde facile perspici potest, quae partes in rescripto codice ad nos pervenerunt; in ea quaterniones restituti sunt. Hanc tabulam Mercati noster diligenter confecit; cfr. etiam collationem, quam in appendice exhibemus.

3. In hac editione nostra ante omnia partes hactenus ineditas describendas et illustrandas curavimus. Labor longus et improbus fuit; nam seu materiae seu atramenti vitio, seu quod antiquior scriptura a recentiore tecta est, lectio plerumque nonnisi post multa conamina cessit. Cum iam editio nostra sub prelo esset, vir clarissimus Paulus Krueger novum subsidium ad veterem scripturam resuscitandam indicavit, quod tamen in iis partibus adhibere non licuit, quae alio iam aceto fuerant tractatae. Quare evenit, ut plura additamenta correctionesque in ipso corpore accipi non potuerunt; ea tamen congessimus atque in locorum indice significavimus, ut cuique facile paterent. Quaedam hoc loco congerere non prorsus inopportunum videtur, quae ad XIX^{um} potissimum librum spectant.

TITULUS I.	
(fr. 7. § 2. D. 18, 1): *Ἐὰν ἀγοράσω πρᾶγμα ἑκατὸν νομίσμασιν καὶ ὅσου* etc.	Si emero rem centum nummis et quanti pluris etc.
fr. 11. § 1.	vide *τὴν πεῖραν*.
fr. 35 pr. (cfr. p. 14 n. 2): *Καὶ χωρὶς ἀρραβῶνος συνίσταται ἡ πρᾶσις· ὁ δὲ ἀρραβὼν ἀπόδειξίς ἐστι τοῦ συμφωνηθῆναι τὸ τίμημα*: —	Et sine arrha consistit venditio; arrha autem demonstrat contrahentes de pretio consensisse.
fr. 37 em.: *Οὕτως εἶπεν· ἔστω σοι* etc. . . *καὶ εὑρέθη*	Sic dixit: Sit tibi fundus .... et inventus est
fr. 38 in f.: *οὔδε τοῦτο ἔρρωται, ἀλλ' ἄκυρος ἡ πρᾶσις*: —	neque id valet, sed inutilis est venditio.
Initio p. 15 ultima fr^{i}. 46 pars desideratur, cuius postrema verba legi potuerunt: *ὑπεξαιροῦνται δὲ οἱ ῥητῶς ἐπιτετραμμένοι*: —	[Id et ad procuratorem Caesaris pertinet], excipiuntur autem hi, quibus id specialiter expressum est.
fr. 65: *Συνεφώνησα μετά σου τόσους κεράμους ποιῆσαι ἐπὶ τοῦ νομίσματος* etc.	Pactus sum tecum tot amphoras facere pro singulis aureis etc.
ad fr. 67 in marg.: C$\bar{\eta}$ *ὅτι οὐ πιπράσκεται ὅπου* . . .	Nota quod non venditur . . .
TITULUS VII (in rubrica *πρᾶθεν* [sic]).	
ad fr. 10 in marg.: *π ἐλευ$^{\theta}$*.	de manumissione (?).
ib.: *Ἐὰν πωλήσω σοι δούλους ἐπὶ τὸ μὴ πειραθῆναι δουλείας ἑτέρου* etc.	Si ea lege servos tibi vendidero, ne alterius dominium experirentur etc.
ad c. 11. In marg.: C$\bar{\eta}$ *ὡρ. π δούλων προφύγων ἀπὸ ἀνάγκης, ἵνα πιπράσκονται* (sic).	Nota opportunam (regulam). De servis ex necessitate fugientibus, ut veneant.
fr. 2 (D. 1, 6) in fine: *ἐπὶ τὸ μηδέποτε . . ἢ ἐπὶ τὸ . .*	Versio non mutat.
c. 1 (IV, 55): *Ἐάν τις.*	— — — — — — — — — — — — —
c. 1 (IV, 57): *ἢ καὶ προετελεύτησεν*	vel etiam praemortuus est
c. 5 (IV, 57): *οὐχ ὑποπίπτει τῷ προστίμῳ, ὡς μὴ δυναμένου ἐλευθερωθῆναι τοῦ* etc.	non committit poenam, cum mancipium liberum fieri nequeat etc.
TITULUS VIII. In rubr. *περὶ τῆς τῶν κοινῶν.*	
fr. 4 pr.: *δοῦλον φυγάδα ἢ ..... περὶ μελλούσης ζημίας πρὶν ἢ ζημιωσθῶ κινεῖν οὐ δύναμαι*: —	servum fugitivum vel ..... de futuro damno, antequam id sentiam, agere nequeo.
fr. 6. § 8 (post § 2): *Δόλον ποιῶν ὁ πράτης περὶ τὸ πραθὲν, ἐνέχεται τῇ ἀπαιτήσει τοῦ τιμήματος*: —	Dolum si faciat venditor in re vendita, tenetur venditi actione.

fr. 11. § 14: *προφάσει τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους.*

[nihil ab eo petitur] propter cetera, quae solent etc.

fr. 11. § 17: *ἐπὶ τῇ προσθήκῃ.*

fr. 29 l. *κθ'.*

fr. 48: *ἀναγκάζομαι τὰ δικαιώματα καὶ τοὺς ὅρους αὐτοῦ [ἀγροῦ] δεικνῦναι:* —

cogor instrumenta et fines eius [fundi?] ostendere.

fr. 55: *ἐπερωτᾶται δίδοσθαι αὐτόν:* —

promittit eum dari.

ξγ' (p. 19: est c. 11. C. IV, 49): *Ὁ πράτης μετὰ παράδοσιν τὸ πραθὲν ἀνδράποδον οὐ δύναται ἐλευθερῶσαι, πρὸ δὲ τῆς παραδόσεως δύναται· [ἀλλὰ τῷ ἀγοραστῇ] ἐνέχεται τῇ [ἐπὶ τῆς πράσεως ἀγωγῇ].*

Venditor post traditionem mancipium venditum non potest manumittere, sed ante traditionem potest; [venditori autem] tenetur [venditi actione].

c. 14: *Ὁ ἀγοραστὴς τῶν οἰκετῶν καλῶς ἐπερωτᾷ παραδοθῆναι αὐτοὺς* etc.

Servorum emptor recte stipulatur eos sibi tradi etc.

c. 4 (IV, 51): *τῷ δανειστῇ μου οὐδὲν πρόκριμα ποιεῖ, ἀλλὰ δύναμαι* etc.

creditori meo nullum praeiudicium facit, sed possum etc.

c. 1 (IV, 52): *ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν περὶ δεσποτείας ἢ* etc.

In versione nihil deest.

c. 4: *στρατιώτης εἴη:* —

TITULUS X.

fr. 1. § 8: *οὐ μὴν τυχόν τε καὶ ἐλαφρὸν ... ταῦτα ... ὡσ[αν]εὶ καταφρονητικὰ* etc. Ad § 9 in marg.: *Γνῶθι κεφ. ἐκ διαλημμάτων* (sic, ut vid.).

non vero quodlibet et leve ... Versio ceterorum non est mutanda.

fr. 14, § 9: *καὶ περὶ τῆς ὑγιείας τῶν λοιπῶν ἐπαγγέλλεσθαι. εἰ μέντοι τὸ πάθος εἰδὼς ἐπίτηδες σιωπήσει,* etc.

et de ceterorum sanitate promittere. quod si vitium sciens consulto reticuerit, etc.

Sequuntur haec:

Ὁ καταφεύγων εἰς τόπον ἄσυλον ἢ βασιλικοὺς ἀνδρίαντας ἢ ἔνθα πρᾶσιν ἐξαιτῶνται, φυγὰς οὔκ ἐστιν, ἐπειδὴ τοῦτο [οὐ φεύγοντος διανοίᾳ ἐποίησεν], εἰ μὴ ἄρα μετὰ τὸ φυγεῖν τοῦτο πέπραχεν: — fr. 17. § 12.

Qui confugit in asylum vel ad statuas Caesaris vel ubi se venales postulant, non est fugitivus, quoniam [non fugiendi consilio id fecit], nisi forte post fugam id egit.

ιε'. Φυγάς ἐστιν ὁ ἀπελθών, ὅθεν ὁ δεσπότης αὐτὸν ἀναλαβεῖν ἢ ἀποσπᾶσαι οὐ δύναται: — fr. 17. § 13.

Fugitivus est qui eo se contulit, unde dominus eum recipere vel abducere non potest.

Ῥεμβός ἐστι μικρὸς φυγὰς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ φυγὰς μέγας ῥεμβός ἐστιν· κυρίως δὲ ῥεμβός ἐστιν, ὃς συνεχῶς ἀναιτίως πλανώμενος καὶ τοὺς καιροὺς εἰς ἀνώνητα πράγματα δαπανῶν βραδέως εἰς τὸν οἶκον ἐπιστρέφει: — fr. 17. § 14.

Erro est pusillus fugitivus et contra fugitivus est magnus erro; proprie autem erro est is, qui frequenter sine causa vagatur et tempora in res nugatorias consumens, serius domum redit.

Ἐάν τι προσεῖναι τῷ δούλῳ χρήσιμον ὁ πράτης διαβεβαιώσηται, τυχὸν ὅτι σπουδαῖος ἢ πορίστικὸς, οὐκ εἰς ἄκρον ἀπαιτοῦμεν αὐτὰ προσεῖναι, ἀλλὰ μέσως. εἰ μέντοι τἀναντία τῶν διαβεβαιωθέντων ἔχων εὑρεθῇ, κινεῖ ὁ ἀγοραστὴς τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραθὲν ἢ τὴν μειοῦσαν τὸ τίμημα ἀγωγήν: — fr. 18 pr.

Si quam utilitatem servo adesse venditor affirmaverit, veluti constantem aut laboriosum eum esse, non ad summum eiusmodi adesse exigimus, sed modice. quod si contraria eorum quae affirmata sint, (servus) habens inventus fuerit, experitur emptor redhibitoria actione aut quanti minoris.

Ὁ εἰπὼν ἄριστον εἶναι μάγειρον τὸν δοῦλον χρεωστεῖ μάγειρον ἄριστον παρασχεῖν· ὁ δὲ

Qui dixit optimum coquum esse servum debet coquum optimum praestare; qui coquum simpliciter

μάγειρον ἁπλῶς εἰπὼν καὶ μέσον δίδωσιν. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τεχνῶν τὸ αὐτό. καὶ ἐὰν ἁπλῶς εἴπῃ τὸν δοῦλον πεκούλιον ἔχειν, ἀρκεῖ καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔχειν: — fr. 18. § 1. 2.

ait etiam mediocrem dare potest. et idem dicendum est de ceteris artificiis. et si dixerit simpliciter servum peculium habere, sufficit et si minimum habeat.

Εἴσω ἓξ μηνῶν utilíων *ἀριθμουμένων ἀπὸ τοῦ καιροῦ* [*τῆς πράσεως ἡ ἀναστρέφουσα*] *τὸ πραθὲν ἀγωγὴ κινεῖται· ἡ δὲ μειοῦσα τὸ τίμημα ἀγωγὴ εἴσω* utilíu *ἐνιαυτοῦ*: — fr. 19. § 6.

Intra sex menses utiles a tempore venditionis numeratos redhibitoria actio exercetur; actio autem quanti minoris intra annum utilem.

Εἰ δέ τι ἐλέχθη ἢ ἐπαγγέλθη, ἔκτοτε ἀριθμεῖται. εἰ μέντοι πρὸ τῆς [*πράσεως γέγονεν*] *ἡ ἐπαγγελία, μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἡ ἐπερώτησις, ἐκ τῆς προτέρας αἰτίας παραχρῆμα δύναται κινεῖν*: — fr. 19. § 6. 20.

Si vero quid dictum promissumve sit, inde numeratur (tempus). quod si ante venditionem dictum intercesserit, postque aliquot dies stipulatio, ex priore causa statim agi potest.

Ταῖς [*ποινα*]*λίαις ἀγωγαῖς* aediliciais *ἐνάγονται* etc. (fr. 23. § 6.)

Poenalibus aedilicíis actionibus tenentur etc.

In f.: *τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραθὲν ἀγωγήν*: —

Versio non est mutanda.

fr. 32: *προλέγειν καὶ ἐπερωτᾶσθαι ὀφείλει . . . οὐ μόνον ἔνθα ῥητόν τι προστίθεται, ὡς παῦλος, ἀλλ' εἰ καὶ γενικῶς* etc.

praedicere et promittere debet . . non solum cum specialiter mancipium additur, veluti Paulus, sed etiam si generaliter etc.

fr. 35: *ἐὰν ἄνευ μεγάλης ζημίας οὐ δύναται χωρισθῆναι ἢ διὰ διάθεσιν* (?), *ὡς . . . . ἢ συνοικοῦντες ἀλ.*

Si sine magno incommodo separari non possunt, propter pietatem, veluti . . . . vel contubernales.

fr. 36: *καὶ δι' ἕνα κινεῖται ἡ ἀγωγὴ, τῆς καλλονῆς αὐτοῦ γίνεται ἡ ἀποτίμησις . . . δι' ἑκάστου, ἡ διατίμησις τούτου, περὶ οὗ ἐστιν ἡ ζήτησις, σκοπεῖται καὶ πρὸς* etc.

et propter unum exercetur actio, bonitatis eius fit aestimatio . . . . . aestimatio eius, de quo quaeritur, inspicitur etc.

fr. 38. § 7: *Εἴσι τινὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων . . . [ὡς εἰ ἡμιόνός] ἐστιν ἐκτεμνόμενος μήτε ἀσθενέστερος μήτε ἄχρηστος γενόμενος καὶ τούτου γὰρ χωρὶς οὐ γονοποιεῖ· οὔτε δὲ πάντα τὰ ἐκτεμνόμενα ζῶα ἐμπαθῆ ἐστιν, εἰ μὴ γεγόνασιν ἐντεῦθεν ἀσθενέστερα*: —

Sunt quidam hominum morbi [qui in iumentis non tales habentur, veluti si mulus est] castratus, neque debilior neque inutilis inde factus; nam et praeter id ad generandum non est aptus; neque omnia castrata animalia vitiosa sunt, nisi inde debiliora sint facta.

fr. 38. § 14 in f.: *παντὸς πλήθους ἑνὶ τιμήματος πραθέντων, εἰ μὴ ἄρα οὐ δύνανται χωρισθῆναι*: —

omni multitudine uno pretio distracta, nisi forte separari non possint.

λή'. ὡς ἐπὶ τραγῳδῶν ἢ μίμων ἢ ἀδελφῶν· [οὗτοι] γὰρ οὐ χωρισθήσονται: —

ut in tragedis vel mimis vel fratribus: [hi] enim non separabuntur.

[fr. 38. § 14 fin. 39, 40 pr.]

Ὁ κύνα ἄγριον cet.

Canem ferocem etc.

μ'. εἰς τὸ φερόμενον (sic).

— — — — — — — — — — — — —

fr. 35: . . *ὠμερισμένος* (sic) . . . . . *ὅτε ἐλάνθανεν αἴτιον τοῦ φυγάδος ἀγοραστήν*: —

. . . cum lateret fugitivi vitium emptorem.

c. 3 (IV, 53) . . *οἴονται πιστεύεσθαι . . περὶ μέλλοντα ἐπαγγελλόμενον, ἀλλὰ ὅμως διὰ τὴν τοῦ συναλλάγματος πίστιν ἐκ τοῦ* etc.

existimant . . . de futuris promittens; attamen propter contractus fidem ex continenti si pactum fiat etc.

c. 5 (IV, 44). [*Ἡ κατὰ*] *δόλον* [*πρᾶσις*] *ἄχρηστος· εἰ δὲ πίστει ἀγαθῇ ἐγενήθη, ἔρρωται, ἐν ᾧ μείζων ἦν τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν ὁ πράτης*: —

Per dolum facta venditio inutilis est; sin autem bona fide facta sit, valet, cum maior fuerit venditor viginti quinque annis.

c. 14: *Οὐ δύναται ὁ πράτης ἀνατρέπειν τὴν πρᾶσιν ἐκ τοῦ λέγειν, ὅτι* etc. (*οβ'* in cod. pro *οη'*).

Non potest venditor rescindere venditionem, dicens etc.

TITULUS XIX.

c. 10: *ἐκνικηθῇ τι, αὐτὸς κινδυνεύει* etc. — evicta sit aliqua pars, ipsius periculo id fit etc.

LIBER XXX, TITULUS I.

fr. 33. § 1: *εἰς τὴν γυναῖκα.*

c. 8: *ἐδαπάνησεν, ἀπαι[τεῖσθαι οὐ] δ[ύναν]ται· εἰ δὲ πλουσιωτέρα γέγονεν, ἐξεστιν ... τῷ ἀνδρί*: — si quidem consumpsit, repeti non possunt; si vero locupletior facta, licet viro ...

c. 10: *τὸ γεγονὸς, οὐδὲ δύναται ὁ τούτου πηρ ἀφαιρεῖσθαι τὰ πράγματα, οὐδὲ ἐπὶ ἐγ[κλήματι λέγων] ὑπὸ τῆς γαμετῆς [ἀναιρεθῆναι] τὸν υἱόν· [κεχώρισται γὰρ ἡ τοῦ ἐ]γκ[λήματος αἰτία] ἀπὸ τῶν δωρεῶν*: — neque potest eius pater auferre res ne si quidem crimen obiciat, dicens filium ab uxore occisum esse; separata est enim criminis causa a donationibus.

c. 16: *τὸ ὠνεακὸν γενέσθαι παρασκευάσῃ, αὐτῷ δὲ παραδοθῶσι τὰ κτήματα, δεσπόζεται αὐτὸς τοῦ ἀγροῦ καὶ δύναται .... εἰ δὲ ἐκείνῃ παρεδόθησαν τὰ κτήματα, τὰ διδόμενα μὲν ἐκείνης γέγονεν*, cet. — emptionis instrumentum fieri curavit, ei autem praedia sint tradita, ipse fundi dominus fit et potest contra uxorem ea detinentem vel contra heredes eius in rem agere; quod si mulieri praedia sint tradita, data quidem eius sunt facta, sed ipse etc.

LIBER XXXI. TITULUS II.

fr. 1. § 3 in f.: adde *ἐστίν*: — est.

c. 1 (VIII, 8): *ἡ ἀλήθεια φανείη· κινείτω αὐτὸ ἡ μήρ*: — ut veritas pateat: experiatur autem eo mater.

LIBER XXXII, TITULUS I.

Nov. 12, 11: corr. *ἀφίκνοιντο.*

LIBER XXXIII, TITULUS II.

c. 3 (VIII, 51): *ἀλλὰ μηδὲ ὁ λαβὼν καὶ θρέψας ἑαυτῷ καταδουλούτω ἐπὶ προφάσει τροφῶν ἀλλ' .... πατρωνικὰ δίκαια ἐκδικείτω ἐπ' αὐτὸν ..* — sed neque qui suscepit et aluit sibi servum eum faciat sub praetextu alimentorum ... patroni iura vindicat in eum ...

In hac vero editione conficienda id nobis curae fuit, ut codicis textus quam optime fieri posset repraesentaretur, cum de codice et antiquissimo et quod ad partes integre descriptas attinet unico agatur. Errores tamen quosdam tacite correximus, quos ut referremus nulla idonea ratio suadebat; itacismos praesertim, quibus singulae fere codicis lineae laborant necnon solemnem *o* et *ω* inter se promiscuum usum. Cum autem de verbis latinis ad graecam formam redactis ageretur, operae pretium duximus ea diligentissime transcribere. Quod autem ad legis rhodiae capitula pertinet, vide quae inferius monebimus. Coniecturas paucas admodum et maxime necessarias admisi. Graeco textui latinam versionem addidi; quae ut *κατὰ πόδας* verbum per verbum redderet, salva rerum significatione, curavi. Notas paucas adieci, quae vel codicis errores, vel fontes indicarent, in quibus idem Basilicorum locus servaretur. Scio fore plerosque, qui amplioribus notis opus instructum non esse querentur; eas tamen consulto perstrinxi cum aliis de causis, tum ne operis moles nimium cresceret.

Legis rhodiae capitula post multas dubitationes edenda putavimus. Arbitratus est quidem vir in disciplina nostra facile princeps C. E. Zachariaeus (*Paralipomena* p. 7; cfr. *Geschichte des griech.-röm. Rechts*, 3ª. ed., p. 318. 316) legem rhodiam primitus a Basilicis fuisse alienam. Sed vix probabilem rationem attulisse mihi videtur; nunc vero cum ex antiquissimo libro ambrosiano videamus hanc legem etiam in eclogis seculo IX vel X ex Basilicis confectis contentam fuisse, novo exemplo patet quam fallax sit ingeniosissimi cuiusquam opinio divinatrix! Ceterum ad legem denuo edendam hortabatur ipsius textus barbarica prorsus forma, quae genuinam indolem redolet et a ceteris hucusque cognitis recensionibus longe distat. Eam diligenter referre studuimus, cum ad graecae linguae isauricis temporibus fata illustranda magnopere conferre possit. In hac igitur operis parte etiam itacismos ceteraque orthographica sphalmata, omnem sermonis inaequalitatem et scabritiem incunctanter rettulimus, ne sub praetextu corrigendi et emendandi singularem aliquem dicendi aut scribendi modum tolleremus.

4. Textus autem, qui in codice nostro continetur, plerumque bonus correctusque apparet, antiquioremque speciem praeseferat, utputa artis vocabula nondum in graecum sermonem translata. Plura tamen propter homoeoteleuton ceciderunt, quae singula qualia sint suis locis proponam. Codex ipsa prima manu saepe emendatus est; utrum semel iterumve alia manu correctiones introductae sint necne, incertum manet. Si ceteras Basilicorum recensiones adhibeamus, firmabitur aeque de textus praestantia iudicium. Nam cum in libris XLVI—LII ambrosianus codex saepius cum cod. paris. gr. 1357 conveniat, qui ex antiquo et perbono, ut videtur, archetypo descriptus est, (illo sane quem adhuc Cuiacius libros XLVII—LX continentem tractavit), inde non minimum de lectionis sinceritate ac fide argumentum deducitur. Quod si liber noster passim a lectione vulgo tradita recedit atque cum maiore Basilicorum Synopsi congruit, id eo factum est, quod Synopsis ipsa ex vetustis exemplaribus pendens integrum textum aut certe emendatiorem praebeat. Quod non raro ibi quoque intellegendum est, ubi prima facie mendum inesse videtur; agitur enim de orationis forma apud byzantios recepta (e. gr. in lib. XXIX, tit. I c. 116 habet A *ἵνα καρπώσηται*, ut Syn. atque — si ex Fabroti editione quid de eius fontibus conicere licet — Cod. par. gr. 1348; quae constructio apud Theophanem quoque invenienda est), aut de genuinae cuiusdam lectionis corruptela, pro qua serius alia loci sanandi causa substituta sunt. Cetertum admonendi sumus non semel neque iterum tantum librum ambrosianum ad latinum Digestorum Codicisve textum propius accedere eiusdemque ordinem in vulgatis Basilicis mirum quantum turbatum referre. Interdum neque admodum raro Digestorum, Codicis, Novellarum (in LX° libro etiam Prochiri) fragmenta in ambrosiano libro reddita inveniuntur, quae in ceteris exemplaribus desunt, ut cuique collationem ambrosiani libri, quae in fine voluminis edita est, perlegenti facile patebit.

Praeterea notantum est passim (in prioribus libris praesertim) pro Novellarum textu Theodori compendium exhiberi vel pro Thalelaei *τῷ πλάτει* constitutionis summarium; contra quibusdam libri sexagesimi locis eiusdem *τὸ κατὰ πόδας* (quod in editionibus inter scholia vetera positum est) pro summario exhiberi. Id quoque eo fieri potuisse, quia talis esset genuina Basilicorum scriptura, fateri oportet; cum vero Basilicorum possessores in margine alias versiones describere solerent, quae facile in ipso textu recipi potuerunt, tutius videtur nullum de iis iudicium proferre. Neminem autem extiturum puto, qui consilium nostrum collationem integram libri ambrosiani cum heimbachiana editione instituendi atque edendi non probet. Eam ipse disposui atque recensui, Mercati noster exsecutus est; quantum adsiduitati oculorumque eius aciei debeamus, harum rerum periti iudicabunt. Diuturni laboris fructus non solum in pluribus locis sanatis vel ad meliorem formam redactis consistit, sed in locis non paucis nunc primum restitutis, quos aut deperditos aut nunquam in Basilicis receptos viri docti arbitrabantur.

Scholia quaedam ambrosiano libro addita sunt. Saepius (praesertim in posterioribus libris) Digestorum Institutionum Codicis Novellarum Prochiri loci indicantur, unde Basilicorum textus sumptus est. Plerumque refertur eiusmodi indicatio ad singulorum titulorum rubricas; interdum in ipso corpore singulis capitibus adicitur. In libri XXXV[1] titulis II° atque III° Codicis versio Anatolio tribuitur; ceterum versionis auctor laudari non solet. Reliqua scholia aut de capitis argumento breviter enarrant (ut in scholiis libri XVIIII[1] praesertim videre est), aut verba latina graece vertunt (id quod in libro LX° plerumque evenit). Plures notae in margine conspicuae sunt, quarum non semper sensum adsequi potuimus. De his vide ea quae disseruit Mercati *Rendiconti* l. l.

5. Praeter collationem integram, cuius ope liber ambrosianus penitus illustratur, locorum verborumque indices, quorum auxilium studiosis deficere nequit,[1] alia in Appendice posui, de quibus nunc breviter dicendum est. Liber primus Basilicorum a Zachariaeo a Lingenthal in opusculo, quod inscribitur *Beiträge zur Kritik und Restitution der Basiliken* (Mémoires de l'Académie Impériale: St. Pétersbourg 1877), nova prorsus ratione restitutus est. Probavit enim vir doctissimus eius recensionem, quae in duobus codicibus parisiensibus servatur (Coisl. 151, Par. gr. 1352) interpolationibus additamentisve omnigenis auctam mutatamque esse. Nam ut de aliis taceam, amplam Thalelaei expositionem constitutionum summario substitutam esse, non tantum ceterorum librorum exemplo conicere

[1] Verborum index plenior atque observationibus de re philologa praesertim instructus alibi vulgabitur.

licet, sed luculentissimis testimoniis Balsamonis, Michaelis Theodorique in Photium (apud Pitram I. E. G. II 445 sqq.), Synopsis, Basilicorum scholiorum plane evincitur. Omnium istorum testimoniorum consensus illorum codicum, quorum prior longe recentior quam Heimbachius existimavit, alter et recens est et deterioris notae, fidem exsuperat. Certior factus sum olim Zachariaeum de supplemento heimbachianae editionis edendo cogitasse, cum alia tum hanc libri primi restitutionem repetitam contenturo. Hoc magistri optatissimi votum libens solvi; notas latine verti atque in commodiorem usum disposui. In notis testimonia allata sunt, ex quibus singulorum capitum restitutio pendet. Fugit me (id quod nunc suppleo) eundem Zachariaeum alibi (*Paralipomena* Praefatio, p. 4) monuisse caput IX^{um} libri I^{1} (qui unicum amplectitur titulum) ita ex Pitra II 531 posse restitui: *αἱ μὲν ἀθέμιταί θυσίαι καὶ θρησκεῖαι κωλυέσθωσαν· ἱλάρια δὲ ἐν ταῖς πόλεσι γινέσθωσαν καὶ σύνοδοι καὶ συμπόσια.* Est const. 4 Cod. I, 11. Latine sic verto: „Illicita sacrificia atque ritus prohibeantur; laeti autem in civitatibus fiant conventus atque convivia".

Item libri LIII^{1} latinam versionem Venturi, de qua supra locuti sumus, rursus edendam constitui. Libri LIII^{1} magnam partem ex codice ambrosiano reciperavimus; cum autem loci complures desiderarentur, necessarium mihi visum est illam quoque versionem addere, ut omnia, quae hodie noscuntur, ad librum restituendum subsidia Basilicorum supplementum praeberet. Notas quasdam ex Zachariaeo latine reddidi, quasdam ipse apposui; riccardiani codicis apographum misit vir humanissimus S. Minocchi, cui gratias agere et decet et libet. De ipsa Venturi versione confer ea, quae Zachariaeus et in Actis Academiae Berolinensis (a 1881) et in Paralipomenis suis disputavit.

6. Locorum Basilicorum in heimbachiana editione desideratorum segetem satis amplam congessi, quam cum latina versione item publici iuris faciendam statui. Ante omnia ex Cuiacio quaedam collegi, praesertim ex Commentario ad libros III posteriores Codicis, quae ad notitiam librorum LIII—LIX pertinent, qui in Basilicorum tomo hodie deperdito continebantur: non pauca, ut legenti apparebit, Heimbachius vel non vidit vel neglexit. Deinde quosdam locos codices manu scripti suppeditaverunt, idest Cod. Ambr. L, 49 sup. et Cod. Vallicellianus *E* 55. Hic liber praeter alia Prochirum auctum continet secundum eam recensionem, quam Zachariaeus noster *vaticanam* appellavit, estque — ut idem Zachariaeus in Praefatione Epanagoges animadvertit — „additamentis variis conspicuus". Horum addimentorum naturam *αὐτόπτης* penitius cognoscere potui. Sunt fragmenta ex Basilicis sumpta, quorum non minima pars ad libros, qui perierunt, et praesertim ad lib. XVIIII pertinent; sed ad unum vel duo fere omnia in Synopsi maiore redeunt.

Plura hausi ex operibus Demetrii Chomateni, quorum editio a viro eminentissimo J. Pitra parata post mortem eius in lucem apparuit. Hanc editionem Zachariaeus ipse in Prolegomenis ignoravit. Egregiam locorum vim ex Basilicis eorumque scholiis tam vetustioribus quam recentioribus episcopus et iuris et litterarum peritus in epistulis consultationibusque suis recepit, quorum plures hactenus ignorabantur: eos collegi, notis latinaque versione instruxi; editio enim, cuius mentionem feci, graecum tantummodo textum exhibet.

Alia fragmenta iam ex variis iuris tractatibus Zachariaeus in opere laudato *Beiträge* cet. adunaverat, quae in hoc Supplemento repetenda esse nullus dubitavi. Quod tamen ad locos ex Epanagoge aucta desumptos, monendi sumus non semper eos ad litteram Basilicorum textum repraesentare, ut exemplis docemur, in quibus utrumque opus conferre licet.

TABULA A I. MERCATI

confecta qua restitutio quaternionum libri Basilicorum ambrosiani continetur.

Liber II quat. ? . . . . . + 201 162 173 170 165 206 +

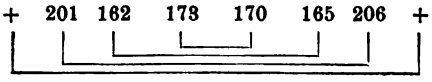

Liber VI—VII q. ι′ 222 209 156 193 198 155 214 217

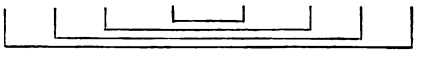

Liber VII—VIII (q. ια′) 178 187 243 221 218 242 188 181

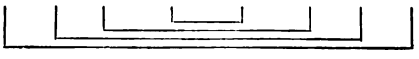

Liber IX (q. ιβ′) . . . . . + 238 180bis + + 179 231 +

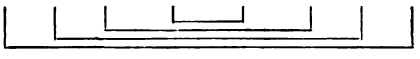

Liber X—XII (q. ιγ′) . . . . . + 223 208 171 172 215 216 +

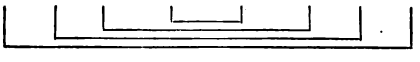

Liber XII—XV (q. ιδ′) . . . . . 194 + 210 248 253 213 + 197

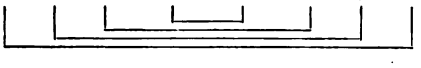

Liber XV—XVIII (q. ιε′) . . . . . 245 + 249 203 204 252 + 240

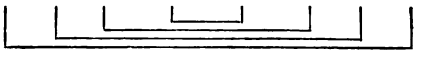

Liber XVIII—XIX q. ις′ . . . . . 166 + 246 189 186 239 + 161

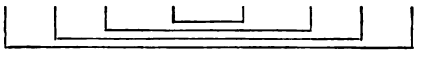

Liber XIX—XXII (q. ιζ′) 169 219 224 191 184 230 220 170

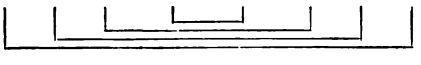

Liber XXII—XXV (q. ιη′) 158 159 202 183 176 205 152 153

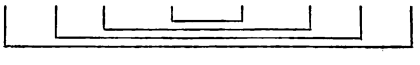

Liber XXV—XXVI (q. ιϑ′) . . . . 182 185 154 + + 157 190 177

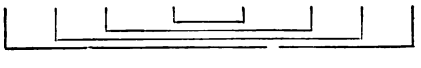

Liber XXVI—XXVIII (p. κ′) . . . . 196 179bis 164 + + 163 180 195

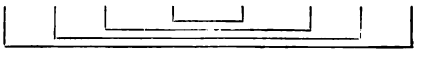

Liber XXVIII (q. κα′) 192 232 168 211 212 175 237 199

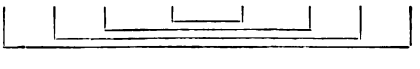

Liber XXVIII—XXVIIII (q. κβ′) . . 160 207 + 234 235 + 200 167

Liber XXIX—XXX (q. κγ′) 7 4bis 2 3 5 6 4 1

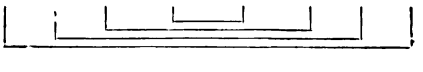

Liber XXX—XXXIII q. κδ′ 38 39 12 25 30 11 32 33

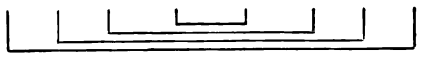

Liber XXXIII—XXXV q. κε′ . . . 61 41 28 23 16 27 46 56

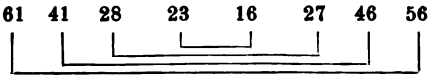

Liber XXXV q. κς′ . . . . . 63 227 + 78 71 + 228 70

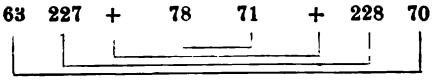

Quaterniones κζ′ et κη′ omnino perierunt.

Liber XXXVIII—XL q. κθ′ 52 35 53bis 236 233 49 36 51

Liber XL—XLI q. λ′ 57 17 26 15 8 29 22 60

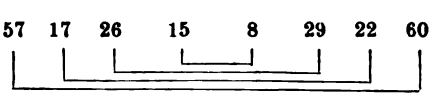

Liber XLI (q. λα′) . . . . . + + 44 21 18 43 + +

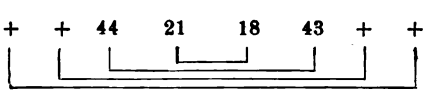

Liber XLII—XLIV q. λβ′ 40 54 24 62 55 31 48 47

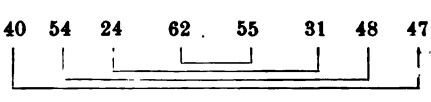

Liber XLIV (q. λγ′) . . . . . + 86 + 76 73 + 79 +

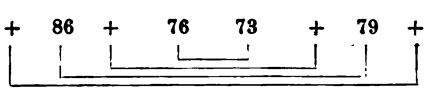

Liber XLIV (q. λδ′) . . . . . + 66 91 68 65 90 67 +

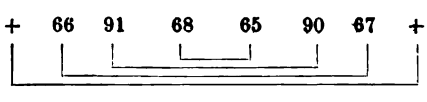

Liber XLIV—XLVI (q. λε′) . . . . 10 9 + 45 42 + 14 13

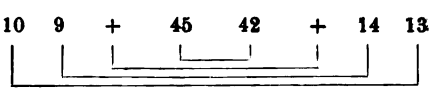

Quaternio λζ′ desideratur.

Liber XLVIII—L q. λζ′ 241 82 229bis 91bis 89 225 83 244

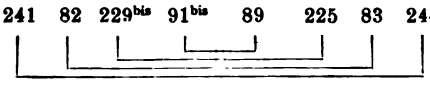

Liber L—LIII q. λ′ [η′] 226 92 87 88 93 94 88bis 229

Liber LIII—LIV q. λθ′ . . . . . 69 80 77 + + 72 85 64

Liber LIV q. μ′ 20 37 50 58 59 53 34 19

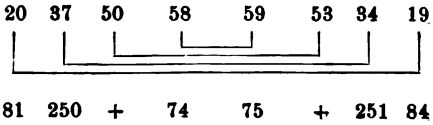

Liber LIV—LVIII q. μα′ . . . . . 81 250 + 74 75 + 251 84

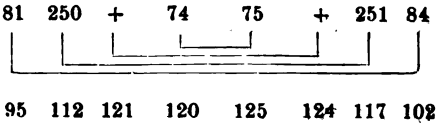

Liber LVIII—LX q. μβ′ 95 112 121 120 125 124 117 102

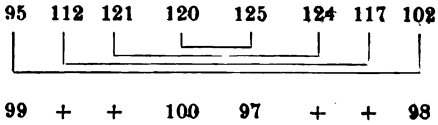

Liber LX (q. μγ′) . . . . . 99 + + 100 97 + + 98

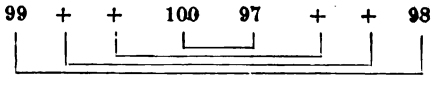

Liber LX (q. μδ′) 103 118 105 96 101 108 111 110

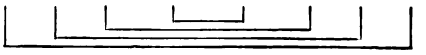

Liber LX (q. με′) 135 116 145 122 123 149 113 142

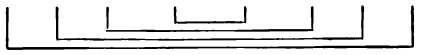

Liber LX (q. μς′) 141 144 148bis 106 107 146 150 136

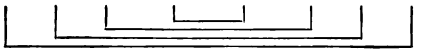

Liber LX q. μζ′ . . . . . 143 + 119 128 133 126 + 151

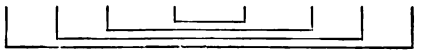

Liber LX (q. μη′) . . . . . + 104 115 + + 114 109 +

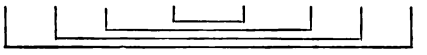

Novellae Leonis Imp. (q. ?) 127 138 137 147 148 140 139 134

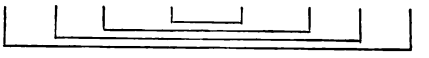

fol. 203r. ΠΙΝΑΞ CYN ΘΕΩ, ΤΟΥ Β ΤΕΥΧΟΥC.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ις'.

τ. α'. π χρήσεως καρπῶν.

τ. β'. π χρήσεως καρπῶν προσαυξανομένης.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΗ'.

τ. α'. π τῆς ἀγωγῆς τῆς κινουμένης κατὰ τοῦ προστήσαντός τινα διοικεῖν τὸ ἴδιον ἐργαστήριον.

τ. β'. π συγκλήτου θεσπίσματος μακεδονιανοῦ, ὅπερ
fol. 203v. κινεῖται ἡνίκα ὑπεξούσιος ἡ ὑπεξουσία παρὰ τὰς ἐν τούτῳ τῷ τίτλῳ κειμένας διατάξεις δανείζεται. τίτλος ε'.

περὶ πεκουλίου ἀγωγῆς. τίτλος ζ'.

π ἀγωγῆς τῆς περὶ τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου καὶ τοῦ πατρὸς κινουμένης ἐξ ὧν συναλλάσσει ὁ ὑπεξούσιος ἢ ὁ δοῦλος πρὸς ἑτέρους.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΘ'.

τ. α'. π συναλλάγματος πράσεως καὶ ἀγορασίας καὶ περὶ συμφώνων τοῦ τε πράτου καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ συντεθέντων καὶ ποῖα πράγματα οὐ δύνανται πιπράσκεσθαι καὶ περὶ εὐνούχων καὶ πατέρων τοὺς υἱοὺς ἐκποιουμένων.

τ. δ'. π κληρονομίας ἢ ἀγωγῆς πραθείσης.

τ. ε'. π ἀνατρεπομένης πράσεως καὶ ἀγορασίας καὶ πότε ἔξεστιν τοῖς συναλλάσσουσιν ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς ἀγορασίας.

τ. ς'. π κινδύνου καὶ ὠφελείας τοῦ πραθέντος πράγματος.

τ. ζ'. π δούλων ἔξω πιπρασκομένων τῆς πόλεως ἢ ἐὰν ἀνδράποδον πραθῇ ἐπὶ ὅρῳ τοῦ ἐλευθερωθῆναι ἢ μὴ ἐλευθερωθῆναι.

τ. η'. π ἀγωγῆς πράσεως καὶ ἀγορασίας καὶ περὶ πραγμάτων αλλοτρίων μὴ ἐκποιουμένων καὶ περὶ τῆς κεκωλυμένης πραγμάτων ἐκποιήσεως ἢ ὑποθήκης καὶ περὶ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως.

INDEX CVM DEO TOMI SECVNDI.

LIBER XVI.

de usu fructu. *t.* 1.

de usu fructu adcrescendo. *t.* 2.

LIBER XVIII.

de actione quae intenditur in eum qui praeposuit aliquem ad propriam officinam exercendam. *t.* 1.

de senatusconsulto macedoniano, quo utimur cum filius vel filia familias contra in hoc titulo positas constitutiones mutuum accipiat. *t.* 2.

titulus 5.

de peculii actione. titulus 7.

de actione de rebus domini et patris mota, ex quibus contrahit filiusfamilias vel servus cum extraneis.

LIBER XIX.

de contractu venditionis et emptionis et de pactis venditoris et emptoris compositis et quae res non possunt vendi et de eunuchis et de patribus filios alienantibus. *t.* 1.

De hereditate vel actione vendita. *t.* 4.

De rescindenda venditione et emptione et quando licet contrahentibus recedere ab emptione. *t.* 5.

de periculo et commodo venditae rei. *t.* 6.

de servis extra civitatem venditis et si mancipium veneat sub condicionem manumittendi vel non manumittendi. *t.* 7.

de actione venditionis et emptionis et de rebus alienis non alienandis et de vetita rerum alienatione vel hypotheca et de communium rerum alienatione. *t.* 8.

τ. ι'.	π ἀγορανόμου παραγγελίας καὶ περὶ ἀναδοτέου πράγματος καὶ περὶ ἀναλύσεως πράσεως καὶ ἥττονος τιμῆς διδομένης.	de aedilis edicto et de redhibenda re et de resoluta emptione et de minore pretio dato.	t. 10.
τ. ιβ'.	π παραγραφῆς πράγματος πραθέντος καὶ παραδοθέντος.	de exceptione rei venditae et traditae.	t. 12.
τ. ιθ'.	π κατεχομένων.	de evictionibus.	t. 19.
	ΒΙΒΛΙΟΝ Κ'.	LIBER XX.	
τ. γ'.	περὶ πραγμάτων ἀντικαταλλαγῆς.	de rerum permutatione.	t. 3.
τ. δ'.	περὶ ἀγωγῶν κινουμένων μεταξὺ τῶν συναλλασσόντων ἡνίκα δώσει τις ἑτέρῳ πρᾶγμα ἢ ποιήσῃ τι ἐπὶ ὑποσχέσει τοῦ ἕτερον ἀντὶ τοῦ οὗπερ ἐποίησεν λαβεῖν.	de actionibus motis inter contrahentes cum det quis alteri rem vel quid faciat cum pacto aliud quid pro eo quod fecit accipiendi.	t. 4.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΑ'.	LIBER XXI.	
τ. α'.	π μαρτύρων εὐϋπολήπτων καὶ ἀτίμων.	de testibus bonae opinionis et infamibus.	t. 1.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΒ'.	LIBER XXII.	
τ. α'.	π ἀποδείξεων καὶ προλήψεων καὶ δικαιωμάτων	de probationibus et praesumptionibus et documen-	t. 1.
fol. 204r.	καὶ πίστεως δικαιωμάτων καὶ διαβολῆς αὐτῶν.	tis et fide documentorum et de eorum impugnatione.	
τ. δ'.	π τοῦ πῶς χρὴ ἐπιτίθεσθαι τὸ πιστὸν τοῖς παρὰ δικασταῖς ἐμφανιζομένοις συμβολαίοις.	quomodo oportet fidem adiicere instrumentis quae apud indices manifestantur.	t. 4.
τ. ε'.	π ὅρκου ὁμοτέου εἴτε προαιρετικοῦ τουτέστιν ἐπακτῶν εἴτε ἀναγκαίου εἴτε δικαστῶν.[1]	De iureiurando sive voluntario h. e. delato sive necessario h. e. iudiciali.	t. 5.
τ. ς'.	π τοῦ ἐνδίκου ὅρκου: —	de iureiurando in lite.	t. 6.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΓ'.	LIBER XXIII.	
τ. α'.	π πραγμάτων χρεωστουμένων ἐάν ἐστι δῆλον καὶ ἀπαιτεῖται καὶ περὶ ἐκδικήσεως αὐτῶν.	de rebus debitis: si certum sit et petatur et de earum exactione.	t. 1.
τ. β'.	π τοῦ τοὺς τελευτῶντας ἤτοι τὰ λείψανα αὐτῶν μὴ ἐνυβρίζεσθαι παρὰ τῶν δανειστῶν.	de mortuo sine de reliquiis mortuorum non afficiendis iniuria a creditoribus.	t. 2.
τ. γ'.	π τόκων καὶ καρπῶν καὶ πραγμάτων καὶ πάσης προσθήκης καὶ ὑπερθέσεως.	de usuris et fructibus et rebus et omni accessione et mora.	t. 3.
τ. δ'.	π ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων.	de argentariorum contractibus.	t. 4.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΔ'.	LIBER XXIV.	
τ. α'.	π ἀπαιτήσεως πράγματος δοθέντος, πράγματος μὴ παρακωλουθήσαντος καὶ θανάτου αἰτίᾳ δωρουμένου πράγματος.	de petitione rei datae, re non secuta, et mortis causa donata re.	t. 1.
τ. β'.	περὶ ἀπαιτήσεως ἐπὶ αἰσχρῷ ἢ ἀδίκῳ διδομένου: —	de petitione [rei] ob turpem vel iniustam [causam] datae.	t. 2.
τ. γ'.	π παραγγελίας ἀπὸ νόμου καὶ ἄνευ αἰτίας καὶ ἀπὸ ἀδίκου αἰτίας καὶ περὶ ἐνοχῶν καὶ ἀγωγῶν.	de condictione ex lege et sine causa et ex iniusta causa et de obligationibus et actionibus.	t. 3.
τ. δ'.	Μήτε γαμετὴ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀνὴρ ὑπὲρ γαμητῆς ἢ μήτηρ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, μήτε υἱὸς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἢ πατὴρ ὑπὲρ υἱοῦ αὐτεξουσίου ἢ ἀπελεύθερος ὑπὲρ πάτρωνος ἐνεχέσθω: —	Ne uxor pro viro neque vir pro uxore vel mater pro filio neque filius pro patre vel pater pro filio familias vel libertus pro patrono teneatur.	t. 4.

[1] locus corruptus.

τ. ε'.	Ἐὰν ἄρα ὁ δοῦλος ἐξ οἰκείου ἀποτελέσματος μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐνέχεται.	an servus ex proprio facto post libertatem teneatur. *t.* 5.
τ. ς'.	Π τοῦ μηδὲν μὲν χρεωστοῦντος, καταβαλλομένου δὲ καὶ ἀπαιτοῦντος δ κατέβαλεν.	De eo qui nihil debet, sed solvit et repetit quod solvit. *t.* 6.
τ. ζ'.	Π ἀγωγῶν κληρονομιαίων καὶ εἰς ὅσον οἱ κληρονόμοι ἐνέχονται ἐκ τῶν πλημμελημάτων τῶν τελευτησάντων.	de actionibus hereditariis et quatenus heredes teneantur ex delictis mortuorum. *t.* 7.
τ. η'.	π ἀπαιτήσεως τοῦ καταβληθέντος τινὸς χωρὶς αἰτίας καὶ ἀπαιτήσεως ἐκ νόμου ὡρισμένης κατὰ παντὸς πράγματος καὶ περὶ ἀπαιτήσεως πάντων τῶν σταθμῷ ἢ μέτρῳ ὑποβαλλομένων: —	de petitione eius quod sine causa solutum est et petitione ex lege statuta de omni re et de petitione omnium ponderi vel mensurae subiectorum. *t.* 8.
fol. 204ᵛ.		
τ. θ'.	π τοῦ ἐν ᾧ δήλῳ τόπῳ δίδοσθαι τὸ εἴτι δήποτε.	de eo quod quid in certo loco dari oportet. *t.* 9.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΕ'. — LIBER XXV.

τ. α'.	π ἀγωγῆς τῆς χάριν ἐνεχύρων διδομένης.	de actione pignerum causa data. *t.* 1.
τ. β'.	π ἐνεχύρων καὶ ὑποθηκῶν καὶ τῶν συμφώνων αὐτῶν.	de pigneribus et hypothecis et pactis eorum. *t.* 2.
τ. γ'.	Ἐπὶ ποίων αἰτιῶν ἐνέχυρα ἢ ὑποθῆκαι σιωπηρῶς συναλλάσσονται.	ex quibus causis pignera vel hypothecae tacite contrahuntur. *t.* 3.
τ. δ'.	Ποῖα πράγματα εἰς ἐνέχυρον ἢ εἰς ὑποθήκας παρεχόμενα οὐκ ἐνέχεται.	Quae res in pignus vel hypothecam praestitae non tenentur. *t.* 4.
τ. ε'.	Τίνες δυνατώτεροι εἰς τὰ ἐνέχυρα ἢ εἰς τὰς ὑποθήκας ἔρχονται καὶ περὶ τῶν οἵτινες εἰς τόπον τῶν προτέρων δανειστῶν ὑπεισέρχονται.	Qui potiores in pignera vel in hypothecas veniunt et de iis qui in locum priorum creditorum subingrediuntur. *t.* 5.
τ. ς'.	π τοῦ πῶς καὶ πότε ὑποτίθεσθαι δεῖ τὰς στρατείας.	Quomodo et quando hypothecae dari oporteat militias. *t.* 6.
τ. ζ'.	π διαπράσεως ἐνεχύρων καὶ ὑποθηκῶν.	de distractione pignerum et hypothecarum. *t.* 7.
τ. η'.	ποίοις τρόποις τὸ ἐνέχυρον καὶ ἡ ὑποθήκη διαλύεται.	quibus modis pignus et hypotheca solvitur. *t.* 8.

ΒΙΒΛΙΟΝ Κς'. — LIBER XXVI.

τ. α'.	π ἐγγυητῶν καὶ μανδατόρων.	de fideiussoribus et mandatoribus. *t.* 1.
τ. β'.	π τοῦ τοὺς δανειστὰς πρότερον χωρεῖν κατὰ τῶν πρωτοτύπων χρεωστῶν καὶ ἐν δευτέρᾳ τάξει ἀπόρων τούτων εὑρεθέντων κατὰ τῶν μανδατόρων ἢ ἀντιφωνητῶν ἢ ἐγγυητῶν: —	de eo quod creditores antea convenire debent principales reos et secundo loco, non solvendo his inventis, mandatores et constitutores et fideiussores. *t.* 2.
τ. δ'.	π ἀνακαινισμοῦ ἤτοι μεταθέσεως χρέους καὶ τῶν παρὰ τοῦ χρεωστοῦ ἀντιδιδομένων προσώπων τῷ δανειστῇ εἰς τὸ ἀπολογεῖσθαι.	de novatione sive translatione debiti et de personis a debitore oblatis creditori ad defendendum. *t.* 4.
τ. ε'.	π καταβολῶν καὶ ἐλευθεριῶν χρέους.	de solutione et liberatione debiti. *t.* 5.
τ. ς'.	π ἐλευθεριῶν ἤτοι ἀθωώσεως δι' ἀμοιβαίας ἐπερωτήσεως: —	de liberationibus sive remissione debiti per mutuam stipulationem. *t.* 6.
τ. ζ'.	π χρέους ἀντιφωνήσεως καὶ χρέους ..... καὶ ..... γυναικῶν: —	de debiti constituto. *t.* 7.

	ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΖ′.	LIBER XXVII.	
τ. α′.	π πραγμάτων ὧν ἡ δεσποτεία φιλονεικεῖται.	de rebus, de quarum dominio litigatur.	t. 1.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΗ′.	**LIBER XXVIII.**	
τ. α′.	π μνηστείας.	de sponsalibus.	t. 1.
τ. γ′.	π δωρεῶν μνηστείας.	de donis sponsaliciis.	t. 3.
fol. 252ᵛ.			
τ. δ′.	περὶ γάμων: —	de nuptiis.	t. 4.
τ. ε′.	περὶ κεκωλυμένων γάμων.	de prohibitis nuptiis.	t. 5.
τ. ς′.	περὶ ἀθεμιτογαμιῶν: —	de iis qui illicitas contrahunt nuptias.	t. 6.
τ. ζ′.	περὶ λύσεως γάμων: —	de resolutione nuptiarum.	t. 7.
τ. η′.	περὶ διαλυομένου συνοικεσίου· ἡ προῖξ κατὰ ποῖον τρόπον ἀπαιτεῖται: —	resoluto matrimonio dos quomodo petatur.	t. 8.
τ. θ′.	ἐὰν ἡ προῖξ συνισταμένου τοῦ γάμου ἀποδοθῇ καὶ (τοῦ) μὴ ἐγγυητᾶς ἢ μανδάτορας προικώων διδότωσαν: —	si dos constante matrimonio sit restituta et ne fideiussores vel mandatores dotis danto.	t. 9.
τ. ι′.	π δαπάνης ἐν πράγματι προικιμαίῳ γενομένης.	de sumptu in re dotali facto.	t. 10.
τ. ια′.	π ἀγωγῆς πραγμάτων ἀφαιρεθέντων.	de actione rerum amotarum.	t. 11.
τ. ιβ′.	περὶ τῶν γαμικῶν κερδῶν: —	de nuptialibus lucris.	t. 12.
τ. ιγ′.	Ὥστε, ἀπαιτήσεως οὔσης προικὸς πρώτης τε καὶ δευτέρας, ὡς τοῦ ἀνδρὸς δευτερογαμήσαντος προτιμᾶσθαι τὴν προτέραν γυναῖκα ἢ τοὺς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖδας καὶ ὥστε εἰ βουληθείσης τῆς γυναικὸς ἤτοι τοῦ καταγράψαντος ὑπὲρ αὐτῆς τὴν προῖκα δοῦναι τῷ ἀνδρί τὰ καταγραφέντα ἀναβάλλεται ὁ ἀνὴρ ἀποδέξασθαι, λυθέντος τοῦ γάμου ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταγραφεῖσαν προγαμιαίαν δωρεὰν: —	Ut, prioris et secundae dotis petitione facta, cum vir binas inierit nuptias, praeferatur prior uxor vel ex priore matrimonio liberi et ut, si volente uxore vel eo qui constituit pro ea dotem viro dari, ea quae scripta sunt distulerit vir accipere, soluto matrimonio, petatur ab eo quam pollicitus est ante nuptias donatio.	t. 13.
τ. ιδ′.	περὶ δευτερογαμούντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν: —	de secundas nuptias ineuntibus viris et mulieribus.	t. 14.
τ. ιε′.	π ἀποκαταστάσεως προικιμαίων καὶ προγαμιαίων δωρεῶν καὶ περὶ τῆς τεκούσης τῷ ἑνδεκάτῳ μηνὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτήν: —	de restitutione dotium et propter nuptias donationum et de ea quae parit undecimo mense post viri mortem.	t. 15.
	ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΘ′.	**LIBER XXIX.**	
τ. α′.	περὶ δικαίου προικὸς καὶ πρὸ γάμου δωρεᾶς:	de iure dotis et propter nuptias donationis.	t. 1.
τ. β′.	περὶ ἐπαυξήσεως προικὸς καὶ προγάμου καὶ προνομίων αὐτῶν.	de augumento dotis et propter nuptias (donationis) et privilegiis earum.	t. 2.
τ. γ′.	π τοῦ χρόνου τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀναργυρίας.	de tempore dotis non solutae.	t. 3.
τ. δ′.	Ὥστε τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεὰν ἰδικὸν συνάλλαγμα εἶναι.	Ut propter nuptias donatio sit proprius contractus.	t. 4.
τ. ε′.	περὶ πάκτων προικός: —	de pactis dotis.	t. 5.
τ. ς′.	περὶ ἀγροῦ προικιμαίου καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς.	de fundo dotali et donatione propter nuptias.	t. 6.
	ΒΙΒΛΙ Λ′.	**LIBER XXX.**	
τ. α′.	περὶ δωρεῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός: —[1]	de donationibus inter virum et uxorem.[1]	t. 1.

÷ · · · · · ×

[1] Initio Fol. 252ᵛ: ἀρ σὺν Θῶ τοῦ ις′ βιβλι Τίτλος α′ π χρήσεως καρπῶν. Unde patet indicem praecedentem omnia II[i] τευχους titulos complexisse.

[1] Initio Folii 252ᵛ: In(itium) cum Deo XVI[i] libri. Titulus 1 de usufructu.

fol. 39^{r}.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ Γ ΤΕΥΧΟΥΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΑ'.

τ. α'. *περὶ τούτων οἵτινες ἰδίου ἢ ἀλλοτρίου δικαίου εἰσίν.*

τ. β'. *ε π τῆς ὀφειλούσης τοῖς γονεῦσιν . . . ὑποταγῆς καὶ ε π πατρικῆς ἐξουσίας καὶ περὶ παίδων ἀποκαθισταμένων ἤτοι χειραγωγουμένων καὶ ε π ὀνόματος παιδὸς ἀποκαθισταμένου.*

τ. γ'. *ε π αὐτεξουσιότητος παίδων καὶ ἀχαρίστων παίδων ἢ . .*

τ. δ'. *ποίοις τρόποις τὸ ὑπεξούσιον διαλύεται.*

τ. ε'. *ε π διαγινωσκομένων καὶ ἀνατρεφομένων παίδων ἢ πατρώνων ἢ ἀπελευθέρων.*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΒ'.

τ. α'. *ε π τῶν ἐκ νόθων γενομένων γνησίων καὶ νόθων παίδων καὶ παλλακῶν.*

τ. β'. *ε π τῶν νόθων τῶν ἐκ νόθων γνησίων γενομένων.*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΑΓ'.

τ. α'. *ε π υἱοθεσιῶν.*

τ. β'. *ε π νηπίων ἐκτιθεμένων ἐλευθέρων καὶ δούλων καὶ ε π τῶν τοὺς ὑφαίμους ἀγορασάντων ἢ εἰς τὸ θρέψαι εἰληφότων.*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΑΔ'.

τ. α'. *Ε Π ὑποστροφῆς αἰχμαλώτων.*

τ. β'. *ε π τῶν ὑποστρεφόντων ἀπὸ αἰχμαλωσίας ἢ καὶ ἀγοραζομένων.*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΕ'.

τ. α'. *ε π διαθήκης καὶ κωδικέλλων.*

τ. β'. *ε π διαθήκης καὶ ποίῳ τρόπῳ αἱ διαθῆκαι συνίστανται.*

τ. γ'. *τίνες διαθήκην ποιεῖν δύνανται ἢ οὐ δύνανται.*

fol. 39^{v}.

τ. δ'. *ἐάν τις τινὰ διαθέσθαι κολύσῃ ἢ ἀναγκάσῃ.*

τ. ε'. *ε π διαθηκῶν παραστάσεων: —*

τ. ς'. *Αἱ διαθῆκαι κατὰ ποῖον τρόπον ἀνοίγονται καὶ θεωροῦνται καὶ μεταγράφονται.*

τ. ζ'. *ε π τῶν ἐν διαθήκῃ χαραγέντων ἢ περικλουβισθέντων ἢ ἀπαλειφθέντων.*

τ. η'. *ε π κυοφορουμένων παίδων κληρονόμων ἐνσταθέντων ἢ ἀποκλήρων ἢ ἀμνημονεύτων ἐαθέντων ἐν διαθήκῃ.*

INDEX III^{i} TOMI.

LIBER XXXI.

de iis qui sui vel alieni iuris sunt. *t.* 1.

de debito parentibus obsequio . . et de patria potesta et de liberis exhibendis vel ducendis et de nomine filii exhibiti. *t.* 2.

de emancipatione liberorum et de ingratis liberis vel . . . *t.* 3.

quibus modis ius potestatis solvitur. *t.* 4.

de agnoscendis et alendis liberis vel patronis vel libertis. *t.* 5.

LIBER XXXII.

de iis qui ex naturalibus ingenui fiunt et naturalibus liberis et concubinis. *t.* 1.

de naturalibus ingenuis factis. *t.* 2.

LIBER XXXIII.

de adoptionibus. *t.* 1.

de infantibus expositis liberis et servis et de iis qui sanguinolentos emunt vel ad nutriendum suscipiunt. *t.* 2.

LIBER XXXIV.

de reditu captivorum. *t.* 1.

de redeuntibus ex captivitate vel etiam redemptis. *t.* 2.

LIBER XXXV.

de testamento et codicillis. *t.* 1.

de testamento et quomodo testamenta fiant. *t.* 2.

qui testamenta facere possunt vel non possunt. *t.* 3.

si quis quem testari prohibeat vel cogat. *t.* 4.

de testamentis exhibendis. *t.* 5.

Quomodo testamenta aperiuntur inspiciuntur et describuntur. *t.* 6.

de iis quae in testamento delentur, vel inducuntur vel cancellantur. *t.* 7.

de postumis heredibus institutis vel exheredatis vel praeteritis in testamento. *t.* 8.

τ. θ'.	π κληρονόμων ἐνστάσεως καὶ ὑποκαταστάσεως.	de heredum istitutione et substitutione.	t. 9.
τ. ι'.	π ὑποκαταστάσεως τελείων καὶ ἀνήβων.	de substitutione adultorum et pupillorum.	t. 10.
τ. ια'.	π δόγματος συγκλήτου τρεβελλιανοῦ καὶ π φιδειικομμισσαρίων ἀγωγῶν ἀποκαταστάσεως καὶ περὶ ἀποκαταστάσεων.	de senatusconsulto trebelliano et de fideicommissariarum actionum restitutione et de restitutionibus.	t. 11.
τ. ιβ'.	π αἱρετικῶν ἐνστάσεων.	de condicionalibus institutionibus.	t. 12.
τ. ιγ'.	π δικαίου ἐνστάσεως καὶ δούλου ἐνστάτου καὶ περὶ ὑποκαταστάτων τελείων καὶ ἀνηλίκων.	de iure institutionis et servo instituto et de substitutis adultis et minoribus.	t. 13.
τ. ιδ'.	π προσποριστέας καὶ παραιτητέας καὶ προσελεύσεως καὶ ἐκζητουμένης κληρονομίας καὶ περὶ τῆς πρὸ ἀνοίξεως τῆς διαθήκης κληρονομίας παραπεμπομένης.	de adquirenda et omittenda (hereditate) et aditione et quaerenda hereditate et de ante apertas tabulas transmissa hereditate.	t. 14.
τ. ιε'.	ἐάν τις διασκέψεως χάριν τῆς διαθήκης ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ νέμηται κληρονομίαν.	si quis testamenti evitandi causa ab intestato vel alio quo modo possideat hereditatem.	t. 15.
τ. ις'.	π τῶν ἐξ ἐπιβουλῆς ἀναιρουμένων: —	de per insidias occisis.	t. 16.
τ. ιζ'.	π τῶν ἀγαθῆς διακατοχῆς ἀπὸ διαθήκης.	de bonorum possessione contra trabulos.	t. 19.
τ. κ'.	π διανεμήσεων καὶ περὶ βουλήσεων τῶν εἰς τοὺς παίδας γινομένων.	de divisionibus et de voluntatibus in liberos collatis.	t. 20.
τ. κα'.	π διαθήκης στρατιώτου.	de testamento militos.	t. 21.
	ΒΙΒΛΙΟΝ Λς'.	LIBER XXXVI.	
τ. α'.	π κοδικέλλου: —	de codicillis.	t. 1.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΖ'.	LIBER XXXVII.	
τ. α'.	π ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων.	de tutoribus et curatoribus.	t. 1.
τ. β'.	π τῶν ἐκ διαθήκης ἐπιτρόπων.	de tutoribus ex testamenti.	t. 2.
τ. γ'.	π νομίμων ἐπιτρόπων.	de tutoribus legitimis.	t. 4.
τ. ς'.	τίνες αἰτοῦσι κουράτωρας καὶ ἐπιτρόπους καὶ ποῦ αἰτοῦνται.	Qui petunt curatores et tutores et ubi petuntur.	t. 6.
τ. ζ'.	π διοικήσεως ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων καὶ π κινδύνου αὐτῶν, οἵτινες ἐδιώκησαν ἢ οὔ καὶ περὶ ἐναγόντων ἢ ἐναγομένων ἑνὸς ἢ πολλῶν: —	de administratione tutorum et curatorum et de periculo eorum, qui administraverunt vel non et de iis qui agunt vel conveniuntur, uno seu pluribus.	t. 7.
fol. 12^{r}.			
τ. η'.	Περὶ αὐθεντείας καὶ συναινέσεως ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων: —	de auctoritate et consensu tutorum et curatorum.	t. 8.
τ. θ'.	Ἐκ ποίου φάκτου ἐπίτροποι ἢ κουράτορες ἧττον ἐνάγεσθαι ἢ συνέρχεσθαι δύνανται: —	ex quo facto tutores vel curatoris minus conveniri possunt.	t. 9.
τ. ιβ'.	Ὥστε ἀκωλύτως ἐπιτροπεύειν τὰς μητέρας τῶν παίδων, εἰ καὶ ὑπευθύνους αὐτοὺς ἔχοιεν, ἢ εἰ καὶ εἶεν αὐτοῖς ὑπεύθυνοι καὶ μηδὲ ὅρκον ὑπεχούσας, ὡς οὐ δευτερωγαμοῦσιν καὶ περὶ τοῦ ὑποκεῖσθαι αὐτὰς τοῖς ἐπιτροπικοῖς λογισμοῖς: —	ut sine impedimento tutelam liberorum matres gerant et si debitores eos habeant vel eis debitores sint et neque iuramentum praestent non ad alteras nuptias se transituras et de subiciendis eis tutoriis rationibus.	t. 12.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΗ'.	LIBER XXXVIII.	
τ. α'.	Περὶ ἀποφυγῆς ἤγουν ἀπολύσεως εὐλόγων ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων: —	de effugio sive liberatione ex iustis causis tutorum et curatorum.	t. 1.

τ. β'.	*Ποῦ ὁ πούπιλλος ἢ ἐνάγεσθαι καὶ διαιτᾶσθαι ὀφείλει· καὶ περὶ δαπανημάτων αὐτοῦ:* —	Ubi pupillus duci et educari debet et de sumptibus eius.	*t.* 2.
τ. γ'.	*Περὶ τῆς κατ' ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων ἀγωγῶν· καὶ τοῦ παρατίθεσθαι αὐτοὺς τοὺς λογισμούς:* —	de actionibus contra tutores et curatores et de praestandis ab eis rationibus.	*t.* 3.
τ. δ'.	*Περὶ ἐναντιώσεως ἐπιτρόπων καὶ ἐντελοῦς ἀγωγῆς:* —	de contraria tutelae et perfecta actione.	*t.* 4.
τ. ε'.	*Περὶ τῆς κινουμένης ἀγωγῆς κατὰ τῶν ἀμφιβαλλομένων εἶναι ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων καὶ διοικούντων τὰ πράγματα.*	de actione mota contra eos de quibus ambigitur an tutores sint et curatores et rerum administratores.	*t.* 5.
τ. ζ'.	*Περὶ καταλιμπανομένων πραγμάτων τινί ἐφ' ᾧ μετὰ πίστεως ἑτέρῳ ταῦτα παρασχεῖν καὶ περὶ κληρονόμων ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων καὶ ἐγγυητῶν αὐτῶν:* —	de rebus cuidam relictis ut cum fide alteri haec praestet et de heredibus tutorum et curatorum et fideiussibus eorum.	*t.* 7.
τ. η'.	*Περὶ τοῦ ἐνέχεσθαι τοὺς στρατηγοὺς ἐπὶ ἀπορίᾳ τῶν γινομένων ἐπιτρόπων.*	de conveniendis magistratibus cum non sint solvendo tutores facti.	*t.* 8.
τ. θ'.	*Περὶ πραγμάτων τούτων οἵτινες ὑπὸ ἐπιτροπὴν ἢ κουρατορίαν εἰσὶν πρὸς τὸ χωρὶς ἀποφάσεως μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι καὶ πότε ψῆφος χρειώδης οὐκ ἔστι:* —	de rebus eorum qui sub tutela curave sunt ne sine decreto alienentur vel obligentur et quando sententia non est utilis.	*t.* 9.
τ. ι'.	*Π̔ κουρατόρων μαινομένων ἢ ἀσώτοις ἢ ἄλλοις ἔξω τῶν ἡττόνων διδομένων.*	de curatoribus furiosorum vel prodigis aliisne praeter minores datis.	*t.* 10.
τ. ια'.	*τὸ πρᾶγμα τοῦ ἀνήβου σῶον ἔστω.*	Res pupilli salva sit.	*t.* 11.
τ. ιζ'.	*π̔ τόκων ὀρφανικῶν.*	de usuris pupillaribus.	*t.* 17.
τ. ιθ'.	*πότε οἱ ἐπίτροποι ἢ οἱ κουράτορες παύονται.*	Quando cessent tutores vel curatores.	*t.* 19.
	BIBΛION ΛΘ'.	LIBER XXXIX.	
τ. α'.	*π̔ μέμψεως διαθήκης.*	de censura testamenti.	*t.* 1.
τ. β'.	*Π̔ παρανόμου καί ῥηγνυμένης καὶ ἀκύρου διαθήκης.*	de iniusto et rupto et inrito testamento.	*t.* 2.
	BIBΛION Μ'.	LIBER XL.	
τ. α'.	*Π̔ κυρίας διακατοχῆς καὶ πότε πίνακες διαθήκης ἔρρωνται:* —	de bonorum possessione et quando tabulae testamenti valent.	*t.* 1.
τ. γ'.	*Π̔ ἀγαθῆς διακατοχῆς· καὶ ἐναντιώσεως:* —	de bonorum possessione et impugnatione.	*t.* 3.
τ. δ'.	*Π̔ συνεζευγμένου μετὰ αὐτεξουσίου παιδὸς αὐτοῦ καὶ π̔ γαστρός εἰς διακατοχὴν ἀποστελλομένης:* —	de coniungendo cum emancipato filio eius et de ventre in possessionem mittendo.	*t.* 4.
fol. 12ᵛ. τ. ε'.	*Περὶ καρβωνιανίυ παραγγέλματος· ἡνίκα ἀμφίβολός ἐστιν ἡ τοῦ ἀνήβου σπορά:* —	de carboniano edicto, quando dubia sit pupillo origo.	*t.* 5.
τ. ς'.	*Ἐὰν παρὰ γονέων τις αὐτεξούσιος γένηται:*	si a parentibus quis emancipetur.	*t.* 6.
τ. ζ'.	*Πότε τῶν μὴ αἰτούντων τὰ μέρη τῶν αἰτούντων ἐφαρμόζει· καὶ περὶ τῆς τῶν ὑπαρχόντων κατοχῆς κατὰ τῆς διαθήκης· καὶ περὶ τῆς τῶν ὑπαρχόντων κατοχῆς τῶν ἀπελευθέρων:* —	Quando non petentium partes petentibus competunt et de bonorum possessione secundum testamentum et de bonorum possessione libertorum.	*t.* 7.
τ. η'.	*Περὶ παραιτήσεως τῆς τῶν ὑπαρχόντων διακατοχῆς καὶ ὅθεν οἱ νόμιμοι συγγενεῖς:* —	de omittenda bonorum possessione et unde legitimi.	*t.* 8.
τ. θ'.	*Περὶ τῆς τῶν πραγμάτων διακατοχῆς· καὶ περὶ ἐκδικήσεως κληρονομίας:* —	de rerum possessione et de vindicatione hereditatis.	*t.* 9.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΑ'.	LIBER XLI.	
τ. α'. *Περὶ φαλκιδίου:*	de falcidia.	*t.* 1.
τ. β'. *Ἐάν τι πλέον ἧπερ κατὰ τὸν νόμον τοῦ φαλκιδίου καταλειφθῇ ληγάτον:* —	si quod amplius quam secundum legem falcidiam (licuisset) relictum sit legatum.	*t.* 2.
τ. γ'. *Θέσπισμα συγκλήτου λεγόμενον τρεβελλιάνιον· π τῶν ὁρισθέντων ἀποκαθιστᾶν κληρονομίαν καὶ ὀφειλούντων παρακρατεῖν φαλκίδιον.*	Senatus consultum quod dicitur trebellianum. de iis qui iussi sunt restituere hereditatem et debent retinere falcidiam.	*t.* 3.
τ. δ'. *Π τῶν κληρονόμων καὶ τοῦ φαλκιδίου:* —	de heredibus et falcidia.	*t.* 4.
τ. ε'. *Π τῶν εἰς παῖδας ἀμέτρων δωρεῶν:* —	de in liberos immodicis donationibus.	*t.* 5.
τ. ς'. *Π ὅρκου δοθέντος παρὰ τοῦ τελευτῶντος ἕνεκεν τοῦ μέτρου τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας.*	de iureiurando a defuncto dato circa modum eius patrimonii.	*t.* 6.
τ. ζ'. *Π συνεισφορᾶς πραγμάτων.*	de collatione rerum.	*t.* 7.
ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΒ'.	**LIBER XLII.**	
τ. α'. *Π ἀπαιτήσεως κληρονομίας καὶ ἐκδικήσεως αὐτῆς.*	de petitione hereditate eiusque vindicatione.	*t.* 1.
τ. β'. *Ἐὰν μέρος κληρονομίας ἀπαιτῆται καὶ π νομῆς κληρονομίας καὶ περὶ τῆς κατὰ πίστιν κληρονομίας ἀπαιτήσεως:* —	pars hereditatis petatur et de possessione hereditatis et de fideicommissaria hereditatis petitione.	*t.* 2.
τ. γ'. *Π μερίσεως φαμηλίας:* —	de familia erciscunda.	*t.* 3.
τ. δ'. *Π ἐπερωτήσεως ἐν δικαστηρίῳ γινομένης καὶ ἀντεπερωτήσεως πραχθείσης.*	de interrogatione in iudicio facta et de contraria stipulatione.	*t.* 4.
ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΓ'.	**LIBER XLIII.**	
τ. α'. *Π ἐπερωτήσεως ἔξω δικαστηρίου γινομένης καὶ περὶ προστι . . ων τῶν αὐτῶν ἀρχόντων:* —	de stipulatione extra iudicium facta et de . . .	*t.* 1.
τ. β'. *Π δύο ἐνεχομένων παρ' ἑαυτῶν ἀποκαθισταμένων:* —	de duobus reis.	*t.* 2.
τ. γ'. *Π ἐπερωτήσεως δούλων:* —	de stipulatione servorum.	*t.* 3.
τ. ε'. *Π οὗ ἡ δεσποτεία ἀμφιβάλλεται:* —	de eo, de cuius dominio litigatur.	*t.* 5.
τ. ς'. *Π συναλλάγματος παρεντεθείσης ἐπερωτήσεως.*	de stipulatione contractui inserta.	*t.* 6.
ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΔ'.	**LIBER XLIV.**	
τ. α'. *π ληγάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων δίδοσθαι.*	de legatis et fideicommissis (dari).	*t.* 1.
τ. β'. *π ληγάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων.*	de legatis et fideicommissis.	*t.* 2.
τ. γ'. *π ληγάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων.*	de legatis et fideicommissis.	*t.* 3.
τ. δ'. *π ἐνιαυσιαίων ληγάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων.*	de annuis legatis et fideicommissis.	*t.* 4.
τ. ε'. *π χρήσεως παρόδου καὶ οἰκήσεως καὶ ὑπουργίας κατὰ ληγάτων καὶ πίστει καταλιμπανομένων δοθέντων.*	de usu itineris et habitatione et operis per legata et fideicommissa datis.	*t.* 5.
τ. ζ'. *π προικὸς ἀντιληγατευθείσης.*	de dote relegata.	*t.* 7.

τ. η'.	ε π καλλονῆς ἢ ἐπιλογῆς ληγάτου.	de optionis vel electionis legato.	t. 8.
τ. θ'.	ε π σίτου οἴνου ἐλαίου ληγατευθέντος.	de frumento vino oleo legato.	t. 9.
τ. ι'.	ε π κατασκευῆς ἢ τῶν πρὸς ὑπηρεσίαν ληγατευθέντων.	de suppellectile seu de iis quae ad ministerium pertinent legatis.	t. 10.
τ. ιδ'.	ε π τροφείων ληγατευθέντων.	de alimentis legatis.	t. 14.
τ. ιε'.	ε π χρυσοῦ ἀργυρίου καθαροῦ κοσμίων ἢ μύρων ἢ ἀνδριάντων ληγατευθέντων.	de auro argento mundo ornamentis vel unguentis vel statuis legatis.	t. 15.
τ. ις'.	ε π ἐλευθερίας χρεῶν ληγατευθείσης καὶ πλαστῆς αἰτίας καταβολῆς ληγάτου καὶ τοῦ πίστει καταλειφθέντος.	de liberatione debiti legata et falsa causa solutionis legati et fideicommissi.	t. 16.
τ. ιζ'.	ε π ἀφαιρέσεως ἢ μεταφορᾶς ληγάτων ἢ φιδεικομμίσσων.	de ademptione vel translatione legatorum vel fideicommissorum.	t. 17.
τ. ιη'.	ε π πραγμάτων ἀμφιβόλων ληγατευομένων καὶ περὶ ἀφανῶν προσώπων.	de rebus dubiis legatis et de incertis personis.	t. 18.
τ. ιθ'.	ε π αἱρέσεως καὶ δηλώσεως αἰτίας καὶ τρόπου αὐτῶν ἅτινα ἐν διαθήκῃ περὶ ληγάτων γράφονται.	de condicione et demonstratione causa et modo eorum quae in testamento de legatis scribuntur.	t. 19.
τ. κ'.	ποίαις ἡμέραις τὸ ληγάτον ἢ τὸ φιδεικόμμισσον ἀργεῖ.	quibus diebus legatum vel fideicommissum cedit.	t. 20.
τ. κα'.	τίνα τῶν ληγάτων καὶ τῶν φιδεικομμίσσων φυλακτέων χάριν ἀσφαλίζεται ὁ κληρονόμος.	quomodo de legatis fideique commissis servandis satisdat heres.	t. 21.
τ. κβ'.	ε π τοῦ ἵνα εἰς τὴν νομὴν τῶν ληγάτων ἢ φιδεικομμίσσων ἐξείη δοθῆναι.	ut in possessionem legatorum vel fideicommissorum liceat dari.	t. 22.
τ. κγ.	ε π ληγάτων παρασχετέων, τῆς διαθήκης ἀντιλεγομένης διὰ τῆς τῶν πραγμάτων νομῆς ἀπαιτήσεως.	de legatis praestandis, testamento impugnato per rerum possessionis petitionem.	t. 23.
τ. κδ'.	ε π ληγάτων: —	de legatis.	t. 25.
τ. κς'.	Κοινὰ περὶ ληγάτων καὶ πίστει καταλελημμένων καὶ ε π τῆς τῶν καταλειφθέντων ἀναιρέσεως.	communia de legatis et fideicommissis et de relictorum ademptione.	t. 26.
τ. κη'.	ε π τῶν ὑπὸ τρόπον ληγάτων ἤτοι τῶν πίστει καταλιμπανομένων.	de sub modo relictis legatis sive fideicommissis.	t. 28.
τ. λ'.	ε π ἀνιόντων καὶ κατιόντων· πῶς δεῖ αὐτοῖς ληγάτα παραπέμπειν.	de ascendentibus et descendentibus; quomodo eis legata transmittere oportet.	t. 30.
τ. λα'.	Τότε τῆς διακατοχῆς τῶν ληγάτων ἢ φιδεικομμίσσων τηρουμένων ἡ αἰτία συγκεχώρηται, ὅτε ἱκανοδοσία δοθῆναι ὀφείλει.	Tunc possessionis legatorum vel fideicommissorum servandorum remittitur causa cum satisdatio dari debet.	t. 31.
fol. 25^{v}.	ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΕ'.	LIBER XLV.	
τ. α'.	ε π τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας τῶν συγγενῶν.	de ab intestato hereditate cognatorum.	t. 1.
τ. β'.	Ἀγωγὴ, ἣν ὁ νόμος τοῖς συγγενέσι δίδωσιν.	Actio, quam lex cognatis dat.	t. 2.
τ. γ'.	ε π βαθμῶν συγγενῶν καὶ ἀγχιστῶν καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν καὶ ὅτι ἴσως κληρονομοῦσιν οἱ ἐξ ἀρρενογονίας καὶ θηλυγονίας συγγενεῖς.	de gradibus cognatorum et adfinium et nominibus eorum et quod ex aequo heredes fiunt qui per masculinam lineam et qui per femininam cognati sunt.	t. 3.

τ. δ'.	π ὑπάρξεων μητρικῶν.	de substantiis maternis. t. 4.
τ. ε'.	Ἀγωγὴ δι' ἧς ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ συγγενῶν μὴ ὑπόντων κληρονομοῦσιν ἀλλήλους.	Actio, per quam vir aut uxor, cognatis non extantibus, invicem fiunt heredes. t. 5.
τ. ς'.	π ἀρμενίων ὥςτε καὶ αὐτοὺς ἐν πᾶσι τοῖς ῥωμαίων ἀκολουθεῖν νόμοις.	de Armeniis ut et ipsi in omnibus romanorum sequantur leges. t. 5.
	: — τελος τῶι ἐπ ναξ ρηται.	Finis.

ΑΡΧΗ CΥΝ ΘΕΩ ΤΟΥ Γ' ΒΙΒΛΙΟΥ ΗΤΟΙ ΤΟΥ Γ' ΤΕΥΧ. ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΑ', ΤΙΤΛΟC Α'.

Initium cum Deo libri III¹ hoc est III¹ tomi. LIBER XXXI, TITVLVS I.

---

fol. 42ᵛ.	τέλος τοῦ Γ' τεύχους	Finis III¹ tomi
	ΠΙΝΑΞ CΥΝ ΘΕΩ ΤΟΥ Δ' ΤΕΥΧΟΥC.	INDEX CVM DEO IV¹ TOMI.
	ΒΙΒΛΙΟΝ Μς'.	LIBER XLVI.
τ. α'.	περὶ καταστάσεως ἀνθρώπων καὶ διαιρέσεως προσώπων καὶ πραγμάτων καὶ ποιότητος αὐτῶν.	de statu hominum et divisione personarum et (de) rebus et qualitate earum. t. 1.
τ. γ'.	περὶ διαιρέσεως πραγμάτων καὶ ποιότητος αὐτῶν: —	de divisione rerum et qualitate earum. t. 3.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΖ'.	LIBER XLVII.
τ. α'.	περὶ δωρεῶν τῶν ἐν ζωῇ: —	de donationibus in vita factis. t. 1.
τ. γ'.	περὶ τῶν μετὰ θάνατον δωρεῶν:	de post mortem donationibus. t. 3.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΗ'.	LIBER XLVIII.
τ. α'.	περὶ ἐλευθεριῶν: —	de manumissionibus. t. 1.
τ. β'.	περὶ τῆς τῶν ἐλευθερωθέντων ἐκδικήσεως: —	de manumissorum vindicatione. t. 2.
τ. γ'.	περὶ ἐλευθεριῶν δούλων τῶν εἰς σύστασιν οἷς ἀνήκουσιν ἐπιτιθεμένων καὶ π τῶν ἀπελευθέρων ἐν διαθήκῃ.	de manumissionibus servorum eis quibus pertinent impositis et de manumissis in testamento. t. 3.
τ. δ'.	περὶ τῶν διὰ μέσου προσώπου καταλειφθέντων ἐλευθερωθῆναι.	de iis quibus per mediam personam relicta est libertas. t. 4.
τ. ε'.	π ἀφαιρέσεως ἐλευθερίας καὶ περὶ τῶν ὑπὸ ἡμέραν ἢ αἵρεσιν ἐλευθερωθέντων.	de ademptione libertatis et de ex die vel sub condicione manumissis. t. 5.
τ. ς'.	Οἵτινες ἄνευ ἐλευθερίας εἰς ἐλευθερίαν μετέρχονται.	Qui sine manumissione ad libertatem perveniant. t. 6.
τ. ζ'.	τίνες καὶ παρὰ τίνων ἐλεύθεροι οὐ γίνονται.	qui et a quibus non fiant liberi. t. 7.
τ. η'.	περὶ ἐλευθεριῶν αἰτίας: —	de manumissionum causa. t. 8.
τ. θ'.	τίνι πρὸς ἐλευθερίαν ἀναβοᾶν οὐκ ἔξεστιν.	quibus ad libertatem proclamare non licet. t. 9.
τ. ι'.	ἐὰν εὐγενῆς εἶναι λέγεται: —	qui ingenuus esse dicatur. t. 10.
τ. ιη'.	περὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων ἐλευθεριῶν.	de per fideicommissa relictis libertatibus. t. 13.
τ. ιε'.	περὶ .... χυροδοσίας ἀπελευθερώσεως: —	de eorum qui pigneri dati sunt manumissione. t. 15.
τ. ις'.	περί τινων παρὰ δεσπότου ἐλευθερωμένων: —	de quibusdam a domino manu missis. t. 16.
τ. ιη'.	ὑπὲρ ὧν αἰτιῶν οἱ δοῦλοι ἔπαθλον λαμβάνουσι τὴν ἐλευθερίαν: —	quibus ex causis servi praemium libertatis adsequuntur. t. 18.

τ. ιϑ.	κοινὰ περὶ ἐλευθεριῶν:	communia de manumissionibus.	t. 19.
τ. κα'.	περὶ ἐλευθέρου δοθέντος ὑπὲρ δούλου δικάσασθαι.	de libero dato pro servo.	t. 21.
fol. 14[r].	(lib. LVIII)		
τ. ς'.	ποίῳ τρόπῳ αἱ δουλεῖαι ἀπόλλυνται: —	quomodo servitutes amittantur.	t. 6.
τ. ζ'.	π δουλείας καὶ ὕδατος: —	de servitute et aqua.	t. 7.
τ. η'.	π τόπων καὶ παρόδων δημοσίων καὶ ἀπολαύσεων αὐτῶν καὶ ἀνανεώσεως: —	de locis et itineribus publicis et usu eorum et refectione.	t. 8.
τ. ϑ'.	π ὅρων ἰϑυντέων: —	de finibus regundis.	t. 9.
τ. ι'.	π ἔργου νέου παραγγελίας τουτέστι καινοτομίας καὶ π τοῦ ἀζήμιον φυλάττεσϑαι τὸν καινοτομούμενον παρὰ τοῦ καινοτομοῦντος: —	de novi operis nuntiatione et de indemnitate, de qua cavere debet is cui nuntiatum est ei qui nuntiavit.	t. 10.
τ. ιβ'.	π ἔργων δημοσίων καὶ λογοϑεσιῶν αὐτῶν καὶ π προσόδων πόλεων: —	de operibus publicis et rationibus eorum et de reditibus civitatum.	t. 12.
τ. ιε'.	μή τι ἐν τόπῳ ἱερῷ γένηται.	ne quid in loco sacro fiat.	t. 15.
τ. ις'.	π τοῦ μή τι ἐπὶ ποταμῷ δημοσίῳ ἢ ἐν τῇ αὐτοῦ ὄχϑῃ γένηται ἵνα χεῖρον πλευσϑῇ ἢ ῥεύσῃ παρὸ τῷ πρώτῳ ϑέρει ἔρρεεν: —	Ne quid in flumine publico ripave eius fiat ut peius navigetur aut fluat quam priore aestate fluxerit.	t. 16.
τ. ιζ.	εἰς τὸ κατασχεῖν νομήν: —	de retinenda possessione.	t. 17.
τ. ιϑ'.	π καϑημερινοῦ ὕδατος καὶ ϑερινοῦ καὶ π ῥείϑρων.	de cottidiana aqua et aestiva et de rivis.	t. 19.
τ. κ'.	τό βία ἢ λάϑρα.	vi aut clam.	t. 20.
τ. κα'.	π συγχωρήσεως καὶ παρακλήσεως καὶ βαλάνου ἐκλογῆς.	de concessione et precario et glande legenda.	t. 21.
	ΒΙΒΛΙΟΝ ΝΘ'.	LIBER LIX.	
τ. α'.	π μνημάτων καὶ δαπάνης τῶν νεκρῶν.	de monumentis et funerum sumptu.	t. 1.
τ. β'.	π τοῦ τὸν νεκρὸν εἰσάγειν καὶ τάφον οἰκοδομεῖν: —	de mortuo inferendo et sepulcro aedificando.	t. 2.
τ. γ'.	π ταφῆς καὶ δαπανημάτων κηδειῶν.	de sepultura et impensis funerum.	t. 3.
	ΒΙΒΛΙΟΝ Ξ'.	LIBER LX.	
τ. α'.	π χρηματικῶν ποινῶν καὶ συκοφαντιῶν καὶ τίνες τῶν συκοφαντῶν τιμωροῦνται καὶ τίνες οὔ:	de poenis pecuniariis et calumniis et qui calumniatores puniantur et qui non.	t. 1.
τ. β'.	Ἐὰν τετράποδον ζημίαν ποιῆσαι λέγηται.	Si quadrupes damnum fecisse dicatur.	t. 2.
τ. γ'.	π νόμου τοῦ ἀκουϊλίου π ζημίας.	de lege aquilia de damno.	t. 3.
τ. δ'.	π τούτων ὅστις τίποτε ἐχχέει ἢ εἰρίπτει.	de iis, qui aliquid effundunt aut deiciunt.	t. 4.
τ. ε'.	π ἀγωγῶν τῶν κινουμένων ἡνίκα δοῦλοι ἁμαρτόντες ἐκδίδωνται ἢ τετράποδα.	de actionibus motis cum servi qui deliquerunt deduntur aut quadrupedes.	t. 5.
τ. ς'.	π δούλου ὑποφθαρέντος: —	de servo corrupto.	t. 6.
τ. ζ'.	π φυγάδων δούλων: —	de servis fugitivis.	t. 7.
τ. ϑ'.	π τοῦ ἐὰν μητρητὴς πλαστὸν τρόπον εἴπῃ.	si mensor falsum modum dixerit.	t. 9.
τ. ι'.	π ἀπαιτήσεως κλοπιμαίου πράγματος.	de petitione rei furtivae.	t. 10.

τ. ιβ'.	π κλοπῆς:	de furto. t. 12.
τ. ιγ'.	ἐάν τις ἐν διαθήκῃ ἐλεύθερος εἶναι κελευσθῇ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ δεσπότου πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας ὑφαρπάξαι ἢ διαφθεῖραί τι λέγεται: —	si quis in testamento liber esse iussus sit et post mortem domini ante aditionem hereditatis aliquid surripuisse aut corrupisse dicatur. t. 13.
τ. ιδ'.	π κλοπῆς κατὰ τῶν καπήλων καὶ πανδοχέων.	de furto contra caupones et stabularios. t. 14.
τ. ιε'.	Ἐὰν φαμηλία κλοπὴν πεποιηκέναι λέγηται.	Si familia furtum fecisse dicatur. t. 15.
fol. 14[v]. τ. ις'.	περὶ δένδρων τῶν φανερῶς ἢ λάθρα τμηθέντων.	de arboribus palam vel clam caesis. t. 16.
τ. ιζ'.	π βίᾳ πραγμάτων ἁρπαγέντων καὶ περὶ ὀχλαγωγίας ἢ π βίας ἐνόπλου.	de rebus vi raptis et de turba vel de vi armata. t. 17.
τ. ιη'.	Ἐκ τοῦ νόμου τοῦ ἰουλίου π βίας δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς.	E lege iulia, de vi publica et privata. t. 18.
τ. ιθ'.	περὶ μετοικήσεως.	de deportatione. t. 19.
τ. κ'.	π ἐμπρησμοῦ καὶ καταπτώσεως.	de incendio et ruina. t. 20.
τ. κα'.	π ὕβρεων καὶ φλυαριῶν χάρτου.	de iniuriis et libellis famosis. t. 21.
τ. κβ'.	π ἀτάκτων ἐγκλήσεων.	de inordinatis accusationibus. t. 22.
τ. κγ.	π καταφθορᾶς μνημάτων ἤτοι ἐνταφίων λειψάνων.	de violatione sepulcrorum seu reliquiarum conditarum. t. 23.
τ. κδ'.	π ἀπελατῶν.	de abigeis. t. 25.
τ. κζ'.	π ὑποδοχέων.	de receptatoribns. t. 27.
τ. κη'.	π τῶν ἐκ φυλακῶν ἀποδρασάντων.	de iis qui ex custodiis fugerunt, t. 28.
τ. λ'.	π ἀγωγῆς κατὰ περιέργων ἤτοι κακοτρόπων.	de actione contra eos qui turpes mores gerunt. t. 30.
τ. λα'.	π ὅρου ἀποκινηθέντος.	de termino moto. t. 31.
τ. λγ'.	π δημοσίων δικαστηρίων.	de publicis iudiciis. t. 33.
τ. λδ'.	π κατηγοριῶν καὶ ἐπιτιμήσεως.	de accusationibus et infamia. t. 34.
τ. λε'.	π φυλακῆς καὶ παραστάσεως ὑπευθύνων.	de custodia et exhibitione reorum. t. 35.
τ. λς'.	νόμος ἰουλίου κατὰ τῶν ἐπιβούλων.	Lex Iulii contra coniuratores. t. 36.
τ. λζ'.	νόμος ἰουλίου π τῶν ἐκ μοιχείᾳ ἐνεχομένων καὶ π φθορᾶς παρθένων καὶ χηρῶν.	Lex Iulii de iis qui in adulterio retenti sunt et de corruptione virginum et viduarum. t. 37.
τ. λη'.	π τοῦ μὴ εἶναι πορνοβοσκοὺς ἐν μηδενὶ τόπῳ τῆς ῥωμαίων πολιτείας.	Ne sint lenones in ullo loco romanorum civitatis. t. 38.
τ. λθ'.	νόμος κορνέλιος π φονευτῶν καὶ φαρμακῶν καὶ μαθηματικῶν καὶ τῶν ὁμοίων.	Lex Cornelia de sicariis et veneficis et mathematicis et similibus. t. 39.
τ. μ'.	νόμος πομπηΐου π πατροκτόνου.	Lex Pompeii de parricida. t. 40.
τ. μα'.	νόμος κορνελίου π πλαστῶν καὶ συγκλήτου θεσπισμάτων.	Lex Cornelii de falsis et (de) Senatus consultis. t. 41.
τ. μβ'.	π τούτων ἐξ ὧν τὰ ἐγκαταλειφθέντα ληγάτα ἢ κληρονομίαι ὡς ἀναξίων ἀφαιροῦνται.	de iis, a quibus relicta legata vel hereditates ut indignis auferuntur. t. 42.

τ. με'.	νόμος Ἰούλιος κατὰ τῶν νοσφιζομένων καὶ π ἱεροσύλων καὶ τῶν χρήματα δημόσια κεκλοφότων.	Lex Iulia de admittentibus peculatum et de sacrilegis et de iis qui publicas pecunias surripuerunt.	t. 45.
τ. μζ'.	π ἀν̄ου ἐλευθέρου ἀποκαταστάσεως.	de hominis liberi restitutione,	t. 47.
τ. μη'.	νόμος βάφιος π ἀνδραποδιστῶν.	Lex Fabia de plagiariis.	t. 48.
τ. μθ'.	π ἀναζητήσεως τῶν ἀπόντων καταδικαζομένων.	de requirendis absentibus damnatis.	t. 49.
τ. ν'.	π ζητήσεων ἤτοι ἐξετάσεων.	de quaestionibus seu examinibus.	t. 50.
τ. να'.	π ποινῶν.	de poenis.	t. 51.
τ. νβ'.	π πραγμάτων καταδίκων.	de rebus damnatorum.	t. 52.
τ. νγ'.	π πραγμάτων ἐκείνων οἵτινες πρὸ τῆς ἀποφάσεως ἢ θάνατον ἑαυτοῖς κατεγνωκότες ἢ κατηγορίαν παρὰ τοῦ ἀντιδίκου αὐτῶν ὑπεφθάρησαν: —	de rebus eorum qui ante sententiam vel mortem sibi consciverunt vel accusationem ab adversario corruperunt.	t. 53.
fol. 13r.			
τ. νδ'.	π παραγγελιῶν καὶ ἐξοριζομένων: —	de nuntiationibus et relegatis.	t. 54.
τ. νε'.	π τοῦ μὴ εἶναι ἰδιωτικὴν φυλακήν.	ne sit carcer privatus.	t. 55.
τ. νς'.	Ἐὰν ὁ ἔνοχος ἢ ὁ κατήγορος ἀποθάνῃ.	Si reus vel accusator moriatur.	t. 56.
τ. νζ'.	εἴ τις ἐκείνην, ἥστινος ἐπίτροπος εἴη, φθείρει.	si quis illam, cuius tutelam gerat, corrumpat.	t. 57.
τ. νη'.	π ἅρπαγος παρθένων ἢ χηρῶν, ἔτι γε μὴν (καὶ) καθιερωμένων.	de raptore virginum vel viduarum, immo vel monialium.	t. 58.
τ. νθ'.	π παιδεύσεως δούλων καὶ συγγενῶν.	de correctione servorum et cognatorum.	t. 59.
τ. ξε'.	Ὥστε ἐντὸς τοῦ ὡρισμένου καιροῦ τοῦ ἐγκλήματος τὴν ἐξέτασιν περαιωθῆναι.	Ut intra statutum tempus ab accusatione quaestio finiatur.	t. 65.
τ. ξς'.	π κατηγόρου ἀποστάντος.	de accusatore desistente.	t. 66.
τ. ξζ'.	Μὴ ἐκτὸς κελεύσεως τοῦ βασιλέως τῶν μὴ ὡρισμένων δικαστῶν ἐξέστω δημεῦσαί τινα.	Ne sine iussu principis liceat bona cuiusdam publicare.	t. 67.
τ. ξθ'.	π λειψάνων τῶν τιμωρηθέντων.	de reliquiis eorum qui poena adfecti sunt.	t. 69.

— ⁘ · · · · · ⁘ · · · · ·

ΤΕΥΧΟΣ Δ'. ΒΙΒΛΙΟΝ Μς'. ΤΙΤΛΟΣ Α'. | TOMUS IV. LIBER XLVI. TITULUS I.

fol. 166r.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΘ', ΤΙΤΛΟΣ Α'

π συναλλάγματος πράσεως καὶ ἀγορασίας καὶ π συμφώνων τοῦ τε πράτου καὶ ἀγοραστοῦ συντεθέντων καί ποῖα πράγματα οὐ δύνανται πιπράσκεσθαι καὶ περὶ εὐνούχων καὶ π πατέρων τοὺς υἱοὺς ἐκποιούντων.

α'. Ποτὲ καταλλαγὴ ἦν πραγμάτων ἀντιδιδομένων, ὕστερον δὲ γέγονεν ἡ πρᾶσις, ἀργυρίων ἐπινεμηθέντων· χωρὶς γὰρ ἀργυρίων οὐ συνίσταται πρᾶσις: —[1] fr. 1 pr. § 1. C. 18, 1.

Ἐαν ‖ ασω π .... καὶ ὅσου δυνηθῶ πλείονος πωλῆσαι ἔρρωται: — fr. 7. § 2.

ι'. Καὶ ἐὰν ἀντὶ παρθένου γυναῖκα ἀγοράσω, οὐ μὴν ἔνθα ἀντὶ ἀνδρὸς ἠγοράσθη γυνή: — fr. 11. § 1.

ιγ'. Ἐὰν οἱ δύο πλανηθῶσι καὶ νομίσωσι τὸ πιπρασκόμενον χρυσοῦν εἶναι χαλκοῦν ὂν οὐκ ἔρρωται· εἰ δὲ κἂν ἐλάχιστον μέρος εἶχε χρυσοῦν ἢ κεχρυσωμένον ἦν, ἔρρωται ἡ πρᾶσις: — fr. 14.

Ἐπίτροπος οὐ δύναται τοῦ ἀνήβου ἀγορᾶσαι πρᾶγμα, τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων, κουράτορος καὶ τὰ ἀλλότρια διοικοῦντος καὶ τοῦ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τὰ ἀλλότρια διοικοῦντος καὶ φροντιστοῦ καὶ διοικετοῦ καὶ τοῦ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ἀλλότρια διοικοῦντος: — fr. 34. § 7.

Ὁ τίμημα μὲν ὁρίσας κατὰ δὲ δωρεὰν μέλλων αὐτὸ μὴ ἀπαιτεῖν οὐ δοκεῖ πιπράσκειν: — fr. 36.

Ἐὰν οὕτως εἶπεν· ἔστω ὁ ἀγρὸς πεπραμένος ὅσου ὁ κληροδοτήσας μοι αὐτὸν ἠγόρασεν, καὶ εὑρεθῇ μὴ πραθεὶς ἀλλὰ δωρηθεὶς αὐτῷ, οὐ συνέστη ἡ πρᾶσις: —[2] fr. 37.

Εἰ μὲν εἰς παντελὲς γένηται πρᾶσις δωρεᾶς
fol. 166v. αἰτίᾳ, οὐκ ἔρρωται· εἰ δὲ δωρεᾶς αἰτίᾳ πραθείη ἥττονος τιμήματος, ἰσχύει· μεταξὺ δὲ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὐδὲ οὕτω ἔρρωται[3] ||| κ‖ς ἡ πρᾶσις: — fr. 38. D. 18, 1.

Ὁ τυφλὸν πιπράσκων καὶ περὶ τῆς ὑγιείας ἐπερωτώμενος αὐτοῦ, οὐ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀλλὰ τῶν λοιπῶν ἐπερωτᾶσθαι δοκεῖ: — fr. 43. § 1.

μς'. Οὐδεὶς ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῦ χειριζομένου ὀφικίου ἀγοράζειν τι δύναται δι' ἑτέρου ἢ δι' ἑαυτοῦ· ἐπεὶ καὶ τοῦ πράγματος ἐκπίπτει καὶ εἰς τὸ τετραπλοῦν ἐνάγεται. fr. 46.

[1] habet Syn. [2] Ita codex; sequuntur duae lineae vix legendae | ι ‖ δ .... [3] habet Syn.

LIBER XIX, TITULUS I

de contractu venditionis et emptionis et de pactis venditoris et emptoris compositis et quae res non possint venumdari et de eunuchis et de patribus filios alienantibus.

Olim permutatio erat rerum invicem datarum, postea vero introducta est venditio, pecuniis adinventis; nam sine pecunia non consistit venditio. fr. 1 pr. § 1. D. 18, 1. 1.

— — — — et quanto amplius potuero vendere, valet. fr. 7. § 2.

Et si pro virgine mulierem emero, non vero ubi pro viro empta sit mulier. fr. 11. § 1. 10.

Si ambo erraverint et putaverint id quod venderetur aureum esse, cum esset aeneum, non valet [emptio]: si vero vel minimam partem auri habuit vel deauratum fuit, valet venditio. fr. 14. 13.

Tutor non potest pupilli rem emere: idem et in similibus [personis locum habet], curatore eoque qui aliena negotia gerit et eo qui contra voluntatem domini aliena gerit et actore et administratore et eo qui contra voluntatem domini res alienas gerit. fr. 34. § 7.

Qui pretium statuit non petiturus id donationis causa non videtur vendere. fr. 36.

Si ita dixerit: „sit fundus venditus quanti auctor meus eum emerit“ et inveniatur non venditum sed donatum [eum fundum] ei fuisse, non constitit venditio. fr. 37.

Si omnino facta sit venditio donandi causa, non valet; sin autem donationis causa vendatur minoris pretii, valet: inter virum autem et uxorem ne sic quidem venditio valet ... fr. 38. D. 18, 1.

Qui coecum vendit et de sanitate eius promittit, non de oculis, sed de ceteris promittere videtur. fr. 43. § 1.

Nemo ex officio a se gesto aliquid emere potest per alium aut per semetipsum; nam et re cadit et in quadruplum convenitur. fr. 46. 46.

— — — — — — — — — — —
ῥητῶς.

νδ'. *Διὰ μικρὰν αἰτίαν ἡ γενομένη καλῇ πίστει πρᾶσις οὐκ ἀνατρέπεται:* — fr. 54.

Propter parvam causam facta bona fide venditio non rescinditur. fr. 54. 54.

— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

ξδ'. *Συνεφώνησα τόσους κεράμους ποιῆσαι ἐπὶ δήλῃ ποσότητι τοῦ νομίσματος· εἰ μὲν σῇ ἐστιν ἡ ὕλη ἐξ ἧς γίνονται πρᾶσίς ἐστιν· εἰ δὲ ἐγὼ δέδωκα αὐτὴν, μίσθωσίς ἐστιν. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς πράσεως ἡ δεσποτεία τῆς ὕλης ἀμείβεται, ἐπὶ δὲ τῆς μισθώσεως τοῦ αὐτοῦ μένει:* —[1] fr. 65.

Pactus sum tot amphoras facere, certam quantitatem pro singulis aureis: si quidem tua est materia unde fiunt, venditio est; si vero ego eam praestiti, locatio est. Nam in venditione mutatur dominium materiae; in locatione vero eiusdem manet. fr. 65. 64.

ξζ. *Πᾶσα πρᾶσις μετὰ ἰδίας αἰτίας* — — —

Omnis venditio cum sua causa — — — 68.

— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

— — *εἰ μὴ ἑτερόν τι συνέδοξεν:* — fr. 67.

— — nisi quid aliud placuerit. fr. 67.

Ὁ ἀγοράσας σῖτον ἐκ τοῦ δημοσίου κανόνος ἢ πωλήσας κεφαλικῶς τιμωρεῖται: — c. 3. C. IV, 40.

Qui emit frumentum ex publico canone aut vendit capitaliter punitur. c. 3. C. 4, 40.

πζ. *Οὐ δύναται ὁ πὴρ τὸν υἱὸν οὐδὲ πωλεῖν οὐδὲ δωρεῖσθαι οὐδὲ ὑποτίθεσθαι, ἢ ἄλλῳ οἱῳ δήποτε τρόπῳ ἐκποιεῖν οὐδὲ προσχήματι τῆς τοῦ λαμβάνοντος ἀγνοίας εἰς ἄλλον δύναται μεταφέρειν:* — c. 1. IV, 43.

Non potest pater filium nec vendere nec donare nec pignerare nec alio quolibet modo alienare neque praetextu ignorantiae eius qui accipit in alium potest transferre. c. 1. C. 4, 43. 87.

πη'. *Εἴ τις διὰ τὴν πολλὴν πενίαν καὶ τὴν ἔνδειαν τῆς τροφῆς ἕνεκεν ἔρρωται ἡ πρᾶσις· ἐπὶ τούτῳ δὲ μόνον ἔρρωται, ἐφ' ᾧ τὸν ἀγοράσαντα μὴ ἄλλως ἀναγκάζεσθαι ἀποδοῦναι ταῦτα τὰ πρόσωπα, ἐὰν μὴ ἢ τὸ τίμημα λάβῃ ὅσου εἰσὶν ἄξια νῦν, ἢ ἀνδράποδον αὐτοῖς ὅμοιον* [c. 2] — —

Si quis propter nimiam paupertatem et egestatem alimoniae causa [vendiderit] valet venditio: hactenus autem solum valet, ut emptor non aliter cogatur reddere has personas nisi vel pretium accipiat, quanti nunc dignae sunt, vel mancipium eius simile [c. 2] 88.

— — — — — — — — — — —

fol. 246'. — — — — — — — — — — —

civitatis vel si mancipium venierit ea lege ut manu mitteretur vel non manumitteretur (*rubrica tituli* VII').

XIX, 7. *τῆς πόλεως ἢ ἐὰν ἀνδράποδον πραθῇ ἐπὶ ὅρῳ τοῦ ἐλευθερωθῆναι ἢ μὴ ἐλευθερωθῆναι:* —

α'. *Ὁ ἐπὶ ἐξαγωγῇ πραθεὶς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας δύναται διάγειν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, εἰ μὴ ῥητῶς ἐκωλύθη:* — fr. 2. D. 18, 7.

Qui veniit ea lege ut educeretur ab Italia potest degere in provincia, nisi specialiter vetitus sit. fr. 2. D. 18, 7. 1.

β'. *Ἐὰν ὁ πραθεὶς δοῦλος κωλυθῇ τοῦ προαστείου, καὶ τῆς πόλεως κωλύεται, ἵνα μὴ τῶν μειζόνων ἀπολαύῃ ὁ τῶν ἡττόνων κωλυθείς:* —[2] fr. 5.

Si servus venditus prohibeatur suburbio et urbe arcetur; ne maioribus fruatur qui minoribus est prohibitus [frui]. fr. 5. 2.

ι'. *Ἐὰν πωλήσω δούλους ἐπὶ τῷ μὴ πειραθῆναι* — — *ἑτέρου καὶ ὥστε τελευτῶντός σου ἐλευθέρους αὐτοὺς εἶναι κἂν αὐτὸς μὴ ἐλευθερώσῃς αὐτούς, γίνονται μετὰ θάνατόν σου ἐλεύθεροι:* — fr. 10.

Si vendidero servos ea lege ne — — alterius et ut post mortem tuam ipsi liberi essent, quamvis tu eos non manumiseris, fiunt post mortem tuam liberi. fr. 10, 10.

ια'. *Τοὺς καταφεύγοντας οἰκέτας εἰς σεβασμίας οἴκους καὶ δίκαια αἰτοῦντας οὐ χρὴ περιορᾶν, ἀλλ' εἴπερ διαγνώσεως γενομένης εὑρέθησαν οἱ δεσπόται ἢ ἀμέτρως αὐτοὺς βασανίζοντες ἢ λιμοκτονοῦντες ἢ εἰς πρᾶξιν αἰσχρὰν ἕλκοντες, ἐκ τούτων διαπιπράσκειν αὐτοὺς ἀναγκάζεσθαι πρὸς τὸ μηκέτι ὑποστρέφειν εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρᾶσιν καλῇ αἱρέσει ποιεῖν ὥστε μὴ διά τινων σεσοφισμένων αἱρέσεων*

Confugientes servos in venerabiles aedes et iusta petentes non oportet despicere; sed si causa cognita inventi fuerint domini vel sine modo eos torquentes vel eos fame necantes vel ad turpe factum trahentes, eapropter eos vendere cogendi sunt, ita ne rursus revertantur in eorum potestatem; sed et venditio bonis condicionibus facienda est, ne per quasdam exquisitas condiciones et post alienationem eos malo adficere [domini possint] vel ut in vin- 11.

[1] Syn. unde plura supplevi. [2] habet Syn.

καὶ μετὰ τὴν ἐκποίησιν αὐτοὺς κακοποιεῖν ἢ ἐν δεσμοῖς εἶναι συμφωνοῦντας ὥστε μηδέποτε ἐλευθερωθῆναι ἢ εἰς τὸ οἰκεῖν ἐν χώρᾳ βαρυτάτους ἐχούσῃ τοὺς ἀέρας: —[1] fr. 2. D. 1, 6.

culis degant paciscendo vel ne manumittantur vel ut habitent in regione gravem aerem habente. fr. 2. D. 1, 6.

Ἐάν πωλήσῃ οἰκέτην ἐπὶ τῷ μηδέποτε αὐτὸν ἐπιβῆναι τῆσδε τῆς πόλεως συμφωνήσῃ δὲ· „ἐὰν ἐπιβῇ τῆς πόλεως ἐξεῖναι αὐτῷ χεῖρας ἐπιβάλλειν καὶ ἀφαιρεῖσθαι αὐτὸν“ δύναται μὲν ὁ ἀγοραστὴς ὡς δεσπότης ὢν μηδέπω τοῦ συμφώνου παραβαθέντος ἐλευθερῶσαι τοῦτον τὸν οἰκέτην· ἐὰν δὲ ἐκεῖνος ὁ ἐλευθερωθεὶς ἐπιβῇ τῶν ἀπηγορευομένων αὐτῷ τόπων, παρὰ τῷ δημοσίῳ ἐκδικεῖται εἰς διηνεκῆ δουλείαν· εἰ δὲ μὴ ἐλευθερωθεὶς ἐπιβῇ τῶν τόπων, ὁ πράτης κεχρημένος τῷ συμφώνῳ ἕλκει αὐτὸν εἰς δουλείαν: — c. 1. C. IV, 55.

Si quis vendat servum ea lege ne unquam ille ingrediatur hanc urbem, et paciscatur: „si urbem ingrediatur licere sibi manus inicere eumque abducere“ potest quidem emptor utpote dominus, cum nullomodo pactum transgressus sit, eum servum manumittere. si vero ille manumissus ingrediatur in loca sibi vetita a fisco vindicatur in perpetuam servitutem. quod si non manumissus loca illa adierit, venditor eum in servitutem [suam] trahit pactum secutus. c. 1. C. 4, 55.

ιβ'. Ἐὰν μὲν ὁ πράτης φυλάξῃ ἑαυτῷ χειρὸς ἐπιβολὴν δύναται ταύτῃ κεχρῆσθαι· εἰ δὲ μόνον
fol. 246ᵛ. συνεφώνησεν κἂν ἐπερώτησεν πρόστιμον καὶ αὐτὸς τὸ πρόστιμον ἀπαιτεῖ καὶ ὁ δημόσιος ἐκδικεῖ τὸν ἀνδράποδον· δεῖ δὲ σκοπεῖν εἰ γνώμῃ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπεβη τοῖς κεκωλυμένοις τόποις ὁ οἰκέτης: — c. 2. C. IV, 55.

Si quidem venditor sibi manus iniectionem reservet, potest illa uti; quod si tantum pactus est, quamvis stipulatus sit poenam, et ipse poenam petit et fiscus vindicat mancipium: inspicere autem oportet, an voluntate emptoris adierit vetita loca servus. c. 2. C. 4, 55. 12.

ιδ'. Ἡ μάρκου διάταξις βουλομένη τὸν ἐπὶ ὅρῳ ἐλευθερίας πιπρασκόμενον οἰκέτην ἐνισταμένου τοῦ χρόνου τῆς ἐλευθερίας αὐτομάτως ἐλευθεροῦσθαι χώραν ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν δωρηθέντων ἐπὶ ὅρῳ ἐλευθερίας, εἰ μὴ μόνον ἀνεκαλέσατο, τὴν τοιαύτην πίστιν ὁ δωρησάμενος, ἢ προετελεύτησεν· ὁ δὲ ἅπαξ δωρησάμενός τινι οἰκέτην οὐκέτι δύναται αὐτὸν ἑτέρῳ πωλεῖν. c. 1. C. IV, 57.

Marci constitutio quae vult, ut servus ea lege venditus ut manumittatur adveniente die libertatis ipso iure liber fiat, locum habet et in [mancipiis] donatis sub modo liberationis, si tamen non revocavit eiusmodi fidem donator vel praemortuus est: qui vero semel donavit alicui servum, non amplius potest eum alii vendere. c. 1. C. 4, 57. 16.

ιε'. Ὁ πραθεὶς οἰκέτης ἐπὶ ὅρῳ ἐλευθερίας ἐλεύθερος γίνεται ἀπὸ τῶν διατάξεων: — c. 2.

Venditus servus ea lege ut manumittatur, liber fit ex constitutionibus. c. 2. 17.

κ'. Ὁ πραθεὶς ἐπὶ τὸ μὴ ἐλευθερωθῆναι κἂν ἐλευθερωθῇ οὐ γίνεται ἐλεύθερος, οὐδὲ ἐὰν εἰς ἕτερον δεσπότην ἔλθῃ τὸ πρᾶγμα, ὅθεν εἰ καὶ πρόστιμόν τις ἐπερωτηθῇ — — τι — — — — — — — — — — εἰ δ — — — ἐλευθερωθῆναι τοῦ ἀνδροπόδου καὶ οὐδὲ ὁ δημόσιος ἐπικοινωνώσει τῇ αὐτῇ πράσει: — c. 5.

Qui ea lege veniit ne manumitteretur quamvis manumittatur non fit liber, nec si ad alium dominum res pervenerit; unde et si poenam quis promiserit — — — — — — — — — manumitti mancipium neque fiscus se implicabit eiusmodi venditioni. c. 5. 20.

κε'. Ἐάν τις πωλήσῃ κόρην ἐπὶ τὸ ἐλευθερωθῆναι ἐμπροθέσμως, εἰ δὲ μὴ ἐλευθερωθῇ πρόστιμον ἐπερωτήσῃ, τῆς προθεσμίας ἐνισταμένης ἡ μὲν κόρη ἐλευθέρα γίνεται, τὸ τὲ πρόστιμον ἀπαίτησιν οὐκ ἔχει, ἐπειδὴ ἡ τοῦ συμφώνου δύναμις τὴν ὀφείλουσαν παρὰ τοῦ πράτου δοθῆναι ἐλευθερίαν ἐπιτίθησιν: —[2] c. 6.

Si quis puellam vendat ut manumittatur certa die et, nisi manumittatur, poenam stipuletur: cum dies advenerit, puella libera fit, [ipse] vero poenam petere non potest, nam conventionis potestas libertatem, quae a venditore dari debuit, imponit. c. 6. 25.

---

[1] habet Syn. paucis mutatis. An pro ὥστε l. ἐπὶ τῷ?
[2] habet Syn.

ΤΙΤΛΟΣ Η'

περὶ ἀγωγῶν πράσεως καὶ ἀγορασίας καὶ περὶ πραγμάτων ἀλλοτρίων μὴ ἐκποιουμένων καὶ περὶ τῆς κεκεκωλυμένης πραγμάτων ἐκποιήσεως, ἢ ὑποθήκης καὶ περὶ τῆς κοινῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως.

α'. *Ὁ πράτης μὴ παραδιδοὺς τὸ πρᾶγμα ἐνάγεται εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ, καὶ εἰ συμ-*
fol. 189r. *βαίνει τὸ διαφέρον ὑπερβαίνειν τὸ τίμημα:* —[1] fr. 1 pr. D. 19, 1.

Ἐὰν εἰδὼς ἀγνοοῦντί μοι πωλήσῃς δοῦλον κλέπτην ἢ ἐνοχῇ ὑποκείμενον κινῶ τὴν ἀπαίτησιν εἰς τὸ διαφέρον, τοῦ διπλοῦ ἀγωγῆς ἐπερωτηθείσης· τὴν γὰρ ἀγωγὴν τὴν περὶ — — — — fr 4 pr.

β'. *Ἐὰν πωλήσω σοι οἶκον ἐφ' ᾧ πρὸς τῷ τιμήματι ἀνορθῶσαί σε ἕτερον οἶκόν μου, ἔχω τὴν ἀπαίτησιν τοῦ τιμήματος καὶ ἐπὶ τῇ ἀνορθώσει· εἰ δὲ μὴ ὡρίσθη τίμημα, ἡ πρᾶσις οὐ συνέστη.* fr. 6. § 1.

Εἰ δὲ καὶ ἔδαφος πωλήσω σοι ῥητῷ τιμήματι καὶ ὥστε κτίσαι καὶ δοῦναί μοι μέρος τοῦ οἴκου, ἔχω τὴν ἀπαίτησιν τοῦ τιμήματος εἰς τὸ κτίσαι σε καὶ παραδοῦναί μοι· ἐφ' ὅσον γάρ ἐστι παρά σοι τοῦ πραθέντος ἔχω τὴν ἀπαίτησιν τοῦ τιμήματος: — fr. 6. § 2.

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

γ'. *Ὁ ἀγοράσας ἐκ τοῦ ἀγροῦ μου λίθους ἐνάγεται τῇ ἀπαιτήσει τοῦ τιμήματος εἰς τὸ ἐπᾶραι αὐτούς.* fr. 9.

Ὁ πράτης οὐ δοκεῖ παραδιδόναι, εἰ μὴ ποιήσῃ τὸν ἀγοραστὴν ἐπικρατέστερον ἐν τῷ περὶ τῆς νομῆς δικαστηρίῳ. fr. 11. § 13.

Πάντα τὰ περὶ τοῦ πιπρασκομένου πράγματος εἰρημένα κρατεῖ καὶ ἐπὶ τῆς προσθήκης, πλὴν τοῦτο εἰς τὸ διπλοῦν ἐνέχεσθαι τὸν πράτην, ἐκνικωμένης αὐτῆς· εἰς γὰρ τὸ ἐξεῖναι τῷ ἀγοραστῇ ἔχειν αὐτὴν ἐνέχεται: — fr. 11. § 17.

Ἐν τῷ περὶ νομῆς δικαστηρίῳ διδοὺς ὁ πράτης τὸ διπλοῦν οὐδὲν ἀπαιτεῖται τῶν ἄλλων τῶν ἐκ συνηθείας τῇ πράσει συμφωνουμένων.[2] fr. 11. § 14.

Ἐὰν πωλήσω ἀσθενῆ θρέμματα ἢ ξύλον ἐπίσαθρον· εἰ μὲν ἀγνοῶν, ἐκ τῆς τιμῆς ἀναδίδωμι
fol. 189v. *ὅσον ἂν ἧττονος ὁ ἀγοραστὴς τὸ ὑπαίτιον εἰδὼς ἠγόραζεν· εἰ δὲ γινώσκων, ἐνέχομαι ἐπὶ τῷ διαφέροντι· τυχὸν γὰρ οἶκος διὰ τὸ σαθρὸν τοῦ ξύλου κατέπεσεν ἢ τῆς νόσου τῶν θρεμμάτων ἕτερα διὰ τῆς ἁφῆς μετεῖχεν:*—[3] fr. 13 pr. D. 19, 1.

[1] Syn. [2] Sequuntur rursus *πάντα τὰ . . . . ἐνέχεται* repetita. [3] Syn.

TITULUS VIII

de actionibus venditi et empti et de rebus alienis non vendendis et de vetita rerum alienatione vel hypotheca et de communium rerum alienatione.

Venditor qui rem non tradit convenitur ab emptore in id quod interest: etiam si evenit, ut id quod interest pretium superet. fr. 1 pr. D. 19, 1. 1.

Si sciens ignoranti mihi vendideris servum furem vel obligationis obnoxium, peto id quod mea interest, quamvis duplum sim stipulatus; nam actionem — — fr. 4 pr.

Si vendidero tibi aedes ita ut praeter pretium reficere debeas alteras aedes meas, agere quoque possum ex empto ut aedes reficiantur; quod si pretium non sit statutum, venditio non constitit. fr. 6. § 1. 2.

Quod si aream vendidero tibi certo pretio et ut aedifices desque mihi partem aedificii, actione ex vendito petam ut aedifices et tradas mihi [aedificii portionem]; donec enim aliquid rei venditae apud te superest actionem habeo venditi. fr. 6. § 2.

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

Qui emit ex meo fundo lapides actione ex vendito convenitur, ut eos tollat. fr. 9. 3.

Venditor non videtur tradidisse, nisi fecerit emptorem potiorem in lite de possessione. fr. 11. § 13.

Omnia quae de re vendita dicta sunt valent et circa accessionem, praeter id, quod venditor in duplum tenetur, evicta re: nam ut emptori habere eam liceat tenetur [venditor]. fr. 11. § 17.

In iudicio de possessione a venditore qui duplum praestiterit cetera non petuntur de quibus in venditione caveri solet. fr. 11. § 14.

Si vendidero infirma pecora vel trabem putridam, si quidem ignorans, ex pretio reddam quanti minoris emptor si scisset uitium emisset: si vero sciens, tenebor in id quod interest: forte enim domus propter putridam trabem cecidit vel eo pecorum morbo alia [pecora] contagione adfecta sunt. fr. 13 pr. D. 19, 1.

Καὶ ὁ φυγάδα πωλήσας ἢ κλέπτην, εἰ μὲν εἰδὼς, ἐπὶ μὲν τοῦ φυγάδος δίδωσι τὸ διαφέρον· ἐπὶ δὲ τοῦ κλέπτου δίδωσι διπλῆν τὴν τιμὴν καὶ εἴ τινα ζημίαν τῷ πράτῃ ἐπήγαγεν· εἰ δὲ ἀγνοῶν, περὶ μὲν τοῦ φυγάδος ἐνέχεται εἰς τὸ τίμημα, περὶ τοῦ κλέπτου [οὐκ] ἐνέχεται. fr. 13. § 1.

Et qui fugitivum vendidit vel furem, si quidem sciens, circa fugitivum dat id quod interest, circa vero furem dat duplum pretii et quidquid detrimenti emptori (venditori) attulerit; si autem ignorans, circa fugitivum tenetur ad pretium [reddendum], circa vero furem [non] tenetur. fr. 13. § 1.

διαφέρον δέ ἐστιν καὶ ἐὰν ὑπενόθευσεν ἄλλους σὺν αὐτῷ φυγεῖν ἢ κλέψαι τινά. fr. 13. § 2.

interest autem et si corruperit alios ut secum fugerent vel quid furarentur. fr. 13. § 2.

Εἰ δὲ καὶ μὴ ἤδει μὲν κλέπτην αὐτὸν εἶναι, διεβεβαιώσατο δὲ πιστὸν καὶ χρήσιμον πιπράσκειν, ἐνέχεται· ὁ μὲν γὰρ εἰδὼς ἐκ τοῦ μὴ ὑπομνῆσαι τὸν ἀγοραστὴν ἐνέχεται, ὁ δὲ ἀγνοῶν ἐκ τοῦ προπετῶς τὰ μὴ ὄντα διαβεβαιώσασθαι: —[1] fr. 13. § 3.

si vero ignoravit eum esse furem, pollicitus est autem sese vendere [servum] fidelem et utilem, tenetur. nam qui scivit eo quod non certiorem fecit emptorem tenetur: qui ignoravit eo quod temere non vera affirmavit. fr. 13. § 3.

Ἐάν τις ἀφελόμενός τινα τῆς κληρονομίας πείσῃ τὸν κληρονόμον ὡς μικρὰν οὖσαν ἑαυτῷ πωλῆσαι, ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ τίμημα τῶν διαπραθέντων εἰς ὅσον ἡ κληρονομία ἀξία ἦν, εἰ μὴ τὰ πράγματα ὑπεκλάπησαν: — fr. 13. § 5.

Si quis ablatis quibusdam rebus ex hereditate persuaserit heredi tanquam modicam eam sibi vendere, tenetur ea actione qua rerum venditarum pretium petitur in id, quanti hereditas fuisset, nisi res fuissent subtractae. fr. 13. § 5.

ις'. *Οὐδέν ἐστι τοῦ ἀγροῦ ὃ μὴ ἥνωται τῇ γῇ.* fr. 17 pr.

Nihil est fundi quod solo non cohaeret, fr. 17 pr.

ιη'. *Αἱ ἀπὸ σανίδων σιτοθῆκαι, εἰ μὲν αἱ ῥίζαι αὐτῶν εἰσιν ἐν τῇ γῇ κεχωσμέναι, τοῦ οἴκου εἰσίν· εἰ δὲ ὑπὲρ τὴν γῆν εἰσιν, ἐν τοῖς ἀποσπωμένοις καὶ τοῖς τεμνομένοις εἰσιν.* fr 18 pr.

Ex tabulis horrea facta, si eorum radices in ipsa terra sunt defossae, aedium sunt; sin autem super terram sint, in rutis caesis sunt. fr. 18 pr.

Καὶ αἱ διὰ τὸν οἶκον εὐτρεπισθεῖσαι κέραμοι καὶ μήπω τεθεῖσαι ἐν αὐτῷ· αἱ δὲ ἀφαιρεθεῖσαι αὐτοῦ πρὸς τὸ πάλιν τεθῆναι τοῦ οἴκου εἰσίν: — fr. 18. § 1.

Et tegulae ad usum aedium paratae et nondum impositae eis; sed ab iis demptae ut rursus reponantur aedium sunt. fr. 18. § 1.

κ'. *Ἐὰν ἡ δούλη, ἧς ὁ τοκετὸς ἐπράθη, στεῖρα ἦν ἢ ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη καὶ τοῦτο ἠγνόησεν ὁ ἀγοραστὴς, ἔχει κατὰ τοῦ πράτου τὴν ἀγωγήν:* — fr. 21 pr.

Si ancilla, cuius partus veniit, sterilis fuit vel maior quinquaginta annis et id nesciebat emptor, habet contra venditorem actionem. fr. 21 pr.

κβ'. *Εἰ καὶ μὴ περὶ τὸ μέτρον, ἀλλὰ περὶ τὴν ποιότητα ψεύσηται ὁ πράτης, ἐνέχεται· τυχὸν γὰρ ἑκατὸν ζευγῶν ἐργασίας οὔσης εἶπεν ἐξ αὐτῶν*
fol. 186r. *ἀμπελῶνα εἶναι πεντήκοντα ζευγῶν ἐργασίας, μὴ οὔσης τοσαύτης:* —[2] fr. 22. D. 19, 1.

Et si non circa mensuram sed circa qualitatem mentitus sit venditor, tenetur; forte enim centum iugerum praedium cum esset, dixit ex iis vineam esse quinquaginta iugerum, cum non esset tanta. fr. 22. D. 19, 1.

κα'. *Ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ παρὰ τοῦ κληρονόμου ἀγοράσω τὸ ληγατευθέν μοι ὑπὸ αἵρεσιν διὰ τῆς κατὰ τοῦ πράτου ἀγωγῆς τὴν τιμὴν λαμβάνω:* —[3] fr. 29.

Si ignorans ab herede emero id quod mihi legatum est sub condicione per empti actionem aestimationem consequor. fr. 29.

Ὁ ἐν εἰδήσει τῷ ἀγνοοῦντι πιπράσκων ἀλλότριον καὶ πρὸ ἐκνικήσεως ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς πράσεως ἀγωγῇ εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ, αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα καὶ μάλιστα εἰ βούλεται ὁ ἀγοραστὴς ἐλευθερῶσαι ἢ ἐνεχυράσαι τὸ ἀγορασθέν. ὁ δὲ μὴ ἐν εἰδήσει πωλῶν ἀλλότριον οὐκ ἐνέχεται ἐπὶ τῷ ποιῆσαι δεσπότην τὸν ἀγοραστὴν ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐξεῖναι αὐτῷ ἔχειν: — fr. 30. § 1.

Si sciens ignoranti rem alienam quis vendiderit et ante evictionem tenebitur actione venditi in id quod interest emptoris suam rem esse: et praesertim si velit emptor liberare aut pigneri dare id quod emit. qui vero ignorans vendidit rem alienam, non tenetur ad hoc, ut fiat dominus qui emit, sed ut ei habere liceat. fr. 30. § 1.

[1] Syn. [2] Cfr. Syn. [3] habet Syn.

μη'. Ἀγρὸν ἐπώλησά σοι ὡς εἶχεν αὐτὸν ὁ κληροδότης μου καὶ παραδέδωκά σοι αὐτὸν μὴ ὑποδείξας τοὺς ὅρους — — — — — — — — τοὺς ὅρους αὐτοῦ δεικνῦναι. fr. 48.

Fundum vendidi tibi, sicuti eum habebat auctor meus et tradidi eum tibi, finibus non demonstratis — — — — — — — — — fines eius ostendere. fr. 48. 48.

Ἐὰν ὑποκείμενον πρᾶγμα ὑπὸ διατίμησιν παρασχῇ τις ἐν προικὶ τῆς ἰδίας θυγατρὸς καὶ ἀποθάνῃ δύναται ἡ θυγάτηρ ἀπολέγουσα τὸν κλῆρον κινεῖν τὴν κατὰ τοῦ — — — — — — — — — — — — — — — — — — αὐτὸ τῷ ἀνδρὶ ἐλεύθερον — — — — — fr. 52. § 1.

Si rem obligatam aestimatam dederit quis in dotem filiae suae et decesserit, potest filia, cum se ab hereditate abstineat, actione experiri — — — — — — — — — — — — — — — — — —

οὐκ ἔχε[ιά][ξζ'. γωγὴν κατὰ τοῦ π[ράτου δ] ἀδίκως ἀπολέσας τὸ ἀγορασθέν.

Ὁ ἀγοραστὴς ἀδίκως ἀποσπασθεὶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πραθέντος πράγματος οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τοῦ πράτου: — c. 17.

Emptor iniuste avulsus ab ipsa re empta, nullam actionem habet contra venditorem. c. 17.

67.] *non habet actionem contra venditorem qui iniuste amisit rem emptam.*

οὐ γίνεται [ξη'. δεσπότης ὁ ἐν εἰδήσει ἀγορά-σας ἀλ[λ]ότριον.

Ὁ μὲν ἐν εἰδήσει ἀλλότριον ἀγοράσας οὐδέποτε αὐτοῦ γίνεται δεσπότης· ὁ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ ἀγοράσας αὐτὸς μὲν διὰ χρήσεως κυριεύει· λοιπὸν δὲ ὁ πεπρακὼς αὐτὸ κατέχεται τῷ δεσπότῃ: —[1] c. 1. C. IV, 51.

Qui sciens rem alienam emit nequaquam eius fit dominus. Qui vero ignorans emit, ipse per usucapionem fit dominus: ceterum qui rem vendidit domino tenetur. c. 1. C. 4, 51.

68.] *non fit dominus qui sciens emit rem alienam.*

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ πωλήσῃ πρᾶγμα τῇ γυναικὶ διαφέρον, κἂν τὰ μάλιστα κατὰ ἀπάτην ἡ γυνὴ ἡ συναινέσασα σφραγίσῃ τὸ τῆς ἀγορασίας συμβόλαιον οὐδὲν ἐντεῦθεν ὑπομένει πρόκριμα, ἀλλὰ λοιπὸν δέεται ὁ ἀγοραστὴς ἢ τῆς χρήσεως κυριότητος ἢ χρονίας παραγραφῆς: —[2] c. 2.

Si vir vendiderit rem uxori pertinentem, quamvis per dolum mulier consentiens signaverit emptionis instrumentum, nihil inde patitur praeiudicii; sed adhuc eget emptor vel usucapione vel longi temporis praescriptione. c. 2.

οα'. Ἐὰν ἕτερός τις ὑπὲρ ἐμοῦ πράγματα ἐμὰ εἰς καταβολὴν δώσει τῷ δανειστῇ μου — — — — — — — — δύναμαι τὸ χρέος μου προσαγαγὼν τῷ δανειστῇ, τὰ ἐμὰ πράγματα ἐκδικῆσαι: — c. 4. C. IV, 51.

Si quis pro me res meas in solutum dederit creditori meo — — — — — — — — possum debitum meum offerens creditori, res meas vindicare. c. 4. C. 4, 51.

71.

fol. 239v.[3]

οβ'. Ἐὰν ὁ πατὴρ τὸν ἀγρὸν τοῦ αὐτεξουσίου παιδὸς πωλήσῃ κἀκεῖνος μὴ κληρονομήσῃ τὸν πατέρα, μηδὲ ὁ ἀγοραστὴς διὰ χρήσεως κυριεύσῃ ἢ κτήσηται μακροῦ χρόνου παραγραφὴν, ἀνατρέπει τὴν πρᾶσιν οὗτος: — c. 5.

Si pater fundum filii emancipati vendiderit et ille patris heres non sit factus, neque emptor usuceperit vel quaesierit longi temporis praescriptionem, rescindit is venditionem. c. 5.

72.

ογ'. Οὐδεὶς τὰ πράγματα τὰ εἰς σὲ ἀνήκοντα μὴ ὑποκείμενα ἑαυτῷ μηδὲ ἀπὸ ὀφφικίου τινὸς ἔχων τὴν τοῦ πωλῆσαι ἐξουσίαν πιπράσκων τίποτέ σε δύναται βλάψαι: — c. 6.

Nemo res ad te pertinentes non obligatas sibi neque ex aliquo officio habens venumdandi facultatem, si vendat, tibi quidquam nocere potest. c. 6.

73.

οδ'. Ὁ κοινωνὸς οὐ καλῶς πωλεῖ τέλειον ὅλον τὸ πρᾶγμα· δύναται γὰρ ὁ ἕτερος κοινωνὸς, (ἢ) μηδέπω γενομένου δεσπότου τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ χρήσεως ἢ χρονίας παραγραφῆς κινῆσαι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγήν·[4] ἐ . . . . . ἢ ἐκείνου δεσπότου γενομένου, κινῆσαι κατὰ τοῦ κοινωνοῦ ἀγωγὴν τὴν περὶ κοινωνίας ὅτε διαιροῦσιν τὰ ἐπίκοινα: — c. 1. C. IV, 52.

Socius non recte vendit rem integram totam: potest enim alter socius, cum nondum factus sit dominus emptor per usucapionem longive temporis praescriptionem, experiri rei vindicatione. . . . vel cum ille dominus sit factus, [potest socius] contra socium actione experiri qua socii res communes dividunt. c. 1. C. 4, 52.

75.

οε'. Ὁ δημόσιος τὸ ἐπίκοινον πρᾶγμα πωλήσας δεσπότην ἐξ ὁλοκλήρου ποιεῖ τὸν ἀγοραστὴν, ἐνάγεται δὲ αὐτὸς παρὰ τοῦ λέγοντος ἔχειν δίκαιον δεσποτείας ἢ ὑποθήκης ἐπὶ τούτῳ τῷ πράγματι, τὸ δὲ περιελθεῖν εἰς τὸν δημόσιον τὸ τίμημα τοῦ πραθέντος ἀλλοτρίου πράγματος οὐ βεβαιοῖ τὴν πρᾶσιν· τότε γὰρ ἔχει τὸ προνόμιον ὁ δημόσιος, ὅτε ἰδικῶς αὐτὸς τὸ πρᾶγμα πωλήσῃ: —[5] c. 2.

Fiscus qui rem communem vendidit dominum in solidum facit emptorem; ipse autem convenitur ab eo qui dicit sibi ius esse dominii vel hypothecae in illa re. Eo verum, quod ad fiscum pervenerit pretium rei alienae venditae, non confirmatur venditio. Tunc enim habet privilegium fiscus cum specialiter ipse rem vendiderit. c. 2.

76.

οϛ'. Οὐ δύναται ἕκαστος τὸ ἐπιλαγχάνον ἑαυτῷ ἐξ ἀδιαιρέτου μέρος καὶ τῷ κοινωνῷ [καὶ] τῷ ἐξωτικῷ πωλῆσαι: — c. 3.

Non potest quisque partem sibi pro indiviso pertinentem et socio [et] extraneo vendere. c. 3.

77.

---

[1] Syn. [2] Syn. unde quaedam supplevi. [3] Est f. capite versum. [4] hucusq. Syn. [5] habet Syn.

Ὁ κοινωνὸς τέλειον μὲν τὸ πρᾶγμα οὐ δύναται ἐκποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐκποιήσῃ, ὁ ἕτερος κοινωνὸς τὸ ἴδιον μέρος μόνον ἐκδικεῖ, οὐ μὲν καὶ τὸ τοῦ πεπρακότος, κἂν στρατιώτης ἐστίν: — c. 4.

οθ'. Ὁ πωλήσας τὸ ἐπίκοινον πρᾶγμα ἐξ ὁλοκλήρου, ἐκδικουμένου τοῦ μέρους τῶν κοινωνῶν, κατέχεται τῇ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγῇ εἰς τὸ διαφέρον: — c. 5.

Socius integram rem non potest alienare; si vero alienaverit, alter socius partem suam tantum vindicat, non etiam partem alienantis, quamvis miles sit. c. 4.

Qui rem communem in solidum vendidit, socio- 79.
rum parte vindicata, tenetur venditi actione in id quod interest. c. 5.

ΤΙΤΛΟΣ Ι'

περὶ ἀγορανόμου παραγγελίας καὶ περὶ ἀναδοτέου πράγματος καὶ περὶ ἀναλύσεως πράγματος καὶ ἥττονος τιμῆς διδομένης: —

TITULUS X

de aedilis edicto et de redhibenda re et de rei resolutione et de minore pretio dato.

fol. 239r. Ἐνέχεται ὁ ἐν εἰδήσει κατὰ δόλον παρὰ ταῦτα πωλῶν· εἰ δὲ καὶ ἀγνοεῖ ὁ πράτης τὰ ὀφείλοντα γενέσθαι κατὰ τὸν νόμον ὑπόκειται· ἀδιάφορον γὰρ εἴτε κατὰ ἀπάτην εἴτε κατὰ ἄγνοιαν αὐτοῦ ὁ ἀγοραστὴς ἀπατᾶται: —[1] fr. 1. § 2. D. 21, 1.

Tenetur is qui sciens dolo [malo] contra haec vendit; sed quamvis ignoret emptor ea quae per legem fieri oportet tenetur; nihil enim refert utrum dolo an per ignorantiam eius emptor decipiatur. fr. 1. § 2. D. 21, 1.

Τὰ προφανῆ πάθη καὶ αἴτια προλέγειν οὐκ ἐστιν ἀναγκαῖον· πάθος ἐστὶ σχέσις παρὰ φύσιν τοῦ σώματος χείρονα ποιοῦσα τὴν φυσικὴν αὐτοῦ χρῆσιν καὶ ἐσθότε μὲν ὅλῳ τῷ σώματι συμβαίνει, ἐσθότε δὲ μέρει· ὅλῳ μέν, ὡς ἡ φθίσις καὶ ὁ πυρετὸς, μέρει δὲ ὡς ἡ τύφλωσις, κἂν ἐγγενὴς εἴη: — fr. 1. § 7.

Manifestos morbos et vitia praedicere non est necesse: morbus est habitus contra naturam corporis deteriorem faciens naturalem eius usum et aliquando toto corpori accidit, aliquando parti: toto quidem, sicut phthisis et febris: parti sicuti coecitas, et si naturalis sit. fr. 1. § 7.

Τὸ τῇ χρήσει ἢ ὑπουργίᾳ ἐμποδίζον πάθος ἢ αἴτιον εἰσάγει τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πραθὲν ἀγωγὴν, οὐ μικρόν τε καὶ ἐλαφρὸν, ὡς ἐλαφρὸς πυρετὸς ἢ παλαιὸς τεταρταῖος ἢ τὸ μικρὸν τραῦμα· τοῦτο γὰρ οὔτε δεῖ προλέγειν, ὡς ὂν καταφρονητικόν: — fr. 1. § 8.

Morbus seu vitium usum operamve impediens inducit redhibitoriam negotii actionem, non vero parvum et leve; sicuti levis febris aut vetus quartana aut parvum vulnus; haec enim non est necesse praedicere, sicuti contemptibilia. fr. 1. § 8.

Οὐκ ἐστὶν ἐμπαθὴς ὁ ἱεροπλήκτης ὁ τὴν κεφαλὴν οὐ διὰ λημμάτων ῥιπτάζων καί τινα προλέγων· τὰ γὰρ τῆς ψυχῆς αἴτια ἐμπαθεῖς οὐ ποιοῦσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ κούφου ἢ δεισιδαίμονος ἢ ὀργίλου ἢ καταφρονητοῦ καὶ τῶν ὁμοίων· τὰ γὰρ τῆς ὑγιείας τοῦ σώματος οὐ μὴν τῶν ψυχικῶν αἰτίων ὀφείλει προλέγειν ὁ πράτης, εἰ μὴ ἄρα καὶ τὸ ψυχικὸν ἀπὸ σωματικοῦ συνέβη πάθος, ὡς τῷ φρενητικῷ, ἀπὸ γὰρ πυρετοῦ γίνεται. καὶ τὰ αἴτια δὲ τῆς ψυχῆς ἐὰν εἰδὼς ὁ πράτης μὴ προείπῃ, ἐνέχεται τῇ κατὰ τῆς πράσεως ἀγωγῇ: — fr. 1. § 9.

Si fuerit morbosus aut vitiosus servus, nunc autem non est talis, praedicere non oportet.

Εἰ καὶ γέγονε μὲν ἐμπαθὴς ἢ ὑπαίτιος ὁ δοῦλος, νῦν δὲ οὐκ ἐστι τοιοῦτος, οὐ δεῖ προλέγειν: —

Si per luxuriam quis bacchatus sit, vitium habet animi, non corporis: corporis autem vitia, non vero animi redhibitoriam negotii actionem inducunt; nam

Εἰ καὶ κατὰ βλακείαν τις θεοφορεῖται, αἴτιον ἔχει περὶ τὴν ψυχὴν, οὐ μὴν περὶ τὸ σῶμα· τὰ δὲ σωματικὰ αἴτια οὐ μὴν τὰ ψυχικὰ τὴν ἀνα-

[1] Similiter Syn.

στρέφουσαν τὸ παραθὲν ἀγωγὴν εἰσάγει· ἐπὶ γὰρ τῶν ψυχικῶν ἡ ἀπὸ τῆς πράσεως ἐπὶ μειώσει τοῦ τιμήματος ἁρμόζει, [fr. 1. § 10] ὡς ἐπὶ τῶν ἄγαν δειλωνἢ ἐπιθυμητῶν ἢ ἁπλήστων ἢ ὀργίλων ἢ μελαγχολικῶν [fr. 2] ἢ προπετῶν ἢ κυρ-

[fol. periit] τῶν ἢ συνώμων ἢ κνησμονικῶν ἢ ψωρ̄. fr. 3.

fol. 161r. Ὁ ἔχων χοιράδας παλαιὰς ἀνιάτους ἐμπαθής ἐστιν: —[1] fr. 14. § 8. D. 21, 1.

Δύναται ὁ πράτης ἓν πάθος ὑπεξελεῖν καὶ περὶ τῆς — — — — — — — — — — — — — — — ἐκβάλλεται τῇ τοῦ δόλου παραγραφῇ. fr. 14. § 9.

Ὁ καταφεύγων εἰς τόπον ἄσυλον — — — — — — — πέπρακεν: — fr. 17. § 12.

εἰς ἀγωγ ‖ πραγματος πιπρασ — — — — οὐκ εἰς καιρὸν — — — ἀλλ — — εἰ μέντοι — — — — — — — — — σει μάγειρον — — — — — — — — — fr. 18. § 1.

— — — — — — — — — — — — θερίας κινεῖν — — φέντος — — ου: — — — — — — μετά τινας ἡμέρας — — παράχρημα δύναται κινεῖν: — fr. 20.

— — — — — — — ἐνάγονται καὶ

fol. 161v. οἱ καλῇ πίστει εἴτε ἐλεύθεροι εἴτε δοῦλοι ἀλλότριοι δουλεύοντες ἡμῖν πωλήσουσιν εἰσάγουσι καθ' ἡμῶν τὴν ἀναστρεφομένην ἀγωγήν. fr. 23. § 6. D. 21, 1.

Γενικῶς γὰρ ὁ ἀναστρέφων εἴ τι ἂν διὰ τοῦ δούλου ἐκτήσατο μὴ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἀποδίδωσιν. fr. 24. D. 21, 1.

Πάντα τὰ εἰρημένα τῷ νόμῳ τότε ὁ ἀγοραστὴς ἐπιγινώσκει ὅτε γεγόνασι πρὸ τῆς προκατάρξεως· τὰ γὰρ συμβαίνοντα μετὰ τὴν προκάταρξιν τοῦ ὀφφικίου τοῦ δικάζοντος ἤρτηται. fr. 25. § 8.

κη'. Εἰ μὴ ὁ πράτης ἠσφαλίσατο περὶ τῶν κεφαλαίων τῆς αἰδιλικίας ἐνάγεται τῇ ἀναστρεφομένῃ τὸ παραθὲν ἀγωγῇ εἴσω δύο μηνῶν ἢ τῇ μειούσῃ τὸ τίμημα εἴσω ἓξ μηνῶν.[2] fr. 28.

Οὐ καταδικάζεται ὁ πράτης, εἰ μὴ δίδωσιν ὁ ἀγοραστὴς τὰ ἐν τῇ ἀγωγῇ ἐπιζητούμενα. fr. 29 pr.

λα'. Ὁ πράτης εἰ μὴ θέλει τὸν δοῦλον ἀναλαβεῖν, οὐ δίδωσι τὰς δι' αὐτὸν προσγενομένας ζημίας τῷ ἀγοραστῇ, ἀλλὰ μόνας τὰς τιμὰς καὶ τὰ ταῖς τιμαῖς παρακολουθοῦντα. fr. 31 pr.

Ἐὰν ὁ πράτης ἐπαγγείλῃ μὴ εἶναι τὸν δοῦλον κλέπτην καὶ κλέψῃ, ἐνέχεται ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐπαγγελίας· κλέπτης γάρ ἐστιν ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ δεσπότου κλέψας. fr. 31. § 1.

in animi vitiis actio ex vendito ad minutionem pretii competit: [fr. 1. § 10] uti est in nimis timidis vel cupidis vel avaris vel iracundis vel melancholicis vel [fr. 2] protervis vel giberosis vel curvis vel pruriginosis vel sca-[biosis]. fr. 3.

Qui strumas veteres habet insanabiles est morbosus. fr. 14. § 8. D. 21, 1.

Potest venditor unum morbum excipere et de — repellitur doli exceptione. fr. 14. § 9.

Qui in asylum confugit — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ἀποκαθίστανται καὶ τὰ τεχθέντα μετὰ τὴν πρᾶσιν ἐκ τῆς ἀναστρεφομένης, καὶ ἐὰν δεσποτεία πραθῇ [fr. 31. § 2] καὶ ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν αὐτῇ προσετέθη, καὶ αὐτὴ ἀποκαθίσταται: — fr. 31. § 3.

— — — — — — — — — μὴ ὂν ἐκ πραγμάτων τοῦ πρατοῦ: — fr. 31. § 4.

Restituuntur et [mancipia] quae nata sunt post venditionem ex redhibita [ancilla] et si dominium alienatum sit et ususfructus ei accesserit, et hic restituitur. fr. 31. § 2. 3.

— — — — — — — — — — — — — — cum non sit ex rebus venditoris. fr. 31. § 4.

Ὁ πιπράσκων δοῦλον χρεωστεῖ [τὴ]ν τι[μὴν] — — — ὑπο|ι — — — — — — — — εἰ δὲ μὴ λεχθῇ χρόνος, ἔχει ἀγωγὴν εἰς τὸ ἀποδοῦναι ἐντὸς ἑξήκοντα ἡμερῶν ὡρισμένων καὶ μετὰ τὰς ἑξήκοντα ἡμερας ἐξ εὐλόγου αἰτίας, ὡς εἰ ὑπέρθεσιν ὁ πράτης ἐποίησεν ἢ οὐ παρῆν ὁ ἀναλαβεῖν ὀφείλων ἢ ἕτερόν τι εὔλογον παρενέπεσεν. [fr. 31. § 22. 23.] Καὶ ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἀγωγαῖς παραφυλάττομεν τὰ εἰρημένα περὶ τοκετοῦ καὶ καρποῦ καὶ προσθηκῶν: — fr. 31. § 24. D. 21, 1.

Qui vendit servum pretium debet — — — — — — — — — — — — — — — — nisi dictum fuerit tempus, actionem habet ad restituendum intra sexaginta dies utiles et post sexaginta dies ex iusta causa, veluti si moram venditor fecerit vel non adfuerit qui recipere debuisset vel quae alia iusta causa inciderit. [fr. 31. § 22. 23.] Et in istis actionibus servamus ea quae dicta sunt de partu et fructu et accessionibus. fr. 31. § 24. D. 24, 1.

fol. 169v.[1]

Καλῶς ὁ ἀγοραστὴς συμφωνεῖ εἴσω προθεσμίας ἢ καὶ διηνεκῶς ἀποδοῦναι τὸ ἀγορασθὲν ἀπαρέσκον αὐτῷ: —

Recte emptor paciscitur intra diem vel etiam in perpetuum restituere rem emptam, si ei displicuerit.

λβ'. Ἡ προσθήκη μέρος ἐστὶ τῆς πράσεως [fr. 31. § 25] καὶ ὀφείλει ὁ πράτης καὶ περὶ ταύτης προλέγειν — — — — — — — — — — — λεγ — οὐ μόνον ἐν τ||| τι προστίθεται ὁ παῦλος, νοεῖν, ἀλλὰ κἂν γενικῶς ἀγροῦ πιπρασκομένου προστεθῶσι πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἀνδράποδα: — fr. 32.

Accessio pars est venditionis [fr. 31. § 25] et oportet emptorem et de ea praedicere — — — — — — — — — — — — — — — accedit Paulus, intellegere, sed etiam cum generatim fundo vendito adiciantur omnia mancipia quae in eo [sunt]. fr. 32. 32.

Ἐσθότε καὶ τὰ ὑγιῆ ἀνδράποδα διὰ τὰ νοσώδη ἀντιστρέφονται, ἐὰν — — οὐ δύναται χωρισθῆναι ἢ διὰ — — παῖδες ἀπὸ γονέων συνοικοῦντες ἀλλήλοις: — fr. 35.

Interdum et sana mancipia propter morbosa redhibentur, si — — — separari non possunt — — — liberi a parentibus simul habitantes. fr. 35.

λς'. Ἐὰν πολλοὶ δοῦλοι πραθῶσιν ἑνὶ τιμήματι καὶ δι' ἕνα — — — — — — — — — — — — — — — — — — ἀπαιτοῦντες — — — — διατίμησις — — περὶ οὗ — σκοπεῖν πρὸς αὐτὴν ἡ δίκη γίνεται: — fr. 36.

Cum plures servi venierint uno pretio et propter unum — — — — — — — — — — — — — — — — — —

μειώσει τοῦ τιμήματος εἴσω ἐνιαυτοῦ.[1] *καὶ ἴσων ὄντων τῶν πραθέντων διὰ τὸ πάθος τοῦ ἑνὸς ἀποδίδονται πάντα: —*[2] fr. 38 pr.

Si paria vendita fuerint propter unius morbum cuncta redhibentur. fr. 38 pr.

ἀναστ[ροφ]ὴ δούλου καὶ ὑποζυγίου

Σχεδὸν τὰ αὐτὰ πάθη καὶ αἰτιά εἰσι τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν ὑποζυγίων· διὸ τὰ λεχθέντα περὶ δούλων καὶ εἰς ὑποζύγια ἥκομεν· καὶ ὥςπερ

fol. 169r. *ὁ δοῦλος καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ἀναστρέφεται, οὕτω καὶ τὸ ὑποζύγιον: —*[3] fr. 38. § 2. D. 21, 1.

Fere eidem sunt morbi et vitia in mancipiis et in iumentis: itaque quae dicta sunt de mancipiis etiam ad iumenta deducimus: et sicuti mancipium post mortem quoque redhibetur, ita et iumentum. fr. 38. § 2. D. 21, 1.

redhibitio servi et iumenti.

Οὐκ εἰσὶ μὲν ὑποζύγια πάντα τὰ θρέμματα· [fr. 48. § 4] *λέγομεν δὲ περὶ αὐτῶν τὰ περὶ ὑποζυγίων εἰρημένα: —* fr. 38. § 5.

Non sunt iumenta omnia pecora; [fr. 38. § 4] dicimus autem de his ea quae de iumentis tractavimus. fr. 38. § 5.

Ὁ βοὺς οὐκ ἐστὶ τῶν ὑποζυγίων ἀλλὰ τῶν θρεμμάτων: — fr. 38. § 6.

Bos non est iumentorum sed pecorum. fr. 38. § 6.

*Εἰσί τινα πάθη τῶν ἀνδραπόδων — — —

εἰπεῖν ὡς ἐδέθη· ἀντιτίθεται γὰρ τῷ ἀγοραστῇ παραγραφὴ γινώσκοντι περὶ τῆς φυγῆς ἢ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ὁμοίων: —[1] fr. 43. § 3. 4. D. 21, 1.

quam dicere in vinculis [eum] fuisse, opponitur enim emptori exceptio: „si non noverit de fuga aut de vinculis et similibus." fr. 48. § 3. 4. D. 21, 1.

Ἐπειδὴ ὡρισμένος ἐστὶν ὁ χρόνος τῶν ἓξ μηνῶν τῆς περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγῆς, οὐ δοκεῖ εὐχέρειαν ἐσχηκέναι τοῦ κινῆσαι ὅτε λανθάνεταί τις — — — — — — — — — fr. 55.

Quoniam utile est tempus sex mensium actioni redhibitoriae, non videtur facultatem habuisse quis agendi, cum ignoraret — — — — — fr. 55.

ζγ'. Ἐὰν [ἐνὶ τιμήματι δούλους] πολλοὺς ἠγόρασας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἑνὸς θέλῃς κινῆσαι πρὸς τὴν καλλονὴν ἡ ἀποτίμησις γίνεται ὅπερ γίνεται καὶ ὅτε μέρος τοῦ πραθέντος ἀγροῦ [ἐκνικεῖται]: — fr. 64 pr.

Si [uno pretio servos] plures emisti, sed de uno agere velis, secundum bonitatem fit aestimatio, id quod fit etiam cum pars venditi fundi [evincatur]. fr. 64 pr.

νη'. Ἡ μετὰ τὴν πρᾶσιν τοῦ οἰκέτου φυγή, εἰ μὴ δείκνυται καὶ πρὸ τῆς πράσεως πεφευγώς, οὐδὲν τὸν πράτην καταβλάπτει.[2] ἐὰν δὲ ὁ πράτης ἐπηγγείλατο μηδὲ μετὰ τὴν πρᾶσιν ὑπαίτιον ἔσεσθαι τὴν οἰκέτην, κἂν τῷ [πρά]τῃ ταῦτα ἀδύνατά ἐστιν, τινὲς γὰρ οἴονται — — — — — — — — ἐπαγγελλομεν — — — — — — ἐκ τοῦ κατέχοντος εἰ σύμφωνον ἐγένετο, ἐνέχεται ὁ ἀγοραστὴς περὶ τούτου τοῦ συμφώνου. c. 3. C. 4, 58.

Mancipii fuga post venditionem, nisi probatur et ante venditionem fugisse, nihil venditori nocet. si vero venditor promiserit nihil vel post venditionem admissurum esse servum, quamvis venditori haec sint impossibilia, quidam enim putant — tenetur emptor ex eiusmodi conventione. c. 3. C. 4, 58.

π ἀνα- [οβ'. τρεπο- μ[ένης] π[ρά]σεως. Ἐάν τις τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐλαχίστου τιμήματος πωλήσῃ, δύναται τὸ τίμημα ἀναδιδοὺς, λαμβάνειν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. ἐλάχιστον δὲ τίμημά ἐστι τὸ μηδὲ εἰς ἡμίσειαν διατίμησιν ἀναφερόμενον. ἐὰν δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐπιλέξηται τὸ λεῖπον τῷ δικαίῳ τιμήματι δοῦναι, ἔχει αὐτὸ τὸ πεπραμένον πρᾶγμα. τὸ αὐτὸ δὲ δίκαιον καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῦ πράτου προβαινέτω: —[3] c. 2. C. 4, 44.

Si quis rem suam minimo pretio vendiderit, potest pretium restituens propriam rem reciperare. minimum autem pretium est id, quod ne ad dimidium quidem aestimationis pervenit. quod si emptor elegerit id quod iusto pretio deest supplere, retinet rem venditam. Id iuris et in liberos venditoris transmittatur. c. 2. C. 4, 44.

de rescindanda venditione.

οε'. — — — — ἄχρηστος εἰ δὲ πίστει ἀγαθῇ γέγονε — — — μείζων ἦν τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν — — — : — c. 5.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

λίου καὶ ἀπαιτῇ τὸν δοῦλον ὁ πράτης τὸ πραθὲν, ἐκβάλλεται in factum παραγραφῇ διὰ τὸ δοῦλον εἶναι τὸν [ἀγοράσαντα]. fr. 1. § 4.[1]

servo venditor rem venditam exceptione in factum repellitur, cum fuisset servus is [qui emit]. fr. 1. § 4.[1]

ΤΙΤΛΟϹ ΙΘ′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΘ′

περὶ κατεχομένων.

Ἐὰν τοὺς ὅρους ἐπιδείξῃ ὁ πράτης λέγων μηδένα ἔχειν ἐντός, ἐὰν ἐκνικηθῇ τι — — — — εἰ δὲ ἁπλῶς οὕτως ἐ[πίπρασκε] μετὰ τῶν ὁρίων, εἴ τι δήποτε ἐκνικηθῇ, τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ ἡ ζημία: — c. 10. C. VIII, 44.

ὅτι τὰ πρα-[ιθ′. θέντα ὑ]πὸ τοῦ πῷς [δ] νὶς οὐκ [ἀνα]-τρέπε[ι].

Τὸν πεπραμένον ἀγρὸν ὑπὸ τοῦ πῷς οὐ δύναται ἐκνικᾶν ὁ παῖς καὶ κληρονόμος, εἴτε τοῦ πῷς ἦν εἴτε αὐτοῦ, ἐπειδὴ κληρονομίας δικαίῳ κρατεῖται: — c. 14.

TITULUS XIX, LIBRI XIX

de evictionibus.

Si fines ostenderit venditor dicens neminem intra [eos] habere [quidquam] si evicta sit aliqua pars — — — — quod si simpliciter sic vendidit cum finibus, si quid demum sit evictum, ad emptorem damnum pertinet. c. 10. C. 8, 44.

Fundum venditum a patre non potest evincere filius et heres, sive patris fuit sive eius, nam hereditario iure tenetur. c. 14.

quod venit. a patre fil. non revoc.

[1] Secundi huius tituli fragmenti versionem eiusmodi hic insertam fuisse: Ἐὰν ἀλλότριον ἀγρὸν πωλήσῃς μοι καὶ παραδῷς, ὕστερον δὲ κληρονομήσας τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ πωλήσῃς αὐτὸν ἄλλῳ καί παραδῷς, ἐγὼ μᾶλλόν εἰμι βεβαιότερος, (cf. Bas. 50, 4, 4) luculentissimo Codicis Vallicelliani *E* 55 f. 248ʳ probatur testimonio.

[1] XIX, 12, 2 (cf. notam ad gr. textum): si alienum fundum vendideris mihi et tradideris, deinceps heres domini factus eum alteri vendideris et tradideris, ego potior sum.

[ἀγο]

fol. 38r. ράστην δοῦναι, οὐχ ἡ πρᾶσις ἀλλὰ τὸ σύμφωνον ἀκυροῦται: — fr. 31. § 4. D. XXIV, 1.

τὸ αὐτό ἐστι κἂν συγχωρήσῃ τὸ περὶ τοῦ φυγάδος ἢ τοῦ ῥεμβοῦ ὁ ἀγοραστής· μένει γὰρ ἔχων καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τὴν ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγήν. § 5 ib.

Ἐὰν ἄμετρον καλανδιακὸν ἢ γενεθλιακὸν παράσχω τῇ γυναικί μου, δωρεά ἐστιν· οὐ μὴν ἐὰν παράσχω αὐτῇ ἄτινα δαπανᾷ περὶ τὴν κοσμίαν αὐτῆς φυλακήν: — § 8 ib.

Ὁ δωρησάμενος, οὐ μὴν καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, δύναται μεταμελεῖσθαι· τῇ δὲ ὑστέρᾳ μεταμελείᾳ προσέχομεν. εἰκὸς γὰρ τοῦ μεταμέλου μεταστὰς ἐτελεύτησεν. ἔνθα δὲ δείκνυται μέχρι τελευτῆς μεταμεληθεὶς ὁ δωρησάμενος καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἀνακαλεῖσθαι δύναται. εἰ δὲ τὸ περὶ τοῦ μεταμέλου ἀφανές ἐστι καὶ ἀναμφίβολον κυροῖ τὴν δωρεὰν ὁ δικαστής.

fr. 32. § 2—4 ib.

Ἐὰν τῇ μνηστῇ μου εἰς καιρὸν γάμου δωρήσωμαι, τότε ἔρρωται ὅτε μέχρι τελευτῆς μου τῆς αὐτῆς διαμείνω γνώμης. fr. 32. § 22 ib.

λθ'. Ἐὰν ἡ γυνὴ δωρησαμένη μοι ἀνάσχηται δοῦναί μοι αὐτὰ εἰς προῖκα τῆς κοινῆς θυγατρὸς, ἔρρωται ἡ τῆς προικὸς ἐπίδοσις. fr. 34 ib.

λς'. Ἐὰν φαίνωνται τὰ δωρηθέντα, ἐκδικοῦνται· εἰ δὲ μὴ ἀποδίδονται, τὸ ἀληθὲς δίδοται τίμημα, ἐπειδὴ τὴν αἰτίαν τῆς νομῆς ἡ δωρεὰ πάρεσχεν· καὶ ἀσφαλίζεται τὸν νομέα περὶ ἐκνικήσεως εἰς τὸ ἁπλοῦν: — fr. 36 pr. ib.

Ἀλλότριον δακτύλιον ἐδωρησάμην τῇ μνηστῇ μου καὶ μετὰ τὸν γάμον ἐμὸν ἀντ' αὐτοῦ δέδωκα, ἔρρωται ἡ δωρεά. fr. 36. § 1 ib.

λζ'. Ἐὰν ἡ γυνὴ δόλον ποιήσῃ εἰς τὸ μὴ φαίνεσθαι τὰ δωρηθέντα αὐτῇ, ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ παριστᾶν αὐτὰ ἀγωγῇ καὶ τῷ ἀκουϊλίῳ, καὶ μάλιστα ἐὰν μετὰ τὸ διαζύγιον τοῦτο ἥμαρτεν. fr. 37 ib.

μ'. Τὰ τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῆς γυναικὸς δωρούμενα διὰ τὸ τυχεῖν αὐτὸν ἀξίας ἔρρωται μέχρι τοῦ προχωροῦντος ποσοῦ.[1] fr. 40 ib.

[1] habet Syn

emptorem dare, non venditio sed pactum infirmatur. fr. 31. § 4. D. 24, 1.

Idem est etiam si remiserit actiones circa fugitivum vel erronem emptor; semper enim habet aedilicias actiones et ex vendito actionem. § 5.

Si immodicum munus calendarium vel natalicium uxori meae dedero, donatio est; non vero si praebuero ei quae impendit ut se honestius tueatur. § 8.

Qui donavit non etiam heres eius, potest poenitentiam agere; posteriorem autem poenitentiam inspicimus. forte enim poenitentia cessante mortuus est. ubi vero liquet ante mortem donatorem poenituisse, et heres eius revocare potest. si vero nihil de poenitentia certum sit, iudex [tanquam] indubitatam confirmat donationem. fr. 32. § 2—4.

Si sponsae meae in tempus nuptiarum donavero, tunc valet [donatio], cum usque ad mortem meam in eadem permansero voluntate. fr. 32. § 22.

Si uxor donatura mihi passa fuerit ut darentur pro me in dotem filiae communis tales res, valet dotis datio. fr. 24.

Si appareant res donatae, vindicantur; si non redduntur, verum datur pretium, nam causam possessionis donatio praebuit et cavetur possessori de evictione in simplum. fr. 36 pr.

Alienum anulum donavi sponsae mea et post nuptias meum pro illo dedi: valet donatio. fr. 36. § 1.

Si mulier dolum fecerit quominus appareant res donatae sibi, convenitur ad exhibendum actione et ex lege aquilia: et maxime si post divortium haec admisit. fr. 37.

Res viro ab uxore donatae ad procurandam illi dignitatem valent usque ad competentem quantitatem. fr. 40.

μα'. *Καὶ εἰς προκοπὴν καλῶς αὐτῷ δωρεῖται καὶ διὰ τὸ τυχεῖν τιμῆς καὶ λαβεῖν ἀξίαν ἱππέως ἢ* LATICLIUIUM *ἢ χάριν θέας.* fr. 41. 42 ib.

Et in processum recte ei donatur et ut optineat honorem vel quaerat dignitatem equitis vel laticlavium vel causa spectaculi. fr. 41. 42.

Ὅπερ ἐδωρησάμην τῇ γαμετῇ μου ἐμὸν μένει καὶ δύναμαι αὐτὸ ἐκδικεῖν κἂν ἡ γυνὴ μετὰ ταῦτα πολλά μοι ληγατεύσῃ. fr. 48 ib.

Quidquid donavi uxori meae meum manet et possum id vindicare, quamvis mulier postea multa mihi legavisset. fr. 48.

fol. 38ᵛ. *Ἐὰν συναινοῦντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ κέχρηται τῇ διατετιμημένῃ προικί, οὐ λογίζεται αὐτῇ τὴν ζημίαν οὔτε δὲ δωρεά ἐστιν εἰς γυναῖκα· κἂν ληγατεύσῃ αὐτῇ ὁ ἀνὴρ τὰ δωρηθέντα οὐ λαμβάνει αὐτά.* fr. 53. § 1. D. XXIV, 1.

Si consentiente viro uxor utatur aestimata dote, non imputat ei damnum, neque donatio est in uxorem: et si legaverit ei vir res donatas, eas non accipit. fr. 53. § 1. D. 24, 1.

νς'. *Ἐὰν θέλοντί σοι δωρήσασθαί μοι θανάτου αἰτίᾳ ἐπιτρέψω δοῦναι τῇ γαμετῇ μου θέλων αὐτῇ ἁπλῶς δωρήσασθαι οὐ .... εν εἴτε γὰρ ὑγιαινεῖς, ἐνεχωμαί σοι, εἴτε τελευτήσεις εὑρίσκομαι πενέστερος μὴ ἔχων ὅπερ ἔμελλον ἔχειν:* — fr. 56.

Si donaturo mihi mortis causa permisero tibi dare uxori meae volens ei simpliciter donari, non [valet]; nam si convalueris, tibi teneor, sive decesseris, invenior pauperior non habens id quod fuissem habiturus. fr. 56.

ξε'. *Ἐὰν ὁ ἀνὴρ δωρησάμενος τελευτήσῃ ἐφησυχάσας τῇ δωρεᾷ, βεβαιοῦται ἡ δωρεά, ὅθεν εἰ ὁ δημόσιος ὡς ἀκληρονόμητον διαδέξεται τὸν ἄνδρα, οὐ δύναται τὰς δωρεὰς ἀνατρέπειν.*[1] c. 1. C. V, 16.

Si vir, qui donavit, moriatur acquiescens [factae] donationi, confirmatur donatio: quare si fiscus tanquam heredem non habenti viro successerit, non potest donationes revocare. c. 1. C. 5, 16.

οα'. *Ἐὰν τοὺς καρποὺς τῶν προικιμαίων πραγμάτων ἔλαβεν ἡ γυνὴ εἰ μὲν ἐδαπάνησεν — —*
— εἰ δὲ πλουσιωτέρα γέγονεν — — — — —
— — τῷ ἀνδρί: — c. 8.

Si fructus rerum dotalium ceperit uxor — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

ογ'. *Ἐάν τις αὐτεξούσιος ὢν δωρήσηται τῇ γυναικὶ καὶ τελευτήσῃ ἐφησυχάσας τῇ δωρεᾷ, βεβαιοῦται τὸ γεγονός — — — — — —*
δύναται ὁ τούτου πηρ ἀφαιρεῖσθαι τὰ πράγματα, οὐδὲ — — — — — — — —
— ἀνάγκη — — — τῶν δωρεῶν: — c. 10.

Si quis sui iuris uxori donaverit et mortuus sit acquiescens donationi, valet quod gestum est.
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — c. 10.

οη'. *Ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἀγοράζων κτήματα εἰς πρόσωπον τῆς γυναικὸς τὸ ὠνητικὸν γενέσθαι π —*
— — — — — — — — — — —
— — — καὶ δύναται καὶ κατὰ τῆς γυναικὸς ταῦτα διακατεχούσης καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων αὐτῆς κινῆσαι τὴν περὶ αὐτῆς ἀγωγὴν
— — ἐκεινη — — — — — τὰ κτήματα τὸ
— — ἐκείνῃ γέγονεν· δύναται δὲ οὗτος περὶ τοῦ τιμήματος κινῆσαι. c. 16 ib.

Si vir emens praedia ex persona uxoris —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
de pretio agere potest.

οθ'. *Ἐὰν τὰ ἐξώπροικα τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ δαπανήσῃ, εἰ μὲν δωρησαμένης ἐκείνης οὐκ ἐνάγεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ εἰ μὴ μόνον εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος· εἰ δὲ παρὰ γνώμην αὐτῆς τέλεια πάντα τὰ ἐξώπροικα ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι.*[2] c. 17. C. ib.

Si bona extradotalia mulieris vir consumpserit, cum uxor [ea] ei donasset, non convenitur heres eius nisi in id quo locupletior factus est; si vero contra voluntatem eius, integra omnia bona extra dotalia cogitur restituere. c. 17.

πη'. *Γυνή τις ἰδικὸν συνάλλαγμα ποιησαμένη καὶ πρωτοτύπως δανεισαμένη παρ' ἐμοῦ ἑκατὸν νομίσματα ταῦτα ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ· ὁ δὲ λαβὼν ἀξίαν ᾔτησεν ἑαυτῷ·*

Mulier quaedam contractum fecit et principaliter mutuum a me suscipiens centum aureorum, eos donavit suo marito: hic accipiens dignitatem sibi quaesivit:

[1] habet Syn. [2] habet Syn.

fol. 39r. ἡ τοίνυν διάταξίς φησιν, ὅτι, ἐπειδὴ ἰδικὸν συνάλλαγμα ἔπραξεν ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ λαβὼν παρ' αὐτῆς τὴν δωρεὰν οὐ γέγονε πλουσιότερος, ἀλλ' εἰ ἀξίαν προσεκτήσατο οὐδεμίαν ἀγωγὴν δύναται κατ' αὐτοῦ κινῆσαι ἡ γυνή: — c. 21. C. V, 16.

Δύναται ὁ ἀνὴρ δωρήσασθαι τῇ γυναικὶ δοῦλον, ἵνα λαβοῦσα αὐτὸν ἐλευθερώσῃ: —[1] c. 22.

Ἡ πενθερὰ καλῶς δύναται δωρεῖσθαι τῷ γαμβρῷ: —[2] c. 23.

constitutio ergo ait, quoniam proprium contractum gessit mulier et vir ab ea accipiens donationem non est locupletior factus, sed dignitatem comparavit, nullam actionem potest uxor contra eum movere. c. 21. C. 5, 16.

Potest vir donare uxori servum ut accipiens eum manumittat. c. 22.

Socrus recte potest genero donare. c. 23.

[1] Syn. [2] Syn.

fol. 25ᵛ. ΑΡΧΗ ΣΥΝ ΘΕΩ ΤΟΥ Γ′ ΒΙΒΛΙΟΥ ΗΤΟΙ ΤΟΥ Γ′ ΤΕΥΧΟΥΣ.

INITIUM CUM DEO TERTII LIBRI IDEST TERTII TOMI.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΑ′, ΤΙΤΛΟΣ Α′

π τούτων οἵτινες ἰδίου ἢ ἀλλοτρίου δικαίου εἰσίν.

LIBER XXXI, TITULUS I

de iis qui sui vel alieni iuris sunt.

Ὁ μαινόμενος ἔχει τοὺς παῖδας ὑπεξουσίους καὶ τοὺς πρὸ τῆς μανίας καὶ τοὺς μετ' αὐτὴν τεχθέντας ἢ συλληφθέντας.[1] [fr. 8 pr. D. 1, 6.] *τὸ αὐτὸ κἂν ἡ γυνὴ μανῇ· ἢ καὶ οἱ δύο· γαμεῖν μὲν γὰρ ὁ μαινόμενος οὐ δύναται, μετὰ δὲ γάμον οὐ διαλύεται εἴγε ὁ εἷς τῶν συνοικούντων ὕστερον μανῇ ἢ καὶ οἱ δύο καὶ προσπορίζεται τῷ μαινομένῳ διὰ τῶν αὐτοῦ παίδων.* fr. 8. § 1.

Furiosus habet liberos in potestate et qui ante furorem et qui postea nati conceptive sunt. [fr. 8 pr. D. 1, 6.] idem [est] et si uxor furere coeperit, vel ambo. matrimonium enim inire furiosus non potest, post autem matrimonium non solvuntur (nuptiae) sive alter eorum qui iuncti sunt sive ambo furere coeperint et furioso adquiritur per filios eius. fr. 8. § 1.

Ἐν τοῖς δημοσίοις ὁ ὑπεξούσιος ὡς αὐτεξούσιος παραλαμβάνεται, οἷον ἐν τῷ στρατηγεῖν καὶ ἐπιτροπεύειν: —[2] fr. 9.

In publicis negotiis filiusfamilias tanquam sui iuris accipitur, veluti ut magistratum et tutelam gerat. fr. 9.

ΤΙΤΛΟΣ Β′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΑ′[3]

Β. λζ′ τῶν Διγέστων τ. ιθ′.

π τῆς ὀφειλομένης τοῖς γονεῦσιν ὑποταγῆς καὶ π πατρικῆς ἐξουσίας καὶ περὶ παίδων ἀποκαθισταμένων ἤτοι χειραγωγουμένων καὶ π ὀνόματος παιδὸς ἀποκαθισταμένου.

TITULUS II, LIBRI XXXI

Lib. 37. Digestorum t. 15.

de parentibus debito obsequio et de patria potestate et de liberis exhibendis seu ducendis et de nomine filii exhibendi.

Καὶ ὁ στρατιώτης υἱὸς τὴν εὐσέβειαν χρεωστεῖ τῷ πρι καὶ ἁμαρτάνων εἰς αὐτὸν κολάζεται πρὸς τὸ μέτρον τοῦ ἁμαρτήματος: —[4] fr. 1. D. 37, 15.

Et miles filius pietatem [praestare] debet patri et si peccat in eum castigatur pro modo admissi. fr. 1. D. 37, 15.

Καὶ οἱ συνελευθερωθέντες τῇ μρι τιμᾶν αὐτὴν ὀφείλουσιν.[5] fr. 1. § 1.

Et qui cum matre manumissi sunt eam colere debent. fr. 1. § 1.

Ὁ πρα ἢ μρα ὑφ' ὧν ἀνετράφη γόητας εἰπών ἀνάξιος τῆς στρατείας — —.[6] fr. 1. § 3.

Qui patrem matremve, a quibus nutritus est, impostores dixerit, indignus militia — — fr. 1. § 3.

Ὁ τὸν παῖδα ἐπὶ πολὺ τὰ τῶν αὐτεξουσίων ἐάσας πράττειν καὶ ὑπὸ ἐπιτρόπων τελεῖν πρό-
fol. 30ʳ. *κριμα πάσχει περὶ τὴν ὑπεξουσιότητα τοῦ παιδός.*[7] c. 1. C. VIII, 46.

Qui filium diu passus fuerit tanquam sui iuris se gerere et in tutela versari praeiudicium patitur de patria in filium potestate. c. I. C. 8, 46.

ζ′. *Ὁ ὑπεξούσιος ὅσα τῷ πρι προσεπόριζεν οὐ δύναται ἐκποιεῖν· εἰ δὲ ὑβριστικῶς αὐτῷ κέχρηται,*

Filiusfamilias quaecumque patri quaesierit non potest alienare; si vero eum contumeliis adfecit, 7.

---

[1] hucusq. Syn. [2] Ex scholis Bas. Hb. [3] In postrema huius tituli parte restituenda longe a veritate aberravit Hb. [4] Cf. Syn. [5] habet Syn. [6] Simil. Syn. [7] Ex scholiis Bas. Hb.

σωφρονιζέσθω ἵνα δὲ καὶ τῷ ἄρχοντι παραδιδόσθω ὥστε γνώμῃ τοῦ πρς ψῆφον ἐξενεχθῆναι κατ' αὐτοῦ.[1] c. 3.

Τὰ μεταξὺ τοῦ παιδὸς καὶ τῆς μρς ἀναφυόμενα οἶκοι τεμνέσθω· εἰ δὲ διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἡ μηρ δικαστήριον παρακαλεῖ, ὁ ἄρχων σκοπήσας τὸ χρηματικὸν πρῶτον ἀναγκάσει τὰ μητρῷα ἀποδίδοσθαι τῇ μρι· εἰ δὲ ἀναισχυντεῖ ἔτι πλεῖον, αὐστηρότερον αὐτὸν ἔτι τελήσεται: — c. 4 ib.

ϑ'. Ἡ θυγάτηρ σου οὐ μόνον τιμᾶν ἀναγκάζεταί σε ἀλλὰ καὶ ἀποτρέφειν:[2] c. 5.

ιβ'. Οἱ ἀπελεύθεροι κατὰ μίμησιν τῶν εὐγενῶν εἰσι καὶ εἰ σχοῖεν παῖδας μετὰ τὴν ἔλευθερίαν, ὑπεξουσίους αὐτοὺς ἔχουσι ἐν ᾧ ἀπὸ γάμων νομίμων εἰσίν.[3] c. 8.

ιγ'. Τὸν υἱὸν οὐ δύναται ἀρνήσασθαι ὁ πηρ, τοῦτο μὲν διὰ τὸ δόγμα, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν ποινήν· ὁμοίως τε καὶ διὰ ἔδικτον καὶ διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πρς μείζονα ὄντα τῶν τριῶν ἐνιαυτῶν.[4] c. 9 ib.

ιδ'. Τοσαύτην πρὸ[5] τῶν παίδων, ὅμως οὐκ ἠδύναντο αὐτοὺς καταδουλεύειν: — c. 10.

ιε'. Ἐὰν περὶ τῆς κληρονομίας τῆς μρς κινήσας ἐνίκησας, εἰ μὲν αὐτεξούσιος εἶς, δύνασαι ἀπαιτεῖν αὐτὴν· εἰ δὲ ὡς ὑπεξούσιος ἀμφιβάλλῃ κινεῖσθω τὸ νόμιμον παράγγελμα, ὅπως ἂν ἡ ἀλήθεια φανῇ — — — — — το — μηρ: — c. 1. C. VIII, 8.

B. η' τ. κ. δ τί. η'.

ις'. Δύνασαι αἰτεῖν τὸ παράγγελμα τὸν ἄρχοντα ὥστε τοὺς παῖδας σου παρασταθῆναι. c. 2 ib.

ιζ'. Ἐάν τις βούλεται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα παρασταθῆναι, δύναται κινῆσαι τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ τῆς θυγατρὸς παραστάσεως καὶ τὸ ἱκανὸν πάσχειν παρὰ τοῦ ἄρχοντος: — c. 3.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος (παραγγέλματος)[6] ἐκδίκτου εὐθέως τεμνέσθω τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ ἑκάτερον τῶν μερῶν ὕποπτόν ἐστιν, δεῖ μέχρι τῆς ἥβης ὑπερτίθεσθαι τὴν δικαίωσιν: — fr. 3. § 4. D. 43, 30.

B. η' τ. κ. δ τί. μη'. Καὶ μηρ ἐσθότε προτιμᾶται τοῦ πρς ἔχειν τὸν παῖδα μηδὲν βλαπτομένης τῆς ὑπεξουσιότητος. fr. 3. § 5.

castigetur; ita vero ut et magistratui tradatur ut ex voluntate patris sententia in eum feratur. c. 3.

Quae inter filium et matrem [controversiae] oriuntur, domi decidantur. quod si propter insolentiam mater ad iudicium confugit, magistratus causa pecuniaria cognita primum coget materna restituere matri; si vero ille vel magis protervus factus fuerit, etiam severius illum cohibebit. c. 4.

Filia tua non solum honorare cogitur te sed etiam alere. c. 5.

Liberti exemplo sunt ingenuorum et si liberos habuerint post manumissionem eos habent in potestate, quatenus a nuptiis legitimis sunt. c. 8.

Filium negare pater non potest, cum propter senatusconsultum, tum etiam propter poenam: similiter et propter edictum et propterea quod ali debet a patre cum maior sit tribus annis. c. 9.

— — — — — — tamen non poterant eos in servitutem redigere. c. 10.

Si de hereditate matris agens vicisti, si quidem tui iuris es, potes eam petere; quod si in alienam potestatem quaereris, proponatur interdictum, ut — — — — — — — — — — — — — — — — c. 1. C. 8, 8. l. 8 Cod. t. 8.

Potes a magistratu petere interdictum ut filii tui exhibeantur. c. 2.

Si quis velit propriam sibi filiam exhiberi potest experiri actione de filia exhibenda et quod oportet a magistratu accipere.

In praesenti interdicto statim res decidatur; si vero utraque pars in suspicione versatur, usque ad pubertatem differri debet quaestio. fr. 3. § 4. D. 43, 30.

Et mater interdum patri praefertur in filio retinendo, cum potestas minime minuatur. fr. 3. § 5. l. 8 Cod. t. 48.

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΑ'

fol. 80v. περὶ αὐτεξουσιότητος παίδων καὶ ἀχαρίστων παίδων.

γ'. Οὐ γυμνὴ συναίνεσις τοῦ πρς ἐλευθεροῖ τῆς ὑπεξουσιότητος τὸν παῖδα ἀλλὰ νόμιμος πρᾶξις· οὐδὲ μὲν ἡ αἰτία ζητεῖται, ἀλλ' ἡ τῆς πράξεως ἀκρίβεια.[7] c. 3. C. VIII, 48.

TITULUS III, LIBRI XXXI

de emancipatione liberorum et de liberis ingratis.

Nudus patris consensus non liberat a patria potestate filium, sed actus legitimus; neque causa quaeritur sed actus suptilitas. c. 3. C. 8. 48.

[1] Similiter Epa. aucta LII, 124. [2] Sim. Epa. aucta XLVI, 9. [3] Sim. Epa. aucta XXXVIII, 54. [4] Sim. Epa. aucta LII, 126. [5] Plura exciderunt. [6] Fuerat *ἐντερδίκτου*: v. *παραγγέλματος* glossema est. [7] Ex schol. Bas. F. H.

Οἱ υἱοὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς κρείττονες παντὸς ἐστὶν ἀνάγκην οὐ δύνανται· ἃ γοῦν αἰτήσεως τοῦ ἰδίου αἰτήσωσι, τοῦτο ποιεῖν οὐ κωλύσει ἐπεὶ καὶ ἐκ τοῦ τὴν πατρὸς κρατοῦσαν παραμυθίαν ἔστιν· — c. 3. C. 2, 2.

Qui in potestate patris sunt contra eum agere non possunt; si vero sui emancipata, venia edicti petita, id facere non prohiberis, quod et in matris persona servandum est. c. 3. C. 2, 2.

Εἴ τις δήποτε τῶν παίδων ἐχόμενος ἐφάπτοιτο τοῦ πατρὸς τοῦ ἀπεργασαμένου γονέως καὶ ἀπὸ ὀφλημάτων αὐτῷ συκοφαντίας ἢ ἄλλως πως ἐξουσιῶν διατυποῦσθαι ἐπιτρέποι τῆς ἐκείνου ἀκοῆς καὶ ἐπιβουλὰς κακὰ λέγοι· —[2] c. 1. C. 8, 49.

Si quis usquam ex liberis ingratus apparet erga parentem sui beneficum sive convicium ipsi faciendo sive aliter iniuriose se gerendo, ab emancipatione decidat et rursus fiat alieni iuris. c. 1. C. 8, 49.

ΤΙΤΛΟΣ Δ. ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΑ

ποῖς τρόποις τὸ ὑπεξούσιον διαλύεται.[3]

TITULUS IV. LIBRI XXXI

quibus modis ius potestatis solvitur.

Ἡ κατὰ τῶν παίδων ἐξουσία πλείοσι διαλύεται τρόποις· τοῦ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ γάμου τελευτῶντος ἐκπίπτουσι τοῦ τοῦ πατρὸς ὀφείλουσι δὲ, ἐὰν μετὰ τινος διαδεξῶσι. pr. Inst. 1, 12.

Potestas super liberos pluribus solvitur modis; primum enim parentis mors sui iuris facit liberos, non vero simpliciter, sed cum quadam distinctione. pr. I. 1, 12.

Εἰ μὲν γὰρ πρὸ ἦσαν ὁ τελευτήσας, ἀναγκαῖος τοῦ καὶ ὁ ὑπεξούσιος γίνονται[4] δεῖ γὰρ ἐκείνῳ τοῦ παιδὸς τῆς τοῦ κατὸν τελευτῆς καὶ εἰ μὲν εὑρεθῇ τὸ αὐτὸν πρόσωπον τοῦτον ὁ τοῦ ὑπεξουσίου, οἱ δ' ἔγγονοι καὶ ἐκείνου τοῦ χρόνου ὑπεξούσιοι τῷ κατὶ, κεῖ ὃν τελευτᾷ· ἐὰν δὲ ὑπεξούσιοι τῷ πρὸ τελευτήσαντος τοῦ κατὸν οἱ ἔγγονοι· ἀπεκδοκῶνται γὰρ ἐκ τὴν τοῦ αὐτοῦ πρὸς ὑπεξουσιότητα· — pr. I. cit.

Nam si pater ex qui mortuus est, sine dubio filius et filia sui iuris fiunt:[4] oportet enim inquiri tempus avi mortis et si quidem inveniatur media persona, idest filius, in potestate [esse], et nepotes illo tempore in potestate avi fuissent, cum is moreretur, in patris potestate erant, mortuo avo, nepotes: recidere enim in sui patris potestatem. ib.

Διαλύει τὴν τοῦ παιδὸς ὑπεξουσιότητα καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ πρὸς· ἐὰν γὰρ τις αἰτηθῇ ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων ἐπιγνῶναι καὶ δεξάμενος τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦ ἀρχοντος αὐτὸν ἢ εἰς νῆσον ἢ ἐμβατηρίου περιορίζοντος ἢ εἰς μέταλλον, κἂν τῷ δεχθῆναι τὴν ἀπόφασιν ἐπιφωνήσῃ αὐτοῦ ὁ πατὴρ τὴν πολιτείαν καὶ ὑπὲρ τῇ αὐτοῦ τελευτῇ φάσκῃ καὶ τὸ περιορισθῆναι κεῖται ὁ υἱὸς τοῦ εἶναι ὑπεξούσιος· ἃ δὲ καὶ ὁ υἱὸς γένηται ἐν περιορισμῷ, κεῖται τοῦ εἶναι ὑπεξούσιος. § 1 I. 1, 12.

Solvit potestatem in liberos etiam deportatio patris. nam si reus eiusdem criminis postulatus damnatus factus et acceperit eiusmodi sententiam iubens eum in insulam vel in opus deportatis aut in metallum, cervicibus, simul atque sententiam acceperit, aufert ei lex civitatem et sicuti ipsius morte, ita et deportatione cessat filius esse in potestate: quod si et filius deportatus sit, cesset esse in potestate. § 1 ib.

Διαλύει τῆς ὑπεξουσιότητος καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ γονέως τῇ ἀρχούσῃ δόσει ἢ ἀρχοντι καὶ τοὺς υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἢ ἐγγόνους ἢ ἐγγόνας καὶ τοὺς ἐφεξῆς τῆς αὐτοῦ ἐλευθεροῦν ὑπεξουσιότητος λέγοντες ὅτι τοῦδε ἢ τοιᾶδε νῦν ἀπε- pr. I. 1, 12.

Solvitur ius potestatis et cum adeunt parentes competentem iudicem seu magistratum et suos filios vel filias vel nepotes vel neptes et deinceps sua liberant potestate dicentes „hunc vel hanc sui iuris facio et mea dimitto manu“[5]. possunt autem parentes filium

[1] Scriptum est in margine ? pro ?? errore genere frequentissimo. Unde patet quam longe a veritate aberrarit H in fronte tituli hoc loci ab eo III 515 descripti requirendis. [2] habet Syr. [3] Quae sequuntur ex graeco Institutionum indice, paucis mutatis, hausta sunt. Latina omnia, quae inde servat, hic graece redduntur.

[4] Scripsi κατὸν τελευτήσαντος δὲ πατρὸς, ut τοῦτος ὁ ἔγγονος καὶ ἔγγονα ὑπεξούσια γίνονται: haec enim propter homoeoteleuton ceciderunt.

[5] Adde: [mortuo autem avo, non omnino nepotes neptesve sui iuris fiunt].

ξουσίους καὶ τῆς ἐμῆς ἀφίημι χειρός. δύνανται δὲ οἱ γονεῖς τὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτεξούσιον, τοὺς δὲ ἐγγόνους κρατεῖν ὑπεξουσίους καὶ τὸ ἀνάπαλιν.[1] § 6. I. 1, 12.

emancipare, nepotes vero retinere in potestate et contra. § 6. I. 1, 12.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ'[2], ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΑ'

περὶ τῶν διαγινωσκομένων καὶ διατρεφομένων παίδων ἀπὸ γονέων ἢ πατρόνων ἢ ἀπελευθέρων.

TITULUS VII, LIBRI XXXI

de agnoscendis et alendis liberis a parentibus vel patronis vel libertis.

α'. Φονεύει τὸ τικτόμενον οὐ μόνον ὁ πνίγων ἀλλὰ καὶ ὁ ῥίπτων καὶ ὁ μὴ τρέφων καὶ ἐν δημοσίοις τόποις ἐκτιθέμενος ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ ἣν αὐτὸς οὐκ ἔσχεν.[3] fr. 4. D. 25, 3.

Καὶ ὁ πορνογενὴς τρέφει τὴν μρα καὶ ἡ μηρ αὐτὸν καὶ ὁ κατὰ μρα πάππος ἀποτρέφει καὶ ὁ πηρ τὴν νόμιμον θυγατέρα.[4] fr. 5. § 4—6 ib.

Τὸν πενόμενον παῖδα καὶ μὴ δυνάμενον κάμνειν τρέφειν ὁ πηρ ἀναγκάζεται.[5] fr. 5. § 7.

Ἐὰν ὁ πηρ ἀρνήσει τὸν υἱὸν ἢ ὁ υἱὸς τὸν πρα ἀ . . — — ὁ δικαστὴς τὸ περὶ τοῦτον διακόπτειν καὶ περὶ τῆς τροφῆς ψηφίζεται· εἰ δὲ ψηφίζεται τροφῆναι οὐ ποιεῖ πρόκριμα τῇ ἑτέρᾳ ζητήσει· οὐ γὰρ ψηφίζεται υἱὸν εἶναι: — fr. 5. § 8—9.

Οὐ μόνον τρέφειν οἱ γονεῖς ἀναγκάζονται τὸν παῖδα· ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ βάρη χορηγεῖν αὐτῷ. fr. 5. § 12.

Ὁ αὐτεξούσιος ἄνηβος πενόμενον τὸν πρα τρέφειν ἀναγκάζεται: — fr. 5. § 13.

Ἡ μηρ ἀναγκαίως ἀποθρέψασα τὴν θυγατέρα καὶ συμμέτρως ἀπαιτεῖ τὸν πρα , οὐ μὴν ἐὰν σχέσει μητρικῇ ἐδαπάνησεν κἂν παρὰ τοῦ προς διατρέφεται. fr. 5. § 14.

σῃ Χρεωστεῖ ὁ παῖς τρέφειν τὸν πρα ἀλλὰ μὴ τὰ χρέα πληροῦν: —

Καὶ ὁ[6] εὔπορος στρατιώτης ἀποτρέφει τὸν πρα, οὐ μὴν καὶ χρέα ὑπὲρ τοῦ προς ὁ υἱὸς ἀναγκάζεται διδόναι: —[7] fr. 5. § 16.

Ὁ κληρονόμος τοῦ υἱοῦ ἀναγκάζεται τὸν πρα τρέφειν εἰ κακῶς πένεται: — fr. 5. § 17.

Πρὸς τὴν οὐσίαν ἀποτρέφει τὸν ἄπορον πάτρονα, οὐ μὴν τὸν ἑαυτὸν ἀποθρέψαι δυνάμενον. fr. 5. § 19.

Οὐ πάντοτε,[8] ἀλλὰ τῆς αἰτίας διαγινωσκο-
fol. 11ᵛ. μένης τρέφει καὶ αὐτοῖς γὰρ ὑπηρετικὴν ἀκολουθίαν χρεωστεῖ. fr. 5. § 20.

Οὐ τρέφει ὁ ἀπελεύθερος τοῦ ἀπελευθέρου οὔτε ὁ κατὰ φιδεικόμισσον ἐλευθερωθεὶς οὔτε ὁ ἰδίοις

Partum occidit non solum qui suffocat, sed et qui proicit et qui non alit et in publicis locis exponit misericordiae gratia, quam ipse non habuit. fr. 4. D. 25, 3. 1.

Et vulgo conceptus alit matrem eumque mater et maternus avus alit et pater filiam legitimam. fr. 5. § 4—6.

Inopem filium et laboris incapacem alere pater cogitur. fr. 5. § 7.

Si pater filium neget vel filius patrem . . . iudex de hoc decidere et de alimentis iudicat: quod si pronuntiat *ali debere* non facit praeiudicium alteri quaestioni; non enim iudicat filium esse. fr. 5. § 8—9.

Non solum alere parentes filium coguntur, sed cetera quoque onera ei praebere. fr. 5. § 12.

Filius emancipatus inopem patrem alere cogitur. fr. 5. § 13.

Mater quae necessario filiam aluit cum modo etiam petit a patre: non vero si ex materno affectu impendit, etiamsi apud patrem alat. fr. 5. § 14.

Debet filius alere patrem; non vero et debita solvere. *No*[ta].

Etiam miles locuples patrem alit; non vero etiam aes alienum pro patre filius cogitur solvere. fr. 5. § 16.

Heres filii cogitur patrem alere, si valde indigeat. fr. 5. § 17.

Secundum vires patrimonii alit inopem patronum (libertus); non vero eum qui se alere potest. fr. 5. § 19.

Non omnino,[1] sed causa cognita, alit; nam et ipsis subditum obsequium [exhibere] debet. fr. 5. § 20.

Non alit libertus liberti neque is qui ex fideicommisso est manumissus neque is qui [illegible]

[1] ex Syn. habent F. H. [2] vulgo ς'. [3] ex Harm. et Syn. F. H. [4] Syn. F. H. [5] Syn. F. H. [6] Simil. Epa. aucta XLVII, 7. [7] Cf. Syn. propter ultima verba. [8] Supple: τοὺς τοῦ πάτρωνος παῖδας ὁ ἀπελεύθερος τρέφει. Cf. Epanagoge aucta XXXVIII, 63.

[1] [liberos patroni libertus ali]t supple.

μειώσει τοῦ τιμήματος εἴσω ἐνιαυτοῦ.[1] καὶ ἴσων ὄντων τῶν πραθέντων διὰ τὸ πάθος τοῦ ἑνὸς ἀποδίδονται πάντα: —[2] fr. 38 pr.

Si paria vendita fuerint propter unius morbum cuncta redhibentur. fr. 38 pr.

ἀναστ[ροφ]ὴ δούλου καὶ ὑποζυγίου

Σχεδὸν τὰ αὐτὰ πάθη καὶ αἰτιά εἰσι τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν ὑποζυγίων· διὸ τὰ λεχθέντα περὶ δούλων καὶ εἰς ὑποζύγια ἔλκομεν· καὶ ὥςπερ fol. 169r. ὁ δοῦλος καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ἀναστρέφεται, οὕτω καὶ τὸ ὑποζύγιον: —[3] fr. 38. § 2. D. 21, 1.

Fere eidem sunt morbi et vitia in mancipiis et in iumentis: itaque quae dicta sunt de mancipiis etiam ad iumenta deducimus: et sicuti mancipium post mortem quoque redhibetur, ita et iumentum. fr. 38. § 2. D. 21, 1.

redhibitio servi et iumenti.

Οὐκ εἰσὶ μὲν ὑποζύγια πάντα τὰ θρέμματα· [fr. 48. § 4] λέγομεν δὲ περὶ αὐτῶν τὰ περὶ ὑποζυγίων εἰρημένα: — fr. 38. § 5.

Non sunt iumenta omnia pecora; [fr. 38. § 4] dicimus autem de his ea quae de iumentis tractavimus. fr. 38. § 5.

Ὁ βοὺς οὐκ ἐστὶ τῶν ὑποζυγίων ἀλλὰ τῶν θρεμμάτων: — fr. 38. § 6.

Bos non est iumentorum sed pecorum. fr. 38. § 6.

Εἰσί τινα πάθη τῶν ἀνδραπόδων — — — — — — — — — — — ἀσθενέστερος μήτε ἄχρηστος ἐκτεμνόμενος καὶ οὔτε ||σχ||ρο|| ου γενο||| — οὔτε πάντα τὰ ἐκτεμνόμενα — — — — — — — — — fr. 38. § 7.

Sunt quidam mancipiorum morbi — — — — — — — — — — —

εἰπεῖν ὡς ἐδέθη· ἀντιτίθεται γὰρ τῷ ἀγοραστῇ παραγραφὴ γινώσκοντι περὶ τῆς φυγῆς ἢ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ὁμοίων: —[1] fr. 43. § 3. 4. D. 21, 1.

quam dicere in vinculis [eum] fuisse, opponitur enim emptori exceptio: „si non noverit de fuga aut de vinculis et similibus.“ fr. 48. § 3. 4. D. 21, 1.

Ἐπειδὴ ὡρισμένος ἐστὶν ὁ χρόνος τῶν ἓξ μηνῶν τῆς περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγῆς, οὐ δοκεῖ εὐχέρειαν ἐσχηκέναι τοῦ κινῆσαι ὅτε λανθάνεταί τις — — — — — — — — fr. 55.

Quoniam utile est tempus sex mensium actioni redhibitoriae, non videtur facultatem habuisse quis agendi, cum ignoraret — — — — — fr. 55.

ζγ'. Ἐὰν [ἐνὶ τιμήματι δούλους] πολλοὺς ἠγόρασας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἑνὸς θέλῃς κινῆσαι πρὸς τὴν καλλονὴν ἡ ἀποτίμησις γίνεται ὅπερ γίνεται καὶ ὅτε μέρος τοῦ πραθέντος ἀγροῦ [ἐκνικεῖται]: — fr. 64 pr.

Si [uno pretio servos] plures emisti, sed de uno agere velis, secundum bonitatem fit aestimatio, id quod fit etiam cum pars venditi fundi [evincatur]. fr. 64 pr.

νη'. Ἡ μετὰ τὴν πρᾶσιν τοῦ οἰκέτου φυγή, εἰ μὴ δείκνυται καὶ πρὸ τῆς πράσεως πεφευγὼς, οὐδὲν τὸν πράτην καταβλάπτει.[2] ἐὰν δὲ ὁ πράτης ἐπηγγείλατο μηδὲ μετὰ τὴν πρᾶσιν ὑπαίτιον ἔσεσθαι τὴν οἰκέτην, κἂν τῷ [πρά]τῃ ταῦτα ἀδύνατά ἐστιν, τινὲς γὰρ οἴονται — — — — — — — — ἐπαγγελλομεν — — — — — — ἐκ τοῦ κατέχοντος εἰ σύμφωνον ἐγένετο, ἐνέχεται ὁ ἀγοραστὴς περὶ τούτου τοῦ συμφώνου. c. 3. C. 4, 58.

Mancipii fuga post venditionem, nisi probatur et ante venditionem fugisse, nihil venditori nocet. si vero venditor promiserit nihil vel post venditionem admissurum esse servum, quamvis venditori haec sint impossibilia, quidam enim putant — tenetur emptor ex eiusmodi conventione. c. 3. C. 4, 58.

ε πάνα- [οβ'. τρεπο- μ[ένης] π[ρά]σεως. Ἐάν τις τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐλαχίστου τιμήματος πωλήσῃ, δύναται τὸ τίμημα ἀναδιδοὺς, λαμβάνειν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. ἐλάχιστον δὲ τίμημά ἐστι τὸ μηδὲ εἰς ἡμίσειαν διατίμησιν ἀναφερόμενον. ἐὰν δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐπιλέξηται τὸ λεῖπον τῷ δικαίῳ τιμήματι δοῦναι, ἔχει αὐτὸ τὸ πεπραμένον πρᾶγμα. τὸ αὐτὸ δὲ δίκαιον καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῦ πράτου προβαινέτω: —[3] c. 2. C. 4, 44.

Si quis rem suam minimo pretio vendiderit, potest pretium restituens propriam rem reciperare. minimum autem pretium est id, quod ne ad dimidium quidem aestimationis pervenit. quod si emptor elegerit id quod iusto pretio deest supplere, retinet rem venditam. Id iuris et in liberos venditoris transmittatur. c. 2. C. 4, 44.

de rescindanda venditione.

οε'. — — — — ἄχρηστος εἰ δὲ πίστει ἀγαθῇ γέγονε — — — μείζων ἦν τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν — — — : — c. 5.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

λίου καὶ ἀπαιτῇ τὸν δοῦλον ὁ πράτης τὸ πραθὲν, ἐκβάλλεται in factum παραγραφῇ διὰ τὸ δοῦλον εἶναι τὸν [ἀγοράσαντα]. fr. 1. § 4.[1]

servo venditor rem venditam exceptione in factum repellitur, cum fuisset servus is [qui emit]. fr. 1. § 4.[1]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΘ'

περὶ κατεχομένων.

Ἐὰν τοὺς ὅρους ἐπιδείξῃ ὁ πράτης λέγων μηδένα ἔχειν ἐντός, ἐὰν ἐκνικηθῇ τι — — — — εἰ δὲ ἁπλῶς οὕτως ἐ[πίπρασκε] μετὰ τῶν ὁρίων, εἴ τι δήποτε ἐκνικηθῇ, τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ ἡ ζημία: — c. 10. C. VIII, 44.

ὅτι τὰπρα-[ιθ'. θέντα ὑ]πὸ τοῦ πῷς [ὁ] υἱς οὐκ [ἀνα]-τρέπε[ι].

Τὸν πεπραμένον ἀγρὸν ὑπὸ τοῦ πῷς οὐ δύνα-ται ἐκνικᾶν ὁ παῖς καὶ κληρονόμος, εἴτε τοῦ πῷς ἦν εἴτε αὐτοῦ, ἐπειδὴ κληρονομίας δικαίῳ κρα-τεῖται: — c. 14.

[1] Secundi huius tituli fragmenti versionem eiusmodi hic insertam fuisse: *Ἐὰν ἀλλότριον ἀγρὸν πωλήσῃς μοι καὶ παραδῷς, ὕστερον δὲ κληρονομήσας τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ πωλήσῃς αὐτὸν ἄλλῳ καὶ παραδῷς, ἐγὼ μᾶλλόν εἰμι βεβαιό-τερος,* (cf. Bas. 50, 4, 4) luculentissimo Codicis Valli-celliani *E* 55 f. 248[r] probatur testimonio.

TITULUS XIX, LIBRI XIX

de evictionibus.

Si fines ostenderit venditor dicens neminem intra [eos] habere [quidquam] si evicta sit aliqua pars — — — — quod si simpliciter sic vendidit cum finibus, si quid demum sit evictum, ad emptorem damnum pertinet. c. 10. C. 8, 44.

quod venditor a patre filius non revocat.

Fundum venditum a patre non potest evincere filius et heres, sive patris fuit sive eius, nam hereditario iure tenetur. c. 14.

[1] XIX, 12, 2 (cf. notam ad gr. textum): si alienum fundum vendideris mihi et tradideris, deinceps heres domini factus eum alteri vendideris et tradideris, ego potior sum.

[ἀγο]

fol. 38r. ράστην δοῦναι, οὐχ ἡ πρᾶσις ἀλλὰ τὸ σύμφωνον ἀκυροῦται: — fr. 31. § 4. D. XXIV, 1.

τὸ αὐτό ἐστι κἂν συγχωρήσῃ τὸ περὶ τοῦ φυγάδος ἢ τοῦ ῥεμβοῦ ὁ ἀγοραστής· μένει γὰρ ἔχων καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τὴν ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγήν. § 5 ib.

Ἐὰν ἄμετρον καλανδιακὸν ἢ γενεθλιακὸν παράσχω τῇ γυναικί μου, δωρεά ἐστιν· οὐ μὴν ἐὰν παράσχω αὐτῇ ἅτινα δαπανᾷ περὶ τὴν κοσμίαν αὐτῆς φυλακήν: — § 8 ib.

Ὁ δωρησάμενος, οὐ μὴν καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, δύναται μεταμελεῖσθαι· τῇ δὲ ὑστέρᾳ μεταμελείᾳ προσέχομεν. εἰκὸς γὰρ τοῦ μεταμέλου μεταστὰς ἐτελεύτησεν. ἔνθα δὲ δείκνυται μέχρι τελευτῆς μεταμεληθεὶς ὁ δωρησάμενος καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἀνακαλεῖσθαι δύναται. εἰ δὲ τὸ περὶ τοῦ μεταμέλου ἀφανές ἐστι καὶ ἀναμφίβολον κυροῖ τὴν δωρεὰν ὁ δικαστής.

fr. 32. § 2—4 ib.

Ἐὰν τῇ μνηστῇ μου εἰς καιρὸν γάμου δωρήσωμαι, τότε ἔρρωται ὅτε μέχρι τελευτῆς μου τῆς αὐτῆς διαμείνω γνώμης. fr. 32. § 22 ib.

λδ'. Ἐὰν ἡ γυνὴ δωρησαμένη μοι ἀνάσχηται δοῦναί μοι αὐτὰ εἰς προῖκα τῆς κοινῆς θυγατρὸς, ἔρρωται ἡ τῆς προικὸς ἐπίδοσις. fr. 34 ib.

λς'. Ἐὰν φαίνωνται τὰ δωρηθέντα, ἐκδικοῦνται· εἰ δὲ μὴ ἀποδίδονται, τὸ ἀληθὲς δίδοται τίμημα, ἐπειδὴ τὴν αἰτίαν τῆς νομῆς ἡ δωρεὰ πάρεσχεν· καὶ ἀσφαλίζεται τὸν νομέα περὶ ἐκνικήσεως εἰς τὸ ἁπλοῦν: — fr. 36 pr. ib.

Ἀλλότριον δακτύλιον ἐδωρησάμην τῇ μνηστῇ μου καὶ μετὰ τὸν γάμον ἐμὸν ἀντ' αὐτοῦ δέδωκα, ἔρρωται ἡ δωρεά. fr. 36. § 1 ib.

λζ'. Ἐὰν ἡ γυνὴ δόλον ποιήσῃ εἰς τὸ μὴ φαίνεσθαι τὰ δωρηθέντα αὐτῇ, ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ παριστᾶν αὐτὰ ἀγωγῇ καὶ τῷ ἀκουϊλίῳ, καὶ μάλιστα ἐὰν μετὰ τὸ διαζύγιον τοῦτο ἥμαρτεν. fr. 37 ib.

μ'. Τὰ τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῆς γυναικὸς δωρούμενα διὰ τὸ τυχεῖν αὐτὸν ἀξίας ἔρρωται μέχρι τοῦ προχωροῦντος ποσοῦ.[1] fr. 40 ib.

[1] habet Syn

emptorem dare, non venditio sed pactum infirmatur. fr. 31. § 4. D. 24, 1.

Idem est etiam si remiserit actiones circa fugitivum vel erronem emptor; semper enim habet aedilicias actiones et ex vendito actionem. § 5.

Si immodicum munus calendarium vel natalicium uxori meae dedero, donatio est; non vero si praebuero ei quae impendit ut se honestius tueatur. § 8.

Qui donavit non etiam heres eius, potest poenitentiam agere; posteriorem autem poenitentiam inspicimus. forte enim poenitentia cessante mortuus est. ubi vero liquet ante mortem donatorem poenituisse, et heres eius revocare potest. si vero nihil de poenitentia certum sit, iudex [tanquam] indubitatam confirmat donationem. fr. 32. § 2—4.

Si sponsae meae in tempus nuptiarum donavero, tunc valet [donatio], cum usque ad mortem meam in eadem permansero voluntate. fr. 32. § 22.

Si uxor donatura mihi passa fuerit ut darentur pro me in dotem filiae communis tales res, valet dotis datio. fr. 24.

Si appareant res donatae, vindicantur; si non redduntur, verum datur pretium, nam causam possessionis donatio praebuit et cavetur possessori de evictione in simplum. fr. 36 pr.

Alienum anulum donavi sponsae mea et post nuptias meum pro illo dedi: valet donatio. fr. 36. § 1.

Si mulier dolum fecerit quominus appareant res donatae sibi, convenitur ad exhibendum actione et ex lege aquilia: et maxime si post divortium haec admisit. fr. 37.

Res viro ab uxore donatae ad procurandam illi dignitatem valent usque ad competentem quantitatem. fr. 40.

μα'. *Καὶ εἰς προκοπὴν καλῶς αὐτῷ δωρεῖται καὶ διὰ τὸ τυχεῖν τιμῆς καὶ λαβεῖν ἀξίαν ἱππέως ἢ* LATICLIUIUM *ἢ χάριν θέας.* fr. 41. 42 ib.

Ὅπερ ἐδωρησάμην τῇ γαμετῇ μου ἐμὸν μένει καὶ δύναμαι αὐτὸ ἐκδικεῖν κἂν ἡ γυνὴ μετὰ ταῦτα πολλά μοι ληγατεύσῃ. fr. 48 ib.

fol. 38ᵛ. *Ἐὰν συναινοῦντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ κέχρηται τῇ διατετιμημένῃ προικί, οὐ λογίζεται αὐτῇ τὴν ζημίαν οὔτε δὲ δωρεά ἐστιν εἰς γυναῖκα· κἂν ληγατεύσῃ αὐτῇ ὁ ἀνὴρ τὰ δωρηθέντα οὐ λαμβάνει αὐτά.* fr. 53. § 1. D. XXIV, 1.

νς'. *Ἐὰν θέλοντί σοι δωρήσασθαί μοι θανάτου αἰτίᾳ ἐπιτρέψῳ δοῦναι τῇ γαμετῇ μου θέλων αὐτῇ ἁπλῶς δωρήσασθαι οὐ .... εν εἴτε γὰρ ὑγιαινεῖς, ἐνεχωμαί σοι, εἴτε τελευτήσεις εὑρίσκομαι πενέστερος μὴ ἔχων ὅπερ ἔμελλον ἔχειν:* — fr. 56.

ξϛ'. *Ἐὰν ὁ ἀνὴρ δωρησάμενος τελευτήσῃ ἐφησυχάσας τῇ δωρεᾷ, βεβαιοῦται ἡ δωρεὰ, ὅθεν εἰ ὁ δημόσιος ὡς ἀκληρονόμητον διαδέξεται τὸν ἄνδρα, οὐ δύναται τὰς δωρεὰς ἀνατρέπειν.*[1] c. 1. C. V, 16.

οα'. *Ἐὰν τοὺς καρποὺς τῶν προικιμιαίων πραγμάτων ἔλαβεν ἡ γυνὴ εἰ μὲν ἐδαπάνησεν* — — —

fol. 39r. ἡ τοίνυν διάταξίς φησιν, ὅτι, ἐπειδὴ ἰδικὸν συνάλλαγμα ἔπραξεν ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ λαβὼν παρ' αὐτῆς τὴν δωρεὰν οὐ γέγονε πλουσιότερος, ἀλλ' εἰ ἀξίαν προσεκτήσατο οὐδεμίαν ἀγωγὴν δύναται κατ' αὐτοῦ κινῆσαι ἡ γυνή: — c. 21. C. V, 16.

Δύναται ὁ ἀνὴρ δωρήσασθαι τῇ γυναικὶ δοῦλον, ἵνα λαβοῦσα αὐτὸν ἐλευθερώσῃ: —[1] c. 22.

Ἡ πενθερὰ καλῶς δύναται δωρεῖσθαι τῷ γαμβρῷ: —[2] c. 23.

constitutio ergo ait, quoniam proprium contractum gessit mulier et vir ab ea accipiens donationem non est locupletior factus, sed dignitatem comparavit, nullam actionem potest uxor contra eum movere. c. 21. C. 5, 16.

Potest vir donare uxori servum ut accipiens eum manumittat. c. 22.

Socrus recte potest genero donare. c. 23.

[1] Syn. [2] Syn.

fol. 25ᵛ. ΑΡΧΗ ϹΥΝ ΘΕΩ ΤΟΥ Γ′ ΒΙΒΛΙΟΥ ΗΤΟΙ ΤΟΥ Γ′ ΤΕΥΧΟΥϹ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΑ′, ΤΙΤΛΟϹ Α′

π τούτων οἵτινες ἰδίου ἢ ἀλλοτρίου δικαίου εἰσίν.

Ὁ μαινόμενος ἔχει τοὺς παῖδας ὑπεξουσίους καὶ τοὺς πρὸ τῆς μανίας καὶ τοὺς μετ' αὐτὴν τεχθέντας ἢ συλληφθέντας.[1] [fr. 8 pr. D. 1, 6.] *τὸ αὐτὸ κἂν ἡ γυνὴ μανῇ· ἢ καὶ οἱ δύο· γαμεῖν μὲν γὰρ ὁ μαινόμενος οὐ δύναται, μετὰ δὲ γάμον οὐ διαλύεται εἴγε ὁ εἷς τῶν συνοικούντων ὕστερον μανῇ ἢ καὶ οἱ δύο καὶ προσποριζεται τῷ μαινομένῳ διὰ τῶν αὐτοῦ παίδων.* fr. 8. § 1.

Ἐν τοῖς δημοσίοις ὁ ὑπεξούσιος ὡς αὐτεξούσιος παραλαμβάνεται, οἷον ἐν τῷ στρατηγεῖν καὶ ἐπιτροπεύειν: —[2] fr. 9.

B. λζ′ τῶν Διγέστων τ. ιϑ′. ΤΙΤΛΟϹ Β′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΑ′[3]

π τῆς ὀφειλομένης τοῖς γονεῦσιν ὑποταγῆς καὶ π πατρικῆς ἐξουσίας καὶ περὶ παίδων ἀποκαθισταμένων ἤτοι χειραγωγουμένων καὶ π ὀνόματος παιδὸς ἀποκαθισταμένου.

Καὶ ὁ στρατιώτης υἱὸς τὴν εὐσέβειαν χρεωστεῖ τῷ πρι καὶ ἁμαρτάνων εἰς αὐτὸν κολάζεται πρὸς τὸ μέτρον τοῦ ἁμαρτήματος: —[4] fr. 1. D. 37, 15.

Καὶ οἱ συνελευθερωθέντες τῇ μρι τιμᾶν αὐτὴν ὀφείλουσιν.[5] fr. 1. § 1.

Ὁ πρα ἢ μρα ὑφ' ὧν ἀνετράφη γόητας εἰπών ἀνάξιος τῆς στρατείας — —.[6] fr. 1. § 3.

Ὁ τὸν παῖδα ἐπὶ πολὺ τὰ τῶν αὐτεξουσίων ἐάσας πράττειν καὶ ὑπὸ ἐπιτρόπων τελεῖν πρό-
fol. 30ᵛ. *κριμα πάσχει περὶ τὴν ὑπεξουσιότητα τοῦ παιδός.*[7] c. 1. C. VIII, 46.

ζ′. *Ὁ ὑπεξούσιος ὅσα τῷ πρι προσεπόριζεν οὐ δύναται ἐκποιεῖν· εἰ δὲ ὑβριστικῶς αὐτῷ κέχρηται,*

---

[1] hucusq. Syn. [2] Ex scholis Bas. Hb. [3] In postrema huius tituli parte restituenda longe a veritate aberravit Hb. [4] Cf. Syn. [5] habet Syn. [6] Simil. Syn. [7] Ex scholiis Bas. Hb.

INITIUM CUM DEO TERTII LIBRI IDEST TERTII TOMI.

LIBER XXXI, TITULUS I

de iis qui sui vel alieni iuris sunt.

Furiosus habet liberos in potestate et qui ante furorem et qui postea nati conceptive sunt. [fr. 8 pr. D. 1, 6.] idem [est] et si uxor furere coeperit, vel ambo. matrimonium enim inire furiosus non potest, post autem matrimonium non solvuntur (nuptiae) sive alter eorum qui iuncti sunt sive ambo furere coeperint et furioso adquiritur per filios eius. fr. 8. § 1.

In publicis negotiis filiusfamilias tanquam sui iuris accipitur, veluti ut magistratum et tutelam gerat. fr. 9.

TITULUS II, LIBRI XXXI *lib. 37. Digestorum t. 15.*

de parentibus debito obsequio et de patria potestate et de liberis exhibendis seu ducendis et de nomine filii exhibendi.

Et miles filius pietatem [praestare] debet patri et si peccat in eum castigatur pro modo admissi. fr. 1. D. 37, 15.

Et qui cum matre manumissi sunt eam colere debent. fr. 1. § 1.

Qui patrem matremve, a quibus nutritus est, impostores dixerit, indignus militia — — fr. 1. § 3.

Qui filium diu passus fuerit tanquam sui iuris se gerere et in tutela versari praeiudicium patitur de patria in filium potestate. c. I. C. 8, 46.

Filiusfamilias quaecumque patri quaesierit non potest alienare; si vero eum contumeliis adfecit, 7.

σωφρονιζέσθω ἵνα δὲ καὶ τῷ ἄρχοντι παραδιδόσθω ὥστε γνώμῃ τοῦ πρς ψῆφον ἐξενεχθῆναι κατ' αὐτοῦ.[1] c. 3.

Τὰ μεταξὺ τοῦ παιδὸς καὶ τῆς μρς ἀναφυόμενα οἴκοι τεμνέσθω· εἰ δὲ διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἡ μηρ δικαστήριον παρακαλεῖ, ὁ ἄρχων σκοπήσας τὸ χρηματικὸν πρῶτον ἀναγκάσει τὰ μητρῷα ἀποδίδοσθαι τῇ μρι· εἰ δὲ ἀναισχυντεῖ ἔτι πλεῖον, αὐστηρότερον αὐτὸν ἔτι τελήσεται: — c. 4 ib.

θ'. Ἡ θυγάτηρ σου οὐ μόνον τιμᾶν ἀναγκάζεταί σε ἀλλὰ καὶ ἀποτρέφειν:[2] c. 5.

ιβ'. Οἱ ἀπελεύθεροι κατὰ μίμησιν τῶν εὐγενῶν εἰσι καὶ εἰ σχοῖεν παῖδας μετὰ τὴν ἔλευθερίαν, ὑπεξουσίους αὐτοὺς ἔχουσι ἐν ᾧ ἀπὸ γάμων νομίμων εἰσίν.[3] c. 8.

ιγ'. Τὸν υἱὸν οὐ δύναται ἀρνήσασθαι ὁ πηρ, τοῦτο μὲν διὰ τὸ δόγμα, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν ποινήν· ὁμοίως τε καὶ διὰ ἔδικτον καὶ διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πρς μείζονα ὄντα τῶν τριῶν ἐνιαυτῶν.[4] c. 9 ib.

ιδ'. Τοσαύτην πρὸ[5] τῶν παίδων, ὅμως οὐκ ἠδύναντο αὐτοὺς καταδουλεύειν: — c. 10.

ιε'. Ἐὰν περὶ τῆς κληρονομίας τῆς μρς κινήσας
Β. η' τ. κο τι. η'. ἐνίκησας, εἰ μὲν αὐτεξούσιος εἶς, δύνασαι ἀπαιτεῖν αὐτὴν· εἰ δὲ ὡς ὑπεξούσιος ἀμφιβάλλῃ κινείσθω τὸ νόμιμον παράγγελμα, ὅπως ἂν ἡ ἀλήθεια φανῇ — — — — — το — μηρ: — c. 1. C. VIII, 8.

ις'. Δύνασαι αἰτεῖν τὸ παράγγελμα τὸν ἄρχοντα ὥστε τοὺς παῖδας σου παρασταθῆναι. c. 2 ib.

ιζ'. Ἐάν τις βούλεται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα παρασταθῆναι, δύναται κινῆσαι τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ τῆς θυγατρὸς παραστάσεως καὶ τὸ ἱκανὸν πάσχειν παρὰ τοῦ ἄρχοντος: — c. 3.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος (παραγγέλματος)[6] ἐκδίκτου εὐθέως τεμνέσθω τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ ἑκάτερον τῶν μερῶν ὕποπτόν ἐστιν, δεῖ μέχρι τῆς ἥβης ὑπερτίθεσθαι τὴν δικαίωσιν: — fr. 3. § 4. D. 43, 30.

Β. η' τ. κο τι. μη'. Καὶ μηρ ἐσθότε προτιμᾶται τοῦ πρς ἔχειν τὸν παῖδα μηδὲν βλαπτομένης τῆς ὑπεξουσιότητος. fr. 3. § 5.

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΑ'

fol. 80v. περὶ αὐτεξουσιότητος παίδων καὶ ἀχαρίστων παίδων.

γ'. Οὐ γυμνὴ συναίνεσις τοῦ πρς ἐλευθεροῖ τῆς ὑπεξουσιότητος τὸν παῖδα ἀλλὰ νόμιμος πρᾶξις· οὐδὲ μὲν ἡ αἰτία ζητεῖται, ἀλλ' ἡ τῆς πράξεως ἀκρίβεια.[7] c. 3. C. VIII, 48.

castigetur; ita vero ut et magistratui tradatur ut ex voluntate patris sententia in eum feratur. c. 3.

Quae inter filium et matrem [controversiae] oriuntur, domi decidantur. quod si propter insolentiam mater ad iudicium confugit, magistratus causa pecuniaria cognita primum coget materna restituere matri; si vero ille vel magis protervus factus fuerit, etiam severius illum cohibebit. c. 4.

Filia tua non solum honorare cogitur te sed etiam alere. c. 5.

Liberti exemplo sunt ingenuorum et si liberos habuerint post manumissionem eos habent in potestate, quatenus a nuptiis legitimis sunt. c. 8.

Filium negare pater non potest, cum propter senatusconsultum, tum etiam propter poenam: similiter et propter edictum et propterea quod ali debet a patre cum maior sit tribus annis. c. 9.

— — — — — — — tamen non poterant eos in servitutem redigere. c. 10.

Si de hereditate matris agens vicisti, si quidem tui iuris es, potes eam petere; quod si in alienam potestatem quaereris, proponatur interdictum, ut — — — — — — — — — — — — — — — — c. 1. C. 8, 8. *l.* 8 *Cod. t.* 8.

Potes a magistratu petere interdictum ut filii tui exhibeantur. c. 2.

Si quis velit propriam sibi filiam exhiberi potest experiri actione de filia exhibenda et quod oportet a magistratu accipere.

In praesenti interdicto statim res decidatur; si vero utraque pars in suspicione versatur, usque ad pubertatem differri debet quaestio. fr. 3. § 4. D. 43, 30.

Et mater interdum patri praefertur in filio retinendo, cum potestas minime minuatur. fr. 3. § 5. *l.* 8 *Cod. t.* 48.

TITULUS III, LIBRI XXXI

de emancipatione liberorum et de liberis ingratis.

Nudus patris consensus non liberat a patria potestate filium, sed actus legitimus; neque causa quaeritur sed actus suptilitas. c. 3. C. 8. 48.

[1] Similiter Epa. aucta LII, 124. [2] Sim. Epa. aucta XLVI, 9. [3] Sim. Epa. aucta XXXVIII, 54. [4] Sim. Epa. aucta LII, 126. [5] Plura exciderunt. [6] Fuerat *ἐντερδίκτου*: v. *παραγγέλματος* glossema est. [7] Ex schol. Bas. F. H.

B. τοῦ [η'. κοδ τ. β' δτ. γ'. *Οἱ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρς πράττοντες κατ' αὐτοῦ ἐνάγειν οὐ δύνανται· εἰ τοίνυν αὐτεξουσία εἶ, τῆς συγγνώμης τοῦ ἐδίκτου αἰτηθείσης, τοῦτο ποιεῖν οὐ κωλύσῃ ὅπερ καὶ εἰς τὸ τῆς μρς πρόσωπον παραφυλακτέον ἐστίν: —* c. 3. C. 2, 2.[1]

Qui in potestate patris sunt contra eum agere non possunt; si vero sis emancipata, venia edicti petita, id facere non prohiberis, quod et in matris persona servandum est. c. 3. C. 2, 2. 8.] *l.* [2] *Cod. t.* 2 *const.* 3.

B. η' [θ'. τ κο ί.μη'. *Εἴ τις δήποτε τῶν παίδων ἀχάριστος ὀφθῇ περὶ τὸν εὐεργετήσαντα γονέα καὶ εἴτε ὀχλαγώγησιν αὐτῷ πεποιηκὼς εἴτε ἄλλως πως ὑβριστικῶς διαγενόμενος ἐκπιπτέτω τῆς ἐλευθερίας καὶ ὑπεξούσιος πάλιν ἔστω: —*[2] c. 1. C. 8, 49.

Si quis unquam ex liberis ingratus appareat erga parentem sibi beneficum sive convicium ipsi faciendo sive aliter iniuriose se gerendo, ab emancipatione decidat et rursus fiat alieni iuris. c. 1. C. 8, 49. 9.] *l.* 8. *Cod. t.* 48.

ᾱ τ. ια'.

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΑ'

ποίοις τρόποις τὸ ὑπεξούσιον διαλύεται.[3]

TITULUS IV, LIBRI XXXI

Inst. I. t. 11.

quibus modis ius potestatis solvitur.

Ἡ κατὰ τῶν παίδων ἐξουσία πλείοσι διαλύεται τρόποις· τέως γὰρ ἡ τοῦ γονέως τελευτὴ αὐτεξούσιον ποιεῖ τὸν παῖδα οὐχ ἁπλῶς δὲ, ἀλλὰ μετά τινος διαστίξεως. pr. Inst. 1, 12.

Potestas super liberos pluribus solvitur modis; primum enim parentis mors sui iuris facit liberos, non vero simpliciter, sed cum quadam distinctione. pr. I. 1, 12.

Εἰ μὲν γὰρ πηρ ἐστὶν ὁ τελευτήσας, ἀμάχως υἱὸς καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτεξούσιοι γίνονται·[4] *δεῖ γὰρ σκοπεῖν τὸν καιρὸν τῆς τοῦ πάππου τελευτῆς καὶ εἰ μὲν εὑρεθῇ τὸ μέσον πρόσωπον τουτέστιν ὁ υἱὸς ὑπεξούσιος, οἱ δ' ἔγγονοι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὑπεξούσιοι τῷ πάππῳ, καθ' ὃν τελευτᾷ, ἔσονται ὑπεξούσιοι τῷ πρι τελευτήσαντος τοῦ πάππου οἱ ἔγγονοι· μεταπεσοῦνται γὰρ εἰς τὴν τοῦ οἰκείου πρς ὑπεξουσιότητα: —* pr. I. cit.

Nam si pater est qui mortuus est, sine dubio filius et filia sui iuris fiunt:[1] oportet enim inspicere tempus avi mortis et si quidem inveniatur media persona, idest filius, in potestate [esse], et nepotes illo tempore in potestate avi fuissent, cum is moreretur, in patris potestate erunt, mortuo avo, nepotes: recident enim in sui patris potestatem. ib.

Διαλύει τὴν τοῦ παιδὸς ὑπεξουσιότητα καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ πρς. ἐὰν γάρ τις κατηγορηθεὶς ἐπί τινι ἐγκλήματι ἐλεγχθῇ καὶ δέξηται τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦ ἄρχοντος αὐτὸν εἰς νῆσον ἢ ἐρ[γαστήριον] περιορίζοντος ἢ εἰς μέταλλον, πάντως ἅμα τῷ δεχθῆναι τὴν ἀπόφασιν ἀφαιρεῖται αὐτοῦ ὁ νόμος τὴν πολιτείαν καὶ ὥςπερ τῇ αὐτοῦ τελευτῇ οὕτως καὶ τῷ περιορισμῷ παύεται ὁ παῖς τοῦ εἶναι ὑπεξούσιος· εἰ δὲ καὶ ὁ παῖς γένηται ἐν περιορισμῷ, παύεται τοῦ εἶναι ὑπεξούσιος. § 1 I. 1, 12.

Solvit potestatem in liberos etiam deportatio patris. nam si reus cuiusdam criminis postulatus damnatus fuerit et acceperit eiusmodi sententiam iudicis eum in insulam vel in opus deportantis aut in metallum, omnino, simul atque sententiam acceperit, aufert ei lex civitatem et sicuti ipsius morte, ita et deportatione cessat filius esse in potestate: quod si et filius deportatus sit, cessat esse in potestate. § 1 ib.

Διαλύει τῆς ὑπεξουσιότητος καὶ τὸ προσελθεῖν τοὺς γονεῖς τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ ἢ ἄρχοντι καὶ τοὺς
fol. 11r. *οἰκείους υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἢ ἐγγόνους ἢ ἐγγόνας καὶ τοὺς ἐφεξῆς τῆς οἰκείας ἐλευθεροῦν ὑπεξουσιότητος λέγοντας ὅτι τόνδε ἢ τούςδε ποιῶ αὐτε-*

Solvitur ius potestatis et cum adeant parentes competentem iudicem seu magistratum et suos filios vel filias vel nepotes vel neptes et deinceps sua liberent potestate dicentes „hunc vel hos sui iuris facio et mea dimitto manu“. possunt autem parentes filium

[1] Scriptum est in magine *β'* pro *β̄β̄*, erroris genere frequentissimo. Unde patet quam longe a veritate aberravit H in fonte tipucitiani loci (ab eo III 518 descripti) requirendo. [2] habet Syn. [3] Quae secuntur ex graeco Institutionum indice, paucis mutatis, hausta sunt. Latina omnia, quae index servat, hic graece redeunt.

[4] Supple *τελευτήσαντος δὲ πάππου, οὐ πάντως οἱ ἔγγονοι καὶ ἐγγόναι αὐτεξούσιοι γίνονται*: haec enim propter homoeoteleutum ceciderunt.

[1] Adde: [mortuo autem avo, non omnino nepotes neptesve sui iuris fiunt].

ξουσίους καὶ τῆς ἐμῆς ἀφίημι χειρός. δύνανται δὲ οἱ γονεῖς τὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτεξούσιον, τοὺς δὲ ἐγγόνους κρατεῖν ὑπεξουσίους καὶ τὸ ἀνάπαλιν.[1] § 6. I. 1, 12.

emancipare, nepotes vero retinere in potestate et contra. § 6. I. 1, 12.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ'[2], ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΑ'

περὶ τῶν διαγινωσκομένων καὶ διατρεφομένων παίδων ἀπὸ γονέων ἢ πατρόνων ἢ ἀπελευθέρων.

TITULUS VII, LIBRI XXXI

de agnoscendis et alendis liberis a parentibus vel patronis vel libertis.

α'. Φονεύει τὸ τικτόμενον οὐ μόνον ὁ πνίγων ἀλλὰ καὶ ὁ ῥίπτων καὶ ὁ μὴ τρέφων καὶ ἐν δημοσίοις τόποις ἐκτιθέμενος ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ ἣν αὐτὸς οὐκ ἔσχεν.[3] fr. 4. D. 25, 3.

Partum occidit non solum qui suffocat, sed et qui proicit et qui non alit et in publicis locis exponit misericordiae gratia, quam ipse non habuit. fr. 4. D. 25, 3. 1.

Καὶ ὁ πορνογενὴς τρέφει τὴν μρα καὶ ἡ μηρ αὐτὸν καὶ ὁ κατὰ μρα πάππος ἀποτρέφει καὶ ὁ πηρ τὴν νόμιμον θυγατέρα.[4] fr. 5. § 4—6 ib.

Et vulgo conceptus alit matrem eumque mater et maternus avus alit et pater filiam legitimam. fr. 5. § 4—6.

Τὸν πενόμενον παῖδα καὶ μὴ δυνάμενον κάμνειν τρέφειν ὁ πηρ ἀναγκάζεται.[5] fr. 5. § 7.

Inopem filium et laboris incapacem alere pater cogitur. fr. 5. § 7.

Ἐὰν ὁ πηρ ἀρνήσει τὸν υἱὸν ἢ ὁ υἱὸς τὸν πρα ἀ . . — — ὁ δικαστὴς τὸ περὶ τοῦτον διακόπτειν καὶ περὶ τῆς τροφῆς ψηφίζεται· εἰ δὲ ψηφίζεται τροφῆναι οὐ ποιεῖ πρόκριμα τῇ ἑτέρᾳ ζητήσει· οὐ γὰρ ψηφίζεται υἱὸν εἶναι: — fr. 5. § 8—9.

Si pater filium neget vel filius patrem . . . iudex de hoc decidere et de alimentis iudicat: quod si pronuntiat *ali debere* non facit praeiudicium alteri quaestioni; non enim iudicat filium esse. fr. 5. § 8—9.

Οὐ μόνον τρέφειν οἱ γονεῖς ἀναγκάζονται τὸν παῖδα· ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ βάρη χορηγεῖν αὐτῷ. fr. 5. § 12.

Non solum alere parentes filium coguntur, sed cetera quoque onera ei praebere. fr. 5. § 12.

Ὁ αὐτεξούσιος ἄνηβος πενόμενον τὸν πρα τρέφειν ἀναγκάζεται: — fr. 5. § 13.

Filius emancipatus inopem patrem alere cogitur. fr. 5. § 13.

Ἡ μηρ ἀναγκαίως ἀποθρέψασα τὴν θυγατέρα καὶ συμμέτρως ἀπαιτεῖ τὸν πρα , οὐ μὴν ἐὰν σχέσει μητρικῇ ἐδαπάνησεν κἂν παρὰ τοῦ προς διατρέφεται. fr. 5. § 14.

Mater quae necessario filiam aluit cum modo etiam petit a patre: non vero si ex materno affectu impendit, etiamsi apud patrem alat. fr. 5. § 14.

σῃ Χρεωστεῖ ὁ παῖς τρέφειν τὸν πρα ἀλλὰ μὴ τὰ χρέα πληροῦν: —

Debet filius alere patrem; non vero et debita solvere. *No[ta].*

Καὶ ὁ[6] εὔπορος στρατιώτης ἀποτρέφει τὸν πρα, οὐ μὴν καὶ χρέα ὑπὲρ τοῦ πρς ὁ υἱὸς ἀναγκάζεται διδόναι: —[7] fr. 5. § 16.

Etiam miles locuples patrem alit; non vero etiam aes alienum pro patre filius cogitur solvere. fr. 5. § 16.

Ὁ κληρονόμος τοῦ υἱοῦ ἀναγκάζεται τὸν πρα τρέφειν εἰ κακῶς πένεται: — fr. 5. § 17.

Heres filii cogitur patrem alere, si valde indigeat. fr. 5. § 17.

Πρὸς τὴν οὐσίαν ἀποτρέφει τὸν ἄπορον πάτρονα, οὐ μὴν τὸν ἑαυτὸν ἀποθρέψαι δυνάμενον. fr. 5. § 19.

Secundum vires patrimonii alit inopem patronum (libertus); non vero eum qui se alere potest. fr. 5. § 19.

Οὐ πάντοτε,[8] ἀλλὰ τῆς αἰτίας διαγινωσκο-
fol. 11ᵛ. μένης τρέφει καὶ αὐτοῖς γὰρ ὑπηρετικὴν ἀκολουθίαν χρεωστεῖ. fr. 5. § 20.

Non omnino,[1] sed causa cognita, alit; nam et ipsis subditum obsequium [exhibere] debet. fr. 5. § 20.

Οὐ τρέφει ὁ ἀπελεύθερος τοῦ ἀπελευθέρου οὔτε ὁ κατὰ φιδεικόμισσον ἐλευθερωθεὶς οὔτε ὁ ἰδίοις

Non alit libertus liberti neque is qui ex fideicommisso est manumissus neque is qui suis nummis

[1] ex Syn. habent F. H. [2] vulgo ς'. [3] ex Harm. et Syn. F. H. [4] Syn. F. H. [5] Syn. F. H. [6] Simil. Epa. aucta XLVII, 7. [7] Cf. Syn. propter ultima verba. [8] Supple: τοὺς τοῦ πάτρωνος παῖδας ὁ ἀπελεύθερος τρέφει. Cf. Epanagoge aucta XXXVIII, 63.

[1] [liberos patroni libertus alit] supple.

ἀργυρίοις ἀγορασθείς[1], ἔοικε γὰρ ὁ ἐλευθερώσας αὐτὸν τῷ ἀπολέσαντι τὸ δίκαιον τῶν ἀπελευθέρων διὰ τοῦ λαβεῖν μισθούς. fr. 5. § 22.

Μὴ ὄντος πάτρονος ἢ παίδων αὐτοῦ, ἀναγκάζεται ὁ ἀπελεύθερος εὐπορῶν τὸν πρα καὶ τὴν μρα τοῦ πάτρονος τρέφειν πενομένους. fr. 5. § 26.

Ἐὰν ὁ ἀπελεύθερος ἀποδειχθῇ βίαν ἐπαγαγὼν τῷ πάτρονι[2] ἢ σφοδρῶς τύψας ἢ ἐν ἐνδείᾳ ἢ ἀσθενείᾳ καταλιπὼν αὐτόν, πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτὸς ὑποστρέφει ἐπεργάσων αὐτῷ· εἰ δὲ μήτε οὕτως ὑπομνησθῇ, πιπράσκεται καὶ τὸ τίμημα δίδοται τῷ πάτρονι.[3] fr. 6. § 1.

ζ'. Ὁ λέγων δύνασθαι δεικνύειν δούλην τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ἐν τῷ μεταξὺ τρέφειν ἀπροκρίτως τοὺς παίδας ἀναγκάζεται.[4] fr. 7.

θ'. Ζῶντος τοῦ ἀπελευθέρου, δίκαιον οὐδὲν ἔχει ὁ πάτρων ἢ ὁ υἱὸς αὐτοῦ πρὸς τὰ πράγματα αὐτοῦ, εἰ μὴ δείξῃ τῷ ἄρχοντι τοσοῦτον ἀσθενεῖν καὶ πένεσθαι ὡς δεῖσθαι μηνιαίας χορηγίας: — fr. 9.

ιδ'. Κἀκεῖνο δὲ διατυπῶσαι συνίδομεν, ἵνα εἴποτε τὸν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γάμον λυθῆναι συμβαίη, οἱ ἐκ τοῦ τοιούτου γάμου γεννηθέντες παῖδες μηδενὶ τρόπῳ βλαβῶσιν ἐκ τῆς διαζεύξεως τοῦ γάμου, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν καλείσθωσαν ἐκ τῆς τοῦ πρς οὐσίας ἀναμφισβήτως ἀποτρεφόμενοι. καὶ εἰ μὲν ὁ πηρ τὴν πρόφασιν τῆς διαζεύξεως πάρεσχε καὶ ἡ μηρ εἰς δεύτερον οὐκ ἦλθε γάμον παρὰ τῇ μρι τρέφεσθαι τὰς δαπάνας παρέχοντος.[5] Nov. 117. c. 7.

Nῆρις. κ. ζ'.

Emptus est; nam est similis is qui eum liberavit ei qui ius patronatus amiserit mercedem accipiendo. fr. 5. § 22.

Non extante patrono liberisve eius cogitur libertus locuples patrem et matrem patroni inopes alere. fr. 5. § 26.

Si libertus probatur vim intulisse patrono vel graviter percussisse vel eum in egestate vel in infirmitate dereliquisse, primum in potestatem revertitur pro eo opus facturus; sin autem nec sic admoneatur, venditur et pretium datur patrono. fr. 6. § 1.

Qui ait posse ostendere servam esse coniugem suam, interea sine praeiudicio filios alere cogitur. fr. 7.

Vivo liberto, nihil iuris habet patronus vel filius eius in res illius, nisi probet iudici se adeo infirmum pauperemque esse, ut indigeat menstruis alimentis. fr. 9.

Et illud constituendum cognovimus, ut si unquam inter virum et uxorem matrimonium solvi contigerit, qui ex eo matrimonio nati sint filii nullomodo damno adficiantur matrimonii solutione; sed ad parentum hereditatem vocentur ex patris substantia sine ulla controversia se alentes: et si pater causam divortii praebuit et mater ad secundas non venerit nuptias, penes matrem alantur, sumptus praebente [scilicet patre]. Nov. 117, 7. *N.* 117. c. 7.

ΤΙΤΛΟΣ Α', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΒ'

Νιβ'. κ. β'.[7]

περὶ τῶν ἐκ νόθων γενομένων γνησίων καὶ τῶν παλλακῶν.[6]

TITULUS I, LIBRI XXXII

N. 12. c. 2.

de iis qui ex naturalibus legitimi fiunt et de concubinis.

α'.[8] Εἴ τις γνησίων εἴη παίδων πατὴρ καὶ ἀπελθούσης αὐτοῦ τῆς γαμετῆς ἐξ ἀνθρώπων ἢ καὶ νομίμως διαλυθείσης ἔχοι τινὰ συνήθειαν πρὸς ἄλλην γύναικα ἣν ἐξῆν καὶ νομίμως ἄγεσθαι γαμετὴν καὶ γένοιντο παῖδες αὐτῷ πρὸ τῶν

Si quis ingenuorum fuerit filiorum pater et, defuncta eius uxore rebus humanis vel legitime divortio facto, habuerit quandam consuetudinem cum alia muliere, quam licuisset ei iure ducere uxorem, natique sint ei filii ante dotalium tabu-

[1] hucusque Tip., unde H. Male legitur apud Tip. 'ὑπὸ ὅρον ἐλευθερωθείς'. Vera lectio nunc ex libro ambrosiano restituitur. [2] πατρώνῃ Cod. [3] Non longe aliter Epa. aucta XXXVIII. 65. 65. [4] Cf. Epa. aucta XLVI. 14. [5] Ex Syn. (sed usque ad v. 'ἀποτρεφόμενοι') exhibent F. H. Syn. hoc caput tanquam XIII huius tituli laudat; cod. ambrosianus manifeste habet *ΙΔ'* cum quo congruit Novellarum index, qui Reginae dicitur: cf. Heimbach Anecdota II, 248. [6] sed in Cod. *καὶ νόθων παίδων καὶ π.* Ind. Coisl. et Tip. '*νόθων παίδων*'. [7] lege *δ'*. [8] Patet igitur luculentissimo ambrosiani codicis testimonio quod fuerit primum huius tituli caput. Longius erravit H. qui de l. 10 Cod[is] (V, 27) cogitavit.

προικῴων συμβολαίων εἴγε (μετὰ) ταῦτα ποιήσειεν ἢ καὶ μετὰ ταῦτα, εἰ καὶ μόνοι μείνοιεν οἱ τῶν
fol. 32r. προικῴων παῖδες, δευτέρων ἢ οὐ γενομένων ἢ καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τελευτησάντων, ᾠήθησάν τινες οὐ δύνασθαι τοὺς δευτέρους εἶναι γνησίους, ἐπειδὴ προϋπῆσαν καὶ ἐκ τῆς προτέρας γαμετῆς ἕτεροι νόμιμοί τε καὶ γνήσιοι παῖδες ὅπερ οὐδεμίαν ὀρθὴν καὶ ἀκόλουθον ἔχει συνέχειαν: — Nov. XII. c. 4.

Θεσπίζομεν εἴ τις γαμετὴν οὐκ ἔχων γνησίαν πρὸς θεράπαιναν οἰκείαν σχοίη κατά τινα βελτίονα γνώμην καὶ δὴ καὶ παιδοποιήσειεν ἐξ αὐτῆς ἐν δουλείᾳ καθεστώσης· ὕστερον δὲ ἐλευθερίᾳ τιμήσειεν τὴν θεράπαιναν καὶ τὸν γάμον βεβαιώσειεν, ἔπειτα δὲ καὶ γαμικὰ συγγράψειε συμβόλαια καὶ εἰ γένοιντο παῖδες μετὰ ταῦτα ἢ καὶ μὴ γένοιντο, ἵνα τὰ ἑκατέρας ἡμῶν διατάξεως συλλάβωμεν θέματα, ἔστω καὶ ἡ γυνὴ γνησία καὶ οἱ παῖδες ὑπεξούσιοι καὶ γνήσιοι καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τῷ γεγεννηκότι· φαμὲν δὲ τοὺς πρὸ τῶν προικῴων τεχθέντας, τῶν ὁδῶν δι' ὧν εἰς εὐγένειαν κατὰ τὸ προειρημένον ἀφίκοιντο καὶ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν προικῴων ποιήσεως τὸ γνήσιον αὐτοῖς χαριζομένων.[1] Nov. XVIII. c. 11.

κ'. Εἴ τις ἀπελευθέραν ἀγαγέσθαι βουληθείη καὶ γνησίαν ποιήσασθαι γαμετὴν ὁποίασοῦν ἀξίας ὦν γαμικὰ συνταττέτω συμβόλαια. ταύτην γὰρ μόνον ἀπαιτοῦμεν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν παρατήρησιν. καὶ ἔστωσαν καὶ οἱ προλαβόντες παῖδες καὶ οἱ μετὰ τὰ προικῶα τεχθέντες ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς καὶ γνήσιοί γε μὴν τῷ πρι διάδοχοι, τῆς αἰτήσεως τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τοῦ δικαίου τῆς παλιγγενεσίας ἀπηλλαγμένοι καὶ οὐδεμίαν παντελῶς ἔχοντες διαφορὰν πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν εὐ γεγονότων συνοικέσια. ἐλευθερία γὰρ τῆς μρς καὶ πρός γε συμβόλαιον γαμικὸν τὴν γονὴν ἐλευθέραν τε καὶ εὐγενῆ καὶ τῷ πρι διάδοχον ἀποδείξουσιν. Nov. LXXVIII. c. 3.

Καὶ οὕτω τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀληθείας ὅλοι γινόμεθα, ὥςτε, εἴ τινι καὶ δουλευούσης τῆς γυναικὸς ἐξ αὐτῆς γίνοιντο παῖδες, βουληθείη δὲ ἐκεῖνος ὕστερον τὴν γαμετὴν ἐλευθερῶσαι καὶ προικῶα συντάξαι συμβόλαια, ἅμα τῇ τῶν προικῴων γραφῇ καὶ τοῖς παισὶν ἁρμόσει τό τε τῆς ἐλευθερίας ὁμοῦ καὶ τὸ τῆς γνησιότητος δίκαιον.
fol. 32v. [οὐκ] ἐπιζητούντων ἡμῶν ἰδιάζουσαν ἐλευθερίαν ἐπὶ τοῖς παισὶ γενέσθαι, ὥςτε ἢ καὶ συνελευθερω-

larum [confectionem], si quas fecit, vel postea, licet soli supersint filii ante dotalia [instrumenta nati], secundis vel non natis vel postquam nati essent, mortuis, existimaverunt quidam non posse secundos esse legitimos, cum antea existerent et ex priore uxore alii legitimi et ingenui filii: id quod nullam rectam ac consequentem habet congruentiam. Nov. 12. c. 4.

Sancimus, si quis uxorem non habens legitimam erga ancillam propriam versetur meliori quadam mente et etiam filios susceperit ex ea in servitute manente; postea vero et libertate honoraverit ancillam et nuptias firmaverit, deinde et tabulas dotales conscripserit, sive nascantur filii postea sive non nascantur, ut exempla quae in utraque nostra constitutione dicta sunt complectamur, sit et mulier legitima (uxor) et filii in potestate et legitimi et ab intestato heredes genitori (de iis loquimur qui ante instrumentum dotale nati sunt), illis viis, per quas ad ingenuitatem secundum id quod dictum est pervenerunt et dotalium tabularum confectione secuta ingenuitatem eis praestantibus. Nov. 18. c. 11.

Si quis libertam ducere voluerit et legitimam 20.
facere uxorem, qualiscunque sit dignitatis, nuptialia conficiat instrumenta. hanc enim solam requirimus post manumissionem observantiam. et fiant etiam praecedentes filii et qui post instrumenta dotalia (confecta) nati sunt liberi et ingenui et legitimi patri successores, a petitione aureorum anulorum et iure restitutionis exonerati et nullam omnino habentes differentiam prae ceteris ingenuorum nuptiis. libertas enim matris et insuper nuptiale instrumentum subolem liberam ingenuamque patrique succedentem demonstrabunt. Nov. 78, 3.

Et adeo rerum veritatisque rationem plenam habemus, ut si cui ex muliere in servitute degente filii nascantur, velitque is deinceps mulierem manumittere et dotalia conficere instrumenta, simul atque haec scripta fuerint, et filiis competat libertatis pariter atque ingenuitatis ius. Nec quaerimus, ut specialis manumissio in filiis fiat; ita ut vel simul liberentur cum matre vel post hanc vel antea forte libertatem consequantur, sed statim atque scripta

[1] Ex Syn. paucis mutatis verbis F. H.

θῆναι τῇ μρι ἢ καὶ μετὰ ταύτην ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς ἴσως τὴν ἐλευθερίαν λαβεῖν, ἀλλὰ τῇ γραφῇ τῶν τοιούτων συμβολαίων εὐθὺς αὐτοῖς καὶ τὴν ἐλευθερίαν χαριζόμεθα.[1] Nov. 78, 4.

Εἰ γὰρ στρατιώτης καταλιπὼν πρεσβεῖον τῶν οἰκείων τινὶ θεραπόντων, αὐτῇ τῇ δώσει τοῦ πρεσβείου καὶ τὴν ἐλευθερίαν δοῦναι δοκεῖ, πῶς ἂν οὐ πολλῷ μᾶλλον ὁ πηρ εἰ γράψειε συμβόλαιον γαμικὸν ἕξει τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἐξ αὐτοῦ δὴ τούτου καὶ μόνου καὶ ἐλευθέρους καὶ γνησίους διαδόχους; οὐ γὰρ ἄν τις αὐτὸν οἰηθείη βουληθῆναι τὴν μὲν τῶν παίδων μρα γνησίαν εἶναι καὶ τηλικοῦτον αὐτῇ χαρίσασθαι πάρεργον ἡδονῆς, τοὺς ἑαυτοῦ δὲ παῖδας τοὺς ἐκ τῶν αὐτοῦ φύντας σπερμάτων ἔτι καταλιμπάνειν δουλευόντας: — c. 4 pr. ib.

sint dotalia instrumenta illis etiam libertatem praestamus. Nov. 78, 4.

Nam si miles legatum relinquens uni ex suis servis ipsa datione legati etiam libertatem dare videtur, quomodo non multo magis pater si scripserit nuptiale instrumentum habebit suos filios ex hoc ipso et solo et liberos et legitimos successores? nen enim quis eum crediderit voluisse filiorum quidem matrem legitimam esse et tantum ei concedere premium voluptatis, suos autem filios ex ipsius semine conceptos adhuc relinquere in servitute. ibid.

Ν πϑ'. ΤΙΤΛΟϹ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΒ'

κ γ'. π τῶν νόθων καὶ τῶν ἐκ νόθων γνησίων γενομένων.

TITULUS II, LIBRI XXXII *N. 89. c. 3.*

de naturalibus [filiis] et de iis qui ex naturalibus legitimi fiunt.

Κἀκεῖνο μέντοι παρ' ἡμῶν νενομοθέτηται, ἵνα εἴ τις βούλοιτο γνησίαν τὴν ἑαυτοῦ καταστῆσαι γονὴν, οὐκ εὐπορεῖ δὲ γαμετῆς τῆς τῶν τοιούτων παίδων μρς, ἢ τοὺς μὲν παῖδας ὑπεραγαπῶν, τὰ δὲ τῆς γυναικὸς οὐκ ἀναμάρτητα πρὸς αὐτὸν εἴη, οὐδὲ ἀξίαν αὐτὴν ἡγοῖτο νομίμου τινὸς ὀνόματος καὶ διὰ τοῦτο, τελευτησάσης τῆς γαμετῆς ἢ γνησιότητος οὐκ ἀξίας περὶ τὸ συνοικεῖν νομιζομένης ἢ καὶ τοῦ πράγματος ὑπὸ τῶν παίδων κακουργουμένου καὶ ἐπίτηδες τῆς γυναικὸς ἀποκρυπτομένης ἢ παρὰ τῶν παίδων ἢ ἄλλως, ἴσως εὐπορίας αὐτῇ συμβάσης τινὸς ἵνα μὴ τῇ γνησιότητι τὴν χρῆσιν ὁ πηρ καὶ ἐπικαρπίαν προτελευτάσης τῆς μρς ὡς παρὰ ὑπεξουσίων τῶν παίδων ἔχοι: — Nov. 89. c. 9 pr.

Et illud quidem a nobis est constitutum, ut si quis voluerit legitimam suam reddere subolem, neque habuerit uxorem eiusmodi filiorum matrem; aut, cum ipse filios valde diligat, mulier non sine culpa erga eum versetur neque dignam eam reputet legitima condicione: et ideo mortua muliere aut indigna quae legitima uxor fiat reputata, vel etiam re a filiis dolose gesta et de industria a muliere abscondita aut a filiis aut aliter, forte copia quadam ei obventa, ne iure legitimorum usum pater et fructum, praemortua matre, tanquam a filiis in potestate habeat. Nov. 89. c. 9.

Ἔστω τοίνυν ἄδεια τῷ πρι ἐπὶ τῶν εἰρημένων θεμάτων τὴν μρα ἐπὶ τοῦ προτέρου σχήματος καταλιμπάνοντι, δέησιν ἐπιδοῦναι τῇ βασιλείᾳ τοῦτο λέγουσαν, ὡς βούλεται τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας ἀποκαταστῆναι τῇ φύσει καὶ τῇ ἄνωθεν εὐγενείᾳ τε καὶ γνησιότητι, ὥστε ὑπεξουσίους αὐτῷ καθιστᾶναι μηδὲν τῶν νομίμων παίδων διαλλάττοντας καὶ τούτου γινομένου τὸ ἐντεῦθεν τοὺς παῖδας ἀπολαύειν τῆς τοιαύτης βοηθείας·
fol. 33r. *ἑνὶ γὰρ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ πάσας τὰς τοιαύτας τῆς φύσεως ἐκβάσεις τε καὶ ἐπινοίας ἐπὶ τῶν νομίμως οὐκ ἐχόντων παῖδας θεραπεύσομεν, οὕτως συντόμως συμμαχίᾳ τὴν τοσαύτην ὁρμὴν ἐπανορθούμενοι φύσεως:* — Nov. 89. c. 9. § 1.

Sit ergo facultas patri in eiusmodi casibus matrem in priore condicione relinquere, et petitionem ad principem mittere, qua dicat se velle naturales suos filios naturae restituere et antiquae ingenuitati et legitimae condicioni, ita ut in potestate eius constituantur, nihil a legitimis filiis differentes. Et hoc facto, ceterum filii eiusmodi fruantur remedio; uno enim hoc modo omnes istos naturae eventus et inventiones in iis, qui legitimos non habent filios sanabimus ita brevi auxilio tantum impetum corrigentes naturae. Nov. 89. c. 9. § 1.

[1] *εὐθὺς ... χαριζ.* om. cod. qui repetit perperam *γραφῇ*.

Εἰ μέντοι γε ὁ μόνων φυσικῶν παίδων πατὴρ διά τινας τυχηρὰς περιστάσεις οὐκ ἰσχύσειε τοῦτο πρᾶξαι, τελευτῶν δὲ ἐπί τινος τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων θεμάτων γράψειε διαθήκην βουλόμενος αὐτῷ γνησίους εἶναι τοὺς παῖδας διαδόχους καὶ τούτου δίδομεν αὐτῷ παρρησίαν δεομένων μέντοι καὶ οὕτω τῶν παίδων μετὰ τελευτὴν τοῦ πρς καὶ τοῦτο διδασκόντων καὶ δεικνυόντων τὰς τοῦ πρς διαθήκας καὶ κληρονομούντων κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῦτο δῶρον ἐχέτωσαν πρς τε καὶ βασιλείας, ταὐτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν φύσεώς τε καὶ νόμου: — c. 10.

Si tamen is qui tantum naturalium liberorum est pater per quosdam fortuitos casus non valeat hoc facere, moriens autem in aliquo antea dictorum casuum scripserit testamentum volens sibi legitimos esse liberos successores et huius rei damus ei facultatem, cum petant ita et liberi post mortem patris idque doceant et ostendant patris testamentum et heredes fiant secundum legem et hoc donum accipiant patris et imperii, hoc est idem ac dicere naturae et iuris. c. 10.

Θεσπίζομεν τῷ παρόντι νόμῳ ὥςτε εἰ μέν τις ἔχοι παῖδας νομίμους μὴ δύνασθαι τοῖς παισὶν ἢ τῇ τούτων μρι· τοῦτο γὰρ κύριον τῆς ἔμπροσθεν ἡγούμεθα διατάξεως ἀλλὰ κἂν εἴ τι πλέον ἐπιχειρήσειε δοῦναι καθ' οἱονδήποτε τρόπον, τοῦτο τῶν παίδων γίνεσθαι τῶν γνησίων· κἂν εἰ παῖδες δὲ οὐκ εἶεν, παλλακὴ δὲ μόνη, ταύτῃ τὸ ἡμιούγκιον καταλιμπάνεσθαι ἢ δωρεῖσθαι συγχωροῦμεν: — c. 12. § 2.

Iubemus praesenti lege ut si quis habeat liberos legitimos non possit liberis eorumve matri (hoc enim proprium prioris censemus constitutionis) sed et si quid amplius coeperit dare quocunque modo, id liberorum fiat legitimorum: et si liberi non sint, sed sola concubina, huic dimidiam unciam relinquere vel donari concedimus. c. 12. § 2.

Εἰ μέντοι παῖδας οὐκ ἔχοι γνησίους ἤ τινα τῶν ἀνιόντων, οἷς ἀνάγκῃ νόμου καταλιμπάνειν μέρος τῆς οἰκείας περιουσίας προσήκει τοὺς διατιθεμένους ἄδεια ἔστω καὶ εἰς τὰς δώδεκα οὐγκίας γράφειν τοὺς φυσικοὺς παῖδας κληρονόμους καὶ διαιρεῖν εἰς αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν βούλωνται τρόπον τὰ πράγματα καὶ ἢ κατὰ δωρεὰς ἁπλᾶς ἢ προγαμιαίας ἢ κατὰ προῖκας ἢ καθ' ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον νόμιμον τὰς ἑαυτῶν εἰς ἐκείνους μεταγαγεῖν οὐσίας· οὕτω γὰρ οὐκέτι δεήσονταί τινων πρὸς ἀσέβειαν ἢ πρὸς ἐπιορκίαν ἑτοίμων, ἀλλ' αὐτόθεν τὴν ἑαυτῶν καθαρῶς διαθήσουσι γνώμην: — c. 12. § 3 ib.

Si vero liberos non habeat legitimos vel ascendentium quendam, quibus iuris necessitate relinquere partem sui patrimonii oportet testatores, licentia esto et ex duodecim unciis scribere naturales liberos heredes et dividere inter eos quolibet modo res vel per simplices donationes vel propter nuptias vel per dotem vel per quamcunque aliam rationem legitimam suas in eos conferre substantias. ita enim non amplius indigebunt quibusdam ad impietatem vel ad periurium paratis, sed sponte suam pure declarabunt voluntatem. c. 12. § 3.

Εἰ δὲ ἔχοιέν τινας τῶν ἀνιόντων, τὴν νόμιμον καταλιμπανέτωσαν αὐτοῖς μοῖραν ἣν ὁ νόμος καὶ ἡμεῖς ἐτάξαμεν. τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν εἰς τοὺς φυσικοὺς παῖδας ἄδειαν ἐχέτωσαν παραπέμπειν. καὶ ταῦτα φαμὲν ἐπὶ τῶν ἐγγράφοις ἢ νομίμοις συμβουλήσεσιν ἀποτιθεμένων τὴν ἑαυτῶν γνώμην: — c. 12. § 3 i. f. ibid.

Quod si quosdam habeant ascendentes, legitimam relinquant eis portionem, quam ius et nos constituimus; cetera vero quae supersunt naturalibus liberis liceat eis transmittere. et hoc dicimus de iis qui in scriptis et legitimis voluntatibus consignent suam mentem.

fol. 33v. *Εἰ μέντοι τελευτήσειέ τις γνησίας αὐτῷ παντελῶς γονῆς οὐχ ὑπούσης, παίδων φαμὲν ἢ ἐγγόνων ἢ τῆς ἐφεξῆς διαδοχῆς οὐδὲ νομίμου γαμετῆς εἶτα τελευτήσοι μὴ διαθέμενος τὴν οὐσίαν καὶ ἀφίκοιτο συγγένεια τυχὸν ἢ καὶ ἐλευθερωτὴς ἴσως τὴν διακατοχὴν κατασείων τε καὶ ἐπανατεινόμενος, ἢ καὶ τὸ ἡμέτερον ταμιεῖον (οὐδὲν γὰρ ἐκείνου τό γε ἐπὶ τούτου φειδόμεθα) εἴη δὲ αὐτῷ κατὰ τὸν οἶκον ἕως περιῆν ἐλευθέρα τε γυνὴ, ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσα καὶ παῖδες*

Si vero moriatur quis nullam omnino ingenuam prolem habens, filios dicimus vel nepotes vel sequentes successores, neque legitimam uxorem, deinde moriatur nullo de substantia facto testamento et veniant cognati forte vel manumissor bonorum possessionem cupiens et quaerens, vel etiam nostrum fiscum (nihil enim ei in hoc parcimus), cum fuerit apud eum domi quousque vixerit libera mulier concubinae more cohabitans et filii ex ea (de eiusmodi personis enim tantum haec praecipimus, ubi omnino

ἐξ αὐτῆς (τοῖς γὰρ τοιούτοις μόνοις ταῦτα νομοθετοῦμεν ἔνθα παντελῶς ἀναμφίσβητός ἐστιν ἥ τε τῆς παλλακῆς κατὰ τὸν οἶκον σχέσις, ἥ τε τῶν παίδων ἐκεῖσε γονὴ καὶ τροφὴ) δίδομεν αὐτοῖς καὶ ἀδιαθέτων γονέων τελευτώντων δύο τῆς πατρῴας οὐσίας ἔχειν οὐγκίας ἅμα τῇ μρι μεριζομένας, ὅσοιπερ ἂν εἶεν οἱ παῖδες, ὥστε ἑνὸς παιδὸς ἀναλογίαν καὶ τὴν μρα λαμβάνειν: —

c. 12. § 4 ib.

Καὶ ταῦτά φαμεν, εἰ μιᾷ παλλακῇ συνοικοίη καὶ παῖδας ἐξ ἐκείνης ἔχοι ἢ καὶ προαπελθούσης τῆς παλλακῆς θανάτῳ τυχὸν ἢ χωρισμῷ οἱ παῖδες αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν εἶεν. τότε γὰρ δίδομεν αὐτοῖς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸ διούγκιον κλῆσιν: — c. 12. § 4.

Εἰ δὲ ἐκκεχυμένα τὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῷ γένοιτο καὶ ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ἐπεισαγάγοι τῇ προτέρᾳ πολλὰς παλλακὰς καὶ πλῆθος ἔχοι γυναικῶν πορνευομένων (οὕτω γὰρ εἰπεῖν κάλλιον) καὶ ἐξ αὐτῶν παιδοποιούμενος τελευτήσειεν πολλὰς ὁμοῦ καταλιπὼν παλλακὰς, μισητὸς μὲν ὁ τοιοῦτος, πόρρω δὲ τοῦ νόμου καθάπαξ μετὰ τῶν τοιούτων παίδων καὶ παλλακῶν ἀπελαυνέσθω. ὥςπερ εἴ τις νομίμῳ συνοικοίη γυναικὶ, ἄλλας ἐπεισαγαγεῖν οὐκ ἂν δύναιτο τοῦ συνοικεσίου συνεστῶτος καὶ ἐξ αὐτῶν νομίμως παιδοποιεῖσθαι, οὕτως οὐδὲ μετὰ τὴν γνωριζομένην καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον παλλακὴν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνης παῖδας δώσομεν, εἰ καί τι πάρεργον ἡδονῆς ἄλλο ποιῆσαι τὸ καὶ τοῦτο εἰς τὴν διαδοχὴν εἰσάγεσθαι τὴν αὐτοῦ εἴγε τελευτήσειεν ἀδιάθετος: —

c. 5. § 12 ib.

Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο νομοθετήσαιμεν ἀδιάκριτα μὲν ἔσται τὰ τῶν γυναικῶν τίνος μᾶλλον ἢ τίνος ἔλαττον ἐρᾷ ἀδι-

certa est et concubinae in domo condicio et filiorum ibidem natus et educatio), concedimus eis et cum intestati parentes mortui sint duas ex paterna hereditate uncias una cum matre dividendas, quotcunque sint liberi, ut unius filii portionem etiam mater adipiscatur. c. 12. § 4.

Et haec dicimus, si una cum concubina cohabitaverit filiosque ex ea susceperit; vel si, profecta antea concubina morte forte vel separatione, filii cum eo domi fuerint; tunc enim damus eis ut ab intestato ex duabus vocentur unciis. ibid.

Si vero effusa eius fuerit libido et alteras super alteras induxerit post primam concubinas multas et multitudinem habuerit mulierum fornicantium (ita enim melius est dicere) et cum ex iis filios suscepisset, decesserit, plures eiusmodi concubinas relinquens, odibilis est talis vir et procul omnino a lege cum eiusmodi filiis et concubinis arcendus. Sicut quis cum legitimae cohabitaverit mulieri, alias inducere non posset matrimonio manente et ex iis legitime filios tollere, ita neque post agnitam eo modo quo diximus concubinam et filios ex ea susceptos, concedimus, ut si quid ulterius libidinis addiderit et id in successionem eius inducere, si intestatus moriatur.

Nam si haec non disposuerimus, non posset discerni condicio mulierum, utram magis utram minus amaverit

Excidit 1 fol.

LIBER XXXIII, TITULUS I.

fol. 41r. *θλιβίαι. καὶ σπάδοντές εἰσιν οἵτινες διὰ πάθος ἢ ψύξιν ἐνοχλήσασαν τοῖς γονίμοις μορίοις παιδοποιεῖν κωλύονται· τούτου δὲ ἀπαλλαγέντες ἐκπαιδεύουσιν. θλιβίαι δὲ, οἵτινες ἀπὸ τῆς τροφοῦ ἢ τῆς μρς τυχὸν ἔκθλιψιν τῶν διδύμων ὑπέστησαν· καστράτοι δέ εἰσιν, ἐφ' ὧν γέγονεν ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων*: — § 9. Inst. 1, 11.

Ἐπειδή σοι τοιαῦτα προτεθεώρηται, ὅρα λοιπὸν τὸ προκείμενον· ἐζητήθη εἰ ἄρα εὐνοῦχος δύναται υἱοθετεῖν·[1] *καὶ λέγομεν, ὅτι ὁ μὲν καστράτος καὶ ὁ θλιβίας οὐ λαμβάνουσιν εἰς θέσιν οὐδὲ αὐτεξούσιον παρὰ βασιλεῖ, οὐδὲ ὑπεξούσιον παρὰ ἄρχοντος· οἷς γὰρ ἡ φύσις ἠρνήσατο τὸ παιδοποιεῖν, τούτοις καὶ ὁ νόμος κατὰ πόδα βαδίζων τῆς φύσεως· ἀνέλπιστα γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς παιδοποιΐας*: — § 9 ibid.

Ὁ δὲ σπάδων, ἐπειδὴ τοῦτον ἐλπὶς εἰκὸς τοῦ πάθους ἀπαλλαγέντα δύνασθαι παιδοποιεῖν, εἰς θέσιν λήψεται καὶ αὐτεξούσιον καὶ ὑπεξούσιον: — ibid.

B. η'. τ κο Δ τ. να' (νδ' cod.).

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΓ'

περὶ νηπίων ἐκτιθεμένων ἐλευθέρων καὶ δούλων καὶ περὶ τῶν τοὺς ὑφαίμους ἀγορασάντων ἢ εἰς τὸ θρέψαι εἰληφότων.

Ἐὰν ἄκοντός σου ἢ ἀγνοοῦντος τὸν τοκετὸν τῆς θεραπαίνης σου ἤγουν τῆς[2] *ἐναπογράφου ἐξέθετό τις οὐ καλῶς ἀναλήψεις αὐτὸν εἰ μὴ τὰς τροφὰς ἤγουν τὰς ἐπὶ διδαχῆς δαπάνας ἀποκαταστήσῃς*: — c. 1. C. VIII, 51.

Εἷς ἕκαστος τὴν ἰδίαν γονὴν τρεφέτω: εἰ δὲ ἔκθηται αὐτὴν ἀξίως τιμωρηθήσεται· οὐκέτι δὲ δεσπότης ἢ πάτρων ἐκδικῆσαι δύναται, ὅπερ ἂν ἔκθηται: —[3] c. 2.

Μηδεὶς τὸν ἐκτεθέντα ὑπὸ δεσποτείαν ἰδίαν ποιείτω εἴτε ἀπὸ εὐγενοῦς ἢ ἀπελευθέρας τεχθῇ ἢ δούλης ἀλλὰ μὴ — *τροφὰς ἀλλ' εὐγενὴς ἔστω καὶ ἑαυτῷ προσποριζέτω καὶ εἰς τὴν ἰδίαν παραπεμπέτω νομὴν μήτε δὲ ὁ ἀναλαβὼν αὐτὸν πάτρων* — — — — — *ἐκτιθεμ* — — — — — *πρὸς δουλείαν αὐτοὺς*

[1] Cod. παιδοποιεῖν. [2] τὸν cod. [3] Syn.

LIBER XXXIII, TITULUS I.

thlibiae. et spadones sunt qui per morbum aut frigiditatem impedientem genitales partes generare prohibentur; hoc autem [malo] liberati generant. thlibiae vero [sunt] qui a nutrice vel a matre forte contritionem testiculorum sunt passi. castrati autem sunt, in quibus facta est exsectio genitalium partium. § 9. I. 1, 11.

Cum tibi haec praecognita sint, vide quid inde extet. Quaesitum est utrum possit eunuchus adoptare, et dicimus castratum et thlibiam non accipere [posse] in adoptionem neque eum qui sui iuris est apud principem, neque eum qui alieni iuris est apud magistratum: nam quibus natura generare non permisit, iis [ne]que ius [permittit] naturae vestigiis haerens: non enim spes est fore ut ii generare possint. § 9 ib.

Spado vero, cum naturaliter spes sit fore ut morbo liberatus generare possit, in adoptionem accipiet tam eum qui sui, quam eum qui alieni est iuris. ib.

TITULUS II, LIBRI XXXIII

l. 8. *Cod. t.* 51.

de infantibus expositis liberis et servis et de iis qui sanguinolentos emunt aut nutriendos accipiunt.

Si invito vel ignorante te partum ancillae tuae vel adscripticiae exposuerit quis, non aliter eum recipias nisi alimenta et impensas disciplinae restitueris. c. 1. C. 8, 51.

Unusquisque subolem suam nutriat; si eam exponet, merito punietur; dominus aut patronus vero non amplius poterit vindicare quod exposuerit. c. 2.

Nemo expositum in suam proprietatem redigito sive ex ingenua sive ex liberta natus sit, sive ex ancilla, sed — ingenuus esto et sibi adquirito et in propriam transmittito possessionem neque is qui eum suscepit — — — — — — — — — — — — neque in servitutem eos redigant: haec vero obser-

φερέτωσαν· ταῦτα δὲ φυλαττέτωσαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρες καὶ οἱ ἔκδικοι τῶν πόλεων καὶ πᾶσα ἀρχή. c. 3. C. VIII, 51.

vent magistratus et episcopi et patres et defensores civitatum et omnis potestas. c. 3.

fol. 41ᵛ. [β. Ν. ργ'. Θεσπίζομεν ὅσοι ἐν ἐκκλησίαις ἢ ῥύμαις ἢ ἄλλοις ἀπορριφθέντες δειχθῶσι, τούτους πᾶσι τρόποις ἐλευθέρους εἶναι παρακελευόμεθα, καὶ εἰ ἀκριβής τις ἀπόδειξις ὑπάρχοι τῷ ἐνάγοντι εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τῇ αὐτοῦ διαφέρειν δεσποτείᾳ· εἰ γὰρ τοῖς ἡμετέροις προστέτακται νόμοις, ὥστε τοὺς νοσούντας οἰκέτας παρὰ τῶν δεσπότων καταφρονηθέντας καὶ ὡς τῆς αὐτῶν ὑγιείας ἀπελπισθείσης ἐκ τῶν κεκτημένων ἐπιμελείας μὴ ἀξιουμένους πάντως εἰς ἐλευθερίαν ἀναρπάξεσθαι, πόσῳ μᾶλλον τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ τῆς ζωῆς ἀρχῇ τῇ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καταλειφθέντας εὐσεβείᾳ καὶ παρ' αὐτῶν ἀνατραφέντας ἀνεξόμεθα εἰς ἄδικον δουλείαν καθέλκεσθαι; ἀλλὰ τούτοις τούς τε ὁσιωτάτους ἀρχιεπισκόπους καὶ ἐπισκόπους καὶ τὰς ὑπ' αὐτοὺς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους ἄρχοντας βοηθεῖν καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐκδικεῖν θεσπίζομεν, μήτε τὰς ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων τῶν ταῦτα πραττόντων διαφευγόντων ποινὰς, οἷα πάσης [ἀπ]ανθρωπίας καὶ ὠμότητος πεπληρωμένων καὶ τοσοῦτον πάσης μιαιφονίας χείρονος ὅσον ταύτην τοῖς ἀθλιωτέροις ἐπάγουσιν. N. 153. c. 1.

Sancimus quicunque in ecclesiis vel vicis vel aliis eiecti probentur [locis], hos omnibus modis liberos esse [et] mandamus, quamvis exacta probatio adsit actori ad demonstrandum eiusmodi personam ad suum dominium spectare. Nam si nostris praeceptum est legibus, ut infirmi servi a dominis contempti et tanquam eorum valetudine desperata a possessoribus nulla cura adfecti omnino ad libertatem ferantur; quanto magis eos, qui in ipsis vitae incunabulis aliorum hominum relicti sunt pietati et ab iis nutriti sunt, [non] feremus in iniustam trahi servitutem? Sed his sanctissimos archiepiscopos et episcopos et quae sub eos sunt sacras ecclesias et illustrissimos magistratus auxilium ferre libertatemque iis vindicare sancimus neque hi qui talia fecerint ex nostris legibus poenas fugient, utpote qui omni inhumanitate et crudelitate repleti sint et eo peiore saevitia, quo ea miserrimos prosequuntur. 2.] *Nov.* 153. N. 153, 1.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΔ', ΤΙΤΛΟΣ Α'

περὶ ὑποστροφῆς αἰχμαλώτων.

α'. Ὅπερ ὁ τοῦ αἰχμαλώτου δοῦλος ἐπερωτᾷ ἢ ληγατεύεται αὐτῷ λαμβάνουσιν οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ. fr. 1. D. XLIX, 15.

Ἐὰν γυνὴ καταδικασθεῖσα εἰς ἁλικὰς ληφθῇ παρὰ πολεμίων καὶ ἐξ αὐτῶν πραθῇ τῇ ἰδίᾳ αἰτίᾳ ἀποδίδοται τοῦ δημοσίου δεδωκότος τῷ ἠγορακότι τὸ ὑπὲρ αὐτῆς τίμημα: — fr. 6 ib.

Εἰ μὲν ὑποστρέψῃ ὁ αἰχμάλωτος οὐδέποτε δοκοῦσιν οἱ παῖδες αὐτοῦ αὐτεξούσιοι γενέσθαι· εἰ δὲ παρ' αὐτοῖς ἀποθάνῃ ἀφ' ὧν ἐλήφθη καὶ αὐτοὶ ἔχουσιν ἴδια τὰ ἐν τῷ μέσῳ κτηθέντα. κληρονομίαν δὲ κτᾶσθαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ πρς αἰχμαλωσίας οὐ δύνανται· οἱ δὲ δοῦλοι τῇ κληρονομίᾳ προσπορίζουσιν: — fr. 12. § 1 ib.

Ὁ τοῦ αἰχμαλώτου παῖς καλῶς γαμεῖ· καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ τικτόμενος ὑποστρέφοντι τῷ πάππῳ
fol. 28ʳ. γίνεται ὑπεξούσιος· τοῦτο δὲ διὰ τὸ δημόσιον χρήσιμον τῶν γάμων. fr. 12. § 3. D. 49, 15.

LIBER XXXIV, TITULUS I

de reditu captivorum.

Quod captivi servus stipulatur eive legatum est adquirunt heredes eius. 1. fr. 1. D. 49, 15.

Si mulier ad salinas damnata ab hostibus sit capta et ab iis vendita sit, suae condicioni restituitur, fisco solvente emptori pretium eius. fr. 6.

Si redeat captivus, nequaquam videntur liberi eius sui iuris fuisse; si vero apud eos moriatur, a quibus captus est, et ipsi [liberi] ut sua retinent quae medio tempore quaesierunt. hereditatem vero adquirere tempore patris captivitatis non possunt; servi autem hereditati adquirunt. fr. 12. § 1.

Et captivi filius recte uxorem ducit; et qui ab eo nascitur redeuntis avi in potestate est; hoc autem propter publicam nuptiarum utilitatem. fr. 12. § 3. D. 49, 15.

Ὁ ἀγορασθεὶς παρὰ τῶν πολεμίων οὐ δύναται τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ φιδεικομμισσαρίαν ἐλευθερίαν ἐκδικεῖν, εἰ μὴ πληρώσῃ τὸν ἀγοραστήν. fr. 12. § 14 ib.

Qui ab hostibus emptus est non potest relictam sibi fideicommissariam libertatem petere, nisi emptori satis fecerit. fr. 12. § 14.

ιδ'. Οἱ μεθ' ὅπλων ἡττηθέντες καὶ τοῖς πολεμίοις ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότες οὐκ ἔχουσι δίκαιον ὑποστροφῆς.[1] fr. 17 ib.

Qui cum armis victi sunt et hostibus sese dediderunt ius postliminii non habent. fr. 17.

ιε'. Ὁ μὴ ὑποστρέφων δοκεῖ τελευτᾶν ἐξότε ἐλλήφθη.[2] fr. 18 ib.

Qui non redit decessisse intellegitur eo tempore, quo captus est. fr. 18.

Οἱ ἀπὸ πειρατῶν καὶ λῃστῶν ληφθέντες ἐλεύθεροι μένουσιν. fr. 19. § 2 ib.

A piratis et latronibus capti liberi manent. fr. 19. § 2.

Ἀπόλλυσι τὴν πολιτείαν ὁ τοὺς ὅρους αὐτῆς ἐξιὼν καὶ ἀναλαμβάνει τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς ὁ εἰς τοὺς ὅρους αὐτῆς εἰσιὼν ἢ πολιτείας ἄλλης φιλίαν ἢ ἑταιρίαν ἐχούσης πρὸς ἡμᾶς. fr. 19. § 3 ib.

Amittit civitatem qui eius finibus excedit et reciperat ius postliminii qui in fines eius ingreditur vel alius civitatis amicitiam societatemve nobiscum habentis. fr. 19. § 3.

Ὁ αὐτόμολος ἐλεύθερος ἀνὴρ τε καὶ γυνὴ τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς οὐκ ἔχει· τὸν δὲ αὐτόμολον δοῦλον — — — — — ἐλευθερωθῆναι ὁρισθεῖσα ἐξέλθῃ ἡ αἵρεσις, οὔτε αὐτὸς ἔχει τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς, οὔτε ὁ κληρονόμος αὐτὸν ὑποστρέφοντα λαμβάνει. fr. 19. § 4—6 ib.

Transfuga liber, vir seu mulier, ius postliminii non habet. transfugam vero servus — — — — — — — — — — — — — — — — eveniat condicio, neque ipse ius postliminii habet, neque heres eum redeuntem accipit. fr. 19. § 4—6.

Τοὺς ἀναληφθέντας παρὰ τῶν πολεμίων ἀγροὺς οἱ πρώην ἀναλαμβάνουσι δεσπόται· οὐ γὰρ ἐν τάξει πραίδας εἰσὶν, οὔτε δημόσιοι γίνονται· οἱ γὰρ τῶν πολεμίων λαμβανόμενοι γίνονται δημόσιοι: —[3] fr. 20. § 1 ib.

Fundos ab hostibus captos anteriores reciperant domini; non enim loco praedae sunt, neque publici fiunt; nam fundi hostium capti publici fiunt. fr. 20. § 1.

Ὁ παρὰ τοῖς πολεμίοις καὶ συλληφθεὶς καὶ τεχθεὶς καὶ μετὰ τῶν γονέων ὑποστρέψας ὑπεξούσιός ἐστι τῷ πρι. εἰ δὲ τοῦ πρς ἐν αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσαντος μετὰ τῆς μρς ὑποστρέψει ὡς ἄνευ ἀνδρὸς τεχθεὶς σπούριος ἔσται. fr. 25 ib.

Apud hostes conceptus natusque et cum parentibus rediens in potestate patris est. si vero patre in captivitate mortuo cum matre redierit, utpote qui sine marito procreatus est, spurius erit. fr. 25.

Β. η'. α τ κο Δ τ ν'. ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΔ'

περὶ τῶν ὑποστρεφόντων ἀπὸ αἰχμαλωσίας ἢ καὶ ἀγοραζομένων.

TITULUS II, LIBRI XXXIV

de redeuntibus ex captivitate seu etiam redemptis.

l. 8. *Cod. t.* 50.

Ἐάν τις ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀπεσπάσθη, οὐ μὴν ἀπηγοράσθη, ἐλεύθερος ἔσται· εἰ δὲ δοῦλος ἦν, τῷ δεσπότῃ ἀποδοθήσεται παραχρῆμα. c. 12. C. 8, 50.

Si quis ab hostibus avulsus, non redemptus sit, liber erit; sin autem servus fuerat, domino restituetur statim. c. 12. C. 8. 50.

Β. ς'. τ κγ' ἀνατολίου. ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'[4]

περὶ διαθήκης καὶ ποίῳ τρόπῳ αἱ διαθῆκαι συνίστανται.

TITULUS II, LIBRI XXXV

de testamento et quomodo testamenta fiant.

l. 6. *t.* 23 *Anatolii.*

Ἐὰν οἱ μάρτυρες μὴ ἐπ' ὄψεσι τοῦ διατιθεμένου σφραγίσωσι τὴν διαθήκην, ἄχρηστός ἐστιν

Si testes non in conspectu testatoris signent testamentum, inutile est, nisi forte privilegium spe-

[1] Ex Syn. F. H. [2] Ex Syn. F. H. [3] hab. Syn.

[4] Est igitur tit. 2 libri XXXV, ut ex ceteris testimoniis satis liquet. Cf. et eos, qui secuntur titulos. Index Coisl. docet: *βι. λδ' τῶν βασιλ. ἔχει τίτλους β'.* Videtur tamen titulus I^us^ libri XXXV^i^ per errorem omissus fuisse; nam indicis frustulum quod servatur fol. 39^r^ satis ostendit illum quoque in hac Basilicorum recensione excerptum esse.

εἰ μὴ ἄρα προνόμιον ἰδικόν ἐστιν ἐν ἐκείνῃ τῇ
fol. 28v. πόλει, ὥστε μὴ ἐπ' ὄψεσι τοῦ διατιθεμένου τὰς σφραγίδας ἐπιτίθεσθαι.[1] c. 9. C. VI, 23.

Ὥσπερ τῷ βασιλεῖ, οὕτως καὶ τοῖς οἱαν οὖν ἀξίαν ἢ ἀρχὴν ἔχουσι καταλιμπανέσθω κληρονομίαν καὶ ληγάτον. εἰ δέ τις κληρονομεῖ ἀπὸ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου — — ληγάτα καταδέξηται καταβαλεῖν, ἀπαιτείσθω αὐτά. c. 16.

Ἡ διάταξις κελεύει μὴ πάντως ἀνάγκην εἶναι τῷ διατιθεμένῳ παρόντων τῶν μαρτύρων ὑπαγορεύειν τὴν διαθήκην ἀλλ' ἐξεῖναι αὐτῷ καὶ ἀπόντων αὐτῶν ὑπαγορεῦσαι καὶ γρᾶψαι ἵνα μέντοι παραγινομένων αὐτῶν ἐφ' ᾧ σφραγίσας αὐτὸς ὁμολογήσῃ τὴν διαθήκην ἰδίαν εἶναι καὶ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ καιρῷ κατασφραγίσωσιν οἱ μάρτυρες καὶ ὑπογράψωσιν: —[2] c. 21 pr.

Εἰ δέ τις ποιήσας πρώτην διαθήκην δευτέραν ποιῆσαι βουληθῇ, μὴ ἄλλως ἀφανιζέσθω ἡ πρότερα, εἰ μή γε πρότερον νομίμως ἡ δευτέρα γένηται διαθήκη.[3] c. 21. § 3.

κβ'. Μὴ ἀναιρείσθω τῇ τῆς δεκαετίας παραδρομῇ ἡ διαθήκη, εἰ μὴ ἄρα τελείας γενομένης ἑτέρας ἐγγράφου ἢ ἀγράφου ἐναντίαν γνώμην τοῦ διατιθεμένου δηλούσης ἐπὶ ἑπτὰ ἢ πέντε μαρτύρων: —[4] c. 26.

Ἀφανισθεισῶν τῶν σφραγίδων καὶ τοῦ παντὸς λίνου κοπέντος ἢ τοῦ πλείονος μέρους αὐτοῦ εἰ μὲν ὁ διαθέμενος τοῦτο πεποίηκεν ἀναιρείσθω ἡ διαθήκη· εἰ δὲ κατὰ τύχην ἐγένετο, μηδὲν αὐτὴν ἀδικείτω μόνον εἰ νομίμως συνετέθη: —[5] c. 30.

ciale sit in ea civitate, ut non in conspectu testatoris sigilla imponantur. c. 9. C. 6, 23.

Sicuti principi, ita illis qui dignitatem quamlibet vel imperium habent relinquatur hereditas et legatum. si vero quis heres sit ex testamento vel ab intestato — — legata solvere adgnoverit, ab eo repetantur. c. 16.

Constitutio praecipit non omnino oportere testatorem praesentibus testibus conficere testamentum, sed licere ei et absentibus eis conficere et scribere, ut praesentibus illis signando adfirmet proprium esse testamentum et uno eodemque tempore signent testes et subscribant. c. 21 pr.

Si quis facto priore testamento alterum facere voluerit, non aliter inritum fiet prius, nisi antea legitime secundum factum sit testamentum. c. 21. § 3.

Non tollatur decem annorum decursu testamentum, nisi forte plene facto altero in scriptis vel sine scriptis contrariam voluntatem testatoris manifestante coram septem vel quinque testibus. c. 26.

Signaculis ablatis et omni lino reciso vel maiore eius parte si quidem testator hoc fecerit, inritum sit testamentum; sin fortuito casu acciderit, id non laedat, modo si legitime factum sit. c. 30.

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

Β. ς'. ε τ κο Δ τ. κβ' ἀνατολίου.

τίνες ποιεῖν διαθήκην δύνανται ἢ οὐ δύνανται.

TITULUS III, LIBRI XXXV

l. 6. Cod. t. 22 Anatolii.

qui testamentum facere possunt vel non possunt.

β. Μὴ ἐρρώσθω τελευταία οἱαδήποτε βούλησις τοῦ ἥττονος τῶν δεκατεσσάρων ἐνιαυτῶν· ὁ δὲ τούτων ἐξελθὼν τὸν χρόνον κἂν μὴ κεκόσμηται τὸ σῶμα θριξίν, διατιθέσθω καλῶς: —[6] c. 4 pr. C. 6, 22,

Non valeat qualiscunque ultima voluntas eius, qui minor est quattuordecim annis; qui vero hanc superat aetatem, licet nondum corpore pilis ornetur, recte testetur. c. 4 pr. C. 6, 22.

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

β. κθ'. ί ς'.

Ἐάν τίς τινα διατίθεσθαι κωλύσῃ ἢ ἀναγκάσῃ.

TITULUS IV, LIBRI XXXV

l. 29. t. 6.

Si quis quem testamentum facere prohibuerit vel coegerit.

α'. Ὁ κωλύσας γενέσθαι ἢ ἀλλαγῆναι διαθήκην ὡς ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενος ἢ ἐν προτέρᾳ γεγραμμένος ἐκπίπτει τοῦ κλήρου καὶ δημεύεται.
fol. 23r. εἰ δὲ καὶ δεσπότης γραφέντος τοῦ δούλου κωλύσῃ ἐναλλαγῆναι, εἰ καὶ ὁ δοῦλος ἐλευθερωθεὶς

Qui prohibuerit fieri vel mutari testamentum, utpote ab intestato vocatus vel in priore [testamento] scriptus, cadit ab hereditate et in exilium mittitur. Si vero dominus, servo scripto, mutari prohibuerit, quamvis servus libertus adierit, aufer-

[1] Ex Syn. F. H. Patet ex Ambros. cod. constitutiones huius tituli ex Anatolii summa esse deprompta.
[2] Cf. Syn. [3] Cf. Syn. [4] Cf. Syn. [5] Cfr. Epit. ad Proch. mut. XXXI 34. [6] Ex Cod. Par. 1367 Hb. Patet nunc Anatolii esse versionem.

κληρονομήσῃ, ἀφαιρεῖται αὐτῷ ἡ κληρονομία. εἰ γὰρ καί τι κατελέλειπτο τοῖς παισὶ τοῦ κωλύσαντος, ἐξέπιπτον αὐτοῦ κἂν μὴ ἦσαν ὑπ' αὐτοῦ ὑπεξούσιοι.[1] fr. 1. § 1. D. 29, 6.

tur ei hereditas. nam et si quid fuerit relictum liberis prohibentis, foret ut [relicto] caderent, quamvis eius non fuissent in potestate. fr. 1. § 1. D. 29, 6.

β'. Ὁ κατὰ δόλον κωλύσας τοὺς μάρτυρας εἰσελθεῖν ἐκπίπτει τοῦ κλήρου, οὐ μὴν ἐὰν μὴ αὐτὸς, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κωλύσῃ.[2] fr. 2. § 1 ibid.

Qui dolo fecit quominus testes ingrederentur cadit hereditate, non vero si non ipse, sed frater eius prohibuerit. fr. 2. § 1.

γ'. Ἐὰν ἀνὴρ ὑπὸ τῆς γυναικὸς γραφεὶς κληρονόμος μὴ κατὰ δόλον ἢ βίαν ἀλλὰ κολακείαν κωλύσῃ γενέσθαι κωδίκελλον εἰς βλάβην αὐτοῦ, οὐ πλημμελεῖ, οὔτε ἀφαιρεῖται αὐτῷ ὁ κλῆρος: —[3] fr. 3.

Si vir ab uxore heres scriptus non dolo aut vi sed blanditiis vetuerit fieri codicillos in damnum sibi, non delinquit, neque ei aufertur hereditas. fr. 3.

δ'. Ὁ κωλύσας τινὰ διαθέσθαι καὶ αὐτὸς ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος τοῦ κέρδους ἐκβάλλεται: —[4] c. 2. C. VI, 34.

Qui quem testari prohibuerit et ipse utpote ab intestato heres lucro reiicitur. c. 2. C. 6, 34.

Ἐάν τις κωλύσῃ τινὰ διαθέσθαι ἢ ἀρξάμενον αὐτὸν διατίθεσθαι κωλύσῃ πληρῶσαι τὴν διαθήκην, κατέχεται μὲν καὶ τῷ ζημιωθέντι προφάσει τῆς κωλύσεως τῷ μέλλοντι γράφεσθαι κληρονόμῳ ἢ ληγαταρίῳ, εἰ μὴ οὗτος ἐκώλυσεν· καὶ εἴ τι δὲ ἄλλο περισσεύσει, δημόσιον ἔσται καὶ αὐτὸς ἐν ἐξορίᾳ τὸν λοιπὸν βίον διατελέσει[5] — — μετὰ τὴν διαθήκην — — παραλειφθείη: — c. 4 (restit.).

Si quis impedierit quendam testari vel cum coepisset testari, complere impedierit testamentum, tenetur quidem et ei qui propter impedimentum damno adfectus est, qui nempe heres seu legatarius scribendus fuerat nisi ille prohibuisset: et si quid ultra exsuperat, publicum erit et ipse in exilio ceteram vitam exiget. — c. 4.

Β.μγ'.τ.ε'. ΤΙΤΛΟΣ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

περὶ διαθηκῶν παραστάσεων.

TITULUS V, LIBRI XXXV

de testamentorum exhibitionibus.

l. 43. t. 5.

Εἰ ὁ ἔχων τὴν διαθήκην ἑτέρῳ παράθηται, ἑκάτερος ἐνάγεται κἂν νεωκόρος ἢ ταβουλάριος ᾖ, ᾧ παρετέθη· εἰ δὲ δοῦλος, ὁ δεσπότης κατέχεται: — fr. 3. § 2—4. D. 43, 5.

Si quis habens testamentum alteri commendaverit, uterque convenitur, sive neocorus sive tabularius sit, penes quem sit depositum; si vero servus, dominus tenetur. fr. 3. § 2—4. D. 43, 5.

Παραστατικόν ἐστι τὸ νόμιμον παράγγελμα· παριστᾷ δὲ ὁ ἐν χερσί τινι διδοὺς κατέχειν τὴν διαθήκην· παρὰ ἄρχοντι δεῖ δὲ παριστᾶν ὥστε καὶ τοὺς σφραγιστὰς ἐπιγνῶναι τὰς σφραγίδας καὶ εἰ μὴν πείθειν αὐτῷ καταφρονῶσι — — fr. 3. § 7—9.

Exhibitorium est (hoc) interdictum. Exhibet autem is qui alicui copiam testamenti apprehendendi facit. Apud magistratum autem exhibere oportet, ut signatores signa agnoscant et si ei parere contemnant — — fr. 3. § 7—9.

Εἰ δέ τις ἐπίτροπος ὢν καταφθαρῇ τὴν διαθήκην, αὐτὸς οὐχ [ὁ] ὄρφανος ἐνάγεται. fr. 4.

Si quis cum tutor esset deleverit testamentum, ipse non pupillus convenitur. fr. 4.

ΤΙΤΛΟΣ ς', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

αἱ διαθῆκαι κατὰ ποῖον τρόπον ἀνοίγονται καὶ θεωροῦνται καὶ μεταγράφονται.

TITULUS VI, LIBRI XXXV

quo modo testamenta aperiuntur et inspiciuntur et transcribuntur.

Ἐάν τις ἀρνεῖται τὴν ἰδίαν σφραγῖδα, ὕποπτος μέν ἐστιν ἡ διαθήκη· ἀνοίγεται δέ.[6] fr. 1. § 2. D. 29, 3.

Si quis infitietur suum [esse] sigillum, in suspicione quidem est testamentum, sed aperitur. fr. 1. § 2. D. 29, 3.

[1] Ex Cod. par. 1367 H. [2] Ex Syn. F. ex cod. par. laudato H. [3] Cf. Cod. par. cit. H.: cod. αὐτὸς ὁ κληρονόμος. [4] Cf. Cod. cit. H. [5] hab. Syn. sed cod. ambr. plura addit, quae in Syn. propter homoeoteleuton exciderunt, quaeque maximi sunt facienda: agitur enim de lege restituta. [6] hab. Syn.

fol. 23v. τὸ δικαίωμα τῆς διαθήκης δημόσιόν ἐστιν.[1] fr. 2 pr. D. 29, 3.

Documentum testamenti publicum est. fr. 2 pr. D. 29, 3.

Πρὸς διαθήκην ὁρᾷ τὸ ἐν οἱαδήποτε ὕλῃ γεγραμμένον καὶ περιέχον τὴν βούλην τὴν ὑστέραν· καὶ οὐ μόνον ἡ αὐθεντικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρφανικὴ περιέχεται τῷ νόμῳ. fr 2. § 2 ib.

Ad testamentum pertinet quod in qualibet materia scriptum est et ultimam continet voluntatem et non solum principale, sed et pupillare lege continetur. fr. 2. § 2.

Ἐὰν πολλαί εἰσιν αἱ διαθῆκαι καὶ θέλῃ τις, πᾶσαι προφέρονται:[2] fr. 2. §. 3.

Si plura sint testamenta, si quis velit, omnia proferuntur. fr. 2. § 3.

Εἰ δὲ λέγεται ζῆν ὁ ποιήσας, εὐλόγως ὁ πραίτωρ ἐὰν φανῇ αὐτὸν ζῆν ἐπιτρέπει μὴ προκομισθῆναι. fr. 2 § 4 ib.

Quod si dicitur vivere testator, recte praetor cum pareat eum vivere permittit non proferri. fr. 2. § 4.

γ'. Αὐτῷ τῷ κληρονόμῳ ὥσπερ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τῆς κληρονομίας πράγμασι καὶ ἡ ἀπαιτοῦσα ἴδια πράγματα ἀγωγὴ ἀποκρυβέντα ἀρμόζει. fr. 3 ib.

Ipsi heredi sicuti in ceteris hereditatis rebus ad exhibendum actio competit. fr. 3.

δ'. Ὅτε διαθήκη ἐν πρώτοις ἀνοίγεται, ἀναγκάζονται παρεῖναι οἱ μάρτυρες καὶ τὰς οἰκείας ἐπιγινώσκειν σφραγῖδας ἢ ἀρνεῖσθαι αὐτάς· δημοσίᾳ γὰρ συμφέρει τὰς τελευταίας βουλήσεις ἐρρώσθαι.[3] fr. 4. 5 ib.

Cum testamentum in primis aperitur, coguntur adesse testes et propria cognoscere sigilla vel ea negare; publice enim interest ultimas valere voluntates. fr. 4. 5.

ς'. Ἐὰν ἄπεστι μάρτυς, πέμπεται ὅπου διάγει ἡ διαθήκη εἰς τὸ ἐπιγνῶναι τὴν σφραγίδα, οὐ μὴν αὐτὸς ἐνάγεται· ἄδικον γάρ ἐστιν, ἐπιζήμιόν τινι γίνεσθαι τὸ ἴδιον ὀφφίκιον· εἰ δὲ πάντες ἀπολιμπάνονται καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὴν ἀνοιγῆναι, ὁ ἄρχων παρασκευάζει παρόντων ἀνδρῶν εὐεπιλήπτων ἀνοιγῆναι καὶ μεθ' ὃ μεταγραφῇ καὶ γνωσθῇ πάλιν ἀνασφραγίζεται διὰ τῶν αὐτῶν καὶ πέμπεται ὅπου εἰσὶν οἱ πρῶτοι μάρτυρες εἰς τὸ ἐπιγνῶναι τὰς ἰδίας σφραγῖδας: — fr. 7 ib.

Si absit testis, mittitur ubi moratur testamentum ut agnoscat sigillum; non vero ipse abducitur; iniquum enim est damnosum cui esse suum officium. si vero omnes absint et oporteat testamentum aperiri, magistratus curabit praesentibus viris bene acceptis aperiri et postquam transcriptum et recognitum est rursus resignatur per eosdem et mittitur ubi sunt priores testes ut agnoscant sua sigilla. fr. 7.

B.κη'. τ. δ'. ΤΙΤΛΟΣ Ζ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

περὶ τῶν ἐν διαθήκῃ χαραγέντων ἢ περικλουβισθέντων ἢ ἀπαλειφθέντων.

TITULUS VII, LIBRI XXXV

de iis quae in testamento raduntur vel inducuntur vel delentur.

l. 28. t. 4.

α'. Τὰ περιχαραγέντα ἢ περισφραγισθέντα ἢ ἀπαλειφθέντα εἰ κατὰ πρόνοιαν ἢ εἴδησιν τοῦ διατιθεμένου ἄκυρά εἰσιν, εἰ δὲ ἄλλως, ἔρρωται κἂν ἔν τινι μέρει τῆς διαθήκης εἶπεν αὐτὸς ταῦτα πεποιηκέναι· τότε δὲ ἀπαιτοῦνται, ὅτε θεωρεῖσθαι καὶ ἀναγινώσκεσθαι δύνανται ἢ ἀποδειχθῆναι δύνανται κἂν μὴ ἀναγινώσκωνται· ἐπειδὴ καὶ ἡ διαθήκη, εἰ καὶ μὴ φαίνεται, ἔρρωται τὰ ἐν αὐτῇ· ἀλλὰ τοῦτο ὅτε πρὸ τοῦ πληρωθῆναι τὴν διαθήκην γέγονεν τὰ λεχθέντα: —[4] fr. 1 pr. — § 2. D. 28, 4.

Quae rasa, resignatave vel deleta sunt, si consulto vel scienter a testatore, inrita sunt; si aliter, valent, quamvis in aliqua parte testamenti dixerit se ea fecisse; tunc autem petuntur, cum inspici et legi possint vel probari possint quamvis non legantur. Nam et testamentum (ipsum) etiam si non appareat, valent quae in eo scripta sunt; sed id cum ante quam compleatur testamentum facta sint ea quae dicta sunt. fr. 1 pr. — § 2. D. 28, 4.

Ἐὰν ὁ διαθέμενος χαράξῃ αὐτὴν, ἀκυροῦται, οὐ μὴν ἐὰν ἕτερος παρὰ γνώμην αὐτοῦ. fr. 1. § 3.

Si testator id deleverit, inritum fit; non vero si alter contra voluntatem eius. fr. 1. § 3.

Ἐὰν ὁ διαθέμενος προσγράψῃ κατὰ μῖσον *fol. 16r.* ἑνὸς τῶν κληρονόμων χαράξαι τὴν διαθήκην καὶ εὑρέθῃ ἐσφραγισμένη, εἰ μὲν αὐτοῦ μόνου τὸ

Si testator inscripserit in odium unius heredis cancellasse testamentum et inveniatur signatum, si eius tantum nomen cancellatum sit et substitutum

[1] Ex schol. Basil. F. H. [2] An fuerit: [πάσας προσενεχθῆναι] πᾶσαι π.? [3] hab. Syn. [4] hab. Syn.

ὄνομα ἐχαράγη καὶ ὑποκατάστατον εἶχεν, μόνος αὐτὸς ἀπαιτεῖται καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ καταλειφθέντα ληγάτα δίδονται ὅτε μόνην τὴν ἔνστασιν αὐτοῦ ἠθέλησεν ὁ διαθέμενος ἀκυροῦσθαι. εἰ δὲ καὶ οὖν πάντων τῶν κληρονόμων τὰ ὀνόματα περιεχάραξεν, τότε ζητοῦμεν πότερον αὐτὸν μόνον ἠθέλησε ζημιῶσαι ἢ καὶ τοὺς ἄλλους δι' αὐτόν. ἐν ἀμφιβόλῳ δὲ καὶ αἱ ἐνστάσεις τῶν λοιπῶν καὶ τὰ ληγάτα ἔρρωται διὰ τὸ φιλάνθρωπον αὐτοῦ. fr. 2. D. 28, 4.

habuerit, hic solus petit et ab eo relicta legata solvuntur, cum solam institutionem voluerit testator infirmari. Si vero omnium heredum nomina cancellaverit, tunc quaeremus, utrum illum solum voluerit punire an vero et ceteros propter eum. in dubio verum et institutiones ceterorum et legata valent propter humanitatem. fr. 2. D. 28, 4.

γ'. Ἐὰν τὰ ὀνόματα τῶν κληρονόμων ὁ διαθέμενος χαράξῃ, καὶ ἁρμόσῃ κληρονομία ὡς ἀνυπόστατος τῷ δημοσίῳ, τὰ μὴ χαραγέντα ληγάτα δίδονται, αἱ δὲ ἐλευθερίαι, κἂν χαραγῶσιν, ἁρμόζουσιν. fr. 3 ib.

Si nomina heredum testator cancellaverit, et competat hereditas ut subiecto carens fisco; legata non cancellata solvuntur et libertates, quamvis sint cancellatae, debentur. fr. 3.

δ'. Ἐὰν ἐκ πολλῶν ὁμοίων διαθηκῶν ἅμα γραφεισῶν ἀπαλείψῃ τινὰς ὁ διαθέμενος, ἐκ τῶν λοιπῶν οἱ γεγραμμένοι κληρονομοῦσιν, εἰ μὴ δείξωσιν οἱ ἐξ ἀδιαθέτου, ὡς ἀδιάθετος ἠθέλησεν ἀποθανεῖν. fr. 4 ib.

Si ex pluribus similibus testamentis simul scriptis, quaedam deleverit testator ex ceteris scripti heredes fient, nisi probaverint [heredes] legitimi, voluisse intestatum decedere. fr. 4.

ΤΙΤΛΟΣ Η', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

περὶ παίδων καὶ κυοφορουμένων παίδων καὶ κληρονόμων ἐνσταθέντων ἢ ἀποκλήρων ἢ ἀμνημονεύτων ἐσταθέντων ἐν διαθήκῃ.[1]

TITULUS VIII, LIBRI XXXV

de liberis et de iis qui in utero sunt (et) heredibus institutis vel exheredatis vel sine mentione praeteritis in testamento.

α'. Ὀνομαστὶ[2] ἀπόκληρον ποιῆσαι ἐστὶ τὸ ὄνομα ἢ τὸν χρηματισμὸν ἢ τὸ ἐπώνυμον.[3] fr. 1. D. 28, 2.

Nominatim exheredem facere est nomen vel praenomen vel cognomen [dicere]. fr. 1. D. 28, 2.

β'. Τὸ εἰπεῖν ὁ υἱός μου ἀπόκληρος ἔστω, εἰ μὲν μόνος ἐστὶν, ἔρρωται· εἰ δὲ πολλοί, οὐδεὶς ἀπόκληρος ἐγένετο. fr. 2 ib.

Si quis dicat: „exheres esto filius meus", valet [exheredatio] si unus sit [tantum]; si vero plures [sint], nemo exheres factus est. fr. 2.

Κἂν τὸν υἱὸν ἀπόκληρον ποιήσω καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔγγονον ἀμνημόνευτον ἐάσω καὶ μετὰ θάνατόν μου πρὸ κληρονομίας ὁ υἱὸς ἀποθάνῃ, οὐκ ἔρρηξεν τὴν διαθήκην ὁ ἔγγονος· εἰ καὶ μέντοι παραιτήσηται ὁ γεγραμμένος, γίνεταί μου νόμιμος κληρονόμος. εἰ δὲ ὁ υἱός μου μετὰ θάνατόν μου ἐν αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσῃ, ῥήσσει τὴν διαθήκην ὁ ἔγγονος: — fr. 9. § 2.

Quamvis filium exheredem fecero et ab eo nepotem praeteriero et post mortem meam ante aditionem filius moriatur, non rumpit testamentum nepos: si vero repudiet hereditatem scriptus fit mihi iustus heres. sin autem filius meus post mortem meam in captivitate moriatur, rumpet testamentum nepos. fr. 9. § 2.

Ἐὰν ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ μερικῶς ὁ υἱὸς γραφῇ κληρονόμος οὐκ ἀναγκαίως ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀπόκληρος γίνεται. fr. 14. § 1 ib.

Si in primo gradu pro parte filius scriptus sit heres non necessario ex ceteris exheres est. fr. 14. § 1.

ιδ'. Τὸν υἱόν μου γράψας κληρονόμον καὶ ὑποκαταστήσας αὐτῷ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔγγονον, ἀμνημόνευτον εἴασα τὸν κυοφορούμενον. ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνῃ ὁ υἱὸς καὶ ὁ κυοφορούμενος
fol. 16ᵛ. μὴ τεχθῇ, ὁ ἔγγονος κάμοὶ καὶ τῷ πῤ αὐτοῦ γίνεται κληρονόμος· εἰ δὲ μόνος ὁ υἱὸς ἐγράφη καὶ οὐκ εἶχεν ὑποκατάστατον, ἐπειδὴ ἐν τῷ τελευτᾶν αὐτὸν δῆλον γέγονε μηδένα[4] κληρονομεῖν

Filium meum cum heredem scripsissem eique substituissem ex eo nepotem, sine mentione praeterii qui in utero erat. si interim filius moriatur et postumus non nascatur, nepos et mihi et patri suo heres fit. si vero solus filius institutus est et non habuit substitutum, quoniam moriente eo certum factum est neminem heredem fore ex testamento, ab intestato heres fit mihi ipse nepos, sicuti fit

[1] Differt inscriptio ab ea, quam exhibet ind. Coislinianus; congruit tamen cum Tip. [2] Caput ex Syn. exhibent F. H. [3] supple εἰπεῖν (quod forte excidit ex seq. τὸ εἰπεῖν). [4] μὴ δυνάμενα cod.

ἐκ τῆς διαθήκης ἐξ ἀδιαθέτου μοι κληρονομεῖ αὐτὸς ὁ ἔγγονος ὥςπερ γίνεται ὅτε ὑπὸ ἐξουσιωτικὴν αἵρεσιν ὁ υἱὸς γραφεὶς ἀποθνήσκει πρὶν ἢ πληρώσει αὐτήν. fr. 16. D. 28, 2.

ιζ'. Ἐὰν ληγατεύσω τῷ υἱῷ μου καὶ εἴπω αὐτὸν ἐκ τῶν λοιπῶν εἶναι ἀπόκληρον, οὐκ ἔρρωται· ἐπειδὴ οὔτε ἡ τῶν δήλων πραγμάτων ἔνστασις ἰσχύει. fr. 19.

ιθ'. Ἐὰν τὸν υἱὸν ἀπόκληρον ποιήσας πάλιν αὐτὸν γράψω κληρονόμον, γίνεται κληρονόμος. fr. 21.

Ὁ ὑπεξούσιος ὑπὸ αἰτιατὴν αἵρεσιν γραφόμενος κληρονόμος καὶ ὑπὸ τὴν ἐναντίαν ἀπόκληρος, ἐὰν ἑκατέρας ἠρτημένης ἀποθάνῃ, ἐξ ἀδιαθέτου αὐτὸς δοκεῖ γενέσθαι κληρονόμος. fr. 28 pr.

κ'. Ἐὰν τὸν αὐτεξούσιον ἀπόκληρον ποιήσω καὶ τὸν ὑπεξούσιον ἀμνημόνευτον, ὁ μὲν αὐτεξούσιος οὐ δύναται κινῆσαι τὴν ἐναντίωσιν κατὰ τῆς διαθήκης, ἐξ ἀδιαθέτου δὲ καλεῖται ἑκάτερος. fr. 32.

κα'. Ἐάν τις διατιθέμενος οὕτως εἴπῃ· ἐὰν υἱὸς ἢ θυγάτηρ τεχθῇ μοι εἴσω δέκα μηνῶν μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν, ἢ οὕτως· ἐὰν υἱὸς ἢ θυγάτηρ ὅστις εἴσω δέκα μηνῶν τῶν ἐγγυτάτων τῷ θανάτῳ μου τεχθῶσι, κληρονόμοι ἔστωσαν, εἴτε ζῶντος αὐτοῦ τεχθῶσιν, εἴτε μετὰ θάνατον αὐτοῦ, εἴσω τῶν δέκα μηνῶν ἔρρωσθαι τὴν διαθήκην· ἄτοπον γάρ ἐστιν ἀφανίσαι διαθήκην ἀνδρὸς μηδαμοῦ βουληθέντος τοὺς κυοφορουμένους ἀμνημονεύτους καταλείπειν: — c. 1. C. VI, 29.

Si legavero filio meo et dixero eum ex ceteris exheredem esse, non valet, quia neque certarum rerum institutio valet. fr. 19.

Si filio exheredato, rursus eum scripsero heredem, heres fit. fr. 21.

Suus sub condicione, quae non esset in eius potestate, heres scriptus et sub contraria exheres factus, si utraque pendente moriatur, ab intestato videtur heres decedere. fr. 28 pr.

Si filium in potestate mea exheredem fecero et emancipatum sine mentione praeteriero, emancipatus non potest petere contra tabulas bonorum possessionem; ab intestato autem uterque vocatur. fr. 32.

Si quis in testamento ita dixerit: „si filius vel filia nascatur mihi intra decem menses a morte mea“ aut sic: „si filius vel filia intra decem menses proximos a morte mea nascantur, heredes sunto“ sive vivo eo nascantur, sive post mortem eius intra decem menses, valet testamentum; absurdum est enim inritum fieri testamentum eius qui minime voluerit postumos [suos] sine mentione praeterire. c. 1. C. 6, 29.

B. κη'. $\overset{\omega}{\tau}$ *Διγ.* τ'. ϛ'.

ΤΙΤΛΟΣ Θ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

περὶ κληρονόμων ἐνστάσεως καὶ ὑποκαταστάσεως.

TITULUS IX, LIBRI XXXV

l. 28. *Dig.* *t.* 5.

de heredum institutione et substitutione.

κβ'. Οὕτως εἶπον· πέτρος καὶ παῦλος ἢ ὅστις ἐξ αὐτῶν ζῇ ἔστω μου κληρονόμος, εἰ μὲν οἱ δύο ζῶσι, κληρονομοῦσιν· εἰ δὲ ὁ εἷς ἐτελεύτησεν, ὁ ἕτερος εἰς τὸ πᾶν κληρονομεῖ. ἔνεστι γὰρ τῇ ἐνστάσει σιωπηρὰ ὑποκατάστασις· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ληγάτου ὡςαύτως καταλειφθέντος: — fr. 24—26. D. 28, 5.

Ita dixi: „Petrus et Paulus vel uter ex eis vivet esto mihi heres“: si quidem uterque vivet, [uterque] heres fiet; si autem alter decesserit, alter in solidum heres fiet. inest enim institutioni tacita substitutio: idem [est] et in legato hoc modo relicto. fr. 24—26. D. 28, 5.

fol. 27ᵛ. Τοὺς δούλους τῶν δυναμένων γράφεσθαι κληρονόμων δυνάμεθα γράφειν κληρονόμους· ὁ γὰρ δοῦλος ἐκ προσώπου τοῦ δεσπότου αὐτοῦ ἔχει τοῦ κληρονομεῖν ἐξουσίαν. καὶ τὸ κληρονομιαῖον γράφομεν· δέσποινα γάρ ἐστιν ἡ κληρονομία τόπον ἔχουσα τοῦ τελευτήσαντος: — fr. 31 pr. § 1. D. 28, 5.

Servos eorum qui heredes institui possunt licet heredes scribere; nam servus ex persona domini sui habet testamentifactionem. Et servum hereditarium [recte] instituimus: domina enim est hereditas locum habens defuncti. fr. 31 pr. § 1. D. 28,5.

λβ'.[1] Τὰ μέντοι χρέα πρὸς ὃ κατὰ τὸ ἀκριβὲς κληρονομεῖται, τουτέστιν ἀνὰ ἥμισυ δίδοται καὶ ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὸ κατὰ τοῦ ἑνὸς ἁρμόζον χρέος τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ πρᾶγμα, ἀκυροῦται ἡ ἔν-

Onera vero, secundum id ex quo reapse heredes fiunt, idest pro semisse dantur. et si excedat debitum, quod contra alterum competet, rem ipsi relictam, nullius momenti est institutio. Fal-

[1] $\bar{\beta}$ cod.

στασις. καὶ τοῦ φαλκιδίου χώραν λαμβάνοντος ἑκάστῳ περιποιεῖται τὸ τρίτον τῆς οἰκείας ἐνστάσεως, τουτέστι τοῦ ἡμίσεως τῆς οὐσίας· εἰ δὲ τέως ἀμφιβάλλεται τὰ περὶ τοῦ φαλκιδίου ἀλλήλους ἀσφαλιζέσθωσαν: —[1] fr. 35. § 1.

λζ'. Δύο γράψας κληρονόμους εἶπον αὐτοὺς ἐντὸς προθεσμίας ποιῆσαί μοι μνημεῖον· εἰ δὲ μὴ ἕκαστος αὐτῶν ποιήσει πάντας ἀποκληρονόμους εἶναι· ἐὰν ὁ εἷς παραιτήσηται τὸν κλῆρον, ὁ ἄλλος ποιῶν τὸ μνῆμα κληρονομεῖ. οὐδεὶς γὰρ ἐξ ἀλλοτρίου φάκτου ἢ ἐνέχεται κληρονομίᾳ ἢ ἀποκληρονομῶν γίνεται. fr. 44.

Ἡ δέσποινα τὸν ἐπὶ μοιχείᾳ αὐτῆς κατηγορούμενον δοῦλον ἀχρήστως πρὸ ψήφου γράφει ἐλεύθερον ἢ κληρονόμον: —[2] fr. 48. § 2.

μή'. Αἱρετικὴ ἔνστασίς ἐστι τὸ εἰπεῖν· „ἐὰν εἴσω τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀποθάνω, ἔστω κληρονόμος Πέτρος“: — fr. 56 ib.

ν'. Δύναμαι περὶ τοῦ παρόντος δεικτικῶς λέγειν· „ἔστω μου οὗτος κληρονόμος“: — fr. 58 pr.

νβ'. Καὶ εἰς παρελθόντα καιρὸν συντέθηται ἀποκήρυξις οἷον· „διὰ τοῦτο γὰρ ἀπόκληρον γέγραφά σε, ἐπειδὴ ἠθέλησά σε ἀρκεσθῆναι τῇ προικί σου“: — fr. 61.

Ἐὰν πολλοὺς ἔχων φίλους Πέτρους γράψω Πέτρον κληρονόμον καὶ μὴ δηλοῦται ποῖον, ἄχρηστός ἐστιν ἡ ἔνστασις: — fr. 62. § 1 ib.

νς'. Τὸ ληγατεῦσαί με ἀπὸ τοῦ μὴ γραφέντος κληρονόμου οὐ ποιεῖ αὐτὸν κληρονόμον οὐδὲ τὸ παραθέσθαι αὐτῷ τὸν δοῦλόν μου ἀπελεύθερον οὔτε τοῦτο περιποιεῖ ἐλευθερίαν. fr. 65 ib.

νη'. Οὕτως εἶπον· Πέτρος ἐὰν εἰς τὸ καπιτόλιον ἀνέλθῃ κληρονόμος ἔστω· Πέτρος κληρονόμος ἔστω· τὸ ὕστερον κρατεῖ. fr. 67.

fol. 27v. ξβ'. Καὶ ὁ μὴ δεκτικὸς τοῦ παντὸς γίνεται τοῦ ἀπόρου κληρονόμος εἰς ὁλόκληρον:— fr. 72. D. 28, 5.

Ἐὰν ὁ ἀμνημόνευτος υἱὸς ὑπεκατέστη τῷ κληρονόμῳ οὐκ ἐξ ἀδιαθέτου ἀλλ' ἐκ διαθήκης κληρονομεῖ, ἐπειδὴ εἰ καὶ ἐξωτικὸς ὑποκαταστῇ καὶ ἀπόκληρος γένηται ἀπ' αὐτοῦ ὁ υἱός, ἐκ τοῦ ὑποκαταστάτου ἔρρωται ἡ διαθήκη: — fr. 75.

Εἰ καὶ ἐν κωδικέλλοις κληρονομία οὐ δίδοται, ὅμως ἐν αὐτοῖς δυνατὸν τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου σαφηνίζειν, ὅταν ἐν διαθήκῃ εἴπω· „κληρονόμος ἔστω ὃν ἂν ἐν τοῖς κωδικέλλοις ποιήσω κληρονόμον“ καὶ ὁ τοιοῦτος τὸ λεῖπον ταῖς ἐν διαθήκῃ διανεμηθείσαις δώδεκα οὐγκίαις λαμβάνει: —[3] fr. 77 ib.

cidia autem locum habente, utrique servatur tertia pars suae institutionis, idest dimidiae hereditatis; quod si adhuc incertum sit an falcidia locum habeat, invicem caveant. fr. 35. § 1.

Duobus heredibus scriptis, dixi eos intra diem facturos mihi monumentum et nisi uterque fecerit omnino exeredes fore: si alter hereditatem repudiavit, alter monumentum faciendo heres fiet. nemo enim per alienum factum vel hereditati illigatur vel exheres fit. fr. 44.

Domina servum reum adulterii cum ipsa admissi postulatum frustra ante sententiam liberum scribit vel heredem. fr. 48. § 2.

Condicionalis institutio est si quis dicat: „si intra septuaginta annos decessero, esto Petrus heres“. fr. 56.

Possum praesentem monstrando dicere: „hic mihi heres esto.“ fr. 58 pr.

Et in praeteritum tempus confertur exheredatio veluti: „ideo te exheredem scripsi, quia volui te contentam esse tua dote.“ fr. 61.

Si plures amicos Petros habens, Petrum heredem scripsero et non appareat quem, inutilis est institutio. fr. 62. § 1,

Eo quod legatum reliquero ab illo qui heres scriptus non sit, non fit ille heres; neque si ei commendatus sit servus meus tanquam libertus ei libertatem adquirit. fr. 65.

Si dixi: „Petrus si in Capitolium ascenderit heres esto: Petrus heres esto“, secunda scriptura potior erit. fr. 67.

Et qui solidum capere non potest eius qui non est solvendo in solidum heres fit. fr. 72. D. 28, 5.

Si filius praeteritus heredi substitutus fuerit, non ab intestato sed ex testamento heres fit; quia etiam si extraneus fuerit substitutus et sit ab eo exheredatus filius, a substituto valet testamentnm. fr. 75.

Licet in codicillis hereditas non detur, tamen in illis potest nomen heredis manifestari, cum in testamento dixero: „heres esto quem in codicillis heredem fecero“ et hic quod residuum mansit ex duodecim unciis in testamento distributis capit. fr. 77.

[1] Cf. τὴν πεῖραν 41 § 13. [2] hab. Syn.
[3] hab. Syn.

Ὁ γράφων τινὰ εἰς δύο μέρη καὶ ἕτερον εἰς τρεῖς οὐγκίας, δοκεῖ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ διαιρεῖν εἰς ἐννέα οὐγκίας· πολλάκις γὰρ ἀπὸ τῆς γείτονος γραφῆς τὰ ἀσαφῆ σημαίνεται, ὡς ἐπὶ νούμμων ληγατευθέντων ὧν τὸ εἶδος οὐκ ἐξεφωνήθη: — fr. 78. § 1 ib.

Qui unum ex duabus partibus et alterum ex tribus unciis instituerit, videtur hereditatem suam in novem uncias dividere; saepe enim ex vicina scriptura explicantur obscura, sicuti cum nummi legantur, quorum species non est indicata. fr. 78. § 1.

Ἐὰν γράψω σε εἰς ὅσον δύνασαι κατὰ νόμον λαβεῖν καὶ εἰς τὸ λοιπὸν πέτρον καὶ εὑρεθῇς τοῦ παντὸς δεκτικὸς, ὁ πέτρος οὔτε ἔνστατος οὔτε ὑποκάταστος ἔσται· εἰ δὲ μὴ εἴπω εἰς τὸ λοιπὸν ἐξ ἴσου κληρονομεῖται· εἰ δὲ μηδὲν δύνασαι λαβεῖν, ὁ πέτρος εἰς τὸ πᾶν κληρονομεῖ: — fr. 78. § 3. 79. 80.

Si instituero te ex eo quod per legem capere potes et in reliquum Petrum et inveniaris solidi capax, Petrus neque institutus neque substitutus fiet; si vero non dixero in reliquum ex aequo heres fit: et si nihil capere potes, Petrus in solidum heres fit. fr. 78. § 3. 79. 80.

οη'. Οὐ δεῖ τὸν βασιλέα δίκης χάριν γράφεσθαι κληρονόμον. fr. 91 ib.

Non oportet imperatorem litis causa heredem scribere. fr. 91.

Β.κη'.τ.ς'. ΤΙΤΛΟΣ Ι', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

περὶ ὑποκαταστάσεως τελείων καὶ ἀνήβων.

TITULUS X, LIBRI XXXV

de substitutione puberum et impuberum.

l. 28. t. 6.

Ὁ κληρονόμος παρὰ τοῦ πρς γραφόμενος καὶ τῷ ὀρφάνῳ ὑποκαθιστάμενος, δύναται δεκτικὸς εἶναι ἐν τῷ τελευτᾶν τὸν ἄνηβον κἂν μὴ ἦν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πρς τελευτῆς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου: — fr. 11. D. 28, 6.

Heres a patre scriptus et pupillo substitutus potest capax esse, cum moritur pupillus, quamvis non fuerit tempore mortis patris, et contra. fr. 11. D. 28, 6.

Ὁ τοῦ πρς κληρονομήσας καὶ ὑποκαταστὰς τῷ ἀνήβῳ ἀδελφῷ δύναται παραιτεῖσθαι τὴν τοῦ πρς καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ καταδέχεσθαι· ἐπειδὴ καὶ τὴν διαθήκην εἰ παραιτήσηται ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῦ κληρονομεῖ. τὰ δὲ ἐν τῇ ὑποκαταστάσει ληγάτα μόνα δίδωσι παρὰ τὸν φαλκίδιον οὐ κατὰ τὸ εἰωθὸς πρὸς τὸ ποσὸν τῆς οὐσίας τοῦ πρς ἀλλὰ τοῦ ὀρφανοῦ. fr. 12 ib.

Heres patris institutus et pupillo substitutus fratri, potest patris hereditatem repudiare et fratris amplecti; quia et si testamentum repudiavisset, ab intestato heres eius foret. legata autem solum praestat, quae secundis tabulis relicta sunt, deducta falcidia, non, ut fieri solet, secundum quantitatem substantiae patris sed pupilli. fr. 12.

fol. 46r. Εἰ δὲ εἰς μακρότερον[1] χρόνον συντεθῇ ἡ ὑποκατάστασις, ὅμως τῇ ἥβῃ παύεται. fr. 13. D. 28, 6.

Si in longius tempus differatur substitutio, tamen pubertate cessat. fr. 13. D. 28, 6.

Ἡ αὐθεντικὴ καὶ ἡ ὀρφανικὴ μία ἐστὶ καὶ ἀρκεῖ τὴν αὐθεντικὴν ἐσφραγίσθαι: — fr. 20 ib.

Principale et pupillare testamentum unum sunt et sufficit principale signatum esse. fr. 20.

κ'. Ὁ ὀρφανικὸς ὑποκατάστατος τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ ἐὰν κινήσῃ τὴν ἐναντίωσιν κατὰ τῆς τοῦ πρς διαθήκης, ἐκπίπτει τῆς ὑποκαταστάσεως. fr. 22 ib.

Pupillo fratri suo substitutus si contra patris tabulas possessionem petierit, cadit a substitutione. fr. 22.

κδ'. Ὁ τοῦ ὑποκαταστάτου ὑποκατάστατος καὶ τοῦ κληρονόμου ἐστὶν ὑποκατάστατος. fr. 27 ib.

Substituti substitutus etiam heredis est substitutus. fr. 27.

κε'. Ἐὰν ἐν αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσῃ ὁ πηρ ἔρρωται ἡ παρ' αὐτοῦ γενομένη ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις. εἰ δὲ καὶ ζῶντος τοῦ πρς ... ἐχει·[2] εἰ γὰρ τελευτῶντος τοῦ πρς ἔφηβος υις αἰχμαλωτισθῇ, οὐκ αὐτὸς ἀλλ' ὁ πηρ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖται: — fr. 28 ib.

Si in captivitate decesserit pater valet ab eo facta pupillaris substitutio. et si vivo patre — — — nam si mortuo patre filius pubes in captivitatem sit ductus, non istius sed patris hereditas ab intestato defertur. fr. 28.

Καλῶς ἡ μηρ γράφει τὸν υἱὸν κληρονόμον ὅταν δέκα καὶ τεσσάρων ἐτῶν γένηται καὶ ὑποκαθιστᾷ αὐτῷ εἰ μὴ γένηται κληρονόμος. fr. 33 ib.

Recte mater scribit filium heredem, cum quattuordecim annorum fuerit et substituit ei nisi factus fuerit heres. fr. 33.

[1] cod. μικρ— [2] quaedam exciderunt.

Ἐὰν τῷ ὑστέρῳ τελευτῶντι τῶν ἐμῶν ἀνήβων ὑποκαταστήσω σε καὶ ἅμα τελευτήσωσιν, ἑκατέρου γίνῃ κληρονόμος· τελευταῖος γὰρ λέγεται ὁ μὴ ἔχων τὸν προλαμβάνοντα κἂν μηδεὶς αὐτῷ ἕπεται: — fr. 34 pr. ib.

Si ei qui supremus moreretur ex filiis meis impuberibus substituero te et simul decesserint, utrique heres eris: supremus enim est qui nullum praecedentem habet, quamvis nemo eum sequatur. fr. 34 pr.

Εἰ καὶ μὴ ἐναντίωσις κινηθῇ κατὰ τῆς τοῦ πρς διαθήκης, ὅμως ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις ἔρρωται καὶ δίδονται τὰ παρὰ τοῦ ὑποκαταστάτου ληγατευθέντα. fr. 34. § 2.

Licet bonorum possessio contra tabulas patris sit petita, valet tamen pupillaris substitutio et dantur legata a substituto relicta. fr. 34. § 2.

Ἐὰν ὑποκαταστήσω θυγατρὶ ἢ ἐγγόνῳ τάξιν υἱοῦ ἐπέχοντι ἢ μετὰ τὴν διαθήκην ἐσχηκότι καὶ ἐν τῷ τελευτᾶν με μὴ εὑρεθῶσιν ἐν τῇ φαμιλίᾳ μου, ἀκυροῦται ἡ ὑποκατάστασις. fr. 41. §. 2.

Si filiae vel nepoti locum filii habenti aut post testamentum adepto substituero et cum moriar non inveniantur in familia mea, inutilis est substitutio. fr. 41. § 2.

Ἐὰν ἀξιώσῃ τὸν ἄνηβον ὁ πηρ ἀποκαταστῆσαί τινι τὴν κληρονομίαν, ἄνηβον τελευτῶντα, ἀναγκάζεται ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομῶν τοῦ ἀνήβου παρακρατῶν τὸν φαλκίδιον ἀποκαταστῆσαι τὸ φιδεικόμμισσον. τὸ αὐτὸ γάρ ἐστιν ἐπὶ ἐφήβου. ταῦτα, ἐὰν ἔρρωται ἡ τοῦ πρς διαθήκη. εἰ γὰρ ἀνίσχυρος, οὔτε ὡς κωδίκελλος κρατεῖ, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος εἴπῃ. ἐπὶ δὴ τῆς φιδεικομμισσαρίας ἀποκαταστάσεως μόνα τὰ τοῦ πρς, οὐ μὴν καὶ τὰ τοῦ παιδὸς ἀποκαθίστανται: —[1] fr. 41. § 3.

Si pupillum rogaverit pater cuidam hereditatem restituere, si impubes moriatur, cogitur is qui ab intestato pupilli heres fit, falcidia servata, restituere fideicommissum. idem enim est et in eo qui pubes est. haec, si valeat testamentum patris. nam si infirmum sit, neque codicillorum more valet, nisi expresse testator dixerit; in fideicommissaria autem restitutione sola bona patris, non vero etiam filii restituuntur. fr. 41. § 3.

Ἐὰν τὴν γαμετήν μου γράψας κληρονόμον
fol. 46ᵛ. ὑποκαταστήσω αὐτῇ τοὺς ἐμοὺς ὑπεξουσίους, ἀκυρουμένης τῆς ἐνστάσεως, αὐτοὶ ὡς ἐκ διαθήκης ἔρχονται· οὐ γὰρ πᾶσα ἀλλὰ μόνος ὁ βαθμὸς, ἐν ᾧ ἀμνημόνευτοι γεγόνασιν, ἀκυροῦται.[2] fr. 43. § 2. D. 28, 6.

Si uxore mea herede scripta, substituero ei liberos meos in potestate, si non valeat institutio, ipsi tanquam ex testamento succedunt: non enim totum (testamentum) sed ille tantum gradus in quo praeteriti sunt sine effectu est. fr. 43. § 2. D. 28, 6.

B. ϛ'.[3] ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ' *l.* [3] 6.

διγ. τ. α'. περὶ δόγματος συγκλήτου τρεβελλιανοῦ καὶ περὶ φιδεικομισσαρίων ἀγωγῶν ἀποκαταστάσεως καὶ περὶ ἀποκαταστάσεων.

TITULUS XI, LIBRI XXXV *Dig. t.* 1.

de senatus consulto trebelliano et de fideicommissariarum actionum restitutione et de restitutionibus.

Τοῦ κληρονόμου εὐλαβουμένου προσελθεῖν ἐὰν ὁ φιδεικομμισσάριος λέγῃ· κινδύνῳ μου κληρονόμησον, ἀναγκάζεται καὶ οὐ παρακρατεῖ τρίτον, εἴτε ἔμπορός ἐστιν ἡ κληρονομία, εἴτε μὴ, καὶ οὐ περιεργαζόμεθα διὰ ποῖαν αἰτίαν φοβεῖται προσελθεῖν ὁ κληρονόμος: —[4] fr. 4. D. 36, 1.

Heres, si adire vereatur, cum fideicommissarius dicat „periculo meo adito", [adire] cogitur et non retinet trientem, sive solvendo sit hereditas, sive non sit et non quaerimus qua ex causa veretur adire heres. fr. 4. D. 36, 1.

δ'. Καὶ ὁ ἐν μεγάλῃ ὢν ἀξίᾳ ἢ αὐθεντίᾳ γραφόμενος κληρονόμος παρὰ κυνηγοῦ ἢ πόρνης καὶ ἀξιούμενος ἀποκαθιστᾶν ἀναγκάζεται: —[5] fr. 5.

4. Et qui magna praeditus est dignitate vel auctoritate heres institutus ab arenario vel meretrice et rogatus restituere, cogitur. fr. 5.

ε'. Οὐ μόνον οἱ παρόντες ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόντες δι' ἐπιστολὴν δύνανται ἀπείπασθαι τὴν κληρονομίαν· οἱ δὲ ἀπόντες διὰ ψήφου προσελθεῖν ἀναγκάζονται εἴτε δήλη ἐστὶν ἡ προαίρεσις τοῦ μὴ κληρονομῆσαι εἴτε μή· οὐ γάρ ἐστι χρεία — — fr. 6 pr.

5. Non solum praesentes, sed et absentes per epistulam possunt repudiare hereditatem; absentes vero ex decreto adire coguntur, sive certum sit propositum non adeundi sive non: neque enim opus est — — fr. 6 pr.

[1] hab. Syn. [2] hab. Syn. [3] lege λϛ'.
[4] hab. Syn. [5] hab. Syn.

Ἐὰν ἀδέσποτος κληρονομία κατενεχθῇ τῷ δημοσίῳ καὶ οὐ βούληται αὐτὴν ἐπιγνῶναι καὶ ἀποκαταστῆσαι απ — — — — ὡσανεὶ ἐπέγνω — — — — fr. 6. § 3.

Ὁ ὑπὸ ἡμέραν ἢ αἵρεσιν ἀποκαταστῆσαι κελευσθεὶς πρὸ τῆς ἡμέρας ἢ τῆς αἱρέσεως ἀποκαθιστῶν οὐ μεταφέρει τὰς ἀγωγάς: — fr. 10.

Εἰ καὶ ἀναγκ — — ὑπεισέλθῃ καὶ ἡ φαλ — — — μεν — — — ται τὰ ληγάτα καὶ αἱ ἐλευθερίαι καὶ τὰ λοιπὰ ἐν τῇ διαθήκῃ ὡς εἰ ἔκων ἐκληρονόμησεν. fr. 14. § 3

Ὁ ἀνάγκῃ . . . ὥσπερ — — — — — φ ων — — — οὐ δύναται μεταμεληθεὶς παρακρατεῖν φαλκίδιον. fr. 14. § 4.

Δύο τις γράψας κληρονόμους ἀμοιβαδὸν αὐτοὺς ἀλλήλους ὑπεκατέστησε καὶ ἠξίωσεν, ἵνα, εἴτε οἱ δύο κληρονομήσωσιν, εἴτε ὁ εἷς, ἀποκαταστήσῃ ἑτέρῳ τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας μετὰ πενταετίαν. ἐὰν οἱ δύο ὑποπτεύσωσι τὴν κληρονομίαν, ἀναγκάζονται οἱ δύο ἢ ὁ εἷς κληρονομεῖν
fol. 56r. *καὶ ἀποκαθιστᾶν μετερχομένων τῶν ἀγωγῶν εἰς τὸν φιδεικομμισσάριον:* — fr. 16. § 7. D. 36, 1.

Οὐ δύναμαι παρακαλεῖν τὸν κληρονόμον μου ἵνα τόνδε γράψῃ κληρονόμον, δια — — — — δοκῶ τὴν ἐμὴν κληρονομίαν ἀξιοῦν ἀποκαταστῆναι· [fr. 18 pr.] *εἰ δὲ γινόμενόν σε τιτίου κληρονόμον ἐνστήσομαι κἀγὼ ἀξιώσω σε τὴν τιτίου κληρονομίαν ἀποκαταστῆσαί τινι, ἔρρωται τὸ φιδεικόμμισσον:* — fr. 17. § 1.

Ἐὰν δὲ τὸν κληρονόμον μου ἢ τὸν ληγατάριον ἀξιώσω τινὰ ποιῆσαι κληρονόμον, ἑκάτερος αὐτῶν εἰς ὅσον ἐκέρδησεν ἐνέχεται. fr. 17. § 2.

Ἐὰν εἴπω· „παρακαλῶ σε ἵνα τῷδε δώσῃς, ἵνα φιδεικόμμισσον τῷδε καταλίπῃς, ἵνα ἐλευθερώσῃς,“ ἔρρωται. fr. 17. § 3.

Οἱ φυσικοὶ παῖδες ἀποκλείουσι τὴν τῆς ἀπαιδίας αἵρεσιν. ἐπὶ τούτου δὲ σκοπεῖται — — — — τησ — — — — — — — — — — — — — — fr. 17. § 4.

Ἐὰν δέ τις ἀπολώλῃ περιὼν τοῦς παῖδας, ἄτεκνος δοκεῖ τελευτᾶν εἰ μέντοι σὺν αὐτοῖς ἀποθάνῃ ναυαγὸς ἢ καταπτώσει ἢ ἐπιδρομῇ — — — — — μὴ δείκνυταί τις — — — fr. 17. § 7.

Ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς κληρονομίας οἱ καρποὶ οὐ φέρονται, εἰ μὴ ὑπέρθεσις γέγονεν ἢ ῥητῶς αὐτοὺς ἐπετράπη ἀποκαταστῆσαι. λογίζεται δὲ εἰς φαλκίδιον: —[1] fr. 19 pr.

Ὁ γὰρ ἀξιῶν ἀποκαταστῆσαι κληρονομίαν ἐκεῖνο δοκεῖ λέγειν ὅπερ ὑπάρχει τῆς κληρονομίας·

Si vacans hereditas fisco deferatur eamque nolit agnoscere et restituere -- — — — — — — — — — — fr. 6. § 3.

In diem vel sub condicione restituere iussus ante diem vel condicionem restituens non transfert actiones. fr. 10.

— — — — — — — — — — — — — — — — legata et libertates et cetera in testamento, tanquam si sponte adierit. fr. 14. § 3.

Qui compulsus — — — — — — — — non potest poenitentia ductus retinere falcidiam. fr. 14. § 4.

Duobus heredibus scriptis, quidam eos invicem alterum alteri substituit et rogavit, ut sive uterque adierit, sive alteruter, alteri restitueret dimidiam hereditatem post quinquennium. si ambo suspectam dixerint hereditatem, coguntur uterque aut alteruter adire et restituere, descendentibus actionibus ad fideicommissarium. fr. 16. § 7. D. 36, 1.

Non possum rogare heredem meum ut illum scribat heredem — — — — rogare videor meam hereditatem restituere. [fr. 17 pr.] si vero factum te Titii heredem instituero egoque rogavero te Titii hereditatem restituere alicui, valet fideicommissum. fr. 17. § 1.

Si heredem meum vel legetarium rogavero aliquem facere heredem, uterque eorum in id quod ad eum pervenit, tenetur. fr. 17. § 2.

Si dixero: „rogo te ut illi des, ut fideicommissum illi relinquas, ut [illum] liberes,“ valet. fr. 17. § 3.

Naturales filii excludunt condicionem „si sine liberis decesserit“. — — — — — — — — — — — — — — — — fr. 17. § 4.

Si quis vivus liberos perdat, sine liberis decedere videtur: quod si cum eis naufragio vel ruina vel incursu moriatur — — — — — — — — — — — — — — — — fr. 17. § 7.

In hereditatis restitutione fructus non feruntur, nisi mora facta sit aut expresse eos iussus sit (heres) restituere. computantur vero in falcidia. fr. 19 pr.

Nam qui rogat restituere hereditatem illud dicere videtur quod hereditati pertinet; fructus

[1] hab. Syn.

οἱ δὲ καρποὶ οὐ τῇ κληρονομίᾳ, ἀλλὰ τοῖς πράγμασι καταλογίζονται. Εἰ δὲ ληγάτῳ τιμηθεὶς ὁ κληρονόμος ἀξιωθῇ τὸ μέρος τῆς κληρονομίας ἀποκαταστῆσαι, τὸ ληγάτον, καθ' ὅσον μὲν ἔλαβεν ἐκ τοῦ συγκληρονόμου, παρακρατεῖ· ὅσον δὲ κατὰ τὴν οἰκείαν ἔνστασιν παρακατέσχεν, ἀποκαθίστησιν.[1] fr. 19. § 3.

autem non hereditati, sed rebus imputantur. Si vero legato honoratus heres rogatus sit partem (suam) hereditatis restituere, legatum, quatenus accipit a coherede, retinet: quatenus vero pro portione suae institutionis habuit, restituit. fr. 19. § 3.

Ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μερίσασθαι μετά σου τὴν κληρονομίαν μου, μετέρχονται εἰς σὲ αἱ ἀγωγαί, ὡς ἐὰν εἴπω· ἀποκαταστῆσαί σοι τὴν κληρονομίαν· τῇ γὰρ ἐννοίᾳ καὶ τοῖς ῥήμασιν δεῖ παρασχεῖν. fr. 20. § 1.

Si rogavero heredem partiri tecum hereditatem meam, transeunt in te actiones, veluti si dixero tibi restituendam hereditatem; sententiam enim et verba observare oportet. fr. 20. § 1.

Λογίζεται τῷ κληρονόμῳ τὰ εἰς φυλακὴν τῶν πραγμάτων καὶ διάπρασιν αὐτῶν δαπανώμενα. fr. 20. § 2.

Heredi imputari debent quae in rerum custodiam earumque distractionem impendit. fr. 20. § 2.

fol. 56ᵛ. κα'. *Ἐὰν ληγατευθῇ μοι εἰς καιρὸν παιδοποιΐας καὶ τελευτήσω τῆς γυναικός μου οὔσης ἐγκύου, παραπέμπω κληρονόμῳ τὸ ληγάτον:* —[2] fr. 21. D. 36, 1.

Si legatur mihi ad tempus liberorum et moriar, uxore mea praegnate relicta, transmitto heredi legatum. fr. 21. D. 36, 1.

κβ'. *Ὁ κληρονόμος μὴ παρακρατῶν φαλκίδιον μήτε ἀσφάλειαν λαβὼν ὅμοιός ἐστι τῷ μόνην ἔχοντι παρακατάσχεσιν καὶ ἀπολέσαντι αὐτήν, δύναται δὲ ἀπαιτεῖν τὴν νομὴν τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων ἢ δράσσεσθαι αὐτῆς καὶ τὸν κινοῦντα ἐκβάλλειν παραγραφῇ, παραγγέλλειν δὲ τοῖς κληρονομιαίοις χρεώσταις μὴ καταβαλεῖν:* — fr. 22.

Heres qui falcidiam non retinet neque satisdationem accipit similis est ei qui solam habet retentionem et amittit eam, sed potest repetere possessionem rerum hereditariarum vel nancisci eam et agentem repellere exceptione et denuntiare hereditariis debitoribus ne solvant. fr. 22.

Γυνὴ παῖδας ὑπεξουσίους τοῦ πρς αὐτῶν ἔχουσα καὶ δευτέρῳ ἀνδρὶ συναφθεῖσα καὶ κληρονόμον αὐτὸν γράψασα ἠξίωσεν μετὰ θάνατον τοῦ πρώτου αὐτῆς ἀνδρὸς ἀποκαταστῆσαι τοῖς παισὶν αὐτῆς τὸν κλῆρον ἢ τῷ ἐξ αὐτῶν περιόντι. ζῶν ὁ πηρ αὐτοὺς αὐτεξουσίους ἐποίησεν καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῖς ὁ πατρῳὸς υἱὸς ἀποκατέστησε, καὶ τοῦ ἑνὸς προτελευτήσαντος τοῦ πρς, ὁ ἐπιζήσας[3] *ἀπαιτεῖ τὸ δοθὲν ἐκείνῳ μέρος, ὡς πρὸ καιροῦ καταβληθέν. φησὶ μὴ καλῶς αὐτὸν ἀπαιτεῖν· ὅτε γάρ τις ἀξιοῦται παισὶν ἀποκαταστῆσαι γενομένοις αὐτεξουσίοις θανάτῳ τοῦ πρς καὶ αὐτεξούσιοι γίνονται, ἀναγκάζεται παραχρῆμα φιδεικόμμισσον αὐτοῖς παρασχεῖν.* fr. 23 pr.

Mulier filios in potestate eorum patris cum haberet et alteri viro nupta esset, eum heredem scripsit rogavitque post mortem prioris mariti sui restituere suis filiis vel ei, qui supervixerit, hereditatem. Vivus eorum pater eos emancipavit et hereditatem eis privignus restituit: uno mortuo ante patrem, superstes petit partem illi datam utpote ante tempus solutam. ait non recte eum petere; cum enim quis rogetur liberis restituere, cum morte patris sui iuris efficiantur, et hi emancipentur, cogitur statim fideicommissum eis praestare. fr. 23 pr.

Καὶ ὁ δοῦλος δύναται τὸν κληρονόμον ἀναγκάσαι προσελθεῖν καὶ ἀποκαταστῆσαι αὐτῷ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὕτω[4] *δύναται τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ ὀρθὴν ἢ φιδεικομμισσαρίαν ἐλευθερίαν:* — fr. 23. § 1.

Et servus potest heredem cogere adire et restituere sibi, quamvis nondum possit (petere), relictam sibi directam vel fideicommissariam libertatem. fr. 23. § 1.

Ἐπὶ τῶν χωρὶς αἱρέσεως ἀποκαταστάσεων οἱ καρποὶ τοῦ μέσου χρόνου κέρδος γίνονται τοῦ κληρονόμου, ἐπειδὴ κατὰ ῥαθυμίαν τοῦ φιδεικομ-

In restitutionibus non condicionalibus fructus medii temporis lucro cedunt heredi, nam neglegentia fideicommissarii eos percepit et praeterea retinet

[1] hab. Syn. [2] Ex schol. Bas. Hb. [3] —ζητήσας cod. [4] l. οὐκέτι.

μισσαρίου ἔλαβεν αὐτοὺς καὶ τούτων ἔξωθεν παρακρατεῖ τὸ φαλκίδιον. ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἀποκαταστάσεων οἱ ἐν μέσῳ καρποὶ, ἐπειδὴ κατὰ γνώμην τοῦ διατιθεμένου λαμβάνονται, ψηφίζονται εἰς φαλκίδιον καὶ τοὺς αὐτοῦ καρποὺς — — — — — fr. 23. § 2.

falcidiam. In restitutionibus vero in diem vel sub condicione faciendis medii temporis fructus, cum ex voluntate testatoris capiantur, imputantur falcidiae — — — — — — — — — fr. 23. § 2.

—[1] δὲ τοὺς ἀποθάνοντας δούλους ἐνέχεται μέντοι ἀπὸ ῥαθυμίας τῆς πλησιαζούσης δόλῳ· εἰ δὲ καὶ ὀφείλων οἰκήματα πωλῆσαι μὴ ἐπώλησε κατὰ μεγάλην ῥαθυμίαν ἐνέχεται, οὐ μὴν διὰ μικράν. fr. 23. § 3.

— — — — — tenetur vero ex neglegentia quae proxima est dolo. Et si cum deberet aedificia vendere non vendiderit ex lata culpa tenetur non ex levi. fr. 23. § 3.

fol. 227r. [λδ'. Ἐὰν ἔχων τετρακοσίων νομισμάτων οὐσίαν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον ἄπαιδα τελευτῶντα τὰ εἰς αὐτὸν ἐρχόμενα χρήματα τῆς κληρονομίας μου ἀποκαταστῆσαί σοι καὶ συναγαγὼν ὁ κληρονόμος ἐκ τῶν καρπῶν ἄλλα τετρακόσια τελευτήσῃ ἄπαις, ὁλόκληρα τετρακόσια λαμβάνεις καὶ ὅπερ ἐκ τῶν τετρακοσίων νομισμάτων ἀπολείψῃ ἐκ τῶν καρπῶν ἀναπληροῦται: — fr. 34. D. 36, 1.

Si habens quadringentorum aureorum substantiam rogavero heredem, si absque liberis decesserit, quae ad eum pervenerint pecunias ex hereditate mea tibi restituere et cum collegisset heres ex fructibus alia quadringenta sine liberis decesserit, tota quadringenta accipis et quidquid ex quadringentis nummis deest, ex fructibus suppletur. fr. 34. D. 36, 1.

τῶν ἐμῶν [λε'. παίδων εἶπον [ἀποκαταστῆναί σοι. ἐὰν ἅμα οἱ δύο τελευτῶσι]καὶ μὴ δείκνυται τίς προετελεύτησεν, ἢ μηρ αὐτοὺς διαδέχεται.[2] (fr. 35.)

Τὸ μέρος τοῦ καθ' ὑστέραν τάξιν ἀποθν[ή]σκοντος

Partem eius qui supremo ordine moriatur

ex filiis meis dixi restituere tu. si simul ... decesserint ... non probatur uter antes mortuus, uter eis succedit. (fr. 35.)

μβ'. Οὔτε τῷ ἀνήβῳ χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου ἀποκαθίσταται κληρονομία· οὔτε γάρ ἐστι ψιλὴ καταβολὴ ἀλλὰ διαδοχὴ καὶ μέλλει ἐνέχεσθαι μηδὲ αὐτῷ τῷ ἐπιτρόπῳ χωρὶς τοῦ ἀνήβου ἀδιαστίκτως ἀποκαθίστασθαι δεῖ: — fr. 38. § 2—40.

Neque pupillo sine tutoris auctoritate restituitur hereditas, neque enim est pura solutio, sed successio et debet teneri; neque ipsi tutori sine pupillo indistincte restitui debet. fr. 38. § 2—40.

Ἀποκαθισταμένης τῆς κληρονομίας τὰ τῶν τάφων δίκαια μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ: — fr. 43. § 1.

Restituta hereditate, sepulcrorum iura manent penes heredem. fr. 43. § 1.

Οἰκέτης τιμηθεὶς ἐλευθερίᾳ καὶ ληγάτῳ ἠνάγκασε τὸν κληρονόμον ὑπεισελθεῖν καὶ πρὶν ἢ γένηται ἡ ἀποκατάστασις ἀπέθανεν, δύναται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ μὴ δέξασθαι τὴν ἀποκατάστασιν· εἰ δὲ ἀδιάδοχος ἀπέθανεν, ὡς γινομένης αὐτῷ τῆς ἀποκαταστάσεως, πωλοῦσι τὰ πράγματα οἱ κληρονομιαῖοι δανεισταί: — fr. 46 pr.

Servus libertate et legato honoratus coegit heredem adire et antequam facta sit restitutio decessit. potest heres eius non accipere restitutionem. si vero sine herede mortuus sit, tanquam ei restitutione facta, vendunt res hereditarii creditores. fr. 46 pr.

μς'. Ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς κληρονομίας καὶ οἱ τόκοι καὶ τὰ ἐνοίκια ὡς καρποὶ καταφέρονται καὶ οὐ διαφέρουσι τῶν λοιπῶν χρεῶν τῶν ὑπὸ αἵρεσιν ἢ κατ' ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα κεχρεωστημένων καὶ οὓς μὲν ἔλαβεν ὁ κληρονόμος μὴ ποιήσας περὶ τὴν ἀποκατάστασιν ὑπέρθεσιν οὐκ ἀπαιτεῖται· εἰ δὲ οἷανῦν ἐστιν ἡ κληρονομία ἐπιζητεῖ ὁ φιδεικομμισσάριος ἀποκαταστῆναι, ὀφείλει ἀκούεσθαι· καὶ ταῦτα μὲν περι ὧν αὐτὸς ὁ διαθέμενος ἐπηρώτησε τόκων ἢ ἀγροὺς ἐγεώργησεν: —[3] fr. 46. § 1.

In restitutione hereditatis et usurae et pensiones ut fructus deferuntur et non differunt a ceteris debitis sub condicione vel in singulos annos vel menses solvendis et eae, quas percepit heres, nulla mora in restituendo facta, non repetuntur. si vero qualis nunc sit hereditas postulat fideicommissarius ut sibi restituatur, audiri debet. et haec [intellegenda sunt] de usuris, quas ipse testator stipulavit, fundisque, quos coluit. fr. 46. § 1.

[1] Quaedam ceciderunt. [2] Inest huic scholio pluribus lacunis laboranti versio fr. 34 t. 4. Quae desunt supplevi. Initium in ipso textu deprehenditur. [3] hab. Syn.

ν'. Ἐὰν μέρος κληρονομίας καταλειφθῇ μοι καί τινα πράγματα τῆς κληρονομίας ἀφέλωμαι, ἐπ' αὐτοῖς ἀγωγὴν οὐκ ἔχω: —[1] fr. 50.

Si pars hereditatis relicta sit mihi et quasdam res ex hereditate subtraxero, de iis actionem non habeo. fr. 50.

νγ'. Ὅτε κληρονόμος μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῶν ληγάτων ἀποκαταστῆσαι κλῆρον ἀξιωθῇ, οὐχ ὑπεξαιρεῖ τὰ μὴ δυνάμενα ἀπαιτεῖσθαι ληγάτα· fol. 227ᵛ. εἰ δὲ γυνὴ γραφεῖσα κληρονόμος καὶ ληγατευθείσης αὐτῇ τῆς προικὸς ἀξιωθῇ τῶν ληγάτων ὑπεξῃρημένων ἀποκαταστῆσαι τὸν κλῆρον, εἰ καὶ τὸ παρακρατούμενον παρ' αὐτῆς ὑπὲρ φαλκιδίου ἀποπληροῖ αὐτὴν τὴν προῖκα, ὅμως καὶ τὸν φαλκίδιον παρακρατεῖ καὶ τὴν προῖκα· οὔτε γὰρ διαφέρει ἄλλου δανειστοῦ γραφέντος παρὰ τοῦ χρεώστου κληρονόμου· τὸ αὐτό ἐστι κἂν μὴ ἐκελεύσθη ἡ γυνὴ ὑπεξελεῖν τὰ ληγάτα καὶ ἀποκαταστῆσαι: — fr. 53. D. 36, 1.

Cum heres post legatorum deductionem restituere hereditatem sit rogatus, non deducit quae non possunt peti legata. Si vero mulier heres scripta, eique dote legata, rogatur legatis deductis restituere hereditatem, quamvis id quod pro falcidia retinuerit ipsam dotem expleat, tamen et falcidiam retinet et dotem: neque enim differt ab alio creditore a debitore instituto; idem est etiam si non iussa sit mulier deducere legata et restituere. fr. 53. D. 36, 1.

νδ'. Ἐὰν ληγατευθῇ μοι ἀλλότριον πρᾶγμα καὶ τὸν δεσπότην αὐτοῦ γράψας κληρονόμον ἀξιώσω αὐτὸν ἀποκαταστῆσαί σοι τὴν κληρονομίαν, οὐ καλῶς ἀπαιτεῖς ληγάτον: — fr. 54 pr.

Si legata sit mihi res aliena et dominum eius scriptum heredem rogavero restituere tibi hereditatem, non recte petis legatum. fr. 54 pr.

Ἐὰν ὁ υἱὸς τοῦ πάτρονος ἐξωτικῷ τὸν κλῆρον ἀποκαταστήσῃ, [κατὰ] τοῦ ἀπελευθέρου μένουσιν παρ' αὐτῷ αἱ τῶν ὑπηρεσιῶν ἐνοχαί· γενικῶς γὰρ ὁ κληρονόμος οὐκ ἐκβάλλεται παραγραφῇ οὔτε τῶν αἰτιῶν ἐλευθεροῦται τῶν μὴ ἀνηκουσῶν πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν: — fr. 57 pr.

Si filius patroni extraneo hereditatem restituerit, adversus libertum manent apud eum operarum obligationes; generaliter enim heres non repellitur exceptione neque liberatur ex causis, quae ad restitutionem non pertinent. fr. 57 pr.

Ἐὰν ἀξιώσω τὴν θυγατέρα μου ῥητὰ πράγματα παρακρατοῦσαν ἀποκαταστῆσαι τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῖς[2] τὸ ἴδιον μέρος, πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ αὐτὴ εἰς νομὴν κληρονομίας πέμπεται· εἰ δὲ καὶ ἀδελφοὶ πρᾶγμα τῆς κληρονομίας ἐξ ὁλοκλήρου ἐπώλησαν ἢ ἐνεχύρασαν, ὕστερον, γενομένης αὐτοῖς τῆς ἀποκαταστάσεως, βεβαιοῦται καὶ εἰς τὸ μέρος τῆς ἀδελφῆς τὸ πραχθέν: — fr. 58.

Si rogavero filiam meam, certis rebus retentis, restituere fratribus suis partem suam, ante restitutionem et ipsa in possessionem hereditatis mittitur. si vero fratres rem hereditariam in solidum vendiderint vel obligaverint, deinde, facta eis restitutione, confirmatur et in partem sororis quod gestum est. fr. 58.

Γράψας τὴν γυναῖκά μου κληρονόμον ἠξίωσα τελευτῶσαν αὐτὴν ἀποκαταστῆσαι τὸν κλῆρόν μου τοῖς υἱοῖς μου ἢ ἑνὶ ἐξ αὐτῶν ἢ τοῖς ἐγγόνοις μου ᾧ[3] ᾧτινι βουληθῇ ἢ τοῖς συγγενέσι μου ᾧτινι θέλει· τὴν ἐπιλογὴν εἰς μόνους τοὺς ἐγγόνους μου καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῇ δέδωκα, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς παῖδας· ἐφ' ὅσον δὲ περίεισιν οἱ ἔγγονοι, οὐ δύναταί τινα τῶν συγγενῶν ἐπιλέγεσθαι· βαθμὸν γὰρ ἐν τῷ φιδεικομμίσσῳ ἐποίησα: — fr. 59. § 2.

Uxore mea herede scripta, rogavi eam ut cum moreretur restitueret hereditatem filiis meis vel uni ex eis vel nepotibus meis cui voluerit, vel agnatis meis cui velit. electionem in solis nepotibus meis et agnatis ei dedi, non vero etiam in filiis. donec vero vixerint nepotes, non potest quendam agnatorum eligere; gradum enim in fideicommisso feci. fr. 59. § 2.

Ὁ κελευσθεὶς ὑπὸ ἡμέραν ἀποκαταστῆσαι, κἂν ἀπαιτήσῃ τινὰς τῶν χρεωστῶν, ἐπὶ τοῖς λοιποῖς οὐ κινδυνεύει. fr. 60. § 1.

Qui in diem restituere iussus est quamvis petierit a quibusdam debitoribus, de ceteris non sustinet periculum. fr. 60. § 1.

[1] hab. Syn. [2] l. —ῆς. [3] dele.

fol. 78r. (folium unum periit)

ἰδίᾳ μ̄ρι καὶ ἐπήγαγεν· „βούλομαι ὑμᾶς ἀμοιβαδὸν κατέχεσθαι τῷ φιδεικομμίσσῳ ἕως ἀναθρέψητε δύο τέκνα“ εἰ καὶ ζῶντος αὐτοῦ τελευτήσωσιν, οὐ χρεωστοῦσιν οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ τὸ φιδεικόμμισσον: — fr. 79 pr. D. 36, 1.

Ἥτησέ τις τὴν μαινομένην αὐτοῦ θυγατέρα τελευτῶσαν ἄπαιδα τὸ μέρος αὐτῆς ἀποκαταστῆσαι τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς· ἡ δὲ μαινομένη συναινέσει τοῦ π̄ρς αὐτῆς ἐγάμησε καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ τέτοκεν. εἰ καὶ γάμος τῆς μαινομένης ἀνίσχυρός ἐστιν, ὅμως οἱ ἐξ αὐτῆς τικτόμενοι παῖδες ἀποκλείουσι τὸ φιδεικόμμισσον: — fr. 79. § 1.

Ἀδιάθετός τις τελευτῶν ἐποίησε κωδικέλλους ἐν οἷς οὕτως εἶπεν· „ἀνήκουσιν οὗτοι οἱ κωδίκελλοι πρὸς τὴν γαμετήν μου καὶ τὴν θυγατέρα μου καὶ παρακαλῶ, εἴ τι καταλείψω ὑμῖν ἢ ὑμεῖς σχοίητε, κοινὸν ὑμῖν εἶναι“. κληρονομοῦσα τοῦ π̄ρς ἐξ ἀδιαθέτου ἡ θυγάτηρ τὸ ἥμισυ τοῦ κλήρου χρεωστεῖ ὡς ἀπὸ φιδεικομμίσσου τῇ μ̄ρι, ἐὰν καὶ ἡ μ̄ηρ ἕτοιμός ἐστι κοινοποιῆσαι τὴν οὐσίαν αὐτῆς: —[1] fr. 80 pr.

Ἀνίσως τις τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ γράψας κληρονόμους ἠξίωσε τὸν ἕνα τελευτῶντα πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἐνιαυτοῦ ἄπαιδα τοῖς λοιποῖς ἀποκαταστῆσαι τὸ μέρος αὐτοῦ· πρὸς τὰ μέρη τῆς κληρονομίας τῶν λοιπῶν γίνεται αὐτοῖς ἡ ὑποκατάστασις: —[2] fr. 80. § 5.

Ἠξίωσέ τις τὸν αὐτοῦ κληρονόμον ἀποκαταστῆσαι πᾶσαν τὴν κληρονομίαν τῇ γυναικὶ καὶ τὴν γυναῖκα εἶπε τὸ μὲν τέταρτον χωρὶς αἱρέσεως, τὸ δὲ λοιπὸν μετὰ χρόνον ἀποκαταστῆσαι. ὁ κληρονόμος τὸν φαλκίδιον παρακρατήσας ἀπεκατέστησε.[3] πρὸς ὃ λαμβανει ἡ γυνὴ, ὑπόκειται τῷ φιδεικομμίσσῳ: — fr. 80. § 11,

Τοὺς κληρονόμους μου ἠξίωσα, ἵνα ὅπερ ἐκ τοῦ τρίτου μέρους τῆς κληρονομίας κερδήσωσιν, ἀποκαταστήσωσι τῷ ἀναθρεπτῷ μου, ὅτε γένηται δεκαπέντε ἐνιαυτῶν, καὶ ἐπήγαγον· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐκ τῆς προσόδου τῶν πραγμάτων μου ἀποθρέψαι[4] αὐτὸν ἐκ τῶν τόκων κατὰ τὴν ποσότητα τῶν συναγομένων νούμμων καὶ πρὸς τούτοις λῃγατεύω αὐτῷ τόνδε τὸν δοῦλον καὶ τόνδε, ὅστις δύναται

fol. 78v.

μισθὸν ἐκ τῆς ἰδίας τέχνης λαμβάνων ἀποτρέφειν αὐτόν. δοκῶ περὶ πάσης ἐνθυμηθῆναι προσόδου καὶ περὶ πάντων μισθῶν τῶν οἰκετῶν, ὥστε ἀποκαταστῆναι ταῦτα τῷ ἀναθρεπτῷ μου. fr. 80. § 12. D. 36, 1.

propriae matri et addidit: „volo vos invicem teneri ex fideicommisso donec educaveritis duos filios“; et si vivo eo decesserint, non debent heredes eius fideicommissum. fr. 79 pr. D. 36, 1.

Rogavit quis filiam suam furiosam si sine liberis decesserit portionem suam restituere heredibus eius; furiosa autem consensu patris sui nupsit et post eius mortem peperit. quamvis nuptiae furiosae non sint ratae, tamen ex ea nati filii excludunt fideicommissum. fr. 79. § 1.

Quidam cum intestatus moreretur fecit codicillos, in quibus dixit: „pertinent hi codicilli ad uxorem meam et filiam meam et rogo, si quid vobis reliquero vel vos habueritis, ut sit vobis commune.“ heres patri ab intestato facta filia dimidium hereditatis [restituere] debet ut ex fideicommisso matri, si et mater parata sit in commune ferre substantiam suam. fr. 80 pr.

Inaequaliter filiis suis heredibus scriptis, rogavit unum, ut si moreretur sine liberis ante vicensimum annum restitueret ceteris partem suam. Secundum partes institutionis ceterorum fit eis restitutio. fr. 80. § 5.

Rogavit quis heredem suum ut restitueret totam hereditatem uxori, uxoremque iussit quadrantem sine condicione, reliquum autem post tempus restituere. heres, falcidia retenta, restituit. secundum id quod accipit uxor, tenetur fideicommisso. fr. 80. § 11.

Heredes meos rogavi, ut quidquid ex tertia parte hereditatis lucrarentur, restituerent alumno meo, cum esset quindecim annorum et adieci: „interim ex reditu bonorum meorum (volo) ali eum, ex usuris pro quantitate redactorum nummorum et praeterea lego ei illum servum et illum, qui potest mercedem ex proprio artificio sumens eum alere“. Videor de omni reditu cogitasse et de omnibus mercedibus servorum, ut haec restituerentur alumno meo. fr. 80. § 12. D. 36, 1.

---

[1] fere sim. Syn. [2] simil. Syn. [3] ita cod.
[4] cod. ἀπέθρεψα.

Μερικὴν γράψας τὴν γυναῖκά μου κληρονόμον καὶ πολλὰ ληγατεύσας αὐτῇ, ἐν οἷς καὶ τὴν προῖκα, ἠξίωσα αὐτὴν τελευτῶσαν ἀποκαταστῆσαι πάντα τῷ υἱῷ μου· ἡ προὶξ οὐ περιέχεται τῷ φιδεικομμίσσῳ, εἰ μὴ δειχθῇ ὡς καὶ περὶ αὐτῆς ἐνεθυμήθην καὶ τότε δὲ ὅτε μὴ ἔλαττον αὐτῆς ἔσχε διὰ τοῦ παρακρατηθέντος φαλκιδίου. fr. 80. § 14.

Pro parte scripta herede uxore mea, pluribusque ei legatis, in quibus et dote, rogavi eam cum moreretur restituere omnia filio meo. dos non continetur fideicommisso, nisi probatur et de ea me cogitasse et tunc, cum non minus dote habuerit propter retentam falcidiam. fr. 80. § 14.

Ἀξιωθείς τις ἀποκαταστῆσαί μοι κληρονομίαν, ὅτε γένωμαι εἴκοσι ἐνιαυτῶν, ἀγροὺς ἐνεχυρασθέντας τῷ τελευτήσαντι πέπρακε καὶ περὶ τούτου ἐναχθεὶς παρὰ τοῦ χρεώστου ἐτελεύτησεν. κληρονόμος αὐτοῦ, ἠρτημένου τοῦ δικαστηρίου τῆς περὶ τῶν ἐνεχύρων ἀγωγῆς, ἀπεκατέστησεν. οὐδὲν ἧττον τὰ τῆς δίκης ἐπιτελεῖται καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐπίκειται αὐτῷ. ἠδύνατο δὲ πρὸ τούτου ἢ διὰ παρακατασχέσεως ἢ δι' ἀσφαλείας αὐτοῦ προνοῆσαι. fr. 80. § 15.

Rogatus quis restituere mihi hereditatem, cum pervenero ad viginti annos, fundos obligatos defuncto vendidit et de iis a debitore conventus decessit. heres eius, pendente iudicio, pigneraticiae scilicet actionis, restituit. Nihilominus lis ad exitum perducitur et post restitutionem tenetur ei. poterat autem antea vel per retentionem vel per cautionem sibi providere. fr. 80. § 15.

Καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν καλῶς ὁ κληρονόμος ἐπὶ τοῖς ἐλλείπουσιν ἐνάγεται, εἰ μὴ γέγονε διάλυσις. fr. 80. § 16.

Et post restitutionem recte heres de reliquis convenitur, nisi facta sit transactio. fr. 80. § 16.

πγ'. *Ἔχων δύο υἱοὺς ὁμομητρίους καὶ ἄλλον ἐξ ἄλλης πάντας ἔγραψα κληρονόμους καὶ τοὺς ὁμομητρίους ἀλλήλοις ὑπεκατέστησα ἰδικῶς καὶ τῷ ἄλλῳ ὀρφανικῶς εἰπὼν αὐτὸν παρακρατῆσαί τινα κτήματα καὶ ἀποκαταστῆσαι τὸ ἴδιον μέρος τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ· ἠτησα δὲ τοὺς ὁμομητρίους, ἵνα, εἴ τις αὐτῶν ἄπαις ἀποθάνῃ, τὸ μέρος αὐτοῦ χωρὶς τῶν μητρῴων καὶ παππῴων τῷ περιόντι ἢ τοῖς περιοῦσιν αὐτῶν*[1] *ἀδελφοῖς ἀποκαταστήσῃ· χώραν λαμβανούσης τῆς ἀποκαταστάσεως, οὐ μόνος ὁ περιὼν ὁμομήτριος ἀλλὰ καὶ ὁ ἄλλος καλεῖται· δι' ὧν γὰρ εἶπον τοῖς περιλιμπανομένοις ἀδελφοῖς ἐδήλωσα ἑκατέρους δι' ὧν τὰ μητρῷα τῆς ὑποκαταστάσεως ὑπέξειλον:* — fr. 83.

Habens duos filios eiusdem matris et alium alius, omnes scripsi heredes et fratres ex eadem matre invicem substitui specialiter et alii pupillariter: iubens eum retinere quaedam praedia et restituere partem suam fratribus suis: rogavi autem eiusdem matris filios, ut si quis eorum sine liberis decesserit, partem suam sine [bonis] maternis et avitis superstiti vel superstitibus eius fratribus restitueret; locum habente restitutione, non solum qui superest ex eadem matre, sed et alter vocatur: nam per ea verba quae dixi „fratribus superstitibus" ostendi utrumque, per quos bona materna a restitutione excepi. fr. 83.

πδ'. *Ἐὰν ἐλεγόμην χρεωστεῖν σοι καὶ ἠρνούμην, εἶτα γράψας με κληρονόμον ἀξιώσῃς ἀποκαταστῆσαι, οὐκ ἐνάγομαι διὰ τὸ χρέος τῇ τοῦ φιδεικομμίσσου ἀπαιτήσει, ἐὰν ἕτοιμός εἰμι τὴν περὶ τοῦ χρέους ἀγωγὴν ὑποδέξασθαι:* — fr. deperditum.

fol. 71r.

Si cum dicerer tibi debere, infitias ierim, tuque deinde, scripto me herede, restituere rogaveris, non convenior propter debitum fideicommissi petitione, si paratus sim de debito actionem suscipere. fr. 84*. D. 36, 1.

Ἐὰν ἀποκαταστῇ ὑπεξουσίῳ κληρονομία καλῶς μετὰ αὐτεξουσιότητα ἐνάγει καὶ ἐνάγεται ταῖς κληρονομιαίαις ἀγωγαῖς: — fr. deperditum [sunt fr. 84. 85 in Mommseni Dig. editione].

Si restituta sit filiofamilias hereditas, recte sui iuris factus hereditariis actionibus agit et convenitur. fr. 85*.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΒ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

περὶ αἱρετικῶν ἐνστάσεων.

TITULUS XII, LIBRI XXXV

de condicionalibus institutionibus.

γ. *Ἔρρωται τὸ εἰπεῖν με· „πέτρος καὶ παῦλος ἐὰν ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς πράγμασιν μείνωσι κοι-*

Valet si dicam „Petrus et Paulus si meorum bonorum manserint socii sedecim annos,

[1] ita cod.: l. αὐτοῦ.

νωνοὶ δέκα ἐξ ἔτη ἔστωσάν μοι κληρονόμοι." δύναται γὰρ καὶ πρὸ τοῦ κληρονομῆσαι ὡς ἐπὶ μέλλοντι πράγματι ἡ κοινωνία συνίστασθαι. fr. 4 pr. D. 28, 7.

ϑ'. Αἱ παρὰ τὰ χρηστὰ ἤθη αἱρέσεις συγχωροῦνται, ὡς τὸ μὴ ἀναρρύσασθαι τὸν πρα ἀπὸ αἰχμαλωσίας ἢ μὴ ϑρέψαι πατέρα ἢ πάτρονα: —[1] fr. 9.

ι'. Ἐπὶ ἐξωτικοῦ, οὐ μὴν ἐπὶ ὑπεξουσίου υἱοῦ, ἔρρωται ἡ αἵρεσις ἡ λέγουσα ἐν διαϑήκῃ· „ἔστω κληρονόμος, ὃν ἂν ἐν τοῖς κωδικέλλοις γράψω"· καὶ οὐ δοκεῖ ἡ κληρονομία ἐν κωδικέλλοις δίδοσθαι. fr. 10 pr.

Καλῶς δὲ καὶ τὸν ὑπεξούσιον γράφω ὑπὸ αἵρεσιν εἰς τὸν παρελϑόντα ἢ εἰς τὸν συνεστῶτα χρόνον συγκειμένην· οὔτε γάρ ἐστι κυρίως αἵρεσις, οἷον „ἐὰν γράψω αὐτὸν κληρονόμον ἐν τοῖς κωδικέλλοις", „ἐὰν ζῇ πέτρος". fr. 10. § 1.

ια'. Αἱ παράνομοι καὶ καταγέλαστοι αἱρέσεις παραιροῦνται τῶν ἐνστάσεων καὶ τῶν ληγάτων, καὶ χωρὶς αἱρέσεως ταῦτα παρέχονται: —[2] fr. 14.

ιβ'. Ἡ παράνομος αἵρεσις ἐπικλασθεῖσα ὑπεξουσίῳ υἱῷ ἀκυροῖ τὴν διαϑήκην, ὡς μὴ οὖσα ἐξουσιαστική. τὰ γὰρ βλάπτοντα τὴν εὐσέβειαν ἢ τὴν ὑπόληψιν ἡμῶν ἢ τὴν αἰδῶ καὶ ἁπλῶς τὰ παρὰ τοὺς ἀγαϑοὺς τρόπους οὐδὲ πιστευόμεϑα δύνασϑαι ποιεῖν: —[3] fr. 15.

ιγ'. Ἄχρηστός ἐστιν ἡ αἵρεσις ἡ λέγουσα· πέτρος ἔστω κληρονόμος ἐὰν κληρονομήσῃ παῦλος· παῦλος ἔστω κληρονόμος ἐὰν πέτρος κληρονομήσῃ: — fr. 16.

ιδ'. Ἐάν τις ὑπὸ πολλὰς αἱρέσεις εἰς τὸ αὐτὸ μέρος γραφῇ κληρονόμος, οἱαδήποτε πρώτη ἐξιοῦσα ποιεῖ αὐτὸν κληρονόμον. fr. 17.

Γυνὴ τὸν ἄνδρα κληρονόμον ἐνεστήσατο ὑπὸ αἵρεσιν, τὴν ἐὰν μὴ ἀπαιτήσῃ τὰ κεχρεωστημένα τὰ κεχρεωστημένα[4] αὐτῷ παρ' αὐτῆς ὑπὲρ προικός". εἰ μὲν μόνος ἐστὶν, εὐθέως κληρονομεῖ, ὡς ἀδυνάτου τῆς αἱρέσεως
fol. 71ᵛ. οὔσης· εἰ δὲ συγκληρονόμον ἔχει, διαμαρτυρόμενος αὐτὸν ὡς ἑτοίμως ἔχει ποιῆσαι ἀποχὴν τοῦ χρέους, κληρονομεῖ: — fr. 20 pr. D. 28, 7.

Ὁ κελευσθεὶς εἶναι κληρονόμος ἐὰν ἐλευθερώσῃ κληρονομιαῖον δοῦλον, εἰ καὶ ἀνισχύρως ἐλευθεροῖ, ὅμως ἐλευθερῶν γίνεται κληρονόμος καὶ βεβαιοῦται μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν ἡ ἐλευθερία· — fr. 20. § 1.

κϑ'. Οὕτως εἶπον· „ὅστις τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν ἀγάγηται τὴν ἀνεψιάν μου ἐστὶ κληρονόμος εἰς ἐννέα οὐγκίας[5] καὶ ὁ ἄλλος εἰς

sunto mihi heredes". potest enim etiam antequam adeant, tanquam de re futura, societas constitui. fr. 4 pr. D. 28, 7.

Contra bonos mores condiciones remittuntur, veluti non redimendi patrem a captivitate, vel non alendi patrem aut patronum. fr. 9.

In extraneo, non vero in filio in potestate, valet condicio in testamento, qua dicitur: „Heres esto si quem in codicillis scripsero"; nec videtur hereditas in codicillis dari. fr. 10 pr.

Recte et filium in potestate scribo sub condicione in praeteritum vel praesens tempus collata; neque enim est proprie condicio, veluti: „si eum heredem in codicillis scripsi": „si Petrus vivit". fr. 10. § 1.

Condiciones contra ius et ridiculae tolluntur ab institutionibus et legatis, et sine condicione haec praestantur. fr. 14.

Condicio contra ius filio in potestate imposita infirmat testamentum, cum non sit in [eius] facultate; nam quae laedunt pietatem vel existimationem vel verecundiam et simpliciter quae contra bonos mores [sunt] non credimur facere posse. fr. 15.

Inutilis est condicio dicens: „Petrus esto heres si Paulus heres fiat: Paulus heres esto, si Petrus fiat heres". fr. 16.

Si quis sub pluribus condicionibus in eandem partem instituatur heres, quaecunque prius extiterit facit eum heredem. fr. 17.

Mulier maritum heredem instituit sub hac condicione: „si non petierit quae debentur illi ab ea propter dotem". Si solus est statim heres fit, cum impossibilis sit condicio. si vero coheredem habebat, denuntians ei se paratum esse acceptum facere id quod deberetur, heres fit. fr. 20 pr. D. 28, 7.

Qui iussus est heres esse si manumittat servum hereditarium, quamvis inutiliter manumittat, tamen manumittens fit heres et confirmatur post additionem libertas. fr. 20. § 1.

Sic dixi: „si alter ex fratribus meis duxerit neptem meam heres est ex dodrante, et alter ex quadrante." Si neutri eorum nubere voluisset, ex

[1] hab. Syn. [2] hab. Syn. [3] hab. Syn. [4] ita cod. [5] οἰκίας cod.

τρεῖς". ἐὰν μηδενὶ αὐτῶν θελήσῃ γαμηθῆναι, κληρονομοῦσιν ἐξ ἴσου. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ καὶ ἐν ταῖς ἐν δόσει καὶ ἐν ταῖς ἐν ποιήσει αἱρέσεσιν, ἀρκεῖ τὸ μὴ ἐμποδίσαι τὸν βεβαρημένον· [fr. 23.] εἰ δὲ καὶ ἀπέθανεν ἐν ζωῇ μου ἡ ἀνεψιά μου, ἐξ ἴσου κληρονομοῦσιν. fr. 24.

aequo heres fient. plerumque enim in condicionibus quae in dando et quae in faciendo [consistunt] sufficit, ut oneratus non prohibeat. Et si decesserit neptis mea, me vivo, ex aequo heredes fient. fr. 24.

Τῷ χωρὶς αἱρέσεως ἐν διαθήκῃ γραφέντι κληρονόμῳ οὐ δύναται ἐν κωδικέλλοις αἵρεσις ἐπιτίθεσθαι διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· κληρονομία ἐν κωδικέλλοις οὔτε δίδοται οὔτε ἀφαιρεῖται: —[1] fr. 27. § 1.

Ei qui sine condicione in testamento heres institutus est non potest in codicillis condicio imponi propter regulam quae ait: hereditas in codicillis non datur neque adimitur. fr. 27. § 1.

Ἐάν τις ὑπὸ αἵρεσιν τοῦ παιδοποιῆσαι τὴν θυγατέρα ἐκ τοῦ νῦν ὄντος ἀνδρὸς, καταλείψῃ τι αὐτῇ, ἡ δὲ ἐξ ἐκείνου μὲν μὴ παιδοποιήσῃ, ἑτέρῳ δὲ γαμηθεῖσα παῖδας σχοίη, μηδὲν ἧττον τὸ καταλελειμμένον ἐχέτω, κἂν ἰδικῶς ὁ πηρ τὸν ἀπὸ τηνικαῦτα γάμον ἐμνήσθη: — c. 6. C. VI, 25.

Si quis sub condicione ut filia liberos procrearet ex marito qui tunc fuerit, quid ei reliquerit; ea vero ex illo filios non susceperit, alii autem nupta filios habuerit, nihilominus relictum habeat, licet specialiter pater nuptiarum, quae tunc fuerant, mentionem fecerit. c. 6. C. 6, 25.

Οὕτως τινὸς εἰρηκότος· ἐὰν ὁ υἱός μου ἢ ἡ θυγάτηρ μου ἀδιάθετος ἢ ἄπαις ἢ μὴ ποιήσας διαθήκην ἢ μὴ γαμήσας τελευτήσῃ, ὁ δεῖνα ἔστω ὑποκατάστατος, ἢ· τῷδε ἀποκαθιστάσθω τὰ πράγματα· εἶτα [ἐὰν] ἓν τῶν εἰρημένων πληρωθῇ, σβεννύσθω ἡ ὑποκατάστασις ἤτοι ἀποκατάστασις, μηδενὸς δὲ αὐτῶν προελθόντος, ἀποκαθιστάσθω τὰ πράγματα. ὁμοίως κἂν ἐξωτικῷ τις οὕτως ὑπεκατέστη: — c. 7 pr.

Cum quis ita dixisset: „si filius meus vel filia mea sine testamento vel sine liberis vel testamento non facto vel sine nuptiis decesserit, ille substitutus esto" vel „ei restituantur res", [si] deinde quid dictorum evenerit, extinguatur substitutio vel fideicommissum: cum autem nihil (horum) acciderit, restituantur res. similiter et si extraneo quis ita substitutus fuit. c. 7.

λε'. Ἐάν τις ἐγκύμονα γαμετὴν ἔχων, αὐτὴν μὲν εἰς μέρος γράψῃ κληρονόμον, τὸν δὲ ἐξ αὐτῆς κυοφορούμενον εἰς τὸ ἐπίλοιπον, ἐπαγαγών· εἰ δὲ μὴ τεχθῇ ὁ κυοφορούμενος, ὁ δεῖνα ἔστω κληρονόμος, εἰ μὲν μὴ τεχθῇ, χώρα ἔστω τῇ ὑποκαταστάσει· εἰ δὲ τεχθῇ, ἄνηβος δὲ τελευτήσῃ, εἰ μὲν περίεστιν ἡ μήτηρ, αὐτὴ καὶ εἰς τὸ τούτου μέρος καλείσθω, μὴ περιούσης δὲ αὐτῆς, πάλιν ὁ ὑποκατάστατος ἐρχέσθω: —[2] c. 10 ib.

Si quis praegnatem uxorem habens ipsam pro parte scripserit heredem, postumum autem ex ea ex reliquo, adiciens: „nisi natus fuerit postumus, ille heres esto"; si natus non fuerit, locus esto substitutioni: si natus quidem fuerit sed impubes moriatur, si adhuc vivit mater, ipsa et ad eius partem vocetur; quod si non vivat, rursus substitutus (ad successionem) veniat. c. 10.

fol. 228r. [folium unum periit]

ἀλλὰ τότε μόνον, ὅτε ἑκάτεροι τελευτήσωσιν: — c. 10. C. VI, 26.

sed tunc solum, cum uterque decesserit. c. 10. C. 6, 26.

[*Titulus* XIII.]

Ἐὰν ἐπίτροπος δούλῃ τοῦ ἐπιτροπευομένου συναφθῇ δῆθεν πρὸς γάμον, καὶ τελευτῶν γράψῃ αὐτὴν κληρονόμον, οὐδὲ τῆς δεσποτείας ταύτης ἀποστερεῖ τὸν ἐπιτροπευόμενον ἐκ τοῦ λαβεῖν αὐτὴν πρὸς γάμον ἀλλ' οὐδὲ ἐν διαθήκῃ γράψας αὐτὴν κληρονόμον ἐλευθέραν αὐτὴν ἐποίησεν, ἀλλ' ὀφείλει κελεύσει τοῦ ἐπιτροπευομένου[3] καταδέξασθαι καὶ προσπορίσαι αὐτῷ τὴν κληρονομίαν: — c. 3. C. VI, 27.

Si tutor ancillae pupilli coniunctus sit in contubernio et moriens scripserit eam heredem, neque huius dominium pupillo ademit, eo quod eam in contubernio assumpsit, neque in testamento eam heredem scribens liberam eam fecit; sed (ipsa) debet iussu pupilli accipere et adquirere ei hereditatem. c. 3. C. 6, 27.

[1] hab. Syn. [2] Similiter Epa. aucta XXXV, 31.
[3] Cod. κελεῦσαι τῷ ἐπιτροπευομένῳ.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΕ'

π προσποριστέας καὶ παραιτητέας καὶ προσελεύσεως καὶ ἐκζητουμένης κληρονομίας καὶ π τῆς πρὸ ἀνοίξεως τῆς διαθήκης κληρονομίας παραπεμπομένης: —

B.κϑ'. [α'. Ὁ δυνάμενος κτήσασθαι πᾶσαν τὴν κληρο-
τ. β'. νομίαν ἐκ μέρους κληρονομεῖν οὐ δύναται, καὶ ὁ ἐκ πολλῶν μερῶν ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ γραφεὶς οὐ δύναταί τινα καταδέχεσθαι καί τινα παραιτεῖσθαι: —[1] fr. 1—2. D. 29, 2.

β'. Ἐφ' ὅσον ὁ ἔνστατος κληρονομῆσαι δύναται, ὁ ὑποκατάστατος οὐ δύναται: — fr. 3.

Καὶ ὁ ἄσωτος γραφόμενος κληρονόμος δύναται κληρονομεῖν: — fr. 5. § 1.

Ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς κελευσθεὶς κληρονομῆσαι καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ καλῶς κληρονομεῖ: — fr. 6. § 4.

δ'. Τοῦ ὑπεξουσίου κληρονόμου κελεύσει τοῦ πρς κληρονομοῦντος, ὁ ὑποκατάστατος αὐτοῦ ἀποκλείεται: — fr. 7 pr.

ϛ'. Ἐὰν λαλεῖν ὁ ἄνηβος δύναται,[2] κἂν μὴ νοῇ τὸ γινόμενον ἀλλ' ἔοικεν τῷ μαινομένῳ καὶ σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου κτᾶσθαι κληρονομίαν δύναται: — fr. 9.

ζ'. Ἐὰν ἐξ ὁλοκλήρου κληρονόμος ὁρίσῃ μέρος σχεῖν, εἰς τὸ πᾶν δοκεῖ ἐγχειρίζειν τὴν κληρονομίαν: — fr. 10.

Καὶ ὁ νομίζων μὴ ἐρρῶσθαι τὴν διαθήκην ἢ πλαστὴν εἶναι οὐ δύναται παραιτεῖσθαι· εἰ δὲ λέγεται μὲν αὐτὴν εἶναι πλαστήν, δῆλον δέ ἐστι μὴ εἶναι πλαστήν, καὶ κληρονομῶν κτᾶται καὶ παραιτούμενος ἀπόλλυσι τὴν κληρονομίαν: — fr. 17 pr.

Ἐὰν ὁ δυνάμενος ἐξ ἀδιαθέτου καλεῖσθαι γραφῇ κληρονόμος καὶ παραιτήσηται τὴν ἐκ διαθήκης οὐκ ἀπόλλυσι τὴν ἐξ ἀδιαθέτου· εἰ δὲ τὴν
fol. 228ᵛ. ἐξ ἀδιαθέτου παραιτήσεται, εἰ μὲν ἐγίνωσκεν αὐτὸν γεγράφθαι κληρονόμον, ἑκατέραν δοκεῖ παραιτεῖσθαι· εἰ δὲ ἠγνώει, οὐδετέραν, τὴν μὲν ἐκ διαθήκης, ὡς αὐτὴν μὴ παραιτησάμενος, τὴν ἐξ ἀδιαθέτου δὲ ὡς μήπω ἁρμόσασαν αὐτῷ· [fr. 17. § 1. D. 29, 2.] ἐκεῖνος δύναται παραιτεῖσθαι ὁ καὶ κτήσασθαι δυνάμενος. fr. 18.

Ὁ θέλων κληρονομῆσαι ἢ διακατοχὴν αἰτῆσαι ὀφείλει γινώσκειν τεθνᾶναι τὸν διαθέμενον: — fr. 19.

Ἐὰν λάβῃ ὁ υἱὸς τὰ αἱρέσεως πληρουμένης χάριν εἴτε ἀποστὰς τοῦ πατρῴου κλήρου εἴτε μή, εἰ μὲν μόνος ἐστὶ κληρονόμος δοκεῖ ἐγχειρίζειν τὴν κληρονομίαν· εἰ δὲ συγκληρονόμον ἔχει κλη-

[1] hab Syn. [2] Cod. λαλῇ. Duplicis lectionis prostat forte testimonium: Ἐὰν λαλῇ ὁ ἄν. et Εἰ λαλεῖν ὁ ἄ. δ.

TITULUS XIV, LIBRI XXXV

de adquirenda et omittenda et de adeunda et requirenda hereditate et de ante tabulas apertas hereditate transmissa.

Qui potest quaerere totam hereditatem ex parte l. 29. t. 2.
heres esse nequit, et qui ex pluribus partibus eodem testamento scriptus est non potest quandam accipere et quandam omittere. fr. 1—2. D. 29, 2.

Donec institutus heres esse potest, substitutus non potest. fr. 3.

Et prodigus heres scriptus adire potest. fr. 5. § 1.

Qui a patre adire iussus est et post mortem eius recte adit. fr. 6. § 4.

Filiofamilias herede iussu patris adeunte, substitutus eius excluditur. fr. 7 pr.

Si loqui pupillus potest, quamvis non intellegat id quod fit sed furioso sit similis, et (ipse) auctoritate tutoris adquirere hereditatem potest. fr. 9.

Si is qui ex asse est heres constituerit partem habere, in totum videtur accipere hereditatem. fr. 10.

Et qui putat non valere testamentum falsumve esse non potest omittere. si vero dicitur esse falsum, patet autem falsum non esse et adiens adquirit et repudians amittit hereditatem. fr. 17 pr.

Si is qui potest ab intestato vocari heres scribatur et (hereditatem) ex testamento omittat, non perdit (successionem) ab intestato. Si vero ab intestato hereditatem omiserit, cum sciret se scriptum esse heredem, utramque videtur repudiare; si cum nesciret, neutram: non eam ex testamento, cum eam non repulerit, non eam ab intestato, utpote quae ei nondum delata fuerit. [fr. 17. § 1. D. 29, 2.] ille potest repudiare qui et adquirere potest. fr. 18.

Qui adire vult bonorumve possessionem petere debet scire mortuum esse testatorem. fr. 19.

Si acceperit filius condicionis implendae causa data, sive abstinuerit paterna hereditate, sive non, si quidem solus heres sit, videtur pro herede gerere: si vero coheredem habet adeuntem, non cogitur

ρονομοῦντα, οὐκ ἀναγκάζεται τοῖς δανεισταῖς ἀπολογήσασθαι· ὅταν γὰρ ὁ υἱὸς ἀφίσταται τῆς κληρονομίας, τὰ αὐτὰ δίκαια ἔχει τῷ αὐτεξουσίῳ παραιτουμένῳ. εἰ δέ τις ὀνόματι τῷ υἱῷ ἐκελεύσθη παρασχεῖν καὶ μὴ κληρονομοῦντι αὐτῷ διδοὺς πληροῖ τὴν αἵρεσιν, τότε δοκεῖ ἐγχειρίζειν τὴν κληρονομίαν, ὅτε εἰ μὴ ὡς κληρονόμος οὐκ ἠδύνατο λαβεῖν. fr. 20. § 4.

adversus creditores se defendere; nam cum filius abstineat hereditate, eadem iura habet atque emancipatus qui repudiat. Si vero nominatim filio iussus sit [statuliber] praestare et non heredi, illi dando condicionem implet; tunc videtur pro herede gerere, cum nonnisi sicuti heres accipere potuit. fr. 20. § 4.

Ὁ παραιτούμενος κλῆρον ἢ ληγάτον ὀφείλει τὸ οἰκεῖον εἰδέναι δίκαιον. fr. 23.

Qui repudiat hereditatem legatumve debet suum nosse ius. fr. 23.

Ἐὰν πρὸ τοῦ κληρονομῆσαι μεταμεληθῇ ὁ κελεύσας, οὐκ ἔρρωται ἡ ὑπεισέλευσις, ὥσπερ καὶ ἐὰν πρὶν ἢ κληρονομήσῃ δῷ ἑαυτὴν[1] εἰς θέσιν ὁ πηρ, οὐ δύναται προσπορίζειν. fr. 25. § 14—15.

Si ante aditionem poenituerit eum qui iussit, non valet aditio; sicuti et si antequam adierit se in adoptionem dederit pater, adquirere non potest. fr. 25. § 14—15.

ιη'. Ἐὰν μετὰ τοῦ δούλου μου ἢ τοῦ υἱοῦ μου γραφῶ κληρονόμος καὶ κελεύσω αὐτῷ κληρονομῆσαι, γίνομαι καὶ ἐκ τοῦ ἐμοῦ μέρους κληρονόμος: — fr. 26.

Si cum servo meo filiove meo scribar heres et iubeam eum adire, fio et ex parte mea heres. fr. 26.

Ὁ ἐπιζητήσας ἰδεῖν τὰ δικαιώματα τῆς κληρονομίας ἐφ' ᾧ βουλεύεσθαι,[2] εἰ συμφέρει αὐτῷ κληρονομῆσαι καὶ κωλυσθεὶς ὑπὸ τοῦ συγκληρονόμου αὐτοῦ οὐ δοκεῖ ἐγχειρίζειν τὴν κληρονομίαν: — fr. 29.

Qui quaerit videre instrumenta hereditatis, ut consulere possit, sibine conferat adire et impeditur a suo coherede non videtur pro herede gerere. fr. 29.

Ὁ ὑπεξούσιος κἂν πεπλανημένος ὑπολαμβάνῃ τινὰ κυοφορεῖσθαι, ἐξ ὁλοκλήρου γίνεται κληρονόμος· εἰ δὲ εἷς ἐγκυμονεῖται, εἰς τὸ ἥμισυ κληρονομεῖ, ἐπειδὴ οὐκέτι δύναται ἡ φύσις ἐν τῇ γαστρὶ ἕτερον μορφῶσαι καὶ μάλιστα μετὰ χρόνον τῆς συλλήψεως: — fr. 30. § 6.

Heres suus qui per errorem putat quendam in utero geri, in solidum heres fit; quod si unus in utero geritur, ex semisse heres fit, quoniam non potest natura in utero alterum formare, praesertim post conceptionis tempus. fr. 30. § 6.

κ'. Εἰ καὶ λέγεται ἡ διαθήκη ἄκυρος ἢ πλαστὴ ἢ ῥηγνυμένη ἐγὼ δὲ οἶδα μὴ εἶναι τοῦτο, δύναμαι κληρονομεῖν: — fr. 30. § 8.

Etsi dicatur inritum aut falsum aut ruptum esse testamentum, ego vero sciam id non esse, adire possum. fr. 30. § 8.

Δύο παίδων γραφέντων καὶ τοῦ ἑνὸς κελεύσει τοῦ πρς κληρονομήσαντος, οὐκ ἀρκεῖ ἀλλὰ δεῖ καὶ τὸν ἕτερον ἐπιτρέπεσθαι. fr. 35. § 2. D. 29, 2.

fol. 70r.

Duobus filiis institutis, si alter iussu patris adierit, non sufficit sed oportet et alterum iuberi. fr. 35. § 2. D. 29, 2.

Ἐφ' ὅσον ἐκ διαθήκης κληρονομηθῆναι κληρονομία δύναται, οὐχ ἁρμόζει ἐξ ἀδιαθέτου. fr. 39.

Donec ex testamento adiri hereditas potest, ab intestato non defertur. fr. 39.

Τοῦ ἀνήβου παραιτησαμένου τὴν πατρῴαν κληρονομίαν, ὁ ὑποκατάστατος αὐτοῦ οὐκ ἐνέχεται τοῖς πατρῴοις δανεισταῖς, κἂν κοινωνὸς ἦν ὑποκατασταὶς καὶ μὴ κατεδέξατο τὴν τοῦ πρς κληρονομίαν. fr. 42 pr.

Pupillo omittente paternam hereditatem, substitutus non tenetur paternis creditoribus, quamvis socius fuerit substitutus neque acceperit patris hereditatem. fr. 42 pr.

λ'. Ἀνήβου ἀφισταμένου πατρῴου κλήρου καὶ τῶν δανειστῶν ἐπιλαμβανομένων, μένει βέβαια τὰ παρ' αὐτοῦ πραχθέντα καὶ αἱ πράσεις οὐκ ἀνατρέπονται κἂν ἄπορός ἐστιν ὁ ἄνηβος. fr. 44.

Pupillus si abstinuerit paterna hereditate, et creditores bona acceperint, rata manent quae ab eo gesta sunt et venditiones non rescinduntur, quamvis non solvendo sit pupillus. fr. 44.

Ὁ δὲ κοινωνίαν συστησάμενος πόρου καὶ κέρδους τὸ μὲν ἀπὸ καμάτου αὐτοῦ φέρει εἰς τὸ κοινόν, οὐκέτι δὲ καὶ κληρονομίαν. fr. 45. § 2.

Qui societatem iniit quaestus et compendii id quod ex opera sua (adquisiit) fert in commune, non vero et hereditatem. fr. 45. § 2.

[1] l. —ὸν. [2] —λεσθαι cod.

Ἐὰν ὁ δεσπότης μετὰ τὸ κελεῦσαι κληρονομῆσαι τῷ δούλῳ μανῇ πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως, οὐκέτι καλῶς κληρονομεῖ: — fr. 47.

Si dominus postquam iusserit servum adire coeperit furere ante aditionem, non amplius recte adit. fr. 47.

Ὁ παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἐν δυσὶ διαθήκαις γραφεὶς καὶ ὑπονοῶν τὴν ὑστέραν εἶναι πλαστὴν, ἐξ οὐδετέρας κληρονομεῖ. fr. 51 pr.

Qui ab eodem in duobus testamentis heres scriptus est et suspicatur posterius esse falsum, ex neutro adire potest. fr. 51 pr.

Ὁ εἰς μέρος χωρὶς αἱρέσεως καὶ εἰς μέρος ὑπὸ αἵρεσιν γραφεὶς κληρονόμος, ἐὰν μόνος ἐστὶ καὶ μήτε ὑποκατάστατον ἔχῃ κληρονομῶν καὶ πρὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως εἰς ὁλόκληρον γίνεται κληρονόμος. fr. 52. § 1.

Qui ex parte sine condicione, ex parte sub condicione scriptus sit heres, si solus est neque substitutum habet, adeundo etiam ante eventum condicionis in solidum fit heres. fr. 52. § 1.

Ἐάν τις εἰς μέρος χωρὶς αἱρέσεως καὶ εἰς μέρος ὑπὸ αἵρεσιν γραφῇ καὶ τὴν χωρὶς αἱρέσεως κληρονομήσας ἀποθάνῃ, καὶ τὸ ἄλλο μέρος τῆς αἱρέσεως ἐξιούσης οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ λαμβάνουσιν. fr. 53 pr.

Si quis ex parte sine condicione, ex parte sub condicione scriptus sit, et ex ea parte, in quam sine condicione vocatus est, cum adiisset decesserit, etiam alteram partem, existente condicione, heredes eius accipiunt. fr. 53 pr.

μδ'. Ὁ δοῦλος ἐν μέρει γραφεὶς παρὰ τοῦ δεσπότου καὶ πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως τοῦ συγκληρονόμου γίνεται ἀναγκαῖος· οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ συγκληρονόμου ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὴν ἐλευθερίαν, εἰ μὴ ὑπὸ αἵρεσιν ἐγράφη, τὴν „ὅτε ἄλλος κληρονομήσει". fr. 58.

Servus ex parte a domino scriptus etiam antequam coheres adierit necessarius (heres) fit; non enim a coherede, sed a semetipso accipit libertatem, nisi sub condicione institutus sit „cum alter heres factus fuerit". fr. 58.

μς'. Ἐὰν ὁ πηρ γράψῃ τὸν αὐτεξούσιον καὶ ὑποκαταστήσῃ αὐτῷ, ὁ δὲ διακατοχὴν ὡς παραφοροῦντος αὐτοῦ αἰτήσῃ καὶ εὑρεθῇ νήφων, χώρα τῇ ὑποκαταστάσει. fr. 60.

Si pater filium emancipatum heredem instituat eique substituat, isque possessionem petat tanquam demens pater fuisset et inveniatur sanus, locus est substitutioni. fr. 60.

Ὁ ὑπὸ αἵρεσιν ὅρκου γραφεὶς κληρονόμος ἐὰν ὡς κληρονόμος ὁμόσῃ, δοκεῖ ἐγχειρίζειν τὴν κληρονομίαν. fr. 62 pr.

Qui sub iurisiurandi condicione scriptus est, si tanquam heres iuraverit, videtur pro herede gerere. fr. 62.

Ἐκ διαθήκης ὁ μαινόμενος ἐξωτικῷ κληρονόμος οὐ γίνεται, εἰ μὴ διὰ τῶν ὑπεξουσίων
fol. 70v. αὐτοῦ γραφομένων· γίνεται δὲ ἀναγκαῖος κληρονόμος πατρὶ καὶ δεσπότῃ: — fr. 63.

Ex testamento furiosus extraneo heres non fit, nisi per eos qui in potestate eius sunt institutos: fit autem necessarius heres patri et domino. fr. 63.

νδ'.[1] Ἕως οὗ ὁ γεγραμμένος κληρονόμος ἀπείπῃ, οὐ δύναται ἐξ ἀδιαθέτου ἀπολέγειν· ἐὰν δὲ ὁ αὐτὸς ἀμφωτέρωθεν καλούμενος εἴπῃ μηδετέραν καταδέχεσθαι, νέμονται τὰ πράγματα οἱ δανεισταί. fr. 70. § 1. 2.

Donec heres scriptus renuntiaverit, non potest legitimus [heres] repudiare; quod si idem utrinque vocatus dicat neutram (hereditatem) accipere, possident bona creditores. fr. 70. § 1.

Ἐὰν ἀλλότριον δοῦλον ἀγοράσω παρὰ τῶν πολεμίων καὶ σὺν ἐλευθερίᾳ αὐτὸν γράψω κληρονόμον, ἀναγκαῖος κληρονόμος γίνεται καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος οὐκ ἀποδίδοται τῷ πρώην δεσπότῃ· ὑπόκειται μέντοι αὐτῷ ἕως οὗ παράσχῃ τὸ ἴδιον τίμημα.[2] fr. 71 pr.

Si alienum servum emero ab hostibus et cum libertate eum heredem scripsero, necessarius heres fit et hoc casu non restituitur anteriori domino; subicitur enim ei, donec praestet pretium suum. fr. 71 pr.

Ὁ ὑπεξούσιος ἀποκλέψας τι τῆς κληρονομίας ἢ πρὸς τὴν κληρονομίαν φερόμενον ἢ κρύψας ἢ δαπανήσας ἢ διαφθείρας ἢ παρ' ἑτέρου γενέσθαι ταῦτα σπουδάσας οὐ δύναται τῆς κληρονομίας

Suus heres si amoverit quid ex hereditate vel ad hereditatem spectans vel celaverit vel consumpserit vel corruperit vel per alium haec fieri curaverit, non potest hereditate abstinere. [fr. 71. § 5—7.]

[1] Cod. ωδ' verisimilius pro ηδ' (ex *NΔ*). [2] simil. Syn.

ἀποστῆναι. [fr. 71. § 5—7.] ὁ δὲ μὴ κακοθελῶς ταῦτα ποιῶν ἢ νομίζων μὴ εἶναι τὸ πρᾶγμα κληρονομιαῖον, οὐκ ἀπόλλυσι τὸ δίκαιον τῆς ἀποστάσεως.[1] εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ ἀποστῆναί τι τούτων ἐποίησεν, οὐχ ὑπόκειται μὲν ὡς κληρονόμος, ἔχουσι δὲ κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴν οἱ δανεισταί.[2] fr. 71. § 8. 9.

Sin autem non malo animo id fecerit, vel putans non esse rem hereditariam, non amittit ius abstinendi. Et si postquam abstinuisset quid eiusmodi fecerit, non tenetur quasi heres, sed contra eum habent furti actionem in duplum creditores. fr. 71. § 8. 9.

Ἐὰν γράψω σε κληρονόμον εἰπὼν „ἐὰν μὴ κληρονομήσῃς εἴσω τοῦδε τοῦ χρόνου ἔστω ὁ δεῖνα κληρονόμος" καὶ ἀποθάνῃς μὴ κληρονομήσας, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ ὑποκατάστατος περιμεῖναι τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου. fr. 72.

Si te heredem scripsero his verbis „nisi heres factus fueris intra id tempus, ille heres esto" et decesseris antequam adieris, non cogitur substitutus expectare reliquum tempus. fr. 72.

νς'. Ὁ γραφεὶς κληρονόμος εἰς τὸ ἥμισυ ἐὰν κατὰ πλάνην κληρονομήσῃ εἰς τέταρτον, οὐδὲν ἔπραξεν. fr. 75.

Qui ex semisse heres scriptus est, si per errorem ex quadrante adierit, nihil egit. fr. 75.

ξβ'. Ἐὰν ὑποκαταστὰς ἑτέρῳ ὁ ἔνστατος καὶ τὴν ἰδίαν κληρονομήσας ἔνστασιν ἀποθάνῃ πρὶν ἢ ἁρμόσῃ ἡ ὑποκατάστασις, οὐ παραπέμπει αὐτὴν κληρονόμοις. fr. 82.

Si alteri substitutus institutus ex propria institutione adiit et mortuus est antequam locus foret substitutioni, hanc heredibus non transmittit. fr. 82.

Ἐάν τις εὐλόγως ἀπολιμπανόμενος κληθῇ εἰς κληρονομίαν καὶ μὴ γνοὺς μηδὲ κληρονομήσας τελευτήσῃ, βοηθοῦνται οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ διὰ ἀποκαταστάσεως· οὔτε γὰρ δύναται δεκτὴν ἡγεῖσθαι αὐτοῦ ὑπὸ προκουράτορος αἰτηθεῖσαν διακατοχήν. fr. 86 pr.

Si quis iusta ex causa absens vocatus sit ad hereditatem et nesciens non adierit mortuusque sit, adiuvantur heredes eius per restitutionem; nec enim potest rata haberi eius per procuratorem petita possessio bonorum. fr. 86 pr.

Ἀφιστάμενοι οἱ ἄνηβοι κληρονομίας καὶ τὰς ἀγωγὰς ἃς

Impuberes ab hereditate abstinentes et actiones, quas

[1] ἀποκαταστάσεως Cod. [2] δ | νάσται Cod.

περὶ ἐπερωτήσεων ἔξω δικαστηρίου γενομένων καὶ περὶ προστίμων τῶν ἀπὸ ἀρχόντων.

α'. Ἐπερώτησις οὐ συνίσταται, εἰ μὴ ἑκατέρου λαλοῦντος, ὅθεν οὔτε κωφὸς οὔτε ἄλαλος οὔτε ἑπταετὴς οὔτε ὁ ἀπὼν ἐπερωτᾶν δύναται, εἰ μὴ διὰ δούλων παρόντων καὶ ὁ θέλων ἐν ἀπουσίᾳ γίνεσθαι ἔνοχος: — fr. 1 pr. D. 45, 1.

Κελεύει τῷ δούλῳ καὶ ἐνέχεται ὡς κελεύσας: — fr. 1 pr.[1]

Ἐὰν ὁ ἐπερωτήσας διπλοῦν ἀποθάνῃ, ἕκαστος τῶν αὐτοῦ κληρονόμων πρὸς τὸ ἴδιον μέρος ἔχει τὴν ἐπερώτησιν. ταῦτα καὶ ἐπὶ τῆς τῶν καρπῶν ἀγωγῆς καὶ τῆς περὶ μελλούσης ζημίας καὶ τῆς περὶ καινοτομίας. αὐτὰ μέντοι ἐπερωτώμενοι οὔτε ἀποκαθιστᾶν ἐκ μέρους τὴν καινοτομίαν οὔτε διεκδικεῖσθαι δύναται ἐν μέρει: — fr. 4. § 2.

Ἐπερώτησίς ἐστι συνθήκη ῥημάτων, δι' ὧν ἀποπρίνεταί τις πρὸς τὴν ἐ[πε]ρώτησιν ποιεῖν τι ἢ διδόναι.[2] τῶν ἐπερωτήσεων ἡ μὲν ἐνοχοποιεῖ τὸν ὁμολογοῦντα, ὥστε καὶ ἄλλους δοῦναι τὸ αὐτὸ προσομολογοῦντας, οὓς θέλει ὁ ἐπερωτῶν, ἡ δὲ ποιεῖ τὸ ἀρέσκον τῷ λαμβάνοντι.[3] fr. 5. § 1. 2.

SATISACCEPTION[4] ἐστὶν ἐπερώτησις ἡ ἐνεχυράζουσα τὸν ὁμολογοῦντα ὥστε καὶ ἄλλους δοῦναι τὸ αὐτὸ προσομολογούντας· ὥσπερ γὰρ SATISFACTON λέγομεν τῷ ἀρεσαμένῳ λαβεῖν τι, οὕτως SATISACCEPTON τὸ λαβεῖν αὐτὸν οὓς θέλει ἐπερωτωμένους: — fr. 5. § 3.

ζ'. Ἡ ἀδύνατος αἵρεσις εἰς μὲν τὸ ποιητὸν συγκειμένη ἀκυροῖ τὴν ἐπερώτησιν, εἰς δὲ τὸ μὴ ποιητὸν οὐκ ἀκυροῖ. ἀλλὰ καὶ χωρὶς αἱρέσεως ἐστὶν ὡς ὅταν εἴπῃ· ἐὰν μὴ ἅψωμαι τοῦ οὐρανοῦ: — fr. 7.

Ὁ παῖς τοῦ αἰχμαλώτου ἐν πολιτείᾳ ἐπερωτῶν ὑποστρέφοντι αὐτῷ προσπορίζει. ὁ ἐπερωτῶν πέντε νομμ[ι] ἢ δέκα ἐπὶ τὰ πέντε ἔχει τὴν ἀγωγήν. καὶ ὁ ἐπερωτῶν ἰανουαρίῳ ἢ φεβρου(α)ρίῳ, τῷ φεβρου(α)ρίῳ δοκεῖ ἐπερωτᾶν: — fr. 11. 12.

ις'. Ἐὰν χρεωστῇς μοι πέτρον ἢ παῦλον [καὶ] ὁ εἷς ἐξ ἑτέρας αἰτίας ἐμὸς γίνεται, (καὶ) χρεωστεῖταί μοι ὁ ἄλλος. fr. 16 pr.

[1] Ita cod. Sed interpungendum est post παρόντων. Cf. latinam versionem necnon Digestorum textum.
[2] Hucusq. Syn. [3] locus corruptus. Quaedam initio exciderunt. [4] In cod. SATISACERTIOν (male enim graeci P latinum cum ϱ graeco confundunt). Legendum: satisacceptiων.

LIBER XLIII, TITULUS I

de stipulationibus extra iudicium factis et de multis a magistratibus irrogatis.

Stipulatio non consistit, nisi utroque loquente, quare neque surdus neque mutus neque septennis neque absens stipulari potest, nisi per servos praesentes. Et qui vult in absentia obligari iubet servo et tenetur utpote qui iussit: — fr. 1 pr. D. 45, 1.

Si is qui duplam stipulatus est decesserit, unusquisque ex heredibus eius pro parte sua habet actionem ex stipulatu. haec (servantur) et in actione ex stipulatione fructuaria et damni infecti et ex operis novi nuntiatione. Qui vero haec promiserunt neque opus pro parte restituere neque pro parte defendi possunt. fr. 4. § 2.

Stipulatio est conceptio verborum, per quae respondet aliquis ad interrogationem faciendi quid vel dandi. stipulationum altera obligat promissorem ut alios det qui idem adpromittant, quos velit stipulator, altera satisfacit ei qui accipit. fr. 5. § 1. 2.

Satis acceptio est stipulatio quae promissorem obligat, ut et alios det adpromissores; sicut enim satisfactum dicimus ei qui id accipit, quo sit contentus, ita satis acceptum, cum ei dantur quos vult promissores. fr. 5. § 3.

Impossibilis condicio in faciendum quidem concepta stipulationem infirmat; in non faciendum vero (concepta) non infirmat; immo non est condicionalis (stipulatio), si quis dicat: si caelum non attigero. fr. 7.

Filius eius, qui ab hostibus est captus, si dum est in civitate stipulatur, ei revertenti adquirit. Qui stipulatur quinque aureos vel decem, quinque petere potest. Et qui stipulatur ianuario vel februario, februario stipulari videtur. fr. 11. 12.

Si Petrum et Paulum mihi debeas [et] alter ex alia causa meus fiat, alter mihi debetur. fr. 16 pr.

ιζ'. Ἐπερώτησις τῆς προαιρέσεως ἠρτημένη τοῦ ὁμολογοῦντος οὐκ ἔρρωται: —[1] fr. 17.

Stipulatio, quae a promissoris arbitrio pendet, non valet. fr. 17.

ιη'. Ὁ δεύτερον τὸ αὐτὸ ὁμολογῶν ἅπαξ μόνον ἐνέχεται: — fr. 18.

Qui bis idem promittit semel tantum tenetur. fr. 18.

κβ'. Ἐὰν χαλκὸν ἐπερωτήσω σε νομίζων αὐτὸν χρυσὸν εἶναι, ἔρρωται ἐπὶ τῷ χαλκῷ ἡ ἐπερώτησις, ἔχω δὲ κατά σου τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν, ἐὰν ἐν εἰδήσει ἀπατήσῃς: — fr. 22.

Si aes de te fuero stipulatus putans id aurum esse, valet aeris nomine stipulatio; habeo vero contra te de dolo actionem, si sciens deceperis. fr. 22.

κε'. Καλῶς ἐπερωτῶ τὸ χρεωστούμενόν μοι ἐξ
fol. 55r. ἑτέρας ἐπερωτήσεως ἐκβαλλομένης παραγραφῇ: — fr. 25.

Recte stipulor quod mihi ex alia stipulatione debetur, quae potest exceptione excludi. fr. 25.

κς'. Αἱ αἰσχραὶ ἐπερωτήσεις ἀνίσχυροί εἰσιν, ὡς ὅταν τις ὁμολογῇ φόνον ποιεῖν ἢ ἱεροσυλίαν· οὔτε γὰρ ἀγωγὴ ἐκ τῶν τοιούτων ἀρμόζει.[2] fr. 26. 27.

Turpes stipulationes inutiles sunt, veluti si quis promittat homicidium se facturum vel sacrilegium: neque enim actio ex eiusmodi [stipulationibus] competit. fr. 26. 27.

κη'. Ὁ ἐπερωτῶν παραδοθῆναι αὐτῷ πρᾶγμα οὐ τὴν δεσποτείαν, ἀλλὰ τὴν παράδοσιν δοκεῖ ἐπερωτᾶν. fr. 28 ibid.

Qui rem sibi tradi stipulatur non proprietatem sed traditionem videtur in stipulationem deducere. fr. 28.

λβ'. Ἐὰν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ δούλου, περὶ οὗ ἐπερωτῶμεν, πλανώμεθα, περὶ δὲ τὸ σῶμα συναινῶμεν, ἔρρωται ἡ ἐ[πε]ρώτησις. fr. 32 ib.

Si circa nomen servi, de quo stipulamur, erremus, circa autem corpus consentiamus, valet stipulatio. fr. 32.

λγ'. Ὁμολογῶν δοῦναι πέτρον ἐν δήλῃ ἡμέρᾳ, ἀποθνήσκοντος αὐτοῦ πρὸ τῆς ἡμέρας, οὐκ ἐνέχεται. fr. 33 ib.

Qui promittit dare Petrum certa die, mortuo eo ante diem, non tenetur. fr. 33.

Ἐὰν ἐπερωτήσω γενέσθαι[3] τὸ κατὰ φύσιν μὴ δυνάμενον γενέσθαι, ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις, ὥςπερ ὅτε ἐπερωτῶ τὸ μὴ δυνάμενον δοθῆναι εἰ μὴ ἄρα παρὰ τὸν ἐπερωτηθέντα γέγονε τὸ μὴ δυνηθῆναι δοῦναι. Εἰ δὲ καὶ ὁ νόμος κωλύει γενέσθαι τὸ ἐπερωτηθὲν, ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις, ὡς ὅταν ὁμολογήσω γαμῆσαι τὴν ἀδελφήν μου.[4] fr. 35 pr. § 1.

Si stipulatus fuerim fieri id quod natura non potest fieri, inutilis [est] stipulatio; veluti cum stipuler [dari] id quod non potest dari, nisi forte propter reum promittendi factum est ut non possit dari. Et si lex vetet fieri id quod in stipulationem deductum est, inutilis [est] stipulatio, veluti cum promittam ducturum sororem meam. fr. 35 pr. § 1.

λθ'. Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις τὴν ἐπερώτησιν κατὰ τοῦ ἐπερωτήσαντος ἑρμηνεύομεν.[5] ἐὰν ἐγὼ ἐπερωτήσω δέκα ἐμοὶ καὶ δέκα πέτρῳ δοῦναι, τὰ αὐτὰ τὰ δέκα δοκῶ ἐπερωτηκέναι. fr. 38. § 18. 19.

In dubiis stipulationem contra reum stipulandi interpretamur. si stipulatus fuero mihi decem et Petro decem dari, eadem decem videor stipulatus esse. fr. 38. § 18. 19.

Ἐὰν δούλῳ μου ἢ υἱῷ μου ὑπεξουσίῳ ἐπερωτήσω, ἐμοὶ προσπορίζομαι. fr. 39.

Si servo meo aut filio meo, qui in potestate mea est, stipulatus ero, mihi adquiro. fr. 39.

μ'. Καὶ ὁ υἱός μου ἐπερωτῶν τὸν δοῦλόν μου ἐμοὶ προσπορίζει. fr. 40.

Et filius meus interrogans servum meum mihi adquirit. fr. 40.

μβ'. Ὁ ἐπερωτῶν αὐτῷ δοθῆναι ἐν τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ οὐ δύναται κινεῖν πρὸ συμπληρώσεως τοῦ ἐνιαυτοῦ· τὸ αὐτὸ καὶ περὶ μηνός. fr. 42.

Qui stipulatur sibi dari hoc anno non potest agere antequam compleatur annus. idem et de mense. fr. 42.

Καλῶς ἐπερωτῶ μετὰ θάνατόν μου δοθῆναι τῇ θυγατρί μου, καὶ κἂν μὴ κληρονομήσῃ — — ἔχει ἀγωγήν. καλῶς δὲ καὶ μετὰ θάνατον τῆς θυγατρός μου ἐπερωτῶ δοθῆναί μοι. fr. 45. § 2.

Recte stipulor post mortem meam dari filiae meae et quamvis heres non fiat [utilem] habet actionem. Recte quoque post mortem filiae mea stipulor dari mihi. fr. 45. § 2.

---

[1] Habet Syn. [2] hucusque Syn., ubi deest γὰρ.
[3] deest in Syn. hoc verbum. [4] haec habet Syn.
[5] hucusq. Syn.

Ἴση ἐστὶν ἡ ἐπερώτησις τόδ' εἰπεῖν ὅτε ἀποθάνῃ καὶ ἐὰν ἀποθάνῃ. fr. 45. § 3.

Aequalis est stipulatio [sive] dicatur cum morietur [sive] et si morietur. fr. 45. § 3.

μθ'. Ἐὰν ἀλλότριον δοῦλον ὁμολογήσω δοῦναι καὶ ἐλευθερωθῇ, οὐκ ἐνέχομαι· ἀρκεῖ γάρ μοι τὸ ἀπηλλάχθαι δόλου καὶ ῥαθυμίας: — fr. 51.

Si alienum servum promisero dare et manumissus fuerit, non tenebor. sufficit enim me doli et culpae esse expertem. fr. 51.

Ἐὰν τὸν αὐτὸν δοῦλον σὺ μὲν χωρὶς αἱρήσεως, ἄλλος δὲ ὑπὸ αἵρεσιν ὁμολογήσῃ μοι καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαί σε ὑπέρθεσιν ἀποθάνῃ πρὸ ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως, σὺ μόνος ἐνέχῃ· οὐ μὴν ὁ ἄλλος, οὐδὲ τῆς αἱρέσεως ἐξιούσης· εἰ δὲ μὴ ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐποίησα ἀποχὴν, ἐνέχεται ὁ ἄλλος μετὰ τὴν ἔκβασιν τῆς αἱρέσεως. fr. 56. § 8.

Si eundem servum tu sine condicione alius vero sub condicionem promiserit mihi [dare] et post moram a te factam [is] mortuus fuerit antequam condicio existeret, tu solus teneris, non vero alius, ne condicione quidem existente. Si vero non est mortuus, sed acceptum feci, tenetur alius postquam exstiterit condicio. fr. 56. § 8.

νθ'. Ὅτε ἐπερωτηθῶ ἔλαιον ὑπὸ ἡμέραν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν, τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἀρμόζει ἡ ἀπαίτησις τὴν διατίμησιν δίδωμι. fr. 59.

Cum promisero oleum in diem vel sub condicionem, [eius] temporis, quo competit petitio, aestimationem dabo. fr. 59.

ξ'. Ὁ ἥττων τῶν εἴκοσι ἐτῶν οὐ καλῶς ἐπερωτᾷ
fol. 55v. τὸν ἴδιον χρεώστην ἐλευθερῶσαι δοῦλον αὐτοῦ. ὁ μέντοι ὢν εἴκοσι ἐτῶν δύναται: — fr. 66. D. 45, 1.

Minor viginti annorum non recte interrogat suum debitorem ut manumittat servum suum. Qui vero viginti annorum est potest. fr. 66. D. 45, 1.

οθ'. Τῶν ἐπερωτήσεων αἱ μέν εἰσι φανεραὶ, αἱ δὲ ἀφανεῖς. φανεραί εἰσιν αἱ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐκφωνήσεως ἔχουσαι δῆλον καὶ τί καὶ ποῖον καὶ πόσον, ὡς νομίσματα δέκα καὶ ἀγρὸν κορνηλιανὸν καὶ δοῦλον πέτρον[1] καὶ σίτου ἀφρικοῦ καλλίστου μοδίους ἕκατον καὶ οἴνου καμπάνου ἀρίστου κεράμους ἕκατον. fr. 74.

Stipulationum quaedam sunt certae, quaedam incertae. Certae sunt quae ex ipsa pronuntiatione manifestum habent et quid et quale et quantum [debeatur]; veluti solidi decem, et ager cornelianus et servus Petrus et tritici africani optimi modii centum et vini campani optimi amphorae centum. fr. 74.

οι'. Αἱ δὲ μὴ τοιαῦται ἀφανεῖς εἰσὶν καὶ ὁ ἐπερωτῶν σίτου καλοῦ ἀφροῦ ἢ οἴνου καμπάνου ἕκατον κεράμους ἀδήλως ἤγουν ἀφανῶς ἐπερωτᾷ ἐπειδὴ ἡ ποιότης ἀπορεῖται: — fr. 75 pr.

Quae non sunt eiusmodi, incertae sunt et qui stipulatur frumenti africani boni vel campani vini centum amphoras incerte, hoc est non manifeste, stipulatur, quoniam qualitas in dubio est. fr. 75 pr.

Ὁ δὲ ἐπερωτῶν κάλλιστον φανερῶς ἐπερωτᾷ· ἐκεῖνο γὰρ δηλοῖ, οὗτινος οὐκ ἔστι κρεῖττον. fr. 75. § 2.

Qui vero stipulatur optimum certum stipulatur illud enim significat, quo non est melius. fr. 75. § 2.

Οὐ περιέχονται τῇ ἐπερωτήσει τοῦ ἀγροῦ οἱ ὄντες ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπερωτήσεως καρποί. fr. 78. § 1.

Stipulatione fundi non continentur fructus tempore stipulationis exstantes. fr. 78. § 1.

Οὔτε ἱερὸν οὔτε μνημείου πρᾶγμα οὔτε τὸ διηνεκῶς τῇ δημοσίᾳ χρήσει ἀφορισθὲν ἐπερωτᾶν δύναμαι οὔτε τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον, κἂν εἰ δύναται δοῦλος ὁ ἐλεύθερος γενέσθαι καὶ ὁ ἱερὸς ἢ ὁ δημόσιος ἰδιωτικός.[2] fr. 82. § 5.

Neque rem sacram neque religiosam neque perpetuo publico usui inservientem [dari] stipulari possum neque liberum hominem, quamvis possit liber servus fieri et res sacra vel publica privata. fr. 82. § 5.

Ἐὰν τὸν ἤδη ἀποθανόντα δοῦλον ἐπερωτήσω λαβεῖν ἀπὸ τοῦ κλέπτου ἢ τοῦ ὑπέρθεσιν ποιήσαντος, ἔρρωται ἡ ἐπερώτησις· ἐξ ἑτέρας δὲ αἰτίας ἀνισχύρως ἐπερωτῶ τὸν τελευτήσαντα ἤδη. fr. 83. § 7.

Si iam defunctum servum stipulatus fuero accipere a fure vel ab eo qui moram fecit, valet stipulatio: ex alia vero causa inutiliter stipulor eum [dari] qui iam mortuus est. fr. 83. § 7.

Ὁ δούλην ἔγκυον ὁμολογῶν παριστᾶν καλῶς αὐτὴν καὶ χωρὶς τοῦ τοκετοῦ παρίστησιν. fr. 83. § 8.

Qui ancillam praegnatem promittit sistere, recte eam et sine partu sistit. fr. 83. § 8.

Ἐρρωμένως γυνὴ τὸν ἄνδρα ποινὴν ἐπερωτᾷ ἐὰν συγκοιτασθῇ τῇ παλλακίδι αὐτοῦ. fr. 121. § 1.

Utiliter uxor a viro poenam stipulatur si concubuerit concubinae suae. fr. 121. § 1.

[1] Hucusq. ex scholiis Basil. F. Hb. Bals. ad *Nomoc.* 2, 1 (Voell. II, 877).

[2] Hucusq.

Ἐὰν ἐπερωτηθῶ μὴ ποιεῖν δόλον καὶ ποιήσω, ἐνέχονται οἱ κληρονόμοι ὥςπερ τοῦ ἐν χρήσει διδομένου καὶ τῆς παραθήκης. fr. 121. § 3.

[Ἀνηβο]ς χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου δοῦλον ὁμολογήσας ἐγγυητὴν δέδωκε καὶ τοῦ ἀνήβου ὑπέρθεσιν ποιήσαντος, ὁ δοῦλος ἀπέθανεν· οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐγγυητὴς οὔτε ὁ ἀφῆλιξ. ὑπέρθεσιν γὰρ ἀφῆλιξ οὐ δοκεῖ ποιεῖν, ὃς οὐδὲ ἐνάγεσθαι δύναται.[1] ζῶντος δὲ τοῦ δούλου, ἐνάγεται ὁ ἐγγυητής. fr. 127.

Ἐὰν ὑπεξούσιος μέλλων δανείζειν λάβῃ ἐγγυητὴν καὶ μετὰ αὐτεξουσιότητα δανείσῃ, οὔτε ὁ δανεισάμενος οὔτε ὁ ἐγγυητὴς τῷ πρι ἐνέχεται. fr. 132. § 1.

Οὐ καλῶς ἐπερωτῶ τινα ποινὴν ἐκ τοῦ μὴ γαμηθῆναί μοι, οὔτε μὴν τὴν ἤδη γαμηθεῖσάν μοι ἐπερωτᾶν δύναμαι ποινήν, εἰ λύσει τὸν γάμον· τὰ αὐτὰ καὶ περὶ γυναικὸς ἐπερωτώσης τὸν ἄνδρα.[2] fr. 134 pr.

Ἡνίκα ὁμολογία μεταξὺ παρόντων γράφεται, *fol. 31r.* πιστεύεται ἡγεῖσθαι ἡ ἐπερώτησις, κἂν μὴ ἔγκειται: —[3] fr. 134. § 2. D. 45, 1.

Ἐὰν δοῦλον ἐπερωτήσω σε καὶ σὺ ὁμολογῶν διδόναι ἐν Ἐφέσῳ χρόνῳ δηλ — — — — — — — — — — — — — — — — — τὴν ποιότητα καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἐπερωτηθέντος καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὸ διάστημα — — — — χρόνον εὑρεθῇ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ· καὶ τὸ ῥητῶς γὰρ ὑπὸ ἡμέραν ἐπερωτηθὲν καλῶς πρὸ τῆς ἡμέρας καταβάλλεται, εἰ καὶ ἀπαιτεῖσθαι οὐ δύναται· εἰ δὲ συντομώτερον ἔλθῃ εἰς Ἔφεσον, εὐθέως ἐνέχεται: — fr. 137. § 2.

Ὁ ὁμολογήσας ἐν τῇδε διδόναι τῇ ἀτελείᾳ εἰ μὴ πᾶσαι αἱ ἡμέραι αὐτῆς παρέλθωσιν, ἐνέχεται: — fr. 138 pr.

Ὅτε κινεῖται ἡ τοῦ διπλοῦ περὶ τῆς ἐπερωτήσεως κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ πρατοῦ, πάντες εἰς τὸν ὁλόκληρον ἐνάγονται καὶ πάντες εἰς ὁλόκληρον ὤφελον διεκδικεῖν. καὶ τοῦ ἑνὸς μὴ διεκδικοῦντος — — — — — — — ἐστὶ γὰρ ἀδιαίρετος ἡ διεκδίκησις· ἡ δὲ καταβολὴ ὑπὲρ τοῦ μέρους γίνεται: — fr. 139.

Si promisero dolum non facturum et fecero tenentur heredes, sicuti in commodato et in deposito. fr. 121. § 3.

Pupillus sine tutore servum [dari] cum promisisset, fideiussorem dedit et, pupillo moram faciente, servus mortuus est: non tenetur fideiussor neque pupillus. moram enim pupillus facere non videtur, qui neque conveniri potest. vivo autem servo, convenitur fideiussor. fr. 127.

Si filiusfamilias mutuum daturus acceperit fideiussorem et post emancipationem dederit, neque mutuum accipiens neque fideiussor patri tenentur. fr. 132. § 1.

Non recte stipulor ab aliqua poenam [dari] si mihi non nupserit, neque ab ea quae mihi nupta sit stipulari possum poenam [dari] si solverit matrimonium. eadem [dicantur] et de muliere quae a viro stipulatur. fr. 134.

Quando cautio inter praesentes scribitur, creditur praecessisse stipulatio, quamvis non sit inserta. fr. 134. § 2. D. 45, 1.

Si servum [dari] a te stipulatus fuero tuque promittens Epheso dari tempore — — — — — — — — — — — — — — qualitatem et naturam rei promissae et tempus et distantiam — — — — — — — — — — — — — — nam et quod expresse in diem est promissum recte ante diem solvitur, quamvis peti non possit: quod si celerius Ephesum perveniat, statim tenetur. fr. 137. § 2.

Qui nundinarum tempore dare promisit, nisi omnes earum dies praeterierint, tenetur. fr. 138 pr.

Quum actio dupli ex stipulatione exercetur adversus heredes venditoris, omnes in solidum conveniuntur et omnes in solidum debent defendere; uno vero non defendente — — — — est enim indivisa defensio; solutio autem pro parte fit. fr. 139.

B. μϐ'. τ. ω Διγ/ τ. β'.

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΓ'

περὶ δύο ἐνεχομένων παρ' ἑαυτῶν ἀποκαθισταμένων.

TITULUS II, LIBRI XLIII

de duobus reis.

l. 45. Dig. t. 2.

α'. Ὁ ἐπερωτῶν ἔνοχος ἐπερωτῶν λέγεται, καὶ ὁ ἐπερωτώμενος ἔνοχος ἐπερωτώμενος. fr. 1. D. 45, 2.

Qui stipulatur reus stipulandi dicitur, qui promittit reus promittendi. fr. 1. D. 45, 2.

β'. Ὅταν δύο τὴν αὐτὴν ὁμολογῶσιν ἢ ἐπερωτήσωσι ποσότητα, ἕκαστος αὐτῶν εἰς ὁλόκληρον χρεωστεῖ καὶ ἕκαστος εἰς ὁλόκληρον χρεωστεῖται, ὅθεν τῇ τοῦ ἑνὸς ἀπαιτήσει ἢ καταβολῇ ἑκάστου ἡ ἐνοχὴ λύεται. fr. 2.

Cum duo eandem promittant quantitatem vel stipulentur, uterque eorum in solidum tenetur et uterque in solidum creditor est, quare unius petitione vel solutione utriusque solvitur obligatio. fr. 2.

[1] hucusque similiter *Epitome* XIX, 31. [2] *Nomoc.* 13, 4 et Bals. ibid. (Voell. II, 1100). [3] habet Syn.

ς'. *Εἴ τι*[1] *δύο ἐπερωτήσω καὶ μόνον ὁ εἷς ὁμολογήσῃ, αὐτὸς ἐνέχεται, εἴ τι ὁ ἐπερωτηθεὶς παρὰ δύο τῷ ἑνὶ ὁμολογήσῃ, αὐτῷ μόνῳ κατέχεται· δυνάμεθα δὲ καὶ ἀπὸ τῶν δύο καὶ ἀπὸ τοῦ μόνου ἑνὸς ἐγγύας λαμβάνειν:* — fr. 6. § 1.

Si a duobus quid fuero stipulatus et unus dumtaxat promiserit, ipse tenetur; et si a duobus interrogatus quid uni promiserit, ei soli tenetur; possumus autem et ab utroque et ab alterutro cautiones accipere. fr. 6. § 1.

ιβ'. *Ἐὰν μὴ πρόσκειται τῇ ὁμολογίᾳ τὸ ἕκαστον εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι, οὐ γίνονται δύο ἐναγόμενοι, ἀλλὰ πρὸ* VIRILI PORTIONE[2] *ἐνέχονται.* fr. 11. § 2.

Si non additur promissioni ut quisque in solidum teneatur, non fiunt duo rei promittendi, sed pro virili portione tenentur. fr. 11. § 2.

ιε'. *Οὐ δύναται ὁ ἐναγόμενος μετὰ τὸ ἐναχθῆναι παρὰ τοῦ ἑνὸς τῶν ἐπερωτησάντων τῷ ἑτέρῳ καταβαλεῖν:* — fr. 16.

Non potest is qui convenitur, postquam lis contestata est ab uno reorum stipulandi, alteri solvere. fr. 16.

ις'. *Εἴτε παρὰ πάντων τῶν κληρονόμων ὀνομαστὶ εἴτε παρά τινων εἴτε παρὰ πάντων ὑπεξελών τινας ληγατεύσω, πρὸς τὰ κληρονομαῖα μέρη ἐνέχονται:* — fr. 17.

Sive ab omnibus heredibus, sive a quibusdam, sive ab omnibus excepto aliquo legavero, pro hereditariis partibus tenentur. fr. 17.

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΓ'

περὶ ἐπερωτήσεων δούλων.

TITULUS III, LIBRI XLIII

de stipulationibus servorum.

α'. *Ἀδιάφορόν ἐστιν εἴτε ἑαυτῷ εἴτε τῷ δεσπότῃ εἴτε ἀπροσώπως ὁ δοῦλος ἐπερωτᾷ.* fr. 1 pr. D. XLV, 3.

Nihil refert sibi, an domino, an vero sine persona servus stipuletur. fr. 1 pr. D. 45, 3.

Ἐὰν ὁ δοῦλός μου ἐπερωτήσῃ δοθῆναι τῷ
fol. 31ᵛ. *συνδούλῳ αὐτοῦ, οὕτως ἐστὶν ὡς ἐμοὶ ἐπερωτήσας:* — fr. 1. § 3.

Si servus meus stipulatur dari conservo suo, perinde est atque si mihi stipuletur: — fr. 1. § 3.

Εἰ δὲ δούλῳ ἀλλοτρίῳ, ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις, ὥςπερ εἰ ὁ δεσπότης αὐτοῦ ἐπερώτησεν. ib.

Si vero servo alieno, inutilis est stipulatio, tanquam si dominus eius fuisset stipulatus. ib.

ιθ'. *Ἐὰν ἀλλότριος δοῦλος ἐμοὶ καί σοι καλῇ πίστει δουλεύσῃ, ὅπερ ἂν ἐκ τῶν ἐμῶν πραγμάτων κτήσηται, ἐμοὶ μόνῳ προσπορίζεται· τὸ γὰρ μὴ ὂν ἐκ τῶν σῶν πραγμάτων σοι προσπορισθῆναι οὐ δύναται. καὶ ἐπὶ τῶν ἀληθῶν δὲ δεσποτῶν τὸ μὴ δυνάμενον*[3] *ἑνὶ προσπορισθῆναι τῷ ἑτέρῳ προσπορίζεται.* fr. 29 ib.

Si alienus servus mihi et tibi bona fide serviat, quidquid ex mea re adquirit mihi soli adquirit; id enim quod non est ex rebus tuis non potest tibi adquiri. et in veris dominis quidquid uni adquiri non potest alteri adquiritur. fr. 29 ib.

λα'. *Ὁ κληρονομιαῖος δοῦλος καὶ τῇ κληρονομίᾳ καὶ τῷ ἐσομένῳ κληρονόμῳ καλῶς ἐπερωτᾷ.* fr. 35 ib.

Hereditarius servus et hereditati et futuro heredi recte stipulatur. fr. 35.

Ὁ μέντοι κληρονομιαῖος δοῦλος οὐκ ἐστὶν ἀπρομήθευτος· κατέχεται γὰρ τῷ παντὶ δικαίῳ τῆς κληρονομίας: — fr. 36 ib.

Hereditarius ergo servus non est pro derelicto: continetur enim universo iure hereditatis. fr. 36.

Ὁ δοῦλός μου ἀχρήστως ἐπερωτᾷ τὸν ἀπελεύθερόν μου διδόναι αὐτῷ ὑπηρεσίας. εἰ μέντοι μὴ προσθήσῃ τὸ „ἑαυτῷ“ ἀλλὰ ἀπροσώπως ἐπερωτήσῃ, ἔρρωται: — fr. 38 ib.

Servus meus inutiliter stipulatur a liberto meo sibi dari operas. Quod si [verbum] „sibi“ non adiecerit, sed impersonaliter fuerit stipulatus, valet [stipulatio]. fr. 38.

B. μς' ϖ τ
Διγ. τ ε'.

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΓ'

περὶ ἐπερωτήσεων πραιτωρίων.

TITULUS IV, LIBRI XLIII

de stipulationibus praetoriis.

L 46.
Dig. lib. 3

α'. *Τῶν πραιτωρίων ἐπερωτήσεων τρία εἰσὶν εἴδη· ἢ γὰρ δικαστικαί*[4] *εἰσιν, ὡς ἡ ἀπὸ κρίσεως ἱκανοδοσία καὶ ἡ περὶ καινοτομίας ἢ καυτιονιλίαι, ἐξ ὧν ἀγωγὴ καινὴ τίκτεται, ὡς ἡ περὶ*

Praetoriarum stipulationum tres species sunt; aut enim iudiciales sunt, veluti ex sententia satisdatio et de novo opere aut cautionales, ex quibus nova actio oritur, sicut legatorum et de tutela

[1] *Εἴτε* cod. [2] PORTION cod. [3] *τοῦ μὴ δ—ένου* cod.
[4] dubia lectio.

τῶν ληγάτων καὶ τῆς ἐπιτροπῆς ἐπερώτησις καὶ ἡ περὶ ἐγγυῆς καὶ ἡ περὶ μελλούσης ζημίας, ἢ κοιναὶ ὡς ἐπὶ τοῦ παραστῆναι δικαστηρίῳ: — Πᾶσα δὲ ἐπερώτησις κατ' οἰκείαν φύσιν καυτιοναλία ἐστὶ διὰ τὸ περιποιεῖν τὸ ἀσφαλές.

fr. 1 pr. — § 4. D. 46, 5.

ζ'. Αἱ πραιτώριαι ἐπερωτήσεις ἐγγύας ἀπαιτοῦσιν, οὐ μὴν ἐνέχυρα οὔτε ἀργύριον ἢ χρυσίον παρατίθεσθαι ἐν τάξει ἀσφαλείας. fr. 7 ib.

ϑ'. Ἐὰν ὁ πραίτωρ εἴς τινα χρόνον ὁρίσας τὴν ἀσφάλειαν ὕστερον εἰς μακροτέραν αὐτὴν ἐκτείνῃ προθεσμίαν, οἱ ἐκ τῆς πρώτης ἐπερωτήσεως ἐνεχόμενοι ἔχουσι παραγραφήν. fr. 10 ib.

ι'. Ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων τῶν „ὅσου ἐστὶ τὸ πρᾶγμα" κάλλιόν ἐστι ῥητὸν ἐντίθεσθαι ποσὸν, ἐπειδὴ δύσχερής ἐστιν ἡ τοῦ διαφέροντος ἀπόδειξις. fr. 11 ib.

Δ
B. η' τοῦ κό τ. λζ'.

ΤΙΤΛΟΣ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΓ'

περὶ οὗ ἡ δεσποτεία ἀμφιβάλλεται.

β'. Δύναται ὁ πὴρ ὑπὲρ θυγατρὸς ὑπεξουσίας ἐπερωτᾶν καὶ κινεῖν τὴν ἀγωγήν. c. 2. C. VIII, 37.

δ'. Καλῶς ἐπερωτᾷ ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα, ἵνα ἐξῇ αὐτῇ ὅταν τελευτήσῃ τὸ ἥμισυ τῆς προικὸς ᾧτινι βούλεται καταλιμπάνειν: — c. 3 ibid.

ε'. Οὐκ ἀεί τις ἀπὸ ψιλῆς ἐπαγγελίας κατέχεται·
fol. 48r. εἰ μέντοι προσομολογήσοι, ὅτι „εἰ μὴ ποιήσω ποινὴν δίδωμι," παραβαίνων τὴν ἐπαγγελίαν δίδωσι τὸ πρόστιμον: —[1] c. 5.

ιγ'. Ἰστέον ὅτι πᾶσα ἐπερώτησις εἴτε ἐν δόσει εἴτε ἐν ποιήσει εἴη εἴτε μικτὴ, καὶ εἰς κληρονόμους καὶ κατὰ κληρονόμων παραπεμπέσθω, κἂν μνήμη γέγονεν αὐτῶν κἂν μή· ὃ γὰρ τοῖς πρωτοτύποις εἰσετέτακτο, δυνατὸν καὶ τοὺς κληρονόμους ποιῆσαι, καὶ οὐ χρὴ τῇ ἀκριβείᾳ τοσοῦτον προσέχειν: —[2] c. 13.

ΤΙΤΛΟΣ ς', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΓ'

περὶ συναλλάγματος παρεντεθείσης ἐπερωτήσεως.

Ὁ ἄνηβος χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου
α'. ἐπερωτηθεὶς οὐ κρατεῖται: — c. 1. C. VIII, 38.

Τὰ συνοικέσια ἐλεύθερα θέλουσιν εἶναι, ὅθεν
β'. εἴτε σύμφωνον εἴτε ἐπερώτησις γένηται ὥστε μὴ ἐξεῖναι διαζύγιον πέμπειν, ἀνίσχυρά ἐστιν. c. 2.

Ἐὰν συμφωνήσωσί τινες ὥστε τὸν προτελευ-
δ'. τῶντα τῷ ἑτέρῳ διδόναι τὴν οὐσίαν τὴν ἰδίαν, ἄχρηστον τὸ γεγονὸς ὡς κατὰ τῶν καλῶν τρόπων ὄν· οὔτε γὰρ σύμφωνον οὔτε ἐπερώτησις οὕτω γενομένη ἰσχύει: —[3] c. 4 ib.

[1] habet Syn. [2] fere isdem verbis Syn. [3] habet Syn.

stipulatio et de fideiussione et de damno infecto, aut communes, sicuti de in iudicio sistendo. Omnis autem stipulatio per naturam suam cautionalis est, quoniam securitatem parit.

fr. 1 pr. — § 4. D. 46, 5.

Praetoriae stipulationes fideiussiones requirunt, non vero pignera, neque argentum aut aurum ut praebeantur in vicem cautionis. fr. 7.

Si praetor in certum tempus finierit satisdationem et postea in ulteriorem diem eam protraxerit, ii qui ex priore stipulatione tenentur exceptionem habent. fr. 10.

In stipulationibus „quanti ea res erit" melius est certam inducere quantitatem, difficilis enim est eius quod interest demonstratio. fr. 11.

TITULUS V, LIBRI XLIII

l. VIII. Cod. ti. 37.

de eo, cuius de proprietate litigatur.

Potest pater pro filia in potestate stipulari et exercere actionem. c. 2. C. 8, 37.

Recte mulier a viro stipulatur, ut liceat sibi cum morietur dimidium dotis cui voluerit relinquere. c. 3.

Non perpetuo quis ex nuda promissione tenetur: igitur si promiserit „nisi fecero, poenam dabo" et transgressus fuerit promissionem, poenam dabit. c. 5.

Sciendum est omnem stipulationem, sive in dando sive in faciendo consistat, sive mixta sit, et heredibus et adversus heredes transmitti, sive mentio facta sit eorum sive non sit: quod enim auctoribus impositum est possunt et heredes facere neque oportet suptilitati tantum indulgere. c. 13.

TITULUS VI, LIBRI XLIII

de contractu insertae stipulatione.

Impubes qui sine tutoris auctoritate promisit non tenetur. c. 1. C. VIII, 38.

Matrimonia libera esse debent, ideoque sive pactum sive stipulatio facta sit, quominus liceat repudium mittere, inutilis est. c. 2.

Si pacti fuerint quidam, ut is qui antea fuerit mortuus alteri det bona propria, inutile est quod actum est utpote contra bonos mores. neque enim pactum neque stipulatio eiusmodi valet. c. 4.

π ληγάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων δίδοσθαι.

Ληγάτον ἐστὶ δωρεὰ ἐν διαθήκῃ καταλειφθεῖσα.[1] fr. 36. D. 31.

Ὁ ἔχων τοῦ διατίθεσθαι ἐξουσίαν δύναται καταλείπειν ληγάτον.[2] fr. 2. D. 30.

Οὐχ ἡ περὶ τὸ ὄνομα πλάνη, ἀλλ' ἡ περὶ τὸ αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ ληγάτον ἀκυροῖ. fr. 4 pr.

Εἰ δὲ καί τις ἐσθῆτα ληγατεῦσαι θέλων ληγατεύσῃ οἰκοσκευὴν, ἄχρηστον τὸ ληγάτον, ὥσπερ ἐὰν νομίσῃ τῷ ὀνόματι τοῦ χρυσοῦ περιέχεσθαι ἤλεκτρον ἢ χαλκοχρυσίον, ἢ τῷ ὀνόματι τῆς ἐσθῆτος ἄργυρον· τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα τῶν πραγμάτων οὐκ ἐναλλάσσονται τὰ δὲ τῶν ἀνων ἐναλλάσσονται.[3] ibid.

ε'. *Ἐπιλογῆς ληγατευθείσης, ἅπαξ ἐπιλέγεσθαι δυνατόν.*[4] fr. 5 pr.

ϑ'. *Τὰ παρὰ τοῖς πολεμίοις καλῶς ληγατεύεται καὶ τῇ ἐπανόδῳ βεβαιοῦνται.* fr. 9.

ι'. *Ὑπεξούσιος οὔτε πρὸ τοῦ κληρονομῆσαι οὔτε παρὰ κέλευσιν τοῦ πρς ἐπιλέγεσθαι δύναται.* fr. 10.

Ἡ μεταγενεστέρα γραφὴ ἐν τοῖς ληγάτοις ἐστὶ βεβαιοτέρα· δυνάμεθα γὰρ τὰ προλαβόντα — — εἰ δὲ τὸ αὐτὸ ὑπὸ διαφόρους αἱρέσεις ἀφαιρεθῇ, τῇ ὑστέρᾳ προσέχομεν. fr. 12. § 3.

Ἐὰν ῥητὸν ποσὸν ληγατεύσω ταῖς θυγατράσι μου ἐννοήσας καὶ περὶ κυοφορουμένης, μὴ τικτομένης αὐτῆς, τὸ πᾶν αἱ ἐν φύσει λαμβάνουσιν. fr. 15. § 1.

fol. 48ᵛ.

ιδ'. *Ἐὰν πρᾶγμα ἡνωμένως δύο τισὶ ληγατευθῇ, ὧν ὁ εἷς οὐκ ἦν ἐν φύσει, μόνον τὸ ἥμισυ ὁ περιὼν λαμβάνει.*[5] fr. 16 pr.

ις'. *Ἐὰν πολλοῖς ληγατευθῇ καὶ μὴ λεχθῇ μέρος, ἐξ ἴσου λαμβάνουσιν.*[6] fr. 19. § 2.

ιζ'. *Ἐὰν ἔχων δύο δούλους ληγατεύσῃ τὸν ἕνα καὶ μὴ δηλοῦται ποῖον, ὁ ληγατάριος ἔχει τὴν ἐπιλογήν.*[7] fr. 20.

κ'. *Ἐὰν μέρος οὐσίας ληγατευθῇ, χωρὶς καρπῶν δίδοται, εἰ μὴ ὑπέρθεσιν ὁ κληρονόμος ἐποίησεν.* fr. 23.

[1] habet Syn. [2] fere isdem verbis Attaliata 39, 1. [3] paucis omissis exhibet Tipuc. [4] habet Syn., quae l. δύναται. [5] habet Syn. [6] habet Syn. [7] habet Syn.

de legatis et de iis quae dari fidei commissa sunt.

Legatum est donatio testamento relicta. fr. 36. D. 31.

Qui habet testamenti faciendi potestatem potest relinquere legatum. fr. 2. D. 30.

Non error circa nomen, sed circa ipsum corpus legatum infirmat. fr. 4.

Si quis vestem legaturus suppellectilem legaverit, inutile est legatum, veluti si appellatione auri putaverit contineri electrum vel aurichalcum et appellatione vestis argentum; nomina enim rerum non mutantur, hominum autem mutantur. ibid.

Electione legata semel eligi potest. fr. 5 pr.

Ea quae apud hostes sunt recte legantur et postliminio confirmantur. fr. 9.

Filiusfamilias neque ante aditionem neque praeter iussum patris eligere potest. fr. 10.

Posterior scriptura in legatis magis valet; possumus enim priora — — si idem vero sub diversas condiciones ademptum sit, posteriorem inspicimus. fr. 12. § 3.

Si certam quantitatem legavero filiabus meis cogitans et de ea quae in utero est, si haec nata non fuerit, totam superstites accipiunt. fr. 15. § 1.

Si res coniunctim duobus legata fuerit, quorum unus non erat in rerum natura, solum dimidium superstes accipit. fr. 16 pr.

Si pluribus legatum fuerit neque pars dicta sit, ex aequo accipiunt. fr. 19. § 2.

Si duos servos habens quis unum legaverit et utrum non apparet, legatarius electionem habet. fr. 20.

Si pars substantiae legata sit, sine fructibus datur, nisi moram heres fecerit. fr. 23.

Καὶ τὸ μήπω ὂν ἐν φύσει καλῶς ληγατεύεται, ὡς τὸ γεννησόμενον ἀπὸ τῆσδε τῆς δούλης ἢ οἱ γεννησόμενοι καρποὶ ἢ ἡ ἐσομένη [γονὴ] τῶν θρεμμάτων. fr. 24 pr.

Et quod nondum in rerum natura est recte legatur, veluti id quod nascetur ex hac ancilla vel futuri fructus vel [foetus] futuri pecorum. fr. 24 pr.

Ἀχρήστως τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, ἣν ἔχω, ληγατεύω, εἰ μὴ τὴν δεσποτείαν ἐπικτήσωμαι. fr. 24. § 1.

Inutiliter lego usumfructum quem habeo, nisi proprietatem quaesiero. fr. 24. § 1.

Δῆλον πρᾶγμα ἐὰν ληγατευθῇ καὶ ἀπόληται, ὁ ληγατάριος ζημιοῦται, εἰ μὴ δόλος καὶ ῥαθυμία τοῦ κληρονόμου γέγονεν ἢ ὑπέρθεσις εἰς τὸ μὴ δοθῆναι ἔνθα ἦν.[1] fr. 26. § 1.

Certa res si legata fuerit et perierit, legatarius damnum sentit, nisi dolus aut neglegentia heredis intervenerit aut mora, ut non daretur ubi fuerat. fr. 26. § 1.

Ἐὰν μέρος οὐσίας ληγατευθῇ, ἐπιλογὴν ὁ κληρονόμος ἔχει ἢ τὸ μέρος τῶν πραγμάτων δοῦναι ἢ τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν· τῶν μέντοι ἀδιαιρέτων καὶ δυσδιαιρέτων πάντων τὸ τίμημα δίδωσιν.[2] fr. 26. § 2.

Si pars hereditatis fuerit legata, electionem heres habet, utrum partem rerum det an earum aestimationem. Earum vero, quae dividi non possunt aut difficiliter possunt, omnium aestimationem dat. fr. 26. § 2.

Δυνατόν ἐστι καὶ δι' ἑνὸς πράγματος ἢ καὶ πλειόνων πληρωθῆναι τὸ ληγατευθὲν μέρος ἢ συναινοῦντος τοῦ ληγαταρίου ἢ τοῦ δικαστοῦ αὐθεντοῦντος, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ ὁ ληγατάριος ἀπὸ ἑκάστου τὸ ἥμισυ ἐκδικεῖν. fr. 27.

Potest et per singulam rem vel per plures impleri portio legata vel consensu legatarii vel auctoritate iudicis, ne cogatur legatarius ex quaque re dimidium vindicare. fr. 27.

Καὶ τὸ ὑπὸ παραγραφὴν χρεωστούμενόν μοι καὶ τὸ πραιτώριον καὶ τὸ ἐξ ἐπερωτήσεως καλῶς ληγατεύεταί μοι καὶ οὐ μειοῦται τῷ φαλκιδίῳ. fr. 28.

Et id quod sub exceptionem debetur mihi et honorarium debitum et debitum ex stipulatu recte mihi legatur neque minuitur falcidia. fr. 28.

κς'. *Εἰ δὲ μήτε ἐν τρόπῳ μήτε ἐν χρόνῳ μήτε ἐν αἱρέσει μήτε ἐν τόπῳ ὑπέρθεσιν εἶχεν, ἀχρήστως ληγατεύεται.* fr. 29.

Si neque modo neque tempore neque condicione neque loco moram habebat [id quod debetur], inutiliter legatur. fr. 29.

Ἐὰν πολλοὺς ἔχων πέτρους ληγατεύσω σοι πέτρον καὶ μὴ δηλοῦται ποῖον, ὁ κληρονόμος ἔχει τὴν ἐπιλογήν.[3] fr. 32. § 1.

Si plures habens Petros [servos], tibi Petrum legavero neque apparet quem, heres habet electionem. fr. 32. § 1.

κθ'. *Ἐὰν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δύο τισὶ συνεζευγμένως ληγατευθῇ, εἰ καὶ ὁ μὲν κινεῖ τὴν τῶν πραγμάτων ἀπαιτητικὴν ἀγωγὴν, ὁ δὲ τὴν ἐκ διαθήκης βοήθειαν, ἀνὰ ἥμισυ λαμβάνουσι. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ διεζευγμένων εἰ μὴ δειχθῇ ὡς ὁ διαθέμενος ἀφελόμενος αὐτὸ ἀπὸ τοῦ πρώτου τὸ πᾶν ἠθέλησεν δοθῆναι τῷ δευτέρῳ ἢ ἐξ ὁλοκλήρου ἑκάστῳ διὰ τῆς γραφῆς ἀποδείκνυται τὸ δοθέν· τότε γὰρ τῷ μὲν τὸ πρᾶγμα, τῷ δὲ τὸ τίμημα δίδοται καὶ ὁ*

Si eadem res duobus coniunctim legata fuerit et alter intendit rerum vindicatoriam actionem, alter vero ex testamento remedium [adhibet], singuli dimidiam accipiunt. Idem et si disiunctim, nisi probetur testatorem legatum a priore adimere, et alteri dari universum voluisse, aut in solidum singulis per scripturam datum ostendatur; tunc enim alteri res, alteri aestimatio datur et qui prior litem contestatur antea electionem habet utram velit

fol. 47r. *προκαταρξάμενος πρῶτος τὴν ἐπιλογὴν ἔχει ποῖον βούλεται λαβεῖν· ἐπειδὰν δὲ ἐπιλέξηται, οὐ μεταβαίνει πρὸς τὸν ἕτερον.* fr. 33. D. 30.

accipere; postquam vero elegerit, non transit ad alterum. fr. 33. D. 30.

λ'. *Ἔνθα δὲ μεταγαγεῖν αὐτὸ ἠθέλησεν, ὁ πρῶτος οὐδὲν λαμβάνει κἂν μὴ δύναται συνίστασθαι τὸ ληγάτον εἰς πρόσωπον τοῦ δευτέρου: —* fr. 34 pr.

Ubi vero transferre id voluit (testator), prior nihil accipit, quamvis non possit in alterius persona legatum consistere. fr. 34 pr.

Ἐὰν οἱ μὲν συνεζευγμένοι εἰσὶν, οἱ δὲ διεζευγμένοι, πρόσωπον ἑνὸς ἐπέχουσιν οἱ συνεζευγμένοι.[4] fr. 34 pr.

Sin vero quidam coniuncti sint, quidam disiuncti, personam unius sustinent coniuncti. fr. 34 pr.

---

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] habet Syn.

Ἐὰν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πολλάκις μοι ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ληγατευθῇ, ἅπαξ μόνον ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὴν ἀποτίμησιν λαμβάνω. εἰ δὲ ἐν διαφόροις διαθήκαις, ἀπὸ μὲν τῆς μιᾶς τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ δὲ τῆς ἄλλης τὸ τίμημα λαμβάνω.[1] fr. 34. § 1. 2.

Si eadem res saepius mihi in eodem testamento legata fuerit, semel tantum vel rem vel aestimationem accipio. Si vero in diversis testamentis, ex uno rem, ex altero aestimationem accipio. fr. 34. § 1. 2.

Εἰ δέ τι τῶν σταθμωμένων ἀριθμουμένων μετρουμένων ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ληγατευθῇ μοι πολλάκις, λήψομαι αὐτὸ πολλάκις, εἰ ὁ διαθέμενος τοῦτο ἠθέλησεν. [fr. 34. § 3.] εἰ μὴ ἄρα τὰ ἐν ἄρκλᾳ κείμενα ἑκατὸν νομμ[ι] ληγατευθῇ μοι πολλάκις· ταῦτα γὰρ ἐοίκασι δήλῳ πράγματι: — fr. 34. § 4.

Et si quid eorum quae pondere numero mensura continentur in eodem testamento legatum mihi fuerit saepius, saepius id accipiam, si quidem testator hoc voluerit: [fr. 34. § 3.] nisi forte positi in arca centum solidi legati mihi fuerint saepius: nam isti similes sunt certae rei. fr. 34. § 4.

Ἐὰν δύο τισὶ ληγατευθῇ πρᾶγμα, ὧν ὁ εἷς κληρονόμος ἐστὶν, οὐ καλῶς αὐτῷ ἀφ' ἑαυτοῦ ληγατεύεται, ἀλλὰ τοῦτο τῷ συλληγαταρίῳ ἁρμόζει. εἰ γὰρ καὶ δυσὶ κληρονόμοις γραφεῖσι, τῷ μὲν εἰς οὐγκίας ἕνδεκα, τῷ δὲ εἰς μίαν, ληγατευθῇ πρᾶγμα, ὁ μὲν εἰς τὰς ἕνδεκα οὐγκίας κληρονομῶν ἕνδεκα οὐγκίας ἕξει τοῦ ληγάτου, ὁ δὲ ἕτερος μίαν. εἰ δὲ ληγατάριος γένηται κληρονόμος ἑνὸς τῶν κληρονόμων, ἀμείωτον ἕξει τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ: —[2] fr. 34. § 13.

Si duobus quibusdam res sit legata, quorum alter heres sit, non recte ei a semetipso legatur, sed hoc (i. e. pars quae ei a semetipso legatur) collegatario pertinet. nam si duobus heredibus scriptis, altero ex unciis undecim, altero ex una uncia (scripto) res legetur, qui ex undecim unciis heres est ex undecim unciis habebit legatum, alter vero ex una (uncia). Quod si legatarius fiat heres alterius heredis imminutam habebit rem sibi legatam:— fr. 34. § 13.

Καλῶς ληγατεύω σοι ἀγρὸν ἐπὶ τὸ μέρος αὐτοῦ σχεῖν καὶ τὸ μέρος γὰρ τοῦ ἀγροῦ ἀγρὸς λέγεται: — fr. 34. § 15.

Recte lego tibi fundum ut eius partem habeas, pars enim fundi fundus dicitur. fr. 34. § 15.

λβ'. Ἐὰν ἐληγάτευσά σοι τοὺς ὑφάντας πάντας χωρὶς ὧν ἂν ἑτέρῳ ληγατεύσω, καὶ πέτρῳ τοὺς οἰκογενεῖς πάντας χωρὶς ὧν ἑτέρῳ ληγατεύσω, τοὺς ἅπαντας εὑρισκομένους ὑφάντας καὶ οἰκογενεῖς κοινῶς λαμβάνεται ὥσπερ ..... εἰ δὲ τοὺς ὑφάντας χωρὶς τῶν οἰκογενῶν ληγατεύω εἶτα καὶ τοὺς οἰκογενεῖς χωρὶς τῶν ὑφάντων, τοὺς ἅμα ὑφάντας καὶ οἰκογενεῖς οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἕξει: — fr. 36 pr. § 1.

Si legavero tibi textores omnes praeter eos quos alii legavero et Petro vernas omnes praeter eos quos alii legavero, omnes qui inveniantur textores simul et vernae communiter adquirit, sicuti . . . Si vero textores praeter vernas legavero et deinceps vernas praeter textores, eos qui simul textores sint atque vernae neuter nostrum habebit. fr. 36 pr. § 1.

Ἐὰν ληγατευθῇ δοῦλος δύο τισὶ καὶ τῷ ἑνὶ δώσει αὐτὸν ὁ κληρονόμος, εἶτα πρὶν ἢ ἐναχθῇ παρὰ τοῦ ἄλλου ἀποθάνῃ ὁ δοῦλος, οὐκ ἐνέχεται: — fr. 36. § 3.

Si legatus fuerit servus duobus et uni dederit eum heres et deinceps antequam conveniretur mortuus fuerit servus, non tenetur. fr. 36. § 3.

λγ'. Δούλου γενικῶς ληγατευθέντος, οὔτε ὁ κάλλιστος οὔτε ὁ χείριστος δίδοται· οὔτε γὰρ δύναται τὸν διοικητὴν ἐπιλέξασθαι.[3] fr. 37 pr.

Servo generaliter legato, neque optimus neque pessimus datur: neque enim potest [legatarius] actorem eligere. fr. 37 pr.

fol. 47v. Ἐὰν περὶ δήλου ἀγροῦ ἐνενόησεν ὁ διαθέμενος καὶ οὐ δηλοῦται δὲ ποίου, ἢ ἐὰν δίσκον ληγατεύσῃ καὶ μὴ δηλοῦται ποῖον, ὁ κληρονόμος ὃν θέλει δίδωσιν. fr. 31. § 1. D. 30.

Si de certo fundo cogitavit testator et non apparet de quo, vel cui lancem legaverit et non apparet qualem, heres quem vult dat. fr. 37. § 1. D. 30.

---

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn.

λδ'. Ὁ ληγατάριος οὐ δύναται μέρος καταδέχεσθαι καὶ μέρος παραιτεῖσθαι· τῶν δὲ κληρονόμων αὐτοῦ ὁ μὲν δύναται καταδέξασθαι τὸ ἴδιον μέρος, ὁ δὲ παραιτήσασθαι.[1] fr. 38 pr.

Legatarius non potest partem accipere et partem repellere; heredum vero eius alter potest accipere portionem suam, alter vero repellere. fr. 38 pr.

Ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς δοῦλος ᾖ ἐν φυγῇ ἢ μακρὰν ἄπεστιν, ὁ κληρονόμος ἰδίοις αὐτὸν ἀναζητεῖ δαπανήμασιν.[2] fr. 39 pr.

Si legatus servus in fuga sit aut longe absit, heres eum propriis requirit sumptibus. fr. 39 pr.

Τοὺς καρποὺς δίδωσιν ὁ κληρονόμος οὐχ οὓς ἔλαβεν ἀλλ' οὓς ὁ ληγατάριος ἠδύνατο λαβεῖν. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑπηρεσιῶν δούλων καὶ μισθῶν ὑποζυγίων καὶ πλοίων καὶ ἐνοικίων· ἐπὶ δὲ τόκων ὁ δικαστὴς ἀκολουθεῖ τῷ ἔθει τοῦ κλίματος· μετὰ δὲ ὑπέρθεσιν καὶ μετὰ φθορὰν τοῦ ληγατευθέντος ἐπιγινώσκει ὁ κληρονόμος ὥσπερ ἐν τῇ ἐπερωτήσει μετὰ ὑπέρθεσιν· ἐὰν τὸ πρᾶγμα φθαρῇ δίδοται ἡ διατίμησις καὶ ὁ τοκετὸς τῆς ληγατευθείσης, δίδοται καὶ ὅσα ἠδύνατο προσπορισθῆναι διὰ τοῦ ληγατευθέντος, τυχὸν κληρονομία ἢ ληγάτον ἢ ἕτερόν τι.[3] fr. 39. § 1.

Fructus dat heres non quos percepit sed quos legatarius potuisset capere. idem et de operis servorum et mercedibus iumentorum et navium et pensionibus. circa vero usuras iudex sequitur morem regionis; post vero moram damnum quoque rei legatae sentit heres, sicuti et in stipulatione post moram. si res perierit, datur aestimatio et partus [ancillae] legatae, datur et quidquid potuerat adquiri propter rem legatam, forte hereditas vel legatum vel aliud quid. fr. 39. § 1.

Εἰ δὲ καὶ ἀλλότριον ἀγοράσας πρᾶγμα ληγατεύσεις μοι αὐτό, ἐκχωροῦμαι τὴν περὶ τῆς ἀγορασίας ἀγωγὴν ἐν ᾧ μήτε σοι μήτε τῷ κληρονόμῳ σου παραδοθῇ. fr. 39. § 3.

Et si rem alienam cum emissem legaveris mihi, ceditur mihi actio ex empto, si (res) neque tibi neque heredi tuo tradita sit. fr. 39. § 3.

Ἐὰν ἔχων ὁμωνύμους δύο ἀγροὺς ληγατεύσω τὸν ἕνα καὶ μὴ δηλοῦται ποῖον, ὁ ἥττων δίδοται· εἰ μὴ τὴν ἐναντίαν μου γνώμην δείξει ὁ ληγατάριος.[4] fr. 39. § 6.

Si habens duos eiusdem nominis fundos unum legavero et non apparet utrum, minor datur, nisi contrariam meam voluntatem ostenderit legatarius. fr. 39. § 6.

λε'. Ἐὰν ἀλλότριον πρᾶγμα ληγατευθῇ μοι, οὗτινος τὴν κτῆσιν οὐκ ἔχω οὔτε δύναμαι αὐτὸ νεμηθῆναι, τὸ τίμημα λαμβάνω.[5] fr. 40.

Si aliena res legatur mihi, cuius commercium non habeo, neque possum eam possidere, aestimationem accipio. fr. 40.

Ἐὰν ἀγνοῶν ληγατευθῆναί μοι πρᾶγμα ληγατεύσω σοι αὐτὸ καὶ γνοὺς ὕστερον καταδέξωμαι τὸ ληγάτον, ἔρρωται. fr. 44. § 1.

Si ignorans legatam mihi rem esse tibi eam legavero, et sciens deinceps legatum accepero, valet [legatum]. fr. 44. § 1.

Ἐὰν ληγατευθῇ μοι γραμματεῖον, οὐ μόνος ὁ χάρτης, ἀλλὰ καὶ τὸ χρέος ἐληγατεύθη — — τῶν πιπρασκομένων γραμματείων καὶ ἐκχωροῦμαι τὰς ἀγωγάς: — fr. 44. § 5.

Si legatum mihi fuerit nomen, non solum charta, sed etiam creditum legatum est — — in venditis instrumentis et actiones mihi ceduntur. fr. 44. § 5.

Ἐὰν ὁ ληγατευθεὶς δοῦλος ἐξ ἀμελείας τοῦ κληρονόμου μὴ φαίνηται, δίδωσι τὴν τιμὴν αὐτοῦ· εἰ δὲ χωρὶς ἀμελείας, ἀσφαλίζεται ὡς ἐὰν ἐπιλάβηται αὐτόν, δίδωσιν αὐτὸν ἢ τὸ τίμημα. τὸ αὐτὸ κἂν εἰ αἰχμάλωτος ὁ δοῦλος ἐγένετο. [fr. 47. § 2.] εἰ δὲ ληγατευθῇ πέτρος ἢ παῦλος καὶ ὁ εἷς φυγῇ ἢ ἀποθάνῃ ἢ αἰχμαλωτισθῇ, δίδωσι τὸν παρόντα ἢ τὴν τιμὴν τοῦ ἑτέρου· εἰ δὲ οἱ δύο φυγῶσιν, ἀσφα

Si legatus servus ex neglegentia heredis non adsit, dat eius aestimationem; si vero sine [eius] neglegentia, cavet ut cum ceperit eum, ipsum vel aestimationem praestet. idem etiam si captus ab hostibus servus fuerit. si legatus fuerit Petrus vel Paulus et alter fugerit aut mortuus aut captus sit, dat [heres] praesentem aut aestimationem alterius: quod sit ambo fugerint, ca-

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] similibus verbis Syn. [4] habet Syn. [5] habet Syn.

fol. 86r. periit unum fol.

ἐὰν δίκαιον κρίνῃ· τὰ γὰρ τοιαῦτα πρὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ φέρεται δοκιμασίαν: —
fr. 75 pr. D. 30.

si iustum putaverit; eiusmodi enim in boni viri feruntur arbitratum. fr. 75 pr. D. 30.

Ἐὰν ληγατεύσω σοι τὰ δέκα νομμ^{r}. ἅτινα χρεωστεῖ μοι πέτρος καὶ εὑρεθῇ μηδὲν χρεωστῶν, ἄχρηστον τὸ ληγάτον· εἰ δὲ καὶ χρεωστοῦντα αὐτὸν ἀπήτησα, σβέννυται· εἰ δὲ χρεωστεῖ, μόνας τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρεῖ σοι ὁ κληρονόμος. εἰ δὲ ληγατεύσω σοι οὕτως· ληγατεύω τῷδε ἅτινα χρεωστῶ αὐτῷ, καίτοι μηδὲν χρεωστῶν, εἰ μὲν μὴ προσέθηκα ποσὸν, ἄχρηστον τὸ[1] ληγάτον· εἰ δὲ εἶπον „τόσα νομμ^{r}“, ἔρρωται. τοῦτο γὰρ καὶ[2] ἐπὶ προικὸς ληγατευομένης κρατεῖ: —[3]
fr. 75. § 1. 2.

Si legavero tibi eos decem solidos, quos debet mihi Petrus et inventus fuerit nihil debens, inutile [est] legatum; si vero cum et deberet ab eo petiero, extinguitur. sed si debet, solas actiones cedit tibi heres. si vero legavero tibi sic: lego huic quae debeo ei, quamvis nihil debens, si quidem non addidi quantitatem, inutile [est] legatum: si vero dixi „tantos solidos“, valet. hoc enim et circa dotem legatam viget. fr. 75. § 1. 2.

ξη'. Καλῶς ληγατεύω σοι ὅπερ ἔχει μοί τις ἐν παραθήκῃ καὶ παρὰ τοῦ χρεωστοῦ μου τὸ παρ' αὐτοῦ ἐποφειλόμενόν μοι καὶ ἐναγόμενος παρὰ τοῦ κληρονόμου ἔχει δόλου παραγραφήν:— fr. 77.

Recte lego id quod mihi habet quis in depositio et a debitore meo id quod ab eo debetur mihi et conventus ab herede habet doli exceptionem. fr. 77.

ξθ'. Τότε ὁ ληγατάριος βαρούμενος ληγάτῳ ἐνέχεται, ὅτε τὸ ληγάτον εἰς αὐτὸν περιέλθῃ: —
fr. 78.

Tunc legatarius legato oneratus tenetur, cum legatum ad eum perveniat. fr. 78.

ο'. Ἐὰν πέτρῳ καὶ παύλῳ εἴπω δοθῆναι δέκα νομμ^{r}, ἄνα δέκα λαμβάνουσιν. fr. 79.

Si Petro et Paulo dixero dari decem solidos, singuli decem capiunt. fr. 79.

Ἔχων τις οὐσίαν τριακοσίων νομμ^{r} ἐληγάτευσε πέτρῳ τριάκοντα, παύλῳ εἴκοσι, ἰωάννῃ δέκα· ἕκαστος αὐτῶν τὸ ἥμισυ τῶν ληγατευθέντων αὐτῷ λαμβάνει παρὰ τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ μοῖραν τοῦ φαλκιδίου: — fr. 80.

Habens quidam substantiam triginta solidorum legavit Petro triginta, Paulo viginti, Ioanni decem: singuli eorum dimidium eorum quae ipsis legata sunt capit secundum rationem suae portionis falcidiae. fr. 80.

Ἐὰν ὁμολογήσω ὑπὲρ προικὸς τῆς θυγατρός μου ἑκατον νομμ^{r} καὶ ληγατεύσω αὐτῇ τὰ ἑκατον, οὐ δύναται καὶ αὐτὴ καὶ ὁ γαμβρὸς ἄνα ἑκατον ἀπαιτεῖν, ἀλλά συμφωνείτωσαν ποίαν ἀγωγὴν θέλουσι κινῆσαι: —[4] fr. 84. § 6.

Si promisero pro dote filiae meae centum solidos (dari) et legavero ei centum solidos, non possunt tam ipsa quam gener singuli petere centum; sed conveniant qualem actionem exercere velint. fr. 84. § 6.

Ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευτῆς μου δούλων, λαμβάνεις καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ φυγόντας καὶ τοὺς ἐν τῇ φυγῇ τεχθέντας ἐξ αὐτῶν: — fr. 84. § 10.

Si legavero tibi fundum cum servis, qui in eo erunt tempore mortis meae, accipis et eos qui ab eo fugerunt et eos qui in fuga ab iis nati sunt. fr. 84. § 10.

Ἐὰν ληγατεύσω σοι πέτρον ἢ παῦλον ὃν θελήσῃς καὶ περιὼν δωρήσωμαί τινι τὸν ἕνα, ἀπαιτεῖς τὸν ἄλλον: — fr. 84. § 11.

Si legavero tibi Petrum aut Paulum utrum volueris et supervivens donavero tibi alterum, alterum petis. fr. 84. § 11.

Ἐὰν εἴπω· „πέτρῳ καὶ παύλῳ ἕνα δοῦλον ληγατεύω,“ οὐ συντρέχουσιν ἀλλήλοις εἰς τὸν αὐτὸν δοῦλον: — fr. 84. § 12.

Si dixero: Petro et Paulo unum servum lego, non concurrunt invicem in eundem servum. fr. 84. § 12.

οα'. Ἐὰν δύο τισὶ συνεζευγμένως ληγατευθῇ ἀγρὸς καὶ ὁ εἷς λάβῃ τὸ τίμημα τοῦ ἡμίσεως, ὁ ἄλλος πλέον τοῦ ἡμίσεως τοῦ ἀγροῦ ἀπαιτεῖν οὐ δύναται: — fr. 85.

Si duobus coniunctim fundus legatus sit et alter acceperit aestimationem partis dimidiae, alter plus quam dimidiam partem fundi petere non potest. fr. 85.

---

[1] de Syn. [2] de Syn. [3] habet Syn. [4] similiter ex scholiis Bas. F. Hb.

Ἐὰν δὲ τὸν δοῦλον ὃν ἠνεχύρασά σοι ἄλλος ληγατεύσῃ μοι, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐλευθερῶσαι αὐτὸν τῆς ὑποθήκης: — fr. 86 pr.

Si servum quem tibi obligavero alter mihi legaverit, cogitur heres eius eum ab hypotheca liberare. fr. 86 pr.

Ἐὰν ληγατεύσω σοι χρήματα καὶ ἀξιώσω σε
fol. 38ᵛ. δοῦλον ἀλλότριον ἐλευθερῶσαι καὶ ἢ ἀπέθανεν ἢ ὁ δεσπότης αὐτὸν οὐ πιπράσκῃ, κερδαίνεις τὸ ληγάτον: —[1] fr. 92. § 1. D. 30.

Si tibi pecuniam legavero et rogavero te servum alienum manumittere et vel mortuus sit vel dominus eum non vendat, lucro tibi cedit legatum. fr. 92. § 1. D. 30.

Ὁ παρὰ τοῖς πολεμίοις δοῦλος καλῶς ληγατεύεται διὰ τὴν ὑποστροφὴν καὶ γράφεται κληρονόμος: — fr. 98.

Servus qui apud hostes est recte legatur propter postliminium et scribitur heres. fr. 98.

πθ'. Ἐκεῖνα δοκεῖ εἰς βλάβην τοῦ νόμου δίδοσθαι ἀνίσχυρα, ὅσα μήτε ἐν διαθήκῃ μήτε ἐν κωδικέλλοις δοθῇ, ἀλλ' ἐν ἰδιαζούσῃ ἀσφαλείᾳ ἢ ἰδιοχείρῳ ὁμολογήσει δοῦναι τῷ μὴ δεκτικῷ: —[2] fr. 103.

Ea videntur in fraudem legis dari inutiliter, quaecunque neque in testamento neque in codicillis dantur, sed in privata cautione aut chirographo pollicitus sit quis dare ei, qui capere nequit. fr. 103.

ρ'δ'. Ἐὰν ζῶντος τοῦ διαθεμένου φύγῃ ὁ ληγατευθεὶς δοῦλος, κινδύνῳ καὶ δαπανήμασι τοῦ ληγαταρίου ἐπανέρχεται· τὸ γὰρ ληγατευθὲν ἔνθα ἐαθῇ ὑπὸ τοῦ διαθεμένου δίδωσιν ὁ κληρονόμος: —[3] fr. 108 pr.

Si vivo testatore fugerit legatus servus, periculo et sumptibus legatarii redit; nam id quod legatur ubi relictum est a testatore heres dat. fr. 108 pr.

Ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου δανεῖσαί σοι ἑκατὸν νομμ[ι] καὶ ὁρίσω τόκους ἐλαφροὺς, ὅλον τὸ ληγάτον ἔρρωται: — fr. 108. § 15.

Si rogavero heredem meum mutuos tibi dare centum solidos et constituero usuras leves, totum legatum valet. fr. 108. § 15.

ρ'ε'. Ἐὰν ἀξιωθῇ ὁ κληρονόμος δοῦναί μοι δν βούλεται δοῦλον, οὐκ ὀφείλει δοῦναι τὸν χείριστον· ἐὰν οὖν ἐν εἰδήσει κλέπτην μοι δώσῃ δοῦλον καὶ ὑποστῶ παρ' αὐτοῦ κλοπὴν, ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ καὶ ἀναγκάζεται ἄλλον δοῦναι καὶ τοῦτον ὡς εἰς τὴν ζημίαν ἐᾶσαί μοι: —[4] fr. 110.

Si rogatus sit heres dare mihi quem velit servum, non debet dare pessimum; si igitur scienter servum furem mihi dederit et passus fuero furtum ab eo, convenitur de dolo actione et cogitur alium dare et hunc mihi relinquere in damni reparationen. fr. 110.

ρ'ς'. Ἐὰν καὶ μέρους τῆς διοικήσεως ἑαυτὸν ὁ ἐπίτροπος ἐπικουφίσῃ, τυχὸν τῶν ἐν ἐπαρχίᾳ πραγμάτων, ἐκπίπτει παντὸς τοῦ ληγατευθέντος αὐτῷ: — fr. 111.

Si et partis [tantum] administrationis se tutor levaverit, veluti rerum quae in provincia sunt, decidit omnibus quae ei legata sunt. fr. 111.

ρ'ζ'. Τοὺς ἡνωμένους τῇ γῇ ἐνοίκους ἀχρήστως τις ληγατεύει· εἰ δὲ ἠβουλήθη ὁ διαθέμενος, δίδοται ἡ τιμὴ αὐτῶν: — fr. 112 pr.

Colonos terrae iunctos inutiliter quis [separatim] legat; si vero voluerit testator, datur eorum aestimatio. fr. 112 pr.

Ὅσα τις ἐν διαθήκῃ ἐπιτρέψῃ γίνεσθαι παρὰ τοὺς νόμους ἢ τοὺς ἀγαθοὺς τρόπους οὐκ ἔρρωται, ὥσπερ οὔτε παρὰ τὸν νόμον ὅρκος ἐγγραφόμενος: — fr. 112. § 3. 4.

Quaecumque quis in testamento iusserit fieri contra leges vel bonos mores, non valent, sicuti neque contra leges iusiurandum scriptum. fr. 112. § 3. 4.

Ἡ περὶ τὴν πολυτελῆ δαπάνην ταφῆς γνώμη τοῦ διαθεμένου οὐκ ἔρρωται: — fr. 113. § 5.

Testatoris voluntas circa varias sepulturae impensas non valet. fr. 113. § 5.

Οὐ καλῶς οἶκος ἐπὶ τῷ καταλυθῆναι ληγατεύεται: —[5] fr. 115. § 9.

Non recte domus ut destruatur legatur. fr. 115. § 9.

Παίδων καταλειφθέντων, κἂν μὴ κληρονομήσωσι τοῦ πατρὸς, σβέννυται ἡ τῆς ἀπαιδίας αἵρεσις: — fr. 115. § 13.

Filiis relictis, etiam si patri heredes non fuerint, extinguitur condicio „si sine liberis decesserit“. fr. 115. § 13.

---

[1] habet Syn. [2] ex scholiis Bas. F. Hb. [3] habet Syn. [4] habet Syn. [5] habet Syn.

Ἐὰν πάντες οἱ ληγατάριοι συναινέσωσι τῇ ἐκποιήσει τοῦ ληγάτου, οὐκ ἀπαιτοῦσιν αὐτό: — fr. 120. § 1.

Si omnes legatarii alienationi rei legatae consenserint, non petunt eam. fr. 120. § 1.

ρς'. *Καλῶς ταῖς πόλεσιν εἰς κόσμον καὶ εἰς τιμὴν ληγατεύεται· εἰς κόσμον, ὡς ἡ ἐπὶ ἀνανεώσεως τόπου· εἰς τιμὴν, ὡς τὸ ἐπιτελεῖσθαι θεὰν ἢ εἰς διανομὴν τῶν πολιτῶν ἢ εὐωχίαν ἢ εἰς ἀποτροφὴν ἀσθενούντων παίδων ἢ γερόντων*: — fr. 122 pr.

Recte civitatibus ad ornatum et ad honorem legatur; ad ornatum, sicuti ad loci renovationem; ad honorem, ut compleatur spectaculum vel ad distributionem inter cives vel epulum vel alimenta infirmorum puerorum aut senum. fr. 122 pr.

ρζ'. *Εἰ μὲν εἰπὼν τὰ τῶν κληρονόμων ὀνόματα ληγατεύσω παρ' αὐτῶν, ἐξ ἴσου χρεωστοῦσιν· εἰ δὲ μὴ, πρὸς ὃ κληρονομεῖ ἕκαστος*: —[1] fr. 124.

Si expressis heredum nominibus legavero ab eis, pariter debent: si non [expressis legavero], secundum partem hereditatis singuli [debent]. fr. 124.

Ἐάν τις παρανόμως ἀγάγηται τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν παρ' αὐτοῦ λα- [fr. 128.]

Si quis contra leges duxerit pupillam suam [fr. 128.]

fol. 76r. [folium unum periit] *πει πρὸς τὴν θυγατέρα μὴ ὀχληθῆναι περὶ τῆς προικὸς αὐτόν· ἔσται γὰρ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ σὰ καὶ τῶν τέκνων σου", καὶ μετὰ ταῦτα ληγατεύσῃ αὐτῷ μέχρις οὗ ζῇ ἕτερα, λήψεται ἡ θυγάτηρ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ ὡς ἀπὸ ληγάτου* — — — — — — — fr. 34. § 7. D. 31.

erga filiam non molestari eum de dote: erit enim post mortem eius tua et filiorum tuorum", et post haec legaverit ei alia quamdiu viveret, accipiet filia post mortem eius veluti ex legato — — — — — fr. 34. § 7. D. 31. [Titulus II.]

λς'. *Ὁ ἀχρήστως ἐλευθερωθεὶς ἐν διαθήκῃ καλῶς ἐν αὐτῇ ληγατεύεται· τότε γὰρ ἡ ἐλευθερία προτιμᾶται ὅτε ἔρρωται*: — fr. 37.

Qui inutiliter in testamento est manumissus recte in eodem legatur: tunc enim potior est libertas, cum valet. fr. 37.

μ'. *Εἰ μὲν ἐξωτικός τις ληγατευσῃ γυναικὶ τὴν αὐτῆς προῖκα κληρονόμον γράψας τὸν ἄνδρα αὐτῆς εἰπὼν· ὅσα περιῆλθεν εἰς σὲ ὑπὲρ προικός· πᾶσα ἡ προὶξ — — τα — — — — — τὴν δαπάνην — — εἰ μέντοι ὁ ἀνὴρ τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ ληγατεύσῃ τὴν αὐτῆς προῖκα ἐκεῖνα λαμβάνει ὅσα διὰ τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀγωγῆς ἠδύνατο λαβεῖν*: — fr. 41. § 1.

Si extraneus quidam legaverit uxori dotem suam heredem scribens virum eius, his verbis: „quidquid pervenit ad te nomine dotis", tota dos — — — — — — — — — — — — si ergo vir suae uxori legaverit eius dotem, ea accipit quaecumque per actionem de dote capere potuisset. fr. 41. § 1.

μα'. *Ὁ μέρος μόνον λαβεῖν ἐκ διαθήκης ἐπιτετραμμένος δύναται τὸ ὅλον λαβεῖν, ἐὰν ἠξιώθη αὐτὸ ἀποκαταστῆσαι*: — fr. 42.

Is, cui partem solam accipere ex testamento conceditur, potest totum capere, si rogatus est id restituere. fr. 42.

μγ'. *Ἐάν τις πολλοὺς γράψας κληρονόμους εἴπῃ· δότω ὁ κληρονόμος μου πέντε νομμ[ι], οὐχ εἷς μόνος ἀλλὰ πάντες ἀπαιτοῦνται τὰ πέντε.* fr. 44 pr.

Si quis, plures cum scripsisset heredes, dixerit: „dato heres meus quinque solidos", non unus tantum sed omnes dare debent quinque. fr. 44 pr.

Ἐάν τις ληγατεύσῃ μοι ἀπὸ πέτρου πέντε νομμ[ι] καὶ παρακατιὼν ἀπὸ παύλου πέντε, τὰ δέκα λαμβάνω, εἰ μὴ δείξῃ ὁ πέτρος ὅτι ὡς ἀφαιρούμενος τὸ παρ' αὐτοῦ καταλειφθὲν τὸ ὕστερον ἐληγάτευσεν.[2] fr. 44. § 1.

Si quis legaverit mihi a Petro solidos quinque et infra a Paulo quinque, decem accipiam, nisi ostenderit Petrus [testatorem] eius adimendi causa, quod ab eo legaverat, posterius legatum fecisse. fr. 44. § 1.

μδ'. *Ὁ ληγατεύων ἢ διδοὺς ἐπίτροπον ταῖς θυγατράσιν οὐ δοκεῖ καὶ τοῖς υἱοῖς ληγατεύειν ἢ διδόναι τὸν ἐπίτροπον· αἰσχρὸν γάρ ἐστι τῇ θηλικῇ προσηγορίᾳ τὸ ἄρρεν περιέχεσθαι. τοὐναντίον δὲ τῇ προσηγορίᾳ τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρες περιέχονται.*[3] fr. 45 pr.

Qui legatum vel tutorem filiabus dat non videtur etiam filiis legatum vel tutorem dare: turpe enim est feminino vocabulo masculum contineri. e contrario nomine filiorum et filiae continentur. fr. 45.

[1] ex scholiis Bas. F. Hb. [2] ex scholiis Bas. F. Hb.
[3] similiter Attaliata 39, 5.

Ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρί μου ἑκατὸν νομμ^{ι} ὅτε γαμηθῇ, εὑρεθῇ δὲ ἐν τῇ ποιήσει τῆς διαθήκης γεγαμημένη, εἰ μὲν ἠγνόουν τοῦτο, λαμβάνει, εἰ δὲ ἠπιστάμην, δοκῶ τὴν δόσιν τοῦ ληγάτου εἰς δευτέρους ὑπερτίθεσθαι γάμους: — fr. 45. § 2.

Si legavero filiae meae centum solidos, cum nupserit, inventa autem fuerit testamenti tempore nupta esse, si id ignoravero, accipit; si vero sciero, videor dationem legati ad alteras differre nuptias. fr. 45. § 2.

μς'. Ἐὰν δύο ὁμοίαις διαθήκαις ἅμα γενομέναις διάφορον ληγατευθῇ μοι ποσὸν, τὸ ἧττον λαμβάνω. fr. 47.

Si duobus similibus testamentis simul factis diversa mihi legata sit quantitas, minorem accipio. fr. 47.

μζ'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου τὰ παρ' αὐτῆς ἐν προικὶ δοθέντα διατετιμημένα ἀνδράποδα, εἴπερ αὐτὰ καὶ μὴ τὴν τιμὴν θελήσῃ, ἐπιλεγομένη τὰ ἀνδράποδα τὴν γονὴν αὐτῶν οὐ λαμβάνει. fr. 48 pr.

Si legavero uxori meae servos ab ea in dotem datos aestimatos, si eos ipsos et non aestimationem voluerit, cum servos elegerit, eorum subolem non accipit. fr. 48 pr.

μη'. Τοῦ ληγατευθέντος μοι βοὸς τελευτῶντος οὔτε τὴν βύρσαν οὔτε τὸ κρέας λαμβάνω.[1] fr. 49 pr.

Legato mihi bove demortuo, neque corium neque carnem accipio. fr. 49 pr.

νς'. Ἐξ ὁσουδήποτε μέρους εἰ καταδέξομαι τὸ ληγατευθέν μοι, κτῶμαι τὸ πᾶν. fr. 58.

Ex quacunque parte si accipiam rem mihi legatam, totam adquiro. fr. 58.

νη'. Τελευτῶντος τοῦ φιδεικομμισσαρίου πρὸ τῆς αἱρέσεως, οὐχ ὁ κληρονόμος, ἀλλ' ὁ ληγατάριος κερδαίνει τὸ ληγάτον. fr. 60.

Mortuo fideicommissario ante condicionem, non heres, sed legatarius legatum lucratur. fr. 60.

fol. 76^{v}.

ξα'. Ὁ κληρονόμος ἐν ἀγνοίᾳ τὸ ληγατευθὲν πρᾶγμα δαπανήσας εἰς τὴν τοῦ διαθεμένου ταφὴν τῇ μὲν περὶ ἀποκρυβῆς ἀγωγῇ οὐκ ἐνέχεται· διὰ δὲ τῆς ἀγωγῆς τῆς τὸ διπλοῦν ἀπαιτούσης ποιεῖ τῷ ληγαταρίῳ τὸ ἀζήμιον. fr. 63. D. 31.

Heres ignorans rem legatam cum consumpserit in testatoris funus, ad exhibendum actione non tenetur: sed actione qua duplum petitur legatario praestat indemnitatem. fr. 63. D. 31.

Ἐὰν τέθριππον ληγατευθῇ μοι καὶ ἀποθάνῃ ὁ καλλιστεύων ἐν αὐτοῖς, σβέννυται τὸ ληγάτον· εἰ μὴ περιὼν ὁ διαθέμενος ἀνεπλήρωσε τὸ τέθριππον.[2] fr. 65. § 1.

Si quadriga legetur mihi et perierit [equus] qui excellebat in ipsa, extinguitur legatum, nisi vivus testator suppleverit quadrigam. fr. 65. § 1.

Οὐκ ἰσχυρῶς ληγατεύει τῷ δανειστῇ τὸ χρέος, εἰ μή τι πλέον ἐστὶν ἐν τῷ ληγάτῳ. fr. 66 pr.

Inutiliter legat [quis] creditori obligationem, nisi quid amplius insit legato. fr. 66 pr.

Ἐὰν τὸ τοῦ κληρονόμου πρᾶγμα νομίζων ἐμὸν εἶναι ληγατεύσω, ἔρρωται· εἰ δέ τινος ἦν ἄλλου, οὐκ ἔρρωται. fr. 67. § 8.

Si heredis rem putans meam esse legavero, valet [legatum]; si alius cuiusdam, non valet. fr. 67. § 8.

Ἐὰν ἀγρὸν εἴπω φυλαχθῆναι τῇ φαμιλίᾳ μου καὶ οἱ δανεισταὶ τοῦ κληρονόμου πωλήσωσι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὁ τοῦτον ἀγοράζων τὸν ἀγρὸν τὸ ἀσφαλὲς ἕως οὗ ζῇ ὁ κληρονόμος ἔχει· μετὰ γὰρ θάνατον αὐτοῦ λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ τῆς φαμιλίας. fr. 69. § 1.

Si fundum dixero servandum esse familiae meae et creditores heredis vendiderint eius bona, qui hunc emerit fundum securitatem quamdiu heres vivit habet; nam post eius mortem accipiunt illum ii, qui sunt eius familiae. fr. 69. § 1.

ο'. Ἐὰν γράψῃς πρός με ἐπιστολὴν, ἐφ' ᾧ μετὰ θάνατόν σου ἀνοιγῆναι, ἔχουσαν οὕτως· «εἰδέναι σε βούλομαι ὅτι ἐδωρησάμην σοι ἑκατὸν νομμ^{ι}», ἔρρωται τὸ ληγάτον, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸν κληρονόμον ἀλλὰ πρὸς ἐμὲ διελέχθης.[3] fr. 75 pr.

Si scripseris ad me epistulam post mortem tuam aperiendam ita se habentem: „scire te volo donasse me tibi centum solidos“ valet legatum, quamvis non cum herede [tuo] sed cum me fueris locutus. fr. 75 pr.

[1] ita fere Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn.

Καλῶς ὁ κωφὸς καὶ ἄλαλος ἀξιοῦται τὸ λιγατευθὲν αὐτῷ ἑτέρῳ ἀποκαταστῆσαι· ἄγνοῶν γὰρ ὁ τοιοῦτος καὶ τὸ λιγάτον κτᾶται καὶ ἐνοχος γίνεται τῷ φιδεικομμισσαρίῳ. fr. 77. § 3.

Recte surdus et mutus rogatur id quod sibi legatur alteri restituere: et ignorans enim is et legatum adquirit et obligatur fideicommissario. fr. 77. § 3.

Ἐαν πωλήσας σοι προικιμαῖον ἀγρὸν ἀξιώσω σε καὶ τὴν τιμὴν καὶ ἕτερόν τι δοῦναι τῇ γαμετῇ, σὺ μὲν οὐκ ἀναγκάζῃ, τι δοῦναι πλέον τῆς τιμῆς· ἡ δὲ γυνὴ λαβοῦσά τι ἕτερον ἐκ τῆς διαθήκης καὶ πειρωμένη τὸν ἀγρὸν ἐνδικῆσαι ἐκβάλλεται δόλου παραγραφῇ, σοὶ τὸ τιμιμα προσφοιτοντος αὐτῇ. fr. 77. § 5.

Si cum vendidero tibi dotalem fundum, rogavero te et aestimationem et aliquid amplius dare uxori, tu non cogeris amplius quid dare quam aestimationem; uxor vero, quae aliud quid acceperit ex testamento meo et tentaverit fundum vindicare, repellitur doli exceptione, si aestimationem ei optuleris. fr. 77. § 5.

Ἐὰν παράσχω τῇ θυγατρί μου ἀνδράποδα γαμουμένῃ καὶ λιγατεύσω αὐτῇ ταῦτα, καὶ τὴν γονὴν αὐτῶν λαμβάνει, εἰ καὶ συνέβη τὰς μητέρας αὐτῶν πρὸ τῆς ποιήσεως τῆς διαθήκης ἀποθανεῖν. fr. 77. § 17.

Si praebuero filiae meae cum nuberet mancipia eaque ei legavero, etiam eorum prolem accipiet, quamvis contigerit matres eorum ante testamenti factionem decedere. fr. 77. § 17.

Οἱ κληρονόμοι κελευσθέντες ἀποκαταστῆσαι μετὰ τέλεσιν τὴν κληρονομιαν, ἐαν αὐτὴν διελωνται καὶ τοις χρεωστας ἀλλήλοις ἀναδέξωνται, οὐκ ἐγκαλοῦνται ἐπὶ τῇ ἐλαττωσει τῶν πραγμάτων ἢ τῇ ἀπορια τῶν χρεωστῶν. fr. 77. § 18.

Heredes qui post mortem inssi fuerint restituere hereditatem, si eam divisserint et debitores invicem susceperint, non coguntur periculum subire propter rerum deminationem vel inopiam debitorum. fr. 77. § 18.

Ἐαν λιγατεύσω τῇ θυγατρί μου τα μητρῷα αὐτῆς, οὐ δοκῶ καὶ τοις καρποις αὐτῶν λιγατευειν αὐτῇ, οὓς ἐδαπανησα ἢ τῇ οὐσια μου προσεμιξα: — fr. 77. § 19. D. 31.

Si legavero filiae meae bona matris suae, non videor et fructus eorum ei legasse, quos consumpsi aut bonis meis commiscui. fr. 77. § 19. D. 31.

Ἐαν ὀμόσω τὸν κληρονομον μου παρασχεῖν τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ, δίδονται ὡς ἐξ ἀδιαθέτου.[1] fr. 77. § 23. D. 31.

Si cum iurisiurandi religione rogavero heredem meum praestare ea quae in testamento [fuerint legata et inveniatur inutile esse testamentum], praestabuntur veluti ab intestato. fr. 77. § 23.

Νομιζων σε μόνον ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖν μου πολλοις λιγατοις ἐβαρησα σε καὶ εὑρεθη ἄλλος μετά σου κληρονομων, το μεν ἥμισυ τῶν λιγάτων δέδωκας, εἰς ὀλοκληρον δὲ τὰς ἐλευθερίας[2] fr. 77. § 29.

Putans te solum ab intestato heredem meum fore pluribus legatis oneravi te et inventus fuit alius tecum ad hereditatem perveniens; dimidiam legatorum portionem dans, ex integro autem libertates praestans . . . fr. 77. § 29.

Ἐαν ἡ γυνή μου ἀξιωσῃ με τοις τεκνοις αὐτῆς ἀποκαταστῆσαι κτήματα, τούτων δὲ μὴ ὄντων, τοις συγγενεσιν ἢ τοις ἀπελευθέροις, οὐ δοκεῖ ἐκλογην μοι δίδοναι, ἀλλα taξιν ὁρίζειν τῇ ἀποκαταστασει. fr. 77. § 32.

Si uxor mea rogaverit me liberis eius restituere possessiones, et liberis non extantibus, cognatis vel libertis, non videtur electionem mihi relinquere sed ordinem statuere restitutioni. § 32.

ϙα'. *Ἐαν παρὰ τῶν ἐμῶν παιδων λιγατα ὡς ἀπο διαθήκης, ἐαν καὶ ἀσθενήσῃ ἡ διαθήκη, οἱ παρεχουσιν αὐτα κληρονομοῦντες ἐξ ἀδιαθέτου:* — fr. 81.

Si a liberis meis legata tanquam ex testamento reliquero et irritum sit testamentum, non solvent ea illi qui ab intestato heredes fuerint. fr. 81.

ϙβ'. *Ὁ δανιστὴς, λιγατευθέντος αὐτῷ τοῦ ἐνεχύρου παρὰ τοῦ χρεωστου, δύναται καὶ τὸ χρεος ἀπαιτεῖν, εἰ μὴ δειχθῇ ὅτι ἀντίλογισμοῦ χάριν λιγατευθη αὐτῷ.* fr. 85.

Creditor, cum ei pignus a debitore legatum sit, potest et debitum petere, nisi probetur compensandi animo legatum ei esse. fr. 85.

[1] Perierunt plura propter homoeoteleuton. Sic fere legi debuit: τα ἐν τῇ διαθήκῃ λιγατευθεντα καὶ εἰρεθῇ ἄχρηστος ἡ διαθηκη, δίδονται κτλ. [2] Corruptus est textus.

Ἐν τοῖς ληγάτοις οἱ ἀφήλικες καὶ χωρὶς ὑπερθέσεως ἀπαιτοῦσι τόκον· μετὰ δὲ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτὸν οὐκέτι, εἰ μὴ ὑπέρθεσις γένηται. ἀρκεῖ δὲ ὑπέρθεσιν ἅπαξ γενέσθαι. fr. 87. § 1.

In legatis minores et sine mora petunt usuras; post autem vigesimum quintum annum non amplius, nisi mora facta fuerit. Sufficit vero moram semel factam esse. fr. 87. § 1.

Ἐὰν γυνή τισι τῶν ἑαυτῆς παίδων κατ' ἐξαίρετον ἐάσῃ τὰ ἀπὸ τῆς κληρονομίας τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν περιελθόντα, εἰποῦσα πᾶν βάρος αὐτῆς ἐπιγινώσκειν αὐτοὺς παρελθὸν καὶ μέλλον καὶ εἴ τι μετὰ τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς συνέστη, μόνοις τοῖς ὑπολειφθεῖσι χρεσὶ βαρεῖ τοὺς παῖδας οὐ μὴν καὶ οἷς αὐτὴ περιοῦσα κατέβαλεν. fr. 88. § 2.

Si mulier quibusdam ex filiis suis praecipue legaverit ea quae ex hereditate viri sui ad se pervenerint, dicens omne onus [eius] hereditatis eos sensuros praeteritum seu futurum et si quid post mortem viri sui constiterit, solis iis debitis, quae superessent, oneravit filios non iis etiam quae ipsa viva solvit. fr. 88. § 2.

Ἐὰν ληγατεύσω τοῖς ἀπελευθέροις μου καὶ μαρίᾳ τῇ ἀναθρεπτῇ μου ἀγρὸν, οὐ τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ, ἀλλὰ ἀναλογίαν ἑνὸς προσώπου ἡ μαρία λαμβάνει. fr. 88. § 6.

Si legavero libertis meis et Mariae alumnae meae fundum, non dimidiam fundi partem, sed virilem portionem Maria accipiet. fr. 88. § 6.

Ἐὰν ὁ διαθέμενος εἴπῃ χρεωστεῖν πέτρῳ δέκα νομμ[ι] καὶ παραθήκην[1] ἔχειν παῦλον[2] δέκα νομμ[ι] καὶ βούλεσθαι ταῦτα λαβεῖν αὐτοὺς, εἰ μὲν τῇ ἀληθείᾳ ἐχρεωστοῦντο, ὡς χρέος ἀπαιτοῦνται, εἰ δὲ μὴ, ὡς ληγάτον: — fr. 88. § 10.

Si dixerit testator debere [se] Petro decem solidos et depositos [apud se] habere Paulum decem solidos et velle [se] illos pecuniam capere, si quidem revera debentur, ut debitum petuntur; sin minus, ut legatum. fr. 88. § 10.

Ἐνστησάμενος τὴν γαμετήν μου κληρονόμον οὕτως εἶπον· «αἰτῶ σε μετὰ τὴν τελευτήν σου μηδὲν τοῖς σοῖς ἀδελφοῖς καταλιπεῖν, κακὰ γὰρ ἡμῖν ἐνεδείξαντο· ἔχεις τέκνα τῶν θηλειῶν ἀδελφῶν οἷς δύνασαι καταλιπεῖν». ἐὰν ἀδιάθετος ἀποθάνῃ, ἔχουσι τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς τοῦ κληρονομήσαντος ἐξ ἀδιαθέτου περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐναγωγὴν καὶ ἀπαίτησιν. fr. 88. § 16.

Uxore mea herede instituta, ita dixi: „rogo te post mortem tuam nihil fratribus tuis relinquere, mala enim nobis fecerunt: habes filios sororum, quibus potes relinquere". si intestata decesserit, filii sororis suae contra fratrem eius ab intestato heredem habent de restitutione persecutionem et petitionem. fr. 88. § 16.

Ἐάν τις διαθέμενος εἴπῃ [μὴ] φυλάξαι τὴν τῶν νόμων ἀκρίβειαν καὶ ὀφείλειν ἀρκεῖν ἀντὶ νόμου τὴν αὐτοῦ γνώμην, εὑρισκομένης ἀκύρου τῆς διαθήκης, οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τὰς
fol. 73v. ἐν αὐτῇ ἐνστάσεις ἀπὸ ληγάτου παρέχουσιν. fr. 88. § 17. D. 31.

Si dixerit testator [non] servasse [se] legum suptilitatem et debere sufficere pro lege voluntatem suam, et inutile inveniatur esse testamentum, heredes legitimi iis qui in eo instituti sunt hereditatem ex legato praebent. fr. 88. § 17. D. 31.

Ἔχων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου κοινὰ πράγματα δισχιλίων νομισμάτων αὐτὰ ἀπετιμησάμην καὶ ἠξίωσα τοὺς παῖδάς μου ἀντὶ τοῦ ἐπιβάλλοντός μοι μέρους τῶν αὐτῶν πραγμάτων χίλια νομίσματα λαβεῖν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου. ἀλλὰ χρόνου ἐπιζήσαντός[3] μου, πλείονος ἄξια γεγόνασι· οὐ μόνον δισχιλια νομμ[ι] λαμβάνουσιν οἱ παῖδες, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ μέρος τῆς τιμῆς, ἧς ἐν καιρῷ τῆς ἐμῆς τελευτῆς ἄξια ἦσαν τὰ πράγματα. fr. 89. § 1.

Habens cum fratre meo res communes duorum millium aureorum aestimationem earum feci et rogavi filios meos pro portione mihi competente earum rerum millenos aureos accipere a fratre meo. cum vero diu supervixerim, maioris pretii res factae sunt: non solum duo millia aureorum accipiunt filii, sed partem dimidiam aestimationis, qua tempore mortis meae dignae fuerint res. fr. 89, § 1.

Ἐὰν ἀξιώσω τὴν θυγατέρα μου ἀλλάξαι τὸ προικῷον αὐτῆς, ἐφ' ᾧ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ἐξ ἀπαιδίας ἐπερωτῆσαι τὴν προῖκα, καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τούτου μὴ γενομένου, εἶτα δευτέρῳ συναφθεῖσα τελευτήσῃ ἄπαις, ἔχει κατὰ

Si rogavero filiam meam ut dotalem [cautionem] suam mutaret, ita ut frater eius posset dotis [restitutionem sibi] stipulari, si [ea] sine liberis [decesserit] et obierit maritus eius, neque id fuerit factum, et ipsa alteri [viro] nupta sine liberis de-

[1] προσθήκην cod. [2] ἔχῃ παύλου cod. [3] cod. —ζητήσαντος.

τῶν κληρονόμων ἀπαίτησιν ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, εἰ αὐτὴ γενέσθαι τὴν ἐπερώτησιν ἐνεπόδισεν: — fr. 89. § 5.

πδ'. Τῶν ληγάτων καὶ φιδεικομμίσσων τοὺς τόκους ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐν ᾧ ἡ δίκη προκατήρχθη, δύνασθαι ἀπαιτηθῆναι φανερόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ οἱ καρποὶ τῶν πραγμάτων καὶ οἱ μισθοὶ τῶν δούλων, οἵτινες κεχρεώστηνται ἐκ διαθήκης, ὁμοίως παρέχεσθαι ὀφείλουσιν.[1] c. 1. C. VI, 47.

cesserit, petitionem habet adversus heredes frater eius, si per eam factum sit quominus fieret stipulatio. fr. 89. § 5.

Legatorum fideicommissorumque usuras ex eo tempore, quo lis contestata fuerit, peti posse certum est; sed etiam fructus rerum et servorum mercedes, qui ex testamento debentur, praestari necesse est. c. 1. C. VI, 47.

Β.λβ'.ί.α'. ΤΙΤΛΟϹ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ ληγάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων.

TITULUS III, LIBRI XLIV

l. 32. *t.* 1.

de legatis et fideicommissis.

α'. Οὐ δύναται διατίθεσθαι ἢ ληγάτα διδόναι ὁ ἀμφιβάλλων πότερον ὑπὸ ληστῶν ἢ ὑπὸ πολεμίων ἐλήφθη, ἢ ὁ νομίζων δοῦλος εἶναι, ἐπειδὴ ἀπὸ ληστῶν ἐκρατήθη ἢ πρεσβευτής τις ὢν νομίζει μηδὲν αἰχμαλώτου διαφέρειν. fr. 1 pr. D. 32.

Non potest testari et legata relinquere qui dubitat utrum a latronibus an ab hostibus sit captus, vel qui putat [se] esse servum, cum a latronibus sit captus vel cum quis legatus missus sit et putet nihil se a captivo differre. fr. 1 pr. D. 32.

Ἐὰν ὑπεξούσιος ἢ δοῦλος δώσωσι ληγάτα καὶ ἐλευθερούμενοι ἐπιμένωσι τῇ αὐτῇ γνώμῃ, ἰσχύουσιν, ὅτε ἑτέρως καὶ οὐκ ἐν διαθήκῃ ἐδόθη· τῆς γὰρ διαθήκης μὴ ἐρρωμένης, οὐδὲν τῶν ἐν αὐτῇ κρατεῖ: — fr. 1. § 1.

Si filiusfamilias vel servus legata reliquerint et sui iuris effecti manserint in eadem voluntate, valent si aliter et non in testamento sint data; nam cum testamentum non valet, nihil eorum quae in eo [scripta sunt] valet. fr. 1. § 1.

Οἱ περιορισθέντες οὔτε διατίθεσθαι οὔτε ληγάτα διδόναι δύνανται· ἀπόλιδες γάρ εἰσιν.[2] fr. 1. § 2.

Qui deportati sunt neque testari neque legata relinquere possunt; sine civitate enim sunt. fr. 1. § 2.

Περιορισμὸς νοεῖ τοὺς ἀπὸ βασιλέως περιορισθέντας ἢ τοῦ ἐπάρχου πραιτωρίων — — βασιλικ . . ἢ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως· οἱ μέντοι παρὰ τῶν ἀρχόντων περιοριζόμενοι, ἕως οὗ τὸ γεγονὸς ὁ βασιλεὺς ἀποδέξηται, τῆς πολιτείας οὐκ ἐκπίπτουσιν, ὅθεν, ἐὰν μετὰ τὴν ψῆφον πρὸ τῆς ἀντιγραφῆς τελευτήσωσι, τὰ παρ' αὐτῶν διδόμενα ληγάτα ἔρρωται: — fr. 1. § 3.

Deportatio significat eos qui a principe vel a praefecto praetorio deportantur, — — qui vero a magistratibus deportantur, donec id quod factum est ratum habeat princeps, non amittunt civitatem, et ideo si post sententiam ante rescriptum moriantur, legata ab eis relicta valent. fr. 1. § 3.

Οἱ δὲ ἐν τῷ περιορισμῷ γενόμενοι κωδίκελλοι, ἐὰν ἐκ τῆς βασιλικῆς φιλοτιμίας ἀποκαταστῶσιν οἱ ποιήσαντες καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένωσι[3] γνώμης, ἔρρωνται: — fr. 1. § 5.

Codicilli ab iis qui deportati sunt facti, si ex imperiali benivolentia restituantur qui fecerint eandemque voluntatem servaverint, valent. fr. 1. § 5.

β'. Ἀπὸ ἀμνημονεύτου παιδὸς, εἰ καὶ ὑπεξούσιός ἐστιν, οὐ καταλιμπάνεται [fr. 2.]

A filio praeterito, quamvis in potestate fuerit, non relinquitur [fr. 2.]

fol. 79ʳ. [*folium unum periit*] ἐπερωτῆσαι τὸ ἥμισυ τῆς προικὸς ἐξ ἀπαιδίας· καὶ ἐπιζήσας ἐκδώσω αὐτὴν, προῖκα δεδωκὼς, καὶ μετὰ θάνατόν μου τελευτήσῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ λαβοῦσα τὴν προῖκα ἑτέρῳ συναφθῇ, προῖκα παρασχομένη παρόντος τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συναινοῦντος καὶ μὴ ἐπερωτῶντος τὴν προῖκα, καὶ τελευτήσῃ ἐν τῷ γάμῳ γράψασα τὸν ἄνδρα κληρονόμον, οὐκ ἔχει ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς τοῦ ληγάτου ἀπαίτησιν, ἐπειδὴ οὐκ ἐκ διαθήκης ἐδόθη ἡ προίξ: — fr. 41. § 7. D. 32.

stipulari dimidium dotis si sine liberis [decesserit] et vivus eam collocavero dotem dans et post mortem meam decesserit vir eius et dotem accipiens alteri nupserit dotem afferens, praesente fratre et consentiente neque stipulante [sibi reddi] dotem, decesseritque in matrimonio virum scribens heredem, non habet frater eius legati petitionem; non enim ex testamento data fuit dos. fr. 41. § 7. D. 32.

[1] isdem fere verbis Syn. [2] ita in scholiis Syn., non laudato loco. [3] μὴ ὦσι cod.

Τὸ ληγάτον, δι' οὗ ὁ κληρονόμος ἢ ληγατάριος βαρεῖταί τινα λαβεῖν εἰς θέσιν, ἀνίσχυρόν ἐστι, κἂν ἐπαγάγῃ ὁ διαθέμενος ἐκ τοῦ μὴ ποιῆσαι τῶν δεδομένων ἔκπτωσιν: — fr. 41. § 8.

Legatum, quo heres vel legatarius oneratur quendam accipere in adoptionem, inutile est, quamvis addiderit testator nisi id fieret relictorum amissionem. fr. 41. § 8.

Ἐὰν ληγατεύσω σοι ἀνδράποδα καὶ ἀξιώσω σε τελευτῶντα ἀποκαταστῆσαι ταῦτα τῷ υἱῷ μου, τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτεχθέντα οὐ περιέχεται: — fr. 41. § 10.

Si legavero tibi mancipia et rogavero te cum morieris restituere ea filio meo, quae postea adgnata fuerint non continentur. fr. 41. § 10.

λα'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου ὅσα ὀνόματι αὐτῆς ἠὐτρέπισα, περιέχει καὶ ἐσθῆτα καὶ ἄργυρον καὶ κόσμον καὶ ὅσα ὀνόματι τῶν γυναικῶν εἰς διηνεκῆ χρείαν εὐτρεπίζεται καὶ οὐκ εἰς κοινὴν, εἴτε πρὶν ἀγαγέσθαι γαμετὴν εἴτε μετὰ ταῦτα ἠὐτρέπισα· εἰ δὲ καί τι ἀπὸ τῶν ἐν χρήσει πραγμάτων εἰς χρῆσιν αὐτῆς μεταγάγω, περιέχεται. καὶ εἰ μὲν εἴπω· «ὅσα ὀνόματι αὐτῆς ἠὐτρέπισα», δηλῶ καὶ εἴ τι πλέον τῶν εἰρημένων τοιαύτης ἕνεκεν αἰτίας ἠὐτρέπισα: —[1] fr. 45. 46.

Si legavero uxori meae quae nomine eius paravi, continet [legatum] et vestem et argentum et mundum et quaecunque nomine mulierum in perpetuum usum parantur et non in communem, sive antequam ducerem uxorem paravi, sive postea; quod si quid ex rebus quae in usu [meo] essent in usum eius transtulero, continetur. et si dixero „quaecumque nomine eius paravi" ostendo et si quid amplius quam ea quae dicta sunt propter eiusmodi causam paravi. fr. 45. 46.

λβ'. Εἰ δὲ χωρὶς τοῦ καὶ συνδέσμου εἴπω· «ἅτινα εἰς λόγον αὐτῆς ἠὐτρέπισα», ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω πραγμάτων μόνα σημαίνω τὰ χάριν αὐτῆς εὐτρεπισθέντα:[2] fr. 46.

Si absque copula „et" dicam: „quaecumque in rationem eius paravi" ex omnibus supra dictis rebus eas tantum significo, quas eius gratia paravi. fr. 46.

λγ'. Ἐπὶ δὲ τοῦ τοιούτου ληγάτου ἀνήκει τῇ γυναικὶ καὶ τὰ ὀνόματι αὐτῆς ἀγορασθέντα ἢ εὐτρεπισθέντα ἢ παρακατασχόμενα, εἰ καὶ ὀνόματι τῆς προτέρας γαμετῆς ἢ θυγατρὸς ἢ ἐγγόνης ἢ νύμφης ἠὐτρέπισα, μόνον εἰ ἀφώρισα αὐτὰ τῇ χρήσει τῆς γαμετῆς μου. καὶ τὸ μὲν ἀγορασθὲν πάντως καὶ ἠὐτρέπισται, τὸ δὲ εὐτρεπισθὲν οὐκ ἤδη καὶ ἠγόρασται: — fr. 47.

In eiusmodi autem legato pertinent uxori et quae eius nomine empta vel parata vel retenta sunt, et si nomine prioris uxoris vel filiae vel neptis vel nurus paravi, si tamen separavi ea propter usum uxoris meae; et quod emptum est omnino etiam paratum est, quod vero paratum est non ideo etiam emptum est. fr. 47.

λδ'. Εἰ δὲ καὶ τῇ γαμετῇ πράγματα παραδοὺς εἰς χρῆσιν ὕστερον ἀφέλωμαι αὐτὰ, οὐκέτι περιέχονται τῷ ληγάτῳ. βιβλίων ληγατευομένων, τὰ δὲ οἱαδήποτε ὕλῃ γεγραμμένα περιέχεται: — fr. 48 et 52 pr.

Si postquam uxori res usui tradiderim, deinde eas ademerim, non amplius continentur legato. libris legatis, in qualibet materia scripti continentur. fr. 48 et 52 pr.[1]

Ἐὰν ἑκατὸν βιβλία ληγατευθῶσιν, οὐκ ἀριθμὸς βιβλίων, ἀλλὰ ἑκατὸν τεύχη δίδονται:—[3] fr. 52. § 2.

Si centum libri legati fuerint, non librorum numerus, sed centum volumina dantur. fr. 52. § 2.

Ἐὰν ληγατεύσω ὁμηρικὸν καὶ ἀτελὲς εὑρεθῇ, ὡς ἐστὶ δίδοται· τῷ δὲ ληγάτῳ[4] τῶν βιβλίων οὔτε βιβλιοθῆκαι οὔτε ἁρμάρια οὔτε λοιπὰ ἐν οἷς τὰ βιβλία τίθεται οὔτε ἄγραφοι χάρται ἢ δέρματα ἄγραφα περιέχεται, καὶ τῷ ληγάτῳ τῶν χαρτῶν τὰ βιβλία οὐ περιέχεται, εἰ μὴ τοῦτο βουληθῇ ὁ διαθέμενος· [fr. 52. § 3] τί γὰρ ὅτι ἐληγάτευσεν ἐπι-
fol. 79'. τηδευομένῳ χάρτας βιβλία μόνον ἔχων; τῇ δὲ προσηγορίᾳ τῶν ἀγράφων χαρτῶν οὔτε δέρματα οὔτε ἡ ἄλλη ὕλη πρὸς τὸ γράφειν πεποιημένη δηλοῦται· τῷ δὲ ληγάτῳ τῶν βιβλίων οὐ περιέχεται τὰ μὴ τελείως γράφεντα: — fr. 52. § 4.

Si Homericum (opus) legavero et imperfectum sit inventum, sicuti est, datur: legato vero librorum neque scrinia neque armaria neque cetera in quibus libri conduntur, neque chartae non scriptae seu membranae non scriptae continentur, et legato chartarum libri non continentur, nisi id voluerit testator: [fr. 52. § 3] quid enim si chartas studioso cuidam legaverit libros tantum habens? nomine autem chartarum non scriptarum neque membranae neque alia materia ad scribendum parata significantur. librorum legato non continentur qui non plene scripti sunt. fr. 52. § 4.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn.
[4] τὸ δὲ ληγάτον cod.

[1] Textus medela indiget. In cod. ληγβιβλίων. Verbum δὲ perperam inseritur.

Εἰ δὲ ἐγράφη μέν, ἄρραφα δὲ τέως εἰσὶ ἢ ἀναμφίαστα, περιέχονται· καὶ ἐσθῆτος γὰρ ληγατευομένης τὰ μήπω ὑφανθέντα οὐ περιέχεται: — fr. 52. § 5. D. 42.

Si vero scripti sunt, sed adhuc consuti vel ornati non sunt, continentur; nam et veste legata quae nondum texta sunt, non continentur. fr. 52. § 5. D. 42.

Τῷ ληγάτῳ τῶν χαρτῶν οὔτε ἡ πάπυρος ἐξ ἧς γίνεται οὔτε ὁ μὴ περαιωθεὶς περιέχεται: — fr. 52. § 6.

Chartarum legato neque papyrus, unde fiunt, neque nondum perfecta charta continentur. fr. 52. § 6.

Βιβλιοθήκης ληγατευθείσης, πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ διαθεμένου ἑρμηνεύομεν, εἴτε μόνα τὰ ἀρμάρια ἢ καὶ τὰ βιβλία περιέχεται· καὶ ὁ τόπος γὰρ καλεῖται βιβλιοθήκη: — fr. 52. § 7.

Bibliotheca legata, [quid contineatur] ex mente testatoris interpretamur, utrum tantum armaria an etiam libri contineantur; nam et locus vocatur bibliotheca. fr. 52. § 7.

Ἐσθ' ὅτε τῷ ληγάτῳ τῶν βιβλίων καὶ τὰ ἀρμάρια περιέχεται, εἰ μὴ τοῖς οἴκοις ἥνωνται: — ibid.

Interdum legato librorum et armaria continentur, nisi aedibus affixa sint. ibid.

Δακτυλιοθήκης ληγατευθείσης καὶ οἱ δακτύλιοι περιέχονται, καὶ τῇ κλίνῃ καὶ τὰ ἐπιτιθέμενα προσκεφάλαια, καὶ τοῖς ἀρμαρίοις καὶ τοῖς σκευρίοις τὰ κλειδώματα καὶ αἱ κλεῖς: — fr. 52. § 8—9.

Dactyliotheca legata, etiam annuli continentur et lecto [legato] etiam fulcra imposita, et armariis et loculis claustra et claves. fr. 52. § 8—9.

μγ'. *Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου τὰ δι' αὐτὴν εὐτρεπισθέντα, καὶ ἡ ἀλλαχοῦ μὲν ἀγορασθεῖσα πορφύρα μήπω δὲ ἐνεχθεῖσα περιέχεται: —* fr. 58.

Si legavero uxori meae „eius causa parata", etiam alibi emta purpura et nondum advecta continetur. fr. 58.

μδ'. *Ὁ χειρόγραφον πωλῶν ἢ ληγατεύων τὰς ἀγωγὰς λέγει: —* fr. 59.

Qui chirographum vendit aut legat, actiones intellegit. fr. 59.

με'. *Τῷ ληγάτῳ τῶν ἀρνῶν οἱ μήπω τὸν ἐνιαυτὸν πληρώσαντες δηλοῦνται: —*[1] fr. 60 pr.

Agnorum legato ii, qui nondum annum compleverint, significantur. fr. 60 pr.

Ἐὰν ληγατεύσω κτῆμα μετὰ τῶν διὰ γεωργίαν αὐτοῦ ἀγορασθέντων ἢ εὐτρεπισθέντων, οὔτε ὁ τοῦ κόσμου ἐπιμελούμενος τοῦ κτήματος οὔτε ὁ φυλάττων αὐτὸ περιέχεται· οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ γεωργεῖν εἰσίν. ὁ μέντοι τῆς μηχανῆς ὄνος καὶ τὰ διὰ κοπρίζειν πρόβατα καὶ ὁ ποιμὴν αὐτῶν περιέχονται: — fr. 60. § 3.

Si legavero praedium cum iis, quae eius colendi causa emta paratave essent, neque [servus] qui ornando praedio studet neque qui id tuetur continentur; non enim colendi causa sunt; verumtamen machinarius asinus et oves ad stercorandum paratae et pastor earum continentur. fr. 60. § 3.

μς'. *Ἐὰν τοὺς ἐν καιρῷ τελευτῆς μου ὑφάντας ληγατεύσω καί τινας ἐξ αὐτῶν ποιήσω θυρωροὺς, περιέχονται· οὐ γὰρ τὴν τέχνην αὐτῶν ἀλλὰ τὴν χρῆσιν ἐνήλλαξα: —* fr. 61.

Si textores [qui erunt] tempore mortis meae legavero et quosdam eorum ostiarios fecero, continentur [et hi]; non enim artificium, sed usum eorum mutavi. fr. 61.

μζ'. *Τῷ ληγάτῳ τῶν βορδόνων αἱ μοῦλαι περιέχονται, καὶ τῶν δούλων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ δοῦλαι· ἀεὶ γὰρ τὸ ἀρρενικὸν ὄνομα καὶ τοῦ θήλεώς ἐστι δηλωτικόν: —*[2] fr. 62.

Legato mulorum et mulae continentur et servorum [legato] plerumque ancillae; semper enim masculinum nomen et femininum significat. fr. 62.

μη'. *Ἐν ταῖς τῶν ληγάτων ἀναλήψεσι τὰς αὐτὰς αἱρέσεις καὶ προθεσμίας νοοῦμεν, ὑφ' ἃς καὶ τὸ πρῶτον καταλέλειπται: —* fr. 63.

In legatorum repetitionibus easdem condiciones et dies intellegimus, sub quas et anterius [legatum] relictum est. fr. 63.

ν'. *Ἐὰν ληγατεύσας τοὺς δούλους μου ὑπεξέλω τοὺς ἐμπορευομένους, οἱ [ἐπὶ] ἐμπορίᾳ μένοντες ὑπεξαιροῦνται, οἷον οἱ πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες, ἀναλοῦντες καὶ μισθούμενοι· οὐ μὴν οἱ κουβικουλάριοι ἢ ὀψωνάτορες ἢ οἱ τοῖς ἁλιεῦσιν ἐφεστῶτες: —* fr. 65 pr.

Si legavero servos meos et excepero negotiatores, qui negotiantur excipiuntur, veluti vendentes et ementes, conducentes et locantes: non vero cubicularii et obsonatores et piscatoribus praepositi. fr. 65 pr.

Ἐὰν ὀφφικιαλίους δούλους ληγατεύσω καὶ μεταγάγω αὐτοὺς εἰς τέχνην fr. 65. § 1.

Si officiales servos legavero eosque ad artificium transduxero fr. 65. § 1.

[1] simil. Syn.: cod. perperam *Τὸ λ—ον.* [2] habet Syn.: cod. *αἱ δουλεῖαι.*

fol. 66r. [folium unum periit]

κληρονόμῳ ὡς μὴ γεγραμμένον, ἵνα ὅστις ἄλλον ὀφείλειν βλάπτειν ἐνόμισεν αὐτὸς τῆς ἰδίας ζημίας αἴσθηται τὸν τρόπον.[1] c. 25. C. VI, 37.

heredi tanquam non scriptum, ut quicumque nocendum putaverit alteri ipse proprii damni sentiat modum. c. 25. C. 6, 37.

B. λγ'. τ Διγ[s]/ τ. β'.

ΤΙΤΛΟΣ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ χρήσεως παρόδου καὶ οἰκήσεως καὶ ὑπουργίας κατὰ ληγάτον ἢ πίστει καταλιμπανόμενον δοθέντων.

TITULUS V, LIBRI XLIV

l. 33. Dig. t. 2.

de usufructu actus et habitatione et operis per legatum fideive commissum relictis.

α'. Χρῆσις παρόδου ἢ δημοσίας ὁδοῦ ἢ μονοπατίου ἢ ὑδραγωγίου οὐ ληγατεύεται· δουλείας γὰρ οὐκ ἐστὶ δουλεία· ὅμως μέντοι ὁ κληρονόμος ὀφείλει τῷ τοιούτῳ ληγαταρίῳ παραχωρεῖν πορεύεσθαι καὶ ἐλαύνειν καὶ ὕδωρ ἔλκειν ἀσφάλειαν λαμβάνων, ὡς ἐὰν ἀποθάνῃ ἢ ἀπὸ μεγάλης αἰτίας καταστάσεως ἐναλλαγὴν πάθῃ, ἀποκαθίσταται ἡ δουλεία: — fr. 1. D. 33, 2.

Usufructus actus, vel viae vel itineris vel aquaeductus non potest legari: servitutis enim non est servitus: tamen heres debet tali legatario concedere transire et agere et aquam ducere; cautionem accipiens, ut, si moriatur aut ex magna causa capitis deminutionem patiatur, restituatur servitus. fr. 1. D. 33, 2.

ιη'. Ἐὰν πολλοὺς ἔχων ἀπελευθέρους εἴπω ἐν τῇ διαθήκῃ· καταλιμπάνω οἴκησιν ἐκείνοις οὓς ἂν ἐν τοῖς κωδικέλλοις ὀνομάσω, καὶ μηδένα ὀνομάσω, ἄχρηστον τὸ ληγάτον. fr. 18 ib.

Si plures habens libertos dixero in testamento: relinquo habitationem eis, quos in codicillis nominavero et neminem nominavero, inutile [est] legatum. fr. 18.

κβ'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου τὰς προσόδους τῆς οὐσίας μου ὅλων τῶν ἐνιαυτῶν, οὐ διαβαίνει τὸ ληγάτον εἰς κληρονόμους αὐτῆς. fr. 22 ib.

Si legavero uxori meae reditus domus meae omnium annorum, non transit legatum in heredes eius. fr. 22.

κζ'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου χρῆσιν καὶ μετὰ τὸ νεμεθῆναι εὑρεθῇ ἀθέμιτος ὁ γάμος, ἀναδίδοται εἴ τι ἔλαβεν: — fr. 27 ib.

Si legavero uxori meae fructum et postquam possederit inventum fuerit illicitum matrimonium, restituitur quidquid ceperit. fr. 27.

λ'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου χρῆσιν ἕως οὗ τὸ ἱκανὸν αὐτῇ γένηται ἐπὶ τῇ προικί, καὶ ὁ εἷς κληρονόμος κατὰ τὸ ἴδιον μέρος ποιήσῃ τὸ ἱκανὸν, κατὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡ χρῆσις φθείρεται· τὸ αὐτό ἐστι κἂν ἡ γυνὴ ἐνεπόδισε γενέσθαι τὸ ἱκανόν: — fr. 30 pr.

Si legavero uxori meae fructum donec satis ei fiat pro dote et unus heres pro portione sua satis fecerit, pro eius parte fructus cessat. idem est quoque si per mulierem stetit ne satis daretur. fr. 30 pr.

Ἐὰν ἔχων δύο θυγατέρας καὶ υἱὸν μαινόμενον γράψω αὐτοὺς κληρονόμους καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ μέρους τοῦ μαινομένου ληγατεύσω τῇ μιᾷ εἰπὼν αὐτὴν ὑπὲρ τούτου τρέφειν καὶ φυλάττειν αὐτὸν ἕως οὗ ὑγιάνῃ, τελευτῶντος αὐτοῦ ἐν τῇ μανίᾳ, μένει ἡ χρῆσις — — — ἐβουλήθην: — fr. 32. § 6.

Si habens duas filias et filium furiosum scripsero eos heredes et usumfructum portionis furiosi uni [ex filiabus] legavero, dicens eam [debere] hunc alere et servare donec convalescat, cum is in furore mortuus fuerit, remanet ususfructus — — — — — — — fr. 32. § 6.

Οὕτως εἶπον· τοὺς γέροντας καὶ ἀσθενεῖς μου ἀπελευθέρους ἐν τοῖς τόποις, οἷς εἰσὶ, θέλω γηροκομεῖσθαι· δοκῶ λέγειν οὕτως αὐτοὺς διάγειν ὡς ἐν ζωῇ μου διῆγον. fr. 33. § 2.

Sic dixi: „senes et infirmos libertos meos in locis, ubi sunt, volo senescere“: dicere videor eos ita vivere [debere], ut in vita mea vivebant. fr. 33. § 2.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ προικὸς ἀντιληγατευθείσης.

TITULUS VII, LIBRI XLIV

de dote relegata.

α'. Τῷ ληγάτῳ τῆς προικὸς ἐκεῖνα περιέχεται ὅσα τῇ περὶ τῆς προικὸς ἀγωγῇ. [fr. 1 pr. D. XXXIII, 4] ὅθεν ἐὰν συμφωνηθῇ ἵνα τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ κοινῷ παιδὶ προτελευτῶντος μείνῃ παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἡ προῖξ,

Legato dotis ea continentur quae dotis actione. [fr. 1 pr. D. XXXIII, 4] Quare si conveniatur, ut, viro communi filio [relicto] praemoriente, maneat apud viri (heredem) dos, quoniam inutile est pactum con-

[1] habet Syn.

ἐπειδὴ ἄκυρόν ἐστι τὸ σύμφωνον, καλῶς αὐτῇ ληγατεύεται ἡ προλῆ· [τὸ γὰρ εἰρ]ημένον, ὅτι παίδων ὑπόντων δύναται χείρων ἡ τῆς προ[ικὸς αἵρεσι]ς γίνεσθαι, τότε χώραν ἔχει, ὅτε ἐν τῷ γάμῳ
fol. 66ᵛ. ἡ γυνὴ τελευτᾷ ἢ διαζυγίῳ διαζεύγνυται. [fr. 1. § 1.] τὸ δὲ ληγάτον πλέον ἔχει, ὅτι παραχρῆμα ἀπαιτεῖ τὴν προῖκα καὶ οὐ μετ' ἐνιαυτόν, [fr 1 § 2] ὡς ἡ περὶ τῆς προικὸς ἀπαιτήσεως ἀγωγή, καὶ οὐκ ἀπαιτεῖται ἡ γυνὴ τὰ δωρηθέντα αὐτῇ ἐν τῷ γάμῳ τοῦ ἀνδρὸς ἐφησυχάσαντος. [fr. 1. § 3.] τὰ μέντοι παρὰ τῆς προικὸς ἀναγκαῖα δαπανήματα, ἐπειδὴ ἰδίῳ δικαίῳ τὸ ποσὸν αὐτῆς, οὐ μὴν αὐτὰ τὰ πράγματα μειοῦσι, [fr. 1. § 4.] τὸ ληγάτον ἐλαττοῦσιν, ὥςπερ καὶ ὅτ' ἐδόθη ἐν τῷ γάμῳ τῇ γυναικὶ προλῆ ἐφ' ὧν ἔξεστι θεμάτων καὶ ὅτε τὰ ἀδιατίμητα φθείρονται. [fr. 1. § 5.] εἰ δὲ καὶ ὁμολογήσασα γυνὴ προῖκα μὴ δώσῃ, καὶ τελευτῶν ὁ ἀνὴρ ληγατεύσῃ αὐτῇ τὴν προῖκα, οὐδὲν ἀπαιτεῖν δύναται, πλὴν ἐλευθερωθῆναι τῆς ἐνοχῆς. [fr. 1. § 6.] εἰ γὰρ καὶ ληγατεύσω ἑκατὸν νομμ[ι] ἃ ἔχω ἐν τῇ ἄρκλᾳ ἢ ἄτινα ὁ δεῖνά μοι παρέθετο καὶ μὴ εὑρεθῶσιν, οὐ κεχρεώστηνται. fr. 1. § 7.

ς'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου τόνδε τὸν ἀγρὸν εἰπὼν δι' αὐτὴν αὐτὸν[1] κτήσασθαι, ἔρρωται· τὰ γὰρ προστιθέμενα δήλῳ ὅμως[2] οὐ βλάπτει τὸ ληγάτον. fr. 1. § 8.

Ἐὰν ἐξωτικῷ ληγατευθῇ ἡ προλῆ ἐπὶ τῷ ἀποκαταστῆσαι αὐτὴν ἄλλῳ, οὔτε χώραν ὁ φαλκίδιος ἔχει οὔτε τὸ ληγάτον τῆς ἀποκαταστάσεως ἰσχύει, εἰ μή τι πλέον αὐτῇ κατελείφθη: — fr. 1. § 12.

Ἐὰν ἀγρὸν προικιμαῖον ὁ ἀνὴρ μισθώσῃ καὶ ληγατεύσῃ τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα, ἀσφαλίζεται τὸν κληρονόμον ὅτι συγχωρεῖ τῷ μισθωτῇ τὸ καρποῦσθαι κομιζομένη τὸ μίσθωμα.[3] fr. 1. § 15.

Ἐὰν λάβω παρὰ τῆς γυναικός μου προῖκα τετρακοσίων νομμ[ι], διακόσια μὲν διὰ δύο ἀγρῶν διατετιμημένων, διακόσια δὲ διὰ γραμματείων, καὶ ληγατεύσω αὐτῇ ἀντὶ τῆς προικὸς ἑτέρους δύο ἀγροὺς καὶ ἔξωθεν τοὺς δοθέντας μοι παρ' αὐτῆς, καὶ ἀξιώσω μετὰ θάνατον αὐτὴν ἀποκαταστῆσαι εἴ τι ἐκ τῆς διαθήκης μου εἴληφε, τὴν προῖκα καὶ τοὺς καρποὺς αὐτῆς ἀποκαθίστησι μετὰ κερδῶν καὶ τοῦ ἐμπαρουσιασμοῦ τῆς καταβολῆς τῆς προικός: — fr. 2 § 1.

Οὕτως εἶπον· „πλέον τῆς προικὸς διδότω τῇ γαμετῇ μου ὁ κληρονόμος διακόσια νομμ[ι]". καὶ τὴν προῖκα δοκῶ ληγατεύειν. fr. 3.

ventum, recte ei legatur dos; nam quod dicitur, liberis intervenientibus deteriorem posse dotis condicionem fieri, tunc locum habet, cum in matrimonio uxor moriatur aut divortio separetur. [fr. 1. § 1.] legatum autem id amplius habet, quod statim repetit dotem et non post annum, [fr. 1. § 2] veluti de dotis repetitione actio et non repetuntur a muliere quae ei donata sunt in matrimonio, si vir conquieverit. [fr. 1. § 3.] circa vero dotem necessariae impensae, quoniam ipso iure quantitatem eius, non vero ipsas res minuunt, [fr. 1. § 4.] legatum deminuunt, sicuti et cum data sit in matrimonio mulieri dos in quibus licet casibus et cum res non aestimatae perierint. [fr. 1. § 5.] si vero cum promiserit mulier dotem non dederit, et moriens vir legaverit ei dotem, nihil petere potest, nisi ut liberetur obligatione. [fr. 1. § 6.] nam et si legavero centum nummos, quos in arca habeo, vel quos apud me ille deposuit, et non inveniantur, non debentur. fr. 1. § 7.

Si legavero uxori meae hunc fundum dicens propter eam illum [me] quaesisse, valet [legatum]: quae enim adduntur [rei] certae non nocent legato. fr. 1. § 8.

Si extraneo fuerit dos legata ut [eam] restituat alii, neque locum habet falcidia neque legatum restitutionis hic valet, nisi quid amplius ei relictum sit. fr. 1. § 12.

Si fundum dotalem vir locaverit et legaverit uxori dotem, cavet [uxor] heredi se permissuram conductori fructus percipere, cum accipiat mercedem. fr. 1. § 15.

Si accepero ab uxore mea dotem quadringentorum aureorum, ducentos per fundos aestimatos atque ducentos per nomina et legavero ei pro dote alios duos fundos et praeterea eos quos mihi dederat et rogavero eam, ut post mortem suam restituat quidquid ex testamento meo ceperit, dotem et fructus eius restituit cum lucris et repraesentatione in solutione dotis. fr. 2. § 1.

Sic dixi: „amplius quam dotem dato uxori meae heres ducentos aureos". et dotem videor legare. fr. 3.

---

[1] —ὸ cod. [2] ἡ γὰρ προστιθεμένη δήλη ὁμᾶς cod.
[3] ex scholiis Bas. F. Hb. Sed in cod. μισθῶι τῷ κ. unde textum verum restitui. Perperam in edd. μισθωτῷ.

ϑ'. Οὕτως εἶπον· „τὸν ἀγρὸν καὶ ὅσα γαμουμένη μοι δέδωκεν ἡ γυνὴ διατετιμημένα ἐν αὐτοῖς τοῖς εἴδεσιν ἀποδοϑῆναι αὐτῇ ϑέλω", δοκῶ καὶ τὰ διατετι[μ]ημένα καὶ τὰ ἀδιατίμητα ἀδιακρίτως ληγατεύειν αὐτῇ. fr. 9.

Sic dixi: „fundum et quaecumque nubens mihi dedit uxor aestimata in ipsis speciebus restitui ei volo", videor et ea quae sunt aestimata et quae non sunt aestimata indiscriminatim ei legare. fr. 9.

ιβ'. Ὑποδεξά[μενος πα]ρὰ τῆς γυναικός μου διατετιμημένην προῖκα οὕτως εἶπο[ν· „ἐὰν ἡ γα]μετή μου πάντα τὰ πράγματα τῆς προικὸς αὐτῆς πρὸς τὸ προικῷον παραδῷ τῷ κληρονόμῳ μου, ληγα-
fol. 91r. τεύω αὐτῇ τὴν ποσότητα τῆς προικὸς καὶ τὸ νόμιμον", καὶ συμβῇ τινα τῶν πραγμάτων διὰ τῆς χρήσεως ἀπωλέσϑαι, τὰ περιλιμπανόμενα λαμβάνων ὁ κληρονόμος δίδωσι τὸ ληγάτον: — fr. 12. D. 33. 4.

Cum acceperim ab uxore mea dotem aestimatam ita dixi: „si uxor mea omnes res dotis eius secundum dotis tabulas dederit heredi meo, lego ei dotis quantitatem et quod est legitimum" et evenerit, ut quaedam ex rebus per usum perierint, ea quae supererint accipiens heres legatum solvet. fr. 12. D. 33, 4.

ιγ'. Ἐὰν ὑπεξούσιος ὑποδέξηται προῖκα, καλῶς αὐτὴν γινόμενος αὐτεξούσιος ληγατεύει τῇ γαμετῇ κἂν μὴ κληρονομήσῃ τοῦ πρς: — fr. 13.

Si filiusfamilias acceperit dotem recte eam sui iuris factus legat uxori, quamvis heres patris non sit factus. fr. 13.

ις'. Ἐὰν παρὰ τῆς πενϑερᾶς μου προῖκα λαβὼν αὐτῇ τὴν ἐπανάδοσιν ὁμολογήσω καὶ ληγατεύσω αὐτὴν τῇ γαμετῇ μου, οὐ δύναται ἡ γυνὴ ἀπαιτεῖν, εἰ μὴ δείξῃ ὅτι δὶς αὐτὴν ἠϑέλησε[1] δοϑῆναι: — fr. 16.

Si a socru mea dotem accipiens ei restitutionem promisero eamque uxori meae legavero, non potest uxor petere, nisi ostendat bis eam voluisse dari. fr. 16.

ιζ'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου εἴ τι ἠγόρασα αὐτῇ καὶ εἴ τι δέδωκέ μοι, λαμβάνει τὴν προῖκα εἰ μὴ τὸ ἐναντίον ἀποδειχϑῇ βουληϑῆναι: — fr. 17 pr.

Si legavero uxori meae quidquid ei comparavi et quidquid dedit mihi, accipit dotem, nisi contrarium probetur voluisse [me]. fr. 17 pr.

B. λγ'. τ. ε'. ΤΙΤΛΟϹ Η', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ καλλονῆς ἢ ἐπιλογῆς ληγάτου.

TITULUS VIII, LIBRI XLIV

de optionis vel electionis legato.

l. 33. t. 5.

Ἐὰν ἑκατὸν κεράμων οἴνου ληγατευϑῇ ἐπιλογὴ καὶ ἐπιλέξωμαι ὄξος, οὐκ ἀναιρεῖταί μοι ἡ ἐπιλογὴ εἰ μὴ ὅπερ ἐξελεξάμην εἶχεν ὁ διαϑέμενος ἐν ἀριϑμῷ οἴνου· ἀλλὰ τοῦτο ὅτε μὴ γευσάμενος ἐπελεξάμην: —[2] fr. 2. § 3. 3 D. 33, 5.

Si centum amphorarum vini legata fuerit electio et elegerim acetum, non tollitur mihi electio, si id quod elegerim non habuisset testator in numero vini; sed id [locum habet] cum non degustans elegero. fr. 2. § 3. 3 D. 33, 5.

γ'. Ἐὰν ἐπιλογὴ σκεύους ληγατευϑῇ μοι καὶ — — — — — — — — οὐκ ἀπόλλυταί μου ἡ ἐπιλογή, εἰ μὴ ἄρα καὶ ἕτερα γινώσκων εἶναι τῇ τῶν παρόντων ἠρκέσϑην ἐπιλογῇ: — fr. 4.

Si electio scyphi legata mihi fuerit et — — — — — — — — non tollitur mihi electio, nisi forte et alia sciens existere inter praesentes electione fui contentus. fr. 4.

δ'. Καὶ ταῦτα μὲν, εἰ ἀπάτῃ τοῦ κληρονόμου τοῦτο γέγονεν ἢ τυχηρῶς: — fr. 5.

Et haec quidem, sive dolo heredis id evenerit sive sorte. fr. 5.

ιϑ'. Ἐὰν ἐπιλέξηται ὁ ληγατάριος, οὐκέτι δύναται μεταμελόμενος ἕτερον ἐπιλέγεσϑαι· ἅμα γὰρ τῷ εἰπεῖν τῆς δεσποτείας αὐτοῦ γίνεται τὸ ἐπιλεγέν: —[3] fr. 20.

Si elegerit legatarius, non amplius potest poenitentia ductus aliud eligere; statim enim cum dixit eius factum est quod elegit. fr. 20.

κα'. Ἐὰν ληγατεύσω σοι δίσκου ἐπιλογὴν ἐκ τῶν ὄντων ἐν καιρῷ τελευτῆς μου λαμβάνεις ὃν [ϑέλεις] ἐξ αὐτῶν: — fr. 22.

Si legavero tibi lancium electionem ex his quae sint tempore mortis meae accipis eam, quam vis. fr. 22.

[1] supple: ὁ διαϑέμενος. [2] habet Syn. [3] habet Syn.

B.λγ'.τ.θ'. ΤΙΤΛΟC Θ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ σίτου οἴνου ἐλαίου ληγατευθέντος.

α'. *Οἴνου ληγατευομένου καὶ τὸ ὄξος περιέχεται ὅπερ ὁ διαθέμενος εἶχεν ἐν ἀριθμῷ οἴνου:* —[1] fr. 1. D. 33, 6.

Ἐὰν ἐπιλογὴν ἑκατὸν κεράμων ληγατεύσω σοι, ἔχεις τὴν ἐκ τῆς διαθήκης ἀγωγὴν εἰς τὸ γεύσασθαι καὶ τὴν παριστῶσαν τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ διαφέρον: — fr. 2. § 1.

δ'. *Ἐὰν ληγατεύσω ἔλαιον μὴ προσθεὶς τὴν ποιότητα, οὐ ζητεῖται ποίῳ εἴωθα κεχρῆσθαι ἢ ὃ τοῦ κλίματος ἐκείνου· ἀλλὰ ἄδειαν ἔξει ὁ κληρονόμος ὃ βούλεται δοῦναι:* — fr. 4.

ε'. *Ἐὰν ῥητὸν οἴνου ποσὸν ἐκ τοῦ γεννησομένου ἐν τῷδε τῷ ἀγρῷ ληγατεύσω σοι καὶ μὴ γένηται τοσοῦτος, οὐδὲν πλέον τοῦ γενομένου λαμβάνεις:* —[2] fr. 5.

ς'. *Ἐὰν εἴπω δοθῆναι τὸν ἐν κεράμοις ἢ κάδοις οἶνον, καὶ τὰ ἀγγεῖα περιέχονται καὶ ἐὰν τὸν οἶνον* *fol. 91ᵛ.* *μετὰ τῶν κεράμων ληγατεύσω, καὶ τὸν ἐν πίθοις δοκῶ ληγατεύειν, ὥςπερ ἐὰν πάντας τοὺς δούλους μου μετὰ τῶν πεκουλίων αὐτῶν ληγατεύσω καὶ οἱ μὴ ἔχοντες πεκούλια δίδονται:* —[3] fr. 6.

ζ'. *Ἐὰν εἴπω τῇ γυναικί μου λαβεῖν οἶνον ἔλαιον μέλι ἄλλο τι καὶ μὴ προσθήσω τὸ ποσὸν, ὅσον ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν κατέλιπον λαμβάνει:*—[4] fr. 7 pr.

ιγ'. *Ἐκεῖνα τὰ ἀγγεῖα τῷ ληγάτῳ τοῦ οἴνου περιέχεται ὅσα διὰ τὴν παροῦσαν χρῆσιν αὐτῶν ἔχουσιν, ὡς οἱ κέραμοι καὶ οἱ κάδοι· οὐ μὴν τὰ ἐπὶ τῷ διηνεκῶς ἐν αὐτοῖς φυλάττεσθαι:* — fr. 14.

ιε'. *Ἐὰν γλυκέα σοι ληγατεύσω καὶ οὐδὲν ἕτερον εἴπω, πάντα τὰ πινόμενα γλυκέα δοκῶ λέγειν, οἷον οἰνομέλι καὶ τὸν τετριμμένον καὶ τὸ ἕψημα καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρωμάτων σταπίδας καὶ σχάδας [καὶ] φοινίκας. εἰ δὲ εἴπω οἶνον ἀμιναῖον καὶ πάντα τὰ γλυκέα, τὰ πόσιμα μόνον γλυκέα λαμβάνεις διὰ τοῦ μνησθῆναι οἴνου:* — fr. 16.

B.λγ'.τ.ι'. ΤΙΤΛΟC Ι', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ κατασκευῆς ἤγουν τῶν πρὸς ὑπηρεσίαν ληγατευθέντων.

ιβ'. *Ἐὰν εἴπω δοθῆναι τῇ γαμετῇ μου πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μου, αἱ ἀσφαλεῖαι τῶν χρεωστῶν καὶ τὰ τῶν δούλων ὠνητικὰ καταλιμπάνειν [οὐ δοκῶ, εἰ μὴ τῶν δούλων] οὓς αὐτὴν ἠβουλήθην[5] λαβεῖν:* — fr. 12. § 45. D. 33, 7.

ιδ'. *Τῷ ἐξοπλισμῷ τοῦ λούτρου καὶ ὁ βαλανεὺς καὶ ὁ ἐγκαυστὴς περιέχεται:* — fr. 13. § 1. 14.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] habet Syn. [5] —θημεν cod.

TITULUS IX, LIBRI XLIV *l. 33. t. 6.*

de frumento vino oleo legatis.

Vino legato et acetum continetur, quod testator habuit in numero vini. fr. 1. D. 33, 6.

Si electionem centum amphorarum legavero tibi, habes ex testamento actionem ad gustandum et [actionem] ad exhibendum in id quod interest. fr. 2. § 1.

Si legavero oleum non addens qualitatem, non quaeritur quonam solitus fuerim uti vel quod fuerit regionis illius, sed habebit facultatem heres quod velit dandi. fr. 4.

Si certam vini quantitatem ex eo quod nascetur in hoc fundo legavero et tantum non fuerit natum, nihil amplius quam natum est accipis. fr. 5.

Si dixero dari in amphoris vel cadis vinum et vasa continentur et si vinum cum amphoris legavero, et id quod in doliis [est] videor legare; sicuti cum omnes servos meos cum peculiis eorum legavero et ii qui non habent peculia dantur. fr. 6.

Si dixero uxori meae, ut accipiat vinum oleum mel aliudve quid et non addidero quantitatem, quantum ex his rebus reliquero, capiet. fr. 7 pr.

Illa vasa legato vini continentur quaecunque ad praesentem usum eorum habent, veluti amphorae et cadi; non vero ea quae ad perpetuo usum servantur. fr. 14.

Si dulcia legavero tibi et nihil aliud dixero, omnia quae bibuntur dulcia videor dicere, sicuti mulsum et passum et defrutum et similia et ex aromatibus uvas et ficos [et] palmas. quod si dixero: vinum aminaeum et omnia dulcia, posculenta modo dulcia capis propter mentionem vini. fr. 16.

TITULUS X, LIBRI XLIV *l. 33. t. 7.*

de instrumento seu de iis quae ad ministerium pertinent legatis.

Si dixero dari uxori meae omnia quae in domo erant, cautiones debitorum emptionesque servorum relinquere [non videor, nisi servorum] quos eam voluerim accipere. fr. 12. § 45. D. 33, 7.

Instrumento balinei balneator et fornacator continetur. fr. 13. § 1. 14.

B. λδ'. *Διγ*^{s}/ *ί.* α'.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ τροφείων ληγατευθέντων.

ς'. *Ταῖς διατροφαῖς καὶ ἡ τροφὴ καὶ ἡ ἐσθὴς καὶ οἴκησις περιέχεται: —*[1] fr. 6. D. 34, 1.

ζ'. *Οὐ μὴν καὶ τὰ πρὸς μάθησιν τέχνης, εἰ μὴ καὶ ταῦτα ἠβουλήθη δοθῆναι ὁ διαθέμενος: —* fr. 6 fin. 7. D. ib.

ιβ'. *Ἐὰν διατροφὰς καὶ ἐσθῆτας ἐτησίας ληγατεύσω καὶ μετὰ ταῦτα εἴπω τοὺς ἀγρούς μου ὑποκεῖσθαι καὶ ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν ταῦτα χωρηγεῖσθαι, καὶ μὴ τοσαύτη γένηται πρόσοδος, ἀμείωτα ταῦτα δίδωσιν ἡ κληρονόμος: —* fr. 12.

ιδ'. *Ἐὰν ἀνήβοις ληγατεύσω διατροφὰς καὶ μὴ δείκνυται ἕως πότε ἠθέλησα λαμβάνειν αὐτούς, ἕως οὗ ζῶσι λαμβάνουσιν. εἰ δὲ εἶπον μέχρι τῆς ἥβης, εἰ μὲν ἄρρην, ἕως τοῦ ὀκτὼ καὶ δεκάτου ἔτους, εἰ δὲ θήλεια, τοῦ τεσσάρων καὶ δεκάτου λαμβάνει. ἐπὶ μόνων δὲ τῶν διατροφῶν φιλαγάθως οὕτως ἡ ἥβη ὁρίζεται: —*[2] fr. 14 pr. § 1.

ιε'. *Ἐὰν εἴπω δοθῆναι ὅσα ζῶν ἐδίδων, καὶ διάφορός ἐστιν ἡ δόσις, τοῖς ἐν καιρῷ τελευτῆς μου δεῖ προσέχειν: —*[3] fr. 14. § 2.

Ἐληγάτευσα τῷ ἀπελευθέρῳ μου ἐτησίας διατροφὰς ἐὰν διάγῃ μετὰ τῶν υἱῶν μου, πειθαρχῶν τῇ αἱρέσει λαμβάνει αὐτὰ καὶ μετὰ θάνατον τῶν παίδων: — fr. 20. § 3.

fol. 68'. κα'. *Ἐὰν τροφὰς ἢ ὀψώνια ληγατεύσω σοι οὔτε ἐσθῆτα οὔτε οἴκησιν οὔτε ὑπόδημα λαμβάνεις, ἀλλὰ μόνην τροφήν.*[4] fr. 21. D. 34, 1.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ χρυσοῦ ἀργύρου καθαροῦ κοσμίων ἢ μύρων καὶ ἀνδριάντων ληγατευθέντων.

α'. *Ἐὰν ἐμοὶ μὲν ἡ ἐσθὴς πᾶσα, σοὶ δὲ ἡ γυναικεία ληγατευθῇ, ὑπεξῃρημένης τῆς γυναικείας πᾶσαν λαμβάνω. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν: —* fr. 1 pr. D. 34, 2.

Ἀργύρου ληγατευομένου, οὐκ ἐν εἴδει ἀλλ' ἐν σταθμῷ διδοὺς ὁ κληρονόμος τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ ἐλευθεροῦται. fr. 1. § 1 ib.

Ἐν τῷ θέματι εἰ καὶ ἀλλότρια φανῶσι τὰ πράγματα, ἅπερ ἐνόμισα ἴδια, χρεωστεῖ αὐτὰ ὁ κληρονόμος. fr. 10 in fine.

Ἐὰν ἀργύρου ἐσκευασμένου λίτραι ληγατευθῶσιν, οὐ περιέχονται ταῖς λίτραις τὰ ἐν τοῖς

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn.
[4] ex schol. Bas. F. Hb.

TITULUS XIV, LIBRI XLIV

l. 34. *Dig. t.* 1.

de alimentis legatis.

Alimentis et cibaria et vestis et habitatio continentur. fr. 6. D. 34, 1.

Non autem et quae ad artis disciplinam pertinent, nisi et haec voluerit dari testator. fr. 6 fin. 7. D. ib.

Si alimenta et vestimenta annua legavero et postea dixero praedia mea obligata esse et ex eorum reditibus talia praestari, et si non tantus fuerit reditus, sine minutione ea dabit heres. fr. 12.

Si impuberibus legavero alimenta et non apparet quousque voluero eos accipere, donec vivent, capient. si vero dixero usque ad pubertatem, si mas est, usque ad octodecimum annum, si vero femina, usque ad quartumdecimum capiet. in solis vero alimentis ita benigne pubertas definitur. fr. 14 pr. § 1.

Si dixero dari quae vivens dabam et diversa fuit datio, [praestationes] quae [factae sunt] tempore mortis meae spectari oportet. fr. 14. § 2.

Legavi liberto meo annua alimenta, si vixerit cum filiis meis: condicioni parens accipit ea et post mortem filiorum. fr. 20. § 3.

Si alimenta vel cibaria legavero tibi, neque vestem neque habitationem neque calceamenta accipis, sed tantum alimentum. fr. 21. D. 34, 1.

TITULUS XV, LIBRI XLIV

de auro argento mundo vel unguentis et statuis legatis.

Si mihi vestis omnis, tibi vestis muliebris legata fuerit, praeter muliebrem, omnem accipio. idem [est] et in ceteris speciebus. fr. 1 pr. D. 34, 2.

Argento legato, non in specie sed in pondere dans heres aestimationem eius liberatur. fr. 1. § 1.

Hoc casu et si aliena (esse) apparuerint res, quas meas putavi, debet eas heres. fr. 10 in fine.

Si argenti facti librae legentur, non continentur in libris vasorum emblemata; si vero argentum

σκεύεσιν ἐμβλήματα· εἰ δὲ ἄργυρος ἐσκευασμένος ληγατευθῇ, περιέχονται· εἴκει γὰρ τῷ ἀργύρῳ ὅσα τῇ αὐτοῦ πλάξει ἥνωται, ὡς τὰ χρυσᾶ πλούμια καὶ πορφυραῖ μέρος εἰσὶ τοῦ ἱματίου εἰ καὶ μὴ γέγονε νῆμα τῶν πλουμίων: —

fr. 19. § 5,

Τῷ ληγάτῳ τοῦ χρυσοῦ τὰ μόνον κεχρυσωμένα οὐ περιέχονται οὔτε τὰ ἐν τῷ ἀργύρῳ χρυσᾶ ἐμβλήματα. δακτύλιοι μέντοι χρυσοῖ περιέχονται.[1] fr. 19. § 6.

Ἐάν τινι ληγατευθῇ ὁ πρὸς βρῶσιν ἄργυρος — — — — — εἰς πόσιν καὶ βρῶσιν περιέχεται καὶ τὸ χερνιβόξεστον. τὰ μέντοι κακάβια καὶ τὰ μηλιάρια καὶ οἱ τήγανοι καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ ἐξοπλισμοῦ εἰσι τοῦ μαγειρικοῦ. fr. 19. § 12.

κβ'. Ἐπὶ ληγάτῳ τῆς ἐσθῆτος οὔτε στήμων οὔτε ῥοδάνη περιέχεται ἀλλ' ἡ τελείως ὑφανθεῖσα κἂν μήπω ἐτμήθη τοῦ ἱστοῦ: — fr. 22.

B. λδ'.[2] ω τ Διγ|ι. γ'.

ΤΙΤΛΟΣ Ις', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ ἐλευθερίας χρεῶν ληγατευθείσης καὶ περὶ πλαστῆς αἰτίας καταβολῆς ληγάτου καὶ τοῦ πίστει καταλειφθέντος.

α'. Τοῖς χρεώσταις πᾶσι καλῶς τὰ παρ' αὐτῶν χρεωστούμενα ληγατεύεται, εἰ καὶ δεσπόται εἰσὶν ὧν χρεωστοῦσιν. fr. 1 pr. D. 34, 3.

Καλῶς ὁ δανειστὴς ληγατεύει τῷ χρεώστῃ ἐνέχυρον καὶ ἀναλαμβάνει αὐτὸ πρὶν ἢ καταβάλῃ τὸ χρέος· οὐ δοκεῖ δὲ καὶ τὸ χρέος ἐκ τούτου ληγατεύεσθαι, εἰ μὴ καὶ ἑτέρωθεν δειχθῇ.[3] fr. 1. § 1.

Ἐὰν μόνῳ τῷ χρεώστῃ ληγατεύσω ἐλευθερίαν χρέους οὐ διαβαίνει τὸ ληγάτον εἰς τὸν κληρονόμον αὐτοῦ, εἰ μὴ περιόντα τὸν χρεώστην ἐπε-
fol. 68ᵛ. χείρησεν ἀπαιτῆσαι ὁ κληρονόμος μου. τὸ γὰρ προσωπικὸν εἰς κληρονόμους οὐ διαβαίνει, ὥσπερ καὶ ἐπὶ δουλείας προσωπικῆς. αἱ δὲ ἐλευθερίαι χρέους γενικαὶ κατὰ πρόληψίν εἰσι, κἂν μὴ γένηται μνήμη κληρονόμου. εἰ δὲ τοῦ χρεώστου μνημονεύσῃ, οὐκ ἔρρωται. fr. 8. § 3. 4. D. 34, 3.

Καὶ τῷ χρεωστοῦντί μοι παραθήκην ἢ τὸ ἐν χρήσει δοθὲν ἢ ἐνέχυρον ἢ ἀπὸ κλοπῆς καλῶς ληγατεύω τούτων ἐλευθερίαν. fr. 8. § 7.

Ἀφῆλιξ διατιθέμενος εἶπεν· „μηδεὶς ποιήσει τῷ κουράτορί μου ζήτησιν· ἐγὼ γὰρ τὰ ἐμὰ διῴκησα πράγματα·" ἐάν τι κατὰ δόλον ἐποίησεν ἢ πράγματα ἔχει τοῦ διατιθεμένου, ἀπαιτεῖται αὐτά. fr. 20. § 1.

κγ'. Ὅτε ληγατεύσω μὴ ἀπαιτηθῆναι χρέος τοῦ κληρονόμου, ἐκεῖνο δοκῶ λέγειν τὸ μεῖναν ἐν

[1] habet Syn. [2] λα' cod. [3] habet Syn.

factum legetur, continentur: cedunt enim argento quaecumque speciei eius iuncta sunt, sicuti aurei clavi et purpurae pars sunt vestimenti, et si nondum factus sit clavorum contextus. fr. 19. § 5.

Legato auri quae tantum inaurata sunt non continentur; neque argento addita aurea emblemata; anuli vero aurei continentur. fr. 19. § 6.

Si cui legatum fuerit argentum — — — — — ad esum et potum continetur et aquiminarium. sed caccabi et miliaria et sartagines et similia instrumenti sunt culinarii. fr. 19. § 12.

In legato vestis neque stamen neque subtemen continetur, sed quae perfecte contexta est quamvis nondum sit desecta. fr. 22.

TITULUS XVI, LIBRI XLIV

l. 34. *Dig. t.* 3.

de liberatione debitorum legata et de falsa causa solutionis legati et fideicommissi.

Debitoribus omnibus recte quae ab eis debentur legantur, quamvis domini sint eorum quae [dare] debent. fr. 1 pr. D. 34, 3.

Recte creditor legat debitori pignus et recipit [debitor] priusquam solvat debitum; non videtur autem et debitum per hoc legari, nisi aliunde probetur. fr. 1. § 1.

Si soli debitori legavero liberationem debiti, non transit legatum in heredes eius, nisi viventem debitorem coepit convenire heres meus. quod enim personale est, id in heredes non transit, sicuti et in servitute personali [dicitur]. liberationes autem debiti per praesumptionem generales sunt, quamvis non fiat mentio heredis. si vero debitoris [non] faciat mentionem [testator], non valet [legatum]. fr. 8. § 3. 4. D. 34, 3.

Etiam ei qui debet mihi ex deposito vel commodato vel pignore vel furto recte lego horum [debitorum] liberationem. fr. 8. § 7.

Minor in testamento ait: „nemo faciat curatori meo quaestionem. ego enim meas res administravi": si quid per dolum fecit aut res retinet testatoris, propterea convenitur. fr. 20. § 1.

Cum legavero non peti debitum heredis, id videor legare quod manet in obligatione. si igitur

ἐνοχῇ. ἐὰν οὖν πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης καταβληθῇ, οὐ περιέχεται. εἰ δὲ μετὰ τὴν ἄνοιξιν πρὸ ὑπεισελεύσεως ἀπαίτηται, ἀναλαμβάνεται, ἐν ᾧ τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην ἤδει ὁ ἀπαιτήσας· δόλῳ γὰρ ἔοικεν. fr. 24.

ante apertas tabulas solutum sit, non continetur. si vero post apertas tabulas ante aditionem conveniatur, recipit, cum testatoris voluntatem noverit petitor: dolo enim simile [id] est. fr. 24.

Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου πεντήκοντα νομίσματα [εἰπὼ]ν αὐτὰ χρεωστεῖν αὐτῇ καὶ ἐναγαγοῦσα περὶ χρέους ἡττηθῇ, δύναται μετὰ ταῦτα ὡς ἀπὸ ληγάτου ἀπαιτεῖν αὐτά· εἰ δὲ σὺν ἀληθείᾳ χρέος ἦν, ἄκυρον τὸ ληγάτον. fr. 28. § 13. 14.

Si legavero uxori meae quinquaginta aureos, dicens [me] eos debere ei et agens de credito [ea] victa fuerit, potest deinde tanquam ex legato eos petere. Sin autem revera debitum erat, inutile [est] legatum. fr. 28. § 13. 14.

B. λδ' τῶν Διγ'/ ί. δ'.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ ἀφαιρέσεως καὶ μεταφορᾶς ληγάτων ἢ φιδεικομμίσσων.

TITULUS XVII, LIBRI XLIV

l. 34. *Dig. t.* 4.

de ademptione et translatione legatorum vel fideicommissorum.

α'. Ἐὰν ληγατεύσω πλατεῖαν ὁδὸν [καὶ] ἀφέλωμαι τὴν στενὴν, οὐκ ἔρρωται ἡ ἀφαίρεσις· οὐ γὰρ δύναται πλατεῖα ὁδὸς εἶναι χωρὶς τῆς στενῆς. fr. 1. D. 34, 4.

Si legavero viam et iter ademero, non valet ademptio; non enim potest esse via sine itinere. fr. 1. D. 34, 4.

Ἐὰν ληγατεύσω σοι ἑκατὸν νομ$^{\iota}$ ἐν διαθήκῃ, ἐν κωδικέλλοις δ' εἴπω μόνα πεντήκοντα λαβεῖν σε, δοκῶ τὰ ἄλλα πεντήκοντα ἀφαιρεῖσθαι. fr. 3. § 10.

Si legavero tibi centum aureos in testamento, in codicillis autem dixero solum quinquaginta te capere, videor cetera quinquaginta ademere. fr. 3. § 10.

κθ'. Ἐὰν ληγατεύσας τῷ ἀπελευθέρῳ, ὕστερον ἐν τῇ διαθήκῃ εἴπω αὐτὸν ἀχάριστον, οὐκ ἀπαιτεῖ τὸ ληγάτον. fr. 29.

Si cum legavissem liberto, postea in testamento dixero eum ingratum, non petit legatum. fr. 29.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΗ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ πραγμάτων ἀμφιβόλων ληγατευομένων καὶ περὶ ἀφανῶν προσώπων.

TITULUS XVIII, LIBRI XLIV

de rebus dubiis legatis et de incertis personis.

γ'. Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις οὐχ ἑκάτερον λέγομεν, ἀλλ' ὅπερ [βουλ]όμεθα· τοιγαροῦν ὁ λέγων ἄλλο ἥπερ βούλεται οὔτε ὅπερ ἐκφωνεῖ λέγει, ἐπειδὴ ἄλλο θέλει, οὔτε ὅπερ θέλει ἐπειδὴ οὐκ ἐ[ξε]φώνει αὐτό. fr. 3. D. 34, 5.

In rebus dubiis non utrumque dicimus, sed id solum quod volumus: itaque qui dicit aliud quam ipse vult, is neque id quod pronuntiavit dicit, quoniam aliud vult; neque id quod vult, quoniam id non pronuntiavit. fr. 3. D. 34, 5.

δ'. Ὅτε τὸ ὄνομα τοῦ ληγαταρίου ἐν τῇ διαθήκῃ μὴ γράφεται, δοκεῖ μηδὲν δίδοσθαι. fr. 4.

Cum nomen legatarii in testamento non scribitur, videtur nihil dari. fr. 4.

θ'. Δύο παῖδας ἀνήβους ἔχων ὑπεκατέστησά σε τῷ τελευταῖον ἀποθνήσκοντι, ἐὰν ὁ εἷς προαποθάνῃ, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐξ ἀδιαθέτου διαδέχεται αὐτὸν καὶ σὺ τὸν δεύτερον ἐκ τῆς ὑπο[κατα]στάσεως. εἰ δὲ οἱ δύο ὁμοῦ ἀποθανῶσι, τοῖς δύο γίνῃ κληρο-
fol. 65^{r}. νόμος, κἂν τῷ τελευταῖον ἀποθνήσκοντι ὑπεκατέστησά σε· καὶ ὁ ἕνα γὰρ μόνον υἱὸν ἔχων καλῶς ὑποκαθίστησι τῷ τελευταῖον ἀποθνήσκοντι καὶ ὁ εἷς μόνος συγγενὴς λέγεται ἄγχιστος: — fr. 9 pr. D. 34, 5.

Duos filios impuberes habens substitui te ei qui ultimus decesserit, si unus antea moriatur, frater eius ab intestato ei succedit et tu alteri ex substitutione; si vero ambo simul moriantur, utrique eris heres, quamvis ei qui ultimus decesserit te substituerim; et qui unum tantum filium habet recte substituit ei qui ultimus mortuus erit, et unus solus cognatus dicitur proximus. fr. 9 pr. D. 34, 5.

Ἐὰν ἐν πολέμῳ μετὰ τοῦ υἱοῦ μου ἀποθάνω, πρῶτος πιστεύομαι τελευτᾶν· [fr. 9. § 1] εἰ δὲ ἀπε-

Si in bello cum filio meo mortuus fuero, prior credor decessisse; [fr. 9. § 1] si vero libertus et filius

λεύθερος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἅμα τελευτήσωσι διὰ τὴν τιμὴν τοῦ πάτρονος, ἵνα κληρονομήσῃ, δοκεῖ προτελευτᾶν ὁ υἱός: — fr. 9. § 2. D. 34, 2.

Καὶ ὅτε περὶ κέρδους προικὸς σκοπεῖται τῶν συνοίκων ἅμα τελευτώντων ἡ γυνὴ προαποθνήσκει κατὰ πρόληψιν. fr. 9. § 3. D. 34, 5.

Ἐὰν μετὰ τοῦ υἱοῦ μου ἀποθάνω, εἰ μὲν ἔφηβος ἦν, ἐγὼ δοκῶ προτελευτᾶν· εἰ δὲ ἄνηβος ἦν, τοὐναντίον. fr. 9. § 4.

καὶ ὦ Εἰ δὲ ἐλευθερίαν ὑπὸ αἵρεσιν ἐάσω δούλῃ, τὴν, ἐὰν πρῶτον ἄρρεν τέκῃ καὶ ἐν μιᾷ γαστρὶ ἄρρεν καὶ θῆλυ τέκῃ καὶ μὴ δείκνυται ποῖον πρότερον, ὁ ἄρρην δοκεῖ προτίκτεσθαι καὶ ἡ μὴρ ἐλευθεροῦται καὶ ἡ θυγάτηρ εὐγενὴς τίκτεται· ἐν γὰρ τοῖς ἀμφιβόλοις τὸ φιλάγαθον προκρίνομεν. fr. 10. § 1.

Ὁσάκις ἐν ἀγωγαῖς ἢ παραγραφαῖς ἀμφιβάλλεται φράσις, τὴν πρὸς σύστασιν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος δέχεσθαι δεῖ καὶ οὐ τὴν πρὸς ἀναίρεσιν.[1] fr. 12.

ιδ'. Καλῶς ληγατεύω τοῖς μάρτυσι τῆς διαθήκης. fr. 14.

Ἐάν τις ἐπιδιδοὺς ὑπὲρ γυναικὸς προῖκα τὴν ἐπανάδοσιν εἰς ἑαυτὸν ἐπερωτήσῃ, τελευτώσης αὐτῆς ἐν τῷ γάμῳ, καὶ ἅμα μετὰ τῆς γυναικὸς τελευτήσῃ, οὐ παραπέμπει τὴν ἐπερώτησιν τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ, ἐπειδὴ μὴ ἐπέζησεν.[2] τὸ αὐτό ἐστιν εἰ καὶ σὺν τῷ ἀνδρὶ ὁ ἐπερωτήσας ἐτελεύτησεν. fr. 16 pr. § 1.

ιζ. Τὸ αὐτό ἐστι καὶ ὅτε ληγατεύω τῇ γυναικί μου τὴν προῖκα καὶ ἅμα τελευτῶμεν. fr. 17.

Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις ἔρρωται τὸ πραχθέν, οἷον ὅτε πέτρον ἐπερωτῶ καί εἰσι πολλοὶ πέτροι ἢ γενικῶς δοῦλον ἢ ἐν καρταγένῃ καί εἰσι δύο καρταγέναι: — fr. 21 pr.

Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις δεῖ σπεύδειν ἐρρῶσθαι τὸ καλῇ πίστει συνάλλαγμα, εἰ μὴ φανερῶς ἐστι παράνομον. fr. 21. § 1.

κβ'. Ὅτε μὴρ μετὰ ἐφήβου παιδὸς ναυαγεῖ, πρώτη κατὰ πρόληψιν τελευτᾷ.[3] fr. 22.

κδ'. Τὰ ἀμφιβόλως ἢ προπετῶς ἐν διαθήκῃ γραφόμενα φιλαγάθως ἑρμηνευτέον πρὸς ὃ πιθανόν ἐστιν ἐνθυμηθῆναι τὸν διαθέμενον.[4] fr. 24.

κε'. Οὕτως εἶπον· „ὃν εἴπω τῷ κληρονόμῳ μου ἐλευθερῶσαι ἐλεύθερος ἔστω, ᾧτινι εἴπω αὐτὸν δοῦναι δότω". ἐὰν διά τινων τεκμηρίων ἡ βούfol. 65v. λησίς μου δείκνυται, πληροῦται. fr. 25. D. 34, 5.

eius simul mortui sint, propter honorem patroni, ut succedere possit, videtur antea decessisse filius. fr. 9. § 2.

Cum de lucro dotis quaeritur, coniugibus pariter defunctis, uxor antea decedere [creditur] per praesumptionem. fr. 9. § 3.

Si cum filio meo moriar isque pubes sit, ego videor antea decedere; si vero impubes sit, contra. fr. 9. § 4.

Si libertatem sub condicione reliquero ancillae, regula. si prius marem pepererit, et in eodem partu marem et feminam pepererit et non liqueat utrum prius, mas videtur antea nasci et mater libertatem adsequitur et filia ingenua nascitur; nam in dubiis rebus quod humanum est probamus. fr. 10, § 1.

Quoties in actionibus vel exceptionibus dubia est dictio, eam [significationem] quae ad servandam rem qua de agitur [pertinet] accipi oportet, non eam quae ad [eam rem] tollendam [pertinet]. fr. 12.

Recte lego iis, qui testes in testamento sunt. fr. 14.

Si quis cum dederit pro muliere dotem restitui eam sibi stipulatus fuerit, mortua ea in matrimonio, ipse simul cum muliere decesserit, non transmittit stipulationem ad heredes suos, quoniam non supervixit. idem est et si cum viro stipulator decesserit. fr. 16. § 1. [cf. 18 pr.]

Idem est et cum legavero uxori meae dotem et simul moriamur. fr. 17.

In dubiis rebus valet quod actum est, veluti cum Petrum [mihi dari] stipulor et sint plures Petri; vel generaliter servum, vel in Carthagine, et sunt duae Carthagines. fr. 21.

In rebus dubiis eo nitendum est, ut valeat bonae fidei contractus, nisi manifeste contra ius sit. fr. 21. § 1.

Si mater cum filio pubere naufragium fecerit, prior per praesumptionem moritur. fr. 22.

Quae dubie vel temere in testamento scribuntur humaniter intellegi oportet secundum quod veri simile est cogitasse testatorem. fr. 24.

Si dixi: „Quem dixero heredi meo manumittere, is liber esto: cui dixero dari, dato": si per quaedam argumenta voluntas mea ostenditur, adimpletur [legatum]. fr. 25. D. 34, 5.

---

[1] sim. Syn. [2] cod. ἐπιζήτησε, cfr. *supra* p. 51. 77.
[3] Cf. Attaliata 39, § 6. [4] habet Syn.

κς'. Ἡ ἀμφίβολος ἐπερώτησις κατὰ τοῦ ἐπερωτήσαντός ἐστιν.[1] fr. 26.

Dubia stipulatio contra stipulatorem [intellegenda] est. fr. 26.

κζ'. Ἐὰν ἐκ πολλῶν δούλων ἕνα θελήσω ἐλευθερωθῆναι καὶ μὴ δείκνυται ποῖον, οὐδεὶς ἐλευθεροῦται.[2] fr. 27.

Si ex pluribus servis unum voluero liberari neque liquet quem, nemo liberatur. fr. 27.

B. α'. ν Δ ι κο τ. γ'. Διγ|κδ'.

l. 1. *Cod.* *t.* 3. *Dig.* 24.

λα'. Τὸ τοῖς πτωχοῖς καταλιμπανόμενον μὴ νομιζέσθω ἄδηλον: — c. 24. C. 1, 3.[3]

Quod egenis relinquitur, id non existimetur incertum. c. 24. C. 1, 3.

λγ'. Ἐὰν τοῦ υἱοῦ [ἢ] τοῦ δούλου μου γραφέντος κληρονόμου, ἀθέμιτόν τι ἢ αἰσχρὸν ἐπὶ τιμωρίᾳ μου καταλειφθῇ, οὐκ ἔρρωται τὸ ληγάτον· οὔτε γὰρ μόνα τὰ εἰς ποινὴν τῶν κληρονόμων ἀσθενεῖ, ἀλλὰ πάντα εἰς βάρος τοῦ εἴτινος δήποτε ἀναφαινόμενα ἀπὸ τελευταίας βουλήσεως ἐπιτεθέντα τινὶ ἄκυρά ἐστιν: — fr. 1. D. 34, 6.

Si, filio aut servo meo herede scripto, illicitum quid vel turpe in poenam meam relictum sit, non valet legatum; non solum enim ea, quae in heredum poenam sunt relicta, non valent, sed omnia in gravamen cuiusque ex ultima voluntate cui imposita inutilia sunt. fr. 1. D. 34, 6.

λη'. Ἐάν τις ἐν διαθήκῃ κληρονομίαν ἢ ληγάτον ἑαυτῷ προσγράψῃ καὶ ἔχῃ ὑποκατάστατον, εἰς αὐτὸν διαβαίνει τοῦτο. ὁ γὰρ τῆς πλαστογραφίας νόμος ἀκυροῖ τὰ τοιαῦτα καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐνστάσεων τῶν χάριν ἀνταμείψεως, οἷον· ἐὰν ὁ δεῖνα ποιήσῃ με κληρονόμον, ἔσται μου κληρονόμος: — fr. 1. D. 34, 8.

Si quis in testamento alterius hereditatem vel legatum sibi scripserit et habeat substitutum, in hunc transit id [quod relictum est] propter legem de falsis, quae talia infirmat ad similitudinem earum institutionum, quae ad mutua beneficia spectant, veluti: Si ille fecerit me heredem, erit mihi heres. fr. 1. D. 34, 8.

λθ'. Τὰ ἀσαφῶς γεγραμμένα, ὡς μὴ νοεῖσθαι τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, ἀντὶ μὴ γεγραμμένων εἰσίν· τὰ δὲ λοιπὰ ἰσχύει: —[4] fr. 2.

Quae ita obscure scripta sunt, ut non intellegatur eorum significatio, pro non scriptis habentur; cetera autem valent. fr. 2.

μδ'. Τὰ ληγατευόμενα τοῖς ἤδη τελευτήσασιν ἢ τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσι καὶ μὴ ἐπανελθοῦσιν ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένων εἰσίν: — fr. 4 pr. § 1.

Quae legantur iis qui iam mortui sunt, vel captivis qui non redierint, pro non scriptis habentur. fr. 4.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ αἱρέσεως καὶ δηλώσεως καὶ αἰτίας καὶ τρόπου αὐτῶν, ἅτινα ἐν διαθήκῃ περὶ ληγάτων γράφονται.

TITULUS XIX, LIBRI XLIV

de condicione et demonstratione et causa et modo eorum quae in testamentis de legatis scribuntur.

γ'. Αἱ ἀδύνατοι αἱρέσεις ἐν ταῖς διαθήκαις ἀντ' οὐδενός εἰσιν.[5] fr. 3. D. 35, 1.

Impossibiles condiciones in testamento pro nihilo habentur. fr. 3. D. 35, 1.

θ'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ θυγατρί μου ὅτε γαμηθῇ καὶ ἐν ζωῇ μου μετὰ τὸ διαθέσθαι με γαμηθῇ, πεπλήρωται ἡ αἵρεσις· οὐ πᾶσα δὲ συνάφεια, ἀλλ' ὁ κατὰ νόμον ἐρρωμένος γάμος, χώραν ποιεῖ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ ληγάτου. κἂν πρῶτον παρανόμως συναφθῇ, καὶ μετὰ ταῦτα συννόμως, κρατεῖ τὸ ληγάτον. εἰ δὲ ἄνηβος γαμηθῇ, οὐ πληροῖ τὴν αἵρεσιν. fr. 10 pr.

Si legavero filiae meae „cum nupserit“ et in vita mea post testamentum nupserit, adimpleta est condicio: non omnis autem coniunctio, sed matrimonium iure validum locum facit petitioni legati. Et si antea contra ius nupserit, postea vero legitime, valet legatum. si vero impubes nupserit, non adimplet condicionem. fr. 10.

ια. Οὕτως εἶπον· Ἐπειδὴ ὁ μείζων υἱός μου ἔλαβεν ἐκ τῆς ἄρκλας μου δέκα νομμ[ι], λαβέτω καὶ ὁ μικρὸς δέκα νομμ[ι]. ἔρρωται ὡς αἰτία· ἡ μὲν γὰρ αἰτία εἰς παρελθόντα συντίθεται χρόνον, ἡ δὲ ποινὴ εἰς μέλλοντα: — fr. 12.

Sic dixi: „quoniam maior filius cepit ex arca mea decem aureos, accipiat et minor decem aureos“. valet ut causa. nam causa in praeteritum confertur tempus, poena autem in futurum. fr. 12.

[1] Cf. Syn. [2] habet Syn. [3] διγ. pro διάτ.; κα' habet cod. erroris genere frequentissimo. [4] habet Syn. [5] habet Syn.

ιθ'. Ἐὰν ληγατεύσω εἰς καιρὸν γάμου, εὐθέως ὅτε γαμηθῇ πληροῦται ἡ αἵρεσις, εἰ καὶ μήπω εἰσῆλθεν εἰς τὸ κουβούκλειον τοῦ ἀνδρός· τὸν γὰρ γάμον οὐ τὸ συγκαθευδῆσαι ἀλλ' ἡ συναίνεσις ποιεῖ.[1] fr. 15.

Si legavero in tempus nuptiarum, statim cum nupserit adimpletur condicio, quamvis nondum in cubiculum viri [mulier] sit ingressa; nam matrimonium non concubitus sed consensus facit. fr. 15.

κ'. Τὰ μὲν ἔξωθεν τῆς διαθήκης ἀναφυόμενα
fol. 90r. πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιόν ἐστιν ἑρμηνεύειν· τὰ δὲ ἐκ τῆς διαθήκης πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ νόμου: — fr. 16.

Quae extra testamentum incurrunt, ex bono et aequo intellegi oportet; quae vero ex testamento, iuxta suptilitatem iuris. fr. 16.

Ἐὰν καὶ εἴπω· „Θωμᾶν τὸν μάγειρον ληγατεύω" καὶ οὔκ ἐστι μάγειρος ὁ Θωμᾶς, ἔρρωται τὸ ληγάτον, ὥσπερ καὶ εἰ πλανῶμαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ληγαταρίου· τρόπος δέ ἐστιν ὅτε ληγατεύω τινὶ ἐπὶ τῷ ποιῆσαί τι, οἷον ἵνα εὐωχῃ — — ἤ τινι μέρος ὧν ἔλαβε δώσῃ: — fr. 17. § 2. 4.

Et si dixero: „Thomam coquum lego" et non est coquus Thomas, valet legatum, veluti et si erravero in nomine legatarii: modus autem est, cum lego alicui ut faciat aliquid; veluti, ut — — — — vel cui partem eorum, quae accepit, det. fr. 17. § 2. 4.

κα'. Ἐκεῖνος λαμβάνει τὴν μουκιανὴν ἀσφάλειαν, εἰς ὃν ἀτονούσης τῆς αἱρέσεως μέλλει τὸ ληγάτον ἢ ἡ κληρονομία πολιτικῶς ἁρμόττεσθαι: — fr. 18.

Ille accipit mucianam cautionem, cui deficiente condicione iure civili legatum vel hereditas competitura sunt. fr. 18.

κβ'. Τὸ εἰπεῖν· ἐὰν πέτρος γένηται κληρονόμος, δότω δέκα, οὔκ ἐστιν αἵρεσις ἀλλὰ δήλωσις: — fr. 19. § 1.

Si quis dicat: „Si Petrus heres meus fiat, det decem", non est condicio sed demonstratio. fr. 19. § 1.

Τότε δεῖ δοθῆναι, εἰ μὴ ὁ διαθέμενος ὡς αἵρεσιν αὐτὴν ἔγραψεν. ὁμοίως οὔκ ἐστιν αἵρεσις τὸ εἰπεῖν· „ὅσα κεχρεώστηται ἐν ἐφέσῳ λαβέτω παῦλος". εἰ δὲ ληγατεύσω σοι, ἐὰν μὴ κληρονομήσῃ πέτρος, κληρονομοῦντος πέτρου, οὐ κεχρεώστηται τὸ ληγάτον: — fr. 19. § 1.

Tunc dari debet, nisi testator in modum condicionis id scripsit. Item non est condicio si quis dicat „quidquid Ephesi debetur Paulus accipiat". quod si tibi legavero „nisi heres Petrus factus fuerit", Petrusque heres fiat, non debetur legatum. ibid.

Ἐὰν ἀπελεύθερος ληγατεύσῃ ὑπὸ αἵρεσιν τὴν· ἐὰν ὁ πάτρων αὐτοῦ μὴ γένηται κληρονόμος, [καὶ] κινήσας τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης ὁ πάτρων λάβῃ τὸ μέρος αὐτοῦ, ὁ συγκληρονόμος αὐτοῦ τὸ ληγάτον οὐ δίδωσιν: — fr. 19. § 2.

Si libertus legaverit sub eam condicionem: „si patronus eius non fiat heres", patronus[que] bonorum possessionem contra tabulas petens partem suam optinuerit, coheres eius legatum non dat. fr. 19. § 2.

κα'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου ὑπὸ αἵρεσιν τὴν· ὁτεδήποτε σχοίη παῖδας καὶ διαλυθεῖσα ἐξ ἐμοῦ γαμηθῇ ἄλλῳ καὶ τεκνώσῃ ἐξ αὐτοῦ εἶτα πρός με ὑποστρέψῃ, οὐ λαμβάνει τὸ ληγάτον, ἐπειδὴ μὴ δοκῶ περὶ τῶν ἐν ζωῇ μου τικτομένων ἐξ ἄλλου λέγειν: — fr. 25.

Si legavero uxori meae sub condicione: „cum habeat filios" et divertens a me alteri nupserit pepereritque ex eo, deinde ad me fuerit reversa, non accipit legatum; non enim videor de iis, quos me vivo pepererit ex alio, dicere. fr. 25.

κβ'. Τὸ εἰπεῖν· εἰ ἀποδώσοι τοὺς λογισμούς οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ εἰπεῖν ἀποδοῦναι τὰς λοιπάδας. ἐὰν μέντοι ὁ ὑπὸ τοιαύτην αἵρεσιν ἐλευθερωθεὶς χωρὶς δόλου καὶ ἀμελείας αὐτοῦ καὶ τοῦ δεσπότου περὶ τὴν ψῆφον πλανηθέντος ἧττον τῶν κεχρεωστημένων καταβάλῃ, ἐλευθεροῦται: — fr. 32.

Si quis dicat: „Si rationes redd derit", nihil aliud est quam si dixerit reddere reliqua. Si vero quis sub eiusmodi condicione manumissus sine dolo vel culpa, cum et dominus in calculo erraret, minus debito solverit, liber fit. fr. 32.

λ'. Ὀνομαστί ἐστι ληγατεῦσαι τὸ ἐκφωνῆσαι τὸ κύριον ὄνομα. ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ ἡ δήλωσις τοῦ σώματος καὶ τῆς συγγενείας καὶ τῆς ἀγχιστείας καὶ τῆς τέχνης ἀντὶ ὀνόματος παρα-

Nominatim legare est proprium nomen dicere. plerumque vero demonstratio corporis et cognationis et adfinitatis et artificii pro nomine accipitur et non distinguimus, utrum falsa [necne]

[1] habet Syn.; cod. εἰσῆλθον.

λαμβάνεται καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἰ καὶ ψευδὴς εὑρεθῇ ἡ δήλωσις, εἰ δῆλόν ἐστιν, ὃν εἶπεν ὁ διαθέμενος. [fr. 34 pr.] διαφέρει δὲ δήλωσις αἱρέσεως, ὅτι ἡ μὲν δήλωσις ὡς ἐπὶ πολὺ πρὸς παρερχόμενον ἀναφέρεται πρᾶγμα, ἡ δὲ αἵρεσις πρὸς μέλλον: — fr. 34. § 1.

inveniatur demonstratio, cum liqueat quem dixerit testator. [fr. 34 pr.] differt autem demonstratio a condicione eo quod demonstratio plerumque ad praeteritam refertur rem; condicio autem ad futuram. fr. 34. § 1.

λζ'. Τὰ αἱρετικὰ ληγάτα μετὰ τὴν ἔκβασιν τῆς αἱρέσεως κεχρεώστηνται, ὅθεν οὐδὲ μεταφέρεσθαι ἐν τῷ μεταξὺ δύνανται.[1] fr. 41. D. 35, 1.

Condicionalia legata postquam condicio evenerit debentur, unde nec cedi interea possunt. fr. 41.

fol. 90ᵛ. Ὁ δὲ γραφεὶς κληρονόμος, ἐὰν ἀξιωθῇ λαβεῖν ἀπό σου δέκα νομμ[ι] καὶ ἀποκαταστῆσαί σοι τὴν κληρονομίαν, οὐκ ἀποκαθίστησι καὶ τὰ δέκα νομμ[ι]: — fr. 44. § 7. D. 35, 1.

Heres scriptus, si rogatus sit accipere decem aureos et restituere tibi hereditatem, non restituit etiam decem aureos. fr. 44. § 7. D. 35, 1.

μδ'. Ἐὰν ληγατεύσω σοι ὅτε εἰς τὸν ἕξ καὶ δέκατον ἐνιαυτὸν ἔλθῃς, οὐχ ἅμα τῷ ἐπιβῆναι τῷ ἕξ καὶ δεκάτῳ ἔτει τὸ ληγάτον ἀπαιτεῖς: — fr. 48.

Si legavero tibi cum ad sextum decimum annum perveneris, non statim cum ingressus fueris sextum decimum annum legatum petis. fr. 48.

Ὁ κελευσθεὶς δοῦναι δέκα νομμ[ι] καὶ εἶναι αὐτεξούσιος καὶ τῷ κληρονόμῳ τοῦ κληρονόμου διδοὺς ἐλευθεροῦται· οὐκ ἐστι δὲ ταὐτὸ ἐπὶ ληγαταρίου. fr. 51. § 1.

Qui iussus est dare decem aureos et liber esse et heredi heredis dando liber fit: non idem valet et in [persona] legatarii. fr. 51. § 1.

νβ'. Ἐὰν ἀξιωθῇς δέκα νομμ[ι] δοῦναι καὶ λαβεῖν ἀγρὸν, οὐ δύνασαι τὰ πέντε διδοὺς λαβεῖν τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ. εἰ δὲ πολλοῖς ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν καταλειφθῇ, ἕκαστος διδοὺς τὴν ἀναλογίαν λαμβάνει τὸ ἁρμόζον αὐτῷ. ὥσπερ δὲ ὁ εἷς οὐ δύναται διαιρεῖν τὴν αἵρεσιν, οὕτως οὐδὲ ὁ ὑποκατάστατος αὐτῷ· ἀντὶ γὰρ ἑνὸς προσώπου παραλαμβάνονται.[2] fr. 56.

Si rogatus fueris decem aureos dare et accipere fundum, non potes quinque dando accipere dimidium fundi: si vero pluribus sub eandem condicionem relictus fuerit, quisque dando pro portione sua accipit partem sibi competentem. sicut autem unus non potest dividere condicionem, ita neque substituti eius: hi enim unius personae vicem optinent. fr. 56.

νς'. Αἱ αἱρέσεις εἰς τρία σκέλη διαιροῦνται· ἢ εἰς τὸ δοῦναι ἢ ποιῆσαι ἢ συμβῆναι ἢ μὴ δοῦναι ἢ μὴ ποιῆσαι ἢ μὴ συμβῆναι. καὶ αἱ μὲν ἔχουσαι δόσιν ἢ ποίησιν προσώποις ἥνωνται ἢ τοῦ ληγαταρίου ἢ ἑτέρου· αἱ μέντοι ἀπαιτοῦσαί τι συμβῆναι τύχης ἤρτηνται. τὰ οὖν ἔχοντα αἵρεσιν ἐν δόσει ἢ ἐν ποιήσει πληροῖ ὁ δημόσιος διαδεχόμενος τὸν τοιοῦτον ληγατάριον: —[3] fr. 60.

Condiciones in tria genera dividuntur: vel dandi vel faciendi vel eveniendi; vel non dandi, vel non faciendi vel non eveniendi: et, si quidem continent dationem aut factum, personis cohaerent vel legatarii vel alterius: quae vero exigunt ut aliquid eveniat, ex sorte pendent. quae igitur habent condicionem in dando aut in faciendo, ea adimplet fiscus succedens tali legatario. fr. 60.

νζ'. Ἐὰν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου ὑπὸ αἵρεσιν παιδοποιΐας καὶ τοῦ γάμου συνεστῶτος τελευτήσω, οὐ μόνοι οἱ μετὰ θάνατόν μου τεχθέντες αὐτῇ συμβάλλονται, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν ζωῇ μου μετὰ τὴν διαθήκην. fr. 61.

Si legavero uxori meae sub condicione „si filios habuerit“ et matrimonio durante mortuus fuero, non solum qui post mortem meam nati fuerint ipsi proderunt, sed et qui me vivo, post testamentum. fr. 61.

Ἐὰν ὁ μὴ δυνάμενος τὸ ληγατευθὲν ὅλον λαβεῖν δώσῃ τι διὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν αἵρεσιν, λαμβάνει τὸ πλέον τοῦ συγκεχωρημένου καὶ ὅσον διὰ τὴν αἵρεσιν ἔδωκεν ἢ τῷ κληρονόμῳ ἢ ἑτέρῳ: — fr. 62. § 1.

Si is qui nequit legatum integrum accipere det aliquid, ut adimpleatur condicio, tantum capit praeter concessam portionem, quantum propter condicionem dedit vel heredi vel alii. fr. 62. § 1.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] simil. Syn. ἐκποιήσει cod.

ξ'. Τὰ αἱρετικὰ ληγάτα οὐκ ἀναιρεῖται τῇ τελευτῇ τῶν χρεωσούντων αὐτά: — fr. 65.

Condicionalia legata non auferuntur morte eorum, qui ea debent. fr. 65.

ξη'. Ἡ ἄδηλος ἡμέρα ἐν ταῖς διαθήκαις ἀντὶ αἱρέσεώς ἐστιν. fr. 75.

Incertus dies in testamentis pro condicione est. fr. 75.

ξθ'. Ἡ υἱοθεσία οὐκ ἀναιρεῖ τὴν τῆς ἀπαιδίας αἵρεσιν. fr. 76.

Adoptio non tollit condicionem „si sine liberis erit". fr. 76.

πβ'. Ἐν ταῖς φιδεικομμισσαρίαις ἐλευθερίαις οὐ τῇ κουφοτέρᾳ αἱρέσει προσέχομεν ἀλλὰ τῇ ὑστέρᾳ: — fr. 90.

In fideicommissariis manumissionibus non levissimam condicionem spectamus, sed postremam. fr. 90.

πζ'. Τὰ αἱρετικὰ ληγάτα εἰς ἄλλον μετατιθέμενα μετὰ τῆς αἱρέσεως χωροῦσιν, εἰ μὴ τῷ προσώπῳ[1] τοῦ πρώτου ἐμπέπηγεν. fr. 95.

Condicionalia legata in alium translata cum condicione transeunt, nisi [haec] prioris personae cohaerebat. fr. 95.

ψ'. Ἐὰν εἴπω γαμηθῆναί σοι τὴν θυγατέρα μου καὶ ληγατεύσω αὐτῇ χωρίον, τότε σοι ἁρμόζει τὸ ληγάτον, ὅτε μὴ θελήσῃ ἡ θυγάτηρ μου γαμηθῆναί σοι. εἰ μέντοι ἄνηβος ἀποθάνῃ, οὐ δοκεῖ [ἡ] αἵρ[εσι]ς ἐξελθεῖν τοῦ ληγάτου. fr. 101 pr.

Si dixero nubere tibi filiam meam et legavero ei praedium, tunc tibi competit legatum, cum noluerit filia mea nubere tibi: si vero impubes moriatur, non videtur condicio expleta esse legati. fr. 101 pr.

fol. 67r.

ρβ'. Ὁ μὲν ὑπὸ ὅρον ἐλευθερωθησόμενος καὶ ἀκόντων τῶν κληρονόμων διδοὺς ἐκ τοῦ πεκουλίου τὰ νομ^{r} ἐλευθεροῦται. εἰ δὲ γινώσκει ὁ λαβὼν ὡς ἀκόντων αὐτῶν λαμβάνει, ὡς χωρὶς εὐλόγου αἰτίας ἅρπαξ νέμεται καὶ ἀφαιροῦνται παρ' αὐτοῦ. fr. 110.

Qui sub condicione manumissus est vel invitis heredibus dando ex peculio nummos liberatur. quod si is qui accepit novit se invitis illis accipere, utpote qui iusta causa careat, sicut praedo possidet et auferuntur [res] ab eo. fr. 110.

Ἐληγάτευσα δύο τισὶν ἀγρὸν, ἵνα δέκα νομ^{r} εἰς τὴν ταφήν μου δαπανήσωσιν· οὐ πληροῦται κατὰ ἀκρίβειαν ἡ αἵρεσις, φιλαγάθως δὲ διδοὺς εἷς τὰ πέντε νομ^{r} λαμβάνει τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ. τὸ αὐτό ἐστι καὶ ὅτε ἀγρὸν ληγατεύσω ὑπὸ αἵρεσιν, τὴν· ἐὰν παρασχῶσι δέκα νομίσματα. fr. 112. § 2.

Legavi duobus quibusdam fundum, ut decem aureos in funus meum impendant: non adimpletur stricto iure condicio; benignius autem is qui dat quinque aureos accipit dimidium fundi. idem est etiam cum duobus fundum legavero sub condicionem: si praebuerint decem aureos. fr. 112. § 2.

Β. ς'. $\overset{\delta}{\iota}$ κο ι. ε'. Τὸ ἐνιαυσιαῖον ληγάτον ἐν τοῖς προοιμίοις ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καταφέρεται καὶ ἀπαιτεῖται. c. 1. C. VI, 53.

Annuum legatum initio singuli cuiusquam anni cedit et petitur. c. 1. C. 6, 53.

l. 6. Cod. t. 5.

ΤΙΤΛΟΣ Κ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

Β. λς'. $\overset{\omega}{\iota}$ Διγ^{r}/ ί. β'. ποίαις ἡμέραις τὸ ληγάτον ἢ τὸ φιδεικόμμισσον[2] ἀργεῖ.

TITULUS XX, LIBRI XLIV

quibus diebus legatum vel fideicommissum cedit.

l. 36. Dig. t. 2.

α'. Τὰ ἐν τῇ ὀρφανικῇ ληγατευθέντα μετὰ θάνατον τοῦ πρς προχωρεῖ καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ ἀνήβου. fr. 1. D. XXXVI, 2.

Ea, quae in pupillari [testamento] legantur, post mortem patris cedunt, vivo adhuc pupillo. fr. 1. D. 36, 2.

ς'. Τὸ χωρὶς αἱρέσεως ληγάτον ἀφαιρούμενον ὑπὸ αἵρεσιν αἱρετικόν ἐστιν. εἰ δὲ ἔξωθεν, οὐκ ἐκ τῆς διαθήκης ἔχει τὴν ὑπέρθεσιν, κἂν προαποθάνῃ ὁ ληγατάριος, παραπέμπεσθαι.[3] ἐὰν γὰρ ληγατεύσω σοι προικιμαῖον ἀγρὸν καὶ τῇ γυναικί μου ἀντὶ τῆς προικὸς νομ^{r} καὶ

Legatum purum sub condicione ademptum condicionale est. si vero extrinsecus, non ex testamento habet moram, quamvis antea moriatur legatarius, transmittitur [ad heredes]. nam si legavero tibi dotalem fundum et uxori meae pro dote aureos [tot] et dubitante ea an debeat accipere, moriaris

[1] τὸ πρόσωπον cod. [2] —ss— cod. [3] l. vel —εται, vel —έσθω.

διασκεπτομένης αὐτῆς εἰ ὀφείλει καταδέξασθαι, τελευτήσεις καὶ ὕστερον ἡ γυνὴ καταδέξηται τὰ νομι[1], ἀπαιτοῦσιν οἱ κληρονόμοι μου τὸν ἀγρόν· οὐ γὰρ δοκεῖ αἵρεσιν ἔχειν ἀλλ' ὑπέρθεσιν. fr. 6. § 1.

et deinceps mulier acceperit aureos, petunt heredes mei fundum. non enim videtur condicionem habere [legatum], sed moram. fr. 6. § 1.

Τὰ ἐν κωδικέλλοις ληγατευόμενα ὁμοίως τοῖς ἐν διαθήκῃ προχωροῦσιν. fr. 6. § 2.

Ea quae in codicillis legantur sicuti ea quae in testamento [legantur] cedunt. fr. 6. § 2.

Ἐὰν χρεωστοῦντί μοι ὑπὸ αἵρεσιν ληγατευθῇ [ἐλευθερία] τοῦ χρέους, χ[ρεωστεῖται] τὸ ληγάτον καὶ παραχρῆμα κινεῖται ἐκ τῆς διαθήκης βοήθεια καὶ ἐὰν μετὰ τὸν διαθέμενον ἀποθάνω, παραπέμπω κληρονόμοις. τὸ αὐτό [ἐστι καὶ ὅτε μή] μοι ἀλλ' ἑτέρῳ τοιοῦτο χρέος ἐληγατεύθη: — fr. 19. § 3. 4.

Si debenti mihi sub condicione legata sit liberatio debiti, [debetur] legatum et statim agi potest ex testamento et si post testatorem decessero, ad heredes transmitto. idem [est etiam cum] non mihi, sed alteri eiusmodi debitum sit legatum. fr. 19. § 3. 4.

κθ'. Ἐὰν ληγατευθῇ ἐξοπλισμὸς,[1] fr. 28.

Si legatum fuerit instrumentum, fr. 28.

fol. 67[v]. ΤΙΤΛΟΣ ΚΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ' *l.* 36. *t.* 3.

*B.*λς'.ί.γ'. *τίνα τῶν ληγάτων καὶ τῶν φιδεικομμίσσων φυλακτέων χάριν ἀσφαλίζεται ὁ κληρονόμος.*

TITULUS XXI, LIBRI XLIV

quomodo legatorum et fideicommissorum servandorum gratia satisdat heres.

α'. Πᾶς κληρονόμος οἱασδήποτε ἀξίας εἴη καὶ ὑποστάσεως δίδωσι τοῖς ληγαταρίοις ἐγγύας ὅτι δίδωσι καὶ ποιεῖ ὅπερ ὁ διαθέμενος ἐκέλευσεν ἐμπροθέσμως καὶ περὶ δόλου ἐπερωτᾶται· ὥςπερ γὰρ αὐτός ἐστι τῆς κληρονομίας καὶ[2] ἐν νομῇ, οὕτως ὀφείλει καὶ τὸν ληγατάριον ἀσφαλίζεσθαι. εἰ δὲ μὴ ἀσφαλίσηται, πέμπεται εἰς νομὴν ὁ ληγατάριος.[3] fr. 1. § 1—2. D. XXXVI, 3.

Omnis heres cuiuscunque dignitatis vel condicionis dat legatariis cautionem de dando et faciendo id quod testator iussit statim ac de dolo promittit; sicuti enim ipse est hereditatis in possessione, ita debet et legatario cavere. si autem non cavet, mittitur in possessionem legatarius. fr. 1. § 1—2. D. 36, 3.

Καὶ τοῖς κληρονόμοις τῶν ληγαταρίων δίδοται ἡ ἀσφάλεια καὶ προκουράτορσιν αὐτῶν.[4] fr. 1. § 3—4.

Et heredibus legatariorum datur cautio et procuratoribus eorum. fr. 1. § 3—4.

ις'. Ἐὰν δύο τινὲς ὁμώνυμοι φιλονεικῶσι περὶ τοῦ ληγάτου, ἑκατέρῳ διὰ τῶν αὐτῶν ἐγγυητῶν ἡ ἀσφάλεια δίδοται· ἑνὶ γὰρ ἐνέχεσθαι μέλλουσιν. fr. 16.

Si duo eiusdem nominis de legato litigent, utrique per eosdem fideiussores cautio datur; uni enim [isti] teneri debent. fr. 16.

*B.*λς'.ί.δ'. ΤΙΤΛΟΣ ΚΒ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ' *l.* 36. *t.* 4.

περὶ τοῦ ἵνα εἰς τὴν νομὴν τῶν ληγάτων ἢ φιδεικομμίσσων ἐξείη δοθῆναι.

TITULUS XXII, LIBRI XLIV

de eo, ut in possessionem legatorum fideive commissorum mittatur.

Ἐὰν ὁ λαβὼν τὴν ἀσφάλειαν λέγῃ τοὺς ἐγγυητὰς ἀπόρους εἶναι καὶ θέλῃ ἄλλους αὐτῷ δοθῆναι, οὐκ ἀκούεται, εἰ μὴ ἄρα καινόν τι συνέβη, ἴσως τῶν ἐγγυητῶν ἀποθανόντων ἢ αἰφνιδίως ἀπορησάντων.[5] fr. 3. § 3. 4. D. XXXVI, 4.

Si is qui accepit cautionem dicat non solvendo esse fideiussores et velit alios sibi dari, non auditur; nisi forte novi quid accidit, utputa fideiussoribus mortuis vel improviso inopibus factis. fr. 3. § 3. 4. D. 36, 4.

Ὁ ἀφῆλιξ καὶ ὁ ἄνηβος καὶ ὁ μαινόμενος μὴ ἔχοντες κηδεμόνας οὐ δοκοῦσιν ὑπερτίθεσθαι, οὔτε βλάπτονται ἐκ τούτου· εἰ δὲ κληρονομία πρός τινα χρόνον ἔρριπται, ὑπεξαιρεῖται οὗτος ὁ χρόνος. fr. 5. § 20.

Minor et impubes et furiosus non habentes tutores vel curatores non videntur moram facere neque ideo damnum patiuntur. si vero hereditas per aliquod tempus iacuit, detrahitur id tempus. fr. 5. § 20.

[1] hic fol. lacunam plurium linearum habet. [2] dele. [3] simil. Syn. [4] habet Syn. [5] habet Syn.

Τοὺς καρποὺς,[1] *οὓς οἱ ληγατάριοι λαμβάνουσιν ἐκ τῶν τοῦ κληρονόμου πραγμάτων εἰς τόκους καταλογίζονται καὶ τὸ περιττὸν εἰς κεφάλαιον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν δανειστῶν τῶν λαμβανόντων καρποὺς ἐκ τῶν ἐνεχύρων· εἰ δὲ πλέον οἱ ληγατάριοι λαμβάνωσι τῶν κεχρεωστημένων αὐτοῖς ἐκ τῶν καρπῶν, ἀπαιτοῦνται αὐτό. καὶ τὸ μὲν ἐνέχυρον ὁ δανειστὴς δύναται πωλεῖν, ὁ δὲ ληγατάριος οὐ δύναται· μόνον γὰρ ἐπιτέτραπται καρποῦσθαι.* fr. 5. § 21.

Fructus, quos legatarii capiunt ex rebus heredis, in usuris computantur et quod superest in sorte, sicuti in creditoribus qui capiunt fructus ex pigneribus: quod si plus legatarii ceperint eo quod sibi ex fructibus debetur, id ab eis petitur. et quidem pignus creditor potest vendere, legatarius autem nequit: solum enim ei permittitur fructus percipere. fr. 5. § 21.

Ὁ πεμφθεὶς εἰς νομὴν εἰ καὶ περὶ τοῦ ληγάτου προκατάρξηται, οὐκ ἀφίσταται τῆς νομῆς ἕως ἂν ἐπὶ τῇ δίκῃ ἀσφαλισθῇ: — fr. 5. § 26.

Qui in possessionem est missus et de legato litem contestatus est, non abstinet a possessione, donec pro lite fuerit cautum. fr. 5. § 26.

Ὁ πεμφθεὶς εἰς νομὴν τῶν κληρονομιαίων, εἰ μὴ λάβῃ τὸ ληγάτον ἢ τὴν ἀσφάλειαν, οὐκ ἐνέχεται: — fr. 5. § 27.

Qui in possessionem rerum hereditariarum est missus, si non ceperit legatum aut cautionem, non tenetur. fr. 5. § 27.

B. λς'. ω τ Διγ[τ]/ τ. ε'.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΓ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

περὶ ληγάτων παρασχετέων τῆς διαθήκης

TITULUS XXIII, LIBRI XLIV

de retinendis legatis, testamento

l. 36. *Dig. t.* 5.

fol. 10[r]. τ. με'. [*fol. unum periit*]

[ΤΙΤΛΟΣ ΚΗ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'.]

ληγάτων ἤτοι τῶν πίστει καταλιμπανομένων.

[TITULUS XXVIII, LIBRI XLIV.]

legatis vel fideicommissis.

[*l.* 6. *Cod. t.* 45.

α'. *Ὁσάκις ὑπὸ τρόπον καταλιμπάνεταί τινι ληγάτον, τυχὸν ἐπὶ τῷ τόδε τι ποιῆσαι, λαμβάνει μὲν τὸ ληγάτον· πλὴν ἐὰν ὁ τρόπος ἀτονήσῃ, ἀπόλλυται αὐτό. ὁ γὰρ τρόπος τὰ τῆς αἱρέσεως ἀποτελέσματα ἔχει ἐν τοῖς ληγάτοις καὶ φιδεικομμίσσοις. ἐὰν δὲ καταλειφθῇ τινι ληγάτον ἐπὶ τῷ γαμηθῆναι πέτρῳ, καὶ τὸ μὲν ληγάτον ἔλαβεν, ὁ δὲ πέτρος οὐκ ἀνέχεται αὐτῇ γαμηθῆναι, οὐκ ἀναγκάζεται τὸ ληγάτον δοῦναι, οὐδὲ γὰρ αὐτὴ ἐνεπόδισεν τῇ αἱρέσει:* —[2] c. 1. C. VI, 45.

Quoties sub modo relinquitur alicui legatum, forte ut illud faciat, capit quidem legatum; sed si modus defecerit, id amittitur. nam modus condicionis effectum habet in legatis et fideicommissis. quod si cui legatum relictum sit, ut Petro nuberet, ipsaque legatum acceperit, sed Petrus non patitur eam ducere, non cogitur reddere legatum, neque enim ipsa condicioni obstitit. c. 1. C. VI, 45.

B. ς'. τ δ κο ε

ΤΙΤΛΟΣ Λ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

π ανιόντων καὶ κατιόντων πῶς δεῖ αὐτοῖς ληγάτα παραπέμπειν.

TITULUS XXX, LIBRI XLIV

de parentibus et liberis, quomodo oportet eis legata transmitti.

l. 6. *Cod.*

α'. *Ἡ διάταξις κελεύει καὶ τοὺς κληρονόμους ἐξουσίαν ἔχειν πρὸ ἀνοίξεως διαθήκης ὑπεισέρχεσθαι τῇ κληρονομίᾳ καὶ τὰ ληγάτα πάντα ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου ἀρμόζειν, ὥστε καὶ ἕκαστον (ληγάτου) τὸν ληγατάριον τελευτῶντα εἰς τοὺς ἰδίους κληρονόμους παραπέμπειν τὴν ἐπὶ τῷ ληγάτῳ διάσκεψιν, ὥστε εἰ βούλονται λαμβάνειν τὸ ληγάτον:* — c. un. § 1. C. VI, 51.

Iubet constitutio heredes quoque posse ante apertas tabulas adire hereditatem et legata omnia ex morte testatoris competere, ut omnis legatarius decedens ad heredes proprios transmittat facultatem de legato deliberandi, ut, si velint, legatum capiant. c. un. § 1. C. VI, 51.

Ἡ διάταξις κελεύει, ἵν' ὅσα καταλιμπανόμενά τισιν ἐν διαθήκῃ ἀσθενοῦνται, πάντα μένωσι παρ' ἐκείνοις, ἐξ ὧν κατελείφθησαν. § 4.

Iubet constitutio, ut ea quae in testamentis quibusdam relicta deficiunt, omnia maneant apud eos, a quibus sunt relicta. § 4.

---

[1] nempe: *Οἱ καρποί.* [2] simil. Syn.

Ἐπὶ δὲ ληγάτων ἢ φιδεικομμίσσων συνημμένων, εἰ μὲν πάντες θέλουσι λαβεῖν, λαμβάνουσι. εἰ δὲ μέρος ἀτονήσει, τοῖς συνημμένοις προστίθεται μετὰ τῆς ἰδίας τιμῆς. εἰ δὲ μὴ βούλονται οἱ συλληγατάριοι καταδέξασθαι, δίδει[1] πρὸς ἐκείνους ἐξ ὧν κατελείφθη: — § 11.

In legatis vel fideicommissis coniunctis, si quidem omnes capere velint, accipiunt: si vero pars defecerit, coniunctis adcrescit cum suo onere.[1] quod si nolint collegatarii accipere, datur illis, a quo est relictum. § 11.

ΤΙΤΛΟΣ ΛΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΔ'

τότε τῆς διακατοχῆς τῶν ληγάτων φιδεικομμίσσων τηρουμένων ἡ αἰτία συγκεχώρηται, ὅτε ἱκανοδοσία δοθῆναι ὀφείλει.

TITULUS XXXI, LIBRI XLIV

tunc possessionis legatorum [vel] fideicommissorum servandorum causa permissa est, cum satisdari debet.

γ'. Ἐὰν μετὰ τὸ νεμηθῆναι τοὺς ληγαταρίους τὰ πράγματα ὁ κληρονόμος ἢ πωλήσῃ ταῦτα ἢ ὑπόθηται ταῦτα, προτιμότεροί εἰσιν οἱ ληγατάριοι, ὡς ἀπὸ πραιτωρίου ἐνεχύρου αὐτὸ λαμβάνοντες: — c. 3. C. VI, 54.

Si postquam res possidere coeperint legatarii, heres vel vendiderit eas vel alienaverit, potiores habentur legatarii, qui tanquam praetorii pigneris iure id accipiunt. c. 3. C. VI, 54.

ε'. Οἵτινες ληγάτου ἢ φιδεικομμίσσου ἕνεκεν εἰς νομὴν πέμπονται, οὐ τὴν δεσποτεῖαν κτῶνται, ἀλλὰ δίκαιον ἐνεχύρου· ἵνα καὶ[2] μετὰ τὸ καταλειφθὲν ἐνέχυρον τὸ ἱκανὸν γένηται τῇ βουλῇ τοῦ τελευτήσαντος, ὁ ἁρμόδιος δικαστὴς σοῦ προσιόντος κελεύσει: — c. 5.

Quicumque legati vel fideicommissi causa in possessionem mittuntur, non adquirunt dominium, sed ius pigneris; atque ut post acceptum pignus satis fiat defuncti voluntati, competens iudex, te adeunte, iubebit. c. 5.

Ὁ ληγατάριος ὀφείλει πέμπεσθαι εἰς τὴν τῶν ἐν τῷ ληγάτῳ ἀσφαλιζομένων[3] πραγμάτων νομὴν, πρῶτον μὲν εἰς τὰ πράγματα τὰ ὄντα ἐν τῇ κληρονομίᾳ, καὶ ὅσα κατὰ δόλον ὁ κληρονόμος ἀπεκτήσατο. λέγει δὲ ξένον νόμιμον ἡ διάταξις, ὅτι ἐὰν ὁ φιδεικομμισσάριος τὸ φιδεικόμμισσον
fol. 10ᵛ. ἀπαιτῶν ἀγνώμονος πειραθείη τοῦ κληρονόμου καὶ ἑξαμηνιαῖος παρέδραμε χρόνος, τότε καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κληρονόμου τὰ ἰδικὰ πέμπεται εἰς νομήν: — c. 6.

Legatarius in possessionem rerum legati servandi causa mitti debet, primum in res, quae sunt in hereditate et in eas, quas dolo heres desiit possidere. et dicit autem miram regulam constitutio; si fideicommissarius fideicommissum petens malae voluntatis heredem nactus sit atque sex mensium tempus praeterierit, tunc in rerum ipsius heredis possessionem mittitur. c. 6.

[1] ita cod. ex vulgari recentiorum graecorum usu.
[2] lege δὲ. [3] textus corruptus.

[1] ad litt. *honore*; male enim graecus intellexit ac vertit.

ε
π ναυκλήρων καὶ πιστικῶν καὶ ναυτῶν καὶ πανδοχέων καὶ τῆς κατ' αὐτῶν ἢ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωγῆς.

α'. Τὰ ναυτικὰ ἤγουν τὰ κατὰ θάλασσαν τῷ ῥοδίῳ νόμῳ κρίνεται ἐν οἷς αὐτῷ μὴ ἕτερος ἐναντιοῦται νόμος: —[1] fr. 9. D. XIV, 2.

β'. Ναύκληρός ἐστιν πρὸς ὃν ἀνήκει ὁ πόρος τοῦ πλοίου καὶ τὰ συμβαίνοντα, εἴτε δεσπότης ἐστὶν εἴτε παρὰ δεσπότου ἐν ὁμάδι τὸ πλοῖον ἐμισθώσατο ἢ ἐπικαίρως ἢ διηνεκῶς, καὶ ἀδιάφορον εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνή· καὶ αὐτεξούσιος ἢ δοῦλός ἐστιν ὁ ναύκληρος. ὁ δὲ ἄνηβος χρῄζει τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας: — fr. 1. § 15. 16. D. XIV, 1.

fol. 69r. γ'. Πιστικός ἐστιν ὁ ὑπὸ τοῦ πιστικοῦ καταστὰς, ἀγνοοῦντος τοῦ ναυκλήρου· εἰ γὰρ ἤδει αὐτὸς, αὐτὸν προστῆσαι δοκεῖ. πάντα γὰρ τὰ πρακτέα τοῦ πιστικοῦ ἐπιγινώσκει ὁ ναύκληρος. καὶ διὰ τὸ χρήσιμον εὐχερέστερον τοῦτο δεχόμεθα ἐπὶ τοῦ πιστικοῦ ἢπερ ἐπὶ τοῦ πρωτεύοντος· ἐνέχεται δὲ κἂν ῥητῶς αὐτῷ ἀπηγόρευσε πιστικὸν ἕτερον: — fr. 1. § 5. D. 14, 1.

γ'.[2] Πιστικός ἐστιν ὁ [πᾶσ]αν ἐπιμέλειαν τοῦ πλοίου ἐπιτραπείς: —[3] fr. 1. § 1 ibid.

ε'. Ναύτης ἡγεῖται ἐνταῦθα ὁ τὸ πλοῖον ἐκγυμνάζων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ ὁ διάγων ἐν τῷ πλοίῳ διὰ τὸ πλεῖν αὐτὸν ναύτης λέγεται· δι' ἑαυτοῦ γὰρ ἢ τοῦ πιστικοῦ μόνον ἐνέχεται, οὐ μὴν διὰ τῶν ἄλλων ναυτῶν: — fr. 1. § 2. D. 4, 9.

ς'. Ὅπερ ἂν λάβωσιν ἐπὶ τῷ φυλᾶξαι οἱ ναύκληροι καὶ οἱ πανδοχεῖς, εἰ μὴ ἀποκαθιστῶσιν, ἐνάγονται· ἐν αὐτοῖς δέ ἐστι μηδένα ὑποδέξασθαι: — fr. 1 pr. § 1 cit.

ζ'. Ἐνέχεται δὲ καὶ διὰ τῶν προβεβλημένων παραφυλακῇ, οἷον ναυφυλάκων καὶ διαιταρίων εἰς ὅπερ ἂν ὑποδέξωνται, κἂν αὐτὸς ποιήσῃ τὸ χειρέμβολον. εἰ δὲ καὶ μὴ φαίνεται, τότε ἐνάγεται ὁ ναύκληρος ἐπὶ τῶν ὑποδεχθέντων: — fr. 1. § 3 cit.

η'. Καὶ περὶ τῶν σχεδίων καὶ τῶν ἄλλων πλοίων τὸ αὐτὸ λέγομεν: — fr. 1. § 4 cit.

θ'. Οἱ τὸ πλοῖον ἢ τὸ ἐργαστήριον ἐκγυμνάζοντες καὶ οἱ προεστῶτες, οὐ μὴν οἱ μέσην ὑπουργίαν ἐκτελοῦντες, ἐνέχονται οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς φορτίοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ἐσθῆτι ἥτινι ἐν τῷ πλοίῳ χρώμεθα καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν. εἰ καὶ μὴ ἧ ἡμῶν τὰ πράγματα,

[1] Aliter et perperam Hb.: cf. Attal. 32, 1. [2] ita cod.
[3] cfr. Syn.

de exercitoribus et magistris et nautis et cauponibus et de actionibus contra eos et pro eis.

Navalia sive maritima rhodia lege iudicantur, in quibus illi non alia adversatur lex. fr. 9. D. 14, 2.

Exercitor est [is], ad quem pertinet quaestus navis et quaecumque eveniunt, sive dominus sit sive a domino generaliter conduxerit, vel ad tempus vel in perpetuum: neque refert utrum vir sit an mulier. et liber vel servus potest esse exercitor. qui vero impubes est indiget tutoris auctoritate. fr. 1. § 15. 16. D. 14, 1.

Magister est [et] qui a magistro constitutus est, ignorante exercitore. nam si ipse novit, ipse praeposuisse videtur. omnia enim facta magistri praestat exercitor. et propter utilitatem facilius id accipimus in magistro quam in institore. tenetur autem, quamvis expresse ei prohibuerit alterum magistrum [constituere]. fr. 1. § 5. D. 14, 1.

Magister est cui tota cura navis committitur. fr. 1. § 1 ib.

Nauta hic existimatur qui navem exercet quamvis et qui est in nave navigandi causa nauta dicatur: per semetipsum autem vel magistrum tantum obligatur; non vero per alios nautas. fr. 1. § 2. D. 4, 9.

Quidquid custodiendum acceperint exercitores et caupones, nisi restituant, tenentur; in eorum enim facultate est neminem recipere. fr. 1 pr. § 1.

Obligatur autem per eos qui custodiae sunt praepositi, utpote nauphylacas et diaetarios propter id quod susceperint, quamvis ipse chirembolum fecerit. quod si non appareat, tunc convenitur exercitor de recepto. fr. 1. § 3.

Et de ratibus ceterisque navigiis idem dicimus. fr. 1. § 4.

Qui navem vel officinam exercent et qui ei sunt praepositi, non qui opera mediastini fungunturtur, tenentur, non solum propter merces, sed etiam propter vestem, qua in nave utimur et propter cetera quae ad cottidianum usum pertinent. et quamvis non sint nostrae res, tamen nostra refert; nam nobis et

ὁμοίως δὲ διαφέρει ἡμῖν· ἡμῖν γὰρ καὶ οὐ δεσπότῃ ὤφελον δίδοσθαι, ὡς ἔνθα λάβω τὰ φορτία εἰς ἐνέχυρον [ἐπὶ] χρήσει διαποντίᾳ: —

fr 1. § 5—7.

ι'. Ἐνέχεται δὲ ἐπὶ τοῖς ἐνενεχθεῖσιν ἐν τῷ πλοίῳ, κἂν μὴ παρεδόθη αὐτῷ καὶ οὐ μόνον τὸ δρᾶμα τῶν ναυτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιβατῶν ἐπιγνῶναι, καθὼς καὶ ὁ πανδοχεὺς τῶν ὁδευόντων: —

fr. 1. § 8. 2 ib.

ια'. Ἐνέχεται καὶ ἐφ' οἷς ἐν τῷ αἰγιαλῷ ὑπεδέξατο: — fr. 3 pr.

ιβ'. Ὀφείλει ἀρκεῖσθαι τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ ἁπλοῦν ἢ τῇ ἀπαιτούσῃ τὴν ποινὴν εἰς τὸ διπλάσιον ὑπὲρ τοῦ κλέψαντος: — fr. 3. § 1.

Καὶ ὁ ναύκληρος ἔχει τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴν ὡς ἐγκινδυνεύων, εἰ μὴ ἄπορός ἐστιν ἢ αὐτοῦ κλέψαντος ἕτερος ἔκλεψεν: — fr. 4 pr.

ιγ'. Ἐὰν παρὰ ναυκλήρου ναύκληρος ἢ πανδοχεὺς παρὰ πανδοχέως ὑποδέξηται, ἐνέχεται καὶ τῶν ἐσθημάτων καὶ τοῦ καθημερινοῦ κελλαρίου χάριν. ἐνέχεται κἂν οὐ δίδοται ναῦλον ὑπὲρ αὐτῶν: —

fr. 4. § 1. 2. fr. 5 pr.

fol. 69ᵛ. Καὶ ὁ ῥάπτης γὰρ καὶ ὁ κναφεὺς μισθὸν ὑπὲρ τῆς τέχνης λαμβάνοντες ἐνέχονται τῇ περὶ μισθώσεως ἀγωγῇ ἐπὶ τῇ παραφυλακῇ: — fr. 5 pr.

ιδ'. Τὰ εἰρημένα περὶ κλοπῆς καὶ περὶ ζημίας δεῖ νοεῖν: — fr. 5. § 1.

ιε'. Ὑπὲρ πάντων τῶν ναυτῶν ὁ ναύκληρος ἐνέχεται, εἴτε ἐλεύθεροί εἰσιν, εἴτε δοῦλοι, εἰ ἐν τῷ πλοίῳ γέγονεν ἡ ζημία· εἰ γὰρ ἔξω ἐζημίωσαν, οὐκ ἐνέχεται: — fr. 7 pr.

ιϛ'. Ἐὰν προείπῃ τοῖς ἐπιβάταις φυλᾶξαι τὰ ἴδια καὶ ἑαυτὸν μὴ ἐπιγινώσκειν τὴν ζημίαν καὶ συναινέσωσιν οἱ ἐπιβάται, οὐκ ἐνέχεται: — fr. 7 pr.

ιζ'. Ἐὰν ὦσι πολλοὶ οἱ ναύκληροι, ἕκαστος τὸ ἴδιον μέρος ἐνάγεται: — fr. 7. § 5.

ιη'. Αἱ ἀγωγαὶ αὐτῷ διηνεκῶς ἁρμόζουσιν, οὐ μὴν καὶ κατὰ κληρονόμων· ὅθεν εἰ δοῦλος ἐξεγύμναζε πλοῖον καὶ ἀπέθανεν, οὐδ' εἴσω ἐνιαυτοῦ κατὰ τοῦ δεσπότου ἁρμόζει ἡ περὶ πεκουλίου ἀγωγή: — fr. 7. § 6.

Ἀπὸ τῶν συναλλαγμάτων τῶν ναυτῶν ὁ ναύκληρος οὐκ ἐνάγεται, ἀπὸ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν ἐνάγεται. προνοεῖν γὰρ ὀφείλει τοῦ χηρεύειν αὐτοὺς δόλου καὶ ῥαθυμίας ἤτοι κακίας: —[1]

fr. 1. § 2. Dig. XIV, 1.

Ὁ προστησάμενος τὸν πιστικὸν τοῦ πλοίου ἐνάγεται, ὥσπερ ὁ προστήσας πρωτεύοντα ἐργαστηρίου ἢ πραγματείας: —[2] fr. 1 pr.

non domino dari debuerunt, veluti cum merces pigneri acceperim ob fenus nauticum.

fr. 1. § 5—7.

Obligatur de iis quae in navem inferuntur, quamvis ipsi non sint tradita, et non solum nautarum factum sed et vectorum praestare (debet), sicuti et caupo peregrinantium. fr. 1. § 8. 2.

Tenetur et de iis, quae in litore accepit. fr. 3 pr.

Contentus esse debet actione qua simplum petitur vel ea qua poena in duplum petitur contra furem. fr. 3. § 1.

Et exercitor actionem de furto in duplum habet, cum periculum sentiat, nisi incertus sit, vel, ipse cum sit furatus, alter furetur. fr. 4 pr.

Si ab exercitore exercitor vel caupo a caupone recipiat, tenetur et de vestimentis et de cottidiano penore; tenetur et si de his vectura non datur.

fr. 4. § 1. 2. fr. 5 pr.

Et sutor enim et fullo mercedem pro arte accipientes actione locati de custodia tenentur. fr. 5 pr.

Quae de furto dicta sunt et de damno intellegere oportet. fr. 5. § 1.

Per omnes nautas obligatur magister, sive liberi sint sive servi, si in navi factum est damnum; nam si extra navem damnum dederint, non tenetur.

fr. 7 pr.

Si praedixerit vectoribus propria servare et sese damnum non subiturum, vectoresque consenserint, non tenetur. fr. 7 pr.

Si plures fuerint exercitores, unusquisque pro sua portione convenitur. fr. 7. § 5.

Actiones ei in perpetuum competunt; non vero et contra heredes; unde si servus exercuit navem et mortuus est, ne intra annum quidem contra dominum competit actio de peculio. fr. 7. § 6.

Propter nautarum contractus non convenitur exercitor, sed ex delictis eorum convenitur; providere enim debet ut careant dolo et neglegentia sive malitia. fr. 1. § 2. Dig. 14, 1.

Qui praeposuit navis magistrum convenitur veluti qui praeposuit praefectum officinae vel negotiationis. fr. 1 pr.

[1] habet Syn. [2] habet Syn.

μ'. Ἐὰν ἐπιτράπῃ ὁ πιστικὸς ναυλῶσαι μόνον, οὐ μὴν ἀπαιτῆσαι ἢ τοὔμπαλιν ἐπιβάτας ἐμβάλλεσθαι, οὐ μὴν τὰ φορτία ἢ δῆλα φορτία ἢ ἐν δήλοις τόποις πλεῦσ αικαὶ ἄλλως ποιήσῃ, οὐκ ἐνοχοποιεῖ τὸν ναύκληρον: — fr. 1. § 12.

Si concessum fuerit magistro ut locaret, non vero ut exigeret; vel rursus ut vectores induceret, non vero merces, vel certas merces, vel ut in certis locis navigaret et aliter fecerit, non obligat exercitorem. fr. 1. § 12.

μη'. Ἐὰν ὦσι πολλοὶ πλοίου ναύκληροι, ἕκαστος εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται ἵνα μὴ εἰς πολλοὺς σκύλληται ὁ ἑνὶ συναλλάξας: — fr. 1. § 25. 2.

Si plures fuerint navis exercitores, quisque in solidum convenitur, ne in plures distringatur, qui cum uno contraxit. fr. 1. § 25. 2.

νς'. Ὁ εἷς τῶν ναυκλήρων συναλλάξας τῷ πιστικῷ ἐνάγει τοῖς λοιποῖς: — fr. 5. § 2.

Unus exercitorum cum magistro contrahens pro ceteris convenit. fr. 5. § 2.

νη'. Ἐὰν κοινὸς δοῦλος θελήσει τῶν δεσποτῶν ναυκληρεύῃ, εἰς ὁλόκληρον ἐνάγεται ἕκαστος: — fr. 6. § 1.

Si communis servus dominorum voluntate navem exercet, in solidum quisque (eorum) convenitur. fr. 6. § 1.

νθ'. Τῶν ἀποθνησκόντων ἐν τῷ πλοίῳ δίδοται τὸ ναῦλον, εἰ μὴ ῥητῶς ἔδοξε μόνον τῷ ἀποκομιζομένῳ δοθῆναι: — fr. 10 pr. D. XIV, 2.

Eorum qui in navi moriuntur naulum datur, nisi expresse convenerit ut solum ei qui reduceret daretur. fr. 10 pr. D. XIV, 2.

Τοῦ πλοίου ναυαγήσαντος, ἀποδίδωσιν ὁ ναύκληρος τὰ ναῦλα, ἅπερ ἔλαβεν ἐν προχρείᾳ ὡς μὴ μετακομίσας: — [1] fr. 15. § 6. D. XIX, 2.

Nave naufragante, reddit exercitor naula quae ipse antea accepit, utpote qui non transvexerit. fr. 15. § 6. D. XIX, 2.

ξ'. Τοῦ τεχθέντος ἐν τῷ πλοίῳ νηπίου οὐ δίδοται ναῦλον: — fr. 19. § 7.

Pro infante in nave nato non datur merces. fr. 19. § 7.

ξβ'. Ἐὰν δύο κεράμων ἐμισθώσω πλοῖον καὶ ἐνεβάλου ἐν αὐτῷ κέραμον, τῶν δύο χρεωστεῖς τὸ τίμημα, εἰ μὴ ὑπὲρ ἑκάστου ἐμβαλλομένου τὸ ναῦλον συνεφώνησας: — fr. 10. § 2. D. XIV. 2.

Si duarum amphorarum navem conduxisti atque in eam amphoram induxisti, duarum pretium debes, nisi de singula inducta naulum pactus fueris. fr. 10. § 2. D. 14, 2.

ξε'. Ἐὰν πλοῖον ναυαγήσῃ διὰ τὸ μὴ ἔχειν κυβερνήτην, ἐνέχεται τοῖς ἐπιβάταις ὁ ναύκληρος: — [2] fr. 13. § 2. D. XIX, 2.

Si navis eo quod gubernatorem non habuerit naufragium fecerit, vectoribus exercitor tenetur. fr. 13. § 2. D. XIX, 2.

fol. 80[r].

ξς'. Πολλῶν ἀναμὶξ σῖτον ἐκβαλλομένων,[3] ὁ ναύκληρος τῷ ἑνὶ ἀποδέδωκε καὶ τὸ πλοῖον ἐναυάγησεν. οὐκ ἔχουσιν οἱ λοιποὶ κατὰ τοῦ ναυκλήρου ἀγωγήν. δύο γάρ εἰσιν εἴδη τῆς μισθώσεως· πῇ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ ἀποδίδοται, ὡς ἐπὶ τῶν διδομένων τῷ κναφεῖ καὶ τῷ ῥάπτῃ· πῇ δὲ οὐ τὸ αὐτό, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ γένους, ὡς ὅτε παράσχω ἄργυρον ἢ χρυσὸν ἐπὶ τὸ γενέσθαι μοι σκεῦος, ἐφ' οὗ καὶ τὸ δοθὲν τοῦ τεχνίτου γίνεται: —

Pluribus mixtim frumentum iniicientibus, exercitor uni restituit et navis naufragio periit. non habent ceteri adversus exercitorem actionem: duo enim sunt genera locationis; in altero enim idem restituitur, sicuti in his quae dantur fulloni et sarcinatori; in altero vero non idem, sed eiusdem generis, veluti cum praebeo argentum vel aurum ut vas mihi fiat, in quo [genere] et id quod datum est artificis fit.

Καὶ ὁ λαβὼν γὰρ ἀργύρια λυτὰ ἐν παραθήκῃ οὐδὲν ἕτερον χρεωστεῖ, ἢ τοσοῦτο[4] ἀποδοῦναι. καὶ ἐνταῦθα τοίνυν ἴδιος ὁ σῖτος τοῦ ναυκλήρου γέγονεν καὶ ἄδειαν εἶχεν ἐκ τοῦ παντὸς πληρῶσαι τὸν ἕνα· μόνην γὰρ ἀμέλειαν καὶ δόλον χρεωστεῖ, ὡς τοῦ συναλλάγματος ὑπὲρ τῶν δύο ὄντος. εἰ δὲ καὶ κεχωρισμένος ἦν ὁ ἑκάστου σῖτος, ὡς ἐν κεφίνοις ἢ ἑτέρως, οὐ γίνεται τῆς τοῦ ναυκλήρου δεσποτείας ἀλλ' ἕκαστος ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ἔχει τὴν ἀπαίτησιν καὶ τὴν περὶ τῆς κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν: — fr. 31. D. XIX, 2.

Nam et qui argentum solutum in deposito accepit nihil aliud debet, quam ut tantundem restituat. et hic igitur proprium frumentum exercitoris factum est et facultatem habet ex toto uni dandi; solum enim neglegentiam ac dolum [praestare] debet, cum contractus utriusque causa fiat; si vero separatum erat cuiusque frumentum veluti cephinis seu aliter, non fit exercitoris proprium, sed singuli sui [frumenti] habent petitionem et de furto in duplum actionem. fr. 31. D. 19, 2.

---

[1] cfr. Proch. XVII, 8. Attal. XXXII, 2. [2] cfr. Proch. XVII, 7. [3] l. ἐμβ. [4] τὸ ἑαυτῷ cod.

ξθ'. Ἐὰν ὁ δεσπότης τοῦ πλοίου ἢ οἱ ναῦται ἐμβάλλωνταί τι ἀθέμιτον, καὶ τὸ πλοῖον εἰσκομίζεται· εἰ δὲ ἀπόντος αὐτοῦ ὁ πιστικὸς ἢ οἱ ναῦται ἐνεβάλλοντο,[1] τὸ μὲν πλοῖον τῷ δεσπότῃ ἀποδίδοται, οὗτοι δὲ εἰς τὸ τετραπλάσιον καταδικάζονται καὶ τὰ φορτία δημόσια γίνεται: — fr. 11. § 2. D. 39, 4.

Si dominus navis et nautae iniecerint quid illiciti in navim, navis quoque fisco vindicatur: si vero eo absente, magister vel nautae iniecerint, navis quidem domino redditur, ipsi vero in quadruplum condemnantur et merces publicae fiunt. fr. 11. § 2. D. 39, 4.

ο'. Καὶ ὁ προεστὼς πλοίου, ἢ ἐργαστηρίου ἢ πανδοχείου ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων τῶν ὑπουργούντων ὡσανεὶ ἀπὸ ἁμαρτήματος ἐνέχεται· ἐν οἷς αὐτὸς μηδὲν ἥμαρτεν: — fr. 5. § 6. D. 44, 7.

Et praefectus navi vel officinae vel cauponae ex delictis ministrorum quasi ex delicto tenetur, in iis scilicet, in quibus ipse nihil peccavit. fr. 5. § 6. D. 44, 7.

ογ'. Οὐκ ἐνάγεται ὁ ναύκληρος [διὰ] τὸ φάκτον τῶν ἐπιβατῶν: — fr. 1. § 6. D. 47, 5.

Exercitor propter factum vectorum non convenitur. fr. 1. § 6. D. 47, 5.

ος'. Ὁ ἀπὸ πλοίου ἐξωθησθεὶς ἢ ἀπὸ ὀχήματος ἑλκυσθεὶς οὐ δοκεῖ πεπονθῆναι βίαν. fr. 5. D. 47, 9.

Qui a navi expellitur vel a curru trahitur non videtur passus esse vim. fr. 5. D. 47, 9.

οζ'. Τῷ περὶ βίας δημοσίας κατέχεται ὁ μετὰ ὅπλων ἐκβαλών τινα τοῦ πλοίου καὶ σφοδρῶς τιμωροῦνται καὶ οἱ βιαζόμενοι αὐτούς. fr. 3. § 6. D. 48, 6 — fr. 1. § 2. D. 48, 7.

De vi publica tenetur is qui cum armis eiecerit quem de nave et graviter puniuntur qui in eos vim ferunt. fr. 3. § 6. D. 48, 6 — fr. 1. § 2. D. 48, 7.

οη'. Ὁ κατέχων πλοῖον ἢ ναύτην ἢ κατὰ δόλον κατασχεθῆναι ποιῶν ὑπόκειται ποινῇ εἴκοσι νομισμάτων: — fr. 2. § 1. 2. D. 48, 12.

Qui retinet navim seu nautam vel dolo facit ut retineantur, tenetur poena viginti aureorum. fr. 2. § 1. 2. D. 48, 12.

Τῷ διοικοῦντι ἐπαρχίαν οὐκ ἔξεστιν ἐν αὐτῇ πλοῖον κατασκευάζειν: — fr. 46. § 2. D. 49, 14.

Administratori provinciae non licet in ipsa navim comparare. fr. 46. § 2. D. 49, 14.

πδ'. Μηδὲ ἡ ἐκκλησιαστικὸν ἢ ἕτερον πρόσωπον ἐξκουσατευέτω ναῦν μείζονα τῶν δισχιλίων μοδίων πρὸ τῆς ἐκβολῆς τῆς τῶν εἰδῶν μετακομιδῆς, πάσης ἀργούσης ἀντιγραφῆς καὶ δημευομένης ἢ καὶ παρ — — τῆς νῆος —: c. 10. C. 1. 2.

Neque ecclesiastica neque alia persona excusatur navem habens ultra duorum millium modiorum capacem ante exportationem specierum oneris, quocunque cessante rescripto atque fisco vindicata nave vel c. 10. C. 1. 2.

fol. 80ᵛ.

πε'. Εἰ καὶ παρὰ γυναικὸς προβληθῇ ναύκληρος, ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συναλλαγμάτων κατέχεται ἡ γυνὴ τῇ περὶ αὐτῶν ἀγωγῇ. κἂν γὰρ προεστῶτας ἐργαστηρίου προβάληται ἡ γυνὴ τῇ περὶ αὐτοῦ[2] ἀγωγῇ κατέχεται· οὐδὲ γὰρ ἀλλότριά εἰσι ταῦτα τὰ συναλλάγματα, ἀλλ' αὐτῆς τῆς γυναικός, ἐπειδὴ ἄλλον ἐγγυησαμένη γυνὴ οὐ κατέχεται· οὔτε γὰρ δεῖ τὰς γυναῖκας ὑπὲρ ἀλλοτρίων συναλλαγμάτων ἐνέχεσθαι: —[3] c. 4. C. IV, 25.

Et si a muliere praepositus sit exercitor, ex iis, qui cum eo facti sunt, contractibus tenetur mulier eorum actione; nam et si institores officinae praeposuerit mulier, de iis actione tenetur; nec enim aliena sunt ista negotia sed ipsius mulieris, cum pro aliis intercedens mulier non teneatur: neque enim oportet mulieres pro alienis negotiis teneri. c. 4. C. IV, 25.

ϟ'. Ὁ ἀδικῶν ναύκληρον δημοσίᾳ μεταφέροντα δέκα λίτρας χρυσοῦ προστιμᾶται καὶ τὸ ἀζήμιον τῷ ναυκλήρῳ αὐτῷ παρέχει. c. 1. C. XI, 2.

Qui iniuria afficit exercitorem publice vehentem, decem libris multatur et indemnitatem exercitori ipsi praestat. c. 1 C. XI, 2.

ϟα'. Ὁ ἁρπάζων τι ἀπὸ ναυκλήρου δημοσίᾳ ἀποφέροντος ἐν τῷ τετραπλῷ τὸ ἁρπαγὲν μεθοδεύεται: — c. 3. C. XI, 2.

Qui rapit aliquid ab exercitore publice vehente in quadruplum eius quod rapuit convenitur. c. 3.

ϟγ'. Ἐὰν δημόσιον εἶδος πωλήσῃ ὁ ναύκληρος, εἰς τὸ τετραπλάσιον καταδικάζεται. c. 5. C. XI, 2.

Si publicam speciem vendiderit exercitor, in quadruplum condemnatur. c. 5.

---

[1] *ἐνεμβ.* cod. [2] ita cod., qui l. *προεστῶτες*.
[3] habet Syn., ubi laudatur tanquam *κεφ. λϑ'* (*N*, 1, 7).

ρ'. Ὁ εἰς οἰκεῖαν χρῆσιν ἀποφέρων κογχυλαρικὸν πλοῖον δύο λίτρας χρυσοῦ ἀπαιτεῖται: — c. 9. C. XI, 8.

Qui in proprium usum conchyliarem navem converterit, duabus libris auri multatur. c. 9. C. XI, 8.

ρα'. Ἐάν τις τῶν ναυκλήρων ἄπαις καὶ ἀκληρονόμητος τελευτήσῃ, ἡ οὐσία αὐτοῦ μὴ φερέσθω εἰς τὸ δημόσιον, ἀλλ' εἰς τὸ σωματεῖον τῶν ναυκλήρων: — c. 1. C. VI, 62.

Si quis nauclerorum sine liberis et heredibus decesserit, substantia eius non feratur ad fiscum sed ad corpus nauclerorum. c. 1. C. VI, 62.

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΓ'

περὶ πλοίου διεκδικουμένου.

TITULUS II, LIBRI LIII

de nave vindicanda.

α'. Ὁ ἐξαρτισμὸς τοῦ πλοίου καὶ ἡ σκάφη ἰδιαζόντως ἐκδικοῦνται.[1] fr. 3. § 1. D. VI, 1.

Armamentum navis et scapha separatim vindicantur. fr. 3. § 1. D. 6. 1.

δ'. Ἀμέλεια καὶ δόλος ἐστὶν τὸ τὸ πλοῖον ἐν ἀνεπιτηδείῳ καιρῷ πλοῖσαι: —[2] fr. 36. § 1. D. VI, 1.

Neglegentia et dolus est navim inopportuno tempore navigare. fr. 36. § 1.

Ὁ πλοῖον τρυπήσας ὑπόκειται τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ ἐξ ὁμολογίας μὲν τὸ ἁπλοῦν, ἐξ ἀρνήσεως δὲ τὸ διπλάσιον: —[3] fr. 27. § 24. D. IX, 2.

Qui navim terebrat tenetur actione, qua ex confessione simplum petitur, ex infitiatione duplum. fr. 27. § 24. D. 9, 2.

ς'. Ἐὰν πλοῖόν σου ἐμπεσὸν εἰς ἐμὸν ζημιώσῃ με, εἰ μὲν ἠδύναντο οἱ ναῦται τοῦτο κωλῦσαι[4] γενέσθαι, ἐνάγονται τῇ προειρημένῃ ἀγωγῇ, ὥςπερ ὁ χειρὶ ἢ κόντῳ ζημιώσας. εἰ δὲ τοῦ σχοίνου ῥαγέντος ἢ μηδενὸς ἰθύνοντος[5] ἐνέπεσεν, οὐχ ὑπόκειται ὁ δεσπότης: —[6] fr. 29. § 2 ib.

Si navis tua incidens in meam mihi damnum fecerit, si quidem potuissent nautae id impedire quin accideret, conveniuntur praedicta actione, sicuti [tenetur] is qui manu vel conto damnum dederit. si vero fune rupta aut nemine dirigente incidit, non tenetur dominus. fr. 29. § 2.

Εἰ δὲ καὶ τῇ βίᾳ τῶν ἀνέμων ἐμπέσῃ τὸ πλοῖον εἰς ἀλλοτρίας ἀγκύρας καὶ κόψωσιν αὐτὰς οἱ ναῦται, οὐκ ἐνέχονται, εἴγε ἄλλως ἑαυτοὺς εὐλυτῶσαι οὐκ ἠδύναντο. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμπεσόντων εἰς δίκτυα. εἰ δὲ ῥαθυμίᾳ καὶ ἀμελείᾳ τῶν ναυτῶν συνέβη, χώρα τῇ προειρημένῃ ἀγωγῇ διὰ τὴν ζημίαν τῶν δικτύων οὐ μὴν τῶν μὴ ἁλιευθέντων ἰχθύων: —[7] fr. 29. § 3 ib.

Et si vi ventorum inciderit navis in alienas anchoras et praeciderint eas nautae, non tenentur si aliter se explicare non potuerunt. idem est et de iis, qui inciderint in retia. si vero culpa et neglegentia nautarum acciderit, locus [erit] praedictae actioni propter detrimentum retium, non vero propter non captos pisces. fr. 29. § 3.

ζ'. Ἐὰν ναῦς ναῦν βυθίσῃ, ὁ κυβερνήτης ἢ ὁ πρωρεὺς ἐνάγεται ἢ οἱ ναῦται ἐξ ἀμελείας, εἰ μὴ πολλὴ ἦν ἡ βία τοῦ ἀνέμου: —[8] fr. 29. § 4.

Si navis navim demergat, gubernator vel ductor tenetur vel nautae ex culpa, nisi multa fuerit vis venti. fr. 29. § 4.

fol. 77r.

η'. Ἐὰν πλοῖον καταποντίσῃ ἕτερον ἐρχόμενον κατ' αὐτοῦ, ἐνάγεται ὁ πρωρεὺς ἢ ὁ κυβερνήτης· εἰ δὲ ἐξ ὑπερβολῆς χειμῶνος τοῦτο γέγονεν, οὐκ ἐνέχεται ὁ δεσπότης· εἰ δὲ δι' ἀμέλειαν τῶν ναυτῶν συνέβη, ἀρκεῖ ὁ a[q]uilios: —[9] fr. 29. § 4. D. 9, 2.

Si navis demergat alteram venientem contra se, convenitur ductor vel gubernator; si vero ex vehementia tempestatis id acciderit, non tenetur dominus: quod si ex culpa nautarum evenerit, sufficit aquilia. fr. 29. § 4. D. 9, 2.

ϑ'. Ἐὰν τὸν σχοῖνον, ᾧ τὸ πλοῖον ἐδέδετο, κόψῃ τις καὶ ἀπόληται, εἰς τὸ διπλοῦν καταδικάζεται: —[10] fr. 29. § 5.

Si funem qua navis ligabatur praeciderit quis et perierit [navis], in duplum condemnatur. fr. 29. § 5.

---

[1] fere sic (absque v^is τοῦ πλοίου) restituerat Zachariaeus *Paralipomena*, p. 15. qui l. ἐκδικεῖται. [2] habet Syn. [3] similiter Syn. [4] τοῦ κώλυσιν cod. [5] ita et Syn. [6] habet Syn. paucis mutatis. [7] habet Syn. cuius verba postrema codex noster (sicuti versio Venturi in *Paralip.*, 16) omittit. [8] habet Syn. [9] habet Syn. [10] habet Syn. pluribus mutatis. — Att. 32. § 6.

Πλοῖόν ἐστι καὶ τὸ θαλάσσιον καὶ τὸ ποτάμιον καὶ τὸ ἐν ὑδροστασίῳ πλέον καὶ ἡ σχεδία: —[1] fr. 1. § 6. D. 14, 1.

Navis est et quae in mari et quae in flumine et quae in lacu navigat et ratis. fr. 1. § 6. D. 14, 1.

ι'. *Ὁ κάραβος καὶ ὁ ἀρτέμων οὔκ ἐστι μέρος τοῦ πλοίου, οἱ δὲ αὐχένες καὶ ὁ ἱστὸς καὶ αἱ ἀγκύραι καὶ τὸ ἄρμενον ὡσανεὶ μέλη τοῦ πλοίου εἰσίν*: — fr. 44. D. 21, 2.

Navicula et artemon non sunt partes navis; gubernacula autem et malum et ancorae et velum quodammodo membra navis sunt. fr. 44. D. 21, 2.

ια'. *Ἐὰν ἀγοράσω πλοῖον μετὰ τῆς ἐξαρτίας, τὴν σκάφην οὐ λαμβάνω, οὔτε γάρ ἐστιν αὐτοῦ ἐξαρτία. ἑκάτερον γὰρ τοῦ αὐτοῦ γένους ἐστί, τῷ δὲ μεγέθει διαλλάττουσιν· ἄλλου δὲ δεῖ γένους εἶναι τὴν ἐξαρτίαν καὶ ἄλλου τὸ πρωτότυπον*: —[2] fr. 29. D. 33, 7.

Si emero navim cum armamento, non accipio scapham, non enim est de eius armamento. utraque enim eiusdem generis est, magnitudine autem differunt; diversi autem oportet generis esse armamentum et rem principalem. fr. 29. D. 33, 7.

ιβ'. *Εἰ ἀπὸ σῶν σανίδων πλοῖον ἐποίησα, σόν ἐστιν· οὐ γὰρ ὑποστρέφει εἰς τὴν ἀρχαίαν ὕλην*: — fr. 26 pr. D. 41, 1.

Si ex tuis tabulis navim fecero, tua est: non enim redit ad veterem materiam. fr. 26. D. 41, 1.

ιγ'. *Ἐὰν, μὴ καταβαλόντος τοῦ χρεώστου ναυκλήρου τὸ πλοῖον παρὰ γνώμην αὐτοῦ οἰκείᾳ αὐθεντίᾳ κατάσχω ἕως οὗ ὁ ποταμὸς ἐπάρῃ αὐτὸ, ἐμοὶ ἐγκινδυνεύεται· εἰ δὲ αὐτὸς συνεχώρησεν κρατῆσαι, ῥαθυμίαν μόνην χρεωστῶ, οὐ μὴν καὶ τὴν μεγάλην βίαν*: — fr. 30. D. 13, 7.

Si non solvente debitore exercitore, ego navim propria auctoritate contra voluntatem ipsius retineam donec flumen eam perdat, mihi periculum [eius] incumbit. si vero ipse concesserit retinere, neglegentiam solum praestabo, non etiam vim maiorem. fr. 30. D. 13, 7.

B. ιδ'. ω τ

[ΤΙΤΛΟϹ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΓ']

Διγ[τ] | ι'. α'. *περὶ ναναγίου καὶ ἁρπαγῆς καὶ ἀποβολῆς καὶ συνεισφορᾶς.*

[TITULUS III, LIBRI LIII]

l. 14. *Dig.* *l.* 1.

de naufragio et rapina et iactu et contributione.

α'. *Ἐὰν διὰ τὸ κουφισθῆναι τὸ πλοῖον ἀποβληθῶσι φορτία, πάντων συνεισαγόντων, ἀποθεραπεύεται τὸ ῥιφθέν.*[3] [fr. 1. D. 14, 2.] *οἱ γὰρ δεσπόται τῶν ἀποβληθέντων· ἐὰν* [ἐμίσ]*θω*[*σα*]*ν τὰ φορτία εἰς τὸ διενεχθῆναι, ἔχουσι κατὰ τοῦ πιστικοῦ τὴν ἐπὶ τῇ μισθώσει ἀγωγὴν καὶ αὐτὸς τὴν ἐπὶ τῇ ἐκλήψει, ἵνα παρακρατήσῃ τὰ φορτία τῶν λοιπῶν ἕως οὗ παρασχῶσι μέρος τῆς ζημίας. εἰ δὲ καὶ τὰ φορτία μὴ κρατήσει, ἔχει τὴν ἐπὶ τῇ μισθώσει ἀγωγὴν κατὰ τῶν ἐπιβατῶν· ἴσως γὰρ οὐκ ἔχουσι τὰ φορτία. εἰ δὴ μὴ τὸ πλοῖον ὅλον ἐμίσθωσεν, ἀλλὰ τοῖς καθ' ἕκαστον ἐπιβάταις, ἔξεστιν αὐτῷ τὴν περὶ ἐκλήψεως ἀγωγὴν κινεῖν κατ' αὐτῶν·* [fr. 2 pr.] *κοινοποιεῖται γὰρ ἡ ζημία τῆς διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν ἀποβολῆς· διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πλοίου ἢ τὴν ἀποβολὴν τῆς ἐξαρτίας οὐ συνεισάγουσιν, εἰ μὴ ἄρα κατὰ γνώμην τῶν ἐπιβατῶν ἢ διὰ φόβον ἡ ζημία γέγονεν· οὔτε γὰρ, εἰ κλασθῇ*
fol. 77[v]. *ἐργαλεῖον τοῦ χαλκέως, ὁ μισθωσάμενος αὐτὸ ζημιοῦται*: — fr. 2. § 1. D. 14, 2.

Si ad levandam navim eiciantur merces, omnibus contribuentibus, id quod iactum est compensatur: [fr. 1. D. 14, 2.] nam domini rerum iactarum, si locaverunt merces ut veherentur, habent adversus magistrum ex locato actionem et ipse actionem ex conducto, ut retineat merces ceterorum, donec praestiterint damni portionem. quod si merces non retinuerit, habet ex locato actionem contra vectores; forte enim non habent merces. si vero non navim totam locavit, sed singulis vectoribus locum, licet ei ex conducto actionem contra eos exercere: [fr. 2 pr.] commune enim fit damnum eius, quod ob communem salutem iactum est; propter detrimentum navis seu iactum armamenti non contribuunt, nisi forte ex voluntate vectorum vel metu damnum evenit: non enim si fractum sit instrumentum fabri, is qui locavit damno afficitur. fr. 2. § 1. D. 14, 2.

Πάντα τὰ πράγματα καὶ τὰ μὴ βαροῦντα τὸ πλοῖον καὶ αὐτὸ γε μὴν τὸ πλοῖον πρὸς τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν ὑπόκεινται τῇ συνεισφορᾷ·

Omnes res, etiamsi navim non onerent, et ipsa quidem navis secundum propriam aestimationem subiacent contributioni, exceptis liberis capitibus et

[1] cf. Att. 32. § 8. [2] habet Syn. [3] habet Syn.

ἐξῃρημένων τῶν ἐλευθέρων κεφαλῶν [καὶ] τῆς σιταρχίας· συνεισάγεται γὰρ αὕτη τοῖς ἐν τῷ πλοίῳ μὴ ἔχουσι δαπάνην. ἁρμόζει δὲ κατὰ τοῦ πιστικοῦ τοῖς δεσπόταις τῶν ἀποβληθέντων ἡ ἀγωγή: —[1] fr. 2. § 2.

cibariis. nam [cibaria] haec conferuntur iis, qui in navi non habent unde se alant. competit autem adversus magistrum dominis rerum iactarum actio. fr. 2. § 2.

Χώρα τῇ συνεισφορᾷ καὶ ὅτε τὸ πλοῖον ἀναρρυσθῇ παρὰ τῶν πειρατῶν· εἰ δέ τινος ἀφέλωνται φορτία ἢ ἀναρρύσεταί τις παρ' αὐτῶν τὰ ἴδια, οὐ χώρα τῇ συνεισφορᾷ: — fr. 2. § 3.

Locus fit contributioni et si navis redempta sit a piratis: quod si cuiusdam merces abstulerint vel redemerit quis ab eis res suas, non [fit] locus contributioni. fr. 2. § 3.

γ'. Ἐν τῇ συνεισφορᾷ τὰ μὲν ἀποβληθέντα πρὸς ὅπερ ἠγοράσθησαν ἀποτιμῶνται, οὐ μὴν πρὸς ὃ πραθῆναι ἠδύναντο· οὐ γὰρ κέρδους ἀλλὰ ζημίας γίνεται λόγος, τὰ δὲ σωθέντα πρὸς ὃ δύνανται πραθῆναι ἀποτιμῶνται: —[2] fr. 2. § 4.

In collatione ea quae eiecta sunt quanti empta fuerunt aestimantur, non vero quanti venumdari potuissent. non enim habetur lucri, sed damni ratio. quae autem servata sunt quanti venire potuissent aestimantur. fr. 2. § 4.

δ'. Οἱ τελευτήσαντες ἐν τῷ χειμῶνι ἢ ἀσθενείᾳ δοῦλοι οὐκ ἀποτιμῶνται: — fr. 2. § 5.

Qui mortui sunt in tempestate vel morbo servi non aestimantur. fr. 2. § 5.

ε'. Ἡ ἀπορία τοῦ ἐπιβάτου τὸν ναύκληρον οὐχ ὁρᾷ: — fr. 2. § 6.

Inopia vectoris ad exercitorem non spectat. fr. 2. § 6.

ϛ'. Τὸ ῥιπτόμενον οὐ γίνεται ἀδέσποτον, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου μένει: —[3] fr. 2. § 8.

Quod iactum est non fit nullius, sed domini manet. fr. 2. § 8.

ι'. Ἐὰν διὰ τὸ κουφισθῆναι τὸ πλοῖον ἀποβληθῇ τὰ φορτία μου καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τὸ πλοῖον — — — — — — — — σώσωντ[αι] τὰ ἑαυτῶν διὰ κολυμβητῶν, αὐτοί μοι συνεισάγουσιν οὐ μὴν κἀγὼ αὐτοῖς, εἰ συμβῇ μέ τινα τῶν ἐμῶν σῶσαι διὰ κολυμβητῶν: — fr. 4. § 1.

Si ad levandam navim eiectis mercibus meis et in alio loco navis — — — — — — suas res servaverint per urinatores, ipsi mihi conferent, non autem ego illis, si forte quaedam ex mercibus meis per urinatores servatae sint. fr. 4. § 1.

ια'. Ἐὰν τὰ σωθέντα φορτία χείρονα γίνηται κατὰ πρόφασιν τῆς ἀποβολῆς· τυχὸν γὰρ γυμνωθέντα ἐβράχησαν· εἰ μέν, τῆς ἐξ αὐτῶν ὀφειλούσης γενέσθαι συνεισφορᾶς οὔσης δέκα νομισμάτων, ἡ ζημία γένηται πέντε νομμ[ι], τὰ πέντε μόνον συνεισάγουσιν. εἰ δὲ συνεισφορᾶς οὔσης δέκα νομμ[ι] ἡ ζημία γένηται εἴκοσι, οὐ συνεισάγουσιν, ἀλλὰ καὶ συνεισάγεται αὐτοῖς τὰ δέκα τὰ μετὰ τὴν ἁρμόζουσαν συνεισφορὰν πλεονάζοντα τὴν ζημίαν: — fr. 4. § 2.

Si servatae merces deteriores factae sint per effectum iactus (forte enim nudatae maduerunt): si quidem, cum contributio, quae ex iis fieri deberet, sit aureorum decem, damnum factum sit quinque aureorum, quinque tantum conferunt; si vero cum contributio sit decem aureorum, damnum factum sit viginti, ipsi non conferunt sed etiam conferuntur eis ea decem, quae post competentem contributionem damnum integrum faciant. fr. 4. § 2.

ιβ'. Ἀπολλυμένου τοῦ πλοίου οἱ σώσαντες ἐκ τοῦ ναυαγίου τὰ ἴδια οὐ συνεισάγουσι· τότε γὰρ γίνεται συνεισφορά, ὅτε διὰ τὸ σωθῆναι τὰ λοιπά, σώου τοῦ πλοίου ὄντος, ἀποβληθῶσιν: —[4] fr. 5 pr.

Nave amissa, ii qui servaverunt ex naufragio res suas non contribuunt: tunc enim fit collatio, cum ut serventur ceterae [merces], salva manente nave, [res] sint eiectae. fr. 5 pr.

ιδ'. Τῆς ἐξαρτίας ὑπὸ τοῦ χειμῶνος ἀπολλυμένης, ἑτέραν ὁ ναύκληρος ὠνήσατο καὶ οὕτω πλεύσας ἔσωσε τὰ φορτία· οὐ χρεωστοῦσιν αὐτῶν οἱ δεσπόται συνεισάγειν: —[5] fr. 6.

Si armamentum propter tempestatem perierit et aliud exercitor emerit et sic navigans servaverit merces, non tenentur earum domini conferre. fr. 6.

ιε'. Ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ὅπερ[6] ἄν τις ἐκ τῶν ἰδίων σώσει ἑαυτῷ ἔχει

Naufragio pereunte nave, quidquid aliquis ex rebus suis servaverit, sibi habet.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn. In Synopsi alia sequuntur quae desunt etiam apud Venturi (Zachariae *Paralip.*, 18). [4] habet Syn. [5] habet Syn. [6] οὕπερ cod.

fol. 72r. ἐξαρτισθῆναι[1] τὸ ὑποτεθὲν αὐτῷ πλοῖον ἢ ἀνανεωθῆναι ἢ εἰς τροφὴν τῶν ναυτῶν ἢ σωθῆναι τὰ ὑποτεθέντα αὐτῷ φορτία ἢ δοθῆναι τὸ ναῦλον· καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ ναῦλον ἐπικρατέστερόν ἐστιν[2], ἢ ὑπὲρ μισθοῦ τῶν ὠρείων ἢ τοῦ μεσαύλου ἢ ὑπὲρ κτηνομισθίων: — fr. 5. 6. Dig. 20, 4.

ιε'. Ὁ διαπόντια ἢ καρποὺς δανείζων τελείαν ἑκατοστὴν δύναται λαβεῖν: — ex c. 26. C. 4, 32.

ις'. Οἱ δανείσαντες δανεῖον ναυτικὸν καὶ συμφωνήσαντες αὐτὸ κινδυνεύειν λαβόντες δὲ καὶ ὑποθήκας, ἐὰν τῶν ἐγγείων πραγμάτων ὦσιν αἱ ὑποθῆκαι, ἀπωλείας γενομένης, οὐ δύνανται αὐταῖς κεχρῆσθαι, μηδεμιᾶς οὔσης διαφορᾶς, εἴτε αὐτοὶ ἔπλευσαν, εἴτε τὸ λεγόμενον κερμακόλουθον εἶχον ἐν τῷ πλοίῳ. τότε γὰρ μείζονα τόκον λαμβάνουσιν, ὅτε ἰδίῳ κινδύνῳ δανείσουσιν. ἐὰν γὰρ μὴ κινδυνεύωσιν, οὐ δύνανται πλείονα τόκον λαβεῖν: — c. 1? C. 4, 33.

ιη'. Ὁ τόκος τοῦ ναυτικοῦ δανείου ἕως τότε τρέχει ὑπὲρ τὸ νόμιμον μέτρον ἕως ὅτε ὁ κίνδυνος ἔσται ἐν αὐτῷ. ἀποσωθέντος δὲ τυχὸν τοῦ πλοίου, παύεται ὁ ὑπὲρ τὸ νόμιμον τόκος: — c. 2. C. ibid.

ιθ'. Ὁ μὴ κινδυνεύων δανειστὴς ἐπὶ τοῦ πλοισμοῦ τῆς θαλάσσης μείζονα τόκον οὐ λαμβάνει: — c. 3.

κ'. Ἐὰν ὁ δανειστὴς εἰς ῥητὸν πλοῦν ἐπαγγείληται κινδυνεύειν καὶ μόνον, ὁ δὲ ναύκληρος εἰς ἕτερον τόπον ἀπελθὼν κινδυνεύσῃ ἢ παρ' ἰδίαν αἰτίαν ἀπολέσῃ τὸ φορτίον λαβὼν τυχὸν πράγματα, ἅπερ οὐκ ὀφείλει ἐμπορεύεσθαι, τοῦτο οὐ κινδυνεύεται τῷ δανειστῇ: — c. 4.

ad armandam sibi obligatam navem vel reficiendam vel in cibaria nautarum vel ad servandas sibi obligatas merces vel ad naulum exsolvendum; nam et ipsum naulum potentius est; vel pro mercede horreorum vel areae vel iumentorum vectura. fr. 5. 6. D. 20, 4. [tit. V.]

Qui traiecticiam pecuniam fructusve fenerat, totam centesimam potest accipere. ex c. 26. C. 4, 32.

Qui traiecticiam pecuniam feneraverunt pactique sunt eam suo periculo esse hypothecasque acceperunt, si terrestrium rerum sint hypothecae, damno eveniente, iis uti non possunt, cum nihil intersit utrum ipsi navigaverint, an pecuniam in navi habuerint. tunc enim maiores usuras accipiunt, cum suo periculo feneraverint; nam si nullum patiuntur periculum, maiores usuras capere non possunt. c. 1 [nunc restituta]. C. 4, 33.

Usurae traiecticiae pecuniae eo usque currunt supra legitimum modum, donec periculum in ea sit. Servata autem forte nave, cessant usurae legitimis maiores. c. 2.

Creditor qui circa navigationem periculum non suscipit, maiores usuras non capit. c. 3.

Si creditor professus sit sese periculum inter fines certae tantum navigationis suscepturum, exercitor autem alio pergens periclitetur, vel praeter propriam causam merces perdat, cum forte res acceperit quas mercare non debuerit, id ad feneratoris periculum non pertinet. c. 4.

ΤΙΤΛΟΣ ς'[3], ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΓ'

περὶ ἁλιέων καὶ ἁλιείας καὶ δικαίου θαλάσσης.

TITULUS VI, LIBRI LIII

de piscatoribus et piscatione et iure maris.

α'. Ἔχων δύο ἀγροὺς ἐπώλησά σοι τὸν ἕνα καὶ συνεφώνησα μὴ ἁλιεύειν σε· εἰ καὶ τὰ μάλιστα τῇ θαλάσσῃ δουλεία διὰ πάκτου ἰδιωτικοῦ οὐκ ἐπιτίθεται, ὅμως τὸ γεγονὸς ἐν τῇ πράσει ἀγαθῇ πίστει ἐστὶ σύμφωνον καὶ ἀγοραστὴς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπερωτήσεως ἢ τῆς πράσεως ἀναγκάζονται φυλάττειν: — fr. 13 pr. D. VIII, 4.

Duos habens fundos tibi unum vendidi pactusque sum ne piscareris; quamvis mari servitus per privatorum pactum imponi nequeat, tamen quod actum est in venditione ex bona fide pactum est et emptor eiusque successores ex stipulatu vel ex vendito (id) servare coguntur. fr. 13 pr. D. VIII, 4.

β'. Προνοείτωσαν οἱ ἄρχοντες τοῦ μὴ πῦρ ἔχειν ἐν νυκτὶ τοὺς ἁλιεῖς καὶ κινδύνῳ περιβαλεῖν τὰ πλοῖα καὶ τοὺς πλέοντας διὰ κέρδος ἑαυτῶν οἰομένους προσορμίζειν λιμένα: — fr. 10. D. XLVII, 9.

Provideant magistratus ne ignem noctu habeant piscatores atque in periculum naves deducant navigantesque, qui propter lucrum[1] existiment sese ad portum deferri. fr. 10. D. XLVII, 9.

γ'. Ὁ ἐπὶ πολλοὺς[4] ἐν δημοσίῳ ποταμῷ μόνος ἁλιεύσας καλῶς κωλύει ἕτερον ἁλιεῦσαι: — fr. 7. D. XLIV, 3.

Qui pluribus annis in flumine publico piscatus est recte alterum prohibet, quominus piscetur. fr. 7. D. XLIV, 3.

[1] habet Syn. [2] nunc l. ἐπικρατέστερός ἐστι· καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ ναῦλον ἐπικρατέστερόν ἐστιν? cf. lat. text. [3] ita Cod.; apud Venturi perperam tit. VII. [4] supple ἐνιαυτούς.

[1] ita graecus male intellexit ac vertit.

δ'. Ὁ κωλύων με ἐν θαλάσσῃ ἁλιεῦσαι ὑπόκειται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, ὥςπερ ὁ κωλύων με χρήfol. 72ᵛ. σασθαι δημοσίῳ τόπῳ ἢ τοῖς ἐμοῖς πράγμασι. τῷ δὲ παρὰ τοῦ δημοσίου μισθωσαμένῳ δίδοται νόμιμος βοήθεια κωλυομένῳ χρήσασθαι τῇ μισθώσει: — fr. 13. § 7. D. XLVII, 10.

Qui prohibet me in mari piscari, iniuriarum actione tenetur, veluti qui prohibet me loco publico uti vel rebus meis. Ei vero qui publice conduxerit iuris remedium patet, si prohibeatur locatione uti. fr. 13. § 7. D. XLVII, 10.

ε'. Εἰ καὶ σύνηθές ἐστι παρανόμως τινὰς κωλύειν ἑτέρους ἁλιεύειν πρὸ τῶν ἰδίων οἴκων, ὅμως ὁ κωλύσας ἐνέχεται τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ. καλῶς δὲ κωλύω τινὰ ἐν τῇ διαφερούσῃ μοι λίμνῃ ἁλιεῦσαι: — ibid.

Et si soleant quidam contra ius alios impedire quominus ante proprias aedes piscentur, tamen is qui prohibet iniuriarum actione tenetur. recte vero prohibeo quendam quominus in lacu mihi pertinente piscetur. ibid.

ζ'. Οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ἁλιεῖς οὐκ ἀναγκάζονται τὰ εἴδη φέρειν εἰς τὰς πόλεις καὶ δι' ἑαυτῶν πιπράσκειν, ἀλλ' ἄδειαν ἔχουσιν ἑτέροις αὐτὰ μεταδιδόναι καὶ ὑποστρέφειν εἰς τὰ ἴδια ἔργα: — fr. 2. D. L, 11.

Agricultores et piscatores non coguntur merces in urbes ferre atque ipsi vendere, sed facultatem habent eas aliis dandi et ad proprias operas revertendi. fr. 2. D. L, 11.

η'. Καλῶς ποιῶ μόλον ἐν θαλάσσῃ καὶ ἐν αἰγιαλῷ κτίζω, εἰ μηδένα βλάπτω: — fr. 2. § 8. D. XLIII, 8.

Recte molem iacio in mare et in litore aedifico, si nemini damnum do. fr. 2. § 8. D. XLIII, 8.

ϑ'. Ὁ ῥίπτων πῖλαν ἐν θαλάσσῃ δεσπόζει μὲν αὐτὴν, οὐ συγχωρεῖται δὲ ῥῖψαι, εἰ ἐκ τούτου βλάπτει τὴν χρῆσιν τῆς θαλάσσης ἢ τοῦ αἰγιαλοῦ: — fr. 3. § 1 ibid.

Qui pilam iacit in mare, eius proprietatem habet; non permittitur vero ei iacere, si ita nocet maris littorisve usui. fr. 3. § 1 ibid.

Ἡ χρῆσις τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ δημοσία ἐστὶ καὶ ἔξεστι τῷ ϑέλοντι προσορμίζειν πλοῖον καὶ φορτία ἐν τῇ ὄχθῃ ἀποτίθεσθαι καὶ τὰ δίκτυα ψύγειν καὶ πλεῖν ἐν τοῖς ποταμοῖς καὶ σχοινία δεσμεῖν ἐν τοῖς δένδροις τοῖς ἐν τῇ ὄχθ[ῃ τικ]τόμενοις. ἡ μέντοι δεσποτεία τῆς ὄχθης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ δένδρων τῷ κυρίῳ ἐστὶ τῶν ἀγρῶν, ἐν οἷς κεῖται: — fr. 5. D. I, 8.

Ripae fluminis usus publicus est et cuilibet licet navem appellere merceseque in ripa deponere et retia siccare et navigare in fluminibus et funes alligare arboribus quae in ripa nascuntur. ripae autem arborumque, quae in ea sunt, dominium eius est, cuius sunt fundi, in quibus continetur. fr. 5. D. I, 8.

Αἰγιαλός ἐστι μέχρις οὗ τὸ μέγιστον ἐκτρέχει κῦμα· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ λίμνης, εἰ μὴ ἄρα πᾶσα ἰδιωτική ἐστιν: — fr. 112. D. L, 16.

Litus est quo usque maximus excurrit fluctus; idem est et in lacu, nisi totus privatus sit. fr. 112. D. L, 16.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΓ'

περὶ πράσεως καὶ ἀγορασ[ίας] οἴνου.

TITULUS VII, LIBRI LIII

de emptione et venditione vini.

α'. Οἱ οἰνέμποροι ὡς ἂν συμφωνήσωσι πιπράσκουσιν. οὐδεὶς γὰρ ἀναγκάζεται πωλεῖν ἀπαρεσκόμενος τῷ μέτρῳ ἢ τῷ τιμήματι καὶ μάλιστα εἰ μηδὲν γίνεται παρὰ τὴν συνήθειαν τοῦ κλίματος: —[1] fr. 71. D. 18, 1.

Vini mercatores quomodo paciscantur vendunt. nemo enim cogitur vendere, cum sibi mensura vel pretium displiceat, maxime si nihil fiat contra regionis consuetudinem. fr. 71. D. 18, 1.

β'. Ἐὰν ἀφανισθῇ ἢ ἐκχυθῇ ὁ πραθεὶς οἶνος, ὁ ἀγοραστὴς ζημιοῦται, εἰ μὴ ἄρα ὁ πράτης τὸν κίνδυνον ἀνεδέξατο· τότε γὰρ εἰ μὲν ὡρίσθη χρόνος, μέχρις αὐτοῦ κινδυνεύει· εἰ δὲ μὴ ὡρίσθη, ἕως οὗ γεύσηται ὁ ἀγοραστής· τότε γὰρ δ — εἰ — — — — — — — — ἢ ἐσφράγισεν τὰ ἀγγεῖα ὁ ἀγοραστὴς, εἰ μὴ ἕτερόν τι συνεφωνήθη. χρεωστεῖ δὲ φυλακὴν ἀκριβεστάτην ἕως οὗ με-

Si vitium sustinuerit effusumque sit vinum, emptor damnum sentit, nisi forte venditor periculum susceperit; tunc enim, si quidem statutum fuerit tempus, eo usque periculum subit; sin autem statutum non fuerit, donec gustaverit emptor; tunc enim — — — — — — — — — vel signaverit vasa emptor, nisi aliter convenerit. debet autem custodiam exactissimam donec mensura

[1] habet Syn.

τρήσηται· ἐὰν μετὰ ταῦτα·[1] πρὸ γὰρ τῆς μετρήσεως σχεδὸν οὐ πέπραται, εἰ μὴ ἄρα χωρὶς μετρήσεως ἐπράθη, τυχὸν ἀγγεῖα ἢ πίθοι, ἐφ' ὧν καὶ πρὸ τῆς μετρήσεως ἐλευθεροῦται τοῦ κινδύνου ὁ πράτης καὶ οὐ δοκεῖ παραδίδοσθαι ὁ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ σφραγισθεὶς πίθος· διὰ
fol. 85r. γὰρ τὸ μὴ ἐναλλαγῆναι σφραγίζεται.

fr. 1 pr.—§ 2. D. 18, 6.

facta sit: si postea . . : nam ante mensuram fere nondum veniit, nisi forte sine mensura venditio facta sit, forte vasum vel doliorum; in quibus et ante mensuram liberatur venditor periculo et non videtur tradi dolium ab emptore signatum; ne enim summutetur, signatur. fr. 1 pr.—§ 2. D. 18, 6.

δ'. Ἐὰν ὁρισθῇ χρόνος τῆς μετρήσεως, εἰ καὶ ἐμποδίζῃ ὁ ἀγοραστὴς, ἔξεστι τῷ πράτῃ ἐκχεῖν τὸν οἶνον διαμαρτυρομένῳ μέντοι τοῦτο πρότερον τὸν ἀγοραστήν. εἰ δὲ μὴ ἐκχύσῃ, λαμβάνει τὸν μισθὸν τῶν πίθων, ἐν ᾧ διέφερεν αὐτῷ· τυχὸν γὰρ αὐτοὺς ἐμίσθου ἢ ἄλλους ἐμισθώσατο. κάλλιον δὲ ποιεῖ μισθούμενος καὶ μὴ ἀποδιδοὺς τὸν οἶνον ἕως οὗ λάβῃ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὸν μισθὸν ἢ πωλῶν τὸν οἶνον ἀβλαβῶς ὅσου δυνηθῇ, ἵνα μὴ πολὺ ζημιωθῇ ὁ ἀγοραστής: —[2]

fr. 1. § 3 ib.

Si statutum sit tempus mensurationis, etiam si impediat emptor, licet venditori effundere vinum, cum id denuntiaverit antea emptori: si vero non effuderit, accipit mercedem doliorum, quatenus eius interfuit; forte enim ea conduxit vel alia conducere debuit. rectius autem faciet conducens [dolia] et non reddens vinum donec accipiat ab emptore mercedem, vel vendens vinum sine fraude quanti potuerit, ne valde laedatur emptor. fr. 1. § 3.

ε'. Εἰ μὴ ὁρισθῇ πότε οἱ πίθοι ὤφειλον κενωθῆναι, δεῖ αὐτοὺς πρὸ τῆς ἐπιούσης τρύγης κενωθῆναι.[3] εἰ δὲ μὴ, ἐκχεῖ μέτρῳ τὸν οἶνον ὁ πράτης διὰ τὸ δηλωθῆναι πόσον ὁ ἀγοραστὴς ζημιοῦται: — fr. 1. § 4.

Si non sit statutum quando evacuanda sint dolia, oportet ea ante proximam vindemiam evacuari: nisi id [factum sit], effundit per mensuram vinum venditor, ut appareat quantum sit emptoris damnum. fr. 1. § 4.

ϛ'. Εἰ δὲ οἰνέμπορος ἦν ὁ πράτης, οὐ περιμένει τὰς τρύγας· ὁ γὰρ λυσιτελῶν αὐτῷ καιρὸς σκοπεῖται. πρὸ τῆς μετρήσεως τοῖς μέντοι τυχηροῖς ἢ ταῖς μεγάλαις ἀνάγκαις ὁ πράτης οὐχ ὑπόκειται: — fr. 2 pr. § 1.

Si vini mercator fuit venditor, non expectat vindemiam; nam opportunum ei tempus inspicitur. Ante mensuram vero casum fortuitum et maiorem vim venditor non sentit. fr. 2 pr. § 1.

ζ'. Χρεωστεῖ δὲ φυλακὴν ἀκριβεστάτην οἷον ὁ κατὰ χρῆσίν τι λαβὼν, τουτέστιν ἐπιμέλειαν μεγίστην ἥπερ ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν: — fr. 3.

Debet autem [praestare] custodiam diligentissimam is qui aliquid utendum accepit, hoc est diligentiam maiorem quam in suis rebus. fr. 3.

η'. Ἐὰν χρόνος ὁρισθῇ τῇ γεύσει καὶ ὁ πράτης ἐμποδίσῃ, συνίσταται μὲν ἡ πρᾶσις, εἰ μὴ ἕτερόν τι συνεφωνήθη, ἐγκινδυνεύει δὲ, εἴτε πρὸ τῆς προθεσμίας εἴτε μετὰ αὐτὴν ὁ οἶνος ἠφανίσθη: — fr. 4 pr.

Si tempus statutum sit degustationi et venditor impedierit, consistit quidem emptio, nisi aliud convenerit; periculum autem sentit [venditor], sive ante sive post diem corruptum sit [vinum]. fr. 4 pr.

θ'. Ἐμποδίσας ὁ πράτης περὶ τῆς παραδόσεως δίδωσι τὸ διαφέρον, τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὄν· οὐ μὴν εἴ τι ὁ ἀγοραστὴς ἠδύνατο κερδᾶναι ἀπὸ πραγματείας τοῦ πραθέντος αὐτῷ οἴνου: —[4] fr. 21. § 3. D. 19, 1.

Venditor qui fecerit quominus traderetur [vinum] dat id quod interest, id nempe quod ex ipsa re venit, non vero et si quid emptor potuit lucrari ex negotiatione vini sibi venditi. fr. 21. § 3. D. 19, 1.

ι'. Ἐὰν κόττῳ πραθῇ οἶνος καὶ μὴ ὑπὸ γεῦσιν, μόνην φυλακὴν ἀκριβεστάτην ὁ πράτης χρεωστεῖ, ὁ δὲ κίνδυνος ἅπας καὶ τοῦ ὀξῖσαι καὶ τοῦ ὑδαρωθῆναι τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ. καὶ εἰ μὴ ὁρισθῇ χρόνος τῇ αἱρέσει αὐτοῦ, διαμαρτύρεται τὸν ἀγοραστὴν ὁ πράτης. δεῖ μέντοι πρὸ τῆς τρύγης αὐτὸν ἐπαίρεσθαι. δυσχερῶς δέ τις ἀγοράζει

Si per aversionem venditum sit vinum et non ut degustaretur, solam custodiam diligentissimam venditor [praestare] debet; periculum vero omne et acoris et mucoris ad emptorem spectat. et si non sit statutum tempus ad id tollendum, denuntiat emptori venditor. oportet autem ante vindemiam id tolli. non facile autem aliquis emit sic

[1] loc. corrupt. [2] Syn. [3] hucusque Syn. [4] Syn.

ἐπὶ τὸ μὴ γεύσασθαι. καὶ ἔνθα μὴ ὁρισθῇ τῇ γεύσει χρόνος, ὁτεδήποτε δύναται ὁ ἀγοραστὴς γεύσασθαι καὶ ἕως οὗ γεύσηται, τοῦ πράτου ἐστὶν ὁ κίνδυνος.[1] ὑπὲρ οὗν τοῦ ἀγοραστοῦ ἐστιν ὁρισθῆναι τῇ γεύσει χρόνον: —

fr. 4. § 1. D. 18, 6.

ια'. Πρὸ τῆς μετρήσεως ὁ κίνδυνος τὸν πράτην ὁρᾷ· εἰ δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐνεπόδισεν ἐν προθέσμῳ λαβεῖν, μετὰ ταῦτα ὁ πράτης ἀπὸ μόνου δόλου ἐνέχεται: —[2] fr. 5.

ιβ. Ἐὰν πωλήσω ἑκατὸν κεράμια ἐκ τοῦδε τοῦ
fol. 85v. οἴνου[3] εἰπών· εἰ μὴ μετρήσεως ἐγὼ κινδυνεύω: —[4]

fr. 5. D. 18, 6.

ιγ'. Ἐπώλησέ τις φανεροὺς κεράμους οἴνου φανεροῦ τιμήματος, οἷον ἑκατὸν κεράμους δέκα νομμ[ι], συνέβη [πρὸ τῆς] παραδόσεως ἀφανισθῆναι τὸν οἶνον· εἰ μὲν ἑτοίμως ἔχοντος τοῦ πράτου παραδοῦναι τοὺς κεράμους, ὑπερέθετο ὁ ἀγοραστὴς λαβεῖν τὸν οἶνον καὶ ὕστερον ἐστράφη, αὐτῷ τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύσει. εἰ δὲ οὐδαμῶς ὁ ἀγοραστὴς ὑπέρθεσιν ἐποίησεν εἰς τὸ λαμβάνειν τὸν οἶνον, ὁ πράτης κινδυνεύει: — c. 2 pr. C. 4, 48.

Ἕτερον ἦν εἰ οὕτως ἐπώλησε· „πάντα μου τὸν οἶνον τὸ ἀποκείμενον ἐν τῷδε τῷ ὡρείῳ“· ἐνταῦθα γὰρ ἐὰν καὶ τὰς κλεῖς τοῦ ὡρείου παραδέδωκεν ὁ πράτης τῷ ἀγοραστῇ, αὐτῷ τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύσει. καὶ ταῦτα πάντα χώραν ἔχουσιν οὐ μόνον ἐπὶ οἴνου, ἀλλὰ καὶ ἐλαίου ἢ σίτου ἢ τὰ ἄλλα τούτοις ὅμοια πραθέντα. c. 2. § 1—2. C. ib.

ιδ'. Ἐὰν ὁ πραθεὶς οἶνος φυσικῶς ἀφανισθῇ πρὶν ἢ λάβῃ αὐτὸν ὁ ἀγοραστὴς, εἰ μηδὲν περὶ τῆς καλλονῆς ὁ πράτης διεβεβαιώσατο, ζημιοῦται ὁ ἀγοραστὴς· ἑαυτῷ γὰρ μεμφέσθω, εἴτε μὴ ἐγεύσατο, εἴτε κακῶς ἐγεύσατο· εἰ δὲ ἐγίνωσκεν ὁ πράτης μὴ μένειν αὐτὸν ἕως τοῦ καιροῦ, καθ' οὗ ἔταξεν αὐτὸν ἐπαρθῆναι, ἐνέχεται εἰς τὸ διαφέρον: — fr. 16. D. 18, 6.

ιε'. Ὁ ἀγοραστὴς ὑπέρθεσιν ποιήσας εἰς τὴν τοῦ τιμήματος καταβολὴν — — — — — ἠδύνατο διὰ τὸν τόκον ὁ πράτης δανείσας ὡς εἰκὸς κερδαίνειν: — fr. 20.

ιη'. Ἐὰν ὁ πράτης καὶ ὁ ἀγοραστὴς ὑπέρθεσιν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ οἴνου ποιήσωσι, μόνος ὁ ἀγοραστὴς ἐμποδίσαι δοκεῖ: — fr. 51 pr. D. 19, 1.

ιθ'. Ὁ πράτης τοῦ οἴνου ὑπέρθεσιν ποιῶν δίδωσι τὴν τιμὴν εἴτε πρὸς τὸν καιρὸν τῆς πράσεως ἢ τῆς προκατάρξεως· καὶ πρὸς τὸν τόπον ἔνθα συνεφωνήθη ἢ ἔνθα δικάζεται, ὡς ἂν ὁ ἀγο-

ne degustet; et ubi non sit statutum degustationi tempus, quandocumque potest emptor vendere, et donec gustet, venditoris est periculum. emptoris enim favore accidit, ut constituatur tempus degustationi. fr. 4. § 1. D. 18, 6.

Ante mensuram periculum ad venditorem pertinet; quod si emptor fecerit quominus statim acciperet, deinde venditor ex dolo tantum tenetur.

fr. 5.

Si vendidero centum amphoras huiusce vini, dicens „nisi adme[tiatur, non erit venditum“: donec adme] tiatur ego periculum sentiam. fr. 5. D. 18, 6.

Vendidit quis certas amphoras vini certo pretio, veluti centum amphoras decem aureis; accidit, ut ante traditionem corrumperetur vinum; si, cum paratus esset venditor ad tradendas amphoras, moram fecit emptor in accipiendo vino et postea mutatum est, ipsi emptori periculum pertinet. si vero nullomodo emptor moram fecit in vino accipiendo, venditor damnum sentit. c. 2 pr. C. 4, 48.

Aliud esset, si ita vendidisset: „omne meum vinum quod repositum est in hocce horreo“: hic enim etsi claves horrei tradiderit venditor emptori, ipsius emptoris est periculum. et haec omnia locum habent non solum in vino, sed etiam in oleo vel frumento vel aliis similibus venditis.

c. 2. § 1—2. C. 4, 48.

Si venditum vinum naturaliter corruptum fuerit antequam id acciperet emptor, si nihil de bonitate adfirmavit venditor, damnum ad emptorem spectat; sibi enim imputet, sive non degustavit sive male degustavit; quod si sciebat venditor non duraturum id usque ad tempus, quo constituit illud tolli, tenebitur quanti ea res erit. fr. 16. D. 18, 6.

Emptor qui moram fecerat in pretio solvendo — — — — —

ραστὴς ἐπιλέξηται. εἰ δὲ ὁ ἀγοραστὴς ὑπέρθεσιν ποιήσει, συλλογίζεται τὸ ὂν ἐν τῇ προκατάρξει τίμημα καὶ πρὸς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἥττονος πωλεῖται. ὑπέρθεσις δέ ἐστιν, ἐὰν μή τις δυσχέρεια τῷ πράτῃ ἐνεπόδισε καὶ διαφερόντως εἰ ἐν παντὶ καιρῷ γέγονεν ἕτοιμος παραδοῦναι. οὔτε πρὸς τὸν τόπον δὲ καθ' οὗ ἡ δίκη λέγεται, ἀλλ' ἔνθα συνεφωνήθη δοθῆναι τὸν οἶνον, συλλογίζεται τὸ τίμημα: —

fr. 3. § 3. 4. D. 19, 1.

autem emptor moram fecerit, computatur pretium quod est in litis contestatione et quo loco minoris venit. mora autem fit, nisi difficultas quaedam venditorem impedierit et praesertim si omni tempore fuerit paratus tradere. neque eius loci, ubi iudicium tractatur, sed eius, ubi conventum est ut traderetur vinum, pretium spectatur.

fr. 3. § 3. 4. D. 19, 1.

ἔγγεα καὶ ἀκίνδυνα ἐπιγραφέτωσαν κατὰ τῶν ῥοδίων νόμων.

pos montesque [iter facientibus] creduntur, fideiussoribus accedentibus et sine periculo, referantur in scripturam iuxta rhodiorum legem.

ιη'. Ἐὰν δανείσῃ [τις] ἐν τόκοις καὶ εἰ ἔτει τελέσῃ[1] τοὺς ἐννόμους τόκους μετὰ δὲ ὀκτὼ ἔτη ἀπώλειαν γενέσθαι ἢ πυρκαϊὰν ἢ διαρπαγὴν βαρβάρων, τῶν τόκων διάλυσις γινέσθω κατὰ τῶν ῥοδίων νόμον· εἰ δὲ μὴ τελέσῃ τοὺς τόκους ἐκ τῶν νομίμων, τὰ ἔγγραφα κύριά ἐστι κατὰ τὰς προτέρας συνθήκας, καθὼς τὸ ἔγγραφον προφέρει.

Si pecunia cui fenori sit data, isque quotannis solverit legitimas usuras, post autem octo annos ruina fiat vel incendium vel depopulatio barbarorum, usurarum cessatio fiat iuxta rhodiorum legem; quod si usuras non solverit legitimas, quae scripta sunt rata sunt, secundum priores conventiones, sicuti cautio profert.

Οὐ δεῖ συμβαλλομένους ναυκληρεῖν: —[2]

Non oportet eos qui conferunt fieri magistros.

ιθ'. Οἱ ναύκληροι ναυκληροῦντες, συμβαλλομένου[3] fol. 64ᵛ. τοῦ πλοίου μὴ ἔλαττον τοῦ τριμερίτου, ὅπου ἐὰν ἀποστέλλωνται, καθὸ δεῖ χρήματα χρηννύειν καὶ ἀποστέλλειν ἐπὶ πλοίου κατὰ θερίων καὶ κατὰ πλοῦν[4], καθῶς ἂν συνεγράψαντο κύρια ἔστω· ὁ δὲ χρήσας τὰ χρήματα ἐπιπεμπέτω ἄνθρωπον ὃς ἂν ἐπιχρήννυται: —

Navicularios, qui navem exercent, collata navi non minus tertia parte, quocunque mittantur, qua ratione pecunias sumere easque per navem mittere oporteat, secundum — — — — et secundum navigationem, quidquid scripserint, ratum esto. qui vero pecunias feneravit, mittat hominem qui mutuo tradat.

Κεφάλαια νόμου ῥοδίων κατ' ἐκλογὴν π ναυτικῶν.[5]

Capita legis rhodiorum selecta de rebus nauticis.

α'.	Περὶ ἀγκύρων πλοίου κλαπεισῶν.	De ancoris navis subreptis.	1.
β'.	π ἀγκύρων καὶ λοιπῶν ἐξαρτίων κλαπέντων.	de ancoris ceterisque armamentis subreptis.	2.
γ'.	π ναύτου κλοπὴν ἐργασαμένου.	de nauta qui furtum commisit.	3.
δ'.	π πλοίου ἀπὸ κλεπτῶν ἢ πειρατῶν σύλα ὑπομείναντος.	de navi a furibus piratisve spoliata.	4.
ε'.	π ναυτῶν ἐν μάχῃ κήλωμα ἐργασαμένων.	de nautis qui in rixa vulnus intulerint.	5.
ϛ'.	π ναυτῶν ἐν μάχῃ φόνον ἐργασαμένων.	de nautis qui in rixa homicidium fecerint.	6.
ζ'.	π ναυτῶν ἐν μάχῃ πήρωσιν ὀφθαλμοῦ ἢ αἰδοίων κήλωσιν ἐργασαμένων.	de nautis qui in rixa oculorum effossionem herniamve induxerint.	7.
η'.	π ναυκλήρου καὶ ναύτου ἀλλοτρίαν λαβόντων ἐνθήκην καὶ σὺν τοῦ πλοίου ἀποδρασάντων.	de magistro nautisque merces alienas occupantibus et cum nave aufugientibus.	8.
θ'.	π ναυκλήρου καὶ ἐπιβατῶν περὶ ἀποβολῆς βουλευομένων.	de magistro vectoribusque de iactu consulentibus.	9.
ι'.	π πλοίου ζημίαν ἢ ναυάγιον ὑπομείναντος.	de nave iacturam naufragiumve passa.	10.
ια'.	π ἐμπόρων πλοῖα ναυλουμένων.	de mercatoribus naves conducentibus.	11.
ιβ'.	π πάσης παραθήκης διδομένης ἐν πλοίῳ ἢ ἐν οἴκῳ.	de omni deposito in navi domove dato.	12.
ιγ'.	π παραθήκης χρυσίου ἀντιλεγομένης.	de auri deposito controverso.	13.
ιδ'.	π παραθηκαρίου τὴν παραθήκην ἀρνησαμένου.	de eo qui depositum accepit et negat.	14.

[1] τελευτήσει Cod. [2] deest apud ceteros. Verbo ναύκληρος non semper exercitorem significari recte monuit Pardessus I 229—230. — Duas leges apud L. extantes liber omittit. [3] τὰ συμβαλλόμενα ed. [4] non intellego. Num κατὰ θυραῖον [γῆν]? (per exteras nationes) cf. Hesych; ed. (praeter Vinn.) καθ' ἑτεροπλοῦν καὶ κατ' ἀμφοτεροπλοῦν. [5] Sequuntur index capitum legis rhodiae et deinceps ipsa capita, quae omnia, quamvis edita a pluribus sint, repetenda censemus. liber enim ambrosianus non solum, quod ad rem ipsam pertinet, plura praebet, quae notatu digna videantur, sed etiam linguam stylumque genuinos refert, qui in ceteris manuscriptis atque editionibus ad communem usum mutati sunt.

ιε'. ε π ἐμπόρου ἢ ἐπιβάτου ἢ δούλου παρατιθέντος καὶ ἐν ἀκτῇ ἀπομείναντος, τοῦ πλοίου ἀποφυγόντος δι' ἐπήρειαν[1] ἢ καταδρομὴν λῃστῶν. — de mercatore vel vectore vel servo deposito atque in litore remanente, cum navis aufugerit propter seditionem vel latronum incursum. 15.

ις'. ε π χρημάτων ἐπιποντίων ἐκδανεισθέντων.[2] — de pecuniis nautico fenori datis. 16.

ιζ'. ε π χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἐπὶ κερδοκοινωνίᾳ χρησθέντων. — de auro argentoque ad lucri societatem mutuatis. 17.

ιη'. ε π τοῦ χρηματα ἐκδανεισαμένου ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ἀποδημήσαντος. — de eo qui in diem pecuniam mutuo sumpsit et peregre profectus est. 18.

ιθ'. ε π τοῦ ναυλωσαμένου πλοῖον καὶ ἀρραβῶνα δεδωκότος. — de eo qui navem conduxit arrhamque dedit. 19.

κ'. ε π τοῦ ναυλωσαμένου πλοῖον καὶ ἐγγράφως συμφωνήσαντος ἢ καὶ ἀγράφως ὁρίσαντος. — de eo qui navem conduxit et vel in scriptis contraxit vel sine scriptura conventionem fecit. 20.

κα'. ε π δύο κοινωνῶν ναυκλήρων ἀλλήλοις ἀντιλεγόντων. — de duobus magistris sociis invicem contradicentibus. 21.

κβ'. ε π ἐμπόρου τὸν γόμον ὅλον τοῦ πλοίου ναυλωσαμένου. — de mercatore qui totum onus navis conduxit. 22.

κγ'. ε π ναυκλήρου [καὶ] ἐμπόρου περὶ γόμου συγγραψαμένων. — de magistro et mercatore qui de onere navis instrumentum fecerint. 23.

κδ'. ε π ναυκλήρου καὶ ἐμπόρου συγγραψαμένων καὶ τὰ ἐν ἡμηνναῦλα[3] δοθέντα καὶ μεταμέλους γινομένων. — de magistro et mercatore qui instrumentum confecerint atque, dimidio naulo soluto, voluntatem mutent. 24.

κε'. ε π ἐμπόρου πρὸς τὰ ἔγγραφα ὑπερπροθεσμήσαντος. — de mercatore diem in scriptis statutum excedente. 25.

κς'. ε π πλοίου κλασματισθέντος τῶν ναυτῶν ἐκκοιτούντων. — de nave fracta, nautis foris cubantibus. 26.

fol. 20r. κζ'. ε π πλοίου κλασματισθέντος εἰς γόμον ἀπερχομένου ἐμπόρου ἢ κοινωνίας. — de nave fracta merces vehente mercatoris vel societatis. 27.

κη'. ε π πλοίου κλασματισθέντος ἐξ αἰτίας ἐμπόρου ἢ κοινωνοῦ. — de nave fracta mercatoris sociive culpa. 28.

κθ'. ε π πλοίου κλασματισθέντος πρὸ τῆς προθεσμίας τῶν ἐγγράφων ἢ μετὰ τὴν προθεσμίαν. — de nave fracta ante vel post diem scriptura comprehensum. 29.

λ'. ε π πλοίου πεφορτωμένου διαλυθέντος τοῦ ἐμπόρου σωθέντος χρυσίον ἐπιφερομένου. — de nave onerata quae fracta sit, cum mercator aurum ferens salvus sit factus. 30.

λα'. ε π πλοίου παθόντος καὶ μέρος τοῦ φορτίου σωθέντος. — de nave iacturam passa, cum onus ex parte servatum sit. 31.

λβ'. ε π πλοίου ναυλωθέντος ἢ κοινωνίᾳ πλέοντος καὶ ἐν τῷ ἐμπορίζειν κλασματισθέντος. — de nave conducta vel ob societatem navigante, quae dum ad portum pervenit fracta sit. 32.

λγ'. ε π πλοίου μετὰ τὴν ἐκβολὴν κλασματισθέντος. — de nave post iactum fracta. 33.

λδ'. ε π πλοίου βέστην κομίζοντος καὶ ἀπὸ ζάλης ἢ ἀντλίας βλάβης τῶν φορτίων γινομένης. — de nave vestem vehente et ob tempestatem vel sentinam damno facto. 34.

[1] διὰ πειράτειαν ed. [2] ἐκδαπαν. cod. [3] ita cod.

λε'. ε π πλοίου ἀποβολὴν τῆς καταρτίας ὑπομείναντος. — de nave iacturam arboris passa. 35.

λς'. ε π πλοίου ἐν τῷ ἀρμενίζειν ἕτερον πλοῖον καταδιδόντος. — de nave vento ducta in alteram navem impingente. 36.

λζ'. ε π πλοίου κλασματισθέντος, τὰ δὲ τῶν ἐμπόρων καὶ ἐπιβατῶν σωθέντα. — de nave fracta, rebus mercatorum vectorumque servatis. 37.

λη'. ε π πλοίου σίτου πεφορτωμένου καὶ ἐν ζάλῃ καταλειφθέντος.[1] — de nave frumento onerata tempestateque correpta. 38.

λθ'. ε π πλοίου πεφορτωμένου βολῆς καὶ πόσου τῆς ἐνθήκης σωθείσης. — de nave onerata et de quantitate oneris servati. 39.

μ'. ε π πλοίου ναυαγήσαντος καὶ μέρος τι τοῦ πλοίου καὶ τῆς ἐνθήκης σωθέντων. — de nave naufragium passa et navis onerisque parte servata. 40.

μα'. ε π πλοίου διαφθαρέντος, τὰ δὲ τῶν ἐπιβατῶν σωθέντα ἢ συναπολεσθέντα. — de nave iacturam passa, rebusque vectorum servatis vel simul perditis. 41.

μβ'. ε π πλοίου τρυπήσαντος φορτία κομίζοντος. — de nave rimis laborante onera vehente. 42.

μγ'. ε π πλοίου ἐκβολὴν ποιήσαντος τοῦ γόμου καὶ τῶν ἐξαρτίων. — de nave quae oneris armamentique iactum fecit. 43.

μδ'. ε π πλοίου ἐκβολὴν τῆς καταρτίας ἢ τῶν αὐχένων ἐν ζάλῃ ὑπομένοντος. — de nave quae ob tempestatem arboris vel gubernaculorum iactum passa est. 44.

με'. ε π τοῦ ἀποσώζοντος ἐκ τοῦ πελάγους εἰς γῆν τι ἐκ πλοίου ναυαγήσαντος. — de eo qui ex nave naufragium passa ex mari aliquid ad terram salvum refert. 45.

μς'. περὶ τοῦ ἀποσώζοντος κάραβον ἐκ πλοίου ἀπορρήξαντος. — de eo qui lintrem a nave avulsum servat. 46.

μζ'. ε π τοῦ ἀποσώζοντός τι ἐκ τοῦ βυθοῦ ἐκ πλοίου ναυαγήσαντος. — de eo qui ex profundo aliquid ex nave naufragium passae servat. 47.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.

α'. Ἐὰν πλοῖον ὁρμᾷ ἐπὶ λιμένα ἢ ἐν ἀκτῇ καὶ σύλα πάθῃ τῶν ἀγκύρων καὶ κατασχεθεὶς ὁ κλέπτης ὁμολογήσῃ, τοῦτον κελεύει ὁ νόμος βασανίζεσθαι καὶ τὴν προσγενομένην ζημίαν ἀπολογεῖσθαι κατὰ τὸ διπλάσιον.

PRINCIPIUM LEGIS.

Si navis adpellit ad portum litusve et ancorarum furtum patitur, et fur deprehensus confitetur, iubet lex eum tormentis subdi et damnum inde ortum in duplum resarcire. 1.

fol. 20v. β'. Ἐὰν βουλήσει τοῦ ναυκλήρου οἱ ναῦται σύλα ποιήσωσιν ἀγκύρας πλοίου ἑτέρου ὁρμῶντος ἐν λιμένι ἢ ἐν ἀκτῇ καὶ συμβῇ ἐντεῦθεν ἀπώλειαν γενέσθαι τοῦ πλοίου τοῦ τὰς ἀγκύρας συληθέντος, καὶ τούτων οὕτως ἐν ἀκριβείᾳ ἀποδεικνυμένων, πᾶσαν τὴν προσγενομένην ζημίαν ἔν τῷ πλοίῳ καὶ τὰ[2] ἐν τῷ πλοίῳ σῶα ἀποδιδότω ὁ ναύκληρος ὁ τὰ σύλα ἐπιτρέψας γενέσθαι. Ἐὰν δέ τις κλέψει σκεύη πλοίου ἤ τι τῶν ἐν τῷ πλοίῳ χρηματιζόντων, τουτέστι σχοίνων[3] τε καὶ κανναβίων ἢ ἀρμένων ἢ διφθέρων καὶ καράβων καὶ λοιπῶν, διπλᾶ ἀποδιδότω ὁ τὰ σύλα ποιήσας. — Si magistri voluntate nautae furtum fecerint ancorae alterius navis in portu litoreve consistentis, et inde contingat perire navem, quae ancoris spoliata fuerit, cum haec ita diligenter fuerint probata, omnem iacturam quae facta est circa navem et ea, quae in navi fuerint, integre praestato magister qui furtum fieri permisit. Sin autem quis subrepserit instrumentum navis vel quid eorum quae in navi adhibentur, veluti funes et cannabinos rudentes et vela et segestria et lintres et cetera, in duplum restituat is qui furtum admisit. 2.

[1] ita cod. l. —ληφθ. [2] τοῖς ed. [3] ita et deinceps cod.

γ'. Ἐὰν ναύτης κελεύσει τοῦ ναυκλήρου κλοπὴν ποιήσῃ ἐμπόρου ἢ ἐπιβάτου καὶ καταληφθεὶς κατασχεθῇ, ὁ ναύκληρος διπλᾶ ἀποδιδότω τοῖς τὰ σύλα παθοῦσιν· ὁ δὲ ναύτης λαμβανέτω ξυλαγώγια ἑκατόν. Ἐὰν δὲ ναύτης αὐτοβούλως συλήσῃ μὲν, κατασχεθῇ δὲ ἢ καὶ διὰ μαρτύρων ἐλεγχθῇ, σφοδρῶς βασανιζέσθω, ἐὰν καὶ μάλιστα τὰ σύλα χρυσίον ᾖ καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῷ συληθέντι ποιείτω.

Si nauta magistro iubente furtum mercatori vel vectori fecerit atque deprehensus fuerit, magister in duplum restituat eis qui furtum passi sunt, nauta vero accipiat fustis ictus centum. Si vero nauta sua sponte furatus sit, deprehensus autem sit vel per testes convictus, graviter tormentis subdatur, maxime cum id quod subripuerit aurum sit et id reddat ei, qui furtum est passus. 3.

δ'. Ἐὰν ἐν τόπῳ συλωμένῳ ἢ λῃστευομένῳ κατάξῃ πλοῖον, μαρτυρουμένων τῶν ἐπιβατῶν τῷ ναυκλήρῳ τὴν τοῦ τόπου αἰτίαν καὶ συμβῇ συληθῆναι, ἀποδιδότω ὁ ναύκληρος τοῖς συληθεῖσιν. Ἐὰν δὲ τοῦ ναυκλήρου ἀπομαρτυρουμένου, καταγάγωσιν οἱ ἐπιβάται τὸ πλοῖον καὶ συμβῇ τι, ὑποκείσθωσαν τὴν ζημίαν οἱ ἐπιβάται.

Si in locum rapinis vel latronibus infestum navis adducta sit, cum vectores loci condicionem magistro denuntiarent, rapinamque fieri contingat, magister eis qui spoliati fuerint damnum resarciat. quod si magistro denuntiante [malam loci condicionem], vectores navem adduxerint et aliquid contigerit, ipsi vectores damnum sentiant. 4.

ε'. Ἐὰν ναῦται μάχην ποιήσωσι, λόγοις ποιείτωσαν καὶ μηδεὶς κρουέτω τὸν ἕτερον. Ἐὰν δὲ καί τις κρούσει τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνοίξει ἢ ἑτέρως προσκυλλώσει, παρεχέτω ὁ κρούσας τοὺς μισθοὺς τοῖς ἰατροῖς καὶ τὰ ἀναλώματα τῷ ἀδικηθέντι καὶ τὸν μισθὸν ὅλου τοῦ χρόνου τῆς ἀργίας καὶ ἐπιμελείας.

Si nautae rixam faciant, verbis rixentur et nemo alium percutiat. Si vero quis caput percusserit vulnusque attulerit vel aliter laeserit, percussor praestato medicis mercedes eique qui laesus est impensas et mercedes totius otii et curae temporis. 5.

ς'. Ἐὰν ναῦται μάχην ποιήσωσι καί τις κρούσει λίθῳ [ἢ] ξύλῳ, πάλιν δὲ ὁ κρουσθεὶς πατάξει τὸν τὸ πρῶτον κρούσαντα, ὡς βιασθεὶς ἐποίησεν. εἰ δὲ καὶ θάνῃ ὁ κρουσθεὶς καὶ μαρτυρηθῇ ὅτι πρῶτος ἔκρουσεν ἢ λίθῳ ἢ ξύλῳ ἢ σιδήρῳ, ὁ πατάξας αὐτὸν καὶ θανατώσας ἀκίνδυνος ἔστω· ὃ γὰρ ἠθέλησε ποιῆσαι ἔπαθεν.

Si nautae rixam fecerint et quis saxo lignove percusserit, rursusque is qui percussus est eum, qui prior percusserit, pulsaverit, tanquam coactus id fecit. Quod si is qui pulsatus est moriatur et testibus probetur eum priorem saxo, vel ligno ferrove percussisse, is qui eum pulsavit et occidit securus esto; ille enim quod facere voluit passus est. 6.

ζ'. Ἐάν τις τῶν ναυκλήρων ἢ ἐμπόρων ἢ ναυτῶν κρούσει τινα γρόνθον καὶ πηρώσει ἢ λὰξ δώσει
fol. 37r. καὶ συμβῇ κίλην[1] ποιῆσαι, δώσει ὁ κρούσας τὰ ἰτρεῖα[2] καὶ ὑπὲρ μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ χρυσίνους δώδεκα, ὑπὲρ δὲ τῆς κήλης χρυσίνους δέκα. Εἰ δὲ ὁ λὰξ κρουσθεὶς ἀποθάνῃ, ἔνοχος ἔσται ὁ κρούσας τῆς δίκης τοῦ θανάτου.

Si quis ex magistris seu mercatoribus seu nautis quem pugno percusserit et excoecaverit vel calce et contigerit herniam fieri, dabit is qui percussit medici impensas et pro oculo aureos duodecim, pro ramice autem aureos decem. Si is qui calce percussus est decesserit, ille qui percussit mortis iudicio obnoxius erit. 7.

η'. Ἔπλευσεν ὁ ναύκληρος πιστευθεὶς τὸ πλοῖον καὶ εἰς ἄλλην χώραν ἀπέδρασεν βουλήσει τῶν ναυτῶν μετὰ χρυσίου· τὰ μὲν οἰκεῖα αὐτῶν ἅπαντα, κινητὰ ἀκίνητα καὶ αὐτοκίνητα, ὅσα ὑπάρχει αὐτοῖς, κατασχεθήσονται. καὶ ἐὰν μὴ ἡ τούτων ἐκτίμησις ἱκανὸν ποιήσῃ τοῦ πλοίου καὶ τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ χρόνου, ἐν τῷ πιπράσκεσθαι αὐτὰ, οἱ ναῦται ἅμα τῷ προναυκλήρῳ μισθούσθωσαν καὶ τὴν ἀποπλήρωσιν τῆς ζημίας ποιείτωσαν.

Navigavit magister, cui navis erat commissa, et in aliam regionem aufugit voluntate nautarum cum auro; omnia ipsorum bona, mobilia immobilia et moventia, quaecunque habent, occupabuntur. Et si eorum aestimatio satis non faciat pro nave et opera et tempore, cum ea veneant, nautae una cum magistris operas suas locent ut et damnum integre resarciant. 8.

θ'. Ἐὰν περὶ ἐκβολῆς βουλεύσηται ὁ ναύκληρος, ἐπερωτάτω τοὺς ἐπιβάτας, οἷς χρήματά ἐστιν ἐν τῷ πλοίῳ. ὅ, τι δὲ ἐὰν γένηται, τόσῳ ψῆφον ποιείτωσαν. Συμβαλέσθωσαν δὲ εἰς συμβολὴν

Si de iactu consulere magister velit, vectores interroget, quorum bona sunt in navi. de eo quod fieri debeat, sententiam ferant. Contribuantur autem et merces; stragula autem et vestimenta et suppellectilis 9.

[1] ita cod. [2] ita cod.

καὶ τὰ χρήματα· στρώματα δὲ καὶ ἱμάτια καὶ σκεύη πάντα ἐκτιμάσθω· καὶ ἐὰν γένηται ἐκβολή, τῷ ναυκλήρῳ καὶ τοῖς ἐπιβάταις μὴ πλείονος λίτρας μιᾶς, κυβερνήτῃ δὲ καὶ πρωρεῖ μὴ πλεῖον ἡμιλίτρου, ναύτῃ γράμματα τρία. παῖδες δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος συμπλέει, μὴ ἐπὶ πράσει ἀγόμενος κατατιμήνων.[1] ἐὰν δέ τις ἐπὶ πράσει ἄγηται κατὰ δύο μήνας. κατὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐὰν χρήματα ἁφαρπαγῇ ὑπὸ πολεμίων ἢ λῃστῶν ἢ πειρατῶν σὺν τῶν διαφερόντων τοῖς ναύταις, καὶ ταῦτα εἰς τὸν συμψηφισμὸν εἰσερχέσθωσαν καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ συμβαλλέσθω. Εἰ δὲ σύμφωνον κερδοκοινωνίας ἐστὶ, μετὰ τὸ ἅπαντα συμψηφισθῆναι τὰ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ τὸ πλοῖον κατὰ τὸ κέρδος ἕκαστος ἐπιγινωσκέτω καὶ τὴν προσγενομένην ζημίαν.

tota aestimatur. et si iactus fiat, magistro et vectoribus non ultra libram unam, gubernatori et proretae non ultra dimidiam libram, nautae grammata tria; pueri et si quis alius simul navigat non ad venditionem adductus tribus minis. Si quis ad venditionem adducatur, duabus minis. Secundum quod et si merces rapiantur vel ab hostibus vel a latronibus vel a piratis cum iis quae ad nautas spectant, et hae ad contributionem veniant et iuxta illam rationem contribuantur. Si lucri societas sit contracta, postquam computata fuerint omnia quae in nave fuerint et ipsa navis, pro lucri portione singuli etiam damnum quod factum est sentiant.

ι'. Ἐὰν ναύκληρος ἅμα τοῖς ναύταις ἀμελήσῃ καὶ συμβῇ ζημίαν[2] ἢ ναυάγιον, ὁ ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται ὑποκείσθωσαν τῷ ἐμπόρῳ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ζημίας. εἰ δὲ ἀπὸ ἀμελείας τοῦ ἐμπόρου συμβῇ ἀπώλειαν τοῦ πλοίου καὶ τοῦ γόμου γενέσθαι, ὑποκείσθω ὁ ἔμπορος ἐν τῇ ζημίᾳ τοῦ ναυαγίου καὶ τῇ τοῦ πλοίου. εἰ δὲ τοῦ ναυκλήρου μὴ ἐμποδίσαντος, μηδὲ τῶν ναυτῶν, μηδὲ τοῦ ἐμπόρου, συμβῇ ζημίαν ἢ ναυάγιον, τὰ σωζόμενα μέρη τοῦ πλοίου καὶ τῶν φορτίων εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν.

Si magister simul cum nautis neglegens fuerit et iactura evenerit vel naufragium, magister et nautae teneantur mercatori ad damnum reficiendum. quod si ex neglegentia mercatoris damnum navis onerisque fieri contigerit, teneatur mercator propter naufragii navisque iacturam. quod si neque magistro impediente, neque nautis, neque mercatore, damnum vel naufragium evenerit, partes servatae navis et oneris in contributionem veniant. 10.

ια'. Φορτία μεγάλα καὶ πολύτιμα μὴ ἐμβαλέτωσαν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ἐπιβάται εἰς πλοῖον παλαιόν. Εἰ δὲ ἐμβάλωσιν, ἐὰν τοῦ πλοίου ἀρμενίζοντος πάθῃ ἢ διαφθαρῇ, ὁ φορτώσας τὸ παλαιὸν πλοῖον ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπώλεσεν. ὅταν δὲ
fol. 37ᵛ. οἱ ἔμποροι ναυλῶνται, ἐπερωτάτωσαν ἀκριβῶς παρὰ τῶν ἄλλων ἐμπόρων πρὸ αὐτῶν ἐπιπλεόντων καὶ οὕτως ἐπιβαλέτωσαν τὰς ἐνθήκας. ἐὰν δὲ ἔχῃ τὸ πλοῖον πᾶσαν τὴν ἐπιχειρίαν τελείως, ἱστοκεραίαν ἰσχυρὰν, ἄρμενά τε καὶ διφθέρας, ἀγκύρας τε καὶ σχοῖνα καννάβινα διάφορα καὶ καράβους ἐξηρτημένους, αὐχένας ἐπιτηδείους καὶ ναύτας τοὺς ἀρκοῦντας ναυτικοὺς γοργοὺς γρηγοροῦντας, τὰ πλάγια μὴ παραλελυμένα καὶ ἁπλῶς οἱ ἔμποροι τὰ πάντα ἐπιζητήτωσαν καὶ οὕτως ἐπιβαλέτωσαν.

Merces magnas et pretiosas ne imponant mercatores et vectores navi veteri. quod si imposuerint et navis iter faciens detrimentum patiatur vel pereat, is qui veterem navim oneravit se ipsum de terra perdidit. cum vero mercatores conducant, interrogent diligenter alios mercatores, qui antea navigaverint, et sic onera imponant. et an habeat navis omne plene instrumentum, validam antemnam maiorem, vela et segestria, ancoras et rudentes cannabinas diversas et lintres instructos, apta gubernacula et nautas sufficientes, peritos, agiles, vigilantes et latera non dissoluta et in summa de omnibus quaerant mercatores et sic imponant. 11.

ιβ'. Ἐάν τις παράθηται ἐν πλοίῳ ἢ ἐν οἴκῳ, γνωστῷ καὶ πιστικῷ παρατιθέσθω ἐπὶ μαρτύρων τριῶν. ἐὰν δὲ ᾖ τὸ θέμα βαρὺ, ἐγγράφως τὴν παραθήκην παραδιδότω. ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δεξάμενος φυλάττειν αὐτὴν, ὅτι ἀπώλετο, δεῖ δειχθῆναι τὴν διωρυγὴν ἢ τὰ σύλα, πόθεν ὕπεστιν[3] καὶ ὀμνύειν ὅτι αὐτὸς οὐκ ἐδολιεύσατο. ἐὰν δὲ μὴ δείξῃ, καθὼς παρέλαβεν, σῶα ἀποδιδότω.

Si quis in navi domove deponere velit, apud hominem notum et fidelem deponat coram tribus testibus. quod si grave sit depositum, scriptura confecta depositum tradat. quod si dixerit is qui suscepit rem custodiendam eam periisse, oportet ut perfossio ostendatur et unde furtum accidit et ut ipse iuret sese doli expertem esse. nisi autem haec probaverit, quomodo suscepit, ita et restituat. 12.

[1] ita cod. [2] ed. ins. γενέσθαι. [3] an ὑπέστη?

ιγ'. Ἐὰν εἰσέλθῃ ἐπιβάτης εἰς πλοῖον καὶ ἔχει χρυσίον ἢ ἕτερόν τι, παρατιθέσθω αὐτῷ τῷ ναυκλήρῳ. εἰ δὲ μὴ παραθέμενος εἴπῃ, ὅτι „χρυσίον ἀπώλησα ἢ ἀργύριον", ἄκυρα ἔστω τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. ὁ δὲ ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται, ὁμοῦ οἱ ἐμπλέοντες, ὅρκον παρεχέτωσαν.

Si ingressus sit vector in navim habeatque aurum vel aliud quid, apud ipsum magistrum deponat. quodsi, deposito non facto, dicat „aurum perdidi vel argentum", nullius momenti sint quae ab eo dicantur. magister autem et nautae una cum navigantibus iusiurandum praestanto. 13.

ιδ'. Ἐάν τις δεξάμενος παραθήκην ἀρνήσηται αὐτὴν καὶ μαρτυρηθῇ ἐν αὐτῷ καὶ ἐὰν ἐν καιρῷ εὑρεθῇ ἐν αὐτῷ τῷ ὁμόσαντι ἢ ἐγγράφως ἀποταξαμένῳ, διπλῆν ταύτην ἀποδώσει, τῆς δὲ ἐπιορκίας τὴν τιμωρίαν ὑπομενέτω.

Si quis, deposito accepto, id neget atque testibus fuerit convictus et si tunc temporis apud eum qui iuraverit vel in scriptis infitiatus sit depositum inveniatur, duplum eius reddat et periurii poenam sustineat. 14.

ιε'. Ἐὰν πλοῖον φέρῃ ἐπιβάτας ἢ ἐμπόρους ἢ δούλους παραθήκην λαβὼν ὁ ναύκληρος ἐλθὼν ἐν πόλει τινὶ ἢ ἐν λιμένι ἢ ἐν ἀκτῇ, ἐὰν, ἐξελθόντων τινῶν ἐκ τοῦ πλοίου, συμβῇ διωγμὸν λῃστῶν ἢ πειρατῶν ἐπιδρομὴν γενέσθαι καὶ κελεύσας ὁ ναύκληρος ἐξηλήσει, σωθῇ δὲ τὸ πλοῖον καὶ τὰ τῶν ἐπιβατῶν καὶ ἐμπόρων κομιζόμενα, ἀπολαμβανέτω ἕκαστος αὐτῶν τὰ ἴδια αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν ἐξελθόντων εἴδη καὶ σκεύη ἀπολαμβανέτωσαν. Εἰ δὲ θελήσει τις τῶν ναυκλήρων ἀμφισβητῆσαι, ὅτι ἐν ἀκτῇ ἔσασεν[1] αὐτὸν ἐν τόπῳ λῃστρικῷ, ἄκυρα ἔστω τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, ὅτι διωκόμενος ὁ ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται ἔφυγον. εἰ δὲ ἐμπόρων ἢ ἐπιβατῶν δοῦλον ἐν παραθήκῃ ὄντα ἀλλότριον ἔσασεν ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ, τὴν ἀποκατάστασιν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ποιείτω.

Si navis ferat vectores vel mercatores, vel, servis in deposito acceptis, magister veniat ad civitatem quandam vel ad portum vel ad litus, si, quibusdam ex navi egressis, contingat adgressum fieri latronum vel piratarum incursum, et magister celeumate facto sese expediat et servetur navis et merces vectorum et mercatorum, unusquisque eorum sua recipiat et eorum qui sunt egressi merces et suppellectilem recipiant. Quod si quis cum magistro contendere voluerit eo quod sese in litore reliquit, in loco latronibus obnoxio, nullius momenti sint quae ab eo dicantur, quia persecutus magister cum nautis aufugit. Quod si mercatorum vel vectorum [quis] servum alienum apud se depositum in quocunque loco reliquerit, restitutionem faciat domino eius. 15.

ις'. Οἱ ναύκληροι καὶ οἱ ἔμποροι ὅσοι δ' ἂν χρήσωνται χρήματα ἐπὶ πλοίου, ἔγγεα μὴ χρηέσθωσαν[2] καὶ ναύλῳ καὶ τοῖς φορτίοις, σωθέντος τοῦ πλοίου καὶ τῶν χρημάτων, μὴ ἐγγένηται τοῖς χρή-
fol. 50r. μασιν ἐκ τῶν θαλασσίων κινδύνων ἢ πειρατῶν ἐπιβουλή. ἐκ τῶν ἐγγέων ἀποδιδώτωσαν χρημάτων χρῆσιν ναυτικοῖς.

Magistri et mercatores, quicunque mutuam pecuniam in navigationem sumpserint, non teneantur nec de naulo nec de mercibus, [nisi] servata nave et pecunia et nisi pecuniae ex maris tempestatibus piratarumve incursu periculum imminuerit. de pecuniis autem ita mutuatis usuras solvant nauticis.[1] 16.

ιζ'. Ἐάν τις δώσει ἐπὶ χρείᾳ κοινωνίας χρυσίον ἢ ἀργύριον καὶ ταύτην κατὰ πλοῦν καὶ ἐγγράψηται, καθὼς ἀρέσει, ἕως πόσου χρόνου τῇ χρεοκοινωνίᾳ, ἐὰν ὁ λαμβάνων τὸ χρυσίον ἢ τὸ ἀργύριον πληρωθέντος τοῦ χρόνου μὴ ἀποστρέψῃ αὐτὸ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ καὶ συμβῇ ἀπὸ πυρὸς ἢ λῃστῶν ἢ ναυαγίου περιπεσεῖν, ἀζήμιον μένειν τὸν κύριον τοῦ χρυσίου καὶ σῶα τὰ ἴδια ἀπολαμβάνειν.[3] ἐὰν δὲ τοῦ χρόνου τῶν συνθηκῶν μὴ πληρωθέντος, συμβῇ τὸν κατὰ θάλασσαν κίνδυνον ἀπώλειαν γενέσθαι, καθάπερ τοῦ κέρδους, ἔδοξε καὶ τὰς ζημίας πρὸς τὰ μέρη κατὰ τὰς συνθήκας ἀναδέχεσθαι.

Si quis aurum vel argentum in societatem mutuo dederit et ad navigationem et in scriptis retulerit, prout placuerit, quousque lucri societas [durare debeat], si is qui aurum vel argentum accepit, tempore impleto, non id reddiderit eius domino et contingat igni vel latronibus vel naufragio perire, nullo detrimento adficitur dominus auri et salva recipit sua. si vero, contractus tempore nondum impleto, contingat periculum in mari vel interitus, sicuti lucri ita et damni placuit partes secundum conventa sustineri. 17.

ιη'. Ἐάν τις χρήματα χρησάμενος ἀποδημήσει, ἐξελθόντος τοῦ χρόνου, οὗ ἐὰν συνθῶνται, κομιζέσθωσαν ἐκ τῶν ἐγγέων κατὰ τῶν νόμων. ἐὰν

Si quis mutua pecunia sumpta peregre sit profectus, tempore elapso de quo inter eos convenit fideiussores secundum leges exsolvant. Quod si 18.

[1] Sic in cod. Antea lege τῷ ναυκλήρῳ. [2] ita cod.
[3] ita cod.

[1] Cf. Pardessus p. 247 n. *a*.

μὴ ἔχωσι πῶς κομίσωνται, ἔσται αὐτοῖς τὰ μὲν χρήματα ἔγγεα, οἱ δὲ τόκοι ναυτικοὶ παντὸς τοῦ χρόνου ὅσον ἀποδημήσει.

non habeant unde solvant, erunt quidem ipsis bona obligata et usurae nauticae per totum tempus, quo afuerit, [solventur.]

ιθ'. Ἐὰν πλοῖον ναυλώσηταί τις, δώσει δὲ ἀρραβῶνα καὶ μετέπειτα εἴποι· χρείαν οὐκ ἔχω, ἀπόλλει τὸν ἀρραβῶνα. ἐὰν δὲ ὁ ναύκληρος ἄλλην[1] ποιήσῃ, ἀποδιδότω τῷ ἐμπόρῳ διπλοῦν τὸν ἀρραβῶνα.

Si quis navem conduxerit, arrhamque dederit et deinde dixerit: mihi ea non est opus, arrham perdit. quod si magister aliter fecerit, reddet mercatori duplum arrhae. 19.

κ'. Ὅς ἂν πλοῖον ναυλώσηται, ἔγγραφα συνεσφραγισμένα κύρια εἴτω· εἰ δὲ μή, ἄκυρα· γραφέτωσαν δὲ καὶ ἐπιτίμια, ἐὰν θέλωσιν, ἐὰν δὲ μὴ συγγράψωνται καὶ ψεύσηται ὁ ναύκληρος ἢ ὁ ναυλούμενος, ἐὰν μὲν ὁ ναυλούμενος παρέσχῃ[2] τὰ χρήματα, τότε τοῦ ἐπιφόρτου[3] ἀποδιδότω τὸ ἥμισυ τοῦ ναύλου τῷ ναυκλήρῳ. ἐὰν δὲ ὁ ναύκληρος ψεύσηται, ἀποδώσει τὸ ἥμισυ ναῦλον τῷ ἐμπόρῳ. ἐὰν δὲ θελήσῃ ὁ ἔμπορος τὰ φορτία ἐξελέσθαι, ἀποδώσει τὸ πᾶν ναῦλον τῷ ναυκλήρῳ· ἡ δὲ πρᾶξις ἔστω τούτων τῶν ἐπιτιμίων, καθάπερ εἰ ἐκδικήσει τίς τινα.

Quicunque navim conduxerit, si scripta signata fuerint, rata habeantur; sin minus, irrita. Scribant et poenas, si voluerint, quod si non conscripserint et infitias eat magister vel conductor, si quidem conductor merces praebuerit, tunc nauli dimidium magistro dato. quod si magister infitiatus sit, dimidium nauli reddat mercatori. quod si voluerit mercator merces eximere, totum naulum magistro restituat; exactio autem harum poenarum fiat, veluti quadam vindicatione. 20.

κα'. Ἐὰν κοινωνίαν ποιήσωσιν ἐγγράφως[4] δύο καὶ ἀμφότερα τὰ μέρη καθομολογήσωσιν, ὅτι „κοινωνίαν καὶ ἄλλου καιροῦ ἐποιήσαμεν ἀγράφως καὶ πίστιν ἑαυτοῖς ἐφυλάξαμεν καὶ τὸ τέλος πάντοτε περὶ μιᾶς ἐνθήκης ἐτελέσαμεν", ἐὰν τὸ ἓν πλοῖον συμβῇ τινα παθεῖν ἢ σαβουράτον ἢ πεφορτωμένον, τὰ σωθέντα τῷ παθόντι τέταρτον μέρος ἐπιφερέτω, ἐπειδὴ ἔγγραφα οὐ προφέρουσιν, ἀλλὰ λόγῳ μόνῳ κοινωνίαν συνετάξαντο. τὰ δὲ ἔγγραφα σφραγιζόμενα βέβαια καὶ ἰσχυρὰ ἔστωσαν εἰ[5] τὰ σωζόμενα τοῖς ἀπολλυμένοις συνεισφέρωσαν.

Si duo inierint in[1] scriptis societatem et utraque pars confessa fuerit: „alio quoque tempore societatem sine scriptura contraximus et fidem invicem servavimus et tributum semper de uno onere solvimus", si una navis quid detrimenti patiatur vel saburata vel mercibus onerata, quae incolumes remanserunt naves ei, quae damnum passa est quartam partem contribuant, quoniam scripta non proferunt sed verbis tantummodo societatem contraxerunt. Scripta autem signata firma validaque sint et quae salva sunt eis quae perierunt contribuant. 21.

fol. 50v. κβ'. Ὁ ναύκληρος μὴ ἀγαγέτω πλὴν ὕδατος καὶ ἐφοδίων [καὶ] ἀφ' ὧν χρῶνται σχοινίων τὰ πλοῖα, ἐὰν ὁ ἔμπορος ἐμβάληται τὸν γόμον ὅλον κατὰ τὰς συνθήκας τῶν ἐγγράφων· καὶ ἐὰν θελήσῃ ὁ ναύκληρος φορτία ἄλλα ἐπιφέρειν μετὰ ταῦτα, ἐὰν μὲν χωρῇ τὸ πλοῖον, βαλέτω· εἰ δὲ μὴ χωρεῖ, ὁ ἔμπορος ἐπὶ μαρτύρων τριῶν ἀντιτασσέτω τῷ ναυκλήρῳ καὶ τοῖς ναύταις καὶ, ἐὰν ἐκβολὴ γένηται, τῷ ναυκλήρῳ ἔσται· ἐὰν δὲ μὴ κωλύσῃ ὁ ἔμπορος, εἰς συμβολὴν ἐρχέσθω.[6]

Magister secum ne ferat nisi aquam et commeatum et funes, quibus naves opus habet, cum mercator invexerit totum onus secundum id quod in scriptis convenit. et si voluerit magister alias merces adducere post eas, si quidem capit navis, inferat; si non capit, mercator coram tribus testibus resistat magistro et nautis et ideo, si iactus factus fuerit, ad magistrum spectabit. si vero mercator non prohibuerit, ad contributionem veniat [onus]. 22.

κγ'. Ἐὰν συγγράψωνται ὁ ναύκληρος καὶ ὁ ἔμπορος, κύρια ἔστω· ἐὰν δὲ ὁ ἔμπορος μὴ παρέχῃ τὸν γόμον πλήρη, τῶν λοιπαζομένων παρεχέτω τὰ ναῦλα, καθὼς συνεγράψατο.

Si scripturam fecerint magister et mercator, rata esto; si vero mercator non praestet integrum onus, etiam eius quod deficit naulum praebeat, sicuti scriptura convenit. 23.

κδ'. Ἐὰν ὁ ναύκληρος λαβὼν τὰ ἥμισυ[7] ναῦλα πλεύσῃ καὶ βουληθῇ ὁ ἔμπορος ὑποστρέψαι,

Si magister dimidio naulo accepto navigaverit et voluerit mercator reverti, cum iam instrumentum 24.

[1] ita cod. cf. 24. [2] ita cod. [3] τὰ χρήμ. ἐπὶ τῷ φόρτῳ ed. [4] ἀγρ. ed. [5] l. καὶ. [6] —σαν ed. [7] sic cod.

[1] l. *sine*.

ἔγγραφα δὲ συνεσφράγισαν, διὰ δὲ τὴν[1] ἐμπόδιον ἀπόλλειν[2] τὸν ἔμπορον τὰ ἡμίναυλα.[3] ἐὰν δὲ ὁ ναύκληρος τῶν ἐγγράφων γενομένων ἄλλην[4] ποιήσῃ, διπλᾶ ἀποδιδότω τὰ ἡμίναυλα.

κε'. Ἐὰν ἡ προθεσμία τῶν ἡμερῶν τῶν ἐγγεγραμμένων παρέλθῃ ἕως ἡμερῶν δέκα, παρεχέτω ὁ ἔμπορος τὰς σιταρχίας[5] τῶν ναυτῶν. ἐὰν δὲ παρέλθῃ καὶ ἡ δευτέρα προθεσμία, πρὸ πάντων πληρώσας τὸ ναῦλον ὁ ἔμπορος κατεχέσθω. εἰ δὲ θελήσει ὁ ἔμπορος προσθῆναι ποσότητα, τὸ ναῦλον[6] διδότω καὶ ἐμπλεέτω καθὼς ἐὰν δόξῃ.

κς'. Ἐάν τινος τῶν ναυτῶν ἢ ναυκλήρων ἐκκοιτοῦντος ἐκ τοῦ πλοίου, συμβῇ ἀπώλειαν γενέσθαι τοῦ πλοίου νυκτὸς ἢ ἡμέρας, πᾶσαν τὴν ζημίαν ἐφορᾶν τοὺς ἔξω κ[οιτ]οῦντας ναύτας ἢ ναυκλήρους· τοὺς δὲ εἰς τὸ πλοῖον μείναντας ἀζημίους μένειν· τοὺς δὲ ἀμελήσαντας προσφέρειν τῷ δεσπότῃ τοῦ πλοίου τὴν διὰ τῆς αὐτῶν ἀμελείας προσγενομένην ζημίαν.

κζ'. Ἐὰν πλοῖον ἀπέρχηται εἰς γόμον ἐμπόρου ἢ κοινωνίας, συμβῇ δὲ τὸ πλοῖον παθεῖν, ἢ διαφθαρεῖναι[7] κατὰ ἀμέλειαν τῶν ναυτῶν ἢ τοῦ ναυκλήρου, ἀκίνδυνα εἴτω τὰ φορτία τὰ ἐν ὁρίῳ[8] κείμενα. εἰ δὲ μαρτυρηθῇ ὅτι ζάλης γενομένης ἀπώλετο, εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν τὰ σωζόμενα τοῦ πλοίου ἅμα καὶ φορτίοις. τὰ δὲ ἡμίναυλα κατεχέτω ὁ ναύκληρος. ἐὰν δέ τις ἀρνήσηται τὴν κοινωνίαν καὶ ἐλεγχθῇ ὑπὸ μαρτύρων τριῶν, τὴν μὲν κοινωνίαν ἀποδιδότω, τῆς δὲ ἀρνήσεως
fol. 58[r]. τὴν τιμωρίαν ὑπομενέτω.

κη'. Ἐὰν πλοῖον ἐν τῇ ἐμβολῇ ἐμποδισθῇ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἢ κοινωνοῦ, πληρωθείσης τῆς προθεσμίας, καὶ συμβῇ ἀπὸ πηρατείας ἢ πυρκαϊᾶς ἢ ναυαγίου ἀπώλειαν γενέσθαι τοῦ πλοίου, ὁ τὴν[9] ἐμπόδιον ποιήσας εἰσφερέτω τὰς ζημίας.

κθ'. Ἐὰν ὁ ἔμπορος ἐν τῷ τόπῳ, ὅθεν συγγράψωνται, μὴ παράσχῃ τὰ φορτία πληρωθείσης τῆς προθεσμίας καὶ συμβῇ ἀπὸ πηρατείας ἢ πυρκαϊᾶς ἢ ναυαγίου ἀπώλειαν γενέσθαι, ἐφορᾶν πᾶσαν τὴν ζημίαν τοῦ πλοίου τὸν ἔμπορον. ἐὰν δέ, μὴ πληρωθέντων[10] τῶν ἡμερῶν τῆς προθεσμίας, συμβῇ τι τῶν εἰρημένων, εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν.

λ'. Ἐὰν ὁ ἔμπορος φορτώσας τὸ πλοῖον, χρυσίον δὲ ἔσται μετ' αὐτοῦ[11] καί τι τῶν κατὰ θάλασσαν κινδύνων συμβῇ παθεῖν τὸ πλοῖον καὶ φορτώ-

signaverit, propter impedimentum perdit mercator dimidium nauli. quod si magister, instrumento confecto, aliter fecerit, reddat in duplum nauli dimidium.

Si terminus dierum instrumento comprehensa- 25.
rum praeterierit usque ad dies decem, praestet mercator cibaria nautis. quod si et alter terminus praeterierit, ante omnia naulo plene soluto mercator exeat. quod si voluerit mercator summam addere, naulum solvat et adiciat, quomodo convenit.

Si, cum quidam nautarum vel magistrorum extra 26.
navem dormiisset, contigerit navim perire interdiu vel noctu, omne detrimentum ad nautas vel magistros foris cubantes spectat. si vero qui in navi manserint, securi erunt; qui autem neglegentes fuerint, hi navis domino referent damnum, quod propter eorum culpam factum est.

Si proficiscatur navis cum onere ex conductione 27.
vel ex societate et contingat navim detrimentum pati vel perire propter nautarum culpam, securae erunt merces in horreo positae. quod si testibus fuerit probatum navim propter tempestatem periisse, ad contributionem veniant quae servata sunt de navi una cum mercibus. nauli vero dimidium magister retineat. quod si quis neget societatem consistere et tribus testibus fuerit convictus, societatis quidem debitum persolvat et infitiationis poenam sustineat.

Si navis in oneratione impediatur a mercatore 28.
vel a socio, cum fuerit tempus impletum, et contingat piratarum vel incendii vel naufragii causa navim perire, is qui impedimentum attulit damnum reficiat.

Si mercator in eo loco, de quo in scriptis con- 29.
venit, non praestiterit merces, impleto tempore, et contingat piratarum vel incendii vel naufragii causa interitum fieri, omne damnum navis ad mercatorem spectat. quod si nondum impletis diebus statuti temporis quid dictorum acciderit, ad contributionem veniant.

Si mercator navem oneraverit, pecunia autem 30.
apud eum fuerit, et quid maritimi periculi contigerit navem pati et onus perierit et navis disso-

[1] ita ut de more cod. [2] —λλυσιν ed. [3] cod. hic et alibi ἡμῖν (—ῆν) ναῦλα. [4] cf. c. 19. [5] sic cod. [6] ποσ. τοῦ ναύλου ed. [7] de more cod. [8] ita cod. h. e. ὡρείῳ. Ed. ἐν ἐνορίᾳ. [9] cf. c. 24. [10] ita cod. [11] ita cod. ἔχῃ δὲ χρ. ed.

σας ἀπόληται καὶ τὸ πλοῖον διαλυθῇ, τὰ ἐκ τοῦ πλοίου σωζόμενα καὶ τοῦ φόρτου εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν, τὸ δὲ χρυσίον τοῦ ἐμπόρου ἐγκομιζέτω μεθ' ἑαυτοῦ, δεκάτας δὲ ἀποδιδότω. ἐὰν δὲ μή τι τῶν σκευῶν τοῦ πλοίου κατασχὼν ἐσώθη, τὰ ἡμίναυλα ἀπὸ τῶν ἐγγράφων παρεχέτω· εἰ δέ τι τῶν σκευῶν τοῦ πλοίου κατασχὼν ἐσώθη, πέμπτας ἐπιφερέτω.

luta fuerit, ea quae ex navi servata sint et ex onere in contributionem veniant. aurum vero emptoris ipse secum tollat, decimas autem solvat. quod si nihil ex navis mercibus retinens servatus sit, dimidium nauli praebeat secundum scripta: si vero quid ex mercibus retinens servatus sit, quintas partes contribuat.

λα'. Ἐὰν ὁ ἔμπορος φορτώσῃ τὸ πλοῖον καί τι συμβῇ τῷ πλοίῳ, τὰ σωζόμενα πάντα εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν ἑκάτερα·[1] τὸ δὲ ἀργύριον ἐὰν σώζηται, πέμπτας ἐπιδιδότω· ὁ δὲ ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται βοηθείας παρεχέτωσαν εἰς τὸ σῶσαι.

Si mercator navim oneret et quid navi contingat, quaecunque servata sint ad contributionem veniant utrinque; argentum autem, si servetur, quintam partem contribuat. Magister autem et nautae auxilium ad servandum praestanto. 31.

λβ'. Ἐὰν πλοῖον ἐπὶ γόμον ὑπάγῃ ἐμπόρου ναύλῳ ἢ κοινωνίᾳ καί τῶν κατὰ θάλασσαν συμβῇ, τὰ μὲν ἡμίναυλα μὴ ἀπαιτεῖν τὸν ἔμπορον, τὰ δὲ τοῦ πλοίου καὶ τῆς ἐνθήκης εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν. ἐὰν δὲ καὶ προχρείαν δώσῃ ὁ ἔμπορος ἢ ὁ τὴν κοινωνίαν,[2] καθὼς συνεγράψατο, κύρια ἔστω.

Si navis oneretur a mercatore vel naulo conducta vel societatis ratione et quid in mari acciderit, dimidium nauli a mercatore non petatur, navis autem et onus ad contributionem veniant. quod si mercator vel socius antea quid dederit, sicuti conscripserit, pacta rata sunto. 32.

λγ'. Ἐὰν ὁ ἔμπορος θεὶς[3] τὰ φορτία ἐπὶ τῷ τόπῳ τῶν συνθηκῶν, ὅ, τι πάθῃ τὸ πλοῖον, τὸ μὲ[ν] ναῦλον εἰς πλήρης[4] εἰσκομιζέσθω ὁ ναύκληρος ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου, τὰ δὲ ἐνόρια[5] ἐκβεβλημένα ἀκίνδυνα εἶναι ὑπὸ τῶν συμπλεόντων τοῦ πλοίου[6] μετὰ τοῦ πλοίου, τὰ δὲ εὑρισκόμενα ἐν τῷ πλοίῳ ἅμα τοῦ πλοίου[7] εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν.

Si posuerit mercator merces in loco convento et quid navis patiatur, naulum quidem integrum magister exigat a mercatore, ea vero quae in horrea iniecta sunt nullam debeant contributionem iis qui simul in navi navigant et ipsi navi. quae vero in navi inveniantur cum ipsa navi in contributionem veniant. 33.

λδ'. Ἐὰν πλοῖον ὀθώνην ἢ βέστιν[8] κομίζῃ, ὁ ναύκληρος διφθέρας καλὰς παρεχέτω, ἵνα μὴ ἐπὶ χειμῶνος τῇ ἐπικλύσει τῶν κυμάτων τὰ φορτία ἀδικηθῇ. ἐὰν δὲ τὸ πλοῖον ὑπεραντλήσῃ, ὁ ναύ-
fol. 58v. κληρος εὐθὺς λεγέτω τοῖς τὰ φορτία ἔχουσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ἵνα ἡ ἔκθεσις γένηται τῶν φορτίων. ἐὰν δὲ οἱ ἐπιβάται φανερὸν ποιήσωσι τῷ ναυκλήρῳ καὶ εἶθ' οὕτω βλάβῃ τὰ φορτία, ὑπεύθυνον εἶναι τὸν ναύκληρον ἅμα τοῖς ναύταις. εἰ δὲ προδιαμαρτύρηται ὁ ναύκληρος ἅμα τοῖς ναύταις ὅτι τὸ πλοῖον ὑπερήντλησε καὶ ἐκθέσθαι, οἱ δὲ ἐμβαλλόμενοι τὰ φορτία ἀμελήσωσι τοῦ ἐκθέσθαι, ἀζήμιοι εἶτωσαν ὅ τε ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται.

Si navis lintea vestemve ferat, magister segestria bona praebeat, ne tempestatis tempore fluctuum inundatione merces detrimento adficiantur. quod si navis aqua repleatur, magister statim dicat iis qui merces habent in ipsa navi, ut mercium fiat expositio. quod si vectores certiorem magistrum faciant et sic deinde damnum merces sentiant, magister una cum nautis obligatus erit; quod si antea denuntiet magister una cum nautis navim inundatam esse, expositionemque esse faciendam, atque ii qui merces induxerint merces exponere neglegant, securi sint magister et nautae. 34.

λε'. Ἐὰν πλοῖον ἐκβολὴν ποιήσηται τῆς καταρτίας αὐτομάτως ἀποβαλλομένης ἢ κοπτομένης, πάντες οἱ ναῦται καὶ οἱ ἔμποροι καὶ τὰ φορτία καὶ τὸ πλοῖον σωθέντα εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν.

Si navis amissionem arboris subeat, casu abiecta ea vel caesa, omnes nautae et mercatores et merces et navis servatae ad contributionem veniant. 35.

λς'. Ἐὰν πλοῖον ἀρμενίζον ἔλθῃ ἐπάνω πλοίου ἑτέρου ὁρμῶντος ἢ χαλάσαντος τὰ ἄρμενα ἡμέ-

Si navis iter faciens delata sit interdiu in aliam navem ancoratam vel quae vela laxaverit, omnis 36.

[1] ita pro ἑκατέρωθεν. [2] ed. add. ποιήσας. [3] ita et alibi p. 118, n. 1. 119, n. 3. [4] ita cod. (εἰς πλῆρες?). [5] an ἐν ὡρείᾳ? ἐν scil. cum accus. de quo in hac lege nihil est cur miremur. ἐμπόρια ed. [6] sic de more (σὺν .. τοῦ). [7] de more. [8] ita cod.

ρας οὔσης, πᾶσαν τὴν συντριβὴν καὶ τὴν ἀπώλειαν ἐφορᾶν τόν τε ναύκληρον καὶ τοὺς ἐμπλέοντας. λοιπὸν δὲ καὶ τὸ φορτίον εἰς συμβολὴν ἐρχέσθω. εἰ δὲ ταῦτα νυκτὸς οὔσης συμβῇ, ὁ τὰ ἄρμενα χαλάσας πῦρ ἁπτέτω. εἰ δὲ καὶ πῦρ οὐκ ἔχει, κραυγὰς παρεχέτω. εἰ δὲ ἀμελήσας[1] ποιῆσαι καὶ συμβῇ ἀπώλειαν[2], ἑαυτὸν ἀπώλεσεν, εἰ ταῦτα οὕτως μαρτυρηθῶσιν. εἰ δὲ καὶ ὁ ἀρμενιστὴς ἀμελήσας καὶ ὁ βιγλεοφόρος ἀποκοιμηθῇ ὡς εἰς βράχη ἀπώλετο ἀρμενίζων καὶ δν κρούσει ἀζήμιον φυλαττέτω.

λζ'. Ἐάν τι πάθῃ τὸ πλοῖον καὶ σωθῇ τὰ τῶν ἐμπόρων ἢ ἐπιβατῶν, τὸ δὲ πλοῖον ἀπώληται,[3] τὰ μὲν γραμματεῖα[4] σωζόμενα πεντεκαιδεκάτας παρεχέτωσαν, ὁ δὲ ἔμπορος καὶ οἱ ἐπιβάται μὴ δότωσαν τῷ ναυκλήρῳ τὸ πλοῖον.

λη'. Ἐὰν πλοῖον πεφορτωμένον σῖτον[5] ἐν ζάλῃ καταλειφθῇ, ὁ ναύκληρος διφθέρας παρεχέτω καὶ οἱ ναῦται ἀντλήτωσαν. εἰ δὲ ἀμελήσουσι καὶ βραχεῖ ὁ φόρτος ἐκ τῆς ἀντλίας, οἱ ναῦται ζημιούσθωσαν. εἰ δὲ ἀπὸ τῆς ζάλης ὁ φόρτος ἀδικηθῇ, ἐπιγινωσκέτωσαν τὴν ζημίαν ὅ τε ναύκληρος καὶ οἱ ναῦται ἅμα τῷ ἐμπόρῳ, τὰς δὲ δεκάτας ἢ ἕκτας ἑκάστων σωζομένων κομιζέσθω ὁ ναύκληρος ἅμα τοῦ πλοίου καὶ τοῖς ναύταις.[6] ἀποβολῆς δὲ γενομένης εἰς θάλασσαν, ὁ ἔμπορος πρῶτος ῥιπτέτω καὶ οὕτως οἱ ναῦται ἐπιχειρήτωσαν. Μετὰ δὲ τοῦτο μηδεὶς τῶν ναυτῶν σύλα ποιήσῃ. εἰ δὲ ποιήσει, διπλᾶ ἀποδιδότω ὁ ἐπιβαλλόμενος καὶ τοῦ κέρδους παντὸς
fol. 59r. ἐκπιπτέτω.

λθ'. Ἐὰν πλοῖον μεστὸν σίτου ἢ οἴνου ἢ ἐλαίου βουλήσει τοῦ ναυκλήρου καὶ τῶν ναυτῶν χαλασάντων τὰ ἄρμενα καὶ[7] εἰσέλθῃ τὸ πλοῖον εἰς τόπον ἢ ἐν ἀκτῇ μὴ βουλομένου τοῦ ἐμπόρου καὶ συμβῇ ἀπώλειαν γενέσθαι τοῦ πλοίου, τὸν δὲ γόμον ἢ τὰ φορτία σωθῆναι, ἀκίνδυνον εἶναι τὸν ἔμπορον ἐκ τῆς ζημίας τοῦ πλοίου, ἐπειδὴ οὐκ ἐβούλετο εἰσελθεῖν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον. εἰ δὲ ἀρμενίζοντος τοῦ πλοίου εἴπει ὁ ἔμπορος τῷ ναυκλήρῳ· „ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ χρήζω εἰσελθεῖν“, τοῦ τόπου μὴ ἐγκειμένου ἐν τοῖς ἐγγράφοις, καὶ συμβῇ ἀπώλειαν γενέσθαι τοῦ πλοίου, τὰ δὲ φορτία σωθῆναι, ἀπολαμβανέτω ὁ ναύκληρος τὸ πλοῖον σῶον ἀπὸ τοῦ ἐμπόρου. εἰ δὲ βουλήσει τῶν ἀμφοτέρων ἀποβάλλεται τὸ πλοῖον, πάντα εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν.

collisio atque interitus ad magistrum et ad navigantes pertinet, demum et merces ad contributionem veniant. si haec noctu acciderint, is qui vela calaverit, ignem accendat. quod si ignem non habeat, voces edat. quod si facere neglexerit et interitus evenerit, seipsum perdidit, si haec omnia ita fuerint testimoniis probata. Et si veli custos neglegens fuerit et vigiliis praepositus obdormierit sicuti in brevia delatus periit navigans, eius, contra quem impetum fecit, damnum reficiat.

Si quid navis passa fuerit et servatae sint res 37.
mercatorum et vectorum, navis autem pereat, res[1] quidem servatae quintam decimam partem impendant, mercator autem et vector non dent magistro navis aestimationem.

Si navis frumento onusta tempestate corripiatur, 38.
magister segestria praebeat et nautae hauriant. quod si id facere neglexerint et ex sentina onus madefiat, nautarum damnum esto. quod si ex tempestate onus damno adficiatur, detrimentum sit magistri et nautarum una cum mercatore, decimas autem vel sextas partes singularum rerum, quae sunt servatae, accipiat magister una cum nave et nautis. iactu autem in mare facto, mercator prior iaciat et sic et nautae facere incipiant. Postea vero nemo nautarum aliquid surripiat, nam si fecerit, in duplum reddet is qui iecit et omne lucrum amittit.

Si navis plena frumento vel vino vel oleo volun- 39.
tate magistri et nautarum vela laxantium pervenerit ad locum vel ad litus nolente mercatore et contingat navim perire, onus autem seu merces servari, nullum periculum pertinebit ad mercatorem ex damno navis, quoniam noluit ad illum locum applicare. quod si nave iter faciente, dixerit magistro mercator: „illuc me oportet pervenire“, cum locus in scriptis non contineatur atque inde contingat navem perire, merces vero servari, recipiat magister navem a mercatore salvam. quod si voluntate utriusque partis amittatur navis, omnia in contributionem veniant.

[1] sic, ut etiam alibi. [2] ed. ins. *γενέσθαι*, sed cf. p. 113, n. 2. [3] *ἀπόλει* cod. [4] de. in ed. [5] ita cod. [6] nota *ἅμα* cum genetivo pariter et dativo. [7] de. in ed.

[1] ad litt. instrumenta (sed textus, vitio laborat).

μ'. Ἐὰν πλοῖον συμβῇ ναυάγιον παθεῖν καὶ σωθῇ μέρος τοῦ γόμου καὶ τοῦ πλοίου, ἐὰν οἱ ἐπιβάται βαστάζωσι μεθ' ἑαυτῶν χρυσίον ἢ ἀργύριον ἢ ὁλοσηρικὰ ἢ μαργαρίτας, τὸ μὲν χρυσίον τὸ σωζόμενον δεκάτας παρεχέτω, τὸ δὲ ἀργύριον πέμπτας ἐπιφερέτω· τὰ δὲ ὁλοσηρικά, ἐὰν ἄβροχα σωθῶσι, δεκάτας ἐπιφερέτωσαν, ὡς ὅμοια ὄντα τοῦ χρυσίου· εἰ δὲ βραχῶσι, κουφιζέσθωσαν τὴν ὑποτριβὴν καὶ τὴν ἀποβροχὴν καὶ οὕτως εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν. οἱ δὲ μαργαρῖται, καθὼς ἐκτιμηθῶσι, χρυσίου φόρτον τελείτωσαν τὴν ἀπώλειαν.

Si navem contingat naufragium pati partemque oneris et navis servari, si vectores secum tulerint aurum vel argentum vel holoserica vel margarita, id aurum quod servatum est decimam partem contribuat, argentum quintam afferat. holoserica vero, si absque madefactione serventur, contribuant decimas tanquam auro similia. Quod si madefiant, damnum et madefactio detrahantur et sic ad contributionem veniant. Margarita autem, secundum aestimationem, ad auri onus redacta ad reparationem interitus contribuant. 40.

μα'. Ἐὰν πλέωσιν ἐν πλοίῳ ἐπιβάται καὶ διαφθαρῇ ἢ ἀπόληται τὸ πλοῖον, τὰ δὲ τῶν ἐπιβατῶν σωθῇ, ἐπιφερέτωσαν οἱ ἐπιβάται εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοίου. ἐὰν δὲ ἐπιβάται δύο ἢ τρεῖς ἀπολέσωσι τὸ χρυσίον αὐτῶν ἢ τὰ εἴδη, ἀπὸ πάντων λαμβανέτωσαν κατὰ τὴν δύναμιν πρὸς τὴν ἀπώλειαν ἅμα τῆς συμβολῆς τοῦ πλοίου.

Si navigent in navi vectores et detrimentum vel interitus navis acciderit, res vero vectorum servatae sint, in contributionem veniant vectores propter navis interitum. quod si vectores duo vel tres aurum suum amiserint vel merces, ab omnibus accipiant secundum facultatem pro interitu, una cum navis contributione. 41.

μβ'. Ἐὰν πλοῖον τρυπήσῃ φορτία κομίζον, τὰ δὲ φορτία ἐξαιρεθῇ, ἐπὶ τῷ ναυκλήρῳ ἔστω, ἐὰν δὲ[1] θελήσῃ ἐν τῷ πλοίῳ κομίζειν ἢ ἐν τῷ συγκειμένῳ ἐμπορίῳ, ἐὰν τὸ πλοῖον ἐξηρτισμένον[2] ἦν, εἰ δὲ μὴ ἐξηρτισμένον[3], ἄλλο δὲ πλοῖον ἐὰν φέρῃ[4] ὁ ναύκληρος εἰς τὸ συγκείμενον ἐμπορεῖον, διδότω τὸ πᾶν ναῦλον.

Quod si navis rimis laboret merces vehens et merces exemptae sint, in magistri facultate sit, si velit, eas nave vehere vel ad emporium pactis comprehensum, si navis sit instructa. quod si instructa non sit, alia vero navis si ad emporium de quo sunt pacti ferat, totum naulum magister dato. 42.

μγ'. Ἐὰν πλοῖον ἐπὶ χειμῶνι καταληφθῇ καὶ ἐκβολὴν ποιήσῃ τοῦ γόμου καὶ κεράτων κλάσιν καὶ καταρτία[ς] καὶ αὐχένων καὶ ἀγκυρῶν καὶ ἐφολκίων, ταῦτα πάντα εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν ἅμα τῆς τιμῆς τοῦ πλοίου καὶ τῶν σωζομένων φορτίων.

Si navis tempestate correpta sit iactumque fecerit oneris et antennarum rupturam et arboris et gubernaculorum et ancorarum et scapharum, haec omnia ad contributionem veniant una cum pretio navis et mercium servatarum. 43.

fol. 59ᵛ. μδ'. Ἐὰν πλοῖον ἔχῃ γόμον καὶ ἐν ζάλῃ ἐκβολὴ τῆς καταρτίας γένηται, ἢ τῶν αὐχένων κλάσις ἢ ἀπώλειά τινος τῶν ἐφολκίων, ἐὰν μὲν ἐκ τῆς ζάλης συμβῇ τὸν γόμον βραχῆναι, ἀνάγκη πᾶσα εἰς συμβολὴν ταῦτα ἔρχεσθαι. εἰ δὲ ὁ γόμος ἐκ τῆς ἀντλίας πλείω βλαβῇ, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ζάλης, τὰ ναῦλα λαμβανέτω ὁ ναύκληρος καὶ τὰ εἴδη παραδιδότω ξηρὰ μέτρῳ καθὼς παρέλαβεν.

Si navis habeat onus et in tempestate iactus fiat arboris vel gubernaculorum fractio vel cuiusdam ex scaphis interitus, si ex tempestate contingat onus madefieri, oportet omnino ut haec in contributionem veniant. quod si onus ex sentina magis et non ex tempestate madefiat, naula accipiat magister et merces reddat siccas mensura, qua accepit. 44.

με'. Ἐὰν ἐν πελάγει πλοῖον στραφῇ[5] ἢ διαφθαρῇ, ὁ ἀποσώζων τι ἐξ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν λαμβανέτω ἀντὶ μισθοῦ τὸ πέμπτον μέρος.

Si in mari navis correpta vorticibus vel corrupta fuerit, is qui ex ea aliquid servavit ad terram ferens, pro mercede quintam partem capiat. 45.

μς'. Ἐὰν κάραβος ἀπὸ ἰδίου πλοίου τὰ σχοῖνα διαρρήξας ἀπόληται ἅμα καὶ τοῖς ἐμπλέουσιν ἐν αὐτῷ, ἐὰν οἱ πλέοντες ἀπόλωνται ἢ ἀποθάνωσι, τὸν μισθὸν τὸν ἐνιαυσιαῖον ἀποδιδότω ὁ ναύκληρος εἰς πλήρης[6] τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῖς τούτων

Si scapha a propria nave, funibus ruptis, disiecta pereat una cum iis, qui in ea navigant, si navigantes pereant vel decedant, mercedem annuam magister reddat ad annum implendum eorum heredibus. qui vero scapham servat cum instru- 46.

[1] de. in ed. [2] —ημένον hic et infra ed. [3] ᾖ add. ed. Sed cfr. p. 118 n. 1 et alibi. [4] ἐπιφ. ed. [5] τραπῇ ed. [6] cf. p. 117, n. 4.

κληρονόμοις. ὁ δὲ τὸν κάραβον ἀποσώζων σὺν τῶν ἐφολκίων[1], καθὼς ἐν ἀληθείᾳ εὑρήσῃ[2], πάντα ἀποδώσει, λαμβάνων ὁ ἀποσώσας τὸ πέμπτον μέρος.

mentis, sicuti reapse inveniantur, omnia reddat, accipiens pro re servata quintam partem.

μζ'. Ἐὰν χρυσίον ἢ ἀργύριον ἢ ἕτερόν τι ἐκ βυθοῦ ἐπαρθῇ ἀπὸ ὀργυιῶν ὀκτὼ, λαμβανέτω ὁ ἀποσώζων τὸ τρίτον μέρος. ἀπὸ δὲ ὀργυιῶν δεκαπέντε, λαμβανέτω ὁ ἀποσώζων τὸ ἥμισυ, διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ βυθοῦ. τῶν δὲ ἐκριπτομένων ἀπὸ θαλάσσης εἰς γῆν καὶ εὑρισκομένων ἢ ἐπιφερομένων ἐπὶ πῆχυν ἕνα, λαμβανέτω ὁ ἀποσώζων δέκατον μέρος τῶν ἀποσωζομένων.

Si aurum vel argentum vel aliud quid ex profundo sublatum sit a cubitis octo, accipiat is qui servat tertiam partem. si a cubitis quindecim, is qui servat accipiat dimidium propter periculum profunditatis. in rebus autem ex mari ad terram iactis et inventis vel mersis ad unum cubitum, is qui servat decimam partem rerum servatarum accipiat. 47.

[1] de more. [2] ita cod.

fol. 59v. [i. f.]

ΒΙΒΛΙΟΝ ΝΔ', ΤΙΤΛΟΣ Α'

π πολιτῶν καὶ λειτουργιῶν.

α'. *Πολίτην ποιεῖ ἡ γέννησις ἢ τὸ ἐλευθερωθῆναι ἢ τὸ υἱοθετηθῆναι* [fr. 1 pr. D. 50, 1] *καὶ ὁ τικτόμενος τῇ πατρίδι τοῦ πατρὸς ἕπεται, εἰ μὴ προνόμιον ἡ πόλις ἔχῃ τῆς μητρὸς, ὥστε μᾶλλον αὐτῇ ἀκολουθεῖν, ὡς ἡ τῶν Ἰλίων καὶ τῶν Δελφῶν καὶ τῶν Ποντικῶν καὶ ὁ πορνογενὴς τῇ πόλει τῆς μητρὸς καὶ τῇ τύχῃ ἀκολουθεῖ*: — fr. 1. § 1. 2. D. 50. 1.

β'. *Καὶ ὁ ὑπεξούσιος ἔχει οἴκησιν οὐκ ἔνθα ὁ πηρ, ἀλλ' ἔνθα αὐτὸς* [ἕζεται]: — fr. 3.

γ'. *Καὶ ἐν διαφόροις τόποις, ἐν οἷς τις πραγματεύεται, τὴν οἴκησιν ἔχει.* fr. 5.

δ'. *Ὁ υἱὸς τῇ ἀρχαιογονίᾳ τοῦ πατρὸς οὐ μὴν τῇ οἰκήσει αὐτοῦ ἀκολουθεῖ. καὶ ἐν δυσὶ τόποις δύναταί τις ἔχειν οἴκησιν*: — fr. 6. § 1. 2.

Καὶ οἱ ἀπελεύθεροι καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν τῇ ἀρχαιογονίᾳ καὶ τῇ οἰκήσει τοῦ πάτρονος ἀκολουθοῦσιν: — fr. 6. § 3.

ς'. *Οὐκ ἀναγκάζονται οἱ πολιτευόμενοι ἥττονος τιμήματος τῇ πόλει πιπράσκειν τὸν σῖτον*: —[1] fr. 8. D. 50, 1.

fol. 53r. ιδ'. *Ὁ ἀπελεύθερος τὰς πολιτικὰς ἐκτελεῖ λειτουργίας, κἂν ἐργασίας ἐκτελεῖ τῷ πάτρονι ἢ καὶ τυφλῷ αὐτῷ ὄντι ὑπηρετεῖ·* [fr. 17 pr. D. 50, 1.] *ὁ δὲ ἀπελεύθερος τοῦ συγκλητικοῦ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ διοικῶν ἐπιτροπῆς ἐξκουσατεύεται*: — fr. 17. § 1.

Ὁ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ὑποστρέψας λειτουργεῖ ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ κἂν ἐν ἑτέρᾳ ὄντος: —[2] fr. 17. § 6.

Τὸ λειτούργημα τῆς ἀνύσεως τῶν δημοσίων οὔκ ἐστι ῥυπαρόν: — fr. 17. § 7.

Ὁ fideicommissarίως *ἐλευθερωθεὶς ἐν τῇ πόλει τοῦ ἐλευθερώτου, οὐ μὴν τοῦ καταλιπόντος αὐτὴν λειτουργεῖ*: — fr. 17. § 8.

Ὁ κατὰ πλάνην ὡς πολίτης λειτουργεῖν ἐπαγγειλάμενος οὐκ ἀπόλλει τὴν τοῦ νόμου βοήθειαν:— fr. 17. § 10.

Ὁ υἱὸς ἐν ἑτέρᾳ πόλει οἰκῶν οὐκ ἀναγκάζεται λειτουργεῖν ἐν τῇ οἰκήσει τοῦ πατρός. fr. 17. § 11.

---

[1] habet Syn. [2] ita cod.

LIBER LIV, TITULUS I

de civibus et muneribus.

Civem facit aut origo aut manumissio aut adoptio [fr. 1 pr. D. 50, 1.] et qui nascitur patriam patris sequitur, nisi privilegium civitas matris habeat, ut eam potius sequatur, sicuti [civitas] Iliensium et Delphicorum et Ponticorum. Et vulgo conceptus civitatem et condicionem matris sequitur. fr. 1. § 1. 2.

Et qui in potestate est domicilium habet non ubi pater, sed ubi ipse sedet. fr. 3.

Et in diversis locis, in quibus aliquis negotiatur, domicilium habet. fr. 5.

Filius originem patris, non vero domicilium eius sequitur. et in duobus locis potest quidam habere domicilium. fr. 6. § 1. 2.

Et liberti et liberi eorum originem et domicilium patroni sequuntur. fr. 6. § 3.

Non coguntur cives minoris pretii civitati frumentum vendere. fr. 8.

Libertus civilibus muneribus fungitur et si operas reddat patrono vel ei coeco ministerium praebeat. [fr. 17 pr. D. 50, 1.] libertus vero patrimonium eius administrans a tutela excusatur. fr. 17. § 1.

Qui ex hostibus rediit in civitate sua muneribus fungitur, quamvis in alia consistat. fr. 17. § 6.

Exigendorum publicorum tributorum munus non est sordidum. fr. 17. § 7.

Qui ex fideicommisso manumissus est in civitate eius, qui eum liberavit, non eius, qui libertatem reliquit, munera subit. fr. 17. § 8.

Qui per errorem tamquam civis muneribus fungi promisit non perdit iuris remedium. fr. 17. § 10.

Filius in alia civitate habitans non cogitur in domicilio patris muneribus fungi. fr. 17. § 11.

ις'. Τὸ [γεν]όμενον παρὰ τοῦ πλείονος μέρους τῆς πόλεως παρὰ πάσης δοκεῖ γενέσθαι. [fr. 19.] ἡ οἴκησις καὶ ἔργῳ καὶ πράγματι μεταφέρεται οὐ μὴν ψιλῇ διαμαρτυρίᾳ: — fr. 20.

Συνισταμένου τοῦ γάμου, ἡ προῖξ τοῦ ἀνδρός ἐστιν· ἐὰν δὲ πρὸς τὸ μέτρον τῆς οὐσίας ἐπιφέρηται λειτουργία, οὐ συλλογίζεται εἰς τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ. fr. 21. § 4.

Ἡ χήρα καὶ τὴν κατοίκησιν καὶ τὴν ἐνοικίαν ἐπέχει τοῦ ἀνδρὸς, εἰ μὴ δευτερογαμήσῃ: —[1] fr. 22. § 1.

Ὁ ἀπελεύθερος καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ κατοικήσει καὶ ἐν τῇ ἀρχαιογονίᾳ τοὺ πάτρονος λειτουργεῖ. fr. 22. § 2.

Οἱ τοκίζοντες κἂν μὴ [νέμων]τα[ι ἀ]κίνητα τὰ οὐσιακὰ λειτουργοῦσιν: —[2] fr. 22. § 7.

κα'. Τῶν ἀπὸ ζημίας ἐποφειλομένων χρημάτων οὐκ ἀπαιτοῦνται τόκοι οὔτε παρὰ τοῦ διοικήσαντος ἢ τῶν αὐτοῦ ἐγγυητῶν: — fr. 24.

κη'. Ὁ ἀπὸ κώμης ὁρμώμενος ἐκείνην τὴν πόλιν ἔχει πατρίδα, ὑφ' ἣν ἡ κώμη τελεῖ: — fr. 30.

λβ'. Ὁ πάροικος λειτουργεῖν ἀρξάμενος οὐ δύναται ἀποστῆναι τῆς μετοικίας πρὶν πληρώσῃ τὴν λειτουργίαν.[3] fr. 34.

λη'. Γυνή τις ἐξ ἐπαρχίας δούλην ἰδίαν ἔγραψε σὺν ἐλευθερίᾳ κληρονόμον, ἠξίωσεν δὲ αὐτὴν δοῦλον τῆς κληρονομίας ἐλευθερῶσαι, ἡ δὲ ἠλευθέρωσεν· λέγει ἡ διάταξις ὅτι ὁ ἐλευθερωθεὶς ἐκεῖσε ἀναγκάζεται λειτουργεῖν, ὅθεν ἦν ἡ ἐλευθερώσασα αὐτόν· δοκεῖ δὲ αὐτὸν ἐλευθεροῦν οὐχ ἡ καταλείψασα αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν ἀλλ' ἡ ἐλευθερώσασα: — c. 2. C. X, 39.

Quod a maiore parte civitatis factum est a tota factum esse videtur. [fr. 19.] domicilium et facto et re transfertur, non vero nuda contestatione. fr. 20.

Durante matrimonio, dos mariti est; et si secundum mensuram patrimonii imponatur munus, non computatur in substantia eius. fr. 21. § 4.

Vidua domicilium et habitationem viri retinet, nisi secundas inierit nuptias. fr. 22. § 1.

Libertus et in proprio domicilio et in origine patroni munera adimplet. fr. 22. § 2.

Fenus exercentes, quamvis immobilia non possideant, patrimonialia munera exercent. fr. 22. § 7.

Pecuniarum, quae ex damno dato debentur, non petuntur usurae neque ab eo qui administravit, neque a fideiussoribus eius. fr. 24.

Qui ex vico oritur illam civitatem habet ut patriam, cui ille vicus subditus est. fr. 30.

Incola qui munera gerere coepit non potest renuntiare incolatui antequam munera adimpleverit. fr. 34.

Mulier quaedam ex provincia scripsit ancillam suam cum libertate heredem, rogavit autem ipsam servum hereditatis manumittere, ipsa vero manumisit: constitutio ait eum qui manumissus est cogendum esse muneribus fungi ibi, unde est ea quae eum liberavit: videtur vero liberare eum non ea quae ei libertatem reliquit, sed quae eum manumisit. c. 2. C. 10, 39.

fol. 58ᵛ. ΤΙΤΛΟC Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΔ'

περὶ μετοίκων καὶ ὅπου τις τὴν κατοίκησιν ἔχειν δοκεῖ καὶ περὶ τῶν δι' αἰτίας μαθημάτων ἐν ἄλλῃ πόλει διαγόντων.

TITULUS II, LIBRI LIV

de incolis et ubi quis domicilium habere videtur et de iis qui studiorum causa in alia civitate degunt.

α'. Ἐὰν ὁ γενόμενος μέτοικος ἐν τόπῳ τινὶ καὶ λειτουργήσας πρὶν ἢ εἰς ἑτέραν ἑλκυσθῇ λειτουργίαν μετήνεγκε τὴν κατοίκησιν ἑαυτοῦ, οὐκέτι ἀναγκάζεται ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ λειτουργῆσαι. τὸ γὰρ μεταστῆσαί τινα τὴν οἴκησιν τὴν μὲν ἀρχαιογονίαν αὐτοῦ οὐκ ἐναλλάσσει· τὸ δὲ μετοίκιον ἐναλλάσσεται.[4] c. 2. C. 10, 40.

Si is qui factus est incola in aliquo loco muneribusque functus, antequam ad alia vocaretur munera domicilium suum mutavit, non amplius cogitur in eo loco munera gerere. nam eo quod transtulerit aliquis domicilium origo quidem eius non mutatur, incolatus vero mutatur. c. 2. C. 10, 40.

γ'. Ἀληθές ἐστιν ὅτι οἱ οἰκοῦντες ἐν ἐνορίᾳ πόλεώς τινος ὡς μέτοικοι λειτουργοῦσι καὶ τιμὰς πράττουσιν. ἆρα οὖν καὶ ὁ μὴ οἰκῶν ἐν αὐτῇ

Verum est eos qui in finibus cuiusdam civitatis habitant sicuti incolas muneribus fungi et honores gerere. itaque et is qui habitat non in ipsa urbe,

[1] Habet Syn., ubi laudatur tamquam cap. XVI huius tituli. Longe erraverunt in Syn. locum iudicando Fabr. et Heimb. [2] habent schol. Bas. [3] habet Syn. [4] paucis mutatis habet Syn.

τῇ πόλει ἀλλ' ἐν τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, οὕτως λειτουργεῖ, ὡς ὁ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει οἰκῶν.[1] c. 3.

δ'. Ὁ μήτε ἀρχαιογενὴς ὢν μήτε μέτοικος μήτε οἰκῶν ἐν τόπῳ τινὶ, ἀλλὰ κεκτημένος οἶκον ἢ ἀγρὸν οὐκ ἀναγκάζεται λειτουργεῖν.[2] c. 4.

ε'. Ὁ οἰκῶν ἐν τῇ πατρίδι τῆς γυναικὸς ἢ ἐν ἑτέρᾳ τινι πόλει ὡς μέτοικος ἀναγκάζεται ἐκεῖ λειτουργεῖν.[3] c. 5.

Αἱ γυναῖκες τὴν τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς ἔχουσι καὶ τὴν κατοίκησιν ἑαυτῶν ἐναλλάσσουσιν· ἔνθα γὰρ οἰκοῦσι μετὰ τῶν ἀνδρῶν, ἐκεῖ καὶ τὴν κατοίκησιν ἔχειν δοκοῦσιν.[4] c. 9.

ε'.[5] Ἐν ταῖς πολιτικαῖς λειτουργίαις δεῖ τὴν ἰσότητα φυλάττεσθαι [πᾶ]σιν ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος. c. 4. C. 10, 43.

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΔ'

περὶ λειτουργιῶν καὶ τιμῶν.

Τῶν λειτουργιῶν αἱ μὲν οὐσιακαί, αἱ δὲ προσωπικαί εἰσιν· οὐσιακαί εἰσιν ἡ τοῦ δρόμου ἢ τοῦ ναυάρχου ἢ τοῦ δεκαπρώτου· κινδύνῳ γὰρ αὐτῶν ἄρχονται τὰ δημόσια· προσωπικὸν δὲ λειτούργημά ἐστι τὸ γενέσθαι ἔκδικον ἢ σύνδικον ἢ πρεσβευτὴν ἢ δημοσίων ἀνύτην ἢ ὑποδοχέα ἢ ἐπὶ τῇ καμηλασίᾳ, καὶ ἀγορανόμον καὶ φροντιστὴν πολιτικῶν κτημάτων καὶ σιτώνην καὶ δημοσίου ὁλκάδος καὶ τῶν τῆς ἱπποδρομείας ἵππων ἢ καὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν τὰς στρώσεις καὶ σίτου ὑποδοχῆς[6] καὶ ἐγκαυστὴν καὶ ὀπτίονα στρατιωτῶν: — fr. 1. D. 50, 4.

Ὁ πατρῷος οὐκ ἀναγκάζεται λειτουργεῖν ὑπὲρ τοῦ προγόνου. fr. 3. § 7.

ς'. Ὁ ἥττων τῶν εἴκοσι πέντε ἐτῶν οὔτε πολιτικὰ διοικεῖ οὔτε τιμὰς πράττει, οὔτε λειτουργίας τὰς μὴ οὐσιακάς.[7] fr. 8.

Αἱ παραφυλακαὶ τῶν ὁδῶν καὶ αἱ εἰσφοραὶ τῶν χωρίων οὐ προσώπων εἰσὶ λειτουργίαι ἀλλὰ τόπων: — fr. 14. § 2.

fol. 34r. ιγ'. Εἴτε δὲ προσωπικῶν λειτουργιῶν εἴτε πολιτικῶν ἀτέλειάν τις ἔχει, οὐκ ἐξκουσατεύεται οὔτε δημοσίων ἀνώνων οὔτε ἀγγαρίων, οὔτε βερήδων, οὔτε μητάτων, οὔτε τῆς τῶν πλοίων λειτουργίας οὔτε κεφαλίωνος, ὑπεξηρημένων στρατιωτῶν καὶ τῶν τῆς στρατείας ἀπολυθέντων:— fr. 18. § 29. D. 50, 4.

ιδ'. Οἱ διδάσκαλοι οἱ πολιτικῶν λειτουργιῶν ἀτέλειαν ἔχοντες καὶ γραμματικοὶ καὶ ῥήτορες καὶ ἰατροὶ καὶ φιλόσοφοι μητάτων ἔχουσιν ἀτέλειαν: — § 30 ib.

sed intra fines eius ita muneribus obstringitur sicuti is qui in civitate ipsa habitat. c. 3.

Qui neque originem neque incolatum neque domicilium habet in loco aliquo, sed possidet [ibi] domum vel fundum, non obstringitur muneribus. c. 4.

Qui habitat in patria uxoris aut in altera quadam civitate tanquam incola, ibi munera subire cogitur. c. 5.

Mulieres honorem viri habent et domicilium proprium amittunt; nam ubi cum viris habitant, ibi et domicilium habere videntur. c. 9.

In civilibus muneribus aequitatem servari oportet omnibus a praeside. c. 4. C. 10, 43.

TITULUS IV, LIBRI LIV

de muneribus et honoribus.

Munerum quaedam patrimonii quaedam personarum sunt: patrimonii, veluti rei vehicularis, vel navicularis, vel decemprimatus; periculo enim eorum publicae exactiones incipiunt: personale autem munus est, fieri defensorem vel syndicum vel legatum vel publicorum exactorem aut receptorem aut procuratorem camelasiae et aedilem et curatorem publicorum praediorum et annonae et publici aquaeductus et equorum propter spectacula, vel etiam publicarum viarum [curare] munitiones et frumenti receptorem et calefactorem et optionem [fieri] militum. fr. 1. D. 50, 4.

Vitricus non cogitur munera suscipere pro privigno. fr. 3. § 7.

Minor viginti quinque annis neque civilia negotia administrat neque honores suscipit neque munera, quae non sunt patrimonii. fr. 8.

Munitiones viarum et collationes praediorum non personarum munera sunt, sed locorum. fr. 14. § 2.

Sive personalium munerum sive civilium immunitatem quis habeat, non excusatur neque publica annona, neque ab angariis neque a veredo neque a metatis neque a naviculari munere, neque a capitatione, exceptis militibus et iis qui a militia dimissi sunt. fr. 18. § 29. D. 50, 4.

Magistri qui civilium munerum immunitatem habent et grammatici et rhetores et medici et philosophi metatorum habent immunitatem. § 30.

---

[1] Innotuerat haec constitutionis versio ex Cuiacii commentariis in h. l. cf. quae ipse ibidem monuit. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] Perperam alia h. l. posuerunt F. Hb. [5] ita cod. [6] l. —έα. [7] Longe aliter et perperam ex scholiis Bas. Hb.

ΤΙΤΛΟΣ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΔ'

περὶ σχολῆς καὶ παραιτήσεως λειτουργιῶν.

Ὁ ταξεώτης διὰ τὸ φυγεῖν τὰ μέγιστα λειτουργήματα μετελθὼν εἰς — — — — — — ἀγρὸν ἔξῃ ἱκανός ἐστιν εἰς τὸ λειτουργῆσαι: — fr. 1. § 2. D. 50, 5.

Εἰ καί ἐστί τις ἑξήκοντα πέντε ἐτῶν καὶ ἔχει τρεῖς παῖδας, οὐκ ἐξκουσατεύεται: — fr. 1. § 3.

Ὁ γηράματι ἤδ[η] ἀσθενήσας καὶ μὴ δυνάμενος δαπανῆσαι περὶ τὴν λειτουργίαν, ἀπολύεται διὰ τοῦ ἄρχοντος καὶ ἕτερος ὑπεισέρχεται: — fr. 2. § 7.

Ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια ἀτέλειαν δίδωσι λειτουργιῶν, τῶν μόνης σωματικῆς ὑπουργίας δεομένων, οὐ μὴν φρονήσεως ἢ δαπάνης· τού-[των] γὰρ, εἰ μὴ ἐξ αἰτίας δεδοκιμασμένης, οὐδεὶς ἀπαλλάττεται: —[1] fr. 2. § 7a.

Οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ κώμαις χαμαιδιδάσκαλοι ἀτέλειαν πολιτικῶν οὐκ ἔχουσιν· ἀλλ' οὔτε ὑπὲρ δύναμιν λειτουργοῦσιν: — fr. 2. § 8.

δ'. Ὁ ἔχων ἀτέλειαν οὐδὲ τὰ προστασσόμενα ἔξω τῶν ὡρισμένων extraordinaria πληροῦν ἀναγκάζεται: — fr. 6.

Καὶ ἀγγάρια καὶ μητάτα συγχωροῦνται στρατιώταις καὶ διδασκάλοις ἐλευθερίων σπουδασμάτων: — fr. 10. § 2.

Οἱ σύνεδροι τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀνθυπάτων καὶ τῶν προκουρατόρων τοῦ βασιλέως ἔχουσιν ἀτέλειαν λειτουργιῶν καὶ τιμῶν καὶ ἐπιτροπῶν: — fr. 12. § 1.

ιγ'. Τὰ πολιτικὰ λειτουργήματα κατὰ τάξιν πρὸς τὸ μέτρον τῶν ἰδίων οὐσιῶν ἕκαστος ὑφίσταται: — c. 1. C. 10, 42.

ιε'. Καὶ οἱ ἐπιτυχόντες ἀλειτουργησίας πολιτικῶν λειτουργημάτων τὰς χρηματικὰς λειτουργίας ἀναγκάζονται ὑφίστασθαι· χρηματικὴ δὲ λειτουργία ἐστὶ καὶ τὸ ἀναγκάζεσθαι στρατιώτας ὑποδέχεσθαι: —[2] c. 3.

ις'. Τὸ ἀποτρέφειν τοὺς ἵππους χρηματικόν ἐστι λειτούργημα· ὁ δὲ νομίζων ἀδίκως πρὸς τοῦτο καλεῖσθαι, ἔγκλητον ὤφειλεν ἐπιδοῦναι: — c. 4.

ιζ'. Οὐδὲ ἀριθμὸς παίδων ἀπὸ τῶν χρηματικῶν[3]
fol. 34v. λειτουργιῶν δύναται ἀπαλλάσσειν: — c. 5.

ιη'. Οἱ δὲ λέγοντες ἑαυτοὺς φιλοσόφους ἀπὸ χρηματικῶν λειτουργιῶν οὔκ εἰσιν ἀπηλλαγμένοι: — c. 6.

ιθ'. Καὶ οἱ ἐλάττονες ὄντες ἀναγκάζονται τὰς χρηματικὰς λειτουργίας ὑφίστασθαι: —[4] c. 7.

[1] habet Syn. expectaretur ταυτῶν. [2] habet Syn.
[3] χρημάτων cod. [4] Syn.

TITULUS V, LIBRI LIV

de vacatione et excusatione munerum.

Curialis qui ut vitaret maxima munera transiit — — — — — — in ea causa est ut munera subeat. fr. 1. § 2. D. 50, 5.

Etsi quis sexaginta quinque annorum sit et habeat tres liberos, non excusatur. fr. 1. § 3.

Qui propter senectutem iam debilis est et non potest impensas sustinere propter munus, liberatur a praeside et alter subingreditur. fr. 2. § 7.

Corporis infirmitas immunitatem tribuit munerum, eorum nempe qui solam corporis praestationem exigunt, non vero curam aut impensas: ab his enim, nisi causa probata, nemo liberatur. fr. 2. § 7a.

In civitatibus et vicis puerorum magistri non habent immunitatem civilium munerum; sed neque ultra vires munera suscipere coguntur. fr. 2. § 8.

Qui habet immunitatem neque ea munera implere cogitur quae extra ordinem praeter solita decernuntur. fr. 6.

Angaria et metata non exiguntur a militibus et a magistris liberalium studiorum. fr. 10. § 2.

Assessores praesidum et proconsulum et procuratorum principis immunitatem habent munerum et honorum et tutelarum. fr. 12. § 1.

Civilia munera per ordinem secundum mensuram suarum substantiarum unusquisque suscipere debet. c. 1. C. 10, 42.

Et qui nacti sunt immunitatem civilium munerum patrimonialia munera subire coguntur; patrimoniale autem munus est etiam necessitas militum recipiendorum. c. 3.

Equos alere patrimonii munus est: qui vero putat [se] iniuste ad hoc vocari, appellationem debet interponere. c. 4.

Neque numerus filiorum a patrimonii muneribus liberare potest. c. 5.

Qui dicunt sese esse philosophos a patrimonialibus muneribus non liberantur. c. 6.

Et qui minores sunt coguntur patrimonialia munera suscipere. c. 7.

κ'. Ἡ πρωτοστασία καὶ δεκαπρωτεία καὶ ἡ ἱερωσύνη, τουτέστι τὸ ἐπιτελεῖν τὰ κυνηγέσια, οὔκ εἰσι σωματικὰ λειτουργήματα ἀλλὰ μόνον χρηματικά: — c. 8.

Protostasia et decemprimatus et sacerdotium, hoc est ludorum implendorum cura, non sunt corporalia munera, sed tantum patrimonialia. c. 8.

κα'. Τὰς χρηματικὰς λειτουργίας καὶ γυναῖκες ἀναγκάζονται λειτουργεῖν: —[1] c. 9.

Patrimonii munera et mulieres subire coguntur. c. 9.

ΤΙΤΛΟΣ ς'

περὶ δικαίου ἀτελείας.

TITULUS VI

de iure immunitatis.

α'. Ἡ προσώποις διδομένη ἀτέλεια οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους· εἰ δὲ γένει ἢ ἀπογόνοις δοθῇ, οὐχ ἁρμόζει τοῖς ἀπὸ θηλυγονίας: —[2]

fr. 1. § 1. 2. D. 50, 6.

Personae data immunitas non transit ad heredes; si vero generi aut posteris data sit, non competit iis qui per feminam descendunt.

fr. 1. § 1. 2. D. 50, 6.

Ὁ ἔχων δέκα ἐξ παῖδας πάντων τῶν λειτουργημάτων ἀπαλλάσσεται: —[3] fr. 6. § 2.

Qui habet sedecim filios omnium munerum immunitate fruitur. fr. 6. § 2.

Οἱ ὑπουργοῦντες τῇ ἀνώνᾳ ναύκληροι καὶ ἔμποροι τῶν λειτουργιῶν ἔχουσιν ἀτέλειαν ἐφ' ὅσον ὑπουργοῦσι· δοκοῦσι γὰρ καὶ αὐτοὶ διὰ πρᾶγμα δημόσιον ἀπεῖναι: — fr. 6. § 3.

Qui annonae inserviunt exercitores et mercatores munerum immunitatem habent donec inserviunt: videntur enim et ipsi propter negotium publicum abesse. fr. 6. § 3.

Ἐάν τις ἀξίαν — — [αἰτή]σηται κατακληθῆναι εἰς λειτουργίαν — — αὐτῇ: — fr. 6. § 13.

Si quis dignitatem petierit — fr. 6. § 13.

Τινὲς ἐκ τῆς ἰδίας αἱρέσεως τὴν ἀτέλειαν λειτουργιῶν ἔχουσιν, ὡς οἱ μετρηταί, ναυπηγοί, βαλλιστάριοι, σπετλοποιοί, πυραγρωχαλκεῖς, οἱ τὰ ἀκίσματα ποιοῦντες — — — — — — — — — — — — καὶ — — χαρτώσεις, σπαθοποιοί, σαλπιγγοποιοί, τοξοποιοί, μολυβουργοί[4], λιθοξόοι, ἀσβεστοποιοί, καρβωνάριοι, — — οἱ γραμμάτων λογογράφοι, οἱ τῶν ὡρείων καὶ τῶν ἀποθετῶν λογογράφοι, οἱ βοηθοὶ τῶν cornicularíων, οἱ στράτορες, καὶ φύλακες τῶν ὅπλων, κήρυξ, βουκινάτωρ. οὗτοι οὖν πάντες ἀτέλειαν ἔχουσιν: — fr. 7 (6).

Quidam ex propria condicione vacationem munerum habent sicuti metretae, naupegi, ballistarii, specularii, ferrarii, sagittarii — — — — — — — — — — — — — — gladiatores, tubarii, arcuarii, sagittarii, plumbarii, lapidarii, et hi qui calcem cocunt, carbonarii, — — — — librarii qui docere possunt, horreorum et depositorum computatores et adiutores cornicularium, stratores et custodes armorum, praeco, bucinator. nam hi omnes immunitatem habent. fr. 7 (6).

Τοὺς ἐπιστήμονας τῶν τεχνῶν τοὺς περιεχομένους τῷ ὑποτεταγμένῳ βρεβίῳ ἐν ἑκάστῃ πόλει διατρίβοντας πασῶν τῶν λειτουργιῶν σχολάζειν προστάσσομεν· ἐπειδὴ εἰς τὸ μανθάνειν τοὺς τεχνίτας σχολὴ ὀφείλει παρασχέσθαι, ὅπως ἂν ἐπιθυμήσωσι καὶ αὐτοὶ ἐμπειρότεροι γενέσθαι καὶ τοὺς παῖδας διδᾶξαι. καί ἐστιν ἡ γνῶσις οὕτως· ἀρχιτέκτονες ἰατροὶ ἱπποϊατροὶ ζωγράφοι ἀνδριαντοπλαστοὶ μαρμαράριοι κρα[ββ]α[τοποιοὶ] οἱ τὰ λακκία ποιοῦντες καρδ[αρ]άριοι ἁρματοποιοὶ λιθοθῆκται, τουτέστιν οἱ τοὺς διαφανεῖς λίθους
fol. 19r. ἀκονοῦντες, οἰκοδομοί, γλυπταὶ ξύλων, μουσωταὶ χρυσωταὶ[5] λευκάνται τουτέστι νεάται, ἀργυροκόποι καὶ βαρβαρικάριοι· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ τιτρῶντες τοὺς μαργαρίτας χαλκεῖς χωνευταὶ

Periti artium, qui continentur brevi subdito in omnibus civitatibus degentes omnibus muneribus vacare praecipimus; quoniam ad discendum artificibus vacatio debet praestari, ut, si tamen cupiant, possint et ipsi peritiores fieri et liberos docere. Et est notitia eiusmodi: architecti, medici, mulomedici, pictores, statuarii, marmorarii, lectarii, laccarii, quadratarii, quadrigarii, lithothectae, hoc est ii qui pellucidos lapillos quadrant, structores, sculptores ligni, musarii, albini deauratores hoc est neatae, argentarii et barbaricarii: similiter et qui margarita terebrant, aerarii, fusores, sicuti plumbarii et ceteri id genus, signarii, bracarii. libratores, figuli, aurifices, vitrearii, plumarii, specularii, eborarii, pelliones, fullones, carpentarii, scul-

[1] Syn. [2] Syn. [3] Syn. [4] ita cod. [5] in cod. λ. χ. sed supra λ. est β', supra χ. α'. *Νεάται* h. e. novatores. Cuiacii cod. leg. *κονιάται*, ut in dig. Vide *Comm. in tres libros post. Codicis* ad lib. X, tit. LXVI.

οἷον μολυβδουργοὶ καὶ ὅσοι τοιοῦτοι, γλύπται τέκτονες, βρεκάριοι ζυγοστάται, κεραμεῖς, χρυσοχοοὶ, ὑελοῦργοι, πλουμάριοι, σφετλοποιοὶ, ἐλεφαντουργοὶ, σκυτοτόμοι, κναφεῖς, σαγματοποιοὶ, γλυπταὶ, λευκάνται, τῶν λιναρίων κνήσται, τέκτονες, πεταλουργοὶ, [c. 1. C. X, 66.] μηχανικοὶ καὶ γεώμετραι καὶ ἀρχιτέκτονες καὶ ὑδροσκοποὶ ἀτέλειαν ἐχέτωσαν· ποῖα δέ εἰσι τὰ λειτουργήματα, εἴρηταί σοι ἐν τῷ πεντηκοστῷ [βιβλίῳ, τίτλῳ ἑκτῷ] τῶν διγέστων: — c. 2.

ptores dealbatores et linarii cusores, tignarii, blattearii, [c. 1. C. X, 66.] mechanici et geometrae et architecti et hydroscopi immunitate fruantur: quaenam autem sint munera dictum est tibi in quinquagesimo digestorum [libro titulo sexto]. c. 2.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ′

περὶ τῶν λειτουργούντων καὶ μὴ λειτουργούντων.

TITULUS VII

de iis qui muneribus funguntur et non funguntur.

α′. Εἰς συνωνὴν εἰδῶν καὶ εἰς παραπομπὴν ἐν τοῖς ἰλλυρικοῖς μηδεὶς ἐχέτω ἀτέλειαν καὶ μηδὲ προβαλλέτω τὸ προνόμιον, ἀλλὰ πάντες κατὰ τὸ μέτρον τῆς γῆς αὐτῶν φροντιζέτωσαν: — c. 1. C. X, 49.

Ad coemptionem mercium et ad missionem in Illyrium nemo immunitatem habeat et nemo privilegium proferat, sed omnes secundum mensuram suae possessionis procurent. c. 1. C. 10, 49.

Ἡνίκα βασιλεὺς ἐξέρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον, πάντες οἱ οἰκοῦντες τῆς ἐπαρχίας δι' ἧς πάρεισι παρέχουσιν ἀγγάρια καὶ παραγγάρια καὶ ἅμαξας, εἴτε τοῦ θείου εἰσὶν οἴκου εἴτε τῆς αὐγούστης εἴτε τῶν ἁγιῶν ἐκκλησιῶν, εἴτε οἱουδήποτε ἐνδόξου οἴκου, καὶ οὐδὲ πραγματικὸς τύπος προσφερόμενος ὑπεναντίον τῆς διατάξεως ταύτης ἰσχύει: — c. 2.

Cum imperator exit ad expeditionem, omnes habitatores provinciae, per quam iter facit, praebent angaria et parangaria et currus, sive divinae domus sunt, sive augustae, sive sanctarum ecclesiarum sive cuiuslibet illustris domus neque pragmatica sanctio oblata contra hanc constitutionem valet. c. 2.

γ′. Μηδεὶς ἐχέτω ἐξκουσατίονα οἰκοδομουμένων τειχῶν ἢ συνωνῆς ἢ ἄλλων εἰδῶν: —[1] c. 3.

Nemo habeto excusationem propter aedificationem maenium, aut annonae comparationem ceterarumve specierum. c. 3.

δ′. Οἱ παῖδες, εἰ καὶ αὐτεξούσιοί εἰσιν, μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου ἐνιαυτοῦ λόγοις σχολάζοντες οὐ λειτουργοῦσιν, εἰ μὴ ἄρα ἀπορία τῶν πολιτῶν ἐστίν: — c. 2. C. X, 50.

Filii, quamvis sui iuris sint, usque ad viginti quinque annos studiis vacantes non vocantur ad munera, si civium non est inopia. c. 2. C. 10, 50.

ζ′. Ὁ τυφλὸς ἀπήλλακται σωματικῶν λειτουργιῶν: — c. 1. C. X, 51.

Coecus immunis est corporalium munerum. c. 1. C. 10, 51.

η′. Ὁ ἀρθριτικὸς οὐχ ὑπόκειται λειτουργίᾳ σωματικῇ: — c. 2.

Arthriticus non subicitur muneri corporali. c. 2.

θ′. Ὁ οὕτως ποδαγρῶν, ὥστε μηδὲ τῶν οἰκείων πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, οὐχ ὑπόκειται προσωπικῇ λειτουργίᾳ: — c. 3.

Qui ita podagra laborat, ut ne sua quidem negotia genere possit, non subicitur personali muneri. c. 3.

ι′. Τὸ νοσεῖν τὸν πατέρα οὐκ ἀπαλλάσσει τὸν υἱὸν προσωπικῶν λειτουργιῶν: c. 4.

Morbus patris filium non liberat a personalibus muneribus. c. 4.

ιβ′. Καὶ γυναῖκες προσωπικῶν λειτουργιῶν τῶν ἀκολούθων τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ ἀπαλλάσσονται προφάσει πέντε παίδων ἀρρένων περιόντων: — c. 5. C. X, 52.

Et mulieres a personalibus muneribus suae naturae congruentibus liberantur praetextu quinque liberorum masculorum superstitum. c. 5. C. 10, 52.

ιζ′. Χωρὶς ἰατρῶν καὶ παιδευτῶν μηδενὶ παρέχεται ἡ πόλις ἀλειτουργησίαν: — c. 1. C. X, 47.

Praeter medicos et magistros, nemini praestat civitas immunitatem. c. 1. C. 10, 47.

Αἱ κολακικαὶ ψῆφοι τῆς πόλεως, δι' ὧν ἀλειτουργησία χαρίζεταί τισιν ἀνηρέσθωσαν:—[2] c. 2.

Ambitiosa civitatis vota, quibus immunitas cuidam conceditur, rescindantur. c. 2.

[1] Syn. [2] repetuntur haec infra scribae oscitantia.

κα'. *Οἱ ποιηταὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀλειτουργησίαν*: — c. 3. C. X, 53.

fol. 19ᵛ. *Αἱ κολακικαὶ ψῆφοι τῆς πόλεως δι' ὧν ἀλειτουργησία χαρίζεταί τισιν ἀνῃρέσθωσαν*: — c. 2. C. X, 47.

κα'. *Οἱ ποιηταὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀλειτουργησίαν*: — c. 3. C. X, 53.

κγ'. *Οἱ ἰατροὶ καὶ ἀρχίατροι καὶ οἱ ἐξ ἀρχιατρῶν καὶ οἱ γραμματικοὶ καὶ οἱ παιδευταὶ καὶ ἄλλοι διδάσκαλοι τῶν γραμμάτων ἅμα γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ πράγμασιν ἀπὸ πάσης λειτουργίας ἢ πολιτικῆς ἢ δημοσίας ἀλειτούργητοι ἔστωσαν, μήτε μητάτα δεχόμενοι μήτε λειτουργοῦντες μήτε ἀγώγιμοι φερόμενοι εἰς δικαστήριον. ἐὰν δέ τις αὐτοὺς παρανομήσει . ., ὁ δικαστὴς [καὶτ]ὸ δ[εῖ] τιμωρείσθω αὐτόν· παρεχέσθωσαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ μισθοὶ αὐτῶν*: — c. 6.

κε'. *Ἡ διάταξις κελεύει τοὺς ἀρχιάτρους ἐπισκοπεῖν τοὺς πένητας ἢ* — — —

χεται λαβεῖν, εἰ μὲν μηδὲν συνεφώνησε περὶ τούτου, μηδὲν ὅλως λαμβάνειν· εἰ δὲ καὶ συνεφώνησε, μὴ ὑπὲρ τὴν εἰκοστὴν μοῖραν τῆς προικὸς καὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἐπιζητεῖν, ἐὰν ἡ προίξ ἄχρι διακοσίων λιτρῶν ἐστι χρυσίου· ἔλαττον δὲ, εἰ βούλεται, λαβεῖν ἐπιτρέπει αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ ὅσης δήποτε ποσότητος ἡ προίξ ἐστι, περαιτέρω τῶν δέκα λιτρῶν τοῦ χρυσίου οὐκ ἐπιτρέπει τῷ
fol. 81ʳ. προξεννητῇ λαμβάνειν, οὐδὲ εἰ τελεία ἐστὶν ἡ προίξ ἢ ἡ πρὸ γάμου δωρεά. εἰ δὲ παρὰ ταῦτά τις συμφωνήσῃ, μὴ ἀπαιτείσθω, ἀλλὰ καὶ τὸ καταβληθὲν ἀναδιδόσθω, εἴτε χρήματα ἔλαβεν, εἴτε πράγμα ἢ ἀνεδόθη αὐτῷ ὁμολογία χρέους ἢ ὅλως ἔλαβέ τι κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἢ αὐτοκίνητον· κινουμένων τῶν ἀγωγῶν οὐ μόνον κατὰ τοῦ λαβόντος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων. καὶ οὐ μόνον παρὰ τοῦ δεδωκότος, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων, ὡρισμένου δέκα χρυσίου λιτρῶν ἐπιτιμίου τοῖς παρὰ ταῦτα πράττειν ἐπιχειροῦσιν.[1] c. 6. C. V, 1.

neat, si quidem nihil convenit de hoc, nihil prorsus accipere, si vero convenit, non ultra vigensimam partem dotis et propter nuptias donationis quaerere, si dos usque ad ducentum libras auri pervenit, minus vero, si velit, capere ei permittit. quantacumque autem sit magnitudo dotis, amplius decem auri libris non permittit proxenetam accipere, neque si plena sit dos aut propter nuptias donatio. quod si contra haec quis paciscatur, peti non potest, sed etiam id quod solutum est reddere oportet, sive pecunias ceperit, sive res, sive tradita sit ei cautio debiti, sive omnino acceperit quid mobile aut immobile aut se movens; agi autem poterit non solum contra eum qui accepit, sed et contra heredes eius. et non solum aget is qui dedit sed etiam heredes eius, statuta decem auri librarum poena in eos qui contra haec facere conati fuerint.

c. 6. C. V, 1.

ΤΙΤΛΟϹ ΙΗ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΔ'

περὶ τῆς τῶν παλαιῶν νομισμάτων ἐξουσίας.

α'. Τὰ νομίσματα, ἐὰν ἔχῃ τύπον βασιλέως, ἀδιαστρόφως καὶ πιπρασκέσθω καὶ ἀγοραζέσθω· μόνον ἵνα τὸν σταθμὸν καὶ τὸ εἶδος καλὸν ἔχει. εἰ δέ τις ἀμφισβητήσει πρὸς τοῦτο, ἰσχυρῶς τιμωρηθήσηται.[2] c. 1. C. XI, 11.

β'. Κατὰ τὴν μείωσιν τῶν νομισμάτων καὶ [τὸ τίμημα τῶν ὠνίων μειούσθω. Μηδεὶς εἰς τὰ ὄβρυζα διαφορὰν ἡγείσθω τιμήματος, ἐπεὶ κεφαλικῶς τιμω]ρηθήσεται ὅστις τὰ παλαιὰ ὄβρυζα ὄντα εὐτελεστέρως διατιμᾶται: —[3] c. 2—3.

TITULUS XVIII, LIBRI LIV

de veterum nummorum potestate.

Nummi, si habeant figuram principis, sine refragatione et emantur et vendantur, si tamen pondus et species recte se habeant. si vero quis refragetur, severe punietur. c. 1. C. 11, 11.

Pro deminutione solidorum etiam [pretium venalium minuatur. Nemo obryzorum solidorum diversum ducat pretium; nam capite] punietur quicunque obryzos veteres vilius aestimat. c. 2—3.

---

[1] haec const. iam innotuerat ex Cuiacio Obs. 11, 18.

[2] habet Syn. [3] Cf. Syn. Plura exciderunt, ut de duabus una sit effecta constitutio; scriba enim duas est lineas praetergressus.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΝΕ′, ΤΙΤΛΟΣ Α′

περὶ γεωργῶν ἐναπογράφων καὶ μισθωτῶν.

α′. *Ὁ γεωργὸς ἀσχολούμενος περὶ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν ἢ περὶ λογισμοὺς μὴ ἀφελκέσθω εἰς* extraordinaria *βάρη, ἐπειδὴ ἀναγκαίως ἠσχόληται.*[1] c. 1. C. XI, 49.

β′. *Ὁ πιπράσκων ἢ δωρούμενος χωρίον οὐ δύναται τοὺς γεωργοὺς παρακατέχων ἀλλαχοῦ μετενέγκαι, ὡς ἀπὸ συμφώνου. ὁ γὰρ χρησίμους νομίζων αὐτοὺς εἶναι ἢ μετὰ τοῦ χωρίου κατέχει αὐτοὺς ἢ συμπριπράσκεται αὐτούς:* — c. 2 ib.

δ′. *Οἱ δεσπόται τῶν χωρίων τοὺς ἐξ αὐτῶν καρποὺς λαμβανέτωσαν· οὐ μὴν χρήματα ζητείτωσαν, εἰ μὴ ἄρα συνήθειαν ἔχῃ τὸ χωρίον διδόναι.* c. 5 ib.

[1] Similiter Syn. cf. Cuiac. Comm. ad Cod. in h. l.

LIBER LV, TITULUS I

de agricolis censitis et colonis.

Agricola vacans circa collectionem fructuum et circa rationes non avocetur ad munera extraordinaria, quoniam necessario vacavit. c. 1. C. 11, 48.

Qui vendit aut donat praedium non potest agricolas retinens alio transferre, tanquam ex convento; nam qui utiles putat eos esse vel cum praedio retinet illos vel cum eo vendit illos. c. 2.

Domini praediorum ex eis fructus capiant, non vero pecunias quaerant, nisi forte consuetudinem habuerit praedium [illud pecunias] dare. c. 5.

ΤΙΤΛΟϹ Ζ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Νϛ′

περὶ κατηγορῶν.

ϛ′. *Ὁ δοῦλος ὁ τὸν δεσπότην καταμηνύων εἰς ὑπόδειγμα πάντων τῶν δεδομένων αὐ[σ]τηροτάτῃ ἀποφάσει τιθέντα ἀποδείξει, ὑπεξῃρημένου τοῦ ἐγκλήματος τῆς καθοσιώσεως.*[1] c. 6. C. X, 11.

ζ′. *Οὔτε οἰκέτῃ οὔτε ἐλευθέρῳ ἔξεστι καταμηνύειν. ὅθεν μηδεὶς εὐλαβείσθω μήτε θάνατον μήτε οὐσίας ἀφαίρεσιν. εἰ δέ τις ἢ ἄλλως πως καταμηνύσει τινα ἢ ὡς εὑρόντα θησαυρὸν διαβάλλει, οἰκέτης μὲν ὢν παραχρῆμα παραδιδόσθω πυρὶ*
fol. 81ᵛ. *καὶ μάλιστα εἰ τοῦ δεσπότου κατηγορεῖ. ἐλεύθερος δὲ ὑπάρχων καὶ τῆς οὐσίας ἐκπίπτων καὶ τῆς πολιτείας ἔξω τῶν ὅρων τῆς ῥωμαϊκῆς γινέσθω βασιλείας.*[2] c. 7. C. X, 11.

η′. *Μὴ ἐξέστω τοῖς τοῦ δημοσίου συνηγόροις λέγειν ὡς περιηχήθησάν τινα κατέχειν δημόσια καὶ διὰ ταύτης τῆς ἀφανοῦς κατηγορίας ἐπιβουλεύειν ἑτέροις. ἀλλὰ καὶ ὁ καταμηνυτὴς παρέστω καὶ ἡ ποιότης αὐτοῦ σκοπείσθω καὶ μηδὲ υἱὸς πρὸς μρα ἢ μρα ἢ ἀπελεύθερος πάτρονα ἐπὶ δημοσίοις καταμηνυέτω, μηδὲ ὁ ἐξορίαν ὑπομείνας ἢ ἐπὶ συκοφαντίᾳ κατακριθεὶς ἢ πληγὰς παρὰ τοῦ ἄρχοντος δεξάμενος μηδὲ ἕτερον πρόσωπον ἀπὸ νόμου εἰργόμενον ἀκουέσθω. οἰκέτης δὲ ἢ ἐπὶ δημοσίᾳ αἰτίᾳ ἢ ἐπὶ ἄλλῃ τινὶ τοῦ δεσπότου κατηγορῶν ἐν αὐτῷ τῷ φθέγγεσθαι τὴν κατηγορίαν ἀποτεμνέσθω, εἰ καὶ ἀληθεύει κατὰ τοῦ δεσπότου. καὶ ἡ σχολὴ δὲ τῶν παλατίνων ἐὰν καταμηνύσῃ τινός· μόνη γὰρ αὐτὴ καὶ δύναται καταμηνύειν καὶ ἀναγκάζεται, ἢ καὶ ἕτερος ἐκ τοῦ νόμου συγχωρούμενος: —*[3] c. 8 ib.

ΤΙΤΛΟϹ Η′, ΒΙΒΛΙΟΥ Νϛ′

περὶ ἀνόνων καὶ τελεσμάτων.

γ′. *Τὰ δημόσια τέλη οὐκ εἰσι κατὰ προσώπων ἀλλὰ κατὰ πραγμάτων καὶ δεῖ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐπαρχίας σπουδάζειν, ἵνα μηδεὶς ὑπὲρ ὧν οὐ νέμεται συντελεῖν ἀναγκάσηται: —*[4] c. 3. C. X, 16.

ι′. *Μηδεὶς προνόμιον ἀξίας προβαλλόμενος μὴ συντελείτω, ἀλλὰ πάντες πρὸς ἀναλογίαν ὧν ἔχουσι κτημάτων συντελείτωσαν.*[5] c. 10.

[1] habet Syn.; sed l. *προδιδόντων* et infra cum ed. *τιμωρείσθω κἂν ἀπ.* pro v. *τιθέντα.* [2] v. Cuiac. Comm. in h. l.
[3] v. Cuiac. Comm. in h. l. [4] similiter Syn. [5] habet Syn.

TITULUS VII, LIBRI LVI

de accusationibus.

Servus dominum accusans ad exemplum omnium proditorum severissima sententia puniatur, quamvis probaverit, excepto crimine maiestatis.

c. 6. C. 10, 11.

Neque servo neque libero licet denuntiare, unde nemo timeat nec mortem nec bonorum ademptionem. si vero quis aut aliter denuntiet quendam aut tanquam inventorem thesauri indicet, si servus sit, statim igni tradatur et maxime si dominum accuset: si autem liber, et patrimonium amittat et civitatem et extra fines eiiciatur romani imperii.

c. 7. C. 10, 11.

Ne liceat fisci advocatis dicere perlatum esse ad se quendam tenere res fisci et per eiusmodi incertam accusationem insidiari cuiquam. sed is, qui denuntiare vult, adesto et condicio eius inspiciatur: neque filius patrem matremve neque libertus patronum circa res fiscales denuntiet neque is qui in exilium missus est vel calumnia damnatus vel qui fustium ictibus a magistratu adfectus est nec alia persona, quae legibus arcetur, audiatur. servus vero qui vel de re fisci vel de alia quavis dominum accusat dum adhuc verba accusationis pronuntiat capite feriatur, quamvis vere contra dominum loquatur. et schola palatinorum si quem denuntiet, ipsa enim tantum denuntiare et potest et iubetur, vel alius qui ex legem habet facultatem.[1] c. 8.

TITULUS VIII, LIBRI LVI

de annonis et tributis.

Publica tributa non sunt de personis, sed de rebus et oportet praesidem provinciae curare, ne quis ultra id quod possidet tribuere cogatur.

c. 3. C. 10, 16.

Nemo privilegium dignitatis praeseferens a tributis eximatur, sed omnes secundum portionem suorum bonorum tribuant. c. 10.

[1] Ita abrupte explicit.

Οἱ ἄρχοντες οὔστινας δι[οικοῦντας] τὰ τῶν ἡμετέρων θησαυρῶν κέρδη καταφρονοῦντας καὶ ἀπροθύμους εἶναι ἀποδειχθείη πάντα ὅσα ἐν τῇ διοικήσει διάγοντες ἔλαβον κέρδη ἀναδιδόναι ἀναγκαζέσθωσαν. c. 11.

Magistratus, quos in administratione nostrorum thesaurorum compendia neglegentes et socordes esse ostensum fuerit, omnia quae in administratione degentes lucra perceperunt, reddere cogantur. c. 11.

Μηδεὶς ἀπαιτούμενος δημόσια ἐν φυλακῇ βαλλέσθω ἢ βασάνους τινὰς ὑπομενέτω, ἀλλὰ μόνον τῇ ἐλευθερίᾳ παραφυλακῇ τῶν στρατιωτῶν παραδιδόσθω· καὶ ἐὰν ἐπιμείνῃ ἀγνωμονῶν, τότε καὶ εἰς νομὴν τῆς οὐσίας [αὐτοῦ πεμπέσ]ω τὸ δημόσιον.[1] c. 2. C. X, 19.

Nemo a quo tributa petuntur in vincula coniiciatur aut tormentis subdatur, sed solum liberae custodiae militum tradatur; et si permaneat in mala voluntate, tunc in possessionem bonorum eius fiscus mittatur. c. 2. C. 10, 19.

κδ'. *Ὁ περισσοπραχτήσας, εἴτε πολίτης ἐστὶν εἴτε ταξεώτης, ἀναγκάζεται τὸ διπλάσιον ἀποκαταστῆσαι τῷ περισσοπρακτηθέντι· εἰ δὲ ἐπιμείνῃ περισσοπρακτῶν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται.*[2] c. un. C. X, 20.

Qui supra modum exegit seu civis sit seu cohortalis cogitur duplum ei, a quo exegit, restituere. si vero perseveret in superexactionibus, capitaliter punitur. c. un. C. 10, 20.

κε'. *Ἐάν τινες ὑπερτίθενται τὰ δημόσια καταβάλλειν, πιπράσκονται τὰ πράγματα αὐτῶν, ἐφ' ᾧ τοὺς ἀγοραστὰς ἀσφαλῶς κεκτῆσθαι αὐτά.*[3] c. 1. C. X, 21.

Si quidam differant tributorum solutionem, venduntur res eorum, ita ut emptores secure adquirant eas. c. 1. C. 10, 21.

fol. 250r.

κς'. *Ἱκανὸν ἔστω τὸν χρεώστην τῶν συντελειῶν εἰς τὴν τοῦ καταβάλλειν ἀνάγκην τῇ λήψει τῶν ἐνεχύρων ὀχλεῖσθαι:* — c. 2.

Satis sit debitorem tributorum ad solvendi necessitatem captione pignerum conveniri. c. 2.

ΤΙΤΛΟΣ Θ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ns'

π τῶν πεφυλαγμένων ἐν τοῖς δημοσίοις ὡρείοις:[4] —

TITULUS IX, LIBRI LVI

de iis quae custodiuntur in publicis horreis.

α'. *Πάντα ἐν τοῖς ὡρείοις ἀποκείμενα οὕτω δαπανήσθωσαν, ἵνα μὴ πρότερον τὰ ἐν τοῖς ὡρείοις τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως εἰσφερόμενα δαπανῶνται, πρὶν ἀναλωθῆναι τὰ παλαιὰ ἀπόθετα. ἐὰν δὲ καὶ αὐτὰ μὴ δύνανται δαπανηθῆναι ὡς ἐφθαρμένα, μιγνύσθω αὐτοῖς μέρος ἐκ — — — — — — — — ἵνα μὴ γένηται ζημία τῷ δημοσίῳ, προβαλλομένου τινὸς παρὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ καὶ φυλάττειν καὶ μετρεῖν τὰ ἐν τοῖς ὡρείοις ἀποκείμενα:* — c. 1. C. X, 26.

Omnia in horreis recondita ita impendantur, ne prius ea quae in horreis praefecti urbi inlata sunt consumantur, quam vetera deposita exhausta sint. quod si haec nequeant consumari utpote corrupta, misceatur iis pars — — — — — — ne fiat damnum fisco, praeposito aliquo a praefecto urbi, qui et custodiat et metiatur ea quae in horreis deposita sunt. c. 1. C. 10, 26.

γ'. *Μηδενὶ ἐξέστω ἅπτεσθαι τῶν ἐν τοῖς ὡρείοις ἀποκειμένων· ὁ φθειρόμενος περιοριζέσθω καὶ δημευέσθω:* — c. 3 ib.

Nemini liceat attingere ea quae in horreis condita sunt: is qui ea corrumpit deportationem et bonorum ademptionem sustineat. c. 3.

δ'. *Ἐὰν οἵᾳ δήποτε ἐπαρχίᾳ ἐπιβληθῇ συνωνὴ τῶν εἰδῶν, μηδεὶς ἐξκουσατευέτω ἑαυτόν· οὐδὲ γὰρ ὁ θεῖος οἶκος τῆς τοιαύτης λειτουργίας ἀπήλλακται:* —[5] c. 1. C. X, 27.

Si cuivis provinciae imponatur alicuius speciei comparatio, nemo se excuset: neque enim divina domus ab eiusmodi munere liberatur. c. 1. C. 10, 27.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ns'

π ὑπόπτων πρεποσίτων καὶ ἀρκαρίων.

TITULUS XI, LIBRI LVI

de suspectis praepositis et arcariis.

ις'. *Μηδεὶς ἀρχόντων τὴν ἀπαιτηθεῖσαν ἀπὸ δημοσίου ποσότητα ἐκδανείσῃ ἤτοι ἑτέρως διὰ τῆς χρήσεως εἰσέλθῃ:* — c. 1. C. X, 75.

Nemo ex magistratibus susceptam a republica quantitatem mutuetur vel aliter per usum invadat. c. 1. C. 10, 75.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn.
[4] cod. hic et semper ὁρίοις. [5] similiter Syn.

ιζ'. Ἡ μὲν προτέρα διάταξις περὶ ἀρχόντων ἔλεγεν, ἡ δὲ παροῦσα καθολική ἐστι καὶ κωλύει μηδένα ἄνωθεν ἐκ τῶν εἰσφερομένων ἢ εἰς ἀπόθετα ἢ εἰς θησαυροὺς μεταφέρειν ἢ εἰς ἕτερον τίτλον, εἰ μὴ ἄρα κέλευσιν ἄρῃ παρὰ τῶν αὐτῶν μεγίστων ἐξουσιῶν: — c. 2.

Prior constitutio de magistratibus loquebatur: praesens autem generalis est et vetat neminem prorsus ex his, quae inlata sunt vel in deposita vel in thesauros transferre neque in alium titulum, nisi forte iussionem acceperit sublimium potestatum. c. 2.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ Νς'

π ἀπογραφῶν τῶν ἀπογεγραμμένων καὶ περὶ τῶν ἐξισωτῶν καὶ ἐποπτῶν.

γ'. Ὁ ἄπορα χωρία λαβὼν ἐπὶ δήλῃ ἀτελείᾳ ἐγγύας παρεχέτω κινδύνῳ τῶν κτητόρων, ὅτι οὐκ ἀφίσταται ἤγουν ὑποτιθέτω ἰδίους ἀγρούς: — c. 3. C. XI, 59.

ε'. Οἱ νεμόμενοι εὐθαλῆ χωρία ἀναδεχέσθωσαν καὶ τὰ ἄπορα· εἰ δὲ μὴ βούλωνται, ἠξάτωσαν καὶ τῶν εὐθαλῶν, ὅπως ἂν πάντα οἱ κ[τ]ήτορες ἔχοιεν: — c. 5.

η'. Ὁ βουλόμενος ἀγρὸν ἔρημον λαμβανέτω τοῦ δεσπότου μὴ φαινομένου καὶ φιλοκαλείτω αὐτόν· λοιπὸν δὲ εἰ φανεῖ ὁ δεσπότης, λήψεται ἀγρὸν ἐντὸς διετίας διδοὺς τὰ δαπανήματα τῆς βελτιώσεως· εἰ δὲ παρέλθῃ διετία, καὶ τῆς δεσποτείας καὶ τῆς νομῆς ἐκπεσεῖται: — c. 8.

θ'. Ὁ λαμβάνων ἰδιοκτήτους τοῦ βασιλέως ἀγροὺς εἰς ἰδιωτικὸν δίκαιον ἐπιλογὴν ἐχέτω μετὰ τῶν
fol. 250ᵛ. εὐπόρων καὶ τὰ ἄπορα λαβεῖν ἢ πάντων ἀφιστάσθω[1]: — c. 9. C. XI, 59.

ι'. Ὁ κατὰ δυναστείαν εὐθαλεῖς ἀγροὺς λαβὼν καὶ ἀπόρους ἀναδεξάσθω: — c. 10.

ια'. Οἱ δεσπόται τῶν τόπων ἐντὸς ἓξ μηνῶν προγράμμασι καλείσθωσαν καὶ ἐὰν φανῶσιν καὶ τὰ ἴδια ληψόμενοι καὶ τὰς λοιπάδας ἀπαιτηθήσονται· εἰ δὲ μὴ εὑρεθῶσιν διὰ τὴν ἀπορίαν, ὁ βουλόμενος ἐπὶ ῥητῷ τέλει λαβέτω αὐτοὺς μὴ δεδιὼς ἔκπτωσιν ἢ ἀφαίρεσιν αὐτῶν· ἀφ' οὗ δὲ νομῇ κατασχῶσιν αὐτοὺς τὴν συντέλειαν ἐπιγινωσκέτωσαν: — c. 11.

ιβ'. Μηδεὶς ὑπὲρ ἀλλοτρίου ἀγροῦ συντέλειαν ἀπαιτείσθω, εἰ μὴ ἄρα ἐκ τῆς νῦν οὔσης παρ' αὐτῷ νομῆς κατέχεσθαι λέγεται: — c. 12.

α'. Ἐὰν ἐμφυτευτικὸν δίκαιον ἄνευ ἐνεχύρων κατέχηται βέβαιόν ἐστι· τὴν γὰρ παλαιὰν νομὴν [κἂν ἄκυρον οὖσαν] διὰ τῆς παλαιότητος θέλομεν βοηθεισθαι: — c. 11. C. XI, 62.

[1] l. —ἱστασθαι,

TITULUS XIV, LIBRI LVI

de censibus et de censitis et de peraequatoribus et inspectoribus.

Qui deserta praedia susceperit sub certa immunitate, cautionem praebeat periculo curialium, se non abfuturum vel praedia obliget sua. c. 3. C. 11, 59.

Qui possident fertilia praedia invicem accipiant et sterilia; nisi voluerint, et fertilibus cedant ut omnia habeant curiales. c. 5.

Qui voluerit fundum desertum, accipiat, cum dominus non adsit, et colat eum; ceterum si apparuerit dominus, recipiet fundum intra biennium solvens impensas meliorationis: si vero praeterierit biennium et dominio et possessione decidet. c. 8.

Qui accipit patrimoniales imperatoris fundos iure privato electionem habeat, aut cum fertilibus et deserta accipere, aut omnibus abstinere. c. 9. C. 11, 59.

Qui per potentiam fertiles fundos cepit et steriles recipiat. c. 10.

Domini locorum intra sex menses edictis vocentur et, si appareant sua apprehensuri, reliqua quoque solvant; quod si non fuerint inventi ob inopiam, quicumque velit ea sub certo tributo accipiat nec timeat amissionem vel ablationem eorum; ex eo autem tempore ex quo ea possidere coeperint, contributionem agnoscant. c. 11.

Nemo propter alienum fundum tributum solvere cogatur, nisi ex ea possessione, quae nunc apud eum est, teneri dicatur. c. 12.

Si emphyteuticum ius absque vinculo pigneris detineatur, ratum est; nam veterem possessionem [quamvis sit infirma], propter vetustatem volumus adiuvari. c. 11. C. 11, 62.

ΤΙΤΛΟC ΙΕ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Νς′

περὶ ἀγρῶν καὶ ἁλσῶν δεσποτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν.

α′. *Οἱ ἀγοράσαντες παρὰ τοῦ δημοσίου κτήματα ἰσχυρῶς ἐχέτωσαν αὐτὰ μὴ δεδιότες ἐξ ἡμῶν ἀφαίρεσιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς παῖδας ἰσχυρῶς παραπεμπέτωσαν:* — [1] c. 1. C. XI, 65.

Δίκαιόν ἐστι τοὺς παλαιοὺς μισθωτὰς προτιμᾶσθαι τῶν νέων, ἐν ᾧ τὴν αὔξησιν τὴν γενομένην παρὰ ἄλλων ἀναδέχονται. c. 4. C. XI, 71.

Μηδεὶς ἐξαιρείσθω τῶν βαρῶν τούτων, οἷον γεφυρῶν καὶ ὁδοστρωσιῶν, μηδὲ εἰ εὐαγὴς οἶκος ἢ βασιλικὸς εἴη· ἐπειδὴ οὐδὲ ῥυπαρά ἐστι ταῦτα: —[2] c. 4. C. XI, 74.

ΤΙΤΛΟC ΙΖ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Νς′

π τοῦ δρόμου τοῦ δημοσίου ἀγγαριῶν καὶ παραγγαριῶν.

α′. *Οἱ ἵπποι οἱ ἀφωρισμένοι τῷ δημοσίῳ δρόμῳ οὐδὲ ξύλοις οὐδὲ ῥοπάλοις τύπτονται, ἀλλὰ μόνον φραγγελίοις ἐλαύνονται· οὐδὲ γὰρ ἐλλείπει τιμωρία κατὰ τῶν παρὰ ταῦτα ποιούντων:* — [3] c. 1. C. XII, 50.

β′. *Τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς καθολικοῖς καὶ τοῖς λοιποῖς καὶ παντὶ ἄλλῳ ἄρχοντι καὶ τοῖς ζώοις αὐτῶν διὰ τοῦτο καὶ διατροφὰ[4] ἐκ τοῦ δημοσίου λόγου ἀφώρισται, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν αὐτοὺς τῷ δημοσίῳ δρόμῳ[5] μήτε δὲ ἄλλην ὁδὸν ἐπιλέξητ[αί τις] εἰ μὴ δι' ἣν ὁ δημόσιος δρόμος ἐστὶν, ὑφεξῃρημένων τῶν ἐπάρχων[6]· αὐτοῖς γὰρ ὁ δρόμος διαφέρει:* — c. 2.

γ′. *Πᾶς ὁδεύων ἀπαιτείσθω συνθέματα παρὰ τῶν προεστηκότων τοῦ δημοσίου δρόμου, εἰ καὶ μεγίστῳ περιβέβληται ἀξιώματι. εἰ δὲ ἀντιστῇ, ἀναφερέσθω περὶ αὐτοῦ τῇ τε ἐπαρχότητι καὶ[7]*

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] ita cod. [5] hucusque Syn. [6] cod. —*χιῶν*. [7] habet Syn. fol. explicit; periit fol. un.

TITULUS XV, LIBRI LVI

de fundis et saltibus publicis et privatis.

Qui emerunt a fisco praedia secure retineant ea non timentes a nobis ademptionem eorum, sed et ad liberos secure transmittant. c. 1. C. 11, 65.

Iustum est antiquos conductores novis praeferri cum hi augumentum per alios factum recipiant. c. 4. C. 11, 71.

Nemo eximatur oneribus istis, veluti pontium et viarum muniendarum, ne si quidem sacra domus sit aut regia; neque enim sordida eiusmodi sunt. c. 4. C. 11, 74.

TITULUS XVIII, LIBRI LVI

de publici cursus angariis et parangariis.

Equi publico cursui destinati neque lignis neque virgis percutiendi sunt, sed flagellis tantum agitandi: neque enim deerit poena iis, qui contra fecerint. c. 1. C. 12, 50.

Magistratibus et rationalibus et ceteris et cuique alii magistratui et eorum iumentis idcirco etiam alimenta ex publica ratione sunt statuta, ne onerent publicum cursum neque aliam viam elegat quis praeter eam, per quam publicus cursus est, exceptis praefectis, iis enim [publicus] cursus pertinet. c. 2.

Quicunque iter facit, ab eo evectiones postulentur a custodibus publici cursus, quamvis maxima praeditus sit dignitate. si vero resistat, de eo fiat denuntiatio apud praefecturam et

προστιμῶνται λειτούργημα αὐτοῖς ἐπικλᾶται, στρατείαν ἀλλάσσουσιν, βαθμοῦ ἐκβάλλονται, ἀτίμως ἀποστρατεύονται· οὐδὲ εἰς μέταλλον, οὔτε εἰς ἔργον μετάλλου καταδικάζονται οὔτε βασανίζονται: —[1] fr. 3. § 1. D. 49, 16.

Ὁ καταλιμπάνων τὴν κατασκοπὴν τῶν πολεμίων ἐφεστώτων καὶ ὁ τοῦ φοσσάτου ἐκπίπτων κεφαλικῶς τιμωρεῖται: —[2] fr. 3. § 4.

Ὁ ἐν καιρῷ πολέμου ὅπλα πωλῶν ἢ ἀπολλύων κεφαλικῶς τιμωρεῖται ἢ φιλανθρώπως τὴν στρατείαν ἐναλλάσσει: —[3] fr. 3. § 13.

Ὁ κλέψας ἀλλότριον ἅρμα τὸν βαθμὸν τῆς στρατείας ἐναλλάσσει: —[4] fr. 3. § 14.

Ὁ ἐν πολέμῳ ποιῶν τὸ παρὰ τοῦ δουκὸς ἀπαγορευθὲν ἢ μὴ ποιῶν τὸ προσταχθὲν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται, εἰ καὶ καλῶς τὸ πρᾶγμα ἔπραξεν: —[5] fr. 3. § 15.

Ὁ τὸ χαράκωμα παρεξιὼν ἢ διὰ τοῦ τείχους εἰς κάστρον εἰσιὼν κεφαλικῶς τιμωρεῖται· ὁ δὲ τὴν τάφρον ὑπερπηδῶν ἀποστρατεύεται: —[6] fr. 3. § 17. 18.

Ὁ μὴ ὑπερασπίζων τοῦ προεστῶτος ἢ καταλιπὼν αὐτὸν κεφαλικῶς τιμωρεῖται, ἐὰν ὁ προεστὼς ἐφονεύθη: — fr. 3. § 22.

Ὁ τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι ἢ ἑτέρῳ δημοσίῳ καταδικασθεὶς οὐ δύναται στρατιώτης εἶναι: —[7] fr. 4. § 7.

Ἐὰν ὁ πὴρ ἐν καιρῷ πολέμου ἀπογράψῃ τὸν υἱὸν, ἐξορίζεται καὶ εἰς μέρος δημεύεται· εἰ δὲ ἐν εἰρήνῃ, μαστιγοῦται καὶ ὁ υἱὸς εἰς χείρονα στρατείαν μεταφέρεται· ὁ γὰρ ἑαυτὸν ἀπαιτῶν ἐξ ἑτέρου οὐ συγγινώσκεται: — fr. 4. § 11.

Ὁ τὸν υἱὸν ἀχρειώσας ἐν καιρῷ πολέμου, ἵνα εὑρεθῇ ἀνεπιτήδειος, περιορίζεται: — fr. 4. § 12.

Ὁ αἰχμάλωτος ἐὰν δυνάμενος μὴ ὑποστρέψῃ, ὡς αὐτόμολός ἐστιν· καὶ ὁ ἐν τῇ βαρβάρων γῇ[8] παραληφθεὶς, εἰ μὴ κατὰ τύχην ὁδεύων ἢ γράμματα ἐπιφέρων κατελήφθη: — fr. 5. § 5.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] habet Syn.: in cod. τοῦ β—οῦ τὴν στρατείαν. [5] habet Syn. [6] habet Syn. [7] habet Syn. [8] Cf. Cuiac. Obs. VI, 26.

multantur, onera eis infliguntur, militiam mutant, gradu pelluntur, ignominiose dimittuntur; neque vero in metallum, neque in opus metalli condemnantur, neque torquentur. fr. 3. § 1. D. 49, 16.

Qui explorationem relinquit hostibus imminentibus et qui fossato recedit capite punitur. fr. 3. § 4.

Qui belli tempore arma vendit vel amittit capite punitur vel humaniter militiam mutat. fr. 3. § 13.

Qui arma aliena furatur gradum militiae mutat. fr. 3. § 14.

Qui in bello aliquid facit, quod a duce sit vetitum vel non facit, quod iussus est, capite punitur, quamvis bene rem gesserit. fr. 3. § 15.

Qui vallum transcenderit vel per muros castra fuerit ingressus capite punitur: qui fossam transilierit, militia reicitur. fr. 3. § 17. 18.

Qui non defendit praepositum suum vel eum derelinquit capite punitur, si praepositus occisus fuerit. fr. 3. § 22.

Qui adulterii crimine vel alio publico iudicio damnatus fuerit non potest esse miles. fr. 4. § 7.

Si pater belli tempore filium subtraxerit, deportatur et pro parte bonorum ademptionem sustinet; si in pace, castigatur et filius in deteriorem militiam transfertur. nam qui semetipsum sollicitavit ab alio non meretur veniam. fr. 4. § 11.

Qui filium debilitavit tempore belli, ut inveniretur inhabilis, relegatur. fr. 4. § 12.

Captivus, qui, cum posset, non est reversus tanquam transfuga habetur; et qui in barbarorum terra captus est, nisi fortuito iter faciens aut litteras ferens sit captus. fr. 5. § 5.

Ἐὰν στρατιώτης ἀπολυθῇ παρὰ τῶν πολεμίων τότε ἀποκαθίσταται, ὅτε δείξῃ ὡς ἐλήφθη καὶ οὐκ ηὐτομόλησε· τοῦτο δὲ οὐ φανερῶς ἀλλ' ἀπὸ τεκμηρίων κατασκευάζεται, τυχὸν ἐὰν πρὸ τούτου ἦν ἀγαθὸς οὐ δοκεῖ αὐτομολῆσαι: —[1] fr. 5. § 6.

Si miles liberatus sit ab hostibus, tunc restituitur, cum probatum sit eum captum esse et non fugisse: hoc vero non manifeste, sed ex argumentis probatur; veluti si antea fuerit bonus, non videtur fugisse. fr. 5. § 6.

Ὁ χεῖρας ἐπαγαγὼν τῷ προεστῶτι αὐτοῦ κεφαλικῶς τιμωρεῖται· πᾶσα δὲ προπέτεια κατὰ δουκὸς ἢ ἄρχοντος τοῦ στρατιώτου κεφαλικὴν ἐπάγει τιμωρίαν: —[2] fr. 6. § 1. 2 ib.

Qui manus inicit praeposito suo capite punitur; omnis enim petulantia contra ducem vel praesidem militis capitalem inducit poenam. fr. 6. § 1. 2.

Ὁ ἀπὸ παρατάξεως πρῶτος φυγὼν ἐπ' ὄψει τῶν στρατιωτῶν κεφαλικῶς τιμωρεῖται: —[3] fr. 6. § 3.

Qui ex acie prior fugerit in conspectu militum capite punitur. fr. 6. § 3.

Οἱ κατασκοποὶ μηνύοντες τοῖς ἐχθροις τὰ
fol. 74ᵛ. *ἀπόρρητα κεφαλικῶς τιμωροῦνται: —* fr. 6. § 4. D. 49, 16

Exploratores denuntiantes hostibus arcana capite puniuntur. fr. 6. § 4. D. 49, 16.

Καὶ οἱ [τί]ρωνες ἢ αδ|||εις διὰ φόβον τῶν πολεμίων νοσεῖν προσποιησάμενοι: — fr. 6. § 5.

Et tirones — — — — — — — — — per metum hostium morbum simulantes. fr. 6. § 5.

Ὁ τὸν συστρατεύτην αὐτοῦ τραυματίσας εἰ μὲν λίθῳ, ἀποστρατεύεται, εἰ δὲ ξίφει, κεφαλικῶς τιμωρεῖται: — fr. 6. § 6.

Qui commilitonem suum vulneravit, si quidem lapide, militia reicitur; si vero gladio, capite punitur. fr. 6. § 6.

Ὁ ἑαυτὸν τραυματίσας — — — — — — διὰ νόσον ἢ — — ἀτίμως ἀποστρατεύεται· εἰ δὲ χωρὶς πάσης τῆς αἰτίας κεφαλικῶς τιμωρεῖται: — fr. 6. § 7.

Qui semetipsum vulneravit — — — — — per morbum — — ignominiose militia pellitur; quod si absque — — — — capite punitur. fr. 6. § 7.

— — — — — — — — — — — — — — — — ἡ κεφαλικὴ ποινὴ συγχωρεῖται ἀλλὰ τὴν στρατείαν ἐναλλάσσουσιν: — fr. 6. § 7 in f.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — capitalis poena remittitur, sed militiam mutant. fr. 6. § 7 in f.

Ὁ δυνάμενος καὶ μὴ ὑπερασπίζων τοῦ προεστῶτος τιμωρεῖται, ὁ δὲ μὴ δυνάμενος συγγινώσκεται: —[4] fr. 6. § 8.

Qui cum possit non protegit praepositum punitur, qui autem non potest, veniam optinet. fr. 6. § 8.

Καὶ οἱ τὸν κεντυρίονα ὑπὸ λῃστῶν πολιορκηθέντα καταλείποντες τιμωροῦνται: — fr. 6. § 9.

Et ii, qui centurionem a latronibus circumventum derelinquunt, puniuntur. fr. 6. § 9.

Οἱ προδόται καὶ οἱ αὐτόμολοι κεφαλικῶς ἐπὶ πολὺ τιμωροῦνται καὶ ἀποστρατεύονται καὶ κολάζονται: —[5] fr. 7.

Proditores et transfugae capite plerumque puniuntur et militia pelluntur et torquentur. fr. 7.

Ὁ στρατιωτικὴν ἀποφυγὼν φυλακὴν οὐκ ἐστιν ἀπόφυγος στρατιώτης· εἰ δὲ καὶ νῦν τὴν φυλακὴν κλάσας ἔφυγεν, κεφαλικῶς τιμωρεῖται: — fr. 13. § 5.

Qui a militari carcere fugit non est miles transfuga; quod si et nunc, carcere effracto fugit, capite punitur. fr. 13. § 5.

ιδ'. *Ὁ πωλήσας ἀσπίδα ἢ περικεφαλαῖον ἢ ξῖφος ἢ λουρίκιον ὡς ἀπόφυγος τιμωρεῖται· ὁ δὲ τὰς περικνημίδας ἢ τὸ περὶ τοῦ σώματος πωλῶν μαστίζεται· συγγινώσκεται δὲ ὁ τίρων πωλῶν τὰ ὅπλα· καὶ ὁ φυλάττων τὰ ἄρμα ἐν μέμψει ἐστὶν, ἐὰν παρὰ καιρὸν τὰ ὅπλα καταπιστεύσῃ τῷ στρατιώτῃ: —* fr. 14. § 1.

Qui vendiderit scutum aut galeam aut gladium aut loricam sicut transfuga punitur; qui tibialia vel humerale vendit virgis caeditur: ignoscitur tironi qui arma vendiderit et armorum custos in culpa erit. si non suo tempore arma commiserit militi. fr. 14. § 1.

---

[1] Cf. quae ex sch. Bas. habent F. Hb. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] Syn. [5] Syn.

ιζ'. Ὁ ἐγκληματικῶς κατηγορηθεὶς, ἐὰν στρατεύσηται, ἀποστρατεύεται: — fr. 16 pr.

Ὁ τὴν εἰρήνην ταράσσων κεφαλικῶς τιμωρεῖται: — fr. 16. § 1.

Ὁ τὸν ἀπόφυγον ποιήσας λαθεῖν παρ' ἑαυτῷ, εἰ μὲν διοικητής ἐστιν ἢ προκουράτωρ τοῦ τόπου, κεφαλικῶς τιμωρείσθω· εἰ δὲ ὁ δεσπότης σύνοιδεν, ἀπόλλυται τὸ κτῆμα ἢ τὸν οἶκον, ἔνθα ὁ ἀπόφυγος ἐκρύπτετο· ὁ δὲ προδεδωκὼς, εἰ εὐγενής ἐστιν, ἀλειτουργησίαν ἐχέτω· οὐ μόνον δὲ ἀπόφυγός ἐστιν ὁ νεωστὶ στρατευσάμενος καὶ αὐτομολῶν ἀλλὰ καὶ ὁ παλαιὸς στρατιώτης· μόνον ἐὰν ἐν καιρῷ πολέμου ἀπελήφθη· ἐπεὶ δέ τις ἀποφυγὼν ἑκουσίως ἑαυτὸν προαγαγῇ, συγγιγωσκέτω· ἐὰν δὲ φωραθεὶς ἐλεγχθῇ, ἐπιφερέσθω τῷ δικαστῇ τὴν διὰ τοῦ ξίφους ὑποστησόμενος τιμωρίαν: — c. 1, C. XII, 45.

Qui criminis postulatus nomen dedit militiae, militia pellitur. fr. 16 pr.

Qui pacem turbat capite punitur. fr. 16. § 1.

Qui transfugam latere permiserit penes se, si administrator sit aut procurator loci, capite punitur: si vero dominus conscius fuerit, amittat praedium aut domum, ubi transfuga delituit: qui vero prodiderit, si ingenuus est, immunitatem adipiscatur. non tantum vero transfuga est is qui proxime militiae sit applicatus et aufugerit, sed etiam veteranus, si tamen belli tempore delituerit: postquam autem quis transfugerit, si sponte se praebeat, veniam merebitur; quod si correptus fuerit convictus, offeratur iudici gladii poenam susceptorus. c. 1. C. 12, 45.

κβ'. Καὶ οἱ πανυ — — ρ|δ — οι δ — — — — — — — — — — ἐπειδὴ τότε κέκληνται — — — — — — —

Et — — — — — — — — — —

ιγ'. *Τελευτῶντος παρὰ τοῖς πολεμίοις τοῦ ὑπεξουσίου στρατιώτου, ὁ παρ' αὐτοῦ γραφεὶς κληρονομεῖ, παραλιπομένου δὲ αὐτοῦ, μένει παρὰ τῷ πρι τὸ πεκούλιον καὶ ἅπαντα ἃ ἐν τῷ μεταξὺ τοῖς δούλοις αὐτοῦ κτώμενα ἢ τῷ κληρονόμῳ ἢ τῷ πρι προσπορίζεται:* —
fr. 14. § 1.

Mortuo apud hostes filiofamilias milite, is qui ab eo est institutus heres fit, eoque cessante, manet apud patrem peculium et quidquid interim servis quaeritur vel heredi vel patri adquiritur. fr. 14. § 1.

ιδ'. *Ἐὰν τὴν χρῆσιν[1] τοῦ δούλου ὁ πηρ ἀπολέσῃ, οὗτινος τὴν δεσποτείαν ὁ υἱὸς ἐν στρατιωτικῷ πεκουλίῳ ἔχει, τέλειον αὐτὸν ὁ υἱὸς κτᾶται.* fr. 15. § 4.

Si usumfructum servi pater amiserit, cuius proprietatem filius in castrensi habeat peculio, plenum eius dominium filius adquirit. fr. 15. § 4.

ιε'. *Ἡ προῖξ τοῦ στρατιώτου οὐκ ἐστι στρατιωτικὸν πεκούλιον, κἂν εἰ τὰ μάλιστα τὴν κληρονομίαν τῆς γυναικὸς δύναται στρατιωτικὸν πεκούλιον ἔχειν. ἡ δὲ κληρονομία τοῦ γράψαντος αὐτὸν συγγενοῦς τοῦ μηδέποτε [συ]στρατευσαμένου αὐτῷ οὐκ ἐστι στρατιωτικὸν πεκούλιον:* —
fr. 16 pr. § 1.

Dos non est in militis peculio castrensi, quamvis uxoris hereditatem possit in castrensi peculio habere. hereditas vero illius adgnati, qui nunquam cum eo militaverit eumque instituerit, non est castrensis peculii. fr. 16 pr. § 1.

Οὔτε ἐνάγεσθαι οὔτε χρέος καταβάλλειν ἀπὸ στρατιωτικῆς αἰτίας ὁ πηρ ἀναγκάζεται: —
fr. 18. § 5.

Neque defendere neque solvere ex causa castrensis peculii pater cogitur. fr. 18. § 5.

ιϛ'. *Ἡ τοῦ συγγενοῦς οὐσία τοῦ γράψαντος τὸν στρατιώτην κληρονόμον οὐκ ἐστι στρατιωτικὸν*
fol. 75v. *πεκούλιον, εἰ μὴ καὶ συνεστράτευσεν αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ στρατευθῆναι τὴν διαθήκην ἔγραψεν* (fr. 19 pr.) *ἡ δὲ διὰ τοῦ ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου δούλου ὅθεν δήποτε κτηθεῖσα κληρονομία στρατιωτικὸν πεκούλιόν ἐστιν:* —
fr. 19. § 1.

Adgnati hereditas, qui militem heredem scripserit, non est peculii catrensis, nisi cum eo in commilitio fuerit et post militiam testamentum scripserit. (fr. 19 pr.) quae vero per servum, qui in peculio est castrensi, undecumque quaesita est hereditas castrensis peculii est. fr. 19. § 1.

Τὸν τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου δοῦλον ἐλευθερίᾳ τιμήσας ὁ πηρ — — — — ἀκληρονόμητος ἡ κληρονομία αὐτοῦ, ἔρρωται ἐκ τοῦ συνθέμενος ἡ ἐλευθερία ἐὰν δὲ ζῶντος τοῦ υἱοῦ ἐκδικῶν τὸν δοῦλον ὁ πηρ ἐλευθερώσῃ — — — — — — — — — — — — — — — — ἐὰν ἀδιάθετος ὁ υἱὸς τελευτήσῃ. εἰ δὲ καὶ ὁ πηρ καὶ ὁ υἱὸς τὸν αὐτὸν ἐν διαθήκαις ἐλευθερώ[σαντες] ἅμα τελευτήσωσιν, ἐκ τῆς ἑτέρας διαθήκης ἁρμόζει ἡ ἐλευθερία: —
fr. 19. § 3.

Pater qui adfecit castrensis peculii servum libertate — — — — — — — — — — — — — — — —

κβ'. Ἡ δὲ τῆς μρς κληρονομία στρατιωτικὸν πεκούλιον ἀλλὰ μόνα τὰ πράγματα τὰ ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ πεκουλίου ἀγοραζόμενα: — ib. § 3. 4.

Matris vero hereditas in peculio castrensi, sed solae res ex peculio castrensi emptae. ib. § 3. 4.[1]

κγ'. Ὁ ὑπεξούσιος οὐ δύναται κινεῖν ἢ πωλεῖν παρὰ γνώμην πρς, εἰ μὴ μόνον τὸ στρατιωτικὸν πεκούλιον: — c. 2.[1]

Filiusfamilias nequit vendere vel agere praeter voluntatem patris, nisi tantum de castrensi peculio. c. 2.

κς'. Ὁ στρατιώτης εἰ ὑπεξούσιος τελευτήσει, ὁ πηρ ὡς πεκούλιον κρατεῖ τὰ πράγματα τοῦ υἱοῦ καὶ οὐχὶ ὡς κληρονομίαν λαμβάνει — — διαφέρον ἐχώρει — — — ἐὰν μαίνηται ὁ πηρ, εἰ καὶ μηδένα δύναται κληρονομεῖν ὡς μαινόμενος, ὅμως ἐπειδὴ ἡ νόσος τὸ δικαιον τῆς ὑπεξουσιότητος οὐκ ἀναιρεῖται, κατέχει ὁ πηρ τὰ πράγματα τοῦ υἱοῦ: —[2] c. 5.

Miles si in potestate decesserit, pater tanquam peculium bona filii capit et non iure hereditatis — si furere coeperit pater, quamvis utpote furiosus nemini heres fieri possit, tamen quoniam morbus ius patriae potestatis non evertit, retinet pater res filii. c. 5.

B. κβ' τοῦ δ κο. τ. λε'.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'

π ἀποκαταστάσεως στρατείας.

TITULUS III

de restitutione militiae.

Cod.

β'. Ὁ ἐπὶ εἴκοσι ἔτη στρατευσάμενος ἀπήλλακται ῥυπαρῶν λειτουργιῶν: —[3] c. 2. C. XII, 35.

Qui viginti annos militavit a muneribus sordidis exoneratur. c. 2. C. XII, 35.

γ'. Οἱ ἐπὶ ἀτιμίᾳ ἀπολυθέντες τῆς στρατείας οὐδεμίαν τιμὴν δύνανται πράττειν· ἐν παντὶ δὲ τόπῳ διατρίβουσι χωρὶς τῶν ἰδικῶς ἀπηγορευμένων αὐτοῖς: — c. 3.

Qui ignominiose militia missi sunt nullum honorem genere possunt; omni vero loco habitant, praeterquam in his quae eis specialiter sunt interdicta. c. 3.

δ'. Ἐάν τις ἀπόφυγος γένηται ἐν τῇ τῶν φοσσάτων ἀπολείψει, ἡ ο[ὐσ]ία[4]

Si quis aufugerit in militiae desertione, substantia

[1] simil. Syn. [2] Deest haec posterior constitutionis pars in latinis. Cuiacius in Comm. in h. l. (*Opp.* ed. Fabr. II 2, 854) eadem, tanquam suo marte profert, sed nullus dubito, quin in graecis legerit. ait enim: „Et ideo licet furiosus sit pater, id iure pristino retinebit, quod tamen iure hereditario nancisci non posset."
[3] simil. Syn. [4] explicit fol. Excidit folium unum.

[1] Exciderunt complura. Sic fere supple: in p. castrensi [non est, sicuti ne res quidem immobiles filiofamilias militi donatae], sed solae etc.

vol. 251r. *ἀποθάνῃ κληρονόμοις, ἕκαστος αὐτῶν εἰς ὁλόκληρον καὶ ἐνάγει καὶ ἐνάγεται*: — fr. 17. D. 8, 1.

Τῷ πωλοῦντι ἀγρὸν ἐφεῖται δουλείαν αὐτῷ ἐπιθεῖναι κἂν μὴ χρησιμεύσῃ αὐτῷ, ὡς τὸ ἔλκειν ὕδωρ· δυνάμεθα γὰρ ἔχειν τινὰ καὶ μὴ ὄντα ἡμῖν χρειώδη: —[1] fr. 19.

ΤΙΤΛΟϹ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ δουλειῶν πολιτικῶν κτημάτων.

α'. *Τόπου ἢ ὁδοῦ δημοσίας παρεντιθεμένης, οὐκ ἐμποδίζεται ἡ δουλεία τοῦ μονοπατίου ἢ τῆς παρόδου ἢ τοῦ ὑψοῦν· ἡ τοῦ ἐμβάλλειν δοκὸν ἢ ἐξώστην ποιεῖν ἢ ἐπιπέμπειν ὕδωρ ἢ σταλαγμὸν ἐμποδίζεται· δεῖ γὰρ ἐλεύθερον εἶναι τὸν ὑπερκείμενον ἀέρα τῷ δημοσίῳ[2] τόπῳ. Ὁ δεσποτείαν, οὐ μὴν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων περὶ τῶν δουλειῶν ἐνάγεται*: — fr. 1 pr. D. 8, 2.

Αἱ πολιτικαὶ δουλεῖαί εἰσι τὸ ὑψῶσαι ἢ μὴ ὑψῶσαι, ἐπιπέμψαι σταλαγμὸν κεράμων τῷ γείτονι ἢ μὴ ἐπιπέμψαι καὶ τὸ ἐμβάλλειν ξύλα τῷ τοίχῳ τοῦ γείτονος καὶ τὸ ποιῆσαι σωλάριον ἢ βαστέρνιν[3] καὶ τὰ ὅμοια καὶ τὸ μὴ ἐμποδίσαι τῇ ἀπόψει: —[4] fr. 2. 3.

γ'. *Ὅταν παραχωρῶ σοι δουλείαν φωτὸς, ἄδειάν σοι δίδωμι τὰ φωτά μου εἰσδέχεσθαι*: — fr. 4.

ε'. *Αὗται αἱ δουλεῖαι, ὡς ἀγροικικαὶ, δήλῳ χρόνῳ φθείρονται· διαφέρει δὲ ὅτι αἱ πολιτικαὶ τῇ ἀχρησίᾳ ἄλλως οὐκ ἀπόλλυνται, εἰ μὴ καὶ ὁ δουλεύων κτήσηται ἐλευθερίαν*: — fr. 6.

Οἷον ἐὰν χρεωστῇς μοι δουλείαν μὴ ὑψοῦν καὶ ἐμποδίζειν τῷ φωτί μου κἀγὼ φράξω ἢ καταλύσω τὰς θυρίδας μου, οὐκ ἀπόλλω τὸ δίκαιόν μου, εἰ μὴ καὶ σὺ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔσχες ὑψωθέντα τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐὰν ἔχω δίκαιον [τοῦ] ἐμβάλλειν τὴν δοκὸν εἰς τὸν σὸν τοῖχον, ἐὰν ἐκβάλλω τὴν δοκὸν, οὐκ ἀπόλλω τὸ δίκαιον, εἰ μὴ φράξῃς τὴν ὀπὴν καὶ σχῇς αὐτὴν οὕτως ἐπὶ τὸν ὡρισμένον χρόνον: —[5] fr. 6.

ι'. *Ὁ ποιῶν τι πρὸς βλάβην τοῦ γείτονος τὸ εἶδος καὶ τὴν κατάστασιν τὴν ἀρχαίαν φυλάττειν ὀφείλει·*[6] *ἐὰν μὴ συνέδοξεν ἕως ὅπου δεῖται ὑψῶσαι, διαγνώμων δίδοται*: — fr. 11 pr. § 1.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] ita cod.
[4] simil. Syn. [5] habet Syn. [6] hucusque Syn.

decesserit heredibus relictis, quisque eorum in solidum et agit et convenitur. fr. 17. D. 8, 1.

Illi qui agrum vendit permittitur servitutem ei imponere, quamvis non sit utilis sibi, veluti aquam ducendi. nam habere quaedam possumus quae nobis utilia non sint. fr. 19.

TITULUS II, LIBRI LVIII

de servitutibus praediorum urbanorum.

Loco seu via publica intercedente, non impeditur servitus itineris aut actus aut altius tollendi: servitus autem tignum immittendi vel protectum faciendi vel aquam ducendi vel stillicidii impeditur. debet enim liber esse aer supra publicum locum. Qui dominium, non qui usumfructum habet de servitutibus convenitur. fr. 1. D. 8, 2.

Urbanorum praediorum servitutes sunt: altius tollendi seu non tollendi, stillicidium avertendi in tectum vicini seu non avertendi, tignum immittendi parieti vicini aut solarium basterniumque faciendi et alia id genus: et prospectui non officiendi. fr. 2. 3.

Cum concessero tibi servitutem luminum, facultatem tibi do lumina mea excipiendi. fr. 4.

Hae servitutes, sicuti praediorum rusticorum, certo tempore pereunt: differentia autem in eo consistit, quod urbanorum praediorum servitutes non aliter non utendo pereunt, quam cum etiam praedium serviens libertatem adipiscatur. fr. 6.

Veluti si debeas mihi servitutem non tollendi et luminibus meis non officiendi egoque fenestras meas praefixas obstructasve habuero, non amitto ius meum, nisi per idem tempus altius sublatas habueris aedes tuas. et si habuero ius tignum immittendi in murum tuum, si extulero tignum, non amitto servitutem, nisi foramen obturaveris et ita id habueris per statutum tempus. fr. 6.

Qui contra commodum vicini aliquid facit formam et statum antiquum servare debet: si vero non convenerit quousque oporteat altius tollere, arbiter datur. fr. 11 pr. § 1.

ια'. Ὁ δουλείαν ἐπιθεὶς τοῦ μὴ ὑψῶσαι δύναται δένδρα ἔχειν ὑπὲρ τὸ ὕψος· εἰ μέντοι ἀπόψεως συνέστη δουλεία καὶ ἐμποδίζουσιν,[1] οὐ δύναται: —[2] fr. 12.

Qui servitutem altius non tollendi patitur potest arborem habere supra altitudinem; si vero prospectus servitus sit constituta [arbores]que impediant, non potest [quis eas habere]. fr. 12.

ιβ'. Ἡ τῆς ἀπόψεως δουλεία πλατυτέρα ἐστὶ τῆς τῶν φωτῶν· καὶ ὁ παρὰ τὴν δουλείαν βλάπτων τὰ φωτὰ περὶ καινοτομίας παραγγέλλεται: — fr. 15.

Prospectus servitus latior est servitute luminum: et ei qui contra servitutem luminibus officit potest novum opus nuntiari. fr. 15.

ιγ'. Τὸ μὲν γὰρ φῶς ἐστι τὸν οὐρανὸν θεωρεῖν·
fol. 251ᵛ. ἡ δὲ ἄποψις καὶ ἐν τοῖς κατωτέροις τόποις εἶναι δύναται· τὸ δὲ φῶς ἐξ ὑποκειμένου τόπου οὐ δύναται εἶναι: — fr. 16.

Lumen enim est „coelum inspicere“: prospectus vero et ex inferioribus locis esse potest: lumen vero ex subiecto loco esse non potest. fr. 16.

ιδ'. Ἐὰν δένδρον φυτευθὲν ἐμποδίζῃ τῷ φωτὶ, παρὰ τὴν δουλείαν γίνεται, εἰ δὲ τῷ φωτὶ μὲν οὐκ ἐμποδίζει, ἀφαιρεῖται δὲ τὸν ἥλιον, οὐχ ὑποπίπτει, εἰ μὴ τόπος ὑπόκειται ἡλίου δεόμενος, τυχὸν ἡλιακόν: — fr. 17 pr.

Si arbor plantatus officiat lumini, contra servitutem id fit; si vero lumini non officit, sed aufert solem, non incidit, nisi locus subsit sole indigens, forte solarium. fr. 17 pr.

Σκάλαν ἐπιθεῖναι τῷ κοινῷ τοίχῳ δύναμαι· ἀποκινεῖσθαι γὰρ δύναται: —[3] fr. 19. § 3.

Scalam apponere communi parieti possum: removeri enim potest. fr. 19. § 3.

ιε'. Αἱ τῶν οἴκων δουλεῖαι διὰ τῆς νομῆς κατέχονται καὶ ἡ συνήθεια τῷ χρωμένῳ φυλάττεται: —[4] fr. 20 pr.

Aedium servitutes possessione retinentur et consuetudo pro eo qui utitur servatur. fr. 20 pr.

ιϛ'. Ὁ λέγων· „ὡς εἰσι τὰ νῦν φῶτα ἔστωσαν“ περὶ τῶν μελλόντων οὐδὲν λέγει· ὁ δὲ γενικῶς λέγων μὴ βλαβῆναι τὰ φῶτα καὶ περὶ τῶν μελλόντων δοκεῖ λέγειν: — fr. 23 pr.

Qui dixerit „ut sunt lumina ita sunto“ de futuris nihil dicit: qui vero generaliter dixerit „ne officiatur luminibus“ et de futuris dicere videtur. fr. 23 pr.

Τῷ μέλλοντι κτίζεσθαι καὶ ἐπιτίθεται καὶ προσπορίζεται δουλεία: fr. 23. § 1.

Aedificio futuro servitus imponi et adquiri potest. fr. 23. § 1.

ιζ'. Ὁ ἔχων τὰ ἀνώγεα τοῖς ἰδίοις ἐπικτίζει ὅσον θέλει μὴ βαρῶν μέντοι τὰ κατώγεα ὑπὲρ δύναμιν: —[5] fr. 24.

Qui aedificium superius habet ei superaedificat quantum vult, dummodo non oneret inferiora ultra quam ferre possint. fr. 24.

ιη'. Τριῶν οὐσῶν οἰκιῶν, ἡ μέση τῇ ἀνωτέρᾳ ἐδούλευε· δύναται ὁ δεσπότης τῆς κατωτέρας τὸν κοινὸν αὐτῆς καὶ τῆς μέσης τοῖχον ὑψοῦν: —[6] fr. 25. § 1.

Cum tres essent domus, media superiori serviebat: potest dominus inferioris communem eius mediaeque parietem altiorem tollere. fr. 25. § 1.

ιθ'. Οὐδεὶς τῶν κοι[νω]νῶν ἐν τῷ ἐπικοίνῳ πράγματι δικαίῳ δουλείας δύναταί τι ποιεῖν ἢ κωλύειν τὸν ἄλλον· οὐδενὶ γὰρ δουλεύει[7] τὸ ἴδιον· διὰ δὲ τῆς διαιρετικῆς τῶν ἐπικοίνων ἀγωγῆς κωλύει γενέσθαι καὶ τὸ γενόμενον παρασκευάζει καταλυθῆναι, ἐὰν συμφέρῃ τῇ κοινωνίᾳ: — fr. 26.

Nemo ex sociis in re communi iure servitutis potest aliquid facere vel alterum prohibere, nemini enim servit res propria; sed per actionem communi dividundo prohibet fieri et factum tollendum parat, si prosit societati. fr. 26.

κ'. Εἴτε δὲ ἐκ τοῦ κοινοῦ οἴκου βλαβῇ ὁ τοῦ ἑνὸς οἶκος, εἴτε ἐκ τοῦ ἰδιάζοντος ὁ κοινὸς ἀμφοτέρων, χώρα τῇ κινήσει. Κἂν παραχωρήσῃ μοι ὁ γείτων κτίσαι, καλῶς ὁ κοινωνός μου κωλύσει με· κοινωνὸς γὰρ παρὰ γνώμην τοῦ κοινωνοῦ ἐν τῷ κοινῷ οὐ κτίζει: — fr. 27 pr. § 1.

Sive ex communi domo damnum sentiat alterius domus, sive ex propria alterutrius ea quae utriusque communis est, locus fit actioni. Et si concedat mihi vicinus aedificare, recte socius meus prohibebit me: nam socius contra socii voluntatem in communi non [potest] aedificare. fr. 27 pr. § 1.

κα'. Ἐὰν ὁ ἔχων δύο οἴκους τοῖς αὐτοῖς ξύλοις ἐστεγασμένους δύο τισὶ χωρὶς αἱρέσεως ἢ τῷ ἑνὶ

Si binas aedes habens quis iisdem tignis tectas et duobus singulas sine condicione vel alteri sub

[1] supple τὰ δένδρα. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] habet Syn. [5] habet Syn. [6] habet Syn. [7] —ειν cod.

ὑπὸ αἵρεσιν ληγατεύσῃ, ἑκάστῳ κατὰ τὸ ἴδιον μέρος ἁρμόζει τὸ ξύλον καὶ οὐδεὶς κωλύει τὸν ἄλλον οὕτως ἔχειν: — fr. 36.

λζ'. Ἐὰν ὁ οἶκός μου ἐκ τοῦ σοῦ [οὐ] θεωρῆται διὰ τὸ διάστημα ἢ διὰ μεσολαβοῦν ὄρος, οὐκ ἐπιτίθεται δουλεία· δουλεία γὰρ οὐκ ἐπιτίθεται τοῖς μὴ οὖσιν ἐν προσόψει ἀλλήλων καὶ δυναμένοις
fol. 84'. ἀλλήλους βλάπτειν: — fr. 38. 39.

μ'. Καλῶς ἐν τῷ ἐμῷ οἴκῳ ἀνοίγω πυλῶνα, εἰ μὴ ἐμποδίζω ταῖς δουλείαις τοῦ γείτονος.[1] fr. 41. § 1. D. 8, 2.

condicione legaverit, utrique propria pars competit tigni et neuter alterum prohibere potest, quominus sic habeat. fr. 36.

Si domus mea ex domu tua non videatur sive propter distantiam, sive eo quod medius sit mons, non imponitur servitus: servitus enim non imponitur praediis, quae non sunt invicem in conspectu quaeque invicem nocere non possunt. fr. 38. 39.

Recte in pariete meo ianuam aperio, nisi officiam servitutibus vicini. fr. 41. § 1. D. 8, 2.

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ δουλειῶν κτημάτων ἀγροικικῶν.

α'. Ἀγροικικαὶ δουλεῖαί εἰσι μονοπάτιον πάροδος ὁδὸς πλατεῖα ὑδραγώγιον: —[2] fr. 1 pr. D. 8, 3.

Μονοπάτιόν ἐστι τὸ παριέναι καὶ διακινεῖν ἄνον χωρὶς ὑποζυγίου· πάροδός ἐστι τὸ ἐλαύνειν θρέμμα ἢ ὑποζύγιον· ὁ ἔχων δὲ τὴν πάροδον ἔχει καὶ τὸ μονοπάτιον· πλατεῖα ὁδός ἐστι τὸ παριέναι καὶ διακινεῖν καὶ ἐλαύνειν· περιέχει γὰρ ἡ πλατεῖα ὁδὸς τὸ μονοπάτιον καὶ τὴν πάροδον[3]. ὑδραγώγιόν ἐστι τὸ ἕλκειν διὰ ἀλλοτρίου ἀγροῦ καὶ τὸ ἀντλῆσαι καὶ τὸ ποτίζειν τὴν ἀγέλην καὶ τὸ βόσκειν καὶ τὸ ἕψειν ἄσβεστον καὶ τὸ ψάμμον ὀρύττειν: — fr. 1. § 1.

Praediorum rusticorum servitutes sunt iter actus via aquaeductus, fr. 1 pr. D. 8, 3

Iter est ire ambulare hominem sine iumento. actus est agere pecora vel iumentum: qui ergo habet actum habet etiam iter. via est ire et ambulare et agere: continet enim via facultatem eundi et agendi et ambulandi. aquaeductus est aquam ducere per fundum alienum et haurire et pecus ad aquam appellere et pascere et coquere calcem et arenam fodere. fr. 1. § 1.

γ'. Δουλεία ἐστὶ καὶ τὸ τοὺς βόας τοὺς τὸν ἀγρὸν [ἀ]ρ[οτ]ριῶντας βόσκεσθαι ἐν τοῖς τοῦ γείτονος καὶ τὸ συνάγεσθαι καὶ ἀποτίθεσθαι τοὺς καρποὺς εἰς τὸν ἀγρογείτονα καὶ τὸ λαμβάνειν εἰς τὰς ἀμπέλους ὑπορθώματα καὶ τὸ τὸν τεμνόμενον λίθον ἐκ τοῦ ἀγροῦ μου κυλιεῖν εἰς τὸν ὑποκείμενον καὶ ἔχειν αὐτὸν ἐκεῖ καὶ ἐκφέρειν: — fr. 3.

Servitus est et boves fundum arantes pascere in fundo vicini et colligere et reponere fructus in praedio vicini et accipere ad vineas pedamenta et lapidem caesum ex fundo meo in inferiorem provolvere ibique habere indeque exportare. fr. 3.

ζ'. Ὁ λεκτικίῳ ἢ σελλίῳ βασταζόμενος παριέναι καὶ οὐκ ἐλαύνειν λέγεται· ὁ δὲ μόνον τὸ μονοπάτιον ἔχων ὑποζύγιον ἐλαύνειν οὐ δύναται· ὁ ἔχων τὴν πάροδον καὶ [ἅμαξαν] ἕλκειν δύναται καὶ ὑποζύγιον ἐλαύνειν· οὐδεὶς δὲ αὐτῶν λίθον ἢ ξύλον ἕλκειν οὔτε τὸ δόρυ βαστάζειν ὀρθὸν, βλάπτει γὰρ τοὺς καρποὺς: — fr. 7 pr.

Qui lectica vel sella fertur ire non agere dicitur: qui iter tantum habet iumentum agere non potest: qui actum habet et plostrum ducere potest et iumentum agere: nemo enim eorum lapidem seu tignum trahere, hastamve ferre rectam [potest]: fructus enim laedit. fr. 7 pr.

Ὁδὸς πλατεῖά ἐστιν τὸ παριέναι καὶ ἐλαύνειν καὶ τὸ ἕλκειν καὶ τὸ δόρυ βαστάζειν ὀρθὸν, εἰ μὴ οἱ καρποὶ βλάπτωνται: — fr. 7 pr.

Via est [ius] eundi et agendi et ducendi et hastam ferendi rectam, si modo fructus non laedantur. fr. 7 pr.

Ταῖς ἀγροικικαῖς δουλείαις ἐμποδίζει ὁ ἀγρὸς μεσολαμβάνων καὶ μὴ δουλεύων: — fr. 7. § 1.

Rusticorum praediorum servitutibus obstat praedium in medio iacens et non serviens. fr. 7. § 1.

η'. Κατὰ νόμον ἡ πλατεῖα ὁδὸς εἰς μὲν ὀρθὸν ὀκτὼ ποδῶν ἐστιν· εἰς δὲ κάμψιν δεκαέξ: —[4] fr. 8.

Secundum legem via in porrectum octo pedum est; in anfractum vero decem. fr. 8.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] hucusque similiter Syn. [4] habet Syn.

ιβ'. *Μονοπάτιόν ἐστι, δι' οὗ τις δύναται παρελθεῖν ποδὶ καὶ ἔφιππος· ἡ δὲ πάροδος, δι' οὗ καὶ ἅμαξαν ἄγειν καὶ ὑποζύγια παραφέρειν*: — fr. 12.

Εἰ μὲν λεχθῇ τὸ μέτρον τοῦ μονοπατίου καὶ τῆς παρόδου, αὐτὸ φυλάττεται· εἰ δὲ μὴ λεχθῇ, δικαστὴς δίδοται· ἐπὶ δὲ τῆς πλατείας ὁδοῦ ἐὰν μὴ λεχθῇ, τὸ νόμιμον, ὅπερ ἔγνως δίγεστον ὄγδοον, κεχρεώστηται μέτρον: — fr. 13. § 2.

ις'. *Οὐ δεῖ ἐν ἀλλοτρίῳ χωρίῳ ἰξεύειν ἄκοντος τοῦ δεσπότου*: — fr. 16.

λδ'. *Οὕτως εἶπον· „δίδωμί σοι δάκτυλον ὕδατος εἰς τὸν οἶκόν σου ὅπου δ' ἂν βούλει"· προσωπικόν ἐστι καὶ οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους σου*: — fr. 37. D. 8, 3.

Iter est per quod quis pedes vel eques transire potest: actus, per quem et currum ducere et iumenta agere. fr. 12.

Si dicta sit mensura itineris et actus, ea servatur; sin minus, arbiter datur: in via autem, nisi [alia] dicta sit, legitima mensura servatur, quam in digesto octavo novisti. fr. 13. § 2.

Non oportet in alio praedio venari invito domino. fr. 16.

Ita dixi: „do tibi digitum aquae propter domum tuam et ubi volueris": personale [ius] est et non transit ad heredes tuos. fr. 37. D. 8, 3.

Β. η'. ϖ τ / Διγ[τ] / τ. δ'.

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ κοινῶν κτημάτων τοῦτο μὲν πολιτικῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἀγροικικῶν.

TITULUS IV, LIBRI LVIII

lib. VI Dig.

de communibus praediorum sive urbanorum sive rusticorum.

α'. *Πολιτικὰ κτήματα τὰ οἰκήματα λέγεται, κἂν ἐν ἀγρῷ ὦσιν*: —[1] fr. 1 pr. D. 8, 4.

Urbana praedia dicuntur aedificia etsi in agro sint. fr. 1 pr. D. 8, 4.

Οὐδεὶς δουλείαν ἔχειν ἢ χρεωστεῖν δύναται, εἰ μὴ ὁ ἔχων ἀκίνητον: — fr. 1. § 1.

Nemo servitutem habere vel debere potest nisi habeat praedium. fr. 1. § 1.

β'. *Δουλεία ἐστὶν ἀπὸ καστέλλου ἀντλεῖν ἢ ἀπὸ ποταμοῦ διὰ τρόχου*: — fr. 2.

Servitus est a castello haurire vel a flumine per rotam. fr. 2.

δ'. *Τὰ μνημεῖα δουλείαν οὐκ ἐπιδέχεται· οὔτε καλῶς συμφωνεῖ τις μέχρι τόσου μνημεῖον ὑψωθῆναι ἢ τόσους ἐν αὐτῷ ταφῆναι*: — fr. 4.

Sepulcra servitutem non recipiunt neque recte paciscitur quis [licere] hucusque sepulcrum altius tollere vel tot ibi sepeliri. fr. 4.

ζ'. *Ὁ λέγων ὀφείλειν δουλεύειν τὸν οἶκον ὃν διαπιπράσκει τῷ παρ' αὐτῷ διακεισαμένῳ, τὸ εἶδος ὀφείλει λέγειν τῆς δουλείας ἐπεὶ διὰ τὸ ἄδηλον ἢ οὐδὲν ἔρρωται ἢ πᾶσα ἐπιτίθεσθαι δύναται*: — fr. 7 pr.

Qui dicit servire domum, quam vendit, ei quae apud se remanet speciem dicere debet servitutis, quoniam propter incertitudinem aut nihil valet aut omnis [servitus] potest imponi. fr. 7 pr.

Καὶ ὑψοῦν δὲ καὶ στενοῦν τὸν ὀχετὸν τοῦ ὕδατος δύναμαι, εἰ μὴ τὸ ἐναντίον ἔδοξεν ἐν τῇ πράσει: — fr. 11 pr.

Et elevare et constringere ductum aquae possum, nisi contrarium in venditione convenit. fr. 11 pr.

Τῷ ἔχοντι ῥεῖθρον σιωπηρῶς παραχωρεῖται τὸ ἀνανεοῦν αὐτὸ καὶ ἐπιβαίνειν ἑκατέρωθεν μετὰ τῶν τεχνιτῶν καὶ πρὸς τὸ ἔργον ὕλην ἀποτίθεσθαι[2] *ὑπὸ ἰδίας αἰτίας*. fr. 11. § 1.

Ei qui habet rivum tacite conceditur reficere eum et transire per alterutram ripam cum artificibus et ad opus materiam deponere. fr. 11. § 1.

ιβ'. *Ὁ δουλεύων καὶ ὁ δουλευόμενος ἀγρὸς πωλεῖται*: — fr. 12.

Cum sua causa fundus qui habet vel patitur servitutem venditur. fr. 12.

ιγ'. *Ὁδὸς δύναται συστῆναι ἐπὶ τῷ ἐν ἡμέρᾳ μόνῃ βαδίζειν· ὅπερ σχεδὸν καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν τοῖς οἴκοις*: — fr. 14.

Iter potest consistere, ut interdiu solum iter fiat: quod fere et necessarium est in aedibus. fr. 14.

ιε'. *Ἐν διαθήκῃ δύναμαι βαρεῖν τὸν κληρονόμον μου δουλείαν ἐπιθεῖναι τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ*: — fr. 16.

In testamento possum onerare heredem meum ut servitutem imponat fundo. fr. 16.

---

[1] habet Syn. [2] hucusq. Syn. verba quae secuntur ad initium c. XII pertinent.

B. η'. ϖ'/ ιγ'/ ι. ε'.

ΤΙΤΛΟΣ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'.

Ἐὰν δουλεῖα ἐκδικῆται ἢ παρ' ἄλλου ἡ ἁρμόζουσα κωλύηται.

α'. *Αἱ δουλεῖαι τῶν ἀκινήτων τοῖς δεσπόταις ἁρμόζουσι, τῶν δὲ τάφων οὐ δεσπόζομεν, καὶ ἔχομεν πρὸς αὐτοὺς πάροδον*: — fr. 1. D. 8, 5.

Εἰ καὶ δουλεύει σοι ὁ οἰκός μου, ὅμως καθ' ἑτέρου γείτονος ὑψοῦν με κωλύοντος ἔχω τὴν ἀντιθετικὴν τῆς ἀρνήσεως ἀγωγήν· ὅσον γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐλεύθερός ἐστιν ὁ οἰκός μου: — fr. 4. § 7.

β'. *Ὁ διὰ τοῦ ὡρισμένου χρόνου νεμηθεὶς ὕδατος δουλείαν μὴ βιασάμενος μὴ λαθὼν μὴ παρακαλέσας καὶ τοῦτο δεικνὺς ἔχει ἀγωγὴν, μὴ ἀναγκαζόμενος δεῖξαι πόθεν ἔσχε καὶ οὐ μόνον κατὰ τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ κινεῖν δύναται, ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς κωλύοντος αὐτὸν χρήσθαι πρὸς μίμησιν τῶν ἄλλων δουλειῶν*: — fr. 10 pr. § 1.

ι'. *Κωλύειν μὲν ὁ κοινωνὸς δύναται τὸν κοινωνὸν παρὰ γνώμην αὐτοῦ ποιεῖν, ἐκδικεῖν δὲ δίκαιον ἑαυτῷ τοῦ ποιεῖν τι παρὰ γνώμην τοῦ κοινωνοῦ οὐ δύναται*: — fr. 11.

fol. 95r. ια'. *Ἐὰν ἀποδειχθῇ μὴ ἔχειν σε δίκαιον* [*τοῦ*] *ἐμβάλλειν ξύλα, ὀφείλεις καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἀσφαλίζεσθαι ὡς οὐκ ἐμβαλεῖς*: — fr. 12.

ΤΙΤΛΟΣ ς', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

ποίῳ τρόπῳ αἱ δουλεῖαι ἀπόλλυνται.

α'. *Συγχεῖται δὲ ἡ δουλεία τοῦ αὐτοῦ τῶν δύο ἀγρῶν δεσπόζοντος*; — fr. 1. D. 8, 6.

β'. *Ὁ ἔχων μονοπάτιον καὶ πάροδον ἐὰν μόνῳ τῷ μονοπατίῳ ἐπὶ τὸν ὡρισμένον χρήσηται χρόνον, οὐκ ἀπόλλυται πάροδον*: — fr. 2.

Τὸ μονοπάτιον τοῦ τάφου τῇ ἀχρησίᾳ οὐδέποτε φθείρεται: — fr. 4.

ζ'. *Ἡ δουλεία τοῦ ὕδατος ἐὰν οὕτω συστῇ, ὥστε ἐν μόνῳ τῷ θέρει κεχρῆσθαι αὐτῇ ἢ ἐνὶ μηνὶ ἢ ὑπὲρ ἐνιαυτὸν ἢ ὑπὲρ μῆνα, διπλασιάζεται ὁ χρόνος τῆς ἀχρησίας· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ μονοπατίου. εἰ δὲ ὑπὲρ ἡμέραν ἢ ὑπὲρ ὥραν ἢ μίαν ὥραν ἢ μόνην τὴν ἡμέραν ἢ μόνην τὴν νύκτα, τῷ νομίμῳ χρόνῳ φθείρεται· μία γάρ ἐστιν ἡ δουλεία*: —[1] fr. 7

θ'. *Ὁ μέρει τοῦ μονοπατίου χρώμενος ὅλον παρακρατεῖ* [fr. 8. § 1.] *δοκῶν παντὶ τῷ ἀγωγῷ κεχρῆσθαι, εἰ καὶ μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ ἢ ἑτέρῳ τόπῳ τὸ ὕδωρ ἔρρευσεν*: — fr. 9.

[1] cfr. Proch. 38, 54.

TITULUS V, LIBRI LVIII

lib. VIII. Dig. t. 5.

Si servitus vindicetur vel ab alio ea quae competit impediatur.

Servitutes praediorum dominis competunt: sepulcrorum vero dominium non habemus et habemus ad ea transitum. fr. 1. D. 8, 5.

Si serviat tibi domus mea, tamen contra alterum vicinum qui me prohibet quominus altius tollam habeo negatoriam actionem; nam quod ad eum libera est domus mea. fr. 4. § 7.

Si quis per statutum tempus possederit aquae servitutem non vi non clam non precario idque doceat, habet actionem nec cogitur docere unde habuerit et non solum contra dominum fundi agere potest sed contra omnes, qui impediant uti ad similitudinem ceterarum servitutum. fr. 10 pr. § 1.

Prohibere socius socium potest quominus se invito faciat, vindicare autem sibi ius esse aliquid facere invito socio, non potest. fr. 11.

Si probatum sit non esse tibi ius tigna immittendi, debes et de futura immissione cavere. fr. 12.

TITULUS VI, LIBRI LVIII

quali modo servitutes pereant.

Confunditur autem servitus cum idem duorum praediorum dominus fiat. fr. 1. D. 8, 6.

Qui habet iter et actum, si utatur itinere per constitutum tempus, non amittit actum. fr. 2.

Iter sepulcri non utendo nunquam amittitur. fr. 4.

Servitus aquae si ita consistat, ut aestate tantum ea utatur quis, aut uno mense aut alternis annis vel alternis mensibus, duplatur tempus non utendi: idem est et de itinere. si vero alternis diebus vel alternis horis vel una hora vel interdiu tantum vel tantum noctu, legitimo perit tempore: una enim est servitus. fr. 7.

Parte itineris qui utatur totum retinet, [fr. 8. § 1.] cum videatur toto ductu uti, quamvis tantum in principio eius vel alio loco aqua fluxit. fr. 9 pr.

Ὁ ἔχων ἡμερινὸν ὕδωρ ἐὰν ἐν μόνῃ τῇ νυκτὶ χρήσηται ἐπὶ τὸν ὡρισμένον τῇ φθορᾷ χρόνον ἀπόλλει τὸ ἡμερινόν· τὸ αὐτό ἐστι καὶ ἐπὶ τοῦ χρεωστουμένου ἐν δήλαις ὥραις καὶ ἐν ἄλλαις χρησαμένου: — fr. 9. § 1.

Qui habet aquam diurnam si noctu tantum ea utatur per tempus amissioni constitutum amittit diurnam. idem est et in aqua quae certis horis debetur et aliis ducta fuerit. fr. 9. § 1.

Ἐὰν ἡ δημοσία ὁδὸς ὑπὸ ποταμοῦ ἢ καταπτώσεως ἀπόληται, ὁ πλησιάζων γείτων παρίστησιν αὐτήν: —[1] fr. 14. § 1.

Si via publica per flumen vel ruinam perierit, proximus vicinus eam praestat. fr. 14. § 1.

Ὁ ἔχων δίκαιον ἐμβάλλειν τῷ τοίχῳ τοῦ γείτονος δοκὸν, ἐὰν ἐπὶ τὸν ὡρισμένον [χρόνον] μὴ δύνηται ἐμβαλεῖν διὰ τὸ μὴ κτίσαι τὸν γείτονα, τὴν δουλείαν οὐκ ἀπόλλυσιν· οὐ γὰρ κτᾶται ὁ γείτων ἐλευθερίαν μὴ διακόπτων τὴν δουλείαν: —[2] fr. 18. § 2.

Qui ius habet tigni in parietem vicini immittendi si per statutum tempus non potuerit immittere, quia non aedificaverit vicinus, servitutem non amittit; non enim adquirit vicinus libertatem cum non interpellaverit servitutem. fr. 18. § 2.

B. v 1 4 ko i. λδ'.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ'

περὶ δουλείας καὶ ὕδατος.

TITULUS VII

Lib. Cod.

de servitute et de aqua.

α'. Θυρίδας τις ἔσχεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ νῦν ὁ γείτων ἀννψῶν τὸν ἴδιον τοῖχον ἐπισκοτεῖ ταῖς θυρίσι καὶ ἀντιγράφει ἡ διάταξις πρὸς τὸν ἐσχηκότα τὰς θυρίδας οὕτως· εἰ καὶ τὰ μάλιστα δουλείαν παρεχώρησεν ὁ γείτων κωλύουσαν αὐτὰ ὑψῶσαι· ἀλλ' οὖν ἐν τῷ μέσῳ πολὺς διαδραμὼν χρόνος ταύτην συνέστησεν κατ' αὐτοῦ τὴν δουλείαν· μὴ συγχωρ .... σχῆμα τῶν οἰκημάτων — — — τ — — σθαι: — c. 1. C. 3, 34.

Fenestras habuit quidam per longum tempus et nunc vicinus altius tollens murum suum obscurat lumina. Et rescribit constitutio ad eum, qui ita fenestras habuerat: Quamvis servitutem concesserit vicinus impedientem ea altius tollere, tamen quoniam interim longum tempus decurrens eam constituit — — —

β'. Ἐν δημοσίᾳ ὁδῷ μνῆμα μὴ γενέσθω: —[1] fr. 2.

δ'. Εἰ ἐν δημοσίῳ τόπῳ κτίσοι τις, τῷ νομίμῳ παραγγέλματι ὑπόκειται: —[2] fr. 1. D. 43, 8.

Δημόσιος τόπος ἐστὶν ἔδαφος οἰκία ἀγρὸς ὁδὸς πάροδος δημοσία.[3] fr. 2. § 3.

Ἐπὶ δημοσίων τόπων οὐχ ἁρμόζει τὸ νόμιμον παράγγελμα τοῦτο, οὐδὲ ποιεῖ τι ἐν αὐτοῖς ἰδιώτης ἢ κωλύει· ἰδικοὶ γάρ εἰσι τοῦ βασιλέως καὶ οἱ ἐφεστῶτες αὐτοῖς περὶ τούτων δικάζουσιν· εἰς δὲ τόπον ἀφορισθέντα δημοσίᾳ χρήσει ἐάν τι γένηται βλάπτον καὶ ἰδιώτην ὁ πραίτωρ ἀκυροῖ: — fr. 2. § 4. 5.

Εἰ κωλύσω σε ἐν δημοσίῳ κάμπῳ παῖξαι ἢ ἐν δημοσίῳ λούσασθαι ἢ ἐν θεάτρῳ θεωρῆσαι, τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ ὑπόκειμαι: — fr. 2. § 9.

Εἰ εἰς ὁδὸν δημοσίαν κανάλην εἰσπέμψεις καὶ βλάψεις τὴν ὁδὸν, κατέχῃ. fr. 2. § 26.

Εἰ ἐν τῷ ἀγρῷ σου ἢ ὄρυγμα ποιήσῃς, ἵνα ἐκεῖ τὸ ὕδωρ συναχθὲν εἰς τὴν ἐγγὺς ὁδὸν ἐξέλθῃ ἢ εἰ κτίσῃς, ἵνα μὴ δέξῃ τὸ ὕδωρ ἀλλὰ λιμνάσῃ καὶ εἰς τὴν ὁδὸν μετοχετευθῇ, κατέχῃ. fr. 2. § 27. 28.

ι'. Ἔξεστιν ἑκάστῳ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας ἐγείρειν πρὸς κόσμον τῆς πόλεως: — fr. 2. D. 43, 9.

ια'. Οἱ ἀστύνομοι ἐπιμελείσθωσαν ὁμαλίζεσθαι τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ ῥεύματα μὴ βλάπτειν τὰς οἰκίας καὶ γεφύρας εἶναι, οὗ ἂν δέῃ, καὶ τοὺς τοίχους τῶν οἴκων καὶ τὰ ἄλλα τὰ εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν φέροντα ἀσφαλῆ εἶναι καὶ μηδὲ ἐκ τῶν οἴκων φέρεσθαί[4] τι βλάπτον τὰς ὁδοὺς ἐπεὶ τοῦτο δημόσιον [βάρος] ἐστὶ τὸ ἐξιθύνειν καὶ ἐπισκευάζειν τὰς ὁδούς· εἰ δὲ μὴ ποιήσωσι, ζημιοῦν
fol. 112r. αὐτούς· προνοείτωσαν δὲ καὶ τοῦ μὴ βλάπτεσθαι τὰς ὁδούς· ἐπείτοι γε δοῦλος μὲν ὑποπίπτων μαστιγοῦται, ἐλεύθερος δὲ προστιμᾶται: — fr. un. D. 43, 10.

Εἰ κατ' ἐπιτροπήν μου ἀγοράσεις ἀγρὸν, καὶ κωλυθήσῃ ἐγὼ κινῶ: — fr. 3. § 7. D. 43, 19.

In publica via ne fiat monumentum. fr. 2.

Si in publico loco quis aedificaverit, edictali interdicto subicitur. fr. 1. D. 43, 8.

Locus publicus est solum aedificium fundus via iter publicum. fr. 2. § 3.

De locis publicis non competit hoc edictale interdictum, neque facit aliquid in illis neque prohibet privatus; in proprietate enim sunt principis et qui eis praepositi sunt de illis iudicant: quod si in loco publico usui destinato fiat quid nocens et privato, praetor infirmat. fr. 2. § 4. 5.

Si prohibuero te in publico campo ludere aut in publico lavari aut in theatro spectare, iniuriarum actione tenebor. fr. 2. § 9.

Si in publicam viam cloacam immiseris viaeque nocueris, teneris. fr. 2. § 26.

Si in fundo tuo vel foveam feceris ut aqua ibi collecta in vicinam viam decurrat, vel aedificaveris, non ut recipias aquam, sed haec restagnet et in viam trasmittatur, teneris. fr. 2. § 27. 28.

Unicuique licet imagines atque statuas erigere ad ornamentum civitatis. fr. 2. D. 43, 9.

Curent aediles ut adaequentur viae et ne effluxiones aedibus noceant et ut sint pontes, ubi esse oportet, et ut aedium parietes et cetera quae supra viam publicam impendent secura sint, et ne quid ex aedibus proiciatur, quo damnum fiat viis; nam ad publicum onus pertinet explanatio et constructio viarum: nisi id fecerint, eos puniant: curent autem et ne damno afficiantur viae; quoniam servus cum incurrerit virgis caeditur, liber autem multatur. fr. un. D. 43, 10.

Si ex mandatu meo fundum emeris et prohibitus fueris, ego agam. fr. 37. § 7. D. 43, 19.

ΤΙΤΛΟΣ Θ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ ὅρων ἰθυντέων.

α'. Τὸ περὶ ὅρων ἰθυντέων προσωπικόν ἐστιν, εἰ καὶ πράγματος ἐκδίκησιν ἔχει καὶ χώραν ἔχει ἐπὶ τῶν ἀγρῶν: —[5] fr. 1. D. 10, 1 — fr. 2 pr.

η'. Ὁ τὸ πολὺ κεκτημένος ἀπομετρεῖ τοῖς[6] ἥττονας ἔχουσι τόπους: — fr. 7.

θ'. Ἐὰν ἐπίκλυσις ἀφανίσῃ ὅρους, διὰ τοῦ ἄρχοντος φανεροῦνται, διδομένου μετρητοῦ· τοῦ γὰρ

TITULUS IX, LIBRI LVIII

de finibus regundis.

Actio de finibus regundis personalis est, quamvis rei vindicationem habeat et in fundis locum habeat. fr. 1. 2 pr. D. 10, 1.

Qui multum possidet assignat iis qui minora loca habent. fr. 7.

Si inundatio deleverit fines, per magistratum declarantur, dato mensore; iudicis enim est dare

[1] ed. Witte ex cod. Vind. VI, 3. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] —σται cod. [5] cfr. Syn. [6] τοὺς cod.

δικαστοῦ ἐστι διδόναι μετρητὴν[1] ἐπὶ τῶν μηνυτῶν[2] φιλονεικουμένων· εἰ δὲ χρεῖα κελεύει, καὶ αὐτὸς ἐπιλεύσει τοὺς τόπους: — fr. 8 pr. § 1.

mensorem de terminis litigiosis: quod si necessitas urget, et ipse locos visitabit. fr. 8 pr. § 1.

ιγ'. Ἔξεστι τοῖς δεσπόταις τοὺς ὅρους ἀμείβειν τῶν οἰκείων ἀγρῶν καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐκποιεῖν: —[3] c. 1. C. 3, 39.

Licet dominis suorum praediorum fines mutare et ita ea vendere. c. 1. C. 3, 39.

Ἐὰν αἱμασίαν τις παρὰ χωρίῳ ἀλλοτρίῳ ὀρύγῃ, τὸν ὅρον μὴ παραβαινέτω· ἐὰν τοιχίον, ἀπολιμπανέτω πόδα· ἐὰν οἴκημα, δύο· ἐὰν τάφον ἢ βόθρον ὀρύγῃ, ὅσον τὸ βάθος ᾖ, τοσοῦτον ἀπολιπέτω· ἐὰν φρέαρ, ὀργυιάν: — fr. 13. D. 10, 1.

Si quis saepem iuxta alienum fundum fixerit, finem ne excedat: si maceriam, pedem unum relinquat; si domum, duos: si foveam aut scrobem foderit, quanta est altitudo, tantundem relinquat: si puteum, unum passum. fr. 13. D. 10, 1.

Ἐλαῖαν καὶ συκῆν ἐννέα πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου φυτευέτω· τὰ δὲ ἄλλα δένδρα πέντε πόδας: — ib.

Oleam et ficum novem pedes ab alieno plantet: ceteras arbores quinque pedes. ib.

ιδ'. Ἔξεστι τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀγροῦ ἐν τῷ πιπράσκειν αὐτὸν μειῶσαι τοὺς ὅρους αὐτοῦ καὶ οὕτως πωλῆσαι καὶ οὐ δύναται ὁ πράτης μεῖζον μέτρον ἐκδικεῖν τοῦ πραθέντος αὐτῷ ἐκ τοῦ δεικνῦναι τοὺς ὅρους τοὺς πρὸ τῆς πράσεως ὄντας ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅτι δύνανται καὶ γείτονες κατὰ συναίνεσιν τοὺς ὅρους ἐναλλάττειν καὶ οἱ κατὰ καιρὸν δεσπόσαντες τοῦ ἀγροῦ: — c. 2. 3. C. 3, 39.

Licet domino fundi, cum eum vendat, minuere fines eius et sic vendere et non potest venditor[1] maiorem mensuram vindicare ea quae sibi ostensa est in demonstrandis finibus, qui ante venditionem in fundo fuerunt, quia possunt etiam vicini ubi consentiant fines mutare et qui pro tempore fundi proprietatem habent. c. 2. 3. C. 3, 39.

ιε'. Ἐάν τις ζήτησιν περὶ ὅρων ἐπαγαγὼν βουληθῇ κατὰ βίαν ἀφελέσθαι τὸ ἀλλότριον μέρος, μὴ μόνον αὐτὸ ἀναδιδότω, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἕτερον γῆς μέτρον παρεχέτω: —[4] c. 4.

Si quis quaestionem inferens de finibus voluerit per vim adimere alterius partem, non solum eam restituat, sed etiam tantandem alteram mensuram terrae praebeat. c. 4.

ις'. Ἡ διάταξις βούλεται τῇ περὶ τῶν ὅρων ζητήσει μήτε τὴν τῆς τριετίας μήτε τὴν τῆς δεκαετίας ἢ εἰκοσαετίας παραγραφὴν ἀντικεῖσθαι, ἀλλὰ μόνον τὴν τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν: —[5] c. 6.

Constitutio vult quaestioni de finibus neque trium annorum neque decem neque viginti praescriptionem opponi, sed solum triginta annorum. c. 6.

ΤΙΤΛΟΣ Ι', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ ἔργου νέου παραγγελίας τουτέστι καινοτομίας καὶ περὶ τοῦ ἀζήμιον φυλάττεσθαι τὸν καινοτομούμενον παρὰ τοῦ καινοτομοῦντος.

TITULUS X, LIBRI LVIII

de operis novi nuntiatione, h. e. de caenotomia et ut indemnis servetur is cui novum opus nuntiatum est a nuntiante.

α'. Εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως τις κτίζει, κωλύειν
fol. 112ᵛ. αὐτὸν ἔξεστι καὶ λοιπὸν ὁ παραγγελθεὶς αἰτεῖ ἄφεσιν εἰς τὸ συγχωρηθῆναι τὴν ἄδικον κώλυσιν: —[6] fr. 1 pr. D. 39, 1.

Sive iure sive iniuria quis aedificet, prohibere eum licet et de cetero is cui nuntiatum est licentiam petit, ut ei remittatur iniusta prohibitio.

Ὁ παραγγέλλων γίνεται ἐνάγων καὶ, ἐὰν ὁ παραγγελθεὶς κτίσῃ χωρὶς προτροπῆς, διὰ νομίμου παραγγελίας κωλύει τὸ ἔργον: —[7] fr. 1. § 6. 7.

Qui nuntiat actor fit et, si is cui est nuntiatum aedificet sine remissione, interdicto opus prohibet. fr. 1. § 6. 7.

ιϛ'. Ἐὰν πρὶν ἢ κτίσῃ γείτων κινήσω κατ' αὐτοῦ τὴν ἀγωγὴν τὴν ἀντιθετικὴν τῆς ἀρνήσεως καὶ

Si antequam aedificet vicinus contra eum actionem negatoriam intendero, et ille nolit iudicium

[1] hucusq. Syn. [2] μὴ τῶν cod. [3] habet Syn. [4] cfr. Syn. [5] habet Syn. [6] cfr. Syn., ubi quoque desunt initio verba „μετὰ παραγγελίαν". [7] habet Syn.

[1] corr. emptor.

μὴ θέλῃ τὸ δικαστήριον ὑποδέξασθαι, ἀσφάλειαν ἀπαιτεῖται, ὅτι οὐ κτίζει ἕως ἂν δείξῃ δίκαιον ἔχειν τοῦ κτίσαι· εἰ δὲ τοὐναντίον ὁ θέλων κτίσαι κινήσει τὴν ὁμολόγησιν καὶ μὴ θέλω τὸ δικαστήριον ὑποδέξασθαι, ἀνάγκην ἔχω ἀσφαλίσασθαι, ὅτι οὐ παραγγέλλω αὐτῷ οὔτε κωλύω οἰκοδομῆσαι, ἕως ἂν δείξω μὴ ἔχειν αὐτὸν δίκαιον τοῦ κτίσαι· ὁ γὰρ μὴ ὑποδεχόμενος τὸ δικαστήριον ἐν τούτῳ τιμωρεῖται, ὅτι γίνεται ἐνάγων καὶ βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν: — fr. 15.

ιε'. *Ἐάν τις μετὰ τὸ παραγγελθῆναι ἐξοικοδομήσῃ μὴ αἰτήσας συγχώρησιν ἢ μὴ δεδωκὼς ἱκανά, τὸ μετὰ τὴν παραγγελίαν γεγονὸς ἔργον καταλύει ἐὰν ἔχῃ δίκαιον τοῦ κτίζειν*: —[1] fr. 20 pr. § 1.

ιϛ'. *Ἐὰν ὁ παραγγελθεὶς θελήσῃ δοῦναι τὴν ἱκανοδοσίαν, ὁ δὲ ἐνάγων ἐμποδίσῃ λαβεῖν, συγχωρεῖται ἡ οἰκοδομή*: — fr. 20. § 5.

ιδ'. *Ἐὰν δένδρον εἰς ἔδαφος φυτευθὲν τοὺς θεμελίους τοῦ οἴκου ἀδικῇ, ὁ ἄρχων τοῦτο φροντίσει κατὰ παράδειγμα τῶν νομίμων παραγγελμάτων, τουτέστιν, ἐὰν ἐπίκειται δένδρον ἀλλοτρίοις οἰκήμασιν ἢ ἀγρῷ, ὥστε τὸν γείτονα μὴ βλάπτεσθαι*: — c. 1. C. VIII, 1.

ιθ'. *Ἐπηρτημένη ζημία λέγεται ἡ μήπω συμβᾶσα ἀλλ' ἐλπιζομένη*: — fr. 2. D. 39, 2.

λ'. *Ζημία καὶ καταδίκη λέγεται ἀπὸ τοῦ μειοῦν τὴν οὐσίαν*: — fr. 3.

Ἐὰν ἀπολιμπάνηται ὁ ἐναγόμενος, τῷ οἴκῳ δεῖ παραγγέλλειν· ἀπέστη[2] *δὲ καὶ ὁ τῷ δικαστηρίῳ μὴ παρὼν, οὐχ ἕλκεται δὲ ἀπὸ τοῦ οἴκου, ἀλλ' ἡ παραγγελία κατὰ τοῦ οἴκου γίνεται, κἂν ἐν ἀλλοτρίῳ οἰκῇ*: — fr. 4. § 5.

λγ'. *Ἐὰν οἶκος πεσὼν ζημιώσῃ με, μὴ λαβὼν ἀσφάλειαν οὐκ ἔχω κατὰ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ ἀγωγὴν οὐδὲ τὰ χώματα αὐτὸν ἐπᾶραι ἀναγκάζω ἐὰν ἀπολέγῃ πᾶσι τοῖς πεσοῦσιν*: — fr. 6.

Οἱ ἔνοικοι οὐ δύνανται κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖν τὴν περὶ μελλούσης ζημίας ἀγωγήν· ἢ γὰρ ἐξ ἀρχῆς σαθρὰ ἐμισθώσαντο οἰκήματα καὶ ἑαυτοῖς μεμφέσθωσαν, ἢ μετὰ τὴν μίσθωσιν ἐσαθρώθησαν καὶ ἔχουσι τὴν περὶ μισθώσεως ἀγωγήν: — fr. 13. § 6.

Ὀφείλει ὁ ἄρχων ἀπὸ τῆς αἰτίας καὶ τῆς
fol. 121r. *ποιότητος τῆς ἐλπιζομένης ζημίας ὁρίζειν ἐν τῇ ἐπερωτήσει προθεσμίαν· οὔτε γὰρ δέον εἰς ἀπέραντον ἐπερωτηθέντα ἐνέχεσθαι*: — fr. 13. § 15. D. 39, 2.

μβ'. *Χρὴ τὸν ἄρχοντα καὶ τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου περισκοπεῖν*: — fr. 14.

suscipere, cautio ab eo petitur ne aedificet donec probaverit ius sibi esse aedificandi. Et si e contrario qui aedificaturus est experiatur confessoria egoque nolim iudicium suscipere, cogi potero cavere me ei non esse nuntiaturum [novum opus] neque prohibiturum, quominus aedificet, donec probavero „ius ei non esse aedificandi". nam qui iudicium non suscipit eo punitur, quod ipse actor fit et oneratur probationibus. fr. 15.

Si quis postquam ei nuntiatum est aedificaverit, remissione non petita neque satisdatione oblata, opus quod post nuntiationem factum est destruere debet, etsi ius ei fuerit aedificandi. fr. 20 pr. § 1.

Si is cui nuntiatum est satisdare voluerit, per actorem autem steterit quin acciperet, remitti debet aedificatio. fr. 20, § 5.

Si arbor in solo plantata aedium fundamentis noceat, praeses de ea re providebit ad exemplum edictalium interdictorum, h. e. „si arbor alienis aedibus seu fundo impendeat, ut vicinum non laedat". c. 1. C. 8, 1.

Infectum damnum dicitur quod adhuc factum non est sed [futurum] timetur. fr. 2. D. 39, 2.

Damnum et damnatio dicuntur a deminutione patrimonii. fr. 3.

Si absit possessor, domum denuntiari oportet; abest autem et qui iudicio non adest: non extrahitur autem de domo, sed domum est denuntiandum, quamvis in aliena habitet. fr. 4. § 5.

Si aedes cadentes mihi noceant, cum non acceperim cautionem, non habeo contra earum dominum actionem neque rudera ut ipse tollat cogere possum, si omnia quae ceciderint pro derelicto habeat. fr. 6.

Inquilini non possunt adversus dominum agere de damno infecto; aut enim ab initio vitiosas conduxerunt habitationes et sibi imputent; aut post conductionem in vitium inciderunt, et habent ex conducto actionem. fr. 13. § 6.

Debet magistratus ex causa et qualitate futuri damni statuere in cautione diem: neque enim oportet in infinitum promittentem teneri. fr. 13. § 15. D. 39, 2.

Oportet magistratum et distantiam viae et magnitudinem operis inspicere. fr. 14.

[1] habet Syn. [2] sic: l. ἄπεσι.

Ἐὰν [ἐν] τοῖς ἐμοῖς ὀρύξω λάκκον καὶ ἐκ τούτου αἱ φλέβες τοῦ σοῦ λάκκου τμηθῶσιν, οὐ βέβαιοῦται ἡ ἐπερώτησις· τῷ γὰρ ἐμῷ δικαίῳ ἐχρησάμην· εἰ δὲ βαθύτερον ὤρυξα τὸν λάκκον ὡς μὴ δυνηθῆναι στῆναι τοὺς σοὺς τοίχους, βεβαιοῦται: — fr. 24. § 12. D. 39, 2.

Si in meo fodero puteum et ideo venae putei tui praecisae fuerint, non committitur stipulatio; meo enim iure usus sum. si vero altius fodero puteum ut non potuerint parietes tui consistere, committitur. fr. 24. § 12.

ν'. Ζημία ἐστὶ καὶ τὸ μόνα τὰ φῶτα βλάψαι τοῦ γείτονος. fr. 25.

Damnum est et si luminibus vicini officiatur. fr. 25.

νη'. Ἐὰν ὁ κοινὸς τοῖχος ἐρρωμένος ἐστὶν, οὐ χρὴ καταλύειν αὐτόν. fr. 35.

Si communis paries est idoneus, non oportet eum demoliri. fr. 35.

νθ'. Ἐρρωμένος δέ ἐστιν ὅτε ἑκατέρων οἰκημάτων τὰ κατὰ νόμον ἐπικείμενα βάρη δύναται βαστάζειν. fr. 36.

Idoneus est cum utriusque aedificii iure imposita onera sustinere potest. fr. 36.

ξ'. Ἐὰν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἐπερωτηθέντος ἐπαρθεῖσα κεραμὶς ἐξ ἀνέμου βλάπτῃ τὸν γείτονα οἶκον, οὐ κατέχεται ὁ ἐπερωτηθεὶς, εἰ μὴ κατὰ σαθρότητα τοῦ οἴκου τοῦτο συνέβη: — fr. 43 pr.

Si ex aedibus eius, qui cavit, tegula vento sublata damnum dederit vicini aedibus, non tenetur reus promittendi, nisi propter aedium vitium id acciderit. fr. 43 pr.

B. η'. τ. ια'. ΤΙΤΛΟC ΙΒ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ ἔργων δημοσίων καὶ λογοθεσιῶν αὐτῶν καὶ περὶ προσόδων πόλεων.

TITULUS XII, LIBRI LVIII lib. 58 t. 12

de operibus publicis et rationibus eorum et redditibus civitatum.

γ'. Ὁ εἰς τόπον τῆς πόλεως κτίσας οἰκείοις ἀναλώμασιν, ἐν ᾧ μὴ βλάπτῃ τὴν πόλιν ἴδιον αὐτοῦ ἐχέτω τὸ κτισθὲν καὶ μᾶλλον εὐχαριστείσθω ὡς τὴν πόλιν κοσμῶν: — c. 3. C. VIII, 11.

Qui in loco civitatis suis sumptibus aedificaverit, dummodo non noceat civitati proprium habet id quod aedificavit et immo gratiae ei habendae sunt, utpote qui civitatem ornaverit. c. 3. C. 8, 11.

δ'. Τὰ πραιτώρια τῶν δικαστῶν καὶ οἱ δημόσιοι οἶκοι τοῦ δικαίου τοῦ δημοσίου εἰσίν. c. 4.

Praetoria magistratuum et publicae aedes iuris publici sunt. c. 4.

ς'. Κτίσας ἐν δημοσίῳ τόπῳ καὶ βλάπτων τὴν πόλιν καταβαλλέτω αὐτὸ μὴ ἔχων χρόνου παραγραφὴν, μηδὲ εἰ βασιλεὺς ἐπέτρεψεν αὐτῷ κτίσαι.[1] c. 6.

Qui aedificavit in loco publico et civitati damnum dedit, destruat aedificium, non habens temporis praescriptionem, ne si imperator quidem ei permiserit aedificare. c. 6.

η'. Ὁ δημοσίῳ ἔργῳ ἐπιστὰς ἤτοι χρήματα λαβὼν ἐπὶ τὸ κτίσαι κρατείσθω μετὰ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη, ἵνα ἐὰν διὰ τὴν σαθρότητα τοῦ ἔργου τίποτε συμβῇ (οὐ μὴν τυχηρῶς), ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τοῦτο γένηται.[2] c. 8.

Qui praeest publico operi vel pecuniam sumpsit ad aedificandum teneatur cum suis heredibus per quindecim annos, ut si propter vitium operis quid contigerit (non vero si fortuito) ex ipsius patrimonio id sarciatur. c. 8.

ιβ'. Πᾶς κτήτωρ συνεισφερέτω ἐπὶ τειχοποιΐᾳ κατὰ τὸ μέτρον ὧν ἔχει εὐπόρων ζεύγων καὶ μηδεὶς ἐξκουσατευέσθω. c. 12.

Quivis possessor conferat ad murorum constructionem secundum mensuram iugerum, quae habet et nemo excusetur. c. 12.

ιδ'. Τὰ παραπίσσια ἢ καὶ ἄλλα οἱαδήποτε συνημμένα τείχεσι ἢ οἴκοις καὶ αἴτια γινόμενα ἐμπρησμῶν ἢ κλοπῶν καταλυέσθω καὶ διὰ τὸ στενόν: — c. 14.

Parapissia vel quaelibet alia parietibus aedibusve coniuncta causam praebentia incendiis furtisve destruantur necnon propter angustiam. c. 14.

Ὁ χωρὶς βασιλικῆς ἐπιτροπῆς στενορύμια ἢ στοὰν περικλείσας ἀποδιδότω τοῦτο, τοῦ μετὰ
fol. 121ᵛ. ταῦτα τοιοῦτον τολμῶντος ποιῆσαι πεντήκοντα λίτρας προστιμωμένου.[3] c. 19.

Qui absque principis permissu angiportus porticumve incluserit restituat id: eo, qui posthac tale quid facere ausus fuerit, quinquaginta libris multando. c. 19.

κα'. Οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων νέον ἔργον δύναται ἄρχεσθαι πρὶν τὰ ἀρχθέντα ὑπὸ τοῦ προλαβόντος αὐτὸν πληρώσει ἤγουν τὰ πάλαια ἀνανεῶσει: — c. 22.

Nemo magistratuum novum opus incipere potest antequam ea quae a suo praedecessore inchoata sunt perfecerit vel vetera refecerit. c. 22.

[1] cf. Syn. [2] cf. Syn. [3] cf. Syn.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ'.

Μή τι ἐν τόπῳ ἱερῷ γένηται.

α'. *Λέγει ὁ πραίτωρ· ἐν ἱερῷ τόπῳ ἢ ποιεῖν ἢ εἰσπέμπειν τι κωλύω· τοῦτο περὶ ἱεροῦ τόπου οὐ περὶ βεβήλου ἁρμόζει, οὐ διὰ τὸ κοσμεῖσθαι αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ βλάπτεσθαι· ἡ δὲ φροντὶς τῶν ἱερῶν τόπων τοῖς φροντίζουσιν αὐτῶν ἀνήκει: —*[1] fr. 1. D. 43, 6.

β'. *Περὶ τείχη καὶ πόρτας καὶ ἁγίους τόπους μὴ γινέσθω τι ἐπὶ βλάβῃ, ἀλλὰ μηδὲ οἰκείσθωσαν δίχα βασιλικῆς κελεύσεως: —* fr. 3.

TITULUS XV.

Ne quid in loco sacro fiat.

Dicit praetor: „In loco sacro vel facere vel in [eum] immittere quid veto". hoc [edictum] de sacro loco, non de profano competit, neque ad eum ornandum [pertinet] sed eo, ne ei noceatur: cura autem sacrorum locorum eorum curatoribus spectat. fr. 1. D. 43, 6.

In muris et portis et sacris locis nihil fiat quo damno adficiantur; neve [ibi] habitetur sine venia principis. fr. 2.

ΤΙΤΛΟΣ Ις', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ τοῦ μή τι ἐν ποταμῷ δημοσίῳ ἢ ἐν τῇ αὐτοῦ ὄχθῃ γένηται, ἵνα χεῖρον πλευσθῇ ἢ ῥεύσῃ παρὸ τῷ πρώτῳ θέρει ἔρρεεν. καὶ περὶ ὄχθης ἀσφαλείας.

Λέγει ὁ πραίτωρ· μηδὲν ἐν τῷ ποταμῷ ἢ τῇ ὄχθῃ αὐτοῦ ποιήσῃς ἢ ἐμβάλῃς, δι' οὗ ὁ πόρος τοῦ ποταμοῦ ἢ τοῦ πλοῦ καταβλάπτεται. fr. 1 pr. D. 43, 12.

Ποταμὸν ἀπὸ ὀχετοῦ τὸ μέγεθος διακρίνει ἡ ὑπόνοια τῶν πέριξ γεωργῶν: — fr. 1. § 1.

δ'. *Ὁ ἑκατέρωθεν τοῦ δημοσίου ποταμοῦ ἔχων οἴκους οὐ δύναται γεφύραν ἰδιωτικοῦ δικαίου ποιεῖν.* fr. 4.

TITULUS XVI, LIBRI LVIII

ne quid in flumine publico ripave eius fiat quo peius navigatur aut fluat quam priore aestate fluxit. et de ripae securitate.

Dicit praetor: „nihil in flumine ripave eius facias vel immittas, quo cursus fluminis navigationisve damnum sentiat." fr. 1 pr. D. 43, 12.

Flumen a rivo magnitudo distinguit vel opinio eorum qui circum colunt. fr. 1. § 1.

Qui ex utraque ripa fluminis aedificia habet non potest pontem iuris privati facere. fr. 4.

B. μγ'. *t.* ιζ'. ## ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

εἰς τὸ κατασχεῖν νομήν.

TITULUS XVII, LIBRI LVIII

l. 43. *t.* 17.

ad retinendam possessionem.

α'. *Φησὶν ὁ πραίτωρ· τὸν λαβόντα νομὴν παρὰ σοῦ μήτε βίᾳ μήτε λάθρα μήτε παρακλήσει μὴ κωλύσῃς νέμεσθαι.*[2] fr. 1 pr. D. 43, 17.

Ait praetor: „eum, qui a te possessionem ceperit nec vi nec clam nec precario, ne prohibeas quominus possideat." fr. 1 pr. D. 43, 17.

Ὁ ἐξ ἄλλου λαβὼν κἂν βίᾳ ἢ λάθρα ἢ παρακλήσει νικᾷ σε ἐνάγοντα· οὐ μὴν εἰ ἀπὸ σοῦ ἔλαβεν, παρὰ σοῦ γὰρ νέμεται· πρὸς ἄλλους γὰρ εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως νέμομαι, πλέον ἔχω τοῦ μὴ νεμομένου: —[3] fr. 1. § 9. 2.

Qui ab alio acceperit, quamvis vi aut clam aut precario, vincit te si contra eum experiaris: non vero si a te acceperit, nam contra te possidet: ab aliis vero sive iuste sive iniuste possideo, plus habeo eo, qui non possidet. fr. 1. § 9. 2.

β'. *Ἐμοῦ καὶ σοῦ τὸ αὐτὸ εἰς ὁλόκληρον νεμομένων, εἰ σὺ*[4] *ἐξ ἐμοῦ ἀδίκως νέμῃ ἐγὼ καλλίων εἰμί· εἰ δὲ μὴ ἐξ ἐμοῦ, κἂν ἀδίκως νέμῃ, οὐδεὶς ἡμῶν ἡττᾶται τῷ ἄλλῳ: —*[5] fr. 3 pr.

Me et te idem in solidum possidentibus, si alter a me iniuste possideat, ego potior ero; quod si non a me, licet iniuste possideat, neuter nostrum vincetur ab altero. fr. 3 pr.

Τὸ παράγγελμα τοῦτο διπλοῦν ἐστιν· ἑκάτερος γὰρ καὶ ἐνάγει καὶ ἐνάγεται. fr. 3. § 1.

Hoc interdictum duplex est: uterque enim et agit et convenitur. fr. 3. § 1.

Ὁ κωλυσάμενος ἐν ἰδίοις κτίσαι ἢ ὅλως τῇ οἰκείᾳ νομῇ χρῆσθαι ἔχει τὸ παράγγελμα [ἐπειδὴ] φιλονεικίαν νομῆς ὑφίσταται: — fr. 3. § 2.

Qui prohibetur in suo aedificare vel sua possessione uti, habet hoc interdictum, quoniam controversiam de possessione patitur. fr. 3. § 2.

Εἰ ὁ ἔνοικος κωλύει τὸν δεσπότην ἀνανεῶσαι τὸν οἶκον, χώρα τῷ παραγγέλματι καὶ διαμαρ-
l. 120'. *τύρεται αὐτὸν οὐχ ἵνα μὴ οἰκῇ, ἀλλ' ἵνα μὴ νέμηται: —* fr. 3. § 3.

Si inquilinus prohibet dominum aedes reficere, locus [est] interdicto et testatur eum non quominus habitet sed ne possideat. fr. 3. §. 3.

[1] cf. Syn. [2] cf. Syn. [3] cf. Syn. [4] congruit A cum Tip.; Syn. εἰς ὅ. [5] cf. Syn.

Ὁ ἐκ τοῦ ἀγροῦ μου εἰς τὰ δένδρα αὐτοῦ ἀμπέλους μεταγαγὼν εἰ πωλήσῃ τὸ ἀγρὸν αὐτοῦ τινι, καλῶς αὐτὸν διαμαρτύρομαι τὰς ἀμπέλους περιτέμνειν ἢ τῷ νομίμῳ παραγγέλματι χρῶμαι περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ αἱ ῥίζαι τῶν ἀμπέλων περιέχονται. εἰ δὲ κωλύσει με ἀποτέμνειν ἢ καὶ ἀγαγεῖν τοὺς ἀμπέλους ἢ ὅλως γεωργεῖν τὰ ἐμά, βίαν ἐπὶ τῇ νομῇ ποιεῖ μοι: — fr. 3. § 4. D. 43, 17.

Qui ex fundo meo in arbores suas vites transtulerit, si cui fundum suum vendiderit recte ei denuntio, ut vites praecidat aut edictali interdicto utor de eo loco ubi vitium radices continentur. quod si prohibeat me praecidere vel ducere vites aut omnino mea colere, vim de possessione facit mihi. fr. 3. § 4. D. 43, 17.

Δανειστὴς ἢ ἕτερός τις εἰς παραφυλακὴν πράγματος πεμφθεὶς οὐ χρήσεται τῷ νομίμῳ παραγγέλματι· οὐδὲ γὰρ νέμεται: — fr. 3. § 8.

Creditor aliusve quis in custodiam rei missus non utetur interdicto: nec enim possidet. fr. 3. § 8.

ΤΙΤΛΟΣ Κ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ καθημερινοῦ ὕδατος καὶ θερινοῦ καὶ περὶ ῥείθρων.

TITULUS XX, LIBRI LVIII

de aqua cottidiana et aestiva et de rivis.

Εἰς οἷα θέλω μέρη τοῦ ἀγροῦ μου ἕλκω τὸ ὕδωρ, κἂν τὸν ἐγγὺς ἀγρὸν ἀγοράσω καὶ εἰς αὐτὸν ὀρθῶς ἕλκω, εἰ μὴ βλάπτω τὸν κρατοῦντα τὸ ὕδωρ, ὥςπερ καὶ ὁ ἔχων πάροδον ἢ ἐλασίαν ἐὰν ἅπαξ εἰς τὸ ἴδιον εἰσέλθῃ, ὅθεν βούλεται εἰσέρχεται: —[1] fr. 1. § 16. D. 43, 20.

In quaslibet fundi mei partes aquam duco et si proximum fundum comparavero etiam in eum recte duco, nisi forte noceam ei qui tenet aquam, sicuti qui habet actum seu viam, cum semel in proprium pervenerit, qua vult ingreditur. fr. 1. § 16. D. 43, 20.

Εἰ βουληθῶ μίξαι τῷ ἑλκομένῳ ὕδατι ἕτερον, ὀρθῶς κατὰ παντὸς τοῦ ἑλκυσμοῦ κωλύομαι, ὥςπερ καὶ εἰ πλείονα θρέμματα ποτίσαι, ὧν ἐξῆν μοι ποτίζειν: —[2] § 17. 18.

Si voluero miscere aquae ductae aliam, recte toto ductu prohibeor, sicuti si plura pecora ad aquam appellere, quam mihi appellere licuerit. fr. 1. § 17. 18.

Εἰ κωλύσεις με ἕλκειν καὶ μεταξὺ ἀπολέσω τὸ δίκαιον τοῦ ἕλκειν, ἀποκαθίσταται ὃ ἀπώλεσα· καὶ εἰ πωλήσω τὸν ἀγρὸν, εἰς ὃν εἵλκον ὕδωρ, καλῶς κινῶ· κατὰ παντὸς κωλύσαντος κινεῖται, εἴτε δεσπότης ἐστὶν εἴτε καὶ μὴ, καὶ δουλείαν γὰρ παρὰ παντὸς καλῶς ἐκδικῶ: — § 23—25.

Si prohibueris me ducere et interea ius ducendi amisero, id quod amisi restituitur. Et si fundum vendidero, in quem aquam ducebam, recte ago; adversus quemvis prohibentem agitur, sive dominus sit, sive minus, nam et servitutem recte a quocumque vindico. fr. 1. § 23—25.

Καλῶς σε κωλύω ἐν τῷ ἀγρῷ ὅθεν ἕλκω τὸ ὕδωρ ὀρύττειν σπείρειν ἐκτέμνειν κλαδεύειν κτίζειν, δι' ὧν τὸ ὕδωρ μολύνεται ἢ ἐλαττοῦται ἢ φθείρεται ἢ χεῖρον γίνεται· τὸ αὐτὸ καὶ περὶ θερινοῦ ὕδατος: —[3] § 27.

Recte te prohibeo quominus in fundo, unde aquam duco, fodeas aut seras succidas putes aedifices, quo aqua inquinetur vel diminuatur vel corrumpatur vel deterior fiat. idem et de aqua aestiva. fr. 1. § 27.

Ἔξεστιν δέ σοι παραχωρεῖν ὥςτε μηδὲ ὕδωρ δύνασθαί σε ζητεῖν· [§ 28] φησὶν ὁ πραίτωρ μὴ κωλύεσθαί σε ἕλκειν ὕδωρ ὡς ἐν τῷ πρώτῳ θέρει εἵλκυσας, οὐ βίᾳ οὐ λάθρα οὐ παρακλήσει. δίδοται δὲ καὶ μεταξὺ κληρονόμων καὶ ἀγοραστῶν καὶ νομέων παράγγελμα τοῦτο: — § 29.

Licet tibi ius cedere, ut ipse nequeas aquam quaerere: [§ 28] ait praetor non prohiberi te aquam ducere ut priore aestate duxeras nec vi nec clam nec precario. datur autem et inter heredes et emptores et possessores hoc interdictum. fr. 1. § 29.

Ὁ ἡμερινὸν ἢ νυκτερινὸν ἑλκυσμὸν ἔχων οὐ δύναται ἐν ἄλλῃ ὥρᾳ ἕλκειν: —[4] fr. 2.

Qui interdiu vel noctu ductum habet non potest alia hora ducere. fr. 2.

Καὶ εἰς τὸ ὑδρεῦσαι καὶ εἰς ποτισμὸν θρεμμάτων καὶ εἰς τέρψιν δύναμεθα ἕλκειν: — fr. 3 pr.

Et ad irrigandum et ut pecus ad aquam adpellatur et propter amoenitatem ducere possumus. fr. 3 pr.

Δύνανται πολλοὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὑδρεύειν, μὴ βλάπτοντες τοὺς γείτονας· εἰ δὲ στενός ἐστιν ὁ ποταμὸς, μηδὲ τὸν ἐν τῇ ἄλλῃ ὄχθῃ: — fr. 3. § 1.

Possunt plures ex flumine aquam ducere, dum ne noceant vicinis; si vero angustum est flumen, ne ei quidem qui in alia ripa est. fr. 3. § 1.

[1] habet Syn. [2] habet Syn. [3] habet Syn. [4] habet Syn.

fol. 120v. *Εἰ μετακοιτάσει ὁ ποταμὸς, ὅθεν εἶλκες, οὐ δύνασαι ἀκολουθεῖν αὐτῷ· ἔνθα γὰρ νῦν κεῖται, κἂν ἐμός ἐστιν ὁ τόπος, οὐκ ἐπετέθη δουλεῖα. εἰ δὲ πρόσχωσις προστιθείη, δύνασαι ἀκολουθεῖν· ὅλος γὰρ ὁ τόπος τοῦ ποταμοῦ δουλεύει· εἰ δὲ ἀπορρεῖ*[1] *ἐναλλάξας τὴν κοίτην, ὁ μέσος τόπος δουλεύει, ἀλλ' ἐφθάρη ἡ δουλεῖα:* — fr. 3. § 2. D. 43, 20.

Si recesserit flumen, unde aquam ducebas, non potes id subsequi; ubi enim nunc est, quamvis meus sit locus, non est imposita servitus. si vero alluvio accesserit, potes subsequi; totus enim locus fluminis servit: si vero circumfluat mutato alveo, medius locus servit, sed periit servitus.

fr. 3. § 2. D. 43, 20.

Εἰ τὰς ὥρας ἐν αἷς δύο ἕλκουσιν ὕδωρ κατὰ σύμφωνον ἐναλλάξουσιν, οὐδεὶς αὐτῶν ἀπόλλει τὸ δίκαιον τῆς ἑλκύσεως: — fr. 5. § 1.

Si horas, in quibus aquam ducunt duo, invicem per contractum permutaverint, neuter eorum ius ducendi amittit. fr. 5. § 1.

ς'. *Τὸ θερινὸν ὕδωρ ἢ διὰ τὴν φύσιν τοῦ ὕδατος ἢ διὰ τὴν χρησιμότητα τῶν τόπων ἔνθα ἕλκεται διακρίνεται, ὅθεν εἰ φύσιν ἔχει ἐν θέρει ἕλκεσθαι, κἂν ἐν χειμῶνι ἐπιζητηθῇ διὰ τὴν χρησιμότητα τῶν τόπων, ἔνθα ἕλκεται διακρίνεται. ὅθεν εἰ φύσιν ἔχει ἐν θέρει ἕλκεσθαι, κἂν ἐν παντὶ ἔτει ἐπιζητηθῇ, διακρίνεται· ὥςπερ — — — — ἐὰν τῷ ἕλκοντι ἐν θέρει μόνῳ χρησιμεύῃ:* — fr. 6.

Aqua aestiva vel secundum naturam aquae vel secundum utilitatem locorum, ad quae ducitur, distinguitur; quare si natura eius sit, ut aestate ducatur, quamvis et hieme quaereretur propter utilitatem locorum, in quae ducitur, [aestiva] existimatur: quare si natura eius sit, ut aestate ducatur, quamvis toto anno quaereretur, [aestiva] existimatur ..... fr. 6.

η'. *Ὁ ἔχων δίκαιον ὑδραγωγίου ὅθεν θέλει ποιεῖ τὸν ἀγωγὸν, ὥςτε μὴ καταστρέφειν αὐτόν:* — fr. 8.

Qui ius aquam ducendi habet unde vult rivum facit, dum ne [aquaeductum] intervertat. fr. 8.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΓ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

τὸ βίᾳ ἢ λάθρα.

Βία ἐστὶ τὸ πρᾶξαί τι ἐναντίον οὗπερ ἐκωλύετο, κἂν μικροῦ λίθου βολῇ κωλυθῇ κἂν ἀπὸ διαμαρτυρίας καὶ ἐπιμείνῃ ποιῶν κἂν ὀφείλων κωλυθῆναι ἐμηχανήσατό τινα μὴ κωλυθῆναι· τὸ αὐτὸ κἂν κωλυθεὶς ἐνδέδωκε, μετὰ τούτων δὲ τὰ αὐτὰ ποιεῖ μὴ ἐπιτραπεὶς παρ' ἐμοῦ ἢ κατὰ ἄλλην εὔλογον αἰτίαν[2] *ἀσφαλείας·*

TITULUS XXIII, LIBRI LVIII

vi aut clam.

Vis est, cum quis faciat aliquid contra id quod ei prohibitum est, quamvis lapilli iactu prohibeatur vel quamvis testatione [ei sit prohibitum] et in faciendo perseveret, et si quis, cum in ea esset causa ut prohiberetur, quaedam molitus sit ne prohiberetur: idem et si quis prohibitus destiterit, deinde eadem fecerit venia non optenta a me nullaque iusta causa accedente; fr. 1. § 5—9. D. 43, 24.

fr. 1. § 5—9. D. 43, 24.

— ὡς ἀσθενῶν τυχὸν ἢ μὴ θέλων λυπῆσαί σε τὸν καινοτομοῦντα ἢ τὸν ἀντιλαμβανόμενόν σου μὴ κωλύσω σε ἢ ὡς φοβηθεὶς ὅπλοις δίχα μὲν τοῦ δόλου σοῦ τοῦ καινοτομοῦντος: — fr. 1. § 10. 11.

— cum forte infirmus essem aut nollem te offendere vel eum, qui pro te locum tenebat, te non prohibuero, vel tanquam armis territus sine dolo tamen eius qui opus novum fecit. fr. 1. § 10. 11.

β'. *Οὐδὲ γὰρ ἔξεστί μοι χείρονα ποιεῖν τὴν αἵρεσιν τοῦ μηδὲν ἁμαρτάνοντος.* fr. 2.

Non enim licet mihi deteriorem condicionem facere eius qui nihil peccavit. fr. 2.

Ὁ κρύπτων τὸν ἀντίδικον καὶ μὴ διαμαρτυρόμενος αὐτὸν ταὐτό ἐστι κἂν κατέχῃ τὸν ὀφείλοντα παραγγεῖλαι: — fr. 3. § 7. 8.

Qui celavit adversarium neque eum denuntiavit perinde est ac si retinuerit eum, qui ei denuntiare debuisset. fr. 3. § 7. 8.

Ὁ μηνύσας ποιεῖν ἔργον καὶ παραγγελθεὶς καὶ ποιήσας βίαν ποιεῖ: — fr. 5. § 7.

Qui indicavit se opus facturum, si ei sit denuntiatum et faciat, vim facit. fr. 5. § 7.

Ὁ καρπὸν ἐπαίρων οὐχ ὑπόκειται νομίμῳ παραγγέλματι, ἀλλὰ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγῇ: —[3] fr. 7. § 5.

Qui fructus aufert non subicitur huic interdicto, sed [potius] actioni de furto in duplum. fr. 7. § 5.

---

[1] *διπερρει* cod. [2] Habet Syn. cf. et schol. Bas. [13, 2, 7 — Hb. I 800.]: v. *ἀσφ.* quod sequitur vix intellegi potest: expectaretur *οὐ μὴν εἰ* vel sim., tanquam initium sequentis §[1]. [3] cf. schol. Bas., unde F. Hb.

Ὁ δένδρα τεμνων ἢ κάλαμον ἢ ἰτέαν ἢ ἄμπελον κατέχεται ὡς φθείρων τὴν γῆν: —[1] ibid.

Qui arbores succidit aut arundinem aut salictum aut vitem tenetur, quippe qui terram corrumpat. ibid.

Ἐὰν στήλη σου ἀπὸ δημοσίου τόπου ἀποσπασθῇ, σὺ μὲν τὸ νόμιμον παράγγελμα, ἡ δὲ
fol. 125r. πόλις τὴν περὶ κλοπῆς εἰς διπλοῦν κινεῖ· αὐτῆς γάρ ἐστι· διὸ κἂν πέσῃ οἱ πολῖται αὐτὴν καθιστῶσιν: — fr. 11. § 1.

Si stela tua e loco publico ablata fuerit, tu hoc interdicto, civitas autem furti actione in duplum experietur; eius enim est: et ideo si ceciderit, cives eam recollocant. fr. 11. § 1.

Ὁ ἀφελόμενος στήλην ἢ θύραν ἀπὸ μνημείου τῷ ἔχοντι τὸ δίκαιον αὐτοῦ ὑπόκειται, ὥσπερ καὶ ὁ κατακλῶν θύραν καὶ ἀποσπάσας ῥίζας ἀμπέλων: — fr. 11. § 2.

Qui columnam vel portam a monumento aufert ei cuius est ius [sepulcri] huius tenetur, sicuti is qui frangat portam vel avellat radices vitium. fr. 11. § 2.

Εἰ ἀγοράσεις καὶ μήπω παραλαβὼν διάγεις ἐκεῖ καὶ μηνύσω σοι, ὃ μέλλω ποιεῖν ἔργον οὐ δοκῶ λάθρα πράττειν: — fr. 11. § 11.

Si [fundum] emeris et cum nondum is tibi traditus fuerit ibi moreris egoque denuntiavero tibi opus quod sum facturus, non videor clam facere. fr. 11. § 11.

Ὑπεξουσίου καινὸν ἔργον κωλύοντος, ὁ πὴρ κινεῖ, πατρὸς δὲ κωλύοντος, καὶ ὁ υἱός: — fr. 13. § 1.

Si filiusfamilias opus novum nuntiaverit, pater agit; si pater nuntiaverit, etiam filius [agere potest]. fr. 13. § 1.

Εἰ τὸ πρᾶγμα οἶδέ τις τοῦ ὑπεξουσίου εἶναι, οὐ δοκεῖ λάθρα ποιεῖν· οὐδὲ γὰρ ἔχει ὁ ὑπεξούσιος ἀγωγήν: — fr. 13. § 2.

Si rem scivit quis filiifamilias esse, non videtur clam facere; non enim habet filiusfamilias actionem. fr. 13. § 2.

Ὁ βίᾳ ἢ[2] λάθρα ποιήσας καὶ νεμόμενος καὶ ἀνεξικακίαν καὶ δαπάνην εἰς τὸ ἀφαιρεθῆναι τὸ ἔργον χρεωστεῖ, ὁ δὲ ποιήσας καὶ μὴ νεμόμενος τὰς δαπάνας, ὁ δὲ νεμόμενος καὶ μὴ ποιήσας ἀνεξικακίαν: — fr. 16. § 2.

Qui vi aut clam fecit et possidet et patientiam et sumptus ad opus tollendum praestare debet; qui fecit et non possidet sumptus: qui possidet nec fecit, patientiam. fr. 16. § 2.

ιθ'. Ὁ λάθρα ἢ βίᾳ καταλύσας τὸ κελευσθὲν ὑπὸ δικαστοῦ καταλυθῆναι ἀποκαθιστάτω αὐτό. fr. 21 pr.

Qui clam aut vi tollit id quod a iudice praeceptum est, ut tolleretur, id restituat. fr. 21 pr.

Ὁ ἀπολέσας τὸν δίκαιον διὰ τοῦ καινοῦ ἔργου, ἀποκαθίσταται διὰ τοῦ νομίμου παραγγέλματος: — fr. 21. § 3.

Si quis per novum opus ius amiserit, per hoc interdictum restituitur. fr. 21. § 3.

Εἰ βίᾳ ἢ λάθρα γῆν σου ἀροτριάσω, κατέχομαι κἂν ὄρυγμα ποιήσω· ἐν παντὶ γὰρ ἐδαφικῷ χώρα τῷ παραγγέλματι: — fr. 22. § 1.

Si vi aut clam terram tuam aravero teneor: ita et si foveam fecero; de omni enim opere quod in solo fit locus est interdicto. fr. 22. § 1.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ συγχωρήσεως καὶ παρακλήσεως καὶ βαλάνου ἐκλογῆς: —

TITULUS XXIV, LIBRI LVIII

de concessione et precario et de glande legenda.

γ'. Λέγει ὁ πραίτωρ· „ὃ κατὰ παράκλησιν λαβὼν ἔχεις ἢ δόλῳ ἐπαύσω ἔχειν, ἀποκατάστησον“· ὥστε ἀποκαταστατικόν ἐστι τὸ νόμιμον παράγγελμα· ἐφ' ὅσον γὰρ θέλω, δεῖ σε χρῆσθαι τῇ δ — σει μου· οὐ μὴν εἰ ἀλλάξω τὴν γνώμην μου: — fr. 2 pr. — § 2. D. 43, 26.

Ait praetor: „quod precario acceptum habes dolove desisti habere, restituas“. et ideo restitutorium est hoc interdictum; donec enim volo debes uti re concessa; non vero si mutavero voluntatem meam. fr. 2 pr. — § 2. D. 43, 26.

ε'. Καὶ ἐπὶ κινητῶν παράκλησις γίνεται· εἰ δὲ πρὸς χρόνον αἰτήσω σε δοῦναί μοι, κἂν παρέλθῃ ὁ χρόνος, κατὰ παράκλησιν νέμομαι: — fr. 4 pr. § 4.

Et de mobilibus precarium fit; si vero in diem rogavero te mihi dare, quamvis dies praeterierit, precario possideo. fr. 3 pr. § 4.

[1] cf. schol. Bas., unde F. Hb. [2] suppl. I[a] manu.

ς'. *Καὶ οὐκ ἐναλλάσσεται ἡ αἰτία τῆς νομῆς οὐδὲ νῦν συνίσταται, ἀλλ' εἰς μακρότερον ἐκτείνεται χρόνον· εἰ δὲ παρελθόντος τοῦ καιροῦ πάλιν παρεκάλεσα, καινότερον κατὰ παράκλησιν γίνεται καὶ οὐκ ἀνανεοῦται:* — fr. 5.

Εἰ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ μανῇ ὁ δοὺς ἢ τελευτήσοι, οὐκ ἀνανεοῦται τὸ κατὰ παράκλησιν: — fr. 6 pr.

Εἰ αἰτήσεις ἐν τῷ ἀγρῷ μου διατρίβειν, ἐγὼ νέμομαι οὐ σὺ, ὥςπερ ὁ[1] *διὰ χρῆσιν ἔχων ἢ μισθωτὴς ἢ ἔνοικος.* fr. 6. § 2.

Δύναμαι καὶ τὸ ἐμὸν εἰς ἐνέχυρον δοὺς κατὰ fol. 125v. *παράκλησιν λαβεῖν δ καὶ συνεχῶς συμβαίνει· κἂν ἄδηλόν ἐστιν εἰ δεσπότης εἰμί:* —[2] fr. 6. § 4. 7. D. 43, 26.

Εἰ παρακλήσει λάβοις τι παρά τινος, καὶ πρὸς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ καὶ τοὺς διαδόχους, κατὰ παράκλησιν ἔχεις αὐτὸ κἂν ἀγνοῇς ὅτι ἔχει κληρονόμον· εἰ δὲ δ κατὰ παράκλησιν δέδωκάς μοι ἑτέρῳ πωλήσεις ὁ δὲ οὐκ ἀναλαμβάνει, παρ' αὐτοῦ δοκῶ τοῦτο ἔχειν: — fr. 8. § 1. 2.

Καὶ ὁ δόλῳ παυσάμενος ἔχειν ἐνέχεται: —

Καὶ ὁ παρακλήσει ἔχων δόλον μόνον χρεωστεῖ καὶ ἀμέλειαν δὲ ὁμοιαν δόλῳ· χρησάμενος δὲ ἀμέλειαν .... τὸ παράγγελμα τοῦτο εἰς τὴν αἰτίαν ἀποκαθιστᾶναι ἢ εἰ μὴ τοῦτο ποιήσει, εἰς τὸ διαφέρον ἀφ' οὗ ἐκινήθη καταδικάζει, ὥςτε καὶ καρποὺς τοῦ μέσου χρόνου ἀπαιτεῖ: — fr. 8. § 3. 4.

ι'. *Τὸ κατὰ παράκλησιν καὶ μεταξὺ ἀπόντων καὶ δι' ἐπιστολῆς ἢ δι' ἀγγέλου συνίσταται:* — fr. 9.

ια'. *Εἰ θεράπαιναν αἰτήσας λάβῃς καὶ ἔτεκεν, αὐτὸ τὸ τικτόμενον παρακλήσει ἔχεις:* — fr. 10.

ιβ'. *Εἰ δ ἠνεχύρασά σοι αἰτήσω ἔχειν, τοῦ χρέους δοθέντος, λέλυται τὸ κατὰ παράκλησιν:* — fr. 11.

ιγ'. *Κἂν συμφωνήσω ἐπὶ χρόνον ῥητὸν νέμεσθαι δ κατὰ παράκλησιν δέδωκάς μοι, ἔξεστί σοι ὅτε βούλει ἀναλαβεῖν αὐτό:* — fr. 12 pr.

Ὁ αἰτηθεὶς δέδωκά σοι καὶ εἰς τὸν κληρονόμον μου μετέρχεται, οὐ μὴν εἰς τὸν σόν· σοὶ γὰρ μόνον συνεχώρησα: — fr. 12. § 1.

ιδ'. *Ἐὰν δοῦλός σου ἢ υἱὸς λάβῃ τι παρακαλέσας εἰ μὲν κελεύσει σου ἢ σου τὸ πραχθὲν ἀποδεξαμένου, αὐτὸς προσωπικῶς κατέχῃ, εἰ δὲ ἀγνοοῦντος σοῦ λαβῃ ἰδίῳ ὀνόματι περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ ἢ περὶ τῆς εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότου δαπανῆς ἀγωγῇ κατέχῃ:* — fr. 13.

Neque mutatur causa possessionis neque [nova] constituitur, sed in longius extenditur tempus; si vero, tempore praeterito, rursus rogavi, novum precarium fit et non redintegratur. fr. 5.

Si vero interea furere coeperit qui dedit vel decesserit, non renovatur precarium. fr. 6 pr.

Si rogaveris ut in fundo meo morari tibi liceret, ego possideo, non tu: sicuti ususfructuarius aut inquilinus aut colonus. fr. 6. § 2.

Possum, cum rem meam pigneri dederim, eam precario accipere quod et frequenter accidit; quamvis incertum sit an ego sim dominus rei. fr. 6. § 4. 7. D. 43, 26.

Si precario quid a quo acceperis, et erga heredes eius et successores precario id habes, quamvis eum ignores habere heredem; si vero id quod mihi precario concesseris alteri vendideris, is autem non revocat, ab eo videor rem habere. fr. 8. § 1. 2.

Et qui dolo desiit habere tenetur.

Et is qui precario rem habet dolum tantum praestat et neglegentiam similem dolo. is vero qui commodatum suscepit — — — — — — — — — — — — — — — — hoc interdictum in causam [pristinam] restituere vel, si id non fecerit, in id quod interest a iudicio accepto condemnat et itaque etiam fructus medii temporis petit. fr. 8. § 3. 4.

Precarium et inter absentes et per epistulam vel per nuntium constituitur. fr. 9.

Si ancillam rogaveris et [precario] acceperis et pepererit, id quod natum est precario habes. fr. 10.

Si quod tibi pigneri dedi rogavero ut precario haberem, dato eo quod debetur, solvitur precarium. fr. 11.

Etsi pactus fuero in diem certum possidere id quod mihi precario dederis, licet tibi cum volueris recipere. fr. 12 pr.

Quod rogatus tibi [precario] dedit, ad heredem meum transit, non ad tuum; tibi enim soli concessi. fr. 12. § 1.

Si servus tuus filiusve quid precario acceperit vel iussu tuo vel te ratum habente, ipse personaliter teneris: si vero ignorante te proprio nomine ceperit, de peculio actione vel de eo quod in rem domini versum est teneris. fr. 13.

[1] οὐ cod. [2] plura exciderunt.

ις'. Ἕως τότε χρώμεθα τῷ ἀλλοτρίῳ, ἕως ὅτε θέλει ὁ δεσπότης αὐτοῦ: — fr. 15.

Οἱ ἐπιξενούμενοι καὶ δῶρον οἰκοῦντες οὐ νοοῦνται παρακλήσει οἰκεῖν: — fr. 15. § 1.

Δυνατὸν γὰρ καὶ δουλείας παρακλήσει ἔχειν, ὡς τὸ εἰςπέμπειν ἢ ποιεῖν ἐκθέτην: —[1] fr. 15. § 2.

ιθ'. Κἂν μὴ νέμηταί τις τὸ ἴδιον, δύναται αὐτὸ παρακλήσει ἑτέρῳ συγχωρεῖν: — fr. 18.

κα'. Ὃ ἐπώλησά σοι συνεφώνησά σοι κατὰ παράκλησιν εἶναι παρά σοι ἕως ἂν τὸ τίμημα λάβω· εἰ μὴ δῷς, ἀναλαμβάνω αὐτό: — fr. 20.

Ὁ νεμόμενος τὸ σὸν ἢ ὁ ἀγοράσας αὐτὸ παρά σου καὶ αἰτῶν ἔχειν αὐτὸ κατὰ παράκλησιν, μὴ ἐναλλάσσει αἰτίαν νομῆς, ὡς ἀπὸ δεσπότου
fol. 124r. λαβών· εἰ ἄλλον παρακαλέσει δοῦναι αὐτῷ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἔπαυσεν τῆς πρώτης αἰτίας καὶ ἤρξατο παρακλήσει[2] ἔχειν· εἰ δὲ καὶ δυνάμενος ἐκδικῆσαι τὸ πρᾶγμα παρά σου αἰτήσω σε δοῦναί μοι αὐτό, κατέχομαι ὡς κατὰ παράκλησιν ἔχων αὐτό: — fr. 22 pr.

B. μγ'. Ἐὰν βάλανος ἐκ τοῦ ἀγροῦ μου εἰς τὸν σὸν
ι. κγ'. πέσῃ, λέγει ὁ πραίτωρ ἐξεῖναί μοι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκλέγειν καὶ ἀφαιρεῖσθαι αὐτήν. τὸ αὐτὸ δεῖ νοεῖν καὶ ἐπὶ παντὸς καρποῦ: —

fr. 1 pr. § 1. D. 43, 28.

---

[1] ἐκτεθεῖν cod. [2] παράκλησει cod., ut videtur. Num κατὰ παράκλησιν? Omissa v. κατὰ librarii incuria, sequens verbum male correctum est.

Eatenus re aliena utimur, quatenus eius dominus velit. fr. 15.

Hospites et ii qui gratuito habitant non intelleguntur precario habitare. fr. 15, § 1.

Possunt enim et servitutes precario haberi, sicuti servitus immittendi vel proiciendi. fr. 15. § 2.

Quamvis non possideat quis rem suam, potest eam alteri precario concedere. fr. 18.

Id quod tibi vendidero pactus sum tecum, ut precario maneret penes te donec pretium accepero; nisi dederis, id recipio. fr. 20.

Qui rem tuam possidet eamve a te emerit et rogaverit ut sibi habere liceret precario, non mutat causam possessionis, quippe qui a domino accepit. quod si alium rogaverit, ut sibi precario daret eandem rem, ex priore causa cessavit [possidere] et coepit precario habere. Et si cum possem rem meam a te vindicare, rogavero te eam mihi concedere, teneor tanquam precario eam possidens. fr. 22 pr.

Si glans ex fundo meo in tuum deciderit, ait l. 43. 1
praetor licere mihi tertio quoque die colligere eamque auferre: idem intellegi debet et de omni fructu. fr. 1 pr. § 1. D. 43, 28.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΝΘ', ΤΙΤΛΟΣ Α'

περὶ μνημάτων καὶ δαπάνης τῶν νεκρῶν.

α'. *Ὁ δαπανῶν εἰς ταφὴν τῷ τελευτήσαντι δοκεῖ συναλλάσσειν, οὐ μὴν τῷ κληρονόμῳ·*[1] [fr. 1. D. 11, 7] *πρὸς ταφήν ἐστιν ὁ τόπος ἐν ᾧ καὶ δοῦλος θάπτεται:* — fr. 2 pr.

Ὁ εἰσαγαγὼν νεκρὸν ἢ ὀστέα νεκροῦ ἐπὶ τὸ θάψαι ἐν ἀλλοτρίῳ καθαρῷ τόπῳ ἢ τάφῳ μὴ ἔχων τοιοῦτο δίκαιον, ἐνέχεται ἀγωγῇ χρηματικῶς καί ἐστι μὲν καθαρὸς ὁ τόπος: — fr. 2. § 2.

Ὁ μὴ ὢν πρὸς ταφὴν ἱερὸς[2] *τάφος δέ ἐστιν ἐν ᾧ σῶμα ἢ ὀστέα ἀνου ἀπετέθη· οὐ πᾶς τῇ ταφῇ ἀφορισθείς, ἀλλ' ὅσον ἐστὶ τὸ σῶμα. μνημεῖόν ἐστι τὸ διὰ τὴν μνήμην φαινόμενον:* — fr. 2. § 5. 6.

γ'. *Φαμιλιάριοι τάφοι λέγονται οὓς τις ἑαυτῷ καὶ τῇ φαμιλίᾳ αὐτοῦ ποιεῖ· κληρονομιαῖοι, οὓς ἑαυτῷ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ ἢ οὓς ὡς κληρονόμος*[3] *ἐκτήσατο:* — fr. 5. 6 pr.

δ'. *Ἐν ἑκατέρῳ δὲ οἱ κληρονόμοι ἐξ ὁσουδήποτε μέρους εἰ κληρονομοῦσι καὶ θάπτονται καὶ θάπτουσιν καὶ ἀκόντων τῶν συγκληρονόμων καὶ οἱ παῖδες ὑπεξούσιοί τε καὶ αὐτεξούσιοι κληρονόμοι καὶ ἀπόκληροι, εἰ μὴ ῥητῶς αὐτοὺς ὁ διαθέμενος κωλύσῃ, θάπτονται μὲν οὐ μὴν θάπτουσι πλὴν τῆς γονῆς αὐτῶν:* — fr. 6 pr.

Οἱ δὲ ἀπελεύθεροι μὴ κληρονομοῦντες οὔτε θάπτουσιν οὔτε θάπτονται εἰ καὶ ἐπέγραψεν ὁ πάτρων ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις πεποιηκέναι τὸν τάφον: — ibid.

Τὸν καθαρὸν τόπον καὶ τὸ κενοτάφιον ἔξεστι πιπράσκειν καὶ δωρεῖσθαι· τάφος γὰρ κυρίως οὐκ ἐστιν: — fr. 6. § 1.

Ὁ ἐν τῷ πιπράσκειν ἀγρὸν φυλάξας ἑαυτῷ δίκαιον τῶν τάφων κεχρεώστηται διὰ τοῦ ἀγροῦ πάροδος εἰς αὐτούς: fr. 10.

Οἱ ἄρχοντες ἢ καὶ ὁ πραίτωρ καὶ τὴν δαπάνην ὁρίζουσι καὶ μὴ ὄντων χρημάτων, πιπράσκεται τὰ εὐφθαρτὰ καὶ βαροῦντα τὴν κληρονομίαν: — fr. 12. § 6.

[1] hucusq. Syn. [2] locus corruptus. [3] —ους cod.

LIBER LIX, TITULUS I

de monumentis et sumptibus funerum.

Qui impendit circa funus, cum defuncto contrahere videtur, non vero cum herede: [fr. 1. D. 11, 7] ad sepulcrum pertinet et locus, quo servus sepelitur. fr. 2 pr.

Qui infert mortuum ossave mortui in sepulturam in alieno loco puro aut sepulcro, cum id iuris non habeat, tenetur pecuniaria actione et locus manet purus. fr. 2. § 2.

— — — — — — — sepulcrum est, quo corpus et ossa hominis condita sunt: non omnis [locus] sepulturae destinatus sed quatenus est corpus [humatum]. Monumentum est memoriae causa extans. fr. 2. § 5. 6.

Familiaria sepulcra dicuntur, quae quis sibi familiaeque suae constituit: hereditaria, quae sibi heredibusque suis [constituit] vel quae ut heres adquisivit. fr. 5. 6 pr.

In utroque [genere sepulcrorum] heredes ex qualibet parte [scripti] si heredes fiant et sepeliuntur et sepeliunt et invitis coheredibus et filii in potestate vel sui iuris, heredes vel exheredes, nisi expresse eis testator prohibuerit, sepeliuntur, non vero sepeliunt, nisi posteritatem suam. ibid.

Liberti nisi heredes sint neque sepeliunt neque sepeliuntur, quamvis inscripserit eorum patronus [in titulo] sibi et libertis fecisse sepulturam. ibid.

Locum purum et cenotaphium vendere donareque licet; non enim est proprie sepulcrum. fr. 6. § 1.

Qui in fundo vendendo ius sepulcrorum sibi reservavit, ius habet per fundum eundi ad ea. fr. 10.

Praesides vel praetor et impensas definiunt et, cum non extet pecunia, veniunt ea quae facile corrumpuntur et quae onerant hereditatem. fr. 12. § 6.

ιγ'. *Τούτων δὲ μὴ ὄντων, τὰ ἀργυρέα καὶ χρυσέα πωλοῦνται ἢ ἐνεχυράζονται, ἢ, ἐάν ἐστιν εὐχερὲς, ἀπαιτεῖται καὶ χρέος:* — fr. 12. § 6. 13.

His non extantibus, argentum et aurum veniunt vel pigneri dantur, vel, si fieri potest, exigitur etiam nomen. fr. 12. § 6. 13.

Ἐὰν ἐφ' ὕβρει τοῦ τελευτήσαντος πλουσίου, fol. 124ᵛ. *μέτριά τις δαπανήσῃ, οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν:* —[1] fr. 14. § 10.

Si in contumeliam divitis mortui quis modicos sumptus fecerit, non repetit. fr. 14. § 10.

ιδ'. *Ἐνέχονται τῇ ἐπὶ ταφῇ ἀγωγῇ οἱ τῇ ταφῇ ὑποκείμενοι, οἷον κληρονόμοι καὶ πάτρονες αἰτοῦντες τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν:* — fr. 14. § 17. — 15.

Funeraria actione tenentur ii, qui funus curare debent, veluti heredes et patroni qui petant contra tabulas successionem. fr. 14. § 17. — 15.

ιε'. *Καὶ ὁ τὴν προῖκα τῆς τελευτησάσης κερδαίνων εἴτε ἀνήρ ἐστιν εἴτε πατὴρ αὐτῆς:* — fr. 16.

Et qui dotem mortuae lucratur, sive vir sit, sive pater eius. fr. 16.

ις'. *Εἰ δὲ μήπω ἀνέλαβεν αὐτὴν ὁ πατὴρ, μόνος ὁ ἀνὴρ ἐνάγεται καὶ λογίζεται τῷ πατρὶ τὸ διδόμενον:* — fr. 17.

Si nondum receperit eam pater, solus vir tenetur et imputatur patri id quod datum est. fr. 17.

ιη'. *Ἡ γὰρ δαπάνη τῆς ταφῆς χρέος*[2] *ἐστὶ τῆς προικὸς καὶ μειοῖ αὐτήν:* — fr. 18. 19.

Nam funeris sumptus dotis aes alienum est et minuit eam. fr. 18. 19.

ιθ'. *Ἐὰν ἐπιδιδοὺς*[3] *ὑπὲρ γυναικὸς προῖκα συμφωνήσω τὸ δίμοιρον ἀναλαβεῖν καὶ τὸν ἄνδρα κερδᾶναι τὸ τρίτον καὶ μηδὲν εἰς τὴν ταφὴν δαπανῆσαι, εἰ μὲν ἐγὼ θάψω τὴν γυναῖκα, τὸ σύμφωνον ἔρρωται καὶ οὐκ ἀπαιτῶ τὸν ἄνδρα· εἰ δὲ ἄλλος θάψει, ἀπαιτεῖ τὸν ἄνδρα· τὸ γὰρ δημόσιον δίκαιον οὐ βλάπτεται διὰ τοῦ συμφώνου· εἰ δὲ καὶ συνεφώνησα πᾶσαν ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα καὶ τελευτησάσης αὐτῆς ἀναλάβω, συνεισφέρω εἰς τὴν ταφήν:* — fr. 20 pr.

Si, data pro muliere dote, convenerit ut duas partes ego reciperem et vir tertiam partem lucraretur et nihil in funus impenderet, si quidem ego mulierem funeravero, valet pactum et nihil peto a viro; si extraneus funeraverit, a viro petit; nam publicum ius pacto infringi non potest. Quod si etiam convenerit ut totam dotem reciperem, et mortua muliere recepero, in sepulturam conferam. fr. 20 pr

Ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα κερδαίνων ὑπόκειται ὅτε ἦν ὁ πηρ, εἰ μὴ ἄρα μετρία οὖσα οὐκ ἐξαρκῇ· τότε γὰρ ὁ πατὴρ αὐτὴν θάπτειν ἐνέχεται: — fr. 20. § 1.

Vir qui dotem lucratur tenetur, cum sit [et] pater, nisi forte exigua cum sit [dos] non sufficiat. tunc enim pater eam funerare cogitur. fr. 20. § 1.

Ἐὰν ἡ μηρ τελευτήσῃ καὶ μή ἐστιν ἡ κληρονομία αὐτῆς εὔπορος, ἀπὸ μόνης τῆς προικὸς θάπτεται: — fr. 20. § 2.

Si mater mortua fuerit et non sit hereditas eius solvendo, ex sola dote funeratur. fr. 20. § 2.

κ'. *Ὁ ἐσχηκὼς ὑπεξούσιον υἱὸν τὸν τελευτήσαντα ἐνάγεται πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ:* — fr. 21.

Qui habuerit in potestate filium, qui mortuus est, tenetur [ad funerandum] secundum suam dignitatem et substantiam. fr. 21.

Ἡ γυνὴ καὶ ἐκ τῆς προικὸς καὶ τῆς ἄλλης αὐτῆς οὐσίας ἀναλόγως θάπτεται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ κληρονόμου: — fr. 22. 23.

Mulier et ex dote et ex ceteris ipsius bonis pro portione funeratur a viro et ab herede. fr. 22. 23.

κα'. *Ὑπεξαιρουμένων τῶν ληγάτων ἢ τῶν ἐλευθεριῶν ἢ τῶν χρεῶν:* — fr. 24—26.

Deductis legatis et libertatibus et aere alieno. fr. 24—26.

κγ'. *Ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ ἀποδῷ τῇ γαμετῇ τὴν προῖκα ἐξ ὧν αἰτιῶν ὁ νόμος ἐπιτρέπει, οὐκ ἐνάγεται τῇ ἐπὶ τῇ ταφῇ ἀγωγῇ:* — fr. 27. § 1.

Si vir constante matrimonio reddiderit uxori dotem ex illis causis, quibus iure [id fieri] conceditur, non convenitur actione funeraria. fr. 27. § 1.

---

[1] habet Syn. [2] *χρεόστης* sic cod. [3] *ἐπιγυναιδιδοὺς*: *γυναι* lineolis inductum.

κδ'. Ὁ ἀνὴρ μέχρις εὐπορίας ἐνάγεται τῇ ἐπὶ τῇ ταφῇ ἀγωγῇ· τοῦτο γὰρ δοκεῖ κερδαίνειν ὅπερ οὐκ ἐδίδου [εἰ] παρὰ τῆς γυναικὸς ἐνήγετο: — fr. 27. § 2.

Vir in id quod facere potest actione funeraria convenitur: id enim lucrari videtur quod non dedisset si fuisset ab uxore conventus. fr. 27. § 2.

κε'. Τὴν ἄπροικον μόνος ὁ πηρ θάπτει καὶ τὴν αὐτεξουσίαν οἱ κληρονόμοι αὐτῆς· εἰ δὲ μὴ ἔχῃ κληρονόμους ἢ ὁ πηρ ἀπορεῖ, ἐνάγεται ὁ ἀνὴρ μέχρι εὐπορίας· ὑβρίζεται γὰρ μὴ θαπτομένης τῆς γενομένης αὐτοῦ γαμετῆς: — fr. 28.

Eam quae dote carebat solus pater funerat et eam quae sui iuris fuit, heredes eius: si vero heredes non habeat neque pater solvendo sit, tenetur vir in id quod facere potest; ipsi enim dedecori est non sepeliri eam, quae fuit uxor eius. fr. 28.

κς'. Ἐὰν διαζευχθεῖσα γυνὴ γαμηθῇ, ὁ πρῶτος ἀνὴρ κἂν ἐκέρδανεν τὴν προῖκα οὐ δαπανᾷ εἰς τὴν ταφὴν αὐτῆς. fr. 29 pr.

Si post divortium mulier nupserit, prior maritus quamvis lucratus sit dotem non impendit circa funus eius. fr. 29 pr.

fol. 117r. Πρὶν ἢ μὲν ἀποδῷ τὴν προῖκα ὁ ἀνὴρ αὐτὸς ἐνάγεται, μετὰ δὲ τὴν ἀπόδοσιν ὁ πηρ αὐτῆς· ἐναχθεὶς δὲ ὁ ἀνὴρ παρὰ τοσοῦτον ἀποκαθίστησι τῷ ἀνδρί: — fr. 29. § 1.

Priusquam dotem reddiderit vir, ipse convenitur et post restitutionem eius pater: conventus autem vir eo minus reddit patri. fr. 29. § 1.

κζ'. Εἰ δὲ ὁ πηρ δαπανήσῃ ἢ ἐναχθεὶς παρασχῇ τῷ δαπανήσαντι, ἀναλαμβάνει παρὰ τοῦ ἀνδρὸς διὰ τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀγωγῆς: — fr. 30 pr.

Si impenderit pater aut conventus ei qui impenderit praestiterit, recipit a viro per actionem de dote. fr. 30 pr.

κη'. Τῆς αὐτεξουσίας οἱ κληρονόμοι συνεισάγουσι καὶ ὁ πηρ καὶ ὁ ἀνὴρ πρὸς ὅπερ ὁ μὲν ἀναλαμβάνει, ὁ δὲ κερδαίνει τῆς προικός: — fr. 30. § 1.

In [funus] mulieris sui iuris conferunt et pater et maritus, [secundum id] quod alter recipit, alter lucratur ex dote. fr. 30. § 1.

λβ'. Ὁ προδότης τῆς ἰδίας πατρίδος οὐ πενθεῖται ἀλλὰ καὶ ἀψόγως παῖς πατέρα τοιοῦτον ἀναιρεῖ κἂν σῶμα πρ — τοῦ ταφῇ δαπανηθῆναι: —[1] fr. 35.

Proditor patriae suae non lugetur sed etiam impune filius patrem eiusmodi occidit — — — — — — — — — fr. 35.

Ἡ δαπάνη τῆς ταφῆς ὑπεξαιρεῖται τῆς κληρονομίας καὶ παντὸς προτιμᾶται χρέους τῆς κληρονομίας οὔσης ἀπόρου: — fr. 45.

Funeris impensae ab hereditate deducuntur et omni praeponuntur debito, cum hereditas non sit solvendo. fr. 45.

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΘ'

περὶ τοῦ τὸν νεκρὸν εἰσάγειν καὶ τάφον οἰκοδομεῖν.

TITULUS II, LIBRI LIX

de mortus inferendo et sepulcro aedificando.

Ὁ θάπτων ἔγκυον πρὶν ἢ τὸ βρέφος διὰ τομῆς ἐκβληθῇ φονεύειν δοκεῖ: —[2] fr. 2. D. 11, 8.

Qui sepelit praegnatem antequam partus excidatur necare videtur. fr. 2. D. 11, 8.

δ'. Ἐπὶ τὸν τάφον οὐ συμβάλλεται χρονία νομὴ τῷ μὴ ἔχοντι δίκαιον: —[3] fr. 4.

In sepulcro non confert longa possessio ei qui ius non habuerit. fr. 4.

ε'. Ἐὰν ἐν ἀτελεῖ μνημείῳ λείψανα τεθῇ, δύναται πληροῦσθαι· οἱ δὲ πρὸς ταφὴν τόποι κελεύσει τῶν ἱερέων ἀνανεοῦνται: — fr. 5 pr. § 1.

Si in imperfecto monumento reliquiae [hominis] sint conditae, potest perfici; loca vero ad sepulturam pertinentia iussu pontificum reficiuntur. fr. 5 pr. § 1.

B. γ'. τ μβ'. v ι Δ κο

ΤΙΤΛΟΣ Γ',

περὶ ταφῆς καὶ δαπανημάτων κηδειῶν.

TITULUS III,

de sepultura et funerum impensis.

l. 3. Cod. t. 42.

γ'. Ἐάν τινα δαπανήσῃ ὁ ληγατάριος περὶ τὴν ταφὴν τοῦ διαθεμένου καὶ τὸ δαπάνημα[τῆς ταφῆς] ἀπαιτεῖ καὶ τὸ ληγάτον [ὀφεί]λ[εται] τοῦ τελευτήσαντος: — c. 3. C. 3, 44.

Si quaedam impenderit legatarius in testatoris funus et impensam funeris petit et debetur legatum defuncti. c. 3. C. 3, 44.

[1] locus corruptus. [2] habet Syn. [3] habet Syn.

ζ'. *Δύναται ὁ κτίζων τάφον καὶ στήλας*[1] *ἐπιθεῖναι καὶ ἕτερον ὃν βούλεται κόσμον· ἑκάστῳ γὰρ ἔξεστιν ἐν τοῖς ἰδίοις ὃ βούλεται ποιεῖν*: —[2] c. 7.

Potest is qui sepulcrum aedificat stelas imponere et cetera quae vult ornamenta: cuique enim licet in suo quod libet facere. c. 7.

ια'. *Οἱ ἐπὶ ἐγκλήματι κατακριθέντες δύνανται ταφῆναι*: — c. 11.

Rei criminis damnati sepeliri possunt. c. 11.

ιγ'. *Μηδεὶς ἀνθρώπινον σῶμα χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς εἰς ἕτερον τόπον μεταφερέτω*: —[3] c. 14.

Nemo humanum corpus sine principis permissu in alium locum transferat. c. 14.

ιδ'. *Ἐν οὐδενὶ τόπῳ οὐδὲν τέλος παρ' οὐδενὸς προσώπου ὑπὲρ τῶν διακομιζομένων σωμάτων παρέχεται*: —[4] c. 15.

In nullo loco a nemine nullam vectigal propter corpora transferenda solvitur. c. 15.

[1] —*ην* habet sch. Bas. (I 636 Hb.). [2] cfr. schol. cit. [3] habet Syn. [4] cf. Cuiac. Obs. XI. 21. perperam cod. l. *δικαζομένων*.

prima linea excisa est.

[LIBER XXX, TITULUS I.]

fol. 1ʳ. τιμὴν παρασχεῖν ἢ τὰ πράγματα γινομένου λόγου τῶν μετὰ τοὺς καρποὺς περὶ αὐτὰ δαπανηθέντων. τὸ αὐτὸ κἂν ἡ γυνὴ μέμφηται ἥττονος τὴν προῖκα διατιμηθῆναι· αὐτῇ γὰρ δίδοται ἡ ἐπιλογή. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰς χρῆσιν δοθέντος διατετιμημένου: — fr. 7. § 5. D. XXIV, 1.

Ἐὰν ἡ γυνὴ τὸ δωρηθὲν αὐτῇ ἑτέρῳ παραδώσῃ ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, ὡς παρὰ δωρεᾶς οὕτω καὶ παρ' αὐτοῦ παρέδωσις ἤρτηται: — fr. 11. § 9.

Καὶ περιορισμοῦ χάριν γενομένη δωρεὰ ἔρρωται: — fr. 13. § 1.

Ἐὰν δώσω σοι ἐπὶ τῷ κτίσαι τὸ ἔδαφός σου ἢ γεωργῆσαι τὸν ἀγρόν σου, ὅπερ οὐκ ἤμελλες ποιεῖν, οὐκ ἀναλαμβάνω αὐτό· δωρεὰ γάρ ἐστιν. ὅθεν μεταξὺ τῶν συνοικούντων κεκώλυται: — fr. 13. § 2.

Ἐὰν ἡ γυνὴ τὰ δωρηθέντα αὐτῇ δανείσῃ καὶ λάβῃ τόκους, κερδαίνει αὐτούς: — fr. 15. § 1.

ιθ'. Ἐὰν ἡ γυνή μου δωρήσηταί μοι δοῦλον καὶ ἀγοράσῃ πρᾶγμα, τῆς γυναικὸς γίνεται, ὁθενδήποτε εἰ δέδωκ[ε τ]ὰς τιμάς· οὔτε γὰρ [ἐκ] τῶν ἰδίων πραγμάτων μου προσπορίζεταί μοι· τοῦτο γὰρ οἱ καλῇ πίστει νομεῖς ἔχουσιν, ἐγὼ δὲ γινώσκων ἀλλότριον νέμομαι. εἰ δὲ ἐκ τῶν ἐμῶν ἠγοράσθη τὸ πρᾶγμα, παρακρατῶ τὸ πρᾶγμα περὶ τῆς προικὸς ἐναγόμενος. εἰ δὲ μὴ παρακρατήσω, ἀπαιτῶ αὐτά: — fr. 19 pr. § 1.

Ἐὰν δωρησάμενος γυναικὶ ἀγάγωμαι αὐτὴν μὴ πληρώσασαν τὴν ἐπὶ τῷ δωρηθέντι διὰ χρήσεως κυριότητα[1] καὶ λυθῇ ὁ γάμος, οὐδὲν ἧττον τρέχει ὁ χρόνος: — fr. 24.

Ἐὰν ἡ γυνὴ τόκους ἐπερωτήσῃ τῆς προικὸς, οὐ [κε]χρεώστηνται μὲν, οὔτε δύναται διὰ τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀγωγῆς ἀπαιτεῖν αὐτούς: — fr. 28. § 7.

Ἐὰν δωρήσωμαι τῇ γυναικί μου ἔδαφος καὶ κτίσῃ ἐν αὐτῷ οἶκον, ἐμὸς ὁ οἶκος γίνεται, καὶ διὰ παρακατασχέσεως ἡ γυνὴ λαμβάνει παρ' ἐμοῦ τὰς δαπάνας: — fr. 31. § 2.

Ἐὰν ἀληθοῦς τιμήματος τῆς πράσεως γενομένης, σύμφωνον κατὰ δωρεὰν γένηται ὥστε μηδὲν τὸν ἀγο

[1] quaedam exciderunt: puta: ἢ τῇ γαμετῇ μου δωρήσω.

[LIBER XXX, TITULUS I.]

pretium praestare vel res, habita ratione eorum, quae praeter fructus circa eas impensa sunt. idem est et si uxor queratur dotem minoris esse aestimatam. nam ei datur electio. idem est et de aestimatione eius quod utendum datum est.

fr. 7. § 5. D. 24, 1.

Si uxor id quod sibi donatum est alteri tradiderit vivo marito, sicuti ex donatione, ita ex hoc traditio pendet. fr. 11. § 9.

Et deportationis causa facta donatio valet.

fr. 13. § 1.

Si dedero tibi, ut aedifices in arca tua vel ut colas fundum tuum, quod non fueras facturus, non id repeto: est enim donatio. quare inter coniuges prohibetur. fr. 13. § 2.

Si uxor ea quae sibi donata sunt mutuo dederit et usuras acceperit, sibi lucratur. fr. 15. § 1.

Si uxor mea servum mihi donaverit [is]que rem emerit, uxoris fit, undecumque pretium solverit: neque enim ex re mea propria mihi adquirit. hoc enim bonae fidei possessoribus tributum est; ego autem sciens rem esse alienam possideo. Quod si pecunia mea empta sit res, rem retineo de dote conventus et si eam non retinuero, eam peto.

fr. 19 pr. § 1.

Si cum mulieri donassem, eam uxorem duxero, cum ipsa rei donatae nondum usucapionem implevisset et nuptiae sint solutae, nihilominus currit tempus. fr. 24.

Si uxor dotis usuras fuerit stipulata, nullomodo debentur neque potest ipsa per dotis actionem eas petere. fr. 28. § 7.

Si donavero uxori meae aream ipsaque aedificaverit in ea domum, haec mea fit, et per retentionem uxor accipit a me impensas. fr. 31. § 2.

Si vero pretio facta cum sit venditio, pactum donationis causa accedat, ut nihil

fol. 61ʳ. -*ἄκριτα δὲ τὰ τῶν παίδων καὶ ἡμεῖς οὐ δίδομεν τοῖς ἀσελγαίνουσιν ἀλλὰ τοῖς σωφρονοῦσι τὸν νόμον.*

Οὐ διαφερόμεθα δὲ περὶ τῶν παίδων, εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι καθεστήκοιεν· ὥσπερ γὰρ ἡ φύσις οὐδὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τεχνολογεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς ἄλλον ἐπ' ἀρρένων καὶ ἄλλον ἐπὶ θηλειῶν κατὰ τοῦτο τίθεμεν νόμον: —

Nov. 89. c. 12. § 5.

Εἰ μέντοι (δεῖ γὰρ διὰ πάσης ὁδοῦ ἀκριβείας τε ὁμοῦ καὶ εὐσεβείας ἐλθεῖν) ἔχων τις παῖδας γνησίους καταλείποι καὶ νόθους, ἐξ ἀδιαθέτου μὲν οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρχειν παντελῶς βουλόμεθα, ἀποτρέφεσθαι δὲ τοὺς νόθους παρὰ τῶν γνησίων θεσπίζομεν κατὰ τὸ πρέπον τε καὶ πρὸς τὸ τῆς οὐσίας μέτρον παρ' ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμαζόμενον. τοῦτο δὴ τὸ παρὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις λεγόμενον: —[1] c. 12. § 6.

Ταὐτοῦ τούτου φυλαττομένου, κἂν εἰ γαμετὴν μὲν ἔχοι, παῖδας δὲ νόθους ἐκ τῆς προτελευτησάσης παλλακῆς αὐτῷ γενομένους, ὥστε κἀκείνους ἀποτρέφεσθαι παρὰ τῶν αὐτοῦ διαδόχων. περὶ γὰρ ἐγγόνων νόθων τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν ῥητῶς περὶ αὐτῶν διατεταγμένα κρατείτω: — ib.

Ἐφ' ὧν δὲ θεμάτων τοὺς νόθους παῖδας ἐκαλέσαμεν εἰς τὴν διαδοχήν, ἐπὶ τούτων καὶ αὐτοὶ τὴν πρέπουσαν τοῖς φυσικοῖς πατράσιν εὐγνωμοσύνην τηρείτωσαν καὶ αὐτῷ τῷ μέτρῳ, ᾧπερ οἱ γονεῖς προνοοῦσι τῶν φυσικῶν παίδων κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, καὶ αὐτοὶ τοὺς γονεῖς ἀμειβέσθωσαν, εἴτε εἰς τὰς διαδοχάς, εἴτε εἰς τὰς ἀποτροφάς, καθάπερ ἐπὶ αὐτῶν νενομοθετήκαμεν: — c. 13.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔμπροσθεν ἔν τισι τῶν διατάξεων εἴρηται δεῖν εἰς ἅπερ οἱ πρὸς δωροῦνται τοῖς παισὶν ἢ καταλιμπάνουσιν, εἰς ταῦτα καὶ κηδεμόνας αὐτοῖς παρέχειν βεβαιουμένους[2] μέντοι, τοῦτο κύριον εἶναι καὶ νῦν τίθεμεν διδόντες καὶ τῇ μὴ κατὰ τὸ ἤδη περὶ τούτων διατεταγμένον καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιτροπεύειν παίδων. τελευ-

[1] boni viri arbitratu, supple cum Novellarum edit.

[2] *βεβαιοῦμεν οὓς* cod.

[LIBER XXXII, TITULUS II.]

incertae etiam filiorum res, neque nos intemperantibus, sed honestis hominibus legem damus.

Non distinguimus autem inter liberos, masculine sint an feminae, sicut enim natura nihil circa eiusmodi distinguit, ita nec nos alteram de maribus et alteram de feminis in hac re legem condimus. Nov. 89. c. 12. § 5.

Si quis autem (necesse enim est per totam diligentiae simul atque pietatis viam ingredi) cum liberos habeat legitimos relinquat etiam naturales, nihil ab intestato eis competere omnino volumus, ali autem naturales a legitimis volumus prout decet, secondum patrimonii quantitatem a bono viro aestimandam: hoc est quod in nostris legibus vocatur [boni viri arbitratus]. c. 12. § 6.

Hoc ipso servando, etiam si uxorem habuerit et filios naturales sibi natos ex concubina praemortua, ita ut et ii alantur ab eius successoribus. Circa vero nepotes naturales ea, quae iam a nobis de iis expresse constituta sunt, valeant. ib.

In quibus vero casibus naturales filios vocavimus ad successionem, in isdem et ipsi naturalibus patribus convenientem servanto gratitudinem eademque mensura, qua parentes naturalibus liberis consulunt ex nostra lege, et ipsi parentes remunerent, sive in successionibus, sive in alimentis, quemadmodum de eis constituimus. c. 13.

Quoniam vero in quibusdam constitutionibus dictum est in rebus quas patres liberis donant vel relinquunt tutores confirmandos eis dari, id ratum et nunc esse volumus, et matri (secundum id quod iam de his rebus est statutum) facultatem damus naturalium quoque filiorum tutelam suscipiendi. Ultima autem nos legis pars expectat, ut et ipsa

ταῖον δὲ ἡμᾶς τοῦ νόμου μέρος ἐκδέχεται ὥστε καὶ αὐτὸ τὴν προσήκουσαν τάξιν λαχεῖν καὶ ἐξαριθμήσασθαι τίνες οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ τῶ[ν]νόθων ἄξιοι καθεστᾶσιν ὀνόματος. πρότερον μὲν γὰρ πᾶς ὁ ἐκ συνελεύσεων (οὐ γὰρ καλέσομεν γάμον) ἢ NEFRIΩN[1] ἢ INEŠTΩN[2] ἢ δαMNατων προελθὼν οὗτος οὐδὲ φυσικὸς ὀνομασθήσεται, οὐδὲ ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γονέων, οὐδὲ ἕξει τινὰ πρὸς τὸν παρόντα νόμον μετουσίαν: —

congruentem ordinem sortiatur et enumeremus quinam ne naturalium quidem appellatione digni habeantur. Et primum quisque ex coniunctionibus (non enim nuptias vocabimus) vel nefariis vel incestis vel damnatis procreatus neque naturalis filius vocabitur, neque alimenta a parentibus consequetur neque cum hac lege quidquid commune habebit.

ὁ οὗτοι ἁμαρτάνοντες εἰς ἁρπαγεῖσαν παρ: — τῶν εἰς συγγένειαν: — *fol.* 61ᵛ. *l.* καταδεδιασμένων: —

÷ *hi sunt qui peccant in raptam virginem.* ÷ *qui peccant cum cognatis.* ·/· *condemnatis.*

[1] l. NEFARIΩN. [2] l. INCESTΩN.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΓ', ΤΙΤΛΟΣ Α'

περὶ υἱοθεσιῶν: — ἐκ[1] τῶν διατάξ[εων]: —

Τῆς θυγατρός μου ζησάσης αὐτεξουσίας καὶ διαθεμένης, οὐ δύναμαι μετὰ θάνατον αὐτῆς λέγειν ὡς ἀνισχύρως αὐτὴν αὐτεξούσιον[2] ἐποίησα: — fr. 25 pr. D. 1, 7.

κδ'. Ὁ ἔχων υἱὸν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐγγόνους ὑπεξουσίους ἄδειαν ἔχει ὃν θέλει αὐτεξούσιον ποιῆσαι καὶ τὸν ἄλλον παρακρατῆσαι ἢ πάντας αὐτεξουσίους ποιῆσαι. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ἐγγόνων: — fr. 28.

Β. η'. τ κο τ μζ'. Καὶ ὁ σπάδων διὰ τῆς θέσεως κτᾶται ὑπεξούσιον κληρονόμον: — fr. 40. § 2.

λη'. Ἄνηβον αὐτεξούσιον ὁ βουλόμενος υἱοθετῆσαι εἰς τάξιν φυσικῆς γονῆς ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος, τοῦτο ποιείτω· παρόντων τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ διαβεβαιουμένων, ὅτι συμφέρει αὐτῷ, ὁμολογοῦντος καὶ τοῦ θετοῦ πρς ὅτι τὸ τρίτον τῆς οὐσίας αὐτοῦ καταλιμπάνει αὐτῷ ἤγουν δίδωσιν αὐτεξούσιον αὐτὸν ποιῶν. c. 2. C. VIII, 47.

Τὸν ἀπελεύθερον ὁ πάτρων οὐ δύναται υἱοποιήσασθαι εἰ μὴ ἐξ εὐλόγου αἰτίας, οἷον ἐὰν παῖδας οὐκ ἔχῃ: — c. 3.

μα'. Ἡ γυνὴ οὐ δύναται υἱοποιήσασθαι, ἥτις οὐδὲ ὑπεξουσίους ἔχει τοὺς παῖδας· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς παραμυθίαν τῶν ἀπολλομένων παίδων βούλεται λαβεῖν, δίδομεν αὐτῇ τοῦτο ποιεῖν, ὡσανεὶ ἐξ αὐτῆς τεχθέντα αὐτόν: — c. 5.

Δεῖ τὸν λαμβάνοντα εἰς υἱοθεσίαν εἶναι μείζονα τοῦ λαμβανομένου, ἐπειδὴ πρὸς μίμησιν τῆς φύσεως ἐπινενόηται. ἡ δὲ φύσις πρεσβύτερον οἶδε τοῦ υἱοῦ τὸν πρὰ. νομίζεται γὰρ τέρας εἶναι καὶ τῆς φύσεως ἀλλότριον τὸ λέγειν μείζονα εἶναι τὸν παῖδα τοῦ πρς. ταῦτα δὲ καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίων καὶ αὐτεξουσίων προβαίνει. δεῖ δὲ προηγεῖσθαι τὸν πρα ὀκτὼ καὶ δέκα ἐνιαυτούς. ἡ γὰρ τοιαύτη ἡλικία ἐφηβότης λέγεται τελεία, ὅτε καὶ οἱ βραδέως ἡβῶντες ἡβῶσι, τοῦ σχήματος πάντως[3] συντρέχοντος:[4] — § 4. I. 1, 11.

Ὁ εὐνοῦχος ὄνομά ἐστι γενικόν· τέμνεται δὲ εἰς τρία· τῶν γὰρ εὐνούχων οἱ μέν εἰσι σπάδοντες, οἱ δὲ καστράτοι, οἱ δὲ[5]

[1] ἑα cod. [2] ita et alibi. [3] παντὸς cod. [4] Nempe ex Theoph.; nisi quod verba artis latina graece sunt reddita. [5] Expl. folium: contin. ut *supra* p. 39.

LIBER XXXIII, TITULUS I

de adoptionibus. — Ex constitutionibus.

Cum filia mea tamquam sui iuris vixerit et testata sit, non possum post eius mortem dicere me eam inutiliter emancipavisse. fr. 25 pr. D. 1, 7.

Qui filium habet et ex eo nepotes in potestate, quem vult potest sui iuris facere et alium in potestate retinere, vel omnes emancipare. Eadem et in nepotibus optinent. fr. 28.

Et spado per adoptionem adquirit heredem suum. lib. VII. Cod. tit. 1 fr. 40. § 2.

Impuberem sui iuris si quis velit adoptare ad vicem naturalis subolis apud magistratum, id facito: praesentibus necessariis eius et confirmantibus id ei expedire, promittente et adoptivo patre se trientem substantiae suae ei relicturum, vel daturum si eum emancipaverit. c. 2. C. VIII, 47.

Libertum patronus adoptare nequit, nisi ex iusta causa, veluti quia liberos non habeat. c. 3.

Mulier non potest adoptare, quae neque filios in potestate habet; sed quoniam in solacium amissorum filiorum accipere vult, id ei facere concedimus, [ut habeat] eum quasi ex se progenitum. c. 5.

Oportet eum qui adoptat maiorem natu esse eo, qui in adoptionem suscipitur, cum (adoptio) ad naturae imitationem sit excogitata. Natura vero seniorem patrem filio novit. pro monstro enim putatur et a natura alienum si dicatur filius natu maior esse patre. haec et in (adoptionibus) eorum qui alieni iuris et eorum qui sui iuris sunt procedunt. Oportet autem patrem (adoptivum) decem et octo annis praecedere. Nam eiusmodi aetas plena dicitur pubertas, quando et illi quoque pubescunt qui tardius pubescunt, omnimodo habitu corporis concurrente. § 4. I. 1, 11.

Eunuchi nomen generale est, sed trifariam dividitur; eunuchorum enim quidam sunt spadones, quidam castrati, quidam

(*Supplem. pag.* 52.)

fol. 63ᵛ. ἢ τινι καὶ[1] περὶ τὰ οἰκεῖα ἐκέχρητο· τοὺς δὲ τοκετοὺς τῶν θεραπαινῶν καὶ τοὺς τῶν τοκετῶν τοκετοὺς ἀποκαθίστησιν· οὐ γάρ εἰσι καρποί. ὑπεξαιρεῖ δὲ ὅσα περὶ τὴν κληρονομίαν ἐδαπάνησεν. εἰ δὲ τῷ χρόνῳ τὰ οἰκήματα χωρὶς ῥαθυμίας αὐτοῦ διὰ τῆς χρήσεως ἐκυριεύθησαν, οὐ καλεῖται: — fr. 23. § 3. D. 36, 1.

Ἐὰν ἐνστήσωμαι τὴν θυγατέρα μου κληρονόμον καὶ ἀξιώσω αὐτὴν ἄπαιδα τελευτῶσαν ἀποκαταστῆσαι πέτρῳ τὸν κλῆρον καὶ προικίσῃ ἑαυτὴν, εἶτα τὸν ἄνδρα τελευτῶσα γράψῃ κληρονόμον, ὑπεξαιρεῖται ἡ προὶξ ἐκ τοῦ φιδεικομμίσσου, ὥςπερ εἰ τὸ περιλιμπανόμενον ἐκελεύσθη ἀποκαταστῆσαι. εἰ δὲ τοσούτους καρποὺς ἔλαβεν ἡ θυγάτηρ ὅσοι δύνανται πληρῶσαι τὴν προῖκα, ἐξ αὐτῶν καὶ οὐκ ἐκ τοῦ φιδεικομμίσσου ὀφείλει δοθῆναι ἡ προίξ: — fr. 23. § 4.

Ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου τὸ περιερχόμενον εἰς αὐτὸν εὐθέως ἀποκαταστῆσαι τῷ υἱῷ μου, εἰ δὲ καὶ προαποθάνῃ τῇ μρι αὐτοῦ, ἐὰν ἡ πρὸ τῆς προχωρήσεως ἢ μετὰ ταῦτα τὸ παιδίον ἀποθάνῃ, τῇ μητρὶ κεχρεώστηται[2] τὸ φιδεικόμμισσον καὶ οὐ τοῖς κληρονόμοις τοῦ υἱοῦ, εἰ μὴ ἄρα περιὼν καὶ γενόμενος ἔφηβος ἔλαβεν αὐτό: — fr. 26 pr.

Ἐὰν δοῦλον γράψας κληρονόμον ἀξιώσω τὸν δεσπότην αὐτοῦ ἀποκαταστῆσαι αὐτῷ ὅτε γένηται ἐλεύθερος, ἔρρωται: — fr. 26. § 1.

Ἐξ ὁλοκλήρου γράψας τὸν υἱόν μου κληρονόμον ὕστερον ἐποίησα κωδικέλλους ἐν οἷς εἶπον αὐτὸν ἄπαιδα τελευτῶντα τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστῆσαι τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ· ὁ υἱὸς διατιθέμενος δοῦλον τῆς κληρονομίας ἠλευθέρωσεν. εἴτε τὴν δύναμιν τῶν κωδικέλλων ἐγίνωσκεν, εἴτε μὴ, τὴν τιμὴν τοῦ δούλου κεχρεώστηται ἡ ἀδελφὴ, τῆς ἐλευθερίας διὰ θάλψιν φυλαττομένης: — fr. 26. § 2. 3.

Ἐὰν ὁ αὐτεξούσιός μου υἱὸς αἰτήσῃ κατὰ διαθήκης ὑπεναντιότητα, οὐκ ἀναγκάζεται προσελθεῖν ὁ κληρονόμος, ἐπειδὴ λοιπὸν οὔτε ἡ ἀποκατάστασις οὔτε τὰ ληγάτα χώραν ἔχουσιν. εἰ μέντοι ἄδηλόν ἐστιν εἴπερ ὁ υἱὸς αἰτεῖν αὐτὴν μέλλει, ἀναγκάζεται προσελθεῖν ὁ κληρονόμος: — fr. 28. § 6.

[1] suppl. I[a] m. [2] καὶ χρεοστηται cod.

qua et circa res proprias utebatur; partus vero ancillarum et partuum partus reddit; non enim in fructibus sunt. excipit tamen quaecunque circa hereditatem impendit. si vero tempore aedes sine culpa eius per usum adquisitae sunt, non tenetur. fr. 23. § 3. D. 36, 1.

Si filiam meam heredem instituero eamque rogavero, ut, si sine liberis decesserit, Petro hereditatem restituat et sibi dotem constituerit, deinde moriens virum heredem scripserit, excipitur dos a fideicommisso, ac si quod superfuisset rogata esset restituere. quod si tot fructus filia percepit, quot possent dotem efficere, ex iis et non ex fideicommisso dos praestari debet. fr. 23. § 4.

Si rogavero heredem meum, ut quidquid ad eum pervenerit statim filio meo restitueret, et, si prius decesserit, matri eius, sive ante diem cedentem sive postea filius decesserit, matri debetur fideicommissum et non filii heredibus, nisi forte vivus pubesque factus id acceperit. fr. 26 pr.

Si, servo herede scripto, dominum eius rogavero, ut ei, cum liber fuerit factus, restituat, valet. fr. 26. § 1.

Filio meo ex asse herede scripto, deinde codicillos feci, in quibus dixi, ut si is sine liberis decederet, hereditatem sorori suae restitueret. Filius in testamento servum hereditarium liberum esse iussit. Sive codicillorum potestatem noverit, sive non, pretium servi sorori praestari oportet, libertate propter favorem servata. fr. 26. § 2. 3.

Si filius meus sui iuris contra tabulas bonorum possessionem petierit, non cogitur heres adire, quia iam neque restitutio, neque legata locum habent. si vero incertum est, utrum filius sit petiturus necne, cogitur heres adire. fr. 28. § 6.

fol. 63v. Ὁ κελευσθεὶς ἰδίους ἐλευθερῶσαι δούλους καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῖς ἀποκαταστῆσαι τὴν τιμὴν αὐτῶν ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐξαιρεῖ: — fr. 28. § 17.

Qui iussus est suos servos manumittere iisque hereditatem restituere pretium eorum ex fideicommisso detrahit. fr. 28. § 17.

Ὁ πρεσβευτὴς ὕποπτον λέγων τὴν κληρονομίαν ἀναγκάζεται καὶ ἐν τῇ πρεσβείᾳ τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως ὑποδέξασθαι δικαστήριον. εἰ δὲ καὶ διασκέψασθαι θέλει, ἀναγκάζεται ὑπεισελθεῖν οὐκ ἐπὶ τῷ εὐθὺς ἀποκαταστῆσαι, ἀλλ' ἵνα μετὰ τὸ ὑποστρέψαι εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εἰ μὲν ἑκὼν βουληθῇ, ἀποκαταστήσῃ χρώμενος ὡς τῷ φαλκιδίῳ· εἰ δὲ νομίσοι μὴ συμφέρειν ἑαυτῷ, τὸ πᾶν ἀποκαταστήσῃ: — fr. 31 pr.

Legatus qui suspectam dicit hereditatem cogitur vel in legatione accipere iudicium de fideicommisso. si vero deliberare velit, cogitur adire non ut statim restituat, sed ut domum suam reversus, si sponte voluerit, restituat veluti falcidia usus; sin autem putaverit sibi non expedire, totum restituat. fr. 31 pr.

Ἐὰν εἴπω ἀποκαταστῆσαι τὰ πράγματά μου ἢ πάντα τὰ ἐμὰ καθομάδα, φιδεικόμμισσόν ἐστιν. τὸ γὰρ εἰπεῖν ἐμὸν ἢ σὸν καὶ ἀγωγὰς περιέχει: — fr. 31. § 1.

Si dixero restituere bona mea vel omnia mea generaliter, fideicommissum est. Nam appellatione „mei" et „tui" etiam actiones continentur. fr. 31. § 1.

Ἐὰν υἱῷ μου ἢ δούλῳ μου ἀποκαταστῇ κληρονομία καὶ τοῦτο ἀναδέξωμαι, μετέρχονται εἰς ἐμὲ αἱ ἀγωγαί. Εἰ μὲν ἐν δικαίῳ κληρονομίας παρακρατεῖ τὸ τετραούγκιον ὁ κληρονόμος, ἀναλόγως εἰς αὐτὸν καὶ τὸν φιδεικομμισσάριον αἱ ἀγωγαὶ μερίζονται· εἰ δὲ ἐν πράγμασιν ἢ νομίσμασιν λάβῃ τὸ τετραούγκιον, ληγαταρίου τάξιν ἐπέχει καὶ μόνος ὁ φιδεικομμισσάριος ἐνάγεται: — fr. 31. § 2. 3.

Si filio meo vel servo meo restituatur hereditas idque ratum habuero, transeunt in me actiones. Si quidem iure hereditario retinet quadrantem heres, pro portione in eum et in fideicommissarium actiones dividuntur. Si vero in rebus vel pecunia quadrantem acceperit, legatarii vicem optinet et solus fideicommissarius convenitur. fr. 31. § 2. 3.

Ἐὰν τῷ χωρὶς αἱρέσεως ἐλευθερωθέντι κελευσθῶ τὴν κληρονομίαν ὑπὸ αἵρεσιν ἀποκαταστῆσαι, λέγων αὐτὴν ὕποπτον, κληρονομεῖν ἀναγκάζομαι καὶ ἀποκαθιστᾶν, καὶ τῆς αἱρέσεως ἀτονούσης ἡ ἐλευθερία οὐκ ἀνατρέπεται. εἰ δὲ τῷ ὑπὸ ἡμέραν ἐλευθερωθέντι ἠξιώθην ἀποκαταστῆσαι, οὐκ ἀναγκάζομαι πρὸ τῆς ἡμέρας κληρονομεῖν· οὐ δυνατὸν γὰρ τῷ μήπω ἐλευθέρῳ κληρονομίαν ἀποκαθιστᾶν καὶ οὔτε παρὰ τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου ἡ ἐλευθερία δίδοται: — fr. 32 pr. § 1.

Si ei qui pure manumissus est iussus sim hereditatem sub condicione restituere, si dicam eam suspectam, adire cogor et restituere atque, condicione deficiente, libertas non revocatur. Si vero ei qui sub condicione est manumissus rogatus sim restituere, non cogor ante diem adire; nondum enim manumisso hereditas restitui non potest neque contra testatoris voluntatem datur libertas. fr. 32 pr. § 1.

Ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου πάντα τὰ εἰς αὐτὸν ἐρχόμενα χρήματα τῆς ἐμῆς κληρονομίας ἢ τῶν ἐμῶν πραγμάτων ἀποκαταστῆσαι τῇ πόλει μου ἄπαιδα τελευτῶντα, τούτοις τοῖς ῥήμασι τὰ χρήματα καὶ τοὺς καρποὺς, οὓς ἔλαβεν ἐκ τῆς κληρονομίας, ἀποκαθίστησιν, ὡσανεὶ τοῦτο ῥητῶς ἠξιώθη: — fr. 33.

Si rogavero heredem meum omnem pecuniam ex hereditate mea meisve bonis ad eum pervenientem civitati meae restituere, si sine liberis decesserit, his verbis et pecuniam et fructus, quos ex hereditate percepit, restituere [compellitur], perinde atque si de hoc specialiter rogatus fuerit. fr. 33.

IN FRAGMENTA INDICIS OBSERVATIONES.

LIBER XVI,

tit. 1 redit etiam in fol. 252^{v}.

tit. 2 In libro palimpsesto legitur *αὐξουμένης*, scilicet ab *αὐξέω* (quae forma est tamen admodum rara): v. L. Dindorfium in *Thesauro* Stephani s. v.

LIBER XVIII,

tit. 1 redit etiam in fol. 240^{r}.

tit. 4 „ „ „ „ 240^{v}. Utrobique *ἐν τῷ τούτῳ τ. τ.* Tacite correxi.

tit. 5 redit etiam in fol. 240^{v}. Vocabulum *ἀγωγῆς* deest utrobique. Si codicis lectionem retinendam putas, verte: De peculio.

tit. 7 redit etiam in fol. 240^{v}.

LIBER XIX,

tit. 1 redit etiam in fol. 166^{r}.

tit. 7 „ „ „ „ 246^{v}. Utrobique *πραιθὲν*. Tacite correxi.

tit. 8 redit etiam in fol. 246^{r}. Utrobique *ἀγωγῶν*. Quam lectionem si tueris, verte *De actionibus*. Adde *μὴ* ante *κεκωλ.*: in fine *περὶ τῶν* etc.

tit. 10 Codex habet *ἀγορασνομου*. Item inferius omittit v. *ἥττονος*. Utrumque correxi.

tit. 12 redit etiam in fol. 219^{v}.

tit. 19 „ „ „ „ 219^{r}.

LIBER XX,

tit. 3 redit etiam in fol. 219^{v}.

tit. 4 „ „ „ „ 219^{v}—224^{r}. Utrobique *συναλλαττόντων* et *ποιήσει* (recte). Nunc video haec sequi: *καὶ ἐπιλείπει ἀγωγή*: atque actio deficit.

LIBER XXI,

tit. 1 redit etiam in fol. 224^{r}.

LIBER XXII,

tit. 1 redit etiam in fol. 224^{v}.

tit. 4 „ „ „ „ 191^{r}.

tit. 5 „ „ „ „ 230^{v}. In f. 230^{v} melior lectio invenitur: *ἐπακτοῦ* atque *δικαστικοῦ*. In ind. *ικ* supra v^{um} *δικαστοῦ* suppletum detegitur.

tit. 6 Voc. *τοῦ* deest in libro: *ἐν δίκῃ* (sic).

LIBER XXIII,

tit. 1 redit etiam in fol. 174^{r}.

tit. 2 „ „ „ „ 159^{v}. Corr. *ἤγουν* (sic utrobique).

tit. 3 *π τόκων καὶ ἐνεχυραζόντων ἐπιτιμίων καὶ πάσης* cet.: de us. et pignerantium poenis et cet.

LIBER XXIV,

tit. 1 redit etiam in fol. 176^{r}. Post *δοθέντος* utrobique *καὶ*. Utrobique legitur (perperam) *καταβληθέντος* (*παρακολ.*). Postrema verba *καὶ—πραγματος* desunt in fol. 176^{r}: contra post v. *πράγματος* in fol. 204 sequitur verbum: *ἀναλαμβάνειν*.

tit. 2 *πράγματος* legitur in libro (post *ἀπαίτ.*).

tit. 3 Cod.: *ἄνευ αἰτ. ἢ ἀδίκου αἰτ.* Infra: *ἐνοχῶν ἀγωγῶν*.

tit. 4 redit etiam in fol. 152^{r}: *τοῦ* ante *πατρὸς* om. utrobique.

tit. 5 redit etiam in fol. 152^{r}. Voc. *ὁ* omittit cod.: dele. Emenda (ut habet et cod.) *ἐνέχηται*.

tit. 6 redit etiam in fol. 152^{r}.

tit. 7. 8 redeunt in fol. 152^{v}, 153^{r}. In tit. 8 cod. legit (perperam) *ἀπαιτήσεως πάντως στ.*; v^{um} *τοῦ* initio om. cod.

tit. 9 redit etiam in fol. 153^{v}. Ubi additur vox *χρὴ*, quae abest in fol. 204^{v}.

LIBER XXV,

tit. 1 redit etiam in fol. 153^{v}.

tit. 2 „ „ „ „ 185^{r}.

tit. 3 „ „ „ „ 185^{v}.

tit. 4 „ „ „ „ 185^{v}. *ἐνέχυρα* utrobique.

tit. 5 „ „ „ „ 154^{r}; in ind. perperam *ἐνεχόμενα*: utrobique male *ἔχονται*. In ind. *ὄντινες*.

tit. 6 redit etiam in fol. 154^{v}. *πῶς ἢ καὶ* ind.

tit. 7 „ „ „ „ 154^{v}, ind.: *πράσεως*. utrobique: *τῶν ἐνεχ. καὶ τῶν ὑπ.*

LIBER XXVI,

tit. 1 *καὶ μανδάτων* (sic).

tit. 2 *ἢ τῶν ἀντ.*

tit. 5 redit etiam in fol. 157^{v}.

tit. 6 *ἤγουν.*
tit. 7 *ἀντελλόγου καὶ βοηθείας γ.*: compensatione et auxilio mul.

LIBER XXVIII,

tit. 6 redit etiam in fol. 163ᵛ.
tit. 9 „ „ „ „ 212ʳ.
tit. 10 „ „ „ „ 212ʳ.
tit. 12 „ „ „ „ 237ʳ.
tit. 13 om. *τοῦ* ante *προτ.*; *ὑποδέξ.*
tit. 14 redit etiam in fol. 199ᵛ.

LIBER XXIX,

tit. 4 redit etiam in fol. 3ᵛ.
tit. 5 „ „ „ „ 6ᵛ.
tit. 6 „ „ „ „ 1ᵛ. Ibid. *προγαμιαίου* (in fol. 252 —*ας*).

LIBER XXXI,

tit. 1 redit etiam in fol. 25ᵛ.
tit. 2 (*ιβ'* sic) l. *γονεῦσι καὶ πάτρωσι* (*latine*: parentibus et patronis).
tit. 3 post *παίδων* nihil desideratur.
tit. 4 redit etiam in fol. 30ᵛ.
tit. 6 (*ϛ'* non *ε'*) *π̣ τῶν — παίδων ἀπὸ γονέως.*

LIBER XXXII,

tit. 1 redit etiam in fol. 11ᵛ. *ν. καὶ τῶν ἐκ ν. γιν.*
tit. 2 „ „ „ „ 32ᵛ.

LIBER XXXIII,

tit. 1 redit etiam in fol. 61ʳ.
tit. 2 „ „ „ „ 41ʳ.

LIBER XXXIV,

tit. 1 redit etiam in fol. 41ʳ.

LIBER XXXV,

tit. 1 om. *καὶ.*
tit. 2 redit etiam in fol. 28ʳ.
tit. 3 „ „ „ „ 28ʳ.
tit. 4 „ „ „ „ 28ᵛ. Ubi *διατίθεσθαι.*
tit. 5 „ „ „ „ 23ʳ.
tit. 6 „ „ „ „ 23ʳ.
tit. 7 „ „ „ „ 23ᵛ. *ἀπαιλειφέντων* (sic).
tit. 8 „ „ „ „ 16ʳ. l. *περὶ παίδων καὶ κτλ.* (*latine* de liberis et postumis etc.).
tit. 9 redit etiam in fol. 16ᵛ.
tit. 10 „ „ „ „ 27ᵛ.
tit. 11 „ „ „ „ 49ʳ.
tit. 12 „ „ „ „ 71ʳ.
tit. 14 „ „ „ „ 228ʳ.
tit. 15 in fine *τὴν κληρ.*
tit. 16 Verbum *δεσποτῶν* (omnino supplendum) omittit cod.
tit. 17 liber: *π̣ τῶν ἀγαθῆς*: an *π̣ τῶν ἀγαθῶν*? In latinis em.: tabulas.

LIBER XXXVII,

tit. 2 *ἐν διαθήκῃ καὶ* (sic).
tit. 4 (*δ'* non *γ'*).
tit. 7 *ἐδιοίκ.*
tit. 9 malim: *ἐνάγειν*, ut verti possit *agere vel convenire.*
tit. 12 perperam (ex itacismo) habet cod.: *εἶ ἦ καὶ ηεν* (*εἶεν*) *αὐτοῖς.* In lat. l. *transituras.*

LIBER XXXVIII,

tit. 2 legendum *ἢ* pro *καὶ* idest *vel* (*δαπανημ.* sic).
tit. 3 corr. *ἀγωγῆς*; perperam habet cod. *παρατεῖσθαι.* (num *ἀπαιτεῖσθαι*?)
tit. 4 redit etiam in fol. 52ᵛ.
tit. 7 „ „ „ „ 52ᵛ. Ubi legitur *μετὰ τῆς πίστεως.*
tit. 8 redit etiam in fol. 35ᵛ.
tit. 9 *οἵτης*: correxi.
tit. 10 redit etiam in fol. 233ʳ. *μαινομένοις* utrob.
tit. 11 „ „ „ „ 233ᵛ.
tit. 17 „ „ „ „ 233ᵛ.
tit. 19 „ „ „ „ 49ʳ.

LIBER XXXIX,

tit. 1 redit etiam in fol. 49ʳ: in ind. *πέμψ.* (sic).
tit. 2 „ „ „ „ 36ᵛ. Ubi deest v. *ἀκύρου.*

LIBER XL,

tit. 1 redit etiam in fol. 51ʳ.
tit. 3 „ „ „ „ 51ʳ.
tit. 4 „ „ „ „ 51ᵛ.
tit. 5 „ „ „ „ 57ʳ. Ubi additur *π̣ τοῦ* et legitur *καρβονιαniu* (ind. —*νοῦ*).
tit. 6 redit etiam in fol. 57ᵛ.
tit. 7 „ „ „ „ 57ᵛ. Ubi perperam pro *πότε* legitur *π̣* (*περὶ*). In fol. 57 *ἐφαρμόσῃ* (sic). In fine *τῶν* ibidem ommittitur. emendo: *τοῖς αἰτοῦσι.* In ind. loco priore *διακατ.*
tit. 8 redit etiam in fol. 17ʳ.
tit. 9 „ „ „ „ 17ʳ. Ubi v. *διακατοχῆς* omittitur.

LIBER XLI,

tit. 1 redit etiam in fol. 58ᵛ.
tit. 5 „ „ „ „ 45ᵛ.

tit. 6 redit etiam in fol. 21^{v}. Ubi *περιουσίας*.
tit. 7 „ „ „ „ 18^{r}.

LIBER XLII,

tit. 2 redit etiam in fol. 40^{v}.
tit. 3 „ „ „ „ 54^{r}. Ubi perperam *μετρίσεως* (—*ήσεως*).
tit. 4 redit etiam in fol. 24^{v}.

LIBER XLIII,

tit. 1 redit etiam in fol. 62^{v}. *γενομένων*(sic). Lege *προστίμων* cfr. inscr. tit. 7^{l} in edd.
tit. 2 „ „ „ „ 31^{r}. In fol. 12 *ἀνεσχομένον*.
tit. 3 redit etiam in fol. 31^{r}.
tit. 4 deest in Indice, sed extat in corpore: *περὶ ἐπερωτήσεων πραιτωρίων* (*τίτλος Δ', βιβλίου μγ'*). V. infra: h. e: de stipulationibus praetoriis.
tit. 6 redit etiam in fol. 48^{r}.

LIBER XLIV (ind. fol. 25^{r}),

tit. 1 redit etiam in fol. 48^{r}.
tit. 2 *ληγάτου* (sic).
tit. 3 „ „ „ „ 73^{v}.
tit. 4 cod. habet *ἐνιαυτιαίων*.
tit. 5 redit etiam in fol. 66^{r}.
tit. 7 „ „ „ „ 66^{r}.
tit. 8 „ „ „ „ 91^{r}.
tit. 9 „ „ „ „ 91^{r}.
tit. 10 „ „ „ „ 91^{v}.
tit. 14 „ „ „ „ 91^{v}.
tit. 15 „ „ „ „ 68^{r}. Ubi *καὶ ἀνδρ.* legitur.
tit. 16 „ „ „ „ 68^{r}.
tit. 17 „ „ „ „ 68^{r}. Ubi *φιδεικομίσσου*.
tit. 18 „ „ „ „ 68^{v}.
tit. 19 „ „ „ „ 68^{v}.
tit. 20 „ „ „ „ 67^{r}. Ubi *φιδεικομισσον*.
tit. 21 „ „ „ „ 67^{v}.
tit. 23 „ „ „ „ 67^{v}. (Usque ad v. *λεγομένης*).
tit. 26 corr. *κζ'*.
tit. 28 cod. perperam omittit v. *πίστει*: *καταλημπαννομένων* (sic).
tit. 31 redit etiam in fol. 10^{r}.

LIBER XLV,

tit. 2 redit etiam in fol. 9^{v}. In fol. 25 perperam *ἀγωγὴν*.
tit. 3 redit etiam in fol. 48^{r}. In fol. 25^{v} perperam omittuntur v. *καὶ τῶν*.
tit. 4 redit etiam in fol. 45^{v}.
tit. 5 „ „ „ „ 42^{r}.
tit. 6 „ „ „ „ 42^{r}.

In verbis *τῶι ἐπ||||να| ρητα* subest forte arcanum scriptum. Nota $\bar{\rho}$ lineola tectum: forte numerus est $\rho\bar{\eta}$. Nota et illud insolens *τῶι* doxologiae aptum.

LIBER XLVI,

tit. 1 redit etiam in fol. 14^{r}.
tit. 3 „ „ „ „ 14^{v}.

LIBER XLVII,

tit. 1 redit etiam in fol. 13^{v}.

LIBER XLVIII,

tit. 3 *καὶ π ἐλευθεριῶν ἐν δ.* (et de libertatibus testamento relictis).
tit. 4 *προσώπον* (sic).
tit. 5 In Cod. *ἀφέσεως*, quae lectio certo errata est.
tit. 9 corr. *τίσι* ex cod.
tit. 15 *περὶ δούλου ἐνεχ.* (locus corruptus).
tit. 21 adde in lat.: ut litiget. (folium unum indicis periit).

LIBER LVIII,

tit. 6 redit etiam in fol. 95^{r}.
tit. 7 „ „ „ „ 95^{r}.
tit. 8 „ „ „ „ 92^{v}.
tit. 9 „ „ „ „ 112^{r}.
tit. 10 „ „ „ „ 112^{r}.
tit. 12 „ „ „ „ 121^{r}.
tit. 15 „ „ „ „ 121^{v}.
tit. 16 „ „ „ „ 121^{v}. *ἐν ποταμῶ*: in fine *καὶ π ὄχθης ἀσφαλείας* et de ripae securitate.
tit. 18 redit etiam in fol. 121^{v}.
tit. 19 ($\overline{\iota\eta}$ cod.: est tit. 20) redit etiam in fol. 120^{r}.
tit. 20 corr. $\overline{\kappa\gamma}$ redit etiam in fol. 120^{v}.
tit. 21 corr. *κδ'* „ „ „ „ 125^{r}. (Verba *κ. β. ἐκλ.* adsunt in corpore, desunt in indice.)

LIBER LIX,

tit. 1 redit etiam in fol. 124^{r}.
tit. 2 „ „ „ „ 117^{r}.
tit. 3 „ „ „ „ 117^{r}.

LIBER LX,

tit. 1 redit etiam in fol. 117^{r}.
tit. 2 „ „ „ „ 102^{r}.
tit. 4 *ρίπτει* cod.
tit. 5 *ἁμαρτάνοντες* sic cod.

tit. 13 redit etiam in fol. 135r. Perperam utrobique omittitur v. *καὶ*. emenda: *λέγηται*.

tit. 14 redit etiam in fol. 135r. Cod.: *Κλοπὴ*. (utrobique ε̣ π̣ om.)

tit. 16 redit etiam in fol. 135r.

tit. 17 cod. om. ε̣ π̣ initio: *ἡ π. ὀχλ.*

tit. 18 redit etiam in fol. 122r cod. *ἡ* pro *καὶ*.

tit. 19 „ „ „ „ 149r.

tit. 20 redit etiam in fol. 149r.

tit. 21 „ „ „ „ 149v.

tit. 22 „ „ „ „ 141v.

tit. 23 „ „ „ „ 144r.

tit. 25 „ „ „ „ 144v.

tit. 27 „ „ „ „ 144v.

tit. 29 (pro 28) redit etiam in fol. 145r: ε̣ π̣ *συλωθείσης κληρονομίας*: de expilata hereditate.

tit. 36 redit etiam in fol. 150r. *ἰουλ. ὁ ἀρμόζων* utrob.

tit. 37 redit etiam in fol. 136r. corr.: *ἐν μ.*

tit. 38 „ „ „ „ 119v.

tit. 39 „ „ „ „ 128r. videtur em. *φαρμακέων*. cod. l. *μαθημαστ*. (sic).

tit. 40 redit etiam in fol. 133r. utrob. *πομπίου* (sic).

tit. 41 „ „ „ „ 133v.

tit. 42 „ „ „ „ 126v.

tit. 45 *δημόσια* perperam om. cod.

tit. 48 redit etiam in fol. 151r.

tit. 49 „ „ „ „ 151v. *ἢ ἀπ.* cod. perperam.

tit. 53 Voc. *πρὸ* perperam omittit cod. Ceterum periodus implexa est: an *ὑποφθείραντες ὑπέφθησαν* corrumpendo praeverterunt?

tit. 57 *εἰ ἐπίτρ.* sic cod.

tit. 58 dele (*καὶ*).

tit. 65 Cod. legit *ἡ ἐξέτασις*.

tit. 67 moneo rubr. esse corruptam.

ANIMADVERSIONES IN L. RHODIAM.

Cod. Ambrosianus M 68 sup., fol. 288^{r} seq. legis nauticae (sicuti rusticae et militaris) recensionem praebet optimam, additamentis interpolationibusve omnibus liberam. Eius collationem hic exprimendam duximus, cum iam in libro LIII Basilicorum ex libri rescripti ambrosiani auctoritate textum ediderimus.
Collatio pertinet ad ed. heimbachianam.

Titulus est: *Νόμος ῥοδίων κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ ιδ' βιβλίου τῶν διγέστων* h. e. Rhodiorum lex per eclogam ex libro XIIII Digestorum. Lex quidem nullomodo ex Digestis pendet; error autem inde ortus est, quod in libro XIV Dig. tit. 2 de lege rhodia est sermo.

c. 1. *προσγινομένην ζημίαν διπλασίως διδόσθω* h. e. allatum damnum in duplo solvat.

c. 2. *συληθέντος καὶ ἀληθῶς δεικνυμένου πᾶσαν τὴν γενομένην*[1] *ζημίαν ἔν τε τῷ πλοίῳ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σῶα ἀποδιδότω ὁ ναύκληρος ὁ τὰ σῦλα ἐπιτρέψας γενέσθαι.*
ἐάν τις κλέψῃ.
τουτέστι — λοιπῶν de. in cod.
διπλᾶ ἀποδότω ὁ τὰ σῦλα ποιήσας.

c. 3. *ἐμπόρου ἢ ἐπιβάτου.*
ληφθεὶς . . . . κατασχ. δὲ om. propter homoeotel.
εἰ μάλιστα χρυσίον.

c. 4. *Ἐὰν τόπῳ συλουμένῳ — — — μαρτυρουμένων τῶν ἐπ. τὴν τ. τ. αἰτ. καὶ συμβῇ συληθῆναι, ἀπ. ὁ ν. τὰ συληθέντα. εἰ δὲ τοῦ ναυκλήρου μὴ θέλοντος ἐν τῷ τόπῳ εἰσελθεῖν, οἱ ἔμποροι τοῦτο ἀγάγωσι καὶ συμβῇ κτλ.*

c. 5. *λόγους.*
εἰ δέ τις κρούσας τὴν κεφαλὴν ἀνοίξει ἢ κυλώσει, δότω τῷ παθόντι τὰς ἰατρείας καὶ τοὺς μισθοὺς τῆς ἀργίας.

c. 6. *τάξει τὸν πρῶτον, ὡς.*
ἢ λίθῳ — ἔστω om. cod. *ἀνεύθυνος ὁ δοὺς ἔστω· ὃ γὰρ* cet.

c. 7. *κρούσῃ τινὶ γρόνθον — — — ἢ δώσει λὰξ — — — δότω τὰς ἰατρείας καὶ ὑπὲρ — — κήλης ι' — — — — — ἔνοχος θανάτου ἔστω ὁ τοῦτο ποιήσας.*

c. 8. *ἀπέλθῃ μετὰ καὶ χρυσίου, εἰ μεν ἡ πᾶσα αὐτῶν περιουσία ἐξικανεῖ τῇ τοῦ πλοίου τιμῇ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, ἔστω· εἰ δὲ μήγε, μισθούσθωσαν καὶ τὴν ἀποπλήρωσιν ποιείτωσαν.*

c. 9. *Ἐὰν περὶ ἐκβολῆς βουλεύσηται ὁ ναύκληρος μετὰ τοῦ ἐμπόρου καὶ οὐ θελήσει ὁ ἔμπορος καὶ πάθῃ τὸ πλοῖον, τὴν ζημίαν αὐτὸς ἀποδώσει· αὐτοῦ δὲ μὴ ἐμποδίσαντος μήτε τοῦ ναυκλήρου καὶ τῶν ναυτῶν, συμβῇ δὲ ζημίαν γενέσθαι ἢ ναυάγιον, τὰ σωζόμενα μέρη τοῦ πλοίου καὶ τῶν φορτίων εἰς συμβολὴν ἐρχέσθωσαν*: Si de iactu consuluerit magister cum mercatore et voluerit mercator et navis sit damno affecta, ipse damnum resarciat. quod si neque ipso impediente, neque magistro nautisque, damnum naufragiumve fieri contigerit, partes navis et mercium servatae ad contributionem veniant.

c. 11 (est 10 in cod. et sic deinceps).
ἔμποροι ἢ οἱ ἐπιβ. — — — εἰ δὲ βάλ[λ]ουσιν, εἰ τοῦ — — διαφθαρεῖ, ὁ φορτίσας — — ἀπὸ γῆς ἑαυτὸν — — ἀκριβῶς τοῖς πρὸ αὐτῶν πλευσάσασι, περὶ τοῦ πλοίου καὶ οὕτως τὰς ἐνθήκας βαλέτωσαν, εἴπερ ἔχει τελείως καὶ καλῶς πᾶσαν τὴν ἐξόπλισιν αὐτοῦ καὶ ναύτας τοὺς ἀρκοῦντας αὐτῷ ἐπιτηδείους καὶ ταῦτα ἔχον καλῶς, βαλέτωσαν ὡς εἴρηται τὰς ἐνθήκας αὐτῶν.

c. 12. *Ἐάν τις παραθῆταί τι ἐν πλοίῳ, ἐπὶ πιστῷ τιθέσθω πιστικῷ μετὰ μάρτυρας γ̄. ἐὰν δὲ μέγα ἐστὶ τὸ παρατιθέμενον καὶ ἐγγράφως*[1] *τὴν παρακαταθήκην διδότω. εἰ δὲ εἴπῃ ὁ ταῦτα δεξάμενος φυλάσσειν, ὅτι — — — καὶ πόθεν τοῦτο ὑπέστη — — — — εἰ δὲ μὴ δείξει, καθὼς παρέλαβε δότω.*

c. 13. *Ἐὰν ἐπιβάτης εἰσέλθῃ — — — — ἀπώλεσα χρυσίον — — — ναῦται καὶ οἱ*

[1] *γεναμ.* cod.

[1] *γεγγράφως* cod. Num *γεγραφὼς*.

ἐπιβάται καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πλέοντες ὅρκον παρεχέτωσαν.

c. 14. *Ἐάν τις δεξάμενος παραθήκην εἴτε ναύκληρος εἴτε πιστικὸς καὶ ἀρνήσηται καὶ διὰ μαρτύρων ἐλεγχθῇ, διπλῆν ἀποδότω τὴν παραθήκην. εἰ δὲ καὶ ὀμόσει, τὴν τῆς ἐπιορκίας πανθανέτω*: Si quis susceperit depositum, sive exercitor sive magister, et infitias ierit et testibus fuerit convictus, duplum reddat depositum. quod si iuraverit, periurii poenam patiatur.

c. 15. *ἐπιβάτας, ἐμπ. ἢ τυχὸν δούλους — — καὶ ἐλθὼν ἐν πόλει τινὶ ἢ λιμένι ἢ ἐν ἀκτῇ καὶ ἐξελθόντων τινῶν ἀπὸ τοῦ — — — πειρατῶν ἐπιδρομὴν — — — ἐξιλήσει καὶ σωθῇ τὸ πλοῖον — — καὶ ἐμπόρων φορτία, λαμβανέτω ἕκαστος τὰ ἴδια καὶ τὰ τῶν ἐξελθόντων ἕκαστος λαμβανέτω. — — ἀμφισβ. τῷ ναυκλ. — — — εἴασεν αὐτοὺς — — τὰ λεγόμενα, διότι δ. ὁ ναύκλ. σὺν τοῖς ναύταις ἐξέφυγον. εἰ δὲ δοῦλόν τινος ἐν παραθήκῃ λαβὼν εἴασεν — — — τῷ τούτου δεσπότῃ ποιείτω.*

c. 16 (*ις'* et cod.). *Οἱ ν. κ. οἱ ἔμπ. ὅσοι δ' ἂν χρήσονται χρήματα ἐπὶ πλοίῳ, ἔγγεα μὴ γραφέτωσαν.* cetera om.

c. *ιζ'*. — *δώσει — ἢ ἀργ. κατὰ πλοῦν — — πόσου χρόνου, ἐὰν ὁ λαβὼν — — — πληρουμένου τοῦ χρόνου, μὴ ἀποδώσει καὶ συμβῇ ἢ ἀπὸ — — καὶ σῶα τὰ ἴδια ἀπολαμβάνειν.*

c. *ιη'* inc. a vv[la]. *Ἐὰν δὲ τοῦ χρόνου* (c. 17). — — *κίνδυνον ἀπώλ. — — ἔδοξε, δεχέσθω καὶ τὰς ζημίας.*

c. *ιθ'* (= c. 18 edd.). — — *ἐξελθ. τοῦ συμφωνηθέντος χρόνου, κομιζ. — — — ἐγγέων. ἐαν δὲ μὴ ἔχ. πῶς κομίσασθαι — — — ἔγγεα — — ναυτικοί, ὅσον χρόνον ἀποδημεῖ.*

c. 19. *Ἐὰν — — — δώσει δὲ ἀρραβῶνα, εἰ δὲ ὁ ναύκληρος, διπλασιαζέτω.* unde patet archetypum h. l. vel evanuisse vel lectu difficillimum fuisse.

Deest c. 20.

c. 21 (*κ'* cod.). *ἐγγράφως ποιήσωσι δύο πλοῖα — — — ἐποιήσαμεν ἐγγράφως — — πάντοτε τὸ περὶ — — συμβῇ τινα παθεῖν — — τὰ σωθέντα τῷ παθέντι τέταρτον — ἐπεὶ ἐπειδὴ — — — εἰ δὲ ἔγγραφα ἐγένοντο, τὰ σωζόμενα πάντα τ. α. εἰσερχέσθ.*

c. 22. *ἐφοδίων καὶ σχοῖνα καὶ λοιπὰ τὰ τῷ πλ. ἀνήκ. ἐὰν δὲ ὁ ἐμπ. ἐμβάλῃ τὸν γ. — — τὰς συνθήκας καὶ θελ. — — ἐὰν χωρῇ τὸ πλ. βαλέτω — — ἀντιτασσέσθω.*

καὶ — ναυκλήρῳ om.

c. 23. *συγγράφωνται ὁ ναύκλ. κ. ἔ. — — πλήρη, παρεχέτω τ. ν.*

c. 24. *ἡμίση ναῦλα — καὶ ὑπ. ὁ ἔμπ. βουληθῇ — — συνεσφράγισαν, διὰ δὲ τὴν ἐμπόδιον ἀπόλλειν τὸν ν. τὰ ημ. εἰ δὲ — — γινομένων ἄλλην ποιήσει, διπλᾶ ἀποδ.*

c. 25. *σίταρκείας — — ἐὰν δὲ καὶ δευτέρα προθεσμία παρέλθῃ — — — ποσότ., τὸ ναῦλον δ. καὶ ἐ. καθὼς ἔδοξεν.*

c. 26 (*κς'* ita tamen ut ex *κε'* corr. videatur). — — *ἢ ναυκλήρου — — γεν. νυκτὸς ἡ — — — ἀφορᾶν εἰς τοὺς — — ναύτας τε καὶ ναυκλήρους, τοὺς δὲ ἐν τῷ πλ. μένοντας.*

τοὺς — ζημίαν om.

c. 27 (*κζ'* ex *κς'* corr.). *ἡ κοινωνία — — παθεῖν, ἢ — — τοῦ ναυκλήρου ἢ τῶν ναυτῶν, ἀκίνδ. εἶναι τ. φ. τὰ ἐν ὅρια* (sic) *κ.*

c. *κη'*. *Ἐὰν δέ τις* cet. (ut in c. 27, fin.) — — *τὴν μὲν κοινωνίαν ἀποδιδότω, τὴν δὲ τιμ. ὑπομενέτω.*

c. *κθ'* (28). *ἐμβολῇ — — ναβαγίου — — — ὁ τὴν ἐμπόδιον π. διδότω τὰς ζ.*

c. *λ'* (29). *Ἐὰν ὁ ἔμπ. ἔνθα συγγράψονται τόπῳ — — — — ἀφορᾶν — — εἰς τὸν ἔμπορον. ἐὰν δὲ πληρωθεισῶν.*

c. 30. *Ἐὰν ὁ φορτώσας τὸ πλοῖον ἔμπορος ἔχῃ μετ' αὐτοῦ χρυσίον καὶ — — — ἀπόλυται — — ἐμπόρου, αὐτὸς ἐκκομιζέσθω.*

Ἐὰν δὲ μὴ: inc. novum caput; numerus excisus est.

τὰ ἡμίναυλα ἀπαιτῶν ἐγγράφων προελθόντων, πέμψας ἐπιφερέτω. redd. om.

c. 31. *συμβῇ ἐν αὐτῷ, τὰ — — — ἑκάτερα — — — ἐπιδιδότω — — βυθίας —.*

c. 32 om.

c. 33. *θεὶς τ. φ. ἐπὶ τὸν τόπον — — — τὸ μὲν ναῦλον εἰςκομ. — — — τὰ δὲ ἐν ὅρια* (sic: *ἐν ὡρείοις*) *ὑπὸ τῶν τοῦ πλοίου* om.

c. 34. *ὑπὸ χειμ. ὑποκλυσθῇ τι ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ ἀδικηθῇ τι τῶν φορτίων — — — — — εὐθέως λεγέτω τοῖς τ. φ. ἔ., ἵνα ἔ. γ. τ. φ. εἰ δὲ μηδὲν εἴπῃ, ὑπεύθυνον ε. τ. ν. εἰ δὲ προμαρτύρηται ὁ ναύκληρος τοῖς ἐμπόροις, ὅτι τὸ πλοῖον ὑπερήντλησεν*

καὶ ἐκθεσθε, αὐτοὶ δὲ ἀμελήσουσιν, ἀζήμιοι κτλ.

c. λς′ (= 35). φορτία καὶ τὸ σωθὲν πλοῖον.

c. λζ′ (= 36). πλοίου ἑτέρου — — — — — — καὶ τοὺς πλέοντας, ἀλλὰ καὶ τὸ φορτίον — — — — — πῦρ ἁπτέσθω· εἰ δὲ οὐκ ἔχει πῦρ, κραυγὰς ποιείτω· εἰ δὲ ἀμελήσας οὐ ποιήσει, ἑαυτὸν ὤλεσεν, εἰ τ. οὐτ. μαρτυρηθῶσιν. εἰ δὲ κ. ὁ. ἀ. ἀμελήσει, ἀποκοι[μη]θῇ δὲ καὶ ὁ βιγλοφόρος εἰς βράχος κρούσας ἀπώλετο ὁ. ἀ. καὶ ὃν κρούσει κτλ.

c. 37 om.

c. λη′ (= 38). πεφ. σῖτον ἐν γάζῃ — — διφθ. καλὰς παρ. — — ἀντλείτωσαν. εἰ δὲ ἀμελήσουσι — — — — — ἐπιγι[νωσ]κέτωσαν — — — — καὶ ναῦται καὶ ὁ ἔμπορος, τὰς ἑ[κατ]ὰς — — — — — ἅμα τοῖς ναύταις καὶ τῷ πλοίῳ. ἀπ. δὲ εἰς θάλ. — — — καὶ οὕτως οἱ ναῦται. μετὰ — — — εἰ δὲ φανῇ, διπλᾶ διδότω καὶ τοῦ ἴσως κέρδους κτλ.

c. 39. ἐλέου — — εἰσέλθῃ ἐν ἀκτῇ — — — — — ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τ. χ. ε. τοῦ τ. μ. ἐ. ἐν τοῖς συμφώνοις — — τοῦ μὲν (?) πλοίου, τ. δ. φ. σωθῇ, ἀ. ὁ ν. σῶον ἀ. τ. ἐ. εἰ δ. β. τ. ἀμφ. τοῦτο γένηται κτλ.

c. 40. καὶ τοῦ πλοίου — — — χρυσίον μεθ' ἑαυτῶν — — ὁλοσίρικα ἢ μαργ., τὸ μὲν χρυσίον τὸ σωζόμενον — — — — — ὅμοια τῷ χρυσίῳ ὄντα — — — — τὴν ἀποτριβὴν καὶ οὕτως· ἐ. σ. ἐ. Cetera om.

c. [μ]α′ (= 41). ἀπόλυται τὸ πλ., σωθῇ δὲ τῶν ἐπ., συγγινωσκέτωσαν οἱ ἐπ. — — — — δύο ἢ τρεῖς — — — κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀπώλειαν — —

c. μβ′ (= 42). ἐξαιρεθῇ καὶ μετακομίσῃ αὐτὰ ὁ ναύκληρος εἰς ἕτερον πλοῖον, αὐτὸς διδότω τὸ ναῦλον, οἱ δὲ τῶν φορτίων δεσπόται —

c. 43. καταρτίου — — — καὶ τοῖς σωζομένοις φορτίοις.

c. μδ′ (= 44). ζάλῃ τῆς ἀταρτίας (sic) ἢ τῶν κεράτων γένηται κλᾶσις ἢ τῶν αὐχένων ἢ ἀπώλειά τινος τῶν ἐφολκίων, εἰ μὲν — — — ἀνάγκῃ πάντα — — — οὐκ ἐκ τῆς ζάλης — — ναύκληρος. τὰ δὲ εἴδη — — — — καθὼς παρ. —

c. 45. στραφῇ — — — ἐξ αὐτοῦ λαμβ. ἀ. μ., τὸ πέμπτον μέρος.

c. μς′ (= 46). παρεχέτω ὁ ναύκληρος — — — τοῖς αὐτῶν κληρονόμοις — — — — — εὑρίσκει, πάντα ἀποδώσει λ. ὁ ἀποσώσας μέρος. Cetera om.

c. 47. ἀργύριον ἐκ βυθοῦ ἐπ. ἀπὸ μὲν οὐργυιῶν η̄ — — — — οὐργυιῶν δ. π., τὸ ἥμ. διὰ τὸν κ. τ. β. τῶν δὲ ἐκρ. ἐπὶ πῆχυν ἕνα, (λαμβανέτω ὁ ταῦτ)α ἀποσώζων δέκατον μέρος. Cetera om.

Capita 49. 50. 51 (= Pardessus, Heimbach) adsunt et in cod. M, 68 sup.[1]

---

[1] ad c. 50 τὸ ὁτιοῦν . . το τετραπλοῦν. Iungitur c. 51 ὁ δὲ βαρυτέρᾳ .... καί τι ἀπὸ ν. . . ἐξορίζεται . . ἐμβά[λλονται]. hic des. folium valde pessumdatum.

BASILICORUM LIBER I^{US}

a C. E. Zachariae a Lingenthal restitutus.

Rursus cum notis edidit E. C. Ferrini.

Περὶ τῆς ἀνωτάτω τριάδος καὶ πίστεως καθολικῆς καὶ περὶ τοῦ μηδένα τολμᾶν περὶ αὐτῆς δημοσίως ἀμφισβητεῖν.

De Summa Trinitate et fide catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat.

α'. *Χριστιανός ἐστιν ὁ πιστεύων μίαν εἶναι θεότητα ἐν ἴσῃ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ γὰρ παρὰ τὰ εἰρημένα δοξάζων αἱρετικός ἐστιν.*[1]

Christianus est qui credit unam esse Deitatem in pari maiestate Patris et Filii et Spiritus Sancti. Nam qui aliter quam dictum est sentit, haereticus est. (Thalelaei index Cod. I, 1, 1.)

β'. *Μηδεὶς τοῖς αἱρετικοῖς τῶν μυστηρίων τόπος ἀνεῴχθω· ἀλλὰ κἂν τι ἀντίγραφον πορίσωνται, ἀνίσχυρον ἔστω· κωλυέσθωσαν καὶ τῶν αἱρετικῶν αἱ συνελεύσεις· κρατείτω δὲ ἡ ἐν νικαίᾳ πίστις ἡ εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον ὁμολογία. οὐ γὰρ ἐντὸς τῶν τειχῶν αἱρετικὸν εἶναι βουλόμεθα, ἀλλὰ τοῖς ὀρθοδόξοις πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἐκκλησίας ἀποδίδομεν.*[2]

Nullus haereticis mysteriorum locus aperiatur. Sed et si quod rescriptum impetraverint, irritum esto. Inhibeantur etiam haereticorum conventicula. Obtineat fides Nicaena, quae Patrem, Filium et Spiritum sanctum profitetur. Neque enim intra muros haereticum esse volumus, sed orthodoxis omnes mundi ecclesias reddimus. (Thal. index Cod. I, 1, 2.)

γ'. *Δεῖ τὰ πορφυρίου καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῦ συγγράμματα πυρὶ καίεσθαι, τοὺς δὲ ἀκολουθοῦντας τῇ νεστορίου διδασκαλίᾳ, εἰ μὲν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ εἶεν, τῶν ἐκκλησιῶν ἐκβάλλεσθαι, εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς, πάσης ἐξουσίας οὔσης κατηγορεῖν αὐτῶν· εἴ τινα δὲ βιβλία συνέγραψάν τινες οὐχ ἑπόμενοι ταῖς ἐν νικαίᾳ καὶ ἐφέσῳ συνόδοις οὐδὲ κυρίλλῳ τῷ ἀλεξανδρείας ἐπισκόπῳ, καίεσθαι ταῦτα κελεύομεν, ἐξαιρέτως τὰ νεστορίου, τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν ὑφορωμένους.*[3]

Porphyrii et similium libros igne comburi oportet, eos autem, qui Nestorii doctrinam sequuntur, si episcopi vel clerici sint, ecclesiis eici, sin laici, anathemati subici, omni licentia accusandi eos concessa. Si quos autem libros nonnulli conscripserunt non secuti Nicaenam et Ephesinam synodum nec Cyrillum Alexandriae episcopum, hos libros comburi iubemus, inprimis a Nestorio conscriptos, illis summum supplicium expectaturis. (Thal. index Cod. I, 1, 3.)

δ'. *Μηδεὶς κληρικὸς ἢ μοναχὸς ἢ στρατευόμενος ἢ ἄλλος οἱοσδήποτε πληθὺν συνάγων δημοσίᾳ περὶ τῆς πίστεως διαλεγέτω· ὑβρίζειν γὰρ δοκεῖ τὴν ἐν χαλκηδόνι σύνοδον τὴν δεόντως πάντα διατυπώσασαν, ἥτις καὶ τοῖς αἱρετικοῖς πᾶσι δίδωσι γινώσκειν τὰ ἡμέτερα· ὥστε οὖν εἰ μὲν κληρικὸς εἴη ὁ ταῦτα ποιῶν, τοῦ συλλόγου τῶν κληρικῶν ἐκπεσεῖται· εἰ δὲ στρατευόμενος, τῆς στρατείας· οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὴν οἰκείαν τύχην τιμωρεισθωσαν.*[4]

Nullus clericus sive monachus sive militans sive alius quispiam turba coacta publice de fide disserat: iniuriosus enim esse videtur in Chalcedonensem synodum, quae cuncta rite constituit, atque etiam haereticis omnibus nostra cognoscere permittit. Proinde si clericus sit, qui hoc faciat, e consortio clericorum excidet: sin militans, militia: reliqui pro sua condicione puniantur. (Thal. index Cod. I, 1, 4.)

---

[1] *Syn.* in pr. *Attal.* 8, 1. Pitra *Ius eccl. gr.* II, p. 458. 600. 637. [2] *Attal.* 3, 2. Pitra p. 637.
[3] Pitra p. 502. 605. 638. Bals. *ad Nom.* XII, 3. [4] *Syn.* in pr. Pitra p. 638. Blastares *Syntagma Δ*, 5.

ε'. *Μήτε μοναχὸς μήτε ἕτερός τις ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἢ ἐν ᾧ θέα ἐπιτελεῖται σταυρὸν ἐπιβαλλέτω ἢ λείψανον ἁγίου.*[1]

Neque monachus neque alius quis in loco publico vel in quo spectaculum celebratur crucem inferat vel reliquias sancti cuiusquam. (Thal. index Cod. I, 3, 26.)

ς'. *Μηδεὶς ἐν ἐδάφει ἢ μυλίτῃ λίθῳ ἢ ἐν μαρμάρῳ ἐδαφικῷ ἐγγλυφέτω ἢ γραφέτω σταυρὸν, ἀλλὰ περιαιρείσθω, τὴν βαρυτάτην τοῦ παραβαίνοντος ὑφισταμένου ποινήν.*[2]

Nemo in solo vel in lapide molari vel in marmoreo solo sculpat vel pingat crucem, sed hoc tollatur, gravissima ei, qui haec transgressus fuerit, imminente poena. (Thal. index Cod. I, 8, 1.)

ζ'. *Μηδεὶς ἦπαρ καὶ ἔγκατα καθορῶν ζητείτω τὰ μέλλοντα τὴν ἐκ τῆς σταυρώσεως τιμωρίαν ἀγωνιῶν.*[3]

Nemo iecur et exta spectando de futuris quaerat, poenam cruciatus suspiciens.

Thal. index Cod. I, 11, 2.)

η'. — — — — — — — — — — — — —[4]

(Thal. index Cod. I, 11, 3.)

θ'. — — — — — — — — — — — — —[5]

(Thal. index Cod. I, 11, 4.)

ι'. *Τὰ ἱερὰ πάντα τῷ δημοσίῳ ἢ τῷ βασιλικὴν ἐπ' αὐτοῖς εἰληφότι δωρεὰν διαφερέτω, τῆς ἐκκλησίας τὰ ἐπιτετραμμένα διεκδικούσης.*[6]

Delubra cuncta ad fiscum vel ad eum, qui eiusmodi donationem a principe meruit, pertineant, ecclesia vindicante ea quae ei demandata sunt.

(Thal. index Cod. I, 11, 5.)

ια'. *Ἡσυχάζοντας τοὺς ἰουδαίους ἐὰν οἱ χριστιανοὶ θορυβήσωσι καὶ διαρπάσωσιν, εἰς τὸ διπλάσιον καταδικαζέσθωσαν· παραπλησίως τῶν ἀρχόντων καὶ ταξεωτῶν καὶ πρωτευόντων μὴ ἐκδικούντων ἢ ἐπιτρεπόντων τιμωρουμένων.*[7]

Iudaeos quiete degentes si Christiani turbaverint eorumque bona diripuerint, in duplum condemnentur, praesidibus et officialibus et principalibus, si talia non vindicaverint vel permiserint, similiter puniendis. (Thal. index Cod. I, 11, 6.)

ιβ'. *Ὁ παρὰ τὰ διωρισμένα θύσας ἅμα τοῖς κοινωνήσασιν ἢ ὑπηρετησαμένοις δημευθεὶς τὴν ἐσχάτην ὑπομενέτω ποινήν· τοῦ ἄρχοντος μετὰ ἀπόδειξιν ῥαθυμοῦντος καὶ τῆς τάξεως ἀνὰ ν' καταβαλλόντων λίτρας.*[8]

Qui contra statuta sacrificia exercuit, una cum consciis et ministris bonis confiscatis ultimum supplicium subeat, praeside post convictionem non vindicante et officio L libras illaturis.

(Thal. index Cod. I, 11, 8.)

ιγ'. — — — — — — — — — — — — —[9]

(Thal. index Cod. I, 11, 8.)

ιδ'. *Ζητοῦντες καθ' ἑαυτοὺς ἢ παρὰ τῶν ἐπισκόπων μανθάνοντες κωλυέτωσαν οἱ ἄρχοντες τὰ παρὰ τῶν ἑλλήνων, καὶ γενόμενα δὲ τιμωρείτωσαν ἢ μὴ δυνάμενοι μηνυέτωσαν, καὶ προσκυρούτωσαν ὅσα προσώποις ἑλληνικοῖς δεδώρηται ἢ καταλέλειπται τοῖς πολιτικοῖς δικαίοις· πάντων ὅσα κατ' αὐτῶν ἢ ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν προεισενήνεκται κυρίων ὄντων καὶ ἐντεῦθεν βεβαιουμένων.*[10]

Praesides per semet ipsos perquirant vel ab episcopis certiores facti prohibeant paganorum impietates, et commissas puniant, vel, si nequeant, ad principem referant, et quaecunque paganis personis donata vel relicta sunt civitatum iuri adiudicent, cunctis quae praeterea in eos vel pro ecclesiis introducta sunt valituris et exinde confirmatis.

(Thal. index Cod. I, 11, 9.)

ιε'. *Ὅσοι μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἑλλήνισαν, τὴν ἐσχάτην τιμωρείσθωσαν· ὅσοι δὲ μήπω ἠξίωνται, προσιέτωσαν ἅμα γαμεταῖς καὶ παισὶ καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ, καὶ διδαχθέντες ἱκανῶς φωτιζέσθωσαν, ἢ μηδενὸς τῶν ἐν πολιτείᾳ ἢ περιουσίᾳ μετεχέτωσαν.*[11]

Qui post sanctum baptisma paganae superstitioni inhaerent, ultimo supplicio afficiantur. Qui vero nondum baptizati sunt, adeant cum uxoribus et liberis et tota familia, et rite edocti baptizentur: alioquin nec civitatis nec bonorum participes erunt.

(Thal. index Cod. I, 11, 10.)

— — — — — — — — — — — — —[12]

— — — — — — — — — — — — —

---

[1] *Syn. Δ*, 3, 1. *Σ*, 1, 1 (ubi male *κεφ. ιθ'*). [2] *Syn. Σ*, 1, 2 (ubi male *κεφ. ις'*). Blastares *Σ*, 3. [3] Bals. *ad Nom.* IX, 25. [4] *Syn. Θ*, 3, 1. [5] *Syn.* l. l. [6] *Syn. I*, 1, 1 (ubi male *κεφ. β'*. Pitra p. 680 (ubi male *κεφ. ιθ'*). [7] *Syn. I*, 4, 1. *schol.* 14 ad Bas. LX, 17 c. 2 (ubi male *κεφ. ϑ'*). [8] *Syn. Θ*, 3, 1. [9] *Syn. E*, 19, 1. [10] *Syn. E*, 19, 1. Pitra p. 517. 607. *schol.* ad Bas. LX, 54 c. 23. Bals. *ad Nom.* VI, 3. XII, 9. [11] *Syn. E*, 19, 1. *schol.* ad Bas. LX, 54 c. 24. Bals. *ad Nom.* I, 10. IV, 7 ait „*ἡ ῑ τοῦ ῑα τί. τοῦ ᾱ βι. τοῦ κώδ. οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά.*“ Quod de ea parte constitutionis intellegendum esse, ad quam locus Bals. spectat, Zach. monuit. [12] Ex capitulorum numeratione conici potest hoc loco caput extitisse, quod excidit, ita ut neque argui possit ad quam Codicis constitutionem spectaret.

ιζ'. Οἱ μαθηματικοὶ τὰ οἰκείας βίβλους ἐπ' ὄψεσι τῶν ἐπισκόπων καιέτωσαν, οὕτω τε τῇ ὀρθοδόξῳ θρησκείᾳ παραδιδόσθωσαν, μηδεμίαν ἐπανόδου πρὸς τὴν οἰκείαν πλάνην ἐλπίδα φυλάττοντες· μὴ ἀνεχόμενοι δὲ καὶ τῆς ῥώμης αὐτῆς καὶ τῆς ἐν ἑκάστῃ πόλει διαγωγῆς ἐκβληθήσονται· εἰ γὰρ μετὰ ταῦτα ἢ ἐν πόλει φανῶσιν ἢ ταῖς αὐτῶν χρώμενοι διδασκαλίαις, ἐξοριζέσθωσαν.[1]

Mathematici libros suos in conspectu episcoporum comburant et sic orthodoxae religioni tradantur nullam spem reditus ad errorem suum reservantes: quod si ad hoc non sint parati, et Roma ipsa et qualibet civitate depellantur. Etenim si postea vel in civitate deprehendantur vel errores suos profiteantur, deportentur.

(Thal. index Cod. I, 4, 10.)

ιη'. Πᾶσαι αἱ ἀπηγορευμέναι τοῖς νόμοις καὶ ταῖς διατάξεσιν αἱρέσεις διηνεκῶς ἠρεμείτωσαν, καὶ μηδεὶς τὰ βέβηλα διδασκέτω ἢ μανθανέτω, μηδὲ ἐπίσκοπος αἱρετικῶν· ἀλλὰ μηδὲ ὑπηρέτας χειροτονείτω χειροτονίαν οὐκ ἔχων, μηδὲ κατὰ ἀρχόντων γνώμην· αἱρετικὸς δὲ πᾶς ὃς καὶ μικρῷ ὑποδείγματι παρὰ τὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας δόγμα ἢ τῆς εὐθείας ἐφάνη τραπείς.[2]

Omnes vetitae legibus et constitutionibus haereses perpetuo quiescant, nec quisquam profana doceat vel discat, ne episcopus quidem haereticorum. Sed nec ministros creet utpote ipse non ordinatus, ne ex voluntate quidem praesidum. Haereticus autem est quilibet qui vel levi argumento a iudicio catholicae ecclesiae vel tramite recto detectus fuerit deviare.

(Thal. index Cod. I, 5, 2.)

ιθ'. Παντὸς ἐκπιπτέτωσαν οἱ αἱρετικοὶ τόπου, εἴτε ἐκκλησίαν αὐτὸν καλοῦσιν εἴτε ἕτερόν τι εἴτε ἰδιωτικός ἐστι, καὶ ἐκδικείτω τοῦτον ἡ ἐκκλησία· ἀλλὰ μηδὲ λιτὰς ἐν νυκτὶ ἢ ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἑτέρας ἐπιτελείτωσαν συνόδους· τῆς μὲν τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως τάξεως ρ' χρυσίου λίτρας, τῆς δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων ν' χρυσίου λίτρας καταβαλλούσης, εἰ παρὰ τὰ κελευσθέντα τι συγχωρήσαιεν.[3]

Omnia loca haereticis adimantur, sive ecclesiam nuncupent sive alio nomine, sive privatus locus sit, eumque ecclesia vindicet. Sed nec litanias nocte vel die aut alios celebrent conventus: officio praefecti urbi C auri libris, officio autem praesidum provinciae L auri libris multandis, si contra statuta aliquid concesserint. (Thal. index Cod. I, 5, 3.)

κ'. Τοὺς μανιχαίους ἢ δονατιστὰς μηδὲν κοινὸν ἀπὸ νόμου ἢ ἔθους τοῖς λοιποῖς ἔχειν ἀνθρώποις ἐπιτρέπομεν, ἀλλὰ καὶ δημοσίῳ κατεχέσθωσαν ἐγκλήματι καὶ δημευέσθωσαν, καὶ μηδὲν ἀπὸ δωρεᾶς ἢ τελευταίας βουλήσεως ἢ λαμβανέτωσαν ἢ αὐτοὶ διδότωσαν ἢ ὅλως τὶ συνάλλαγμα τιθέσθωσαν· ζητείσθω δὲ καὶ μετὰ τελευτὴν τὰ κατ' αὐτῶν· καὶ μηδὲ οἱ παῖδες αὐτοὺς διαδεχέσθωσαν τῆς πατρῴας μὴ ἀφιστάμενοι πλάνης· τῆς αὐτῆς τῷ ὑποδεχομένῳ τούτους τιμωρίας ἐπικειμένης. ἀνεύθυνοι δὲ οἱ τούτων ἔστωσαν οἰκέται τῇ ὀρθῇ προσδραμόντες θρησκείᾳ.[4]

Manichaeis et Donatistis nihil commune ex legibus vel ex moribus cum ceteris hominibus esse iubemus, sed et publico crimini obnoxii sint eorumque bona publicentur, nec quicquam donationis vel ultimae voluntatis titulo sive accipiant sive ipsi conferant vel omnino conventionem ineant. Sed et post mortem de iis quaestio habeatur. Nec liberi iis succedant, nisi a paterno errore discesserint: eadem poena ei imminente qui illos susceperit. Servi autem eorum extra noxam sunt, si ad orthodoxam religionem transierint.

(Thal. index Cod. I, 5, 4.)

κα'. Οἱ εἰρημένοι ἐν τῷ ῥητῷ πάντες αἱρετικοὶ μηδένα τόπον εἰς προσευχὴν ἢ εἰς σύνοδον ἐχέτωσαν, τῶν μανιχαίων ἐξαιρέτως καὶ πάσης ἐκβαλλομένων πόλεως· κρατείτωσαν δὲ καὶ οἱ διαφόρως κατ' αὐτῶν εἰσενεχθέντες νόμοι· καὶ μηδὲν ἐρρώσθω τῶν ἢ δωρουμένων ἢ καταλιμπανομένων τοῖς τόποις, οὓς ἐκκλησίας τολμῶσι καλεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐκδικείτω τούτους ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία, εἰ μὴ παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου ὁ φροντίζων τοῦ τόπου συνεχώρησε· τότε γὰρ εἰ μὲν εὐγενής ἐστιν

Omnes in textu enumerati haeretici nullum locum ad preces vel conventus habeant, Manichaeis praesertim de quacunque civitate pellendis. Valeant leges diversis temporibus adversus eos latae. Nec rata sint, quae donantur vel reliquuntur locis, quae ecclesias vocare audent, sed vindicet haec loca ecclesia orthodoxa, nisi ea invito domino procurator loci concesserit: tunc enim, si procurator ingenuus sit, X auri librorum mulctam et exilium subeat, sin servus, verberetur et in

---

[1] *Syn. M* 1, 1. Pitra p. 502. 554. 602. 605. Bals. *ad Nom.* IX, 25. XII, 3. [2] Pitra p. 600. Bals. *ad Nom.* XII, 2. [3] Pitra p. 602. Bals. *ad Nom.* XII, 2. [4] Pitra p. 517. 602. *schol.* ad Bas. LX, 54 c. 23. Bals. *ad Nom.* XII, 2. Blast. *A*, 2.

ὁ φροντιστὴς, ι' χρυσίου λίτρας καταθήσει ἐξοριζόμενος, εἰ δὲ οἰκέτης, μαστίζεται καὶ ἐξορίζεται. παυέσθω δὲ καὶ τοῦ στρατιώτης εἶναι ὁ αἱρετικὸς, μηδεμιᾶς παρὰ τὰ διηγορευμένα κρατούσης ἀντιγραφῆς.[1]

κβ'. Μηδεὶς τοὺς νεστοριανοὺς καλείτω χριστιανοὺς, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀρειανοὶ πορφυριανοὶ λέγονται, οὕτω καὶ οὗτοι σιμωνιανοὶ καλείσθωσαν· καὶ μὴ ἐχέτω τις ἢ ἀναγινωσκέτω ἢ μεταγραφέτω τὰ κατὰ τῶν ὀρθῶν δογμάτων αὐτοῦ συγγράμματα, ἀλλ' ἐπιμελῶς ζητήσας καιέτω· φερέσθω δὲ αὐτοῦ μηδὲ ὅλως μνήμη ἐν οἷς περὶ δογμάτων γίνεται λόγος· μηδὲ δεχέσθω τις τοὺς τοιούτους ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ φανερῶς ἢ λαθραίως, τῶν τὰ εἰρημένα παραβαινόντων δημοσιευομένων.[2]

κγ'. Οἱ ἀπολλιναριστα μὴ ταῖς ἁγίαις δ' συνόδοις πειθόμενοι, καὶ ὅσοι κατὰ τῆς ἁγίας ἐν χαλκηδόνι συνόδου ἢ λέγειν τι ἢ διδάσκειν ἢ συγγράμματα κεκτῆσθαι τολμῶσι, ταῖς εἰρημέναις τῇ παρούσῃ διατάξει τιμωρίαις ὑποβαλλέσθωσαν.[3]

κδ'. Ταῖς νενομισμέναις αἱρετικοὶ παραδιδόσθωσαν ταφαῖς.[4]

κε'. Ὁ μανιχαῖος ἐν ῥωμαϊκῷ τόπῳ διάγων ὀφθεὶς ἀποτεμνέσθω.[5]

κς'. Οἱ αἱρετικοὶ μανιχαῖοι μὲν ὄντες ἀποτεμνέσθωσαν ὅλως ἐν τόπῳ φανέντες, οἱ δὲ ἄλλοι ὁποιαδήποτε κρατούμενοι πλάνῃ μὴ στρατευέσθωσαν ἢ πολιτικὴν ἢ ἔνοπλον στρατείαν, ἀλλὰ μηδὲ ἀξιωματικοὶ γινέσθωσαν ἢ ταξεῶται, πλὴν εἰ μὴ εὐτελεῖς· τούτῳ γὰρ καὶ ἐξ ἀνάγκης ὑποκείσθωσαν τῷ βάρει γένους ὄντες τοιούτου· κωλυέσθωσαν δὲ καὶ τοῦ πατέρες πόλεων ἢ ἔκδικοι γίνεσθαι ἢ τοῖς συνηγόροις συντετάχθαι ἢ ὅλως τι μετιέναι πολιτικὸν, εἰδότες ὡς εἴ τινος πειραθεῖεν τῶν προαπηγορευμένων τυχεῖν οὔτε κατὰ σκοπὸν πράξουσι καὶ πρόστιμον καταθήσουσι λίτρας κ'· πρὸς τούτοις τῶν ἀπογραφομένων αὐτοὺς ἐν εἰδήσει καταβαλλόντων λίτρας [η'] παντελῶς τῷ κόμιτι τῶν πριβάτων. ὑπέξελε τῶν εἰρημένων τοὺς γότθους. γονέων δὲ διαφόρου πίστεως ὄντων καὶ θρησκείας ἐκείνου ἡ γνώμη μᾶλλον κρατείτω τοῦ τὴν ὀρθόδοξον ἐπ' αὐτοῖς αἱρουμένου πίστιν, κἂν εἴη πατὴρ ὁ ἀντιλέγων· μὴ ἐντεῦθεν δὲ ἀγανακτῶν τῆς ἀναγκαίας αὐτοὺς στερείτω τροφῆς ἢ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων δαπανημάτων, ἀλλὰ καὶ προῖκα διδοὺς ἢ πρὸ γάμου δωρεὰν ὀρθοδόξοις αὐτοὺς συνοικιζέτω προσώποις, μηδεμίαν ἑτέραν ὀργῆς κατ' αὐτῶν προexsilium mittatur. A militia quoque removeatur haereticus, nullo rescripto adversus dicta valituro. (Thal. index Cod. I, 5, 5.)

Nemo Nestorianos appellet Christianos, sed sicuti Ariani vocantur Porphyriani, ita et hi Simoniani appellentur. Nec quisquam habeat aut legat aut describat libros eius adversus recta dogmata scriptos, sed diligenti studio requirat et comburat. Et plane nulla eius mentio fiat, ubi de dogmatibus sermo fit. Nec quisquam tales homines in qualicunque loco aperte aut clam suscipiat, iis qui haec transgressi sint publicandis. (Thal. index Cod. I, 5, 6.)

Apollinaristae, qui decreta sanctarum IV synodorum non sequuntur, et qui adversus Chalcedonensem aut dicere aliquid aut docere aut scripta habere audent, poenis hac constitutione statutis obnoxii fiant. (Thal. index Cod, I, 5, 8.)

Haeretici legitimis sepulcris tradantur. (Thal. index Cod. I, 5, 9.)

Manichaeus in loco dicionis Romanae deprehensus capite plectatur. (Thal. index Cod. I, 5, 11.)

Haeretici, si quidem Manichaei sint, ubicunque apparuerint ultimo supplicio afficiantur: reliqui qui qualicunque errore obstricti sunt, neque togatam neque armatam militiam subeant, nec dignitate potiantur nec officiales fiant praeterquam cohortalini: huic enim oneri vel necessario subiaceant, si ex tali genere sint. Prohibeantur etiam patres civitatum vel defensores fieri aut inter advocatos recipi aut omnino suscipere aliquod civile munus, scituri quod si quid eorum quae modo vetita sunt, adipisci fuerint conati, et consilii erunt expertes et XX libris auri mulctabuntur: insuper his, qui scientes descripserint eos, libras VIII comiti rei privatae illaturis. Excipe a dictis Gothos. Si parentes diversae fidei et religionis sint, eius potius voluntas obtineat, qui ex iis orthodoxam fidem praetulerit, licet qui contradicit pater sit. Nec inde hoc aegre ferens eos necessario victu privet aut ceteris necessariis sumptibus, sed et dotem dando vel antenuptialem donationem orthodoxis eos personis copulet, nec aliam irae causam praetexat. Haec autem curae sint magistratibus in urbe et in provinciis, et episcopis ubicunque terrarum, qui de poena ob transgressionem in eos, qui

[1] Pitra p. 502. 517. 602. Bals. *ad Nom.* XII, 2. [2] Pitra p. 502. 602. 605. Bals. *ad Nom.* XII, 3.
[3] Pitra l. l. Bals. l. l. 2. 3. Blast. *A*, 2. [4] Pitra p. 602. *schol.* ad Bas. LX, 69. Bals. *ad Nom.* XII, 2.
[5] *Syn. M*, 3, 1. Pitra p. 602. Bals. *ad Nom.* XII, 2, 13. Blast. *A*, 2.

βαλλόμενος πρόφασιν· ἔστω δὲ ἐν φροντίδι τὰ εἰρημένα τῶν τε ἐν κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων, (καὶ) τῶν ἁπανταχοῦ γῆς ἐπισκόπων ἀναφορᾷ περὶ τῆς ἐκ παραβάσεως κεχρημένων ποινῆς τῶν ῥαθυμούντων τῶν περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διορισθέντων.[1]

κζ'. Οἱ μανιχαῖοι παῖδας μὲν ἔχοντες ὀρθοδόξους ἐπ' αὐτοὺς καὶ μόνους ἐξ ἀδιαθέτου παραπεμπέτωσαν τὴν οὐσίαν, μηδενὶ δὲ ἑτέρῳ ζῶντες ἢ τελευτῶντες ἐκποιείτωσαν παντελῶς, τῆς αὐτῶν οὐσίας εἰς τὸν δημόσιον περιελευσομένης λόγον.[2]

κη'. Ὁ τὰ μανιχαίων καταλιπὼν καὶ τῆς εὐσεβοῦς τῶν χριστιανῶν θρησκείας γενόμενος μηκέτι τῆς παλαιᾶς ἀνάσχοιτο πλάνης ἢ ὅλως τὴν τυχοῦσαν πρὸς τὸν οὕτω πλανώμενον ποιείτω ὁμιλίαν, ἀλλὰ παραχρῆμα τὸν τοιοῦτον παραδιδότω τοῖς ἄρχουσιν ἢ μηνυέτω, τὰς ἐσχάτας ποινὰς ὑφορώμενος, ἃς κἀκεῖνοι ὑφίστανται, εἰ μὴ τοῦτο ποιήσοι· φροντιζέσθωσαν δὲ οἱ ἐν ἀξίαις ἢ στρατείαις ἢ συστήμασιν ὄντες, ὡς ἂν μηδεὶς ἐν αὐτοῖς λανθάνῃ τοιοῦτος, ἀλλὰ φανερούσθω παρ' αὐτῶν, τὰς προσηκούσας ἐξ ἀπειθείας ἀναμένοντες ποινάς· πρὸς τούτοις πάντα τὰ μανιχαίων καιέσθωσαν βιβλία καὶ μηδεὶς αὐτὰ τὴν οἱανδήποτε προβαλλόμενος πρόφασιν ἐχέτω, ἁρμοδίαν καὶ οὗτος ποινὴν εὐλαβούμενος.[3]

κθ'. Πάντες γενικῶς οἱ αἱρετικοὶ μήτε παρασυνάξεις ἢ παραβαπτίσματα ποιείτωσαν, μήτε τῆς προσκυνητῆς ὅλως κοινωνίας τολμάτωσαν ἅπτεσθαι ἢ τοῖς τῶν ὅρων προνομίοις ἐφ' οἷς ἔχουσιν ἐργαστηρίοις κεχρήσθωσαν, τὰς τῶν ἐναντιουμένων τοῖς νόμοις ποινὰς ὑφορώμενοι, τοῦ χορηγοῦντος τὸν οἶκον ταῖς προειρημέναις τιμωρίαις ὑποκειμένου· μοντανισταὶ ἐξαιρέτως μηδένα τῶν καλουμένων παρ' αὐτοῖς πατριαρχῶν ἢ κοινωνῶν ἢ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἐντὸς ἐχέτωσαν κωνσταντινουπόλεως· κωλυέσθωσαν δὲ ἐντὸς πραγματεύεσθαι τῶν ὅρων αὐτῆς, καὶ τὰ ἀσελγῆ συσσίτια ἢ τὰ ἀσεβῆ συμπόσια ποιεῖν, ἢ ἀνδράποδα ἐμπορεύεσθαι διὰ τοὺς ὑποκειμένους ἐφ' ἑκάστῳ λογισμούς· μὴ λαμβανέτωσαν δὲ προφάσει τῶν λεγομένων ἀξιωματικῶν τὰ παρὰ τῶν μείστων δικαστηρίων καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξ ἔθους διδόμενα· εἰ δέ τις αὐτοῖς ἄλογον ἀπονέμοι προστασίαν, ι' λίτρας χρυσίου καταβαλλέτω, τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως καὶ τῶν κατ' ἔθνος ἀρχόντων καὶ τῶν πειθομένων τάξεων τὸ παραπλήσιον πρόστιμον ὑφορωμένων, εἰ τῶν διατεταγμένων ἔν τινι ῥαθυμήσουσιν.[4]

statuta de orthodoxa fide negligunt, statuenda referant. (Thal. index Cod. I, 5, 12.)

Manichaei, qui liberos orthodoxos habent, in hos solos ab intestato bona sua transmittant, nec alii cuiquam inter vivos vel mortis causa omnino alienent, alioquin haec bona ad fiscum devolventur. (Thal. index Cod. I, 5, 15.)

Qui Manichaeorum errores relinquit et ad piam Christianorum religionem accedit, non amplius veterem errorem retineat, nec forte cum aliquo ita errante conversetur, sed confestim eum tradat magistratibus aut denuntiet, ultimum metuens supplicium, quod et illis imminet, nisi hoc fecerit. Provideant autem, qui in dignitatibus vel militiis vel corporibus sunt, ne quis eiusmodi clam inter eos sit, sed faciant manifestos, poenam ex negligentia competentem exspectaturi. Insuper omnes Manichaeorum libri comburantur nec quisquam eos sub quocunque praetextu possideat, competentem et hic poenam metuens. (Thal. index Cod. I, 5, 16.)

Omnes generaliter haeretici nec conventicula nec parabaptismata celebrent, nec venerandam omnino communionem audeant attingere, vel septorum privilegiis in ergasteriis quae ibi habent utantur, poenas suspicientes quae legum violatoribus imminent. Montanistae praesertim nullos sic dictos patriarchas vel socios vel episcopos vel presbyteros vel diaconos intra Constantinopolin habeant: et prohibeantur intra septa eius negotiari, et improbas commessationes impiave convivia facere, vel mancipia mercari, propter rationes his statutis subiectas. Neque vero sub praetextu ἀξιωματικῶν quae vocantur ea quae a summis iudiciis et ab ecclesia ex consuetudine dantur accipiant. Si quis autem iis nefandum praestiterit suffragium, X librarum auri mulctam inferat, praefecto urbi et rectoribus populorum et officiis eorum similem mulctam exspectaturis, si statuta aliquatenus neglexerint. (Thal. index Cod. I, 5, 20.)

[1] Pitra p. 602. Bals. *ad Nom.* XII, 2.
[2] Pitra p. 502. 602. Bals. *ad Nom.* XII, 2.
[3] Pitra l. l. *Syn. M*, 3, 2. *schol.* ad Bas. XI., 54, 23.
[4] Pitra p. 602. Bals. *ad Nom.* VIII. 7. XII, 2. Blast. *A*, 2.

λ'. *Τῶν αἱρετικῶν οἱ μὲν μανιχαῖοι ἢ βορβορῖται ἢ ἕλληνες ἢ σαμαρεῖται ἢ μοντανισταὶ ἢ τασκοδρουγῖται ἢ ὀφῖται καὶ οἱ τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν σέβοντες ἐν μηδενὶ μαρτυρείτωσαν· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐν δικαστηρίῳ μὲν ὀρθόδοξον ἔχοντι ἀντίδικον μὴ δεχέσθωσαν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς πᾶσι συναλλάγμασιν ἢ διαθήκαις ἢ δικαστηρίοις αἱρετικοὺς ἔχουσιν ἀντιδίκους ἀδιαστίκτως μαρτυρείτωσαν τοῦ πλάτους χάριν τῶν ἀποδείξεων.*[1]

Ex haereticis Manichaei vel Borboritae vel Pagani vel Samaritae vel Montanistae vel Tascodrugitae vel Ophitae et qui iudaicam religionem colunt in nulla re testimonium praebeant. Reliqui omnes in iudicio in quo adversarius orthodoxus est non recipiantur, in reliquis autem omnibus contractibus et testamentis et iudiciis, in quibus haeretici sint adversarii, indistincte testes sint, ob amplitudinem probationum. (Thal. index Cod. I, 5, 21.)

λα'. *Ἡ κωλύουσα διάταξις τοὺς αἱρετικοὺς ἀπὸ τελευταίας τι λαμβάνειν βουλήσεως χώραν ἐχέτω καὶ ἐπὶ στρατιώτου καταλιμπάνοντος κἂν ὡς ὁ κοινὸς ἀπαιτεῖ νόμος διέθετο.*[2]

Constitutio, quae vetat haereticos ex ultima aliquid accipere voluntate, locum etiam habeat in milite, qui aliquid relinquit, licet iure communi testatus sit. (Thal. index Cod. I, 5, 22,)

λβ'. *Δεσπότης αἱρετικὸν δοῦλον μὴ κωλυέτω τῇ καθολικῇ προσιέναι πίστει, μηδὲ ἀναβαπτιζέτω τις κατὰ τὸ οἰκεῖον δόγμα μήτε δοῦλον μήτε ἐλεύθερον.*[3]

Dominus servum haereticum ne prohibeat ad catholicam fidem accedere, neve rebaptizet quis in proprium dogma sive liberum sive servum. (Thal. index Cod. I, 6, 3.)

λγ'. *Μηδεὶς τὰς τῶν ἰουδαίων μητατευέτω συναγωγάς.*[4]

Nemo iudaeorum synagogis metata imponat. (Thal. index Cod. I, 9, 4.)

λδ' [*Ἰουδαίοις*] *χριστιανοὶ πρὸς γάμον μὴ συνερχέσθωσαν, τὸ περὶ μοιχείας ἐντεῦθεν ὑφορώμενοι δημόσιον ἔγκλημα.*[5]

Iudaeorum Christiani coniugio ne copulentur: alioquin adulterii crimen publicum exspectent. (Thal. index Cod. I, 9, 6.)

λε'. *Κατὰ τοὺς κοινοὺς ἰουδαῖοι γαμείτωσαν νόμους.*[6]

Iure communi iudaei matrimonia ineant. (Thal. index Cod. I, 9, 7.)

λς'. *Κατὰ τοὺς κοινοὺς νόμους ἰουδαῖοι πολιτευέσθωσαν καὶ κινείτωσαν ἢ ἐναγέσθωσαν· εἰ δὲ κατὰ συναίνεσιν περὶ χρημάτων αἰτίας παρὰ ἰουδαίοις δικάσονται, ἐρρώσθω ὡς ἡ τοῦ νομίμου δικαστοῦ ψῆφος καὶ παρὰ τῶν ἀρχόντων ἐκβιβαζέσθω.*[7]

Iure communi iudaei vivant et agant et conveniantur. Quodsi ex consensu de pecuniaria causa coram iudaeis litigent, sententia quasi a legitimo iudice prolata valeat eamque magistratus exsequantur. (Thal. index Cod. I, 9, 8.)

λζ'. *Ἰουδαῖοι καὶ οἱ τούτων ἔξαρχοι τὰς τιμὰς ἑαυτοῖς τῶν ὠνίων ὁριζέτωσαν· κἄν τις ἕτερος ἐπιχειρήσῃ τοῦτο, τιμωρείσθω.*[8]

Iudaei eorumque exarchi pretia venalium sibi statuant, et si quis alius hoc facere conatus sit, puniatur. (Thal. index Cod. I, 9, 9.)

λη'. *Οἱ τὸν οὐρανὸν σεβόμενοι, εἰ μὴ χριστιανοὶ γένωνται, ὡς αἱρετικοὶ τιμωρείσθωσαν καὶ τὰς τούτων ἡ ἐκκλησία συναγωγὰς ἐκδικείτω.*[9]

Qui coelum colunt, nisi Christiani fiant, tamquam haeretici puniantur eorumque synagogas ecclesia vindicet. (Thal. index Cod. I, 9, 12.)

λθ'. *Ἐν τῷ σαββάτῳ τῶν ἰουδαίων ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις αὐτῶν ἑορταῖς μὴ ποιείτωσάν τι μήτε μεθοδευέσθωσαν ὑπό τινος, εἰ καὶ εἴη δημόσιον τὸ χρέος. ἀλλὰ μηδὲ ἐκ τῆς παρ' αὐτῶν αἰτιάσεως ὀρθόδοξος μηθοδευέσθω χριστιανός.*[10]

Sabbato iudaeorum vel aliis eorum festis nihil faciant nec ab aliquo conveniantur, nec si fiscale debitum sit. Sed nec Christianus orthodoxus ex interpellatione eorum conveniatur. (Thal. index Cod. I, 9, 13.)

μ'. *Μηδεὶς βιαζέσθω τοὺς μηδὲν ἁμαρτάνοντας ἰουδαίους ἢ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἢ τὰς οἰκίας*

Nemo obterat iudaeos nihil peccantes synagogasve eorum vel habitacula comburat. Si vero

---

[1] Bas. XXV, 1, 4, 5. Pitra p. 603. Bals. *ad Nom.* IX, 2. XII, 2. [2] Pitra p. 603. Bals. *ad Nom.* X, 8 ait hanc constitutionem *εἰς τὰ βασιλικά* non fuisse insertam; in quo eum errare monet Zach. [3] Pitra l. l. [4] Pitra l. l. Bals. *ad Nom.* XII, 2. [5] Att. III, 3. Pitra p. 603. Bals. *ad Nom.* XII, 2. [6] *Syn.* I, 4, 2. Pitra l. l. Bals. l. l. [7] *Syn.* I, 4, 3. Pitra l. l. Bals. l. l. [8] *Syn.* I, 4, 4. Pitra l. l. Bals. l. l. [9] Pitra l. l. Bals. l. l. [10] *Syn.* I, 4, 5. Pitra l. l. Bals. l. l.

καιέτω· ἐὰν δέ τι ἁμάρτωσι, παρὰ τῷ ἄρχοντι κατηγορείσθωσαν· ἀλλὰ μὴ ἐξέστω κατὰ τῆς τῶν χριστιανῶν θρησκείας Ἰουδαίῳ θρασύνεσθαι.[1]

μα'. Μεταξὺ χριστιανοῦ καὶ Ἰουδαίου δίκη μὴ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἀλλὰ παρὰ τοῖς προσφόροις τεμνέσθω δικασταῖς.[2]

μβ'. Ἰουδαῖοι χριστιανὸν περιτέμνοντες ἢ περιτμηθῆναι ἐντειλάμενοι δημευθέντες ἐξοριζέσθωσαν.[3]

μγ'. Μηδεὶς Ἰουδαίων ἔκδικος ἢ πατὴρ πόλεως γινέσθω, μήτε μὴν καινουργίᾳ κτιζέτω συναγωγὴν, τῷ τὰς παλαιὰς ἀνορθοῦσθαι πτῶσιν ἀπειλούσας ἀρκούμενος· ἀλλὰ μηδὲ ἀξίᾳ κοσμείσθω τινί· ὁ δὲ κτίσας πρὸς τῷ παρὰ τῆς ἐκκλησίας τὴν συναγωγὴν ἐκδικεῖσθαι καὶ ν' χρυσίου καταθήσει λίτρας.[4]

μδ'. Ἰουδαῖος τὸ θέλειν εἶναι χριστιανὸς προσποιούμενος ὡς ἂν τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἢ τὴν ἀπὸ χρέους ἀγωγὴν ἐκφύγοι, εἰ τῇ ἐκκλησίᾳ προσφύγοι μὴ πληρώσας τὰ χρέα ἢ ἐλευθερωθεὶς τοῦ ἐγκλήματος, μὴ δεχέσθω.[5]

με'. Αἱρετικὸς μὴ βαπτιζέτω μηδὲ πολιτευέσθω μηδὲ μετελθέτω οἱονδήποτε πολιτικὸν ὀφφίκιον.[6]

μς'. Ὁ ἀναβαπτισθεὶς στρατείας μόνης κωλύεται.[7]

μζ'. Ἰουδαῖος χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἐχέτω μήτε κατηχούμενον περιτεμνέτω, μήτε ἄλλος αἱρετικὸς χριστιανὸν ἀνδράποδον ἐχέτω.[8]

μη'. Μὴ ἐχέτω οἱαδήποτε αἵρεσις οἶκον ἢ τόπον προσευχῆς.[9]

μθ'. Ἐὰν αἱρετικὸς λάβῃ ἀκίνητον πρᾶγμα εὐαγοῦς οἴκου, ἀναδίδωσιν αὐτὸ, ἀπόλλων ὃ δέδωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ· εἰ δὲ ἐξεποίησεν αὐτὸ, ἐκδικεῖται ἀπὸ τοῦ λαβόντος· καὶ ὁ δεδωκὼς αὐτὸ διοικητὴς ἐκβάλλεται τοῦ εὐαγοῦς οἴκου καὶ ἐμβάλλεται εἰς μοναστήριον κωλυόμενος ἐπὶ ἐνιαυτὸν κοινωνεῖν.

Μὴ διδότω ὀρθόδοξος αἱρετικῷ ἀκίνητόν τι ἔχον ἐκκλησίαν ὀρθόδοξον, ἐπεὶ ἐκπίπτει τῆς δεσποτείας αὐτοῦ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυροῦται.

Οἱ Ἰουδαῖοι μὴ κτιζέτωσαν νέαν συναγωγὴν, ἐπεὶ τῇ ἐκκλησίᾳ προσκυροῦται.

Ὁ ἐν εἰδήσει διδοὺς αἱρετικῷ ἀκίνητον κτῆσιν εὐαγοῦς τόπου προσκυροῦται τῷ τόπῳ καὶ τοὺς τοῦ καιροῦ τῆς ἐκδόσεως καρπούς· εἰ γὰρ ἀγνοῶν

quid peccaverint, apud magistratum accusentur. Sed iudaeo adversus Christianorum religionem insolescere non liceat. (Thal. index Cod. I, 9, 14.)

Inter christianum et iudaeum contentio non a iudaeis sed ab ordinariis iudicibus dirimatur. (Thal. index Cod. I, 9, 15.)

Iudaei, qui Christianum circumciderint vel circumcidendum mandaverint, bonorum proscriptione et exsilio damnentur. (Thal. index Cod. I, 9, 16.)

Nemo iudaeus defensor vel pater civitatis fiat, neque de novo synagogam exstruat, contentus eo, si veteres ruinam minantes refecerit. Nec dignitate aliqua ornetur. Qui aedificaverit, praeterquam quod synagoga ab ecclesia, vindicatur etiam L libris auri mulctabitur. (Thal. index Cod. I, 9, 18.)

Iudaeus, qui Christianum se velle fieri simulat ut accusationem vel actionem ex debito effugiat, si ad ecclesiam profugerit debito non soluto vel ab accusatione liberatus, non recipiatur. (Thal. index Cod. I, 12, 1.)

Haereticus ne baptizet et nihil publicum gerat, neque quodcunque publicum officium suscipiat. (Theod. Nov. 37. § 2.)

Rebaptizatus militia sola arceatur. (Theod. Nov. 37. § 3.)

Iudaeus Christianum mancipium ne habeat nec catechumenum circumcidat, neque alios haereticus Christianum mancipium habeat. (Theod. Nov. 37. § 4.)

Nulla omnino haeresis domum aut locum orationis habeat. (Theod. Nov. 37. § 5.)

Si haereticus rem immobilem religiosae domus acceperit, reddit eam et amittit quod pro ea dedit: si vero eam alienaverit, ab accipiente vindicatur; et administrator qui eam dedit e venerabili domo eicitur et in monasterium conicitur, in annum a communione prohibendus.

Orthodoxus ne tradat haeretico rem immobilem in qua sita sit orthodoxa ecclesia: alioquin dominium amittit idque ecclesiae adiudicatur.

Iudaei novam synagogam ne exstruant: alioquin ecclesiae adiudicatur.

Cum quis sciens dederit haeretico rem immobilem religiosi loci, adiudicantur loco etiam fructus temporis elocationis. Quodsi ignorans id fecerit, nullum

---

[1] *Syn.* l. l. Pitra l. l. Bals. l. l. [2] *Syn.* I, 4, 6. Pitra l. l. Bals. l. l. [3] *Syn.* l. l. Pitra l. l. Bals. l. l. *Basil.* LX, 54, 29. [4] *Syn.* I, 4, 7. Pitra p. 556. 603. Bals. *ad Nom.* IX, 25 et XII, 2. [5] *Syn.* l. l. Pitra p. 603. Bals. *ad Nom.* IV, 7. Blast. *B*, 4. [6] *Index Reginae* ad Nov. 37. Pitra p. 567. 603. Bals. *ad Nom.* IV, 13. [7] Bals. l. l. Pitra p. 513. 555. 557. 603. 638. [8] *Syn.* l. l. Pitra p. 603. Bals. *ad Nom.* l. l. *Prochiron auctum* XXXIV, 8. Blast. *B*, 4. [9] Pitra p. 603.

τοῦτο ποιήσῃ, οὐδὲν ζημιοῦται, πλὴν ὁ λαβὼν αἱρετικὸς τὴν κτῆσιν ἐκβάλλεται αὐτῆς, κἂν ᾖδει κἂν ἠγνόει.[1]

damnum sustinet, sed haereticus qui possessionem accepit ea eicitur, sive sciverit sive ignoraverit. (Theod. Nov. 131 c. 21. 22. 24. 25.)

ν'. Οὐδεὶς αἱρετικὸς ὀφείλει διδάξαι τὰ ἴδια δόγματα οὐδὲ παραβάπτισμα ποιῆσαι οὐδὲ κοινωνίαν ἐπιτελεῖν.[2]

Nullus haereticus dogmata sua docere debet nec pravum baptisma facere nec communionem celebrare. (Theod. Nov. 42 c. 2.)

να'. Ἴσασι τοίνυν ἅπαντες — — — προνομίων.[3]

(Nov. 109 initio et fine truncata.)

νβ'. Θεσπίζομεν μὴ κληρονομεῖν — — — ἀπολαύειν ἐλευθερίας.[4]

(Nov. 144 c. 1. 2.)

νγ'. Θεσπίζομεν ἄδειαν εἶναι — — — προσηγορίαν νομίζοντα.[5]

(Nov. 146 c. 1. 2. 3.)

νδ'. Ἴδικτον περὶ πίστεως κωνσταντινουπολίταις. Πρῶτον εἶναι — — — κελεύομεν.[6]

(Nov. 132.)

---

[1] Pitra p. 584. *Attal.* 3, 4. *Index Reginae* ad Nov. 131, unde patet Theodori breviarium heic adhibitum fuisse. [2] Pitra p. 603. *Index Reginae* ad Nov. 42. [3] Pitra p. 600. Bals. *ad Nom.* XII, 2. Blast. *A*, 2. *Index Reginae* ad Nov. 109 monet *omnem novellam* h. l. fuisse insertam (prooemio et fine omissis). [4] *Index Reginae* ad Nov. 144. Pitra p. 509. Bals. *ad Nom.* IV, 7. X, 8. *Proch. auctum* XXXIV, 9. [5] *Syn.* I, 4, 7. Pitra p. 605. Bals. *ad Nom.* XII, 3. *Index Reginae* ad Nov. 146 (ἡ ὅλη νεαρά). [6] Bals. *ad Nom.* III, 15. *Index Reginae* ad Nov. 132 (ἡ ὅλη νεαρά).

LIBER LIII BASILICORUM.

Ex latina versione (Francisci Venturi), quae in Cod. miscell. n. 211 Bibliothecae Riccardianae continetur. Edidit C. E. Zachariae a Lingenthal in Actis Regiae Academiae Scientiarum Berolinensis: rursus edidit additamentisque ditavit E. C. Ferrini.

LIBER QUARTUS, TITULUS PRIMUS.[1]

De exercitoribus magistris nautis et cauponibus et actione quae ipsis vel adversus ipsos competit.

1. Nautica id est maritima decernuntur Rhodia lege in iis quibus alia lex non adversatur.[2]

2. Exercitor est is ad quem pertinet reditus et obventiones navis, sive dominus est sive a domino navem in universum conduxit ad tempus vel in perpetuum: nulla adhibita distinctione masculusne sit an femina, liber an servus. Pupillus autem tutoris utitur auctoritate.[3]

3. Magister est quem magister praeposuit ignorante exercitore. nam si opus[4] sit, ipse illum praeposuisse videtur: nam quodcunque factum ipsius praestat exercitor: et propter utilitatem facilius hoc accipimus in magistro quam in exercitore.[5] Tenetur autem quamvis iussus sit ut alium magistrum amoveat.[6]

4. Magister est cui totius navis cura mandata est.[7]

5. Nautam autem hic accipere debemus eum qui navem exercet (quamvis nautae appellantur omnes qui navis navigandae causa in nave sint): per se enim tantum et per magistrum navis obligatur.[8]

6. Si exercitores vel caupones aliquid in custodiam acceperint, conveniuntur nisi restituant; in ipsis etenim est ne quem recipiant.[9]

7. Tenetur etiam pro iis qui custodiae gratia navi praeponuntur ut sunt Nauphilaces[10] et diaetarii si quid receperint, quamvis ipse fecerit chrembolum.[11] sed si hoc non extet, tenetur exercitor de receptis.[12]

8. De ratibus et navigiis idem dicentum.[13]

Qui navigium vel officinam exercent et qui praesunt, non autem qui dimidiam operam praestat, tenentur: non solum de mercibus sed de vestimentis et quicquid in navi utimur universisque quae ad usum quotidianum pertinent: et quamvis res alienae sint, nostra tamen interest, nobis enim non dominis debentur, ut si merces pignoratas ob pecuniam nauticam in navem intulero.[1]

Tenetur autem de omnibus inlatis in navem quamvis ipsi adsignata non sint, nec solum nautarum factum praestare debet sed et vectorum, sicut et caupo peregrinorum.[2]

Convenitur etiam et de iis quos in mari accepit.[3]

Subiacet autem actioni in simplum atque etiam noxali in duplum eius quod ablatum est.[4]

Sed et exercitori furti actio competit in duplum cuius res sit periculo, nisi id in incerto sit aut nisi ipse surripiat et postea ab eo surripiatur.[5]

Si exercitor exercitoris caupo cauponis receperit, tenetur[6]; et vestimentorum et penoris quotidiani causa tenetur, quamvis de iis vectura nulla soluta sit.[7] Nam et sutor et fullo qui pro arte mercedem accipiunt tenentur actione ex locato quae est de custodia[8]

Quae dicta sunt de furto et de damno intelligenda sunt.[9]

Omnium nautarum factum praestat exercitor, sive liberi sint sive servi, siquidem in navi damnum datum est. nam si extra navem, non tenetur.[10]

Si praedixerit vectoribus ut unusquisque res suas servet neque damnum se praestaturum, et consenserint vectores, non convenitur.[11]

Si plures sint exercitores, unusquisque pro portione sua tenetur.[12]

---

[1] Legebatur lib. LIII. Amanuensis perperam solvit L. IIII, atque in numero legendo deceptus est.
[2] D. XIV, 2, 9. Cf. Attal. XXXII, 1. [3] D. XIV, 1, 1. § 15. 16. Cf. Scholium Synopsis (p. 520). [4] passus? [5] institore? [6] D. XIV, 1, 1. § 5. [7] D. eod. § 1. Cfr. Synops. l. l. [8] D. IV, 9, 1. § 2. [9] D. eod. pr. § 1. Cfr. Syn. N, 1, 2. [10] sic. [11] sic. [12] D. eod. § 3. Cfr. Syn. N, 1, 3. [13] D. eod. § 4.

[1] D. eod. § 5—7. [2] D. eod. § 8 u. dig. 2. [3] D. eod. 3 pr. [4] D. eod. § 1 sqq. [5] D. eod. 4 pr. [6] D. eod. § 1. [7] D. eod. § 2. [8] D. eod. 5 pr. [9] D. eod. § 1. [10] D. eod. 7 pr. [11] D. eod. [12] D. eod. § 5.

19. Actiones autem perpetuae sunt, in heredes autem non dantur. Quare si servus exercuerit navem et mortuus sit, nec intra annum competet in dominum actio de peculio.[1]

20. Pro contractibus nautarum non convenitur exercitor. Secus in delictis. Praevidisse enim debuit dolum negligentiam ac malitiam ipsorum antequam eos adhiberet.[2]

21. Qui navi magistrum praeposuit tenetur, sicut is qui aliquem officinae vel negotiationi praefecit.[3]

22. Si praepositus est magister ut locet tantum, non autem exigat neve vectores accipiat nec onera vel ea praescripsit, praefinivitque ut certis locis naviget, secus autem fecerit, non obligat exercitorem.[4]

23. Si plures sint exercitores unusquisque in totum convenietur, ne in plures scindatur qui cum uno contraxit.[5]

24. Unus ex exercitoribus contrahens cum magistro omnes afficit.[6]

25. Si servus communis voluntate dominorum exerceat, unusquisque e dominis in totum convenietur.[7]

26. Eorum qui in navigio moriuntur debetur merces nisi praedictum sit ut detur de deportatis.[8]

27. Nave naufragante reddit exercitor naula si qua in apparatum cepit tanquam non vexerit.[9]

28. Pro infante in nave nato naulum non datur.[10]

29. Si duarum amphorarum navem conduxisti solamque in ea amphoram intulisti, duarum vecturam debes, nisi de singulis illatis pretium te soluturum praedixisti.[11]

30. Si navis perierit quod caruerit gubernatore tenetur exercitor vectoribus.[12]

31. Cum plures mixtim triticum intulissent, exercitor uni reddidit, et naufragium passus est. Non datur actio reliquis adversus exercitorem. duo enim sunt species locati. aliquando enim idem redditur, ut in iis quae fulloni vel sutori dantur, aliquando non id ipsum sed eadem species, ut si dedero aurum argentumve ad vas conflandum, quod fit artificis [est]: et qui solutum argentum pignori accepit, nihil aliud debet quam quantitatem. et hoc casu igitur confusum triticum exercitoris effectum est liberumque ei fuit universum in unum congerere. solum etenim culpam et dolum praestare debuit tanquam si inter duos contractum esset. Si vero discretum fuit triticum uniuscuiusque, velut in cephinis seu quid simile, non transit dominium in exercitorem, sed unicuique competit repetitio et actio furtiva in duplum.[1]

32. Si dominus navis vel nautae quid temere proiecerint, navigium obligatur. sed si eo invito magister vel nautae proiecerint, navigium quidem domino redditur, sed ipsi in quadruplum damnantur et onera in fiscum rediguntur.[2]

33. Et qui praeest navi officinae vel cauponae tenetur ex delicto operarum tamquam ex proprio quamvis nihil deliquerit.[3]

34. Exercitor non praestat facta vectorum extra navigium.[4] nec a fluctibus summotus videtur vim pati.[5]

35. Qui cum armis aliquem e navi exturbat actione publica de vi tenetur graviterque in eum animadvertitur.[6]

36. Idem de iis qui vim inferunt.[7]

37. Qui navem nautasve impedit vel per dolum efficit ut detineantur, subiacet poenae nummorum viginti.[8]

38. Provinciam obtinenti non licet in ea navim exornare.[9]

39. Nec ecclesiastica nec alia quaelibet persona excuset navem maiorem modiis duobus millibus ante exportationem specierum cum omni vectura, nullumque habeant effectum rescripta quae navem immunem facerent.[10]

40. Si a muliere repellatur exercitor, de eo quod cum ea contractum est tenebitur mulier ea actione quae adversum se competit. nam et si praepositum officinae repellat mulier, tenetur tamen actione quae adversum eam competit. huiusmodi enim contractus non aliorum interest sed sua. nam si pro alio fideiubeat mulier non tenetur. haud etenim decet mulieres alienis contractibus obligari.[11]

41. Qui exercitori infert iniuriam publice tenetur et aestimatur ut excedat auri decem libras impunitatem exercitor ipse praestat.[12]

42. Qui exercitori aliquid subtrahit publice tenetur in quadruplum.[13]

43. Si publicam speciem emerit exercitor in quadruplum punitur.[14]

---

[1] D. eod. § 6. [2] D. XIV, 1, 1. § 2. Cf. Syn. N, 1, 4. [3] D. eod. pr. Cf. Syn. N, 1, 5. [4] D. eod. § 12. [5] D. eod. § 25 et dig. 2. [6] D. eod. 5. § 2. [7] D. eod. 6. § 1. [8] D. XIV, 2, 10 pr. [9] D. XIX, 2, 15. § 6. Cfr. Proch. XVII, 8. [10] D. eod. 19. § 7. [11] D. XIV, 2, 10. § 2. [12] D. XIX, 2, 13. § 2. Cfr. Proch. XVII, 7 et Attal. XXXII, 2.

[1] D. eod. 31. [2] D. XXXIX, 4, 11. § 2. [3] D. XLIV, 7, 5, § 6. [4] D. XLVII, 5, 1. § 6. [5] Quo locus spectet, non liquet. [6] D. XLVIII, 6, 3. § 6. [7] D. XLVIII, 7, 1. § 2. [8] D. XLVIII, 12, 2. § 1. 2. [9] D. XLIX, 15, 46. § 2. [10] Cod. XI, 4, 2. [11] Cod. IV, 25, 4. [12] Cod. XI, 2, 1. [13] Cod. eod. 3. [14] Cod. eod. 5 (similiter Cod. IV, 40, 2). Tipucitus: *περὶ ναύτου δημόσιον πωλοῦντος εἶδος ἵνα δίδωσι τὸ τετραπλάσιον.*

44. In eum qui in proprios usus vertit conchyliarem scapham datur actio in duas libras auri.[1]

45. Si quis exercitor sine filiis sive heredibus moriatur, non inferatur res eius in fiscum, sed habeat collegium exercitorum.[2]

TITULUS SECUNDUS, LIBRI TERTII.

De nave defendenda.[3]

1. Apparatum navis et scapham peculiariter[4] defendimus.[5]

2. Sane serva est navis navigandi opportuno tempore.[6]

3. Qui navem terebrat subiacet actioni confessus in simplum, negans in duplum.[7]

4. Si navis tua in meam irruens damnum dederit, si quidem nautae avertere potuerunt, tenentur praedicta actione, quemadmodum si quis manu vel conto laedat. si vero cannabis rumpatur et nihil ex extensis decidit, non subiacet dominus.[8]

5. Si vi ventorum percutiat navis in alterius anchoras funesque amputet[9], nautae non tenentur, si aliter se ipsos absolvere non potuerunt. idem dicendum de iis, qui in retia incidunt. Sane si contigit negligentia et socordia nautarum, locus est ante dictae actioni pro damno retis, non piscium captorum.[10]

6. Si navis navim demergat, gubernator vel qui prorae praesidet vel nautae convenitur ex negligentia, nisi ingens vis ventorum incubuerit.[11]

7. Si navis alteram demergat adversum se venientem, convenitur qui prorae puppive praeest. si vero fluctus vi accidit, non tenetur dominus; si negligentia nautarum eveniat sufficit ὁ ἀφήλιος.[12]

ἀζήνιος, corrupta ly Venturi in ἀζήλιος

8. Si rudentem solverit quis quo navis ligatur perieritque navis, in duplum condemnatur.[13]

9. Navis est quae mare flumen vel paludem navigat et schedia.[14]

Navicula et artemon non sunt partes navis. 10. clavus autem malum anchorae et vela quodammodo membra navis sunt.[1]

Si navim emero cum armamentis scapha non 11. venit: non enim inter armamenta navis est: eiusdem enim generis est, sed differunt magnitudine. dedecet itaque idem genus (et principale esse) et apparatum.[2]

Si ex tuis tabulis navem compegi, tibi[3] cedit 12. navis. nec enim ad priorem materiam redigitur.[4]

Si is cui onus incumbit non solvit, egoque 13. navim auctoritate propria contra sententiam ipsius regam abene,[5] fluviusque navem disperdat, periculum ad me attinet. si vero ipse annuit, negligentiam tantum praestabo, non violentiam.[6]

TITULUS TERTIUS, LIBRI IIII.[7]

De naufragio raptu iactu et contributione.

Si navis levandae causa merces iaciantur, omnium 1. contributione iactura levatur. domini enim rerum iactarum si locaverunt merces vehendas, habent adversum magistrum locati actionem, et ipse ex conducto ut merces reliquorum retineat ad praestandam damni partem. Si vero non retineat, habet actionem ex locato adversus vectores; fortasse enim merces non habuerunt. Si vero totam navem non locavit sed singula ipsius loca vectoribus, actionem conducti adversus omnes intentabit; communis enim debet[8] damni quod propter communem salutem proiectum est. Propter detrimentum navis seu iactum armamentorum non fit collatio, nisi ex communi vectorum voluntate vel metu damnum acceptum est; nec enim si instrumentum fabri frangatur, imputatur ei qui rem faciendam locavit.[9]

Omnia qualiacunque, quamvis navi oneri non 2. sint, et navis ipsa et extimatio[10] ipsorum subiacet contributioni exceptis liberis capitibus et cibariis: contribuerentur enim hiis[11] qui in nave sunt nec habent. competit autem dominis adversus magistrum actio pro rebus iactis. locus autem est contributioni, si navis redimatur a piratis. si vero alicuius merces ablatae sint vel sua quis ab eis redemerit, non est locus contributioni.[12]

---

[1] Cod. XI, 8, 9. [2] Cod. VI, 62, 1. [3] Seu potius vindicanda. Rubrica graeca (ut supra videre est) ait: *περὶ πλοίου ἐκδικουμένου.* [4] In margine additur: *separatim.* [5] D. VI, 1, 3. § 1. [6] D. eod. 36. § 1. Cfr. Syn. N, 1, 8. Venturi ergo legit: *Ἀμέλει δοῦλον ἐστι τὸ πλ. ἐν ἐπιτηδ.* [7] D. IX, 2, 27. § 24. Cfr. Syn. N, 1, 9. [8] D. eod. 29. § 2. Cfr. Syn. N, 1, 10. In schol. ad Bas. LX, 5, 2 locus laudatur ut cap. VI. Vide etiam Attal. XXXII, 5. [9] In libro scriptum est: ibique infringatur. Haec tamen deleta sunt et pro his positum est: funesque amputet. [10] D. cit. § 3. Cfr. Syn. N, 1, 10. [11] D. eod. § 4. Cfr. Syn. cit. necnon Attal. XXXII, 6. [12] D. ibid. et Syn. ibid. ὁ ἀφήλιος est nimirum actio legis Aquiliae; quod Venturi minime assecutus est. [13] D. eod. § 5. Cfr. Syn. l. c. necnon Attal. XXXII, 7. [14] D. XIV, 1, 1. § 6. Vide Attal. XXXII, 8.

[1] D. XXI, 2, 44. [2] D. XXXIII, 7, 29. Cfr. Syn. N, 1, 11. [3] mihi? σόν legit et A. [4] D. XLI, 1, 26 pr. [5] regam aut teneam? Videtur Venturi dubitasse utra voce verbum *κατάσχω* reddendum esset. [6] D. XIII, 7, 30. [7] Antea et rectius libri tertii (h. e. LIII). [8] Deest v. *esse.* [9] D. XIV, 2, 1. 2 pr. § 1. Vide Syn. N, 1, 12 atque Attal. XXXII, 9. [10] sic. [11] sic. [12] D. eod. 2. § 2. 3. Graece l. 2. § 2 habet Syn. l. l.

3. In contributione quae iacta sunt aestimantur quanti empta fuerunt, non quanti venire poterant. non enim lucri sed damni habetur ratio. sed ea quae contribuuntur aestimantur quanti vendi possunt.[1]

4. Servorum qui tempestate perierunt vel morbo absumpti sunt non fit aestimatio.[2]

5. Si quis ex vectoribus solvendo non sit, id non pertinet ad exercitorem.[3]

6. Quod iactum est derelictum non est, sed domini manet.[4]

7. Si navis levandae causa iactis sarcinis meis alia navis naufragetur nonnullique per urinatores precio sua recuperarint, ipsi mihi contributionem facient, non utique ego ipsis si contingat me per urinatores aliquid recuperare.[5]

8. Si merces salvae deteriores factae sint propter iactum, fortasse enim propterea quod nudatae sint aspergine maduerunt, si quidem contributio ab ipsis fieri deberet numorum decem, et damnum sit numorum quinque, quinque tantum contribuuntur. sed si contributio sit decem, damnum autem viginti, non contribuunt, sed contribuitur[6] ipsis decem, quae secundum convenientem contributionem relevent damnum.[7]

9. Amissa nave qui ex naufragio sua servarunt non conferunt. nam tunc confertur, cum iactus fit ut caetera salva sint salva nave.[8]

10. Si armamenta vi fluctus perierint exercitorque alia emerit atque ita navigans merces servarit, non debetur a dominus mercium contributio.[9]

11. Pereunte nave quodcunque quis ex rebus propriis servayit habeto, quemadmodum ex incendio.[10]

12. Quod levandae navis causa proiectum est non est derelictum. requirit enim illud dominus et si invenerit capit. simile autem videtur illi, qui in via proiicit onus ut cum aliis revertatur accipiatque.[11]

Si ut tua servares mea proiecisti, non teneris. 13.
si temere proiecisti, est locus actioni. Si per dolum, competit adversum te actio in dolo in duplum.[1]

Si alienum armamentum[2] proiecero in mare 14.
non ut lucrum sed ut damnum inferam domino, teneor actione.[3]

Si ex iactu alterius propter lucrum substulero 15.
teneor furti.[4]

Quod ex naufragio mihi periit, non statim de- 16.
sinit meum esse. Sane si quis abstulerit, in quadruplum damnatur.[5]

Quod ex naufragio substuli meum non est, nisi 17.
prior dominus pro derelicto habeat.[6]

Res ex nave proiectae non sunt sine domino.[7] 18.

Naufragio vel iactu amissa longo tempore non 19.
usucapiuntur: nec enim sunt absque domino.[8] Sed heredibus quidem datur actio quae competit adversus eos qui ex naufragio vel casu vel incendio substulerunt: in heredes autem ad rem tantum consequendam.

Qui e nave proiicit ante tempus, rei a se do- 20.
minium abdicat, fitque invenientis. At si, ut salvam reciperet, proiecit, vindicat ab eo qui cepit. Ignorans enim mentem proiicientis et lucrandi gratia accipiens ut fur tenetur in duplum: si vero ut servaret domino cepit, furtum non committit, quemadmodum si arbitratus est simpliciter eiectum esse.[9]

Qui ex naufragio vel depraedata nave rapit vel 21.
dolo subripit vel damnum infert, intra annum in quadruplum, post annum in simplum tenetur. Competit autem actio pro servo et familia. Poenalis etiam iniuriarum. Locus autem est legi, si tempore et loco naufragii furtum commissum est; teneturque etiam de sicariis.[10]

Si ex nave quid temere positum ceciderit et 22.
quempiam laeserit, intentatur actio adversus praefectum navis.[11]

Qui naufragio vel iactu amissa in littore acci- 23.
pit, ut fur tenetur in duplum tantum.[12]

Qui gubernacula unumve ex ipsis amovet, pro 24.
toto negocio tenetur.[13]

---

[1] D. eod. 2. § 4. Vide Syn. N, 1, 13. [2] D. eod. 2. § 5. [3] D. eod. 2. § 6. [4] D. eod. 2. § 8. [5] D. eod. 4. § 1. [6] sic. [7] D. eod. 4. § 2. In Bieneriano (nunc lipsiensi) codice Epanagoges in calce ita legitur: *Ἐὰν τὰ σωθέντα φορτία χείρονα γίνονται κατὰ πρόφασιν τῆς ἀποβολῆς, τυχὸν γὰρ ἀγυμνωθέντα ἐβρόχησαν, εἰ μὲν τῆς ἐξ αὐτῶν ὀφειλουσης γενέσθαι συνεισφορᾶς οὔσης νομισμάτων ι' ἡ ζημία γένηται ε' νομισμάτων, τὰ ε' μόνον συνεισάγουσι· εἰ δὲ, τῆς συνεισφορᾶς οὔσης ι' νομισμάτων, ἡ ζημία γένηται κ', οὐ συνίσταται* (?), *ἀλλὰ καὶ συνεισάγεται αὐτοῖς τὰ ι' τὰ μετὰ τὴν ἁρμόζουσαν συνεισφορὰν πλεονάζοντα* (?) *τὴν ζημίαν.* supra p. 102. [8] D. eod. 5 pr. Cfr. Syn. N, 1, 13. [9] D. eod. 6. Vide Syn. N, 1, 15. [10] D. eod. 7. Vide Syn. N, 1, 16. [11] D. eod. 8.

---

[1] D. XIX, 5, 4 pr. [2] Aliud verbum (postea deletum) scriptum prius fuerat. [3] D. eod. 14. § 2. [4] D. XLI, 1, 9. § 8. Vide Syn. N, 1, 14. [5] D. eod. 44. [6] D. eod. 58. [7] D. XLI, 7, 7. [8] D. XLI, 2, 21. § 1. 2. Cfr. Syn. N, 1, 18. Verba postrema fortasse scholium exhibent, quod in textum inrepsit. [9] D. XLVII, 2, 43. § 11. [10] D. XLVII, 9, 1 pr. § 1. 5. et l. 2. 3 pr. § 8. Vide Schol. Basil. ed. Heimb. II p. 25 necnon Syn. A, 41 und Attal. XXXII, 12. [11] D. IX, 3, 6. § 3. [12] D. XLVII, 9, 3 pr. [13] D. eod. 3. § 8.

25. Qui per fraudem vel consulto auxilium naufragantibus navique non praestat, tenetur lege homicidarum.[1]

26. Qui rapit vel e naufragio lucratur quam poenam pro damno solvet, eandem itidem in fiscum conferet.[2]

27. E naufragio rapit, qui dum naufragii metus instat rapit.[3]

28. Si maior praeda e naufragio intercepta sit, liberi fustibus verberati per triennium in exilium mittuntur vel in opus metalli deportantur, si perfecta aetate sunt; servi autem virgis caesi in metallum deportantur. Sed si quod raptum est haud multi precii sit, liberi servique ut dictum est affecti verberibus dimittuntur. Decet autem ut in caeteris in hoc quoque cum puniuntur et personarum et rei habere rationem, ne gravius neve clementius habeantur quam deceat.[4]

29. Actiones vero heredibus dantur sed haudquaquam in heredes nisi ad rem tantum.[5]

30. Qui proiectum ex naufragio quid accipit adlegato tempore, fur est. si vero per occasionem naufragii rapit, indifferenter fur est, sive ex mari sive ex naufragio sive ex littore rapiat. Idem dicendum si ex nave vel schedia expugnata quis rapiat.[6]

31. Expugnata dicitur navis seu victa depraedetur sive submergatur sive perforetur sive vela rumpantur vel anchorae mari dimoveantur.[7]

32. Sancitum est neminem extraneum colligere res ex naufragio, seu miles seu privatus seu liber seu principis servus. Domini etenim aedificiorum quorum propius contigit naufragium, restituent si quid ex huiusmodi rebus ablatum constabit. Quodsi quis ex illis subripiet, ut fur graviter plectetur. In inquisitionem autem qui rei dicuntur, vel vincti ad magistratus mittentur vel sub cautione quanti aestimabitur delictum. locorum itidem domini cavebunt.[8]

33. Eiectam vi fluctuum in agro meo schediam non recuperabit dominus quousque me de damno quod inde accidere posset tutum reddat.[9]

34. Unicuique impune licet proprium colligere naufragium.[10]

35. Si quis ex naufragio aliquid apud quempiam deposuerit negeturque, depositi aget ad duplum. Si heres dolose idem egerit, et in eum actio in duplum competet.[11]

[1] D. eod. 3 § 8. [2] D. eod. 3 § 8. Cfr. Balsam. ad Nomoc. IX, 27. [3] D. eod. 4 pr. [4] D. eod. 4. § 1. Videantur: *ῥοπαί* 26, 8. [5] D. eod. 4. § 2. [6] D. eod. 5. Vide Syn. N, 1, 19. Laudatur locus in schol. 1 ad Basil. LX, 20, 3. [7] D. eod. 6. [8] D. eod. 7. [9] D. eod. 8. [10] D. eod. 12 pr. [11] D. XVI, 3, 1. § 1. Vide schol. c ad Bas. XIII, 2, 1.

Qui ab exercitore quid furatur publice in id quod quadruplum excedat punitur.[1]

Non inferantur in fiscum quae ex naufragio ad littus appellunt sed reddantur dominis.[2]

Probet intra annum exercitor ubi naufragium passus sit ut pro vero admittatur.[3]

LIBRI TERTII, TITULUS QUINTUS.[4]

De legato usu et confessione navis.[5]

Domo vel nave vendita non videntur singillatim venditi lapides tabulaeque. quare nec de evictione ipsarum in duplum venditor tenetur quasi parte evicta.[6]

Si generaliter navis legetur perque partes totam novavero manente forma, navis debetur legatario.[7]

Legato lignorum ad opus utilium non veniunt naves ex ipsis confectae. Nec si legata navis ad materiam redigatur, nec ipsam nec ligna praestabo.[8]

Si ex parte navis innovetur, manet usus. Quodsi dissolvatur atque ex eadem materia nihil addito reficiatur, extinguitur usus. Idem dicendum de domo.[9]

Si confessus tibi navem eam dissolvero eandemque iisdem tabulis refecero, si quidem animo reficiendi dissolvi, eadem videtur navis debeturque. Quod si animus fuit in alios usus tabulas convertere et poenitens incepti navem refeci, alia videtur nec tibi debetur.[10]

LIBER III, TITULUS VI.[11]

De pecunia traiectitia.

Traiectitia pecunia est quae trans mare vehitur, non quae in loco expenditur, nec quod ex ea emitur, si tum[12] periculo creditoris vehitur.[13]

Si non adsit qui de traiectitia interpellari debet, testatio de eo fit proque petitione est.[14]

Ex quo convenit navem navigare periculum creditorem spectat.[15]

Pro nautico debito in pignus oppositae fuerunt mihi merces in navi: si non sufficerent, oppositae item quae in aliis navibus essent. Si ante praefinitum tempus periit navis in qua pecunia mea est, non competit mihi ius in caeteras naves quippe extincto principali debito. Si post praefinitum tempus periit, vel si non periit non tamen sufficient merces quae in ea sint vel perierint, tenentur mihi et ea quae

[1] Cod. XI, 2, 3. [2] Cod. XI, 6, 1. [3] Cod. eod. 2. Cfr. *ῥοπαί* 24, 37. [4] sic. [5] Graece sic legitur: *περὶ πλοίων ληγατευομένου ἢ ἐν χρήσει διδομένου ἢ ὁμολογουμένου.* [6] D. XXI, 2, 36. [7] D. XXX, 24. § 4. Vide Syn. A, 1, 146. [8] D. XXXII, 88. § 1. 2. [9] D. VII, 4, 10. § 1. [10] D. XLV, 1, 83. § 5 (XLVI, 3, 98). [11] sic. [12] tamen? [13] D. XXII, 2, 1. Cfr. Syn. X, 2, 73. [14] D. eod. 2. [15] D. eod. 3.

in caeteris navibus. In traiectitiis autem imminutio pignorum non foeneratorem sed debitorem spectat.[1]

5. In traiectitiis absque stipulatione petuntur usurae ex conventione.[2]

6. Creditor si per eum stabit quominus praestituto tempore traiectitiam accipiat, non habet usurae petitionem.[3]

7. Qui pecuniam magistro credit nosse debet cui rei praesit, necessariumque esse sumptum ad quod mutuatur. Nam si in decoranda nave absque necessitate expendit, non habebit adversus exercitorem actionem. Si plus credidit, non conveniet exercitorem in totum. Sane si in refectione navis utiliter expendet, non autem in superfluis ornamentis, tenebitur exercitor.[4]

8. Qui propter edificium[5] vel apparatum credit, habet praelationem.[6]

9. Si in fabricanda vel armanda vel emenda nave credidi, vel si navem vendidi creditorque sum, habeo praelationem post fiscum.[7]

10. Posterius credens tum praefertur, cum in armamentum navis credit sibi obligatae vel in refectione vel in victu nautarum vel ut servet obligatas sibi merces vel in solutione ipsa nauli. fortius enim obligat quam precium rerum quae in horreis sunt vel mesinauli.[8]

11. Qui nautico foenore foenerantur si convenerit ut apud eos periculum sit acceperintque pignus, negocio[9] deperdito si res pignoratae in promtu sint nihil eos iuvant. nihil enim interest ipsine navigaverint vel pecuniam numeratam in navi habuerint nec ne. Tunc enim maiores debentur usurae cum foeneratoris periculo accipiuntur. qui periculum non suscipiunt maiores usuras non possunt exigere.[10]

12. Foenus nauticae pecuniae crescit super legitimum modum quamdiu in periculo est. quodsi navis in tuto sit, cessant usurae maiores legitimis.[11]

13. Creditor periculum navigationis non suscipiens maiores usuras non accipit.[12]

14. Si foenerator nunciaverit periculum esse in navigatione qua convenit solumque[13], exercitor vero alio pergat et periclitetur vel praeter propriam causam merces deperdat, puta si intulerit aliqua quae emere non debuerit, periculum hoc ad foeneratorem non pertinet.[14]

[1] D. eod. 6. [2] D. eod. 7. [3] D. eod. 8. [4] D. XIV, 1, 7 pr. [5] sic. [6] D. XLII, 5, 26. [7] D. eod. 34. [8] D. XX, 4, 5. 6. Verba precium rerum-mesinauli adscripsit ipse Venturi qui addit ut ὑπὲρ κτινομισθίων. Vide Syn. X, 3, 19. [9] navigio? [10] Forte refertur locus ad l. 1 C. IV, 33, quae periit. [11] Cod. IV, 33, 2. [12] Cod. eod. 3. Cfr. Syn. X, 2, 75. [13] Solumque est pro καὶ μόνον. *Dumtaxat* fuerat scribendum. [14] Cod. eod. 4.

TITULUS SEPT.[1], LIBRI III.

De piscatoribus piscatione et iure maris.

Duos fundos habebam, vendidi sibi alterum pactusque sum ne piscareris. quamvis servitus mari privatis pactionibus non imponatur, tamen si bona fide hoc in venditione pactum est, valet, emtorque et eius in venditione vel in hereditate successores servare coguntur.[2] 1.

Curent magistratus, ne piscatores noctu ignem adhibeant periculumque facessant navibus navigantibusque, qui ex ipsorum lucro[3] existiment se portum adventare.[4] 2.

Qui longo tempore in flumine publico solus piscatur, recte prohibet caeteros.[5] 3.

Qui in mare me prohibet piscari, tenetur actione iniuriarum, quemadmodum qui me prohibet uti loco publico vel rebus meis. illi qui publice conduxit datur legitimus defensor si conducto uti prohibeatur.[6] 4.

Consuetudo quamvis sit, tamen est contra leges ut quidam ante aedes suas caeteros piscari prohibeant.[7] 5.

Agricultores et piscatores non coguntur proventus suos ad urbes deferre et per se ipsos vendere, sed licet aliis tradere et ad propria munia reverti.[8] 6.

Recte molem in mari facit et aedificat in littore qui nulli incommodum adfert.[9] 7.

Qui in mare pilam iacit dominus quidem ipsius fit, sed haud licet iacere si usus maris littorisve impeditur.[10] 8.

Usus ripae fluminis publicus est, et volenti licet adpellere navim et in ripa ponere sarcinas retiaque exsiccare et in fluminibus navigare funemque arboribus in ripa enatis adligare, dominium autem ripae arborumque pertinet ad dominum in cuius agro sunt.[11] 9.

Littus est usque eo quo excurrit maximus fluctus. Idem in palude, nisi tota privati iuris sit.[12. 13] 10.

[1] sic. [2] D. VIII, 4, 13 pr. [3] luce? sed v. supra. [4] D. XLVII, 9, 10. [5] D. XLIV, 3, 7. [6] D. XLVII, 10, 13. § 7. [7] D. eod. Cfr. Syn. A, 36, 1. [8] D. L, 11, 2. [9] D. L, 11, 2. [10] D. XLIII, 8, 2. § 8. [11] D. eod. 3. § 1. [12] D. I, 8, 5 pr. [13] Hic desinit latina versio Venturi. Nihil in ea ex titulo VII receptum est. Adduntur tamen leges nauticae (tit. VIII), quae satis cognitae sunt neque ea est nostrae versionis praestantia, ut omnino describendae videantur. Admonendi tamen sumus (ut nunc ex novo florentini libri apographo, quod pro me confecit vir doctissimus S. Minocchi, omnino certior fio) Venturi versionem, ideoque eius graecum archetypum, etiam priora illa XVIII capitula continuisse, quae in heimbachiana editione desiderantur. Cum autem ad XVIII^um^ illud desperatum fere caput vir graecae linguae certe non imperitus pervenisset, nihil melius se facere posse putavit, quam ut ipsa graeca describeret, omni versione praetermissa. Pro χρηννύειν legitur ibid. χρῆν νάειν atque pro κατὰ θερίων καταθήριον. In ipsa lege Rhodia XXIX dumtaxat priore capita inveniuntur.

BASILICORUM FRAGMENTA DEPERDITA

ex operibus DEMETRII CHOMATENI, iuris commentariis editis compluribus, libris manuscriptis restituta.[1]

* II, 3, 2. *Τὸ ἧττον ἐπὶ τῶν ἀσαφῶν ἐπιλεγόμεθα. Ἧττον δέ φασιν οἱ ἑρμηνευταὶ τὸ κουφότερον.*[2] (Dem. Chom. 358.)

Quod minus est in ambiguis sequimur. Minus dicunt interpretes id quod est levius. (fr. 9. D. 4, 17.)

* II, 3, 40. [schol. *Θεματίσας δέ τις τῶν παλαιῶν ἔξωθεν τοῦ τοιούτου κεφαλαίου οὕτω φησὶν·*] *Ἐὰν ὑπόσχωμαι τὸ τῇ δούλῃ μου κυοφορούμενον, τότε ἀπαιτοῦμαι αὐτὸ ὅταν καὶ γεννηθῇ, οὐ μὴν δὲ πρὸ τοῦ τοκετοῦ· τοῦτο γὰρ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων οὐκ ἀπαιτεῖ.* (Dem. Chom. 362.)

[Illustrans quidam veterum extrinsecus hoc capitulum sit ait]: Si promisero id quod ex ancilla mea nasciturum est, tunc id a me petitur, cum natum fuerit, non vero ante natum. id enim rerum natura non vult. (ad fr. 39 ib.)

* IV, 1, 9. [schol.: *ζήτει καὶ τὸν ἔξωθεν τοῦ τοιούτου κεφαλαίου παλαιὸν λέγοντα·*] *Ὁ μονάσας ἀζημίως λύει ἣν ἐποίησε μνηστείαν, εἰ δὲ γαμήσας ἐμόνασεν, ὑπόκειται τῷ ἀπὸ τελευτῆς κάσῳ.* (Dem. Chom. 81.)

[Quaere et extra hoc capitulum veterem dicentem]: Qui monachus fit impune solvit quae inierat sponsalia; si quis autem post matrimonium fit monachus, perinde habetur atque si mortuus fuerit.

* XV, 4, 1—3. *Οὐ κατέχεται ἡ γυνὴ ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρὸς συναλλαγμάτων κἂν ἐγγυήσηται αὐτὸν ὡς ἐκ τοῦ βελιανείου δόγματος βοηθουμένη καὶ οὐδὲ δημευομένου τοῦ ἀνδρὸς συνυπάγονται τῇ δημεύσει τὰ πράγματα τῆς γυναικὸς οὐδὲ τὰ ἐξώπροικα ὑπόκεινται ταῖς τοῦ ἀνδρὸς λειτουργίαις.* (Dem. Chom. 314.)

Non tenetur mulier ex viri contractibus, quamvis pro eo fideiusserit ope senatusconsulti velleiani, neque publicato viri patrimonio in publicationem devolvuntur res uxoris neque bona paraphernalia subiacent viri muneribus.

XVI, 1, 7. *Ὁ τοῦ ἐδάφους οἰκήματος ἔχων τὴν χρῆσιν, οἱαδήποτε κέρδη ἐστὶ τῶν οἰκημάτων, αὐτὸς ἔχει.* (Syn. X, 4, 2.)

Qui soli aedium usumfructum habet, quaecunque lucra aedium sunt, ipse habet. (fr. 7. § 1. D. VII, 1.)

XVI, 1, 44. *Καινὴν ἀμφίασιν βαλεῖν τοῖς ἀναμφιάστοις τοίχοις ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων οὐ δύναται, κἂν κρείττονα τὴν αἵρεσιν τοῦ δεσπότου ποιεῖ.* (Epitome VI, 34.)

Novum tectorium imponere parietibus qui rudes fuissent usufructuarius non potest, tametsi meliorem causam domini facturus sit. (fr. 44. D. VII, 1.)

XVIII, 5, 3 th. 7. *Ἐὰν ἐλευθεριάζων δοῦλος δικάσηται παρὰ αἱρετῷ δικαστῇ ἢ ἐμπράκτῳ, οὔτε περὶ τῶν ψηφισθέντων οὔτε περὶ τῆς ποινῆς δίδοται περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή· ἀρμόζει δὲ ἐπὶ τοῖς διαποντίοις χρήμασιν.* (Epitome IX, 31.)

Si servus, qui se pro libero gerit, apud compromissarium vel ordinarium iudicem litigaverit, nec de iudicato nec de poena datur de peculio actio, competit autem in traiecticia pecunia. (fr. 3. § 8. D. XV, 1.)

* XIX, 1, 15 [*ῥητῶς*]. *Ὅπερ ἐπώλησα οὐ γίνεται τοῦ λαβόντος, εἰ μὴ δοθῇ τὸ τίμημα ἢ ἱκανοδοσία ἢ ἄνευ ἱκανοδοσίας καταπιστεύσω τῷ ἀγοραστῇ.* (Dem. Chom. 300.)

[ut in textu.] Quod vendidi non id fit accipientis, nisi datum sit pretium aut satis datum sit aut sine satisdatione fidem emptoris sim secutus. (fr. 19. D. XVIII, 1.)

[1] Partim iam collegerat C. E. Zachariaeus a Lingenthal *Beiträge zur Kritik und Restitution der Basiliken* p. 17 sq. Quae ipse collegi asterisco notavi. [2] In Bas. editis haec hodie solum leguntur: *Ἐπὶ τῶν ἀσαφῶν τὸ ἧττον ἐπιλεγόμεθα.*

* XIX, 1, 22 (ῥητῶς). *Ὁ ἐξ οἱουδήποτε ἀγοράζων νομίζων αὐτὸν δεσπότην καλῇ πίστει ἀγοράζει· οὐ μὴν ὁ ἀγοράζων παρὰ ἀνήβου χωρὶς αὐθεντείας τοῦ ἐπιτρόπου ἢ ἐν εἰδήσει σὺν αὐθεντείᾳ τοῦ πλαστοῦ ἐπιτρόπου.* (Dem. Chom. 304.)

XIX, 1, 34 (32) th. 3. *Ἐὰν ὁ πράτης καὶ ὁ ἀγοραστὴς γινώσκωσι κλοπιμαῖον τὸ πιπρασκόμενον, οὐδέτερος ἀγωγὴν ἔχει· ἀλλήλους γὰρ ἀπατῶσιν· εἰ δὲ μόνος ὁ ἀγοραστὴς οἶδεν, οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ πράτου ἀγωγὴν, εἰ μὴ δίδοται αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, οὔτε ὁ πράτης κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, εἰ μὴ ἐκὼν παράσχῃ ὅπερ συνεφώνησεν· εἰ δὲ μόνος ὁ πράτης οἶδεν, ἐνέχεται· ἀναγκάζει γὰρ ὁ πράτης τὸν ἀγοραστὴν καταβαλεῖν αὐτῷ τὸ τίμημα, λέγων αὐτῷ, εἰ καὶ φούρτιβον ἦγουν κλεψιμαῖόν ἐστιν, οὐδὲν πρὸς σὲ, ἐμοῦ τῇ ἐκνικήσει ὑποκειμένου· καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἀγοραστὴς ζητεῖ τὸ πρᾶγμα.* (Proch. auct. Parat. 22, 5.)

* ib. 39 (paragraphe: *ταῦτα τὸ λθ΄ διαλαμβάνει κεφάλαιον τοῦ α΄ τίτλου τοῦ ιθ΄ βιβλίου τῶν βασιλικῶν, οὗ ἡ παραγραφὴ ἑρμηνεύουσα τὴν ὑπεξαίρησιν τῶν ῥητῶς ἐπιτετραμμένων οὕτω φησὶν·*). *Ἐὰν ὁ ἄρχων ἔχῃ τι πατρῷον ἐν τῇ χώρᾳ ᾗ ἄρχει, ἐπιτέτραπται ἀγοράζειν αὐτὸ φθάσαν ποτὲ πρὸς ἕτερον διαπραθῆναι ἢ μέλλον.* (Dem. Chom. 312.)

XIX, 1, 45 (43). *Ἐὰν ἐν ἀγνοίᾳ τὶς ἐσθῆτα παλαιὰν ἀντὶ νέας ἀγοράσῃ, εἰ μὲν τοῦ πράτου γινώσκοντος, εἰς τὸ διαφέρον πᾶν κινεῖ· εἰ δ' ἀγνοοῦντος, ἐπὶ μόνῳ τῷ πράγματι ἐνάγεται· εἰ δ' ἀγνοῶν χρυσόχαλκον ἀντὶ χρυσοῦ πωλήσῃ, ἐνάγεται ἐπὶ τῷ δοῦναι τὸν χρυσόν.* (Proch. auct. Par. 22, 25.)

* ib. 50. *Ὁ πράτης κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν περὶ τοῦ τιμήματος ἀγωγὴν κινεῖ. Τὴν γὰρ περὶ πράγματος ἀγωγὴν μετὰ τὴν τοῦ πράγματος παράδοσιν ἔχειν οὐ δύναται.* (Dem. Chom. 301)

XIX, 1, 57 (55). *Ἐὰν πραθῇ ἤδη οἶκος καυθεὶς ὅλος ἀγνοοῦντος τοῦ πράτου καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ, οὐκ ἐρρωται ἡ πρᾶσις καὶ τὸ τίμημα ἀναλαμβάνεται· εἰ δὲ τὸ πλέον ἐκαύθη μέρος, οὐκ ἀναγκάζεται πληρῶσαι τὴν ἀγορασίαν ὁ ἀγοραστὴς, ἀλλὰ καὶ τὸ δοθὲν ἀναλαμβάνει· εἰ δὲ τὸ ἥμισυ ἢ ἧττον ἐκαύθη, ἀναγκάζεται μὲν ὁ ἀγοραστὴς πληρῶσαι τὸ συνάλλαγμα, τὸ δὲ τίμημα πρὸς ἀναλογίαν μειοῦται διακρίσει τοῦ δικαστοῦ. εἰ δὲ γινώσκει τὴν καῦσιν ὁ πράτης καὶ ὁ ἀγοραστὴς ἀγνοεῖ, εἰ μὲν ὅλος ὁ οἶκος ἐκαύθη, ἀνίσχυρος ἡ πρᾶσις· εἰ δὲ σώζεται ὁσονδήποτε μέρος, συνίσταται ἡ πρᾶσις καὶ δίδωσιν*

(ut in textu.) Qui a quocumque emerit putans eum dominum esse bona fide emit, non vero qui emit a pupillo sine tutoris auctoritate vel socius cum auctoritate falsi tutores. (fr. 27. D. XVIII, 1.)

Si venditor et emtor sciant furtivum esse quod venit, neuter actionem habet: invicem enim se decipiunt. Si solus emtor scit, non habet actionem adversus venditorem, nisi praestetur ei res, nec venditor adversus emtorem, nisi ultro quod convenit praestiterit. Quodsi solus venditor scit, tenetur. Compellit enim venditor emtorem solvere sibi pretium, dum ait: licet furtivum sit, nihil tua interest cum ego evictioni obnoxius sim: et inde emtor rem consequitur. (fr. 34. § 3. D. XVIII, 1.)

(id persequitur XXXIX capitulum tituli primi libri XIX Basilicorum, cuius paragraphe explicans exceptionem eorum, quibus specialiter est concessum sic ait:) Si magistratus habeat rem paternam in regione, ubi imperium gerit, permittitur eam emere, cum futurum sit ut alteri distrahatur.
(paragr. ad fr. 46. D. XVIII, 1 v^is *nisi specialiter.*)

Si quis ignorans vestimenta interpola pro novis emerit, si quidem venditore sciente, de omni quod interest agit: sin ignorante, solius rei nomine convenitur. Sin ignorans aurichalcum pro auro vendiderit, convenitur ut aurum praestet.
(fr. 45. D. XVIII, 1.)

Venditor contra emptorem agit ex vendito; actionem enim in rem post rei traditionem habere non potest. (c. 1. C. IV, 49.)

Si domus venierit iam omnino combusta ignorante venditore et emtore, venditio non valet pretiumque recipitur. Sin amplior pars combusta sit, non compellitur perficere emtionem emtor sed et recipit quod datum est. Sin vero dimidia vel minor pars combusta sit, cogitur quidem emtor contractum adimplere, pretium autem pro rata minuitur aestimatione iudicis. Sin venditor incendium novit et emtor ignorat, si quidem tota domus combusta est, venditio irrita est: si vero superest quantacunque pars, venditio consistit et praestat venditor emtori quod interest. Si venditor ignorabat, emtor autem sciebat, valet venditio et com-

ὁ πράτης τῷ ἀγοραστῇ τὸ διαφέρον. εἰ δ' ὁ μὲν πράτης ἠγνόει, ὁ δ' ἀγοραστὴς οἶδεν, ἔρρωται ἡ πρᾶσις καὶ ἀναγκάζεται ὁ ἀγοραστὴς δοῦναι ὅλον τὸ τίμημα. εἰ δ' οἱ δύο γινώσκουσιν ὅλον ἢ ἐκ μέρους καυθῆναι τὸν οἶκον, ἀνίσχυρος ὁ πρᾶσις ὡς ἑκατέρου δόλον πλημμελήσαντος, ὅτι ὁ δόλος ἐμποδίζει τῇ συστάσει τῶν καλῇ πίστει συναλλαγμάτων. (Proch. auct. Par. 22, 16.)

XIX, 1, 58 (56). Εἰ δὲ ἀγρὸς πραθῇ τῶν δένδρων αὐτοῦ καυθέντων ἢ ἐξ ἀνέμου ἀποσποσπασθέντων δι' ἃ ὁ ἀγρὸς ἠγοράσθη, ἀνίσχυρος ἡ πρᾶσις εἴτε ᾔδει εἴτε ἠγνόει ὁ πράτης· εἰ δ' ὁ ἀγοραστὴς ᾔδει ἢ ἠγνόει ἢ ἑκάτερος, τὰ περὶ τοῦ οἴκου προλεχθέντα κρατεῖ. (Proch. auct. Par. 22, 20.)

Si ager venditus sit arboribus eius igne absumtis vel vento deiectis propter quas ager emtus erat, venditio irrita est, sive scierit sive ignoraverit venditor. Quodsi emtor scierit vel ignoraverit, aut uterque, quae de aedibus supra dicta sunt obtinent. (fr. 58 [56]. D. XVIII, 1.)

XIX, 1 (96). Ἐάν τις πιπράσκων ἢ ἄλλως ἐκποιῶν πρᾶγμα συμφωνήσῃ, ἵνα μὴ ἐξῇ τῷ ἀγοραστῇ τάφον οἰκοδομῆσαι ἐν τῷ τόπῳ ἢ ἄλλα ποιεῖν θείου δικαίου, τοῦτο τὸ σύμφωνον ἔρρωται. ἔξεστι γὰρ ἑκάστῳ παραιτεῖσθαι γείτονα ὃν οὐ βούλεται ἔχειν διὰ ἰδικοῦ συμφώνου. (Proch. auct. Par. 22, 21.)

Si quis dum vendit vel aliter rem alienat paciscatur, ne liceat emtori monumentum exstruere in eo loco vel alia quaedam facere divini iuris, tale pactum valet. Licet enim cuique recusare vicinum, quem non vult habere, per specialem conventionem. (c. 9. C. IV, 54.)

* XIX, 6, 15. Ἡ πρᾶσις ἐκ τοῦ μὴ καταβληθῆναι τὸ τίμημα οὐκ ἀνατρέπεται, εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς κατὰ δωρεὰν ἐγένετο καὶ ἡ τῆς ἀγορασίας πίστις ἐπὶ τῆς πράσεως χωρὶς ποσότητος οὐδεμία ἐστίν· ἐκ δὲ τοῦ ἀρέσαντος τιμήματος μὴ ἀριθμηθέντος ἀλλὰ μόνης τῆς νομῆς αὐτῷ παραδοθείσης, τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα οὐκ ἐστὶν ἄκυρον οὐδὲ διὰ τοῦτο ὁ ἀγοράσας κακῶς νέμεται, ὅτι μὴ κατεβλήθη ἡ ποσότης ἣν δοθῆναι συνεφωνήθη.[1] (Dem. Chom. 300.)

Emptio ex eo quod pretium non fuerit solutum non resolvitur, nisi ab initio per donationem facta sit et emptionis fides in venditione sine quantitate nulla est; quod si ex pretio convento nihil fuerit solutum, sed possessio tantum ei data, huiusmodi contractus non est inutilis neque idcirco qui emit male possidet, quod non est soluta summa, quae ut daretur convenit.

* XIX, 8, 11. Ἐν τῷ περὶ νομῆς δικαστηρίῳ διδοὺς ὁ πράτης τὸ διπλοῦν οὐδὲν ἀπαιτεῖται προφάσει τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους τῇ πράσει συμφωνουμένων καὶ εἰ πωλήσω σοι ἐφ' ᾧ μήτε ἐμὲ μήτε τὸν κληρονόμον μου ἢ τὰ φερόμενα εἰς ἐμὲ πρόσωπα ἐμποδίσαι σοι ἔχειν, καὶ ἄλλος ἐκνικήσει τὸ πραθέν, οὐκ ἐνέχομαι τῇ ἀγωγῇ περὶ τῆς μελλούσης ζημίας οὔτε τῇ ἀγωγῇ τῇ τὸ πρᾶγμα ἀπαιτούσῃ εἰς τὸ διαφέρον, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνάδοσιν τοῦ τιμήματος, εἰ μὴ ἄρα συνεφώνησα μηδὲν παρασχεῖν ἐκνικουμένου τοῦ πράγματος ἐν ἀγνοίᾳ του πιπράσκειν ἀλλότριον. Ὁ γὰρ εἰδὼς καὶ τοῦ συμφώνου ὄντος ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὸ πρᾶγμα, οὐ μὴν ἀγνοήσας. ἐνδέχεται γὰρ τὸν πράτην κερδάναι τὸ τίμημα καὶ τὸν ἀγοραστὴν μὴ σχεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπὶ ἀλείας καὶ θήρας· κἂν γὰρ μηδὲν κρατηθῇ, δίδωσιν ὁ ἀγοραστὴς τὸ τίμημα. (Dem. Chom. c. 303.)

In iudicio de possessione a venditore qui duplum det nihil petitur praetextu ceterorum quae in venditione convenire solent et si vendidero tibi ea lege, ut neque ego neque heres meus seu venientes a me personae impedimento tibi sint quominus habeas et alter rem venditam evincat, non teneor actione de futuro damno neque actione empti in id quod interest, sed (solum) ad pretium restituendum, nisi forte pactus fuero me nihil praestiturum propter rem evictam, cum tamen nescirem me rem alienam vendere. Nam qui scivit (rem esse alienam), quamvis id convenerit, tenetur ex empto actione; non vero si ignoravit. Fit enim ut venditor pretium lucrifaciat et emptor rem non habeat etiam in (emptione) iactus retium aut indaginis. Quamvis enim nihil captum sit, emptor pretium solvit. (fr. 15. § 18. D. XIX, 1.)

[1] Errata videtur loci indicatio.

* XIX, 8, 27. *Καὶ ἡ τούτου παραγραφή·*[1] *τουτέστιν ἐπὶ τῷ παραδοῦναι μόνον τὸ πραθὲν καὶ μὴ εὐθύνεσθαι ἐν τῇ ἐκνικήσει.* (Dem. Chom. 303.)

XIX, 8, 52. *νβ'. Ἐὰν διατετιμημένον πρᾶγμα εἰς προῖκα δοθῇ καὶ εὑρεθῇ ὑποκείμενον, ἐκδικεῖται καὶ ὁ δεδωκὼς ἐλευθεροῖ αὐτὸ ἀπὸ τῆς ὑποθήκης.* (Epit. ad Proch. mut. in Bodl. 3399. VIII, 98.)

* ib. 73 sq. *Ἔξεστι δὲ κατὰ νόμους καὶ πιπράσκειν τινὰ τὸ διαφέρον αὐτῷ ἐκ τῶν ἐπικοίνων ὥςπερ οὐκ ἔχουσιν αἱ τοιαῦται πράσεις ἀνατροπὴν ὡς καλῇ πίστει γεγονῖαι καὶ εἰς μερίδα τοῦ πιπράσκοντος πίπτουσαι. οὕτως οὐδὲ τοῦ μερισμοῦ προβαίνοντος ὕστερον λαχεῖν ἑτέραν τοῦτον μερίδα χρεῶν ἢ ἐκείνην ἣν πέπρακεν. εἰ δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραθέντων ἀρμόζει μέρος τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς, ἔξεστι τούτοις αὐτὸ ἐκδικεῖν ὡς βι. ιθ' τί ῑ κεφ. ογ' κεφ. οδ' κεφ. οε' κεφ. ος' ἐν οἷς φησὶν· οὐ δύναται ὁ κοινωνὸς τὸ κοινὸν πρᾶγμα μονομερῶς ἐκποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐκποιήσῃ ὁ ἕτερος κοινωνὸς τὸ ἴδιον μονομερῶς ἐκδικεῖ, οὐ μὴν καὶ τὸ τοῦ πεπρακότος κἂν στρατιώτης εἴη.* (Dem. Chom. 427. cf. Suppl. Bas. 83.)

XIX, 10, 38 (34). *Οὐ μόνον ἀπὸ πάθων καὶ αἰτίων ἀναστρέφεται τὰ ὑποζύγια, ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸ ἐπαγγελθὲν ὁ πράτης ἐψεύσατο διὰ τὴν πρᾶσιν.* (De action. p. 65.)

XIX, 10, 43. *Ἐσθότε καὶ τῆς μειούσης τὸ τίμημα ἀγωγῆς κινουμένης ὁ δοῦλος ἀποδίδοται, ἔνθα μὴ συμφέρει τῷ ἀγοραστῇ ἔχειν αὐτὸν ἴσως μαινόμενον ἢ σεληνιαζόμενον.* (De action. p. 65.)

* XIX, 15, 6. *Ἐπειδὴ αὐτὸς ὀνόματι ἰδίῳ καὶ τὴν ἀγορασίαν πεποιήκε καὶ τὸ τίμημα κατεβάλλετο καὶ οὐχ ὅπως οὐδὲ εἰκονικῶς τὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς ὄνομα ἐτέθη· καὶ τοῦτο γὰρ ἀνίσχυρον, ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ θάνατον ἐκείνης ἡ ἀγορασία τῶν τοιούτων ἀμπελώνων προβέβηκεν, ὡς τὸ ς' κεφ. τοῦ ιε' τί. τοῦ ιθ' βι. φησίν.* (Dem. Chom. 234.)

* XXVIII, 4. Additur schol. Eustathii ad. Nov. 22 (*ἑρμηνεύων τὰ τῆς νεαρᾶς ταύτης καὶ ταῦτα προστίθησιν*). *Εἰ καὶ γέγραπται ἐπὶ τούτοις τὸν δευτερογαμήσαντα μὴ κληρονομεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἀδελφοὺς ὅπως ὁ πατὴρ ἕως ζῇ τὴν χρῆσιν ἔχῃ καὶ ὅτε ἀποθάνῃ, τότε λαμβάνουσι τὰ πράγματα οἱ κληρονομήσαντες ἀδελφοί. εἰ γὰρ ζῶντος τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων, τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ αὐτίκα ἡ χρῆσις δοθήσεται. οὐκ ἔχει οὖν τοῦτο, ὥςτε τόπον ποιεῖν ἡ νεαρὰ οὐ μέντοι καὶ τὰ πράγματα δίδωσιν αὐτίκα.* (Dem. Chom. 159.)

[1] Fragmentum *ἐν μέρει* exhibet Chomat. Integrum ex palimpsesto ambrosiano exhibuimus.

Et eius paragraphe: hoc est (tenetur) solum ut rem tradat et non ut de evictione respondeat. (ad fr. 30. § 1. D. XIX, 1.)

Si res aestimata in dotem data sit et deprehensa sit obligata, luitur et qui dedit eam liberat a pignore. (fr. 52. § 1. D. XIX, 1.

Licet per leges ut quis vendat partem quae ei in re communi competit neque revocantur eiusmodi venditiones utpote quae bona fide sint factae et ad partem venditores referantur. ita neque divisione procedente deinceps alteram hunc partem sortiri debere atque illam quam vendidit. si vero ex rebus ipsis venditis pars ceteris fratribus competit, licet his eam vindicare, ut lib. XIX ti. 8 cap. 73 cap. 74 cap. 75 cap. 76, in quibus dicit (textus): non potest socius rem communem separatim alienare; si alienaverit, alter socius partem suam separatim vindicat, non vero etiam partem vendentis, quamvis miles sit. (c. 1 et sq. Cod. IV, 52.)

Non tantum ob morbos vitiave redhibentur iumenta, verum etiam si promissum venditor mentitus sit propter venditionem. (fr. 38. § 10. D. XXI, 1.)

Aliquando etiam si quanti minoris agatur mancipium redhibetur, cum non expedit emtori id habere, forte furiosum vel lunaticum. (fr. 43. § 6. D. XXI, 1.)

Postquam ipse nomine proprio et emptionem fecit et pretium solvit et ne dicis quidem causa prioris suae uxoris nomen adpositum est (et hoc enim est inutile) sed et post illius mortem emptio eiusmodi vinearum processit, ut cap. 6 tit. 15 libri XIX ait.

Interpretans verba huius Novellae [XXII Eustathius] etiam haec addidit: Etsi scriptum est in his eum non succedere, qui secundas inierit nuptias, sed fratres, tamen pater donec vivit usumfructum habet et cum mortuus fuerit tunc res accipiunt fratres heredes. Nam si vivo rerum domino [moriatur pater], statim ususfructus heredibus eius dabitur. non habet igitur hoc, ut locum habeat Novella; immo et res dat statim.

* [Symbathii schol.] *Καὶ ὁ Συμβάτιος οὕτω περὶ τῆς νεαρᾶς ταύτης φησὶ· Τὰ ὁπωσοῦν περιποιηθέντα τοῖς ὑπεξουσίοις εἴτε ἐκ μητρῴας διαθήκης εἴτε καθ' ἕτερον τρόπον τὴν χρῆσιν ἐχέτωσαν καὶ δευτερογαμοῦντες οἱ τούτων πατέρες, ὑπεξῃρημένων κανστρησίων καὶ ὡσανεὶ κανστρησίων πεκουλίων.* (ib. 158.)

Et Symbathius sic de hac novella loquitur: Eorum quae quomodocunque perveniant ad filiosfamilias sive ex maternis tabulis sive alio modo usumfructum habeant ipsorum patres quamvis ad secundas transierint nuptias, exceptis peculiis castrensibus et quasi castrensibus.

* Paragraphe [*Καὶ ἡ ἔξωθεν τοῦ κεφαλαίου τούτου παραγραφή*]· *Οἱ ἀπὸ πρώτου καὶ δευτέρου γάμου τεχθέντες παῖδες τὸν μὲν κοινὸν γονέα ἀδιάθετον τελευτῶντα κληρονομοῦσιν, ἕκαστος δὲ αὐτῶν τὰ ἐκ τοῦ κάσου τῆς προικὸς περιγενόμενα κέρδη τῷ ἰδίῳ γονεῖ κατ' ἐξαίρετον λήψεται κἂν μὴ τρίτοις γάμοις οἱ δεύτεροι ἐνυβρίσθησαν παῖδες. Ὅσα δὲ ἕτερα μετὰ τὴν προῖκα περιήλθεσαν πράγματα ἢ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν κατὰ πρεσβεῖον ἢ ἔνστασιν ἢ ληγάτον ἐκ τῆς δευτέρας συναφείας εἰς τὸ δευτερογαμῆσαν πρόσωπον, ταῦτα κοινῶς ἀναδέξονται οἱ ἀπὸ προτέρου καὶ δευτέρου γάμου παῖδες τοῦ κοινοῦ γονέως τρίτῳ μὴ ὁμιλήσαντος γάμῳ. Φησὶ καὶ ὁ Θαλελαῖος ἐν μέρει ταῦτα· Ὥσπερ τοῦ ἀνδρὸς προτελευτῶντος ἡ γυνὴ δευτέρῳ ἀνδρὶ συναφθεῖσα φυλάττει τοῖς ἐξ ἐκείνου παισὶν ὅσα εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς ἐκείνου περιουσίας περιῆλθον, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ προαποθανούσης, τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς φυλάττειν ὀφείλει τοῖς ἐξ αὐτῆς παισὶ πάντα τὰ εἰς αὐτὸν περιελθόντων ἐκ τῶν αὐτῆς πραγμάτων.* (Dem. Chom. 182.)

Et adiecta huic capitulo paragraphe: Liberi nati ex primis et secundis nuptiis communi genitori qui intestatus decedat succedunt, singuli vero lucra quae dotis causa suo genitori pervenerunt praecipient, quamvis liberi ex secundis nuptiis procreati non sint tertiarum nuptiarum iniuriam passi. Quaecumque autem post dotem obvenerunt vel propter nuptias donationem per legatum vel institutionem vel fideicommissum ex secundis nuptiis ad eam personam, quae ad secundas migravit nuptias, haec communiter accipient liberi a communi genitore, qui ad tertias non processerit nuptias, primis secundisve geniti nuptiis. Ait etiam Thalelaeus in parte haec: Sicuti viri praemortui uxor secundo viro coniuncta liberis ex illo natis omnia servat, quae ex eius substantia proveniunt, ita et vir, eius priore uxore defuncta, liberis ex ea susceptis omnia servare debet quae ad se ex eius rebus obvenerunt.

* XXVIII, 7, 4. (nota Theodori: *ζήτει καὶ τὸν Θεόδωρον ἔξωθεν λέγοντα*)· *Λύσεις τοῦ γάμου ἀτιμώρητοί εἰσιν· τὸ μὴ δύνασθαι τὸν ἄνδρα μιγῆναι τῇ γυναικί, τὸ αἰχμαλωτισθῆναι, τὸ μοναῖσαι, ἐφ' ὧν θεμάτων τὰ εἰρημένα ἤδη κρατεῖ.*

* (Aliud scholion: *Ἔστι δὲ καὶ ἕτερος παλαιὸς λέγων.*) *Ὁ διὰ τὸν μονήρη βίον λύων τὸν γάμον ὑπόκειται τοῖς ἀπὸ τελευτῆς κάσοις.*

(Quaere et Theodorum, qui extrinsecus sit) Nuptiarum solutiones impune fiunt, cum non possit vir coire cum uxore, vel si ab hostibus capiatur monachusve fiat, in quibus casibus quae diximus optineat.

(Dem. Chom. 88.)

* XXVIII, 14, 1. *Εἰ πλειόνων ὄντων παίδων τελευτήσειεν εἷς, εἰ μὲν ἔχει παῖδας, ἐπ' ἐκείνους φέρεσθαι τὸν κλῆρον τοῦτον. εἰ δὲ οὐκ ἔχει παῖδες, μὴ πάντως εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τὸ πᾶν ἔρχεσθαι, ἀλλ' ὅσον τὸ ἐκ τοῦ συμφώνου τοῦ ἐξ ἀπαιδίας ἐγένετο τῷ γεγεννηκότι τοῦτο αὐτὸν κερδαίνειν. Τὸ λοιπὸν δὲ συγχωρεῖν ἔρχεσθαι ἐπὶ τοὺς τοῦ παιδὸς διαδόχους, εἴτε ἀδελφοὶ καθεστήκοιεν, εἴτε ἐξωτικοὶ τυχόν.*

Si pluribus liberis extantibus unus moriatur, si quidem filios habet, ad hos hereditas defertur. quod si filios non habeat, non omnino ad fratres universa eius bona deferuntur, sed quantum ex pacto si sine liberis decesserit servatum est coniugi id is lucrari debet. Ceterum conceditur ad filii successores pervenire, sive fratres sint, sive forte extranei.

(Dem. Chom. 208.)

* schol.: *Ἐὰν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἐκποιήσωνταί τι ἔχων παῖδα καὶ τελευτήσῃ, εἰ μὲν ἄνηβος εἴη ὁ παῖς, ἔχει λ' χρόνους μετὰ τὴν ἥβην, ἤγουν*

Si pater vel mater filium habens aliquid alienaverit et decesserit, si quidem impubes filius fuerit, habet (ad vindicandum) triginta annos post puber-

μετὰ τὸ ιδ' ἔτως ἐπὶ τῶν ἀρρένων, ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν μετὰ τὸ ιβ'. Εἰ δὲ οὐκ ἐστιν ἄνηβος ἔχει δεκαετίαν ἢ εἰκοσαετίαν μετὰ κε' ἐνιαυτὸν εἰς παραγραφήν. ταύτην δὲ κινεῖ ὁ παῖς ἐφ' οἷς αὐτῷ διαφέρει· τυχὸν τῆς μητρὸς πωλησάσης τὸ πατρῷον τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ πατρὸς πωλήσαντος τὸ μητρῷον αὐτοῦ. (Dem. Chom. 381.)

* schol. (*ἡ ἔξωθεν τοῦ κεφαλαίου τούτου παραγραφή*)· *ὡσανεὶ πεκούλιον τὰ ἐκ βασιλικοῦ δωρεᾶς καὶ τὰ ἀπὸ διαδοχῆς ἀδελφῶν καὶ τὰ ἐκ τοῦ γάμου τοῦ πρὸ τοῦ πενθίμου παρὰ τῆς μητρὸς δοθέντα ὑπὲρ ἀτιμίας φησὶν εἶναι καὶ ὁ παλαιὸς τῶν ἁρμοζόντων τοῖς παισὶ καθ' οἱονδήποτε τρόπον προκτήσεων.* (Dem. Chom. 129.)

XXXI, 2, .. *Καὶ ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ καὶ ὁ πάτρων τῷ ἀπελευθέρῳ τίμιος καὶ ἅγιος νομίζεται.* (Epanag. aucta LII, 125.)

XXXI, 2, (7). *Ὁ ἀνήρ σου ἐὰν ὑπεξούσιός ἐστι τοῦ πάππου*[1] *εἰ μὴ δείξῃ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἀπολυθῆναι.* (Epan. aucta XLVI, 16.)

XXXI, 6, 5. *Οἱ πάτρωνες καὶ οἱ ἀπελεύθεροι τρέφουσιν ἀλλήλους.*

Ἐάν ἀρνοῦνται οἱ ἀπελεύθεροι τρέφειν, τὰ περὶ τούτων ψηφίζεται ἕνεκα τῆς ἀποτροφῆς ὁ δικαστής. ἡ δὲ ψῆφος τῆς ἀποτροφῆς οὐκ ἀναιρεῖται τὴν προκρίματος ζήτησιν τῶν ἀπελευθέρων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ μητρῷος ἀπελεύθερος τρέφει. ὁμοίως καὶ ἡ ἀπελευθέρα.

(Epan. aucta XXXVIII, 60—62. 64.)

XXXI, 6, 6. *Ὁ πάτρων οὐκ ἀναγκάζεται τρέφειν τὸν ἀπελεύθερον. μὴ τρέφων δὲ αὐτὸν ἐκπίπτει τῶν διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιτεθέντων καὶ τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου.*

(Epan. aucta XXXVIII, 65.)

XXXI, 9, 1. *Ἐὰν ἐπιφέροντος τοῦ κληρονόμου ὁμόσῃ ἐγκυμονεῖν ἡ γυνὴ, φυλάττεται ὁ ὅρκος καὶ οὐκ ἐνέχεται ὡς συκοφαντίᾳ εἰς νομὴν πεμφθεῖσα, οὔτε γίνεται αὐτῇ βία μετὰ τὸν ὅρκον. μετὰ δὲ τὸ τεκεῖν ζητεῖται, εἰ ἐκ τοῦ τελευτήσαντος ἦν ἔγκυος. οὔτε γὰρ ἄλλῳ τοκετῷ συμβάλλεται ἢ λυμαίνεται ὁ ἑτέρου ὅρκος.*

(Epan. aucta XX, 46.)

XXXIII, 1, 1. 2. *Καὶ διὰ τῆς θέσεως γίνεταί τις ὑπεξούσιος. καὶ υἱοθετοῦνται μὲν ὑπεξούσιοι, υἱοθετοῦνται δὲ καὶ αὐτεξούσιοι.*

Οἱ μὲν ὑπεξούσιοι ἐπὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ αὐτεξούσιοι ἐπὶ βασιλέως.

tatem (h. e. post XIV annum in masculis, post XII in feminis). Si vero non fecerit impubes, tum habet decem seu viginti annos post XXV^{um} annum. Hanc actionem intendit filius de bonis, quae ad cum pertinent; veluti si mater patronem filii rem, aut pater maternam vendiderit.

Extrinsecus huic capitulo adiecta extrinsecus paragraphe: quasi peculium ea, quae ex principis donatione et quae ex fratrum successione proveniunt et quae a matre propter matrimonium ante luctus tempus (decursum) contractum data sint propter ignominiam, esse dicit et vetus (interpres) adquisitionum quae filiis quomodcunque competunt (ea esse).

Et pater filio et patronus liberto honestus ac sanctus videtur. (fr. 9, D. 37, 15.)

Maritus tuus si constitutus sit in potestate avi, [filius vester est in potestate avi], nisi probaverit se ab eo manumissum esse. (c. 7. C. VIII, 46.)

Patroni ac liberti se invicem alunt.

Si negent liberti se alere oportere patronos, de alimentis iudex cognoscit. Decretum autem alimentorum non tollit praeiudicii certamen liberto.

Sed et maternus libertus alit. Similiter etiam liberta. (fr. 5. § 18 sq. D. XXV, 3.)

Patronus non compellitur alere libertum. Sed si eum non alat, libertatis causa imposita amittit et ius patronatus.

Si deferente herede mulier iuraverit se praegnatem esse, iusiurandum servatur nec tenetur quasi calumniae causa in possessionem missa, nec vis ei fit post iusiurandum. Post partum autem quaeritur, an ex defuncto praegnas fuerit. Neque enim alteri partui prodest aut nocet alterius iusiurandum. (fr. 1 pr. D. XXV, 6.)

Etiam per adoptionem aliquis sub potestate fit. Et adoptantur quidem filii familias, arrogantur etiam qui sui iuris sunt.

Filiifamilias imperio magistratus, qui sui iuris sunt auctoritate principis.

[1] Desunt fere haec: *ὁ ὑμέτερος υἱὸς ὑπεξούσιός ἐστι τοῦ πάππου.*

Ἐὰν υἱοθετήσωμαι αὐτεξούσιόν τινα, ἕξω καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας ὑπεξουσίους ἐν τάξει ἐκγόνων. (Epan. aucta XLIV, 7—9.)

Si eum qui sui iuris est arrogavero, etiam liberos eius in potestate habebo loco nepotum. (fr. 1. 2 pr. § 2. D. 1, 7.)

XXXIII, 1, 8—10 (6—8). *Δεῖ τὸν κουράτωρα συναινεῖν τοῦ ἀφήλικος διδομένου εἰς θέσιν.*

Curatorem consentire oportet cum minor arrogatur.

Ὁ τυφλὸς εἰς θέσιν καὶ λαμβάνεσθαι καὶ λαμβάνειν δύναται.

Caecus adoptari et adoptare potest.

Ἐὰν συναινοῦντος τοῦ υἱοῦ μου υἱοθετήσωμαι ὡς ἐξ αὐτοῦ ἔγγονον, οὐκέτι γίνεταί μοι ὑπεξούσιος. (Epan. aucta XLIV, 10—12.)

Si consentiente filio meo adoptavero quasi ex eo nepotem, non agnascitur mihi suus heres. (fr. 8—10. D. 1, 7.)

XXXIII, 1, 12 (10). *Ὁ θετὸς υἱός μου ὑπεξελθὼν τῆς ὑπεξουσιότητος*[1] *οὐχ ὑποστρέφει εἰς αὐτὴν εὐσχημόνως εἰ μὴ δι' υἱοθεσίας.* (Epan. aucta XLIV, 13.)

Qui liberatus est patria potestate non revertitur in eam honeste nisi adoptione. (fr. 12. D. 1, 7.)

XXXIII, 1, 25 (21). *Τῆς θυγατρός μου ζησάσης ὡς αὐτεξουσίας καὶ διαθεμένης οὐ δύναμαι μετὰ θάνατον αὐτῆς λέγειν· ἀνισχύρως αὐτὴν αὐτεξούσιαν ἐποίησα, εἰ μὴ τοῦτο διὰ μαρτύρων ἀποδείξω.*[2] (Epan. aucta XLVI, 15.)

Si filia mea ut mater familias vixerit et testata sit, non possum post mortem eius dicere, me eam non iure emancipasse, nisi hoc per testes probavero.[1] (fr. 25 pr. D. 1, 7.)

XXXIII, 1, 26. 27 (22. 23). *Υἱοθετηθεὶς παρὰ τοῦ αὐτεξουσίου μου υἱοῦ οὔκ ἐστί μου ἔγγονος.*

Qui a filio meo emancipato adoptatus est, is nepos mihi non est.

Ὁ ἀπὸ θετοῦ υἱοῦ τεχθεὶς τοῦ θετοῦ ἐγγόνου τάξιν ἔχει. (Epan. aucta XLIV, 15. 16.)

Ex adoptivo natus adoptivi nepotis locum obtinet. (fr. 26. 27. D. 1, 7.)

XXXIII, 1, 30 (26). *Ὁ μὴ ἔχων γαμετὴν δύναται υἱοθετεῖν.* (Epan. aucta XLIV, 17.)

Qui uxorem non habet adoptare potest. (fr. 30. D. 1, 7.)

XXXIII, 1, 34. 35 (30. 31). *Ἐὰν υἱοθετήσωμαί τινα ἐπὶ τῷ μετὰ τριετίαν δοῦναι σοὶ αὐτὸν εἰς θέσιν, οὐκ ἐνέχομαι· πρόσκαιρος γὰρ υἱὸς οὐκ ἐστὶν.*

Si quem adoptaverim hac lege, ut eum post triennium tibi in adoptionem darem, non teneor: temporalis enim filius non datur.

Συγκλητικὸς ἢ συγκλητικοῦ υἱὸς ἐὰν ὑπ' ἰδιώτου υἱοθετηθῇ, μένει ἔχων τὸ ἀξίωμα. διὰ γὰρ τῆς θέσεως οὐ μειοῦται, ἀλλὰ αὔξει μᾶλλον τὸ ἀξίωμα. (Epan. aucta XLIV, 18. 19.)

Senator vel senatoris filius si a privato adoptatus sit, retinet dignitatem. Per adoptionem enim non minuitur, sed potius augetur dignitas. (fr. 34. 35. D. 1, 7.)

XXXIII, 1, 37. 38 (33. 34). *Ὁ μὴ ἔχων υἱὸν υἱοθετεῖ ἔγγονον.*

Qui filium non habet, nepotem adoptat.

Ἐὰν αὐτεξούσιον ποιήσω ἢ παράσχω εἰς θέσιν τὸν θετόν μου υἱόν, οὐ δύναμαι πάλιν αὐτὸν υἱοθετεῖσθαι.

Si emancipaverim vel in adoptionem dederim filium meum adoptivum, non possum iterum eum adoptare.

Ἡ ἄκυρος υἱοθεσία δύναται διὰ βασιλέως βεβαιοῦσθαι. (Epan. auct. XLIV, 20—22.)

Adoptio non iure facta potest a principe confirmari, (fr. 37. 38. D. 1, 7.)

XXXIII, 1, 39 (35). *Ἐὰν εἰς υἱοθεσίαν λάβω αὐτεξούσιον, οἱ παῖδες αὐτοῦ γίνονταί μου ἔγγονοι· εἰ δὲ ὑπεξούσιον υἱοθετήσωμαι, οἱ παῖδες αὐτοῦ μένουσιν ὑπεξούσιοι τοῦ φυσικοῦ πάππου.*

Si patremfamilias arrogaverim, liberi eius efficiuntur nepotes mei. Sin filiumfamilias adoptaverim, liberi eius retinentur in potestate naturalis avi.

Ὁ σπάδων διὰ τῆς θέσεως κτᾶται ὑπεξούσιον κληρονόμον. (Epan. aucta XLIV, 23. 25.)

Spado arrogando suum heredem sibi adsciscit. (fr. 40. D. 1, 7.)

---

[1] Tip. *κεφ. ιβ' οὗ ἡ ἀρχή· ὁ ἐξελθὼν τῆς ὑπεξουσιότητός μου.* Ita ergo legendum. [2] lege: *ἢ μὴ—ἀπέδειξα.*

[1] Sed textum corrige ac verte: vel id non feci praesentibus testibus.

XXXIII, 1, 44 (40). *Τὰ βάρη τοῦ υἱοθετηθέντος πρὸς τὸν υἱοθετησάμενον μετέρχεται, καὶ ἀνάγκην ἔχει τοῦ τρέφειν αὐτὸν καὶ ἀνάγειν καὶ πάντα πράττειν, ὅσα καὶ ὁ φυσικὸς πατὴρ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις παισίν.* (Epan. aucta XLIV, 24.)

XXXIII, 2, 3.[1] *Μηδεὶς τὸν ἐκτεθέντα ὑπὸ δεσποτείαν ἰδίαν ποιείτω εἴτε ἀπὸ εὐγενοῦς ἐτέχθη ἢ ἀπελευθέρας ἢ δούλης. ἀλλὰ μηδὲ ὁ λαβὼν καὶ τρέψας τοῦτο ποιείτω ὡς ἀπὸ εὑρέσεως τρέφων, ἀλλ' εὐγενὴς ἔστω καὶ αὐτῷ προσποριζέτω εἰς τὴν ἰδίαν πέμπων γονήν· μήτε οἱ ἀναλαμβάνοντες αὐτοὺς εἰς δουλείαν τούτους φερέτωσαν. ταῦτα δὲ φυλαττέτωσαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἔκδικοι τῶν πόλεων καὶ πᾶσα ἀρχή.* (Epan. aucta XLIV, 12.)

Onera filii adoptati ad patrem adoptivum transferuntur, et compellitur alere eum et educare et omnia facere, quae naturalis pater liberis suis [facturus erat]. (fr. 45. D. 1, 7.)

Nemo expositum in suum dominium vindicet, sive ab ingenua natus sit sive a liberta vel ancilla. Sed neque is qui eum suscepit et aluit hoc faciat quasi inventum aluerit, sed liber esto et sibi acquirat et in posteritatem suam transmittat, nec qui eos sustulerunt illos in servitutem trahant. Haec observent praesides et episcopi et defensores civitatum et omnis magistratus. (c. 3. C. VIII, 51.)

XXXIV, 1, 5. 6 (3. 4). *Οἱ ὑπόσπονδοι παρ' ἡμῖν ἐλεύθεροί εἰσι καὶ κύριοι τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ οὐ χρεία δικαίου ὑποστροφῆς.*

Foederati apud nos liberi sunt et domini rerum suarum, nec opus est iure postliminii.

Ἐλεύθερος δῆμός ἐστιν ὁ μὴ ὑποκείμενος ἑτέρῳ δήμῳ[2] *εἴτε δὲ ἐξίσου ποιησώμεθα πίστεις εἴτε ἐπὶ τὸ φυλάττεσθαι τὴν πολιτείαν ἡμῶν δι' αὐτοῦ.* (Epan. aucta XLVIII, 2—4.)

Liber populus est qui non est subiectus alteri populo, [sive is foederatus est], sive aequaliter in amicitiam venit, sive ut civitas nostra per illum conservetur. (fr. 7. D. XLIX, 15.)

XXXIV, 1, 8. *Ὁ παρὰ τοῖς πολεμίοις συλληφθεὶς καὶ τεχθεὶς διὰ τοῦ δικαίου τῆς ὑποστροφῆς λαμβάνει τὰ δίκαια αὐτοῦ.* (Epan aucta XLVIII, 5.)

Apud hostes susceptus et natus iure postliminii iura sua recipit. (fr. 9. D. XLIX, 15.)

XXXIV, 1, 18. *Ἐὰν πλείονος πωλήσω τὸν ἀπολελυτρωμένον, μόνα διδοὺς τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ παρ' ἐμοῦ τοῖς πολεμίοις ἐλευθεροῦται, καὶ ὁ ἀγοραστὴς εἰς τὸ περιττὸν ἔχει κατ' ἐμοῦ ἀγωγήν.* (Epan. aucta XXI, 47.)

Si pluris vendidero redemtum, si tantum ea quae pro ipso a me hostibus soluta sunt praestiterit, liber fit, emtorque adversus me actionem habet in id quod excedit. (fr. 19. § 9. D. XLIX, 15.)

XXXIV, 1, 19 (16). *Ἐὰν ἐν εἰρήνῃ συμφωνηθῇ ὑποστρέψαι τινὰς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἑκουσίως ἀπομείνωσι παρὰ τοῖς πολεμίοις, οὐκ ἔχουσι μετὰ ταῦτα τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς.* (Epan. aucta XLVIII, 12.)

Si in pace convenerit nonnullos captivos redire et sponte remanserint apud hostes, postea non habent ius postliminii. (fr. 20 pr. ibid.)

XXXIV, 1, 19 (16). *Τὸ ἀγορασθῆναί τινα παρά τινος ἀπὸ πολεμίων εὐχέρειαν αὐτῷ δίδωσι τῆς ἐπανόδου, οὐ μὴν τὸ δίκαιον ἐναλλάσσει τῆς ὑποστροφῆς.* (Epan. aucta XXI, 48.)

Redemtio ab hostibus facultatem redeundi praebet, non autem ius postliminii mutat. (fr. 20. § 2 ibid.)

XXXIV, 1, 20 (17). *Οἱ λαμβανόμενοι ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις οὔκ εἰσιν αἰχμάλωτοι.* (Epan. aucta XLVIII, 14.)

Qui capiuntur in civilibus bellis, non sunt captivi. (fr. 21. § 1 ibid.)

XXXIV, 1, 21 (18). *Ἐὰν οἱ αἰχμάλωτοι παρὰ τοῖς πολεμίοις ἀποθάνωσι, τὰ πράγματα αὐτῶν ἐκείνοις διαφέρει, οἷς ἤμελλε διαφέρειν, εἰ μὴ ἐλήφθησαν ἢ ὑπέστρεψαν.* (Epan. aucta XLVIII, 15.)

Si captivi apud hostes decesserint, bona eorum ad eos pertinent, ad quos pertinerent si capti non essent aut rediissent. (fr. 22 pr. ibid.)

[1] Unde supple quae ex palimpsesto p. 39—40 exhibuimus. [2] Supple *εἴτε ὑπόσπονδός ἐστιν.*

XXXIV, 1, 23 (20). *Πολέμιοί εἰσιν οἱ κρίνοντες πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς πρὸς αὐτοὺς δημόσιον πόλεμον. οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι λῃσταί εἰσι, καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν λαμβανόμενοι οὔκ εἰσιν αἰχμάλωτοι καὶ οὐδὲ χρῄζουσι δικαίου ὑποστροφῆς.* (Epan. aucta XLVIII, 19.)

Hostes sunt, qui adversus nos et nos adversus illos publicum bellum decernunt. Qui tales non sunt, latrones sunt, et qui ab iis capiuntur, non sunt captivi nec iure postliminii opus habent. fr. 24 ib.

XXXIV, 1, 26 (22). *Ἐὰν δοῦλον ἁρπάσωσι λῃσταὶ καὶ ὑπὸ τοὺς πολεμίους αὐτὸν γενόμενον ἀγοράσω αὐτόν, οὐ διὰ τὸ χρᾶσθαι δεσπόζω τούτου διὰ τὸ κλοπιμαῖον εἶναι.* (Epan. aucta XXI, 50).

Si servum rapuerint latrones eumque, cum in hostium potestatem pervenisset, emerim, usucapere eum non possum quippe furtivum. fr. 27 ibid.

XXXIV, 1, 26 (22). *Εἰ δέ τις εἰρήνης γινομένης ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ πάλιν ληφθῇ, ὁ πρῶτος δεσπότης λαμβάνει αὐτόν, εἰ μὴ συνεφωνήθη ἀποδοθῆναι τοὺς αἰχμαλώτους.* (Epan. aucta XLVIII, 17.)

Si quis pace facta abierit ad hostes et iterum captus sit, prior dominus eum recipit, nisi convenerit ut captivi redderentur. (fr. 28. D. XLIX, 15.)

XXXIV, 2, 2. *Ἐάν τις τὰ πράγματα τοῦ παρὰ πολεμίοις ὄντος κακῶς διοικῇ, προσελθὼν ὁ ἄρχων ἀσφάλειαν αὐτὸν ἀπαιτήσει τοῦ καλῶς φυλάξαι αὐτὰ καὶ δοῦναι ἢ αὐτῷ ὑποστρέφοντι ἢ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.* (Epan. aucta XLVIII, 18.)

Si quis bona eius, qui apud hostes est, male administret, praeses accedat et ab eo cautionem exigat, quod bona bene custodiat et reddat vel illi redeunti vel heredibus eius. (c. 3. C. VIII, 50.

XXXIV, 2, 5. *Ἡ χρησιμότης ὁπότε ἀπαιτεῖ τοὺς ἀγοράζοντας παρὰ τῶν πολεμίων αἰχμαλώτους λαμβάνειν τὰ τιμήματα, ἐὰν προσφερόμενα μὴ δέχωνται, ἀναγκαζέσθωσαν παρὰ τοῦ ἄρχοντος λαμβάνειν αὐτά.* (Epan. aucta XXI, 52.)

Utilitas cum exigat eos, qui ab hostibus captivos redimunt, pretia recuperare, si ea oblata accipere nolint, a praeside compellantur recipere. (c. 6. C. ibid.)

XXXIV, 2, 10 (9). *Ὁ ἀγορασθεὶς ἀπὸ τῶν πολεμίων ἐὰν δῷ τὸ τίμημα, παραχρῆμα ἔχει τὴν αὐτοῦ τύχην.* (Epan. aucta XXI, 56.)

Redemtus ab hostibus si pretium solvat, confestim condicionem suam recipit. (c. 11. C. ibid.)

XXXIV, 2, 12 (11). *Ὁ ἀγοράσας γυναῖκα ἀπὸ τῶν πολεμίων καὶ συμπλακεὶς αὐτῇ δοκεῖ παραχωρεῖν τὸ τοῦ ἐνεχύρου δίκαιον διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν ἐσομένων παίδων.* (Epan. aucta XXI, 55.)

Qui mulierem ab hostibus redemit sibique coniunxit, ius pignoris remittere videtur propter spem futurae sobolis. (c. 13. C. ibid.)

XXXIV, 2, 15 (14). *Εἰ καὶ αἰχμαλωτισθεῖσά τις ἀπὸ κομμερκίου ἀγορασθῇ, ὅμως οἱ τεχθέντες ἐξ αὐτῆς εἰ καὶ ἀπὸ δούλου*[1] *εἰσίν, ἐλεύθεροί εἰσιν.* (Epan. aucta XXI, 54.)

Etiamsi captiva commercio redemta sit, tamen nati ex ea, licet a serva suscepti sint, liberi fiunt. (c. 16. C. ibid.)

XXXV, 1, 14. *Οἱ κεφαλικῶς καταδικασθέντες μετὰ τὴν ἔγκλητον διατίθεσθαι δύνανται.* (Epan. aucta XXVII, ult.: ed. Zach. p. 287.)

Capite damnati post appellationem interpositam testari possunt. (fr. 13. § 1. D. XXVIII, 1.)

XXXV, 1, 21. *Οἱ προσλαμβανόμενοι πρὸς τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης προσκαρτερείτωσαν μέχρι τοῦ πέρατος αὐτῆς.* (Epan. aucta XXVII, 19.)

Qui ad testamentum faciendum adhibentur, durare debent usque ad finem eius. (fr. 30. § 8. D. XXVIII, 1.)

XXXV, 1, 21. *Οὐκ ἀναγκάζονται τὴν διάλεκτον τῆς μυστικῆς διαθήκης οἱ μάρτυρες εἰδέναι· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς νόησις δι' ὃ προσεκλήθησαν. εἰ δὲ ἄκοντες ἐπισχεθῶσιν, οὐκ ἔρρωται ἡ διαθήκη.* (Epan. aucta X, 44.)

Non exigitur, ut sermonem mystici testamenti testes intellegant: sufficit enim sentire eos propter quod rogati sint. Sin inviti detenti sint, non valet testamentum. (fr. 20. § 9. 10 ibid.)

[1] Lege *δούλης*.

XXXV, 1, 23. *Ἐὰν ἀφανίσῃ ὁ διαθέμενος τὰς σφραγίδας, οὐ δοκεῖ γὰρ γραφῆναι τὴν διαθήκην.*[1] (Epan. aucta XXVII, 21.)

Si signa turbaverit testator, non videtur signatum testamentum. (fr. 22. § 3. D. ibid.)

XXXV, 1, 23. *Ὁ μάρτυς μὴ γράψας τὸ ἴδιον ὄνομα ἀντὶ μηδὲ σφραγίσαντός ἐστι· καὶ ὁ προσγράψας .....* (Epan. aucta X, 45.)

Testis, qui nomen suum non adscripsit, pro eo est qui non signaverit: et qui adscripsit [nec tamen signaverit, pro eo est qui non adscripserit]. (fr. 22. § 4. D. ibid.)

XXXV, 1, 30. *Ἀπὸ σχεδαρίου διαθήκης οὐκ ἔρρωται ληγάτον. ἐὰν δὲ ταῦτα τὰ ῥήματα ἔχῃ· „ταύτην τὴν διαθήκην βούλομαι εἶναι κυρίαν ἐπὶ πάσης ἐξουσίας“, ἔρρωται τὰ ἐν αὐτῇ καταλειφθέντα, κἂν τὰ ἐξ ἀδιαθέτου χώραν σχῇ.* (Epit. ad Proch. mut. in cod. Bodl. 3309: XXI, 37.)

Ex scheda testamenti legatum non valet. Si haec verba addita sint: „hoc testamentum volo esse ratum quacunque ratione poterit“, valent quae in eo relicta sunt, etiamsi successioni ab intestato locus fiat. (fr. 29. D. ibid.)

* XXXV, 2, 17. *ἐν μέρει· Εἰ δέ τις ποιήσας πρώτην διαθήκην καὶ ἡ ἔξωθεν τοῦ κεφαλαίου τούτου παραγραφὴ, ὅτε δηλονότι τῆς προτέρας ἀτελοῦς οὔσης ἡ δευτέρα γένηται τελεία.* (Dem. Chom. 288.)

(partim.) Si quis primo testamento condito etc. et huic capitulo adiecta paragraphe: cum scilicet prius imperfectum, alterum perfectum fiat. (c. 21. § 3. C. VI, 23.)

XXXV, 3, 8. .... *εἰ δὲ ἐγγράφως βούλεται διαθέσθαι, γραφέτω μὲν δι' οὗ βούλεται τὴν διαθήκην, παρόντων δὲ τῶν ζ' ἢ ε' μαρτύρων καὶ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι ἐπὶ τῷ διαθέσθαι συνεκαλέσατο αὐτούς, ἀφαιρείσθω ὁ χάρτης καὶ ἀναγινωσκέσθω διὰ τοῦ ταβουλλαρίου, καὶ εἰ ὁμολογήσῃ αὐτὸς, ὅτι αὐτοῦ ἐστιν ἡ διαθήκη καὶ τὰ ἀναγνωσθέντα πάντα κατὰ γνώμην αὐτοῦ συνεγράφησαν, καὶ οὕτως οἱ μάρτυρες καὶ ὁ ταβουλλάριος ὑπογράψουσι καὶ σφραγίσουσιν. εἰ δὲ μή ἐστιν ἐν τοῖς τόποις ταβουλλάριος, ἕτερος μάρτυς προσκαλείσθω, ὃς πράξει τὰ διατεταγμένα τῷ ταβουλλαρίῳ. ἐξουσίαν ἔχοντος τοῦ τυφλοῦ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν διαθήκην ᾧ ἂν βούλεται τῶν μαρτύρων αὐτὴν παραθέσθαι. οὕτω γὰρ ἀσφαλῶς γίνεται ἡ διαθήκη τοσούτων ὀφθαλμῶν ἀντὶ τοῦ τυφλοῦ φυλαττόντων, τουτέστι τῶν μαρτύρων καὶ τοῦ ταβουλλαρίου.* (Syn. Δ, 13, 32.)

Quodsi in scriptis testari vult, testamentum cui velit scribendum credat, praesentibus autem VII vel V testibus et ipso edicente, quod eos testandi causa convocaverit, charta promatur et recitetur a tabulario, et si ipse profiteatur suum esse testamentum et quae lecta sint cuncta ex sententia sua scripta esse, sic testes et tabularius subscribent et signacula apponent. Si tamen tabularius non sit ibi locorum, alius testis advocetur peracturus quae de tabulario constituta sunt. Licentia caeco data testamentum completum apud quem voluerit e testibus deponendi. Sic namque tuto testamentum fit tot oculis pro caeco vigilantibus, id est testium et tabularii. (c. 8. C. VI, 22.)

XXXV, 8, 8. *Ἐὰν ἀπὸ τοῦ ἐνστάτου ἀπόκληρός τις γένηται, οὐ μὴν ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου γενήσεται, κἂν διασκεπτομένου τοῦ ἐνστάτου τελευτήσῃ, καὶ*[2] *οὐ κληρονομήσει ὁ ὑποκατάστατος.*

Si quis ab instituto exheredatus sit, non autem a substituto exheredetur, quamvis deliberante instituto decesserit, non erit substitutus heres. (fr. 8. D. XXVIII, 2.)

(Epit. ad Proch. mut. in Cod. Bodl. 3399: XXX, 4.)

* XXXV, 9, 9 (*τὸ Θ' κεφ. τοῦ Θ' τί. τοῦ λε' βιβλίου ταῦτα θεσπίζει ῥητῶς·*) *Οἱ κληρονόμοι δικαίου εἰσὶ διάδοχοι καὶ ἐὰν μὴ διέλῃ εἰς αὐτοὺς ὁ διαθέμενος ἐξ ἴσου καλοῦνται.* (Dem. Chom. 233.)

(IX capitulum IX[1] tituli XXXV[1] libri ita ad verbum statuit): Heredes iuris sunt successores et nisi divisionem inter eos fecerit testator ex aequo vocantur. (fr. 9. § 12. D. XXVIII, 5.)

* XXXV, 9, 45 (*ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ με' κεφ. θέμα δ' τοῦ αὐτοῦ βι. καὶ τί·*) *Ὁ ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ*

(sed et cap. 45 § 4 eiusdem libri ac tituli): Qui in quocumque gradu institutus substitutusve scrip-

[1] Num *οὐ δοκεῖ σφραγισθῆναι ἡ διαθήκη?* [2] dele.

γραφεὶς ἔνστατος ἢ ὑπόστατος τὸ μέρος αὐτοῦ πᾶσι πρὸς τὰ κληρονομιαῖα προσαύξει, εἰ μή τινι ἦν συνημμένος· τότε γὰρ τῷ συνημμένῳ προσαύξει.

* Paragraphe (καὶ παραγραφὴ ἔξωθεν ἑρμηνεύει τοῦτο τὸ α' κεφάλαιον οὑτωσί·) Λόγου χάριν ἐὰν ὁ Πέτρος ἅμα τῷ Νικολάῳ καταλείφθωσι κληρονόμοι εἰς τὸ κτῆμα τὸ δεῖνα .. ἢ τὸ πρᾶγμα εἴτε ἀπὸ ἐνστάσεως εἴτε ἀπὸ ὑποκαταστάσεως καὶ τελευτήσας εἷς ἐξ αὐτῶν τῷ συνημμένῳ μετ' αὐτοῦ δίδωσι τὴν ἰδίαν κληρονομίαν.

(Dem. Chom. 233.)

* XXXV, 12 (οὕτω γὰρ ὁ νόμος ἐν τῷ περὶ αἱρετικῶν ἐνστάσεων βιβλίῳ διατυποῖ·) Κληρονόμος ἔσται οὗτος τῆς ἡμισείας τῶν πενθερικῶν τούτου πραγμάτων εἰς ἀναμφίβολον.

(Dem. Chom. 234.)

XXXV, 13, 14. Ἐάν τις γράψῃ τινὰ κληρονόμον νομίζων αὐτὸν ἴδιον υἱὸν εἶναι, ὃν οὐκ ἂν ἔγραψε κληρονόμον, εἰ μὴ τῇ αὐτῇ δόξῃ ἐκεκράτητο, εὑρεθῇ δὲ οὗτος ὑποβολιμαῖος, ἐκπίπτει τῆς κληρονομίας. (Epan. aucta XXXV, 32, p. 301).

XXXV, 16, 1. Ἐάν τινων ἐν μιᾷ στέγῃ ὄντων ἀναιρεθῇ τις, πάντες κολάζονται. εἰ δὲ ἐν ταὐτῷ κλίματι, οὐκ ἄλλως, εἰ μὴ ἤδεισαν.

(Epan. aucta XLIII, 29.)

XXXV, 16, 1. Ἀναιρεθέντος δεσπότου ἐν μεγάλῃ κώμῃ μόνοι οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ ἐπὶ σφαγῇ ὑπονοούμενοι ἢ τῇ συνειδήσει κολάζονται. εἰ δὲ ἐν ὁδῷ ἀναιρεθῇ, οἱ συνόντες μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ ἀποφυγόντες. (Epan. aucta XLIII, 31.)

XXXV, 16, 23. Ἁρμόζει δ' ἡ ἀγωγὴ καὶ κατὰ τοῦ παρὰ νόμον ἀνοίξαντος τὴν διαθήκην ἢ ἄλλως ὑποπεσόντος τῷ δόγματι εἰς νομίσματα ρ'. καὶ τὰ μὲν ἡμίση ὁ κατήγορος καὶ διελέγξας λαμβάνει, τὰ δὲ ἡμίση ὁ δημόσιος.

(Epan. aucta XXVII, 29).

XXXV, 16, 33. Ὁ τὸ πλαστὸν κινήσας καὶ ἐξ ἀποφάσεως ἡττηθεὶς ἀπόλλυσι τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ ἐν ἐκείνῃ τῇ διαθήκῃ. ὁ δὲ ἀρξάμενος κινεῖν καὶ ἀποστὰς οὐδὲν ἀπόλλυσιν. (Syn. *A*, 53, 8.)

XXXV, 17, 1. Πτύχαι εἰσὶ διαθήκης πᾶν εἶδος ὕλης εἴτε ξυλιναὶ εἴτε οἱαιδήποτε εἴτε χαρτῶαι εἴτε μεμβράναι εἴτε ἀπὸ δέρματος ἀλόγου τινός. (Epan. aucta XXVII, 30 ed. p. 285.)

XXXV, 17, 1. Ἐὰν ἄλλος παρὰ γνώμην τοῦ διαθεμένου τὸν λίνον τῆς διαθήκης κόψει, ἁρμόζει ἡ διακατοχή. (Epan. aucta XXVII, 31.)

XXXV, 18, 1. Ὁ στρατιώτης ὡς ἂν θέλει δύναται διατίθεσθαι. (Epan. aucta XXVII, 32.)

tus fuerit, eius pars omnibus portioni hereditariae adcrescit, nisi cui fuerit coniunctus: tum enim coniuncto adcrescit. (fr. 59. § 3 ib.)

Paragraphe extrinsecus adiecta hoc capitulum ita interpretatur: Verbi gratia si Petrus una cum Nicolao heredes scripti fuerint ex illo praedio .. vel re sive ex institutione sive ex substitutione et moriatur alteruter eorum, alteri qui cum eo coniunctus est sua pars adcrescit. (ad h. l.)

(Sic enim lex libro de condicionalibus institutionibus statuit): Heres hic erit sine dubio ex semisse rerum soceri. (?)

Si quis quem heredem scripserit eum putans filium suum esse, quem non scripsisset, nisi hanc tenuisset opinionem, subpositicius autem is inveniatur, hereditatem amittit. (c. 4. Cod. VI, 24.)

Si cum plures sub uno tecto degerent, aliquis occisus sit, omnes puniuntur. Si tantum in eadem regione, non aliter nisi conscii sint.

(fr. 1. § 26. D. XXIX, 5.)

Si dominus in magna villa occisus sit, solum qui cum ipso fuerunt, et qui suspicione caedis aut conscientia attinguntur, puniuntur. Si in itinere occisus sit, qui una cum eo fuerunt vel profugerunt.

(fr. 1. § 30. 31. D. XXIX, 5.)

Actio competit etiam in eum, qui adversus legem testamentum aperuit vel alio modo in senatusconsultum (?) incidit, in aureos C. Et dimidium accipit, qui accusavit et convicit, dimidium autem fiscus.

(fr. 25. § 2 ib.)

Qui falsi accusavit et contrariam sententiam sustinuit, amittit quod ei in illo testamento relictum est. Qui vero accusationem inchoavit sed destitit, nihil amittit. (c. 8. C. VI, 35.)

Tabulae testamenti sunt ex quocunque materiae genere, sive ligneae sive quaecunque sive ex charta sive ex membrana sine ex pelle cuiusve animalis.

Si linum testamenti alius contra voluntatem testatoris inciderit, bonorum possessio competit.

(fr. 1. § 10 ib.)

Miles quemadmodum voluerit testatur.

(fr. 1 pr. D. XXIX, 1.

XXXV, 18, 1. *Ὁ κωφὸς δὲ καὶ ὁ ἄλαλος πρὶν ἢ ὑπαιτίως ἀπολυθῶσιν, δύνανται στρατιωτικῶς διατίθεσθαι.* (Epan. aucta XXVII, 33.)

XXXV, 18, 11. *Ἐάν τις παγανὸς ὢν ἤγουν ἀνάξιος*[1] *διατίθηται καὶ στρατιώτης ἀποθάνῃ, ἔρρωται στρατιωτικῶς, εἰ μὴ γνώμης ἄλλης ἦν.* (Epan. aucta XXVII, 34.)

* XXXV, 20,5. *ῥητῶς· Εἰ μὴ τελείαν τις ποιήσῃ βούλησιν, οὐκ ἀκυροῖ τὴν πρώτην, ᾧ δέ γε ἐξῆν διαρρῆξαι τὸ γενόμενον καὶ ἑτέραν ποιήσασθαι βούλησιν δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γνώμην.* (Dem. Chom. 288.)

XXXVI, 1, 5. *Ὁ εὔπορος ἐλευθεροῖ δούλους ἐν κωδικέλλῳ, εἰ καὶ ἐν τῷ διατίθεσθαι ἄπορος ἦν.* (Paris. gr. 1367.)

XXXVI, 1, 7. *Κωδίκελλον ποιεῖ ὁ διαθέσθαι δυνάμενος.* (Paris. gr. 1367.)

XXXVI, 1, 8. *Ἐάν τις τῷ δούλῳ αὐτοῦ λεγατεύσῃ ἐν διαθήκῃ καὶ ἐν κωδικέλλοις αὐτὸν ἐλευθερώσῃ, ἑκάτερον ἰσχύει.* (Paris. gr. 1367.)

XXXVI, 1, 18. *Οὐκ ἔχει δύναμιν κωδικέλλου ἡ ἐπιστολή, ἣν ἂν γράψαιτό τις ἐπαγγειλάμενος ποιεῖν με κληρονόμον ἢ φανερῶν τὴν διάθεσιν αὐτοῦ.* (Paris. gr. 1367. Epan. aucta XXIX, 27.)

XXXVII, 8, 28. *Ὁ ἀγοράσας παρὰ ἀνήβου πιπράσκοντος ἄνευ αὐθεντίας ἐπιτρόπου οὔτε διὰ χρήσεως δεσπόζει οὔτε διὰ τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς βοηθεῖται.* (De action. p. 73.)

* XLIII, 1, 37 (?). *Ἀνισχύρως ἐπερωτῶμαι ὑπὸ αἵρεσιν ὑπὸ νόμου κεκωλυμένην, οἷον· δίδως ἐὰν Πέτρος πωλήσῃ τὸ ἱερὸν ἢ τὸ μνημεῖον ἢ τὸ τῇ δημοσίᾳ χρήσει ἀφωρισμένον; εἰ καὶ δυνατόν ἐστι τὸ δίκαιον τῶν τοιούτων ἐναλλαγῆναι πραγμάτων.* (Dem. Chom. 152.)

XLIII, 1, 38. *Ὅτε χωρὶς ἡμέρας ἐπερωτᾶταί τις, παραχρῆμα ἐνέχεται, εἰ μὴ τόπος πρόσκειται· τότε γὰρ περιμένομεν τὴν ἡμέραν.* (Epit. III, 34.)

XLIII, 1, 60. *Ἐὰν ὑπὸ δύο διεζευγμένας αἱρέσεις ἐπερωτήσω, ἀπὸ μόνης τῆς πρώτης ἐκβαινούσης βεβαιοῦται ἡ ἐπερώτησις.* (Epit. III, 38.)

* XLIV, 8, 3. *Ἐὰν ἐπιλογὴν δούλων ληγατεύσω σοι, τρεῖς λαμβάνεις κατ' ἐπιλογήν. ἐκεῖσε γὰρ τρεῖς εἶπεν ὁ νομοθέτης τῇ ἀοριστείᾳ τοῦ ληγάτου δηλοῦσθαι διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· πλατύτερον δεῖ ἑρμηνεύειν τὰς γνώμας τῶν διαθεμένων. καί εἰσι καὶ ἄμφω ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος παραγαγεῖν μάρτυρας καὶ ὑπὲρ τοῦ θέλοντος παραλαβεῖν τὸ ληγάτον, τὴν μὲν παραγωγὴν ἐστέ-*

Surdus ac mutus ante causariam missionem militari iure testari possunt. (fr. 4 ib.)

Si paganus testamentum fecerit et miles decesserit, iure militari valet, nisi aliud senserit. (fr. 15. § 2 ib.)

(ut in textu.) Si non perfectum quis testamentum fecerit anterius non revocat, cui licuisset antea factum rescindere aliudve condere eius postremam ostendens voluntatem. (Nov. 107. c. 2.)

Qui solvendo est, servis in codicillis libertatem dat, etiamsi tempore testamenti facti solvendo non fuerit. (fr. 4. D. XXIX, 7.)

Codicillos facit qui testamentum facere potest. (fr. 7 ib.)

Si quis servo suo in testamento legaverit et in codicillis libertatem dederit, utrumque valet. (fr. 8. § 5 ib.)

Vim codicillorum non obtinet epistula, qua scripta quis promittit heredem me facere vel animum suum exprimit. (fr. 17 ib.)

Is, qui emit a pupillo sine auctoritate tutoris distrahente, nec usu capit nec longi temporis praescriptione defenditur. (c. 3. C. V, 59.)

Inutiliter sub ea condicione stipulor quae iure improbata est, veluti: dabis, si Petrus sacram rem vel religiosam vel publico usui destinatam vendiderit? quamvis possit ius eiusmodi rerum mutari. (fr. 83. § 5. D. XLV, 1.)

Quotiens sine die quis stipulatur, statim debet, nisi locus adiectus sit: tunc enim diem expectamus. (fr. 41. § 1. D. XLV, 1.)

Si sub duabus disiunctis condicionibus sim stipulatus, priore sola existente committitur stipulatio. (fr. 63. D. XLV, 1.)

Si servorum optionem tibi legavero, tres optare potes. ibi enim legislator tres voluit infinito legato indicari propter regulam dicentem: latius interpretari oportet testatorum voluntates. Et sunt etiam duae [regulae], de eo nempe qui testes adhibere debet et de eo qui legatum vult accipere; numerum quidem testium restrinxit [legislator], ne is qui adhibere eos debet molestiis et damno ad-

[1] Glossema est. Sciolus forte de c. 9. 10 C. I, 11 cogitavit.

νωσεν, ἵνα μὴ συντρίβηται καὶ ζημιῶται ὁ παράγων, τὴν δὲ ἐπιλογὴν ἐξήπλωσεν ὑπὲρ τοῦ ληγαταρίου ὠφελῶν τούτους καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις. (Ex Cod. Vallic. *E*, 55, fol. 299ᵛ.)

XLIV, 15, 8. *Ἐὰν εἴπῃ γυνὴ· δότω ὁ κληρονόμος μου τὴν ἐσθῆτά μου, πᾶσα ἡ ἐσθὴς περιέχεται.* (Eccl. Basil. II, 3.)

* XLV, 3 = Nov. CXVIII (ex Symb.) *ταῦτα τὰ ῥητὰ συντέμνει καὶ Συμβάτιος οὕτως· Τελευτήσαντός τινος οἱ κατιόντες αὐτοῦ ἐξ ἄρρενος ἢ θήλεως προσώπου αὐτεξούσιοί τε καὶ ὑπέξούσιοι καλοῦνται εἰς αὐτοῦ διαδοχὴν προτιμώμενοι τῶν ἀνιόντων αὐτοῦ, εἰ καὶ ὑπεξούσιος αὐτῶν ἐτύγχανεν ὁ τελευτήσας καὶ ἤρμοζεν αὐτοῖς ἡ χρῆσις μὴ καινιζομένων τῶν περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀπροσπορίστων κειμένων νόμων.* (Dem. Chom. 600.)

* L, 4, 20 post *δεσποσθῆναι*: *καὶ οὕτω μὲν ὁ ἀγοραστὴς ἀποσοβεῖται τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς ἀγορασίας αὐτοῦ.* (Dem. Chom. 238.)

LIII, 1. *Ὁ τοὺς βαρβάρους ναῦς κατασκευάζειν διδάσκων κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπόκειται.*

Ἀκόνην σιδήρου καὶ σίδηρον καὶ ἅλας καὶ σῖτον ἄνευ κεφαλικοῦ κινδύνου τοῖς βαρβάροις πωλεῖν οὐκ ἔξεστιν. (Attal. XXXII [Leuncl. 48], 1—4. Cf. Basil. LX, 51, 62. LVI, 1, 10.)

LIII, 3. *Τὸ ῥιπτόμενον οὐ γίνεται ἀδέσποτον, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου μένει ὅταν ἐκβρασθῇ παρὰ τὴν θάλασσαν.* (Attal. XXXII, 10.)

LIII, 6. *Τοῖς ἐν θαλάσσῃ ἁλιεύουσιν ἔξεστι ποιεῖν ἐν τῷ αἰγιαλῷ καλύβην εἰς ὑποδοχὴν αὐτῶν. ὁ δὲ κτίζων ἐν αἰγιαλῷ καὶ τοῦ ἐδάφους δεσπόζει ἐφ' ὅσον τὸ κτίσμα συνίσταται· μετὰ γὰρ τὸ πεσεῖν ἔξεστιν ἑτέρῳ κτίσαι καὶ δεσπόσαι τοῦ ἀγροῦ.*[1] (Epan. aucta XLII, 72.)

LVI, 2. *μ'. θε'. ι'. Ὁ τοῦ δημοσίου χρεώστης καλῶς αἰτεῖ προθεσμίαν αὐτῷ δοθῆναι ἐπὶ τῷ εὑτρεπίσαι τὰ χρήματα καὶ καταβαλεῖν. καὶ ἐπὶ μὲν μεγάλης ποσότητος οὐ πλέον τῶν γ' μηνῶν δίδοται, ἐπὶ δὲ ἥττονος β'. τὸ δὲ πλεῖον τούτου τοῦ χρόνου ὁ βασιλεὺς δίδωσιν.* (Syn. X, 3, 24.)

* LVI, 14, 1. § 6. *Ἀλλ' οὐδὲ δευτέρα τις ἀπόφασις ἰσχύει τὴν γεγονυῖαν ἐπὶ τοῖς μητρῴοις αὐτῶν πράγμασιν ἀποκατάστασιν περιτρέψαι αὐτοῖς οἷα δικαστικῆς νομίμου πρώτης ἀποφάσεως ταύτης ἐργασαμένης καὶ τῆς διηνεκοῦς παραγραφῆς*[2] *τῆς λετίας δηλαδὴ, ὅσα καὶ ἀσφαλοῦς θυρεοῦ τηρούσης αὐτὴν καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὴν ἔκκλητον ἀποκρουμένης καθάπερ βέλος ἰσχυροτέρῳ τινὶ προσπεσόν.*[3] (Dem. Chom. 184.)

ficiatur: optionem vero ampliavit favore legatarii, utrumque adiuvans. (fr. 3. D. XXXIII, 5.)

Si mulier dixerit: heres meus vestem meam dato, omnis vestis continetur. [fr. 8. D. XXXIV, 2.)

Nov. CXVIII: haec vero ita compendiat Symbatius: Mortuo aliquo eius descendentes sive per femininam sive per masculinam personam, sive in potestate fuerint sive non, ad eius hereditatem vocantur adscendentibus habiti potiores, licet in eorum potestate fuerit defunctus eisque pertinuerit usus-fructus, non mutatis legibus de usufructu eorum, quorum dominium non quaeritur.

post v. *δεσποθῆναι*: Et ita emptor repellitur ne sua emptione adiuvetur. (Dig. XLI, 4.)

Qui barbaros naves conficere docet, capitali poenae subiicitur. (c. 25. C. IX, 47.)

Cotem ferri et ferrum et sales et frumentum absque capitis periculo barbaris vendere non licet. (fr. 11 pr. D. XXIX, 1.)

Res iacta non fit nullius, sed domino manet, si aestuando iuxta mare expulsa sit. (fr. 2. § 8. D. XIV, 2.)

In mare piscantibus liberum est in litore casam ponere, in qua se recipiant. Is autem, qui in litore aedificet, etiam soli dominus constituitur quamdiu aedificium manet: nam postquam dilapsum est, licet alii aedificare et litore potiri. (fr. 5. 6. D. I, 8.)

Fiscalis debitor recte petit dilationem dari ad comparandam pecuniam et solutionem. Et in magna quidem quantitate non amplior III mensium datur, in minore II. Prolixius huius temporis spatium princeps concedit. (fr. 45. § 10. D. XLIX, 14.)

Sed neque secunda sententia eo valet, ut factam in maternis eius rebus restitutionem evertat, utpote cum priore iudiciali sententia legitima haec effecta sit et cum longa praescriptio, h. e. triginta annorum, eam tueatur, tanquam scutum securum et praeter cetera etiam appellationem repellat, quasi telum in fortius aliquid incidens.

[1] Num *αἰγιαλοῦ*? [2] l. *οἷα*. [3] locus erraticus.

LVI, 17. μζ'. Ὁ ἐξαργυρισμὸς τῶν εἰδῶν παρεχομένων τῷ πριμπιλαρίῳ κατὰ τὴν τῶν ἄλλων εἰδῶν πρᾶσιν γινέσθω, τουτέστι κατὰ τὴν τράπεζαν· ἢ μᾶλλον δεῖ τοῦτο νοεῖν ὡς ἡ ἀγορὰ πολιτεύεται. (Syn. *A*, 51, 1.)

Adaeratio specierum primipilarium secundum aliarum specierum venditionem procedat, i. e. secundum mensem: nisi potius hoc intellegendum sit de pretio, quod in foro obtinet. (c. 8. C. XII, 57.)

* LVII, 1, 18. Τὸν στρατιωτὴν ἔνθα στρατεύεται μὴ ἀγοράζειν χωρίον, εἰ μὴ πατρῷον παρὰ τοῦ δημοσίου, ὡς τοῦ παρανόμου ἀγορασθέντος παρὰ τοῦ δημοσίου ἐκδικουμένου. (Dem. Chom. 152.)

Militem ubi militat non posse emere praedium, nisi paternum a fisco; ita ut quod contra leges comparatum est a fisco vindicatur. (fr. 9. D. XLIX, 14.)

LVIII, 2, 10. Ἐὰν ἔχω δύο οἴκους καὶ ληγατεύσω σοὶ τὸν ἕνα, δύναται ὁ κληρονόμος τὸν ἕτερον ὑψοῦν καὶ σκοτίζειν τὰ φῶτα τοῦ ληγατευθέντος οἴκου, ὥστε μέντοι καταλιπεῖν τῇ ἡμερινῇ χρήσει. τὸ αὐτό ἐστι κἂν τοῦ ἄλλου οἴκου τὴν χρῆσιν ληγατεύσω ἑτέρῳ. χρεωστεῖ δὲ ἑκατέρῳ πάροδον. (Epit. ad Pr. m. 39, 42.)

Quum binas aedes haberem et alteras tibi legassem, heres alteras altius tollere potest et obscurare lumina legatarum aedium, ut tamen relinquat ad usum diurnum. Idem est et si aliarum aedium usumfructum alteri legaverim. Utrique autem accessum praestare debet. (fr. 10. D. VIII, 2.)

LVIII, 2, 15. Ἡ τῆς ἀπόψεως δουλεία πλατυτέρα ἐστὶ τῆς τῶν φώτων, καὶ ὁ παρὰ τὴν δουλείαν βλάπτων τὰ φῶτα περὶ καινοτομίας παραγγέλλεται. (Epit. ad Pr. m. 39, 27.)

Servitus prospectus latior est quam luminum, et ei qui luminibus contra servitutem officit opus novum nuntiatur. fr. 15 ib.

LVIII, 2, 16. Τὸ μὲν φῶς ἐστι τὸ τὸν οὐρανὸν θεωρεῖν, ἡ δὲ ἄποψις ἐν τοῖς κατωτέροις τόποις εἶναι δύναται. (Epit. ad Pr. m. 39, 23.)

Lumen est coelum videre, prospectus ex inferioribus locis esse potest. (fr. 16 ibid.)

LVIII, 2, 17. Ἐὰν τὸ φυτευθὲν δένδρον εἰς ὕψος ἀρθῇ καὶ ἐμποδίζῃ μου τῷ φωτὶ, δοκεῖ ἡ ἐποφειλομένη μοι δουλεία παραβαίνεσθαι· δένδρον γὰρ ἀφαιρεῖσθαί μοι δύναται τὴν θέαν τοῦ οὐρανοῦ. εἰ δὲ τὸ φῶς οὐκ ἀφαιρεῖται, τὸν δὲ ἥλιον ἀφαιρεῖται ἀπὸ τοῦ ἀχρειεστάτου μοι τόπου ..... εἰ δὲ ἐστὶ ἡλιοκάμινος ἢ σωλάριον ἐξ οὗ τὸ δένδρον ἀφαιρεῖται τὸν ἥλιον, παραβαίνεται ἡ δουλεία. (Epit. ad Pr. m. 39, 26.)

Si arbor posita in altitudinem creverit et luminibus meis officiat, servitus mihi debita violari videtur. Arbor enim adspectum coeli mihi auferre potest. Quodsi lumen non impediat, solem autem auferat a loco mihi non necessario ..... Sin vero heliocamino vel solario solem auferat, servitus violatur. (fr. 17 pr. D. VIII, 2.)

LVIII, 2, 20. Τῷ δεχομένῳ σταλαγμὸν ἔξεστι κτίζειν ἕως οὗ δύναται καλῶς ὑποδέχεσθαι. (Epit. ad. Pr. m. 39, 72.)

Ei qui stillicidium suscipit aedificare eatenus licet, quatenus id recte recipere potest. fr. 20. § 6 ib.

LVIII, 2, 28. Ἡ ὀπὴ ἣν ἔχει τὶς ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ διὰ τὴν κατάπλυσιν ... οὔτε χρόνῳ βεβαιοῦται, εἰ μὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δέχηται ὕδωρ· τὸ γὰρ χειροποίητον οὐκ ἔχει διηνεκῆ αἰτίαν, τὸ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, εἰ καὶ μὴ συνεχῶς γίνεται, ἀλλ' οὖν φυσικῶς αἰτίαν ἔχει. πᾶσαι δὲ τῶν ἀγρῶν δουλεῖαι διηνεκῆ αἰτίαν ὀφείλουσιν ἔχειν· ὅθεν ἀπὸ λίμνης ἢ ὑδροστασίου ὑδραγώγιον οὐ συνίσταται. (Epit. ad Pr. m. 39, 62.)

Foramen quod quis in aedibus suis ad proluendum habet, ... nec tempore firmatur, nisi ex coelo aquam capiat. Nam quod manu fit non habet perpetuam causam, at quod ex coelo cadit, etsi non assidue fit, habet tamen naturalem causam. Omnes autem praediorum servitutes perpetuam causam habere debent; unde ex lacu vel ex stagno aquaeductus non consistit. (fr. 23 ib.)

LVIII, 3, 7. Ὁδὸς πλατεῖά ἐστι τὸ παριέναι καὶ τὸ ἐλαύνειν καὶ ἕλκειν καὶ τὸ βαστάζειν δόρυ ὀρθὸν, εἰ μὴ οἱ καρποὶ βλάπτονται. (Epan. aucta XLII, 65 ed. p. 332.)

Via est ius transeundi et agendi et trahendi et ferendi hastam rectam, dummodo fructus non laedantur. (fr. 1 pr. D. VIII, 3 et fr. 7 ib.)

Κατὰ νόμον ἡ πλατεῖα ὁδὸς εἰς μὴν ὀρθὸν ὀκτὼ πόδας ἐστὶν, εἰς δὲ κάμψιν ἓξ καὶ δέκα. (ib. XLII, 66.)

Per leges latitudo viae in porrectum est octo pedum; in anfractum, sexdecim. (fr. 8 ib.)

LVIII, 3, 12. *Μονοπάτιόν ἐστι δι' οὗ τις δύναται παρελθεῖν ποδὶ καὶ ἔφιππος, ἡ δὲ πάροδος δι' ἧς καὶ βούκολα καὶ ὑποζύγια περιφέρειν.* (Epan. aucta XLII, 67.)

Iter est qua quis pedes vel eques commeare potest, actus vero, ubi armenta et iumenta traiicere licet. (fr. 12. D. VIII, 3.)

LVIII, 3, 12. *Ἐὰν παραχωρήσῃς μοι ἔλκειν ὕδωρ καὶ μὴ ὁρίσῃς τὸν τόπον, ὅλος ὁ ἀγρὸς δουλεύει. μᾶλλον δὲ οἱ τόποι οἱ μὴ ἔχοντες κτίσμα ἢ ἀμπέλους ἢ δένδρα, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἡ δουλεία συνίσταται.* (ib. XLVII, 68.)

Si mihi ius cesseris aquam ducendi et non indicaveris locum, totus ager servit; sed potius loca quae non habent aedificium seu vineas seu arbores cum initio constituitur servitus. (fr. 21. 22 ib.)

LVIII, 3, 20. *Ἡ δουλεία φυσικῶς καὶ οὐκ ἀπὸ χειροποιήτου τινὸς δύναται τὸν δουλεύοντα ἀγρὸν βλάπτειν, τυχὸν ἀπὸ ὄμβρων πλεονασμοῦ ἢ ἀπὸ πλησίων ἀγρῶν ἢ ἀπὸ πηγῆς ἀναφανείσης.* (Epit. ad Pr. m. 39, 55.)

Servitus naturaliter nec manufacto laedere potest fundum servientem, forte imbrium abundantia vel ex vicinis agris vel fonte invento. (fr. 20. § 1. D. ib.)

LVIII, 3, 21. 22. *Ὅτε περὶ καινοτομίας κτίσματος ἢ ὅρων γίνεται ζήτησις, οὐκ ἀπαιτοῦμεν τοὺς παριόντας εἰδέναι πάντως ἐπὶ ποίων ὑπάτων ἢ πότε γέγονεν, ἀλλ' εἰ ἀνηκόασι παρὰ τῶν ἑπισταμένων ἢ ἀκουσάντων πότε τὸ ἔργον ἐγένετο.* (ib. XLII, 69.)

Cum de novo opere in aedificio vel confinio quaestio fiat, non requirimus ut praesentes perfecte sciant quibus consulibus vel quando id factum sit, sed an audiverint ab iis, qui scierint vel audierint quando opus sit factum. (fr. 28. D. 22, 3.)

LVIII, 3, 23. *Στράτα συνίστασθαι δύναται καὶ πλατυτέρα τῶν η' ποδῶν καὶ στενωτέρα ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον δύνασθαι ὄχημα φέρεσθαι. τὸ γὰρ στενώτερον τούτου μέτρον ὁδὸν ποιεῖ καὶ οὐ στράταν.* (Epit. ad Pr. m. 39, 82.)

Via constitui potest vel latior VIII pedibus vel angustior in tantum ut vehiculum ire possit. Nam angustior mensura iter facit non viam. (fr. 23 pr. ib.)

LVIII, 3, 38. *Ποταμοῦ παρεντιθεμένου συνίσταται δουλεία, ἐὰν ποδὶ περᾶται ἢ γέφυραν ἔχει, οὐ μὴν ἐάν ἐστι ναυσίπορος. εἰ δὲ ἄλλοι δεσπόται τοὺς ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ ἔχουσιν ἀγρούς, δέον ἐστὶ καὶ αὐτοὺς παραχωρεῖν. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐκεῖθεν κέκτηται, οὐ διακόπτεται ἡ δουλεία. ἡ γὰρ ὁδὸς πληροῦται φθάνουσα πόλιν ἢ δημοσίαν ὁδὸν ἢ ποταμὸν ναυσίπορον ἢ ἕτερον ἀγρὸν τοῦ δουλευομένου.* (Epan. aucta XLII, 64.)

Flumine interveniente servitus consistit si pedibus transiri potest aut pontem habet, non autem si pontonibus traiiciatur. Si tamen alii domini agros ultra flumen habeant, etiam ipsos viam concedere oportet. Sin et ipse illinc agros habeat, servitus non interrumpitur. Via enim consummatur vel civitate tenus vel usque ad viam publicam vel ad flumen navigabile vel ad alium agrum eius cui servitus debetur. (fr. 38 ib.)

LVIII, 7, 1. *α'. Θυρίδας τὶς ἔσχεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ ὁ γείτων ἀνυψῶν τὸν ἴδιον τοῖχον ἐπισκοτεῖ ταῖς θυρίσι, καὶ ἡ διάταξις ἀντιγράφει πρὸς τὸν ἐσχηκότα τὰς θυρίδας οὕτως· εἰ καὶ τὰ μάλιστα δουλείαν οὐ παρεχώρησεν ὁ γείτων κωλύουσαν αὐτὸν ὑψῶσαι, ἀλλ' οὖν ὁ πολὺς ἐν τῷ μέσῳ διαδραμὼν χρόνος ταύτην συνέστησε κατ' αὐτοῦ τὴν δουλείαν, μὴ συγχωρῶν τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τῶν οἰκημάτων παραχαράττεσθαι, μόνον εἰ ὁ ἐναγόμενος μὴ βίᾳ μὴ λάθρα μὴ παρακλήσει νέμεται.* (Syn. *Δ*, 40, 24 schol. b.)

Lumina aliquis habuit longo tempore et vicinus parietem suum altius tollendo luminibus officit. Constitutio ei, qui lumina habuit, sic rescribit: Licet vel maxime servitutem non concessit vicinus altius non tollendi, tamen longum tempus quod intervenit servitutem in illum constituit, et veterem formam aedificiorum adulterari non sinit, modo si is qui pulsatur nec vi nec clam nec precario possidet. (c. 1. Cod. III, 34.)

LVIII, 7, 12. *Οὐ τὸ μέτρον τῶν κτημάτων ἀλλ' ἡ δουλεία τὸ τοῦ ὕδατος μέτρον ὁρίζει· τυχὸν γὰρ δύο τινὲς ἐλάβομεν παρά τινος δίκαιον ὕδατος κἀγὼ μὲν εἶχον ἀγρὸν μείζονα, ὁ δὲ ἕτερος ἐλάττω.* (Syn. *Δ*, 40, 27 schol. c.)

Non modus praediorum, sed servitus aquae modum definit. Forte enim ambo ab aliquo ius aquae ducendae accepimus, egoque agrum maiorem, alter minorem habuimus. (c. 12 ib.)

LVIII, 8, 5. § 7. *Εἰ ἐν ἐξώστῃ μου βῆλον βάλω κωλύον τὰ φῶτα τοῦ γείτονος, οὐτίλιον ἔσται τὸ παράγγελμα.* (Epit. ad Pr. m. 39, 24.)

LVIII, 8, 5. § 10. *Ὁ κωλυόμενος ἐν θαλάσσῃ πλεῦσαι ἢ ἐν δημοσίῳ κάμπῳ γυμνάσασθαι ἢ ἐν δημοσίῳ λούτρῳ λούσασθαι ἢ ἐν θεάτροις θεωρῆσαι ἢ πέξαι*[1] *τὴν περὶ ὕβρεως ἔχει.* (Epit. ad Pr. m. 42, 5.)

LVIII, 8, 6. *Οἱ αἰγιαλοὶ τοῦ δήμου ῥωμαίων εἰσὶ, ἡ δὲ τῆς θαλάσσης χρῆσις κοινὴ πάντων ἐστὶ ὥσπερ καὶ τοῦ ἀέρος.* (Epit. ad Pr. m. 39, 28.)

LVIII, 8. *Τὰς δημοσίας ὁδοὺς οἱ παρακεκτημένοι καθαίρουσιν ὥστε ἅμαξαν παριέναι.* (Heimb. Man. p. 58.)

LVIII, 8. *Ὁ τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἀροτριώσας ἀνανεοῦται αὐτήν.* (Heimb. l. l.)

LVIII, 9, 14. *Ἔξεστι τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀγροῦ ἐν τῷ πιπράσκειν αὐτὸν μειῶσαι τοὺς ὅρους αὐτοῦ καὶ οὕτως πωλῆσαι καὶ οὐ δύναται ὁ ἀγοραστὴς μεῖζον μέτρον ἐκδικεῖν τοῦ πραθέντος αὐτῷ ἐκ τοῦ δεικνῦναι τοὺς ὅρους τοὺς πρὸ τῆς πράσεως ὑπάρχοντας τοῦ ἀγροῦ.*[2] (Epan. aucta XXI, 17.)

LVIII, 9, 15. *Ἐὰν περὶ ὅρων τὶς ἐπάγῃ ζήτησιν, ἀντιτίθεται δὲ αὐτῷ ὅτι οὐκ ἔχει μέρος δεσποτείας ἐν τῷ ἀγρῷ, ὀφείλει ζητηθῆναι πρότερον εἰ ἐστὶ δεσπότης, καὶ οὕτως γίνεσθαι ἡ τοῦ ἀγροῦ μέτρησις.* (Epit. ad Pr. m. 39, 86.)

LVIII, 10, 29. *Ὁ νόμιμον παράγγελμα κινῶν μηκέτι περιόδοις κεχρήσθω, ἀλλ' εὐθέως ἐν τοῖς διαγνωστικοῖς ἀγῶσι ταῖς οἰκείαις χρήσθω δικαιολογίαις.* (Syn. *K*, 9, 29 schol. f.)

LVIII, 10. *Ἐὰν ὁ γείτων τὸν σαθρωθέντα οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀπειλοῦντα πτῶσιν μὴ ἀνανεοῖ, ἢ μὴ ἀσφαλίζεταί με τοῦ μήτινα καινοτομίαν παθεῖν ἐξ αὐτοῦ, πέμπομαι εἰς νομήν.* (Syn. *N*, 4, 11.)?

LVIII, 24, 23. *Ἐὰν βάλανος ἐκ τοῦ ἀγροῦ μου εἰς τὸν σὸν πέσῃ, λέγει ὁ πραίτωρ, ἐξεῖναί μοι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκλέγειν καὶ ἀφαιρεῖσθαι αὐτήν. τὸ αὐτὸ δεῖ νοεῖν καὶ ἐπὶ παντὸς καρποῦ.*[3] (Syn. *B*, 2, 1.)

* LIX, 1, 27. *Ὁ προδότης τῆς ἰδίας πατρίδος οὐ πενθεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀψόγως παῖς πρα τοιοῦτον ἀναιρεῖ*[4] *καὶ τοὔμπαλιν καὶ ἄθλων ἀξιοῦται. [προείρηται δὲ περὶ τῶν πρὸ τοῦ πενθίμου ἐρχομένων εἰς δεύτερον γάμον καὶ ἐν τῷ περὶ δευτερογαμούντων πλατύτερον.]* (Ex folio quodam codici ambrosiano L, 49 sup. iuncto.)

Si in moeniano meo velum immisero, quod luminibus vicini officiat, utile erit interdictum. (fr. 2. § 2. D. XLIII, 8.)

Qui in mari navigare vel in publico campo ludere vel in publico balneo lavare vel in theatris spectare vel tondere prohibetur, iniuriarum actionem habet. (fr. 2. § 9 ib.)

Litora populi Romani sunt, maris autem usus communis omnium est, sicuti et aeris. fr. 3 ib.

Vias publicas vicini purgant ita ut vehiculum transire possit. (fr. 1. § 3 D. XLIII, 10.)

Qui viam publicam exaravit, reficit eam. (fr. 3. § 1. D. XLIII, 11.)

Domino agri in venditione eius fines minuere licet et ita eum vendere, nec potest emtor maiorem mensuram quam ei vendita est vindicare praetextu terminorum agri ante venditionem extantium. (c. 1. C. III, 39.)

Si quis de finibus moverit quaestionem, opponatur autem ei quod non habeat partem proprietatis in eo agro, prius inquirendum est an sit dominus, et sic agri mensura facienda est. (c. 3. C. III, 39.)

Qui interdicto agit non amplius ambagibus utatur, sed confestim inter cognitionalia certamina suis utatur allegationibus. (c. 4. C. VIII, 1.)

Si vicinus aedes suas vitiosas et ruinam minantes non reficiat vel non caveat damni infecti, mittor in possessionem. (fr. 4. D. XXXIX, 2.)

Si glans ex agro meo in tuum cadat, ait praetor licere mihi tertio quoque die legere et auferre eam. Idem accipiendum est de omni fructu. (fr. 1. D. XLIII, 28.)

Proditor suae patriae non lugetur sed sine querella huiusmodi patrem filius occidit et immo praemiis dignus existimatur. [iam dictum est de iis qui ante luctus temporis decursum ad secundas perveniunt nuptias, et de iis qui secundas contrahunt nuptias latius tractavimus.] (fr. 35. D. XI, 7.)

[1] Forte: *παίξαι* ludere. [2] V. plenius supra p. 146.
[3] V. p. 154. [4] hucusque p. 157.

PARALIPOMENA EX CUIACIO.

Loci Basilicorum a Cuiacio recepti, qui ab editoribus hucusque neglecti fuerint.

Collegit disposuit latine vertit E. C. Ferrini.

1. LOCI DIGESTORUM.

VIII, 2, 41. § 1 = Bas. LVIII, 2, ult. Fabr. atque Hb. (V, 195) ex Syn.: *Καλῶς ἐν τῇ ἐμῇ οἰκίᾳ ἀνοίγω πυλῶνα, εἰ μὴ ἐμποδίζω ταῖς δουλείαις τοῦ γείτονος* (cfr. supra p. 141). Sed aliter locum ex Bas. laudat Cuiacius Obs. XIII, 27: *Οὐ καλῶς τις κωλύει τὸν γείτονα αὐτοῦ ἀνοίγοντα πυλῶνα κατὰ τῆς δημοσίας ἐντὸς τοῦ ἀπὸ τῶν κεράμων αὐτοῦ σταλαγμοῦ, ἐν ᾧ μὴ βλάπτει τὸν πάροδον* (cfr. Proch. XXXVIII, 15. Harm. II, 4. § 63): Non recte quis prohibet vicinum suum ianuam aperientem versus viam publicam, intra stillicidium a tegulis suis, quatenus transitum non laedit.

XI, 7, 9 = Cuiacius Obs. VIII, 12 sic reddit Basilicorum locum (LIX, 1): haec actio neque heredi neque in heredem datur et perpetua est.

XI, 7, 12. § 4. Cuiac. Obs. XI, 11 haec verba laudat: „*καὶ τὸ παραθέσθαι αὐτό*“.

XXI, 3, 4 (Bas. LIII, 5). Verbum *κερμακόλουθον* Cuiac. (Obs. V, 38) laudat et explicat, ut sic lectio nostra confirmetur.

XXXIII, 4, 7. § 3 (Bas. XLIV, 7, 7). Cuiac. *Obs.* XIV, 31: *εἰ μέντοι ῥεπούδιον πέμψει μετὰ τελευτὴν τοῦ πενθέρου αὐτῆς ἡ γυνὴ καὶ ἠρτημένης ἔτι τῆς αἱρέσεως, ὑφ' ἣν ἐγράφη κληρονόμος ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίδοται τῷ υἱῷ κατ' ἐξαίρετον ἡ προὶξ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ, οὐχ ὡς κληρονόμῳ, ἀλλ' ὡς ἀνδρί*: quod si repudium miserit post mortem soceri sui mulier, et pendente condicione sub qua scriptus est heres vir eius, datur filio per praeceptionem dos uxoris suae, non tanquam heredi, sed tanquam marito.

XXXIII, 10, 3 (Bas. XLIV, 13, 3) ad crisin huius loci, quem ex Syn. ediderunt Fabr. et Heimb. (IV, 418) faciunt quae attulit Cuiacius in Obs. X, 13.

XXXIV, 2, 40. § 1 (Bas. XLIV, 15, ult.). Cuiac. Obs. X, 10 *ὁ τῶν λουτρῶν ἄργυρος* = argentum balneare.

XXXIX, 2, 46 pr. (Bas. LVIII, 10). Cuiac. in Comm. ad libros III post Cod., ad c. 3 X, 43 refert verba huius Basilicorum loci: *Ὁ πατὴρ τῆς πόλεως ἀναγκάζει τοὺς δεσπότας τῶν καταπεσόντων οἴκων ἀνανεοῦν αὐτούς*: curator civitatis cogit dominos aedium cadentium eas reficere.

XLIX, 17, 19. § 3 (Bas. LVII, 2). Cuiac. Obs. X, 16 haec verba refert *ὡς μέλλων τοῦ παιδὸς κληρονομεῖν*: tanquam heres filii futurus.

L, 4, 6 pr. (l. ult. Cuiac., sed errasse videtur: Bas. LIV, 4): Obs. IV, 9 laud. haec v^{a}: *πρὸς τὴν τάξιν τοῦ λευκώματος*: secundum ordinem albi.

2. LOCI CODICIS.

IV, 54, 7 (Bas. XIX, 1). Cuiac. Obs. II, 10: *μὴ εἰσαγώγιμον εἶναι τὴν δίκην ὡς τῶν χρόνων ἐξηκόντων, ἐν οἷς ἔδει τὸ τίμημα ἀποδοῦναι*: non posse litem introduci, cum tempus excesserit, quo oportuisset pretium reddi.

IV, 61, 5 (Bas. LIV, 6). Cuiac. in comm. ad c. 6 Cod. XII, 1 refert in hac lege graecos pro latina voce „stationarii“ posuisse *τελῶναι*.

IV, 63, 5 (Bas. LVI, 1). Cuiac. in comm. ad c. 1 Cod. XI, 18 laudat haec verba: *ἢ προϊστάμενοι ἐν τῷ σωματείῳ πραγματείας χάριν*: vel praepositi in collegio mercaturae causa.

X, 1. Graeci interpretes (quo nomine Cuiac. Basilica laudare solet) ad h. t.: *φίσκος κόφινος ἦν. [ἐν] ᾧ τὰ τῶν δημευομένων ἐτίθετο χρήματα· μετὰ ταῦτα δὲ ταμεῖον γέγονε Καίσαρος, ἐν ᾧ παρεφυλάττετο τὰ φισκάλια χρήματα καὶ ἐγένοντο ταμειακά, ἅτινα τὸ παλαιὸν ὄντα τοῦ δήμου μετηνέχθησαν ἐν τῇ τοῦ βασιλέως οὐσίᾳ*: fiscus erat corbis, in qua bona quae publicata erant reponebantur; deinde aerarium factus est Caesaris, in quo servabatur pecunia fiscalis et fiebat aerarialis: quae cum esset olim populi translata est in principis patrimonium. Hic titulus Codicis inest Bas. LVI, 2.)

ib. c. 2. *εἰ μὴ ὁ καθολικὸς αὐτὸν βεβαιώσει*: nisi generalis procurator eam (computationem) comprobaverit.

ib. c. 5. *εἰ δὲ καὶ οἱ ὀφφικιάλιοι τοῦ καθολικοῦ ἐπιχειρήσουσι παραβῆναι τὸν νόμον*: quod si etiam generalis procuratoris officiales legem transgredi ausi fuerint.

ib. c. 9. *κινδύνῳ τῶν καθολικῶν* generalium periculo.

X, 12, 2. § 1[b] (Bas. LVI, 7). Vocem *memoriales* redditam esse *οἱ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι* monet C.

X, 16, 11 (Bas. LVI, 8). Verba *εἰς ἀπαιτητέα* laudat C., unde lectio nostra confirmatur.

X, 17, 1 (Bas. LVI, 8 ut videtur). V[a] *ὀνόματι ὑπὲρ τὸν κανόνα* laudat C.

X, 29, un. (Bas. LVI, 10). Cuiac. in h. l.: „sunt quaedam provinciae, quae aes fisco inferunt, veluti Cyprus — — quo exemplo utuntur graeci hoc loco . . . "

X, 39, 4 (Bas. LIV, 1). Cuiac. in h. l.: „graeci ad hanc const. hanc rationem adiiciunt: *καὶ εἰκότως· οὐδὲ γὰρ οἴκησις ποιεῖ τὴν ἀργαιογονίαν, ἀλλὰ τὸ ἀπὸ τόπου τινὸς ὁρμᾶσθαι. ὅθεν καὶ μὴ βουλόμενός τις ἐκ τῆς οἰκήσεως τῆς ἡμετέρας δείκνυται, ἔξεστιν ἡμῖν ὅτε βουλόμεθα αὐτὴν ἐναλλάσσειν.* Haec corrupta videntur. Locus ita mihi videtur posse restitui: *ὅθεν καὶ μὴ βουλόμενός τις ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀρχαιογονίας δείκνυται· οὐ δὲ ἐκ τῆς ἡμετέρας οἰκήσεως δεικνύμεθα, ἔξεστι γὰρ κτλ.* Sic verte: „et merito; non enim domicilium facit originem, sed a certo loco proventio. quare et si quis nolit, a propria origine indicatur. non autem ex domicilio nostro indicamur; possumus enim, si velimus, id mutare".

X, 40, 7 (Bas. LIX, 2); Cui. in h. l.: *τὸ ἐναπογραφῆναι τοῖς πολίταις, τὸ εἰς ὑέσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ληφθῆναι*: „si quis inter cives adscriptus sit, si quis in ea civitate in adoptionem acceptus sit".

X, 48, 7 (Bas. LIV, 6); Cui. in h. l.: *οἱ πραγματευόμενοι τὴν ἐσθῆτα ἢ τὴν ὀθόνην ἢ τὴν πορφύραν ἢ τὰ πάρθικα δέρματα*: qui negotiantur vestes vel linteos vel purpuram vel parthicas pelles.

ib. c. 12. § 2. *προετοιμάζειν τοῖς ἀρτοκόποις τυχὸν ἀλήθειν* = ita redduntur v[a] „obsequium pristini". capituli = *κεφαλικὰς συντελείας* — adlectis] *τοῖς ὑπὸ βασιλέως καλουμένοις*.

ibid. c. 15 pr. impetratum = *αἰτηθέν*.

X, 50, 2 (Bas. LIV, 7). pro „quinquaginta quinque" „quinquaginta" legisse Basil. C[us] in h. l. auctor est.

X, 65, 2 (Bas. LIV, 9). „hanc legem graeci non intellexerunt." C. in h. l.

X, 72, 4 (Bas. LIV, 5); C. in h. l.: raritas = *τὸ σπάνιον*.

X, 78, 1 (Bas. LVI, 11). Cuiacius in Comm. ad librum X Cod. tit. 29 auctor est graecos ad h. l. (ut ad c. un. C. X, 29) exemplum Cypri provinciae retulisse, quae aes fisco inferebat.

XI, 2, 4 (6). Vocem *νηνεμία* laudat h. l. Cuiac. (Bas. lib. LVI ut vid.)

XI, 7, 1. *Ἡ συντέλεια τοῦ χρυσάμμου διδόσθω*: detur contributio ballucae. (Bas. LVI, 12.)

XI, 7, 2. addunt gr., ut C. ad h. l. testatur, *ἐπειδὴ πολλὴν μείωσιν ἔχει*: nam magnam habet deminutionem. (Bas. LVI, 12.)

XI, 8, 10 (Bas. LVI, 8). laudatur a Cuiac. in Comm. ad l. ult. Cod. X, 19. *Ὁ κανὼν ὁ διδόμενος ἀπὸ σηρικοβλάττου καὶ μετάξης καθαρὸς εἰσαγέσθω, κ' λίτρας παρεχόντων τῶν κανονικαρίων*: Tributum datum de sericoblatta et metaxa purum inferatur, viginti libras praebentibus iis qui scrinium canonum tractant.

XI, 9, 4 (ex comm. ad c. 3 h. t.). *τῶν βαφείων καὶ τῶν λινιφαρίων*. (Bas. lib. LVI ut videtur; nam eo quod c. 2 h. t. in titulo 25° libri VI[1] est recepta non licet arguere totum titulum fuisse ab adfinibus semotum.)

XI, 10, 1 (Bas. LIV, 17). *ἁπαλὸν καὶ καθαρὸν εὐχερῶς λυόμενον τῷ πυρὶ καὶ χωριζόμενον*: molle et purum facile liquescens igni et separabile.

XI, 28, 1 (Bas. num lib. LIV?). *ὁ ἐρχόμενος σῖτος ἀπὸ Ἀλεξανδρείας κριθολογείσθω εἰς Ἀλεξανδρείαν καὶ σταθμιζέσθω*: frumentum ab Alexandria veniens crithologetur et pensitetur in Alexandria. Neseio cur Heimbachius de hoc titulo scripserit, (Bas. VI, p. 411, n. *a*) eum non videri in Basil. receptum esse.

XI, 40, 1 (Bas. LIV, 36). Cui. in Comm. ad c. 3 Cod. X, 43 auctor est graecos ad h. l. „curatorem rei publicae" *πατὴρ τῆς πόλεως* esse interpretatos.

XI, 43, 3 (Bas. LVIII, 19). formas = *δοχεῖα*.

XI, c. 5 et 6: „graeci nymphaea vocant hydria et in hac (5) et in seq. lege" Cuiac. in h. l. [scil. *ὑδρεῖα*: cf. Ducange *Const. Christ.* I (1682), 86—7].

XI, 48, 4 (Basil. LVI, 1). *ἰδιακτητάριοι*.

XI, 48, 12. „graeci nominatim adiciunt *κατὰ εἴδησιν*."

XI, 71, 2 (Bas. LVI, 15). *οἱ πολιτικοὶ ἀγροὶ ἐὰν μισθωθῶσί τινι ἐπιμελῶς φροντίζοντι οὐκ ἀποσπῶνται ἀπ' αὐτοῦ*: fundi rei publicae si cui locati sunt, qui eos diligenter colat, non auferuntur ab eo.

XI, 78, 2 (Bas. LV, 14). *ἀλλ' οὐδὲ δὲ ἀλυτάρχης τοῦτο ποιεῖν δύναται*: sed ne alytarcha quidem id facere potest.

XII, 35, 13 (Bas. LVII, 3). correptos = *συναρπασθέντας*.

XII, 37, 1 (Bas. LVII, 4). buccellatum = *δίπυρος καὶ ξηρὸς ἄρτος*.

XII, 37, 4. veteranis = *βετωρινοῖς*.

XII, 37, 13. adaeratio = *ἀπαργυρισμόν*.

XII, 37, 15. adaerari = *ἀπαργυρίζεσθαι*.

XII, 40, 5. § 3. togatus = *συνήγορος* (Bas. LVII, 5).

XII, 46, 1. § 7. portoria = *διαπύλια*.

XII, 50, 8. veredi = *ταχυδρόμοι* (Bas. LVI, 17).

XII, 50, 13. saga = *τὰ πάλαια* (forte „pallia"). (Gloss. Bas. *τὰ παλία*.)

XII, 57, 4 (Bas. LVI, 17). provinciarum = „graeci legunt *et legionum*".

XII, 37, 4. ordinariorum = *ἐμβαθμῶν*.

XII, 59, 3. § 1 (Bas. LVI, 17). primiscrinius „quem graeci h. l. *primicerium* vocant".

XII, 60, 5 (Bas. LVI, 17. „graeci legunt *etiamsi probetur obnoxius*".

XII, 62, 1 (Bas. LVI, 17). commoda = *τὰ λόγου παραμυθίας παρεχόμενα*.

XII, 63, 1 (Bas. LVI, 17). *εἴτε λαβράτα καταγέλοιεν* legit Hb. (V, 177) ex Syn. Sed Cuiac. in h. l. monet graecos habuisse: *εἴτε λαυράτα ἐπαγγέλλοιεν*.

COLLATIO LIBRI AMBROSIANI CUM EDITIONE HEIMBACHIANA.

(A significat librum ambrosianum.)

LIBER II, TITULUS II.

c. 100 (ϟ ς′). *ἐπιτίμια* om. A. cum Syn. c. 102 (ϟ η′).
c. 103. dimmissória *ἐγκλήτων*. c. 106(ϟ ϑ′). 107 (*ρβ′*).
c. 109 (*ργ′*). censeri . . . *ἐλκύσθαι*.
c. 121 (*ριϛ′*)(ut in Coisliniano). c. 124 (*ριϑ′*). 125 (*ρκ′*).
c. 126 (*ρκβ′*). 132 (*ρκη′*). 139 (*ρλδ′*).
c. 147 (*ρμβ′*). 149 (*ρμδ′*). 165 (*ρνζ′*). 166 (*ρνη′*).

201v. c. 172. § 2. *αἱ* extraordinariai *ἀπαιτήσεις ἢ* p[er]secutiones . . . — — feidicommissu — — — *ἰδικὸν — τη — τος* ordinariu *ἀπαίτησιν*.
c. 174 (*ρζϛ′*). 175 (*ρξζ′*). 176 (*ρπη′*).
204 (*ρ*ˬ ς′).

c. 207 (*ρ*ϟ ϑ′). *τὸ τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν πρων εἰς τ. π.*
ἐπὶ τῆς ἐνοχῆς noxalías *τὴν κατὰ τοῦ κτλ.* omissis ceteris propter homoeoteleuton).
εὐχέρειαν καὶ ἐξουσίαν. c. 210 (*σγ′*).
c. 212 ut in Cod. Coisl.

162r. c. 213 (*σδ′*). c. 214 (*σε′*). *μόνα τὰ χρ.*
c. 217 (*σϑ′*). *κοττιστὴν*.
c. 218 (*σι′*). colpa *bis pro ῥαθυμία*. c. 227 (*σκ′*). § 1.
c. 229. § 1. 2. — § 3. *ἤτοι πταίσμ.* om. A recte.
c. 230 pr. § 1 (*σκγ′*). servi *ἀπὸ τοῦ*.
§ 2. INCOLA *ἔστιν ὁ λεγόμενος πάροικος, ὃς ἀλ. ἐν πόλει ἐν χωρίῳ*.
§ 3. *ἰδιότου* (sic), *οὕτινος κτλ.*
§ 4. *Ἀβδένα*.
§ 5. (ined.) *δεκουρίοντες λέγονται ἐπὶ τὸ ἀπογράφεσθαί ποτε τὸ δέκατον τῶν ἀποικούντων εἰς τὸ βουλεύεσθαι τὰ δημόσια*: — decuriones dicuntur eo quod olim decima pars colonorum adscribebatur ad consulendum reipublicae.
§ 6. *πολίζεσθαι τόπον*.
62v. § 7. *τῆς τῶν τείχων*.
§ 8. *τερριτοριoum* . . . . *ἀγροὶ* . . . *τῇ τοῦ* . . . *στρατη[γοὶ] δίκαιον*. c. 231.
c. 232. Procectum *ἐστὶν τὸ ἐξέχων* (sic) — — — immisum *δὲ ἡ ἐμβαλλομένη κτλ.*
§ 2. *οὐ μὴν ἡ τὸ ὕπαιθρον κτλ.*
§ 3. usq. ad v. *ἐσχηκυῖα*.
c. 237. § 1. *τὸ σῶμα τὸ ζητούμενον* (ut Syn.).

LIBER II, TITULUS III.

c. 7. c. 15 (*ιε′*).
c. 22 (*κϛ′*) pr. *Ὁ δοῦλος — οὔτε*. c. 28 (*κη′*).
c. 40. *καὶ ἄσωτος*. c. 43 (*με′*). c. 47. § 1. c. 48 (*μϛ′*).
c. 49. c. 50 (*μϑ′*). c. 51. 59 (*νϑ′*). 61 (*ξα′*).
c. 67 (*ξε′*). 70 (*ξϑ′*).
c. 70. *ἢ ἐτ. κολ.* om. (ut Syn.) *fol.* 173r.
c. 73 (*οβ′*) pr. *μετὰ κωλυϑ.*
§ 2. *βίᾳ* (confirmat A). § 3. *μὴ* habet A.
c. 82 (*π′*). 83 (*πα′*). 89 (*πϛ′*). 96 (ϟ *β′*).
c. 107 (*ρδ′*). 108 (*ρε′*). 109 (*ρϛ′*).
c. 110. § 4. *διεκδικηϑῆναι*. c. 111 pr.
c. 117 (*ρϑ′*?). *ἐν πᾶσι τόπον ἐπ. κλ.* c. 122. 124. 128 (*ρκδ′*) pr. 131 (*ρκζ′*). 134. § 1.
c. 150. *ἢ ἔχων*. c. 158 (*ρνα′*). 166 (*ρνϑ′*). 170 (*ρξγ′*). *fol.* 173v.
c. 173 (*ρξϛ′*) pr. 175 (*ρξη′*) pr. 176. § 1 (*ρξϑ′*).
c. 179. 181 (*ροα′*). 183 (*ρπζ′*).
c. 187 (*ρογ′*). *καταλείπων*. c. 188 (*ροη′*) pr.
c. 189 (*ροϑ′*).
c. 198 (*ρπη′*). *εἴτε μη*: confirmat A.
c. 199 (*ρπϑ′*). *ὁ τῷ* confirmat A.

LIBER II, TITULUS IV.

τ. δ′. *περὶ ἀγνοίας* [*φάκτου*?].

c. 10 (*ι′*).
c. 11 (*ια′*). *τῶν εἴκοσι πέντε*. *fol.* 170r.
c. 12 (*ιβ′*). *τῆς τελ.* — — *σου* om. A. c. 14 (*ιδ′*).
c. 15 (*ιε′*). *διαλοέμενος* (sic).
ἐπὶ τοῖς περιττοῖς.
c. 16 (*ιϛ′*). *τμητ*ᵃ*εῖσι* confirmat A.
c. 17 (*ιζ′*). *περὶ τοῦ καταδουλῶσαι*.
c. 18 (*ιη′*). *πλανωμένῳ τῷ δεσπ.*
ὠφεληϑήσεσθαι.
c. 22 (*κβ′*).

LIBER II, TITULUS V.

c. 1 (*α′*). *παραδοϑῆναι ζητῶν*.
c. 6 (ϛ′). *διὰ οἰκέτου*.
c. 7 (*ζ′*). *ἀντιγραφὴ, ἐξ ὧν*. *fol.* 170v.
ἢ ἄνευ ἐγκλήματος (cum Syn.).
χαρίζηται παραχώρησιν.
c. 12. *εἰ μὴ τὰ τῶν ὑπομν.*

ἀρχόντων κρίσεως τμ. (cum Coisl.).
διὰ ἑτέρας — τῆς δίκης (cetera om.). c. 14 (*ιδ'*).
c. 15 (*ιε'*).
c. 16 (*ις'*). *προστιμίῳ.*
c. 17 (*ιζ'*). *προστέτακται.* Cetera om.
c. 18 (*ιη'*). *ὁ ψεύδη δεηθεὶς.*
c. 21 (*κβ'*). *ἰδικῶς ἐπ' αὐτοῖς χρόνοις.*
c. 22 (*κγ'*). *τὰ αὐθεντικὰ* (cum Syn.). c. 24 (*κε'*).

LIBER II, TITULUS VI.

In rubr.: *δεήσεων καὶ διατάξεων* cet.

fol. 165r. c. 2 (*β'*). *Ὅπερ ἀρέσκει — εἴπερ δι' — λαλήσει — — προσαγορεύσει — οὐχ ἕλκ.*
c. 6 (*ς'*). *Ὅταν καὶ πρὸς ἀκρίβειαν καὶ πρὸς δικαιοσύνην ἑρμενεύηται νόμος, μόνον αὐτὸν τεμνέτω βασιλεύς.* (sicuti apud Fabr.)
c. 7 (*ζ'*). om. v. *καὶ τὸν δικαστὴν* (cum Syn.). c. 10 (*ι'*).
c. 15 (*ιε'*). *κατὰ νόμους.*
c. 18 (*ιθ'*). *Μηδεὶς — — — — — — — — βασιλικὴν — — —*
c. 20 (*κα'*). *Πᾶσα πόλις τῇ συνηθείᾳ τῆς Ῥώμης ἀκολουθεῖν ὀφείλει.*
fol. 165v. c. 23 (*κδ'*). *ῥεφενδαρίων.*
v[is] *εἰ γάρ τις ἡμᾶς* incip. c. *κε'.*
ὑπόθεσις om. A. — — — — *συνείδομεν διὰ θείας εἴρηται κρ.* — — *ῥεφενδαρίων* — v[is] *εἰ μέντοι γε* inc. c. *κς'* (quod et caput 24 [c. 24.] edit[is] heimb. complectitur) — *ῥεφενδαρίων τὴν αὐτοῦ ἐξέτασιν* — — — *τού-*
fol. 206r. *τους παντ. μὴ προσ.* — — — *νομίμως πέρατι παραδιδόναι* — — *δέκα λίτρας ὑποκεῖσθαι ποινῇ μετὰ καὶ τοῦ ἑτέρας ἡμῶν μείζονος ἀγανακτήσεως πειρᾶσθαι, τῇ αὐτῇ ποινῇ ὑποκειμένου κτλ.* — — *ῥεφενδαρίων* — — *αἱρετικῶν ἢ* compromissariωn *διαγνωμ.* — — *τολμήσαιεν ψ. ἐνεγκεῖν* — — — *μηδὲ τὴν ἐκ τῶν* compromissωn — — *δικαστὰς καὶ τοὺς γενικοὺς* — — *βουλόμεθα ποιεῖσθαι.*
c. 25 (in A. c. *κς'* et hoc complectitur).
τὸν γὰρ τοιούτων τι — — *κἂν ἢ ἔ[κ]κλητος* — — *τυποῦσαν μὲν.*
c. 26 (in A. c. *κς'* et hoc completitur).
γίνεσθαι ποιναῖς — — *ἐκβάλλωμεν διὰ τοῦ.*
hic desinit fol.
cetera desiderantur.

fol. 222r. LIBER VI, TITULUS I.

c. 6 (= *ε'*). c. 13 (*ια'*).
c. 19 (*ιη'*). *γίνεσθαι.*
c. 23 (*κβ'*). *μονητάριος ἢ ἀπὸ εὐτ.* cet. — *γενέσθαι.*
c. 37 (*λς'*). *ὁρμωμένων* om. A. qui verba uncis inclusa habet. *κατὰ δὲ τῶν* et cet. om.
c. 38 (*λζ'*). *μείζων* (l. —*ον*) *πάντων κρ.*
c. 39 (*λη'*). *ἰδικὸν ἄρχων ἐπ.*
c. 46 (*μγ'*). *φροντιζέτω τῆς εἰρήνης ζητῶν τοὺς ἱεροσύλους καὶ ἀνδραπ.*
c. 46. § 1 (*μδ'*). v. „*πατέρα ἢ ἄλλον τινὰ*“ om. A. cum Syn.
c. 47. *ἀλλὰ καὶ διὰ* cet.
c. 48 (*με'*). *Μὴ ἐξέτω κτλ.*
c. 50 (*μζ'*). *καταλαβεῖν, ἐλευθερώσῃ ἢ παρ.*
In marg. [ ]*Δ*[ω]; pagina excisa legi nequit.
Num [*π*]*δω*? scilicet ad c. 51 respiciens [*ρεῶν*] schol.
c. 51 (*μη'*). *πόσιόν τί ἐστιν.*
c. 52 (*μθ'*). *Εὐχερὴς ἔστω τοῖς προσ.*
c. 63 (*νθ'*). *μήτε — προτραπέντος* om. A., qui habet *τιμωρούμενον.* c. 71 (*ξζ'*).
c. 75. *ἐπ. πολλοῖς* — — *μήποτε τιμωρ.* — — *δυνάμενον* (ferri posset, si *καλεῖσθαι* legeretur).
ὡς ἂν φανῇ em.
c. 77 (*ογ'*). *Τιμάσθωσαν παρὰ τῶν ἐλαττόνων οἱ μείζονες ἄρχοντες μὴ νομίζοντες ὕβριν τὸ δυνηθῆναι τούτους ἀκριβέστερόν τι περὶ δημοσίων ἐξερευνῆσαι διὰ τῆς οἰκείας αὐτοὺς εὐτελεῖς ὄντες ἀξίας ἀγανακτηθήσονται.* In postremis v[is] mendum iacet. Ceterum textus Bas. genuinus hic exhibetur (ex versione breviore) c. 83.
c. 89. *συλλαβέτωσαν.*
c. 114. *τῆς γνώσεως τοῖς ἄρχουσιν:* —
c. 116 (*ρια'*). *Τὰς νενομισμένας ὁ ἄρχων προσαγέτω τιμωρίας τοῖς ὑπερβαίνουσιν αὐτὸν ἀνδράσι καὶ τοῖς αὐτὸν προβαλλομένοις καὶ μὴ καλείτω τούτους ἐν ταῖς ἀναφοραῖς ἀδελφοὺς, τῆς τάξεως ἐντεῦθεν προστιμωμένης.*
Et hic genuinus Bas. textus reciperatur. Pro *τιμωρίας* l. *τιμὰς.*

LIBER VI, TITULUS II.

τίτλος β'. Inc. a c. 4° (*δ'*).

c. 8. § 2 praeit C*η*. § 3.
c. 9. *ἐπαινούντων.*
c. 11. § 2: in marg. C*η*.

LIBER VI, TITULUS III.

τίτλος γ' (inc. a Nov. 8, c. 11) v. *ἡμεῖς δὲ* (p. 159, 7).

τὸ μόνους τοὺς ἐντελεῖς κομίζεσθαι φόρους — — — ἐπιζητεῖν.

c. 20 (*κ'*). *τῆς ἔω — — πέμπειν:* —

LIBER VI, TITULUS XIX.

τίτλος ιϑ'. Inc. a v[is] (capitis I[1]) *Μηδενὶ ἐξέστω κτλ.*

c. 7 (*ϑ'*). Praeit (nota signatum) v. *Γνῶϑι.*
ἀλλ' ὑπὲρ δημ. χ. — — κατὰ νόμον — — ἢ δι' οἵου ἂν βούλοιτο προσώπου νομίμως ἀποκρινέσθω καὶ διοικείτω τὸ πρᾶγμα: — Εἰ δὲ καὶ χεῖρα (l. *χῆ-*) *εἴη μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀνδρὶ γαμηθεῖσα, ἐξέστω ὁμοίως τῇ γυναικὶ ἢ δι' ὧν ἂν βουληϑείη.*
56[r]. *ποινὴν ὑποκεῖσθαι — — — — ὑπὲρ αὐτῆς ἀποκρινόμενον — — — — πιστευϑῇ· εἰ δὲ ὁμόσει, δύνασθαι — — — — — εἰς μοναστήριον ἢ εἰς ἀσκητήριον ἐμβάλλεσθαι.*
56[v]. c. 8. *οἱῳδήποτε προσώπῳ — — — — ἢ καὶ μετὰ — — — — τὸν τοιοῦτον τοῦτο* (del. 2[a] m.) *πλεμμ. τολμ.* (recte et ita explicantur variae lect. ad h. l.) — — *διέφυγεν, ἄδειαν δίδωμεν — — τοῦ τε κόμητος τῶν πριβάτων καὶ κτλ.*
c. 9 in f. *τάξεσιν, μηδὲ κατὰ τ. π. ν. — — — τρίτου β. αὐτὰς ἔχειν — — — — —*
13[r]. *— — — εἰ τέκνα ἔχουσιν.*

TITULUS XXII.

In rubr. *συνακροατὴν* clare.

c. 1. *ἴδικτον* [nempe *ἠδ.*] — — — *καὶ τῶν κωμῶν — — — πρὸς ἕτερον ὀφείλουσιν. παρὰ τοῦ ἄρχοντος διοικήσεως, εἴτε περὶ ἐγκλ. κινητῶν, ἀκινήτων καὶ αὐτοκιν. τῆς ἰδίας πατρίδος. ἔξει — — — — — — — — — — — — — ἐπισκόπῳ. εἰ δὲ καὶ ὁσιωτάτου — — — διαβάλλεται — — — — τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπισκ.*
c. 2. *διακρινέτω μεταξὺ* —
3[r]. c. 3. *φυλάξαι τὸ δίκαιον.* hic desinit tit. XXII et liber VI.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ζ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

In rubr. *ἐμπρατῶν καὶ περὶ μὴ κτλ.* In marg. *σῆ' δικ.* (*δίκαιον*?) Incipit a c. 16.

c. 16. *εἴτε ἀρχὴν ἄρχων — — — — καὶ κατὰ τοὺς νόμους φερέτω — — — ἐνεχϑείη:* —
c. 18 (*ιδ'*). *προστιϑεμένοις — — — — ἐφησυ-*
r. *χάζει νόμων δύναμιν:* — desinit tit.

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

In rubr. *τάξεως δικαστῶν*. Inc. a c. 12 (*ιβ'*).

c. 38 (*λη*). *ἔχει τὴν κατοίκησιν.*
c. 40 (*μ'*). *ἐπιδιδόναι:* —
c. 41. *ἐὰν δέ τις ἐγκληματικῇ — — — ἐπάγει αὐτῷ.*

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Inc. a Nov. 124, c. 2 (*ε'*) = p. 273 in fine.

— — — ἀποδείξει — — — ἐπὶ τῆς δίκης — — — — διδόμενον τριπλ. — — — τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπομενέτω.
— τὴν δόσιν ἤτοι τὴν ὑπ. — — εἰσπρατ- *fol.* 155[r].
τέσϑω, δηλονότι τὴν etc. *— — — — τάξιν βεβαιούσθω — — — ποιναῖς:* — desinit tit.

ΤΙΤΛΟΣ Ε'.

π δικαστηρίων κτλ. Inc. a c. 2 (*β'*).

c. 27. § 5. *τὸ τρίτον μόνον.*
c. 30 (*λα'*). *ἀπόντων τῶν σ.*
c. 35. *— — ἔχῃ — — — ὁ διαδικαζόμενος — —.* *fol.* 155[v].
c. 45 (*μς'*). *ἐπιγενομένη.* In marg. C*η*. *ἀρχ*[*ήν*].
c. 48. § 1. *καὶ μετὰ τὸ.*
c. 49 pr. § 1. *ἀπαιτεῖται τὸ* FDICmmSSON, *εἰ μὴ ἄρα ἕτερον ἠβουλήϑη ὁ διαϑέμενος. κἂν πολυχρέως ἐστὶν ἡ κληρονομία, ἔνϑα τὸ πολὺ μέρος ἐστὶ τῆς κληρονομίας. τὰ δὲ χρέα κτλ.*
c. 74 in mg. C*η δίκ*[*αιον*]. *μηδὲ δοϑεὶς* —
c. 86 (*πγ'*). *fol.* 214[r].
c. 88. In mg. C*η̄*. *ἄ̆*? Num *ἀ*[*ρ*]*χ*[*ήν*]?
Post *δικάζεται. ἐὰν δὲ ἐν ἐπαρχίας κτλ.* ut in fine c[is] 91.
c. 92. *δομέστηκοι καὶ μαγ.*
c. 93 (*ʟ γ'*). v[is] *ἡ οὐσία* novum thema incipit (sine numero) — — *τοῦ ἀν. δημεύεται.*
c. 99 (*ʟ ϑ'*). *ἄρχοντι μὲν ἐναγ. ἐπὶ μόνοις κτλ.*

ΤΙΤΛΟΣ ς'. *fol.* 214[v].

In rubr. *αὐτῶν καὶ συνηϑειῶν καὶ ὑπερα(περα)παιτήσεως καὶ ὑπερϑέσεων*. Inc. a c. 5.

c. 6. *Οἰκέτις* [ex itacismo, ut videtur].
c. 8 (*η'*). 9 (*ϑ'*).
c. 12 (*ι'*). *δικάστην τῆς προκατάρξεως — — — συνδικαστοῦ ἢ καὶ ἀλόγως παριστησάμενος ὠϑησϑήσεται μετὰ γὰρ προκάταρξιν — — — μὴ αἰτείσθω τῆς ὑποϑέσεως* (excid. plura propter homoeotel.) *— — πλέον αἰτησάμενος καὶ τὰς ἐκ τῆς δ.*

c. 13. Inc. a v^is *ἐπὶ δὲ κτλ.* — — — *ποσότητος εἴη* — — *μόνου τοῦ δημοσίου* —.
a v^is *δικαστὴς δὲ αἴτιος* inc. novum caput (sine numero) — *ἀξιωματικὸς ἄχρι τῶν*
fol. 217^r. *ἰλλουστρίων* — — — *λιτρῶν ταῖς λαραγγιτίωσι.*
Εἰ δέ τις — — — *πράγμ. ἀπαιτουμένων* om. cod.
c. 14 (*ιε'*? videtur, sed infra repetitur). In marg. C$\bar{\eta}$ ὅρ | ου [*ὅρκου νόμον*?].
συνηγόρων τῇ προκατ. ὁμν. τῶν ἁγ. εὐ. — — *οὔτε παραλείψει.*
c. 15 (*ιε'*). In marg. C$\bar{\eta}$ $\overset{\chi}{\alpha\rho}$ [*ἀρχήν*?] Et deinde
fol. 217^v. postrema cap^is *κ'* pars *Ὁ δὲ θεοφιλὴς κτλ.* — *μετὰ ταύτης διαν.*
c. 21 in f. (*κβ'*). *Εἰ δέ τις* cet. *προσεχέτω τοῦτο.*
c. 23. *ἐκθέσθαι, καὶ περὶ* cet. — — *κεχρεωστημένα λαμβανέτω. ἐὰν δὲ προκ.*

ΤΙΤΛΟΣ Ζ'.

c. 1. § 1. *ἀλλὰ ἀνέχεσθαι* — — — *μηδέτερον τοῦτο.*

ΤΙΤΛΟΣ Η'.

c. 1 (*α'*). *ἐπὶ τὸ δίκ.*
fol. 178^r. c. 2 (*β'*). *τοὺς ἐξουσιῶν ἔχοντας.* c. 3 (*γ'*).
c. 30. *ἰλλουστρίων καὶ πάντως* — — *τὴν περὶ ὕβρεως* — — — *ἢ παρίστανται, οἷα* — — — *δικαστικοῦ βήματος* — — *παρὰ τοῦτο ἐπαγομένης* —.

ΤΙΤΛΟΣ Θ'.

c. 1 (*α'*). In marg. C$\bar{\eta}$. *κἂν συγκλ. ἐστ.* extraordoem [l. —inem] *τιμωρεῖσθαι.*
fol. 178^v. In mg. schol. ad c. 1 [*σημ.*] *ὅτι οὐ δε*[*ῖ*] [*προς*]*φυγεῖν δυνατ*[*οῖς*] *προσώπο*[*ις*].
c. 2. *ἐν αὐτῷ τῷ δαν.* — — — *συναλλάγματα ποιῶν* —. Cetera fere evanuerunt; cod. ambr. maxime cum Theod. convenire videtur.

ΤΙΤΛΟΣ Ι'.

Rubr. $\overset{\varepsilon}{\pi}$ *τούτων τῶν δ*[*υνασ*]*τῶν οἵ*[*τινες ὀνόματι*] *τοὺς τίτλους προσπιγνύουσι* (l. —*πηγ*—) *ἢ τὰ α. ὁ. εἰς τὴν δίκην πρ.*
c. 1. *προσφέροντες* — — — — *ἐπιφημίζει ὁ*
fol. 187^r. *ἐναγόμ.* — — *ἐκπέμπεται* — — *ἐντίθησι, παραχρῆμα τῆς κτ. αὐτῶν* — — *ἔχῃ τινὰς* — — *οἰκείαν ἐκτίθεσθαι* —.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ'.

Rubr. *Ὥστε μηδεὶς ἰδικοὺς τίτλους* — — — *καὶ* $\overset{\varepsilon}{\pi}$ *τοῦ μὴ* — —
Inc. a c. 5 (*ε'*).

ΤΙΤΛΟΣ ΙΒ'.

c. 1 (*α'*). *ἀπολέγῃ.*
c. 2 (*β'*). Verba *ὁ κληθεὶς* et cet. usq. ad fin. om. A.
c. 4 (*γ'*). Verba *μὴ παραστὰς* om. A.
c. 7. *ἐπὶ τῆς παραστάσεως* — — *ἀσφάλειαν αὐτὸς ἐνάγων ἔτ., εἶτα ὁ μὲν προσελ.* — — *ἀπαντήσοιεν* — — — — *καὶ ταύτην τὸν δικαστὴν καταδ.*
In marg. C$\bar{\eta}$. *δαπάνη*[*ν*] *ἔνδικον.*
[c. 3. § 1 Nov.] *πολλάκις δὲ καὶ οἰκεῖ*[*ο*]*ν ἐπὶ τ. φ. διοικουμένῳ.*

TITULUS XIII.

Tantum legitur *βιβλίου ἑβδόμου.*

c. 6. *κἂν κατὰ συκοφ.*
ib. § 2. *ἀσπασθῆναι.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ζ'.

In rubr. *ἢ δι' ὁμολογίας.*

c. 1. *ὅταν ἐγγυητῶν* [utrum *δώσει* an —*εως* sequatur non satis perspicitur].
c. 2. *ἐπὶ τῆς οὐσίας* — — *εὐχρείας* —.
c. 4. *πρὸ τῆς ἡμ. ἀποθάνῃ ἢ τῆς παρ.*
c. 6 (*ς'*). 8 (*η'*) pr. § 1.
c. 20 (*ις'*). *οὕτω διανοεῖν τὰς δίκας — ἀναγκαῖον ἠγ*[*ησάμεθα*] [*ἀναγ*]*καῖον ἠγησάμεθα* (sic) — — *αὐτὰ τὰ πρωτότυπα* — — — *ὁμόσει ψύχῃ τοῦ συκ.* — — — *τοῦτον παρέχειν ὅρκον δηλαδὴ τῶν ἁγίων εὐαγγ.* — — — *ἄλλο τοιοῦτο πρόσωπον* — — *τὴν κουρατορίαν* — — *ὁμοτέον.* hic des. A., qui rursus incipit v^is *Ἐὰν ὁ ἐναγόμενος* (p. 307, l. 15), praeeunte Ξ (*γνῶθι*) — — *τῇ διηγήσει περιέχεται* — — *ὃν τρόπον αὐτῷ* — — — *εἰ μὴ τὸν θεὸν εἶναι* — — *ἐστίν;* Om. cet. usque ad period. ult. In f. *παρεκτείνωνται* (optime).

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ'.

In rubr. *οὐ διφενδεύῃ* — — *εἰς νόξαν δοθῆναι ἐπὶ τὸ* — — *καὶ πειθαρχήσει.*

c. 1 (extat tantum pars extrema). *Τὸ δὲ ἐκδοθῆναι αὐτὸν εἰς νόχαν* (scil. ex archetypo latinis litteris noxan) — — *τοῖς προπαρασθεῖσι τὴν νοχALIAN* (optime).
c. 7. § 3. *ἐξτιpulatou* — — *εἰδέφ' ἔτ.* (sic).
§ 5. NOXALIΩS.
§ 6. *καὶ κληρονόμου.*

ΤΙΤΛΟΣ Ις′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ζ′.

c. 1 (α′). c. 2 (β′) pr.
l. 218r. c. 2. § 4 sq. *συγγινώσκεται καὶ* om. A. — — — *αὐτῷ ἐλθεῖν τὴν πρόφασιν.* Cetera om. A.
c. 9. *διὰ δὲ παραγραφῆς — — διδόναι.*
c. 13. *ἐγγιηταὶ ἀνέρχονται.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ′.

l. 218v. c. 1. *ὁ δικαστὴς αὐτὸς προσκαλέσηται — — ψηφίσηται — — — εἰ δὲ καὶ ἀποῦσιν ἀναγκάζεται συνελθεῖν.*
c. 3. *κλοπῆς, ἀγωγῆς* AKUILI[OY] — — — *ἐπὶ τῷ χρόνῳ φθ. — — — περαιοῦται.*
c. 4 (δ′). c. 9 (θ′). c. 10. c. 11. *μὴ περαιτέρω παρεχέσθω — — — εἰ δὲ*
242r. *διαπόντιος εἴη ἡ ἐπαρχία — — — χρεία ἀπαιτῇ — — ἢ ἅπαξ μὴ παρ.*
c. 13. *Εἰτελεια* (sic) — *τριῶν ἢ ἓξ ἢ ἐννέα* — (*αἰφνίδιον* scribitur *ἐφνήδιον*).
c. 16 (ις′). c. 17 (ιζ′): *ἐν ταῖς διαποντίαις διακειμέναις ἐπαρχίαις.*
c. 22 (κβ′). In mg. C$\bar{\eta}$ [*ὅτι*] *οὐ δεῖ ἐν τῇ μ′ ἐγκληματι(τι)κὴν δίκην γυμνάζειν.*
c. 23 (κγ′). *καὶ ἐν τῷ Ἰαννου[αρίῳ] — — — ἐν*
242v. *τοῖς δύο τούτοις* NAVTALI[οις] — — *ἐκ τῶν δύο τούτων ἐπινοηθέντα — — Καὶ ἑπτὰ δὲ πρὸ τ. π. ἡμέραι καὶ ἑπτὰ μετὰ τὸν πάσχα καὶ οἱ τοῦ γεθλίου* (sic) *σρς — — κυριακὴν μὲν — —*

In mg. C$\bar{\eta}$ [*π*] *τιμῆς ἡμερῶν.*
c. 24 (κδ′). 25 (κε′). *ἐπὶ ἐκείνοις.*
c. 26 (κς′). *ἰδικῆς — — μονήταν —.*
188r. c. 27 (κζ′). *κἂν εἰ συμβῇ — κυριακὴν ὑπαντῆσαι.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ζ′

π τοῦ οἵτινες νόμιμον πρόσωπον ἐν ταῖς δίκαις ἔχουσιν — — ἀναγκάζεται.

c. 1 (α′). c. 2 (β′). *ἐπιτρόπου αὐθεντείας.* c. 4 (δ′).

ΒΙΒΛΙΟΝ Η′, ΤΙΤΛΟΣ Α′

περὶ συνηγόρων.

c. 1. *τῶν δυναμένων.*
§ 4. *τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐξ. ἑτ.*
38v. § 6. *ὑπὲρ ἑαυτοῦ* et cet. om. usque ad § 9 incl.
§ 10. *ἀποκαταστὰς — — καὶ πατρίου.*
c. 10. *τῷ ἀνήβῳ συνηγορεῖν — — ἀντεσυνεγόρησε.*
Rell. cap. omittuntur.

ΤΙΤΛΟΣ Γ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Θ′.

In rubr.: *καὶ καρπῶν ἀμφιβαλλομένων.*

c. 1 (α′). *τῷ ψήφῳ.*
c. 2 (β′). usq. ad v. *ἐπεκτ.* c. 3 (γ′). c. 4. § 5 (δ′), quod inc. *Εἰττονα* (i. e. *Εἰ* [*ἤ*]*ττονα*). c. 4. § 6 (ε′). c. 6 pr. (ς′). c. 6. § 2 (ζ′). *Ὁ κατὰ αὐθεντεῖαν — — πιπράσκων κλέπτης καὶ* etc. c. 7 (η′).
c. 9 (θ′). c. 10 (ι′). *γενόμενος δὲ ἀποκληρο-* *fol.* 181r. *νομῶν.*
c. 14 (ιδ′). *Ὁ κελεύσει ἢ κωλύσει.*
c. 30 (λ′). In marg. schol.: *ὅτ*[*ι*] *ἐπιδοῦναι εἰς ὅσον εὐπ*[*ορεῖ*] *καταδικάζεται.*
c. 33 (λγ′). *καὶ κατακριθέντα.*
In mg. Cη *ψευδ*[*ο*]*μ*[*ά*]*ρ*[*τυρας*].
c. 42 (μβ′). schol. C$\bar{\eta}$ *ψῆφο*[*ν*]. c. 43 (μγ′).
c. 44 (μδ′).
c. 45 (με′) § 2. *Κατὰ ἀφήλικος.*
c. 46 (μς′).
c. 54 (νδ′). *Ὁ πληρώσας τὰ καὶ ὀκτὼ* (sic) *ἔτη* *fol.* 181v. *κἂν ἄρχων ᾖ.*
c. 55 (νε′). *πραχθέντα.*
c. 57 (νη′). c. 62 (ξγ′). *διὰ τοῦτο πολλῶν ὄντων.*
c. 63 (ξδ′). c. 68. *ἐνάγιον αὐτὸ* (sic) — — *ἀνάλωσέν τις — —.*
c. 69 (ξθ′). *διδόναι τὰ* desinit fol. et. tit.
Excidit unum folium.

LIBER IX, TITULUS IX. *fol.* 238r.

c. 8 (η′). Schol. in marg.: *τὸ προνόμιον τῶν γυναικῶν εἰς κληρονόμους οὐ διαβαίνει.*

ΤΙΤΛΟΣ Ι′, ΒΙΒΛΙΟΥ Θ′.

c. 1 (α′). 2 (β′) et 3 pr.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι′, ΤΙΤΛΟΣ Α′.

c. 1. 2. 7 pr.

ΤΙΤΛΟΣ Β′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ι′.

c. 1 (α′). *ἐνέστη.* c. 2 (β′). c. 3 (γ′). *μεγάλην ἐπιζητοῦμεν καὶ παράνομον — — —* *fol.* 238v. *ποιήσωσιν.*
c. δ′ inc. a v^{is} postremis c^{is} 3^{i} (*τυχὸν ἀπειλῇ κτλ.*).
c. ε′ (5). *οὐ τὸν τυχόντα, ἀλλὰ.*
c. 6 (ς′). 7 (ζ′). 8 (η′): inc. a v^{is} postremis c^{is} 7^{i}: *Ὁ κατασχεθεὶς κτλ. — — ὥστε μὴ παραδοθῆναι, ἔχει κτλ.*
c. 9. § 1 (θ′). *ὁμολογηθεὶς ἐπὶ τὸ φ.*
§ 2. *χώρη τῇ* (sic).
§ 3—5. § 7. v^{is} *περὶ δόλου ὁμολο*[*γεῖ*] desinit fol. et tit. Continuabat in fol. 180bis r cuius margo tantum superest; ibidem le-

guntur numeri *ιβ'* et *ιη'*. Exciderunt praeterea folia duo.

fol. 179ʳ. [LIB. X, TIT. IV. c. 60.] Inc. a vⁱˢ [*ἐχού*]*σης δίκαιον τοῦ πιπράσκειν — — — καὶ οὐδὲν αὐτὸν — — δύναται διὰ τοῦ δεσπότου τοσοῦτος ὡς ἀρκεῖ —.*

c. 61. 62. 63. *εἰκοσαετίαντιθεμένης* sic A.

c. 64. *Κελεύει δὲ ἡ δ. — — τόκων ἁρμοζόντων.*

fol. 179ᵛ. c. 65. *ὁ ἀγ. καλῇ πίστει ἀγοράσας· ἀποδ.*

c. 66. In mg. C*η*. — *συγγν. ἡλικίας — ἰσχύει*: — Novum incipit sine numero cap. a v. *Ἐπειδὴ*: praeit C*η*. *αἰτήσας ἢ δωρήσηται — ἢ εἴκοσι πέντε ἐν.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ι'.

c. 2. *εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν — — εἴκ. πέντε ἐνιαυτοῖς — — ἐπιθεῖναί σε τὴν ἐλευθερίαν.*

fol. 231ʳ. c. 4 (*δ'*). *Παλαιὸν νόμον — — ἔγκλητος παρακολουθήσῃ.*

ΤΙΤΛΟΣ Ιϛ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ι'.

c. 1. *κατὰ τὸ σύμφωνον ἀποκερδάναντος — — — εἰ ἡ ἀλήθεια — — ἀνήκει —.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ι'.

c. 1. *οὐκ ἐξκουσεύει, ἀλλ' οὔτε τὸ ἀμ. — —*
fol. 231ᵛ. *ἐξέρχεται — — τοῖς ἐλάττουσι — — ἁρμόζει*: — hic desinit tit.

ΤΙΤΛΟΣ Κ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ι'

Rubr.: *Ἐὰν κατὰ τῶν δανειστῶν.*

c. 1. — — *ἐνιαυτ. ἡ γυνὴ — — ἀντέθεικεν* (sic) *αὐτῇ ὁ δανειστὴς — — ὡς ἐκ τούτου τοῦ συναλλάγματος — — ἀποκατασταθήσασαν* (sic) A.

c. 2. — — *δύναται ν. ἐ.*: —

ΤΙΤΛΟΣ ΚΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ι'.

c. 1. *Ἐλάττονες εἰς κλ. καλούμενοι — — περὶ τούτου* hic desinit fol.
Exciderunt fol. duo.
fol. 223ʳ. inc. a vⁱˢ *καὶ τῶν μειζόνων ἡ ὑποκατάστασις*: — (tit. XXXIV, c. 7 in f.)

ΤΙΤΛΟΣ ΛΖ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ι'.

Rubr.: *π ἐναλλαγῆς δικαστηρίου γινομένης.*

c. 1 (*α'*). *δυνάστην ἐξ ἑτέρας ἐπαρχίας.*

c. 2 (*β'*). inc. a vⁱˢ *ἐνέχεται μοι τῇ* IN FACTUM.

c. 3 (*γ'*).

ΒΙΒΛΙΟΝ [ΙΑ'] *π π. ἤ. σ.* ΤΙΤΛΟΣ Α'.

c. 1. c. 2 (*β'*). *ὡς ὅταν . . χρεοσυμφώνου* (vid.).

c. 71. *ἐπιδιδοῦσα — — ἀνεφώνησεν — — ταύτην ἀναθρεπτὴν — — μηδενὶ τίκτεσθαι ἀγωγήν — — — ὑπὲρ τῆς ἀν. ἐδίδους* (sic) — — *ἀγωγὴν μὴ γενέσθαι — τούτῳ τῷ νομίμῳ — — γυμνὸν, ἐπεὶ ὅτε — —*

c. 73 (*ξγ'*). Cetera om.

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΑ'.

In rubr. om. *καὶ δ. ἤτοι ἀλ.*

c. 1. *Ὁ διαλυόμενος ὡσανεὶ — — ἀδήλου καὶ ἀπληρώτου διαλύεται.*

c. 3. § 1. *διαλυομένης.*

c. 3. § 2. *Ἐὰν ὁ λέγων ἑαυτὸν κληρονόμον διαλυσάμενος λάβῃ χρήματα, ὁ μετὰ ταῦτα φαινόμενος κληρονόμος οὐ λαμβάνει αὐτὰ παρ' αὐτοῦ οὔτε κέχρηται τῇ παραγραφῇ τῆς διαλύσεως*: —
Pro hac summa *τὸ κατὰ π.* extat in edd.

c. 7 pr. c. 8. § 25. *λαμβάνει δῆλον π. — — — λαβεῖν ἄκησον — — ἐκκινδυνεύηται.*

c. 9. *κινεῖν αὐτοὺς — — τοῦ ἀδελφοῦ κλ.* It. c. 9. § 1.

c. 24 (*ιε'*). *κουράτορι — — ἀγωνίσασθαι — — ἀλλ' ὁ προκουράτωρ*

c. 28 (*ιθ'*). *Ἡ διάταξις ὁμοία ἐστὶν τῆς πρώτης τοῦ προλαβόντος τίτλου καὶ τῆς ἓξ καὶ δεκάτης. θεματίζει γὰρ υἱοὺς* etc. et sic genuinus textus reciperatur. Cfr. ceterum schol. *Αὕτη* Hb. I 698.
— *τῷ ἔτ. κληρονομίαν — — τῶν εἴκοσι πέντε ἐν. — — δι' ἀποκαταστ.*

c. 31 (*κβ'*). *προσῆλθεν ἐξαιτῶν* (-ετ- cod.) *βασιλέα ἀναλ. — — εἰ τὸ ἐναντίον σου — — συμφωνημένον* (ita) — — — *γυμνωθῆναι* (sic).

c. 33 (*κδ'*). *ὑποθ. ἤτοι τ. δ.*

c. 34 (*κε'*). *εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν — — δεόμενος βασιλεῖ — — — ὅπερ ἔλαβε — — γράφει ἡ διάτ. — — καὶ μείζων ἦν ἡ πρὸς — —*
Εἰ μέντοι novum in cod. incipit cap.

c. 35 (*κζ'*). V*a* *τὸ γὰρ τῆς πλ. ἔγκλημα* in cod. propter homoeotel. exciderunt. — — *ἐπ' αὐτῷ διαλ. — τῆς μ. ἐγκλήματι, ὅσα* (sic).

c. 37. *ἐπειδὴ οὕτω συνῴδει τῇ π. — — τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν.*

c. 39 (*λ'*). *Εἰ μείζων ὑπ. — — περὶ δόλου διαμαρτυρία.*

c. 43 (λϑ'). *περὶ τῆς τύχης — — αὐτὴν ἐλ. — — ἐνάγοντος αὐτῇ.*

c. 44 (λε'). *διελύσατο πρός τινα ελλην* (ita) — — . 171ᵛ. *ποιούμενος δέ τις — — — διελύεσθαι* (sic) *πρόδηλόν ἐστι — — ἀναισχ. ἐξαιτήσει.*

In mg. | *τὺ* $^{\chi}$ *γράφε.* Quid id sibi velit, non satis adsequor.

c. 45. *καὶ ἐν ὑπομν. — — ἐγγρ. καὶ ἀγράφως βεβ. ἐστί*: — cet om.

c. 46. *ὁ περὶ αὐτῶν τῶν πρ. — — τὴν δέησιν* (recte cod.).

. 172ʳ. c. 51. *μᾶλλον γὰρ ἐπηγγείλατο — — παραταβαίνει* (*τα* linea inductum) — — *ἐπὶ κληρονομίᾳ — — προσῆλθον, ὡς δόλον παθοῦσαι — — ὁ βασιλεὺς ϑαυμασίως —.*

c. 55 (μς'). *εἰπεῖν μοι τὸ ἄλ. — — τὸν ἐμὸν διάδικον.* In extrema ora folii f. 172ʳ nota est in palimpsesto manu posteriore exarata vix ac ne vix quidem legenda. Verba perspiciuntur ... *οὔτ' ὀφείλει ἀλλ ...*

. 172ᵛ. c. 56 (μζ'). *τὴν αἴτησιν αὐτοῦ ὁ β. οὕτως ἀντέγραψεν — — ἀνασχισϑῆναι καὶ ἡ δίκη ἀνεῳχϑῆναι — —.*

c. 57 (μη'). ACUILIAN .. — *φυλάττειν τὴν διάλυσιν.*

c. 58. *Ἐάν τίς, φησι, μειζ. — — πάντα δυναμένου Θεοῦ — — τῆς διαλύσεως ἐκέρδησεν — — — οὕτως ὁ παραβαίνων — — φυλάξαι βεβαίαν τ. δ.*

Καὶ ἐκείνους δὲ novum inc. caput. — *τῆς* 215ʳ. *αὐτῆς ζημίας — — ϑειότητα.*

c. 59 (ν'). *γραμματεῖον προσενεγκὼν — — ἐμεϑόδευεν — — κωδ. προσενεγκὼν — — τοιαύτην ἐναγωγὴν — — — ἐνώμοτος γέγ. ἡ δ.*

Ἐπειδὴ: novum inc. cap. — — *ϑαρρεῖ πλ. ε. — — γέγονε μεταξὺ ἡμῶν ἡ διάλ. — — ἓν μόνον κεφάλαιον — — μένειν βέβαια*: — cet. om.

c. 60. *ὑπὲρ ἀπογράφου — τοῦτο γεγονέναι ἢ ἐναπόγρ. τ. δ. μὴ ἀσϑενεῖ.*

215ᵛ. c. 61. *ὅϑεν καὶ τοὺς μετά τινος — —.*

Εἰ δὲ nov. inc. cap. — — *δίκαιον λόγον.*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΒ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

c. 1 pr. (α').

c. 1. § 1 (β'). *κοινωνίᾳ πάντα τὰ πράγματα.*

c. 2. 3 γ'. c. 7 (ζ'). *ἐπὶ τῷ γενομένῳ πόρῳ.*

c. 8 (η'). c. 10. 11 (ι') om. v. *Καὶ.*

c. 12 (ια').

c. 13 (ιβ'). *Εἰ δὲ λεχϑῇ.* a vˡˢ *οὐδὲν πλέον* inc. c. *ιγ'.* *fol.* 216ʳ.

c. 14. § 1 (ιδ'). *Εἰ καὶ δὲ.*

c. 24 (κδ'). *εἰ δὲ μὴ, τῇ* PRASCRIPTIS UIS (praescriptis verbis) *ἀγωγῇ.*

c. 50. § 4. *ἢ πράγματα — — κἂν πλέον.*

§ 8. *τοὺς πορρωτέρω.* *fol.* 216ᵛ.

§ 10. *διὰ τῆς περὶ τῆς κοινωνίας.*

c. 51. 52 (νγ'). *Ὅπερ.*

c. 53 (νδ'). Inc. a *Τότε* — A vˡˢ *Ὁ γὰρ κοινοποιήσας* inc. c. *νε'* qui et c. 54 amplectitur. *καὶ τῆς ζημίας κ. — — κἂν μετὰ λύσιν — αἰσχρῶν οἷον* hic des. fol.

Excidit fol. unum (h. est ult. huius quaternionis *ΙΓ'*).

[LIBER XII, TITULUS II.] *fol.* 194ʳ.

Inc. a vˡˢ *καὶ ἡ γενομένη* c. 8. § 2.

§ 3. *ὀνόματι δούλου* NOXAL(*ίᾳ*) *ἐναχϑεὶς.*

§ 4. *τὰ κοινὰ δικ.*

c. 10. *Τοῦ κοινοῦ — —* AQUILIOS.

c. 17 (ιζ'). *διαιρέσεως τῶν κοινῶν — — συγκληρονόμων.*

c. 23 (κβ'). *σοῦ περὶ διαιρ. — — τῶν κοινῶν δικ. καὶ τὴν* $^{\epsilon}$ *π* ^{A} PRESCRIPTIS UERUIS· *μισϑ.*

c. 22 (κγ'). c. 24 (κδ').

τὰ κοινὰ δικαστ. c. 24. § 1 et 25 om. *fol.* 194ᵛ.

c. 26 (κε'). *τὰ κοινὰ δικ.*

c. 27 (κζ'). In marg. schol. *Οὐ δεῖ* [corr. *δύναται*] *τὸν κοινὸν δοῦλον ὁ εἷς τύπτειν*: — Non oportet socium communem servum pulsare.

c. 31 (λα'). c. 33. — — *ἔχει καὶ τὸ δ. — — ἡμίσεως δ. παρασχεῖν*: —

c. 36.

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΒ'.

Κοινὸν ἑκατέρου δικαίωμα τῆς etc.

c. 1 (α'). 3 (γ'). 4 (δ'). *Δύο ὄντων κοινωνῶν — — τῶν κοινῶν χρ. — — τελευτήσαντος γὰρ* hic des. fol.

Periit fol. un.

[LIBER XIII, TITULUS I.] *fol.* 210ʳ.

Inc. a c. 5. § 12 (v. *ἐνεχύρασα*). A vˡˢ *Εἰ δὲ σὺ* novum incipit caput. — *ἐκχωρηϑῆναι τὰς κατ' αὐτοῦ ἀγωγὰς* (bene). — Sequitur § 13 et inde c. 7. ult. verb.

Καὶ ὕστερον τὸ ἐξ ἀρνήσεως εἰς τὸ διπλοῦν ἀπαιτοῦσι ἐξ ὁμ. κτλ.

c. 8. c. 9. c. 10. *ἕτερός τις.* c. 10. § 1. c. 12. § 1. *ἐπὶ τὸ ἀποδοϑῆναι — — ἐκέλ. αὐτὸ δοϑ.*

c. 13. § 1. *ἐπὶ τὸ γ.* — Post v. *πράγματος* et *fol.* 210ᵛ. ante v. *ἐφ' ᾧ* verbum insertum est, quod

legi nequit, quattuor vel quinque litteris constans.

c. 17. § 5. *ἀπολλουμένου* (num pro *—ομένου*, quod ferri posset?) — — *δίδως μοι*: —

c. 18. § 1. *ἢ ἐνέχυρον* — — *καὶ τὸ ἐξ ἀρνήσεως* — — *ἀπαιτοῦσι νόμῳ, ἐξ ὁμ. δὲ εἰς τὸ ἁπλοῦν*: —

Rursus novum inc. thema *Ἡ μ. δ. κ. τὴν ἑτ. ἀναιρεῖ*: —

c. 18. § 2. *ἐπὶ γὰρ τῇ μεγάλῃ δαπάνῃ τῆς ἀναζητήσεως καὶ τῆς ὑγιείας κινεῖ τὴν αὐτὴν ἀγωγήν*: —

c. 18. § 3. v. *εἴδους* recte om. A.

c. 19 (*ιη'*). *δι' ἐπιμελείας δύναται φυλάξασθαι.*

c. 20. *Ἐὰν χρήσιμον δοῦλόν μου* — — *ἀπαιτήσαντες* sed supra *ι* punctum est reprobationis.

c. 21 pr. c. 23.

fol. 248r. c. 26. *τὴν περὶ τῶν ἐν χρήσει δεδομένων ἀγωγὴν* — — *ἵνα μοι αὐτὰς ἀποδ.*

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΓ'.

In rubr.: *παράθεσιν λαβόντος.*

c. 1. *ἐστὶν τῷ* —

c. 1. § 1. *εἰς τὸ διπλοῦν εἰς ἀγωγὴ ἁρμ.* Alterum *εἰς* deletum videtur.

c. 1. § 2. 5. 8. *ἁρμόζει ἤ τις ἔχει τὴν ἀπαίτησιν εἰς τὸ διπλοῦν.*

c. 1. § 11. *ἐπὶ τὸ φυλ.* — V[a] *εἰ δὲ ὀν.* — — *δεπόσιτι* om. A.

fol. 248v. c. 1. § 12. *καὶ μὴ δέξῃ, μόνην ἔχω κτλ.*

c. 1. § 13. § 14 inc. a v[is] *Ὁ ἐγγυησάμενος* — — *εἶπε δίδοσθαι.*

c. 1. § 16. *τὸ παραθὲν.* — § 17. *Τοῦ δ. μου.*

c. 1. § 18. *κἂν εἰ ἀπὸ δούλου* — — *ἐνάγηται* — — *τὰ ἁμ. κεφαλῇ ἔπ.*

c. 1. § 23. *περὶ παραθήκης.*

c. 1. § 27. *καὶ ὁ καλῇ π.* — — *περὶ παρακαταθήκης.*

c. 1. § 29. *περὶ παρακαταθήκης.*

fol. 253r. c. 1. § 30. *περὶ παρακαταθήκης.* — § 33.

c. 1. § 36. *καὶ εἷς ἐπιζητεῖ* — — — *εἰ δὲ μὴ βούλεται* ab his v[is] novum incipit thema.

c. 1. § 37. *εἰς ὁλόκληρον, ὁ περὶ διεκδικήσεως.*

c. 1. § 41. § 44. *ἢ εἰς τὸ πᾶν* — — *διαφέρον αὐτῷ μέρος* — — *συνεφώνησεν.*

fol. 253v. c. 1. § 45. 46. *ἐπὶ τὸ* — — *δύναμαι μετὰ τὸ μελέσθαι* (sic).

c. 1. § 47. c. 2. *ἐγχωρεῖ.*

c. 3. *Εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα* [illegible] *νος λαβεῖν οὐ δύναται* - -- *οὐκ ἀποδίδωσιν.*

c. 4. *ἀπαιτεῖ ὅπερ ἐκ.*

c. 7 pr. (*ε' ut videtur*) — — *λύσει οἰκτειρήσας.*

c. 9. *ἕκαστος τῶν κληρονόμων ἐκ μέρους τῆς κληρονομίας ἐνάγηται.*

Tres lineae in pagina teterrima legi nequeunt.

c. 18. *οἱ κληρ. αὐτοῦ ἐκ μέρους τῆς κληρονομίας.* c. 19.

c. 20 in f. *παραθήκης ἀγωγῇ παρὰ τῷ αὐτῷ* [illegible] *δικ.* etc., ut in c. 23 (ut videtur, ex homoeoteleuto).

c. 25. § 1. *εἰς χρείαν μου.*

c. 26. § 2. *καὶ σὲ ἔχειν μοι* — — *ὤφειλον ἐγὼ ἀποδεῖξαι.*

c. 29. *ἄργυρον.* c. 29. § 1.

c. 31 (*λα'*). *κακουργοὺς ἄνδρας πένεσθαι.* Praeit in margine *γνῶθι.* — § 1. *Εἰ δὲ ὁ λ.* novum thema incipit in Cod. — — *ἡ ὁ κλέπτης* — — *ἢ δεσπότῃ αὐτοῦ* — — *ἔχει ὡς χρέος*: — (—ως cod.)

c. 32 (*λβ'*). *ὡς τῶν ἰδίων ἐπιμ.*

c. 33 (*λγ'*). *περὶ τῆς ἀποκρυβῆς τῶν πραγμάτων ἀγ. τὸ ἴδιον.*

c. 34 (*λδ'*). *ἕως λάβῃ* quod ferri potest.

c. 39 (*λθ'*). *οὕτω καὶ α. π.*

c. 40 (*μ'*). c. 41. *ἀγωγῇ, ἔχει δὲ ἀπ.* — — *περὶ αὐτῶν τὴν περὶ ἐκδικήσεως τῶν ἰδίων πραγμάτων ἀγωγήν*: —

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΔ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

c. 1 (*α'*). — — § 1. *καὶ δι' ἐπιστολῆς* hic desinit fol.

Excidit folium unum.

inc. a v[is] *οὐ μὴν καὶ τὰ τυχηρά*: — (c. 75.)

c. 79. c. 87. *εἴτε βούλεται τὸ ἀ. ἐπ. εἴτε βούλεται* cet.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΕ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Inc. a c. 5. § 1. *εἰ δὲ μετὰ τοῦ ἀργύρου.*

c. 5. § 2. *φοράδος* (—ως cod.) ut apud graecos recentiores.

c. 5. § 3. *Τὸ ἐμὸν δ. εἰς τ. α. σου μετενεχθὲν* — — *καὶ ῥιζώσει οὐtil[ian] περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἔχω ἀγωγήν.*

c. 5. § 4. § 5. *αὐτῆς εἰσιν ὀνομασίας καὶ μὴ διαλοῦνται.*

c. 6. *ἢ ὅλον ἀπ. ἢ μέρος καὶ π.* — — [illegible] *ἐναργεστάτου.* — V[a] *ἐπὶ δὲ ἀργ. τ. ἀ.* de. cod. — — *ἢ διὰ προσωπικῆς ἀγωγῆς παλαιὰ ἢ νέα. καὶ* etc.

c. 23. § 1 et sic pergit: *Τὰ δὲ ἑκάστῳ τῶν σωμάτων συγκείμενα ἐν τοῖς κατὰ μέρος* etc. ut in § 5 ib.

c. 23. § 6. *ἡ περὶ ἀποκρυβῆς πράγματος ἀγωγὴ* — — *ἐκδίκησις ἀρμόζει* — — *ἡ εἰς τὸ δ. ἀγ.*

c. 31. *Ἀναισχύντως* h. v° novum incipit thema.

c. 32. *εἰκοστὸν ἐνιαυτόν.*

c. 37 (*λζ'*). *μετὰ τὸ μαθεῖν,*

245r. c. 38. *μόνα τὰ δαπανήματα δίδωσιν.*

c. 49. § 1. 53 (*νγ'*). 54. 60 (*ξ'*).

c. 65. § 1. — *καὶ μηδὲν αὐτῇ ληγ.*

c. 67. c. 74. *καὶ τὸ τέλος παρέχειν*: — cet. om. (sic).

c. 79. c. 81.

245v. *ὅθεν καὶ ἐκ τῶν ἐμ.*

c. 82. A v^is *Εἰ δὲ καὶ* novum inc. thema.

c. 83. *οὐδὲ ἀνὴρ* — — *δύναται ἐκποιεῖν.* V^a *μὴ βουλ. ἢ ἀγν. αὐτ.* om. cod. — *ἐὰν δὲ καὶ συνῇν.*

c. 84. 86. 87. 89. *Τὰ* — — *ἐπιδοθέντα* — *διεκδικεῖν.*

Hic des. fol. — Periit fol. unum.

249r. Inc. a v^is [*ἐπιτρό*]*που νομίμως* [*Suppl.* p. 48].

c. 13. § 2. tit. II, libri XV.

c. 15. *Ὁ φυγάς μοι* — *παραδοθέντος οὐκ ἐπελαβόμην.*

c. 16. *τῇ* PUbLICAN*η*: —

c. 17.

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΕ'.

Rubr.: *π ἀπαιτουμένου συντελεστοῦ.*

Omnia capita tituli III[1] omittuntur; incipit a c. 3 tituli IV[1].

c. 3. § 1. *δεικνύειν ἑαυτὸν δεσπ.*

c. 3. § 2. *μετὰ προθεσμίας.*

c. 9. § 5. *τὸ πρᾶγμα γινόμενον.* § 6. 7. 8. *οὐ μὴν αὐτὸ πρ.*

c. 11. Inc. a v^is *Ἔνθα ἐστὶ τ.*

19v. *εἰ δὲ καὶ παρετέθη* —. A v^is *Εἰ δὲ ἐπίτ.* novum incipit thema; item a v^is *Εἰ καὶ ἀδόλως* — — *καταδικάζεται ἀποκαθιστῶν.*

c. 12. § 1. § 3. *ἢ ἐρέας* — — *οἶνον ἢ ἔλαιον* —. § 4. Deinde sequitur § in ed. deperdita: est autem fr. 12. § 5. D. X, 4: *Ὁ εὐλόγως παραχρῆμά τι* [*παριστᾶν*] *παραιτήσας ἀσφαλίζεται εἴσω προθεσμίας παριστᾶν*: —

c. 13. *τῇ ἀποκαταστατικῇ ἀγωγῇ, ἀλλ'* INTERdICTῳ· *ἡ γὰρ ἀποκαταστατικὴ* cet.

c. 19. — *τὴν ἀποκαταστατικὴν* — — *δύναταί με ἀντίδικος* — — *αὐτὰ ὠφεληθῆναι* (sic): —

3r. c. 20. 21. *κινεῖν τὴν ἀγωγὴν.*

Sequuntur c. 22. 24. 25. 26. 29.

Deinde incipit Index tomi II[1].

ΑΡΧΗ ϹΥΝ ΘΩ̄ ΤΟΥ Ιϛ' ΒΙΒΛΙΟΥ, ΤΙΤΛΟϹ Α'. *fol.* 252v.

Incipit *Ἡ χρῆσις ἀνανεοῖ τὰ ἀνακέραμα* (sic, confusis verbis capitis I[1] et VII[1] §[1] 2) — — *κέχρηται τὴν χρ.* — — — *ἐαθεισάσας διατροφάς.*

c. 7. § 3. *ὥςπερ ἐκκεντρίζει* (videtur amanuensis prius *ἐν* scripsisse; deinde eo litteram *Γ* formare volente, extitit signum litterae *K* valde simile) *τὰ δένδρα.* hic desinit c., omittitur et seq.

c. 9 (*ϑ'*). *ἔχων γεωργεῖν τ. ἀ.* § 3. *ληγατευθῆναι τὴν χρῆσιν.* In § 4 lectio *Καὶ τῆς* confirmatur.

c. 15. § 2—3. *τρέφει καὶ ἐνδύει.*

c. 17. § 1—2. *ἀποπλήρωσιν.* hic desinit fol. Excidit folium unum.

[LIBER XVI, TITULUS IIII.] *fol.* 240r.

c. 29. § 3. utilfas *latinis litt.*

[LIBER XVI, TITULUS VIII absque ulla indicatione.]

c. 8. § 1. *Ἐὰν ληγατευθῇ γυναικὶ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς* (sic), *συγχωρεῖται ἡ αἴρ. κτλ.*

c. 30 (*λ'*). — *τὰ κατακέραμα* — - *ὡς ἔγνωμεν* — — *τῶν διγέστων τίτλος πρῶτος* (sic) — — *παραιτέρω* — *λήψεται*: — cet. om.

Sequitur, ceteris omissis et nulla adhibita indicatione, lib. XVII, tit. 2, c. 13. Nota libri XVII[1] in Indice nullam fieri mentionem. Quare suspicor in archetypo quaedam folia excidisse, id quod scriba noster non animadvertit.

νοσησάσης αὐτῆς — — *μετὰ τοῦτο δὲ τελευτ.* — — — *ἔνεκεν ὡς μέλλων.*

c. 22 (*κβ'*). usque ad v. *σύμφωνον.*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΗ', ΤΙΤΛΟϹ Α'.

In rubr.: *προστήσαντός τινα διοικεῖν.*

c. 21 (*κα'*). *τὸν οἰκέτην* — — *δείκνυται ἐπιτρέψας* — *ἀγωγὴν καὶ τὴν περὶ κτλ.* Rel. om.

ΤΙΤΛΟϹ Δ'. *fol.* 240v.

In rubr.: *μακεδονιανοῦ . . . ἡνίκα ὑπεξ.* — — *ἐν τῷ τούτῳ τῷ τί. κειμένας* — —.

c. 1 (*α'*). *μετὰ τελευτὴν.*

c. 1. § 3 (*β'*). Ibidem seq. c. 2. Rell. om.

ΤΙΤΛΟϹ Ε'.

περὶ πεκουλίου.

c. 1. § 6 (*α'*). *τῶν κοινῶν ἐναγόμεθα.*

Sequitur c. 5. § 3. 4. *πεκούλως* (ita vid.) *ἐκλήϑη ὡσανεὶ μίκρον οὐτίδιον· πεκού-*

λιον δέ ἐστιν cet. *κεχωρισμένων τῶν δεσποτικῶν λογισμῶν, ἐξῃρημένων* (—*ον* cod.) *τῶν τῷ δεσπότῃ χρεωστουμένων.* Unde patet quam corrupta sint ea, quae edidit Zach. *Suppl.* p. 208—9.

c. 25 (*κε'*). *οὔκ ἐστι πεκούλιον*: —

TITΛΟC Z'.

π ἀγωγῆς τῆς κτλ.

c. 3. § 6—9. *ἔνθα δανεισάμενος ἀγοράσει . . . εἰ δὲ ἀγοράσει τι ἀναγκαῖον ἢ ἀν. οἶκον.*

fol. 166r. (quatern. *ις'*) *τυχηρῶς φανεῖ* — — *δαπανᾶται.* des. lib. XVIII. — *βιβλίον ιθ'* etc.; cfr. supra, p. 14 seq.

fol. 219v. [BIBΛION K'] TITΛOC Γ'.

π πραγμάτων ἀντικαταλλαγῆς.

In mg^{e} schol.: *Ση ὅτι διαφέρει ἡ πρᾶσις τῆς ἀνταλλαγῆς.*

c. 1. *εἰς ἀνταλλαγὴν*, IN FACTUM *ἁρμόζει.*

c. 2. *ὑγιὴς ὀφείλει πληροῦν ἢ ὅπερ ἔλαβεν ἀναδιδόναι* (scil. ex c. 7 propter homoeoteleuton).

TITΛOC Δ', BIBΛIOY K'.

fol. 224r. *π ἀγωγῶν κινουμένων μεταξὺ τῶν συναλλασσόντων ἡνίκα δώσῃ τις ἑτέρῳ πρᾶγμα ἢ ποιήσῃ τι ἐπὶ ὑποσχέσει τοῦ ἕτερον ἀντὶ τοῦ οὗπερ ἐποίησεν λαβεῖν καὶ ἐπιλείπει ἀγωγή.*

c. 2 (*α'*). *ἐπιλειπουσῶν, ἡ π. τ. π. ῥημάτων ἤτοι συμφώνων.*

c. 3. *καὶ ὅταν.*

c. 20. § 1. *διὰ τῆς ἐπὶ πράσει ἀγωγῆς* — — *διὰ τῆς περὶ τῶν προγεγραμ.*

c. 20. § 2. *ἐνέχῃ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν λαβόντων αὐτὸν.*

BIBΛION KA', TITΛOC A'.

Inc. a c. 14. *ἐγκλ. τ. περὶ ἀδικίας.*

In marg. *κ^{ε}* (*κεφάλαιον*) *κγ'* (supple *β. ιθ' τῶν διγ. τί. ε'*).

Τὸ δακτύλιόν σου ἔλαβον ἐπὶ τὸ ἰδεῖν καὶ ἐξέπεσεν εἰς τὸν ποταμὸν· ἐνέχομαι τῇ IN FACTUM: —

Locus est erraticus. Legitur enim in Basil. XX, 4, 23, ubi recte ponitur. Sed nunc ex cod. ambr. vera lectio recuperatur; est enim textus in ed. mendosus neque feliciter Heimb. sanare eum conatus est.

c. 22 (*κβ'*). *κατὰ τοῦ αὐτοῦ.* In mg. C*η.*

c. 43 (*μ'*). In mg. C*η.*

fol. 224v. *μὴ ἐκβάλλεσθαι δικαστηρίῳ, ἀλλ' ἐφομνύσθω* [nec mirum, nam et paullo inferius cod. l. *ὁμνύων*] — — — *μόνας δεκαπέντε ἡμ.* — — *προνοείτωσαν οἱ δικασταὶ* — — *θατέρου μ. δέχεσθαι μάρτυρας μόνον εἰς* (sic) *τὸ* — — — *ἀ τῶν πέντε καὶ* cet.

Rell. capp. omittit A.

BIBΛION KB', TITΛOC A'.

In rubr.: *προλήψεων καὶ δικαιωμάτων καὶ πίστεως; δικαιωματων* —.

Praecedit nullo adposito numero cap. 7.

Deinde sequitur c. 1 (*α'*). *ἀποδεικνύει*: —

c. 2 (*β'*). *δεικνύει*: —

c. 10 (*γ'*). *Ὁ κῖνσος* cet. Adverte ordinem turbatum.

c. 4 (*δ'*).

c. 33 (*λγ'*). *Ἡ ὑποθήκη* — — *γίνεται ῥήμασι καὶ ἀγράφως· τὰ γὰρ* — — *ἔρρωται, ὡς* — —

c. 34 (*λδ'*). *Ἐὰν ζητήσ* ||||| *ας* (num *ζητήσηται παρὰ τίνας?*) — — — *καὶ ὁ ἀνὴρ τ. γ.*

c. 35. c. 36 (*λς'*): *περὶ πραγματος ἀγ.*

c. 39 (*λθ'*). *εἰ μὴ* — *βοηθεῖται* om.

c. 30 (*μ'*). *ἐν διαθήκῃ* —. V^{a} *ἐὰν δὲ ἐσημ.* usque ad finem om. A.

c. 42 (*μβ'*). 51 (*να'*). *περὶ τύχης.*

c. 47 (*νζ'*). *δύναμαι δεῖξαι.*

c. 73 (*οδ'*). *αὐτὰ* (?) *ἔσται.*

c. 75 (*οε'*). *γραμματείῳ ἐν προικὶ ἢ ἐν ἐτ.* — — *ψεύδους εἴκοσι τέσσαρα νομίσματα — τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν εἴκοσι τεσσάρων* — — — *ταῦτα μὲν ἐὰν ἐνάγηται τ. ε. ο. συναλλάγματος*: —

εἰ δὲ ἐπίτροπος — — — — — *εἰποῖσα ἡ διάταξις* om. A. Inde: *Ἔρχεται καὶ εἰς τὸ* — *προσώπων* — — *τὰ εἴκοσι τέσσαρα νομίσματα* — — *κατεβλήθησαν ἐπὶ αὐτὸν* — — *ἐπιτίμιον τῶν εἴκοσι τεσσάρων* — — *δύναται ἀντιθεῖναι.*

c. 86 (*π'*). *ἡ τ. πρ.* suppletur ab ipsa prima manu.

c. 82 (*πα'*). c. 84. *Ὁσάκις τις* — *γράψει, ω. παρ' ἄλλου* etc. Cetera capita omittuntur.

TITΛOC Δ', BIBΛIOY KB'.

Inc. a N. 73. § 2. *Ἀλλὰ κἂν εἴ τις* — — — — — *δοκῃ τω* (sed *η* in *ει* correctum est) — *ἐπὶ τῷ δανείσματι* — — *λαμβάνει τὸν πρ.* — *οὐκ ἀποβήτου* (sic) — *οὐκ ἐγκοῦντες* —.

c. 6. c. 7 pr. *Εἰ μέντοι* — — *τῶν ὑπογεγραφότων* — — *τελέσας* (ut in textu) — — *μαρτυρῆσαι τῆς ἑαυτοῦ* (num *χειρός*) — — *ἀλλὰ ἀνάγκη* — — *τῶν πλεόν-*

των — — διὰ δὲ πάσης ἀκριβ. — — νομίσειεν.

84ᵛ. c. 7. § 1. *παρείτω κἀκεῖνος .. ἢ δυνατὸν — — αἰτία κωλύειν ἢ — — τις τῶν περιστ. — — εἰ δὲ καὶ ἀριθμ. — — κἀκεῖνος παραγενέσθω.*

c. 7. § 2. *παρείτωσαν κἀκεῖνοι — —.* A vⁱˢ *Εἰ δὲ μηδεὶς* novum thema incipit. — — *τῶν ὑπογεγραφότων ἴσως.*

30ᵛ. c. 7. § 3. *τὸν μέχρι νῦν.* A vⁱˢ *Ἵνα δέ τινα* novum incipit thema. Desinit vⁱˢ *ἀλήθειαν κατακρύψαι.*

c. 8. *ταβουλλαρίους* (et infra) — — *οἱ δὲ μαρτυροῦσιν.* A vⁱˢ *Κἀκεῖνο μέντοι* novum incipit thema — — — *ἐπὶ τουτο.*

30ᵛ. Nov. 73. c. 9. Nov. 119. c. 3 (praeeunte nota C*η*.). *Καὶ τοῦτο πρὸς ἐπὶ τούτοις — — ποιήσηται — —.*

ΤΙΤΛΟC Ε′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΒ′.

c. 1. 2 (*α*′). c. 3 (*β*′) § 1. § 4. *οὕτως ὀφείλει — — ἐπάγοντος.*

c. 4. 5. Post *ἔρρωται*: — novum incipit thema *Καλῶς* etc. §§ 1. 2.

c. 6 (*ς*′). *ὁ ἐπάγων οὐ δ., οὐ δοκεῖ συγχωρεῖν*: —

c. 7. 8 (*ζ*′).

0ᵛ. c. 9 pr. (*ϑ*′). *Μετὰ γὰρ τὸν ὅρκον — — ἀγωγή*: — Novum inde incipit thema *Ἀμφιβολίας δὲ οὔσης — —.*

c. 11. § 1. 2. *χρῆσιν, ἐπὶ τοσοῦτον — — ἤμελλον ἔ. α. εἰ ἦν ἐμοὶ* (bene!) *σὺν ἀλ. — — ἔχω ἀγωγήν*: — cet. om.

c. 13. § 1. *καὶ* UTILIAN *ἀγ.*

c. 14 (*ιδ*′). Sequitur c. 26 et deinceps c. 15, cui omnino referendum est schol.: C*η* *ὅρκου ἐνδόξως καὶ ἀσθενῶν* (corr. *ὅρκον ἐνδόξων*). In ipso textu *καὶ οἱ ἀσθενεῖς.*

c. 28. § 7. *περὶ φαινομένου πράγματος — — — περὶ ὑφαιρέσεως ἀγωγῇ — — ζήτησίς ἐστιν*: — cet. om.

c. 30 pr. § 2. *τοσήνδε προῖκα.*

c. 33 (*λγ*′). *ἐπενεχϑῇ.*

ᵛ. c. 34 pr. § 5. 7 (a vⁱˢ *εἰ δὲ παραιτήσηται — — οὐκ ἀπαιτεῖ τὸν περὶ τῆς συκοφαντίας*: —).

c. 35 (*λε*′). Praeit nota C*η*. Exhibetur tantum pr.

c. 38 (*λη*′). Praeit nota C*η* . . . *ἀντεπάγων.*

c. 40 (*μ*′). *καὶ ἐλευθερ. — — ἀναλαμβάνεται* om. A. *ὁ ὅρκος τῇ ἀποχῇ*: —

c. 46 (*μς*′). *Εἰ ἐπὶ τὸ ἀπ. . . . μετὰ ταῦτα τὴν αὐτὴν δίκην γυμνάζειν οὐ κωλύεται.*

c. 49 (*μϑ*′). c. 52 (*νβ*′). *παρακαϑήκης* (sic) .. *ἄλλων καλῇ π.*

c. 53 (*νγ*′). *δοϑῆναι τὸν ὅρκον — — ὡς εὐπορίας — — — ἐξέστω αὐτὸν — — ἅπαξ ἐνεχϑείσης καὶ ἐκκλήτου μὴ μεταμελεῖσϑαι τῷ ἐπενεγκόντι.* *fol. 174ᵛ. (est enim cap. versum)*

c. 54 (*νδ*′). *τῇ ἀποτομῇ τῆς δίκης — — — ἐπιδιδομένης — — ἐπὶ τῇ τομῇ ὅρκον ὑπ. ἀλλὰ μόνον τὸν κληρονομιαῖον ὅρκον ὑποτέλει — — ἐπομν|'μενος — — γενικόν τινα τύπον — — ἢ ἐξ αὐϑεντείας τῶν δικαζόντων ἐπιφερομένων παραδίδωσι — — παραχρῆμα παρενέχεσϑαι — τὴν ἐσομένην ὡς εἰκὸς ἔκκλητον — — — — —* (vᵃ *καὶ οὕτως — — — ἀντεπιφορᾶς ὅρκον* propter homoeotel. om. A.) — *ἐκκαλεῖσϑαι καὶ κατὰ τῆς ἀπ. — — τὸν δι' ἀντεπιφορᾶς ὅρκον παρασχεῖν — — τῆς ἐκκλήτου κατατρέχων βοήϑειαν* (bene): —

Inc. praeeunte nota C*η* a vⁱˢ *Ἐὰν δὲ ἀπόντος* c. 12. § 4 Cod. IV, 1 = Heimb. p. 574, l. 5) — — *διὰ ἐντολέως* (cod. —*ος*) *δικαζομένῳ — — ὁ δικαστὴς συνείδῃ — — ἐπακολουϑείτω* (—*ήτω* cod.) *τὰ περὶ τ. π. ἀ. νομοϑετηϑέντα — — ἢ διὰ ἐντολέως*: — *fol. 174ᵛ.*

§ 5—6. *φυλαττέτω — — ἢ ἐν οἴκοις ἰδιωτικοῖς — — γραφῶν*: —

ΤΙΤΛΟC ς′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΒ′.

ε
π τοῦ ἐνδίκου ὅρκου.

Inc. a vⁱˢ *Ἐσϑότε καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων χώραν ἔχειν* etc. (c. 5: praeeunte nota C*η*.)

c. 8 (*η*′). *ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ δίκης ὅρκῳ.*

c. 9 (*ια*′). c. 11. *τοῦ ἐν δίκῃ ὅρκον ὀμ.*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΓ′, ΤΙΤΛΟC Α′.

c. 3 pr. c. 4. § 1 usque ad v. *ἀπαιτοῦνται.*

c. 11. § 1. *ἐπὶ τὸ ἀπ. μ. ἐννέα, εἰς μόνα τὰ ἐννέα .. ἐπὶ τὸ ἀπ. ἕνδεκα κ. τ. λ.* *fol. 158ᵛ.*

§ 2. *ἀναγκαζούσης ἀγωγῆς ἢ διὰ τῆς ἀπαιτούσης, ἔνϑα χωρὶς δόλου*

Sequuntur, praeeunte nota C*η*, haec: *Δανείζων οἰκέτης οὐ ποιεῖ τὸν λαμβάνοντα δεσπότην· εἰ δὲ δαπανηϑῶσιν, ἁρμόζει ἀπαίτησις.* (Haec videntur ex scholio ad l. 11 h. t. in textum translata esse.)

c. 33 (*λγ*′): praeit C*η*. c. 34 (*λδ*′): praeit C*η*: *καὶ δανείζουσι καὶ τοκίζουσιν καὶ ὁ ἄ. ἐντόκως δ.*

c. 41. 47 (*με'*). *δι' αὐτοῦ.* 51 (*μθ'*) in mg. C$\bar{\eta}$.

c. 52 (*ν'*) in mg. C$\bar{\eta}$: *νομισμάτων ἀργυρῶν . . κατὰ σύνεσιν ἀμφ. ὑμῶν . . . . ἐπερ. τόκων . . . κατὰ σύνεσιν . . ἀπαιτεῖ τὸν χρ. δέδωκας.*

fol. 158^{v}. c. 54. *Τὸ πολλούς τινας ὑπὲρ τῶν παρ' ἑκάστου κτλ.* et ita restituitur locus. . . . *ἀργυρτ | ν* (sic A.).

c. 57 (*νε'*). *Ἐάν τις δαν.*

c. 58. 60. *πρόξενος ἑαυτῷ . . μέλλων τις αὐτῷ ἄρχειν.*

c. 61 (praeeunte C$\bar{\eta}$).

Deinde haec sequuntur ex Nov. 18 c. 8 deprompta; quae in Basil. edit. desunt, sed quae (ut vel ex Syn. patet) in genuinis non desiderabantur: *Ἡ δὲ περὶ ἀγνωμοσύνην γενομένη παρά τινων σπουδὴ ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐποίησεν τὴν τοῦ δήμου πάλαι νομοθεσίαν ἀποδέξασθαι, ἣν διά τινος τῶν οἰκείων ἔγραψε δημάρχων τὴν τοῦ* ACOLIOU *προσηγορίαν δεξαμένην, καθ' ἣν ἐξ ἀρνήσεως διπλαῖς ὑπέβαλλεν ταῖς εἰσπράξεσι τοὺς ἀγνωμονεῖν τε καὶ ἀρνεῖσθαι πειρωμένους, ὅπου γε δὴ καὶ ἄλλαι τινὲς ἀγωγαὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ὥρμησαν τάξιν. ἀλλ' ἡ κατὰ μικρὸν δοκοῦσα φιλανθρωπία λέληθεν τὴν τῶν*

fol. 159^{r}. *πονηροτέρων ἀγνωμοσύνην ἐκθρέψασα. διὸ δὲ καὶ ἡμῖν ἀναγκαίως ἔδοξεν ἔχειν τὰς ἀπρεπεῖς τε καὶ οὐκ εὐσχημόνας τῶν ἀρνήσεων τῇ ῥηθείσῃ (—εῖσι* cod.) *ζημιῶσαι ποινῇ*: —

c. 62. *Εἰ γὰρ προφ. — — — τὴν καταδίκην κατ' αὐτοῦ διπλασίαν ἐφ' ἑκ. ἑτέρου γίνεσθαι . . . . Εἰ μὲν οὖν τῶν* (hinc in A. novum incipit thema) *. . ἐνέξεται ταῖς ἐντ. . . . εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς . . ἐπάγοι τὸν ὅρκον . . . ἀκινδύνως τό γε εἰς δ.*

fol. 159^{v}. *Εἰ* (novum thema) *δέ τις τὴν ἀρίθμησιν . . . . ἔτυχε διαταξάμενος.*

Novum th. praeeunte nota C$\bar{\eta}$. *Εἰ δὲ καὶ ὁ φεύγων προκ. γράμματα . . . λόγος*: —

c. 66 (*ξε'*). *Ὁ ἅπαξ ἀρξάμενος κατ.* cet.

c. 67 (*ξζ'*). *ὡσανεὶ τῆς γενομένης ἀρ., ὅτε τὸ χειρ. . . ὡς εἰ ἐν τῷ χ. . . . ἀλλ | | ν εἰ ἐξ ἀρχ.*

c. 75 (*οε'*).

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΓ'.

C$\bar{\eta}$. Inc. a c. 3. *οἱ δανεισταὶ τὰ τέκνα . . ἢ εἰς δ.*

fol. 202^{r}. *ὑπ. ἢ μισθοῦν — — τοιοῦτόν τι.*

c. 4. *ἵν' εἴ τις γ. . . . αὐτὴν ἔνοχον . . . . μηδὲ γεγραμμένον ἦν.*

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΓ'.

περὶ τόκων καὶ πάσης etc.

c. 1 (praeit C$\bar{\eta}$): pr.

c. 17. § 1 (praeit C$\bar{\eta}$). *ἐπὶ πολύχρονον.*

c. 20 (*κζ'*). *Εἴτε τόκον . . ὑπὲρ μέτρον.*

c. 31. *ἁρμόζοντας.*

c. 39 (*λζ'*). *ἱπποφορβίου δὲ ἢ λιγάτης* (sic) *λιγ. . . . ἡ γ. διδότω*: —

c. 41. § 1 (praeit C$\bar{\eta}$). *τὸ πᾶν λαβεῖν . . προσάγῃ.*

c. 50 (*με'* praeit C$\bar{\eta}$). *ἐπερώτησις γένηται πων τόκου.*

c. 51 (praeit C$\bar{\eta}$). 52 (*μζ'*: praeit C$\bar{\eta}$). *ἀναλαμβάνεσθαι. μὴ κατ.*

c. 59 (*νδ'*). 60 (*νε'*). *ἐνεχυριασθέντος.*

c. 62 (*νζ'*). *ἐστὶν, ὅμως οὐ δοκεῖ* (bene).

c. 62. § 1. *λαμβάνῃ.*

c. 66 (*ξα'*: praeit C$\bar{\eta}$). V^{a} *εἰς κεφάλαιον — — καταβληθῆναι* om A. propter homoeotel. ut videtur.

c. 71 (*ξς'*). 72 (*ξζ'*). V^{a} *μείζων — — ἐνιαυτῶν* om. A. *ὡς πᾶς διοικητὴς πραγμάτων τόκους ἀπαιτ. παρασχεῖν ὧν διώκ. χρημάτων.*

c. 73 (*ξη'*). c. 74 (*ξθ'*): a v^{is} *Ἐπὶ δὲ τῶν καιτ. δανείων καὶ ἐ. τῶν δανειζομένων καιρῶν . . . . . ἐπερωτᾶν ἐπιτρέπει καὶ σήμερον ἐπερωτῆσαι πλείονα τόκον ἐπερωτᾶν. μόνον μέντοι — —*

Εἰ δέ τις μείζονα nov. inc. th. . . *αὐτὸ καταλογ. . . . . μήτε διὰ μ. πρ. . . . .* ILLUSTRIOS . . *ἑκατοστῆς τόκον δώσει . . τι τοιούτων γένηται . . ἐποιήσατο*: —

c. 75. 76 praeeunte nota C$\bar{\eta}$: *τοὺς δανείστας ὁ — σονδ. . . καρπῶν ξηρῶν . . τὰ ηδια* (sic) *τ. γεωργ. . . εἰ μὲν οἱ δανεισθέντες διὰ καιροὶ . . νομίσματα δανεισθέντα . . . ἐν* (sic) *προφ. τόκου . . . καινὸν ἅπασι τήν τε τεχνειαν* (sic) *θεραπεύοντα.*

c. 77 (praeit nota C$\bar{\eta}$). *ὅπερ μάλλιστα . . . . τροπον ἢ χρόνον, ἀλλὰ τ. θ. ἕτερον κατὰ τοῦ ἐνεχ. σχῆμα . . . . ἀλλ' οὐδὲ ἑτερον ἐνοχλεῖσθαι . . . συγκωμέτην . . . . παρὰ τῶν ὑφεστώτων . . γινώσκοντος, ὅτι* [illegible] v^{is} novum incipit thema).

c. 78 (*ογ'*). A v^{is} *Ἡ παροῦσα διάταξις* inc. c. *οβ'*: *ἐν τῇ ἑκατοστῇ ἑξηκοστῇ περὶ τ. τ. πολιτικῶν.*

c. 79. *θεία καὶ βασιλικὴ . . νόμου*: — cet.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'. ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΓ'.

Habet tantum *Τόκον δὲ — — — παραφυλάττεσθαι*: — (Hb. p. 740 l. 1—8): *τὸ συμπεφωνημένον εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο μόνον τόκῳ τὸ δάνεισμα . . .*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΔ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

Π. ἀπ. πρ. δοθ. καὶ πράγματος μὴ καταβληθέντος: —

c. 1. § 1. c. 2 (*β'*). *ἀναλαμβάνω. καὶ ἐὰν* cet.
c. 3. § 7. *ἐν κοδικέλλοις — — καταβάλλῃ.* A v[is] *Εἰ καὶ ἐλπ.* novum incipit thema.
c. 10 (*ι'*). *ποιήσοι μοι.*
76[v]. c. 12 (*ια'*) praeit nota C$\bar{\eta}$. *μετὰ καρπῶν . . . πάσης ἐπαυξ.*
c. 17 (*ιϛ'*). c. 22 (*κβ'*). *καταβάλλων.*
c. 31 (*κθ'*). *μηδέποτε δωρηθέντα . . . νόμῳ ἡ ἐκπ.*
c. 34 (*λβ'*). *γνωσθείσης δὲ τῆς ἐλευθερίας τῆς θυγατρὸς . . . μὴ παρακολουθηθείσης.*
05[r]. c. 35 (*λγ'*). *αἰτῶν . . . . προκαλέσασθαι.*
c. 38 (*λϛ'*). *μὴ παρ' αἰτίας τ. λ.*

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΔ' (sic).

Inc. a c. 4. § 3. § 4. *Εἰ δὲ ἀπὸ* (novum incipit thema).
c. 5. *ἵνα μηνύσῃς . . . . εἴτε μην. αὐτὸν* (postea deletum) *εἴτε μή . . ἀναδίδους αὐτῷ* (ut vid.) *ὅπερ* cet.
c. 11 (*ια'*). *καὶ τοῦ παρέχοντος.*
c. 12 (*ιβ'*). *ἐπὶ τὸ μὴ στρατεύσασθαι.*
c. 15 (*ιε'*). *ἐπὶ τὸ* (ut de more).
c. 16 (*ιϛ'*). *ἀποδίδωσι καὶ ὅπερ.*

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΔ',

In margine ad rubricam videtur legendum [*ἀ*]*νατ*[*ολίου*].
5[v]. Inc. a c. 3 (*γ'*). *ἐὰν ἀχθῇ . . περὶ πράγματος.*
c. 7 (*ζ'*). *κατέβαλε τῷ μισθώματι*: supra em. „*σαν*“ pro „*μα*“ 1[a] manu. . . . *ἠβούλοντο* (ut alibi).
c. 8 (*η'*). c. 9 (*θ'*). *ἔχει τοῦτο ποιεῖν τὸ συνάλλ. . . . συστάσῃ.*
c. 14 (*ιδ'*). c. 15 (*ιε'*). c. 16 (*ιϛ'*). *ἰδίοις* supra lin. suppl. 1[a] manu. c. 18 (*ιη'*). *κατὰ χρεώστου . . εἴτε βούλεται κατὰ τῶν ἀγορασάντων.*

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΔ'.

2[r]. c. 2 (*β'*). c. 3 (*γ'*). c. 4 (*δ'*). *ὅτι καὶ μέρος.* In marg. schol. C$\bar{\eta}$ *χρέους καταβολῆς μητρὸς ὑπὲρ παιδός*: — (l. *καταβολὴν.*)
c. 5. *ὡς ὑπὲρ συναλλάγματος.*

ΤΙΤΛΟΣ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΔ'.

Ἐὰν ἄρα δοῦλος — — — ἐνέχηται.
c. 2 (*β'*). c. 4 (*δ'*).

ΤΙΤΛΟΣ ϛ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΔ'.

π τοῦ μηδὲν χρεωστοῦντος, καταβαλλομένου δὲ δ κατέβ.
Inc. a v[is] c. 2: *Ἐὰν ἐκ διαθήκης δοθῇ καὶ εὑρ. ὕστ. πλαστὴ*, cet. V[um] *ἀκάθηκος* confirmat A.
c. 6. § 3. c. 22. § 1. c. 23. § 4. c. 25 (*κε'*). c. 33 (*λδ'*): *νέμηται κύριος.* c. 36 (*λε'*). c. 38. § 1 (*λθ'*) usque ad v. *φ. ἐνεχόμενος.* c. 41 (*μα'*). *καταβάλλῃ.* *fol.* 152[v].
c. 53 (*νγ'*). c. 67 (*ξζ'*) pr. *κληρ. μου νομισμ. καὶ μερ.* c. 67. § 1. c. 70 (*ο'*). c. 71 (*οα'*). *fol.* 153[r].

ΤΙΤΛΟΣ Ζ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΔ'.

c. 3 (in marg. nota C$\bar{\eta}$). c. 4.

ΤΙΤΛΟΣ Η', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΔ'.

c. 2 (*β'*). *καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς ἀν. ἀπαιτουμένοις λόγοις, ὡς ἀναίτιος ὤν.*
c. 10.
Sequitur omissa libri titulique mentione rubrica seq. (t. IX).
c. 2. § 5. c. 3 (*γ'*). c. 4 pr. *εἰ μὴ ἐπερ. ἢ ἀπὸ κ.* sequitur tit. X. c. 11 (*ια'*), cuius tituli mentio atque rubrica omnino desiderantur (ut etiam in indice). *fol.* 153[v].
Ex eodem titulo decimo exhibentur c. 22 (*κβ'*). c. 32 (*λβ'*).

ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΕ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

c. 4 (*δ'*). *πράσεως τῶν ἐνεχύρων.*
c. 5 (*ε'*). c. 8. § 4. *γ. γάρ ἐστι τὰ τοιαῦτα πράγματα.* *fol.* 182[r].
c. 9. § 1. c. 16. § 2 + 17 = *ιδ'*. c. 20 (*ιϛ'*) pr. § 1. c. 24. § 1 (praeit nota C$\bar{\eta}$). c. 27 (*κβ'*). *πληρῶσαί τε τὸ ἐνέχυρον χρέος* (v. *ἐνέχ.* del. 1[a] manu, ut videtur) . . . . *εἰ μὲν ἔλαβες.*
c. 30 (*κ*[*ε*]*'*). *καταλείπειν μοι . . . . καὶ τοῦ ἐν παρακαταθήκῃ*: —
c. 33 (*κη'*). *τὸ ἐνέχυρον κεφάλαιον.* V. *ἐνέχ.* del. . . . *ἀνατρέψει τ. π.*
c. 34 (*κθ'*) pr.
c. 35 (*λ'*). *τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ . . ἐπιδείξας χρ. ὑπ.* *fol.* 182[v].
c. 38. 42 (*λζ'*): *εἰ δὲ ἐπίτηδες ἐποίησας εἰς τὸ ζημιῶσαί με, καταβαλὼν κινῶ τὴν περὶ τ. ἐ. ἀ.* cetera om.

c. 44 (λϑ'). *λύεται ἡ ἀγωγὴ καὶ ἐκβάλλεται*: —
c. 45 (μ'). 47 (μβ'). usque ad v. *ὅτι ἀπώλεσεν.*
c. 48 (μγ').
fol. 185r. c. 51 (μς'). *ἀγωγὴν κινεῖν*: —
c. 54.

ΤΙΤΛΟϹ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΕ'.

c. 4 (δ'). A v[is] *Ἐὰν οὖν ἄλλως* novum inc. thema.
c. 13. *καὶ τὰ ἐπιτικτόμενα — — — ἀνενεώϑη* § 1. § 2. A v[is] *Ἐὰν ὑποϑῶμαι . . . γραμματεῖον χρεώστου μου.*
c. 19. 24. 29. § 3. 43. *Εἰς τὸ χρέος . . . ἀγροῦ*
fol. 185v. *ἤγουν εἰς ἄλλην εὔλογον αἰτίαν.* Inde, nulla nota adposita, statim sequitur: *ἰστέον ὅτι ἡ χρονία νομὴ οὐκ ἀναιρεῖ τὸ ἐνέχυρον* (c. 44).
c. 48. *ἐνέχυρα τοῦ χρ.*
c. 57. 65. *καὶ αὐτοὶ ἐνεχυριασμένοι . . .* V[um] *ἀγόρασϑέντα* confirmat A.
c. 68. *μὴ αἰτήσασα καὶ πρῶτον ἐπ. . . . τὰ τοῦ ἀνδρὸς πρ.*

ΤΙΤΛΟϹ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΕ'.

c. 8. 17. *αὐτῷ δοκεῖ παραχωρεῖν*: —
c. 18. *τὸ ἐνέχυρον τοῦ* cetera vix legi possunt.

ΤΙΤΛΟϹ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΕ'.

Ποῖα πράγματα εἰς ἐνέχυρα cet.

c. 1 (α'). *τῆς ἐπιτρόπου αὐϑ.*
c. 1. § 1. c. 6 (ϛ').
fol. 154r. c. 11 (ια'). *Ἐὰν ὁ ἐπίτροπος.*

ΤΙΤΛΟϹ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΕ'.

c. 8 (η'). *Ὁ ἀπὸ συννόμου.*
c. 10. § 4. *τὸ πρῶτον τὸ χρ.*
c. 15 (ιε'). c. 22 (κγ'). c. 25 (κς'): *ἃ καὶ ἐν οὐσίᾳ.*
c. 27 (κη'). *Οὐδὲ τῶν.*
c. 31 (λα'). *Ἐὰν πόλις πεμφϑῇ ἐπὶ νομῆς ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος, κάλλιόν* (sic) *ἐστι τοῦ δανειστοῦ τοῦ προσωπικὴν μόνον ἔχοντος ἀγωγήν*: — Est c. 4 Cod. VIII, 17, quae in Basilicis editis desideratur: Si civitas mittatur a magistratu in possessionem, potior est creditore, qui personalem tantum habeat actionem.
c. 39 (μ'). *παρέσχομεν .. κἂν ἀλωϑῶσι . . . ἐξηρημένης προτέρας, ... ταῦτα ἐπὶ προικὸς,*
fol. 154v. *οὐ μὴν πρὸ γάμου δωρεᾶς φαμεν ... ἀλλ' ὥστε ..... βοηϑοῦμεν ταῖς γυναιξὶ καὶ οὐχ* (sic).

ΤΙΤΛΟϹ ϛ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΕ'.

Inc. a v[is] *Ἀλλ' εἰ μὲν παῖδες ὦσιν.*

ΤΙΤΛΟϹ Ζ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΕ'.

π. διαπ. τῶν ἐν. καὶ τῶν ὑπ.

c. 7. § 2. 8. 9. § 1. 15 (ιέ'). 16 (ις').
c. 20 (κ'). *μετενεχυριάσῃ . . . διδοὺς ἀνα*[Hic desinit fol.
Perierunt folia duo.

[XXVI, 2.]

c. 1 inc. a v[is] [*ἀντιφωνη*]*τὴν προσλάβοι . . . . πεπληρωμένῳ*: —

ΤΙΤΛΟϹ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ Κϛ'

c. 9. § 1. 2. c. 13 (ια'). *τὸν μὴ χρ.* (*μὴ* supplet. 1[a] manu) *ὡς χρεώστην.*
c. 15 (ιγ'). *γενομένης.*
c. 18. *νομίμου μεταϑέσεως ἐνοχῆς καὶ ὑποϑ.*
c. 35 (κγ'). 36 (κδ'). 38. *ὁ ἐνταλϑεὶς κινῆσαι περὶ τοῦ χρέους.*
c. 39 (λς'). 40 (λζ'). 41 (λη'). 42 (λϑ'). *ἢ μειώσει* (corr. ipsa 1[a] manu —*η*).

ΤΙΤΛΟϹ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ Κϛ'.

c. 1 (α'). c. 2 (β'). *δύναται καὶ ὁ δ.*
c. 3. *μηδέτερος ὁρίσῃ* (optime!) et sic sanatur locus.
c. 4. *ὑπ' ἐγγύην.*
c. 5 pr. *ὑπ' ἐγγύην . . . πάντα τὰ χωρὶς αἰν.* § 1. 3.
c. 6. c. 14. § 8. c. 17. *ἐπὶ τὸ καταβαλεῖν.*
c. 19 (ιε'). *ἔνοχον τὸν λαβόντα . . . . καταβάλλειν ἢ δ. ἠγ. . . . καταβάλλειν ἐπιτρέψει.*
c. 20 (ις'). *πράγματα . . αὐτὸ τὸ προϋπ.* (v. „τὸ" suppletur 1[a] m.).
c. 22 (ιη'). 23 (ιϑ'). 24 (κ'). 26 (κβ').
c. 33 (κϑ'). *ὑπὸ ὄρ. ἐλευϑ.*
c. 33. § 1. *αὐτὸν προκατ. . . καταδικάζεται. τὸ αὐτὸ κἂν γενικῶς ἐπερωτηϑῇ δοῦλος* (—*ον* cod.)· *εἰ δὲ καὶ ἄλλος αὐτὸν ἐτραυμάτισεν, οὐδὲν ἧττον καταδικάζεται, ὡς ἄλλον δοῦναι δυνάμενος.* Exciderunt in vulgatis Bas. propter homoeoteleuton. Sic verte: Idem est, etiam si generaliter promissus sit servus. quod si alius eum vulneraverit, nihilominus condemnatur, cum alterum dare possit.
c. 34. § 5. § 6. *μου γαμετῆς .... τῷ περὶ αὐτῆς .... ἠγεῖται ... τῷ περὶ αὐτῆς.*
c. 34. § 8. 9. *Ἐὰν ὅπερ ὁ ἅρπαξ ἀπήτησε* sic optime textus sanatur.

c. 34. § 10. *Ἐὰν ἐπ. ..... νομίσματα πέντε ... δώσῃ τὰ ἔτ.*

c. 35 (*λα'*). *ἠδύνατο ὁ καταβάλλων ἢ μὴ β.*

177r. c. 36 (*λβ'*). *τὸ τρίτον· δύνανται* (*δύναται* corr. 1a m.) *δὲ γ.*

c. 39. a vis *εἰ δὲ καὶ ὁ ἀγ. καὶ ὁ πρ.*

c. 41 (*λζ*). 50 (*μ*ς'). 52 (*μη'*). 54. 55 (*να'*). *ἐπὶ τὸ ἀν.* c. 56 (*νβ'*). 57 (*νγ'*). 58 (*νδ'* sic!) pr. c. 60 (*νς'*). 61 (*νζ*). *ὅπερ χρ.*

177v. c. 64 (suppletur forsitan ipsa 1a manu). c. 67 (*ξγ'*). c. 69 (*ξε'*). 70 (*ξς'*). 71 (*ξζ*). 72 (*ξη'*) pr. § 5 (*ξθ'*). c. 74 (*ο'*). 79 *οε'*). 80 (*ος'*).

196r. *τῆς ἐμπράγμασιν* (ad pronuntiationis morem scriptum) ..... *διὰ ἀποχῆς.*

c. 88. *διὰ ἀργυρ. ..... αὐτὴν ἐνεγγύησεν.*

c. 95. § 8. *κἂν εἰ ὅσον.*

c. 97 (ㄣ *γ'*). *ἀτιμίαν καὶ μετὰ ταύτην .... μᾶλλον ... καταβάλλοντος.*

c. 98. § 2. a vis *Καὶ ὁ ἀφῆλιξ.* § 3. *Εἰ δὲ καὶ πατὴρ .. τοῦ υἱοῦ ἰδιόκτητον.*

c. 98. § 8. a vis *Εἰ μέντοι ὁ ἐπερ.*

c. 102. § 1. *χρήματα εἶπεν ὁ χρ. ... διδόναι, οὐ δύν.*

196v. c. 102. § 3 (ㄣ *η'*). 103 (ㄣ *θ'*). 107 (*ρβ'*). 117. 118. 120 (*ριδ'*). 129 (*ρκβ'*). *ἀποχὴν, οὐ δύναται ἀπ.*

c. 130 (*ρκγ'*). *Εἴτε ἐχαράγη ... ἐποφειλόμενον δεικνύειν δὲ ὀφ.*

c. 132 (*ρκδ'*). *Ἐὰν ἐπ. ἀγρὸν δίδ.*

c. 133 (*ρκς'*). *ἀναλήψεται τὸ γραμματεῖον δι....:* —

TITΛOC ς'. Post inscr. BIBΛIOY Kς'.

c. 1(*α'*). 4. 5(*δ'*). 6 (*ε'*). ... *χρεώστης περὶ* hic des. fol. Continuabat titulus in f. 179bis exciso, cuius margo tantum superest. In margine supersunt capitum numeri: in recto nempe *ς'. η'. ιγ'. ις'. κβ'. α'* (scil. tituli VII[1]). *δ'.*

164r. Inc. a vis *ἑκά]στῃ ἐνοχῇ.* c. 33. libri XXVI, tit. VII. ... *καὶ ὅτε ἄλλον διεκδικοῦσιν ... ἐπιτέτραπται γυνὴ διεκδικεῖν.*

c. 35 (*λε'*). *καταβαλεῖ τῷ δ.*

c. 36 (*λς'*). 39 (*λθ'*) pr. § 1. § 10. c. 42 (*μβ'*). *ὡς ἰδίας χρ.*

c. 43. c. 44. § 2. c. 46 (*μς'*). c. 54 (*νδ'*). *ἐποίησε καὶ.* c. 55 (*νθ'*: errore confus. *Θ* et *Ε*) pr. § 2.

164v. c. 56 (*νς'*). *συναλλάξε* (corr. *αι* prima manu) .. *ἐνεγγυήσατο.*

c. 58. § 2. *ἐνεγγ.*

c. 60 (*ξ'*) pr. *ἐλευθεροῦνται.*

c. 63. § 2. 71 (*ο'*). 78 (*οζ'*). Sequuntur verba deperdita in vulgatis Basilicis: *ἀντιγράφει δὲ ἡ διάταξις πρὸς τὴν γυναῖκα ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς ἀντιφωνήσασαν*: — scilicet: rescribit autem constitutio ad mulierem quae pro suo viro intercessit.

c. 79 (*οη'*). 81 (*π'*). 82 (*πα'*). 83 (*πβ'*). *βοηθεῖται. ἐὰν δὲ.* hic. des. fol.

Exciderunt folia duo, quibus inerant reliqua pars libri XXVI, liber XXVII et init. libri XXVIII.

LIBER XXVIII, TITULUS IV. *fol.* 163r.

c. 47. Inc. a vis *κωλύονται οὐδενὶ παντελῶς τρόπῳ* cet. ... *λυποὶ* (corr. —*οι*— 1a manu) *παρὰ τοῖς.*

c. 49. A vis *Ἐνταῦθα γὰρ* et rursus a vis *Εἰ δὲ ὁ πηρ* nova themata incipiunt.

TITΛOC ε', BIBΛIOY KH'.

Inc. a. c. 12, ante quod haec leguntur *Ἡ ἐν τῷ πενθεῖν τὸν ἄνδρα γεννήσασά ἐστι* ||||||||||||: — *Ἡ δὲ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ παραχρ.* cet.

c. 17. 18. 21: *ὑπεξουσίου οὔσης.*

c. 30 pr. *fol.* 163v.

TITΛOC ς'. BIBΛIOY KH'.

c. 1. *θεσπίζομεν εἴ τις ἀθέμιτον* etc. ..... *πολλὰ τῶν ἀλόγων* ..... A vis *Καὶ τῆς γυναικὸς εἰ τὸν ν.* novum incipit thema.

c. 2. *προτέρων γάμων ἀμέμπτων παῖδας ... ἢ καὶ παρετέρω* (ita et XVI, 8, 30), *τὴν πατρῷαν ἐκεῖνοι .... ὑπερόπτης ἦ ...*

c. 3. *οὔτε παντελῶς ἐῶμεν .... ἀθέμ. γέγονε γάμος ... εἰ δὲ ὅδε ἡμῶν ὁ νόμος .... fol.* 180r. *τὴν οὕτως συναφθεῖσαν ἀπ. γαμ. οὐκ ἐπαν. ἔτι, ταῖς δὲ ἀλ. .... ἐπὶ τὸ δημόσιον ..* A vis *Καὶ τούς γε π.* novum incipit thema.

μόνοι καὶ μεθ' ἑτέρων.

c. 3. § 1. *ἕτερος προγενόμενος ... γένοιτο* (corr. —*οιντο* 1a manu) ... *εἰ μὴ προσκρούσαιεν.*

A vis *Δίδομεν δὲ αὐτοῖς* novum inc. thema: *γεγενηκότων* (—*νν*— corr. 1a manu) ... *γίνεσθαι κληρονόμους.*

A vis *Τοῦ αὐτοῦ τούτου* nov. inc. th.: ... *τῶν ἔμπροσθεν χρόνων φιλανθρωπίαν νικήσωμεν.*

A vis *Εἰ δὲ μὴ τὴν γ.* nov. inc. th.: ... *γένοιτο φανερῶς ... γενέσθω ποινήν.* *fol.* 180v.

A vis *Ἀλλ' εἰ μὲν εἶεν ἐκ πρ.* novum incipit thema: *ὑπὸ δημόσιον γινομένης.*

A vis *Εἰ μέντοιγε παῖδες* novum inc. thema.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

Inc. a c. 6 v^is *Ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας* (p. 226 l. 38).

c. 7 (N. 117, 14). *γίνεσθαι βουλόμεθα.*

c. 12 (*ιδ'*).

fol. 195^r. c. 14 (*ις'*). In marg. C (num Cῑ̄?): *διαζύγιον, ἐπὶ τριετίας.*

c. 17 (*ϑ'*: l. *ιϑ'*): *γαμηϑῇ τῷ αὐτῷ προσώπῳ.* A v^is *Ἡ τοίνυν διάτ.* novum incipit thema: *προνοίᾳ τοῦ ἄρχοντος τῆς ἐπαρχίας .. ἀντ' οὐδενός εἰσιν*: — cetera om.

c. 18.

ΤΙΤΛΟΣ Η', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

π διαλυομένου cet. ut in edd.

c. 1 (*α'*). *Ἐξαίρετος ἐστιν ἡ αἰτία τῆς προικὸς καὶ τῇ π. σ.*

c. 2 (*β'*) pr. § 1. *ἐνάγει τῷ ἀνδρὶ ... ἐκ τῆς ἐξ ἑτέρου κατὰ γν.*

c. 3 (*γ'*). *ἀνερεῖται*: corr. —*αι*— 1^a manu.

fol. 195^v. Prima linea vacua et initio rasa; errore enim repetita fuerant v^a *κὸς ἀγωγή*: —

c. 4 (*δ'*). *συνενέσεως*: corr. —*αι*— 1^a manu.

c. 5 (*ε'*). *τελευτέου*: corr. —*αι*— 1^a manu: *ἐνιαυτοῦ, οἱ καρποὶ .. παραδοϑῇ.*

c. 6 (*ς'*). *ἀποδίδονται*: — cet. om.

c. 7 pr. *εἴτε ἡ γυνὴ εἰ καὶ ἑκάτερος.*

c. 7. § 4. *Οἱ πρὸ τοῦ γάμου.*

c. 7. § 5. *ἐδωρήσατο τῇ γαμετῇ.*

c. 7. § 6—8. *ὑπὲρ τριετίαν ... μερίζονται.*

c. 7. § 9. 10. 11. *κρατεῖν.*

c. 7. § 12. *οὐ γὰρ εἰς καρπὸν λογίζονται.*

fol. 192^r. c. 10. *Ἐὰν αἰχμάλωτος ... προῖκα*: — cet. om.

c. 10. § 1 (*ι'*). *τὸ αὐτὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου.*

c. 11 (*ια'*). *ἐπιδῷ γυνὴ.*

c. 12. 13 (*ιβ'*). c. 14. § 1 (*ιγ'*). c. 15. § 12. 16 (*ιε'*).

c. 17. § 2. c. 18 pr. (*ιζ'*). c. 18. § 1. A v^is *Εἰ δὲ κατὰ δόλον* novit incipit thema.

c. 19 (*ιη'*). c. 20. *ἐπὶ τὸ καταβάλλειν ... ἐπὶ τὸ προν. παίδων ἐξ ἑτέρου ἢ ἀδ. ἢ γ. πενο-*

fol. 192^v. *μένων. τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ὑπεξουσίας, ἢ ἐπὶ τὸ ἀν. τ. ἀ. αἰχμαλωσίας*: — cet. om.

c. 22 (*κα'*). *ἐπιδοὺς προῖκα.* c. 22. § 1. *δαπανήσῃ.*

c. 22. § 2 (*κβ'*). *ἀπατηϑεῖσα ἡ γυνὴ.* § 3. § 4. *οὐ δύναται.*

c. 22. § 5. § 6. *Ἐὰν ὁ πηρ̄ ... καὶ τῆς ϑυγατρός*: — cet. om.

c. 22. § 7. *Ἐὰν ὁ εἷς ..... στείλῃ δοκεῖ ...*

c. 22. § 8. Inc. a v^is *Εἰ μέντοι περιφρονεῖ τῆς*

fol. 232^r. *γυναικὸς .. κατακέκρηται* (sic) .... *τῶν ἀνδρὶ πρεπόντων.*

c. 22. § 10. 11. *κινδυνεύει συναινούσης αὐτῆς ... ὑπὲρ τοῦ πρὸς ἀσφάλειαν.*

c. 24 (*κβ'*). *ἀφ' οὗ ἄρξηται.*

c. 24. § 1. *ἅμα τοῦ* (sic) *ὑπεισελϑῆναι.*

c. 24. § 4. § 5. § 6. § 7. *καὶ ἡ κατ. ἐπὶ μέρει.*

c. 25. § 2. *τῇ μειώσει*: — cet. om. c. 25. § 3.

c. 25. § 4. *αὐτῷ γέννηται ... ἔξωϑεν τοῦ προτέρου ..*

c. 26 (*κδ'*). *μὴ ϑελήσῃ καὶ τελ.*

c. 27 (*κε'*). *Ὁσάκις τῆς γ.*

c. 28 (*κς'*). *μήπω δέδωκεν, ὑπὸ αἱρεσιν τυχὸν ὁμ.*

c. 29 (*κζ'*). *δύναται καὶ ὡρισμένως μέχρι τοῦ γ.*

c. 30. *Ἡ γεγαμημένη.* c. 30. § 1.

c. 31. § 1. *τὰ ἑκατὸν* (bis) ... *τὰ διακόσιά εἰσιν ἐ. π.*

c. 31. § 2. Inter *ϑυγατρὸς* et *δοϑῇ* verbum breve extat vix legendum. Vix non certo *μον* lineolis inductum.

c. 31. § 3. *οὔτε γὰρ περὶ τούτου.*

c. 31. § 4. *Ἐὰν χωρὶς ἀναλ. ... καὶ ὅτε μὴ λάβῃ ... μετὰ διαζύγιον τ. ἀ. προσπορισϑέντα.*

c. 32 (*λ'*). *τῷ δευτέρῳ ἀνδρὶ.*

c. 33 (*λα'*). c. 35 (*λγ'*). c. 37 (*λε'*). *Ἐὰν ψηφισϑῇ .. τὴν αἰτίαν παρασχεῖν .. οὐκ ἔχουσι κατάλληλον· τὰ γὰρ* cet.

c. 38. *κινεῖ· τελευτήσει* (deinde corr.: *τελευτησάσης*).

c. 39. *ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς προικὸς.*

c. 40. § 1. § 2. § 3.

c. 41. *ἐγχωρεῖν.*

c. 44 (*μβ'*). *περὶ τῆς προικὸς ἀγωγήν*: —

c. 46 (*μδ'*). c. 47 (*με'*). c. 50 pr. (*μη'*).

c. 51 (*μϑ'*). *Ἐὰν υἱὸς ... ὑπεξουσίοις αὐτοῦ*: — cet. om.

c. 53 (*με'* sic). *περὶ τῆς συμπτώσεως ἀσφ.*

c. 57 (*νδ'*). c. 61. § 10. c. 62. § 2. 3. *μένει παρὰ τῷ ἀνδρὶ.* c. 63. § 4. *ἐπερωτήϑη* (corr —*ηιϑῇ*).

c. 63. § 5. *συναφϑεῖσα, πάλιν πρὸς τὸν* cet. *γενέσθαι προικὸς καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ δευτέρου γάμου ἀριϑμεῖται ὁ χρόνος τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν*: — (h. e.: atque post solutionem secundarum nuptiarum numeratur tempus restitutionis eorum).

c. 63. § 6. *Ἐὰν δὲ ἀποχὴν ποιήσω* cet.

c. 63. § 7. *οὔτε γὰρ δίκαιόν ἐστιν αὐτὸν ἀπαιτῆσαι μὴ δυνηϑέντα τὴν γυναῖκα.*

c. 65 (*νς'*). *μετὰ τῶν οἰκετῶν ἀναδ.*

c. 66. *χωρὶς τῆς σῆς συναινέσεως οὐκ ἠδ.*

c. 67 (*νϑ'*). *ὡς ἀπ' ἐλευθέρας.*

c. 68 (*ξ'*). *διδομένη.*

c. 69 (ξα'). *ἐτελεύτησεν, ὡς κληρονόμος καλῶς τὴν προῖκα αὐτῆς ὁ ἀδελφὸς λαμβάνει*: —

c. 70 (ξβ'). *ἀντίκειται δόλου παραγραφή*: — Inde novum inc. thema: *τῇ διατιμήσει, τὴν δικαίαν διατ. . . ἀπώλλοντο . .*

c. 71 (ξγ'). c. 72 (ξδ'). *τοῦ ἀνδρὸς, πάντες εἰς . .*

12r. c. 73 (ξε'). c. 74 (ξς'). *οὐ τῇ π. πεκ. ἐν. ἀγ.* Post c. 74 haec sequuntur: *Τοῦ ἀνδρὸς τελευτήσαντος ἐν συνεστῶτι γάμῳ, καλῶς ἡ γυνὴ δύναται ἀπαιτῆσαι τὴν προῖκα, μηδὲν παρακατέχοντος τοῦ κληρονόμου τοῦ ἀνδρός*: — Latine: Viro mortuo constante matrimonio, recte mulier potest dotem repetere, nihil retinente viri herede. Est scilicet versio c^is. 11 Cod. V, 18 quae in Basil. editis hactenus desiderabatur.

ΤΙΤΛΟΣ Θ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

In rubr.: *καὶ τοῦ . . . προικῴων διδότωσαν.*

c. 1 (α'). *ἔτι τῶν γ. αὐτῇ ἀποδώσει . . τῶν καρπῶν τῶν ἐκ τοῦ κ. τ. ἀ. γινομένου.*

c. 2. 3 (β'). *ἐπὶ τῇ προικὶ, κἂν τὰ μάλιστα ὁ νόμος . . . ἐπέτρεπε γ.*

ΤΙΤΛΟΣ Ι', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

c. 1. *αἱ ἀν. γινόμεναι* (ex confusione inter *δαπανῶν* et *δαπανημάτων*) . . *κατὰ τὰ ἀναγκαῖον ἀρτοκοπ. . . καταπίπτον ἀναγκαῖον ἀν.* A v^is *Ἡ ἐλαιῶνα* novum thema *περὶ συμπτώσεως ἀσφ.*

c. 2. *ἢ τὴν ὑγιεῖαν τῶν δούλων.*

c. 3. *καὶ τὸν νεόφυτον ποιῆσαι ἄμπελον . . ἐπὶ χρησιμότητι τοῦ ἀγροῦ ποιῆσαι καὶ εἰ μὲν πρὸς τὴν παροῦσαν χρησιμότητα φέρεται τὸ δαπανηθὲν* cet. Complura in vulgatis exciderunt propter homoeotel. Et ita sanatur optime locus hactenus mendosus. In f. *ἀναγκαία ἐστίν*: — cet. om.

12v. c. 4 (β'). *αὐτῇ διέφερεν.*

c. 5. § 3. c. 6 (δ'). c. 7 (ε'). *Περιττὰ δαπανήματα δέ εἰσιν* etc.

c. 9 (ζ). *εἰ δὲ δύναται περιαιρ.*

c. 10 (η'). *περὶ δν* (sed *ν* inductum est) . . *οὔκ ἐστι περιττὸν ἀλλ' ἐπ.*

c. 11 (θ'). *τὰ περιττὰ δαπανήματα* ib. § 1 *μεταξὺ συνοίκων.*

c. 12. *Τὰ γ. μ. δαπαν.*

c. 13 (ι'). c. 14 (ια'): *ὧν μὴ γινομένων . . . . ἐπω-*
75r. *φελῆ τὸ κοπρίσαι τὸν ἀγρὸν· περιττὰ τὸ π. β.*

c. 16. *ὑπεξ. τῆς πρ.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

c. 1. 2. *Κατὰ τῆς γενομένης γαμετῆς ἡ περὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων ἀγωγὴ κινεῖται· καὶ γὰρ ἡ γαμετὴ [κλοπὴν ποιεῖ] τῷ ἀνδρὶ, ὡς ἡ θυγάτηρ τῷ πρι [κλοπὴν ποιεῖ]· ἀλλ' ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν οὐχ ἁρμόζει· ἄτιμος γὰρ ἀγωγὴ κατὰ γαμετῆς οὐ δίδοται*: Contra eam, quae uxor fuit, actio de rebus amotis intenditur; nam etiam uxor [furtum facit] viro, sicuti filia patri [furtum facit]; sed actio furti in duplum non competit. nam famosa actio adversus uxorem non datur.

c. 3 pr. *Εἰ δὲ μετὰ διαζύγιον ψηλαφᾷ τὰ πράγματα, καὶ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἐνέχεται. καὶ ἐὰν ὁ δοῦλος αὐτῆς κλέψῃ*: Si post divortium res contrectet, etiam furti actione in duplum tenetur. et si servus eius surripuerit.

§ 2. *πρὸ τοῦ γάμου, τῷ ἀπαιτοῦντι τὸ κλαπὲν, οὐ μὴν καὶ τῷ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἐνέχεται.* § 3.

c. 6. § 1. *ἀγωγὴν κινεῖν.* § 2.

c. 8 (ε'). *ἔχειν τὴν περὶ ἀφαιρέσεως ἀγωγὴν, δ.*

c. 8. § 1. c. 9. *Οὔτε γάρ ἐστι . . . ὅσου ἐστίν*: —

c. 11. *ὑποκλέψει πράγματα.* *fol. 175v.*

c. 11. § 1. *ὄμνυσι πρῶτος τ. π. τῆς συκ.*

c. 11. § 3. *διὸ οὔτε.*

c. 15. § 1 (ι'). *οὐκ ἐνέχονται δὲ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν, εἰ μὴ αὐτεξούσιός ἐστιν ὁ υἱός· τότε γὰρ ἡ γυνὴ αὐτοῦ παρὰ τοῦ πενθεροῦ κλέπτουσα ἐνέχεται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν*: — non tenentur autem de furto in duplum, nisi sui iuris sit filius: tunc enim uxor eius a socero furans tenetur furti actione in duplum.

c. 16 (ια'). c. 17 pr. (ιβ'): *οὐ τῇ περὶ* cet.

c. 19 (ιδ'). *Ἐὰν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διαζυγίου κλέπτας εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρὸς εἰσαγάγῃ καὶ δι' αὐτῶν ὑφέληται μὴ ψηλαφήσασα, ἐνάγεται τῇ περὶ ἀφαιρέσεως ἀγωγῇ, εἰ καὶ μὴ ἔλθωσιν εἰς αὐτὴν τὰ πράγματα*: — Si tempore divortii fures in aedes viri introduxerit et per eos subripuerit, nec ipsa contrectaverit, rerum amotarum actione convenitur, etiam si ad eam res non pervenerint.

c. 21 (ις'). *διαζυγεῖ*: corr. —*ῃ* 1^a manu. . . . *οὐτι* | | *λιαν.*

§ 1. *οὔτε κλέπταις* (ης) *σπεύδει* ..... *πραγμάτων ἀγωγῇ*: —

§ 2. *τοιοῦτον αὐτὸν ἡ γυνὴ.*

c. 22. § 1. *ὁ κλ. αὐτοῦ διὰ τῆς παριστᾶν ἀναγ-*
fol. 237ʳ. *καζούσης ἀγωγῆς ἢ τῆς ἀπαιτούσης τὰ κληρονομιαῖα*: —

c. 24 (*ιϑ'*). *τοῦ τιμήματος ἔχει.*

c. 25. *τὰ γὰρ ἐν τῷ γ. κλαπέντα διὰ τοῦ* EX INIUSTA CAUSA *ὁ ἀνὴρ ἐκδικεῖ.* Sequitur. c. 27 ad v. *ὑπερτίθεται*: —

c. 29. *νομέως κυριεύεται· εἰ δὲ πλ. . . . . ὡς ἐν τῷ ἀπαιτοῦντι τὸ κλαπέν*: —

c. 31 (*κα'*). *ἐναγόμενος περὶ τῆς προικὸς.*

c. 34. *ἐὰν μὴ ἐπὶ κλ. ἐτελ. . . . γίνεται ἀζήμιον . .*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΒ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

περὶ τῶν γ. κ.

c. 1 (*α'*). *διαζεύξας* (corr. —*εις* 1ª m.).

fol. 237ᵛ. Nov. 137, 3 (*β'*). Nov. 22, 20: *Καὶ ἔσονται τοιαῦτα . . . πᾶσαν ἄδειαν ἔξουσιν . . . ἀρχῆς εἶχον*: — cet. om.

Nov. 117, 5. § 1. *ἴδι[α]* (*α* suppl. 1ª manu) . . . . *ἀποκείμενα ἔχει* — § 2. *ἄπορος διακεῖται . . . οἰκ. διὰ προγ. δωρεᾶς . . . τῆς ἐνστάσεως καταλείποι.* A vˡˢ *τὸν δὲ ἄνδρα*
fol. 199ʳ. novum inc. thema . . . *ἐπιδόντα τὴν διὰ γ. δ. . . . εἰ μὴ ἄρα καὶ αὐτὸν . . .*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

In rubr.: *οὔσης προικὸς . . . . . προγαμιαίαν δωρεάν*: — cet. om.

Nov. 91 pr. *ὑποδεξάμενος παρ' ἑκατέρας . . . . τοίνυν ἡ δευτέρα γαμετὴ.* A vˡˢ *πολλαὶ μὲν οὖν ἀμφ.* novum incipit thema . . . *ὡς ἐξαλώσας . . . . διότι τοσοῦτου* (sic) . .

fol. 199ᵛ. Nov. 91. c. 1. *ὡς εἰ μέντοι φάνοιτο . . . ἢ τῆς δευτέρας, τοῦτο . . . ἀγωγὴ ἡ περὶ τῆς δεσπ. . .* A vˡˢ *Εἰ δὲ οὐ φαίνοιτο* novum inc. thema . . . . *τοῦ προτέρου γάμου διαλυθέντος . . . εἰ τετελευτήκασιν . . . προῖκα προτεινόμενος . . . ὥςπερ γὰρ ὁ δύο δημ. ὀφλ. . . . . πρότερον, οὕτω τε . . . καταστήσωμεν* (—*ί*—): —

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

Nov. 22, 27 (*α'*). *δοκεῖ σκέψασθαι . . . φησὶν γὰρ εἴπερ ἐκ προτέρου . . . οὐ δύναται* (corr.
fol. 160ʳ. —*ανται* 1ª manu) . . . . *κατὰ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον τὴν οἱαν οὖν . . .* A vˡˢ *πλὴν ἢ τοσ.* novum incipit thema: *ὅσον ὁ εἷς παῖς . . καὶ ἕκαστος ἴσον . . . ἄνισα καταλελειμμένα τυγχ.* Inde novum incipit thema . . *ὅσον ὁ τὸ ἔλαττον ἔχων . . . . λαμβάνειν, ἢ . . . ἢ ἐν ζωῇ διδόμενων . . . παιδὶ καταλιμπανομένης καὶ διδομένης . . . ἐναντιοῦτο λόγος . . . ἔγγονος ἀρρένων ἢ ϑείων . . . κατιόντες σειρᾶς*: — cet. om.

c. 29 (*ε'*). *διετάξατο φήσας, ὅτιπερ ἐὰν γυνὴ παιδοποιησαμένη π. δ. ἔλθῃ γ. . . . . τελευτήσειεν, τὰ μὲν αὐτῆς οἰκεῖα πράγματα οἱ ἐξ ἀμφ. . . . τῆς μητρὸς τελευτήσης . . ὁμοιωτάτης διανεμήσεως ἔσται κατὰ τοῦτο ἀδελφὸν ἐλαττοῦσθαι*: — cet. om.

c. 31. *τῶν γάμων τὰς διὰ τῶν γάμων δωρεὰς — — — ἀλλὰ τοῦτο τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως* (sic: exciderunt plura propter homoeotel.) — — *συστείλειεν τὸ γενόμενον.*

c. 35. *χ. ἐπιβάλλων ἀσεβεῖς.*

c. 38. 39. *εἴ τι τοιοῦτον* cet.

c. 40. *Εἰ δὲ ἐπιτροπευεῖ* (sic) . . *διεπαγγειλαμένη μὴ πρὸς δ. ἔρχ. . . . ἐυνῆς τῶν ἐπ. . . . οὐσίαν συνυπάγει.* A vˡˢ *ἡμεῖς δὲ θαυ.* novum incipit thema — — — *πενθίμως γημαμένην χρόνου ταὐτὸ πράττοντες . . . . . εἰς ἑτέρου συνοικέσιον . . τὰς οὕτω διαψεύδεσθαι τοῦ λοιποῦ . . . χρ. γαμουμένων γυναικῶν . . . καὶ ἁπλῶς ἐπὶ* (num *εἰπεῖν*?) *αὐτὴν τίθεμεν . . .* A vˡˢ *Εἰ δὲ καὶ τῶν φ.* novum incipit thema. A vˡˢ *πρόνοια δὲ ἔστω* item . . *διοικήσεως, τοῦτο ἀποδοῦναι*: —

Nov. 22. c. 41 (*ιδ'*). *Ἀρέσκει δὲ ἡμᾶς . . Ζήν. τοῦ τ. ϑ. λ. . . . τῷ οἰκείῳ παιδὶ . . αἵρεσιν ἢ ἡμέραν.*

c. 44. *Καὶ τοῦτο δὲ ϑεσπίζομεν εἴ τις κωλύσειεν . . . . . καταλείποιεν, ὡς ἐκ δυ*| Explicit fol. excidit folium unum.

(c. 46 pr.) *τυπῶτο* (sic) . . . *ἐκ διαϑηκῶν . . . . τάξιν ἀφιξόμεϑα*: —

c. 36. § 1. *καταλείψειεν μρι . . . καὶ κατὰ δεσποτείαν . . οὐδὲν τῶν κλ—ων.*

c. 46. § 2. *πρὸς δευτ. τῆς μρος ἐλϑούσης γάμους . . . . μετὰ τῶν τοῦ παιδὸς ἢ τῆς παιδὸς ἀδελφῶν . . . .* A vˡˢ *καὶ ταῦτά φαμεν* novum incipit thema: *τὰ γὰρ ἐκείνοις νενομοθετημένα . .* § 3. cum praec. iungitur. *παιδὶ ἐξ ἄλλων . . . πράγμασι φυλαττόμενοι.*

c. 47. *περὶ τὸν ἀδελφὸν* [corr.: antea fuerat *τῶν ἀδελφῶν*] . . *οὐσίας αὐτῷ σπεύσειεν.* A vˡˢ *καὶ οὗτος ὁ ν.* novum incipit thema.

— *αἷς αἱ μητέρες* — —. A v[is] *ταῖς γὰρ ἤδη* novum inc. thema .. *συνοίκεσιν* (sic) [sed antea *δεύτερον*] .. *καθ' ὃν ἂν ἔλθοιεν τρόπον* .. *ἔμποδον*.

c. 47. § 1. *ἐκ τοῦ προτέρου γ.* . . . *ὥςτε εἰς τὴν προγ. δ.* . . . *τῆς ἐκείνου γενέσθαι κλη-*
285[r]. *ρονομίας* .. *ταύτης δὴ τῆς πρὸ γάμου δ.* .. *χρ. καὶ ἐπικαρπίαν*: — cet. om.

c. 47. § 2 (*ιη'*). *τερτυλλιάνιον.* A v[is] *Εἰ δὲ καὶ ἀναμὶξ* novum inc. thema .. *ταὐτὸ τοῦτο διατυπώσαντες. εἰ μέντοι μητρὶ* . . . *πρότερον εἰπεῖν ὀρθώσαμεν* (sic). A v[is] *Καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ θέμ.* novum inc. thema *ἀναμὶξ ἑκατέρα γονή*: — (bene.)

c. 48. *τελευτήσειεν ἡ ἀνὴρ ἡ γ.* . . . . *ἔκ τε τῶν δευτέρων* . . . *κέρδεσι τῶν γάμων παρα-*
135[v]. *φυλάττεσθαι* . . . . *μέρος τὰ ἄλλα πάντα* . . . . *τινα ἐκ τῶν δευτέρων ἔχοιεν γάμων* . . . . *τοὺς δευτέρους δὲ αὔξειν, ἀλλὰ μὴ ἐν σφόδρα μεγαλοποιεῖσθαι* . . . *περὶ τῶν τοιούτων ὡρισμ.* . . . . *μιμουμένους τὸν νόμον* . . . *φιλάνθρωποι πατέρες*: — cet. om.

ΤΙΤΛΟϹ ΙΕ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΗ'.

In rubr.: *προικιμαίων καὶ προγαμιαίων πραγμάτων.*

Nov. 39 pr. (*α'*). *καὶ παρ' ᾧπερ ἂν γένοιτο* . . . *καὶ ὁ γενόμενος ἤδη που* . . . *ὅπερ εἰπόντες ἔφημεν* (sic) . . . *ἀναγκαίας τῷ νόμῳ*: — Explicit. fol. Periit folium unum.

00[r]. [LIBER XXIX, TITULUS I.]

c. 16 (*ιζ'*). c. 21 (*κα'*). *χρ. συμφωνηθῇ δέκα* — — — *καταβαλέσθαι.*

c. 22. *χρ. εἰς πράγματα.*

c. 23. c. 26 (*κδ'*). c. 30 (*κη'*). Post v. *ἐνάγει* v. *μοι* suppl. 1[a] manu.

c. 35 (*λγ'*). *καὶ μὴ ὦσιν ἐν τῇ αὐτῇ συν.* — — *γυν. κεχρεώστηται.*

c. 53 (*νδ'*). *ὁ υἱὸς οὐ χρεωστεῖ* (sic).

c. 54 (*νε'*) pr. *ἐπερωτηθῆς.*

)0[v]. c. 57 (*νη'*). *τὸ πλέον ἄκυρον αὐτῷ τ. δ.*

ib. § 1. *μὴ πράσκειν* (num corr. 2[a] manu?) .. *ἐν προικί*: — cet. om.

c. 63 (*ξδ'*). *κατασιν* (num 2[a] manu corr.?) . . . *ἀλλ' ἐκείνου μένουσιν* . . . *ἐδεσπόσθησαν*: — cet. om.

c. 65. § 2. 9. c. 68 (*ξθ'*) pr.

c. 77. *δοθεῖσα, δαπ. αὐτῶν*: —

c. 83 (*πδ'*). *ὅσην ἐὰν* . . . *ὅσου ἐὰν* . . . *ὅσην ἐὰν ὁ ἀνὴρ* . . . *εἰ μὴ ἔγκειται ποσότης* ..

c. 84 (*πε'*). *περὶ περὶ πλ.* (sic) . . . *καταβάλλουσι τοῦ προικίζοντος* . . . *σύμφωνον γίνεσθαι.*

c. 87 (*πη'*). *εἶπεν, ὅτι δίδ.* . . . . *οἴκοθεν ἐπι-* *fol.* 167[r].
διδόναι ..

c. 90 (*ϟ α'*). *ἐλ. συνεστῶτι τ. γ.* . . . *κατὰ ἀποκ.*

c. 91 (*ι β'*). 92 (*ϟ γ'*). 94 (*ϟ ε'*).

c. 95 (*ϟ ς'*). *ἀλλὰ ἀναδίδως* . . . *ἀπαιτῇ τὴν* *fol.* 167[v].
ἐπαν. (om. v. *δύναται*) . . . *εἰς προσθήκην τῆς ἐπ. πρ.*

c. 97 (*ϟ η'*). *φυλάττεται. τοσοῦτον δὲ πρᾶσις* (cod. *πάσης*) cet.

c. 98 (*ϩ ϑ'*). 99 (*ϙ'*: praecedit C$\bar{η}$). 101 (*ϙβ'*: in marg. +) *ἐπιδόναι οὐκ ἀν.*

c. 103 (*ϙδ'*). 104 (*ϙε'*).

c. 106 (*ϙζ'*). 109 (*ϙϑ'*). 110 (*ρι'*). 114 (*ριδ'*). *fol.* 7[v].

c. 116 (*ριϛ'*). *ὀφείλουσι κινῆσαι* .. *ὅσα ἐὰν* . . . *(est enim capite versum)*
ἀλλὰ ἀναμένομεν . . . *ἵνα καρποῦται* [*ἵνα* cum ind. apud graecos recentiores haud infrequens] . . . *κοινοὺς αὐτῶν παῖδας*: —

c. 117 (*ριζ'*). *σωζόμενα διὰ τῆς ἀγωγῆς* . . . *καὶ νῦν ἡ τ. ν. ἀκρ.* A v[is] *Ἐχέτω δὲ ἡ γ.* *fol.* 7[v].
novum incipit thema: *τὴν περὶ δεσπ. ἀγ.* Paullo inferius in marg. nota C$\bar{η}$. A v[is] *Πᾶσα δὲ χρ.* rursus novum incipit thema: *εἴτε ὡς ἀπὸ τοῦ χρᾶσθαι δεσποτείας* .. *εἴκοσι ἢ τρ.*

c. 118. §. 1. *τὸν νόμιμον τοῦτο* (sic). § 2. A v[is] *Εἰ δὲ ἕτερα πρ.* novum incipit thema.

c. 119. § 7 usque ad v. *παραχρῆμα.* Explicit fol. Continuabat in fol. 4[bis] exciso, ut iam nihil supersit.

[LIBER XXIX, TITULUS II.] *fol.* 2[v].

Inc. a v[is] *πρεσβυτερῶν ὑποθηκῶν* (c. 1) . . . *συμ-* *(est enim capite versum)*
βάλλουσι. δεδώκ. — — *ποιεῖν ἐφέντες τῷ ἀνδρὶ.*

A v[is] *πρῶτον μὲν οὖν* novum incipit caput, quod numero *β'* distinguitur: *εἴπερ αὐξῆσαι* — — *διὰ τῶν γάμων* . . . . *τὸ μὲν* . . . *τὸ δὲ* . . . *τὴν ἐπαύξησιν*: — cet. om.

Sequitur finis capitis 3[i] (N. 97): a v[is]: *ὥςτε κατὰ ταῦτα βουλ.* In margine +: *εἴτε προγενεστέρα* . . .

Sequitur c. 5 Novellae: *πεντεκαίδεκα δὲ ἐκ* *fol.* 2[v].
τοῦ κέρδους τ. γ. A v[is] *οὐ δίκαιον τοίνυν* novum incipit thema. Item rursus a v[is] *Καίτοι δέον αὐτὴν* . . . *γενομένην τῷ πεντεκαίδεκα* (an *τῷ* correctum sit in deterrima pagina perspici non licet). A v[is]

Ταῦτα δὲ νομοθετοῦμεν novum inc. thema: *διδόναι δὶς τὴν* explicit fol.

fol. 3v. (est enim capite versum) Quaedam initio excisa sunt. A v[is] *Πρόδηλον γὰρ* novum incipit thema: *ὡς τοῦτο κέρδος τὸ . . . ἀποκαταστήσει τῇ παιδὶ.*

ΤΙΤΛΟΣ Γ′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΔ′.

περὶ χρόνου et rell.

c. 1 (*α′*). A v[is] *Εἰ δὲ εἰς πλείονα* novum inc. thema: *ἐλάττονα δεκαετίας.* c. 1. § 1.

fol. 3r. [prior linea fere tota excisa est]: *ἐπενεγκαμένη παραγράψαιεν, εἴτε πατὴρ εἴτε* (sic) *ἔτ. . . . θεάματος* (postea corr.) . . *πολλ. γὰρ ἤ τις ὀργὴ . . ἐγγράμμασιν* (sic) *εἶναι . .* A v[is] *εἰ δὲ καὶ ἐν δικ.* novum incipit thema . . *τὸ κωλῦσον — προν. δὲ ἑαυτοῦ δέχεσθαι.*

c. 2 (praeest nota C$\bar{\eta}$). Verba *εἴσω ἐτ. ἐν* usque ad v. *καὶ τ. αὐτ. κλ.* scribae oscitantia bis repetuntur.

fol. 5v. (capite versum) = init. excisum Novum thema: *Εἰ μὲν οὖν ἀφῆλιξ.*

§ 1. *ἀφηλικότητι . . . ἀντιτιθεὶς λόγ.* A v[is] *κρατοῦντος τοῦδε τοῦ ν.* novum inc. thema *. . . ἢ οὐκ ἔλαττον διετίας.* A v[is] *Εἰ δὲ ἢ ἐλ.* novum inc. thema.

ΤΙΤΛΟΣ Δ′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΘ′.

Inc. ut in ed. a N. 119, 1: *ἐνφανὴς . . . πρόσωπον ἢ δωὰ* (sic) *γίνεται . . .*

fol. 5r. = init. excisum Nov. 119, 2. *τὰς πρὸ τῶν γ. δ.* A v[is] *Θεσπίζομεν* novum inc. thema: *ἔχ. τοὺς ἄνδρας ἢ καὶ τοὺς.* A v[is] *Εἰ δὲ μὴ ἐμφ.* rursus novum thema: *ὅσα μὲν πρὸς τ. μ.* A v[is] *Εἰ δὲ τὰ τῶν προικ.* novum inc. thema.

fol. 6v. (capite versum) = 1[a] linea fere tota excisa est: τὸν μὴ ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐμφ. ΤΙΤΛΟΣ Ε′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΘ′.

c. 1 (*α′*) pr. § 1. c. 2 (*β′*). *συμφ. τοῦ γενέσθαι.*
c. 4 (*γ′*). *καὶ τοὺς αὐτὴν τρέφειν.*
c. 5 (*δ′*). c. 6 (*ε′*). *δύναται γὰρ.*

fol. 6r. (prima linea excisa est) c. 9 (*η′*). c. 11 (*ι′*). *διαζυγῇ, οὐκ ἀπαιτεῖται.*
c. 12 pr. c. 16 (*ις′*). c. 17 (*ιζ′*). *ἡ θυγ. τῷ συμφ.*
c. 19. c. 26 (*κς′*). c. 27 (*κζ′*). *τῇ γυναικὶ κινδ. . . . τῇ ἀγωγῇ περὶ προικός.*

fol. 4v. (est capite versum) c. 27. § 1. 2. c. 29 (*κθ′*). c. 30 (*λ′*). A v[is] *ἄδειαν ἔχει* novum inc. thema.
c. 30. § 1. c. 31 (*λα′*). *ὅτε περὶ ἀναδόσεως τῶν ἐπιδιδωμένων.*
c. 32 (*λβ′*). c. 34 (*λδ′*). *Ἐὰν μὴ συμφ.*

fol. 4r. c. 38 (*λη′*). 39 (*λθ′*). *ἀσθενεῖν, ἡ διάταξις.*
c. 40 (*μ′*). *καὶ δόλου ἀπαιτεῖται . . ἐπὶ τὰ ἴδια πράγματα.*

ΤΙΤΛΟΣ ς′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΘ′.

π ἀγροῦ προικιμαίου καὶ προγαμιαίου δωρεᾶς; —

c. 1 (*α′*). *περὶ ἐλπιζομένης ζημίας.* Iungitur § 1.
c. 13. § 3. cet. om.

ΒΙΒΛΙΟΝ Λ′, ΤΙΤΛΟΣ Α′.

Incipit a. c. 5: *καὶ οὐ μετὰ τὸ γ. . . . πεπληρῶσθαι* (habet et A.).
c. 5. § 16.
c. 7. § 2. § 3. *μόνην τὴν τιμὴν δίδωσιν.*
Cetera libri XXX[1] supra exhibuimus.

LIBER XXXVIII, TITULUS III.

Fol. inc. a c. 26 r. *δι]αθήκη.* Numerus capitum uno superat editionem, ita ut c. κζ capiti XXVI° editionis heimbachianae respondeat et ita deinceps.
c. 27 (*κη′*). *ἀποθέντα .... ὀν. ἰδ. ..... δίδοται* δὲ A. *συγχρήσεως*: bonam lectionem confirmat A
c. 39 (*λα′*). *ἀποφάσεως πουπιλλάριον* = *ἀπ. κυ- τοῦ ὀρφανικὸν* A.
λοιπὸν = *λεῖπον* A.
ἐγχωροῦντι αὐτῷ = *ἐγχωροῦντα* A.
ἀγωγάς = *ἐναγωγάς* A. c. 31 (*λβ′*).
c. 34 (*λε′*) i. f. *ἀπόδειξιν καὶ ὅτι* = *ἀπ. τοῦ ὅτι* A c. 36 (*λζ′*).

ΤΙΤΛΟΣ Δ′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΗ′.

In marg. *β. κζ′ τῶν διγέστ. ί. δ′.*

habet tantum c. 3. § 9. c. 4.
c. 3. § 9. *Αὕτη* = om. A.
διαφέρουσι = *διαφέρει* A. (optime.)
c. 4. *Καὶ ὁ ἀπ.* = *Καὶ ἀπ.* A.
κοντραρίᾳ = litt. lat. A.

ΤΙΤΛΟΣ Ε′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΗ′.

In marg. *β. κζ′ τῶν διγέστ. ί. ε′.*
In rubr. A. l.: *Περὶ τῆς κυ.*

c. 1. § 8. § 9. *διοικῶν ὡς* = *διοικῶν* A. c. 6(7)

ΤΙΤΛΟΣ Ζ′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΗ′.

In rubr. A. l.: *μετὰ τῆς πίστεως.*

c. 1 pr. *ἐὰν καὶ ἄρρην* = *ἐὰν ἄρρην* A.
c. 1. § 1. *διὰ τῆς — ἀγωγῆς* = *διὰ τὴν —ἠν* A *δίδωσιν* = *ἀποδίδωσιν* A.
c. 3 (*γ′*). c. 4. § 1 (*δ′*). *ἄρκᾳ* = *ἄρκλᾳ* A. § 2. 3 (omissa fine). c. 5 (*ε′*).
c. 8. *καὶ οἱ κληρονόμοι* = om. A. In marg. *β ε τοῦ κόδ. ί. νδ′.*
c. 9 (*θ′*). c. 10 (*ι′*). *εἴτε* = *εἴγε* A.
ibid. post *διοικήσαντος* A. add.: *τοῦ ἐπιτρόπου ἢ ὡς μὴ διοικήσαντος αὐτοῦ*

Igitur ita verti debet textus in heimb. ed. corruptus: Tutelae actio si exercetur quasi male administrasset tutor vel quasi non administrasset aliterve neglegens fuisset, adversus tutoris heredes transmittitur.

c. 11. cet. om.

ΤΙΤΛΟΣ Η', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΗ'.

c. 1 pr. § 1. § 3. *ὑποβάλῃ* = —*άλλει* A. *ὑποβαλόντων* = —*λλόντων* A.

c. 1. § 6. *ὑπερέθετο τὸ δοῦναι* = *ὑπ. δ.* A. *ὑπόκειται τῇ* = *ὑπ. ἐπὶ τῇ* A. seq. § 7.

§ 8. *ὑπόκειται* = om. A. nec male.

§ 9. *μόνον αὐτῶν* = *μόνον* A., qui habet *τὸν ἐπ.* — § 10.

§ 14. *ἴσος ἐστὶ* = *ἴσος ἐν.*

§ 15. *Τὸ* = *Τοῦ* A. *ταβουλλάριος* = —*ουλάριος* A. *ἀγωγὴ* = *οὐτιλία* A. (optime.) c. 4. 7.

c. 9 (*ϑ'.*). *ἐνέχονται* = *ὑπόκεινται* A. c. 14. Quaedam capita deficiunt. c. *ις'* respondet capiti XV° editionis heimb. et sic deinceps numerus capitum uno editionem excedit.

c. 16 (*ιζ*). *τοῦ στρ. ἀμελ.* = *ἀμ. τ. στρ.* A. Post. c. 7 v. *ἔπα*[*ϑον*] rell. ceciderunt abscisso folio, cuius frustulum superest f. 53[bis], ubi leguntur numeri *α'. β'.*

6r. c. 36 (p. 760 l. ult.) *τὰ ἀκίνητα* = *ἀκίν.* A. *κατ' αὐτῶν* = *κατὰ ταύτης* A. *προσομιλήσασαι*: H. ex Iensii coniectura quam confirmat A. A v. *ἐπάγει* cet. om. c. 40. c. 44 (*με'*).

c. 45 (*μς'*). *καθ'οἱονδήποτε ἕτερον*=*καθ'οἱονδ.* A. *ἐπὶ διαλύσει* = *ἐκ διαλύσει* A. (et alibi redit *ἐκ* cum dat.).

6v. *οὔτε ἄλλως πως ἐκποιεῖν* = om. A. *ἀντὶ ἀγροῦ* = *ἀντὶ τοῦ ἀγ.* A.

c. 46 (*μζ'*). *φυλάττεται* = —*εσθαι* A. c. 47 (*μη'*).

c. 48 (*μδ'*). *αὐτεξουσίῳ* = *τῷ αὐτ.* A.

c. 49 (*ν'*). *μνηστὴρ* = *ὁ μν.* A. c. 51.

c. 52 (*νγ'*). *εἰκοσιπέντε ἐτῶν* = *εἰκ. ἐνιαυτῶν* A. *κατὰ νόμον* = *κ. τὸν νόμον* A. *κτίσεως* = *κτήσεως* A. recte.

c. 53 (*νδ'*). c. 55 (*νε'*).

3r. c. 56 (*νς'*). *Ἐὰν ἀφῆλιξ* = *Ἐὰν ὁ ἀφ.* A.

c. 58 (*νη'*). *διαιροῦσαν τὰ ἐπ.* = *δ. ἐπ.* A.

c. 59 (*νϑ'*). c. 63 (*ξγ'*).

ΤΙΤΛΟΣ Ι', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΗ'.

In marg. *β. κζ' τῶν διγ. ί. δ'.*

c. 7 (*ζ'*). *τῆς σωτηρίας* = *καὶ τ. σ.* A. Finem capituli omittit A., indeque minime sanari potest.

c. 10 pr. c. 14 (*ιγ'*). *παραφρονούσης* = *παράφρονος* A. c. 15.

c. 17. *ὠφελείᾳ* = *ὠφ. αὐτοῦ* A.

c. 21 (*ϑ'* pro *ιϑ'*). *Ἀνὴρ* = *Ὁ ἀνὴρ* A. *μέρος* = *τὸ μέρος* A. *ἐξ οὗ* = *ἐξ ὧν* A. *οὐδὲ εἰ* = *οὐδὲ γὰρ* A.

c. 22 (*κ'*). *κουράτωρα* = *τὸν κουρ.* A. *fol. 233v.*
οὕτως ὁ μ. = *οὗτος ὁ μ.* A. c. 23.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΗ'.

In marg. *β. μς' τῶν διγ. ί. ς'.*

c. 1. *Καὶ τότε* = *Τότε* A.

c. 2. *ἡ ἀγορασία* = *ἡ ἡ ἀγ.* A.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ' (om. ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΗ').

In marg. *β. ε' τ. κόδ. ί. νε'* (l. *νς'*).

c. 1. *ζ'* = *ἑβδόμῳ* A.

c. 2 (*β'*). *ὅτι ὑπὲρ* = *ὅτι ὁ ὑπ.* A. *ὅμως ἐπίτρ.* = *ὅμ. ὁ ἐπ.* A. c. 3 (*γ'*).

c. 4 (*δ'*). *εἰς δικαστ.* = *εἰς τὸ δικαστ.* A. *fol. 49r.*
ἀναβάλληται = —*άλληται* A.
τότε = om. A.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΗ'.

c. 1 (*α'*). *ὁ ἀφῆλιξ* = *ὡς ἀφ.* A. c. 2 (*β'*).

c. 3 (*γ'*). *ἐνιαυτῶν* = *ἐτῶν* A.
ἡ δὲ παροῦσα διάταξις = *ἡ διάτ.* A.
κρίνεσθαι = *καὶ μόνον κρ.* A.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΘ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

In marg. *β. ε' τῶν διγ. ί. β'.*

c. 1 (*α'*). c. 2 (*α'* sic). *διαθέμενον* = *διατιθέμενον* A.
παρεφρόνει = *παρ. ἢ ἐμεμήνει* A.
ἔρρωτο = —*ται* A. c. 3. 4 (*β'*). c. 5 (*γ'*).

c. 6 pr. (seq. sub *γ'*). *διαθέμενον* = *διατιθ.* A. c. 6. § 1 (*δ'*). c. 6. § 2 (*ε'*).

c. 7. § 6. § 12. *πρότερον κινῆσαι* = *κ. πρ.* A. *fol. 49v.* c. 7. § 14.

c. 9. § 1. *ἐπὶ τῷ ἀπ. τὸ ληγ. ἔλ.* = *ἐπὶ τὸ ἀπ. τ. λ. δ ἔλ.* A. [c. 10 est in A. *ια'.*]

c. 14 (*ις'* in A.) *παραιτουμένου* = —*ούμενος* A. *βουλομένῳ* —*μέμψιν* = om. A. *ἀντίκ. γὰρ* = *ἀ. δὲ* A.

c. 17. § 2. *ὁ γεγραμμένος* = *ὁ γ. κληρονόμος* A.

c. 18. A v[ta] *καὶ ὁ πηρ* ad f. om. A.

c. 23. § 1. *ἀπόκληρον* = *ἀποκληρονόμον* A. *fol. 36r.*

c. 23. § 2. *κατὰ τῆς δ.* = *κατὰ δ.* A.

c. 24. *τὰ ληγάτα καὶ τὰς ἐλ.* = *τὰς ἐλ. καὶ τ. λ.* A. c. 25 pr. (*κδ'*).

c. 25. § 1. *καὶ οἱ σπούριοι* = *καὶ οἱ, ὧν ὁ πατὴρ οὐ γνωρίζεται, σπ.* A.
c. 25. § 2. *γεγένηται* = *γένηται* A.
αἱ ἐλ. καὶ ληγ. = *ἐλ. καὶ τὰ λ.* A.
c. 25. § 3. *μέμψιν* = om. A.
c. 47. *κατὰ γνώμην* = *παρὰ γν.* A. (male).
c. 48 (*μη'*). c. 49 (*μθ'*).
c. 52. *ἐναγέτωσαν* = *ἀναγέτωσαν* A.
c. 53 (*νγ'*). *ἡ παρὰ* = *παρὰ* A.
fol. 36ᵛ. *ὑπὲρ ἐγγόνης ἢ ὑπὲρ ἐγγόνου* = *ὑπὲρ προεγγ. ἢ ὑ. προεγγ.* A.

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΘ'.

In rubr. vᵃ *καὶ ἀκύρου* om. A.
In marg. *β. κς'* (l. *κη'*) *τῶν διγέστ. τ. γ'.*
c. 1. 2 (usque ad vᵃ *κλ. ἡ κλ. α.*].
c. 2 (*β'*). *ἀτελὴς δευτέρα* = *Ἡ ἀτ. δ.* A.
c. 6. § 3. *γραφέντες κληρονόμοι* = *γρ. κλ. ἢ ἀπόκληροι* A.
§ 5. *ἢ ὅτ. τις κεφ. κατακριθῇ* = *ἢ ὅτ. τις κεφ. κατακριθεὶς* A. § 6.
§ 11. *καταδικαζομένων* = *δικαζομένων* A.
c. 9. 10 (*ϑ'*).
c. 11 (*ι'*). *Ἐὰν κατὰ δευτέραν διάταξιν* = *Ἐὰν ἡ κατὰ δ. τάξιν* A. (recte).
ἑπτὰ ἢ καὶ πέντε = *ἑ. ἢ π.* A.
c. 13 (*ιγ'*). *γενόμενος* = *γινόμενος* A.
c. 14 (*ιδ'*). c. 15 (*ιε'*).
fol. 51ᵛ. c. 20. *ἀπολέσῃ* = *ἀφανίσῃ* A.
τέλος τοῦ λϑ' βιβλίου.

ΒΙΒΛΙΟΝ Μ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

In rubr. *διακατοχῆς καὶ πότε πίνακες διαθήκης ἔρρωνται.*
c. 7. § 1. 2. c. 8 (*ζ'*). c. 11 (*η'*).

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ Μ'.

In marg. *β. λϑ' τῶν διγέστ. τ. δ'.*
Rubr.: *π ἀγαθῆς διακατοχῆς καὶ ἐναντιώσεως.*
c. 5. § 5. c. 6 (*ε'*). c. 7.
fol. 51ᵛ. c. 12. § 3. *τελ. τοῦ υἱοῦ* = *τελ. υ.* A.
c. 14 (*ια'*). *Ἐὰν ὁ* = *Ἐὰν* A.
ἀντιϑήσει = *ἐναντιωϑήσῃ* A.
κυρῶν = *κυνῶν* A.
c. 17. § 1. *κατελείφϑη* = *καταλειφϑῇ* A.
c. 19. In marg. *β. ς' τοῦ κόδ. τ. ιδ'.*
Ἐάν τις = *Ἐὰν μέν τις* A. (optime).
ἀπὸ τῆς διαϑήκης βοήϑεια = *κατὰ τῆς διαϑήκης β.* A.

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ Μ'.

In marg. *β. λζ' τ. η' τῶν διγέστ. α' ϑέμ.*
c. 1 (*α'*). c. 2 (*β'*). *ἡ κατὰ τῆς διαϑ. ἐναντίωσις* = *ἡ ἐκ τῆς δ. βοήϑεια* A.
c. 4. § 19. *Ἐκεῖνα δὲ δαπ.* = *Ἐκεῖνα δαπ.* A.
§ 20. 25. § 26. *πτυκτῇ* = *ποιήσει* A.
§ 27. 28.
c. 5. *ἀπαλλάττεται* = *ἀναχωρεῖ* A. c. 6. c. 7 (*ς'*).
c. 8 (*η'*). *δύνηται* = *—αται* A.

ΤΙΤΛΟΣ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ Μ'.

In rubr.: KARBONANIU.
c. 6. § 2. *ἡ μέχρι τῆς ἥβης διακατοχὴ* = *ἡ καρβονιανὴ* A.
§ 3. *περὶ — — — τέμνεται* om. A.
§ 4. *αὐτῇ δοϑῆναι* = *αὐτῷ δοϑ.* A. (qui et lect. *ἱκανῶν* confirmat).
c. 6. § 5. *Οὐ μόνον* = *Οὐ μόνα* A. (qui lect. *μάϑησιν* confirmat). c. 10 (*ι'*).
c. 13 (*ιγ'*). *Ἐὰν ἡ γ.* = *Ἐὰν γ.* A.
c. 18. *φυλάξαι* = om. A.
ἀμφιβάλληται = *—εται* A.
δίδοται μέχρι τῆς ἥβης ἡ διακατοχὴ = *διδ. καρβονιανὴ διακ.* A.

ΤΙΤΛΟΣ ς', ΒΙΒΛΙΟΥ Μ'.

c. 1 pr. (*α'*). *κατὰ τῆς διαϑ.* = *κατὰ διαϑ.* A.
c. 1. § 2. *καὶ ἐὰν ἐδ.* = *ἢ ἐὰν ἐδ.* A.
c. 1. § 3. *ὑπὲρ ὑπεξ.* = *ὑπὲρ τῆς ὑπ.* A.
τῇ διαϑήκῃ = *τὴν διαϑήκην* A.
παρ' αὐτοῦ = *παρὰ τοῦ* A. (qui et lect. *δόλου* confirmat).
c. 1. *ἡ φαβιανὴ ἢ ἡ καλυισιανὴ* = FABIAn-CALVISANH A.
c. 2 (*β'*). c. 3 (*γ'*). c. 3. § 1 (*δ'*).
c. 4. *μάτην ὑπηρεσίας ἐπερωτᾷ* = *μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἐρωτᾷ* A.
c. 5 (*ε'*). *κακῶς* = *καλῶς* A.

ΤΙΤΛΟΣ Ζ', ΒΙΒΛΙΟΥ Μ'.

In rubr. *Π* (*περὶ*) pro *πότε*: *μέρη τῶν* pro *τοῖς τῶν*: *ἐφαμόσῃ* pro *—ζει*: *περὶ τῆς τῶν ὑπ.* pro *περὶ τῶν ὑπ*: *ἀπαλευθέρων* pro *τῶν ἀπ.*
In marg. *β. ς' τοῦ κόδ. τ. ι'.*
c. 1 (*α'*).. *λαμβάνειν* = *λαβεῖν* A.
καταδεχόμενοι = *καταχόμενοι* A. c. 2 (*β'*).
c. 3 (*γ'*). *ἡ ἀπὸ τῆς διαϑ. βοηϑείας διακατοχὴ* = *κατὰ τῆς διαϑήκης βοηϑεία καὶ διακ.* A.
οἱ ἑπτὰ καὶ οἱ πέντε = *οἱ ἑ. ἢ π.* A.
μνήμης = *μνηστῆς* A.
c. 5 (*ε'*). *ὑπηρεσίας* = *—ιῶν* A.
Deinde A. haec addit: *τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς παλαιοῖς εἴρηται· εἴρηται δὲ καὶ τῇ παρούσῃ διατάξει.*

TITΛOC H′, BIBΛIOY M′.

(In rubr. *οἱ νόμοι* ut vulg.).

c. 1 (*α′*). c. 2 (*β′*).
Inter c. 2 et 3 in marg.: *β. ς′ τοῦ κόδ. τ. ιε′.*
c. 3 (*γ′*). *καταδέχεσθαι αὐτὴν, ἀλλὰ* = *καταδέχεσθαι αὐτὴν, οὔτε ζητοῦμεν εἰ κατέσχε πράγματα, ἀλλὰ* A. (optime). c. 4 (*δ′*).

TITΛOC Θ′, BIBΛIOY M′.

(In rubr. om. v. *διακατοχῆς*).
In marg. *β. μγ′ τοῦ κόδ.* (l. *τῶν διγ.*), *τ. β′.*

c. 1 pr. *νέμῃ τι* = *μή τι* A.
καὶ μὴ διὰ χρήσεως ἐδέσποσας ἢ εἰ δόλῳ = *καὶ μὴ ὡς δ. χρ. ἐδ. ἢ δ.* A.
17ᵛ. c. 3 = signatur *β′* in A., qui habet in marg. *β. η′ τοῦ κόδ. τ. β′.*
αἰτῶν τὴν κατὰ τὴν διαθήκην διακατοχήν = *αἰτῶν τὴν διαθ.* A.
δείξῃ = *δείξοι* A.

BIBΛION MA′, TITΛOC A′.

Rubr.: *περὶ φαλκιδίου.*

c. 1. § 3. 4. 5. *ληγατευομένων τῷ αἰχμαλώτῳ ἢ κυοφορουμένῳ* = *λ. αἰχμαλώτων ἢ κυοφορουμένων* A.
c. 1. § 6. 7. *ἢ ἐν ἀδήλῳ* = om. A.
σταθμωμένων ἢ ἀριθμουμένων = *σταθμωμένων ἀριθμουμένων μετρουμένων* A. (optime). § 8. 9. 10.
c. 1. § 11. *αὐτὸ ἀφαιρ.* = *αὐτῷ αφ.* A. § 12.
c. 1. § 14. *τὸ μέρος αὐτοῦ* = *τ. μ. αὐ. καὶ ἔλθῃ εἰς ἐμὲ τὸ μέρος αὐτοῦ* add. A. optime! Exciderunt enim propter homoeoteleuton.
26ʳ. c. 1. § 15. *ἑκατέρου* = *ἑκάστου* A. § 18. § 19.
c. 2 (*β′*).
c. 4 (*δ′*). *Ἐὰν ὁ χρ.* = *Ἐὰν χρ.* A. c. 6 (*ς′*). c. 7 (*ζ′*). c. 8 (*η′*).
c. 9. *μετὰ τὴν τελ.* = *μετὰ τελ.* A.
οὐδὲ = *οὐ* A. c. 10. c. 11 pr.
26ᵛ. c. 11. § 1. *Ἐὰν ὁ ὑπὸ* = *Ἐὰν ὑπὸ* A. § 2.
c. 11. § 3. *μετὰ ταῦτα ἀποθάνῃ* = *μ. τ. διαθέμενος ἀποθ.* A.
c. 11. § 4. *πρὸ ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας* = *πρὸ κληρον.* A.
c. 11. § 5. *γὰρ ἐν τῇ* = *γὰρ τὰ ἐν τῇ* A.
ἐν τῇ ὀρφανικῇ γίν. = *ἐν τῇ αὐθεντικῇ γ.* A.
καὶ οὐκ ἐναντιοῦται = *καὶ ἐν.* A.
c. 11. § 6. *ἐβαρήθη τοῖς ληγ.* = *ἐβ. λ.* A.
c. 11. § 7. *καὶ εἷς ἐπ' αὐτοῖς* = *καὶ εἷς ὑπ' αὐτοῖς* (sic) A.
τοῦ καὶ ὑποκ. = *τοῦ ὑποκ.* A.
ἢ ὑπὸ αἵρ. = *καὶ ὑπὸ αἵρ.* A.
c. 11. § 8. *τῇ ὑποκ.* = *ὑποκ.* A. *fol.* 15ʳ.
c. 12 (*ιβ′*). *δόλου* = *δούλου* A.
c. 13 (*ιγ′*). *παρὰ τοῦ δεσπ.* = *παρὰ δ.* A.
πατρὸς καὶ κελ. = *π. κελ.* A. c. 14 pr. (*ιδ′*).
c. 14. § 1. *τοιοῦτο βάρος* = *τὸ τ. β.* A. (qui §§ 2—3 bis praebet).
c. 14. § 2. *ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς* = *ἐκ μὲν τῆς τ. ἑ.* *fol.* 15ᵛ. bene A. utrobique.
ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου = *ἐκ δὲ τῆς τ. ἀ.* bene A. utrobique.
c. 14. § 3. *τὰ μέρη τῆς πατρῴας* = *τ. μ. καὶ τὰς π.* A. utrobique.
συγχέονται = *συγχ. γὰρ* A. utrobique. c. 15 pr.
c. 15. § 3. *μετὰ τὴν τελ.* = *μετὰ τελ.* A.
δὲ ἐμὲ ἠξίωσεν = *δὲ ἠξίωσέν με* A.
ἐπὶ τελευτῇ = *ἐν τῇ τελ.* A.
παρακρατεῖ = *τὸ τρίτον παρακρατεῖ* A. (optime).
c. 15. § 4. *δικαίῳ φαλκιδίου* = *δικ. φαλκιδίῳ* A.
ἡ κομπενσατίων = *ὁ ἀντέλλογος* A.
ἐν τῷ φιδεικομμίσσῳ = *ἐν τῷ ληγάτῳ* A. § 5. 6.
c. 15. § 7. *τὸ τοιοῦτο ληγ. φαλκιδίῳ* = *τῷ τοιούτῳ λ—ῳ φ.* A.
πρὸς τῷ τρίτῳ τοῦ μέρους = *πρὸς τὸ τρίτον μέρος* A. *fol.* 8ʳ.
c. 16 (*ις′*). *καταβάλῃ* = *—λλῃ* A.
ἀπομεινάντων = *ἐναπομ.* A.
δόλου = *δούλου* A.
c. 17 (*ιζ′*). c. 18 (*ιη′*). c. 19 (*ιθ′*).
c. 22. *βοηθοῦμαι* = *—νται* A.
οὐ χρεωστεῖται = *οὐ κεχρεώστηται* A.
c. 23 pr. (*κγ′*). c. 23. § 1 (*κδ′*). *fol.* 8ᵛ.
c. 23. § 2. *λογίζεται* = *καταλογίζεται* A.
c. 24 pr. *ἐξ ἴσων* = *ἐξ ἴσων μερῶν* A.
c. 27 (*κζ′*). *ἄλλον ὁ υἱὸς γρ.* = *ἄλλον γρ.* A.
c. 28. *λαμβάνειν* = *ἀναλαμβάνειν* A. c. 29 pr.
c. 29. § 1. *ὅσον πλέον ἢ ἧττον* = *ὅσον ἧττον* A.
c. 29. § 2. *σταθμωμένων ἢ ἀριθμ. ἢ μετρ.* = *στ. ἀριθμ. μετρ.* A. (optime).
εἰσὶ τὰ ληγ. = *ἐστὶ τὰ λ.* A.
c. 29. § 8. *τοῖς δούλου* = *τοῖς δούλοις* A.
ληγατεύεσθαι οὐκ ἠδύναντο = *ληγατεύειν οὐκ ἠδύνατο* A.
c. 30 (*λ′*). *ὀρφανικῇ ὑποκαταστάσει* = v. *ὑποκ.* *fol.* 29ʳ. om. A. c. 32 (*λβ′*). c. 33 (*λγ′*).
c. 37 pr. *ἐλευθερούμενος* = *ἐλευθερωθεὶς* A.
c. 37. § 1. *Ὁ εἰς χρῆσιν δοθεὶς δοῦλος* = *Ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν* A.

δεσπότου = *δ. τοῦ ἀγροῦ* A.
ὑπερθεματισμὸν = *ὑπερθετισμὸν* A.
ἢ ὑπὸ ὅρον = *ἢ κομμισσόριον ὅρον* A. (optime).

c. 40 (in A. *λϑ'*). *τὴν ἀπαιτοῦσαν τὴν κλ.* = *τὴν τῆς κληρονομίας διαιρητικὴν ἀγωγὴν* A. c. 41 (*μ'*). c. 42.

c. 46. § 1. *οὔτε ὁ δι' ἀποκαταστάσεως λαβών τι* = *οὔτε φιδεικομμισσάριος* A. (qui art. et ante *ληγ.* omittit). c. 49.

c. 50. *τρόπῳ παρακατασχεθῶσι* = *τρ. μὴ παρασχεθῶσι* A.

c. 55. § 3. *ἐλευθερώσω* = *—σας* A.

c. 56 (*μη'*). *ἀποκαταστήσῃ* = *—σῃς* A.

c. 57 (*μϑ'*). c. 58 pr.

c. 58. § 1. *Οὔτε ὁ ἀξ.* = *Οὔτε ἀξ.* A.

fol. 29ᵛ. c. 59 (*νϑ'*) pr. lectionem *ὑποκατ.* confirmat A.

c. 59. § 1. *τὸ ληγάτον* = *τὰ ληγάτα* A. c. 60.

c. 61 pr. *εἰ μέν εἰσι κοιν.* = *εἰ μὲν ὦσι κ.* A. § 1.

c. 62. § 1. *δύναται συμβ.* = *δύνανται σ.* A.

c. 62. § 2. *ἐν Ἱσπανίᾳ* = *ἐν Σπανίᾳ* A.
εὐφορίᾳ = *ἐν εὐφ.* A.

c. 63. *διαθέμενος* = *διατιϑ.* A.

c. 67 pr. (*νζ'*) (in A. *νζ'*). lectionem *τῷ* [scr. *τὸ*] confirmat A. (ut postea *ψηφίζεται*).
εἰς εἰκοσιοκτὼ = *εἰκοσιοκτὼ* A.
ἀπὸ δὲ εἰκ. πέμπτου = *ἀπὸ δὲ τοῦ ε. π.* A.

fol. 22ᵛ. *ἕως τριακοστοῦ* = *ἕ. τοῦ τρ.* A.
εἰς εἴκ. δ. ἔτη = *ἕως ε. δ. ἔ.* A.
πεντήκοντα ἐννέα = *π. ἐ. ἔτη* A.
ἑξηκοστοῦ καὶ εἰς ἑπτὰ = *ἑξ. εἰς ἑ.* A.
ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη = *ὑ. τ. ἑξ.* A.

c. 67. § 1. *παρακρατεῖ φαλκ.* = *κρατεῖ φ.* A.

c. 68 (*νη'* A.). *ὑπεξαιρεῖται* = *ὑπεξαιρεῖ* A.

c. 70 (*ζ'*). c. 71 (*ξη'*).

c. 72 pr. *διαθεμένου* = *διατιϑεμένου* A.

c. 72. § 2. *διαθεμένου* = *διατιϑ.* A.

c. 73. *εἰς τρίτον* = *εἰς τὸ τρίτον* A.

c. 74. *ἐπὶ τούτῳ* = *ἐ. τοῦτο* A. (ut alibi, quoties *ἐπὶ* fini indicando inservit).

fol. 22ᵛ. c. 78. *τῶν ἀπὸ τοῦ ὑπ.* = *τῶν ὑπὸ τοῦ ὑπ.* A.

c. 79. § 1. *μονοπάτιον* = *μοπάτην* (sic) A.
κελευσϑῇ = *ἐκελεύσϑη* A.
παραγγελλόμενος = *—ελόμενος* A.
συνεισαγαγεῖν = *συναγαγεῖν* A.

c. 80 pr. *αὐτῷ δικ.* = *τῷ αὐ. δ.* A.

c. 80. § 1. 2. *ἢ ἀγορασϑέντα* = om. A. c. 84.

c. 86 pr. *ἐν περιουσίᾳ* = *ἐν τῇ π.* A.

c. 86. § 2. c. 88 (*ξς'*).

fol. 60ʳ. c. 94 pr. (*οβ'* A.). *ἀποκαϑίστησι* recte habet A. Post c. 96 A. addit: *τάκιτόν ἐστιν ὅπερ ἐπαγγέλλεται ὁ κληρονόμος διδόναι τῷ μὴ δυναμένῳ λαβεῖν* = tacitum est id quod heres pollicetur ei, qui capere non potest.

c. 98 (*ος'* A.). *Ἐὰν* = *Καὶ ἐὰν* A.
κρατεῖται = *παρακρατεῖται* A. c. 90 (*ος'*).

c. 101 (*οϑ'* A.). *μετὰ τὰ χρέα* = *μετὰ χρ.* A.

c. 102 (*π'* A.). *ὡς ἀπὸ ἀποκαταστάσεως* = *ὡς ἀπὸ φειδικομμίσσου* A.
τὸ ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως = *τὸ ἀπὸ φειδικομμίσσου* A.
κατέβαλε = *καταβάλλεται* A.

c. 104 (*πβ'* A.). *τῷ ἀξιωϑέντι τῆς ἀποκαταστάσεως* = *τῷ φειδικομμισσαρίῳ* A.

c. 105 (*πγ'* A.). *ἀρκεῖν αὐτῇ* = *ἀ. αὐτὴν* A.
τοῦτο πράττειν = *τὸ πρ.* A.

c. 106 (*πδ'* A.). *ἢ ἡ γυνὴ* = *ἢ γ.* A.
μιμεῖται ἀποκατάστασιν μειοῦται = *μιμ. φειδικόμμισσον μιμεῖται* (sic) A.

c. 107 (*πε'* A.). *τὸ ληγ. τὸ γυναικὶ* = *τ. λ. τὸ τῇ γ.* A.

c. 108 (*πς'* A.). *Ὁ κληρον. ὁ χρ.* = *Ὁ κλ. καὶ χρ.* A.
ἐκ τοῦ διαθεμ. = *ἐκ τοῦ διατιϑ.* A.
ἤτοι τῇ ἐμμίξει τῆς κληρονομίας = recte (est enim glossema) om. A.
ἐν τῷ ρά καὶ ρβ' κεφαλαίῳ τούτου τοῦ τίτλου = *ἐν τῇ ἕκτῃ καὶ ἑβδόμῃ διατάξει τ. τ. τ.* A. (in sexta et septima constitutione h. t.) A. ergo genuina Thalelaei verba adhuc refert, qui ad Codicis titulum tantum respiciebat. In posterioribus Basilicorum recensionibus haec ad ipsum Basilicorum titulum, ut par erat, aptata sunt.
ἀπαιτεῖ = *ἀπαιτεῖν* A.
τὸν φαλκίδιον παρακατ. = *τὴν ἀναλογίαν π.* A.

c. 109 (*πζ'* A.). *ληγ. φαλκιδίῳ* = *λ. τῷ φαλκιδίῳ* A.

c. 110 (*πη'* A.). *Ἐὰν ἡ οὐσία* = *Ἐὰν οὐσία* A.
ἀποκαταστάσεις = *φειδικόμμισσα* A. Exciderunt folia duo.

[LIBER XLI, TITULUS IV.]

c. 3 (Nov. 18, 2). Inc. a v^is [*ἐφήμε*]*ρον ἔχ.*
τοιοῦτό τι πράττειν = *τ. τ. προστάττειν* A.
τοῦ νομίμου μέρους = *τ. ν. τούτου μ.* A.
τὴν χρ. καὶ τὴν ἐπικαρπίαν = *τ. χ. κ. ἐπικ.* A.

c. 5 (*ις'* A.: hinc patet alium omnino fuisse in nostro capitum numerum).

διὰ τὸ τοὺς μετὰ ταῦτα = καὶ διὰ τὸ μὴ τ. μ. τ. A. (optime).
ἐπὶ περιγραφῇ = ἐπὶ γραφῇ A.
c. 6 (*ιζ'* A.). *καλῶς ζ. = οὐ καλῶς ζ.* A. (optime). Post vv. *ἀνατρέψαι τὴν δωρεάν* desinit thema in A., qui de more: — addit. Novum thema sic se habet: *Κατὰ τῆς πρὸς τὸν ἀδελφόν σου παρὰ τοῦ πρς δωρεᾶς τὴν μόνην τῆς διαθήκης παρὰ τοῦ ἄρχοντος γύμνασον, εἰ μὴ τὸ καταλελειμμένον σοι κ. τ. λ.* (corrige *μέμψιν* pro *μόνην* et sic verte: Contra donationem a patre in fratrem tuum collatam de officioso querelam apud magistratum exerce, nisi id quod tibi est relictum cet.).
fr. c. 7—10 (*ιθ'* A.).
c. 7. *εἰς τρίτον = εἰς τὸ τρίτον* A.
c. 8. *ὅτε δὲ ἡ μήτηρ = ὅτε δὲ καὶ ἡ μ.* A.
συναινοῦντος = συνένουν sic A.
c. 10. *τὴν οὐσίαν πᾶσαν = πᾶσαν αὐτῆς τὴν οὐσίαν* A.
κατὰ μίμησιν τῆς περὶ διαθήκης μέμψεως = κ. μ. τῆς δεινοφικιοσο A.
τὴν μέμψιν τὴν κατὰ τῶν ἀμέτρων δωρεῶν = τὴν δe inoficiosis d°nati°ni bus A.

TITΛOC E', BIBΛIOY MA'.

In marg.: *N° ⌐β'.*

c. 1. omittuntur in A. v^a^. *οὐ δυναμένων — — — παραβῆναι σκοπόν* atque *εἰ γὰρ τοῦτο ἐλαττούμεθα.*
fr. c. 2 (*β'*). *ἡ φροντὶς = φροντὶς* A.
c. 3 (*γ'*). *θυγατρὶ ἢ ἐγγόνῳ = θ. ἐγγ.* A.
ἐπὶ τούτῳ ὅρῳ = ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ὅρ. A.
μετουσίαν ἔχειν = ἔ. μ. A.
προσεγένετο = —ίνετο A.
πράγματα οὕτω κατ. = πρ. τὰ οὕτω κ. A.
δι' οὗπερ συνῄδει = δι' οὗπερ ἂν συνείδη A.
v. *μέχρις ὅτου = μ. ὅταν* A.
ἔχ. τοῦ διατιθεμένου = ἔ. τ. διαθεμένου A.
εἰ δὲ, ὡς εἰκὸς = εἴτε ὡ. ε. A.
ὑπεισελθεῖν ἢ μὴ = ὑπελθεῖν εἰ μ. A.
ἢ δυνηθείη ἢ τελευτήσει = ἢ μὴ δυνηθείη τελευτ. A.
μέχρις ὅτου = μέχρις ὅταν A.
ἐν ἐκείνοις (p. 161, l. 6) *= ἐκείνοις* A.
τοιαύτη αἵρεσις = τ. ἡ αἵρ. A.

TITΛOC ς', BIBΛIOY MA'.

(In marg.: *N° μη'.*)

c. 1. *μόνης φιλονεικίας, ἑτέρου* (p. 162, 2—3) *= μόνης ἐστιν φιλ., ἑτέρου δὲ* A.
τοῖς τελευτῶσι δοκοῦσιν = δοκοῦσι τ. τ. A.
πρὸς δανειστὰς = πρὸς τοὺς δ. A.
ἐρευνᾶν = ἀνερευνᾶν A.
τοῦ διατιθεμένου ῥηθ. = τοῦ διαθεμένου ῥ. A. *fol.* 18^r^.
τὸ τὸν ἐναντιούμενον = τὸν ἐν. A.
τοῦ τελευτήσαντος = τ. τελευτῶντος A.

TITΛOC Z', BIBΛIOY MA'.

In marg.: *β. λζ', τ. ς'.*

c. 1 pr. (*α'*). § 1.
c. 1. § 2. *ἀφῆλιξ ἢ ἄλλος = ἀφ. ἄλλος* A.
c. 1. § 3. *Ἐὰν — γράφω = Ἐὰν — γράψω* A.
c. 1. § 15. § 16. *οὐ μόνον = οὐ μόνος* A.
ἀλλὰ πάντες = ἀλλὰ καὶ π. A.
c. 1. § 17. *ἀπολυθεὶς τῆς = ἀπολυθεὶς ἀπὸ* A.
ἐν τῷ τελευτᾶν = μετὰ τὸ τελ. A. § 20.
c. 1. § 23. *δόλον οὐκ ἐκτήσ. = δόλ. ἐκτ.* A.
c. 1. § 24. *τοῦ πατρὸς μείναντας = τοῦ πρς μείναντος* A.
κρατεῖ τὰ ἐκ. = κρ. ἐκ. A. (qui lectionem *ἀπὸ τριακ. νομ.*, ut videtur, confirmat).
c. 1. § 24bis. *πρόσωπον = τὸ προσ.* A. *fol.* 18^v^.
c. 2 (*β'*) pr. *κυοφορούμενον = κυοφ. υἱὸν* A.
ὅπερ δικαίῳ = ὅπερ δὲ δικ. A.
κατέλιπον = καταλιπῶν A. § 1. 2.
c. 3. § 2—4. § 6 (*δ'* A.). *ὑποθετηθεὶς = υἱοθετηθεὶς* A.
c. 6. *γέννηται = γίνεται* A. c. 7.
c. 8 (*θ'*). *μετὰ δὲ = μετὰ ταῦτα δὲ* A.
δεχόμεθα τὸν μετ. = δεχ. μετ. A.
c. 10 (*ια'*). c. 11 (*ιβ'*).
c. 12 pr. (*ιβ'* rursus). *ἐν τῷ διαιρεῖσθαι τὴν κληρονομίαν = ἐν τῷ περὶ διαιρέσεως φαμηλίας δικαστηρίῳ* A.
c. 12. § 1. *οὐ μὴν ἐὰν ἑαυτῷ ὁ ἐπερωτήσας προσεπ. = οὐ μὴν ἐὰν αὐτῷ προσ.* A. *fol.* 43^r^.
c. 12. § 5. *γενόμενα = γινόμενα* A. § 7. c. 13 (*ιδ'*).
c. 14 (*ιε'* A.). *ἐπερωτηθεὶς = —θῶ* A.: bene.
ἀμνημόνευτον = ἀμν. αὐτὴν A.
c. 18 (*ιη'*). *θέλει = θέλῃ* A.
τοῦ πατρὸς = τοῦ πρς τὴν κληρονομίαν A.
c. 21 (*κα'*). *ἔθηκεν = ἐνέθηκεν* A.
ἀδιαθέτου — αὐτοῦ = om. A.
c. 22 (*κβ'*). *τις υἱῷ = τις ἐπὶ παιδὶ* A.
καὶ ὁ υἱὸς ἀπήτει = κ. ὁ παῖς ἀπαιτεῖ A.
c. 23 (*κγ'*).
c. 24 (*κδ'*). *καὶ οὐδεμία — πατρὸς = om.* A.
c. 25 (*κε'*). *Ἐκ τῶν — ῥημάτων = Ἐκ τοῖς — ῥήμασι* (ut alibi *ἐκ* cum dat.) A.
c. 26 (*κς'*). In marg.: *σχ^ολ^*: *κατὰ τὴν ἔνστασιν*

μόνην, ὡς φησὶν ἡ νεαρά (secundum institutionem solam, ut ait Novella). c. 27 (κζ'). c. 30 (λ'). κατὰ τὰ κληρ. = κατὰ κλ. A. c. 31 (λα'). c. 33 (λγ'). Exciderunt folia duo.

fol. 40r. [LIBER XLII, TITULUS I.]

c. 33. § 1 (λγ'). c. 34 pr. (λδ').
c. 36. § 3. § 5. φυλαχθῆναι τ. κ. προχ. ἐπὶ κ. π. καὶ κ. π. ν. = φ. καὶ προχ. οὐ καλῇ π. καὶ κ. π. A.
c. 40. § 1. Ἅρπαξ = Ὁ ἅρπαξ A.
c. 43. (μγ'). τὸ ληγάτον τῷ νομεῖ μετ' ἀσφαλείας περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ ληγάτου ἐὰν ἡττηθῇ = τῷ νομεῖ (—ῆ cod.) τὸ ληγάτον λαμβάνων ἀσφάλειαν, ὅτι ἐὰν ἡ γυνὴ πάλιν αὐτῷ δίδωσι τὸ ληγάτον A. Pro ἡ γυνὴ l. ἡττηθῇ. c. 44 (μδ').
c. 46 (μς') . ὑποσχόμενος = ὑποδεχόμενος A. τῷ μὴ δυν. λαβεῖν αὐτὴν = τῷ δυναμένῳ λαβεῖν: — A. c. 47 (μζ'). c. 51. § 1. c. 52 (νβ'). c. 53 (νγ'). c. 54. § 2.
c. 62. Προσήκουσαν κλ. sic mutile incipit A. καὶ τὴν ταφ. = καὶ περὶ τὴν ταφ. A. ἠβούλετο ὑπεξελεῖν = ἠβ. ὑπεξαιρεῖν A.
fol. 40v. ἀπὸ τῆς οὐσίας = ἀπὸ σῆς οὐσίας.
c. 63 (νγ' A.). πρὸς ἀπ. — χρεῶν = om. A. τὰ χρεωστούμ. = χρεωστ. A.
c. 66 (ξς' A.). δικαστὴς = δανειστὴς A.
c. 69 (ξθ'). εἰπεῖν εἰ ὡς νομίζων ἑαυτὸν κληρονόμον ἢ ὡς ἅρπαξ = εἰπεῖν ἢ ὡς κληρονόμον ἢ ὡς ἅρπαγα A.
c. 70 pr. in fin. τὸ ληγάτον ἢ ἡ ἀποκατάστασις = τὸ ληγάτον ἢ τὸ φιδεικόμμισσον A.

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΒ'.

In rubr.: περὶ νομῆς κληρονομίας (pro νεφθιτάτις πετιτίονος).
In marg. β. ε' τῶν διγέστ. τ. δ'.

c. 1 (α') pr. § 1. § 3. Κἂν = Ἐὰν δὲ A. § 4. 5.
c. 3. ὁ ἐν φύσει = τέως ὁ ἐν φ. A.
fol. 54r. εἰς τὸ τέταρτον = εἰς τὸ τρίτον A.
c. 4 (δ'). c. 6 (ς') pr.

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΒ'

In rubr.: μετρίσεως (l. —ήσεως).
In marg.: β. γ' τῶν διγέστ. τ. β'.

c. 2. § 3. Ἑκάτερος = Ἕκαστος A. § 4.
c. 4 pr. § 1. § 2. ἢ βίας κτηθέντα ἢ ἐφόδου = ἢ βίας ἢ ληστείας ἢ ἐφόδου optime A. § 3.
c. 5 (ε'). τίνα δεῖ ἔχειν αὐτὰ, κληροῦνται = τ. δ. ἔ. αὐ., τουτέστι κλῆρον βάλλοντες κληρονομοῦνται A. Iung. c. 6. c. 17 (ιζ').
fol. 54v. c. 20. § 3. Κἂν = Ἐὰν A. §. 4. 5. 6. 7. 8.
c. 25. § 16. χειρίζει = χρήζειν A. § 17—19. 22.
c. 26 (κς').
c. 27 (λζ'). ἐὰν εἰς τὸ = ἐὰν οὖν εἰς τὸ A. ἐν μέρει ἰσχύειν = ἐν μ. ἰσχ. καὶ ἐν μέρει μὴ ἰσχ. A.
c. 28. ἐλευθεροῦται τὸ ἐνεχυρασθέν = ἐλευθεροῦται A.
c. 30 (λ') i. f. ὁλόκληρον = εἰς ὁλόκλ. A. c. 31 (λα').
c. 37 (λη' A.). ὑπὲρ διατροφῶν = διατρ. A. (in Syn. Antea ψηφισθέντων, non ut res postulat, —εισῶν).
c. 38 (λθ' A.). ἀναίρεσιν = αἵρεσιν A.
c. 38. § 1. ὁ πατὴρ κατέκ. = ὁ πηρ μου κατ. A.
c. 45 (λς' corr. μς' A.). καὶ αἱ ἐπιτρ. = καὶ ἐπ. A.
c. 50 (να') pr. c. 51. § 2. c. 58 (νθ').
c. 60 (ξα' A.). στρατεύεσθαι = στρατεύσασθαι A. ἀκίνητα ὁ πατὴρ = ὁ πηρ ἀκ. A.
c. 69 (ο'). ἀγνοοῦντος αὐτοῦ = om. A.
c. 70 (οα' A). ἐκνικήσεως = ἐκδικήσεως A. ἐκνικηθέντος = ἐκδικηθέντος A. ἐκνίκησιν = ἐκδίκησιν A.
c. 74 (οε'). c. 76 (οζ').
c. 77 (οη'). Ὁ εἷς τῶν = Ὁ εἷς ἐκ τῶν A.

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΒ'.

In marg.: β. ια' τῶν διγέστ. τ. α'.

c. 1. § 1. § 2. ἐν — πράγμασιν = om. A. c. 5 (ι).
c. 6 (ς'). εἰ κληρονομεῖ = κλ. A. c. 7 (ζ'). c. 8 (ιζ').
c. 9 pr. (θ'). § 1. ἀπὸ πραίτ. = ἀπὸ τοῦ πρ. A.
c. 9. § 2. οὐκ ἐρωτᾶται οὔτε ἐρωτᾷ = οὐκ ἐρωτᾶ οὔτε ἐρωτᾶτε (—αι) A. § 3.
c. 9. § 4. διεκδικῶν = ἐκδικῶν A. ἐκ πόσου μέρους = ἐκτὸς τοῦ μέρους A. ἀπεκρίνατο = ἀποκρίνεται A. προκρίνομαι = δικάζομαι A.
c. 11 pr. (ια'). ἀποκρίνασθαι = —εσθαι A.
c. 11. § 2. μερικὸς = καὶ μ—ῶς A. § 3.
c. 11. § 4. Καὶ ὁ = Ὁ A.
c. 11. § 5. τὸ μὴ = καὶ τὸ μὴ A. § 6—8. 10. 11.
c. 13 pr. § 1.
c. 15. § 1. δούλου δν = δούλου οὖ A.
c. 16 pr. § 1. Εἰ δὲ = Εἰ δὲ καὶ A.
c. 19 (ιθ'). Ἐὰν ἐρωτ. = Ἐὰν μὲν ἐρ.

librorum XLIII. XLIV quae supersunt edidimus.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΕ', ΤΙΤΛΟΣ Α'.

c. 1. ἡ ἐξ ἀδ. ἀρμ. = ἡ ἐξ ἀδ. διαδοχὴ ἀρμ. A. τῆς καρβωνιανῆς αἰτ. = τῆς αἰτ. A.
c. 1. § 5. § 6. οἱ γὰρ αὐτεξ. γιν. = αὐτεξ. γιν. γάρ A. § 9. αὐτεξούσιον μὸν = αὐτεξ. μου A.
c. 3 (γ'). c. 7. § 1.

c. 14 pr. In marg. *β. κη' τί. ις'. Καὶ ὁ ληφθεὶς — πιστεύεται* om. A.
§ 2. *εἰσὶν ὑπεξ.* = *εἰσ. οἱ ὑπ.* A.
§ 3. *καὶ τοιοῦτος* = *καὶ ὁ τ.* A. c. 16 (*ις'*).
κά. κγ' respondent cap[ibus] 23. 25.
r. c. 26 (*κδ'*). *κοινῷ* = *κοινωνῷ* A.
c. 27 (*κε'*) = in marg. *β. λς'* (sic) *τί. ιζ'* pr. — § 3.
c. 28 pr. (*κς'*). *γένωνται* = *γίνωνται* A.
§ 3. *καὶ ἡ ἐν δουλ.* — — ad fin. = om A.
§ 5. *ὅταν ὁ κατὰ* = *ὅταν κατὰ* A.
ἔμελλεν = *ἤμελλεν.*
c. 29—31 (usque ad v. *κληρ. τοῦ υἱοῦ*) = c. *κζ'*.
c. 36 (*κη'*). In marg. *β. ς' τοῦ κώδ. τ. ν*[*ς'*]. c. 38 (*λα'*).
c. 39 (*λε'*). *ἐπαγγείληται* = —*ε*[*λ*]*ληται* A.
ἐδώθη αὐτῷ = *ἐδ. αὐτῇ* A.
c. 40 (*λς'*). c. 42 (*λη'*). *γυνὴ υἱὸν* = *γ. ἢ υἱὸν* A.
ἔρχωνται, εἴτε — τοίνυν, ἵνα = *ἔρχονται· ἵνα* A.
μετὰ τῶν νομίμ. = *καὶ τὰ τῶν νομ.* A.
c. 45 (*μα'*). c. 46 (*μβ'*), ubi adicitur: *Ὁ πατρῳὸς τὸν προγόνον ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖ.* Sed emendandum est *οὐ κληρονομεῖ*; h. e.: Vitricus ab intestato privigno non succedit. Erratica videntur haec esse; respondent enim c. 3 Cod. VI, 59. Notandum est autem haec suo loco in plenioribus Basilicorum libris manu scriptis desiderari, atque in Synopsi tanquam ex c. 46 h. t. sumpta laudari.
c. 51. c. 54.

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΕ'.

In marg.: *β. λη' τῶν διγέστ.*

folium unum periit.

r. c. 25. § 12. *διασκέπτεσθαι* = *ἐνδιασκέπτεσθαι* A.
c. 28 (*λς'*). c. 28. § 2 (*λζ'*).
Οἱ παῖδες καὶ ὑπ. καὶ αὐτ. = *Οἱ π. ὑπ. κἂν αὐτεξ.* A. qui omittit v. *διακατοχήν.*

ΤΙΤΛΟΣ Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΕ'.

c. 1 (*α'*).
c. 2. § 2. § 7—8. *συνάπτονται. Οὔτε συγγενὴς* = *συνάπτονται ὄντες συγγενεῖς* A.
c. 2. § 9. c. 3 (*γ'*). c. 4 (*δ'*). c. 6 (*ς'*). c. 7. § 5. 7.
. Nov. 118. c. 2. *ἐπιζήσουσι* = —*σωσι* A.
ibid. p. 524, 4. *μητρὸς εἶεν* = hucusq. A.

ΤΙΤΛΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΕ'.

Cap. numerus inde a *δ'* in A. uno minor est.

c. 1 (*α'*). *τὴν δεσπ.* = *τὴν δὲ δεσπ.* A.
καὶ δαπανᾶν = *καὶ τὸ δαπανᾶν* A. (cf. lect. Fabr. *ἐν τῷ δ.*).
c. 3 (*γ'*). *μετὰ δὲ ταῦτα* = *μ. τ. δὲ* A.
τινὲς μὲν ἐκ = *τινὲς ἐκ* A.
ὧσι, μερίζεται = *ὦ., μερίζονται* A.
ἐὰν δὲ ὦσι cet. usque ad f. om. A. c. 5 (*δ'*).
c. 6 (*ε'*). *Ὅσα π.* = *Ὅσα ὁ πηρ* A. c. 7 (*ς'*). c. 8 (*ζ'*).

ΤΙΤΛΟΣ Ε', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΕ'. *fol.* 42r.

In marg.: *β. λη', τ. ια'.*

c. 1 in f. *νόμου παρατήρησιν* = *ν. ἀκρίβειαν καὶ π.* A.
c. 2 (*β'*). In marg. *β. ς' του κόδ. τ. ιη'.*
ὁσάκις ἀργεῖ = *ὁσ. γὰρ ἀργ.* A.
ἢ κατιόντων = *καὶ κατ.* A.

ΤΙΤΛΟΣ ς', ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΕ'.

c. 3. In marg. *N*[*e*] *ριζ' κ*[*e*]*. γ'.*
ποιήσαιτο = —*οιτο* A. (ut Fabr.)
οἷα ἐκ = *οἷα καὶ ἐκ* A. *fol.* 42v.
τέλος τοῦ γ' τεύχους. Sequitur index IV[1] *τεύχους*, quem edidimus.

ΤΕΥΧΟΣ Δ', ΒΙΒΛΙΟΝ Μς', ΤΙΤΛΟΣ Α'. *fol.* 13r.

In titulo post v. *προσώπων*: *καὶ πραγμάτων καὶ ποιότητος αὐτῶν.* c. 1 (*α'*). c. 2 (*β'*).
A v[is] c[is] II[1] *δουλεία* et cet. efficitur in A. caput *γ'*, ut in cod. par. 1357, quocum et in seqq. numeris congruit.
c. 3 (*δ'*) pr. *ἐστὶν αἵρ.* = *ἐ. ἡ αἵρ.* A.
c. 3. § 2. *καὶ ἀδ.* = *κ. διάφ.* A.
ἐξ ἐννόμου = *ἐξ ἐ. γάμου* A.
§ 3. *δούλη* habet et A.
c. 5 (c. 4—5 resp. c[i] *ε'*). *δημευομένου* = *δημοσιευομένου* A.
c. 6 (*ζ'*). c. 7 (*ς'*). c. 8 (*ζ'*). c. 9 (*ι'*) (ubi *μηνὶ* l. et A.).
c. 10 (*ια'*). *διεκδικηθῇ* = *ἐκδικ.* *fol.* 13v.
c. 11 (*ιβ'*). c. 14 (*ις'*). c. 15 (*ιη'*). c. 18 (*κα'*) c. 19 (*κβ'*).

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

In marg.: *β. α' τοῦ κόδ. τ. η'.*

c. 1 (*α'*). *ἀνθρωπίνου* = —*πείου* A.
τὰ τείχη = *τείχη* A.
τὰ δὲ ἀνθρωπίνου — τινός ἐστι om. A. cum Syn. et Cod. par. 1357.
εἰσι δέ τινα = *εἰσι γάρ τινα* A., qui v. *τέως* om.
ἀνθρωπίνου ἢ δημ. = *ἀνθρώπεια ἢ δ.* A.
c. 1. § 1. *κἂν εἰ* = *κἂν* A.
σωματικὰ διὰ τῶν δικῶν = *σωματικὰ δικαίων.* Inter haec verba vacat spatium fere 10 vel 12 litterarum. veri similius est locum fuisse in archetypo lectu difficilem; ceteri librarii divinando, ut videtur, aptaverunt.
περιποιῆται = —*εῖται* A., ut Syn. cod. 1357.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΖ′, ΤΙΤΛΟΣ Α′ = *βι. ϑ′ τῶν διγέστ. ί. ϛ′.*

Inc. a c. IV (ϛ′).

c. 5 (ζ′) exhibetur, ut in Cod. par. 1357, cfr. p. 566, n. *k.*, nisi quod recte A. habet: *τὸ κόψαι . . ἅμα κόψεις — — — γίνῃ — — — πρὶν ἢ δὲ κόψεις.*

c. 8. *χρόνον τινὰ = χρόνον* A.

c. 10. *ὁ καιρὸς = ὁ καρπὸς* A.

οὔτε τὰ μισθώματα = οὔτε τὰ ἐνοίκια οὔτε τὰ μισθ, A.

c. 11. *καὶ αὐτοῖς = καὶ αὐτὰ* A. ut Syr. C. 1357.

c. 14 (ιγ′). *ὑπὲρ τῶν* = his verbis desinit textus, totus enim quaternio λϛ′ periit.

fol. 241r. Quaternio λζ′.

lib. 49, tit. 1 in f. *ἀγοράσει καὶ ἐλευθερώσει. ὅσα δὲ δίκαια κτλ.*

ΤΙΤΛΟΣ Β′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΘ′.

c. 1—3. c. 6—7. c. 8 (η′). *ὡς ὁ ἀπελ. = ὡς ἀπελ.* — In c. 12 omittitur v. *πάρεσχε.*

c. 10 (ι′). c. 12 (ιβ′).

c. 15 (ιε′). *οὐ χρεωστεῖ = χρεωστεῖ* A. c. 16 (ις′).

c. 17 (ιζ′). c. 18 (ιη′). FIDEICOMMISSU.

fol. 241v. c. 19 (ιϑ′). *ὅτι ὁ ἀπελ. = ὅτι ἀπελ.* A.

καὶ ἡ ὑβρ. = κ. εἰ ὑβρ. A. c. 20 (κ′). c. 21 (κα′).

ΤΙΤΛΟΣ Γ′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΘ′.

c. 1 (α′). c. 2 (β′). c. 3 pr. (γ′).

c. 3. § 1. *πρὸ μεσ. = πρὸ τῆς μεσ.* c. 5.

c. 6. § 3. § 4. FIDEICOMMISSU.

c. 6. § 5. *Ὁ ἄνηβος.* § 6.

fol. 82r. c. 7 (ζ′). *κεχρεωστημένως = κεχωρισμένως* A.

c. 16 (ις′). c. 17 (ιζ′). c. 19. § 1. c. 20. c. 21 pr. (κα′).

c. 24. § 1 (κδ′) sequitur c. 22 a v^{is} *ἐπὶ πάσης.*

c. 25 (κε′). *συγχωρῇ αὐτὰς = σ. αὐτοῖς* A.

c. 26 (κϛ′). *οὐ μόνον = οὐ μόνοις* A.

c. 27 (κζ′). c. 28 (κη′). c. 29. § 1. c. 30 (λ′).

fol. 82v. c. 32 (λβ′). c. 36. § 1. *ἐδίδασκε = ἐδιδάχϑη* A.

c. 39 (λϑ′). *τρέφει = τρέφειν* A. cum cod. 1357.

c. 44 (μδ′). c. 46.

c. 51 (να′). *ἐπιτιϑέναι = ἐπιϑεῖναι.* c. 55 (νε′).

c. 57. *μάλιστα αἱ* = lectionem confirmat A.

διατίμησις τρέφεται = δ. στρέφεται A. (*τρέφεται* c. 1357). c. 59. 62. 63 (ξγ′).

Exciderunt folia 3 et 4 quaternionis vel potius superest tantum frustulum (f. 229bis) in quo recto leguntur capitum numeri, qui procul dubio ad tit. IV huius libri spectant. Item in fol. 91bis (exciso) supersunt tantum numeri ζ′, η′, quos ad tit. 1 libri L pertinere certum est.

inc. a v^{is} *τᾷ ἐνὶ ᾧ δύναται* Lib. L, tit. 1, c. 22, § 3 in f.

c. 25 pr. *ἐραίας = ἐρέας* A. recte et sic deinceps. § 1. § 3. *πορφύραν = πορφύρᾳ* A. recte et ita sanatur locus. c. 26. § 1. 27. 28. 29. § 4 adfin.

c. 30 (λ′). *ἀλλὰ καὶ κλ. = ἀλλὰ κλ.* A.

c. 31 (λα′). c. 34 (λδ′).

c. 36. § 2. 3. § 4. *ὀνόματι καί μου ἄλλου = ὀνόματί μου κ. ἄ.* A.

ἐμοὶ μόνῳ = ἐμοὶ μόνον A.

§ 5. *καὶ ἀπὸ = κἂν ἀπὸ* A.

c. 37 (λζ′). *ἑκάτερα = ἑκατέρᾳ* A. c. 38 (λη′). c. 42 (μβ′).

c. 43 (μγ′). *καὶ τὴν περὶ κλ. = καὶ κλ.* A.

ἐξειλήσει = ἐξηλήσει A.

c. 44 (μδ′). *ὁ κοινὸς = οἱ κοινοὶ* (sic) A.

c. 45 (με′). *πωλῶν ἐνέχυρον = πολλῶν ἐνεχύρων* A.

c. 46. 47. § 2. 48. *δούλῳ, οὗ = δούλῳ σου, οὗ* A. *δουλεύῃ = —οι* A. cum cod. 1357. c. 49—52.

c. 53 pr. — § 2. § 4. *ἐμπέσῃ = —οι* A.

c. 57. *στάπλον = σάλπον* A. Cf. Hesych. *Σάρπους κιβωτούς· Βιϑυνοὶ δὲ ξυλίνους οἰκίας.* Haec significatio optime lat. textui respondet „horreum ex tabulis ligneis factum, mobile“. V. *Σάρπος* est etiam apud Ducangium et Stephanum (cf. Trp. ad Bas. 19, 8, 18). Et sic sanatur locus.

c. 59 pr. § 1. 2. 3.

ΤΙΤΛΟΣ Β′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 1 (α′) pr. § 1. 2. 4. 5. 6. 14. 19 (a v^{is} *εἰ γάρ*) 20. 21.

c. 2. § 1 (β′). 2. 3 (*ὁ ἔχων ἀγρὸν . . . κἂν οὐδεὶς αὐτῶν* [sic] . . *μετακινηϑῇ*). § 4 (usque ad v^{as} *ἴδιον νέμεται.* § 5. 6. 7. 8 (*αὐτὴν ἀνεχώρησεν*). § 9. 10. 11. 14 (propter homoeotel. ceciderunt v^{as} *ἰχϑύας — — λίμνη οἱ.* § 15. 16. 17 (*λάβοι*). § 18 (*μὴ μετακινήσῃς — — — προείρησαι*). § 21. 22.

c. 3 (γ′). *Ἔτι.*

c. 4 (δ′). c. 5. § 1 (*λαθραίως . . . βιαίως*).

c. 6 (ϛ′). c. 7 (ζ′). c. 8 (η′) c. 10 (ι′). c. 11 (ια′) pr. § 1 (tantum: *οὐ κοιν. ἡ δ. τ. ν.*). c. 12 (ιβ′) *ἐὰν ἀναπασϑῶσι* (etiam A. legit *Εἰ λ.*; sed probabilius emendandum est: *οἱ λ.*). § 4. 5.

c. 22. § 2. c. 28 pr. § 6. *μισθώσεις ἢ παραϑήκη* (sic).

c. 36 (a v^{is} *πλέον δοκεῖ*). c. 38 (λη′). c. 39. *παραφυλακὴν.*

c. 40. § 2. c. 41 (μα′). c. 42 (μβ′). c. 43 (μγ′). § 1. 2. c. 44 pr. *ὁπουδήποτε πλ.* § 3.

c. 45 (με′). c. 48 (μη′) pr. c. 50 pr. c. 51. § 1.

c. 54 (νδ′). ἐναντιώθεσαν (sic) — — δεχόμεθα —
c. 57 (νζ′). c. 58 (νη′). c. 60 (a v^is *Εἰ δὲ καί τις*).
c. 61 (ξα′). *ἀλλὰ ἀφ' οὗ γ.* c. 62 (ξβ′).

ΤΙΤΛΟC Γ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 1 (α′). c. 2 (β′). *Ἡ* USUPRAT*ίον* (lege usurpatίων) *διακ. τῆς διὰ χρονίου νομῆς δεσποτείας ἐστίν.*
c. 4. § 4. § 5. *δεσπόζονται νομῆς.*
1r. c. 4. § 6. usque ad v. *ὑποστρέψῃ.* § 15. 16. 17. *κατέλλαξεν ἢ κατέβαλλεν.* § 18. 20. *τὸ ἀπὸ κλ. ἠεραίας.* § 21. *ἠνεχύρασα.*
c. 5. *ἐξωθησθέντος.* c. 9. § 2. c. 12 (ιε′) pr. § 1.
c. 14. § 2. *ἀλλότριον καὶ ἐκπεσὼν.*
c. 20 (κ′). c. 28 (κη′). *οὐ κτᾶσαι* (ita sane!) .. *σοι αὐτά*: —
c. 30. § 4. usque ad v^a *αὐτὴ μένει.*
c. 31. § 2. .c. 33. § 5.
v. c. 34 (λδ′) (a v^is *ὡς τὴν γ.* incipit c. λε′). Sequitur.
c. 35. *ἢ διαδόχου.*
c. 40 (μ′). *κερδαίνοι.*
c. 41 (μα′) pr. *Τοῦ ἐν ἀγν. ἀγ.*
c. 43 pr. § 2. usque ad v. *ἀλλοτρία ἦν.*
c. 44 (μδ′). c. 51 (να′). c. 52 (νβ′). c. 54 (νδ′). c. 55 (νε′).
r. quat. λ[η′].
c. 57 (νζ′). c. 58 (νη′). *ἀφελουμένου.*
c. 59 (νθ′). *οὐκ ἐνήγετο ἢ τῷ πε* (sic) *βίας* .... PRAEdONA — — — *ὅτι παρὰ γν. τ.*
c. 60 (ξ′). *παρεσαλεύθη* .... *οὐδεὶς χρόνος τοῖς ἀποῦσιν ἐμποδίζει.*
c. 61 (ξα′).

ΤΙΤΛΟC Δ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 1 (α′) in fr. 2 pr. *ἐν τῷ καιρῷ τοῦ συναλ. τ. κ. π. σκοποῦμεν. Ὁ ἀγοράζων ὡς ἀλλότριον τὸ ὂν τοῦ πράτου διάθεσιν ἀγοραστοῦ ἔχει*: — Qui emit putans alienum esse id quod est venditoris affectum emptoris habet.
sequitur § 6.
§ 7. 8. 9. *ὑπερτεθισμὸν* ... *ἀγοράσει* .. *πωλήσει* ... § 15. *περὶ νόμου πλ.* § 19.
c. 2 (β′). c. 5 (ε′) pr. § 1.
c. 6. § 3 (*κλέψει* .. *πωλήσει* ..). § 6 (*πωλήσει*).
c. 7 (ζ′). c. 8 (η′) *ἀπὸ δούλου λαβὼν* .. *δεσπόζει διὰ τῆς χρονίας νομῆς.*
c. 9 (θ′). c. 10 (ι′). *Ὁ εὔλογος πλανώμενος ἀγοράσαι τ.*
c. 14. 15 (ιε′) *πωλήσω.* c. 16 (ις′). 17 (ιζ′) *τῇ τῆς πρ.* *fol. 92r.*
c. 18 (ιη′). *μετὰ τῶν καρπῶν ἀπαιτεῖται καλῶς ἐὰν* cet. (plura exciderunt propter homoeotel.).
c. 22 (κβ′).

ΤΙΤΛΟC Ε′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 5 (ι′) pr. § 1.

ΤΙΤΛΟC ς′.

c. 3 (γ′). c. 5 (ε′). c. 8 (η′).
c. 9 (θ′). *ἤδη ἔχει αὐτὸ κ. δ. ἢ δύναται.* Congruit ergo A. cum cod. 1357. Lectio mihi placet: verto: nec qui putat sibi rem esse donatam statim eam pro donato possidet vel usucapere potest. *fol. 92v.*

ΤΙΤΛΟC Ζ′.

c. 1 (α′). c. 2 (β′). c. 6. *ὄρνεις* (recte). c. 7 (ζ′). c. 8 (η′).

ΤΙΤΛΟC Θ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 4. § 1. 2.

ΤΙΤΛΟC Ι′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

In marg.: β. [ζ′] $\overset{a}{\tau}$ $\overset{A}{\kappa o}$ $\overset{}{\tau}$. δ′ [l. λ′].
In rubr.: *περὶ τῆς διὰ χρ.* cet.

c. 1 (α′). c. 2 (β′). *Πρᾶγμα οὐ* cet. (sic). c. 3 (γ′). c. 4. *τῇ χρονίᾳ νομῇ.*

ΤΙΤΛΟC ΙΑ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 1 (α′). *διὰ τῆς χρονίου νομῆς* (cfr. L, 3, 2). *fol. 87r.*
c. 2 (β′). c. 3 (γ′). *τῷ πατρίῳ* ... *ταῦτα ποιήσει*: —
c. 4. c. 5. *διὰ χρονίας νομῆς.*
c. 6 (ς′). c. 7 (ζ′).

ΤΙΤΛΟC ΙΒ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 1 (α′). c. 2 (β′). *χρ. παραγραφῆς*: —
c. 3. *εἴκοσι ἐνιαυτῶν* ... *τριακονταετερίδι* ..
c. 4 (α′ sic!).
c. 7 (ζ′). c. 8 (η′). *εἴκοσι ἐνιαυτῶν* .. usque ad v. *πέντε ἐνιαυτῶν.* *fol. 87v.*
c. 10 (ι′). *φιδεικομμίσσου.*

ΤΙΤΛΟC ΙΓ′.

c. 1 (α′). usque ad v^a *τὸ βέβ. ἡ δωρεά*: —

ΤΙΤΛΟC ΙΔ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 3 (γ′). *γέγονεν τὸ συνάλαγμα* (sic) [et infra *συναλάγματος*]. v^a *ἀπαιτοῦσι τὸ τίμημα παρὰ τοῦ* bis repetuntur.

c. 5 (ε′). *ἤρξαντο τοῦ ζῆν. περαιτέρω* sic interpungit A. . . . *δι' ἐκβιβαστοῦ.*

fol. 88ʳ. c. 6 (ϛ′). c. 7 (ζ′). *ἢ καὶ ἢ καὶ πλείονος* (sic) . . . *τοῦ ἡμετέρου ἐναντιοῦσθαι γιν. . .*

fol. 88ᵛ. *ὀχλείσεως* (deinde corr. —*ή*—) . . . . *μετακινεῖσθαι* (sequitur vacuum spatium 4 vel 5 litterarum) *δὲ συντελείας . . . καταβαλεῖν . . . τοῦτο τῷ μ.*

c. 10 (ι′). *προάγουσιν* (spatium vacuum) . . *πῆς . . . ἢ τὴν* (spatium vacuum) *ἀσιθένειαν.* A vⁱˢ *Ἔπειτα τοῦ ἰδ. δ.* novum incipit thema . . *ἐσχάτην διάθεσιν* (postea corr. *διάγνωσιν*). A vⁱˢ *Ὅπερ ἡμ. ἐπαν.* novum incipit thema . . . . *ἐξείη ταύτην πληρῶσαι κελεύομεν ἐξὸν καὶ ἡ ἐσχάτη . . .*

c. 11. *μεταξὺ ἀπόντων.*

fol. 93ʳ. A vⁱˢ *Εἰ δὲ ἀγνοεῖ* novum inc. thema . . *λέγειν ταῦτα τὰ πράγματα.*

ib. cap. 8. *ἄλλους τουσούτους* (sic).

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ν′.

c. 1 (α′). *ὡς ἑρμηνεύοντες . . . περαιοῦνται . . . ζητοῦμεν γὰρ . . οὐκέτη τριάκοντα* (num *οὐκ ἔτη?*).

c. 2. *ὁσάκις* (*ὡσ*—) *ἐὰν . . καὶ μέμψηται εἴσω τ. χ.* (A. *τὸν χ—ον*) . . . *ὑπογεγραμμένοι . . .*

fol. 93ᵛ. c. 3. *λίβελλον ἔχοντα, ὅτι τὰς περὶ δ.*

ΤΙΤΛΟΣ Ιϛ′.

In rubr.: *π προςκλύσεων.*

c. 1 (α′) *δν ἐν τῷ μέσῳ καταλείψας.*

c. 2. *τοῖς ἐν ἀγρῷ γείτοσι.*

c. 3. A vⁱˢ *Εἰ δὲ καὶ προτέραν* novum inc. thema . . . *οὐδὲ ἀπαιτεῖσθαι δύνανται*: — A vⁱˢ *Ἔστι δὲ* nov. inc. th.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΝΑ′, ΤΙΤΛΟΣ Α′.

c. 1 (α′).

fol. 94ʳ. c. 2 (β′). *εἴωθεν τὰ τῇ ἐπιτάσει.*

c. 3 (γ′). *ἀλλήλους.*

c. 9 (ϑ′). A vⁱˢ *Οὐ πάντως.*

c. 10 (ι′). *οὐκ ἀντίκεινται.*

ΤΙΤΛΟΣ Β′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΑ′.

c. 1 (α′). c. 7 (ζ′) pr. § 1 (*δούλης ἐγκύου*). § 2.

c. 10. § 8. c. 13 (ιγ′). *αὐτῆς πράγματα.* seq. usque ad v. *ἀγωγῇ*: — cet. om. A.

c. 19 (ιϑ′) pr. *κοδικέλλοις.*

c. 24 (κδ′) et § 1 iungitur. *πλησι* (sic) . . *ἐν τῷ ποταμῷ.*

fol. 94ᵛ. c. 26 pr. A vⁱˢ *Καὶ ὅτε γὰρ* novum inc. thema.

ΤΙΤΛΟΣ Γ′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΑ′.

In marg.: *β. μδ′ τ̊ δυγˢ.*

c. 7 (ζ′). A vⁱˢ *Καὶ ὁ χρ.*

ΤΙΤΛΟΣ Δ′, ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΑ′.

c. 1 (α′). § 2 et 3 iunguntur simul.

c. 4. § 20. *κινείσθο* (—*σθω*) *δὲ.* § 21 (iungitur praecᵗ). § 22. § 25. cui iungitur init. § 26. usque ad v. *ἀντίκ. δόλος.* A vⁱˢ *Καὶ ὁ πλ.* novum incipit thema usque ad v. *περὶ μαινομένου*: — cet. om. A.

c. 6 (ϛ′). *δώσει . . βούλομαι.*

c. 7. § 1. c. 8 (η′). *ὅπερ ἂν διδόναι μέλλῃ* (§ 1 iungitur principio) usque ad v. *μὴ ἀπατῆσαι.*

Fol. explicit. Sequebantur capita in fol. 88ᵇⁱˢ exciso, cuius tantum margo superest. In recto leguntur numeri ις′, ιη′, ιϑ′, κα′ (cetera pertinent ad h. t.); deinde α′, β′ (tituli Vˡ) et rursus α′ (tit. VIˡ).

[LIBER LII, TITULUS I.]

A vⁱˢ *συ]νενοῦντος ἐνόχους* (c. 4) *κοινὸν γονται* (sic). § 4. 5.

c. 5. usque ad v. *βλάψαι τινά.* cet. om.

c. 6 (ϛ′). *ἐνπρόϑεσμοι.*

c. 7 (ζ′). c. 12 (ιβ′). c. 21 (κ′). c. 22 (κβ′). *ὡς μὴ ἐμπρ. καταβάλλῃ . . . οὔτε γὰρ ἄλλως* (sic) . . . *ἐνπροϑέσμως καταβαλεῖν. . . . μὴ εἴσω προϑεσμίας . . καταβαλλομένου . .*

c. 26 (κϛ′). c. 31 (λα′). c. 37 (λζ′). Hoc capite desinit pagina, in cuius fine scriptum est *τέλ(ος)*.

c. 38 (λη′). *αὐτεξούσιος ἐνέχεται.*

c. 44. § 5 iung. § 6 (*μου πλ.*).

c. 52 (μϑ′). c. 53 (μγ′ sic). c. 54 (μδ′ sic). c. 56 (μϛ′ sic). c. 58 (μη′). c. 60. § 1. *συνίστασθαι χορ.*

Librorum LIII—LIX quae in codice supersunt integra edidimus.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ξ′, ΤΙΤΛΟΣ Α′.

In marg.: *β. γ′ τ̊ δυγˢ. ί. ϛ′.*

c. 1 (α′) iung. § 1. *καὶ δημοσίων ἐγκληματικῶν. ὑπόκειται δὲ καὶ τῷ νόμῳ τῷ κολάζοντι τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστὰς καὶ συνέδρους ἐν δίκῃ κεκλοφότας.* Iung. § 2. 3. . . *ἢ καὶ ἡ τῷ δημ.*

c. 2 (β′). *ἐτ. κελεύων δοϑῆναι.* c. 3. § 3 (ἐπ.). c. 7 (ζ′) pr. *εἰ μὲν κατὰ συμπάθειαν.* c. 8 (η′). *ἀποδειχϑέντος καὶ τῇ ἀγωγῇ τῇ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ τετραπλοῦν*

ἀπαιτούσῃ, μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν τὸ ἁπλοῦν, ὑπόκειται.

c. 9 (*ϑ'*). c. 10 pr. § 3 iunct. (*ι'*). c. 15. § 3. 4. c. 23 (*κδ'*). c. 24.

12r. Post pr. huius c^la sequitur spatium vacuum XVI linearum (erat enim, ut videtur, archetypus lectu difficilis).

c. 32 (*λβ'*) pr. *δημοσίῳ δικαστηρίῳ κινδ.* Post v. *τύχης* sequitur spatium vacuum 3 vel 4 litterarum: deinde *ἄγοντες κ. ἀ.*

c. 33 (*λγ'*). *παρ' αὐτοῦ τοῦ κ. σ.*

c. 34 (*λδ'*). *περὶ ἐπεξελεύσεως . . . καταδικαστηϑῇ* (sic) . .

ΤΙΤΛΟC Β'.

c. 1 (*α'*). *ἐκδώσει . . ἢ τῇ ἀποτ.* iung. cum pr° § 4. *ἢ τὴν ἀπειρίαν τ. μ.* iung. § 5. . . *τὴν ἰδίαν τραχύτητα . . εἴπερ ἠδύναντο.*

12v. Iung. § 6, 7. *ἐνάγεται τῇ τοῦ δ. ἀπαιτήσει . . εἰ δὲ αὐτῷ καταπρ. ἢ καταψύχεσϑαι.*

§ 10. § 11. *συμβάλλωσιν . . ἐκδίδοται ὁ ἐπελϑὼν.*

c. 3 (*γ'*). c. 4. UTILIA *ἀγ.*

c. 5. *ὡσφρ.*

ΤΙΤΛΟC Γ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

π. νομίμου cet.

c. 1 (*α'*). c. 2 (*φωνεύων* postea corr. *φον—*). iung. § 2 *αἴγαν* (cfr. Steph. ad h. v.) . . *συναριϑμεῖται . . ἣν ἐκείνῳ τ. ἐ.*

c. 3 (*γ'*). c. 4 (*δ'*).

99r. c. 5. § 2. *πεσοῦσα ἡ ἑπταετὴς . . . καὶ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ.*

§ 3. *σωφρονίζειν ἐφεῖται . . . ἐνέχεται δὲ τῇ ἀγωγῇ περὶ ὕβρεως . . ἐφ' ὕβρει . .* iung. c. 6.

c. 7 (*ς'*) pr. *εἰς ἃ προφ. τ. τρ.* Iung. § 1. *κατ. οἰῳδ.* § 2. § 4. *παγκρ. ἢ ἑτέρως ἐν δημοσίῳ ἀγῶνι τὸν ἀντίπ. . . ἀνελεῖ τ. δ. . . δεσπότου τοῦ ἐπιτρέποντος.* Iung. § 5. *καὶ τὸν* etc. § 6. *δεδωκὼς τῇ τοῦ διπλοῦ ἀπαιτήσει ὑπόκειται, ὡς ὁ δ.* § 7. 8.

c. 9. *Ἰατρίνα εἰ μὲν τῇ γυναικὶ . . χ|ρ̃* (pro *χώρα*) . . *χερσὶν οἰκείας ἰατρίνα . .* Iung. § 1. *ἐμβάλλει.*

99v. c. 11 (*ι'*) pr. *ἑαυτῷ ὀφείλει.* § 1. *κρατήσῃ* (corr. fuerat *—ίσῃ*) . . *τῇ ἀγωγῇ τῇ* IN EACↄm (l. *factum*) *ὑπ.* § 2. *τῇ πληγῇ τίνος.* § 3. . . *ὑπόκειται:* — § 4.

c. 15. § 1. usque ad v^a *ὡς φονεύσας:* — cet. om.

c. 19. 20 (*ιη'*). c. 21 (*ιϑ'*). *τραυμ. ϑανατηφόρον.* Iung. § 2.

c. 23 (*κβ'*) pr. § 7. c. 27 pr. *τῇ π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* Iung. § 2. usque ad v. *κινεῖ.* Desinit fol. Exciderunt folia duo.

[LIBER LX, TITULUS IV.] *fol. 100r.*

c. 1. A v^la [*ἄνϑρωπ*]*ος ἡ καταδίκη πεντήκοντα νομμ^r. . . δεσπ. ποιήσει νοχαLια ἁρμόζει:* — cet. om. Iung. § 2—3. *κρημνᾶσϑαι.* § 4. *χωρὶς ῥαϑυμίας.* Iung. § 5. *δίδονται καὶ οὕτω διπλοῦν.* Iung. § 6. *τὸ εἰρ. ὅτι ζῇ καὶ βλάπτεται, ὅσον δόξει τῷ δικ. . . . ἤ τινος ἑτέρου:* —

c. 5. § 6. *ἐνφακτοὺμ.* A v^la *εἰ δὲ δ.* novum incipit thema . . *νοχαLία.*

c. 5. § 11. *τῇ ĩN* NFACTum (F corr. ex E). A v^la *οὐ περιμ.* novum inc. thema . . *χωρᾶ* (sic) *τῇ* NIFACT | | |

c. 5. § 12. A v^la *Ἐὰν σκεῦος ζωγρ. ἐξ ὑπ. πεσὼν* . . . . | | TIL | | IN FaCTUm. Iung. § 13. *ἡ παροῦσα* INFaCTↄm *καϑ.*

c. 6. *ἀλλὰ πρὸς τ. ὁδ.* Iung. § 1. *χωρᾶ* (sic) . . *γένηται:* —

ΤΙΤΛΟC Ε'. *fol. 100v.*

c. 1 (*α'*). *Αἱ νοχαLίαι.* c. 2. *νοχαλία.* Iung. § 1. *Ὁ γὰρ μὴ κωλ. . . . . λέγοντα·* NOχα CαpↄT SEↃↄĨTOR (noxa caput sequitur) . . . . NOXALIOS . . *κατὰ τῶν δύο δεκάδελτον ἐν.· ὡς ἐπ' ἐκεῖνον . . διδοῦντος . . ἐπὶ δὲ τοῦ ἀκουλίου καὶ νοχαλίως . .*

c. 3 (*γ'*). *νοχαλίαις.* c. 4 pr. *τὸ ἐνέχεσϑαι . οὐκ ἀ. δὲ . . τὸν γιν.* (*—ν* forte est cancellatum). § 1. NOχαLIα *μόνος.* § 2. *καὶ νοχαλίω καὶ ἐνέχεται.*

c. 5 pr. *ἕκαστος αὐτῶν τῇ νοχαLίᾳ ὑπόκεινται. ἔνϑα . .* § 1.

c. 6 (*ε'*). *καὶ ὁ αὐτὸς ἐλευϑ. ἐνέχεται:* —

c. 7 pr. *νοχαλίαι . . ὁ κληρονόμος μου.* § 1. *Ἐὰν ὁ ἀγορ. ἐν. τῇ νοχαLίᾳ.*

c. 12 (*ι'*). *Ἐὰν κ. π.* c. 13. *νοχλία.* *fol. 97r.*

c. 17. § 1. A v^la *Εἰ δὲ ὁ τ. δ. ἔ. μὴ ϑέλῃ.*

c. 18. *τ. χρ. ἔ. κατὰ τοῦ δεσπότου κινεῖ τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. . . κατὰ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχ.*

c. 19. § 1. *τῇ νοχαLίᾳ:* —

c. 21 pr. *νοχαλίαι . . νέμηται . .* § 1. *παρόντος:* — (sic). § 2. *ἡ ὄρ[κον ἐπιφέρειν ἰ]δίῳ ὀνόματι:* inclusa evanida prorsus sunt: cetera

propter homoeotel. perierunt. § 3—4. *θέλῃ .. μὴ διεκδικοῦντες ..* § 5. § 6. *Ὁ ὁμόσαι μὴ δυνάμενος ἐὰν ὕστερον δυνηθῇ . . . εἰς νοῦχαν . .*

c. 22. § 3. *ἔχ. τὸν δοῦλ. ἢ προαγέτω.* § 4. Iung. c. 23.

fol. 97ᵛ. c. 26. § 4 (*κδ'*). § 6. A v^is *τοῦ δ. μὴ ἐκδ.* usque ad v. *περὶ κοινωνῶν.*

c. 27. § 1 (*κε'*). A v^is *Ἐκβάλλεται δ. π.* incipit caput sequens (28 = *κς'*) *δίκαιως* (sic) *. . νοχαλίαι . .*

c. 29 (*κζ'*). c. 30. c. 31. *φαμηλίαμ. κλ., τοσοῦτον· δ. . . . ἐκδ. τινων ἡμαρτηκότων.* A v^is *Καὶ ὅτε γὰρ* novum inc. thema.

c. 36 (*λβ'*). *ἀπ' αὐτοῦ διὰ τῆς περὶ δούλων ἀγωγῆς* (est scilicet inepti cuiusdam graeculi interpretatio latinae vocis servian*ῆς*) . . *νοχαLιαι* ... des. fol. Exciderunt folia duo.

fol. 98ʳ. [BAS. LIBER LX, TITULUS VI.]

c. 31. A v^is *πράγματα κ. π. . . . καὶ τῇ εἰς τὸ διπλοῦν ἀγ.*

c. 33 (*λβ'*). *τὸ διαθρέψαι ... τῇ εἰς τὸ διπλοῦν ἀγ.*

c. 34 (*λγ'*). *κατὰ τῆς γυναικὸς ἀγωγὴν περὶ τῶν σ. κλ. π. ἔγκλημα . . μίμησιν τῆς περὶ κλεπτῶν ἀγ. . . . . ψηλαφ. πράγματα κατέχεται ταῖς εἰρημέναις ἀγωγαῖς ἐγκλήματι· πλὴν περὶ τὴν ἀπαίτησιν τῶν πραγμάτων δύνανται.*

fol. 98ᵛ. c. 35 (*λδ'*). *εἰς τετρ.* c. 36 (*λε'*). c. 37 (*λς'*). *τῷ δούλῳ τῷ ἀλλοτρίῳ . . . ἁρμόζει καὶ ἡ π.*

c. 38. A v^is *Εἰ δὲ ἐλεύθερος καλῇ π. . . . νοχαλία τρακταϊσθῆναι οὐ δύναται*: —

Sequitur deinde *Πρόδηλον ὅτι ἡ κτλ.* ut in scholio Thalelaei, quod est apud Heimb. V 404 relatum. Verba artis latina graece sunt reddita, ut ecce: *ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγὴ . . . τὴν περὶ κλοπῆς ἀγωγὴν εἰς τὸ διπλοῦν . . τῇ περὶ τοῦ χρησθέντος ἀγωγῇ . . . τὴν περὶ κλοπῆς . . . τὴν περὶ κλοπῆς ἀγωγὴν . . . εἰ ὀφείλει . . . τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγὴν . . . τὴν περὶ κλοπῆς . . . τὴν τοιαύτην ἀγωγήν. . . . κελεύει, ἵνα ὁ δ. ἐξουσίαν ἔχῃ ἢ τὴν π. κλοπῆς κινῆσαι κατὰ τοῦ κλέπτου ἢ τὴν ἐπὶ τῷ χρησθέντι ἀγωγὴν κατὰ τοῦ χρησαμένου. ἀλλ' εἰ μὲν ἐπιλέξηται, αὐτὸν μὲν μηκέτι ἔχειν τὴν περὶ κλοπῆς κατὰ τοῦ κλέπτου, τὸν δὲ χρησάμενον καὶ ἐναχθέντα τῇ ἐπὶ τῷ χρησθέντι αὐτὸν τὴν περὶ κλοπῆς κινεῖν. τότε μέντοι ὅτε ὁ δεσπότης εἰδὼς τὴν ἐπὶ τῷ πραγμ.* cet. ut in c. 39. § 1 (p. 403, l. 8).

Iung. § 2. *τὴν ἐπὶ τῷ χρησθέντι ἀγ. ... ἐκίνησεν τὴν ἐπὶ τῷ χρησθέντι ἀγ. ... ὁ δεσπότης ἀγονιζόμενος . .* A v^is *Ταῦτα δὲ τὰ εἰρημένα ἡμῖν . . . ἄπορός ἐστι κατὰ πάντα . .*

fol. 99ʳ. *Ἦν δὲ καὶ δευτέρα ζήτησις ἐν τῷ αὐτῷ θέματι τοιαύτη· Ἐὰν ὁ χρησάμενος* etc. ut in § 3. *. . τὴν περὶ κλ. κινήσῃ . . . διπλάσιον ἢ τὸ τετραπλάσιον . . . τῇ ἐπὶ τῷ χρησθέντι.* Post v^a *παρὰ τοῦ δ. τοῦ πρ.* haec sequuntur: *πρότερον μόνον τὸ πρᾶγμα δίδωσιν, εἰ μή τι καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ποινὴν, ἣν ἠδυνήθη λαβεῖν. κινεῖ* [—*ῆ*] *γὰρ τὴν περὶ κλοπῆς ἀγωγὴν καὶ τέμνει τοῦτο καὶ ἡ διάταξις, ὅτι οὐ μόνον τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ποινὴν λαμβάνει. ὃν γὰρ τρόπον αὐτῷ κινδυνεύεται ἡ τ. πρ. ἀπ., τ. α. τρ. καὶ κερδ. ὀφ.*

Ἐπιφέρει καὶ τρίτην ζήτησιν ἣν καὶ αὐτὴν ἐπιλύει. ζητεῖ γὰρ: Ἐὰν ὁ ἀνὴρ ut in § 4. *.. παρ' αὐτοῦ, μόνος ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος δύναται κινῆσαι τὴν περὶ κλοπῆς εἰ μήτι καὶ ὁ ἀνὴρ ὡς ἐναγόμενος τῇ ἐπὶ τῷ χρησθέντι ἀγωγῇ ἔχει καὶ αὐτὸς τὴν περὶ τῆς κλοπῆς κατὰ τῆς ἰδίας γαμετῆς παρὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτι ἀτιμοποιὸν ἀγωγὴν ἀνὴρ οὐ κινεῖ κατὰ τῆς γυναικός. καὶ τέμνει καὶ ταύτην τὴν ζήτησιν, ἵνα εἰ μὲν ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος ἐπιλέξηται τὴν περὶ κλοπῆς, κινήσῃ κατὰ τῆς γυναικός. εἰ δὲ τὴν ἐπὶ τῷ χρησθέντι ζητήσει, κατὰ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ χρησαμένου κινῆσαι, ἵνα ὁ ἀνὴρ μὴ τὴν περὶ κλοπῆς, ἀλλὰ τὴν περὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων κινήσῃ κατὰ τῆς γυναικός*: —

Ταῦτα εἰ μὴ εὔπορός ἐστιν ὁ ἀνήρ. εἰ δὲ εὔπορός ἐστιν ὁ ἀνὴρ cet. ut in § 4. *τὴν ἐπὶ τῷ χρησθέντι ἀγ. . . . . καὶ ἄγεσθαι . . .*

ΤΙΤΛΟΣ Ζ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

περὶ φυγάδων δούλων: —

In marg.: *β. ια' τ. δυᵉ. ί. δ'.*

c. 1 (*α'*) pr. *τὸν φυγ. κρύπτων.* Iung. § 1. usque ad v^a *κρ. αὐτὸν*: — § 3. 4. *κρατῶν φυγ. δημοσίᾳ παρ. . . . ἀσφαλὲς φ.* Iung.

§ 5. 6. *δημ. αὐτουργίᾳ*: — Animadvertendum est Clem. Alexandr. *Paedag.* p. 228 de servis sic loqui: *φεύγοντες αὐτουρ-*
103ᵛ. *γίαν καὶ αὐτοδιακονίαν.* § 7—8. *προγράφεσθαι δεῖ* (et ita sanatur locus).

c. 2 (*β'*). *φυγάδες ἀποδ. τ. δεσπόταις*: — cet. om.

c. 6. A v^{is} *οὐδὲ ἡ διὰ κτλ.* c. 7 (*ζ'*). c. 8 (*η'*). *ποῦς αὐτῷ κ.* c. 9 (*ϑ'*). *ἀποδίδωσι μεϑ' ἑτέρου ὁμοίου αὐτὸν αὐτῷ. εἰ δὲ . . . ἤτοι τεσσαράκοντα καὶ ἑξήκοντα . . . εἰ δὲ ἐλαεύσατο* (sic) *ὁ δ. . . . ὁ ἐναγόμενος δεξάμενος* etc.

c. 11 (*ια'*). *Πολλάκις ὑποδ. — — — ἀλλ' ἡ νέμ. καλῇ πίστει ἢ ὡς ἐλ. ἐκδικεῖν — — — ὁ δ. βασανίζεται . .*

ΤΙΤΛΟΣ Θ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

c. 1 (*α'*) pr. *τὸ γὰρ διδ. τῷ μετρ.* hN̈ραρ||*ν ἐστίν*: — schol. ÷ *ἀντίδωρόν ἐστιν* ÷ (lege in textu: honorárion).

118ʳ. c. 3. § 4. *προσληφθεὶς βλάψει.* § 5. *Δίδοται ἡ ἀγωγὴ κληρ. οὐ μὴν καὶ* (sic) *κλ.*

c. 5. § 2. c. 6.

ΤΙΤΛΟΣ Ι', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In marg.: *β. ιγ' τ. διγ^{τ}. ί. α'.*

c. 1 (*α'*). *μόνῳ δεσπότῃ . . καὶ ἄνηβοι ἀναγκαίως.* Iung. c. 2.

c. 3 (*β'*). *γραφεὶς κληρονόμος . . ἀπαιτεῖται καὶ.*

c. 4 (*γ'*). A v^{is} *δύναται τὸν δοῦλον* novum incipit caput (*δ'*).

c. 5. *τὸ κλοπημαῖον ἀπ.*

c. 6 (*ς'*). *τῇ π. κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 7 (*ζ'*) pr. *κλοπῆς τὸ διπλοῦν ἀπαιτούσῃ ἀγ.* Iung. init. §^{i} 1. A v^{is} *Ὁ ὑποστὰς* novum incipit thema: *περὶ κλοπῆς ἀπαιτοῦσαν τὸ διπλοῦν ἀγ. . . . καὶ τὴν π. ἀποκρυβέντων*: — cet. om.

c. 9 (*ϑ'*). c. 10 (*ι'*). c. 13. *καὶ ὅτι γὰρ αὐξήσει ὁ κλ. ἑπταετὴς ὡς νέως* (sic) *ἀπ.*

118ᵛ. c. 14. § 2. *κρέατι καὶ τοῖς κέρ.* Iung. § 2.

c. 15 (*ιε'*). *κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγ. ψηλαφήσῃ.*

c. 19 (*ιϑ'*). *εἰς τὸ πεκούλιον*: — c. 20 (*κ'*). *περὶ κλαπέντος.* c. 21 (*κα'*). c. 22 (*κβ'*).

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ'.

c. 1 (*α'*) pr. *οὐ δεῖ τῇ π. κλ. εἰς τὸ διπλοῦν ἐν.* Iung. § 1. *κλ. εἰς τὸ διπλοῦν ἀγ.*

c. 2 (*β'*) pr. — § 3. *ἀπαιτοῦσα . . . εἰς τὸν τῆς προκατ. . . . ἀναιρεῖται ἡ ἄλλη*: —

c. 2. § 4. *κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἐνέχ.* § 5. *τοὺς τρ. αὐτῆς, ἐνέχ. κ. τ. π. κλ. εἰς τὸ διπλοῦν . .* Iung. § 6. *τραυματίσας τῇ* *fol.* 105ʳ. *π. κλ. εἰς τὸ διπλοῦν καὶ* cet. c. 3 (*γ'*).

ΤΙΤΛΟΣ ΙΒ'.

Inc. a c. 2 (*β'*). *εἰσὶ γένη.* c. 3 (*γ'*). Iung. c. 4. 5. pr. § 1. *φανερῶς κλ.*

c. 6 (*δ'*). *φανερῶς.* c. 7 (*ε'*) pr. c. 7. § 1 (*ς'*). *κρυψεισεαυτον . . φονευθεὶς . . φανερῶς.* Iung. § 2—3.

c. 8 (*ζ'*). c. 9 pr. (*η'*). *κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγ. . . . συνεχούσης ψ.*

c. 9. § 1 (*ϑ'*). *τῆς τὸ κλοπιμαῖον ἀπαιτούσης. εἰ δὲ . . . τὴν ἀποτίμησιν . . . περὶ πράγματος . . . τοῦ* (suppl. 1^{a} m.) *ἀποδοῦναι.*

c. 10 (*ι'*). *κλοπ. εἰς τὸ διπλοῦν ἀγ.* Iung. c. 11.

c. 12 (*ια'*). *κλοπ. εἰς τὸ διπλοῦν ἀγ.* Iung. § 1.

c. 12. § 2. *Καὶ ἐπὶ τῷ ἐνεχύρῳ . . κλοπ. εἰς τὸ* *fol.* 105ᵛ. *διπλάσιον ἀπαίτησιν.*

c. 13. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀπαίτησιν καὶ ἐκχωρεῖ καὶ αὐτὴν* etc. ut in c. 14 pr. Iung. c. 14. § 1. *κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀπαιτήσει.* § 13. *Ἐὰν ὁ ὑπ. κλοπῇ . . . περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 16. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. . . . καὶ τοῦ ἐνεχύρου*: —

c. 16 (*ις'*). *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* c. 17. § 2. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. . . λόγῳ τοῦ κλ.* c. 17. § 3. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. . . . ὀνόματι δὲ τοῦ φυγάδος . . . περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 18. *οὐ κιῶ* (sic) *τ. π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 19 (*ιϑ'*). *τὴν π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον*: iung. § 2—4.

c. 19. § 6. *τῇ π. κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ.* *fol.* 96ʳ.

c. 20 (*κ'*) pr. *π. κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. . . . ἡ π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγὴ.*

c. 20. § 1. *ἔχεις ἐπ' αὐτῷ . . . τῇ π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ . .*

c. 21. *μέρος ὑφέληται . . . ψηλαφήσας ἀναχωρ. . . . ὁ λήϊον . .*

c. 21. § 1. *γινώσκοντα . . . ἀγωγῇ εἰς τὸ διπλάσιον . .*

c. 21. § 2. *ἢ τοὐναντίον, ἐπὶ τῷ κλαπέντι . . . εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγή.* Iung. § 3. *π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

§ 4. *Εἰ δὲ καὶ τὸ . .* § 5. 6. *κιστέρνης.*

§ 7. *ἐπὶ τὸ κλέψαι . . . καὶ τὸ περὶ βίας.*

§ 8. *ἐνβούρουκλον . . . βαστᾶσαι . .* A v^{is} *Εἰ δὲ τὸ ἐνβούρουκλον* novum inc. thema.

fol. 96ᵛ. § 9. *περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ ἐνέχεται*: —

§ 10. *οὐκ ἐνάγεται τῇ περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ.*

c. 22 (*κβ'*). *ὁ κλέπτης ... κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 24. § 1. 2. *ἐπὶ τὸ κλ. ... ἐνώτια τὰ ἐκ κ. ... κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. ... κλοπῆς εἰς τὸ διπλ. ἀγ.*

c. 23. 24 pr. (*κγ'*). *δόλου καὶ ῥαθυμίας ... ὑπόκειται καὶ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ διπλασίονος τῆς κλοπῆς ἀγωγῇ. ... ἄλλο κλέπτοντι ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 25 (*κδ'*) pr. *κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 1. *ἐξελάσθη* (de more: optime). § 2.

c. 26 (*κε'*). c. 26. § 1 (*κς'*). *κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν.*

c. 27 (*κζ'*). *ὡς μὴ κεχρεοστημένος.* § 1. 2. 3.

fol. 101ʳ. c. 28 (*κη'*). *κλέψας ἀπέλειψεν ..*

c. 29 (*κθ'*). v. *πραγμάτων* bis scriptum. *καὶ τῇ περὶ τῶν ὑπαρχόντων*: — c. 30.

c. 31 (*λ'*) pr. *Καὶ εἰκόνα καὶ βιβλίον.*

c. 31. § 1 (*λα'*). c. 33 (*λγ'*). *ὑπόκεινται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ.*

c. 34 (*λδ'*). c. 35 (*λε'*). *διακομίσαι καὶ συλληφθῇ μ. ἐ. κλέπτης φανερὸς.*

c. 35. § 1. *Ἐὰν εἷς ... ἐνέχεται*: —

c. 36 (*λς'*). *τῇ π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. Ὁ γὰρ κακῶς συμβουλεύσας οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ*,[1] *εἰ μὴ* (haec in edd. exciderunt propter homoeoteleuton) ... *χωρὶς τούτου ἵνα κλαπῇ συνεβούλευσεν ... τῇ π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ*: — Deinde novum inc. thema: *Ἐάν τις τὸν φυγ.*

c. 36. § 1. *τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ — — — τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ*: —

Deinde rursus repetuntur *Ἐάν τις τὸν φ.* et cetera usque ad finem §ⁱ Iᵃᵉ.

fol. 101ᵛ. § 2. c. 37 (*λζ'*). *ἐπιδιώξῃς — — — περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 38 (*λη'*) pr. *εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν.* Iung. § 1 ubi rursus *π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 39. *Ὁ ἅρπαξ ἢ ὁ ἀποκρ. ... οὔτε ἡ περὶ κλοπῆς ἀγωγὴ* (sic) *εἰς τὸ διπλάσιον κατέχεται ... θυρίδας τις κλάσει πόρνης — — κλέψωσι — — εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ*: —

c. 40 (*μ'*). *ἢ ἑτέρῳ πράγματι.*

c. 41 (*μα'*). Iung. § 1. *εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν*: —

c. 41. § 2. *εἰς τὸ διπλ. ἀγωγή ... ἐνάγεται ὑπεξούσιος ὢν ἢ ὁ ἔχ.* § 3. *εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 43 (*μγ'*). *εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. ἐν.*

c. 43. § 4. *ἐπὶ τὸ κερδᾶναι ... εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ*: — Iung. § 5. c. 43. § 6. Iung. § 7. 8. *ἐπὶ τὸ ἀποδοῦναι ... εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* Iung. § 9.

§ 10. *οὐχ ὡς ἀπρονόητον ὑπέλαβεν αὐτὸ ὁ λαβὼν, εἴτε μὴ, οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγω*[*γῇ*].

§ 12. *π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. ... συνι-* fol. 1[illegible]
σταῖ τὸ μέρος (sic) ... *χρῆσιν μόνον ..*

c. 44. § 2. *πράγματα ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ, οὐδέποτε γὰρ αὐτοῦ γέγονεν*: —

c. 46 (*με'*). *περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

Deinde sequitur (et quidem iusto loco) c. 45: *σώζεται καὶ ἡ διπλασίονος τῆς ποινῆς ἀπαίτησις καὶ ἡ τοῦ πράγματος.* Iung. c. 46. § 1. *ὁ τὴν χρ. ἔχων ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* Iung. § 2. *ἑκάστου* (om. *καὶ*).

c. 46. § 6. *περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.... ἐπὶ τὸ κρ.*

ib. § 9. *ἁρμόζει ἡ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ δ. ἀγ.*

c. 47 (*μς'*). *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. ... καὶ ἀγαθῶν δ. καὶ τῷ υἱοθ.*

c. 48 (*μζ'*). *ἢ τῷ τετραπλασίῳ.* Iung. § 1.

§ 2. *ὑποδεχόμενος.* § 3. *ἐπὶ τὸ ἀποκρύψαι.*

§ 4. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. ... κατὰ τοῦ κλέπτου*: —

§ 5. *περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ... περὶ* fol. 1[illegible]
θρεμμάτων: — cet. om. § 6. *φοράδων.*

c. 50 (*ν'*) pr. § 1. *γίνεται.* Iung. § 2—3. *δὲ ὑπηρεσίαν.* § 4. *ἐνέχ. τῇ περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 51 (*να'*). c. 52 (*νς'*: sic) pr. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* Iung. § 1—2. *οὐκ ἀνέχεται ... κλέπτοντι ἐνέχεται τῇ π. κλ. εἰς τὸ διπλασιον ἀγ.* Iung. § 3. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* Iung. § 5. — § 6. *οὐτιλία φούρτι ἁρμόζει ..* § 7. *τὸ κρύψαι ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 9. *ἐπὶ τὸ κ. δ. ἢ τῷ υἱῷ κλ. ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 10. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον.* § 11. fol.
κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. § 16. *νομμ*ⁱ. *ἐπὶ τὸ .. σοι* (sic) *δὲ αὐτὸ παράσχῃς ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 17. 18. *εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 20. *φοράδας ... ὑπόκειται τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. εἰ δὲ μὴ, τῇ διπλῇ ἀπαιτήσει*: —

[1] Qui enim malum consilium dedit non tenetur furti actione in duplum etc.

§ 21 usq. ad v[a] *σὺ ἕτερον* (bis repetita), sequitur deinde § 22 *ὑποβάλλει .. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 25. *λινέα.* § 30 (*νγ'*). usque ad v[a] *οὐκ ἐνέχεται*: —

c. 54 (*νε'*) pr. § 1. *κιχρῶν καὶ ὁ κλέπτων ἐπὶ τὸ δ. ... περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 3. *ἐκδίκησις καὶ ἡ τοῦ πράγματος ἐκδίκησις καὶ τοῦ πρ. καταβλ.* § 4. *ἐπὶ τὸ γ. .. περὶ κλ. τοῦ διπλοῦ ἀγ.* § 5. *περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

In fr. 54. § 2: *Τὸν νυκτέρινον ... ἐὰν ἄλλος διαφύγῃ* (sic) .. *φον. οὐκ ἠδύνατο* .. A v[ls] *Τὸν δὲ ἡμερινὸν* novum inc. thema;

111[v]. item a v[ls] *Οἱ δὲ νυκτὶ κλ. ἐξ*TRAORd*ινεμ κολάζονται ... ὁ δὲ ἐν ἡμ. κλ. ὀρδιναρίως ἐνάγεται· καὶ τὸν οἱονδήποτε .. τοῦ μὴ ἀποθανεῖν ἀνελὼν τ. κλ. οὐχ ὑπόκειται τῷ ἀκουιλίῳ, εἰ μὴ ... νόμῳ ἐνέχεται*: —

c. 55 (*νς'*). *αὐτὸ.* c. 56. § 2. *λύεται τὸ αἴτιον.* § 3. *Ἐὰν ὁ δοῦλος τὸ ἴδιον πρᾶγμα κλέψῃ .. § 4. § 5. .. ἐπὶ τῷ ἀργύρῳ*:—

c. 58 (*νθ'*). c. 60 (*ξα'*). *Ἡ φυγὰς δούλη.*

c. 62 (*ξγ'*). *τῷ φεύγοντι.*

c. 63 (*ξδ'*). c. 65 (*ξς'*). c. 66 (*ξζ'*) pr.

110[v]. c. 66. § 1. *ἡ περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* bis. § 2. *περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 67 pr. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. .. αὐτό*: — § 2. *Ἐὰν ὁ κλαπεὶς μὴ ὢν ἐπταετὴς ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* A v[ls] *Ἐὰν ὁ κλ.* novum thema. *ὑφέληται καὶ πάλιν ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 3. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 4. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 73. *περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* c. 74 (*οε'*).

c. 76. § 1. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. .... καθ' ἑτέρου ... περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ... κατὰ τοῦ ἄλλου*: —

c. 77 (*οη'*). *Ὁ κλέπτων σάκκον νομμ[τ]. (νομισμάτων) .... περὶ κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ... κλέψαι*: — cet. om.

c. 78 (ϟ *ϑ'* sic: l. *οϑ'*). *ἐν αὐτῷ* (sic) ... *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 80. *πλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 1. *εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 3. 4.

110[v]. c. 82 (*πγ'*) pr. *δοθεῖσιν αὐτοῖς, κλέπτουσιν*: — § 1. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 2. *πόρνην κρύψας ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* § 3.

c. 83 (*πδ'*) pr. c. 86 (*πζ'*). c. 87 (*πη'*). *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* c. 88 (*πϑ'*). *περὶ βίας πρ. ... τὴν περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 89 (ϟ *'*)· *πρόσφυξ ἡ ὁ μισθωτὸς ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 90. § 1. c. 91 (ϟ *β'*). *π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.*

c. 92. *ὡς ἐπὶ πάντων ... κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. κινεῖται, γραφεις* (sic) ... *διὰ τὴν ἐξτρ̣ο̣ρδιναρίαν ἐπεξ.* In marg. nullum schol.

c. 93 (ϟ *γ'*) pr. In marg. *β. μδ'* (sic) *τ. γ'. ἀμπέλῳ.* *fol.* 135[r]. Iung. § 1. 2 sed om. v. *ἐνέχεται* propter homoeotel.: *καὶ τῇ περὶ ἀποκρυβέντων πραγμάτων ἀγωγῇ* adexhibendum *οὐχ* etc.

c. 94. *σώζεται ἡ* IN REM.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In rubr.: om. *καὶ* ante *μετὰ .. ὑφ' ἁρπάξαι* (sic) *λέγεται.*

c. 1 (*α'*) pr. *οὐτιλίᾳ ἀγωγῇ εἴσω ἐνιαυτοῦ.* § 1.

c. 2 (*β'*). *ἁρμῶσαι* (sic) .. A v[ls] *Καὶ ὁ οἰοσδήπ.* novum incipit thema ... *οὐ αὐτοῦ* (sic) .. *γινομένην.* c. 3.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

Rubr.: *κλοπὴ κατὰ τῶν καπηλῶν καὶ πανδοχέων.*

In marg.: *β. μζ' τ̊ δι̊γ[τ] τ'. ε'.*

c. 1 (*α'*) pr. *κλοπῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ.* Iung. § 4. *κλ. εἰς τ. δ. ἀγ.* § 5. *εἰς νόχαν.*

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ'. ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In rubr.: *φαμηλία.*

c. 1. *ἅμα* om. *ἐκδοῦναι εἰς ἀνάκρισιν ἢ.* Iung. § 1. *δούλου νοχαLιως ἐναγ.* A v[ls] *γινώσκει δὲ* cet. om.

§ 3. *τοσούτω* (sic). Iung. init. c[ls] 2[l] usque *fol.* 135[v]. ad v. *πράγματος.*

c. 2 (*β'*). A v. *εἰ δὲ ἄπ.*

c. 3 (*γ'*). A v[ls] *εἰ δὲ αὐτὸς* cet. om. Sequitur finis c[ls] 6[l] a v[ls] *τοὺς ἐν φ.*

ΤΙΤΛΟΣ Ις'.

c. 1 (*α'*). *δυοκαδέλτου* (sic).

c. 3 pr. — § 4. *ἵσταται.* Iung. § 6. 7. *δένδρων ... εἰσὶ, εἴτε ..*

c. 4 (*δ'*). c. 5. *τέμνειν ἐστὶν.* A v. *κατατέμνειν* novum incipit thema, cui iung. § 1. § 2—3. *ὥςπερ καὶ ἡ περὶ ὕδατος κώλυσις.*

c. 6 (*ς'*). *τέμουσι .. ἔχεται* (sic). Iung. § 1. — *fol.* 116[r]. § 2. A v[ls] *Εἰ καὶ αἱ ῥίζαι* novum inc. th.

c. 7 pr. *ἐπὶ τὸ λ.* Iung. § 1. *κλ. εἰς τὸ διπλάσιον.*

c. 9 (*ϑ'*). c. 10 (*ι'*). c. 11 (*ια'*). *τοῦ περὶ βίας.*

c. 12 (*ιβ'*). c. 13 (*ιγ'*) pr. *ἐκτεμνειμεναὐτο* (sic). Iung. § 3—6. *ὁ δεσπότης τοῦ δένδρου*

(v[a] *ἐκκόπτει αὐτὸ* om.). § 7. 8. *δυοδεκάδελτος*. Iung. § 9 (*μου* post *ἀγροῦ* om.).

c. 14. *δυοκαιδεκαδέλτου .. οὕτως*.

ΤΙΤΛΟC ΙΖ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

In rubr.: *βίᾳ*.

In marg.: *β. ϖ τ διγ[τ]. ί. η′*.

c. 1 (*α′*). *περὶ βίᾳ πραγμ. .. ἁρπαγῆς ἀγωγῇ κιν.*

fol. 116[v]. c. 2 (*β′*) pr. *τινος* post *δόλον* om. *ἐστιν, νοξαλία ἁρμόζει*: — (v[a] *κατὰ τοῦ δ.* om.)

c. 2. § 1. *χρηματικὴ ἀγ. ἰδιωτικῆς* (sic, ut vid.) *ἀγωγὴ καὶ οὐ γίνεται πρόκριμα τῷ δημοσίῳ, ἐάν τις τὴν ἰδιωτικὴν ἐπιλέξηται*: —

c. 2. § 2—7. *χώρα τῷ ἐδίκτῳ παραγγέλματι*.

§ 8. *δόλων* (sed corr. videtur). § 10. § 13. § 14 (A v[is] *τῷ δὲ ὀνόμ.* novum inc. thema). Iung. § 15. — § 16. *εἰς ἐξέτασιν π.* Iung. § 17 (v. *παροῦσα* om.). Iung. § 18 (*δὲ* initio om.). *καὶ διὰ τοῦτο . . . ἴδ. τις ἁρπάσῃ .. A* v[is] *Οὐδὲ ὁ τὸν φ.* novum inc. thema.

§ 19. *νοχαLίος ..* § 21. *αὐτῷ*.

fol. 145[r]. [c. 2. § 21.] *ἀπελασθὲν*. § 25. 26. *ἡ π. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον .. καὶ καθ' ἕκ. ἑκδ.* § 27.

c. 4 pr. *εἴσω μὲν οὐτιλίου ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ διπλάσιον*. Iung. § 3. *μάχη καὶ ὁ θ.* [lege *μ. καὶ οὐ*]. Iung. § 4. *ἐφ' δ.* Iung. § 5. *δόλου τῆς ζ.*

c. 4. § 6. A v[is] *καὶ διαφέρει* novum inc. thema: *ὅτι ἐκεῖ μὲν κινεῖται*. Iung. § 7. 8 (om. v[is] *τοῦτο δὲ εἰς τὸ διπλ.*).

§ 9 iung. § 10. *ἀπολύομενον* (duplex acc.: signum forte correctionis). § 11. *ὅσον νῦν*. § 12. 13. *ἐπὶ τὸ γ.* § 14. *ἐπὶ τὸ ζημ.*

fol. 145[v]. c. 5 (*ε′*). *ὑποστρέψῃ*.

c. 6 (*ϛ′*). c. 7 (*ζ′*) pr. *ἐκβάλλειν .. ἡ φαμηλία .. ἐκεῖ, ἐνιαυτοῦ ..* § 1—3 (iunct.) ad v. *ἰουλίους* schol. ÷ in marg.: *τουτέστι τοὺς περὶ βίας μεθ' ὅπλων ἢ καὶ χωρὶς ὅπλων*: — „h. e. leges de vi armata vel etiam sine armis". In § 3 *ἡ π. κλοπ. . . . κινουμένη ἀγωγή*: — cet. om.

§ 12. § 15. ad v. *εἰς νόξαν* schol. ÷ in marg.: *εἰς ἐξέτασιν ἢ εἰς θεραπεί[αν] τῆς ζημίας*: „in quaestionem vel in reparationem damni".

§ 16—18. *δοῦλος ἐξωθ. .. οὓς εὐποπ|ω δούλων* (sic). Iung. § 19. *μὴ διεκδικῇ*. Iung. § 20. *οὐτίλιος κινεῖται*. § 27 iung. § 28. *οὐ νέμεται βίᾳ*: — § 29. 30. § 40. *ἀφ' οὗ ἐνήγ*. § 41.

c. 8 (*η′*). *τῇ εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῇ ἐν ..... ἔλαττον ἦλθεν*.

c. 9 (*θ′*) pr. § 2. *ῥομφαῖα*. Iung. § 3—5. *ἢ δύο κἂν ἄοπλοι*. § 6—7. *ἄλλη ἀπιόντας .. ὥςπερ ὅδε* (sic). § 8. *ἐν ὅπλοις πρ. ... ἐκβέβληνται*: — § 9. § 10. 11. *φαμηλία ἐνόπλως*. § 17. 18 (iunct.) *ὑποδέχεται δὲ .. τὴν εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγήν*.

c. 13 (*ιγ′*). c. 14 (*ιδ′*). c. 15 (*ιε′*) pr. *ἐκ πολ. κι.*

c. 16 (*ις′*). *ἔχοντα τὴν χρ. . . . τούτων παρακρατεῖ*.

c. 17 (*ιζ′*). *ἀφαιρουμένου τοῦ ν.*

c. 22 (*κα′*). c. 23 (*κβ′*). *ἀντεκβάλλω . . . ἀντεκβάλλει*.

c. 25 (*κε′*). *ἐκβάλλεις*.

c. 26. *ἔνοικος ἢ ὁ τ.*

c. 28 (*κη′*) pr. *μισθωτὴς*. v[a] *θερ. ὀνόμ.* bis scripta inveniuntur. *οὐτίλιος κινεῖται*.

c. 31 (*λα′*). *Ἡ βιαίας .. ἐπὶ τοῖς κινητοῖς* (mediis omissis) *ἁρμοζει*: —

c. 32 (*λβ′*). *τινι πρᾶγμα . . . τῇ βιαίας . . . εἰς τὸ τετραπλοῦν, μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ..*

c. 33 (*λβ′*) (sic). *τῇ βιαίας ἁρ.*

c. 34. *τῇ βιαίας ἁρ.* Loco *ἐνάγεσθαι* legitur *ἐν|έσθαι .. νοξαLία .. δύναται*.

c. 35 (*λε′*). *προγονοῦ πράγματα .. ἁρπαξάσης .. ὁ πρόγονος προγόνου ἢ τὴν βιαίας ἁρ. .... ἀλ. πράγματα παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου*: —

ΤΙΤΛΟC ΙΗ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

In rubr.: *ἢ ἰδιωτ.*

c. 1 (*α′*) iung. c. 2.

c. 3 (*β′*) pr. Iung. § 1—3. 5. *παραγινόμενος .. ἐπὶ τὸ ..* Iung. § 6. *ἢ τοῦ πλοίου*: — cet. om.

c. 4 (*γ′*). *ἐπὶ τὸ γ.* c. 5 (*δ′*) pr. c. 5 § 1 (*ε′*). *Ἐὰν κατ' αὐτὸν . . .* § 2. *καὶ ἐξετ. καὶ κατηγορ.*

c. 6 (*ϛ′*). c. 7. *καὶ τύπτων . . . ἢ καὶ ὑβρίσας*: —

c. 8 (*ζ′*). c. 9. c. 10 (*ι′*) pr. *θέαν ἢ χρῆμα.* A v[is] *Καὶ ὁ μετὰ* novum inc. thema. § 1. 2.

c. 11 pr. (quatuor themata iunguntur). In marg. [sed ad sequens caput referendum]: *β. μή τ. ζ* h. e. lib. XLVIII (dig.) tit. VII.

c. 12 (*ιβ′*). c. 13 (*ιγ′*). c. 14 pr. § 1 (*ιδ′*). c. 15 pr. (*ιε′*). c. 16 (*ις′*). c. 17 (*ιζ′*). *οἱ συνεχόμενοι .. ἐφ' ᾧ τινα ποιήσασθαι*. c. 18 (*ιη′*). In marg. *β. θ τ. ιθ τοῦ κόδ.* (num corr. *τ. ιβ′*? tum referendum esset ad c. 20). Iung. c. 19. c. 20. *μεταλαμβάνουσιν*.

c. 24 (κγ'). In marg. τ. ιβ' (h. e. Codicis libri IX).
c. 25 (κδ'). εἴτε ἐκ τῶν μὴ βιασθέντων.
c. 27 (κζ') pr. iung. § 1. εὐτελὴς ἦν ὁ δεσπότης .. τὴν διαγορευομένην .. § 2.
c. 28 (κη'). c. 29. post v. ἰσαύρους est signum: in marg. εὐρ. [vel αρ.] (quid haec sibi velint, non adsequor). βουληθεὶς εἶναι ἀποκ. .. εἴπερ ἰσαύρους ἐν τοῖς ἰδίοις κτήμασιν .. ἑαυτὸν ἔχ. πειραθείη.
c. 30. μετὰ τῶν ἐκ. λιτρ. τοῦ χρυσίου.

149r. ΤΙΤΛΟC ΙΘ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

c. 1 (α'). περὶ οὗ ἐστιν ἡ ζήτησις cum inuectis ETILLATIS ET IBI NATIS || ACTI. In marg. ινβεκτις.
§ 1 iung. § 2. εξTROρdινεμ.
§ 3. οὐτίλιος. Iung. § 4. τοῦ ὅλου τοῦ χρ. δοῦναι: — cet. om.

ΤΙΤΛΟC Κ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In marg.: β. μθ' ί. θ'.

c. 1 (α'). ἡ καταπτώσεως .. εἴσω μὲν οὐτιλίου ἐνιαυτοῦ .. δούλου καὶ φαμηλίας. Iung. § 1. § 2. πρόφασιν πολέμου. § 3. 4.
c. 2. § 2. 3. ὑποδεξάμενος ἐνέχεται: — § 4. καὶ ἀποκινήσας. Iung. § 5. § 7.
149v. c. 3 (γ'). c. 4. οὐδὲν ὑπόκειται.
Sequitur fragmentum, quod in edd. desideratur. In margine notatur: ἐκ τοῦ προχείρου: Εἴ τις τὴν καλάμην τοῦ ἰδίου χωραφίου βουλόμενος καῦσαι ἐνέβαλεν κατ' αὐτοῦ πῦρ, τὸ δὲ πῦρ ἀφθὲν τὰ ἀλλότρια κατέκαυσεν χωράφια ἢ τὸν ἀλλότριον ἀμπελῶνα, δεῖ τὸν ἀκροατὴν ἐξετάζειν. καὶ εἰ μὲν ἀπειρίᾳ ἢ ῥαθυμίᾳ τοῦ ἀνάψαι τὸ πῦρ ἡ βλάβη γέγονε, τὸ ἀζήμιον τῷ βλαβέντι περιποιείτω. εἰ μὴ παρεφυλάξατο δυνάμει τοῦ προελθεῖν τὴν φλόγα περαιτέρω, ὡς ἀνελπίσας ὁ τοιοῦτος καὶ ῥαθυμήσας καταδικάζεται. εἰ δὲ πάντα μὲν ἐκεῖνος παρεφυλάξατο, ἀθρόον δὲ πνα προσπεσὸν τὴν τοῦ πυρὸς φλόγα ἐπὶ τὸν βλαβέντα μετενόμησεν, ἀκίνδυνος ὁ τὸ πῦρ ἀνάψας διατελεῖ: — Respicit locus ad fr. 20. § 3. Dig. IX, 2: v. Prochir. XXXIX, 75, Epanagogen XL, 81, Epitomen XL, 29. In Ambrosiano nonnulla diversa inveniuntur, nonnulla ommissa sunt. Pro fundamento est versio Dorothei, quae hodie mutila in sch. Ἐὰν γάρ τις Bas. Hb. V 304 legitur: sed ea non parum mutata prostat.

ΤΙΤΛΟC ΚΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In rubr.: φλναριῶν χάρτου.

c. 1 (α') pr. § 1 iung. § 2. Καὶ εἰς σῶμα καὶ ἀξ. .. τῆς σωφροσύνης: — Iung. § 3. — § 4. § 9. ἐπὶ μιᾷ ὕ.
c. 2 (β'). ὑβρ. τοῦ ἀνδρὸς. c. 3 (γ') pr. Iung. § 2—4.
c. 4 (δ'). c. 5 (ε') pr.
πατρῷος ἢ πρόγονος ἢ ἐξάδ. .... τῶν γονέων αὐτῶν ἀπ. A v[is] πᾶσα τοίνυν novum inc. thema. fol. 118r.
§ 1. πλῆξαι· ὠθῆναι. § 2—3 iung. εἴτε κατὰ χάριν. § 4. τῷ μισθωτῷ. Iung. § 5. ὅλως δὲ ᾧκει (—ηι) ἐν αὐτῷ: — cet. om. § 8—9. ἢ ἀνωνύμως. A v[is] καὶ καταδικ. novum incipit thema. Iung. § 10. ἤ τι ἕτερον. Iung. § 12.
c. 7 pr. § 2. κατὰ πατρὸς. Iung. § 3. §. 4. τόδε ἢ τόδε ὑπέστη. § 5. ἑκάστην. Iung. § 6. § 8. ἢ αὐτοῦ τοῦ πράγματος.
c. 8 (η'). μέγεθος τοῦ τραύματος.
c. 9 pr. τὸ ποι. ὀχλαγ. (sic). § 3. φραγελλίζει (—ηι). § 4. fol. 118v.
c. 10 (ι'). ἀπὸ σεμνοῦ ποιῆσαι: — cet. om.
c. 11. § 1. 2. 3—6. 9. cui iung. c. 12. ἑαυτῷ τῆς ἐκν.
c. 13. § 1. 2. 3. § 7. A v[is] οὔτε ἰξεύειν.
c. 14 (ιδ') pr. § 1. § 2—6. A v[is] ὁ ποι. ὀχλ. .. εἰς αὐτὸν. § 7—8. ἐπὶ τὸ κρ. § 15. προσβαλὼν. A v[is] Καὶ ὁ ἀποσπάσας novum inc. thema ἢ ἐλεύθερος .. ἢ ἰδικῷ τόπῳ. fol. 142r.
§ 16. ἐπὶ τὸ συν. § 17. § 18. Ἀποσπᾶν δὲ δοκεῖ .... καταλείπειν.
§ 19. ἐπακολουθῶν. Iung. § 20. § 21. § 23. ὁ προσβαλὼν ἐπακολουθῶν.
§ 24—25. τιμωρεῖται καὶ τὸ. Iung. § 27. γρ. ἢ προσθήσει .. ἢ ἐάσει (sic). § 28. § 31—33. τὸν μὴ χρεώστην ὡς χρεώστην. § 34. μαστίζων, ἀγν. § 35. ἐξετάσθη. § 36—37. ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων. § 38. διὰ τὸ ὀρθώσασθαι. Iung. § 39. ὁ ἄρχων κρίνει: —
c. 40—41. quaestion: in marg. τουτέστιν ἐξέτασις .... ἡ μετρία καταπτόησις ... quaestion. Iung. § 43. § 48. § 49 (ιε') cui iung. c. 15. c. 16 (ις') pr. § 2. 3. ἐλαφραὶ ἀντ' οὐδ. Iung. § 4. § 5. § 6. ἐπὶ τὸ δασ. προαγάγῃ .. δοκιμασίας τινὸς. § 7. § 8. ἀλλὰ καὶ παραγρ. § 9. fol. 142v.
c. 17 pr. (ιζ'). τὰ τῶν βλαπτικῶν. § 1.

c. 19 (*ιϑ'*). c. 20 (*κ'*).

fol. 141ʳ. ad v. *ποιήσεως* in marg. ÷ *ἀποτιμήσεως ὕβρεως*: —

c. 21 (*κα'*). c. 22 (*κβ'*). *ἐπὶ τὸ καλ.* c. 23 (*κγ'*).

c. 24. In marg.: C*η* *π* *δούλης*: — In textu: *αἰσχρὸν ποιήσῃ δ. ἢ ἄλλο τι κλοπ. . . ὕβρεως ἀγωγῇ καὶ τῇ κλοπῆς ἀγωγῇ εἰς τὸ διπλοῦν . . διαπαρϑενεύσει, τῷ ἀκ.*

c. 31 (*κϑ'*). c. 32 (*δ'* sic pro *λ'*). c. 33 (*λα'*). *Πολλῶν δούλων ὑβρ. ἅμα, τ.* c. 34 (*λβ'*). *σφοδρότερον τιμωρεῖται*: — c. 36. § 1 (*λε'*). *Καὶ ἀπὸ.* c. 37 (*λς'*). c. 38 (*λζ'*). *ὡς μὴ ἀναγκάζεσϑαι.* c. 40 (*λϑ'*). c. 42 (*μα'*). c. 43 (*μβ'*). In marg. *β.* (*ϑ'*) *τ̆. κο*$^{\Delta}$ *τ. λε'*: *φραγελιζόμενοι.* c. 44 (*μγ'*). *δ. ἀλλ. . .*

fol. 141ᵛ. *ἐνυβρίζειν*: — c. 45 (*μδ'*). usque ad v^{a} *ἢ τοῦ υἱοῦ*: — c. 46 (*μς'*). c. 47 (*μζ'*). ad v. *ὑβρισϑεὶς* ⊤ schol.: [*τουτ*]*έστιν* [*δ*]*τε ἱερατεύει.*

c. 48 (*μη'*). *ἐποίησέν τινι . . . ἠπείλει τινὶ τὴν π. ὕ.* A v^{ta} *Ὅρα οὖν τὸ κ. πόδα* novum thema, praefixo numero *μϑ'*. . . *μηδὲν εἰρηκ. χρόνῳ γέγραπται.*

c. 49 (*ν'*). c. 50 (*να'*). c. 51 (*νβ'*). c. 52 (*νγ'*). *δούλος κ.* c. 53 (*νδ'*). usque ad v. *τῇ ἐξετάσει*: — c. 54. *κινεῖται . . δύναται καὶ διὰ ἐντολέως, ἀλλὰ κατὰ* cet.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΒ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

Rubr.: *π. ἀτάκτων ἐγκλήσεων.*

In marg.: *β. μζ' διγ*ʳ*. ί. ια'.*

c. 1 (*α'*) pr. § 1. *μὴ αἰνοντες* (sic).

fol. 144ʳ. c. 4 (*δ'*) c. 6 pr. *καταδικάζονται ἔργον*: — § 1. *ὑπόκειται*: —

c. 7 (*ζ'*). *ὑπὲρ τοὺς κλέπτοντας . . . δίδοται.*

c. 11 (*ια'*).

ΤΙΤΛΟΣ ΚΓ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In rubr.: *ἤτοι ἐντ.*

In marg.: *β. μζ' τ̊ διγ*ʳ*. ί. ιβ'.*

c. 1 (*α'*). *Ἡ περὶ τυμβωρυχίας ἀγωγὴ.*

c. 2 (*β'*). *ἐπικειμένην αὐτῷ . . τὸ μὲν . . ἀλλὰ τὸ.*

c. 3. § 4. A v^{ta} *οὐ τιμωροῦνται.*

c. 3. § 9 (*ζ'*). c. 7. c. 11 (*ι'*). *ἄκρ̣ως*. In marg. sch. *ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποβάλλονται*: extremo supplicio subiciuntur. . . . . *ἔντιμοι δὲ περιορ. ἢ εἰς μέταλλον καταδικάζονται, οἱ δὲ ἄλλως . . ἐξορίζονται*: — cet. om.

c. 13 (*ιγ'*). *κατὰ τὸν τάφον . . . λιτρῶν χρυσίον πρόστ.* c. 15.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΕ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

c. 1 (*α'*) pr. iung. § 2. *τέλειον*$^{o\div}$ in marg. sch. *τ-* *fol.*
λειον ζῶον καλεῖται τὸ μέγα ὥς φη[σι] τὸ πλάτος: „perfectum animal“ vocatur magnum, ut ait versio lata.

c. 1. § 3. *βασ. ποινὴ καὶ ἡ ἐξορία καὶ ἡ τῶν χ. . . . τῶν ὀφφικίου* (sic): cet. om. § 4.

c. 2 (*β'*). *ἔγκλ. δημόσιον οὐκ ἐστ.*

c. 3. *βοῦς ἢ ἵππος ἀπελασϑεὶς.* § 1. *ἀγέλης δεδαμασμ.* § 2. *ἢ καὶ ἐν* § 3. in cuius fronte legitur *τοῦ προχείρου*[1] . . *ἐξορίζονται*: —

c. 4. *εἰ δὲ καὶ τρίτον φ. τοῦτο κατατ. . . . ἀπελασϑείσης . .*

ΤΙΤΛΟΣ ΚΖ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In marg.: *β. μζ' ί. ις'.*

c. 1. *δυνάμενοί μοι* (sic). c. 2 (*β'*). c. 3 (*γ'*). In marg. *β. ϑ' τοῦ κο̊. τ. λϑ'*: *καὶ τιμωρείσϑω, ὡς ἂν . . συνείδῃ*: —

ΤΙΤΛΟΣ ΚΘ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In rubr.: *συλωϑείσης.*

In marg.: *β. μζ' ί. ιϑ'.*

c. 1 (*α'*). *ἐξτρο* ORδινὲμ.

c. 2. *κληρονομίας ἢ μετὰ*: hic. desinit fol. Succedebat fol. 148bis, in cuius recto supersunt capitum numeri (l. 5 *γ'*, l. 7 *δ'*, l. 10 (*ε'*), l. 12 *ς'*, l. 14 *ια'* scil. tituli XXIX; l. 20. 21. 22 *α'*, *β'*, *γ'* scil. tit^{li}. XXX; l. 31 *ε'* et *β. ϑ' τ̆* [*κο̊*] *τ.* [*λγ'*].

c. 5 (*β'*) pr. — § 2. c. 6 (*ς'*). c. 9 (*ϑ'*): *Ὁ δοῦ-* *fol.*
λος ἐν δημ̣όσίῳ μὴ ἐκδικηϑεὶς: in marg. ÷ *τουτέστιν ἐγκλήματι* ÷. Seq. *τὸ ἔργον τοῦ μετάλλου, ἐπὶ δὲ τῶν ἐντίμων ἡ πρόσκερος* (—*αι*—) *ἐξορία ἢ ἡ ἀποκίνησις τῆς ἀξίας* (erratica haec esse videntur).

c. 11 (*ια'*). c. 12 (*ιβ'*). *προκαλεῖσϑαι.* c. 13 (*ιγ'*) pr. § 1. *Ἐν τοῖς δημοσίοις οὔτε κατ. διὰ ἐντ.* c. 14 (*ιδ'*). c. 15 (*ιε'*). In marg. *β. ϑ' τοῦ κο̊. τ. β'*: *αὐτὸν ἐκδικεῖ.* In marg. +. c. 18 (*ιη'*). *ἀπὸ τοῦ ἁμαρτήματος.* c. 19 (*ιϑ'*). A v^{ta} *Οὐ χρὴ τοὺς ἄρχοντας* novum inc. thema (praeposito *κ'*). c. 20. In marg. +. c. 25 (*κδ'*). c. 26 (*κε'*). c. 27 (*κς'*). c. 28 (*κζ'*). *διὰ ἐντολέων*: —

c. 29 (*κη'*). *μέρος τῇ ἀξίᾳ . . χρυσίου.* c. 30 (*κϑ'*). *fol.*
In marg. +. *ἀλλ' ὁ ἐνάγων . . . ἐγγράψηται . . . ἐπίκειται αὐτῷ τ.*

[1] spectat ad c. 4.

TITΛOC ΛΔ′. BIBΛIOY Ξ′.

In marg.: *β. μϑ′ τ. β′.*

c. 1 (α′). *γυνὴ δημόσιον οὐ κινεῖ*: in marg. ÷ *ἔγκλημα.* c. 2 pr. *τῶν πατρῴων καὶ τ. μ.* c. 3 (γ′) pr. A v[is] *τὴν ἡμέραν δὲ* novum inc. thema: iung. § 1. 3. *ἐπὶ τοῦ κατ. . . . δν ἐποίησε μοιχ.* c. 4 (δ′). *εἰ μὴ ἰδίᾳ ἢ ϑάν.* A v[is] *Οὔτε ὁ ἐπὶ* novum inc. th.
l. 107[r]. *. . εἰς κυνήγιον ἐπὶ τὸ.* A v[is] *Οὔτε τὸ κατ.* novum thema: *ἐπὶ τὸ . . ἢ πρ. τινὶ ῥ.* c. 6. § 1 (ζ′). c. 8 (η′). *τὰ δημόσια* (in marg. *τουτ[έστιν] ἐγκλήματα*): in marg. + *. . ἢ ὡς αἰσχροκ. . . ἐπὶ τὸ κατηγορῆσαι καὶ οἱ . .* Iung. c. 9. *διὰ ὑπ.* Iung. c. 10. c. 12. § 1—2 (ια′). § 3 (ιγ′). c. 15 (ιε′). *κινῆσαι καὶ τὸ ἔγκλ.* c. 16 (ις′). *δικαίας ἀτιμίας.* c. 17 (ιζ′). c. 21 (κα′). c. 22 (κβ′). c. 23 (κγ′). *ἀντεπάγῃ.* c. 24 (κδ′). *ἐπίτρ. αὐτῶν.* c. 25 (κε′). *ἐγγυητὴς . .* Ante *ἐπεξέρχεται* ins. *οὐκ* [alia m.] *. . διατάγμασι . . . παραγενάμενοι . . . δαπανήματα πάντα ἐπιγ.*

c. 26 (κς′). *καὶ ἡ γυνὴ . . . ἐὰν ἴδιον πρᾶγμα ἐκδικῇ.*

107[v]. c. 29 (κη′). *τοῦ χρόνου τούτου μὴ κινῇ τὸ ἔγκλ.*

c. 31 (λ′). usque ad v. *ἔγκλημα*: —

c. 35 (λδ′). c. 36 (λε′). c. 38 (λζ′). *κατ' αὐτὸν καιρόν*: — cet. om.

c. 39 (λη′). *χρηματικὸν κεχρηματικὸν κεχρεώστηται* (sic).

c. 40 (λϑ′). c. 41 (μ′). *ἀποκαθαρήσῃ αὐτὸν . . . δὲ καὶ ἐν τῷ μετ.*

c. 42 (μα′). *ὑπεξῃρημένης δηλονότι τοῦ τῆς* (sic). c. 43.

TITΛOC ΛΕ′, BIBΛIOY Ξ′.

In rubr.: *παραστάσεων καὶ ὑπευθύνων.*

In marg.: *β. μη′ τ. γ′.*

c. 1 (α′). *ἢ τὴν εὐπορίαν.*

c. 2. § 2. *ὑπ' ἐγγύας . . . μέλλῃ.*

146[r]. c. 3. c. 4 (δ′). *ἐξτραορδινέμ καταδικάζεται*: — In marg. *ὁ κατηγορούμενος.*

c. 5. c. 10 (ι′). initio *στ,.*

c. 11 (ια′) pr. § 1. *μετὰ τὸν ἐπ' αὐτῷ πραχϑέντα.*

c. 12 (est scil. fr. 1 D. XLVII, 18 = *ιβ′* recte in A.[1]) In marg. *β. μζ τ.ιη′ τῶν διγέστων.*

c. 13 (male 12 in ed. = *ιγ′*) pr. § 1 ad. v. *παγάνων* in marg.: *τουτ[έστιν] ἀστρατεύτων.*

c. 14 (*ιδ′* male ed. 13).

c. 16 (ις′). Crux + in margine externo . . . *ἀναζητουμένου λαμβάνων ὑπ. . . τουτέστι τοῦ κέρδους ἐξ αὐτοῦ . . δικολ. τὸν ὀφείλοντα.*

c. 17 (ιζ′). (In marg. *β. ϑ′ τοῦ κο. τ. δ′* quod spectat ad c. 18). *Μηδένα ἐν δικαστηρίῳ παραστέον.*

c. 18 (in marg. +) pr. § 1. *ὑπερτεϑῆναι . . . καὶ λαμβάνειν τοῦ ἡλ. φ.* Iung. § 2. *δὲ μηδὲ* *fol.* 146[v]. *τοῖς φυλάττουσι . . σωτηρίαν αὐτὴν . .*

c. 19 (ιϑ′). praeit +. c. 21 (κα′). praeit +. *εἰ δὲ μὴ ταῦτα γένηται . . . δέκα χρυσοῦ λιτρῶν*: — cet. om.

c. 22 (κβ′) pr. *τῶν ταύταις ἰϑυν. . . . κατὰ τόπων.* § 1 (praeit +). *διὰ τί ἐκβλήϑησαν . . . εἴκοσι ἡμ. . . ἢ ἂν μὴ φαίνεται ὁ δεσπότης ἀπολύειν . . . κρίνειν αὐτοὺς . . παρασχεῖν αὐτοὺς ἐγγ. εἰ δὲ μὴ ἔχωσιν . .* Iung. § 2. *ἐγκεκλ. δοϑῆναι α. ἐ. ἐξωμοσίαν . . ἐὰν δὲ φόνου . . . εὐποροῦσι . .* *fol* 150[r]. *μεῖναι μὲν . .* Iung. § 3. *ὡς ὑπευθύνου εἶναι αὐτὸν . . . Εἰ δὲ ἤδη . .* Iung. § 4. *ἐπὶ τῇ χρημ.* Iung. § 5. *. . . παρέχουσιν.* — Iung. § 6.

TITΛOC Λς′, BIBΛIOY Ξ′.

In rubr.: *ὁ ἁρμόζων.*

In marg.: *β. μη′ τ. δ′.*

c. 1 (α′) pr. *ἐστὶ τὸ.* Iung. § 1. *κέλευσιν βασιλέως . . ὁμήρους* [ad marg. *οἱ λεγόμενοι ὄψιδες*] *. . . ἐν πόλει κατὰ τ. . . φον. ἄρχων.* Inde novum incipit thema . . *στρατιώτας προστάσσειν*: — cet. om. Iung. c. 2.

c. 3 (β′). A v[is] *τῷ αὐτῷ ν.* novum incipit thema: *καὶ ὁ ἐν πολέμῳ.* ad v. *παράχωρῶν* in marg. sch. *τοῖς πολεμίοις δηλονότι* (cfr. Attal. 69, 3) . . *καὶ ὁ διδοὺς κάστρα.*

c. 11 (ιβ′). In marg. *β. α′ ϖ τ διγ[ε]. τ. η′ δίγ. τελευταῖον.*

c. 12 (ιγ′). *δημεύεται κληρον. . . . κεφαλ. τελευτῇ.* *fol.* 150[v].

c. 13 (ιδ′). In marg. *β.ϑ′ τοῦ κο. τ.ζ.* Ad v. *κἀκῶς* in marg. *„ἤτοι λοιδωρήσει“ . . . χρὴ τὰ π. α. τ. β. μηνυϑῆναι*: — cet. om.

c. 16 (ιζ′). c. 19 (ιη′) pr. ad v. *ἰλλούστριον* in marg.: *ἐπιφανέστατον. περὶ τοῦ ὥς τινες συνωμοσίαν ποιησάμενο[ι] φονεύσωσι κεφαλικῶς τιμωροῦνται ἢ διμεύονται.* Iung. § 1. seq. § 2. *δεηϑῇ βασιλεῖ ἢ προστῇ ἀπιῶν ὥστε αὐτοὺς . . . αὐτὸς μὲν ὁ δεη-*

[1] uti in Syn.

ϑεὶς .. Iung. § 3. *τῶν τὴν τοιαύτην συνωμοσίαν οὓς ἐκελευ* | | | *εν μέχρι τοῦ τρ.* .., *τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ἀδ.* Iung. § 4.
fol. 136r. *ἐκποι. ἀνυπόστατος.* Iung. § 5. *ἤμελλε φρατριάσαντος* cet. om. Iung. § 6. § 7. *προσαγγείλει.*
c. 19. *τὰ πράγματα αὐτῶν.*

ΤΙΤΛΟΣ ΛΖ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

In marg.: *β. κϵ′ τ. ζ.*

c. 1 (*α′*) [c. 1. § 2]. *ἐπὶ μοιχεῖαν.* c. 2 (*β′*). *καὶ ποιῶν ἐν ἐκμ.*
fol. 136v. c. 3 (*γ′*). cui iung. c. 4 pr. § 1. § 4 iung. § 5. 6. *ὁρίζειν κατ' αὐτοῦ.* Iung. § 7.
c. 7 (*ζ′*). c. 8 (*η′*) pr. *Ἡ μοιχεία καὶ τὸ τῆς ἀναισχύντου πορνείας εἰς ἐλευθέρους γίνεται* (fuerat *γινεσθται*: *ϑ* erasum est, non *σ* ex incuria, ut videtur) ... *τὸ πολλὰς εἶναι.* § 1. *καὶ κυρίως* .. loco v1 *φϑορὰ* est *του* ... (spatium vacuum fere trium litterarum): lege [*σ*]*τοῦ*[*προν*].
c. 9 (*ϑ′*) pr. *πρὸ εἰκοστοῦ πέμπτου ἐν.* ... *ἢ ἐν δίκῃ ὀνομ.*
c. 10 (*ι′*). *ἐπὶ τοῦ γενέσθαι.* c. 11 (*ια′*) pr. § 1. *ἐπὶ τὸ συν. γένηται ἡ μοιχεία:* — cet. om.
c. 12 (*ιβ′*) pr. Iung. § 1. *τι περὶ μοιχείας.*
c. 13 (*ιγ′*) pr. c. 13. § 1 (*ιδ′*) sequitur demum c. 11. § 2 et suo quidem loco.
fol. 143r. (*quat.* μζ) c. 13. § 4. *πέντε ἐνιαυτῶν*: litterae *νιαυ* cancellatae sunt. *τὸ ἁμαρτ.*
§ 5. *ἐὰν βουλόμ.* Iung. § 6. *εἰ περιεῖχεν.* Iung. quae secuntur *δικαίου ἀνδρὸς.* § 7 in marg. +: *ἑτέρῳ ζεύξῃ.* § 8. 9. ad v. *προσκρίνεται* in marg. ÷ *οὐ καταδικάζεται* ÷. § 11. *Εἰ καὶ τῷ ὑπευθύνῳ* .. *γαμηθείη* .. *κατηγ. αὐτὴ πρ.* § 12. *πλαστὸς* .. *ἀδόλως ἑτέρῳ γ.*
c. 14 (*ιδ′*). *μοιχείαν ἢ φϑ.*
c. 15. § 5. *πρόφασιν ἄσεμνον* ... *καταδικ. αὐτοῦ ἐξαίρει τ. γ.* § 8. *τῶν δώδεκα ἐτ. οὐ δικ.* § 9. 10. *προγινόμενα* ... *περὶ φϑορᾶς πορνείας δ. κ.*
c. 16 (*ιε′*) pr. *τὸν μοιχὸν ἐπὶ δόσει* .. § 1. *ὑποβάλλῃ.* § 2. *πλὴν ἀνδρὸς.* Iung. § 3.
fol. 143v. c. 17 (*ις′*) pr. § 5. *κινεῖν, τοῖς ἄλλοις.* § 6. *τῶν εἴκοσι πέντε* — — *τῶν εἴκοσι πέντε ἐτῶν εἰκοστὸν πέμπτον ἀν.* § 7.
c. 18. *Ἐάν* REpudiatesH *τὴν γυναῖκα*: sch. in marg. *διαζευχθῇ.*
c. 22 (*κα′*). *καὶ τὴν μοιχάδα* — — *εἰ μὴ μόνος πηρ ἔχῃ τοῦτο τὸ δίκαιον.*
c. 23 (*κβ′*) § 1. § 2—4. *πολλῷ δὲ* .. *ἐνυβρίζειν ἐν ᾧ μένει.*
Iung. c. 24 pr. § 1. *ὅτε ἐφονεύετο, καὶ ἐν τ. κ. τοῦ γαμεῖν.* Iung. § 2. 3. *εἰ μὴ ἔνϑα μένῃ* .... *ἐν ᾧ μὴ μένῃ.* Iung. § 4.
c. 25 pr. usq. ad v. *φονεύειν τὸν μοιχόν*: expl. fol. periit fol. unum.
c. 40. § 2. § 4. *ὡς ἀνίστορα.* § 5.
c. 41 (*μα′*) pr. § 1. c. 42. *πρόσωπα:* —
c. 45 (*μδ′*). c. 47 (*μς′*). *τὸ ἀσφ. γενέσθαι* ... *ἐπὰν ἡ τελ.*
c. 48 (*μζ′*). *Ἐάν τις καταλαβὼν* .... *φονεύσωσιν, ἀνεύϑ. εἰσίν.* ... *ὀδυνηϑεὶς, μόνον ἐξ.*
c. 49 (*μη′*). *εἴπερ ἁμ.* .... *διδομένας ἀπὸ τ. ν.*
c. 61 (*ξα′*). *Οὐτίλιός ἐστιν ὁ χ.* ... *κινῆσαι τὸ π. μ.* c. 62 (*ξβ′*). c. 63 (*ξγ′*). c. 65 (*ξε′*). *Ἡ ἅπαξ ἁμαρτηϑεῖσα μοιχεῖα, ἐὰν μ. ταῦτά τις γένηται.*
c. 67 (*ξς′*). *ἐπικίνδυνος μ. τ.* ... *νόμοι περὶ τῆς τῶν ἐνυπολ.*
c. 68 (*ξζ′*). *καὶ τῆς διαλύσασα* (sic) .... *τοῦ τῆς μοιχείας ἐγκλ.*
c. 69 (*ο′*). c. 70 (*οα′*). *κατηγ. ἡ γυνὴ.*
c. 71 (*οβ′*). *ἐλευθεροῦσθαι τούτους, ἐπειδὴ* ... *ὅτι κερδαν* | | *τὴν.*

ΤΙΤΛΟΣ ΛΗ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

(In rubr.: *πορν. μηδενὶ.*)

c. 1 (*α′*). *ἀπολλέτωσαν τ. ἐπ' αὐτοῖς.*
c. 2 (*β′*). *M. πορνοβοσκῇ τοῦ λ.* .... *πρὸς τὸ τιμ.*
c. 3. A v1a *προαγορεύομεν δὲ, ὡς εἴ τις τοῦ λ.* .... *ἀποτρεφομένης* ..... *ἐπανορθωτὰς προβαλλόμεϑα* ..
c. 3. A v1a *Εἰ δὲ καί τις ἀνάσχοιτο* (*δ′*): *τινὰ πορνοβοσκοῦντα* ... *ἴστω δέκα λιτρ. χ. ὑποστησάμενος ποινήν:* — cet. om.

ΤΙΤΛΟΣ ΛΘ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

In marg.: *β. μη′ τ. η′.*

c. 1 pr. (*α′*). § 1. § 3. *ἠδε ἡ διάϑεσις* (sic) [num *ἤδε*?]. § 4. § 5.
c. 2 (*β′*). c. 3 (*γ′*) pr. § 2. *ὑγεῖαν* ... *μὴ κακῷ λογισμῷ δώσῃ.*
In loco Prochiri: *τὸ ποτὸν.*
§ 5. *κατὰ τὸν* (l. —*ων*) *ἀνδροφ.* § 6.
c. 4 (*δ′*) pr. c. 4. § 1 (*ε′*). c. 6. *διαπράξηται.* (ultimum thema om. A.)
c. 8 (*ι′*). c. 10 (*ιβ′*). c. 11 pr. (*ιγ′*). c. 12 (ultima pars *Ἐὰν ἐν μ.*) = *ις′*.

l. 133r. c. 13 (ιζ'). ψῡ̈χῃ in marg. „οὐ διαθέσει, οὐ λογισμῷ" β. ϑ' τ̆ κοδ. τ. ις' .... φον. ἀποδείκνυται.
c. 17 (κα'). c. 18 (κβ'). τῶν εἴκοσι πέντε ἐν.
c. 19 (κδ'). ἐπὶ τὸ πλῆξαι ... ἀνδροφ. νόμῳ: — cet. om.
c. 20. τὸν νήπιον φ. c. 21 (κε'). In marg. β. ϑ' τ̆ κο̊ τ. ιη' [refertur ad c. 22]. c. 22 (κς'). τὸ φαρμάκοις φονεῦσαι.
c. 25 (κη'). Τὸν ἐπιδειξ. γ. ἔκουσαν ε. ἔ. τ. σ. λ., δημεύσει.
c. 26 (κϑ'). c. 28 (λα'). c. 29 (λβ').

ΤΙΤΛΟC Μ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

Νόμος ΠΟΜΠΙΟΥ π. πατροκτόνου.

In marg.: β. μη' τ. ϑ'.

c. 1 (α'). ἀνεψιὸν ἢ τ. ἄ. σ. ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἢ γαμβρὸν ἢ πενθερὸν, πατρῶον ἢ προγονὸν ἢ πάτρωνα ἢ κατὰ δόλον ποιήσας τοῦτο γενέσθαι ... υἱὸν καὶ ὁ πάππος τὸν ἔγγονον: — cet. om.
c. 1 fin. c. 2 (β'). Καὶ ὁ ἀγ. .... ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ.
l. 133v. c. 5 (ε'). ἐξωτικοί, τιμωρίᾳ ..
c. 8 (pars prior).

ΤΙΤΛΟC ΜΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In rubr.: *ϑεσπισμάτων*: — (om. *Διβ.*)

c. 1 (α') pr. ἐκμαρτυρίας πλαστᾶ (sic). Iung. § 1. ἐπὶ τὸ συνϑ. Iung. § 2. ἐπὶ τὸ κατηγ. ... ἢ μὴ ||| μαρτυρῆσαι (litt. ut videtur cancellatae). § 4—6.
c. 2. 3. 9 (ϑ') pr. καὶ προσμ. ... ἀργύρους. Iung. § 1—3. ἤγουν ὑπογράφων. § 4. ἐπὶ τὸ κατ.
l. 126r. c. 10 (ι'). προσγράψας τῷ. § 1 (iung.). ἔχοντι αὐτὸν ὑπεξούσιον.
c. 14. § 2. usque ad v. μέλλει: —
c. 16 (ις') pr. κλ. εἰς τὸ διπλάσιον ἀγ. Iung. § 1—2. ἕτερά τινα δικ. ἢ λ. πλατύνοντες.
c. 17 (ιζ'). Προέγραψε ... ἐπὶ τὸ ..
c. 18 (ιη') pr. c. 21 (κα'). μετριώτερον δὲ τιμωρεῖται μέχρι.
c. 23. τὸ μιμ. (μημί—) χειρόγρ.
c. 25 (κε'). ποιναλίᾳ εἰς τὸ διπλοῦν καὶ.
c. 26 (κς'). c. 27 (κζ') pr. § 1. καὶ δύο. Iung. § 2. καὶ χρώμενος ... συνϑήματος. In marg. ·|· ΚΟΜΒΙΝΑ: — c. 28 (κη').
l. 126v. c. 30 pr. (λ'). c. 32. § 1. Ὁ πλάσας δημοσίᾳ (sic) μ. ἢ στάϑμα.
c. 41 (μα'). c. 50 (μϑ'). οὐδὲ βλάπτει ... καὶ αὐτὸν .. Ad v. συμπαίξῃ in marg.: συμπεγνία ./· (ἐστὶ) συνδιασμὸς ἀπάτη, δόλος: — cfr. Heimb. V 796.
c. 51 (ν'). c. 52 (μα' sic). γινόμενον ἀ. χ. οὐ σβέννυται οὔ. οὐ. τὸ ἀληϑὲς γεγ. ἀπὸ χ. διαβάλλεται: — cet. om.
c. 61. διαϑ. ἐν τῷ προσγρ. λ. οὐδὲ συνομολ. ... καὶ ἀπαγγελόμενος (sic) ... ἀπὸ περὶ πλαστ.

ΤΙΤΛΟC ΜΒ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In rubr.: *ἐγκαταλειφϑ.*

c. 5 (β') pr. περὶ τοῦ ἀκαϑ. § 1. § 2. ληγα με τιμηϑέντα (sic).
deest folium unum.

ΤΙΤΛΟC ΜΗ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ' = *νόμος βάφιος π. ἀ.* *fol. 151r.*

c. 1 pr. § 1—2. καὶ ἐν ἑτέρῳ πωλ.
c. 2. ἀνδραποδισμοῦ καὶ ἀποϑ. c. 4 (γ').
c. 5 (δ') pr. καὶ ἐξανδραποδιστὴς. § 1. ἐπὶ τὸ τρέφ. § 2.
c. 11 (ϑ'). c. 12 (ι'). οὔτε δωρεῖσθαί τις ... ἔχουσι καὶ περὶ ..... πιπράσκων σοι ..
c. 13 (ια'). c. 14 (ιβ'). τοῦ περὶ — — νόμῳ (sic).
c. 15 (ιγ'). τῷ πταίσματι ..... κατέχεται. τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ ἐνάγεται. *fol. 151v.*
c. 17 (ιε'). c. 20.

ΤΙΤΛΟC ΜΘ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In rubr.· *ἀναζ. ἀπ.*

c. 1 (α') pr. § 1. — § 2. ἵνα τοῦτο γνοὺς. § 3—4. ἢ καὶ ἀποϑάνῃ.
c. 2 (β'). εἴκοσι .. μὴ (add. 1ª manu).
c. 3 (γ'). c. 6 (ς'). τὰ ἴδια πράγματα. ὅϑεν καὶ μ. τ., εἰ καὶ μ. ἐκ. ταῦτα τελευτῇ ἑαυτὸν τοῦ ἐπιφαινομένου — — παραπέμπειν — —
c. 7. γέγονεν δικαστ. — — ἀϑεότητα — — — ὑπόστασιν — —
Excidit folium unum.
(a fine c. 9. § 2 Bas. LX, 50.) § 3. 4. 5. *fol. 104r.*
c. 9. § 6 (ι'). c. 14 (ιδ') pr. § 1. δεκατεσσάρων.
c. 15 (ιε'). c. 15. § 1 (ις'). Ὁ ὁμολογήσας.
c. 16 pr. — § 1. περὶ ὑποβολιμαίου ζητήσει. § 2. Καὶ ὁ κοινὸς δ. ὅταν εἰς τῶ[ν] δεσποτῶν κατηγορεῖται.
c. 17 (ιζ') pr. § 2. § 5. κατὰ δεσπότου. § 6—7. ἐπὶ τὸ βασ. Iung. § 8. πρότερον τὰ .. § 9. γίνεσθαι.
c. 18 (ιη'). ad v. φῐδεικομ. in marg. δι' ἀποκαταστάσεως.

fol. 104ᵛ. c. 19 (*ιθ'*). *ζητεῖ πρὸς* .. c. 20 (*κ'*). *ἐπὶ τὸ γ.*
c. 21 (*κα'*). c. 22 (*κβ'*). *Ἐὰν δὲ πρὸς* novum inc. thema: *οἷς δοῦλος κατέθετο. ἐν δὲ ταῖς χρ.*
c. 23 (*κγ'*). usque ad v. *βασανισθῆναι*: —
c. 24 (*κδ'*). *τὸν ἄνδρα τὸν ἴδιον.*
c. 25 (*κε'*). usque ad v. *πιστευέσθωσαν*: —
c. 29 (*κη'*). *Οὐδὲ βουλομένου . . . δεσποίνης δοῦλος*: —
c. 29 pr. § 1. *Οὐ πρόσκειται δὲ . . . ἐξετ. βασάνων ἄρχ. . . ἕτερά τινα τεκμ.*
c. 35 (*λε'*). c. 36 (*λς'*). *ἐρωτᾷ τὰ π.*

ΤΙΤΛΟϹ ΝΑ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

In marg.: *β. μη' τ. ιθ'.*

c. 1 (*α'*). *κρινομένου* (corr. ex —*ω*—): iung. § 1.
fol. 115ʳ. *τιμ. καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου* — —
c. 2 (*β'*) pr. *ὑπεύθυνον ποινῆς.* c. 3 (*γ'*).
c. 5. § 2 (*ς'*). ad v. *προνοίας* in marg.: *ἤγουν ἐκβουλεύσεως*: — *τις κατὰ.*
c. 6 pr. c. 6. § 2 (*ζ'*). In marg. *π διαφορᾶς ποινῶν* = de differentia poenarum. Iung. 7. 8 pr. § 1. — c. 8. § 3.
c. 10 (*ι'*) pr. *φραγελιζόμενος* (bis) — — *ἐπὶ τὸ ἐν δ.*
c. 11. § 1. § 2. ad v. *πρόνοίας* in marg. *προσελεύσεως.* [aut *προελ.*; non enim satis perspicitur]: *ὡς ὁ συνιστῶν . . ὡς ὁ θυμ. . . ἐν θηρίᾳ ῥ.* § 3.
fol. 115ᵛ. c. 15. ad v. *πληγὴν* sch. in marg. ÷ *τὴν σφαγὴν, ὥς φησιν ὁ νόμος*: — (sic pro *νόμως* corr. 1ᵃ m.) .... *ἐπὶ ἁμαρτήματι συμβ.*
In marg. ÷ *ὅτι τὰ τιμωρούμενα ἐξετάζοντα[ι] κατὰ τρόπους ἑπτά: ἀπὸ τοῦ προσώπου· ἀπὸ τόπου· ἀπὸ καιροῦ· ἀπὸ ποιότητος· ἀπὸ ποσότητος· ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως*: — Nota punienda facta modis septem iudicari: ex persona, ex loco, ex tempore, ex qualitate, ex quantitate, ex eventu.
§ 2. *Ἀπὸ αἰτίας.* Iung. § 3—6. *Ποιότητι διαχ. . . . ἐφόδου καὶ τῆς καταβάσεως.* Iung. § 7. 8. *εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ νόμος . . περιόντος . . ἐπὶ τὸ φ.*
c. 16 (*ις'*) pr. c. 17 (*ιζ'*). ad v. *ψιλῆς* in marg. ÷ *τουτέστιν ἀπὸ ἐνθυμήσεως* (—*ί*—) *μόνης* (—*ις*): h. e. a sola cogitatione.
c. 18 (*ιη'*). c. 19 (*ιθ'*). *τοῦ καταδικασθέντος.*
c. 20 (*κ'*). c. 23 (*κγ'*) pr. § 1. *ἐπὶ τὸ.* c. 24 (*κδ'*). c. 25 (*κε'*). A vⁱˢ *εἰ μέντοι* novum incipit thema.
Exciderunt folia duo.

[LIBER LX, TITULUS LIII.] *fol.*

c. 3 pr. [*κατηγο*]*ρηθέντος ἢ* usque ad v. *πράξει*:—
c. 3. § 7. *Ἐάν τις* — — — *ἐπ' ἐγγύας* (vid.).
c. 4 (*γ'*). *Ἐάν τινες* etc. ut apud Thal. schol. *Θαλ.* Heimb. V 887.
In marg.: *β. θ' τοῦ κόδ. τ. Ν'.*

ΤΙΤΛΟϹ ΝΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ'.

c. 1 iung. 2. c. 3. usque ad v. *ἔχουσι.* c. 5 (*γ'*).
c. 7 (*ε'*). *Δύο γένη τῆς ἐξορίας, ἢ γὰρ εἰς νῆσόν τις ἐξορίζεται ἢ εἰς ἐπαρχίαν εἴργεται*: —
c. 7. § 1 (*ς'*). *ἐξορίζειν, ἐὰν μὴ ἔχ. . . . ἐξορίζοντες . . .* § 2. § 3—4. *δήμευσιν· ἀεὶ καίτοι τοιούτους.*
c. 14 (*ιβ'*). *τῆς ῥώμης ἢ τοῦ πόμερίου αὐτῆς διηνεκῶς* .. In marg.: *ἢ τοῦ περὶ τοῦ τείχους αὐτῆς τόπου.* Iung. § 1.
c. 15. § 1 (*ις'*). c. 16 (*ιζ'*). *ἐν διαθήκῃ.*
c. 18 (*ιη'*) pr. iung. § 1. *Ὁ περιορ.* c. 20 (*ιθ'*).
c. 21 (*κ'*). ita: *Ὁ ἀναβαπτίσας δέκα χρυσίου* *fol.*
λίτρας ζημιούσθω καὶ ἐξοριζέσθω. μηδεὶς αὐτῶν διαθήκην ἢ δωρεὰν ποιείτω. δικαστὴς δὲ τὰς ὡρισμένας [*ὁ*—] *μὴ ἐπαγαγὼν τιμωρίας, ἃς συνεχώρησεν* [—*όρι*—], *αὐτὸς ὑποστήσεται*: Qui rursus baptizat decem libris auri mulctetur et relegetur. nemo eorum testamentum donationemve facito. iudex autem qui statutas non tribuerit poenas, ipse [poenas] quas remisit sustineat.
c. 22 (*κα'*). c. 24 (*κγ'*). c. 26. *δοῦλον ἐλεύθ.*
c. 28. *πρὸς χριστιανόν.* c. 29. c. 30 (*κη'*).
c. 31 (*κθ'*). *Μὴ κεκτήσθω* [—*ί*—] *χριστιανὸν Ἰουδαῖος ἀνδράποδον, οἵας δὲ δήποτε θρησκείας ὄντα περιτέμνων κεφαλικῶς τιμωρείσθω*: Ne adquirat iudaeus christianum mancipium; sin autem cuiuscunque religionis servum circumcidat, capite puniatur.
c. 32. *λίτρας, εἰς ἐλευθ.*

ΤΙΤΛΟϹ ΝΕ', ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ',

In marg.: *β. θ' τοῦ κο. τ. ε'.*

c. 1 (*α'*). *καὶ οἱ τῶν ἐπαρχ. ἄρχ. . . . . οἱ μὴ ἡμαρτηκότες* ..
c. 2 (*β'*). In marg.: Cʜ. *καταδίκη τῷ ἔχοντι ἰδιωτικὴν φυλακήν*: — Nota: condemnatio eius qui habet carcerem privatum. *δίκης καὶ τῆς ἁρμ. . . . . ὑφίστασθαι* ..

ΤΙΤΛΟC Νϛ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

l. 109ʳ. c. 1 (α′). *τελευτήσῃ, λύεται* . . . In marg. *β. ϑ′ τ̊ κο̊ τ. ϛ′.*

c. 2 (β′). *δυνάμενος ὑπερελϑεῖν.*

c. 3. ad v. *κρινόμενοι* in marg. *σχο*[1]. *δηλονότι πρὸ τῆς καταδίκης* [idest, ante damnationem] . . usque ad v. *λαμβάνουσιν*: —

c. 4. usque ad v. *κινηϑῆναι*: —

ΤΙΤΛΟC ΝΖ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

In rubr.: *ἐκείνην* recte corr. ex *ἐ—ης* . . *ὁ ἐπίτροπος* . .

In marg.: *β. ϑ′ τ̊ κο̊ τ. ι′.*

c. 1 (α′). *δημεύεται κἂν τὰ μάλιστα.*

ΤΙΤΛΟC ΝΗ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

In rubr.: *ἔτι γε μὴν καϑ.*

In marg.: *β. ϑ′ τ̊ κο̊ τ. ιγ′.*

c. 1 (α′). *ἢ ἄμνηστον*: — cet. om.

c. 1 (β′). A vˡˢ *ἐπειδὴ οἱ προϑέντες* . . usque ad v. *ἀνϑισταμένους.*

c. 1 (γ′). A vˡˢ *εἰ δὲ χωρὶς οἰωνδήποτε* usque ad v. *ἐποιήσαντο.* In marg. *ζήτει εἰς τὸν προ*[χ]. = quaere in Proch[iro].

c. 1 (C. IX, 13, un. pr. = δ′). In marg. *ἐκ τ(οῦ) προ*[χ]: *Ex Prochiro* [sic!]: *ἢ τῶν ἐπιτρόπων αὐτοὶ χείρων* (sic) . . *γαμημένας* (sic) . . *τὸ δὲ αὐτὸ λέγομεν, εἰ καὶ* . . . A vˡˢ *Εἰ δὲ δυνηϑῶσι* cet. novum incipit thema.

Iung. § 1. *οὐ μέντοι μὲν* . . . *βοηϑησάντων* — — A vˡˢ *Μὴ ἐξέστω δὲ* novum thema: *μηδὲ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς.* Iung. § 2. *οἱ μέντοιγε συνειδ. καὶ οἱ ὑπερ* . . . *σπουδὴν συνεισενεγκότες* . . . *κἂν ἀνεξικ.* Iung. § 3. *fol.* 109ᵛ.

c. 2 (ε′). In marg. TECU *ν*[εαρὰ] *ρμγ′.* *καὶ οἱ ὅμαιμοι.*

c. 3 (ϛ′). c. 4 (ζ′). c. 5 (η′). *ἁρπάσαντος* . . . *τότε σκομίζ.* (sic).

c. 6. In marg. *κ*[ε]. *ρη′ τοῦ σϋη̈.* *κἂν οἱασδήποτε* . . . *Ἐὰν γονεὺς σ. τῇ ἁρπ. αὐτοῦ κόρῃ* . . *μὴ συνενέσασας* (sic) *τὰ τοῦ ἅρπαγος πράγματα* . . .

ΤΙΤΛΟC ΝΘ′, ΒΙΒΛΙΟΥ Ξ′.

hic fol. desinit. Folium excidit, quo finis Basilicorum continebatur, idest ultimum quaternionis 48[ι].

INDEX VERBORUM NOTABILIORUM.

αἶγαν 60, 2, 2 (Coll.).
αἰδιλικία 19, 10, 28.
ἀκάθηκος 24, 6, 2 (Coll.).
ἄλλην l. Rhod. c. 24 (p. 170).
ἄλλω 52, 1, 22 (Coll.).
ἅμα cum gen. 28, 8, 24 § 1 (Coll.).
ἀναρπάζεσθαι 33, 2, 2.
ἀνίσχυρα adv. 44, 1, 89.
ἄοπλοι 60, 17, 9 (Coll.).
ἀπαργυρίζεσθαι (—*ισμός*) p. 204 l. 6. 7.
ἀπελασθείς 60, 25, 3 (Coll.).
ἀπρομήθευτος 43, 3, 32.
ἀρέσκει cum acc. 28, 14, 41 (Coll.).
ἄρκλα 30, 7, 4. § 1 (Coll.).
ἅρμα 57, 1, 3 § 14; 14.
ἁρμάτους 60, 17, 2 (Coll.).
ἁρπαξάσης 60, 17, 35 (Coll.).
ἀσφαλές adv. 60, 7, 1 § 3 (Coll.).
αὐξέω ind. XVI, 2 p. 165.
αὐτεξούσιος 33, 1 fr. 25 pr.
βελιανείου 15, 4, 1 p. 186.
βελτίωσις 56, 14, 8.
βετωρίνοις p. 204, 6.
βρεβίῳ 54, 6 p. 125, 33.
γάζα l. Rhod. 38 p. 171.
γεγγράφως l. Rhod. c. 12 p. 169.
γεναμένην l. Rhod. c. 2 p. 169.
(*παρα*)*γενάμενοι* 60, 34, 25 (Coll.).
δεηθῇ cum dat. 60, 36, 19 § 2 (Coll.).
διατροφὰ 56, 17, 2.
δίγεστον et *διάταξις* perm. p. 89, 6 marg.
δόλος et *δοῦλος* saepius perm., ut passim videre est.
δοῦλαι et *δουλεῖαι* perm. 44, 3, 47.
δυνασταὶ et *δανειστ.* perm. 35, 14, 35.
δωρεῖσθαί τί τινα 57, 2, 21 p. 137 in f.
ἐὰν = *ἂν* 50, 15, 2 (Coll.) etc.
ἔγγεα l. Rhod. c. 19 p. 170 et alibi.[1]
ἔσασεν l. Rhod. c. 15 p. 114.
εἰσταττω 43, 3, 13.
εἴτω p. 108 n. 8. 16.
ἔδικτον 31, 2, 13 et al.
ἐκ cum dat. 28, 8, 45 (Coll.). 41, 7, 25 (Coll.).
ἡ ἐμπόδιος l. Rhod. 28(29) p. 170.
ἔμπορος (*εὔπ.*) 35, 11 fr. 4.
ἐμπράγμασιν 26, 5, 64 (Coll.).
ἐνόρια l. Rhod. c. 33 p. 117 cf. 56, 9. l. Rhod. c. 27. 33 p. 170.
ἐνπροθέσμως
ἐξωθησθείς 53, 1, 76.
ἐξισωτής 56, 14 rubr.
ἐξελάσθη 60, 12, 25 (Coll.).
ἑπταετής = infans 60, 3, 5 § 2 Coll. et alibi.
ἐπιζητεῖν (pro —*ζῆν*) 35, 11, 23 et alibi.
εὐλυτοῦν 53, 2, 6.
ἐφομνύειν 21, 1, 43 (Coll.).
εἴσω cum acc. 50, 15, 2 (Coll.).
ἐνβούρουκλον 60, 12, 21 § 8 (Coll.).
ἐνιαυτιαῖος ind. 44, 4 p. 167.
H[o]n[o]RApi[o]*ν* 60, 9, 1 (Coll.).
θερίων p. 109 n. 4.
θανατηφόρον 60, 3, 21 (Coll.).
ἵνα cum ind. 29, 1, 116 (Coll.).
ἱτρεῖα l. Rhod. c. 7 p. 112.
καλανδικόν 30, 1, 31.
κανονικαρίων 11, 8, 10 p. 203.
κάναλι 46, 15, 19.
κατακέραμα 36, 8, 30 (Coll.).
κεφαλίων 53, 4, 13.
κεντουρίων 57, 1, 6.
κερμακόλουθον 53, 5, 16 et p. 202.
κλασματιζεσθαι c. *κς'* et ss. p. 110.
καυτιονιλια 43, 4, 1.
KOMBINA 60, 41, 26 (Coll.).
κογκυλευτικόν 53, 1, 100 ubi corr. *κουβούκλιον*
comparat. pro posit. 26, 7, 35 ubi male em. Heimb.
κιστέρνης 60, 12, 21 § 4 (Coll.).
κρεμνᾶσθαι 60, 4, 1 § 2—3 (Coll.).
κριθολογεῖσθαι 11, 28, 1 p. 203.
κομμερκίου
laticlivium 30, 1, 41.
λαμβάνειν cum gen. 60, 35, 18 (Coll.).
λεκτικίῳ 58, 6, 7.
λαυράτα 11, 63 p. 204.
λιγάτῃ 23, 3, 39 (Coll.).
λινέα 60, 12, 52, 25 (Coll.).
λουρίκιον 57, 1, 14.
μεσολαβοῦν 58, 2, 37.
μετὰ μάρτυρας
nautaliois 7, 13, 23 (Coll.).
nefríων 32, 2 p. 161.
νόχα et sim. 60, 5 Coll. *per totum.*
ὀγκυία passim pro *οὐγκία.*
ὀπτίων 34, 4, 1.
ὄψιδες 60, 36, 1 sch. Coll.
ὅριον cf. v. *ἐνόρια.*
ὀψωνάτορες 44, 3, 50.
παραδρομή 35, 2, 22.
παρθικὰ δέρματα c. 10, 48 p. 203.
παρετέρω 16, 8, 30. 28, 6, 2 (Coll.).
πλούμια 44, 15 fr. 19 § 5.
πόρτα 58, 15, 2.
portion 43, 2, 12.
praedona 50, 3, 59 (Coll.).
παραπίσσια 58, 12, 14.
πανθάνειν l. Rhod. 14 p. 170.
περικλουβισθέντων ind. 35, 7.
quaéstion 60, 21, 40 (Coll.).

[1] Cf. *Papyri* ed. Grenfell II p. 135, 14.

repudiatesῃ 60, 37, 18 (Coll.).
σάλπον 50, 1, 57 (Coll.).
seɢqiтor 60, 3, 1 (Coll.).
σελλίῳ 58, 3, 7.
σηρικοβλάττου 58, 8 p. 203.
σκάλα 58, 2, 19, 3.
σχοῖνον l. Rhod. c. 11 p. 113.
σύν cum gen. l. Rhod. c. 33 p. 117 etc.[1]
σταπίς 44, 9, 16.
συλόω l. Rhod. c. 4 p. 169. 60, 29 rubr.
συναρπασθέντες 57, 3 p. 204.
συναπολεσθέντα p. 111 n. 41.
τάκιτον 41, 1, 96 (Coll.).
τελευταῖον adv. bis. 44, 18, 9.
τηγανοί 44, 15, 19.
ὑδαρωθῆναι 53, 7, 10.
ὑδρεῖα 11, 5 p. 203.
ueruis 12, 1, 24. — 12, 2, 23.
ὑπεξούσιος fem. 28, 5, 21 (Coll.).
usupratίωn 50, 3, 2 (Coll.).
FACTUM = INFACTUM 60, 4, 5 § 12 Coll. etc.
ἰνφακτούμ 60, 4, 5 § 6 (Coll.).
INEACUM 60, 3, 11 § 1 (Coll.).
φειδικόμμισσον 2, 2, 172, 2 et alibi gr. aut lat. litt.
FIDEICOMMISSU 49, 3, 6 § 4 Coll. etc.
φιλοκαλεῖν 56, 14, 6.
φοράδος 15, 1, 5 § 2 (Coll.).
φορτίτην 45, 4, 1 sic corr. pro φροντιστήν.
φραγελλίζει 60, 21, 9 § 3 (Coll.).
φραγελιζόμενος 66, 51 10 (Coll.).
φραγγέλιον 56, 17, 1.
χαμαιδιδάσκαλος 54, 5, 2.
χρόνιος fem. 50, 3, 2. 50, 11, 1 (Coll.).

[1] Cf. *Papyri* II p. 123, 5.

INDEX FONTIUM.

INSTITUTIONES.

I, 11, 4 . . . . . p. 162.
9 . . . . . p. 39.
I, 12 pr. . . . . p. 32.
§ 1 . . . . . p. 32.
§ 3 . . . . . p. 33.

DIGESTA.

I, 6, 2 . . . . p. 16. Praef.
8 pr. § 1 . . . . p. 30.
9 . . . . . p. 30.
I, 7, 1 . . . . . p. 191.
2 pr. § 2 . . . . p. 192.
8. 9. 10 . . . . p. 192.
12 . . . . . p. 192.
25 pr. . . . p. 162. 192.
26. 27. 28 . p. 162. 192.
30. 34. 35 . . . p. 192.
37. 38 . . . . . p. 192.
40 pr. . . . . p. 192.
40 § 2 . . . p. 162. 192.
45 . . . . . p. 193.
I, 8, 5 . . . . p. 104. 185.
5. 6 . . . . . p. 198.
II, 15, 3 § 2 (Bas. XI, 2, 3) p. 210.[1]
IV, 9, 1 pr. § 1—4 p. 96. 180.
§ 5 . . . . . p. 97.
§ 6 . . . . . p. 97. 181.
§ 7. 8 . . . . . p. 97.
2 . . . . . p. 97.
3 pr. § 1 . . . . p. 97.
4 § 1. 2 . . . . p. 97.
5 pr. § 1 . . . . p. 97.
7 pr. § 5. 6 . . . p. 97.
VI, 1, 3 § 1 . . p. 100. 182.
26 § 1 . . . p. 100. 182.
VII, 1, 7 § 1 . . . p. 186.
44 . . . . . p. 186.
VII, 4, 10 § 7 . . . p. 184.
VIII, 1, 17 . . . . p. 139.
19 . . . . . p. 139.
VIII, 2, 1 pr. . . . p. 139.
2—4 . . . . . p. 139.
6 . . . . . p. 129.
10 . . . . . p. 199.
11 pr. § 1 . . . . p. 129.
12 . . . . . p. 140.
15. 16. 17 pr. p. 140. 199.
19 § 3 . . . . . p. 140.
20 pr. . . . . p. 140.
20 § 6 . . . . . p. 199.
23 pr. § 1 . . . . p. 140.
24 . . . . . p. 140.
25 § 1 . . . . . p. 140.
26. 27 pr. § 1 . . p. 140.
28 (sic corr. pro 23) p. 199.
36 . . . . . p. 141.
38. 39 . . . . . p. 141.
41 § 1 . . . p. 141. 202.
VIII, 3, 1 pr. § 1 p. 141. 199.
3 . . . . . p. 141.
7 pr. § 1 . . . . p. 141.
8 . . . . . p. 141. 199.
12 . . . . p. 142. 200.
13 § 2 . . . . . p. 142.
16 . . . . . p. 142.
20 § 1. 21. 22 . . p. 200.
23 pr. . . . . p. 200.
37 . . . . . p. 142.
38 . . . . . p. 200.
VIII, 4, 1 pr. § 1 . . p. 142.
2 . . . . . p. 142.
4 . . . . . p. 142.
7 pr. . . . . p. 142.
11 pr. § 1 . . . p. 142.
12 . . . . . p. 142.
13 pr. . . . p. 103. 185.
14. 16 . . . . . p. 142.
VIII, 5, 1 . . . . . p. 143.
4 § 7 . . . . . p. 143.
10 pr. § 1 . . . p. 143.
11. 12 . . . . . p. 143.
VIII, 6, 1. 2 . . . . p. 143.
4 . . . . . p. 143.
7 . . . . . p. 143.
9 pr. . . . . p. 143.
9 § 1 . . . . . p. 144.
14 § 1 . . . . . p. 144.
18 § 2 . . . . . p. 144.
IX, 2, 27 § 24 . p. 100. 182.
29 § 2—5 . p. 100. 182.
IX, 3, 6 § 3 . . . . p. 183.
X, 1, 1. 2 pr. . . . p. 145.
7. 8 pr. § 1 . . . p. 145.
13 . . . . . p. 146.
X, 4, 12 § 5 (B. XV, 3, 12) p. 213.[2]
XI, 7, 1. 2 pr. § 2. 5. 6 p. 155.
5. 6 pr. § 1 . . . p. 155.
8 . . . . . p. 202.
10 . . . . . p. 155.
12 § 4 . . . . . p. 202.
12 § 6 . . . . . p. 155.
13 . . . . . p. 156.
14 § 10. 17 . . . p. 156.
15—19 . . . . p. 156.
20 pr. — 2 . . . p. 156.
21—26 . . . . p. 156.
27 § 1 . . . . . p. 156.
27 § 2 . . . . . p. 157.
28 . . . . . p. 157.
29 pr. § 1 . . . p. 157.
30 pr. § 1 . . . p. 157.
35 . . . . p. 157. 201.
45 . . . . . p. 157.
XI, 8, 2 . . . . . p. 157.
4 . . . . . p. 157.

[1] Si is qui se heredem dicit transigendo pecuniam acceperit, qui postea extiterit heres non illam ab eo repetit, neque exceptione transactionis utitur. [2] Qui ex iusta causa statim exhibiturum se negat, cavet ut ante diem exhibeat.

5 pr. § 1 . . . . p. 157.
9 . . . . . p. 182.
XIII, 7, 30 . . p. 101. 182.
XIV, 1, 1 pr. . . . p. 97.
1 § 1 . . . . p. 96. 108.
1 § 2 . . . . p. 97. 181.
1 § 5 . . . . . p. 180.
1 § 6 . . . p. 101. 182.
1 § 12 . . . . p. 98. 181.
1 § 15. 16 . . . p. 180.
1 § 25 . . . . p. 98. 181.
2 . . . . . p. 98. 181.
5 pr. . . . . p. 96.
5 § 2 . . . . . p. 98.
6 § 1 . . . . . p. 98.
7 pr. . . . . p. 185.
XIV, 2, 1 . . . . . p. 101.
2 pr. § 1 . . p. 101. 182.
2 § 2—6 . . p. 102. 182.
2 § 8 . . . p. 102. 183.
4 § 1 . . . p. 102. 183.
4 § 3 . . . . . p. 102.
5 pr. 6 . . . p. 102. 183.
7. 8 . . . . . p. 183.
9 . . . . . p. 96. 180.
10 pr. . . . . p. 98. 181.
10 § 2 . . . . . p. 98.
13 § 2 . . . . . p. 181.
XV, 1, 3 § 8 . . . p. 186.
5 § 4 (B. XVIII, 3) p. 213.
XVIII, 1 pr. § 1 . . p. 14.
7 § 2 . . . p. 14 et Praef.
11 § 1 . . . . . p. 14.
14 . . . . . p. 14.
19 . . . . . p. 186.
22 . . . . . p. 187.
34 § 3 . . . . . p. 187.
34 § 7 . . . . . p. 14.
35 pr. . . . . p. 14.
36—38 . . p. 14 et Praef.
43 § 1 . . . p. 14 et Praef.
45 . . . . . p. 187.
46 . . . . . p. 14. 187.
54 . . . . . p. 15.
57. 58 . . . . . p. 187.
65 . . . . p. 15 et Praef.
67 . . . . . p. 15.
71 . . . . . p. 104.
XVIII, 6, 1 pr. — § 2 p. 105.
1 § 3—4 . . . . p. 105.
2 pr. § 2 . . . . p. 105.
3 . . . . . p. 105.
4 pr. . . . . p. 105.
4 § 1 . . . . . p. 106.
5 . . . . . p. 106.
16 . . . . . p. 106.
20 . . . . . p. 106.
XVIII, 7, 2 . . . . p. 15.
10 . . . . p. 15. Praef.
XIX, 1, 1 pr. . . . p. 17.
3 § 3. 4 . . . . p. 107.
4 pr. . . . . p. 17 Praef.
6 § 1. 2 . . . . p. 17.
6 § 8 . . . . . Praef.
9 . . . . . p. 17.
11 § 13. 17 . p. 17. Praef.
11 § 17 . . p. 17. Praef.
13 pr. . . . . p. 17.
13 § 1—3 . . . p. 18.
13 § 5 . . . . . p. 18.
15 § 18 . . . . p. 108.
17 pr. . . . . p. 18.
18 pr. . . . . p. 18.
18 § 1 . . . . . p. 18.
21 pr. . . . . p. 18.
21 § 3 . . . . . p. 105.
22 . . . . . p. 18.
29 . . . . . p. 18.
30 § 1 . . . . p. 18. 189.
48 . . . . p. 19. Praef.
51 pr. . . . . p. 106.
52 § 1 . . . . p. 19. 189.
55 . . . . p. 19. Praef.
XIX, 2, 13 § 2 . . . p. 98.
15 § 6 . . . . . p. 98.
19 § 7 . . . . . p. 98.
31 . . . . . p. 98.
XIX, 5, 4 pr. . . . p. 183.
14 § 2 . . . . . p. 183.
23 . . . . . p. 214.[1]
XX, 4, 5. 6 . . p. 103. 185.
XXI, 1, 1 § 2 . . . p. 21.
1 § 7. 8. 9 p. 21 (§ 8—9 Praef.).
3 . . . . . p. 22.
14 § 8. 9 p. 22 (§ 9 Praef.).
17 § 12 . . p. 22 (Praef.).
17 § 12. 14. 18 pr. Praef.
18 § 1 . . . p. 22. Praef.
XXI, 1, 18 § 2. 19 § 6 Praef.
20 . . . . p. 22. Praef.
23 § 6 . . . p. 22. Praef.
24 . . . . . p. 22.
25 § 8 . . . . . p. 22.
28 . . . . . p. 22.
29 pr. . . . . p. 22.
31 pr. . . . . p. 22.
31 § 1 . . . . . p. 22.
31 § 3. 4 . . . . p. 23.
31 § 22—24 . . . p. 24.
31 § 25 . . . . p. 23.
32 . . . . p. 22. Praef.
35—37 p. 23 (fr. 35. 36 Praef.).
38 pr. . . . . p. 24.
38 § 2 . . . . . p. 24.
38 § 5—7 p. 24 (§ 7 Praef.).
38 § 10 . . . . p. 189.
38 § 13. 14 p. 24 (§ 14 Praef.).
39. 40 . . . . . Praef.
41—42 . . . . p. 24.
43. § 2—4 . . . p. 25.
43 § 6 . . . . . p. 189.
55 . . . . p. 25. Praef.
64 pr. . . . . p. 25.
XXI, 2, 36 . . . . p. 184.
44 . . . . p. 101. 182.
XXI, 3, 1 § 3 . . . p. 25.
1 § 4 . . . . . p. 26.
2 . . . . . p. 26 (n. 1).
4 . . . . . p. 202.
XXII, 1, 1—3 . . . p. 184.
6—8 . . . . . p. 185.
XXII, 3, 28 . . . . p. 200.
XXIV, 1, 7 § 5 . . p. 159.
11 § 9 . . . . . p. 159.
13 § 1. 2 . . . . p. 159.
15 § 1 . . . . . p. 159.
19 pr. § 1 . . . . p. 159.
24 . . . . . p. 159.
28 § 7 . . . . . p. 159.
31 § 2 . . . . . p. 159.
31 § 4. 5 . . . . p. 27.
31 § 8 . . . . . p. 27.
32 § 2—4 . . . p. 27.
32 § 22 . . . . p. 27.
34 . . . . . p. 27.
36 pr. § 1 . . . . p. 27.
37 . . . . . p. 27.

[1] Annulum tuum accepi ut viderem et cecidit in flumen: teneor actione in factum.

40 . . . . . p. 27.
41. 42 . . . . . p. 27.
48 . . . . . p. 27.
53 § 1 . . . p. 27. Praef.
56 . . . . . p. 27.
XXV, 1, 3 § 1 (B. XXVIII, 10) p. 221.
XXV, 2, 1. 2 (B. XXVIII, 11) p. 221.
3 pr. . . . . p. 221.
15 § 1 . . . . . p. 221.
19 . . . . . p. 221.
25 . . . . . p. 222.
XXV, 3, 4 . . . . p. 33.
5 § 4 . . . . . p. 33.
5 § 7—9 . . . . p. 33.
5 § 12—14 . . . p. 33.
5 § 16. 17 . . . p. 33.
5 § 18 . . . . . p. 191.
5 § 19. 20 . . . p. 33.
5 § 21 . . . . . p. 191.
5 § 22 . . . . . p. 34.
5 § 26 . . . . . p. 34.
6 pr. . . . . p. 191.
6 § 1 . . . . . p. 34.
7 . . . . . p. 34.
9 . . . . . p. 34.
XXVIII, 1, 13 § 1 . . p. 194.
20 § 9. 10 . . . p. 194.
22 § 3. 4 . . . . p. 195.
29 . . . . . p. 195.
30 § 8 . . . . . p. 194.
XXVIII, 2, 1 . . . p. 45.
2 . . . . . p. 45.
8 . . . . . p. 195.
9 § 2 . . . . . p. 45.
14 § 1 . . . . . p. 45.
16 . . . . . p. 46.
19 . . . . . p. 46.
21 . . . . . p. 46.
28 pr. . . . . p. 46.
32 . . . . . p. 46.
XXVIII, 4, 1 pr. — § 3 p. 44.
2—4 . . . . . p. 45.
XXVIII, 5, 9 § 12 . . p. 196.
24—26 . . . . p. 46.
31 pr. § 1 . . . p. 46.
35 § 1 . . . . . p. 47.
44 . . . . . p. 47.
48 § 1 . . . . . p. 47.
56 . . . . . p. 47.
58 pr. . . . . p. 47.
59 § 3 . . . . . p. 196.
61 . . . . . p. 47.
62 § 1 . . . . . p. 47.
65 . . . . . p. 47.
67 . . . . . p. 47.
72 . . . . . p. 47.
75 . . . . . p. 47.
77 . . . . . p. 47.
78 § 1. 3 . . . . p. 48.
91 . . . . . p. 48.
XXVIII, 6, 11—12 . p. 48.
20 . . . . . p. 48.
22 . . . . . p. 48.
27. 28 . . . . . p. 48.
33 . . . . . p. 48.
34 pr. § 2 . . . p. 49.
41 § 2. 3 . . . . p. 49.
XXVIII, 7, 4 pr. . . p. 56.
9 . . . . . p. 56.
10 pr. § 1 . . . p. 56.
14—17 . . . . p. 56.
20 pr. § 1. . . . p. 56.
23 . . . . . p. 57.
27 § 1 . . . . . p. 57.
XXIX, 1, 1 pr. . . . p. 197.
4 . . . . . p. 197.
11 pr. . . . . p. 198.
15 § 2 . . . . . p. 197.
XXIX, 2, 1—3 . . . p. 58.
5 § 1 . . . . . p. 58.
6 § 4 . . . . . p. 58.
7 pr. . . . . p. 58.
9. 10 . . . . . p. 58.
17 pr. § 1 . . . p. 58.
18. 19 . . . . . p. 58.
20 § 4 . . . . . p. 59.
23 . . . . . p. 59.
25 § 14. 15 . . . p. 59.
26 . . . . . p. 59.
29 . . . . . p. 59.
30 § 6 . . . . . p. 59.
30 § 8 . . . . . p. 59.
35 § 2 . . . . . p. 59.
39 . . . . . p. 59.
42 pr. . . . . p. 59.
44 . . . . . p. 59.
45 § 2 . . . . . p. 59.
47 . . . . . p. 60.
51 pr. . . . . p. 60.
52 § 1 . . . . . p. 60.
53 pr. . . . . p. 60.
58 . . . . . p. 60.
60 . . . . . p. 60.
62. 63 . . . . . p. 60.
70 § 1 . . . . . p. 60.
71 pr. § 5—7 . . p. 60.
71 § 8. 9 . . . . p. 61.
72 . . . . . p. 61.
75 . . . . . p. 61.
82 . . . . . p. 61.
86 pr. . . . . p. 61.
XXIX, 3, 1 § 2 . . p. 43.
2 pr. § 2—6 . . . p. 44.
3—5 . . . . . p. 44.
7 . . . . . p. 44.
XXIX, 5, 1 § 26. 30. 31 p. 196.
25 § 2 . . . . . p. 196.
XXIX, 6, 1 § 1 . . p. 43.
2 § 1 . . . . . p. 43.
3 . . . . . p. 43.
XXIX, 7, 4 . . . . p. 197.
7 . . . . . p. 197.
8 § 5 . . . . . p. 197.
17 . . . . . p. 197.
XXX, 2 . . . . . p. 68.
4 . . . . . p. 68.
5 pr. . . . . p. 68.
9. 10 . . . . . p. 68.
12 § 3 . . . . . p. 68.
15 § 1 . . . . . p. 68.
16 pr. . . . . p. 68.
19 § 2 . . . . . p. 68.
20 . . . . . p. 68.
23 . . . . . p. 68.
24 pr. § 1 . . . p. 69.
24 § 4 . . . . . p. 184.
26 § 1. 2 . . . . p. 69.
27—29 . . . . p. 69.
32 § 1 . . . . . p. 69.
33 . . . . . p. 69.
34 pr. . . . . p. 69.
34 § 1. 2. . . . p. 70.
34 § 4 . . . . . p. 70.
34 § 13. 15 . . . p. 70.
36 pr. § 1. 3 . . . p. 70.
37 pr. § 1 . . . p. 70.
38 pr. . . . . p. 71.
39 pr. § 1. 3. 6 . . p. 71.
40 . . . . . p. 71.
44 § 1. 5 . . . . p. 71.
47 § 2 . . . . . p. 71.

75 pr. § 1. 2 . . . p. 72.
77—80 . . . . p. 72.
84 § 6. 10—12 . . p. 72.
85 . . . . . p. 72.
92 § 1 . . . . . p. 73.
98 . . . . . p. 73.
103 . . . . . p. 73.
108 § 15 . . . . p. 73.
110. 111 . . . . p. 73.
112 pr. § 3—4 . . p. 73.
113 § 5 . . . . p. 73.
115 § 9. 13 . . . p. 74.
120 § 1 . . . . p. 74.
122 pr. . . . . p. 74.
124 . . . . . p. 74.
128 . . . . . p. 74.
XXXI, 34 § 7 . . . p. 74.
36. 37 . . . . p. 68. 74.
41 § 1 . . . . . p. 74.
42 . . . . . p. 74.
44 pr. § 1 . . . . p. 74.
45 pr. § 2 . . p. 74. 75.
47. 48 pr. . . . . p. 75.
49 pr. . . . . p. 75.
58 . . . . . p. 75.
60 . . . . . p. 75.
63 . . . . . p. 75.
65 § 1 . . . . . p. 75.
66 pr. . . . . p. 75.
67 § 8 . . . . . p. 75.
69 § 1 . . . . . p. 75.
75 pr. . . . . p. 75.
77 § 3. 5. 17—19. 23. 29. 32 . . . . p. 76.
81 . . . . . p. 76.
85 . . . . . p. 76.
87 § 1 . . . . . p. 77.
88 § 2. 6. 10. 16. 17 p. 77.
89 § 1. 5 . . . p. 77. 78.
XXXII, 1 pr. § 1—3. 5 p. 78.
2 . . . . . p. 78.
41 § 7. 8. 10 . p. 78. 79.
45—48 . . . . p. 79.
52 pr. § 2. 4 . . . p. 79.
52 § 5—9 . . . p. 80.
58. 59. 60 pr. § 3 . p. 80.
61—63 . . . . p. 80.
65 pr. § 1 . . . p. 80.
88 § 1. 2 . . . . p. 184.
XXXIII, 2, 1 . . . p. 81.
18 . . . . . p. 81.
22 . . . . . p. 81.
27 . . . . . p. 81.
30 pr. . . . . p. 81.
32 § 6 . . . . . p. 81.
33 § 2 . . . . . p. 81.
XXXIII, 4. 1 pr. — § 8. 12. 15 . . . p. 81. 82.
2 § 1 . . . . . p. 82.
3 . . . . . p. 82.
7 § 3 . . . . . p. 202.
9 . . . . . p. 83.
12. 13 . . . . . p. 83.
16. 17 pr. . . . . p. 83.
XXXIII, 5, 2 § 3 . . p. 83.
3 . . . . . p. 83. 198.
5 . . . . . p. 83.
20 . . . . . p. 83.
22 . . . . . p. 83.
XXXIII, 6, 1 . . . p. 84.
2 § 1 . . . . . p. 84.
4—6 . . . . . p. 84.
7 pr. . . . . p. 84.
14 . . . . . p. 84.
16 . . . . . p. 84.
XXXIII, 7, 12 § 45 . p. 84.
13 § 1 . . . . . p. 84.
14 . . . . . p. 84.
28 . . . . p. 102. 182.
XXXIV, 1, 6. 7 . . p. 85.
12 . . . . . p. 85.
14 pr. § 1. 2 . . . p. 85.
20 § 3 . . . . . p. 85.
21 . . . . . p. 85.
XXXIV, 2, 1 pr. § 1 . p. 85.
8 . . . . . p. 198.
10 . . . . . p. 85.
19 § 5. 6. 12 . . . p. 86.
22 . . . . . p. 86.
40 § 1 . . . . . p. 202.
XXXIV, 3, 1 pr. § 1. 3. 4 p. 86.
8 § 7 . . . . . p. 86.
20 § 1 . . . . . p. 86.
24 . . . . . p. 87.
28 § 13. 14 . . . p. 87.
XXXIV, 4, 1 . . . p. 87.
3 § 10 . . . . . p. 87.
29 . . . . . p. 87.
XXXIV, 5, 3. 4 . . p. 87.
9 pr. — § 4 . . p. 87. 88.
10 § 1 . . . . . p. 88.
12 . . . . . p. 88.
14 . . . . . p. 88.
16 § 1 . . . . . p. 88.
17 . . . . . p. 88.
21 pr. § 1 . . . p. 88.
22 . . . . . p. 88.
24. 25 . . . . . p. 88.
26. 27 . . . . . p. 89.
XXXIV, 6, 1 . . . p. 89.
XXXIV, 8, 1. 2 . . p. 89.
4 . . . . . p. 89.
XXXV, 1, 3 . . . . p. 89.
10 . . . . . p. 89.
12 . . . . . p. 89.
15. 16 . . . . . p. 90.
17 § 2—4 . . . p. 90.
18 . . . . . p. 90.
19. § 1. 2 . . . . p. 90.
25 . . . . . p. 90.
32 . . . . . p. 90.
34 § 1 . . . . . p. 91.
41 . . . . . p. 91.
44 § 7 . . . . . p. 91.
48 . . . . . p. 91.
51 § 1 . . . . . p. 91.
56 . . . . . p. 91.
60. 61 . . . . . p. 91.
62 § 1 . . . . . p. 91.
65 . . . . . p. 92.
75. 76 . . . . . p. 92.
90 . . . . . p. 92.
95 . . . . . p. 92.
101 pr. . . . . p. 92.
110 . . . . . p. 92.
112 § 2 . . . . p. 92.
XXXVI, 1, 4, 5. . . p. 49.
6 pr. § 3 . . . p. 49. 50.
10 . . . . . p. 50.
14 § 3. 4 . . . . p. 50.
16 § 7 . . . . . p. 50.
17 § 1—4. 7 . . p. 50.
19 pr. § 3. . . p. 50. 51.
20 § 1. 2 . . . . p. 51.
21. 22 . . . . . p. 51.
23 pr. § 1—3 p. 51. 52. 163.
23 § 4 . . . . . p. 163.
26 pr. — § 3. . . p. 163.
28 § 6. 17 . p. 163. 164.
31 pr. — § 3. . . p. 164.
32 pr. § 1. . . . p. 164.
33 . . . . . p. 164.
34. 35 . . . . . p. 52.

38 § 2 . . . . p. 52.
39. 40 . . . . . p. 52.
43 § 1 . . . . . p. 52.
46 pr. § 1 . . . p. 52.
50 . . . . . p. 53.
54 pr. . . . . p. 53.
57 pr. . . . . p. 53.
58 . . . . . p. 53.
59 § 2 . . . . . p. 53.
60 § 1 . . . . . p. 53.
79 pr. § 1 . . . p. 54.
80 pr. § 5. 11. 12 . p. 54.
80 § 14—16 . . . p. 55.
83 . . . . . p. 55.
84. 85 . . . . . p. 55.
XXXVI, 2, 1 . . . p. 92.
6 § 1. 2 . . . . p. 93.
19 § 3. 4 . . . . p. 93.
XXXVI, 3, 1 § 1—4 . p. 93.
16 . . . . . p. 93.
XXXVI, 4, 3 § 3—4 . p. 93.
5 § 20. 21. 26. 27 p. 93. 96.
XXXVII, 2, 1 pr. . . p. 196 (omissa indic.).
1 § 10 . . . . p. 197.
XXXVII, 15 1 pr. § 1. 3 p. 30. Praef.
9 . . . . . p. 191.
XXXIX, 1, 1 pr. § 6. 7 p. 146.
15 . . . . . p. 147.
20 pr. § 1. 5 . . . p. 147.
XXXIX, 2, 2. 3 . . p. 147.
4 § 5 . . . . . p. 147.
6 . . . . . p. 147.
13 § 6. 15 . . . p. 147.
14 . . . . . p. 148.
24 § 12 . . . . p. 148.
25 . . . . . p. 148.
35. 36 . . . . . p. 148.
43 pr. . . . . p. 148.
46 pr. . . . . p. 202.
XXXIX, 4. 11 § 2 . p. 99.
XLI, 1, 9 § 2 . . . p. 183.
26 pr. . . . p. 101. 183.
44 . . . . . p. 183.
58 . . . . . p. 183.
XLI, 2, 21 § 1. 2 . . p. 183.
XLI, 7, 7 . . . . . p. 183.
XLII, 5, 26 . . . . p. 185.
34 . . . . . p. 185.
XLIII, 5, 3 § 2—4. 7—9 p. 43.
4 . . . . . p. 43.
XLIII, 6, 1. 3 . . . p. 149.
XLIII, 7, 1 . . . . p. 144.
XLIII, 8, 1 . . . . p. 145.
2 § 2 . . . . . p. 201.
2 § 3—5 . . . . p. 145.
2 § 8 . . . p. 104. 185.
2 § 9 . . . p. 145. 201.
2 § 26. 28. . . . p. 145.
3 pr. § 1 . . p. 200. 185.
XLIII, 9, 2 . . . . p. 145.
XLIII, 10, un. . p. 145. 201.
XLIII, 11, 3 § 1 . . p. 201.
XLIII, 12, 1. 4 . . p. 149.
XLIII, 17, 1 pr. § 9 . p. 149.
2 . . . . . p. 149.
3 pr. § 3. 4. 8. p. 149. 150.
XLIII, 19, 3 § 7 . . p. 145.
XLIII, 20, 1 § 16—18. § 23—25. 27. 29 p. 150.
2. 3 pr. — § 2 p. 150. 151.
5 § 1 . . . . . p. 151.
6 . . . . . p. 151.
8 . . . . . p. 151.
XLIII, 24, 1 § 5—11 p. 151.
2 . . . . . p. 151.
3 § 7. 8 . . . . p. 151.
5 § 7 . . . . . p. 151.
7 § 5 . . . . . p. 151.
11 § 1. 2. 11 . . p. 152.
13 § 1. 2 . . . . p. 152.
16 § 2 . . . . p. 152.
21 pr. § 3 . . . p. 152.
22 § 1 . . . . . p. 152.
XLIII, 26, 2 pr. — 2 p. 152.
4 pr. § 4 . . . . p. 152.
5. 6 pr. § 2. 4. 7 . p. 153.
8 § 1. 4 . . . . p. 153.
9—11. 12 pr. § 1 p. 153.
13 . . . . . p. 153.
15 pr. — 2 . . . p. 154.
18 . . . . . p. 154.
20 . . . . . p. 154.
22 pr. . . . . p. 154.
XLIII, 30, 3 § 4. 5 . p. 31.
XLIV, 3, 7 . . p. 103. 185.
XLIV, 7, 5 § 6 . . p. 99.
XLV, 1, 1 pr. . . . p. 62.
4 § 2 . . . . . p. 62.
5 § 1—3 . . . . p. 62.
7 . . . . . p. 62.
11. 12. . . . . p. 62.
16 pr. 17. 18 p. 62. 63.
22. 25—27. 28 . . p. 63.
32. 33. 35 pr. § 1 . p. 63.
38 § 18. 18 . . . p. 63.
39 . . . . . p. 63.
40 . . . . . p. 63.
41 § 1 . . . . p. 197.
42 . . . . . p. 63.
45 § 2. 3 . . . p. 63. 64.
51 . . . . . p. 64.
56 § 8 . . . . . p. 64.
59 . . . . . p. 64.
63 . . . . . p. 197.
66 . . . . . p. 64.
74 . . . . . p. 64.
75 pr. § 2 . . . p. 64.
78 § 1 . . . . p. 64.
82 § 5 . . . . p. 64.
83 § 5 . . p. 184. 197.
83 § 7. 8 . . . . p. 64.
121 § 1. 3 . . p. 64. 65.
127 . . . . . p. 65.
132 § 1 . . . . p. 65.
134 pr. § 2 . . . p. 65.
137 § 2 . . . . p. 65.
138 pr. . . . . p. 65.
139 . . . . . p. 65.
XLV, 2, 1. 2. . . . p. 65.
6 § 1 . . . . . p. 66.
11 § 2 . . . . . p. 66.
16. 17 . . . . . p. 66.
XLV, 3, 1 pr. § 2 . . p. 66.
29 . . . . . p. 66.
35. 36. 38 . . . p. 66.
XLVI, 3, 33 § 1 (B. XXVI, 5) p. 218.
XLVI, 5, 1 pr. — §4 p. 66. 67.
7 . . . . . p. 67.
10. 11 . . . . . p. 67.
XLVII, 2, 43 § 11 . p. 183.
XLVII, 5, 1 § 6 . . p. 99.
XLVII, 9, 1 pr. § 5 . p. 183.
2. 3 pr. § 8 . p. 183. 184.
4 pr. § 1. 2 . . . p. 184.
5 . . . . . p. 99. 184.
6—8 . . . . . p. 184.
10 . . . . p. 103. 185.
12 pr. . . . . p. 184.
XLVII, 10, 13 § 7 p. 104. 185.

XLVIII, 6, 3 § 6 . . p. 99.
XLVIII, 7, 1 § 2 . . p. 99.
XLIX, 14, 9 . . . . p. 199.
45 § 10 . . . . p. 198.
46 § 2 . . . . p. 99.
XLIX, 15, 1 . . . . p. 40.
6 . . . . . p. 40.
7. 9 . . . . . p. 193.
12. § 1. 13. 14 . p. 40. 41.
17. 18 . . . . p. 41.
19 § 2—6 . . . p. 41.
19 § 9. 20 pr. . . p. 193.
20 § 1 . . . . . p. 41.
20 § 2 . . . . . p. 193.
21 § 1 . . . . . p. 193.
22 pr. . . . . p. 193.
24 . . . . . p. 194.
25 . . . . . p. 41.
27. 28 . . . . . p. 194.
XLIX, 16, 3 § 1. 4 . p. 134.
3 § 13—15. 17. 18. 22 p. 134.
4 § 7. 11. 12 . . p. 134.
5 § 5. 6 . . p. 134. 135.
6 § 1—9 . . . . p. 135.
7 . . . . . p. 135.
13 § 5 . . . . p. 135.
14 § 1 . . . . p. 135.
16 pr. § 1 . . . p. 136.
XLIX, 17, 6 . . . p. 136.
11—13 . . . . p. 136.
14 § 1 . . . . p. 137.
15 § 4 . . . . p. 137.
16 pr. § 1 . . . p. 137.
18 § 5 . . . . p. 137.
19 pr. § 1 . . . p. 137.
19 § 3 . . . p. 137. 202.
20 . . . . . p. 137.
L, 1, 1 pr. § 2 . . . p. 121.
3—5 . . . . . p. 121.
6 § 1—3 . . . . p. 121.
8 . . . . . p. 121.
17 pr. § 1. 6. 7. 8. 10 p. 121.
19. 20 . . . p. 121. 122.
21 § 4 . . . . p. 122.
22 § 1. 2 . . . . p. 122.
24 . . . . . p. 122.
30 . . . . . p. 122.
34 . . . . . p. 122.
L, 4, 1 . . . . . p. 123.
3 § 7 . . . . . p. 123.
6 pr. . . . . p. 202.
8 . . . . . p. 123.
14 § 2 . . . . . p. 123.
18 § 29. 30 . . . p. 123.
L, 5, 1 § 2. 3 . . . p. 124.
2 § 7. 8 . . . . p. 124.
10 § 2 . . . . . p. 124.
12 § 1 . . . . . p. 124.
L, 6, 1 § 1 . . . . p. 125.
2 . . . . . p. 125.
6 § 2. 3 . . . . p. 125.
7 . . . . . p. 125.
L, 11, 2 . . . p. 104. 185.
L, 14, 1—3 . . . . p. 127.
L, 16, 112 . . . . p. 104.
239 § 5. 8 . . . p. 205.
L, 17, 9 . . . . . p. 186.
39 . . . . . p. 186.

CODEX.

I, 1, 1—4 . . . . . p. 172.
I, 2, 10 . . . . . p. 99.
I, 3, 24 . . . . . p. 89.
26 . . . . . p. 173.
I, 4, 10 . . . . . p. 174.
I, 5, 3—6 . . . . p. 174.
8—9 . . . . . p. 175.
11. 12 . . . p. 175. 176.
15. 16 . . . . . p. 176.
20—22 . . p. 176. 177.
I, 6, 3 . . . . p. 177. 247.
I, 8, 1 . . . . . p. 173.
I, 9, 4 . . . . . p. 177.
6—9 . . . . . p. 177.
12—16 . . p. 177. 178.
18 . . . . . p. 178.
I, 10, 1 . . . . . p. 247.
I, 11, 2 . . . . . p. 173.
5. 6 . . . . . p. 173.
8—10 . . . . . p. 173.
I, 12, 1 . . . . . p. 178.
I, 14, 1 (B. II, 6, 6) : p. 206.
I, 40, 5 (B. VI, 1, 77) p. 206.[1]
I, 48, 2 (B. VI, 1, 116) p. 206.[2]
II, 2, 3 . . . . . p. 32.
II, 4, 17 (B. XI, 2, 28) p. 210.
III, 34, 1 . . . p. 144. 200.
2 . . . . . p. 144.
4 . . . . . p. 144.
6 . . . . . p. 144.
12 . . . . . p. 200.
III, 39, 1 . . . p. 146. 201.
2 . . . . . p. 146.
3 . . . . p. 146. 201.
4—6 . . . . . p. 146.
III, 44, 3 . . . . . p. 157.
7 . . . . . p. 158.
11 . . . . . p. 158.
14. 15 . . . . . p. 158.
IV, 25, 4 . . . . . p. 99.
IV, 29, 14 [B. XXVI, 7, 78) p. 219.
IV, 32, 26 . . . . p. 102.
IV, 33, 1—4 . p. 102. 185.
IV, 40, 3 . . . . . p. 15.
IV, 43, 1. 2 . . p. 15. Praef.
IV, 44, 2. 5 . . p. 25. Praef.
IV, 48, 2 . . . . . p. 107.
IV, 49, 1 . . . . p. 19. 187.
4—7 . . . . . p. 19.
9 . . . . . p. 19.
11 . . . . . Praef.
13. 14 . . . p. 19. Praef.
17 . . . . . p. 20.
IV, 50, 6 . . . . . p. 189.
IV, 51, 1 . . . . p. 20. 189.
2. 4—6 p. 20. (c. 4 Praef.)
IV, 52, 1—3 . p. 20. Praef.
4—5 . . . . . p. 21.
IV, 54, 7 . . . . . p. 202.
9 . . . . . p. 188.
IV, 55, 1. 2 . . p. 16. Praef.
IV, 57, 1. 2 . . p. 16. Praef.
5. 6 . . . . p. 16. Praef.
IV, 58, 3 . . . p. 25. Praef.
IV, 61, 5 . . . . . p. 202.
IV, 63, 5 . . . . . p. 202.
V, 1, 6 . . . . . p. 128.
V, 16, 1 . . . . . p. 28.
8. 10 . . . p. 28. Praef.
16. 17 . . . p. 28. Praef.
21—23 . . . . p. 29.
V, 18, 11 . . . . . p. 221.
VI, 2, 22 . . . . . p. 236.

[1] Honorentur a minoribus magistratus maiores iniuriam fieri non existimantes si quid possint diligentius de rebus publicis investigare. [2] Consuetos magistratus praebeat honores eis, qui eum dignitate superant vel qui eum provehunt et non vocet eos in subscriptionibus fratres, apparitione inde mulctanda.

VI, 22, 4 . . . . . p. 42.
8 . . . . . p. 195.
VI, 23, 9. 16. 21 pr. . p. 42.
21 § 3. . . . p. 42. 195.
26. 30 . . . . . p. 42.
VI, 24, 4 . . . . . p. 196.
VI, 25, 6. 7. 10 . . p. 57.
VI, 26, 10 . . . . p. 57.
VI, 27, 3 . . . . . p. 57.
VI, 29, 4 . . . . . p. 46.
VI, 34, 2. 4 . . . . p. 43.
VI, 35, 8 . . . . . p. 196.
VI, 37, 25 . . . . p. 81.
VI, 45, 1 . . . . . p. 94.
VI, 47, 1 . . . . . p. 78.
VI, 51, 1 § 1. 4. 11 p. 94. 95.
VI, 53, 1 . . . . . p. 85.
VI, 54, 3. 5. 6 . . . p. 95.
VI, 59, 3 . . . . . p. 231.
VI, 62, 1 . . . p. 100. 182.
VIII, 1, 1 . . . . p. 147.
4 . . . . . p. 201.
VIII, 8, 1—3 . p. 31. Praef.
VIII, 11, 3. 4. 6. 8 . p. 148.
12. 14. 19. 22 . . p. 148.
VIII, 17, 4 . . . . p. 218.
VIII, 37, 2. 3. 5. 13 . p. 67.
VIII, 38, 1. 2. 4 . . p. 67.
VIII, 44, 10. 14 p. 26. Praef.
VIII, 46, 1. 3—5 p. 30. 31.
7 . . . . . p. 191.
8—10 . . . . . p. 31.
VIII, 47, 2—5 . . . p. 162.
VIII, 48, 3 . . . . p. 31.
VIII, 49, 1 . . . . p. 32.
VIII, 50, 3. 6. 11 . . p. 194.
12 . . . . . p. 41.
13. 15 . . . . . p. 194.
VIII, 51, 1. 2 . p. 39. Praef.
3 . . . . . p. 50. 193.
IX, 47, 25 . . . . p. 198.
X, 1, 1. 2. 5. 9 . p. 202. 203.
X, 11, 6—8 . . . . p. 130.
X, 12, 2 § 1 . . . . p. 203.
X, 16, 3. 10 . . . . p. 130.
11 . . . . p. 131. 203.
X, 17, 1 . . . . . p. 203.
X, 19, 2 . . . . . p. 131.
X, 20, 1 . . . . . p. 131.
X, 21, 1. 2 . . . . p. 131.
X, 26, 1. 3 . . . . p. 131.
X, 27, 1 . . . . . p. 131.
X, 29, 1 . . . . . p. 131.
X, 39, 2 . . . . . p. 122.
4 . . . . . p. 203.
X, 40, 2. 3 . . . . p. 122.
4. 5 . . . . . p. 125.
7 . . . . . p. 203.
9 . . . . . p. 123.
X, 42, 1. 3—7 . . . p. 124.
8. 9. . . . . p. 125.
X, 43, 4 . . . . . p. 123.
X, 47, 1. 2 . . p. 126. 127.
X, 48, 7. 12 § 2. 15 . p. 203.
X, 49, 1—3 . . . . p. 126.
X, 50, 2 . . . p. 126. 203.
X, 51, 1—4 . . . . p. 126.
X, 52, 5 . . . . . p. 126.
X, 53, 3. 6. 9 . p. 126. 127.
X, 58, 1 . . . . . p. 127.
X, 62, 3 . . . . . p. 127.
X, 64, 1 . . . . . p. 127.
X, 66, 1. 2 . . . . p. 126.
X, 72, 4 . . . . . p. 203.
X, 75, 1. 2 . . p. 131. 132.
X, 78, 1 . . . . . p. 203.
XI, 2, 1 . . . . . p. 99.
3 . . . . . p. 99. 184.
4 . . . . . p. 203.
5 . . . . . p. 99.
XI, 6, 1. 2 . . . . p. 184.
XI, 7, 1. 2 . . . . p. 203.
XI, 8, 9 . . . . . p. 100.
10 . . . . . p. 203.
XI, 9, 4 . . . . . p. 203.
XI, 10, 1 . . . . . p. 203.
XI, 11, 1—3 . . . p. 128.
XI, 28, 1 . . . . . p. 203.
XI, 40, 1 . . . . . p. 203.
XI, 53, 3. 5. 6 . . . p. 203.
XI, 48, 1. 2 . . . . p. 128.
4 . . . . . p. 203.
5 . . . . . p. 128.
12 . . . . . p. 203.
XI, 49, 1. 2. 5 . . . p. 129.
XI, 59, 3. 5. 8—12 . p. 132.
XI, 62, 11 . . . . p. 132.
XI, 65, 1 . . . . . p. 133.
XI, 71, 2 . . . . . p. 203.
4 . . . . . p. 133.
XI, 74, 4 . . . . . p. 133.
XI, 78, 2 . . . . . p. 203.
XII, 33, 7 . . . . p. 136.
XII, 35, 2—4 . . . p. 138.
13 . . . . . p. 204.
XII, 36, 1. 2. 5 p. 137. 138.
XII, 37, 1. 4. 13. 15 . p. 204.
XII, 40, 5 . . . . p. 204.
XII, 45, 1 . . . . p. 136.
XII. 46, 1 § 7 . . . p. 204.
XII, 50, 1—3 . . . p. 134.
8. 13 . . . . . p. 204.
XII, 57, 4 . . . . p. 204.
8 . . . . . p. 199.
XII, 59, 3 § 1 . . . p 204.
XII, 60, 5 . . . . p. 204.
XII, 62, 1 . . . . p. 204.
XII, 64, 1 . . . . p. 204.

NOVELLAE.

Nov. XII, c. 4 . . . p. 35.
Nov. XVIII, c. 8 . . p. 216.
c. 11 . . . . . p. 35.
Nov. XXII, c. 5. 19. 22. p. 189. 190.
Nov. XXXVII, c. 2—5 p. 178.
Nov. XLII, c. 2 . . . p. 179.
Nov. LXXVIII, c. 3 . p. 35.
c. 4 . . . . . p. 36.
Nov. LXXXIX, c. 9. 10 p. 36.
c. 12 § 2—5 . p. 36. 37.
c. 12 § 6 . . . . p. 160.
c. 12 . . . p. 160. 161.
Nov. CVII, c. 2 . . . p. 197.
Nov. CXVII, c. 7 . . p. 34.
Mov. CXVIII . . . p. 198.
Nov. CXXIII, c. 38 . p. 186.
Nov. CXXXI, c. 21—22 p. 178.
c. 24—25 . . . . p. 179.
Nov. CLIII, c. 1 . . . p. 40.

Errata corrige: p. 4 col. 1 lin. ult. l. 'complexum esse'.
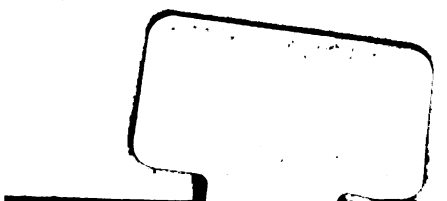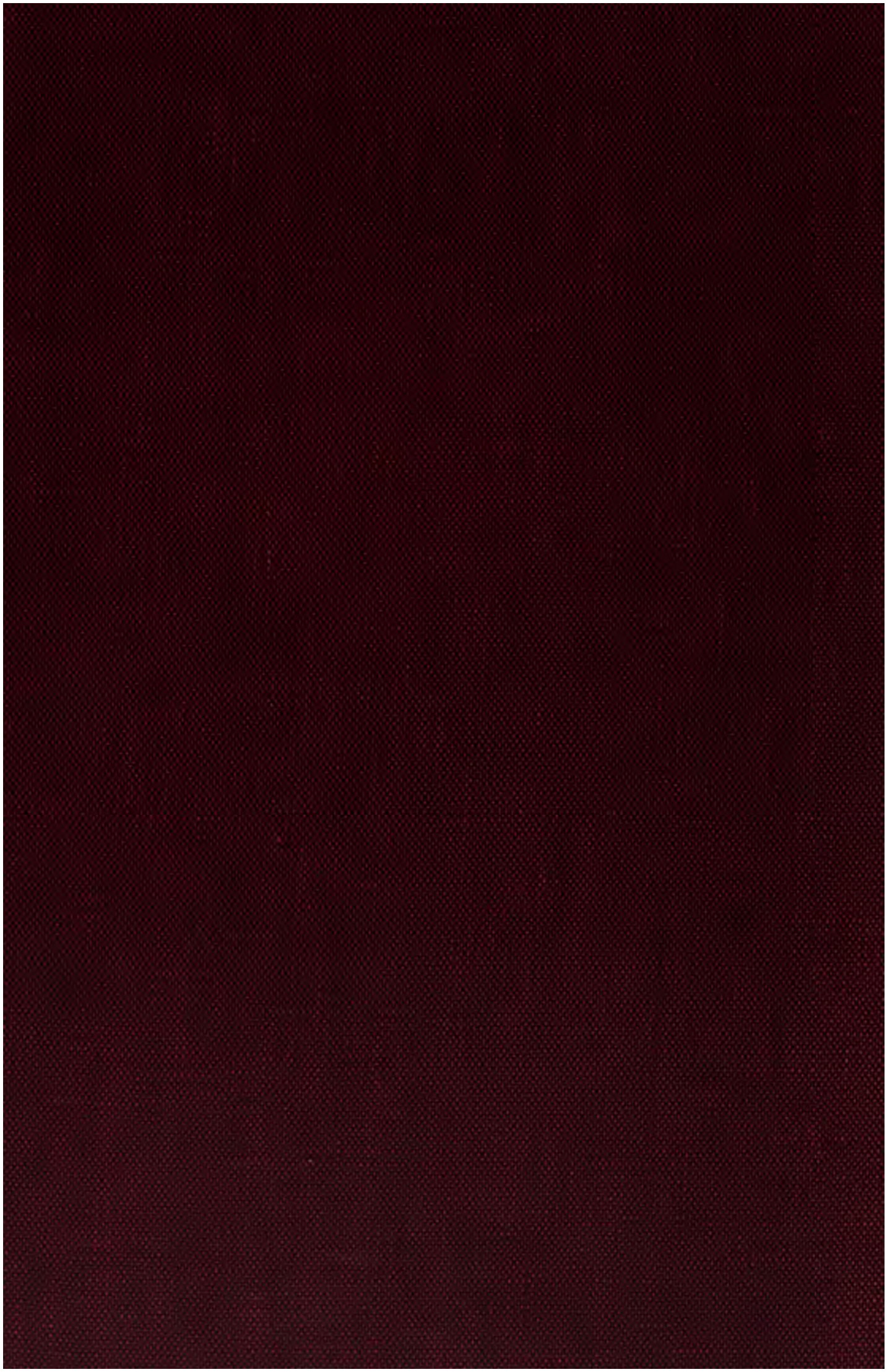
BIBLIOTHECA BODLEIANA